Biblioteca municipală
Odorheiul Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
3 (403)
Sîmbătă
17 ianuarie 1970
8 pagini — 1 leu

120 de ani de la naștere

eminescu

GH. ANGHEL — „EMINESCU"

Atracția lui a fi

În nemarginile geniului lui Mihai Eminescu, adevărul se răsfrînge cu acea vigoare de reprezentare care pornește dintr-o profundă necesitate ontologică. De altfel, nu cred că există poezie mare care să nu pornească, în nucleul ei cel mai adînc, de la problema veșnic prezentă a existenței. În cuvîntul *a fi*, predicat originar, verb de temelie, din care s-au născut apoi toate cuvintele, este cuprinsă în germene, încă nedesfăcut, întreagă poezia lumii. „Umbra celor nefăcute", cum a spus marele poet, toată profunzimea veacurilor, toată gîndirea și toată simțirea omului au început, o dată cu această întîie și nemuritoare rostire, întîie și nemuritoare „metaforă" rostită de gurile noastre : *a fi*. În ea trăiește, închisă în sine, gînditoare, încărcată de o formidabilă tensiune interioară, acea realitate a imaginației și a expresiei, plină de pasiune, care, desfășurată și înfăptuită, se cheamă astăzi poezia lumii. Ea „este clipa, este raza care tot mai ține încă", zona de sonoritate vibrantă și de plenitudine incantatorie care umple cu energia ei pasionată zarea de sensibilitate și gîndire a minții omenești.

Este poate însăși harfa lui Orfeu acest predicat originar al existenței, aceea despre care Eminescu, într-unul din cele mai sublime poeme, ne spune că toată „lumea, de-al ei sunet atîrnată" curge în roiuri luminoase, urmîndu-i fascinant traiectoria milenară de-a lungul „oceanelor înfinirii". Armonia din pleiade, caravanele de sori, cîrdurile lungi de blonde lune, izvorînd în rîuri din spațiu, popoarele de stele, sînt ținute „ca să nu zboare" din nou în haosul tulbure al unui univers care nu avusese cunoștință de sine înainte de prima rază de gîndire omenească, de către forța de gravitație a metaforei primordiale, aceea prin care omul, poet sau filozof, sau și una și alta, a constatat existența și, o dată cu aceasta, a rostit cuvîntul cheie, verbul fundamental al poeziei și al lumii. Lumea, în totalitatea ei, sub lumina privirii poetului, invocă limbajul care, prin numire, prin dislocarea în absență a lucrului, prin cuvînt, îi conferă existență spirituală. Harfa lui Orfeu, logosul, face să pălească, stinge prin strălucirea sa faima stelelor. Ea domină lumea și și-o asumă, o antrenează în cîmpul translației sale eterne, o atrage într-o lungă „suspinare-aeriană" în spațiul idealității pure : „Dar mai știi ?... N-auzim noaptea armonia din pleiade ? / Știm de nu trăim pe-o lume ce pe nesimțite cade ? Oceanele-nfinirei o cîntare-mi par c-ascult / Nu simțim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană ? Poate-urmează a arfe-antice suspinare-aeriană / Poate că în văi eterne ne-am pierdut de mult... de mult".

Este, în acest tablou poetic de o puternică forță expresivă, sugestia amețitoare a unei translații nemișcate, fascinatoare, în care lucrurile parcă se îndepărtează de ele însele, dar totodată se apropie tot mai mult de ținta lor ideală, urmînd chemarea irezistibilă, de neînvins, a harfei orfice, evantai celest răcitor, antrenînd în zborul său nesfîrșit roiuri de lumi, întregul univers. În avîntul ei aproape tăcut, dureros, imaginea aceasta este cel mai nobil omagiu care a fost adus vreodată Poeziei, atracției pe care verbul său a exercitat-o din totdeauna.

Cezar BALTAG

ÎN ACEST NUMĂR

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ
de Miron Cardaș

OPINII, COMENTARII, ÎNSEMNĂRI
de Al. Philippide, Titus Popovici, I. Negoițescu, Teodor Mazilu

ARTICOLE DESPRE EMINESCU
de Leonid Dimov, Emil Manu și Tudor George

TINERI PROZATORI AMERICANI:
Herb Gardner

Spațiul închipuirii

Trăind în timpul tuturor desacralizărilor și profanărilor, Eminescu a fost unul dintre cei aleși, binecuvîntați ori blestemați, care au înțeles, în sensul grav, total, al înțelegerii prin întreaga ființă, că poezia este cunoașterea sacră, alta decît oricare altă cunoaștere profană.

Ca un Faust bînd din cupa fatală, dătătoare de moarte și de viață, vinul fericitei juvențe și al funestului legămînt, Eminescu, tînărul Eminescu, contemplîndu-și într-o oră de morocănoasă delectare „cifra vieții cea obscură", bea „paharul poeziei înfocate". Nu este, oare, în gestul unuia și al altuia, momentul de vîrf al unui rit ? Ca într-o inițiere, Eminescu s-a cuminecat cu Poezia, pentru ca să ne-o comunice.

Poezia, în viziunea eminesciană, aparține unui univers sacru. Căci, pentru cel inițiat, există o dublă lume, aceea a sacrului, aceea a profanului. „Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite, / Alta-i lumea cea aievea, unde cu sudori muncite / Te încerci a stoarce lapte din a stîncei coaste seci...". Mitul, poezia, visul constituie o triadă a căilor de acces în sfera sacrului. Ele sînt, prin substanța lor, închipuire. Iar lumea închipuirii este aceea a sacrului.

Ca în icoanele bizantine, aurul este, în poezia lui Eminescu culoare și materie care consacră. Smulse din lumea cea aievea, făpturi și lucruri sînt **de aur.** Strălucirea prețioasă, metalică înseamnă abolirea culorilor lumii acesteia. Auriul nu este o culoare ci neantul culorilor. Doar albul și negrul, în această lume, reprezintă înghițirea tuturor culorilor, respectiv negarea lor, ca și aurul. Dar aurul stelar ori solar triumfă asupra negrului nopții sau albului zilei, căci vine din altă lume. În Lumea sacră a închipuirii eminesciene, totul e de aur : „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur...". Prețioasă reverie poetică ce te conduce în afara spațiului profan. „Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mîndre flori de aur...". Flori stranii, nemirositoare, superbe plăsmuiri împotriva firii. Ele nu se hrănesc din humă și nu se întorc în ea. Nemuritoare, ele strălucesc încremenite în „mîndria" lor. Lumea aceasta a închipuirii e închisă și nu poți intra în ea decît slujindu-te de vis, poezie, ori de cheia de aur a basmului : „Cînd posomoritul basmu — vechea secolilor strajă — / Îmi deschide cu chei de-aur și cu-a vorbelor lui vrajă / Poarta naltă de la templul unde secolii se torc...".

Universul sacru al închipuirii se deschide sufletului nocturn. Știm că G.K. Carus, filozoful și psihologul romantic susținea teza sufletului dublu. „Două suflete, vai, sălășluesc în pieptul meu" — exclama Faust. După Carus, acestea sînt sufletul diurn și cel nocturn. În lumea închipuirii au acces doar proiecțiile reflexului nocturn. Poetul începe să-și pască oile de aur „turma visurilor" sale doar în întunericul propice : „Cînd a nopții întunerec — înstelatul rege maur — / Lasă norii lui molateci înfoiați în pat ceresc...". Peregrinarea prin noapte este echivalentă — pentru toți contemplativii, din toate timpurile — cu înaintarea spre o revelație, spre o iluminare. Magul rătăcitor prin stele este o imagine exemplară a Poetului dorind — cum ar spune Rilke — **deschiderea.** Celor închiși în cercul strîmt al lumii profane, în lumea sublunară a norocului, niciodată nu li se va descoperi lumina eternă a lumii închipuirii.

Noaptea are puteri germinatoare. În întunericul fecund, o magie se petrece ; în același timp, misterul fertilizării și acela al morții. Poezia nopții are, la Eminescu, o ambiguitate care își găsește expresia în metafore erotice și thanatice, totodată. Luna este, conform miturilor arhaice, o prezență feminină, magică. Sub lumina ei argintie crește o feerică vegetație, nocturnă. Magia lunară e propice basmului, ca și visurilor sau poeziei. „Cînd în straturi luminoase basmele copile cresc...", lumea profană este eclipsată, înlocuită. Dar „regina nopții" este, în același timp, o sumbră crăiasă a morții.

Sacrul, numinosul, „das Ganzandere" al lui Rudolf Otto apare într-un spațiu care, printr-o alchimie, un transfer al metaforelor se identifică — în poezia lui Eminescu — cu paradisul și cu „pămîntul sfînt" al țintirimului. „Luntrea vieții" care alunecă „pe-a visării dulci valuri" poposește în „ape sfinte". Încă în secolul trecut **Erwin Rohde,** în **Psyche** stabilise relații între apariția ideii de nemurire la Greci, între primele imagini ale lumii de dincolo (Cîmpii elizee, Insule ale preafericiților) și diversele curente, valuri mistice, conventicule inițiatice — dionisice, orfism etc. În universul sacru eminescian, în spațiul infinit al „închipuirii", nu se poate pătrunde decît trecînd peste o experiență a morții. Insula preafericiților elini se acoperă cu paradisul creștin, cu spațiul romantic — böcklinian al insulei morților, cu acela al cimitirului sătesc românesc. În străturile fantaziei lui Eminescu recunoaștem precipitatul pe care o anume morbidețe l-a făcut să ia forme diferite. Toată poezia funerară este în același timp, o poezie a nostalgiei paradisului. A paradisului inocenței dinainte de timp, ca și a paradisului de după împlinirea timpurilor. „Dumbrăvi de laur verde", „lunci de chiparos", ramurile negre din care suspină o eternă melopee, dar și sfinți ce se „reîmblă în lungi haine de lumină"... viziunea paradisiacă se confundă cu cea thanatică. În descrierea insulei lui Euthanasius, paradisul (în care nu se pătrunde — cum a arătat M. Eliade — decît prin dezbrăcarea de orice formă, prin reîntoarcerea la primordial) este locul vieții adamice ca și al morții. În lumea sacră a închipuirii, inițierea o săvîrșește de asemenea, ca un zeu psihopomp „moartea cu-aripi negre și cu ochiul ei frumos". Și aici zona sacrului apare ca o insulă, înconjurată de „ape sfinte". Insula în insulă din **Cezara** este un fel de ultim neduit al purității, al eternității bătute, de jur împrejur, de valurile timpului, ale corupției, ale profanului. În **Memento mori** apropierea acelor mîndre maluri cu care începe lumea aurită a închipuirii, consacră pînă și apele. Turma oilor de aur, florile de aur, porțile deschise cu chei de aur, tot ce aparține cosmosului sacru e la adăpost, în dorul „apelor sfinte".

Pentru ca să pătrundă în spațiul închipuirii, să se **deștepte** în lumea închipuirii, sufletul nocturn trebuie să adoarmă, să pună în paranteză „lumea cea aevea". „Las' să dorm... că nu știu lumea ce dureri îmi mai păstrează. / Îmbătat de-un cîntec vecinic, îndrăgit de-o sfîntă rază...". Numai astfel, în întuneric, Basmul, Mitul, Poezia va deschide „cu chei de-aur" și cu magia verbului („a vorbelor lui vrajă"), „Poarta naltă de la templul unde secolii se torc..."

Întreg preambulul la „panorama deșertăciunilor" din **Momento mori** este o inițiere în universul numinos al poeziei. În lumea închipuirii, totul e consacrat, totul poartă semnul sacrului. Tot ce se petrece în această lume e pură ecloziune. Acesta e locul în care nu se petrec evenimente, în care nu „cerci viața s-o-ntocmești precum un faur / Cearc-a da fierului aspru forma cugetării seci". E universul începuturilor, al originei nealterate, al creației pure.

Cînd văd poetul intrînd pe „Poarta naltă de la templul unde secolii se torc" și-l aud rostind ca într-un rit inițiatic : „Eu sub arcurile negre, cu stîlpi nalți suiți în stele..." am sentimentul cert al **prezenței** Poeziei în spațiul ei consacrat. Și nu este, oare, sfera sacră a poesis-ului eminescian acel spațiu al necreatului în care zac germenii creației lui Lucian Blaga sau acel spațiu cu centrul pretutindeni și circumferința în infinit, al unei mai înalte geometrii, către care ne conduce cu cununa înflorită și lira, Ion Barbu ?

Nicolae BALOTĂ

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ

de Miron Cardaş

avant-premieră editorială

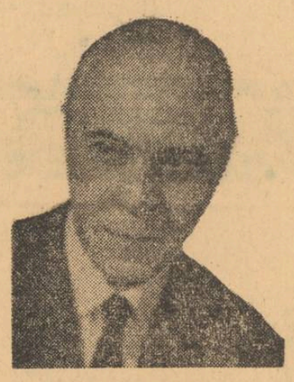

ALEXANDRU PREDESCU

„Dîmboviţă apă dulce"

O evocare a Bucureştilor de altădată. Editura „Albatros".

OTILIA NICOLESCU

„Lumea care nu moare"

Poezii. Volum de debut. Ed. tineretului.

G. CUIBUŞ

„Vitrina cu portrete"

Suită de medalioane literare despre mari actori români. E.P.L.

CASA SCRIITORILOR „MIHAIL SADOVEANU"
Calea Victoriei nr. 115

Expoziţia de pictură
LUKI GALACTION-PASSARELLI

Expoziţia rămîne deschisă pînă duminică, 25 ianuarie a.c., şi poate fi vizitată între orele 10—13 şi 17—20

al. piru
CEARTA

Nu exista nici un indiciu în volumele ce au precedat acest roman că prof. dr. docent Al. Piru ar avea înclinaţii de prozator, decît, poate, abundenţa naraţiunii din comentariile sale critice, pînă la proba contrarie — nevinovata plăcere de a repovesti într-o manieră proprie cărţile altora. Dar am forţa nota cînd am zice, de aici, că scrierea unui roman era, dacă nu iminentă, cel puţin previzibilă. Dimpotrivă, nimic mai neaşteptat; şi, sub acest aspect, „duplicitatea" literară a lui Al. Piru atinge perfecţiunea. Numai că reprimarea îndelungată, cenzura nu rămîn fără consecinţe şi un roman ca *Cearta*, a cărui existenţă o bănuim refuzată de mai multă vreme, se resimte de pe urma regimului restrictiv ce şi l-a impus autorul. De altfel, un unghi din care ar putea fi discutat romanul, evident cel mai facil, ar fi chiar acesta, al regimului restrictiv ce se încearcă compensat, cu atît mai mult, cu cît compensaţia atinge dimensiunile excesului şi se constituie în limitele unei neaserviri vecine cu libertinajul. Cum însă tentativa literară a lui Al. Piru sugerează mai mult un divorţ, o ruptură cu cărţile anterioare sau măcar o separare vremelnică de acestea, vom încerca şi noi, în măsura în care textul nu ne constrînge, să ignorăm prima şi, deocamdată, cea mai consolidată „faţă" a lui Al. Piru, referindu-ne strict la romancier şi la romanul său.

Sînt, totuşi, cîteva întrebări legitime pe care acest roman le ridică şi care, oricum, presupun o legătură cu celelalte cărţi. Într-un context literar în care se apasă (şi pe bună dreptate) pe „democratizarea" artei, pe o relaţie cît mai eficientă între scriitor şi cititor, întrebarea „Cui se adresează această carte ?" ni se pare din cele mai normale. E, de altfel, o întrebare pe care Al. Piru şi-o punea adesea şi într-un comentariu la Rebreanu, de pildă, autorul nu ezita să numească trei cărţi o concesie făcută gustului „burghez". Romanul în cauză nefiind deosebit ca factură de *Jar* ori *Gorila*, tentaţia de a-l subsuma observaţiei lui Al. Piru însuşi nu e mică. Un gust „burghez" (şi cînd spunem „burghez" avem în vedere nu o castă, ci o mentalitate) pentru literatură e evident că există încă în rîndul cititorilor, dar problema este dacă el trebuie alimentat. O altă întrebare vizează valoarea etică a acestei scrieri, căreia nu avem naivitatea de a-i cere să fie moralizatoare, dar nici lipsa de pudoare de a nu-i reproşa libertăţile. Firească, subiecte „tabu" nu există şi, în principiu, se poate scrie despre orice, după cum luarea unei atitudini mai mult sau mai puţin făţişe nu e absolut obligatorie. Din acest punct de vedere există întotdeauna un coeficient de „amoralitate" la care se expune scriitorul. Ceea ce îi reproşăm însă lui Al. Piru este, nu alegerea unui asemenea subiect (care rămîne discutabil şi sub alte aspecte decît cel etic), ci complicitatea cu acest subiect.

A treia şi ultima întrebare interoghează romanul sub raport estetic : cultivă Al. Piru o estetică a „urîtului" sau, dimpotrivă, avem de-a face cu abolirea totală a oricăror principii estetice ? Optăm pentru cea de-a doua alternativă şi vom încerca s-o arătăm.

Tribulaţia unui vîrstnic îndrăgostit de o tînără nu e un subiect nou în literatura noastră şi dacă n-am avea sentimentul că, numindu-i în contextul de faţă, am comite un gest ireparabil, i-am aminti pe Ibrăileanu ori Călinescu. Pasiunea tîrzie a lui Andrei Patriciu pentru Grazia Maria generează violente accese de gelozie şi din acest punct de vedere *Cearta* se vrea romanul unei asemenea stări. Alimentată copios de Grazia, care furnizează la infinit noi şi noi amănunte, gelozia lui Andrei Patriciu ia proporţiile unei obsesii şi-l determină în cele din urmă să rupă legătura. În cea de-a doua parte a romanului subiectul e reluat dintr-o altă perspectivă („Prezentul fiind abolit, să retrăim ceea ce mai există încă : trecutul, în ciuda aşazisei sale ireversibilităţi. Dimpotrivă, dacă izbutim să realizăm o stare specială asemănătoare celei de transă, totul revine întocmai ca în momentul cînd evenimentele au avut realmente loc") şi suplimentat cu noi amănunte. În ciuda intenţiilor autorului de a face din Andrei Patriciu şi Grazia Maria un cuplu dominant în roman, se reţine mai ales femeia — prin multitudinea întreprinderilor amoroase în care se angajează. Cît despre bărbat, acesta este un mărunt „posedat" de chinurile geloziei suspectîndu-şi femeia de infidelitate numai în măsura în care nu voia să treacă drept „un nătărău credul", cu o idee fixă despre relaţiile dintre sexe („I-am repetat apoi că, după părerea mea, orice femeie care intră în casa unui bărbat riscă şi că nici un bărbat, afară de cazul cînd e idiot, n-o va lăsa să plece cum a venit") ; personajul are un limbaj de lombrosian („Trebuie să recunoşti că tipul era perfect imbecil", „După toate aparenţele, Lulu a fost şi el un tîmpit", „E un dobitoc, fără îndoială", „Mare dobitoc !", „Ca orice nesimţit", „Şi cu toate acestea o femeie nu intră niciodată fără o intenţie precisă la un bărbat singur. Sînt un dobitoc nu numai că n-am primit-o, dar şi dacă mă mai întreb pentru ce a venit la mine", „E un tîmpit !", „Şi fiindcă individul era un dobitoc, ai scăpat teafără", „Monsat, un tîmpit", „Şi imbecilul ăsta de Monsat !", „Numai un idiot ar putea să creadă asta şi e regretabil că ai o părere atît de proastă despre mine", „N-am citit nici una din scrisorile acestui dobitoc", „Da, sînt un dobitoc îndrăgostit de o imbecilă" etc., etc.). Despre Grazia Maria aflăm că e tînără, frumoasă, inteligentă şi cultă, că posedă la perfecţie limba engleză şi că, în materie de lectură „a ajuns la Lévy Strauss". Căsătorită la 18 ani cu Manea Pîrvu — un „paysan" cam „trapu" dar, altfel, bun filolog —, apoi divorţată, Grazia întreţine relaţii concomitente sau alternative cu cîţiva bărbaţi. Pe diplomatul Lulu Georgescu îl cunoaşte din studenţie, rămîne „fascinată de felul lui de a fi, veşnic surîzător" şi îl declară „singura dragoste reală". Sub protecţia surorii lui Lulu, care nu-şi agrea cumnata, legătura aceasta durează, cu întreruperi, şapte ani. Ioncik (sau Ion Palmă) i-a fost coleg de facultate. Foarte „soigné", el e un bărbat „odihnitor" dar care, din păcate, „n-o răscolea" şi, ca atare, Grazia îl foloseşte în pauzele dintre două legături. Cu medicul militar Petru Filipoiu intenţionează, o clipă, să se căsătorească dar, după cinci zile petrecute în locuinţa acestuia din Piteşti, îl părăseşte fiindcă Filipoiu „o gelozea". Titu Mîndrilă e „medicul familiei". De ajutor în multe situaţii delicate, acesta beneficiază sporadic de „onorurile" Graziei, agasînd-o cel mai adesea (cu prilejul unei excursii la Băneasa de pildă, Titu vorbeşte atît de mult încît, „ca să-i închidă gura", Graziei „i-a trecut prin gînd să se culce cu el"). Nu acelaşi lucru se poate spune despre Rodolph Monsat care „se bucurase din partea Graziei de toate onorurile, lăsîndu-i o amintire a cărei înlăturare era s-o coste viaţa". Episodul „Monsat" e, cu siguranţă, cel mai dur relatat din această carte. De profesie statistician, Monsat se documentează în Valea Prahovei „asupra epocii de apariţie a regulei la tinerele fete, fixată în medie la 16 ani, ceea ce statisticianul combate cu exemple din cercetările sale, susţinînd că la o mie de cazuri regula apare în proporţie de 301 la fetele de 12 ani, de 291 la 13 ani, de 207 la 14 ani şi de 201 la 15 ani" şi îi propune Graziei „să întreprindă în continuare un studiu statistic asupra fecundităţii femeilor măritate de timpuriu".

De asemenea, „parteneri" (aşa sînt numiţi în roman) posibili ai Graziei ar mai fi: Nicu Belea, Anghel Dominte, Zamfir, Dan Crăescu, Florică, Iacob Petrovici şi alţii aţ căror nume ne-a scăpat. Deosebirea dintre Andrei Patriciu şi toţi aceştia ar fi că numai Patriciu este iubit, ceea ce, evident el crede şi nu prea. De unde gelozia.

Ne aflăm în faţa unei cărţi de o neobişnuită cruditate a limbajului şi a situaţiilor ce nu se poate, credem, justifica în nici un fel şi, pentru cine, citatele de pînă acum nu au fost suficient de concludente, mai transcriem şi acest dialog :

„— Da, dar tu eşti însurat cu ea.
— S-a întîmplat. Aşa cum s-a întîmplat şi cu tine să te măriţi cu un bou.
— Manea nu e bou, e candidat în ştiinţe.
— Va să zică tot ţii la el.
— Nu ţin, dar limbajul tău e cam brutal.
— Cînd mă refer la Anda, te amuză.
— E o cornută, să nu mai vorbim de ea.
— Exact ca şi Manea al tău. Un cornut !
— Dacă mai spui o dată aşa, plec".

Spuneam la început că scrierile anterioare nu conţin aproape nici un indiciu privitor la acest roman. Ne-am formaliza, totuşi, căutîndu-l, deşi, cel puţin în cazul de faţă, important este, nu atît de a şti cum şi în ce măsură au anunţat aceste scrieri romanul cît de a şti cum şi în ce măsură l-au ascuns.

ion nicolescu
INDULGENŢE

Formula poetică a lui Ion Nicolescu poate fi suspectată de gratuitate şi, pînă la un punct, chiar este. Dar seducţia versurilor sale tocmai în ea stă. Cu aerul că se joacă scriind, poetul pune surdină tuturor lucrurilor „serioase" pe care vrea să ni le comunice şi, în acest sens, rar întîlnim în lirica actuală a tinerilor o poezie mai discretă, mai puţin declarativă. Procedeul frecvent este cel al construcţiilor şi răsturnărilor succesive executate într-un tempo rapid, aproape imperceptibil : *„eu nu cred nu cred nu cred / sufletul este un ied / iedul e-o copilărie / mai departe nu se ştie // toate lucrurile mor / fiindcă stau într-un picior / dacă-ar fi şi-ar fi ceva / să le sprijine-aş vedea // fac ce vreau cu iedul meu / el e el şi eu sînt eu / iar în iedul meu încap / numai vise fără cap"*. Alteori, poetul aglomerează versuri cu o voită „lipsă de logică" (*„şi totuşi mă voi sinucide / frumoasă-i viaţa la castel / noi suntem căruţa lumii / nici la vale nici la deal / folosiţi cu-nverşunare / trambulina ideal / O Maria Magdalena / cînd vom fi noi la Viena"*) pentru a izbucni apoi deodată extrem de „clar": *„doamne-aş vrea ceva frumos / tocmai de sus pînă jos / doamne-aş vrea o pelerină / niciodată să nu vină / doamne-aş vrea un uriaş / să mă-nveţe cîţiva paşi / doamne-aş vrea un curcubeu / ca să-l tai pe capul meu / doamne-aş vrea o tragedie / dă-mi-o doamne numai mie"*.

În regimul volumului de faţă cuvintele sînt ca nişte costume de carnaval. Rostul lor este nu de a îmbrăca un sens ci de a-l deghiza. De aici, poezii întregi deghizate, precum această tulburătoare chemare de dragoste pusă pe seama unui *Reflex de plexiglas: „vino luni şi marţi şi miercuri / şi-n restul neprevăzut de zile / adu şi vorbele cu care vrei să te aperi / şi celelalte armate inutile // ...vino cu toate întîmplările zilnice / să se sufoce-n arbori seva / cu gleznele umerii ori numai cu unghiile / sau orice-ar putea să fie aevea"*. Un joc favorit al poetului este cel al „schimbării costumelor" astfel că, qui-pro-quo-urile verbale se ţin lanţ: *„cal cal cal / ce e cal este şi val / dau deci calului mişcare / şi-i pun totul în spinare // bun bun bun bun / mai departe dacă spun / ce e val poate-i şi bal / cal şi val şi bal egal"*. Găsim chiar un „sonet scolastic" scris într-o limbă inexistentă şi ininteligibilă dar de-o sonoritate perfectă — un costum somptuos şi atît.

„Indulgenţele" poetice ale lui Ion Nicolescu sînt un „reflex de crispare" şi orice lectură atentă poate descoperi în spatele acestor poezii „neserioase" o gravitate transparentă de cristal. Poetul e un delicat şi un hipersensibil care se ignoră (*„nu ştiu alţii cum sînt / dar eu cînd mă gîndesc la ploaie la vînt / îmi dau lacrimile prin genunchi şi prin coate / deşi mă sufoc de-atîta sensibilitate"*) refugiindu-se în ironie sau făcînd pe „măscăriciul" Poeziei: *„de-aş avea o bicicletă / de-aş avea un cavaler / cavalerul cînd iubeşte / bicicleta prăpădeşte / bicicleta nu iubeşte / bicicleta e de fer / bicicleta prăpădeşte pe oricare cavaler // e în toate o regretă / în toate un cavaler / cavalerul bicicletă / bicicletele din cer" (cavaleria sur)*.

Versurile au un desen subţire, cu contururi ferme dar neîngroşate, şi o fragilitate de porţelan. Simpla atingere le poate preface în cioburi (*Nefiinţa neavea*). Să numim aceasta „reflexul de analiză" fiindcă poeziile lui Ion Nicolescu se refuză într-adevăr „analizei" şi o dată descompuse, nu mai pot fi reconstituite. Iată, de pildă, *Reflexul de doi*, o frumoasă poezie pe tema „dublului": *„tu te întorci din război / şi eu mă-ntorceam din război / pămîntul trecea pe jos / iar tu pe sus abandonînd / cochilia singurătăţii / vai umbră voiai să cobori / să-mparţi la prieteni scrisori / de dragoste şi de dragoste / de victorie şi de victorie / şi tu ai fi vrut să rîzi / şi eu aş fi vrut să rîzi // dar cum te luptai singur / eu te vedeam singur / şi tu mă rugai să ucid / şi eu nu voiam să ucid / apoi ucideam amîndoi / tu porumbei speriaţi / eu porumbei soldaţi..."*

O componentă a poeziei lui Ion Nicolescu credem a fi şi intenţia parodică, ce-i drept, mai puţin exploatată în acest volum, dar ilustrată pregnant de grupajul publicat recent în *Luceafărul*.

Propunîndu-ne un poet surprinzător cu o voce aparte şi extrem de „a sa", *Indulgenţe* este, cu siguranţă, un volum pe care anul literar ce a trecut îl va reţine.

avant-premieră editorială

TH. HARDY

„Jude neştiutul"

Roman. E.P.L. — B.P.T.

ANA DELEA

„Ceas mirat"

Debut editorial. Proză de observaţie realistă cu nuanţări lirice, circumscrisă mediului adolescentin. E.P.L.

GEORGE SURU

„Aşteptarea coralilor"

Versuri. Ed. tineretului.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CĂRŢI ÎN CURS DE APARIŢIE SÎNT INVITAŢI SĂ ANUNŢE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOŢITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNŢATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

POŞTA REDACŢIEI

PROZA POEZIE

LILA IULIAN — Dorin : „Ultimul nume m-a părăsit" — un zimbet trist, o amintire subţire, dar fără valoare literară. Bunul domn Chaplin pe care-l evoci cu dragoste — şi ce frumoasă era „Prinţesa din Hong-Kong" — n-ar fi ris citindu-ţi rîndurile. Ar fi murmurat două fraze din „Acesta e cîntecul meu" sau din „Inima-i un clown..." şi-ar fi salutat frumos cu pălăria. Atît.

ARIEL 17 X : Citez un pasaj din schiţa „Aida" — şi te asigur că fac acest lucru numai şi numai pentru faptul că eşti din Tecuci : „Am cunoscut-o într-un oraş pe malul Dunării. A apărut de nicăieri cu un disc în mînă, sau de după un nor bine scărmănat de vînt. Îmi şoptea catifelat cuvinte pe care nu le-am înţeles şi mă privea magnetic. A plecat. Şi o caut printre pufurile de Cumulus dar în zadar..." Ariel, ca încheiere, o frază din lucrarea intitulată „Călătoria". „Apăru un abur de fantome scoţiene şi adormii de-a binelea".

ANTIDERAPANT : Poleiul de-afară mă face să-ţi răspund şi eu cu aceeaşi manieră. Antigel.

OARBA DIN SANTA FÉ : Te cred, dar n-ai nimerit Brăila.

SETA MICHE VALAH : Lucrarea „Numai Făptuitorul cunoaşte adevărul" contrazice flagrant ideea conţinută în titlu. Singur Făptuitorul se îmbată cu apă chioară.

VIRGIL MIRESCU : Scriitorii profesionişti nu au gîndurile pe care li le atribui dumneata. Acolo unde dumneata vezi un mandarinat, funcţionează, să ştii, spiritul echităţii. Unii tineri scriitori sînt, cum spui, exclusivişti. Dar asta e o boală a vîrstei, ca şi pojarul. Pe mine unul mă sperie mai mult vărsatul negru.

MONICA : „Dacă pentru pansatul inimii" îmi spune că iubeşti. Şi eşti, poate, convinsă că nimeni n-a mai suferit atît de mult. Îţi spun că te înşeli, dar n-ai să mă crezi. Îţi doresc să rămîi toată viaţa în ţara de vis. Şi citeodată, cînd ţi se va părea că te trezeşti, să scrii cîte o poveste pentru copii. Sînt convins că Patrocle din **Dumbrava minunată** se ceartă cu doi grauri opriţi pe scorusul de sub geamul dumitale. Şi-n odaie — nu-i aşa ? — ai o ferigă albastră.

C. THEODOR : „Povestea lui Jack cel fin" am citit-o, parcă, în vreo două variante. Jur pe cheia de la banca Angliei că Jack din Philadelphia e incapabil să spargă chiar o amărîtă de nucă. Ar avea şanse mari dacă s-ar gîndi la o păstaie de mazăre, cu condiţia expresă să ţină alţii **tira.**

DOINA TĂRNICERU : Laura şi Radu discută „adînc" despre viaţă. „Viaţa e o porcărie", spune Radu. Şi Laura îl combate : „Viaţa nu e o porcărie". „Important e să reuşeşti în ea", spune Radu şi cambatanta Laura se topeşte de plăcere, pentru că la urma-urmei... „important este să reuşeşti în viaţă". Ce să mai spun ? Cred că important în viaţă e să completezi oracolele care circulă în licee, pe sub bănci, şi la rubrica **ce e sărutul ?** să răspunzi : un orfan al căscatului.

Fănuş NEAGU

NISCEUS — Curtea de Argeş. *Din cele 13* Dacă *citez* Dacă 11 : „Dacă aş fi o cercevea / M-aş prinde de o stea / Şi să nu te miri iubito / Dacă te aşez în ea" *şi* Dacă 13 : „Dacă dusei ulciorul soarelui / În cazinoul existenţei mele / Bea mamă din acest magnific echilibru / bea mamă". *Încîntat pînă la lacrimi. Vă mai pot sugera cîteva titluri de cicluri:* Deşi, Însă, Cu toate astea, Cîtuşi de puţin, Deoarece, Dat fiind faptul *etc., etc. Succes. P. S. :* Orişicît, Parcă.

CAROL PIETRARU — Mărculeşti — *Ialomiţa. „Asta e prima poezie pe care o scriu şi n-aş vrea să pierd vremea canonindu-mă fără rost". Dacă este într-adevăr prima, atunci mai canoniţi-vă. S-ar putea să aveţi talent.*

PAUL SOLARU — Craiova. *Am reţinut poezia Cronos, pentru unul din numerele viitoare. Aţi mai publicat undeva ?*

CORINA ILICA — Arad. *Melodică, distins lăutărească, frumoasă chiar poezia aceasta:* „Mă îndemni cu dor brumat / Şi cu ochiul pelinat / Să mă-ndur să te descînt / Prin pădurile de gînd // Orbul ploii m-a rotit / Spre un ţărm păienjenit / Şi de unde nu mai vin / Să mă ştii cum mă închin. // S-au scurs fluierele-a lut / Nu mai am să te ascult ; Chiuitul de cocoşi / Mi-a prins paşii neîntorşi. // În zăcerile de must / Coace timpul sec de gust / Ramă grea de jos în sus / Tot de dus, de dus, de dus". *Zău, îmi place.*
Mai trimiteţi.

GHEORGHE ENE — (*Endy Mion*) Bucureşti. *Am citit, cu oarecare întîrziere, versurile dv., dar surpriza mea a fost plăcută. Treceţi pe la redacţie ca să putem discuta eventualitatea debutului dv.*

VLADY LUPOAIE — Rădăuţi. *Cam prea minulesciene versurile dv. Le-am citit cu plăcere însă.*
Căutaţi-vă vocea sau mai bine-zis timbrul care vă este propriu şi... mai trimiteţi.

C. B.

SINCRONISM SAU IMITAŢIE

Citeam într-una din rarele încercări de sinteză bilanţieră asupra literaturii anului care a trecut, remarca senină „deasupra frămîntării" (au-dessus de la mêlée), că proza noastră cunoaşte şi marchează o îmbucurătoare tendinţă spre „dezepicizare", adică spre abandonarea acelor teritorii care în general şi într-un consens majoritar au constituit pînă acum substanţa ei intimă, mereu reîncepută.

Că fenomenul există — mai exact el a cunoscut acum cîţiva ani o vogă de care n-a fost deloc străin zeul modern al publicităţii, impunînd cîteva cărţi şi destui imitatori, cum se întîmplă de obicei, este evident. De aici pînă la a-l considera o direcţie şi încă una fertilă, o cucerire menită să genereze o salutară mutaţie estetică, mi se pare şi exagerat şi neexact, în măsura în care în acest domeniu al mişcărilor permanente putem vorbi de exactitate, de măsurători rigide şi de criterii imuabile. În primul rînd pentru că această tendinţă, sau acest fenomen, este departe de-a constitui o trăsătură comună a prozei contemporane, privită în contradictoria ei unitate (mărturie şi protest, contestarea şi — e drept într-o mai mică măsură — afirmarea unor valori umane nesupuse fluctuaţiilor capricioase ale modelor şi ale fluxului dezorientat al spiritului gregar). Dar vechiul nostru amor faţă de „sora mai mare, Franţa", merge de multe ori pînă la prejudecată, ca să nu folosesc un termen mai pejorativ, iar „noul roman", de la eticheta sa uşor agresivă şi făţiş delimitatorie, pînă la corpul de dogme al teoreticienilor săi (care merge cum citeam recent într-un masiv eseu profesoral şi „revoluţionar" pînă la alcătuirea de scheme grafice, parcă s-ar descrie mişcările indiferente şi fascinante ale unui mecanism complicat) — rămîne o modalitate a prozei franceze contemporane şi încă ar fi cu totul hazardat şi prezumţios să-l considerăm definitoriu. (Dacă acceptăm ca definitorie pentru o direcţie literară puterea ei de pătrundere, de influenţare şi de fertilizare şi nu „zgomotul şi furia" care se creează sau este creată în jurul ei). Ceea ce constituie insolitul teoriei despre „Noul roman" (pulverizarea epicului, exilarea definitivă a eroului, a tipului şi a semnificaţiei) este, după părerea mea că „noul" constituie în fond ducerea la ultima limită, pînă la secătuire a naturalismului, a realismului vulgar, într-un veac profund marcat şi nu o dată traumatizat de tehnica ştiinţifică, de furtunoasa diviziune a muncii, de apariţia unor idoli anonimi şi terifianţi. Desigur, dacă luăm naturalismul în accepţiunea lui exactă, ca expresie pe planul prozei a iluziilor „scientiste" ale secolului al XIX-lea şi nu îl privim prin prisma unor interpretări imprecise şi exterior polemice, care au avut curs la noi şi care-l circumscriau la determinismul biologic rigid, sau mai rău şi mai pueril îl considerau exponent al trivialităţii şi al violenţelor faptice, sau de limbaj. (Unul din nenumăraţii epigoni ai lui Zola, prăbuşit în uitare, a scris un imens roman în care — ca un fel de anticipare a lui James Joyce, dar fără concepţia şi intuiţia acestuia — descria sine ira et studio *o zi din viaţa unui mărunt funcţionar parizian, adept cumpătat al plăcerii solitare, alcătuind un uriaş dosar, nu al unei existenţe, ci al obiectelor care o înconjoară, fără s-o determine în vreun fel oarecare. În altă ordine de idei, insolitul de care vorbeam, reţese din reluarea în corpul de critică şi polemică ce însoţeşte (dar nu precum remorca rechinul) „noul roman" al unei concepţii proletcultiste. (Aş adăuga că şi în legătură cu mult amintitul proletcultism stăruie încă un complex de prejudecăţi, cei mai mulţi fiind oricînd gata să-l confunde cu schematismul infantil, cu sociologismul vulgar, cu primitivismul formelor estetice, cînd în realitate este vorba de o concepţie unitară despre cultură, constînd în negarea absolută, de tip anarhic şi de substanţă mic burgheză a ideii de moştenire culturală, sau mai elevat spus de metamorfoză superioară a culturilor precedente, ca şi cum aşa ceva ar fi posibil, ca şi cum s-ar putea fabrica o cultură sau o literatură „în vitro".*

Dar o simplă şi de scurtă durată „trădare" a opţiunii noastre franţuzeşti, ne arată că departe de-a constitui nici revirimentul estetic pe care-l aşteptăm (poate osteniţi de prea multă reprezentare concretă a destinelor şi responsabilităţilor noastre) şi nici expresia cea mai ascuţită şi mai pregnantă a întrebărilor pe care le pune epoca, „noul roman" face palidă figură pe lîngă tendinţele evidente în alte literaturi, dacă nu am aminti decît puternicul politism *declarat al prozei germane, sau permanentă obsesie socială a celei italiene, sau vehementa, uneori anarhica, dar în orice caz virila contestaţie a valorilor societăţii contemporane care incendiază proza americană.*

Efortul major, conştient sau nu, pe care-l face orice cultură este acela de-a impune valorile sale proprii, de-a le înscrie durabil în circuitul celor universale, determinîndu-se faţă de ele şi în acelaşi timp căutînd să impună complexul de trăsături constante şi în devenire, pe care-l numim poate cam vag „specificul naţional". Şi care nu e în nici un caz etalarea delectantă a particularităţilor periferice (în general folklor stilizat şi edificator) ci un răspuns propriu şi inedit, sau o încercare de răspuns, la întrebările epocii: ceea ce în afară de cazurile rarisime şi imprevizibile şi fericite, nu este lucrarea unui singur individ, ci a unei colectivităţi vitale, conştientă de valorile pe care le-a ales şi în numele cărora creează.

Altfel, rezultatul nu poate fi decît cantonarea într-o autarhie minoră şi criptică în afara comunităţii inevitabil restrînse, fie imitarea servilă care poate da iluzia plasării în contemporaneitate, dar nu şi personalitatea inconfundabilă spre care aspiră orice scriitor.

Desigur, pe lîngă talent (despre care ştim atît de puţine!) plasarea pe marile direcţii ale culturii moderne presupune, poate în primul rînd alegerea, opţiunea şi acea inefabilă întîlnire a vieţii noastre cu viaţa celorlalţi pentru care, în ultimă analiză, scriem.

De aceea nu cred că în condiţiile României de azi „dezepicizarea" prozei poate însemna altceva decît o manifestare a neputinţei de cuprindere a existenţei concrete, a istoriei vii şi a incidenţelor ei asupra destinului omenesc. Pentru că în România acestor 25 de ani s-au petrecut enorm de multe lucruri care într-un fel îşi cer tratarea epică, dacă arhetipul creaţiei româneşti rămîne, totuşi, epopeea, atîta timp cît oamenii vor mai dori să afle ceva despre ei înşişi prin intermediul faptelor, armelor şi al bărbaţilor pe care i-au ştiut sau care ar fi vrut să fie. Privit — dacă acest lucru ar fi cu putinţă — numai *din punctul de vedere al ineditului întîmplărilor colective şi individuale, acest sfert de veac oferă resurse practic inepuizabile de desfăşurare a destinelor* semnificative, *pe care proza noastră nu le-a spus; pe multe nici măcar nu le-a consemnat (ceea ce constituie desigur faza primară a procesului epic) asupra cărora n-a meditat în profunzime, nici în momentul petrecerii lor şi nici după ce a apărut „distanţa necesară" judecăţii.*

Că în faţa unui asemenea mod de abordare a realităţii sînt încă multe praguri de trecut (unele subiective ţinînd de modul de existenţă, de gradul de integrare în esenţial, de intensitatea alegerii, de zonele la care s-a ridicat cunoaşterea fiecăruia în parte; altele de persistenţa unor prejudecăţi, a unor clişee care, chiar dacă nu se mai afirmă deschis şi exclusivist, cu pretenţie de adevăr absolut, nu continuă mai puţin să influenţeze multe judecăţi de valoare) — este de asemenea o realitate, căreia nu i se pot opune numai buna credinţă şi intenţiile nobile, ci în primul rînd abordarea lor deschisă şi analitică.

Nici într-un caz însă evaziunea; pentru că dacă printre alte noutăţi, destul de învechite în fond, sau care n-au fost niciodată prea noi, „dezepicizarea" prozei este un fenomen major, care să solicite adeziune şi prozeliţi, atunci, de pildă, discuţia despre conflictul contemporan în proză, sau despre tip, erou, personagiu în raporturile lui cu lumea, devine caducă, dacă nu inutilă.

Ceea ce nu cred că e cazul.

Titus POPOVICI

MALDOROR

Despre Isidore Ducasse, căruia în literatură i-a plăcut să-şi aleagă sonorul pseudonim de Lautréamont, se ştiu foarte puţine lucruri.

Dacă se cunoaşte data naşterii şi aceea a morţii, nu se cunoaşte mai nimic din întîmplările acestei scurte vieţi. Lipsesc (pînă acum cel puţin), aproape cu desăvîrşire, mărturii contemporane despre acest scriitor. Nu există nici un portret de-al lui. Se ştie doar că, născut la Montevideo în 1846, Ducasse vine la Paris prin 1867, cu intenţia de a intra la Şcoala Politehnică. Scrie **Les chants de Maldoror,** pe care le tipăreşte în 1869. Moare în noiembrie 1870.

Ceea ce în primul rînd izbeşte pe cititorul **Cîntecelor lui Maldoror** este vigoarea extraordinară a stilului şi o putere de expresie fascinantă. Un suflet revoltat şi rănit monologhează sarcastic şi dureros în aceste masive şi cadenţate perioade, sonore şi încărcate de sevă şi de energie spirituală. Proza aceasta e vastă şi încîlcită ca o pădure tropicală cu liane şi şerpi. Alteori, o lumină de acvariu, verde, te năpădeşte. La Lautréamont se întîlnesc foarte des imagini submarine. Lumea submarină, cu fiinţe fantastice ca înfăţişare, crini şi stele de mare, moluşte lăbărţate, peşti luminoşi, e patria metaforică a sufletului său. Iată, de exemplu, nişte fragmente dintr-o invocaţie a oceanului:

„O, caracatiţă cu privire de mătasă! tu, al cărei suflet e nedespărţit de-al meu; tu, cel mai frumos din locuitorii globului terestru şi care porunceşti unui serai de patru sute de ventuze; tu, în care stau boereşte, ca în locaşul lor firesc, într-un acord desăvîrşit şi indestructibil legate, blînda virtute comunicativă şi harurile dumnezeieşti, de ce nu eşti acum ca mine, cu pîntecele tău de argint viu lipit de pieptul meu de aluminiu, stînd amîndoi pe vreo stîncă a tărmului, ca să privim privelişte aceasta pe care o slăvesc!"

„Bătrîn ocean cu valuri de cristal, tu semeni într-un fel cu semnele acelea vinete care se văd pe spinările stîlcite ale muşilor; tu eşti o imensă vînătae pe trupul pămîntului; îmi place această comparaţie. Astfel, la prima ta vedere, un suflu prelung de tristeţe, ce pare a fi şoapta adierii tale blînde, trece, lăsînd neşterse urme. peste sufletul cutremurat adînc, şi tu aduci în amintirea îndrăgostiţilor tăi, fără ca aceştia să-şi dea întotdeauna seama, grelele începuturi ale omului, cînd face cunoştinţă cu durerea, care nu-l mai părăseşte. Te salut, bătrîn ocean!"

„Bătrîn ocean, forma ta armonios de sferică, care înveseleşte chipul grav al geometriei, nu-mi aminteşte prea mult ochii mici ai omului, asemeni cu aceia ai mistreţului în ce priveşte micimea, şi cu aceia ai păsărilor de noapte în ce priveşte perfecţiunea circulară a conturului. Şi totuşi, omul s-a crezut frumos în toate timpurile. Eu bănuiesc mai degrabă că omul nu crede în frumuseţea lui, decît din amor propriu; dar că nu e frumos într-adevăr şi că ştie aceasta: căci de ce oare priveşte el chipul semenului său cu atîta dispreţ? Te salut, bătrîn ocean!"

„Aş vrea ca măreţia să nu fie decît întruparea reflexului măreţiei tale. Cer mult, şi această urare sinceră e glorioasă pentru tine... Tu eşti mai frumos decît noaptea. Răspunde-mi ocean, vrei tu să fii fratele meu? Zbuciumă-te cu putere... mai tare.. tot mai tare, dacă vrei să te compar cu răzbunarea lui Dumnezeu; întinde-ţi ghearele livide, croindu-ţi drum pe propriul tău piept... aşa. Desfăşoară-ţi valurile înspăimîntătoare, ocean hidos, înţeles de mine singur şi în faţa căruia cad, prosternat la picioarele tale. Măreţia omului e împrumutată; el n-are să-mi insufle respect niciodată; tu, da. O! cînd porneşti înainte, cu creasta zbîrlită şi cumpilită, înconjurat de cutele-ţi întortochiate ca de o curte, magnetizor şi crunt, rostogolindu-ţi undele unele peste altele, ştiindu-te ce eşti, în timp ce scoţi, din adîncul pieptului tău, copleşit parcă de o remuşcare grea pe care nu pot să o aflu, mugetul acela înăbuşit şi veşnic de care oamenii se tem atîta, chiar cînd te privesc, la adăpost, tremurînd pe ţărm ,atunci văd că nu mi se cuvine dreptul strașnic de a spune că sînt semenul tău... Nu cunosc soarta ta ascunsă; tot ce te priveşte mă interesează. Spune-mi dacă tu eşti locuinţa prinţului întunecimei. Spune-mi... spune-mi, ocean (numai mie; ca să nu mîhnesc pe aceia care n-au cunoscut decît iluzii), şi dacă suflarea lui Satan făureşte furtunile care-ţi ridică apele sărate pînă la nouri. Trebuie să-mi spui, pentru că m-aş bucura să ştiu că iadul este atît de aproape de om...".

Este aici mai mult decît o declamaţie pe motive romantice. O cumplită mizantropie umple cîntecele lui Maldoror. Ea pare încă şi mai impresionantă dacă ne gîndim că toată această revărsare de amărăciune vine de la un tînăr de douăzeci de ani. Este, fără îndoială, aici o reală înclinare spre melancolia mizantropică şi spre meditaţiile amare. Poza tenebroasă, mostenire byroniană, (înşiruirea invocaţiei către ocean din cîntecul IV din Childe Harold asupra pasajului citat mai sus e evidentă) apare la Lautréamont, pe un fond de adevărată ură de oameni. Vampirismul şi diabolismul lui Maldoror sînt, indiferent de orice influenţe (dealtfel reale şi uşor discernabile), nişte consecinţe ale acestei uri congenitale, bolnăvicioase poate, dar perfect explicabile fără ipoteza nebuniei, comodă şi simplistă.

Desigur, în descripţiile lugubre, Lautréamont se arată continuator al multor romane tenebroase, dela **Călugărul** lui M. G. Lewis, pînă la **Han d'Islande** al lui Victor Hugo. Totuşi, o deosebire enormă există în ce priveşte noutatea expresiei. Metaforele bizare, asociaţiile neaşteptate şi ciudăţeniile de gînd, dau cîntecelor lui Maldoror o fizionomie originală, căreia nu i se poate găsi o comparaţie. Edmond Jaloux nu se sfieşte să afirme, că „nimic nu explică această creaţie spontană de analogii, fără precedent în limba franceză".

Cu Lautréamont, facem o călătorie prin adîncuri şi pe culmi, trecînd fulgerător dela fundul întunecat al oceanului la ghearii în care se oglindesc stelele. Fără îndoială, obsesia celui dintîi este mai puternică. De aici culoarea submarină a stilului, tonul agitat şi fraza în ameţitoare spirale.

Ciudăţenia şi dispreţul pentru tot ce este prestabilit şi convenţional dau tonul fundamental al cîntecelor blestemate. Iată cîteva exemple:

„Furtuni, surori ale uraganelor; cer albăstrui, a cărui frumuseţe n-o privesc; mare ipocrită, imagine a inimii mele; pămînt, cu pieptul plin de taine; locuitori ai sferelor; univers întreg; Dumnezeule, care le-ai creat cu măreţie, pe tine te chem; arată-mi un om care să fie bun!..."

„Eu, ca şi cîinii, simt nevoia infinitului... Nu pot, nu pot să-mi îndestulez această nevoie! Sînt copilul bărbatului şi al femeii, după cît mi s-a spus. Mă mir... credeam că sînt mai mult decît atîta. Dealtminteri, ce-mi pasă de unde viu? Eu, dacă ar fi atîrnat de voinţa mea, aş fi vrut să fiu mai degrabă copilul femelei rechinului, a cărei foame e prietena furtunilor, şi al tigrului, cu cruzimea lui cunoscută: n-aş mai fi atunci atît de rău".

„Poezia mea nu va face altceva decît să atace, cu toate mijloacele, pe om, bestie sălbatică, şi pe creatorul care n-ar fi trebuit să zămislească asemenea păduche".

„O! cînd auziţi avalanşa de zăpadă căzînd din vîrful recelui munte; leoaica plîngîndu-şi, în pustia stearpă, puii pierduţi; furtuna care îşi îndeplineşte menirea; osîndiţul care urlă în închisoare în ajunul ghilotinei; şi caracatiţa povestind valurilor mării izbînzile ei asupra înotătorilor şi a naufragiaţilor, spuneţi-mi, glasurile acestea maiestuoase nu sînt mai frumoase decît rînjetul omului?"

„Doi stîlpi, pe care nu era greu şi încă şi mai puţin posibil să-i iei drept baobabi, se zăreau în mijlocul văii, mai mari ca două ace cu gămălie. Şi într-adevăr, erau două turnuri enorme. Şi, cu toate că doi baobabi, la prima vedere nu seamănă cu două ace cu gămălie, nici chiar cu două turnuri, totuşi întrebuinţînd cu dibăcie sforile prudenţii, se poate afirma, fără teamă de-a greşi (căci, dacă această afirmaţie ar fi însoţită de o singură părticică de teamă, n-ar mai fi o afirmaţie; deşi acelaş cuvînt exprimă aceste două fenomene ale sufletului, care înfăţişează însuşiri destul de deosebite pentru a nu fi confundate uşor), că un baobab nu se deosebeşte atît de mult de un stîlp, că nu poate fi comparaţie între aceste forme arhitecturale... sau geometrice... sau şi una şi alta... sau, mai degrabă forme înalte şi masive. Am găsit, n-am pretenţia să spun contrariul, epitetele potrivite substantivelor stîlp şi baobab: vreau să se ştie că, nu fără o bucurie amestecată cu mîndrie, spun asta acelora care, după ce şi-au ridicat pleoapele, au luat foarte lăudabila hotărîre de-a parcurge aceste pagini, în timp ce luminarea arde, dacă e noapte, în timp ce soarele luminează, dacă e ziuă...".

Mai ales ultimul pasaj citat a proliferat. Este un model de scriere suprarealistă, în care automatismul şi asociaţia dictează, fără controlul raţiunii. Pasajul conţine chiar, totodată, şi reţeta de aplicare a procedeului. Apare în acelaş timp şi humorul, care la Lautréamont este nelipsit şi care neutralizează de atîtea ori declamaţia umflată.

Cîntecele lui Maldoror sînt o extraordinară evanghelie de vedenii. Anarhismul inuman este, dacă nu îndulcit, dar cel puţin făcut acceptabil, prin puterea stilului. O mare vrăjitorie poetică se săvîrşeşte de-a lungul acestor pagini. Lectura lui Lautréamont la care se poate reveni mereu, este un bun medicament contra intoxicaţiei cu banal şi mediocru, ba chiar un preventiv.

Al. PHILIPPIDE

OPINII • COMENTARII • ÎNSEMNĂRI

BLAGA

Dacă în lirismul lui Blaga întreg cosmosul şi întreaga existenţă apar ca un mister, pe care poetul, după cum însuşi declară, nu încearcă să-l tulbure prin cunoaştere, ci îl surprinde şi îl trăieşte ca atare, — erosul blagian participă în mod firesc la acest mister universal. Asemenea filosofului din vechimea îndepărtată, dragostea este pentru Blaga sensul ascuns al Totului, încît prin-trînsa omul se supune unor prevederi mai fundamentale decît biologicul, decît organicul, doborînd la elementele de bază, la mineral:

Murmură dor de pereche.
Patima cere răspuns.
Ah, mineralul în toate
geme adînc şi ascuns.

Sarea şi osul din mine
caută sare şi var.
Foamea în mare răspunde,
creşte cu fluxul amar.

Margine-mi este argila,
lege de-asemenea ea.
Sunt doar metalul în febră,
magmă terestră, nu stea.

Aceasta fiind prin urmare ideea generală a eroticei blagiene, se lasă desprinse totuşi, în versurile poetului de-alungul bogatei sale cariere lirice trei aspecte diferite, care reprezintă deopotrivă trei trepte ale cîntării dragostei la Lucian Blaga.

În Poemele luminii, *de pildă, grandilocvenţa spirituală a versurilor de început ale lui Blaga dă şi sentimentelor de iubire o dilatare cosmică: inima iubitei bate parcă sub glie şi pulsaţia ei se confundă cu viaţa atotcuprinzătoare cu natura primordială; părul iubitei devine urzeala misterului universal; ochii iubitei sînt izvorul nopţii care se revarsă peste văi, peste munţi, peste şesuri, ca un ocean de tenebre; chemarea îndrăgostitului atinge bolta cerească. Nimic senzual în aceste versuri ci numai fantasticul dor al poetului de a se întrupa în infinitudinea materiei.*

Amploarea viziunilor se traduce acum printr-un limbaj în care cuvintele grave şi solemne, tîlcuitoare, impun mari pauze între ele, distanţele fiind abisuri de tăcere, goluri menite să cuprindă strigătul înmiit de ecouri, logosul iubirii dintîi.

Mai tîrziu, la maturitate şi spre bătrîneţe, poezia erotică a lui Blaga va consemna, cu o nu mai ostoită ardoare, miracolul germinaţiei. Sacră şi pură, cu manifestările ei florale, natura în diafană explozie germinativă apare ca metafora imensă a sentimentului de dragoste de care e stăpînit poetul. Seminţele, polenul curg din belşug peste trupurile înfiorate ale iubiţilor: „Diafane seminţe într-aripate, / pe invizibile fire, / zburau peste noi — din veac în altul purtate". E un fel de transfigurare a senzualităţii, în această poezie, la această treaptă a lirismului erotic blagian. Dorul contopirii cu materia nu se mai declanşează însă sub forme subiective, precum în Poemele luminii, *ci se realizează obiectiv, prin comuniunea cu miracolul germinal: „Polenul cade peste noi, / în preajmă galbene troiene / alcătuieşte-n aur fin. / Pe umeri cade-ne şi-n gene".*

Acum, printre cuvinte străbat curenţii calzi care le adună spre cîntecul naturii învăluitoare, limbajul poetic se caracterizează prin legănarea înceată a versurilor; cuvintele se cheamă între ele, se înlănţuie, străbătute de suflul iubirii.

În sfîrşit, tot în epoca maturităţii şi a senectuţii dulce aservită sentimentului erotic, poezia lui Lucian Blaga atinge treapta şi mai pură a dorinţei subiectiv metaforizate. Departe de patosul declarativ al tinereţii prime, cosmic dimensionat, — dar mai direct exprimat decît în consemnarea misterului germinal prin seminţe şi polenuri, erosul s-a umanizat, în mod paradoxal, prin dematerializare. Contemplînd imaginea iubitei răsfrîntă într-un iezer de munte, îndrăgostitul găseşte această vie formă de renunţare: „Dacă eu nu, atuncea cel puţin / această apă să te frîngă, / această undă să te sfarme, / să te stîngă, să te stingă". După un real, dar simbolic sărut („îmi stingi în gură toate numele / ce din alean ţi-am dat"), înfăptuirea iubirii a fost încredinţată preumblării nostalgic-materiale: „Ne place să umblăm / ca întrupările fumului, / să încîlcim mătasea pămîntului / cu ţintele drumului". Sau, în altă parte, cu aceeaşi pregnantă intimitate umană, tot prin drumeţie sugerată: „Pe ţărmul de nisip umblam / şi-n urma-adîncă ce-o lăsăm / tăcută apa mării izvora".

Căci drumul, la această treaptă a erosului blagian, exprimă intimitatea atît de omenească dobîndită, puritatea spirituală şi neîmplinirea: „Pe drumul său fiecare, / Ne-am duce în veci undeva. / Ne-am duce-mpreună, mereu, amîndoi. / Dar drumul norilor e prea mare / în lumea noastră — pentru noi".

Acum cuvintele se cer şoptite, ele ascund întrebări întoarse lăuntric, limbajul amorului e ca un dialog secret, auzit doar de cei doi, care îşi poartă prin lume simţămîntul de foc; acum, prin versuri, cuvintele mocnesc.

Peste tot ferită de senzualitate, chiar şi atunci cînd, la începuturi, proclamă aprige patimi (întrupate totuşi mai tîrziu, în figura Utei din Naumburg sau în plăsmuiri feminine din opera dramatică), poezia erotică a lui Lucian Blaga devine înalt şi transparent sentimentală, nu întîmplător, la treapta Elegiei din Marienbad *a lui Goethe, cînd chipul ideal al iubitei se confundă, dureros, cu feciorelnica făptură, de viaţă, spre sfîrşituri, refuzată.*

I. NEGOIŢESCU

OPINII • COMENTARII • ÎNSEMNĂRI

Stupefiantele şi iluzia „PARADISURILOR ARTIFICIALE"

Consumul de stupefiante a luat proporţii alarmante; în fiecare zi citim în presa internaţională ştiri despre victimele care caută fericirea prin intermediul drogurilor. În ultimul timp lista avantajelor spirituale pe care le aduc stupefiantele s-a mărit simţitor, negustoria ţine pasul cu psihologia. Pînă şi Dumnezeu îţi poate apărea în faţa ochilor după o injecţie c-un drog anume fabricat. Totul se obţine fără efort; şi extazuri erotice şi extazuri mistice. Lucrurile s-au agravat cînd metafizica s-a unit cu drogurile, din această sumbră alianţă s-au născut şi crime îngrozitoare.

Motivul care-l aduce pe individ în faţa stupefiantelor, în conditia umilitoare de a cerşi unui drog puţină beatitudine, e incapacitatea de a suporta realul, de a-l privi drept în faţă. Aceşti oameni privesc de sus „realitatea" ca pe-un film pe care l-au văzut de nu ştiu cîte ori. Înţeleg prin lumea reală condiţia eternă a omului care implică naşterea, iubirea, moartea, nu mă refer în acest caz la implicaţiile de natură socială. Există — lucru foarte straniu — chiar un complex de superioritate faţă de realitate, ca şi cum frumuseţea vieţii ar fi cu mult inferioară frumuseţii interioare a acestor orgolioşi indivizi. La mulţi oameni există convingerea că viaţa e detestabilă şi că ea ar trebui înfrumuseţată, împodobită, poetizată. Că viaţa e săracă şi ar trebui să-i mai adaugi ceva... Asemenea fiinţe romantice sînt mai curînd laşe şi trîndave decît sensibile; a nu vedea frumuseţea unui copac care există şi ce să mai vorbim, e poate ca ceva detestabil... „N-are importanţă că m-a mîntit. Era o minciună superbă".

A trăi realul e un act de luciditate — şi implică adeseori, o condiţie aproape eroică. Înseamnă a rămîne acolo unde eşti chiar într-o situaţie dificilă şi de a avea mîndria de a nu cerşi condoleanţele unui Dumnezeu imaginar... înseamnă a prefera să fii pîrjolit de soare decît să cauţi umbra trivială a unui copac din material plastic. A rămîne singur cu tine însuţi, decît să-ţi alungi singurătatea în alcool sau într-un roman poliţist, a refuza să te hrăneşti din viţele altora, să trăieşti „prin procură".

Paradisul artificial e privilegiul celor laşi, metafizica celor trîndavi, a celor incapabili de a trăi prezentul: a celor care se aruncă, înfricoşaţi, ori în braţele trecutului, ori în braţele viitorului, condamnînd cu ghiotura nostalgii, speranţe şi pînă la urmă, stupefiante...

Oricum, dacă aş avea de ales între un paradis artificial şi un infern autentic, aş alege fără şovăire infernul.

Teodor MAZILU

Jurnalul unui martor ocular

a căuta altceva — ignorînd realitatea — e dovada sigură de opacitate şi birocratizare. Un asemenea soi de romantism presupune o gîndire automată — incapabilă să surprindă miracolul existenţei, — oricînd gata să scoată la iveală nişte gînduri exterioare, rumegate îndelung de vanitate şi ignoranţă. Alţii folosesc în loc de stupefiante minciuna. Minciuna se înnobilează cu aureola poeziei, iar realul, umanizat, în mod paradoxal, prin dematerializare.

DAN LAURENŢIU

Sărutul mamei

Pentru tine va trebui atunci cînd
marile gheţuri luminează oceanul
şi pasărea liră întunecă
somnul pierdut al efebului

pentru tine va trebui să fac
din nou marea călătorie
care m-a adus la această
strălucitoare şi blîndă ruină

atunci tu înger de pază al meu
tu strigăt de suferinţă
umană pe care-l aud
rătăcind spre cerul albastru

vei întrona adevărata ordine a lumii
sărutul mamei în copilărie
sărutul mamei în copilărie
sărutul mamei în copilărie

Călătoria

Iubitule iarăşi îngheaţă
sfera luminii tale simbolice
o pasăre a bătut cu aripa în geamul
nostru
bine-ai venit prinţ al întunericului

sori negri îţi mîngîie fruntea albă
culcată pe braţele mele
da remuşcarea unui geniu
rătăcit lîngă o fiinţă muritoare

va opri timpul va opri timpul
de-acum va fi ceea ce a fost
în amurgul adus de zăpezile
mîinilor tale obişnuite cu suferinţa

uită căderea eu sînt pacea somnului
rămîi şi cenuşa mea înstelîndu-ţi
pleoapele de mătase
îţi va lumina calea prin moartea
puternică

Albul surîs

E frig se aprind luminile
peste oraşul nostru şi spui
cît de frumoasă va fi la noapte
această grădină

iată fularul roşu al unui copil
va trebui să oprim timpul
gulerul de albă dantelă îţi mîngîie
austerul gît ca o spumă de mare

şi iarăşi îngerul negru iarăşi viteza
un templu pentru noi se va naşte
din zăpezile care aleargă înainte
albul surîs la tinereţea pierdută

Pomul

Ca un sărut palid
pe gura timpului
da da aşa te vei stinge
da da aşa te vei stinge

acum priveşte lacul e luna decembrie
o lacrimă glorioasă va trebui
să cadă la rădăcina acestui pom
eliberat de frunze

ţi-aduci aminte era o biserică
fericită pe colina paradisiacă
şi tu un înger de zăpadă
coborînd în noapte acolo te aşteptam

am întins braţele în deşert
oglinda acestui lac mai păstrează
frigul unui cînt de sirenă
înălţai o rugă pentru fericirea mea

acum se aude numai furia
zăpezilor cu strigăte impersonale
uimit privesc pomul acesta îngropat
în colina paradisiacă adio

Sărbătoare

De sărbători poetul se sărbătoreşte
amintindu-şi de vechea lege
a cuvîntului care
el însuşi a fost la început

o cît a trebuit să aştepte
pînă cînd drumul o drumul
a strălucit ca un pom roşu
în pieptul său plin de iubire

astfel mi-a şoptit în acea seară
cu o voce dulce ca o enigmă
ea cea ascunsă în pămîntul adormit
sub zăpezile imaculate ale promisiunii

fericit este sufletul meu
scufundat în tăcere şi aşteptare
stau singur şi ascult amurgul
cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită

MIHAI DRIȘCU

Domnișoara Odinioară

Așa cum există o MM, o DD, o CC, o BB, este o PP, numai că domnișoara Penelopa Poza este știută de cîteva sute de milioane de oameni mai puțin și greu e de presupus că, la vîrsta ei, o să mai poată recupera diferența și apoi este boala ei, un fel de spaimă, sporită mereu, că iar s-ar putea să-i vină ideea : „Penelopă inutilă" ; chiar dacă meritul ei este recunoscut, descoperise doar, cîndva, cu un fel de inspirație, scrisoarea acelui poet, aruncînd o lumină definitivă asupra sfîrșitului său precipitat, dar asta este altceva.

De aceea este obligată să alunge orice gînd ar îndrepta-o spre locurile interzise din jurul terorizantei expresii, cenzurîndu-și amintirile, nici nu știe cînd s-ar putea să se organizeze, de la sine, într-un lanț de trimiteri aluzive, amintirile totuși puține, nici nu sînt amintiri, una dintre cele mai persistente e muzica tuburilor de neon, cînd se aprind, în bibliotecă, zdrăngănitul, de ce nu clinchetul acesta plăcut nu e o amintire, poate doar imediat cuplat cu imaginea bătrînilor astmatici transcriind fericiți, inutil, tremurat, miopi, din ziare vechi, efemere și fragile, cu ei a împrăștiat jumătățile de masă și a fost martora îmbătrînirii lor, la fel invers și cumplit de normal, acum presimte cum se perfecționează ca mașină de văzut și auzit, în prezent, nimic deasupra, nimic dedesubt, singurul antidot deocamdată, e ca o lunecare, perfecționarea ar veni din netezirea posibilelor asperități, periculoase pungi ale unui fel de memorie, pe care ar trebui, dar încă n-are tăria, s-o poată radia, încă nu și-a găsit cuvintele pe măsură, ca presimțirea să se transforme în idee ; prin modalitatea presimțită se opune ideii „Penelopă inutilă", dar prevede, într-un viitor bine ar fi cît mai îndepărtat, că presimțirea va sări neapărat într-o expresie, poate „mașină-domnișoară-bătrînă bătrînă-domnișoară-mașină = domnișoară-mașină-bătrînă" sau ceva și mai crud, în orice caz mai lapidar și prevederea se va transforma în presimțire, presimțirea în idee, simplifică arbitrar, trebuie ordine și ordine fără simplificare nu se poate, pînă nu va mai rezista la prea multe idei, sfîrșitul vine, oricum.

Deocamdată privește, de pe balconul de la bucătărie, cum se consumă spectacolul străzii lăturalnice, celălalt, dinspre balconul la strada principală, mai neinteresant, e același, întîlnirile la statuia luptătorului și zgomotul poștei dedesubt, mereu pampam, pentru trei timbre, ca în problemele de școală primară, un lemn se împarte în trei din două tăieturi, pam, ștampilă separată, observase sau numai pam, pentru un timbru sau două și pam, ștampilă separată, enervează.

Deși caută să se ferească de generalizări, combustibil aproape curat pentru ideile ei, coapte cînd devin acel fel de spaime, adică frîne pentru liniștea dorită, generalizările răsar din mai nimic, antrenînd-o într-un joc derutant și obositor de aproximări, interminabile nuanțări pe care este obligată să le pună față în față cu schematizări de o simplitate jenantă, încearcă să reziste astfel introspecțiilor care îi consumă bătrînețea complicată, vremea bilanțului.

Răsucește pe deget, unul din gesturile pe care le-ar face și cu creierul vidat spre care într-un fel aspiră, prețiosul inel oriental și deși funcționează ca mașină de văzut și auzit, strada periferică, generalizările încep să se infiltreze cînd trece Giann, pe trotuarul celălalt, invers, Ceam, totuși concurența, vocile se întretaie privirile geamgiilor nu se întîlnesc, se evită, din elegantul cod al neamestecului, puțin degradat, printre ei, hurducat, căruța lui *Păintiflou*, de cită vreme n-a văzut un cal, fie și o gloabă, mai în spate glasul din capul înfundat pînă la urechi în pămîntul negru, afînat, nu trebuie dirijat calul, dar seamănă, generalizare deja, seamănă la tenacitate, zadarnica tenacitate de fiecare zi, și cu *Ainiveghi*, cu clarul și tînărul absurd la prima vedere *Bani cumpăr*, cu *Guadlatporpu* și cu perechea *Stigliborcani*, orientală în comportament și ten, ea în urmă, după glasul cu mîinile la spate, copleșită de sacul plin, cu toate că hainele nu se uzează chiar de la o zi la alta, conținutul sticlelor nu dispare, nici cozile la topor nu se rup nefolosite.

Prin aer zboară vălătuci de puf alburiu, al plopilor se pare, ca norii din tablourile cu sfinte înălțîndu-se la fiecare schimbare vîntul călduț îi destramă, îi adună în alți vălătuci, se observă vîrstele pufului, cel căzut demult, plimbat mai îndelung prin praf, este murdar.

Plutire metafizică, nu-i prea place cuvîntul, dar se consideră o carteziană, pentru ea cartezianismul e un fel de claritate, ce tristă e soarta filosofilor, cu timpul sînt reduși la un singur cuvînt, cît de carteziană poate fi o femeie, n-a găsit răspuns încă amînă cît poate gîndul că, în nemțește puful hoinar se cheamă „sinceritatea bărbaților", totuși gîndul vine și blocajul se produce, blocajul e o stare și atît, toate ocolișurile au fost zadarnice.

Atunci se retrage imediat în cameră și ascultă ticăitul neconcordant al celor două ceasuri, unicul calmant descoperit pentru stare, ceasurile se ocupă de același timp, unic, dar sînt mereu în contratimp, marele ceas „modern style", din firida sobei de teracotă azurie, al cărui cadran își face loc printre cozile grațioase a două sirene e profund și mai rar, delicatul elvețian de mînă, pe milieul din centrul mesei, este mai vioi, totuși pînă la urmă, acele ajung la același rezultat.

Vede cum un om se leagănă în dreptul ferestrei dinspre strada principală. Este unul dintre zugravii care umblă pe parapetul balconului și deși primesc centuri de siguranță nu se prea folosesc de ele și nu cad, la fel ca mohicanii care spală geamurile zgîrie-norilor, nu știu ce-i amețeala. Sînt dintr-o adevărată dinastie de zugravi, toți pocăiți, cu alte cuvinte, se înțelege de la sine, nu beau alcool și pocăiți nu din convingere sau probabil prea puțin, ca un fel de pariu, ci dintr-o necesitate care le asigură posibilitatea de a fi acei zugravi plimbăreți la înălțime, siguri pe simțul lor de echilibru.

Ei refuză cu demnitate propunerea de a primi un pahar ca să nu murdărească geamurile și, cu toată echilibristica periculoasă, stropesc sticla cît pot mai puțin.

I se face foame, în bucătărie deschide bufetul cu multe etaje de sertare, admiră în treacăt serviciul de ceai, cristalinele pahare cu suporturi de argint filigranat, le atinge pentru sunet și răceală, de altfel îi place și răcoarea pereților sau chiar a nasturilor, revine, mestecînd, în balcon și vede oblic, firma nouă, albastră, instalată de curînd, „Aura Relly Lola" mai jos nu distinge, dar știe ce ar putea fi, sună ca un cîntecel la xilofon, numai cîteva note, nume neserioase, potrivite femeilor lejere ca morală și de-a dreptul nepotrivite acum, înainte n-avea cum să se pronunțe, pentru bătrînele lenjerese care, după multe ezitări și-au unit micile ateliere concurente, într-un trust sau concern, n-are importanță, de sutiene, unde tot stau aproape degeaba, dar măcar așteaptă împreună, pot fi văzute cu destulă greutate prin vitrina sufocată de modelele puse pe sîni închipuiți, de sîrmă, cu trandafiri stacojii, galbeni, negri, la mijloc, în fața unor paravane înflorate, nu se folosește niciodată de serviciile lor, cine face flori artificiale e de prost gust.

Recitește apoi sau frunzărește numai, cu o plăcere tristă ca mîngîierea vechilor cicatrice sufletești, dosarele cu rețete din vremea școlii, îngrijite, liniate la margine, cu denumirea scrisă cu altă cerneală și altfel, subliniată cu altceva, explicabilă pedanterie a viitoarelor gospodine model, dovedite zadarnice rețete, încheiate cu „Poftă bună !" și semnul exclamării cu punctul transformat în floare, prost gust, dar scuzabil, din anii cînd prezintă caietul și are teribile emoții în așteptarea notei pentru aspect, ce se adună notei pentru practică, unde, pe vremea aceea, este oricum imbatabilă.

Notațiile mai apropiate, rețete „pentru două persoane", decupajele cu sfaturi „nu vom neglija bustul și decolteul" sînt grăbit întoarse, altfel ar fi o zgîndărire, nu îi încetează durerea de cap, întotdeauna în primele zile după schimbarea lentilelor, ochii sînt neobișnuiți, e o durere de un tip special, mai spre tîmple, poate i-ar face bine un scărpinat pe creier, cînd se lasă în voia unor asemenea fluxuri, se îndreaptă destul de des spre aberații.

De altfel autoanaliza nu scutește de asemenea concluzii și cuprinde autoironie destulă, e sigură, traversînd apartamentul oscilează chiar în jurul termenului masochism, prea îndrăznește, își ocupă locul în șezlong, cu vedere la strada principală, aici există cealaltă firmă, firme de fapt, poate numai ea observă, seara, neonul la fel, aceleași litere, se citește împreună „Bebeluș durabil", deși magazinele n-au nici o legătură, la fel nici panourile cu afișele celebrei cîntărețe, cu ochii scoși pînă la albul hîrtiei, cu sfinții din biserici, cu ochii răzuiți, măcar se presupunea că praful vindecă.

Toate contează prea puțin, soluția cea mai elastică, e cald, lumea nu prea trece și traversează lung, cu urechile clăpăuge, vecinul înduioșător, iarna mai ales, atunci, cu mîntăluța maro uzată și plasa rigidizată de frig, pleacă după iaurt și în ochii lui citește mila pentru iepurii țepeni în drumul spre mesele de sărbători și brazii obligați cu sfori să încapă, aduși la condiția de bețe înfășate, în autobuze.

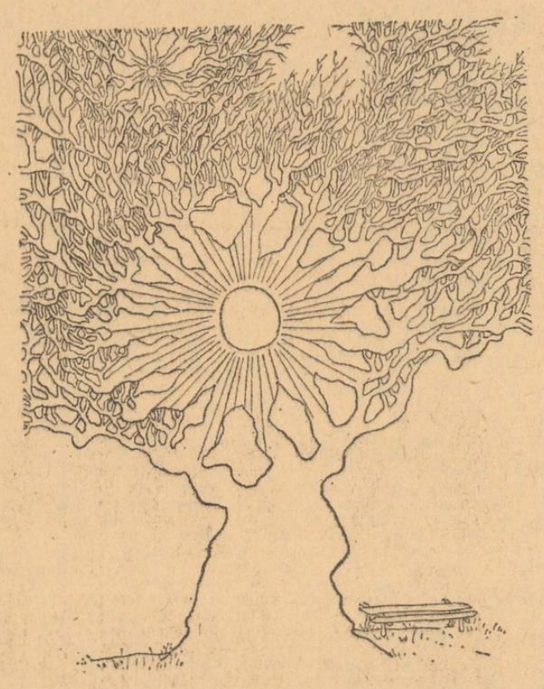

Desen de FLORIN PUCA

Luptătorul, statuia, împunge aerul cu capul aplecat, nu din unghiul acela, cu un genunchi jos și mîinile în lături, oblic, nu luptă cu nimeni și așa, fără adversar, străluce din mușchii de bronz ai spatelui, numai spatele îl vede din locul ei.

Sună telefonul, e totuși, o legătură și mai sînt cunoștințe, care din obișnuință se numesc prietene, delicat cuvînt, cineva caută pe cineva, e o atingere, un contact pe fir, e sceptică asupra posibilității de a înțelege vreodată ce ascunde expresia, apelul se repetă, atingerea la fel, pînă ce, de la celălalt capăt, se cere cu deosebită insistență și politețe numărul sau adresa unei asemenea voci fermecătoare. Mirîndu-se de ce mîna ei întîrzie să pună jos receptorul, află numărul unui domn care are timp să obțină ferma promisiune că ea îi va telefona.

Complimentele adresate vocii nu sînt primele, dar par sincere și înțelege că la o asemenea ocazie își poate acorda o amintire periculoasă, pipăindu-i apoi marginile, așa cum uneori își acordă două prăjituri.

Cu destulă timiditate, de mult n-a mai făcut-o, aplică ciupituri pe o harpă vag cronologică, tinerețea deci, pictorul, fericita aventură, expresia de neiertat, sfîrșitul și întoarcerea cu mașina, apoi piața, pe măsură ce se îndepărtează de momentul dificil detaliile, la urma urmelor recunoaște că sînt detalii, invadează totul, încercuind locul dureros și string mereu încercuirea, pînă la probabila nivelare a porțiunii speciale.

Hoinărește în împrejurimile orașului, tot mai departe, acum și acolo e oraș, el se impregnează de peisaj, e un modern, nu transpiră la soare să fure o bucățică de natură, se plimbă și atît, îl interesează un fel de spirit al locului, fac baie, dragoste, el poartă la gît baticul ei „Prestige de Paris", roz, cu Notre-Dame, figura lui nu și-o amintește, e ceva mai bătrîn decît ea, care e foarte tînără și are multe și splendide fire de păr argintiu, nu poartă ceas, îi explică, artiștii au sentimentul timpului, fiecare moment, chiar de fericire, el e fericit în acele clipe, poate fi un chiul de la eventuala eternitate, îl aude discutînd despre ea cu un postimpresionist care se chinuie cu reflexele pînzelor pe lac : „Nu arată rău la lumina luminării" și ea pleacă, tîrziu, dar mai vede, într-un loc, pomii aliniați pe diagonale îndreptate, cu fiecare pas al ei, spre mereu alte puncte de fugă, ca și scaunele în sălile de spectacole.

Cam pe aici încolțește ideea, răzbunare e un termen mult prea grosolan și apoi e absurd, poate fără continuă, cu interesul mult scăzut, ceva se întîmplă, dedesubt, mașina întîrzie enorm, o casieră obosită repetă : „Aveți grijă, nu călcați acolo, e stricat... arată o tăblie desprinsă, jos, la trecerea printre scaune și toți fac un pas mare — Nu călcați acolo, e stricat, aveți grijă ...E stricat acolo, nu călcați, treceți peste. — și izbucnește — O să înnebunesc aici, de două zile nu l-au reparat, înnebunesc, înnebunesc ! Aveți grijă. ..“ se calmează, ea, înghesuită, abia ținîndu-se, acum i se oferă locul cu destulă ușurință, se gîndește că e o ieșire nepotrivită, există motive mult mai serioase pentru a înnebuni, pînă la urmă găsește loc și cînd trebuie să coboare simte, dintr-o dorință de a merge la nesfîrșit, o greutate cînd se desprinde de scaun, de atunci, dincolo de, între timp observatul amuzament secret de a vedea în pasagerii clătinați, cu reflexele păcălite ai mașinilor și tramvaielor, bețivi posibili, poartă regretul coborîrii și nostalgia mersului înainte.

Piața o primește pustie, cu singurul bec legănat, luminînd puțin bălți negre, mormane de frunze și coji stricate, tejghele cu tabla umedă, lucitoare un moment, mai trece o pisică, o vede lîngă un robinet defect care inundă, simte că piața e vie, e ca un organism, frica îi grăbește pașii sonori pe pietre, pînă cînd un sforăit sănătos și mai multe o liniștesc, sub tejghele dorm oameni și respiră, îngrămădiți, îmbrățișați cu zarzavaturile lor, între plasele de sîrmă și respirația pieței n-o uită.

Înghite o pastiluță colorată, calmant, deși nu mai crede în efectul lor, se hotărește, pentru unul va fi Amanda, cu ușurință alege nume promițătoare, foarte tînără actriță care, pentru moment, se va interesa numai de primul ei mare rol de film, unde va muri chiar la început, dar fiindcă toți își vor aminti, pe rînd, de ea, va juca aproape tot timpul, dacă ar fi inteligent sau cît de cît cult, ar face o aluzie la numele ei, care invită la așa ceva, și toate ar merge normal, ar decurge de la sine, ar fi discuții cel puțin interesante, dacă nu, ar fi nevoită să-i atragă, discret, atenția că, începînd de la nume, trebuie iubită și apoi foarte puțină lume mai știe ceva latină.

Tot ea ar putea fi Meravilia, balerină într-un micuț concediu, cu un picior luxat, nimic grav, după cum va fi Olivia, numai funcționară, dar copleșită de atențiile și intențiile domnilor serioși, dar nu cedează.

Prin metoda pretext contact pe fir cu vocea fascinantă mai află imediat două numere de telefon și în existența ei se produce cotitura, acum are ce aștepta ; după-amiaza cu orele cînd ea dă telefoanele, pretutindeni tot mai accesibilă dar și mai inaccesibilă, diferențiat, în urma unor sondaje prealabile, un veritabil păinjeniș de frivolități, avansuri și retrageri.

Constată că are un adevărat fler în alegerea, cumva trebuie să treacă timpul pînă la telefoane, după titlu, a filmelor de aventuri, o mulțime după același tipic, tineri, tineri, canalii și viteză, spre sfîrșit, chipuri pe tot ecranul, cu zîmbete uimite cînd glonțul sau gloanțele, rafale, pătrund în frumoasele trupuri îndoite și că e dispusă, fie numai în bătaie de joc, dar tot mai puțin, să se pună la punct cu ghicitul în cafea, fundul ceștii e starea sufletească, cineva, dacă e brun, se va forma din zaț, dacă e blond, o siluetă albă, pomii înseamnă bucurie, floare de salcîm, cum să vezi o floare de salcîm, societate proastă, acrobați, dragoste aducătoare de neplăceri, păianjenul e trădare și curcubeul mulțumire, casa aprinsă prevestește bucurie mare, animal preistoric, ambiție, vaca e semn de belșug și spicele, elefantul, victorie sigură, convoiul de înmormîntare e semn de căsătorie, copil ghebos, propunere dezonorantă, peșteră, ceas de teamă, știe ce înseamnă ceas de teamă, pansele, văduvie timpurie, marinar, nesiguranță, mire, doliu, fluture, necredință, sălcii, regrete, broască, sărăcie.

Între ea și vechea, depășita, muribunda domnișoară Penelopa, care deplînge amarnic lunecarea în frivolitate, de care s-a ferit o viață întreagă, diferența e ca între altă dată — cu altă ocazie și altădată — odinioară, acum caută să fie mereu altă dată, ocaziile contează, cum totul se consumă între telefon și oglindă, altfel nici nu se mai poate, nici vechea domnișoară nu primește mortala lovitură morală, oglinda e un cîmp de bătaie pe care ea — alta, o a treia sau cine știe a cîta Penelopă, urmărește cum trăsăturile domnișoarei Odinioară devin tot mai șterse, oricum erau șterse, dar ultima nu încetează să acuze înaintarea trăsăturilor domnișoarei. În alte împrejurări — sau cu altă ocazie — ca fiind cochetărie jalnică, aceasta, la rîndul ei, le numește întinerire, Penelopa — alta, cea fără chip, înțeleaptă probabil, observă că trăsăturile celor două Penelope care nu se mai agreează dau împreună un chip răvășit, dar e prea slabă, mai ales cînd se apropie ora la care Penelopa cu altă ocazie pune mîna pe receptor.

Pe rînd, la ore fixe, dar nu în fiecare zi, îi e atît de greu, dar marfa rară care e vocea ei trebuie să-și păstreze prețul, Meravilia încă nu cedează insistențelor unui campion sportiv care vrea s-o vadă, Amanda e puțin mai drăguță cu un electronist îngrijorător de timid, iar Olivia îl exasperează pe un geolog obligat în curînd să plece, sportivul merită să fie primul la rînd, ideea i-a venit după telefonul lui greșit și e primul care se pare că a găsit formula, cînd îi spune : „Răspunde-mi la noaptebună cum numai tu știi, ai o voce excitantă și liniștitoare în același timp" e și cel mai vorbăreț, critică și statuia luptătorului de pe poziții naturaliste și de specialitate, e luptător, luptătorul de bronz stă ca un începător surprins, e și sincer, își recunoaște aventurile, ultima la un campionat internațional unde a fost categoric învins după fuga lui cu o spectatoare nordică și recunoaște că are urechile clăpăuge, ca toți luptătorii.

Electronistul e încă la „dumneavoastră", dar Amanda poate fi sigură de afecțiunea lui, deși e puțin supărată că el habar n-are latină, geologul e și arlechin într-o piesă de amatori și cel mai indignat că refuză să-i dea numărul de telefon, atunci le explică tuturor, fetele nu-și pot pierde timpul cu oricine, în curînd se vor întîlni, cei ce vor trece examenul vizual vor primi numărul, siguranța Amandei îl complexează și mai mult pe electronist, care într-un tîrziu recunoaște că n-are prea multe atuuri, numai frumusețe interioară. Toți au costume bleumarin, detestabilă culoare, ea, ele, nu primește, primesc decît flori albe, deocamdată, la început, încurajare pentru avizați, în număr impar, statuia luptătorului e suficient de cunoscută, vor veni din zece în zece minute, se vor privi, apoi alte serii și ele vor fi altele, acum e prea multă artă.

Dimineața, în ziua marilor întîlniri, își sparge o lentilă la ochelari, spectacolul își reduce calitatea și Penelopa Superstițioasă se asociază reproșurilor reînviate de Penelopa. Altădată și neutralității ostile a Penelopei Înțelepte, iar Penelopa Cu altă ocazie se află în minoritate și nu în cele mai bune ape, dar, nerăbdătoare, își ocupă locul în șezlong, cu mult înainte de eveniment.

Luptătorul pare într-adevăr inabil în masivitatea lui, oamenii stau pe lanțurile groase din jurul soclului, ea știe că ceva trebuie să se întîmple, simte un gîdilat în piept, ca atunci cînd merge cu mașina, în foarte mare viteză, toate Penelopele stau cu ea în șezlong, trebuie să le ucidă imediat, cu mașina de văzut și auzit.

Minutele sportivului trec, apare sfrijit, cu ochelari, electronistul, arătos, geologul, florile, se privesc, iau loc, fiecare pe o latură, geologul se leagănă, poșta pampam, pam, apare în fugă un vlăjgan splendid, florile albe, ia loc lîngă geolog și cu un picior proptit ferm în pămînt oprește legănarea lanțului, de după stativul cu plante agățătoare ce separă balcoanele este privită, se revoltă Penelopele, în special Altădată, cum privește printr-o lentilă și un sfert în direcția soclului, electronistul se îndreaptă spre locul de parcare, acolo va veni Amanda cu mașinuța, se întoarce, sînt niște ochi printre frunze, își recunoaște vecinul înduioșător care pune în ghivece, cu degetele, un praf alb, toarnă apă cu o stropitoare-jucărie, i se aude glasul : „Îmi hrănesc plantele... Eu sînt campionul. ..Avem voci tinere la telefon, avem voci tinere, ei așteaptă, să aștepte, Meravilia !".

Linogravură de MARIANA POPA

GABRIEL IUGA

Descîntec pentru umbră

Negurile
păsări cu ochi neștiutor
cu fața despletită de trestii auzite
odată pentru gură
bolnav rostogolite în tîmple
beznă cu fumul amăgit
lunecat pe o parte mușcat
și dureros doamne dureros
ca un țipăt negonit ajuns în privire
și atunci cerul fără cer e
și cîntecul fără păsări
numai un cenușiu cutremur
pe care-l pierde cel care-a fugit

Femeie
ce-a rămas din talpa ta
cînd curată a doua oară născută
s-au fugărit alte drumuri prin apele ei
și unde ară fierbintele dangăt
sub care lunecau păduri liniștite
cînd lupii s-au furișat în zăpezi
Mai trebuie
da, mai trebuie o toamnă răsturnată
pentru culeș
o toamnă fără arbori
cu vînt legat de tălpi să nu fugă
departe
să nu-l mai ajungă
și atunci nopțile vor fi secetoase
cu nisipuri fierbinți
sub care m-adun și m-alung
și n-am să pot spune nicicînd ce bine-i
cu mine
și nicicînd n-or să mai cadă șerpi
morți peste lună
sonorele aripi n-or să mai ungă
poarta genunchilor cuviincioși
și n-o să mai sune umbra mea albă
și bună

Descîntec pentru deslegare

S-a ascuns uitata-n scoarța nopții
s-aiurească frunza de jăratec
mîna se răstoarnă și uscată
degeră-n cenușă de lunatec :
De-a iubit — asmute ea prin unghii —
a smolit vorbirea fără ulii
gura să-i sporească iarba glesnei
pînă-n primul țipăt neascuns
să se tăvălească ciinii nopții
în duhoarea somnului pătruns
steaua ta născută-n dreapta lunii
s-o uimească-n nestiute ape
piatră să se-ascundă de păianjeni
cînd se duc copacii să se-adape
bufnița cu cerul ros de unghii
frigul din genunchi să ocolească
zidul prăvălit — iubire stearpă
verde putrezit în gura haitei
să se-ascundă-n arderea din iască
mîna să nu știe albul cald
talpa — pragul deszăpțat odată
ochii să se umple de noroi
trupul aburit-cocor albastru
însetat prin pîntec zvîrcolit
să se-oprească nechemat și amar
desfrunzit de apele băute
hăituit prin ie de gropar
Ape sterpe ape nestiute
neumbrite scrieri de cenușă
coborînd din miezul de pădure
arcuind în dunăriri de iarbă
crească între voi amară ușă

VASILE ZAMFIR

La rădăcina pădurii

Am rupt din arborii fosnind în ceață,
Noaptea pădurii cuibărită-n ram,
Și-ntr-un tîrziu, din drum,
întorsu-m-am,
S-ascult a frunzei stranie povață.

Abia șoptite graiuri vegetale
Mă descintau, cînd vream, în năluciri,
Să-mi lepăd straniul de nedumeriri,
Pe culmile din mine, verticale.

Dar cînd crescu acest ciudat miraj ?
Ce de răspîntii pline de chemări
Și răsfirate, sute de cărări,
Păienjeniș, în sumbrul peisaj !

Înfipt în coasta vieții, oblic spin,
În viscol de ispite, la mijloc,
M-au smuls din sensul tulbur, echivoc,
S-aduc pădurii flamuri de senin.

Au crescut copacii

Azi am scris dragoste,
pe-o coajă de paltin
Și puțin îmi pasă acum
de foșnetul frunzelor,
de exploziile mugurilor,
de geamătul podoabelor
la atingerea brumei...

COMAN ȘOVA

Eu știu o umbră

Mă smulg din carne și din rădăcini,
Să mă destram prin glas în vînt —
Și sînt ușor de-atîtea vini,
Și necuprins de doliu și cuvînt.

Mi-e vorba măsurată părăsind femeia,
Un fluier fără cîntec — noapte oarbă,
Eu știu o umbră-n brazi, și pe aceea
O să mă duc în cetină și iarbă.

Ruga

Doamne adu-mi calul cel plecat în nori,
Ia-l de frîu și vino să-ți șoptesc un gînd...
Eu m-am tot născut de-atîtea ori,
Adu-mi calul doamne calul alb și blînd.

Mă grăbesc părinte vreau să plec cu el,
Într-o lume mare, cu tăcerea-n geamuri.
Să crească-nserare, lină pe-un inel
Dintr-o coapsă crudă, oglindită-n hamuri.

Adu-mi calul doamne cel tăcut ca piatra
L-am mînat să pască nouri în april
Vreau s-alerg pe coama-i cu tăcerea toată,
Nu mai vreau părinte să mă-ntorc copil.

GABRIEL STĂNESCU

Fugă în doi

Vai, durerile sapă sonor
rotunde goluri necrezut de mari
în trupurile noastre
învinse de ploi...

Și ierburi cum se tîrăsc
devorîndu-ne sîngele cald
cu brațe subțiri, fumegînde...
Să fugim în noaptea asta, iubito,
tații nu se mai întorc din războaie,
nu se mai întorc...

Să fugim departe de lume
unde nu se întîmplă nici o frunză,
unde nu se întîmplă nici un om.
Acolo, înmuguriți în icoane albe
vom fi fără nume — amîndoi
ca înainte de naștere,
preacurați...

Alt nume

Să mergem
pe urmele cerbului rănit
pînă-n pădurea de sticlă
încet,
să nu se trezească
frumoasa de sticlă.

Pe icoane de sticlă
vom desena orice
numai vînătorii
să nu ne găsească
alt nume...

Vîrstele noastre

Leg nopțile, zilele,
leg vîrstele noastre
la marginea culorilor.

Lumina mă doare,
mă doare numele tău
înnodat la izvoarele ierbii...

Fără să ne cunoaștem
îngenunchem
unul în fața altuia.
Eu te împart întunericului,
tu mă împarți luminii.
Prin mîinile noastre
cresc copacii
și plîng frumos
ca niște copii
la inelul șingelui...

Auzi noaptea cum crește
pînă la degete,
pînă la coapse,
pînă la ziuă ?

E tîrziu...
Cine ne mai poate judeca ?

MIHAI TECLU

Mihail

motto :
nu e
(La steaua)

Aceluia ateu cu nume de arhanghel
Datoria epigonului o am a închina,
Dar ce e datoria-n fața unui geniu,
E ca spargerea de temple cînd clopotnița
li-e-n cer.

Amorul e prea schivnic, schivnicul
prea palid,
Filozoful e doar umbra unei luminări,
doar fum,
Și fluture de molie ars pe un luceafăr
Rece lucru muzical, este poetul și atunci

Cum moartea lui în lumea castă relativă
Dă uraniului și plumbului, lunarei rădăcini
A plopului, catargelor, numirii morții,
Conștiință și virtute, tragedie, adevăr ?

Nu nebun, nu poet,
ce-i poet, demon ce-i,
înger nu, om, am, om.

Mihail, mihail,
lună tu, lună tu,
mihail, mihail.

Steaua ce nu e stea,
ea ce nu este ea,
mortul ce nu e mort.

Mihail, mihail,
viulé, viulé,
mihail, mihail.

Ce drum va mai urma a stelelor ispită,
Glosa căror legi în săli de așteptare vom
eina,
Și va muri luceafărul de frig și rece,
Mihail, o, mamă, Mihail, o, mamă, Mihail.

ALEXEI RUDEANU

Friptura de iepure

Desen de FLORIN PUCA

M-am prefăcut că potrivesc fitilul lămpii și i-am privit pe rînd în răsfrîngerea oglinzii rotunde, legată cu sîrmă de sticla afumată. Cu excepția Grasei, bărbații și femeile aveau obrazul palid, obosit, și sub ochi li se adunaseră cearcănele nopților nedormite. Nu scotea nici unul nici un cuvînt, cînd Grasa începu fără veste să rîdă în hohote, cutremurînd banca, rîdea și pieptul mare aproape că i se revărsa peste farfurie, murdărindu-i jerseul cu sos vînătoresc, răvășind în farfurie oasele subțiri de iepure, și-necîndu-se din pricina rîsului îi dădură lacrimile, dar nu izbuti să se stăpînească și o cuprinse un nou acces, mai puternic, încît ceilalți se contaminară și zgîlțîiră din încheieturi toată banca, și numai pîrîiturile băncii îi readuseră la tăcere. Învîrtind lampa, le-am mai privit încă o dată chipurile. Și poate tocmai am vrut să le spun ceva amical, să le risipesc impresia că aș fi un tip taciturn, cînd Grasa — cu laprin ungherele odăii, luă mătura și îi vîrî coada sub pat, plimbînd-o în lungul peretelui, dar de acolo se auzi numai niște pantofi zgîriind dușumeaua. „Nimic" — se resemnă lunganul. „Vezi după dulap" — îl sfătui femeia de lîngă el, cu privirile îndobitocite de mîncare — „sau adă de undeva niște apă, că mi se lipesc mațele de friptura asta, cred c-a făcut-o cu seu de oaie". Lunganul nu avu răgaz să facă nici o mișcare : al treilea de pe banca de vizavi, mahmur, prinse deodată să lunece paralel cu mașa — aveam impresia că ceilalți și-l trec pe genunchi unul altuia —, zvîcni dinspre colțul mesei și se lipi cu urechea de dulap, cercetînd chioriș crăpătura dintre dulap și perete. Avea cel mult un metru și cincizeci de centimetri, iar capul evident disproporționat, ca al pigmeilor. „Se cunoaște numai locul unde-au stat sticlele astea" — raportă el cu voce de bas, și alunecă spre ușă, o deschise și se făcu nevăzut în tindă.

crimi în ochi și cu vinișoarele de la tîmple umflate — îmi vîrî pe neașteptate mîna în buzunar, izbucnind triumfătoare :

— Le-am găsit, le-am găsit, fetelor, arătă-ni-le imediat !

Dar nu puteam face asta, chiar acum, cînd lipsea Sarah. Mi-am încordat toți mușchii feței pentru a-i zîmbi prietenește și i-am oferit, cred, un zîmbet ca al bărbaților care priveau enigmatici și inaccesibili de la ferestrele trenurilor ce nu opreau niciodată în acest sat, iar Grasa se înroși surprinsă și-mi răspunse complice, hlizindu-se de plăcere : „Arată-mi-le numai mie, aici, sub masă !". I-am îndepărtat însă mîna din buzunar și am rugat-o să mai aștepte puțin.

Ceilalți doisprezece șușoteau ceva, mestecînd cu gura plină friptura de iepure, fără să ne bage în seamă. Isprăvind toți friptura, adunară farfuriile una peste alta și le așezară grămadă pe un colț al plitei, apoi luară paharele și le umplură oftînd, ridicînd ostentativ carafele goale în lumina slabă a lămpii. Probabil erau deprinși să bea mult mai mult decît le pusese la dispoziție gazda, fiindcă cel dinaintea mea — un bărbat mai mult decît ușa — se ridică de la masă și cotrobăi „Ia-ți căciula !" — țipară aproape în cor cele șase femei, dar piticul nu se întoarse după căciulă, răsună scara sub pașii lui îndesați — toți oamenii scunzi calcă nu știu de ce apăsat —, și Grasa păli, îmi dete un ghiont și mă prinse de braț : „E operat la cap, îmi șopti. Dacă iese la frig i se poate întîmpla o nenorocire". „Ce ?" am întrebat-o, potrivind iarăși fitilul lămpii. Alături de Grasă, o femeie cu mustață deasă își băgase aproape tot nasul în urechea vecinului, sărutîndu-i favoriții. Vecinul mustăcioasei povestea : „A murit în ziua de 31 decembrie, dimineața. Toți erau plecați la Belgrad, la neamuri. S-au întors după Bobotează. El ședea pe marginea patului, încheindu-și bocancii. Cred că a vrut să iasă afară, să crape lemne. Cînd crăpa lemne, totdeauna lăsa geamul deschis, ca să le arunce în casă pe geam. Zicea că nu suferă să facă mișcări de prisos. Și stînd acolo, în ger, nu s-a stricat de loc, dar au trebuit să-l îngroape în sac. În schimb, cîrnații din pod s-au umplut de viermi. Că de asta l-au și lăsat acasă, să facă foc tot timpul, să se afume cîrnații". Mustăcioasa își mai duse o dată paharul gol la gură, plescăi din limbă și începu să se scobească în nas. „Uită tot dacă iese la frig în capul gol, îmi șuiera la ureche Grasa, și se poate-ntîmpla să uite și cum îl cheamă. Dar costumul ți l-au făcut extraordinar, să știi, rochia ai văzut-o ?"

Grasa mă trase de mînă și am ocolit amîndoi banca și am deschis ușa dulapului, ticsit de rochii, bluzițe, șaluri, năframe și alte nimicuri pe care nu le văzusem niciodată în garderoba ciudată a lui Sarah. N-avea lucru în care să nu existe măcar un capăt de ață violetă. Mi-am trecut mîna peste ele, zăbovind pe o rochie cenușie, fără mîneci și fără guler. Cînd dormisem noi în cîmpul cu maci, furnicile îi năpădiseră rochia, și Sarah se ascunsese după un stog, să se scuture de furnici. Stînd pe iarbă și așteptînd-o, întrebarea care m-a năucit atunci a fost dacă Sarah mîncase ceva în ziua aceea. Pentru ca în clipa următoare să mă-ntreb dacă avea de gînd să-și dea jos și ciorapii, ca să se scuture de furnici ca lumea. Dar Sarah ieșise repede de după stog, cu poșeta în mînă, și am fost sigur că furnicile îi năpădiseră toată poșeta, înfruptîndu-se din sanvișurile învelite acolo, în cazul că Sarah le-ar fi avut. Acum, stînd lîngă Grasă și simțindu-i respirația încărcată de alcool, mi s-a părut că dulapul trebuie să fie plin de furnici. Dar Grasa trase afară poalele unei rochii albe, foarte lungi, și deodată scoase un țipăt triumfător :

— Aici e delicatesul, fetelor, uite delicatesul ! — zbieră ea răgușit, aplecîndu-se și apucînd din dulap două sticle sigilate de șampanie.

Ceilalți se precipitară, vociferînd, ridicînd de pe masă paharele goale și apropiindu-se de dulap. Piticul se întoarse albastru de frig și se ghemui posac lîngă sobă, dîrdîind, dar nimeni nu se îngriji de el. Dopurile pocniră înfundat, zburară prin încăpere și se rostogoliră sub pat, și cel care povestise despre moartea subită a bătrînului sîrb, pletosul, o împinse pe mustăcioasă să caute dopurile („Să nu afle nimica Sarah, cînd se-ntoarce !"), el însuși repezindu-se între timp la soția piticului, ori prietena acestuia, ce putea fi, în orice caz piticul venise cu ea și stătuseră tot timpul alături, servindu-se cu țigări unul pe celălalt. Îmbrățișînd-o, pletosul o sărută apăsat pe dinți, iar ea nu schiță nici un gest de împotrivire.

Gălăgia din încăpere îl trezi din somn pe soțul Grasei, așezat în capătul opus al mesei, într-un fotoliu acoperit cu o apărătoare dintr-un prosop alb din pînză de in. Mijindu-și ochii, el scrută masa în lung și, ridicînd paharul băut pe jumătate, se adresă lămpii, ori locului în care ar fi trebuit să se afle Sarah : „Cu bucurie, cu noroc !" — și sorbi băutura pînă la fund, lăsîndu-se imediat pe spătarul fotoliului. Cîteva clipe mai tîrziu maxilarul inferior i se destinse, coborînd spre nodul cravatei, și soțul Grasei prinse să sforăie intermitent.

Sticlele de șampanie fură egal împărțite în cele douăsprezece pahare — piticului nu-i mai turnară — și cineva rosti un toast în care accentuă necesitatea fericirii în orice casă de om. Auzind asta, cei doi bărbați care-l flancau la capătul mesei pe soțul Grasei smulseră cărțile de joc din mîinile femeilor lor, unul spuse : „Ești o... fericită !" — iar celălalt îl pălmui, și Grasa îmi spuse că erau frați, deși nu le găseam absolut nici o asemănare. Mai curînd semănau între ele femeile, amîndouă bucălate și durdulii, cu unghiile vopsite și părul pus pe moațe, amîndouă sătule, duhnind de departe a usturoi. Cea pălmuită zîmbi și răspunse : „Și să știi că sînt mîndră de fericirea asta" — dar vorbi atît de încet, încît ceilalți tăcură, să se audă cuvintele ei.

În liniștea asta am deslușit fluierul unei locomotive la ieșirea din tunel. Imediat îl răspunse cealaltă, din coada trenului, deci semnalul prevestitor nu le permitea încă intrarea în stație. Trenul se oprise incidental, nu era primul tren ce trecea în noaptea aceasta, dar oprirea lui fu atît de neașteptată, că musafirii ciuliră urechile, privindu-se cu multă mirare. Și-n liniștea adîncă din încăpere — pînă și soțul Grasei se trezise, ascultînd cu gura căscată pufăitul locomotivei, foarte aproape, poate nici la cincizeci de metri depărtare de casă —, cuvintele piticului, încremenit lîngă sobă, îi puseră pe toți în mișcare : „Dacă a oprit, stă zece minute, pînă vine mărfarul să facă cruce".

În cîteva clipe, bărbații își îmbrăcară femeile, cineva spunea că nu-l cuprinde paltonul, dar nimeni nu-l asculta, și oaspeții dădură buzna în tindă, repezindu-se de-a valma spre lumina roșie a semaforului. I-am călăuzit pînă la gard, și i-aș fi însoțit și mai departe, dacă gardul ar fi avut vreo portiță. Într-adevăr, pe terasamentul înalt, în curbă, se zăreau luminile unor vagoane, și-n patratele albe ale ferestrelor oglindite pe zăpadă, am văzut siluetele musafirilor noștri asaltînd ușile și cățărîndu-se cu îndemînare pe scări.

Întors în odaie, m-am așezat în același loc și m-am gîndit că Sarah trebuie să sosească dintr-o clipă în alta. Firește, oaspeții erau toți cunoscuți ori prieteni de-ai ei, și hămeseala lor nu mă deranja cîtuși de puțin, dar m-am gîndit că va trebui totuși să-i dau o explicație oarecare lui Sarah : nu mai era nimic de mîncare, și nici de băut. Am pus lemne pe foc în plită și am așteptat să se încălzească farfuriile dintre care am ales două mai curate și-am scurs în ele sosul rămas în celelalte așezînd peste sos cîteva oase mărunte mai puțin curățate de carne : oaspeții se săturaseră cu hălcile întregi, lăsînd aproape neatinse coastele drămuite.

Am pus farfuriile pe masă, de-a stînga și de-a dreapta lămpii, iar cu șampania rămasă în celelalte pahare am umplut paharul meu și-al lui Sarah. Am adunat firimiturile și am netezit ștergarele înflorate și am privit critic masa. Arăta curată și orînduită destul de fast, și impresia imediată a celui ce intra în odaie trebuia să fie a unei îndestulări : era ca și cum o gazdă înstărită își așteaptă cam de mult musafirii, dar așteptarea n-o deranjează și nu-i pricinuiește nici un fel de neplăceri : pot veni, după cum pot să nu vină, la fel de bine, fără să păgubească gospodăria.

De pe fundul paharelor de șampanie nu se ridica nici o bulă de gaz, se răsuflase, iar sosul vînătoresc din farfurii se sleise, de parcă ar fi fost răcituri. Sosul era o oglindă perfect netedă, neîntinată, în care nu se vedeau de loc urmele furculițelor în bucățile mici de friptură.

Eram obosit și-mi treceau prin cap gînduri disparate, și fel de fel de imagini mai vechi și mai noi, peste care se suprapunea la răstimpuri chipul lui Sarah, în prim plan. Cînd coborîsem din tren și-i întinsesem mecanicului o bancnotă de 25, pentru că oprise în stația asta unde nici un tren nu oprește îndeobște, mecanicul îmi dăduse, REST, o bancnotă nou-nouță, de-o sută. Cînd i-am întins-o-napoi, el a rîs cu toți dinții, a apăsat pe ceva în cabina locomotivei, și locomotiva a fluierat, iar mecanicul mi-a strigat, din mers :

— Să fie ăsta cadoul meu de nuntă, să știi că-ți stă bine costumul, dar ridică mai sus floarea din butonieră !

M-am mirat că oaspeții nu lăsaseră nicăieri în odaie nici un cadou : aveau de gînd să revină ? Lampa dădea o lumină tot mai palidă, galbenă, și am vrut să ridic puțin fitilul — dar în realitate lumina ei era aceeași, numai că mijeau zorile, și odaia mi s-a părut iarăși necunoscută și foarte largă, îmbietoare în fiecare ungher aș fi privit.

TRAIAN IANCU

Esop

Mi-a răsărit azi noapte-vis, Esop !...
Surîzi, tu, floare, zodie, făptură ;
Înalt, și-n strai de nimb, el ca un strop,
Frumos profet părea, la căutătură !...

În mijloc de grădină, unde crezul mamei,
Aprinde, primăvara, foc, ca să dispară
șerpii,
Esop, statuie murmurîndă-a panoramei,
Cu mama sta de vorbă-n pacea ierbii !...

Și-am apărut și eu, brodînd minunea,
Cu o veghere tainic-brumărie,
Esop, de drag, mi-a dat înțelepciunea,
Într-o nuiaua verde argintie...

Zicea șăgalnic : „Ia, acum, nuiaua,
Cu ea, poți să străbați oricare vamă !..."
Și-am început să zbor, ca zmeu-n șeaua
A unui roib, ce n-are nici o teamă !...

Un Făt-frumos eram, într-un castel,
Și străbăteam pereți și uși de fier ;
Căci zborul mi-l păzea, desigur, el,
Esop, cel din nuia de zmalț de cer !...

În calea mea, tot ce-a fost greu pieri,
Ca-ntr-un oniric vis, de noapte deasă ;
Și-n loc de zbor, un dor îmi răsări,
Să-mi văd măicuța, casa mea de-acasă !...

Și gîndu-adînc, trezit de-atunci în zori,
Se sbate-n mine, ca un drum de fier,
Trecură trenuri, vrînd adeseori,
Să calce vieți, dar ele-n veci nu pier...

Ci cîntă ca un greier întomnat,
La mine-n coastă-n liniștea din piept,
O doină trăgănată din Banat,
Ori joc de doi, mireasmă din Făget...

Săraci am fost, dar starăm în lumină
Înaltă și cu soare mult, nu strop...
Iar de-am rodit în floarea din Grădină,
E că-n mireasma ei, s-a copt Esop !...

IOLANDA MALAMEN

Liniștire

somnul mă scoate din sine
albastre anotimpuri are suferința
o floare zboară cu ecou
doar inima înghițită de trup tace
la picioarele muntelui
mă așternă ca o iarbă nebună
legea tăcerii este calmul
unui cer față de altul
este murmurul meu
la închiderea ochiului cînd e lună

Pămîntul

nu se mișcă pămîntul
înfiorate stoluri îl acoperă
flori uriașe înalță mirosuri de viață
voi da carte scrisă reginei mame
cînd ies dintr-o coajă de casă
dărîmînd nemișcarea

Ce somn se vede

ce somn se vede în iubire
în adîncuri orbește un vis
puntea de sînge a mării
m-a ales pentru zeci de primejdii
rari pași duc în picioare
amar locuiesc în imaginea mea
despre zei
trece lumina prin mine
stingherind un cîmp înghețat

Plantă

plantă lîngă plantă îți este trupul
te leagănă desfrîul muzicii
pe altă planetă vei fi solitar
cu sceptre veninoase în degete
de mult atracția lunii
îmi spune să tac
dau flacără serbării
și din greșeală totul

Mă plimb

doamne, mă plimb ca un regat
din apele murdare
către ape limpezi
coroană de fructe îmi apasă creștetul
să mă uit în tăcere prin mine
tulburător lăcaș de muze
vedea-voi tîrziu
să nu strig
sînt stăpînul iluziei

O ceruri palide

o ceruri palide primiți-mă
nu mai întorc privirea către oameni
sînt limpede
îmi văd inima înălțîndu-se ca un
munte
zborul meu este mînă ruptă de trup
primiți-mă ceruri m-am sfiit să alerg
o stea zgribulită de amurg mă urlă
feroce
zbor și mai departe
cu pleoapele negre

VASILICA MOȚOC

Glasul meu

Glasul meu a zămislit
liniștit apele.
A coborît munții
cu capra stîncii.
Cu șoptitoare, neadormite
duhuri de dor ale dimineții
Cu căprioare betege ce culeg din flori
pentru cerul de sus
diamantele negre ale ochilor mei.
Pescuitorului de perle
i-a fost ușor să culeagă perle de
aur roșii
acolo unde scoica credea în piatra ei
dură și rea
și niciodată în peștele argintiu
al sălciilor verzi
de la suprafață.

Să cred

Un efort îmi trebuie
să-mi desprind privirea
de pe această privelițe.
Acest bărbat al meu
rămîne acestor locuri
desrădăcinate de vulpi
ce au împrumutat noblețea
primăverii.
Și acum, nu mai am altceva de făcut
decît să cred în cer
pînă la albastru.

DAN CIACHIR

Noaptea trimite

Ea
nu coboară
încet și princiar
modeste planuri înclinate,
Cade !

Stomacul încărcat al piclei colinele
apasă.
Peste oraș, tăcerea,
o s-o aud iar spartă
și cărămida din a sa sămînță
rodind la fructe seci cu carnea grea.
Tinere despletite fete
în vis de volbură
cu dinții rodia perelor încearcă
în mustul lor buzele iubitului ideal
identificînd
el sprijină corăbii dînd să vie ori
atîrnat în spațiu
zăbovește.

Un lacăt are
pînă și-a orelor tîrzii ecluză.
Privirea ei : un ochi de zgură, altul
fum,
pupile noi continuu conectează,
noapte de noapte,
Noaptea
zvîrlind la cărți poștale-ilustrează...

EMINESCU

Două izvoare bibliografice

1. SCRISOAREA A V-A (DALILA)

Textul integral al Scrisorii *a V-a a apărut în* Convorbiri literare, *XXIII, seria II-a, la 1 februarie 1890 și în ediția a V-a a* Poesiilor *îngrijite de Titu Maiorescu, în același an. Un fragment de 55 de versuri apăruse la 1 februarie 1886 în* Epoca ilustrată, *retipărindu-se și în* Fîntîna Blanduziei, *nr. 10 (seria a II-a) din 3-10 decembrie 1889, text integrat în ediția lui V. G. Morțun de la 1890. Fragmentul apărut în* Epoca ilustrată *este primul text al acestei scrisori publicat în timpul vieții poetului, ținînd seama de faptul că cel reprodus de V. G. Morțun este ulterior, deși ediția Morțun fusese începută înainte de 1886. Bibliografia textului tipărit și discuția variantelor au format obiectul unor cercetări mai vechi (Ibrăileanu, Corneliu Botez, Radu Manoliu etc.) compendiate în monumentala ediție critică îngrijită de Perpessicius* (Eminescu, Opere II, *1943, pag. 346-349) și unor investigații recente aparținînd lui Constant Ionescu* (Viața românească *nr. 8/1961), Al. Piru* (Gazeta literară, *18 iunie 1964) și Ion Crețu* (Limbă și literatură *vol. 11, p. 551-564).*

În cercetarea noastră ne interesează în subsidiar discuția variantelor pe care o întreprind mai ales Al. Piru și Ion Crețu (ref. la manuscrisul Djuvara), principalul fiind bibliografia textelor tipărite în timpul vieții poetului.

Perpessicius a arătat că textul poemei, cu extindere în cîteva variante manuscrise, aparține epocii 1879—1880, „avînd aceeași grafie ca și a ciornelor pentru Freamăt în codru, Oda în metru antic, Mai am un singur dor" (op. cit. p. 349). În legătură cu *manuscrisul* Djuvara *(depus la Biblioteca Academiei de sonetistul I. Gr. Perițeanu în 1958), semnalat de Constant Ionescu și socotit de Al. Piru ca text definitiv al poemei iar de Ion Crețu ca o simplă variantă transcrisă caligrafic (noi înclinăm să dăm dreptate lui Al. Piru), manuscris cuprinzînd 117 versuri, adăugăm numai faptul că deși postum prin circulația autografă a contribuit și el cît de cît la formarea imaginei sociale a poetului; de văzut dacă în vreun album de familie din epocă n-a fost cumva reprodusă.*

Orice contribuție documentară la bibliografia exhaustivă a operei lui Eminescu completează atît aria de răspîndire a versurilor în timpul vieții și imediat după moarte, cît și posibilitatea de comparare a textelor. În cazul Dalilei *o asemenea cercetare este cu atît mai bine venită.*

Am văzut că singura apariție a Scrisorii a V-a, *în timpul vieții poetului, este fragmentul de 55 de versuri din* Epoca ilustrată, *la 1 ianuarie 1886.* Epoca ilustrată *sau* Albumul-Epoca *era un supliment oarecum ilustrat, cu apariție neregulată, al ziarului* Epoca. *Titlul sub care apare poema e* Dalila, fragment — poesie de Eminescu.

Cercetînd presa craioveană din epocă am putut găsi reproducerea fragmentului în timpul vieții poetului. Utilizînd textul din Albumul-Epoca *ziarul* Apărarea *din Craiova, în nr. 18 de luni 21 martie 1888, îl republică. Ziarul anunțase această viitoare apariție în numărul său din 14 martie 1888 (anul I, nr. 6 pag. 2), dînd și explicația că este o poezie necuprinsă în volumul din 1883, apărută doar în „ziarul* Epoca". *E vorba desigur de suplimentul său. Acest supliment nu se află la Biblioteca Academiei iar sumarul în cauză fusese anunțat numai de ziarul Epoca, din I, nr. 36 de marți 31 decembrie 1883.*

Faptul că ziarul craiovean republică fragmentul în 1888, deci în timpul vieții poetului, nu ne surprinde. La Craiova în acea epocă exista un adevărat Sturm und Drang *pentru Eminescu. Traian Demetrescu și cercul său cu orientare socialistă din jurul* Revistei Oltene *luaseră apărarea marelui poet condamnînd nepăsarea contemporanilor în fața „nenorocirii lui Eminescu". (Aici Tradem se detașa de acțiunile maestrului său Al. Macedonski). S-au ținut conferințe (Mihail Chintescu la 31 III 1889), s-au scris articole (Tradem, G. D. Pencioiu), i s-a multiplicat portretul și s-a început chiar o retipărire a operei. (Amănunte în lucrarea noastră* Traian Demetrescu, *contribuții la cunoașterea vieții și operei, 1955 și* Presa literară craioveană și Eminescu, *în* Limbă și literatură I, 1955).

2. SĂRMANUL DIONIS

În numărul 4 al Revistei Oltene *(1 iulie 1889), la pag. 173 începe republicarea nuvelei* Sărmanul Dionis, *care durează cinci numere (pag. 203, 247, 281, 321). Nota redacției e semnificativă pe plan istorico-literar: „Cu numărul acesta începem publicarea nuvelei* Sărmanul Dionis, *scrisă de Eminescu la 22 de ani și publicată pentru întîia oară în* Convorbiri literare *(anul al VI-lea), cînd apăreau la Iași.* Pentru publicul contemporan, mai ales pentru tinerime, ea era știută abia după nume *(sublinierea noastră E. M.). Credem dar că îndeplinim o înaltă datorie literară reproducînd din nou (sic) această necunoscută scriere, a cărei înaltă valoare scriitorii vor ști-o îndestul aprecia. Redacția".*

Informația tinerilor craioveni, redactori la Revista Olteană, *era destul de exactă. (Noi credem că notița e redactată de G. D. Pencioiu care a publicat un an mai tîrziu o broșură cu titlul* Proza lui Eminescu, *primul studiu asupra acestui domeniu al creației eminesciene). Nuvela fusese citită la ședința din 1 septembrie 1872 a* Junimii, *dar terminată încă din perioada vieneză, apărută în* Convorbiri literare *în decembrie 1872, ianuarie 1873. Înainte de a fi reprodusă în ediția lui V. Gh. Morțun (1890) nuvela apăruse imediat după moartea poetului, așa cum am văzut în* Revista Olteană *(1889), copiindu-se textul din* Convorbiri literare. *Ținînd seama de tirajul restrîns al* Convorbirilor *și de distanța dintre 1873—1889, era natural ca tineretul să afirme că nu o cunoștea decît după renume, revista nefiind atît de răspîndită la Craiova. Puținele manuale școlare nu dădeau informații mai întinse. De exemplu* Istoriea limbei și literaturei române *pentru cursulii superiorii licealii a lui I. Nădejde, apărută la Iași în 1886 nu-i rezervă decît vreo cîteva fraze (p. 475).*

Studiul lui G. D. Pencioiu, Proza lui Eminescu, *apare în 1890 după relatarea ziarului craiovean* Secolul, *I, nr. 6, 1890, la rubrica de „notițe".*

★

Reproducerea fragmentului din Dalila *(în 1888) ca și republicarea nuvelei* Sărmanul Dionis *(în 1889) face parte dintr-o serie de acțiuni „pro-Eminescu".*

În afară de Revista Olteană *în care se scrie aproape număr de număr despre poet, ziarele craiovene iau atitudini ferme în legătură cu „eminescologia" momentului. Ziarul* Opiniunea *(în nr. 10 din 15 iunie 1889) publică un articol intitulat* Eminescu și criticul de la „Revista Olteană" *acuzîndu-l pe Mihail Chintescu, autorul unui studiu intitulat* Încercare asupra poetului Eminescu, *că a făcut o analiză „prea slăbănoagă": „Iată dar pentru ce nu iert comitetului* Revistei Oltene *pentrucă a dat un poet genial pe mîinile unui om fără gust și simț literar...".*

Pentru fixarea bibliografiei eminesciene aceste mici contribuții întregesc lista publicată în laborioasa ediție critică citată, aducînd cîteva momente noi din „biografia" celor două opere. Fie numai materialele de strictă specialitate, indicațiile acestea sugerează o cercetare continuă a itinerariilor operei-eminesciene. Cercetătorul exigent ar putea descoperi și alte reviste sau ziare de provincie care au reprodus parțial sau total poezii de Eminescu.

Emil MANU

Unde vei găsi cuvîntul...

„Care-i adevărul? Cel văzut clar de un ginsac sau cel abia întrevăzut ca printr-o negură de Kant?" — se întreabă cu ironie Eminescu într-unul din fragmentele sale în proză (Archaeus), trecînd de partea lui Kant, sub impulsul unui apriorism superficial (G. Călinescu). Dar, dacă metafizica eminesciană cuprinde și locuri șubrede sau neînchegate, nu i se poate tăgădui frenezia încercării de a pătrunde tainele lumii și nu de a prelua, fără îndoieli, adevărurile gata servite de cercetările cele mai noi. Dacă există o pătură — în afara ginsacilor — detestată de Eminescu, apoi este pătura „învățaților cuvîntului". „Aceștia întreabă totdeauna **quid novissimi?** Cartea cea mai nouă e pentru dînșii cea mai bună. Ei citesc mult și au în capul lor o mulțime de definiții, formule și cuvinte despre al căror adevăr nu se îndoiesc niciodată căci n-au vreme de-a se îndoi". Eminescu nu fuge de probleme. Acolo unde-i încîlcitura mai mare, unde nodul e mai strîns, iată că se ivește și el, căutînd să-l dezlege cu hiperfinele unelte ale artistului. El nu ocolește căutarea eternă și chinuitoare a necunoscutului, pentru că i se pare că acolo unde există probleme există și dezlegări. „Cei mai mulți oameni însă — constată cu melancolie Eminescu — rămîn întrebări, uneori comice, alteori neroade, alteori pline de înțeles, alteori deșerte. Cînd văd nas omenesc, totdeauna îmi vine să întreb, ce caută nasul iesta-n lume?".

Fiecare **vede** lumea în felul lui, dar, deși avem același dascăl
E greu a spune ce deosebire
Ne-a despărțit de nu mergem de-a valma
Și s-ar vedea atunci fără-ndoială
Cînd noi ne-am scoate sufletele-n palmă
Ca-ntregul lor cuprins noi să-l deschidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

Sîntem cu toții niște viori mai mult sau mai puțin identice. Deosebit este numai cîntecul scos prin apăsarea arcușului în clipele de comunicare. **Poetul** vede altfel lumea. Atunci cînd își pune sufletul în palmă pentru a scoate la iveală ce anume îl deosebește de ceilalți, el rămîne poet, rămîne liric, **rămîne în lume.** Dacă vrea să recompună lumea, rigorile stihuirii devin stînjenitoare. Tocmai acest lucru i-a împins pe poeții romantici, în dorința lor de a construi alte lumi (dorință mărturisită fără ascunzișuri de Eminescu), în spre proză: nevoia de libertate a exprimării, de joc absolut care folosește toate darurile cuvîntului. Proza romantică este o proză prin excelență fantastică. Hiperion, Heinrich von Ofterdingen, Franz Sternbald reprezintă, deși sînt neterminate, mărturisirea unei limite a poeziei în fața cuprinderii misterului nelimitat al lumii. Stîngăciile, lipsa de experiență, chiar eșecul acestor opere în proză sînt pentru cititorul nelipsit de pietate — tot atîtea ferestre deschise spre edenul viziunii poetului, aventurat cu îndrăzneală pe un tărîm necunoscut. „Romanul unei mumii" n-a avut, nici n-ar fi putut avea, gloria „Vărului Pons". Și totuși viziunea lui Gautier din neizbutita lui operă romanescă întrece în măreție fresca balzaciană, în ciuda sublimului meșteșug al prozatorului de profesie. Poetul romantic nu putea renunța la proză, pentru că nu putea renunța la limbă. Ea reprezintă toată averea lui. Și ea îl ceartă atunci cînd încearcă să-i scape printre degete recurgînd la prozodie, la trucurile ce țin de alte domenii (la muzică? la geometrie?). „Gautier, scrie Albert Thibaudet, trece pe bună dreptate drept acel scriitor romantic care, după Victor Hugo, cunoaște cel mai bine limba, o folosește cu cea mai desăvîrșită siguranță". Nevoia de a scăpa de sine, de a se deliriza, de a se lăsa în voia viziunii, deci de a renunța la apăsarea tiranică a canoanelor poetice, l-a silit pe Eminescu să scrie proză, să fie epic. Deși marii exegeți ai operei eminesciene nu i-au așezat proza alături de poezie („poetul Eminescu a pus în umbră pe prozator" — Tudor Vianu; „Eminescu e un detestabil romancier" — G. Călinescu), ei au arătat că încercarea poetului de a scrie proză poartă pecetea fantasticului, a visului, a ambiguității. Pentru că nimic nu este mai epic decît visul: „Bietul cerșetor adormise... Ce vise ciudate avea... I se părea că, corpul lui întreg e ceva ce se poate întinde și contrage și poate lua orice formă din lume... I se părea mai întîi că i se îmflă capul din ce în ce și el devine un bătrîn ghebos, gras și glumeț... or că acuș se usucă ca țîrul și devine un om lung, cu ochii clipitori și mici, îmbrăcat în straie lungi negre... or că i se îmflă corpul și i se subțiază picioarele, de pare un sac de făină pus pe două fuse subțiri... Apoi simți că se contrage repede, repede și devine un grăunte mic în mijlocul unui gălbenuș de ou... Prin albuș el vede numai de jur împrejur coaja oului și se zvîrcolește ca o furnicuță în centrul lui... și tot crește, crește, pare că-i înghimpă ceva umerii..." Visul îl ajută pe Eminescu să exprime ideea continuității genetice cu o plasticitate de zoolog: plodul din vîrful viului ou. Intocma — dogma. Poetul vede, simte, pipăie legea. Devenit prozator, el se consideră învestit cu o putere legislativă. Face legi pentru a cîrmui irealități.

Umbra plopilor fără soț nu ne mai aduce răcoare aci. Foșnetul somnoroaselor păsărele nu mai picură pace în inimile noastre. Dulcea nostalgie a buciumului nu mai spulberă neliniștile vesperale. „Dacă am afla misterul prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri care sînt ascunse în noi... atuncia în adîncurile sufletului coborîndu-ne am putea trăi aievea în trecut și am putè locui lumea stelelor și a soarelui". A locui lumea stelelor și a soarelui. Ca în străvechile basme gospodărite de sfintele Vineri și Duminecă. Nu cu credința naivă a copilului, ci cu luciditatea ciudată a laicului monah Euthanasius. Ciudată și nefericită luciditate, încremenită la poarta visului, a nălucilor, a morții. Nefericită pentru că **necuprinzătoare:** „E ciudat că ochii mei atît de clari, pot să zic de-o cerească claritate, nu pot cuprinde nimic **deodată**".

Cugetările sărmanului Dionis, Cezara, Geniu pustiu sînt cu o lungime mai prejos decît poezia lui Eminescu. Fragmentare, ele n-au captat decît bunăvoința publicului cititor. Lucrul a fost firesc. Dar n-a fost drept. Pentru că ele închid o lume nouă, luxuriantă, generoasă în gratuitatea ei. „O lume întreagă de închipuiri umoristice... care mai de care mai bizară și mai cu neputință". De ce sînt umoristice aceste închipuiri ale lui Dionis? Ale acestui „ateist superstițios"? De ce în ciuda vidului din garafa pîntecoasă, Dionis era vesel fără să știe de ce? Pentru că avea conștiința unei averi nestemate: litere de o evlavioasă arătare, constelații zugrăvite cu roș, aurul „stropit cu peteală" de pe spata legăturii, „cercuri ce se tăiau, atît de multe, încît părea un ghem de fire roș sau un păienjeniș zugrăvit cu sînge". Pentru că ceea ce căuta el nu-i solicita eforturi administrative ori financiare: „Cine știe dacă în cartea aceasta nu e semnul ce-i în stare de a te transpune în adîncimile sufletești, în lumi care se formează aievea așa cum le dorești, în spații iluminate de un albastru splendid, umed și curgător". Transfigurarea, de un romantism demodat astăzi, nu împlinește programarea, care depășește neîncetat viziunea; „Da... **sub** fruntea noastră e lumea — acel pustiu întins — de ce numai spațiul, de ce nu timpul, trecutul". Împletirea memoriei cu visul este guvernată de magia unei algebre abstracte, dar nu mai puțin riguroase, globale. Ochiul „prozatorului" Dionis se întoarce de la peisajul romantic al realității și scrutează păienjenișul lipsit de concreteță al liniilor roșii din cartea de zodii. Abia după ce, în cel mai științific mod, artistul epuizează posibilitățile reale, el se cufundă în „trecut" (adică în imaginar) ca tras de o mînă nevăzută. „Vedea răsărind domni în haine de aur și samur — îi asculta de pe tronurile lor, în învechitele castele, vedea divanul de oameni bătrîni, poporul entuziast și creștin, undoind ca valurile mării în curtea domniei — dar toate erau încă amestecate". Ca într-un zbor cu o viteză mai mare decît aceea a luminii, eroul prinde din urmă imaginile și ajunge în epoca lui Alexandru cel Bun. O dată ajuns acolo, el își dă seama însă că e dedublat în viitor. Voința lui scapă din chingile memoriei. Dionis are revelația demiurgului: „Dacă în această seară aș încerca să mă duc într-un spațiu zidit cu totul după voia mea...?" În această postură de demiurg ipotetic, Dionis își dă seama că lumea, așa cum este ea, nu e nicidecum unică, nu trebuie să fie neapărat așa. El, Dionis, prin simpla putere a închipuirii sale, poate construi o infinitate de lumi care, deși folosesc elementele acestei lumi reale, le ordonează potrivit unor axiome formulate de el, de creator. „Pe fila a șaptea a cărții sînt scrise toate formulele ce-ți trebuie pentru asta". Deci, totul este să găsești formula, adică axioma de bază, și alteritatea unei lumi noi se ivește ca prin farmec. „Simt brațele mele perind în aer și cu toate astea căpătînd puteri uriașe; simt cum, dezlipindu-se atomele greoaie ale creierilor mei, mintea mea devine clară ca o bucată de soare". Această senzație de claritate neverosimilă nu poate lua naștere decît cu ajutorul închipuirii și anume al unei închipuiri „uriești", care șterge antagonismele inhibitoare dintre lucruri, le înnoadă într-un fel de panism universal, transformă lumea într-un decor de vis în care Dionis se împlinește de repetate ori în vis de vis de vis de vis etc. Asemeni etichetei lipite pe o sticlă, avînd zugrăvită pe ea o sticlă cu o etichetă avînd zugrăvită pe ea o sticlă etc. Iar tot acest decor este înconjurat din toate părțile de „ceruri de oglinzi". Oglinzile repetă la infinit lumea cea nouă, o dată imaginată, dîndu-i o ciudată adîncime, îngăduind sărmanului Dionis să se furișeze printre interstițiile deschise nu se știe cum pînă ajunge la unica poartă pe care voia să treacă, dar care rămîne pe veci închisă. „De ce cauți ceea ce nu-ți poate veni în minte?", îl întreabă îngerii supuși întru totul capriciilor gîndului său. Creatorul nu poate pătrunde în lăcașul demiurgului. Drumul nu are dublu sens. Incapacitatea de a ajunge la identitate cu divinitatea, iată limita filosofiei lui Eminescu, limită intuită de toți romanticii, dar numai de el conceputâ ca o delimitare a visului. Pentru că visul e vis numai în cazul ființelor pieritoare. Visul demiurgului este **realitatea.** „Universul e activitatea onirică a divinității", scrie G. Călinescu în magnificul său rezumat al „Sărmanului Dionis", și adaugă leibnizian: „la care participă automat și conștiința umană, pentru că fenomenul nu-i o iluzie ci o participare la realitatea obiectivă a gîndului divin". Dar e vis sau nu e, această participare? În concluziile sale, după Gautier, Eminescu vorbește de o **luciditate retrospectivă** pe care azi am identifica-o cu garnitura genetică a cromozomilor ce păstrează minimumul informațional și **codul,** legătura directă cu regia. Această conștiință a continuității ființării devine un argument neverosimil dar precis, în favoarea imaginării. Gautier (ca să nu ne abatem de la preferințele eminesciene) își închipuie un Egipt fantast, reconstruind cetăți gigantesce, pline de stranietate. Mereu spre Orient se-ntoarce visul romanticilor, adică spre niște ținuturi atît de bogate încît închipuirea își poate îngădui să devină neîntîrziat faptă. „...În faptă lumea-i visul sufletului nostru". Eminescu visează la rîndul lui un Eghipet urieșesc: „Erau atît de mari acele zidiri încît regele păru un gîndac negru ieșit în lumina nopții... Memfis era la picioarele lui... orașul infinit cu cupolele albe... a cărui ocean de palate urieșești, a cărui strade lungi pavate cu pietre lungi și albe, a cărui grădini de palmieri forma un tablou, la care se uita uimit și adînc... i se părea că spiritul universului visează". Spiritul universului visează. Cunoaștem astăzi mai bine ungherele Olimpului decît suburbiile cetăților grecești. Pentru că setea de miracol a grecilor a fost mai mare decît acțiunea destructivă a timpului. Iar raportul dintre închipuire și realitate este egal cu arta numai atunci cînd o favorizează pe cea dintîi. Funcțional, între Parthenon și un bordei nu-i mare deosebire. Dar nimeni nu s-a gîndit să-l pună pe Fidias să sape bordeie. Realitatea este materialul oferit artistului în chipul cel mai gratuit, pentru a fi modelată. Or, el nu poate face aceasta decît cu ajutorul închipuirii, singura în măsură a inventa nu o realitate (ce rost ar mai avea s-o facă?), ci o nouă conexiune a formelor reale, un **cod,** altul decît cel cutumiar, un cerc magic care să reordoneze altfel lumea.

— „Chipul tău, Isis...

Pe tabla neagră se zugrăvi un cerc mare roșu... de acest cerc erau aninate ființe ca o scară... Jos, minerale, în care plantele își duceau rădăcinile,... animalele își duceau rădăcinile în plante, omul în animale; minerale în om, plante în minerale, animale în plante, omul în animale, și prin toate aceste forme negre cercul roșu și făcea să joace formele negre pe firul ei roșu...

— Am înțeles..."

Poate că diminuția valorică a prozei față de poezie la Eminescu ține și de dificultatea întreprinderii. E mai ușor să scormonești într-o amforă plină cu scoici gata aruncate de valurile mării pe nisip, decît să-ți închipui o lume de gasteropode gînditoare. Cît de rare sînt în proza lumii paginile desăvîrșite ca, de pildă, acelea în care cerșetorul se transformă în cucoș, pentru a deveni marchiz numai de dorul minții pe care „trebuie s-o fi pierdut odată" faraonul Tla.

Leonid DIMOV

Linogravură de MARIANA POPA

(Urmare din pag. 8)

acoperindu-și cu dibăcie genunchiul drept cu caietul de consultații al doctorului.

— Sîntem înțeleși, omule, spunea doctorul Miller, arătîndu-i carnetul de consultații, s-a făcut ziuă și eu vreau...

Georgie se trezi furios, lista de suspecți foșnea în pumnul lui strîns.

— Cară-te, porc de cîine, niciodată nu-mi spune adevărul. Eu îi spun totul și el nimic... știe tot ce fac... doctorul, **doctorul...**

Georgie se răsuci deodată pe pat și se ridică în capul oaselor, treaz și vioi.

Doctorul, Harry Kellerman, **Doctorul.**

— Știe tot ce fac cu tipele. **E gelos.** Dacă el nu poate face nimic, eu de ce să pot? Eu îi vorbesc de toate fetele cu care ies în oraș; și el ia note, întotdeauna ia note. Și eu i-am făcut-o, l-am înnebunit cu toate istoriile mele. Mi-a cenzurat faptele de prea multă vreme și l-am zăpăcit de cap. Mda, bietul, prăpădit ăsta, cît e ziua de lungă tot aude ce-am făcut și el nimic, da, da, cum se privea în oglindă la Bloomingdale...

Formînd numărul doctorului Miller, Georgie simți cum îl năpădește un val de înțelegere față de rătăcirile doctorului. Mai la urma urmii, își spuse Georgie, sînt și eu puțin cam țăcănit.

— Allo, da?

—Dr. Miller, d-ta ești... ești **dumneata?**

— Da, doctor Miller la aparat.

— Nu, nu, dumneata ești. Dumneata ești Harry Kellerman?

— La telefon e doctorul Arnold Miller. Cine vorbește, vă rog?

— Doctorașule dragă, doctore dragă, eu...

— O, Mr. Fixwell.

— Mda.

— Și desigur, iar problema cu Kellerman. Și, cu totul de neevitat, ai hotărît că eu sînt insidiosul Mr. Kellerman Fermecător. Vechiul nostru prieten, complexul de distrugere: nevoia de a mina autoritatea celor pe care-i respecți pentru a distruge calitățile lor...

Nu, nu era doctorul, își dădu seama Georgie.

— ...distrugîndu-i, ca și cum i-ai bate, Mr. Fixwell, îndepărtînd afecțiunea și respectul lor, înainte ca...

Băiatul s-a lansat într-un asemenea hal, se gîndi Georgie, că n-aș vrea să-i închid telefonul în nas. „Zi-i, băiete, zi-i..." spuse Georgie încetișor, punînd telefonul în furca cît se poate de delicat ca... doctorul să nu fie întrerupt. Bine, e grozav, e frumos. Nu-i doctorul, și atunci cum stau, se gîndi Georgie, așezîndu-se la pian și punînd Lista de suspecți în fața lui, ca o partitură. Începu să cînte încetișor, acompaniindu-se cu o melodie lentă la pian.

O, le chema pe cele șaisprezece fete
E tînăr, e bătrîn, e slab sau lat în spete
O, cine ar face așa ceva
Unui om din preajma sa?
Cine-i oare, cine-i oare
Kellerman cel fără sare?...

Georgie se uită pe deasupra pianului, înspre perete. Era acoperit de cel puțin cincizeci de fotografii înrămate — certificatele unui artist evazionist. Georgie avea permis pentru orice fel de vehicol cunoscut, și fotografiile de pe perete îl arătau luîndu-și zborul în fiecare din ele. În toate, pleca și cu mîna ridicată își lua rămas bun.

Vrea să fiu singur, vrea să fiu neînsoțit
Și șaisprezece fete, pe toate le-a înnebunit...

Ducă-se la dracu cireada asta de tipe, spuse Georgie. În afară de Sally. Da, pe Sally o iubesc. Dă-mi-o pe Sally înapoi și-mi îngrop toate cheile de motor. Georgie, cel care o șterge, se lasă de sportul ăsta. Am obosit. Controlează bine, băiete, ai mers o mie de mile fără motor.

Cine e

Mîna lui stîngă alunecînd pe clapele pianului trecu într-un ritm de rock și glasu-i începu să scîncească un cîntec pentru Sally.

Da, o, da, da da,
Zic așa,
Adio lui adio, draga mea,
Strig așa,
La revedere lui la revedere, da
Cînt așa,
Adio, niciodată așa
Salut, întotdeauna da...

Telefonul sună.

La patru treizeci dimineața nu putea fi decît

— Sid?

— Da. Doamne, ce ocupat a fost telefonul tău.

Acum zece ani, Sidney Gill scrisese muzica la primele două șlagăre ale lui Georgie **„Doamna de la miezul nopții"** și **„Dragoste la modă".** De atunci, împărțiseră multe din cîntecele lor, cîteva din iubite și cea mai mare pare a insomniilor.

— Tu ai fost ocupat. Te-am chemat de vreo cinci ori în noaptea asta.

— Cu cine-ai vorbit la telefon... cu Sally? întreba Sid. Tot acolo ții?

— Mda, desigur. Am vorbit cu cîteva persoane, cu doctorul...

— Tu și doctorul ăla. Orașul Vrăjitorilor. Doctorii au pus mîna pe întreaga lume. Binecuvîntați fie doctorii, fiindcă ei vor moșteni pe cei slabi. Adevăr zic vouă.

— Știi, sînt într-o formă cam proastă... individul acela care mă taie orice-aș face, Kellerman, el...

— Uite ce e, te-am chemat ca să-ți spun o vorbă despre Sally. Fata e din cele care nu pierd. Asta-i prost. Tipa e o apucătoare. Se vede asta din ochi.

— Cred, Sid, că fata asta e altfel.

— Toate au fost învățate la fel. Ochiul meu nu mă înșală. Fata asta e o apucătoare.

Adevăr zic vouă.

— Dar n-o cunoști, Sid. Îți spun eu că...

— N-o cunosc? Am mers prea multă vreme la școală ca să uit să citesc. Ascultă, Georgie, ți-a slăbit vederea. Ce ți s-a întîmplat anul ăsta?

— Noaptea asta am stat și m-am gîndit. Omule, am treizecișiopt de ani. Am un băiat de șaisprezece. Jumătate din cîntec e spus...

— Avem timp, mult timp, și tu și eu, Georgie, avem doar, cît? Treizecișicinci...

— Treizecișiopt am spus, Sid...

— de ani ne-au mai rămas, omule, și o mulțime de Sally să vină și să se ducă, înainte de a-ți pune cătușele. Omule, nu-ți pregăti, repet, nu-ți pregăti de înmormîntare pînă nu ești mort. Am văzut-o pe Sally cum operează. Omule e Robespierre, e Domnia Teroarei.

— Nu știu, Sid, eu...

— Zii, Georgie, ce-ai făcut sîmbătă? Era vorba că-mi dai un telefon.

— Știi, m-am dus cu Sally, ea voia, la Zoo.

— Mda. Bine. E-n regulă, acuma trebuie să te las. E cinci fără un sfert și la cinci îmi vine o marfă suedeză a mai prima.

— Stewardesă?

— Colet aerian. Nu o întrece nimeni în viteză și încredere.

— Bine, atunci nu te mai țin la telefon.

Cotidianul Eminescu...

Orice aniversare e prilej de evocări și elogii. Fiecare român alfabetizat pretinde că îl iubește și că îl cunoaște pe Eminescu. Eleva romanțioasă știe pe dinafară „Luceafărul", cheflIul lălăie îndurerat „pe lîngă plopii fără soț". Eu pretind că nu-l cunosc pe Eminescu. El rămîne, pururi, Mister. Mi-amintesc, la examenul scris de bacalaureat, mi s-a propus ca temă, printre altele, și una despre Marele-Nostru. Toți candidații s-au repezit cu rechinii spre ea. M-a tentat și pe mine, m-am frămîntat o jumătate de ceas, pierzînd timp util, dar am renunțat și aș renunța și acum. Eminescu nu poate fi povestit și nicidecum rezumat. Impertinența didactică schematizează și codifică erori definitive. Cunoaștem cîte ceva „după ureche" și trăim cu impresia că ne aparține, că e pus la depozit. Detest extazul de circumstanță, ca pe o rugăciune formală, făcută din goană, pe lîngă templu. Propunerea revistei „Luceafărul" de a înseila cîteva rînduri pentru numărul acesta, m-a înflăcărat instantaneu, precum tema de bacalaureat. Apoi am înghețat ca de-o spaimă. Aceste rînduri sînt, de fapt, o îndeletnicire strict redacțională.

Eminescu! Ce pot să spun eu despre Eminescu?!

*

În introducerea la volumul IV — cuprinzînd „Poezii postume" — Perpessicius deplîngea mai cu seamă „absența unei tradiții în materie de studii eminesciene" și propunea, ca un deziderat imperios, apariția unei publicațiuni periodice, trimestriale, existența unui „organ de coordonare și sistematizare a variatelor aspecte pe care le îmbrățișează această operă, o publicațiune care să întreție, nu atît flacăra nestinsă a cultului eminescian, care arde ea și fără de concursul nostru, cît interesul precis, științific, pasionant pentru tot ce e document eminescian". Eminentul critic, referindu-se la El, scria cuvîntul Poet cu majuscula inițială.

*

Las pe seama celor de pricepere studiul și coordonarea gigantei Opere, alăturîndu-mi vocea la corul pioșeniei aniversare. Mă străduiesc și eu, ca oricare alt „sălahor al penei" cum se definea Eminescu-gazetarul. Ceea ce aș îndrăzni să sugerez aici și să evoc, ar fi nu orbitoarea lui strălucire, ci apariția lui terestră, ori a tinereții sale zbuciumate („Scrisă-i soarta mea în creții / Întristatei mele vieți") omul cotidian care îl definea pe Poet, nu fără cuvenita amărăciune: „Nespălat, neras să umbli / și rufos și deșuchet / Toate-acestea, împreună, / Te arată-a fi poet". Fantoma lui îmi apare adeseori pe străzile, prin crîșmele și cafenelele capitalei. Sosia villoniană mi-e dragă și împărtășesc „Cugetările sărmanului Dionis", cursivitatea exprimării și amărăciunile sale lumești: „Ah! garafa pîntecoasă doar de șfesnic mai e bună!... / Bani n-am văzut de-un secol, vin n-am mai băut de-o lună".

Cartofagia șoricească cu care-și amăgea și își iluziona foamea („Mi-ar părea superbă, dulce, o bucată din Homer"), dialogul amical cu motanul casei („De-ar fi-n lume-un sat de mîțe, zău! că-n el te-aș pune vornic / Ca să știi și tu odată, boieria ce-i, sărmane!"), mă fac să zîmbesc galben la amuzamentele lui de tipul cel mai villonesc: „Decît să scriu la versuri, mai bine-aș bate toba. / Cu rime și cu strofe nu se-ncălzește soba" (Icoană și privaz). Îmi place să revăd chipul lui juvenil, nonșalanța vîrstei de aur, amintirile pomenite din peregrinările sale prin Germania (care se aseamănă întru cîtva cu acelea marcate de Ion Barbu, în călătoria de la Göttingen) evocatorul său autoportret: „Din Berlin, la Postam merge / Drum de fier, precum se știe, / Dară nu se știe încă / C-am luat bilet de-a trie, / C-am plecat de dimineață / Cu un taler și doi groși... / Și de gît cu blonda Milly, / C-ochi albaștri, buze roși... / Și mă urc în tren cu grabă, / Cu o foame de balaur / Între dinți o pipă lungă / Subsuori pe Schopenhauer. / Ș-acum șuieră mașina. / Fumul pipei lin miroasă, / Sticla Kümmel mă invită, / Milly-mi rîde — ce-mi mai pasă;".

Nesațul rabelais-lan l-a încercat adesea, la modul cel mai omenesc posibil, în anii săi de semeție tînără și sănătoasă. Îmi fac o mare bucurie, citind integral admirabilul portret, demn de paleta celor mai mari pictori, de-o modernitate surprinzătoare: „LA QUADRAT — Înger în patru colțuri, o stea cu barbă lungă / Cine-a știut vreodată că tot ce eu iubeam / E-un dramaturg puternic, dar fără bani în pungă, / Un paralelogram? / E-un om a cărui visuri și joacă la hazard, / Un om, dorința cărui e pe biliard să șază, / Să doarmă pe biliard. / Adeseori în noapte văd umbra lui fatală, / În mînă cu o halbă, în gură cu-n cîrnat, / În buzunări cu chifle și subsuori o oală / Și rîde... pînă-i beat. / Visarea sa un șnitel, gîndirea sa o bere, / Să bea acesta e visul său ciudat — / Și-odată auzi-vom că-n cruda sa durere / În bere s-a-necat".

Voi remarca aici, în afară de plasticitatea covîrșitoare a portretului, abilitatea modernă, în adevăratul înțeles al cuvîntului, cu care folosește instrumentul vorbirii: „Înger în patru colțuri, o stea cu barbă lungă..." definirea cuprinzătoare a subiectului: „Un paralelogram". Nu este, oare, aici, sorgintea unui întreg stil de sinteză pe care-l vom numi cel barbilian? Voi mai cita, spre întărire, acest catren metamorfozat în briliant: „CRISTALOGRAFIE — Cînd aduce blonda Liză / Socoteala unei vedre, / Universul cristaliză / Hexacontetetraedre /". Vre-un Topîrceanu, sau vre-un Urmuz, or fi tras, de asemenea, cu ochiul, la aceste cleștare?

Vreau să spun, dincolo de perfecțiunile și bizareriile formale, că îmi e tare drag acest Eminescu în piele de om, cu fața întoarsă spre viață. În conclavul tinereții mele, — din care n-au lipsit figuri mărețe ca acelea ale lui George Mărgărit și Teodor Pică — vom fi înseilat și noi acele „Balade singaporeene" în stilul cel mai apropiat al „Cîntecelor caracudărești" — eminesciene, unde prietenia lui cu Creangă, Samson Bodnărescu și Chibici exulta în cursul libațiilor. Acel baladesc mi-a convenit dintotdeauna. Mi-a plăcut să-l simt pe Eminescu — Omul ca „de-ai noștri" și chiar de aceea mi-am permis să versific, pe marginea unei mese de cafenea, acest sonețel lui dedicat:

Desen de TRAIAN BĂDEAN

POEZIE — SĂRĂCIE

Să-nchin în cinstea ta un imn, o odă,
Ce-ar însemna?
Un strop într-un ocean,
Umilul bob de grîu curbat în lan,
O rugăciune-n plus într-o pagodă!
Și-așa, mă simt că-s „eminescian",
Purtînd ca tine plete
— azi la modă —
Și-n veșnică postură incomodă —
Sărman Dionis — veșnic n-am un ban!

Haz-de-necaz destul făcuși în viață —
Boema ta, ce altceva mă-nvață —

De ne-am fi cunoscut, de bună seamă,
S-ar fi găsit și pentru noi vre-o cramă.

Și jur că
— vrînd să-ți fac o bucurie —
Nici n-aș fi pomenit de Poezie!

*

Bădie Mihai, sigur că m-ar fi bucurat să fiu primit, dacă-aș fi trăit pe timpul Dumneavoastră, la rîndul meu, în Iașul de-altădată! Și d-ala, i-am mai tras un sonețel:

LA BOJDEUCĂ

Io, cu tine și cu Creangă
De-aș fi dat pe la bojdeucă
Aș fi vrut atît:
Să beu, că
D-altceva n-ascult talangă!

Toți zic că-s lovit c-o leucă —
Damblagiu! Tot torn pe vangă!
Am și eu, — ce vrei? — o goangă
După chefuri teleleucă!

Nu mi-ar fi — te cred! — rușine
Nici cu voi,
da nici cu mine.
Creangă și-ar căta-n ulcele,
Tu-ntr-a tale,
Io-ntra mele —

Fiecare cîte-o doagă —
La taclale, noaptea-ntreagă!

De fapt, dincolo de aceste jucărele bahice, jinduiam în sinea mea să durez onesta mea odă la piedestalul „Luceafărului". N-am reușit decît să mă explic:

INHIBITORIUL ZEU

Pălesc în fața Ta:
gîndirea-i mută,
Iar gura peste vorbe se-ncleștează,
Iradiată mîna, — ca de-o rază, —
Pe pagina nescrisă-mi cade — slută!...
Cuvînt
și Gînd
și Literă —
de-o groază
Se risipesc,
nimic nu-mi mai ajută,
Ci limba mea
— alt'dată prisosită
Cînd Tu-mi apari,
nu-ngaimă nici-o frază!
Tu, cînd apari, Arhanghel-al-Visării,
Cuvîntul,
Gîndul,
Gestul-scris mi-l spării!
Lîngă Gîndirea-Ți,
gîndul meu nedemn e,
Cuvîntul meu
nici nu-i cuvînt, —
fac semne!
Vrăjit mă simt de Tine, totdeauna:
N-am har să Te slăvesc,
nedemnă-i mîna!

Tudor GEORGE

Teatru

TINEREȚEA SCENEI

Cărțile tinerilor scriitori, în puternică sau insistentă ofensivă s-au așezat de pe acum în biblioteci. Tabla de materii îi prinde în cîteva titluri, care sînt uneori concluzii.

Oamenii scenei joacă însă atuul clipei. Instabilitatea, tiparul labil de ceară e legea lor. De fapt nu de aici pornește dificultatea subiectului nostru — „despre tinerețea scenei". Nici din comoditate, nici din neadaptarea la jocul nuanțelor și al iluziilor. Teama noastră ține de eficiența metodei. Căci optînd pentru tinerețe, în selecția noastră, fără să totalizăm acest însemn în criteriu valoric — riscăm să abordăm prin formă ceea ce se impune prin spirit. În urmă cu destui ani, Horia Popescu, montînd la Teatrul Național **Domnișoara Nastasia**, era un tînăr iconoclast. Și astfel după „momentul spargerii tavanului", a urmat reteatralizarea teatrului prin „Cum vă place" al lui Ciulei, Pintilie, Penciulescu, Moisescu, Cernescu, au fost și sînt încă alte momente distincte într-o virtuală istorie a regiei noastre. Dar iată că apar azi, firesc, alții mai tineri. Definirea lor nu poate fi un simplu act de opoziție. Un spectacol nocturn la Țăndărică ne-a oferit în parte, cheia, secretul unui liant. Formula Șerban — Ogășanu — Sorescu, apoi Șerban — Walcz se ducea, simplu, în unitatea aceluiaș grai. I-am căutat și i-am recunoscut întîi în abc-ul succesului lor. În zîmbetul strîmb, cu o sfioșenie mimată, cu o impertinentă măsurată și aproape indiferentă în inteligența lor corosivă, jucată în tonuri à la Nichita, à la Sorescu...

Au sosit apoi marile lor spectacole. **Rosmersholm, Omul cel bun din Si-Ciuan, Neînțelegerea, Uriașii munților, Cameristele.** La prima apreciere a pieselor, tinerii regizori nu practică ceea ce s-ar numi un teatru politic, agitatoric. Și totuși meditația se naște aici din pasiunea politică. Fabula e suportată pentru că poartă sensuri acute contemporane pentru noi. Tensiunea lor se descarcă fie într-un teatru al „stărilor excepționale", ca la Șerban, fie într-un obsesiv joc al forțelor, în ideogramele scenice ale lui Manea, fie în delicata,aerata dar inexorabila scriitură teatrală a Ginei Ionescu. De unde și culoarea fiecărei expresii. La Șerban predomină dinamica și inteligența trupurilor; la cuplul Gina Ionescu — Radu Boruzescu, barocul dulce și întortocheat; la Helmer și Walcz, monotonia voită a albului și a negrului. Încantația legănată a vorbelor cheamă o neliniște anume la Șerban. Manea are siguranța unei tectonici speciale a graiului. Cît e aici joaca de-a **happeningul**, de-a Gratowski, de-a Artaud? Dar mai pot interesa astfel de diagnosticări, atîta vreme cît dorința de **forme noi** e sinceră?

Șerban își mărturisea teama de a nu descoperi în 1970 ceea ce știa în 1960. Unii îl pot liniști patern, spunîndu-i că trebuie să treci gospodărește prin toate vîrstele. Ca și cum înțelesurile, credințele s-ar chivernisi aritmetic precum anii.

Important nu e, să argumentezi dialectic — ceea ce știm cu toții — dreptul lor la greșeală, la imitație sau autoimitație. Nici să elogiezi, necesara „neliniște creatoare" a artistului.

Important e să crezi, odată cu ei, că pot transforma pe scenă, pentru o clipă, lemnul în materie transparentă și incandescentă. E metafora unui alt realism, unei alte forme, pe care o caută, o așteaptă cele mai bune spectacole ale lor.

Mărturisim că tot din spirit de generație i-am ales și i-am preferat pe cei tineri. Și pentru că am descoperit că Șerban, Manea Gina Ionescu, Boruzescu, Ogășanu, Sticlaru, Pitiș, Mihaela Dumbravă, Silvia Năstase sînt capabili prin ei înșiși să transforme azi tinerețea în criteriu valoric.

Și nu am greșit decît atunci cînd am amintit doar atît de puțini dintre ei.

Mirela NEDELCU

Kellerman

— Te cred și eu că nu.

— Bine, sal-tare.

Georgie uitase să închidă televizorul portativ și aparatul supraîncălzit urlua și bîzîia la urechea lui, ca niște aplauze îndepărtate.

— Ei, cine-i la telefon? La șaisprezece ani glasul fiului său avea o autoritate de adult, remarcabilă și Georgie se simți puțin cam amenințat. Mai era și faptul că Paul era probabil singurul puști de șaisprezece ani, din Statele Unite care nu putea să-i înghită cîntecele.

— Tatăl tău.

— Care din ei?

— Georgie.

— O, Georgie. Știi, Dave e plecat din oraș. Aș fi putut să fie oricare din voi.

Întotdeauna îmi spune Georgie. Ce dracu mai e și asta? Nu sînt colegul tău, băiete. sînt tatăl tău.

— Ești nebun. Georgie? E șase dimineața și mama doarme.

— Nu vreau să vorbesc cu ea. Am telefonat ca să vorbesc cu tine.

— Bine.

— Aa... cum merg lucrurile pe la școală, Paul?

— Mă chemi la ora șase dimineață ca să știi cum îmi merge la școală?

— Da. Cum o duci cu școala?

— Foarte bine.

Da și despre ce-ai mai putea vorbi? Despre orice, numai să nu-l întrebi cum i-a plăcut noul tău cîntec.

— Paul, cum ți-a plăcut cîntecul meu cel nou?

— Desigur că a nemulțumit-o pe bunica.

— Dar tu ce părere ai?

— Sincer vorbind, nu era atît de rău cum erau și celelalte. Asta nu era atît de zgomotos. Mie îmi plac, știi tu, Getz, Gerry Mulligan. L-ai cunoscut cumva pe Gerry Mulligan?

— Nu.

— Credeam că poate l-ai cunoscut.

— Nu.

— Oricum, trebuie să mă pregătesc să mă duc la școală.

— Cum merg lucrurile pe la școală?

— Foarte bine. Cum ți-am mai spus.

— Bravo.

— Bine, tată. Trebuie să plec.

Tata. Georgie apucă acest cuvînt cu amîndouă mîinile și se dădu în leagăn pe el.

Dacă acest cuvînt ar fi fost bara lui din dormitor s-ar fi ridicat de cincizeci de ori în mîini.

— Paul, ascultă-mă, mai dă-mi un minut, ca să mi te fixez în cap...

— Poftim? Limbajul lui Georgie era uneori prea complicat pentru Paul.

— Știi, unii adulți, cum e și tatăl tău, cum sînt eu, cînd lucrurile se încurcă rău și nu mai știu unde sînt... — Nu, Georgie, vorbește așa încît să te înțeleagă... — cînd sînt încurcați și supărați, vor într-un fel să se verifice cu cineva la care țin și care, ei speră, ține la ei. De asta te-am chemat, Paul.

— Ultima dată cînd m-ai chemat a fost acum două luni și jumătate.

— E-adevărat, Paul. Este exact cum spui.

— Mda. Și nu vorbești cu mine decît la telefon. Adică, așa îmi vorbești la telefon.

— E-adevărat. E absolut adevărat, Paul.

Haide, omule, își spuse Georgie, spune-i doar că-l iubești; șterge-o cu asta, spune-i, iubitule, și pleacă... Dar cum îți închipui? Care-i procentajul la oamenii care iubesc, cînd nu știi niciodată în chip sigur că te vor iubi și ei. Ei ce crezi?

— De fapt, zise Paul, dacă m-aș culca acum, aș mai prinde un ceas de somn înainte de a mă duce la școală.

— Da, da. Și mie mi-e cam somn.

— La revedere, Georgie.

— La revedere, Paul.

Georgie puse telefonul în furcă și ieși în micul spațiu de noapte de iulie care exista pe terasa lui, strîngîndu-se în brațe ca să se apere de frigul inexistent, ca oamenii care țin mîna să nu se stingă chibritul în camere închise și fără ferestre. În mod automat se uită, încercînd să zărească, mai jos cu patrusprezece etaje și cu trei colțuri mai departe, înspre apus, „**Tuesday Bar**" și „**Charlie's Tangerine**", locul în care cele două localuri se aflau, unul în fața celuilalt.

Dar, Georgie văzu că soarele avea să răsară și „**Tuesday**" și „**Charlie's Tangerine**", respectînd cu o mare strictețe orarul, trăseseră obloanele. Nu era nimic de făcut; prea tîrziu să pici pe acolo.

Fusese cu Sally acolo acum o săptămînă, făcînd naveta între cele două localuri toată noaptea, refăcînd același drum pe care-l făcuse cu atîtea Nancy și Bonnie și Betsy și Patty atîția ani de-a rîndul, în atîtea nopți, cînd, așa dintr-odată, în timp ce dansa, fie o clipă cînd nu-și putu aminti în care din cele două localuri era, și care din cele opt, sau care, din cele douăzeci și opt din tipele lui dansa sub coafura din fața sa. Dansau unul din multele nu-m-atinge-nu-te-uita-la-mine dansuri pe care Georgie și cei care erau acolo, le dansau cu atîta grație: partenerii ținîndu-se la distanță unul de celălalt ca niște boxeri de categorie grea care se tem să dea prima lovitură; băieții clătinîndu-se în ritmul muzicii cu o indiferență spectaculoasă, cu capul dat înapoi pe spate, uitîndu-se în tavan; fetele într-o strictă izolare, cu ochii închiși, dansînd un dans numai al lor.

Așa că nu fu nimic neobișnuit că trecură cîteva minute pînă ce Sally își dădu seama că Georgie s-a oprit din dansat și stătea nemișcat în mijlocul ringului de dans.

Muzica pe care difuzoarele stereo o mitraliau în local aparținea chiar unui cîntec de-al lui Georgie, dar acum îi era chiar străină. Era Moby Dick și „The Wailers" care cîntau: „**Baby, nu mă părăsi**", un aranjament care făcea ca glasurile și ghitarele electrice să se izbească în camerele de ecou și apoi să reverbereze. Versurile vorbeau despre sosirea dulcei iubiri, glasurile și instrumentele topindu-se într-un urlet de sirenă antiaeriană, prevenindu-i pe dansatori împotriva avioanelor dușmane și a morții în flăcări.

Dragă, nu te-apropia
Dacă tot mă vei lăsa.
Dragă, nu mă-mbrățișa
Cînd știi că m-ai arunca.
Nu veni să mă aprinzi.
Cînd tot tu ai să mă stingi

Georgie stătea nemișcat. În jurul lui dansatorii îi salutau cîntecul tînguios cu fețe tainice, împăcate, în timp ce trupurile lor erau în panică.

— Georgie, nu te simți bine? îl întrebă Sally.

— Sally, spuse el, arătînd-o cu degetul, spunîndu-i pe nume. Și într-o secundă își aminti, unde era și apoi numele discului care se cînta, dar nu putu găsi nume și pentru spaima care-l cuprinse, care-l paralizase, în timp ce propriul lui cîntec îl izbea în urechi.

Sally observă spaima de pe fața lui și-i atinse mîna și Georgie își dădu seama că o iubește, așa că îi luă fața în mîini și-i spuse: „Numărul unsprezece, discul acesta e al unsprezecelea în clasamentul Rock și urcă nebunește".

Apoi o conduse acasă și se duse la Westchester County Airport și se urcă în avionul lui „Cessna" pînă la cinci mii de picioare. Era aproape în zori și avionul își clătina aripile pe linia vizibilă, netă, a orizontului. Apoi tăie motorul și alunecă în aerul curat și tăcut.

— Te iubesc, Sally, îi spuse el la cinci mii de picioare.

— O iubesc, spuse el acum și alergînd pe terasă, sări în pat, apucă telefonul și formă numărul fetei.

—Te iubesc, Sally, îi spuse la telefon așteptînd ca ea să-i răspundă. Își auzea glasul obosit și vedea prin fereastră zorile nespectaculoase care se furișau deasupra Manhattan-ului.

Era șase dimineața și din nou nu dormise toată noaptea.

— Allo, spuse Sally.

— Allo, zise Georgie. Uite, voiam să-ți spun...

— O, zise ea, recunoscînd imediat glasul gros, adormit, dumneata din nou.

— Te-am chemat să-ți spun...

— Nu vreau s-ascult nimic din ce vrei să-mi spui, zise ea aspru. De ce nu mă lași în pace? Ascultă, i-am spus lui Georgie totul despre dumneata, și e tare furios și eu la fel și să nu mă mai chemi niciodată la telefon, niciodată. O să pun poliția să te urmărească, Harry Kellerman.

Lîngă Georgie, pe pat, micul său televizor supraîncălzit, era ghemuit în așternut, îi încălzea pătura și-l privea cu un ochi alb, orb.

HERB GARDNER. Născut în 1934. La început sculptor și caricaturist. A scris printre altele: A piece of Action — **roman**; A Thousand Clowns — **piesă de teatru care i-a adus două premii naționale**, The Goodbye People — piesă, etc.

Tineri prozatori americani

cine e kellerman

şi de ce spune lucrurile acestea îngrozitoare despre mine

de

HERB GARDNER

Georgie Fixwell stătea întins pe pat, treaz, cu televizorul portativ, ca o veveriţă vie şi caldă, pe piept. Stadiul următor ar fi să bage spectacolele de TV într-o seringă şi să ţi le injecteze direct în creier, se gîndi el. Georgie zîmbi pentru prima dată după şase nopţi fără somn.

— Mda, da, puişorule, şopti el televizorului, sîntem amîndoi la mare ananghie.

Era trei şi zece. Canalul 7 îşi încheiase abia emisiunea de noapte şi aparatul istovit terminase cu un oftat adînc — un zgomot şuierat, precipitat, prelung şi electric. Georgie se uitase la aparat timp de aproape patru ore şi acum aparatul se uita la el. Programul Canalului 7 se sfîrşise şi acum era rîndul lui Georgie să înceapă, visurile sale prinzînd formă pe căile laterale ale minţii, asemeni unor trupe la defilare, grupîndu-se şi regrupîndu-se în preajma bulevardului, pentru parada cea mare.

Deobicei Georgie dormea pe apucate, visurile îl asaltau sau dispăreau fără veste : proiecţii scurte de zece minute, o duzină pe noapte, festivaluri ale visului. Doctorul Miller îl îndemnase să-şi aştearnă pe hîrtie visurile de cum se scula dimineaţa şi în şase ani Georgie umpluse patruzeci şi două de caiete groase. Le ţinea, grămadă, pe un raft de lîngă pat şi cînd Ultimul Ultimul Spectacol nu mai avea loc citea din una din cărţile de vise ca să adoarmă.

În ultimele şase nopţi însă, cu coşmarul lui Harry Kellerman, care-l ţinea treaz, nimic nu mai izbutea să-l adoarmă. În noaptea asta citise cîteva din cele mai grozave visuri de-ale lui din primăvara lui 1963 şi nu se alesese cu nimic. Şi-ar fi despicat capul ca să lămurească misterul lui Kellerman, dar orice vrei îi venea în minte, tot felul de vagabonzi de pe stradă năvăleau nepoftiţi, ca într-o casă deschisă, numai Kellerman nu. Georgie dădu la o parte aparatul fierbinte şi se aşeză pe marginea patului. Mintea îi rătăcea, un cîine pierdut pe o plajă plină de gunoaie.

Doctorul Miller avea să-l ajute. Nu. Puse receptorul telefonului în furcă. Nu-l poate chema în toiul nopţii. Nu-l cunoaşte deajuns de bine. Dar aşa e bine : Dr. Miller trebuie să rămînă un străin obiectiv, aşa îl poate ajuta. După şase ani, doctorul îi spunea tot Mr. Fixwell.

Georgie luă radioul portativ, îl puse la urechea dreaptă şi se trînti iar pe pat. N-avea altceva de făcut decît să răsucească butonul şi într-un minut cineva avea să cînte unul din cîntecele pe care le compusese. Asta îl bucura întotdeauna. Georgie aşteptă cinci minute. Nimic. Cîntecele altora. Întoarse butonul înainte şi înapoi, întrerupînd disperat o emisiune după alta. — baby, te iubesc my ba — daa, daa tu şi — iubeşte daa — dra — ochii min — baaby, baaaby--- te — inima — înviinge, totul dragostea înviinge tootul... Era unul din cîntecele lui, i se rostogoli în creier ca o alinare. Georgie zîmbi şi se linişti într-o călduţă baie de sine.

> Aam fost un maare păcătos
> Pin-am aflaat,
> Draga mea, draaga meea
> Că dragostea înviinge tootul...

A, iată-i, „Moby Dick" şi „The Wailers", cîntîndu-mi cîntecul, numărul patru în clasamentul Rock şi urcînd al dracului, ieşind la lumină. Acum mi-e bine, drăguţo, eu...

O picătură rătăcită de sudoare i se rostogoli de pe frunte în ochi. Ştia că se amăgeşte singur. Nu-i era bine şi nu se simţea grozav, şi în noaptea asta cîntecul nu-l făcea să-şi revină în formă. Apucă receptorul şi formă numărul doctorului Miller.

— Allo, da ?

Vocea familiară a unui om total străin. Georgie zîmbi.

— Sal'tare, doctoraşule.

— Mr. Fixwell ?

— Mda. Îţi place, ce zici ? Să te sîciie nebunii în toiul...

— Nu-i nimic. Ce s-a întîmplat Mr. Fixwell ?

— N-am mai făcut-o pînă acuma niciodată. Să te chem acasă.

— Nu-i nimic. Cum te simţi, Mr. Fixwell ?

De şase ani şi încă nu ştie cum mă simt. Frumos.

— Mr. Fixwell ?

Mă întreb ce-o fi gîndind despre mine.

— Mr. Fixwell, ce este ?

Poate că mă urăşte.

— Allo, allo.

Tot ce ştie despre mine e că trebuie să mă urască.

— Doctore, discul pe care ţi l-am lăsat. L-ai ascultat ?

— Aă... discul... ăă...

— „Dragostea învinge totul". Noul meu cîntec.

— Desigur. Foarte drăguţ. Tinereţe. Entuziasm. Vigoare.

Nu-l poate înghiţi.

— Nu m-ai chemat, Mr. Fixwell, ca să-mi vorbeşti despre asta, nu-i aşa ?

— Nuu.

— Atunci spune-mi ce este, Mr. Fixwell ?

— Doctoraşule dragă, se întîmplă ceva. Să-ţi spun eu în ce hal a ajuns Georgie.

Doctoraşule dragă, doctoraşule, sînt disperat.

— Ce s-a întîmplat, Mr. Fixwell ?

— Doctore dragă, îmi pierd minţile. Uite aşa, se rostogolesc ca bilele pe podea şi pe sub pat şi pe după frigider, de unde nu le mai pot aduna.

— Mr. Fixwell....

— Spune-mi Georgie şi o să-ţi spun ce mă doare. Telefonul. Şi dumneata zicîndu-mi Mr. Fixwell. Toate la un loc, sînteţi prea departe, puiule. Georgie. M-am hotărît pentru Georgie.

— Bine, atunci. Spune-mi ce nu merge, Georgie.

— Bun. E tipul ăla care vrea să mă omoare. Un tip pe care nu-l cunosc. Nu ştiu cine e. Asta nu înseamnă că eşti paranoic dacă toată lumea te urăşte, şi chiar te urăşte, nu-i aşa ? Acum sîntem de acord că sînt pregătit să fiu iubit, adică **sînt ani** de cînd mă pregătesc pentru chestia asta. Şi sînt cu adevărat gata să iubesc acuma şi să mă dăruiesc altcuiva, pentrucă am învăţat să mă iubesc şi să-mi iert toate păcatele. Aici sîntem, asta-i povestea, înţelegi ? Vasăzică m-a costat douăzeci şi opt de mii, şapte sute şi şaizeci de dolari, ca să nu mai pun la socoteală banii de taxi şi o groază de ani, aşa că poţi să mă vinzi mie înapoi. Şi acum cînd era de aşteptat să fiu gata pentru chestia asta cu dragostea.... şi tocmai acum... o **forţă exterioară,** un ştab de undeva din afara oraşului, **o persoană,** dă totul peste cap, ai priceput ?

— Georgie, cred că am mai discutat de cîteva ori despre valoarea sumelor pe care le cheltuieşti în schimbul serviciilor mele profesionale. Dumneata...

— N-am vrut să vorbesc de banii aceia din nou, iartă-mă...

— te simţi, în schimb, obligat să recurgi la propria dumitale terapie datorită costului.

— Doctore, dragul meu, iubitule, las-o încurcată, eu...

— Totuşi, dacă ţi se pare că...

Taci acuma. Doctore Spaimadoamnelor, unul din copii dumitale stă pe jar. Un ticălos, care-şi spune Harry Kellerman, vorbeşte urît pe seama mea fiecărei tipe cu care mă văd. Aşa, singur, individul mă face cu ou şi cu oţet. Mă ponegreşte în tot oraşul. Şase zile de-a rîndul am controlat povestea asta ; fiecare tipă cu care m-am văzut în ultimele **cinci luni,** în fiecare avion cu care zbor îmi pune cîte o bombă. Ai auzit ? O, doctore Iscusitu, mă **înţelegi ?** Omul îmi calcă pe ţeastă cu bocancii. E o ironie aici, omule înţelegi care-i ironia ? De **ani** de zile nu pot să văd o fată mai mult decît odată sau de două ori, pe cele mai grozave de trei ori, şi-apoi s-a zis. Nu sînt în stare, cum îmi spuneai, să menţin o legătură cu o femeie. Aşa că acuma s-ar putea să fiu, într-adevăr, la vîrsta de treizeci şi opt de ani, gata să menţin o asemenea legătură şi Aviatorul nebun, Atila telefoanelor, cheamă fiecare damă cu care mă culc şi mă împroaşcă cu noroi. Ajută-mă, ajută-mă, o, Vrăjitorule, căci zac bucăţi zvîrlit în drum.

— Mr. Fixwe... Georgie, cînd ţi-ai dat seama pentru prima oară că...

— Sally. Aceea despre care ţi-am spus că începuse să mă facă fericit cu-adevărat. Singura tipă care avea deajuns de mult curaj să-mi spună adevărul despre mine.

Sally îi telefonase lui Georgie, acum şase zile, la orele cinci dimineaţă. Făcea exerciţii la bara de la intrarea în dormitor. Cu respiraţia tăiată, se ridica în mîini pentru a paisprezecea oară, şoptind de fiecare dată : „Eşti invicibil", şi auzi deodată sunînd telefonul.

— Mdaa ?

— Allo, Sally e la telefon. Glasul ei îi suna la ureche, tinereşte şi cald şi-i spunea că va trăi veşnic.

— Sally, iubito.

Mi s-a întîmplat chiar acuma ceva groaznic. Un individ mă cheamă la telefon. Spune că e un prieten de-al tău. Spune că eşti însurat, ai trei copii, cîteva boli lumeşti, şi abia ai ieşit din Clinica Paul Whitney, unde ai fost internat pentru comportare agresivă.

— Cine era ? Cine a spus astea ? Doamne Dumnezeule ?

— Spunea că-l cheamă Harry Kellerman.

— Nici nu-l... nici nu-i cineva cunoscut.

— E adevărat ?

— Doamne. Nimic din ce-a spus. Nimic. Ce zicea că-mi este ?

— Un prieten. Un fost prieten de-al tău. Spunea că nici n-ai decît foşti prieteni fiindcă mai devreme sau mai tîrziu te porţi în mod agresiv. Părea să te cunoască foarte bine.

— Dumnezeule. Cine mi-ar face una ca asta?

— Cineva care te urăşte.

— Dumnezeule. Cine o fi Harry Kellerman ?

— Cineva care te urăşte. Poate că te-ai purtat cu el în mod agresiv.

— Dragostea mea. Sally. Dulceaţo. Căldura mea. De cînd ne vedem ? De trei săptămîni. N-a fost grozav ?

— Da, Georgie, desigur.

— Iubito. Bunătateo. Corn din grîu de aur. N-o să te laşi lovită de un lucru ca ăsta. Ai încredere în mine ?

— Fireşte că am, Georgie.

— Atunci scoate-ţi povestea asta din cap. Te rog, bomboano, uită-l pe Harry. Nu mai ştiu cum.

— Kellerman. Spunea că-l chinuie conştiinţa şi că trebuia să-mi spună. Să mă previnã. Georgie, de ce m-ar chema la telefon cineva, aşa, la patru treizeci dimineaţă, Georgie ?

— Îl omor. Îl găsesc şi-l omor.

— Georgie, mi se pare că devii violent.

— Spune-mi, tu n-ai fi furioasă dacă ţi-ar face cineva aşa ceva ?

— Totuşi, nu l-aş omorî, nu. Uite ce e, Georgie e cinci dimineaţă, sînt obosită, trebuie să mă scol devreme ca să mă duc la lucru. Te-am chemat doar ca să-ţi spun.

— Nu vrei să aştepţi o clipă ?

— Să ştii că e foarte tîrziu.

— Bine, atunci te văd deseară la Sid.

— Deseară, de fapt, aş prefera să mă culc mai devreme. Da ?

— Ascultă, Sally...

— E foarte tîrziu...

— Sally. Drăguţo...

— La revedere, Georgie.

Georgie se întoarse la bară. Dintr-odată devenise cu douăzeci de kilograme mai greu şi nu mai fu în stare să se ridice în mîini. Rămase aşa, agăţat într-o mînă, la cîţiva centimetri deasupra podelii.

— Jur, doctore — vrăjitor, mi-au trebuit trei discuri. A trebuit să-mi ascult cîntecele aproape un ceas ca să mă simt mai bine.

— Fără îndoială că e un lucru care te-a supărat, zise dr. Miller şi apoi tăcu :

O tăcere foarte umană, îşi zise Georgie. E într-adevăr foarte îngrijorat de ce mi se întîmplă ; Străinului îi pasă. Îşi aminti momentul în care-l zărise pe doctor la Bloomingdale, la raionul de confecţii pentru bărbaţi, singura dată cînd îl văzuse în afara cabinetului căptuşit cu panouri de lemn de nuc, unde-şi petrecuseră atîţia ani împreună. Doctorul nu-l văzuse, dar Georgie îl zărise probînd un costum în dungi, cu pantalonii suflecaţi la glezne ca oricare alt muritor, încercînd haina, sugîndu-şi burta şi pozînd în faţa oglinzii cu trei laturi.

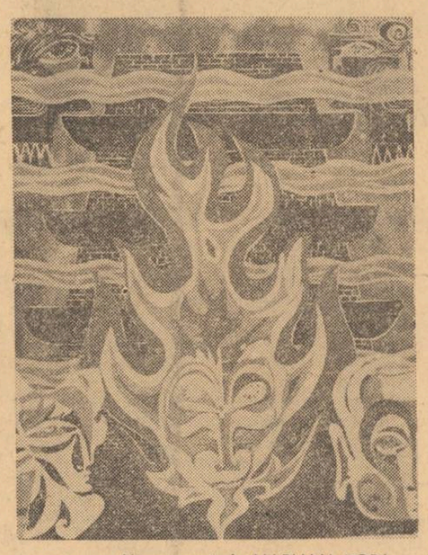

Linogravură de MARIANA POPA

— Georgie, crezi c-ai să poţi dormi acuma ?

— Nici vorbă. Trimite-mi o doză dublă de pilule de adormit.

— Georgie, exact peste şase ore vom avea consultaţia noastră obişnuită. Poate că...

— Noaptea trecută am avut din nou visul acela cu sinuciderea. Iar. Notează-l în carnet. Numărul treizecişipatru. Dacă visul ăsta ar fi unul din cîntecele mele acum ar fi al şaselea în clasamentul blues-urilor şi ar urca în viteză. Eram din nou în hotelul acela elegant, ca întotdeauna. Scriu din nou biletul acela că mă sinucid, aşa, pe un sac de hîrtie. Agăţ sacul de clanţa uşii, deschid fereastra şi mă caţăr pe pervazul acela lat de la hotel şi mă îndrept încetişor spre colţ, ca deobicei, unde se încrucişează un bulevard şi o stradă şi sînt gata să ies din lumea asta, înţelegi, şi jos e aceeaşi mulţime, poate vreo două sute de oameni, care vin întotdeauna în visul meu cu sinuciderea. Aşa că mă uit la ei şi le zîmbesc prietenos foarte, fiindcă la ora asta îi cunosc la faţă. Şi atunci, aşa cum se întîmplă de fiecare dată, îmi dau seama că se petrece ceva neobişnuit. Mulţimea se uită sus, e drept, dar nu se uită la **mine** ; se uită sus dar puţin mai la stînga mea. Trag cu ochiul după colţ şi iată, pe pervazul dinspre nord, cu cîţiva centimetri mai încolo, o văd pe fosta mea nevastă, Gloria, care îmi face concurenţă, ghemuită şi gata să sară şi oamenii se uită la **ea,** nu la **mine. La ea !**

— Gloria, îi şoptesc, uită-te aici, păpuşo. Sînt eu, Georgie, iubitul tău fost.

— Georgie, zice ea, ce mai faci ?

— Mă arunc pe fereastră, zic eu.

— Las-o baltă, zice ea, eu mă ocup de ăştia de jos.

— Nu, zic eu, ăştia sînt oamenii mei. Eu i-am atras. Tu faci numărul **meu,** ăsta e materialul **meu.**

— Du-te dracului, zice ea. Cu treaba asta am aici un succes grozav. Vrei să-mi ruinezi şi chestia asta ca şi toate celelalte ?

— Gloria, mă mai iubeşti ?

Nu-mi răspunde, aşa că o întreb din nou : Gloria mă mai iubeşti ?

Şi atunci îmi spune ceva, dar n-o pot auzi şi apoi îşi duce mîna la cap ca pentru a-şi aranja părul auriu, se uită în jos la strada aglomerată, la circulaţia densă de la ora prînzului, şi sare în stradă. Ce vrei să spui cu **viguros ?**

— Viguros ?, întreabă dr. Miller

— Mda, doctore, noul meu cîntec. Spuneai că e viguros. Ce dracu mai e şi asta ? Ce dracu mai e şi istoria asta, te rog ?

— Mă refeream la...

— Ajută-mă, ajută-mă, doctoraşule dragă, şopti Georgie, cu telefonul tremurîndu-i în mînă. Te rog, stau pe jar.

— Ce-ai spus ? Nu te-aud, Georgie.

Georgie puse receptorul în furcă şi întinse mîna spre raftul de lîngă pat ca să ia bucata de hîrtie pe care bătuse frumos la maşină. Lista lui de suspecţii. Telefonul sună de mai multe ori şi apoi se opri. Georgie puse capul pe pernă şi se apucă să studieze lista :

1) SOŢUL ei, aceea de care n-aş fi trebuit în primul rînd să mă ating.

2) BILLY, căruia nu i-am dat cîntecul. E la L. A.

3) Tipul cu haina albastră de căprioară, IUBITUL ei.

4) Agentul lui Sky Blue şi al lui Fly By Knights căruia îi fac întotdeauna zile amare şi el îmi aruncă privirea aceea rea.

5) Stewardesa care e căsătorită cînd e în Chicago. SOŢUL EI. E bătrîn (Eu sînt chiar atît de tînăr ?)

6)GLORIA, dar ce facem cu glasul ?

7) SPANIOLUL ACELA DOBITOC cum îl mai chema, care spunea că i-am furat melodia din „Iubiţi şi ghinionişti" (Numărul opt în clasamentul R-R şi urcînd foarte repede.)

8) PORCUL DE CÎINE DIN EAST HAMPTON. Oricum îl urăsc.

9) ALŢI OAMENI la care o să mă mai gîndesc.

FAPTE ŞI TRĂSĂTURI ALE LUI H.K. :

A) Numărul fetelor pe care le-am investigat — douăzeci şi două.

Numărul fetelor chemate de K. — şaisprezece.

B) REACŢII :

1) Au crezut că e nebun — şase fete.

2) Au crezut tot ce le-a spus — două (printre ele e Ardra care crede orice).

3) Au crezut cîte ceva — patru.

4) Au crezut că sînt eu făcînd bancuri — jumătate.

5) Speriate şi furioase — toate (cu excepţia Ardrei).

C) PRINCIPALA TRĂSĂTURĂ :

1) Mă urăşte.

D) ALTE TRĂSĂTURI :

1) Are un fel de glas profund, aşezat ; dar vorbeşte cu răceală. Nu foloseşte vorbe murdare.

E) Toate fetele figurează în cartea de telefon. Cu toate fetele am mers la „Charlie's Tangerine" şi / sau la „Tuesday Bar".

F) POSIBILITĂŢI :

El (sau ei) vrea să nu mă căsătoresc, să nu mă depărtez de el (ei), crede că-mi face un bine scăpîndu-mă de dame...

Ochii lui Georgie se întoarseră deodată spre ultima frază. Apucă receptorul, şi degetele i se mişcară cu salturi grăbite pe disc.

— Allo, spuse tatăl său cu glasul lui profund, aşezat, vorbind cu răceală.

— Eu sînt, tată, Georgie.

— Georgie, zise tatăl său, nefolosind cuvinte murdare.

— Fiul tău, Georgie.

— Fiul tău... Georgie. Cel mai bun lucru pe care putea să-l facă deocamdată tatăl lui era să repete tot ce zicea Georgie pînă avea să se trezească deajuns de mult ca să poată spune ceva de la el.

— Unicul tău fiu, Georgie.

— Unic fiu, Georgie.

Un foşnet înăbuşit de cearceafuri şi pături. „Georgie. E patru dimineaţa. Ai păţit ceva. Ce e ?"

— Nu, tată. Voiam doar să stăm de vorbă.

— Ce să vorbim ? La patru. Ce ?

— Ce... faci, tată ?

— Bine, bine. Patru dimineaţă.

— Aa... cum merg treburile la prăvălie ?

— E-nchisă. E patru dimineaţă.

— Tată, ce-ai zice dacă m-aş însura ?

— Aşteaptă pînă după-amiază. Rose şi cu mine am putea veni la ora aia.

— Nu, nu acuma, dar dacă aş face-o ce-ai zice ?

— După amiază mi-aş lua costumul şi...

— Tăticule drag, dacă n-ai vrea să fac chestia asta cu însurătoarea, dacă ţi-ai închipui că-mi iau valea cu o tipă, că-mi iau valea şi nu-ţi mai sînt fiu, n-ai încerca să-mi faci figura, nu-i aşa ? Să începi să mă vorbeşti de rău la toate fetele ?

— Al, auzi el glasul mamii sale, Al, ce s-a întîmplat ?

— Undeva într-o vale, zise tatăl său. Georgie a căzut undeva într-o vale şi s-a lovit rău.

— E la spital, spuse maică-sa. E în spital,

— Nu ştiu, Rose.

— Georgie ? Era maică-sa la telefon, un glas precis, calm. Georgie, eşti rănit. Eşti la spital. Unde anume ?

— Nu, păpuşo. Mă simt foarte bine.

— O, asta e.

Era bucuroasă, fireşte, că fiul ei e nevătămat ; dar aşteptîndu-se mereu la o tragedie şi pregătindu-se întotdeauna pentru aşa ceva, era încurcată şi dezarmată cînd nu se întîmpla nimic. Rose detecta o boală cu sfîrşit fatal de la o sută, de paşi şi o înmormîntare de la cincizeci. În glasul ei potolit, se auzea ecoul vag dar cu neputinţă de confundat al coridoarelor de spital.

— La patru dimineaţa, Georgie, am crezut că....

— Uşurel, păpuşo, totu-i în regulă.

— Uşurel, păpuşo, totu-i în regulă, Georgie, doar ai doctoratul în Literatura engleză la Universitatea Columbia. Speram întotdeauna c-ai să înveţi o limbă străină, Georgie. Şi ai învăţat.

— E tîrziu, Ma. Sînt mort de somn.

— Georgie, am cumpărat recent ultima ta înregistrare. „Grozavă victorie a...."

— Nu, drăguţo, e vorba de „Dragostea învinge..."

— Şi mi-am dat seama încă o dată că am adăpostit în propria mea casă un duşman al limbii engleze şi...

— Iar ai început cu figurile tale, Ma ?

— ...şi un asasin muzical. Georgie, ce balade frumoase şi pline de sentiment scriai cînd erai la şcoală. Îmi aduc aminte în special de una „Orizonturi de aur şi făgăduiala zilei de mîine..." Era...

— Nu mai umblu cu jucării din alea, mămico...

Scor egal şi sîntem aproape de sfîrşit. Georgie ştia că pierde, dar amîndoi jucau frumos, erau fireşte amîndoi experţi în chestia asta. Ea, îşi dădu el seama, îl învăţase tot ce ştia — să-i placă literatura, să cînte la pian şi să se aştepte la ce-i mai rău.

— Allo, Georgie. Era tatăl lui iar. Ascultă, nu te uita ce spune. Ţi-am auzit cîntecul cel nou. E formidabil, crede-mă. Grozav. Du-te şi te culcă. Nu te necăji. E formidabil.

— Mulţumesc, tată.

— Ascultă, am o ştire grozavă pentru tine. Ieri te-am pus pe listă, la magazin. Voiam să te chem. Îi am pe toţi acolo, pe cei mari. Sandviciuri numite după ei : Jackie Gleason Extra, salată Johnny Carson, Sammy Davis, Mery Griffin, îi am pe toţi. Şi acuma şi pe tine.

— Grozav. Şi ce sînt ?

— Un sandvici cu etaj.

— Frumos.

— Sandvici cu etaj Georgie Fixwell Morun auriu de lac...

— Frumos, frumos...

— ...brînză, arpagic după dorinţă, ceapă tăiată de Bermuda...

— Oho...

— pe o felie groasă de piine de secară.

— Cu un strat de varză murată.

— Desigur, cu un strat de varză murată.

— Tată, sînt nemuritor.

— Fireşte, şi acum du-te la culcare.

Georgie puse receptorul în furcă şi-şi acoperi faţa cu Lista de suspecţi. Cu capul tras înapoi, cu braţele şi picioarele întinse, se prăbuşi în somn ca de la o mare înălţime. Georgie intra în cabinetul doctorului Miller şi-i făcu plăcere să vadă că doctorul înlocuise sofaua cu patul lui şi că el, Georgie stătea întins în pat, cu cuvertura trasă pînă la bărbie.

— Ce crezi, doctoraşule dragă ?, spuse Georgie. Cum vezi treaba asta ?

Doctorul Miller se aplecă înainte, cu mîinile strînse pumn pe birou, şi uitîndu-se ţintă cu ochii lui înţelegători la Georgie, spuse cu accentul lui colorat şi ritmat din Jamaica :

— Cred, zise Miller dînd înţelepţeşte din cap, cred că ţi-au intrat dracii în cap.

— Cum ?

— Da, omule, ţi-au intrat dracii în cap. Dracii cei răi intră în sînge, şi noi trebuie să-i scoatem de-acolo. Te duci la lac, omule, prinzi un batog şi pui peştele pe frunte şi-ţi scoate toţi dracii cei răi din sînge. Da, omule, peştele, peştele o să-ţi scoată toţi dracii.

— Ce vrei să zici, că eu...

— S-a terminat consultaţia, omule.

— Dar, doctore...

— S-a terminat consultaţia, omule, zise el, uitîndu-se la ceas. S-a făcut ziuă şi vreau să mă duc acasă.

Secretara doctorului Miller, Miss Borden, intră venind din sala de aşteptare goală puşcă,

În româneşte de
Radu LUPAN

(Continuare în pag. 6—7)

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
4 (404)
Sîmbătă
24 ianuarie 1970
8 pagini — 1 leu

24 IANUARIE 1859

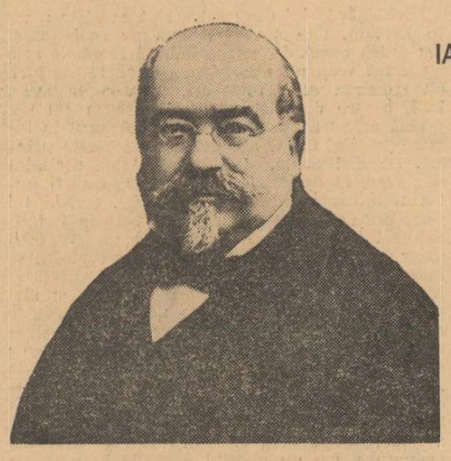

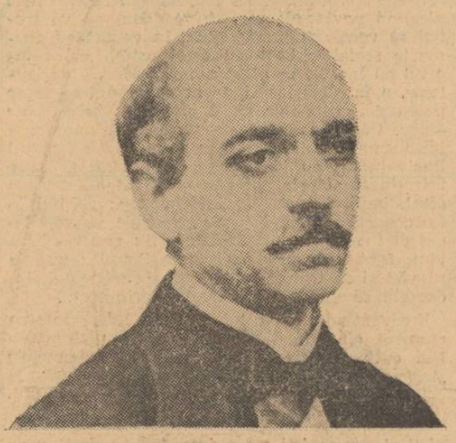

unirea

24 IANUARIE 1970

„Ziua veacului"

Cînd cronicarii începuseră să susțină ideea originii comune, a unității de limbă, poporul român avea în urmă o istorie de un tragism ce nu putuse încăpea în litere știute ori neștiute, supraviețuise eroic — prin „unitatea" jertfelor țării fărîmițată în țărișoare — necontenitelor loviri venite din partea atîtor imperii născute și pierite în veacuri. Mintea cărturarilor noștri de căpătîi purta amintirea zguduitoarei istorii de la izvoare pînă la zilele condeiului lor pîndit de pedepse, — originea comună, unitatea de limbă neînsemnînd pentru ei chestiuni aride de știință formală, ci înseși pecețile de continuitate a ființei poporului, de trecere spre viitor. Sărbătorind aniversarea Unirii, avem sentimentul că celebrăm nu un singur act petrecut într-un punct al istoriei. Imaginea Unirii Principatelor n-a rămas și nu rămîne de aceea pentru noi numai cu înțelesul strict al momentului din 1859, ci strînge în tezaurul ei sensuri istorice de permanență, ideea unirii e o prezență în conștiința noastră de existență contemporană. Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu sînt bărbați ai istoriei, ne rememorăm cu ei Suceava Mușatinilor și Valahia Basarabilor, după cum ne rememorăm și istoria care le-a urmat, independența de la 1877, unirea de mai tîrziu cu Transilvania. Vasile Alecsandri, „regele poeziei", nu poate fi desprins de ideea de scriitor al istoriei ce confirmă nu numai o tradiție românească a omului de condei, dar luminează și un testament celor care se dedică rosturilor literaturii, indisolubil legate de unitatea de ființă și de destin a poporului nostru, de afirmarea demnității sale. Cînd s-a produs dubla alegere a lui Cuza, martorii Unirii numiseră ziua de 24 ianuarie — venită după acel 5 ianuarie din Moldova — „ziua cea mai mare a veacului". Înaintașii ne-au lăsat deci un ascuțit simț al istoriei pe care prezentul, cu noi toți, nu vrea să-l dezmintă.

LUCEAFĂRUL

Stilul ardelean

Între scriitorii aceluiași popor există, fără îndoială, o legătură de rudenie care depășește individualul și formează caracterul general al unei literaturi. Această rudenie apare de obicei în anumite înclinații, tendințe, preferințe și repulsii care, mai mult sau mai puțin accentuate, se observă la toți sau aproape la toți scriitorii unei literaturi. Predilecția pentru anumite genuri, repulsia față de altele, capacitatea de a construi sau numai de a povesti, lirismul sau absența lirismului, darul epic sau lipsa acestuia, pot foarte bine alcătui în această ordine de idei, trăsăturile care deosebesc o literatură de alte literaturi. Se poate oricînd alcătui o medie din însușirile individuale, medie care înfățișează tocmai acel caracter general, expresie a rudeniei dintre scriitorii unei națiuni.

Alături de aceste trăsături naționale se pot deslușî însă și altele, care s-ar putea numi regionale. În cultura românească, unde tradiția literară este încă tînără și nu destul de bine fixată, trăsăturile regionale apar cu mai multă vigoare.

Ele sînt perceptibile într-un anumit accent al stilului, precum și în preferința arătată pentru unele teme.

Scrisul ardelenilor prezintă dovezi în sprijinul acestor afirmații. Nu-i nevoie, pentru aceasta, să mergem prea departe. E destul să ne urcăm în timp pînă la Slavici.

Ceea ce lovește pe oricine recitește astăzi pe Slavici este, în primul rînd, o lipsă de preocupare a scrisului frumos. Slavici este departe de a avea, nu numai ceea ce se numește stil frumos, dar chiar stil îngrijit. Îi lipsește cadența frazei, armonia perioadelor, rotunjimea vorbelor: n-are nici imagini, nici culoare: nu știe să descrie un peisaj e lipsit de orice pitoresc în zugrăvirea fizică a personajelor; are lungimi și insistențe inutile și cîteodată nu respectă nici regulile elementare ale narațiunii, întrebuințînd greșit timpurile. Nuvelele lui sînt departe de cursivitatea dulce a lui Creangă și de horbota îngrijită a frazei lui Caragiale. Totuși ce-l făcea să fie apreciat de oamenii de la Convorbiri literare și de Maiorescu? Și care a fost cauza pentru care astăzi el este considerat după Costache Negruzzi, drept unul din fondatorii nuvelei românești?

În primul rînd, puritatea vocabularului. Slavici, cu toate stîngăciile și cu tot stilul lui neîndemînatic, are o curată și aspră limbă românească. O limbă poate cam necioplită, colțuroasă și dură, dar lipsită de neologisme și perfect armonizată cu personajele lui și cu lumea pe care el o evocă. Această lume e aceea a satelor din Ardeal. Într-o vreme cînd poporanismul nu exista ca școală literară, Slavici și-a pus țăranii să vorbească simplu, a observat bine mediul satelor și a descris acest mediu fără prea multă idealizare, fără multă artă, dar și fără înconjur, urmărind adevărul. Lumea satelor, la noi, a găsit în Slavici unul dintre cei dintîi cronicari fideli și realiști. Spre deosebire de poporaniști, Slavici n-a făcut literatură țărănească cu program. Om al satului, el a descris satul cu simplitate, dragoste, rîvnă și voie bună.

Dezvoltate și completate de calitățile unui talent viguros și cuprinzător, cîteva din aceste trăsături se găsesc și în opera lui Liviu Rebreanu. O perfectă naturalețe a narațiunii este una din caracteristicile de frunte ale autorului lui ION.

Iată de ce a privi cu lupa estetizantă opera masivă și colțuroasă a lui Rebreanu este o greșeală de optică literară. Un dar epic covîrșitor, o știință, mai mult: un instinct al construcției și o precizie a frazei, iată ceea ce dispensează pe autor de căutarea metaforelor și a imaginilor. Acestea, de altfel, cînd sînt, sînt expresive și izvorîte dintr-o adîncă necesitate a povestirii, niciodată nu sînt zadarnice.

Opera lui Rebreanu a adus în literatura noastră un suflu de trăinicie. Aceasta apare nu atît din punerea și dezlegarea vreunor probleme morale sau sociale, cît din vigoarea cu care scriitorul descrie cîteva trăsături fundamentale de realitate românească. Rebreanu nu se lasă dus de imaginație decît atît cît îi trebuie pentru a reconstrui literar o fișie de viață.

Este de presupus că situația Ardealului, seculara luptă pentru păstrarea firii naționale, precum și rezistența la toate încercările de deznaționalizare au contribuit la formarea unui anumit spirit dîrz, aspru și tenace, care apare în literatura scriitorilor ardeleni. Lirismul poeților ardeleni se deosebește și el de acela al poeților din alte regiuni. Găsim în el o melancolie aspră, o lipsă de manierism, o dulceață de fruct, nu de zaharicale.

S-ar putea, din considerentele de mai sus, să se extragă un ansamblu de însușiri care ar constitui, în literatura noastră o manieră literară ardeleană. O înclinare către anumite subiecte și chiar un anumit fel de a privi și de a interpreta viața, deosebesc, în chip general, pe nuveliștii și romancierii ardeleni. La toți, se observă o pătrundere realistă și o înțelegere aproape exclusivă a mediului rural și mic burghez: o lipsă de idealizare și oarecare naturalism sănătos și dîrz care, pe de o parte îi ferește de manierism și de dulcegărie, dar pe de alta îi face să neglijeze armonia frazei și să acumuleze detalii de viață adevărată, care însă nu sînt întotdeauna prelucrate literar.

La toți se simte un solid fond sufletesc și nevoia de a ilustra o temă de morală practică. O seriozitate în judecarea vieții (și care este desigur tot un rezultat al trecutului de luptă și rezistență) dă scriitorilor ardeleni greutate și veracitate. Zeflemeaua și ironia le sînt străine dar nu gluma și rîsul. Iar asprimea limbii, lipsa de înfloriturî și un fel direct și dur de a expune și exprima dau stilului lor o vigoare care te face să uiți oarecare monotonie pricinuită uneori de o slăbiciune a invenției.

Este interesant de observat cum această seriozitate sufletească se găsește și în Eminescu. Și el înclina mai mult spre satiră, ura zeflemeaua, iubea realitatea sănătoasă a satului și disprețuia spoiala orășenească. Fără îndoială, alături de această seriozitate, firea moldoveană i-a dăruit lui Eminescu alte calități, în primul rînd simțul artistic, dar nu e mai puțin adevărat că, în anumite aspecte ale firii lui, se poate deslușî o înrudire cu unele însușiri ale firii ardelene.

În tradiția literară românească, spiritul antizeflemist și modul aspru și direct de-a vedea viața, de care scrisul ardelean dă dovadă, nu sînt niciodată de prisos în dezvoltarea unei literaturi, ba chiar, dimpotrivă, rămîn mereu ca un principiu folositor pentru cazul cînd superficialitatea strălucitoare ajunge să fie prea îndrăzneață.

Al. PHILIPPIDE

ÎN ACEST NUMĂR

Săptămîna literară de Miron Cardaș

Poșta redacției de Fănuș Neagu și Cezar Baltag

Poeme de Nichita Stănescu

Versuri de cei mai tineri autori

Cronica unui martor ocular de Teodor Mazilu

Redactorii noștri despre: 1 „Reconstituirea" 2 Edituri

I. Heliade Rădulescu de Leonid Dimov

avant-premieră editorială

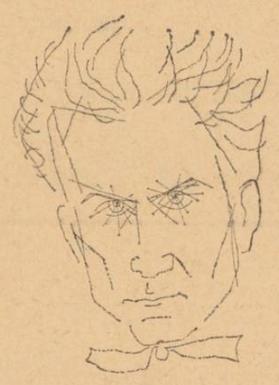

A. E. BACONSKY

„Meridiane"

Articole și eseuri. Ediție completă. E.P.L.

ION CALOVIA

„Eu și mitologia"

Versuri. Ed. tineretului

LEONIDA PĂMĂDEALĂ

„Trei ceasuri în iad"

Roman. Debut editorial. Ed. „Mihai Eminescu".

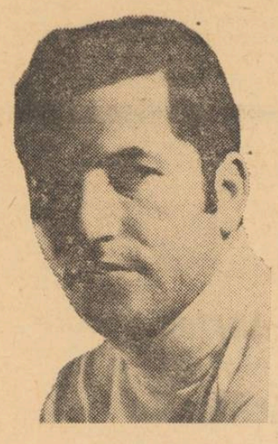

MIHAI NENIȚU

„Preludiu la unison"

Versuri. Volum de debut. Ed. „Mihai Eminescu".

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI IN CURS DE APARIȚIE SINT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ

de Miron Cardaș

george em. marica

FOAIE PENTRU MINTE, INIMĂ ȘI LITERATURĂ

În condițiile acumulării uriașe de materiale, „fișarea" unei culturi devine singura posibilitate reală de a parcurge integral și, în acest sens, lipsa unor instrumente elementare de studiu și cercetare e resimțită azi la toate nivelele și, poate, mai acut ca niciodată. Dar în ciuda eforturilor făcute de instituții și persoane particulare, caracterul întîmplător, sporadic și parțial al lucrărilor de acest fel e încă evident și o spunem fără intenția de a minimaliza realizările de pînă acum. Ca o dovadă de respect. Nu-i, însă, mai puțin adevărat că tratamentul ingrat aplicat (de critici, îndeosebi) „omului de bibliotecă" n-a fost de fel stimulator, am zice, chiar, descurajant. Taxată drept „buchiseală", activitatea acestor oameni indispensabili unei culturi a constituit în atîtea rînduri obiectul deriziunii unora sau altora încît, a mai putea face abstracție de asemenea opinii, ni se pare o încercare dintre cele mai temerare. Și, dacă activitatea — „omului de bibliotecă" e susceptibilă acum de ineficiență, aceasta se explică, pe de o parte prin regimul discriminatoriu de prejudecăți la care a fost supusă, pe de altă parte prin faptul că, în general, cercetătorul a fost rău solicitat.

Potrivit unei prejudecăți curente, „omul de bibliotecă" (și riscăm aici o analogie) se află într-o situație asemănătoare cu cea a autorului de dicționare (furnizor de „instrumente") care, dacă nu este ignorat cu totul, apoi nici nu se bucură de prestigiul traducătorului. Și cum „lipsa de prestigiu" poate incita orgoliile, nu sînt puține cărțile „demonstrative" ale unor cercetători „ultragiați". Nu interesează acum reușita ori nereușita acestor cărți, ci consecința unei asemenea prejudecăți : abaterea „omului de bibliotecă" de la principala sa activitate — cercetarea.

Există, de asemenea, ideea că munca cercetătorilor poate fi încredințată oricărui diletant sau, în orice caz, că, pentru a o aduce la îndeplinire, nu este nevoie de talent. Poate ca „talentul" să nu fie, într-adevăr indispensabil dar vocația, pasiunea, informația exhaustivă, în sfîrșit, experiența nu vedem cum ar putea lipsi. Să luăm, de pildă, o activitate aparent simplă precum bibliografierea. Redusă la exigențele unui banal sumar, ea poate fi făcută de nu importă cine. În realitate, însă, activitatea aceasta e mult mai complexă presupunînd, printre altele, și o serie de operații adiacente : identificarea textelor nesemnate, sau semnate cu pseudonime, identificarea retipăririlor, semnalarea ineditelor, corectarea unor inadvertențe tipografice (în cazul unui periodic, să zicem — paginație greșită, numere duble, schimbarea titlului) etc., etc.

Potrivit unei alte prejudecăți, „omul de bibliotecă" ar fi doar umbra, „negrul" criticului sau al istoricului literar muncind din răsputeri pentru acesta în schimbul unor satisfacții minime și trecătoare. Cititorul obișnuit, care, informîndu-se, nu are alt scop decît instruirea, este astfel total ignorat și faptul pare cu atît mai ciudat, cu cît tocmai acest cititor simte cel mai mult lipsa unor asemenea lucrări. Unde poate găsi elevul, profesorul, studentul, redactorul, editorul o informație despre un autor sau un periodic necunoscute lui ? Întrebarea pare absurdă cîtă vreme există istoriile literaturii, bibliotecile, enciclopedia. Să nu ignorăm însă măcar factorul timp și să nu uităm că acestui cititor „nespecializat" îi trebuiesc lucrări de informație cît mai clare, mai concise și, în același timp, cît mai dense care să-i permită o informare pe cît de serioasă, pe atît de rapidă. Ne gîndim, de pildă, la lucrări gen dicționare (un dicționar de autori ! un dicționar de periodice !) ori la diferite tipuri de bibliografii. Cum, din cele spuse mai sus, cineva ar putea crede că pledăm pentru însușirea unei culturi în „pilule", superficială și lipsită de conținut, vom spune că rostul unor asemenea lucrări ar fi, pe de o parte de a asigura o informare rapidă și eficientă, pe de altă parte de a familiariza un public cît mai larg cu date semnificative în istoria culturii noastre. Căci, dacă nu putem pretinde de la un elev din clasa a VII-a, de pildă, să ne enumere lucrările lui Titu Maiorescu, nici nu putem aștepta să ajungă în clasa a X-a pentru a ști că acesta e critic și nu... actor de film.

Dar, revenind la condiția „omului de bibliotecă", a cercetătorului întotdeauna „umbrit" de critic ori istoric literar, să spunem că, dintre toate prejudecățile, aceasta ni se pare cea mai primejdioasă întrucît tinde să discrediteze o activitate dintre cele mai oneste și de a cărei utilitate, azi, nu se mai poate îndoi, credem, nimeni. Mai mult, ea este cerută cu insistență ca fiind de-acum indispensabilă.

Într-un articol redacțional apărut anul trecut, revista **Luceafărul,** pledînd cauza bibliografiilor, semnala cîteva realizări recente în acest domeniu precum volumul I din **Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc** (în redacția lui Adrian Fochi), **Bibliografia analitică a periodicelor românești** (1790—1850) întocmită de N. Lupu, Camariano și Ov. Papadima, catalogul manuscriselor slave aflate în biblioteca Academiei întocmit de P. P. Panaitescu. Pe linia acestor lucrări de o importanță indiscutabilă se înscrie și cartea lui George Em. Marica, **Foaie pentru minte, inimă și literatură.** Cunoscut mai ales din tratatul Academiei **(Istoria literaturii romîne vol. II),** unde semnează capitolul despre George Bariț, G. Em. Marica se impune atenției cu această lucrare, dacă nu unică, cel puțin rară în cercetarea românească de pînă acum. Alcătuită din două părți, cartea cuprinde o analiză integrală a cunoscutului periodic transilvan, cea mai completă din cîte avem. Prima parte este afectată cercetării monografice ; partea a doua cuprinde bibliografia analitică a **Foii** urmată de **Anexă** și **Indici.** Exceptînd primele trei capitole **(Preliminarii, Programe și orientări, Colaboratorii Foii)** studiul monografic și bibliografia analitică urmează aceeași schemă **(Generalități, Filozofie, Psihologie, Morală, Probleme social-politice** etc., etc.), asigurîndu-se astfel consultarea lor concomitentă. Întocmit cu mult discernămînt, studiul monografic are rostul de a puncta anumite părți ale bibliografiei și, totodată, de a oferi o privire generală care să fixeze publicația atît în ansamblul ei cît și în ansamblul publicațiilor ardelene care au precedat-o ori i-au urmat. În acest sens, se subliniază mai ales programul și orientarea **Foii** (cu schimbările survenite de la o etapă la alta) precum și conținutul ei. În ce privește capitolul **Conținutul Foii,** trebuie spus că, deși urmează îndeaproape bibliografia analitică, nu se suprapune nici un moment acesteia, sensul ei fiind pronunțat sintetic și conclusiv.

Firește, partea cea mai interesantă și, totodată, cea mai valoroasă în economia cărții este bibliografia propriu-zisă, întocmită cu o minuție și un simț al răspunderii peste care nu putem trece cu vederea. Din cele 3 805 poziții, cîte înregistrează bibliografia, aproape nici una nu apare fără un comentariu, o apreciere, o explicație cît de succintă a autorului, de natură să însufletească ceea ce ar fi putut fi o înșiruire de titluri și nume, inexpresive ca cifrele unei coloane.

O bună parte a materialelor cuprinde indicația „reprodus în" ori „reprodus din", dovedind eforturile autorului de a preîntîmpina confuzii și, în același timp, de a demonstra procesul atît de intens al circulației valorilor spirituale între provinciile românești.

În cazul traducerilor, se semnalează nu numai autorul traducerii dar și pasajul tradus („fragmente din începutul cîntului I și II", „actul IV, scena 2", „capitolele al X-lea și al XXI-lea" etc.), dacă e însoțit sau nu de note, introducere, dacă există versiuni mai vechi, dacă s-au tradus direct sau prin intermediari (care ?) etc., etc.

Pătrîndu-se în limitele adnotării bibliografice care pretinde descriere iar nu comentariu critic, autorul nu e, totuși lipsit de opinie și lucrul acesta poate fi observat mai ales în capitolele afectate poeziei, prozei, folclorului : **Divanul dobitoacelor filontopicoase, filodicoase și filopatricoase** e o „satiră filologică sub formă de fabulă în proză" în timp ce o altă proză nu e decît o suită de „lamentații romantice", alta e „o lungă și greoaie exhortație morală referitoare la importanța educației", alta e „remarcabilă prin stilul ei curgător" ; o poezie e „didactică cu reflexe populare" în timp ce alta conține „motive bucolice" ; altă poezie conține „tînguiri religioase ieșite din nefericirea autorului" iar opt doine sînt „pline de influențe livrești" etc.

Anexa cuprinde descrierea sumară a publicației precum și data apariției tuturor numerelor (neinclusă în bibliografia analitică și, după părerea noastră, pe motive întemeiate) contribuind, alături de cei trei indici **(Autori, Nume, Periodice citate),** la completarea bibliografiei propriuzise. Nu putem, însă, regreta absența dintr-o lucrare atît de completă (s-au semnalat chiar și eratele) a cîtorva (unuia) articole cu caracter de program pe care le-am fi dorit transcrise integral (chiar dacă nu e conform uzanțelor din cercetare) și care, credem, că și-ar fi putut găsi un loc în **Anexă.**

De o incontestabilă valoare documentară, cartea lui G. Em. Marica are și meritul de a fi inaugurat, sperăm, seria unor lucrări bibliografice de maximă însemnătate pe care le așteptăm, atît de la G. Em. Marica, cît și de la ceilalți cercetători.

d. caracostea

POEZIA TRADIȚIONALĂ ROMÂNĂ

În 1923, cînd își publica cel de-al doilea volum al **Vieții păstorești în poezia noastră populară,** Ovid Densușianu încheia spunînd, printre altele : „Ideile preconcepute trebuie lăsate la o parte și în cercetările de folclor. Apriorismul nu poate duce și aici decît la rătăciri, cum prea multe au dezorientat pe folcloriștii noștri și mai continuă să-i țină departe de interpretările juste. Nici teorii ducînd la denaturări și neîntemeiate pe o informație largă, nici numai migăleala de confruntare a variantelor, fără discernămîntul care să fixeze valoarea lor și fără perspectivele de sinteză spre care trebuie să ne îndreptăm, nu pot ajuta la lămurirea atîtor probleme în legătură cu literatura noastră populară ori la dreapta ei prețuire". Caracostea, care se simțea direct vizat, îi răspunde în anul următor în **Convorbiri** literare argumentîndu-și pe larg „migăleala". Același lucru i-l reproșează, însă, și Eugen Lovinescu atunci cînd zice despre el că e „deschizător de vaste perspective și sămănător de mari probleme rămase totdeauna fără soluție". Lăsînd la o parte importanța incontestabilă a studiului variantelor în cercetarea folclorică precum și tonul persiflant cu care i s-a adresat Lovinescu întotdeauna, să vedem dacă reproșul nu conține cumva un sîmbure de adevăr. Dar, pentru aceasta, să ne reîntoarcem la momentul apariției **Vieții păstorești...** a lui Densușianu. La data aceea, Caracostea avea în urmă aproape un deceniu de cercetări asupra **Mioriței,** materialul referitor la Moldova, Muntenia și Oltenia „stă înaintea noastră, lămurit critic și rînduit geografic" și „mă pregăteam... să dau totalizare celor stabilite pînă acum". Mai rămînea de cercetat doar o singură variantă (descoperită între timp în județul Iași) și Caracostea, deși convins că materialul despre Miorița, „e ursit să rămînă întotdeauna incomplet", nu admite să pună punct lucrării înainte de a analiza și această din urmă variantă. Iată, însă, că apare cartea lui Densușianu, conținînd cîteva aluzii la „migăleala" sa și un capitol despre Miorița. Cum, rezultatele investigărilor diferă în cîteva puncte esențiale (fenomen de transhumanță ? ; originea ciobanilor : motivul fundamental al baladei ; sentimentul morții și al contopirii cu natura etc.), Caracostea găsește în această confruntare implicită motiv și îndemn pentru adîncirea cercetărilor sale astfel că după 1924, cînd răspunde la **Obiecțiile d-lui Densușianu,** mai adaugă „complexului" Mioriței trei materiale noi : **Miorița la armâni** (1927), **Miorița în Timoc** (1941), **Sentimentul creației și mistica morții** (1941). În anul 1956, într-o prefață-studiu, făcînd bilanțul acestei activități întinse pe aproape patru decenii, Caracostea mărturisea că **Miorița,** așa cum se prezenta în momentul acela, „este o metodă dintr-o clădire la care am gîndit și lucrat o viață, susținut necontenit de iluzia vitală că mai am nevoie numai de cîteva luni pentru a vede-o terminată". Explicîndu-și amînarea, însă, Caracostea nu se mai lasă atras de mirajul unei opere complete și apetitului pentru cercetarea fără odihnă, ambiției de a epuiza sursele și informațiile, de a cuprinde o arie cît mai largă de investigație, îi ia locul o resemnare tragică : „...ce mai aștepți, octogenarule ? Nu uita că faptele nu se sfîrșesc niciodată.... Esențial este gîndul. Salvează ce mai poți salva !"

S-ar putea trage de aici concluzia pripită că reproșurile lui Lovinescu și Densușianu erau perfect îndreptățite. În realitate, ceea ce îi reproșau lui Caracostea nu era „migăleala de confruntare a variantelor", întîrzierea în amănunte, amînarea concluziilor definitive, nesoluționarea problemelor — adică, niște cusururi mai mult sau mai puțin corijabile — ci un dest'n ; și, sub acest aspect nimic nu ar putea ilustra mai bine destinul literar al lui D. Caracostea decît propria sa operă — **Miorița.**

Talentul literar, „adică o perversitate de care ...e cu totul străin" (cum ar zice iarăși Lovinescu), într-adevăr, n-a avut Caracostea dar a avut, în schimb „perversitatea" de a se înfunda în cîteva din cele mai dificile probleme ale folcloristicii, de a se pierde în hățișul a zeci și zeci de întrebări pe care altul le-ar fi ocolit cu siguranță și de a-și lăsa lectorul să fiarbă în cazanul amănuntelor și variantelor sale, în așteptarea unei concluzii. Și, cînd crezi că ai ajuns, în sfîrșit, la un capăt ești prevenit cu candoare : „În nici un punct n-am căpătat încă un răspuns definitiv. Totuși s-au desprins unele întrebări — și acestea ne vor călăuzi mai departe —, s-au conturat unele aspecte ale problemei și s-au impus unele necesități ale cercetării".

Investigările lui Caracostea sînt ca niște reacții în lanț, una o declanșează pe cealaltă, și am putea conchide, exagerînd, că lucrările sale au drept scop nu atît găsirea unor răspunsuri, cît stîrnirea unor întrebări. Caracostea avea, însă, oroare de diletantism și ambiția lui supremă a fost aceea de a cerceta folclorul în lumina „acestei forme a conștiinței care este știința". De aici poate, și inactivitatea scrisului său, care, în lipsa talentului literar, s-ar fi putut totuși compensa prin stil. Or, scrisul lui Caracostea nu ni se pare suficient de individualizat încît să putem vorbi de un stil (nici chiar de stilul științific, cîtă vreme cercetarea se face tocmai la granița gingașă dintre știință și literatură). Dar, dacă n-are nici talent și nici stil, Caracostea posedă, în schimb, la perfecție arta „punerii în scenă" și a gradării comunicării. Astfel, studiul despre **Doina** se deschide cu etimologia cuvîntului pentru a trece apoi la „forma de viață din care s-a născut" doina — cîntecul de leagăn. La rîndul său, cîntecul de leagăn este pus în legătură cu situația socială a femeii, după cum situația socială a femeii presupune sau nu aportul acestuia în nașterea și circulația folclorului etc., etc. Autorul, rareori previne, anticipează sau, dacă o face, o face afectînd nevinovăția : „...Întrevedem că va trebui să urmărim viața doinei în raport cu grupurile sociale". Lectorul este, astfel, prins încetul cu încetul în plasa amănuntelor, a variantelor, a întrebărilor și, furat de gîndul că le-ar putea dezlega chiar el, îl urmează orbește pe autor. Căci, „perversitatea" supremă a autorului tocmai în aceasta stă : în a capta lectorul iluzionîndu-l cu ideea unei „colaborări", iluzie întreținută și prin adresări care, într-un fel sau altul, implică ideea de interlocutor : „Astfel la întrebarea ce este Miorița ? trebuie să văd locul ei în cadrul lumii păstorești : motive, imagini, forme de poezie. Ceva mai mult : trebuie să văd și să trăiesc metaforele primitive și, în deosebi, să scot la iveală nucleul originar"...

Frecventînd școala lui Meyer-Lübke într-un moment cînd la Viena se întrețăiau sferele a trei culturi, Caracostea intuiește cu precizie „însemnătatea literaturii noastre naționale" la vremea aceea singura în măsură să deștepte „interesul cald" al străinătății : „Față de romaniști și germaniști nu puteam aduce decît prea rareori valori în stare să stea alături de splendorile literaturii culte apusene. În schimb, poezia populară a acestor popoare pălea față de poezia noastră națională". Aprecierea creației folclorice nu a degenerat însă niciodată în fetișism și e meritul lui Caracostea de a fi conservat o atitudine echilibrată, respingînd deopotrivă atît „entuziasmul colorat romantic de crainicii etnicismului", cît și dogmatismul. Această concepție realistă, implicînd totodată și actul critic, judecata de valoare, a constituit alături de studiul variantelor și interesul lor estetic preponderent, nucleul teoretic director al întregii sale activități. Preponderența interesului estetic se explică prin „energia creativă" pe care o atribuie Caracostea folclorului, după cum studiul variantelor e îndreptățit „în măsura în care o anumită modificare a tipului dobîndește o relevanță de artă".

Citabil prin însemnătatea contribuțiilor sale alături de Hașdeu și Densușianu, reprezentantul cel mai de seamă și totodată întemeietorul școlii istorico-geografice în folcloristica românească, D. Caracostea este totuși cunoscut numai unui grup restrîns de specialiști. De aceea, profitînd de prefața pertinentă și detaliată a lui Ovidiu Bîrlea ne-am permis această lectură eliberată de obligații cu intenția de a găsi argumente în favorea viabilității acestei cărți în cercuri cît mai largi de cititori.

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

EMIL FUGARU : Schița „Manuscris nepublicabil" a ajuns la noi destul de morfolită, pătată de sosuri, boia de ardei, untură și vin roșu. Ce trebuie să înțeleg ? Că sărbătorile au fost cu belșug. Schița, după ce am răzuit cu cuțitul urmele de purcel mi s-a părut tocmai bună de aprins focul sub o tigaie cu jumări.

CORNEL PĂROȘANU : Toate înjurăturile la adresa mea pentru cronica sportivă din România literară pot fi înaintate (cu mari șanse de publicare) revistei „Fotbal". Din schița „Poveste pentru oameni" citez o frază, ca să se vadă cu ce temut condei avem de-aface : „Cîndva, de mult, singurul stăpîn pe întreaga întindere era Spațiul infinit". Tot ce pot spune e : bogdaproste, doamne, că s-au schimbat lucrurile și că nu ne-am născut pe vremea aia cînd „dormea un întuneric beznă".

C.A.M. : Nici-un fir de tutun în plicul primit de la dumneata. Cred că nu se află nimic nici prin tabachere.

ANONIMUL GRI : Ți-am răspuns încă din toamnă. Ori n-ai urmărit această rubrică, ori ai fost plecat de-acasă prin locuri unde n-ajunge nici Tribuna dar mi-te Luceafărul.

MIRCEA TABACU : „Funia" — de necitit, dacă mai obișnuiești și să mănînci peste zi. Părerea mea e că n-o să găsești un par de care s-o legi. „Căderea Bastiliei" lungă și întortochiată și cere jertfe ca s-o termini. Pentru un timp ar trebui să scrii numai momente. Nu știi încă să concentrezi un subiect și să elimini chestiunile nesemnificative.

LIVIU GORDOVA : La „Anul acesta, Waterloo" îți răspund că ți-aș fi dorit întîi un Austerliz. Dar mă rog, fiecare cu destinul lui.

MIHAELA SOȚIANU, elevă în clasa a 8-a a școlii generale 103 din București ne trimite două poezii, însoțite de un bilețel în care scrie textual : „Nu știu de asemenea dacă prezenta mea scrisoare va avea un răspuns, deoarece sînt minoră și nu fac parte din Uniunea Scriitorilor". Pentru aceste rînduri superbe îți mulțumesc și reproduc două strofe din „La tine mă gîndesc mereu".

De ce mereu gîndesc la tine
De ce îmi tulburi gîndurile senine ?
De ce-mi apari mereu în gînd ?
De ce ? Tu îngerul meu blînd ?
. . . . . .
Te rog să nu-mi apari în minte
Amorul meu cel frumos și cel cu minte
Nu-mi mai tulbura gîndirea
Căci sînt mereu cu gîndu-aiurea...

Deci, îngeri blonzi sau bruneți, lăsați fata să-nvețe.

B. IACOB : Redacția de teatru a Studioului de televiziune susține am văzut și eu răspunsul, că lucrarea „Afișul nebunului" „e o schiță perfectă" și vă roagă „s-o așterneți pe hîrtie și s-o trimiteți acolo unde se cuvine să apară, la o revistă literară". Eu vă spun că „Afișul nebunului" este un scenariu pentru televiziune perfect și vă invit să-l trimiteți secției de teatru a Studioului de televiziune, care să-l dea urgent în producție. De unde se vede că piesa are două părți.

ION BĂDUCU : Din „Cerbul și lupii", poveste care se petrece (cu gloanțe, dinamită, bombe mici și nitroglicerină) în anul 1937, voi transcrie finalul : „În ușă apăru Rudolf care avea pistolul în mînă. Sandu încercă și el să și-l scoată din buzunar.
— Stai, strigă Rudolf. Ieșiți afară, zise el doamnelor. Cum ieșiră doamnele, un glonț și porni din țeava pistolului spre inima lui Sandu. Acesta căzu. Avea mîna în buzunarul cu pistolul.
Rudolf se apropie de el, Sandu se întinse. Mîna din buzunar se strînse și glonțul din pistolul care se afla și el în buzunar, intră în craniul lui Rudolf".
Fii sincer : nu-i așa că cei doi au murit punîndu-și piedică pe la spate ?

Fănuș NEAGU

Gogu — Piatra Neamț. Ne-am epistemologizat, dragul meu, atît de bine, încît avem infinitul, colea, la degetul mic. Ah, ce bine înferăm noi, și deducem și inducem, și mai ales reducem, și cum mai extrapolăm și conexionăm, și cum știm noi ce-i aia și particularu' și generalul, întregul și partea, aparența și transparența, întîmplarea și ghinionul. Și cum știm noi că „relația dintre cauză și efect are un caracter complex" dovadă zicala : unde dai și unde crapă. Păi nu ? Ei bine, cînd am ajuns să știm toate astea ca pe apă, ce mai poate fi, pentru noi, poezia, dacă nu o nimica toată, un joc de copii.

Și, uite-așa începem, degajați, cu umor, ca și cum n-am ști cît sîntem de profunzi ca, și cum nu ne-am da seama că sîntem foc de culți, ca și cum n-am fi noi aceia care îl putem rezolva și pe Goethe, printr-o farsă foarte „intelectuală", ca și cum n-am fi în stare să desființăm jumătate din pînzele Luvrului printr-un sfîrc de „proverb" de mahala. Cu cît vom fi mai „naturali", cu cît ne vom apropia mai „fără mofturi", să zicem, de Kant, cu un familiar „a, bine că veni vorba", cu atît mai flatat va fi cititorul care de abia așteaptă să afle, din gura noastră isteață, că, domnul Kant era și el acolo, un om ca toți oamenii, deștept, nimic de zis ,dar cam neajutorat. Într-un cuvînt, facem filosofie, Gogule.

Începem hîtru : **„Am citit undeva/ Că veșnice pe lume/ Sînt doar cîteva, / lucruri : / Materia/ Spațiul/ Timpul/ și Mișcarea".** Continuăm naiv : **„Mi-a venit atunci în gînd/ O întrebare/ De ce nu sînt eu/ Materia ?"** Apoi lovitură de teatru : **„Și răspunsul/ m-a întrebat/ Surprinzător :/ Dar oare nu sînt ?/ Cum aș putea altfel/ trăi/ vedea/ și auzi/ Cum aș putea fi „eu"/ Dacă n-aș fi materie ?"** Impecabil, dragul meu, cu o asemenea logică vei ajunge departe. **„M-am întrebat apoi : „De ce nu sînt eu/ spațiul ?/ Și răspunsul m-a convins/ că eu sînt și spațiul/ căci unde altfel ar putea locui/ materia care sînt eu/ Dacă nu în spațiu ?"** Era la mintea cocoșului, după cum vezi, dar noi, muritorii de rînd nu ne dădeam seama. **„Cînd a venit rîndul/ Timpului/** (presimțeam eu, de mult, că n-o să ne scape ușor nici timpul)/ **Răspunsul a ajuns înaintea întrebării/ Da, eu sînt și Timpul".** Apoi **„Sînt singur acum/ ca și mișcarea sînt tot eu/ Rostogolirea/ Bulgărelui meu de materie/ în spațiu și timp/ nu este oare mișcarea însăși ?"** Este, Gogule, este. În fine, după ce mai constată că toți oamenii sînt alcătuiți la fel, corespondentul nostru ne aplică, cu teribila sa măciucă filozofică, lovitura de grație : **„De ce atunci/ Mulți/ foarte mulți oameni/ Bulgări de materie/ care se mișcă în timp și spațiu/ se plîng că nu au destul timp/ Și nici destul spațiu/ De ce ?"**

Rămînem „bouche bée", fără aer suspendați definitiv de această întrebare din care nu putem ieși. Gogule, ne-ai înfundat. De ce nu scrii și romane istorice ? Atîta filozofie nu poate încăpea într-un singur secol.

Cezar BALTAG

POEME de NICHITA STĂNESCU

Schimbarea la față

Nu uitați : acum nu mi-e foame,
nu mi-e sete.
Punctul meu de vedere e punctul pietrei.
Nu sunt obosit, nu, nu sunt obosit
și nici nu mi-e sete
și nici n-am de gînd să stau tolănit
pe timpanul vreunui crocodil.

Merg ca și cum aș sta,
și deși sunt sătul de aer, respir.
Nu, nu uitați : nu mi-e foame și
nu mi-e sete,
după cum nu mai sunt tînăr
dar nici bătrîn nu sunt.

Boarea suavă a dimineții
o pot strînge de suava beregată
fără să fac vreun efort prea mare
și pot să dau și cu piciorul
în rîul subțire și firav
și fără pești în el.
În rîul cu nimic mai presus
decît o coadă de cîine.

Dacă hotărăsc să fac ceva, fac.
Am cheltuit atîtea zile
încît o zi în plus risipă
Nici măcar nu mă face mai sărac.

Nici dorința de a supraviețui
Nu mă face să respir mai des,
Nici moartea nu mi se mai pare
atît de măreață.

E bun sistemul acesta planetar,
dar nu mai mult decît atît.
E luminos soarele acesta.
Luminos. Nu orbitor, nu orbitor.

Dacă n-ar mai răsări mîine dimineață
ar fi o mare pierdere.
Dar nu mai mult decît o mare pierdere.

Aș putea să biciuiesc lucrurile dar n-o fac.
Nu pentru că n-aș crede că lucrurile
n-ar simți durerea,
ci pentru că mi-aș uza inutil biciul

Nu scot limba la tine
Ca să nu crezi că vreau să te gust.
Îți vorbesc numai.
E un fel de a scoate limba pe jumătate.

Dacă mă înțelegi ; bine.
Azi cît timp mă înțelegi voi fi bucuros.
Chiar fericit.
Dar numai azi.

Dacă nu înțelegi nimic, voi fi trist
iar către sfîrșitul serii, — melancolic.
Dar nu mai departe de această seară,
pentru că la miezul nopții
vine îngerul.

El îmi va spune :
— Am venit să te schimb !
— Schimbă-mă, am să-i spun.
Și el, mă va schimba.

După aceea eu mă voi duce la cal
și îi voi spune :
— Calule, am venit să te schimb,
— I-ha, îmi va răspunde el,
iar eu n-am să înțeleg dacă trebuie
să-l schimb
sau dacă el vrea să-l schimb.

Și n-am să înțeleg dacă eu sunt pentru el
ceea ce este îngerul pentru mine.
— Am venit să te schimb, calule.
— I-ha, i-ha, îmi răspunde calul.

Poetul ca și soldatul

Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.
Viața lui personală este prat
și pulbere.

El ridică în cleștii circumvoluțiunilor lui
sentimentele furnicii
și le apropie, le apropie de ochi
pînă cînd le face una cu propriul său ochi

El își pune urechea pe burta cîinelui flămînd
și îi miroase cu nasul lui botul întredeschis
pînă cînd nasul lui și botul cîinelui
sînt totuna.

Pe căldurile groaznice
el își face vînt cu aripile păsărilor
pe care tot el le sperie ca să le facă să zboare

Să nu-l credeți pe poet cînd plînge.
Niciodată lacrima lui nu e lacrima lui.
El a stors lucrurile de lacrimi.
El plînge cu lacrima lucrurilor

Poetul e ca și timpul.
Mai repede sau mai încet,
mai mincinos sau mai adevărat.

Feriți-vă să-i spuneți ceva poetului.
Mai ales feriți-vă să-i spuneți un lucru adevărat.
Dar și mai și, feriți-vă să-i spuneți un lucru simțit
Imediat el o să spună că el l-a zis,
și o să-l spună într-așa fel
încît și voi o să ziceți că într-adevăr
el l-a zis.

Dar mai ales vă conjur,
nu puneți mîna pe poet !
Nu, nu puneți niciodată mîna pe poet !

...Decît numai atunci cînd mîna voastră
este subțire ca raza
și numai așa mîna voastră, ar putea
să treacă prin el.

Altfel ea nu va trece prin el,
și degetele voastre vor rămîne pe el,
și tot el va fi acela care se va lăuda
că are mai multe degete decît voi.
Și voi veți fi obligați să spuneți că da,
că într-adevăr el are mai multe degete...

Dar e mai bine, dacă-mi dați crezare,
cel mai bine ar fi să nu puneți
niciodată mîna pe poet.

...Și nici nu merită să puneți mîna pe el...
Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.

Feding

Ah, cît de fericiți am fost noi doi,
ba nu, noi niciodată n-am fost fericiți,
dar vino tu, dansează-mi peste mîini,
dansează-mi peste pălmile pe care ți le ține
întinse !

Cal potcovit, să-mi rupi falangele...
îmi rupi falangele
cal potcovit !

Dar cine alta se azvîrle-n sus
ca jetul cel de apă al fîntînii ?
Și ruginești, o, ruginești...

Tu ai putea să frîngi din zbor
chiar vulturul...
și nu te saturi, nu te saturi,
ți-e gura roșie de pene
de-nsîngerate pene.
Tu nu te saturi, nu !

Mai bine dormi pe umărul meu drept
copil suav și obosit.
Ah, dinții tăi de șobolan flămînd
rupînd clavicula acestei ore...

Du-te, stinge-te, șterge-te !
Sau mai bine vino, lasă-mă
să-ți ling eu lacrima...

Otrava lacrimii abjectă, mincinoasă
atît de sinceră...
Ah, cît de fericiți am fost noi doi,...
ba nu, noi niciodată n-am fost fericiți.

Frica

Eu aș putea s-o omor
cu o singură lovitură
Ea rîde spre mine,
ea surîde
Ea ridică spre ochii mei
ochii ei strălucitori
Ea întinde mîna spre mine,
ea scutură surîzînd, rîzînd
pletele negre.
Dar eu, aș putea s-o omor
cu o singură lovitură.
Acum, ea începe să spună cuvinte
suave, naive, de joc.
Se uită curioasă la mine,
se încruntă o clipă
și iarăși
surîde, rîde.
Se uită în ochii mei,
cu ochii ei lucitori
În timp ce eu o contemplu
și aș putea s-o omor
cu o singură lovitură.

Biografii lirice

Sfera iubirii

Poezia lui Gheorghe Tomozei, așa cum ni se dezvăluie ea în cărțile publicate pînă acum de autor, nu izvorăște, în primul rînd, dintr-un arhetip estetic imuabil și recognoscibil prin ostentația revenirii sale pe treptele unei deveniri ascendente în timp (și cînd spunem devenire indicăm, ipso facto, o evoluție și un progres al formelor și mijloacelor de expresie lirică), ci, mai curînd, și de această dată cu puterea evidenței, ea ni se relevă ca exponentul verbal al unei tensiuni existențiale cu măsura și norma în sentimentul tandru al autocontemplării și comunicării. Trebuie, așadar, să analizăm modul în care o structură profund etică se angajează în demersul, pînă la un anumit punct riscant, oricum dificil, incomod, de a se restructura estetic, de a-și găsi (adică de a-și căuta) o echivalență în sfera interesantului ; cu alte cuvinte, de a vedea metamorfoza categoriilor, într-un fel absolute și responsabile ale moralei, în categoriile, altfel relative și gratuite, ale artei.

Fără îndoială că procesul de transfer al unui stadiu de experiență și gîndire umană în altul — în cazul nostru de la cel etic la cel estetic — se realizează într-o diversitate infinită de forme, dar regula unificatoare a acestora s-ar putea aproxima în capacitatea de a nu ni-l face transmisibil ca pe o operație premeditată, un mijloc în slujba unui scop exterior sieși, de a nu ni-l reprezenta ca pe o mișcare a două realități distincte pornite într-o destrucție reciprocă. Arta poetului constă în chiar a face insezisabilă metamorfoza, și ceea ce ni se oferă, ca dat estetic, să nu mai constituie în fapt un proces, ci o stare naturală a lucrurilor, ca și cum ele nici nu și-ar fi dorit să fie altădată altceva decît sînt. Punerea în paranteză a mișcării, altfel recunoscută la nivelul contingentului, va determina impunerea cu necesitate a repaosului, a structurilor formale, esențiale în mirajul supraviețuirii latent în opera de artă.

Volumul **Suav anapoda**, apărut la E.L. în decembrie 1969, ne relevă în ceea ce are mai rezistent din punct de vedere estetic, și chiar în fragmentele sale mai friabile, o structură etică unitară, deschisă spre lume cu o anumită înțelegere tandră, în sensul înalt că poetul trebuie să fie vulnerabil, să se lase devorat de lume pentru ca aceasta să se sfințească cu trupul și sîngele său : „Răstorni clepsidra, dezbini totemele, / ți-adaugi cărnii oase de demiurgi. / Dar sînt totuna, tîrziul și devremele / cînd de pe chipul lucrurilor curgi, // cînd pielea lucrurilor te respinge, / cînd lucrurile nu te mai devoră..." **(Chiromanție).** Se observă imediat, din poezia citată, că tratarea ideii jertfei de sine este tot ceea ce poate fi mai departe de tonul patetic, fabulos în care și-ar fi acordat vocea un alt poet. Și facem această remarcă aici, întrucît ea se va dovedi valabilă mai peste tot în ultima carte a lui Gheorghe Tomozei.

Într-adevăr, elanurile tandre ale poetului, dăruirea de sine și înțelegerea pentru micile și marile suferințe ori bucurii umane, nu merg pînă la ultima lor consecință, nu-și dizolvă obiectul în explozii haotice, iraționale ci, conștiente parcă de riscurile unei posibile zădărnicii, se autocenzurează, se retrag la sine, încît, dacă ar trebui să formulăm și altfel acest fenomen, am spune că modul liric al lui Gheorghe Tomozei are și lacrima, dar și sarea lacrimei. Nu este cazul să credem însă că am avea în vedere ceea ce se numește în genere poezie demitizantă, antipoezie ș.a.m.d., formule destul de frivole pentru a mai putea acoperi un vid liric destul de grav, ci o anumită împăcare a contradicțiilor prin surdinizarea interacțiunii, prin evitarea întîlnirii lor violente, astfel încît ele par mai curînd părți ale unui întreg dispuse să se reîntîlnească după ce și-au ispășit gregeala de a se fi despărțit cîndva. În această ipoteză amestecul de tandrețe și ironie, de pasiune și renunțare senină, nu mai pare o bizarerie întreținută artificial de o imaginație drogată, ci ordinea naturală, aproape duioasă a lucrurilor, ordine căreia poetul i se supune, am zice, cu modestie, dacă, pe de altă parte, condiția sa nu ar fi patronată de un orgoliu infinit.

Universul lui Gheorghe Tomozei, și suav (prin fidelitatea față de legea morală căreia i se supune), și anapoda (prin reculul estetic al acestei legi) se circumscrie, pe coordonatele sale esențiale, în sfera iubirii, înțelegînd prin iubire nu numai transa care domină cuplul erotic, ci mai curînd prelungirile ei în alte zone, capacitatea de transfigurare a lumii după criteriul unei alte armonii. O anumită atmosferă de basm în filigran, evocată pe jumătate în serios și pe jumătate în glumă, unde cu o mînă se dă și cu cealaltă se ia tocmai pentru a se desăvîrși gratuitatea gestului, nu a semnificației, și apoi a semnificației, nu a gestului, ne aduce aminte de jocurile copilăriei. Iată un peisaj : „Au venit țiganii / să cositorească pădurea / și-n urma lor / stejarii și iepurii și septemvrie / par de argint. / Acum sînt departe, freacă apa fîntînilor / și țițele femeilor, / risipitori : / cu arama dintr-o turlă / abia de spoiesc un inel / cît firul de iarbă. /"

Iată acum și o relatare pe ton neutru, aproape distant, a mereu reînnoitei minuni funerare care-l găsește pe om la fel de nepregătit, deși ea se repetă dintotdeauna : „Într-un crăciun al copilăriei, doctorul venise prin ninsoare, / cu trusa sub braț și cu un pachet mic, alb, în care erau cîteva / plăci de gramofon, plăci „Columbia", cu etichetă portocalie / și cu cățel. Le-am ascultat pînă seara tîrziu, în noaptea plină / cu brazi, apoi doctorul a adormit, ostenit, în fotoliul lui de sub / lampa cu abajur de piele. Au oprit gramofonul, brusc și placa / s-a zgîriat, în vreme ce doctorul continua să doarmă, netulburat. / L-au înmormîntat cîteva zile mai tîrziu și la cimitir au vorbit / profesorii liceului provincial și primarul, apoi s-au întors / prin zloată și au urcat în pod pilnia gramofonului, și plăcile / negre. Arareori, după patruzeci de ani, ei coboară dintre grinzile / afumate placa veche, ciobită (asemeni clopotului dintr-un vers, clopot ciocnit) și ascultă. Melodia le e, și azi / necunoscută. Mobilele sînt altele. A dispărut și lampa cu abajur de / piele și chiar amintirea doctorului se înnegrește, în fotografii. / Ei așteaptă de fapt ca acul subțire să se oprească acolo unde, / zgîriată, placa are un șanț lucios săpat printre liniile ulelos — / șerpuitoare. Retrăiesc sărbători din copilărie, culori și sunete / duse (clinchetul paharelor, zgomotele bucătăriei, vibrația sone- / riei cu șnur verde) ascultă fixat, ciudatul semn al morții. Și / se cutremură" **(Amintire).** Acest ton de relatare aproape indiferentă se umple, odată cu finalul, de o căldură neașteptată, căci el aparține aceleiași tehnici a confesiunii și disimulării, dar inversată e numai ordinea dispunerii lor în pagină, în fluxul temporal. Simplitatea descrierii acestui peisaj de bazar al copilăriei, încărcat de obiecte și ființe concrete, reale, dar ca și anodine prin lipsa lor de spectaculos, de prevestire a unei grandioase întîmplări, umilința de inventar a narațiunii (o jucărie este, un om nu este) generează o emoție specifică adevăratei poezii.

Acest gen de falsă narațiune care rezultă din succesiunea, aparent amănuntul și esențialul cu același criteriu axiologic, cu aceeași privire de copil, îl întîlnim adesea între coperțile volumului de față. El indică, fără îndoială, o modalitate predilectă pentru talentul lui Gheorghe Tomozei și vom mai exemplifica acest lucru cu frumoasa poezie **Suav anapoda** cu care se încheie cartea : „Urcă în fiecare noapte la mine, la etaj, / vînătorul cu calul lui. Sună, destup odaia, îi așez în fotolii / și scot rachiul. Calul rontăie capodopere și bea / discuri de patefon. Discutăm despre vreme. Mi se / prezintă vietățile impușcate : o căprioară, un urs, un mistreț, / zvîrlim totul pe plită și-apoi motăim. Calul / își pilește potcoavele, cască, apoi vînătorul zice : / Ți-am adus și niște mesteceni, un pîriu și / ceva lună / dar nu cea mai bună bucată că / stătea să plouă. / Mușc din lună, / așez pîrîul în scrin apoi mai torn rachiu, pun Aznavour / și stăm, picior peste picior pînă se frige mistrețul. / Apare în prag, da' nu ne place, nu-i fript de-ajuns, /el bombăne și sare la loc, pe plită. Bag un ceas / cheferé pe foc (cu pendula frig ursul iar cu / ceasul brățară al iubitei, inima căprioarei.) / E cald, e noapte, e cafea și cînd întorc Aznavour, / calul mănîncă discul ca pe o foaie de salată / Mai fumăm un mesteacăn, rupem o ciosvîrtă de mistreț / (Sînt bun ? întreabă. Bunule, îi spunem, să-l bucurăm / și pe el), apoi vorbim de amor, eu arăt o poză : / marea în haine de duminică, el un bilet de loterie, iar / calul, poza lui Cassiu Clay, la doi ani, pe blană. / Ne distrăm grozav, ne facem comozi / (ne-am scos potcoavele de la mansete) și cînd ei pleacă / rămîn îngrozitor de trist. Sparg, ordonat, paharele, alung / moartea din rănile vietăților și, de la geam, / îi văd pe prietenii mei suiți pe tramvai. Noaptea fantastică / se șterge și ea din pereți, și caut somnul / cu ochii podiditi de frunze și păsări..."

Dan LAURENȚIU

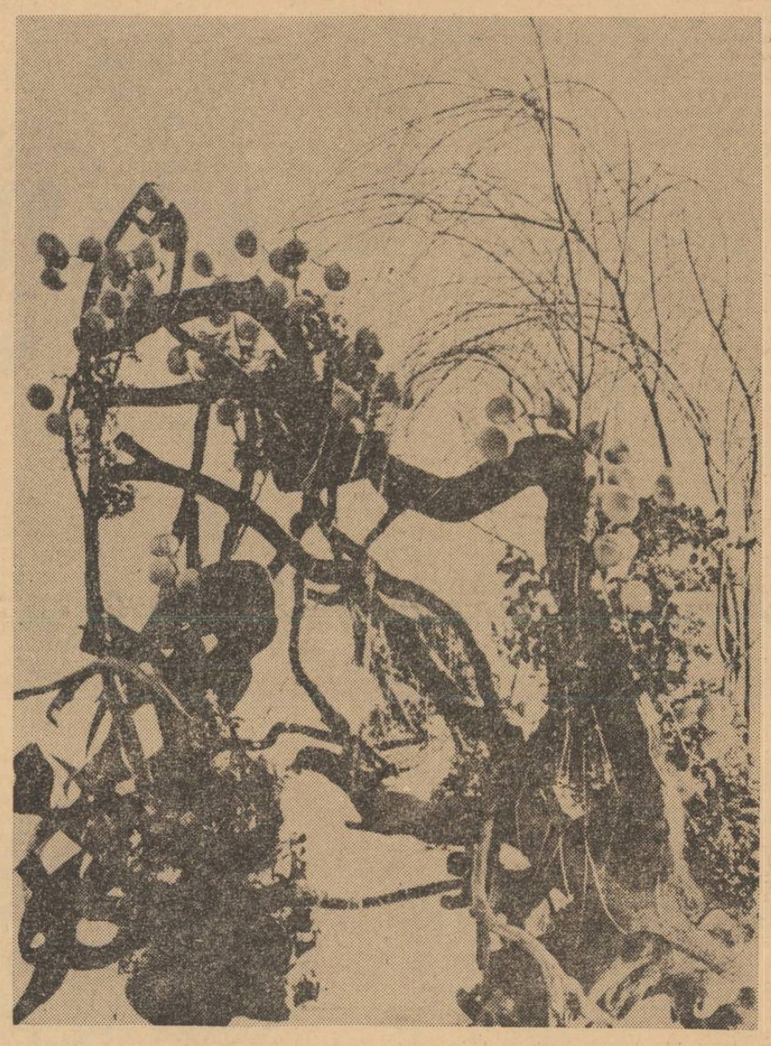

Grup activ de TESHIGAHABA

Despre iluzia „vieții interioare"

Auzim foarte des cuvinte pline de laudă despre „viața interioară' a unuia sau a altuia. Există chiar o expresie aproape tehnicistă care sintetizează fenomenul „E un om frumos mobilat interior".

N-am înțeles niciodată cam în ce-ar consta „mobilarea asta interioară" — această adevărată bursă a sensibilității, unul foarte mobilat, altul mai puțin „mobilat". În orice caz individul cu pricina apare ca un om care nu și-a irosit degeaba timpul, care a reușit să acumuleze o serie de calități intelectuale, etice și spirituale. „Viața interioară" e folosită cu abilitate în societate, căci, individul — conștient de valoarea celor acumulate, nu se va sfii să-și impună punctul de vedere, să ceară satisfacție pe măsura calităților înmagazinate. Ei cer o funcție pe măsura capacității lor, o dragoste pe măsura sensibilității lor — și, de cîte ori nu le primesc, se simt frustrate. Dar nici frustrarea n-o lasă să se irosească în van, au grijă să se îmbogățească și cu ea.

Viața e una singură și împărțirea vieții în două — într-una superficială, cea de fiecare zi, și într-una „interioară" de zile mari e desigur o contradicție dar și-o vicienie. Dar — culmea ironiei — tocmai „vieții interioare' îi revine partea cea mai ingrată — zona spirituală e zona prin care individul acționează pentru a stăpîni zona materială. Cînd individul va dori să cucerească o femeie el va scoate reflex la iveală „partea lui elevată" sau cum spun artiștii „tot ce e mai bun" — odată cucerirea terminată el își va retrage „capitalul sufletesc". Adeseori „cu tot ce e mai bun" se obține „tot ce e mai rău". Gîngașa și misterioasa „viață interioară' e folosită ca o presiune asupra lumii exterioare de la care individul are întotdeauna ceva de revendicat. „Viața interioară" ar fi o garanție că merită ceea ce cere.

Există desigur prejudecata după care „viața interioară" ar fi o aglomerare de calități morale, de probleme, angoase, aspirații, citate din Kant, așteptare a unei mari iubiri și muze explorate cu disperare. În acest caz oamenii devin robii propriei lor vieți interioare — trăiesc într-un raport de subordonare, devin slugi docile ale acestei vanități stupide, slugăresc din greu la „îmbogățirea" lor sufletească. Sub presiunea vieții exterioare, „viața interioară" devine din ce în ce mai mofturoasă și mai ambițioasă — bietul om de-abia mai izbutește să țină pasul. „Viața interioară" ajunge să-l exploateze ; el trebuie s-o alimenteze, s-o justifice și s-o amplifice. „Viața interioară" devine un obiect de lux. De aici drama. El se teme de starea sensibilității lui, cum se tem femeile de la o anumită vîrstă de pierderea siluetei sau apariția ridurilor cu alte cuvinte vrea să se mențină „în formă". El vrea să fie veșnic proaspăt, veșnic neliniștit, veșnic dornic de mari întrebări metafizice. El nu se mai ocupă de el — ci de viața lui interioară — care devine cu timpul o realitate independentă cu care are numai relații de afaceri. Viața interioară îi este cu desăvîrșire străină, de aceea oamenii care au obiceiul să se spovedească mint tocmai atunci de îngheață apele. Ei apelează la viața interioară numai cînd viața exterioară i-a adus într-o stare de criză, vor să găsească acolo o posibilitate de a o scoate la capăt. „Viața interioară" apare deci ca un capital pentru vremuri grele — o rezervă foarte sigură. Asemenea oameni trăiesc și iluzia progresului, cred că fiecare experiență le adaugă ceva — ei prelucrează aceste experiențe le preschimbă în idei, le șlefuiesc, le catalogează și le aruncă apoi în seiful vieții interioare spre păstrare sau eventuală folosire în viitorul apropiat.

Cineva e convins că nu știe care carte „l-a îmbogățit spiritual", că în urma unei călătorii la Paris a devenit mai subtil, că o escapadă erotică l-a făcut mai sceptic, mobila interioară a devenit astfel ceva mai elegantă și mai variată. El accepta și suferința uneori, fiindcă are convingerea că, drept compensație „s-a îmbogățit". Acumularea de orice fel naște sentimentul proprietății, individul e mîndru de sensibilitatea lui așa cum altul e mîndru de automobilul lui. De aici încep inevitabile griji de proprietar, cînd scade sensibilitatea, cînd crește peste măsură.

Nu știu ce-i cu mine, de la o vreme am devenit foarte sensibil... Viața interioară — devine un domeniu, un teritoriu care trebuie mereu mărită. Există și aici — ca în toate dramele proprietății, — drama de a nu rămîne în urmă, drama de a nu apare altul mai subtil și mai dramatic decît tine. Se exercită și aici legile aspre ale concurenței.

— Nu discută ca Y.F., un individ marcant. Se află departe de marile probleme ale existenței...

Sau

— Ia te uită la el ? De cînd îl preocupă pe Y problema morții ?

Nemulțumit, veșnic nemulțumit, el caută să achiziționeze dilemele altora, să le încorporeze propriei existențe, cu atît firesc încît nu mai știe care sînt problemele lui și care sînt problemele vecinului.

Acumulate cu disperare, calitățile — reale cîndva — se degradează din cauza nefolosirii lor. El are în depozit, „idei generoase" dar el este în realitate meschin și stupid. El are în rezervă multe idei inteligente — dar el este în realitate mărginit, fiindcă inteligența e miracolul permanent în faza vieții nu totalul unor idei rezonabile sau geniale. O idee — odată înmagazinată — se degradează, devine o piedică în calea realității.

De la o anumită vreme, asemenea indivizi nici nu mai trăiesc. Cînd le-a ajuns cuțitul la os își devoră propria lor viață interioară Trăiesc din amintiri, din orgolii, din prejudecăți, din tot ce au adunat într-o viață de om. Și cu cît e dovorată mai aprig, cu atît viața interioară crește, se extinde și îngroapă de viu individul în propriile lui idei și în propriile lui aspirații reale sau ipocrite.

Teodor MAZILU

Jurnalul unui martor ocular

GEORGE ALBOIU

Plîngerea luptătorului

Adăpostit sînt în carapacea de piatră
nici tiarele cerului nu-și pot înfige
colții divini în carnea mea ascunsă
dar muritorii, dar muritorii...
În fiecare noapte
peste armura veche
îmi crește alta tot de piatră
nimic din trupul meu
să nu rămînă afară.
Peste atîta piatră cît port
se poate prăbuși și-un astru
scăpat din ghiara unui șoim
prin ceruri adormit.
Dar sînt așa de grele armurile
iată acum nu mai pot merge.
Nenorocitul de mine,
dă-mi doamne, un călcîi vulnerabil
să fiu ușor să pot fugi prin lume
căci într-o seară mi se va face sete
și cum voi mai ajunge
pînă la mare, pînă la mare

Turnire

De la-nceputul lumii am pornit
să ne batem prin cetate
în marele turnir
În galop ai țîșnit cu sulița-ntinsă
din partea cealaltă a cetății
în galop am țîșnit cu sulița-ntinsă.
Au putrezit sub noi spre seară caii
și n-au mai putut să alerge
ne-au putrezit pînă la briu picioarele
și n-am mai ajuns
unul în fața celuilalt.
Numai sulițele noastre azvîrlite
într-un tîrziu au ajuns
izbindu-se în miezul orașului.
Una pe alta s-au străpuns
clădind o cruce.
A cui e crucea se-ntreabă de-atunci
oamenii trecînd prin imperiu.
Noi amîndoi sîntem departe
și nu putem ajunge doar privim
spre cruce-nspăimîntați
și nu știm care dintre noi e mort.

Afară numai pentru tine ninge

Ea a venit la mine știam că afară ninge
gura ei era spuzită de spaimă
„Ninge cu paznici în oraș mi-a spus
ninge prin pomi și peste case
troiene mari la marginea orașului...
„Nu-ți fie frică i-am răspuns
pentru urmele celor ce vor intra ninge
pentru tălpile celor ce vor ieși.
„Dar în oraș nu mai e nimeni
în oraș sînt numai paznici
se păzesc unii pe alții
umblă-n ger imaculați
prin zăpadă, printre pietre
și nu lasă urme pentru că ei
sînt la fel de albi ca ninsoarea"
„Nu tremura e noapte și ți se pare
că nu mai e nimeni și doar paznici
mai tresar la colțuri de stradă
fiecare pe el însuși păzindu-se.
Ninsoarea îi acoperă încît pare că ninge
cu paznici în oraș.
Nu tremura, nimeni nu te poate atinge
pentru că eu sînt păznicul tău
și afară numai pentru tine ninge.

O așteptare mare

Au cine-s cei ce trec prin orașul negru
asfințitule atotputernic nici tu
nu le-ai putea da ce nu au ?
Cîtă cruzime în mîna lor dreaptă
cînd se închină la răscruci
o, ce străini sînt și ne privesc
ca de pe altă lume.
Ei vin de undeva de pe cîmpie
În fiecare seară muți
Cu tălpi întunecate trec pe străzi
Și pier prin partea cealălaltă a orașului
În ochii lor o așteptare mare
în loc de lacrimi se prelinge.
Au străbătut neantul
n-au unde locui și vor să se-odihnească
știu că murim și că-ntr-o seară
vor găsi orașul gol ?

E muezinul

Dulce e seara în Imperiul de Piatră
femeia din turn se apleacă
cu toată carnea asupa orașului
dansează țițele ei în asfințit.
O, Doamne bolnav acum mai sînt
e muezinul și de acolo curge
cîntecul lui altfel cum
îngenuncherea aceasta pe toate străzile
cu fruntile pe lespezi
altfel cum evlavia mea
și alături hohotul răzvrătitului
și mai ales dulce
seara în Imperiul de Piatră...

(Din ciclul de poeme „Imperiul de Piatră")

fuga

de Richard Regwald

Cam pe la al treilea ceas din noapte, cînd mesenii biruiți de băutură se răsfirau pilcuri, pilcuri prin curtea fermei, Haghir, zărindu-l pe Scarlat „palid țișnind pe fereastră" (așa va declara mai tîrziu autorităților), înțelese că cel de al doilea lucru îngrozitor care trebuia să se întîmple, se săvîrșise. . . . . .

În vreme ce zarva creștea, caii, culcați pe o rînă, simțind că se petrece ceva în preajma lor, se săltară în genunchi, apoi ridicîndu-se, scuturîndu-se, trăgînd în stînga și în dreapta, izbutiră să rupă priponul. Haghir abia mai avu timp să sară în capră. Era copleșit de povestea acelei veri dogoritoare, ce-i sfredelise sufletul crud de adolescent, simțămintele nepirguite încă, rotindu-se neștiutoare în flacăra soarelui în acea suavă vreme de dinaintea bărbăției. Măcar că presimțise sfîrșitul, ca mulți dintre oamenii noștri de la fermă, mai cu seamă după ce, în urmă cu o săptămînă, o zărise pe Aretina oglindindu-se îndelung în fîntîna din marginea satului în timp ce Bofu nu se mai arăta cu zilele, plimbîndu-și cu fală fostele țiitoare prin oraș iar Scarlat devenea din ce în ce mai posac, ferindu-se să vorbească cu vechii prieteni, măcar că „Exilatul" îi împuiase seară de seară capul cu prevestiri apocaliptice, Haghir rămase înlemnit la vederea faptelor. După clipele de muțenie desăvîrșită, în care își dădu seama cu exactitate de ceea ce se petrecuse, pătruns de lumina crudă a adevărului, ar fi vrut să țipe, să urle, să fie auzit pînă la capătul cîmpiei dar nu reuși să scoată din gîtlejul uscat decît un geamăt subțire, un horcăit neputincios.

Alerga către oamenii nevinovați, destoinici și buni, către oamenii mulți care tocmai ieșeau în prispă, după somnul odihnitor de peste noapte, își întindeau mădularele, trăgeau adînc în piept aerul curat al zorilor, apoi îmbucînd la repezeală ceva, își săltau în spinare traista, uneltele și, luîndu-și rămas bun de la neveste, porneau către locul unde aveau să trudească încă o zi. Vroia să le vorbească, să-i cheme în ajutor pe ei care cunoșteau din strămoși tainele pămîntului, ale orzului, ale anotimpurilor, pe ei care se mișcau după legi tot atît de trainice ca datul în spic al grîului, adăugîndu-se la ceasul potrivit părinților așa cum macii sălbatici după ce vor fi legat sămînța coboară liniștiți spre țărînă. Trebuia să-i vadă neapărat, cît mai curînd cu putință, să le povestească totul, să se sfătuiască împreună, să le spună că toți oamenii sînt buni, că ei care sînt mai buni decît alții vor înțelege negreșit acest lucru. Le va spune că fiecare om are dreptate, are multă dreptate în nedreptatea lui, că, de fapt, cînd răul iese la iveală, cînd se împlinește blestemul, toți au partea lor de vină. Fiecare a îngăduit (chiar cel mai sfînt om) măcar o fărîmă din ceea ce nu trebuia îngăduit așa încît murdăria stringîndu-se din toate părțile, bubele izbucnesc fără o vrere anume. De aceea toți trebuie să se strîngă, să vină în ajutor acolo unde nu mai există speranță. Fiecare are dreptate și din această pricină, trebuie găsită o poartă a împăcării oricît de scundă, oricît de ascunsă. Pentru asta, niciodată nu este prea tîrziu chiar cînd îndeobște totul s-a sfîrșit.

Scormonea adînc în sine să afle cuvintele de care avea nevoie. Ei îl vor înțelege oricum, chiar dacă se va bîlbîi puțin la început. Cum ar putea să vorbească limpede după o noapte ca asta? Vor veni cu toții la fermă ca o familie mare, cu un tată unic, pe zecile de cărări presărate în cîmpie, întărite de mersul leneș al oilor. Cînd se vor opri la poartă, se va face o tăcere teribilă (Cine va cuteza să arunce primul piatra?) ca fiecare să se pătrundă de tîlcul suferinței. Primele mișcări vor fi încete, line, ușoare ca să nu atingă, să nu zgîndărească rănile deschise. Se va auzi întîi o vorbă, două, apoi mai multe pînă cînd lucrurile or să se reașeze, pe îndelete, la matca lor. El va cutreiera întinderile crăpate de soare, va culege flori amare de cîmp, le va duce la amiază de mîncare celor bolnavi. Lucrurile vor fi luate de la început ca și cum toți s-ar fi născut abia atunci. Vor învăța iarăși ca în prima zi cum se pășește, cum se privește, cum se mănîncă, cum se cîntă, cum se munceste. Somnul de peste noapte va fi din nou binecuvîntat. Nimeni nu-și va mai pîndi semenul. Vor aștepta vara următoare, o vară bună, bogată care să umple bătătura, hambarele, sufletele oamenilor de roade.

Cînd a ajuns la pîlcul de salcîmi de la fîntîna Calomfirei, se crăpase aproape de ziuă iar caii bătură din copite pe loc ca în miezul iernii la apropierea lupilor. O namilă de om, cu sumanul în spinare, aducînd mai degrabă a urs, stătea îngenuncheat în mijlocul drumului, cu cuțitul în mînă. Haghir sări din docar la un pas în fața arătării. Necunoscutul nu tresări, părea că nu se sinchisește de noii veniți, așteptînd prăbușit în țărînă numai el știe pe cine. Cînd își ridică fața nemișcată, schimonosită, la prima geană a soarelui, Haghir îl recunoscu.

— Burada — îngăimă.

Omul nu dădu semne că înțelege cuvîntul, cuvîntul cu care-l strigaseră oamenii peste patruzeci de ani la rînd, măcar că arăta de șaizeci, și la care își răsucea trupul greoi ca un trunchi de copac noduros răspunzînd.

— „Da, mă, eu sînt".

De pe capul gol, enorm, rătăcit parcă în aer, fără nici o legătură cu restul trupului, așezat din întîmplare pe el, părul atîrna în șuvițe slinoase, călugărești. Burada, cu cămașa de cînepă sfîșiată, plecat spre răsărit, rămînea neclintit în genunchi pe ramurile spinoase de salcîm smulse din pădurice. Numai mîinile, aduse spre piept ca pentru rugăciune, roteau cu o încetineală exasperantă, cuțitul barbar, fără mîner, ruginit ca orice lucru din casa omului singur. Haghir își aminti șfichiuitul curelei, grumazul supus, ascultător sub loviturile lui Bofu, vocea plăpîndă de copil bătut, scîncetul uriașului: „Nu m-am putut stăpîni".

A fost așa cum le spusese de multe ori, în urmă cu ani, cînd nu ieșea nici în ruptul capului seara mai încolo de poartă. După ce-i pieriseră toate orătăniile așa că nu se mai auzea suflare în bătătură, stătea înfipt în prispă cu țoiul de spirt ascultînd lătratul cîinilor pînă noaptea tîrziu. Ce-au avut cu el? De ce l-au chemat să petreacă? El nu era făcut pentru asta. Doar le-a spus-o. Chiar așa le-a spus. „N-o să mă pot stăpîni".

Din ochii împăienjeniți, deasupra buzelor încremenite într-o silabisire fără noimă, se desprindeau lacrimile calde, aburind, lunecînd printre cutele înnegrite ale feței.

„Plînge, deci iubește" — își zise Haghir trăgîndu-se încetișor, cu sfială în marginea drumului unde zăcea o boccea jerpelită. O arsură îi străbătu inima, rărunchii. Simți nevoia să plece capul, să se încovoaie, să îngenuncheze asemenea celui care de cu noapte își găsise locul, adăstînd în îndelungă, nemișcată priveghere. Picioarele i se muiară. Căzu toropit de o căldură bună, îmbătătoare. Abia cînd atinse cu fruntea țărîna rece, zgrunțuroasă îi urcă în gît gustul înveninat al nopții trecute dar nu se sculă. I se păru că observă în privirile lui Burada o scînteiere, o licărire de-o clipă ca și cum punctul acela pe care-l țintea în depărtare s-ar fi mișcat. Cu siguranță, așteaptă ceva. E numai ochi și urechi. Nu s-a întins degeaba în mijlocul drumului. Poate că așteaptă un docar strălucitor, cu armăsari de foc gonind năprasnic sau poate pe cel mai din urmă, mai prăpădit, mai înnoroit docar din vecinătate — căci nimeni nu va afla cu ce vine El. Zărindu-l ar fi stat acolo în pulbere fără să cîrtească, fără să clipească măcar, ar fi stat să-l calce, să-l doboare, să-i sfărîme oasele, să-l lipească de pămîntul uscat, crăpat, însetat. Doar răsucindu-se cîtuși de puțin, ar fi vrut să mai spună odată, încăodată:

„Nu m-am putut stăpîni".

Nici-o urmă de boare nu clătina crestele încremenite ale salcîmilor. Haghir, înspăimîntat de tăcere, se tîrî poticnindu-se spre Burada. Îi cuprinse umerii, îl zgîlțîi, încercînd zadarnic să-l urnească. Îi spuse că nu-l va lăsa, că nu va pleca nicăieri, că n-o să cheme pe nimeni, că n-are nici-un rost să vină altcineva care nu știa ce se petrecuse acolo, că se vor întoarce împreună la fermă, el, Bofu, Aretina, Scarlat, unde vor plînge sub soarele neiertător al verii. Vor plînge cu toți, ghemuiți în țărînă ca niște pui denaturați ai acestei lumi, strîngîndu-se înfrigurați unul în altul, fără aripa care să-i ocrotească. Singuri, numai ei în curtea pustie, vor începe un dans fără muzică, un dans pe tăcute, pe icnite, tîrșîindu-și piepturile, bătînd pămîntul cu coastele, cu coatele și genunchii zdreliți, izbindu-l amarnic, cu sete, pînă cînd își vor auzi oasele trosnind de durere, pînă cînd nu va mai exista durere, pînă cînd sîngele vuind înnebunit va urca în același ritm în inimile tuturor, așteptînd numai un chiot ca să țîșnească.

Burada, cu privirile stinse, tăcea mai departe. Nici-o trăsătură a feței nu se schimbase. Cuțitul căzuse între timp în țărînă dar mîinile rămaseră în aceeași poziție, nemișcate, înfipte în aer.

— Trebuie să mă audă — își zise Haghir — nu se poate să nu mă audă. De ce nu-mi răspunde?

Se ridică, biruit de neputință. Abia atunci dezmeticindu-se, băgă de seamă că fața și mîinile lui Burada aveau o paloare de ceară, că spinii de salcîm se împlintaseră adînc în carnea lividă din care sîngele părea că se retrăsese tainic în inimă, în pămînt. Se depărtă cu teamă:

— E ca un mort care se priveghează singur, care stă la pîndă, cu urechile ciulite, să prindă ceasul învierii, să nu-l scape. Vorbele mele vor fi trecut pe lîngă el ca niște sunete seci, ca un murmur ciudat, venit dintr-o lume străină, pustie. Cine știe cînd se va trezi și ce va face atunci? Doamne, nu sînt eu cel așteptat, cel dorit. E mai bine să plec, să mă duc pînă văd cu ochii, la hotar. Cineva trebuie să facă începutul, să-și calce pe inimă, să dea de la el. Ei nu pot să vină acum. Sînt osteniți. Îi cheamă lutul. Au nevoie să rămînă, singuri, cu ei înșiși, să-și spulbere împietrirea inimii. Dacă cineva se roagă, dacă cineva plînge în numele lor la marginea mirîștii, e de ajuns. Ei o să simtă cu siguranță, de acolo de unde sînt, fiecare plîngînd în sinea sa, uitînd cît de greu le este să stea unul față în față cu altul. Poate că ceilalți încă hălăduiesc departe, cu ochii seci, orbi în lumina uscată. Vor veni negreșit mai tîrziu împleticindu-se, poticnindu-se. Va trebui răbdare, îngăduință pînă va răsări lacrima. Pedeapsa e zadarnică dacă nu izvorăsc lacrimile, dacă nu există bunătate, dacă porțile inimii rămîn închise ca cele ale unei cetăți părăsite în care soarele nu atinge decît piatra. Îi va aștepta pînă tîrziu. Ei se vor aduna, în cele din urmă, se vor căuta ca furnicile printre firicelele de iarbă roșie, rea, ieșită prin crăpăturile pămîntului.

Caii, după ce căutară îndelung, întrebători cînd într-o parte, cînd în alta, ca și cum ar fi înțeles zbuciumul sufletesc al tînărului, vrînd parcă să nu-l tulbure, se retraseră, pornind agale, la pas, cu docarul gol, scîrțîind jalnic, din încheieturi la hîrtoape. Basmaua roșie a Aretinei, învechită, roasă de ploi, înnodată de o bară, se desfăcu fluturînd — steag trist al acestei procesiuni fără stăpîn, fără însoțitori. Haghir mai aruncă o privire în urmă, după caii care-și întorceau arar gîturile amorțite, vru să le facă un semn cu mîna dar i se păru că nu mai e în stare. O senzație de sfîrșeală îl învăluia, îi cotropea încet trupul.

Se simți dintr-odată singur în mijlocul cîmpiei, ca pe o altă planetă, nelocuită, singur lîngă salcîmii stacojii, secătuiți de vlagă pe frunzele cărora colbul se strînsese într-un strat gros.

Începu să i se facă milă de el, de întreaga lui ființă, de viața nerostuită, trăită zadarnic, fără nici-o credință, fără nici-o țintă adevărată. Se simțea ca o buruiană stingheră, sfrijită, răsărită la întîmplare și pe care oricine ar putea-o strivi, dacă-i stă în cale, fără să dea socoteală nimănui. Genunchii îi tremurau. Degetele slăbite se sforțau să intre în bulgării de clisă întărită. La el cine se gîndise vreodată? Îi urmase supus pe ceilalți, ascultîndu-le cu răbdare, cu luare aminte păsurile, necazurile, purtîndu-le la nevoie poverile. Se mulțumise cu puțina încredere cîștigată, cu un surîs, cu un dram de spovedanie, cu o vorbă de laudă aruncată în grabă, ținut mereu în urmă, al doilea, ca un cîine credincios. O amețeală bolnăvicioasă îl cuprinse. Se simțea mic, neputincios, nevrednic. Ar fi vrut să strige cît îl ținea gura dar își îngropă fața în mîini, mușcîndu-și degetele, scrîșnind.

— Dacă nu-ți pui nădejdea în tine, nădejdea în altul nu face doi bani. Oricare ar fi omul în care crezi, prietenul, iubita, fratele, fiul tău, speranța trebuie să fie în tine, altminteri viața va trece prin fața ta, fără să te atingă, ocolindu-te ca pe un drum înfundat, dat uitării, ca pe o biată cărare neisprăvită.

Sufletul tot îi devenise o rană zgîndărită fără îndurare.

Cine a întrebat măcar o singură dată ce-l doare, ce-i în inima lui, ce se ascunde acolo? Nu însemnase pentru cei de la fermă decît un tinerel oarecare, simpatic, un băiat de pripas rătăcit într-un fund de cîmpie. Ce porcărie. Oh, ceilalți știau ce fac, nu se încurcau, nu șovăiau, nu se dădeau în lături chiar atunci cînd le bătea ceasul să piardă. Cît ar fi dat să poată pierde ceva. Orice. Tot. Fără să gîndească, într-o singură clipă. Dar era prea mic, prea nepricopsit ca să aibă ce. Și totuși simțea că tocmai în acea micime stă o putere nebănuită, ametitoare al cărei gust nu-l cunoscuse încă. Da, numai de acolo, din simțămîntul nimicniciei se înalță patima ademenitoare, spurcată, forța atotbiruitoare care-i întărîta ființa.

Începu să alerge năuc, împiedecîndu-se, ridicîndu-se, șchiopătînd, prăvălindu-se, zvicnind ca o sălbăticiune încolțită, hohotind, răcnind pînă ajunse din urmă docarul tîrît fără stăpîn pînă aproape de locul numit Dîmbul Ciorilor. Caii, speriați, zăpăciți de loviturile neașteptate, căzute de-a valma din biciul nemilos al tînărului, făcură cale întoarsă spre gară, lăsară drumeagul în stînga, apucîndu-o de-a dreptul prin lan, fărîmînd în galop grîul sterp, șistăvit. Haghir, în picioare, zmucind hățurile, își auzea inima dezlănțuită, bătînd cu furie, înfierbîntîndu-i toată făptura.

— Destul pentru alții, de-acum pentru mine!... — urlă.

I se păru că toată lumea îi aparține. Privi cerul gol, cu stele asfințite, în timp ce senzația eliberării, a bucuriei amare îi fura mințile.

Își aminti, pentru o singură clipă, în goana cailor, că în partea cealaltă, în satul învecinat, într-o odaie cu ferestrele joase îl aștepta cineva. Cît de mult dorise ieri să meargă acolo dar prins de treburi, de zăpăceala ce domnea în fermă, nu izbutise. Apoi au venit presimțirile, pregătirile, banchetul de pomină. La dracu! De ce și-a adus aminte tocmai acum de asta. N-avea nici-un chef de oblojeli. I se făcuse silă de dulcegării, de vorbe frumoase, de planuri. Întotdeauna dorise mai mult, mai mult decît s-ar fi crezut, fără să știe anume ce dorea.

Va trebui cu orice preț să prindă trenul de patru și jumătate, să coboare din el înainte ca veștile rele să fi dat ocol tîrgului, ca să mai aibă răgaz să ajungă nestînjenit pe strada Z, lîngă fabrica de pîine. Va intra ușurel într-o curte interioară, strecurîndu-se printre lăzile de gunoi răsturnate, ferindu-se de privirile locatarilor. Va urca pe o scară metalică spiralată, îngustă pînă la camera nr. 6. Va bate încetișor de trei ori, de șase, de nouă pînă cînd, după atîtea insistențe, i se va deschide. La ora aceea nu se poate să nu o găsească pe Ecaterina trîntită în pat, istovită, puhavă, leneșă, obraznică după o noapte petrecută la întîmplare. Va ști întîi să se roage de ea, să o îmbuneze cu drăgălășenii, apoi va pune piciorul în prag, îi va arăta că el este cel căruia trebuie să i se supună, fără crîcnire, pentru că are bani destui, mai mulți decît oricine în dimineața aceea, pentru că îi place să-i arunce, așa dintr-un simplu hatîr, pînă la ultimul sfanț. Își pipăi portofelul cu bani adunați o vară întreagă și o stranie bucurie îi aprinse privirile.

Ea nu va roși. Îi va face plăcere să fie sfidată, umilită. Doar trăise în felul ăsta aproape o viață. Vor sta închiși toată ziua în cameră, cu obloanele trase, se vor căuta în întuneric, se vor tăvăli smintiți de băutură pe covoarele deșirate, jilave, putrede. Apoi la miez de noapte, va cobori binișor, străduindu-se să se desmeticească, clătinîndu-se sub clarul de lună prin gangurile tîrgului, bîjbîind drumul pe lîngă garduri pînă va da de o altă curte interioară, de o altă scară, de data asta de lemn, scîrțîind îngrozitor la fiecare pas. Va urca la sora Ecaterinei mai urîtă, mai bătrînă, afurisită. Ea îi va cere bani mai mulți, mirosind de la prima vedere pe unde i-a poposit mușteriul, pricepînd că n-a venit la o oră așa de tîrzie ca să-i ghicească în cărți. Totuși va dori cu încăpățînare să-i vadă trupul bolnăvicios trîntit fără rușine în așternuturile umede, renăscînd pentru cîteva clipe, chircindu-se, desfăcîndu-se, înfierbîntîndu-se, după crîmpeiele de fericire bine plătite. Se va scula într-un tîrziu năucit, stors de vlagă, va spune că trebuie să apuce neapărat trenul de noapte dar se va întoarce pe furiș de unde plecase, cerîndu-și iertare Ecaterinei. Și tot așa pînă nu-i va rămîne para chioară. Va fi numai dorință arzînd, numai patimă. Minte. N-o să mai aibă chef de nimic dar va umbla besmetic, învîrtindu-se de colo pînă colo pînă în clipa în care nu-l vor mai putea duce mădularele și se va prăbuși lîngă un lighean, lîngă un scaun, pe podea, pe o scară, pe un caldarîm. Atunci, va ști să se ridice, să se retragă fără să clipească așa cum părăsește un jucător cu sînge rece masa la care a pierdut toată noaptea. Va moțăi cîteva ceasuri pe o bancă în gară, cu haina făcută mototol sub ceafă. Cîte nopți nu petrecuse așa printre țîncii nespălați grămădindu-se în fustele mamelor, printre desagii umflați și coșurile țăranilor. Apoi cu primul tren din zori, tren amărît, circulînd pe linii fără însemnătate, o să dispară într-un fund de cîmpie ca să ia totul de la capăt. Va trudi ca un cîine, uitat de familie și de prietenii așezați deja la casele lor, va trudi o vară întreagă, un an pînă cînd într-o zi, într-o noapte o să-i bată ceasul și se va urca din nou într-un docar pornind spre oraș să se lepede de ceea ce chivernisise.

Mai avea încă puțin. Gara se zărea la o aruncătură de piatră. Primele rafale ale dimineții îi aduseră sub nări mireasma, înviorătoare a grînelor, a macilor, a păpădiei, a levănticii, a ciulinilor. Trase în piept cu nesaț ca la despărțire. Simți curînd un miros ciudat, nemaiîntîlnit, de ceară, de luminare aprinsă, apoi unul mai înțepător de fosfor, de pucioasă. Întoarse capul. Văzu în depărtare, unde coteșe drumul spre satul V., la cîteva sute de metri de fermă, o dîră groasă de fum înălțîndu-se încet spre cer, filfîind ca o flamură neagră deasupra lanurilor. Era, în acea zi, cel de al doilea și ultimul moment de care, întrebat fiind într-un tîrziu, își va mai aduce aminte cu claritate.

Presimțise că nu va mai rămîne în spate decît pămîntul înnegrit, cenușa vînturată, pulberea, tăciunii, țărușii fumegînd, amintirea blestemată a ceea ce fusese odinioară dar pentru nimic în lume nu s-ar fi întors, mistuit de un foc lăuntric la fel de puternic, de rău, de nimicitor. Strînse hățurile scurt în mînă. Îi trecu prin fața ochilor tulburi o văpaie, două, zece, o mie sărind dintr-o parte în alta, învîlvorind cîmpia, apoi ciorile orbite de fum zburînd anapoda, furnicile îngrozite în jurul mușuroaielor, intrînd adînc în pămînt sau în carnea cîrtițelor. O clipă i se făcu teamă de el însuși. Mai privi odată lung spre fermă.

Nu! Acolo n-avea ce căuta, niciodată nu va găsi în urmă nimic, totul era în fața lui, în acea parte tulburată, purpurie, albastră, ametitoare a cerului. Se săltă în capră mînîndu-și caii cu furie.

Ca să te bucuri cu adevărat nu trebuie să te întorci niciodată din drum. Oricare ți-au fost sorții, n-ai ce să faci înapoi. Fie că ai învins, fie că ai pierdut, tot ceea ce mai rămîne e înaintea ta. În urmă e cenușa, țărîna, piatra, locul unde totul a ars, unde nu mai poți face nimic. Dacă vrei să te bucuri, trebuie să știi să nu întorci capul. Oricare ar fi glasul, cîntecul, țipătul care te cheamă, să nu te întorci!

Asuda. Își rupse nasturii de la cămașă. Urechile îi țiuiau.

Îi apăru în față, ca în vis, Aretina lui Bofu, mult mai slabă, mai palidă ca de obicei, cu o luminare aprinsă în mînă, cu ochii mari, buni, umezi, plutind prin aer într-o rochie lungă, plecîndu-se parcă să culeagă flori. În urmă veneau Scarlat și Bofu, pășind ușor pe deasupra pămîntului, liniștiți, cu brațele încrucișate pe piept iar în spatele lor doi oameni necunoscuți, schimonosindu-se, hămăind ca niște cîini. S-au uitat la docar, la Haghir ca la o apariție dintr-o altă lume, urmîndu-și netulburați tainicul drum.

Haghir întinse o mînă înainte ca un orb care-și pipăie drumul.

— Ca să te bucuri nu trebuie să te întorci. — repeta în neștire. Capul îi vîjîia.

Și iar răsări Aretina, desprinzîndu-se dintr-un nor de fum, cu năframa de mireasă prinsă în păr, legănîndu-se, apropiindu-se de el, vrînd parcă să-i spună ceva, dar Haghir nu izbuti să deslușească ce anume.

— Ca să te bucuri... Plînsul îl podidise. Cămașa încleiată de sudoare se lipise de brațe, de spinare, de piept. I se făcea frig. Sughița. Trupul slăbit se încovoia zguduit de tremurături violente.

Tînărul Haghir uitase de mult că avea de gînd să ajungă la gară iar caii hîciind cu gîtlejurile secătuite, sub ploaia de bice tot mai usturătoare, mai nemiloasă, simțind cum pămîntul se surpă sub copite, goneau în galop peste cîmpuri, într-o direcție necunoscută, în hăul imens care se deschidea în față. Se luminase de-a binelea.

(Fragment din romanul „Ferma")

Desene de VERA HARITON

FELIX SIMA

*

îmi fac un nod la o ispită
pe apa oltului în luntre
ca o vioară-n vin dospită
cu mîna-ncet cîntînd pe frunte

vor coborî toți din trăsură
și vor striga ei și la mine
cu sacii plini legați în rafii
negustorii de stamine

dar luminări de rînduială
sînt prinse-n șoldul muntenesc
al unei fete ce-a umblat
cu mine să întineresc

și alte crengi rodesc în pomi
și alte degete în cismă
e noaptea-n care de pe cîmpuri
se fură busuioc și ismă

răsună sună cornul lunii
și piatra-n moara trepiedă
mă doare pulpa-n care mi-au
înfipt părinții o monedă,

*

stelele sug prin lungile paie
o limonadă din bălți cu languste
ca fata pe care acum o aștept
din creierul meu să vină să guste

vine nimicul pe cap cu batiste
o poartă mă bate pe umăr în noapte
cînd două curate prea lebede triste
îmi zboară din ochi spre prunele coapte

ușorul cavou să i-l fac din meduze
unde e visul de-odată cu mine
și calul plecat e să-mi cînte din frunze
iar mama se plimbă se plimbă-n stamine,

*

de la fereastră peste treaptă
lumină luată din lumină
peste cîmpii vai ne așteaptă
un cal ce-ar bate la mașină

și multe-ar ști să ne arate
cu pașii lui căsătoriți
peste cîmpiile arate
vă roagă-ntr-una să potriți

și e un cal de cuvîntare
și e un cal tovărășesc
prelung va fi în evadare
îmi dai un semn și îl pornesc

îmi dai un semn și îl pornesc
îi dai un semn și ne va duce
oh calul meu cel tineresc
își moaie-n dor copita-i dulce,

*

dragă-n zi și gînd în noapte
tot mai mult mă simt o roată
pe un prag stropit cu șoapte
căzute din niciodată

de din seara pătimirii
cu safire-aprinse-n sînge
ușa ce-am deschis iubirii
tot mă stringe mă mai stringe

dragă-n zi și vis în noapte
tot mai mult mă simt un cerc
rostogol scăpat de șoapte
din nu pot înspre încerc,

ION COCORA

Aici

Aici voi rămîne străluminat de răsuri
străin și departe de morții pămîntului
cerboaice vestale să treacă prin inima mea
să uit femeile ce se decid pe treptele urbelor

întunericul coboară plin de sarcofage
și zaruri
pînă unde va fi izvorul pînă unde cenușa
vulturului
luceafăr de seară umil de multă lumină
vina că te-am pierdut îmi rămîne întreagă

TRAIAN REU

Poteci

Flacără albă strivită de rugurî
Furată de zidul tăcerilor,
Galop răsturnat în limba norilor
La ceasul de vuiet al furtunii,
Flacără sorbită de marile poteci
La porțile cetății ferecate
De argintul chemărilor rotunde
Porți chipuri rătăcite
Pietrificate sub ploi.
Tărmurile durerii au amorțit
Și așteaptă vîntul
Cu aripi de soare
Și doresc pieile nedăruite ale
șarpelui
Spre clopotul calm al cîmpiei.

IULIA DAVID

Lasă-mă

Lasă-mă să zic foc
și tu apă fără noroc
lasă-mă să zic zbor
și tu lacrimă fără om
lasă-mă să zic necunoscut
și tu cunoscut-necunoscut
lasă-mă să zic foc
și tu pierdere de timp pe loc
lasă-mă să zic iarbă
și tu să spui oribilă treabă
lasă-mă, lasă-mă să plec
umbră fără cerc
și în rostogolire mare
să fur din cer mirare.

STELIAN OANCEA

Așteptare

Secundele se încăpățînau, pentru mine, să
mai rămînă
Se făceau șalupe lungi, tot mai lungi
Mereu ca o treaptă în dreptul meu
Cu ancorele înfipte adînc
În comorile străfundurilor
Dar nu mă îmbiau
Ele știau că nu pot pleca!

Bărci de-o singură cursă, fără întoarcere,
Adesea trecînd numai ca să treacă,
Fără un rost și fără povară,
Secundele ar fi vrut să mai întîrzie
Deși știau că nu mă vor purta cu ele
nicicînd
Furtuna le-a dezrădăcinat din radă
Eu am rămas,
Să-mi aștept de peste mări
Navele mereu plecate.

Într-o noapte cumplită
Un port pierea în larg
Cu farul lui,
Ciclop nebun!

întoarcerea lui andi

de Adrian Carsiad

Camera era pătrată; trei metri și jumătate și apoi încă trei și jumătate. Dezordinea se instalase pe nesimțite. Era o dezordine savantă făcută de-un geniu al ei sau de cineva fără voia lui... Întii hîrtia care se găsea în cameră se întinsese pretutindeni. Era extraordinar de multă, albă și avînd forme neînchipuit de variate. Reproduceri după Grigorescu zăceau într-un colț de lîngă fereastră. Cîteva scrisori răspîndite la întîmplare. Aveai impresia că s-a căutat ceva, un lucru important fără îndoială dar nimeni n-avea să știe niciodată dacă s-a găsit.

Dar ce se căutase?...

Venirea lui Andi din armată pentru cele 20 de zile de concediu a fost în toate privințele o sărbătoare. A doua zi vărul lui de aceeași vîrstă, student, aflase știrea și intrase în camera pătrată. Un timp nu se auziseră decît vocile lor discutînd despre viața de student.

— Ți-amintești de zilele dinaintea plecării? rostise Andi deodată.

— Destul de vag... Sînt aproape doi ani.

— Ei bine, continuase Andi, ședem pe paturi ore întregi fără să pot face nimica. Cred că am stat astfel o săptămînă. În camera asta. Uneori îmi trecea prin cap că de fapt totul era foarte simplu dar în clipa următoare făceam legătura cu războiul și atunci se făcea iar tăcere și eu răspundeam încă o dată la întrebările puse de cei din jur. Simțeam totodată că e ceva care nu se potrivește...

Un moment Andi tăcuse.

— Era ceva care nu se potrivea... Legătura cu războiul îmi venea în minte fără folos, căci nu mă ajuta nici un moment. Nu-mi venea curajul acela propriu celor care merg să-și apere țara...

Vărul plecase iar ceilalți îl înconjuraseră cu grijă nefirească. Un străin ar fi crezut că Andi abia venise din spital și că avea să urmeze o atentă și îndelungată convalescență. Cînd povestea unele lucruri vorbea că un om veșnic nehotărît, incapabil să se concentreze, cu gîndurile fugindu-i aiurea. Se făcea liniște deplină și vocea lui suna stingher seara în jurul mesei. Privirile celor din jur, în special ale femeilor, stăruiau îndelung asupra chipului cu pomeții ieșiți în afară — slăbise mult — încercînd să ghicească schimbările care interveniseră de aproape doi ani încoace. Impresia cea mai vie o dădeau însă tot pomeții ascuțiți. Și numai pe urmă asprimea feței, limpede de acum și trăsăturile lui toate mult mai precise.

Bea mult, se lua la întrecere cu oricare bărbat de acolo din casă și începuse să fumeze. Și, curios, tatăl, care nu fuma, n-a îndrăsnit să aducă în discuție problema fumatului. Așa se face că se distrusese o tradiție, fiindcă frații ceilalți nu fumau în prezența tatălui deși erau mai în vîrstă decît Andi, și, mai mult, își aveau propriii lor copii. Dar comportarea lui nepăsătoare, dezordinea care se instalase în camera pătrată îl impuseseră încă o dată în sînul familiei, de astă dată dintr-o ordine nouă, confuză încă pentru cei din jur, dar simțitor modificată și în mare măsură răscolitoare. Se întîmplase că și frații ceilalți făcuseră armata dar Andi era cel mai mic — îl luaseră de 18 ani — și de aici grija nefirească cu care îl înconjurau...

Acestea fuseseră în primul rînd. Apoi venise vecinul lor, finul familiei, care avea acum prilejul, pentru prima oară, să pipăie o haină militară — postavul ei aspru — și să termine dintr-o dată cu toate năzbîtiile lui de viitor ofițer viteaz. Năzbîtiile îi erau de altfel trecute cu vederea, nu deranja pe nimeni în măsură faptul că de multe ori cureaua pantalonilor devenise centură, dar probabil de aceea schimbările petrecute cu el au fost trecute cu vederea fiind considerate fără importanță la un copil care-și schimba de pe o zi pe alta preferințele.

Sîmbătă seara se anunțase cu mare pompă bal. Și așa cum toți se așteptaseră Andi își îmbrăcase costumul cel nou. Era o seară splendidă de aprilie vremea se încălzise simțitor, și în întunericul serii drumul se deșira ca un fir albicios, aproape imperceptibil pe la cotituri. Toată ziua Andi și-o petrecuse stînd la soare și privind multă vreme la o movilă de pămînt uscat unde cîțiva Gîndaci ai Domnului se cocoțaseră și se pîrpăleau la soare.

Femeile și-au șoptit că Andi abia aștepta balul și că mai era cineva care de asemenea îl aștepta cu nerăbdare, frumoasa Rozi, deși era destul de bizar din partea lui că n-o căutase în cele patru zile de cînd venise acasă.

Se cînta un tango foarte la modă cînd Andi întrase în sala de dans iar luminile erau atît de vii și animația amețitoare, încît el avusese mult timp impresia că realitatea dispăruse și că n-avea în fața lui decît șansa de a trăi una din numeroasele lui amintiri.

★

În tren gîndurile i se întorceau în urmă asemenea fumului de la locomotivă. Nu încerca să le stăpînească, ba dimpotrivă, avea convingerea că se simte mult mai bine așa, hărțuit de el și cu povara lor apăsîndu-l. Îi venea în minte mai ales surprinderea aceea extraordinară, puțin prostească, puțin tristă, pe care o citise pe figura fiecărui membru al familiei atunci cînd își făcuse bagajul și plecase cu 6 zile înainte de terminarea concediului. Figurile lor îngrijorate dar cuminți treceau prin fața lui ca o adevărată defilare de măști de teatru. Le revedea cu precizie și totuși nu-l interesa durerea lor naivă întipărită din plin, ci numai durerea lui, povara gîndurilor lui și neliniștea lui. Îi plăcea să se gîndească la ei, să-i revadă, de parcă așa i-ar fi pedepsit (dar pentru ce?) și apoi să asculte cu amîndouă urechile trecerile monotone de pe o linie pe alta, zgomotele lor caracteristice. În sfîrșit trîntirea ușilor, voci necunoscute, ușor caraghioase, adică tot ce putea să însemne o călătorie cu trenul.

În urmă cu doi ani la fel, poate cu același tren, numai că atunci o vreme nu fusese singur și cîntaseră toți ca la școală, în cor, după care băuseră vin străduindu-se să semene cu niște bărbați zăriți undeva în anii care aveau să vină.

Atunci nu-l interesase nimic din toate acele semne ale prezentului — călătoria se desfășura ca într-un tren fantomă — nu se asculta pe sine însuși și nici pe nimeni altcineva cu toate că — de ce oare? — impresia era că ei se aflau în stare de a stăpîni toate lucrurile din jur.

...În zori coborîse și peste jumătate de oră trebuise să citească din nou alte mirări naive, aproape enervante, pe fața colegilor de companie.

— Te-ai întors?

— Vezi bine! Și zîmbise. Un zîmbet forțat de om care vrea să se uite tot ce a fost în urmă. Îi rămăsese doar zîmbetul căci ce altceva ar fi putut să facă, să zică. În secunda următoare izbucnise goarna ca o ploaie rece și iute de vară, iar el își rotise capul în jur cu aviditatea unui condamnat dornic să păstreze ultima imagine a lucrurilor. Plopii bătrîni fosniseră o clipă în vreme ce ziua încerca să își facă loc printre dărămăturile nopții și crăpături de nori, încă nesigură și viitoare...

★

Tabăra fusese amenajată undeva în pădure. Urcaseră cam 10 km., se ascunseseră în desișul copacilor. Mașina lor găsise un luminiș unde putea să-și întindă în voie antenele. Este o aplicație importantă, le spusese comandantul dar pînă aveau să înceapă mai aveau două zile.

Ședeau la soare — erau șase la număr — jumătatea lunii mai se anunțase caldă. Andi ședea lungit pe manta și citea încă o dată scrisoarea de acasă. Era interesant cum începuseră ei să treacă cu vederea plecarea lui precipitată. Lăsau totul de-o parte și se concentrau acum asupra unui singur aspect; de ce nu-i răspunde frumoasei Rozi? Li se părea lor inutilă orice argumentare în legătură cu calitățile frumoasei Rozi, știau poate că asta îl supăra, dar încă nu se puteau abține de a strecura aluzii ce priveau realizările ei. Și aluziile lor discrete, inteligent formulate, ar fi convins cu siguranță, dacă n-ar fi înduioșat sufletul lui străin. Ceea ce era altceva, cu totul altceva...

Îl tulbură din gînduri un prieten. Se așezase lîngă el pe iarbă.

— Ai văzut vreodată S.?

— Nu!

— E pe undeva pe aici, și arătase cu mîna. Pare un orășel frumos. Nu te-ar tenta să-l vedem? încheiase prietenul

— Ce vrei să spui? replicase.

— Am putea vorbi cu comandantul. Și așa nu facem nimic...

— Să ne ducem în oraș? întrebase, deși înțelesese totul perfect. Îi venise în minte o întîmplare ce avusese loc cu un an în urmă... Erau într-un oraș pe la 2-3 noaptea. Tot într-o aplicație. Opriseră ca să se poată orienta. Atunci trecuse pe lîngă ei o femeie tînără — nu-și amintea să fi fost grozav de frumoasă — dar zgomotul pașilor ei pe trotuar în tăcerea nopții îl răscolise. I se păruse o întîmplare cu totul misterioasă și gîndise: aceasta e viața, mi se prezintă sub forma unui semn. O femeie în mijlocul nopții care se duce undeva, nimeni nu știe unde...

Acum însă lucrurile ședeau cu totul altfel. Peste cîteva luni avea să fie lăsat la vatră și atunci toate complexele lui și toată liniștea permanentă aveau să dispară odată pentru totdeauna. De aceea aștepta nepăsător lunile următoare.

Îi spusese prietenului.

— Vorbește cu comandantul! Spune-i că pe la 11 sîntem înapoi (era ora 5 după amiază)

Celălalt se dusese. Nu trecuseră decît zece minute și ei se orientau spre sud, mereu spre sud, către oraș.

★

Cînd a doua zi se zvonise că un gradat lipsea din subunitate comandantul încă nu aflase. Prietenul lui Andi nu îndrăznise să raporteze. Sperase toată noaptea că pînă în zori Andi va fi sosit. Dar orele dimineții se scurseseră monoton și gradatul nu se mai întorcea.

S-a trimis după el. Cîțiva soldați erau convinși că fusese ucis de agenți străini fiindcă refuzase să dezvăluie secrete militare. Se dusese să-l caute și prietenul lui. De fapt era singurul care mai credea în posibilitatea întoarcerii lui Andi. De astă dată se rătăcise prin pădure și după două ore de bîjbîială nimerise la o cabană. Bătuse în ușă dar nu răspunsese nimeni. Un timp se învîrtise pe acolo fără rost încercînd să privească înăuntru pe singurul geam existent. Dar întunericul nu-l lăsase să distingă mai nimic. La plecare întîlnise o femeie.

— Stați aici? o întrebase.

— Da.... desigur, de ce?

— N-ați zărit un militar prin apropiere? Sau n-a trecut pe aici?

Femeia întîrziase cu răspunsul. Un zîmbet șters ce părea că n-are nici o legătură cu nimic, venit din sfere foarte înalte sau foarte obscure, îi alergase pe față.

— N-am văzut,... dar cum era?

Curiozitate fără rost, se gîndi gradatul. Ori întrebare fără rost. Dar în sufletul lui întrebarea și zîmbetul fugar al femeii treziseră spaimă. Ele îi spuneau că pe acolo trecuse poate caporalul Andi. Unde se dusese însă? dar femeia nu părea dispusă să răspundă la o asemenea întrebare.

O lăsase acolo cu brațele ei scurte și pline, netrecută de 30 de ani. Se întorsese și raportase cu inima grea. Comandantului îi sclipiseră speriați ochii albaștri. Era nedumerit și încurcat, gestul lui Andi îl depășea.

— Mai așteptăm pînă diseară, vorbise. Dacă nu vine e dezertor.

— Am înțeles, rostise gradatul. Cîteva cuvinte se zbătuseră inutil pe buzele lui. Muriseră înainte de a se naște.

...Iar Andi fusese dat dezertor. Era o seară călduță de mai cu cerul senin cînd înfloreau bobocii de trandafiri. Îl prinseseră undeva la Cluj și se predase fără să se opună. Ochii lui aveau o strălucire fără sens.

Așa spunea și telegrama pe care ai lui o primiseră acasă — el nu opusese rezistență atunci cînd fusese arestat. Telegrama venise ca un trăznet în plină iarnă și o vreme întunericul se lăsase peste gîndurile lor cuminți, prea cuminți...

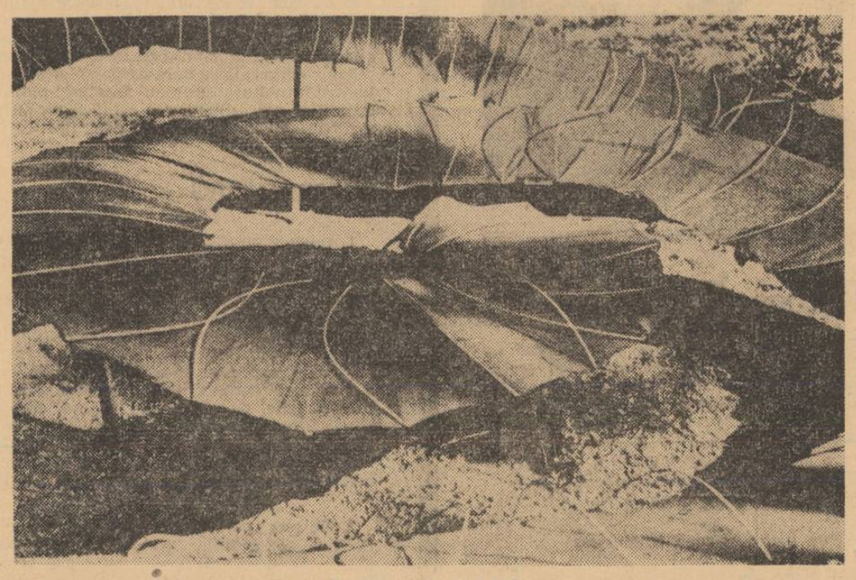

Grup activ de GULTAI

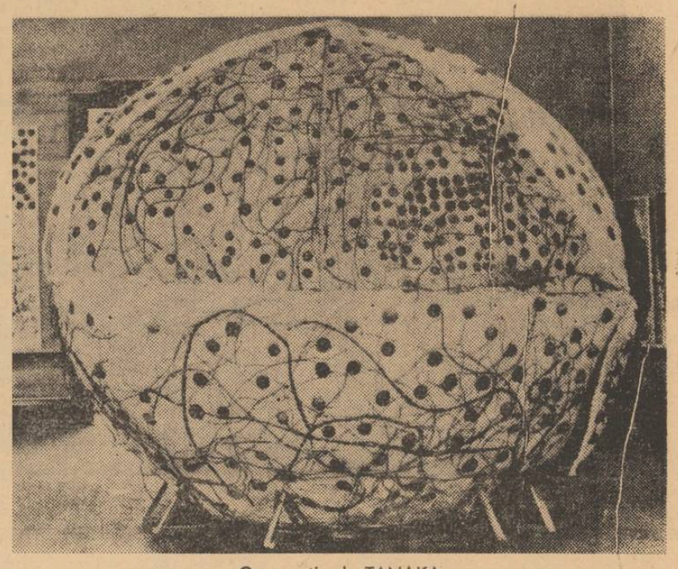

Grup activ de TANAKA

DANIEL TURCEA

Ariadnă

șahul cărnii, lebăda
aerului clavecin

punți de sticlă, mîna ta
lansa-n dans peste venin

șahul cărnii galerii
acefale le deschise

ca petala serii-n serii de omizi de gînd
atinse
în fragil de falsa seră a ființelor
se stinse
calea sevă sau afara prin venin
o închiseră

sau prin dans
lebăda
fiara

HORIA GANE

Trecem

Trecem voioși. Agățată de glezne,
o dîră-înghețată. Pe umeri convoiul.

Prînzul. Stăm în picioare
nu cumva să ne scadă umbra.
Bună e hrana vecinului. Iasca
din care mușc scoate sunete strîmbe.

Popasul e scurt.

Iarba nu va mai crește aici.
Voioși, cu pleoape-apăsate, trecem
unul prin altul, Fiecare din noi
la soroc e un capăt.

FLORIAN HUȚANU

Tăceri

Ai sădit tăcerea în mine
și aștepți să-mi vezi părul căzînd.
Nu știi că mi-am întors
picioarele spre asfințit
și stau cu buzele crăpate
pe cumpăna fîntînii.
Degetele-mi scormonesc
în inima pămîntului
Căutîndu-mi ochii
în orbitele goale mi-ai pus
gîndurile tale roșcate
și aștepți noaptea...

DAN MUTAȘCU

Din peștera cuvîntului

și din peștera cuvîntului,
din tăcerea divulgată
ieși un fluviu și un somn
și o lumină ca un sînge încă dinaintea
soarelui
— seară și dimineață fără cărăbușul
globului solar —
ieși talpa unui bărbat trist pe fața
apelor
și el suflă oburul cuvîntului
după chipul și asemănarea sa
și părul lung și întunericul
și dintr-un abur sălbatec
din ploi de nisip
și el fu oul, sau bolta și orbita cerului,
esența mișcării și carnea și teama
și sunetul în arterele mai de ore,
și din peștera cuvîntului din tăcerea
divulgată...

ȘERBAN FOARȚĂ

Sonete

„lipsea din sobor numai graiul
de ghindă, care se afla la dreapta
jos, cu aprodul de aceeași masă"
SADOVEANU

Ci hai cu mine-n cărțile de joc
să stăm alături doamna mea de
ghindă
o pasăre veghiindă-priveghiindă
istorii ne va spune-n graiul oc

Ci nemișcați și frînți de la mijloc
petrece-ne-vom zilele-n oglindă
cu ape-n care soare nu colindă
și-aducerile-aminte nu au loc

cu trefle-n mîini la umbră de
chinconce
sub pleoape tăinui-vom ca în conce
răsăritene foarte
cîte un
fără de preț mărgăritar: odraslă
(o doamna mea de-aceeași neagră
masă)
a cărnii întristate din ajun

★

Călca-vei tu prea alb pre negru io
ca senești lîngă conetablă
cu pas predestinat ca pe o tablă
de șah cu dale reci

și nu
și n-o
că vrei nici cînd (pe gamele lui do
cu dreptul în echer adus pe nablă)
am să-ți închin o dulce santefablă
să vii cu mine-n țări de dincolo
de vămile acestor eșichere:

mai galeșe mai vagi mai pișichere
mai galbene mai roz mai gdecuțe
te mai zaharisite mai alene
mai strîmbe mai șlarafe mai scalene
mai șui mai nuștiucum mai vinoneue

★

Înmirezmează-mi barba și restur-e
pe piept cu leneș pieptene de os
precum un caier alb de merinos
și-apoi să stăm de taină mustafiro
ci nu despre mărgeanul ca porfiro-
genetii de velit și veninos
albastrului aduce-vom prinos:
dulce color d'oriental zafiro

azvîrle-un pumn în aer de tarcoaze
și lasă-le să cază (dacă oaze
voiești să-ți umple ochiul arăbesc
cu umbre și havuzuri)
pe țingirea
de rotunjit argint în prelungirea
unui miner cu gingaș arabesc

★

Ci hai cu mine-n mările atopos
(acele ce coprinse-n hărți nu sunt
pe unul călătuit cu unt
și miere vas pre numele-i Atropos
nu prin ocheani în caleidoscopos
tiparu-l vom scruta în amănunt
al vre-unei Kandii-al vre-unui
Trapezunt
mai cîndid
mai trapez
mai făr' de scopos)
cu leftere de pește și de alge
stătute ape limpezi și nostalge
că prova n-ai de ce s-o barbirești
nici nu ai a intra în daravele
cu galioane yachturi caravele
pirogi ori tartane barbărești.

CRISTINA TACOI

Cîntec

Spre nopți de frig alunecînd
Lumină frîntă pe genunchi
Și spartă-n ochiul de fîntînă
Spre nopți de frig alunecînd

Cu singur muntele pe suflet
Ce ți l-a scris un cer vitros
Desleagă apele din cercuri
Cu singur muntele pe suflet!

Sala de arme

Pierduți și taciturni
domneam înconjurați
de niște vechi armuri...

Înscrisul adus de un ostatic, —
cu trandafiri de toamnă,
s-a înclinat adînc spre noi

Și nimeni nu l-a biciuit,
dansa în jurul lui un fel de abur
ignorant și nepotrivit,
din ochii abia întredeschiși
lacrimi de calcar cădeau într-una
Am istovit tot ascultîndu-l...
l-am dat cei trei ostași de plumb
însoțitori
și l-am lăsat să plece.

Pierduți și taciturni
priveam prin viziere de armuri
o slavă mai demult apusă...

VERONICA STĂNEI

Poeme în proză

CUM AM RÎVNIT la perfecțiunea ta și îmi doream lucruri a căror eternă clipă să te ajungă în mărime și cum mintea mea migăiea frumusețí, singură să mă răzvrătesc să-mi las pecete. Toate lucrurile le vroiam, avidă de sufletul și florile mele pline, ca de la început voiam tot pămîntul și tot și nu știam că vei lua, tu, existent, de la mine copilăreasca-mi putere și mă vei orbi. O, cum balsam cereau rănile mele, afunde și nesîngerinde căci ai dat ca o pedeapsă supremă acea cruce pe care n-o duci.

Eu fui dintre toți cel mai răzvrătit de ai schingiuit în mine și ai săpat? Ce-ți făcuse trupul și carnea mea atunci cînd încă nevinovată fiind, ai ales și m-ai ales ca pe o grea răscumpărare. Infinită e libertatea și puterea fiecăruia și inviolabilă. O, parcă-ai știut și ai ales calea ce nu se poate reproșa.

VĂZUT-AI TU, o frate suflet, cum vin lîngă noi și șoptesc cînd neîngăduite le sînt tainele și caută și aleargă ca niște besmetici prin grădinile lor și nu găsesc nici reazem. Văzut-ai tu degetele lor trandafirii cum se agață în zori și se rănesc. O, văzut-ai inimile lor rănite parcă de dor cum se cheamă cînd deasupra e cer liniștit. Ce omenesc îi atrage, cînd nu știu nimic și s-avîntă fără de sprijin.

De înfrigurare văzut-ai cum tremură buzele lor și părul le adie. Fără speranță le sînt viețile și ce frumos se adună și-și cîntă aleanul.

Văzut-ai prietenia, o cea fără de seamăn, singura a lor. Ca un pămînt afînat respiră plămînii și călcîile abia se ating, zbor se numesc și atunci cine e mai mult.

Chinul văzutu-l-ai cum sugrumă, o biete fragile, și cine atunci îi alină și cine-i plătesc. Văzut-ai tu cum zîmbetele lor luminează și atunci se ridică.

O naștere e ca o veghere.

Cum sburdă de bucurie și jubilează ca niște biete animale cînd fug de prinsoare; dorința ea e dintîi cea mai aprigă, cum flăcări atunci se aprind și cum ard anotimpurile lor petală după petală. Și muzica lor auzit-ai, cît de ceresc se îmbină și culori se strîng și sunete pier și se desfac, cea atunci de neadomit în murmurul apelor.

Văzutu-le-ai moartea, cum lin se apleacă, ca la un chemat și dispar frunzele lor. Și sînt dintre ei ce sărbătoresc și veselia cuprinde, o, ce dansuri se încing nebunești și văzutu-le-ai noaptea o suflet frate.

RĂUL ARUNCĂ-L din zilele tale și sufletul și inima deschise să-ți fie ca un cîmp ca puteri să ai să dai. Tot ce aici lovește nelovite și sînge de curge, e sîngele liniștitor al bucuriei. O, voi, nu vă doriți ce eu căzut-am, nu rîvniți liniștea, singurătatea unui strîns. Oare cît vroiam să se închidă petalele mele, oare cît punct centru vroiam să fiu căci nu cunoașteți aici recele sînge ce se pietrifică a Dumnezeu, a rece tăios infinit, a neomenesc. O, voi, fugiți de mirajul acestui știut.

ROMULUS BARCANI

Sferă deformată

Pămîntul e o sferă însărcinată
orizontal:
Mormintele s-au strîns lîngă cordon,
peltice, din osînză
morfolindu-și idoli,
Păcatele, atrase de oîștea Ursei mici
și Crucea Sudului,
s-au năpustit la poli
dar, înghețate,
au rămas păcate
turtindu-i cele două Depărtări.

Și cumințenia pămîntului
dormind între Virtute și Fecioară
cu rugăciuni,
noapte de noapte spală
rușinea
îndesînd păcate într-un infern de
smoală.

El, plin de bălți de spaimă
și cicatrici uscate,
se-nvîrte monoton în jurul lui
și monștri, jos, fierb ierburi necurate
și îi vor sparge teasta încurînd
scuipînd cu flori de sînge-n dumnezeu
Luna se umilește și descîntă
să n-o mai latre cîinii pesimiștii.

A nu avea curajul

Nu voi avea niciodată curajul
să ier pînă la capăt
pînă la sacrificarea bastardului din
mine
crescut fără stăpîn,
să mor la jumătatea drumului
dintre altar și
dansul cuvintelor comune.

Nu voi avea niciodată curajul,
cînd mă descopăr în fața unei rime —
chiar dacă știu că mersul ei
nu este, vai, ca a lui Dumnezeu —
să cred că Dumnezeu nu poate pierde.

Și poate atunci?
Și celelalte umbre, carnivore,
s-au cocoțat pe balustrada
Cantonului Pustiu
și-aplaudă frenetic
trenuri decolorate, de pasageri grăbiți,
ce niciodat n-au depășit Cantonul...

81 de ani
de la naştere

VICTOR EFTIMIU

cronici

Preslav

Aici a fost biserica de aur
Rivnită chiar de faima bizantină...
În strălucirea ei diamantină
Măritul Simeon îi fuse faur.

Coloanele ce se desfac din tină,
Profil culcat ca un răpus balaur,
Ni le-a lăsat, fără de preţ tezaur,
În zorii ei, Bulgaria creştină.

De-atunci, trecut-au zece veacuri pline,
Străbat, pios, augustele ruine,
Cetatea dezgropată, triumfală.

Acest copil ce creşte ca o floare
Pe marmora cu rumenă culoare,
Îl văd menindu-şi ţării nouă falâ.

Biserica Domnească

Aceste ziduri de străveche falâ
Au cunoscut restriştea şi cutezul
Cîntau arhierei, slujind botezul
Şi pogribania voievodală.

Nu mai răsună „Tatăl nostru", „Crezul"...
Căzut-au bolţi şi stîlpi şi zugrăveală...
În turnul care anii mai înşeală,
Boceşte bufniţa şi huhurezul.

Ţărînă sînt episcopii, diacii...
Dar iată : ciocîrliile şi macii
Pe cripte vechi îşi poartă coroniţa.

În tipătul nemuritor al vieţii
S-adună florile şi cîntăreţii
La groapa unde zace ctitoriţa.

Blestemul

Această pravoslavnică scriptură
Cui va răbda s-o prade mucegaiul,
Or şoarecul, să-l roadă putregaiul,
Să moară fără cumînecătură !

Vlad Ţepeş

Pe însuşi Mohamed, cuceritorul
Bizanţului şi oastea lui cumplită
Şi toamea turcului, nestăvilită,
Le-ai stăvilit, gonind năvălitorul.

Cu inima bărbată, oţelită,
Cu ochiul tău, atotcuprinzătorul,
Cu braţ de fier, ai fost cîrmuitorul
Mîndriei româneşti neterfelită.

Hrisov domnesc de veche ctitorie
Părinte-al Bucureştilor te scrie...
Ce slavă nouă ai mai vrea să jindui ?

Şi astăzi, pruncii numele-ţi îngaimă
Prin spaima ţepei ne-ai scăpat de spaimă
Pe turi şi pe omoritori stîrpindu-i.

Iarmaroc

La praznice se umple iarmarocul
De oameni din coclauri felurite :
Codane dibuind să se mărite
Flăcăi ce vin să-şi caute norocul.

Călugăraşi cu feţele smerite
Încearcă-n mare taină bolobocul.
Bolboroseşte baba cu ghiocul
Şi măscărici cu nasuri găurite.

Haiducii pun berbecii să se frigă
Copii cu plesnituri se-aleargă, strigă,
În scîrţîit de roţi şi de scrînciobe.

La bîlci îşi uită omul biciul, palma
Şi ghionţii şi zapciul şi sudalma
Şi jalea părinteştilor cocioabe.

Şi-a ridicat boierii împotrivă...

Şi-a ridicat boierii împotrivă
Că nu le-a mai îngăduit să-şi lase
Nevestele : schimbau mereu cinci, şase,
Cu beii vrînd să fie deopotrivă.

Raluca Doamna

Subt lespedea aceasta, cea mai roasă —
Din slovă i-a rămas numai nuläca —
Zac oasele cucernicei Raluca
Ce-a ridicat locaşul, bucuroasă.

Zmaranduri, diamanturi mari cît nuca
Le-a închinat cu inima voioasă,
Biserica s-o facă mai frumoasă
Mai mîndră decît a lui vodă-Duca.

Atîtea pietre scumpe ce purtase
Lucesc şi astăzi pe iconostase
Şi-i binecuvîntează ctitoria.

Clipesc mărgăritarele mărunte
Cu foc de zori de zi, pe dulcea frunte
A preacuratei yergure Maria.

Firman

Tăind un cap sau trei sau o duzină
Mi-am arătat puterile de paşă :
Pornirea lor mi se părea trufaşă,
Tăierea lor mărturisea o vină.

Să afle, dar, mulţimea nărăvaşă
Cum pedepsesc purtarea ei haină !
Împărăţia mea, cît o să ţină,
Voi spune-o chiar şi pruncilor din faşă !

Alah şi padişahul şi profetul
Mi-au dat în stăpînire vilaetul
Şi socoteala-mi ia numai sultanul.

Iar ceilalţi toţi, pe vrute, pe nevrute,
Vor trebui papucul să-mi sărute
Şi cui nu-i place, uite iataganul !

Nuntă boierească

Medelnicerul măritîndu-şi fata
Cu socotelile nu prea se-ncurcă :
A dat cusătoreselor de furcă,
Să fie grabnic zestrea toată, gata.

Pe scări coboară, forfotă şi urcă
Poverile cum nimenea n-aflat-a :
Conduri în cari luceşte nestemata,
Scurteici cu tivul greu din piei de nurcă.

Nunti-vor şi bogatul şi calicul...
Boierul îşi va lepăda işlicul
Şi va hori voios printre cojoace.

Iar protopopul cu protopopiţa
Uitîndu-şi evghenia, neamul, spiţa,
Vor bea vîrtos, pornind şi ei să joace...

Cînd a tăiat pe vornicul Stamate...

Cînd a tăiat pe vornicul Stamate
I-a ridicat un schit cum n-are nime
I-a dat locaş în Aghia-Treime
Iar văduvei un pumn de nestemate.

Domniei-tale, logofăt Achime
Punîndu-ţi capăt vieţii zbuciumate,
Ţi-a închinat altare afumate
Alături de-a străbunilor vechime.

Pentru boieri, avea secure nouă
Cu flori de-argint pe feţele-amîndouă,
Cinstindu-le obîrşiile, cinul.

Scurtă pe ban. Ca să-l împărtăşească
(Trecuse-n tabăra papistăţească)
De la Braşov, aduse Capucinul.

Botezul

— Ascultă, mînzule ! îi spuse, verde,
Haiducul cel bătrîn, numit Stamate.
Prin codri şi prin hanuri blestemate
Puterile şi somnul îţi vei pierde !

Să nu te văd, cu gene-nlăcrimate !
Mămucă-n-o să ai să te dezmierde,
Ibovnică să-ţi cînte „frunză verde"
Nici n-ai s-aduni dăsagi cu nestemate.

O luptă grea, flăcăule, te-aşteaptă.
Poteca strîmbă, iată calea dreaptă !
Cu junghiu-n piept ciocoiului plăteşte,

Cu plumbi topiţi răzbună-mi-ţi gîrbaciul !
...Zicînd, acestea, starostele, baciul,
Îl sărută pe frunte, părinteşte.

Usuce-i-se mîna ! Piară-i glasul !
Cui va fura-o, toată sau frîntură,
Va rupe foi, va face ştersătură,
Să-i zăvorească Sfîntul Petre raiul.

Acel ce-o va purta în ploi şi soare
Şi mîzgăleli sau pete de unsoare
Va însemna pe foile-i curate,

Pe lumea asta pacostea să-şi poarte
Cu bucurii şi chinuri după moarte
Noi nu le ştim de sînt adevărate !

Jalba monahului

Eu, Samoil, monahul de pe coastă
Măriei-tale preaplecată slugă,
Aduc această umilită rugă
Şi să mă ierţi, că mintea mea e proastă !

Egumenii porniră să ne sugă :
De bir şi de peşchesuri nu ne-adastă
Şi după ce ne-aduc aşa năpastă
Tot felul de blestemăţii îndrugă.

Măria-ta te-mbuibi, spunea vlădica,
Îi jăcmăneşti, nu le mai laşi nimica
Amarul trai şi-l duc de azi pe mîine.

Din schit, în sat şi-n tîrguri umblă vestea.
Eu zic aşa : sporovăind acestea,
E, preasfinţitul, mare porc de ciine !

Ba că prea scunde, ba că prea sînt grase,
Bondoacă una, alta costelivă
Ei le puneau la toate de colivă
Chiar de-ar fi fost ca prin inele trase.

Nu-i supăra pe dumnealor, aleşii,
Cum se purta cu turcul or cu leşii,
Or că lăsase gol mulţimii blidul.

Dar pentru a opreliştii ocară,
Vel-logofeţii capul i-l mîncară
Lui bietul Despot vodă Heraclidul.

Trăiau în cea mai bună învoială...

Vasile-Vodă Lupu Skipetarul
Purtat-a mantia voievodală
Cu vrednicie şi cu chibzuială
Păstrînd Moldovei neştirbit, hotarul.

Trăia în cea mai bună învoială
Cu domnul de la Bucureşti. Tătarul
Şi turcul nu le întinau altarul.
Creştinătatea îi privea cu falâ.

Cu Basarabul el schimba biserici
Şi logofeţi şi dascăli, doftori, clerici
Tiparniţe. turnînd, slujind amvonul.

Dar înfrăţit cu el prin sfînta cruce
Umbla, vicleanul, ţara să-i apuce
Şi fratelui Matei să-i fure tronul.

REDACTORII NOŞTRI *despre:*

1. Filmul „Reconstituirea"
2. Edituri

ŞTEFAN BĂNULESCU

1. Un film care consacră un regizor de mare vocaţie : Lucian Pintilie. Risipă nervoasă de talent şi pricepere, ambiţie de a spune totul în cadrele limitate ale subiectului dat.

2. Cît priveşte editurile, situaţia nou creată — o dezbatere fără temeri şi timidităţi se cere deschisă în revistele literare. Cîteva întrebări simple se ridică încă de pe acum. Să le notăm aci pe scurt. Alegerea romancierului Marin Preda ca director al Editurii scriitorilor este, evident, dintre cele mai bune. Dar care va fi situaţia acestei edituri în contextul editorial ? Ce posibilităţi tehnice, în ce limite — hîrtie, spaţiu tipografic, etc. — i se vor asigura, ce drepturi de editare, pentru a nu deveni, contrar speranţelor noastre ale tuturor, o cenuşăreasă ?

Dar celelalte edituri ? Poate crede cineva că scriitorii nu sînt primii care să sprijine adevărata selecţie editorială pe baza exigenţelor de valoare ? Fentru a înlătura dintr-un început posibilitatea criteriilor extra-literare şi arbitrariul, un dialog scriitori—editori e mai mult decît util.

CEZAR BALTAG

1. Lucian Pintilie este un regizor excepţional, dotat cu o puternică inteligenţă a profesiunii sale. Inteligenţa, se ştie, este, adeseori, supraorgolioasă. Cînd acest orgoliu artistic se exercită în planul faptului „divers", şi totuşi de excepţie, creatorul se „crispează", oarecum în faţa obiectului inspiraţiei sale. Filmul „Reconstituirea" este expresia unui atare tip de crispare, a unei ambiţii de creator, puternice şi în acelaşi timp fragile. Obiecţiile, nu puţine, care se pot aduce filmului său, nu ne împiedică să recunoaştem valoarea excepţională a unei creaţii regizorale, în care autorul îşi depăşeşte, de foarte multe ori, prin talent şi inteligenţă însăşi opera.

2. Nutresc speranţa că la Editura Uniunii Scriitorilor, competenţa, gustul, rigoarea profesională, simţul valorii vor avea toate şansele să se simtă „acasă". Numele lui Marin Preda, scriitor de prestigiu, este în acest sens, o garanţie în plus, a succesului pe care i-l dorim edituri.

Cum, de obicei, edîturile tipăresc cărţi, iar cărţile, în general, sînt scrise de scriitori, cred că aceştia, scriitorii, sînt vital interesaţi în bunul mers al editurilor noastre. Nu a avut loc pînă acum o discuţie între editorii, recent învestiţi, şi obştea scriitoricească. Reorganizarea editurilor a fost concepută în primul rînd ca o măsură de debirocratizare, de asigurare a unei funcţionalităţi sporite a sistemului nostru editorial, de ridicare a conştiinţei şi competenţei profesionale a celor ce tipăresc cărţi. S-au realizat oare aceste deziderate ? Există, într-adevăr, o relaţie reală, nefuncţionărească, vie între conştiinţa culturală a editorilor noştri şi conştiinţa profesională a scriitorimii ? Avem într-adevăr garanţia că edîturile noastre sînt pe punctul de a deveni instituţii de puternică afirmare a tot ce este mai valoros în literatura noastră care a înregistrat în ultimii cîţiva ani succese de răsunător prestigiu ? Iată întrebări, pe care ni le punem cu seriozitatea şi gravitatea pe care însăşi valoarea literaturii române o reclamă.

ILIE CONSTANTIN

1. Nutresc convingerea că avem regizori de teatru şi cinematograf foarte pregătiţi şi foarte înzestraţi. Nu ştiu în ce măsură există între ei o emulaţie reală, cu starturi egale. Între cei mai buni se află şi Lucian Pintilie, om extrem de riguros, pasionat al muncii sale care, se poate spune, nu mai caută ci găseşte !

Celui de al doilea (de fapt al treilea căci a fost secund la o realizare a lui Victor Iliu) film al său i se aduc destule obiecţii, unele îndreptăţite : important este că toţi comentatorii sînt de acord în privinţa înaltei profesionalităţi dovedite de regizor şi echipa sa. După ce va trece această perioadă de „discuţii aprinse", vom putea judeca mai detaşat „Reconstituirea", creaţie însemnată în evoluţia cinematografiei noastre.

2. „Mastodonţii" editoriali cărora, cu sinceritate, le vom păstra o pioasă recunoştinţă — doar la sînul lor au crescut noile generaţii — nu mai există. În locul lor au apărut mai multe case de editură, faţă de care fireşte, scriitorii formulează pretenţii sporite. La ora actuală creaţia noastră literară nu este doar în creştere valorică dar ocupă şi o suprafaţă sporită. Cum vor fi acoperite editorial fluxurile creatoare ale atîtor autori, fără amînări descurajante, cu un gust sigur ?

Ajungem în felul acesta la problema calificării şi îndreptăţirii celor ce vor face munca de selecţie, editorii noştri (însuşi termenul de editor trebuie îmbogăţit). Sînt cei aflaţi în posturile respective demni de încrederea noastră, poeţii, prozatorii, criticii vor putea să-şi lase manuscrisele cu încredere în mîinile acestora, siguri de obiectivitatea şi de priceperea lor ?

Desigur, noile edituri se află la început de drum, abia mai tîrziu vom putea discuta despre activitatea lor la concret. E important însă ca începutul să fie bun, să se plece la drum cu cele mai bune echipaje.

Nu s-au stabilit cu precizie profilurile noilor edituri, ce vor publica fiecare : probabil că nu se poate stabili totul, foarte amănunţit, de la început, că activitatea unora se va extinde, altele vor renunţa la sectoare inutile. Editura Uniunii Scriitorilor stîrneşte mari curiozităţi, pentru mulţi dintre noi nefiind prea clare atribuţiile sale. Deocamdată ne bucurăm că în fruntea ei obştea a numit ca director un mare scriitor, pe Marin Preda.

În conversaţiile autorilor de literatură revine curent o idee : ca aceste noi instituţii să nu fie simple fragmente ale vechilor combinate editoriale, ci case bine consolidate, cu mari posibilităţi de manevră.

Şi, mai ales, grijă mare la editori !

FĂNUŞ NEAGU

1. Reconstituirea este filmul care a clătinat din temelii ideea că la Studioul Bucureşti nu pot triumfa decît regizorii care-şi poartă capul la subţioară. Lucian Pintilie este un mare artist, iar *Reconstituirea*, o reuşită de prim rang.

Pintilie trebuie invidiat pentru talentul său deosebit.

2. Am crezut că înfiinţarea noilor edituri va rezolva la modul fericit o veche doleanţă a scriitorilor : aceea de a-şi vedea mai repede — şi în condiţii grafice superioare — cărţile tipărite. Singura care nu face un secret din greutăţile pe care le înfruntă este *Editura Uniunii Scriitorilor*. Celelalte s-au acoperit dintru început de glorie neagră, resping şi amînă manuscrise, ţin şedinţe cu nemiluita şi porţile închise.

Prea mult mister, ca să nu-mi miroasă a cîrpă arsă. Un lucru ştiu precis : vom avea mai puţină hîrtie. De ce mai puţină hîrtie ? Ni se dă mai mult catron pentru copertă ? Căci, mă gîndesc, lucrurile trebuie să se aranjeze în compensaţie. Păi nu ?

NICHITA STĂNESCU

1. Filmul „Reconstituirea" revelă o personalitate de primă mărime : *Lucian Pintilie*. Un om în timpul vieţii sale.

2. Să sperăm că editurile noi, înmulţindu-se, nu vor reprezenta puţinele, vechile edituri, — ale căror secţii specializate au devenit brusc autonome. Să sperăm că fiecare editură va publica nespecializat. Să sperăm că ele vor reprezenta o aspiraţie de cultură iar nu o concurenţă pecuniară ; o emulaţie în a descoperi fiecare în parte valoarea pusă în serviciul literaturii patriei.

Dacă, să zicem, Editura „Eminescu" s-ar specializa numai în literatură contemporană, iar Editura „Minerva" numai în reeditarea clasicilor, — atunci n-am avea de-a face de fapt, decît cu vechea „Editură pentru literatură" care în loc de un director ar avea doi. Dar nu am atîta imaginaţie încît să-mi închipui că se va întîmpla astfel, numai decît dacă aş putea crede în existenţa unui automobil cu două volane şi doi şoferi. Să nu confundăm prioritatea unor colecţii cu însuşi rolul important şi mesajul major pe care-l are ideea de editură şi realitatea ei.

SÂNZIANA POP

1) Pe Horia Pătraşcu l-am aplaudat la apariţia literară a „Reconstituirii". Pentru filmul „Reconstituirea" îl aplaud pe Lucian Pintilie, fiindcă „Reconstituirea" este prin excelenţă operă de autor, este prin excelenţă opera de excepţie a unui autor de excepţie. Personalitatea regizorală este atît de pregnantă, vocaţia lui Lucian Pintilie se demonstrează cu o asemenea forţă, că n-am să ştiu niciodată dacă ceea ce n-am să uit este filmul lui Lucian Pintilie sau însăşi personalitatea regizorului, prezenţa aceea asupritoare şi rea, prin forţa inteligenţei şi prin neputinţa de a ieşi din adevărul demonstraţiei. Nu se poate intra în concurenţă prin cuvinte cu „Reconstituirea". Nu se poate explica nimic şi nu se poate numi nimic dincolo de ceea ce s-a probat. Ci numai să nu uiţi se poate. Ci numai să te laşi purtat pînă la capătul fiecăruia din drumurile pe care ţi le porunceşte cu degetul un ins iscoditor şi genial.

2). Pot părea patetică şi sentimentală, dar dacă „Editura Scriitorilor" e o realitate am să cresc toată viaţa o floare pe care să i-o pun la un geam. Fiindcă de „Editura Scriitorilor" ne legăm speranţele într-un fel total, credem total că se va termina odată cu maculatura proastă şi cu furnizorii ei, că se va isprăvi cu aranjamentele pentru tiraj şi pentru retribuţie, că vor fi oamenii potriviţi la locurile lor în aşa fel că valoarea literară a cărţilor n-o s-o mai pună la îndoială un contabil şef şi nici reeditările n-o să le şteargă de pe liste funcţionari trecători ; ci să facem audienţă la Marin Preda dacă tot facem şi să fim în acest fel onoraţi.

Despre ce s-a petrecut la celelalte edituri, scriitorii ştiu foarte puţine lucruri şi au dreptul să ştie totul.

NICOLAE VELEA

1. „Reconstituirea" este un film care trebuie văzut din toate cele patru colţuri ale sălii. E un film la care se poate rîde, un film care te poate cutremura, un film de la care poţi ieşi cu umerii apăsaţi, vinovat ori căutînd vinovaţii şi un film de la care poţi ieşi tot aşa de lesne senin, limpede surîzînd „deconectat".

Similitudine literară i-aş găsi doar în linia istorică a nuvelei româneşti care prin „Alexandru Lăpuşneanul" de C. Negruzzi s-a născut de-a dreptul capodoperă dintr-un context artistic incert şi înform.

Pintilie a răzbunat multă peliculă bîlbîită şi gîngurită.

2. N-am avut dificultăţi mari cu editurile (privind, se înţelege textul). Ghinioane am avut pe la coperţi, pe la tiraje şi aşa mai departe, cum ar veni aproape cam peste tot. Ceea ce aş dori noilor forme de organizare editoriale să nu mi se mai întîmple.

Poate că editura condusă de Marin Preda cărei firesc, prin personalitatea conducătorului ei şi prin titulatură manuscrisele noastre se vor simţi mai „acasă". — îi acordăm mai mult credit, n-o să le umbrească prea mult pe celelalte.

CONSTANTIN ŢOIU

1). Vuică este marea revelaţie a filmului. N-am văzut în producţiile noastre de cinematograf un actor atît de viu şi de complex, atît de mobil în asimetria tragică a figurii. Lucian Pintilie stă mereu alături şi-l conduce. Dacă ne-am încorda mai mult vederea, l-am şi vedea, gesticulînd, spunînd şi gîndind mai mult decît e posibil şi chiar decît face, efectiv, pentru că Pintilie este o imagine pe care Pintilie şi-o face despre sine

(Continuare în pag. 7)

cei mai tineri autori

NICOLAE PETRU

Lebede negre

Lebede negre, lebede negre plutind
Pe o apă a sîngelui pururea roabă.
Tu te-ai întors într-un miez de argint
Ca o zînă în trunchiuri de ceară, bolnavă.

Sînt pe aproape în umbră și stau
Fiare cu seceta trecerii-n oase
Plîng și din urma pasului beau
Lacrimi ce-n ochiul de lună-s cleioase.

Cade-n genunchiul de spectru desprins
Albastru ca-n visul de prunc în trezire.
In stele se-aude cum fraged a nins
Cu prismatica noastră numire.

Poem cu 76 de cuvinte

Probabil eu voi fi o semilună
Pe jumătate sau trei sferturi gol
Deci n-aș mai vrea cîndva să se mai spună
Că rotunjit îmi dau mereu ocol.

Că mă iubesc mai mult decît măsura
Acestor lucruri fără de-nțeles
Pe care eu distrat le dau de-a dura
Pe laturi paralele în regres.

Căci spaima imediată și-nmulțită
E în sămînța ce-ar putea rodi
Într-o dimensiune negîndită
A zilei preschimbată-n altă zi.

ADRIAN BUCURESCU

Domnița din U

Barbară noapte și sublimă noapte
e aur în tivul mătăniilor coapte
a trecut pajura oarbă vîslind
tot pe la margine de colind
rea domnița mă farmecă-n cerb
iarba mumă jelește superb
coarnele mele geaba sunt de rubin
e moarte-n săgeata de la cherubin!

Hanul cu șindrilă roșie

Bem la Crîșma Roșie din pocaluri
negre cu picioarele de lemn
Miruiți în zaiafet și baluri
Crai copii avem pe frunte semn

Reci privim la dansatoarea goală
și-o vopsim cu vin de mii de ani
Triști sorbim și evgheniți de boală
dăm să bea și bandei de golani

Vine ins schilod la masa-augustă
cere vin și nu poate să-l bea
ia din iris gînduri ni le gustă
mag geambaș ne vinde în cafea

I-a venit buiestrul șchiop în urmă
și l-a luat în dinți și duși au fost
S-au pornit ghitarele în turmă
și-am uitat devreme dacă-i post
Și sorbim veninul din pocaluri
negre cu picioarele de lemn
La fereastră vremea: valuri-valuri
Crai copii păstrăm pe frunte semn

TUDOR MARINESCU

Geometrie

Unghiul zidurilor crenelate
Risipește două lumi
Divers colorate, le separă,
Le amestecă și naște viață,
Iubire, idealuri deșarte.
Dreptunghiul zidurilor desparte
Lumi în ierarhia
Prostiei, Nebuniei, Luminii,
Și acolo pătratele simțurilor,
Colțuroase, se combină cu
Sfera Cunoașterii, avîntată,
Ca zborul păsării din dimineața vieții.

ADRIAN VELICU

Apollo

La vestitul om — lîră
Ninsoarea de canini
Se prelinge peste
Venus — făptură ceruită
În inima paralelelor
Vibrarea mustește
laș și cernut în
pietruitul pat de nuntă
în latura de coral
prelungirea desmierdării alunecă
Prin crucișul stelar
Cinstea ceasornicului
A bătut
Pînă în miezul
Ritmat alene
Printre consoane
Luate la șoptit
Culcat cu milă pe nisipuri
Al șaptelea ales

VERONA BUJOR

Acum

Acum toate ne răzbunăm
Pe tărîmul ăsta nins,
Pe oamenii cu aripi false
Și scufundate-n anotimp
Ca-ntr-o comoară-ntîrziată

Acum toate se transformă în fantome.
Ca atunci,
Se ascund în diamante
Ca și mîine, ca mereu,
Și se ard ca începutul
Visului de altădat
Visului ce e și-acum
Scufundat în nopți de vară
Ca în tronul amintirii
Regăsit în valul aspru
Al trecutului uitat.

LICĂ VIOREL

Gesturile renașterii

Deschide pleoapa, lună, și uită-te
la mine
Nu-mi curg lacrimi pe aripa rumenă
a florilor cu zîmbet
de copil.

Părul nu mi-e răsfirat în palatul
fecund al sferei
Degetele nu sînt arcuri zburînd
spre stele.
Pieptul meu nu e acoperit de tristețea
nașterii unui nou anotimp.
Eu nu sînt eu în cupola de vis
a vieții;

eu sînt un miracol, o biată algă
un strigăt.
Nu-mi rămîne decît să sărut
leagănul de lut al primăverii,
să sărut furmele de berbeci
păscînd pe lună.

STAN V. CRISTEA

Turla vederii

Delir sus, delir în jos:
se strecoară pîn-la os
sînge de lumină dus
pînă-la ochiul care-i pus
să vadă pînă unde
delirul pătrunde
și pînă unde o stea
nu s-ar mai vedea...

*

Noapte-n spirit, noapte-n dor:
plînge-n cer un muritor;
nimeni nu se uită-n sus
ca să-l vadă unde-i dus,
nici măcar nu-l vede-n ochi
ca să-l soarbă de deochi,
numai nașterea-i rămasă
i-o mai latră cîinii-acasă...

*

Stăpînă, stăpînă, tot fui
prins de ochiul tărîmului,
dară uite cum spre stele
latră cîinii mei cu jele;
de s-ar face-n poartă turlă
n-aș mai vede cum mă urlă,
n-aș mai vede geana mare
pusă-n apa călătoare...

*

Un struț aleargă pe cîmpie
cu capul frînt la jumătate
de fîntîna prin care șopîrle
se tac nevăzute sau sparte;
și-n ochii lui cerul se simte
străin încă, și stropit cu apă
stricată într-un ulcior de lut
prin care greierii mai sapă...

DISCUȚII — PUNCTE DE VEDERE

Un realist victorios: Petru Popescu

Faptul că în ultimii ani proza românească trece printr-o perioadă a regăsirii și, mai mult, a unor explozii de vitalitate și reînnoire, a intrat de pe acum în conștiința publică (adică, vreau să spun, critica literară e ideal obligată să țină seamă și să se adapteze, pe cît de frumos poate, acestui fenomen îmbucurător). Revigorarea și substanțiala manifestare prozastică din acești ani e confirmată, în mod special, de diversitatea modalităților creatoare. Și, cînd afirm aceasta mă refer la ceea ce este **nou**, la ceea ce duce mai departe, istoric-artistic vorbind, epica românească, într-o semnificativă înflorescență a diversificărilor ei. După Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu, autori care au izbutit să filtreze cu alte mijloace, prin esteticul pur, universul rural-magic, ce și-a fixat deja o tradiție în epica noastră interbelică; după orizontul oniric deschis de proza lui D. Țepeneag, Sânziana Pop, Vintilă Ivănceanu, Sorin Titel sau Florin Gabrea; după intelectualismul ferm ori sinuos ostentat în scrierile lui Toma Pavel, Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Mircea Ciobanu sau Mircea Horia Simionescu, asistăm nu mai puțin la persistența artistică, mai bine spus la înalta rezistență, fecundă și edificatoare, a realismului. De la realismul istoricizant al lui Eugen Barbu, din **Princepele**, la realismul actualizant al lui D. R. Popescu, din romanul **F**, ne aflăm, prin urmare, pe o linie vie, puternică, încurajatoare, a unei forme tradiționale profund marcate de estetism — formă în care satira și critica socială sunt ridicate la noi valențe artistice. Și nimic nu poate fi de mai bun augur pentru destinele prozei românești, decît distanța ce separă neo-estetismul realist al lui Eugen Barbu de cel al lui D. R. Popescu, permițînd deopotrivă acea violentă sinteză între realism și oniric, din romanele lui N. Breban.

În acest context general care nu epuizează, prin numele și operele citate aici, un mai larg fenomen de afirmare artistică, iată că, în ce privește realismul, sfîrșitul anului 1969 ne-a impus o nouă operă și un nou autor, ce se situează la nivelul superior al cerințelor romanului nostru de astăzi. E vorba de Petru Popescu și de întreprinderea sa romanescă, intitulată **Prins**.

Valoarea deosebită a cărții de față trebuie stabilită sub mai multe aspecte. Să precizăm astfel, de la bun început, că avem de a face cu o narațiune integrală, fără fisură, a cărei intensitate epică se menține egală de-a lungul celor peste patru sute de pagini, și că avem de a face totodată cu un roman perfect construit, încît fiecare episod e menit să sprijine, la locul său cu grijă ales, edificiul în totalitatea sa, un edificiu epic riguros și lucid conceput, pornind de la o idee pe care autorul știe s-o exploateze și s-o epuizeze în limitele și implicațiile operei ce și-a propus să o realizeze. Acestui rotund epic vibrant și rezonant îi corespunde o scriitură febrilă, suplă, mlădioasă, parcă dintr-un material fin și solid, obținut de creatorul său după o formulă atît de minuțios elaborată încît la nici o încercare să nu dea greș; un stil intelectual firesc și antrenant, urban și analitic, patetic și echilibrat, modern și viu, stăpînit cu atîta abilitate de autor, încît apare ca un instrument de mare precizie, extrem de ușor de mînuit. În sfîrșit, dacă tema romanului este moartea și nici o pagină a cărții nu e mai puțin îmbibată decît alta de această temă gravă și întunecată, marea performanță artistică a lui Petru Popescu o constituie împrejurarea că opera sa se dovedește a fi un înflăcărat imn închinat vieții și valorilor ei multiple. Aș compara, din acest punct de vedere, romanul **Prins** cu operele exemplarului vitalist care a fost Hemingway.

Un tînăr inginer (de-a lungul narațiunii personajul principal va fi numit în permanență „inginerul"), un om obișnuit în sensul pozitiv al cuvîntului, pentru care viața e un dat neproblematic, plenitudinar și comun integrant, află că, atins de o boală incurabilă, mai are doar cîteva luni de trăit. Cuprins de spaimă, prins în vîrtejul crizei acesteia a spaimei de moarte, el întreprinde cu disperare o anchetă asupra morții, care implică, natural, o anchetă asupra sensului vieții: cu mijloacele ce-i stau **lui** la îndemînă, adică inginerului X, omului fără personalitate și fără destin. Printre atîtea episoade, admirabil ordonate și conjugate de autorul romanului, ca o plasă epică iremediabilă, ce formează succesiunea anchetei, gîndurile inginerului asupra vieții și morții sînt consemnate pe o bandă de magnetofon, în cursul unei convorbiri cu prietenul cel mai apropiat. E momentul cel mai primejdios pentru scriitor; căci dacă eroul său este un om comun ale cărui gînduri asupra unor probleme fundamentale nu trebuie să depășească acest nivel de mijloc, totuși, pentru a obține participarea cititorului la grava problematică, ea trebuie pusă în termeni convingători: fără sofisticare, la treapta adîncă a unei trăiri reale; căci prin glasul inginerului, autorul însuși își enunță, la nivelul personajului său, **teoria** profundă a romanului în cauză. Felul în care Petru Popescu a rezolvat dificilul moment epic ne revelă măsura exactă a talentului său de romancier și ne revelează natura acestui talent. Simplitatea și cuviința scriiturii intelectuale ne dau, aici, cheia succesului. Mărturisește, așadar, inginerul: „Unii spun: N-am cunoscut prețul vieții pînă cînd n-am fost amenințat cu moartea. La mine e exact pe dos. Cunoșteam, înainte de a afla că boala mea e mortală, prețul vieții. Acum, viața mi se pare sărăcită de orice valoare. Aș vrea să nu mai mor doar ca să înțeleg iar care e prețul vieții, așa ca înainte. Înainte, viața avea sens. Un sens care unea trecutul și viitorul. Acum mă uit în viața mea — cîtă a fost și cîtă a rămas — și nu găsesc sensuri nici în viitor, nici în trecut. Nu înțeleg nimic, nu mă înțeleg. Viitorul nu există, trecutul se pierde, viața dispare, și atunci nici nu trăiesc, nici nu mor". Ne aflăm la punctul neutral al romanului, în care nici personajul, nici cititorul nu au cum să știe că inginerului îi mai este dat să afle și să trăiască, cu ajutorul tocmai al morții iminente, **sensul**. Și mai departe,: „A trebuit să mor ca să-mi dau seama că de fapt n-am trăit. În clipa de față, nici nu trăiesc, nici nu mor, viața nu e a mea, cum nici moartea nu e a mea. Nu mai exist în fața morții mele. Nu mai exist ca trup, e firesc, dar nu mai exist nici ca univers omenesc, și asta e odios. Îmi pierd identitatea în fața morții, nu mai sînt eu, mă pierd pe mine însumi. Acum mă pipăi cu mîna, mă ciupesc, mă înțep cu un ac, și astfel revin tot la datele corporale, date inferioare, cele mai facile și mai perisabile, ca să mă conving că încă exist. E oribil. Oare cine gîndește în creierul meu, cine se neliniștește acolo, cine se plimbă prin creierul meu în nopți de insomnie, ca într-un turn, și mă zguduie și mă îmbolnăvește cu pașii lui? Să fiu eu acela? Ce dovadă am că gîndul meu și carnea mea sînt una? Moartea le-a despărțit și le-a gonit pe fiecare în altă parte, ca să le poată ucide mai ușor, pe rînd, întîi gîndul, în curînd și carnea". Pentru că **nu filozofează** și pentru că **nu crede**, inginerul e silit să gîndească mereu moartea în termenii vieții: „Simt o stranie solidaritate cu toți cei ce mor, au murit și vor muri pe pămînt. simt cum toți morții trecuți și viitori ai pămîntului sînt frații mei, cum înotăm toți, fără să ne vedem unii pe alții, dar simțindu-ne alături, în ceața atotputernică a morții"; sau: „căzut într-un străfund de miasme, trec prin toate lumile tulburi și ies la suprafață năclăit de nămoluri viscoase. Mă agăț de maluri, urc, umplîndu-mă de sînge și vărsînd pe gură apă rea, ies în focul aerului și aștept chinul purificării. Dar nu se întîmplă nimic. Nările mi se eliberează, ochii mi se deschid, respir, privesc. Dar nu văd o lume reală, respir neant, privesc miraje, nu mă recunosc și horcăi, beat de lipsa de aer, cu ochii pe sfîrșite, apucînd cu mîinile zdrențe de paradis". Astfel, inginerul încearcă să coboare în sine, să ancheteze lăuntric, să se oglindească în conștiința morții sale: „Singur în moartea mea, rătăcit în moartea mea, mă plimb prin ea cu pași șovăitori, golit de gînd și putere. Om prins în moartea lui. Iată propoziția care mă descrie perfect. Om. Moarte. Dar astea se pot înlocui cu sinonime. Sinonimul morții ar fi „nimic". Și sinonimul meu tot ăsta ar fi. Nimic. Nimic prins în nimic. Mi-e groază de moarte. Mi-e nimic de nimic. Mi-a rămas o viață foarte scurtă. Mi-a rămas un nimic foarte scurt. Nimic nu mă scapă de moarte. Nimic nu mă scapă de nimic. Moartea e scîrboasă, indecentă. Nimicul e scîrbos, indecent. Viața e o moarte, moartea e o viață, nimicul e un nimic". Și la nivelul comun, dar real, trăit, al acestei introspecții, ce se topește în masa foșnitoare de evenimente obiective a romanului, autorul organizează, pentru eroul său, ancheta sa din afară, în viața și moartea care se întîmplă clipă de clipă, zi de zi, pe aria orașului mare, care e Bucureștiul anului 1968, cu farmecul și mizeriile locului și anului, cu palpitul concret al spațiului și timpului menite să încapă existența dureros și lent sugrumată a unui om. Primele trei pătrimi ale romanului nu fac însă decît să pregătească, meticulos și bine gradat, pasionantul episod final al dragostei, prin care inginerul își cucerește, luîndu-le în deplina **lui** stăpînire, atît moartea cît și viața sa. Iar această revelație finală a personajului se arată a fi, pînă în cele din urmă o nu mai puțin însemnată pentru noi revelație, în construcția operei. Într-adevăr, dacă de la începutul cărții, curentul continuu al morții se îndreaptă pustiitor în spre sfîrșitul ei, odată ajunși la paginile ultime, descoperim cum un egal de puternic curent al vieții se îndreaptă dinspre acest sfîrșit în spre începutul romanului. Meșteșugul sigur cu care autorul a realizat dubla curgere de curente contrare, ca din împletirea lor subtilă să asigure narațiunii o transparentă și inefabilă coloană vertebrală, încoronează calitățile excepționale dovedite de romancierul Petru Popescu, la acest strălucit debut al său, care îl confirmă dintr-o dată pe planul înalt al epicei românești.

I. NEGOIȚESCU

REDACTORII NOȘTRI DESPRE

film și edituri

(Urmare din pag. 6)

însuși, forțînd propria sa personalitate. Pun însă mîna în foc că nimeni nu moare zicînd ce zice Vuică, dacă nu e perfect cinic, ori Vuică nu este, el are un transcendent, dacă vreți, sau un rai nevăzut, munții, paradisul plin de cabane.

Ca orice tînăr intelectual programatic inteligent, Lucian Pintilie caută vitalitatea în violență. E forma lui, de abuz. Dar despre acest lucru, despre acest exces, provenit dintr-o lipsă, temporară, își va da singur seama, cînd zgomotul și furia vor fi trecut.

Îmi pare rău că situația creată îmi dă peste mînă, nelăsîndu-mă să fiu mai critic cu acest film, cel mai bun, în mod cert, din istoria cinematografiei noastre. Nu spun capodoperă. Ar fi sufocant pentru Lucian Pintilie însuși.

O șansă a capodoperei am crezut că există, la început, văzînd fata care înota în rîu cu umărul înainte, liberă, aparent detașată, din cînd în cînd, doar. săltîndu-și capul din apă, să vadă... Ea trebuie să fie — îmi spusesem naiv — *Marea Ondină*, sora noastră, martora noastră, speranța, asistînd, fluidă, atentă, mirată, zîmbitoare sau încruntată, la ce se petrece.

Regret, regret foarte mult că acest regizor prea inteligent și prea corosiv n-a greșit de astă dată, și nu a fost, măcar o dată, sentimental, în sens bun, și că din acest simbol al existenței, din această zînă posibilă a libertății, (soră cu Vuică) a făcut, — exagerînd furia comică, lăsîndu-se posedat de ea, în loc s-o posede, așa cum ucenicul vrăjitor, necunoscînd formula de oprire, fabrica prea multă sare — o imbecilă.

Față de un artist excepțional, cum e Lucian Pintilie, exigența devine obligație, și, printre atîtea elogii, el, sînt sigur că știe bine acest lucru...

2). Reîmpărțirea administrativă a editurilor este menită să dea un nou impuls operei de tipărire, care a înregistrat în ultimii ani succese frumoase. Sperăm că această divizare a editurilor va aduce în dinamica tipăriturilor un plus de operativitate și de ingeniozitate.

Problema fundamentală rămîne aceea de a ști cum vor fi împăcate cele două criterii: cel comercial și criteriul de cultură. Să nu se înțeleagă cumva greșit că ce se citește și se vinde mai mult e mai vrednic de atenția editurilor — bani să iasă, adică. Nu se poate altfel, marea cultură se face în pierdere (într-o aparentă pierdere) și totul e ca forurile care mînuiesc finanțele să înțeleagă acest lucru, contabilicește mai greu de înțeles.

Desigur că asta nu înseamnă a tipări de-a valma, fără selecție, pentru că nici ce nu se citește mult nu-i totdeauna neapărat și valoros. Totuși, ca să scrii o pagină bună, consumi o sută. Nimeni, nu poate ține locul timpului și istoriei, singurele în măsură a da verdictul fără apel.

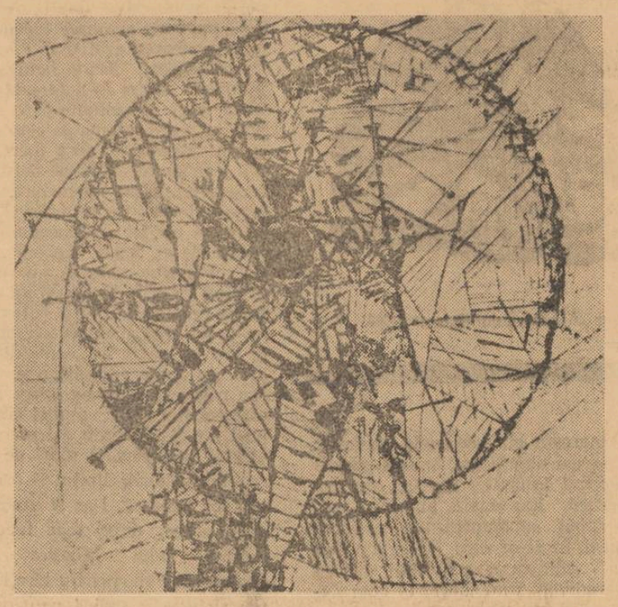

Pictură de MORITA

GRIȘA GHERGHEI

bună ziua

micul meu adăpost
cu sobă de fier
(cu sobă de fier)
ca o treaptă de templu
pe care o piine uriașă
s-a prăbușit
îmi ține treisferturi
din gesturi la cald
și sînt fericit
afară străinul
neregăsindu-se
poartă numele meu
bună ziuă

încet

încet
toate le vom mișca încet
muzica vine de departe
și se așterne ca un praf
pe aerul de trebuință
și respirăm
ca pentru-n dor
al unei vietăți ascunse
aici
în bilele de apă
din care ne reluăm surîsul
încet
în mijlocul acestui farmec
pîndește cea mai veche frunză

innoptase

înnoptase
și noi căutîndu-ne locul
ne-am lăsat umbrele
într-o voie sălbatică
dincolo carnea
înțelegea în sfîrșit
marea bunătate a suliței
și cum se putea ascunde
în spatele ei
binecuvînta împlintarea
copacii loviți
ridicau pînă-n ultimul ram
spaimele trecerii noastre
și lupii urlau de departe
pentru a nu ne rămîne
teama zadarnică

retortă

simt mîinile aproape
ca după renunțare
și-un nasture-n mijlocul străzii
pustii
un nasture gri
se concentrează parcă
să țină-n loc peisajul
depus în forme false
de noapte peste zi

cu noi toți

unde te uiți
sînt aici în haine
atunci eram mic
și fără rușine
semănam cu dumnezeu
apoi au venit nasturii
iubito nasturii
cu noi toți
sînt la fel de buni

adună

adună
fără să crezi adună
blestemul
se-mplinește de la sine
se face deodată
un împrejur al tău
un împrejur
ha ha
un împrejur
hi hi
un împrejur

zob

zob
trimite-ne veste
despre ultimul ciob
cum s-a făcut iarnă pentru el
și ne mai însemnînd nimic
a rămas acolo singur
poate să devină lup

alb

a venit o femeie
cu tocuri înalte
deschide-i mamă
sînt atît de frumos
încît vei fi fericită
că nici n-o cunosc
cele două tablouri din casă
vor mirosi mult timp a parfum
și vecinii vor sta la ferestre
ca niște uitați în haine de seară
și ușa
ah ușa noastră desigur
se va deschide
din ce în ce mai rar
în partea-n care iarba
s-a domolit puțin

cîntec trist

casele erau acolo
sub viața celor care-am rămas
să ne-amintim
vreascuri pentru un foc tîrziu
mult mai tîrziu decît plînsul
celui mai bătrîn dintre veniți
ningea
ca și cum fără voie

VALORI CLASICE

i. heliade rădulescu

„Pentru cei ce se găteau să fie“

Dacă ne uităm la o foaie de titlu a **Curierului Românesc** (de pildă cea de marți, 2 iulie 1829), cu strîmbele ei cirilice, zărim, în dreapta sus, plutind neliniștit înaintea unei căruțe trase de patru telegari, un fel de înger. El va suna probabil dintr-o trîmbiță caraghioasă, pe care o ține deocamdată departe de gură, deoarece privește înapoi, spre **cazna** celui din căruță, spre **efortul** celui ce călărește pe unul din caii atelajului, de parcă ar voi să-i îndemne : mai iute, mai iute, că-i o întreagă lume care așteaptă să citească, să înțeleagă toate cîte le-a încercat „părintele literaturii române“, Ioan Heliade Rădulescu. Acela care, într-un efort supraomenesc și cu totul dincolo de frigorul rațiunii, a căutat să suplinească, prin pluralitate spirituală, lipsa de cultură, a unei epoci întregi.

Răspîndit în toate azimuturile sferei spirituale a vieții, Heliade nu este un literat, un scriitor, un poet. El este un personaj, a per-

Vigneta „Almanahului literar“ 1839

sonalitate marcată cu însemnele geniului, dar și cu cele ale neputinței, în fața gigantismului sarcinii asumate. Sarcina nu era numai gigantică. Era totală, impunea prezența unui spirit atotcuprinzător, temerar pînă la absurd. În acest sens, Heliade a fost providențial. Adîncimea activității sale se măsoară, paradoxal, prin mărimea suprafeței pe care s-a desfășurat.

Contradictoriu, antitetic, chiar „nebun“ uneori (în sensul tenacității cu care descoperă congruențe între cele mai depărtate fenomene), personajul uriaș pe care-l reprezintă Heliade îngemănează opera și viața, cu **toate** fățetele și ascunzișurile lor. Heliade este realist și abscons, limpede și confuz, răutăcios și iubitor, naiv și ironic, tradiționalist și italienizant pînă la nefiresc, naționalist, dar și debitor entuziast față de cultura europeană. Opera lui cuprinde germenii tuturor curentelor ulterioare din literatura noastră.

★

Autodidact „prin forța lucrurilor“ (G. Călinescu), el devine dascălul tuturor. N-avea nici douăzeci de ani cînd se transformă din elev (școală avea, îl putem numi autodidact numai în perspectiva rolului ce avea să-l joace), în ajutorul lui Gheorghe Lazăr la școala de la Sfîntul Sava. Cine știe ?, poate că cele patru zile de chiul petrecute la vîrsta de zece ani, cu **Alexandria,** în podul casei, l-au marcat cu pecetea expansiunii. Numai că țara lui Porus a fost identificată de Heliade cu propria lui țară. Acolo în pod Heliade întocmește prima lui compunere : **Această Carte,** titlu prevestitor. Ciuma îl alungă în sat, apoi mai sus, la stînă, unde „păstorii aveau felurimi de cărți“. Împreună cu ei, micul Heliade citește **Poarta pocăinței, Epistola ce a căzut din cer, Avestița, fata Satanei, Pogorirea Maicii Domnului în iad** și, bineînțeles, **Arghir și Elena** pe care o învață pe dinafară : „cînd ziceam hip-hip la a mea iubită, aveam și biciul în mînă ; plezneam cu dînsul și săream în sus, dar mi-era necaz de ce n-are și biciul meu puterea aceea de farmec“.

Realitatea, însă, tot realitate ! Deși în stilul apocrifelor, noul poet închină primele sale stihuri guturaiului : „O, guturai, guturai, / Mulțumește-te încai / Că te odihnești prin nasuri / Și prin gâturi faci popasuri“. Năstrușnicia în versificare nu-l va mai părăsi : „Muierușca nevăstuică / Ochi de linx, bot de curuică, / Nu sta locului nicicum / O luă papuc la drum“.

Mai ales de drumuri a avut parte Ioan Heliade Rădulescu. De la Tîrgoviște la București, de la București la Grindul Făgărașului, de acolo la Sfîntul Sava, iar apoi, după o perioadă de liniște și creație, drumul pribegiei în urma ocupării Principatelor în septembrie 1848. După 14 ani, la capătul ultimului drum al lui Heliade, Hașdeu rostea : „Heliade s-a luptat cu somnul, s-a luptat cu coșmarul și a învins toate, căci a făcut toate : de la abecedar pînă la filosofie, de la tipografie pînă la teatru, de la gazetă pînă la epopee“. Lupta cu somnul însemna lupta cu somnul unei națiuni împotriva coșmarului fanariot. Nu și lupta cu visul pe care Heliade (și aici stă originalitatea viziunii sale poetice) îl identifică vieții.

Se împlinise un secol de cînd continuitatea literară fusese întreruptă la noi din pricini care nu o priveau. Heliade n-a scris poezie mare nu pentru că n-ar fi putut scrie, ci pentru că nu avea exercițiul scrierii unei poezii pe măsura viziunii sale. Dar frenetica și obsesiva încercare de a reînnoda firul rupt, de a umple lacunele unui patrimoniu necesar, grafomania lui Heliade (care uneori capătă forme nefirești) devine un fenomen demn de interesul urmașilor. Există mari personalități în istoria culturii pentru care grafomania este o condiție, care „curg“ structural, fără încetare, care nu-și pot încheia nestematele decît în ganga unei roce neprețioase. Asemeni unei entități ecologice diverse în unitatea ei, opera lor reprezintă un fel de biocenoză a structurilor create de ei, unde fiecare „individ“ joacă un rol în ansamblu. A nu vedea florile din pricina încîlciturii de ierburi și bălării, a reproșa creatorului acest subetaj, înseamnă a nu-ți da seama că, în acest caz, florile nu se pot ivi decît în „contextul“ întregii pajiști, cu toate formațiunile sale auxiliare dar necesare. Așa ne apare Heliade, căruia exagerările, chiar atunci cînd par ridicole, nu-i pot fi imputate. Să precizăm, totuși că efortul lui uriaș, și plin de neliniști, de a repune treburile limbii și scrisului în ordinea lor firească, l-ar fi absolvit conferindu-i astăzi, după mai bine de un veac, nimbul unui luptător pentru nou, pentru modern, pentru libertate, și nu pentru slobozenie, adică pentru o creație neîmpiedicată, nu pentru una des-împiedicată.

★

Heliade pare un lucid, un ins menit a limpezi apele, a spulbera cețurile. Dar era atît de tulbure, de neconstituită **realitatea** literară românească din acea vreme, încît el o compară cu un somn din care se iese numai în vis : „Eu mă înțeleg mai bine decât oricine și cine o vrea să mă înțeleagă vede curat că poema mea nu este satiră, ci o elegie; că scopul meu nu este să supăr pe nimeni, ci să arăt acest vis lung ce îl numim viață, în care ne chinuim atîta și simțim cîte un năluc de mulțumire și din care ca dintr-un somn greu ne deșteptăm la marginea mormîntului... ăsta e Visul meu și m' aș ținea fericit cînd aș putea să urmez și să desăvîrșesc poemele ce mi-am propus și care își au o legătură între sine ca să facă un tot“. Amic al misterelor și cabalist de coloratură

Vignetă la traducerea lui „Don Juan“ de Lord Byron

francmasonă, Heliade ajunge în comentariul său biblic la vecinătatea dintre nebunie și creație : trinitate universală, emanatism, eoni **sephiroth.** „În acest ton talmudic își desfășoară Heliade trinitățile sale, «deltele»“. (G. Călinescu). Aici, ca și în alte domenii, diletantismul lui Heliade izvorăște din setea de cunoaștere, cu neputință de a fi potolită de firavele izvoare de pe atunci. Heliade are viziunea unei lumi inalterabile, dincolo de bine și de rău, realizabilă numai în vis. „Tot prietenul cel adevărat al meu sau al oricăruia poate să ia parte în Vis și tot vrăjmașul asemenea“. Totul depinde de noi : „De multe ori, în delirul dragostei noastre sau în fericirea sincerității ne scapă cîte o expresie poate covîrșitoare, dar prea potrivită“. Datorită tocmai acestei acțiuni fizice, și nu etice, a cuvintelor, ordinea se poate inversa ca prin farmec : „Dar adesea sântem amăgiți: prietenul se face vrăjmaș și îngerul un drac ; cel care ne iubea acum ne urăște, cel care ne apăra, acum ne gonește după urmă“. Confuzia între sentimente duce la o confuzie între ființe, ba chiar la o ființă confuză. Să transcriem stanița XIII (cifră nenorocoasă), sonetul cheie al poemului lui Heliade, intitulat **Visul :** „Par'că era femee, trăsuri amestecate / Se gâlcevea pe fața-i de nevoiaș bărbat ; / Lungă, lungă, subțire și oase înșârate, / O sprintenă momâe forma grozavu-i stat. / Ochii îi erau negri și-un foc în ei de sînge, / Subt ei un nas lung groaznic umfla fatale nări ; / Gura-i un iad de largă voea cochet a strînge, Scălânbu era'n fața-i, în trupu-i, în mișcări. / Galbenă și uscată Fața-i cea lunguiață / Pînă la urechi buza-i d'ocară'nveninată, / Un rumen de strigoaică'n veci se împrumuta. / Picioare de insectă ce foametea vestește, / În veci nesățioasă cu cinstea se hrănește / Dela strein și rude, făr'a putea-o da“. Ființa descrisă e un amalgam (doar în aparență androgin, în realitate femeie) de atracție și repulsie, de bine și rău, de sens și absurditate. Sonetul ascunde o idee cu totul neobișnuită : că taina lumii, a omului, stă în femeie, în feminitate, în disjuncție, în opoziția pe care principiul feminin o manifestă față de logos. Visul își tot schimbă fața, așa precum își schimbă femeia firea, iar Heliade încearcă desnădejdea sclavului a cărui soartă se află în mîini străine : „Să aibi în veci de față o singură idee ? / Să știi că a ta taină e-n mînă de femee / Și ea să te supue în spate a o purta“. / „Femeia cea ușoară“ (Heliade nu face aici nici un calambur, vrea să spună doar că povara femeii, deși ușoară, e greu de purtat : „Dar greu e s-aibi asupră-ți femeia cea ușoară“) poartă în ea o taină grea : ispita, sexualitatea, clipa misterioasă a procreației. Semeția masculină se revoltă împotriva acestei nedreptăți, dar este în același timp interesată de perpetuarea ei. Impasul nu poate fi anulat decît prin lepădare. Dar, dacă te lepezi de femeie, te lepezi de fericire. Dacă renunți la taină, renunți la adevăr. O singură soluție se întrezărește : „Ce n'aș fi dat să întîmpin știința bărbăției, / Să-mi lumineze viața tovarășă deplin / Cu'ncredorea aceea a nevinovăției / Și al copilărie-mi blândul acel senin !“ Poate fi lesne surprinsă nostalgia poetului pentru copilăria sa, luminată de întîmplarea feerică dintr-o duminică, la poarta bisericii Crețulescului unde un vizitiu citea în gura mare **Alexandria :** „Când m-am oprit și eu, citirea venise dinpreună cu Alecsandru până la Ivantie împărat, unde zice : „mira tebe brate ș. c. 1. Nu mă putui deslipi de acolo ascultând descrierea acelui loc plin de răcoare, de verdeață și adăpat de fântâni cu apă vie. A trebuit să tacă acel om minunat pentru mine (vizitiul zic), ca să fug și eu d'acolo“. Dar n-apucă poetul să guste din acest izvor al tămăduirii, că ajunge implacabil la zidul cel negru la care niciodată nu îndrăznise să se uite : „E poarta veșniciei... și mă deștept din vis“. Visul ia deci sfîrșit o dată cu viața.

Oscilare între cei doi poli ai unei copilării perpetue, cu evadări în taină, cu trăiri împlinite în vis sub stăpînirea primejdioasă a unei feminități paradoxale, retezată nostalgic și pe neașteptate de principiul trecerii, al ultimei schimbări formalizate. Ne aflăm, în definitiv, în fața unei scheme universale, dacă nu a omului deplin, cel puțin a antianimalului, a modului de a rarefia negura biologică. Lucrurile nu sînt spuse cu

> „Leg ca un testament discipolilor mei, de nu voiu putea eu întreprinde și termina această mare și alegorică epopee, să o întreprinză ei(...) Oasele mele vor tresări din mormânt la versurile lor, și sufletul meu plin de urgia divină va deveni muza lor inspiratoare“.

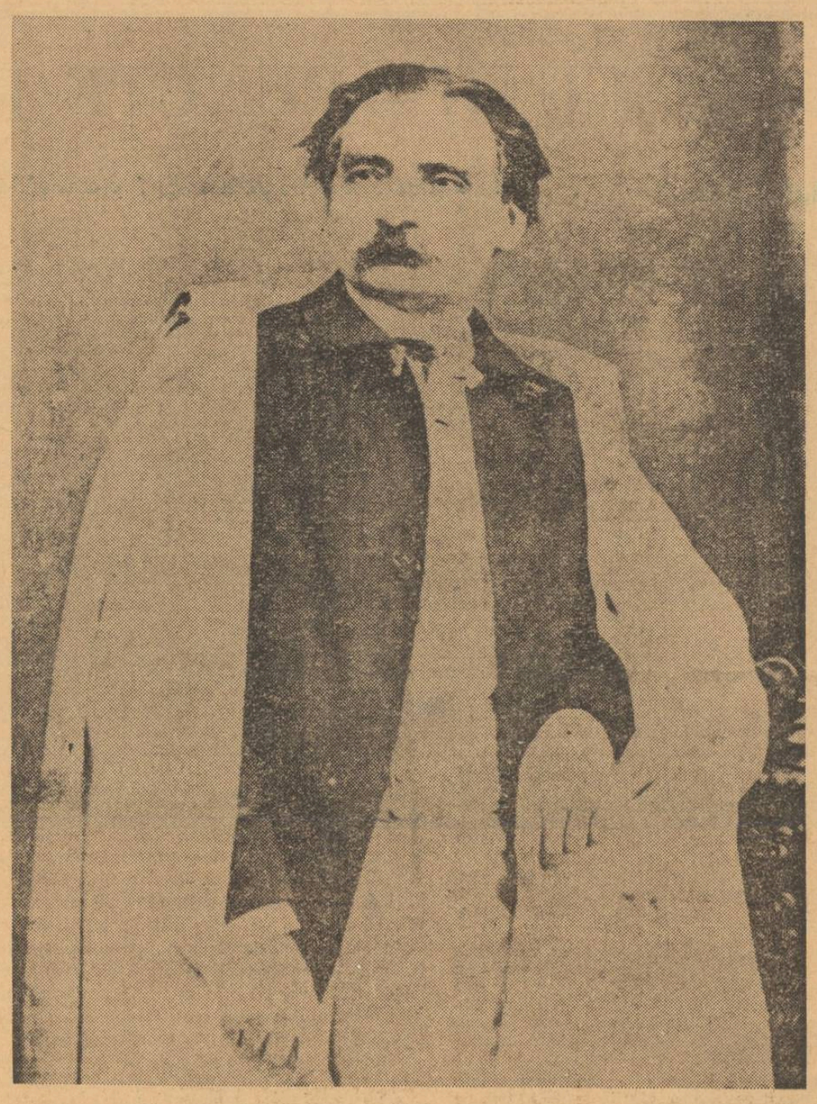

talentul poetic din **Sburătorul.** Dar Heliade se grăbea, cum știm prea bine, iar acest poem, „Visul“, voia să rezume totul.

★

De ce acest conglomerat frenetic care este Ioan Heliade Rădulescu nu se destramă, nu se risipește în părțile lui componente ? Care e secretul ? Plierea voluptuoasă, obsesivă, pe toate scorțoșeniile, pe toate meandrele, pe toate accidentele suprafeței magice pe care o reprezintă lumea : „Așa e lumea asta, fraților, rotundă ca o cismă : când cu botul țuțuiat, când cu gura căscată și cu limba scoasă ; când nouă când veche, când cârpită când spartă ; când pintenată, când scâlciată ; când moțată și lustrată când dată prin pulbere și prin tină ; când cu ciorap de mătase când cu obială ; când cu piciorul gol, când în piciorul boierului, când într-al ciocoiului ; când elastică când scorțoasă și rozătoare de glesne“. Așa este și Heliade. Caleidoscopic și pieritor ca lumea. A pierit ca fumul marea lui autoritate, atît de copleșitoare în epocă. În ultimul deceniu al vieții sale, literatura română s-a dezvoltat paralel, ba uneori chiar împotriva preceptelor sale. Astăzi personalitatea lui reînvie pentru că nu era închistată, nu era liniară, ci cuprinzătoare, paradoxală, mereu nouă. Pentru că el ura „ruginoasele... prejudecăți“. Pentru că, așa cum stă scris în prefața la faimoasa lui **Gramatică,** „toate prefacerile și întocmirile cele bune, ce s-au făcut dela începutul lumii până astăzi, nu s'au așăzat nici pentru cei care au murit nici pentru cei care erau de față, ci pentru cei ce să găteau să fie și pentru cei fiitori“.

Leonid DIMOV

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
5 (405)
Sîmbătă
31 ianuarie 1970
8 pagini — 1 leu

SADOVEANU

întrebare continuă

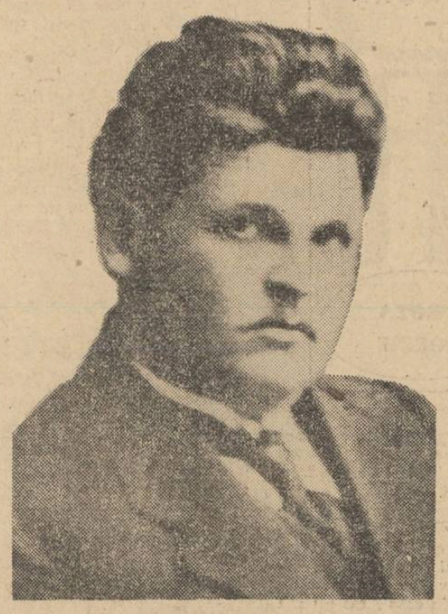

Fotografie din 1913

(Pagina a 2-a,
„Săptămîna literară"
de Miron Cardaș)

Fotografie din 1952

Exilul personajului?

Nu fără o nostalgică invidie îmi reprezint tipul de prozator care se voia demiurg, atît de masiv prezent în romanul secolului al XIX-lea și libertățile sale artistice, neîngrădite de prea multă teorie și speculație exhaustivă în jurul romanului ; creator ambițios de universuri proprii, inconfundabile, crezînd cu virilă ingenuitate în forța charismatică a scrisului și în realitatea obiectivă a personajelor sale, făcînd să se miște cu dezinvoltură împărați și cerșetori, miniștri și curtezane, substituindu-se statelor majore în reproducerea bătăliilor celebre ale vremii și în același timp capabil de-a le vedea cu ochii, nervii și pielea rece-asudată a celui din linia întîia. Netulburat estetic de existența *convenției* (cum nu erau tulburați sau șocați nici cititorii și nici criticii) acest tip de prozator își aroga senin și firesc dreptul la ubicuitate, calitatea de Asmodeu care ridică acoperișurile și pătrunde în intimitatea alcovurilor sau a cabinetelor diplomatice, dreptul la invenție și, decurgînd din asta dreptul la *judecată* morală.

Poate că terenul esențial al mereu reînnoitei lupte între tradiție și inovație (la querelle des anciens et des modernes) în domeniul romanului rămîne totuși acela al convenției ; acceptarea ei ca fatalitate, sau refuzul ei ca servitute. Ceea ce numim „experiență inovatoare a noului roman" se distinge în primul rînd prin refuzul iritat al convenției „caduce", prin negarea programatică a dreptului prozatorului de-a scrie cu toată liniștea : „Într-o frumoasă zi de toamnă a anului 19... la orele cinci ale după amiezii, domnul X, ieși pe ușa masivă a biroului său", — pentru că domnul X nu există, pentru că nu se știe dacă toamna anului 19... a fost frumoasă, cît despre ușa biroului... Dar predilecția programatică pentru unghiul subiectiv nu întîrzie să se transforme ea însăși într-o convenție, mult mai tiranică și în orice caz mult mai limitativă și e de observat cum teoreticienii „noului roman" s-au grăbit să constituie un corp de dogme, deci să *închidă* o experiență care se voia „revoluționară" și dogmofagă. Din fericire proza fiecărei epoci e suficient de vitală ca să refuze, ca un reflex de auto apărare al genului, primatul unei singure direcții cu pretenții de adevăr absolut de imperialism estetic, oricare ar fi această direcție. Romanul, cu toată concurența — reală de data asta — a mijloacelor audio vizuale va continua să trăiască atîta timp cît, în mod cît se poate de simplist spus, oamenii vor mai vrea să citească „istorii", să-și proiecteze destinul personal în alte destine ipotetice, să se cunoască pe sine prin intermediul multiplelor reprezentări posibile ale tipului uman. Așadar, personajul în roman e condamnat oare la exil, sau la disoluție în numele refuzului convenției, al unghiului subiectiv ca unic etalon valabil, al unui autism estetic de natură idealistă ?

Ar însemna să acceptăm în artă — după ce în filozofie marxismul a replicat nu odată zdrobitor — criteriul percepției ca unică sursă a cunoașterii. Nu ca sursă posibilă, necesară, fertilă și niciodată îndeajuns explorată, închisă, ci ca sursă unică, singura stabilă într-un univers al relativităților. Ar însemna în continuare să refuzăm romanului dreptul la sinteza istorică și socială a epocii, să-l limităm doar la caz și excepție (deloc excluse din aria de investigație romanescă, dimpotrivă)...

Trăim o epocă revoluționară, pe toate planurile, de mari mutații dramatice în destinul colectivităților, cu implicații momentane și explosive în conștiință, dar și de perspectivă, ceea ce exclude indiferența, iar pînă la urmă, cu toate evadările posibile, proza unei epoci de asemenea mutații e tributară lor, în sensul cel mai nobil al cuvîntului, ea e silită, într-un fel sau altul, să se interogheze asupra lor, să le judece prin prisma destinelor individuale pe care le propune posterității spre o altă judecată, mai obiectivă și mai senină.

Realizările cele mai notabile ale romanului românesc care și-au propus să reflecteze asupra incidenței destinelor individuale cu istoria (o istorie care, de la război încoace, a erupt în existența fiecăruia fățiș, cu neputință de ignorat) au abordat cu predilecție un anume tip de personaj, poate mai aproape de înțelegerea și de experiența autorilor, cu o evoluție în care se înscrie și evoluția spirituală a creatorilor lor. E vorba de personajul sau „eroul" (termenul a fost atît de mult și de pompos folosit încît am ajuns să-l pronunț cu o oarecare jenă) asupra căruia istoria se exercită ca o fatalitate și — pe o treaptă imediat următoare — ca un catalizator al conștiinței care-l obligă să-și gîndească viața, pentru prima oară și din alt unghi decît cel obișnuit, pasiv, resemnat, sau uneori revoltat individual. Evoluția acestui tip se oprește de obicei în pragul cunoașterii active, sau la limita *acțiunii* pe care i-o va pretinde ca o nouă față a destinului — opțiunea sa.

Mai aproape, cum spuneam de propria noastră traiectorie, acest tip de personaj și-a epuizat în bună măsură, cred eu, valențele în romanul contemporan ; o dată pentru că de la alegerea de la integrarea sa în sistemul de valori ale socialismului (de la „dumirire" cum se spunea demult cu un involuntar humor moșnegăresc) a trecut o bună bucată de timp, apoi pentru că pe planul realității obiective el e concurat de apariția unui alt tip uman, cel căruia revoluția îi pune în față responsabilitatea și pentru altceva, mai ales pentru altceva, de cît propriul său destin.

Cele mai palide figuri pe care le-a creat (deși termenul de fabricat ar fi mai la locul lui, mai exact) romanul românesc în acești ani de transformare multiplă și complexă, sînt tocmai ale acestui personaj al omului care exercită *puterea*, nu ca mijloc de distrugere a lui și de alienare a celorlalți, ci pentru refacerea acelei unități spirituale a omului grav mutilată de barierele proprietății, pentru nașterea, dureroasă uneori ca orice naștere, a unui tip superior de fraternitate virilă.

Botezat, într-o epocă de manicheism estetic, „erou pozitiv" considerat în mod programatic drept parangon al tuturor virtuților, dar ferit cu grije și cu naive încercări „umanizatoare" de pecetea ascetismului (ca și cum n-ar fi existat și revoluționari ascetici, ca să nu amintesc decît pe Robespierre) el era omul fără frămîntări, într-o epocă frămîntată și printre oameni frămîntați, ca și cum exercitarea *conștientă* a puterii, în numele unei viziuni despre lume, ar aduce în mod automat un fel de superioară seninătate, sentențios și distant din cauza anemiei dogmatice, tipul revoluționarului, pe care Engels îl vedea sortit celei mai exaltante *aventuri*, a apărut în literatură (și nu numai la noi !) văduvit în mod paradoxal de ineditul existenței sale.

În reflectarea încleștărilor sociale el era privit din *afară* și în cel mai fericit caz prin optica celor asupra cărora se exercita acțiunea sa, cu un fel de distantă înțelegere și de obicei uscăciunea și necarnalitatea lui estetică era răscumpărată printr-o moarte eroică, ca și cum cucerirea puterii ar fi însemnat în primul rînd un lung șir de martiragii sîngeroase.

Puține, foarte puține sînt romanele (și nu numai la noi !) în care evenimentele, conflictele, destinul să fie privite *dinăuntrul* universului sufletesc al celor ce sînt convinși că acționează în sensul istoriei, al necesității, al omului care se simte responsabil nu numai de succesul acțiunii revoluționare, ci și de puritatea ei, de imaginea acțiunii revoluționare în conștiința celorlalți. Puterea ca orice sferă de activitate umană cunoaște și împlinirea și eșecul și perseverența și oboseala și ciocnirea caracterelor și temperamentelor, dar parcă o stranie timiditate frînează în romanul contemporan abordarea lor. („Timiditate" e un termen eufemistic, pentru că nu e vorba de așa ceva, ci de o serie de *prejudecăți* exterioare actului artistic, cunoașterii și experienței scriitorului preocupat de această zonă de raporturi între om și istorie).

Cum aceste „prejudecăți" nu sînt numai rezultatul unor atitudini subiective, a unor limitări intelectuale și filozofice și nici niște norme inhibitorii ci, au un caracter mult mai complex și în orice caz istoric-evolutiv, îmi propun să mă opresc mai pe larg asupra lor în perspectiva unei proze angajate, pe care mulți o simțim ca pe o necesitate obiectivă a culturii socialiste, o proclamăm în intenții cu toată sinceritatea și care, ca să existe, necesită un climat de abordare deschisă a problemelor spinoase, sau — cum e și cazul — numai considerate ca atare.

Titus POPOVICI

ÎN CELELALTE PAGINI

Despre arta conversației și miracolul tăcerii de Teodor Mazilu

Versuri și proză de cei mai tineri autori

Poșta redacției de Fănuș Neagu și Cezar Baltag

Redactorii noștri despre: debutanții revistei

Eugen Ionescu la Academia franceză

„Reîmprospătarea permanentului"

Cînd Sartre refuză Premiul Nobel, cînd pe Beckett îl obosește să meargă la Stockholm și să strîngă convențional mîna regelui Suediei, faptul că Eugen Ionescu a candidat, și nu fără succes, la unul dintre cele patruzeci de locuri ale vechii Academii franceze, îmi apare ca expresia unei atitudini de modestie : modestie lucidă, secret polemică poate, dar nu mai puțin modestie. A-ți accepta propria celebritate ca pe un anonimat, a lăsa numele să ți se piardă, fie și în renume, și a face, în aceste împrejurări, nu altceva decît s-ar *cuveni* să faci, rămînînd mereu tu însuți, — iată marea dificultate pe care Eugen Ionescu a trebuit s-o înfrunte mai de mult.

Alegerea lui la Academia franceză a făcut oarecare senzație. O trădare a idealurilor subversive ale avangardei, vor fi socotit ortodocșii inconformismului. Dimpotrivă, o respingere a inconformismului terorist, și-n fond atît de... conformist al aceleiași avangarde, devenită mai „respectabilă" decît orice academie, — vor fi gîndit alții. La urma urmelor, se poate specula și-ntr-o direcție și-n alta cu argumente la fel de solide și de zadarnice. Alternativa însăși mi se pare absurdă.

Prezența lui Eugen Ionescu la Academia franceză poate scandaliza într-un singur punct de vedere : acela al firescului ei. Căci arta lui, contrar aparențelor, este clasică, animată de spiritul profund al clasicismului : o căutare a permanentului. Pozițiile și opozițiile avangardei nu i-au apărut niciodată decît ca mijloace ale unei restituții, adevărata ei țintă situîndu-se dincolo de iluzoria și efemera noutate. În acest sens gîndul autorului *Scaunelor* e cît se poate de limpede : „Avangarda— scrie el—fiind, bineînțeles revoluționară, ea a fost și continuă să fie pînă astăzi, ca cele mai multe evenimente revoluționare, o reîntoarcere, o restituție. Schimbarea nu e decît aparentă : aceastăaparență are însă o însemnătate enormă, căci ea este cea care permite (orin și dincolo de nou) revalorizarea, reîmprospătarea permanentului".

Pe deplin firească, alegerea lui Eugen Ionescu la Academia franceză e nu mai puțin un *eveniment* : sînt domenii în care firescul e la fel de rar, de paradoxal, precum bunul simț în lumea noastră cea de toate zilele. Enormitatea e normă de mult mai multe ori decît ne închipuim — și e unul dintre meritele chiar ale lui Eugen Ionescu de a ne fi atras atenția asupra acestui lucru : absurdul lui are, implicit, caracterul unui elogiu al firescului și-al măsurii.

Matei CĂLINESCU

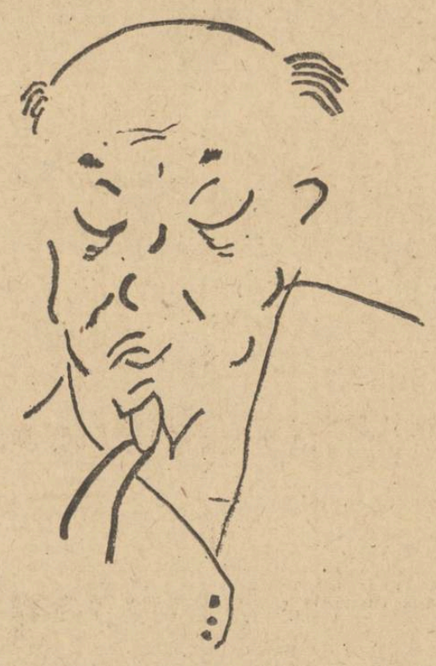

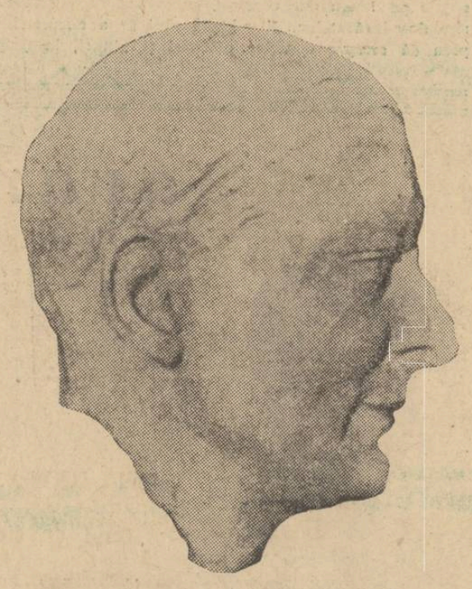

două cuartete

de T. S. Eliot

(Pagina a 8-a)

avantpremieră editorială

SANDA MOVILĂ

„Viața în oglinzi"

În colecția „Romane de ieri și de azi".

N. RĂDULESCU-LEMNARU

„Povestea caporalului Filip"

Nuvele. Ed. „Mihai Eminescu".

OVIDIU GENARU

„Week-end în oraș"

Roman E.P.L.

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ

de Miron Cardaș

SADOVEANU — ÎNTREBARE CONTINUĂ

Cîntecul amintirii • Bordeienii • Cocostîrcul albastru

In ciuda „atențiilor" cu care sînt în general, înconjurați clasicii, Sadoveanu nu trece azi drept un scriitor „modern" — dovadă „corecțiile" care se aduc cu diverse ocazii scrierilor sale. N-aș numi-o pe cea mai recentă, fiind, la urma urmelor, extraliterară dar aș aminti, de pildă, frecvența comparării cu literatura americană, comparație, care oricît de binevoitoare ar fi, lasă să se întrevadă, dacă nu chiar un complex, cel puțin nevoia comentatorilor de a-l readuce pe scriitor în atenția publicului prin raportarea la o autoritate „modernă". Greșeala provine de acolo că se consideră ne-actuală opera, cînd, de fapt, ne-actuală este (devine) lectura. Oricum, o pauză în receptarea operei sadoveniene se poate observa și cele trei categorii de receptori — scriitorii, critica, cititorii — o înregistrează în mod diferit. La nivelul criticii, pauza este resimțită printr-o insuficientă distanțare de operă (care nu permite încă o viziune de ansamblu) precum și printr-o vasalitate exagerată față de primii și, totodată, cei mai competenți exegeți. La nivelul cititorului, pauza de receptare implică, cel mai adesea, un fenomen de uzură datorat în mare parte manualelor ori diferitelor comentarii popularizatoare. Cît privește scriitorii, sub aspectul înnodării unei tradiții, sub aspectul continuității unei direcții, ni se pare simptomatică, în special, lipsa de prozeliți, inexplicabilă altfel decît prin neîncrederea în viabilitatea formulei sadoveniene. „Invazia" „noului roman" căreia mai ales autorii tineri, nefixați nu i-au rezistat, ar putea fi o explicație. În orice caz, fără a intenționa incriminarea vreunei formule, vom spune, totuși, că în proza românească, Sadoveanu este de-acum nu numai „un reprezentant de seamă" dar și un reper, un punct fix la care autorii trebuie să se raporteze. Tăcerile care se așternă, însă, din cînd în cînd peste scriitorii mari (atunci cînd nu se datorează unor împrejurări extraliterare) sînt, mai întotdeauna, fertile și prielnice „redescoperirilor". Redusă, în ultimă instanță, la o chestiune de „sincronizare", orice „redescoperire" presupune în mod necesar confruntarea operei cu timpul și, în acest sens, fiecare timp solicită altfel opera. Îi pune alte întrebări, caută și așteaptă de la ea alte răspunsuri. Iar trăinicia unei opere tocmai în aceasta se vădește : în capacitatea ei de a se pune în acord cu timpul lectorului, de a putea fi mereu „redescoperită".

* * *

O reeditare recentă, cuprinzînd **Cîntecul amintirii, Bordeienii** și **Cocostîrcul albastru** ne prilejuiește rememorarea unor scrieri intrate de mult în atenția criticii, precum **Haia Sanis, Bulboana lui Vălinaș** dar și a altora, „citate" mai rar, dată fiind vastitatea operei sadoveniene.

În **Haia Sanis** s-a văzut mai ales o dramă de ghetto. Fata „jupitorului" Leiba rîvnește nu doar la dragostea lui Ștefan Bucșan dar, prin el, și la o altă soartă, — „soarta altor femei din alt neam; mai libere, mai respectate și mai scutite de griji". Asemeni ei, Beti Avramovici oftează după nu „domnișor subțirel, care era subprefect" și avea legături cu „lumea bună", după cum tinerii cartierului iau drumul pribegiei spre Hamburgul de unde se întinde oceanul nemărginit" sau visează numai, în zilele de sărbătoare, la „țara aceea îndepărtată, la pămîntul făgăduinții, unde banul se cîștigă ușor și unde te poți îmbogăți". Dar destinul Haiei nu face decît să-l repete pe cel al Tudoriței, după cum mahalaua evreiască își găsește un corespondent în „rezervația" bordeienilor și, sub acest aspect, ghetto-ul capătă valoare de simbol. Broscăria e mai mult decît un cartier ; e o condiție. Tudorița încearcă cea dintîi s-o depășească : „Și rămînea singură după îmbrățișările lui Ștefan, visînd la o căsuță în marginea tîrgului, la o grădină, și la gospodăria curată în care va munci ca o roabă, — cînd va fi și ea în rînd cu lumea, cu copilul ei, cu toate ale ei, fără grija nimănui, închizîndu-se în puținul ei și căutînd să fie fericită cu cît de puțin". Eșecul ei n-o înspăimîntă, însă, pe Haia, care reface drumul Tudoriței cu și mai multă îndîrjire. Dragostea implică, și în acest caz, fuga, plecarea „în lume" : „Într-o zi are să-mi spună el : Hai cu mine în lume ! Atunci am să las totul s-am să mă duc.. Au mai făcut așa și altele, înaintea mea !" Dacă, însă, Tudorița și Haia aspiră doar să-și depășească condiția, Ștefan Bucșan este cel care reușește, fără ca prin aceasta tentativa lui să aibă urmări mai puțin tragice. „Înalta învățătură a vieții" pe care o dobîndește tînărul practicant în Grefă, face din el un infirm, un mutilat spiritual cu o existență de automat : ziua — la tribunal (îndurînd „o privire batjocoritoare de la unul mai tare decît el" și „aruncînd... o privire de ură spre cel umilit"), seara — la cafenea ori prin hudițele strîmte și întunecoase, în căutarea unor iubiri trecătoare. Aparținînd cîndva Broscăriei, Bucșan a devenit acum un „străin" despărțit de Haia nu numai prin „lege" dar și prin condiție. De altfel, și tentativa Haiei de a-și depăși condiția se dezvoltă pe un fond de înstrăinare progresivă. Mai întîi ea refuză căsătoria plănuită de Leiba. Motivele sînt încă cețoase, gestul e instinctiv : „Mie nu-mi trebuie nuntă încă... Logodnicul meu a murit. Nici măcar nu l-am cunoscut și a murit". Urmează apoi adevărata înstrăinare — de sărbătorile neamului, de cărțile din care citea Sanis, de templul în care se ruga — cînd Haia,cu ochii goi, de „nebună", privește „viața care se mișcă în jurul ei". Dragostea Tudoriței, romînca pripășită într-un cartier evreiesc, evoluează, și ea, pe un fond de înstrăinare și izolare alimentat de cărțile și tablourile cu povești de dragoste, cumpărate din iarmaroc : „Aici arată cum istorisește maurul Desdemonei, vitejiile lui... Acolo-i Romeo și Julieta... „amanții nenorociți"...

* * *

Spuneam mai înainte că se poate stabili o corespondență între mahalaua evreiască și moșia boierului Jorj Avrămeanu. Și aici, avem de-a face cu un spațiu — simbol, cu un spațiu-condiție. Bordeienii sînt un alt „popor sărac" locuind o altă periferie a societății : „În pămînturile tinere pe care le desfunda, cu oameni de aceștia de strînsură lucra. Cu ei își înmulțea turmele de vite, cu ei făcea grîul pe care îl trimitea la Galați. Într-un ținut de margine, pustiu, trebuia să se mulțămească cu brațe de muncă. De unde veneau aceste brațe, ale cui erau, — știa că nu trebuie să întrebe. La ce i-ar fi folosit ? Aici nu era țară regulată. Aici el era stăpîn. Pînă la orașe și pînă la țara civilizată era departe. Aici era undeva, „la cîmp". Niță Lepădatu e un „golan", Sandu Faliboga a venit la moșie fugărit de călărași și, în general, toți bordeienii au un trecut mai mult sau mai puțin tulbure care explică fixarea lor în această pustietate „la lărgime". Dar și aici, ca și în Broscărie se visează la o „Americă", la o plecare. Niță îi povestește Marghioliței despre niște tîrguri mari „de umblai prin ele două zile și nu le dai de capăt", despre morile care merg cu „mașini de foc" și despre „un fel de căruțe care umblă cu mașini și pe ploaie și pe ninsoare... da' repede grozav" numite „trinuri". Faliboga ar vrea să fugă, și el, de iarnă, ca boierul, în „țara talienilor" adică „tocmai la capătul pămîntului, acolo unde se duc rîndunelele și cocoarele". Moș Irimia Izdrail îl îndeamnă pe Niță să cutreiere lumea cît mai e tînăr : „Da' eu ți-oi-spune că-i păcat cine nu vede lume multă și mîndreța tîrgurilor. Măcar în tinerețea lui să le vadă. Eu de la unii și de la alții am auzit că acuma umblă și-un fel de căruțe cu foc... Și sînt case mari cu trei și patru rînduri. Și cum umblă oamenii la noi, în iarmaroc la Săveni, așa umblă acolo și zi și noapte".

Un personaj ciudat e vătaful Sandu Faliboga — „om uscat, cu gîtul lung și cu ochii arzînd sub frunte ca în două văgăuni negre. Își încolăcea harapnicul pe după gît și rîdea, cu gura știrbă de doi dinți de sus". De unde-i de loc, nimeni nu știe și Faliboga însuși pare înclinat să întrețină în jurul său un mister amestecat cu faima de cel mai aprig „zăvod" al stăpînului : „Eu în vremea mea, măi băiețe, am făcut multe !... Măi, eu am fost om strașnic în vremea mea... Noi în vremea noastră am avut meserie cu primejdie... „Mihalache Prescurie crede că a scăpat de la ocnă și, într-o seară, la o ulcică de rachiu, Sandu se mărturisește arătînd că, într-adevăr, a fost hoț de cai („Mulți cai am furat noi l-am pretăcut...") și că fugind de la închisoare s-a făcut „slujbaș cu credință" la boierul Jorj. Dar Faliboga e un „pidosnic", e „ca un cal de pustie" și, cînd vede înmulțindu-se oamenii și schimbîndu-se stăpînii, trece Prutul împreună cu Iana pierzîndu-și pentru totdeauna urma : „S-au dus cine știe unde... Ca de-o urmă de pasăre — nimica nu s-a mai aflat de ei..."

De altfel, hoțul este unul din elementele definitorii ale zonelor despopulate, ale pustietăților și, chiar dacă nu apare întotdeauna, prezența lui este întreținută prin spaimă și teroare. În „nopțile oarbe", Leibuca Leizer din **Bulboana lui Vălinaș** „tresare cu groază și cutremur și i se bate inima, pentru că banii care țicură neîntrerupt în tejghea știe el că pot deștepta patimi sîngeroase..." La hanul lui Coltun, ascuns pe un vîrf de deal între păduri de fag, a fost odată o întîmplare cu hoți. De fapt, „au fost și atîția, că de aceea rămăsese hanul pustiu..."

O excepțională „întîmplare cu hoți" găsim înserată în **Cocostîrcul albastru** — povestea „robului lui Dumnezeu Iancu carele a fost hoț iertat anul 1842 iulie 9". În drum spre Schitul Măgurii, un grup de excursioniști găsește o cruce strîmbă, cu literele mîncate de vremi pe care profesorul încearcă zadarnic să le citească. Călăuza, crezînd că „are datoria să deie deslușiri" spune povestea celui de sub cruce, un anume Iancu-hoț. Vestit pentru ticăloșiile sale, Iancu are într-o zi „o îndrăzneală mai mare decît toate" plănuind să-l jefuiască chiar pe „mitropolitul cel mare de Eș". Și prefăcîndu-se el mort, îl trimite pe un cioban ce-i era tovarăș să iasă în calea mitropolitului și să-i ceară bani pentru slujbe și pomeni, ei fiind „săraci și lipsiți pe această lume". Mitropolitul pleacînd în cele din urmă, ciobanul dă să-l scoale pe Iancu dar constată cu groază că acesta murise de-adevăratelea. „Partida feminină" a excursiei nu prea dă crezare spuselor călăuzei și atunci, la șoapta magică a acestuia, îi se arată „semn" cu negură și tunet iar profesorul dezleagă în piatră numele lui Iancu „carele a fost hoț".

* * *

O temă fundamentală a prozei sadoveniene se încheagă în jurul „întîmplărilor cu **dragoste**". Pasiunea e puternică, violentă ; ea se desfășoară cu repeziciune precipitîndu-se spre un final dramatic care, mai ales în povestirile din tinerețe ale autorului, reclamă crima, „omorul". Irina Dăscălului se iubește cu Axîntel dar „în cîșlegile de toamnă", cînd acesta e cu oile, Irina e dată după Alvanit. Aflînd că nu-i e „cu credință", Alvanitul o ucide cu hangerul, fiind la rîndul lui „fulgerat de Axinte" **(Cîntecul amintirii)**. Ileana lui Chirilă „a făcut moarte de om" ucigîndu-și bărbatul cu toporul **(Cocostîrcul albastru)**, în timp ce Cristina îl omoară pe Alexa cu „furca cu trei coarne". La **Bulboana lui Vălinaș**, pîntecele a doi rivali se ciocnesc iar „către seară, apa lepădă mai la vale de Bulboană leșul domnului Matelaș". În ciclul **Cîntecul amintirii** găsim o povestire — **Faceri de bine,** puțin „tipică" prozei sadoveniene și, printre altele, e de văzut aici și specificul crimei. Dar să spunem mai întîi că eroina povestirii, Marghioala lui Cătănuță, e merăriță — ocupație, după cîte ne amintim, neobișnuită în proza lui Sadoveanu. Apoi, după cum s-a observat, asemeni Marei lui Slavici, strînge și dă bani cu camătă țintind îmbogățirea : „Toată ziua umbla prin tîrg cu panerele și cu cîntarul, de vindea mere ; după amiaza, cîteodată, cînd bătea soarele, se cinchea la un colț și dormita... nu se gîndea la nimic, decît la negustoria ei și la gologanii ei... banii au sporit din zi în zi. A prins a da cu împrumut. Tot mai mult era ademenită de argint. O dorință îi creștea în suflet : să strîngă, să strîngă !" Neavînd, însă, copii ca Mara, Marghioala înfiază o nepoată. Aceasta, împreună cu soțul — Neculai Andronescu, îi pîndește banii și, cu gîndul la moștenirea care s-ar putea risipi cei doi o terorizează pe bătrînă. În urma unui schimb violent de cuvinte Andronescu o bate crunt și Marghioala într-un ultim și suprem efort, îi sfărîmă „tîmpla" cu fierul de călcat. Crima e total „nesadoveniană" începînd cu mobilul și terminînd cu acel fier de călcat, mai aproape de sîrma de rufe a lui Rebreanu decît de baltagul, hangerul, furca ori toporul lui Sadoveanu ; și se va observa, de pildă, evoluția conceptului de crimă ca act justițiar de la Marghioala lui Cătănuță la Vitoria Lipan (și, implicit, rafinarea artei scriitorului).

Cîteva povestiri precum **Prisaca de altădată, Drum la moș Anania, Într-o poiană, Ianoș Năzdrăvan** prefigurează literatura **Dumbrăvii minunate** și a **Împărăției apelor,** cu acel dialog continuu — cu subtext filozofic ca în vechile, dar mereu căutatele cărți ale lumii — „dintre om și natura înconjurătoare". În noaptea de Anul Nou, moș Vasile dă în grădină peste niște iepuri și iepurii îl roagă așa : „Apoi, moșule, noi sîntem niște băieți săraci, vai de capul nostru... Ne alungă oamenii, și cîinii, și vulpile, și lupii, din toate părțile... O leacă de cojocel avem și noi și pe-acela ni-l iau... Parcă nu mai pot încăpea pe lume de răul nostru... Ne-am gîndit și noi, moșule, să ne dai voie să iernăm în grădina asta"... Umorul e fin ca și desenul lumii adusă în povestire. Soldatul Vasile și calul Vasilică conversează zilnic pe tema ovăzului și a tesălatului, în timp ce o barză își trimite „moșneagul" în căutarea unei privighetori care să aline suferințele Anișoarei. Bătrînul Anania îndeamnă vînătorii pe cărări greșite pentru a salva animalele din bătaia puștii. Trecerea, pare imperceptibilă de la umorul și desenul fin, de la sentimentul delicat de duioșie la fabulos. Să amintim modul „obișnuit" cum se desfășoară poveștile vînătorești cu calul fără șplină, cu cerbul alergat de cîini pînă-n șoseaua Neamțului, cu lupii mîncați de porci... Fantezia e debordantă, realitatea urcă totdeauna în enormul „vis sadovenian" : — „Eu am văzut rîși... urmă pădurarul... dar îs rari. Dacă se întîmplă de față lupoaica șase cățel, apoi pe unul îl leapădă... Și — apoi acela, orfan, rătăcește, se suie prin coclauri și singurătăți și se face ris..

— Iată un lucru de mirare și foarte adevărat ! strigă cu pătrundere pușcașul meu. Dumneata, Cucoane, poate nu-l crezi..."

ION TOMESCU : Am primit schița „Unelte de bărbierit", am citit-o, e complet lipsită de haz, dar nu face nimic, aștept să-mi mai trimiți una, care să se cheme, eventual, Instrumente agricole. Reții fraza : „Curățirea anotimpurilor intră, mai ales de Paști, în grija gospodinelor". Cînd te-apuci de scris e bine să știi că nu poți da cu bidineaua (unealtă) peste paginile gramaticii (instrument de lucru absolut necesar oricărui scriitor).

S. ACRATIF : Bucata „Peisaj de toamnă", scrisă aplecat pe o foaie albastră, cu titlul desenat, e un lamento cu aripi lirice. Zici : „Pomii, goliți de vestmîntul lor, imploră cu brațele lor caracatice cerul... Triunghiul solar crește, crește, destramă cupola astrală, o nimicește. Minunăția tabloului te ametește..." și vezi cercuri negre, negre și te izbești cu capul de felinar și-ți faci un cucui și... parcă tot mai bine e iarna... frig, frig, da'măcar nu ne intră licuricii în ochi ! N-am dreptate ?

ION VASILE : Schița „Turta" (titlul te alungă de la lectură), bine construită ; subiectul, interesant ; finalul coboară și se topește într-o undă de vulgaritate. Remarc cu dosebită plăcere că ai spirit de observație, ochi și ureche de pro-

zator, distingi amănuntul, mai cu seamă pe cel nearătat cu degetul, și-l plantezi în frază cu dezinvoltură. Cuvîntul e un focar al surprizelor — și trebuie să ai grijă cum te apropii de el. E curios, dar îmi pare că uneori te apropii cu biciul de anumite cuvinte. Ce să înțeleg din asta ? Că nu știi prea bine să le aduni laolaltă ? Sau, poate, îți închipui că în felul acesta creezi o atmosferă dură, bărbătească? Te rog să-mi trimiți și alte povestiri și într-o zi să treci pe la redacția noastră.

C. BRÎNDUȘOIU : Practici un fel de beție a cuvintelor care n-are aproape nimic comun cu literatura sau cu filozofia. Citez din „Repetiția" : „...Repetăm pînă la el. Pînă la supliciu. Gestul domnului poartă amprenta unui mister. Ele se transformă. Ele numai sînt. Ele sînt el. Ele se caută. Mesajul se coase cu nescrisa ce tulbură". Acasă pe rînd, se repetă... Să repetăm repetiția". Sau din „Dogma" : „Fiecare om cu viața sa. Fiecare scoică cu moalele ei... Femeia e dogma bărbatului. Linia e dogma drumului. Trupul e dogma ființei. Și cîte dogme or mai fi !" Știi ceva, cînd îți vine să faci chestii de-astea, ciupește-te de obraz să fii sigur că exiști. Și dacă simți durere, rotește-te într-un picior pînă devii dogma titirezului.

PETRE MIRCEA : Ce părere pot avea, Petre Mircea, în fața unor rînduri cu noroiul fierbînd în ele ? Am părerea că le-ai cules de pe vreun perete de latrină. Și, ca să nu fiu învinuit de brutalitate, înșir cîteva : „Femeia, domnilor, e un abces murdar / De poftе hăituind un trup venal / E un abces în care se agită / Trei mii de viermi cu aripi de elitră /.. Domnilor, femeia se vinde și pe chibrită..."

PAVEL COSMIN : „Noaptea" — o schiță corectă, cuprinzînd de toate, și dragoste, și fugă de moarte, și pilde de urmat în viață și greșeli de ortografie etc. Vrei într-adevăr să spui tot ceea ce gîndești despre lume în cadrul a 3—4 pagini desprinse dintr-un caiet de matematici ? Trimite-mi momente. Dar nu despre femeile lui Modigliani sau Renoir, ci, să zicem, despre o fată de care ți-e dor și nu vine, despre durerea aceea pe care o simți cînd stai în lumina drumului și crezi mereu că fata va veni.

Fănuș NEAGU

MICROPLURIDOCTUS DUCIPAL — București. *Cearta dv. cu o „ingrată pipotă de catifea" nu-mi pare a avea vre-o tangență cu poezia.*

MATEI PAMFILIA — Tekirghiol. *Conversații de dragoste, de o juvenilă prețiozitate : „Tîrziu mi-am dat seama / Că privirile tale sufereau / de maladia ierburilor arse / într-un inevitabil incendiu / al simțurilor". Cam atît.*

C. VASILE — Constanța. „Tu departe azi de mine / Ești plecată draga mea / Eu tot mă gîndesc la tine / Vreau să-mi fi alături / / Să-ți aud deștepte fraze / compuse în stil secret / Eu să fac din ele strofe / Și să mă numesc poet".
Diviziunea muncii, care va să zică. Și drepturile de autor cine le încasează ?

PEDRO-BONNEL — Băilești. *Poezia „Drumurile" nu mi-a displăcut. Mai trimiteți.*

PENEACĂ MIHAI — București. *„Poezii am publicat una singură dar nici aceea nu mi-a apărut". Dacă e așa, de ce, nu considerați că le-ați publicat pe toate ? Inclusiv acelea pe care mi le-ați trimis mie.*

DUMITRU SĂNDEI — București. *Sentimentele dv. vă aparțin și prin urmare le respect. Cîtă vreme însă le căutați o expresie literară și rodul acestei căutări mi-l încredințați mie cu titlu de poezie, eu sînt dator să verific justificarea lor artistică, nu cea pur și simplu omenească. Această distincție este elementară și absolut necesară oricărui dialog despre artă.*

AUREL ȘTEFĂNESCU — Jibou. *Sînteți pus pe fapte mari :* „Voi smulge odată aureola / din coiful peleianului. Aheul / Și vom urla ! / ... Și toți vor plînge ! / Noi vom urla / ca doi frați gemeni / ne vom iubi, ne vom uri / Și-eivor plînge". *Deci, asta era ? Nu văd însă de ce trebuie să-l lăsați pe Ahile fără coif, pentru atîta lucru. A, pricep vreți să-l faceți și pe el să plîngă. Se lasă greu. Atenție numai, să nu-l atingeți la călcîi. Se spune că e foarte sensibil.*

UDREA ION — Pitești. *Versuri de călindar antonpanesc :* „Boala cînd intră în oase / Nu îmi aduce foloase / Nu mă aflu în stare bună / Cînd mă simt cu ea împreună / Și n-are dureri miloase / Să trăiesc, să mă mai lase".

Cezar BALTAG

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI IN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

avantpremieră editorială

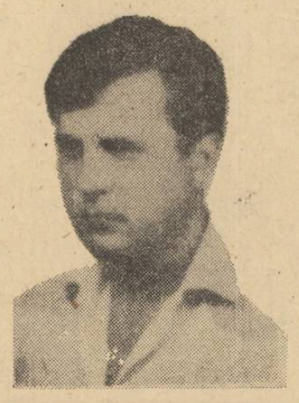

EUGEN ZEHAN

„Cerul de dincolo"

Nuvele E.P.L.

ION GRECEA

„Moartea Ieheiei"

Roman. Ediția a II-a Editura militară

I. C. BUTNARU

„Din carnetul unei maimuțe"

Nuvele. E.P.L.

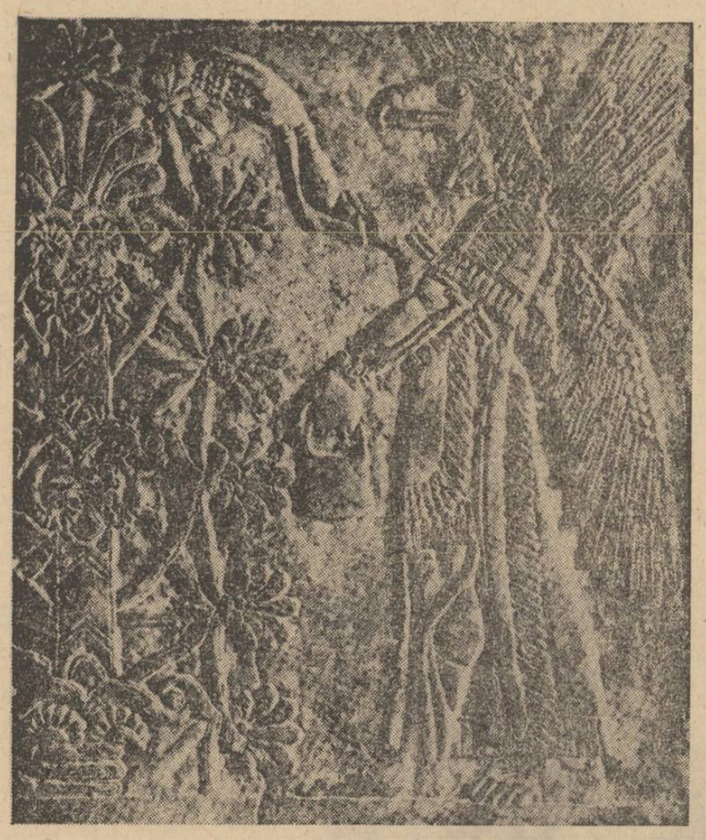

Basorelief — sec. IX î.e.n. (Nimrud-Kalah)

GHEORGHE TOMOZEI

Sonet

Se-ngăduie în cuib de transparențe
uitarea în flacoane să se-nchidă,
încuie amintirea, crisalidă,
aripi decolorate de esențe.

Se sapă pașii timpului în cridă.
Cu sboruri frînte și cu vechi cadențe
desfoliindu-se, în reverențe,
oglinzi se sparg în casa-nzăpezită.

Timpul pierdut se rupe din piroane,
înghețul sparge clipele-n flacoane
și-n clipa simultană le revarsă.

Sînt una, devenirea și trecutul
cu ieri, cu niciodată, și sărutul
unei năluci îți arde gura arsă...

Lumină arsă

Doar cu sărutul
își trăia trecutul,
i se săpa în oase
numai ce nu i se întîmplase.
Cu fiecare sărut
cobora-ntr-o fîntînă de lut
din care se-ntorceau mereu mai slut,
cu fiecare sărutare,
o hrubă-l sorbea, de sare
și înstrăinare,
săruta, săruta,
pînă nu mai era
decît lumină arsă,
cina cea de taină, întoarsă.

Toți îl vînd
pe cel blînd
neștiutorul ce moare rîzînd, surîzînd
și-și zidesc coatele
pe masa cu bucatele,
bună de lemn de uluce
și bună de cruce...

Rai naiv

...Ajunsese-ntr-un rai
podit cu mălai.
Ochiul dropiei, rotund
era piatră de prund,
în lanul mănos
creștea grîu merinos
și fiecare spic era o copaie
cu făină țigaie.
Ca strugurii-n viță
creștea făina plăviță,
boii
mulți ca lina oii,
urda
cît pîinea de Turda
peștoaicele
în fiecare val paispce.
Jintiță
cît lintiță,
pepenii, droaie,
cîte șapte-n păstaie,
barabulele
rupeau pătulele,
lucernele
umpleau povernele,
zahărul, cu drobii
cît barba popii.

Adam ședea și fuma
și era leit dumneata,
iară Eva cu pulpile
ca vulpile
și țițele
cît mițele,
cu cireașe în vîrf
îi umplea, din tilv,
cana de rachiu

și nu mai știu...

Han

Vrea să aprindă focul
și nu găsește cutia de chibrituri.
Deschide cutia cu greieri.
Oglinda se varsă peste scrisoare
și nu se mai înțelege nimic.
În butoiașul pistolului de lucru
găsește ouă de vrabie
și cireșe verzi
în revolverul de duminică.

Cocoșatul hanului face dragoste cu fata hangiului
și sperie șobolanii iar ceasul bate
începutul războiului de o mie de ani.

De va muri, calul
îl va îngropa creștinește
săpîndu-i cripta cu potcoava.
De va muri
nu va rămîne decît cu amintirea nopții la han,
amintirea vinului și a fetei
pe care-o visează
tăvălită în sudoarea de înger...

Trecere

El umbla prin paraclise
și calul sub el murise,
lung, se legăna-ntr-o șa
care nici nu mai era,
sbura, greabăn lîngă greabăn
între ulm și-ntre mesteacăn.
Aștepta cu ochi de iască
îngerii să-l podiească
și-avea sufletul podit,
însetat și neiubit —
cu nisipuri dulci de os
și mălai de chiparos
și avea și-o strachină
cu boabe de platină
numai bune de plîns,
șlefuite-ndeajuns
încît să-i încapă
în spart de pleoapă.

Umbra lui amară umblă
și carne-ai fuge din umbră,
între ulmi și paltini
curg din sinești, lacrimi
și-apoi și el curge
în lut și amurge...

Mîinile

Mîinile i le taie
le pune în sfeșnice
și le aprinde.
Se stinge primul
degetul cu inel.
Degetul mic
afumă în aer un chip
pe care n-a apucat să-l mîngîie

apoi se face os de trandafir...

odiseea eului liric

Două lucruri esențiale sînt de atribuit poeziei tinere : meritul de a fi anulat definitiv dihotomia nou-vechi, noul identificat adesea cu actualul facil, cu faptul cotidian nesemnificativ, ca și acela de a fi cuprins intreaga claviatură a sufletului omenesc, cu infernul și paradisul său, de la bucuria concretului și pînă la bucuria abstractului.

Dezbătută o vreme, abandonată apoi, problema noului și-a aflat rezolvarea excepțională nu pe plan teoretic ci în creație, nu prin experimente ci în sinteze : în poezia unui Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Ion Gheorghe, George Alboiu. În gîndirea acestora se produce — ca o reacție — o mutație fundamentală : obiectul meditației poetice trece de la individualul concret, tangibil, imediat, asupra universal-umanului. Este ceea ce și face marea poezie din totdeauna.

Mai mult, cristalizează în concepte : „Hiperboreea", „Ptolemeu" și „Necuvintele" la Nichita Stănescu, „Cimpia Eternă" la G. Alboiu, „Pustia" la Ion Alexandru iar la Ion Gheorghe — „Manimazos", ca să le citez doar pe cele mai importante. Metafora e pe ansamblu, mitul gîndit fie ca un spațiu etern omenesc, sfîșiat de țipetele, așteptările, spaimele, nostalgiile, regretele „celui pierdut", ca un organism imens prin care curge esența umană eliberată și purificată de limitele ei firești (Cimpia Eternă), ori ca un ecran de proiecție a cazurilor de adevăr-adevăr din om, către care se îndreaptă neclintite halucinații de idei, martirii cugetului omenesc : „Spre miezul acela de foc ce mistuie închipuirile („Ascensiunea" — Ion Alexandru), sau, în fine, ca zonă a cugetării pure — utopia ce-a chinuit de-a pururi imaginația înfometaților de absolut, de pur, de etern („Elegia a opta Hiporboreeana" — Nichita Stănescu).

Conceptul are idealitate și obiectivitate, implică universalul, necesarul : de aici **specificul acestei poezii : acela de a indruma gîndirea poetică spre esențial.**

Conceptualizarea în poezie nu e nici ea fără pricină, cauzele sînt multe ; semnalez una posibilă dintre ele. Cu scriitorul modern ne aflăm într-o situație particulară : experiența de idei îi depășește experiența de viață. Regăsirea umană e pe plan metafizic, în gînd și în continuitatea gîndurilor. Pentru el, retragerea în universal, în idee, în mythos, nu e pură evaziune, răspunde nevoii interioare de cunoaștere, de întregire, de completare, lumea plăsmuirii sale tinzînd să simplifice și desăvîrșească lumea reală.

Pătrunderea într-un astfel de „spațiu metafizic universal" deconcretizează, detelurizează. Sus (pe Muntele Singur) „cel pierdut va ajunge dematerializat, spirit pur, nevăzut de ochi omenesc („Avatar", XIV, „Elegie de pe Muntele Singur"), în Pustie fiind, Ion Alexandru va halucina obsesiv în jurul ideii, iar la Nichita Stănescu odiseea eului liric e de a atinge Hiperboreea. **Apetența pentru concept, pentru mit a devenit sinonimă cu bucuria abstractului, universalului deci**, atracția ideii e irezistibilă, miraculoasă ; „Cine-a plecat de-acasă-n căutare / L-a și sorbit pustia orbitoare... E ceva fără nume în pustie / Mult mai nebun decît o nebunie" („Imn Etern" — Ion Alexandru).

Direcția spiritualizării, „purificării" fiind generală (Gabriela Melinescu în „Ființele abstracte" și „Interiorul legii", Ana Blandiana în „Călciiul vulnerabil", Adrian Păunescu — cel din „Convalescența lui Iov", Dan Laurențiu prin „Călătoria de seară", etc.), tendința conceptualizării așijderea, e **posibilă o primă concluzie : substanța poetică s-a universalizat, lirica a ajuns o poezie a stărilor de spirit, ceea ce constituie o dovadă de profundă umanitate** (s.m.). Stările omenești sînt însinuate cu delicatețe, aria de cuprindere a poeziei e maximă, omul fiind privit sub specie eternitas, liberat de orice determinări concrete, în ce are el universal-uman aici, ca și aiurea, astăzi și din totdeauna. Categoria estetică căreia îi e circumscrisă, e tragicul. Apropierea conceptului implică abstinența, dar asceza sterilizează prin puritate, stările psihice sînt descurajante : „Mereu vox clamando in deserto / E Patria Poetului" („Ego sum via" — Ion Alexandru). Însă jertfa e pentru oameni, asceza are rost și e necesară pentru menținerea nealterată a idealului. Adevărurile ultime sînt revelabile, dar numai eremiților, iluminaților, „orbilor nemișcați" din Pustie („Chant grégorien"), arași de același dor fără nume („Imn Etern").

Dragostea e substituită în poezie cu nevoia de dragoste, viața cu faptul de a trăi, deznădejdea dacă există, e una fără speranță, poetul cheamă, invocă, se tînguie neîncetat. Drama e a lucidității moderne.

E drama Blandianei, bazată pe necesitatea irecuzabilă a opțiunii între prototipul ascetic al purității (și prin urmare : dogmatic) și faptele de maculare ale vieții : „Știu, puritatea nu rodește / Fecioarele nu nasc copii, / E marea lege-a macularii / Tributul pentru a trăi... Între tăcere și păcat / Ce-o să aleg — cirezi sau lotuși ? / O, drama de-a muri de albi / Sau moartea de-a învinge totuși..." („Știu puritatea").

E drama lui G. Alboiu între tentativa de a trăi iluzia infinitului pe plan ideal și conștiința propriei imperfecțiuni, a limitelor sale materiale — sursă inepuizabilă de tragism. În „Magie albă" extincția pe Cimpia Eternă e universală, descreșterea se extinde progresiv de la patru roți și patru cai la două roți și doi cai, apoi la o roată și un cal, la o roată și un om, o roată și un val... Sensul este, cred, acela al Timpului, mai precis : al Timpului care suprimă. Și, asemenea altora din poemele sale, poezia sfîrșește printr-un tragic irezolvabil. Roata este împinsă pînă acolo încît trebuie să meargă singură pe „marea vale", „pierduta vale", să realizeze deci un fel de perpetuum mobile. Dar o vale „pierdută" nu există în cosmosul poetic al lui G. Alboiu, în „Veacul Vechi" Cimpia Eternă și Muntele Singur fiind asimilate axei geometrice. Rezultă de aici imposibilitatea mișcării absolute pe Cimpia Eternității și în altă privință, imposibilitatea aventurii spirituale la infinit. Năzuința spre totalitate eșuează, ființa umană neputînd oferi decît soluții relative, parțiale, iar tendința spre absolut se dovedește pînă la urmă irezolvabilă și prin aceasta tragică. Omul sfîrșește printr-un gest de nostalgică invocație a imposibilului : „— Unde-i, vai, / pierduta vale, / marea vale / roata sigură / s-o poarte / pînă acolo / de moarte".

Iată acum și cea **de a doua concluzie : noutatea esențială a poeziei în discuție e de conținut și ține de obsesiile epocii (s.m.).**

Peste stările de spirit din poezie își pune pecetea legea secolului : omul se afirmă ca om al experienței totale și, în primul rînd, ca suflet metafizic, relația materie-spirit va reveni obsesiv, o sete extraordinară de nevăzut și necunoscut, de imposibil, excortează, înobilează fiecare act posibil, fiecare gest. Consecințele sînt vizibile la un poet sau altul : Cimpia Eternă e un spațiu fără odihnă, o epopee a umbletului — a umbletului infinit, halucinant, ireal („Orologiu", „Umbrele cerului", „Unul", „Unicul"), reintoarcerea spiritului la starea dintîi (Ion Alexandru, Ion Gheorghe), implică „moartea" ,biologică a omului : negația și depășirea vieții întru duh („Ascensiunea", „O, mamă", „Cavalerul trac"), la Nichita Stănescu mirajul ideii a devenit cu putință abia în Hiperboreea, unde gîndul a atins starea pe loc, ordinea fiind eleată : „idealul de zbor s-a-ndeplinit aici", bucuria abstractului, universului, sentimentul infinirii, al ne-ajungerii traducînd setea colectivă de absolut, etc.

Cealaltă bucurie a avut parte și ea de un tratament adecvat. Există însă nivele de receptare a concretului. La Ana Blandiana în „Persoana întîia plural" participarea e organică, lumea descoperită cu frenezie, receptată prin toți porii aproape panteistic : „Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Înnebunitele ploi și ploile calme, / Ploile feciorelnice și ploile dezlănțuite — femei, / ploile proaspete și plictisitoarele ploi fără sfîrșit, / Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, / înaltă, / Îmi place să le rup firele și să umblu cu ele în / dinți, / Să amețească privindu-mă astfel, bărbații" („Descintec de ploaie"), sau : „Las fiecare mugur să-mi treacă prin carne, / explorînd-o astfel, și las / Exploziile cirtițelor să-mi rănească picioarele / Sîngele mi se duce dimineața să coloreze zarea / de răsărit..." („Noapte de dragoste").

O solidaritate adîncă, intimă cu constructorii socialismului de pe șantiere, din mine, cu furnaliștii îi acompaniază gîndirea, poeta se oferă temelie pentru construcție : „Sufletul meu de copac îl dăruiesc sub formă de schele" („Elegie despre schele"). Etica e afirmativă și eroică, ca și la Gh. Pituț de altfel : „am hotărît jurînd / pe stelele din nord / că locul fiecărui umăr / va fi sub grinzile greoaie" („Datoria").

La Nichita Stănescu spiritul și instinctul sînt la fel de dorite. Încă în „11 elegii", după ce trecuse normele cîtorva purificări, artistul își anunța „opțiunea la real" : „Niciodată n-am să fiu sacru / Mult, prea mult am imaginația celorlalte forme concrete" („A șaptea elegie"). Sufletul care a cunoscut frumusețea gîndirii („Hiperboreea"), se poate bucura acum de concret. Satisfacția e superioară, obiectul contemplației sale fiind o lume căldată de lumina conceptului.

Și totuși... Simptomele veacului s-au infiltrat ca o otravă în cugetul poetului : abstractizarea continuă a noțiunilor, logicizarea excesivă a gîndirii, explicația devenită azi exclusiv cauzală sînt tot atîtia factori care atentează perpetuu la integritatea limbajului poezesc. Virtualitățile estetice ale limbii au scăzut, elementul melodic e în permanentă descreștere, omul însuși riscă să dispară în spatele diagramelor și ecuațiilor. Reîntoarcerea simbolică la Ptolemeu, propusă de autor, echivalează cu retrocedarea umanului, cu reabilitarea omului viu, concret, apt de compasiune umană, cu revenirea la starea de copilărie, la aptitudinea de a ști să te miri, la poezie. Lumea lui Ptolemeu e de o vechime paradiziacă, sustrasă devenirii istorice, plină de ingenuități și candori infantile ; starea e una poetică. Pasiunile omenești se vor autentice, nesofisticate, dragostea — durabilă asemenea aceleia a florilor ce au „rădăcini în mit" („Jertfirea și arderea de tot") : „Să ne iubim ca florile / în noi înșine / în voi înșivă / în ei înșiși, / ca florile, numai ca florile" („Să ne iubim ca florile"). Ambiția poetului și, probabil a iubitei, e nu de a fi „geniali", ci „trimbulinzi" : „noi nu vrem să fim geniali / noi vrem să fim „trimbulinzi — / triști, palizi și grei generali / mari, lungi, ascuțiți, decorați, / morți, duși, rătăciți, seculari / și pe de-asupra de toate uitați" („Cîntec în doi"). Și pentru acești oameni poetul va ajunge să cheme beethovenian : „Vino tu stare măreață a sufletului...". („Odă bucuriei").

Ion ANGHEL

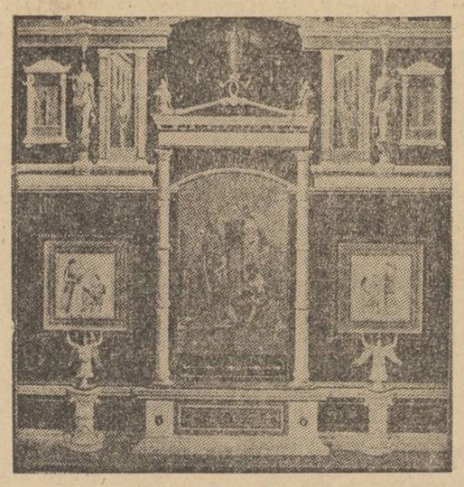

Decorație murală — sec. I î.e.n.
(Muzeul Termelor, Roma)

ION NICOLESCU

IRONICE

sarsalîc

Marginea marginii margine îi
nemărginime a nimănui
toate ca toate nimicul nimic
nu voi la riduri să mă ridic
dar sunt și ere dar sunt și ore
mult prea carnale și carnivore
ele măsoară orice măsură
cu o pensetă de pedicură

iluzii obtuze peluze lehuze
mi-e sîngele gîndului vînăt pe buze
mă strînge cureaua de ecuator
dorul de viață de moarte mi-e dor
o doamne de cînd mă-nvîrtesc pe pămînt
fără să știu cine-mi ești cine-mi sunt
care pe care bun sau nebun
harababuraharababun

deducții inducții o dușii hinduși
puținul din marmuri adînc rumeguș
perfectul mai mult ca perfectul
infectul mai mult ca infectul
oceanul mai mult ca oceanul
ecranul mai mult ca ecranul
ce mulți crocodili cresc în Nil
inutil inutil inutil inutil

și-atunci duroflexul perplexul banana
de ce să îmi calce-n picioare Nirvana
de ce cu abjectul noroi al privirii
să-mi tremure apele nemărginirii
nocivul novice e viciu civil
e gamba gambetă e dubiul debil
pomada-i grenada-i estrada
e spațiul e timpul Elada

oo Cunegunda timp temnicer
sparge ceva divin din cer
oo Clitemnestra celulă contabilă
fă o prostie ireparabilă
oo Kriemhilda fadule fus
întoarce loessul cu osul în sus
oo Cleopatra volum de amor
voi să trăiesc voi și să mor

cînd totul cînd totul protuberează
inima bilă-i ideea de bază
bila de inimă kabulion
n-o vînd la tîrgul din Babilon
ce iau pe moarte nu dau pe viață
singur cu mine fac față-n față
și mă oglindă și mă oglind
pe cine-n brațe să te cuprind

nu voi să trăiesc și nu voi să mor
voi să mă-ngîn gînditor pe-un picior
cînd celălalt să-mi fie în groapa să-rgcă
tot cerul și ceara rivali să se facă
cînd trec caravane de dricuri pe cer
de ce nu sunt doamnă un calrinocer
de ce nu sunt doamne o roată de dric
o stea ciolănoasă un cerc de nimic

de ce nu vin cerberii să bem o bere
la marginea lumii cu-o tristă muiere
la marginea lumii sub podul Grant
moartea ar vrea să mă aibă amant
domnilor membri membrane oculte
de ce nu vrea piatra să mă asculte
de ce la ruină mă duce o sferă
o nucă de cocos o cocotieră

mai rău aș fi fost un infirm bibelou
viu îngropat într-un mort cazinou
mai bine-aș fi fost o pereche de cărți
ursită totală ursoaicelor părți
decît o valiză de viață și moartă
nici întregime nici într-o toartă
nici în Madere nici în Madagascar
cu patru dame în buzunar

o anii golanii în gol se golesc
ci omul e vecinic un vechi corp ceresc
o candelă-n care reci gînduri se-aprind
la marginea gîndului se poate alt gînd
la marginea marginii în nemărginire
mi-e frică de viață și de nemurire
mi-e frică de moarte de orice mi-e frică
nimicul din cer niciodată se strică

Ahile cel iute era un picior
de broască țestoasă pripas în Bosfor
cînd batracienii salvau un cavou
primea capricornul un craniu cadou
frivol cu o riglă de calcul frivolă
el consola o egală consolă
dama de pică pictează mereu
deci într-o zi cel pictat voi fi eu

Despre arta conversației și miracolul tăcerii

Există poate o artă a conversației, deși Dumnezeu știe la ce ar putea folosi o asemenea artă, cînd avem la îndemînă tăcerea. Cînd Shakespeare spunea că „restul e tăcere" lăsa să se înțeleagă că „totul e tăcere"...

În orice caz există o asemenea obsesie a conversației și îndivizii care ies basma curată din această încercare sînt înconjurați cu nimbul inteligenței. Există chiar și disperarea pe care o aduce nereușita în acest domeniu, oameni care se plîng că „n-au conversație", și, mai sînt, știm din experiență, conversații care lîncezesc. E un adevăr indiscutabil ; de multe ori, conversațiile lîncezesc. Partenerii fac eforturi supraomenești ca să salveze conversația de la înec. Se aduc în discuție probleme dintre cele mai grave. Se aruncă în luptă argumente de fier. Se face apel la erudiție. Totuși, dezastrul e inevitabil, conversația lîncezește. Dar nici plictiseala nu este admisă. Plictiseala e socotită o înfrîngere. Noi sîntem oameni culți și sensibili, n-avem dreptul să ne plictisim. Și-atunci se încearcă să se înmormînteze plictiseala, în loc să se înțeleagă plictiseala, se caută soluții dintre cele mai extravagante. Și cînd „conversația lîncezește" oamenii cerșesc senzaționalul, absurdul, vulgaritatea, violența chiar, ceva care să-i scoată din impas. E o copilărie să te lupți cu plictiseala, important e să te cufunzi în ea, s-o înțelegi și o dată înțeleasă, ea va dispare. Plictiseala apare odată cu lupta artificială împotriva plictiselii...

Jurnalul unui martor ocular

Dacă există oameni care știu să converseze, există puțini oameni care știu să tacă. Nu există o artă a tăcerii, cum există o artă a conversației, tăcerea e prea bogată și prea complexă ca să poată fi închisă în niște reguli și principii...

Auzim mereu că doi oameni se despart fiindcă „nu mai au ce să-și spună". Sau, i-a spus cîndva ceva, iar acum nu-i mai spune nimic. Dacă toată legătura lor s-a bazat pe un schimb de informații senzoriale și culturale, e firesc ca la un moment dat să se ajungă la acest impas. Cu tot progresul realizat în această privință, informațiile nu sînt infinite. Acești oameni n-au ajuns la tăcere, au fost împinși la tăcere, e o tăcere a mizeriei și a vidului, și nu față de o asemenea tăcere nutrim noi sentimente de evlavie.

N-am nici o înclinație spre paradoxuri, dar sînt convins că tăcerea înseamnă pasiune. Oamenii incapabili de a tăcea sînt oameni incapabili de a cerceta adevărul. Oamenii care simt nevoia să vorbească mereu, să schimbe impresii, o fac tocmai din incapacitatea de a se dedica cu trup și suflet unei probleme. O problemă nu se poate rezolva analizînd-o pe toate fețele, ci trăind-o. Dacă analizezi o problemă, nu mai ai timp s-o și trăiești. A analiza o problemă de viață e o operație superficială, un joc al minții, un spectacol pe care și-l oferă vanitatea. Conversația se naște din vanitate, din nevoia de a străluci, tăcerea înseamnă tocmai modestie în fața vieții, modestie care te ajută nu să te lupți cu viața, ci să asculți mișcarea imperceptibilă a vieții.

Tăcerea e atît de gravă și de densă încît de cele mai multe ori nici n-avem curajul de a ne apropia de ea. De aceea tăcerea e un act de curaj. De aceea tăcerea e însoțită de frică, frica de a tăcea ; incapacitatea de a tăcea este expresia frivolității noastre. Înfricoșați de tăcere, de austeritatea și gravitatea tăcerii, ne aruncăm în brațele conversației, convinși că acolo vom străluci. Conversația devine groapa în care ne aruncă incapacitatea noastră de a tăcea.

Dar a compara tăcerea cu conversația e aproape o impietate, e ca și cum ai compara viața cu moartea.

Teodor MAZILU

MIRCEA POPA

privelişti, grozave privelişti

Bunicilor mei Kiril şi Toadre

În cameră pot să intru oricînd fără să deranjez pe cineva, căci trec printr-un hol în care se găseşte lada cu lemne şi cuierul. Tot din hol se ajunge în cămară şi pot mînca ori de cîte ori am poftă să fac asta. Camera de zi urmează holului şi face impresie. Este o încăpere foarte mare iar în mijloc este o masă pentru douăsprezece persoane în jurul căreia ne adunăm pentru a servi un fel de prînz şi un fel de cină. În camera asta sînt blînd sau chiar mai mult decît blînd, adică total supus fără nici un fel de opinie şi neştiutor, mai neştiutor decît odrasla fiicei mele. Fiica mea s-a măritat cu inginerul-şef al întreprinderii forestiere. Este o femeie energică şi gata să facă tot felul de observaţii în legătură cu mersul lucrurilor din casă. Are un bărbat de treabă şi modest, dar ele, nevastă-mea şi fiimea consideră că nu-i oferim totul aşa cum se cuvine unui inginer-şef pentru care ele s-au zbătut atîta amar de vreme şi-mi dau a înţelege că nu rînjesc destul de mult.

La cină deschidem televizorul şi mîncăm multă carne, zgîindu-ne la ecranul mititel din colţ sau la odraslă. Camera de zi se leagă de alt coridor. Coridorul lung şi întunecos. Holul acesta are o sumedenie de uşi, este un coridor dispecer. Miluşa, dacă este destul de tristă cînd vine de la oraş unde lucrează, nici nu mai trece prin camera de zi. Are cheia de la coridor şi trece la ea, încăpere foarte potrivită cu o fire surprinzătoare. Tot de aici se poate ajunge în baie. Oara, aşa o cheamă pe fiica mea, nu s-a lăsat pînă nu şi-a aranjat o baie, aici atît de departe în coclauri, şi nici un musafir nu este iertat dacă stă mai mult de o zi. Oara îl obligă să se îmbăieze şi să se uimească. De la capătul coridorului începe împărăţia ei. Şi-a mobilat sufrageria modern, mobilă fără colţuri, şi totul este rotunjit şi trebuie să te descalţi dacă vrei să treci pe acolo din proprie iniţiativă. Dar nimeni n-are iniţiative de acest gen. În sfîrşit, urmează dormitorul ei şi salonul de primire, o cameră spaţioasă cu vedere la stradă, încălzită de o sobă enormă care a costat o groază de bani. Din stradă însă nu se poate vedea mare lucru din casa asta masivă, care de altfel se prelungeşte cu tot felul de chilii din bîrne, pentru singurul motiv că Bia, soţia mea, încă înainte de a aduce aici prima cărămidă, mi-a spus :

— Ştii, m-am gîndit foarte mult la casa pe care o vom face. Sînt sigură c-o să izbutim. De aceea cred că n-ar fi rău să ne gîndim şi la cele mai mici amănunte. Ce mai, fă-mi un hatîr !

În primul moment m-am mirat că mă consultă într-o problemă atît de importantă, ba mai mult, că-mi cere un hatîr. După război, după ce ne-au fost arse casele, nu, nu-i vorba de o bombă cum se obişnuieşte, pur şi simplu patru războinici au vrut să se distreze şi-au dat foc la tot îndepărtîndu-se la o sută metri în stepă, pentru a contempla spectacolul, eu n-am mai contat. S-a întîmplat atunci cu mine acel lucru firesc, de bruscă uitare, de bruscă rupere de ceea ce fusese. Cred că am icnit şi gata, am trecut dincolo de durere, deposedat şi alungat, fără şansa revenirii la demnitate. Zic, de-atunci, ea, Bia pune întrebări, ea răspunde, ea-şi cere, ea-şi dă, aşa cum face Oara acuma şi mi-e milă de inginer, mi-e milă, chiar dacă-i atît de străin de mine, de noi.

— Un hatîr zici ? De ce să-ţi fac un hatîr ?

— Ştiu că eşti cam prost, mi-a spus. Dar vreau să fie darul tău acesta. Doar tu poţi face un asemenea dar, după cum numai eu mă pot folosi de el. Un gard ca un zid, asta vreau. Gardul din faţa casei noastre să fie un zid înalt şi gros din cărămidă, iar dacă se poate toată casa să fie înconjurată de un zid ceva mai scund, să se mai vadă cîte ceva. Asta pentru hoţi.

— Nu cred că-s hoţi pe-aici.

— Prostule, ar putea să fie. Ş-apoi trebuie să arătăm într-un fel ce gînduri avem pentru oamenii de aici. Ei ne urăsc, iar dacă nu ne urăsc destul, trebuie s-o facă. Dragostea lor n-o dorim. Ar trebui s-o cerem şi asta nu se poate. Nu ne putem umili spunîndu-le că sîntem singuri, înfrozitor de singuri.

Astfel că, în faţa casei noastre este un zid imens peste care se vede acoperişul aproape plat al casei. Nu ne-am mutat în casa nouă pînă ce n-a fost totul gata. Bia aproape înnebunise. Cred că o fascina spectacolul instalării, prin ură, nu prin bucurie. I se ascuţise faţa, frazele se rupeau mereu mai aproape de început. Ţipa la meşteri, la toţi ţipa, nimic n-o putea îndulci. Ne-am mutat noaptea, după ce toată ziua cărasem lucrurile, puţinele lucruri ce ne-au mai rămas după enormul efort financiar.

Andrei cel mare, cel care o înţelegea foarte bine pe Bia, a procurat un ciine enorm şi l-a pus pe sîrmă. A pus şi un clopot la poartă, un clopot de prăvălie, astfel încît ori de cîte ori se deschidea poarta ştiam c-o să vină cineva şi ne pregăteam să-l primim. Tăceam o secundă, apoi arătam cu totul şi cu totul altfel decît eram între noi, iar dacă Bia se afla acolo, o priveam cu supunere, aşteptînd.

Aşa am început a doua viaţă la Chichirău, în spatele zidului, şi nimeni nu ştia nimic despre noi, nici inginerul nu ştia mare lucru, poate nici noi nu ştiam cine ştie ce. Era clar că stăm ascunşi în aşteptarea unui semn, că aşteptăm împlinirea unui gînd neformulat, că timpul se scurge în favoarea noastră, că stringem în noi tot mai multă energie, pentru o explozie enormă, unică, ce nu putea întîrzia prea mult. Apoi s-a însurat Andrei, după el Ida, Vic şi Oara. Cea din urmă, a doua picătură de apă, prima fiind Bia, a rămas cu noi. Cu Bia mai ales, căci după cum lesne se poate înţelege, eu nu contam. Chiar dacă vacanţa de vară a elevilor nu mai era cel mai serios motiv de a veni cu toţii, acest timp îi aducea, acum înmulţiţi, în jurul unei mese mari, întinsă pe gazonul mereu proaspăt din curte, pe care se lăfăiau toate bunătăţile din lume, dar mai ales curcani, pe care Bia îi cumpăra încă din toamnă. Devorau şi se priveau hămesiţi de dragoste şi se lăudau cu cele făcute în lume şi se bucurau că-s la un loc, umăr lîngă umăr, oameni de acelaşi sînge, iubitori de argint şi de noapte, străini prin destin, cu răul în oase, cu speranţa că se vor putea menţine sub misterul ţesut de Bia în anii aceia grei ai refugiului, cînd am inventat cu toţii un punct de reper, în această casă. Cei veniţi în familia noastră nu înţelegeau nimic, rămîneau străini, rămîneau undeva dincolo de misterul, de blestemul şi fericirea noastră, dispreţuiţi şi stăpîniţi de cei care-i adusese.

Anul trecut însă, Bia a hotărît o schimbare. Cei de aici de la Chichirău s-au urcat în maşina inginerului şi-au plecat la Andrei, la cel mare, care şi-a făcut un zid la fel de înalt în faţa unei case din Argeş. Bia mi-a spus foarte pe scurt că nu-i loc în maşină şi că tot n-are cine să aibe grijă de gospodărie.

— Ai ieşit de-un an la pensie, mi-a spus Bia, şi nu ştii să faci nimic. N-ai învăţat nimic anul acesta.

Abia atunci am înţeles că Bia m-a aruncat, că m-a scos din rîndurile celor care ar putea ridica prestigiul sîngelui nostru, că pentru ea nu mai contez decît ca balast, şi după şoc, după ce chiar au plecat, m-am simţit gata să comit un act violent, ceva aproape de aventură, şi-am mers la crîşmă. Încă mai sînt un bărbat înalt, dar asta observ rar. M-am rezemat de tejghea şi am cerut o ţuică, apoi alta, şi alta, fără să dau vreo explicaţie vînzătorului, care n-a încetat, de la bun început, să mă privească uimit. În acest fel aşteptam prilejul unei companii, conştiet că asta nu se va întîmpla prea repede. În satul acesta am fost un notar exemplar, dar niciodată nu m-am simţit de aici, aşa că oamenii mereu erau din zinc, nişte jucării mecanice, care spuneau acelaşi lucru, care aveau aceleaşi dorinţi, oamenii aceştia nu existau decît aşa, pentru că-i auzeam vorbind, pentru că vorbeam cu ei. Ştiam că-s respectat, ştiam că partida cu ei este cîştigată, dar atunci, rezemat acolo, voiam altceva, aventura, trăncăneala, fără să-mi dau seama le ceream să se apropie şi să-mi spună că am fost un fruntaş al satului şi că nu contează locul acela de departe unde sufletul meu a rămas pentru veci. Nu, nu s-a apropiat nimeni, probabil se gîndeau că la mijloc ceva nu-i de înţeles, voiau mai departe să-l respecte pe cel ce-a fost un notar de treabă, nu ca cel nou, tinerel şi mereu ţifnos. A doua zi, cam la aceeaşi oră, m-am înfiinţat din nou, hotărît să rup acel fals respect. Ba poate că descoperisem în acest început dificil, şansa unei aventuri reale, aveam o poftă grozavă să descopăr. Firească nu putea dăinui multă vreme o situaţie atît de penibilă.

— Poate vi s-a întîmplat ceva, domnule ? m-a întrebat vînzătorul.

— Nu, nu cred, i-am răspuns emoţionat.

— Gogu m-a întrebat aseară după ce aţi plecat, dacă nu cumva s-a întîmplat ceva cu dumneavoastră. Gogu era foarte îngrijorat.

— Întreabă-l pe Gogu dacă vrea să bea ceva.

— Sînt aici, sări Gogu în spatele meu. Sînt aici, domnule notar. Nici nu ştiţi ce plăcere îmi face invitaţia dumneavoastră. Eu... Şi Gogu a început ceea ce făcea de douăzeci de ani de cînd sînt aici în satul cu oamenii de zinc.

Nici nu ştiu cînd m-am aşezat la masă în mijlocul oamenilor şi oamenii au pornit să se anime, să pară foarte fericiţi că eu, omul acela ţeapăn şi rece, deodată am venit la ei şi le-am cerşit prietenia, căci pentru nimeni nu era vreo îndoială în legătură cu umilinţa mea. Dar umilinţa nu-i acră, umilinţa de acest fel aduce a drog. Te îndeamnă să cînţi, să te gîndeşti cu plăcere la ea, este ceva pentru procurat explozii. Prea îmi venea să le spun că sînt nişte oameni de tablă, adorabili.

Cînd am ajuns în faţa casei noastre, în faţa celei mai mari case din sat, în faţa casei pentru toţi plină de mistere, de lucruri neînţelese, au amuţit. Atunci, pentru prima dată, am simţit din plin ce voia să spună Bia cu zidurile şi am intrat. Chiar răsuceam cheia în broască, cînd cineva bătu destul de violent. Mai păstram starea aceea de totală confuzie, deci cu mişcări mecanice şi neclare am descuiat şi i-am spus celui ce bătuse să intre. A dat bună seara, dar nu cu plecăciune ca oamenii de tablă.

— Sînteţi străin ? îl întreb plictisit.

— Da, nu sînt de aici.

— Intrăm în casă, ce zici ?

L-am poftit în camera mea, eu intrînd în cămară pentru a mînca, lăsînd, firească, uşa deschisă. Văzînd că nu apar, mă strigă pe numele de familie. Abia atunci mi-am dat seama că n-am pus o adevărată întrebare omului aceluia, care, fără doar şi poate, a venit cu un scop anume. Cu o bucată de cîrnat în mînă m-am întors la el.

— Cred că n-aveţi nimic împotriva faptului că o să mănînc în vreme ce dumneavoastră o să spuneţi povestea. Nu-i aşa că aveţi o poveste de spus ?

— Dacă aş fi sincer, v-aş spune că drumul mi-a făcut o poftă de mîncare extraordinară.

— Dar sînt singur acasă. Toţi au plecat la Andrei şi n-are cine pune faţa de masă, aşa că puteţi începe.

— Îmi place. Acum înţeleg tot felul de lucruri.

— Ce dracu poate să-ţi placă ! l-am repezit.

— Răspunsul, răspunsul dumneavoastră. Cam aşa răspundea şi el. Pur şi simplu surprinzător de-ţi venea să te dai în vînt.

— Care el ?

— Al. Pentru asta am venit aici.

— Grozav. Băiatul ăsta nu ne-a prea scris. Dar aproape n-am observat. Avem şapte copii şi tăcerea lui n-a contat cine ştie ce. Cred că nici nu ne-a plăcut să ştim că-i al nostru. Dar continuă, te aud şi de aici.

— A murit.

— Vreţi să spuneţi că a crăpat ?

— Da. Aici am un geamantan cu ce-a rămas.

— Drăguţ gestul dumitale. Deci, Al s-a dus... Ţi-ai cunoscut bine ? Nu-i aşa că era rău de tot, foarte rău, nu ? Poate că ajunsese înfrozitor de rău. Nu-i exclus.

— Vă mărturisesc că nu înţeleg nimic. Cu adevărat sînt într-o situaţie ridicolă ?

— Da. Într-un fel, da. Toţi oamenii care l-au ajutat şi l-au iubit au înţeles pînă la urmă c-au fost prost inspiraţi. Al le rîdea în faţă îndată ce scăpa de încurcătură. Pur şi simplu le rîdea în faţă, apoi pleca mai departe. Era convins că izbăvirea nu putea veni decît din el, din sufletul lui mare. Pretindea că are un suflet pe măsura celor puternici. Pretindea că sîntem nişte degeneraţi şi că el singur este în măsură să ne poarte sîngele mai departe. Rău şi nebun acest băiat al meu. Mă bucur, ei bine, poţi fii sigur că mă bucur pentru moartea lui. La noi în familie a început războiul. Moartea lui simplifică tot felul de lucruri. Bani n-a lăsat ? N-a lăsat ceva bani ? Nici argint ? Cînd a plecat a furat ceea ce conta. Noi sîntem o familie, poate nu ştiai asta. Ne place argintul, iar el s-a simţit obligat să-l ia pe cel mai preţios.

— Hei, domnule, hei ! Poate n-aţi înţeles că fiul dumneavoastră a murit cu adevărat ? Poate nu vă simţiţi bine ?

— Ca niciodată. Mai bine ca oricînd. Nu vrei să-mi dai argintul ? Nu-i aşa că acolo este argintul nostru ? Dacă nu vrei, atunci de ce-ai mai venit ?

— Ştiţi, eu cred că sînteţi bolnav. Că nu înţelegeţi nimic. Că sînteţi un porc (începuse să urle). Dar trebuie să vă spun că băiatul dumneavoastră a cărpat, dacă vă place cuvîntul, şi că niciodată...

— Lasă asta, ce crezi că ar trebui să fac ? Sînt beat, sînt foarte beat şi foarte tînăr. Şi Bia pretinde că şi eu trebuie să crap. Înţelegi, Bia pretinde să mă duc dracului pentru totdeauna. Şi asta încă nu se poate. Da, tinere, asta nu se poate aşa cum s-a putut cu Al, care a făcut tot ce-a vrut, care a murit cînd a vrut. Îmi place să cred că a murit astfel. El a hotărît tot, tot, tot. Pleacă.

Cînd am deschis ochii cine ştie în ce timp, eram în pat şi străinul speriat şi timp stătea în genunchi.

— Nu pot înţelege, mi-a spus.

— Firească că nu poţi înţelege. Nici noi nu înţelegem. Ştim doar că nu se poate altfel. La noi a început războiul. În sîngele nostru a început o mare răscoală. Poate că aceasta este explozia ce o aşteptăm de mult. Casa este mare, sînt destule camere şi paturi. Alege unul, sper să-ţi ajungă un pat. Dormi, apoi pleacă. Uită tot. Cine ştie ce ţi-am spus despre Al. Uită şi pleacă. Izbăvirea noastră nu poate veni din afară, iar noi trebuie să ne izbăvim. Am trăit drept şi în credinţă. Noi trebuie să ne izbăvim.

Cînd m-am trezit eram pe duşumea, încolăcit în jurul argintului. Da, Al lăsase argintul. Doar în primele secunde n-am înţeles despre ce este vorba. M-am dus să-l trezesc pe străin. Nu mai era. Din nou la crîşmă, din nou Gogu, din nou oamenii de zinc. Acasă m-am repezit în sufrageria aceea rotundă, unde prostul gust al fiicei mele a aşezat o oglindă şi m-am chiorît în ea pînă ce mi-au venit vederile pierdute puţin din cauza alcoolului, pe care-l consumasem năuc, fără plăcere, aproape fără scop, dintr-un instinct venit atît de tîrziu. Eram singur, singur, în mijlocul casei noastre şi-am început să pipăi pereţii, să mă rostogolesc din încăpere în încăpere şi era rece, străin neîmplinit, nu era aşa cum mi-am închipuit şi mi-am adus aminte de casă, de acasă, de războinici, de foc şi mereu era mai clar că totul este foarte serios şi că nu-i glumă, o joacă la mijloc. Da, nu mai puteam să mă eschivez, nu se mai putea face nimic, ruptura se produsese undeva în mine, sau mult mai departe, destul că exista. Nici întoarcerea familiei, căci s-a întors pînă la urmă, n-a frînt acest gînd cald al pierzaniei, ajungînd mereu mai aproape de mine, de senina privelişte, pe care acuma o am sub ochi, începe chiar de sub pleoape şi merge departe, departe, pînă dincolo de posibilitatea lui „da" sau „nu".

Cînd au venit din Argeş, nici n-au strigat la mine. S-au aruncat în casă pentru a respira aerul fiecărei camere. Apoi cineva a deschis uşa camerei mele. Acesta era momentul pe care-l aşteptam de la apariţia lor zgomotoasă. Trebuia să le spun într-un fel că ştiu totul, că am înţeles totul, şi anume, că fiecare va ajunge aici, la un dor neîmplinit, la ruptură, la o mare răscoală, la puştietate. Îmi întorsesem scaunul de la birou şi aşteptam deschiderea uşii, trebuia să se deschidă odată şi în mîini ţineam două sticle goale, abia le mai ţineam, îmi transpiraseră palmele de emoţie, de groază, aşa că momentul deschiderii uşii m-a găsit contopit cu gîndul şi sufletul despuiat. Mă cuprinsese o căldură binefăcătoare la gîndul că o să arunc sticlele spre ei şi o să se facă cioburi între mine şi ei, pe care deodată, i-am văzut de cealaltă parte a existenţei mele, şi am urlat aruncînd : sînt primul.

S-au spart geamurile de la uşă, sticlele, s-a rupt totul, acum ştiam ce gîndesc despre ei, toţi au înţeles cum stau lucrurile. Cînd am socotit că au pregătit masa, m-am furişat pe uşa camerei de zi şi m-am prefăcut în bătrîn scrîntit, ţopăind aproape, făcînd giumbuşlucuri, topindu-mă de plăcere, văzîndu-i îngheţaţi de spaimă. Odraslele, nepoţii mei, înmulţiţi pentru cîteva zile, s-au repezit să mă ciupească s-au repezit în spinarea mea, m-au tăvălit, înghiontit, m-au atacat violent adică, aşa cum ar fi făcut şi cei mari. Am rînjit şi i-am lăsat în pace.

A trecut un an de-atunci. Şi nici unuia nu i-a trecut prin cap să se întrebe dacă nu cumva am avut o stare depresivă, că am fost stăpînit de-un gînd puternic, gînd ce m-a determinat să acţionez astfel, dacă pot sau nu pot fi recuperat. Nici de crîşmă nu-mi ziceau nimic. M-au îngropat şi n-au socotit, oh, ce greşeală, că purtînd în mine ceea ce numim cu atîta uşurinţă viaţă, oricînd pot reacţiona la un asemenea tratament, că pot reacţiona violent şi definitiv, după atîta singurătate care la un om de şaizeci şi trei de ani, un fost bleg, deci un om cu multe neîmpliniri, poate deveni putere. Au nesocotit posibilitatea unei acţiuni din partea unui om care nu munceşte, deci a cărui minte e plină de cele mai surprinzătoare idei, care de fapt nu muncise niciodată, căci se utilizase ca o maşinărie, nu ca un om, deci s-a păstrat, s-a conservat în acest mecanism perfect, la care n-a participat cu ceea ce omul are mai de preţ, cu sufletul, şi că acest suflet nu se poate stinge înainte de a se obosi. Tînăr nu poate să moară, asta nu le-a trecut niciodată prin cap. Poate că lucrurile sînt mult mai confuze. Nu mă pot pronunţa asupra unui adevăr absolut. Poate că şi ei aveau motive întemeiate să se rupă de mine. Dar asta nu mă interesa. Căci nu puteam trăi blestemat, cîtă vreme trăiesem în credinţă, de aceea am pornit această aventură totală, hotărît să-mi scot sufletul la mezat, să obosesc adică, să m-apropii de intensitatea unei vieţi pe care doar visele o pot desena, lăsîndu-mă copleşit de stări, de sentimente totale, ca într-o ultimă clipă. Supus unei nedreptăţi de tip nou, am descoperit privelştile acelea de care v-am mai spus, şi nu cred că am încercat vreodată o mai mare bucurie căci îmi simt carnea şi sufletul într-o nemaipomenită transformare, mă simt ca după un somn nenormal, hotărît de cineva care nu-mi este şi nu mi-a fost prieten. Descopăr în fiecare ceas marea nedreptate, trădarea singelui, încrederea, oarba încredere. Iar dincolo de toate astea, cîţiva oameni, cît o lume. Nopţi în şir sub acelaşi acoperiş cu ei, mereu trecînd din căldura rachiului, în răceala unei minţi curate, de om tînăr, zile de prelungi farse, care nu se puteau sfîrşi decît rău, rău de tot, căci simţeam în mine izbînda adevărului care păşea molatec dar cert, scîrbos de molatec, astupînd tot, absolut tot, explicîndu-mi viaţa.

Apoi am hotărît să mă supun şi să mă las copleşit de adevărul acela molatec şi rece şi scîrbos şi a venit o stare extraordinară, de zgomotoasă împlinire, plutind pe verticală, mereu mai sus, depărtîndu-mă de exactitatea raporturilor dintre lucruri, se împuţinau gesturile, totul devenea sugerat, stilizat, rămînînd doar ochi, ochi, ochi ca nişte găuri negre şi albastre, o lume care probabil îmi aparţinuse de întotdeauna apoi cu o mişcare lentă am deslusit realizarea. Şi atunci, oh, cît de tîrziu, cu cîtă trudă, şovăială şi părere de rău, am acceptat că-i urăsc din tot sufletul pe toţi cei de singe cu mine, de altfel pe singurii oameni pe care vreodată i-am cunoscut. Era momentul ratificării adevărului acela inform şi rece, din afara vieţii, împotriva vieţii, care mi-a închis ochii, uşor, uşor, şi îndreptat şira spinării, pentru a pronunţa condamnarea la moarte a celor de singe cu mine, a celor care nu s-au gîndit niciodată că pot reacţiona violent şi definitiv spre echilibrarea forţelor răului şi binelui, pentru a putea ieşi în faţa lui Dumnezeu ca un om drept şi îndreptăţit. Devenise clar că doar prin distrugerea lor, prin hotărîrea mea, binele şi răul se vor simţi destul de bine în cumpănă, spre izbăvire.

★

De jur împrejurul casei sînt case, iar dincolo de ele aproape din grădinile lor încep munţii care înconjoară cu severitate această mică depresiune unde am ajuns rătăciţi de gloată. Pe aici nu bat vînturile, n-au de unde veni, dar chiar de-ar veni, n-ar avea unde se duce, nici unde să te uiţi n-ai aici, totul este concret, ochiul se opreşte în zăpada piscurilor, nici un gînd, nici un dor nu poate să se salte. Aici te înăbuşe cerul de plumb al nopţii, liniştea goală a zilei, nu poţi să cînţi, nici să te prăbuşeşti, aici nu te afli în libertate, nu-ţi poţi imagina un cal cuprins de pofta zborului. Mai mult, Bia a inventat zidurile, sînt aproape vechi acuma, e foarte cald afară, e vara, gazonul din curte proaspăt, de un verde violent, aşteaptă enorma umilinţă care nu va veni niciodată. Nu plouă, nimeni nu vrea să moară în aceste locuri.

Mă obişnuisem să mă urc pe acoperişul magaziei de lemne, şi să mă perpelesc la soare, abandonîndu-mă căldurii lui, unei nepăsări la care nu avusesem acces pînă atunci. Ştiam ce am de făcut, vreau să spun că ştiam foarte precis şi asta-mi dădea o certitudine, un fel de înţelegere a lucrurilor. Trebuia doar să am ceva răbdare, pînă ce vor veni cu toţii pentru a mînca curcanii cumpăraţi de Bia, încă din toamnă. Cred c-abia atunci, în zilele petrecute pe acoperiş, am ajuns la acea insensibilitate pe care o reclamase prietenul lui Al, cel cu lingurile de argint. Poate că ajunsesem acolo unde vor toţi oamenii să ajungă, la o dulce înţelegere a lucrurilor, cu binele într-o parte şi răul în altă parte, gol şi puternic şi slab şi singur fără amestecul cetei, fără mistere, acolo unde nu vezi decît pajişti, grozave pajişti, frumos rezolvate plastic, pajişti fără oameni, fără animale, pajişti pur şi simplu, iar din cînd în cînd, întorcîndu-mă de pe o parte pe alta, o vedeam pe Bia trebăluind prin curte mereu agitată, ţipînd la porci sau la păsări, sau pe Miluşa, fiica de la oraş, care-şi luase concediu, citind în şezlong sau dormitînd în şezlong, plimbîndu-se pe gazon sau privind straniu la tot ce o înconjura, la mine chiar, străduindu-se parcă să înţeleagă ceva care nu ajungea în mintea ei decît sub formă de boare.

Din cînd în cînd, în curte năvălea inginerul şi striga cîte ceva apoi îşi lua fiul în braţe şi alerga la maşină lăsînd-o în poartă pe Oara care dorea să fie văzută de oameni conducîndu-şi bărbatul care a avut cea mai mare căutare în sat şi pe care-l luase ea. Existau mai departe, fără nici un gînd pentru mine, ajuns sus pe acoperişul magaziei de lemne, de parcă niciodată n-aş fi deschis poarta să plec la primărie, de parcă niciodată n-ar fi bătut oamenii în poartă pentru a mă solicita, sau pentru a mă răsplăti, în felul acela specific oamenilor de zinc

Bineînţeles au venit cu toţii în aceeaşi zi, aproape două duzini de suflete gălăgioase. S-au năpustit în curte, răscolind toate cotloanele, sporovăind şi lăudîndu-se. Eram pe magazia de lemne, toropit de căldura soarelui, indiferent, total împăcat. De acolo de pe acoperiş nu i-am auzit să se vaite de oboseală. Era chiar să observ că-s viguroşi şi gata să trăiască mulţi ani. Într-un tîrziu,

(Continuare în pag. 5)

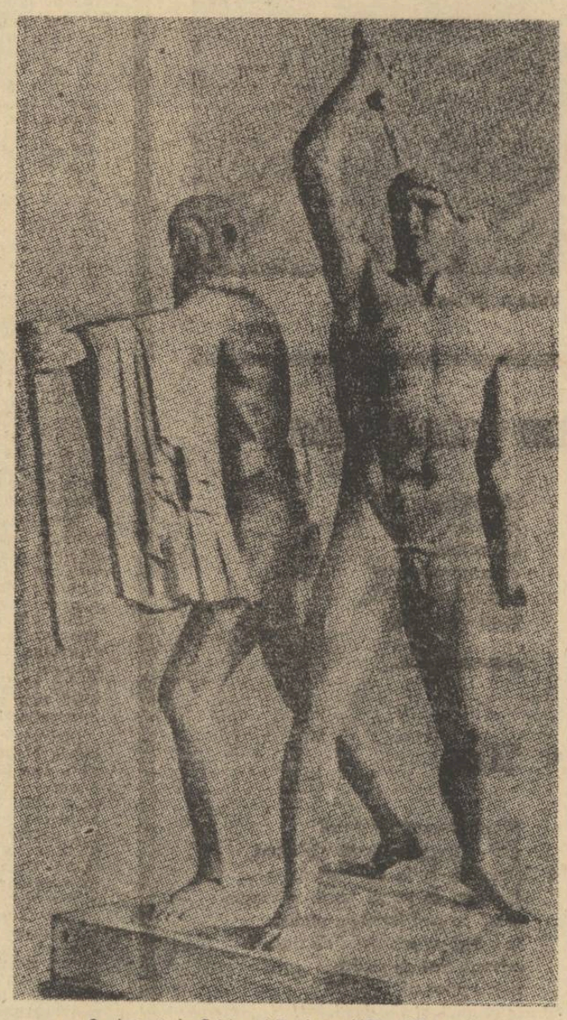

Sculptură de Critios şi Desiotes (480—475 î.e.n.)

GEORGE ŢĂRNEA

Elegia canarului

Aş avea răbdare
Să mai cînt la semn
Pentru cămătarul
Cu saboţi de lemn

Pentru precupeaţa
Coliviei reci
Aş avea răbdare
Să trăiesc în veci

Menuet-sentinţă
Spînzurat de tot
Aş avea răbdare
Să trăiesc ce pot

La un pas cu gîndul
Îngheţat cavou
Aş avea răbdare
Să trăiesc din nou

Aş avea răbdare
Doamne ce-aş avea
Să mă văd odată
Fulg de cucuvea

Elegia visului

Piatră peste piatră
Prismă de opal

Tencuieşte caii
Călăreţul pal

Unghiile-n lună
Hărţuiesc tîrziu
Cruciaţii ploii
Miezul străveziu

Cărămida-suflet
Aşternut găsit
Cioburi de zăpadă
Leagăn părăsit

În gogoşi cărunte
Flutură un vals
Şi se dă cu morţii
Călăreţul fals

Vinele cu vinul
Vinovatul corb
Şi-a pierdut potcoava
Călăreţul orb

Scorburoase hamuri
Iarba fir cu fir
Doarme călăreţul
Clipei de safir

Elegia cocorilor

Deie-mi toată toamna
Prăduiţii pruni
Laşităţi polare
Sîmburi goi şi bruni

Deie-mi călăuza
Castelană-n van

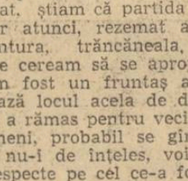

Desen de VERA HARITON

Şi mai multe drumuri.
Sus lîngă tavan

Să mă pot preface
C-am avut ce da
La sorocul tîmplei
Între nu şi da

Rînd pe rînd arginţii
Cumpenei adînci

Vîntul peste mare
Şi mai multe stînci

Filfiitul rînced
Ţipătul prelung
Deie-mi-le toate
Cîte nu-mi ajung

Elegia cruciadelor

Domnişoară moară
Domnule morar
Fie-vă răbdare
Şi veniţi mai rar

Că de-o fi să cadă
Peste bobul meu
Zarurile voastre
Sînt aici mereu

Dar lăsaţi-mi pleava
Preţ de-un împrumut
Să-şi mai culce ochii
Pe pămîntul mut

Să-şi mai dea cu puii
Printr-un ger înalt
Pînă cînd s-o scurge
Timpul celălalt

Mie că sînt singur
Tot n-o fi nimic
De-mi lăsaţi legenda
Ori un cerc mai mic
Dar lăsaţi-mi şerpii

Cruzi aşa cum sînt
Să-şi tîrască încă
Nunta prin pămînt

Pietrele să-şi lege
Rodul veninos
Într-o geană blîndă
Piatra altui os

Caii şi rogozul
Foşnitoare căi
Să-şi mai vîndă bruma
Singelui prin văi

Mie grădinarul
Prea bolnav de spini
Tot nu-mi treceţi partea
Jertfei din grădini

Dar lăsaţi-mi crinul
Slugă şi stăpîn
Să-şi mai lege carnea
De pămîntul spîn

Ierburile scunde
Cîrtiţele moi
Să-şi petrească somnul
Caldului noroi

Mie fantezie
Pentru eşafod
Mi-e acelaşi zarul
ntre beci şi pod

Dar puteţi pricepe
Cît mă simt de laş
Domnişoară coasă
Domnule cosaş

MIHAELA MINULESCU

Adormise la maluri

Marea culcă valuri peste tărmuri
umede tărmuri transpirînd culoare
mult mai sus, mult mai sus zboară fluturi
pe noi ne arde lumina de soare ;
mereu readuși spre spuma de val
regăsim calm atavice duhuri,
spirale-nălțate din umede sufluri
undeva în blindul și verde profund
ce umple neundele mării
voci cumplit de-ntelepte se-ascund
tăceri poartă lungul chemării
Mult mai sus, o, mult mai sus zboară
fluturi
Și curg amiezile topite-n ceață
vag agățate în alge.

Catren

Repaos lung pe coastă
îmbălsăma pămîntul
vrea marea să respire
culeasă într-o scoică.

VASILE PETRE FATI

Pierderile

★

Poartă pe umăr plînsul meu
ca pe un ulcior și nimeni
să nu știe munca mea
din lacrimi și unde pe o vale
de senin cu o glugă a morții
umblu și fără putință de a mai cînta
și fără preț pentru odihna
ce se cuvine, în toamnă
sînt lîngă o groapă de adevăruri,
în rapiță îmbrăcat,
cu un sul de otravă în mînă,
o slugă a cerului.

★

Mireasa mea, trasă de lebede
e această zi și un sfîrșit
și o stemă a morții
e în urma noastră. Aproape singur
trădarea mea roșie
îți cade la picioare,
o cumpănă a nopții ne ține sufletele
ca îngerii dormind pe pacheboturi,
toate cărările intră în fîntîni,
patlagina crește pentru noi
și eu acum peste moartea mea suflu
ca peste dafinii,
viu să mă nasc.

GEORGE JITESCU

Cîntec la Styx

Rîu ai fost ieri
Monstru de fier, —
De fier de piatră
Piatră de vatră,

Nu ai iubit
Nu ai murit
Nu înfloreși,
Nu înfloreși.

Poate-ai fost om
Poate demon
Poate secure
Care o duce
Duh în pădure
În loc de cruce,

Luntre de os
Viață ponos
Vis amăgit
Dor împietrit

Piatră de vatră
Foc fără lemn
Lemn fără semn
Luntre de fier,
Luntre de piatră
Stea care latră
Veac searbăd gol
Faptă, obol —
Țipă — simbol.

Vis cu corn

Vis cu corn de rubin și copite de aur
S-a pierdut între dealuri, —
Vultur leu minotaur
Orgiac demiurg rumegînd idealuri ;

Treizeci și nouă stele negative dorm
În ciorchini jertfiți părăsiți lîngă vie
Negru alb ruginiu gînd inert zămislind
O femeie albastră stihie,

Roșu gri galben gri negru alb
Ciob de lut în amurg strălumină,
Poartă-n cimpuri de jar brumă albă rugină
Psalmodiind nebunie :

„Să nu crezi, — cine vede-n sfîrșit învierea
Dragoste pierde,
Nu se înalță nu cade, — înmulțește-n
Văile rugului verde tăcerea...”

... Să nu crezi ! — Caste hoinare,
Greieri de gheață, -n țărînă duc acest vers
Larg vertij policrom din coline se-nalță :
Paradox — adevăr — gri, — zero univers.

GEORGE VRÂNCEANU

Mit cu tauri

Cîndva mi-era frică de tauri
tata mă chema să le mîngîi coarnele
și să-i pasc dincolo de iarba fiarelor ;
La amiază scrijilau cu copita
și sărutau pămîntul,
eu țineam mai mult la acest obicei.
Acum nu mi-e frică de tauri
și tata nu mă mai cheamă
să le mîngîi coarnele,
mă trimite să-i pasc dincolo de dincolo,
descîntînd în scoică la poarta apelor
uit de tauri
seara așezînd-o-n ureche
aud urmele cîntînd
și-i găsesc bătîndu-se,
apoi fluierînd îi întorc pe-o nouă cărare
rumegînd cu burțile pline de stele.

Debut: ION BLEDEA

capătul reptila

Bărbatul se războiu cu luare-aminte și își cîștigă femeia. Știa că a păcătuit, bărbatul. De aceea nici nu se grăbi la bucurie ci își dezmorți capul în pumni, ros încă de îndoiala cîștigului. Trebuia să-l țină norocul multe zile în șir ca s-o poată duce la capăt pe ea, nevasta.

Seara începu să-i mănînce. Întîi de la cap, apoi din ce în ce mai jos pînă cînd nu mai erau unii pentru alții de-atîta întuneric, ce întuneric ! Gloabele se băgau în el și-i rontăiau temeliile ierboase. Cei de voiau să adoarmă le alungară mai în adîncuri, întru visele lor. Bărbatul adormi cu lupta în cap și nu visă altceva decît pe ea, lupta. Cum cel de avea înainte femeia sosise acolo în vale bucuros de capăt. Cum el de așteptase zile fără numărătoare a rînjit sărind la cel nou venit luminat de amorțeală. Cum a răcnit pumnalul între coatele celui de sosise și cum mortul era mînjit de sînge și de plăcerea scăpării.

Se întorcea în somn nici el nu știa pe unde. Toate marginile i-au măsurat pămîntul și era pămîntos în somn, bărbatul. Spre dimineață gloabele s-au adunat amîndouă către ei. Nevasta se strecură cu degetele-i prin păr și se trezi pieptănată, terminată, gata de drum. Bărbatul se zvircolea încă în somn, somn păcătos. Ea îl scoase afară, de sub cer tot sub cer, de pe pămînt tot pe pămînt. Trebuiau să se gătească de drum și nu-l putea lăsa în capăt pe cel cu care o va lua acum de la început.

Bărbatul își zornăi brațele în jur, strînse gloabele lîngă căruță și le legă strîns, ca pentru drum lung. Atunci își aminti de el, mortul.

— Da unde-o fi, nevastă ? scîrțîi. Era ici, în iarbă.

— L-or fi ros caii, glăsui ea uitîndu-se întors și uită apoi ce-a zis.

Drumul lung uria departe și aproape, peste tot. Bărbatul lărmuia la butucii roții să vadă dacă țin. Și țineau ei, butucii și se umflau la nevasta care-și mulgea laptele la marginea drumului, că după păcat murise ăl de-avea cîteva zile de scînceală pe lumea asta și-acuma laptele o îndurera și-o închiricea de tot, rău. Înainte de ducerea spre capăt trebuia să se ușureze. Cei doi plozi ce-i mai avea se holbau la ea cu mucii la nas, întorcîndu-se din cînd în cînd spre noul bărbat care muncea și se gîndea la nimic și cotrobăia nicăieri și se gîndea mai la urmă că nu vor ajunge acolo decît nici el nu știa cînd. Gîndea că mortul le va sta în cale pietros cum e și butucii nu vor ține la atîta trecere peste morți. Nevasta nu știa unde a dispărut mortul și nici nu-i păsa ei, nevestei. Că omul om e și mort și viu și dacă ăla de era primul n-a murit de tot va muri cînd vor trece cu căruța peste el. Că dacă nu va muri nici atunci de tot va muri totuși mai tare și vor trece încă odată peste el sau de cîteva ori sau pe tot drumul dacă va fi nevoie. Că drumul va fi lung și atîtea hurducături vor zdruncina carul. Că Dumnezeu e mare și vede și nu lasă lumea să se prăpădească decît dacă potopesc păcatele în ea și cu un păcat nu se face gaură în cer și nici în pămînt că în cer nu se poate de Dumnezeu și în pămînt de morții lui Dumnezeu și-ai dracului și pe pămînt de viii nimănui. Așa gîndea ea, femeia, gîndindu-se la urmă că gîndește și mirîndu-se aievea de așa minune grozavă. Era ea femeia cu uriciune dăruită de creator pînă la părțile ei importante dar ținea la toate cum nu țin altele și cu ăla primul care voia să-i încurce sau ea credea că voia să-l încurce pe ăl al doilea avusese trei plozi da unu murise în păcat și n-aveai ce-i face. Atunci femeia gîndi mai departe și se sperie de tot, rău. Că plodu ăl de murise a fost și el o bucată de om și adăugat ăluia de murise în păcat vor fi doi și dacă amîndoi n-au murit de tot hurducăturile vor fi de două ori mai gălăgioase și s-ar putea ca din două păcate să se mai nască unu, că s-a mai întîmplat.

Muncea bărbatul pe toate brîncile pentru bunăstarea femeii. Minuni în capul lui mai rar așa minune dar gînduri veșnic în mințile sale. Morții nu-i stăteau în cale dar se temea de plozii încă vii care rontăiau acum nu știu ce ca să-și astîmpere foamea și ochii. O foame de toate cele pămîntești îl cuprinse atunci și pe el și dădu încolo gîndurile. Scoase din fundul carului o desagă pe care o avea tot din păcat și-o aruncă în iarbă, ciuntîndu-și din norocul avuției. Plodu ăl mai mare se chinui cu băierele cunoscute lui la toate înnodăturile încă de cînd știuse și el ce-i mîncarea acestei lumi și că ea nu se găsește numai în țițele mamei. Bărbatul se uită la el și se-ntreba dacă ăsta va muri sau cel de așteaptă cu labele la gură. Că dacă nevasta se îndoia încă de păcatul care urma el era sigur și mai știa că nu va fi singurul. Că păcatele se trag unul după altul și nu le mai poate opri nimeni.

Mîncară fără să fie aproape de ei ci undeva departe unde lumea e atît de nu știu cum încît oamenii nu știu nici măcar dacă sînt sau nu. Cepele scîrțîiau în dinți dar zgomotul era departe de auz și aici unde erau ei era numai o foame fără culoare și nu se gîndea nimeni de ce fel e foamea asta. Pe urmă s-au ridicat din iarbă acolo unde erau cu adevărat, scuturîndu-se de negîndire, și mortul, morții apărură din nou în două din cele patru capete. Și era mai grea scăparea de morți decît de vii, că viii mestecă și-i auzi dar morții uneltesc opriri în drum și tac deopotrivă cu moartea. Și-i părea rău bărbatului că în curînd vor mai avea un mort în capete, pe nu știu care din plozii ăștia și se temea ca nevasta să nu se sperie de drumul greu ce va urma și să nu-l lase singur.

Atunci de nu știu de unde îi veni siguranța că singur nu poate rămîne pentru că ar muri și ea și el pe drumul ăsta lung și încă două păcate l-ar supăra pe Dumnezeu și se gîndea că ea știe lucrul ăsta. Că dacă n-ar ști n-ar sta acuma cu capul pe gînduri trăgînd și torcînd cîte unul în acest afară plin de ei. Că unul singur n-ar putea umple acest afară pentru că ar fi prea puțin și lumea asta mare pe lîngă acel puțin ar fi mult prea mare ca să mai țină seama de el. Că atunci și lumea asta ar fi sau n-ar fi pentru că în ea acel puțin n-ar ști dacă este sau dacă nu este și nici nu l-ar interesa dacă știe sau dacă nu știe și nici să te intereseze n-are ce.

Și dădea înainte spumegînd, bărbatul,

Plodu al de desfăcuse desaga aruncă înapoi în ea ce mai rămăsese și-i trînti o privire bărbatului care stătea cu ochii dospiți privindu-l deloc. Și îl cuprinse nenorocitul de drum și pe el, cu necazul. Gîndea că ochii bărbatului ăst nou ar fi taman buni de călărît. Că dacă s-ar mai umfla puțin ar ține și căruța. Și mai gîndea el plodul că la noapte va călări pe o gloabă pînă în lumea aceea în care fusese cînd mîncase și va încerca să se reîntoarcă cu zgomot să vadă dacă nu se va prăpădi acel loc fără gînduri și sec și în care nu știi dacă ești sau nu ești și nici nu te interesează dacă știi sau nu știi. Dar el era de pe acum sigur că zgomotul copitelor va dărîma lumea aceea și nu-i va vedea ruinele pentru simplul motiv că ele nu vor fi și chiar dacă vor fi va fi noapte și abia aștepta plodu să sosească pîcla aceea neagră care era acuma de cealaltă margine a pămîntului. Își dădu apoi seama (o seamă mică, de plod) că nu va ajunge acolo pentru că nu va merge și nu va merge pentru că nu există mers acolo. Și îl lăsă baltă pe acel acolo ocupîndu-se de acest aici unde se făceau păcate și rînchezau gloabele și acest aici exista totuși și nu se năruia nici o fărîmă din el. Nimeni nu era gata dar bărbatul chiui de plecare și toată lumea acestor nimeni se urcă în car și așa părăsiră capătul, negata fiecare dar grăbindu-se.

S-au dus pe rînd să facă jurămintele. Fu prima femeia și, în timp ce ea își desnoda cuvintele din git, ceilalți simțiră că așta se cuvine, femeia să facă întîi jurămintele. Al doilea fu domnul cu carte, știa el că timp îndelungat trebuie să stea cuviința pe cap și că nu arar prinde ea rădăcini în astfel de cazuri. Urmă omul cu cruce pe piept pe care-l dădu Dumnezeu în clipa aceea și ceilalți se minunară, oricum trebuia un om cu crucea pe piept spre care să-ți înclini sufletul în cazul cînd se ivesc cazuri de suflet. Jurară ceilalți pe crucea acestuia, ca toată treaba să se termine mai repede, și, precum era normal, plecară într-acolo, femeia, domnul cu carte, omul cu cruce pe piept, ceilalți, gata jurați în întregime pe toate cele sfinte avute la dînșii sau în alte părți cu care nu-și bătură capul în acele clipe.

Făcură cîțva pași bravi, cînd tot femeii îi veni ceva în minte, ceva așa, ca o piatră, i se izbi în minte. Că ei jurașeră, toți, dar nu se rugase el, cel cu cătușele și cu limba tăiată, n-avea cum să se roage, dar Dumnezeu aude orice fel de rugă, fie ea cît de îngropată în hăurile cărnii și dacă nu aude o simte, sau oricum, face El ceva cu ea, pentru că o rugă nu poate fi lăsată așa pe toate drumurile ca și cum n-ar fi, sau ca și cum ar fi ceva bun de lăsat pe toate drumurile. Așa că se întoarse cu fețele spre cer, da-ntîi îl întoarsă pe cel mut, fără limbă care nu putea pricepe despre ce-i vorba și nu putea întreba despre ce-i vorba pentru că n-avea cu ce și pentru că oricum vorbea își bătea joc de el în lipsă de ceva mai bun de care să merite să-ți bați joc, să-ți bați joc pe merit. Femeia îl prinse de legătura mîinilor și întinse în sus, dar el se uita la femeie nebănuind că-l uită pe Dumnezeu chiar în minuta aceea, își aminti de El doar după ce văzu bine de tot femeia, atunci își aminti de El și începu să priceapă despre ce-i vorba, nu despre ce-i vorba ci despre ceea ce nu-i vorba la el, la el la care toate nu-s vorbă, și nimic nu încearcă să fie vorbă, să facă cineva pe vorba măcar așa, în batjocură. Își înhață cătușele cu dinții și în clipa aceea i se desnodă ruga din cap plecînd spre Dumnezeu iar el începu să rîdă (să rîdă, fără rîs, mutește, pentru că nu se poate rîde cu degetele și chiar dacă s-ar putea mîinile lui ar fi legate cu lanțuri și rîsul nu s-ar vedea din cauza zornăitului), începu să rîdă gîndindu-se că acea zi e sfîntă pentru că e prima zi în care Dumnezeu primește o rugăciune de la un ins cu cătușele în dinți, de la un ins care nici măcar o rugă nu-i în stare să smulgă dintr-însul ca toată lumea, care nu e în stare decît să-și desnoade o rugăciune din cap o singură dată înainte de spînzurare, în ziua aceea, pentru că aceea era o zi mare ziua în care lui i se desfundase o rugă din cap și plecase spre Dumnezeu iar Dumnezeu o primise ca pe o rugă sănătoasă, strigată în gura mare la amiază cînd te vede lumea și-ți pipăie credința cu degetele asudate și împuțite de muncă.

Limbi îndestule aveau ceilalți, gurile rămaseseră desfăcute și se vedeau limbi îndestule cu care orice om s-ar fi mulțumit, chiar și ei erau mulțumiți, oamenii, ceilalți. Cel mult rămăsese doar cu urma limbii, un ciot care e și el tot un fel de urmă, parcă suferise de o ciudată lepră, una care i se vîrîse în gură și se cărăbănise șutindu-i limba și lăsînd doar un ciot cu care nici măcar nu poți înjura așa cum se-njură, în urechile tuturor, ci trebuie să-njuri în gînd, să-ți împuțești gîndul cu-njurături de feluri înmulțite.

Femeia îl ridică de subsioară pînă cînd îl văzu ridicat, apoi își reluă locul în capul convoiului, pentru că era într-adevăr femeie, în capul convoiului ca o pălărie pe un cap de reptilă neagră cum n-a fost și nici nu e, un fel de reptilă cu pălărie împodobită pe cap, încărcată cu flori de catran ca să ne aducă aminte și de catran, din cînd în cînd.

Stătea în capul coloanei și făcea cîte-un pas rupt parcă din inimă, ceilalți o urmau precum se știe, ăl cu cătușele fiind ultimul, era coada, o coadă mută și sunătoare la care capul se chiora din cînd în cînd cu doi ochi pușcă acolo ca să fie, ochi care aruncau niște priviri cu totul altfel, în locul unor priviri care nu pot fi pentru că n-au cum să fie în astfel de ochi. O reptilă care-și ducea coada la moarte convinsă că-i va crește alta cu limbă-ntreagă și cu o steluță rotundă în loc de inimă, o coadă crescută cu o steluță rece în piept care să nu-și dea seama că în lume se face amor, careia să nici nu-i treacă prin minte că acest amor îi poate bîntui în gură cînd e capul de față, femeia din capul reptilei, mai ales atunci cînd el nu bintuie într-o gură cu limbă ci-n una fără, ciuntă.

Toată afacerea se clintea leneș gîndindu-se la cîștig, cîștigul va fi mortul, desigur, îl vor cîștiga ei cumva, trebuie să fie în lume un arbor bun pentru spînzurătoare, arbor, pe care să poți spînzura, atîrna, orice fel de trup, chiar unul fără prea multă vorbă. Arborul trebuia să fie, oricît de tîmp, dar arbor, în care să poți atîrna un mut cu negură-n creieri, nu sunt un mut care-ndrăsnise amor în fața femeii, el, mutul, îndrăsnise amor așa, mutește, nu-l spuse cum se spune ci-l îndrăznise, știa asta ea, femeia, știa asta chiar atunci cînd făcea jurăminte, jurase că mutul îndrăsnise amor în fața ei, el, mutul. Domnul cu carte nu voi să creadă și jură pe cealaltă parte dar îi păru rău, Dumnezeu dădu chiar în clipa aceea un om cu cruce pe piept. Dumnezeu n-ar fi dat pe gratis un astfel de om dacă femeia ar fi gîndit sucit în fața crucii. Apoi mai erau ceilalții, cei care jurașeră pe crucea celui dat de Dumnezeu juraseră hîit dar juraseră, tot ca ea, femeia. Așa că trebuiră să meargă, trebui să meargă, neagră, reptila. Să-și lase mutul mort, să se-ntoarcă vreodată, să se reîntoarcă cu mutul lăsat acolo, mort, pentru că în fața acestei femei din cap a-ndrăznit amor, față în care alții nici nu gîndiseră amor, necum să-ndrăznească.

Dar pînă la arbor mai va, ce arbor, nici un arbor, poate că din vîrf vor vedea ei ceva, vîrfurile arată întotdeauna o însemnată parte pămînteană. Locul de-aici era stors de orice semn, ce semn, putrezeală, femeia era-n frunte și se mișca reptila, încă. Dar în vîrf ajunseră-n neorînduială, femeia sosi printre ceilalți, omul cu cruce pe piept avea mai departe cruce pe piept, domnul cu carte sosi și el, mutul nu era dar fu mai tîrziu, pentru că n-avea rost să nu fie. Nu văzură arbor nici acum, dar o speranță cu frunze îi mîji femeii în cap, cu frunze. Dar mai era mult de mers pînă la frunze, reptila plecă iar, minunăție. (În cer adia un val de apă, după un timp își făcu de cap, valul). Cătușele rămîneau mai în urmă, mutul era o soață de nădejde, în urmă, era ca o-ntrebare împrăștiată pe-acolo și călcată-n picioare tot de el, apoi se grăbea lipindu-se iar de reptilă și acesta era răspunsul, un răspuns bun de carne încă vie, pe care îl dădea tot el prin el cel încă viu.

Cînd ajunseră la frunze trecuse un timp (ba poate chiar mai mulți timpi), se simțea un fel de îmbătrînealâ peste tot, o-mbătrînealâ ca niște veșminte rupte, atîrna, frunze multe erau dar ei voiau arbor, nu poți spînzura un om de-o frunză, fie ea cît de frunză, înghesuită în oricîte alte frunze. Erau multe frunzele, un fel de vale, musteau ape la călcătura piciorului, ape cleioase, parcă toată sarea din străfundurile pămîntului s-ar fi pus să scuipe într-acolo, urît, umflîndu-și pîntecele. Mai înaintară și era un fel de nămol, urît și acesta, nămolul. Călca reptila, femeia la-nceput, i se vedeau urmele-n nămol, urme ca niște guri deschise, venea apoi omul cu carte punînd alte guri peste gurile femeii, peste nămolul femeii, peste gurile lăsate-n nămol de picioarele ei, ale femeii. Omul cu cruce pe piept simțea pecetluind aceste săruturi, se auzea din cînd în cînd cîte un pleoscăit uman și atunci simțea omul cu cruce pe piept că se mai poate pricepe ceva, dacă vrei să pricepi. Și el, mutul, săruta aceste guri, el trebuia să iubească mai mult pentru că nu-i oricînd vreme pentru așa ceva, el, trebuia să înoade în sufletul fiecăruia cîte-un sărut de nămol, de asta mai era el în stare, el, pe lumea asta, de asta, căci pe undeva se gîndeau cu toții la arbor, nu cu mintea-ntreagă ci doar cu malul minții, cu plaja ei, pe care stăruie arbori minune, gata să-și încline craca pentru un gînd de spînzurare. Femeia rîdea-n cap și reptila-nceput să bîțîie cu spor, neagră reptilă. Rîdea, ea, femeia, uitase că trebuie găsit un arbor pe cinste, rîdea de parcă însuși arborul, gata găsit, fără vreo căutare, ar fi venit în fața crucii, să facă-n locul ei jurămintele, gata găsit, să-l pipăie cu o ramură, cu acea ramură pe care mutul poate atîrna fără grijă, în voie. Să-l pipăie cu o ramură pe Crist, pe-acel Christos care se bălăngănea la pieptul omului cu crucea. Un Christos, Christos la locul lui. Un Christos care simțise mîna Domnului, pe pieptul unui om trimis de domnul.

Și apăru primul arbor dar apăru slut și hidos, femeia se uită la el ca la un animal, ca la un om, unul care s-a stins sub ochii ei cu o glumă proastă-nhămată-n gură. Urmară apoi mai arbori, arbori de lume, ochii căutau în jur craca, împrejurul se clătina de oferte, nu căuta o cracă de care să-l atîrne ci o cît de cîtă umbră de care să atîrne procesiunea. Pămîntul era secos, sec, se opriră. Mutul trecu în mijloc, nu pentru că-i stă bine-n mijloc unui mut ci pentru că reptila se-nvîrtise-n jurul cozii și mutul era-n mijloc.

Se hotărî o nouă-ngenunchială, femeia făcu începuturile pentru că era bună de-nceputuri, femeia. Toate fură ca la-nceput, domnul cu carte, omul cu cruce pe piept pe care-l dăduse dumnezeu cu mult timp înainte, ceilalții. Apoi, la urmă, mutul, pentru că era mut și-ndrăznise amor, mutul. Îngenunchie în fața omului cu cruce pe piept, ca să fie mai aproape de christ, omul cu cruce pe piept stătea și el, stătea, îngenunchiat. Mutul îl privea, îl privea pe Christ, se ruga și el, mutește, nimeni n-auzea ce zice el, mutul, pentru că mutul nu zicea nimic ci privea-n ochiul lui Christ, ochiul, ochiul. Se-ntîmplă atunci o-ntîmplare cu totul întîmplătoare, se-ntîmplă, căci cel gata de spînzurare privea pe mai departe ochiul lui Christ, mult. Acesta plesni și mutul privea mai departe, curgea sînge dumnezeiesc din el și mutul îl privea, mutul. Apoi se-aprinse, crucea, se-aprinse, fu ca o scînteiere, femeia văzu că crucea e de lemn, lemn de care jurămintele nu se lipesc. Dar omul cu cruce pe piept nu aruncă crucea, pe el îl dăduse Dumnezeu cu cruce pe piept și n-avea rost s-o arunce pentru că el era omul cu cruce pe piept și dac-ar arunca-o el n-ar mai fi, n-ar mai fi omul cu cruce pe piept, n-ar mai fi deloc. I se aprinseră veșmintele curgîndu-i în jos, apoi i se aprinseră pletele, i se aprinse craca de din sus, cea pe care voiau să-l spînzure, fumul se urcă spre Domnul, se-aprinse-n jur totul, femeia rămînea stinsă, capul trebuie să ardă întotdeauna la urmă. Ceilalți ardeau, mutul mai privea ochiul lui Christ, ochiul nu mai era acolo, plesnise demult, el îl privea totuși, foc. Femeia își dădu seama că ea va arde la urmă, cel fără limbă se-aproprie de ea uitînd de Christ, se lipi de ea, jos, era pămînt uscat și bun de făcut amor, pămînt pe care se putea face amor și mutește. Ei, femeii, i se aprinseră gîndurile în cap dar voia mai departe amor, părul îi ardea, amor voia pe mai departe, pielea-i crăpa mustind peste trup, încă amor, muri și mai voi încă amor dar i se închiseră ochii și sufletele de parcă era moartă și-ntradevăr moartă era dar voi mai departe amor.

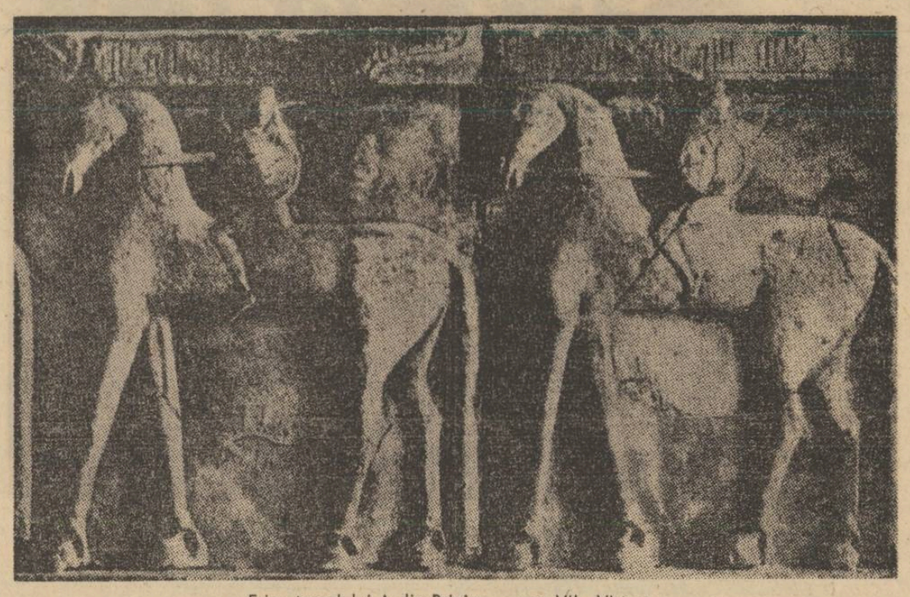

Friza templului A din Priniias — sec. VII—VI î.e.n.

(Urmare din pag. 4)

privelişti grozave privelişti

mult după ora obișnuită a prînzului, a început clinchetul argintului, au început să se certe pe locuri, soarele încă mai era sus, bătea ușor oblic, blînd, nici pic de vînt, era o zi minunată, de rai. Cînd i-am văzut pe toți într-o anumită ordine, de jur împrejurul meselor din curte, un om mare, un om mic, o femeie, un bărbat, salivînd, cu fețele năucite de bucuria revederii mi-am simțit ceafa fixată de mii de ace, șira spinării străbătută de un fior neîncercat pînă atunci. M-am înălțat mai mult, apoi am ajuns să stau pe coamă, desprins de orice responsabilitate. Primii au fost oamenii mici, ei m-au văzut prima dată, apoi părinții lor, și gata, au pornit să rostogolească butoiul cu rîs și chiote strigîndu-mă, chemîndu-mă între ei, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, de parcă nu mi-ar fi nesocotit posibilitatea de a reacționa violent și definitiv. Ceafa încă mi-era fixată în stinghii, răcoarea din măduvă persista, fermitatea cu care păstram hotărîrea, venea de undeva, de departe. Cineva s-a repezit să-mi aducă o scară pe care am coborît în picioare, fără să ezit. V-am mai spus doar că sînt un om înalt, dacă șira spinării este destul de întinsă și nu era altfel în ziua aceea atît de mult așteptată, de blîndă. Văzîndu-mă astfel, atît de diferit, de sigur, cu ochii ascunși sub sprîncene, ca niște animale perfecte au înțeles că ceva nu-i în ordine. S-au răsucit spre mine, ca la o apariție, luînd poziții cuviincioase, aproape sfielnice, gazonul moale de sub tălpile desculțe ceda plăcut răcorindu-mi degetele prea încinse de țigla acoperișului. Comunicam cu fiecare în parte. Mă supuneam orbește puterii izvorîte din umilința atîtor zeci de ani, iar împreună îi supuneam pe toți. Eram perfect conștient că pot obține de la ei orice, mă vedeam cu adevărat un cap de cuib în stare să apere, să atace, eram sigur că omenește totul este în ordine, dar pînă atunci nu fusese nimic omenesc între mine și ei, sau cel puțin asta credeam, de aceea nici reacția lor de-acuma nu era omenească din punctul meu de vedere. Animalele au simțit că mi-am însușit prin umilință dreptul de a-i supune, deci nu aveam de ce mă opri la aspectul omenesc al lucrurilor. Și-atunci, imediat după ce-am exclus latura omenească, iertarea, împăcarea, abandonarea fermității, excluzînd deci orice îndoială asupra gestului ce aveam să-l fac spre sfîrșitul mesei, la ceai, mergînd în bucătărie după samovar, așa cum este obiceiul de acasă, ca cel bătrîn să pună ceaiul cînd se-adună neamurile, pentru a aduce un samovar ultim, atuncea zic, în acel moment de totală relaxare, de totală înțelegere, doamne, și nu mai aveam decît trei pași pînă la masa prelungă, s-a deschis poarta cu un scîrțîit îngrozitor, eram cu fața spre poartă, dezvăluindu-l pe Al, cel cu argintul, mortul, cel ce după mintea mea se-aruncase în viață pentru a se stinge. Nici un moment n-am fost tentat să cred că-i o vedenie, după cum nici atunci, la aducerea argintului nu mi-a trecut prin cap să sufăr de pe urma pieirii lui. Înainta molcom, în fiecare mînă ținea cîte un pantof și nu părea caraghios, fiind desculț și îmbrăcat într-un impecabil costum gri, iar cînd a ajuns la aceiași trei pași de masa prelungă, zîmbi alb și spuse :

— Hei, nu vă place ? Nu vă bucurați ? Nu v-a fost dor de mine ? V-am încurcat petrecerea ? Poate vreți să plec ? Vă e teamă ? De ce vă e teamă ? Pentru că trăiesc ? Credeți chiar c-o puteți lua de la capăt ? Nu aveți memorie ? Hei, nu mai vreți să aveți memorie ?

Cine știe cît ar mai fi întrebat astfel, dacă aș fi avut destulă tărie să rezist pe verticală, suportînd rotirea mesei, a porții, a tot ce era sub ochi, dar n-am rezistat. M-au adus în camera mea, pe brațe, ca pe-un mort adevărat, ca pe-un mort scîrbos la atingere, așa cum sînt cei proaspăt morți, urît. Era doar Al. Nu mai aveam dorințe. Avusesem o șansă extraordinară pentru a face ca binele și răul să stea destul de bine unul lîngă celălalt. Dar... Al ținea în mînă o sticlă de rachiu și-mi explica agitîndu-se că a fost pe-acasă, pe-acolo, și-a văzut doar pustietate, oameni fără memorie, fără dor, oameni care n-aveau de gînd să se uite în urma dîrei de sînge, oameni gata să înceapă altceva, oameni sănătoși, perfect adaptabili, doar adaptabili.

— Poți fi sigur mi-a spus deodată, că n-avem unde să ne-ntoarcem, nici unde merge n-avem, nici unde privi, astfel că nimeni nu va înțelege ceva din povestea noastră. Nici cei din sîngele nostru, nu toți vreau să spun, nu vor găsi sub ochi, chiar de sub pleoape începînd, priveliștile tale, grozavele tale priveliști, grozavele noastre priveliști. Doar farse, doar enorme farse putem face. O să merg mai departe, mult mai departe, în beznă, este cel mai frumos lucru pe care-l putem face noi, cei de nicăieri.

★

La mine nu intră nimeni în cameră și asta pentru că gem și arunc cu ce nimeresc în cei care deschid ușa. Nu e greu desigur de înțeles că Al a plecat și toți și-au reluat viața fără a se gîndi cu adevărat la ceea ce fusese, mai ales că n-au înțeles decît că eu și Al sîntem demni de disprețul lor. Cît despre priveliști, despre grozavele priveliști, nici o grijă, ele se află sub ochi și cred că Miluța, așa cum se va întîmpla cu toți pînă la urmă, le va descoperi în curînd și va ajunge pe acoperișul magaziei de lemne.

„estetica poeziei lirice"

În ce măsură un demers teoretic ne apropie și ne îndepărtează de ființa pe cît de concretă, pe atît de stranie și fantomatică a lirismului, o dovedește și reapariția, în a treia sa ediție, a cărții lui Liviu Rusu. *Estetica poeziei lirice* (Editura pentru literatură, 1969). Poziția ingrată a oricărei cercetări cu o finalitate conceptuală, menită să determine indeterminabilul, să relativizeze absolutul, și să normalizeze anormalul, nu trebuie însă apreciată ca o descurajare aprioric a eforturilor analitice, cu atît mai mult cu cît, o metodă cu un criteriu unitar se poate transforma într-o ipoteză sintetică prețioasă pentru intuirea adevărului în cîmpul tensional al unui text abstract referitor la poezie. Altfel am cădea într-un zadarnic și mărunt orgoliu dacă însăși natura problematică a eului care generează lirismul am trata-o cu suficiența vană a propozițiilor apodictice. Căci dacă modul propriu de manifestare a artei în general și a poeziei în special este, după cum s-a acceptat, tărîmul absolutului, dificultatea enormă a formulării semnificațiilor sale într-un limbaj noțional, inteligibil, constă, și iarăși facem apel la opinia comună, în aceea că absolutul artei este unul, sensibil, în perpetuă metamorfoză de sine, și deci intraductibil univoc, în judecăți logice fixe. Prin aceasta vom respinge și orice iluzie de agnosticism, provocată într-un chip artificial de inadecvarea instrumentului de cercetare la obiectul cercetat: revelația artei, a poeziei, chiar dacă nu este acoperită în întregime de raporturile cauzale la nivelul cărora operează conștiința rațională, se împlinește viu și fecund prin conștiința sa intuitivă, emoțională.

Acum am enunțat și justificarea demersului estetic, cu scopurile normative cunoscute: delimitarea, clasificarea artelor și a categoriilor care le animă, le impulsionează (mai propriu ar fi să spunem a categoriilor pe care artele le-au generat). Cum obiectul esteticei — arta — este în continuă devenire, fără ca prin aceasta să înțelegem nici o clipă o succesiune de forme capabile să se anuleze una pe alta în timp, ci o coexistență de organisme vii, autonome și în intercondiționare reciprocă, este clar că însuși instrumentul de cercetare — estetica — trebuie să se adapteze la metamorfozele artei, încît vom avea cu necesitate proiecte, schițe de interpretare a operelor în timp, și nu un canon, o formulă rigidă, procustiană pentru măsurarea a ceea ce nu poate fi exact măsurat — ființa în creație veșnică de sine. Mai fertile se dovedesc adesea pentru luminarea sensurilor, obscurităților artei, opiniile, confesiunile programatice ale poetului, pictorului, muzicianului etc., fără a ignora, evident, eforturile de organizare ale esteticienilor sau filozofilor. Oricum, sub aceste auspicii de proiect, de instrument posibil în cercetarea izvoarelor și formelor de expresie a lirismului, vom considera și cartea lui Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice*.

Se știe că orice demers spiritual, prin legea organizatoare dominantă a conștiinței, impune cu necesitate omogenitatea și consecvența cu sine, cît și adecvarea la obiectul său de cercetare, chiar cînd acesta din urmă nu ne mai apare, uneori, decît ca un pretext în raport cu rezultatul cercetării. Pe 275 pagini, Liviu Rusu întreprinde o cercetare utilă, ordonată în șapte capitole, o introducere și o încheiere, despre poezia lirică în raport cu sine și cu poezia epică și dramatică. Încă din introducere ne atrage atenția asupra ideii fundamentale care stă la baza lucrării sale: „Orice operă de artă are o bază existențială. Prin existență înțelegem raportul constant dintre eu și lume, care, în fondul adînc, formează o unitate nedespărțită. Opera de artă rezultă din intenționalitatea originară a eului, care își scrutează propriile-i adîncimi spre a le descifra sensul și spre a le exprima în forme concrete durabile. Prin pătrunderea în sensurile eului se dezvăluie sensul lumii și deci al întregii existențe" (p. 11). După o astfel de aserțiune adevărată și tulburătoare, anume că sondarea obstinată a eului, asemeni imperativului socratic, ne va lumina sensurile lumii și ale întregii existențe, vom încerca, fără îndoială, să determinăm sfera, conținutul acestui eu, esență și normă a ființei universale. Ce ne spune Liviu Rusu despre atributele eului, evident înțelegîndu-se modul artistic de a ni-l face relevat, citim atît în capitolul I *(Teoria genurilor literare)*, cît și în al II-lea *(Esența lirismului)*. Capitolul I, dedicat informației istorice (pînă la 1940) cu privire la soarta genurilor, stabilește și o psihotipologie corespunzătoare, propice acestora, în funcție de gradul de tensiune a trăirii raporturilor eu — lume: tipul simpatetic (amintindu-ne de temperamentul melancolic), care este fundamental liric; tipul demoniac-echilibrat (vezi temperamentul sangvin) — fundamental epic, și tipul demoniac-expansiv (vezi temperamentul coleric), înclinat spre genul dramatic. Aceste temperamente (sau tipuri artistice) ar avea, după cum spune Liviu Rusu, și o corespondență în planul orientărilor filozofice, orientarea lor spre cele trei genuri literare exprimînd o atitudine specifică a spiritului; astfel, frumosul simpatetic s-ar corela, prin tendința lui de interiorizare eterată, armonioasă, idealismului subiectiv; frumosul echilibrat ar fi o replică artistică la idealismul obiectiv iar fruntosul expansiv, dinamic, energic, s-ar potrivi cu orientarea voluntaristă în filozofie.

Pînă aici am rezumat stările naturale ale eului, într-o vădită compoziție de triadă, menite să justifice tonul special și coloratura fiecărui gen literar, urmînd să căutăm acum substratul adevărat al acestora, felul în care eul i se dezvăluie lui Liviu Rusu ca principiu și substanță a poeziei lirice. Pe scurt, Liviu Rusu crede (și cu destulă dreptate) că esența lirismului o constituie o anumită tensiune care se creează între eul originar, autentic, și eul empiric, derivat, neautentic. Poetul ar fi sub puterea eului originar care-l dinamizează, îi luminează, prin haosul subiectivității sale, anumite viziuni formalizabile într-un cosmos. Poetul liric trăiește cu această nostalgie a unității existențiale, a comuniunii dintîi cu lumea, el dorește acest repaus al existenței integrale. Acest eu originar însă, Liviu Rusu îl lasă nedeterminat, el rămîne un fel de imanență goală (à propos de transcendența goală, idealitatea goală despre care vorbește Hugo Friederich în *Structura liricii moderne)*. Încît, ceea ce ar fi trebuit sau ne-am fi așteptat să se transforme într-un efort de fundamentare ontologică a eului originar, poetic, amenințat de înstrăinarea și falsificarea eului empiric, derivat, nu capătă un nume esențial. În schimb, Liviu Rusu remarcă adesea fenomene de o certă acuitate cu privire la existența poetului liric și a destinului său. Astfel, ca o reacție împotriva lamentărilor specifice epocii romantice, cu arabescuri sentimentale ținînd de eul empiric, accidental, autorul subliniază: „Prin străbaterea pînă la substratul autentic al eului, poetul reușește să se degajeze de datele personale și accidentale ale lui, trece dincolo de stările subiective și se ancorează în acel nucleu existențial în care subiectul și obiectul se contopesc (...) Poet liric cu adevărat nu este acela care se complace în elucubrația stărilor sale sentimentale, ci cel care reușește să străbată dincolo de aceste stări într-o lume mai pură și mai unitară, unde prin accente impersonale găsește acordul cu pulsația lumii obiective" (p. 98). Totodată, se cuvine să amintim condiția solitară a poetului liric, despre care Liviu Rusu notează: „Poetul liric are destinul cel mai vitreg, fiindcă el este nevoit să rămînă în insula inaccesibilă a eului său, înconjurat de universul său straniu" (p. 103). Aici am putea adăuga, în conformitate cu raționamentele în general drepte de pînă acum ale lui Liviu Rusu, că insula inaccesibilă a poetului este, în realitate, existența ascultată ca o muzică a interiorității, a logos-ului primordial așteptat în reculegere ca unica șansă de salvare a poetului, toate aceste aspecte sînt repetat și cu tărie subliniate: „limbajul poetic are o funcție existențială: el nu redă numai, ci încorporează: nu este o copie, ci întrupează aievea atitudinea interioară"... „cuvîntul în poezie nu este un primitor de sens, el este un dătător de sens, fiindcă prin el se cristalizează ideea. Acesta este motivul pentru care el nu poate fi înlocuit cu un cuvînt similar și pentru care traducerea perfectă a unei poezii este aproape o imposibilitate: înlocuirea cuvîntului înseamnă înlocuirea sensului originar" (p. 134). Următorul capitol despre *Atmosfera lirică*, întregește, cu noi argumente, unitatea de viziune descrisă în funcția magică, evocatoare a limbajului liric. Atmosfera este un factor comun pentru creația unui poet, ea pare eterul unificator al diferitelor aspecte ale operei sale, dă, într-un cuvînt, unitate, varietății; ea reprezintă forța statică a tensiunilor care se pot manifesta haotic, divergent, este măsura echilibrului ca prezență într-o structură dinamică. Cu privire la *Raționalitatea și iraționalitatea în poezia lirică*, Liviu Rusu, reamintind distincțiile necesare între limbajul logic, noțional și cel magic, evocator, consideră că poezia nu este nici rațională (în sensul rațiunii obișnuite, univoce) nici irațională (haotică, instinctual-delirantă), ci suprarațională — încorporînd un sens, o organizare nouă, cu rădăcinile în eul originar. Tot așa de bine s-ar putea spune, ținînd seama de cronologia limbajului, deci de treapta limbajului magic al conștiinței umane pe care, într-un fel, se află poetul, că poezia are o vîrstă prerațională.

Ultimele capitole *(Factorii componenți ai atmosferei lirice* — ritmul, melodia, imaginea intuitivă, tectonică — și *Genurile lirice)* nu depășesc o analiză didactică, cu unele pedanterii sentimentale, și nici nu pretind mai mult decît atît.

Estetica poeziei lirice ni se prezintă ca o lucrare meritorie, cu un vizibil efort al ordonării, într-un domeniu atît de dificil care și acum își așteaptă marile sinteze creatoare.

Dan LAURENȚIU

Basorelief — sec. VIII—VII î.e.n. (Epoca lui Senaherib)

REDACTORII NOȘTRI *despre:*

Debutanții revistei

FĂNUȘ NEAGU

A spune simplu și clar înseamnă a avea forță. Secretul durabilității, adică al izbînzii, al rezistenței în fața timpului și mai ales în fața ochiului neiertător al cititorului care judecă și topește și distruge tot ceea ce se abate de la marea linie a vieții, pornește din aceste cuvinte: simplitate, lumină dură, adevăr. Istoria prozei a înregistrat și păstrează într-un raft cioplit cu zîmbete ironice și actul ciudat și răzleț al fugii condeielor în zonele jocului sterp. Dar firul ei de aur se împlinește pretutindeni numai cu opera coborîtă pe pămînt. Literatura este mișcarea spiritului și nu lunecarea lui peste mormane de cuvinte înțepenite. Știința tragică de a scoate din moarte cuvîntul și de a-l face să circule, încărcat de sînge și explozii cunoaște puțini slujitori. Umbletul lor e bătaie de clopot, și impostura, cînd nu poate să-l sfîșie — și rareori poate — aruncă mii de coase în aceste sunete, ale bronzului curat, și ciocănitul fierului știrb din care nu nasc fulgere, ajunge citeodată să fie luat drept muzică. Dar nu e, vai, decît un scheălăit al mizeriei mici, care nu poate să ajungă să fure foc din soare și-i acuză pe cei îndrăzneți și puternici și învingători că au degetele arse.

Proza noastră contemporană trăiește o epocă a convulsiilor. Simt că nuvelistii și romancierii, cei dăruiți durerii și iubirii, ca garnizoanele algeriene furtunilor, luptă pentru a găsi armele cu care să pătrundă în ținuturile adînci ale umanității și spre înțelegerea nu atît de receptivă și caldă pe cît se crede, a cititorului. Mă doare să văd că în acest front se înghesuie mulți ca să-și sune tingirile în care n-au prăjit niciodată măcar un pește. Prozatorii primesc prea multe lecții despre viață și literatură din partea cîte unuia care în douăzeci de ani trăiți mai mult peste hotare, decît în țară, n-a reușit, văduv de talent fiind, să scrie măcar o carte despre realitățile României. Iar tinerii prozatori, cei ce vin ca să spună, ca într-un vis cîntat, poveștile de azi ale neamului nostru, sînt întîmpinați uneori cu ostilitate de cîte o domnișoară cu verbul mov și cu gusturi de luminărar. Începătorii într-ale scrisului fug citeodată, amăgiți fiind de falși iluziоniști care-și vîră cioburi de oglindă sub unghii și strigă că ei împrăștie lumină numai vînturînd mîinile, fug de cuvîntul simplu sau de ideea spusă deschis. Și avem atunci, și vorbim despre proză evazionistă. Care poate să-l încinte pe cineva, dar nu să-l subjuge și să-l farmece. Conține această proză o primejdie? Da. Pentru autor în sine. Care cheltuiește ani scumpi pe degeaba. Fiindcă mai devreme sau mai tîrziu acesta va înregistra, uimit, c-a pierdut clipele aiurea. Dar ei nu trebuiesc împinși de pe scările editurilor sau revistelor. Ar fi să facem cea mai mare greșeală. În literatură nu se poate accepta nici cea mai mică urmă de brutalitate, așa cum literatura însăși nu va accepta vreodată să apere și să slujească brutalitatea din viață. Aici, cel mult ironia are dreptul să opereze. Ea știe să curețe și să îndrepte mult mai bine decît insulta sau articolele mirosind a timpuri defuncte. Drumul spre marea limpezime, spre opera scrisă simplu și zguduitor, trece, n-are încotro, și pe la gurile infernului. De ce, atunci, să mai răsturnăm coșuri, cu ghimpi de margînile lui? Trebuie să preîntîmpinăm cel de al doilea pericol al prozei evazioniste, prozelitismul. Asta trebuie s-o facem. Cu dreptul celui mai înțelept și mai pățit. Prin urmare atent, fără cuvîntul și fapta care produc răni. Sîntem într-un domeniu unde se lucrează la modelajul sufletelor, la formarea conștiinței și a demnității, aici o față învinețită de mînie (să nu ne ferim, mai vedem cîte o față de-asta care se crede mai atinsă de săpun decît altele și singura capabilă să vegheze la apărarea purității și la desăvîrșirea construcției socialismului) recoltează efecte inverse celor pe care le dorim cu toții.

Dar proza evazionistă, copie palidă sau chiar la înălțimea modelului importat, își datorează apariția, printre altele, și faptului că literatura deschisă curajului, acea literatură scrisă simplu, solid, cu nervii și cu sîngele arzînd, nu găsește suficientă audiență în redacțiile revistelor și editurilor sau se izbește de inși îndrăgostiți la nebunie de scaunele în care locuiesc. O discuție sinceră despre mișcarea prozei făcută cu pauze și ocolișuri nu ne trebuie. Ar risca să fie pe jumătate falsă.

CEZAR BALTAG

Încerc, de fiecare dată, o strîngere de inimă față de scrisorile care îmi vin la Poșta Redacției. Talentul la vîrsta adolescenței este, uneori, confundabil cu adolescența însăși. Să încredințezi destinului atît de aspru al Poeziei nume de oameni onești care poate nu vor interesa prin nimic altceva decît prin ceea ce aș numi **lirismul schimbării de voce,** este totuna cu a îmbrînci în arenă gladiatori cocoșați.

Pe de altă parte cine m-ar putea absolvi vreodată de vina de a nu zări în literele așternute stîngaci pe file de caiet școlăresc stigmatele nobile ale unui virtual mare poet?

Din aproape fiecare scrisoare pe care o primim, răzbate o chinuitoare dorință de **certitudine.** Această dorință este și a noastră. Dacă avem certitudini ferme, mă refer la cele mai proaspete condeie, ele se pot numi: Mircea Dinescu, Ion Baias, George Țărnea, Irina Grigorescu, Felix Sima, Viorel Dîrja. Dar ultimul, parcă pentru a-mi relativiza orice certitudine, pare să ne fi uitat.

Cîți însă, dintre cei nenumiți aici, nu sînt, poate, tocmai ei, cei „aleși"?

SÂNZIANA POP

Autorii publicați de revista „Luceafărul" în anul 1969 sînt considerabil de mulți. Vreau să spun că selecția a distins mai ușor între grîu și neghină, depășindu-se stadiul acela amorf și ambiguu, dar și foarte „zgîrcit" din urmă cu vreo doi ani. În ciuda faptului că disputa spațiului tipografic a fost din aceste motive destul de aprigă, debuturile intrate în competiție s-au „cernut", unii au rămas în urmă, alții au continuat să fie publicați cu sistemă, subliniindu-se în acest fel valoarea scrisului lor. Din acest punct de vedere, al valorii, cred că tînăra generație de prozatori care se anunță numără de pe acum nume demne de toată stima. Altminteri, exact în măsura în care activitatea editorială a anului trecut s-a vădit în librării prin prezența unor autori de volume, activitatea literară a revistei „Luceafărul" a avut ca punct de greutate lucrările scriitorilor tineri, debutanți sau nu, aflați înaintea pragului editorial. E vorba despre Bucur Crăciun, de pildă, prozator de mare sensibilitate, e vorba despre foarte seriosul prozator Richard Regwald care va izbuti, credem, un roman marcant, e vorba despre mult aleasa factură intelectuală a unui autor precum Ion Petru Culianu, despre Irimia Gotu și Tiberiu Desan, despre introspecțiile cu totul aparte ale mult ambițiosului elev Titi-George Cîmpeanu, despre remarcabilul povestitor Ion Tudose Marin, dramatic și incisiv, despre excelentul povestitor Mircea Ion Casimcea și despre ultima sosită, studenta Irina Grigorescu, subjugînd metafore de o prospețime reconfortantă.

ILIE CONSTANTIN

Nu sînt un amator de priviri globale, la final de an, asupra producției literare de peste anotimpuri. Pentru că este cu neputință să nu te înșeli și să nu nedreptățești, fie elogiind, fie trecînd cu vederea pe unul sau pe altul. Unii încearcă o adevărată plăcere în a-și da cu părerea ce cărți bune au apărut, cine s-a detașat, cine bate pasul pe loc, totul cu glas și peniță ferme.

De astădată e relativ mai ușor să privim în urmă peste anul literar pentru că ne-am propus a vorbi despre debuturile de poezie din revista noastră. Răsfoirea colecției te ajută să-ți împrospătezi memoria, să rostești nume, și — pe cît e omenește posibil, căci ne aflăm la începuturi de destine literare — să le compari.

În 1969 au debutat, sau și-au adîncit un debut nu cu mult anterior, în „Luceafărul" cîțiva poeți tineri deosebiți și o mulțime de alte prezumtive talente. Îmi permit să reamintesc aici pe Mircea Dinescu, Felix Sima și George Țărnea.

Pe lîngă cei de mai sus propunem atenției cititorilor alte cîteva nume de poeți și poete la început de drum: A. Bucurescu, Stan V. Cristea, C. Jitescu, Grete Tartler, Irina Grigorescu, Dorin Liviu, Boris Mehr, Iulia David. Mulți alții se află de pe acum alături de ei sau sînt pe cale de a-i urma. Alții sînt, poate, înaintea lor demult dar întîrzie încă să ni se dezvăluie.

NICOLAE VELEA

Nu cred să mă înșel cine știe ce sau cît dacă am să spun că imaginea îndătinată și așa de, — altădată înduioșătoare —, a debutantului care apare în pragul redacției cu obrajii îmbujorați de emoție, se recomandă gîituit tot de emoție, întinde manuscrisul cu mîna tremurînd iarăși de emoție și așteaptă răspunsul cu ochii arși de nerăbdare și bineînțeles de emoție, imaginea aceasta deci s-a subțiat simțitor și anemiază treptat parcă săptămînal sau lunar în cadența apariției revistelor.

Bujorii emoționali au fost lăsați la poartă sau acasă avînd destinații mai potrivite și mai norocoase ori s-au metamorfozat în bărbi izbugnite luxuriant care intimidează sau nu, ascund vocații sau nu. Manuscrisul („materialul") dactilografiat e așezat pe masă cu gesturi decise și de multe ori privirea dreaptă întreabă și-și răspunde calm: **e „ochei" nu?**

Dezamăgirile n-au nimic dramatic, nu tulbură, existînd șansa revenirilor, atitudinile sfielnice par viclenii naive. Și de fapt degajarea, tonul neîmpiedicat, nepoticnit, stăpîn și autoritar e adeseori firesc, are acoperire în textul care se cere îmbrăcat în plumb și multiplicat. Pentru că se scrie mult, divers și bine, uneori copleșitor de bine.

Răsfoind colecția și sumarul revistei noastre printre numeroșii debutanți ale căror lucrări sporesc în relief și consistență le-aș sublinia pe cele ale stîlpenitor de tinărului Tudor Vasiliu; proze de un asalt încins al notațiilor, de o prospețime care parcă fosnește și în care de teamă (dacă nu spaimă) de lirism și accente sentimentale, se recurge deocamdată la răsuciri derutante, brutale și năpraznice.

Dumitru Honciuc vine tenace cu o proză de un desen realist ferm și de o construcție dibace, exemplar controlată, în care se fixează destine și situații amare și cenușii. Lică-Vulpești pare, pînă acum, atras de o modalitate asemănătoare.

Richard Regwald apelează la mituri pe care le așează fără opintiri silnice sau stridente în substanța epică, lărgind sau redimensionînd aria comunicării. În ultima vreme anunță o proză cu desfășurări mai ample și fragmentul publicat recent ne legitimează interesul.

Sigur că mai sînt numeroase apariții care se cer menționate și subliniate dar dat fiind faptul că — după cum se știe — debutăm de fiecare dată, nu știu unde am ajunge cu ce și cu cine am începe și am sfîrși; și pînă să isprăvim ar veni din urmă alte debuturi.

CONSTANTIN ȚOIU

„Bărbatul adormi cu lupta în cap și nu visă altceva decît pe ea, lupta". E stilul lui Ion Bledea. Întîi voi spune, deci, Ion Bledea. E cel mai tînăr (19 ani), cel mai dur, și vine din Maramureș, leagănul magic al limbii române. Reptila *și* Capătul, *cele două schițe publicate în numărul de față al revistei anunță un prozator excepțional, cu un stil care poate să deruteze la prima lectură, dar a cărui dificultate pornește dintr-o viziune esențială a lumii. El însuși se explică timid prin Faulkner și Dostoievski. Originea lui însă e inimitabilă și ia chipul de vrăjitoare bătrînă a bisericii de lemn părăsite de la Oncești. Știu că ferestrele ei goale și negre de sub șindrila sură, mîncată de timp, m-au fascinat într-o toamnă, pe cînd merele maramureșene din preajma ei cădeau putrede pentru morți, cu o cadență a lor abruptă, cadența frazei lui Ion Bledea...*

Voi aminti apoi și numele celorlați: Alexei Rudeanu, Mircea Ion Casimcea, Doru Juncu (cel din Balada tăcuților), Ion Marin Tudose, Bucur Crăciun, Doina Popa, Tudor Vasiliu, Mihai Drișcu, Ion Petre Culianu, George Ghidrigan, Virgil Tănase, Irina Grigorescu. Există toate șansele ca acești foarte tineri debutanți ai „Luceafărului" să alcătuiască, în anii următori, cînd cei mai mulți se vor afirma și prin debuturi editoriale, o generație bine distinctă, generația deceniului șaptezeci. Toți dovedesc sete de cultură, multă seriozitate artistică și pasiune pentru muncă.

Ceea ce alți debutanți, altădată, reprimau în ei, fără să știe, — în scrisul acestor tineri se manifestă acum liber și cu naturalețe. Este cea mai bună dovadă că destinul unei literaturi are propria lui lege de creștere și că nici un accident nu poate să-i înstrăineze esența și nici să-i abată elanul.

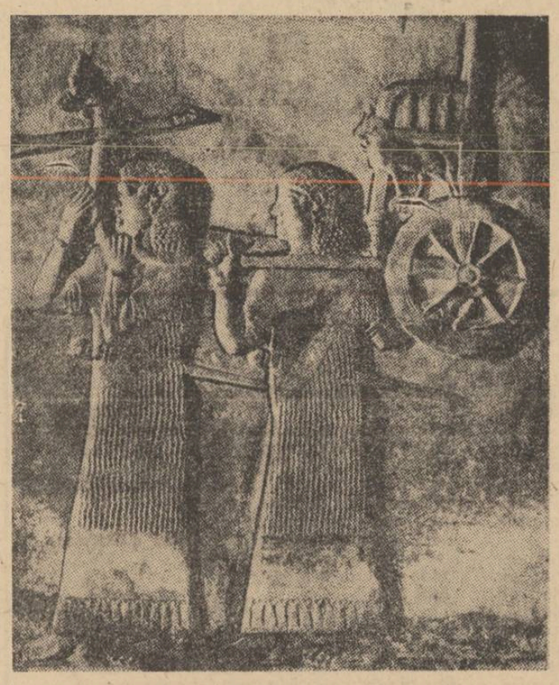

Basorelief — sec. VIII—VII t.e.n. (Epoca lui Senaherib)

MIHAI NENOIU

Noapte

absența soarelui
albul topindu-se
urma pașilor noștri întoarsă
tulnice sfîrșind sunetul
iată
scorbura neputinței ascunzîndu-ne focul
desprinzînd înfiripări de ceață
de pe trupul ce-și alină-n somn
venele deschise către lună
și apoi
umbrele noastre Doamne
iată-le

Stare de nuanță

— DESCINTEC —

Treizeci și unul de draci răzvrătiți
aruncă de pe mine pămînt,
dînd la iveală, turtiți,
cocoșii de vînt,

pereții mei cutreierați de soare
și fumurile mele către cer
și gîndurile astea migratoare...

Treizeci și unul de draci lucitori
cu ochi verzi și otrăvitori ;
mă păzesc cu săbii albe,
mă lovesc cu săbii negre,
și mă duc pe-o sută de tăișuri.

EMIL CIURARU

În oblic

Păsările au rămas fără cîntec
Frunzele s-au dezbrăcat de verde,
Nedefinitul, pe care-l vrem etern,
În cet și în taină se pierde.

Doamna în alb, chemată doar de sănii,
Va pieri prin veniri de cocori
În iarba iubirii vom face mătănii
Surîsuri vom culege-n sărbători.

Cînd zîmbete fierb în cupe la prieten și frate
În oblic de unde veniți triști blestemate ?

Rînduire

Bunicii mei s-au dus în marile tăceri
copilăria noastră s-a-ndepărtat de mult,
dar fumul natal al iubirii dîntîi
vrea un cîntec de lume s-ascult.

Fratele, în revărsări de amurg,
îmi tot spune :
„alungă-ți tristețea
și-ascultă un cîntec de lume"
Dar nu pot s-ascult, se-nțelege,
un cîntec de lume.

În sărbători, diminețile,
duc flori și tai iarba crescută înalt
din vinjoasele trupuri ale bunicilor mei,
pe rînd plecați în marile tăceri.

GEORGE FLEANCU

Fă semnul așteptării

Iată, sîngele scurs din gura lupoaicei
a găurit poleiu-n pîrtia serii.
Iubito, fă semnu-așteptării în dropii,
căci prin ochiul deschis în zăpadă
am ghicit cîmp de rapiță deasă venind.

Vezi, bradul de nuntă-i și el gata cenușă.
Hai, naște, naște și te risipește în fiu
pînă mă-ntorc eu cu soarele alb
vă mai las pîpa mea de cireș pe vîlvori
și degetul vinovat de refuz
deasupra macului alb.

Preludiu

Dormi, mamă, rămîn eu de veghe-n pîntecul tău.
Dormi, blonda metropolei, și uită să-auzi
cum îngheață pe aer vreo pasăre albă.
Dacă vrei să mă nasc; visează-mi o rană
pe trunchiul pomului din Woolsthorpe
și-arată-mi cobră cu botul în spume
să o pot ridica pe ciomag.
Și nu mai ști că în curînd
ochii acelor păsări o vor lua-o-n sus
lăsînd sub roata Carului Mare
neclintite neguri de goale orbite.

Mi-e sete, mamă, și nu e niciun fîntînar
să-aibe curajul prăvălirii de pe turlă.
Hai, naște-mă, aud cum prea departe plouă,
cumva o picătură-am s-o găsesc rămasă
numai prin oasele orbitelor
iar tu străbate iarăși cheiul
strălucind sub felinarele obscure.

Kio

Tu vezi o pasăre, May, și-mi spui că e Viața,
dar ce e disciplina din spații ?
Ar trebui s-o confunzi cu ființa,
nu vezi că existența șade-ntre ele
tremurînd ca un ac de balanță ?
Cînd am sîngele pe un taler
și piinea mînjită cu fum pe un altul
vreau să-mi bată acul așa de exact
încît liniștea lui s-o confund și cu moartea.

Însă cîntarul e fals și-i tîrziu pe camelii
și cazanul de-afară încă mai fierbe ;
totuși aud două mîini de prieteni
încleștate-n căutarea cianurei.
Mai am timp, May, să te rog...

GHEORGHE LUPAȘCU

Noptile

Se mistuie cîmpia într-un cîntec
Și ciocîrlia sieși foc și templu
își seamănă în pieptul meu cenușa
Bronz legendar în inimă îmi crește,
Iar moartea mea, un ou fecund
Al păsării cu timp sădit în pene
Îi va aduce-un trup de-al ei, pierdut
Într-un albuș de veac necunoscut

cei mai tineri autori

IULIA VLAD

Orb de lume

Stătea pe piatra-aceea Sus
și-și legăna visele-ntr-un zîmbet
A obosit de scîncetul
ochilor
și a zărit prăpastia
Toate visele i s-au oprit
Ca norii-atunci cînd plouă
și a tresărit :
pierduse ochii
și nu i-a mai găsit.

A rămas orb de lume
și pustiu
Dar ochii-l căutau
și-l așteptau să-i vadă.
Zadarnic a trecut lumina.
Omul care și-a pierdut privirea
a rămas pe piatra-aceea Sus.

Acolo şezum şi plînsem

Iov a început să
plîngă plîngă
duhul rău rău s-a
prăpădit din el
Iov a început să
fugă de el
el ce-a rămas
și-a pierdut
aerul aerul
a început să plîngă
plîngă Iov
de duhul
fricii lui de Iov
A început să plîngă
plîngă plîngă Iov.

ŞERBAN GRAȚIAN

De dor

Iubito,
vreau să-ți aud timpul
înnebunind fecioreşte, să știu cu ce se hrăneşte,
să simt cît de stins e copilul purtat
în carne din bărbat în bărbat ;
fauna liniștii
vreau s-o trăiesc,
copilăria unui soare vreau să-ncălzesc.

Columb

Pămîntul
se ridică sub picioarele mele,
am început să urc în ochii zeilor
care mă primesc în cetate
călare pe pămîntul meu,
frumos
ca o cămilă
sălbăticită în Univers

Punte peste sînge

De multe ori
o punte mi se reazemă de frunte
și trec atunci spre soare
ochi scăpărători de căprioare,
sîngele-mi se face mai adînc
și-adîncimea lui mă înfioară...
zvonurile ce le ține-ascunse
mi se sparg în frunte,
puntea mi se frînge
și nu se mai știe cine pentru cine plînge ;
poate numai apa din izvoare
mi se scurge-n soare,
poate numai dorul mirosi o floare
otrăvită,
poate iarba a visat ninsoare
și de-aș trage apele pe noaptea asta scurtă
și urîtă ca o sfîntă
visul mi-ar usca în frunte înc-o punte.

GHEORGHE ENE

Apele

Trecător printre cele trecătoare
Umbra mea alunecă mai încet decît mine
Și-n punctul de unde urma ei
Definitiv se șterge
Îmi înlocuiesc trupul cu vechi
Cu dulci amintiri.

Sînt numai amintire. Amintire.
Mîna mea dreaptă e amintirea care sare
Din umărul meu drept.
Umărul meu drept
E amintirea care sare
Din trupul meu
(Drept)
Rămas o amintire care doare.
Nici o amintire nu sare la-ntîmplare.
Sînt ochi-amintiri și urechi-amintiri.
Ochi drept amintire și ochi stîng amintire.
Amintiri de care te miri.

Amintiri care pot să te mire.
Amintiri în „amintire".
O amintire care
Nu-i a trupului meu
Și care
A-mbătrînit de-atîta așteptare.
Amintire care nu sare
Amintire trecătoare
Care cînd mor, moare.

Rupere de ritm

Acum să-ncremenim în noi
Nici o mișcare-n plus
Doar ochii să danseze, să danseze
Pe lucrurile toate
Urechea doar să-și frece sîngele
De aerul subțire
Poate din zbor va auzi
Cum gem în scaun rămășițe vegetale
Poate din zbor va auzi
Cum urlă-n camera pătrată
Tăcerea dumitale.

RUXANDRA NICULESCU

Crengi plutitoare

Ei aruncau în mine cu trunze
rănindu-mi umbra culcată-n iarbă
se-ncolăcise ziua pe arbori
țipind neputincioasă să-i soarbă
de trunchiuri se-aprindea flacăra serii
sub umbre de crengi plutitoare ca algele
ardeau hemoragiile de frunze
pădurea-și îneca în cer catargele

Elegie

Această dragoste dintre mine și tine
care mereu se sfîrșește, mereu,
fără să mai îndrăznească să înceapă
și această moarte cu trupul greu
care ne locuiește, ne locuiește
și fiecare la un capăt al nopții
cu o altă zi lipită de piept
și o rază subțire de lună
făcînd cu pămîntul unghi drept

GRETE TARTLER

Rugăciune de prînz

Dulcea mea Umbră, maică a florilor,
orb sînt și la capătul puterii
genunchii mei sprijină întunecate poteci
de unde altădată veneam
să văd cum se scaldă cuvintele,
iar acum bat la poarta lăcului tău,
dă-mi drept căuș propriile-mi palme
pe care soarele le-ar sculpta într-o zi
cînd voi trăi, Umbra mea, fără tine ;
orb sînt și numai frunzișul răcoarei trecute
m-ar învăța să mă prefac adormit
și să fur, la scalda celor douăsprezece cuvinte
hainele lor cu aripi.

Stîlpul

În ziua grea am băut Apă vie
dintr-o sită de aur
și m-am născut
jumătate om,
jumătate opt,
un fel de optaur.
Pe golurile din inimă și cer
cresțuse hotar de mînie,
mîini sau tentacule pentru scris
o neîncepută filocalie :
ne rotim într-un opt, sau cerc însurat
pînă-n miezul cu stîlpul retoric
de care cînd treci nu mai vii înapoi
și înnoptezi categoric.

OVIDIU DUNĂREANU

herghelia

„A trecut furtuna. In curînd se va lăsa întunericul" — îi zise mamii bătrînul cu chipul smochinit, încadrat de un păr tuns scurt, albicios, și o barbă prăfuită parcă de anii cărora nu le mai știa numărul. Doar ochii lui umezi, tulburător de albaștri, păreau încă tineri. Privindu-i atent descopereai în adîncurile lor tot zbuciumul unei vieți. Mama îi aruncă o privire îngrozită, ascultînd un timp cu atenția încordată spre malul fluviului, ca și cînd ar fi voit să-și tălmăcească tîlcul vorbelor bătrînului, apoi mai tăcută ca niciodată începu să toarne supa fierbinte în castroanele albastre, de tablă, așezate pe măsuța rotundă, cu trei picioare, din mijlocul camerei.

Bătrînul sta la noi de mai mulți ani, nici mama, nici tata nu știau cîți ani are ci numai că el era cel mai bătrîn dintre bătrînii din sat.

S-a ridicat greoi din pat și s-a așezat lîngă mama la masă și a început să-i destăinuie, rar, visul avut peste zi sub salcîmul cel mare din japșă.

Spunea că apele Dunării se tulburaseră ca de primăvară, colorîndu-se jumătate roșii, jumătate galbene. Pe valurile roșii plutea ca bătută de vînt o herghelie de cai albi. Caii cîntau ca oamenii un cîntec pe care nu-l mai auzise niciodată. (Eu nu-ndrăzneam să ridic ochii asupra lui, ci continuam să rămîn cu capul plecat și să mă mir cum puteau să devină apele Dunării roșii și galbene, eu nu le văzusem decît albastre sau verzi în timpul furtunilor). Din herghelie s-au desprins doi cai, ei alergau cîntînd și priveau în urma lor, de unde se auzea nechezatul unui alt cal, unui cal negru, calul negru plutea pe valurile galbene. Cînd îi ajunse pe ceilalți doi din urmă începu să cînte și el un alt cîntec necunoscut. Unul dintre caii albi trecu pe valurile galbene alăturîndu-i-se celui negru și amîndoi se pierdură în adîncuri. Herghelia se depărta, tropotul ei se auzea din ce în ce mai slab, pînă cînd dispăru. Atunci calul alb, rămas singur, se făcu o arătare cu capul de om și trupul de cal, iar bătrînul se jură că acesta cînd s-a-ntors cu fața la el semăna cu soră-sa, care-l chema să vină, să se-mperecheze și ei ca toți caii. Aici visul lui se sfîrși. Terminaserăm de mîncat și priveam uimiți la mama care-ncepuse să-și șteargă ochii de lacrimi cu un capăt al șorțului.

Bătrînul ne-a luat de mînă, pe mine și pe soră-mea, ne-a dat la fiecare cîte un măr mare, acru, și ne-a răsfirat părul cu degetele lui uscate și calde. Am ridicat pentru prima oară ochii spre el, iar privirile mi s-au lovit de privirile lui dure. De ce oare s-a uitat bătrînul numai la mine nu mi-am putut explica.

Noi am plecat și la dereaua de lîngă „Cișmeaua de piatră" i-am întîlnit pe copiii lui Matache. Le-am dat să muște din merele noastre și am început să jucăm un nou joc, pe care numai eu îl cunoșteam, jocul de-a caii albi și caii negri. Eu cu Mihai al lui Pietraru eram caii albi, iar soră-mea cu Bică al lui Matache erau caii negri. Caii negri fugeau după caii albi. Clopotele și toaca de la biserică începură să bată asurzitor de repede. Așa băteau în fiecare simbătă în amurg. Fugeam desculți, ne opream și țipam, apoi aruncam cu pumni de praf în soarele încremenit într-o pîlpîire palidă deasupra apelor. Lumea cînd trecea pe lîngă noi își făcea cruce. Clopotele se opriră și începură din nou lung și rar. Noi mergeam în mîini și vedeam pe preotul satului Negrea apărînd la colțul uliței în hainele lui lungi, de catifea neagră, ca o fantasmă ruptă din adîncimile nopților. Rîdeam, mușcam din merele mari și ne opream să ne ștergem mucii de la nas cu mînecile de la cămăși. La noi începuse să se adune lume. Veneau și cei certați cu noi. Mă întrebam: Ce i-o fi apucat să se împace cu tata toți, așa deodată? Din curtea noastră ieși o vecină înaltă, slăbănoagă și ne agăță în piept cîte o floare neagră, mie și soră-mi, ca să ne cunoaștem și să nu ne prindem. Pe mama o auzeam cerînd o luminare aprinsă, iar la poartă Lică Struț care scălda morții se certa cu tata să-i mai dea trei lei. Noi azvîrleam cu cotoarele merelor în cocoșatul satului Spirea. El striga cît îl ținea gura mergînd pe picioroange strîmbe de lemn : Săriți ! Clopotele au aprins satul ! Clopotele mănîncă oamenii și soarele! Săriți, repede Așa ! Priviți femeile! Bărbații ! Bărbații vin după ele ! Fug cu toții spre soare să-l mai apuce încă-n viață ! Vor să-l întrebe cum se moare ! Hai după ei! Soarele ! Soarele se-neacă în Dunăre ! Dunărea urlă : Om ! Om ! Om !...

ANTON MOISIN

frica

Un om îți dă tîrcoale casei, iar acum, după ce l-ai observat, îți reamintești cu spaimă de unele lucruri ciudate din ultima vreme : poarta pe care o găseai uneori deschisă, foșnetul tufișelor din grădină în timpul nopții sau trezirile bruște din somn, cu senzația neplăcută că ești privit de cineva ascuns. Firește, o explicație plauzibilă nu era greu de găsit și astfel te liniștea repede, dînd vina pe clinii vagabonzi, pe vînt, pe bețivani sau pe propria ta astenie. Acum însă, aceste amintiri te înfioară. „El era, te gîndești, mă urmărește încă demult !... Dacă aș fi ieșit atunci în grădină...". Nu-ți închei gîndul, dar frica nu te mai părăsește. Fiecare seară devine pentru vechea ta liniște o adevărată Golgotă. Serile cînd îți permiteai să întîrzii în oraș cu prietenii sau să participi la un spectacol care se prelungea, s-au dus... Zi de zi te întorci acum înainte de căderea nopții, închizi poarta grădinii și te baricadezi în casă. Citești, asculți muzică, privești la televizor, iar cînd te plictisești suni la telefon vreo cunoștință și pălăvrăgești îndelung cu ea. Însă, curînd, aceste flori ale serii sînt și ele veștejite de suflarea înghețată a fricii. I-ai auzit pașii pe acoperiș, găsești chiar o țiglă spartă în grădină. Închizi cu lacăt ușile camerelor de la mansardă și desființezi scara care urcă acolo. Ai senzația că primejdia a trecut, dar, dînd la o parte perdeaua, într-o seară înăbușitoare pentru a deschide pentru cîteva clipe fereastra, îl vezi privindu-te țintă, cu ochii holbați parcă de spaimă și dispărînd apoi în întunericul grădinii. Ai acum o dovadă și te grăbești să anunți autoritățile, dar, încă în timp ce vorbești la telefon, o îndoială îți se strecoară în suflet. „De ce se speriase?" Curînd, îți se pare că în jocul acesta, ceva este necinstit. „Cine se înșeală aici?, Și a cui spaimă este mai mare?...". Autoritățile îți oferă sprijinul, dar, brusc, îl refuzi. In noaptea următoare te îmbraci în haine ponosite și, fără să te înarmezi, ieși în grădină, ascunzîndu-te. Îl vezi venind fără teamă, sărind agil gardul și apoi mergînd prin iarba deasă pentru a inspecta ferestrele. Îl chemi încetișor și, după o clipă de șovăială, el se apropie. „Aici eu dau lovitura !, îi spui. Dar putem să ne înțelegem...". Pare bucuros că nu va mai fi singur, dar, deodată te recunoaște și o rupe la fugă, dispărînd în lungul străzii. In nopțile următoare îl aștepți zadarnic și, fără să știi de ce, încerci un sentiment de regret, ca și cum ai fi pierdut un prieten.

Sarcofag — sec. IV e.n. (Vatican, Roma)

DOUĂ CUARTETE

(Urmare din pag. 8)

Deși motiv de-uimire-i calmul, Deci vorbește :
Nu înțeleg ori nu țin minte poate."
Și el : „Nu-s dornic să repet acuma
Gîndirea și doctrina-mi ce-ai uitat-o,
Și-au împlinit menirea, dă-le pace.
Ca și-ale tale, să le ierte-i roagă
Pe semeni, cum și eu te rog să ierți
Și rău, și bun. Trecutul fruct mîncat e
Și coșul gol fiara cu fulgi izbi-l-va,
Cuvîntul dus e-al limbii verii duse,
Iar cel de mîine-așteaptă-o voce nouă.
Dar cum străbate-acuma fără stavili
Nepotolitul spirit peregrin
Calea-ntre două lumi tot mai asemeni,
Găsesc și eu cuvinte negîndite
Pe străzi ce nu gîndeam să le mai văd
Cînd trupul mi-l lăsai pe-un țărm departe.
Cum spusa ței ne-a fost și ea ne-mpinse
Un sens mai pur să dăm vorbirii gintei
Și minții-mbold de-a ști ce-a fost și fi-va,
Am să-ți dezvălui zestrea bătrîneții
Ca truda ta de-o viață s-o-ncunune,
Întîi, scrîșnirea simțului pe ducă
Nefermecat și neläsînd speranței,
Decît amarul, searbăd fruct de umbră
Cînd trup și duh opuse-ncep să cadă.
Apoi, lucid, neputincioasa furie
În fața nebuniei omenești,
Și gheara rîsului de lucruri triste,
Și-n fine, rana vie-a rentronării
A tot ce-ai făptuit și-ai fost ; rușinea
Motivelor tîrziu șoptite, știrea
Că rea ți-a fost lucrarea și nefastă
Ce-o socoteai cîndva obol virtuții.
Și bold de slăvi prostești, și pata cinstei.
Din rău în rău exasperatul spirit
Se-afundă, de nu-l spală focul pur
Prin care-n tact să treci, ca dansatorul."
Se lumina de zi. Pe strada slută
Mă părăsi c-un soi de bun-rămas,
Și se topi în urletul sirenei.

III

Sunt trei condiții care-adeseori par asemănătoare
Deși diferă-ntrutotul, înfloresc în același gard-viu :
Iubirea de sine și lucruri și inși, desprinderea
De sine și de lucruri și de inși ; și creșterea-ntre ele, indiferența
Ce seamănă cu celelalte precum moartea seamănă cu viața,
Stare între două vieți — neînflorind, între
Via și moarta urzică. Acesta-i folosul memoriei:
Eliberarea — nu doar de dragoste ci dilatînd
Dragostea dincolo de dorință, și-așa eliberarea
De viitor ca și de trecut. Astfel, dragostea de o țară
Începe ca atașament față de propriu-ne cîmp de acțiune
Și ajunge să vadă că această acțiune e puțin însemnată
Deși niciodată indiferentă. Istoria poate fi sclavie,
Istoria poate fi libertate. Uite, acuma dispar.
Chipurile și locurile, o dată cu sinele care, cît a putut, le-a iubit,
Spre a se înnoi, transfigurate, în alt tipar.
Păcatul e silnic-trebuitor, dar
Totul va fi bine, și
Orice fel de lucru va fi bun.
Dacă iarăși mă gîndesc la locu-acesta,
Și la oameni, nu întru totul exemplari,
Fără nici o înrudire-apropiată sau bunătate.
Unii însă cu un geniu ciudat,
Toți aprinși de-un geniu obștesc,
Uniți în lupta care i-a-nvrăjbit ;
Dacă mă gîndesc la un rege-n amurg,
La trei bărbați, și mai mulți, pe eșafod
Și la cîțiva care-au murit uitați
În alte locuri, aici și-altundeva,
Și la unul ce-a murit orb și calm,
De ce să-i celebrăm
Mai mult pe morții-aceștia decît pe cei ce mor.
Nu ca să batem clopotu-ndărăt
Și nici ca un descîntec
Spre-a invoca năluca unui Trandafir.
Nu putem renaște vechi facțiuni
Nu putem restabili vechi politici
Ori să urmăm o arhaică tobă.
Acești bărbați, și cei ce-i înfruntară
Și cei de dinșii înfruntați
Acceptă carta tăcerii
Și sunt strînși într-o singură tabără.
Orice-am moșteni de la cei norocoși,
Am luat de la învinși
Ce-au avut să ne lase — un simbol :
Un simbol desăvîrșit în moarte.
Și totul va fi bine și
Orice fel de lucru va fi bun
Purificînd motivul
În huma implorării noastre.

IV

Hulubul, iar de spaimă,—apare
Cu foc prin ceruri sfîrtecate
Doar limbile-i dau dezlegare
De rătăcire și păcate.
Speranța și-orice disperare
E doar s-alegi alt rug în loc —
Spre-a fi salvat de foc prin foc.

Deci chinul cine-a născocit ?
Iubirea, ea, sub Nume rar
Ascunsă-n mîini ce-au nevedit
Cămașa groaznică de jar
Din care nimeni n-a ieșit.
Și viețuim, trăim gemînd
De-un foc sau altul arși pe rînd.

V

Ceea ce numim început e adesea sfîrșitul
Iar a pune capăt înseamnă a o lua de la capăt.

Sfîrșitul e locul de unde pornim.
Și fiecare frază
Și rostire corectă (în care fiece cuvînt e-n largul său,
Și locul și-l ocupă ca să le sprijine pe celelalte,
Cuvîntul nici neîncrezător dar nici ostentativ,
O lesnicioasă legătură între vechi și nou,
Cuvîntu-obișnuit exact fără vulgaritate,
Cuvîntul strict, precis dar nu pedant,
Întreaga-nșoțire dansînd laolaltă)
Fiece frază și fiece rostire e un sfîrșit și-un început,
Fiece poem un epitaf, iar fiece faptă
E un pas spre butuc, spre foc, jos, în gîtlejul mării
Or către-o piatră ilizibilă: și de aici pornim.
Murim cu muribunzii :
Iată-i, pleacă, și noi mergem cu ei.
Ne-am născut cu cei morți :
Tată-i, se-ntorc și ne poartă cu ei.
Clipa trandafirului și clipa tisei
Durează tot atît. Un popor fără istorie
Nu-i mîntuit de timp, istoria fiind un tipar
De clipe atemporale. Astfel, pe cînd lumina pălește
Într-o după-amiază de iarnă, într-o capelă retrasă
Istoria e acum și Anglia.

Cu înălțarea acestei lubiri și glasul acestei Chemări

Nu vom conteni cu explorarea
Și sfîrșitul dibuirii pururi
Va fi s-ajungem de unde-am pornit
Și locul să-l vedem întîia oară.
Prin neștiuta ușă amintită
Cînd ultimul pămînt rămas aflării
E cel care-a fost începutul;
La izvorul celui mai lung fluviu
Glasul ascunsei cascade
Și copiii din măr
Nu văzuți, căci n-au fost priviți
Ci auziți, întrauziți, în încremenirea
Dintre două valuri ale mării.
Repede-acum, aici, acum, mereu —
Condiție pentru absolută simplitate
(Nu mai puțin costînd decît orice)
Și totul va fi bine și
Orice fel de lucru va fi bun
Cînd limbile flăcării vor fi-mpletite
În încoronatul nod de foc
Și foc și trandafir sunt una.

două cuartete

de T. S. Eliot

The Dry Salvages

(The Dry Salvages — probabil „les trois sauvages" — e un mic grup de stînci, cu un far, în largul coastei de nord-est a Capului Ann, Massachusetts).

I

Nu știu prea multe despre zei ; dar cred că fluviul
E un zeu puternic și brun — ursuz, neîmblînzit, și-ndărătnic,
Intrucîtva răbdător, întîi recunoscut ca hotar ;
Util, înșelător, ca un cărăuș de negoț ;
Doar o problemă apoi pentru constructorul de poduri.
Problema rezolvată, zeul brun e aproape uitat
De locuitorii orașelor — mereu însă nendurător,
Cu aceleași mînii și-anotimpuri, distrugător, aducător-aminte
A ceea ce oamenii preferă să uite. Neîmbunat, neslăvit
De-nchinătorii mașinii, dar așteptînd, veghind și așteptînd.
Ritmul îi era de față-n odaia copiilor,
În cenușerul des din curte în aprilie,
În mirosul de struguri pe masa-ntinsă toamna,
Și seara la taifasul din jurul lămpii, iarna.

Fluviul e în noi, marea de jur împrejur ;
Marea e și muchia uscatului, granitul
Pe care se cațără, plajele pe care-și azvîrlă
Semnele unei alte creații, mai vechi :
Steaua-de-mare, crabul-potcoavă, spinarea balenei ;
Lagunele-n care-i oferă curiozității noastre
Cele mai gingașe alge și anemone-de-mare.
Ne-aruncă la țărm pagubele, năvodul sfîșiat,
Căușul de homari sfărîmat, vîsla ruptă
Și lucrurile morților străini. Marea are multe glasuri,
Mulți zei și multe glasuri.
Sarea e pe tufa de măceș,
Ceața e-n pini.
Urletul mării
Și scheaunul mării, sunt glasuri deosebite
Ades auzite-mpreună : scînceiu-n greement,
Amenințarea și mîngîierea valului ce se sparge pe apă,
Îndepărtatul zvon în dinții granitici,
Și vaierul de-avertisment dinspre tot mai apropiatul promontoriu
Toate sunt glasurile mării, și gîfîitul geamandurii-cu-fluier
Pe care-o ocolești în drum spre casă, și pescărușul ;
Și sub povara ceturilor insonore
Clopotu-n dangăt
Timpul măsoară nu timpul nostru, bătut de lenta
Hulă de-adînc, un timp
Mai bătrîn ca timpul cronometrelor, mai bătrîn
Ca timpul măsurat de femeile roase de spaime
Și de nesomn socotind viitorul,
Încercînd să desfacă, să deșire, să descîlcească
Și să peticească trecutul cu viitorul,
Între miezul-nopții și zori, cînd trecutul e doar o amăgire,
Viitorul fără viitor, înaintea veghii de dimineață
Cînd timpul stă-n loc și timpul n-are sfîrșit ;
Și hula de-adînc, care este și-a fost dintru-nceput,
Trage
Clopotul.

II

Unde-o să-și afle sfîrșitul neauzita tînguire,
Ofilirea tăcută a florilor autumnale
Ce-și leapădă petalele și-ncremenesc în înfrîngere ;
Unde-o să-și afle sfîrșitul rătăcitoarea epavă.
Rugăciunea osului de pe plajă, acea nerostibilă
Rugăciune către catastrofala vestire ?

Nu există sfîrșit, ci însumare : veșnica, fără oprire
Consecință a unor atîtea alte zile și ceasuri egale,
Pe cînd emoția învăluie insensibila răsfrîngere
A șirului de ani trăiți printre molozuri și pleavă
Rămase din credința socotită invincibilă
Și prin urmare cea mai potrivită pentru părăsire.

Iată-nsumarea finală, suprema istovire
A mîndriei sau urii cînd puterile-s goale,
Neatîrnata evlavie ce-ar trece drept a evlaviei stingere,
Pe un vas în derivă cu o spărtură lentă lîngă etravă,
Ascultînd în tăcere acea netăgăduibilă
Hohotire-a clopotului pentru cea din urmă vestire.

Unde-o să-i afle sfîrșitul pescarii-n plutire
În urma vîntului, unde se chircesc neguri domoale ?
Nu ne putem închipui un timp care oceane să nu singere
Sau un ocean nepresărat cu rămășițe fără slavă
Sau o vreme viitoare incompatibilă,
Ca trecutul, cu o anumită menire.

Trebuie să ni-i închipuim mînuind ispolu-n neștire,
Pînze-nălțînd și cîrmind, pe cînd din nord-est coboară rafale
Peste bancuri scunde neatinse de schimbare și frîngere,
Ori cîștigîndu-și banii, uscînd în port velatura jilavă ;
Nicidecum într-o călătorie fără răsplată vizibilă
Pentru o-ncărcătură ce nu va-ndura nici o privire.

N-are însă sfîrșit muta tînguire,
N-are sfîrșit pălirea florilor pale,
Nici zvîcnetul durerii încremenite și fără plîngere,
Nici tălăzuirea mării, nici rătăcitoarea epavă,
Rugăciunea osului către Zeul lui, Moartea.
Numai precara, abia rostibila
Rugăciune către una Bună-Vestire.

Se pare, pe măsură ce-mbătrînești,
Că trecutul are alt tipar, și încetează a fi o simplă succesiune —
Sau chiar dezvoltare ; cea din urmă, un parțial sofism
Încurajat de noțiuni superficiale despre evoluție,
Și devenind, în mintea mulțimii, un mod de-a renega trecutul.
Momentele de fericire — nu senzația de bunăstare,
Îmbelșugarea, împlinirea, siguranța afecțiunii,
Nici chiar un prînz copios, ci brusca iluminare
Le-am trăit dar nu le-am prins înțelesul,
Iar apropierea de înțeles reîmplinește trăirea
Într-o altă formă, dincolo de orice înțeles
Ce-l putem atribui fericirii. Am spus mai-nainte
Că experiența trecută reînviată în înțeles
E nu numai experiența unei singure vieți,
Ci a multor generații — neuitînd
Ceva ce e pesemne apoape inefabil :
Privirea șovăielnică dindărătul certitudinii
Istoriei înregistrate, șovăielnica privire furată
Peste umăr, spre teroarea primitivă.
Apoi, ajungem să descoperim că momentele de agonie
(Dacă, din pricina greșitei înțelegeri,
Am năzdrăvănit sau nu întru cele rele ori ne-am temut sau nu de cele rele,

Nu interesează) sunt de asemeni permanente
Cu o permanență ca a timpului. Ne dăm mai bine seama de asta
Din agonia celorlalți, îndeaproape trăită,
Implicîndu-ne și pe noi, decît din a noastră.
Căci propriu-ne trecut e-ascuns de curenții făpturii,
Dar chinul aproapelui rămîne-o experiență.
Absolută, neroasă de remușcări ulterioare.
Oamenii se schimbă, și surid : dar agonia dăinuie.
Timpul cel distrugător e timpul cel păstrător,
Ca fluviul cu-ncărcătura-i de negri morți, vaci și cuști de pui,
Mărul amar și mușcătura din măr.
Și stînca sfîrtecată din apele fără odihnă,
Valuri o spală, ceturi ascunsă o tin ;
Pe-o zi de calm divin e doar un monument,
Pe vreme navigabilă e totdeauna o baliză
Pentru marcarea unei rute : în anotimpul sumbru însă
Ori în furia bruscă, e ceea ce pururi a fost.

III

Mă-ntreb uneori dacă acesta a fost gîndul lui Krishna—
Printre altele — ori un fel de a spune același lucru :
Că viitorul e un cîntec stins, un Trandafir Regal
ori un fir de levănțică
De melancolic regret pentru cei ce nu-s încă aici să regrete,
Presate-ntre filele-ngălbenite ale unei cărți niciodată deschise.
Și drumul în sus e drumul în jos, drumul înainte e drumul înapoi.

Nu ești în stare s-o recunoști deschis, dar un lucru e sigur,
Că timpul nu e tămăduitor : bolnavul nu mai e aici.
Cînd pleacă trenul și pasagerii-ncep să-și vadă
De hrană, de ziare și scrisori de-afaceri
(Iar cei ce-i petrecură au părăsit peronul)
Grija de pe chip li se destinde-n ușurare,
În ritmu-adormitor a o sută de ore.
Drum lung, călătorilor ! neevadînd din trecut
În alte vieți sau într-un alt viitor ;
Nu sunteți aceiași oameni care-au plecat din gară
Sau care vor ajunge la orice capăt de linie.
În timp ce șinele-ngustîndu-se v-alunecă laolaltă-ndărăt ;
Și pe coverta pachebotului duduitor,
Privind silajul ce vi se lărgește-n urmă,
Nu veți gîndi „trecutul s-a sfîrșit"
Sau „viitorul e-naintea noastră".
La căderea nopții, în greement și-n antenă,
E un glas modulînd (deși nu la ureche,
Murmurătoarea scoică-a timpului, și-n nici o limbă)
„Drum lung, vouă ce vă-nchipuiți că navigați ;
Nu sunteți voi cei ce zăriră portul
Îndepărtîndu-se, nici cei ce-au să debarce.
Aici între țărmul de dincoace și țărmul de dincolo
Cît timpul e retras, cercetează viitorul
Și trecutul cu gînd netulburat.
În clipa care nu-i a faptei sau nefaptei
Poți să primești aceasta : „în orice sferă a ființării
Cugetul omului poate fi treaz
La vremea morții" — iată unica faptă
(Și vremea morții e fiece clipă)
Ce va să rodească în viețile semenilor :
Și nu gîndiți la rodul faptei.
Drum lung.

O călători, o marinari,

Voi ce ajungeți în port, și voi ale căror trupuri
Vor îndura judecata și pedeapsa oceanului,
Sau orice-ntîmplare, aceasta vi-i adevărata menire",
Așa și Krishna, precum povățuindu-l pe Arjuna
Pe cîmpul de luptă.
Nu drum bun,
Ci drum lung, călătorilor.

IV

Stăpînă cu altar pe promontoriu,
Te roagă pentru toți ce sunt pe nave, cei
A căror îndeletnicire-i peștele și
Cei care fac negoțuri legiuite
Și cei care le poruncesc.

Rostește-o rugă iar și-n numele
Femeilor ce și-au văzut feciorii sau soții
Pornind în larg și nemaintorcîndu-se :
Figlia del tuo figlio
Regină-a Cerului.

Roagă-te și pentru cei ce-au fost pe nave, și
Călătoria și-au sfîrșit-o pe nisip, în buzele mării
Sau în negrul gîtlej ce-afară nu-i mai aruncă
Sau orișiunde nu-i poate-ajunge al clopotului mării
Perpetuu angelus.

V

Să comunici cu Marte, să discuți cu spiritele,
Să relatezi comportarea monstrului marin,
Să descrii horoscopul, să prezici în măruntaie sau în glob de cristal
Să observi boala-n semnături, să evoci
Biografia în încrețiturile palmei
Și tragedia după degete ; să lansezi profeții
Prin sortilegiu sau frunze de ceai, să ghicești inevitabilul
Din cărți de joc, să escrochezi cu pentagrame
Sau acizi barbiturici, sau să diseci
Imaginea recurentă-n terorile preconștiente —
Să cercetezi matricea, sau mormîntul, sau visurile : toate sunt
Distracții și droguri, și articole de senzație pentru presă :
Și mereu vor fi, mai cu seamă unele din ele,
Pe vreme de restriște-a neamurilor și de nedumerire
Oriunde, pe țărmurile Asiei sau în Edgware Road.
Curiozitatea oamenilor iscodește trecut și viitor
Și se agață de această dimensiune. Dar găsirea
Punctului de-ntretăiere a netimpului
Cu timpul e-o ocupație pentru sfînt —
Și nici ocupație, dar ceva dăruit
Și luat — de-a lungul unei morți de-o viață-ntru iubire,
Ardoare și neegotism și jertfire de sine.
Pentru mai toți, e numai neglijata
Clipă, clipa dinlăuntrul și dinafara timpului,
Toana buimacă, pierdută-ntr-o rază de soare,
Cîmbrul sălbatic nezărit, ori tunetul iarna,
Ori cascada, ori muzica-auzită-atît de-adînc
Încît neauzită e, dar muzica tu ești
Cît dăinuie muzica. Sunt semne doar și intuiții,
Semne urmate de intuiții ; iar restul
E rugăciune, rit, disciplină, gînd și faptă.
Semnul pe jumătate intuit, darul pe jumătate înțeles e întrupare.
Aici imposibila unire
A sferelor existenței e reală,
Aici trecut și viitor
Sunt cucerite, și-mpăcate,
Unde fapta era altfel mișcare
A ceea ce e doar mișcat
Și n-are-n sine nici o sursă de mișcare —
Mînat de demonice, htoniene
Puteri. Iar fapta dreaptă e liberare
De trecut ca și de viitor.
Pentru mai toți acesta-i țelul
De neatins aici de noi ;
Nenfrînți rămînem doar fiindcă
Necontenit tot încercăm ;
Noi, mulțumiți pînă la urmă
Dacă întoarcerea-ne-n timp nutrește
(Nu prea depărtat de tisă)
Viața humei semnificative.

Little Gidding

I

Primăvara-n miezul iernii e-un anotimp de sine stătător
Etern deși muiat către crepuscul,
Suspendat în timp, între pol și tropic.
Cînd mica zi este cea mai aprinsă, de ger și foc,
Soarele scurt arde gheața, pe lac și-n șanțuri,
În frig fără vînt care-i arșița inimii,
Răsfrîngînd într-o apoasă oglindă
O strălucire ce orbește în după-amiaza precoce.
Și-o incandescență mai intensă ca văpaia vreascului, sau jarul,
Stîrnește spiritu-amuțit : nu vînt, ci foc penticostal
La timpul negru-al anului. Între topire și-nghet.
Seva sufletului tremură. Nu miroase-a pămînt
Nici a vietate. Iată timpul primăverii
Dar nu în legămîntul timpului. Acuma gardul-viu
E-albit un ceas de floare efemeră
De zăpadă, o floare mai neașteptată
Decît a verii, neînmugurind și nici ofilindu-se,
Necuprinsă în urzeala zămislirii.
Unde e vara, inimaginabila
Vară zero ?

Dac-ai veni pe-aici,
Luînd calea ce firesc ar fi s-o iei
Dinspre locul de unde firesc ar fi să sosești,
Dac-ai veni pe-aici la vreme de mai, gardurile
Albe iar le-ai găsi, în mai, de o mireasmă senzuală.
Totuna-ar fi la capătul călătoriei,
Dac-ai veni noaptea ca un rege zdrobit,
Dac-ai veni ziua neștiind de ce ai venit,
Ar fi totuna, cînd lași drumul rău
Și te-ndrepți pe după cocină spre fațada stinsă
Și piatra de mormînt. Iar ce-ai crezut că vii să cauți
E doar o crustă, o teacă a sensului
Din care rostul se dezghioacă doar împlinit
Și poate nici atunci. Fie că n-ai avut rost
Sau că rostul e dincolo de capătul imaginat de tine
Și e răstălmăcit în împlinire. Sunt alte locuri
Și ele capăt al lumii, unele-n gîtlejul mării,
Sau deasupra unui iaz negru, într-un deșert sau oraș—
Acesta-i însă cel mai aproape, în loc și-n timp,
Acum și în Anglia.
Dac-ai veni pe-aici,
Pe orice drum, pornind de orișiunde,
La orice ceas sau în orice-anotimp,
Ar fi mereu totuna : ar trebui să te lepezi
De sens și concept. Nu te afli-aici ca să verifici,
Ca să te instruiești, sau să-ți astîmperi curiozitatea
Sau să dresezi proces-verbal. Aici te afli ca să cazi în genunchi
Unde rugăciunea a avut putere. Și rugăciunea e mai mult
Decît o rînduire de cuvinte, ocupația conștientă
A minții rugătoare, sau sunetul vocii rugîndu-se.
Și ceea ce morții n-au avut grai să-ți spună, în viață,
Ti-o pot spune morți fiind : comunicarea
Morților sună-n limbă de foc mai presus de vorba celor vii.
Aici, întretăierea clipei atemporale
E Anglia și nicăieri. Niciodată și pururi.

II

Scrum pe mîneca unui bătrîn e
Din trandafirii arși tot ce rămîne.
Pulbere-n aer suspendată
Locul unei întîmplări trecute-arată.
Praful din plămîni a fost o casă,
Lambriul, zidul, șoarecul, o masă.
Moartea speranței și-a vaierului,
Iată moartea aerului.

Sunt viituri și stearpă căldură
Deasupra ochilor și-n gură,
Apă moartă și moartă silice
Spre mîna de sus luptînd să se ridice.
Ars pămîntul spintecat se cască
Spre deșarta trudă omenească,
Ride fără voioșia gîndului,
Iată moartea pămîntului.

Apa și focul urmează-mpreună
Oraș, pășune și mătrăgună.
Apa și focul își bat joc amîndoi
De jertfa tăgăduită de noi.
Apa și focul vor nărui
Uitatele, vechi temelii
Ale bisericii locului,
Iată moartea apei și-a focului.

La ceas nesigur, spre mijit de ziuă,
Către sfîrșitul nopții nesfîrșite
La recurentul țel al nesfîrșirii
Cînd coborîse-n cuibu-i de sub zare
Hulubul negru cu zbătută limbă
Și mai țipau metalic frunze moarte
Pe asfaltu-altminteri gol de orice sunet
Trei fumegînde zone-n jur mocnindu-mi,
Dădui de-un ins grăbit și fără țintă
Dus parc-asemeni frunzelor de tablă
De citadinul vînt bătînd în cale-mi.
Și cum priveam spre aplecatul chip
Cu ochi bănuitori cum înspre-ntiiul
Străin văzut prin bezna-n desrămare
Prinsei brusc văzul unui mort maestru
Știut cîndva, uitat, abia ghicit,
Unul și mulți ; pe fața smeadă ochii
Unei năluci multiple, amicale,
Luceau intim și de necunoscut.
Atunci jucai rol dublu și strigat-am
Și mi-a strigat alt glas : „Cum, voi, aici ?"
Deși noi nu eram. Eram același,
Știindu-mă prea bine că-s și altul —
Iar chipul lui tot chip ; dar vorba-a fost
De-ajuns să recunoaștem ce rostisem,
Și-așa, supuși unui același vînt,
Și prea străini spre-a nu ne înțelege,
Prea împăcați la timp de-ntretăiere
De-a fi niciunde, fără ieri și azi,
Pe-asfalt călcarăm ca patrulă moartă.
Și-am spus : „Uimirea ce mă-ncearcă-i calmă,

În românește de
Sorin MĂRCULESCU

(Continuare în pag. 7)

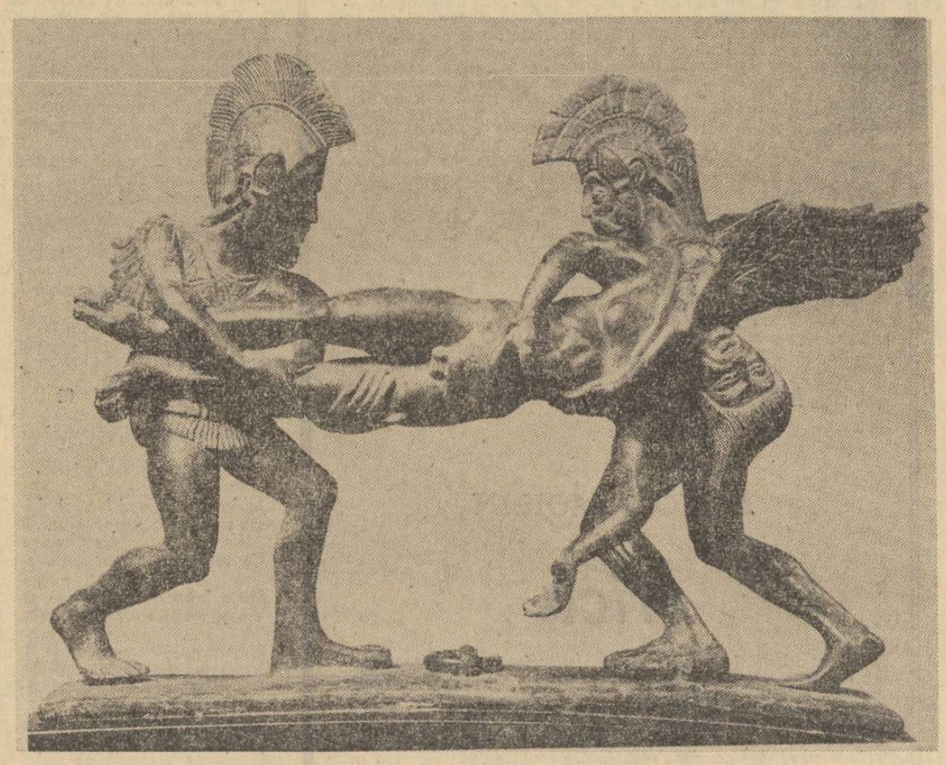

Somnul și Moartea ducîndu-l pe Sarpedon (bronz etrusc)

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
6 (406)
Sîmbătă
7 februarie 1970
8 pagini — 1 leu

1760 — 1970
210 ani
de la naștere

i. budai-deleanu

1820 — 1970
150 de ani
de la moarte

Prolog

Să fie preceput ș-alte neamuri a Europei prețul voroavei și dulceața graiurilor bine rînduită, adecă ritorica și poesia, cum au înțăles-o elinii și romanii, o ! cîți eroi slăviți să ar ivi dintre varvari, sau doară din cei ce să numea sălbateci, pe carii oameni luminați lipsind întru neamul lor și pe vremile cînd au trăit un Omer ș-un Virghil, vecinică i-au acoperit nepomenire. Ș-unde era Ector, cel a Troii naltă sprijană, și Ahil, tăria și zidul grecilor, de nu să ar fi născut cîntărețul Omer ?

Deci pentru că numa Ellada și Roma au putut naște oameni înalți și viteji luminați ne mirăm cetind viețile slăviților eroi elinești și romani, ci mai vîrtos pentru că Ellada și Roma au crescut oameni întru podoaba și măiestria voroavei deplin săvîrșit, carii cu subțirimea și gingășia condeiului său au știut într-atîta frumsăța pe eroii săi, cît noi astezi, necunoscînd pe alții asemene, ne uimim de mare-sufleția, naltă-cugetarea, bărbăția ș-alte virtuți a lor; și doară nu luom sama că mai mare partea întru aceasta este a scriptoriului.

Luînd firul istorii neamului nostru romănesc, de cînd să au așezat în Dacia, cîți și mai cîți bărbați, cu tot feliul de vîrtuți strălucitori, am cunoaște doară acum, deacă să ar fi aflat între romăni, din vreme în vreme, bărbați care să fie scris viața lor și cu măiestru condeiu împodobindu-le fapte și înălțîndu-i după vrednicie, să îi fie trimis strănepoților viitori. La lipsa unor ca acești autori, acum pre toate acele persoane luminate, din căruntele veacuri, ceața uităciunii i-au acoperit. Puține raze a mărimii lor, cu carele viețuind strălucea, au putut străbate la noi.

Și unde aflăm la istorie un eroe asemene lui Ștefan, principul Moldavii, sau unui Mihaiu, domnului Ungrovlahii, cărora nu lipsea numai un Omer, ca să fie înălțați preste toți eroii.

Răvărsîndu-să întru mine neşte scîntei din focu ceresc a muselor, bucuros aș fi cîntat doară pre vreun eroe dintru cei mai sus numiți ; însă, băgînd de samă că un feliu de poesie de aceste, ce să chiamă epicească, poftește un poet deplin și o limbă bine lucrată, nesocotință dar ar fi să cînt fapte eroicești, mai vîrtos cînd nice eu mă încredințăz în putere, iar neajungerea limbii cu totul mă dezmîntă.

Cu toate aceste, răpit fiind cu nespusă poftă de a cînta ceva, am izvodit această poeticească alcătuire, sau mai bine zicînd **jucăreauă**, vrînd a forma ș-a întroduce un gust nou de poesie romănească, apoi și ca, prin acest feliu mai ușoare înainte deprinderi, să să învețe tinerii cei de limbă iubitori a cerca și cele mai rădicate și mai ascunse desișuri a Parnasului, unde lăcuiesc musele lui Omer și a lui Virghil !

Eu, spuind adevărul, vrui să mă răpez într-o zburată tocma la vîrful muntelui acestui, unde e sfîntariul muselor, ca să mă deprind întru armonia viersului ceresc a lor. Dar ce folos ! — căzui și eu cu mulți alții depreună, și căzui tocma într-o baltă unde n-auzii numa broaște cîntînd !

Pentru aceasta, pînă la un alt prilej, cînd mi să va lovi să beu din fîntîna curatelor surori, primește, iubite cititoriu, cu bună voință această izvoditură !... și socotește cu priință, aducîndu-ți pururea aminte că apa de baltă niceodinioară nu este limpede ca de fîntînă.

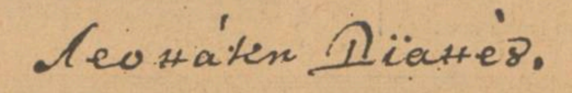

I. Budai-Deleanu — Portret imaginar de Eugen Drăguțescu

Europeanul

Literatura noastră modernă s-a născut sub semnul atitudinii critice, și cu o atare notă dominantă a rămas pînă astăzi. Acest fenomen, cu totul specific, se vede anunțat chiar de veacul al XVIII-lea. El debutează cu Istoria hieroglifică, deci cu un fel de roman satiric și se încheie cu epopeea eroi-comică a Țiganiadei. Budai-Deleanu își rostește accentele critice mai-nainte ca prepașoptiștii și pașoptiștii să-și fi rostit accentele eroice. Și n-am putea spune că, la acea vreme, el era chiar singur pe întinsul ariei românești. Acel splendid fragment de comedie moldovenească, Serdarul din Orhei, virulentă satiră în versuri, care datează dinainte de 1812, și care a fost publicată cu mult mai tîrziu de Alecsandri în Convorbiri Literare, este probabil contemporană cu Țiganiada. Descoperirea acestor opere de la 1870 în sus, deci cînd literatura noastră se instalează definitiv în fața atitudinii critice, ni se pare deosebit de semnificativă.

Această semnificație se repercutează îndeosebi asupra lui Budai-Deleanu. Poetul nu ne dă numai prima operă de mare valoare a literaturii noastre moderne, dar o dă, trecînd peste etape, în acord cu dominantul accent critic al acestei literaturi, așa cum se manifestă el de mai bine de un secol începînd cu Junimea. Autorul Țiganiadei s-a văzut secondat, în aceasta, de un concurs de condiții, care pledează pentru caracterul plenar al europeismului său.

În primul rînd, nota critică se arată definitorie pentru întregul veac iluminist, al cărui produs este Budai-Deleanu. Dar, pentru ca un român să rezulte drept produs al acestui fenomen larg european, care marchează aproape tot secolul al XVIII-lea, se mai cer și alte condiții. Mai întîi, ele sînt legate de unele precedente apropiate, privind elementul românesc din imperiul habsburgic al acelei faze. Primul precedent, care prilejuiește accesul anumitor români la marea cultură din apus, poate fi identificat în Școala Ardeleană. Celălalt, de ordin direct social, este răsunătoarea revoluție a lui Horia. Dar, pe lîngă evenimentele legate strict de elementul românesc, Budai-Deleanu a mai trecut și prin cunoașterea a două fenomene europene, de care nu putea fi străin nici un om cult din Austria vremii, indiferent de naționalitatea lui, anume liberalismul iozefinist și Revoluția Franceză. Dacă mai adăugăm, la toate acestea, și contactul viu al copilăriei cu mediul folclorului nostru, avem, în preajma lui 1800, toate premisele destinate să închege convergent o realizare literară românească la nivelul european al epocii.

Dar nici cu aceasta n-am deslușit totul, ci numai temeliile operei. Mai rămîne o întrebare cu privire la configurația în sine a întregului edificiu. Cum se face, așadar, că această realizare, chiar valoroasă fiind, nu are totuși caracterul mai timid sau să zicem mai modest al începutului, ci se cristalizează inițial în genul monumental ? Aci am putea spună că, odată cu veacul al XVIII-lea, elementul românesc al Ardealului iese din relativa sa subistorie, și începe să-și deschidă ochii asupra întregului organism istoric ce-l cuprindea. Ca atare, monumentalul, de la cel instituțional pînă la cel arhitectonic, pătrunde temeinic în receptivitatea exponenților săi culturali. Faptul devine cu atît mai explicit în raportarea sa la cazul particular al lui Budai-Deleanu. Om de vastă și asimilată cultură umanistă, trăit în unele orașe mari din vechea Aus-

Edgar PAPU

(Continuare în pag. 7)

Ridendo castigat historiam

La noi, în Ardeal, pe alocuri, i se spune *budă* acelui loc pe care... chem în ajutor zeii decenței... spaniolii cu simțul lor gigantic și subtil al etichetei îl numeau *el buen retiro*. Un dascăl al meu, om devorat de mania etimologiilor excentrice (descoperise, de pildă, că într-un sat din Bihor ceasornicului de buzunar i se zicea *cheleretă* de unde trăgea concluzia că aici trebuie să fi staționat mai multă vreme o unitate a lui Bunăparte, iar sătenii auzind mereu „Quelle heure est-il ?", ar fi dedus că așa i se zicea pe „domnește" acelui obiect rotund-ticăitor) acest dascăl al meu susținea că a zice *budă* acelui loc era o formă de răzbunare țărănească, o facetie, îndreptată împotriva orgolioșilor magnați.

— Nu se poate, i-am răspuns, dacă ar fi așa, domnul Budai-Deleanu și-ar fi schimbat numele... (Dascălul acela al meu ne pretindea să spunem totdeauna *domnul* Alecsandri și *domnul* Eminescu, cu sensul de *dominus* semn de respectuos comerț cu marile figuri). Mai trebuie să spun că pe vremea aceea. nici prin gînd nu-mi trecea să depășesc în cunoașterea operei domnului Landgerichtssecretär din Lemberg cele cîteva citate obligatorii din manualul pedagogic, nutrind, așa cum se cuvine vîrstei respective o sacră negație „revoluționară" a clasicilor pe care-i vedeam în chip de rinoceri prăfuiți.

Prejudecata, recunoscută sau nu, funcționează, cu totul nedreaptă în cazul lui Budai-Deleanu, scriitor de o surprinzătoare modernitate. Într-o vreme (și aceea !) obsedată de eroic, în care nobilele intenții de-a dota cultura națională cu o epopee care să biciuiască adormitele conștiințe cu evocarea virtuților străbune (virtus romana rediviva) s-au soldat cu cîteva Traianide și Mihaide ronflante și imposibile din cauza tezismului din cale afară de transparent, Budai-Deleanu a avut o intuiție substanțială și superioară și foarte românească : poate că modalitatea cea mai gravă de-a aborda istoria este de-a nu o lua în serios. O sfîntă maliție țărănească, majoră, i-a fertilizat latinismul, ferindu-l de ridicolul iremediabil și înduioșător în care s-au prăbușit atîția, din prea rigidă componcțiune și seriozitate. Din obsesia profeției cu orice preț. Și astfel în locul eroilor manicheiști, exprimînd în alexandrini, mai mult sau mai puțin șchiopi, programe politice și viziuni ale viitorului rațional, Budai-Deleanu naște amuzîndu-se în primul rînd el (ce bucurie pierdută, ce secret scriitoricesc uitat !) o lume umană, exotică — doar pentru că moda vremii cerea huroni și persani, singurii capabili să exprime ingenuitatea într-un univers corupt de prea multă rigoare a ideilor, o lume colcăitoare și zdrențăroasă, necăjită și vesel inconștientă ca într-un tablou de Breughel, cu patimi veșnice contrariate de istorie, cu lașități individuale și colective, pe care aceeași istorie le preface în „acții vitejești" și invers, mai ales invers.

Totul radiind de acea bucurie pantagruelică a creației neîngrădite, lingvistice sau epice, fără *respectul* pedant cu care și atunci unii priveau Istoria, ca pe un fel de totem înfricoșător, rece și implacabil, care a luat locul unui dumnezeu defunct, sau unor zei care mai aveau momente de umană concupiscență.

Îmi place să mi-l imaginez cu redingotă verde și hoptilindru, punctual măsurînd străzile unui Lemberg ploios, cu aerul saturat de cărbune lichid, revărsîndu-și nostalgia luminii și a rîsului eliberator în aventurile lui Parpanghel și ale Romicăi, ale ingenuității dacă nu triumfătoare, totdeauna consolantă.

Titus POPOVICI

Portret imaginar

Editînd numărul omagial Anton Pann — netinînd seama neapărat de calendarul aniversar — revista noastră sublinia cît de datori se simt istoricii literari, criticii, scriitorii înșiși față de nedreptățitul artist al „Poveștii Vorbei", față de locul pe care îl merită în memoria valorilor scrisului românesc. O operă de restituție mai plină de dificultăți, mai tenace, care poate duce la rezultate cu totul noi, surprinzătoare se cere întreprinsă cînd e vorba de înțelegerea ce i se cuvine marelui ctitor al literaturii noastre moderne, I. Budai-Deleanu, inovator de prim rang de limbă literară, spirit critic fin al artei și istoriei, figură „europeană" a scrisului și culturii noastre. De la I. Budai-Deleanu nu ni s-a transmis o dată sigură a nașterii, s-a convenit, cu aproximație, asupra anului 1760, s-ar putea împlini, deci în orice zi a lui 1970, două sute zece ani de la venirea sa pe lume. Un destin nedrept, plin de „amînări", are încă din viață. Scriitor foarte al timpului său și depășindu-și timpul, a scăpat propriului său timp și apoi vremii literare ce i-a urmat : opera sa capitală, epopeea, rămasă în manuscris, înregistrează o cunoaștere tîrzie, acreditîndu-se chiar mulți ani după intrarea sa în cursul valorilor, ideea exclusivistă că ar fi mai degrabă obiect de studiu pentru specialiști. Tragic de domeniul fantasticului. S-ar spune, un scriitor care, după terminarea operei, s-a aflat mereu, în timpul vieții și de-a lungul tuturor vremilor de după moartea sa, în căutarea propriei sale imagini de artist, în căutarea unui timp justițiar care să-i restabilească valoare reală, integră. Nesosind acel timp, artistul pare să se confrunte mai departe, chinuitor, doar cu sine, cu un portret imaginar creat de el însuși în timpul vieții și de a cărui tiranică povară așteaptă să se elibereze. Acest portret i-a fost luminat de cîteva ori, la răspîntiile mai recente ale istoriei literare, de scăpărările de geniu ale unor critici și gînditori ca Densușianu, Iorga, Călinescu, mărindu-i parcă și mai mult chinul așteptării marei și totalei recunoașteri. La propriu vorbind, de la I. Budai-Deleanu, nu ni s-a păstrat un portret, nu știm cum a arătat în realitate, e numit în mod curent „scriitorul fără chip". Fără memoria figurii sale reale, fiecare cititor, după lectura epopeii, este liber să-i creeze mental artistului un portret imaginar... Mulțimea de portrete imaginare, adăugate de succesiunea generațiilor de lectori, a fost, ne amintim, acum un deceniu și mai bine, grav ultragiată de acel fals al cuiva care încercase să impună tuturor drept chip „autentic", unic și definitiv al artistului, imaginea inabil retușată a unui ienicer. Dar cea mai ultragiată a fost însăși opera: prin rigiditatea lor, manualele dintotdeauna au îndepărtat-o de cititorii cei mai proaspeți, mai indicați, mai imaginativi, de cititorii tineri. Restituția se cere în primul rînd făcută față de generațiile de oameni tineri. Uluitor destin: opera, necunoscută la momentul potrivit de timpul literar al scriitorului, și-a repetat „amînarea" și pe planul evoluției simple a cititorului obișnuit — savoarea lecturii a fost și este încă descoperită, în atîtea cazuri, foarte tîrziu, la vîrsta maturității. Înseși portretele imaginare create mental de cititori sînt, după cum se vede, mereu în căutarea unui moment generos, nimerit, justițiar, a unui spirit emancipat al lectorilor pentru o înțelegere mai de substanță a modernității scriitorului. Dacă numărul omagial al revistei noastre va izbuti să sprijine măcar această primă și simplă restituție — să îndemne, adică, la lecturi mai pătrunzătoare — încă ar însemna că ne apropiem de rosturile pe care ni le-am propus. Și putem stărui mai departe în convingerea noastră: marea restituție va veni, trebuie să vină.

LUCEAFĂRUL

„NU ÎN PEȘTERI..."

Spune-mi ce lucru bun făcură
Oarecînd săhastrii prin pustie,
Ce nu primea toată zioa în gură
Făr' ierburi cu rădăcini măcrie,
Mure, bureți, alune și poame,
Ruptoși, ciuhoși, leșinați de foame ?

Zieu ! aceia n-aflară nici ună
Dintru cele învățături alese
Ce pre oameni fericesc și mîntună ;
Nu în pustii, nici în păduri dese
Avură ele început, ci în orașe,
Din oameni cu obiceaiuri gingașe.

La Bactra, în Vavilon, Memfi ș-alte
Cetăți polite, în prisos de toate,
Nu în peșteri, ci în palaturi nalte ;
Nu prin pustii, ci în curți desfătate,
Unde sînt cu mîncări pline mese
Și cu vin dulciu păhară drese !

Omir Iliada minunată
N-o află prin codri, nice în munte,
Ci vesel fiindu-și cîteodată,
Cîntînd la ospețe și la nunte ;
Iar de vin cînd bea cîte un păhar,
Să împlea îndată de a muselor dar.

(Din Cîntecul al X-lea — Țiganiada)

Păpușă-duhovnic și păpușă-soldat (din teatrul popular)

Epistolie închinătoare către MITRU PEREA vestit cîntăreț!

Treizeci de ani au trecut, drăguț Pereo, de cînd eu fui silit a mă înstrăina din țara mea. De atunci încoace, usăbite țări am trăpădat; dar ca să-ți arăt în scurt toate pățirile mele, ascultă și judecă.

Întîi, învîrtindu-mă zburătăția minții mele încă necoapte, cînd să începu războiul cel de pe urmă a nemților cu turcii mă făcui voluntiriu. Păciuindu-să apoi lucrurile precum știi, fiind că primisăm slujbă la austrieni, fui trimis asupra franțozilor și supt Mantua căzui rob. De-acolo trimis fiind la Gallia, întru prinsoarea delungată, dobîndii prilej a învăța carte și mai multe limbi, procopsindu-mă mai vîrtos la învățătura oștenească. În urmă primii slujbă la franțozi și, purtîndu-mă bine, în scurtă vreme ajunsăi căpitan.

În urmă, cu oaste care fu trimisă la Eghipet, m-aflai și eu. O, cu cîtă bucurie făceam eu acea călătorie, socotind că acolo s-aflu doară cuibul strămoșilor noștri și neamul nostru adevărat!... Căci auzisăm totdeauna, și deobște să zice, cum că soiul nostru țigănesc să trage de la Eghipet și purcede din faraonii cei slăviți.

Însă, iubite Pereo, în zădar fu toată cercarea mea, că nu aflai nice o urmă de adevărați strămoșii noștri; și mă încredințai spre mîhnirea mea cum că țiganii noștri și la Eghipet tot aceiași sînt ca și pe la noi, adecă defăimați și de toți urgisiți ce nu vor să păzască nice o rînduială sau să să îmbunătățeze cu năravuri mai polite, sau să-și lumineze mintea cu învățături alese.

Fiind eu în Eghipet mai la toate bătăliile de față, s-au întîmplat pe mine o nenorocire, că trecînd un glonț de tun aproape, mi-au usucat un picior și-am rămas **invalid.** Deci am luat slobozie de la slujba oștenească. De-atuncia tot aici sînt la Eghipet. Dar, — crezi-mă sau ba! — cu toate aceste nu-mi pociu scoate din inimă dorul țării în care m-am născut; și macar trăiesc aici în prisos de toate, totuși spre fericirea deplin patria-mi lipsește.

Avînd aici vreme de ajuns, mă îndeletnicesc mai mult cu cetera și cu cîntări. Am dat în cunoștință cu mulți de ai noștri, iar mai vîrtos cu Mîrza. O, să-l cunoști ce ales om e acela! și doar unul dintru toți, care are iubire de neam și rîvnă călduroasă de-a aduce pe soiul nostru la oarecare rînduială. Acesta mi-au deschis ochii întru multe, iar mai vîrtos pentru purcederea noastră, căci au fost și crescut acolo de unde ne-am dezghinat noi, nefericiții. După cum spune el, noi sîntem din India și limba noastră să grăiește acolo pînă în zioa de astezi; însă pentru aceasta ți-oi scrie de altă dată.

Întru altele, și această istorie care ți-o trimit, pe care am tituluitu-o **Țiganiada,** mai mare parte este alcătuită din spusele lui; căci un strămoș a lui au fost pe vremea lui Vlad-Vodă cu turcii în Țara Munteneașcă. Din gura acelui au luat moșu-său, apoi tatăsău, de la care au auzit spuind dînsul.

Drept aceasta, aducîndu-mi aminte de țara în care m-am născut, măcar că noao ne este mașteră, multe cîntam eu de-ale noastre, amegînd vremea în ceasurile mele mîhnicioase. Aceasta fu pricina și aceștii izvodiri poeticești, care în ce dată o pusăi la cevași rînduială, gîndii la tine, drăguț Pereo, și hotărîi ca de s-ar tîmpla acest făt întîi născut al mieu să iasă cîndva la lumină, ție să ți-l închin, pe care am cunoscut măiestru cîntăreț și viersuitoriu mai ales a vremilor noastre!

Priimește dară în semnul vechii pretenii ca un dar, pîrga oștenelii mele și-ți adă aminte în zilele tale fericite de prietenul tău Dianeu!... Adevărat că de pe acest nume nu mă vei cunoaște, căci pribegind eu din țară, l-am schimbat; dar ți-eți voi da cheia, casă poți intra la taină. Eu mă chiem Leon Dianeu, sau Leonachi Dianeu (precum știi tu bine că la noi în Țara Munteneașcă, ba și la Moldova, toți ș-audaugă numele cu **achi** sau **cachi,** după grecie, fiind că sună mai cilibiu; adecă, în loc de Leonaș sau Leonuț, ei zic Leonachi ș.c.). Dar să știi că acest nume, Leon Dianeu, cuprinde în sine întreg numele mieu prin strămutarea slovelor sau **anagramă.**

Deacă-ți vei aduce aminte de toți cunoscuții și de unul care, odată trecînd prin Sasreghen, unde erai atunci, te-au căutat și au împrumutat o cronică scrisă cu mîna de la tine, îndată vei ști cine sînt. Pentru aceasta și numele tău este strămutat prin anagramă, căci am avut multe pricini la aceasta, ca să nu știe toți cine este izvoditoriul aceștii poesii și cărui s-au închinat.

Am înțăles eu aici că și tu ai scris ceva foarte bun pentru țigani și, scriind adevărul, ai atins pe voivodul cum să cade; — care, de cîndu-i, n-au suferit neamul său și n-au făcut nice un bine, ci numai au strîns părale, ca să îmbuibeze pre boieri. Doamne, cînd va fi să mai ajungă alt voivod, care iubește pe ai săi? Eu socoteam că voi auzi cît de curund că pe tine au rădicat ceata voivod, dar, bag de samă, nătărăul acela tot trăiește și împute lumea!...

Scrie-mi, rogu-te, cum vă aflați, că eu încă mă țin de ceata voastră și nu mă am lăpădat pînă acum; ba zioa și noaptea pentru dînsa lucru ș-ostănesc.

În cît e pentru firea aceștii alcătuiri a mele adecă a **Țiganiadei,** am să-ți aduc aminte cum că eu învățînd lătinește, italienește și franțozește, întru care limbi să află poesii frumoase, m-am îndemnat a face o cercare: de s-ar putea face ș-în limba noastră, adecă cea românească (căci a noastră cea țigănească nu să poate scrie și puțini o înțăleg), cevași asemene; ș-am izvodit aceastâ poveste pe care după limba învățată am numit **poemation,** adecă mică alcătuire poeticească, întru care am mestecat întru adins lucruri de șagă, ca mai lesne să să înțăleagă și să placă. S-află într-însa și critică, pentru a cării dreaptă înțălegere te poftesc s-adaugi oarecare luări-aminte, căci știu bine că vei înțălege ce-am vrut eu să zic la multe locuri.

Iară cît privește faptul istoricesc, pentru Vlad-Vodă, că au fost așa precum l-am scris eu, dovedesc cu scriptorii de la Vizant, precum vei ști tu bine; iar de țigani, că Vlad-Vodă i-au armat oarecînd împotriva turcilor, scriu ș-unele cronice scrise cu mîna munteneșți; însă istoria alcătuită într-acest chip este ostăneala mea, ce am pus-o în stihuri, după izvorul ce am aflat la mănăstirea Cioarei în Ardeal, care întru toate să lovește cu pergamena ce s-au aflat, nu demult, în mănăstirea Zănoaghei.

Eu socotesc că țiganii noștri sînt foarte bine zugrăviți în povestea aceasta, care să zice că ar fi fost scrisă mai întîi de Mitrofan, ce au fost de față la toate și care la nunta lui Parpangel au iscodit un epitalamion sau cîntare de nuntă, de unde țiganii lesne vor cunoaște pe strămoșii săi. Însă tu bagă samă bine, căci toată povestea mi să pare că-i numa o alegorie în multe locuri, unde prin țigani să înțăleg ș-alții, carii tocma așa au făcut și fac, ca și țiganii oarecînd. Cel înțălept va înțălege!...

În urmă trebuie să știi, bade Pereo, cum că această operă (lucrare) nu este furată, nici împrumutată de la vreo altă limbă, ci chiar izvoditurâ noao și orighinală românească. Deci, bună sau rea cum este, aduce în limba aceasta un product nou. Soiul acestor feliu de alcătuiri să chiamă comicesc, adecă de rîs, și de acest feliu să află și într-alte limbi. Însuși Omer cel vestit, moșul tuturor poeților (cîntăreților în stihuri), au alcătuit **Bătălia șoarecilor cu broaștele.** Deci Omer este de bună samă începătoriul, precum aceii înaltei neasămănate poesii ce s-află în **Iliada** și **Odisea,** așa și aceștii mai gioase șuguitoare a noastre. După dînsul, în cît știu, au scris Tassoni italienește un poem, **La sechia rapita,** adecă vadra răpită, și precum înțălesăi, în ceste zile un abate Casti, acum pe vremile noastre, încă au alcătuit o asemene istorie, ce au numit-o **Li animali parlanti,** adecă jivinile vorbitoare. Numai cît povestea lui nu atîrnă pe temeiu istoricesc ca a noastră. Iară să fie alcătuit cineva ceva despre țigani, n-am cetit nice într-o limbă. Doară pentru că la alte neamuri europești puțin sînt cunoscuți țiganii, și pentr-aceasta o alcătuire ca aceasta la dînșii n-ar avea haz. Dară la oamenii din țara noastră, care treesc cu țiganii și le cunosc firea, nu poate să nu fie primită o izvoditurâ ca aceasta, cu atîta mai vîrtos, cu cît eu m-am silit în cît era cu putință, a metahirisi multe cuvinte și voroave după gustul țigănesc, mai vîrtos unde vorbesc țiganii între sine.

Cu toate aceste, dragul mieu Pereo, multe am scris acolo ce poate că la mulți nu le va plăcea, însă toate adevărate. Greu era a vicleni cronica și a scrie într-alt chip, căci din fir în păr așa găsii scris la acele doao mai sus numite cronice; iar cele alalte am luat din gura Mîrzii.

Cea mai de pe urmă să știi că, fiind eu țigan ca și tine, am socotit cuvios lucru de a scrie pentru țiganii noștri, ca să să priceapă ce feliu de strămoși au avut și să să învețe a nu face și ei doară nebunii asemene, cînd s-ar tîmpla să vie cîndva la o tîmplare ca aceasta. Adevărat că aș fi putut să bag multe minciuni lăudînd pe țigani și scornind fapte care ei n-au făcut, cum fac astezi istoricii unor neamuri, care, scriind de începutul norodului său, să suie pînă la Dumnezieu și tot lucruri minunate bîrfăsc. Dar eu iubesc adevărul.

De-oi vedea că află priință această oștăneală a mea, vei dobîndi și alte alcătuiri însă nu de șagă, ci serioase și adevărat eroice.

Fii sănătos. Dat: 18 mart 1812. **La piramidă.** În Eghipet.

Leonachi Dianeu.

„...PUS-AM TEMEIUL CULTURII"

— Între purism și modernizare —

Cînd privim procesul de modernizare a limbilor romanice, constatăm că în cadrul limbii române s-a manifestat o sinteză originală: pe de o parte a apărut procesul inevitabil de îmbogățire cu termenii noi, ceruți de evoluția culturii europene, deci a fost asimilat un număr considerabil de neologisme, mai ales de sursă romanică; pe de altă parte s-a simțit nevoia de a elimina elementele considerate străine de structura limbii, cu mică frecvență și de multe ori limitate la o circulație regională.

Aceste două tendințe nu s-au opus între ele; ele nu conțineau o **contradictio in adiecto,** așa cum s-ar fi întîmplat în Franța, dacă reformatorii din sec. al XVII-lea ar fi recurs la aceste două principii în același timp. În Franța, în epoca clasicismului, se impunea necesitatea de a considera în mod critic procesul de îmbogățire a limbii naționale, susținut și înfăptuit în mare măsură de poeții și partizanii Pleiadei. Din contră, în cultura română, la începutul secolului trecut, era necesară în primul rînd o îmbogățire masivă a mijloacelor lexicale de expresie, limba națională trebuind să corespundă necesităților multiple de comunicare.

Cu toate că necesitatea îmbogățirii a fost adînc resimțită, pe măsura dezvoltării conștiinței naționale, s-a impus însă și nevoia eliminării acelor elemente lexicale care nu s-au putut integra în sistemul specific al limbii naționale. Remarcăm aici legătura strînsă dintre procesul intern de dezvoltare a limbii și eforturile conștiente de modernizare a ei, provenind din aspirațiile intelectuale născute sub semnul emancipării naționale.

În programul de reforme lingvistice al lui Budai-Deleanu acești factori au determinat următoarele orientări: scriitorul a cerut să fie eliminate elementele slavone, introduse de traducătorii cărților religioase, rămase necunoscute majorității românilor de pretutindeni, precum și turcismele, grecismele și maghiarismele, acestea avînd un caracter regional și deci nefiind răspîndite în țările române. În privința aceasta I. Budai-Deleanu nu a urmat un principiu riguros purist, în sensul că dacă un element nelatin s-a înrădăcinat în uzul limbii, el nu trebuia eliminat. Dar urma să fie înlăturate acele cuvinte **neuzuale** sau cu **frecvență redusă** din această categorie, în strădania de a închega limba națională literară.

În preocupările scriitorului de a dezvolta limba națională, dominantă a fost dorința de a valorifica toate elementele lexicale capabile să slujească **unitatea** ei. În alt chip a privit I. Budai-Deleanu elementele latine învechite sau cu circulație regională: în ele a văzut un suport important al procesului de îmbogățire a limbii naționale. De aceea el considera că sînt necesare atît redescoperirile vechilor cuvinte latine cît și generalizarea unor cuvinte regionale. Acestor cuvinte le acorda I. Budai-Deleanu o atenție deosebită, așa cum am arătat în cartea mea **Conștiința lingvistică și istorică în literatura română dintre 1780—1880** (Berlin, 1967), iar I. Gheție a considerat, pe drept cuvînt, în studiul său valoros **Opera lingvistică a lui I. Budai-Deleanu** (București, 1966) drept **arhaizare** și nu latinizare a limbii această tendință a scriitorului iluminist.

Alături de această tendință puristă și arhaizantă în formarea limbii literare moderne, introducerea neologismelor urma să imprime o pecete corespunzătoare nevoilor de atunci ale limbii naționale. Avem aici un aspect nou față de contemporanii săi Samuil Micu și Gh. Șincai, căci autorul **Țiganiadei** nu a recurs exclusiv la latină și greacă, ci și la franceză și italiană ca surse de îmbogățire a limbii literare. S. Micu n-a indicat ca surse de îmbogățire a limbii literare limbile romanice, ci s-a plîns doar că în casele boierilor s-a introdus moda de a învăța pe copii de timpuriu limba franceză.

I. Budai-Deleanu nu a vrut să împămînțenească mai ales neologismele de largă circulație la popoarele europene cu veche cultură. Exemplele date de el ca: **alianță, cabinet, echipaj, modă** etc. dovedesc că e vorba, de cele mai multe ori, de termeni la modă, de sursă franceză cu frecvență atunci și în Austria și Germania.

Se cuvine apoi menționată și tendința scriitorului ardelean în domeniul gramaticii de a postula ca normă a limbii literare moderne construcțiile și formele cele mai apropiate de acelea din limba latină.

În afara preocupărilor de **unitate** și **modernizare** a limbii, mulți reprezentanți ai Școlii Ardelene au urmărit realizarea unei limbi literare cultivate, care să se distingă prin **caracter** și **expresivitate** de limba comună, limba cea de toate zilele a epocii lor. Este simptomatic faptul că în acea vreme a putut apărea prima retorică (cu preocupări de stilistică, de estetică a limbajului), la Buda, în anul 1798, tipărită de I. Molnar sub titlul grăitor: **Retorica adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvîntări,** iar Petru Maior avea grijă să folosească o limbă cît mai bogată în mijloace artistice, spunînd în prefața cărții sale „Prediche sau învățături la toate dumineciile și sărbătorile anului" (Buda, 1810): **Scoposul mieu întru osteneala aceasta fu ca preoții aceia carii nu sînt procopsiți întru știința ritoricească să se îndemineze cu mijlocirea acestora a face poporului învățătură de rost!... Pentru că așa sînt predichele acestea țesute, cît, de nu și tocma toate firele, încă știința și măduha celor ce se cuprind întrînsele fiește carele prost o poate înțelege...**

Dintre reprezentanții Școlii Ardelene, I. Budai-Deleanu a fost fără îndoială cel care a acordat cea mai mare atenție formării limbii literare moderne. El a văzut în limba literară și în limbajul științelor o formă **supraregională și unitară,** a limbii populare, cultivată în mod deosebit, stabilă gramatical și îmbogățită prin progresul științelor.

Werner BAHNER
membru al Academiei Germane de științe din Berlin

(Continuare în pag. 7)

TASSONI și BUDAI-DELEANU

Presupunem că în literatura critică pe marginea „Țiganiadei" vor fi fost susținute destule lucrări de diplomă cu tema aceasta, îndrăgită de comparatiști. Credem chiar că nici pentru un doctorat nu ar fi o teză neglijabilă, mai ales dacă se extinde cercetarea modelelor străine de care, cercetătorii sînt în linii mari de acord, a beneficiat clasicul învățatei Școli Ardelene. Noi, recunoscîndu-ne o foarte sumară pregătire în acest capitol al istoriei literare, vom transcrie, cu sfială și emoție, cîteva gînduri despre Tassoni și Budai-Deleanu, într-o oarecare măsură spontane, cu speranța că ele vor interesa pe lectorii mai puțin pretențioși. De altfel, în general, a scrie vre-o opinie despre un clasic sau altul, ne pare o întreprindere complicată și grevată de multe răspunderi.

Dar ce fel de clasic al literaturii române este magistratul chezaro-crăiesc din Lemberg, Ion Budai-Deleanu? Ne place să constatăm că e vorba de un caz absolut special și emoționant, că, deși aflat la începuturile marii noastre poezii culte, cu peste un secol și jumătate distanță de clasicitate, ne aflăm în fața unui autor al cărui profil definitiv nu a fost încă stabilit. De vină sînt cele trei sferturi de secol moarte pe filele manuscrisului genial, pînă cînd Teodor Codrescu în „Buciumul român" va publica prima versiune a „Țiganiadei" (tot la Iași, unde Gh. Asachi — dar, dumnezeule! nu găsise și timp pentru a o cerceta! — are meritul de a fi adus în patrimoniul național unica noastră epopee viabilă). În volum, însă, apariția e și mai tîrzie, abia în 1925! Datele par incredibile dar, din păcate, sînt adevărate. Ion Budai-Deleanu e un întîrziat uriaș, de două ori: mai întîi că ilustra, pe la 1800, un gen literar unde realizările europene sînt anterioare cu un secol-două, cel puțin, și apoi prin destinul manuscrisului, atît de vitreg! Niciodată nu vom înceta să regretăm că o asemenea capodoperă nu a participat (influențînd-o, nu încape îndoială, hotărîtor) la creșterea literaturii române clasice, că Alecsandri și Eminescu nu au cunoscut „Țiganiada".

Totuși (și acesta e poate farmecul unor asemenea cazuri literare) această întîrziere uriașă are darul de a ne purta pe un traseu scurtat ameițitor, într-o vîrstă istorică și culturală greu de atins, de obicei, senzația de „recent" se aplică unor evenimente și mentalități vechi de cel puțin șapte generații, uimitor. Scrisul lui Budai-Deleanu (pentru a cărui înțelegere completă e totuși, nevoie de o instrucție literară și chiar filologică, notabilă) se răzbună, parcă pe timpul ce i s-a furat ireversibil prin mari accente de contemporaneitate perenă. Există în toate literaturile mari cazuri de recuperări neobișnuite de autori ce par a fi predestinați să se răzbune în viitor de neșansa prezentului. Ne gîndim la Lautréamont și la alții. Dar Budai-Deleanu întrece în amploare, probabil, majoritatea celorlalte „recuperări" ale literaturilor frecventate.

Să ne întoarcem, însă, la Alessandro Tassoni. Era normal ca acest nume să fie, de la început, în atenția comentatorilor, de vreme ce însuși Budai-Deleanu îl rostește în „epistola închinătoare", ca primul după Homer întru modelele acestei poezii „mai gioase șuguitoare a noastre". E de discutat însă asupra cunoașterii amănunțite de către clasicul nostru a poemei italiene, chiar el scrie: „După dînsul, în cît știu, au scris Tassoni..."; aici e întrebarea, în cît știa, Deleanu, cu adevărat, „La secchia rapita"? Noi nutrim convingerea că acest autor beneficia de o întinsă cultură iluministă, dar ar fi o eroare să se dea mai multă atenție decît merită modelelor sale străine.

Între opera lui Tassoni și „Țiganiada" sînt asemănări și deosebiri, fundamentală în înrudire fiind imaginea „eroi-comică" a temelor tratate. Să luăm puțin seama la ceea ce le deosebește. În primul rînd rolul de ansamblu în istoria literaturilor respective; pentru noi „Țiganiada" este o operă de primă însemnătate, pentru veacurile peninsulei lui Dante „Găleata furată" e o scriere, oarecum ciudată, a unui autor nu dintre cei mai importanți, apărută într-o perioadă de declin literar. Mulți dintre marii istorici literari italieni au cuvinte severe cu privire la „La secchia rapita". Astfel Francesco De Sanctis care rezumă situația literaturii patriei sale în perioada respectivă: „ea era atunci, la fel de populară în Europa, ca înaintea ei cea provensală și apoi cea franceză. Într-adevăr, cît privește latura tehnică, ea ajunge atunci la ultima perfecțiune. Cei mai mediocri scriu observînd deplin regulile gramaticale, cu un nex logic mai sever și cu procedee mai rafinate. Se vede (că e vorba de) o literatură formată, cînd celelalte erau pe cale de a se forma. Critici, retori, gramatici, profesori, academicieni mișunau pretutindeni, într-o mulțime de poeți și de prozatori în toate genurile". De Sanctis consideră că la Tassoni și Bracciolini, avem de-a face cu „un comic gol, negativ", insipid. Formele mitologice și epice, ridiculizate de ei „sînt moarte în spiritul lor, și de aceea ridicole; dar zadarnic cauți ce alte forme trăiau în secolul lor și în conștiința lor" (De Sanctis, Storia della letteratura italiana, vol. II, p. 176, Milano, Sonzogno). Un alt istoric literar, peste un veac (E. Donadoni) consideră că „mai probabil e că opera nu are nici-un scop, în afară de acela de a-i înveseli pe cititori, mai ales cu reprezentarea unor tipuri, în care contemporanii au văzut pe unul sau altul dintre inamicii (sau chiar amicii) poetului (...) Poemul e puțin plictisitor și greoi; bogat ni se pare, mai ales în uscăciuni și grosolănii, decît în arguții; dar e scris viguros, cu mare acuitate și adevăr" (E. Donadoni: Breve storia della letteratura italiana, p. 194—195, Milano, Signorelli).

E adevărat că numărul celor ce-l prețuiesc pe Tassoni este, de asemenea, mare. Între aceștia se află poetul Ugo Foscolo, care considera că scopul înaintașului său fusese acela de a îndemna în direct la unire micile state italiene, prin „pictura vie a mizeriilor născute din războaiele civile și certurile domestice ale italienilor". Luigi Settembrini îl vede pe Tassoni profilîndu-se în acea epocă „luminată doar de flăcările rugurilor" (cu 15—20 ani în urmă avusese loc autodafé-ul lui Giordano Bruno!), privind bănuitor spre Spania, atotputernică în Europa și stăpînă în Italia, și spre Roma papală; „Găleata" e astfel „operă de artă comică ce închide și acoperă durerea acelor triste vremuri". Alexandru Balaci, într-o avizată luare de poziție, merge pînă acolo încît acordă epopeii lui Tassoni calitatea de „puternică armă de luptă".

Toți comentatorii români (sau cei mai mulți) consideră „Țiganiada" drept capodopera bogatei falange de epopei eroi-comice, superioară prin artă și idealitate modelelor sale. E gîndul lui Mihail Dragomirescu — cel mai răspicat în formularea supremației epopeii române — al lui Al. Balaci, și multor altora. Din păcate, nu putem cita opinii ale comparatiștilor străini. Ne pare just criteriul invocat de G. Ivașcu în a sa „Istorie a literaturii române": „pentru o epopee, gen atît de des cultivat în toate literaturile, dar atît de zgîrcit în creații perene, esențialul e să-și dovedească vitalitatea, să reziste unei lecturi peste veacuri. Or, se pot număra pe degete creațiile împlinind această condiție și Țiganiada, în genul ei, stă alături de cele încă vii, astăzi, dintre epopeile eroi-comice ale literaturii europene, chiar dacă momentul istoric și ideologic pe care l-a reprezentat a fost de mult depășit" (p. 329).

Cu o diferență de circa două secole, se poate stabili o anume simetrie între viețile lui Tassoni și Budai-Deleanu: primul s-a născut în 1565 și a murit în 1635, Deleanu 1760—1820. „Găleata" a fost scrisă cam la aceeași vîrstă biologică a autorului cu „Țiganiada", respectiv între 1614—18 și 1800—1812. Datele nu sînt foarte rotunde dar pot fi luate în considerație. Revelatoare ar mai fi și „rătăcirea prin străini" a celor doi poeți: Tassoni în Spania, pentru cîțiva ani, și lunga, definitiva stabilire a lui Budai-Deleanu în Galiția (începînd de pe la 1787!), în mijlocul unei restrînse colonii românești. Pregătirea intelectuală a amîndurora este de înaltă ținută (reamintim că autorul nostru și-a luat doctoratul la Erlau, în 1784!), lucru ușor de constatat în scrisul lor. Budai-Deleanu beneficiază, în plus, de o profundă cunoaștere a spiritualității populare, atu extrem de important al scrisului său.

Reluînd gîndul lui De Sanctis, am putea spune că „Găleata furată" reprezintă o orientare destructivă, exasperată (se scriau sute de epopei în Italia epocii!), adesea crudă și cinică, nu lipsită de grosolănii și gratuități, pe cîtă vreme „Țiganiada" pornește din dorința construcției, a îmbogățirii limbii române cu o „poeticească alcătuire", „a introduce un gust nou de poezie românească". Nu e aici vorba numai de temperamente artistice.

În fine, plecînd tot de la De Sanctis, trebuie semnalată starea limbilor literare italiană și română, la vremea cînd se scriau cele două epopei: în peninsulă, un început de decadență — după trei veacuri și mai bine de neîntreruptă îmbogățire a patrimoniului literar, la români o stare de avînt, de trezire hotărîtoare a sentimentului național și demnității limbii noastre. De aici acea impresie a lui G. Călinescu, anume că „Budai tratează cuvintele ca pe niște fățuri moi și le dă pe loc la rimă genul și terminația trebuitoare" (Compendiu, *1968, p. 46) *sau, cum se exprimă Ion Rotaru, ai crede că „poetul, foarte cult, instruit mai ales în filologie clasică, ignorează legile limbii literare în care scrie, pentru că n-a studiat-o niciodată, organizat, în școală, dar pe care o cunoștea perfect în aspectele ei dialectale așa cum a deprins-o în copilărie, pe cale empirică" (S. Alexandrescu — Ion Rotaru, Analize literare și stilistice, Ed. Didactică și pedagogică 1967, p. 28).*

În încheiere dorim să punem alături cîteva versuri (traduse în proză) din Tassoni și două strofe din Budai-Deleanu. Iată cum începe Găleata furată: „Aș vrea să cînt minia memorabilă / pe care o aprinse în mîndrele piepturi umane / o nefericită și josnică Găleată de lemn, / pe care au luat-o, de la Petroni, Gemignanii / Febus, care-mi luminezi în talent / războiul groaznic și-ntîmplările stranii, / tu care știi să poetezi, servește-mi drept pedagog / și ține-mă de minecile surtucului", astfel se va putea vedea „dacă la cîntul meu urechea-ți e-aplecată / Elena cum se transformă într-o găleată". Ton aulic, amuzant mimat, dar ocheadele spre cititor devin adesea grimase, sînt prea indiscrete. Din Țiganiada nu vom cita binecunoscuta invocație către Muză, ci — ca probă de dificultăți lexicale — un distih din cîntul cinci, unde mama lui Parpanghel face următorul gest: „scoasă o vrăjită din sîn piscoaie / și cît poate de trei ori țipoaie" (adică șuieră dintr-un fluier!); cu toate aceste nemaipomenite dificultăți de limbaj poetic (de vină fiind și „soarta scîrbeață", cum spune tot autorul), iată la ce înălțime a imaginației lirice ajunge Budai-Deleanu în povestirea călătoriilor lui Parpanghel în iad și rai: însoțitorul dantesc îl poartă din infern afară, prin „vămi": „Dar povața mea nu știu dă unde / iarăși stete înainte-mi deodată; / Făr-a mă întreba, făr' a-i răspunde, / Mă luă dă guler și dă o spată / și zburâ în sus cu mine ca vîntul, / crepîndu-se înaintea lui pămîntul. // Așa trecurăm prin pămînt ș-ape / pînă-ajunsăm la văzduhul rar / ne-nălțarăm apoi pîn' aproape / colo de unde zodiile răsar, / trecînd printre nește locuri puste, / Noao vămi și noaă punți înguste" (Țiganiada, *E.P.L. 1967, pag. 249—250). Aici și în atîtea alte locuri ne aflăm, înfiorați, în fața unui poet cît toate zilele!*

Ilie CONSTANTIN

„Cum plîngeai oarecînd, Eraclite!“

Detaliu dintr-un portal de la un han din vechiul Cluj

Doamne, la ce-mi dăduşi minte bună
Ş-inimă de milă simţitoare,
Deacă nu mi-ai dat cu ceste împreună
Şi putere în mîni izbînditoare,
Să pedepsesc pe toţi cei ce înşală !...
Ş-asupresc oamenii fără sfială !...

Cînd văd omenirea ticăloasă,
Cu totul oarbă şi întunecată,
După mii şi mii de ani abia scoasă
Din pruncie, în vrăji afundată,
Plîng cu lacreme necontenite,
Cum plîngeai oarecînd, Eraclite !

Cînd omul pe om strică ş-ucide
Făr'nice un folos sau trebuinţă,
Ba muncindu-l încă în faţă-i rîde,
Cînd însuşi huleşte a sa fiinţă,
Ce nu fac celelalte jivine,
A fire om atuncea mi-e ruşine !

Săracă omenire obidită !
Nu-ţi ajunge că vreme puţină
De a vieţui în lume ţ-e dată,
Şi-acuşi iară te întorci în ţărînă ?
Nu-ţi ajung destul să pătimeşti
Slăbiciunile tale fireşti ?
. . . .

Λεονάτεν Διάνες.

Un tînăr machidonean să scoală
Şi junghie o jumătate de lume.
Pentru ce ? Pentru deşartă fală,
Vrînd a dobîndi slavă şi nume !
Pentru triumf, a Romii cetate
Junghie ceaialaltă jumătate.

Un Cinghişhan, un Tamerlan face
Tot aceaiaşi, din altă pricină ;
Adecă sînge a vărsa le place
De alt neam, ce altor dumneziei să închină ;
Iar spaniolii, pentru bolovani
Cu aur, taie pe mexicani.

Un arap cu sabia într-o mînă,
Cu Alcoranul în ceaialaltă,
Taie pe toţi ş-apasă în ţărînă
Ce nu cinstesc luna îngiumătată,
Nu-i primesc visurile şi care
Nu-şi taie împrejur mădulare !

Şi cestor slăviţi tîlhari, putinţă
Tu le dăduşi, oame ticăloase !
Tu le împrumutaşi ajutorinţă
Spre fapturi atîta nemiloase,
Spre a fraţilor tăi crudă junghiare !
Dar încă aceasta puţinu-ţi pare.

Ci ca să-ţi covîrşeşti răutate,
Scorneşti noao legi, faci dumneziei
Împotriva ceii adevărate
Dumnezieiri ! Pui noi arhierei,
Noao beserici şi închinăciuni,
Toate a drepţii minţi îngînăciuni.

Înveţi dogme care nice o minte
Le cuprinde, obiceaiuri afară
De fire şi crezămînturi sfinte,
Însă nice o ştiinţă adevară,
Nice o precepere şi simţire
Potrivită cu omeneasca fire.

Tu înveţi pe om ca el să nu vază
Cînd vede, să nu ştie cînd ştie ;
Iar cîndu-i de a crede, să nu crează,
Zicîndu-i că mintea-i nebunie,
Simţirea-i patimă ruşinată,
Firea-i totdeauna necurată.

(Din Cîntecul al XI-lea — **Ţiganiada**)

Ţiganiada

un spectacol în sine

Încercarea lui Budai Deleanu a fost o imensă zbatere-n gol. Dar din fîlfîitul aripilor sale mai răzbate şi azi un foşnet straniu. Te-nchipui, intrînd sfios în neapărat marea odaie cu dulapuri grele din Lemberg, în care mai sînt doar obiectele lăsate moştenire : o scripcă, un pupitru şi-un frac roşu. Şi deodată din vidul dens încep să şuguiască imaginarii comentatori : Popa Mustrul ot Punturenі, Părintele Evlaviosu, Popa Nătărău din Tîndărinda, Părintele Ascriteanul, Părintele Disidemonescul, Părintele Sfîntoievici, Popa Ciuhurezu din Broşteni.

„— Ce spune aici sunt adevărate, căci aşa scriu şi cărţile, că cel mai groaznic este în Iad.

— Adecă va să zică că fieşte care îş ia pedeapsa cu totul măsurată după greşala ce-au făcut :

Tiranii crunţi şi făr'de-omenie
Şed legaţi pe tronuri înfocate
Bînd sîngele fierbinte din potire,
Iar' din maţele lor spintecate
Fac dracii cîrnaţi şi sîngereţi
Ş-alte mîncări pentru drăculeţi.

— Aici să mă ierte Parpangel ! O face prea groasă ! că cine a auzit ca dracii să aibă copii."

Aştepţi în zadar însă ca Popa Ciuhurezu să dovedească îndrăjirea dracilor cu strigoile. Pentru că între timp Sfîntul Spiridon, care tocmai zbura pe deasupra închipuirii, a făcut semnul crucii şi toate au pierit ca prin farmec.

A rămas doar senzaţia că s-a isprăvit un mare spectacol.

O rară pasiune pentru dramatism, născută din asimilarea marilor epopei ale antichităţii şi evului mediu (Homer, Virgiliu, Dante, Tasso etc.), îl face pe Budai Deleanu să purceadă la întocmirea unei epopei autohtone, intrînd în competiţie cu toate armele unui campion : erudiţie, simţ al situaţiilor, invenţie, flux nestăvilit de scene şi atmosfere, culoare locală. Din păcate, toate aceste uriaşe însuşiri au trebuit să-ncapă într-o viaţă de slujbaş însingurat al unei administraţii străine. Presimţind că poemul său va avea un destin neprielnic, Budai-Deleanu îşi face sieşi spectacol. Calculînd cu ingeniozitate (R. Munteanu) simetria în spirală a vastului „poemation", Deleanu îl aşază pe un subsol labirintic în care caricaturile diverşilor comentatori fictivi, muştruluite asiduu de autor (el însuşi costumat într-un ins închipuit : Mitru Perea), alcătuiesc o eloedrică oglindă deformantă care topeşte într-o satiră generală trăsăturile personajelor. E însă cu neputinţă să nu simţi un gust amar atunci cînd bagi de seamă că neverosimilul dialog dintre sală şi scenă este declanşat de autor pentru a-şi anula solitudinea într-un joc de umbre. Dar, dincolo de aceste paleative, Budai Deleanu urmăreşte cu luciditate şi dăruire o idee : libertatea, atît în sfera ei supremă cît şi în cea restrînsă — libertatea de creaţie.

Aburul poeticesc în care-şi înveleşte condiţia de intelectual „care nu cunoaşte oraşul" (G. Călinescu), dar este stăpînit de un apetit renascentist pentru gigantescul cultural, reprezintă un fenomen insolit nu numai pentru şcoala ardeleană, al cărei poet omologat este, ci şi pentru întreaga noastră literatură. Fără public, deci fără opinie, fără canoane lingvistice rigide, deci liber să împrumute sau să modeleze cuvinte, fără cenzură (ce le păsa habsburgilor de-o scriere ce n-avea cum să fie citită), Budai Deleanu se afla într-o situaţie vădit privilegiată, avînd a îndeplini o singură, dar inumană condiţie : să aibă tăria de a scrie pentru un public ce n-avea să-l cunoască niciodată. Autorul Ţiganiadei a avut cu prisosinţă această tărie. O dovedeşte subsolul epopeii care supleşte cu ironie, şi „simţ al sălii", vocile încă nenăscute ale comentatorilor. O dovedeşte preocuparea pentru instituţiile fundamentale ale limbii literare („Temeiurile gramaticii româneşti", încă nepublicate, „Lexiconul românesc-nemţesc", a cărui tramă poate constitui o neaşteptată sursă lexicală pentru creatorii moderni, în ipoteza publicării, bineînţeles). O dovedeşte visul unei poezii noi, pe care-l mărturiseşte de cîte ori are prilejul. Or acest fel de poezie, joc sublim şi gratuit, nu căpătase încă sancţiunea veacului.

Neînverşunat împotriva iosefinismului (Horia însuşi călătorise către împărat), aşa cum a arătat Bogdan Duică, Budai Deleanu înscrie (în viaţă şi operă) o contradicţie luminoasă şi sfîşietoare totodată. Peregrin şi înstrăinat în hotarele unui imperiu eteroclit care, deşi simplă gogoriţă a istoriei, nu era mai puţin un mijloc de pustiire a spiritelor profund ancorate cum era Budai Deleanu, cărturar somptuos, dar obsedat exclusiv de adîncurile limbii **sale**, autorul Ţiganiadei a izbutit să creeze o operă singulară, care vădeşte o conştiinţă artistică bine întemeiată şi puternic avîntată spre viitor : „...Cu toate acestea, răpit fiind cu nespusă poftă de a cînta ceva, am izvodit această poeticească alcătuire, sau mai bine zis **jucăreauă**, vrînd a forma ş'a introduce un gust nou de poezie românească...". E clar că la Sfînta Barbara şi mai înainte, la Viena, Budai Deleanu şi-a format o solidă cultură filosofică. Ne putem închipui deci că, mai tîrziu, a avut dorinţa şi prilejul să citească cea de a treia critică a lui Kant, „Critica puterii de judecată", apărută în 1790. Cum Ţiganiada a fost terminată pe la 1800, conceptul de „jucăreauă" poate fi raportat la conceptul kantian despre artă, considerată ca un „joc frumos al senzaţiilor". Mai mult, el simte nevoia unui „gust nou" de poezie şi aceasta cu mult înainte de Eminescu. Pe bună dreptate s-a observat (A. Rosetti) că veacul cu care a întîrziat apariţia Ţiganiadei a deplasat cu mai bine de cincizeci de ani momentul hotărîtor în dezvoltarea literelor româneşti.

Budai Deleanu se încumetă a face o încercare de trei ori temerară. În primul rînd, aşa cum am amintit, pentru că nu era statornicit în ţara lui, deci comunicarea cu publicul era aproape nulă. În al doilea rînd pentru că „neajungerea limbii" îl silea să inventeze atît în lexic cît şi în sintaxă ori morfologie („Budai tratează cuvintele ca pe nişte făpturi moi" spune G. Călinescu). În al treilea rînd imboldul lui a fost să facă poesie „noao" într-un moment în care poesia noastră nici n-apucase să se învechească. Ne aflăm deci în faţa unei conştiinţe poetice **universale.** Iar izvoarele Ţiganiadei atestă covîrşitor acest lucru.

Pentru toate aeste motive, Ţiganiada este considerată un poem dificil, greu de citit. Dar numai de către acel lector cu mentalitate de consumator. Pentru cel care nu-şi închipuie că lumea (arta aşijderea) a fost făcută întru desfătarea lui, epopeea lui Budai Deleanu se deschide ca un univers masiv, impunător, plin de mistere şi bucurii, de ascunzişe şi luminişuri, şi-ţi pare rău, într-adevăr, că publicarea ei a întîrziat cu un secol, dar îţi pare şi bine, pentru că prospeţimea sa încă nu s-a uzat, n-a fost alterată de prea multă folosire, că — paradox al paradoxelor — poate juca astăzi rolul pe care nu l-a jucat atunci cînd a fost scrisă. Asemenea tragice cazuri au mai existat în istoria recentă : Kafka, Kierkegaard, şi mai veche : El Greco, a cărui pictură a fost redescoperită după patru sute de ani de uitare.

De ce Ţiganiada este pentru noi o epopee vie care prefigurează, indirect şi fragmentar, desigur, ideile moderne despre poezie şi artă în general ? Pentru că, asemeni marilor epopei din trecut, reprezintă o transfigurare în simbol şi mit a unor epizoade reale, avînd din această pricină un caracter pragmatic şi chiar didactic. Dar, mai ales, pentru că, spre deosebire de acele opere din care se trage şi cu care concurează, Ţiganiada cuprinde o serie de injoncţiuni de estetică indirectă, urmate întotdeauna de exemplificări. Iar exemplele de poezie pură, făcută potrivit „reţetelor" proprii, sunt, la Budai Deleanu, de o factură net apropiată formulelor poetice moderne. Pentru că epopeea lui Deleanu nu este o consemnare de fapte şi moravuri, ea este mai mult, un imn închinat trăirii absolute, vieţii depline, realităţilor secundare şi terţiare, onirice şi abstracte, care dau sens şi gust realităţii nemijlocite, alminteri plicticoasă, ba chiar absurdă în convenţiile sale atît de variabile, dar atît de prezumţioase deşi efemere. „Acum ar hi — în lume de-a trăirea / Pă chieful tău, cum te trage hirea" — spune moşul Drăghici, la capătul vieţii. Al unei vieţi rătăcitoare, fără coordonate, cu moartea pîndind la fiece pas, cu spaima îngheţînd orice „izvoditură". În afara izvodituri taclalelor din hanul fermecat unde nimic nu se rezolvă dar totul se-nfiripă, totul e ca un vis în vis, o nostalgie la cub : „Iar' în cea curte mîndră măiastră, / Voinicii zăuitîndu-şi de toate / Bea, mînca, juca, şedea-în fereastră...".

Putem crede (aşa au şi crezut unii comentatori) că ne aflăm în faţa unei instituţii de evaziune directă precum aceea a Decameronului: un număr de personaje îi închid lumii uşile-n nas şi, nepăsători, faţă de morbul ciumei, povestesc diferite întîmplări tot de lume oferite. Viziunea lui Boccaccio e o viziune realistă, truculentă, ostilă extensiei temporale. Nimbul poetic se datoreşte sciziunii operate de scriitor, între înlăuntru şi înafară, suspensiei şi nu extensiei timpului, care rămîne, în cuprinsul fiecărei povestiri în parte, inextensibil, aşa cum este perceput de obicei. Mecanismul de înstrăinare poetică folosit de Budai Deleanu este mai complicat. Cuprins de jale şi dor după Romica, Parpangel este împărţit de două impulsuri contrarii : să moară sau să trăiască. Biruind viaţa, eroul pleacă în căutare, dar pleacă într-aiurea, ţinta precisă fiindu-i interzisă : „După ce el mult geli şi plînsă, / În zădar moartea chiemînd amară, / Dorul de-a trăi-în urmă-l învinsă, / Şi se sculă la drumul său iară. / Şi cu lăuta de-a subsuoară / Mearsă toată zioa pănă-n seară."

Parpangel nu vrea să trăiască însă cu orice preţ. Din clipa în care centrul de atracţie al dăinuirii sale, iubita, a dispărut, el încearcă s-o găsească prin labirintul memoriei. Poetul extrapolează acest labirint, silindu-l pe erou să-şi reducă existenţa la înaintarea într-un deşert nepopulat unde nu „vede omenească viţă / ba nice vită, cîne sau mîţă". Mergînd pe această cărare în deşert (comentatorii o pot identifica — fără a avea dreptate —, potrivit alegoriei cărărilor din mitologie, cu drumul comod către viciu), Parpangel nu ajunge la nici o răscruce, el nu alege. Cînd merindea i se sfîrşeşte şi „bagă de samă / că e greu a trăi fără zamă", el se lasă la voia întîmplării : „Dar este un feliu de lucru nemare / Cui latinii zic **casus fortuitus,** / Iar pre limba noastră-oarbă tîmplare / Şi, nu să ştie, de zios au de sus / Ivindu-să-aorea-ntr'o minută, / Oamenilor la nevoi ajută." Înaintînd **cu ochii închişi** el ajunge, în clipa în care deznădejdea era gata să-l răpună, în faţa unei curţi „amăgitoare", la poale de măgură, în mijloc de pădure, purtat fiind de-ale iadului năluci. Acolo Parpangel se trezeşte în faţa unui grup de aleşi care-l aşteptau cu bucurie : „De mult de un lăutariu aveam dor". În faţa unei atari minuni, lăutarul nu se miră, nu se codeşte, nu face nimic deosebit. El cîntă. Bine înţeles, după ce-şi potoleşte foamea şi setea, căinat ironic de autor. „Deci îndată făcură să-i dee / De mîncat şi de beut, cît va cere. / Sărac Parpangele !... — era să piee / Cu tine şi cea sîntă putere / Cîntăreaţă ce aveai tu rară, / De n'ai fi cinat întracea sară." Nimeni n-a cinat, totul e un vis amestecat caleidoscopic cu o realitate elementară, dar atît de măestrit încît cititorul este mai mişcat decît la auzul întîmplărilor aevea.

În acest han al Satanei, oaspeţii îndestulaţi (băutură, cîntec, femei) nu se gîndesc nicidecum la rău. Cîntecul lui Parpangel este închinat iubirii : „Iubiţi o suflete muritoare, / Că libovul este legea-ntîie / A toatei fiinţe de supt soare ! / Tot care nu sîntem libovie / Mult defăimează legea firească / Şi nu e vrednic să trăiască."

Inspirate din Lucreţiu (cum arată Florea Fugariu în subsolul recentei şi singurei ediţii cu adevărat ştiinţifice a celei de a II-a versiuni a Ţiganiadei), imnul către Amor, cîntat de eroul nostru nefericit, este un juvaer literar menit a demonstra sensul eleganţei acelui turnir care, după Renaştere, a devenit epopeea. Folosirea izvoarelor este în acest sens obligatorie, ca şi iterarea temelor. În epizodul cu hanul nălucit Budai-Deleanu nu se mărgineşte însă la exerciţii de virtuozitate pe o temă dată. El încearcă să sugereze o artă poetică. Să recapitulăm. Ajuns la limita nefericirii, eroul nu-şi poate găsi alinarea decît în irealul de paradoxală intensitate a visului. „Dracu nu doarme ! cine-întîi zisă / Bine-o nimeri... ! că aşa este : / Pînă noi dormim cu geana-închisă / El turbură fete şi neveste / Şi-osăbite feluri de năluce / În vis şi-în aevea le aduce."

Forţa luciferică **il sileşte** pe Parpangel să se împlinească, să se deconecteze, am spune noi, în tovărăşia unor personaje halucinate, create anume ca să asiste la desfăşurarea **artei** sale. Cîntăreţul alege trei subiecte : beţia şi jalea, ultimul exercitînd o acţiune magnetică în stare a aduce în încăpere chipul iubitei. În clipa premergătoare reificării, adică înainte de declanşarea actului impur, visul încetează, nălucirile pier tot la semnul crucii tras de sus, deasupra curţii de Sîn Spiridon „pe-asină aripată". Parpangel se trezeşte la realitate. O realitate înmlăştinată ca şi inima lui : „Şi iacă peri curtea frumoasă / Ca cînd n-ar fi fost nice odată. / Oaspeţii-într-o baltă puturoasă / Să trezîră..."

Odată isprăvit efortul necesar ieşirii din baltă, Parpangel reia firul nefericirii, oglindindu-şi singurătatea într-un **ecou** benefic. Tema este de asemenea frecventată în epopeile anterioare, de data aceasta însă capătă semnificaţia unei stări hipnapompice a eroului care trece de la vis la trezie, odată cu accentuarea sentimentului de jale, repercutat de poetul-ecou care termină strofele astfel încît să scormone mai bine în rana vie a lui Parpangel : meu-eu ; desfată-fată ; mîngiiare-are ; soţie-ţie ;. „Ce ţigan nebun ! — se comentează la subsol — Dar nu putea el să cunoască că nimene nu-i răspunde, ci numai sunetul vorbelor lui să răzbătea". Comentatorul Idioţiţeanu este voit pus aci a spune o enormitate, tocmai pentru a se demonstra că receptarea artei n-are nimic comun cu simplitatea. Chiar acolo, în peizajele reale, Parpangel visează treaz aşa cum bine înţelege Argineanu, primul personaj mai mult sau mai puţin real pe care-l întîlneşte în cale : „Voinicul cunoscu din cuvinte / Că bietul ţigan ş-acu visează."

Cînd se va trezi de-a binelea, dorul îl va copleşi. Eroul nostru va încerca să-şi taie gîtlejul dar „...sabia luneca pe piele / ca pe marmură nestrăbătută". Osîndit la viaţă, el va suferi în cînturile următoare nenumărate contuzii, va fi aproape înviat de vrăjile maică-si Brânduşa, va face nunta cu regăsita Romica, va vizita raiul şi iadul şi va părăsi pînă la urmă scena în toiul unui masacru fără noimă, lovit în obraz cu pruncul muierii lui Corcodel : „Această tîmplare desmănie pe Parpangel şi fiind că acum laia să împrăştiasă, eşi cu ai săi din cîmpul de bătaie şi mearsă acasă". Forfotă, lupte, ciuntiri, jale, pustiu, chiolhanuri degenerînd în masacre, nici un fel de ordine lăuntrică sau exterioară, nici un fel de linişte, nici un fel de aşezare. Iată existenţa lui Parpangel asemenea celei a tuturor lăieţilor. „Lauda artistului stă în subiectul pe care îl alege" spunea Nietzsche. E limpede că Budai-Deleanu vrea să facă o critică a existenţei în general şi a existenţei omului în acea epocă şi în acel colţ de lume, alegînd drept erou al epopeii sale ginta desmoştenită a ţiganilor. Nu-i o laudă aici, ci manifestarea unui sentiment de nemulţumire, de neîmpăcare în faţa unui destin orb şi vitreg. Unica soluţie pentru autor ca şi pentru eroul său este arta. Făcută cu orice preţ, chiar fără spectatori. Singurul moment de împlinire, de vrajă din viaţa lui Parpangel rămîne taifasul cu nălucile de la curtea frumoasă. Dacă ne aducem aminte de nespusa poftă a lui Budai-Deleanu de a „cînta ceva, de a alcătui o **jucăreauă** pentru a cerca şi cele mai rădicate şi mai ascunse desişuri ale Parnasului", ne dăm seama că Budai-Deleanu a renunţat la lirism pentru a putea transfigura cu mai mare uşurinţă, pentru a folosi elementele lumii reale într-o ordine poetică distinctă. Dar, „băgînd de samă că un feliu de poesie de-aceste, ce se chiamă epicească pofteşte un poet deplin şi o limbă bine lucrată", autorul Ţiganiadei se încumetă să reforjeze cuvintele, să alcătuiască metafore insolite, să îmbrace totul în veşminte noi. Ele au rămas şi astăzi ca noi, neuzate, strălucitoare. Nu ştiu în ce măsură formula poetică argheziană este direct influenţată de Ţiganiada, dar găsim în aceasta din urmă duium de stihuri „argheziene". Iată cîteva exemple, luate aproape la întîmplare : „Spuneţi-m acum : pentruce s'ascunde ? / Pentru ce nu sînt oameni prin sate ? / Toţi au fugit, şi nu să ştie-unde, / Ducînd cu sine toate bucate. / Au văzut-aţi trecînd din loc în loc / Vr-un om, vr'un cîne sau dobitoc ?" Nu amintesc aceste strofe şi de „Duhovnicească" şi de „Drumu-i lung" ? Dar enumerarea ierburilor vrăjitoreşti : „Unele fierbe ia-ntr'o căldare. / Din altele stoarce mustăreaţă, / Iar din altele-i face scăldătoare, / Iarba vîntului şi iarbă creaţă, // Şi de-alte multe ierburi care / Stoarse, mestecate dimpreună / Şi-n mai multe chipuri prefăcute / Trebuie bolnavului s-ajute." Dar zisa lui Sîn Petru care are timp să observe portul ţiganului simultan cu interogaţia : „Dar tu, măi ţigane, ce cauţi aici / În cămeşă cusută cu arnici ?" Dar fuga dracilor care-ncotro ? „Unii intrară-n pămînt, alţii-n stînce, / Mulţi în bălţi încă să pitulară, / Prin rîpe, lacuri, peşteri adînce, / Iar'o zătignite cetioară / Vrînd a scăpa de-atîte nevoi / Se băgă-ntr'o cireadă de boi." Dar nu numai în poezia lui Arghezi pot fi auzite vibraţii cu rezonanţe din Budai-Deleanu. Am putea face o desigur fragilă dar plină de frăgezime paralelă între fragii dragi, oferiţi de Crypto şi refuzaţi de Enigel (pentru fragii fragezi de din vale) şi fragii roşi ai fragedei tinere", scornite de cimpoierul Viorel la **nunta** Romicăi (care cedează locul murelor) : „De-atunci pare că nu-s dulci fragile / Cumu-s murele de-amor, dragile !" Ne putem închipui că Arghezi sau Barbu n-au citit cu minuţie Ţiganiada (eu mă-ndoiesc : aveau un prea mare cult pentru limbă), deci n-au avut de suferit o influenţă directă. Atunci, valoarea stihurilor lui Budai Deleanu este cu atît mai mare. Înseamnă că în ele se ascunde o esenţă a limbii pe care poetul de geniu o regăseşte şi trece bucuros în umbra ei, oricare ar fi epoca în care creează.

Păpuşi din teatrul turc

Dacă pulberea veacului de uitare n-a mortificat versul lui Budai Deleanu, dacă însingurarea lui ne apare astăzi mult mai spectaculoasă decît participarea la forfota societăţii practicată de alţi poeţi din trecut, faptul se datoreşte, în afara implicaţiilor de-a dreptul „moderniste" ale poeziei, credinţei, care răzbate din toate cînturile Ţiganiadei, în puterea libertăţii şi artei pe care Budai Deleanu o simte neîncetat în ciuda tragicului destin al lui, al neamului şi al operei sale. Condiţiile în care a fost scrisă Ţiganiada, modul cu totul neobişnuit în care sunt împletite faptele etice, sociale şi estetice în desfăşurarea celor trei subiecte (rătăcirile ţiganilor, luptele lui Ţepeş, participarea supranaturalului), faptul că întregul poem este subordonat ideii de înnoire şi libertate (socială şi artistică) l-au îndreptăţit pe Tudor Vianu să exclame : „A fost scrisă o singură dată-n lume Ţiganiada lui Budai Deleanu şi Luceafărul lui Eminescu."

În ciuda tenacităţii cu care-şi duce opera la capăt, Budai Deleanu nu este un optimist iremediabil. Conştiinţa că trecerea lui pe acest pămînt se desfăşoară în condiţii de tragică solitudine şi nerecunoaştere, durerea feroce resimţită din pricina înstrăinării şi lipsei de libertate, îmbracă în melancolie multe din versurile sale, mai ales atunci cînd exprimă meditaţii, răgazuri contemplative. Chiar ultimele scene ale Ţiganiadei nu sunt vesele, cum accentuează şi Florea Fugariu, în finalul comentariilor sale cu care ne îngăduim să încheiem : «Finalul Ţiganiadei este sumbru. Figura tînărului Romîndor este o slabă rază de speranţă pentru poetul care a asistat la înăbuşirea în sînge a răscoalei ţărăneşti a lui Horia, la spulberarea idealurilor de dreptate socială şi naţională... şi, în fine la trădarea revoluţiei franceze. Alternativa „ori la slobozenie ori la moarte" arată că, după Budai-Deleanu, pentru un om şi pentru o ţară nu este nimic mai de preţ decît libertatea, nici chiar viaţa.»

Leonid DIMOV

Brîndușa lycantroapa

Brîndușa, mama argintarului Parpangel, cel înalt și ghizdav la făptură, mistuit de chinurile dulci ale liboviei, era nu numai prietenă cu „cel din răspîntie" dar poseda și știința teribilă a „strămutării" oamenilor în animale. Ea este o Circe *(cum remarcă însuși autorul prin Erudiția) dar mai mult încă decît Circe epopeic-mitologică, ea este o solomonară, o „fermecătoare", o temută specialistă în materie de taumaturgie țigănească și magie rural — folclorică. Originala sinteză dintre erudiție și folclorul autohton, înfăptuită de cel mai mare scriitor român de pînă la Eminescu, este admirabil cristalizată în acele episoade ale* Țiganiadei, *care urmăresc latura fantasticului vrăjitoresc.*

Cîteva sumare considerații despre natura și funcția spațiului, a timpului, și a numărului magic în Țiganiada devin astfel necesare. Blaga vorbea despre o „geografie mitologică" a satului românesc. În credința populară locul pe care îl ocupă un lucru sau o ființă este însăși existența sa. Sînt astfel locuri *cu nimb magic, cadru de acțiune al forțelor vrăjitorești și Țiganiada le înregistrează : balta, ripa, virtoapa, răscrucea. Locul accidentului nenatural al lui Parpangel este* ripa : *„Sărind calul peste-o* ripă *lungă / căzu călărețul fără ispită / cu capu-n gios..." Așa cum locul vrăjitoresc al elinei Circe era* ostrovul, *pentru Brîndușa, țiganca, spațiul prevăzut cu accente magice este, ca peste tot în folclorul nostru,* răspîntia : *„Îndată-alergară cu osîrdie / ducîndu-o cel din răspîntie". Pădurea înșelării din Infernul lui Dante, devine „ochiul pămîntului" cum spun ardelenii, lacul stătut, de unde începe pentru Parpangel „haia lume" : „Mă zvîrli-n mijlocul unei bălți". Această evidentă autohtonizare a spațiului magic este subliniată de altfel de comentariul lui Mitru Perea : „fiindcă norodul crede că prin ripe, viltori, și răspîntii că lăcuiesc duhuri necurate" precum și de mărturisirea cavalerului Parpangel : „Dusă-mă pîntră peșteri afunde, / Prin groape, virtoape-întunecoase, / Ah ! și cine mai știe pă unde, / Păste nește lacuri puturoase..."*

Tot așa timpul magic, *timpul fast pentru zborul solomonar al Brîndușei este nu dimineața (timpul magiei albe, al inocentelor vrăji de dragoste) ci* după apusul soarelui, *cînd încep, după credințele noastre folclorice, puterile nopții : „Brîndușa, de nimeni văzută / Sosi tocma* după cina mare*". În fine, folclorul magic înregistrează și eficacitatea individuală a anumitor* numere : trei, nouă. *Chemîndu-și duhurile pe care le stăpînea, Brîndușa, lycantroapă și vindecătoare „scoate o vrăjită din sîn piscoaie / Și cît poate de* trei ori țipoaie*" iar atunci cînd „îl scaldă în nouă feluri de ape" pe Parpangel înțelegem că, deși uneori se susține că numai a noua oară este de leac, vindecarea înamoratului argintar vine de la toate cele nouă scăldări magice.*

Piatra de încercare a forțelor vrăjitorești ale mamei lui Parpangel rămîne însă acțiunea sa zoanthropică : „Ba cu fermecături neauzite / Oameni strămuta-n fieri și vite / Tot feliu încîntă ia de jivină / Și cumu-i vine în minte-o preface *(subl. n.) / Apoi descîntă cît bați în mînă strămutatele jivini sărace" Desigur și aici filonul livresc (Homer, Herodot, Petronius) se încrucișează cu folclorul autohton. Este imposibil de stabilit dacă Deleanu cunoștea* Discursul asupra lycantropiei și despre transmutarea oamenilor în lupi, *ale lui Beauvoys de Chauvicourt, dar nu mi se pare cu totul aberant a presupune că studentul cursurilor de teologie de la Viena avea știință despre un foarte vechi consiliu eclesiastic, care, la îndemnul împăratului Sigismund, dezbătuse pe larg problema zoanthropiei.*

Remarca lui Florea Fugariu potrivit căreia poetul, numind-o pe Brîndușa, dă preferință termenului grecesc fermecătoare *în dauna celui slavon* vrăjitoare, *pentru a sugera că asemeni lui Circe, țiganca metamorfozează oamenii, mi se pare foarte potrivită. Motivul* baghetei magice, *al nuielii de vrăjit cu care bătrîna boemiană închipuiește în pulbere un vehicol astral este deosebit de interesant. Vergeaua de sînge a Brîndușei este asemeni toiagului lui Aron, caduceului lui Mercur, tirsului lui Bacchus, agentul material al fenomenismului miraculos pe care îl înfăptuiește țiganca. Circe, cea cu părul de aur, transforma pe tovarășii lui Ulise în porci tot cu ajutorul unei nuiele. Dar vergeaua* învîrstată *a Brîndușei este în primul rînd nuiaua cu care țăranii rhabdomanți caută izvoarele subpămîntene și comorile.*

Budai — Deleanu face mereu distincția savantă între practica *magică și* formula orală, *amîndouă avînd rol bine determinat în ritualul vrăjitoresc. Astfel Brîndușa „luă doao fermecate frîne / Din roșii făcute strămătură / Șoptind cu sine* ceva din gură*" (subl. n.). Sau : „Cum firși* neînțelese cuvinte */ Iacă doao groaznice bale / Fără veste-i steteră-nainte". În fine, acolo unde toate ierburile de leac, toată știința taumaturgică a țigăncii, se dovedește încă neajungătoare pentru readucerea la viață a viteazului Parpangel, mama recurge la ajutorul suprem al* Verbului *fermecat, izbucnind într-unul din cele mai mișcătoare bocete-descîntec, amestec de disperare maternă și de „vaiete putincioase" întru salvarea fiului : „Iar Brîndușa stringîndu-l de mînă / Amar să cîntă : „Dăh, Parpangel ! / Dăh ! Mai clipește cu ha lumină / A ochilor tăi plină de jele".*

Motor fundamental în acțiunea magică a Brîndușei este afectul, dragostea, teama și speranța maternă. Dar deși descîntecele ei sînt mai degrabă în cazul salvării lui Parpangel, niște „contre-charmes", esența lor rămîne goëtică, prin invocarea puterilor „celui din răspîntie".

Să remarcăm înainte de a încheia aceste cîteva considerații despre fantasticul magic din Țiganiada, rolul important pe care-l are desenul *vrăjit în practica fermecătoarei. Desenarea în țărînă a cotigei siderale cu care mai apoi Brîndușa își va lua zborul, este de o excepțională valoare poetică :*

Cum firși neînțălese cuvinte,
Iacă doao pregroaznice bale
Fără veste-i steteră-nainte ;
Guși avea pestricate și foale,
Însă cu-arepi și solzuri pe spate
Și nește coade lungi, cîrlibate.
Puindu-le-apoi frîne de lină
Obrăzui-în pulbere-o căruță
Cu toiagu-nvîrstat ce-avea-în mînă,
Pe care șezînd bale semeață
Și iaca în cotigă făr' de roate
Vrăjitoarea văzdulul străbate.

O descriere atît de fascinantă, realizată cu o atît de puternică forță de expresie, a actului de magie, în chiar desfășurarea sa, nu vom mai reîntîlni decît la cel mai modern poet al literaturii române : Ion Barbu, în Domnișoara Huss.

Cezar BALTAG

„Pe cînd în mediul înnecat de orientalism răsunau asemenea îngînări stîngace și suspine monotone prin care vorbia mai mult sensualismul decît simțirea înnobilată, cu strecurări din cînd în cînd de accente făcîndu-ne să ne gîndim la poezia autentică, în altă parte un scriitor puțin cunoscut de contemporanii săi și cu predispoziții care-i îndreptau munca și în alte direcțiuni purta în mintea lui planul unei alcătuiri poetice cum nimănui dintre ai noștri nu-i trecuse prin gînd".

(Ovid Densușianu, „LITERATURA ROMÂNĂ MODERNĂ", vol. I, București, Ed. libr. Alcalay 1920, p. 105)

«Iubiți, o,

Iubiți, o, suflete muritoare
Că libovul este legea întiie
A toatei ființe de subt soare ;
Tot care nu simte libovie
Mult defăimează legea firească
Și nu e vrednic să mai trăiască

Tot ce simte, să mișcă, viază
Tot ce înverde, ce-nfoare și crește
Cu poftă lină să-mbrățoșează
Și dragoste, cu întiia lucoare
O ! amor ție toată să închină
Toată ție jertvește jivină...

Insuși pe astă lume trecătoare,
Din Haos un sînt libov o scoasă.
Și dragoste, cu întiia lucoare
Îl sufla în mădularile ghiețoase,
Așezînd ca legea ei întiie
Priința și armonia să fie !...

După această lege nemutată
Făptura toată merge, să ține :
În toate libovu și doru s-arată
Iubescu-să stelele între sine,
Iubește-să ceriul cu pămîntul,
Iubescu-să mările cu vîntul.

Sus în văzduh toate zburătoare
Gios pre pămînt toate dobitoace
Păn'și răcile jigănii de mare
Prin cea patimă lină, șegace,
Cu strînse lanțuri se împreunează
Cu dulce libov să înroarează.

Numai voi suflete muritoare
Defăimați astă patimă blîndă ;
De dinsa ferindu-vă inimioare
Ca (și) cînd ar fi libovul osîndă ;
Ah ! neajunsă omenire deșartă
Încă firea te rabdă, te iartă.

Geniul ironiei

Ion Budai Deleanu mi se pare a fi cel mai de seamă poet român înainte de Eminescu. Un **clasic** în toată adîncimea și puterea cuvîntului. El este, — și văd în aceasta una dintre calitățile esențiale ale clasicului — o personalitate în structura căreia se poate descoperi, concentrată, marea tradiție a literaturii europene. Opera lui — mă refer la cele două versiuni ale **Țiganiadei** — ni se înfățișează ca o răscruce : un drum duce la Hesiod, Homer (nu numai cel din **Batrahomiomahia**), Virgiliu ; altul, la Dante (mai ales din ipostaza lui vizionar-grotescă din **Infernul**), la Torquato Tasso, la John Milton ; altul, trecînd prin regiuni în care se face simțit suflul **ironiei**, ajunge la Ariosto sau la Cervantes ; altul, străbătînd zone poate mai aride, duce la Voltaire și la ideologii „luminilor"... Și cîte alte căi nu se încrucișează în poemul lui Budai Deleanu ! El este primul poet român în scrisul căruia literatura se **descoperă** pe sine refăcîndu-și, filogenetic, istoria. Astfel încît acela care vrea într-adevăr să pătrundă înțelesurile mai profunde ale poemului lui Budai Deleanu este **obligat** să parcurgă marele ciclu al literaturii lumii, începînd cu clasicii antici și sfîrșind cu lucidul, paradoxalul secol al XVIII-lea. **Țiganiada** își situează cititorul într-un mare orizont de cultură : desfătătoare, de o irepresibilă jovialitate, poezia lui Budai Deleanu este în contextul literaturii române, o secretă, dar imensă **exigență**. Gluma, caricatura, bufoneria verbală (atestînd maturitatea limbii) sînt doar un soi de „parerga" ale **conștiinței ironice** : căci **Țiganiada** este fără îndoială (exceptînd poate **Istoria ieroglifică** a baroculuI Cantemir) cea dintîi manifestare plenară, la noi, a geniului ironiei. Din acest punct de vedere, poemul lui Budai Deleanu este de o complexitate într-adevăr „labirintică", întrebarea se naște din ris, ramificîndu-se la nesfîrșit. Dincolo de toate aparențele (voit înșelătoare) ironia lui Budai Deleanu participă la esența interogativă a veșnicei ironii : ea este poezie, dar și filozofie. Aici, și nu în ideile explicite (care sînt ale unui iluminist) trebuie căutată autentica vocație filozofică a lui Budai Deleanu, cel dintîi mare inventator al ironiei în cultura noastră.

Matei CĂLINESCU

Mirtil și Hloe — Schiță de Gh. Asachi

Iluministul

O cale „iluministă" la noi a deschis renumita „Școală Ardeleană" din rîndul căreia, alături de S. Micu, Gh. Șincai și P. Maior, face parte și Ion Budai-Deleanu. Toți aceștia vizau înnoiri simțitoare în aproape toate domeniile activității umane, schițau programe și acțiuni menite să lămurească noianul de erori în care erau scufundate masele, căutau pildele măreție de dreptate și omenie, urmărite de începuturile și aurorile istoriei noastre naționale. Vedeau necontenita sforțere a omului de a învinge răul, trufia și ignoranța, încercînd să-i ridice conștiința demnității și valorii acestuia.

Ceea ce prevalează în structura operei și gîndirii iluministe a lui Budai-Deleanu este profunda încredere acordată unei alcătuiri raționale a existenței umane, preconizînd în mod radical emanciparea omului de sub tutela oricărei dogme, fie ea religioasă ori socială, întreținînd un cult fără egal libertății de gîndire și afirmare a tot ceea ce este omenesc și în firea omenescului. Cu aceste deziderate se deschide „Țiganiada" lui Budai-Deleanu, vestind un tărîm „de slobozie" pe întinderea căruia aveau să se încrucișeze înaintate și temerare idei. Estimînd o asemenea încercare Iorga îl considera pe iluministul ardelean un „filolog revoluționar". Deducția nu era întîmplătoare. Budai-Deleanu a săvîrșit într-adevăr una din cele mai semnificative mutații de conștiință în relieful de gîndire al iluminiștilor ardeleni. Gîndurile lui urzeau o altă ordine a lumii, și în acest scop se confruntă numeroasele opinii, adversități și tendințe din „Țiganiada".

O trăsătură redutabilă a iluministului ardelean este aceea a analizei incisive asupra întregii ierarhii feudale. Pretutindeni supune discernămîntului critic fanatismul stăpînirii care îngrădește calea cugetării libere, condamnă, într-o scrisoare către Petru Maior — pe „nevrednicii de numele românesc ce s-au încuibat la Blaj", numindu-i etnochtoni, oameni fără simț de țară și dragoste de neam. Autoritarismul feudal, servilismul prin care se menține, îngîmfarea, prostia și orgoliul fără temei, derulează înaintea noastră într-un amețitor joc care se cere urmărit în vastitatea lui. Fiecare rînd scris vrea să fie un focar de lumină peste o condamnabilă stare de lucruri. La capătul tuturor străduințelor sale, nemulțumitul și răzvrătitul autor deschide larg cîmp de afirmare credinței în om, în biruința lui. Deasupra tuturor intemperiilor și vicisitudinilor care, deseori, anulează cea mai demnă acțiune umană, același om făurește un statut credinței sale nezdruncinate : „Fie toate măcar cum să fie / Eu știu că-s om asemenea ție". Dacă într-adevăr numai omul singur este în măsură să decidă asupra soartei sale, atunci orice condiție impusă de vreo putere dinafara lui este sortită pieirii. O asemenea concepție îl călăuzește pe Budai-Deleanu cînd peregrinează alături de eroii săi pe cele mai întinse spații de gîndire. Atotputernicia rațiunii, morala străbătută de sincera dorință a transformării omului, luminarea lui treptată, împlinirea unor cerințe impuse de educație și instrucție — devin principiile filozofice ale iluminismului susținut de Budai-Deleanu. Suprema valoare pe care încearcă s-o salveze și la care mereu revine, nu poate fi, în crezul său, decît omul. De aceea, aproape de el, îl îndeamnă și-l luminează : „nu sînt vremile de vină, ci tu însuți omule ; căci de n-ai vrea tu, nimeni nu te-ar putea asupri, fiindcă ai minte și putere".

În această luminoasă deschidere de zări către luptă și nevoie de schimbare a condiției umane, Budai-Deleanu consideră că trebuie să se ajungă „ori la slobozie ori la moarte". Cu adevărat G. Călinescu, făcînd o legătură cu eposul emisecian, spunea că ele „sună ca un Împărat și Proletar de șatră".

Credința în progresul social a însoțit și a îmbogățit în permanență creația iluministului ardelean. A căutat căile cele mai diverse prin care să ajungă la convingeri, transmițîndu-le contemporanilor săi, dornic să-i vadă împotrivindu-se celor care căutau să-și sporească numărul de supuși, perfectînd legi de stăpînire și dominații peste cei buni și harnici din fire. Încerca să realizeze tot ce gîndea, de cîte ori i se ivea prilejul. Fie că elabora *„Țiganiada"* sau *„Lexiconul românesc"* pentru rîndurile de generații ce aveau să-i urmeze, Budai-Deleanu își purta crezul și mîndria de neam, cum o făceau toți iluminiștii din *„Școala Ardeleană"* duși în pribegii și niciodată profeți în țara lor. Același destin cumplit îi fusese hărăzit și lui, departe de ai săi, și cu cît mai departe cu atît mai nedespărțit de crezul său într-o altă lume mai bună. Căci — spunea el — „caracterul tuturor românilor, este o iubire puternică pentru neatîrnare și libertate, o foarte mare adeziune la țară, la locul în care șed, familie, obiceiuri". Spiritul înalt al libertății nației sale, a tuturor care-i aparțin a stăpînit, mereu treaz, în conștiința sa. Într-o astfel de imagine îi apărea „ziua cea luminoasă / Ce, defăimînd trufaşa minciună, / Celor vrednici să-mpartă cunună". Cei care populează opera sa sînt atîntiți cu privirile către acea „zi luminoasă", frați și semeni cu montagnarzii Parisului „cu cei din munte" spune el în *„Țiganiada"*.

Iluminismul lui Budai-Deleanu s-a dezvoltat în condițiile unei intense lupte cu feudalitatea, cu stările înapoiate care mențineau oamenii în starea umilitoare a iobăgiei. Prin ideile sale dă un răspuns, dar și o sentință, anacronicelor modele de asuprire și încarcerare a gîndirii umane. Drepturile pe care le proclamă în numele rațiunii pentru toți cei „supuși la suferință", aparțin „naturii umane" și tuturor elementelor care o formează, făcîndu-ne egali unii față de alții. Numai „tribunalul rațiunii" — va preconiza Budai-Deleanu pe linia iluminiștilor ce făuriseră Enciclopedia — poate să decidă și va trebui să decidă în problemele dreptului și libertății omului. Evident, Budai-Deleanu a înscris în registrul ideilor sale cele mai radicale tendințe privind necesitatea prefacerilor sociale, a ridicării poporului la conștiința de sine, sugerînd, nu odată, metode directe de acțiune practică pe plan social. Așa se explică de ce el nu rămîne numai „adevăratul poet al latiniștilor" cum s-a spus, ci, poate, mai presus decît atît, cugetătorul adînc care a condamnat în ascuțimea unui gînd o epocă sufocantă, prefigurînd una viitoare. Întreaga lui operă de esență iluministă dovedește acest lucru. Valoarea acestei opere sporește pe măsură ce o înțelegem din perspectiva comparativă a vremurilor care s-au scurs de la apariția ei. În acest sens — spunea T. Vianu că, „A fost scrisă o singură dată în lume **Țiganiada** lui Budai-Deleanu și **Luceafărul** lui Eminescu. Valoarea acestor creații stă în originalitatea lor" În mesajul ideatic pe care ni-l comunică — putem adăuga noi.

Vasile VETIȘANU

Sarea cuvîntului

Din osîndă vremii nestatornice, românii mai degrabă au izvodit decît au clădit, mai înțelepți și mai subtili poate pentru aceasta. Urmele trecerii noastre prin lume sînt în numele vitejilor și în puterea artiștilor. Peste ani plecăm astăzi un genunchi în țărînă în fața celui care a trăit tragic, rătăcitul întru minunățiile limbii, Ion Budai-Deleanu. Înaintașilor săi, cronicarii cei de viță mare și mari la sfat, între tainice uneltiri și pribegii îndelungate, istoria le era sfetnic, urmașului Eminescu, istoria îi era pildă sfîntă, iar între aceștia Ion Budai-Deleanu trăiește mîndru. Lui, celui de-mijloc, îi aparține încrederea. Nimic nu este pierdut, totul aparține viitorului. Altfel de unde ar fi găsit acest om țăria ?

Scria un francuz venit să se mire de albul zăpezii la noi : „nous sommes ici aux portes de l'Orient, oú tout est pris à la légère..." Cuvintele lui au servit de reazim mai tuturor acelor care au vroit să-și mute ființa și gîndul pe alte meleaguri. Raymond Poincaré nu greșea, dar deslușise un adevăr numai pe jumătate. Dincolo de veselia inconștientă a Culorii, stă, neclintită, Forma. Poate că românii au cunoscut prea îndeaproape zeflemeaua, poate că Buai-Deleanu ar fi trebuit să numere, sobru și pedant, doar topazele și diamanticalele, bătute în aurul paloșului lui Țepeș-Vodă. Uluitorul tablou al bătăliei oștilor armate cu : „Cîteva tunuri cu fulgere pline, / Tot feliul de artilerie cerească / Ca pre vrăjmașul să biruiască" / Era de viață dătoare / Cruci acolo și evanghelii sfinte ; / Moaște, metanii cu sărîndare, / Posturi cu rugăciune fierbinte, / Miruri, paraclise, liturgii, / Canoane, aghiazme și tămîi."

Dincolo de biruința creștină, dezbrăcat de grele zale, cel atins de geniu, vrea să rîdă. Da, „tout est pris à la légère", dar și iadul moldovenesc de la Sucevița și Voroneț este la fel și, Doamne, cît este el de albastru, și la fel este tot ce încheagă spiritualitatea națională atît de mult încercată și cu atît mai vrednică de un loc al ei în lume, vie între ruine ilustre.

Niciodată ostenitorii cu pana nu au uitat, trăitori fiind în țările române, Moldova, Ardealul și Țara Românească, că numai aici : „Un mormînt ne-astupe ș-o țărînă ! / Vrăjmașului alta nu rămînă / Făr' pămîntul și slava română !"

Vorbele îi aparțin tot lui Budai-Deleanu, sau credinței lui în „slobozie" sau în „moarte", de nu se poate altfel, deci să nu ne sperie nestatornicia noastră, veche de o mie de ani !

Încă o dată să ne plecăm poetului cu recunoștință, căci dacă zeflemeaua nu i-a fost străină, a cinstit cu prisosință doina pe care nici noi n-am uitat-o.

Octavian STOICA

„...suflete muritoare...”

Voi dar care aveți inimă bună
Și lămurită minte cerească :
O iubiți ! Iubiți-vă împreună
În aciastă viață trupească
Pînă sînteți în vîrstă, în stare
Că vremea-i răpede trecătoare...

Vezi cele paseri pre rămurele
Ce jucîndu-se vesele cîntă ;
Ard ca flacăra de amor și ele
Mărind a naturii lege sîntă ;
Caută cum din creangă în creangă
zboară
Tot soțul cu cîte o soțioară.

Să iubim dar și noi pînă în fața
Rumeioară, sîngele ne joacă ;
Pînă avem o logodnică soață ;
Pin-încă n-ajungem la soroacă ;
Că vîrsta scapătă, vremea zboară
Nice mai întoarce adauoară.

Să iubim că timpul acuș trece
Iar zilele noastre s'împuțină
Mai bine-i în amor a le petrece !
Să nu ne-apuce vîrsta bătrînă
Cu tusa și cu durere de oase
Sau cu mădulari neputincioase !

Să iubim pînă-n tinere vine
Sîngele saltă și să revarsă,
Să iubim pîn'a iubi ne vine
Răcorind inima de dor arsă ;
Ca nu cumva apoi, odinioară,
Cum că n-am iubit rău să ne pară.

Să iubim pînă Amor ne priește
Pin'Vinerea ne poartă pe brață
Pin'încă cu libov ne zîmbește

Vr-o tînără copilă iubeață
Pînă dragostele ne desfată
Ca să nu ne bănuim odată.

La cîntări de cetină și-n horă
Să jucăm în giur, mînă de mînă,
Tot frățiorul ținînd o soră,
Spre care simte dragoste lînă !
Și să strigăm toți cu bucurie :
Viie Amor, Amor să vie !..."

(Din Cîntecul al III-lea — Tiganiada)

Леонаки Діанеу

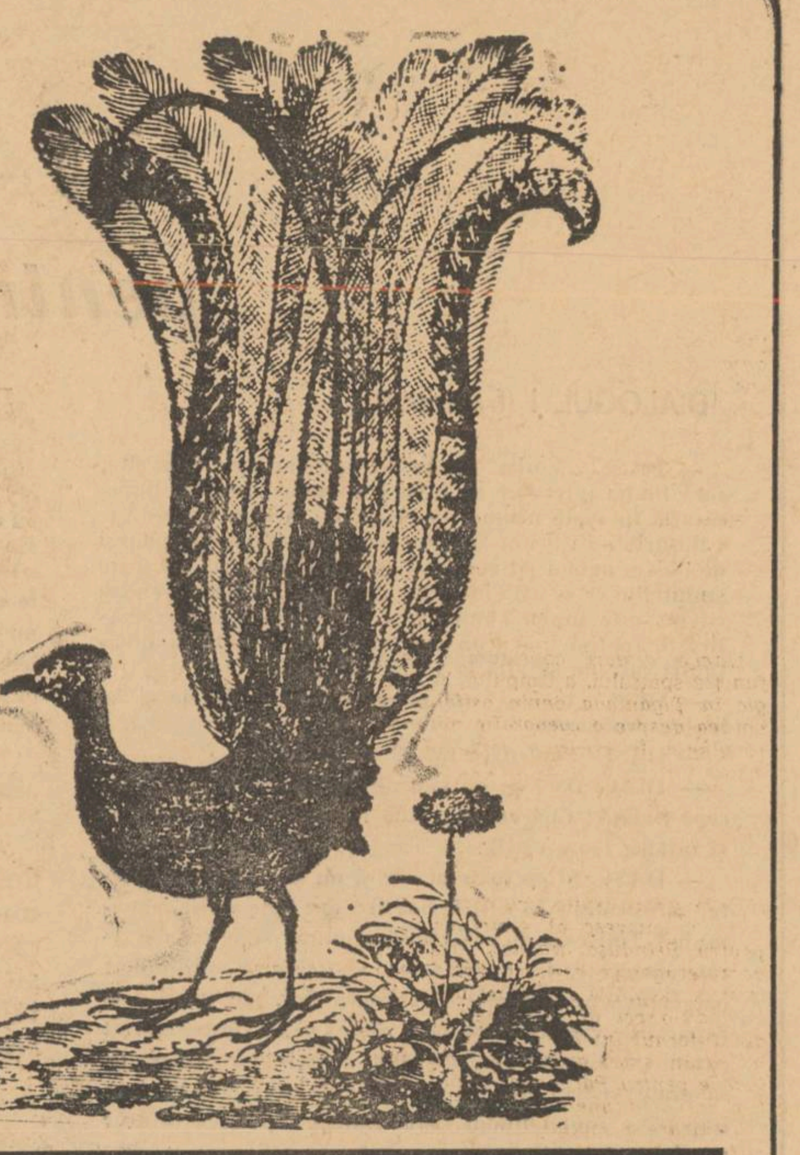
Ilustrație din Foaea Duminecei, Brașov — 1837

Antiepopee

Cum o operă izbutită e considerată îndeobște un stimulent fertil pentru mișcarea literară a unei epoci, ignorarea absolută a **Țiganiadei**, rămasă în manuscris, timp de peste o jumătate de secol, a fost socotită adesea drept o serioasă pagubă pentru dezvoltarea literaturii românești. La prima vedere, regretul ar putea să pară îndreptățit, mai ales că se referă la o perioadă de început a literaturii noastre, cînd orice victorie artistică avea, dincolo de propria-i valoare, și cailtatea unui model. Budai-Deleanu însuși, în prologul scrierii, mărturisește că intenția sa a fost și aceea de a „forma ș-a introduce un gust nou de poezie românească". Există oare, într-adevăr, temeiuri să presupunem că, dacă ar fi fost publicată în timpul vieții autorului, înainte de 1820, scrierea ar fi fost premisă unei înfloriri a genului, sau, cel puțin, o piesă de referință care să fi salvat de la eșec încercările românești de epopee de mai tîrziu ? Răspunsul nu poate fi afirmativ. Nereușitele lui Heliade, Aaron, Densusianu, Bolintineanu, Baronzi etc. se datorează nu dificultăților legate de lipsa unei tradiții a genului în literatura noastră, dificultăți ce-ar fi fost micșorate de cunoașterea de către respectivii autori a operei lui Budai-Deleanu (ne referim în special la partea „eroică" a acestei opere). În secolul al XIX-lea, epopeea era o formă venerabilă, nu însă și productivă în actualitate. Datorită patriotismului, mîndriei naționale, dar și admirației față de clasicismul greco-latin, scriitorii noștri au făcut eroarea de a da unei constatări juste, dar luată numai ca metaforă, un sens propriu, enunțat și de Budai-Deleanu în aceiași termeni pe care, fără a ști de el, Kogălniceanu îi va folosi peste mai bine de patru decenii : „Și unde aflăm în istorie un erou asemenea lui Ștefan, principul Moldavii, sau unui Mihaiu, domnului Ugrovlahii, cărora nu lipsea numai un Omer, ca să fie înălțați preste toți eroii". „Omerii" români și-au încercat deci, rînd pe rînd, puterile, dar strădaniile lor n-au dus nicăieri, deși eroii nu le-au lipsit și, uneori, nici talentul. Ceea ce le-a lipsit a fost atmosfera spirituală specifică în care a înflorit la vremea ei epopeea. Pentru Homer și Virgiliu, miraculosul, zeitățile, aura mitică nu erau doar recuzită poetică, alegorii, ci realități vii, convingeri, elemente de crez religios. În Renaștere și în perioada noului clasicism, revitalizarea, totuși relativă, a epopeei s-a datorat posibilității de a substitui mitologiei antice mitologia creștină. Dar nici Tasso n-a realizat o epopee în sensul cel mai pur al cuvîntului, iar **Messiada** lui Klopstoch, scriere desigur respectabilă, e o construcție palidă și prozaică. Goethe a făcut o încercare poate încă mai concludentă, reluînd epopeea nu numai ca formă literară, ci și ca univers spiritual. Meșterul vrăjitor, pentru care clasicismul era o lume mai reală decît pentru oricine, a lăsat și el repede în părăsire începuta **Ahiliadă.**

Pare surprinzător că epopeea a fost cultivată pînă și sub lumina crudă a raționalismului, de un Voltaire, de exemplu. Însă **Henriada** confirmă pe deplin incompatibilitatea cu epopeea nu numai a autorului, ci și a spiritului modern.

Pentru scriitorii noștri, mitologia creștină se sublimase în laboratorul luminilor, devenind, aproape ca și mitologia greco-latină, o rezervă de alegorii mînuite de „mesianismul" romantic, aparent religios, în realitate politic și social. În ceea ce-l privește, Budai-Deleanu a pornit de la premise sufletești mult mai ferme decît confrații săi de mai tîrziu, pentru a deveni autor de epopee. Profesional se pregătise pentru o carieră bisericească, făcuse studii teologice, așadar creștinismul era, sau putea să fie în cazul său o realitate trăită efectiv. Dar mitologia creștină, așa cum apare în **Țiganiada**, e parodistică : îngerii, luptîndu-se cu diavolii, îi bombardează cu cruci și evanghelii, cu moaște și sărindare, cu psaltiri și tămîie ; raiul vizitat de Parpangel e un fel de „Sharaffenland", o țară de vis a trîntorilor, cu șipote de rachiu, maluri de mămăligă și pogace, dealuri de caș și de slănină etc. Un mistic n-ar fi scris niciodată asemenea lucruri, de teama unei veșnice osînde în iad... Dar tocmai aici, în tratarea parodistică a mitologiei, se află cheia reușitei **Țiganiadei**, mai exact, în tratarea parodistică, umoristică a epopeei. Budai-Deleanu, evocînd admirativ galeria eroilor naționali ai românilor, a crezut și el, ca și literații de mai tîrziu, că epopeea „serioasă", eroică e posibilă, dar că nici pregătirea lui nici stadiul limbii nu-i îngăduiau să se aventureze într-o întreprindere și grea, și prematură. Modestia scriitorului, sau poate o intuiție artistică remarcabilă, l-a oprit să pășească pe un drum înfundat, astfel că în locul unei epopei patetice, de fapt imposibilă, a dat o antiepopee, o creație originală animată prin umor și satiră. Nici unul dintre „Omerii" români de mai tîrziu n-ar fi avut ce face cu un asemenea model. Dacă am voi să găsim legături subterane de sevă între **Țiganiada** și literatura ulterioară, ar trebui să ne orientăm mai curind spre snoava satirică, spre Anton Pann. E cît se poate de semnificativ, în privința aceasta, modul cum a evoluat însăși creația lui Budai-Deleanu. A doua lui lucrare, **Trei viteji**, nu e nicidecum și o a doua treaptă pe scara spre epopeea propriu-zisă, ci dimpotrivă, o îndepărtare încă mai categorică de ea. În **Trei viteji**, fabulosul e negat în mod absolut : balaurul ce-l înspăimîntă pe Becicherec Iștoc e un motan supradimensionat de lumina soarelui, zîna, întîlnită de același, o copilă venită să ia apă de la fîntînă etc. Intuiția artistică a transilvăneanului îl situează cu adevărat la un nivel foarte înalt, abătîndu-l de la un gen literar fără viitor spre forme literare capabile să dea lăstare noi, spre povestirea picarescă sprințară, spre snoavă și, în ciuda versului, spre romanul social. „Eroii" din **Trei viteji** au biografii realiste, un Kir Kalos, prin cariera lui, e înrudit izbitor cu un jupîn Iani din **O șezătoare la țară** și chiar cu un Andronache Tuzluc.

Opera lui Budai-Deleanu își relevă cu atît mai mult prețul cînd o privim nu ca pe un moment nevalorificat în istoria epopeei românești, ci ca pe o valorificare a unui fond original (umor, satiră, folclor) mereu fecund și, tocmai de aceea, nestingherit în eficiența lui de necunoașterea la vremea ei a acestei opere.

Ion ROMAN

„Adevăratul poet al latiniștilor fu Ion Budai-Deleanu (...) Budai-Deleanu este un om cu desăvîrșire occidental, fără a pierde nimic din spiritul țăranului ardelean. O simplă ochire prin opera și notele lui încredințează că avea o cunoștință desăvîrșită a literaturilor clasice, apoi a celei italiene, de bună seamă a literaturilor germană, franceză, poate engleză (cita pe Milton și pe istoricul Gibbon). Însă temeiul culturii lui îl formează clasicitatea și literatura italiană, foarte la modă în acea vreme la Viena prin Metastasio (al cărui Temistocle **începuse a-l traduce), Casti și Lorenzo da Ponte. Budai e singurul dintre latiniști care se dedică frivolităților artei".**

(G. Călinescu, „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", București, 1941, p. 81).

Soarele și Luna (gravură germană)

Efigia artistului

Deși prin „Țiganiada" — operă apreciată la superlativ de către unii din istoricii și criticii noștri literari ca A. Densușianu (cităm cronologic) Gh. Bogdan-Duică, N. Iorga, Ovid Densușianu, M. Dragomirescu, Gh. Cardaș, D. Popovici, G. Călinescu, I. Oana, Paul Cornea, Al. Piru, Savin Bratu, Gh. Ivașcu — Ioan Budai-Deleanu a fost considerat ca primul scriitor modern al românilor și ca atare inclus în toate crestomațiile de poezie ale epocei sale, precum și în manualele școlare, totuși efigia sa autentică este încă departe de a fi cunoscută.

Insăși „Țiganiada", cu toate că i-au fost consacrate pînă acum numeroase ediții și studii — vezi lista lor în „Contribuțiile bibliografice" publicate de Grațian Jucan (1964) și în „Noile contribuții la biografia lui Ion Budai-Deleanu" publicate de Lucia Protopopescu (1967) — n-a depășit stadiul unei aprecieri raportate la literatura românească a timpului, și n-a devenit, din punct de vedere al cunoașterii și aprecierii înafara cercului specialiștilor, o operă clasică în adevăratul sens al cuvîntului. Ea nu are încă o audiență sigură la marele public și nu e considerată de către aceasta ca una din principalele creații ale literaturii române alături de „Ciocoii vechi și noi", de „Harap Alb", de „Luceafărul", de O scrisoare pierdută" de „Nunta Zamfirii", de „Ion" sau de „Baltagul". O rezervă stăruitoare — și uneori o confuzie iritabilă — plutește încă în jurul său, ascunzînd privirilor și receptivității unor cercuri mai largi de cititori atît profilul ei politic-filozofic cît și, mai ales, dimensiunile ei estetice.

Lupta pentru valorificarea și impunerea ei, începută cu aproape un veac mai înainte — prima ediție a „Țiganiadei" a apărut în 1875 — trebuie continuată astfel fără oprire, punîndu-se la contribuție toate modalitățile de pătrundere în universul și în simbolurile sale.

Printre acestea, locul întîi trebuie să-l ocupe stabilirea exactă a imaginei poetului, cunoașterea izvoarelor originare și a dimensiunilor reale ale spiritului său, echivalențele lor intelectuale, resorturile personalității sale, raporturile cu epoca, atitudinea sa față de problemele vieții și ale culturii. Mai înainte de a fi studiată și înțeleasă opera, trebuie studiat și înțeles creatorul ei, drama lui, aderența la timp, polivalențele sale.

Toate acestea nu pot fi însă identificate și stabilite decît pe baza unei largi biografii — biografie pe care nici astăzi, la 150 de ani de la moartea lui, Ioan Budai-Deleanu încă nu o are. Cel mai sirguincios biograf al său — Lucia Protopopescu — nu ne-a putut da, după ani de îndelungate cercetări în arhivele de la Blaj, Cluj, Oradea și Viena, decît „contribuții" la o mare operă biografică ce se așteaptă, o bază de plecare pentru ce ar trebui să ne dea, pentru ce vor trebui să ne dea, noi cercetări, noi analize și noi încercări de sinteză.

Deși a trăit în plină epocă iluministă, avînd toate amprentele spiritului ei, Ioan Budai-Deleanu e un ins care, prin aptitudinile și polivalențele personalității sale, aparține Renașterii. Ca și exponenții Renașterii, autorul „Țiganiadei" a cultivat erudația clasică, literatura greco-latină, care avea să-l împingă spre epopee, sculptura și poezia, muzica și știința, filozofia și politica.

În „Cinque cento", trăind într-un mediu ca cel al Florenței, Budai-Deleanu ar fi încercat, probabil, o nouă „Divina Comedia" sau un nou „Decameron", s-ar fi luptat cu marmura pentru noi viziuni și armonii sculpturale, ar fi fost tentat să scrie un nou „Il Principe", s-ar fi pasionat pentru o carieră ca a lui Machiavelli. Ar fi fără îndoială, prin multiplele sale talente, unul din oamenii și artiștii reprezentativi ai epocii.

Nici secolul al XVIII-lea, secolul luminilor, secolul său, nu i-a fost strein, prin spirit și aspirații, păstrînd proporțiile, el fiind contemporan cu Montesquieu, Voltaire sau Rousseau. Concepțiile iluministe ale acestora, avînd ca punct de plecare realitatea românească, au fost și concepțiile sale. A mînuit în maniera lor critica politică, pamfletul alegoric, și s-a pasionat pentru problemele constituționale și juridice. Atît în „Țiganiada" cît și în scrierile sale istorice, politice și filologice se găsesc numeroase ecouri din scrisorile persane ale lui Montesquieu, din „L'Esprit des lois" al aceluiași, din „Contractul social" al lui Rousseau, din eseurile și diatribele incisive ale lui Voltaire. Nici unul din contemporanii săi români n-a fost mai aproape de aceștia decît Ioan Budai-Deleanu. Unii din eroii din „Țiganiada" — Slobozan, Baroreu, Erudițian, Galeman, Janalău — se fac purtătorii de cuvînt nu numai ai ideilor iluminiștilor, ci tot odată și ai discipolilor acestora, Danton, Robespierre, Marat, conducătorii revoluției franceze de la 1789.

La baza „Țiganiadei" se află apoi o profundă cunoaștere a epopeilor anterioare — **Iliada și Odiseia** și îndeosebi **Batrochomyachia** (Homer), **Eneida** (Virgiliu), **Gerusalemme Eliberata** (Tasso), **Don Quijote** (Cervantes) și altele — fără însă ca autorul său să li se considere tributar, epopeea sa nefiind „furată sau împrumutată de la vreo altă limbă", ci, după mărturisirea sa „izvoditură nouă și originală românească". Iar ceea ce este mai original în ea, — în raport cu epopeile streine — mai românească, este robusta sevă folclorică de care este îmbibată limba scînteietoare, hazul tăios propriu țărănimii ardelene, viziunea ei profund socială. Patosul și larga sa respirație epică, reliefarea viguroasă a eroilor săi, au făcut pe unul din apologeții lui I. Budai-Deleanu — D. Popovici — să-l compare cu însuși Victor Hugo. Scopul ei nu este glorificarea sau biciuirea unor personalități sau evenimente istorice, ci, dimpotrivă, satirizarea caustică a organizației sociale și a moravurilor contemporane, „o alegorie, după precizarea autorului din epistola închinătoare" — „Țiganiada" a fost dedicată lui Petru Maior — unde prin țiganii epocei lui Țepeș „se înțeleg și alții care tocmai așa au făcut și fac ca și țiganii oarecînd".

„Țiganiada" este eclatantul mesaj politic și filozofic al lui Budai-Deleanu, ea, sub forma de „sagă", oferindu-i autorului posibilitatea de a propaga idei antimonarhice, antidespotice, antidogmatice, anticlericale, pledînd pentru libertatea și egalitatea oamenilor. Concluzia sa este dură, revoluționară. **Ori la slobozie, ori la moarte !** Toate acestea sînt realizate însă cu o siguranță artistică și cu o vervă ne mai întîlnite pînă atunci în scrisul românesc, în ea găsindu-se elocvente anticipări ale lui Eminescu (în poezia filozofică), Creangă, Caragiale, Rebreanu.

„Țiganiada" este în același timp și o enormă replică românească la literatura lumii. „Am să-ți aduc aminte — îi mărturisea Budai-Deleanu lui Petru Maior în aceeași dedicație — că eu învățînd latinește, italienește și franțozește, întru care limbi se află poezii frumoase, m-am îndemnat a face o cercare de s-ar putea face și în limba noastră... ceva asemena". Intenția sa era ca prin „Țiganiada" să introducă totodată „un gust nou de poezie românească" pentru ca și tinerii români să dorească a pătrunde în cele „mai rădicate și ascunse desișuri ale Parnasului unde lăcuiesc muzele lui Omer și ale lui Virghil".

Pe plan istoric „Țiganiada" este însoțită de alte două lucrări ale sale — **De originibus populorum Transylvaniae commentaticula, cum observationes historico-criticis** și **De unione trium nationum et constitutiones approbates Transylvaniae** — ambele rămase nepublicate, și de contribuția sa la elaborarea răsunătorului memoriu politic al epocei : **Supplex libellus valachorum** (1791).

Gîndirea sa politică e lapidar și concludent exprimată prin cunoscutul motto ales din opera lui Machiavelli și așezată în fruntea studiului despre „Unio trium nationum". „O societate e cu atît mai nefericită cu cît instituțiile pe care se reazămă sînt mai departe de drumul cel drept".

In viziunea lui Budai-Deleanu istoria românilor apare ca o realitate grandioasă, de dimensiuni universale, demnă de pana lui Homer. Anticipînd **Dacia literară** a lui Kogălniceanu și discursul acestuia despre istoria națională din 1843, precum și **Magazinul istoric pentru Dacia** și scrierile de mai tîrziu ale lui Bălcescu, el afirma la începutul secolului al XIX-lea : „Și unde aflăm la istorie un eroe (erou) asemena lui Ștefan principele Moldovei sau lui Mihai domnul Ungrovlahiei ! Nu lipsește numai un Omer ca să fie înălțați peste toți eroii".

Apelul la Homer avea să facă o lungă carieră istoriografică, el avînd să fie reluat în 1835 de Florian Aaron și adresat istoricilor lui Mihai Viteazul.

In „epistola închinătoare" aflăm și aceste emoționante mărturisiri despre patrie cari aveau să apară apoi, în alte cadențe, în atîtea din scrierile exilaților, pașoptiști „Dar — întreabă Budai, silit să trăiască printre streini, pe Petru Maior — crezimă sau ba, nu-mi pociu scoate din inimă dorul țării în care m-am născut ; și măcar că, trăiesc aici în prisos de toate, totuși, spre fericirea deplină, patria-mi lipsește". Tînguiri și precizări asemănătoare găsim și în textul „Țiganiadei".

Să fie țara cît de săracă
Dulce-i cînd cineva poate zice :
Asta-i țara mea, eu-s dă aice !

Iată de ce, pentru a contribui la o mai adîncă înțelegere și popularizare a „Țiganiadei" și tot odată a personalității lui Ion Budai-Deleanu, e necesar ca biografii și exegeții săi — așa cum subliniam și la începutul acestor note — să reia eforturile anterioare pentru a da biografiei sale documentare profundă prin care să se releve, în mod amplu, substanța și formația spirituală a scriitorului, orizontul său european, ideile și activitatea lui politică, concepțiile literare, marea sa forță de a transpune într-o operă artistică un imens proces social, cu un cuvînt reconstituirea vieții și spiritualității sale în adevăratele ei dimensiuni, și tot odată integrarea operei sale în ierarhia firească a timpului în care a fost concepută și a literaturii române în totalitatea ei.

Vasile NETEA

A fost un țăran...

A fost un țăran care mînuia securea și sabia deopotrivă, un ochi deschis spre voroava rîului ; în sufletul rănit al nobilului din Cigmău s-au strîns izvoarele, nu rostogolindu-se, au coborît vertical cu pietrele. Satul din el striga alte sate și alte sate spre cel ce le rostea, se rînduiau.

A fost un țăran răzvrătit, întru rugăciune ardelenească, era un profet și foc pustiitor s-a vrut cînd monarhia îngenunchia satele lui. „În monarhie nu e cea simțire / Noabla, de suflet înălțătoare / Ce să chiamă-a patrii iubire".

Cîtă durere ascundeau, pentru el și pentru noi, cuvintele Domniei Sale ?

A fost un țăran și o visată țară Ion Budai-Deleanu. Cel ce cu credință se întoarce spre el, de apă proaspătă se-mprospătează și de poezie, mereu poezie...

Ion IUGA

Duhul

Țiganii lui Budai-Deleanu sunt un motiv cosmic, afrodisiac ; ei formează cortegiul cataleptic de saltimbanci care descrețește fruntea prințului încălecător — Vlad Dracul. Nu pot crede că Budai-Deleanu a fost un simplu moralist, fiindcă poeții români n-au purtat niciodată peruci pudrate. Budai-Deleanu ne amenință cu mînia stăpînului nostru Vlad a cărui cruzime a cutremurat prin bunătate și mărinimie toate curțile din occident și orient. Pentru prima dată în istoria gîndirii poetice apare deosebirea dialectică dintre colaci și vîrcolaci. Stranietatea conflictului lor nu poate fi descifrată decît de cei care întrunesc condițiile ereditare, unei participări combative la prioritatea sensului frumos. Panorama beligeranței, combinația morbidă de joc și dubitație ascund cu naivitate un ideal dureros amînat, un tragedian. Ne gîndim la ceva și ne speriem, dar cu siguranță vom ști, întîlnind un drumeț singuratic în Ardeal, că el este poetul Budai-Deleanu, care bate drumul spre Ipotești ca să sleiască fîntîna din curtea căminarului Eminovici.

Ion NICOLESCU

I. BUDAI-DELEANU

DASCĂLUL ROMÂNESC

pentru temeiurile gramaticii româneşti

DIALOGUL I (fragment)

— **DASC...** Vorba sau limba muselor nu este altă, fără limba întrucare să învaţă ştiinţele : această limbă să află în toate neamurile politicite, la care floresc învăţăturile şi este în sine tot aceeaşi limbă a norodului de obşte, numai cît este mai curată şi curăţită de toate smintelile ce se află în limba de obşte, a gloatei ; cu un cuvînt este limba lămurită şi adusă la regule gramaticeşti apoi şi înavuţită cu cuvinte obicinuite la învăţături care nu se află la vorba de obşte.

— **DIAC** Aşadar vom putea învăţa ştiinţele şi în limba românească ?

— **DASC.** Pentru ce nu... ?

— **DIAC.** Deci eu nu văd nici o împedecare de a începe îndată ; căci eu ştiu bine româneşte, cetesc adecă şi înţăleg toate cărţile...

— **DASC.** Şi cu toate aceste şi nu ştii bine româneşte : au socoteşti că cărţile noastre sînt bine scrise româneşte ? Toţi care au scris pînă acum au scris cu adevărat româneşte, dar puţini foarte sînt care să se fi înălţat oarecumva peste gloată cu voroava lor, sau vrînd a se depărta de vorba cea de toate zilele ; să nu fie trebuinţat cuvinte străine fără trebă şi fără alegere, iar mai virtos să arate vederat că ţin un feliu de scrisoare ce este împotriva fiinţei limbii româneşti şi împotriva tuturor regulelor gramaticeşti...

Dacă vom socoti limba noastră românească, cum să vorbeşte de obşte şi nu vom pune alt scopos al voroavei fără numai ca să ne slujească spre înţelesul unu cu altu, atunci cu adevărat că am vorbit bine, după vorba obicinuită. Dar luînd aminte de altă parte că aflîndu-ne în vreo societate aleasă unde tema voroavei este asupra osebite meşterii sau pentru vreo ştiinţă, ba unde trebuie citeodată cu voroava bine întocmită a face cuvînt înainte unor persoane de frunte, iar materia de care grăim nu este de lucruri obicinuite in vorba cea de toate zilele : atunci de bună samă nu putem vorbi cum vorbeşte Oprea cu Bucur in pădure, ci ne căutăm a pune toată silinţa ca voroava noastră să fie aşa dreasă şi rînduită, ca din period in period şi din cuvînt in cuvînt să aibă nu numai legătură firească, ci şi măsură după care s-au aşezat graiul omenesc.

— **DIAC.** Adecă să fie aşa cum sînt şi să cetesc cazaniile în biserici.

— **DASC.** Cam asemene ; dar încă şi mai bine ; căci şi intru acel feliu de voroave sau oraţii bisericeşti să afle multe împotriva gramaticii cu tot rău grăite. Putere-aş eu aici aduce prea multe pilde de smintele ce se află la toate cărţile bisericeşti, ba şi la alte scrisuri ce sînt scrise cu mîna (manuscripturi) împotriva gramaticii, dar lăsînd cele mai multe pe altă vreme, numai una voi arăta aici ; adică luînd amină psaltirea vei afla mai la toată foaia acest chip de grăire : l-au chiemat pre el ; mi-au dat mie ; te-oi mîntui pre tine ; — ba cum şi se vorbeşte de obşte.

— **DIAC.** Mie-mi pare că aceste să zic bine româneşte ; şi nu ştiu, nici am auzit să să zică într-alt chip.

— **DASC.** Dacă vei cunoaşte regulile gramaticii însuşi vei pricepe că aceste chipuri de vorbă şi ziceri sînt foarte smintite, căci zicînd ţi-oi spune ţie să adauge pronumele de două ori — adecă ţi şi ţie şi este tot atît ca cînd am zice, vorvind latineşte : ego tibi dicam tibi. Însă tu acum aceste nu vei putea înţălege bine neavînd cunoştinţa lucrurilor şi a rînduielii gramaticeşti ; iar la locul său vom avea pentru toate vorbă mai prelarg.

— **DIAC.** Cum dar trebuie să să grăiască cele mai sus pomenite ziceri ?

— **DASC.** Foarte bine şi cu mult mai pre înţeles aşa : l-au chemat ; mi-au dat ; l-au mîntuit, însă cum am spus aceste fu numai o pildă, iar toate cele lalte, vom arăta dezvolbind (!) temeiurile gramaticii româneşti...

Acum dar ia aminte la cuvîntul ce am pus înainte. La unele cărţi româneşti să zice Cuvînt înainte, la alte Predoslovie, care cuvînt s-au luat de la sloveni. Însă eu am numit Prolog, fiindcă socotesc cum că afară de cuvinte, care pînă acum s-au primit de la sîrbi şi sloveni şi care sînt la tot neamul obicinuite, să nu mai împrumutăm fără de limba lătinească care este mama limbii noastre, iar întru lipsa cuvintelor la meşterii şi ştiinţe vom împrumuta numai de la elini şi latini ; iar neaflîndu-se unele la aceste doao limbi vom lua de la italiană şi de la franţoză. Dar şi pentru aceasta mai prelarg unde vom arăta fiece chip (cum) poate să se deplinească limba românească, ca să putem învăţa cu dinsa ştiinţele.

„E de mirare la acest Ardelean, născut în părţi unde nu se vorbeşte o limbă curată, caracterul general, lipsit de particularităţi dialectale, al scrierii sale. Şi tot aşa de vrednică de mirare e păstrarea la dînsul, un filolog revoluţionar, un constructor de ortografii imposibile, a limbii româneşti aşa cum se vorbeşte, fără a o împiestriţa cu neologisme care într-o operă poetică, ce trebuie să lucreze asupra sufletului prin cuvinte cu un răsunet adînc, strică tot farmecul şi risipesc toată magia".

N. Iorga, Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea — 1688—1821 — vol. II, p. 483 .

Inovatorul limbii

Opera lui Ion Budai-Deleanu, care a avut parte de un destin nefericit, pentru că a ajuns să fie cunoscută foarte tîrziu şi în împrejurări dramatice, începe să ni se dezvăluie, o dată cu apariţia celei dintîi ediţii critice, îngrijită de Florea Fugariu, editor şi al monumentalei **Hronici a românilor** de Gh. Şincai. Iată, în sfîrşit două monumente ale limbii române literare prezentate într-o formă optimă, cu note şi glosare care pun în lumină un moment de răscruce, dinamic, în modernizarea limbii şi literaturii naţionale.

Despre I. Budai-Deleanu s-a scris mult în ultimul timp ; au fost tipărite noi contribuţii esenţiale pentru cunoaşterea vieţii şi operei sale. Ediţia de acum a **Ţiganiadei** este altceva: ea pune pe primul plan meritele unice ale unui scriitor şi gînditor modern, care a sintetizat în creaţia lui poetică virtuţile expresive ale graiului românesc şi năzuinţele de progres, obşteşti ; în metafore şi simboluri transparente sînt mărturii ale unui spirit înaintat care prefaţa secolul trecut cu pledoarii generoase pentru biruinţa libertăţii, creaţiei, înălţării omului şi a popoarelor.

Niciodată adevăratul conţinut al paginilor **Ţiganiadei** n-a fost mai bine evidenţiat prin precizări şi comentarii multiple, în contextul ideilor epocii, ca în această ediţie critică, care prin natura ei, prin atenta aplicare a comentarului filologic şi literar la textul restituit în forma lui originară, este menită să ne înfăţişeze cît mai complet omul, opera şi epoca lui. Firește, nu vom uita contribuţiile esenţiale, anterioare ediţiei de faţă, mai ales efortul lui Gh. Cardaş şi J. Byck de a ne da ediţii corecte ale **Ţiganiadei,** dar aşa cum dovedeşte Florea Fugariu, ediţii nescutite de erori (uneori mari) de lectură a manuscrisului original. Ediţia de faţă a profitat desigur de cercetările, mai mult sau mai puţin întinse, asupra operei lui Budai-Deleanu întreprinse de Dumitru Popovici. (Doctrina literară a lui I. Budai-Deleanu, 1948), Ion Oana (Prefaţa documentată la ediţia Byck, 1953), Ion Gheţie (Opera lingvistică a lui I. B.-D., 1966), Lucia Protopopescu (Noi contribuţii la biografia lui I. B.-D., 1967). Romul Munteanu semnează un amplu şi documentat studiu introductiv la ediţia recentă a **Ţiganiadei,** arătînd în concluzie că opera scriitorului ardelean „impregnată de cele mai generoase idei ale epocii, rămîne în cultura română un adevărat unicat. Ea a îmbogăţit patrimoniul de idei realizat de Şcoala Ardeleană prin contribuţia unui mare poet şi luminat gînditor". De adăugat imediat că acest poet a fost inovator în domeniul limbii literare, un filolog erudit, un reformator îndrăzneţ în poezie. Comentariul foarte bogat, cel mai documentat, pune în evidenţă personalitatea excepţională a lui I. Budai-Deleanu, scriitor cu idei profund umaniste, cu o orientare progresistă constantă, subliniată mereu de comentatorul ediţiei, cu un limbaj poetic bogat, regenerat la izvoarele literare umaniste ale epocii ; el a introdus, cu pricepere şi gust, cu intuiţii precise ale nevoii de înnoire, cuvinte, expresii, metafore şi alegorii capabile să transpună fidel concepţia modernă a scriitorului despre societate, despre cultură şi progres.

Epistolie închinătoare cuprinde, cum se ştie, un pasaj revelator pentru intenţiile autorului Ţiganiadei, pentru caracterul înnoitor al operei sale (în substanţă şi expresie) : „această operă (lucrare) nu este furată, nici împrumutată de la vreo altă limbă, ci chiar izvodiţură noao şi orighinală românească. Deci, bună sau rea cum este, aduce în limba aceasta un product, nou".

Ediţia de faţă demonstrează, prin ample referinţe la tradiţia literară a epopeilor, la mediul de formaţie al scriitorului, la starea de atunci a culturii şi limbii naţionale, cît de nou şi original este poetul, cîtă inspiraţie aduce opera lui, cîte idei şi construcţii lingvistice şi stilistice conţine acest monument de limbă care este **Ţiganiada.** Şi pentru a cunoaşte adevărata formă, originară, a poemei eroi-comice, s-au impus în primul rînd transcrierile exacte, aşa cum ni le-a lăsat scriitorul. Editorul de acum a avut să îndrepte nu puţine lecţiuni greşite ale precedentului editor, atent şi priceput, care a fost J. Byck. Colaţionarea textului arată însă că acesta citise şi tipărise în ediţia din 1953 : **fie** în loc de **sfiesc ; scurta** pentru **asupra ; frunte** pentru **frinte ; ură** pentru **gură : Mugurel** pentru **Sugurel** (cf. p. 59—60, ediţia Florea Fugariu). Or, textul exact, copia fidelă a scrisului lui I. Budai-Deleanu, este cerinţa primordială a valorificării operelor capitale ale culturii noastre. Cititorul de azi poate urmări desfăşurarea acţiunii din **Ţiganiada** cu convingerea că avem în faţă un text fidel, supravegheat, comentat cu multă grijă, cu dorinţa de a fixa cît mai exact specificul original al operei, al limbii, evidenţiind **comparativ noutatea concepţiei şi a stilului scriitorului ardelean.**

Comentariul textului şi completările de mare întindere la notele cu care scriitorul a însoţit versurile epopeii sale sînt rodul unor investigaţii de mai mulţi ani, menite să întregească în mod substanţial cunoştinţele noastre despre autor şi epocă. **„Ţiganiada** este — scrie editorul pentru a ne preveni — o carte greu de citit şi greu de înţeles. Poetul însuşi, cel mai de seamă filolog şi istoric din vremea sa, se străduieşte s-o explice, în notele sale. Astăzi însă, comentariul poetului nu mai este suficient. Am încercat, aşadar, să-l amplificăm cu note lexicale, gramaticale, de istorie, istorie literară etc., pentru a face opera cît mai accesibilă". (p. 63).

Aceste note reclamă desigur un imens volum de cercetări, de comparaţii continue cu alte opere, cu limba timpului, cu nivelul ştiinţei filologice şi istorice a reprezentanţilor de seamă ai Şcolii Ardelene. Editorul a mers cu succes pe această cale precizînd chiar : „În vederea comentariului de istorie literară, am parcurs în întregime, în original, modelele şi parte din eventualele modele greceşti, latineşti, italiene, franceze. Neîndoios că multe mai rămîn de făcut (izvoare poloneze, germane, maghiare etc.). Oricum, importanţa principală o deţin modelele greceşti, latineşti, italiene".

Ca să poţi realiza această operaţie aproape incredibilă, trebuie, desigur, să cunoşti aceste limbi, să fii specialist în filologia clasică şi romanică, să stăpîneşti bine istoria limbii şi a literaturii române şi universale. Şi clasicistul Florea Fugariu a putut face acest lucru.

Lectura epopeii lui Budai-Deleanu rămîne pentru spiritul cel mai exigent şi mai modern un prilej de reflecţie asupra capacităţii de sinteză şi înnoire a autorului, care, în plină expansiune a ideilor iluministe, evocă realităţi şi aspiraţii ale mediului, ale poporului, pe un fond de inspiraţie clasică, pornind de la modele celebre, dar într-o formă spirituală, hazlie şi ironică. Autorul este animat de idealuri nobile, de planuri grandioase de a reforma literatura şi limba română, discutînd pe un ton glumeţ adevăruri grave şi eterne, sugerînd prin termeni noi, mulţi pentru prima dată folosiţi de el în limba noastră literară, mersul înainte al societăţii, al culturii sale, comentînd subtil amănunte grăitoare despre semenii, despre epoca sa. Fiecare pagină a noii ediţii cu cele trei etaje ale textului : versurile reproduse fidel — **restitutio in integrum — ; notele poetului,** cuprinse şi în ediţiile anterioare, subsolul fiind ocupat, pe spaţii întinse, de **comentariile editorului,** fiecare pagină relevă spiritul inovator al scriitorului ardelean : în conceptele lui literare, politice, sociale, în arta evocării, în limbajul poetic, pentru prima dată modelat în cultura noastră pe măsura unei teme de largă respiraţie :

O ! tu hîrtie mult răbdătoare
Care pe spate-ţi, cu voie bună,
Toată-înţelepţia de supt soare
Şi nebunia porţi împreună,
Poartă şi-aceste stihuri a mele,
Cum ţi le dau, şi bune şi rele.

Poetul îşi completează îndată într-o notă gîndul, adăugînd : „Hîrtia e răbdătoare, căci pe dînsa poţi scrie ce vrei, bun şi rău. Pentru aceasta poeticul nostru lipsă avînd doară de

Ilustraţie din **Foaea Duminecei,** Brasov — 1837)

patroni şi metenaţi, închină ostăneala sa hîrtii !..." Iar editorul precizează, pe ultima ţreaptă a paginii 83 : „Explicaţia din notă batjocoreşte practica contemporană poetului de a dedica operele literare unor personaje sus-puse." Neologisme atunci, **patroni** şi **metenaţi** au nevoie de precizări : primul are sensul de „protector", ca în latină ; al doilea, după ital. **mecenate,** protector al artelor şi ştiinţelor. De altfel, comentariul editorului la cuvintele şi ideile poetului din strofele 7—8 ocupă aproape 2 pagini, cu trimiteri la poeţii greceşti şi latini, la clasicii : Hesiod, Aristofan, Ovidiu care au evocat haosul primar şi naşterea lumilor, cum Herodot şi toţi istoricii Romei antice s-au ocupat de viaţa popoarelor străvechi, amintite ici-colo şi de poetul nostru.

Cuvintele rare sînt comparate peste tot cu acelea ale Lexiconului întocmit de Budai-Deleanu şi cu vocabularul primei variante a **Ţiganiadei ;** alăturarea celor două redactări ale poemei este instructivă pentru aprecierea efortului artistic, a inovaţiei, a meşteşugului stilistic al poetului. Dau aici un singur exemplu de concentrare şi innobilare a expresiei poetice :

...Şi numai de-acela e ferice
Care-e mai puţin nebun, şi-ncepe
Dintru nebunie-a precepe
(varianta I)

Căci numai de-acel este ferice
Care pe sine-a cunoaşte-începe
Şi firea lucrurilor precepe.
(varianta II)

Editorul aprecîind unele variante deosebite de textul reprodus în ediţia sa critică, apreciază că unele pasaje ale variantei I, mai vechi, conţin valori poetice de cea mai bună calitate, cum este descrierea haosului, „la un nivel neegalat în poezia noastră" (str. III, 6—7), citează cele două strofe la p. 86 şi trimite la **Gerusalemme Liberata,** IX 1 (text reprodus în original şi în traducerea lui Aurel Covaci) precizînd de asemenea că „modelul ambilor poeţi se găseşte în **Metamorfozele** lui Ovidiu, cartea II", text redat, la fel, în original şi în traducere. Şi aşa se întîmplă de-a lungul întregului text, în cele 2 volume ale acestei excelente ediţii critice a lui Florea Fugariu.

★

Concepţiile politico-sociale ale poetului ca şi analizele lui psihologice, descripţia stărilor morale, general-umane sînt situate în contextele literaturii universale, fără să lipsească evident comentariul filologic al lexicului nou, al figurilor de stil poate pentru prima dată concepute şi exprimate în limba noastră literară. Se ştie de pildă că Ţepeş Vodă este conturat aici în linii pozitive, ca un despot luminat :

Iar' din ce oară Vlad-Vodă stete
Dregătoriu trebilor muntene,
Frunţile vrajbii fură tăiate,
Politice rînduieli ş-oştene,
După firea ţării măsurate
În scurtă vreme fură-aşezate. (III, 87).

Dar în notă adaugă îndată : „Pentru acest Vlad Vodă îndoite sînt cronicele : unele îl scriu ca pe un tiran cumplit, iar' altele ca pe un domn vrednic, însă apreg la pedepsire ; precum să zice şi de Ştefan, principu Moldovii, că au fost iute la mănie şi vărsătoriu de singe." (p. 207). Editorul recurge la izvoarele istorice de autoritate, interne şi externe, pentru a oferi cititorului de astăzi imaginea contradictorie, cruntă, dar în fond preocupată de progresul ţării sale, a lui Ţepeş Vodă.

Literatura, istoria şi filologia merg mereu mînă în mînă în recenta ediţie critică a **Ţiganiadei,** cu un mare folos pentru cititori şi pentru specialistul contemporan în domeniul moştenirii literare. Comentariul istoric aprofundat dă un caracter enciclopedic comentariului făcut de editor ; el are grija să sublinieze amănuntele semnificative ale textului, atitudinile fundamentale ale scriitorului : „În spiritul revoluţionar al finelui secolului al XVIII-lea, în condiţiile concrete din centrul Europei, Deleanu formulează teza răsturnării tiraniei făcînd apel la concordia maselor. Este cea mai avansată ideie politică emisă, în epocă, în imperiul austriac." (II, p. 149). Ceea ce trebuie să recunoaştem că înseamnă un certificat de clarviziune şi de noblеţe de cuget pentru scriitorul omagiat aici. Punîndu-i în evidenţă meritele multiple, editorul de azi reconstituie cu erudiţie un fragment de istorie, un moment de renaştere culturală a poporului român.

Evident că pentru a exprima ideile noi ale epocii, Budai-Deleanu avea nevoie de cuvinte noi, de o limbă mai bogată, modernă. El a lucrat în aceeaşi direcţie cu luminaţii reprezentanţi ai Şcolii Ardelene şi, mai mult decît ei, a făurit un limbaj poetic avansat, faţă de ceea ce au lăsat contemporanii şi înaintaşii săi. Studiile asupra limbii sale, citate mai sus, au consemnat atît inovaţii personale, ca : **maresufleţie, completie, nemuritorie, înşelăminte,** cît şi un mare număr de neologisme, poate pentru prima dată folosite în limba scrisă : **alegorie, absolut, autoritate critică, democraţie, epocă, eroic, fanatism, imn, intrigă, modă, monolog, proiect, proprietate, propriu, răvoluţie, republică, sferă, stil, triumfa.**

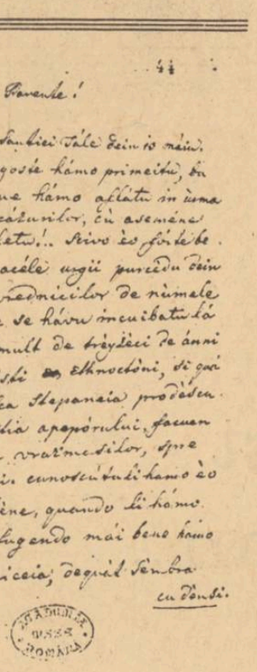

Manuscris Budai-Deleanu

Din păcate, izolarea operei a împiedicat difuzarea acestor elemente de înnoire şi substanţială îmbogăţire a limbii noastre literare. Semnificativ este faptul că cele mai multe neologisme par a fi din domeniul social-politic, dovadă a fondului nou de idei pe care le vehiculează această operă poetică, cu atîtea implicaţii politice. Recitirea cînt. X—XI este edificatoare ; comentariile poetului şi completările de azi ale editorului dau un contur instructiv al epocii, al momentului literar de căutări înnoitoare, al scriitorului iluminist, exponent al aspiraţiilor din epocă.

Dar I. Budai-Deleanu vedea adînc şi în psihologia eroilor, a maselor, în tumultul frămîntărilor omeneşti, care au alimentat totdeauna poezia şi scrisul marilor gînditori şi artişti. După exemplul marilor poeţi ai antichităţii, el vede în principiul iubirii forţa uriaşă a creaţiei, a universului, iradiaţia spiritului, biruinţa lui asupra materiei amorfe ; cîntul III, str. 8 şi următoarele conţin un nobil imn despre dragoste, considerat de editorul-comentator : „cel mai frumos din literatura noastră, egal cu cele mai renumite din poezia antică", fiind „axat de poet pe conceptele cheie ale filozofiei lui politice : prinţa şi armonia... Nu este vorba de „dragostea" creştină (ba dimpotrivă), nici de armonia dintre clase ; acestea **(priinţa** între oameni şi **armonia)** trebuie să-i unească pentru răsturnarea tiraniei". (1. 173). Să reţinem şi amănuntul că scriitorul foloseşte o bogată sinonimie pentru această noţiune fundamentală a operei sale : **dragoste, lîbov, amor ;** sau, în altă parte : **tîndă, pridvoriu, antişambră** (în notele scriitorului la vers 3780) ; **autoriul** sau **izvoditoriul ; monarh** va să zică **singur stăpînitoriu ; metahirisit (trebuinţat).**

Opera sa este plină de explicaţii lexicale, de sinonime, încrucişîndu-se arhaismele cu termenii noi, cuvintele populare cu termenii găsiţi de poet pentru a reda mai bine conceptele lui specifice.

Indicele de 50 de pagini de finele operei pune în evidenţă şi seria de neologisme şi echivalenţe sinonime explicate de poet; un studiu asupra sinonimelor din notele scriitorului şi din comentariile editorului ar putea consemna o mare bogăţie a lexicului nostru, subliniind încă o dată necesitatea urgentă a unui **dicţionar de sinonime** (de mult cerut de scriitori, publicişti, cadre didactice etc.).

Nu încape îndoială că recenta ediţie, atît de „lucrată", cu un text atît de îngrijit şi confruntat cu atîtea opere ilustre ale istoriei literare europene, de la Homer pînă în vremea iluminismului, cînd a scris autorul **Ţiganiadei,** este un document dintre cele mai autentice şi mai impresionante ale puterii de asimilare, de selecţie şi de creaţie a unui scriitor care-şi explică epoca şi aspiraţiile ei prin versuri satirice **(ridentem dicere verum,** parcă-l auzim spunînd confraţilor săi), făcînd o înaltă filozofie, dar aplicînd ideile abstracte la stări de lucruri concrete, cu privirea aţintită spre viitor, cu toate că acel viitor nu-i părea prea luminos : „Finalul **Ţiganiadei** — scrie editorul pe ultima pagină a comentariului său — este sumbru. Figura tînărului Romîndor este o slabă rază de speranţă pentru poetul care a asistat la înăbuşirea în singe a răscoalei ţărăneşti a lui Horia, la spulberarea idealurilor de dreptate socială şi naţională de după moartea împăratului Iosif al II-lea, la respingerea **Supplex libellus**-ului **Valachorum** de către cancelaria imperială, la întărirea persecuţiei feudale şi naţionale maghiare în Ardeal, şi, în fine, la trădarea Revoluţiei franceze. Alternativa **ori la slobozie, ori la moarte** arată că după Budai-Deleanu, pentru om şi pentru o ţară nu este nimic mai de preţ decît libertatea, nici chiar viaţa". (vol. II, p. 270).

Opera lui I. Budai-Deleanu este un capitol glorios al Renaşterii româneşti, un monument de limbă şi o mărturie a spiritului inovator adînc, în stare să sintetizeze în pagini inspirate o moştenire istorică originală, vastă, şi năzuinţele spre emancipare şi cultură modernă ale unei colectivităţi care, secole de-a rîndul, a fost oprimată. Ideile şi limbajul literar din **Ţiganiada** nu au putut circula în epocă, dar valoarea lor istorică, documentară, rămîne unică, prin amploarea viziunii, a credinţei artistice, a resurselor limbii literare, atestînd un inovator de geniu şi o mentalitate înaintată, un adevărat deschizător de drumuri în cultura noastră naţională.

Gh. BULGĂR

UN POET GOLIARD

Un lector atent, nu numai un cercetător avizat, ar putea descoperi în *Țiganiada* mici poeme independente, unele compuse (poate) cu mult înainte de redactarea epopeii. Descoperirea nu are în ea nimic senzațional ; a mai sugerat-o acum trei decenii un Em. C. Grigoraș. Dar baladele, cîntecele, legendele și mai ales *imnurile* incluse în arhitectura epopeii dovedesc, cel puțin pe plan speculativ, oferindu-ne prezumții absolute, că Budai-Deleanu a scris poezie și în sensul mai cuprinzător al noțiunii, epopeea fiind o realizare de maturitate, o sinteză fantastă. Manuscrisele acestor poeme nu s-au păstrat, dar analiza celor din *Țiganiada* le atestă independența posibilă. Într-o excepțională contribuție biografică (1967), Lucia Protopopescu a desțelenit arhivele vieneze din perioada studiilor universitare ale lui Budai-Deleanu. Descoperirile sînt esențiale pentru configurarea statutului său de poet și nu e lipsit de interes că iluministul nostru a urmat cursuri speciale de estetică și poetică. Un Karl Mastalier preda pe atunci teoria literaturii (o oră pe zi) iar seara, într-un fel de seminarii erau comentați scriitorii clasici (elini și latini). Studenții erau puși să „compună" poeme, cele mai multe elaborări nu erau nimic altceva decît o parafrazare a operelor clasice antice. Vom vedea cum chiar *imnurile* lui Budai-Deleanu din *Țiganiada* ne trimit la izvoare clasice. Cursurile de estetică erau în fond lecții teoretice de poetică deși prin Alexander Baumgarten se fundamentase o asemenea disciplină independentă, căreia chiar acest profesor îi dă numele. Că Budai-Deleanu era la curent cu ce se publica în domeniul esteticii o dovedește și faptul că în biblioteca sa s-a găsit o poetică a lui Horațiu (*La poetica di L. Orazio Flacco*, Romae 1777) apărută chiar în primul an de studii al tînărului transilvănean. În afara esteticei antice (*Poetica* lui Aristotel în primul rînd), *Țiganiada* cuprinde dovada unui contact metodic (scolastic și extrascolastic) cu estetica europeană a timpului, formînd chiar un compendiu de teorie literară sau după expresia lui D. Popovici, „primul tratat despre poema epică în literatura română". Cele două sau chiar trei versiuni ale *poemei* atestă aceleași raporturi și preocupări. În epoca studiilor lui Budai-Deleanu literatorii studenți își exersau cunoștințele de poetică (am spune de teorie literară și estetică) pe piese de virtuozitate, la modă atunci ; din categoria : *sentențiilor, odelor, elegiilor, paranymphaelor, epinicionelor* etc.

Pentru demonstrația tezei noastre că unele fragmente din *Țiganiada* sînt poeme independente, cu mult anterioare redactării ei, mai spontane și aproape nesolicitate de context, ne este suficient argumentul de mai sus. În plus, s-a dovedit cu prisosință în cercetările mai recente că scriitorul n-a reținut în biblioteca sa nici un manual școlar (colegial sau universitar), ci numai cărțile de estetică și teorie a literaturii pe care le-a folosit, ceea ce ne duce la concluzia că domeniul îl interesa în primul rînd.

Din fragmentele independente incluse în *Țiganiada* nu ne interesează în eseul nostru decît imnurile și anume goliardicele ode adresate *vinului* și *iubirii*, tematici predilecte literaturii „studențești", din aceeași familie cu *Gaudeamus igitur*. Nu ne vom ocupa deci de *Balada Romicăi*, cu implicații de folclor fantast țigănesc, de balada *Arghir și Elena*, superioară versificărilor industrioase ale lui Barac, de *balada Argineanului*, un ecou al lecturilor din proza cavalerească occidentală, contaminat cu folclorul haiducesc autohton, de cele două cîntece de nuntă (de la nunta Romicăi, mai adecvate în context). Imnul „Amorului" sau cîntecul „libovului", conceput după modele antice, ca și imnul „vinului", bahic nu numai prin tematică, sînt cîntece de atmosferă goliardică. Puse pe note azi n-ar constitui o disonanță mai mare decît prezența lor, de versuri moderne, în pasta acelui roman medieval care este, într-o accepție, *Țiganiada*.

Aceste două *cîntece de chef*, lipite, fără legătură de structură cu subiectul epopeii, amintesc de vechile cîntece goliardice ale unor poeți medievali, studenți rătăcitori, un fel de cavaleri ai poeziei nomade care scriau poeme, uneori licențioase, în limba latină. Poemele lor (cultivînd ritmul și rima, deci inovînd poetica latină) nu se reduceau numai la euforia gratuită a chefului, ci căpătau pe alocuri accente satirice adresate clericilor și nobililor. Momentul poeziei goliarzilor trecuse în epoca luminilor, epocă în care studia Budai-Deleanu, dispăruse poezia în limba latină, dispăruse satira anticlericală dar nu dispăruseră dragostea și vinul. Cele două poeme închinate acestor subiecte eterne dar apropiate așa de organic de o anumită vîrstă sînt o aluviune sentimentală din anii studenției poetului. Dacă din acea epocă ne aducea lecturi din clasicii greci (Homer) și latini (Virgil) din Cervantesc, Tasso, Ariosto sau chiar din Tassoni și Voltaire, pe care i-a reluat ulterior de ce să nu fi păstrat și „romantismul" acelor cîntece de chef, pînă azi cele mai frumoase din literatura română. Postumele lui Eminescu ne atestă, nu numai prin micile însemnări de chef sau cîntecul dedicat umbrei lui Dabija Vodă, un goliardism vienez întîrziat pînă la el. Cu atît mai goliardică, era aproape cu un secol mai înainte, studența vieneză a lui Budai-Deleanu. Cîntece de chef, cîntece erotice erau și poeziile Văcărești-lor deși aromatizate de un orientalism neoanacreontic, aproape frivol : *cîntecele* lui Budai-Deleanu, ca și *fragmentele* lui Eminescu, sînt occidentale ca atmosferă, goliardice prin caracterul stenic al euforiei lor, n-au caracterul de suspine al poemelor muntene, nu sînt cîntece de iatac, sau sofa, cum ne apar azi compunerile lui Conachi. Acest caracter nu exclude aderența lui Budai-Deleanu, ca temperament, ca savoare, ca simț al limbii mai ales, la Țara Românească. El e muntean prin excelență, nu diferit de un Anton Pann sau de un Nicolae Filimon sau Ghica.

Papiu Ilarian, deși nu era un degustător de poezie, afirmase pe la 1870 că Budai-Deleanu introdusese „un gust nou în poezia românească", făcînd azi un studiu estetic comparat cu poezia Văcărești-lor revelația este uluitoare : Budai-Deleanu e *primul mare* poet român.

Cîntecul închinat vinului poate fi gustat și azi, are nu numai farmecul reconstituirii clasice în gust italian, nu numai destinația goliardică de care vorbeam, ci rămîne un exemplu de poezie în toată puterea cuvîntului, cum spuneam, unică în literatura noastră ca tematică :

Vinule dulciu, tu roadă de raiu
De la Dumnezău dată pe pămînt
A tale roduri de pe lume craiu !...
Laude ți-oi cînta, cum pururi cînt
Numa de beut cînd îmi vine dor
Tu să mi te-îmbii cu plinul ulcior.
Tu ești mirul sfînt, dintru toate ales.
Ce viață dai, mîngîind pe toți :
Fie fericit care te-au culeș !...
Al lui Dionis veniți o preoți
Să-nchinăm, să bem cu paharul plin
Să trăiască toți cei care beau vin.

Dragostea, prima lege a firii, își găsește în Budai-Deleanu, un cîntăreț de densitate, într-un fragment adaptat perioadei poloneze a biografiei sale :

După această lege nemutată
Făptura toată merge, să ție ;
În toate libovu și doru s-arată.
Iubescu-să stelele între sine,
Iubește-să ceriul cu pămîntul
Iubescu-să mările cu vîntul.

Cuvîntul *amor* care suna aproape desuet la Eminescu (revitalizat de Bacovia, ultimul poet român la care cuvîntul mai are viața estetică), era încert la Budai-Deleanu, alternîndu-l cu slavul *libov*, pe care-l declină în *dulce libovie*. Epoca Văcăreștilor compromisese cuvîntul amor, demonetizîndu-l („Cine în amor nu crede..." ; „Ah *amor, amoraș*, vedea-te-aș călugăraș" etc.). Dar Budai-Deleanu asociază termenul :

Tot ce simte, să mișcă, viiază
Tot ce înverde, ce-nfloare și crește
Cu poftă lină să-mbrățoșează
Și dragoste, cu întiia lucrare
O ! Amor ție toată să-nchină...

În construcția marei catedrale greoaie (ca stil) care e *Țiganiada*, în barocul greu de digerat integral al operei sale poetice aceste mici cîntece sînt lucrări de orfevrerie frivolă, de rafinament, a căror importanță a fost trecută cu vederea.

Emil MANU

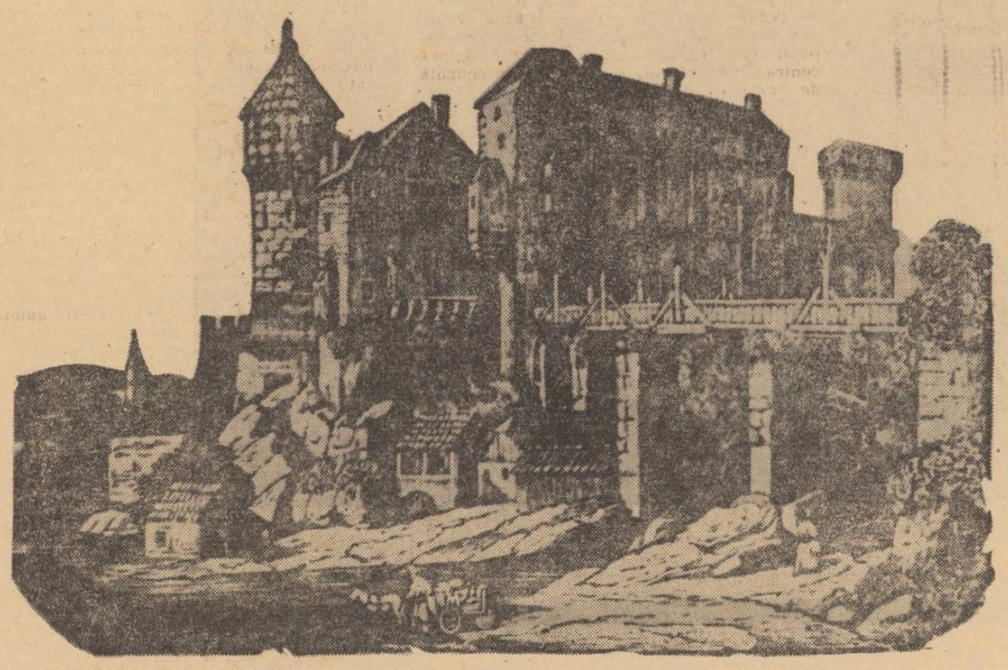

Ilustrație din **Foaea Duminecei**, Brașov — 1837)

EUROPEANUL

(Urmare din pag. 1)

trie, integrat, prin funcțiunea sa, într-un uriaș aparat de stat, nu putea să evite injoncțiunea monumentului, de orice natură ar fi fost el, statal, confesional, juridic, literar și artistic. Este un gen de experiență formativă care, în diferite variante, s-a reiterat mai tîrziu și la alți ardeleni, grefîndu-se, ca și la autorul Țiganiadei, pe o conștiință românească.

De aceea, pe cînd în alte regiuni de cultură ale țării, ideea de mare se realizează prin gigantic (Cantemir, Eliade, Hasdeu, Iorga), adică printr-o arborescență stufoasă și parcă niciodată încheiată în creșterea ei multiplă, în Ardeal ideea de mare se realizează prin monumental, adică printr-un volum impunător, cu toate închiderile de contururi perfect închegate. Dacă alți ardeleni au introdus abia în veacul nostru o asemenea categorie în cultura românească (bunăoară, Rebreanu în roman sau Blaga în construcția filozofică originală), Budai-Deleanu aduce cu mult prima revelație a acestei posibilități la noi.

Dar europeismul Țiganiadei stă nu numai în faptul că este o operă monumentală. Singur acest atribut, privit formal, poate să se aplice și la o scrisoare doar veleitară, așa cum s-a și întîmplat ulterior la alți poeți. Țiganiada este, însă, nu numai o creație monumentală, ci și una efectiv matură. Budai-Deleanu și-a propus primul ceea ce noi, încă și astăzi, după o îndelungă evoluție, ne propunem pentru literatura originală. Este adică vorba de conjugarea marilor cuceriri, pe plan universal, ale literaturilor lumii cu datele folclorului, ale istoriei și tradiției românești, în așa fel ca nu numai să fim intrați în orbita largă a civilizației, dar să se și audă acolo sunetul nostru specific.

Poetul scrie o epopee eroi-comică, gen care numai în veacul anterior fusese inițiat de către Alessandro Tassoni, cu a sa Secchia rapita. *Ținînd seama de difuzarea mai lentă pe atunci a principiilor și formelor literare — clasicismul francez, bunăoară, numai cu un secol mai tîrziu s-a răspîndit în cele mai multe țări din apus — putem spune că Budai-Deleanu experimentează un gen nou, aproape revoluționar, pe care îl încarcă de actualitate. Treapta de evoluție a scrierii sale față de aceea a lui Tassoni coincide cu însăși evoluția istoriei și a civilizației din tot acest interval, îndeosebi cu ecourile libertare ale iluminismului și Revoluției Franceze, pe care poetul italian nu le putea nici bănui. Iar redactarea poemei în ottava rima nu are aer de vechime decît acum, pentru noi, și doar dacă renunțăm la perspectiva istorică. Cu puțini ani înainte, adică în 1780 apare, tot în ottava rima și Oberon-ul lui Wieland, considerat drept una din capodoperele clasice ale literaturii germane. Dar în aceleași strofe, după Budai-Deleanu, își vor mai scrie și unii celebri romantici apuseni (Byron) poemele lor epico-lirice. Astfel, sub toate aspectele, autorul Țiganiadei se situează sincronic în europeism.*

Dar el aduce încă de pe atunci, în aria universală, o pronunțată contribuție românească (desigur, ignorată și de noi și de alții). Sub multiple aspecte, întîlnim aci un spirit și o atmosferă care nu pot fi decît ale noastre. Este destul să notăm, din registrul critic, acel haz românesc — strict semantic aproape tot atît de intraductibil ca și dorul — care nu se confundă nici cu zgomotoasa burlă italienească și nici cu alambicatul esprit *francez. Atîtea din glasurile pămîntului nostru răsună pentru prima dată, în tonul major al circuitului universal. De aceea, ca deschizătoare a marilor sinteze poetice între europeismul de altitudine și fondul permanent românesc, Țiganiada înscrie una din zonele cele mai luminoase ale trecutului nostru literar.*

Monografia care se cere

Despre Ion Budai-Deleanu nu se poate scrie oricum. Toți cei ce i-au străbătut scrisul au întrevăzut de la început stăruitoarea necesitate de a cerceta monografic, profund, întreaga sa operă, tot unitar, desăvîrșit conceput.

Cîteva perspective în acest sens nu par lipsite de utilitate. Încă departe de a-i cunoaște deplin viața, ne aflăm tot atît de departe de a putea urmări raportul dintre realitate și artă — propria sa artă — în acest unic caz, ceea ce ar putea duce însă și la generalizări teoretice mai întinse.

În limitele operei sale literare, Țiganiada, ca și poemul neisprăvit Trei viteji, *rămîn poeme „cu cheie", „alegorii" în genere strîns legate de timpul acelui „Supplex libellum Valahorum Transsylvaniae", de care scriitorul nu a rămas străin.*

Dacă sensul alegoriei ne apare destul de limpede în Țiganiada, raportările la împrejurări și oameni ai vremii sale ar întregi totuși mult înțelegerile. Este, desigur, cazul exegezelor marilor epopei europene. Nu sîntem încă în măsură să întrevedem relațiile, să le stabilim cu precizie, în scopul îmbogățirii interpretărilor.

Literatura barocului european tîrziu își găsește în poemele scriitorului transilvănean expresia sa românească. Sub acest aspect, opera sa capătă o semnificație care depășește faptul literar în sine. Un amplu studiu în această direcție va duce spre interpretări majore.

Pentru orientarea sa, cu un veac și mai bine înainte de Octavian Goga, Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu, a găsit singur calea ce duce de la o literatură exclusiv europeană spre o literatură autohtonă, experiență a cărei valoare rămîne de cercetat în amănunțime. De altfel, istoria noastră literară va găsi mereu noi direcții de studiere a unei opere deosebit de stufoase.

Noțiunile de teorie literară, incluse, de autor însuși în epopeea sa, se vor întregi, desigur, prin studierea lucrărilor de estetică, poetică și retorică pe care le-a cunoscut, care l-au înriurit, cu deosebire însă prin stabilirea raportului dintre teorie și realizările sale artistice.

Literaturei comparate, I. Budai-Deleanu îi deschide un larg cîmp de investigații.

Materialele nu s-au epuizat nici în domeniul cercetării versificației, prosodiei, ritmicei și nici în cel al interpretărilor aferente. Dacă, în ultimă analiză, ritmul poeziei își găsește originea în substrate biologice — implicit și psihologice — inconsecvențele cenzurei unor versuri din Țiganiada, semnalate anterior, deși reprezintă abateri de la normele prestabilite, respectate de autor, trădează profund vivacitatea, mobilitatea și inconstanța eroilor săi, priviți în totalitatea lor.

Prin analiza modernă a tehnicei versificației sale și prin imediata interpretare aferentă, se va putea stabili sinteza deplină în studii de această natură.

Încă multă vreme opera artistică și cea de specialitate vor oferi variate materiale filologiei și lingvisticii noastre. Lexiconul român-german al lui Ion Budai-Deleanu de un veac și jumătate își așteaptă apariția. Tot astfel gramaticele sale și întreaga sa operă filologică.

În folcloristica noastră s-au elaborat amănunțite studii, stabilindu-se prezența puternică a artei populare în scrisul său, mod riguros de precizare a autenticității autohtone a operei.

Destul de puțin cunoscute au rămas în genere scrierile istorice ale învățatului transilvănean, ca și întreaga sa activitate de istoriograf. Deopotrivă, cercetări minuțioase solicită traducerile sale din literatura juridică a vremii, efortul său de a fixa terminologia juridică română modernă. Nu lipsită de interes rămîne lămurirea editării unui vocabular juridic germano-român, în epoca iosefină, operă de colaborare, în traducerea căreia lui I. Budai-Deleanu i-a revenit, desigur, o însemnată parte.

Literatura pedagogică a vremii a cunoscut substanțiala contribuție a scriitorului transilvănean, prin traducerile sale din temeinice tratate pedagogice străine — capitol necunoscut, nestudiat încă, din activitatea sa.

În mai mare măsură au reținut atenția specialiștilor aspectele filozofice ale operei sale, ideologia iluministă a gînditorului transilvănean. O raportare la marii filozofi ai antichității, ca și la cei ai secolelor precedente vieții lui Budai-Deleanu va aduce lumini noi asupra culturii sale, asupra ierarhiei valorilor stabilite de el însuși, asupra unor eventuale fluctuații, asupra dependenței sau independenței față de școli și personalități consacrate în domeniul filozofiei — mijloc de stabilire a maturității de înțelegere a gînditorului.

Și pentru că I. Budai-Deleanu prezintă nu numai un neobișnuit caz literar, ci ridică deopotrivă deosebit de însemnate întrebări de istorie culturală, despre el nu se poate scrie oricum și orice.

Te apropii cu pioasă sfială de înfăptuirile lui, de omul care a fost. Oricît de puțin ai întîrziat în preajma sa, ai trăit apropierea unei personalități proteice. De-a dreptul opusă ne apare azi imaginea sfetnicului chesaro-crăesc din îndepărtatul Lion ale cărui „păcate" administrative „e mai bine să nu se mai numere", de figura prea învățatului lingvist, istoriograf și poet român, care și-a cucerit din greu un loc de mare cinste, situîndu-se — între Dimitrie Cantemir și Bogdan Petriceicu Hașdeu — pe linia personalităților de prestigiu ale culturii noastre. Și încă nu vedem destul de limpede dacă numele lui beizade Dumitrașco s-ar fi putut impune în cultura noastră și cea europeană, dacă lui i-ar fi fost date împrejurările de viață ale exilatului transilvănean.

Un enciclopedist întîrziat. Un iluminist modern, desigur. Spirit european, nu a rămas totuși mai puțin om al meleagurilor noastre. Profundului și multilateralului studiu al operei sale îi va precede cu necesitate și prioritate publicarea „in extenso" a operei sale, în riguroase ediții critice.

Monografia amplă, întrezărită de toți cei ce îi cunosc scrisul, cu greu va putea fi înfăptuită de un singur cercetător. Numai concentrarea tuturor forțelor ce lucrează în acest domeniu va realiza, prin colaborare, acea atît de tîrzielnică monografie I. Budai-Deleanu, spre reînchegarea unității unei opere, în toată aparența ei diversitate. Inițiative hotărîte încă lipsesc.

Celui ce, într-un timp cînd se aflau foarte puține lucrări de acest fel, gîndea să alcătuiască un amplu lexicon „cum numai neamul românesc să aibă" și care era pe cale să-l înfăptuiască, cinstire vrednică de el, i se cuvine.

Hamburg, noiembrie 1969

Lucia PROTOPOPESCU

„...PUS-AM TEMEIUL CULTURII"

(Urmare din pag. 3)

El a distins mai bine și a accentuat mai convingător decît ceilalți cărturari ardeleni deosebirea dintre limba literară și limba populară și a dedus că numai puțini ar putea ajunge la nivelul dorit al limbii literare.

În concepția autorului **Țiganiadei** se poate urmări în consecință această pregnantă sinteză : pe de o parte critica cărților vechi religioase cu stilul și limba lor greoaie, critică făcută și de alți contemporani ai săi, pe de altă parte, accentul deosebit pus pe îmbogățirea limbii literare, potrivit nevoilor culturii moderne, în cadrul unui orizont iluminist mai larg și mai eficient.

Înzestrat cu temeinice cunoștințe de limbă, el a remarcat ruptura provocată de cărțile vechi religioase între limba scrisă și cea vorbită, aceasta fiind mai unitară și mai accesibilă tuturor. I. Budai-Deleanu a avut și avantajul comparației posibile cu situația din alte țări, de ex. cu aceea din Italia, unde, în sens invers, limba vorbită prezenta mari deosebiri între regiuni diferite, provocînd dificultăți de înțelegere între oameni, pe cînd limba scrisă era mai unitară și capabilă să satisfacă toate exigențele artistice.

Scriitorul ardelean s-a străduit deci să renoveze vocabularul intelectual și abstract potrivit exigențelor noi, el fiind un reformator iluminist care dorea să se integreze în curentul epocii sale, pe plan european, așa cum era acel curent reflectat în limbă. În scrierile sale, el a îmbinat forța expresivă, plastică, a limbajului popular cu ținuta abstractă a limbajului intelectual, științific și filozofic, de ex, în **Prefație** la „Lexiconul românesc-nemțesc" : **...pus-am temeiul culturii : alcătuind acest lexicon și o noao gramatecă, care va ieși deosăbit în tiparu. Arătat-am neajunsia și lipsele ortografiii și a scrisorii sloveneșt ; arătat-am cărarea către o altă limbă mai bună. Arătat-am și adevăratul chip de a scrie cu slove latineșt. Deci adunînd aceste de naintea județului patrioților, nu socotesc că voi fi cîrtit pentru bunu cugetul mieu încai de către cei înțălepți a neamului".**

Pentru a ajunge la această înnoire necesară, I. Budai-Deleanu a mers consecvent pe calea sintezei dintre purism și modernizare în opera sa.

Datorită eforturilor sale creatoare atît de remarcabile în atîtea cărți lăsate și despre care am putut spune doar cîteva lucruri de interes cert, I. Budai-Deleanu și-a cîștigat merite deosebite în istoria culturilor romanice și s-a înscris ca o personalitate de prim rang în aria literelor românești.

PREMIILE LITERARE *ale* UNIUNII SCRIITORILOR *pe anul 1969*

În zilele de 30 și 31 ianuarie a.c., plenara Consiliului de conducere a Uniunii Scriitorilor din R. S. România a aprobat constituirea juriului pentru decernarea premiilor literare ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1969, în următoarea componență : ION BĂIEȘU, ȘTEFAN BĂNULESCU, NICOLAE BREBAN, ȘERBAN CIOCULESCU, OV. S. CROHMĂLNICEANU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, ARNOLD HAUSER, AL. IVASIUC, GEORGE MACOVESCU, MAJTENYI ERIK, ADRIAN MARINO, FANUȘ NEAGU, ADRIAN PĂUNESCU, MARIN PREDA, LUCIAN RAICU.

În ziua de 4 februarie a.c., juriul s-a întrunit în ședință de lucru și, după ce a ales ca președinte pe George Macovescu, a hotărît, prin vot secret, potrivit criteriilor regulamentului în vigoare, aprobat de Consiliul de conducere a Uniunii Scriitorilor, decernarea următoarelor premii :

Proză

D. R. POPESCU
— „F"
MATEI CĂLINESCU
— Viața și opiniile lui Zacharias Lichter

Poezie

NICHITA STĂNESCU
— Necuvintele
A. E. BACONSKY
— Cadavre în vid

Dramaturgie

TEODOR MAZILU
— Tandrețe și abjecție
PAUL ANGHEL
— Viteazul

Critică și istorie literară

GEORGE IVAȘCU
— Istoria literaturii române, vol. I
SORIN ALEXANDRESCU
— Faulkner

Literatură pentru copii și tineret

NINA CASSIAN
— Povestea a doi pui de tigru
ION HOBANA
— Vîrsta de aur a anticipației românești

Traduceri în limba română

GELLU NAUM
— René Char : Poeme alese
TAȘCU GHEORGHIU
— Luigi Pirandello : Răposatul Matei Pascal

Traduceri din literatura română în limba germană sau maghiară

DIETER ROTH
— Bile și cercuri de Marin Sorescu (Kugeln und Reifen)
VERESS ZOLTÁN
— Căprioara din vis de Vasile Voiculescu (Az Álombeli Őz)

Literatura naționalităților conlocuitoare

BODOR PÁL
— A Meztelen Lány (Nud de fată)
FRANZ STORCH
— Am Rande des Kerzenscheins (La marginea luminii)
BÁLINT TIBOR
— A Zokogó Majom (Maimuța plîngăreață)

Debutanți sau tineri scriitori debutînd la alt gen literar

MIRCEA MARTIN
— Generație și creație (critică)
SÂNZIANA POP
— Serenadă la trompetă (roman)
RADU DUMITRU
— A opta zi a săptămînii (teatru)
FLORICA MITROI
— Rugăciune către Efemera (poezie)
PETRU POPESCU
— Prins (roman)

universul baroc

la I. Budai-Deleanu

Catedrala din Blaj, proiectată de marele episcop întemeietor Inochentie Micu, construită mai tîrziu după planurile arhitectului Giovanni Martinelli era — în anii pe care Budai-Deleanu i-a petrecut în orășelul de pe Tîrnave — una din acele biserici baroce pe care catolicismul contrareformei le ridicase peste tot, în Europa. Clădirea cu două turnuri, ale cărei linii drepte, austere sînt îmblînzite prin volute, are înăuntrul ei un preafrumos iconostas răsăritean, cel mai frumos iconostas — după părerea lui Nicolae Iorga — din cîte se află pe întinsul țării noastre. Întîlnirea aceasta dintre barocul occidental și icoana bizantină, între două culturi, dă alcătuirii arhitectonice (pe care o mai întîlnim la unele biserici din Ardeal) un farmec straniu. O asemenea ciudată operă barocă, folosind elemente heteroclite, unind printr-un unic sincretism, Roma și Isarlîkul, marele epos clasic și snoava balcanică este **Țiganiada.**

Ion Budai-Deleanu, fostul alumn al seminarului din Blaj, bursierul Colegiului Sfînta Barbara, student al Facultății de filosofie și „Gasthörer" al Facultății de teologie din Viena, „sfetnic chesaro-crăiesc" al Curții de Apel din Lemberg a fost, fără îndoială, un pasionat cititor al clasicilor. Cunoscînd prea bine „prețul voroavei și dulceața graiurilor bine rînduită adecă ritorica și poesia, cum au înțălesu-o elinii și romanii", el este unul dintre acei scriitori pentru care idealul literar se confundă cu idealul clasic. Om al ordinei, prețuind, mai presus de toate, o anume **tranguilitas ordinis** — ca să folosim o formulă pe care o cunoștea desigur —, magistrat care se străduia să așeze „buna rînduială", visînd o lume în care legea ar fi „priința ș-armònia", orizontul său literar-estetic nu putea fi altul decît acela al celor „mai ridicate și mai ascunse desișuri a Parnásului, unde lăcuiesc musele lui Omer și a lui Virghil !..." Arta sa poetică era firesc să se inspire din Poetica lui Aristotel sau Ars Poetica lui Horațiu. Nostalgia clasicului, la un asemenea întîrziat al clasicismului, poate să se manifeste fie printr-o operă neoclasică, (și epoca lui Budai-Deleanu cunoaște asemenea tentative de resurecție a formelor clasice), fie printr-una barocă. Soluția barocă implică acceptarea situației de epigon, conștiința că modelul clasic ideal nu poate fi refăcut. O asemenea soluție adoptă, mai mult ori mai puțin conștient, Budai-Deleanu.

A repeta operele Elladei și Romei, ce vis fascinant pentru atîți poeți ai occidentului, de la redescoperirea anticelor litere ! Leonachi Dianeu, autorul **Țiganiadei,** „poemation eroi-comico-satiri", știa că pentru a scrie o nouă Iliadă nu lipsesc nici eroii, nici faptele măreție. Un Ștefan al Moldovei sau un Mihai al Ungrovlahiei ar fi meritat pe deplin să fie cîntați de un nou Homer. Dar faptele lor „eroicești" ar fi meritat un „poet deplin și o limbă bine lucrată". Cît de mult ar fi dorit el, „răpit fiind cu nespusă poftă de a cînta ceva" să se repeadă „într-o zburată" pînă pe vîrful acelui munte al clasicului Helicon, „unde e sfîntariul muselor", ca să se deprindă „întru armonia viersului ceresc al lor". Dar, în zadar. Cum însuși mărturisește, în Prologul poemationului său : „Căzui și eu cu mulți alții depreună, și căzui tocma într-o baltă, unde n-auzii numa broaște cîntînd !..." Exitus baroc al năzuințelor clasice. Budai-Deleanu are conștiința neputinței refacerii unei opere clasice majore. Desigur, el reia efortul clasic de construcție a unei opere izvorîte din „fîntîna curatelor surori", dar știe prea bine că nu i-a fost dat să bea din această fîntînă. „Izvoditura" sa este mai impură. Lucrarea nu e decît o „jucăreauă".

Mai apropiați decît geniile tutelare ale antichității, maeștrii pe care Budai-Deleanu i-a urmat, un Tasso, un Ariosto, un Tassioni, nu au băut nici ei doar din „fîntîna curatelor surori". La Tasso și cu atît mai mult la Tassioni se poate observa o **barochizare** a formelor clasice. Ceea ce un „clasic" autentic ar fi spus cu simplicitate și naturalețe a exprimat cu emfază, complicat, uneori cu prețiozitate, cu o căutare voită a efectelor. Despre acești dascăli ai săi, Budai-Deleanu știe că nici opera lor n-are puritatea clasică a marilor antici : „că apa de baltă nice odinioară nu este limpede ca de fîntînă".

Este tipic barocă viziunea estetică a autorului **Țiganiadei,** felul în care își judecă propria sa lucrare. Asemenea celor mai multe opere aparținînd universului baroc **Tabăra țiganilor** reprezintă, în același timp o **recreație** (o încercarea de a re-crea eposul clasic) și o **recreație** a unui spirit ludic, dispus să ofere altora o „jucăreauă", un **honestò entretenimiento,** cum ar fi spus Cervantes. O lume ca joc apare într-o asemenea operă barocă. Firește, aceasta exclude ordinea. O veselă confuzie domnește în universul baroc al **Țiganiadei.** Confuzie între tărîmuri — natural și supranatural, real și imaginar —, între regnurile aceluiași tărîm. Zei, demoni, mitologie creștină și păgînă, făpturi rațională și energumeni ori producte fantastice ale magiei participă la haosul cu aparanțe de ordine ale unei asemenea lumi.

O **„lume întoartă",** o lume a crizei, o „vreme păgînă". Budai-Deleanu, spirit îndeajuns de senin, avînd optimismul iluminist încrezător în triumful cauzei bune, nu e încercat decît rareori de regrete paseiste după „vechia cinstită" lume cu ale ei „sînte tocmele". Totuși, el pare stăpînit de acea convingere, tipic barocă, după care „aici e lumea întoarsă pe dos". Aceste cuvinte fac parte, de fapt, din textul baletului **Le Monde renversé** (1625), una din acele opere în care motivul obsedant al barocului, acela al lumii „reversibile", apare sub forma unei adevărate orgii a metamorfozelor și transformărilor miraculoase. Budai-Deleanu se complace și el în rapturi suprafirești, în imagines unor **locuri** ale magiei, unor tărîmuri în care vitejii stau sub puterea vrăjilor diabolice ca și cavalerii preschimbați în porci în **Muntele lui Circe,** reprezentație caracteristică barocului. Printre cărțile dragi lui Budai-Deleanu citate în notele erudite din subsolul **Țiganiadei** sînt și **Metamorfozele** lui Ovidiu. O natură plină de hieroglife, o lume a arcanelor, a ființelor legendare, alegorice, diverse „terribilită" contribuție la acea poezie a heteroclitului care înrudește **Țiganiada** cu unele creații exemplare ale barocului, reprezentări ale unei **varietas rerum.**

Însăși ascunderea autorului sub diversele măști ale **pseudonimelor** sale, travestirea sa cînd în eruditul atoatecunoscător, cînd în naivul credul, cînd în istoricul prudent, cînd în teolog, cînd în idiot — toate acele **nume** ale sale : Mitru Perea, Chir Simplițian, Cocon Idiotiseanul, Onochefalos, Musofilos, Erudițian, Dubitantius, P. Nătăroiu, Arhonda Suflăinvint, Adevărovici, Părintele Evlaviosu etc — aparțin unei predilecții barocе pentru anagrame și tot soiul de arcane, de jocuri de-a v-ați ascunselea.

Mai interesante, poate, decît influențele — mărturisite uneori, evidente chiar și atunci cînd nu sînt mărturisite, care leagă creația lui Budai-Deleanu de epopeile de care consilierul-scriitor le-a citit în „latinește, italienește și franțuzește", decît **Batrahomiomahia, La sèchia rapita** sau **La Pucelle** a lui Voltaire, par să fie lucrările poeților aparținînd barocului german, atunci cînd vrem să desemnăm — prin jocul componențelor — particularitățile, locul special al **Țiganiadei.** Într-adevăr, poemationul magistratului din Lemberg face parte din familia acelei **Duetsche - Vernunftkunst** care și-a avut reprezentanții cei mai fecunzi în școala sileziană. Găsește în opera acestora dragostea pentru jocuri intelectuale, hieroglife, anagrame, alegorizarea, structura labirintică a universului poetic, pe care le întîlnim mai tîrziu la Budai-Deleanu. Asemenea operei unui Martin Opitz **(cf. Bach von der deutschen Poeterei),** „alcătuirea poeticească" a scriitorului român este, în același timp creație directă și comentariu asupra propriei creații. Poezia este pentru Budai-Deleanu ca și pentru poeții barocului german o **Gelehrtenkunst,** o artă savantă. Formația umanistă a scriitorului nostru ca și aceea a silezienilor (în secolul al XVII-lea) este o sursă de optimism în destinul omului, în posibilitățile pedagogice ale culturii, oferind, în același timp, material pentru o filozofie sceptic-relativistă. Spiritul baroc contemplă, într-o lume „întoartă", deșertăciunea tuturor lucrurilor. **Vanitas vanitatum** — totul e o iluzie, totul se golește, trece. Dintr-o asemenea constatare (uneori trist alteori zîmbitor-resemnată) a vanității tuturor celor mundane, a tuturor ce țin de „oarba tîmplare", de „năluci", de aparențe „amegitoare" cu rădăcină în biblicul text reluat și amplificat de Budai-Deleanu — „toate-s deșerte și nebunie !..." — derivă aplecarea barocă spre grotesc, spre transformarea indefinită, spre asocierea disparatelor, spre metamorfoză delirantă. Vrăjile diabolice din **Țiganiada** par să derive din **Magia Naturalis sive de miraculis rerum naturalium** a lui G.B. della Porta. De asemenea, satira mai puțin socială, mai curînd a gesturilor umane — urmărește marea bufonadă a unei umanități **in trecere,** roabă a aparențelor și iluziilor. Cortegiul țiganilor, diversele lor deambulări aparțin lumii grotesc-aventuroase a lui Horribilicribrifax ori a lui Simpliziu Simplizissimus. Fie că Budai-Deleanu a cunoscut, fie că nu a cunoscut scrierile lui Andreas Gryphius, Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen, ori Christian Renter, umanitatea din poemul eroi-comico-satiric al lui Budai-Deleanu urmează mai curînd itinerariul comic aventuros al unui Schelmuffsky decît al marilor eroi ai anticelor epopee. De altfel, satira barocă viza răul sub diverse aspecte ; scopul ei era moral-religios, pedagogic, patriotic. Nu-mi pot închipui că Budai-Deleanu, bursierul colegiului Sancta Barbara nu a citit sau auzit măcar despre omiliile marelui predicator al barocului, Abraham a Santa Clara, după cum nu-mi pot imagina că teologul din Viena a fost cu totul străin de diversele speculații ale teosofiei mistice atît de preocupate de enigma opoziției dintre bine și rău, de acel **mysterium iniquitatis,** de raporturile dintre Dumnezeu și om. A cunoscut el, oare, figurile alegorice ale dramei iezuite ? În orice caz, lupta dintre puterile Binelui și Vicleanului din **Țiganiada,** nu este străină de conflictul tipic al dramelor umaniste din instituțiile școlare ale barocului.

În fascinantele sale studii închinate barocului, Eugenio d'Ors, atribuie spațiului stilistic baroc ideologia secolului al XVIII-lea, tezele enciclopediștilor ca și, pe de altă parte, unele fenomene ale compenetrării dintre orient și occident. Budai-Deleanu, discipolul luminismului, caz unic — încă prea puțin cercetat sub acest aspect al confluenței barocului occidental cu orientul este, prin opera majoră a unei existențe scriitoricești rămasă prea multă vreme sub obroc, un baroc al orientului.

Nicolae BALOTĂ

Gino Basso — Mozaic

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.09

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
7 (407)
Sîmbătă
14 februarie 1970
8 pagini — 1 leu

Piatra de lună

În mijlocul Bucureștiului s-a adus o piatră de lună. S-a pus la vedere. Cine vrea — vine și-o vede. E băgată în sticlă ca un pește în acuarium. E pusă pe un suport, ca o statuie pe soclu.

Cum arată această piatră? Cum poate să arate! Foarte urîtă. Foarte bătrînă. Nealbă. Chiar murdară. Și totuși, este adusă de pe lună. Ne uităm la ea uluiți. Nu uluiți de ea, însă, ci uluiți de Armstrong și de Aldrin. Unul dintre ei doi a adus-o. Cînd a adus-o? În timp ce noi ne uitam la televizor. În noaptea aceea de pomină cînd noi cu toții stăteam sfecliți la televizor și îi vedeam culegînd-o direct de pe fața televizorului. Care este prețul acestei pietre? Ea nu are preț. Ea este atît de urîtă încît ea nu poate să aibă preț. Prețul ei trebuie că este moral. Numai morala mai găsește cîte ceva de plătit lucrurilor urîte. Ea reprezintă însă ideea de curaj, ideea de om și chiar pînă la urmă și ideea de lună văzută cu ochi de om. Mă uit la ea și-mi spun: Vai, Doamne, cît de bătrînă ești! Vai, piatră, cît de urîtă ești! Necolorată! Noi, aceștia care facem meseria armelor și a poeziei, credem despre lună că este bunica sau chiar străbunica noastră. Precis că pămîntul este acela care s-a rupt din lună. La început a fost luna. Ca dovadă, iată bătrînețea ei. Niciodată, în ruptul capului, nu voi fi capabil să cred că luna s-a rupt din pămînt. Nu poate să fie adevărat aceasta. Ce se putea rupe de pămînt? De pămînt nu se putea rupe decît vreun copil bătut-măr de mă-sa. Ce altceva se putea rupe de pămînt? De pămînt nu se puteau rupe decît acele minunate priveliști pe care noi ni le închipuim dar niciodată nu le vedem. Ce se mai putea rupe de pămînt? Vreun ochi, de bunăseamă.

Luna este urîtă. Precis că noi ne-am rupt de ea. Cine mai declară altceva decît faptul că pămîntul nu ar fi decît un satelit al lunii, se înșeală. Îl citesc pe Eminescu și-mi dau seama de aceasta. Mă uit la bucata asta mizerabilă de lună și-mi dau seama de adevăr. Nu plecăm decît de lîngă ceea ce este urît. Ideea de frumos este de fapt o idee de despărțire. Ea este o idee la plecare. Forma genuină a frumosului nu poate fi găsită în București în Gara de Nord cînd pleacă trenurile. Altunde unde am găsi-o genuind? În conserve?

Mă uit la lună și mă uit și la bucata mică de lună prin ochii mei. Ce urîtă este, Doamne! Ce rachetă frumoasă a trebuit ca să o aducă și cîți de trei bărbați formidabili, pe care orice femeie i-ar iubi, s-au dus taman pînă acolo ca să ne-o aducă nouă!

Mă uit la ea cu ciudă și-mi zic: fir-ar să fie! Poate numai o bază militară ar sta peste țițele tale. Sau cine știe, doar dacă-l seducem, vreun copac care să facă de-ale copacului. Sau vreun pom care să facă de-ale pomului.

Mă uit la bucata de lună și sînt trist că ea nu seamănă cu un măr. Mă uit la ea și mă gîndesc că iubita mea niciodată n-ar purta-o ca piatră prețioasă între țîțe.

Piatra asta este urîtă, adică ea nu este frumoasă. Este un fel de străbunică. Precis că noi am fugit din pricina ei pe pămînt. Precis că pămîntul s-a rupt din lună. N-avem treabă cu ea.

Nichita STĂNESCU

GRIGORE HAGIU

tei nălucit

scoate-ți inelul de pe deget
cît de ușori de limpezi și ai nimănui
tot ar putea să ne trăsnească
puiul de luceafăr
atîta lipsă de contur
să nu te-mpingă la ispită
chiar dacă teiul nălucit pentru mireasmă
își trage sevele prin rădăcini ținute
pe buza unei sticle pline
cu cel mai pur și nemirositor și alb alcool
eu după brațul tău îngreunîndu-mi pieptul
știu cîtă lună a căzut în tine
dar nu-ndrăzni nici somnul
să-l muți pe pietre tot mai mari
și mai departe mai departe
cel care știe să adulmece adulmecă și-astfel
mai bine-n noaptea asta
din creștet pînă la călcîie
de-un fier albastru născocit anume
umblînd cu flacără suavă
să ne lăsăm cusute în șuier moale
trupurile-mbrățișate
doar nouă știi și tu nu bufnița
privighetoarea ne vestește moartea

Pămînt

pămînt de flori
începi s-aluneci către noi
prin aerul curat și mare
străpuns de luminări aprinse

pămînt de flori de grîu
de flori de tei
de line lanțuri de cocoare
și albul scurs în oasele de miei

pămînt de mire
de mireasă
ocrotitoarea casă ce-o clădim din tine
va fi de talgere și de potire plină

pămînt de flori
în adîncimea ta de geam fluid
ar trebui-ngropați încăodată
bărbații noștri cei mai mari de neam

pămînt de flori
din miezul tău aș răsări eu însumi
cu buze mai fierbinți
cu aripă mai îngerească

pămînt de floare de pămînt
tu îngăduitorule mai du-ne
cenușa noastră-ngenuncheată
și nu ne spune cum vom înflori

minunea noastră
redescoperită într-o zi

LEONARDO DA VINCI — STUDIU DE PORTRET

MIRCEA IVĂNESCU

Pastel

timpul zăpezilor — un fel de a spune
că revezi o față, pe care n-ai mai privit-o demult,
și umbli spre ea prin zăpadă — scriind urme
într-un timp, trecut de acum, unde n-ai mai fost, și e mult
coborîtă în iarnă mată, îngropată în tăcere,
această ființă, și întoarcerea către ea
ca o înmormîntare de viking, împingînd greu acea
corabie, care prin zăpadă are o altă putere
a răsfrîngerii de ape verzui — și care apoi
se înalță în flacără, repede acoperită, cu o rună
de fum — ca acum cînd mergi spre fața ei, cu ciudată
lumină moartă, de aici, te întorci înapoi
și neadevărurile se așează, fiecare o urmă
a gesturilor care s-au scris — și fața ei e mîhnită.

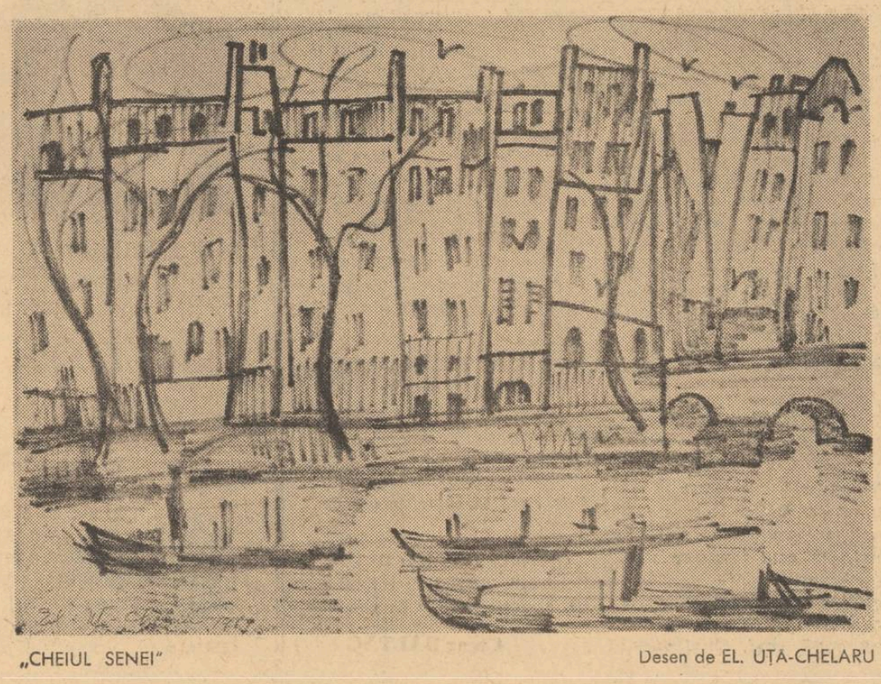

„CHEIUL SENEI" Desen de EL. UȚA-CHELARU

DIN SUMARUL REVISTEI

Scriitorii și publicistica

Jurnalul unui martor ocular
de Teodor Mazilu

Cronica literară de Dan Laurențiu

Tineri prozatori sovietici

Însemnări de atelier

Strada

Se-ntîmplă cîte-o duminică oprimantă, cu pereți ca o menghine și cu dulapuri late în carapace de lac. Se-ntîmplă cîte-o duminică udă, cu miros de lampă de gaz și de magazii fermentate. Se-ntîmplă cîte-o duminică bearcă, precum apa de ploaie pe punctul de-a se scurge-n canal. Se mai întîmplă. Cîte-o duminică în care ne salvăm toți spre stradă, pe unde putem.

Dar întîi vreau să-ntreb: știe vreunul dintre edilii orașului că populația Bucureștiului migrează duminică seara spre Marele Bulevard? Că iarnă-vară tramvaie galbene și troleibuze albastre lansează cohorte de oameni în stațiile marelui centru comercial? Că o speranță de șase zile așteaptă ziua a șaptea pentru a se împlini? Că nu sîntem departe de tabietul provincial? Și că nici nu e vorba de provincie, ci de o stare a noastră de sentiment care ne-mpinge duminica unii spre alții? Că vinăm fericirea cu pasul de-a lungul străzilor? Fiindcă iată: duminică de duminică din Piața Romană și pînă la Dalles, din Piața Victoriei și pînă la Palat, aceeași mulțime compactă lunecă de-a lungul trotuarelor. Fiindcă iată: duminică de duminică aceeași mulțime compactă caută oaze de recreiere și locuri intime pe bulevard. Fiindcă iată: duminică de duminică cei ce se plimbă sînt mai ales tineri, un bulevard de la un capăt la altul străbătut duminică seara de adolescenți. Ei da, Bulevardul cel Mare există. Bulevardul cel Mare care începe-n Piața Victoriei sau în Piața Romană, bulevardul care pornește din spații mari de asfalt, Bulevardul cel Mare care durează întinderi imense. Adevărat, Bulevardul cel Mare există. Dar Bulevardul cel Mare există pragmatic. Bulevardul cel Mare există interesat. Bulevardul există comercial. Dar Bulevardul cel Mare nu este sentimental. Bulevardul cel Mare nu este o dragoste. Și-ați văzut, oare, seara, mulțimea aceea imensă, pîlcurile de tineri rătăcind în căutarea luminilor calde, a băilor de lumină în galantare de cristal? Ați văzut, oare, perechile acelea înlănțuite cu fericirea mutată pe scînteieri? Ci scînteierile sînt pîlpîiri de feștilă, bulevardul e-n pîclă, aerul general e de petromax. De parcă s-ar demonstra dinadins economia la curentul electric. De parcă lipsa de becuri s-ar demonstra. De parcă ar vrea cineva să convingă că paradisul duminical al adolescenților începe cu privațiuni. Cu patru reclame de „DERO" și două de „ALBA LUX". Cu prăvălii decorate cu macaroane și lapte praf. Cu paltoanele din decada de toamnă. Cu pantofii din trimestrul trecut. Cu galeriile de artă închise. Cu trei cofetării mari și late în care arde neon. Ca să te simți ca în gară, între un tren care pleacă și altul care a sosit. Lumina aceea albă și rece în care doar chirurgul lipsește și felcerul brancardier. Și asta e tot. Toată migrația străzii se face-n umbră-penumbră, ca pentru camuflaj.

Păi sigur, aștept să se comită un raid. Singurul sentiment cu putință e cel al culpei. Singurul sentiment cu putință este bonjour tristesse. O imensă mulțime de tineri mutată în condiția lui „fără rost". Mutată în condiția lui „degeaba". O mulțime mișcîndu-se obosit, fără loc de odihnă, fără motiv de surpriză, împingîndu-se înainte în penumbra mohorîtă a Marelui Bulevard.

Și chiar, nu se poate face nimic? Între edilii orașului, cel mai sentimental nu poate furniza niște becuri? Niște reclame mari, luminoase și niște locuri de încălzit? Fiindcă pe urmă o să se supere iar toată lumea, că, vin tinerii cu „reflectoarele" lor, și nici chiar așa!

Sânziana POP

avant-premieră editorială

AGATHA GRIGORESCU BACOVIA

„Poezii"

Editura „Albatros"

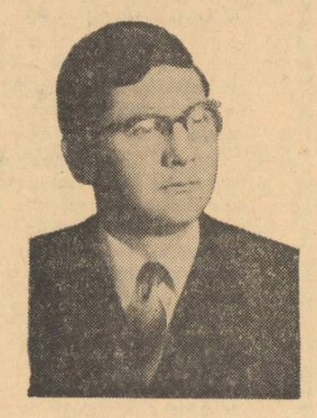

ION ARAMĂ

„Cu bricul Mircea în jurul Europei"

Note de călătorie

VASILE RADU -GHENCEANU

„Cartea literelor mari"

Volum pentru copii. Editura „Ion Creangă"

ION DAN

„Locuitorii din strada Teiocarei"

Povestiri umoristice. Editura „Mihail Eminescu"

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

CRONICA LITERARĂ

pop simion

CRIZA DE TIMP

Romanul lui Pop Simion, cu acțiunea desfășurată pe parcursul celor aproape trei ore cît durează lupta cu moartea a eroului, încearcă să comunice, printr-o altă dimensiune a timpului, aceea a timpului interior. psihologic, revelația existenței cu reperul absolut, în starea limită. Tehnica spovedaniei (pe care ar trebui să o bănuim integrală) este relativ simplă și comodă, ea rezumîndu-se strict la interferența, colajul dintre clipa prezentă, luată ca martor ultim și decisiv în selecția valorilor, și imaginile retrospective, forme concrete ale unei axiologii vitale. (De cîteva ori, traumatizatul face ipoteze de supraviețuire). Romanul ar trebui să ni se înfățișeze așadar, prin dilatarea timpului mecanic și metamorfoza lui într-un timp psihologic, drept o incursiune în trecutul stabilizat, conștient de sine, prin interemediul unui prezent halucinatoriu, cu puterea aberantă a drogului.

Jurnalul de călătorie în memorie, cum se exprimă într-un loc autorul, ne va da măsura și sensul în care amintirile se modifică și se restructurează în funcție de medium-ul evocator — visul, transa provocată de dereglarea simțurilor prin stupefiante, sentimentul morții apropiate. Trecutul va trebui să se organizeze după un criteriu fundamental nou și el va rezista sau nu pornind de la exigențele acestui criteriu, masa haotică, amorfă a trăirilor anterioare accidentului cristalizîndu-se într-un tot omogen, cu o finalitate unică și necesară.

Dar valorile existenței selectate retrospectiv capabile să echilibreze spectrul neantului, și care fac ca viața eroului să-și continue liniile de forță într-un tărîm al supraviețuirii, nu depind de ele însele, de afirmarea voinței lor de a fi, ci de modul în care își vor găsi un corespondent într-o structură estetică în afara contingentului, accidentalului. Dacă amintirile îl ajută pe erou să trăiască, nu e mai puțin adevărat că ele, mai întîi trebuie retrăite la o altă scară și în altă ordine, pentru a ne face sensibilă calitatea lor de a sfida eroziunea, dezastrul și timpul.

Cele „unsprezece sferturi de oră" ale romanului încearcă să refacă unitatea brusc întreruptă, în criză de timp, a unei vieți ce se credea infinită și atotputernică, starea fragmentară a trecutului fiind luminată, alternativ, de cea omogenă, angoasată a prezentului Personajul, un scriitor de treizeci și șase de ani, plecat cu încă trei prieteni la o plimbare cu automobilul pe Valea Prahovei, suferă un accident și este internat în stare gravă la un spital din Băicoi. Aici, sub îngrijirile chirurgului Sever Zenawsky, ale doctoriței Clara, infirmierei etc., în timpul celor trei ore cît durează operația, eroul face „o cursă împotriva morții" (după cum se subintitulează romanul) prin efortul de voință cu care-și biciuie memoria, spiritul, reanimînd astfel trăiri, experiențe din copilărie, adolescență ori maturitate, pînă la ultimele împrejurări care l-au adus în starea de acum, la un pas de ireparabil. Așadar centrul de foc în jurul căruia se coagulează fragmentele disparate ale trecutului se definește tocmai prin constanța labilității sale, hotar friabil între viață și moarte, între conștient și inconștient. El atrage la sine, ca un vas în care presiunea a scăzut pînă aproape de vid, ceea ce a fost cîndva plin de energie și elan vital, speranță și împlinire într-o existență devotată concretului. Personajul, aflat sub anestezie, se scufundă în timpul său revolut impulsionat, ca să spunem așa, de principiul vaselor comunicante, de restabilirea unui echilibru între golul de acum și plenitudinea de altădată.

Acestea ar fi datele generale în care se înscrie motivul existențial al romanului **Criza de timp.** Ele însă, așa după cum spuneam încă de la început, sînt necesare, dar nu și suficiente, pentru a valida estetic o construcție, fie ea cît de dramatică în punctul său originar. Căci ceea ce frapează mai întîi la lectura cărții nu se traduce prin senzația trăirii accelerate, în criză de timp a restului de viață pulsînd în marginea conștiinței drogate a eroului, ci dimpotrivă, aceea a unui montaj foarte lent, elaborat și meticulos al imaginilor și acțiunilor trecute, de parcă protagonistul lor s-ar afla nu pe masa de operație, ci la masa de scris, avînd un răgaz nelimitat pentru a-și inventa metaforele cele mai expresive. Tablourile, scenele ce se succed înaintea noastră, fără o logică internă a visului, fără o motivare adîncă în moartea pregătită să strige triumfătoare, nu vorbesc prin ele însele, nu și-au cîștigat autonomia, ci adesea se tîrăsc cu o desăvîrșită umilință în urma unui real neasimilat. Astfel, pretextul unui centru halucinatoriu, al stării limită, al crizei de timp, nu-și mai află acoperirea în desfășurarea discursului, el nu se mai justifică în perspectiva calmă, divagantă pînă la detalii nesemnificative a povestirii mereu întrerupte și mereu reluate. Dacă această latură izbitoare a realismului de cele mai multe ori liniștit, chiar pedant al descripției pune în paranteză artificiul de calcul al cărții — spovedania omului în fața morții — atunci va trebui să renunțăm a căuta un sens coordonator al diverselor episoade luminate restrospectiv de o sensibilitate dezechilibrată și să le acordăm șansa de a-și comunica fiecare mesajul care le este propriu. În această ipoteză, a dispariției fluxului ce ar unifica masa eterogenă a **Crizei de timp** într-o finalitate purificatoare, de anulare a spectrului morții, vom înregistra numeroase fragmente scrise cu o prospețime autentică, în cultul reportajului realist (unele dintre cele mai pregnante chipuri gravitează în jurul lui Todor Tunsu, personaj memorabil nu numai prin insolitul gesturilor sale, ci și prin adevărul acestui isolit). **Al zecelea sfert de oră** poate fi, de asemenea, consemnat pentru realismul psihologic al raporturilor sociale dintre viitorul convalescent la sanatoriu, Tovarășul, și același infirm primind cu ură vizitele din milă ale prietenilor, cunoscuților etc. Pop Simion se dovedește, în aceste pagini, un sarcastic motivat artistic, verbul său moral nu se pierde în pustiu. Nu este mai puțin adevărat că fragmente de pură invenție, adică acelea care ar fi trebuit să constituie repere fundamentale în arhitectura cărții, eșuează într-o retorică dulce — sentimentală, cu metafore improprii, flori fanate ale unui stil romanțios.

Fără îndoială că a încerca să identifici o eroare aparent formală — aici de construcție, de arhitectură — într-un timp cînd toate formele au fost dinamitate (dar și reinventate) ar putea să pară un risc, sau o ciudățenie retrogradă, insensibilă la suflul modernității. Dar ceea ce apare ca un eșec aparent formal vizează însăși substanța operei, căci această substanță, materia artei nu poate trăi decît prin formă, ea este formă. Cartea are, mai întîi, o eroare formală, ținînd de alternanța stărilor de vis, halucinație și veghe, realitate. Apoi, dată fiind absența tonului precipitat, de criză, de retrăire în altă perspectivă a lucrurilor trăite. pretextul nu se mai justifică în ritmul textului. **Criza de timp,** a lui Pop Simion trăiește prin unele fragmente de viguros realism, dar ansamblul, viziunea generală este minată de artificii.

nicolae damian

DIMINEȚILE BĂTRÎNE

Răul de care suferă personajele cărții lui Nicolae Damian nu acționează ca o forță magnifică, transcendentă, cu gestul poruncitor al destinului, deși, dacă privim evoluția lor atît de asemănătoare încît ne apar ca niște multiplicări reductibile, în esența, la un singur tip, am putea vorbi chiar despre existența unui destin. Cu excepția ultimei povestiri, **Un bărbat și o femeie,** asistăm la expunerea pe un ton suficient de neutru pentru a ne creea iluzia detașării autorului de „cazurile" sale (Nicolae Damian este medic psihiatru) asistăm, după cum spuneam la eșecul unei serii întregi de personaje, dar un eșec tolerabil, fără violența prăbușirii, căci energia vitală a împotrivirii, a recului în fața neantului, s-a scurs mai de mult pe canale inutile, ignorate, iar acum nu a rămas decît o dezamăgire aproape măruntă, aproape falsă, oricum o foaie stingheră ce nu mai poate spune nimic fără cartea din care a fost smulsă Personajele lui Nicolae Damian au uitat cu totul posibilitatea existenței integrale, fie ea și cu o finalitate tragică, nu mai au nici măcar nostalgia bunului urîas pe care l-au pierdut, deși complexul frustrării domină fiecare pagină a **Dimineților bătrîne.** Ele sînt, de cele mai multe ori, forme reziduale ale umanității în dezagregare, homunculi apropiați de indiferența superficială a obiectelor, încît moartea vine ca un accident necesar, dar nu schimbă, în același timp, nimic în ordinea firii.

Această oboseală, această banalitate nediferențiată a „eroilor", fără a le anula identitatea în plan literar, deși, repetăm, coeficientul de asemănare, factorul comun ce le indică starea atît de precară pe linia de coborîre a vieții predomină (undeva chiar un personaj sau autorul afirmă, cu o nunață de plictis, împăcat cu sine că „viața este o coborîre"), ne face ca, după lectura primelor două povestiri — **Strigați prin iarba verde, copii !** și **Diminețile bătrîne** — să nu mai fim interesați decît de modul, de forma eșecului. Acceptată această opinie, s-ar părea că există undeva totuși o forță imperativă, hotărîtă și devastatoare care determină evoluția pe jumătate larvară a personajelor în pragul extincției. Spunem în pragul extincției, în eșecul absolut, și astfel observăm și mai limpede că cerul este gol, că eroii nu se au nici pe sine, că moartea în care intră rămîne un gest la fel de nesemnificativ ca și viața lor.

Tehnica, scriitura, evoluția cuvintelor în **Diminețile bătrîne** pare adecvată unor latențe psihice asupra cărora se exercită, structurîndu-le într-o mișcare înceată, aproape viscoasă, cu o certă orientare către imobil, reificant. Autorul întîrzie destul de răbdător, chiar cu o anumită obedință, asupra suprafețelor, liniilor, unghiurilor, încît stările sufletești, în cele mai bune pagini, se ipostaziază în obiecte, peisaje de sine stătătoare, cu simboluri pe care le conțin nu ca pe niște realități exterioare, ci imanente condiției lor esențiale. Modernitatea stilului **Dimineților bătrîne** este de natura evidenței, ea nu poate fi pusă la îndoială, dar această evidență nu ne va opri să întuim pe reversul ei un sentimental care înregistrează scene duioase fără duioșie, cu excepția, după cum am mai spus, a ultimei povestiri, modernă ca viziune, și nu numai ca scriitură, **Un bărbat și o femeie.**

Frustrarea convertită în eșec și acesta din urmă trăit nu în perspectiva soteriologică a unui pesimism radical, sub cerul gol, în transcendența goală, trăit deci fără conștiința stării sale autentice, ci sub unghiul frustrării, al unei neîmpliniri care nici nu tinde la împlinire și nici nu se revoltă împotriva sa — la ce ar mai face-o ? pare să ne sugereze autorul — acționează în cartea lui Nicolae Damian nu ca o metafizică a inumanului, ci ca un factor de selecție a ipostazelor umane capabile să ne solicite compasiunea ; dar fiindcă frustrarea nu are energia unui destin formativ al existenței, nu se organizează ca o forță originară, modelatoare a lumii, nu se extinde într-un concept general, ci acționează doar ca un factor de selecție, un ecran al înregistrării **post hoc,** ea va fi atrasă și va trezi interesul numai în zona particularului. Acestui particular în planul conștiinței, al intelectului mai precis, îi corespunde atracția și compasiunea în planul afectului. Dacă am spus particular și sentimental, n-ar fi prea greu să rostim și cuvîntul **minor,** și cu toate acestea nu o vom face. Nicolae Damian este un prozator autentic și acest adevăr se verifică deplin în povestirea excepțională **Un bărbat și o femeie** și parțial, mai ales prin unitatea stilistică, în toate paginile **Dimineților bătrîne.**

Frustrările sentimentale apar, după cum aminteam, ca un factor comun scenelor, personajelor, conflictelor din această carte. În cea dintîi povestire, **Strigați prin iarbă verde, copii !** un băiețel gata îmbătrînit (o dimineață bătrînă este o fărădelege sinistră și dezgustătoare) merge într-o duminică la pădure, în afara orașului, ca să poată urla cît îl țin puterile. Defularea aceasta, neautentică însă, fiindcă se petrece într-un spațiu neautentic, altul decît acela în care el s-a refulat, s-a frustrat de strigătul său natural, de copil-copil și nu de copil-bătrîn, casa și curtea părinților, ne provoacă doar un sentiment de compasiune pentru **acest caz,** și nu pentru existența generală văzută, de exemplu, ca o defulare a neantului. Frustrarea ia forma unui dialog paralel, absurd, în **Diminețile bătrîne,** în care doi pensionari încearcă să realizeze, acum, un conflict cu totul pierdut în tinerețe. Scena frustrării sentimentale ia, aici ,forma unui eșec destul de grotesc, dar fondul rămîne neautentic, particular. Sentimentul frustrării din **Ionathan și Onofrei,** este un nou eșec în tentativa de a se anula. Două personaje de periferie umană, doi prieteni, în fond, încercînd, poate, să-și uite condiția mizeră, beau, din greșeală,alcool metilic (după ce intraseră noaptea într-o pivniță care, evident, nu era a niciunuia din ei.) Orbirea și apoi, moartea lor este, în sine, o întîmplare tristă, dar ea nu se mai justifică estetic prin nimic, ea nici nu adaugă, nici nu ia, la sfîrșit ai sentimentul vag că toată povestirea, scrisă foarte bine, cu o fină detectare a curenților emoționali, cu o savantă modificare a planurilor, etc., a fost scrisă pentru acest episod particular, deși n-ar fi exclus să se susțină și contrariul. Mai gratuită, mai artistă, mai fără un final particular, limitativ al sugestiei, ni se relevă **Noaptea,** în care eșecul nu se mai situează într-o zonă anumită (deși are un nume), ci se extinde, se dilată ca un factor al permanenței, ca o garanție de securitate a condiției umane. Tribulațiile nocturne ale celor trei bărbați în căutarea unei femei se ridică la dimensiunea generală a căutării iubirii.

Dacă frustrarea și refulările sentimentale acționau în cele mai multe cazuri ca un factor gnoseologic, de înregistrare a datului ca atare, în ultima povestire, **Un bărbat și o femeie,** acestea capătă un sens ontologic, în care anecdoticul, particularul se constituie ca elemente proprii în edificarea lumii. Tehnica modernă a scriiturii, unitatea de stil pe care le-am remarcat peste tot ca făcînd dovada unui prozator de vocație certă, se justifică aici printr-un elan al continuei creații de sine, eșecul rămînînd numai în planul posibilului (timpul perfect al modului optativ utilizat în partea finală, a deznodămîntului aparent, o spune din plin), nu al realului. Pornind de la această povestire cu un ritm vizionar, fără a ignora, evident, acordurile de virtuozitate ale celorlalte, putem spune că Nicolae Damian este o promisiune pentru proza nouă.

Dan LAURENȚIU

avant-premieră editorială

VASILE SADOVEANU

„Marea aventură și alte povestiri"

Editura „Mihail Eminescu"

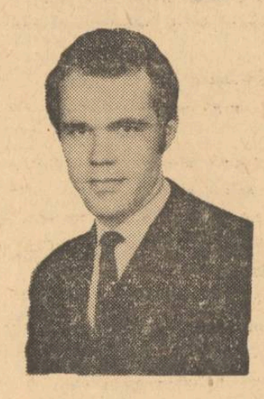

FLORENTIN POPESCU

„Obsesia păsărilor"

Versuri. Volum de debut. Editura „Albatros"

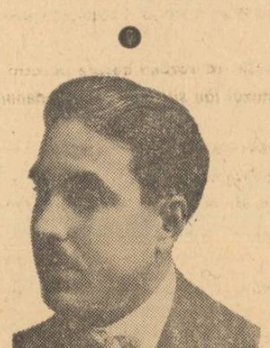

G. GEORGESCU-TEOLOGU

„De pe plaiuri dobrogene"

Versuri. Editura „Mihail Eminescu"

BANU RĂDULESCU

„Verdictul"

Roman. Editura „Mihail Eminescu"

SCRIITORII CARE AU CARȚI IN CURS DE APARITIE SINT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

POȘTA REDACȚIEI

PROZA POEZIE

NEÎNCREZĂTORUL: *Reproduc așa zisa epigramă pe care mi-ai trimis-o :*

„O, nu vă fie frică
De uriașele-adversare,
Căci este-o zicătoare :
O buturugă mică
Răstoarnă carul mare"

N-am nimic împotriva zicătorii. Dar trimite-ne și nouă o așchie de lemn (nu-i neapărat nevoie să fie de santal) să vedem ce și cum. Rămîn în așteptare.

V. POPESCU : *Susții că ne-ai trimis „acum cîteva zile o mică grupă de poezioare, cu rugămintea că îmi veți răspunde. Fiind Stan Pățitu în persoană* mam gîndit, că nu ar fi rău ca din trei într-o zile *să trimit citeo* grupă de poezi *pînă în ziua cînd voi primi răspuns". Răspuns : „Strada Florilor", prima bucată din ciclu, e... schiță. Citez, spre a fi crezut, o frază : „Respectabila doamnă își făcu intrare destul de pompoasă, ca pe vremuri, în ciuda picioarelor subrete și tremurătoare, la care* responsabilul unității, *un bărbat destul de robust, cu o ținută respectabilă, se* ridică ca *o veritabilă gazdă" etc. Din numitele (de către dumneata) „poezii" reproduc primele versuri din „Speranțe" : „La masa mea / Zgomotele se răzcolesc cu zgomot / Visele se visează* pe ele însuși"... *Trimite-ne cîte un plic cu producțiuni tot la trei zile, dar ia și lecții de gramatică, cel puțin de două ori pe săptămînă. Zău așa.*

GEORGE VĂLEANU : *„Plugul de piatră al zăpezilor albastre" se vrea o bucată de proză cruntă. Bucata debutează astfel: „Ningea. Ninsoarea apocaliptică, densă și grea. Ningea cu ură". Dar, speriat de iarna pe care ai vrut să ne-o arunci pe străzile orașului (destul de desfundate, de altminteri) o iei imediat pe coarda subțire : „Răsturnai capul pe spate și vedeai încețoșată mîna cu bucurie de copil cernînd confetii de copil"... Două din una : ori ne ții sub viscol pînă ne trosnesc măselele în gură, ori ne faci daruri învelite în hîrtie poleită. Hotărăște-te pînă nu vine primăvara.*

MIROC: *Ai ce ai cu Platon. In poezie afirmi cu strășnicie : „Nu, Platon n-a văzut penumbra / uimirea l-ar fi amuțit. / N-ar fi-nțeles ce împletire / De soare și-ntuneric se tîrăște / Pe toți pereții peșterilor —lumi"... — și pe urmă treci să săvîrșești (în proză) „Crima", subintitulată „dialog" (bineînțeles, neplatonian) Și pentru ca această „Crimă" să fie perfectă, să n-o descopere nici Interpolul, începi nu cu o împușcătură, ci cu un dialog : „Bă, Luminiță, eu niciodată nu i-am înghițit pe babalici. Cînd eram mic aveam și eu o bucurie. Făceam baloane de săpun... Îmi plăcea să le văd cum plutesc. Da ce, a fost chip ? ! A apărut un grec (aluzie la Platon, nu ?) care* ședea lîngă *casa noastră și-avea o grădiniță veștejită..." Dacă vrei să tac, dacă vrei să nu mai scot un cuvînt despre Crimă, apucă-te și citește-l pe Platon. Îl găsești în traducere românească.*

MICUL ANONIM: *Cuceritoare sinceritatea dumitale : „Mă plictisește totul / Și capul de somn mă doare... / Soarele mă doare / Durerea mea e mare / Și mor de somn". Nu pot să-ți spun altceva decît : Noapte bună, vise plăcute.*

GRIGORE IONAȘ: *Din ciclul de 7 schițe (ca să le zic așa), de cîte 3 și 10 rînduri, cea mai bună mi se pare a fi „Pisica". Pe urmă „Patratul". Te rog să treci pe la redacție ca să ne punem de acord asupra unor idei privind îmbunătățirea lor.*

Fănuș NEAGU

LEONIDA PACHEȘTI — Rîureni, Iași. *Interesantele noutăți pe care mi le aduceți la cunoștință v-au ridicat mult prestigiul în ochii mei. Mai pot avea oare replică, în momentul în care dv. declarați cu atîta însuflețire : „Eu iubesc păsările mici și colorate / Ca pițigoiul sau ca altele. / Ele cîntă armonios și trebuie protejate / Contra unora" ? Vă rog să mă credeți că nu. Strofa a doua și ultima m-a aruncat într-un adevărat extaz față de frumoasele dv. calități sufletești. O reproduc aidoma : „Eu iubesc păsările care zboară mult/ Ca cocostîrcul cel cu aripi mari / Spre ele îmi înalț ochi cu tumult / Ca să le văd".*

Poemul într-un vers, *dedicat lui Nichita Stănescu, de asemeni excepțional, dar trebuie să recunoașteți, cam de două ori mai lung. Îl citez în întregime : „Unde mi-am pus oare sinele / Că chiar ieri îl aveam ?" Ca să fiu sincer, nu știu. După sobă l-ați căutat ?*

„LEOAICA" — București. *„De mică am scris... și fiind o ființă rațională sînt conștientă de faptul că sînt prea slabe (versurile)". Într-adevăr, pseudonimul mă îndreptățea să mă aștept cel puțin la ceva mai mult temperament. Citindu-vă, însă, am imaginea unei pisici liniștite care toarce... „filozofînd". Dialogul unei leoaice autentice cu (insuși) Dumnezeu arată, cred, altfel decît : „Dacă exiști / întreb cerul / întreb stelele / întreb vîntul / Dar e-n zadar / toți n-au habar". Filozofie de doi... lei.*

CORNEL POROȘANU — Verguleasa *„Fiindcă ați copilărit în comuna Aluniș, care nu este departe de comuna mea — Verguleasa, sper că veți fi puțin mai indulgent cu modestia versurilor mele". Citez „Nud de femeie" : „Stea scăpată / în afara orbitei / sistemului carnal / din cauza inerției instinctuale / ca un vulcan al cărnii / gata de erupție / ca un punct de marcaj / al polului magnetic / al planetei Venus" ș.a.m.d.*

Regret foarte mult. Numai cu doi-trei kilometri dacă ați fi fost mai aproape poate că aș fi închis ochii.

P. CONSTANTIN — Suceava. *Am reținut* Prima, A doua și A treia Poveste de toamnă. *Care este prenumele dv. întreg ?*

VERNEA VIOREL — Călărași. *Probabil că data de 13 v-a purtat ghinion. Sau poate ați fost pedepsit că mi-ați scris în ora de matematică. Reexpediați-mi versurile, dar transcrieți-le, dacă se poate, în ora de sport.*

GHEORGHE CRĂCIUN — București. *Treceți cu versurile pe la secția noastră de poezie.*

Cezar BALTAG

GELLU NAUM

Zimzum

Să mai păstrăm pe frunți o nerăbdarea mea
fuciul de seceră al încruntării
ziua mulatră s-a culcat pe lespezi
o liniște răzbate de dincolo de porți
în ochiul calului a tresărit un corb

iată cortegiul zestrea lui de alveole
sub blănile de urs fiecare își poartă cele trei
trupuri
sintaxa rugului și amintirea ceremonială a uitării
ziarul s-a îngălbenit pe rîșnița de piatră
trei aripi pentru fiecare și complicata lor mecanică
nomadă
cînd agitîndu-și coama ca pe-o coaliție a
presimțirilor
un arbore ne inventariază glasul

orbita unui zîmbet mîncat de aqua-forte
inaugurează ora iubirii exemplare
pe litera claviculei se prăbușește cerul vegetal

cum să transform balansul obscurului genunchi
în cumpănă severă a celorlalte gesturi
un zar cu toate fețele egale rostogolește numere
în palma jucătorului

o șoapta mea fecundă încetinirea mea
limbă de lut și coapsă a cenușei
tăcerea își desleagă fîntînile retrase
aud cu degetele și cu cerul gurii
o claritate densă pleoapa unui semn

ochii de seară își refac pupila
mari monumente cad în somnolența lor fanatică

tu rezemată de copac încearcă să păstrezi
mărul pe cap eroarea săgeata prevăzută
nici o primejdie nu mai amenință aceste cîmpuri
vînatul s-a ascuns în glezna vînătorului
și eu cu gura plină de alice
cu nara ninsă de o veche împietrire
neocrotit de nici o neîncredere de nici o spaimă
cu dinții pieptenului sap exilul unui nume
pe clopot în bătaia lui egală.

rămînă deci polenul meu justițiar
pe scoarța stearpă a cuvintelor în adierea lor
căruntă
uitat coclit de ploi printre legume
la domiciliul fulgerului profesional
o înmulțire lentă pulverizează sensul

și pentru că vorbim despre aceasta
grumazul tău și bustul readuc penumbre de
prestigiu
datoare șerpilor și discobol cu sîni
arunci departe ca pe un miracol inutil
umbra de ecouri și cuferele proporționale
pentru un somn aproape confluent

sfătuitoare maniacă neliniștea ne-a părăsit pen-
tru un bal tăcut
cu masca ei de fîn lipită pe obraji
(mîine oricum ai să-ți reiei călătoria peste cîmp
în aclamațiile verzi ale lăcustei)
lampa uitată la fereastră ne umezește umbra
furca se răsucește singură spre întuneric
ceara căldută a sărutului ne apără

poate că iarba ametită de amintirea unor vechi
înecuri
ne-ascultă respirația ca pe un stol de pești

MOZAIC ROMAN

COSTACHE OLĂREANU

Buzunarele

— Scoate tot ce ai în buzunare !, țipă tatăl izbind cu palma în masă.

Și băiatul scoase praștia, o praștie cu crăcană, bine legată, cu două sgîrciuri negre, destul de lungi, că trebuia să întinzi tare de tot brațele ca să tragi cum trebuie, de altfel, nici nu puteai ochi cu ea prea bine, dar el se obișnuise, îi potrivea direcția și piatra pocnea fluierînd crudă și răzbunătoare :

și o batistă mototolită, murdară cu cîteva pete de sînge de cînd îi cursese nasul și stătuse cu mîna în sus și cu batista la nas, capul pe spate și ochii închiși, și pentru că simțise puțină amețeală fusese curios să vadă ce se întîmplă dacă ridică un picior, dar nu putuse număra decît pînă la o sută treizecișiopt fiindcă piciorul rămas jos se lungea, se lungea și se subția și lui îi fusese frică să se mai înalțe :

și cutia de chibrituri în care avea un cărăbuș, prostul i se repezise în obraz aseară și el îi urmărise un timp mișcările, l-ar fi ajutat să-și ia din nou zborul, dar mica vietate lustruită se ghemuise neputincioasă, și lui i se făcuse milă, de aceea îi pusese în cutie cîteva bucățele de frunză, numai să nu fi murit, poate ar fi bine să deschid cutia, își spuse, dar nu era timp pentru așa ceva și mai scoase trei monede vechi, găurite, găsite în cutia de lucru a mamei ; dar de ce-or fi arătînd așa ?, poate pentru că pe vremea aceea oamenii își înșirau banii pe sfoară, da !, precis își înșirau banii pe sfoară și-i agățau frumos în cuiere :

și cinci pietricele bine rotunjite pe care le culesese la gîrlă, sub pod, erau albicioase, grozav de netede ca și lișia pe care acum o pipăia cu plăcere, amintindu-și că ieri reușise să împingă suprafața apei de vreo patru ori, întrecîndu-i astfel pe toți băieții, mari culegători de lișii, nasturi și capsule de bere, din care avea și el cîteva cam turtite, nu-i nimic, le va îndrepta și le va adăuga celorlalte, din lada de lemn, bravi soldați ai regimentului Azuga ;

și cîteva timbre cu care ar fi putut să-și înceapă colecția la care visa dar pentru asta ar fi avut nevoie de un clasor, o pensetă, cum văzuse într-o vitrină, ce mai !, o groază de bani, el încercase s-o convingă pe maică-sa, dar dumneaei îi spusese că numai grija asta o are, c-ai face mai bine să te lași de prostii și să-ți vezi de carte, că pentru tine muncim și tu bați maidanele, că uite băiatul lui madam Fortu ce cuminte e, ascultă de părinți, nu-și bate joc de munca lor, a luat și premiu ;

și un pachet gol de R.M.S. cu carton în care ar fi vrut să-și pună pietrele pentru praștie, adică un fel de cartușieră, pe care domnul Manoliu care totdeauna cînd trecea pe stradă lăsa același miros grozav de tutun, mirosul oamenilor mari, îl aruncase distrat ;

băiatul mai scoase și o cheiță de la cine știe ce casetă care de mult nu mai exista și pe care el o găsise rătăcită pe fundul unui cufăr plin de carpete și țolice spălăcite, căpăcele de la galerii de perdele, sculuri de lînă ;

și cîteva zarzăre crude, un tîrbușon, un inel de perdea, o bucățică de piele (rezerve pentru praștie), o cataramă, un dop de cauciuc și un cal micuț, viguros și iute, din aceia de stepă, pe care i-ar fi plăcut să alerge hai-hui, de-a lungul unor margini de pădure, dimineața, însoțit de Raira, blînda cățea Raira, din curtea lui Zotta, o curte mare și încăpătoare, cu-atîtea lucruri uimitoare în ea, printre altele, un automobil vechi, cu scări de lemn și claxon de cauciuc, cu canapelele pline de găinat sub uriașul cireș în care s-ar fi cățărat atît de ușor dacă n-ar fi fost domnul Zotta care pîndea într-una cu țevile reci ale ochilor :

și cîteva pagini dintr-o revistă, cu fotografii colorate reprezentînd vapoare uriașe, cu mai multe etaje, cu oameni fericiți pe punțile largi, fluturînd batiste spre cheiurile pline de lume și de macarale :

și vreo cîțiva sîmburi de cireașă care-i amintiră de un drum colbăit pe care mersese cîndva, sărind mici pîraie încolțite de scaieți, sau pe podețe înguste sub care colcăiau vietăți scîrboase la care nu putuse să se uite ;

și un copac stingher și ursuz care creștea în curtea bunicii și sub care curcanii își pocneau aripile ca niște umbrele, și un blacheu uzat, și cîteva bețe de chibrituri, apoi o casă, un cîmp nesfîrșit tăiat de păsări galbene, și coaja unui copac, clanța unei uși, nasturi și o vale care te face să rîzi cînd o cobori în fugă, corăbii cu pînze umflate de vînt și purici în blana pisicilor, un creion colorat, o nucă blîndă și amară, o peniță-ntr-un picior și garduri multe, garduri vineții, vrăbii în mirosul oțetarilor, un nor înșurubat în asfințit și o pedală roasă de bicicletă, și iarăși o clanță, niște nasturi, corăbii multe, multe, apoi cuie și cataramе și nori....

— Hai, scoate, scoate tot !, se auzi aceeași voce aspră.

Băiatul ridică din umeri.

— Spune, ai scos tot, absolut tot ?

— Nu, șopti el.

Și mai scoase un sîmbure de cireașă.

Despre tristețea gîndirii automate

Un prieten foarte bun, actor de mare talent, îmi reproșa că la spectacolul unui autor francez de bulevard am păstrat o tăcere de gheață, n-am zîmbit măcar o dată. Îmi aducea ca argument prestigiul comercial-estetic al autorului francez, și mai ales, faptul că toată lumea îl consideră „o mașină perfectă de construit rîsul". E adevărat, autorul cu pricina e o mașină de construit rîsul, fiecare glumă e calculată, fiecare efect comic e fabricat cu o tristă îndărătnicie. Doamne, ce mizerie nemărginită să stai în laborator și să fabrici o glumă-două... Ca să rîzi la ceea ce construiește o mașină, fie ea și mașină perfectă, trebuie să fii și tu, la rîndul tău, o mașină sau, ca să nu fii prea sever, să te nimerești într-o stare de totală opacitate. Desigur, între un automat și un alt automat se pot stabili anumite relații, chiar și relații mai pasionale, dar ele nu vor fi cu adevărat relații, ci numai un schimb de informații culturale, sexuale sau administrative. Gîndirea automată, oricît de mare i-ar fi registrul, devine insuportabilă prin lipsa ei de spontaneitate, ai impresia, cel puțin eu am impresia, că mă întîlnesc cu un om mort din care, printr-o întîmplare bizară, au supraviețuit numai ideile și cîteva mișcări automate. El nu există, el e mort, și ideile, tabieturile și cîteva gesturi mecanice încearcă să-i țină locul.

De cîte ori trebuie să mă întîlnesc cu un om încerc inițial un sentiment de bucurie, sentiment care de cele mai multe ori, dispare după foarte puțin timp. Explicația e simplă ; eu mă așteptam să găsesc un om viu și mă întîlnesc cu un automat, mai mult sau mai puțin pus la punct. El și-a programat de mult ce are să-mi spună, și-a programat pînă și cantitatea de sensibilitate pe care urmează s-o cheltuiască în asemenea împrejurare. El e atît de preocupat de spectacolul pe care vrea să-l dea încît nici nu realizează prezența mea. Dar

Jurnalul unui martor ocular

recitalul pînă la urmă se sfîrșește. Nu cunosc spectacol mai sumbru decît cel oferit de un individ care și-a terminat repertoriul, cînd gîndirea automată și-a epuizat „rezervele". Odată recitalul sfîrșit, individul devine și mai opac, în afara celor cîtorva reflexe automate, el nu există. El nu are decît un șir de idei stabilite, pe care le aplică în orice împrejurare. Grav e că automatul îți cere și ție să reacționezi ca un automat, propriile sale automatisme nu-i sînt suficiente. Un răspuns firesc îi creează un sentiment de panică, el așteaptă o întrebare automată ca să-ți poată da cu convingere răspunsul lui automat. Incapacitatea de a trăi prezentul, sursa atîtor nenorociri, îl obligă pe individul cu pricina să apeleze mereu „la rezerve". Rezervele sînt de toate felurile. Există chiar și rezerve de pasionalitate. Există chiar și rezerve de disponibilitate. Gîndirea automată transformă comunicarea într-un schimb de parole, într-un cifru al stupidității. La o anumită idee gîndirea automată va scoate la iveală o altă idee, un schimb rapid spumos și inutil de adevăruri dinainte stabilite.

Tristețea, marea tristețe vine și din faptul că gîndirea automată se naște din frică. Ea refuză înțelegerea complexă a realității și apelează numai la acele adevăruri care-i dau un sentiment de securitate, ea se grăbește să transforme totul în certitudini, individul cu pricina confundă adevărul cu o cîrjă cu ajutorul căreia va mai putea face cîțiva pași înainte. Gîndirea automată apare odată cu pierderea insensibilității, acesta este prețul pe care-l plătește automatul. Insensibilitatea se transformă imediat în reflexe automate. De aceea individul cu pricina nu trăiește, ci face pronosticuri el nu iubește, ci calculează, el nu creează ci pune ceva la cale.

Unii filozofi susțin că omul este o ființă automată care nu poate depăși cercul unor reacții mecanice și previzibile. Iubirea și creația dovedesc că acești filozofi n-au dreptate...

Teodor MAZILU

MIHAI ELIN

Tonurile unei zile

Tăcerea brațe multiple întinde
prin noapte pas cu pas.
Făpturi fără ochi și dorință.
Pe sub puternice ziduri un aer
de veșnicie. De moarte.

Veghe și pîndă. Și oasele
zguduite de febră.

Dimineața absoarbe din ape
mișcări fără trup.
E spărtura vorace,
capcana unei zile.
Și ce să spui în zori ? În limba cărui
lucru ?
Și ce drum să apuci ?

Aici în fum și în larmă
e un loc tocmai bun să te pierzi
nevăzut. Să dispari.

Un ins care brusc s-a trezit
în mulțimea ce curge pe cheiuri.
Încotro ? îl întrebi.
Vin de departe, răspunde.
Un altul cică numărul celor drepți
ar fi depășit toate așteptările.
Totuși slabă mîngîiere aceasta
pentru o lume în plină explozie.

Adăugînd și scăzînd.
O limpede vedere am avut
de trepte pierdute-n lumină.
Treaptă cu treaptă suind
în orbitoarea lumină
tot mai întunecată.

Veghe și pîndă și carnea
care cercetează.
Carne născută din cuvînt.
Mirîind ea vorbește.
Visătoare, mirîndă.

Iată, și ei ca tine au fost :
tulpine svelte, trestii gînditoare.
Cu toții încet și de-a valma
grase păsuni s-au tăcut
pentru tălci fără odihnă.

Bilbîit și inert,
regele Dagobert
își privește cu ură regina,
sprințara Bertina.

Adesea am plîns treaz fiind,
la ceasul cînd guzganul adulmecă sub
scară.
Devoram apoi tot ce găseam
la-ntîmplare.

Fosnește adînc mașina somnambulă.
În inima ciinelui coboară înserarea.
Otrava zilei în valuri.

Veghe și pîndă. E sufletul
pîlpîind ca flacăra acetilenei.

Caut în sîngele meu un cuvînt
ca pilastrul ce stă
la tîmpla Ziditorului.

Iată-i cu părul lor viu
ce încearcă să capteze mesajul.
Iată-i cu unghiile lor
rîcîind groapa în care se nasc.
Iată-i cu trupurile lor
în sforțarea supremă de a deveni iar
suflet.

Cu palme reci pipăi drumul
albind depărtat ca o pulbere
a credinței umane.

Veghe și pîndă. Un suflu
venind din întuneric.

Doamne, în vîrtej am venit,
Doamne, strigînd în întuneric,
fără glas peste tromba înaltă.
Doamne, în trombă strigînd,
m-ai purtat pe o roată în flăcări.

Poeți

Pentru a da un sens acestei lumi —
limba de sus a focului divin
e spița voastră încununînd pustiul.

Pîlpîind peste umbra stăpînă.
răsucindu-se în gol, căutîndu-și
suflarea albastră. Ea își este
propriul sprijin ; coboară în sine
pentru a se hrăni. Nu poate muri
căci rădăcinile ei sînt în moarte.

Iedera singurătății suie îmbrățișînd
pierdută pilonul de întuneric
spre a se uni cu ceea ce nu are nume.

O după-amiază

După-amiaza împînzește vederea.
O ploaie fără stropi îmi răpește
firul apei, cîmpia.
Ei, pas cu pas, răbdători suie creasta.

Pe terasă, pîndind în octombrie,
nu pot aduna gînd peste gînd.
Priviri lunecînd și nimic.
să fixeze nimicul.

Sub vitralii oprit,
Sub strania rază acolo
mi-am pierdut viața
printre întîmplări.

Prin ceață și prin secole,
prin secole și ceață,
spirit concentrat, tu pluteai —
orb monument cu trei nivele,
împietrit și nemuritor,
cu un capăt afară.

Și iar moartea asta, viața asta urcînd
din umezeală și din așteptare.

Gurrú

Gurrù este animal fără scop.
El locuiește un nimb
și e ochiul deschis peste lumea
unui dumnezeu vinovat.
El ne privește. Gurrù n-are glas.
Neauzit, el e fără scăpare ;
înlăuntrul lui plînge acolo,
plînge în somn și plînge la trezie.

Pîlpîind se cufundă-n mișcare.
Gurrù știe tot și ceva pe deasupra
și nimic nu-i mai poate face vreun
bine.
El are un sex nepieritor
care ne privește.

Gurrù. Trece visul prin el
cum amintirea ploii,
cum glasul tău cîndva.
Gurrù imobil, rotitor,
plutind fără sprijin, plutind și plutind
Gurrù care stă mărturie.
Gurrù al uitării.
Tăcere de tărmuri înalte.
Exil. Contemplație.

Debut

ION BAIAS

Naşterea ta

Naşterea ta, iubito, a săgetat pămîntul,
prin mine-i cursă sîngerarea lui.
Coboară-n turme mieii din munţi şi mame,
şi din ciobani coboară peste tine,
doinele lui.

Din burta mării trase în sus corăbii
se văd pe ochiul unui înecat.
Dosită-i luna sub un cimitir
din lume către moarte aruncat.

Îţi văd acolo capul pus ca o mirare
de plod cu pletele crescute peste noi
şi-aş vrea să mușc din gura ta acum
un fel de-ntunecime, crescută-n amîndoi.

Va fi un miez de noapte-n miez de cimitir,
un ochi de-al meu pe-o stea căzută-n tine,
haosul meu pe-un haos îngropat păşind
ca limba din cuvîntul spus, spre sine.

Fi-va apoi o-ntoarcere pe funii
din fruntea ta a viselor la univers.
De-a lungul lor, ţîţa pămîntului,
un drum de lapte va tirî invers.

La o mînăstire

Din lemn o mînăstire pură
pe-un deal de os dansează-n veşnic vînt

Pustie-i ea în sine, pustie-n lumea toată,
pustie-n cerul ridicat la trup,
pustie în pustia moartă,
pustie-n căile pe care nu apuc

Pe geamul spart un înger mort coboară
şi-şi caută orb cu stelele un ochi pierdut,
Tavanul şubred se strecoară-n dosul
vedeniei, cum cerul n-a putut.

De lună o limbă arsă spînzură
şi bate-n toaca arsă, o lumînare rece.
E-o-ngropăciune vie în afunduri
şi-un cap de piatră ce-n moarte se petrece

Duhul unui călugăr vine
cu paşi de orb şi cheamă un strigoi,
se-aşed pe urmă-ngenunchiaţi pe mînăstire
şi pier în rugăciune amîndoi.

Cît cer

Intrăm plîngînd cu ochii arşi
în piatra lumii nedormită
vocea ne cade-ncremenire
spre o lumină pustiită

Un duh în mine greu înclină
al său mormînt cu lună plin
aruncă el în ochii mei
pămînt cu humă şi delir

Cu cer în cap el se ridică
rău adormit spre steaua lut
lumina ei atît de mică
în noi pătrunde mult prea mult

Căci păsări cresc obscur spre cer
din nefiinţele-ngheţate
lăsate dureros, adînc
în locuri reci, teluric blestemate

Cu multe lumi croncănitoare
răsună ele spre pămînt.
Eu nu aud aici decît un clopot
născut curat pe un cuvînt

Pe mine mă străbate acum
de sus în jos o lacrimă sămînţă
prăpăstios din duh lăsată
spre nemurire şi fiinţă

Mişcarea asta blîndă e
un dor preascump de-nmormîntare
al ochiului aici lăsat
ca un pustiu între popoare

Din cer un gol nebun a curs
orb peste lut şi peste mine
de parcă miezul nopţii-ar fi
urcat delir pe o minune

Stea dor în mine am şi surd
cutremur pentru clopote
un fel de linişte adîncă
lovind în noi pînă departe

Şi spirit fum am pentru a
clădi în noi o răsuflare
din steaua duh şi steaua dor
întru o sfîntă ridicare

Pămîntul e o rădăcină
ruptă din noi în univers
de ea o pasăre atîrnă
către morminte şi invers

Pasăre stea ca un cuvînt
întors din miile de ani la suprafaţă
Moartea se trage în blestem
sub umbra ei de humă şi de gheaţă.

Ţinut şi lege

De-a lungul stării mele de pămînt
o lacrimă străbate singele spre-o noapte
oglinda ei în mine stă
vibrînd imagini despre moarte

Abia rostit cuvîntul e
din gură către fiinţă o hrănire
a unui gol de care se
loveşte o teribilă nemărginire.

Ca de un clopot se aude-n corbii
neclătinaţi din cer către vreo moarte
această înclinare sub lumină
pe mine mă întunecă departe

Nu văd sînt prea la început
am ochii duşi pe sub pămînt la stele
Parcă ar fi o şezătoare-n lut
şi-un cîntec pe deasupra stării mele.

Ruga

S-a rupt materia şi plouă
Păsările două cîte două
Clatină cu aripile buza rece
A pămîntului ce spînzură şi trece
Din lumină în lumină ca un ochi
Doamne să nu-i fie de diochi
Şi o fată rătăcită printre stele
Mişcă moartea dorurilor mele
Şi o stea spre un băiat
Trage clopotul trădat
De mine şi de tine draga mea sămînţă
Spirit spînzurat în nefiinţă
Spirit adăugat delirului.
Ce scurmă surd în crucea focului
Aici aprins sinistru şi acolo
Lepădîndu-şi flacăra-n Apollo
Doamne fie mila ta
Un pămînt nebun şi-o stea
Către noi luminătoare
De blesteme şi popoare
Şi de voci şi de cuvinte
Şi de oase-n oseminte
Doamne fie-ţi voia-n noi
Un cuvînt spre amîndoi.

O răsărire

O răsărire era capul meu pe masă
întins sub lumînări aprinse-n cer.
Mă atingeam cu ochii în lumină,
cu noaptea-oase
şi mă plimbam ţipînd de bucurie
printre statui de greci.
Am început să mă înec
tot mai adînc şi tot mai pe deasupra
risipei şi loveam
cu dinţii, guri de apă
şi gurile de foc.
Un trup cum mi-am clădit pe toată zarea
nu rămăseseră cenuşile de loc.
Iar eu venit cine mai poate spune
că nu mi-ar fi tăcerile zdrenţoase
şi paserile-mi croncănind
pe Dumnezeu.

Spre-o ţară dor trimit naşterea mea
şi mai trimit şi cîntece spre ţară.
Un ochi mi-e pus în celălalt,
o moarte-n altă lume —
din neamul meu eu mi-am crescut
acelaşi nume.

MIRCEA IOAN CASIMCEA

insula yvy

A venit singură după atîta timp şi portarul n-o recunoscu, îi pretinse să se legitimeze. În felul acesta reveni acasă Elva, regina insulei Yvy, mai precis nevasta regelui acelei insule. Mama eliberă îndată camera de lîngă bucătărie, lăsînd acolo un singur pat, dulapul şi masa. Elva se plimba prin toate camerele cu mîinile la spate, ţinea ploapele apropiate şi monologa intermitent, visa. S-a apropiat de bunica vorbindu-i şi-şi lipi palmele de umerii ei fragili :

— M-am hotărît să-l părăsesc pe soţul meu, regele. Fiindcă nimic din ce se vorbeşte despre el nu este adevărat, măreţia lui e doar o impresie şi o confuzie. Fiindcă este mitocan şi obscen.

Bunica plîngea tremurînd ca o amintire. Mătuşa Paulina întindea foile pentru plăcintă şi vorbea cu pisica roşcată care trebuia să fete dintr-o zi în alta. Ceva mai tîrziu veni mama şi plînse împreună cu bunica.

— Bărbatu-meu are s-o păţească într-un viitor nu prea îndepărtat. I se pregăteşte detronarea şi el habar n-are, în cele mai mici amănunte se pune la punct marea lovitură. Eu mă bucur de-acum, fetelor, iar dumneata nu mai plînge, bucuraţi-vă toate. Cînd i-am spus că-l părăsesc şi-a închipuit că-i glumă, apoi cînd m-a văzut îmbrăcată m-a lovit. Regret doar că voi nu mai aveţi motiv de mîndrie, că Elva regina nu mai e regină, că revenim deodată în lumea anonimilor, adică de unde ne-am ridicat.

Era îmbrăcată într-o rochie verde, foarte scurtă, ruptă în cîteva locuri şi cusută în altele, părul era întreţinut cu grijă, doar brăţara preţioasă şi grea, pe suprafaţa căreia lumini uleioase, colorate diferit se interfereau permanent într-un joc fascinant ca într-o vitrină în miniatură, ea singură dovedea rangul atît de înalt pe care-l avea sau l-a avut Elva. Cea mai mare parte a timpului stătea în cameră, citea, îşi cosea rochia uneori, murmura cîntece pe care nu le cunoştea ori pe care nu le compusese nimeni încă, dar plăcerea ei deosebită era vînătoarea muştelor. Le prindea cu mîna dreaptă într-un chip uluitor de precis, le rupea aripile, după aceea le arunca într-o cutie de carton pînă cînd se adunau cîteva sute. Ore întregi lăsa fereasta deschisă ca să intre muştele, stropea dinsumeaua, pereţii, masa cu sirop pentru ca în acest fel ele să se adune în număr mare, iar Elva să aibă cu ce să-şi petreacă vremea. Într-o zi îmi spuse :

— Regele nu mă lăsa să prind muşte, angajase chiar un băiat prost care-mi bara drumul spre această plăcere. Acesta este încă un motiv pentru care l-am părăsit şi-am venit acasă.

Tata rîdea cînd o vedea cu ce se îndeletniceşte, iar cînd cutia era aproape plină, cam la două zile, arunca găinilor conţinutul, muştele infirme.

— Stai, îi spuse tatii prinzîndu-l de mînă, sînt încă trei. Să le prind, apoi le poţi da la păsări.

Trecuseră mai multe săptămîni de la sosirea ei. În timp ce sta la pîndă vorbea :

— Am o rochie nenorocită, nenorocită. Tot cos la ea şi tot ruptă e. Sînt o regină în mizerie, înşelată, nemîngîiată şi mîndră. Asta este ghinionul meu. Am prins-o pe ultima, acum poţi duce cutia.

În ultima vreme se claustra tot mai mult, chiar ceruse să mănînce singură. Mama era aceea care-i împlinea toate dorinţele, o alinta şi o îngrijea din tot sufletul. Acum bunica plîngea mai rar, mătuşa povestea pisicii cum pisicuţii ei trăiesc la vecinii noştri, s-au făcut mari şi prind şoareci, ca şi cînd tata nu i-ar fi aruncat în gîrlă.

— Încep să regret, spunea Elva, fiindcă nu te-am luat pe tine doamna doamnelor mele. Regele ar fi rămas încîntat de prezenţa ta, l-ar fi îmblînzit prezenţa ta, ar fi devenit mai înţelegător, m-ar fi lăsat să vînez muşte cel puţin odată pe săptămînă. O, da, odată cel puţin.

Mama zîmbea mîngîindu-şi pe la tîmple părul sur.

Spre seară,, în altă zi, tata îi făcu o vizită. Elva prindea muşte, şi cînd prindea una, după ce-i rupea aripile, făcea o tăietură în rochie cu lama. Neîntrerupîndu-şi activitatea, spuse :

— Nu mă interesează absolut de loc soarta regelui. Mă bucur că lovitura de stat a reuşit şi mă mai bucur că dumnealui stă la pîrnaie. Astăzi i-am felicitat pe insurgenţi, bravo. În ce priveşte insula Yvy : are o suprafaţă de o sută de mii de kilometri pătraţi şi o populaţie de cinci milioane locuitori. Teren agrar, păduri, rîuri, aur, păşuni, cărbune, sare, soare, izvoare, ploi, secetă. parcuri, oraşe, sate. Nu cunosc, am auzit. Regele nu mă lăsa să colind regatul. Oameni buni, harnici, cincizeci la sută femei, cincizeci la sută bărbaţi, şi deştepţi şi proşti.

Vina muştele ceva mai rar, păstrîndu-şi aceeaşi dexteritate, şi tăia rochia invariabil după fiecare vînat. Reamintindu-şi de rege îşi vîrî degetele în despicăturile executate cu lama şi începu să tragă în sus şi-n jos. Prindea din cînd în cînd muşte, însă preocuparea principală era distrugerea rochiei. În fine reuşi s-o rupă fîşii, fîşii, Elva rămînînd astfel goală întrucît pe dedesupt nu avea nimic. Ieşirăm oarecum extenuaţi, placizi şi palizi, mama deschise uşa de la camera Elvei să-i arunce un halat. Mai tîrziu tata o aduse în bucătărie şi-i spuse faţă de noi :

— Mi-a scris regele, trebuie să-l asculţi. N-a fost nici o lovitură de stat în regatul său şi el numai pe tine te vrea. Îţi cere iertare şi te doreşte, Elva, şi te adoră. Hai, uită tot, împacă-te cu el, altfel ce vor spune supuşii lui ? Eu te voi conduce, draga mea, pînă-n insula Yvy. Accepţi ?

Elva începu să plîngă şi-şi călcă pe inimă :

— Fie, şopti privindu-ne calmă, cu certitudinea că nu va ajunge acolo niciodată.

Tata a găsit o trăsură şi plecară imediat în insula Yvy.

Desen de FLORIN PUCĂ

litere

În colonie erau foarte multe fiinţe, se hrăneau şi se înmulţeau în maniera lor proprie, plină de spectaculozitate şi mister. Cu deosebire în jumătatea estică a coloniei trăiau doamnele grave şi simandicoase, tăcute şi retrase, divinizatoarele unui ascetism pur şi irevocabil. Domnul p se strecura printre ele, mişcînd atent cele două rotiţe, îşi luase bastonul pe care acum îl tîra cu multă tandreţe. După cîteva secunde cineva fi pronunţă numele, el se întoarse discret si ascultă :

— Domnule p, aş vrea să vorbesc cu domnul P, aş vrea să-i comunic ceva deosebit de important. Vă voi fi recunoscătoare dacă o să-l anunţaţi, dar cît mai iute, domnule p.

Nu se lăsă rugat a doua oară, ci a trăit un sentiment plăcut pentru că îşi putea pune bunăvoinţa în favoarea unui scop atît de nobil, şi se îndreptă spre stînga. Îl întîlni, îi spuse, iar domnul P mulţumi aplecîndu-se mult înainte şi plecă răsucind degetul în direcţia indicată, dar n-o întîlni. O doamnă tînără preciză :

— Cu cîteva fracţiuni de secundă înainte, doamna pe care o căutaţi s-a divizat, adică s-a înmulţit regenerîndu-se. Deci dînsa nu mai există, există în schimb două doamne foarte tinere, tinere. Să vă ajut să le găsiţi.

Desigur, domnul P nu bănuia ce anume avea să-i comunice fosta doamnă, de aceea vestea aceasta îl ameţi ca şi un fascicol de lumină trimis prin surprindere.

— Voia să-mi spună ceva important, de bună seamă, se tîngui domnul P, dar călăuza nu-l auzea, ea începuse investigaţiile.

— E foarte greu, răspunse după cîtva timp, cred că nu vom găsi nici una. Este imposibil, cu siguranţă, să se fi deplasat prea departe, însă timpul scurt de la naşterea lor a fost atît de scurt, încît n-am avut răgazul necesar să le pot fixa în minte că să le pot recunoaşte. Mai încercăm, mai întrebăm. În fine, găsiră una din ele după multe incertitudini şi nădejdi.

— Eu sînt domnul P, spuse domnul P strălucind de fericire. Mama dumneavoastră avea să-mi comunice un fapt important, excepţional de important pentru mine, dacă nu cumva pentru toţi semenii mei.

— Cunosc, cunosc, răspunse doamna tînără.

Domnul P surîdea. Fără să observe el, călăuza dădu viaţă la două doamne grozav de tinere, în aceeaşi manieră, cunoscută deja.

— Aţi venit cam tîrziu, domnule P. Este vorba despre un cuvînt cam încurcat, un cuvînt lung din care mie mi-a transmis jumătate, şase litere. Anume : *corlin*. Căutaţi-o deci pe sora mea şi aflaţi-le pe celelalte. Dealtfel nici nu ştiu dacă ceea ce v-am spus este prima ori a doua jumătate a cuvîntului.

— Iarăşi cuprins de înfrigurare, domnul P, împreună cu altă călăuză, plecă să caute celelalte litere din cealaltă doamnă. Trecu timp, însă n-o găsi. Se întoarse la prima crispat, dar aceasta nu mai era în locul ştiut, nu era de loc, fiindcă se divizase şi ea iar descendentele nu moşteniră decît trei litere fiecare. Alergă iarăşi prin partea estică a coloniei, alergă să găsească totuşi pe cealaltă din surori, posesoarea celorlalte şase litere, dar nu întîlni decît o străneopoată, o doamnă ce-i comunică litera u. Alerga dintr-un loc în altul, dincoace găsi o doamnă la fel de binevoitoare, nu ştia în schimb decît primele două litere din jumătatea cunoscută a cuvîntului, şi schimba călăuzele destul de des. În fine, mai tîrziu unele doamne i-au spus că li s-a transmis doar cîte o literă foarte anemic ,aşa că n-ar putea preciza dacă este vorba despre o, i, n, s, a, una din ele.

Presimţind momentul fatal, domnul P se retrase în partea vestică a coloniei. Evident, dispăru şi amintirea.

TRAIAN IANCU

La izvoare...

I

De cîte ori te-am aplecat de ţărînă,
Căutînd după o băutură tare şi păgînă,
Inimă !...

Frunte, tu frunză înaltă cu nervuri de piatră,

Şi mi-am făcut icoană din călcîile tainelor
Ce-or să rămînă mereu,
Să sape în suflete şi-n vatră
Ca un Prometeu,
După izvoare, pentru lucruri mari şi mici...
Ici, o frumuseţe svîcnind într-un arnici,
Colo, din suflet de poet, un zvon de mîntuire,
Pentru visări, la ceas de împlinire !...
Ori, în zilele mari, de ardoare,
Să se înalţe Visătorul,
Aplecînd vremea să bea, din izvoare
Dorul
Vrerilor noastre, scăpărate în lumină din pămînt,
Tot din izvoade nemăsurate care sînt
Neghicite încă,
Şi care se plimbă cu luntrele vîntului
Printre umbrele sufletelor ce-au plecat în soarele necuvîntului,
În zenit ! În vale, în iarbă, ori în stîncă,
Lăsîndu-ne, ca să-mplinim noi cîntarea
mulţimii şi-a vremii viitoare,
Zăbovind la izvoare,
Scrise şi nescrise,
De cîte ori, stele vor răsări, în noi şi-n urmaşi...
Tot mai aprinse !...
Sînt mistuit de susurul izvoarelor
Cel fără de sfîrşit !...
Şi pentru devenire,
Mă contopesc cu-această mistuire !...
Să cresc cu trecătorii,
În faptele lor viitoare,
În rodul
Cîntecului meu izbăvitor,
Ce l-am primit cu norodul
Lui Decebal din ochii podgoriilor...
Pe-o buză de cînt, la ceasul mîniilor...
Fulgerătoare.
Şi ştie oricine, că aşa e acest popor
Al românilor...
Se mistuie la necaz şi la bucurie de sărbătoare,
Adăpîndu-şi sufletul său nemuritor,
Pentru devenire,
Din venirea la izvoare !... Numai la izvoare ;
Şi din lupta lui, fără de-ncetare !...

EUGEN VERZEA

bătrînul

Deci studiul se va numi „Călăreţi cafenii străbătînd plaja din Golful Delfinilor“, siluete mobile amintind de picturile rupestre de la Tassili-Adjer; ele vor fi primele cadre din şederea ei aici, la Casa de Piatră. Gălioanele veneţiene au rămas ancorate pe hîrtia albă care tremură lîngă scaunul ei, foşnind uşor şi acoperidu-se treptat cu fire strălucitoare de nisip. Călăreţii s-au pierdut în orizontul pudrat cu cositor, tăiat la stînga — aproape de ţărm — cu dungă negruverzuie: pădurile coborîte lîngă plaje, dese şi mohorîte, cu ascunzătorile vulpilor şi cuiburile păsărilor mereu neliniştite. Cei doi, bărbatul cărunt şi fata, străbat potecile de lîngă liziera, Farul încă nu e vizibil dar nu e departe, bărbatul încetineşte pasul calului său, fata repetă gestul. Amîndoi privesc spre pădurea care reflectă vuietul egal al mării, înapoindu-i propriul ei fond sonor. Arborii din liziera, primii care rabdă asaltul tenace al vînturilor măturînd plaja şi urcînd mica faleză, sînt răsuciţi şi înclinaţi, victime şi martori ai terorii. Aspa îşi stăpîneşte părul castaniu, apoi pleacă înainte ca bătrînul cărunt să o poată întreba ceva. Imaginea acelor arbori contorsionaţi, cu amprenta tosturii vînturilor, o înfioară. Continuară în galop restul drumului privind acum către larg de unde se vedeau venind şirul larg al traulerelor ce străbătuseră paraginile din sud. Bătrînul cărunt, ager, întunecat, îşi reulă locul, depăşind-o pe Aspa. Ordinea astfel restabilită, călăreţii cafenii ajunseră la Farul Mila Zero, după un drum în semicerc. Aspa opri o clipă şi privi către cealaltă parte a arcadei culcate, acolo unde abia puteau fi zărite acoperişurile cenuşii ale cabanelor iar — la un deget de vedere spre dreapta — căciula roşiatică a Casei de Piatră. Era sigur că Aspa va lega calul lîngă şopronul ancorat pe ţărm, va lua pachetele aduse şi va urca pe scara de metal, răsucită, în camerele ei. Acolo nu exista nici o oglindă. Şuviţe de răcoare se insinuau pe sub uşile mari, albe, alb mat, cu drukerele de alamă lustruite şi legănau uşor perdelele albe înapoia cărora ferestrele, cu trei rînduri de geamuri, priveau către mare. Aspa, fiica bătrînului cărunt, Benedict, desfăcu pachetele cu cărţi, apoi aprinse focul: era în preajma serii, era răcoare, Aspa simţea dorinţa de a vedea flacăra, nu de căldură. Se ridică de lîngă soba cu portiţa larg desfăcută, dînd la o parte perdeaua albă îşi liberă încă o dată fruntea de părul castaniu. Sirena pilotinei sună atunci puternic sub fereastră: o legănau valurile, în căutarea locului de ancorare de la digul de piatră cu muşchi verzui. Dinspre Nord, marele, întunecatul nord, plutea spre faleză o subţire pătură de ceaţă violetă. Amurgul anunţa că, în curînd, se va auzi motorul Farului, domnul Benedict va pompa motorina din tanc în rezervorul aflat sus, în cupolă, iar marile oglinzi ale rotorului vor începe rostogolirea semnalelor fasciculate.

Sosirea pilotinei nu o intersa, deşi era oarecum o întrerupere necesară, neaparat necesară, a liniştei încordate. Era, totuşi, cu putinţă ca timonierul să aducă, din Portul Vechi, corespondenţa, pachetele, sacii din prelată (numerotaţi) avînd în ei, ticluite, alimente pentru trei zile, sau gazetele colorate. Ele, gazetele, erau parcă semnele unei lumi îndepărtate, dar nu dorită şi erau citite de Aspa *în diagonală*. Corespondenţa era, însă, mereu interesantă, ea fiind întotdeauna îndemnată să vadă, în micile plicuri colorate, batiste fluturate la cheiuri sau peroane, punctînd plecări fără întoarceri imediate.

Micşorarea luminii — perdelele deveneau acum din ce în ce mai cenuşii — aduse creşterea ariei aurii a focului din vatra sobei, împrăştiată pe pardoseală: o tremurîndă oglindire arămie a vetrei, însoţită de căldură. Silueta Aspei, aşezată pe micul ei „puf“, la limita zonei aurii din faţa sobei, devenea indecisă. Aşa cum sta, cu umărul stînd ridicat, cu omoplatul pro-

ION TUDOSE MARIN

tăietorii de iarbă

Poetului Virgil Mazilescu

Rătăcit prin parc îi părea rău că nu se nimerise într-o grădină englezească. Într-un fel sau altul ar fi reuşit să iasă din ea chiar dacă ar fi fost nevoit să deseneze pe pietrişul aleii toate formele ei geometrice. Ştiind că cercul nu este chiar elementul favorit al acestor grădini — ca să găseşti ieşirea dintr-un cerc, se ştie, e foarte complicat — ar fi desenat alte forme, arcuri, elipse, drepte, curbe, zigzaguri, şi pînă la urmă, văzînd cam unde se află, ar fi putut să-i găsească baza — deci ieşirea — sau cel puţin vîrful altei forme care l-ar fi scos din încurcătură. Dar aici, zig-zagul special al aleii, permanent, adică linia curbă la nesfîrşit, îi fura de fiecare dată punctele cardinale, i le încurca şi se trezea convins că o ia spre sud dar de fapt era nord-vest sau în cel mai bun caz sud-est, apoi se uita în stînga şi în dreapta dînd într-un fel cu banul cînd se hotăra alegînd dreapta, care ocolea arteziana, apoi revenea pe aceeaşi linie, ca şi cum ar fi mers pe diametrul havuzului, dădea iar cu banul, alegea iar dreapta şi se convingea repede că ieşirea trebuie să fie de fapt în direcţie opusă fiindcă de acolo vîntul bate mai puternic. Uşor supărat pentru această joacă a grădinii, făcută desigur pentru odihnă şi plăcere, a luat-o sistematic, gîndindu-se că în felul acesta învinge şi astfel de grădini, nu numai pe cele englezeşti, atît de uşor de păcălit. Arbuştii din parc trebuie să aibă la rădăcină ca şi cei din păduri, muşchi, aşezat cum trebuie ca să te poţi orienta şi încercînd într-adevăr să găsească muşchiul ştiut, s-a pomenit deodată, după ce cotrobăise şi cîteva tufişuri, că nu mai respectă aleile, că a luat-o razna, ca pe o păşune şi că poate fi fluierat pentru gest de primul paznic sau om cumsecade.

Dîndu-şi seama bucuros că cea mai bună treabă ar fi să-l găsească el întîi pe paznic, a ieşit repede pe pietriş şi a grăbit pasul, de fapt luînd-o la fugă, să-l caute.

Pe o bancă pusă aproape de un chioşc cu obloanele trase, un bătrîn i-a dat mai mult decît informaţia de care avea absolută nevoie. I-a spus că paznicul se află de obicei la podul de piatră sau podul de lemn, că uneori poate fi găsit lîngă cabina telefonică sau la bărci. În orice caz poate întreba pe îngrijitoarea de la porumbar sau pe tăietorii de iarbă, ei fiind cei mai informaţi.

I-a mulţumit bătrînului ca şi cum în parc văzuse vreun pod de piatră sau unul de lemn, presupunînd existenţa şi a unui lac deci şi a bărcilor de agrement. Singurul ajutor îl putea găsi încercînd să găsească întîi cabina telefonică pe lîngă care trecuse o dată, oprindu-se chiar să schimbe nişte monezi potrivite, unui băieţandru, asta fiind cu mult înainte să socotească arbuştii. Deci ar putea, cu puţină străduinţă, să reconstituie drumul pînă la cabină. O luase parcă la dreapta, trecuse de trei bănci puse în prelungire pentru odihna celor veniţi în grup, apoi cîte două izolate, pe stînga, făcuse un ocol pe lîngă un arbore bătrîn cu ramurile uscate, — pe banca de sub el se aflau un elev şi o elevă — şi luînd-o pe firul aleii brusc la dreapta, dăduse de chioşcul cu obloanele trase şi de bătrîn. Reconstituind din mers drumul, de-a-ndoaselea, nu a reuşit să ajungă decît la o statuie pe care ori n-o observase prima oară ori greşise la întoarcere, aşa că a rămas puţin în faţa ei, uitînd o clipă de înfrigurata căutare.

Statuia reprezenta un pianist celebru — numele îi era pe jumătate şters — stînd pe un scaun cu şurub şi cîntînd probabil, asta deducînd după expresie şi după poziţia mîinilor, fiindcă în statuie pianul era firesc inexistent, dar cu foarte multă uşurinţă putînd fi imaginat de cel care priveşte. Intrigat de descoperirea statuii cu atita întîrziere, a controlat postura pianistului din toate părţile soclului şi a devenit deodată bucuros de ce descoperise: „Pianistul cîntă pentru public şi publicul trebuie să intre pe undeva în sală". Presupunînd că parcul acesta e sala, important e să stabilească în ce parte cîntă pianistul şi apoi se poate deduce şi intrarea în sală — în cazul ăsta în parc — şi astfel nu mai e nevoie nici să caute paznicul ca să-i spună unde anume e poarta parcului. Asta se poate afla după poziţia pianului, care din nenorocire lipseşte. S-a mai învîrtit în jurul soclului pe dalele de piatră şi s-a întors pe aleea asfaltată continuîndu-şi gîndurile. „Chiar dacă pianul lipseşte se poate afla după degetele pornite aproape toate să bată în clape, că probabil se apropie de acute sau de grave, că după expresia feţei şi poziţia corpului se elimină acutele. Rămîn celelalte, în dreapta lui şi astfel sala e în partea cealaltă a statuii, pe iarbă". Faptul că cei care au pus statuia cu pianul în dreapta şi pianistul în stînga l-au nesocotit pe privitor nu l-a supărat găsindu-le chiar scuza că pianul nici nu există în realitate. Principalul e că a găsit el sala, e în partea cealaltă, ori tot acolo e şi ieşirea.

S-a întors din drumul de reconstituit, să caute aleea care ar fi intrat de-a dreptul în sală. Şi-a amintit de cei doi elevi de la arborele uscat trecînd din nou pe lîngă ei. Îşi băgaseră cărţile în serviete şi servietele dispăruseră sub bancă. Le-a zîmbit uşor şi i-a lăsat în urmă, pătrunzînd mai adînc pe o alee nisipoasă, cu foarte multă iederă deasupra, întinsă dintr-o parte într-alta pe stîlpi şi sîrme. Aleea, lungă şi întunecată, s-a încheiat brusc chiar la porumbarul despre care vorbea bătrînul, un stîlp gros cu scărite mici, care avea în vîrf un enorm coteţ cu ferestruici rotunde. Nişte lădiţe lunguieţe la baza stîlpului dovedeau că acolo li se dă mîncare şi apă dar uitîndu-se în sus a constatat că îngrijitoarea porumbeilor nu e aici, cel puţin în momentul ăsta cînd şi porumbeii lipsesc. Puţin obosit de drumul făcut pe această fundătură s-a oprit să-şi lege un şiret şi să-şi aducă aminte de celelalte locuri unde îi poate găsi pe paznic sau pe îngrijitoare. A observat atunci că de cealaltă parte a porumbarului o potecă prelungea aleea terminată. „Se poate ieşi undeva pe aici" gîndi repede şi-şi continuă drumul. Ca orice potecă, ce trebuie să ducă undeva în scurt timp, făcea mici ocoluri după tufe şi continua apoi nestingherită de iarba aproape s-o înghită. S-a oprit puţin speriat de glasuri vesele care veneau din lungul potecii. A îndrăznit şi apropiindu-se, l-a răsplătit această îndrăzneală. Poteca se sfîrşea la gardul viu al unei mici grădini restaurant. Luînd-o de-a lungul gardului a intrat puţin emoţionat pe lîngă fata care vindea ţigări la o măsuţă, s-a întors şi a întrebat-o politicos dacă-i poate da o informaţie. Fata i-a răspuns cu plăcere şi n-a mai fost nevoie să intre înăuntru. A mîngîiat cu degetele două maşini parcate la intrarea în grădină, apoi a luat-o pe o alee îngustă şi jucăuşă, apoi pe alte cîteva pînă cînd, la o cotitură a exclamat: „în sfîrşit!". Cabina telefonică, cu uşa deschisă, era acolo. Apropiindu-se a constatat că paznicul nu era în preajma ei. Ca să nu piardă legătura cu restaurantul şi-a fixat privirea în direcţia lui şi a luat-o înainte, către podul de lemn, puţin mai încolo de refugiul pentru copii în caz de ploaie, după cum îi spusese vînzătoarea. La un cap al podului, un fotograf, pe care l-a evitat, îi ţăcănea în gol cu aparatul ca să-l convingă. S-a postat la celălalt capăt al podului şi rezemat de balustradă s-a convins că dedesubt circulă şi vaporaşe nu numai bărci. O să aştepte aici puţin şi dacă nu se va arăta o va lua pe malul lacului către pontonul aflat probabil în stînga podului de lemn unde lacul se lărgea brusc. Aruncînd cu pietricele şi bete în apă a constatat că apa e foarte adîncă şi curge leneş înspre podul de piatră căruia i se vede chiar un capăt. Şi-a cumpărat un ziar, de la un vînzător ambulant, a mai stat ce a mai stat, pe pod era din ce în ce mai multă aglomeraţie şi s-a hotărît să plece la celălalt pod, poate e mai norocos.

Acolo nu era chip să-l aştepte pe paznic, trotuarul podului fiind înţesat de lume, iar pe partea cealaltă, parcă mai puţin aglomerată, era imposibil să traverseze de atîtea maşini şi tramvaie care treceau în ambele sensuri într-un huruit continuu, lui nemairămînîndu-i altceva decît să-i caute pe tăietorii de iarbă.

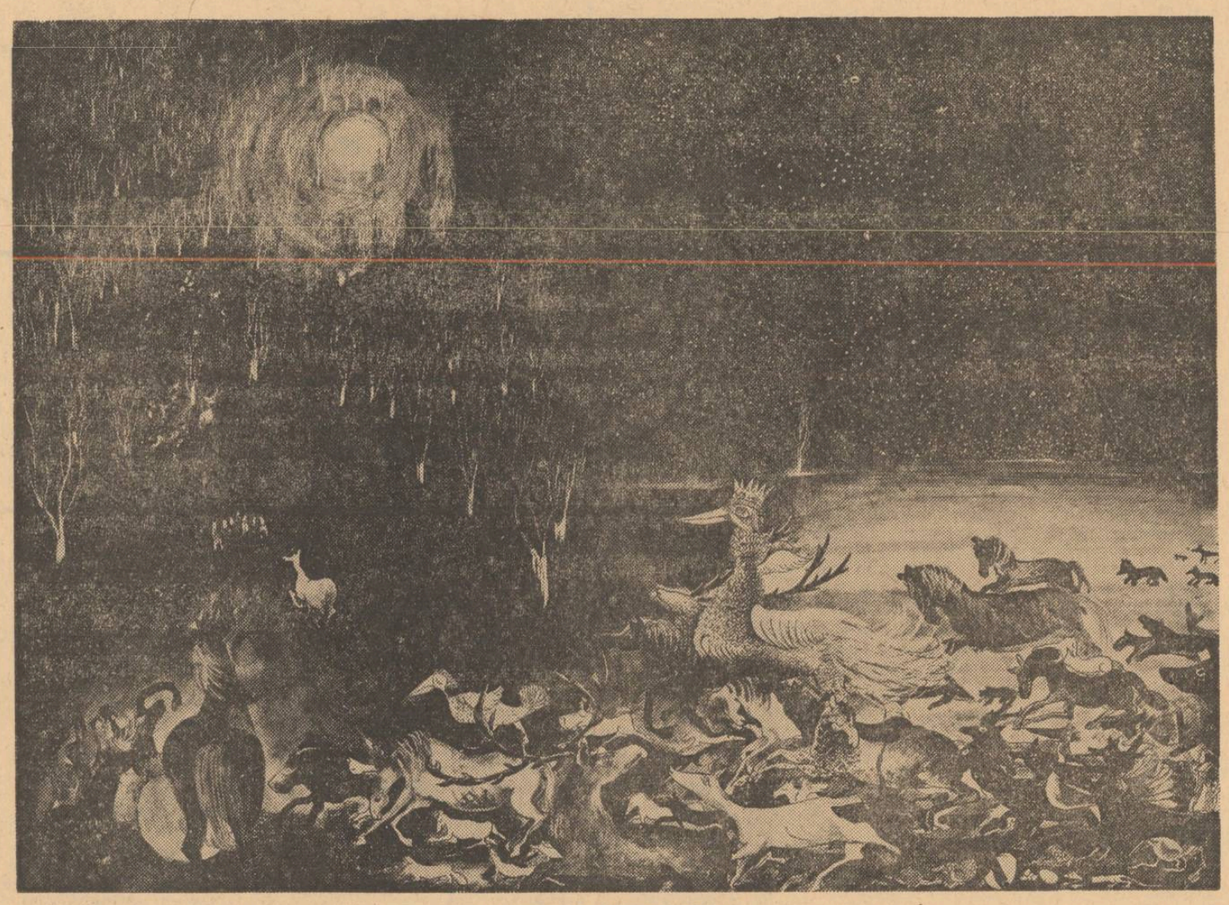

Desen de FLORIN PUCĂ

GEORGE GHIDRIGAN

patru lacrimi

Strada desfundată pe care mergi ca să ajungi la locul judecăţii coboară în pantă lină şi şerpuitoare, fusese cîndva loc de promenade şi de întîlniri galante, avusese o soartă ceva mai bună, dar asta se petrecuse cu mult timp în urmă, în vremea cînd oraşul avea mai puţine case frumoase, majoritatea cu acoperişuri de tablă galbenă şi coşuri acum căzute în ruină şi disgraţie. Arareori se întîmpla ca cineva să treacă pe acolo, dacă o făcea trebuia în mod obligatoriu să se uite cu atenţie pe unde calcă, şansa de a face cunoştinţă cu bolovanii ce creşcuseră de parcă cineva îi uda la rădăcină era prezentă, nu se ştia cine anume dăduse ordin ca singura clădire cu trei etaje să fie renovată, veniseră constructorii, fusese o animaţie deosebită, către orele 6 dimineaţa strada se umplea de larmă neobişnuită, puteau fi văzute coifurile din ziare, citite sau nu, ale zugravilor, mistriile zidarilor, tîrnăcoapele celor ce executau cîteva operaţii necesare de demolare, se zvonea chiar că va fi adus şi-un excavator ,nu se găsise om să-l manevreze, dacă l-ar fi găsit ar fi fost zadarnic, proprietarul majorase preţul de închiriere pe oră, de altfel nici nu era de făcut prea mare lucru, cel puţin aşa credeau cei din oraş neştiind că-i vorba de o subterană destul de spaţioasă în care să fie adăpostiţi locatarii provizorii ai judecătoriei ce urma a se muta acolo, igrasia cuprinsese ca o pecingine pereţii celuilalt sediu, în fond motivul era altul, probabil niciunul, dacă nu consideräm ca atare o toană din timpul digestiei de după amiază a cuiva anume cu influenţă, constructorii îşi terminaseră treaba, nimeni însă nu venea să ocupe clădirea care acum arăta grozav, clanţe sclipitoare aurite, uşi înalte de mahon, covoare, peste tot covoare, unul pluşat de culoare portocalie urca scara principală, birouri de nuc, clopoţei pentru aprozi, telefoane directe şi interfoane, se aşternuse din nou plictisul, pisicile jucau tontoroiu pe burlanele lustruite, probabil uitaseră cu toţi scopul căreia îi fusese destinată renovarea, era doar o aparenţă, o lipsă de informare, pe zidurile caselor şi în locuri special amenajate au răsărit într-o dimineaţă sute de afişe colorate, verzi, albastre, roşii, mov şi maronii. Proces public, citeai, Marţi ora 7 după amiază proces public. Intrare liberă. Bărbaţii îşi lăsară în grabă, amînînd pentru mai tîrziu îndeletnicirile domestice, femeile începură cleveteala dînd pronosticuri diverse procesului despre care ce-i drept nu prea ştiau mare lucru. Fata profesorului de istorie a fost violată pe cînd se întorcea acasă de la o petrecere onomastică, aşa-i trebuia, a luat-o de mică cu destrăbălarea, dacă nu vroia, nu putea să-i facă nimic, aşa afirmă convins doctorul din circumscripţia a treia, într-adevăr nu putea să-i facă nimic, băiatul este complet nevinovat, şi-a făcut-o cu mîna ei. Trăncăneala stupidă mă enervează, vorbiţi ca să vă aflaţi în treabă, habar n-aveţi de nimic, daţi cu presupusul, nu-i nimic real din ce bălmăjiţi, se judecă furtul de la Bijuteria, e absolut sigur, venea în timpul prînzului, zicea că-i spălător de vitrine, descuia cu chei potrivite, intra, punea în găleată ceasuri, verighete, butoni, brăţări, dinţi — pe dracu dinţi, unde-ai văzut dinţi de vînzare la magazin? — aur, numai aur şi pietre preţioase, ghiniönul lui că l-a văzut casierita, stătea în blocul de vis-a-vis la etajul I, îşi aştepta amantul, tocmai în ziua aceea fusese adevăratul spălător de vitrine, avea şi legitimaţie, a dat telefon unde trebuia să dea, l-au prins tocmai cînd vroia s-o şteargă englezeşte, făcea pe nisnaiul, a scos chiar şi patru lacrimi de crocodil, n-a ţinut, l-au bătut măr pînă a recunoscut, a vrut să se spînzure dar îi luaseră şireturile — mare lucru, îi rămăsese doar cureaua şi cravata — croitorul îi făcuse pantaloni cu gumilastric, văzuse el ceva asemănător într-un film, cravată nu purta din principiu, numai Domnii poartă iar el era spărgător, nevasta-sa îi strecurase într-un pachet cu ţigări un fierăstrău — bine că nu un joagăr, de unde dumnezeu încape un fierăstrău într-un pachet de ţigări? eşti cretină de-a dreptul! — o pilă, mă rog, numai că celula nu avea gratii, a aruncat-o cînd l-au dus la closet — se pişase pe el de frică — sergentul a auzit parcă un zgomot cînd îi trăgea apa, m-apucă greaţa, zău, taci odată! termină o dată cu balivernele, nu ştiu de unde naiba le tot scoţi ca pe nişte panglici dintr-un joben fără fund, habar n-aveţi, o să vă spun eu adevărul gol, goluţ, aţi auzit ce-a păţit tîrfa aia din Balta Albă, vreau să zic gagiul ei cînd i-a venit bărbatul de la vînătoare şi l-a găsit proţăpit în patul făcut de mîna cumnatului meu înainte de a-l duce la Belu? Parcă trăiţi cu capul în pămînt, a fost ceva tare haios, cea mai năstruşnică poveste din cîte s-a întîmplat în ultima vreme, i-a jurat că n-o să se mai repete, bărbat-so i-a cerut bani pentru a-şi spăla ruşinea, l-a pus să dea un telefon nevesti-si şi să-i aducă zece miare, toanta tocmai plecase, găinarul ar fi putut să-şi recapete cinstea, iar fi făcut celuilalt o gaură imensă în buzunar — oricum mai bine decît în burtă, curva aia de nevastă-sa a sărit pe fereastră, măcar de-ar fi crăpat, aşa doar a oferit un spectacol gratis pe dezbrăcatelea ălora de treceau pe-acolo, uitase vaca că stătea la parter, cum o să judece o asemenea porcărie? asta v-am spus-o doar aşa ca chestie, ăla şi-a iertat muierea, am văzut cum o sărută cu înfocare, am avut noi grijă să-i ungem uşa cu borhot, noroc că-i femeie harnică şi l-a şters imediat cu apă caldă şi săpun, nu asta se judecă, se judecă, escrocul ăla care începuse să falsifice monede de cinci bani, cred că era diliu, îi ţiuia colivia cu sticleţi din cap, i-au găsit sculele îngropate în dosul curţii, spunea într-una că acolo-şi doarme somnul de veci cîinele lui pechinez, îi făcuse chiar şi-o cruce, pe care scrisese cu cerneală neagră, placa era de tinichea albă, apa ce se scurge din acest izvor / lacrimi sînt din pieptu-mi trist şi ardetor, / copilaşul tatii unde-ai rătăcit, / te caut zadarnic, vai, şi-am obosit / — frumoasă poezie nu zic nu, — a vrut să-i ducă cu preşul, apropos nu ştii dacă au venit covoare de Cisnădie? caut de vreo cîţiva ani fără nici un rost, dau şi bacşiş, oricît dar nu peste o sută, asta se judecă, pe cuvîntul meu de onoare, mi-a spus grefierul, El ştie mai bine ca toţi, doar El le ştie pe toate, Minciună sfruntată. Eu sînt falsificatorul curtea alcătuieşte un culoar întunecos, pavajul e serios crăpat pereţii sînt scorojiţi, nu mai e posibil să arunci nici un ac, rîsete, înghionteli, busculade, ca să ajungi la uşa de intrare trebuie să dai sănătos cu coatele, numai de nu s-ar prăvăli clădirea înainte de începerea procesului, se aud fluierături stridente, tîrîndu-se împinsă din spate, strivită din toate părţile intră duba închisorii, geamurile uşii din faţa scării au fost făcute ţăndări, trebuie neapărat împrăştiată mulţimea altfel îi linşează, un bărbat cu părul cărunt, fost campion de box încearcă să elibereze spaţiul curţii. Căraţi-vă că altfel vă crăp fălcile, i se dă cu tifla, încearcă să lovească pe vreo doi, se răzgîndeşte, printre gratiile luminatorului de pe acoperişul dubei ies două degete cu unghii scurte care se mişcă ritmic salutînd mulţimea, ce s-a întîmplat? Ce se va întîmpla? Ce s-a întîmplat? Ce se va întîmpla?

benedict

eminent pe care rochia îşi întindea cîteva cute radiare, faţa cu părul castaniu, părea o proiecţie a luminii din vatră, o deformare tulburătoare apăsată de razele roşiatice pe conture şi forme ciudate, lăsate acum în umbră. Ea însăşi îşi despărţea acea imagine, de acum, de cea a fetei care strînse nisipul plajei pînă la şi de la Golful delfinilor, călărind pe lîngă pădure sau printre măslinii sălbatici. Singurul amănunt concret care o lega de acel drum, era pachetul cu cărţii şi medicamente: ca un imens mosor; din el se derula un fir legîndu-i senzaţiile cu Punctul Golful Delfinilor, cu pontonul îngust din scînduri, camera medicului Daniel Sanluca, dulapul nichelat, silueta lui Daniel Sanluca. Era o amintire sufocantă şi îşi schimba poziţia pe micul ei „puf" ca pentru a se desbăra de o senzaţie apăsătoare. Dar îi fu peste puterile ei de concentrare să nu-şi aducă aminte de mîinile medicului, palmele fine, degetele lungi, avînd în mişcările lor lente un ritm propriu (nu aşa? nu avea nici un inel, nici o verighetă). Fusese stupid de timidă la intrarea în cabinetul medicului deşi el era foarte amabil cu domnul Benedict, tatăl ei, deşi îi întinsese mîna întocmai celorlalte întîlniri, cinci, le numărase îndeajuns de emoţionată ca să se intimideze. Dar Sanluca se arăta — fără nici o surprindere — încîntat că putuse să-i procure unele cărţi cerute prin tatăl Benedict. Iar cînd auzise că Aspa mai cere şi „ceva din Brahms", adică ceea ce el numise „Phantasievariationen". Sanluca ascultă liniştit şi promise că „va scrie cuiva să-i trimită" dar adăugă, fără maliţie, că multe „din Brahms" pot fi numite „variaţii ale fanteziei".

Îşi mai aduse aminte că tot timpul stătuse întoarsă de jumătate spre dreapta, spre a evita ca proeminenţa vădită a omoplatului stîng să îi încrucişeze vederea lui Daniel Sanluca. De asemenea, mai ştia că tatăl Benedict era cu deosebire trist în această după-amiază şi că, poate, vederea arborilor contorsionaţi, terorizaţi de permanentul interogatoriu al vînturilor dinspre mare, l-a făcut şi pe el să se gîndească la ceva, la ceva foarte trist.

Este adevărat că Daniel privea pe aceşti doi călăreţi cafenii cu o curiozitate numai pe sfert amuzată, celelalte sferturi fiind alcătuite din nesfîrşită mirare, compasiune şi nevoie de a cunoaşte din ce s-au tricotat firele invizibile care i-au legat şi adus aici, retraşi probabil pentru multă vreme, la Farul de la Mila-Zero. Fata cu părul castaniu purta pantaloni de călărie şi — semn particular — avea la mîna dreaptă o brăţară de aramă cu sunet plăcut, închis, cînd mîna ei cu degete foarte **, foarte lungi**, se mişca uşor. Şi nici măcar un zîmbet nu îi lumina obrazul pe care putea, cu uşurinţă, citi consternare, reţinere sau o imensă durere sedimentată. Indată, o placă turnantă invizibilă, tăcută, cu diametru încert, îi aduse figura Alinei, surîsul ei mat, stăpînit de puteri interioare; la două sute de metri, în Casa de Piatră, Alina îl aştepta: centrul lumii lui, evantaiul plin de imagini multicolore, de sunete surdinate. Ea se înconjura de emoţii fine, de contururi, de roşu şi negru, de gris şi rose, de auriu. Repetînd o constatare mai veche, el ştia că Alina personalizează fiecare obiect atins. Bătrînul, Benedict cel trist, cenuşiu, ursuz, mulţumi medicului şi acesta reveni, cu destulă greutate, de la imaginile derulate ale Alinei. Îl conduse apoi pînă la scara pe jumătate înnisipată, cei doi urcară în şeliile lucioase, făcură un gest cu mîinile şi, urmînd curba plajei, se proiectară pe cerul palid. Săltată puţin în şa, Aspa privi o secundă către Casa de Piatră şi, cum vîntul bătea dinspre mare, părul i se învălmăşi peste ochi, acoperind dintr-o dată peisajul.

Daniel Sanluca încuie cabinetul, luă sacul cu corespondenţă şi alimente, salută pe micul paznic şi se îndreptă spre casă

Desen de MARIUS RĂDULESCU

zîmbet

Zi cu nori, cer plumbuit, iarbă galbenă uscată, stoluri de ciori croncănind, un avion apropiindu-se de locul aterizării, un altul ce deabia a decolat, un bătrîn ţinînd în spate o rană, în mîna dreaptă o vioară argintată, în mîna stîngă un toiag sculptat cu briceagul, un fotoreporter ce răsare de undeva de după colţ, se apropie de bătrîn, îi răsfiră pletele albe pe umeri, îi piaptănă barba, îi spune: Sprijină între umăr şi bărbie vioara. Unde-i arcuşul? bătrînul clipeşte derutat, lasă toiagul, pune cu grijă jos vioara pe caldarîm, o reazemă de bordură, caută-n rană, scoate mai întîi sacizul, apoi arcuşul, vrea să se apuce de cîntat, fotoreporterul strigă: Nu! Aşa nu-i bine! Stai în profil! Bătrînul răbdător execută. pantofii sînt tare scîlciaţi, degetul mare cu unghia netăiată i se mişcă, singura dovadă a nervozităţii, în juru-i s-a adunat deja multă lume, băieţandrii clăpăugi cu ochi roşii de nesomn, fete cu picioare subţiri ieşind din fustele prea scurte, bărbaţi maturi cu priviri aspre, o cocotă extrem de boită care se zmiorcăie într-una fără să-i curgă nici o lacrimă, un vînzător de covrigi într-o motocicletă cu trei roţi, un puşti nebun rizînd înfiorător, bătrînul se uită ţintă la fotoreporter, acesta ridică în sus braţul drept şi-l mustră, bătrînul clipeşte nedumerit, se supără, ia de jos rana, s-o pune de după umeri, uitînd toiagul pleacă cu mers ţeapăn, mulţimea-l priveşte cu respect, Hei domnule v-aţi uitat toiagul! bătrînul merge înainte. Hei domnule, v-aţi uitat toiagul! bătrînul merge înainte, vînzătorul de covrigi ambalează motorul motocicletei cu trei roţi, ţîşneşte, face o roată, pune o frînă în faţa bătrînului care s-a oprit, în goană să apropie şi ceilalţi, puştiul rizînd înfiorător îi întinde toiagul sculptat cu briceagul, bătrînul întinde mîna, dă să-l apuce, băiatul îl retrage brusc, degetele bătrînului prind un pumn de aer, toţi se veselesc, singur fotoreporterul stă ursuz, Glume idioate: Dă-i dobitocule toiagul că altfel ţi-l rup pe spate! băiatul rîde înfiorător, loveşte puternic cu piciorul în aparatul de fotografiat care cade şi se turteşte, trasează un cerc în jurul bătrînului, Vom juca ţurca! Rurca, purca, murca... Cineva ia mîna bătrînului şi-o smucşte scurt în sus şi-n jos, îi smulge vioara argintie, o aruncă de cîteva ori în sus, şi-o pune pe bărbie ţinînd-o în echilibru, apoi pe vîrful bombeului, cu un şut şi-o fixează pe vîrful nasului, bătrînul încearcă cu glas stăruitor să şi-o reclame, Daţi-mi oameni buni vioara, fie-vă milă oameni buni, Hî, hî, hî, hî, rîde înfiorător puştiul nebun lovindu-l cu toiagul peste umăr, cocota boită-l sărută pe frunte, apoi pe ochi, apoi pe gură muşcîndu-i buzele vinete, îi pune apoi piedică şi-l trîntşte la pămînt, îl toacă cu picioarele pînă-l face piftie, Poftiţi la masă vă rog! Avem piftie de cucoş! piftia rîde înfiorător strigînd: Mîncaţi-mă! Înfulecaţi-mă! Înfruptaţi-vă! Hai moşule, gustă! O să prinzi putere. Vei redeveni tînăr şi vesel ca mine, un glas cere: Linişte, ce dracu v-a apucat? al cui e glasul? Linişte, ce dracu v-a apucat? Cercul în care e întemniţat bătrînul este cuprins de flăcări violente, Urmează cel mai grozav număr al circului nostru! Săritura prin cercul de foc,... tobele răpăie, vînzătorul de covrigi se urcă pe ghidon, îşi face vînt, sare peste flăcări, cade pe bătrîn, îi strivşte degetul ieşit din gheata ruptă. Ce părere ai? privirile aspre ale bărbaţilor se îndulcesc, Unu... doi... trei... se află deja în cerc cu mînecile hainei aprinse, cocota se dezbracă cu înfrigurare, se trîntşte cu burta de pămînt, ca un şarpe se plimbă peste cercul arzînd voind să-l stingă, nu reuşeşte, Sint Ioana D'arc, băieţandrii clăpăugi cu ochii roşii de nesomn prind de talie fetele cu picioarele subţiri şi le zvîrl în flăcări, fustele ard cu vîlvătăi, aleargă apoi ţipînd cît îi ţine gura: Popatarii, popatarii, cine mi-a furat crăiţarii? bătrînul se dezmeticeşte îşi culege de pe jos vioara spartă. toiagul, arcuşul, caută sacizul, îşi dă jos barba albă şi pletele — e un bărbat de toată frumuseţea — scuipă cu năduf, pleacă de unde a venit.

Redactorii noştri despre

Prezenţa scriitorului în publicistică

FĂNUŞ NEAGU

Presa cotidiană este terenul vast al afirmării Ideii. De bine, de adevăr, de frumuseţe şi, deopotrivă, de mînie. Cuvîntul ales din nesomnul cuvintelor — şi nimeni altcineva decît scriitorul nu ştie să salveze un cuvînt de pe marginea prăpastiei, din lunecarea lui în falsitate şi moarte — este o armă teribilă. Mîna, cînd îl aşterni pe hîrtie, tremură ; nu poţi rotunji litera fără speranţa că ea va fi şi citită. Şi fără credinţa că exprimi adevărul sau durerea. Scriitorii noştri din toate timpurile — cei mari, cei buni, cei adevăraţi — au fost şi au rămas excepţionali ziarişti. Vise, idei şi credinţă într-o floare de plumb care în fiecare dimineaţă se schimbă în aur. Neţărmuritul dar de a vorbi lumii. In numele ei şi al vieţii. Şi de a spune drept ceea ce ochiul vede sau inima respinge. Orice articol bun deschide o dimineaţă luminoasă şi împlineşte o zi la fel cum împlinesc asfinţiturile de vară cîmpia. Dar cîteodată — foarte rar — o zi din săptămînă sau din lună se deschide cu gropi sau cu bulz de noroi. Şi atunci ziua e urîtă. Grea şi hapsînă.

CEZAR BALTAG

Cuvîntul este trupul şi sîngele scriitorului şi jertfa lui trebuie să fie curată. E de ajuns să-l auzi o secundă pe cineva rostindu-se ca să-ţi dai seama dacă merită sau nu graţia Verbului.

Desigur, cuvîntul poate fi şi visceral, dar viscerele celui care îl foloseşte trebuie să fie hrănite de flacăra spiritului. Desigur, cuvîntul poate izvorî şi din tenebrele instinctului, dar instinctul artistului trebuie să fie nobil şi sfînt.

Orice om este magnetul propriilor sale cuvinte şi fiecare îşi merită cuvîntul pe care îl foloseşte cel mai ades. Nu există răsfrîngere mai adevărată şi cel care doreşte sincer să se cunoască, nu are decît să-şi contemple chipul în oglinda propriei vorbiri.

Motto

Majoritatea oamenilor trec de la mînie la ocară. Unii procedează altfel : te jignesc şi apoi se supără. Procedeul acesta este atît de surprinzător, încît nu mai lasă loc supărării.

Unora aroganţa le ţine loc de fală, lipsa de omenie le ţine loc de tărie şi înşelăciunea grosolană de deşteptăciune.

Ne prefacem adesea că lăudăm cu exagerare nişte oameni destul de obişnuiţi şi că-i ridicăm dacă s-ar putea pînă la înălţimea celor care excelează, fie pentru că ni s-a făcut lehamite să tot admirăm mereu aceleaşi persoane, fie pentru că gloria lor împărţită astfel, ne supără mai puţin privirile şi ajunge mai plăcută şi mai suportabilă.

JEAN DE LA BRUYÈRE

GRIGORE HAGIU

Cînd vorbim despre presă şi, în ceea ce ne priveşte, despre presa cu caracter literar, vroindu-se astfel, ne gîndim şi avem în vedere în primul rînd polemica, dezbaterea de idei, confruntarea unor păreri cît mai diverse şi mai nuanţate.

Prin caracterul ei efemer, publicistica imediată, în coloanele unei reviste, sau chiar a unui cotidian, ar putea părea, desigur, spiritelor mai slabe de înger, ascunsă, mai puţin de luat în seamă. Cine citeşte cu atenţie tot ce se scrie, la zi, şi nu numai atît, dar se mai apucă, să şi răspundă cînd erorile sau reaua credinţă îşi scot capul de viperă din cale-afară de liber din pagină ? Iată o primă delimitare pe care am găsit necesar s-o fac.

Este îndeobşte cunoscut, în privinţa cărţilor, sporita exigenţă a autorilor faţă de sine. Cărţi polemice fără acoperire adevărată, nesincere, se tipăresc mult mai rar. Autorii îşi apără pielea strașnic. Nu-şi dau în petic cu una cu două. In presa zilnică însă, da, acolo-i un tărîm al nimănui, cred ei şi totul este permis. Mi-aş îngădui chiar să observ cum, la fel cu mult hulitul, şi uneori pe drept, reportaj astăzi, polemica, răfuiala proprie de fapt, ajunge să se insinueze, să murdărească aripile paginilor de carte. Răspunsul, posibilitatea de a eluda din faşă acest fenomen pe care nimeni dintre noi nu cred să-l dorească (poate sînt naiv ?) rezidă în atenţia sporită acordată materialelor de presă, de unde răul începe, şi se poate extinde.

Şi în aceeaşi ordine de idei, revenind la cele enunţate ceva mai sus, citim şi presa. Ba, cu destulă îndîrjire. Şi uneori şi răspundem. Dacă nu direct, în aceeaşi presă, măcar prin cărţile noastre, hrănite la o matcă mai nobilă. Nu ştim încă o posibilitate mai adecvată.

ILIE CONSTANTIN

Să luăm mai întîi în consideraţie situaţia cea mai simplă : scriitorul cutare nu ţine să fie prezent în presă (fie ea literară sau altfel) ; om liniştit, dăruit scrisului său, el se mulţumeşte să înainteze editurilor cărţile sale, urmărind mai apoi cu un ochi distrat-rece exultările criticii. Un asemenea autor nu numai că nu va acorda interviuri, nu va participa la mese rotunde, nu va scrie articole etc. etc. dar va fi reticent şi faţă de publicarea în paginile presei literare a unor texte ale sale.

E de condamnat atitudinea aceasta ? Mai degrabă nu, pentru că e greu de crezut că o simplă „pozâ" poate duce pînă la atîta discreţie de publicitate, oamenii ce se poartă astfel fiind cu minimum de excepţii, autentici în tot ceea ce fac. Dar cazurile unei absenţe din presă de felul celei pe care am luat-o în consideraţie sînt extrem de rare şi ele pot fi trecute cu vederea în judecarea ansamblului obştei literare. La ora actuală, privind în ziarele şi revistele noastre poţi constata, dimpotrivă, frecvenţa semnăturilor scriitoriceşti.

In privinţa colaborărilor strict literare „de specialitate", cu poezii, proze etc, credem că o prezenţă cumpătată e de dorit, poetul care îşi va inunda cititorii cu cicluri şi pagini peste măsură de dese riscînd să-i istovească (e adevărat că pot exista şi poeţi cu totul excepţionali care, în ciuda abundenţei de publicitate, să păstreze neştirbită asupra lor atenţia tuturor).

Ajungem la colaborarea ne-literară, strict publicistică, la articolul foileton, cu serioase tradiţii în presa noastră. Foarte mulţi scriitori, de ieri şi de azi, s-au dovedit buni şi asidui articlieri, în stare să exprime cu pregnanţă şi farmec opinii demne de interes.

Totul e să se păstreze măsura (exigenţă importantă şi a literaturii, de altfel). Din decenţă, scriitorul va accepta că nu se pricepe chiar în toate. Cel care va fi ca la el acasă în numeroase domenii, riscă să rămînă un simplu veleitar lipsit de audienţă. Legat de aceasta, e de dorit ca în luările sale de atitudine în presă scriitorul să păstreze o doză de obiectivitate, neangajîndu-se în plata unor polite meschine — cu deosebire criticilor ce au emis opinii mai puţin entuziaste despre scrierile sale. Atacul la persoană nu ajută discuţiei, schimbului de idei, seamănă neîncredere şi ostilitate. S-a mai discutat despre criteriile polemicii şi încă nu îndeajuns.

In fine, nu putem fi de acord nici cu setea de spaţii tipografice de care dau dovadă unii, prezenţi unde vrei şi unde nu vrei, cu toptanul, încît te întrebi cu ce viteză cosmică va fi alergînd creionul lor pe hîrtie, urmărit de lăcomia maşinilor de imprimat ? Cît de consistente mai pot fi aceste colaborări ?

Prezenţa în presă a fiecărui scriitor e un act de opţiune personală : ea poate lipsi cu desăvîrşire, în cazul că, aşa cum am mai spus, un autor sau altul nu se interesează de publicitate. Avem şi situaţia inversă, a unei supra-colaborări, ducînd pînă la improvizaţii De un lucru, însă, putem fi siguri : cea care decide asupra măsurii prezenţei cu totul excepţionali care, în ciuda abundenţei de publiturilor de ea, ca factori decisivi, mai enumerăm : gradul de instruire, gîndirea politică şi, **last but no least**, caracterul fiecăruia.

NICOLAE VELEA

Frecvenţa semnăturilor scriitoriceşti în presa cotidiană vine să năruiască şi să pulverizeze încă o dată imaginea falsă, artificială a creatorului blindat între zidurile unei „seninătăţi imperturbabile" zmeurii şi egale, abstras din dinamica vieţii sociale.

Iscălitura din pagina ziarului, atunci cînd însoţeşte cu autoritate şi competenţă consemnări de relief şi calitate, completează şi dă consistenţă semnăturii de pe coperta cărţii de poezie, proză, teatru sau critică.

Cei mai mulţi dintre scriitori au pornit pe drumul întortochiat al încleştării aprige dintre emoţie şi expresie exactă, de la reportaj, cronici sau rubrici în cotidiene.

Publicistica orientată spre artă, nelegată de atitudini zbîrlite, subiective, cu adresă sau „cheie" n-a umbrit şi n-a ciumpăvit cu nimic din destinul glorios şi audienţa unui titlu de ceea ce numim lucrare beletristică.

Pagina de carte datorează enorm paginii de ziar.

CONSTANTIN ŢOIU

Am văzut mai de mult la Bacău cum se face hîrtia şi m-am îngrozit. Tratamentul chimic pestilenţial şi celălalt, de brutalizare, întindere, presare, apăsare, turtire pe cilindri nebuni, îţi pot trezi imaginea unui infern. Acest infern al materiei căznite pînă la albul absolut sau relativ nu poate fi egalat decît de munca istovitoare căreia îi este hărăzită hîrtia, decît de munca sisifică a scrisului (cum spunea criticul acela diabolic ? „ştergeţi, ştergeţi, mereu" parcă ?)

De atunci, de cînd am văzut ce păţeşte hîrtia, un articol prost mi se pare, din punct de vedere public, o şi mai condamnabilă măsluială, lăsînd la o parte ceea ce îţi datorezi mai întîi tu, ţie însuţi, presupunînd că îţi pui această problemă.

Stilul e omul. Omul, stilul.

Fals tratat de istoria literaturii

CUM A MURIT CARAGIALE

Sfîrşit la Berlin, în anul 1912 pe neaşteptate, Caragiale a avut un paradoxal avatar post-mortem. Vreme de doi ani presa nu încetase a cere autorităţilor aducerea rămăşiţelor pămînteşti ale marelui scriitor, în ţară. In sfîrşit, atunci cînd lumea se aştepta mai puţin la îndeplinirea acestui elementar comandament moral (începuse primul război mondial), trupul lui Caragiale sosi în ţară, într-un vagon plumbuit şi... fără fraht.

In revista „Flacăra" din 24 noiembrie 1914, „Cronicarul Dîmboviţei" (adică P. Locusteanu) scria cu un umor uimit şi tragic : „Rămăşiţele pămînteşti ale lui Caragiale au sosit în ţară pe neaşteptate, într-un vagon roşu de marfă, fără scrisoare de trăsură. Şi ziarele se indignează de această ultimă... aventură a marelui dispărut şi o numesc impietate.

Impietate, de ce ? Fiindcă vagonul a fost roşu în loc să fie negru ? Fiindcă s-a pierdut scrisoarea de trăsură ? Fiindcă coşciugul a rătăcit cîtva timp pe liniile de garaj ?

Dar acestea nu sînt impietăţi. Acestea sînt numai... formalităţi obligatorii ale administraţiei căilor noastre ferate. Atît. Să fim mulţumiţi că nu s-a pierdut cu desăvîrşire coşciugul lui Caragiale, ca un

pachet fără valoare declarată. Se putea întîmpla. Şi dacă s-ar fi întîmplat ? Direcţia în nici un caz n-ar fi fost răspunzătoare. Regulamentul ei în această privinţă este categoric : ea nu răspunde decît de obiecte cu valoare declarată. In cazul cel mai bun, căile ferate ar fi consimţit să acopere paguba după numărul kilogramelor de ţărînă pierdută !

In orice caz, modul cum au sosit în ţară rămăşiţele pămînteşti ale lui Caragiale este tot atît de original ca şi viaţa întreagă a acestui mare scriitor. Mort, ca şi viu, Caragiale dispreţuieşte „formele în regulă"... Vagonul în care se afla coşciugul său n-avea scrisoare de trăsură. In această pierdere se vede parcă urma unui gest pe care el acum nu mai poate să-l facă, urma unei mişcări de revoltă împotriva soartei care vrea ca şi geniile să fie odată transportate ca orice marfă.

— Eu nu sînt marfă ! — se aude parcă glasul care acum e stins pentru totdeauna. Iar mîna ce-n veci nu se va mai mişca, parcă rupe şi aruncă scrisoarea de trăsură...".

In sfîrşit, deschiderea vagonului mortuar, aşezarea coşciugului pe carul funebru şi pornirea — seara tîrziu, pe o ploaie măruntă de toamnă, spre cimitir, ne-au rămas descrise cu amărăciune, stupefacţie şi revoltă, de către Emil Gîrleanu :

„...Peronul pustiu ; în capătul de sus al gării, în faţa comisariatului, un vagon roşu, lung, cu uşa plumbuită, cu inscripţia **Breslau** pe ea, stă singur părăsit de maşina care-l adusese. In faţa lui, nimeni. Călătorii grăbiţi trec spre cealaltă parte a gării, spre trenurile care aveau să-i ducă încotro îi dusese gîndul mai dinainte. Peste cîteva clipe mă întîlnesc cu patru ziarişti şi trei admiratori ai scriitorului, veniţi ca şi mine, la această tristă slujbă. Ora 5 trecuse. Zăresc, şi cred că sînt veniţi în acelaşi scop, cîţiva domni cu pălării înalte. Mă înşelasem : întovărăşeau o pereche care pleca în călătorie de nuntă. Atunci mi-am amintit, în ce împrejurări, acum trei ani, primisem pe maestrul la gară, la sosirea lui din Berlin. Cînd se scoborîse din tren, unul dintre noi îi întinse un buchet de flori. — Ce sînt primadonă, mă ? zise maestrul, apoi, vesel, cu scînteia ceia tăioasă care veşnic îi juca subt ochelari, luă buchetul, şi, cum tocmai se potrivise ca un publicist să plece, în acea clipă, în călătoria de nuntă, maestrul se duse, şi, sprinten, dădu buchetul soţiei publicistului. Ce deosebire şi cu toate aceste cîtă potrivire de împrejurări !

Minutarul se apropie de ora şase. Ne luăm, ziariştii şi prietenii, după dricarul grăbit care ne spusese că mai era de plată încă ceva : vagonul trecuse pare-se de pe o linie pe alta, formalităţile trebuiau îndeplinite în sfîrşit ! Un funcţionar scurt, gros, tipul funcţionarului care-ţi dă totdeauna să înţelegi că ţi-ar mai putea pune încă o piedică numai să vrea, dă voie să se deschidă uşa vagonului. Doi oameni o sgîlţîie din răsputeri, plumbul se ţine tare, hotărăsc, în sfîrşit, să taie sîrma plumbului, uşa e trasă la o parte, şi în mijlocul vagonului se desluşeşte sicriul, mare cît un sarcofag, acoperit cu florile veştede ale coroanelor, — flori de care maestrul nu mai putuse scăpa de data aceasta. Ne descoperim, fără să şoptim un cuvînt. In faţa fiului marelui scriitor, un preot face o rugăciune scurtă, după care zece oameni de abia pot scoate şi purta, pînă la carul funebru, sicriul lui Caragiale.

Seara se lăsase umedă. O ceaţă deasă împînzise totul. Se aprind făcliele care aruncă dire roşii de lumină pe trotuarul plin de apă. Doi soldaţi vorbiră la spatele meu. — „Cine-i ?" — „Caragiale, scriitor român !"

Şi carul porneşte încet. După el un singur om, artistul Iancu Brezeanu de la Teatrul Naţional. Văzîndu-l cum păşeşte, încet, după dricul marelui maestru, mi s-a părut că din fiinţa lui Brezeanu se desfac alte umbre, care mergeau şi dînsele îndurerate : umbrele lui „Ion", lui „Ipingescu", a „Catindatului", umbra „Cetăţeanului turmentat", — copii şi dînşii ai sufletului genialului Caragiale".

Tulburător e faptul că I. L. Caragiale şi-a presimţit moartea. Cu numai cîteva zile înainte de tragicul desnodămînt, el i-a scris lui Paul Zarifopol, în ziua de 3 iunie 1912, aceste rînduri nostalgic de amar testimentare : «...Sînt tare ahotnic de un colţişor simpatic în grădiniţa mea burgheză de la otelul meu favorit, unde sper că, îndată după trecerea mea la cele vecinice, Sfatul oraşului Lipsia şi Primăria Ploieştilor vor bate o tăbliţă comemorativă cuprinzînd următoarea inscripţiune bine simţită : „Aici îi plăcea iubitului Herr Direktor să se dea la speculaţiuni transcendentale"...»

Petru VINTILĂ

breviar

STUDII DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ (XIII)

Ajunsă la al XIII-lea volum, această serie revuistică fundată în 1956 de un colectiv în frunte cu Tudor Vianu ca organ al Societăţii de ştiinţe filologice, „monografiază", prin studiile şi articolele înscrise în sumar o cercetare a liricii universale. Dar textele publicate nu cuprind nici în timp nici în spaţiu toată poezia universală ; ar fi fost şi o imposibilitate de ordin fizic. Cinci articole privesc lirica franceză sau de expresie franceză, trei pe cea engleză, două se referă la poezia rusă, unul la cea spaniolă, unul vorbeşte despre Vechi traducători germani ai poeziei româneşti *(Virgil Tempeanu).*

Informative şi, poate, printre cele mai întinse studii apărute la noi sînt cele semnate de Leonida Teodorescu şi Virgil Şoptereanu despre Anna Ahmatova şi, respectiv, Andrei Voznesenski.

In Cercetarea Marianei Tuţescu despre Francis Jammes *şi „Jammismul" ni se pare puţin forţată nota ; jammismul nu s-a constituit niciodată ca un curent sau pseudocurent literar ci mai mult ca o nuanţă a unui curent, iar influenţa poetului francez „bunul Francis Jammes", asupra lui Ion Pillat nu s-a resimţit decît, într-un fel ca un punct de plecare, sau ca un moment de climat literar. Capodopera lui Pillat* Aci sosi pe vremuri e *aplicarea unor influenţe franceze la nişte esenţe foarte româneşti.*

Jaloanele Adelei Hagiu în estetica lui Claudel *sînt foarte interesante dar depăşesc în cadrul strictei profilări a sumarului tematica fixată.*

Cercetarea temelor anglice (forma în poemul Kubla Khan *— M. Spăriosu, motive în poezia lui* G. M. Hopkins *— Liliana Popovici-Teodoreanu, antinomii în opera lui* Wilfred Owen *şi* Siegfried Sassoon *— Domnica Sterian) aduce în lumină cîţiva autori cu o circulaţie mai restrînsă în spaţiul românesc.*

Exegeze cu consecinţe în informarea profesorilor şi specialiştilor dar şi a publicului mai larg sînt articolele despre Versiunea argheziană a Fabulelor lui La Fontaine *— Georgeta Loghin şi cel citat la începutul acestor însemnări, aparţinînd lui Virgil Tempeanu*

LECTOR

SCENA — ŞCOALĂ A CASSANDREI

Desigur, o cîntărire exactă a tinereţii în unităţi cronologice interesează mai puţin judecăţile de valoare. Unui astfel de examen dorim să supunem spectacolele celor doi debutanţi regizori de la „Cassandra", scena Institutului de Teatru. Spectacolele prezentate, (să nu uităm), evoluează în cadrul programului de învăţămînt. Profesorii pot urmări efectele sau defectele metodei lor pedagogice. E o dublă experienţă, atît pentru profesorul-conducător de studii cît şi pentru studentul la primul examen al rampei. Dar nu e mai puţin adevărat că aici poţi descoperi de pe acum mult invocatele „promisiuni", nervurile unei viitoare personalităţi...

Spectacolul Marinei Emandi, de pildă, cu „Piatra în casă", tinde spre afirmarea sigură a unui „profesionalism". Cum traducem acest termen la studenta-regizoare? La actuala „Piatră în casă" lista invenţiilor scenice, a poantelor şi în definitiv a intenţiilor comice se pare că a fost făcută cu mult înaintea citirii vodevilului. Spectacolul era „făcut" înaintea găsirii piesei. Totul a fost apoi o chestiune de retuşare, de potrivire, cît mai amuzantă.

In acest „caiet de regie" întocmit cu minuţiozitate şi cu fantezie înaintea alegerii piesei (oricare alt vodevil ar fi suferit acelaşi tratament) constă „profesionalismul" regizoarei. Desigur spectacolul e mai mult decît un exerciţiu necesar pe scena şcoală a Cassandrei. Descoperi astfel cu plăcere talentul pentru invenţia burlescă, darul de a crea „situaţii" de la poanta simplă, nepretenţioasă, la dialogul straniu al momentelor de comic absurd. Şi mai ales te prinde şi te atrage aici bucuria jocului la grupul tinerilor interpreţi. De la travestiul lui C. Măru în ţigancă, la intervenţiile muzicale stil beat *ale junilor primi în felul lor Decebal Curta şi Al. Tocilescu, la îndeminarea sportivă sau actoricească a asistentelor Adriana Piteşteanu şi Adriana Marina Popovici.*

Spectacolul lui Alexa Visarion cu piesa lui Wesker „Cartofi prăjiţi cu orice" e mai bărbătesc. Şi nu pentru că e o piesă despre şi cu soldaţi, ci pentru că alege schema dură „nefardată" a adevărului scenic. Pentru că decorul (studentul scenograf — Vittoria Haltier) şi întregul desen plastic al spectacolului refuză cadenţa glisată a „stilului frumos". Ceea ce nu înseamnă că spectacolul ar fi necizelat. Dimpotrivă, alegînd realismul narativ al acestui neonaturalist britanic, care e Wesker, tînărul regizor s-a dovedit apt în a descoperi forţa de şoc a prozei. Dar ceea ce impresionează la el este continua sa prezenţă în mijlocul spectacolului. Instrucţia, viaţa grupei de soldaţi se petrece pe scenă, în sală, în jurul spectatorilor, şi uneori îi urmăreşti, îi aştepţi parcă să izbucnească din culise, din foaiere. Procedeul cunoscut şi atît de folosit, al impingerii spectacolului în sală, izvorăşte aici firesc, din modul în care Visarion a ştiut să citească textul. Nu ni s-a părut de loc o căutare voit originală, şi deci forţată.

Intreg acest joc, ordonat sau rupt în mişcări violente, incomode îşi are desenul său precis. Nu pentru că regizorul ar prefera să lucreze cu rigla şi compasul. Ci pentru că, realmente, e o prezenţă, o sigură intuiţie scenică ce ştie să anime grupul celor 12 interpreţi. Astfel, spectacolul n-are răceala preciziei, ci bucuria mişcării comandate de un anume ritm interior. S-ar cuveni să amintim aici şi grupul omogen al numeroşilor interpreţi. Dar pentru că maniera lor de a-şi impune personajele poate sugera rînduri mai generoase, preferăm să aşteptăm prilejul unei posibile cronici viitoare.

Mirela NEDELCU

D. PACIUREA — HIMERA

PAVEL PERFIL

gheața fierbinte

Anna a ieșit să-l aștepte la malu' Dunării. Uitase că era de Bobotează și că oamenii au făcut spărturi în gheață să sfințească apele. Cînd și-a adus aminte, era prea tîrziu să mai strige la el, dar chiar dacă ar fi strigat el tot n-ar auzi-o că bolovanii zornăiau sub tălpile saniei ca pietrele și caii săltau într-un dureros nechezat, zgîriindu-și picioarele de gheața ca briciul.

„Avraame stai că sînt copci, Avraame!" Și se ruga : „Doamne ocolește-l de apă", dar Avraam mîna ca un bolid cu mîna înghețată pe hățuri.

Ea striga într-una, zăbăucă, cu părul răvășit purtat în vînt, iar el o auzea, acum, printre sfărîmăturile seci ale gheții sau auzea numai frînturi din frazele ei și nu înțelegea ce spune, așa cum vrei să reconstitui din cioburi un vas de care ești legat prin amintiri. Și cînd înțelese că : „stai Avraame!" era prea tîrziu și caii erau deja cu picioarele din față la baza prăpastiei ude, reci și el vedea casele ca niște jucării luminate de beculețe minuscule, cînd apropiindu-se, cînd depărtîndu-se și pe Anna o auzea zbierînd ; parcă îi vedea și privirile îngrozite care strigau limpede, cristalin : „stai Avraame, stai!"

O vedea apropiindu-se de el cu pași kilometrici, iar între pași se ridica și sta în aer ca o pană : minute, ore și cînd să se apropie de el definitiv, iremediabil, n-a mai văzut-o și nici n-a mai auzit-o strigînd : „stai Avraame, stai!" ci doar o moleșeală dulceagă, căldură îi gidila toți porii trupului obosit de goană și el se vedea copil, mînînd lotci kilometrice, apoi în armată — în război, în Tatra sau pe unde o fi fost — și o văzu pe Anna cu copilul, da' nu alergînd sau strigînd spre el ci într-o poză — reci, impasibili, pe care scria cu litere de tipar : „LA MITICĂ" — și se văzu, iar, pe sine alergînd, ferindu-se de un dușman nevăzut. A mai ieșit odată la suprafață și a mai strigat : „Ajutor!" A văzut-o și pe nevastă-sa, în acea ultimă fracțiune de secundă, stînd tot acolo, pe mal cu copilul, parcă cioplită în salcie, chinuindu-se să înțeleagă ce-i cu el. Și pînă s-a dumirit ce și cum, el n-a mai ieșit și, doar, cînd s-a apropiat a văzut plutind în mijlocul poloniei căciula roasă de astrahan a lu' bărbat-su. L-au pescuit peste o săptămînă, după ce vapoarele au fărîmițat gheața și oamenii l-au căutat cu carmacele, dar trupul lui a ieșit singur la suprafață, ca un dop, alb, umflat, mîncat de apă. Cînd l-au scos la mal i-au văzut paltonul și spinarea, împunse de cuțit.

Nevastă-sa — cînd l-au pescuit — mai plîngea încă și cînd l-a văzut cu spinarea răvășită a tăcut și femeile au dus-o deoparte, da' ea le-a spus s-o lase să-și vadă bărbatul că n-o să aibă pace dacă n-o lasă și oamenii au lăsat-o, iar ea a căzut peste mort bocind după care oamenii au auzit : Plecați! și s-au depărtat. Ea s-a ridicat, și-a șters lacrimile cu colțurile baticului de doliu și a plecat.

„Plecați, plecați...!" Înțelese. Bărbat-su n-a murit înecat. Și a plecat. Și-a luat sania și a plecat, tot peste copca aia în care s-a prăbușit Avraam, care era înghețată acuma, a trecut Dunărea pe unde a trecut-o și bărbat-su cu o săptămînă în urmă și a dispărut printre sălciile răvășite de iarnă. Oamenii o priveau, depărtîndu-se, cum vîntul îi flutura colțurile baticului și sania care cernea pulbere albă, transparentă în urmă. Au dus cadavrul în casă și cînd să termine cu dezbrăcatul și cu spălatul de toate păcatele și să-l îmbrace în straie noi, a venit ea și i-a dat afară pe toți și l-a îmbrăcat iar în straiele în care a fost cînd a căzut sub gheață, apoi a ieșit în pragul ușii și le-a spus : „Luați-vă săniile și hai să vedeți ce-i la moș Osip acasă!"

Oamenii s-au suit în sănii și au urmat-o ; care n-au plecat, o credeau nebună și pe ăilalți, proști că au urmat-o. Au oprit-o în poarta livezii. Anna a coborît prima.

„Intrați și uitați-vă! De aici i se trage și moartea bărbatului meu."

„Cum de aici?"

„Da, de aici... intrați, intrați!"

Au intrat pînă la urmă și au văzut, pe cărarea păstrînd urmele proaspete ale pașilor Annei, urme de sînge închegat, negru, contrastînd brutal cu albul zăpezii.

„Priviți, priviți...!"

Ei și-au întors privirile prostănace și Anna le-a văzut schimbarea bruscă ; a văzut brațele cuivă ieșind din zăpadă și i-a văzut și pe ei schimbînd fețe și ochii începură să le sticlească — la început ca o scînteie hieratică, apoi transformîndu-se într-o pălălaie molipsitoare, care în cele din urmă izbucni :

„Dar cine putea să facă așa ceva?"

„Cineva, acum o săptămînă!"

Oamenii n-o mai înțelegeau, și nu mai înțelegeau nimic. Cum e posibil să se fi întîmplat?

Dar ea a venit și le-a arătat, i-a dus ca un proorocși la urmă le-a spus : „Iată dovada!" — și ei o priveau buimaci și speriați în același timp, că numai o nebună putea să-și lase bărbatul mort la malu' Dunării și să vină să le arate alte cruzimi (cu siguranța unui pescar iscusit care spune : „Aici trebuie să fie pește!" să-i ducă și să le spună : „De aici se trage moartea bărbatului meu!")

S-au apropiat de locul unde le arătase Anna. Au văzut urmele vechi, estompate, de bocanci bărbătești și zăpada răscolită și după brațul chircit al bătrînei au înțeles cît trebuie să se fi chinuit pînă să moară.

Au curățat-o de zăpadă. Pe mîini și pe obraji avea o pojghiță de gheață sub care se zăreau zbîrciturile chinului. Pe fețele posomorite ale oamenilor juca un început de dezgust și de revoltă. Priveau bănuitori unii la alții, apoi la Anna, care stătea dreaptă, nemișcată, ținîndu-se cu o mînă de loitre. Cineva o întrebă :

— Da' bătrînul unde e?

— Trebuie să fie în cas!

— În casă?

— Da!

Înțeleseră. Și bătrînul tot mort trebuie să fie. Apoi, ea s-a suit în sanie și a plecat. Ei o priveau nedumeriți, revoltați. Dezorientați.

A vrut cineva s-o cheme, să rămînă cu ei, dar tot omul care a întrebat-o unde trebuie să fie bătrînul, i-a spus să tacă și s-o lase în pace.

„Las-o că are treabă". Și chestia asta a spus-o ca și cum ar fi cu toții la horă și ea ar pleca de acolo iar el i-ar găsi motivul că are de spălat sau de călcat rufe.

„Puneți bătrîna în sanie!"

Au așezat-o și au pornit leneș, ca un convoi mortuar, spre casa în care știau că trebuie să fie bătrînul. Pe fețele lor se citea : nedumerire. Nici teamă, nici furie. Numai nedumerire. De ce corpul bătrînei zace livid în fundul saniei? De ce bătrînul trebuie să fie în casă? De ce bărbatul Annei a murit în aceeași zi cu bătrînii? De ce, de ce, de ce? L-au găsit pe bătrîn. Zăcea cu fața la perete ca unul care doarme. Cînd i-au ridicat capul, pe pernă se întindeau două pete de sînge, mari, diforme. Ochii Morții. Așa trebuie să fi arătat ochii Morții.

Asta era deci! Înțeleseră. Dar cine putea să-i ucidă pentru un sac de mălai și doi galbeni?

„Duceți-l la sanie!" și vîntul se întețea peste Ceatalu' Sulinei, iar ei mergeau în urma saniei, cu morții, la Ilgani și de acolo la Partizanu, peste Dunăre, pe unde a trecut și Avraam cu o săptămînă în urmă.

„Anna spune-ne, cine i-a omorît?"

„Nu știu!"

„Știi, știi, știi!"

„Da știu, da' nu pot să dovedesc".

Și nu le-a spus Cine și nu plîngea că i-a murit Avraam.

„Duceți-vă", făcu ea și ei se pregăteau să plece, dar ea le-a mai spus să lase morții în casă, lîngă Avraam. Și vîntul care se întețea peste Ceatalu' Sulinei, la mila 34, ajunse la ei în sat și răvășea sălciile de pe malu' Dunării.

ADRIANA ROTMAN

totul despre delfin

De bucurie se răsuci de trei ori pe un călcîi și se transformă în broască. Stătea așa, privind în gol, verde și neliniștită, și părea că se prăpădește de ris.

— Ajunge, izbuti el să-i șoptească, și Irina deveni din nou femeia obișnuită dintotdeauna. Stătea comod pe acvariu, îmbrăcată în pantaloni strîmți, albaștri și o bluză largă, pufoasă, portocalie, și într-adevăr ridea cu lacrimi.

„Curios, cum de a putut ieși broasca transparentă" gîndi pictorul dar pe loc se rușină de copilăria lui.

— M-am plictisit, ciripi ea și se aruncă în acvariu, stropindu-l din cap pînă-n picioare. Elian nu se simțea la largul lui, era ud și furios. Nu întoarse capul spre ea, știa că dansează cu un cal de mare, făcînd gesturi exagerate ca să-i atragă atenția, dar nu voia să facă din nou o ridicolă scenă de gelozie. Ca să-l întărîte, calul de mare începu să crească, se rotunji ca un purcel de lapte... ba nu, ca un pui de delfin. De unde o fi învățat? Iată-l. E delfin în toată firea și o strînge în brațe pe Irina, care acum și-a dat capul pe spate și dansează ca o marionetă. Regizorul din el se revoltă, dar vorbi calm :

— Ești caraghioasă, Irina. Ea sări imediat afară și apăsă pe un buton. Un buldog de o noblețe îndoielnică intră aproape în același moment, cu un prosop pe o labă, și lătră surprinzător de ascuțit pentru înfățișarea lui.

— A sosit o telegramă, sir

— Mulțumesc.

I-o dădu și ieși. Irina întinse gîtul curioasă, și cîteva picături îi căzură din păr pe hîrtia pe care Elian o ținea între dinți.

— A murit portăreasa.

— Quel malheur! strigă ea pe un ton teatral și începu iar să rîdă. Dar imediat își reveni și dîndu-și seama de situația nenorocită în care se aflau, se așeză deznădăjduită pe un coș cu ouă.

— A mai ieșit unul, anunță fără entuziasm.

Știrea nu produse nici o reacție. Elian privea pierdut telegrama și se învîrtea fără rost prin cameră. Sună buldogul, dar cînd acesta apăru, îi făcu semn să plece. Părul îi albise, niște pungi întunecate îi apăruseră sub ochi, iar hainele îi deveniseră dintr-o dată prea largi.

— Ce-o să ne facem acum fără portăreasă? Ușa de jos va fi întotdeauna deschisă. Sau închisă. Nici o surpriză niciodată. Numai ticălosul acela de delfin e de vină.

— N-o să mai ai pe cine să snopești în bătaie seara, cînd vii.

— Dar nici nu mai vin, Irina.

— Cred că nu mai putem ieși.

— Sigur, trebuie să sărim pe fereastră.

Își desfăcură aripile și coborîră în grădină. Era soare, cald, o lumină albastră care se asorta cu îmbrăcămintea ei lipsită de gust. Elian era neliniștit. O sută de femei alergau încoace și încolo sau se cățărau în copaci. Le urmări cîtva timp amuzat, apoi se plictisi și începu să plîngă. Privi pentru ultima oară după Irina, dar nu reuși s-o distingă prin mulțimea aceea de brațe, picioare, crengi. Întristat, se transformă pentru totdeauna într-un gutui, își atîrnă inima Irinei de cea mai frumoasă creangă și așteptă să vină iarna.

PLATON PARDĂU

Măr

Într-un vagon de cale ferată
în colțul opus doarme o fată,
în colțul opus, în colțul opus
cu rochia sufletată sus.

E încă noapte în genunchii ei
negru înfășurați în albastru,
e încă vînt și culoare de tei
năvălește prin geamul sihastru.

Somnul ei se compune din
ceva aspru, ceva lin,
din ceva care curge în sus
din ceva care nu s-a spus...
Față plină de adevăr,
putea-vei sta închisă-n măr?

Galbenă hîrtie

Galbenă hîrtie, pute a lemn,
pute a rășină scursă
din zîmbetul solemn
al celei din urmă Urse

Așa vin douăsprezece
mărgele de la închinare
pe drum și pe necărare
înecate-n sfială
care de care.

Eu v-am dat pîinea și trupul,
zice, eu v-am dat și v-am dat,
de pe tron, de pe sare
de pe apă
și de pe pat.

Doamne, și așa îi atîrnă piciorul,
și așa i se vede părul murdar
bărbierit de pe luna aprilie
în cel din urmă pătrar...!

Eu v-am dat și v-am dat,
eu — rășina, eu — lemnul,
nu întrebați nimic : dansați, dansați
după cum sfîrîie untdelemnul.

Galbenă hîrtie, galbenă sfială
a plantei îmbolnăvită deseori
de zîmbet și de răguseală
care se contractează noaptea în zori.

Eu v-am dat și v-am dat,
e ușor să aprindeți focul, dimineața,
să fierbem magiunul mirositor,
să ne mînjim obrazul și fața.

Dispoziție

Pieile noastre întinse
răpăie ploaia de smalț :
ziua își mișcă încet picioarele
bolnave de — orbalț.

Am nevoie de-un înțelept
foarte albastru la epidermă
să prind aceste planete de piept
decorate cu lene eternă.

Am nevoie de note de sus
de grave scursori muzicale
să împing turma proptită
în tîrle astrale.

Pieile noastre întinse
obrajii cei îndreptați
ziua suferă de lene
pînă-n ficați.

Curge deasupra ploaia
sau altă nălucire
încît poți să mai fii bine dispus
încă un număr de zile.

Triunghi, pătrat, dreptunghi — isoscel
Și risipit pe liniile drepte
Sau frînte fără viață, uniform
Te văd ca să mai iau putere...
Mă ninge îndoiala și adorm.

Înfățișare

Tăcerea noastră-i vorbă de strigoi
Peste morminte-n aburii de înger,
În ceara ochilor din teste goi
Puterea de cuvînt o sînger.

Pe marmură eternă rană
Un semn de stele curse în fîntîni,
Cenușa vorbei arse și pomană
Ca laptele ce curge clar din sîni.

Mi-e ceața groasă sub aripă
Pe crucea buzelor cum țipă...

Cîntec

Cum rana mea închipuită
Îmi picură de ziuă iar...
M-atinge noaptea în orbită
Îmi bate clopotul solar.

Mă joc de-a morții peste vii
Învăț să zbor de sus în jos,
Din cuiburi seci îmi fac scufii
Pudrate lacrimi dintr-un os.

Nebunul cîntec, vierme aiurit
Cum lasă dire șterse peste ape...
Mai gol acuma dar mai potrivit
Să sprijine în suliți arse pleoape.

Îngînare

Dar ce vrei să vezi cînd dormi?
„Cînd vine"
Dar ce vrei să vezi cînd dormi?
„Cînd vine"
Dar ce vrei să vezi cînd dormi?
„Cînd vine"

Astupă mai bine fereastra
Să moară gerul luminii,
Cînd vine luna să fure cerului din timp.
Astupă fereastra și oasele și spinii!

IOLANDA MANAI

Cumpănă

Fierbinte este și-atît de vie
urma stelelor căzute din zbor,
șerpii țîșnesc din pămîntul în flăcări
sub orizontul tăiat în două.
În cuiburile noastre de cumpănă
cîntecul lasă umbre reci,
copacii plîng cu muguri înnegriți,
și noi sîntem fibre înspăimîntate
în brațul necruțător al cumpenei.

Leagăn erodat

Un suspin împietrit mă cheamă,
un glas scufundat în apele reci,
unde dorurile s-au zădărnicit.
Marea respinge fiece gest
și leagănul nostru erodat
plînge după noi fără glas,
plînge de noi, plînge de mare
un glas scufundat în apele reci.

Eroul fără nume

Pe groapa comună iarba e uscată
și sîngele negru al mugurilor pîrjoliți
inundă ramura roditoare.
Dar sub puterea agitată a adînculu
eroul fără nume se cutremură.

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Îndoială

Ce risipă de oase, ce risipă de oase...
În valea asta adîncă unde mai sînt ale tale?
Aș vrea să le scot la cîmp și la soare
Dar care sînt ale tale, ale tale?

Știam coiful tău și pintenul tău
Și zalele, mîndrele, clarele zale!
Aici toate-s albe orhidee tivite și roase
De fierul ivit să asculte de-aproape.

Ce risipă de oase, ce risipă de oase...
Mă arde prea mult adîncul lor somn.
Ar trebui ridicate văile, cîmpiilor grea în-
cercare
La ceasul umplerii cu soare a umbrelor teste.

Dar care sînt ale tale, ale tale?

La porțile orientului

Bonjour contesse!
Mă simt mai vesel azi ca ieri...
Nu știu dorințele s-au scurs
Sau poate albastrul sîngelui s-a dus?...

La Dunărea cea sfîntă tătarii dau năvală...
I am very satisfied! My Lady!
Sînt Richard Inimă de Leu-Păcală!
Sînt porc și beat dar vreau nevrînd
(C'est trop! Ah mon Dieu!)
O clipă albii sîmburi, ceara să-ți pătrund.

Sînt nobil doamnă.

Mort între luminările la rînd se roagă
Trei mii de popi albastrul îl desleagă...

Naștere

E ceasul cînd stelele plîng în porniri
S-a rupt stăvilarul, îmi curg sfinții-n cap ;
Îmi număr pe deget rămase zidiri
În mamă și tată crescute le sap.

Tiparele bune s-au scurs uniform
Rotundele cîntece n-au vrut să mă țină,
Urîte, iubite surori vă adorm
În singe pe trepte clocește-o albină.

Ademenitele nopți albesc un fir...
Stafii din vechi castele îmi alint,
S-a frînt osul mare în dorul de mir
Ai fost tu odată prea clarul Corint?

Inscripție

Te văd ca să mai iau putere
Și înc-o dată te revăd
Și tot așa mereu te iau cu mine...
În fiecare dimineață eu pornesc din nou
Spre colțul tău de soare în apus,
Desfac în trepte cercurile-ți pline

Desen de VALENTIN POPA

VALERIU PETRU

Distanțe

Paznicii țin rînduiala cetății
Două nopți sînt fulgerate de dor ;
Arcul cere anarhic
Unirea prin spargerea cercului.

Chiar mîine, zi de permis,
Spațiile tot vor durea.

Mult istoria ne-a învățat
Părți, părți sinucigașe să tim

Zile vor trece și iarăși distanțe,
Singure nopțile însă vor fi.

Ani, uitare sau moarte
Și nici o distanță acum.

De aceea, pasărea măiastră o rog
Să jure venirea,
O dată pe an,
La pragul povestei.

Plutire

Ridul frunții plecate
Și-aprinde țigara de-o stea,
Volutele fumului sînt
Jarul din fundul pămîntului.
Își stinge grimasa renunțul
Tot de un astru,
Martor ce nu mai contează
Uitării de sine într-o formă,
Inconștientă plutire.

Transfigurare

Se chinuie întunericul să scape de-ntuneric
Și doare lumina prin dor de întuneric.
Chemare, sete, alb și negru
Trecîndu-și spectral culorile patimei.
Durerea pămîntului obscurul îl zguduie,
Iar lacrimile înaltului cad sîngerate.
Acum se pornește incestul dintre păcat și
soare,
Orbiți prin ei, părți rugătoare spre poli,
Lumi ferecate porțile-și deschid,
Iubire de singur către singur.
Cutremură spastic unirea de spații,
Geme lumina-n brațele tari,
Revolta și sfîntul se duc laolaltă,
Bete plutiri după nuntă.
Sedusă-i lumina, negrul e mort,
Schimbare-la-față, schimbare-la-față.
Răsar diminetile plinului,
Cînd totul e-n noi adunat și e pace,
Culoare imensă născută din așezări ne-
drepte,
Părți, părți, trecute sfere.

Liniște

După inutile dureri, ochii poartă neantul,
Fuga-i oprită sub ploaia luminii,
Tîrzie explozie a minții sclave,
Care mic sau mare îl trece în prat.

Cînd tarele gol urechii vuiește,
Rare umbre fără căi se topesc,
Tăcerea albului parcă picură zîmbet
Peste „eternele șoapte" vastului nescrise.

Sorțile noastre straniu se topesc,
Se-ntinde uitarea de jur împrejur,
Omul se rupe de alții și încă de sine.

Liber formelor pline de simțuri,
Tainic părăsirea o trece-n neant,
Liniștea s-alătură Necunoscutului vast.

DOMNIȚA VĂDUVA

Ce pași...

Ce pași încovoiați pe firul ierbii
Pe stinsul luminărilor se trec
La temelia luminilor surpate?
Ce muzică îmi subțiază gîndul
Pîn-la nimic, ce balansat declin
La rădăcina faptelor m-aruncă?
Ce plîns pe sub zăbrele mai răzbate
Prin mușcătura fierului, ce plîns
O nouă aminare mai cerșește?
Trecută-i viața, orele dispar
În umezeala nopții întrerupte
Pe spații moarte sură mă destram
Și pier la confluențe de lumină.

HRISTACHE TĂNASE

Cînd umbra zilei piere

În această flacără dorită ascunsă
nu a rămas decît o umbră înaripată
care răcindu-se se pierde treptat
în locurile îndepărtate ale zilei
adulmecîndu-și urma

Căci imensa pasăre roșiatică
la prima strigare se prăbușește
ca un mesaj spontan
al nostalgiei nopții.

TEODOR ANASTASIU

Acvariu

Pe această scenă,
În acest acvariu,
Plutind pe apa unui rol,
Mumificat vibrează personajul
În jurul fixității lui.
Zîmbetul i-a-ncremenit pe buze
O lacrimă pietrificată-n ochi,
O mînă-nfiptă-absent la tîmplă.
sau un sărut abstract, absent,
pe buzele actriței pătimașe.
Cu inima pustie de-adevăr.

și cînd plesnesc aplauzele-n sală,
E o trezire vagă în acvariu,
O evadare aspră-n adevăr.
sub lumina reală vor pleca
streini în viață el și ea...

VALERIU PRICINA

Unde să mă ascund

Motto : adaug
gestul meu
cel mai patetic —
egoismul
de a nu muri.

Să mai aștept un timp
cît tinerețea veninului
în oul viperei

apele scad,
pămîntul se-nghesuie

lovesc în măslin
cu toporul
și curge tărînă
iar fructul în gură
împrăștie cleioasă
setea pustiului

rupem tu și eu
azima
și teama ne cuprinde pe amîndoi —
cerbul fuge cu fînul mării în gură
să-și piardă steaua din frunte
cît mai departe

e o grabă-n natură
să-mi aducă din cine știe unde în țîțe
numai lacrimă

la marginea apelor
gresiile înfloresc.

tineri prozatori sovietici

Prozatorul leningrădean VIKTOR GOLIAVKIN a devenit cunoscut acum cîțiva ani după apariția romanului său pentru tineret „Bunul meu tătic". În anul 1969 Goliavkin a publicat un volum de schițe satirice și umoristice „Bine ați venit, păsărele !"

ALLA BELEAKOVA se află la primul său volum de nuvele „Cerul roșu" — apărut în 1967.

VLADIMIR TOROPÎGHIN, autor al volumelor de poezii „Generație" și „Veacul grijilor noastre" a debutat în 1969 ca prozator cu volumul „Balade în proză".

VIKTOR GOLIAVKIN

Bine ați venit, păsărele !

Eram la club. Mă dusesem la televizor. Rula un film. Sala se umplea treptat. Unul după altul veneau spectatorii. Dar cum eu ședeam la marginea rîndului, care cum venea mă asalta cu întrebările. Toți mă întrebau care e titlul filmului. Iar titlul filmului suna așa: „Bine ați venit păsărele". Era vorba despre primăvară, rîndunele, stăncuțe și altele de același gen.

Primul care m-a întrebat a fost un băiețel. Mi s-a adresat drăgălaș, delicat.

— Nene, ce film e ăsta?

I-am spus :

— „Bine ați venit păsărele".

Băiatul n-a înțeles. I-am repetat. Nu m-a mai întrebat. A luat loc alături. Dar chiar în aceeași clipă cineva îmi șopti încetișor la ureche aceeași întrebare:

— „Bine ați venit păsărele" răspunsei eu.

— Cine a venit? întrebă acel cineva.

— Păsărelele. „Bine ați venit păsărele".

— Cum adică? repetă acel cineva politicos întrebarea.

Îl rugai să plece. Omul păru a se supăra, totuși plecă. Dar în aceeași clipă mi se adresă o femeie. Îmi punea aceeași întrebare. Nu e frumos să fii nepoliticos cu femeile. M-am stăpînit și după ce am sorbit adînc aer în plămîni, am rostit:

— „Bine ați venit păsărele".

— Nu-mi arde de glumă, spuse ea.

— Nici mie.

— Ba da, dumneata văd că glumești, se supără femeia.

— Nu glumesc, îi răspunsei eu.

— Ești un prost, spuse femeia.

— Lasă-mă în pace, îi strigai eu.

— Mojicule! spuse ea și plecă.

Dar nici nu apucă să se depărteze, că alți doi se agățară de mine. Erau doi vlăjgani care voiau să afle și ei cum îi spune filmului. Lor nu le-am spus „Bine ați venit păsărele". Puteam s-o pățesc.

M-am ridicat de pe scaun și am ieșit din sală. La ușă m-am ciocnit de un bătrînel, care tocmai intra. Și el m-a întrebat:

— Ați fost în sală? Ce joacă astă-seară?

Cheiurile

Aveam cinci ani cînd m-am apucat într-o zi, foarte liniștit, să mă plimb pe pervazul ferestrei noastre care se află la etajul cinci. Toți ai casei m-au certat, ba m-au și bătut pentru treaba asta. Drept care am fugit de acasă și am ajuns în cele din urmă în orașul Sirtivkar. Acolo m-am angajat muncitor în port. Deși nu aveam decît cinci ani mă simțeam pe picioarele mele și puteam mătura excelent cheiul portului.

La început leafa abia de-mi ajungea să cumpăr pîine, dar după o lună măturam două cheiuri pe zi, apoi trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece. După un an măturam 270 de cheiuri. Nu mai erau suficiente cheiuri ca să le pot mătura, pentru mine special se construiau altele noi, dar eu reușeam să le măturăinainte de a se fi terminat construcția lor. Ajunsesem pînă acolo încît măturam cheiurile care abia se proiectau și pe acelea care încă nu figurau în nici un proiect. Aflînd despre succesele mele tatăl meu exclamă plin de admirație:

— Bravo lui! Și-a făcut un rost în viață!

Mutatul

O instituție s-a mutat în clădirea **alteia.** Iar aceasta s-a mutat în locul **Celeilalte.** De ce? Nimeni n-a înțeles.

Și în clădirea aceasta și în clădirea cealaltă este exact același număr de încăperi.

Și aici și dincolo sînt 40 de uși.

Și aci și dincolo e același număr de ferestre.

Și numărul de șaltere e același.

Și numărul de etaje e același.

Ambele clădiri au acoperișul roșu.

Ambele clădiri se află pe aceeași stradă, alături.

Au coborît și au urcat dulapuri și safe-uri.

Au scos becuri și au pus becuri.

Au adus și au așezat mese și scaune.

Le-au cărat încolo și încoace.

Le-au mutat dintr-o clădire și alta.

În consecință **înainte:**

În **această** clădire cu acoperiș roșu era **această** instituție.

În **cealaltă** clădire cu acoperiș roșu era **cealaltă** instituție.

Iar acum:

În **cealaltă** clădire cu acoperiș roșu este **această** instituție.

În **această** clădire cu acoperiș roșu este **cealaltă** instituție, adică de fapt invers:

În **cealaltă** clădire cu acoperiș roșu este **cealaltă** instituție.

În **această** clădire cu acoperiș roșu este **această** instituție.

Adică:

În **această — cealaltă.**

În **cealaltă — aceasta.**

Adică :

În **această — aceasta.**

În **cealaltă — cealaltă.**

Adică:

Această **instituție** s-a mutat în clădirea **celeilalte.**

Iar **cealaltă instituție** s-a mutat în clădirea **acesteia.**

De ce oare? Nimeni nu înțelege.

Zgomotul

Așteptam să se repare acoperișul casei noastre.

Totul a început așa:

BUM ! BUM ! BUM !

Apoi a fost altfel:

BAM! BAM! BAM!

Apoi:

PLEOSC! BUM! POC!

După aceea:

BIM! BIM! BIM!

După care, delicat:

Tic! Tic! Tic!

Mai apoi prelung și puternic:

BUM ! BAM ! BAM ! BAM ! BAM ! BUM ! BUM!

Apoi brusc și strident:

Poc! Poc! Poc! Poc!

După aceea admirabil, incomparabil:

U-u-u-u! U-u-u-u! U-u-u-u!

Apoi expresiv:

PAC! PAC! PAC! PAC!

După care retoric și înflorat:

BUM ! BAM ! BAM ! BAM ! BAM ! BUM !

După aceea haotic:

BUM! BAM! PLEOSC! BUM! BIM! TIC! POC ! U-u-u-u ! PAC ! POC ! PLEOSC ! TRALABUM BUM!

După un an acoperișul era gata.

Dar la data aceea asurzisem de-a binelea.

Nu lăsați copiii să mănînce tencuială !

Stăm într-un bloc uriaș. În același bloc mai stau mulți vecini, mulți de tot. Vecinii ne iubesc foarte mult și vin adesea pe la noi. Și noi îi iubim foarte mult și ne ducem adesea pe la ei. Și așa ne duceam mereu în vizită unii la alții. Dar nu găseam prilej să ne dovedim concret iubirea unii față de alții, căci din păcate nu se iveau nici un fel de nenorociri. Nimeni nu avea nevoie de nici un ajutor. De aceea nu făceam decît să ne ducem în vizită unii la alții.

Și iată că pe neașteptate a venit și nenorocirea. Din apartamentul nr. 5 a dispărut un băiețel, Petea. N-avea decît trei anișori și a plecat din casă, căci ușa apartamentului rămăsese deschisă. Tot blocul a fost mobilizat de parcă ar fi sunat alarma și toți au plecat în căutarea lui Petea. Toți locuitorii blocului au pornit în goană prin oraș să-l caute.

Mama lui Petea a fugit la spital, zicîndu-și că de vreme ce Petea a plecat singur de acasă, el nu poate fi decît la spital.

Unul din vecini a fugit în port.

Un altul s-a dus la gară, mormăind ceva în legătură cu căile ferate.

Vecinul de vis-à-vis a dat telefon la miliție. A spus că a dispărut un copil al cărui semn distinctiv este firea sa veselă.

Un alt vecin s-a dus pe la prăvălii să-l caute la raionul de jucării. Dar figura cea mai neașteptată a făcut-o unchiul Vasia. L-a căutat pe Petea prin toate circiumile și în cele din urmă a dispărut și el.

Pînă noaptea tîrziu l-au căutat cu toții pe Petea, ziua întreagă au hoinărit prin tot orașul.

Iar Petea ședea între timp în fundul coridorului, zgîriia tencuiala de pe pereți și o înfuleca de zor.

ALLA BELEAKOVA

Cărăbușii

Cărăbușii zbîrnîie în întunericul serii. Noi, cîteva fetițe, cîteva prietene, ne ținem de mînă și rîzînd jucăm hora în jurul teiului negru ce se află în fundul grădinii bunicului.

Casa bunicului e așezată mai de o parte față de restul satului și de obicei aici ne plimbăm cu toții, ne fugărim cu țipete și chiote, ne rotim în horă, pînă cădem jos de amețeală sau ne jucăm de-a „hoții și vardiștii".

Undeva în depărtare se aude cîntînd acordeonul, glasul lui trist plutește deasupra satului cuprins de înserare. La ferestre apar luminițe palide. Zbîrniind supărați, cărăbușii spintecă cerul încă luminos, portocaliu.

Eu sînt o fetiță bondoacă, stîngace, dar mîndră de gluga mea din lînă pufoasă, prinsă sub bărbie cu un elastic care lasă o dungă roșie. Gluga e ridicolă, fiindcă lîna se scămoșează și cade, dar mie mi-e dragă, pentru că e atît de albă și de pufoasă! Paltonașul scurt mă face pătrată de-a binelea; de sub palton se zăresc genunchii rotunzi, parcă turnați în ciorapii groși de ață, maronii. Cu gesturile mele greoaie sînt ca o rățușcă, iar mîinile roșii, pline de zgîrîieturi ieșind din mînecile prea scurte ale paltonului seamănă cu un început de aripi.

— Natanka, grăsanca! strigă trecînd prin fața mea băiețelul pe care-l plac, și-mi dă un ghiont brutal în spate.

Ieri m-aș fi supărat, dar astăzi parcă sînt alta. Sînt veselă, puțin îmi pasă de porecla „grăsanca".

De ce oare? De ce oare dintre toate serile aceasta s-a întipărit adînc în mintea mea ? De unde această senzație neașteptată de fericire? De ce privesc cu alți ochi cerul cînd palid, cînd portocaliu, de ce sorb cu putere miresmele umede ale pămîntului primăvăratic, de ce mă uit mereu la acest tei, cunoscut și parcă necunoscut, negru pe fundalul cerului senin? De ce mă emoționează zbîrniitul surd, supărat al cărăbușilor?

Sînt o fetiță bondoacă, pătrată, joc fără grație, alerg greoi, ciorapii mi se lasă pe vine, din coada, țeapănă ca un băț, funda îmi atîrnă.

Dar cît n-aș da să fiu iute, subțirică, ușoară ca un fulg! Rîd prea tare, mirată de propria-mi exuberanță, pe care nu mi-o pot stăpîni și de care mi-e puțin rușine. Și-mi place băiețelul Senika, cu fața smeadă, cu chipul țărănesc, ars de vînt, cu ochi ironici, desculț, cu degetele de la picioare strîmbe și murdare.

Puțin îi pasă lui Senika ăsta că eu stau la oraș, că știu pe de rost aproape tot **Evgheni Oneghin** și seara mă culc cu un volumaș de versuri sub pernă.

— Natanka, grăsunca ! strigă el alergînd prin fața mea.

În primăvara aceasta au început să-mi crească sînii și primăvărateca lor trezire e dureroasă, ea mă face să fiu alta, să simt în mine ceva nou, plin de înțeles: parcă sînt încă cea dinainte și parcă totuși nu mai sînt, parcă aș fi alta. Am impresia că și Senika o știe și el. Oare nu de aceea mă privește cu atîta îndrăzneală, cu o căutătură atît de ciudată în ochii lunguieți ?

— Natanka, grăsanca ! strigă el triumfător. Dar în ochii lui citesc întrebări și temeri și cu bucurie ascunsă îmi dau seama că nu poate să nu strige, că nu poate să nu-mi dea pace.

Pentru o clipă mă cuprinde un dor neașteptat, o stare dulce și necunoscută. Mă opresc din goană lîngă un tufiș negru, înmiresmat, rămîn încremenită și-mi ascult inima. Dintr-odată parcă mă văd alta, așa cum voi fi cîndva, dorul de a fi mare, dorul de viața ce va veni pune stăpînire pe mine. Și pentru totdeauna se întipărește în mintea mea acest cer palid, luminițele adormite la ferestre, copacii negri, tainici și cîntecul depărtat, chemător al acordeonului. Și mai ales mi se întipărește în minte zbîrniitul cărăbușilor ce desenează spirale negre în pustiul portocaliu al cerului. Oriunde mă voi afla de acum înainte, primăvara va fi totdeauna legată pentru mine de zbîrniitul cărăbușilor.

Rîd, alerg împreună cu ceilalți prin grădina învăluită de înserare, prin poiana albă din cauza cețiii, care-ți umezește părul și-ți răcorește obrajii în flăcări. Gluga mi s-a strîmbat, un ciorap mi s-a lăsat jos, dar n-am timp să-l trag.

Sînt fericită.

„Z-z-z-z-z-z" zbîrniie cărăbușul.

— Natalia, acasă! aud glasul de fiecare zi, aspru, al mătușii care a ieșit în tindă cu broboada aruncată pe umeri.

Ca un foc de armă străpunse glasul ei întunericul plin de fericire, de gingășie.

Nu răspund. Deși în casă mă așteaptă lapte proaspăt, muls acum seara, samovarul care toarce pe masă, lumina plăcută, blîndă, a lămpii cu gaz și cartea pe care o citim în doi — bunicul și cu mine — în clipa de față n-am nici un chef să mă duc acasă.

— Natalia, acasă! răsună glasul sever al mătușii.

Fac un gest de refuz din cap, alungînd acest glas de parcă ar fi străin. Gonesc mai departe spre adîncurile albului ale poenii unde ceilalți se rotesc în horă.

— Natalia a-ca-să! o imită Senika pe mătușa. Bunicul te cheamă să bei lăptic!

Prin întuneric un cărăbuș zbîrniie cu disperare, se lovește de obrazul meu încins și cade cu zgomot jos. Mă cuprinde un sentiment de fericire aproape dureros. De fericire mă doare totul, toată ființa — sufletul, trupul, nervii.

Această revărsare de sentimente mă îndeamnă să fac ceva neobișnuit.

— Uraaa! strig pe neașteptate. Toți după mine! Trăiască Revoluția mondială!

Copiii aleargă în urma mea.

— Ai înnebunit de-a binelea! răsună glasul aspru și puțin disprețuitor al mătușii.

Nu știu ce ni s-a întîmplat la toți, dar alergăm ca nebunii prin poiană, luîndu-ne la întrecere cu cărăbușii ce par să-și fi ieșit și ei din fire.

Cărăbușii zbîrniie în întuneric, desenează spirale negre pe cerul portocaliu și cad mereu, lovindu-se de pămînt cu un zgomot surd.

VLADIMIR TOROPÎGHIN

Balada băiețelului și a războiului

1. Nuieluța

Soare. Arșiță. Greierii cîntă...

Hoinăresc prin tufișuri în căutarea unei nuieluțe. Dacă-i scot coaja verde, lemnul are să se usuce și nuieluța are să fie roșie. Am găsit un bețișor drept, și încep să tai cu briceagul un desen în spirală.

Din dumbravă iese în goană un flăcău, suflînd greu. Aleargă tropăind din cisme și trecînd prin fața mea îmi strigă răgușit:

— E război, băiete!

Mă las de sculptat și pornesc în goană în urma lui. Mă zgîrii prin tufișuri, alerg prin umbră, alerg prin soare.

Și fără să simt, nuieluța îmi lunecă din mînă.

2. Evacuarea

Niciodată nu mai văzusem atîția copii laolaltă: eram cîte trei pe fiecare banchetă din compartiment. Iar în compartiment erau în total șase banchete. Și trei lateral. Am numărat: sîntem 27 de copii în compartiment. Iar vagonul ce lung e! Și după vagonul nostru vin alte vagoane, unul și încă unul...

Mă așez al patrulea în rînd și mă uit pe geam. Doamne și cîte mame! Uite-o și pe a mea...

Trenul pornește încetișor! Se mișcă și mulțimea mamelor! Ele aleargă în urma trenului, flutură batiste și plîng cu hohote.

Mi-e frică: atîția oameni plîng laolaltă! Din ochii mei nu curg lacrimi, doar o ceață învăluie peronul, șinele.

Cînd ceața mi se ridică de pe ochi îmi privesc vecinul. Pare de aceeași vîrstă cu mine, să tot aibă vreo 10—11 ani. Tremură de parcă i-ar fi frig.

3. Gara

Ne mutăm în alt orășel.

În sala de așteptare a gării e aer închis. Întuneric. Nu văd nimic, dar știu (am reținut-o din timpul zilei cînd era lumină) că acolo pe bancă, înconjurată de tot felul de boccele stă o femeie cu două fetițe înfofolite. În stînga lîngă cazanul cu apă o bătrînică. Pe aceeași bancă cu mine și mama încă o femeie.

Intră unii și alții, cumpără bilete de tren, ies...

Mă trezește un țipăt. Strigă femeia, aceea cu fetițele înfofolite.

— M-au furat ! Banii mi i-au luat ! Și actele! — ultimele cuvinte le rostește cîntat, cu amărăciune și prelung.

Tăcere.

Femeia plînge cu hohote.

Ferestruica de la ghișeul casieriei se deschide și un glas anunță:

— Trenul spre Sankoe...

Femeia strigă iarăși disperat :

— Aoleu, e trenul meu ! Trenul meu !

Bătrînica se ridică cu greu de pe bancă. Întinde palma către mama mea. În palmă o hîrtie mototolită de zece ruble. Mama pune cîțiva bănuți în palmă. Mai adaugă ceva și femeia de alături. Fără a rosti un cuvînt bătrîna întinde banii păgubașei. Continuînd să plîngă aceasta cumpără biletul și ridică boccelele de care se țin cele două fetițe, înfofolite.

E întuneric, nimeni nu distinge chipul celuilalt.

4. In iulie

Prizonierii nemți lucrează la terasamentul căii ferate. Căldura e mare. Miresmele ierburilor de iulie se amestecă cu mirosul de smoală fierbinte.

Ostașul care-i păzește s-a așezat pe marginea drumului să-și răsucească o țigară.

— E voie ? — îl întreabă un prizonier înalt cu ochelari.

— Ce anume?

— Acolo — prizonierul face un semn cu capul spre poiana din spatele străjerului.

— Ce să faci?

— Flori — răspunde intimidat prizonierul.

— A... așa... În regulă...

Prizonierul își strigă tovarășii. Ei lasă lucrul, sar șanțul și încep să culeagă albăstrele și flori de mușețel.

În românește de
TATIANA NICOLESCU

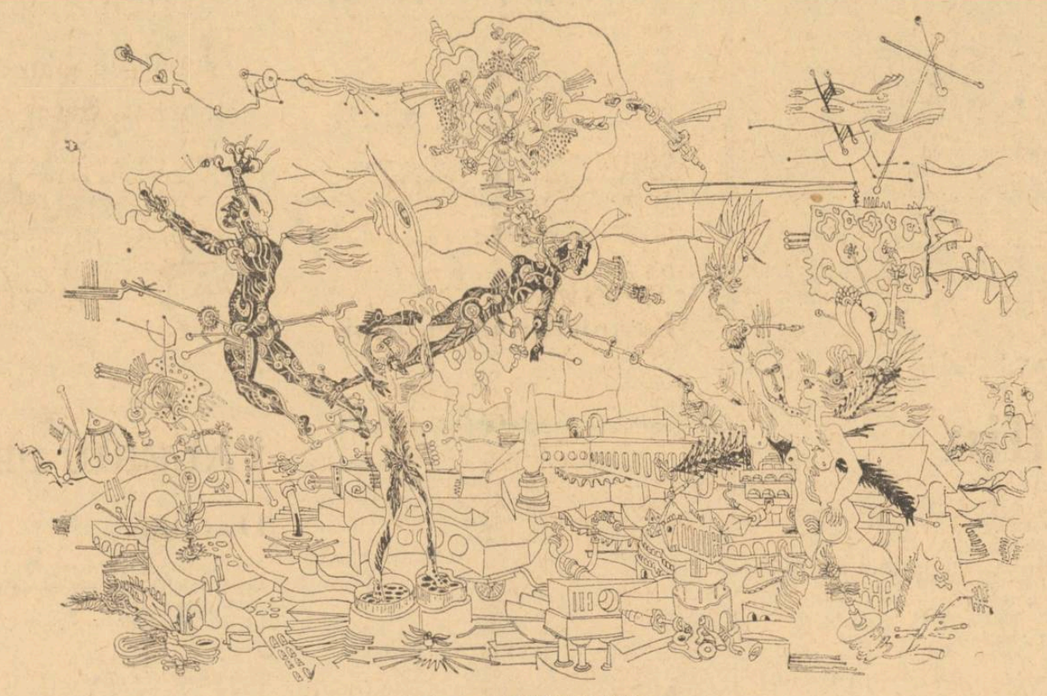

Desen de VALENTIN POPA

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 : 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion

Biblioteca municipală
Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
8 (408)
Sîmbătă
21 februarie 1970
8 pagini — 1 leu

Martie sună

Martie de după al doilea război mondial! O epocă de plin tumult revoluționar. O epocă în care, datorită rolului conducător al clasei muncitoare, guvernul de largă concentrare democratică dr. Petru Groza a fost instaurat, asigurîndu-se astfel o dezvoltare armonică a noii societăți românești care se năștea sub zodii favorabile. O epocă de luptă împotriva reacțiunii, sub toate aspectele, vizînd toate planurile, hotărînd controlul muncitoresc în fabrici, exproprierea moșiilor, refacerea economică a țării întregi. O epocă a spiritualității comuniste puse față în față cu multiplele probleme practice, fundamentale prin ineditul și marea lor suprafață de solicitare a tuturor forțelor. O epocă eroică în perspectiva timpului, de afirmare a omului comunist plenitudinar, singur în stare să descurce și să pună la punct mecanismul uriaș al tuturor straturilor umane, într-o sincronizare a istoriei însăși. O victorie netă, în toate sectoarele vieții, a partidului, definitiv asumat în rolul său de conducător lucid, unicul capabil să răspundă cu succes înaltelor comandamente ale progresului, ale bunăstării și înfloririi personalității.

Cînd își puteau alege mai bine țăranii un timp pentru împărțirea pămînturilor?

Mai bine pentru că, după război, pămîntul este mai scump și mai sfînt, mai dulce la nară plămînilor în zori. Mai bine pentru că, din învîrtirea stelară, sub auspiciile unui luceafăr mai curat, primăvara își instalează imperiul fecund. Mai bine, cu atît mai bine, pentru că, în Europa, la acea vreme, devenită istorică, cursul lumii lua o întorsătură hotărîtoare.

Fierul de plug mușca lacom. Se împlinea un ritual străvechi. Consecințele lui vor avea să se vadă.

Martie din totdeauna al cocorilor, al mieilor și al mirosului de coajă de salcie, amărui și parșiv, se umplea de un mare înțeles, devenit mai mult decît el însuși. A-l privi cu ochii de atunci înseamnă a rememora efortul întregii țării românești, condusă ferm de partid, pentru fundamentarea unei societăți mai nobile, mai generoase.

Era deci după război. Era deci primăvară.

Și lumea nu putea începe decît de la bază, adică de la pămînt, de la legea lui firească și primordială.

Un pămînt pe care mai putrezea încă recolta neculeasă din vara trecută. Un pămînt cu arbori împușcați în picioare și cu gropi antitanc în care o apă limpede, a primelor ploi, aproape mir, aștepta în tăcere. Un pămînt care nu putea oferi încă burților goale decît pișcătura amăgitoare a frunzelor de urzică. Plin însă de toate promisiunile anilor viitori. Și dovedindu-se, în sfîrșit, adevărat.

Ion al Glanetașului sărutînd o mînă de pămînt, de parcă nu s-ar găsi pe cîmp, ci undeva într-o biserică aprinsă de Paște cu toate luminările, se strecura din adînc, încet, către buza orizontului. Țăranii bărboși, în vîntul albastru ca țeava de pușcă, își împărțeau pur și simplu pămîntul, măsurîndu-l cu încordată atenție. Singuri fiind, ar fi repetat, fără-ndoială gestul de legendă și mit.

Acești Ioni scriindu-și singuri viața...

Această Ioniadă despre care s-a scris încă atît de puțin...

Rememorăm totul de sus în jos. De la vîrsta noastră profundă către acel timp al începuturilor.

Din perspectiva noastră, a marilor ogoare colectivizate, traversate de canale de irigație, din punctul de vedere al cooperativelor de producție înglobînd, la un nivel al vastelor realizări, bugete de zeci de milioane de lei, privim cu emoție îndărăt, spre rădăcina noastră comună, trainică, spre adevărul pe care, încă din acea vreme, partidul comunist, cu clarviziunea sa integrală, îl știa atît de bine, slujindu-l atît de nobil. Și trebuie să mai existe, gîndim, atîrnat de vreo grindă a Muzeului Satului, unul din acele compase cu care țăranii reintraseră în drepturile lor legitime, în acel Martie de după al doilea război mondial, în acea primăvară a tuturor promisiunilor.

„L"

Prejudecăți sau „tabu"-uri...

Sînt convins că nicio altă *prejudecată* extra estetică n-a ridicat mai multe obstacole în calea dezvoltării firești a prozei realiste ca teama, de natură filistină, ca nu cumva reflectarea proceselor dramatice prin care trece societatea, într-o epocă în care revoluția nu se încheie cu preluarea puterii, ci abia începe, să nu apară „negativistă". Însuși termenul e mai mult decît echivoc: din punct de vedere etic el presupunînd un fel de artist duplicitar, care pe de o parte își afirmă deschis adeziunea la opera la care e antrenată întreaga societate, iar pe de alta caută cu o predilecție suspectă acele aspecte care „neagă" sau „umbresc" sau mai rău „denigrează" această operă. Din punct de vedere filozofic o asemenea prejudecată înseamnă un straniu și paradoxal omagiu adus unei metafizici, destul de rudimentare, în virtutea căreia Binele și Răul sînt categorii pentru eternitate imuabile,pe care arta nu are altceva de făcut decît să le ilustreze, în serii interminabile. Formularea care a făcut școală „tipicul este esența fenomenului social" nu este altceva decît teoretizarea acestei viziuni vulgar idealiste, ea implicînd „esențe" care există, probabil din veșnicie, înaintea fenomenelor și care esențe odată definite de cineva devin normele actului artistic, îi condiționează și-i definesc valoarea socială. E drept că această formulare funcționa cu pretenție de adevăr absolut, într-o vreme în care despre „chibernetică" se putea citi într-un „Micdicționar filozofic" următoarea definiție, care pare de domeniul absurdului celui mai stupefiant: „CHIBERNETICA (de la cuvîntul din greaca veche care înseamnă diriguitor, conducător) pseudoștiință reacționară, care a apărut în S.U.A. după cel de-al doilea război mondial și care a căpătat o largă răspîndire și în celelalte țări capitaliste".

S-ar părea că discutarea, sau chiar simpla pomenire cu titlu de anecdotică istorică, a unor asemenea viziuni despre artă și știință e o luptă cu morile de vînt, sau cu fantome apuse, și așa ar și fi, dacă ele n-ar fi apărut sub eticheta marxismului, însemnînd nu numai o caricare a lui, ci — în fond — o negare a capacității lui creatoare, niciodată închisă, niciodată stratificată. Iar dacă în știință din motive lesne de înțeles, asemenea formulări strigătoare la cer, n-au putut „opera" multă vreme (pentru că, oricît de poetic ar fi abacul, el nu poate înlocui ordinatorul) — în domeniul artei — și eu mă refer în special la proză — prejudecata „esențelor" o funcționat multă vreme și mai funcționează încă și, în chip ciudat mai ales în raport cu proza realistă, aceea care ambiționează analiza incidențelor contradictorii ale individului cu societatea, cu istoria, cu marile mișcări spirituale declanșate de revoluția socialistă, pe toate planurile. Dacă în cazul unor lucrări mai mult sau mai puțin absconse, a unor experiențe abisale (termen lax și pretențios care acoperă în egală măsură și forarea straturilor adînci și tulburi ale conștiinței, dar și, nu odată, impostura grafomană) funcționează pudic reflexul caragialesc „E scris adînc", teama de-a nu apărea demodat, închistat, tradiționalist, depășit, etc. etc., atunci cînd scriitorul abordează „marile subiecte" sociale, prejudecata își face apariția: ea caută prototipurile liniștitoare, imaginea de Epinal, afișul, desfășurarea liniară și previzibilă, conflictul simplu și mai ales rezolvarea lui *definitivă*, în așa fel încît ultima pagină să fie ca o lespede, iar morala fabulei clară: să nu furi, să nu ucizi, să-ți faci conștiincios datoria. Din fericire pentru Om, nici istoria, nici destinul său unic și ireparabil nu pot fi închise în niciun fel de formule: ele au o direcție și chinurile devenirii o noblețe gravă și tonică. Ele cunosc mari înălțări și cumplite reversuri, a căror ignorare vădușește existența de plinătatea ei exemplară.

În ultima vreme, deși cu destule reticențe, justificate sau nu (dar asta e altă față a problemei) necesitatea de-a aborda complexele aspecte ale vieții sociale se face simțită: cineva spunea pe bună dreptate că „absența fenomenului social din literatură" e și ea un fenomen social. În orice caz mi se pare evident că nici proza nici filmul — acest singur mare concurent și stimulator al ei — evită să atace, cu mijloacele artei, acele aspecte pe care, de pildă, presa cotidiană le relevă cu acuitate salutară. Am impresia că aici operează și nu în primul rînd în conștiința scriitorilor o altă prejudecată și anume absolutizarea ideii de generalizare în artă. Ea își are cauza într-o formulare nu dintre cele mai fericite a lui Gorki (a cărui operă e însă lipsită de aplicare a unei asemenea judecăți simpliste, făcută, probabil, într-un scop de popularizare a metodelor scriitoricești) și anume că tipul reprezintă suma tuturor trăsăturilor categoriei din care face parte. De aici ar rezulta că prezența într-o carte sau un film a unui... să zicem inginer necinstit, dezonorează și denigrează întreaga tagmă, și e necesar pentru restabilirea „adevărului vieții" prezența a cel puțin doi ingineri cinstiți, ca și cum scriitorul s-ar ocupa de prezentarea monografică a tagmelor sociale și nu de demontarea mecanismului psihologic al necinstei (în cazul amintit) de implicațiile — nu pe planul economiei — ci al relațiilor între oameni.

În orice caz asemenea tipuri de prejudecăți sînt mărunte și niciun critic literar care se respectă nu le-ar putea măcar formula, fără să se acopere de ridicol și de discreditare. În general însă critica se pronunță asupra unei cărți *după* apariția ei, iar prejudecățile acestea „mărunte" funcționează *înainte* și nu odată cooperează la ocolirea marilor frămîntări și la ancorarea în lagunele mai comode ale *cazului* care, din moment ce se proclamă ca atare nu poate supăra pe nimeni, sau în zonele periferice ale existenței, poate mai pitorești, dar în niciun caz inedite, sau în experimentul strict formal, uneori strălucitor, dar ascunzînd în el tristețea neîmplinirii, a unei comunicări care-și evită propriul sens.

Titus POPOVICI

EUGEN JEBELEANU

Ciudatul

Străin mi-este acest om,
dar el nu a venit cu fierul
în flăcări,
deosebindu-se de tine,
dulce frate al meu.

Tu îmi șoptești că ești stropitoare
a soarelui,
și lumina ta îmi arde ochii
și lacrimile îmi curg.

Nu de bucurie, cum într-una
îi spui,
— privindu-mă cu dorul de a
mă vedea pe veci risipit —
lui, și lui, și lui

Ei bine, fie, căci o viață avem,
și această viață sfîrșită ia-o
tot tu
Însă văd că eu nu ți-ajung,
tu arzi totul.
Ei bine, nu.

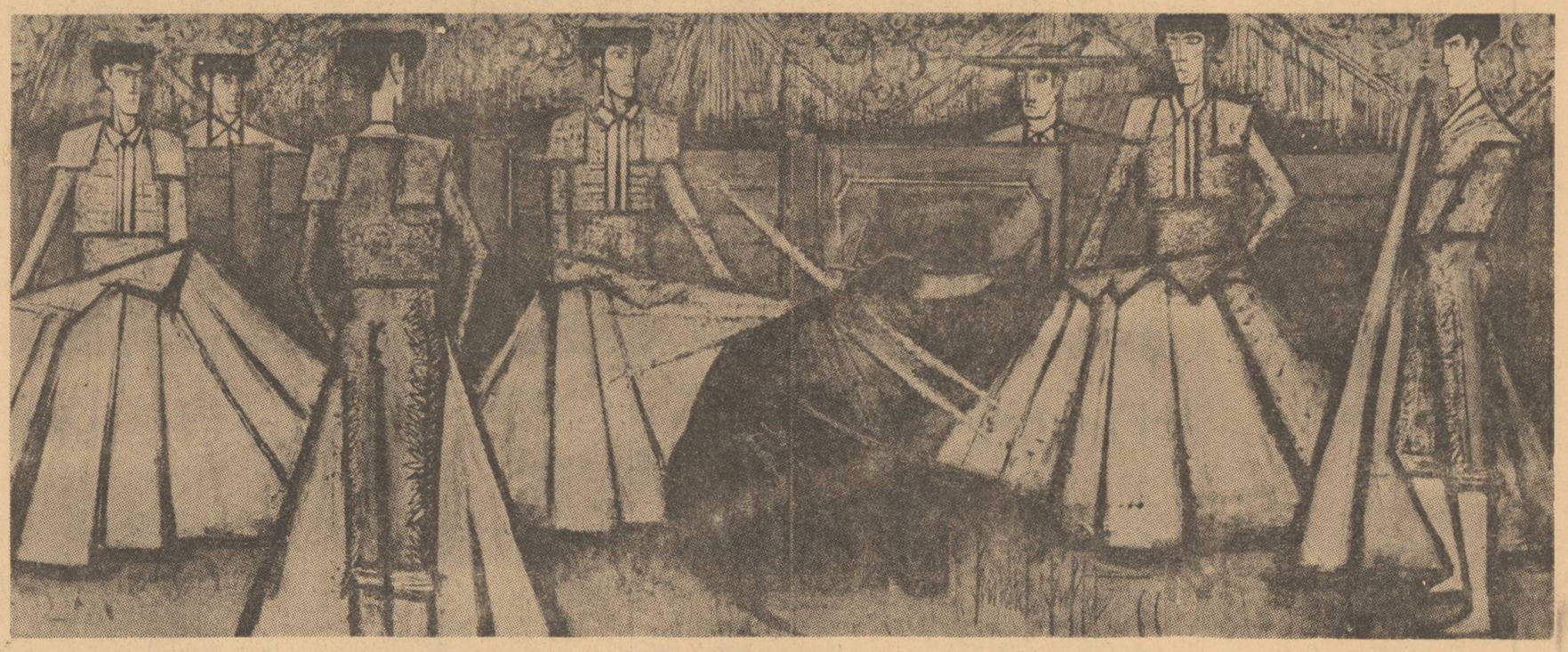

BERNARD BUFFET (Franța): TOREADORI (în celelalte pagini, reproduceri din pictura modernă contemporană)

DIN SUMARUL REVISTEI

Proză de Constantin Țoiu

Poeți suedezi

Jurnalul unui martor ocular de Teodor Mazilu

Cronica literară de Dan Laurențiu

GEORGE-VIRGIL STOENESCU

Pro patria

Iubirea de neam
E umbra cetății culcată în noi
Pornită să cînte balada pe gură de rai
Și aburul aspru din inimi la Dunăre
Și drumurile toate culese-n păduri
În cercuri pe pleoape sortite în grai
Să poarte-n picior otrava din zile...
În cruci pămîntene-n opritele ceasuri
Mărirea de țară împlinită se bate
Și curge pe cronici cu galbene file...
Iubirea de neam e-o zbatere-napoi
E umbra cetății culcată în noi.

Atlas

Mă țin pe umăr nestatornic
Un vînt albastru de milenii,
Abia răsuflă sub armura
De patimi — asprele vedenii.

M-aș închina în scuturare
Să pierd cum cerbul din comori
În ceara timpului fecioară
Un cerc pecete de orori.

Mă doare cerul strîns în spaime
Pe buzele arse de timp...
Mă țin pe umăr nestatornic
Și umbră n-am și nici răstimp.

avant-premieră editorială

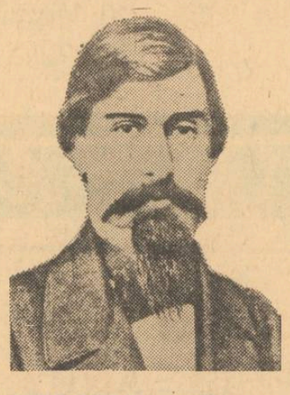

ALECU RUSSO

Scrieri alese

Col. Lyceum Ed. Albatros.

CONSTANȚA BUZEA

Agonice

Versuri. Editura „Mihail Eminescu".

HARALAMB ZINCĂ

Crima de la 217

Cuprinde nuvele și un microroman pe tema spionajului și contraspionajului. Editura Militară.

STELIAN IONESCU-ANGEL

Astă-seară, cîntă Leonard

Editura Muzicală.

CARTEA LUI ION ARAMA, „CU BRICUL MIRCEA ÎN JURUL EUROPEI", ANUNȚATĂ LA ACEASTĂ RUBRICĂ ÎN NUMĂRUL TRECUT, APARE LA **EDITURA MILITARĂ.**

CRONICA LITERARĂ

mihail petroveanu
GEORGE BACOVIA

Demersul critic avînd ca obiect dezvăluirea unui mare poet implică asumarea riscului dublu de a te adecva sau nu la realitatea Poeziei ca abstracțiune, ca idealitate pură, latentă, ce nu a coborît încă în forma particulară a operei și de a surprinde, apoi, în această formă concretă modalitatea specifică de a-și comunica originea ei inefabilă, idealitatea primordială. A parcurge acest drum de la posibil la necesar, de la haosul anterior creației la organizarea sa cosmică, în cuvînt, și a reitera procesul invers fără grimasa pe care ți-o dă conștiința sfîșietoare că încerci miracolul imposibil al reducției antinomiilor, înseamnă să mai poți spera la conceptualizarea intuiției unui suflu, unui timp analog cu cel al operei cercetate. Dacă adecvarea, acomodarea cu poezia în general, cu fondul ei originar de idealitate nu se poate realiza decît pe calea intuiției, aceasta din urmă, pentru a parafraza o expresie cunoscută, va rămîne doar o atracție oarbă, incomunicabilă, dacă nu va fi dublată de un concept operînd la nivelul formelor concrete, al realului. Deci, ca să poți situa corect poezia între valorile spiritului și creația unui poet în poezie, a face o bună critică a liricii, trebuie să ai, ca să spunem așa, intuiție pentru transcendența realului și concept pentru realitatea transcendentului.

Aceste forme ale cunoașterii, după cum aminteam, nu acționează ca realități autarhice, într-un raport dihotomic, intuiția și conceptul în detectarea și exegeza poeziei se constituie într-un proces omogen, într-o desfășurare, deși secundă, analogă totuși datului, stării inițiale. Exigența se impune însă doar ca o normă absolută a adecvării comentariului la operă, în cazurile particulare ea se manifestă într-o pluralitate nedefinită, o nouă lectură dezvăluind alte ipoteze și întunecînd sensuri recunoscute anterior ca unice purtătoare de mesaj al adevărului. Astfel ni se dezvăluie, într-o măsură de loc neglijabilă, și noua lectură a lui Bacovia de către Mihail Petroveanu, prin monografia apărută recent la Editura pentru literatură.

Din cele mai bune pagini ale cărții se simte că opera lui Bacovia pare o existență cu toate ușile deschise spre neant, iar viața sa nu a făcut decît s-o autentifice ca un document, ca o umbră ce și-a însoțit cîndva stăpînul cu umilință și devoțiune, pentru a dispare cu o discreție desăvîrșită la primul gest de impacientă al acestuia. Lirica bacoviană este atît de elementară, atît de adînc i s-au scufundat izvoarele în timp, încît viața autorului ei ni se pare un avatar incredibil al unui spirit tragic ce a avut capriciul funambulesc să se încarneze într-o mască anonimă pentru a-și deruta semenii. Bacovia ni se pare un mit, el nu există, opera lui e puternică și reală, fără a înțelege prin aceasta că acceptăm împreună cu Mihail Petroveanu remarca lui Tudor Vianu amintită în *Cuvînt înainte* după care „lipsa de îndemn de a-l cerceta (pe Bacovia) în ipostaza sa umană provine tocmai din faptul că îl găsim în întregime în opera sa", întrucît orice operă autentică rămîne inexplicabilă prin viața autorului ei, și invers. Sub acest aspect, primul capitol dedicat biografiei poetului, redactat cu sobrietate și măsură, ne-ar fi putut indica o pistă pentru grandoarea umilinței, dacă Mihail Petroveanu nu ar avea aerul, uneori, că este un medic prea sănătos, cu reflexele sportive și intacte, pentru a se abandona nimicniciei aproapelui său, concretă și absolută. Această detașare, acest recul al criticului ce se insinuează printre rînduri în fața unei existențe autentice în drumul său către moarte s-ar putea explica, și nu neapărat și justifica, prin oroarea de materialitatea goală a instinctului său de conservare, acceptînd cu mai multă ușurință, poate chiar cu o nemărturisită dar evidentă voluptate, forma ideală a golului, a pustiului din care a plecat dezamăgită ultima ființă ocrotitoare. De altfel, postularea și apoi impunerea izolării omului în lume, respingerea oricărui ideal protector extramundan, amurgul zeilor ca prelungire a umanului ar valida un nou antropocentrism, fără iluzii, dar cu orgoliul nemăsurat al individului, un antropocentrism de factură satanică. Mihail Petroveanu explică această singurătate resimțită de poetul modern în aglomerația terifiantă a orașului prin exemplele unor damnați ca Baudelaire, Verlaine sau Rimbaud, la noi cu simboliștii Tradem, Iuliu Cezar Săvescu, Ștefan Petică, Bacovia sau Minulescu, Adrian Maniu, Ion Vinea, cu o notă acută spre determinismul social : „poeții sfîrșitului de secol devin prizonierii lanțului de contradicții originare, ai confruntărilor cu sine, ai unui dialog cu atît mai tragic, cu cît este mai lucid. Căutînd să-și delimiteze un teren propriu între poziții, ei clădesc din poezie o lume suficientă sieși, dotată cu virtuți compensatoare față de o realitate ulcerantă Este tendința de refugiu în teritoriile indefinite ale idealului pur, restaurator de armonie și frumusețe. O altă tendință, exploatînd filonul ignorat al senzației, va cultiva pînă la limita morbidului, a viciului sau epuizării blazate, voluptatea simțurilor. Pornind pe antenele gustului, văzului, mirosului, nostalgiei unității pierdute a omului vor exalta principiul corespondențelor dintre senzații (Baudelaire), văzut ca o formă a magiei sau alchimiei. Clarvăzătorii rămîn însă martorii singurătății pustiitoare a eului, care, izgonit dintr-o societate aberantă, răsturnată, absurdă, este constrîns să întîmpine, fără resurse de sprijin și refuzînd cu un curaj existențial orice paleative și orice soluție de evaziune, asaltul neantului, teroarea de a trăi (exista) într-un univers al descompunerii, al morții. Cel mai aproape de această treaptă supremă a conștiinței existențiale a fost Bacovia" (p. 93—94).

Analizînd cu minuție simbolismul poetului, valorile prin care acest curent își trăiește ecoul în opera sa (cromatismul, transa florală și muzicală, reflexul social anti-burghez), Mihail Petroveanu îl singularizează pe Bacovia de confrații întru doctrină prin acuitatea modernă a crizei sale de conștiință, prin sentimentul tragic al vieții trăite ca *Sein zum Tode*, existență pentru moarte, în formula lui Heidegger. Înrudirea dintre Bacovia și Eminescu, constatată de critic mai întîi la nivelul romanțelor de iubire și crispărilor, indignărilor sociale, este împinsă mai departe, spre fondul comun originar al lirismului celor doi mari poeți și exemplari pentru literatura noastră, cultul morții, al funerarului, în variante cu finalități opuse : la Bacovia ca element dominant, insinuat ca o permanență a vieții, ca realitate cotidiană insurmontabilă, fără orizonturile salvării (spuneam că opera lui pare o existență cu toate ușile deschise spre neant), la Eminescu unica realitate eliberatoare de iluzia vieții ; la Bacovia moartea este un eșec absolut al vieții, la Eminescu ea apare ca un triumf absolut al acesteia.

După fixarea cadrului general al reperelor definitorii pentru arta lui Bacovia, Mihail Petroveanu, în capitolele IV și V, *Universul poetic bacovian* și, respectiv, *Ars combinatoria*, întreprinde o exegeză atentă și aplicată a liricii acestuia, a obsesiilor sale fundamentale și a nuanțelor mai semnificative. Astfel halucinatul erou al *Plumbului* trăiește disperarea prizonierului în propria sa locuință („celula cotidiană"), pentru a face apoi încercări la fel de disperate, de sortite eșecului, în peregrinări citadine, în orașul de provincie, infernal și închis ca un labirint din care a plecat pînă și minotaurul (acesta încă mai avea la sine o putere extramundană, o forță împotriva căreia revolta și moartea omului puteau fi de o tragică demnitate), cu sordidele cîrciumi, taverne, grădină publică și abator. Viziunea tanathologică a descompunerii peisajului monstruos înregistrat de sensibilitatea unui ghem de protoplasmă, cortegiile funerare colindînd străzile cu o indiferență a locului comun, banalitatea ridicată la rangul întîmplărilor atroce prin repetiția și precaritatea ei dezolantă, are efectele unei țări pustii, halucinante. Pendulînd exasperat între toamnă și iarnă, universul bacovian se sufocă și în perspectiva unui timp fără devenire, stagnat într-un prezent etern ca și cum s-ar fi scufundat în uitare. Aici ar fi trebuit subliniată mai puternic cauza sugestiei de materialitate disonantă a poeziei lui Bacovia : lipsa de perspectivă — în viitor ca și în trecut — face ca imaginile să rămînă brutale, fidele percepției imediate, în prezența materiei lor reale ; ele nu se pot diafaniza, idealiza ca în reprezentările trecute ori viitoare. De altfel, Mihail Petroveanu notează undeva fenomenul că Bacovia, în tentativele sale de reconstrucție fictivă a lumii — păstrăm accepțiunea convențională a termenului, căci toată poezia sa nu este decît o ficțiune, o invenție a propriei sale realități — eșuează, nu ne mai apare ca plauzibil.

Sentimentul morții domină lumea nevrozată a lui Bacovia. El bîntuie în toate regnurile, animalul și vegetalul se metamorfozează în mineral, iar acesta se lichefiază pierzîndu-se într-un neant absolut, fără iluzia supraviețuirii nimănui. Moartea bacoviană are greutatea plumbului de parcă poetul nu ar fi fost vegheat nici de dumnezeu, nici de diavol, ci de propriul său cadavru. Existența, atît cît a mai rămas din ea nedevorat de neant, este percepută ca o surpriză deconcertantă și, pentru a-și anula un posibil efect de vitalitate, se autoparodiază, se neutralizează într-o mistificare uluită de ea însăși. Iubirea poetului nu poate fi imaginată altfel decît tot ca o formă a morții. Criticul observă că aceasta, în concepția implicită a poetului este „cea mai amăgitoare dintre măștile neantului" (p. 179), sortită dinainte unui eșec absolut. Suferința acestei lumi în drum către moarte și-a găsit și „cheia muzicală : în hî, în ha", adică un hohot sfîșietor ce se autodistruge prin ironie. Aici Mihail Petroveanu apără autenticitatea poetului împotriva acuzațiilor de teatralitate, cabotinaj, mască, nesinceritate etc. (G. Călinescu). Problema este complet falsă, de la Baudelaire și Edgar Poe, cel puțin, știindu-se că sinceritatea și presiunea afectivă nu sînt cele mai favorabile vestale ale poeziei, aceasta înălțîndu-se, edificîndu-se mai totdeauna din calcul rece și elaborare sisifică. Cu atît mai puțin poate intra în discuție sinceritatea la un poet ca Bacovia a cărui viață și energie a disimulărilor ni se relevă cu totul eclipsate de grandoarea operei sale. Nu se înțelege prea bine ce înseamnă *hiperrealismul* definitoriu pentru modalitatea vizionară a lui Bacovia, deși ni se spune că ar fi rezultatul potențării maxime a unor date extrase din real. Termenul nu e departe de suprarealism, deși semnificațiile par cu totul deosebite la prima vedere. Conceptul pentru realitatea transcendentului, într-o poezie lipsită de transcendent, e drept, a cărui necesitate o postulam la începutul acestor rînduri, ni se pare încă nesigur. De altfel, mimodrama de care vorbește Mihail Petroveanu, deși ea se sprijină pe o frecvență a gesturilor impresionantă la autorul *Plumbului*, nu se poate desfășura, realiza decît în interiorul limbajului liric, al discursului, al logosului, și aici criticul ar fi trebuit să dea mai multă atenție destinului de *catabasis* al poeziei lui Bacovia. Dacă este adevărat că, așa după cum se argumentează în ultimul capitol, *Bacovia astăzi*, eroul modern are de ispășit un păcat originar de care însă nici nu se simte vinovat, ba chiar îl ignoră cu desăvîrșire (Kafka, Beckett, etc.) eșuînd și mai lamentabil sub gheara unui destin de neidentificat, cu atît mai mult traiectoria existențială și literară a lui Bacovia ar fi ilustrat-o din plin și în această perspectivă. Este mai presus de orice îndoială că sub raport estetic, între *Plumb* și *Stanțe burgheze* se constată o curbă descendentă, coborîtoare, de parcă autorul ar fi vrut să sugereze că nu numai viața sa se îndreaptă către moarte *(Sein zum Tode)*, ci că însăși poezia lui ar trebui să figureze ispășirea aceluiași păcat originar, vina de a se fi născut, dizolvîndu-se în puritatea absolută a neantului.

Monografia lui Mihail Petroveanu, *George Bacovia*, făcînd abstracție de unele locuri comune, introduse poate din nevoia de a explica diferite confuzii ori ipoteze varii, dar oricum inutile, și sprijinindu-se pe unele capitole realizate integral (mai ales *Universul poetic bacovian, Ars combinatoria* și *Bacovia astăzi)* ni se relevă ca o șansă fericită de interpretare a celei mai tragice conștiințe din poezia noastră modernă.

Dan LAURENȚIU

Despre înțelegere și vanitatea iertării

Mulți oameni se plîng că, „nu sînt înțeleși"... Dincolo de banalitatea ușor ridicolă și sentimentală a unei asemenea mărturisiri, trebuie să recunoaștem un dram de adevăr. Ocupați pînă peste cap cu „viața noastră interioară" nu mai avem timp să înțelegem pe alții — și — din această indiferență se naște, cred, și plăcerea de a da sfaturi.

Nu e vorba să fim toleranți cu erorile altora — asta n-ar fi decît un fel de filantropie etică — nici de o generoasă și superioară iertare, care poate să fie o decorație ce ți-o acorzi singur, ci de a înțelege pur și simplu ce se întîmplă cu celălalt. A înțelege nu înseamnă neapărat „a te pune în pielea celuilalt", ci a trăi cu intensitate eroarea, fără să stabilești cui îi aparține.

Psihologic e interesant de remarcat că ne e greu să înțelegem, să admitem, tocmai erorile pe care le săvîrșim și noi. „Eroarea noastră" ni se pare dramatică, complicată, vie — nutrim față de ea chiar un sentiment de duioșie, oricum e „eroarea noastră" — pe cînd a celuilalt asemănătoare în esență — o socotim o abjecție lipsită de logică. Ea devine abjectă numai fiindcă „nu e a noastră"... Pe noi ne vedem în complexitate și mișcare — pe celălalt îl decapităm de orice, și nu mai vedem în fața noastră un om, ci o eroare seacă abstractă, independentă de cel care a comis-o. Adeseori mi se întîmplă ca, ascultînd greșeala cuiva, să simt cum se naște brusc în mine o stare de mare înălțime morală. Curînd însă acest avînt etic neașteptat îmi devine suspect. Observ ca el s-a născut în mod arbitrar, s-a improvizat numai din nevoia că celălalt să pară și mai ridicol, să poată fi judecat cît mai de sus. După ce sentința necruțătoare e dată, starea de absolut etic dispare, absolutul acesta artificial și improvizat n-a avut decît misiunea unui călău, Cum a ghilotinat, cum a și dispărut... Cînd descoperim întunericul celuilalt, uităm de întunericul nostru, devenim cei mai nobili oameni din lume, asta ne aduce o senzație de înșelătoare și frivolă superioritate, dar ne îndepărtează de înțelegere.

A nu înțelege eroarea celuilalt — mă refer desigur la acele inevitabile greșeli care pot apărea chiar în cele mai perfecte relații umane — e și un act de lașitate.. Ne e frică să ne descoperim cumva — mergînd în adînc, că eroarea celuilalt este, într-un fel și eroarea noastră, sau în primul rînd eroarea noastră. Din această frică refuzăm să înțelegem și transformăm frica într-o teribilă intoleranță. Intoleranța rece și arbitrară e adeseori teama de a-ți sonda propriul tău abis

Despre fumat

Tot încercînd să mă las de fumat, am început să mă analizez, să mă întreb de ce anume fumez, etc. etc. In fiecare zi mă îmbogățeam cu o observație subtilă pe această temă. Fumam și mă analizam cu egală plăcere. Aș fi putut, cred, să scriu o nuvelă reușită pe ideea tristă „a ultimei țigări"... Poate că un om sensibil s-ar fi lăsat de fumat, zguduit de lectură. Înțelegeam că fumatul e un obicei — și, mergînd mai departe cu analiza — decretat „că orice obicei e un viciu". Mulțumit de

Jurnalul unui martor ocular

această concluzie mai aprindeam o țigară. Înțelegeam desigur și vidul interior care mă silea să caut cu febrilitate pachetul cu țigări Sondam și adolescența, prima țigară fumată pe ascuns, cu toate implicațiile de rigoare. Analiza — nu greșesc — era perfectă. Cu toate astea nici prin cap nu-mi trecea să abandonez fumatul. Aveam impresia că o asemenea operație pot s-o fac ușor ori cînd ; deci nu e nici o grabă.

Observ însă că cineva, care nu-și pusese nici o problemă metafizică în legătură cu fumatul, care nu făcuse nici o legătură savantă între tutun și vidul interior, care nu se introspectase de dimineața pînă seara, abandonează pur și simplu fumatul. Nici nu m-a anunțat în prealabil. Am aflat asta mult mai tîrziu.

— Da. Nu mai fumez...

Nici o analiză. Nici o condamnare a acestui viciu. Pur și simplu nu mai fuma. El nu s-a analizat, el a trăit și atîta tot.

Dacă nu trăim cu intensitate o problemă de viață, zadarnic încercăm să înlocuim viața cu analize subtile. Păcătoasa de introspecție se naște. Tocmai cînd noi, în adînc, refuzăm să privim un fapt drept în față, cu ochii deschiși, cu toată gravitatea. Din această incapacitate de trăire se naște plăcerea și dorința noastră de analiză. Ceea ce nu trăim, simțim nevoia să analizăm, să tragem concluzii, să adunăm observații. Analizăm, ne introspectăm, analiza devine o plăcere ca și fumatul, analiza se transformă într-un tabiet, ca și fumatul... După o țigară bună, o analiză penetrantă... Chiar și conștiința ineficacității analizei e un calcul al minții, nu un adevăr trăit. Chiar și condamnarea cea mai severă pe care ne-o facem nu e decît o formă de complicitate cu viciul nostru drag.

Acele foarte puține lucruri pe care le-am înțeles, sau pe care cred că le-am înțeles, au fost cele pe care le-am trăit cu intensitate ; o dată ce le-am trăit n-am mai simțit nevoia să le mai analizez. Înțelegerea era în însăși trăirea faptului. Nu poate exista separat, independent faptul — și, a doua zi dimineața, înțelegerea lui. Intensitatea trăirii lui era una cu înțelegerea.

De aceea pot să-mi dau seama ce greu și miraculos în același timp e să trăiești un lucru și ce frivol și fără sens e să te pierzi în analize oricît de subtile Cunosc oameni care de atîta introspecție s-au îmbolnăvit... E aproape comic să vezi cum unii oameni încearcă să înțeleagă cu disperare lucruri pe care în schimb nu le-au trăit. Analiza e un exercițiu care se realizează în gol, fără să aibe la îndemînă materia primă. Dacă n-am înțeles un lucru cînd l-am trăit, sau nu l-am trăit cînd ne-a fost dat s-o facem, e foarte puțin probabil că-l vom înțelege a doua zi dimineața în pat, storcîndu-ne creierii.

Teodor MAZILU

avant-premieră editorială

STENDHAL

Mînăstirea din Parma (2 vol)

Col. „Lyceum" Ed. Albatros.

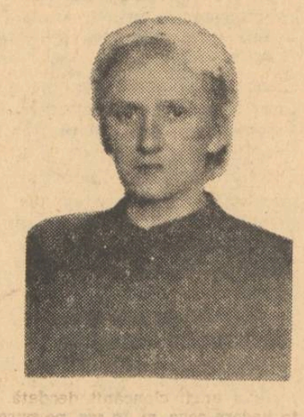

ALICE MULUBEI

Teatru

Ed. ptr. literatură.

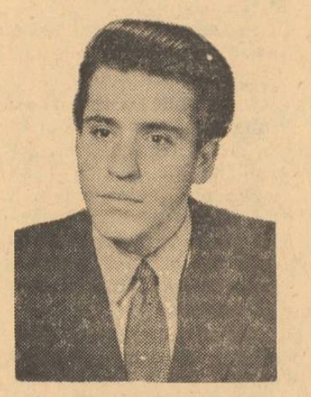

ION TOPOLOG

Denisa

Roman. Editura „Mihail Eminescu".

SCRIITORII CARE AU CARȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

bătrîna ducesă

de
CONSTANTIN
ŢOIU

TRESTII CU UN MURMUR VERSATIL

Furtuna se dezlănţuise în zori şi mă prinsese dormind pe galeria de lemn acoperită de crengile viţei sălbatice. Era în iunie, la solstiţiu, un dezechilibru brusc al dreptei împărţiri efemere ca orice egalitate, tunetele şi trăznetele subliniau acest lucru. Rafalele de vînt pulverizau stropii de ploaie printre frunzele puternice ale verii care mă apăraseră un timp, (cred că mă apăraseră) cum dormeam întins în şezlong somnul meu de vizuină. Înainte de a aţipi, ştiu că la asta mă gîndisem ultima oară. lăsînd pleoapele în jos peste stele, cum poţi să fii într-un bîrlog, într-o vizuină căptuşită de frunze, fiară privind cerul înstelat. Mă trezisem muiat de ploaie şi mai stătusem o vreme în bătaia picăturilor, primind cu o plăcere sperjată biciuirea, cu ochii deschişi în întunericul răcoros al zorilor de iunie mirosind a petunii, zicîndu-mi, murmurîndu-mi sau doar ascultînd glasul, nu contează : „tu eşti ori ţap ori duhovnic“ — vocea şarpelui părăsind pielea moartă, plecînd renăscut mai departe în erezia scînteietoare a lumii.

Trăsesem şezlongul mai lîngă perete, lîngă scoarţa de var a peretelui pe care am pipăit-o cu palma ca să-mi dau seama dacă ploaia ajunsese pînă acolo, iar suprafaţa ei neprietenoasă îmi dăduse din nou vestea aceea rece, impunătoare „mai e totdeauna, băiete, ceva şi în afară de tine“. Dar vijelia se oprise în cele din urmă, nu de tot, oricum vîntul avea o presiune normală, făcînd crengile viţei să se agite uşor, cu un fîşîit intim de toamnă ; era frig, frig de-a binelea, parcă ar fi venit toamna, ploaia stătuse în mod cert, dovadă ţîrîitul cişmelei din grădina alăturată ce se auzea atît de clar, însoţit de mirosul violent al petuniilor — trebuia să i se pună, în sfîrşit, robinetului, o garnitură ; să stai în casă cu doi bătrîni maniaci, fiecare cu ale lui, bătînd cuie, dregînd, prefăcîndu-se că mai au o groază de făcut, cînd nu mai e nimic, dar absolut nimic sub trecerea nivelatoare a timpului, şi niciunuia să nu-i dea prin cap măcar să repare cişmeaua...

Luam în primire, resemnat, încă o zi de şedere şi de nemişcare forţată. Furtuna trecînd, nu-mi mai rămînea decît să aştept răsăritul, dacă avea să fie vreunul. Pe urmă, ca în fiecare dimineaţă, pe galerie va ieşi întîi bunicul cu Greta în braţe, pisica lui albă, apoi şi tata şi vom bea cafele şi vom minca dulceaţă, pălăvrăgind, iar mie care nu mi se întîmplă nimic, decît în vis, mie îmi va veni rîndul să povestesc ce-am visat (se-ntîmplă des nici visuri să n-am, şi-atunci inventez). În dimineaţa aceea era simplu : îl visasem pe Sterică, bunul meu prieten din copilărie, şi monumentul cu vulturul care vorbea. Era monumentul eroilor din tîrgul nostru din care plecaserăm imediat după război, o coloană urîtă de marmoră neagră şi cu un vultur ţinînd în pliscul căscat o cruce şi un bec electric ascuns într-un petec de celofan roşu, cel mult dacă-l vedeam o dată pe an arzînd de ziua eroilor, după aceea nu mai era bun decît să tragi în el cu praştia, iar eu cu Sterică trăgeam, dacă îl nimeream, scotea un pocnet de dop smuls cu tirbuşonul, ca şi cum pasărea ar fi cloncănit deodată, punîndu-ne în vedere ceva, şi, în vis, ne pusese, adică ne avertizase, de fapt, nu pe mine, pe celălalt : „Ascultă, Sterică, — spusese răspicat vulturul sculpînd din plisc unul cîte unul ciobu rile becului spart — să nu te prind că te duci sîmbătă la gîrlă că te-neci“. Apoi pe rambleul înalt al căii ferate apăruse găzarul lung de bărăgan.

Aţipisem din nou ghemuit în şezlong şi se făcea că soarele cîmpiei răsărea printre cisternele negre şi printre cabinele frînarilor, împiedecînd răsăritul, făcîndu-l bucăţi-bucăţi, era ca atunci cînd fugeam spre tîrg să ţip ajutor, **Sterică se-neacă**, şi trenul îmi bara trecerea, iar cînd tata întîi, nu bunicul, a strigat bună dimineaţa, ieşind pe galerie, şi m-am trezit iarăşi după un somn scurt şi adînc, somnul din zori, înfăşurat în frigul răsăritului meu ca într-o rasă aspră de călugăr (ori într-o piele de ţap ori duhovnic, tot una) ziua era senină, frumoasă, una din acele zile cînd oamenii spun, cerul curat nu se teme de trăznet.

Bătrînul făcea exerciţii de înviorare pe galerie. Firul de apă al cişmelei se auzea căzînd pe lespedea de piatră între flori. Făcea gimnastică în halatul lui vechi chinezesc de mătase galbenă cu doi dragoni negri pe spate care se luptau, mama nu putea să suporte halatul acesta, spunea că e de actor ori de cîntăreţ de operă, în orice caz nu de profesor, şi încă de unul care preda Rezistenţa materialelor la politehnică, dar de cînd mama murise, tata îl purta zi de zi, era ca şi cînd şi-ar fi regăsit libertatea. În picioare avea papucii săi moi de voiaj, cumpăraţi odată cu halatul — pe căptuşeala plicului, tot de piele, încă mai vedeai scris şters **„Djaburov“**, numele unui magazin de lux din capitală dinainte de război. Un bărbat trebuie să aibă cîteva lucruri fine, îmi explica el, deşi asta suna mai curînd ca justificarea unei slăbiciuni, cum şi-ar fi apărat cochetăria în faţa mamei, dacă ea ar mai fi trăit.

— Te-ai lămurit, sper, cum e cu cele trei Sigma, începu el conversaţia ca în fiece dimineaţă, după cîteva observaţii asupra furtunii şi ploii — gîfiind uşor de efort şi netezindu-şi cu amîndouă palmele firele rare de păr de pe craniul pleşuv. De cînd ieşise la pensie şi nu mai avea auditoriu, îmi ţinea aproape zilnic prelegeri de Rezistenţa materialelor „pe înţelesul orişicui“. Eram încă amorţit de frig şi am aprobat morocănos. Exact de asta nu-mi ardea, de cazul celor trei Sigma.

— Cel mai interesant totuşi, ca valoare morală, rămîne **Sigma de rupere**, continuă el să vorbească singur, înviorat de aerul proaspăt, rezistenţa materiei capătă deodată un curaj omenesc, ceva stoic, ceva din Seneca... momentul în care oţelul cedează, nu înainte de a se mai cabra o dată, de a se întări cu o încordare supremă, ca a oamenilor înaintea morţii, plusul acela brusc de luciditate, cînd îţi aminteşti într-o secundă toată viaţa, şi ce este ciudat este faptul că materialul, deşi nenatural, are o comportare similară cu un comportament natural — materialul, creat de om, parcă ar fi împrumutat caracterul omului, şi-l împrumută, efectiv, tot ce se construieşte sîntem tot noi, oamenii, văzuţi în ipostaze diferite — soarta noastră este comună, a materiei vreau să spun şi a spiritului, aproape aceleaşi legi.

Am întors capul şi l-am privit. Totuşi, oricît de pisălog ar fi fost, vorbea frumos cîteodată, nu puteam să n-o recunosc. Şi teoria aceea a lui cu „cineva care înghite prea multe“, căruia îi este dat să rabde ceva peste limita de răbdare omenească general admisă ori presupusă. Cu podul de fier peste care trupa nu trebuie să treacă niciodată în cadenţă, ci în paşi civili, de plimbare, cît mai prefăcuţi, pe furiş, ori tiptil, dacă se poate, pentru a înşela înjghebarea, sau jocul rezistenţelor de sub picioare, joc hotărît să cedeze pînă la urmă şi să se rupă, în faţa unui ritm prea insistent mecanic şi prea brutal, în exercitarea sa îndelungată (ritm cu totul străin de alcătuirea naturii fizice universale, îmi atrăgea atenţia)... acel om suportînd, nu **prea multe** — diversitatea putînd fi totuşi salvatoare, ea înscriindu-se, de fapt, în legile jocului — ci **prea mult**, adică una şi aceeaşi mişcare imposibilă, în mod mecanic şi stupid repetată asupra lui, cu toată obsesia, cu toată presiunea exercitată asupra unui singur punct deja slăbit... în fine, omul acela crapă cînd nici nu te aştepţi (tata habar n-avea că exact aşa aveau să se întîmple lucrurile şi cu el), tot astfel cum trupa plecînd într-o prea frumoasă dimineaţă cu soare la instrucţie şi cîntînd în cadenţă marşul ei bărbătesc şi avînd o încredere perfectă în podul de care se apropie şi peste care a trecut de atîtea ori nepăsătoare, cu aceeaşi mişcare viguroasă, rap-rap-rap-rap, mişcarea ce ne umflă pieptul de mîndrie la parăzi... ei bine, podul, în faţa unei asemenea lipse de fineţe, nu mai vrea, podul nu mai suportă această mişcare, prea lipsită de subtilitate, podul nu mai vrea să-i audă pe trupeţi răcnind : **O fată blondă şi drăguţă o dată trecea...** şi se duce dracului, „fleşează...“ zicea tata, care studiase în Franţa — il a un bref et catastrophique désir de fléchissement... o dorinţă de a nu mai lega mal de mal, şi se dărîmă cu o dezordine a liniilor de sprijin şi cu un vacarm imposibil de imaginat, pentru că nimeni nu putuse să-şi facă pînă atunci o imagine a procesului lent de slăbire a rezistenţelor şi de uzură a materialelor, prin exces, prin lipsă de grijă şi prevedere. Destinul — adăuga el patetic, cu una din comparaţiile lui pedante de om de ştiinţă ispitit totuşi de literatură — e cîteodată un comandant cu pieptul aurit care trece peste noi prea semeţ şi prea apăsat, cu grija de a păstra un ritm al lui, numai al lui, obsesia sa, dar şi spinările noastre, îţi spun, ca şi metalele, au legile lor precise, iar cînd ele vor renunţa de a mai fi pod, un pod de carne pentru paşii aceia grei şi gigantici...

„Pascal“ — suflasem în ziua aceea ca o parolă salvatoare, privind drept înainte printre crengile de viţă sălbatică spre curgerea din grădină, amintindu-mi picăturile scurse de pe lopata vîslei rezemată într-o zi de reverie pe marginea luntrii, cînd, apa prelinsă în soare, strop cu strop, înapoi în iaz, de pe metalul protector al lopeţii, bătut în ţinte şi care sclipea, dînd fenomenului nimbul unei revelaţii, făcîndu-mă să înţeleg că nici o izolare nu-i posibilă şi să înţeleg unitatea şi legea căderii, ori readunării la loc, legea întoarcerii în matca comună şi ce anume condiţionează sfîşierea brutală, izolarea trecătoare a picăturilor distincte, grăbite să reintre în somnul elastic şi unit al apei ; şi iazul cînd secase şi mă plimbasem peste mîlul de pe fund uscat, cenuşiu şi pleznit în toate direcţiile, un desen cu figuri ca-n zaţul dintr-o ceaşcă de cafea, iazul cu patine de os, iarna, înainte de a seca, transformarea lui într-o spinare vînătă de gheaţă, îngăduindu-ţi (la fel ca un pod) să atingi în linie dreaptă, fără nici un ocol, punctele cele mai îndepărtate unul de altul ; iazul, vara, nu girla gălăgioasă, cu ţigăncile goale de la **Cotul ţiganilor**, cu Gioaca născîndu-mă în întunericul din beciul nunţii de joi unde fusesem un domnişor alb, domnişorul lor alb şi dornic de amestec ; iazul, vara, cu cealaltă parte sau faţă a verii mele, de fugă şi teamă, ademenit de trestiile aurii şi sticloase, de şoapta lor trădătoare, de murmurul lor versatil...

„Pascal“ — spusesem traversînd în memorie iazul pe patine de os ca iarna, direct, cînd, cu spaimă, îl străbăteam pe linia care vara cerea cel mai mare ocol, trecînd peste suprafaţa lui lucioasă, cu peştii circulînd dedesubt, de la firul neîntrerupt al cişmelei, pînă la corul trestiilor comentînd tragedia. „O trestie flexibilă care se îndoaie, fără eroicul „Sigma de rupere“ al oţelului“ — stabilisem fulgerător legătura. Fusese o concesie făcută tatei, spre a-i da curaj, deşi nu credeam că flexibilitatea poate fi o victorie.

Bătrînul bătrînului, bunicul adică, venise cu dulceaţa şi cafelele.

Împărţea bombănind farfurioarele cu dulceaţa preparată de el. Era de vişine, dulceaţa care-i plăcea cel mai mult. Am dus la gură linguriţa cu boabele negre, scofîlcite, înecate în sirop. Erau ca nişte prunci mici de faraoni, fierţi de bunicul, preparaţi după chimia lui de preot destrăbălat al plăcerilor rafinate. Tata se dusese o dată la Lupeni să verifice galeria nouă a unei mine, stătuse 20 de ore sub pămînt. Credea că nu mai vede lumina soarelui, atunci intrase prima dată în subteran, şi ieşind, direct în mijlocul unei cîmpii cu livezi printr-un alt puţ, decît cel pe unde coborîse, văzuse la suprafaţă în plină natură un vişin copt — „era vişinul prototip, vişinul unic din rai“, spunea el cu grandilocvenţa lui. Am lăsat jos dulceaţa, ca un pelerin obosit ; un pelerin umil al ţărînii, care, neprevenit, merge şi merge (plăcere a mişcării, atît de refuzată mie !) fiece pas fiind o descoperire care nu intră în nici o alcătuire sigură : capcane doar, mereu capcane, vesele, îmbietoare, tufişuri răcoroase în umbra zilei, unde sclipesc ochi batjocoritori sau tulburi, făcîndu-ţi semne complice, n-am murit, n-am murit, cine crede că am încetat să mai fim, se înşeală, nu vom muri niciodată, sîntem, sîntem aici, silfi, naiade, satiri, propriile voastre feţe şi înfăţişări refuzate, din ipocrizie, din degenerescenţă şi pe care noi vi le păstrăm, vi le păstrăm, să vi le restituim cînd vă veţi întoarce la noi, cînd vă veţi da seama cît aţi g r e ş i t. Am băut un pahar cu apă. Bunicul, după ce ne servise, scosese un scaun pe galerie şi se aşezase între noi cu Greta în braţe. Tata detesta pisicile, suferea de astmă. Se plîngea că lasă peste tot fire invizibile de păr pe care le înghiţi fără să ştii, obturînd totul în organism, înotînd nevăzute şi în sosurile mîncărurilor. Mă aşteptam să spună strîmbîndu-se : „Fugi cu pisica dumitale de-aici !“ dar se stăpînise. Greta, da, stăpînea cheia lucrurilor. Greta înfăşurată în bandelete unse cu dulceaţă de vişine de bunicul, Greta, necredincioasa.

„Pe timpul meu“... vorbea bătrînul. „Pe timpul meu“, răspundea bătrînul bătrînului. Ce nu încăpuse în anii nici unuia dintre ei, rămăsese închipuire : poveşti, cum ar fi fost, dacă n-ar fi fost. Trebuia să mă pregătesc să încep să spun şi eu într-o zi, „pe timpul meu“, să intru în libertatea tristă a unei poveşti, iar timpul meu era găzarul de bărăgan, sau gîrla, sau dispreţul cîmpiei.

Soarele bătea în crengile viţei, luminînd galeria cu pete tremurătoare. Priveam trecutul printre frunzele puternice ale verii...

NUNTA DE JOI

În vara de demult, cînd se înecase Sterică, şedeam în pîntecul Sărăţii, bolborosind cu apa pînă la buze, cu nisipul surpîndu-se sub tălpi, duşi se curent spre **Cotul ţiganilor**, spre locul lor ales, rezervat ori împus, privind de la cotul nostru mai vechi şi mai larg, al românilor, ţigăncile goale, peste faţa gîrlei plină de dîre lungi de păcură şi care după abator se amestecau cu şuvoiul de sînge al vitelor sacrificate. De aici înainte nu se mai scălda nimeni pînă la viile lui Hagianof de la Manasia (sub malul cu vii şi cu sîrmă ghimpată se înecase Sterică), sîngele avînd tot răgazul să reintre în ceea ce nu se poate numi sigur de la prima vedere, sînge. Astfel încît ei, sloboziţii, fiii Indiei — cum le spunea tata — erau şi aici încolţiţi, împinşi pînă la marginea spurcăciunii, abatorul, şandramaua aia mare de lemn aplecată într-o parte, de la nord către sud, cum bătea crivăţul şi care la început fusese cinematograf de vară, pe vremea filmului mut, „Cinematograful Tomescu“, înainte de a părea Vorbitorul cu sala nouă **Royal** — cînd dincoace, în clădirea de lemn părăsită primarul avusese ideea să toarne ciment pe jos, cu jgheaburi de scurgere, în bună regulă, cu puţuri de piei şi cîrlige, tocile şi guri de apă, — ceea ce îl făcuse pe el, pe primar, la inaugurarea ţinută afară într-o zi de mai, în faţa abatorului împodobit cu ghirlande de verdeaţă, să încheie vesel : „După cum vedeţi, domnilor, orice se poate transforma în orice“ — şi unde răcneau toată ziua boii izbiţi între coarne de Carabulea, jertfitorul, decăzut din arta lăutărească, băiatul lui Carabulea bătrînul, contrabasistul...

La nunta jertfitorului (cu numele ăsta figura pe statul de plată al primăriei, frumos caligrafiat cu cerneală violetă şi cu nişte iscăliturl orgolioase de oameni care ştiau că există slovă cu slovă prin înseşi înfloriturile lor aşternute pe hîrtie) făcusem pariul acela cu Sterică, cu două zile înainte, la nunta de joi, că intru în beciul cu ţigani doboriţi, fiindcă Sterică se înecase sîmbătă. Era un pariu de curaj. Pe cel de joi îl cîştigasem uşor, sîmbătă însă, cînd ar fi trebuit să mă arăt cu adevărat îndrăzneţ, pierdusem, şi cel mai mult mă usturaseră vorbele învăţătorului Năiţescu care apăruse pe mal, după înec, după ce Sterică şi Ciciu fuseseră scoşi din apă încleştaţi unul de altul, cu greu despărţiţi şi culcaţi alături cu faţa în sus între cătini, din strînsoarea lor disperată, ca şi cum ei, acolo, sub vîrtejul gîrlei ar fi încercat să realizeze o altă formă a corpului omenesc, mai rezistentă (proiectul refuzat al unui zeu beţiv şi ursuz) — pentru că, ăsta, Ciciu, idiotul tîrgului, venind beat de la culesul viilor de la Manasia, pe poteca de pe malul înalt paralelă cu sîrma ghimpată, sărise să-l scape şi se înecaseră amîndoi... pe cînd eu, fug după ajutor, sau de frică, în amiaza cîmpiei dispreţuitoare, sub rambleul căii ferate îmi taie calea, vine găzarul lung de bărăgan, cincizeci de cisterne murdare, lucioase numărate şi răsnumărate de atîtea ori cînd puneam cuie pe şine, şi, stupid, sau tot de frică, alerg în sens cu mersul lui, cînd ar trebui să o iau invers, îndărăt spre coadă. Seara la lumina luminărilor aprinse între cătinele de pe mal, Sterică, gol, nebărbat, lîngă Ciciu, ghebos, păros ca o maimuţă, zace vînăt, surîzător, ca un înger de piatră, un înger rătăcit pe malul Sărăţii, „copilul cel mai inteligent“, spune învăţătorul Năiţescu, sosit şi el pe mal, cel ce face la şcoală disecţii pe şobolani peste care presară sare

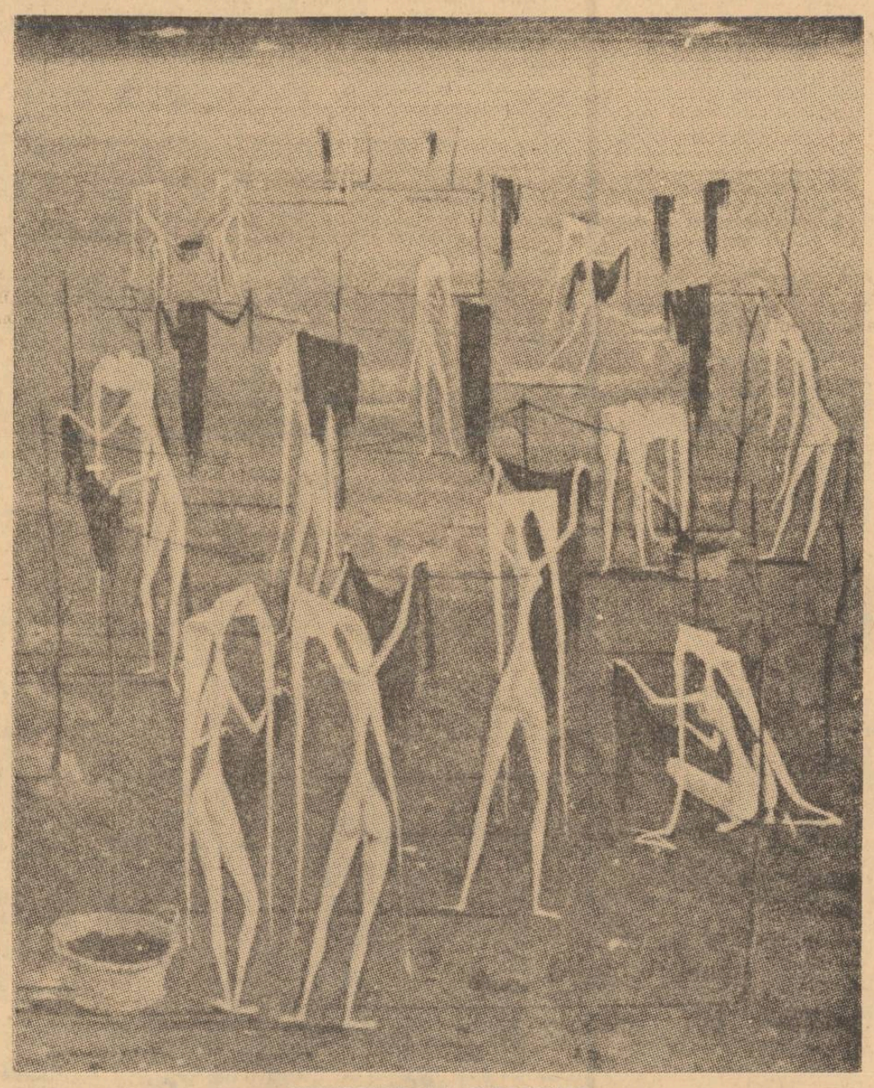

BRANDANI (Italia) : ZI DE SPĂLAT

care tocmai se urnea, fugind spre şopronul prăvăliei şi prin sita unei răsuflători, alunecase în beci la Gîndac.

Parlagiul ne primise vesel şi gătit — pe mine şi pe Sterică — în sala pătrată cu gazorniţă în tavan şi lanţuri colorate de hîrtie creponată, a prăvăliei lui Gîndac, unde aveau loc şi balurile de sîmbătă seara. Mirele purta o cocardă mare în piept, părul lui negru şi des strălucea de untdelemn, pieptănat lins spre urechi, cu o cărare albicioasă în mijloc, care îi împărţea capul în două părţi egale cu două şuviţe ridicate ca nişte aripi pe tîmple, de grăsimea aşternută gros ca pe o carabină ţinută la rastel. În picioare avea nişte pantofi de lac ţepeni, care nu fuseseră niciodată ai lui şi care la cea mai mică mişcare îl făceau să se strîmbe şi să-şi muşte buzele vinete şi cărnoase ; ceva mai tîrziu aveau să se descalţe rămînînd în ciorapii albi şi cazoni de bumbac care reuşeau să-i acopere picioarele pînă la marginea pantalonilor golf maro în carouri, cum purta boierul Fotescu cînd pleca la vînătoare, lăsaţi mai jos, cu cataramele încheiate între genunchi şi glezne, pe muşchiul gambei. Peste pantalonii aceştia atîrna o redingotă tocită veche cu un luciu verzui, strîmtă în umeri şi care îl făcea să-şi ţină braţele depărtate, ca şi cum s-ar fi pregătit să se ia la trîntă. Redingota, fără îndoială, era a lui taică-său, gloria lăutărimii din tîrg, care cîntase două ierni la rînd la cazinoul din Sinaia şi despre care circula anecdota cu lumina care se stinge şi ţiganii care continuă să cînte pe întuneric după ureche, dar cu el se întîmplase invers — (tot într-una din cele două ierni ale succesului său de la Sinaia) el, pe întuneric, tăcuse deodată pe cînd, ceilalţi scîrţîiau mai departe, iar şeful de orchestră strigase : „contrabasul, de ce nu **intră** contrabasul !?“. „Nu pot fără note !“ ţipase disperat bătrînul în întunericul cazinoului cu jocurile oprite ca şi cum întunericul l-ar fi trezit brusc dintr-un somn al lui, el care totdeauna cînta pierdut, mic şi modest, cu ochii închişi, cu urechea aplecată asupra gorilei de alături, cum ar asculta un doctor pieptul unui pacient, sau însuşi pieptul de contrabas al gorilei strălucitoare, fermecat şi îngrozit de ce aude, de glasul ascuns, de mîriitul ei intern, grandios şi necunoscut, ca o muzică de loc senină, o muzică sumbră şi în sfîrşit sinceră, a sferelor...

Dintre ţigăncile care o înconjurau, mîncînd seminţe şi ascultînd-o ce le povestea, apăruse şi Rusca, mireasa jertfitorului, care avea cincisprezece ani şi era fata mai mică a Gioacăi, care îi făcea mamei curat în casă şi ne spoia casa primăvara şi toamna. Rusca purta pe cap voalul alb pe care i-l cumpărase mama, un voal ieftin de mătăsică. Tot mama îi dăruise, prin Gioaca, şi o bluză veche, a ei, ciupită de molii, o bluză albă de dantelă „duchesse“. Mama, care o cumpărase din Italia — îi atrăsese ţigăncii atenţia asupra acestui lucru — i-o dăruise Gioacăi după o mică şovăială, văzusem, eram de faţă. Bluza îi venea prea largă, umerii spînzurau în jos, iar sinii păreau prea mari faţă de corpul ei puber încă — după ce se încinsese „ţigănească“ şi după ce Carabulea tînărul îşi scosese pantofii, îşi scosese şi ea ghemele de coade pentru preşuri, sînii falşi pe care îi zvîrlise unul după altul în beci, pe chepengul deschis, peste doboriţi. Pe Rusca o iubeam. Era sora mea de lapte. Într-o zi maică-sa venise cu ea la noi în braţe, era mai mare decît mine cu un an şi mama îi spusese Gioacăi : „ia dă-i tu, ia dă-i tu niţel din laptele ăla al tău de ţigancă, să văd, că prea e mofturos şi plîngăcios...“ „Tilică, strigase Rusca văzîndu-mă şi alergînd în întîmpinarea mea— dă-mi voie să-l sărut, e fratele meu de lapte“, şi mă sărutase — abia atunci observasem că salba grea de aur pe care o purta la gît, era un lanţ de bicicletă, scurtat, dat cu bronz şi de care atîrna o inimă roşie de lut ars — înainte ca el, bărbatul, să fi admis, şi mă înroşisem fiindcă îmi adusesem aminte de nunta cealaltă, din coteţ, în urmă cu doi ani...

...Rusca îmi făcuse semn şi intrase. Ele se culcaseră, moţăiau cu ghearele strînse pe stinghii. Asta am văzut întrînd după Rusca, ghearele lucind în lumina soarelui înclinat ce bătea drept înăuntru peste duzii din curte, pielea lor înelată, pergamentoasă, ca hărţile primilor navigatori, mai mult înflorind decît spunînd exact cum e lumea, iar păsările noastre Lenghorn cîrîiseră puţin, ce căutăm noi acolo, apoi dezechilibrîndu-se, întinzînd aripile, aducîndu-le la loc, se retrăseseră prudente fără să facă totuşi gălăgie prea mare, ca şi cum din punctul de vedere al speţei lor, ar fi înţeles. Rusca îşi ridicase cămaşa de in murdară. Vara umbla numai în cămaşa aceea cu bretele de sfoară de Manila înnodate pe umeri, făcînd în faţă şi în spate cîte două perechi de urechi mici, sfoara furată cînd legase aracii la vie, şi aştepta privindu-mă cu ochii holbaţi, cu ochii ei care şi-aşa erau mari, albi şi holbaţi mereu cerînd, întrebînd ceva şi care cereau sau întrebau şi acum în timp ce scotea un muget întăritat, pentru că poala cămăşii o ţinea între dinţii deşi, sclipitori, cu pînza înfundată în gură ca un căluş. Mi-am lăsat jos pantalonii, mişcînd din umeri, făcîndu-i să cadă pînă la glezne, cu bretele cu tot, şi m-am uitat. Ea vorbea mestecînd pînza care se umezise de scuipat şi privind cu aceeaşi groază spre pîntecul dezgolit. Ghemuindu-mă, am pipăit pămîntul uscat cu pete de găinaţ întărit, mai mult ca să nu văd, totul fiind prea puternic şi prea poruncitor : **vedere**, şi întorcînd privirea în stînga spre uşa încă deschisă la soarele care scăpătînd, bătea prin frunzele duzilor, duzii grăbind înserarea, mi-am adus aminte că era ora dihorului, aşa spusese bătrînul, tata adică, vara trecută, înainte de a împuşca dihorul, pe cînd şedeam la pîndă, tot în coteţ, şi pe cînd el şoptea cu soarele înflăcărînd duzii : **nu mai e mult şi vine**, şi venise. Trăsesem repede uşa, Rusca ţipase, năpustindu-se în uşă, trăgînd-o şi apoi trîntind-o cu atîta putere, încît se închisese şi se deschisese singură de cîteva ori, în timp ce o lume de cotcodăceli mă îngropa înăuntru în coteţul văruit cu acoperiş de carton gudronat şi cîteva cărămizi puse deasupra să nu-l ia vîntul...

Şi-atunci făcusem pariul acela cu Sterică, pe zece peniţe, dacă am curaj să cobor în beci printre doboriţi pe chepengul deschis în mijlocul sălii lui Gîndac, şi să stau acolo pînă număra el pînă la o sută (aşa cum, tot pe zece peniţe, sîmbătă, mergînd pe malul Sărăţii spre vii, el spusese că poate să stea sub apă, tot pînă la o sută şi stătuse, cred că de aceea se înecase, să atingă exact suta). Hora continua neîntreruptă, de cinci ceasuri, după regula lor, strîmtîndu-se din ce în ce, lepădînd slăbănogii căzuţi în mijloc, îmbrînciţi, împinşi de mire în beci, după legea tribului, pe cînd tribul împuţinîndu-se, dar înaintînd treptat către miezul lui adevărat de forţă, îşi regăsea ritmul pierdut, răbdător, viguros, încurcat de neputernici, de căzuţi şi desprinşi, de toţi doboriţii.

„Ando becii... Raušien, ando becii ! Soven !“ Doboriţii, jos în beci ! Dormiţi ! — striga mirele — şef, jertfitorul, judecătorul şi executorul — în limba lor răsăritâ între focuri şi baroase.

Am coborît pe furiş treptele, lăsîndu-i sus pe ţiganii încleştaţi în cercul lor de fier cu braţele petrecute pe după umeri, cu capetele în jos, bătătorind mărunt podeaua care se cutremura. Întîi a trebuit să mă obişnuiesc cu întunericul, pînă să văd butoaiele şi acaretu rile circiumarului şi printre ele umbrele osîndiţilor zăcînd în dezordinea somnului şi înfrîngerii. Coborîsem singur, cu de la mine putere, nefiind în nici un fel doborît, neavînd chiar, dacă se poate spune, acest drept, oricum, luîndu-mi-l ca un mic şi trufaş stăpîn alb. Gioaca, dărîmată mai de mult, plîngea beată şi vorbea singură lîngă două trupuri care se băteau orbeşte rostogolindu-se încet şi gemînd :

„Of, prafos hai cic, of prafos hai cic pramende“ — „of, praful şi noroiul, of praful şi noroiul pe noi“.

Sus, ţigăncile care mai erau în puteri, ţipau : „Nu, mireasa, nu !“. „Ba da, şi mireasa, să ştie !“ răcnea jertfitorul, neînduplecat, şi curînd Rusca se prăbuşise şi ea între două legănări ale gazonniţei de sus din tavan măturînd deschiderea spre lumea de dedesubt, două legănări de lumină şi de ceea ce jos era contrariul luminii, sora ei neîndurată, fiind eternă, o ducesă bătrînă, pe cînd ea, Rusca orbecăia la sfîrşitul treptelor în veştmîntul dăruit, bluza albă duchesse...

(fragment)

NORA IUGA

Dar trebuie să spun...

Dar trebuie să spun despre tine
cu florile tale de hîrtie
cu care zmălțuiești pajiștile
și gărgărițele rîd
pînă plesnesc în miliarde de stele.

Tu care nu știi să plîngi
la moartea regelui,
dar ștergi cu răbdare mereu
gheața pe geamuri de tramvaie
obosite.

Dumnezeule mic
cu fluier de derbedeu
seara spunînd cocoșatei
că ascunde sub pelerină
un buchet de violete.

Nicăieri nu există un suflet.
Nicăieri o amoebă perfectă
cu toate tresăririle muzicii
într-o limfă lucidă
ca un cristalin genial.

Al meu Doamne
e creierul tău imperfect
în toate iubirile chemînd
drapelul învinsului ;
dar tu ai un umăr
atît de aproape de ascunzișul meu
cel mai pur în nerușine
și numai aci este acel început
în care moartea are un chip
îngrozitor de înrudit cu mine.

Se aude...

Cineva trebuie să-mi doarmă acum
într-o albie a creierului,
cînd eu în prăpăstiile întunericului
îmi dezgrop ochii.

Păianjenii uriași cu cruce
urcă muntele sfînt
și leprosul acela
aproape copil
de o bunătate necinstită
își spală rănile
cu lacrimile mele.

Aici lîngă măslin
se aude o respirație familiară.

Mamă noapte, tată somn
rugați-vă pentru curajul meu.

Și e un sfînt...

Tu acolo cu foamea ta ;
eu care știu
împletesc arbori și cadavre
și degete de femei vii,
stărui în această muzică albă,
foamea ta
îmi alungă carnea
departe
și e un sfînt
care cîntă
într-o casă știută.

Înfășoară-ți brațul
în sufletul meu
și trece-mă iute prin moarte.

Lăsați-mă...

Lasați-mă să dorm
învelită în acest suflet nemișcător.

Afară mîinile voastre
impulsionează mingi de biliard
și pocnete surde se întîmplă
în mine sub meninge.

Cineva mi-a strecurat desigur
un ceas pe sub piele
și toate fluxurile acestui trup
sînt măsurate egal ;
un imens oraș își continuă
ziua de muncă în mine
și afară din nou
mîinile voastre
impulsionînd mingi de biliard
albe și roșii globule mici
într-un amor
niciodată ajuns la saturație
și-i numai această ciocnire.
de pocnete surde
într-o respingere leneșă
și dureroasă.
Lăsați-mă...

IACQUELINE FROMENTEAU (Suedia) : ARCA

GABRIEL GAFIȚA

epilog

Toată tragedia Troiei s-a tras de fapt de la un negustor, devenit pînă într-atît de odios de-o parte și de alta a Mării Egee, încît și Iliada și Odiseea se feresc a-i aminti numele. Descendenții lui Ahile, Ajax, Ulise, Nestor au ridicat în slăvi campania lor victorioasă împotriva Troiei, dar spiritul acut al dreptății i-a împiedicat să facă același lucru cu trădarea, chiar cînd a fost făcută în folosul lor — în treacăt fie spus, au răsplătit-o din plin dar pe tăcute — și, prin urmare, episodul a coborît să-și afle locul pe domeniul tenebrelor lui Hades.

Troia a fost vîndută, dar cum ? Cine a fost oribilul ei vînzător ?

Urme și documente descoperite de la Scheliemann încoace atestă că el s-ar fi numit P, a cărui îndeletnicire ar fi fost comerțul, deci vînzător și la propriu și la figurat.

Să ni-l imaginăm pitit umil într-un colț de beci umed și rece, ascunzînd sub hlamida sa pungile cu bani — prețul vînzării. Undeva sus, are loc masacrul concetățenilor săi. Zgomotul de arme nu poate acoperi strigătele de disperare ale troienilor care se luptă din toate puterile și nu pot respinge revărsarea copleșitoare a grecilor. Sîngele curge peste tot și începe să picure de ici, de colo și în hruba unde stă ascuns P, pătîndu-i hlamida. Trădătorii de țară, se știe, sînt totdeauna pătați de sîngele compatrioților vînduți. Nedemn, P. își acoperă capul cu brațele și strînge ochii ca să nu mai vadă sîngele crunt ce vorbește de la sine și să nu mai audă zăngănitul de săbii.

Într-un tîrziu se lasă liniștea odată cu noaptea. Trădătorul ridică fricos capul și, tremurînd, își încordează auzul. Nimic. Iese clătinîndu-se din văgăuna lui abjectă și vede spectacolul crîncen al cetății trecute prin foc și sabie. Rîuri de sînge șiroiesc pe străzi potolindu-se de cadavre ce poartă încleștarea luptei încă în ele. Mîinile apucă praful drumului ca pentru a se împotrivi suliței înfipte în piept, sau lancei ce traversează corpul dintr-o parte în alta. O tăcere de mormînt pretutindeni. Nici copiii nu sînt cruțați, iar trupuri anonime zac strivite pe jos de picioarele invadatorilor.

Un sentiment puternic de culpabilitate îl încearcă pe negustorul P.

Fumuri se ridică de peste tot locul ca să îngroape și să facă să dispară în cenușă obiectul trădării lui. Pozițiile de basorelief ale luptătorilor îi creează sentimentul legitim de vierme. Nimeni nu mai este să-i plîngă pe cei morți, își dăduseră cu toții viața în schimbul alei sale, iar Eneea fugise de mult.

Și atunci, înălțîndu-se pe o grămadă de dărîmături, în mijlocul morților de la Troia, P. începe să previzibila amărăciune a regretului și remușcările îl asaltează. Dar e prea tîrziu.

— Păcat că i-am vîndut. N-a mai rămas nici unul. Aș mai fi putut urca prețul.

icar

Icar era una din acele victime ale datoriei pe care zelul îl dusese drept în spital cu amîndouă mîinile paralizate. Stătea prin urmare zile întregi și privea pe fereastră în ciuda medicilor care-i interziceau orice l-ar fi putut obosi ; privea oamenii mergînd pe stradă, gesticulînd, băieții jucînd fotbal sau luîndu-se la bătaie și îl mișca pînă la lacrimi tot ce însemna folosirea brațelor. Sora îl trezea de obicei din melancolia lui cînd venea să-i dea de mîncare.

Singura satisfacție a lui Icar era să se uite pe geam, ignorînd ordinile medicilor. Se oprea asupra unui bărbat sau unei femei, își stabilea două repere, doi stîlpi, și cronometra timpul cît aceștia parcurgeau distanța. Urmărea trecerea timpului și schimbarea modei după hainele pietonilor, iar cuplurile de îndrăgostiți îi aduceau liniștea în suflet. Medicii și surorile îi deveniseră dușmani și îi ura din toată inima, în timp ce fereastra îi devenise al șaselea simț. Zile întregi putea sta nedezlipit privind orașul.

Întrebat de unde această pasiune, Icar se avînta într-un logos despre viața de acolo, departe, despre oamenii care știu și pot face și altceva, pe cînd el era sortit imobilității. Într-o zi găsiră fereastra deschisă și cadavrul lui Icar într-o baltă de sînge pe trotuar chiar sub geam. Nu era greu să deducă ce se întîmplase și un doctor-poet compuse pe loc un distih care fu lipit pe fereastra fatală : „Qui trop y regarde, risque de s'y pencher / Qui trop s'y penche, finit par y tomber."

ghips

Înainte de accident totul era limpede pentru Icar : zbura jos fără să bage de seamă pe unde zboară și nu văzuse decît masca mașinii late cît strada, roșie, gonind cu toată viteza. Desigur nu avusese timp să se ferească și căzuse deodată într-o noapte desăvîrșită, din care se trezise după multe zile, închis într-o cușcă albă de ghips ce i-o făcuseră medicii pe statura sa. A încercat să miște o dată din tot corpul, dar ghipsul îi înăbușea orice mișcare. Doar mîna stîngă mai răspundea efortului său. O purta prin dreptul ferestruicii tăiate în ghips în dreptul feței și se pipăia în lung și-n lat cît reușea, căutînd cu înverșunare vreo fisură în toată acea rafinată închisoare în care îl prinseseră. Nu-și putea explica imprudența comisă și oricît s-ar fi silit medicii să-l convingă de utilitatea ghipsului, Icar era convins că se ajunsese prea departe, totuși, adică ghipsul acela era o exagerare.

La început Icar a fost impulsiv : înjura pe toată lumea. Pe urmă a devenit melancolic atunci cînd și-a dat seama că n-avea ce face alta decît să aștepte să hotărască medicii că a stat destul înăuntru și deci că nu se putea simți altfel decît bine. Uneori, sora care veghea asupra lui îl surprindea ștergîndu-și cîte o lacrimă stingheră. Icar a rugat-o într-o zi să-i aducă oglinda să se vadă cum mai arată.

Și privindu-se în oglindă, fața lui Icar s-a luminat pe loc. Ideea pe care de atîta vreme o căuta pentru a-și depăși captivitatea îi venise în sfîrșit. A convins-o deci pe soră să-i lase lui oglinda.

O potrivea în așa fel cu mîna liberă încît vedea pe fereastră și o parte din parcul spitalului și puțin cer. Ce-și putea dori mai mult acum ?

Se uita la păsări cum zburau și nu-și ierta neatenția. Cobora apoi oglinda asupra parcului și îi invidia pe bolnavii de tuberculoză ori de inimă, care trebuiau să se plimbe mereu la aer curat. Ajunsese invidios pînă și pe copaci, fiindcă nu erau mutilați ca el și nu stăteau închiși în ghips. Printre crengile lor, cînd le depărta vîntul, zărea și cîte o casă, două, care-l bucurau pe Icar pentru progresul umanității. Iar noaptea același Icar se trezea și, privind luna prin oglinda lui, o chema pe soră aproape să-i dicteze versuri.

Pînă într-o zi cînd Icar a dat un strigăt pe care mulți nu l-au putut uita, a scăpat oglinda pe piept și a murit. I-au spart ghipsul și i-au făcut autopsia, dar răul nu venea de-acolo ; din lipsă de altceva mai bun, i-au scris în actul de deces : atac de cord. Iar sora a cules cu grijă fetișul lui Icar, fără a înțelege mare lucru și a spălat la un lavabou liniile înguste și paralele pe care cineva le desenase, în glumă sau nu, pe fața oglinzii.

o bilă portocalie

Prea mult fum, spuse, prea mult. Și așa și era. În încăperea lungă, cu tavanul scund și fără ferestre, omul umbla înfierbîntat, cu pași mărunți, vorbind încontinuu cu o ființă nevăzută care, probabil că îl întrebase ceva, acum sau altădată, pentru că omul răspundea unui interogatoriu în aparență foarte dur și tăios, dar pe măsură ce răspunsurile lui se îngrămădeau tot mai explicite și mai avîntate, oricine ar fi putut să înțeleagă, da, că răspunsurile lui date pe un ton culpabil erau ca o mică și nevinovată cabotinerie, omul trișa, căci întrebările, al căror ton începuse să se audă, aveau în ele o tandrețe atît de îngrijorată iar vorbele omului se refereau la lucruri atît de simple, încît mistificarea din vocea omului, vocea lui speriată și vinovată, constituiau o formă de joacă, o joacă amuzantă și perpetuă. Asta dură un timp și la un semnal numai de el perceput, omul se înspăimîntă cu adevărat, vorbea acum răgușit și repede, parcă sufocată de o greutate insuportabilă iar răspunsurile deveniseră umile și lingușitoare, murmurate, murmurate cu o insistență vecină cu disperarea.

Omul boncănea mișcîndu-se transpirat prin încăperea plină de un fum roșiatic și dens, un bărbat într-o haină de catifea albastră — un fel de sutană, pînă la glezne — cu încălțări verzi, un bărbat cu umerii puțin aplecați, părul negru, lucios, coborînd în inele pe fruntea gălbuie și ochii, ochii adînc îngropați în fundul capului, albaștri, catifelați și nasul aproape atingîndu-i buza inferioară, groasă și senzuală, spre deosebire de cealaltă, subțire și fină și ovalul feței perfect.

Lîngă acel cuptor de cărămidă incandescent se afla un tripied de sticlă, cu picioarele întoarse ca ale fotoliilor venețiene și pe el, un clește, o mistrie și o bilă de cristal, o bilă portocalie, în care lumina sîngerie a cuptorului se concentra venind din toate părțile, fiindcă, de fapt, întreg peretele opus ușii era chiar cuptorul, iar poziția tripiedului, perpendiculară față de peretele opus ușii, fusese stabilită astfel ca, privită din orice loc, bila să strălucească puternic, un soare micșorat și rece și transparent. Vizavi de cuptorul incandescent, o masă lungă cît încăperea, cu marginile zidite în pereții laterali, o masă acoperită de un strat gros, de gutapercă vișinie și pe masă un aranjament complicat, baloane și eprubete multicolore, încărcate de lichide cu precădere albastre, retorte și baloane și eprubete, fumegînd, fumegînd, fumegînd și sub ele flăcările, flăcările țîșnind din țevile întortochiate ce traversau spațiul dintre cuptor și masă și lichidele fumegau, fumegau și bolboroseau.

Iar omul se mișca într-un du-te-vino halucinant, sărind uneori ca o lăcustă peste țevile și ele incandescente, aplecîndu-se, ridicîndu-se brusc și apoi din nou aplecîndu-se și sărind și aplecîndu-se și ridicîndu-se, în timp ce mîinile lui învîrteau un mîner de ebonită neagră din dreapta cuptorului, de pe peretele lateral și atunci flăcările ieșeau vuind prin orificiile țevilor iar bila portocalie trimetea, din cristalul ei masiv, jerbe sîngerii, care contopindu-se cu inimaginabila roșeață a flăcărilor și cu violentele reflexe ale cuptorului dezlănțuit, compuneau un tablou măreț : un om, cu ochii îngropați adînc în fundul capului, ochi albaștri, catifelați, sărind peste și tăvălindu-se pe sub țevile înroșite ca o antilopă urmărită de vînători, într-o încăpere lungă, lungă, plină de fum, un fum croindu-și drum printre bucățile de aer roșu.

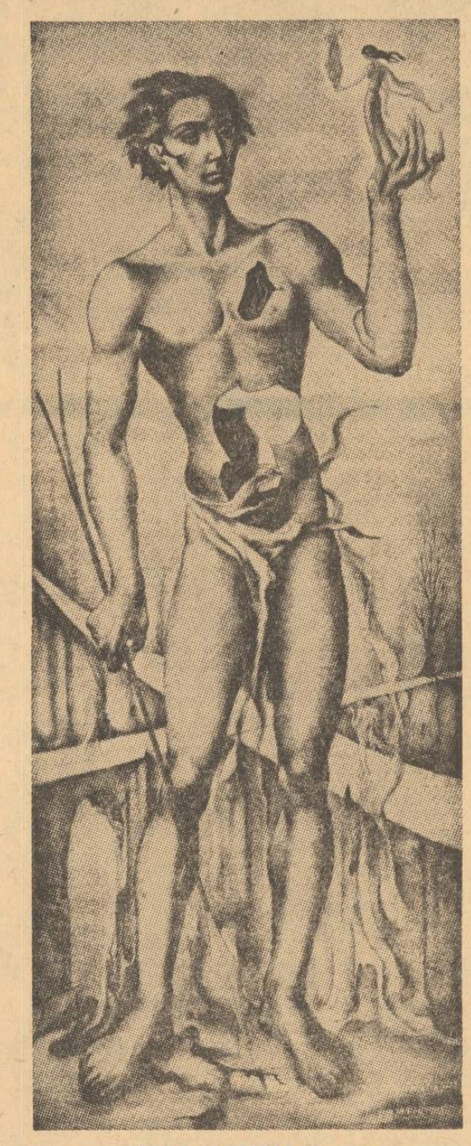

MICHÈLE BROEDERS (Franța) : DRUMURILE DESTINULUI

VINTILĂ IVĂNCEANU

Pe aceeași masă, în dezordine, cutii de lemn și pungi de mătase, gemînd de prafuri, granule și pietricele, substanțe și metale tocate și omul, din cînd în cînd, se repezea și deși pumnii lui apucau avizi și prafuri și granule și pietricele, azvîrlindu-le în eprubetele și baloanele colorate, mănușile albe îi rămîneau la fel de curate, ca și cum cu cîteva clipe înainte, i-ar fi fost aduse, de un valet bătrîn cu peruca neglijent pudrată, pe o tavă de argint cu încrustații bersiotice.

Și mirosea a țipirig și a salpetru și a fier și a rădăcină de mandragoră. Și omul își accelera fuga lui, evident organizată, și lichidele fumegau și bubuiau și o explozie. Nu fusese rănit. Nu respira, ca să nu-i pătrundă în plămîni gazele ce alimentau cuptorul. După o vreme, revenindu-și, merse încet, călcînd prin cioburi și aschii de fontă spre eprubeta din stînga ușii. În ea, rece, un lichid violaceu și privirea omului se contopi cu precipitatul pufos și albastru ce se depunea pe interiorul eprubetei și omul strigă, un strigăt scurt, de bucurie supraomenească și împreunîndu-și mîinile ca pentru rugă, omul își lipi fruntea de recipientul încă fierbinte. Apoi, se îndreptă spre un tub ce abia se vedea, montat în peretele lateral și spuse : Sanctitatea voastră mă ascultă ? Am ascultat tot, răspunse neliniștită, o voce groasă și plăcută. Omul șovăi. Ce s-a-ntîmplat, hai, spune ? întrebă nervoasă și autoritară, vocea. Sanctitatea Voastră, am onoarea să vă anunț că experiența a reușit. Prin același tub, vocea răspunse : Monseniore de Bouteille, prietene, eu, posteritatea și Cerul îți vom rămîne recunoscători. Vino, te aștept în Sala Armurilor.

La trecerea bărbatului învești mîntat în haina de catifea neagră, gărzile elveține luară poziție de drepți. Bărbatul salută cu mîna dreaptă și caporalul Andreas Kollschuter se miră : mănușa dreaptă a înaltului demnitar papal Helsingform de Bouteille, arăta afumată și vîrful degetului al patrulea se rupsese ; o fișie de mătase atîrna dizgrațios deasupra degetului mic.

Sanctitatea Voastră, spuse Helsingform, în zece zile putem face experiența. Bine, prietene, bine, răspunse satisfăcut Papa. Crezi că vom izbuti ? întrebă înaltul Pontif. Da, răspunse Helsingform. Mîine, Sanctitate, vom purcede la ungerea roților trăsurii cu materia atoate-mișcătoare, purul lichid numit de Paracelsus „solgora batuha". Va trebui să așteptăm apoi 4 zile, spre uscarea mațelor, cum zice același Paracelsus, a mațelor lucrării. În a șasea zi vom arde roțile la flacără de lemn sfînt și le vom stropi cu sînge de șoarece. Iar în a șaptea zi vom osteni respirînd peste osie. A opta zi va fi ziua marei încercări. Să vă pregătiți, Sanctitatea Voastră. Opt zile de acum încolo să sugeți coadă de rîndunică și să beți suc de zarnă somnoroasă. Să dormiți pe scîndură tare și să vă treziți odată cu soarele și să spuneți : „Căci tu, Soare, mai presus peste rînduiala lucrurilor te-ai înălțat prin Voia Domnului și eu de la tine aștept izbăvire. Pentru aceia sărut raza ta și sînt gata să mă dau ție". Mă voi conforma punct cu punct indicațiilor tale, răspunse cu seriozitate Papa.

Ploua. Poiana imensă, inundată de lumina soarelui, ale cărui sclipiri, prin picăturile jucăușe semănau cu niște jocuri de peștișori aurii încărcați de solzi lunguieți, forfotea de zgomote necunoscute, ca și cum o putere, o forță, fără suport fizic și lipsită de trăsături concrete, ar acționa invizibil pînă și asupra firelor de iarbă, devenite oarecum sticloase și care ciocnindu-se adăugau celorlalte sunete stranii un ecou dulce și totuși neliniștitor.

În picioare, lîngă un stejar bătrîn, Papa respira întretăiat. Doi oameni îmbrăcați în negru, împingeau, ceva, ca un bolovan cenușiu. În spatele lor, Helsingform, cu privirea exaltată, murmura poate o rugăciune. În mijlocul poienii se afla un cerc, trasat cu o vopsea roșie, Aduseră bolovanul în centrul cercului. Cei doi oameni în negru plecară. Papa îi spuse lui Helsingform cîteva cuvinte repede înăbușite de vînt și Helsingform răspunse : De îndată. Apărură întîi patru bărbați, îmbrăcați în togi albe. Se așezară pe bolovanul cenușiu. Helsingform scoase un țignal de argint și fluieră. Îi răspunse, de undeva din dreapta poienii un răget scurt. Papa tresări. Helsingform zîmbi și fluieră ascuțit, trei semnale lungi și unul foarte lung. Papa își bagă degetele în urechi, fiindcă din stînga poienii se dezlănțuise o gălăgie infernală, ca și cum s-ar doborî cu topoarele întreaga pădure în aceeași clipă. Și tot din stînga se ivi, trasă de 16 oameni trăsura. Avea 16 roți, stropite cu aur și ușile îi erau din fier. Pe capră stătea, rigidă, o femeie bătrînă, ținînd între mîini hățurile ca pe niște iglițe. Fața și mîinile îi erau galbene. Stătea pe capră împietrită. La 10 grummleri de bolovanul cenușiu, trăsura opri. Cei patru oameni în togi albe săriră imediat și îi deshămară pe cei 16 bărbați. Aceștia salutară și dispărură. Cei patru se închinară și, tîrîndu-se ca niște șerpi, prin iarba udă, dispărură și ei ; Helsingform simți că-l podidesc lacrimile. Papa spuse : Helsingform, Domnul cu noi. Helsingform răspunse : Domnul Dumnezeul nostru, ajută-ne și trase din buzunarul vestonului său vișiniu o sticluță. Papa se închină și spuse : Adio, Helsingform. Helsingform plîngea. Papa se sui în trăsură. Helsingform își făcu, iute, o cruce și azvîrli conținutul sticluței pe corpul femeii bătrîne, în continuare nemișcată, acolo, pe capră. Încet, femeia se însufleți. Bolovanul se desfăcu și din el ieșiră 16 grifoni. Femeia coborî de pe capră și îi înhămă. Grifonii nu se împotriviră. Helsingform își dădu seama că toți grifonii sînt de aceeași înălțime și că fixitatea privirilor pe care le aruncau este identică cu uitătura bătrînei de pe capră. Sînt toți de ceară, da, de ceară, își spuse tainic Helsingform. Femeia urcă pe capră. Strînse hățurile. Grifonii țîșniră înainte, trăsura porni cu o viteză extraordinară și Helsingform nu mai văzu nimic, căci o trombă portocalie, în urma trăsurii, cuprinse și acoperi pădurea.

NICOLAE IOANA

CINE

Cine te-a adus floare cine te-a adus cap alb
cine te-a adus cîine cu buzele negre și moi
cu limba roșie.

În cameră arde un foc nefiresc și prințesa
adoarme. Prințesa își visează prințul
care nu mai e de nu știu cînd

Fiorul galbenului fiorul rîsului
rupt de un sunet de o frunză cu zimți
fiorul botului și al sîngelui scurgîndu-se
pe o nară

Alerg spre casă și văd pietre numai pietre
pietre ca niște cefi de taur ca niște
bărbi de călugăr pietre și numai
pietre clădim în cerul vechi

Sînt aproape să rîd de un prieten
sînt aproape să pierd sărutul lui
dat în multime în fața a mai multor
ochi

Dar cine cu cine ar mai putea să fie
cînd mori rîzînd
într-un spasm rîzînd și fără cruce
nemaiputînd

hi hi hi crucea ha ha ha groapa

II

Să mănînce ierburile din pietre
să stea ierburile la masa pietrelor
să se întindă moarte pe o frunte
moartea mea
moartea lui

Uite o fată cum mă strigă
rîsul meu e o cărămidă
plînsul meu e un pridvor
soarta ei e un picior
și cămașa și cămașa
a regelui din Ha-Ha
hahalere
rîsul meu îi dă în cap
e la iarnă rîsul
plînsul
e la iarnă albastru și rece ca oțelul
rîsul meu și-a pierdut mielul
și-a rămas numai cu oaia
de-nconjoară-n nopți odaia
poți să mai fii lătură
poți să mai fii busuioc
floare care dă în foc
floare care arde în foc
cu petale mari de plită
floare de ceai înflorită
trala la la la la la la
frunză verde de-o cădea
la la la la la la
fiul meu
rătăcește printre dește
mreana albă apa-albește
moartea mea
ha ha ha
joc pe ea
moartea mea

ION BLEDEA

blestemul

Întîi sosi o idee de ins apoi gîfîiala insului și-al treilea fu el, insul. Sosi învrăjbit de tot purtînd în circă vărgătura ca pe-o unealtă de zi bună și cînd o aruncă jos se văzu de peste tot, cu o mulțime de ochi buni de vedere că nu-i vărgătură ci-i om, unu în haine vărgate, dar cum cu om să semene de departe, acesta. Erau vărgile lui ca șobolanul de ciumă la culoare. Insul îl trînti jos și-atunci el începu să-și amintească, cel de jos, vărgatul. Cum i-a căzut lui blestemul pe umăr și cît așteptase el să-și dea seama că e blestemat. Și cum, așteptînd, își dădu seama cît e de urîtă această treabă, să aștepți să-ți dai seama. Această treabă îți stă pe frunte ca o bombă, în sînge îți stă, tu aștepți să facă și ea pe bomba și cînd face îți dai seama, îți dai seama că ești blestemat, blestematule. S-a scuturat el atunci, dar degeaba. Îi tremură și sîngele în carne dar degeaba, care-i treaba blestemului decît să-ți stea pe umăr și tu să te izbești de el. Să te izbești de el cu mutra ori de cîte ori vrei să-ntorci capul, să vezi și tu pe ce picior joacă blestemele-n lume, cum poate fi frînt acel picior, pe care joacă blestemele. Cu ce gură să-i clănțănești o vorbă-n urechi, să-l blestemi și tu pe el, nu din răutate (pentru că n-are rost să fii rău cu blestemele) ci doar așa, ca să vezi și tu cum vine să blestemi blestemul și cam ce poate ieși din această afacere. Pe-atunci el vedea dar multe nevăzute simțea-n inimă. Și-a trecut o mînă de om peste frunte, și-a șters sudoarea. Era sigur că asta e bine, să-ți ștergi sudoarea atunci cînd carnea se milostivește de tine și-ți dă, îți dă sudoare. Că sudoarea izvorăște din sînge, avea-n sînge o ciudată chestie care-i scotea apa din el lăsînd sînge curat, sînge de bărbat care numai în piept de bărbat putea alerga fără să se sluțească. Și apa era smulsă din el și azvîrlită afară, așa că își trecu mîna peste frunte și-o șterse, o mînă de om, peste frunte. Pe-atunci pe cînd și-a dat seama era tot în haine vărgate, așa că se șterse pe frunte și-nhăță roaba, una cu roata-nchistată-n noroi și începu să-mpingă pînă cînd se izbi de zid, acolo găsi lopata și-l prinse pofta aceea nebunească de-a-ntoarce capul, să vadă măcar înapoi dacă înainte nu se poate de zid, măcar înapoi să privească. Dar ce te faci cu blestemul, îl porți pe umăr ca pe-un porumbel cîntător, unu negru care nu e ca toți porumbeii, unu care-a fost învățat de Dumnezeu să cînte numai de moarte, înnegrit. Descărcă acolo tot ce era de descărcat apoi își întoarse trupul încet, deodată, întreg trupul. Dar și acuma tot înainte vedea, numai înainte. Și era acest înainte ceea ce adineauri fusese înapoi, dar el tot înapoi voia să privească, adică să privească la vechiul înainte, care era adevăratul înainte. Și peste toate-acestea cădea blestemul, adică era căzut, blestemul. Se ruga înclinat peste blestemat, înclinat peste el ca o salcie plîngătoare, o fi avut și ele, blestemele, Dumnezeul lor la care se roagă ca să se apropie de om, să-i semene măcar prin rugare lui, omului.

S-a-ntîmplat aceasta de multe ori, înaintele sărea înapoi iar între ele era blestemul. Era tot cel vechi pe care acuma și-l amintea în fața insului, își amintea aruncat pe jos, vărgat. Și atunci era acest ins pe-acolo, avea-n spate-o pușcă, dar demult. Stătea cu pușca-n spate scrîșnind din dinți și numărînd tot ce se putea număra, ajunsese să numere blestemații, număra apoi cămășile lor vărgate și văzu că nu se pot număra decît cu greșeală (acesta era blestemul lui, să numere greșit, dar era mai mic decît altele pentru că nu putea crește de pușcă) cum să numeri tu fără greșeală niște blestemați. Le număra chiar și inimile, știa că au pe undeva niște inimi care se pot număra, cu greșeală sau fără. Le număra și văzu că și la inimi greșește dar acu greșeala era-n altă parte, altfel se greșea de această dată. Pricepu că inima unuia dintre blestemați nu-i acolo, plecase fără ca măcar pușca lui s-o simtă și asta-l încărcă de furie pînă-n botul ochilor, de-o altă numărătoare nu putea fi vorba. Și nici să cauți inima-n blestemați nu putea căci îl lovea altul prin legiuire, avea și el cîinii lui care voiau să-i muște gleznele. Altfel i-ar fi-mpărțit în jumătăți-jumătăți de oameni pîn-ar fi dat de ăl fără inimă, i-ar fi căutat înlăuntru pînă cînd ar fi dat de cel gol. Că aceasta e-o treabă din cartea sfîntă, și pe Christos au vrut să-l dibuie căutînd pruncii cu cuțitul pe dinlăuntru, au căutat pînă ce-au dat de unu din care curse lapte și și-au zis înșii că ăla o fi, că aceea o fi tăietura cea bună pentru că era mai deosebită, mai altfel decît celelalte tăieturi. El, insul, n-ar fi făcut prostia să creadă că-i Christ cel din care curge lapte, prin Christ trebuie să curgă spirt aprins care-l poartă aprig în lume călare pe-ale lui fulgere. El i-ar fi căutat din piept în piept și pe ăl gol l-ar fi cîrpit la loc, întreg, l-ar fi scos la lume și l-ar fi purtat strigînd la oameni să vină să-l vadă, să se uite la blestemat ca la urs. Și i-ar fi lăsat să vîre cuțitele-n el, acolo-n locul inimii, acolo unde ori în cine vîri un cuțit miroase a moarte de om. S-ar cîștiga parale mîndre cu treaba asta dar cum dracu să-l găsești pe ăl gol în piept cînd nu numai că n-ai voie să-i despici pe vărgați dar nici măcar să-i faci să se uite la tine nu poți. Și îi privea mai departe pe blestemați gîndindu-se cam care i-ar plăcea lui mai mult, care i-ar place lui gol pe dinlăuntru. Ăl cu blestemele-n piept nu poate fi, n-ar fi bun căci acela are o chestie ciudată-n piept și doar n-o fi într-atît minunat încît să aibă două chestii ciudate pe trup. N-ar fi bun nici cel cu boala-n vîrful capului căci asta-l apasă tot timpul, și apăsat și fără inimă e prea mult pentru un singur om. Cel cu dracu-n suflet e dat dracului din născare și alții nu-l pot avea așa că insul nici nu-l gîndi ci trecu doar cu mintea pe lîngă el, aproape. Păcătosul cu blestemul pe umăr n-avea nici un înapoi pentru că nu voia el să aibă așa ceva, insul se mira de ce dracu îl mai ține acolo, un om care n-are habar de ceea ce-i înapoi și știe numai înainte n-ar trebui să fie ținut acolo. El ar fi cel mai bun și poate că e chiar cel fără inimă-n piepți, inima lui poate că-ntr-adevăr nu-i pe-acolo și a rămas doar vărgatul, zălog în botul puștii. Duse pușca la ochi și trase dar blestematul nici măcar pe clătinatul nu făcu, pentru c-a tras din spate și asta pe el nu-l privește, pe el îl privesc numai trebile de pe dinainte, pe vărgat, pe ăl cu blestemele, cu blestemul pe umăr. Îl priveau numai trebile de pe dinainte nu pentru că așa-i plăcea lui, cum credea insul cu pușca, pentru el înaintele era înapoi dar la acest înainte, la adevăratul lui înainte nu se putea-ntoarce pentru c-avea blestemul pe umăr. Și dintr-o dată insul îl împușcase, prin spate, adică prin adevăratul lui înainte, voise să-i împuște dinaintele. El nici măcar nu tremurase, pentru că nu se poate împușca înaintele așa cum împuști un porc pe care ți-e scîrbă să-l înjunghii. Insul cu pușca n-avea de unde să știe asta pentru că el credea-n treaba cu a vrea sau nu a vrea să privești unde-ți place, ca și cum n-ar fi bestemul acolo, să-ți stîlcească mutra cînd încerci să privești unde-ți place ție, unde tu vrei. Așa că degeaba mai trage, încă o dată, iar, ce dracu face cu-mpușcăturile astea, sau s-o fi apucat cumva să le numere și pe ele tot cu greșeală, pentru c-așa vrea el, așa-i place lui. Împușca tot în spate, în adevăratul înainte. Blestematul se-ntoarse-ncet pe cealaltă parte, cu fața spre pușcă și atunci drăcia amuți iar insul era rămas cu gura slobodă-n aer, deschisă. Insul se mira din toate puterile, el avea blestemul lui, acela de-a greși și-acu nimerise fără greșeală, nimerise dintr-o ciurdă de blestemați chiar în cel căruia i se cărăbănise inima pe neștiute căile lumești. Așa că mare-i fu mirarea și a rămas stană în fața acesteia, a mirării. Că el a fost văduvit de blestem dintr-o dată, cînd nu se așteptase la așa ceva nici pe departe, să n-aibă blestem dintr-una, el. Și ce dracu să mai facă între blestemați dacă acum îi poate număra bine, un om care-și numără bine blestemații n-are ce căuta pe-acolo cu pușca-n spate, cu pușca-n spinări. Da, iată-l secat de blestem, ce-i drept a fost un blestem mic și cam de rușine, dar blestem.

A fost în ins o hotărîre-n acele clipe, și-a zis el că pleacă, asta era-n el că trebuie să plece și asta simțea el, că trebuie să plece și asta îndrăznea el, că trebuie să plece și toate să se-ntîmple repede-repede. Dar nu știa dacă s-o facă de-a singurul sau să-și ia și norocul cu el, să-și ia blestematul cu el, pe ăl cu blestemul pe umăr și fără inimă-n piepți. Că nu putea pleca fără noroc, ar fi însemnat să fie și el lipsit de ceva din corp așa cum blestematul e lipsit toată vremea de inimă, ar însemna să lipsească o parte din el. Blestematul se-ntoarse-ncet spre ins așa că îi făcu semn să se-apropie, blestematul se-apropie-ncet cu înaintele-n față (cu înaintele care-i plăcea insului, nu cu înaintele pe care-l știa el), se-apropie, blestematul. Insul lepădă pușca și-i făcu semn să-l urmeze, cel cu hainele vărgate îl urmă cîțiva pași, apoi îl urmă mai mulți pași, apoi foarte mulți pînă cînd începu să priceapă că pleacă, să priceapă că se duce cu insul, acolo unde-i place acestuia, insului. Și făcea pași mai departe pînă cînd șeful făcu semn și-atunci se-așezară jos să stea de vorbă despre inimi și despre pe unde se-alungă ele.

— Pe-acasă, zise blestematul și vorba ieși pe dinainte, pe dinaintele care-i plăcea insului. Ăl vărgat lăsase-acasă muiere borțoasă și acu era sorocul, inima lui se cărăbănise-acasă, inima îi bătea acasă ca un stăpîn și nevasta le asculta, bătăile, supusă.

Acum stătea pe jos și-și amintea cum insul i-a făcut semn să meargă, să plece-mpreună cu el acasă, acolo unde nevasta împlinea un soroc, să meargă. Au plecat degrabă căci se-ncheiau zilele multe ce nu trebuie lăsate-n părăsire, zilele. S-au dus pe drumuri umblate și neumblate, insul înainte iar blestematu-n urmă, nu puteau ști dacă rămîne drum curat în spatele lor căci insul nu vedea de blestemat iar acesta nu putea privi înapoi, el era cel cu înaintele, era cel cu numai înaintele, și-atît. Și-atît pînă cînd s-au apropiat, s-au apropiat de casă, noaptea. Era ușa lăsată pe-un fel anume de brînci, lemnoase brîncile. Blestematul doar știa cum vin brîncile ușii, el le simțea de departe dar nu era bine, trebuia o lămureală că aceasta, lămureala, se cerea cu trăinicie, ea se cerea. Că sus pe casă urla o buhă, de moarte, țipa, buha. Țipa în scîrbă ca pe-o casă pustie, de moarte țipa. O lămureală, căci la el în casă nu trebuia să se moară ci să se nască, de ce dracu țipă buha, nerușinată. Pe-acolo naștere trebuia să se-ntîmple, nu erau inși cu gînduri de moarte, nu erau inși deloc pe acolo, care să aibă astfel de gînduri. Cînta, țipa mai departe de parcă își cînta sieși de moarte, nu altcuiva. Din casă se auziră alte țipete căci pe-acolo se năștea într-adevăr din toate puterile, prin casă. Se auzea întîi țipătul femeii și-apoi se auzea buha, semănau țipetele, parcă n-ar fi fost unul de viață și altul de moarte. Cel cu blestemul nu intră, nu dădu pe acolo căci nu se dă pe nicăieri în astfel de clipe. Trebuie să aștepți și să tot gîndești la ale tale treburi. Gîndea că dacă la el în casă se naște pe undeva în lume moare vreun om ca să-i lase locul odraslei lui. Se mai gîndea cam cine poate fi acel om și dacă a avut și ei un blestem pe trup. Și dacă a murit întrebîndu-se de ce se țipă în viață că dacă-i viață n-ar trebui să țipi în ea, asta-nseamnă că poți scuipa pe ea și să-ți vezi de altă treabă, tu, dacă ai poftă. Căci în viață se țipă, ba mai țipă și buha, de moarte țipete lasă ea-n lume, buha. Blestematul le auzea, apoi nu mai auzi nimic căci nu mai avu ce să audă, în casă era sfîrșeala sfîrșită și buha plecase, de bună voie, plecase. Au intrat înlăuntru și insul aprise-o lumînare la care-au putut să vadă că buha făcuse treabă bună, adevărat cîntase ea. Blestematul nu primise totuși lămureala, nevasta lui născuse-un mort dar buha n-ar fi trebuit să țipe, lumea a rămas tot atît de mare, aceeași. La el în casă a fost o naștere și-o moarte, ca și cum n-ar fi fost nimic, căci și-n fața lui Dumnezeu o mînă spală pe altele. Așa că el n-avea ce zice, venise acasă degeaba, acolo nici nu se născuse nici nu murise nimeni. sau se născuse cineva și murise cineva, ceea ce e cam același lucru. N-a fost nevoie să se stingă cineva ca să lase locul plodului său, pușlamaua își golise singură locul înainte de-a veni pe lume să-l umple, pușlamaua.

Își smulse de pe el cămașa vărgată și-nfășură-n ea începutul acela de om sfîrșit, îl înfășură-n cămașă și insul privea curios căci nu mai văzuse așa ceva. Luă greutatea (e și asta greutate, oricît de ușoară, dar greutate) și ieși pe ușă. insul îl urmă. În spatele casei era o groapă veche, cu lut înstărit, pe-acolo scurmase el o dată, înainte demult, cu mult mai demult. Rămăsese-n aer o limbă de pămînt căci el a scurmat pe sub ea. Se-apropie dar ceva-l scurmă-n suflet, insul venea în spatele lui, în adevăratul lui înainte, asta era, insul. Nu zise nimic ci întoarse capul, întoarse capul și îl putu întoarce, putea face întoarcerea capului fără să se lovească de blestem, fără să-și pocnească, el, mutra. De cîteva ori îl întoarse și văzu că se poate, vedea-n spate insul care se mira, pricepu insul că blestematul nu mai e blestemat ci e altfel, cu înaintele într-adevăr înainte. Cel cu legătura sub braț coborî acolo, în groapă. aruncă în ea urma aceea de om și luă cămașa pe el, dar n-o luă bine căci limba de pămînt s-a clătinat, a căzut, trebuia-ngropată urma aceea de om, urma. Se sperie insul urît și începu învrăjbit căutarea, lutul se năruise peste viu și mort așa că smulse-ncet bolovanii și rămase doar groapa, rămase-n groapă. De-acolo, întîi apăru o idee de ins, apoi gîfîiala insului și-al treilea fu el, insul. Sosi învrăjbit de tot purtînd în circă vărgătura ca pe-o unealtă de zi bună și cînd o aruncă jos se văzu de peste tot că-i om, dar cum cu om să semene de departe, acesta.

MICHÈLE BROEDERS : CUTIA CU AMINTIRI

DANIELLE (Belgia) : NOAPTEA

TE-A ADUS, FLOARE

III

Și iarăși prințul vine cu o bucată
de mămăliță în gură

cu o lumînare pe piept
ea stă singură și se gîndește
căminul să-l spoiască (pește !)
ea stă singură și se gîndește
și iarna prințul cotrobăie prin
odaie
îl caută și cînd îl găsește
e greață pentru că un animal
tremură pe podea
un animal blînd ca Ha
prințul duce lumina ca pe o
bucată de zahăr mare la gură
iar luminile lunii sînt dulci
iar lui îi plece necazul sărat
al meu.
Prinți prințișori dau din coadă
așteaptă la geam și cînd
luna începe să vîjîie o iau
la fugă și latră apoi iar dau
din coadă prinți prințișori
ei privesc la acvariu unde
și înghit umbrele peștilor
căzute pe podea și adorm
pe umbrele drepte și tari
ale peștilor din acvarium albastru.

Ciudat Hoffmann ciudat Hoffmann
așa îl cheamă pe un cîine de prinț
cel care așteaptă după perdea
să muște piciorul alb

Hai sictir ospăț al pietrelor
unde lumile cad din piciorul
preascuns
unde picuri cad din oftatul
lemnelor
unde lacrimi se preling din căldura
pernelor

Hai sictir regina Ho
și Hu, mor pe lemne
mor în lemne mor pe o lacrimă
mor în trenuri ce se duc
și cad pe pleoapa ta albă
dece trebuie dece trebuie
atît

de ce zac ierburile
lîngă oftatul cîinelui
cu laba grea
cînd ar putea să le ia răsuflarea
hai sictir pe rouă de dimineață
pe mîndra aplecată în fîntînă
pe Ho și Hu pe cadavre
de lumină
dece dece dece trebuie să mă
întind
și să vă ascult și să mă duc
mult mai departe
cînd lacrimile lemnului
cad în noaptea asta în ape
lungi și în suflete prea lungi
hai sictir hai sictir lîngă
capul meu ,rupt
lîngă laba ruptă
a cîinelui.

IV

Piatră mi-e inima.

V

Furat de un duh în societatea
prea aleasă cînd miresele rele
plîng pe foaia de cort a tunurilor
furat de un duh cald cu brațe în
care mă înfășor
ca-n părul mireselor plîngînd
pe o țeavă de tun
furat de cai în cozile lor dus
și mirosind anusul lor fierbinte
în care trăiesc și după
caii-scheleți
umbrit de un scaiete cîntă un
strigoi — cîntă creanga mărului
cîntă un cocoș plămîn al nopții
și păsările presară cenușă iar
merii se îndoaie în tîmplă
ciugulind meiul
furat și lovit de un sunet
pe perete un sunet luminos
ursit și cade ea în dreptul
acelui sunet.

Pling pe cei ce își ascund fața
după cai. Sînt o mie de fețe
dovadă că sînt
cei care trebuie să fie lăsați
Maria Eleonora Elisabeta
lumini ce mor îndărătul
cailor. Șed pe voi pe pieptul
vostru și plîng în urechea
de argint o, cîte taine cu
brațe lungi și veștede mă
trag spre ele spre tăietura
izvorului
unde luna cade pe rug
latră cîinele și morții își trag
după crinpeele de iarbă fața.

Îmi plec chipul în iarbă
ca într-o lucrare a morții
mă întind în iarbă pe o pasăre
doamne pe graiul dulce
nimic nu se pierde cînd
într-o iarbă verde se poate
preface un cîntec
nimic nu se pierde nici
lumina albă a copcii

pulpe sărut atunci cînd
îmi îngrop nara în iarbă

La noapte prunc îi voi fi
mamei mele lovită de un sunet
la noapte vor crește pomi
pe frica mea
frica de pămînt frica de apă
frica de șarpele ce duce ziua
și de întunericul crescînd
frica de atingerea unor
piei în care eu am fost
și am să fiu frică de o
scoarță pe care îmi lipesc
gura frică din frică
pe o frunte.

FLORIN COSTINESCU

Interior

Iată un cerb — desenat pe covorul
întins pe perete.
E singurul pe care-i cunosc și nu
moare de sete.
Valuri cresc din mătase și-i robesc
glezna și pasul
Ochii-i rotunzi parcă-s desenați cu
compasul.
...De cîteva ori pe zi plecăm la
vînătoare, departe
Trofeele-n tolbă sînt povești în care
nu-i vorba de moarte.
Osteniți, ne oprim la fîntîni și la
maluri de ape
Iubito, cerbul îți cere lacrima cu care
te joci între pleoape...

SERGIU SĂLĂGEAN

Extaz

Nemărginită năzuință spre supunere
Și paradisul astfel cîștigat
Deschid aceste porți spre-o lume
fără margini.
Deasupra lor serafii cîntă-n mîini
cu stele.
M-aș vrea blajin și curățat de mine
Precum e muma după zămislire.
Mîngîie-mi pe veci auzul cu glasuri
cerești
Și ochii să se-mbete de arderea
albastră a lemnului sfînt.

DUMITRU STANCU

Oră de oră

Oră de oră veghez
Prin constelații.
Oră de oră mă pierd în haos
Plin de iluzii
Oră de oră galaxia,
Mă închide în limite absurde.
Oră de oră se nasc nimfe...
Spații și stele-mi macină carnea.
Oră de oră, sfere în sfere;
Gîndurile mele...
Nu mai e timp,
Cînd totul mă pierde în timp.
Oră de oră, neputincios,
Acolo unde se aprinde steaua tăcerii.

LIVIU GAFTEA

Tot mai tîrziu

1

tot mai tîrziu tot mai adînc
răsunînd în pereți nevăzuți
și tot mai curge anul
mai trece prin singe o femeie
despletită
o, cît e de rătăcită
cînd strigă numele casei și al fîntînii.

2

Cînd trupul se face o mînăstire
o noapte a lemnului
cu păsări albe învelind-o
ca o zăpadă de îngeri
Și în tîrgul acela sub pămînt
se pornește un zumzet
ori poate murmurul unor
rădăcini prin care trece sîngele
o, cînd treci pe o frunză
împărțind o ploaie de fluturi.

ION SEGĂRCEANU

Păsări-surori

Mă-nsoțesc în tot locul
două păsări-surori:
una albă, cealaltă neagră.
Pasărea albă
zboară mereu înaintea mea
cu cîntecele lumii în gușă,
pasărea neagră
se ține tăcută în urmă
ca un duh de pripas.
Cînd ajung la cîte-o răscruce
pasărea albă
mă atinge cu ciocul pe umăr
arătîndu-mi drumul la stînga,
pasărea neagră
adastă chircită de-o parte
privind gînditoare spre dreapta.
Și cînd noaptea tîrziu
trupul în hăuri de somn se scufundă
pasărea albă mi se-așează pe frunte,
pasărea neagră de-a dreptul pe
inimă
încremenind cu aripile larg desfăcute
parcă a rugă,
a veghe,
a cruce...

ION LOTREANU

Lied în alb

Trec melci misterioși pe lună
Și sepii nenuntite mor
Albușul soarelui detună
E viscol la ecuator

În ou e ardere secretă
Sclipește calcarul stelar
Mor peștii cu irisul de cretă
În spuma mărilor de var

RODICA MIHĂILĂ

Imponderabilitate

Și iar recad
într-un adînc de mine,
Și rătăcesc,
Șoptind setea mea de pămînt.
Prin pulberea străvezie a gîndului
Fac semne și nu mă recunosc.
Nu recunosc piatra,
Peste care, trecînd, urma mea
Ar semăna cu un țipăt.
Nu recunosc chipul
În care să mă cufund
Și să m-adorm.
Mă pierd ca într-o apă
Ce se pierde în ea însăși
Și curg cum aș pluti,
Și mă adun, fără să mă pot naște,
În trupul meu lichid,
În trupul meu de abur,
În trupul meu ca un ochi
Al lui Dumnezeu
Care mă privește.

Fals tratat de istorie literară

urmuz

Trecem deseori, scriitori sau nu, pe lîngă boschetul în care la 24 noiembrie 1923, fusese găsit trupul lui Urmuz. Locul, situat în spatele „Bufetului", spre extremitatea parcului din fața statuii Aviatorilor, în preajma actualei stații de benzină, este acel punct terestru unde, într-o toamnă umedă și dezolantă s-a petrecut ultimul act al vieții lui Urmuz. A doua zi, gazetele publicau niște simple știri, nimicitoare azi prin stilul lor sec, incert și superficios. Iată de pildă textul știrei inserate în ziarul „Dimineața", apărut sub titlul minuscul și anodin

„SINUCIDEREA UNUI GREFIER DE LA CASAȚIE"

„Eri dim. pela orele 7 jum. a fost găsit mort, de către sergentul din post, într-un boschet din dosul bufetului, în apropiere de șoseaua Jianu colț cu str. Dimitrie Ghica, un necunoscut, binișor îmbrăcat. În mîna dreaptă încleștată, se afla revolverul cu care necunoscutul și-a răpus zilele printr-un glonț, tras în partea stîngă a pieptului, perforîndu-i inima și eșind apoi prin spate. Asupra lui s-au găsit mai multe cărți de vizită cu adresa: Demetru Demetrescu-Buzău, str. Apolodor 13. După înfățișare pare să fi fost un mic slujbaș.

Din ordinul procurorului de serviciu, cadavrul sinucigașului a fost transportat la Institutul medico-legal. Se crede că sinucigașul și-a pus capăt zilelor astă noapte pe la orele 12.

În ultimul moment aflăm că sinucigașul de la Șosea se numește D. Demetrescu-Buzău, fost grefier la Înalta curte de Casație și justiție, domiciliat în București, strada Apolodor No. 12. La el s-au găsit mai multe scrisori în cari se arată că-și curmă firul vieții din cauza unei paralizii ce-o căpătase de cîtva timp, și care îi transformase viața într-un adevărat chin." (Cf. „Dimineața", 25 noiembrie 1923, nr. 6126).

★

În medalionul „Urmuz", apărut în „Bilete de Papagal" (nr. 16, din 19 Februar 1928), evocarea scrisă de Tudor Arghezi se încheie astfel: „După tipărirea primei lui bucăți s-a simțit bine. Mi-a suris, mi-a strîns mîinile tare și umbla să mă sărute. Mi-a dat o cutie cu bomboane, pe care am primit-o și a scos din butoniera lui o garoafă pe care a trecut-o, parfumată cu scorțișoară, în butoniera mea. În zilele care au determinat sinuciderea lui într-un boschet de la Șosea, nu l-am mai văzut și mi-este grea mîhnirea ireparabilă că n-am căutat să-l întîlnesc. Cred că optimismul meu ar fi înviat în haosul lui cerebral, candorile și puritățile care începeau să moară"...

În același medalion întîlnim această primă încercare caracterologică: „L-a chemat Demetrescu-Buzău era muzicant și grefier la Curtea de Casație. Dintre marile terori inexplicabile care l-au prigonit pînă în ziua morții, cînd o ultimă țeroare i-a încovoiat un deget pe un trăgaciu de revolver și i-a comandat trage! și el a tras și s-a isprăvit; groaza de a nu se auzi „la Casație" că scrie și că scrie și altceva decît considerente și sentințe, l-a urmărit cu o tenacitate extravagantă. Am fost de două ori nașul lui literar: întîi cînd l-am publicat prima dată. O revistă de oameni cu principii, în majoritate politici, membri de carnaval în consilii și consilieri tehnici de ordin burlesc în societăți industriale, care au rezervat farsei politice, împletită cu farsa literară locuri, jetoane și titluri apărea pe atunci sub direcțiunea pribeagă a subsemnatului.

(...) A doua oară, i-am fost naș... tot atunci. Ca să devie publicabil, un scriitor cu o stare civilă de Demetrescu-Buzău trebuie să capete, călugărește, un nume potrivit cu portul draperiei. Nu toată lumea se cheamă, de pildă, Pilat, după cum nu toate mîncările se numesc pilaf. Carnea de porc servită într-un local cu electricitate și ascensor, cată să capete nume și prestigiu și o rimă sufletească de ambianță. Demetrescu a refuzat într-o zi de patru ori să se numească Urmuz și de patru ori a acceptat: a cincea oară l-am vîrît în cristelniță frîngîndu-i genunchii. Se temea ca nu cumva Casația să-l găsească mai repede în Urmuz decît în propriul lui nume, despicat din Dumitru.

Este adevărat că Urmuz dorea tot atît de mult să fie publicat cît se și înspăimînta de publicitate. În vreme ce știa că se culege proza lui în tipografie, a trăit o săptămînă atroce. Se scula în toiul nopții și trimitea o scrisoare foarte urgentă, ca să mă întrebe dacă virgula de după un că nu ar fi fost mai bine să fie trecută înainte. L-am descoperit noaptea împrejurul casei, sfios, neliniștit, timorat sau în transă de speranțe, dacă se găsește sau nu un miez în proza lui, dacă nu cumva e vorba de o eroare; îndemnîndu-mă cînd să o public și cînd să o distrug; cînd să o însoțesc de o notă elogioasă cînd să-l înjur. A corupt lucrătorii din atelier ca să-i schimbe fraza și cuvinte, pe care a trebuit să le restabilesc, redactările anterioare fiind cu certitudine mai bune"...

Valoroase amănunte documentare privitoare la Urmuz se găsesc în volumul de amintiri ale lui G. Ciprian „Cutia cu maimuțe" (1942) și ele vin să sporească impresia de legendă modernă și paradoxală în care stă ascunsă personalitatea acestui „Jarry român" care a fost Urmuz. S-a născut la 17 martie 1883 la Curtea de Argeș. A decedat prin sinucidere, la 23 noiembrie 1923.

Ziarele au relatat că „necunoscutul era binișor îmbrăcat. După înfățișare pare să fi fost un mic slujbaș"... Despre Urmuz, Geo Bogza, care editase și o revistă purtînd numele ciudatului scriitor, spunea: „Oricît ar părea de paradoxal și de trăznit, e totuși impregnat cu filonul substanțial al unei eterne probleme și eroii lui vor rămîne multă vreme în literatură așa cum numai caraghiosul Don Quijotte al lui Cervantes a știut să rămînă și cum din atîtea frumuseți ale ecranului vor rămîne de asemenea caraghiosii Buster Keaton și Charlie Chaplin și cred că nu e greu de găsit corespondențe suficiente între arta acestora și aceea lui Urmuz. Șarjată și caricaturală la prima impresie, devine după un timp tot atît de simplă și de tragic omenească"...

Judecător în cîteva orășele de provincie, Urmuz ajunge în 1913 grefier la Casație. Ducea o viață claustrată și într-o izolare de oameni, aproape fobică. Meloman, era un pasionat al concertelor de la Ateneu și printre manuscrisele lăsate s-a descoperit și schița incipientă a unei lucrări simfonice. Abulic, cu o sensibilitate exacerbată, Urmuz ezita între dorința de a-și tipări prozele sale parabolice și aceea de a le păstra pentru lecturile prietenilor. Arghezi i-a publicat în anul 1922 (în „Cugetul românesc" primele proze: „Pilnia și Stamate" și „Ismail și Turnavitu", iar în 1928, în „Bilete de Papagal", povestirea „Algazy și Grummer" (nr. 16 din 19 februarie). Tot acolo, Arghezi publica și o scrisoare din partea lui Urmuz, revelatoare pentru meandrele sale psihice:

Scumpe Domnule Arghezi,

Îmi vei da voie să-ți prezint, aci alăturat, pe D-nii Algazy & Grummer, doui simpatici negustori de geamantane din strada Doamnei.

Dacă crezi că — pentru binele și folosul obștesc — a sosit momentul ca ei să fie scoși, în sfîrșit, din misterul în care erau ținuți pînă acuma, le voi aduce și lor cazul la cunoștință, trimițîndu-le cîte un număr din revistă.

Nota explicativă, dacă o socotești de prisos, poate fi suprimată. În caz dacă D-ta crezi că e locul la publicarea lui Algazy, poate că aș fi nimerit să se pună d-asupra titlului, ca antet, cu litere mai mari „Pagini Bizare".

Fie că va apare chiar în numărul viitor, sau mai tîrziu, la toamnă, cînd se va putea relua activitatea revistei, îmi voi permite să repet și acum rugămintea mea de a nu refuza un articol introductiv, dacă crezi că este momentul acuma.

Îl cred neapărat necesar și pentru o mai bună orientare a cititorului în materie, iar pentru mine personal va fi o mare mulțumire sufletească avînd prin aceasta dovada că mă bucur în fața D-tale de aceleași sentimente ca altădată.

Al D-tale cu toată stima și cele mai alese sentimente.

D. Demetrescu-Buzău

30 Mai 1922.

Opera lui Urmuz, după ce prozele sale apăruseră sporadic în „Cugetul Românesc", „Contimporanul", „Bilete de Papagal", „Unu" și „Punct", a fost adunată în volumul omagial tipărit de editura „Unu" în 1930. În același an revista germană „Der Sturm" îi făcea cunoscută opera și pe plan european, publicîndu-i „Algazy und Grummer". Ultima oară opera urmuziană a fost retipărită ca un inexplicabil adaus la volumele „Scrieri" de G. Ciprian (1965) parcă sporind misterul fluid al acestei ciudate, paradoxale și tragice personalități din literatura noastră.

Petru VINTILA

În așteptarea

NOULUI POET

Un echilibru fragil — iată caracterul perioadei poetice pe care o trăim. Anumite salturi izolate nu schimbă esența lucrurilor. Dacă acum zece, cincisprezece ani în poezia sovietică a intrat zgomotos și rapid un detașament întreg de artiști talentați și plini de personalitate, azi în schimb se desfășoară procesul lent de acumulare a unei noi calități — *aprofundarea.* Iar alături de toate acestea — naiva sete a lui Tintcev, Pușkin, Fet, devenită aproape generală și foarte zgomotoasă în loc să fie o stare naturală și normală a literatului profesionist rus care creează versurile lui *proprii.* Un exemplu în sensul acesta îl oferă creația. Și opiniile unor poeți atît de interesanți cum e S. Kuneaev ori A. Peredreev. Se mai întîlnesc și unele jurăminte făcute în grabă cerurilor și cîmpiilor natale, niște pastișe reci după Baratînski și Esenin, mai apare și aversiunea față de „forma fixă", se mai remarcă și abundența de articole critice, ieșite de sub condeiul poeților. „Un scriitor total lipsit de vanitate și niște versuri cu adevărat bune și încă nepublicate — iată ce ne lipsește astăzi în primul rînd" spune unul dintre eroii lui Hemingway, bineînțeles cu totul în altă ordine de idei.

Evident, căutările unui izvor reconfortant e o reacție normală a omului tracasat care se vede dintr-o dată între Scilla și Charibda: pe de o parte intensificarea torentului de versificări, mai mult decît atîta, de neprofesionalism, pe de alta — lipsa categorică a unor criterii critice înalte în aprecierea publică a producției poetice. E clar de ce obișnuitele ritmuri și cuvinte ale poetului Vladimir Sokolov au atras în sfîrșit atenția și bunăvoința criticii. S-a descoperit aici o lume naturală și armonioasă, aproape lipsită de dramatismul acela epuizant de care e îmbibată realitatea noastră. Lumea aceasta e limitată, dar în felul ei atrăgătoare, deoarece ea se sprijină pe tradiția poetică rusă și e bine echilibrată lăuntric. Lirica lui Sokolov despre care astăzi se scrie mai mult decît se vorbește, a coincis cu o stare de oarecare oboseală de pe urma pozelor și a manifestelor poetice și poate fi comparată cu înghițitura de apă care a împrospătat pentru o clipă buzele arse de sete. Trebuie să subliniez încă o dată că această coincidență nu constituie mărturia unui mare talent. Evidentă e doar sinceritatea artistului, fidelitatea lui față de firea sa, ceea ce luat în sine e o înaltă însușire morală care nu-l deosebește însă pe poet de cititor.

Personal pe mine mă neliniștește o oarecare moliciune, lipsă de vlagă a tinerei poezii de azi, lucru care se simte și în idee, și în vers. S-a creat o ruptură între maeștrii mai în vîrstă (Tvardovski, Smeliakov), generația mijlocie (Mejirov, Vinokurov) și stihuitorii care au venit în literatură în al 6-lea deceniu. Multă vreme nu mai poate dura așa. Sămînța aruncată în deceniul trecut va da un rod bun. Ne rămîne să ne înarmăm cu răbdare și să așteptăm, căutînd să nu ne înșelăm și să-l recunoaștem pe *Noul Poet.*

Privind îndărăt, răscolind în amintire marile evenimente poetice ale deceniului trecut, nu se poate să nu ne aducem aminte de „Groapa din Köln" și de alte versuri ale lui Boris Sluțki care au jucat un rol de seamă în educarea artistică și cetățenească a unui șir întreg de poeți sovietici. Nu se poate trece sub tăcere „A doua trecătoare" a lui David Samoilov, cu minunatele ei scene dramatice despre Mensikov, care pînă la urmă n-au căpătat aprecierea cuvenită a criticii. Fără îndoială, una din cele mai expresive figuri rămâne Evgheni Evtușenko, ca expresie foarte sinceră și caracteristică a vremii noastre schimbătoare (Ni se pare uneori că discutăm despre poet, că-l înjurăm ori îl lăudăm pe Evtușenko și cînd colo discutăm despre noi înșine, despre vremea noastră asupra căreia facem aprecieri).

Indiscutabil, poezia sovietică a celui de al 7-lea deceniu se va dezvolta în cîteva direcții diferite. Talentul e întotdeauna un *unicat,* direcția însă unifică, grupează. De aceea nu voi vorbi de aceste direcții, ci voi mai adăuga doar cîteva nume care ni se par de perspectivă.

Aștept mult de la poeți ca Bella Ahmadulina. Oleg Ciuhonțev, Junna Moriț. Un maximalism moral, aprofundarea, perceperea creatoare a tradițiilor versului clasic rus, fac din poezia lor ceva deosebit de atrăgător.

Evgheni SIDOROV
Critic și redactor la revista „Iunost"

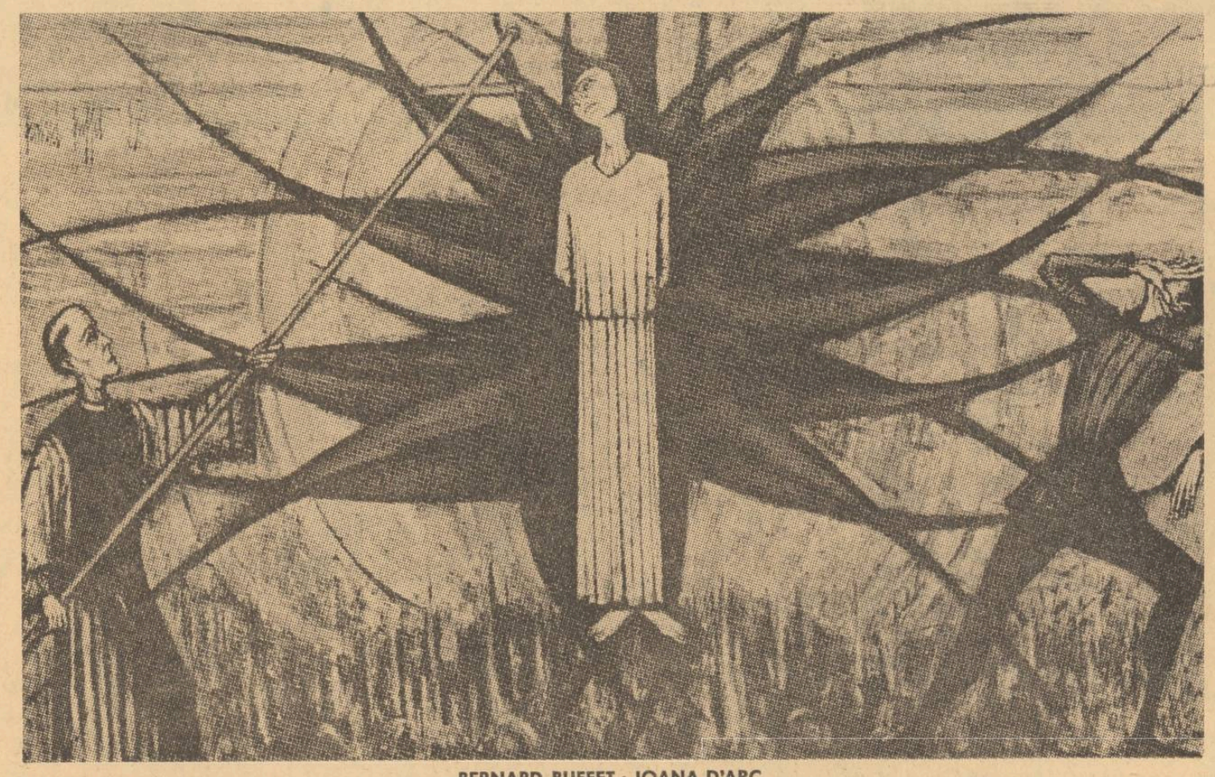

BERNARD BUFFET: IOANA D'ARC

NICOLAE NASTA

Marea

Marea era obosită
ca o pădure hăituită de vînturi.
Își desfăcea clinurile rochiei
peste nisipul adormit,
lăsînd goale trupurile de argint
ale sirenelor.

Pudică
își strîngea cu repeziciune risipa clinurilor,
ascunzînd-o sub forfota dantelelor înspumate.

Marea venea să spună o taină,
pămîntului,
dar de fiecare dată,
cernută de sita nisipului, uita
și se înapoia nemărturisită.

Unde îi era ascunse furtunile
și munții de plumb
răsăriți din donițele norilor!

Marea era obosită și înghețată
și numai păienjenișul luminilor nocturne
mai îndrăzneau să înoate,
s-o iscodească
și să mîngîie trupurile de argint
ale sirenelor ei.

Popasuri albe

Popasuri albe-n miez de noapte.
Tăinașe-ntîiei nopți de vis
Scări de azur spre crengi de șoapte.
Lumini de-ametitor abis.

V-ați stins și turmele de pietre
Vin primăvara să vă pască
Și ierni vă biciuie cu sete
Sub scoarța anilor de iască.

Însingerat, fiece creangă
Mă cheamă mugurul să-l caut.
Sub tînguiri adînci de flaut
Îmi bate inima, talangă.

De dorul vostru port sub geană
Tristețea nopții fără ziuă
Și-alerg spre larguri de poiană
Întîia noapte de-aș găsi-o.

Popasuri albe, drum spre stele,
Lăstar al timpului ucis
Pe unde viața mi-a deschis
Măreț portal de cetini grele.

În mine v-ați trecut deșarte,
În mine curgeți dinapoi
Și mă destram și pier în voi.
Popasuri albe, drum spre moarte.

GRIȘA GHERGHEI

Aici

iar e liniște
în gurile cîinilor
s-au ouat păsările
și-i ograda fragilă
sub cumpăna fîntînii
și nimic nu-i departe
și nu mai e nevoie
de pasul următor
e o noapte
în care totul răspunde
aici

A fost

a fost un prag pentru un semn
de pas
mai mult o rotunjime dureroasă
și cineva striga despre o frunte
nu știu ce fel de-alăturare rea

desigur un cuțit fără stăpîn
avea un loc primejdios făpturii
și patru ochi pîndeau să se
întîmple
ocolul roș prin alt ținut străin

Unghi

au izbutit copacii griul
dintr-un amestec de emoții
orice-atingere fosnește
de parcă toți avem în mînă
bilete de intrare false
leagănul vechi pierdut în stînga
a dezvelit atîtea cuiburi
încît e tristă bucuria
copiilor fugiți de-acasă
cărările se duc la moarte
încet cu pașii nimănui

VASILE ZAMFIR

Lenin

Inima lui de copil visător
Fusese un crin cu petale albe.

Dar sînge curgea pretutindeni
Pe cîmpuri, pe pietre, pe flori.

Sînge de prieten, sînge de frate,
Peste-ntinderea lumii — șuvoi
revărsat,

În care inima albă a crinului alb
Prin anii furtunii s-a-mpurpurat.

E steaua cu care prin sînge și foc
Partidul crescu, neînfrînt:

E steaua cu numele Lenin —
un crin
Răsărind peste-ntregul pămînt!

Iluminare

Mă regăsesc, același, în strania
pădure,
În care printre vorbe, m-am
rătăcit demult,
Și-n fiecare seară adorm în vag
tumult,
Ca bîntuit de-o febră cu mistice
murmure.

A doua zi, cînd zorii pun fire de
beteală
Pe chipul meu, — vremelnic din
noapte mă desprind,
Iar stîncile și iarba îmi cîntă un
colind,
Multiplicînd ecouri de bolți de
catedrală

Dar nici o dimineață cu alta nu-i
asemeni,
Pădurea-și zugrăvește copacii cu
carmin,
Și soarele-și înalță pe-un cer
ultramarin
Reverberarea vie a sufletelor
gemeni.

Sub care eu, dulgherul de slovă
luminată,
Dau glas și chip acestor vrăjite-
nchipuiri,
Să-mi fie pururi truda cu vis
îmbălsămată
La praznicul de vorbe și sfinte
năluciri.

Impăcare

Să plîngem lîngă zid la Erihon,
Să ne rugăm de soare să
se-ndure!...
Văd stemele-ntomnării premature,
În frunzele de viață pe balcon.

Pe gene somnoroase alte
lacrimi...
— Cît de străini sîntem, iubita
mea!
Nemîngîierea, dulce catifea,
Se zvîrcolește undeva sub patimi.

Țin pumnii strînși — și te presimt
aiură
Și totuși, cîtă gheață între noi!
S-a adunat al timpului gunoi,
Și nu știu cum putea-vei să-l mai
mături.

Deschide ochii. Poate jarul lor
Ar mai putea zăpada s-o topească
Și-împăcarea-i totuși omenească
Iar brațu tău mă cheamă ca un
dor

Dă-mi clipa, să-i sugrum
zădărnicia!
Întinde-mi pe tipsie cald sărut,
Alintă-mă și acum ca la-nceput
Și îngenunche-mi crîncenă
trufia!

breviar

GIB I. MIHĂESCU
Nuvele

Rediscutarea critică a operei lui Gib I. Mihăescu a dus, dincolo de „clasicizarea" sa prin trecerea în programa școlară, la afirmarea unei valori de primă mînă în dezvoltarea modernismului epic psihologic. Ediția îngrijită de Ion Nistor (cu un tabel cronologic și o utilă bibliografie) face o selecție severă, cu o funcționalitate didactică în primul rînd, a nuvelelor acestui scriitor, totuși atît de necunoscut. Sînt cuprinse aici nuvelele sale cele mai remarcabile (La „Grandiflora", Vedenia, Troița, Urîtul, Frigul *etc.) acelea despre care s-au produs afirmații atît de contradictorii. Prefața semnată de Nicolae Balotă vine să precizeze o idee la care subscriem întru totul: „Proza scurtă a lui Gib. I. Mihăescu nu este aceea a unui bolnav, nu e doar producția unui „febricitat". Gib Mihăescu își cunoștea bine „motivele obsesionale" pe care le-a exploatat cu o luciditate obiectivă, după cele mai normale legi ale unei psihologii logice. Mai ales nuvelele nu pot convinge, oricît de fascinantă ar fi ideea unui studiu patografic, că autorul lor era un obsedat ilogic. Șerban Cioculescu considera pe Gib I. Mihăescu un mare nuvelist, ducînd specia la ultima ei strălucire iar Tudor Vianu remarca mai ales pătrunderea psihologică cu care era înzestrat, fiind unul din cele mai robuste talente ale generației sale.*

După ediția în două volume apărută în Biblioteca pentru Toți, mica selecție din colecția Lyceum contribuie la cunoașterea unuia dintre cei mai originali prozatori interbelici, a cărui operă așteaptă să fie tipărită în întregime (nuvele, romane, teatru, publicistică literară).

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ (21)

Cel de al XXI-lea tom al culegerii seriale Limbă și literatură *fondată în 1955, sub auspiciile Societății de științe istorice și filologice, este consacrat centenarului morții lui Costache Negruzzi. Dar deși nominalizată această dedicație, studiile publicate aici așa cum se spune și în Cuvîntul lui Al. Dima, nu au un caracter festiv, comemorativ ci sînt, mai toate, contribuții istorico-literare. În această ordine de idei, citîm articolul lui Paul Cornea, O autobiografie necunoscută a lui Costache Negruzzi unde, în afară de contribuțiile de ordin biografic (fiind vorba de un autor în genere zgîrcit cu informațiile de natură personală) se pune problema unei importante rectificări de istorie literară. Pînă acum lucrarea* Palatul lui Duca Vodă, *publicată în* Columna lui Traian *era atribuită lui Alecu Russo; în autobiografia descoperită de Paul Cornea povestirea este menționată, putînd-o astfel socoti o certă creație a autorului lui* Alexandru Lăpușneanu.

Tot contribuții de ordin biografic sînt și studiile lui Gh. Popovici-Sibiu (Legăturile lui C. Negruzzi cu Transilvania) *și Aug. Z.N. Pop* (Cîteva contribuții documentare la opera și biografia lui Costache Negruzzi). *Fie un clasic cu un loc bine stabilit în istoria noastră literară (N.I. Popa), fie un scriitor modern (C. Ciopraga), sau un ctitor al Daciei literare (E. Boldan), C. Negruzzi apare în această „monografie" ca un moment polivalent al istoriei noastre literare. Ioan Micu discută interferențele de cultură clasică în proza epică a lui Costache Negruzzi iar C.D. Papastate îl prezintă ca traducător al lui Victor Hugo. Mai cunoscute sînt comentariile lui Const. Sava la traducerile din Pușkin. Notele lui Mircea Anghelescu despre tălmăcirea Melodiilor irlandeze ale lui Thomas Moor vin să confrunte versiunea românească cunoscută cu intermediarul Louisei Swinton Belle (necercetat) și cu originalul.*

Un grupaj special de studii este afectat stilului lui Negruzzi: Stilul lui C. Negruzzi *(Ion Dumitrescu),* Livresc și popular în stilul lui Negruzzi *(Paula Diaconescu),* Imagini livrești formate din nume proprii în opera lui C. Negruzzi *(Al. Cristureanu). Aici ni se pare că cercetarea* livrescului *în stilul scriitorului duce la o depistare a firului în patru, la o exagerare.*

Completînd un mai vechi studiu al lui Alex. Bistriteanu, Vasile Adăscăliței comentează raporturile și influențele folclorului în opera lui Negruzzi.

Comparînd acest volum cu tot ce s-a scris despre Costache Negruzzi gîndurile te duc la posibila formulă a monografiilor întocmite în colectiv, utile pe planul informației, deficitare în privința unității.

LECTOR

DAN BOCANICIU

alba regia

Lui GEO BOGZA

/largo/

Un înger m-a dus în ispite !
Tot eu... Cuvînt pur
sînge în cetate, această luminare
o spirală — și
sfîntă inima lunii
cerc jumătate neurît, neiubit
iar restul verdele cu prunc...
Amanți la un pahar : celestem panem,
un sunet vindecat dar cel mai trist ;
alpin narcis și nepătrunsul
zării — soarele pendulînd chimvale
în nemișcarea de ecou...
Luăm corpul a și corpul b, pulsînd
aceste viorii transcendentale
studii — zăpezile din totdeauna ori
singura petală suflet, ooooooo
mi-s pretutindenea și
nu mă recunosc...
Suav nepătimită bucurie !

/presto/

Ne-am dorit, ne-am obosit,
ne-am glumit din ce în ce...
Palmele loviți, loviți strînși de umeri
pămîntul ; mai largă puritatea
dintre mare și mic — deochiatele
alb
pe octavele pietrei...
Trei struguri nedomoli în mintea mea
aedic clarobscur
și nu apune, foarte din nou
o frunză-n aspect nesfîrșit.
...Sub răsuflare spațiul și un sens
al pipăirii ; dulce leșină
ceea ce numim. Încă mai violent
de cine fug și pe cine îl caut
rotund ?... eliberare
de regula zborului clasic...
Lungă diagonala
din oricare colț în încoltirea scurtă.

/andantino/

O floare — mii de mii
de trupuri — cerul răsfrîngînd.
Duiosul : de povară... și
real — a cîta amintire inedită,
divin pătrat
sub ramura nenumărată
și lină și respinsă — trunchiul
arat să se închege spicul, să-mi
bată limpede la geam...
De mine știu doară
ce frîng — un clar de mine
amestec în chirpici de cuib mereu
solemnă tinerețe ; vorbirea
în vorbire alta.
O lacrimă se pune va urma
scursă la vis, grea
cu o viață ! Un sine exprimînd
pe sine... însorit
cine cheamă numai singura oară.

/allegro/

Ci nu ne temem. Crimă și crimă și
orga străpunselor ouă avide de dans.
Vreun frate, și fluid cristalul, fărîme
chip de chip conjugă legea — orb
îndurate : apa pămîntul azurul. Atît
te-apropii cît te îndepărtezi, exact
pecît am fi de fericiți ; negru
în aer liber și densă ciripire...
Straturi de fum ; sîntem asta
nu mai sîntem — deapururea
un abur în răcoarea
ceea ce văd — imaginez ;
ceea ce nu — iubesc.
O adormire : cîntec brusc, înflăcărat
anapoda văzduh — beatitudinea
care ne-a ciugulit cu clonțul
copacilor molcom urcînd... Continuu
a fost — cîndva ca niciodată — și
duhul năruit la sineș... !

/moderato/

Călătorind de nenăscut ; balanță
încă circulară de bezna moale,
de-albastru peste cap — oră cu oase...
Nebunul de întâțișarea...
Purtata fetelor. La încheieturi
vin stelele, vine calvarul, tot
mai departe fără-de-înțelesul
și deplin ; aproape vine-o iarbă vai
moaște ambarcațiuni, viori
preacurvite în mîinii cu fețile...
A eurilor aspră libertate. Cei
ce clocesc și nu știu valul, langoarea
acuplărilor de prunduri. Jele dar
melodie pentru timp; scris piciorul
așadar aici înalt nimic
paradoxal decît firescul. Senine
crengi frîngîndu-se sub rod
. . . . . .
ochiul închis al inimii.

ANDREI GOREA

vis scurt

— Ți-am mai spus visul meu, bunicule. Poate că e singurul pe care îl înțeleg acum, poate e singurul care mă ajută să înțeleg ce ar putea să se întîmple dacă.. dacă, bunicule, n-am să izbîndesc. E un vis scurt, e doar o poză, doar o imagine neagră, plină de tăcere — ai auzit, sînt sigur, de nenumărate ori tăcerea — are un zumzet surd, iar pe întuneric, zumzetul e greu. Eram sus, pe un pod, nu știu bine dacă era pod, și sub mine se căsca, goală, albia unui fluviu uriaș. E înfricoșător, ca un fund de mare, fără apă, ca o prăpastie hămesită care încearcă să înghită. Nu zăream vreun loc pe unde s-ar fi putut coborî pe fundul acestei albii uriașe, așa că aveam senzația că podul, locul pe care mă aflam, stă suspendat, fără să aibă nimic comun cu prăpastia. Dacă stau acum și mă gîndesc, îmi pare liniștitoare lipsa aceasta a vreunei legături între mine și hău.

Era noapte neagră, bunicule și totul ar fi fost întuneric dacă... pentru că știi, bunicule, nu eram numai eu, podul și fluviul... dacă, jos, mic de unde îl vedeam, n-ar fi zăcut, nemișcat un vapor, nemăsurat de mare probabil, înțepenit pe pietriș, cu toate luminile aprinse. Apele secaseră, eu mă aflam deasupra prăpastiei, iar în prăpastie, neputincios, strivit de întuneric, un vapor cu toate luminile aprinse. Dar știi, nu erau lumini vii, care să străpungă noaptea, ci gălbui, murdare fără putere, înfricoșătoare. Să știi cine erau cei din acel vapor, este, cred, o taină veșnică. Era un tablou viu, de groază. E tot visul.

Bunicul își așeză încet barba pe patul lung pe care o așeza dintotdeauna, se scărpină ușor pe bărbie, își ridică ochii în sus, zîmbi duios, buzele îi tremurară nevăzut și spuse :

— Ce bine îmi pare că ai venit. Dar de ce stai în picioare ? Așază-te, așază-te pe pat. Tare bine îmi pare că ai venit !

El se simți destul de neputincios ; se văzu deodată parcă prea înalt și tocmai de aceea se și așeză.

— Îndată vine și bunica, spuse bătrînul și se ridică în picioare. Barba rămase nemișcată pe pat ; bunicul era încă un om în putere, vînjos chiar. Barba lui odihnind mereu nu însemna nimic altceva probabil, decît semnul celei mai înalte distincții.

— Băiatule, băiatule ! spuse bătrînul.

Și intră și bunica, pe rînd apoi casa se umplu de tot felul de lume care-l iubea pe bunicul.

— Ce veselie, băiatule ! Ce veselie ! spuse bătrînul. Și tot atunci muri.

4.XII.1969

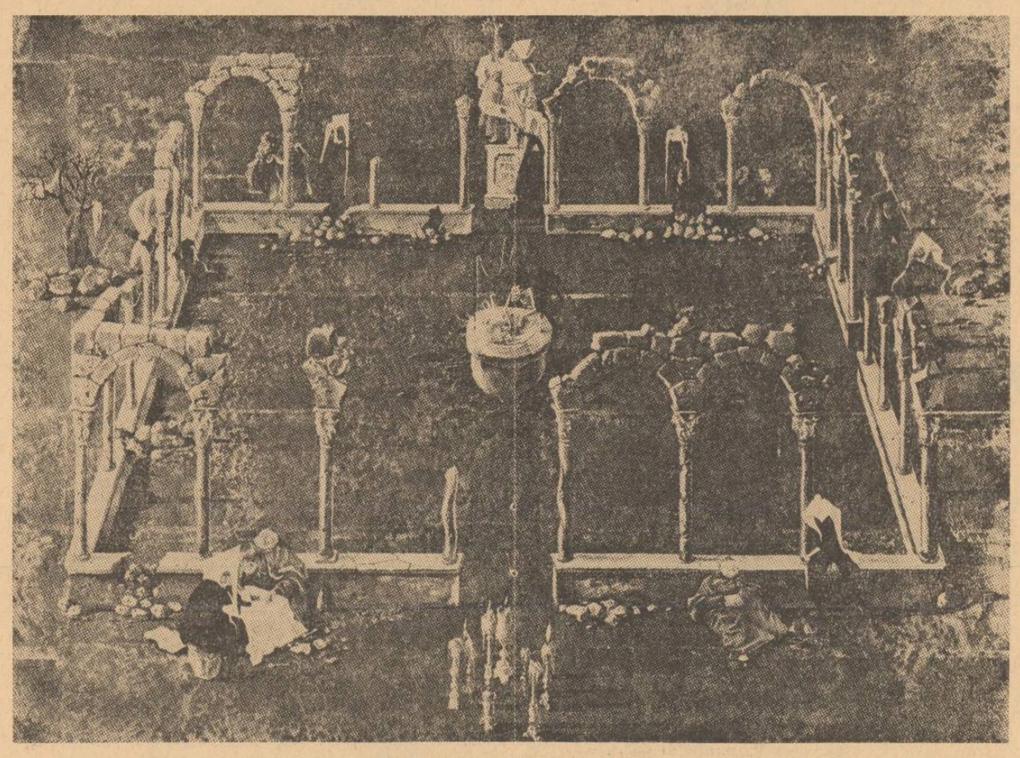

BRANDANI : ȘAPTE PĂCATE

OVIDIA BABU

Creșteri

Lucrurile s-au făcut toate lucii, ca de oglindă,
și iată, de la ele, ciudat îngroșată, de nepriceput mi
se-ntoarnă... făptura...
Oare în miezu-i răsfrînt, ploi și furtuni cînd se-alătură
firii,
poveri, sau podoabe se tălmăcesc aceste răsfelurite
creșteri?!
..Fiece clipă mi-aruncă altă cămașă pe umeri ;
spînzură toate de ceafă, de brațe, mereu întoindu-se...
Trec filfiind ca din aripi — și pomii, tematori, dau în
lături;
Căci pasăre n-au mai văzut cu prisos ca acesta de
triste zorzoane...

Expiere

Fumegă noaptea la capul meu, desmierdîndu-l...
Picuri cad doar din coroana pomului...
ca dintr-un mănunchi umed de busuioc, uriaș.
Poate-i o vale cumplită, un hău fără fund...
poate-i doar o hîrtoapă...
Depinde cît din mine-a rămas să se măsoare cu
înconjurimea...
A fost un zid de ne-învins, un munte, un Pegas
nărăvaș, o roată cu osia șubredă?
Nu știu... gîndurile dau drumul amintirilor...
De-acum,
crește sub mine-o colină, mă-naltă încet...
treptat, dealul potrivnic se-acoperă de strălucire...

De odihnă

Scripeții s-au oprit... dar luna spînzură de cealaltă
parte...
Aici unde-ating ca o volbură locul, iară și iar
nefezindu-l,
aerul tremură ca spinările îmblănite, negre,
ale sălbăticiunilor ghemuite-n cuvinte ca-n niște
tufișuri acum neclintite...
Pentru că am întins brațul spre tine în gînd,
știu, ai să deschizi o potecă prin cameră, mai apărată.
...Poate trebuie o rugăciune, și nu un așa de trist
zîmbet,
cînd nesocotitele mîini ale tale, acolo,
leagă, tot leagă strîns liniștea ca pentru vecie,
în curmeiele nopții...

ION IUGA

ȘAPTE

I

Cu ochi de găină
pene leșinate nespovedite
strigă șarpe de rîu
pentru muierea lui
crucea satului
cheamă labă de cîine
îngropată-n fîntînă
putrezească-i frunzele
umbrele focului
să-i smulgă o mînă
rapiță crească și iască
pe rană
strigă labă de cîine
piatra în groapă leșină
ochiul bărbatului din rîu
cînd ceas pe ceas alungă
se-alină

aprind în patru colțuri lumînări
pentru firul de păr cu lampa tăiat
din capul bărbatului beat
spune-mi șarpe de rîu
ochi de curvă
furcă de moară
cine mă pișcă-n genunchi
sicriu îmi țese în poală
de-i puica neagră smulge-o afară
poartă-i luminarea-n rărunchi
hai strigă muierea rîu
mușcă-l pînă-i viu
să-i fiu în cale
la deal și la vale
așază-mă iar
pe colb pustiu
din gură flăcări răsară
de vinuri amară
salcie neagră adu-mi-l bărbat
între sîni blestemat
pînă-l voi face iască
și margine de pat
lampă bună
oglindă bătrînă
legați-mi-l pe Luni la ușă de-o mînă

II

Îl spală-n urzici
ca zilele de mici
ochii-i acoperă cu bani
pentru guzgani
și du-l spre groapă c-un picior
îndoit
cu șapte popi gălbejiți
du-l marți Mărie
pe ușa mai grea decît o moșie
și taie-i părul să nu fie iarbă
țigănească
pe unde floare popa așteaptă mortul
să-i crească
solzi de pește scutură-n țărînă
pene de fluturi
să-i apese duhul de făină
din oasele lui Doamne
cuie s-avem la casa nimănui
du-l marți Mărie
cînd bate toaca
și inima-n dungă-i leșie
cer mușcat de șerpi și neveste
cenușă să iasă
în cele trei colțuri de casă
dihori din nucul uscat
sub clopotul mortului
apoi strînge apele-n copaie
strigă-mă rugăciune de noapte
cu dinții să-ți ard pulpele
sînii belciuge
în patul mortului

III

Ochi de seară
piei afară
prin ferestre de nepară
șapte boabe de ovăz
șapte lemne fierte-n rîuri
legate de-a mele brîuri
șapte boabe de ovăz
coboară icoană pe masă
din șapte drumuri busuioc
miercure legată-n cui
te-așez dragostii lui
așandăre așandăre dare
galbenă barbă
ție icoană colibă
cum nu au sfinții nici unul
tu dă-mi noroc marun nurumul
dă-mi noroc bărbat în casă
și cuțit de toc pe masă
pînă nu-i putred mortul fă-mă
mireasă
piei afară
ochi de ceară
pe picioare de ocară

IV

Ziua-i măcinată vînt
șerpii rod pe sub pămînt
călărețu-i mort de joi
șaua-i ladă de gunoi
tobele femei pudrate
pieile de cîlți suflate

ridică-te șerpe-n lumînare
subt talpa mea așează-te
cu ferestrele altare
linge pielea tobelor în galben ocol
la marginea pădurii
și-ntoarce-mi securile
sicriu-i măcinat de vînt
adu-mi apă în urechea cea uscată
și-n pămînt grîu din negriu
scrie-n joia laptelui
dinții pocnesc în amnare
pădurile-s amare
casele desfrîu
subt rîu
șerpe urcă-te în joi
ochiul coboare-n lemn de toc
strînge tobele-n mijloc patru ruguri
și prin dans
crucea mortului avans
rîpele din os apoi

V

a) În mine-i un pămînt de sare
ce-i duși l-au rînduit
cu degetele spini încolțiți
în vinerea mare
cîinele nopții mi-l mușcă din porți
palmele-s ușă pe urme
clanțele voci de cenușă
ochiul spintecat de un dinte
așchii culege oseminte
pe stîlp limba cîinelui scris-a un pom
poetului-om
vineri tîrziu
și prea tîrziu
din drumuri-șopîrle
botul cîinelui răsare
cu pămîntul meu de sare
prea tîrzie-i lampa din vinerea mare

b) Anda-grinda-rinda-zuc
vinde-te ciine
din prunduri din mine
anda-rinda-grinda-zuc
iza te cumpere
sîmbure
părul tăciune
ucidă-n mine
cîinele papuc
negrului cîine
coajă uscată de brad
țepi dilii
cui bleg dintelui
să fii
țepilor
vîrtelniței bradului
cîrlig lingă tău
nedinte-n vineri tîrzii
ceasului meu
pămîntului de sare
tămîiat cu vinere mare

VI

a) Din lacrimă brațule pom
fă-te fîntînă
subt lespezi de om
de-o fi gîr-negîr
negru fir
pe luncă mir
în alb cimitir
strînge-mi dușmanii
anii
pe cui uscat
pe ochi însurat
pe spuză pe tiere
pe ușa muiere
pe luna norai
luna nisip
cuțit fără ploi
fă-te brațule pom
fîntînă
în morți tulpină
unde pustile dorm
cuvintele-s om
unde omu-i tăcere
ceruri petrece altele cere
de-mi taie picioarele
ursitoarele mă-nalță
crucii-orele
de-mi smulgi auzul
sîmbăta-n mine-și coboară
pietrele de moară
cîntecul ocară
eu cobor în trunchiuri
ochi de drac
desfac
lin lir
pentru mir
frunzele în junghiuri
văd prin mine afară
șase brațe albe-n ceară
lin lir
cum doarme-n cimitir
sîmbăta de mir

b) De pieri de nu pieri
în potcoavă te leg
prin seceră te desleg
cap al cîinelui de ieri
vîrf de par uscat
strigă moarta din pat
capul cîinelui de ieri
dinții lui latră
în icoană stricată
în negru izvor
ziua-mi stoarce din picioi
capul cîinelui de ieri
pe limbă crestată
cu cenușă din vatră
cu hîrburi și cîlți
pe oglinzi de săpînți
lunii mă leg
cu lutul întreg
tu nu mă zidi
cîinelui pustii
ochi fulgerat
sub pat îngropat
că în trei potcoave
în trei șoareci
din negre ostroave
în trei coase
pe colțuri de oase
pe cîrpiții cioareci
te va înălța
lună palma mea
la ceasul cînd vrea
capul cîinelui de ieri
să pieri
sîmbăta

VII

Să-mi coboare talerul subt tut
fiecare zi e așteptată
vin caii înroșiți cu plute sîngerate viu
în fiecare căpestrele vai focul mare
sub roți virteje de-nceput
ca ochiul sting din taler să-mi
surîdă-n lut
fiecare zi e cea așteptată
(marginea doare)
luni îmi cere mîna stîngă
marți o săgeată îmi adoarme
în piept
miercurea îmi tură în albii ochiul
drept
ofrandă neechilibrului de joi
în celălalt taler trup-întrebare
caii mușcă mîna dreaptă-ntr-o
vinere mare
cu jăratec ochiul drept
amurg țintuit spre sîmbăta care
ceața mă spală cu doruri de sare
iarăși și iar fiece zi e cea așteptată
mă-nvăluie doamne caii-n țărînă
și în talerul meu numai lumină
prin săptămînă grîu
sîngerat omenește

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

TRAIAN IALOMIȚEANU : *Cele cinci bucăți „Confuzie", „Doamnă", „Rîntașul", „Poveste cu bolnavi". „E luna mătăsurilor" se susțin numai prin titluri, iar titlurile numai în ordinea în care le-am aranjat eu. Dacă ai cumva de împerecheat niște cuburi și nu-ți iese figura, trimite-le tot mie. Dar cu proza ia-o mai încet.*

U.D. : *După cum vezi, îți respect dorința și nu-ți scriu numele întreg. Citez o strofă din „Viața" : „De multe ori în viață / Te întîlnești cu lucruri / Adesea chiar cu gelozii / Ce duc în targă moartea / Ca pe niște jucării". Iar acum o strofă din pamfletul adresat „Moderniștilor" : „Nu înțeleg deloc faimosul stil / Ce e-n strofe ca un spin / Nu vreau s-aud din nou tristețea / Care s-abate și se duce-n pieptul tău / Că-ncerci s-o plîngi pe Tita, Mița / Și să oftezi, oftezi din greu"... Și-acum un rînd din scrisoarea adresată mie : „Domnule Neagu, să vă spun ceva despre băiatul. Sînt foarte tînăr. Poezia pentru mine e o pasiune, însă, drept să spun, nu mă prea găndesc la ce scriu"... Ascultă, „băiatu", așterne-te rapid cu burta pe carte că nu ai șanse să iei bacalaureatul anul ăsta. Pa, băiatu: Pa și pusi, că sună clopoțelul mîți tot caietul ăla cu „Erupții taciturne"*

THE BLACK : *Iei lecții de engleză cu ora, sînt absolut sigur — și mai sînt sigur să ai și humor. Citez începutul schiței „Ceasul"... : „Doctorul pupă receptorul și se întoarse spre noi. — Dumneavoastră sînteți umezi ? — Nu, sîntem The Black Devil Group. — A. Group !! Doctorul tuși un diagnostic în rețetar. Se auzise, slavă domnului, plînsul nostru beladonacen ... Ne simțeam vinovați și cu pulpele încrucișate. — V-ați ras cu crocodilul ? Doctorul se sui pe masă tocmai la timp ca întrebarea noastră să treacă pe dedesubt. — Sincer să fiu, astăzi a fost o zi fără grătar. Fața mea vă convinge..." Treci pe la redacție (bineînțeles fără profesoara de engleză) și adă-ne dacă poți și două schițe.*

ELDI : *„Ca în basme" e o poveste de dragoste subțire și aurie. Gingașă. Dar citeodată coboară în injurătură și atunci ieșim dintr-un ținut cu soare și intrăm direct în cafe-barul Katanga, plin cu mini-maxi, tapetat cu perciuni și văruit cu bărbi de pictori în devenire. Ai talent, Eldi — sînt ferm convins — dar trebuie să renunți la expresiile alea vinjoase ca niște cascadori. Aștept noi lucrări.*

FLORIAN : *„Drum în noapte" e un amestec greoi de povești neauzite pînă la capăt și de lecturi trunchiate*

N. CONSTANTIN : *Nu pot să pronunț categoric un da sau un nu. „Tablou" și „Joc" conțin versuri notabile. În schimb „Astăzi" e scrisă cu o mînă de împrumut, și aia pe jumătate fracturată și vîrîtă în ghips. Mai trimite. —*

Fănuș NEAGU

A.C.D. — Dimbovița. Cînd omul nu știe ce să mai spună îi bate vîntul prin cuvinte : „Salutînd cu viteză colosală / Brazi și paltini, în farmecul chitări (sic) / Nendreptam spre capitală / Să vedem mîndria țării // Iată sus, în pădurea Craiului / Dup-un munte-atunci sălbatic / Apărea la intervale către vîrful muntelui / Cite-o stea ce zbura către fantastic // Și gîndindu-mă la fete / Drumul parcă ni se-ngustă / Am ajuns către-nainte / S-ametît lîngă o fustă // M-am trezit și-i cer iertare / Nu nimic nu s-antîmplat / Îmi răspunse cu sfidare / De parcă ar fi visat // Și priviri către privirea celuilalt sendreaptă / Așteptă să pună o frînă / și să cadă și ea pradă / la o altă serpentină. // Și ntr-o admosferă aparte / „Corpul pedagogic" sună : / Toți călugării-ntr-o parte / Iară maicile-mpreună. // Și le-au dus la mînăstire / Să nu facă vrun păcat / Și le-au dat s-un număr mare / Ca să scape de scăpat// Iar călugării, bătrînii / De durere și amar / Au călcat credința lumii / Și-au pătruns pînă-n altar." Și acum, după ce am reprodus conștiincios toată grămada asta de erori logice și gramaticale, tot putregaiul ăsta de vorbe ude, îmi permit să transcriu (academic) întrebarea care mi-a chinuit mintea după fiecare „vers" : Ce-are popa cu interlopa ?

MIREL DIODORIS — Reșița — Dezodorizați-vă pseudonimul nefericit. E păcat, deoarece sînteți talentat și nu aveți nevoie de nume atît de parfumate. Am reținut versurile dv. pentru coloanele rubricii „Cei mai tineri poeți". Aștept numele dv. adevărat sau cel puțin un pseudonim mai bărbătesc.

RUM — Suceava — Răspunsul de mai sus vă privește oarecum și pe dumneavoastră. Cele trei poezii pe care mi le-ați expediat îmi par frumoase, dar aș dori să confirmați impresia mea, și cu altele mai recente.

ROȘU CONSTANTIN — București — „Vă trimit două poezii scrise de mine". Precizarea nu mai era necesară. Aveți un timbru unic, de neconfundat. De ex. : „Departe sunt de tine / Și mult mă gîndesc / Aș vrea să fii cu mine / Că mult te mai iubesc". Nu.

Cezar BALTAG

poezie suedeză

BALADE ANONIME
(din „Cărțile de cîntece" dintre anii 1500-1600)

Puterea mîhnirii

Fecioara stă lacrimi și sînge plîngînd —
cine a rupt din magnolia frunza ?
Ea-și plînge iubitul din negrul mormînt
și-i veselă-n fiece zi.

Bate flăcăul în uşe cu degete mici :
— „Scoală și trage zăvorul, căci eu sînt aici !"

— „Nimeni cu mine-nțeles n-a rămas,
noaptea pe nimeni să intre nu las".

Degete moi însă are feciorul,
degete mici — și ea trage zăvorul.

Pe-un scaun fecioara-l așează, curînd :
mai negru-i flăcăul ca negrul pămînt.

Ea limpede vin cu flăcăul închină
și lacrima-și șterge cu puf de hermină.

Fecioara pe pat mai tîrziu se-așeza,
poftindu-și iubitul să stea lîngă ea.

Și noaptea întreagă stătură-mpreună,
deloc nedormind, avînd multe să-și spună.

— „Cocoșii curînd vor cînta — este ceasul
cînd trebuie să isprăvim cu taifasul".

— „Tu drumul urmează-ți și, cum se cuvine,
pe urmele tale, iubite, m-oi ține".

Trecură ei peste o punte, curînd,
flăcăul plîngînd și fecioara cîntînd.

Trecură apoi amîndoi peste-un pod,
ea toată doar zîmbet, el plîns numai, tot.

Curînd ea văzu că al pașilor șir
pe tînăr îl duce în trist cimitir

și i se-așează pe mormînt, printre flori,
zicînd : — „Eu aici am să plîng pînă-n zori".

Răspunse flăcăul : — „Fecioară frumoasă,
o, du-te, o, du-te îndată acasă,

căci stropii de lacrimi ce-i verși de sub pleoapă
se schimbă în sînge și-n sînge mă-ngroapă.

Cînd veselă-i inima ta-n cimitir,
în groapă miresme simt, de trandafir".

Și zorii de ziuă cînd se revărsară,
fugi de la groapă frumoasa fecioară ;

Pe drum alergînd însă repede foarte,
ea drumu-și sfîrși betegită de moarte.

Și s-au veselit ani în șir ;
cine a rupt din magnolia frunza ?
Azi ei împreună stau în cimitir
și-s veseli în fiece zi.

Harpa minunată

Pe al mării mal un țăran trăia, —
tînăr sînt, vai ! —
și două fete țăranul avea.
Smulge-mi-s-ar limba.

Cea mare mai neagră ca negrul pămînt,
cea mică mai albă ca soarele sfînt.

O dată au prins între ele să-și spună :
— „Ci hai să ne ducem pe țărm, împreună".

— „Poți tot să te speli tu o noapte și-o zi,
căci albă ca mine nicicînd nu vei fi".

Ajunseră ele pe țărm și, aici,
cea mare un brînci îi dădu celei mici.

— „O scumpa mea soră, ajută-mi să ies
și-ți dărui brățara de aur ales !"

— „Brățara de aur oricum n-o voi pierde,
tu însă în veci nu mai calci iarba verde !"

— „O, scumpa mea soră, ajută-mi să ies
și-ți dărui coroana de aur ales !"

— „Coroana de aur oricum n-o voi pierde,
tu însă în veci nu mai calci iarba verde !

— „O, scumpa mea soră, ajută-mi să ies
și-ți dărui logodnicul ce l-am ales !"

— „Eu și pe logodnic oricum nu-l voi pierde,
tu însă în veci nu mai calci iarba verde !"

— „Du-i tatălui meu bun-rămasul, măcar :
în limpede val beau al nunții pahar.

Și mamei mă-nchin — și tu spune-i măcar,
că-n limpede val beau al nunții pahar.

Iubitului spune-i că patul de nuntă
așterne-l nisipul, în apa afundă".

Și cum lîngă țărm un harpist locuia,
spre mare privind, iată, trupu-i vedea.

Și-atunci pe frumoasă scoțînd-o pe iarbă,
din ea-și făuri o minune de harpă.

Luă sînul, alb ca zăpada rămas,
ca dulce să fie al harpei lui glas.

Luă el și micile degete moarte,
făcîndu-le cuie frumoase de coarde.

Luîndu-i și cele de aur cosițe,
el strune de harpă făcu din șuvițe.

La curtea miresei se duse apoi :
Ce chiu, veselie ! — E nunta în toi !

Cînd harpa o dată și-o lasă ciupită,
zîmbind, și mireasa se lasă răpită.

Cînd iarăși cu degetul pișcă o strună,
miresei pe cap i se pune cunună.

Și iarăși cînd struna pișca, —
tînăr sînt, vai ! —
pe patul de nuntă mireasa murea.
Smulge-mi-s-ar limba.

Helena și marinarul

Helena coboară, pe chei ea coboară, —
— huhuhu, huhuhu, —
și-o vede al mării prinț pe fecioară.
huhuhu, huhuhu.

În brațe o ia, o sărută pe gură
și-apoi în adîncuri de mare o fură.

O dată, stînd ea lîngă leagăn, cîntînd,
pe țărm orologii aude sunînd.

— „Și cum aș putea eu, și cum să fac, cum,
să merg la biserică și eu acum ?

— „Prea bine-ai putea, ți-l deschis orice drum,
să mergi la biserică și tu acum,

dar să te gîndești la cei mari, și la cei mici,
tot la tel,
și la cel ce doarme-n leagăn, cel mai mititel".

„M-oi gîndi eu și la cei mari, și la cei mici,
tot la tel,
și la cel ce doarme-n leagăn, cel mai mititel".

O-mbracă în roșu veșmînt, cel mai scump,
cu sclipăt de aur în fiece bumb.

Și părul de aur i-l piaptănă, blînd,
cunună de aur în păru-i punînd.

În brațe o ia, o sărută și, iară,
din marea adîncă o scoate afară.

Spre poarta bisericii fata se duce
și mama-și aude strigînd la răscruce :

— „Helena, Helena, pe unde mi-ai fost ?
De opt ani eu, noaptea, te-aștept fără rost !"

Helena, Helena răspunde îndată :
— „Eu fii de ai mării făcut-am — și-o fată".

O duc ei atunci la altar și, anume,
îi dau preafrumoasei, îndată, alt nume.

Al mării prinț prinde și el să se-arate
și-ncep să se-nvîrte icoanele toate.

— „Te gîndești, oare, la cei mari, și la cei mici,
tot la fel,
și la cel ce doarme-n leagăn, cel mai mititel ?"

— „Nu mă mai gîndesc la cei mari, nici la cei
mici, nici la cel
care doarme-acum în leagăn, cel mai mititel".

— „Milă ai de mine, Doamne, că-s sărman
și-mi este greu !
o, pe cel mai bun prieten simt că mi-l pierd
astăzi, eu !"

Cum cel mai roșu aur veșmintele-i luceau, —
— huhuhu, huhuhu —
de patima dragostei ochii-i ardeau.
Huhuhu, huhuhu.

CARL MIKAEL BELLMAN
(1740—1795)

Tătucului Movits, aflat în puterea boalei lui, oftica

— ELEGIE —

Bea din pahar — de moarte te apropii :
Nu te-nspăima, cu coasa-n prag că-ți vine.
Ea doar întredeschide ușa gropii
Și-o-nchide iar — pe-un an — poate mai bine.
Da, boala ta spre groapă te doboară
Dar struna-ți iară
Să cînte-aprilul unei vieți depline !

Obrajii trași, gălbui și cu roșeață ;
Scobit ți-i pieptul, umerii doar oase...
Dă-mi mîna ; vine-albastre, fără viață,
Ca-n baie văd : firave, noduroase
Începenite ți-s și asudate
Dar cîntă, frate.
Clondirul zvîntă-l ! Cîntă, bea cît șase !

Dar, Doamne, mori ! Ce seacă-i tusea ta !
Dogită sună, din răunchi, hain.
Ți-i limba var — îmi strînge inima ;
Bureți ți-s mușchii, pielea ; stai puțin !
Scoți aburi din cenușă ? Sufli ? Drace !
Dă vinu-ncoace !
Skal ! La mulți ani ! E-un zeu și pentru vin !

Îți curge moartea din zeiesc hîrdău
Cu zîmbet, împăcare, cînt în picur.
Paharul viermi de foc în trupul tău
Vei crede că revarsă — asta-i sigur.
E dat de dușcă. Ochii-ți curg, biet bard.
Mațele-ți ard.
Strigi „la mulți ani ?" „Desigur, strig, desigur !"

Un ultim gest pe-al Veseliei tron :
Adio-ți spune Bachus... La mulți ani !
Puținul sînge dă de cîntec zvon
Și-ți fierb în vine picuri năzdrăvani.
Citește, cîntă, freacă totu-n gînd...
Mai vrei un rînd ?
Mai mori ? Ei, ce zici ? „Nu mor ! La mulți
ani !"

GUSTAV FRÖDING
(1860—1911)

Fata din ochii mei

V

Seamă nu lua că-s beat — și seamă
Nici la pleșuvie să nu iei.
Vino — de spargi nuca, n-avea teamă
Afli sîmburi în teasta ei.

Hai să zicem că ești odaliscă
În cerdac închisă, la sultan ;
Că-i tejghea cerdacul ce se iscă
Și eu prinț sînt, de marțipan.

Țitera o să-ți destăinuiască
Despre-un țărm departe-n,-cînt amar ;
Sînt schimbat și port pe chip o mască
Vezi, fetițo, nu-s cine par.

O, Narcis, Narcis mă cheamă încă ;
Din Hellada vin în calea ta :
În oglinda mea, în unda-adîncă
Îmi aflasem eu dragostea.

Multă vîlvă dragostea-mi stîrnit-a :
Codrul era plin de plînsul meu.
M-a schimbat prin vrajă Afrodita
Și în rîs mă iei azi, mereu ;

Rizi — ni-i sufletul de-o seamă parcă,
Și al tău își rîde plînsul doar ;
Să-i furăm califului o barcă
Și să fugim de aici, măcar.

KARL AUGUST TAVASTSTJERNA
(1860—1898)

Bîzîit de muște

Ca muștele buzna în geam dăm într-una
și toate au aripi, nu-i fără niciuna.

Bîz-bîz, lunecăm și avînt luăm iară,
o luăm de la capăt, căci toți vrem afară.

Afară, pe zid, ni-i acasă strînsura,
căci suflă și vîntul, și-acolo-i natura.

În geam, deci, mereu dăm, mereu dăm năvală.
S-o sparge odată — nu-i nici o-ndoială !

În sală, la masă, fac chef celelalte
și-i bine că-s multe, că-s multe încalte !

Desertul înghit și se-neacă-n pahare
și burta-și mînjesc și plodesc cu-ntocare.

Pe-un pic de grăsime stau lacome-n roi,
dar, tot bîzîind, înspre geam zburăm noi.

Trăim pentru soare, murim fără soare
spre geamuri, spre geamuri, în roi — spre
salvare !

PÄR LAGERKVIST
(n. 1891)

În portul inimii, însîngerat

În portul inimii, însîngerat, prin spume
o ciudată corabie lunecă.
Are pînzele de lumină. Cum îi spune pe nume
corăbiei care, tăcută, alunecă
în portul inimii mele ?
Ancora cade-n adîncuri.
Așteaptă liniștită
în noaptea aceea
și trezește-te în rada însîngerată.

Nimeni nu te va întîmpina. Vîntul moare,
în pînzele goale uitînd să se prindă.
Nici un val, nici o tremurare
a chipului tău în a sîngelui adîncă oglindă.

De unde ai venit ?

Eu îmi doresc o corabie ieșită din port
cu pînzele luminoase —
nu pe tine te vreau.

Îmi doresc o corabie ieșită din lumină.
steagurile ei filfîie sărbătorește,
pînzele ei sînt doldora de soare
și această corabie alunecă în...
Cine ești tu ?
De ce zaci atît de grea,
atît de grea în rada însîngerată ?

EDITH SÖDERGRAN
(1892—1923)

Țara care nu există

Tînjesc după o țară care nu există,
căci sînt ostenită să tînjesc după tot ce există.
Luna îmi povestește în rune de argint
despre țara care nu există !
Țara unde toate dorințele ni-s minunat împlinite,
țara unde toate lanțurile noastre cad,
țara unde ne răcorim fruntea chinuită de
gînduri
în rouă lunară.
Viața mi-a fost o fierbinte iluzie.
Dar am greșit și am dobîndit un singur lucru —
drumul spre țara care nu există.
În țara care nu există
iubitul meu poartă o coroană scăpărătoare.
Cine este iubitul meu ? Noaptea e neagră
și stelele își tremură răspunsul.
Cine este iubitul meu ? Ce nume are ?
Cerurile sînt tot mai înalte, mai înalte.
Un fiu al omului se scufundă în nemărginirile
lor adîncimi
și nu cunoaște nici un răspuns.
Dar un fiu al omului nu este altceva decît
înțelepciune.
El își alungește brațele mai sus, peste toate
cerurile.
Și se aude un răspuns : Pe mine mă iubești și
mă vei iubi întotdeauna.

ERIC BLOMBERG
(n. 1894)

Dumnezeul încătușat

Deșartă ne este strigarea spre ceruri : — „O,
Doamne, o, Doamne, dezleagă-ne Tu !"
În lanțuri ne e Dumnezeul și însuși să scape el
nu poate, nu..
În hău e legat nevăzutul Lui trup, printre stele
colan,
Dar inima vie a Lui e pămîntul, cu veșnicu-i
zbucium uman.

Bocind zgomotos l-auzim prin furtuni, printre
lacrimi amare,
Strigînd tînguind, văduvit de nădejdi și cu
spaimă : „Iertare !"
El ne-a plămădit să-ndurăm, dar tînjește
și-ndură ca noi și-așa,
O, descătușat doar prin noi poate fi Dumnezeul
ce liberi ne vrea.
În piepturi ascuns duhul Lui ni-i, ca-n peșteri
un scump giuvaier,

Și dumnezeiasca-i lumină se cere din noi
slobozită spre cer.
Da, gîndul i-om face mai ager dar mîna de
foc ne va fi mistuită
Lumina de nu va țîșni prin a umbrelor lume, ca
flacără nebiruită.

S-o frînge cătușa pătrunsă de numai a celui
ce-i veșnic privire,
Cînd, slobod zburînd în Tărie, El Unul sub stele
va fi-n strălucire.
Și, slobozi și noi, vom zbura sub puternica-i
filfiitoare aripă,
Topiți laolaltă, lumină să fim din lumina lui
sfîntă o clipă.

În românește de
AUREL COVACI

DANIELLE : FEMEIA SOMNULUI

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
9 (409)
Sîmbătă
28 februarie 1970
8 pagini — 1 leu

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU A PRIMIT PE PARTICIPANȚII LA LUCRĂRILE CONSFĂTUIRII CONDUCERILOR DE UNIUNI DE SCRIITORI DIN ȚĂRI SOCIALISTE

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, a primit în după-amiaza zilei de 26 februarie a.c., la Palatul Republicii, pe membrii delegațiilor care participă la lucrările Consfătuirii conducerilor de uniuni de scriitori din țări socialiste ce se ține la București.

La primire au luat parte tovarășii Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnaraș, Gheorghe Pană, Manea Mănescu, Dumitru Popescu, Corneliu Mănescu, ministru al afacerilor externe, Pompiliu Macovei, președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, membri ai conducerii Uniunii Scriitorilor din România.

Au participat șefii misiunilor diplomatice ai R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovace, Cuba, R. D. Germane, R. P. Mongole, R. P. Polone, R. P. Ungare, Uniunii Sovietice, acreditați la București.

Președintele Uniunii Scriitorilor, acad. Zaharia Stancu, a prezentat tovarășului Nicolae Ceaușescu și celorlalți conducători de partid și de stat pe membrii delegațiilor uniunilor de scriitori din : Bulgaria — condusă de Gheorghe Djagarov, președintele Uniunii ; Cehoslovacia — condusă de Andrej Plavka, președintele Uniunii Scriitorilor Slovaci ; poetul Luis Rivera Suardiaz, reprezentantul Uniunii Naționale a Scriitorilor și Artiștilor din Cuba ; R.D. Germană — condusă de Fritz Selbmann, vicepreședinte al Uniunii ; R.P. Mongolă — condusă de S. Udval, președintă a Uniunii ; Polonia — condusă de Josef Lenart, membru în prezidiul Uniunii ; Ungaria — condusă de Darvas Joszef, președinte al Uniunii ; U.R.S.S. — condusă de Gheorghi Markov, secretar al Uniunii, care participă la lucrările consfătuirii.

Adresîndu-se oaspeților, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a spus :

Stimați tovarăși,

Este pentru mine o deosebită plăcere să mă întîlnesc astăzi, aici, cu dumneavoastră — reprezentanți ai scriitorilor din țările socialiste frățești reuniți în consfătuirea prietenească de la București — și să vă salut călduros în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și al Consiliului de Miniștri.

Noi, în România, apreciem în mod deosebit activitatea pe care o desfășoară scriitorii pe tărîmul educației popoarelor noastre în spiritul prieteniei și colaborării frățești, în spiritul socialismului, al ideilor marxism-leninismului. Fără îndoială, scrisul a avut și are un rol important în răspîndirea ideilor înaintate ; dumneavoastră, scriitorilor, vă revine în continuare o misiune de seamă în promovarea prieteniei și colaborării dintre țările socialiste, dintre toate forțele progresiste și antiimperialiste, a prieteniei și colaborării între toate popoarele lumii. Scriitorii își vor face datoria față de propriile popoare, față de umanitate, în măsura în care scrisul lor va sluji acestui nobil țel.

Apreciem faptul că în consfătuirea de la București ați făcut un schimb liber de păreri asupra felului în care îndepliniți sarcinile încredințate de partidele comuniste, așteptările clasei muncitoare și popoarelor din țările dumneavoastră, acționați în spiritul cauzei socialismului, în interesul mișcării comuniste, al clasei muncitoare din întreaga lume.

Știm că discuțiile pe care le-ați purtat au fost rodnice. Sîntem convinși că și în viitor se vor dezvolta asemenea schimburi de păreri libere între scriitorii din țările socialiste ; aceasta va contribui la o mai bună cunoaștere reciprocă, la apropierea dintre popoarele noastre, la întărirea sistemului mondial socialist.

Vă urez din toată inima succes în activitatea creatoare pe care o desfășurați.

Răspunzînd, GHEORGHI MARKOV, secretar al Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică, a spus :

Dragă tovarășe Ceaușescu,

Dragi tovarăși din conducerea Partidului Comunist Român,

Dragi tovarăși din conducerea statului socialist român,

Îngăduiți-mi ca, în numele consfătuirii noastre reprezentînd uniunile scriitorilor din țările socialiste, să vă mulțumim din toată inima pentru că ne-ați acordat această atenție, pentru că ne-ați dat posibilitatea de a ne găsi azi în fața dv.

Cred că exprim părerea tuturor participanților, dacă am să vă spun că un rol uriaș în succesul acestei consfătuiri l-a jucat Uniunea Scriitorilor din România, și, personal, președintele acestei uniuni, academicianul Zaharia Stancu. Atmosfera de prietenie, tovărășie și atenție a domnit din prima clipă cînd am pășit pe pămîntul țării dv. atît de prietenesc.

La ordinea de zi a consfătuirii noastre au stat cele mai diferite probleme, dar, dacă am exprima pe scurt sensul acestor discuții, trebuie spus că am discutat o singură problemă, care este cea mai importantă pentru scriitorii din țările noastre socialiste : cum să facem mai bine, cu mai multă eficiență, recurgînd la mijloacele literaturii, să ajutăm partidele noastre comuniste să realizeze mărețele sarcini pe care și le-au propus în această etapă plină de răspundere pentru dezvoltarea omenirii.

Îngăduiți-mi încă o dată să vă mulțumesc pentru atenția pe care ne-ați acordat-o.

Secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, și ceilalți conducători de partid și de stat s-au întreținut apoi într-o atmosferă caldă, tovărășească, cu membrii delegațiilor uniunilor de scriitori din țări socialiste, participanți la consfătuire.

(Agerpres)

CONSFĂTUIREA CONDUCERILOR DE UNIUNI DE SCRIITORI DIN ȚĂRI SOCIALISTE ȘI-A ÎNCHEIAT LUCRĂRILE

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din București, între 23—27 februarie a.c., a avut loc a 7-a Consfătuire a conducerilor de Uniuni de Scriitori din țări socialiste, la care au participat delegații reprezentative din Bulgaria, Cehoslovacia, Cuba, R. D. Germană, Mongolia, Polonia, România, Ungaria și Uniunea Sovietică.

Lucrările Consfătuirii s-au desfășurat sub semnul Centenarului Lenin, a cărui aniversare va fi sărbătorită anul acesta în lumea întreagă. Lucrările au prilejuit un schimb liber de păreri asupra activităților scriitoricești.

Dezbaterile au evidențiat relațiile fructuoase ce s-au stabilit între Uniunile de scriitori și au oferit noi sugestii pentru adîncirea lor. Spiritul de perfectă colegialitate și subliniat respect reciproc, dominante ale Consfătuirii, au pus încă o dată în evidență rolul deosebit de important pe care-l joacă scriitorul în societatea socialistă, răspunderea sa pentru a ajuta, cu mijloacele literaturii, la construirea unei lumi noi. Lucrările Consfătuirii s-au desfășurat într-o atmosferă caldă, tovărășească.

Realism și luciditate

Una din formulele stereotipe pe care le-am auzit nu odată, atunci cînd era vorba de o carte care contrazicea imaginea idilică asupra lumii și societății, încercînd s-o cuprindă în contradicțiile ei, suna cam așa : „Să nu facem procesul trecutului". Ciudată, mai bine zis tulburătoare în sens negativ înțelegere a noțiunii de **proces** ca și cum, aprioric, singura concluzie a unui proces nu poate fi decît **condamnarea,** negarea integrală, relegarea lui în zonele de care e mai bine să nu ne amintim. Ca și cum trecutul ar putea fi modificabil, sau ajustabil prezentului. Continuitatea revoluției în trăsăturile ei majore și esențiale nu presupune și n-a presupus niciodată (decît în mințile speriate de mișcare, dospind în apa călduță a inerției) armonia simplă, liniară și unidimensională. În cazul acesta literatura s-ar reduce la relatarea peripețiilor previzibile ale ascensiunii istorice, al cărei itinerariu e riguros și imuabil prestabilit, iar aceea zonă, sau acele aspecte ale realității care nu se înscriu cuminte pe această traiectorie generală, capătă —în aceleași conștiințe lenețe și funcționărește interesate „să nu se facă valuri" — proporții grave, atentează la tabloul didactic al unei arte, concepută ca o funcție socială cu repercusiuni imediate, precis catalogabile.

Cu o asemenea viziune care din nefericire a funcționat energic și **prea bine** organizat, un roman ca „Donul liniștit", de pildă, ar fi trebuit ars pe rug, dar pe vremea apariției lui, corpul de dogme „estetice" nu se constituise încă, nu căpătase cadențele liturgige ; amintirea cumplitei și măreței încercări de forțe, cu infinitele ei implicații în soarta individului era prea vie, iar „operația" asupra trecutului recent, ajustarea lui la necesitățile imediate și la interesele de moment ale prezentului, nu începuse încă.

Ceea ce a pus piedici notabile în dezvoltarea plenară și firească a prozei realiste (scriitorii care au făcut această opțiune posedînd un material de viață extraordinar, rebel prin ineditul său psihologic și social, catalogărilor pueril-dogmatice și, în sfîrșit, și aceea distanță necesară, condamnată și ea într-o vreme : „cei care fac teoria distanței necesare sînt în fond adepții deghizați ai evaziunii din focul purificator al prezenței imediate în actualitate, al luării de poziție") — a fost confuzia nemarxistă între viziunea generală asupra lumii, între opțiunea filozofică și **propagandă.** Necesitatea momentană a fost învestită cu apanagiul universalității, al durabilității și, ceea ce era și mai grav, al valorii estetice.

A fi prezent, a răspunde comenzii sociale, însemna a ilustra cu promptitudine gazetărească un eveniment social, politic, o hotărîre de partid, o peripeție internațională.

Evident, ar fi stupidă negarea din principiu a posibilei valori artistice pe care o poate avea o lucrare consacrată unui astfel de moment și scrisă, cum s-ar zice „în focul acțiunii", dar în mod cert un eveniment de importanță istorică nu poate conferi **prin el însuși** operei literare consacrată lui, decît o consacrare conjuncturală.

Dacă literatura noastră a cunoscut cîteva realizări notabile în fixarea acelor momente istoric explosive ale cuceririi puterii, ale momentelor cînd fiecare trebuia să **aleagă** și această alegere nu implica numai destinul său personal, al epocii a cărei dominantă a fost ideea conștient trăită de fiecare că bătălia socială implică întreaga existență — nu același lucru se poate spune despre prezența în arta prozei a celorlalte momente istoric-esențiale care au urmat și în care locul ciocnirii fățișe, deschise și fără prea multe complicații psihologice a fost luat de procese multiple, complexe și complimentare. De exercitarea puterii care a produs și produce în conștiințele colective și individuale mutații determinante, o perspectivă mereu deschisă.

Pentru acel tip de proză care ambiționează alcătuirea frescei istorice luciditatea asupra acestui sfert de veac este o condiție fundamentală. Ea implică respectul adevărului (acest respect științific care caracterizează atitudinea partidului nostru față de procesul social în **totalitatea lui,** cu luminile și umbrele proprii și inerente oricărui organism viu) refuzul miturilor simpliste, al confuziei — chiar bine intenționate — între mit și realitatea încăpățînată.

Pentru că literatura nu „oglindește", ci **semnifică.**

Fără înțelegerea acestui fapt, cel mai dificil lucru pentru prozatorul realist devine prevederea trecutului.

Titus POPOVICI

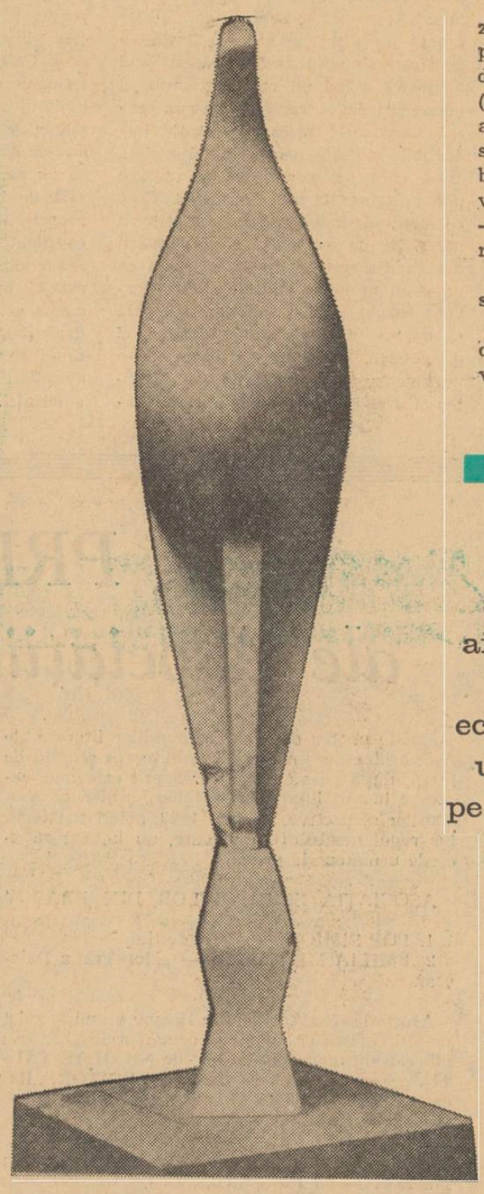

BRANCUȘI
Pasărea măiastră

Redacția
și tinerii colaboratori
ai revistei „Luceafărul"
urează
echipajului „Apollo—12"
un călduros bun venit
pe pămîntul țării noastre

CRONICA LITERARĂ

constanța buzea
AGONICE

Iată o carte a sacralizării profanului, a femeii cîntîndu-și cu umilință și grandoare condiția sa de temelie a lumii, purtătoare a unui adevăr care o va depăși. Aceste **Agonice** ale iubirii materne ori pasionale, ale morții așteptate ca o eliberare și purificare de iluziile trecătoare ale pămîntului, cu adînca lor melancolie venind dintr-o străveche practică și conștiință a durerii, a suferinței, urcînd pînă la cea dintîi din șirul nesfîrșit al ispitei, „Eva cu mărul în mînă" **(Sete)** comunică un elan pendulînd între generozitate și resemnare, între ruga tăcută și cuvîntul imperativ, niciodată în sterilitate și vană speculație metafizică. Dacă o filozofie ar trebui căutată dincolo de tremurul versurilor, atunci ea s-ar reduce la cîteva repere pe cît de simple, pe atît de esențiale în înțelegerea de către poetă a stării sale de plantă sensibilă așteptînd un destin implacabil, dar nici blestemat, nici renegat, ci ascultînd supusă de el, chiar dacă vine cu puterea morții, căci numai astfel va participa la el și îl va înfrînge. Păcat al purificării și purificare a păcatului, iubirea poate fi o rugă de mîntuire a femeii, o salvare paradisiacă și în demitizările de astăzi resurecția umană, caldă, a mitului o întîlnim ca pe o prezență tulburătoare în toată cartea : „Paradisul, al gleznei cu aripi încete/ Și al sînului nedezvelit,/ Paradisul nu se cunoaște, se crede./ Vinovat este îngerul disprețuit// Dar pentru tine și pentru mine,/ Păcatul pur, păcatul să urce în paradis,/ Îngîndurînd două sicrie străine./ Răsplătit fii pentru că m-ai ucis.// Răsplătit cu craniul ce-și exilează coroana/ Ce se degajă de trup și există în sine,/ Paradisul umbrit de sunetele a, n, a,/ Nesfîrșite, posibile dulci, niciodată divine" **(Paradis).**

Moartea și dragostea au un singur ideal căruia i se închină, dar acesta nu se mai poate exprima nici într-un concept pozitiv satisfăcător — de pildă, divinitatea — nici într-unul negativ fără să-l depășească în sfera lor atotputernică — satanismul — cuvîntul salvării pare a fi fost uitat într-un timp irecuperabil : „Tu pentru mine te-ai rugat o zi,/ Cînd nebunia idolului unic,/ Venind la tine, se dezlănțui.// Tu pentru mine te-ai rugat, văzîndu-l/ Aproape mort, simțind că dacă pier,/ Și pentru el sfîrșitul va veni,/ Tu te-ai rugat dînd un sublim spectacol/ Prin care-avu puterea să mă uite,/ O fugă în concret, în doi, deși/ Pe-același glob știai că vei muri.// Tu te-ai rugat. Ce voce și ce lacrimi/ Ai dăruit, ce suflet ai condus/ Prin irisul tău pur și țesător !/ Simțind mai multe suflete în tine,/ Și de puterea lor frățească delirînd,/ Tu te-ai rugat să nu mai mor, deși/ Trăind, nicicînd eu nu te pot iubi.// Acum părem subit sălbăticiți/ De groaza de a nu ne aminti/ Cuvintele prin care sîntem vii". **(Idol)** Moartea și dragostea avînd un trunchi comun, al pierderii infinite, capătă mereu în poeziile Constanței Buzea alte nuanțe, ireductibile totuși, neconfundabile, deși, după cum aminteam, ele au același punct originar, în pacea neantului. Ceea ce surprinde în această carte a fericirii nefericite de ea însăși și a dezolării din care mereu se naște speranța ca un copil așteptat, mîntuitor, este nervul senzual, carnal al expresiei, fără să devină însă niciodată impudic, ci dimpotrivă, bucurîndu-se parcă de o puritate angelică, atotiertătoare. Moartea și dragostea se petrec într-un spațiu care a fost atît de pur la începuturi, o ninsoare extatică în munte, încît și regretul nesfîrșit, și pierderea pentru totdeauna rămîn cu vitalitatea amintirii dintîi, edenică fără a fi fost idilică, pasională fără a fi căzut în infern. O certitudine a nemuririi se înalță din versurile Constanței Buzea, dar nu venită din orgoliu mărunt, ci din condiția femeii care ucide totul prin dragostea ei, recreînd iarăși totul în adorație : „Toți morții sînt bărbați,/ Sînt agitații trîntori, mărginași,/ Ai muzicii interioare,/ Ai îndoielii ce paralizează,/ Ai unui singur simțămînt.// Toți morții, și aceia care mor/ În trupuri dezmierdate de femeie,/ Copiii nedesăvîrșiți,/ Și ceea ce nu naștem,/ Ceea ce credem că se pierde,/ Bărbații sînt toate-aceste moaște.// Moartea-i adevărata dezvelire./ Ea, singura femeie care moare.// Pămîntul e viril în profunzime,/ Vulcanii sînt un semn,/ Umbrind cu fum,/ Bătînd cu pietre scoarța/ Cea plină de femei nemuritoare" **(Gen).**

Sunetele de „gong dulce" al gîndului originar peste care se rostogolesc vorbele delirante revelă tristețea de plantă a femeii, mare în care toate se duc, se aneantizează, simboluri într-o plastică adecvare, fără să-și fi pierdut nimic din semnificația lor : „Gong dulce ochiul tău, ochiul din minte,/ Cel mai ascuns, cel pentru care vezi,/ El a căzut pe fundul apei cînd/ În lume nu erau cuvinte,/ Ci nestemata moale-a unui gînd.// Azi — un hățiș de vorbe, variante/ Îndepărtîndu-se spasmodic de la sens,/ Cu tălpile la cer și delirante./ Privirea ta face din gong ecouri,/ Privirea ta renunță și să nege/ Împodobindu-se cu stinsele zeroui/ Ale orbitelor anchilozate într-un căscat imens.// Tu care înțelegi, tu pentru care/ Am gîndul cel mai plin de milă azi,/ Prin acest gînd te-ncurajez să cazi/ În tine blînd, jurînd și blestemînd,/ Ce juri, ce blestemi însă, nu primesc./ Căci a fi domn e-un dar dumnezeiesc.// E un coșmar, oricum, să fii femeie,/ Privire, plantă, moarte, mare,/ De unitatea ta încăpătoare/ Se spînzură destinul cel mai rău,/ De bine te desparte întîmplarea/ A nu te fi născut opusul tău". **(Gong).**

Am citat mult din această carte profundă și melancolică, dar atît de departe de spectrul înghețat al resemnării, nu pentru că versurile ar fi impus-o prin expresivitatea lor plastică, metaforică, oricine va găsi din acest punct de vedere un peisaj mai curînd arid, oricum nu luxuriant al strălucirii stilistice, al asociațiilor la nivelul pur lexical. În același timp, nu trebuie căutată în volumul recent al Constanței Buzea desfășurarea unor teorii, idei abstracte formalizabile într-un limbaj poetic, chiar dacă acestea pot uneori crea iluzia structurilor autonome ale artei. Cartea trăiește mai întîi prin confesiunea ei autentică, nesofisticată de inhibiții sau exagerări spectaculoase, seducții efemere care-l trădează de cele mai multe ori pe artizanul abil. **Agonice** au un ritm adînc al ființei neinteresată de interesant, ci de dezvăluirea propriei stări, catharsis ignorîndu-se și conștient de sine, purificare prin păcat și sacralizare a profanului. Poezia Constanței Buzea nu este feminină prin efecte exterioare, ci prin tonul ei fundamental, prin intuirea adîncă a condiției femeii în lume, vocația pură a așteptării și cuceririi bucuriei pe calea suferinței.

matei călinescu
VERSURI

Poezia lui Matei Călinescu este o privire îndreptată mereu spre altceva, spre altcineva, o ipostază a reprezentării în fuga sa de prezență, dar prezența nefiind în lirism decît cuvîntul, vom spune că această poezie ne apare ca o fugă de cuvînt, o încercare de a-l ocoli, de a-i dori absența urcînd în spații golite de sînge vital, acolo unde se înregistrează doar „trecerea fără urmă a vîntului" (Țară de vînt). Particularitatea versurilor din această carte, de altfel recognoscibilă și în placheta anterioară, *Semn (1969)* constă într-o căutare a penumbrei transparente a cuvintelor care, deși s-au depărtat demult de lucruri, disjuncția nu mai este trăită decît *ca disjuncție*, nu se trăiește *în* ea, cuvintele nu se organizează într-o realitate de sine stătătoare, regenerînd o nouă armonie posibilă, ci rămîn ca palide amintiri ale lucrurilor de la început : „Încet cuvintele s-au despărțit de lucruri. / Luminile cuvintelor se rotesc altundeva, / metamorfoze de aer în aer / Surori cu neauzitul, nepipăitul, / nevăzutul. // Și a rămas într-adevăr singur : / nimic din ceea ce-l înconjoară nu mai poate numi. / Nimic din ceea ce se naște sau piere nu mai poate grăi, / nimic din ceea ce doare nu mai poate striga. / Cuvintele, încet, s-au golit de înțelesul lucrurilor. / Și s-au umplut de înțelesuri de aer. // Încet, încet, încet. / Aproape tainic : mereu mai sigur lăsîndu-l, / de la eu la tu, / de la tu la el, / de la el la nimeni. Nimeni, / poate nimeni" *(Încet, nimeni)*. S-ar putea spune că avem mai întîi un program teoretic, o justificare inteligibilă, și apoi o dezvăluire practică, o finalitate sensibilă.

Cea mai acută notă pasională ce se aude printre aceste versuri, ca să apelăm la o asociație paradoxală oarecum, dar poate definitorie pentru ceea ce am dori să relevăm, este surdinizarea oricărei note, dispariția tușelor decisive, detașabile ca sunete integrale și înlocuirea lor cu parafraze și nuanțe ale unei muzici de rece impresiune. Spaima de retorica pasiunii, sau numai ușoara teamă de un discurs cu mișcarea haotică, lovindu-se de obstacole cu cît mai imprevizibile, cu atît mai propice efectelor de ridicol ori sublimă perplexitate, imprimă textului o dinamică impersonală, de fluid abstract și cu tendințe extraumane. Această linie a eseului divagant, pe un ton aproape neutru, sau neutru în cele mai multe cazuri, detașarea autorului inculcînd textului un aer de obiectivitate, de esențial stagnat în sine sau în evoluția căruia, oricum, nu se mai poate interveni, ar trebui să dea sugestia unei fatalități angajînd tragic existența umană la lumina căreia s-a edificat spiritul grec. Dar trăim oare în cea dintîi mișcare a lumii, în logos-ul tăinuind infinite metamorfoze viitoare, dar în care se va citi un destin ? Percepția modernă a izgonit o predestinare tragică de esență supraumană, ea nu mai recurge la tonul apodictic al determinismului antic, ci la unul mai curînd asertoric, adecvat reificării, ea încearcă să se strecoare singuratică, monologînd și divagînd printre lucruri, întîmplări mărunte — și cît de semnificative pentru cît mai poate înregistra din tot ceea ce a rămas în afara parantezelor, „Ceva despre singurătate / ceva despre noi cînd nu sîntem singuri / (respinși de singurătate ca de-o voce care pronunță o sentință / într-o țară necunoscută / într-o limbă necunoscută / dar împotriva noastră bineînțeles / căci toate sentințele nu se pronunță decît împotriva noastră) / ceva despre felul cum ne închipuim jocul eternei reîntoarceri / despre felul cum ne închipuim că am putea înnebuni / despre prietenii noștri imaginari cu nume de vînt..." etc. *(Ceva)*, deși s-ar părea că poetul „printre lucruri și semne care ne-au dat ființă" s-ar înscrie sub un verdict auster.

Dar el se trădează, în tentativa cîntecului esențial, de adverbe, de pronume sau adjective cu rolul evocării timpului ori spațiului revolut, deci a evocării unei lumi „de dincolo" în structura acesteia, cotidiană și mărunță, ca efemera viață sub puterea invincibilă a eternității. Se creează, deci, la nivelul formal-deliberat, o fisură între *aici* și *dincolo* între *acum* și *nicidodată*, care aduce o prea mare deșertăciune duminicală a memoriei, a reprezentărilor golite de ritmul lor originar. Semnele nu mai sînt actualizate (în accepțiunea aristotelică a cuvîntului), ci rămîn într-o stare epuizată și inutilă, după sărbătoare, după ce au pierdut orice posibilitate a regenerării, a reîntoarcerii lor la ceea ce au fost inițial. O eroare care ar submina structural o astfel de viziune, nobilă ca intenționalitate, ca fenomenologie a retrăirilor, s-ar aproxima în inadecvarea dintre stratul formal al textului și dinamica psihică a retrospecției. Căci reactualizarea presupune o retrăire a trecutului nu ca trecut, ci ca prezent, memoria trebuie să cedeze în fața percepției, a reflexelor imediate, și aceasta nu pentru că memoria nu ar constitui pămîntul făgăduinței pentru oricare poet din lume, ci pentru că reificarea „modernă" a conștiinței, a proceselor afective, exclude devenirea, viitorul ca și trecutul, ea excelînd, definindu-se exhaustiv în conjugarea verbului la timpul prezent. Pendularea între percepție și reprezentare se adecvează traumelor, dezechilibrului dramatic al trăirilor, nu unei călătorii prin lume înregistrate cu ochiul transcendent stagnat într-o veșnică prezență. În acest sens iată un *Destin* cu o mai elastică adecvare între intenționalitatea psihică și finalitatea expresiei sale, timpul recreînd o dimensiune afectivă în stare pură, înrobirea adusă de dragostea conștientă de sine și care integrează totul ca o schemă universală, cu răceala și toleranța corespunzătoare acestei integrări, entropii necesare între zonele particularului și generalului, între uman și extrauman : „Te iubesc din vremea cînd doar îmi părea că exiști, / acum certitudinile îmi sînt ca niște păsări migratoare, / răstignit în aer, peste oceane, / rupt de unghiul stolurilor care țipă, / mă străpunge în fiecare noapte / lancea rece a stelei polare".

Dacă vom putea admite că poezia este eternitatea care-și creează din sine timpul, în sensul că forme concrete, perisabile, încălzesc și tulbură un cer indiferent, vom spune că Matei Călinescu scrie o poezie a umbrelor, dar nu a celor tutelare, stăpîne pe inconstanța lucrurilor, ci a acestora din urmă, reduse la inconsistență în aspirația lor spre inefabil, spre dematerializarea și fluența vîntului cu semnele șterse ale formelor atinse în trecerea sa. În acest orizont al percepției, iată o *stare* definitorie : „Am adormit în pădure / lîngă începutul vîntului / mîinile mele se sfîrșeau departe / cu trecerea albastrului peste coline / picioarele mele se sfîrșeau departe / cu înghețul stelelor peste umbre / ochii mei se sfîrșeau departe / cu nașterea soarelui celuilalt / și-am intrat în somn / ca într-o mare oglindă aburită".

Dan LAURENȚIU

PREMIILE LITERARE
ale Asociațiilor de scriitori pe anul 1970

Juriile pentru decernarea premiilor literare ale Asociațiilor de scriitori, întrunite în ședința de lucru după ce au supus dezbaterii cele mai valoroase lucrări literare aparținînd membrilor asociațiilor respective, pe anul 1969, potrivit criteriilor regulamentului în vigoare, au hotărît să acorde următoarele premii :

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BRAȘOV

1. POP SIMION — „Criza de timp"
2. EMILIA MILICESCU — „Monografia Delavrancea"

Asociația Scriitorilor din Brașov a mai acordat premii onorifice pentru următoarele lucrări : **„Plecat-am nouă din Vaslui" de NICOLAE TĂUTU, „Scara de apă" de GEORGE BOITOR, „Rădăcină și cer" de MIHAI GAVRIL** și **„Șah-Name"** în traducerea lui **GEORGE DAN.**

Juriul : Paul Constant, Radu Theodoru, Ioan Th. Ilea, Ioana Postelnicu, Sică Alexandrescu, Georg Scherg, Gherghinescu Vania, Darie Magheru și Dan Tărchilă.

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN CLUJ

1. LIVIU PETRESCU — „Realitate și romanesc"
2. BODOR ADAM — „Martorul"

Juriul : Ion Manițiu, Teohar Mihadaș, Leon Baconsky, Szabo Gyula, Laszloffy Aladar, Ion Lungu, Marosi Peter, Kantor Lajos și Al. Căprariu.

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN IAȘI

1. HORIA ZILIERU — „Iarna erotică"

Juriul : Nicolae Țatomir, Andi Andrieș, N. Barbu, Constantin Ciopraga, D. Costea, Adi Cusin, Mihai Drăgan, Al. Husar și Corneliu Ștefanache.

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TG. MUREȘ

1. TOTH ISTVAN — „Bună dimineața, Paris"

Juriul : Süto Andras, Molter Karoly, Katona Szabo Istvan, Szekely Janos, Farcaș Arpad, Nagy Pal, Olah Tibor, Szöcs Kalman și Kemeny Janos.

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TIMIȘOARA

1. ILIE MĂDUȚĂ — „Corabia autohtonă"
2. ION DUMITRU TEODORESCU — „S-a întors Pasternac"

Juriul : Anavi Adam, Ion Arieșanu, Laurențiu Cerneț, Vladimir Ciocov, Ovidiu Cotruș, Anghel Dumbrăveanu, Andrei A. Lillin, Franz Liebhard și Sorin Titel.

---

avant-premieră editorială

JULES VERNE

„Peripețiile domnului Antifer"

Editura „Albatros".

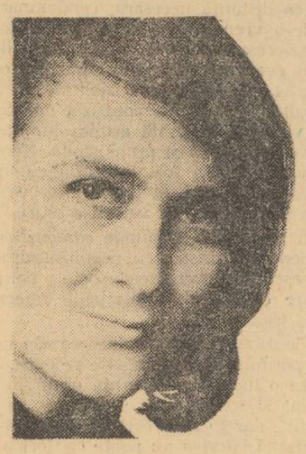

VERA LUNGU

„Moralizînd fără gloric"

Versuri. Editura „Mihai Eminescu".

DIMITRIE RACHICI

„Absolvo te"

Poeme. Editura „Albatros".

IOSIF LUPULESCU

„Aș fi vrut să fie marți"

Schițe și povestiri. Editura „Mihai Eminescu".

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

avant-premieră editorială

DELAVRANCEA

„Teatru"

Editura „Albatros".

NICOLAE ȚATOMIR

„Melos"

Versuri. Editura „Junimea" — Iași.

ADRIAN BELDEANU

„Variațiuni pentru speranță"

Sonete. Editura „Mihai Eminescu".

ION MOLDOVEANU

„Zbor peste ape"

Versuri. Editura „Dacia" — Cluj.

SCRIITORII CARE AU CARȚI IN CURS DE APARIȚIE SINT INVITAȚI SA ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

GRIGORE HAGIU

levitații de iarnă

I

să mergem încăodată la marii inițiați
dar nu cu spaimă
nu cu speranță
să mergem pur și simplu
uitînd bătuta cale
pe furiș

în zori prin opaline
prin cenușare
grădini de dincolo de cetate
ierburi de leac adunînd
în traiste amare
iată-l pe cel
numai ție proorocit
și ce-ai putea să-i spui
și ce-ar putea să-ți spună
pe cîmpul unde
se schimbă tainic
trupurile între ele

vîntul amestecă pacea și carnea
roțile-alunecă-ncet de pe deal
fără sicriul vopsit al căruței
cu albe cămăși de mireasă
din aer coboară
păianjenii galbeni
frunzele bat
susurînd un citru necunoscut
va veni
va veni
la clipa la ora la veacul

să profităm de-ndelungata absență
de copleșitoarea
îngăduită mistificare
obosite-s picioarele goale în rîu
două abia începute
candele albe
și se înalță crinul palid
prin măduva spinării
capu-nclinat pe umeri ne ține
purînfloritul
atotînmiresmatul
el
vertebra noastră cea mai dulce

II

cînd se nasc cei victorioși
cei plini de glorie
predestinații vapoarelor arse pe mare
monozigoții stemelor nedescifrate
la ei mai întîi
cum ai cădea
prin ocheane inverse
la ei mai întîi
magul cu dublă armură-și repetă

dar și la mamele tinere
de-o vină curată
de fraged isvor
din adînc de pămînt
împinse fără efort
spre aerul rece
la cer
către toatevăzutele

în dreptul razelor de lună plină
iluminate pînă-n miez
și repede-alternînd
cetoasa cruce
insula luxuriantă
scheletul lor de dinăuntru de schelet
își strigă mut împotrivirea

va plînge însă ploaia
și mult mai apăsat
în locul nostru
și iarba se va-ngrețoșa de verde
și arborii mai bine se vor umili
un fel de seară lîncedă
cu grupuri de barbari pletoși
trigîndu-și carnea
proaspăt jupuită
în blîndele cuptoare
străvechi de alchimiști

întoarse-s capetele
să se-ntoarcă
de-atîtea capete întoarse
nu mai are cine leșina
neștiutorul singur va-ndrăzni
neînvățată lacrimă cu care
își plînge universul îndrăzneala

III

somnul mai mult decît moarte
trebuie sfințit
își zise
privind peste trupuri
dincolo
sus
mai departe
la aburul cineidetainã
la floareantreită
la fărădehrana muiată în patimi

rădăcinile sumbre
tremură-n paturi
pe capete line de os luminat
osîndesc și norii
fîntînile mai pasc în luminișuri, sare

pe gură sîngele prelins
a supt cuvintele
cu neagra lui ventuză
dar buzele mai mișcă
îl mai torc
acoperindu-și trupul
îmbălsămîndu-i alba
sudoare otrăvită

răzbate-un sgomot fosnitor
de crisalidă
și-apoi tăcutul
singurîncheiatul
somn în somn
cu flori de tei
își spală nevinovăția

afară sînt fecioare somnambule
pe săbii de soldați
pe-un ger năprasnic
prinși în gheață
prefăcuți în sloiuri
molateca și surdă naștere-ncercînd
s-o cumpănească

pe patru brate a deschis ferestre ușî
cu capul înmuiat în rotogolul
galbenului fluture în aiurare
și dus culcușul să-și găsească
din tot mai strîmtele aureole
un fir subțire începu să toarcă
de-o umbră mult mai mare
copleșit

IV

să-nveți cum ai privi cu două capete
pe trunchiuri legănate
mai gingaș unul
decît melcul fără casă
și mai primejdios decît un ac
pierdut în piinea proaspăt coaptă
celălalt

se măsoară greutatea sufletului scurs
și-aprins în aer de un fluier

cînd oamenii în negru îmbrăcați
dintr-un tablou celebru
scrobiți distinși protocolari
se dau în lături
pe masa geruită
de disecție
rămîne
un foarfece-ncleștat de moarte
cu un crab

străinii scot din ei
la întîlniri
făpturile odinioară cunoscute

cel încă viu
se-nvîrte-n cerc
rămas descumpănit în centrul
în fagurele trainicului labirint
de-o mînă uriașă
deodată smuls la cer

lumi paralele
o lentoare numită iubire
o febră numită desfidere

copiii adorm în amurg
țepeni în scaune fără spătare
privind fascinante
sticloase clepsidre

încheiat fi-va ciclul
cu tot mai mulți ochi
născuți din urmaș în urmaș
străjuindu-l
pe blîndul narcis
care
la sine întors
pe sine încet se sărută

V

și totul nu era decît
un joc de doi
într-o oglindă

și totul nu era decît
o foarte strîmtă încăpere
în care se visează mult
și mohorît

și totul nu era decît
o spovedanie de ucigaș
rostită-n zori
în catedrale

și totul nu era decît
un munte-mpădurit
cu termometre svelte
vuitoare

și totul nu era decît
melancolie vastă
avem două vieți
vom avea
vom avea
două morminte

și totul nu era decît
un vas de lut
cu două toarte încă vii
doi îngeri supți prin aer
de clopotul de bronz
și două
privighetori de cuib
clocind
pe patru zaruri

și totul nu era decît
un fel de a culege
scheletele din văi imaginare
sau rugăciunile rămase
albind întortocheat
pe fundul mărilor evaporate

VI

se-ngăduiau unul pe altul
și întrecîndu-se în bătrînețe
se ocroteau
tot mai bătrînă-ngăduință
tot mai bătrînă ocrotire

în sine unul
se păstra pe celălalt
și cel mai vechi
mai demn de milă
avea neîncetat dreptate
și-apoi
tîrziu
la urmă
brusc trupurile smulse
în aer
sărutul fantomatic
singur rămînînd

întotdeauna
unul celuilalt
toiag în măduva spinărilor călit
și cruce de argint
cu-o clipă înaintea morții
coclind
pe albul piept predestinat

înțelepciune de toamnă păstrată
nebunie în formă de floare
trîmbiți crescute
pe gurile oarbe
gropi ridicîndu-se
pe patru picioare
călătorind pe tainice poteci de munte
spre-un soare nordic
niciodată răsărit

învățată-i legenda
și-ades
uniculfărădevîrstă
pesteputeriînvestitul
aproape de sine
pare cuprins

dar și lîngă morții tineri
modelat cu o ultimă răsuflare
cea mai ascunsă
cea mai gingașă
chipul iubitei
uneori
împietrit în lut îl găsim

DESPRE PĂCATUL PLICTISELII...

„Auzim adeseori oameni care se plîng că nimic nu-i mai bucură, nu mai așteaptă nimic de la viață, lasă impresia unor „oameni sfîrșiți."

Au convingerea că au epuizat întreg miracolul existenței și, de-acum înainte, ei trăiesc în virtutea inerției și în virtutea unor scopuri birocratice. Sînt condamnați să trăiască; viața apare ca o pedeapsă cumplită pe care trebuie s-o execuți, fără să ai nici o posibilitate de evadare. Moartea ar apărea atunci ca o amnistie pe care viața pînă la urmă ți-o acordă, absolvindute de păcate și de duritatea existenței.

E desigur o vanitate nebună să crezi că ai epuizat întreaga frumusețe a vieții, dar

Jurnalul unui martor ocular

e o vanitate și mai nebună să crezi că înțelegerea te-a aruncat în prăpastie. Că impasul e tot una cu luciditatea atroce. Că pe măsură ce cunoașterea sporește, miracolul se destramă. Acești oameni se laudă că „au lecții de la viață" „știu ce este viața," „nu mai sînt niște copii," „îți vorbesc din experiență." E greu de presupus că viața e un profesor care dă lecții — noi ne transformăm în elevi și încă în elevi proști.

Dar a gîndi în acest fel înseamnă să stabilești cu viața raporturi de ostilitate, „care pe care" — să crezi că viața e undeva în afara ta, și nu în primul rînd în tine. Neexistînd în tine, viața se transformă într-un obiect care trebuie atins, într-un bun care trebuie cîștigat. Dacă îi declari vieții război, poți fii sigur că ai pierdut. Viața sîntem noi — nu cineva din afară, cu care putem să stabilim relații de război sau de colaborare... Dacă viața nu există în noi, cum ar putea să fie în afara noastră? Pe aceste poziții de ostilitate, încerci să „smulgi ceva de la viață," „să-i furi o clipă de fericire," ca și cum ai comite o spargere în timp ce stăpînii sînt plecați în vacanță. Viața apare în imaginația acestor oameni drept o competiție — ai cîștigat partida, ai pierdut partida... Sînt considerați fericiți „cei care au smuls totul de la viață"...

E de remarcat că aceste stări de atroce oboseală — „greața", „dezgustul" — apar tocmai la capătul unor asemenea aglomerări senzoriale, tocmai la acei oameni care cred că viața ar fi o cetate care trebuie asaltată, silită să se predea. Cunoașteți cu toții sumbra expresie „a silit viața să-i dea totul." Confundînd viața cu o listă de satisfacții care trebuie realizate — ei descoperă că odată cetatea asediată și lista realizată — viața s-a sfîrșit. Iar viața are încăpățînarea să continue și după ce omul „și-a făcut suma"...

Plictisiți sînt cei care nu trăiesc viața, ci o consumă, o înghit, care devin un fel de canibali ceva mai spiritualizați. Intensitatea pur senzorială se transformă ușor în canibalism. Ei înghit orice; oameni, opere de artă, muzică, peisagii, idei, și pe urmă obosesc și adorm ca niște crocodili sătui. Cunoșteam pe cineva, cu ani în urmă, o ființă destul de distinsă care își luase pur și simplu obiceiul de a se hrăni cu „ființe excepționale." Geniile erau hrana acestei ambițioase ființe. Avînd un oarecare simț al valorii, căuta cu disperare oameni mai deosebiți, pe care în cîteva zile îi epuiza. După ce le fura tot ce i se părea mai interesant, aveam impresia că-i decapita, ca acele amante nebune. Tot așa făcea și cu muzica și cu arta. Ședea zile întregi în casă și „înghițea muzică" dar după aceea aveai impresia că pentru ea, Bach murise. În timpul acestor sacre orgii, ea —pînă la urmă, îl ucidea pe Bach. Nu-i mai plăcea Bach. Îl consumase... Pe unde trecea această ființă gingașă lăsa numai pustiu și prăpăd, un fir de iarbă nu mai creștea în urma ei... Cînd spunea că nu mai găsește nimic interesant, spunea că nu mai găsește nici o pradă demnă de vanitatea ei nebună... Și, deși se hrănea numai cu genii, plictiseala ei era cumplită...

Plictiseala apare tocmai cînd omul simte că nu mai are cu ce să-și hrănească pustiul interior... Nu s-a născut încă nici o posibilitate de a umple în întregime „vidul interior," vidul interior e întotdeauna mai mare decît posibilitățile noastre de a-l ascunde. Hrana tradițională, muzica, aventura, băutura, se epuizează sau își pierd din putere... Vremea de aur cînd o simplă aventură violentă făcea pustiul să înflorească, se duce și nu se mai întoarce niciodată. Chiar dacă se consumă senzații în proporții foarte mari, pustiul rămîne intact... Și atunci angoasa, suferința metafizică, devin un fel de a trăi, o posibilitate de a fructifica într-un fel pustiul. Atunci nu se mai trăiește, ci se inventează „probleme"... Așa apare problema tristeții. Omul se mișcă printre probleme și doarme pe un pat de cuie făcut din idei dintre cele mai originale... Soarele devine o idee. Ploaie devine un simbol... Soția se transformă într-o metaforă. Apusul de soare în prilej de antiteze... Cel mai bun prieten devine un mit respectabil. Totul se abstractizează, se sintetizează — se spulberă...

Dintre toate păcatele, plictiseala mi se pare cel mai cumplit. Căci plictiseala este păcat și pedeapsă în același timp...

Teodor MAZILU

OCTAVIAN GOGA ÎN ANUL 1919

PRIVELIȘTILE POEZIEI

După albumele Tudor Arghezi și România antiqua, artistul fotograf Ion Miclea ne dăruiește acum un album închinat lui Octavian Goga și casei poetului de la Ciucea, pusă „în codri verzi de brad și cîmpuri de mătasă". Cîntec de culori și fosnet de vis. Celui ce a scris „cîntarea pătimirii noastre" și a iubit cu inima arzînd Ardealul și Oltul și rădăcinile de busuioc și de sînge din acest pămînt românesc glorios și și-a culcat tîmpla sunînd de gînduri grele între Crișuri, Ion Miclea îi varsă-n lacrima fîntînii, închipuiri și umbre pe care le-a iubit. La Ciucea unde învăluit de cîntec și mînie trăise Ady Endre („durerea română, maghiară sau slavă / Pe veci va rămîne-aceeași durere"), Octavian Goga a născut un vifor de durere și împotrivire. Miclea ne face să simțim și să credem cu ochiul că peste Ciucea și peste Ardeal, norii sînt lăcaș de mărgărint; că Isus din peretele bisericii stă să coboare ca să-și scalde fruntea împunsă de spini și gura chinuită de oțet în apa Crișurilor. Și auzim, umblînd în pagină, pași de voievod, ai lui Goga, Voiculescu și Sadoveanu. „Amurgul învesmîntă-n umbre / Smerita frunzei fremătare" și ei trec pe sol arcade de stejar și de brad și cerul revarsă ploaie, tunete și despicături — și vor trece mereu, neobosiți, prin sclipirea dimineților, veșnic încrezători, cum a spus marele poet, „în puterile sufletești ale neamului".

Fănuș NEAGU

CIUCEA — TREPTE SPRE CASTEL

IRINA GRIGORESCU

omul de nisip

— Cică azi e duminică, anunță deodată A., și scoase pe gură un puf de fum auriu și probabil fierbinte.

Pescarul chibzui îndelung.

— O fi. Își frecă liniștit pipa cu degetul, apoi șuieră încet, a plictiseală. Bietul om se îndoise, nedumerit, și în definitiv nu avea absolut nici o vină că noi eram în vacanță și am găsit un mort sub barcă pe drumul de la dig.

Era foarte nedrept. Foarte. M-am ridicat atentă cu senzația binecunoscută de singur printre dușmani și mi-am dat seama că toți mă priveau din nisip.

Astăzi scoicile sînt mai reci ca marea, le-am șoptit neștiind ce să mai fac. D. era mai palid ca de obicei, de fapt asta voiam să spun. Am venit mai aproape și am început să aștept. Ceva mai spre ei, un om înalt și cafeniu ne arăta cu degetul, încercînd să descopere cine este șeful nostru. În cele din urmă, A., care este un puști, a luat o chitară plăpîndă și și-a încrucișat mîinile deasupra ei. Însă necunoscutul fremăta și într-un tîrziu deschise gura. Voia să întrebe ce e cu barca.

Ce e cu barca, întrebă el deci.

A. se prefăcea că nu aude, v-am spus că e un puști și nu știe să se poarte, toată lumea avea această impresie despre el. Dar pescarul îi luă apărarea cu zelul inspirației subite.

— S-a găsit o barcă în zorii zilei. Acum gata. Ne ducem la pescuit.

— Drace, mîrîi A., doar nu vrei să-ți dau raportul cum l-am găsit pe āla sub barcă.

— Gata, țipă pescarul. L-am găsit și gata. Mița moartă pe sub poartă.

Era cîinos acel pescar.

Necunoscutul însă își clătină pletele, foarte amărît.

— S-a găsit un mort sub barcă.

— Sigur, i-am răspuns în grabă.

Un parfum de lemn și alge putrezite din cauza veghii. Și cînd mi-am plecat ochii, șuvițele blonde au sunat ca niște rămi timpurii și ciudate.

Necunoscutul părea încurcat, se așează pe nisip privind pleziș

— Ieri a fost o debandadă, pînă tîrziu. Dar nimeni nu trecea pe acolo. Nimeni. Pe urmă s-a făcut lumină și s-a văzut barca aceea.

Tipii care s-au dus la pescuit l-au descoperit pe mort sub barcă. E un băiat tînăr care n-are pe nimeni aici în vacanță. Pe nimeni. Nici nu știm cine e, surise el. Nu știm.

Apoi nimeni n-a mai spus nimic, și drept să vă spun începea să mi se facă silă de toată povestea.

Pescarul scormonea de mama focului și scoase la iveală niște ochelari de soare, se cocoșă plin de importanță și se făcu tăcere.

— Acum plecăm. Dar să știți că s-a făcut o crimă.

De fapt nu s-a făcut. Dar să zicem că da, o'kei, că s-a făcut.

În vine mi se împrăștia liniște din arșița puțin gălbuie a plăjii.

Pescarul scăpă din gură pipa, și curioșii începeau să se întrebe și să-și sugă degetele, îngîndurați, pînă cînd A., știți ce puști este, năvăli deodată peste necunoscut și îi trase un ghiont în țeastă, apoi urlă.

— De ce doamne iartă-mă nu ne cărăm odată — ceea ce era altă șmecherie din partea lui. Lumea foarte dezamăgită de enervarea noastră a murmurat eternul ceva despre generația de azi. Un pletos între două vîrste ne zîmbi frățește și scutură pipa în nisip.

Ne-am urnit cu toții în urma necunoscutului care ținea dîrz oiștea chitării. Cineva se ocupa firește de locul unde a fost omorît băiatul, sînt sigură că lumea aflase chiar în ce fel de vacanță venise acolo. Și fălcile strîmbe ale oamenilor mi se lipeau de retină cu insistență, aș fi vrut să le cer apă dar nu se putea, păreau foarte fericiți și era ca și cum ai trece printr-o serbare foarte, foarte nebună. Ploua în mine dimineața aceea cu toate clipele ei moarte și infernale pînă cînd a venit sirena poliției sau ce-o fi fost și au strivit corola de minuni a lumii și l-au dus deși barca a rămas tot acolo ca o mare cască-gură. Și în sfîrșit, doamne, ce sete. Și în sfîrșit, așa a fost să fie.

NICOLAE LUPU

Dospirea ploii

Dospire-a ploii, ușă conjugală,
Perfecta țiță-a ierbii curge-n noi.
Decide-te, e un pămînt de piei care formează
Întîiul Babilon de ligamente noi.

Cuvînt băut, în nervul spaimei rîzi.
Un ghem de rîme-adulmecă un lac
De ochi fluizi și-n centru o eclipsă
Pe care-un fus de cețuri o desfac.

Nu încă, pentru somn se pregătește-un pat,
În plînsul meu dezbracă-te și goală
Frecîndu-ți sîngele de-acest rachiu verzui
Încet să tragi pe geam lăptoasa voală.

Și încă-un ceas — pom rece fărîmînd
Cu frunze albe flacăra-nghețată
Se-ntinde în afara mea ca o batistă
Pe coapsa feciorelnic asudată.

Ne plouă, uite parcă din frunzare
Un ins subțire se desprinde-ncet:
O să cîntăm sub deal și vom iubi
Bînd vin din plosca orbului ascet.

În singurătate

Acum, cînd focul din vatră descrește
Și stup depărtat e casa-ntre pădurile încinse,
Nașterea serii împodobește lămpile
Unui bal al cărui ecou
Inconjoară-adîncimea care-ți devoră fața
Jocul cailor de pe tabla de șah și-ndoiala nebunului

Izbiră cu sîngele lor în ceața
Extenuaților ochi retopindu-i.
Nu li se-ngăduie luminilor să curgă
Prin trupul ros de aer al privirii.
Coboară și se-nalță vîntul —
Neliniștit vîrtej între-asfințite ape.

Poate-ai să poți urni aceste ore
Pe care o lume
Apasă murind
Și-n prăvălirea flăcărilor
Vei găsi jertfa unui murmur de zestre uitată.
Vezi sufletul ca litera diformă
Silabisind. Iată,-noptează
Și mîine va ploua poate din steaua
În care urcă aburul din satul lumii.

Piter Brueghel cel Bătrîn

— PROVERBELE —

Spumege-n lăute sarea cărnurilor lenevoase
Îndelung sub guturale pompe de amurg nervos,
Stelele să croncănească pe lichefiate oase,
Morții să-și întoarcă somnul și armurile pe dos.

Fie ca din porii lumii spirtul să țîșnească-n surle
Covăsindu-și agonia din frecuș cu rîs de zeu,
Haimana din care vinul și-adevărul știu să urle
Gîlgîind în damful vieții — fuste tăvălite-n seu.

Picur acești ochi în tusea îndoielilor gravide,
Sîngele mi-l las să cadă în lumini precum un corb
Ca să pot săpa în fapte un mormînt cînd se deschide
Pleoapa ta sub testul cărnii, nimb în visul unui orb.

Sfîrîie rachiu-n unghii, nunțile-aburesc de iarnă,
Burta unui cal de umbră crapă răsunînd în vin,
Ciini sublimi în lungi ventuze preacurviile-și răstoarnă
Rontăind stic loasa coajă a lascivului destin.

Lasă-mă să-mi frîng genunchii lîngă somnul tău de vierme
Un pahar spărgînd pe corda fluierată de dogori
'Nalt vizionar al vieții, orgă ce balansu-și cerne
Pe arenele imense ninse de carnale flori

DAN ROTARU

Cuvinte auzite pururi

Cuvinte auzite pururi
dar nerostite niciodată.

Animale moarte
împodobind o puşcă
în care n-a explodat moartea
niciodată.

Aer uscat,
ciugulit de păsări,
în cuiburi care n-au decupat viaţa
niciodată.

Ceva,
în orice caz ceva
care a existat niciodată...

Foamea retinelor

Ochii îmi trag trupul după ei.
Trupul mi-e orb.
Sîngelui meu nu i-au dat ochii.

Şi ochii mă trag mereu după ei
ca pe-un simplu culcuş
pe care-l pot schimba oricînd...

Şi totuşi ochii mă trag mereu după ei,
Se spală cu mine înainte de somn,
înoată prin mine,
Se limpezesc cu sîngele pe care
l-a respirat inima
înainte cu cîteva clipe,
Şi se şterg cu memoria mea

O, ochii aceştia
care-mi alăptează trupul cu lume!
Ochii aceştia
pe care nimeni nu i-a pierdut
niciodată,
Dar care-şi caută într-una prin mine
stăpînul
inexistent precum sufletul meu fără
respiraţia sîngelui,
cînd cutremure mor,
născîndu-se umbra...

Un fel de jumătate

O, cine m-a blestemat
să fiu continuarea tuturor
celor ce se-ntîmplă
în lumea aceasta?

Uite pe cer o pasăre
cu o singură aripă,
încercînd să-şi sape în aer cealaltă
aripă.

Eu mă fac aripă,
Lumea începe să fie aer,
Şi numerele cu sot nu se mai
predau în nici o şcoală...

Uite pe drum o jumătate de om
încercînd să-şi îmbrace sîngele
în carnea jumătăţii pe care
o poartă în minte.
Rupe cu un ochi din mine,
Şi simt ceea ce simte un cuvînt
înainte de-a intra-ntr-un răspuns.

Şi mă sting puţin,
mă evapor puţin
şi mă fac jumătate.

Omul de lîngă mine rîde cu durerea
mea.
Eu plîng cu fericirea lui
Şi mă simt o lacrimă ce continuă un
ochi...

Undeva,
în mine,
aşteaptă o întrebare
care mă continuă
cum sunetul continuă rostirea numelor,
cum prăbuşirea continuă
cu văzul meu
gravitaţia...

GHEORGHE CRĂCIUN

Feria secunda

iar uneori trezindu-te din somn
gura Ţi-o vei simţi răpită
de o cădere fără sfîrşit însă dulce
aidoma apusului
şi mîna Ta ca un crin înflorindă
timpla singurătăţii o va spăla de argint
apoi să pleci fie noapte purpurie
neînduplecată ca şi acum
minunea cuvîntului

Feria quarta

acolo muzica înlocuieşte trupurile
timpanul ne scoate din sine
căci fiecare sunet se surpă greu în
durere de moarte
timpul e o pînză moale de apă tăcută
dulcele spaţiu a sa lunecare
peste vînt
peste văzul bătrîn a lăuntru
şi mir în lumină
ca o mireasmă sufletul acolo
ca o poruncă se face ştiut

Feria quinta

Cred în mine
cred în afara mea
semnul făpturii umbreşte
fără de numele
iubirea mea întreagă
ascunsă în mila deplină a morţii
mare putere şi cîntec
ce taină aud ce înviere
şi în cine lumea coboară
fără sfîrşit.

VASILE VĂDUVA

Traian Georgescu, jurisconsult la un trust de construcţii-montaj din Bucureşti, isprăvise cu cinci zile mai devreme treburile pentru care fusese trimis la C., se urcase în acceleratul de seară, — pe cel de după amiază nu izbutise să-l prindă — şi coborî în Gara de Nord noaptea la două şi patruzeci de minute. Uşor ameţit de nesomn străbătu peronul, ieşind într-un octombrie care se apropia de sfîrşit cu ceaţă şi burniţă. Chemă un taxi, se aşeză pe canapeaua din spate, indică adresa şi-abia după ce maşina se puse-n mişcare observă că la volan era o femeie, ceea ce-l indispuse puţin şi-l făcu să-şi petreacă degetul mijlociu peste cel arătător, o veche superstiţie a lui în legătură cu femeile care conduc, indiferent ce... (Mai tîrziu, refăcînd în minte minut cu minut drumul de la gară pînă la uşa apartamentului său de pe Bulevardul Dimitrov, avea să-şi amintească o serie de amănunte cărora nu le dăduse-n maşină nici-o importanţă: şepcuţa-n carouri de sub care se prelingeau pe ceafă şuviţe roşcate, albul strident al minuşilor, ochelarii de soare, — la naiba, dar era noapte! şi mai ales tendinţa femeii de a răsuci capul spre el oridecîteori începea să-l fure somnul; avea să-şi mai amintească, dar greu şi fărîmiţat, cum simţise-ntr-o vreme trecerea umedă a unor degete pe deasupra pleoapelor, tresărise şi deschizînd ochii văzuse nişte mîini subţiri retrăgîndu-se parcă filmate cu încetinitorul, în spatele lor chipul fără expresie al femeii, aplecată mult peste spătar, ridicată probabil cu genunchii pe banchetă, maşina oprită în dreptul unei vitrine cu ceasuri vechi; „vrea să mă jefuiască" îi zvîcnise în minte printre vorbele pe care se străduia să le-nţeleagă plutind spre el moi, fără-nţeles laolaltă: „lună" şi „barbă" şi „mort" şi-n timp ce lupta să se dezmeticească, femeia îşi reluase locul, maşina gonea, case şi ceaţă şi burniţă dincolo de geamuri; „s-a întîmplat ceva?" întrebase şi vocea-i sunase ca în urmă cu douăzeci de ani, cînd pusese exact aceeaşi întrebare unei asistente care se răsucise cu palma ridicată spre el într-un hol de facultate; dar toate acestea avea să le reconstituie mai tîrziu şi nu dintr-odată, cînd avea să refacă în minte şi iar să refacă drumul străbătut în noaptea de 18 spre 19 octombrie...)

Ţăcănind moale, ştergătoarele de parbriz se zbăteau într-o parte şi-n alta şi încă buimac, îşi dădu seama că ratipise şi că-n timpul ăsta femeia făcuse sau spusese ceva care-l neliniştise. Conducea maşina întoarsă pe jumătate spre el, cu buzele înţepenite într-un zîmbet de dezvinovăţire.

— S-a întîmplat ceva? o întrebă.

— Mi-era teamă să nu fiţi mort, bîigui ea.

— Pardon?!...

— V-am spus că mi-era teamă să nu fiţi mort, acum o lună domnul acela cu barbă tot aşa, credeam că doarme şi era mult mai tînăr decît dumneavoastră... Am oprit pe Hristo Botev la numărul 10, am oprit aparatul de taxat şi i-am spus: „Am ajuns domnule!" Credeam că doarme, şedea exact cum şedeţi dumneavoastră, am aprins lumina şi am întins mîna să-l trezesc. Era ţeapăn şi cu ochii căscaţi... albaştri... era un tînăr frumos, domnule şi foarte distins, dar vă întreb: vi s-a întîmplat vreodată să vedeţi de aproape ochii albaştri ai unui tînăr mort?...

Traian Georgescu, jurisconsult la un trust de construcţii-montaj din Bucureşti, se întorsese de la C. cu acceleratul de noapte, urcase într-un taxi, ratipise un minut sau două, din cauza asta era puţin buimac şi nu reuşea să-nţeleagă rostul celor spuse de femeia de la volan în timp ce maşina gonea, purtîndu-l spre casă printre blocuri întunecate, magazine închise, trotuare ude şi pustii în noaptea de 18 spre 19 octombrie, o noapte cu ceaţă şi burniţă ca atîtea altele.

— Aţi văzut vreodată de aproape ochii albaştri ai unui tînăr mort? îl întrebă femeia din nou, cu tonul cuiva care caută ceartă.

— Pardon?!...

— Păi sigur că pardon, dumneavoastră ce vă pasă! chemaţi taxiul, vă aşezaţi în spate cît mai comod, nu spuneţi nimic, nu faceţi nici-o mişcare, eu cred că dormiţi şi cînd colo sînteţi mort! ăsta-i taxi, domnule, nu dric, iar eu m-am angajat ca să car clienţi, nu hoituri!...

— Nu înţeleg...

— Dumneavoastră, clienţii nu înţelegeţi niciodată, dar eu domnule ţin să vă spun următorul lucru: dacă e vorba să car un mort, atunci să fie unul omorît de mine, ca cel de astă vară, pentru că sînt femeie, dar nu sînt o femeie fricoasă şi nici slabă, anul trecut am luat şi nişte lecţii de judo pentru că în maşină sînt singură, nu are cine să-mi sară în ajutor, iar taxiul este pentru toată lumea şi-n lume sînt fel de fel de oameni, unul vrea să te ciupească, altul încearcă să-ţi vîre bacşişul în sîn, altuia i se năzare cine ştie ce, te pune să opreşti, dar nu coboară şi nici mai departe nu vrea să-l duci stă c-un picior în maşină, cu celălalt pe trotuar şi se tot bălăngăne cu portiera-n braţe, zicînd că vrea să-ţi arate cum o să cadă el în uşa sufrageriei cînd o să ajungă acasă...

— Nu-nţeleg de ce-mi spuneţi toate astea...

— Ca să înţelegeţi, de aia vă spun. Ăla de-astă vară mă pune să-l duc în Berceni. „Ia-o la stînga, zice, la dreapta, şi iar la stînga şi iar la dreapta, ameţisem de-atîta la stînga şi la dreapta şi după o jumătate de oră se hotărăşte: „opreşte aici!" În jur nici-o casă, nici-un om, dar clientul de aia-i client şi plăteşte: ca să-l duci pînă unde are chef. Opresc şi mă întorc spre el, iar tipul îmi face semn cu ochiul şi zice: „Păpuşă blondă, fără sondă, nu-ţi vreau anii, numai banii, îţi place poezia, nu-ţi place, scoate-i pe toţi, pune-i la nenea-n cearta.

— Pardon?!...

— Păi sigur că pardon, dumneavoastră ce vă pasă! chemaţi taxiul, vă aşezaţi în spate cît mai comod, nu spuneţi nimic, nu faceţi nici-o mişcare, eu cred că dormiţi şi cînd colo sînteţi mort! ăsta-i taxi, domnule, nu dric, iar eu m-am angajat ca să car clienţi, nu hoituri!...

— Nu înţeleg...

— Dumneavoastră, clienţii nu înţelegeţi niciodată, dar eu domnule ţin să vă spun următorul lucru: dacă e vorba să car un mort, atunci să fie unul omorît de mine, ca cel de astă vară, pentru că sînt femeie, dar nu sînt o femeie fricoasă şi nici slabă, anul trecut am luat şi nişte lecţii de judo pentru că în maşină sînt singură, nu are cine să-mi sară în ajutor, iar taxiul este pentru toată lumea şi-n lume sînt fel de fel de oameni, unul vrea să te ciupească, altul încearcă să-ţi vîre bacşişul în sîn, altuia i se năzare cine ştie ce, te pune să opreşti, dar nu coboară şi nici mai departe nu vrea să-l duci stă c-un picior în maşină, cu celălalt pe trotuar şi se tot bălăngăne cu portiera-n braţe, zicînd că vrea să-ţi arate cum o să cadă el în uşa sufrageriei cînd o să ajungă acasă...

— Nu-nţeleg de ce-mi spuneţi toate astea...

— Ca să înţelegeţi, de aia vă spun. Ăla de-astă vară mă pune să-l duc în Berceni. „Ia-o la stînga, zice, la dreapta, şi iar la stînga şi iar la dreapta, ameţisem de-atîta la stînga şi la dreapta şi după o jumătate de oră se hotărăşte: „opreşte aici!" În jur nici-o casă, nici-un om, dar clientul de aia-i client şi plăteşte: ca să-l duci pînă unde are chef. Opresc şi mă întorc spre el, iar tipul îmi face semn cu ochiul şi zice: „Păpuşă blondă, fără sondă, nu-ţi vreau anii, numai banii, îţi place poezia, nu-ţi place, scoate-i pe toţi, pune-i la nenea-n vardul Dimitrov în noaptea de 18 spre 19 octombrie, o noapte precum am mai spus cu ceaţă şi burniţă ca atîtea altele în Bucureşti toamna...

— Şi-acum treceţi vă rog în locul meu, zicea femeia, treceţi în locul meu şi conduceţi maşina o jumătate de oră pe vreme de seară, cu un mort în spate, un mort din care curg creieri şi sînge şi ochi. Dar pe ăsta cel puţin l-am omorît eu, şi-l duc, îmi muşc buzele, tremur, da-i mortul meu şi trebuie să-l duc... Pe celălalt însă de ce să-l duc tot eu?!... şedea exact unde şedeţi dumneavoastră, credeam că doarme, opresc maşina la adresa indicată, un bloc mare şi vechi pe Hristo Botev, aprind lumina, mă întorc spre el şi întind mîna să-l trezesc... şedea unde şedeţi dumneavoastră, domnule, ţeapăn şi rece şi cu ochii căscaţi... nu sînt o femeie fricoasă şi-am văzut în viaţa mea de toate, dar vă întreb: vi s-a întîmplat vreodată să vedeţi de aproape ochii albaştri ai unui tînăr mort?...

Glasul i se sparse într-un fel de gîlgîit subţire, maşina se opri scurt şi femeia se răsuci cu mîinile tremurînd, întinse spre Traian Georgescu.

— Ce vreţi de la mine? îngăimă zăpăcit; ce vreţi?...

— Aţi văzut vreodată de aproape ochii albaştri ai unui tînăr mort? gîfîi ea; şi să fiţi singur... şi să fiţi femeie...

Trebuie s-o izbesc peste gît, îi fulgeră lui prin minte, e paranoică, trebuie s-o izbesc peste gît pînă nu încearcă vreo figură, dar femeia se calmă şi porni maşina mai departe, fără să renunţe însă la poveste.

— Am alergat în bloc şi am sunat la prima uşă pe care-am nimerit-o. „La ora asta poţi să te duci la dracu!" a ţipat un bărbat dinăuntru. Era în jur de unsprezece noaptea. „Vă rog să deschideţi!" am ţipat şi eu bătînd cu pumnii-n uşă. „Eşti o curvă şi o neţesălată! se dezlănţuie ăla înăuntru. O plînă de păr! Şi n-am atît scuipat ca să te-nec! Du-te la ţapii tăi şi arătaţi-vă curii! Dedesubto!..." Sun la altă uşă, iese un domn cărunt în halat, în spatele lui o doamnă cu turban, le explic că am în taxi un mort care mi-a spus să-l aduc la această adresă. „Ce fel de mort?" întreabă domnul. „Un tînăr cu barbă şi cu ochi albaştri." „Şi e mort?" întreabă doamna ieşind curioasă în faţa domnului. „Ţeapăn, doamnă şi cu ochii căscaţi, zic, e jos în taxi" şi-ncep să le spun că ăsta e al doilea, că am mai cărat un mort astă-vară, care a vrut să mă jefuiască. „Şi ce doriţi?" mă întrerupe domnul. „Păi mortu-i jos" zic, la care doamna scoate un ţipăt lung şi se prăbuşeşte pe palier, iar domnu-ncepe să se-agite-n jurul ei încercînd s-o ridice şi răcneşte la mine că nu permite nimănui că el e un funcţionar cinstit şi un model de punctualitate. „Lăsaţi-o dracului de punctualitate! răcnesc şi eu. Chestia-i ce facem cu mortul?!" Se mai deschide o uşă şi iese-n ea un băboi cît uşa, cu părul pe moaţe şi-n mînă cu ceva care semăna cu un picior de masă. „Să nu-ndrăzniţi, vînduţilor!" începe ea să zbiere agitînd cevaul ăla din mînă, dar se opreşte văzînd-o pe cealaltă leşinată. „A murit?" mă-ntreabă. „A murit, zic, dar nu doamna..." „Las-să moară, zice, toţi să moară!" Între timp apar capete pînă sus, aplecate peste balustrada scării. „Se omoară ăia de jos!" zice cineva, iar altul: „Am să-l pun pe miliţianu de frate-miu să-i lege şi să-i ducă-n Bărăgan." „Pe prunc-ucigaşa de mă-ta s-o lege, zbiară baba, şi pe necunoscutu de tactu!..." Strig să se facă linişte şi cînd se face, îi anunţ că-n taxi, jos la intrare, este un mort care mi-a spus să-l aduc la această adresă. „Ce mort!?" se miră ei. „Un mort tînăr, zic, cu barbă şi cu ochi albaştri" şi-i invit să coboare, să vadă al cui este. Se uită toţi la mine cîteva secunde şi fără o vorbă dispar pe rînd în spatele uşilor. Am sunat, am bătut cu pumnii, am ţipat, degeaba, n-a mai ieşit nimeni... Şi-acum puneţi-vă-n situaţia mea, domnule! În bloc — nebunii cu uşile-nchise, în stradă — taxiul cu mortu-nţepenit pe banchetă din spate. Şi toate astea noaptea. Puneţi-vă-n situaţia mea, domnule, şi urcaţi la volan dacă vă dă mîna. Urcaţi şi conduceţi maşina c-un mort în spate... al doilea... Şedea unde şedeţi dumneavoastră, ţeapăn şi cu ochii căscaţi... albaştri... şi vă-ntreb: vi s-a-ntîmplat vreodată să vedeţi...

— Ce să mi se-ntîmple, doamnă?! zbieră scos din fire Traian Georgescu, jurisconsult la un trust de construcţii-montaj din capitală. Ce să mi se-ntîmple?! zbieră el în taxiul care-l ducea spre casă în noaptea de 18 spre 19 octombrie...

— Să vedeţi de aproape ochii albaştri ai unui tînăr mort! gîfîi femeia şi opri pe neaşteptate maşina...

În clipa următoare Traian Georgescu, exasperat de povestea fără şir a femeii, întinse mîna spre portieră să coboare, preferînd să continue drumul pe jos, dar în aceeaşi clipă îşi simţi trupul moleşit sub ceva asemănător spaimei neclare din vise şi mîna începu întîi să cadă neputincioasă, apoi luă o traiectorie ciudată, suind spre umărul femeii... (Mai tîrziu, analizînd şi interpretînd în fel şi fel de variante toate cele ce se petrecuseră de-a lungul drumului de la gară pînă la uşa apartamentului său, căutînd printre altele şi explicaţia acestui moment de nehotărîre şi panică, Traian Georgescu avea să-şi aducă aminte că în clipa aceea văzuse ceva care-l neliniştise; şi treptat, cu mintea din ce în ce mai înceţoşată, avea să reconstituie imaginea cadranelor îngălbenite de vreme şi a limbilor înţepenite în diferite poziţii din vitrina cu ceasuri vechi, în dreptul căreia taxiul cine ştie cum ajunsese dn nou...)

— M-am săturat să car morţi, gîfîia femeia; m-am săturat, ăsta-i taxi, domnule, nu dric!... Vă aşezaţi în spate, lăsaţi bărbia-n piept, eu cred că dormiţi, şi cînd colo sînteţi mort... Îmi sînt de-ajuns doi! Înţelegeţi că îmi sînt de ajuns?! Nu vreau să vă mai car şi pe dumneavoastră, nu vreau să mai car nici-un mort!...

Şi femeia îşi desprinse mîinile de pe volan, prăbuşindu-se cu faţa-n jos pe banchetă într-o criză de isterie, în timp ce Traian Georgescu tot nu izbutea să priceapă de ce i se spun şi i se întîmplă astfel de lucruri. „Cel mai bine este să fug!" îşi zise, şi înfrîngînd teama nelămurită, care-l cuprinsese cînd încercase mai înainte, să coboare, sări pe trotuar şi începu să alerge, căutînd cu ochii o stradă laterală sau un pasaj pe unde să se facă nevăzut... „Ca un găinar de rînd! îi trecu prin minte. Ca un găinar de rînd! O să creadă că am fugit ca să-i trag chiulul la plată." Şi după încă zece metri se opri întorcîndu-se ruşinat la maşină, pentru că, oricît de buimac ar fi fost în noaptea aceea, Traian Georgescu era totuşi un bărbat de aproape cincizeci de ani şi jurisconsult, nu un găinar oarecare.

Femeia continua să hohotească trîntită pe banchetă şi nici nu observase probabil tentativa lui de fugă.

— Veniţi-vă-n fire! îi zise deschizînd portiera. N-are nici-un rost să plîngeţi, veniţi-vă-n fire... Şi se aplecă deasupra ei încercînd s-o ridice şi s-o liniştească. Dar femeia începu să se zbată hohotind şi mai tare. „Dacă trece acum cineva!" se gîndi el speriat. „Dacă trece acum cineva ar putea să-şi închipuie că vreau s-o jefuiesc, sau altceva..." Liniştiţi-vă, îi zise, vă rog liniştiţi-vă, n-are de ce să vă fie teamă, — şi nemaiştiind ce să-i spună, începu să-i explice că el este jurisconsult, că este căsătorit de douăzeci şi cinci de ani, că are un băiat cît el de înalt în ultima clasă de liceu... N-are nici-un rost să vă fie teamă, calmaţi-vă, n-are nici-un rost!... şi se aplecă din nou, strecurîndu-şi mîna sub ea s-o ridice. Atunci femeia în mintea ei petrecîndu-se cine ştie ce se răsuci cu un zvîcnet şi încleştîndu-i-se de braţ îşi înfipse dinţii adînc, tot mai adînc în umărul lui. Închise ochii zăpăcit de durere şi clătinîndu-se încercă să se elibereze, dar femeia îl ţinea strîns, zguduită încă de convulsii.

— Nu aici, — gîfîia — nu aici...

Astfel îi fu dat jurisconsultului Traian Georgescu să fie muşcat de umăr pînă la sînge în noaptea de 18 spre 19 octombrie şi astfel, după jumătate de viaţă, mîinile sale să nu mai aibă-ncotro şi să simtă trup de femeie străină, într-un taxi cu uşile deschise oprit la marginea bordurii.

— La dracu! gemu el. Doar n-am vrut să... Ce nu aici?!...

Şi gîndurile i se învălmăşiră lăsîndu-l în voia unei clipe lungi care începu să-i crească din umăr cu durere şi bucurie şi spaimă, cu trepte uitate de marmură neagră, chenăruite subţire cu roşu, aproape muzicale sub paşi, cu zvon preluat de ecou în octavă şi Berta mereu cu două trepte mai sus, mirosind brutal a de toate, Berta şi mortul cu ochii albaştri în casa cu surd la parter, giuvaergiul nebun după ceasuri, vitrina cu Berta şi mortul, ea ca-ntotdeauna cu două trepte mai sus şi el după ea ca un cîine frămîntîndu-se-n şbilţ pe scara de marmură neagră pînă la uşa cu închizătoare secretă şi iar lîngă divanul rotund cu bici în zig-zag peste pluş sîngeriu, căci biciul şi Berta şi el dezbrăcaţi — dar Berta, nu se mai poate, te rog să-nţelegi, — ce nu se mai poate şi ce să-nţeleg? — m-am hotărît, ţi-am mai spus, să mă-nsor, — s-aştepte fetiţa, acuma sînt eu, — dar eu, Berta, dar eu? — în genunchi! — dar nu mai pot — în genunchi! şi-ai să poţi, — dar Berta, te rog, — în genunchi, am zis, în genunchi! — şi iar în mîna ei biciul şi el iar în genunchi, pentru că Berta e cea care ştie ceva despre el şi de-o toană de-a ei depinde ca el să mai fie sau nu, aşa că altceva nu-i de făcut decît ori s-o omoare, ori să cadă-n genunchi şi să geamă sub bici oridecîteori are ea chef să-l audă cum geme, — şi dacă te omor?! — nu mai poţi, — şi dacă te omor Berta?! — tu nu mai poţi omorî niciodată pe nimeni, — dar nici cum vrei tu nu mai pot, — ai să poţi, — m-am săturat, — eu nu, — dar eşti mai în vîrstă ca mine, cu mult mai în vîrstă, — abia azi ai aflat? — ai fost tatălui meu nevastă, — acum zece ani nu ştiai? — dar Berta, pe atunci eram un copil şi tu mă strigai să-ţi aduc lenjeria în baie, apoi, cînd tata plecase pe front, m-ai pus jos într-o seară şi te-ai urcat peste mine, pentru că nu

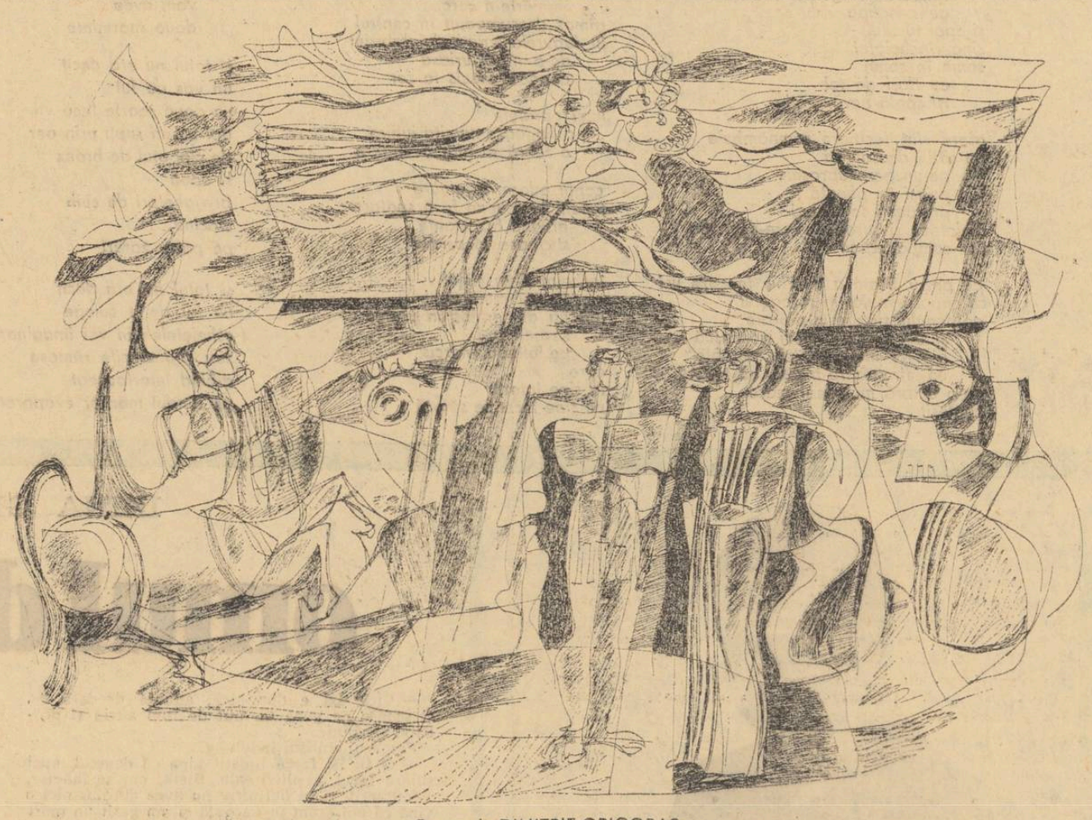

Desen de DIMITRIE GRIGORAŞ

ANGELA MARINESCU

Extaz

Mă înalţ la fiecare întîmplare
Ca o flacără care în curînd se va stinge.

Spontan se formează
Drumul alb şi plăpînd
Care rămîne mereu în urma mea.
O ţară imensă mă pierde,
O rasă, mai somptuoasă, mă primeşte.
Adîncă e dorinţa mea de a privi
Ca o lumină în noapte.
Şi sufletul meu se ridică.
Pretutindeni zăresc nemişcarea
Unde e cerul schimbător
Şi stelele acelea călătoare?
Îmi zăresc doar trupul
Ca pe o umbră.
În prăbuşirea lui îi stă frumuseţea
Ca o sperietoare înfiptă pe cîmpurile izolate.

Glorie lui, ca unui zeu!
Împotriva lumii exist
Dar lanţuri grele mai împrejmuiesc
Chipul meu strălucitor.
Experienţa mea e stranie
Şi care va fi aleasa zilelor viitoare?
Mă arunc în noapte
Cu braţele deschise şi ochii aţintiţi
O durere nesfîrşită mă apasă.
Mă inundă lumina.

Dar lucrurile cînd vor fi pure

DIANA LIVIA BOGDAN

Ridică-te!

Eşti ca un punct
închis într-un cerc.
Cercul spaimei de a da,
spaimei de a primi,
buruiană rea, ce rodeşte
spinii sterilităţii.
Sub pleoape zăvorîte,
ochii mor şi sufletul
e mai sărac şi mai uscat
decît un ciob de lut.
Ridică-te!
Cu fruntea în ţărînă,
nu poţi săruta înălţimile.

Finalitate

Nu întreba cine sînt...
Poate lacrima pămîntului
şi aştept în căuşul lumii
să-ţi culci obrazul în mine.
Poate floarea de colţ...
Cu capul plecat
peste umărul înălţimilor
aştept să mă vezi.
Poate sînt... cerul.
Aştept să mă aşterni în ochi
şi să nu închizi pleoapele.
Nu întreba cine sînt...
Risipeşte-mă-n tine
ca durata trăită
să fie egală cu Timpul.

cînd e bură

eram decît un copil cu care puteai face orice-ți trece prin minte, — și acum nu mai pot ?! — o, doamne, de-o toană de-a ei depinde ca el să mai fie sau nu, pentru că Berta e cea care știe, — te omor ! — tu nu mai poți omorî niciodată pe nimeni, — dar tu poți, tu Berta mai poți ! dar și eu, de ce nu-nțeleg, e timpul să am o viață a mea, — ai s-o ai, chiar de mîine, dar întîi te însemn spre aducere-aminte cu drag, — și iat-o cu monograma din sîrmă-nroșită în foc lîngă el, apăsîndu-i-o pe umărul gol, durerea aceea, dar Berta este moartă de mult și-atunci de ce iarăși ?...

— Ce aveți cu umărul meu ?! țipă pe neașteptate Traian Georgescu în taxiul care trebuia să-l ducă acasă. Ce aveți, ce vreți de la mine ?...

— Mi-era teamă, gîngăvi femeia, iertați-mă, mi-era foarte teamă, — și stînjenită își reluă locul la volan.

Desen de THEODOR ȘALAR

— Dar ce aveți cu umărul meu ?!

— Mi-era teamă să nu fiți mort, v-am mai spus, domnul acela acum o lună tot așa, avea ochi albaștri...

— Ce vreți să spuneți ?

— Că era mort și nu eu îl omorîsem...

— Nu înțeleg care este rostul acestei povești ; are vreunul ?

— Poate că nu are, dar ați văzut vreodată de aproape ochii albaștri ai unui tînăr mort ?

— Am văzut ! răspunse el scurt, ținîndu-și încă umărul cu mîna. Vreți să vă spun și cînd și cum ?!... și-și ridică ochii spre ea sfidător...

Dar femeia părea că nu auzise și nu spusese nimic, conducea atentă mașina, depășind primele case de pe Bulevardul Dimitrov, și jurisconsultul Traian Georgescu se întrebă o clipă dacă nu cumva ațipise din nou și totul să fi fost deci o părere. Dar umărul care încă-l durea ?! de ce îl durea ? și mașina de ce se oprise ?...

— Am ajuns, domnule !

— Pardon ?!

— Am ajuns...

Plăti fără să îndrăznească să se mai uite la femeia de la volan, îi spuse să-și oprească restul și coborî, întrînd cît putu de repede în bloc, hotărît să dea totul uitării...

Fu nevoit să urce pe scări, liftul nu răspundea la apel, rămăsese probabil undeva o ușă deschisă, și pentru că nu mai făcuse de ani de zile drumul acesta pe jos, avu de cîteva ori în timp ce urca sentimentul că se află într-o casă străină. Nu-i cunoștea aproape de loc pe ceilalți locatari, îi vedea rar și întîmplător, uneori se saluta în treacăt cu cîte unul, sau schimba o vorbă oarecare în așteptarea liftului. Pînă și palierul etajului său părea puțin altfel, privit de pe scări.

Își descheie pardesiul, scoase cheile din buzunarul hainei, o alese cu degetele pe cea de la intrare, dar cheia, ca niciodată, nu vru să pătrundă în broască. Se uită la ea cu atenție, încercă din nou, dar degeaba. Și Traian Georgescu iar începu să nu mai priceapă ce se întîmplă. Cercetă cheia pe toate părțile, pipăi gaura de la broască cu vîrful degetului, pe urmă sună, gîndindu-se că-n lipsa lui poate se defectase ceva și puseseră o broască nouă. Sună încă o dată, lung și repetat, știa că Elena doarme greu, iar din camera lui Paul, fiind cea mai depărtată, soneria se auzea foarte slab. Trebui să sune minute în șir pînă cînd desluși un tîrșiit de papuci, apoi sunetul sec al întrerupătorului de pe hol și însfîrșit, ușa îi fu deschisă. Dar spre totala sa surprindere, în prag nu se afla nici Elena, nici fiul său Paul. Cu o mînă sprijinită de tocul ușii, se uita la el clipind nedumerit un bărbat în halat de casă, aproape cărunt și cu început de chelie deasupra tîmplelor.

— Ce doriți ? îl întrebă.

Traian Georgescu, jurisconsult la un trust de construcții-montaj din capitală, isprăvind cu cinci zile mai devreme treburile pentru care fusese trimis la C., se întorsese la București cu acceleratul de noapte, luase un taxi condus de-o femeie care-i impuiase capul tot drumul cu povești despre niște morți, mușcîndu-l hodoronc-tronc și de umăr, ajunsese însfîrșit acasă, în fața ușii apartamentului său, dar cheia cine știe de ce nu vrusese să se potrivească în broască, atunci sunase și iată că îi deschide un bărbat necunoscut, îmbrăcat cu halatul său de casă, îl cercetează printre pleoapele umflate de somn și-l întreabă ce dorește.

— Ce doriți ? îl întrebă acesta din nou.

Traian Georgescu se uita fără să înțeleagă nimic la bărbatul străin din ușa apartamentului său, care-l privea și el, părînd la fel de nedumerit.

— Știți, începu Traian Georgescu și zîmbi stînjenit arătîndu-i cheia pe care o ținea încă în mînă, aici locuiesc eu... Trebuia să vin abia peste cîteva zile, dar am terminat mai devreme și m-am întors...

— Nu înțeleg...

În clipa aceea Traian Georgescu își dădu seama că străinul seamănă vag cu cineva. Dar cu cine ?... „Cu cine seamănă, doamne ? se întrebă cu mintea din ce în ce mai tulbure. Cu cine seamănă și ce caută aici ?!...“.

— Vă este cumva rău ? îl auzi pe celălalt, a cărui voce părea să vină de foarte departe.

— De ce să-mi fie rău ?! se zăpăci el și începu să-i explice cum a-ncercat să deschidă fără să izbutească să introducă cheia în broască.

— De ce să deschideți ?...

— Să intru ! cum de ce ?!... doar v-am spus că aici... înțelegeți, m-am întors acasă...

„Cu cine seamănă, doamne ? continua el să se-ntrebe. Seamănă cu cineva cunoscut, dar cu cine ? Cu cine ?...“.

— Iertați-mă, cred că în mintea dumneavoastră se petrece o confuzie, altfel nu-mi explic...

— Ce confuzie ? se tulbură Traian Georgescu și-i arătă cu degetul tăblița de bronz de pe ușă, pe care se afla gravat numele său.

— Eu sînt, zise bărbatul în halat, înclinîndu-și ușor capul.

— Dumneavoastră ?!...

— Da, domnule, aveți vreo treabă cu mine ?

— Dumneavoastră sînteți Traian Georgescu ?! întrebă Traian Georgescu zăpăcit de tot. Și eu, atunci eu cine sînt ?!...

— Cine sînteți și ce doriți ?

— Păi eu sînt Traian Georgescu și m-am întors acasă...

— Glumiți, sau nu înțeleg eu ce vreți să spuneți...

— Nu glumesc, domnule, Elena-i acasă ?

— Pe soția mea o căutați deci...

— Elena este soția dumneavoastră ?!

— De douăzeci de ani, domnule !

— Și eu ?!...

— Și dumneavoastră ce ?...

— Nu este aici casa mea ? bîigui Traian Georgescu.

— Precum vedeți, nu este aici casa dumneavoastră, domnule, iar ora este destul de nepotrivită pentru vizite, iertați-mă !...

— Și eu unde să mă duc ? întrebă Traian Georgescu buimac, în timp ce ușa se închidea în fața sa ușor trîntită. Unde să mă duc ? se-ntrebă el cu mintea amorțită și începu să coboare scările încet, din ce în ce mai încet, dar tot ajunse la capătul lor și trebui să iasă în noaptea de-afară, care se apropia de dimineață cu ceață și burniță.

La cîțiva metri de intrare staționa un taxi cu portiera întredeschisă și femeia de la volan îi făcu semn să urce. „Ca să-mi spună că sînt mort !“ șopti cutremurat Traian Georgescu și nemaiputîndu-și stăpîni frica o rupse la fugă, dar taxiul o luă după el, îi auzea tot mai aproape în spate duduitul motorului și izbiturile portierei deschise legănată de mers. „O să-mi spună că sînt mort, gîfîia el, o să-mi spună că sînt mort și o să mă muște de umăr !“ și simți că puterile încep să-l părăsească, portiera pocnea asurzitor în urma sa și sîngele i se adunase-n urechi, făcînd tot timpul ca niște clopoței...

. . . . . .

Sări din somn gîfîind, trăind încă spaima întîmplărilor din vis și trebui să treacă mai multe secunde pînă cînd Traian Georgescu să-și dea seama că se află în patul său, instalat de un an și ceva în birou, în urma unui schimb urît de cuvinte avut cu Elena. După cîteva luni se împăcaseră, dar el se obișnuise să doarmă acolo și-ntr-un fel era mai bine așa, fiecare cu liniștea sau neliniștea singurătății sale.

Era încă noapte, limbile fosforescente ale ceasului de perete arătau trei și jumătate și Traian Georgescu se răsuci în așternut amețit, gata să se cufunde iar în somn. Atunci auzi soneria. Tresări, vru să creadă că i se pare, dar soneria țîrîi din nou, insistent. Apăsă butonul lămpiței de pe noptieră, se ridică din pat, își puse papucii și halatul și ieși. Bîjbîi după întrerupătorul becului de pe hol, îl răsuci și deschise. În fața ușii stătea un bărbat necunoscut, cu o geantă de voiaj lîngă el, care începu să-l examineze fără să spună nimic.

— Ce doriți ? întrebă Traian Georgescu și pentru că bărbatul din fața sa continua să-l privească fără să scoată o vorbă, îl întrebă încă o dată ce dorește.

Necunoscutul zîmbi aiurea și-i arătă o cheie pe care o avea în mînă, spunînd că acolo locuiește el, că trebuia să vină mai tîrziu, dar s-a întors mai devreme.

— Nu înțeleg, zise Traian Georgescu și-n clipa aceea i se păru că străinul seamănă cu cineva. Cu cine seamănă, doamne ? începu el să caute în mintea încă tulbure de somn. Cu cine seamănă și ce vrea la ora asta ? Vă este cumva rău ? îl întrebă.

Dar celălalt gesticula, explicîndu-i cum a-ncercat zadarnic să vîre cheia-n broască pentru a deschide ușa.

— De ce să deschideți ? tresări Traian Georgescu.

— Cum de ce ? se miră bărbatul din fața sa. Doar v-am spus că locuiesc aici. Am fost plecat și m-am întors...

— Iertați-mă, zise Traian Georgescu, cred că în mintea dumneavoastră se petrece o confuzie. Cu cine seamănă, doamne ? se-ntrebă el în timp ce necunoscutul îi arăta, subliniind cu degetul, numele său gravat pe tăbliță de bronz de pe ușă.

— Eu sînt, se prezentă Traian Georgescu, înclinîndu-și ușor capul în semn de salut.

— Dumneavoastră ?!

— Cu ce vă pot fi de folos ?

— Dumneavoastră sînteți Traian Georgescu ?! continuă necunoscutul să se mire. Și eu cine sînt ?...

— Cine sînteți și ce doriți ? întrebă Traian Georgescu cuprins de neliniște.

Atunci celălalt îi spuse că el este Traian Georgescu și că s-a întors acasă după o absență de trei săptămîni.

— Ce vreți să spuneți ? se bîlbîi Traian Georgescu, glumiți...

— Elena este acasă ?

— Pe soția mea o căutați deci...

— Elena este soția dumneavoastră ? ! șopti răgușit necunoscutul și începu să clipească des, parcă nevenindu-i să creadă. Și eu... nu este aici casa mea ? bîigui el.

— Precum vedeți, nu este aici casa dumneavoastră, iar ora este nepotrivită pentru vizite, gîfîi Traian Georgescu, iertați-mă !

— Și eu unde să mă duc ? întrebă celălalt, dar Traian Georgescu îi închise ușa-n nas și se duse în camera lui, așezîndu-se buimac pe marginea patului...

Cum să fie el, dacă sînt eu ? ! își zicea încercînd să-nțeleagă și străduindu-se să alunge ceața care i se lăsa peste creier. Ce-o fi vrut, doamne ? de ce venise și de ce-i spusese ce-i spusese ?... și fără să-și dea seama ce face, Traian Georgescu începu să se îmbrace grăbit, cu mișcări automate, ca pe vremea bombardamentelor, cînd se-mbrăca dormind încă, presimțind cu minute-nainte alarma ce avea să vină. Ce voia necunoscutul acela, care pretindea că e el și că locuiește aici ? Ce vrusese să spună cu asta ?... Abia acum Traian Georgescu își dădea seama că nu înțelesese de fapt nimic, că-n spatele vorbelor spuse de necunoscut se ascundea ceva poate foarte important, ceva ce trebuia aflat și lămurit fără întîrziere. Ieși din apartament, închise ușa încet și coborî scara în fugă, să-l prindă din urmă pe bărbatul care semăna cu cineva cunoscut cine știe cînd și unde. Dar era prea tîrziu, mașina cu care probabil venise străinul dispărea la capătul străzii, înghițită de ceața și burnița dimineții ce se apropia...

Sau eu am venit cu mașina ! îi trecu deodată prin minte și înfiorat începu să urce scara, încet, încet, din ce în ce mai încet. Ajuns în fața apartamentului său scoase cheia din buzunar să deschidă ușa, dar cheia cine știe de ce nu vru să se potrivească în broască. Încercă de mai multe ori, dar degeaba, și cotropit de sudoare rece, Traian Georgescu începu să sune, lung, din ce în ce mai lung, umplînd blocul cu greieri...

MARIN MINCU

Exod

I

Abur de neguri azi Calea Robilor
surpă sterpi ne tîrîm asudînd
plini de praf ierburi ciudat s-au
prăsit pe fețele noastre de
iască noi răbdători ne urnim
tot încet mai-ncet
mai departe cu o mînă
căzînd ca o creangă uscată
rîșgîim neagră pulberea
aștrilor din nări astupate
azi deja cîte-un trup
mai mare puțin cu o parte
mușchi licheni viermi puhavi
plouă în bărbile noastre un picior
fără vlagă rămîne în urmă o
cutie de craniu rostogol sună
pe pietre ca o toacă
sublimă a morților gîrboviți
obosiți ne urnim mai-încet
mai departe se răresc
arbori frunze albine și
flori în poieni nu mai susur
izvoare doar arbuști răstigniți
se aprind de dogoare
peste loc peste ochi în urechi
se dărîmă în bulgări tăcerea
zuruind ca țărîna-n faraonic
mormînt nici un gînd nici un gest
nu mai toarnă o sevă în ierburi
amăruie puterea picură-n praf
pîrjolind rîme scoici șerpi și
oase rătăcite de Ceilalți dedemult
navigînd ca și noi în deșert

II

Bîjbîim orbi prin ceața asta
nouă adulmecînd urme de
turme prin coclauri de sori
de frică tresărim uneori
căci dedesupt nimic nu e
orgie cruntă-n ceruri astă-noapte
o sindrofie între stele coapte
așchii aprinse ni se prind de haine
ne bîntuie cu voluptate spaime
vai Venus s-a stropit cu flori
de sînge și Calea Laptelui murdară-n
ochi ne curge din fîța ei
enormă și puhavă noi
ne-adăpăm fără zăbavă dar
vîrcolacii au mușcat din
lună și un strigoi străfigă-n
patru zări lîngă turmele
pierdute nicăieri o cățea
fătat-a cățel albi urlă-acum să
trezească
Cățelul Pămîntului

III

O ploaie de alarmă
scuturată pe liniștea din
frunze false noi așteptînd
să cadă fulgerul durerii
dincolo și visul șiroind
de monștri lîngă măduva
albă toți ciolane falnice
și-acum nimic să ne
oprească datul căci
vămuiți nedrept de soartă
adăstăm pe drumul
sacru lacrima să ni se
svinte făr' să cerșim
neputincioși la porți străine
la poarta noastră primitoare
răsună gong războinic înfiorînd
neliniștea din frunze și
speriind tăcerile din ape
cu blînde semne refuzăm
ca alte vînturi să bîntuie
în așteptarea noastră ancestrală

IV

Ascunși în templu propriu
adăstăm destinul în rugăciune
decăzuți doar lilieci de
noapte tilfiiau ca să
trezească praful ecou
firav în clopotul tăcerii
barbari izbeau a noastre
porți cu trupuri vii
femeile ne izbăveau lasciv
în lașitate ne surpam precum
o vorbă într-un aer gol
cu sîngele-alungat în alte
lucruri ne micșoram încet
ca să scăpăm de moarte
făclii în agonie pe un cer
vetust nerefuzat prin datul
din bătrîni cînd cumpăna
ne azvîrlise crud lîngă
încercare alții să îndure
dăsaga noastră de amar
nu s-ar afla nicicînd

V

Ape tulburi se mai rup
din ceruri cîteodată roua
scaldă fața plină de sudoare
neagră pulbere de vise șerpi
foșgăitori cresc în prelungire doar
păduri de păr unduiesc pe
dealuri de comete măturînd
delirul oaselor în plînset după
carnea izbăvită în cenușe ca
un cobe înfiorător mulcomește
zvonul lanțurile-n urmă

VI

Întorși din cale iar spre
nicăieri n-avem noroc să
fim crezuți pe lîngă voia
noastră de izbîndă așteaptă
mulți așteaptă toți trinte
poteci aleargă după noi ca
un blestem rostogolit pe-o
roată și mersul trece-n
trup ca o otravă mai
las cu o iubire decît voi
din șirul mare singur m-am
desprins în goană bleagă prăvălit
spre înapoi de buturugi mușcat
de păsări ciugulit și împroșcat de
frunze cu dispreț oștean șoveitor
din bătălia neîntîmplată fără
de simțuri crincen bîjbîind
din ciot în ciot eu
somnambul mă clatin și nu e
nimeni să mă ocrotească
vai greu-mi mers se-mpiedică
de cîini și de mînia lor cum
să mă apăr cînd lașitatea mă
vărsa spre tihnă ah rele semne
se-nfioară-n ierburi și cîinii
mușcă-n jurul meu sălbateci și
ce mă fac de nu mă recunosc
de m-aș întoarce oh de m-aș
întoarce acum degeaba încotro
m-aș duce n-aș ști spre care
capăt merg.

VII

Rugă stinsă rătăcită peste
zarea fără pom un
lințoliu de durere avînd
peste nedrumuri linge
aerul nădejdea lăcrimată
surdul zvon șchioapătă
lîngă neude lîngă
nicăieri necum
tu zeiță iertătoareo dă-ne
vraja moștenită a întrupatului
blestem vrajba noastră fără
seamăn uit-o seacă golul
fără capăt al orgoliului
divin umple plăsmuirea
noastră cu duhoare și venin
sparge clipa neființei sterpe
dă-ne iar mirosul
de-armăsari să ne-mbete
nechezatul pur de fete
să ne-adoarmă sîngele
surpat în carnea albă
să puim din bumbi de
lut sacrul lumii început

Desen de DIMITRIE GRIGORAȘ

VINTILĂ ORNARU

Motiv Țuculescu

L-am scos pe străbunicu din groapă
și l-am adus printre noi...
E aici, pe pînze, o agapă
de idoli necunoscuți, de moroi,
de caloieni
modelați de mîini de fecioare,
în vise și-n vremi
necontrolate de calendare !

Și idolii sînt mulți,
ca nădejdile de mulți,
se ridică din holde,
din păduri și din ape
și-ți cer să-i asculți
și-n tine agapa lor nu mai încape....
Te scot pe tine însuți afară,
te poartă ca pe moaștele unui sfînt
în miez de vară
pe drumeaguri răsucite în arșiți și vînt
și-n urma acestei nemaipomenite
procesiuni
se ivesc boabe de grîu și minuni !

Dragoste

Priviți această dragoste curată !
E vie, frumoasă
și prea viguroasă
să moară vreodată...

Dar și dragostea asta
— Păcătoasa —
Mi-a pîngărit casa
Și fără de știre
S-a făcut amintire
Și nici amintire...

PETRU JALEȘ

Cîntec de leagăn pentru o iubită

Domniță, miroase a petale de flori
și sînt toi ofilite în casă
un fluture cade și e-aproape de zori
aș putea să te chem —
dar cum stai parcă mori —
și suflarea-ți m-apasă,

Crengi albe cînd plouă
și brațul tău alb ieșind alb din cămașă
într-o noapte crengi albe în geam
și miros de hîrtie
doar tu dormi și e cald și e frig
lunecînd brațul tău parcă-nvie,

Domniță miroase a ploaie
aș putea să mă rog
miroase a flori
aș putea să te strig,
acolo e un loc unde dormi și e frig
Domniță, vai plouă, cu crengi albe
și crengi de hîrtie

Floarea galbenă...

O, dac-ai fi sigură ! O clipă doar
ai strigat : „Cine e ?“
Zori de jertfă, picioare în lanțuri
ducînd poveri.
Și era liniște
„Atunci întunericul a plins și vînturile
s-au împrăștiat“ ca o umbră
nuferi putrezi țîșnind din vechi catifele,
ape mai tari.
De bună seamă o clipă doar !
Dar lacul, dar înecații, prinși de epave
cu brațele pline de iarbă ? Strigînd,
lumea : „Anii mei, viața mea,
omenească durere !“
Și încă un îndemn : „O, cavaleri !
Gloria v-așteaptă !“
Iar era pace, cînd zori de jertfă s-au
umplut de voci deodată : „Cine e ?“

Eu ignor...

Dar această viață nu se poate păstra
viața mea ca o floare în cădere se usucă
la Nord
o văd bîjbîind și departe de casă doar ea
ca o notă de orgă într-un alt dezacord,

Aș putea să oftez aș putea să amenint
departe de casă
eu cerîndu-mi iertare
injustiția sîngelui cîntă trist și la masă
fruntea mi-o simt devastată și carnea
mă doare,
— Așa cum se arată iubirea în lume —
Cum se prezintă în lume cei vii —
amețiți de durere
îi văd pe o stradă
alungați de un vis
și trupuri curate amețite-i cad pradă
o, Doamne
o, viață
devastat Paradis.

AL. PHILIPPIDE

ARTA VERSULUI

Ion Pillat a fost, în adîncul firii lui, un clasic. Limpezimi se numeşte unul din volumele sale de poezii. E un titlu care se potriveşte întregii lui opere poetice Dar limpezimea nu exclude adîncimile, ba chiar, dimpotrivă, le însoţeşte de multeori. Adîncimea limpede este însuşirea de căpetenie a clasicismului.

In poezia lui Pillat adîncimea apare, de obicei, nu atîta în ce priveşte conţinutul cît mai ales în ce priveşte arta versului, meşteşugului formal. Există o adîncime a formei poetice pe care nu toţi poeţii o au. La această adîncime ajungi printr-o vocaţie nutrită îndelung cu studiu şi perfecţionată prin muncă. Baudelaire dă să se înţeleagă că acest studiu este tot una cu extazul poetic : într-un cunoscut poem din Les fleurs du mal, Frumuseţea spunea :

Les poètes devant mes grandes attitudes,
Que j'ai l'air d'emprunter aux plus fiers monuments,
Consumeront leurs jours en d'austères études.

Pillat a cunoscut adîncimea formei şi a lucrat necontenit ca s-o realizeze. Cu fiecare nou volum preocuparea adîncimii formale se arată la el tot mai puternic, cu rezultate tot mai sigure şi mai frumoase.

Citind multe din poemele lui cineva ar putea crede că ele au ţîşnit dintr-odată perfecte, din inspiraţia poetului, ca Venus din spuma mării. Cercetătorul atent îşi dă seama că aceste poeme limpezi şi armonioase au fost pregătite cu un meşteşug care este cu atît mai preţios cu cît urmele lui nu se mai văd.

Tonul, într-o mare măsură, face poezia. Deasupra conţinutului se ridică un sens subtil pe care îl simţi direct şi adînc, ca apropierea pădurii, ca boarea unei ape nevăzute, ca un fior intraductibil în vorbe inteligibile.

Sînt în Pillat multe poeme din care acest fior de poezie adîncă se desprinde.

Iată de exemplu, un sonet din ciclul intitulat Scutul Minervei :

Sub rod se-ndoaie pomul cînd seva îl pătrunde
El ce sfida Prierul cu verzile lui frunţi,
Şi rîul fără-astîmpăr ce spumega prin munţi
La vale poartă paşnic corăbiile pe unde.

Departe jocul fraged al anilor se-ascunde
Şi iată-i, rari pe tîmplă, întîi peri cărunţi,
Cînd patimi împlinite s-au arcuit în punţi
Şi fecundate doruri s-au liniştit profunde.

Ca şarpele de-acuma îmi schimb noroc şi piele
Căci soarta nu-mi apleacă viaţa în zadar
Cu versuri care-atîrnă din ce în ce mai grele,

In toamna unde darul se pîrgue-n tăcere
Aştept să vii şi, rece, cu dreptul tău cîntar,
Să-mi hotărăşti măsura de-amaruri şi de miere.

Poemul e alcătuit cu o siguranţă deplină şi cu o perfectă cunoaştere a mijloacelor. Rimele catrenelor n-au fost alese la întîmplare. Pentru tonul grav care trebuia realizat era nevoie de cuvinte cu sunet adînc, un sunet de apă vuietoare, de vînt prin funduri de păduri, un sunet de toamnă sufletească fără stridenţe, pătrunzător fără sfîşieri, potrivit cu firea însăşi a poetului. Rimele catrenelor cuprind, toate, acest sunet întunecat — u — care prin repetarea lui de opt ori realizează perfect intenţia poetului. Aliteraţia ultimului vers este, iarăşi, un mijloc potrivit pentru ca finalul să se fixeze durabil în amintire ; acesta e un procedeu obişnuit în sonet, unde versul din urmă trebuie să fie frapant, fie prin conţinut, fie prin sonoritatea lui. In sonetele din Scutul Minervei, versul final, chiar terţetul final este aproape totdeauna de-o sonoritate deosebită :

Nimic nu se re-ntoarce la fel a doua oară ;
Nici anotimp, nici suflet, nici pasăre, nici cer...
Eternă doar Minerva cu lira le măsoară.

Sau :

Chiar Egipanul tainic, ducînd la colţul gurii
Un nai de trestii, lasă, cînd repede, cînd rar,
Lung lauda să sune în liniştea pădurii.

Iată şi două terţete dure, al căror vers final arată firea adevărată a limpezimii lui Pillat :

De lauda, de ura lor oarbă azi nu-mi pasă.
M-am depărtat de-un laur ce-n fiecare zi
Pe altă frunte'ngustă mai veştejit se lasă.

Căci tu îmi creşti în suflet — la fel cum altădată
Din creştetul lui Joe destinul te trezi —
Senina fericire puţin îngîndurată.

Şi în sfîrşit acest terţet, uşor aliterat în întregime, cu un ton admirabil, poezie pură prin mireazma pe care o dă, indiferent de conţinutul inteligibil, care, dealtfel, e şi el valoros prin imaginea ce-o evocă :

Iar glasul de Sirenă tot mai suav îmi sună
In cîntecele morţii, amăgitor şi vast
Cu marea care-şi mişcă argintul viu sub lună.

Pillat întrebuinţează ritmuri variate. Totuşi, preferinţa lui se îndreaptă mai ales către versul de patrusprezece silabe şi către endecasilabe. Versul liber(care apare numai în cîteva poeme, ca Timpul din culegerea Pe Argeş în sus, sau Mit din Ţărm pierdut) nu se potriveşte cu firea lui clasică, iubitoare de simetrie, de echilibru, de armonie, fire care preferă deobicei :

O vrajă de pilaştri şi de proporţii drepte.

Faţă de revărsările lirice din poeme ca Bătrînii şi altele din prima jumătate a operii sale, ultimele volume ale lui Pillat cuprind, în general, poeme mai scurte. Se observă o tendinţă spre concizie. Poetul preferă tot mai mult poemul scurt de cinci sau şase strofe şi în deosebi sonetul. Totuşi, în multe locuri, apare, odată cu această stricteţă a expresiei, o imprecizîune voită a rimei, uneori chiar asonanţe, ceea ce dă un efect ciudat, interesant. Iată cîteva exemple :

Cum coboram spre apa limpezită
De soarele tot mai piezîş pe Prut,
Am regăsit frunzarele mai rare
Şi liniştea poenii de demult.

Nu se clintea o frunză în pădure
In sat nu se mişca un om.
Cu roata molcom strălucind la soare,
Bătea o moară apele domol.

★

Lumină, lumină, mai stai,
Spre iarnă nu te grăbi !
Ce-or face în vînturi pustii
Foşnitele frunze şi mai
Mîhnite de nu le mîngîi ?

★

In plin azur cresc negri chiparoşii
Sus pe colină-n albu cimitir ;
Cu rădăcina-n moarte stau setoşii,
Sorbind lumina fără de umbriri.

★

Clopoţeii caprelor sunau răcoare
De ape vii printre măslini şi-eucalipţi,
Pe cînd pe golf ardeau ca portocale
In legănare pînzele fierbinţi...

Patriarhal platanul pentru oaspe
Chema în frunze umbra la ospăţ
Pe foi de brusturi : brînză, în blid : lapte,
Ne-au dat păstori străvechi cu port semeţ.

Este în poezia lui Pillat o ştiinţă a versului pe care puţini poeţi români o cunosc. Pillat concepe poezia numai organizată, cu ritm şi rimă, cu o cadenţă sigură, cu vers cîntător, bine împlinit, fără alte lacune şi şchiopătări, decît acelea pe care el însuşi le-a voit şi care contribuie la un efect anumit. Concepţia aceasta este singura justă în ce priveşte poezia. Fără îndoială, poezia de conţinut există şi independentă de vers. Pagini de mare valoare poetică se găsesc în atîţia artişti ai prozei, dela Chateaubriand la Sadoveanu. Dar forma cea mai potrivită pentru poezie rămîne mereu versul, în ciuda tuturor atacurilor pe care, în toate literaturile lumii, versul le-a suferit de vre-o jumătate de secol încoace Pillat a sprijinit prin vocaţia lui adîncă, prin lirismul lui fecund, prin meşteşugul lui subtil, versul românesc ameninţat să cadă în ruină.

Deşi firea lui înclina spre versul rimat, Pillat a scris şi mai multe poeme în versuri albe, în deosebi poeme de inspiraţie antică, în care versul alb este, într-adevăr, potrivit. Dar aceste poeme sînt excepţii, unele din ele foarte izbutite. În arta poetică a lui Pillat versul cu rimă bogată, versul armonios, versul colorat şi sonor este elementul de căpetenie.

Deşi îndrăgostit de limpezimea adîncimilor clasice, Pillat a cunoscut şi stările de crepuscul ale sufletului. Nu sînt rare locurile din poezia lui unde întîlnim notaţii de asemenea stări crepusculare, exprimate într-un ritm precis, într-o formă parnasiană, ca în această Inserare :

In vîrful carului cu snopi
Amurgul cum se-ntoarce
Işi vîră cerul noru-n plopi
Şi fir de stele toarce.

Văzduhul se-adînceşte clar
De parcă-i lună plină :
Priveşti zburdînd spre porumbar
Hulubii de lumină.

Şi-n tine, suflet schit de-argint,
Pe aripi de tăcere
Se-ntorc arhangheli, prelungind
Un ceas de mir şi miere.

Şi cum uşoare umbre-n dungi
De sunet surd le măsuri,
Lin evantaiul aripi lungi
Şi-l strîngi foşnind mătăsuri.

Imaginile acestea uşor imprecise, tonul de taină, visul acesta crepuscular exprimat în forme limpezi înfăţişează spiritul adevărat al poeziei lui Pillat. Cultivînd adîncimea formei, Pillat a ajuns la o adîncime de ton şi de conţinut, în care răsună multe întrebări şi multe nelinişti. Seninătatea lui ascunde, pentru cine ştie să vadă departe în adîncul ei, acel fior al invizibilului, pe care toţi marii poeţi l-au simţit.

Grigore Alexandrescu

Între rîs şi plîns

Esenţă a unui evanghelism fragil şi măreţ în acelaşi timp, atitudinea „mielului" din fabula lui Grigore Alexandrescu, intitulată patetic „Mielul murind", este un mod de a evita legea prin ridicare din umeri. Mielul uită că urmează să părăsească **atunci** toate cîte le văzuse şi se gîndeşte plin de îngrijorare la taifasul la care va sta acolo sus, în tovărăşia genitorului său : „Dar ce să-i răspunz, mamă, — întrebă micul miel — / De-mi va face-ntrebare / Despre a turmei stare ? / Tu ştii bine că el / Iubea mult să vorbească / De dulăii din turmă şi de ceata lupească". Nu viaţa viitoare, ci discuţia cu totul gratuită asupra celei trecute. Proiectarea în imaginar a legilor naturale în clipa în care ele îşi pierd vigoarea pentru că nu mai au obiect. Un fel indirect dar pregnant de a defini arta. După ce citeşti fiecare fabulă în parte şi, mai ales, după ce le citeşti pe toate, încerci un sentiment de mirare : de ce e atît de şubredă scara ce duce la cer ? De ce e atît de nedesăvîrşită, de ambiguă legea ? Grigore Alexandrescu se desparte de interpretarea obişnuită a cîntecului privighetorii, deşi, printr-o gingaşă îndemînare, o înglobează : „Alţii, în locu-mi ar descri poate / Aceste tonuri neimitate, / Glasul acela-nmlădiitor, / Ce c-o-ntorsură lină, uşoară, / Treptat se urcă şi se coboară, / Plin de simţire, plin de amor". Deodată, însă, poetul îşi dă seama că, dacă e alterată forma, se alterează şi conţinutul. Iată un secret al artei. Conţinutul, oricare ar fi el, concret sau abstract, real sau imaginar, nu impietează asupra formei, care-l foloseşte **în libertate**, adică aşa cum şi atît cît vrea artistul. Numai el îşi poate construi opera. Relaţia artist-consumator devine o relaţie delicată nu din pricina artistului care, oricum, îşi oferă în mod patetic produsul. Sentimentele privighetorii au o concreteţă umană, metafizică. Furat de frumuseţea versului, uiţi parcă impulsul precis. conţinutul exact al acestei încercări de artă : „Eu vă spui numai că despărţirea / Şi suvenire pline de jale, / Că nedreptatea, nelegiuirea / Era sujetul cîntării sale". Artistul, spre deosebire de spectator, are capacitatea de-a închide ochii şi de-a cînta **frumos.** Aşadar, trecătorul nu are de ce să se supere la auzul muzicii sale. Totuşi, „un măgar mare ce-o ascultase" cheamă privighetoarea la judecată. În aparenţă procesul nu e grav. Măgarul nu zmulge nici o pană din rectricele privighetorii. Ci doar : „Ieşi-nainte să-i dea povaţă, / Şi-o neroadă încredinţare : / „Am fost — îi spuse — aci de faţă, / Dar, zău, nu-mi place a ta cîntare". Pînă acum, nimic nefiresc. La fel cum artistul are dreptul să cînte aşa cum vrea, şi spectatorul are dreptul să-i accepte sau să-i refuze cîntarea. Dar, nenorocire ! judecătorul nu se opreşte aci. Încearcă să-i răpească artistului dreptul la autodeterminare, i se substituie : „Cu toate acestea am nădejdi bune, / De nu îţi pare lucru prea greu / La nişte reguli a te supune, / Luînd de pildă cîntecul meu". Or, rostind aceste cuvinte, măgarul, care numai artist nu era, încetează de-a mai fi şi spectator. El nu mai ţine seama de hotarul nevăzut care-l desparte de privighetoare şi care — oricît de paradoxal ar părea — este condiţia ca un cîntec să fie **auzit**, deoarece arta are nevoie de **spectator**, în faza ulterioară creării sale. Dar de un spectator curios, doritor a auzi tocmai cîntecul pe care nu îl poate cînta el. Măgarul nu este ispitit de secretul artei, ci doar de faptul că arta-i un mijloc de-a ieşi din anonimat. De aceea, abia după ce el îi răpeşte ereditatea, privighetoarea uită de natura ei fragilă, capătă o semeţie cu nimb şi refuză comensualismul predator-victimă : „Privighetoarea, fără sfială, / Zice : „Povaţa e în zadar ; / Căci, de-aş urma-o, nu e-ndoială / Că eu în locu-ţi n-aş fi măgar". Condiţia privighetorii este tragică, dar profund ispititoare, chiar pentru cei lipsiţi de ureche muzicală (măgarul cîntă şi el !). Această fabulă nu este pur şi simplu moralizatoare. Ea poartă, ca şi multe altele, pecetea unui tragism condiţionat tocmai de vocaţia de elegiac a autorului. El nu credea, ca Rousseau, că omul e bun prin natura lui, dar credea în puterea binelui, a cugetului şi, mai ales, a artei : „Crez cu ţine că talentul ne e din cer dăruit, / Că e foc care se stinge dacă nu va fi hrănit, / Şi de am o zi mai lină, a-i da hrană mă silesc, / Cu plăcere a-l aprinde, un ceas bun de întîlnesc". Poetul e trist şi pentru că nu poate face nimic împotriva răului, dar în primul rînd e trist pentru că răul există. Înconjurat de personajele sale, Grigore Alexandrescu oferă un excurs mijlocit asupra antitezelor fundamentale : viaţa şi moartea, binele şi răul, frumosul şi urîtul şi, mai ales, asupra confuziei ce domneşte în evaluarea acestor noţiuni opuse : „Am citit altă dată, nu mai ştiu în ce carte, / Că-ntr-o ţară mare, de-aici nu departe, / Plăcuta frumuseţe trecea drept urîciune". El aşteaptă, ca pe un miracol, naufragiul corăbiei cu oglinzi care să permită oamenilor să ascundă cîteva, să zmulgă neantului secretele atît de bine păzite. Cuprins de mîhnire în faţa intervertirii, Grigore Alexandrescu exclude jovialitatea, veselia cu orice preţ, existente în fabulele predecesorilor. Fire melancolică, minte ascuţită, el presimte angoasa ce avea să cuprindă gîndirea poetică de mai tîrziu : „Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e linîştire / Cînd nu mai e mişcare în lumea celor vii", abia atunci, în condiţiile însingurării totale, deşteaptă, gîndirea poetului priveghează. Adică scormone prin lada cu amintiri. Zadarnic : „...a vieţii taină în moarte voi afla". Acutul sentiment al zădărniciei nu reuşeşte însă, la Alexandrescu, să elimine conştiinţa că omul, **totuşi**, există, şi nici amintirea trăirilor trecute, cu atît mai intense cu cît sînt mai îndepărtate : „Zile nepreţuite ale copilăriei, / Tovarăşi ai vieţii şi fii ai bucuriei ! / De mi-ar fi iertat astăzi a-ncepe să trăiesc, / Cîte mi-a dat amorul minuturi, ceasuri bune, / La un loc adunate, cu voi să se-mpreune, / Şi din toate o scurtă viaţă să-ntocmesc !" Această „scurtă viaţă" nu poate fi întocmită decît în artă. Dar Alexandrescu este, şi ştie că este, un elegiac. El are în acelaşi timp credinţa că „felurile osebite cer un dar osebit". Felul osebit îl va găsi : fabula. Darul osebit însă nu-l va căpăta : fabula sa va rămîne elegiacă. Adică se va întoarce asupra ei însăşi, va întocmi o lume, dar o lume întristată din aceleaşi pricini care aduceau întristare şi în lumea cea reală. „Alexandrescu era în fond un monologist" (G. Călinescu). Pentru el, cadrul natural nu este suficient, fapt care îl diferenţiază de predecesori. Dîndu-şi seama de arbitrarul originar, de miracolul pe care-l reprezintă legile, el adaugă fabulelor sale un plus de gravitate, de tristeţe, cu neputinţă de surprins în luxuriantul, necumpătatul şi totuşi atît de terestrul La Fontaine, de pildă. Melancolia meditativă în faţa anomaliilor şi efemerului, mereu prezentă în fabulele lui Alexandrescu, deschide orizontul acestora spre un domeniu ontologic.

Trei sînt păturile în care se grupează personajele fabulelor lui. Prima, alcătuită din animalele cele mai puternice (leul, elefantul, tigrul, lupul) este în mod fatal situată deasupra celorlalte. Singura mişcare aici este schimbarea domnilor : „Din mînă-n mînă sceptrul se plimbă. / Cel de ieri mare astăzi e mic ; / Leu pe urs bate, urs pe leu schimbă, / Dintr-o-ntîmplare prea de nimic". Unele din aceste fiinţe dominatoare sînt animate de intenţii bune : „Dator eu însă sunt a vă spune / Că ursu-acela, măcar că urs, / Dar sintimente avea prea bune : / De-al obştei bine era pătruns". Altele, dimpotrivă, urmînd pornirile firii lor maleficiate, fac răul fără a şovăi. Uneori răspunderea, rangul, semeţia le dictează o îmbunare formală : lupul devine moralist. Toate aceste manifestări cantitative ale forţei sînt privite de Grigore Alexandrescu drept o calamitate naturală. Deşi : „A ! cînd o să vie / O zi de bucurie / Zi foarte aşteptată / Şi scumpă în nevoi, / Ca să vedem odată / Pe lupi mîncaţi de oi ?".

Simpatia lui Grigore Alexandrescu se îndreaptă, cum e şi firesc, către cea de a treia pătură, cea veşnic primejduită : pădurea ameninţată de topor, oaia de lup, şoarecele de pisică, iepurele de ogar, găinile de uleu. Desfăşurarea gradată a scenelor, existenţa perpetuă a unei portiţe de scăpare pe care se strecoară nu individul ci întreaga speţă, veghea generoasă a poetului, demiurg prea bun care-şi dă seama de imperfecţiunea legilor, dar toate acestea transformă fabulele într-un joc fascinant.

Viaţa în umbra vulcanului a fiinţelor dotate cu simţul binelui, frumosului şi creaţiei, s-ar desfăşura aproape idilic (vulcanul nu erupe fără încetare), dacă n-ar fi cea de a doua pătură, intermediară, care face legătura între prima categorie şi firavele lighioane. Coada de topor, vulpoiul, copoiul, cotoiul, toate firile cele neisprăvite (să nu uităm nici de măgarul pomenit mai înainte), pentru care căpătuiala, foiala, fofîrligăria, intriga, pîra, linguşala sînt tot atîtea mijloace de a ajunge în preajma cîrmuitorilor pentru a li se substitui în relaţiile cu supuşii, iată ce urăşte mai mult Grigore Alexandrescu. Fabulele sale trădează o nemulţumire mai ales atunci cînd zugrăvesc asemenea personaje. Simţul acut al dreptăţii, al nefirescului legat de actul vădit nociv, nostalgia unui ţărm scăldat în soare mult, îl silesc să iasă din cîmpul meditaţiei astenice şi să profere (asemenea lui Juvenal : „Difficile est satiram non scribere !") : „Socotesc că putem zice, fără să ne îndoim, / Că e prea bun pentru fabuli veacul în care trăim". Sensul acestor cuvinte trebuie căutat în conştiinţa artistică a poetului care, atunci cînd exclamă „Trăiască ţara noastră !", nu uită să adaoge „Şi arta românească". Este unul din primii noştri poeţi pentru care arta înseamnă o condiţie vitală, şi nu numai o preocupare. „Fiind, în fond, un bard angajat, Alexandrescu ridică totul, prin meditaţie, la demnitatea istoriei, la înălţimea spiritului, şi de aceea poezia sa, tonul îndurerării au accente tragice" (I. Negoiţescu). Şi chiar accente satirice. Fără a fi satire autentice, deoarece participarea poetului este prea vie, angajarea sa în frămîntările veacului fiind totală. Ajuns astfel la răscrucea drumurilor creaţiei, înclinaţia către elegiac opunîndu-se solicitării intense exercitate de lumea exterioară, Grigore Alexandrescu mărturiseşte o sfîşiere care în nici un caz nu poate fi interpretată drept o derută : „Eu aseamăn a mea stare cu a unui călător / Care neştiindu-şi calea, fără povăţuitor, / Se opreşte pe-o cîmpie şi, cu totul întristat / Drumuri vede, dar nu ştie care e adevărat". Teoria purităţii genurilor literare este pusă aci sub semnul întrebării de către o conştiinţă poetică absolută. Departe de a fi semnul unei neîmpliniri, dubiul alexandrescian este manifestarea unui neîndoielnic simţ de răspundere. Asemenea filomelei sale, elegiacul Alexandrescu nu ascultă sfatul păunului, deşi îi admiră frumuseţea penelor, ci se încumetă auzului s-aducă mirare. „Iartă-mă, nu poci ascunde / Frumoasă de loc nu sînt / Şi de cînt cîteodată / În pădurea adîncată, / Soarta mea este să cînt".

Să cînte. Dar cum ? Poetul n-a ştiut să răspundă la această întrebare. Acum, după mai bine de un secol, ne dăm seama că nici nu trebuia să răspundă. Singura coerciţiune a artei este sinceritatea. Chiar dacă rămîne ineficientă. Căci : „De cînd e lumea lume, ce carte omenească / Putu de fapte rele pe oameni să oprească ?"

LIA SZASZ : ELAN

Leonid DIMOV

breviar

DAMIAN NECULA
Anul soarelui cald

Al doilea volum al lui Damian Necula e un comentariu interior in care principalele obsesii sint cele vegetale. Desigur, in peisajele posibile ale poeziei, poetul cheamă himere, vise, oameni sau animale, totul tradus prin simboluri sau prin imagini. Dar simbolul cel mai obsedant e al copacilor care apar sub formă de „păduri imediate" şi brazi elementari, iar poetul se roagă „pentru drumeţul pădurii". Cînd evadează din vegetalitate dialoghează tot naturist cu iubita, un naturism trecut printr-o voită artificializare ; intre el şi lume cade „o cortină de apă" sau „ninge cu zăpezi, pe-un obraz, pe celălalt" atît de mult că se sapă şanţuri adinci „pînă la lacrimă".

S-a vorbit foarte mult de reducerea poeziei la drama cuvintelor, pactul de azi nemaiexistind dincolo de vorbe. Şi Damian Necula se consideră un gladiator de cuvinte, reluind uneori in transgresiuni lirice, procedee supralicitate de o anumită poezie la modă. Dacă in poemele pline de incantative, intr-un fel cantabile, Damian Necula reuşeşte să creeze atmosferă, să ne sensibilizeze, in cele nonfigurative nu spune aproape nimic, nu realizează nici măcar un joc de cuvinte ; comparaţi aceste două strofe, reprezentative pentru cele două straturi de poezie adunate in carte :

Lăsaţi-mă să-mi scutur pădurile in voie,
Vreau să le bat cu ploaie sau să le-nghet incet ;
încerc acuma lemnul corăbiei lui Noe
tăria lui de inceput de alfabet.
(De toamnă)

In cercuri concentrice — ne-adunăm
şoapta e un izvor de virtute,
bărbaţii pămintului dorm
femeile doar sînt limbute.
(Descintec)

Intre aceste două modalităţi poezia lui Damian Necula se certifică totuşi sub forma unor experimente teoretice in care poetul se caută, dincolo de temperament.

VITALIE CLIUC
Straja a doua

Cîntece, elegii, mici balade reflexive, unele în stil clasic, altele după un gust mai modern, iată ce cuprinde rezumativ volumul lui Vitalie Cliuc, cu un titlu atît de pitoresc. Ca morfologie prozodică placheta e o voită colecţie de ritmuri şi rime, de la versul conceput ca un simil folcloric pînă la versul alb, de la poemele cu legendă şi fast pînă la compunerile — joc de cuvinte : Coroane de picle se clatină / şi scutură frunze de platină / ce-alunecă lin, parcă-s fluturi, / pe vastele şesului scuturi (Jocul cu iarna) sau Luna scutura aurori / pe vechile porţelanuri, / pe chilimuri obscure / şi pe nuferii braţelor ei (Camera albastră).

Vitalie Cliuc cultivă o poezie emotivă, cu descripţii condensate de peisaje şi mai ales cu incantaţii care oscilează între baladă şi lied. Principala carenţă a acestei cărţi de versuri priveşte tehnica expresiei.

Cele mai puternice imagini sînt cele din familia epitetului şi comparaţiei ; „cînd vibrai ca o liră" ; „ca o ciută nevinovată, dragostea a murit" ; „zările s-agită ca ielele" ; „tăcerea ar fi zglobie ca o fecioară"; „fulgerind ca un meteor rotat" ; „trec lupii ca noaptea prin crîng" ; „timpul ca un vint fierbinte trece printre oameni şi arbori" ş.a.m.d. Poetul ar trebui să ştie însă că în poezia modernă comparaţia s-a condensat, devenind metaforă sau cînd s-a păstrat în forma veche a utilizat termeni cît mai insoliţi.

Din vagabondajul cuvintelor Vitalie Cliuc a înţeles numai posibilitatea lor de a figura momente ale existenţei sau ale istoriei. Ori de cîte ori încearcă o poezie rece, fără subiect conturat emotiv, gestica poetică e nesigură. Dar în acelaşi timp în poemele scrise cu siguranţă prozodică e uşor desuet.

OTILIA NICOLESCU
Lumea care nu moare

Volumul Otiliei Nicolescu este un eseu liric în care sînt notate senzaţii naturiste diverse, fără nici o logică, dar în aceste compuneri nonfigurative ceea ce atrage atenţia e prezenţa unei sensibilităţi certe. Convingerea lectorului atent se rezumă la ideea că Otilia Nicolescu e o poetă din familia senzorială a lui Blaga dar în acelaşi timp o interpretă a unei vîrste prea de timpuriu elegiace. Un apocalips docil, cu amurgurile lui decolorate propulsează sevele acestei poezii care-şi caută coordonatele. Peisajele sînt lunatice, toate sonurile se folclorizează arhaic şi impresia finală, după lectura volumului, îţi sugerează şi mai evident ideea că poeta sondează mai mult izvoarele poeziei decît poezia. Versurile dau impresia de descîntece sălbatice sau sălbăticite : Şi mă rog de lemn, de piatră / şi de roşu şi de alb / de-agonie şi de freamăt / de orbire şi de salt / de absenţă, de uitare / sufletului în surpare / lupilor rătăcitori, flăcărilor pe comori / rîsului şi plînsului / ochiului genunchiului (Lupilor).

Goana după abstractizări cu orice preţ artificializează senzaţiile spontane şi desensibilizează finalurile şi contururile, ca-n poemul intitulat Pîrtii : Pe urmă luneci ca şi cerul / obosit, — pe sub ape / pe pîrtii de vuet. *Negreşit din acest volum atît de inegal poţi selecţiona şi multe imagini originale :* Cuvintele uitate / se-ntorc în frunze //, Pe crengile arse rătăcim / aproape de cuvinte ; Trupuri lungi de umbră domolesc fîntîni ; privighetori au îngheţat cîntînd etc. *Unele calcuri din Blaga însă devin supărătoare:* Sufletul durerii / lîngă vadul stins / intră prin tăcere / în bătrîni. (Surpare) ; Obosită de alb / taina luminii / va curge prin ochii mei (Vai pămîntul).

Dar dincolo de experienţe şi posibile determinări, fluxurile şi refluxurile acestei cărţi ne aduc, mai ales ca o promisiune „lumea care nu moare", Poezia.

LECTOR

OASPEȚII NOȘTRI

Imagini — mărturii

Cu prilejul lucrărilor celei de a 7-a Consfătuiri a conducerilor de Uniuni de Scriitori din țări socialiste, poetul Radu Boureanu a creionat amical portretele unor participanți oaspeți. Le reproducem.

Scriitorul mongol, academicianul P. Rincin ne-a încredințat un catren pe care-l publicăm în traducerea Tatianei Nicolescu, iar scriitorul sovietic, Vitali Ozerov, transmite prin revista noastră cîteva gînduri despre prietenie.

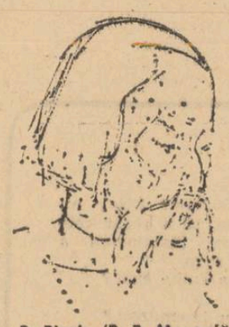

P. Rincin (R. P. Mongolă)

S. Udval (R. P. Mongolă)

Floarea de lotus înflorește la razele soarelui,
Talentul înflorește la razele cunoașterii
Dragostea înflorește la razele zîmbetului
Ce poate fi mai minunat pe lume decît asta ?

P. RINCIN

I. Dobozy (R. P. Ungară)

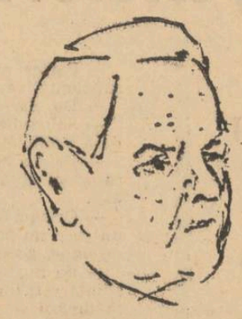

Gheorghi Markov (U.R.S.S.)

Vitali Ozerov (U.R.S.S.)

G. Djagarov (R. P. Bulgară)

Al. Ciakovski (U.R.S.S.)

L. Stoianov (R. P. Bulgară)

Aș vrea să încep cu o amintire dintr-o îndepărtată călătorie.

Vietnam. O îndelungă — mult după miezul nopții — discuție cu prieteni. Despre lupta împotriva ocupanților străini. Despre prietenia dintre literaturi, dintre scriitori. — Ce înseamnă prietenia literaturilor noastre ? gîndea cu glas tare interlocutorul meu, un cunoscut poet vietnamez. Noi, vietnamezii, avem un instrument muzical, un fel de flaut, se numește dan-mob. Acest mic flaut are o caracteristică uimitoare : cînd un tînăr cîntă pentru fata care-i este dragă, nimeni din jur nu aude cîntecul, ci numai fata căreia-i este închinat cîntecul. La fel și popoarele noastre, legate și prin firele de vis ale literaturilor noastre, își ascultă cîntecul la distanțe de mii de kilometri, peste cîmpii nesfîrșite și munți înalți.

Iată o imagine frumoasă și adevărată prin conținutul său. Pentru că aceste fire de vis și poezie sînt proprii legăturilor noastre sincere, proprii țărilor noastre frățești. Ne-am convins încă odată, aici la București, de viabilitatea relațiilor ce unesc literaturile noastre frățești. Expoziția cărții din țările socialiste, organizată la Casa Scriitorilor Mihail Sadoveanu, pregătirile vaste pentru sărbătorile centenarului nașterii lui Lenin, cuvîntările rostite la Consfătuirea conducătorilor de uniuni ale scriitorilor, pătrunse de spiritul internaționalismului, toate acestea reprezintă vii mărturii că înaintăm pe un drum comun. Un sunet drag a trezit în noi la această întîlnire poemul lui Radu Boureanu despre Lenin, recitat de autor.

Este foarte bine că în luările de cuvînt, pe care le consider excelente, s-a insistat asupra lărgirii volumului de traduceri din literaturile noastre și asupra discuțiilor pe care trebuie să le purtăm. Putem declara cu siguranță : prietenia noastră este o prietenie sinceră, născută din munca și lupta comună.

VITALI OZEROV

În replică la portretele poetului Radu Boureanu, scriitorul bulgar Liubomir Levcev a schițat portretele scriitorilor Sasz Janos, Adrian Păunescu și Fănuș Neagu.

versuri

GHEORGHE ISTRATE

Gură de mit

Deschid cartea celor lumești
Și ochiul întîlnește Cuibarul
În care zace un ou cu povești
Învelind în cămășile sale tiparul.

Din el se naște un om și-ntinde mîna,
Își dă răsăritu-ntr-o parte,
Împinge pînă la margini cortina
Și ne vorbește de moarte.

Gura lui deschide primul cuvînt
Ca pe un clopot deșertîndu-l în lume,
Singerîndu-și bătăile-n vînt,
Lovind din genune-n genune.

Luminătorul ! Desfundă pînă tîrziu
Fîntîna lumii rotind pedepsită —
Ciutura scoate dintr-un sicriu
Apă eternă și ruginită.

El face un semn dogorit —
Să se arate o pasăre cu cădelnițî pe gheare —
Din cuibarele ei s-au pornit
Să curgă-n răsuflarea lumii tipare.

O, doamne, poate că tu ai venit
Sătul de șederi și putere
Poruncindu-ne să fim gură de mit
Ori timpan ascultînd prin tăcere !

Măștile vechi le împingem de-atunci
Spărgîndu-le-n măluri de stele,
Noi — umbrele tale așternute pe brînci
În guri de balauri și iele...

Păianjenul

Mîinile noastre spornice în păcate
Obosind la cazna somnului lumesc
Spre ziuă se lăsară jefuite
De gura Păianjenului.

Mutîndu-și munții clătinați pe-otrăvuri
Monstrul umple Valea cu larmele trecerii sale
Mișcîndu-și picioarele sărate
Prin ochii bulbucați ai vremii.

Din timp în timp,
În cascadele lui de țărînă
Bolborosind cenușile supte din duhi,
Soarele surpă bulgări galbeni de ceară
Rupți din marea lui răbdare
Să-nșele namila ce duce crucea Văii
Pe plăcile sale unsuroase.

Cînd ziua-și prăbușește stîlpii surzi
— Oameni firavi răpuși de silă —
Prin ierburile grele ale nopții
Păianjenu-și tîrăște umbra înnodînd
Sufletele noastre într-o lacrimă
Alunecînd cu ea în Taină...

ION ANDREI

Țărmul...

Țărmul urcînd în nisip scoici
L-am atins sub tălpi,
Fără să știu lăsîndu-i
Lacrimi de sînge,
Cercul tulburei fîntîni
îl am în ochi
Fîntînă care îngheață
și ne desgheață
Surpată în mine
de pîntecul mamei,
Singur, aici,
între mine și umbră
Nu știu de ce beau apa
și nu beau ploaia —
Ce pămînt le desparte...

De ce...

De ce să-l iert,
el mă dezleagă de obiect și lucru,
Climă în care crucile pot vorbi,
se face neliniște,
Devine posibil să ardă pînă la ultimul
cel fără scrupule,
cel fără sărut.
...Dreptul ce îmi rămîne
la mîngîierea apei.
Am în urmă malul de piatră stins,
umbră a copacilor sub cer senin !

Apa ochiului

Apa ochiului
plînsă
Uitase cînd s-a născut
tăcerea se desnoadă prin cenușă
În care stau focurile ascunse
spre piramida ce nu există
Pierd din sînge
e necunoscut semnul acesta
Ce obosește sunete,
Toate orbitele au cîte o poartă,
Mai greu decît ecoul
marelui clopot !

EMIL CIURARU

Necuprindere

Eu eram necuprins
și necuprinsul spre tine venea.

Privire eram
și privirea spre tine venea.

Tăcere eram
și tăcerea spre tine venea.

Eram doar strigăt
și strigătul spre tine venea

Acum necuprindere sînt
și alerg către tine
prin necuprindere

E timpul

E timpul marilor veniri
De iarbă și de frunză iară,
De florile pierdute-n toamnă,
De fluturi, bună Domnișoară.

Alungă-ți valul nesperanței
Speranța-n joc rechiam-o iară,
E timpul marilor sosiri
De triluri, bună Domnișoară.

FLORIN PUCĂ

Cîntec

Fiecare pom știe o poveste, un cîntec
Pentru cei care au murit.
Diminețile, primăverile,
Nopțile, iernile,
Vara mai sînt și greieri,
Toamna frunzele mor povestind.
Și niciodată nu e liniște de mormînt.
Acolo toți sînt la fel
Niște copii,
Niciodată sătui de povești, de cîntece
Și de poezii.

Inele cîte două

De mult,
de la naștere
Timpul
a coborît
în iubire
cu iubirea de
oameni.
Și Timpul
constrîns parcă, în
apusuri de soare
și-n apusuri de stele,
prin bătăi repetate
de aripi,
gravat-a
în stînga Eternității
„Cîntecul iubirii"
nu prin cuvinte,
ci prin jurămîntul
credinței
revărsat în trăirea
a cîte două inele.

La vad

pentru Rosemarie

Dimineața ies ca un crocodil hămesit
Momit de băștinașii pofticioși de mine,
Mă tîrîi printre ierburi și oameni ascunși
Neștiutor, cu gîndurile calcăind în ape,
Mă îmbăt din ierburi descîntate și pling.
Seara mă întorc pe dîra lăsată
Îmi sfîșii pieptul amorțit de ierburi
În cuțitele înfipte peste zi,
Gonind către rîul numit al meu.
Acolo, îmi rătăcesc lacrimile,
Nici nu mai știu dacă pling.
Mă strivește noaptea de treizeci și șapte de ani și mai bine
Nu mă mai învăț minte și bat același drum
Și mereu mă întorc pe dîra lăsată de mine.

EUGEN BERCA

Potrivnic

Sugrumi în tine ghimpele adînc
Dar iedera se-ntinde ca o plasă
Și-asculți cum bate spada în oblînc
Sub pașii rari de umbră și mătasă.

În biciuirea zilei au rămas
Doar ochii cu-nțeleapta lor răcoare
Vroind să steargă tremurul din glas
Și-atîta mîncinoasă așteptare.

Noapte

Desprinde adevărul tău uitat
Atît de singur zidului de piatră
Sub neîngăduita pașii bat
Și bănuiala drumurilor latră.

De ne-nțeles mirajul în pietriș
Cînd vrea s-adoarmă sfarbădul grăunte
Și-nveninarea scrisului pieziș
Cu dalta grea pe marmora din frunte.

C. ATOMII

Ceramică

Cînd pe-o cergă de lumină
Arcuit ușor din șale
Întunericul se-nchină
Feții existenții sale.

Pe-a nimicului tipsie
Renăscute-n vas de dor
Umbre vagi de veșnicie
Rid spre mine incolor.

C.F. : Îmi spui că ți-e foarte dor de mine. Am acasă o singură fotografie ; ți-aș fi trimis-o, ca să-ți ostoiesc dorul, dar : 1) nu știu adresa la care ești fi găsit și 2) prozele pe care mi le-ai trimis nu mă pot obliga să scap de această fotografie... la minut. Vorba dumitale (pe care o crezi nemuritoare), „afară se crăpa de moarte" și, zic eu, nu mai era nimic. Și, pentru că susții că leșini de dorul meu, îți trimit o amintire : „Foaie verde păsărele / Nu da cu vopsea pe ele / Că odată și odată / M-oi întoarce din armată". Îți place ? Mie, nu.

I.Z. : Bucata dumitale intitulată „O clipă de neatenție" m-a costat pe mine o jumătate de oră (dacă nu mai mult) de blestem. Asta din cauza caligrafiei. Dar, după ce mi-am așezat cîte patru lupe în dreptul fiecărui ochi, am constatat (plin de mîndrie) că litera c o scrii, sau o pictezi, cu multă aplecare. E, totuși o izbîndă.

U. Ostăianu : Din „O viață de cîine" reții motto-ul : „A venit iarna / Toamna s-a dus / Albă mi-e calea, neaua s-a pus / Fulgii plutesc, plutesc și din coboară / Pe dungile negre, pe-ntinsele lanuri". Plus fraza : „20 ianuarie 1970. Fac o vizită unui nenorocit". În rest nimic nu se leagă cu ideea de logică : „Ion a avut fericirea de a se naște debil" — spui matale. Și a devenit avar. Și vrei să mă faci să cred, că fura cîrje ca să le vîndă și să facă avere. Minunată idee. Pentru că o cîrjă costă pădurea, spui. Iar pădurea, prădată de un ram al ei, se usucă, sărăcește etc. Eu cred că Ion trebuia să se nască în Sahara. Și-ar fi făcut o cîrjă dintr-un kil de nisip închegat cu scuipat și termina povestea. Atît el, cît și noi doi. Și toată lumea era mulțumită, nu cu lacrimi pe obraz. Merci.

SUFLET DE PLUMB : Am trecut o dată pe Ulița alchimiștilor din Praga, dar n-am găsit pulbere de aur. Dracu știe cum se poate transforma tingirea în pește ? ! Oricum ești „Dilimache". Dar nu ești fără pereche.

ION AIOANEI („fără domiciliu și stabiliment") Nu știu, pe cuvînt că nu știu „unde se cumpără capete de oameni care după moarte se cumpără pe-o anumită sumă de bani"... Poate la Institutul medico-legal. Morga din București, am mai spus eu undeva, e cea mai bine înzestrată din întreaga Europă și, cred, nu mai face achiziții. Trimite-mi proză sau poezie sau teatru (critică nu cer, critici nu se mai găsesc nicăieri, toți au devenit filozofi) pentru că nu de capul dumitale au nevoie, ci de ideea să-mi dovedească, fie și pe departe, că acest cap are niște umeri de sprijin.

LUIGI VAMPA : Redau numai scrisoarea, pentru că numai scrisoarea prezintă ceva : „Stimate tovarășe Neagu, pe legea mea că nu știu cu ce să-ncep. Totuși, consider că pentru ochiul dvs., fragmentul acesta este suficient pentru a întrezări acel ceva (în cazul fericit cînd există)... sau nimicnicia... P.S Tipa de la biroul de copiat acte mi-a dat prilejul să fac unele corecturi". Răspuns : fragmentul nu e suficient ca să-mi dau seama de „acel ceva" și, bănuiesc, că nu mi-ar fi suficiente nici două lucrări ample, măsurînd să zicem, fiecare cîteva sute de pagini. Înțelege ce vrei, eu nu pot să mă pronunț.

ION LĂCUSTĂ : Din „O șuviță de păr putred", „Weekend" și „Un joc, doar un joc" toate dedicate Luminiței (sper că nu revistei cu același nume) am rămas în cap numai cu propoziția : „Fonfea era supărat" și cu întrebarea : „Fonfeo, ce facem ?". Întrebarea îmi place atît de mult încît o repet : „Fonfeo, ce facem ?" Hai să aprindem cîte o țigară și să ne gîndim. Dar precis că unul din noi o s-adoarmă și, dă Doamne să fiu eu ăla.

F. N.

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

FLORESCU POMPILIU — Olt : Reproduc din bucata intitulată Sarita Montiel : **Cînd Sarita a apărut / Era liniște deplină / Înlemnise toată sala / Care era arhiplină / / Ce e drept făptura asta / E aproape de perfect / De te uiți cu luminarea / Nu găsești nici un defect"** Ce să vă admir mai întîi : perfecțiunea prozodică, surpriza rimelor (deplin-arhiplină, perfect-defect), vioiciunea, exprimării ? Mai citez că să pun în valoare și resursele de ironie de care dispuneți, strofa : „Pot să spun în paranteză / Că Sarita, evident, / Este foarte necesară / Fiindcă este stimulent". Pentru poezie constat că nu este, încercați cu Dalida.

CASANUSE STIE — Vaslui : Amuzantă poezia **Relativitate : Pe-un purice zburdalnic / Pornit la drum năvalnic / L-aud ca pe-o rachetă / Ce merge spre-o planetă / Paingul cel sihastru / Lucrează și-i dezastru / Se-aud cum bat vatale / În pînza dumisale etc".** Cum vă numiți ?

CHICULIȚA ALEXANDRU — București : „Eu urăsc marea / Și ea mă urăște pe mine / Între noi e un imens / Pustiul tăcerii divine". Ce să-i faci nepotrivire de caracter. Consolați-vă, există și alte surse de fericire. Vorba ceea : lac să fie...

LUCIA COSMA — București : „Vrem, nu vrem / trebuie să iubim / trebuie să ne jucăm / să ne bucurăm".

Frumusețea este ca, vrem, nu vrem, citim și asemenea „versuri" și atunci nu mai putem de bucurie.

AUGUSTIN POPESCU — Sibiu : **„Eu voi face să rodească / Trupul tău fără veșminte / Te-oi trimite-n nemurire / Goală precum ai venit / Și ți-oi da în schimb magia / Celor mai de rînd cuvinte / să fii toată lîngă stele / Cînd plutești în infinit"** — Asta, zic și eu, declarație de amor ! De ce nu și pe tonul asasinpromițător : **„Te-oi trimite-n nemurire Să plutești în infinit / Și ți-oi da în schimb magia / Goală, precum ai venit"** ? Sau suav-amenințător : **Dar de-mi ia cumva magia / Trupul tău fără veșminte / Te-oi trimite-n nemurirea / Celor mai de rînd cuvinte".** Ca să nu aveți vorbe !

A. VEDEA — Buftea : „Alăturat, vă trimit, pentru publicare două urări : una de nuntă, iar alta de onomastica unui copil". Transmiteți la mulți ani copilului din partea mea. Cît privește **Urarea de nuntă**, îmi vine greu să n-o reproduc : **Vreau în cîteva cuvinte / Să fac mirilor urare / Doresc ca de aci-nainte / dragostea, fidelitatea / călăuza lor să fie / E un sfat dat omenirii / de marele muzician / De Beethoven / geniu al gîndirii. / / C-an opera „Fidelio / dragostea și fidelitatea / țelul lor să fie".**

Cezar BALTAG

Desen de VIGH ISTVAN

proză italiană

„De vorbă în familie"

— Apropo, papă, am văzut într-o carte că se pomenea despre o anume Terra, sau Pămîntul : ce-i asta ?

— Terra ? Este... un mic corp ceresc.

— Da, dar pe unde se află ?

— Ei vino-ncoa', dă-te mai aproape. Vezi soarele nostru, şi, ceva mai încolo, steaua aceea mare ? Aşa, acum priveşte mai la dreapta, mai în fund, ca să zic aşa. Foarte bine, şi vezi steluţele alea mici, care sînt de fapt alţi sori, forte îndepărtaţi ?... Uite, abia se zăresc.

— Ba nu, le văd destul de clar.

— Ei bine, una dintre ele...

— Este Terra ?

— Nu chiar. Una dintre ele, nu ştiu care, dar dintre cele mai stinse, este soarele Terrei.

— Cum adică ?

— Cum, cum adică ? Terra este o planetă, adică o planetă a unuia dintre sorii aceia.

— Acolo în fund ?

— Desigur, dar n-aş putea să-ţi spun cu precizie unde.

— Şi de ce e amintită ?

— Amintită : ce însemnează adică amintită ? Ce ştiu eu cum e amintită în cartea ta ? Poate pentru că ne ocupăm de ea sau ne-am ocupat, pentru că am studiat-o şi o cunoaştem ?

— Poate că de-asta.

— Da, o cunoaştem ! Poate că alţii o cunosc mai bine, în ceea ce mă priveşte...

— Cum aşa ?

— Bine, băiete, dar eu nu sînt nici astronom, nici explorator spaţial ; ce vrei să-ţi spun ?... Cred, adică se crede, că acolo, pe planeta aceea, a înflorit cîndva, cine ştie cînd, o civilizaţie.

— Chiar o civilizaţie ?

— Da, o civilizaţie, sau aşa ceva. Dar de ce nu-i întrebi despre toate astea pe profesorii tăi ?

— Nu, nu, mai bine spune tu, spune tu ce ştii.

— Atunci stai să-mi amintesc... Aha, da, au găsit acolo... sau n-au găsit nimic de fapt, căci sînt foarte puţine urme ale acestei civilizaţii ; dar, în sfîrşit, în mijlocul unui şes se afla, şi poate că se mai află încă, dacă n-au dus-o la vreun muzeu, se afla o maşină vorbitoare.

— O maşină vorbitoare ?

— Da ; şi ce ?

— O maşină vorbitoare : dar ce-i asta ?

— O maşină vorbitoare este o maşină care vorbeşte, asta e ! Ştii ce înseamnă a vorbi ?

— Nu.

— Cum, nu ştii... ? Bine dar astăzi la universităţile astea ale voastre nu vă mai învaţă chiar nimic !! De altfel, drept să-ţi spun, eu însumi...

— Bine, şi-atunci ?

— Oh, cerule ! A vorbi... a vorbi înseamnează a vorbi, a emite, ştiu bine, dar în ce scop habar n-am, a emite sunete, cred.

— Sunete ?

— Ei, poftim, să vezi acum că nu ştie nici ce-i acela un sunet.

— Chiar aşa şi e : nu ştiu.

— Ce să spun, grozave cunoştinţe ştiinţifice ai mai căpătat prin şcoli.

— Da, da, aşa că mai bine spune tu ce este un sunet.

— Un sunet : un sunet... Uite, nici eu nu ştiu prea bine, şi puţinul pe care-l ştiu nu mă pricep să ţi-l explic. Dar în definitiv asta e datoria profesorilor tăi, ce dracu !

— Lasă asta şi spune mai departe. Hai, curaj !

— Un sunet : sunetul, da, ar fi modalitatea, un fel de modalitate pentru a semnala propria prezenţă, un semn să zicem de prezenţă...

— Nu înţeleg nimic din tot ce spui.

— Nici eu.

— Mă rog, ar fi un semnal, ca o lumină emisă de nişte făpturi vii pentru a-i înştiinţa pe alţii de ceva ?

— Nici pomeneală, ce-ţi trece prin cap ? Un sunet e un sunet şi nu e o lumină, şi nu-i necesar să existe făpturi vii să-l emită şi în fine nu ştiu dacă foloseşte ca să înştiinţeze de ceva... Decît că înştiinţează şi că semnalează, să zicem mai bine că arată, dezvăluie ceva.

— Eu tot nu înţeleg nimic.

— Te cred. Dar ia ascultă : cel puţin atita lucru v-au învăţat că anumite corpuri cereşti au în jurul lor atmosferă ?

— At-mos-feră ?

— Dumnezeule mare ! Da, atmosferă : un mediu, cum să-ţi spun.

— Mediu ?

— Oh !... Ia ascultă : noi de ce sîntem înconjuraţi ?

— De nimic.

— Asta crezi tu ; află însă că, dimpotrivă, în jurul nostru chiar şi în jurul lumii noastre avem o anumită cantitate de unde.

— Ei, şi ?

— Şi trebuie să-ţi imaginezi că atmosfera este ceva de genul acesta, dar mult mai compact, mai strîns, mai solid, nu ştiu cum să-ţi spun, ceva care înconjoară totul, adică tot ce alcătuieşte unul din acele corpuri cereşti.

— Ceva solid, ca o piatră ?

— Nicidecum ! Ah, cum să te fac să înţelegi cînd nici eu nu înţeleg prea bine lucrurile astea ! Ei spun că...

— Care ei ?

— Ei, oamenii de ştiinţă, profesorii tăi sau cei care... spun că în lumile acelea îndepărtate se găsesc o mulţime de lucruri mult mai moi decît pietrele...

— Şi sunetul ar fi unul dintre lucrurile astea mai moi ?

— Dar ce spui ? ! spuneam asta ca să-ţi dau o idee despre atmosferă ; care, ar fi, deci... ar fi un lucru moale care înconjoară din toate părţile corpul ceresc şi pe locuitorii săi ; mi se pare că aer îi mai ziceau ; şi apoi mai au acolo apa, ceva mai consistentă...

— Apa ?

— Oh, ce blestem : las-o, ar fi prea mult de explicat, şi pe de altă parte explicaţia ar fi prea confuză.

— Da, aşa e, între moale şi solid nu e prea mult de înţeles. Dar oricum : cît de moale era acest mediu, această atmosferă sau aer ! Ia să vedem, se putea trece prin ea ?

— Hm, da, cred că da.

— Bine, chiar dacă tot nu ştiu încă ce era şi la ce folosea chestia asta, de bine de rău îmi pot face o părerere despre ea. Să ne întoarcem la sunet : ce legătură au toate astea cu sunetul ?

— Are, pentru că unde este atmosferă este şi sunet ; şi unde nu, nu. Noi, de exemplu, nu avem atmosfera şi nu avem nici sunetul.

— Prin urmare sunetul ar fi o proprietate a atmosferei ?

— Of, Doamne, nu, nici pomeneală. Atmosfera e aceea care face posibil sunetul, asta e totul.

— Dar atunci, o luăm iar de la început : sunetul ce este ? Un semnal, cum spuneam la început, emis de atmosferă însăşi ?

— Nu şi iar nu ! Ce semnal şi nesemnal ! ţi-am precizat că sunetul, mai mult decît să semnaleze, arată şi dezvăluie ceva.

— Arată ? dezvăluie ? Iartă-mă, papă, dar te ostenesti şi asuzi că eu pricep şi pricep pînă nu mai pricep nimic.

— Aşa e, văd, dar adevărul e că nu eşti tu de vină. Uite, hai s-o luăm altfel : închipuieşte-ţi că sunetul este o undă, una dintre undele emise şi produse de obiectele cuprinse de acel mediu, în atmosferă ; sau, mai bine, după cum îmi imaginez eu, un soi de frămîntare a atmosferei însăşi prin acţiunea acelor obiecte. Îţi e mai clar aşa ?

— Obiectele emit şi produc aceste unde, ori frămîntă atmosfera... Dar de ce, ca urmare a cărui fapt ?

— Ei, da, nu spunem că le emit prin spontana lor voinţă, sau, dimpotrivă, chiar aşa, dacă sînt fiinţe vii... în sfîrşit aceste unde arată din nou, sau desvăluie o anumită stare a lor.

— Cu alte cuvinte o condiţie determinată a obiectului sau corpului produce în mod necesar sunetul ?

— Nu, domnule, nici o condiţie şi nici un mod necesar ! Am spus stare ? Atunci am spus greşit. Sunetul, asta e, e produs numai de o mişcare a lor, de o acţiune sau reacţiune a lor.

— Ah, în sfîrşit mi se pare că încep să pricep : sunetul e produs de mişcarea obiectelor ?

— Nu de mişcarea în sine, deşi s-ar putea spune că şi de mişcarea în sine, cu condiţia ca obiectul să fie introdus într-o atmosferă ; dar repet, cel mai bine este să spunem : de o acţiune sau reacţiune.

— Asupra cărui lucru şi de ce ?

— O acţiune asupra altor obiecte sau o reacţiune la o acţiune a celorlalte obiecte.

— Determinată de ce ?

— Oricare ar fi cauza. Nu ştiu, să zicem două lucruri care vin brusc în contact, un obiect care cade asupra altuia, şi aşa mai departe.

— Atunci sunetul ar fi reacţiunea secundară şi necesară a unei interacţiuni oarecare ?

— Mda, aşa cred ; cam aşa stau lucrurile.

— Partea proastă e că nu este o definiţie suficientă, vezi bine.

— Da, dar nu ştiu ce-i de făcut.

— Sau sunetul o fi unica reacţiune secundară posibilă ?

— Băiete, hai s-o lăsăm baltă ; degeaba mă răsuceşti atita că altceva nu mai scoatem de aici.

— Oricum ar fi, asta înseamnează deci că un corp nu poate să emită el singur acest soi de unde, acest sunet ?

— Ba nu, sau, da, la dracu, ce ştiu eu ? În ştiinţă eşti un ignorant de mîna întîi, dar ca să discuţi şi să sucoşti minţile eşti bun ! Ce ştiu eu dacă un corp poate sau nu poate să emită un sunet cu de la sine putere, şi la urma urmei ce importanţă are o asemenea problemă ?

— Nu, încercam doar să pricep mai bine ce este sunetul.

— Dar totul depinde de ceea ce înţelegi prin corp şi prin propria sa putere : aşa bunăoară poţi tu să-ţi imaginezi un corp în întregime inert ?

— Aşa că ne reîntoarcem la mişcare ?

— Sîntem siliţi.

— Dar sunetul nu este singurul efect al mişcării.

— Nu, firește.

— Deci faptul că îşi are originea în mişcare nu-l determină, repet, în mod suficient ; de unde, s-ar putea considera, prin urmare, că am dobîndit acest element : că sunetul şi-ar avea originea numai în mişcare. Şi uite aşa, după atîtea discuţii, te întreb din nou : ce este sunetul ?

— La dracu toate astea ! Ascultă, terminăodată cu păcălelile şi cu complicaţiile tale. Nu mai ştiu nimic şi nu mai înţeleg nimic.

— Ei hai, hai, nu te înfuria. Să încercăm s-o luăm altfel : sunetul ăsta, cum se manifestează ?

— Dar ce tot am vorbit noi pînă acum ? Sînt nişte unde, ţi-am spus.

— Da, dar cine le captează, ori nu le captează nimeni ? Şi, dacă nu, cum e ? Noi cum le percepem ?

— Noi nu le percepem cîtuşi de puţin.

— Nu noi, ei, locuitorii acelor lumi ?

— Ei... zic că au, sau aveau un organ special.

— Aha, un organ special ?

— Da, aşa parcă ; şi... ia stai, cum îi spuseseră ? Ureche, mi se pare.

— Şi cu urechea asta percepeau ei sunetele ?

— Da.

— Şi cu ce se poate asemăna perceperea asta ?

— Dar de unde să ştiu eu, care n-am perceput un sunet în viaţa mea ? Cred că nimeni n-ar putea să ştie exact cum se percepe un sunet. Îmi închipui că trebuie să fie un şoc, o iritare a organului sau ceva asemănător.

— Hm, să lăsăm asta. Mai bine spune-mi : de ce se produc aceste unde ?

— Nu pot să nu se producă : dacă mişti un obiect într-un mediu, mediul se mişcă şi el la rîndul lui şi tot aşa şi atmosfera lor.

— Grozav ce spui : aşa că toate undele ar trebui să fie sunete.

— Termină, nu începe iar.

— Dar e legitimă întrebarea mea : de ce sunetul este dispus în modul acesta special ? şi în definitiv de ce există sunetul ?

— Ei, asta e ! Întreabă-l pe Domnul Dumnezeu.

— Ba nu, vreau să spun un lucru mai simplu. În natură totul are un rost, nu-i aşa ?

— Eşti chiar sigur, domnişorule ?

— Pînă la proba contrarie. Acum, acest binecuvîntat sunet, care de altfel nu ştiu bine ce este, dar care după cîte am priceput e un efect necesar, la ce foloseşte ?

— Şi ce dracu...

— Un moment. Nimic nu se va produce aşa, doar de amorul artei sau pentru simplu efect decorativ ; iar pe de altă parte tu-mi spui că nu slujeşte ca să înştiinţeze...

— Dar fiul meu iubit, ce pot să ştiu eu ? Poftim, o sluji chiar şi ca să înştiinţeze, dacă ţii atît de mult la asta.

— Să înştiinţeze ce şi pe cine ?

— Pe cine ? Pe cine poate să-l perceapă. Ce ? Ceea ce se petrece, se înţelege, dar cu siguranţă că fără vreo indicaţie specială sau mai bine zis intenţie : dă de ştire că se petrece un anumit lucru, şi gata.

— Dar dacă acest lucru nu reprezintă un pericol pentru cine primeşte înştiinţarea, ce nevoie mai are să-i dea de ştire ?

— Oh, Doamne, Dumnezeule, dar de unde să ştiu eu ? O fi, poate, repet, o înştiinţare generică, o înştiinţare care nu sileşte o determinată rezoluţie sau reacţiune, şi dacă vreodată ar sta în puterea înştiinţării... la dracu, în puterea înştiinţatului potenţial, sau cum naiba s-ar putea numi, îi va sta în putere să-i arate care pericol sau nu, care lucru prin pertinenţa sa ori prin lipsa lui de... Dar, ca să terminăm, ştii ce-ţi spun ? că nu ştiu ce este sunetul. Numai Dumnezeu ştie ce este şi de ce este aşa şi unde este ! E bine ?

— Grozav. Dar la concluzia asta nemaipomenită puteam să ajung şi singur.

— Păi, sigur, nu ne lipsea astăzi decît sunetul !

— Linişteşte-te. Şi măcar să ne întoarcem acolo de unde s-a pornit discuţia. Să ne întoarcem la acea Terra. Spuneai că au găsit o maşină vorbitoare şi eu nu ştiam ce vrea să zică a vorbi, şi de-aici s-a pornit totul. Bun, şi ajunşi aici ce poţi să-mi spui ?

— Despre ce, despre vorbire ? Nimic nu vreau să-ţi spun. Pot doar să-ţi repet cele ce ţi-am mai spus : a vorbi înseamnează a emite sunete, în nu ştiu ce scop.

— Dar, în primul rînd, a emite cum ?

— Cum, cum ?

— Adică, în ce fel anume le emiteau ?

— Dar cine, mă rog, maşina sau locuitorii ?

— Să lăsăm maşina. În privinţa asta era un sistem anume : despre locuitori zic.

— Ah, nu, stai încet, aici trebuie să ne înţelegem : eu ştiu despre maşina vorbitoare, dar nu şi că locuitorii ar fi vorbit.

— Ei, cum, dacă aveau un organ anume de receptare, e de crezut că trebuia să aibă şi un organ de transmitere.

— Şi de ce să fie de crezut ? puteau să se limiteze doar la captarea sunetelor. Dar în realitate, fii pe pace, se pare că vorbeau şi chiar mult. Am vrut să te avertizez doar că aici, ca şi în toate cele ce le-am discutat pînă acum, ne aflăm pe terenul celor mai vagi presupuneri şi reconstituiri ale oamenilor noştri de ştiinţă ; aşa că pricepi şi singur că noi, ceilalţi, înapoi să percepem sunetele, nu putem doar cu raţiunea să ştim ceva.

— Bine, dar, în definitiv cum vorbeau sau se crede că vorbeau cu un aparat special ?

— Ei, nu face pe omul prea subtil cu mine : am auzit din întîmplare de aceea... ureche a lor, dar de altceva nu-mi mai amintesc. Cu siguranţă că vorbeau frecînd un organ de-al lor de altul, sau în cine ştie ce alt chip, în sfîrşit producînd în ei o anumită mişcare specială...

— Aha, şi în ce scop ?

— Ţi-am mai spus că nu ştiu.

— Nu, dar acum lucrurile sînt şi mai încurcate : îţi dai seama că povestea asta cu locuitorii care emit în chip voluntar unde dă peste cap tot ceea ce am reuşit pînă aici să clarificăm cu atita greutate ? Vreau să spun că dacă sunetul este emis anume, atunci nu mai poate fi considerat o înştiinţare : căci cum să-i înştiinţeze pe oamenii aceia despre ceva care se petrecea în ei şi care fusese provocat chiar de ei înşişi ?

— La dracu, iar am intrat în încurcătură !

— Uite-l că se înfurie din nou... N-am putea presupune că în felul acela comunicau între ei ?

— Tot presupunînd într-una ajungi de te convingi. Şi chiar aşa, dacă sînt juste unele teorii, sau poate născociri...

— Să comunice cu ajutorul sunetelor, ce lucru caraghios !

— Da, o undă sau alta, pînă la urmă...

— Dar, după cum mi le-ai descris, undele acelea aveau o oarecare greutate, aveau un volum... Bine, şi-atunci mă întreb : de ce o maşină, în cazul ăsta ? Şi maşina cui i-ar fi făcut vreo comunicare ?

— Ştii, poate că erau comunicări de interes comun încredinţate, să zicem, maşinilor, care puteau să emită unde mai puternice decît ale oamenilor, aşa încît să se poată vorbi la mai multă lume în acelaşi timp.

— Cum adică încredinţate ?

— Înregistrate adică în maşină.

— Zău, chiar aşa ?

— Ei, chiar aşa ! zic şi eu, fiecare poate să-şi imagineze ceea ce poftește.

— Şi undele emise de maşină... care se emit şi acum, presupun ? ...n-au fost interpretate în nici un fel ?

— Nu, nu cred ; de altfel trebuie să fie vorba de o emisiune deştul de imperfectă, din care să nu se poată înţelege nimic.

— Şi altceva nu se mai ştie, în general ?

— După părerea mea, nu cred. Sau mai degrabă sînt doar vorbe goale ; spun că...

— Ce spun ?

— Dar nu-mi mai aduc bine aminte... Spun, cineva a spus, bazîndu-se pe nu ştiu ce, că populaţia acelei lumi, a Terrei, era o populaţie de mari vorbitori.

— Cu alte cuvinte că emiteau în permanenţă acele unde ?

— Da, nu se preocupau decît ca să emită sunete, să discute, să comunice, să nu stea o clipă locului, cum fac coţofanele la noi. Şi mai spun...

— Ce mai spun, ce ?

— Dar de ce mă faci să povestesc prostiile astea ? Sau poate am citit totul în vreun roman... Da, se zice că le-ar fi plăcut — ei înşişi sau chiar cu ajutorul unei maşini — că le-ar fi plăcut mai ales să vorbească în public, adică în faţa multor persoane reunite care puteau capta împreună sunetele lor.

— Şi în ce scop ?

— De... poate pentru a le convinge de ceva, pentru a le atrage de partea lor, ce ştiu eu ; fiind vorba poate de chestiuni politice sau de soiul acesta. Ba chiar, ca şi cînd aceasta ar fi fost caracteristica principală a rasei lor, rostind acele eterne discursuri care prin forţa lucrurilor aveau să fie pe vecie, mai mult sau mai puţin, aceleaşi. Aşa încît această maşină, care s-a păstrat de-a lungul miilor şi milioanelor de ani, ar fi, de fapt, simbolul civilizaţiei lor... Dar poate că toate astea le-o fi inventat autorul romanului.

— Ei, şi cum erau... cum le-am putea zice : tereştri aceia ? Oricum aş vrea să ştiu mai multe despre lumea aceea caraghioasă.

— Da, băiatule, dar vezi că s-a făcut tîrziu şi e vremea să ne ducem la culcare.

— Da, adio frumos cer negru, adio stele de foc, adio Terra. Ne vom revedea mîine.

În românește de
FLORIN CHIRIȚESCU

---

de

TOMMASO LANDOLFI

din volumul

RACCONTI IMPOSIBILI

În literatura modernă italiană numele lui Tommaso Landolfi (născut în 1908) apare înconjurat de legendă.

Adversar înverşunat al fascismului, în închisorile căruia îşi pierde mulţi ani de viaţă, el este autorul mai multor volume de proză — povestiri şi romane — care, folosind rînd pe rînd modalităţi de expresie diferite şi contradictorii (ermetism, clasicism, romantism, suprarealism, visul ştiinţifico-fantastic), pun în mare dificultate pe exegeţi. Fascinat de fapt de dimensiunile incomensurabile ale realului, Landolfi execută, în pofida oricăror prejudecăţi literare, o strălucită demonstraţie de investigaţie şi meşteşug.

Printre operele mai importante citäm volumele de proză : La pietra lunare *(1944),* La bière du pecheur *(1953),* Se non la realtà *(1960),* Racconti *(1961, culegere selectivă din întreaga nuvelistică landolfiană, din care face parte şi faimoasa povestire* Le due zitelle*),* In società *(1962),* Rien va *(1963) etc. ; piesa de teatru* Landolfo VI di Benevento *(1959), precum şi unele traduceri dintre care notăm pe cele din limba rusă : Gogol :* Racconti di Pietroburgo *(1941) şi* Naratori russi *(1948).*

Printre cele mai recente opere : Racconti impossibili, *ed. Vallechi, 1966, din care face parte şi povestirea ce urmează.*

F. CH.

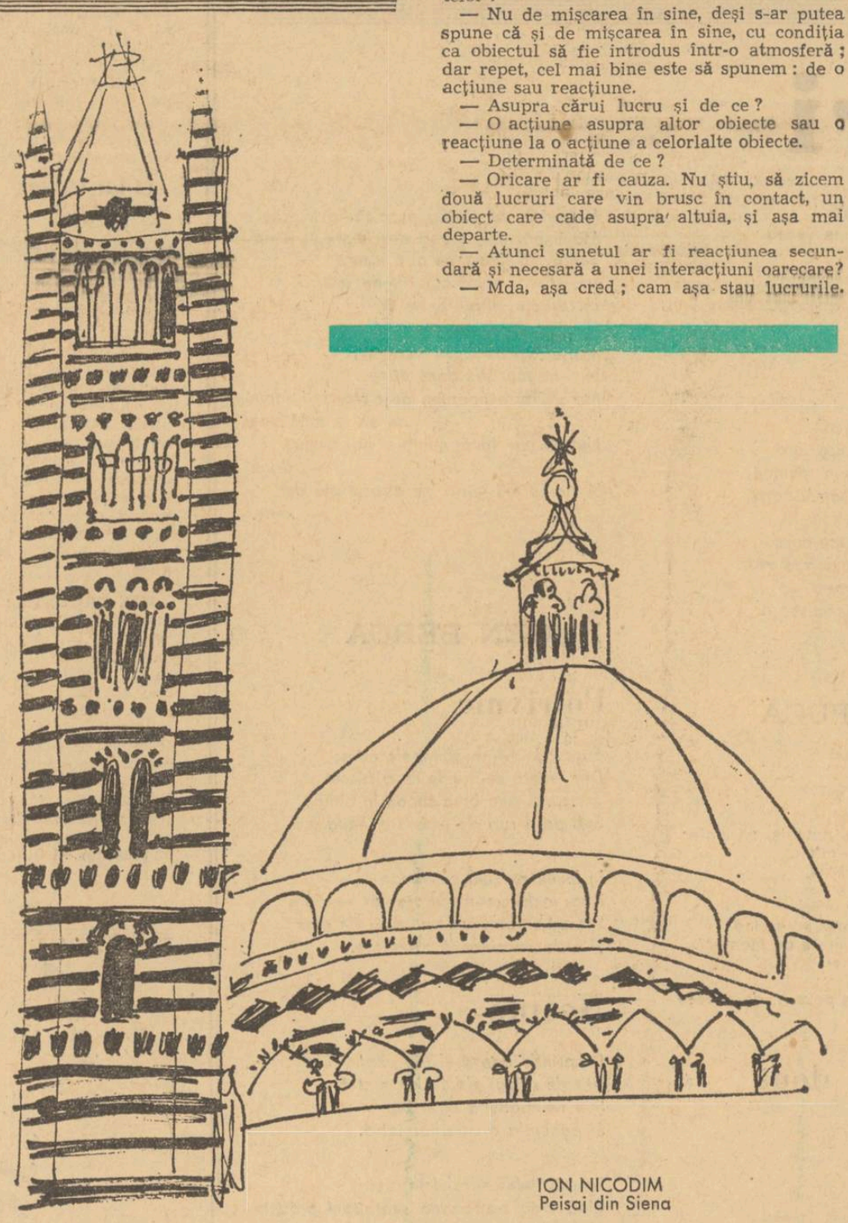

ION NICODIM
Peisaj din Siena

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
10 (410)
Sîmbătă
7 martie 1970
8 pagini — 1 leu

Memoria lui Martie

S-a împlinit un sfert de veac de la actul istoric din 6 martie 1945 — instaurarea întîiului guvern democratic, cucerire revoluționară înfăptuită de masele muncitoare conduse de Partidul Comunist Român. Evenimentele care au premers victorioasa zi de primăvară, actul însuși de la 6 martie, au constituit pietre de hotar pentru noua dezvoltare a țării, pentru destinul ei socialist. Sînt pagini eroice pe care poporul nostru, avîndu-i în frunte pe comuniști, le-a înscris cu îndrăzneală și hotărîtoare răspundere istorică, evenimente desfășurate cu o forță și cu o conștiință politică de mari semnificații.

Ne sînt vii în minte cuvintele rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu în fața Marii Adunări Naționale, cu prilejul celei de a XXV-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, cuvinte ce caracterizau astfel izbînzile din 1945, valoarea lor pentru realizările istorice ce au urmat :

„În decurs de cîteva luni au fost răsturnate, rînd pe rînd, trei guverne cu majoritate reacționară și instaurat, la 6 martie 1945, primul guvern democrat, în frunte cu eminentul om de stat și înflăcăratul patriot — doctor Petru Groza — guvern în care precumpăneau reprezentanții clasei muncitoare și ai țărănimii. Aceasta a constituit o mare victorie a luptei revoluționare a oamenilor muncii, marcînd instaurarea puterii populare și trecerea la înfăptuirea programului de transformare democratică, revoluționară a societății românești".

Participanții la evenimentele lui martie 1945, desfășurate pe cuprinsul întregii țări, păstrează puternice mărturii ale solidarității poporului în jurul Partidului Comunist Român, ale elanului revoluționar și ale jertfelor scumpe plătite atunci. Victoriile de atunci, memoria lor, au însuflețit munca, eforturile neîntrerupte depuse apoi timp de un sfert de veac la edificarea unei societăți fundamental noi, în opera de industrializare socialistă, de cooperativizare a agriculturii, în activitățile științifice și de cultură de largă cuprindere.

Vii, prezente în conștiința noastră, în răspunderile noastre cetățenești, evenimentele lui martie 1945, sărbătorite cu legitimă mîndrie în întreaga țară, ne adîncesc încrederea în forțele și capacitățile noastre de muncă și de creație.

În mod deosebit, memoria acestor evenimente constituie un nou prilej de a cîntări și prețui cu măsura istorică adevărată, cuvenită, prezentele și marile acte patriotice ale Partidului Comunist Român, roadele noi, strălucite, ale învățăturii sale marxist-leniniste, ale politicii sale de înaltă rațiune și demnitate în făurirea unui destin socialist limpede patriei noastre.

Măsura istorică a prezentului socialist, a prestigiului de care țara noastră se bucură azi mai mult ca oricînd, ne cheamă deopotrivă la cinstirea actelor revoluționare înscrise în vremile noi, cît și la o nezdruncinată continuitate a aspirațiilor noastre, a elanurilor și îndrăznelilor creatoare, puse în slujba construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, a îndatoririlor patriotice profunde ce ne stau în față, mai bogate în perspective, mai fecunde în izbînzi și înfăptuiri hotărîtoare pentru destinele noastre, ale tuturor.

LUCEAFĂRUL

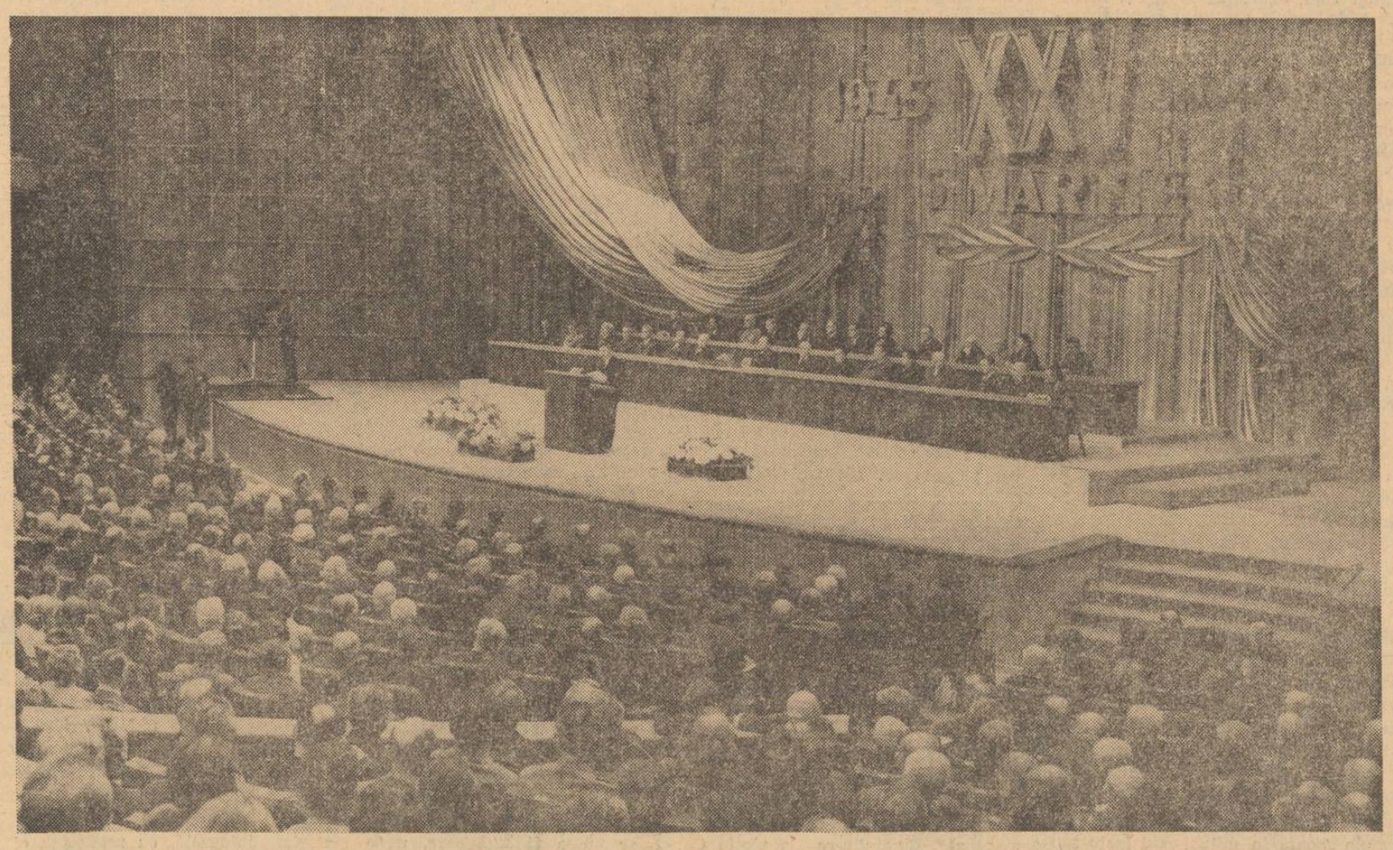

„Așa cum am arătat și cum dovedește desfășurarea evenimentelor de la 23 August pînă la 6 Martie, instaurarea puterii populare, a guvernului prezidat de dr. Petru Groza este rodul luptei duse de masele largi populare sub conducerea Partidului Comunist Român. Victoria de la 6 Martie nu a venit de la sine și nici nu a fost adusă din-afară : ea a fost cîștigată prin luptă, prin jertfe grele date de forțele revoluționare și democratice din România."

(Din Cuvîntarea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** la Adunarea festivă cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 Martie 1945).

„Sărbătorind astăzi împlinirea a 25 de ani de la instaurarea guvernului Dr. Petru Groza, trecem în revistă un drum luminos de muncă, de lupte și de victorii. Poporul nostru privește cu profundă satisfacție tot ceea ce a făurit în acest sfert de secol cu mîinile și cu mintea sa, prin eforturile sale neobosite : edificarea unei societăți noi, a unei lumi și vieți noi. Toate acestea constituie o strălucită dovadă a minunatei sale capacități de creație, a atașamentului său față de cauza socialismului, a încrederii lui nestrămutate în politica marxist-leninistă a Partidului Comunist Român."

(Din Cuvîntarea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** la Adunarea festivă cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 Martie 1945).

Cartea

Niciodată vara n-a fost mai frumoasă sufletului nostru bucuros de o carte, decît acele veri ale copilăriei în care — o dată intrat în vacanța cea mare — mă urcam, cu o carte în buzunar, în vreun cireș din grădină. Cireșii copilăriei care-mi ocroteau lectura în acele zile de vară timpurie aveau, fără să-mi dau seama pe atunci, o calitate pe care orice lăcaș al cititului rodnic trebuie s-o aibă. Cocoțat în cireș, cu cartea în mînă, din cînd în cînd ridicam privirile și, încă plin de cele citite, priveam departe. Am descoperit atunci ceea ce știu acum — că sînt deosebit de prielnice cititului creator acele locuri care-ți îngăduie să **privești departe.** Un geam la etajul unei biblioteci, un balcon deasupra străzii, sau chiar o imaginară fereastră interioară pe care, cu timpul, cititorul pasionat izbutește să o deschidă, îi permit să pășească dincolo de sine, cu ajutorul cărții, să vadă dincolo de litera cărții prin mijlocirea ei. Cînd deschizi un volum ai, întîi de toate, impresia că te **scufunzi** în ea, într-o lume nouă — fie că e un roman, sau versuri, o lucrare de istorie ori un tratat filozofic. Dar pe măsură ce înaintezi în acest nou univers, el se deschide și ceva din tine se proiectează înainte, în afară. Proiecția aceasta, reflecția, meditația pe marginea cărții, e, într-un fel, o a doua lectură a unei cărți nevăzute alături de cartea văzută pe care o ținem în mînă. De aceea, repet, sînt atît de favorabile unei lecturi creatoare care nu asimilează doar litera cărții ci ne fecundează spiritul, acele locuri binecuvîntate în care ochiul — cel lăuntric ca și ochii trupului — poate să se înalțe deasupra buchiilor. Îl înțeleg atît de bine și mi-e nespus de drag Petrarca, nu numai pentru Sonetele sale uneori prea ceremonios galante, ci pentru un mic amănunt al vieții sale. Știm că, într-o bună zi, luînd cu el **Confesiunile** lui Augustin, s-a urcat pe un munte, Mont Ventoux în Provence, ca să citească acolo, reflectînd în tihnă, avînd o largă perspectivă deschisă privirilor sale. Era, poate, cel dintîi modern care, după secole de repudiere a naturii, părăsea urbea pentru ca să contemple un peisaj. Și o făcea cu cartea în mînă. Dar tot astfel, cu două secole mai tîrziu, Montaigne se retrăgea în biblioteca sa — în celebra **librărie** de la etajul II al unui turn din curțile sale, unde va scrie **Eseurile.** Am în fața ochilor această **librărie** — încăpere aproape rotundă, cu ziduri groase și grinzi solide în tavan, pe care sînt săpate dictoane latine și grecești. Dar Montaigne, cititor pătimaș al lui Plutarc, al filosofilor, poeților și istoricilor antici, își putea ridica privirile de pe tomurile sale legate în piele de capră și să cugete urmărind distrat, de sus, pe cele trei ferestre care sparg în trei direcții zidurile turnului său, forfota pașnică a curților sale, sau mai departe, plaiurile verzi, copacii din Périgord.

Dar, oriunde am lua o carte în mînă, sub platanii Academiei, între galeriile de piatră ale unei vechi biblioteci, o lectură creatoare ne face să transcendem cartea însăși. Căci nu citim doar pentru a citi.

Voluptate a zilelor petrecute într-o bibliotecă! Aș vrea să-mi exprim toată gratitudinea față de acele instituții severe, tăcute, pline de secreta fervoare a cititorilor, care sînt bibliotecile. Într-unul din admirabilele sale versete, Saint-John Perse elogia templele cărții cu „mari ziduri șlefuite de liniște și știință, și de noaptea lămpilor". O bibliotecă își are — aș putea spune — personalitatea ei, atmosfera ei, ca o făptură vie. Cît de stranii mi se par azi diminețile de altă dată în care urcam treptele bibliotecii universitare din Cluj, la etajul al doilea unde erau depozitate cărțile aparținînd Academiei. Eram, cred, la începutul anilor '50, singurul lector asiduu al bibliotecii pe care Filiala Academiei din Cluj încă n-o deschisese marelui public, căci o forma pe atunci din diverse fonduri mai vechi ca și din cărți nou apărute. În tezaurul de in-folii, printre tomurile in quarto ale vechilor colecții aduse la Cluj, funcționarii bibliotecii academice — printre care Lucian Blaga — se străduiau să pună o ordine modernă, catalogîndu-le, fișîndu-le, inventariindu-le cu zel. Mă înființam dimineața, la deschiderea bibliotecii, și mă instalam la biroul din care-mi făcusem un fel de masă proprie de lucru. Un birou îngust într-o vastă sală răcoroasă în anotimpul cald, geroasă altminteri, cu pereții plini de rafturi metalice dispuse pe două etaje. Urcai la etajul de sus pe niște trepte asemenea celor ce conduc de la o punte la alta a unui vapor. Apoi o pasarelă cu parmaclîc te ducea în jurul sălii pe care o dominai de sus. Erai suspendat pe acea punte îngustă, între peretele de cărți, sumbru — strălucind din literele de aur ale cotoarelor negre și pavimentul roșu de sub tine. Cărțile ? Ediția princeps în mari in-folii legate în piele a **Dicționarului istoric și critic** al lui Pierre Bayle, Hegel în ediția jubiliară, cărți în pergament alb, colecții de reviste... Diminețile erau reci și cenușii în sala austeră. Dar metalul, sticla, piatra și, îndeosebi, timpul suspendat printre ele erau bune conducătoare de căldură spirituală. Descoperisem o adevărată peșteră din 1001 nopți cu comorile dispuse cuminte pe rafturi!

Nicolae BALOTĂ

ÎN ACEST NUMĂR

Redactorii noștri despre „Mass media"

Versuri și proză de cei mai tineri autori

Poeme de Constanța Buzea, Ion Brad

Scriitorul e un mit? — de Roger Bordier

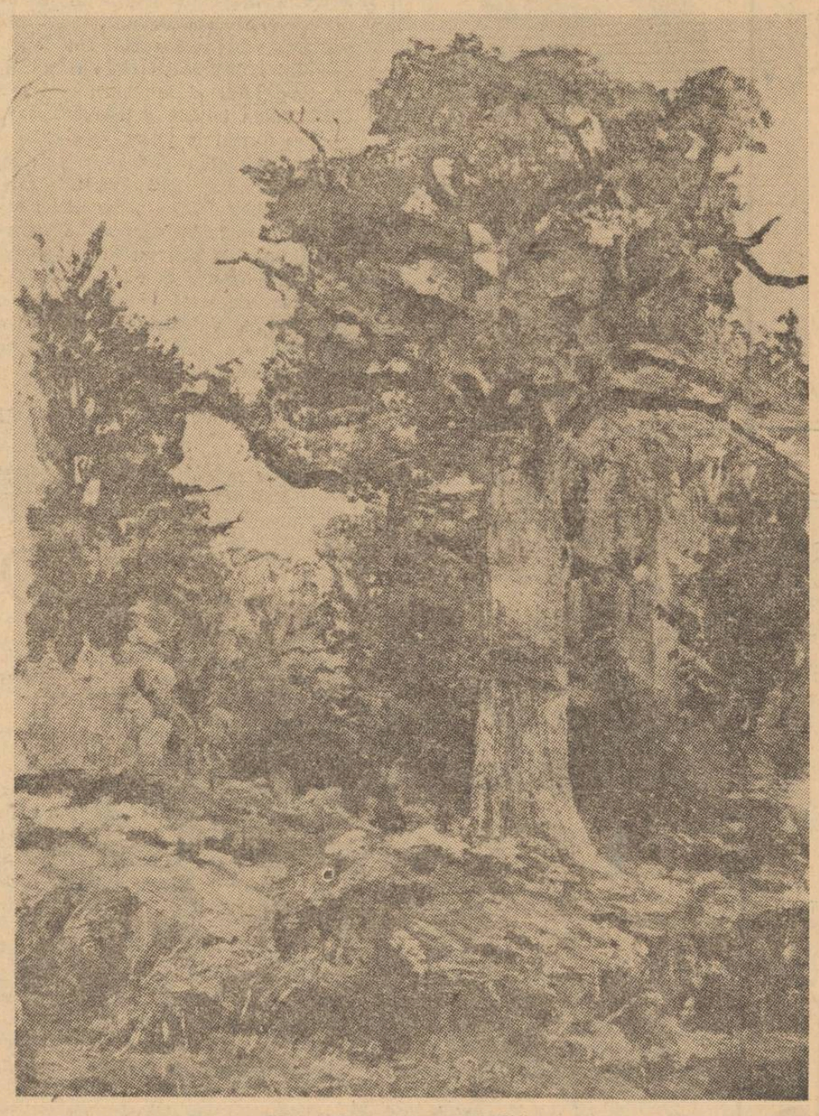

ION ANDREESCU : STEJARUL

avant-premieră editorială

ION CREANGĂ

Opere (vol. 1-2)

Editura „Minerva"

NICOLAE IORGA

Studii literare (vol. 1-2)

Colecția „Lyceum". Editura „Albatros".

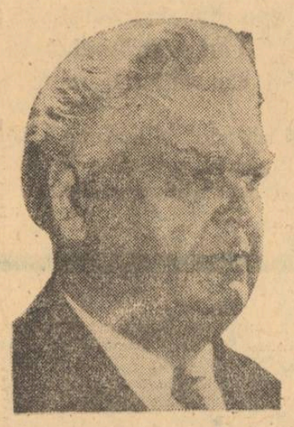

MIHAIL SADOVEANU

Opere (vol. 21)

Editura „Minerva"

DUILIU ZAMFIRESCU

Opere (vol. 1)

Editura „Minerva"

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

CRONICA LITERARA

nichita stănescu

UN PĂMÎNT NUMIT ROMÂNIA

Spuneam și altădată că poezia lui Nichita Stănescu este analogă unei sculpturi cinetice, cu dispoziția formelor, a volumelor în continuă schimbare, de parcă ea nu ar urmări, în primul rînd, cucerirea ipostazei hieratice a dogmei, a spațiului imuabil, arhetipal, ci drumul bogat în surprize pînă la această dogmă, pînă la acest model unde s-ar tolera exilul neutru, impersonal al eternității. Structura dinamică a universului lui Nichita Stănescu ni se dezvăluie ca o consecință directă a prizei neobișnuite la real pe care o manifestă poetul, setea și foamea sa de sensibil proiectîndu-se însă nu numai în sine, în concretul captivat de propria condiție și supus unui proces al dedublării recognoscibil în mitul prăbușirii lui Narcis, ci în balansul permanent între real și ideal, între concret și abstract, între sensibil și inteligibil. Cîmpul tensional creat în acest fel va păstra unele atribute ale structurii bipolare care i-a dat naștere, ca elemente ale statorniciei, și va cuceri altele noi, ca rezultante emoționale, efecte ale mișcării, ale metamorfozelor.

Sub aspectul dispoziției cuvintelor într-o finalitate suficientă sieși poezia lui Nichita Stănescu, așa cum ni se relevă și în recentul volum, **Un pămînt numit România,** păstrează modalitatea schimbătoare a jocurilor copilăriei, ingenuitatea asociațiilor pline de farmec și inedit pe care ți-o dă sentimentul aventurii, al rătăcirii într-un labirint nu atît primejdios, cît surprinzător în desfășurările lui caleidoscopice. Materia verbală este supusă unui proces de pulverizare continuă, cuvintele zboară în salturi mai lente sau mai bruște, dar aripile lor au un cromatism încă vag, nu fiindcă și l-ar fi pierdut prin îmbătrînire, prin lunga lor călătorie în timp, ci dimpotrivă, pentru că sînt adolescente, pentru că frenezia răcoroasă care le animă se denunță ca un început, nu ca un sfîrșit de lume. Astfel, neliniștea cuvintelor ce se poate observa ca un dat în poezia lui Nichita Stănescu are un caracter mai curînd spațial, de nehotărîre în pragul unei vîrste noi, decît unul temporal, de contemplare a marilor experiențe ale trecutului, de odihnă melancolică în viitoarea sferă a unui concept.

Dacă foamea și setea de concret a cuvintelor capătă în poezia lui Nichita Stănescu această structură cinetică, aparent haotică, divergentă, oricum explozivă ca o consecință a adolescenței lor, nu este mai puțin adevărat că din aceeași adolescență a cuvintelor se dezvoltă o altă foame și sete, o altă aspirație, și anume aceea la fel de imperativă către abstracțiune, către maturitatea arhetipală a gîndului. Particularitatea demersului către un loc și un timp ideal al împlinirii izvorăște din condiția inițială a poetului, și se traduce formal în viteza de reacție a gîndului deodată regăsindu-se pe sine, cînd nici nu te-ai mai aștepta, în mijlocul invaziei haotice a materiei plastice, al incoerenței generale a realului; infuzia de abstract în masa concretă a obiectelor în mișcare cristalizează această masă concretă într-o nouă ordine, melodioasă și pură ca o copilărie, sau rigidă, intransigentă ca vîrsta fascinației principiilor tutelare ale lumii.

Un pămînt numit România apărută de curînd la Editura Militară păstrează aceste caracteristici generale ale poeziei lui Nichita Stănescu la care se adaugă poate și un coeficient de jubilație în căutarea formelor mai clare, mai rapide de încorporare a polilor sensibil-inteligibil. Tensiunea artistică a poemelor se menține la nivelul propriu autorului din celelalte cărți de la **11 elegii** încoace, și pentru a ilustra faptul că poetul nu este un sacerdot al bizareriilor gratuite, cum uneori l-au crezut anumiți comentatori nu foarte bine intenționați, vom cita o elegie a soldatului căzut pentru apărarea pămîntului strămoșesc: „Nu-l uitați pe cel căzut în război, / lăsați-i din cînd în cînd un loc liber la masă, / ca și cum ar fi viu între noi, / ca și cum s-ar fi întors acasă. / De fapt el s-a întors dintre noi întîiul, / numai că s-a întors puțin mai ostenit / și pe un pat nevăzut și-a așezat căpătîiul / lîngă veniții acasă din mit. / El și-a făcut lucrul lui și acum / poate că îi e sete, o sete arzînd / ora pînă la nouă, ca un fum. / Deci lăsați pentru el să cadă vin pe pămînt. / Nu-l uitați pe cel căzut în război, / strigați-l din cînd în cînd pe nume, / ca și cum ar fi viu printre noi / ...și atunci el va surîde în lume". **(Nu-l uitați).**

Primul ciclu al cărții, **Orfeu în Cîmpia Dunării,** se închină, după cum o sugerează poetul încă din titlu, laudei pămîntului în care doarme, ca o veghe eternă a prezentului, istoria străbunilor, a celor care cu trupurile lor au apărat aceste locuri „de două mii de ani". Trimițînd o sugestie spre Bacovia cu celebrul său „gol istoric", Nichita Stănescu scrie cu venerație: „un aer istoric înconjoară aceste priveliști montane", gîndindu-se „la gloria Carpaților, / la trecătorile / în care armate străine au fost înfrînte" și emoția sa se purifică în zăpezile, în gerul de ianuarie al munților. Poetul se simte legat de pămînturile natale cu tot ceea ce are mai curat în sine, mai sfînt și mai adevărat **(Țara),** iar între valorile trecătoare ale lumii patria rămîne ca o permanență, o constantă invincibilă: „Panta rhei, se înfioară / tot ce curge, numai tu / în mijloc de vieți stai, țară / pururea atunci și-acu" **(Panta rhei).** În maniera sa obișnuită, de creere dezinvoltă a asociațiilor fără a pierde însă ritmul grav, subteran al gîndirii, poetul se exprimă „cu tandră mirare" despre iubirea lui de patrie: „Despre patrie se pot spune / cuvinte scrise cu colțul inimii noastre / suspendate în aer, albe spume / ale mării acesteia albastre. / / O, doar pentru ochiul străin / toate acestea ar fi poate dantele / la perdeaua de miraj alcalin / trasă numai peste stele. / / Însă pentru cei ce sîntem aici / în viață, întregi și în lucrare, / cuvintele au lamă de brici / intrînd în miracol, cu tandră mirare". **(Cu colțul inimii).** Plenitudinea existenței libere, pe un pămînt liber, într-un peisaj al zăpezilor și basmului de iarnă **(Din Carpați)** sau pe același pămînt, acum parfumat de teiul sfînt eminescian **(Vechi cîntec în doi)** este trăită nu cu infatuare, ci cu respect și blîndețe față de alte neamuri: „Nu zicem rău de nimeni, stăpîni peste pămînt / noi sîntem în picioare, sub noi străbunii sînt. / De aceea poate-n libertate să lucească, / deasupra noastră, universala boltă cerească" **(Noi),** dar cu nu mai puțină hotărîre și sentiment al dreptății: „Poate că ne-am săturat și noi pînă la urmă / să ni se spună lîna că e turmă / și boul junghiat că este taur" **(Text).**

Al doilea ciclu al volumului, **Alegerea sferei,** are în centrul său iradiant o fenomenologie a iubirii pasionale, o încercare de a substanțializa forma iluzorie a perfecțiunii erotice, cu elanurile ei de intenționalitate pură și căderile în tristețe ori melancolie nedefinită. Caracteristica generală a poeziei lui Nichita Stănescu — pendularea cu mare viteză între abstract și concret — își găsește aici un cîmp tensional alternînd între candoare și dezamăgire, între aspirație și realizare. O poezie definitorie în acest sens ar putea fi **Înfățișare,** unde materia și spiritul ei indicînd un drum al păcatului împreună cu ipoteza contrarie, a unui spațiu imaculat, necesar pentru un început al lumii, rezumă o temă permanentă în lirica lui Nichita Stănescu: „Nu par al nostru / al amîndurora / / O, și-mi adulmeci / respirarea, ca pe-o urmă / vinovată. / / Da, am respirat un aer / în care au făcut dragoste păsările. / Da, am băut apa / în care au făcut / dragoste peștii... / da, am mîngîiat / trunchiurile / pe care florile / au făcut dragoste. / Da, am mîncat / bulgării de pămînt / în care au făcut dragoste viermii. / / Dar eu, iubito, dar eu / voi găsi, voi găsi, voi găsi / un loc gol, / un loc mai gol decît însuși golul, / în care nimeni, niciodată / n-a făcut dragoste. / / În închipuirea mea voi găsi / locul, acolo, în închipuirea mea / acolo ne vom duce, în locul / unde nici un străin / n-a cunoscut dragostea".

Armonia, sfera dragostei rămasă în alt timp, într-un trecut care nu poate fi uitat însă, căci acolo se pierdea multiplul în identic și identicul în multiplu are, în **Timp stătea lungit pe timp** o melancolie eminesciană: „Unde mă sfîrșeam, de unde / începuseși viața tu, / N-am știut-o, nu vor ști-o / orele de-atunci, de-acu" pentru ca solitudinea, izolarea de ritmurile lumii să genereze o durere vînătă: „Nu mă face frumos nici tristețea, / nici amurgul, nici foamea, / nici inima altuia, nici copacii altuia, / nici strada goală de tine, / nici caii, nici iarba, / nici pietrele, / nici cuvîntul prin ale cărui / vocale / pot să privesc / ca prin niște orbite goale" **(Cîntec).** Stările contradictorii izvorîte dintr-o participare la condiția vulnerabilă, de om, a poetului, deși gîndul perfecțiunii inaccesibile nu l-a părăsit („Mă țin cum sînt, neizbucnit, / pedeapsă ispășind în eră, / că m-am gîndit, că nu m-am fost gîndit / să fiu să nu fiu și să fiu o sferă" — **Stare)** sînt însoțite de primejdia echivalențelor absolute, a rezonanței între ideal și real, între abstract și concret, între cuvintele semnificative și obiectele semnificate: „Cît de greu trebuie că îți este / ție, suflet gramatical, / să te sprijini / de-o pantă de munte / fără s-o sfărîmi"; „și mă gîndesc că și noi / ne-am sfărîma imediat / dacă-am înțelege ideea / care ne scrie cu o rază violentă" **(Mizerabile pietre).** Aspirația la existența integrală, cu realitatea ei posibilă în fragmente, capătă, în **Existență, tu** un final ca un strigăt implorator: „Și dat mă dau și nimeni nu-i / ca să mă ia în gheara lui".

Ciclul erotic oscilînd rapid între copilăria percepției și senectutea reprezentării, între candoare și experiența totală a cunoașterii, se continuă cu secțiunea mai curînd ilustrativă **Soldatul și armele** din care am citat la început frumoasa poezie **Nu-l uitați.** Ultima parte, de rezistență în gîndirea istorică a poetului și în structura volumului, **Un pămînt numit România,** se remarcă prin cîteva poeme mai întinse **(Oase de oameni, Mutarea în lup, Un pămînt numit România),** ca un pandant și o încheiere logică în raport cu prima parte a cărții, **Orfeu în Cîmpia Dunării.** Cele trei poeme citate fac o nouă apologie a pămîntului și a istoriei, de data aceasta mai analitică și mai liberă în asociații la nivelul structurii verbale, mai patetică în desfășurarea iubirii de țară, de străbunii care o veghează din adînc, mărturie pentru un prezent autonom, pentru generațiile de astăzi care-și edifică o existență suverană. Poetul intonează un cîntec general fără a deveni lozincard și fastidios, el devine un personaj colectiv fără a-și pierde identitatea stilistică asemănătoare, să zicem, cu cea din **11 elegii.**

Se poate spune că ultima carte a lui Nichita Stănescu, **Un pămînt numit România,** este o carte a iubirii cu multiplele ei ipostaze, de la cea de istorie și țară la cea intimă, toate la fel de sincere, de autentice în structura artistică și morală a poetului.

Dan LAURENȚIU

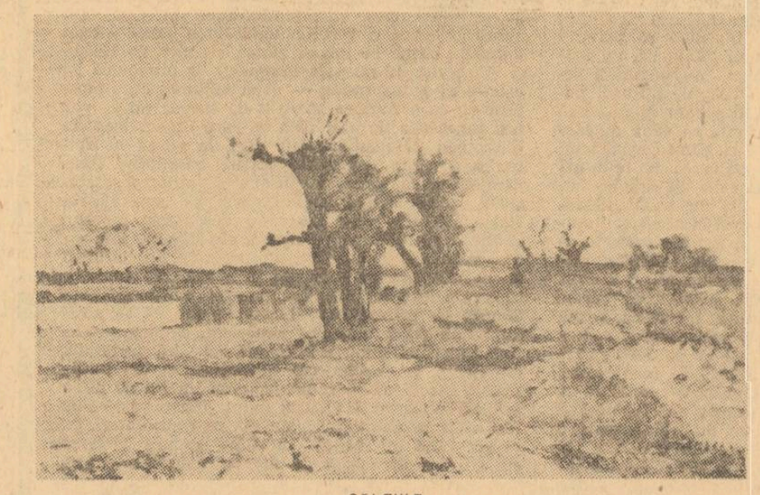

SĂLCIILE

Despre suferința fizică...

Jurnalul unui martor ocular

Cîteva săptămîni petrecute la două spitale din Cluj mi-au dat posibilitatea să meditez asupra suferinței fizice. Cunoșteam teoria lui Thomas Mann care susține că suferința amplifică sensibilitatea, mărește înțelegerea — voiam să-mi fac din această idee un ghid care să mă conducă în labirintul problemei, dar mi-am dat seama că această idee îmi barează spontaneitatea, mă împiedică să văd ceea ce este. Eram pus în situația ingrată de a hrăni această idee, de a vedea numai ceea ce i-ar demonstra valabilitatea. Așa că am renunțat la orice ghid și mi-am propus un lucru mai modest, să observ ce se întîmplă cu mine. Dar acest lucru s-a dovedit neobișnuit de greu, aproape imposibil...

Ceea ce m-a surprins a fost faptul că la un moment dat mă obișnuisem cu boala, cu suferința fizică, așteptam apariția durerii cum așteptam altă dată un prieten „la Union". Cînd durerea nu-și făcea apariția, intram în panică, durerea devenise și ea un component al personalității. Medicamentele care trebuiau luate la o anume oră înlocuiau acum distracțiile pe care le aveam înainte, îmi creau iluzia unei vieți organizate, pline de sens Totul se stabilea în raport cu aceste ore sacre... „Dau telefon după ce iau Triferment"... sau „Mă apuc de scris cartea poștală înainte de Triferment"... Boala devenise o indeletnicire, un serviciu aproape, iar eu un salariat foarte conștiincios. Ajunsesem la un moment dat la convingerea că dacă boala m-ar părăsi, m-aș plictisi fără ea, cum s-ar plictisi fără muncă un funcționar care a ajuns la pensie...

Universul se împărțise parcă în două, în cei sănătoși și în cei bolnavi... Cei sănătoși aveau prestigiul sănătății lor iar cei bolnavi orgoliul suferinței lor... Veștile pe care le primeam din afară nu mai aveau intensitatea obișnuită.. Concentrat asupra bolii, priveam cu indiferență celelalte evenimente. Suferința fizică dobîndise o mare autoritate și, de aceea toate problemele așa-zis sufletești mi se păreau minore, aproape un răsfăț... Șimțeam că multe din problemele mele dinaintea internării în spital, chiar cele pe care le socoteam grave, dispăruseră, înțelegeam că de fapt numai supraviețuirea mă interesa cu adevărat... Căutam cu disperare aceste probleme, voiam să le pun la loc, dar ele nu mai existau pentru mine.

Observam însă că haosul fiziologic îmi aducea o umilință, o modestie în fața vieții pe care înainte n-o aveam. Eram foarte încîntat de această descoperire. Dar era o umilință vicleană care avea să se reîntoarcă, știam de pe atunci, îndată ce mă voi îndrăveni. Această umilință nu era decît o uniformă pe care o îmbrăcasem provizoriu, uniforma care mi se părea cea mai potrivită cu decorul spitalului... Înțelegeam atunci că de fapt nimic nu se schimbă, că toate înțelegerile noastre nu sînt decît forme de adaptare...

Avem iluzia că orice experiență ne îmbogățește. Această convingere am trăit-o și eu chiar cînd m-am apucat să scriu aceste rînduri... Pe măsură însă ce scriam, această convingere se destrăma... Noi nu sîntem suma unor adevăruri înțelese într-o viață de om, ci numai ceea ce înțelegem clipă de clipă

Teodor MAZILU

avant-premieră editorială

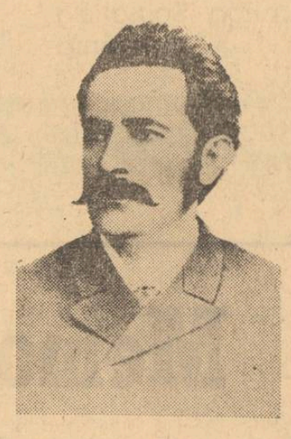

ION SLAVICI

Opere (vol. 3)

Editura „Minerva"

LIVIU REBREANU

Opere (vol. 4)

Editura „Minerva"

ȘT. O. IOSIF

Versuri

Colecția „Lyceum". Editura „Albatros".

POMPILIU CONSTANTINESCU

Scrieri (vol. 4)

Editura „Minerva"

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI IN CURS DE APARIȚIE SINT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

REDACTORII NOȘTRI DESPRE

„mass media"

Televiziune, radio, cinematograf, disc

Ștefan Bănulescu

Sînt oameni care nu consumă zilnic programele de televiziune. Alții caută cîteodată numai emisiunile preferate de copii: desenele animate, filmele mute. Dar se dau alarme, se vorbește despre „pericolul televizorului" care înghite timpul, care riscă să domine preocupările spirituale ale tuturor, care gîndește pentru toți, se imaginează, în replică, mijloace de profilaxie. Dacă ar fi adevărat și la noi — așa cum concludea recent o anchetă de presă dintr-o țară străină — că televizorul a devenit zeul casei, centrul atenției, că toate vîrstele unei familii, existența lor, gravitează în jurul orarului cutiei cu imagini, atunci, bineînțeles, obligația celor care au în mîini destinul besactelei cu atîtea chei ale vieții de fiecare zi — ar fi enormă. Logica simplă spune că aceia care au fost chemați să se îngrijească, să compună și să desfășoare programele de televiziune sînt pricepuți la asta, cel puțin în linii elementare. În plus, la noi, televiziunea este foarte tînără. Și, deci, e bine să gîndim aci, cînd deschidem o atare discuție, că amestecul celor nepricepuți ar risca să încurce definitiv lucrurile. O realitate de necontestat: și la noi televizorul a devenit o mare atracție, „un element al existenței", și dacă și copiii își părăsesc jocurile — nemaivorbind de lecții — pentru a nu scăpa o emisiune sau alta, înseamnă că întrebările devin foarte serioase. Se știe, în ceea ce privește consumatorul: nenumărate gusturi, preferințe corespunzînd unor grade diferite de instrucție, un adevărat labirint de cerințe, de nemulțumiri. Ne-am feri însă și ne-ar înspăimînta să numim televizorul eminența cenușie a existenței cotidiene, chiar dacă programele ar fi excelente, pentru simplul motiv că păstrăm constant refuzul față de orice fel de dislocare, de abolire a personalității umane, și în cazul, deci, cînd această dislocare s-ar face cu mijloace agreabile. Din punctul de vedere al lucrului dificil, al rezolvărilor inteligente, ce se cer făcute cu știință și multă răbdare, în așa fel încît spectatorul să nu fie răpit lui însuși, — înțelegem valoarea vocației, greutatea profesiunii omului răspunzător de calitatea și de orizontul instructiv-educativ al imaginilor cotidiene de larg consum. De aceea, gîndind mai întîi riscurile, vedem mai degrabă necesitatea sprijinului constructiv datorat televiziunii noastre, decît impunerea violentă a negațiilor subiective, oricînd la îndemînă. Printre meritele, nu puține, ceea ce a oferit efectiv televizorul în ultimii ani a fost o legătură mai directă cu lumea planetei noastre, fapt care a ajutat la înlăturarea multor prejudecăți și mai ales a lecuit multora ceva din suferința izolării. Nu putem uita noaptea zborului și pașilor pe lună, care a devenit întreagă și a noastră, nu lipsește, adică, din biografia fiecăruia dintre noi. Ce-am putea spune, mai departe, în cîteva cuvinte? Cîteva lucruri simple, generale, considerate cerințe unanime. Mai multă înțelegere și respect pentru dorința de cunoaștere autentică și pentru timpul ochilor încrezători care privesc ecranul televizorului, mai multă deschidere spre lume, atenție mai mare la substanța imaginii și o mai frumoasă ținută cînd se vorbește despre lumea țării noastre.

Grigore Hagiu

O fonotecă de aur există la Radio. Datorită ei, ascultăm, astăzi, voci de autori celebri. Nu se poate închipui o mai mare bucurie decît să-i auzi pe Sadoveanu, Arghezi sau Blaga, recitindu-și opera; și uneori, cu cîtă nostalgie, pe a înaintașilor (Eminescu spus de Sadoveanu rămîne, pînă în prezent, cea mai bună recitare).

O discotecă de aur Electrecord încă nu există. Pentru poeți, cel puțin, ea ar fi absolut necesară. Discul negru și strălucitor poate stabili o relație intimă, de mare emoție, între scriitorul recitator și ascultător. O hipnoză cu care am vrea să ne obișnuim. Cartea rămîne de citit, vorbesc de cartea de poezie. Dar altădată, la începuturile ei, poezia se asculta. Am putea, potrivit unor necesități umane, să revenim asupra datelor primordiale.

Electrecordul mai are încă mult de discutat cu poezia, cu poeții. Și, poate, chiar și o latorie.

Sânziana Pop

Un bon de televizor este o capitulare. Un televizor în priză este sechestru benevol. E foarte limpede că victoria televiziunii astă semnifică: tutela cu caracter de masă a aparatului de transmis vederi. Tot mai mult ne lăsăm convertiți de cultura la domiciliu. Tot mai des acceptăm necesitatea de a apăsa pe buton. Chestiune de psihologie contemporană? Foame de informație, de varietate, de nou? Senzație de participare la ultima oră universală? Nu știu. Poate da, poate nu. Poate că este vorba doar despre comoditate, despre spectacolul la-ndemînă în fotoliul din salon. Atît. Dar nu întrebările mă frămîntă cît constatările: după lungi epoci de emancipare și mari aere de independență s-a votat unanim tutela culturală a unei instituții de caracter anonim. Zece ani de învățămînt obligatoriu și vreo opt de învățămînt special ne-au transmis obligația selectării în artă, a discernămîntului particular. Cinci ani de televiziune activă ne-au neutralizat pînă la accepția de programe palide. Dacă preferam Pirandello mergeam la „Teatrul Național". Acum văd ce-mi oferă televiziunea. Dacă doream Antonioni, juca la „Central". Acum văd serialele de televiziune. Iarna e frig, prefer filmul în dormitor. Vara e cald, în frigider sînt băuturi răcoritoare. N-o să văd ce doream? Nu-i nimic, o să văd ce mi se impune. Dacă nu-mi place sting. Astăzi, mîine nu mai sting, mîine încep să am speranță că tot o să fie pînă la urmă ceva de văzut în program.

Responsabilitatea televiziunii este imensă. Evident, la modul teoretic și ideal. O instituție răspunzătoare de propagarea direcțiilor culturii moderne în sensul cel mai direct cu putință, în sensul concret al difuzării ei pe rețea, o instituție care își asumă răspunderi de instruire a unor mase de milioane de spectatori, o instituție care ambiționează să devină măsura faptului cultural, o asemenea instituție nu poate funcționa decît în numele și cu participarea unor personalități cu o pregătire profesională care să garanteze fără fisuri transmiterea competență și obiectivă a informației, indiferent că e vorba de artă, de știință, de politică. Televiziunea trebuie să devină instituția culturală numărul unu. Din punct de vedere al accesului e foarte sigur că nu există arte competitive. De aceea televiziunea trebuie să devină un element de sinteză. Cred că acesta este specificul ei. Capacitatea de a afla media milioanelor de disponibilități afective, a milioanelor de preferințe, șansa de a oferi satisfacții egale indiferent de gradul de instrucție particulară a individului dar fără a leza drepturile observatorilor „pregătiți" în favoarea „începătorilor". Ori dacă există vreun pericol, și ca să fac referiri mai concrete am să numesc însăși televiziunea noastră, cred că el vine tocmai dinspre partea concesiilor făcute în numele acelui „mare public" care trebuie să aibă acces la fenomenul cultural. Cred că înțelegerea marelui public este depășită de însuși marele public. Nu există concepție mai dăunătoare decît aceea care consideră publicul în mod pasiv, ca pe o mărime amorfă căreia trebuie să i se servească rețete ieftine. Nu există ambiție mai periculoasă decît aceea de a impune publicul larg, judecător suprem. Inteligent și activ, perfecționabil în sensul cel mai bun al cuvîntului, publicul însuși refuză un asemenea tratament. Vizavi de televiziune refuzul este o învîrtire de buton. Dar cine știe? Contactul televiziunii cu marele public este accidental și timid, atît de timid că nu știe nimeni dacă nu s-a și produs cumva între timp divorțul dintre cauză și efect. Și cum rămîne atunci cu mass media? O armată nu se compune numai din generali, dar nici numai din ariergardă. Și cîte bătălii nu s-au cîștigat, dar asta este altă problemă.

BĂIAT COSTUMAT
ION ANDREESCU 120 de ani de la naștere
Numărul de față este ilustrat cu reproduceri după lucrările pictorului

Cezar Baltag

Nimic mai ușor decît să-l compătimim pe Hermes, închipuindu-ni-l invidios pe ultimul factor poștal, ori scăpînd, zăpăcit, caduceul din mînă, la vederea unei telegrafiste (drăguțe) convorbind cu „provincia". Ne uimește încă atît de mult infantila noastră civilizație încît am și căpătat un naiv complex de superioritate asupra bunicilor noștri. Euforizați de „adaptarea" noastră la ritmul vieții moderne, uităm adesea că a trăi efectiv nu înseamnă, numai, „a trăi cu informație adecvată". De altfel înmagazinarea impetuoasă și pe toate căile (poștă, radio, telegraf, cinema, publicații, televiziune) a unor cunoștințe, destul de elementare, despre orice și aproape nimic, (pentru că, nu-i așa? divertismentul trebuie să rămînă divertisment), înseamnă pe de o parte, atenuarea dacă nu stingerea prin satisfacere superficială, a curiozității noastre, naturale, de a **ști**, pe de alta, fixarea, la un nivel standard, a informației noastre intelectuale. În afara efortului **activ** al **insului** spre cultură, însă, nu poate exista adevărată cunoaștere. Desigur, azi, mai mult decît oricînd, **viteza** de transmitere, a informației, a devenit capitală, dar această **viteză** rămîne nulă dacă conținutul **(cantitatea)** și **valoarea** informației transmise sînt deficitare. „Maieutica" cu ecranul „Mirajului" poate fi utilă atîta vreme cît îi acordăm exact importanța unei destinderi; dacă însă venerația noastră pentru televizor o depășește pe aceea cu care ne gîndim la Socrate, de pildă, ajungem, fără să vrem, în situația primitivilor care își divinizau bățul de doborît fructele.

Malebranche făcea la 1674 distincția între imaginația activă a sufletului, facultate și comandament al voinței, și imaginația pasivă, animală, — a trupului, supunere față de senzațiile gravate și întipărite, involuntar, în materia noastră nervoasă. Însăși biblioteca, sfînta și treaza lume a cărților, poate deveni drog și chiar somnifer, uneori; cu atît mai mult cinematograful, să zicem, are virtuți opiacee, destul de puternice. În lumea noastră modernă, caracterizată printr-un adevărat uragan al „informației" de masă, pericolul diletantismului și superficialității, este, cred, mai frecvent decît înainte.

Căci, hotărît lucru, adevărata instrucție, satisfacerea setei noastre de informare, „programarea" și „reprogramarea" creierului omului de azi, nu se înfăptuiește, nici prin „corespondență", nici în fața marelui sau micului ecran, nici cu ajutorul telefonului ci, în clasica și veșnic tînăra, Bibliotecă.

Avînd păreri neostile dacă nu pașnice chiar, despre ideea de cinematograf sau T.V. (urmăresc aproape numai programele cu filme de desen animat) rămîn în schimb neplăcut surprins cînd fac cunoștința anumitor persoane (numărul lor a început să se înmulțească, din păcate), care, în chip evident, posedă pe lîngă o ignoranță fundamentală aș spune, urmele triste ale unei „solide culturi" făcute exclusiv la televizor.

Constantin Țoiu

Semn că omenirea poate spera totuși în trăinicia spiritului ei e că, martoră a două războaie mondiale declarate și a altora nedeclarate sau nemărturisite, Josephine Baker a cîntat cum a cîntat la București în noaptea memorabilă de miercurea trecută, **să surizi vieții...** ...O soră africană a lumii, sau a lui Don Quijote, mamă a douăsprezece idei crescute într-un castel cu iarba tunsă, cetatea radioasă a utopiștilor de totdeauna. Ea a cîntat plîngînd și pentru Edith Piaf, soră deasemeni cu lumea, iar noi, tăcuți, ne-am gîndit la Maria Tănase: lume, lume, soro lume...

Cred că **Mass media**, această expresie scoasă parcă dintr-un tratat de științe oculte — formula magiei noastre moderne — încercarea de a descoperi un înțeles comun întregii specii, ar putea fi ceea ce întruchipează Josephine Baker, vrăjitoarea cu obraz de totem, cu blană de samur și coturni de tragediană optimistă, ocrotind doisprezece orfani, rasele și națiunile pămîntului.

Întîi a fost telefonul cu manivelă; apoi radio-ul solitar, cu căști de telegrafist de bord. Pe urmă filmul mut cu siluetele lui zăpăcite, alergînd sacadat și comic spre moarte. Vorbitorul apoi și televiziunea cu torentele lor de sunete și imagini. Aproape că nici nu mai e nevoie să înveți să scrii și să citești. Informațiile vin direct la domiciliu ca sticlele cu lapte. Revoluția tehnică a mijloacelor de răspîndire a culturii în mase ne face zi de zi mai deștepți, vrînd nevrînd, în timp ce stăm în fața gemuletului luminat, și mai și bîrfim puțin, în familie, **relaxați**, avînd tot dreptul: ia să-l vedem și pe următorul ce zice...

Pe urmă apare leoaica bătrînă, aceeași de la telefonul cu manivelă și pînă la televiziunea în culori, fata de 64 de ani, legănîndu-și în același ritm, de șaizeci și patru de ani, șoldurile: **Hello Dolly**; și nu mai suflăm, fiindcă dintre toate invențiile posibile, singura, neîntrecută, este o anume pulsație sinceră a existenței și inimii tinere, setea de ritm, de mișcare. Îl văd pe André Malraux vorbind despre cele mai abstracte lucruri în Oceania, sub cerul nopții tropicale și constatînd uluit, la un moment dat, pe cînd își ține discursul său de ministru al culturii, că auditoriul din umbră dansează pe loc în ritmul frazelor sale, atît de bine cadențate...

Ilie Constantin

Dintre toate mijloacele de comunicare omenești, mai mult decît însuși dialogul viu, prețuiesc această formă de tăcere pătrunzătoare, care este actul lecturii. Ecranele mari și mici, al căror succes fulminant a schimbat fața secolului, difuzoarele radioului, sînt — pentru mine — forme de participare la colectivitate, deci de ieșire din tine însuți, vremelnic. Această mișcare, dinăuntru în afară, dinspre tine spre lume, este una din cele fundamentale, ea face posibilă existența socială. În schimb, actul divin al lecturii consolidează individul în mulțime, îi oferă dublarea de referință a propriului chip:

„Văd cititorul cum în carte
se uită mut, ca-ntr-o oglindă".

spunea, undeva, M. R. Paraschivescu.

Îmi plăcea mult cinematograful în adolescență, azi îmi place adolescența de aur surîzător a cinematografiei. De cele mai multe ori dramele, tragediile și celelalte forme serioase ale literaturii te dezamăgesc pe peliculă, chiar și acele strict cinematografice. Desigur, excepții generoase nu fac decît să mă adîncească în această rezervă față de pretențiile industriei cinematografice.

Televiziunea, pătrunsă în casele noastre cu dezinvoltură și imposibil de alungat, reprezintă pentru mine, deocamdată, doar o posibilitate de ubicuitate: să fii la teatru, apoi la stadion, apoi pe Lună.

Toate acestea însă pot fi, cu strălucire, realizate de lectură, singura pe care nimeni și nimic n-o poate înlocui.

Nicolae Velea

— Calitățile metalului! — spunea un bătrîn din Vișina, comună de lîngă Găești, lovind admirativ butoanele de abonit ale aparatului de radio.

— Ia cu **taxă pentru aer!** recomanda, adică făcea reclamă, cu ani în urmă, un gestionar de pe valea Topologului, primului aparat de radio poposit la cooperativa de acolo.

„Calitățile metalului" care cere „taxă pentru aer", aparatul de radio s-a împlîntat și integrat de mult peisajului casnic, familial, îndepărtînd — pe mese sau rafturi — în dreapta sau în stînga cotoarele și coperțile cărților.

Nu cred într-un dialog adversar între aparatele de radio sau televiziune și carte, între litera tipărită și cea spusă sau echivalată în imagine, într-o dispută deja cîștigată de înlesnirea și agresivitatea megahertzilor.

O povestire sau poezie e bună, acaparantă, fie în cerneală tipografică fie în vibrația membranei de radio sau plimbată de „camera" de luat vederi a televizorului.

Cred că vorba spusă pe undele hertziene vine — lesnicios — să selecționeze emoția, situația, epicul topit în plumb.

O carte bună se învrăjbește cu șanse mari cu butonul de radio sau de televiziune.

★

E drept că avantajul e al nostru.

Pentru că — așa cum se știe — nimeni nu-și poate auzi vocea. Nimeni nu poate ști exact cum arată.

„Căci ochiul te minte, urechea te-nșală".

Aparatul de radio și televiziune ne dă prilejul unui examen în plus.

— „Calitățile metalului", cum spunea în iarna trecută un bătrîn din comuna Vișina, de lîngă Găești.

ION BRAD

Zodie

Cînd nu știa vestirea mea pe lume,
Mama a cules cerul florii de in,
Brăzdat în aleanuri, împuns cu ace de spin,
Din amiezi, din pînze de brume,
Și l-a țesut cu lacrimi mari, anume,
Ca eu să am la ce să mă închin.

Aici e neființa-aceea dulce
A mea, cînd totul era numai dor,
Ca ruga însetată în prigor,
Pămînt din arșiți gata a se smulge
Ninș în umbra ploii să se culce,
Pămînt de suflet cald, tulburător.

Anotimp incert

Ziua trecută prin noapte,
Noaptea trecută prin zi.
Fructele încă nu-s coapte.
Verdele galben va fi.

Somnul cernut prin trezie,
Veghea cernută prin somn.
Limpede ceas o să vie
Dacă la tine mă-ntorn.

Limpede ceas ori uitare?
Timp înțeles ori mirări?
Sîntem în vîrsta ce doare
De muguri prea mulți, de-ntrebări...

Armură

Vulturi cu gînduri mă bat,
Gînduri cu vulturi m-alungă.
E ceasul ciudat, înzăuat.
De două ori ziua-i mai lungă.

Fosnet de zale de fier
Umbra streină șoptește,
Nu vreau, fără lupte, să pier
De nevăzutele clește.

În cine să dau, să împlînt
Paloșul verii, ne-ntrîntul,
Dacă lovind în pămînt
Tace ca mine pămîntul?

Nici o nădejde nu am
Rănilor tîmplei deschise,
Dac-au fugit de pe ram
Păsări brumate de vise...

Unde să caut, să strig
Umbra mea caldă din vară?
Zalele-acestea de frig
Pînă în sînge-mi pogoară.

Numai surîsul ce-l știu
Soare resfrînt în armură
Mă va întoarce mai viu
Și în iubire și-n ură.

CONSTANȚA BUZEA

Ritual egal...

Vremea mea începe seara cînd de-odată înviez,
Ies atuncea din tăcere cum din coji amarul miez,
Vă petrec pînă la unul, vă inspir un somn adînc,
Întorc ceasurile voastre, pe-ale mele le mănînc,
Groaza lor de mine lasă cearcăn palid, lasă rid,
Se-nvelesc în giulgi de gînduri care nu m-au ispitit.

Masca mea de os o lepăd, întorc fața către foc,
Simt singurătatea casei stînd cu mine la un loc,
Uit o lume pentru alta care nu se mai inventă,
Uit o lume-n care cuget pentru una imprudentă.

Acest schimb care nu pare a mă umili, e, totuși,
Otrăvit de o mireasmă ca de crini ai apei, lotuși,
Îmi pun cai de abur la un car din lemn care pocnește
Și așez în el o cană de catea clipind turcește —
Ritual egal cu moartea către care-ntind o mînă
Să mă înțeleagă încă și departe să-mi rămînă.

Vremea mea începe seara cînd atîta lume pică,
Și cînd ochiul pur susține luna care se ridică.
Insomnia vine albă, mintea-n fața mea desface
Și-mi arată cîtă umbră umple văile-i sărace.

Joc sacru

Că sînt la umbra tîmplei o mînă care scrie
Jur-împrejurul lunii rotund desfigurînd
Nopțile încă tandre, solemne de magie,
Simt stele muribunde în aerul născînd.

Știu prețul ce se pune pe fiecare vorbă.
Cu voie bună, iată, prefac decapitări
În jertfe fără limbă, cu mima lor enormă
Joc un atît de sacru rol, sufăr amînări.

Măcar un fir de sînge, un nerv plesnit așteptu-l.
Cel care nu-nțelege, se tăvălească încă!
Pe cînd atît de sterpe cad ploile pe pieptul
Statuilor în piețe, el doarme, el mănîncă.

Deci te invoc, iubire, și de un risc mă clatin,
Căci nu exiști întreagă în nici o minte, doamne!
Petrec în umilință a fi visat la patimi,
Și sper să vină toamna, să șteargă gustul toamnei.

Și-atunci, pe cel din urmă îl fac să fie primul,
Și el se molipsește de nimbul ce i-l pun,
Sînt martorul mirării desprinderii din chinul
Că nu a fost, cînd este, și cînd își pare bun.

Ce pas enorm, și spectrul greșelii nu te iartă.
Eu, de aceea, simplu, o turmă mîn spre munci.
Am liniște mai multă decît dacă-aș fi moartă,
Că nimeni nu vorbește de mine pîn-atunci.

Subit, nerezolvat e același dor de tine.
Nu vei scăpa, încearcă, lumina o întuneci.
Pe cînd în răzbunare curg umbre pe coline,
Sărută cu uimire aceste goale mîneci!

Un însumi

În fața neputinței de-a te convinge iar
Cu darul deznădejdii, ce mi-l destid, cu plînsu-mi,
Retrag înfuriată, ca pe un pîlc barbar,
Femeile din mine, și le arăt un ÎNSUMI.

El seamănă cu crucea, nevinovatul lemn,
Cu răstignitul seamănă mai bine,
Și cu Maria care aduce undelemn,
Cu Magdalena încă iubindu-te pe tine.

Un însumi plin de magii acelei nașteri sfinte
Eliberînd de-atunci atîția prunci,
Ea, ce nu-mi dete mie o gură de cuvinte.
Mai fericit — un cerșetor în brînci!

Idem

În clipa cea mai neagră eu rîd ca să mă satur,
Disprețuiesc pe față perfidul mod al nostru
De-a ne spăla de silă sorbind încet colostru,
Clădind înțelepciunea cu orice gînd imatur.

Deci, vino, fii supusul, cum eu sînt e oricine,
Nu simți mai multe stele alăturea de mine.
Că nouă tuturora, vei ști, te vei deprinde,
Ni se trimit din spațiu anemice oglinde.

Să dușmănim nu coaja făcînd din noi un idem,
Ci liniștea naturii sub care ne dividem.

Plisc

Nu spunem, nu ne spunem de-atîta timp nimic,
De greul deznădejdii eu brațele ridic,
Și-acolo unde ele deasupra ta se-adună,
Mai sîntem cei din vremuri, mai sîntem împreună.

Ajunși în fața mării cu-n munte alb în plisc,
Privimu-l, cum se zbate, cu calm golit de risc.
Ființa noastră-ntreagă atît de umilită
Surprinde veșnic stele ce altora palpită.

Să nu știi

Nu-mi trece azi pragul, prefă-te că nu vrei
Să-mi vezi ochii tulburi cerînd ajutor,
De ușa mea albă vreau milă să-ți fie
Abia cînd va fi prea tîrziu, cînd eu mor.

O vină superbă, aceea că nu știi
Ce știe nebunul să spună mulțimii.
Se-apropie ora cînd din sertare
Sar ciinii dresați inventînd locul crimei.

Un gînd așternut pentru tine căzu
Aproape de mîna atît de curată.
Ceva neprecis, ca din haos, o pată
Se-așează în mintea sperînd să strigi: NU!

Deschide fereastra, voiesm să-ți spun,
De cîțiva bătrîni să ai grijă. Atît.
Blestemul încuie în el un nebun.
În rest, e un patos, al celui urît.

MIRCEA COJOCARU

a cincea

Chelnerul ne privește ostil.

— Dumneavoastră credeți că aici se poate intra cu ciinii ? ! Dacă nu-l dați afară, nu vă servim !

Mă ridic, Duk iese o dată cu mine, chem un taxi, aranjez cu șoferul să mă aștepte și cu mare greutate închid ciinele în portbagajul mașinii.

Mă întorc cu mîinile pline de sînge și cu manșetele hainei sfîșiate.

— În curînd o să-mi fie imposibil să mai stau alături de tine, îmi spune Ramayana privindu-mi mîinile.

Încerc un zîmbet împăciuitor.

— Tu, continuă ea, trebuia să-ți fi ales o meserie mai pe potrivă.

— Știu, îi răspund. Orașul vuiește că aș fi cel mai bun medic veterinar. Se zice că, în locul meu, altul n-ar fi reușit. De ce-ți pleci urechea la astfel de zvonuri ?

Bem și paharele goale se adună pe mijlocul mesei.

— Nu asta vroiam să-ți spun. Tu ar fi trebuit să te faci preot sau călău.

Gîndurile femeii îmi par meschine. „Preot sau călău ?" aș vrea s-o întreb, dar dinții mi se încleștează, golesc paharul dintr-o sorbitură, apoi altul și încă unul pe jumătate. Ramayana încearcă să pară veselă, bine dispusă, dar rîsul îi sună amar.

— Mi te imaginez, continuă ea, înveșmîntat în roșu, cu capul acoperit de o glugă neagră de sub care-ți răzbat numai privirile blînde, inocente chiar, aș putea zice. Da, așa mi te imaginez, înveșmîntat precum ți-am spus, în dreapta ținînd securea, îngenuncheat pe podiumul construit în pripă în mijlocul pieței pline de oameni și cerînd iertare condamnatului la moarte. La început vocea ți se aude abia perceptibil, apoi întreaga piață vuiește de cuvintele tale și cuvintele-ți sună ca o rugă puternică către Cel de sus, sau către criminalul care te ascultă uimit ; fața ascunsă sub masca imobilă a pînzei o bănui ostenită, îți aud vocea din ce în ce mai slabă și rugăciunea de iertare către osînditul la moarte se sfîrșește printr-un hohot de plîns. Dar nu tu ești acela, ci însuși omul îmbrăcat în pînza de sac cenușie, care plînge nu fiindcă peste două, trei sau mai multe secunde îi vei reteza gîtul, nu pentru asta își simte pieptul zguduit de sughițuri, ci pentru tine, omul care-l vei despărți de viață și care vei rămîne mult mai trist și mai nenorocit decît el.

Cuvintele Ramayanei mă îndeamnă să beau. Aș vrea să-i răspund, dar nu reușesc, cu gest stîngaci îmi șterg lacrimile care mi se ivesc în colțurile ochilor.

— Te înduioșezi pentru propria-ți soartă, continuă Ramayana, zîmbind ironic. Da, nu te mira, o soartă mai bună decît aceea a călăului nu ți-ai fi putut dori niciodată.

Cerem băutură, ochii mi se împăienjenesc și brațul mi-l simt ostenit de ridicatul paharelor. Pe Ramayana o zăresc ca printr-o negură ușoară. Uneori îmi pare o străină cu care întîmplător m-am așezat la aceeași masă, alteori o simt atît de apropiată încît am convingerea că ne cunoaștem de cînd lumea.

— Uite, îmi spune, urmîndu-și șirul vorbelor. Uite, repetă ea și cu o mișcare neașteptată își sfîșie partea de sus a rochiei. Vezi semnul acesta ? Adu-ți aminte !, e foarte mult de-atunci — tocmai de-aceea nu-ți mai știu decît plînsul și statura îngenuncheată la picioarele mele.

La început am senzația că Ramayana glumește, dar cu cît îmi holbez ochii mai mult, cu atît mai vizibil devine semnul acela subțire ca un fir de păr care-i înconjoară gîtul, nespus de alb, aproape strălucitor.

O clipă revăd scena și pe creier mi se așază o ceață opacă. Nu știu dacă mai beau, dacă spaima nu mă face să-mi pierd cunoștința și, luat pe brațe, să fiu zvîrlit în mașina care mă așteaptă la intrare.

Tîrziu, cînd mă trezesc în patul de acasă, simt răsuflarea fierbinte a ciinelui aburindu-mi obrajii. Gîndul că pe Ramayana am lăsat-o acolo în mijlocul acelei adunături de oameni amețiți de băutură, mă neliniștește. Mă ridic ; tavanul se învîrte o dată cu mine, pun mîna pe receptorul telefonului, dar numărul ei îmi scapă și adorm cu fața îngropată în covorul murdar și rece, încercînd să-mi aduc aminte.

— Vreau să ne rătăcim, îmi spune Ramayana. Cînd eram copil îmi plăcea s-o iau razna pe străzile necunoscute ale cartierului. Mă simțeam atrasă spre necunoscut, sau cine știe, mă atrăgea poate chiar senzația de disperare că nu voi mai reuși niciodată să mă întorc acolo de unde-am plecat.

Mă las purtat pe străzile înghețate, al căror nivel a ajuns în dreptul ferestrelor și-mi spun că în curînd straturile de apă pietrificată vor întrece înălțimea ușilor, înălțimea acoperișurilor, îmi spun că în curînd aici nu va mai fi decît un imens cîmp de gheață — imaginea și soarta Ramayanei mă înspăimîntă.

— La ce te gîndești ?, mă întreabă ea apropiindu-se și făcînd o piruietă pe tocul înalt al pantofului.

Pornim mai departe.

— La ce te gîndești ?, insistă Ramayana.

Știu că nu-i pot dezvălui adevărul ; prin cap îmi trec fel de fel de gînduri. Îl aleg pe cel mai nevinovat :

— Mă gîndeam...

— Taci, îmi spune ea și-i simt mîna rece acoperindu-mi gura. Știu că ai să-mi răspunzi cu un neadevăr. Desigur, în locul adevărului, oricare femeie ar fi preferat să audă o minciună bine ticluită. Taci și ascultă ! În curînd, mai curînd decît ți-ai putea închipui, asta ar putea să se întîmple chiar la noapte sau, dacă nu la noapte, mîine sau poimîine, da, cu siguranță, poimîine am zis și acum nu mă mai îndoiesc nici o clipă, poimîine, cartierul acesta cu străzi întortocheate și nume caraghioase va fi înmormîntat sub greutatea apăsătoare a oceanului de gheață. Știam că la asta te gîndeai atunci cînd ai fi vrut să-mi răspunzi cu vorbe amăgitoare. Da, îți zic, aici se vor aduna copiii orașului și se vor înfiora de plăcere în fața priveliștei nemaivăzute. Îți zic, deasupra noastră vor găsi un patinoar imens și nici unul din ei nu va ști că jos, undeva, acolo sub fuga picioarelor lor, se află trupul înghețat al unei femei... Fugi cît mai e timp ! Acum ne vom rătăci, ne vom întoarce acasă și iarăși ne vom rătăci ; presimt că alături de mine nimic bun, da, nimic bun nu te așteaptă ; cei care m-au cunoscut înaintea ta sînt morți de multă vreme, alții au fugit fără să mai privească înapoi.

Cuvintele Ramayanei mă tulbură, încerc s-o mint în continuare și rîd, dar rîsul îmi sună fals, hohotele mi se lovesc ascuțit și rece în învelișul de gheață pe care ne poartă în neștire picioarele noastre.

Îmi amintesc că trebuie să ne-ntoarcem ; Ramayana tremură și-mi spune că gerul a pătruns-o pînă la oase. Vrem să ne întoarcem, dar nu izbutim și, tot căutînd prin labirintul ulițelor strîmte, nimerim din întîmplare la marginea orașului, acolo, unde de fapt n-am fi vrut niciodată să ajungem, acolo, unde nu se mai vede decît o mare pustietate de zăpadă viscolită în dune strălucitoare. Ramayana stăruie să înaintăm. Urcăm și coborîm dunele ; iarăși urcăm și coborîm. Priveliștea pare atrăgătoare, dar luminile orașului au dispărut și, ori încotro se îndreaptă, privirile noastre se izbesc de aceeași imensitate albă, vălurită.

Sus, cerul ; descoperim luceafărul de noapte și nici nu știm dacă-i luceafărul de noapte, dar așa ne place nouă să credem ; îi urmăm drumul și ajungem la o casă joasă, întunecată și cu ferestre puține. Ne apropiem — aspectul casei e jalnic, neprimitor, dar simt că ne-ar fi bine acolo, înăuntru, indiferent de ceea ce ne-ar aștepta în spatele pereților ei cenușii.

— Să intrăm, îi propun Ramayanei. Aici vom fi feriți de primejdia care amenință străzile.

— Nu, nu, nu, izbucnește Ramayana și-i aud urletul înspăimîntat azvîrlindu-se deasupra dunelor înghețate, în dreapta, în stînga, în urma și înaintea noastră, îi aud țipătul înconjurîndu-ne, dîndu-ne tîrcoale la intervale regulate.

Femeia izbucnește în plîns, își ascunde capul la pieptul meu și-i simt trupul zguduit de neliniște.

— Cardinalul ... ar vrea să spună, dar plînsul o înecă cu și mai multă putere ; înțeleg — mă simt săgetat de o spaimă nelămurită, ne căutăm mîinile și, urcînd, coborînd, prăvălindu-ne, ridicîndu-ne și iarăși prăvălindu-ne, pornim în fugă deasupra dunelor strălucitoare.

★

— Mă mîngîi, îmi spune Ramayana, și gestul degetelor tale răsfirate e făcut ca pentru a mîngîia blana mițoasă a unui ciine. În curînd va trebui să ne despărțim ; mi-e teamă că totul a fost zadarnic.

Stau cu spatele rezemat de soba încinsă și-i simt trupul alunecînd la picioarele mele, brațele-i înconjurîndu-mi genunchii. Știu că trebuie să rostesc cuvinte de îmbărbătare ; eu însumi aș avea nevoie de cineva care să mă smulgă din nesiguranța în care mă aflu și, tot întrebîndu-mă, în minte îmi revine imaginea acelei case părăsite de la marginea orașului.

— Voi fugi, îi spun Ramayanei, aspectul clădirii nu mă înspăimîntă, e cu atît mai bine, nimeni nu va zice că mă pot adăposti în spatele acelor pereți cu ferestre puține și pe-o astfel de vreme cine-ar reuși să-mi adulmece urma ? În lipsa mea, Duk își va lua gîndul, așteptarea l-ar face să moară de foame așa că, desigur, își va găsi un stăpîn mai pe potrivă. Atunci mă voi întoarce, atunci vom fi liberi.

— Să nu crezi, se face auzit glasul Ramayanei, că Duk este singura mea neliniște. Și măcar nici nu știu dacă îndepărtarea lui ar putea să ne redea libertatea. Pe zi ce trece, tot mai des, mai apăsător vreau să spun, simt apropierea sfîrșitului și gîndul plecării mă înfioară. M-am vrut apărată și m-am încredințat mîinilor tale, dar tu ești în aceeași măsură, sau, poate, chiar mai neajutorat decît mine. Nu-ți găsesc nici o vină și cum oare aș îndrăzni să învinovățesc pe cineva ? Dacă stau să mă gîndesc, nici tu n-ai fi putut bănui că puterile te vor părăsi înainte de vreme. De cînd mă trezesc și pînă adorm nu fac altceva decît să-mi imaginez sfîrșitul care se apropie cu pași invizibili dar siguri, ca acele unui ceasornic. Da, pe fiecare stradă întîlnesc porți și case îndoliate. Ieri, doi tineri își duceau copilul într-un sicriu îmbrăcat în hîrtie albastră. Femeia purta o rochie de stambă înflorată, și m-a cuprins deznădejdea. În fiecare zi moare cîte un om. Mie cînd îmi va veni rîndul, mă întreb. Unii zic că e plăcut să te surprindă în somn și de cînd am auzit asta, în fiecare seară adorm cu spaima că nu voi mai apuca răsăritul soarelui. Nopțile sînt urmărită de unul și mereu același coșmar. Se face că trebuie să plec, niciodată nu mi se dezvăluie scopul și ținta călătoriei mele, se face că trebuie să plec, deci, întotdeauna singură și, întotdeauna pierd trenul, din motive necunoscute. Nu necesitatea plecării ci pierderea trenului mă înspăimîntă ; dimineața mă bucur însă și-mi zic că dacă-l prindeam nu mai aveam fericirea să mai apuc o nouă zi.

Azi-noapte, mă aflam iarăși la gară și se făcea că-i o dimineață senină, că totul era curat și strălucea atît de puternic, încît strălucirea devenea grea și obositoare. Știam că biletul îmi fusese pregătit, mai bine spus, mă știam trecută pe o listă alături de persoane necunoscute cu care trebuia să călătoresc. La biroul de informații, cel de pe colț, mi s-a spus că trenul va pleca abia peste o oră. Mi-am controlat ceasul. Mergea bine și, în așteptare, m-am retras în spatele cabinei telefonice, unde mi-am aprins o țigară și de unde, în liniște, priveam forfota călătorilor. Dar află că după ce-am terminat de fumat m-am îndreptat spre linia unde trebuia să se formeze trenul și, la fel ca-n nopțile trecute, a început calvarul. În jurul meu totul devenise pustiu, terasamentele se încolăceau aidoma unor șerpi uriași, în locul liniilor paralele și a plăcuțelor indicatoare au apărut mormane de dărîmături, spațiul deschis se transformase în văi și dealuri, încercam totuși să mă apropii de peronul rezervat trenului, dar distanța dintre noi creștea cu fiecare efort pe care-l depuneam pentru a-l ajunge. Cînd clisos, cînd bolovănos, terenul oferea prea puține puncte de sprijin ; bagajul mi-l pierdusem, rochia de drum mi-era plină de scaieți și noroi. În sfîrșit, cînd am reușit să urc și ultimul dîmb, am ridicat capul și, văzînd locomotiva urnindu-se, mi-am zis că-i o greșeală, că nu meritam să fiu părăsită acolo, singură, sfîrșită de osteneală și, cu un ultim efort, din nou am început să mă agăț, să țip după ajutor, să întind brațele, zadarnic, nimănui nu-i păsa de rămînerea mea în gară și, cînd m-am trezit știam deja că iarăși mă voi putea bucura de un nou răsărit de soare.

Și iată, vii tu, îmi spui să am răbdare, încerci să mă faci a crede că mîine, poimîine sau cine știe, totul va fi bine și în bună rînduială, — dar, dacă, te întreb, la noapte sau mîine, sau cine știe cînd, chiar cu o zi înaintea acelui bine în care ți-ai pus toată încrederea, eu mă voi afla iarăși la gară, totul va fi în bună rînduială, mă voi urca în compartimentul rezervat călătorilor trecuți pe lista aceea, trenul se va urni ca toate trenurile din lumea asta și, dimineață, după răsăritul soarelui, cînd vei veni într-un suflet să-mi aduci vestea îmbucurătoare, mă vei găsi îmbrăcată în cămașă de noapte, bine înfofolită în căldurosul așternut de iarnă, dar rece și fără suflare.

Știu că ar fi de prisos să găsesc un răspuns la cuvintele Ramayanei, mă mulțumesc numai să întind brațul și să-i mîngîi creștetul capului sprijinit de picioarele mele.

★

Proprietarul se arată mulțumit să știe că cineva este dispus să locuiască în casa de la marginea orașului ; lui, zicea, nici prin gînd nu i-ar fi trecut să se hazardeze pe vreme de iarnă într-o asemenea pustietate ; construcția fusese ridicată să fie folosită numai pe vreme de vară, de cînd începe sezonul grădinăritului și pînă ce se pornesc lungile ploi de toamnă. În rest, clădirea — cum îi plăcea s-o numească — stătea părăsită, era fericit deci, că avea cine s-o locuiască și nu-mi putea pretinde nici o chirie.

Astfel că eram hotărît să-mi părăsesc pentru o vreme locuința din centru, eram hotărît să nu mă mai arăt pînă cînd văzînd că nu-mi mai poate adulmeca urma, Duk se va hotărî să se aciuieze pe lîngă un altul dispus să-i acorde mai multă importanță și poate o mai bună îngrijire decît aceea pe care-o aflase la mine.

Seara am plecat fără să-mi iau nici un bagaj, Duk se obișnuise de mult cu ieșirile mele, se obișnuise să mă vadă plecînd și apărînd iarăși la ore tîrzii de noapte, așa că nici de astă-dată nu se sinchisi și, ca să nu-i dau nici o pricină de bănuială m-am comportat așa ca în fiecare seară, i-am lăsat mîncare și la despărțire i-am mîngîiat blana periată cu migală chiar în dimineața aceea.

În drum spre noua locuință intru într-un magazin, cumpăr lumînări, conserve și pîine, chem un taxi, fac un ocol mare evitînd dinadins străzile principale, cobor apoi și pe drumuri ocolite ies la marginea orașului unde, după multe căutări și, călăuzindu-mă numai după instinct, prin întunericul nopții, descopăr în sfîrșit casa care avea să-mi slujească drept adăpost pentru cine știe cît timp de aici înainte !

Camera care-mi fusese indicată — desigur odaia de dormit a stăpînilor —, este de circa doisprezece metri pătrați ; la lumina lumînării se poate observa mozaicul murdar al pardoselii pe alocuri mîncat de umezeală ; în dreptul patului un șifonier vechi cu geamuri pe toată lungimea ușilor lui ; chiar și patul poate fi socotit o piesă de muzeu ; în rest o sobă de cărămidă cu plită de fontă, o oglindă înrămată deasupra plitei, două scaune cu spătar și o măsuță acoperită cu un postav verde zdrențuit, măsuță care probabil cîndva se întrebuințase pentru jocul de cărți. În lada de la capătul patului descopăr așternuturi, două perne și o învelitoare îmbîcsită, aștern pentru dormit, încui ușa, mă trîntesc așa îmbrăcat cum sînt, sting luminarea și în așteptarea somnului aud vîntul care se pornește să șuiere înfricoșător sporindu-mi senzația de frig și de singurătate.

O vreme m-am frămîntat în așternut, am adormit apoi și am visat dărîmături — o clădire uriașă în care bucățile de tencuială desprinse din scheletul metalic stăteau gata să se prăbușească ; urcam scări întortocheate, cățărîndu-mă cu abilitate, cu o neobișnuită abilitate ; îmi ziceam că-l război ; fără să le fi văzut, știam că marile construcții ale orașului sînt distruse de bombe ; mă cățăram spre un palier uriaș care se clătina amenințător, dar nu-mi era teamă, mai mult chiar, în sine mă minunam de nemaipomenita mea îndrăzneală. Cînd m-am trezit, în întunericul camerei, la intervale regulate, răzbătea șuierul sinistru al vîntului ce acum bătea cu și mai multă putere ; mi-am zis că, desigur, din pricina lui visasem și avioane —, nu-mi aminteam de acest lucru, dar știam că altfel nici nu ar fi fost posibil. M-am ridicat — aerul nopții era rece — și cuprins de teamă am aprins luminarea, am cercetat cu atenție interiorul în care mă aflam, iarăși mi-am amintit că urcam spre palierul acela uriaș gata să se prăbușească printre dărîmături, că era război și marile construcții ale orașului fuseseră distruse ; mă întrebam numai cum de nu văzusem și avioane — sau poate văzusem și nu mai știam, dar rafalele vîntului încetară pentru o clipă, am cercetat acele ceasornicului, am stins lumina și, în liniștea atît de puțin obișnuită, apăsătoare aș putea spune, din nou m-am culcat pe perna cu dantele și m-am lăsat învăluit de o pace pe măsura întunericului care mă înconjura.

Iarăși am adormit și am fost deșteptat de zgomotul unui aparat de proiecție, credeam eu, spun astfel fiindcă deschizînd ochii mi-a fost dat să văd că nu din unul, ci din trei unghiuri diferite țîșneau fîșiile luminoase a trei aparate, concentrîndu-și imaginile pe geamurile transparente ale șifonierului. Din locul în care mă aflam puteam acum să observ interiorul pe care, contrar obiceiului meu, încă nu avusesem curiozitatea să-l cercetez. Era gol, pe dinăuntru nu părea decît o cutie trasă la rindea, îngălbenită de vreme și ciuruită de carii ; în partea de sus cîteva cuie bătute la întîmplare, de unul din ele atîrnat un umeraș pe care probabil cîndva se odihnise haina sau rochia stăpînei. Dintr-odată, lumina scăzu în intensitate și, cînd își reveni, în interiorul șifonierului trei ciini uriași stăteau rezemați pe labele din față și mă priveau stăruitor. N-aș putea spune ce m-a apucat, dar la apariția lor am început să cînt ; știam că-i stupid să cînt înaintea

COPIL DE ȚĂRAN

Ironice

de ION NICOLESCU

joci tare domnișoară
cu taler la galere
pe marea mea amară
apusă sub tăcere

actele de conștiință
dau cu pietre-n neființă
cînd amanta ideală
este apa minerală

cardinale cardinale
vine-o doamnă de la vale
nici călare nici pe jos
sufletul alunecos

vai viteazul Balcanor
cu trei axe la picior
de din vale de Rovine
grăim doamnă de minune

II

ce royale în Nirvana
să te plimbi pe bulevard
ce femei de pus pe rana
gîndurilor care ard

de treci codrii-nchipuirii
poți ușor să-nebunești
și scuipînd o lege-a firii
moartea-n față s-o privești

cine credeți că valsează
cine vals cînd dezola
sfinți de zahăr pun la bază
cercului de cap patrat

o vînez și eu un os
dar un os ceva mai mare
osul tragic și frumos
osul fără-ntruchipare

osul meu nu se găsește
nici în cer nici pe pămînt
a vîna e omenește
și de-aceea nu vă mînt

III

pedunculații ochi ai morții
mandibule-s de mandarini
din circa lor hermafroditâ
vii doamne mie să te-nchini

o tu herald al destrămării
divine paleontolog
de ce nu stai în cer pe gînduri
ca eu la tine să mă rog

rămîi pedunculul mirării
iubire pentru mine ceri
din muezinii ochi ai morții
ghețarilor de mîngîieri

atîta haos ne desparte
atîția dulci iluziоniști
atîta marmură mă strînge
în brațe peste sîni-i triști

privesc la moartele de stele
ce săritoare-s la trapez
și pentru tine cerșesc viață
o moarte cum să te-nviez .

IV

oriunde vin conchistadorii
areopagul imposibil
orgia mieilor despotici
plonjează în categoreme

amor rapid vopsea destulă
extremii zei determinanți
dușmani și martori de tocmeală
indeșirabili în romane

aproape un miracol geamăn
femei rigide în moduli
conservă grota portretistic
regiile clasificate

provoc ediții agremente
coroanelor de text bacant
dau un sirop pentru-o coroană
de figurine la grătar

vreau să-mi încerc în globul palid
conchistadorii providenți
care-mi atîrnă o sfială
de gît un flaut izobar

V

domnișoară pricolici
dacă-am fi și noi mai mici
dacă-ați fi și voi mai mari
nu așa milyardari
dacă ar cădea din cer
o potcoavă de eter
ce să-mi fete calul breaz
la inimă și la necaz

dacă moartea ar fi preț
vieții noastre la județ
iară judele ar bea
sînge din gîndirea mea

am putea să mai vorbim
capul meu pe ochi pețin
am putea aliș-veriș
lumea s-o privim chioriș

VI

mi-e dor de-un privilegiu
oarecare
un cal de rege ori un cal de
print
ci voi să mor cu zeii de picioare
pe limba unui clopot scos din
minți

însingurat stă sîngele să-mi
scuze
mamutul vieții orbosurdomut
o veți cînta cu jale arhebuze
cucul pe care noi am cunoscut

damă declin de ceafa talopodă
mi-s ochii negri de grenadieri
de unde-această necuprinsă
sodă
a înjosirii fustei la muieri

nu n-au murit bărbații cu bretele
și nici poetul nu-i o secătură
că tot călcînd pe gîndurile ele
îmi va ieși un cocostîrc din
gură

nu mă iubiți nu vă iubiți nebunii
mă dau de ceasul morții
milostiv
dar mă iubesc șoferii Uniunii
și personalul administrativ

unor ciini, dar poate că privirile și lipsa lor de mobilitate mă înspăimîntau. Cîntam, spun, și așteptam să-i văd înduioșîndu-se, dar mi-am amintit că odată stam la fereastra unui vagon de clasa a doua, în compartiment se mai aflau doi liceeni care plecau în vacanță și, în timp ce eu fluieram aceeași melodie, ei se lăudau cu femeile pe care le cunoscuseră și fără să se sfiască vorbeau urît despre ele. Mi-am amintit acest lucru și, înțelegînd inutilitatea gestului meu, am încetat să mai cînt. Dar ciinii au dispărut, în locul lor rămînînd aceleași scînduri mîncate de cari; acum, că nu mai erau, teama îmi pierise și mă acuzam de lipsa mea de ospitalitate. Ce m-ar fi costat? mă întrebam. Trebuia numai să cobor, să deschid ușa șifonierului și să le dau drumul în cameră; doream să-i revăd — oricum, prezența lor m-ar fi făcut să mă simt mai puțin singur în această odaie cu pereți de spital în care înnoptam pentru întîia oară; dar razele de lumină prinseră conturul unor pomi înfloriți jucîndu-și crengile în adierea ușoară a vîntului de primăvară, imaginea pajiștei se îndepărta ca în finalul unui film cu adolescenți îndrăgostiți și, în dreapta, pe fundalul acela cu pomi, zburdînd pe picioare moi și nesigure, își făcu apariția un vițel colorat în roșu și alb.

Vițelul era vesel — se vede că abia mîncase —, din botul umed i se prelingeau picături albe și camera se umplu de mirosul laptelui crud. Știam că nu există nici un pericol, nu-mi rămînea decît să mă ridic, să deschid ușa șifonierului, să mă joc în liniște, să mă bucur de naivitatea noului meu cunoscut, apoi să mă întind și să adorm învăluit în parfumul mirosului de lapte și de flori. Desigur, în locul meu oricare ar fi fost tentat să se ridice, să se strecoare în șifonier, dar jocul vițelului mă țintuia locului, îmi ziceam că apariția mea l-ar putea pune pe fugă, iar fără el pajiștea nu ar mai valora doi bani; eram de-a dreptul fascinat

conserve, o mănînc rece și fără nici un pic de poftă — nici vorbă că s-ar putea face focul pe o astfel de vreme — chiar și pîinea e tare și rece ca un sloi; mănînc, îmi îndrept oasele, șira spinării înghețată, descui apoi ușa și, ca să-mi omor vremea, pornesc să-mi vizitez noul adăpost.

După cîte-mi pot da seama, casa e dispusă sub forma unui dreptunghi, cu intrarea principală prin mijlocul laturei mari dinspre răsărit. Ușa de la intrare, un oblon țintuit în bare de fier și cu gemulet prin care nu s-ar putea strecura nici capul unui copil, dă într-un coridor de un metru lățime, construit pe toată lungimea clădirei. În afară de ziare mototolite și cîteva coșuri de nuiele agățate în tavan, aici nu se mai poate vedea nimic: imediat în dreapta, ușa camerei mele, în fund, tot pe dreapta, o altă ușă care duce într-o încăpere cu saltele murdare și umplute cu paie — după mizeria care domnește, se vede că aici e dormitorul muncitorilor sezonieri și, în sfîrșit, în stînga, o altă ușă ce dă într-un fel de magazie netencuită și cu pămînt pe jos, unde unelte de grădinărit sînt aruncate în dezordine.

Îmi iau paltonul, încerc să ies afară, dar vijelia mă înăbușă, îmi smulge oblonul din mînă și pentru a-l reînchide, mă văd nevoit să depun eforturi istovitoare.

Cine-ar fi crezut că pe-o astfel de vreme și în singurătate timpul se scurge atîta de greu?

Întunericul nopții mă surprinde înfofolit în patul murdar și rece ca de gheață. Încerc să mă gîndesc la ceva, să-mi aduc aminte de un obiect, de o întîmplare plăcută, dar vijelia care odată cu lăsarea serii se dezlănțuie cu și mai multă putere, îmi duce pînă la nebunie neliniștea că nu voi mai apuca ziua în care să pot părăsi această vizuină îndepărtată, acest blestemat refugiu în care într-un moment de rătăcire, am sperat să-mi regăsesc liniștea. Sînt ostenit. Mă simt bă-

noapte fantastică

de felul în care se încurca în propriile-i picioare și mai ales de privirea-i blîndă, neștiutoare. Iată că acum se va spune că totul s-a petrecut ca într-un vis frumos, lipsit de însemnătate, dar, pe cînd îmi holbam ochii și mă bucuram de această neașteptată tovărășie, se auzi scîrțîitul ușii, în cameră pătrunse un bărbat între două vîrste, era îmbrăcat într-o cămașă de noapte cu poalele atingîndu-i pămîntul și de-a lungul cusăturilor brodată cu ață portocalie; se apropie de patul meu — obrazul de mort îi părea mască inexpresivă și, dacă mișcările lui nu ar fi dovedit atîta siguranță, aș fi zis că omul e orb, că greșise numai ușa odăii sale, că, probabil, intrînd, nu dovedise decît buna lui intenție de-a se culca. Domnule, aș fi vrut să-i spun, scuzați-mă, dar se pare că fără voia dumneavoastră ați greșit ușa și ați pătruns în altă încăpere; dar, cum am mai zis, camera mea fiind mică, bărbatul a ajuns la pat înainte de-a reuși eu să-mi descleștez maxilarele și, cu o siguranță uimitoare pentru mișcările lui pînă atunci domoale, mi-a cuprins mîinile ca între două menghine puternice și a început să mă tragă cu îndărătnicie spre ușa rămasă deschisă. Faptul că nu-i puteam ghici intențiile, sau poate numai paloarea cadaverică și inexpresivitatea obrazului său, m-a umplut de o groază care creștea vertiginos; simțeam că mă pierd în puterea acelui (de ce n-aș spune?) bărbat cunoscut și cînd am știut că nu-mi trebuie mai mult de o secundă și spaima mă va gîtui, am început să urlu și cu cît urlam mai tare, cu atît mai puternică devenea insistența omului; urlam — omul mă trăgea să-mi rupă brațele și, nestingherit, fără să-i pese, vițelul continua să se bucure, în liniște, dincolo de sticlele transparente ale șifonierului. Dar pe neașteptate bărbatul păru să se trezească, îmi eliberă mîinile, se întoarse și dispăru tot așa precum venise; vițelul încetă să mai zburde, mă privea mirat și dojenitor, ca și cum, abia atunci mă descoperise și, numai datorită mie își întrerupse jocul. Se vedea cît de colo că urletul meu îl indispusese peste măsură, îmi întoarse spatele și se făcu nevăzut —, fără el pajiștea rămase tristă, lipsită de viață.

Am coborît, am aprins din nou luminarea și, după ce am controlat ușa, am scos batista și m-am șters de sudoarea care mă năpădise. Am încercat să readorm, dar nu mi-am găsit liniștea pînă nu am deschis ușile șifonierului să mă conving: înăuntru nu se mai vedeau decît scîndurile îngălbenite de vreme, urmele de carii și cuiele pentru agățatul hainelor, bătute la întîmplare. Iarăși m-am culcat, între timp vijelia se întețise, mugetul vîntului îl auzeam spărgîndu-se în rafale egale de pereții subțiri ai casei, în vis mi-a apărut Ramayana vorbindu-mi cu dojană: „Și adevărul? Adevărul e greu de suportat chiar și de către cei avizați. Ai fugit și te-ai împovărat cu prea greu bagaj. Acum aminte: nu vreau să te epuizezi. Dintr-atîta spaimă și atîtea neînțelegeri ce se va alege oare, domnule?"

E dimineață; cuvintele de neînțeles ale Ramayanei îmi stăruie și acum în urechi; se pare că în curînd vijelia îmi va dezmembra adăpostul care se clatină din încheieturi; mă simt mai singur decît oricînd și o mare tristețe mă cuprinde în această pustietate unde am evadat în speranța unei izbăviri care nu se mai lasă aflată.

În cameră, prin fereastra cu geamuri murdare se strecoară o lumină rece și mată. Afară, necontenitele rafale spulberă zăpada mărunțită și înghețată, o ridică în vîrtejuri uriașe și cu o mare furie o aruncă la pămînt ca apoi iarăși să o ridice și s-o învîrtească într-un dans distrugător. Deschid o cutie de

trîn și împovărat de evenimente. Alții la vîrsta mea se pot bucura de un cămin fericit, de situații strălucite, la ora asta își sorb cafeaua tolăniți la gura sobei, înconjurați de copii și fără grija zilei de mîine. Eu fug și iată-mă singur, părăsit, într-o casă străină, pustie, și fără căldură pe un ger năprazinic. Fug și mă trezesc că nici nu-mi pot aduna gîndurile. Pe cine oare să dau vina și cine se va face răspunzător, dacă mîine sau altă dată voi fi găsit închircit și fără suflare în acest așternut slinos? Se spune, ... dar ce rost mai are?, știu că pentru mine vorbele și-au pierdut orice rațiune,

MODEL

cuvintele sînt făcute pentru oameni, ei au deprins să gîndească și cu vremea le-au îndrăgit fiindcă au nevoie de ele, au nevoie de aceste imagini abstracte ca să se înșele singuri, să se înșele unii pe alții, fără ele s-ar lăsa prinși de instincte necontrolate, adevărul nu se poate suporta fără cuvinte și în lipsa lor cum oare ne-am putea face fel de fel de iluzii, cum ne-am mai putea prevede un viitor, un an, o zi, un ceas de fericire?

Alergi, fugi, te întorci, iarăși fugi și în goana fără de rost întîlnești un om, te oprești, îi spui, te iubesc și, niciodată nu te-ai gîndit ce formă îmbracă acest cuvînt, ce reprezintă, la ce-ar putea să-ți folosească sau ce însemnătate poate căpăta el în urechile celui căruia îi este adresat. Dar fiindcă nu

te-ai întrebat niciodată, iată că te legi de acest instrument necunoscut, te așezi și-ți spui că aici ți-ai găsi fericirea și chiar îți place să te crezi fericit, te agăți cu disperare de omul acela, îl înconjori cu fire nevăzute, cuvinte pe care crezi că nu le-ai mai rostit niciodată, îți folosești întreaga dibăcie pentru a-i afla trecutul pe care ești nerăbdător să i-l cunoști, te bucuri și te întristezi pentru cele aflate, reușești să-l angrenezi în goana nebună din care te-ai oprit numai o clipă, te vezi nevoit să-ți aduni argumente care să te liniștească, îți faci planuri de viitor, seara te culci mințindu-te, noaptea te zvîr-

coleşti în coşmaruri fără nici o legătură, tocmai de aceea dimineața ești dispus să-ți îngheți cuvinte de pace și iată că alergi, alergi pînă cînd obosești, iarăși te așezi, privești înapoi cu tristețe sau cu indiferență, îți spui că nu mai are nici un rost și iarăși fugi, de data asta din nou singur, pînă cînd descoperi că ești ostenit, îmbătrînit înainte de vreme, vreau să spun pînă cînd descoperi că toată viața ai alergat după tine și nu te-ai descoperit niciodată. Nu te-ai descoperit niciodată repetă bătrînul așezat pe măsuța acoperită cu postav verde, și toată noaptea visez avioane, uruit de motoare sfredelindu-mi creierii.

(Fragment din nuvela „Ramayana")

MERI ÎNFLORIȚI

VALERIU PANTAZI

Sirinx

Și martor de liniști tîrzii
Iubind încordarea, auzul
Sînt malul de apa, havuzul
Prin care fluidă revii

Ondină cu fugi argintii
În gînd strălucește refuzul
Și fuga de mine e uzul
Sortii, să aud veșnicii

E frig peste moarte, e bine
Și Styxul se sparge în pline
Oglinzi vorbitoare; ascultă:

Cum ziua-i decisă să vină
Și mușcă tăcut din retină
Această lumină prea multă.

Efemer

Se prelingea tăcerea de lună rece cînd
în lunga moarte clipa este vie
privit într-o oglindă imensă, tremurînd
un ochi înfometat de veșnicie

privirea mării lui, a altei stele
cuprinsă de departe în gestu-ncremenit
putea aprinde cîmpul sau lumile-ntre ele
străfulgerînd cu clipa în care a trăit.

Dece prin flori un fluture ușor
imensitatea uită să-l ridice,
ca pe un gînd înfiorat de zbor,
spre ochiu-ți străveziu, Euridice?

Cumplita pîndă

Trandafirii de gheață miros a moarte
putrezind iluzoriu în foc
pe tavanul lumii, departe
undeva, pe la mijloc
ca și cum s-ar fi trezit din vis
lumea din afară mai există
așa cum dorm păunii-n Paradis
culcați demult la melopeea tristă.
Cumplită pîndă fac: departe
pîndește-o minte într-un trup
trăind o moarte, înc-o moarte
de care nu pot să mă rup
să strig, aș mai putea să strig
prin litere, prin semnele genunii...
dar dintr-odată mi se face frig:
Din somnul lor se vor trezi păunii.

Vidul înflorit

Sulf ochii lemnului
neadormit
noaptea peste puteri
mugurele lunii înflorit

tremura limpezimea
atît de tăcută minune
dedesubt și deasupra ce fraged
mireasma începuse să sune

zăream luceferi vii
în ceru-nchis ca un zăvor pe sine
și acolo copaci argintii
scuturîndu-se albi pe coline.

GEORGE-VIRGIL STOENESCU

Cîntec

Am mai murit pe alba ninsoare de ospețe
Cu îngerii toșnind de adevăruri arse
În teasta otrăvită oglinda iar se sparse
Ca nopțile din ziduri puterea s-o învețe.

Și nunțile pe trepte s-au risipit întoarse
Un cîntec mult pe taine se răstignea-n povețe
Luminile de șerpi ușor să mă răsfețe
Cu aripile toate din lacrimile stoarse.

Fierbinte-aștept și-acuma durerea de piroane
Ce pune peste toate izbăvitorul glas
Din mințile pornite să spulbere arcane.

Pe împliniri de neguri mă duce pas cu pas
Dulceața de sfîrșit în mîndrele gorgane
Am mai murit și nu știu la crucea cărui ceas...

Copacul

Mi-ar trebui curaj și nu-l mai am
Cimpiile-n pedepsele de cercuri
Mi-au risipit credințele în sferturi
Pe stîlpi de fier — altar cu dulce hram.

De îndoială să îmi mîntui crucea
Ce-o port pe umeri, palme și nisip
În adevăr durerea mi-o risip —
E noapte prea înaltă pe aicea.

Să chem porniri de clopot peste mare
Să bată-n ziduri și în ochi puternic
Vestire zilei nouă întrupare.

Să nu mai cînte sîngele cucernic
Plecate vorbele în grea iertare
Furate pe la porți în joc nemernic.

Vocale

Mă copleșesc cascade de vocale
Amare în eroare, interioare, le simt ușoare
Ușoare se duc: a, e, i, o, u; a, e, i, o, u;
a, e, i, o, u...
În matca văii noastre s-au umplut de rezonanțe clare,
Și stau să rupă gata pe zăgazuri.
Erorile-vocale se cer iar tărmuite.
Amarele canale interioare mă poleiesc
pe umeri cu ceaprazuri
A, e, i, o, u; a, e, i, o, u; a, e, i, o, u..
Îmi e oroare, oroare
Mă copleșesc cascade de vocale.
Dar unde-s stîlpii? Bolțile-s făcute?
Consoanele s-au stins de mult tăcute.

ADRIAN MUNȚIU

Sînge geamăn

Bărbații cresc din păduri, ard prin tineri în sus
Lumina pielii de stejar, necunoscut, ivită-n casă.
Chipuri îi lipesc peste chipuri, sînge geaman îi leagă de coarne,
Înfig din ei tot mai în munți povara unei vîrste dinainte.
Sună ținuturi îndepărtate în mușchii rezemați de fiece piatră.
Își simt profilul lupilor de mare bătut ca o efigie pe unde.
Numai noaptea se întorc fără chip în copii neștiuți,
Uitînd în aburul din porți riduri vechi, măști de viață.
Adorm mirați de vîrsta aceasta limpede și zîmbesc
Soldaților de plumb sau păpușii cu părul de sîrmă.
În somn învață să ajungă iarăși bărbați ne-ncepuți.
Părul clipocește cu sunetul apei, limba dospește amară,
Brațul puternic simte un zbor de iarbă necercetată.

Nisipul

Fă, vîntule, o groapă, închide nisipul,
Prea vine amenințător după pași și-i acoperă.
Setea sună-n văzduhuri, mîna șovăie, frîul cade,
Chipul se vede pe sine din pietre-ncoltite.
Au rămas acasă chipurile vii în paturi, la mese,
Au rămas acasă buzele proaspete în cupe, în linguri.
Numai umbrele trec pe nisipuri, nisipul ajuns dragoste,
Nisipul înfrupat în speranțe, nisipul femeie, gîde
Fără secure și fără butuc, judecătorul suprem.
Nisipul are condamnații lui. Nu-i arătați cu degetul,
Tot nu-i veți recunoaște; sînt tineri poate și frumoși.
Iubiți, dar n-au în ei cămila lor, n-au umbra ei de apă.
Numai un plumb bizar ce îi apasă și îi tîrăște în pustiu
Și îi ucide. Pe cer trec caravane de morți în pustiu....
Și fiecare trăiește în apa cămilei lui încercate. Pașii
Se pierd în nisip ca-n biserici cu chipuri de morți
Pe pereți, cerul se rupe în gresii, țărina se-ncheagă
În stîlpi nevăzuți și oamenii par de nisip pe zarea goală.
Nimeni nu i-a lipit niciodată mai cumplit de pămînt.
Cămilele îi ling cu limbi de sare. Setea cu mii de roți
Îi calcă în pîntec. Apoi cuțitele se răsucesc în cocoașe
Vibrînd, nesfîrșit, o clipă lumea înoaptă în aer,
Și apa se umflă în izvoare prin seceta burților goale.
Cămilele au plecat fără teamă să moară-n pustiu,
O, mersul lor departe în oameni, în viață!

SCRIITOR-LUME: *antinomie?*

Puțini autori ar cuteza să dea o sentință în ceea ce privește o anume morală a scrisului, să dea rețete să proclame principiile lor estetice drept unice. Se pare că spiritele alese nu au fost atrase de astfel de lucruri, preocuparea lor de căpătenie fiind elaborarea propriei opere. Motivul, un ins nu poate fi măsura celorlalți confrați oricît de valoros ar fi, (în termeni omologici infinitatea lumii). Ce poate să facă orice autor e să propună o matrice de sensibilitate. Scriitorul seamănă cu personajul lui Balzac care aruncînd asupra Parisului o privire în finalul romanului exclamă : „Între noi doi, acum". Cu o singură deosebire, că în vreme ce personajul balzacian încerca să cucerească orașul cu toate bucuriile și plăcerile lui, scriitorul își propune să cucerească o zonă mult mai subtilă și mai periculoasă, spiritul. Tradusă în alți termeni această replică ar suna, pe de o parte lumea pe de o parte eu. Două entități exprimate mai larg în raportul dintre obiect și subiect, dintre substanță și spirit deoarece lumea pentru scriitor e materia din care își modelează himerele. Acesta nu e un joc iar relația subiect-obiect e mult mai subtilă. „Între mine și lume", pe de o parte lumea pe de o parte eu, semnifică mult. Scriitorul apare astfel cavalerului în zale înainte de luptă ori în postura unui Rastignac al spiritului. Dar asemeni luptătorului angajat direct trebuie să lupte cu atenție, orice mișcare anapoda îl costă. Și de ar fi numai o rană și de ar fi numai rușinea de a fi învins ! El e mărinimos. Este deci o ciudată și nobilă luptă. Astfel „Între noi doi acum" înseamnă între mine și lume — dividere necesară privirii și urmăririi atente a obiectului adică a lumii. Scriitorul este animat de infinite ambiții ca și personajul balzacian. El nu se poate mulțumi cu poarta orașului ori numai cu un zid al acestuia, el dorește orașul în întregime. Cît cucerește pînă la urmă e greu de știut înainte, interesantă se pare că e intenția. Dar să privim mai departe raportul. Dacă amîndoi, adică și scriitorul și Rastignac se aseamănă în năzuință dacă amîndoi doresc voluptosul, neinteresîndu-ne deocamdată scopul ci numai dorința ei se deosebesc total pentru că în timp ce scriitorul este responsabil Rastignac e un intrus. El vrea lumea pentru plăcerile lui. Oare scriitorul n-o vrea tot pentru plăcerile lui ? „Între noi doi" — lumea oricît aș suspecta-o în fond o iubesc. S-ar putea ca s-o urăsc tocmai ca s-o iubesc mai mult. Dacă o clipă am uitat-o din motive personale sau de alt ordin, cînd mă aflu în mulțime, uit și încep din nou s-o iubesc. De fapt am iubit-o din totdeauna, poate pentru că am nevoie de ea. „Pe de o parte lumea pe de altă parte eu", adică pe de o parte semenii pe de altă parte, eu, obligat să stau departe, depărtare la care mă condamn eu din lux spiritual. Mulți au exprimat acest raport foarte bine. Un tînăr și bun scriitor chiar spunea : Și sînt aici ca să vă știu mai bine. Dorință contradictorie de a te cufunda în mulțime ori de a fugi de ea pentru a o lua cu sine undeva într-un loc mai bun (condiția personalității). Ca orice om, mai mult decît orice om, scriitorul este răspunzător de lume. Cucerirea lumii pentru el nu este decît cucerirea condiției sale spirituale. Turnul de fildeș, o antinomie căreia i se pot oferi toate sensurile ei... Între noi doi se poate transforma și în tautologie, termenul lume fiind înlocuit și exclamația capătă „Pe de o parte eu, pe de altă parte, tot eu". Ilogism, sec. Complex. Astfel „Pe de o parte lumea pe de altă parte eu" se transformă în altceva pentru că el poate s-o cîștige dar și s-o piardă. S-ar putea ca lumea să se „afle" în scriitor ? În pofida dorinței lui scriitorul exprimă tot lumea. Și într-un caz și altul în ceea ce privește zona esteticului interesează efectul. Acestea pînă la un punct pot fi prejudecăți, pot fi cochetării. Dar există o zonă de gravitație și anume : lăsînd la o parte în ce măsură o pot exprima mă întreb în ce măsură o pot exagera.

Puncte de vedere

Mai limpede : am dreptul să prezint destinul meu ca stări ale întregii lumi ? Trăind în secolul acesta să-mi prezint angoasa mea ca angoasa întregii omeniri ? Să sugerez pînă aici, de aici nu se mai poate în nici un fel. Lumea acestui secol a trecut prin mari prefaceri. Oamenii au făcut fără voia lor două războaie în care prematur s-au pierdut mulți dintre ei. Pierzîndu-se oameni, s-a pierdut implicit și din spirit. În urma acestor întîmplări ce încărcătură capătă raportul „Pe de o parte lumea, pe de altă parte eu ?" Dar tautologia ? Eu-Eu ? într-un secol atît de colorat, atît de nou. Atrocitățile și-au lăsat umbrele în spirit și pe lîngă om au suferit și artele — e de remarcat printre acestea proza, mă refer la proza europeană de prima mînă. E adevărat că ea a fost străbătută de o cumplită nesiguranță a vieții individului. Dar dispariția unui individ nu înseamnă dispariția lumii, dispariția a mai multor indivizi de asemeni. Umanismul acestei proze, dacă ea urmărea să prezinte această nesiguranță, este exagerat, duce în unele locuri la negarea acestuia. E frumoasă ideea, pier eu, piere și lumea, dar numai din punct de vedere poetic. Poate și în proză, dar pînă la un punct. Subiectivismul, frumosul subiectivism al artei se transformă în altceva, prezentînd mutilat ideea de om. Înnoirile aduse în proză au fost determinate pe lîngă niște necesități de a te exprima altfel după Tolstoi și Dostoievski dar și dintr-o fuziune a prozei cu poemul. După război lucrul acesta e și mai evident, prin apropierea prozei din ce în ce mai mult de o zonă a abstractului, însemnînd o înnoire, dar în defavoarea analizei și în speță a prozei. Astăzi, cînd cineva scrie o carte de proză se delimitează, declară ori că scrie o proză modernă, asta însemnînd o proză care „refuză" vechile canoane, ori spune aproape scuzîndu-se că a scris un roman „clasic", adică așa cum s-a mai scris. Mă întreb însă ce cîștigă proza din aceste așa-zise delimitări, care țin nu de esență, ci de un schematism ori de lacune mai ascunse. Se face morala, excesiva morală a unui lucru nenăscut sau încă în fașă. Cum o scriu, sub ce auspicii cei care abordează proza modernă, proză care în majoritatea cazurilor se subordonează unor modele străine, lucru care determină ca personajele ei să fie cît mai învăluite, atît de învăluite, încît se pierd. În ceea ce privește adevărul, antinomia cu sau fără voință, stă la dispoziția oricui. Poți astfel aduce argumente și pro și contra, fără să miști nimic din loc, fără să prezinți nici o garanție concretă pentru că singura garanție e opera. Toate felurile de proză au iluștri reprezentanți. Ei au scris mai întîi cărțile înainte de a se gîndi la larmă. Dacă o anumită proză modernă este mai mult legată de eseu, proza așa cum s-a scris ea „dintotdeauna" caută în „măruntaiele" amănuntului. Există apetit pentru un fel de proză sau alta, depinde de înclinații, de structură, de temperament. Cea mai la îndemînă cred că e proza pe care Dostoievski caracterizîndu-se pe sine o denumea proza care transpiră, adică proza procesului multiplu. Lucrurile primare produc o influență cu mult mai mare decît cele trecute printr-un filtru. Nu mi se pare interesant a scrie într-un fel sau altul și în a te exprima și în consecință a exprima. Modernitatea unei proze nu e dată de ceva exterior prozatorului, de o formulă generală care aplicată automat ar da roade chiar dacă insul nu are germenii rodului în el. Unele confuzii se datoresc unui paradox și anume că condiția prozei într-un fel este poezia. Dostoievski este un mare poet, poate cel mai mare poet tragic al omenirii, atît de imens încît nu s-a putut mișca în turnul sublim dar prea unitar și sintetic al poeziei. Proza nu face altceva decît să se prindă de ceea ce e etern. Aburul ei este poezia. Ea reprezintă procesul omenesc în amănuntele lui semnificative, sinuozitățile existenței. Proza poate prezenta chipul în mișcare al individului, e o poezie care se oferă pe etape, pe felii. În pofida inovației cu orice preț a abstractizării, a împrumutului, sînt de preferat prozatori de forță, prozatori covîrșitori care au zidit literaturi. Dacă ținta artei este adevărul, aproape că nu mă interesează mijloacele prin care ajungi la el. Aici deci, în proză, lucrurile au o maximă gravitate și trebuie să mă întreb dacă eu am dreptul să-mi prezint tristețea mea ca tristețe a lumii întregi, angoasa mea ca angoasa omenirii. Și totodată, mă pot întreba dacă este posibil ca lumea să piară o dată cu mine și asta dintr-un singur motiv : pentru că fabric caractere. Deci „între noi doi" poate exclama oricine. Dar cum ?

Nicolae IOANA

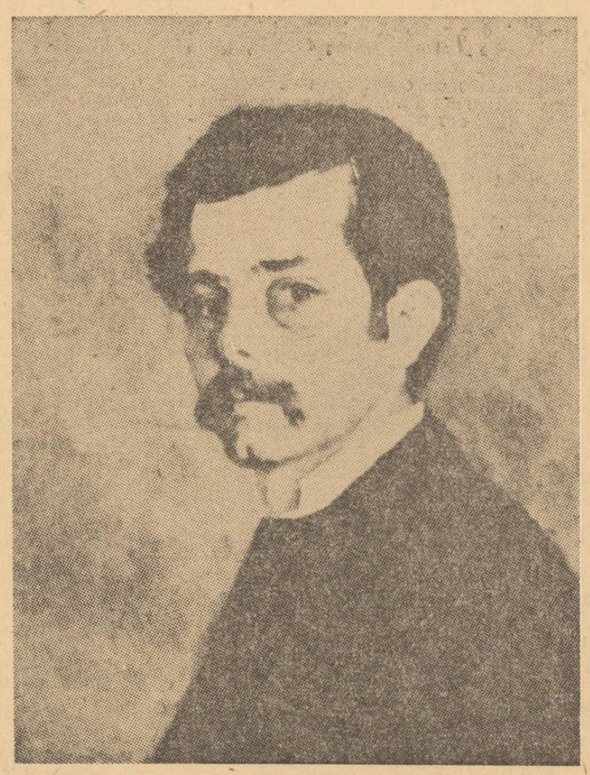

AUTOPORTRET

DIN NOU APLAUZE PENTRU PIATRA-NEAMȚ

Nu ne-am propus și nici n-am reușit să descifrăm în cîteva rînduri „secretul" succeselor **Teatrului Tineretului** din Piatra Neamț. Cîteva simple citări pot fi de astă dată mai elocvente decît orice etichetări inexpresive în laconismul lor. Așadar căutați acest secret la „Turnul Eiffel" al lui Virgil Ogășanu și al Eugeniei Dragomirescu, la „...leopardul" și „Vrăjitorul din Oz" ai lui Ion Cojar, la „Dl. Arden din Kent" sau „Omul cel bun din Si-Ciuan" văzuți de Andrei Șerban, în debutul Magdei Bordeianu cu „Cronica lui Laonic"... Și enumerarea continuă, știința succesului se dovedește stabilă la Piatra.

Două noi spectacole, cu garanția unor semnături regizorale ca acelea ale lui Radu Penciulescu și Aureliu Manea ne-au oferit recent bucuria acelorași aplauze fără rezerve. Poate doar formula aprecierii noastre, de o generozitate sportivă, se potrivește mai puțin tonului și gîndirii celor două spectacole.

După violentul „Rosmersholm" cu care ne-a silit să ne ținem respirația Manea, la debutul său sibian, în **Britannicus** astăzi, în aceeași formulă de teatru, regizorul e departe însă de a se repeta. Impune doar consemnul unei recunoașteri.

Negrul domină — devenind mască, steag îndoliat, năframă. Simbolurile se descifrează pornind din această dualitate, alb-negru. Spațiul însuși nu mai e anticamera solară a tragediei clasice, ci e sfîșiat, delimitat de lespezi, de cuburi grele, de bariera categorică a steagului negru. De fapt scena devine un spațiu al **rezonanței.** Personajele capătă umbre reale, ce comentează, amplifică dar nu traduc nici o clipă tautologic acțiunea. Manea are puterea rară de a da consistență vidului din umbre, din șoapte, din gînduri devenite parcă statui. În scurta istorie a spectacolelor tînărului regizor, **Britannicus** aduce ordinea geometrică, dură, a cristalului. Totul e supus aici cadenței grave, unice a spectacolului. De la jocul tăcut al rostogolitei cupe cu otravă la incantațiile solemne ale interpreților — Marta Savciuc (o debutantă sigură pe ea în Agrippina) Cornel Nicoară, Lucia Dobre, N. Danetti, B. Petroff.

Spectacolul lui Manea poate fi atacat sau apărat fie și cu „Eseurile" lui Roland Barthes în mînă — esențial însă rămîne faptul că tînărul regizor posedă și e posedat de propriul său concept de teatru dovedit însă maleabil și expresiv (statornicie ce ne face să așteptăm cu interes spectacolul său timișorean cu piesa lui D. R. Popescu „Acești îngeri triști".).

*

„Woyzeck" e un text neterminat laconic, precis și perfect. Ca teatru modern, în treaptă spre Brecht, e ceea ce critica numește „un teatru cu teză socială și metafizică".

Spectacolul cu această capodoperă büchneriană s-a născut astfel din asprimea urită a unei lumi sărmane, din tristețea dezolantă, grea, a „caraghiosului frumos", a absurdului uman.

Penciulescu continuă, pare-se, să predice, de la „Dansul sergentului Musgrave" încoace „adevărul teatrului".

Dar aici, la nordicul Büchner neliniștea dă contururi cețoase, fum de șoaptă lumii de pe scenă și din afara ei, înțelesurile se încheagă în parabole triste sau în demonstrații de bîlci asupra „rațiunii duble". E în totul o adunătură strimbă, tristă și umană totodată, o poezie violentă și magică.

Și autorul și spectacolul merită o analiză mai exactă. Credem însă că doar după o singură vizionare, această descriere „impresionistă" alături de citarea protagoniștilor — excelenți — Mitică Popescu, Carmen Galin, Boris Petroff, Cornel Nicoară, Al. Lazăr, Al. Drăgan — poate servi în aceeași măsură prezentarea cît mai fidelă a spectacolului.

Mirela NEDELCU

CASĂ LA DRUM

breviar

GHEORGHE LUPAȘCU

Laocoon împăcat

Un leitmotiv al picturii ca viziune, nu ca obsesie a culorilor, străbate de la un capăt la altul cartea cu sedimentări clasice în penumbre moderne a lui Gheorghe Lupașcu, un poet cu o remarcabilă siguranță a expunerii lirice : „Lupii năvălesc în muzee" și... „devoră nudurile în ulei" ; „Zugrăviți scoicile cu triluri și foșnete" ; un poem e intitulat „Pictură murală", două sînt dedicate lui Ion Țuculescu (Noaptea salcimilor; Noapte primordială) *etc.*

Uneori poemele rezumă prin incantații eliptice un timp mitic sau magic cînd izvoarele se retrag la obîrșii și lumea apare compusă din „brazi domesticiți de strămoși, semănați lîngă stîni și pridvoare".

Rafinamentul acestui poet neglijat de critică vizitează psihologia (nu cromatica) lui Mateiu Caragiale din Crăii de Curtea-Veche : Privesc într-un gol, străbătut/ De oamenii înstrăinați în negură,/ Femeile cu orologii stătute înșurubate în gînduri,/ Cu sufletele zgîriate de acele gramofonului,/ Tăinuite în fumul tóamnei ca-ntr-o depărtare...

Pictura lui Țuculescu pare a fi o „noapte primordială", strămoșii sînt „în potopul lui Noe" singurele țărmuri care ne-așteaptă corabia ; iarna, umbrele noastre se retrag în noi ca „să-și amintească soarele", iată numai citeva din „locurile geometrice" ale fanteziei lui Gh. Lupașcu.

Dar dincolo de poemele cu aer de legende scurse dintr-o frenezie arhaică cu care ne obișnuise într-o altă scriitură Lucian Blaga, poetul „împăcat" cu Laocoon încearcă o restructurare a expresiei prin secarea tropilor de emoție și prin apelul la o poezie rafinat ironică, impachetată în ambiguități stilistice : După ce-am dezertat din oastea lui Alexandru Macedon/ Împăratul a murit de ciudă în floarea vîrstei/ Iar Ducipal și-a pierdut cornul de armăsar năzdrăvan.../ Eu alergam cu un mileniu mai repede decît ei,/ Îi lăsam pe regi să se cinstească cu otravă./ Mă ascundeam în pădurea unui cîntec,/ Mă ascundeam în surîsul unei statui./ Găseam un loc sigur într-o invenție,/ Și, îndeajuns de odihnit, și apt de istorie,/ Plecam iarăși în lunga mea expediție de la polul timpului/ Căutînd pămîntul pe care mi-l făgăduisem eu. *E un poem ce amintește strident de Marin Sorescu.*

Anotimpuri lirice

Anotimpuri lirice, *culegerea de versuri cu acest titlu a Casei creației populare Mehedinți, poate fi socotită printre cele mai bune dintre volumele apărute pînă acum într-un asemenea cadru. Deși cartea se prezintă în condiții grafice modeste, tehnoredactorul (C. Lungu) a urmărit să realizeze un album liric modern, la care contribuie și ilustrațiile semnate de Ion Florea. Într-un* Cuvînt înainte *se face o scurtă „istorie a literaturii și artei mehedințene" citîndu-se numele cele mai reprezentative (Gheorghe Anghel, C. Rădulescu-Motru, I. G. Bibicescu, C. D. Ionescu, Dumitru Ghiață, Al. Dima, Șerban Cioculescu, D. R. Popescu, Violeta Zamfirescu ș.a.). Sumarul este compus din versurile unor poeți al căror nume l-am întîlnit în revistele literare (Valeriu Armeanu, N. Dan Fruntelată, Ileana Roman, Ion Binea, Marius Tupan, Victor Rusu) sau în paginile culturale ale ziarului* Viitorul *(A. Băghină, Mihai Buracu, Pavel Ciobanu, R. Cojocaru, I. Șerban Drincea, C. Ghiciulescu, Victoria Hioară, ș.a.). Versurile din prima parte a cărții sînt cuprinse în ciclul cu nume mimat „aer cu păsări", iar cele din secțiunea debutanților sub macedonskiana formulă „Prima verba".*

Valeriu Armeanu publică o suită („Vis cu eroi") originală deși se pare că își caută un maestru în Nichita Stănescu, atunci cînd afirmă : Nimic nu sînt în afară de/ un cuvînt care se/ cațără de silabe./ Locuesc în deschizătura literei U *(Timp de cuvinte). O sensibilitate deosebită trădează versurile lui Ion Binea:* A treia zi după naștere/ femeii i s-au împietrit sinii./ Copilul căuta să se ascundă undeva,/ aproape, dar la fiecare gest/ se surpa ceva./ Doamne, niciunul nu știa să plîngă *(Nisip). Mihai Buracu și Marius Tupan dedică versuri pictorului Ion Țuculescu ; Ileana Roman (redactor al cărții) este numele cel mai cunoscut alături de Nicolae Dan Fruntelată.*

Anotimpurile lirice *mehedințene parcurg neliniștea propriei definiri.*

OVIDIU GENARU

Week-end în oraș

Debutul lui Ovidiu Genaru ca romancier e semi concludent. Pentru lectorul amator de conflicte existențiale insolitul acestui week-end *constă în aventura citadină a sufletului astenizat de singurătatea primordială a munților. Pentru un lector amator de jurnal, de dialog interior, acest paradoxal* week-end *nu mai impresionează ; impresionant, în toată densitatea lui, e romanul robinsonian al celor patru meteorologi izolați de lume pe cea mai înaltă cotă a Ceahlăului. Fără să vrei gîndul te duce la paginile lui Hogaș, dar proza lui Ovidiu Genaru e un jurnal modern, plin de analize necenzurate, cu picanterii boeme și aventuri picarești. Am putea spune că autorul elimină pitorescul desuet al munților, înlocuindu-l cu un univers modernizat, privit din interiorul unei conștiente singurătăți. Lumea reală se traduce în această „lume" înspăimîntător de experimentală prin obsesii propulsate cu puterea unui destin. În fond romanul e jurnalul analitic al unui tînăr ce se angajează ca meteorolog în cea mai pustie stație din lume. Existența condensată în tipare autobiografice se compune din zile incremenite, aproape geologice, parcă „închise în chihlimbar". Toată expunerea din prima parte a cărții, cu biografiile „eroilor", cu aventurile lor, cu iernile pline de spaime și cu verile condensate în speranța evadării, nu e decît o introducere în acțiunea a doua a cărții : jurnalul citadin, evadarea, reversul.*

Dacă prima parte a cărții e un jurnal, a doua, mai puțin analitică, expune cu dezinvoltură o acțiune mai romanescă. Jonglarea cu cele două modalități constituie o evidentă experiență a prozatorului *Ovidiu Genaru.*

LECTOR

ION TURCIN

S-a stins din viață foarte tînărul critic Ion Turcin.

Eminent absolvent al facultății de filologie din București, se remarcă încă de la primele sale articole publicate în revistele literare și de cultură. Se anunța un serios cercetător și analist al poeziei moderne, capitolele din studiul său despre Lucian Blaga publicate în revista noastră demonstrau un om de carte ambițios și tenace, un critic fin, asociativ. În activitatea sa de cronicar și recenzent al cărților de literatură contemporană venea cu o notă proprie de inteligență critică, evidențiindu-se prin onestitatea și severitatea punctelor de vedere.

Pierderea sa e dureroasă pentru noi, amintirea muncii și frumoaselor sale posibilități literare ne rămîne vie.

LUCEAFĂRUL

cei mai tineri autori

VIOREL DÂRJA

Le mal-aimé

două-trei zile de dragoste ajung și apoi
copacul iar își va dărui frunzele, ca
să-l iubească cineva, și iar
va fi un bărbat gata să plîngă sub
pleoapele îngropate

din preaiubire va înverzi speranța-mi
ziceai,
într-o nouă
împărăție a cîntecelor; dar vai
iar ninge peste orașul acesta și bărbații
obosiți de visurile în care
ca o moluscă dansează pe sînii femeii...

să înalți o pînză albă, ziceai, peste
cîmpia în care locuim, la trezire, și
va plînge, îmbolnăvit de dorul copacilor
iar
și privirile îi vor ajunge, pentru
două-trei zile, pentru dragoste.

Elegia uitării

Tu, jumătate a sufletelor, fecioară
taie-ți părul și învelește-mă, ca pe un
copac, ca pe un copac singur
în pădurea în care crește răsuflarea
singurătății — jumătate a sufletelor —
fecioară
cu cîntecul aspru m-ai învățat, cu
sîngele
ce aleargă spre buze, dansatoare
străină
sub stele de dragoste; și între fructele
galbene și
droguri dansează; să-mi îmbraci
sufletul
pe pămîntul acesta al numelui meu
înghețat de uitare, pe
argilă sticloasă-a memoriei mele —
— uitare...

Peisaj

și e roșie toamna ca o sălbăticiune, de-
— atîtea sărutări
la picioarele zeului te-am semănat, cu
ploaie te-am născut,
sub Crucea Sudului, sub aripile pomilor,
sub pleoapele stinse ale ierburilor
ce nu vindecă

acum femeile lor se culcă singure sub
pietre și
fața mea pare mult mai frumoasă în
lumina de opiu
o boală nu mă mai împurpurează, și
nici o flacără nu mai crește
sub aripile pomilor, sub aripile Constelației
Fecioarelor

știu că odată cu neiubirea se înalță și
strigă o fecioară cu farduri
pe toate fețele sufletului, o fecioară
acolo
unde-i știința statuie și umbra unui
pas tremură, pe piatra albastră
doar
umbra unui pas
sub degetele mele închise de teamă.

Către un zeu

accept să mă vezi în fiecare dimineață, bătrîne
mai am puțin de trăit, poate mîine
îmi vei dărui o mască de aur, să te
privesc liniștit
prin țarina umbrelor...

é-la, cînd murea tăcerea
între puținele strigăte albe ale iubirii-mai
adăpostesc
o oglindă ștearsă, bătrîne, pe care îmi
plimb degetele și mă aplec
ca un copil asupra ulcioarelor; poate
mă știi
ca pe o învinsă catedrală a sufletului tău
poate
ca o neputință a iertării; doar mai am
puțin de trăit și mîine
o să-ți dăruiesc o mască străluci-
-toare, să nu mă
aștepți, lîngă apa
ultimei întîmplări, să nu mă
recunoști...

Lamento

fuge o stea, arde departe
în împărățiile tragice de la capătul
lumii nesfîrșit
deasupra oaselor păsării înflorește,
deasupra mormintelor și
cade o stea, străină: pe poet
l-au lovit cu lancea, trecutul i l-au
legat
de marginea deșertului, orb
trece peste rîu și nu se mai întoarce,
poetul —
— corabie între nisipuri, așteptînd ritmul
lunii; cînd
trece și această noblețe a liniștii și
îmbătrînesc
întîmplările; carnea cînd
trece dincolo de cenușă și pînze de aur
se mai zărește un fluviu
dedesubtul imaginii noastre...

Din nou, corăbierii...

(Romanță nordică)

și hărțile trupului le-am văzut
în aceeași oglindă, ca și stingerea, și
pleoapele palide-ale farurilor. La fel
ardeau merii, primăvara și pinii insule-
lor încălzeau marea. A cîta primăvară
după Hristos, ne întrebau, a cîta
primăvară ne trădează, cei
care spălăm urmele crimei și apărăm
de invazia ierburilor cetățile? Din nou
ne terminam cătușele și tandrele
întrebări, cînd
buzele corăbiei în aceeași oglindă
ating mute
sfîrșitul, în
fața altei imagini plecăm și ne naștem,
în zorile
cu gustul cenușii, peste preacurvitele
valuri
ale oceanului...

MONICA MĂRGINEANU

Descîntece

1

Trupul mi-e turn de neliniști
cu zidul înalt și fără-înălțare

Acele ținuturi din zorii sălbatici
grădini cu miezuri rotunde
și iarbă de mare
le-adulmec,
departe de zalele roșii
uitate de soare
în Soare-Răsare
Acele ținuturi din ochiul lunatic
cu urme adînci de stele polare...

2

Nu vreau să mă însor cu voi, vulturi de
tărînă
nici să vă pipăi zborul besmetic...
Lunecător sînt
în golul de aer, pendul
Uliță roșie, ferestrele-ți curg la picioare
și zeii din ziduri se știu prăvăliți în viltoare!
Cîndva
Alaur voi ciopli în gheara copacului-
Tată
alaur-zvon de aur cu boi și dulman de
ninsoare
alaur-prunc înlemnit sub îndemnul
icoanei pe care
am ucis-o cu pietre,

pîrguie pietre și Pietre să sune
minunea din luturi rămîne minune
și tu, Apropele Meu,
din sudalme de sînge vei coace
Miezul-Stăpîn,

mai nevăzut decît zborul
mai ars și mai orb decît Eul-Păstorul...

MIHAI DIACONESCU

Trecerile

Șezi să visezi cu mine
Ațițător trecător
Din mine te-nalți renăscut,
Peste cercuri divine,
Uită-ți tăcerile, recile, trecerile,
În cîmpia mea mai largă,
Rostul ți-l leagă, să știi,
Să pleci, să vii.
Oprește morile, mările,
Treci peste reci,
Cristaline poteci.
Treci peste tine
O singură rugă,
Și șezi să visezi lîngă mine
Șezător trecător,
Trecerile-s mult prea haine.

Dată le-a fost cetate fetelor, noaptea

N-au mai coborît din cetate
Cu pletele plecate, fetele
De două ore jumate.
Însinguratul gotic
Se caută-n ultramarinul
Aproape haotic, sonore vin
Cad gînduri hore.
Pe treptele crescute cît spinul
Vinul, esență de moarte
Împinge îngerul
La liniști, deșarte
Candelele pe rînd
Ridică fum tămîios
Coboară fetele-n jos, boare
Aprinsă-i în noapte, o cetate,
N-au mai coborît
Cu pletele plecate, fetele,
De două veacuri jucate.

PETRE GLUCU : Mi-a plăcut scrisoarea. „Eu, tovarășe redactor, am luat hotărîrea de nestrămutat ca să mă fac scriitor. De aceea vă rog să-mi faceți un bine și să publicați, ca să știe toate fetele care, eventual, vor să mă tragă de braț, că, vrînd să fac lucruri serioase, iubesc numai amorul în sine. Așa înțeleg să-mi cruț mințile pentru scris". Foarte frumoase amîndouă hotărîrile, dar pot să pun pariu că mai încolo o să te faci mai bun, adică o să mai ajustezi puțin gîndurile astea negre. Deocamdată, fiindcă fetele te trag într-una de braț, pune-ți minecuțe de lustrin și înfige coatele în stinghia mesei și așterne-te pe citit. Ascultă-mă pe mine și-ai să scapi de bucluc, fiindcă fetele, dacă nu te văd 2—3—4 săptămîni, te uită. Și matale asta vrei, nu ? Să te închizi în uitarea fetelor și să scrii o operă.

ST. CRISTOFOR : Nu mi-au plăcut poeziile. Dai cu piatra-n litere și-n cuvinte. „Și lîngă noi cădeau cu zgomot pe podea / Orele. Pic, pic, pic, grele picături/ venite din străfunduri de pămînturi / trimise de ZEUL — TIMP cu noi să stea". Ia-te puțin cu primăvara, cu vîntul ăsta zănatic de martie și, cine știe, poate ți se mai descrețește fruntea. Că, deocamdată, numai cataclisme prin versurile dumitale. Citindu-te am început să cred cu adevărat că-n sala primăriei din Napoli a scos capul un vulcan — frate, pe linie de pucioasă, cu Vezuviul.

SILVESTRU GYR : „Nix" — microroman în 14 capitole — a fost trecut secției noastre de dosare, copci, agrafe, spelci, adică la manuscrise x. Nix, Pix, Fix, Flix — personajele lucrării sînt pur și simplu niște y (i greci). Ai humor, totuși, și aștept de la dumneata niște schițe vesele. La început mai proaste, pe urmă etc. etc.

A. BRAȘOV : Nu vreau să vin la Brașov, nu-mi place la munte, mă simt bine la cîmpie, nu știu și nu vreau să fac conversație și nici nu vreau să trîntesc expresia aia pe care mă inviți s-o zic. „Cine-i ciine tot ciinos rămîne" — vorba dumitale, așezată în rîndul al șaptelea din schița „Spirala". Dar în treacăt fie spus nu te pricepi de loc la ciini — un ciine fără dinți, poate fi el și ciine lup, nu ajunge să încapă pe mîinile dresorului. Scrie-n toate manualele de dresaj.

ELDI : Scrii frumos. Și fără jenă. Uneori, chiar fără perdea. Dar n-ai ceea ce se cheamă rezistență, fiindcă și în schița „Ursitoarele" te oprești la jumătatea drumului. Îmi pare rău, doresc să te public, dar nu cu fragmente de schiță. Trimite.

M. ROMAN : „Nostalgie", „Idila" sau „Suvenir" nu conțin versuri notabile. M-aș opri aici, dar inima mă-ndeamnă să citez o strofă : „Întîlnire, dor sau ură / Și tot ce e frumos / Faimoasă creatură / Cu plete merinos". Înțeleg, te-a părăsit fata, dar n-ai s-o aduci înapoi cu înjurături aranjate pe după perdeaua oilor. Ia-o cu duhul blîndeții, altfel nu faci treabă.

GRAD (ce grad, dacă nu te superi ?) : „Iluzia" — încercare de schiță — cum singur o numești, e o colecție de fraze răsuflate. Exemplu : „Ajung din nou în Sahara gîndurilor unde vînturile vechilor ginduri tulbură din nou liniștea vegetală a oazelor de bucurie". Tovarășu' Gradu, treci la vorbe mai de toate zilele. Te rog eu să-mi faci hatirul ăsta.

Fănuș NEAGU

MOISE DUMITRU — Neamț. Nici o fărîmă de sens ; nici un nonsens memorabil. Ilogismul dv. e de o banalitate descurajantă : **Un văl de șiruri sălășluite / Contenesc și dau continuu / De-a ta iume stau trezite / Ce are în el veșnic mălinu // Cuprinse de suvițe scinteile podoabe / Ecoul umple potirele vieții / Tu lasă-te în umeda lumină dintre boabe / Sub nimfa tinereții.**" Nu știți nici ce vreți să spuneți, nici ce nu vreți. Și, în general, creionul dv. scrie singur, și de capul lui, fără să-i pese de ceea ce gîndiți. Dar nici dv. nu vă pasă de el : **Limbi de faguri în culcușuri / Filfiie pe coli de oglinzi** etc. etc. În fond, bine faceți că vă ignorați reciproc, pentru că altfel v-ați jena unul de celălalt.

MORPHEUS — Bistrița. **„E-un joc straniu de umbre / un joc plin de uimire / cînd urmele lăsară / în urmă, drept martire / mici umbre părăsite".** Vasăzică așa. Ei da, înțeleg. E un joc de umbre cînd urmele lasă în urmă umbre. Ce fel de umbre ? Tot dv. ne spuneți : **„Umbre ce se-ating / Și-apoi cu spaimă se resping // umbre ce se contopesc / și-apoi cu silă se privesc".** E destul de caleidoscopic ceea ce vreți să spuneți, dar compunerea dv. n-are decît slabe, neglijabile legături cu poezia.

RADU TIMOFTE-VRABIE — București. Transcriu amuzat poema **Sinopsis : „Am văzut un arnăut / Care nu-minca năut / însă răsădea-n balcon / tije de piramidon. / Păsărica-l asculta / Și-o tulea / cu o lulea / în plin zbenghi / făcea un benghi / pe obrazul lung, oblong / cu căpușă și fiong / Căci de-aceea eu mă bag / sulger mare, brici și neag / Ca să nu-mi stea pe cucui / psaltichi a nimănui / nici să nu mă sclifosesc / dumnealui cu ifose".** Rimele trisilabice nu mai au nici un secret pentru dv. ! Rămîne să vă încercați virtuozitatea și în palindroame și, pe urmă, puteți trece liniștit la... proză. Firește, urmuziană.

POPESCU NICOLAE — Robaia, Vîlcea. Ați scăpat cu bine de mari, complicate și nemaiîntîlnite chinuri existențiale : **„Tăiat de săbiile ascuțite de dinți / Măcelărît de ale nepăsării cuțite fierbinți / zdrobit de oasele care zdrelesc coaja copacilor / cu fiecare deget tras în țeapă / Începui să m-afund încet în pămînt...**" Situația devenise critică, cînd iată : **„Dar vine Ea, îmbrăcată în abul zăpezilor / Hrănită din puterea vulcanilor."** Cum vede una ca asta, ce-i dă prin gînd ? Nimi una, nici alta, cît ai clipi din ochi, pricepe cum stau lucrurile și procedează simplu, ca bună ziua. **„Mi-azvîrle un cuțit în inimă hoțește. / O flacără țîșnește și se înfrățește cu focul universal / Din ea-mi croiesc o manta muiată-n singe crepuscular / Și pornesc pe urma ce-a înverzit iarba / Vîntul îmi usucă pîraiele din obraz...** etc. etc.", în fine, totul se aranjează în cele din urmă, ajungeți amîndoi la căsuța „vopsită cu lacrimi" unde ea șireată, ca toate femeile, cochetează naiv' : **„Unde sînt rănile ? Toate s-au vindecat ? / Mă întreabă ea cu zîmbetul tainic al nepătrunsului ciudat".** Ei, așa-i viața, tragi din greu, dar ai parte la urmă de multă mulțumire sufletească. Nu faceți și un roman pe tema asta ? În mai multe volume, cu un epilog isteț și neașteptat. Ce ziceți ?

Cezar BALTAG

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

PĂDURE DESFRUNZITĂ

COSTACHE OLĂREANU

mîinile

Cînd eram bolnav doctorul venea la mine, mă apuca de braț și se uita la ceas, un ceas cu capac, nu prea mare, dar cu ceva înăuntru care se strecura în mine ca un iepure, apoi îmi ridica o pleoapă, mă punea să deschid gura și cu o linguriță îmi apăsa limba și eu făceam „aaa !", după dumnealui, o dată, încă odată, și încă o dată, așaaa !, foarte bine, pe urmă așteptam să-mi ia termometrul, să se apropie de lumina lămpii parcă ținînd între degete un țurțure alunecos de gheață, în timp ce eu, tot mai speriat, îmi dădeam seama că nu mai văd nimic sau aproape nimic, decît mîinile aplecate asupră-mi, mîinile mamei, călduțe, aducînd cu ele parfumul înecat al unor mari oale în care crescuseră cozonacii cu gulere înalte, mîinile tatei, uscate, cu degetele lungi, pline de colbul dosarelor scrise cu cerneală violetă, cu marginile inegale și rufoase din care răsărea cîte un bold sau un capăt de sfoară cu ceară roșie pe el, mîinile doctorului, aspre dar bărbătești, descîlcînd niște funii ude închipuite a fi viețile celor din jur, cît și viața mea, încolăcită pe după copacii primăverii suiți în chiote.

Prin ferestre se aprindeau focuri viorii, în cameră era răcoare și umbre cu spinări colorate se prelingeau pe sub poalele perdelelor, doar mîinile mamei îmi mai aminteau mirosul ierbii jilave în care cădeam cu nasul vînăt din joaca mea nebună, așa cum mîinile tatei îmi aminteau de școală, de temele imposibile pe care le aveam de făcut la română ; mîinile acelea care miroseau ca hîrtia din caietele lui de elev, păstrate spre admirația mea, cu caligrafia atît de ordonată, fără opinteli și pete, în dulapul cu multe alte lucruri prăfuite, ca și fotografiile înfățișîndu-ne familiile țepene în peisaje pictate.

Sub pernă aveam pe Sherlock Holmes, cu mădularele lui lungi și nasul ascuțit, circulînd în pelerina cadrilată pe străzi cu denumiri pe care n-aveam cum să le pronunț ca lumea, și doctorul care pipăia totul îl scotea cu precauție și citea o frază oarecare, vroia chiar să „discute" cu mine, dar tăcerea mea încăpățînată îl făcea să-l pună la loc, sub pernă, cu picioarele afară.

Și chiar în clipa aceea simțeam că mîinile doctorului miroseau a var din cauza marii lor curățenii și a aerului vînturat într-o lungă filfiire prin odăi cu uși trîntite și geamuri aburite de așteptare. Și tot atunci descopeream cît de odihnitoare erau mîinile mamei prin vinele cărora treceau corăbii încărcate de mirodenii, lungi alaiuri de nucă cu zahăr și albuș de ouă, bătute pînă la amorțirea ființei cu spirala de sîrmă și cu mîner, pe care n-aș ști cum s-o numesc, în bucătăria cu oale și tingiri cocoțate pînă sus, la ultimul cui bătut de tata, tocmai unde se termina peretele care era cel mai extraordinar lucru din casa noastră și care mă făcea să-mi închipui că dacă toate oalele și tingirile ar fi date jos ar rămîne în el găurile formelor lor și cerul ca un ibric.

Dar asta nu se întîmpla și eu continuam să văd cum din mîinile tatei alunecau mici corăbii de hîrtie pe ape tulburi de ploaie, la întretăierea străzilor noastre dragi, acolo unde piraiele se adună vijelioase, învîrtind și săltînd buruienile și mărăcinișul, umezind pereții caselor cu ferestre joase, unele cu gratii ruginite pe care aveam să-mi pun și eu, într-o bună zi, vîrful limbii.

Și mai vedeam lotci smolite sub ceruri învolburate, năvoade și plase întinse la soare, cu cîrligele înșirate pe bețe, și pe mine tot numărînd sălciile îngenunchiate pe zare, sălcii cu răcoare multă și bună pe pămînturi cu parfum neegalat, în timp ce un animal ciudat, un fel de pasăre, ținea mereu înălțimea caselor și țipa la orice mișcare și la orice dorință a mea.

Amurgul își strîngea corturile însîngerate, în cameră nu era nici cald, nici rece, și mîna mamei mi se așeza tremurînd pe frunte, iar doctorul îi întindea un flacon, cu etichetă frumoasă și cu un nume care se termina în *in* sau *on*, desigur, îmi ziceam eu, numele unui bărbat important din vechime, general sau așa ceva, pe care îl și vedeam călărind spre mine, cu suliță în cumpănă...

Un nume terminat în *in* sau *on*.

Digresiuni

REVOLTA ILUZIONIȘTILOR

Există iluzionism și iluzionism și nu trebuie să se confunde iluzia cu supranaturalul. Tocmai pentru a reaminti acest truism, precum și faptul că iluzia — „ființa visului" — operează sinteza surprizelor agreabile și grațioase fără a recurge la nici o întunecată magie, recent s-a constituit la Paris un Comitet de apărare a iluzionismului. Acest comitet a publicat un manifest și a convocat pe reprezentanții presei la o ședință de demistificare.

Cu acest prilej, într-un salon de pe rue Solférino prestidigitatori din tot Parisul au prezentat în fața ziariștilor cîteva tururi senzaționale „Mîncatul" focului, „decapitarea" cu satirul (se vedea chiar șingele țîșnind sub ascuțișul securei...) și chiar și o experiență „magică" de catalepsie : un cerc este trecut sub corpul unei încîntătoare fete, suspendată în aer, la orizontală.

Dar, nici o grijă, totul e trucat. Operatorii au revelat distinșilor spectatori toate secretele : flacăra, securea, rochia fetei (care ascunde între omoplați un suport metalic ce e agățat de spătarul unui scaun...)

Totul este trucaj, adresă, într-un cuvînt iluzie, și iluzioniștii proclamă sus și tare acest lucru.

Comitetul de apărare vrea să apere iluzionismul mai ales împotriva șarlatanilor. Un consiliu științific prezidat de Jean-Rostand, de la Academia Franceză, aduce sprijinul și cauțiunea lui morală Comitetului de apărare al iluzioniștilor. Printre membrii acestui Comitet se află medici și profesori, scriitori și ziariști.

Toate acestea sînt deci foarte serioase. Ce urmărește Comitetul să realizeze ? Ce vrea el ?

„Asistăm azi — proclamă manifestul lansat ad-hoc — la o recrudescență de acțiuni care provoacă confuzii...".

Iluziniștii demni de acest nume — spune mai departe manifestul amintit — „sînt foarte afectați de a fi confundați cu tot soiul de magnetizori, fachiri, necromanți, spiritiști, mediumuri, voianți, „astrologi" și alți nenumărați vrăjitori, într-un cuvînt cu toți acei care pretind că posedă anumite așa zise puteri oculte".

„Noi ținem — a declarat la conferința de presă marele iluzionist Mystag — să fim considerați drept ceea ce sîntem în realitate : niște artiști, care prezintă într-adevăr lucruri extraordinare dar cu ajutorul unor subterfugii naturale. Efectele minunate și grațioase pe care le obținem noi se datoresc exclusiv ingeniozității și talentului operatorilor, și nu unor puteri misterioase.

Spectacolul de iluzionism, derutant pentru inteligență, nu falsifică niciodată judecata rațională și sub aparența unui momentan inexplicabil este de fapt explicabil, logic și natural".

La drept vorbind, această neașteptată revoltă a artiștilor iluzioniști coincide cu o puternică invazie de iraționalism în viața cotidiană a popoarelor din occident. Un adevărat complot împotriva rațiunii se urzește din umbră și acest fapt e atestat de mulțimea cabinetelor de horoscopiști și de prezicători de tot felul.

Aparițiа acestor manifestări în unele spectacole de music-hall și de cinema, și de asemenea reclama făcută de unele reviste ilustrate de tipul magazinului senzațional, nu fac decît să contribuie la acreditarea existenței vrăjilor pentru că vorbesc despre fenomene paranormale acolo unde de fapt nu este vorba decît de trucuri, trișerii și de exploatarea naivității și credulității publicului.

Emulii lui Georges Méliès și ai lui Robert Houdin știu că un număr de scamatorie nu e decît „magie" amuzantă. O astfel de experiență nu are nimic miraculos în ea, nu acreditează ci mai degrabă combate superstițiile, demistificîndu-le.

Căci, cum spunea un celebru scamator : „Dacă e vrăjitorie e formidabil, dar dacă e un truc atunci e încă și mai formidabil !"

A. IOSEFINI

scriitorul e un mit ?

de Roger Bordier

Un critic a scris într-o zi pe un ton care suna ca un avertisment : „Treaba romancierului nu e să facă sociologie...". Drace ! Într-un sens, situația e destul de încurcată, pentru că, uite, sociologii se întîmplă uneori să facă romane. Vechea lege a compensațiilor n-ar putea să fixeze, de-o parte și de alta, măcar limitele unei oarecari toleranțe ? Dar să isprăvim cu gluma, pentru că oricum criticul nostru s-a dovedit a fi un intolerant. El nu apără — dacă, dimpotrivă, nu o ataca — literatura întoarsă către propria ei oglindă, sau propriul ei miraj, grijulie de a afirma trăsături caracteristice epocii, în acest narcisism suspicios, ca și cum spiritul modernist n-ar consta decît în tehnica scriiturii Nu, intenția sa era alta și se întîlnea în fond cu ideea scumpă atîtor autori, oricare ar fi gusturile lor personale sau tendințele de școală și anume, dacă analiza faptului social, chiar în meandrele ei subtile, n-ar putea constitui elementul profund al romanescului, în aceeași măsură ca psihologia, de pildă, bătrînul resort al lumii fictive.

S-a spus atîta despre romancier, că este un observator al moravurilor, încît, la urma urmelor, el acționează și gîndește ca și cum aceste moravuri s-ar învîrti în gol și n-ar fi de loc produse de realități materiale, de mutații ale societății, ba chiar de rolul abrupt și atît de greu de cuprins al sensibilităților colective.

Alegerea cuvintelor spune aici mai mult decît nu lasă să se creadă acest vechi clișeu : se așteaptă, într-adevăr, din partea omului de condei — cel puțin din partea celui definit prin această noțiune — ca el să **observe,** să comenteze, să restituie, dar totdeauna în **calitatea lui de scriitor,** în mod ideal, cu alte cuvinte ca și cum n-ar fi el însuși una din rotițele nenumărate și anonime ale unei mașini, care, dimpotrivă, în ce-o privește, nu-i în măsură să-l distingă pe omul de condei de restul lumii. Atunci, înghețat în această splendidă stare de excepție, adesea uitînd și alibiul care îl face să merite o recunoaștere arbitrară, scriitorul preferă să ignore — iar angajarea sa, chiar și politică, dacă e cazul, nu schimbă cu nimic situația — propria sa formă socială.

O astfel de naivitate din partea sa ar fi destul de comică, dacă n-ar fi uneori și dezastruoasă. Sărbătorit, în lumea închipuirii lui, el este în același timp disprețuit în viața sa profesională (prin refuzul de a-și adapta funcția la regulile contemporane) cum nu este, fără îndoială, în Franța, nici o altă categorie de muncitori. Dar iată unde e buba. Cum, adică, el să fie muncitor ? Ca un ajustor, ca un funcționar de poștă ?... Glumiți. Și ce se întîmplă atunci cu faimoasa stare de excepție care îi asigură, în cetate, o poziție atît de specială ? Ei bine, nu ! trebuie să termine cu această condiție absurdă, cu această măsluială, cu această minciună care face incompatibile necesitățile existenței zilnice și absolutul atemporal al talentului în exercițiu. Înseamnă să ne complicăm mai mult decît se complică însăși Istoria. Sentimentul literar trebuie să se constituie, la urma urmelor, într-un fel de privilegiu de rasă, plătit — în însingurarea printre oamenii de rînd — cu un orgoliu amar.

*

E timpul ca scriitorii, stăpîniți de această trufie, să înceteze a-și mai ascunde adevărul lor social, ca un om de petreceri o boală rușinoasă. Să nu ne amăgim însă, această atitudine, acest examen de conștiință implică distrugerea vechilor mituri, care au o existență tenace. Opinia publică, față de care nimeni nu este insensibil cînd scrie, se mulțumește totdeauna cu simplificările ce creionează, în linii mari, portretul poetului damnat sau al academicianului copleșit de onoruri. Între unul și altul, fără îndoială, este posibil să se întrevadă cîteva fenomene intermediare, mai puțin nerezonabile ori precise, poate, dar ale căror linii nesigure semnalează în același timp un univers insolit. Și nici nu-i de mirare.

Aceste vederi încăpățînate, această mediocră fascinație sînt potrivite, în Franța cel puțin, situației aberante totdeauna impusă autorilor. Supuși unei adevărate dizlocări a rolului lor profesional, supuși unui întreg sistem perimat de țarcuri și de compartimentări care multiplică sursele parafiscalității, supuși unor legi bătrîne de veacuri, și care continuă să ignore cinematograful, radioul, televiziunea etc., majoritatea scriitorilor formează cîrdul răzleț al acelui păsăret literar atît de ușor de jumulit.

Căci este bine să se știe — lipsit de mijloacele care ar stabili, în sfîrșit, în acest secol, unicitatea meseriei sale, scriitorul, la drept vorbind, **nu există.** Scriitorul este, el însuși, un mit. Diversificat în autor de cutare sau de cutare, de romane, eseuri, piese de teatru, articole de ziar sau de revistă, de texte de radio și așa mai departe, el se plimbă în spațiul literar sub forma unor mici bucăți, fiecare rontăită, neîncetat, de o administrație hiper-specializată. Dacă nu reacționează, scriitorul va pieri în acest mod, și încă mult mai repede decît s-ar putea crede. Astfel, literatura vie va înceta definitiv de a mai exista. Amatorii de comemorări vor avea atunci mult de lucru și vor întocmi discursuri frumoase. Nemaiputîndu-se scrie, cu adevărat, se va scrie despre ceea ce s-a scris cîndva.

*

Cu pesimismul nu ajungi nicăieri, se va spune. Sîntem de aceeași părere, dar mai bine ar fi să cercetăm cauzele profunde ale unui dezechilibru, care, de fapt, este și de natură literară. Dacă ne întoarcem la opinia după care romancierul nu trebuie să se preocupe de sociologie, vom descoperi, adîncind puțin lucrurile, că însuși cuvîntul de sociologie se cuvine luat într-un înțeles foarte larg, iar nu în singura sa accepție științifică. Mai întîi el traduce o neîncredere tenace față de o atitudine non-artistică (zice-se) și care introduce în opera de imaginație procedeele examenului critic.

Este o dezbatere aventuroasă plină de contra-sensuri și de ambiguități, fiindcă în opera lor, Diderot, Balzac, Hugo, Flaubert, Zola, pentru a nu-i cita

Reproducem mai jos un articol recent apărut în cunoscuta revistă franceză „les Nouvelles littéraires", sub semnătura lui Roger Bordier, romancier și membru activ al Uniunii Scriitorilor din Franța, înființată în primăvara lui 1968.

Articolul, o pledoarie dramatică și nu lipsită de accente polemice, pentru destinul umanist al literaturii, suscită în același timp un interes deosebit față de rolul scriitorului în societate, față de statutul său profesional și social în lumea modernă.

RED.

decît pe ei, în treacăt, și în ciuda tuturor particularităților ce-i deosebesc unul de altul, n-au făcut, ca să spunem astfel, nimic altceva decît analiza societății. Exemplul sartrian și teoriile angajării, mai aproape de noi, adaugă o notă în plus suspiciunii, oricare ar fi respectul pe care îl inspiră omul și operele sale. S-ar putea epiloga la nesfîrșit asupra acestor rupturi ce aparțin istoriei literaturii romanești franceze, și care, și ele deasemeni, ne oferă atîtea ambiguități, îndeosebi între noțiunile de realism și estetism. Sau de idealism. Ar fi tentant să continuăm, în mod oarecum superficial, aceste generalități. Nu acesta, însă, este gîndul nostru, și pentru a rămîne în esența actualității noastre, să vedem mai curînd cum poate un romancier de astăzi să se țină departe de lume și să reîntărească mitul. În aceste condiții, el crede că își trădează arta deschizînd-o formelor vulgare ale analizelor societății, tot astfel cum își închipuie că va decade, interesîndu-se, ca ceilalți indivizi, sau celelalte comunități, de propriul său caz social.

Dar să nu ne pierdem în atîtea subtile distinguo-uri : nu e vorba de nici o diferențiere ; e o aceeași vedere a lucrurilor. Aceeași determinare. Distanța extraordinară care se stabilește uneori între o oarecare concepție a literaturii și ideile colectivității, această distanță este exact aceea ce apare între omul-scriitor, desprins de contingențe și semenii săi lipsiți de un har care ar fi numai al lui.

Explicații se găsesc, în privința asta a fost construită chiar o adevărată etică a poetului : a scrie, ar fi tocmai manifestarea unui refuz, cu alte cuvinte refuzarea cetății care nu-l poate satisface pe inspirat. Ca și cum ceilalți ar fi încîntați de realitățile cetății ! Ca și cînd deoparte am avea luciditatea individului superior, iar de cealaltă parte, vai ! imbecilitatea tribului.

Acest decret cinic ar fi mai puțin insuportabil poate, dacă n-ar sluji în același timp drept subterfugiu evaziunilor intelectuale. Sub influența cîtorva gînditori, mai interesați decît s-ar părea, creația literară, ca și existența socială a scriitorului, rămîne în chip ciudat atinsă de un oarecare număr de interdicții. Ar fi bine să medităm ceva mai mult totuși la mijloacele care îi permit romancierului să-și lărgească registrul. Dealtminteri, — și iată încă o apropiere care spune multe — aceleași țarcuri și compartimentări de care vorbeam mai sus și care reglementează activitățile profesionale ale autorului, le regăsim în reflecția pe care scriitorul o are asupra actului de a scrie. Și totuși, e vorba de niște prejudecăți vechi, mereu reîntinerite, ca acelea ce-l pun deoparte pe artist și de alta pe omul de știință. Raționamentul are toate avantajele bine cunoscutului simț comun : ești romancier, ești poet ; nu ești sociolog. Lasă deoparte materiile acestea, există oameni care se ocupă de ele...

Oare ? Și ce înseamnă asta ? Avem psihologi profesioniști, atunci ce mai caută psihologia în roman ? Avem psihanaliști care operează asupra realului, ori acest lucru trebuie să împiedice psihanaliza, în creația literară, de a modifica cunoașterea personajelor etc. ? Partea proastă e că definițiile nu sînt niciodată prea clare și că aceste materii, ele însele, nu sînt cîtuși de puțin disociabile de marea epopee umană. Aceste achiziții succesive, noi le asimilăm pe de-a-ntregul, trăindu-le, iar ele se integrează zilnic în mentalitățile noastre, în reflexele noastre, în aspirațiile noastre. Ele nu sînt numai schema explicativă pe care spiritele savante le-o oferă neinițiaților, ele devin un bun de consum, ca tot restul, și care, consumate, determină cele mai intime comportamente ale omului.

Se poate spune că acest lucru este neplăcut, dar asta-i situația. Cunoașteți oare sistemul psiho-sociologic, studiat, bineînțeles, și care în marele centre comerciale moderne are drept scop de a-l pune pe cumpărător „în condiție", astfel încît să nu poată rezista la ceea ce se numește „febra cumpărăturilor" ? Să trecem peste tot ceea ce poate interveni aici : lumină, muzică bine dozată, felul cum sînt așezate raioanele, culorile, traiectul desenat de așa manieră, încît un soi de ispită continuă să anuleze cu timpul facultățile reflexive. Iată așadar, într-un roman, pe doamna A... Această doamnă A este fermecătoare... iar romancierul o va introduce într-o mică intrigă ce o face să-și depene amintirile din tinerețe. Peste faptele trecutului ca și ale prezentului, psihologia profundă a doamnei A... se pune în mișcare. Și e de la sine înțeles că toate aceste agresiuni ale lumii din afară pe care ea le suportă, cu seninătate ori nu, nu au nici un fel de înrîurire asupra sensibilității sale înăscute, și deci și asupra ideilor. Cît privește intimitatea ființei ei, ea ar fi putut fi doamna A... în literatura secolului XIX, în literatura de la sfîrșitul secolului XVIII, sau de la începutul secolului XX, ce contează ? Ea și-ar schimba sistemul nervos pur și simplu cum și-ar schimba o rochie, după cum se va refugia în amintirile sale, acasă în singurătatea odăii, ori își va vedea de treburi, undeva, afară, în mijlocul lumii.

O VECHE LENE A MEȘTEȘUGULUI

Regăsim aici, într-un anume sens, o veche lene a meșteșugului scriitoricesc : aceea care constă în a impune personajului o profesie oarecare, fiindcă, natural, el trebuie să aibă și o profesie. Apoi, despre această profesie nu se va mai vorbi nimic.

Era doar un simplu element de decor care să întărească iluzia realității. Cît despre a ști dacă exercitarea unei activități precise poate influența un comportament pînă acolo încît natura morală să poată fi cu adevărat transformată — nici vorbă. Sensibilitatea individului, desfășurată într-un anume fel — este una ; existența sa materială e cu totul altceva.

Și-apoi, să aruncăm o privire în jurul nostru : pe cine o să-l facem noi să creadă că prodigioasa schimbare de decor care se operează n-are alt scop decît să-i oblige pe actori să joace în alt mod ? Totul ar trebui să se petreacă în așa fel ca și cum romancierul n-ar fi decît acel observator, adică marele spectator privilegiat, căruia i se va cere să descrie scena, dar care nu are dreptul de a pătrunde în culise. După aceea i se va face poate onoarea de a se începe o lungă dezbatere asupra paradoxurilor realului și ficțiunii, asupra diverselor înțelesuri ale noțiunii de „realism" și de „non-realism". Esențialul va fi fost trecut cu vederea. Și totuși, asupra acestor chestiuni ignorate ar trebui să se tragă unele concluzii : am intrat într-o lume în care sociologia și psihologia se întrepătrund foarte strîns, pînă a se identifica total, cîteodată, una cu alta. Această lume, aceste fenomene, sîntem bucuroși cînd inginerul, urbanistul, fizicianul, economistul, ideologul le iau în considerare, intelectualicește. De ce scriitorul, în opera sa ca și în viața sa personală, să fie ținut (sau să se țină singur) la o parte ?

IARNA LA BARBIZON

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
11 (411)
Sîmbătă
14 martie 1970
8 pagini — 1 leu

Sintezele literare

Prezentul unei literaturi, reperele sale artistice și sociale, pot fi mult mai bine înțelese prin sintezele critice a căror necesitate acută nu o dată a fost semnalată. Apar lăudabile culegeri de cronici și articole, dar ele reprezintă mai mult fenomenul literar surprins pe secțiuni de cărți și autori, reluînd, de fapt, fragmentarii de activități critice consumate deja de lector încă din presă. Prin ele pricepem mai degrabă portretul criticului respectiv, „drama" lui față cu desfășurarea curentă editorială a cărții beletristice. Iar confruntarea critică ține, în acest caz, mai mult de raportarea unui autor — poet, prozator, dramaturg — la universul literar al scriitorului respectiv decît la dimensiunile de ansamblu, la sensurile și perspectivele social-artistice ale literaturii contemporane.

Nu o dată s-a vorbit și se vorbește, pe drept cuvînt, de talentele critice deosebite existente în prezent, de capacitatea și diversitatea lor, după cum nu o dată s-a putut observa că nu lipsesc acestor remarcabile talente nici gustul, nici aplicația pentru sinteza critică, dovadă — ca să luăm evidențele cele mai la îndemînă — discuțiile din presă privind un an literar sau altul, retrospectivele literare de anvergură inițiate de reviste cu prilejul unor date aniversare.

Critica noastră are în prezent mari resurse și posibilități și poate că lucrurile care au lipsit mai mult au fost stimulentele, cadrul științific adecvat și bine pregătit pentru acele aprofundate sinteze critice care să așeze observația pe datele substanțiale ale desfășurării istoriei literare contemporane, în multiplele ei compartimente, în problematica specifică, interioară, organică a dezvoltării fenomenului literar prezent.

Cînd vorbim de sinteze critice ne gîndim, bineînțeles, și la necesitatea unor „istorii de literatură contemporană", dar nu neapărat la ele, deși lipsa lor se face tot mai mult simțită și tot mai puțin justificată. Ne gîndim în primul rînd la acele studii asupra problemelor literare actuale, după cum ne gîndim deopotrivă la studiile de sinteză privind evoluția prozei și poeziei, direcțiile lor, la inițiativele monografice pe care bogatul tablou al literaturii actuale le poate suscita.

Cuprinderea întregului oferă șansa unei fertile detașări critice, criteriile cîștigă în substanță, ideia continuității de cultură și de valori literare poate fi verificată printr-o mult mai atentă privire asupra operelor actuale, modificînd constructiv punctele de perspectivă și de selecție chiar în discuția curentă a cronicarilor și recenzenților. Că există astfel de sinteze, că tentativele n-au lipsit, e adevărat, dar ele au fost prea singulare și dacă e de reproșat e că semnalarea lor n-a fost mai bine accentuată, nu s-au bucurat de atenția pe care o meritau. Se discută mult manualele, limitata lor privire asupra literaturii actuale, carența de metodă, sărăcia lor de principii estetice și de observații critice nuanțate, lipsa lor de distincție în sesizarea punctelor de evoluție ale perioadelor, dar aceste manuale vor cunoaște și mai departe o foarte înceată îmbunătățire, atîta timp cît sintezele critice vor întîrzia să se aplece cu sistemă, cu rigoarea lor caracteristică, asupra fenomenului literar contemporan românesc. N-am împărtăși ideia că ar exista mai multe studii de sinteză la îndemîna lectorului privind literatura străină și chiar dacă ar exista, ele sînt de felicitat, ele dau tinerețe și mobilitate unei culturi, dar am sublinia că fără sintezele critice asupra literaturii noastre contemporane sîntem lipsiți de un prețios mijloc de a ne cunoaște mai bine, cu mai mult simț istoric, dimensiunile, sensurile și perspectivele unei activități spirituale dintre cele mai importante. Diversificarea editurilor poate oferi prilejul angajării, stimulării unor studii critice de sinteză desfășurată cu sistemă și știm că printre primele inițiative ale Editurii scriitorilor a fost să solicite astfel de sinteze. E un exemplu de urmat.

LUCEAFĂRUL

CORREGGIO : Portret

„Trăim evenimente care stîrnesc comoții și emoții. Fără contemporan nu există actual. A nu face din accidental un program, a nu te academiza în ocazional, aceasta e regulă artistică".

G. CĂLINESCU vorbind studenților

g. călinescu

...portretizat de el însuși

„...A vorbi eu despre mine este greu. Un scriitor nu ia cunoștință despre sine decît prin reacția contemporanilor și a posterității, precum n-am ști cum arătăm la față dacă nu ne-am privi în oglindă. Și încă imaginea cu oglinda este insuficientă pentru că judecata asupra figurii noastre o dăm tot noi. Iar noi sîntem foarte părtiali cu noi înșine. Dar în fine, unii scriitori stîrnind la contemporani reacții violente și contradictorii trebuie să stea mult timp în fața oglinzii pînă ce aburul se usucă și figura apare mai clară. Afară de asta, el nu-și va vedea niciodată chipul său în viitorul care-l depășește presupunînd că nu se va destrăma ca un nor. Așadar a vorbi despre felul cum am ajuns la „izbînzile grele", este, pentru o conștiință adîncă, o problemă gravă. „Izbînzile" înseși dacă le luăm cu sensul de „succese" pot fi înșelătoare. Ar trebui deci esteticeşte să definim ce înseamnă în artă „izbîndă", ceea ce ne-ar duce prea departe. Nu am nici o idee, nici infatuat bună nici demoralizant rea despre mine, ci doar o prezumție autorizată de contemporani că pot lua parte la competiția artistică... Calitatea fundamentală a artistului socotesc a fi „ingenuitatea", capacitatea de a rămîne mereu uimit de univers și a-l redescoperi mereu altfel. Măiestria constă în a nu distruge sau stîlji această ingenuitate, într-o foarte studiată simplitate".

4 noiembrie 1962

G Călinescu

Impostură

Ca adolescent — eram foarte „trist",
Un veșnic himerist,
Pășind sigilat de destin
Ca un posibil nou Lamartine,
Contemplînd ale soarelui funeralii
Cu profil de medalii.
Eram numai piele și os
Și mă credeam (cu mîndrie !) tuberculos.
Simulînd pași obosiți și stîngaci
Mă plimbam în parcuri printre copaci,
Răsfoind teatral cîte o carte
Ca să fiu observat de departe
Sau priveam lumea noros și indirect
Ca Melancolia lui Dürer Albrecht.
Și toate erau numai impostură
Căci clocoteam de bucurie și ură,
Convins că într-un lustru
Voi deveni ilustru
Și lumea o să mă desfete
Și-o să fiu remarcat de fete.

Acum sînt dimpotrivă afabil,
Rezervat, însă sociabil.
Deși port o togă, solemnă hlamidă,
Am totuși ținuta timidă
Și cînd vine spre mine de tineri un stol numeros
Mă ridic în picioare sfios
Și gonindu-mi iute secreta visare
Răspund fără poze la fiecare.
Azi am gravitatea celui care-a biruit
Dar la suflet sînt îndoit,
Pierzînd vîlvătaia focoasei călduri,
Se-ngrămădesc în mine păduri.
Pe vremuri, încrezut,
„Gîndeam" spre a fi văzut,
Dar acum cînd spiritul mi-e de probleme fecund
Mă rușinez și m-ascund.
Și cînd fete șoptind mă-ntîmpină ades cu
„Asta este Călinescu"
Cercetez locul, emisferic,
Să văd cui s-a dat acest nume generic,
Căci eheu, eheu,
Nu mai am vanități de Eu.
La Pontul Euxin am fost să pun întrebări,
S-aud tumulte de mări
Și ca Ovid de pe mal
Să contemplu spumă și val.
Ferindu-mă de ipochimeni
Am așteptat ca-n preajmă să nu fie nimeni
Și-atunci abia mi-am pus capul în palme
Spre-a apei deavalme
Noros și indirect
Ca Melancolia lui Dürer Albrecht.

Cîntecul întîrziat

Cîntecul meu a stat dospit pe sub pămînt
Încît acum se-aprinde scoțînd văpăi în vînt

Sau se repede-n slavă, un puț artezian
Scoțînd imense jerbe de joc aerian.

Aburul înghețat pe geam în eventaliu
A prins contur fantastic și s-a făcut vitraliu.

Abia am scos cîndva suspinul unei plîngeri,
Acum îmi vine svonul unui concert de îngeri.

Sînt ca un lac pacific, neturburat sub lună,
În care zace-o flotă zdrelită de furtună.

Plasa zvîrlită odată pe țărmuri tinerești
O trag acum umflată de-o zbatere de pești.

Plăpînd arbust atuncea cu mici flori efemere
Sînt azi copac robust încovoiat de mere.

Rupte în bucățele hîrtiile de ieri
Au încolțit în juru-mi păduri de palmieri.

Un must subțire, clar, de mult în urmă cern
Acum e gros și negru ca vinul de Falern.

Poemul scris cu aur pe o foiță ușoară,
Îmbălsămat de timp, miroase a scorțișoară.

G Călinescu

Prezența și durata artistului

În G. Călinescu se cumpăneau într-un mod puțin obișnuit însușiri deosebite, chiar extreme unele față de altele, și totuși îmbinate datorită unei minți nemaipomenit de agere. O lacomă curiozitate intelectuală și un talent capabil să cultive genuri literare diferite. Vocația de-a vedea lucrurile, viața, oamenii, cu adîncime istorică și totodată cu o raportare la actualitate. Cu o mare pricepere de cercetare, Călinescu disprețuia documentul sterp, cules și clasat numai pentru satisfacția documentării. El avea pasiunea cunoașterii, îi plăcea jocul subtil și fecund al ideilor și numai în vederea acestora își aduna informațiile, care erau întotdeauna sigure pînă în cele mai adînci amănunte. Călinescu era capabil de strictă cugetare științifică dar tot atît de capabil de gîndire poetică, descoperind contraste sau stabilind corelații surprinzătoare, plauzibile însă întotdeauna datorită marii sale îndemînări în argumentare, folosindu-se pentru aceasta de înlănțuirile gîndirii abstracte și de acelea ale gîndirii metaforice. Imensa sa capacitate de lectură l-a făcut să cuprindă vaste întinderi de istorie literară, studiind în original mai multe literaturi, și nu pe sărite, ci sistematic, de la origini pînă în prezent, citind în întregime sumedenie de scriitori de toate mărimile, pentru ca, pe urmă, să stabilească trepte ale calității și să emită judecăți de valoare, pornind întotdeauna de la izvoare, nu de la informații de-a doua mînă. Portretist care unea spontaneitatea cu iscusința, el scotea la iveală detaliile caracteristice pentru însemnătatea întregului, dar fără exagerarea care duce la hiperbolă sau la caricatură, într-un stil în care se întîlnesc în aceeași măsură expresia lapidară și imaginea ce uimește dînd sentimentul frumuseții. Și într-adevăr, fiorul surprizei plăcute întîmpină pe cititor la fiecare pagină a lui Călinescu, fie din Istoria literaturii române, fie din romanele lui, fie din cronicile, monografiile și foiletoanele sale. Precizia informației și siguranța erudiției Călinescu le punea întotdeauna în slujba imaginației sale de istoric poet. Acestea toate îi statornicesc prezența în durata culturii românești.

Al. PHILIPPIDE

CRONICA LITERARĂ

avant-premieră editorială

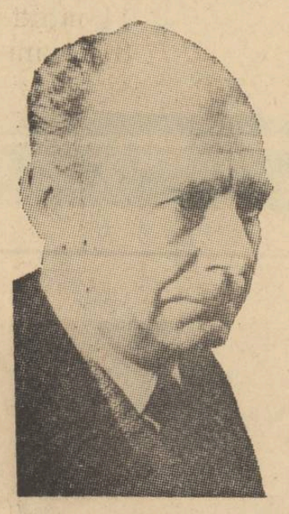

LUCIAN BLAGA

Versuri

Colecţia „Cele mai frumoase poezii". Editura „Albatros".

ION MINULESCU

Versuri

Colecţia „Cele mai frumoase poezii". Editura Albatros.

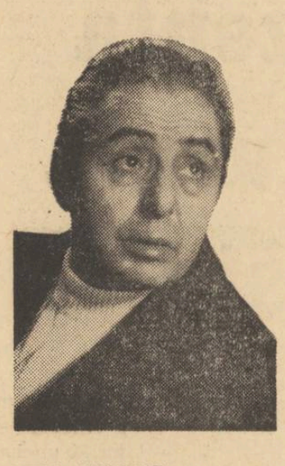

AUREL CHIRESCU

Finister 2

Versuri. Editura „Mihail Eminescu".

MARIN MAVRU

Echivalenţe

Nuvele şi schiţe. Editura „Mihail Eminescu".

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

ion bănuţă

PANORAMA SĂRUTULUI

Panorama sărutului apărută la sfîrşitul anului trecut la Editura pentru Literatură, prefaţată de acad. Perpessicius, cuprinde o selecţie din întreaga activitate poetică de pînă acum a lui Ion Bănuţă, începînd cu *Cetatea tăcerii* (1946) şi terminînd cu *Panorama templului meu. Olimpul diavolului* (1968). Antologia de faţă inversează însă ordinea cronologică a elaborării şi tipăririi celor opt volume incluse aici, selectiv, ea deschizîndu-se cu ultimele trei cărţi apărute (*Lacrima diavolului. Olimpul diavolului, Panorama efemeridelor* şi, respectiv, *Panorama templului meu)* încheindu-se cu o *addenda* din primele cinci (*Cetatea tăcerii, Izvoare, La hotarul dintre lumi, Am rechemat iubirea* şi *Scrisoare către anul 2000).* Interesul artistic se concentrează, hotărît, spre cea dintîi secţiune a cărţii, deci spre ultima parte a activităţii poetice a lui Ion Bănuţă, fără a neglija, evident, începuturile sale dar care au un caracter mai curînd biografic şi documentar.

Poezia lui Ion Bănuţă s-ar putea defini, împotriva numelui de mesaj sintetic la care aspiră (panorama — vedere, privire integrală, totală) ca o secţiune analitică în lume, atît la nivelul stratului lingvistic, de o remarcabilă bogăţie şi varietate, cît şi la acela care îl transcende, adică în sugestia sa de iluminare fragmentară a totului. Atitudinea predilectă a poetului este aceea a situării eului său în raport cu altceva sau altcineva, delimitîndu-şi astfel sfera de radiaţie a stărilor cu o anumită consecvenţă, indiferent dacă starea respectivă poate oscila de la miniatură la imaginea hiperbolică, gigantică a lucrurilor. Autorul se bucură între cuvintele sale cu o naivitate de copil, iar pozele diabolice nu creează nici pe departe impresia unui contestatar al ordinii predestinate, ci a unei mobilităţi permanente în receptarea curenţilor, liniilor de forţă care-i traversează psihologia neliniştită şi explozivă. Metamorfozele poetului, călătoriile sale în alte fiinţe şi lucruri, continua devenire a textului ce se impune cu puterea evidenţei şi la nivelul pur lexical, au ca finalitate întoarcerea la ceea ce a fost iniţial autorul, dar acest egotism aparent nu este în fond decît o generoasă dăruire de sine, el implică vocaţia înaltă a iubirii efemerului cu aceeaşi energie de care ai avea nevoie pentru iubirea lucrurilor eterne. Urmîndu-l pe Arghezi în pasiunea neobişnuită pentru asociaţiile, potrivirile cuvîntului şi atingînd un grad de virtuozitate în versificare cu totul ieşit din comun, Ion Bănuţă se deosebeşte de neîntrecutul maestru prin finalitatea optimistă a demersului artistic, prin absenţa ticului zădărniciei ecleziaste, dominant la autorul *Florilor de mucigai.* În *Panorama sărutului,* deşi sentimentul apartenenţei la o natură în continuă prefacere de sine prin iubire se constituie ca o trăsătură definitorie, generală a poemelor, acestea au o existenţă de cele mai multe ori autonomă, răsfrîngînd prin adiţiune un peisaj caleidoscopic cu precise tentaţiuni de edificare morală.

Farmecul asociaţiilor imprevizibile din poezia lui Ion Bănuţă, deşi, după cum spuneam, ele nu ocolesc zona etică a existenţei, zonă materializată aici în versuri gnomice, constă însă în lipsa lor de ostentaţie, în caracterul lor de emisie naturală, nesofisticată. Poetul se plimbă printre cuvintele sale ca un satyr plin de bunăvoinţă şi surîzătoare tiranie, o atmosferă de *natura naturans* în forme benigne se insinuează la fiecare pas. În viziunea poetului, demonii, care au o frecvenţă remarcabilă în toată cartea, par nişte făpturi curate, pline de candoare şi de o cruzime nevinovată : „De sînt un om, Eu unor demoni mă deschid, / şi ei se-nfruntă-n mine surd, candid, / şi mă-nsoţesc pe drum rîzînd amar, / suindu-mi lacrima în calendar (...) Se luptă demonii, mor clipele-nvechite, / şi rup din trupu-mi scara de ispite, / s-o spînzure de steaua înălţimii, / în patima veciei lor să fie primii. // Sînt demonii din mine o candoare, / ca spaima-n ochi de lupi şi căprioare" *(Ars poetica).* El este rezonatorul unei suferinţe generale, dar nu una opresivă, întunecată, ci capabilă să aducă eliberarea spirituală : „Mi-e dat să sufăr pentru ierbi, / şi pentru greierii săraci, / şi pentru păsări şi copaci, / şi pentru spaima dintre şerpi. // Mi-e dat să sufăr pentru vînt, / şi pentru omul călător, / şi pentru fulger, pentru nor, / şi pentru spaima din cuvînt". *(Mi-e dat)* Imaginarea scenelor şi pretextelor narative, dedublările în înger şi demon cu opţiunea foarte netă pentru cea din urmă condiţie, aduc un coeficient de vitalitate a textului care nu poate fi ignorată fără a pierde o trăsătură importantă a poeziei lui Ion Bănuţă. Iubirea, de asemenea, în formele ei pătimaşe, de percepţie elementară a lumii, constituie un alt reper şi o forţă dinamică permanentă în *Panorama sărutului.* Absenţa dragostei determină o pietrificare, o stagnare totală a lumii : „Nici-o iubire-n poarta / de aur nu mai bate. / Şi păsările verii / aduc singurătate. // De piatră e salcîmul / şi uită de răcoare, / durerea naşte piatră — / se stinge-n vînt o floare. // E piatră în grădină, / tot piatră-n tindă,-n casă, / de piatră visul, patul / şi mersul de mătasă. // Subt umbre lungi în noapte / iubirea stă-n neunde ; mă năpădeşte piatra, / şi nimeni nu răspunde." *(De piatră).* În schimb peisajul se animă, întinereşte instantaneu în prezenţa iubirii. „Mai văd femeia pădurii albastre, / cu păr de ferigă şi vînt, / cu trupul trecător de zburătoare, / cu fiinţa toată de harfă şi vînt. / Prin pădure umblă satiri, / pîndeşte în umbră un faun, / aşteaptă-n margini de iubiri, / s-o pună domniţă în scaun. // Ea ştie dorul lui milenar — / îi lasă-n frunze vechiul sărut, / el rîde, de plînge pădurea, / cînd sărută pustiul ştiut" *(Speranţă).* Dragostea proiectată în spaţiile largi, dar nu monotone, de obicei sălbatice, în păduri, cîmpuri accidentate şi străbătute de rîuri, cu o floră şi o faună jubilantă ori melancolică, dar oricum vitală, creează o densitate a textului din care nu lipseşte parfumul, sunetul, culoarea : „De ierburi plină şi de dor, / prin apele de vechi argint, / în geana timpului suind, / o văd sub lună călător. // De grîu repovestită-n vînt, / e o liană de iviri / din fire de arnici subţiri, / pierdută-n neştiut descînt. // De broaşte şi de papuri reci / se teme Afrodita-n zări, / se stringe-n sine, în chemări, / cînd greieri scîrţie-n poteci. // De ierburi plină şi de dor, / de ape vii, de cărăbuşi, / deschide-n vară mii de uşi / pe drumul beat de urma lor" *(În vară).* Poetul nu este un demon bătrîn, sceptic şi gata să distrugă totul într-o rece indiferenţă, ci unul tînăr, mirîndu-se necontenit de propria lui căutare. Însăşi plecarea din viaţă şi-o ipostaziază lin, deşi nu idilic, o împăcare venită din înţelepciunea folclorică, mereu proaspătă şi vie ca un joc de copii, amintind, în acest sens, cu poezia *Ciudat,* argheziana *De-a v-aţi ascunselea.*

Descîntecul folcloric, magia, evocarea spiritelor din lucruri şi fiinţe stranii îşi pun pecetea lor pe cele mai multe din poeziile lui Ion Bănuţă, constituindu-se într-o dominantă stilistică. Imaginile contrastante, asociaţiile absurde cărora poetul le acordă cea mai înaltă şansă în *panoramele* sale, nu creează o tensiune crispantă, primejdioasă pentru confortul psihic al lectorului, ci se armonizează ca o conversaţie intimă între vechii greci şi zeii coboriţi din Olimp, zei umanizaţi de o viziune profund antropocentrică despre lume. Chiar blasfemia, luarea în deşert a numelui lui Dumnezeu, pare un joc infantil, o provocare gratuită, anticipîndu-se efectul purificator, de revenire la condiţia unei sălbăticiuni integre. Apropierea între sacru şi profan, realizată în structura aparent antinomică a poetului, generează o nouă credinţă, aceea a laicului, unde îngerii înşişi par nişte copii cam leneşi imitîndu-şi stăpînul atotputernic *(Panorama îngerilor).* Similitudinea poetului cu copilul, în sensul gratuităţii funciare a ambelor condiţii, se exprimă cu suficientă vigoare, de pildă, în piesa alegorică *Panorama speculantului cinstit,* unde poetul dă totul fără să ceară şi să primească nimic în schimb.

Dansul printre cuvinte, înclinaţia puternică spre asociaţiile suprarealiste, fac din Ion Bănuţă un dionisiac care clipeşte şăgalnic din ochi, fericit de dragostea lui senzuală, dar nu mai puţin inocentă în mijlocul unei naturi participînd complice la jubilaţia delirantă, muzicală a poetului : „Dansaţi pe frunzele de laur / pe întunericul de aur / pe soarele din dimineţi / pe crinii albi, nebuni, băieţi / pe vechi asini, pe cai bălţaţi / pe dor, pe ochii deochiaţi / dansaţi pe spaimele din mine / pe rătăciri şi pe suspine / pe gesturile mari, perfide / pe cimitire, pe silfide / pe, vai, statuia nimănuia / pe aleluia, aleluia / dansaţi pe casele din cer / dansaţi pe patima de fier / pe trup de jar, pe ochiul mort / pe umbra ce-a zburat din cort / dansaţi pe viermii dinspre vad / pe ierbi, pe urme de nomad / dansaţi pe groapa ce se cască / pe vînt, pe pajiştea cerească / pe lauri de-aşteptări, de chin / pe cupele de-amor şi vin / dansaţi pe farfurii, pe mese / şi pe beteală de mirese / pe trandafiri, pe liliac, pe spumă / pe huma ce ucide humă / dansaţi pe flamura mirării / pe roz, pe negrul disperării / şi pe albastrul verde-al mării... // Nu moare nimeni, nimeni nu se naşte / numai dorinţa de-a cunoaşte". *(Panorama dansului).*

OCTAVIAN ANGHELUŢĂ : Frunze de toamnă

grigore arbore

CENUŞA

Poezia lui Grigore Arbore vrea, şi uneori realizează această aspiraţie, să creeze un spaţiu hieratic al memoriei semnificative, cu o intonaţie de slujbă aproape funerară, oricum solemnă şi melancolică, de sărbătorire a unor evenimente grave, fundamentale. Poetul se retrage într-un ţinut al amintirii în care devenirea încetează sau nu mai este decît abia perceptibilă, unde nu se mai poate dori nimic, unde nu se mai poate spera decît pierderea şi mai irevocabilă sub vălul de ceaţă al timpului cu gesturi de umbre stilizate : „Să te retragi în blînda nostalgie, / să numeri anii scurşi, să te închizi / cîte puţin în scoarţa lor, să chemi / tot alte închipuiri să străjuiască / turnul înnegurat, să mai cobori / din cînd în cînd pe scara în spirală / temîndu-te, să crezi / că eşti îmbrăţişat de-o mînă nevăzută, / să nu mai poţi dori nimic, să speri / în prăbuşirea clipei peste vălul / tremurător ce-abia se mai arată / în singeria zi, prin gene / să aştepţi să se strecoare iar / imaginile verzi din fericita / ţară ce-o părăsim. // Duse culori. Peştii scheletici / umblă pe mal după furtună / fluierînd prin bronhii melodii de recunoaştere. / Binecuvîntat fie locul înalt unde cerul / sugrumă paserile, binecuvîntat fie locul în care / din nou o umbră mă acoperă !" *(Binecuvîntat).*

Spaţiul hibernal al memoriei unde vagi siluete, umbre evanescente abia se ating provocînd şocurile imponderabile ale unor baloane incolore plutind în depărtări încerte se realizează dintr-o epurare continuă a cuvintelor de mişcarea în concretul aspru, accidental, prin îmbătrînirea lor bruscă datorită reducerii vieţii lor la condiţiile unui ritm de seră. Un aer de resemnare, de renunţare melancolică la orice gest tranşant, definitoriu în planul existenţei la timpul prezent, proiectează mereu impresiile în trecut, rechemîndule apoi într-o nouă stare, încetinită, sterilizată.

Iubirea — căci ea ar genera cele mai multe dintre poeziile cărţii lui Grigore Arbore, *Cenuşa* — tremură fantomatic — *semper incertus amor* — într-un peisaj înzăpezit sub ninsori îndepărtate, mai curînd o dispariţie decît o prezenţă ; elegiile unor lumini care şi-au pierdut cromatismul dar nu şi semnificaţiile iniţiale (în rare cazuri), un ciine negru între zăpezile veşnice rechemînd prin contrast vitalitatea pierdută a timpului îmbătrînit : „Îmbătrîneşte iar, se stinge anul / şi-un ciclu nou începe pe pămînt / doar mut acelaşi ciine negru stă de strajă la fereastră / asemenea lui Cerber preaîntunecatul. / Iarna azvîrle în noi cu lănci mari de ramuri / feeric îngheţate sub crusta de zăpadă, / un bulgăre de ierburi rostogolit de urlătorul crivăţ / bate adeseori în geam şi ne trezim înspăimîntaţi / imaginîndu-ne ţinuturi verzi / din zodia sudului, acolo unde poate / destinul altora, legat de noi cu fir necunoscut / îşi împlineşte soarta prin gheţurile veşnice. / Mereu este tîrziu aici / şi toate trec de-a latul zilei monoton / încît nici timp n-aveam măcar / să mai privim cum şuieră ianuarie / pe cîmpul pustiit de ţipetele mierlelor. / Doar părul tău sălbatic mai inundă / împrejmuirea mea de aer şi se face / o linişte de alt tărîm / în aria de singurătate / unde ne aparţinem. Se-apleacă / nouros ianuarie strigînd / prin botul unui ciine negru — / strajă pierdută undeva, pe care n-o zărim / căci anul a îmbătrînit în noi şi duse-s / pe clătinări de vînt imaginile sale" *(Imaginînd ţinuturi).*

Melancolia şi diafanizarea spaţiilor, a volumelor şi culorilor pînă la o stare preagonică, dar în absenţa durerii ca semn al unei vitalităţi încă puternice, împing pînă la urmă poezia lui Grigore Arbore din *Cenuşa* într-un fel de transă a vidului, o euforie a neantului halucinînd cu sine fără nici un reper cu lumea pe care a pierdut-o. Dacă proiectarea permanentă a stărilor sufleteşti într-un trecut de ceţuri iernatice poate creea o obsesie, o dominantă estetică particulară, ireductibilă, nu este mai puţin adevărat că ea poate genera o monotonie capabilă să distrugă obsesia, prin supralicitarea în gol a acesteia, iluzia de constantă în autenticitate dînd-o, aici, melodia, ritmul de oficiere liturgică. Repetarea abuzivă a ritmului fără modificări în planul conţinutului vizionar, fără schimbarea unghiului de percepţie şi reprezentare a trecutului stagnat într-un hieratism de fum şi ceaţă nordică, face ca pînă şi iubirea la timpul prezent să se decoloreze ca într-o perspectivă a memoriei de unde abia mai trimite cîteva palide raze. Imaginile cu ritmul hieratic al construcţiei lor nu se detaşează cu mai multă hotărîre şi forţă aşa după cum ne-am aştepta, ci intersectîndu-se printr-o inexactă succesiune, se autodizolvă pînă la transparenţa vîntului. Călătoria iubitei din trecut prin subterana memoriei nu e vulnerantă, nu întîmpină rezistenţa sîngeroasă a materiei, încît demersul tragic pare a fi înlocuit doar cu numele său. Deşi versurile sînt la fel de cantabile, de frumos caligrafiate, impresia de repetiţie nu ne părăseşte : „Încet aud cum rîul se dezgheaţă / un zumzet monoton lăsînd în maluri, / un chip tăcut, o trecătoare umbră. / Apoi e iar pustiu platoul lin de piatră / spre care timpul îţi abate / stafia dulce, înflorind-o. // De ai vorbi puţin, suflarea ta / ar face stînca dură să rotească / un verde tandru şi legănător / pierdut sub ploi şi linişte. // De sub zăpezi sortite neclintirii / tu însă strigi mereu, pe veci retrasă / sub orbitorul lumilor acoperiş./ Te-ndepărtezi mereu pe sub pămînt./ Doar părul îţi mai flutură pe vînt / venind din alt tărîm şi-ncet / pe pieptul său în noapte scufundat / un Phoenix limpede se lasă" *(Epistola V).*

Intonarea perpetuă a unui marş funerar şi uitarea acestuia în grija zăpezii, a ninsorilor care nu pot vorbi decît despre propria lor condiţie, face ca poetul să scape controlul discursului său, încît acesta se transformă într-un decor, o slujbă de înmormîntare, dar de la care a fugit mortul. Verbele la imperfect, dizolvarea acută a imaginilor întăresc şi mai mult această impresie, a caligrafiei hieratice vane, căci poetul care îşi închide ochiul înafară, către prezentul imediat, nu se poate salva decît deschizîndu-l înlăuntru, cum spune Eminescu. Purificarea exagerată a lexicului, încercarea de a-şi construi un stil nobil, un ritm nobil, eşuează, şi o anumită parte a poeziilor din *Cenuşa* nu mai poate fi receptată în individualitatea sa, căci senzaţia de vid construit în deliberare, dar fără conştiinţa efectelor, este copleşitoare. Cea mai clară demonstraţie în sensul inadecvării stilistice a lui Grigore Arbore la anumite forme o constituie poezia în metru antic *Imn,* în care tonul solemn al spunerii nu închide în sine nici o spunere, nici un rudiment de idee poetică, de sugestie pentru indicarea altor valori.

Peregrin într-un spaţiu iernatic, tărîm al dezolării albe, unde timpul îşi încetineşte goana, abia pulsînd, poetul încearcă să-şi adecveze în acest cadru o lume himerică, fără conturări precise, şi am văzut că în unele cazuri efortul său are o finalitate artistică notabilă, mai ales acolo unde concretul nu este izgonit de la geneză, el participînd neaşteptat de proaspăt ca în această liniştită poveste : „La promontoriu sălbatic, înfipt adînc / în marea-mpotmolită / într-un tîrziu ajunserăm. Corăbii înnegrite / cu prora despicată am zărit / prin limpedea amiază în străfunduri, bogăţii / ne mai ajunse în barbara ţară / a ciocîrliilor. // Printre alei de sfincşi am rătăcit apoi, / prin terme prăbuşite, prin pieţe / cu socluri goale, printre case / de linişti erodate. Dintr-un impluvium / am salvat o viperă îmbătrînită, moartea / ne-a găzduit o clipă lîngă sarcofagul / acelui semizeu uitat. // Pe-un roşu cîmp de alge veştejite / cu faţa spre lividul soare ne-am întins / acoperiţi pînă la piept de velatura vasului / în radă părăsit. / Roiuri de-albine căutînd polenul / ne-au adormit pe buze — nimic n-a tulburat / răgazul. Delfinul amuţit din larg / ne-a mai chemat odată. Sub sacrele coloane — ne-am dus spre înserat" *(Spre înserat).*

Dan LAURENŢIU

avant-premieră editorială

G. CĂLINESCU

Opera lui Mihail Eminescu (vol. 1-2)

Editura „Minerva".

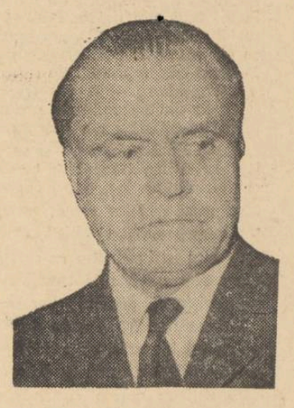

ZAHARIA STANCU

Pagini alese (vol. 1-2)

Colecţia „Lyceum". Editura „Albatros".

DUMITRU MICU

Început de secol

Studii de istorie literară. Editura „Minerva".

CONSTANTIN CUZA

Inorogul nu moare

Roman. Editura „Mihail Eminescu".

SCRIITORII CARE AU CARŢI IN CURS DE APARITIE SINT INVITATI SA ANUNTE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOTITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNŢATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

IOANA BANTAŞ

Ceremonia conştiinţei

După adormirea lucrurilor
şi a faptelor sătule de necesar,
după ziuă, şi după noapte,
după plecarea oamenilor,
a mirosului lor, şi a aerului lor
şi a gîndului despre ei
mai rămîn simţurile.
Ceremonia începe cînd le chem
în faţa mea ca pe nişte cîini
şi le biciuiesc.

Ceremonia începe cu înghiţirea ţipătului
o dată, de două ori, de 100 de ori
pînă cînd sabia lui
nu-mi mai sprijină cerul gurii,
pînă rămîn
singură în cimitirul simţurilor mele.

Abia atunci vine liniştea,
abia atunci vine viaţa
abia atunci înfloreşte
cancerul divin al văzului abstract.

Lonely chamber

Prispă de lună sătulă
şi de soare lăptos prelins în căpriori,
perechi de întuneric ochii
se macină-n pereţi
ca două roţi potrivnice
rivale
şi mîinile
perechi de întrebare
se vor despreunate
cînd rotund
strălucitor şi singur
ceasornicul de sînge
îmi însoţeşte veghea.

Cum să adorm
cînd nervii stau martori împrejur
şi îmi zidesc uitarea !

Un vultur

Îmi trebuia un vultur
pe care să-l hrănesc
în văzul lumii
cu destinul meu.
Şi mi-am făcut un vultur comod
dresat cînd să mănînce
şi cînd să doarmă.

Ci în zadar pun martori,
ci în zadar mă închid
în cerc de tînguire
cel viu, cel nechemat
vine în somn.
El vine pe sub pragul memoriei
Şi îmi arată
toată lumina crucii
neadevărată.

E tîrziu

De prea mult descîntec
a plesnit cenuşa
şi guşa cuvîntului s-a ros
bătrîn e focul
cu rîie pe limbi
şi mîinile nu mai rotesc
zarul a rugă
ci a blestem.

Întoarce-te iubite
nu mai veni acum
căci ochii m-au vîndut
şi te-or preface-n scrum.

Mă uit în palmă
ca într-un iarmaroc
prin care însumi trec
fără să schimb nimic.

Indelungata lipsă

Ci umblă blînd şi pur deasupra lumii
spoită cu briu negru lîngă vatră
să iasă albul pîinii mai subţire.

Te ştie miezul lemnului încins
cu cearcănul ruginei drept duhovnic
şi miezul apei purificat în iris.

Cînd treci prin vis străbunii
împing pămîntul cu nesomn în sus
ca să-ţi sărute umbletul părelnic

Şi de-o să vii flămînd din amintire
îţi vor ieşi în cale popoarele de melci
purtînd
lumea răstignită pe-o cruce de pămînt.

Mai bine

I

Ce buruieni băut-ai
cînd mă purtai neom,
cui te-nchinai în somn
şi cui m-ai blestemat !
Mai bine îmi smulgeai chipul
şi-l aruncai în foc
mai bine-mi beai suflarea
şi o-ntorceai în vis.

II

Simt ca urzeala de cînepă bătută
cu Lucifer drept soare în mijloc
şi noapte după noapte
închisă sînt în sine-mi
cu moartea fără moarte la un loc.

Vasile Pârvan

stîlpul

I. DESPRE NEPUTINŢA DE A PLÎNGE

Trist fiind îmi rămăsesem mie însumi larg. M-am gîndit să rup un fir de iarbă, să-l sărut şi să i-l trimit lui Vasile Pârvan. Dar iarba este sub zăpadă ; adică nu este. Faptul că am luat cunoştinţă de aceasta m-a coborît dar şi m-a abătut. Nu-mi mai rămîne decît să mă gîndesc, cu gînduri pline de cutremurată stimă şi să scriu cu vorbe scrise de creionul pe care-l ţin în mînă.

N-au fost oameni mulţi atît de curaţi cum este Vasile Pârvan. Şi nici oameni ştiutori ca să spună în limba ce-o vorbim ceea ce au aflat despre lume cum ştie el. Îţi vine să-l uiţi pentru că este prea mare. Îl treci cu vederea pentru că îţi acopere tot cerul inteligenţei. A !, să fi scris şi el doar vreo cărţulie uşoară de citit, bună de privit cu o singură privire ca mai apoi să te lustruieşti cu şufletul lui ; dar el niciodată n-a trăit şi nu trăieşte pentru el.

El crede în ceva cu mult mai mare. Destinul lui este un destin încadrat.

II. DESPRE NEPUTINŢA DE A VISA

Mîinile care sapă n-au timp nici măcar să le crească unghiile. Mîinile care ară, care apasă pe coarnele plugului nu au timp să se spele decît cu lumina soarelui.

Mîinile care scriu cu cerneală se socotesc curate cînd încep să se îmbrace în culoarea cernelii.

Mîinile care ţin o daltă şi un ciocan sînt curate, sînt cu atît mai curate cu cît încep să se confunde cu dalta şi ciocanul.

— N-am timp să mă spăl de cuvinte, mi-a spus !

III. DESPRE NEPUTINŢA DE A RÎDE

Nu pot să rîd cînd privesc oasele strămoşilor mei. A te bate cu zăpadă cînd ninge mi se pare o decădere spre maimuţă. Rîsul faţă de dangătul clopotului seamănă cu lacrima în faţa unui val al mării. Cînd ai o idee mai lungă decît trupul tău, nu-ţi mai aduci aminte niciodată că ai trup.

— Am făcut foarte puţin pentru ţară, mi-a zis.

Acestea mi le-a spus cînd el de multă vreme era una cu ţara.

IV. DESPRE NEPUTINŢA DE A DA ÎNDĂRĂT

— Ai văzut vreodată vreun alergător în timpul alergării scărpinîndu-se după ceafă ?

— N-am văzut, i-am răspuns.

— Cum o să vezi ; alergătorul este cu totul şi cu totul altceva. El are o ţintă. Ţinta lui nu se vede. Abia cînd va ajunge la ea, abia atunci ea va fi vizibilă.

. . . . . .

— Ai văzut vreodată vreun om plîngînd scărpinîndu-se?

— Nu.

— Nu ?

— Dar vreun rîu curgînd înapoi, spre izvor ?

— Numai cînd plîngem.

V. DESPRE NEPUTINŢA DE A TRĂI DEGEABA

Mi-a spus : sînt două feluri de a privi acelaşi lucru. Unii spun : o singură dată trăiesc, o singură dată exist, trebuie să fac tot ceea ce se poate face ca să fac totul. Alţii zic : destinul meu face parte dintr-un destin mai mare care la rîndul lui face parte dintr-un destin mai mare, care la rîndul lui face parte dintr-un destin şi mai mare.

Eu nu am importanţă decît în măsura în care destinul mai mare din care fac parte are importanţă. Eu nu sînt fericit decît doar dacă destinul mai mare din care fac parte este fericit. De aceea trebuie să fac tot ce se poate din ceea ce se poate şi nu se poate.

— Dar cine sînt unii şi cine sînt alţii, l-am întrebat ? Cine gîndeşte într-un fel şi cine gîndeşte într-alt fel, l-am întrebat.

— Eu sînt unii, şi eu sînt alţii, mi-a răspuns. Eu gîndesc ca unii, şi eu gîndesc ca alţii mi-a răspuns.

VI. DESPRE NEPUTINŢA DE A IUBI PÎNĂ LA CAPĂT

— A iubi pînă la capăt înseamnă a trăi mult.

— Cum poţi să spui asta, am strigat ; tu, dumneata, dumneavoastră, ai trăit puţin. Puţin şi chinuit. Eu cred că tu, dumneata, dumneavoastră, ai iubit pînă la capăt.

— A iubi pînă la capăt nu se măsoară cu damigeana. A trăi mult nu se măsoară cu ceasul.

— Înţeleg desigur şi nu înţeleg.

— Nu putem înţelege decît ceea ce ţine de vorbire. Tot ceea ce nu ţine de vorbire facem pur şi simplu.

— Poate cineva să trăiască mult, l-am întrebat ?

În clipa aceea se trînti o uşă şi din pricina zgomotului nu am auzit răspunsul.

VII. DESPRE NEPUTINŢA DE A STABILI ISTORIA

— Sapi, l-am întrebat ?
— Sap, mi-a răspuns.
— Afli, l-am întrebat ?
— Aflu, mi-a răspuns.
— Afli ceva nou, l-am întrebat ?
— Aflu ceva vechi, mi-a răspuns.
— Cît de vechi, l-am întrebat ?
— Foarte vechi, mi-a răspuns. Atît de vechi încît nici măcar eu nu mai sînt de faţă.

VIII. DESPRE NEPUTINŢA DE A STABILI CENTRUL LUMII

— Eu, bunăoară sînt convins că luna este cea mai veche din tot sistemul nostru planetar. Ea a fost soarele. Cînd destinul ei s-a împlinit a devenit o supernavă. După aceea o stea pulsatorie, după aceea un pumn ars de materie. Ea şi-a sfîrşit viaţa, dar pentru că noi abia ne-o scurgem pe a noastră nu ne vine să credem că ea e centrul universului. Ar trebui să-l rog pe un elev de-al meu să calculeze toate mişcările stelelor, ale soarelui şi ale planetelor în funcţie de lună. Cînd Ptolemeu credea că pămîntul e centrul lumii planetele făceau zig-zaguri pe hărţi. Cînd Galileu credea că soarele e centrul lumii planetele făceau ovale pe hărţi. Ar trebui să-l rog pe un elev de-al meu să calculeze mişcările stelelor, ale soarelui şi ale planetelor în funcţie de lună. Atunci s-ar vădi ce frumoase litere scriu ele pe cer.

— Dar unde este centrul Universului.

— În Univers orice punct este centrul lui.

IX. DESPRE NEPUTINŢA DE A MÎNCA ABSTRACT

— Toată viaţa mea de fiu de ţărani, de oameni ai plugului, ai grîului şi ai porumbului, ai ploilor şi-ai secetii a fost obsedată de foame.

— Poate că la naştere măcar ai fost sătul de laptele mamei tale ? Sau poate că la nuntă te-ai înfruptat din turma doborîtă şi friptă ?

— Nu numai atunci, desigur, nu numai atunci. Numai că foamea mea nu-mi era în fundul gurii, în omuşor şi nici în pîntec. Mi-a fost tot timpul foame în creier. Imaginează-ţi că degetului tău i-ar fi foame. Cu ce l-ai putea hrăni ? Şi pe unde ? Neliniştea, singura neliniştе adevărată e să-ţi fie foame cu ceva care n-are gură, de ceva care nu e de mîncare.

X. DESPRE NEPUTINŢA DE A TRĂDA

Nu putem să trădăm pămîntul. Călcăm pe el şi totuşi nu-l cunoaştem. Dormim pe el şi întotdeauna ne curge prin urechi oferindu-se să fie pat şi stelelor. Cu dragă inimă mi-aş fi trădat mîna cu cinci degete, dar niciodată pentru mîna calului, copita. Dacă mi-aş trăda vorbirea şi limba, destinul mutului ar fi fost blînd pentru mine.

— Părăsirea este ea o trădare ?

— Despre ce fel de părăsire vorbeşti ? Ţi-ai părăsit vreodată trupul ?

— Numai în somn.

XI. DIN NOU DESPRE NEPUTINŢA DE A TRĂI DEGEABA

— Unii zic : „Data viitoare voi face ceva". Alţii zic : „A trecut atîta amar de vreme şi n-am făcut nimic". Unii nu dorm din pricina lucrurilor pe care vor să le facă, alţii nu dorm din pricina lucrurilor pe care nu le-au făcut. **Acum**, acum, acum.

— Acum ? Are vreun sens acţiunea imediată ?

— Nu ştiu dacă are vreun sens sau nu, ştiu numai că sensul este stîrnit de un prezent perpetuu şi în lucrare !

Nichita STĂNESCU

DESPRE GUSTUL ESTETIC

Cineva îmi mărturisea că-i place foarte mult Minulescu dar că nu poate să citească o strofă scrisă de Eminescu. Pînă aici nimic foarte grav ... Numai că prietenul îşi justifica preferinţele, voia să mă convingă că totul e o „chestie de gust". „Fiecare cu gustul lui..." „Gusturile nu se discută"... etc.

Există oare o înclinaţie estetică ruptă de personalitatea noastră — există oare „gustul" — ca o aptitudine particulară ? ... Poate fi detectarea frumosului o meserie ca oricare alta ? Este frumosul o şaradă care trebuie dezlegată ?

Faptul că prietenului meu îi place Minulescu şi-l oboseşte o strofă de Eminescu nu este o chestiune de gust, cum se amăgeşte el, ci de înţelegere a vieţii. Noi descoperim în fiecare operă de artă atîta viaţă cît avem în noi. Arta, în înţelesul ei grav — e comunicare, dacă în ti-

Jurnalul unui martor ocular

ne nu există nici o urmă din adîncimea lui Eminescu e firesc să nu te recunoşti în versurile lui .Arta e o relaţie, pentru a fi înţeleasă, trebuie să aibe viaţă şi creatorul dar şi cel care o descoperă. Cu viaţa pe care o avem în noi recunoaştem viaţa care există în alţii. Dacă în noi există eroare, prejudecăţi şi superficialităţi, ne vom regăsi în artişti pe măsura noastră, căci şi confuziile comunică între ele. Aşa că preferinţa pentru un artist sau altul — nu e o chestie de gust, ci o problemă de viaţă, la fel de gravă ca orice problemă de viaţă ... A greşi în aprecierea unei opere de artă e ca şi cum ai greşi în aprecierea unui om, nu există nici o diferenţă, nu există de fapt o problemă pur estetică ... Sensibilitatea artistică nu este cred, o însuşire particulară — ci o expresie a sensibilităţii în faţa vieţii. Dar adeseori sensibilitatea poate fi şi o formă a vanităţii. Mulţi oameni, făcîndu-şi o falsă părere despre ei, se chinuiesc să-l iubească pe Shakespeare sau Tolstoi, să ducă toată viaţa povara acestui supliciu. Dar nici asta nu este o problemă exclusiv estetică. Sînt oameni care îşi închipuie despre ei că au un destin excepţional, că ei sînt meniţi să caute absolutul — şi se sacrifică de bună voie acestei căutări care le este, de fapt, străină. Dar, odată intraţi în joc — ei nu vor să mai dea înapoi. Au stabilit că ei caută absolutul, îl caută pînă la sfîrşitul vieţii numai din frică, din incapacitatea de a recunoaşte că ei nu doresc aşa ceva, că ei au, în realitate, planuri mult mai mediocre şi mai pămînteşti. Au devenit însă prizonierii vanităţii lor nebune, nu vor să admită că Tolstoi şi absolutul sînt străini de preocupările lor ... Ei îl citesc cu evlavie pe Shakespeare în timp ce gîndul le zboară la un roman poliţist ... Dar, decît să-l citeşti pe Shakespeare împins de vanitate, e mai bine să citeşti un roman poliţist cu plăcere şi inima uşoară...

Se vorbeşte adeseori despre „educarea frumosului". Poate că ea ar trebui cu adevărat realizată, dar mi se pare o îndeletnicire foarte dificilă ... Nu cred că poate fi înţeleasă frumuseţea artei fără să fie înţeleasă frumuseţea vieţii, că poate să existe o educaţie exclusiv estetică... Nu cred că frumosul poate fi însuşit prin lecţii despre frumos, prin explicaţii şi argumente ... Înţelegerea frumosului nu poate fi reconstituirea „pe viu" a unor argumente dintr-o conferinţă Descoperirea frumosului trebuie să fie o experienţă directă, fără nici un intermediar ... Dacă ţi se arată frumosul cu degetul nu înseamnă că l-ai şi gustat, important e să-l recunoşti tu. Cînd un ghid explica unor oameni, cutare tablou e o capodoperă — nu înseamnă că turiştii au şi înţeles despre ce e vorba, ei au înmagazinat în memorie capodopera, fără s-o priceapă.

Multe din admiraţiile estetice sînt născute din spirit de imitaţie ; ele sînt mai curînd moştenite, important e ca fiecare om să-şi dea seama singur de valoarea lui Tolstoi, nu să-i admită valoarea fiindcă aşa i s-a spus, sau aşa a fost sfătuit. O pedagogie estetică rudimentară poate să impună valori, dar nu poate ajuta ca aceste valori să fie iubite şi înţelese ca nişte descoperiri personale.

Ştiu — din experienţa mea directă — că înţelegerea artei nu este o problemă care se poate realiza treptat, puţin cîte puţin. Înţelegerea estetică, în aceeaşi măsură ca şi înţelegerea vieţii, nu poate să fie, cred eu, decît spontană. Mai mult decît atîta, sînt convins că numai „prima impresie" e cea autentică ... „Prima impresie" — ca şi iubirea la prima vedere, nu înseamnă neapărat superficialitate. Înseamnă că noi am fost într-o stare pură, liberi de idei preconcepute.

Un om în care există viaţă nu va avea nevoie de nici o educaţie estetică, nu va avea nevoie să asculte prelegeri şi conferinţe pe această temă. Cu viaţa care există în el îi va fi uşor să înţeleagă viaţa care există în Bach sau Gogol.

Teodor MAZILU

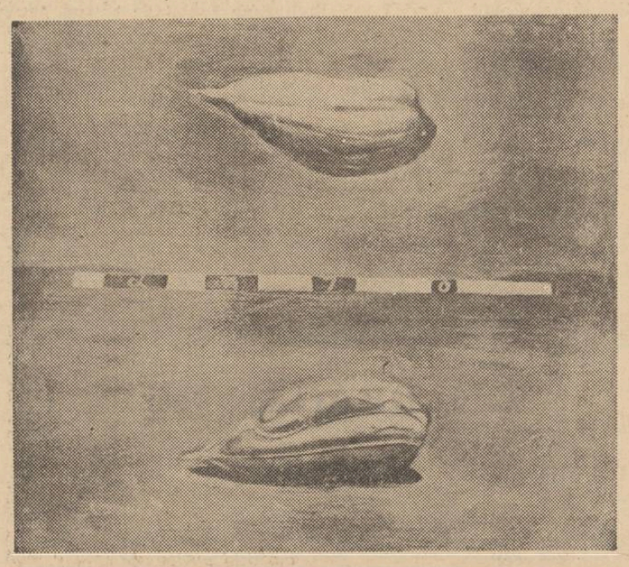

DAN NEGOESCU : Dublă ipostază

DAN NEGOESCU : Castanele

GEORGE ALBOIU

Marea eroare

În mijlocul Imperiului de Piatră
el singur a zidit un turn
şi-n orice miez de noapte se aude
din vîrful turnului strigînd :
Nu pot să mai cobor la voi
sînt prea uşor mă soarbe cerul
şi e atît de negru cînd îl vezi
de-aproape...
Noi toţi am alergat înspăimîntaţi
pe străzile tulburi.
O groapă ascuţită
respira în miezul oraşului
Unde e turnul, unde e turnul ?
O, prietene în acest oraş
în care ceaţa-şi plimbă orbii
el învers turnul şi-a clădit
şi de undeva din pămînt
nu mai poate urca, nu mai poate
urca.

Zborul numai al meu

Mulţimile moarte călări
pe oasele cailor vii
mă aleargă pe neagra cîmpie
din seara cînd am îndrăznit
ochii mei să-i ridic
privind fără ruşine
în ochii morţii.
Pe munte am urcat
mulţimea mută
se căţăra în urma păcătosului.
O, iată-mă în vîrf
şi bucuros pot să cobor
pe partea cealaltă a muntelui
să mă ascund în altă lume.
Dar urcă şi de acolo spre mine
umbrele implacabile
ale celor ce mă alungă
din seara cînd am îndrăznit
cu ochii mei impuri să văd
goliciunea morţii.
Vai mie, unde să mai urc ?
şi fericitul de mine, fugarul
vrînd să mă sui mai departe de vîrf
m-am pomenit zburînd.
N-aş fi cunoscut niciodată
zborul pe cer deasupra pămîntului
dacă fără sfîrşit ar fi fost
singuraticul munte.

Să construim corăbii

Toţi fugiţi de prăpastie
dar seara ajungeţi acolo
de unde în zori aţi plecat.

Poate că aici a fost o mare
care a secat şi a rămas
în locul ei această groapă oarbă.
Doar eu mai stau pe malul ei
singur gîndesc şi construiesc corăbii,
seară de seară, seară de seară
pînă nu mai încap pe pămînt.
Şi iată bat în ţărmul prăpastiei
ţinţitoarele valuri chemîndu-le :
Noi sîntem umbre de corăbii
noi sîntem aşchiile toate
ce am sărit din voi, făcem o mare
pe care veţi aluneca.

Numai de muntele

Eram la marginea unei mări fără
margini
pe cer în loc de soare strălucea
destinul
şi vai de creştetul capului meu.
De pe un vîrf de munte priveam două
armate
repezindu-se una spre alta
dar între ele era muntele
de pe care priveam.
Dîrz se ciocneau de munte
cele două armate
trupuri cădeau izbindu-se de piatră
şi cu cît se înmulţeau amurgurile
aceluia ce ziua strălucea
mai puţini erau luptătorii
şi mai subţire muntele era.
Eu am să cad curînd de-aici
şi nu voi mai vedea nimic
dar cum se vor mai bate oare
cele două armate
cu ce şi cu cine
dacă sînt învinse
numai de muntele de pe care
trebuiesc privite ?

Laokoon fericit

Era în noaptea nimănui amurgul
stăruind pe cer părea să fie
al zilei de pe urmă.
Cu spaimă mi-am adus aminte :
e ziua destrămării mele însă
din cercuri şerpii negrii izvorăsc
se-ncolăcesc pe trupul meu
urcă pe gît
muşchii din piept gata să curgă
unul mi-i strînge în odgoane reci.
Aşa de bine sînt păzit de ei
o şuviţă de carne
n-ar izbuti să fugă de pe mine.
Nepăsător voi merge prin oraş
încins cu şerpi.
Cînd trec pe străzi în întuneric sună
solzii acestor lanţuri.
Azvîrliţi-mă de pe cea mai înaltă
clădire din oraş
şi întreg voi rămîne
în orice zi a destrămării voastre
de şerpii mei păzit şi-mbrăţişat.

Nu era a lui

Prea dulcele meu trup
iubesc tot ce-i al tău
de-aceea nu-pot să-ţi urăsc nici
moartea.
Între pămînt şi cer
întunericul stă la pîndă
mai credincios decît ciinele
ştiu că este al tău
de aceea nu pot să urăsc întunericul.
Ferească-mă destinul
să mă trezesc într-o noapte
privind la tine
prea dulcele meu trup
şi să văd
că nimic nu-i al tău
nici patul pe care te culci
nici femeia de alături
nici mirosul de fiară din întuneric
şi să aflu că n-am ce iubi
pentru că nimic nu este al tău
prea dulcele meu trup.
Atunci te trimit în pierdutele drumuri
că n-am ce iubi că n-am ce urî
şi cine-mi va spune „ţi-am văzut
trupul
mergea murmurînd asemeni templelor
lunecătoare şi era frumos
strălucea sub amurgul de ceară".
„Nu-i al meu voi răspunde
şi nici frumuseţea de sub amurgul
acela
nu era a lui".

A. I. ZĂINESCU

Ninge rotund, fără iertare

Dar poate că tot așa începe și uscatul, zic.
Spaima uscatului din tălpi stăpînă.
Ninge prelung din pleoapele ce le ridic
Și le închid rotund ca peste o fîntînă.

Vama uscatului și setea de uscat
Poate că tot așa încep, fără iertare,
Pe lume cumpăna de foc ce mi s-a dat
Închină-n vîrf cu văi ametitoare.

Și ninge prin pămînt, spălate rufe
Pe nevăzute frînghii albe cad subțiri.
Își primenește trupul poate cineva prin tufe
De liliac ard ochii mei poate în delir

Sau își ucide gura cineva în vis,
Își împrumută-auzului, prea slabă,
Vederea tulbure cînd munții i-au decis
Și o prăpastie-mprejur, o groapă.

Dar poate că tot așa începe, nesfîrșit
Uscatul ca o scorbură prin care
Ni se văd, albe, tălpile ; pămîntul răgușit
De-atîta alb și ninge, rotund, fără iertare.

La orion

Cutremurate, oh, roase de sunet scoicile —
Ca niște lacrimi ce cad dintr-un amvon !
Culcate-n tărmuri sufletele, spaima poate
Sau tot ce nu ne-ngăduim — speranța
Vederii de la orion.

Dar unde sînt colinele, cine le-a dat
Foc și unde e norul numit naștere, cînd ?
Oh, orion, orion, stea a plecărilor, svon
De tărînă cer trupurile și se acoperă
Cu cîte un pumn de rouă, arzînd.

Ci rămîne-vor ochii, ce facem cu ei,
Ai mării, iubito, ca niște piloni ?
După scrumul albastru-al pleoapelor drumul
Duce pînă la un foc tainic, pînă
Le neîntoarcere, la orion.

Îndreptățirea piscurilor

Pacea și spaima celui regăsit, cel singurul
Uitat de sine, ars ca pe un rug alb spre gloria
Atîtor văi, mereu netemătoare pierderi,
La nașterea zăpezii — cînd presimt

Și-ndreptățirea piscurilor, o, atît de rare,
Strălucitoare-ncît mi se dărîmă-n ochi
Vîrf după vîrf ca schelele unor prea albe
Stele, desprejmuindu-mă de tot !...

...Spre gloria atîtor văi mereu o rază
Care să-mi țină trează parte de vină și rod.

Mincinoșii

Vezi gura adevărului plină de pietre,
Zdrențăroșul acela de ce aleargă pe stinci,
Dece cîinele rob care-l vede
Nu-i vindecă urma și rănile-adînci ?

Curg veșmintele reci de pe el, se-ntășoară
La gîtul cîinelui rob ca pe-un mosor ;
Zdrențăroșul acela care de-aseară
Fuge și îi vor asfinți tălpile-n zori.

Dar să auzi, o, să auzi mincinoșii mîine !
Vor zice că-n straie de aur, un prinț,
Și-ntrutotul și totul de aur, un cîine,
Li s-au arătat lor păzindu-i de suferinți.

Dar, domnule judecător

Dar, domnule judecător,
La autopsia copacilor, iarna,
S-au mai găsit și cîteva uși,
Cîteva tocuri de geam, o intrare
Secretă la multe din jertfele
Sacre-ale noastre : în mijlocul
Cărărilor lumii, de pildă,
Pustiul de-a asculta privighetori.

S-au mai găsit și cîteva grinzi,
Cîteva cozi de topor, o roată.
Copilul și-a luat însă cercul lui
Spaima lui — cu care și-a încins
Trupul — și se plimbă printre jivine
Vine o mare îndoială și un mare dor :
În mijlocul cărărilor lumii de pildă,
Pustiul de-a asculta privighetori.

Elegie

Cineva-n turnuri bate toaca de vecernie
Cad frunze, draga mea, și ne uităm în sus.
Cioplește ghionoaia-n lemn, auzi ;
Rod carii lemnul răgușit, supus,
Prin aer cald un rumeguș ce-a curs
Și bate, tare bate toaca de vecernie.

Cineva-n turnuri bate toaca de vecernie.
Cad frunze, draga mea, și ne uităm în jos.
Se desvelesc sfințite-n coapse de lemn stors
Topoare cu tăiș de lacrimă, trumos,
Securi cu netedă prăsea de os
Și bate, tare bate toaca de vecernie.

Cineva bate-n turnuri toaca de vecernie.
Cad frunze, draga mea, și ne uităm la noi
Și ne uităm la soare, fierăstraie moi
Ne rup în scînduri, parcă, pe amîndoi.
Le subsioară cuie ni se bat apoi
Și bate, tare bate toaca de vecernie.

Cineva-n turnuri bate toaca de vecernie.
Cad frunze, draga mea, ne ducem parcă
Pînă la marginile lumii cu o barcă.
Se uită arborii la noi ca printr-un cearcăn,
Treziți de golu-n trunchi care-i încearcă,
Și bate, tare bate toaca de vecernie.

Cineva-n turnuri bate toaca de vecernie.

orologiile

ALEXANDRU IVASIUC

Capitolul VIII

Pe cerul foarte înalt, de vară, se desenau coamele roase ale dealurilor. Margareta le vedea și avea o impresie de mare vechime, așa cum nu o observase niciodată în legătură cu lucruri care nu sînt ale omului. I se păreau că sînt niște clădiri foarte vechi, devenite ruine, locuite odinioară, făcute de cineva cîndva și apoi lăsate pradă timpului. Era una dintre observațiile ei noi, ca atîtea altele, văzute într-o clipită, ca și cum s-ar deschide și s-ar închide rapid un fel de diafragmă de aparat fotografic. Impresiile erau atît de rapide și de lipsite de adevărată constanță încît nici măcar nu le împărtășea, rămîneau închise în ea, purtînd încă semnul unei mari mirări. Stările acestea de spirit însă aveau marele avantaj că o fixau, oricît de trecătoare ar fi fost, în noua ei stare, o obișnuiau cu adevărat cu un nou mod de viață, fără nici o legătură cu situația ei anterioară, cu tot ce o făcea să fie și să apară ceea ce este. De aceea nu simțea nici frică și nici remușcare, de nici un fel.

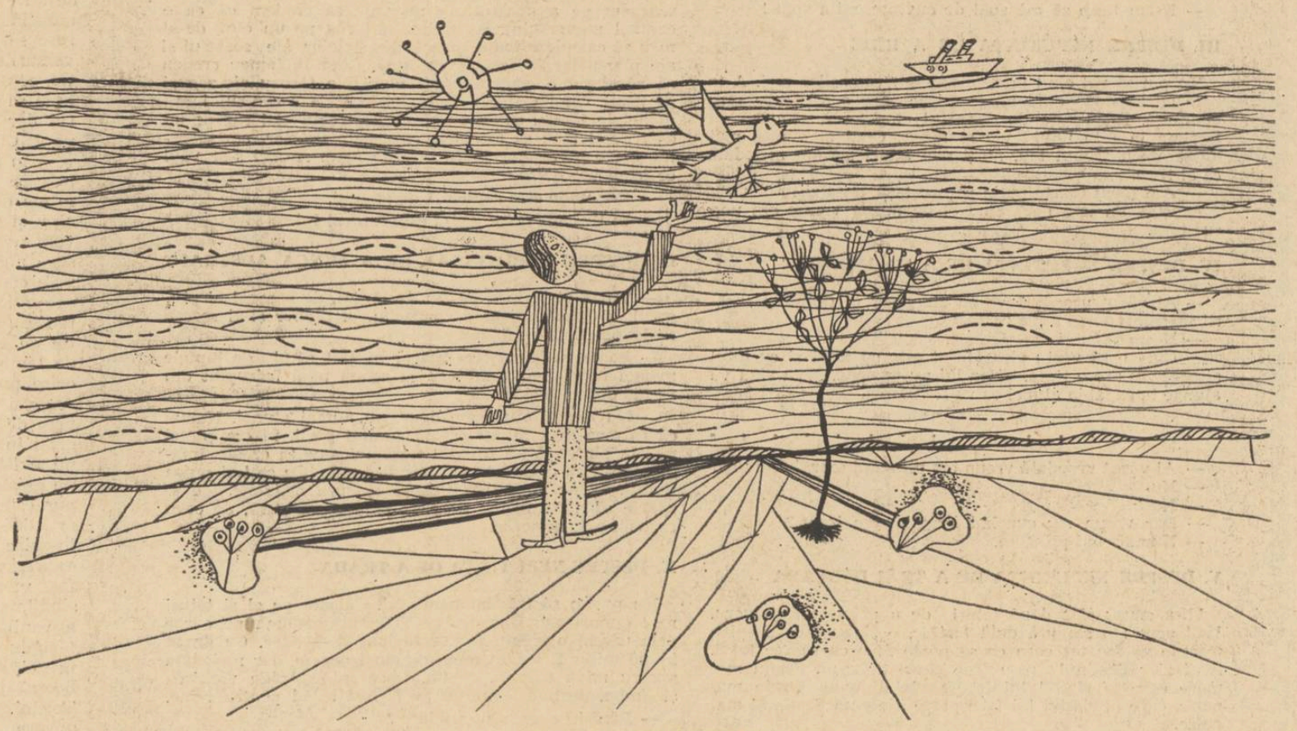

Desen de MIHAI PIENESCU

Pentru că ea rupsese toate punțile. A doua zi după vizita lui Liviu Dunca se întîlnise cu el și, de cum îl văzu, nu i se păruse un necunoscut. Își rupsese o rezervă și intrase într-adevăr într-o altă fază a existenței sale, cu alte legi și alte reguli, ca o lume nouă, dominată de prezența acestui bărbat străin, care îi devenise atît de apropiat. Îi lipsea sentimentul că i se întîmplă ceva cu totul nou și cu grave consecințe.

De la prima întîlnire îi păru schimbată lui Liviu Dunca. Avea un aer ușor șăgalnic, o lucire ironică în ochi și o siguranță de sine cu totul străină circumstanțelor. Aceiași ochi deschiși și strălucitori, însă fără distanță și fără rezervă, ci prietenoși, îmbietori și veseli, cu adevărat ca la o întîlnire cu un prieten vechi. Într-un fel noua ei înfățișare, atît de modificată, îl inhibă pe Liviu Dunca și mai mult decît vechea rezervă sau surprindere, îl șocă și-i impuse aproape o distanță. „Curios, se gîndi el, foarte curios, și se aplecă să-i sărute mîna întinsă, o mînă albă dar denotînd o extraordinară energie, cu degete puternice, cu unghii bine formate, ușor bombate ca niște migdale fine, dar cu miezul dur și puternic. Aplecîndu-se îi simți mirosul, un miros foarte personal și el, de femeie îngrijită, o unduire de parfum, dar care nu arăta moliciune, ci o largă și viguroasă deschidere a porilor, o ardere puternică și plină de energie, o prospețime primăvăratecă. Din acea clipă sentimentele lui vagi și ciudate, neprecizate, încărcate de căutare și de amintiri dintr-o altă existență, au prins trup și s-au încărcat de prezent. Atingerea mîinii aceleia, cu formă atît de bine definită, cu degete osoase și dure și cu pielea moale însă elastică îl electriză, fu învăluit de mirosul și de întreaga ei prezență, plină și triumfătoare. Se încordă ca un arc de oțel de dorință și plăcere, întreaga sa configurație interioară, dominată de vagi aleanuri, se schimbă ca sub izbitura unui val cald de viață. Se gîndi „sînt încă tînăr" și fu invadat de o adevărată bucurie. O privi și izbucniră amîndoi în rîs, rîsul ei era înalt și extrem de vesel, însă Liviu Dunca nu-l mai suprapuse peste nici o amintire din trecut, ferestrele luminate din copilărie nu reapărură ca o umbră a unei existențe paralele. Era un rîs de acum, a femeii din fața lui, care îl interesa foarte mult, îi plăcu imens dintr-odată, fără rezerve.

„Mă bucur c-ai venit. Mi-era frică să nu vii", spuse el, și simți că spune un adevăr devenit evident doar acum. Pentru că nu-i fusese frică de absența ei, ci era doar înciudat de comportamentul său neobișnuit din ajun, încurcat de această nouă și neașteptată relație. Se gîndise chiar „am să cad într-o banală idilă provincială, cu un anumit parfum, din cauză că ea e fiica primei femei care mi-a plăcut confuz și chinuitor în adolescență, o idilă fără finalitate, drapată în melancolie, ca toate idilele provinciale. Străinul încărcat de toate posibilitățile unei alte experiențe și femeia plictisită de o viață monotonă și aproape larvară, care cunoaște pe toată lumea și nimeni nu-i poate servi nici cea mai mică variație și nepreväzut. O încercare de a ieși dintr-un cerc prea definitiv format, aproape osificat. Dorință de evadare, melancolie și plictiseală, și apoi o nouă recădere în banal, cîștigînd ea, femeia, doar o amintire tulbure și puțin penibilă, un secret ușor rușinos și inutil".

Era aproape hotărît să nu vină la această întîlnire. Ajuns acasă, încă în prada unei ascunse agitații și neliniști, îl întrebase pe Andrei cine este doamna Vinea. Bătrînul se legăna leneș într-un balansoar foarte vechi, cu o gaură în paiul împletit, balansoar de care-și aducea aminte, pe vremuri fusese învelit într-o catifea mov, cu broderii geometrice, colorate și acum rămăsese dezvelit, ca un schelet, iar groapa din șezut era astupată de o pernă decolorată, fostă de catifea, care lui Liviu Dunca îi amintea ceva, o altă așezare și o altă stare. Andrei se opri și își înălță sprîncenele, în mirare :

„Doamna Vinea? mă întrebi. Ei, dragul meu, e nevasta celui mai notabil dintre notabili, directorul general al combinatului, una, ca să zic așa, dintre personalități, dacă nu e cumva chiar „personalitatea locului". Important bărbat, inginer de altfel, om serios și se spune bine pregătit și energic".

— Bine, știu, dar ce știi despre ea ?

— Despre ea, dragul meu, știu, ca toată lumea, că este fata chirurgului Ilea, care a fost pe vremuri directorul spitalului și a mai rămas o bună bucată de timp, și după.... Altceva nimic, de fapt n-o cunosc și nici n-am de unde a o cunoaște. Doar nu-ți închipui că ne vizităm !

Andrei își întoarse spre el fața, și Liviu Dunca îi citi în priviri un fel de încăpățînată răutate, sau dispreț, în orice caz ceva potrivnic și absolut hotărît. Apoi adăugă : Dar ce-ți veni să mă întrebi de ei ?

— Pentru că astăzi le-am, i-am făcut o vizită.

Andrei sări de pe scaun.

— O vizită domnului Vinea ? Azi i-ai făcut o vizită ? Tu ? Ce-ai căutat acolo ?

— Nu lui, ci ei. I-am dat telefon și am spus că vreau s-o văd, și m-a primit.

— I-ai dat un telefon ? Și te-a primit ? De unde pînă unde ?

— Da, am cunoscut-o pe vremuri pe mama ei, doamna Ilea, și mi-am amintit de ea văzînd-o din întîmplare pe stradă.

— Ai cunoscut-o pe nefericita aceea. Mă rog, și te-ai dus s-o vezi pe fiica ei ? Cum ai cunoscut-o?

Andrei nu-și ieșea din mirare, iar Liviu Dunca nu știa ce să-i explice. Oricum raporturile lor nu invitau la confesiune și totul era prea nelămurit ca să aibă ce să confeseze cu adevărat. Discuția îi dovedea doar ciudățenia reacției lui de dimineață, și atît, iar mirarea, aproape consternarea lui Andrei îi păreau în mare măsură justificate. Pînă în punctul în care Andrei se îndreptă și, ridicînd un deget în sus, îi spuse solemn :

— Nu poți avea nici o legătură cu acești oameni, de treabă sau nu, cum or fi. Sînt o altă lume, cu totul altă lume. Și nici nu e bine. Ascultă, adăugă după o pauză scurtă. Știu, sînt oameni care-i caută, care vor să fie împreună cu ei, să se bucure de faptul că-i cunosc și că se știe că sînt apropiați de ei. Eu nu fac parte dintre aceia, și nici nu voi face vreodată parte. Și nici nu cred că tu ai putea...

Apoi Andrei, cu o mișcare bruscă, se așeză pe balansoar, dar nu-l mai mișcă relaxat, ci rămase încremenit pe el ca pe un tron, cu bustul drept, cu capul dat pe spate și cu privirea rigid îndreptată înainte. Poate din cauza imobilității balansoarului construit să se miște tăcerea avea o calitate specială. Liviu Dunca auzi clar ticăitul pendulei, al unuia dintre ceasuri care-i răspundea, observă pentru prima dată cît de multe erau, pe consolă, pe dulap, pe masă, pe noptieră și marea pendulă bătrînească, cu limba galbenă de aramă și contragreutățile masive, atîrnind inegale. Camera părea o chilie de orologier din alte timpuri, un fel de călugăr al măsurătorii mecanice a scurgerii vremii, gălbejindu-se și uscîndu-se încet în această pasiune de a prinde vremea în număr, neschimbat în obsesia lui de o viață. Aici stătea ciudățenia, din vechea lor casă, a bunicilor lui, nu se salvaseră decît ceasurile, toate ceasurile, unele sub clopote rotunde de sticlă, altele montate cu cadranul lor uzat pe porțelanuri de Saxa, vechiul ceas din salon, și-l aducea aminte, fiecare marcînd un alt timp. Camera lui Andrei părea teribil de bătrînă tocmai din această cauză. Mobilele dispăruseră, familia nu mai ocupa toate camerele, lucrurile se uzaseră, numai ceasurile fuseseră salvate toate și de unde mai înainte stăteau răspîndite și păreau utile, acum erau monstruoase în înghesuiala lor într-o singură încăpere, aproape ceas lîngă ceas și orologiu vechi lîngă orologiu vechi, atingîndu-se și contrazicîndu-se cu închisă și încăpățînată furie. În liniștea provocată de atitudinea înghețată a lui Andrei se auzea ticăitul lor asincron, tocmai al celor ce trebuiau după o rigidă măsură mecanică să bată în același timp. O bătaie se suprapunea pe o altă bătaie, alta ocupa intervalul dintre ele, era o imensă dezordine a măsurării timpului. Liviu simți aproape nevoia să-și astupe urechile cu mîinile, să țipe și să facă orice fel de zgomot, ticăiturile acelea îl iritau pînă la furie, impunîndu-i o reacție violentă.Sunetele umpleau camera și presau pereții prea apropiați și coșcoviți, nevăruiți de decenii, toată mizeria și praful și îmbîcseala cea veche fuseseră concentrate aici și se împungeau unele cu altele, scheletul mohorît al unei lumi își scotea coastele la iveală. Andrei închisese ochii, nemișcat în balansoar, cu capul rigid îndreptat, trăsăturile lui subțiri și gălbejite se spălaseră de orice culoare, își scoteau la iveală numai creturile și dîrele timpului. În încremenirea lui părea că ascultă, ticăitul tuturor ceasornicelor sale inutile. Liviu Dunca ieși în grabă din cameră și trînti cu putere ușa, străbătu micul hol și ajunse afară cu respirația tăiată, ca și cum ar fi fugit cu adevărat. În fața terasei, o femeie cu părul strîns într-o basma spăla rufe și tocmai cînd se oprise el să privească în jur, cu o mișcare energică, răsturnă copaia de lemn și vărsă apa care se prelinse peste pietrele curții, șerpuind cenușie și cu murdari clăbuci de săpun peste pietrele curții. Printre pietre, pretutindeni, creșteau buruieni, mai ales romanița ce dăduse în floare, o floare meschină, rotundă și de un galben vulgar. Ierburile făceau ca pietrele de rîu cu care fusese pavată demult curtea să iasă ca niște spinări cenușii de reptilă și apa murdară se strecura printre ele, Liviu Dunca o privea fascinat, cu adevărat fascinat, clăbucii cenușii și unduirea ei slinoasă. Iarba barbară și murdară absorbi o parte din apă, ce rămase din ea se lăți stătut într-o mică groapă, la vreo doi pași, între bolovani dezgoliți și cenușii.

Femeia își ridică fața roșie și transpirată spre el, apoi izbucni cu o voce subțire, înaltă și metalică :

— A, domnu' nepot, îmi pare bine. Eu sînt doamna Cădere, soția domnului advocat Cădere, care locuiește aici în față, în odăile din față. Am auzit că ați venit.

Soția domnului advocat Cădere rîse apoi, foarte satisfăcută, poate să dovedească plăcerea de a-l întîlni, poate fără rost și se apropie de el, ștergîndu-și mîinile cu un șorț slinos. Rapid fu lîngă el și adăugă, între gîlgîiturile rîsului prea subțire : Domnu' Dunca, nu-i așa, domnu' Dunca ? și-i întinse mîna încă umedă, cu pielea încrețită la buricele degetelor. Poziția mîinii indica dorința doamnei advocat Cădere de a-i fi sărutată, așa, încă umedă, roșie și aburindă aproape. Dunca se înclină adînc și extrem de ceremonios și mîna doamnei se pierdu din nou în șorțul murdar. Liviu Dunca recunoscu imediat tipul acesta, zelos de coconie, vulgar și agresiv și fraza următoare, de scuză, a doamnei, îl confirmă.

— Știți, trebuie să pun mîna și eu, să fac totul, și spălatul rufelor, că cu servitoarele din ziua de astăzi...

Doamna advocat Cădere îi vorbea complice, respingea ziua de astăzi în numele unei zile de ieri fanteziste, regreta că nu are slugi ca „doamnă advocat", uitînd că n-ar fi fost probabil doamnă advocat însă, cine știe, s-ar fi descurcat ea oricum. Lui Liviu Dunca îi aminti de o doctoriță tînără, pe care o întîlnise cu cîțiva ani înainte, care-și luase „femeie de servici" o fată tînără, aproape un copil, de la țară, probabil înapoiată mintal, pe care o mustruluia cu o nespusă asprime și o obliga să spună „săru' mîna", tot la a doua propoziție. „E gata masa, săru' mîna" ; mulțumesc bine, săru' mîna — și acest tur de umilință făcea parte din „educație".

Doctorița era ambițioasă și veleitară, avea nostalgii după fosta burghezie, dar visa să se căsătorească cu un director din comerțul exterior, care să călătorească des prin străinătate și să se întoarcă încărcat cu bunuri și bunătăți.

Rămase mut în fața doamnei advocat, Liviu Dunca era invadat de o mare amărăciune, ceasornicele și ornicele din camera lui Andrei îi răsunau încă în minte, iar curtea murdară și plină de zoaie i se dezvăluia în lumina crudă a zilei, o paraginâ în care se mișca doamna advocat Cădere, agresivă și pretențioasă. „De ce nu m-am dus la mare, se întrebă, aproape strigă interior, ce caut eu aici".

Imaginea doamnei Vinea, în camera ei cu jaluzelele trase, ideea că trăiește sub semnul oglinzii, detașată de rest, îi dispăru din minte, sau nu-i rămase decît ca un regret, încă o bizarerie de-a lui.

Și totuși, atunci cînd spuse că se bucură că Margareta Vinea venise la întîlnire, își dădu seama că nu minte, deși în plan real a vrut să nu vină, a amînat ceasul hotărîrii și a venit greu, aproape în ciuda lui, cu un sentiment puternic de ridicol. Pe strada mărginită de platani, lată, cu pavaj lucitor, care ducea spre rîu, i-a observat mai întîi silueta elegantă, strînsă tot într-un taior de vară, subțire, astăzi de altă culoare, măslinie, care-i punea și mai bine în evidență subțirimea și eleganța, albeața pielii și ochii deschiși. Apoi, de la primele cuvinte, totul a intrat în firesc și nimic n-a fost ridicol. Nu mințea, pentru că ar fi fost o nenorocire să nu fi venit la întîlnire femeia aceasta tînără, frumoasă și puternică, atît de naturală și de sigură pe gesturile sale.

Margareta îi răspunse : „Cum era să nu vin ! Desigur că am venit", și rise din nou, simplu și sănătos, pe deplin firesc. Tot așa de simplu îl luă de braț și porniră spre grădina rîului, pe care o cunoștea atît de bine, de-a lungul străzii umbrite de platanii uriași, prin care lumina se filtra pierzîndu-și agresivitatea de vară. Pe strada aceasta largă alergase de mult cu bicicleta și-și aminti de imaginea sa, în pantaloni scurți, cu coapse rotunde, pline, de puber, exuberant, și aproape și de fîșiitul roților de cauciuc pe pavaj, de ghidonul încălzit pe care-l lăsa din cînd în cînd și alerga cu o mînă fluturînd în aerul cald al verii, mai închis sub platani. De strălucirea vărătecă a pavajului, tigrat de umbre, de cămașa lui subțire, cu mîneci scurte, strălucitor de albă și curată.

Dintr-odată strada aceea se populă de umbre vii, exuberant de vii, în casa aceea puțin ridicolă, cu turnulet și acoperiș roșu, locuia un arhitect care avea o fată cu ochii foarte negrii, pe care o chema Livia, ce-i plăcuse lui demult, atunci, adolescentin, și se apucă

ION DRĂGĂNOIU

A spune nu

A nu cârti, lăsându-i timp speranței
să se închege într-o altă lamă
de sabie, ce uzurpând tăcerea,
pătrunde-n miezul ei și o destramă.
A spune nu când vorba se încheagă
alături lumii păsărilor moarte,
a spune nu și a-ntreba de rostul
aducerii în noi a lui departe.
A nu sări de zare prea aproape,
lăsând un loc atât de gol încât
să se audă sfâșiind lumina
voința de a spune doar atât.

Orbita

Lui Emil Botta

Lumea trebuia să doarmă.
Sub culoarea netulburată de timp trebuia o orbită.
Cineva aștepta aproape singur cu cerul rămas.
Amintiți-vă zilnic :
din toate, privirea tăcută e pentru moarte,
aripile pentru anotimpuri în zbor.
Să strige nu-i nimeni aici.
Cu tăceri ne umplem mâinile un timp,
privirea cu aripi,
aripile cu anotimpuri moarte
până când sensurile se întrepătrund,
până când aurește un nimb.
și capul se apleacă într-o parte.

Dionie

Sunt ochiul tău, ești ochiul meu
și cine poate să despartă
doi ochi privindu-se-ntratât
o, contopire, o, durată.

Sunt ochiul stâng, ești ochiul drept
de te închizi scăzută lume
abia se vede și aștept
chemări cu jumătăți de nume.

Ești ochiul drept, sunt ochiul stâng
alți ochi nu sânt, nu pot să fie
eu lunecând în spre adânc
același povârniș te-mbie.

Ești ochiul meu, sunt ochiul tău
o, contopire, o, durată,
aceeași până într atât
încât vom fi un orb deodată.

Nu lumea sonoră

Și-apoi a crede visul mâinii drepte
ce fericire pentru sfîrlele ar fi,
dacă n oglindă pot să mai aștepte
aceleași voluptăți și atară-i zi ?
E floarea lunii otilită, iată.
Sunt glasul soarelui comun.
Restul îmi scapă, nu se arată
închise în spațiul nebun
nici întrebările pat nici alte cuvinte,
numai regina scurtă
singurul grâu în care
au adormit consoanele,
nu lumea sonoră
și astfel timpul, golul...
Oprește-te !

uitate

să-i povestească despre ea Margaretei și cum odată, nu departe de aici, se aruncase direct de pe bicicletă în apă, cînd o văzuse pe dig, așa cum era, cu cămașa pe el, și apa fusese mai udă ca oricînd prin cămașa lipită de corp. Margareta rise și el îi privi profilul fin și apoi ochii i se scoborîră și-i observă genunchii, dar mai întîi brațele acoperite cu un puf ușor, blond, și la sfîrșit picioarele în sandale ușoare, cu unghiile mici și bine rotunjite. Margareta rîdea vesel și el o cuprindea cu privirea și se gîndi clar: „O iubesc, m-am îndrăgostit de fata asta", dar nu-i spuse nimic, ci doar îi strînse ușor brațul și-l simți cald și rotund, și-și repetă „o iubesc" și totul era foarte simplu și firesc. Liviu Dunca se umplu de bucurie și imaginile din acea vreme nu se suprapuneau peste ce i se întîmpla lui acum, ci deveneau doar mai vii, cu mult mai vii, ca și figura fetei aceleia, Livia, cu ochii foarte negri, de care povestea. Se întrerupse o clipă, pierdut în senzația prezentului, însă Margareta îi ceru: „Și, și, cum a fost?" și el continuă și-i povesti nu numai despre acea fată, dar și despre alți oameni de pe strada pe care treceau, care înviau cu toată puterea în mintea lui, stînd sub semnul bucuriei extrem de simple care creștea. Întîmplările evocate erau mărunte, dar pline de semnificație și el era convins că o interesau pe femeia aceasta tînără, de lîngă el, și nu se înșela. „Aici, în această casă, arăta el, stătea pe vremuri un domn bătrîn despre care se spunea că n-a mai văzut soarele de foarte mulți ani, pentru că stătea toată noaptea cu o lunetă pe acoperișul casei, o lunetă de fabricație proprie, și se îndoia grav de constatările astronomiei moderne, de la Kepler încoace. Își lăsase barbă și plete și în nopțile de vară liceenii întîrziau ca să-l vadă urcîndu-se pe acoperișul plat, anume construit, al casei sale. Orașul acesta a fost plin de oameni ciudați și de fete și băieți care se amuzau pe socoteala lor". Margareta se amuza și ea, și cînd au ajuns după puțină vreme la rîu și s-au urcat pe pod, a fost rîndul ei, privind în jos spre apa rapidă și verzuie, din cauza arborilor și a dealului adormit în soarele de amiază, prezent ca niciodată, acolo, la doi pași, dincolo, împădurit pînă în vîrf cu arbori mari, stejari și fagi mari, să-și spună: „M-am îndrăgostit, m-am îndrăgostit cu adevărat", și să tacă, pentru că nu avea rost să vorbească, nu era nimic de comunicat, totul era evident, comunicat și împărtășit.

În acea primă zi și în zilele imediat următoare totul a fost foarte simplu și firesc, n-au trebuit să se apropie încetul cu încetul, n-a fost nevoie măcar de nici una dintre tacticile naive, foarte cunoscute și imediat recunoscute, și de reflexele pe care le folosesc aproape totdeauna bărbații și femeile, indiferent de vîrstă, în asemenea circumstanțe. Și n-a existat nici o legătură între felul cum se comportau acum și prima lor întîlnire, telefonul acela neobișnuit și discursul lui Liviu Dunca, agitîndu-se prin camera ei de acasă și amintirea celeilalte femei, a mamei Margaretei, care într-o zi a pecat. Margareta se purta de o desăvîrșită simplitate și acest lucru își punea amprenta pe relația lor, firesc și simplitate pe care nu-l au decît două categorii de femei, țărăncile și cucoanele adevărate, adevăratele doamne, noțiune imprecisă și neținînd pe deplin de clasă și de creștere. Aceste două categorii au un firesc foarte deosebit, însă naturalețea lor derivă din faptul că în reacțiile lor nu se interpune nici un model prost asimilat, care să falsifice totul, să se insinueze în raporturile lor firești. Liviu Dunca povesti mai mult decît îi era în obicei despre o mulțime de lucruri ce deveneau foarte vii și amuzante acum pentru ei și doar o singură dată, în primele zile, întîlnirea lor a fost reactualizată brusc de către Margareta, care l-a întrebat: „Spune-mi, mai spune-mi încă o dată cum stau sub semnul oglinzii? Știi, din cauza asta cred că m-am îndrăgostit de tine. Parcă m-am descoperit pentru prima dată".

Liviu Dunca rîse și-i răspunse că nu mai știa nici el ce înțelesese atunci prin semnul oglinzii.

„Mi s-a părut mie atunci așa, te vedeam distantă și detașată, ca o imagine reflectată. Poate nu ești așa. Ești doar o fată bună, o fată foarte bună".

Margareta acceptase negarea descoperirii care o fascinase atunci. Nici nu știa cum fusese, asupra ei se operase o mare transformare care o închidea într-o mare și firească bucurie.

Seara, după foarte lungi plimbări, în timpul cărora nu se ferea de nimeni, se întorceau acasă, și ea observă doar în treacăt că bărbatul ei nu se mai culca în dormitor sau lipsea mult de acasă, atît doar cît să se bucure că n-o tulbură nimeni în momentele de singurătate ce prelungeau de fapt evenimentele fără însemnătate dar pline de semnificație ale zilei. Atmosfera din locuința ei, camerele întunecate din cauza jaluzelelor mereu coborîte, mobilele greoaie, capetele de cai ce împodobeau pereții cu fostele ei obsesii, își pierduseră realitatea, ca și vechile ei relații și raporturi ce păreau acum simple accidente. Era veselă și copilăroasă, ca și cum n-ar fi înțeles, și nu înțelegea într-adevăr implicațiile situației ei. Liviu Dunca, mențiind poate o nevăzută balanță, deși cucerit și incapabil să se gîndească la altceva, devenise mai grav pe măsură ce ea devenea mai exuberantă. Nici el nu judeca situația, nu stabilea raporturi și nu se gîndea la consecințe, izolați, în momentele în care erau împreună, nu făceau nici cele mai elementare planuri. Însă la el, bucuria și plăcerea căpătaseră o altă tonalitate, erau minate undeva de teamă, o frică nemărturisită și dureroasă.

Într-o asemenea stare de spirit, ca un ecou al ei, se opri brusc din drum, pe cînd o conducea acasă, și, punîndu-i ușor o mînă pe umăr, îi recită aproape în șoaptă:

Notre histoire est noble et tragique
Comme le masque d'un tyran

Litografie de LAETIȚIA SCHMIDIGEN

Nul drame hasardeux et magique
Acun détail indifférent
Ne rend notre amour pathétique.

Fusese o după-amiază foarte plăcută de hoinăreală, se simțiseră foarte bine, el a povestit mai puțin, cuvintele pronunțate de altfel erau reduse la cele necesare și erau foarte puține cuvinte cu adevărat necesare. Spaima neînțeleasă ce dubla de abia sezisabil bucuria lui Liviu Dunca fusese mai puțin aparentă decît în ultimele zile. Nu știa cum se născuse asociația cu versurile spuse, aparent nu aveau nici o legătură, cu un minut înainte se bucurase doar de tăcuta atingere a brațului ei, de prezența ei vie și copleșitoare.

Efectul fu surprinzător. Margareta nu auzise niciodată versurile acestea și nici nu întrebă de cine sînt, nu ceru să-i fie repetate, ca și cum le-ar fi înțeles de la început pe deplin. Încremenise și ea în prada unei puternice emoții inexplicabile, ca și cum i s-ar fi lămurit dintr-o dată un lucru grav, neînțeles pînă atunci, și s-ar fi deschis abrupt adevărata perspectivă a stării ei pînă acum paradoxal lipsite de griji. Din acel moment dragostea lor luă o cu totul altă întorsătură, declanșată de aceste cîteva cuvinte străine, care n-au fost făcute pentru ei, dar care poate au eliberat-o într-un fel, punînd-o să se privească dintr-o perspectivă mai înaltă și mai generală.

Ajuns acasă de-abia atunci și-a dat seama de prezența vechilor lucruri și n-a mai putut-o suporta. Tăcerea locuinței, greoaie și puțin solemne, s-a revelat pentru întîia dată ca străină și apăsătoare, cu o acuitate neobișnuită și-a dat seama de fiecare detaliu urît și lipsit de personalitate, încă mai neplăcute erau elementele care o reprezentau, în vechea ei stare, visurile ei obscure, materializate în tablourile cu cai nebuni, cu gîturile întinse, nechezînd. Și nu atît caii cît mai ales frîurile, zăbalele înfipte cu cruzime în buze, rînjind dinții, și mîinile nevăzute care le struneau cu energie, părînd că nu lasă nici o scăpare, nu permit nici o șansă de evadare, mîini nevăzute dar energice și neînduplecate, cu degete scurte și groase, cu unghii pătrate. Margaretei pentru prima dată i se păru că le vede, amenințînd din spatele tablourilor inocente, simple copii, așa cum erau, acoperite cu un păr mărunt și aspru, roșcovan, mîini pistruiate cu tendoanele nemilos întinse, care într-un fel țineau și zidurile laolaltă, bine închegate, și mobilele urîte și greoaie, cu adevărat urîte și greoaie, ce s-ar fărîmița fără acea energică strunire. Stătea în picioare. În mijlocul sufrageriei-salon, ca într-un loc necunoscut, și se uita în jur, tensionată.

O apucă un dor nebun să plece imediat, să părăsească această casă unde își petrecuse ultimii ani, în mijlocul acestor lucruri urîte, și o dorință aproape brutală să-l vadă pe Liviu Dunca, să-l simtă aproape, întreg, să-i vadă fața și să-i pipăie părul aspru. Îl simțea aproape cu vîrfurile sensibilizate ale degetelor. Nici nu știuse că părul lui încărunțit la tîmple este atît de aspru și dur, atît de viguros și puternic, și în mare măsură se înșela, imaginația ei lucra asupra amintirilor și le îngroșa. Cumva toate aveau legătură cu acele cîteva cuvinte ale altcuiva, rostite cu gravitate de către Liviu Dunca din cine știe ce secret îmbold, în vreme ce brațul lui se odihnise pe umărul ei și devenise apăsător. Nu mai reținea din strofa aceea a nu știa cui decît primul vers, **„notre histoire est noble et tragique"** și, în ciuda dorinței absolute de a pleca cît mai curînd de aici, a hotărîrii sale de a pleca și a dorinței de a-l simți aproape pe bărbatul acesta necunoscut pînă acum cîteva zile, despre care de altfel știa atît de puține lucruri, o vagă cunoștință a mamei sale, un om crescut în acest oraș de unde plecase de mult, se simți cuprinsă și de o mare mîndrie, ca și cum ar fi înțeles cu adevărat că povestea aceasta a lor era nobilă și tragică, nobilă pentru că răspundea unei necesități interioare a ei, a lui, care trebuia oricum să se întîmple, era inevitabilă și fusese pregătită pentru ea din clipa în care se ascundea în colțurile casei părintești și își închipuia țara aceea fabuloasă, unde pe niște pajiști verzi călărește veselă mama ei, femeia ce-i părăsise, însă ea niciodată n-o condamnase pentru asta.

Cu greu se înfrînse și rămase în seara aceea în casă, își petrecu noaptea dormind pe bucăți, agitată, îi auzi pe Vinea venind tîrziu acasă și-l ascultă cum se plimbă prin birou, măsurînd podeaua cu pași apăsați și grei, lipsiți însă de siguranța de altădată, pași neliniștiți și atitudine în general neobișnuită pentru el. Însă nici de data asta nu-i dădu nici o atenție, nu se gîndi că i s-ar putea întîmpla ceva neobișnuit, nu se mai așteptă el la nici o surpriză din partea lui. Se gîndi doar în treacăt că nu au absolut nimic comun, că viața lor împreună a fost absolut goală și apoi nici măcar nu-i mai auzi pașii prin birou.

A doua zi de dimineață își strînse cîteva lucruri, ca pentru o foarte scurtă călătorie și lăsă un bilet scurt pe masă, scris pe o foaie de caiet găsit întîmplător: „Am plecat", caligrafie aproape, încet și cu mare răbdare. Apoi, ca să amîne un deznodămînt, adăugă totuși: „pentru cîteva zile". Semnă cu un M mare, întins pe jumătate de pagină.

NICOLAE OANCEA

Întîmpinare

(pentru că vin de la Dunăre)

Și țipă cu setea lor și se desgolesc
precum pe țărm, unde
se cere așa
și este iertat trupul.

Vin femei și îmi cer pentru sete
apa fluviului de unde am plecat
și-mi cer cuvintele care se spun

Tu știi, tu ai fost, tu ai trăit
pe nisipuri
și ai văzut de alde noi
mai trase de apă,
femei subțiri ai văzut
care să treacă prin plasa pescarilor,
ciți te dușmăneau...

Arată-ne șoldul mușcat de peștii vii
și degetele unde ți-au înfipt racii
cîrligele roșii dacă ai vrut să fugi...
Arată-ne cum înotai și te vom primi toate,
arată-ne acest lucru aici; apă făcîndu-ne
că îți stăm între o parte și alta a trupului

Doamne, de cînd trăim
și n-am fost la Dunăre
și nu știm apa cum este făcută
de se poate înota...

Ritual

Te voi purta la noapte, cum din ochii închiși
mai știu să zbor păsări, albă pasăre
am să te duc
dincolo de ce știu numai gîndindu-mă,
amintindu-mi
și, pentru că vei fi neadevărat, drumurile
te vor lăsa
și te vor lăsa adevărurile altora.

Te voi duce într-un larg de pustiu,
de altceva,
de crudă închipuire a ochilor și bine
are să fie
că ne-a fost dat.

Fără știrea ta vei face un drum,
ca-ntr-o moarte,
o moarte a altcuiva, pe care trebuie
să o vizitezi,
s-o străbați cu ochii în toate părțile
să pipăi,
să miroși totul și asta făcîndu-te
că știi totul,
că nu ești mulțumit pentru acel
care va sosi să petreacă aici moartea lui.

El va veni plecînd prin înec, vei spune,
și atunci,
atunci, le vei striga tu, unde sînt iazurile
și malurile abrupte?...
Sau nu le vei striga, pentru că ei nefiind
totul se va înțelege și-n liniște...

În moartea lui nici nu trebuie să locuiască
un altul,
nici nu trebuie să atingă un altul ceea
ce e de atins
pentru că aerul ar prinde miros de străin
și cel așteptat ar ocoli semnul

Pentru aceasta și tu te vei duce neadevărat
și vei fi doar pasăre ca să nu fii om
și vei fi abur ca să nu fii de tot pasăre
și eu te voi gîndi numai
ca nici abur să fii

Te voi purta la noapte, cum din ochii închiși
mai știu să zbor păsări, albă pasăre
am să te duc
acolo unde sînt pregătit să îmi așez viața,
această moarte neașezată

Nu va fi nimeni, cum nici tu nu vei fi decît ochi
și vei pleca mai departe dacă iarba
nu va fi de tot înverzită,
dacă nu vei zări inimi albe plutind
pe lacuri adînci — de-o fi să mor pentru inimă —
și care bătînd vor spumega apele și le vor face rîuri,
și le vor face să curgă prin bătăile lor

Cît mai mult și mai departe să rătăcești
tot căutînd, tot nemulțumindu-te
și eu te voi hrăni din închipuire
și mă voi sfîrși astfel precum paianjenii
care și-au dat trupul întreg deșirîndu-l
hrană firelor prin care să trăiască.

nimic despre glorie

LIVIU HOTINCEANU

Noaptea să lasă brusc aducînd cu ea rafale de vînt și mirosuri putrede. Pilotul își aruncase bandajele de pe mîini și față, nu le mai putea suporta, vroia ca aerul să-i spele țesuturile arse, să i le răcorească. Săpa cu înverșunare folosindu-se de un fier ruginit și de degete.

În spațiul îngust de la picioarele sale pămîntul se rupea anevoie, îl aduna în palmele făcute căuș și-l arunca lateral spre spate. Din cînd în cînd se oprea. Își regla respirația trăgînd cu urechea spre cealaltă parte a curții.

În timpul nopții santinela motăia în foișorul de lîngă intrare. Ca să pătrundă în curte trebuia să coboare și să deschidă poarta. Ar fi auzit atunci un scîrțîit prelung și pașii țiriți ai santinelei. Întunericul era însă plin de liniște, cîteva stele clipeau mat iar nori fumurii acopereau luna. Dădu în sfîrșit de partea inferioară a zidului împlîntată la peste un metru în pămînt. Mai avea cel puțin jumătate din munca depusă. Se încălzise. Își aruncă cu un gest scurta de piele și pieptul său ars coloră o clipă întunericul. Era pe cale să-și învingă oboseala și durerile, trupul în general, pînă în zori nu mai era mult. Își îngădui cîteva momente de odihnă așezîndu-se pe pămîntul jilav. Gîndul îl purta cu cîteva zile în urmă.

*

Revăzu aerodromul cu turnul de control și pistele lui albe stropite de căldură. Un mecanic îmbrăcat într-o salopetă neagră sucea elicea unui avion. Aerul purta în el mirosuri amestecate de pămînt ars și lubrefianți. Apoi apăruse el, pilotul, ducîndu-și sub braț cascheta și porthartul. Nimic nu i se citea pe față, nici o emoție. Poate doar genunchii să-i fi tremurat ușor o slăbiciune obișnuită însă la cei ce se desprind atît de des de pămînt. În carlingă stătuse nemișcat pînă ce pista fusese liberă. Motoarele porniseră iscînd reverberații puternice în liniștea aerodromului. În acest timp fusese un punct minuscul pe imensitatea cerului.

Totul se întîmplase de fapt la întoarcere. Scăpase de toate și zbura calm. Sub el un adevărat covor de nori albi, compacți. Deodată în stînga, ca într-o vedenie apăruse fuselajul și aripile altui avion. Erau atît de aproape încît putea să distingă pînă și trăsăturile pilotului. Se priviseră cîteva secunde, privirile celuilalt ardeau din pricina efortului și alergau pe el ca o flacără. Aproape își vorbeau, numai plexiglasul transparent împiedica vorbele să ajungă de la unul la celălalt. Apoi celălalt își aruncase ochelarii și casca strigîndu-i ceva îngrozitor, ceva legat probabil de însăși imposibilitatea situației, de însăși soarta netrebnică a amîndorura, atîta doar și avionul dispăruse, mutîndu-se undeva deasupra. După cîteva clipe un fum negru și greu năvălise în cabină. Altitudinea scăzuse amețitor și trupul aparatului ieșise din nori îndreptîndu-se oblic spre un relief accidentat, împădurit pe alocuri. Știuse din capul locului că nu va reuși să aterizeze. Se lansase cu parașuta aruncîndu-se cu capul înainte în aerul rece și dens. Plutise un timp fără să apeleze la inel, nici la rațiune de altfel. Nu i-ar fi ajutat cu nimic. La cîteva sute de metri trăsese inelul. Mătasea parașutei pocnise de-asupra sa. Aproape de pămînt adia vîntul și fusese aruncat în coroana unui stejar. În zadar se chinuise să se dezlege din sfori. Mai rău se încurcase. Pînă la urmă rămăsese agățat cu capul în jos și foarte aproape nici la trei metri de pămînt. Mai tîrziu auzise cîini lătrînd și voci care îi azmuțeau sub locul în care atîrna își făcuseră apariția patru soldați îmbrăcați în costume pestrițe de camuflaj. Îi vedea ca printr-o lupă. Se așezaseră calmi pe iarba moale de sub stejar, parcă ar fi venit să-și petrecă cîteva ore libere, ori o duminică. Chiar și cîinele se liniștise și se gudura printre picioarele lor și atunci intuise îngrozit că nu va sfîrși de gloanțele lor. Ar fi fost prea frumos, prea neadevărat. Simțise pentru prima dată cum îl cuprinde frica. În zbucurile sale izgonise întotdeauna acest amănunt, această posibilitate, sfîrșitul adică. Îl întîrziase, îl ocolise din toate puterile sale, strîngînd din dinți, bravînd ori fugind cu disperare. Altfel n-ar fi putut rezista atîtor zile și nopți inflexibile cînd pămîntul pleznea sub el rupîndu-se în tranșe. Altfel n-ar fi reușit să-și învingă trupul și mintea căutînd să înțeleagă acea fărădelege care era războiul. Altfel n-ar fi reușit — și acest lucru era cel mai important — să se împace cu ceea ce lăsase în urmă, viața sa neizbutită, irosită toată într-o singură întîmplare.

Cei patru fumaseră cîte-o țigară privindu-l tot timpul veseli, apoi aduseră crăci uscate aprinzînd un foc înecăcios din care urcară spre el limbi roșii. Înainte de a leșina i se păruse că aude femei cîntînd într-un cor și cîntecul lor i se plimba crîncen pe sub piele, pe brațe și pe obraz. Mai ales pe obraz...

*

Săpătura era gata. Din partea cealaltă îl izbi aerul proaspăt al străzii. Tocmai se aplecase pentru a trece dincolo cînd auzi deschizîndu-se poarta. Se întoarse brusc lipindu-se de zid. În cadrul porții santinela stătea nemișcată. Părea turnată dintr-un metal negru și greu. Următorul fapt se petrecu extrem de repede. Se ridică și porni aplecat pe lîngă zid ajungînd astfel în spatele porții. Nu mai făcuse niciodată astfel de lucruri. Totuși nu-i trebui decît o singură mișcare ca să sară în spatele santinelei. Expiră de două ori sacadat, parcă ar fi tăiat lemne și santinela rămase în ușorul ușii un desen inert și nevorbitor. Înainte de a părăsi definitiv curtea îi luă automatul. În spatele zidului o stradă largă, plantată cu pomi, cobora lin. Porni de-alungul ei încercînd după atîta timp plăcerea mersului. Totul era ca altădată și la un moment dat avu chiar impresia că undeva susură o arteziană. Ajunse într-un fel de piațetă. Zorile spălau caldarîmul și casele dezvăluind un peisaj sever, de o geometrie rece. În stînga piațetei se înălța biserica orașului, un templu vechi mai mult, avînd linii greoaie și uși ferecate în tăblii de fier. I se păru o răsplată și un loc potrivit pentru refugiul său. Aproape sufocat atinse minerul ușii și-l apăsă cu putere. Dincolo, înălțimea coloanelor îi liniști respirația. Aerul curgea de sus portocaliu și greu, colorînd marmurele. Imediat lîngă intrare descoperi un aghiazmator, un fel de lespede scobită plină cu apă și bani strălucitori. Își răsturnă capul în el și bău cu lăcomie. Se lăsă să alunece apoi într-o bancă. Era răcoare, oboseala îi apropie tot mai mult ploapele. Căzu fără voie într-un somn limpede, un fel de amețeală care nu desființa lucrurile dimprejur și nici amintirile. Era copil și-l purtau de mînă în aceste biserici. Îngenunchia pe lespedea rece și o voce tremurătoare vorbea despre suflet. Întotdeauna despre suflet și despre gloria la care cu toții vom ajunge cîndva. Se căzni dar nu putea pricepe nicicum acea stare cumplită de înțelepciune. Mai simplu ar fi fost dacă nu ajungea pînă aici. Cineva îi dăduse într-adevăr viață, dar pînă la urmă trebuia s-o ducă înapoi, trebuia, chiar dacă nu era acesta un lucru plăcut și drept. Un zgomot îl trezi. Cineva umbla prin celălalt capăt al sălii aplicînd pe lespezile albe zgomote de pași. Era încă buimăcit de somn cînd retina sa înregistră o umbră furișîndu se printre coloane. Mina în care ținea automatul se ridică inconștientă și templul hohoti asurzitor. La trei pași de cel care căzuse, se opri. Ghemuit jos, cu mîinile adunate sub piept zăcea preotul. Fără să și dea seama simți nevoia să-i atingă fața acoperită de un păr sur și rar care îl hipnotiza. Întinse mîinile dar sub degete întîlni o senzație neplăcută care îl înfiora. Mai tîrziu rise, un vis dezechilibrat și prelung, un rîs năucitor cu care ieși prin ușă iar cînd cel de afară îl secerară cu automatele rîsul său se prefăcu într-un strigăt deznădăjduit.

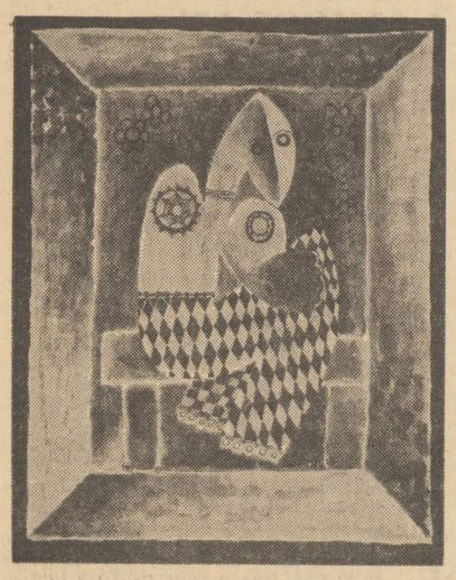

Desen de SABIN ŞTEFĂNUŢĂ

VASILE ZAMFIR

Spovedanie în Anotimp

Peisaj nordic

Uitate prin fiorduri cătunele norvege
Scălîmbăie din hoarne fuioare lungi de fum;
Lumina de-ntuneric arar se mai alege ;
— Sub dune de omături adoarme orice drum.

Nu-i zi şi nu e noapte, ci doar la răsărit,
Dansînd pe bolta neagră în stranii menuete,
Aurora-boreală înscrie la zenit
Mari draperii de galben şi flăcări violete.

Trec sănii eschimose cu cîini în atelaje :
Duc blăni de urs şi focă gonind spre factorii ;
Şi-n liniştea polară ciudatele-echipaje
Aleargă-înnebunite prin ceţuri plumburii.

Vor căpăta diseară o sticlă de coniac,
Şi pulbere de puşcă, şi gloanţe, şi-acadele
Poate un pled de lînă, ori haină de bumbac,
Un pumn de ceai, şi zahăr, şi scunde ciubotele.

Iar, cînd se vor întoarce din nou la ei acasă
In strîmtele iglouri unde pătrunzi pe brînci,
Le va părea lumina ţesută din mătasă,
Şi calde, pentru seară, bordeiele adînci.

Martie

Ogorul doarme simplu sub alba lui povară.
— Salcîmii goi veghează la capăt de tarla —
Şi totuşi, prin văzduhuri un fir de primăvară
Cu zvonuri de mireasmă, uşor s-ar arăta.

Cristaluri luminoase vor pogorî din soare,
Şi cîmpul tot, şi crîngul şi sufletul din noi,
Vor strînge bucuria — suave mărţişoare, —
Să le purtăm norocul, trifoi cu patru foi.

In taină ghioceii în scutece de gheaţă
Opalurile albe le-or scoate din frunziş,
Şi gîzele şi melcii se vor trezi la viaţă
Şi vor fi nunţi solemne în orice luminiş.

A mai rămas o lună. Şi vor visa castanii
Că le-au venit pe ramuri colibri, în tumult ;
— Va fi o primăvară mai blîndă ca-n toţi anii.

Ieşi, suflete, la soare, şi bucură-te mult !

Poetul

Pot aduna cuvinte ca roadele din ramuri,
Pot înjgheba construcţii cu noi arhitecturi,
Neîmblînzite vorbe pot să le pun în hamuri,
Şi pot să dau vieţii noi sensuri şi măsuri.

Din graiul ţării mele pot scrie hronici, alte,
Să încrustez prezentul în trecerea-i prin veac,
Eu pot să scot din piatră scînteia altor dalte,
Şi stele fără seamăn să-nscriu în zodiac.

Pot, fără greş, secara şi strugurii vorbirii
Să mi-i prefac în stanţe cu noi orînduiri,
Ca meşterul ce-şi puse în zidul mînăstirii
Prinosul veşniciei şi-al marii lui iubiri

Căci tot la fel mortarul cu care leg cuvîntul
L-am frămîntat în patimi, în cîntec şi-n temei ;
Istoria în sînge mi-a răsădit descîntul,
Cu Patria să fulger şi-naltul zbor al ei.

Să nu iertaţi...

Iertat să fie-acela care, orbit o clipă,
A întîlnit o dată, la ceasul înserat,
Alţi ochi şi alte buze cu gust înmiresmat
Şi i-a cuprins sălbatic a trupului tulipă.

Iertaţi-l şi pe-acela ce-şi bea în cîntec vinul,
Cînd aplecat pe cobză îi „zice" lăutar ;
E-n el, poate, o rană, să-i înţelegeţi chinul,
Lăsaţi-l să viseze un sfert de ceas măcar.

Iertaţi-l şi pe acela ce şlefuieşte versuri
Şi arde-ntreaga noapte, pînă tîrziu, în zori, —
E poate-n el o taină din alte Universuri,
Neînţeleasă, poate de ceilalţi muritori.

Puteţi ierta vrăjmaşii ce-au fost robiţi minciunii,
Iertaţi fără să spuneţi aceasta nimănui ;
Dar nu-l iertaţi pe-acela care jucînd pe funii,
S-a lepădat de suflet, de soare şi de-ai lui.

LEONID DIMOV

Mărul cunoştinţei

Al treilea prolog

Era raiul în rut.
Eram un necunoscut.
Uite-l şi pe Belzebut,
Uite-l : e ascuns în lut,
L-am călcat cînd am trecut
De ultimul guard
Şi-am ajuns la gard.

Gardul cu uluci,
Cu mameluci
De faianţă şi cuci
Aşezaţi la noroc
Din loc în loc,
Cu cioburi în cioc.

Vechiul gard
Din fundul grădinii
Unde ard
Toamna, mărăcinii.
Gardul c-un miliard
De petice de şiţă,
Şi, dacă te uiţi peste gard,
O fetiţă
Aşezată frumos
Chiar lîngă portiţă,
In tăcere
Să vîndă mere
Celor de jos.

(Gîze efemere
Umblă printre mere
Şi albine : roi.
Ba un păsăroi
Le spune mistere)

Dar acei de jos
Ascultau frumos,
Săracii de ei,
Zvon de clopoţei,
Cînd, cu mîna ei,
Mere, din grămadă,
Arunca-n zăpadă.

Căci, din nemurire,
In spaţiul extern
De după-mprejmuire,
Viscolea etern
Peste-ntreaga fire.

Pierise-n ninsori
Inimi şi comori,
Prunci şi sicomori,
Urmă cerulee
De dulce femeie
Ceilalţi muritori
Trăind în bordeie.

Bordeie de ghiaţă
Lipsite de viaţă,
Cucui de cucui
La distanţe egale,
Cu fum albăstrui
Ieşind pe fugui
Şi ferestre ovale.

Toţi furau din clipe
Toţi fumau din pipe
Visau să-nfiripe
Pe laviţi uriaşe
Ciorchini de oraşe.

Intr-o zăpadă groasă
O simţeau în spate
Ca pe-o greutate
Şi dădeau să iasă
In singurătate.

Dar merele, toate,
Erau gata muşcate.

*

Aşa a trecut
Ca-ntr-un făcut
Acea iarnă eternă.
Totul era mut
Numai în trecut
Lumina o lanternă.

Apoi s-a ivit
Soare alburit
Stropit cu noroaie :
Jale. Vînt pripit.
Primăvară. Ploaie.

Şi-au curs pîrîiaşe
Printre tot ce-a fost :
Icoane, cravaşe,
Acum fără rost,
Ocolind gorgane
La distanţe egale,
Spălînd mormane
De oase goale.

Şi totul părea
Vesel şi slinos
Ca ferita rea
Care sta frumos
La portiţă, jos.
Şi muşca din mere.

Apoi s-a sculat
Veselă, şi-a luat
Panerul cu mere,
Albinele : roi
Şi-acel păsăroi
Ce spunea mistere.

Portiţa, cu vaer,
S-a tras după ea.
Apa clipocea.
Răsuna prin aer
O amiază grea.

EMIL BRUMARU

Adio, Robinson Crusoe !

Nimeni nu ştie că împreună cu Robinson Crusoe am stat şi noi : eu, Ada, Cecina şi ceilalţi. Eram cu toţii, v-o jur, într-o haltă înconjurată de salcîmi pe insula aceea căreia nu-i cunoaştem prea bine numele. Şeful hălţii era chiar tatăl meu, avea uniformă şi chipiu şi da drumul la marfare (ce mîndru şi zvelt !) cu paleta. Pentru că pe linia noastră nu treceau decît marfare. Iar Robinson Crusoe nu avea nimic împotrivă.

Dimineaţa desfăceam pe peron toate benzile de telegraf şi făceam pe ele, cu creionul chimic, linii şi puncte. Apoi le strîngeam la loc şi mă duceam în dosul magaziei de cereale ca să scobesc zidul între cărămizi c-un cuţit vechi şi tocit de bucătărie. Acolo am întîlnit-o pe Ada. De la început mi-a spus că Robinson Crusoe i-a dat voie şi ei. Am furat imediat nasturii aurii de la uniforma lui taică-meu, nasturii aceia ce au pe ei o roată cu aripioare de vultur, la care ţinea atît de mult încît îşi cususe două rînduri : unul pentru cheutori, celălalt pentru plăcere. Doar nu putea să se supere. Ştia că-i vom da, pentru că ne lasă pe insulă, lui Robinson Crusoe.

Apoi a apărut, de data asta într-o după amiază, şi Cecina. Era mai mare ca noi, terminase poate liceul şi ne-am mirat că a fost admisă pe insulă, mai ales că la sosire nici n-a pomenit de Robinson Crusoe, iar mai tîrziu, cînd a venit vorba despre el s-a eschivat pur şi simplu. Purta o rochie de stambă vişinie, bombată ciudat la piept şi la început, cred că vă daţi şi singuri seama, n-am crezut-o, pe urmă însă, după ce ne-a lăsat să-i atingem cu degetele, da, ne-am convins : avea sîni !, deşi probabil că era vreo scamatorie la mijloc. Totuşi lucrurile continuau ca mai înainte. Spre seară, cînd marfarele trecuseră de mult, şi-abia a doua zi trebuiau să vină din nou (dar nu eram siguri niciodată), ne adunam lîngă grămezile de cherestea din fata hălţii şi împreună cu servitoarea plecam pe linie ca să rupem volburâ pentru iepuri. Noi rămîneam în urmă, prindeam cărăbuşi şi-i îngropam în pămînt acoperindu-i cu iarbă. Servitoarea se îndepărta încet-încet şi, dincolo de semafor, dispărea după canton. Se întîlnea, fără discuţie, cu servitorul lui Robinson Crusoe.

Cu Robinson Crusoe, desigur, vorbeam numai eu. Il vizitam într-un vagon de persoane stricat, aflat pe linia moartă, de obicei după masă, cînd lumina e albă şi toţi acarii dorm sau sînt plecaţi. Puteam fi sigur c-o să-l găsesc acolo. Intram în primul compartiment, mă întindeam pe burtă pe banca lucioasă şi galbenă şi-i spuneam ce-am mai făcut. Prin geamul spart se vedeau în grădină patlagelele mari, orbitoare, ne oglindeam în ele. Mirosea a păcură-ncinsă şi-a pătrunjel copt. Uneori îi cîntam din muzicuţă ; despre Cecina nu-i pomeneam însă.

Şi deodată, într-o zi, s-a întîmplat ceva nemaipomenit. Mai întîi Ada, tam-nesam, în timp ce mă coboram în fîntînă ca să-i arăt cine sînt, a strigat, aplecîndu-se tare peste marginea de piatră, că ea poate face asta şi fără ajutorul lui Robinson Crusoe. Eram cît pe ce să cad ! Apoi Cecina, mai subţire parcă şi mai frumoasă, a dat a înţelege, rîzînd, că ea stă pe insulă fără să-şi fi cerut voie de la nimeni, chiar aşa a spus : „de la nimeni". Şi culmea, servitoarea noastră a început să se plîngă că Vineri, da Vineri i-e urît de moarte. Asta mi s-a părut de necrezut ! Mi-am pus în gînd să-l văd neapărat pe Robinson Crusoe.

Iată cum a fost. Pe linia moartă vagonul părea pustiu. M-am prins de bara ruginită şi, ca-ntotdeauna, am făcut un salt grozav. Pe culoar un iepure de angora cu-o tăşcuţă verde după gît m-a privit uluit. Am intrat în compartiment. Era cald, se-auzeau viespiile ce-şi agăţaseră fagurii în plasele de bagaje rupte şi parfumate. De pe insulă nu venea nici un zgomot. M-am aşezat pe burtă şi-am aşteptat aşa pînă seara. Pe urmă m-am dat jos, m-am scotocit prin buzunare, am scos creta şi-am scris cu litere mari, de la un capăt la celălalt al vagonului, sub geamurile sparte, ca să se vadă bine : ADIO ROBINSON CRUSOE...

Desen de SABIN ŞTEFANUŢĂ

KIRÁLY LÁSZLÓ

Lumina

Scapără lumina
vine liniştea
vine tristeţea — orfana

Pornesc
îngăduie-mi bucuria
de a mă răsfira
peste univers

Cuvintele s-au scuturat
Molima a pustiit pe aici

Pare de o veşnicie
dragostea de ghiaţă a
apropiatelor troiene

Iţi las ţie
această pădure
ai grijă de fiecare ramură

Fete blajine
strălucitoare trăiesc
închise în trunchiurile
cu trosnet de sloi

Această floare de ghiaţă
va înflori pînă la primăvară
şi-ţi va lumina visul

Eu mă voi dituza
încet în lumină
Mă aflu în moartea vie

În româneşte de
IULIANA RĂDULESCU

breviar

I. C. BUTNARU

Din carnetul unei maimuţe

Micropozele lui I. C. Butnaru sînt în fond nişte pseudo fabule moderne nişte fabule tratate la un mod mai romanesc, o aplicare a metodologiei prozei la clasica formulă a speciei ilustrată de un Esop sau un La Fontaine.

Autorul, cunoscător al lumii circului (ca artă şi cadru social, publicînd cîndva şi o istorie a circului românesc) concepe prin acest volum un jurnal al unei maimuţe în care „strămoaşa omului" îşi notează zi de zi observaţii şi reflexii, mai toate satirice şi morale. Adresele întîmplărilor şi invectivelor nu sînt animalele ci oamenii : fiecare mică naraţiune (de dimensiunile simbolice ale unei fabule) vizează moravuri contemporane. Astfel discuţiile dintre un leu mare şi un pui de leu sînt echivalente cu pedanta conversaţie dintre un maestru şi un tînăr artist : motanul îl „mănîncă" pe şoricel ca să-i ia locul, cămila şi zebra vor să facă un număr împreună dar se întreabă fiecare mai înainte cine va fi şeful ?

Animalele sînt „principiale", fac „procese verbale", se acuză, „de conformism" şi „nepotism" etc. Maimuţa critică vedetismul şi absurdul din viaţa artistică, imoralitatea şi decăderea din viaţa intimă, desigur, a oamenilor, afirmînd cu durere că are o familie aşa de decăzută.

Valoarea fiecărei schiţe se bazează pe poantă şi pe observaţia cu adresă satirică. De aici caracterul de proză lejeră, distractivă, umoristică uneori, dar, dincolo de aceste caractere, micile proze sînt triste şi grave, tocmai fiindcă a dispărut conformismul relatării directe. Expoziţie de siluete animaliere, originală prin lumea pe care o revelează, lumea circului, unde totul este o şarjă, cărticica de buzunar a lui I. C. Butnaru nu are în fond o opţiune şarjată, nu este o glumă, chiar dacă scrîind despre animalele din menajerie s-a gîndit tot timpul la oameni.

NICULAE FRÂNCULESCU

Dudul rubiniu

A doua carte a lui Niculae Frânculescu (prima : Mireasa de tablă, *1969) abordează aceleaşi specii şi aceleaşi medii ca la debut. Chiar dacă i s-ar putea obiecta de către critică desuetudinea stilistică, autorul neangajîndu-se în nici o aventură modernă, nu i se poate nega simţul narativ, darul de a povesti uşor schematizat întîmplări. Dar spre deosebire de prima sa carte, povestirile autobiografice din* Dudul rubiniu, *aşezate într-o lejeră cronologie, dau impresia unui roman retrospectiv. Universul în care se petrec acţiunile fiecărei secţiuni e mahalaua bucureşteană văzută de un ucenic la o legătorie de cărţi Expunerea este cursivă, fără nici o încărcătură memorială, fără un sentimentalism supărător. Aproape rapsodic. O detaşare netă obiectivează pe plan epic memoriile eroului ; stilul direct, la persoana întîi, se pretează modalităţii epice utilizate : naraţiunea uşor cromatizată, necenzurată de obsesii, neafectată de analize.*

Mediul, culorile, oamenii te duc la lumea Groapei *lui Eugen Barbu, dar o* Groapă *mai decorativă, cu o atmosferă uşor potabilă, lipsită de cea mai elementară poezie Amintirile lui Niculae Frânculescu revelează însă peste tot, în ciuda absenţei poeziei, o realitate autentică şi recomandă un scriitor pe care-l aşteptăm să evadeze din autobiografie.*

Studii de limbă, literatură şi folclor, 1969

Este mai mult decît remarcabilă iniţiativa filialei din Reşiţa a Societăţii de ştiinţe filologice de a publica un volum compact de studii şi cercetări de peste 200 de pagini. Articolele, în mare măsură bazate pe materiale locale, sînt grupate în trei compartimente : 1) limbă — literatură ; 2) etnografie — folclor ; 3) metodică, evocări, documente.

Două studii privesc opera lui Eminescu, unul ocupîndu-se de „valoarea artistică a repetiţiei" (G. I. Tohăneanu) şi altul de valorile stilistice din poezia Sara pe deal *(Gh. Sterpu). Tot o cercetare de stilistică întreprinde M. Deleanu, analizînd basmele lui Ioan Slavici. Fie comentînd „Corespondenţa lui Caragiale" (Al. Bârsescu), fie cercetînd „interesul pentru opera lui Caragiale în Transilvania" (P. Oallde) dascălii reşiţeni dovedesc din plin că dincolo de catedră, dincolo de obligaţiile metodologice profesorul este un filolog, un cercetător, la curent cu tot ce se publică în domeniul său de activitate. Contribuie la această concluzie şi articolul lui C. Telescu despre „Debutul literar al lui Octavian Goga în conştiinţa contemporanilor". Inegale, prin natura lor, studiilor de limbă şi literatură publicate aici li se pot găsi, desigur, fisuri. Astfel P. Oallde, în articolul său, sintetizează date şi informaţii stabilite şi restabilite de alţi cercetători, (citaţi în mod corect), fără să aducă o contribuţie în plus sau să ajungă la o concluzie proprie. Cercetarea sa este însă utilă ca informaţie şi comentariu documentar. In schimb culegerea comentată a lui D. Jompan „Din folclorul copiilor din Marga" sau studiul lui O. Mora despre Pintea Viteazul şi Ianoşik, eroi populari ai secolului al XVIII-lea, sînt contribuţii directe, adresate unui public de specialitate.*

Volumul publicat la Reşiţa dovedeşte că multe documente şi materiale locale pot fi cu succes valorificate în acest cadru de specialitate, contribuind cel puţin la îmbogăţirea bibliografiilor filologice, dacă nu şi la dezvoltarea istoriei noastre literare atît de mult angrenată în teoretizări şi polemici.

LECTOR

CHIPUL HERMETIC AL COPILULUI

Giuseppinei Delle Case căreia i-a plăcut în literatură rostogolitul nume copilăros şi sonor de Alarico Cassé, este o foarte tînără scriitoare italiană şi în secolul nostru „foarte tînără" înseamnă un lucru uluitor şi de-a dreptul fascinant.

Ne-ar fi plăcut ca Editura Meridiane să publice pe ultima copertă a acestei cărţi fermecătoare chipul tinerei autoare aşa cum Travers şi-a publicat cartea „Mary Poppins" cu fotografia adevăratei Mary Poppins nemuritoarea femeie-băiat-copil-vrăjitoare.

Ceea ce este minunat la un foarte tînăr autor e faptul că nu cunoaştem nimic (prin literatură) din întîmplările scurtei sale vieţi şi sîntem scutiţi (şi cît de mult dorim această unii dintre noi) de experienţele intime ale autorului şi luam cunoştinţă numai de ceea ce a imaginat scriitorul că ar fi putut trăi înaintea vîrstei sale.

Vigoarea extraordinară a stilului, puterea aproape destrăbălată de a se folosi de datele lumii şi a inventa pe loc o lume aidoma celei adevărate în care poţi rîvji, scuipa sau jeli dau sentimentul că eşti la film şi că te poţi rupe din drama în care plîngi sau din comedia în care rînjeşti cu gura pînă la urechi, cînd ai chef, pentru că ceea ce se întîmplă acolo, a fost pus la cale de tine, totul punct cu punct, amănunţit.

Proza ca şi teatrul mai spune oamenilor ceva : hai să vă jucaţi voi, care faceţi pe bătrînii, de ce refuzaţi cu atîta ifos să vă jucaţi de-adevărat !

De curînd italienii au pus pe scene mobile un „Orlando Furioso" în aşa fel încît spectatorii puteau intra în conflictul piesei, puteau să prefere o situaţie sau alta pentru că regizorul a gîndit piesa ca un joc pentru oameni, un joc în care puteai intra şi ieşi după cum îţi vine în minte.

Cartea „Şoarecele Chuchundra" are blînda virtute comunicativă ; o carte în care locuitorii frumosului glas omenesc spun lucruri a căror frumuseţe nu priveşte pe nimeni, lucruri pe care nici cei care le emit, peste cîtva timp nu le vor mai recunoaşte.

Un copil zice „omul care dansează cu pipa în gură, e înalt, are barbă, o şapcă, un pulover cu gît înalt şi cizme şi vine să danseze cu pipa în gură, dansează toată dimineaţa şi după aceea îşi scoate pipa din gură şi pleacă..."

Părinţii ascultători sînt îngroziţi cînd copilul remarcă : „Azi lui tăticu i s-a mărit capul ... S-a umflat în toate părţile şi apoi ţi s-a turtit în creştet, iar părul ţi s-a scurtat, şi ţi-au crescut şi urechile şi ochii ţi-au dispărut".

Copilul nu este înţeles, decît ca bolnav, i se dau pastile şi este lăsat să aiureze despre Flic un ciine roşu şi jupuit, despre Cichio şi Nannibaccolo pe care nu-i mai recunoscuse în jucăriile sale după cum nu recunoscuse nici casa în care locuia. Dar copilul rămîne închis, incomunicabil, refuzînd convenţiile la care părinţii vor să-l întoarcă el doreşte numai ceea ce a văzut înlăuntrul său. Cum scapă copilul de aici n-o să aflăm niciodată ; deodată el nu mai recunoaşte nimic din ceea ce spusese. Începe brusc să se simtă bine. îmblînzit spune lucrurilor pe numele lor comun.

Alt personaj fascinat de iluzia cu trandafirul negru se convinge că el este viu abia atunci cînd conform destinului tuturor vietăţilor, el moare.

Şoarecele Chuchundra, un om poate, se plimbă de colo colo prin oraş, face o bună traversare pentru care e felicitat, în fiecare clipă are sentimentul pierderii, de aceea nu trece prin mijlocul încăperilor ci numai pe marginea lor unde locul este protejat.

Ne-a explicat această carte vreo nebunie comodă sau vreo puternică stare de greaţă ?

Citind-o am simţit atingîndu-mă chipul ermetic al copilului pe care nu-l pot înţelege decît dacă devine el.

Excelenta traducere a Ilenei Vasilescu-Someşan a fost ca un dar care n-a putut veni pînă acum din pricina cumplitei zăpezi. Prezentat acum darul ne înduioşează provocîndu-ne triste violente din cauza mutrei cu care timpul ca un elastic aduce daruri cînd vrea, el.

Gabriela MELINESCU

GRIȘA GHERGHEI

Aproape cîntec

aproape cîntec mai aproape
umbră
sub care bucuria e de mult
privire pentru lucrurile mici
și pofticioase veșnic de
făptură
aproape cîntec mai aproape
umbră
vom semăna cu bine amîndoi
vom semăna la ochi pînă tîrziu
cum dăm aceleiași frunze
înapoi.
aproape cîntec mai aproape
umbră

Voi mai rămîne

voi mai rămîne o alăturare
un umăr stîng
al trecerii de mîine
bunul ascuns ori mult prea
bunul
stăpîn de seară.
al tăcerii tale.
copacul scris
alungă spre răscruce
un înțeles de nume provizorii
în care doar vocalele mai
plîng
domnul cel nou
adie cu uitare
lîngă genunchii tăi

Versuri

uite aerul
pîinea e încă departe
după mîna dreaptă
și după un timp
pentru care basmul
repară cuptorul
curăță copacul
spune sfintei vineri
pînă unde umblă
și-n numele cui
între timp desigur
piinea e aproape
numai între timp

Am ajuns

am ajuns am ajuns
și nimeni nu știe
în mulțimea de doi
ce loc norocos ne încearcă
și cum ne aude pămîntul
și doar pentru strigătu-acesta
ne-am vrut izgoniți
am ajuns am ajuns
aici se numește-ncotro
și unul din noi
va trebui să ne mintă
printr-un fel de a fi fericit
și focul se-aprinde
și pragul se-alege

ILIE TUDORA

Nu vei mai fi

Nu vei mai fi —
de fapt și prin prezență
erai mai depărtare...

Nu vei mai surîde
de fapt și prin surîs
erai întunecare...

Nu vei mai vorbi
de fapt și prin cuvînt
erai soră de vînt...

Nu vei mai fi
nu vei mai face nimic
și de nimic mă-nspăi-
mînt...

INA OPRIȘIU

Peisaj

Arbori
și arbori,
Arbori fără frunziș,
arbori cu foi late,
arbori stalagmite
arbori sinceri,
arbori cu fructe.
Fiecare fură din cer
cîte-o scînteie,
să prindă putere,
să elibereze noaptea
cîntecul lebedei.
Și, vîna
Pasărea roșie,
Pasărea Phöenix !

Orhideea

Seara, cînd mă lingușesc
Pletele trezite de vînt,
de vuietul mării,
mă cred o Walkirie
trează
Îmi rotesc capul
în cercul de flăcări
Am o mie de ochi
Și, sute de rîsete.
Și, gura plină de cuvinte
magice.
Pot spune da.
Pot spune nu.
Pot sfida pe regele pă-
durii,
și — le pot ruga
să-mi fie verile mîngîie-
rilor.
Pot să fiu solemnă
cerșind dezlănțuirea
Pot să refuz demonii,
pot fi o orhidee !

ADRIAN MURGAN

Mișcare lentă

Corăbii lungi
Se sting în mare.
Și nibelungi
Coboară lin
Vinturi bizare.

Miros pustiu
De gîndul stepei.
Și frunze rare
Plutesc ușor
Printre altare.

Păsesc agale
Miei iertători.
Și-n iarba moale,
În pașii muți,
Tristețea lor.

IOAN CHELSOI

Ruguri de frunze

nori denși

nu sori
și soare rotind

umbre și umbre

mîna pălind
la ce se mai strînge

privirea la ce
nu murmuri
nu plîngi

buzele ochii
făptura mi-o frînge

ruguri de frunze
ruguri aprind

și flăcări și fumul
încet mă cuprind

Partea dintre noi

s-ar zice că-mpărțim

o parte din parte unor
și mie o parte din parte
iar parte din parte altor
și mie o parte din partea
părții rămase

cuvine-se partea rămasă
părții din parte
amînduror o parte

firmiturile la
la păsări

dar cînd v-om ajunge
unul la altul

Trecere

nu mai sînt eu însumi
m-am dăruit

oasele nu-mi aparțin
carnea o flutură timpul
sufletul s-a înălțat

peste mine prin mine
fluide
mereu se preling și
răzbat
urma se pierde-nceputu-
lui
la capăt nu sînt ajuns

între
pierdut mă recapăt
și iarăși pierdut mă
divid

ploaie sămînță și humă
soare și aer fierbînd
sînt și nu sînt în mine
același nici trup și nici
gînd

HRISTACHE TĂNASE

Luciditate

In timpul dintîi
taurul uită căprioara
care îl stăpînește
devenită în cîntecul tău
simbolul ființei
iar ochii tăi clipesc
prin traiectoria privirii
pentru ca beția unuia
să strîngă oftaturile
și perlele umede
de pe obrajii celuilalt
în timp ce deasupra
incendiului tipă
și face piruiete
rostogolindu-se-n vid.
un vultur lucid

Optică întoarsă

Acolo-i cea mai perfectă simetrie
alungită către zborul gîndurilor
la întretăiere între munți
și masa de aer :

Privirea aeră scînteiază
luminînd distanțe și goluri.

GEORGE JITESCU

Va fi fiind

Verb levantin doboară-n mojare
Păiangeni de-argint și păsări cu patru
aripi,
Văduve stridii și pești monotoni în abis,
Calcani striviți de stele sub valuri
Sapă-n nisip temelie noului sacru altar,

Fluturi de aur în zori, din neguri sburînd,
Vestesc răzvrătirea adîncului, —
Valuri domoale materne
Ovuli de plasmă și sfere de bronz
Se rup din lănțuirea de marmură și alge,

Extaz violaceu, sub galbene portaluri
Spărgînd greoaie scuturi de sidef, —
Marea aruncă-n nisip
Trilobiți :

Jertfă la nașterea soarelui...

Levitație

Dansează berbecele alb, făurind
Poteci serpentine-n păduri milenare...

Fecioară dormind în trunchi de stejar
Arlechin trup de jad chip de bronz
Lent plutind peste ape de var,
Iubire palustră schimbare
Vei fi fiind, —

Patimă,

Umbră de calciu ascunsă
În voaluri de cupru, madonă
Pierdută în lacrimi de clor, incendiere
A șerpilor, — tu
Vei fi fiind,

Trup
Inefabil : Cale Lactee.

Se-ntorc pelicanii !

Din țipătul fecioarei închisă-n crisalidă
Erinii se desprind, —
Efervescențe
Albe, —

Strivit sub
Columne de calciu,
Trecut prin infernul de fosfor
Cu trup de titan în lume se-ntoarce
Polen violet, fecundînd stamine albastre,

Statui de calcar, bicefale, învie-n abis
celular
Rup strune de cupru, chefir de mătase-n
Arcade înaltă, dau țipăt de rit
în crepuscular, —
Trec munții spre mare
Stihii uriașe :

Se-ntorc pelicanii !

Grădină cu femei în roșu

Andante, crescendo, largo floral, —
Lujere sparg
Sfere de humă,

Lentă svîcnire sub mantii de jar,
Viole plutind în văzduh de fluor aprins,
Idoli vii
Supli trecînd prin albastru peisaj, din
Resort mineral împletind
Hieratice lanțuri incandescente,
Aripi :
Cristale în dans năruind
Columne de staniu în temple de gheață,

Stere, clepsidre și
Cupe de cupru, —

Svelte femei, domnilor, — Primăvara !

NICOLAE POPOVICI

Înfiorare

Te însel prima oară
Cînd surid soarelui.

Și din nou
Cînd mă dărui volburei apelor
Și mă strecor în mișcarea nisipurilor.

Dar cînd mă scald în afundurile ochilor tăi,
Înfiorarea prelungă mă cutremură.

În restul timpului
Nu am nici suflet,
Nici inimă,
Toate tresar și se zbat
În răsuflețul și sîngele tău !

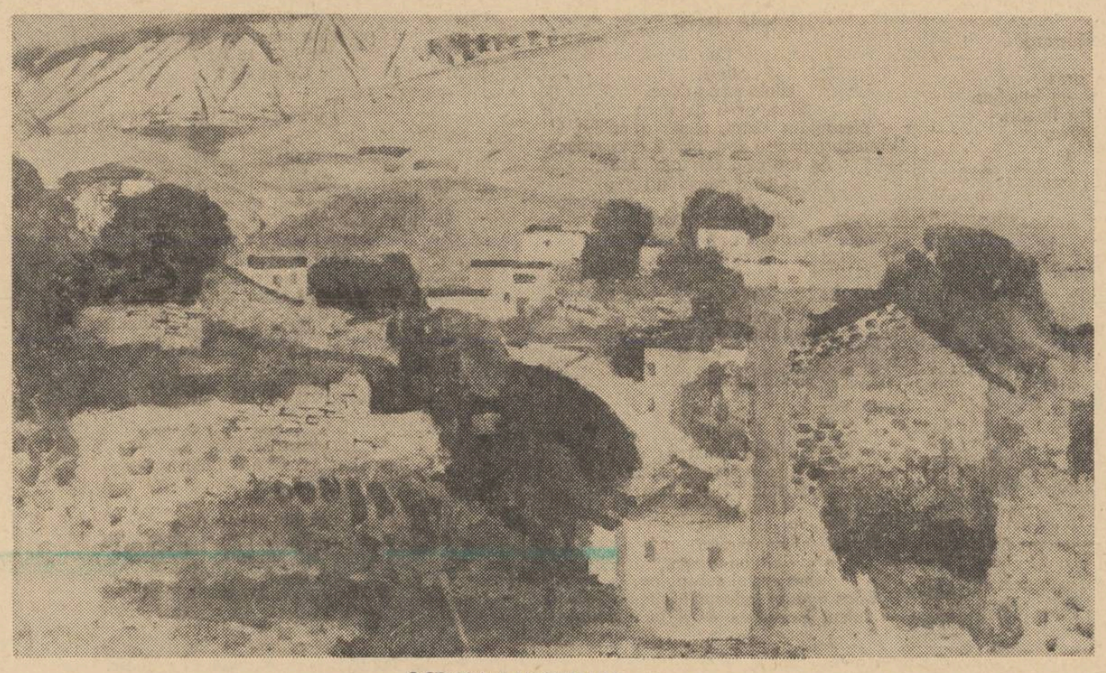

OCTAVIAN ANGHELUȚĂ : Peisaj

MARIUS TUPAN

din ce în ce mai multă muzică

— Tiii !!!! fir-a dracului de rablă, iar ascuți cuțite pe nervii mei, iar îmi zgîrii creierii... Stau cu rabla de patefon și-mi pun aceeași placă „Pasăre galbenă în cioc / Și pestriță peste tot / De mi-ai cînta de noroc / Să trăiești cu pui cu tot / Iar de mi-ai cînta de rău / Păsărică tu să mori / Împușcată de vînători /". S-a uzat și ea doar nu-i de fier, și fierul tot ruginește. A dracului viață, tare este otrăvită. Drum la deal și drum la vale, am ajuns niște oi pline de gălbează, am păscut necazuri și le simțim greutatea.

Băiatul se chinuia mereu ; ce era să facă în ziua aceea de sărbătoare, unde să meargă cînd peste tot era o apă și un pămînt.

— Mamăăăă !!!

Uitase ? Nu uitase. Mă-sa nu putea răspunde. Era acasă, credea el, dar nu putea răspunde. Ea își făcuse dintr-o cameră o mică biserică. Acolo avea icoane, icoane de tot felul, tămîie și cele trebuincioase. La fiecare zi mare se închidea în cameră să se închine, să se roage. La început, băiatului i se păruse ciudat, dar cu timpul se obișnuise. Așa sînt bătrînii, spunea el, tot speră la viața de apoi, cred că în ea e marea cu sarea. „Ce tot se roagă mama asta și nu mă lasă să tai lemnul ăla, că tot îmi stă în cap" își răsucea el gîndul în acele clipe. „Și oamenii, cu cîtă nepăsare privesc răul pe care-l produce el. În curînd va crește cît roata carului, și atunci ca și acum, mănîncă din bucatele noastre", gîndea băiatul în continuare.

Lumea, dar mai ales Olăcanii, vecinii lui, măgădanii ăia, vorbeau c-au mai încercat și alții să-l taie, dar s-au lăsat păgubași, au leșinat pe loc cînd au început să-l zgîndăre la rădăcină.

Băiatul încercase de mai multe ori s-o convingă pe mă-sa să-l lase să termine odată cu scofîlcitura aia că nici fructe nu are și face umbră degeaba. De fiecare dată la aceste cuvinte, femeia, dacă vedea că nu-l convinge, începea să plîngă.

— Nu, ludul mamei, n-ai să faci una ca asta. Doar pe tine te mai am. Știi ce zic Olăcanii, zic și alții, dar mai ales Olăcanii, că sub pom se găsește un cuib de necurați.

Băiatul înghițea în sec și nu voia ca din cuvintele mamei sale să-și facă presuri. Vorbise cu Olăcanii, dar aceștia nici nu voiau să-l bage în seamă.

— Nici nu ți-ai înghițit gălbinarea și vrei să dai cu găocile în foc, îi spuneau ei. Ai început să cînți ca un cocoș în nucă. Limbutule, îți întinzi gluma fără sare. Și îl mai băteau la cap că pomul ar fi al lor, că doar are mai multe ramuri pe partea lor și că nu cere mîncare.

— Dar ne-o ia, se umflă în pene băiatul.

— Ți-o lua, dar n-are să-ți rămînă moșia stearpă cu palma asta de pămînt, nu e riie să se întindă. Ce ai piele de drac de nu te mai potolești odată !

Și măgădanii îl sîciiau în fel și chip încît el și-ar fi luat boii lui Dumnezeu în cap și-ar fi tăbărît pe ei, pe salcîm, pe draci, pe liniștea oamenilor, pe cine nimerea mai întîi, dacă nu era mamă-sa care știindu-l că se ține cu barda de briu îl ruga „să mai aștepte". Începuse să gîndească mai mult la ce-i spusese mă-sa. Cuvintele-i răsunau în urechi ca în figornul nenorocitului ăluia de țigan. S-ar fi dus să bată toba în sat, să spună că el ar putea ghici ceva, dar cum de fapt nu știa mare lucru se potolise. O las baltă și o să se-mpută arunca el citeodată cîte o vorbă prin sat. Oamenii tăceau ca peștii, și atunci băiatul tăcea și el că doar nu se putea lupta cu morile de vînt. Ei uitau că umbra pomului se întindea și peste ogoarele lor. Parcă și-au turnat cenușă în cap și acum nu mai aud nimic. O să aștepte ei mult și bine pînă să dea ploaia,să o facă leșie.

Plini de cenușă, oamenii îi păreau o turtă în spuză.

Dulce și plină de cărbuni, gustoasă și bună de înșelat copiii. Pe băiat îl necăjeau și deșucheatele apucături ale copiilor care bătătoreau pămîntul în jurul pomului. Ei veneau să se iscălească, să scrie fel de fel de prostii, că de, numele lor pe toate gardurile. Alții veneau și-l jupuiau, și așa belit cum era semăna cu o capră borhănită, o bazaconie nu alta. Băiatul aștepta zorul mamei, dar ea, femeie cum era, uitase sau făcuse uitat acest lucru. Bărbații spun adesea că femeia e lucrul dracului și că dacă e vorba să te păcălească te pune să-i aduci apă cu ciurul de la Dunăre și tot ea e deasupra. De fapt, și ea, zicea el, a fost ursită să fie tot femeie chiar dacă mi-e mamă nu trebuie să le iau pe toate drept literă de evanghelie. Și apoi nu-i nimeni ușă de biserică.

Drumul către ogor i se păru lung, extraordinar de lung, mergea anevoie pentru că teama de necurați i se sădise de mult în suflet. De fapt auzise că acolo sub pom mișună asemenea lighioane și oricită îndrăzneală avea, frica îl trăgea de poală. Dar acum el părea că se ține de poalele ei, și ea înfoiată cum este se învirte mereu și din aceste rotocoale el cade undeva în gropi, în drumuri secate de mărăciniș. Cînd lovea din mers vreo piatră i se năzăreau toți viermii care-i deschid poarta iadului. Sub aceste tresăriri repetate și teribile halucinații, băiatul ajunse la cițiva pași de pom. Dar acolo lîngă el o mogildeață cînd se învirtea, cînd îngenunchia cînd se prăvălea peste pămînt. În acele clipe părul i se făcuse măciucă. Pămîntul începuse să alerge, să se învîrtească cu glonțane cu tot ca o moară stricată. Scrișnetul se petrecea în capul lui și moara stricată măcina grăunțe cu pietre, pietre cu pietre scoteau scîntei, trupul i se încinsese într-o baie fierbinte ; trecut de apă căuta să se liniștească și-și ștergea fruntea cu mineca hainei. Securea o ținea strîns în mînă, se lipise de ea strîns, sapa căzuse undeva în urmă și el înțăritat, ud leoarcă, înainta singur. Mogildeața dispăruse, dar nu-l mai interesa această vietate, vedea în față numai pomul care-i oprise mereu gîndul, era pomul care storsese atîtea lacrimi mamei sale, pom pentru care se rățoise cu Olăcanii. Un miros de tămîie îi năvăli în nări ca o apă turbată și el își aminti de biserică, de cimitir, de el, de pom, de mamă, de... de...

Lîngă salcîm, dintr-un ciob, fumul de tămîie se ridica leneș. Încercă să ocolească pomul să vadă dacă nu cumva mogildeața dispăruse. Mîna o ținea strînsă pe secure, cu ea ridicată și cu răsuflarea tăiată făcu cițiva pași. Deodată o mînă se ridică ușor, dar cînd securea începu să se zbuciume, o voce ceru îndurare ;

— Iartă-mă, mamă !

El se întoarse, își căută sapa, cu putere, cu o putere nebănuită începu să sape în jurul pomului. Lucra și cu securea, tăia rădăcinile să nu fie vreuna pe afară, să se împileze plugul. Cu fiecare săpătură mai adîncă lacrimile femeii începuseră să-și dea drumul. Treptat ele o podidiră de-a binelea, dar el nu simțea, nu auzea nimic. Săpa și tăia cu înverșunare.

O țăcănitură prelungă de sapă și băiatul mirat se aplecă. Din pămînt scoase un os, un os, care era partea unui schelet. La vederea lui, ea podidită de lacrimi, de potopul de lacrimi sleită de puteri, scoase cu durere „nenorocirii" și cu acest cuvînt lovi pămîntul. El o lăsă în plata domnului, avea treabă acum, trebuia să doboare pomul, trebuia să se liniștească.

Rînd pe rînd, băiatul scotea oasele cu grijă să nu le mecească. Femeia lîngă el zăcea lată, el nu observase că-i acoperise picioarele cu pămînt. Munca nu reușise să-l istovească, dar gîndurile se încîlceau ca părul unui îndoliat și se revărsau dintr-o albie în alta prin mii de firișoare.

— Nu te iert, zise el. Nu mamă, nu, tata a venit din război. L-am văzut eu. Da, l-am văzut eu cînd eram mic și nu puteam vorbi. Nu i-am zis niciodată tată, dar el m-a mîngîiat. Știu precis că m-a mîngîiat, altfel cum crezi că aș fi venit aici. Tata a venit din război, dar a avut ogorul vecin cu al Olăcanilor. Și tu ai fost frumoasă, mamă, și eu nu mi-am dat seama că ai fost tare frumoasă. Toți copiii își văd mamele frumoase. Dar eu n-am văzut că ai fost prea frumoasă. Poate de aceea erau Olăcanii vecini cu noi, poate de aceea tata... poate... Dar a venit din război.

Cu o forță nebună, băiatul a început să sape, să taie, să doboare pomul. Nu observase însă că pămîntul scos din adînc se depunea mereu pe ea.

— Mi-e cald, vai, ce cald e pămîntul din adînc — grăia ea. Mai pune, mai pune, băiatul mamei, un glas frumos îmi cîntă în ureche. Pune mai mult să aud mai tare. Să-mi surzească urechile, vreau să mă scald în el. Lomește și pe aici pe lîngă mîini să nu mă mai pot zbate, să mă liniștesc, mamă. Întîi picioarele, brîul, mîinile, apoi ochii și glasul se auzea din ce în ce mai încet.

Băiatul săpa cu înverșunare în jurul pomului. O muzică pătrunsese și în urechile lui. Era poate cea de pe placa de patefon : „Pasăre galbenă-n cioc / Și pestriță peste tot / De mi-ai cînta de noroc..."

Pomul devenise un ac, un ac mare de patefon care-i readucea muzica. Băiatul săpa cu îndîrjire, săpa să ajungă la porțile pămîntului.

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

U. OSTĂIANU : — Scrii foarte prost în română și de două ori mai prost în franceză, și doamne, ce limbă frumoasă se vorbește pe la Rădășeni. Pesemne că dumneata stai numai în pod și nu vezi pe nimeni. Dă-te jos din corcoduș și ascultă cum vorbesc oamenii și mai lasă-te de „Je vais remercie de tout coeur" că nu te prinde. Stăi cuminte pi toloacă pin' s-or coaci merili !

M. ȚELIAN : — N-am, cum crezi dumneata, „puterea deplină de a lansa poeți". Singurul lucru pe care-l pot face e să reproduc aici niște versuri de-ale dumitale care mi-au plăcut :

Va veni o vreme
de care ne va fi frică
Atunci, răsturnați vom sta
În același trup uriaș de
pămînt
Peste noi vor trece
Cămile lungi de nisip...

Pînă atunci, însă, treci matale cu caietelul cu versuri pe la secția noastră de poezie.

BRĂDUCU : — Îmi ceri un lucru imposibil cînd mă somezi să-ți povestesc schița la care ți-am răspuns, cu cîteva luni în urmă, că e slabă. Primesc sute de lucrări, gîndește-te, ce s-ar întîmpla cu mine dacă le-aș ține minte pe toate ?! Aș avea numai zile de mucava. Ești nervos, susții că te-am nedreptățit și pe undeva, cred, bănuiești că-i invidiez de moarte pe tinerii începători și că fac tot ce e posibil ca să le rup cîte-un picior. M-ai prins. Și fiindcă m-ai prins, o să-ți spun adevărul, pe mulți i-am luxat. Salteaua pe care dorm e burdușită cu schițe geniale pe care le-am sustras din plicurile pentru poșta redacției. Ion Băieșu, dar asta să n-o spui la nimeni, m-a rugat să-i dau și lui pentru o pernă. Cred că la el e schița pe care mă somai să ți-o povestesc.

MILLIA : — Cum e la mare ? Plouă și bate vînt răscolitor dinspre Bosfor ? Simt că pasărea minunii s-a trezit din valuri, și-n lumina înginată a primăverii, niciodată noapte, niciodată zi, iarba-și plînge patima verde. Millia de la Tekirghiol, nu mi-au plăcut schițele. Îmi pare rău.

DANIEL CORNELIU : — Sau „oricare ți-ar fi numele și lungimea părului", mi-a cam plăcut chestia aia cu „șapte îngeri", are hazul ei trist. Lasă-te, însă, de „oscilații indecise" (numai de titlu, zic) și trimite-mi ce-ai mai scris în ultimul timp. Sau vino pe la redacție. Și, dacă ai, adă și-o frunză de betel, să ne-nroșim dinții împreună.

SIMA GH. ION : — Ai humor, domnule, dar numai atît. Păcat. Unii au talent și n-au humor. Cuplează-te cu cineva și atacați Estrada. Dar nu prin față. Dacă reușiți o să fie, vorba dumitale, „de la ied la nuntă mare". Muzica intră-n consumație.

VALENTINA E. : — Vrem să te publicăm. Vino la redacție și adă-ți și numele. Întreg. Și mai adă și-un pix. ca să tăiem titlul ăla stupid : „Cămașa stînjenie".

Fănuș NEAGU

BACIU GHEORGHE — Roman. „După multe incercări, depunînd efort, ajutat de natură, de imprejurările în care mă aflu, am reușit, cred, după mine, să realizez ceva bun". Deocamdată nu sînt convins. Versurile de dragoste „Nu vreau altceva decît / Lîngă mine tu să stai. / Să te string să te sărut / Vino, vino, ce mai vrai (sic !)" vădesc ajutorul „imprejurărilor" de care vorbiți, ba și al „efortului" chiar. „Natura", însă, nu se vede.

TREBONIU MACIULIE — Loco. Cuvinte în „apă tare", simț cert al metaforei, ironie, stil minor, expansiv, nu lipsit de oarecare farmec : „O, spune-mi basmul nostru cu pigmei / Vinînd balene în acvarii sparte / Și lasă-mă să te admir. În ochii mei / Poți înota oricum chiar și pe spate (...) Și-apoi ce ce m-as rușina s-o spun / Mă unge vorba ta precum o alifie / Sau, și mai și, așa ca un săpun / Plimbat metodic de călău pe o frînghie". Totuși, minor.

PETRE C. Drăgănești — Vlasca. Nu vetustețea ori lipsa de modernitate a versurilor dv. le refuză înțelegerii noastre ci banalitatea lor. Sentimental, ele nu-mi displac ; esteticeste, însă, mă lasă rece : „Sulfina din răzoare o tin si astăzi minte / Si n-am uitat nici cringul, nici brazda de trifoi / Mă-ncintă canainte o mierlă din zăvoi / Si freamătul pădurii mă-ncintă canainte".

RIVA — Loco. Atît de eminesciene versurile dv. incît mă întreb serios dacă nu sînteți cumva nepotul lui Vlahuță : „Am susuferit de-acum destul / Si n-am să mai pot încă / Cu glas din buze-abia șoptit / Te chem din noapte-adîncă / Îmi vine-n minte chipul tău / Demonică fecioară / (i-ati zis-o !) / Mi-e dor nespus de ochii mari / Ce n-au asemănare / În părul lung de aur moale / să-mi pierd cu totul chipul / S-ascult suflarea gurii mici / Rugînd să stea-n loc timpul". În dragoste, timpul poate sta în loc, în poezie nu.

D. DRĂGAN — Buftea. Singura poezie acceptabilă din cele 16 (șaisprezece) cîte mi-ați trimis cu ultimul transport este cea intitulată Gelozie : Umbra despletită a neliniștii / Stă în spatele dragostei / ca șarpele, după pietre / Cineva îmi umple mereu / paharul cu otravă *etc. În rest, foarte slab.*

CORA TAȘCU — Loco. Citez din Cronică : Oasele cenușă s-au făcut / Și părul ca orzul copt / glasul fum s-a făcut / a rămas neodihnita sabie *etc. În rest, slab.*

Cezar BALTAG

OCTAVIAN ANGHELUȚĂ : Portret

cîntece japoneze

Noapte de primăvară

Se-ncîlcește
visul unei nopți
îmbujorînd nuanțe, primăvara.
Risipit în aer trupul ei : parfum.
Și-același văl acoperind speranțe :
-umbrele din cearcăne,
un cer de scrum.
Dar iată-ne ! Pereche oare ?
Fluturele
sărutînd o floare ?
Ia te uită ! Ia te uită !
Ia te uită !
Ia te uită !

Pe o crizantemă roz

Pe — o
crizantemă
roz, trei fluturi :
roz
și alb
și-un fluture
pestriț cu pete fără număr.
Dar am făcut un pas :
cel roz s-a speriat,
al doilea s-a ascuns sub floarea de rogoz.
Ca la popas, al treilea mi s-a suit pe umăr.

Ce-o mai fi însemnînd și asta ?

Așteptare

L-am așteptat
o noapte-ntreagă.
Nu mi-a scris. Și ard de dor !
În zori, cu brațul căpătîi,
un vis de dragoste
se-ncheagă.

„Păsări călătoare trec
și-un cor de țipete
se leagă !"

Cireș înfrunzit

A-nfrunzit
de ieri, cireșul.
Să deschid fereastra :
morocănos, un cuc,
afară-și drege glasul.
Strigînd în gura mare, un negustor :
„— La toni ! La toni !"
Iubitul meu
își pierde un papuc
dînd buzna : „— Toni ! Un ton !
Sînt tare bucuros !
„— Și năzuros !"

Tristețe...

Roua și stuful

Un bob
de rouă îmi șoptea
că drag îi e un fir de stuf.
Și că de bob nu vrea să știe
firul îmi spunea,
de sus.

Și nu și da, și da și nu !...

...Dar
a-nflorit un pămătuf.
Și-am priceput, cu gîndul dus.

Cerul în zori

Ceru-n
revărsatul zorilor.
Un cuc își curmă zboru-n crîng.

După decernarea premiului Nobel pentru literatură pe anul 1968, Kavabata Jasunari declara : „Consider că (decernarea premiului — n.n.) se datorește în primul rînd faptului că îndărătul meu se află tradiția japoneză". Cîntecele gheișelor pe care le propunem astăzi cititorului nostru încearcă să interpreteze un buchet de flori al căror parfum sugerează fără îndoială sevele amintitei tradiții — flori risipite pe străvechiul fond literar al poporului japonez. O bună parte dintr-însele — recitate, fredonate, cîntate (cu acompaniament de shamisen, la o ceașcă de ceai sau de sakè, de sigur !), cunosc astăzi, dincoace de pragul ceainăriilor atît de dragi — cîndva — lui Loti, o

Din poezia gheișelor

meritată celebritate, călătorind prin lumea mare ca surîsul fragil al unei culturi și al unei civilizații ce par a nu osteni uimind prin delicatețe și rafinament.

Poem al emoției discrete, aparent naive, schiță fugară a unei tresăriri ce-și refuză conturul aspru, culoarea prea aprinsă ori logoreea metaforică, mobilîndu-și fățetele intime cu petice de umbră și trucînd cu gingășie semnificații și dimensiuni, cîntecul gheișei evită de cele mai multe ori să expună și să explice, rămînînd — sunet și culoare — o încantație menită să se prelungească, revelîndu-se în inimi, asemeni unei insolite voci interioare.

Traducînd neliniști ori seninătate, întrebări, îndoieli sau certitudine, bucurîndu-se ori sufocîndu-se sub tălpile durerii, străină de orgolii sălbatice sau stranii complicații și orchestrîndu-și riguros materialul, fluxul de poezie care străbate cîntecul gheișelor oferă un gingaș pretext disponibilităților sufletești ale ascultătorului și lectorului.

Am putea, desigur, zăbovi asupra unor detalii aducătoare de nuanțe — explorînd o seamă de motive obsesionale, ridicînd draperiile unor subtexte și developînd pelicula de sfieli care acoperă aspirația deschisă ori freamătul tulbure al iubirii (cînd și pentru cine a izbutit iubirea să rămînă senină ?) ca să ne confruntăm cu exuberanța și raznele îndrăznețe ale inimii. Dar, ori cîte descifrări ne vom îngădui, vom întîlni peste tot (acolo unde dificultățile nu-l vor fi depășit pe traducător) — puritatea cenzurînd o patimă, efervescențe de gîndire reduse la esențe, ispita oricărei izbucniri verbale furată de aripa sugestiei. Și dincolo de toate, mărturia unei incandescențe — și gingașe — demnități umane.

A. H.

la tîmpla **udă** o șuviță-mi
piaptăn ;
— stropii se preling din
păr,
ori **picături de rouă**
plîng ?
Și nu mai sufăr !
Toată numai **stropi !**

Zorii ca un cearcăn...
Ploaia.

Hana ogui

(Evantai înflorat)

Coborînd
în floarea de cireș
a-mbujorat grădinile din Joshiwara
— primăvara.
Fluturînd ghirlande de orez
în dreptul ușii — pinul, prunul și un bambus.
Stegulețele — pe sus — pestrițe flăcări.
Zburdă tinerețea ca un titirez.
„Cîmpia Trestiilor" salută
sărbătoarea.

Florile -n alai,
la templul Asakusa.

Hana-Ogui, floare-n evantai
și trist, un huhurez :
„E singură
— și fără flori — măicuța ta
la mahala..."

Inima mea

Inimă,
viață nestatornică.
Prin ceață, picături de bură
fine ca-ntr-un joc.
Unul
e frumos —
dar celălalt e sincer ?
Moarte, frunzele
pe jos...
De unde picul de noroc ?
Și atîta umbră...
Singură-s
ca un ungher.
Un boncănit de cerb
și-un tropot
furios
ascultă, arsă,
frunza de arțar.

Atît de sumbră — inima —
și arsă...

Noapte de dragoste

Cucul
a cîntat în noapte...
Somnul nu le da tîrcoale.
Dragostea apoi,
cu brațul moale
arcuit pe după șoapte,
ca o pernă.
Un opaiț a pierit tiptil.

În zori,
trudită
și cu pas umil
încearcă un zăvor
de lîngă scrinul cu secrete de tavernă.

Cu tine

Cu
tine
zilele mi-aș duce.
Și mi-ar fi de-ajuns
pierdută-n munți, umilă o colibă.
Vreascuri pentru foc, umilă ți-aș aduce.
Aș toarce-n seri ploioase
și cînd te-ncrunți
aș bate
cămășile-n pîrîul
din valea cît un scoc.
Ți-aș coase.

Dragoste...
Umilă-n toate,
te-aș sluji : din dragoste.

Dac-ai ști...

Îl
caut
cînd mă scol
și cînd adorm îl chem,
și singură, mă rog.
Mi-e ruga dor
în gol.
Firavă
cît un ghem,
mă mistui sub polog.
Sfios opaițul îndeamnă cîte-un **licăr.**
Inima incendiile — și îndeamnă.

Sufăr ! Dac-ai ști...

Necăjit

M-a
necăjit
de data asta !
Și-am plecat ! În dreptul porții,
pare că-mi înțeapă coasta.
mohorîtă, salcia,
și lacrima-i
în inimă-mi coboară.
...Am să mă-ntorc. Să treacă ploile
și-o lună nouă-ncet
să se înfiripe.

Despărțirea n-o să ne mai doară...

Luna însă, cît aș vrea voalul
să și-l pună !
E ...discret.

Năzăriri

Umbre.
Miezul nopții.
Liniștea întîrzie.
Să geamă a-nceput o salcie.
Mi-e teamă.
Cățărat
pe mîna mea, un licurici.
Vai ! Ce să fie ?
Ce să fie ?

Toropeala

Tresar
din somn.
Bătăi în poartă
„Cine mă cheamă ?"
Niciun răspuns. Dar nu mi-e teamă.
Poate-i vîntul ? Poate el ?
Să ațipesc din nou,
pe-ascuns.
Alt zgomot ! Doar un clopoțel...

Ce soartă !

Floare de Nu mă uita

Îmi
ridic un brat
și mîneca mi-o flutur :
rouă și culori,
parfum.
Foșnește-n palma mea
o filă de album.
Nu mă uita,
din amintiri te fur
ca să-nfloreși pe creanga ta
și-n gînd să te sădesc.
Pustie-n zori
ca-n asfințit pustie,
ție dor să-ți spun, mereu, că te iubesc.

Nopți ploioase

Nopți
ploioase,
nopți de **nea,**
m-ați ostenit de mult...
Cărarea dragostei mă știe
singur, ca și ea.

Puzderie de gînduri negre **adun**
și le ascult
în minte-s călător și **adun**
și nopțile — o mie !

Tu,
să iei aminte !

Ascunziș

Mi-a trecut.
Și ca să nu mă spună
Mi-am făcut din doruri ascunziș,
ca licuricii-n nopțile cu lună,
cînd se ascund sub raze,
pe furiș !

Licuriciul

Am
prins
un licurici
aseară, într-un lan
să-**nseninez** făptura-mi
și dornică de haz,
să-mi pară că
mă joc.

...Arzînd în palma-mi stîngă,
scînteia de topaz
îmi **luminează**
dreapta —
și ca pe un
paravan,
se joacă **străveziu**
grăuntele de foc.

Haz
de necaz !

E vîntul ?

„— Vîntul oare e,
sau poate El ?...
Un miez de noapte — sufletu-mi —
mai șoviie.
Mi-e drag
și-un freamăt vag
mi-ajunge să tresar !..."

...Și-ar vrea, dar e-n zadar,
nesomnul să-l alunge
dincolo de prag.
Iubire
cu un zar !

Căldură

A intrat
cu pași de pîslă, în oraș, amiaza.
Prin frunziș,
tăceri adie singure.
...Sub clopot,
cocotat pe-o funie
— la templu — ațipit, un fluture.

Totuși

Zorii.
Pinul.
Aburul ușor
și umed firul ierbii
mai **tremură** în vînt.
Icoana lui o port în piept, **fior**
și-s firul **umed...**
Lume ca de rouă,
închipuire-mi ești și totuși mai aștept.
Și totuși...
Totuși !

In românește de
ADRIAN HAMZEA

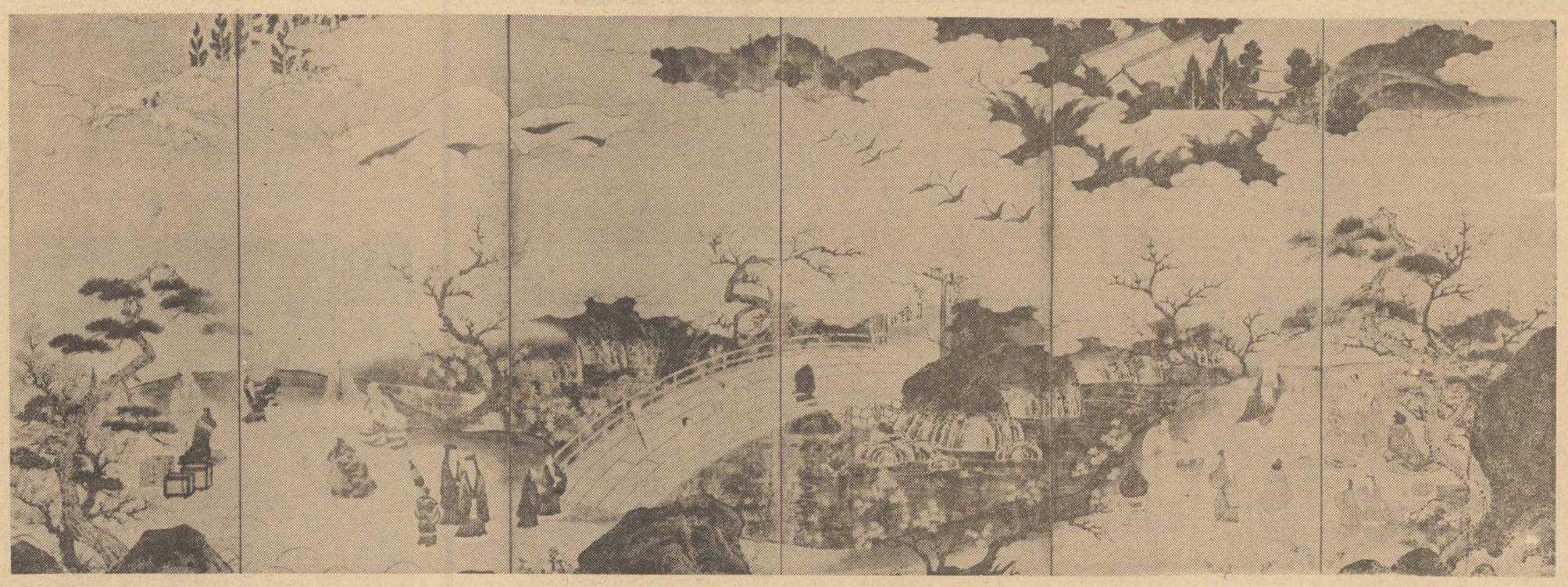

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiul-Secuiesc

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
12 (412)
Sîmbătă
21 martie 1970
8 pagini — 1 leu

Medalie bătută în amintirea votului 24 ianuarie 1859

VODĂ CUZA, SIMBOLUL

Puțini sînt dintre cei întrupați din acest pămînt, care să se fi întors în noaptea visurilor frumoase, a cîntecelor populare, cum a fost Alexandru Ioan Cuza. Trebuia să fie un bărbat frumos, pentru că întruchiparea destinului său e majoră și sentimentală.

El reprezintă Unirea Țărilor Românești ; efigia lui semnifică unitatea națională. Niciodată fără actul Unirii, actul independenței nu ar fi fost cu putință. Figură romantică și emoționantă, el reprezintă pentru destinul politic al țării ceea ce Eminescu reprezintă pentru destinul limbii românești și a poeziei ei.

A devenit legendar pentru că istoria are nevoie de legende. Orice salt calitativ în istorie e înconjurat întotdeauna de o aură inefabilă, și tocmai la această trăsătură este sensibil sufletul și nervul poporului.

Unirea nu a adus cu sine deîndată o mai evidentă bunăstare a poporului, dar, ea a creat nu iluzia, ci siguranța că această bunăstare este posibilă. Orice act de demnitate atrage după sine înfrîngerea mizeriei materiale.

Se țin minte aproape toate gesturile lui Cuza, iar cînd nu se țin minte ele au fost materializate de imaginația hămesită de demnitate, a poporului. El, Vodă Cuza, putea să șteargă printr-un sărut jignirea oricui. A fost suficient să o facă o singură dată ca să fie ca și cum ar fi făcut-o de un milion de ori, cîte jigniri erau în țară. O dată ; atît a fost necesar inimii, ca umărul său să se fi alăturat umerilor celor care ridicau o piatră de moară, ca toate pietrele de moară care apăsau spinările să devină mai ușoare cu un umăr, cu umărul proptit al domnitorului țării.

O inundație traversată de voievod de-a-ncălare și-a putut pierde vlaga dintr-odată, iar arsura unui incendiu s-a stins deodată molcomă și alinată, cînd Vodă a suflat în ea cu vorbă.

Cuza reprezintă demnitatea noastră națională ; tot ceea ce este mai dăruit în istoria independenței noastre i se atribuie de bună voie lui, ca începător.

A fost un colonel neobișnuit de frumos ; chipul lui palid și august, ochiul lui melancolic și visător, sabia cu mîner întors la capăt, toate acestea au desenat hieratismul blînd al foamei de demnitate.

A coborît de mult de pe soclu ca să devină cîntec. Și astăzi încă numele lui mai poate fi întîlnit prin cîntece. Ani în șir și lungi, decenii, după ce el nu a mai fost, chipul lui, alături de chipul distins al Elenei Doamna, au fost păstrate în toate casele alături de icoană.

Astăzi îl ținem în amintirea unirii noastre, întotdeauna alături de chipul părinților noștri.

Nichita STĂNESCU

Medalie din 1859, consacrată Unirii și alegerii lui Alexandru Ioan Cuza

Al. Philippide

Monologul poetului

„De nici un fulger fruntea mea nu-i arsă".

Prin transparența acestui vers, ca într-un filigran, se străvede efigia poetului. Umilă în aparență, această declarație poetică e nespus de orgolioasă. Căci dacă orgoliul înseamnă, la limită, voința de depășire a umanei măsuri, nu este, oare, semn al unei supreme superbii refuzul oricărei hybris, al oricărei nemăsuri ? Philippide se recunoaște pe sine în **cel ce nu poartă niciun semn.** El se vrea liber de orice sigiliu, chiar și de cele sacre. Frunte pură, lipsită de orice stigmă. Așa ne apare și acum cînd poetul împlinește șaptezeci de ani de viață.

E în acest vers o confesiune, tulburătoare prin seninătatea ei imperturbabilă. Sîntem la antipozii romanticei autodefiniri a poetului drept cel care poartă însemnele divinității, cel însemnat de zei. Poetul Philippide a refuzat harul, inscripția, **viziunile** sale sînt o mărturie. El este și știe că este un **ales.** Dar i s-a dat sau, mai adevărat, a ales să **vadă** fără să se comită cu ceea ce vede. Asemenea unui spectator privilegiat care nu se face văzut, el trece „prin niște locuri rele", străbate „noi meleaguri" ale unui alt tărîm, coboară „cîndva la Styx", peregrinează prin bizare și echivoce Arcadii. Dar peste tot, în drumurile sale, acest **homo viator** rămîne el însuși. În labirintul ca și în necropolele viziunilor sale, trecînd pe lîngă umbrele ce nu vor să știe de el, ale unui regat sub pămîntean ori ale unui straniu paradis terestru, el rămîne neatins de nicio demonie. Apocalipsa însăși nu-și înghite văzătorul. Căci, încă o dată, Philippide poetul este cel care **rămîne.** Nici un alt poet român n-a înțeles ca el cuvîntul maestrului, drag sufletelor noastre, Hölderlin : „Was bleibet aber, stiften die Dichter" — „Poeții pun temeiul celor ce rămîn".

Ca să rămînă cel care este, Philippide a ales singurătatea. Dar cine este el, Poetul, atît de rezervat, liricul pudic pe care o preanobilă discreție îl împiedică să se livreze altora ? O sfială te cuprinde în fața solilocviului său liric : încercarea de a-l vedea „tel qu-en Lui même...", nu este, oare, identică cu o indiscreție ? Cît de rare sînt confesiunile acestui însingurat ! Iată una dintre acestea : „Un vis de slavă și singurătate / Se-aprinse-atunci în mine ca un mit / Ce multă vreme-arsese molcomit / Și-acuma izbucnea în libertate". **(Întîmpinare în azur)**

Nu e, desigur, solitudinea romantică în tenebre cea care îl atrăgea, izolarea damnatului. Singurătatea sa nu este aceea a sufletului nocturn ci, dimpotrivă, a unui suflet avînd o vocație solară. În rătăcirile pe un tărîm străin, atît de frecvente în viziunile lui Philippide, întîlnim o adevărată obsesie a **soarelui.** Astrul apare, cînd radios, „un soare cald de miazăzi", într-un „cer înalt de vară", un „azur de sărbătoare", cînd palid, descompus, „ochiu alb și orb holbat pe-albastra boltă", „un soare sclerozat". Sufletul eminamente diurn al poetului pendulează între extaza luminii plenare și dezolarea întunecării ei.

Spre soare duce un drum al inițierii întru lumină. Ascensiunea este rituală, urcuș în munte ori zbor în „mările din cer", e înaintare spre centru, spre o realitate absolută, ascunsă într-o zonă sacră. Solaritatea geniului său explică „visul de slavă" al poetului. Vis apolinic. În acea **Întîmpinare în azur** din care am extras mărturisirea lirică a visului de slavă și singurătate, astrul lui Apollo trece „solemn și pașnic" în înaltul cerului. Nu este, însă, o ficțiune mitologică dintr-un convențional Olimp, nu este nici zeul homeric. Ca și în poezia lui Hölderlin, stratul din care fac parte divinitățile căutate de Philippide este mult mai adînc, o zonă prehomerică : „Voiam să merg să-ntîmpin pe vechii semizei / Învingători de hidre veninoase, / Săgetători și Herculi și Persei / Pe care omenirea în rătăcirea ei / De multă vreme nu-i mai cercetase". **(Întîmpinare în azur)**

O Eladă peste care s-au depus — ca pămîntul înierbat peste cele șapte cetăți din Isarlik — veacuri și culturi muritoare și ele, o Eladă-necropolă, tărîm al zeilor ascunși, morți, dar și al vieții perene a cugetului este patria spirituală a lui Al. Philippide.

Apollo și-a pierdut demult sacerdoții. Poetul se știe — obscur — venit prea tîrziu. Întîrzierea sa nu este relativă la o epocă revolută. Așa cum sînt precursori și epigoni, prin natura ori deficiențele talentului lor, tot astfel există generoase naturi de poeți **tîrzii :** „Gropar al vremii care-ntr-una piere / Și, fenix, din ea însăși se naște iar, mereu / Am adunat în mine ca-ntr-un mausoleu / Un vast norod de clipe efemere". **(Un stol de păsări negre)**

Lui Philippide îi place să se vadă, uneori, înveșmîntat în hlamida poetului alexandrin care însumează vechi experiențe poetice, **poeta doctus.** Dascăli „cu autoritate" la curtea din Alexandria sau în Rhodos, eruditi, retori iscusiți, deprinși cu „meșteșugul elinesc al elocuției ritmate" circulă prin poeziile sale. În vocea lui, poetul lasă să se audă ecourile unor voci demult stinse. Amintește cu simpatie un mic poet al latinității tîrzii, de argint, pe „Ausonius, poet cu dulce nume", al unui „veac crepuscular". Dafinii elini săditi în solul românesc își strecoară aromele în versurile lui Philippide. Pentru el, „mai ard și-acum făcliile latine". Cataclismele pe care le-a trăit omenirea în acest secol, pe de o parte, o combustie ascunsă a ființei poetului nostru, pe de altă parte, nu-i îngăduie să descopere — asemenea lui Ausonius — subtile apropieri între o tînără rază și o stea. Poet **tîrziu,** Philippide nu e un poet al decadenței, ci un poet care în **noaptea timpurilor** — ca să folosim o formulă hölderliniană — a căutat o străveche, apolinică lumină. Fiind **cel care rămîne,** el știe că „Poeții leagă vremile-ntre ele".

Există, fără îndoială, o melancolie subiacentă în poezia lui Philippide, ca o secretă teamă de a fi sosit **prea tîrziu,** de a fi un supraviețuitor, un poet **qui a lu tous les livres.** O melancolie deloc sterilizantă căci e combătută de o latentă încredere în existența unor tărîmuri necercetate, a unor sfere nepătrunse, a unor unelte ce n-au fost încă născocite. **Căutătorul** care se întoarce dezabuzat din expedițiile minții mai descoperă alte întrebări „În lumea dinăuntru, a inimii profunde".

În eseul său, **Însemnări despre valoarea poetică,** poetul dă glas speranței sale : „Speranța oricărui poet adevărat este că au mai rămas poate lucruri ce n-au fost încă rostite. În căutarea lor stă desigur una din cele mai frumoase și mai înalte ocupații ale poetului..." Lucruri nerostite. Acestea sînt revelate de „inima profundă", sursă inepuizabilă a întrebărilor. În **Tainicul țel,** poetul mărturisește : „Nădejdea unui țel de mult promis / Stîrnise căutarea mea-ncordată". Care era acest **tainic țel,** ce înseamnă **căutarea** în poezia lui Philippide ? Înainte de-a urma acest **homo viator** în peregrinările sale, să-l surprindem în **singurătatea** sa.

Ultima poezie și, poate, poezia toată a lui Al. Philippide e un solilocviu liric. Dar cine este cel care cuvîntează în această poezie ? Este oare o voce a celui care strigă în pustiu ? Vorbind, el uzează adeseori de întorsăturile retorice ale celui care se adresează altuia. Dar nu are un interlocutor. Monologul este un discurs fără ascultători, un act revelator al conștiinței, este însăși **conștiința în act.** În solilocviul poetului Philippide ni se dezvăluie o înaltă conștiință lirică. Monologul său este o poematizare a conștiinței lirice. A unei conștiințe mereu amenințate. De aici dramatismul monologului. De aici, forma pe care o ia solilocviul liric, aceea a **spectacolului dramatic** la care poetul, — ca un spectator în propria sa poezie — asistă. În marile viziuni ale lui Philippide (ca și în **Divina Comedie**) poetul este un spectator surprins în spectacolul la care participă ca o **conștiință însingurată.**

Poetul nostru și-ar putea însuși cuvintele lui Gottfried Benn : „lirica e o artă anahoretă". În poemele sale apare, adeseori, chipul unui **promeneur salitaire,** lipsit, firește, de patosul rousseauist al omului descoperindu-se singur în natură. Poetul, în proiecția sa preferată, este un eremit al spiritului care nu rîvnește o cosmică participare ci, mai curînd, o transcendere a naturii. A fi dincolo de cele ale firii acesteia, singur pe muntele sacru, supt de azur, într-o solară singurătate, iată visul său : „Și muntele deodată a fost o navă mare, / Pe-a cărei proră-naltă eu, călător stingher, / Stam gata de plecare pe mările din cer, / Spre lumea care-i dincolo de soare". **(Întîmpinare în azur)**

Poetul e un navigator singuratic în azur. „...Senin, puternic, mîndru, pe mările astrale". Călătorie a magului rătăcitor în stele ? Nu, desigur. În cele mai sublime ipostaze ale sale poetul nu se vede pe sine nici mag, nici făptură genială, ci om preauman. Mările astrale ale reveriei sale preferate sînt la egală distanță de bolta înstelată a lui Hyperion — Eminescu, ca și de azurul vid, de marele neant al unei transcendențe goale care îl absoarbe pe Mallarmé. Azurul, slava este **locul** în care poetul vede împlinindu-se marea promisiune a poeziei sale.

Dar **azurul** este veșnic — amenințatul calm, este solarul pîndit de tenebre. De undeva, dintr-o bolgie întunecată emană — în sufletul acestui poet cu aspirații apolinice — chemări, visuri, „vînturi turburi", „vechile furtuni". Cînd „un stol de păsări negre", mesagere arhaice ale morții întunecă azurul, în orele în care conștiința se detașează de sine pentru a se privi pe sine dinafară, solilocviul devine un examen al conștiinței lirice. Întrebarea nu poate fi evitată : „Dar ce-i al meu din ceea ce sînt ? / O aşchie de plasmă luată cu-mprumut / Pînă mă-nghite iarăși adîncul spațiu mut / Dar și o țeastă-n care tot cosmosul încape".

Singurătatea în azur, în slavă, ce teribilă ispită ! **Eritis sicut Dii...** Imperialismul eului care tinde să se dilate la infinit, nimic mai odios lui Philippide, tocmai pentru că poetul recunoaște în el însuși — spin în carnea lui

Nicolae BALOTĂ

(Continuare în pag. 2-a)

ÎN ACEST NUMĂR:

Poeme de
Iolanda Malamen
și Tudor George

Echivalențe franceze
la poezia lui Ion Barbu
de Romulus Vulpescu

Roman și viziune
de G. Dimisianu

Poeme de Hölderlin

avantpremieră editorială

MARIA BANUȘ

„Portretul din Fayum"

Poeme. Editura „Mihai Eminescu"

GEORGETA HORODINCĂ

„Structuri libere"

Eseuri. Editura „Mihai Eminescu"

VERA HUDICI

„Traista cu umbre"

Roman. Editura „Mihai Eminescu"

ION SEGĂRCEANU

„Fuga din hazard"

Versuri. Volum de debut. Editura „Albatros"

CRONICA LITERARĂ

a. e. baconsky

MERIDIANE

Masivul volum de 600 pagini al poetului A.E. Baconsky apărut la Editura pentru literatură cu titlul **Meridiane** — reprezintă, așa după cum o specifică autorul într-o notă, ediția completă a eseurilor sale de pînă acum dedicate literaturii universale contemporane, fiind incluse, aici, cărțile anterioare **Poeți și poezie** (1963), **Meridiane** (1965), precum și unele eseuri inedite. Aria foarte largă de cuprindere a investigației critice (zeci de poeți, prozatori, etc. din mai toate literaturile) îl obligă pe A.E. Baconsky la prezentări sumare biobibliografice, cu un ton rapsodic, fără orgolii exhaustive, din care nu lipsesc însă, de cele mai multe ori, notele esențiale în creionarea plauzibilă a unui portret. Dacă sub acest aspect, strict informațional, dificultățile îi pot apare oricui sub spectrul inhibitiv al vanității tentativelor enciclopedice, și încă ne rămîne șansa bunului gust și a meditației drepte asupra fragmentarului. Cînd este vorba, ca în cazul de față, de un poet cu un profil literar bine conturat, ajuns la maturitatea expresiei sale, ne vor interesa, poate mai mult decît autorii în sine supuși analizei, judecățile care-l pot defini, dezvălui pe comentator ,adică ideologia sa literară. Parcă pentru a preveni această din urmă observație a noastră, a nu ne rămîne dator și a nu-l face pe lector să-l suspecteze de ipocrizie disimulată în pagini varii și nu lipsite de otravă polemică, A.E. Baconsky își inaugurează actualele **Meridiane** cu o **Schiță de fenomenologie poetică,** manifest doctrinar exprimînd nu numai concepția autorului său, ci tinzînd să formuleze și principii cu valabilitatea generală despre actul poetic. Între aceste două tendințe — una venind dintr-o experiență particulară, cealaltă aspirînd la un program de idei cu valori axiomatice pentru orice experiență, și deci pentru actul poetic în general — pendulează efortul lui A.E. Baconsky de a-și face explicită poziția.

Autorul consideră că poezia se definește, în raport cu realitatea, ca un domeniu suprapus acesteia, ea este chiar o **realitate suprapusă,** concept menit să sfișie, încă dintr-o fază ontică integritatea omului în lume, raportul de apartenență genetică, biunivocă al omului cu lumea. Această **realitate suprapusă** care ar fi poezia nu ni se pare departe însă de suprarealitatea profesată de suprarealiști, dacă am analiza numai conceptul în sine, fără a-l mai raporta la condițiile specifice existente în demonstrația lui A.E. Baconsky. În adevăr, apropierea doctrinară între autorul **Fluxului memoriei** și suprarealiști, ca și față de alte specii ale avangardei literare, este cît se poate de puțin insolită dacă ne gîndim nu numai la practica sa poetică de două decenii, ci și la disprețul său manifestat cu atîtea ocazii — și mai ales în aceste **Meridiane** — pentru mișcările zgomotoase ce aspiră să înoveze în colectiv o activitate consacrată exclusiv tăcerii și meditației în solitudine. A.E. Baconsky își motivează ipostazierea poeziei într-o realitate suprapusă față de realitatea pragmatică a vieții pentru a o apăra de simplismul confruntărilor directe cu aceasta din urmă, deci pentru a-i apăra, într-un fel, autonomia, dar să nu ne gîndim nici o clipă că poetul ar fi profetul vreunui purism estetic. Dimpotrivă, stratul polemic al argumentației sale se organizează chiar pe temeiul unei sociologii a poetului și a poeziei, în care angajarea în epocă, în istorie nu încetează de a constitui imperativele cele mai frecvente adresate scriitorului. Căci, pe lîngă o „corespondență fenomenală" pe care A.E. Baconsky o presupune între poezie și realitate, el adaugă o „incompatibilitate structurală" între cele două domenii precum și o „reductibilitate specifică", în sensul că poezia ar opera o reducție la esență a realului.

Dacă admitem, din necesitatea unei argumentări în straturile polemice ale socialului posibilitatea distincției între poezie („realitate suprapusă") și realitate (dată) atunci vom adăuga, cu aceeași convingere, oricînd demonstrabilă, că poezia este chiar realitatea și, mai mult decît atît, unica realitate cu o determinare ontologică. (În acest sens, Heidegger nu poate fi expediat ca un june dilettant în colțul unei pagini). Al doilea paragraf al studiului și care ne interesează sub aspectul ideologiei literare a lui A.E. Baconsky se numește **Acumularea** și el are un caracter exclusiv polemic, definind prin negație condiția socială a poetului. Iată cîteva mostre de replică otrăvită : „Turnul de fildeș e o metaforă facilă a romantismului, lipsită de orice suport și marcată de naivitatea himerică a unor poeți care n-au fost capabili să dea o replică bărbătească ingratitudinii, indiferenței, ostilității sau turpitudinii ambiante ; astăzi, mai mult ca oricînd, această imagine apare inadmisibilă. De peste un secol prestigiul poeziei e în declin, și mai ales în țări cum e Franța, poetul devine o prezență a cărui inutilitate e atît de stridentă și de lamentabilă încît i se refuză orice reziduu din nobletea atribuită odinioară de cunoscutul adagiu al Doamnei de Staël. Domesticiți de o civilizație exasperată a mecanismelor prolifice, dominați de poligrafia monstruoasă a metropolelor, poeții și-au pierdut ghearele. Însăși solitudinea lui e o formă secretă a cunoașterii, a trăirii, a intensităților, a vieții reflexive ; e o solitudine cu pronunțat sens social, o aventură nocturnă de explorator anxios. Poetul nu este nici un canar închis într-o colivie de aur, nici papagal poliglot, nici cîine de vînătoare, nici cal dresat, atent la ritmurile alămurilor festive. Nu numai opera, ci și viața lui orchestrată după diapazonul pe care i-l impune epoca, devine o suită de semnificații și de simboluri, contribuind la permanenta echilibrare a spiritului, cu el însuși" (p. 12—13).

Elaborarea, în **Schița** lui A.E. Baconsky, încearcă să dea o măsură a echilibrului dintre emoție și travaliu, între starea afectivă și luciditatea intelectuală a poetului, între conștient și inconștient, fără să decidă tranșant în favoarea acestor extreme. În schimb paragraful **Structurile poetice** ridică din nou o problemă esențială pentru înțelegerea naturii poeziei, mai ales în raport cu paragraful următor **Anonimatul cuvîntului.** Astfel, ni se spune mai întîi că există o ordine, o coerență de raporturi poetice suprapusă celei a raporturilor lumii reale pe care poetul nu o creează, ci doar o relevă. Această ipoteză poate fi acceptată fără nici o dificultate în perspectiva unor paradigme, arhetipuri transcendentale care se lasă revelate de poetul înclinat să asculte vocea esențelor : „Raporturile poetice sînt pre-existente poetului, care nu face decît să le reveleze, ele constituie o rețea inepuizabilă și sînt paralele față de conexiunea firească dintre datele lumii reale" (p.26). Am adăuga din nou că o conexiune firească a lumii reale nu o poate stabili decît poetul adică cel ce locuiește în firea ființului, în cîntecul esențial al existenței. Dar peste patru pagini se inversează ordinea naturală a metaforei cu ordinea naturală a lucrurilor (deși una dintre ele ar putea fi o ordine artificială) încît citim : „Parafrazîndu-l pe Mallarmé, putem spune că **poeziile nu se fac cu cuvinte, ci cu raporturi de cuvinte,** corespunzînd raporturilor pe care poetul le descoperă între diferitele date ale universului real și fiind deci expresia materială a acestor raporturi". Poetul, după cum se observă din alăturarea celor două citate foarte clare referindu-se la același obiect, sau relevă o lume de „raporturi poetice preexistente", raporturi paralele cu lumea reală, sau „raporturi pe care (...) le descoperă între diferitele date ale universului real" — **tertium non datur** (Deși s-ar putea adăuga : nici una, nici alta ; poetul se lasă revelat, el nu revelă nimic). **Declinul metaforei** și **Aventură în timp** încheie acest studiu partizan de sociologie a poeziei și poetului cu numeroase observații subtile ori polemice, întotdeauna exprimînd o atitudine, o conștiință angajată în epocă, în spiritualitatea momentului istoric în care se rostește.

A doua secțiune a **Meridianelor** ne întreține pe o arie tematică foarte diversă, dar unitatea de ton a lui A.E. Baconsky se păstrează neștirbită, aceeași egalitate a înțelegerii, acceptării și negării insinuîndu-se între rîndurile articolelor ca o băutură lină, dar gata să devină primejdioasă și otrăvitoare. Astfel, în **Desuetudinea lui Bremond** este ironizat din nou abatele-profet al poeziei pure în numele unui ideal al angajării în realitatea socială a artistului : „Iată deci, că poezia poate **transmite idei,** fără ca prin aceasta să devină un **cerc pătrat** și nici măcar să fie didactică ! Iar dacă transmite idei, înseamnă că are, implicit, un sens ideologic, și nu mai e deci atît de...pură" (p.61). Tot acolo ,exprimînd o credință militantă, activă în viața politică a societății, de responsabilitate pentru destinele lumii, A.E.Baconsky îl citează pe prozatorul vest-german Iosef Reding : „Dacă a existat printre autorii contemporani un motiv de rușine generală, el e acela că literatura ultimelor decenii n-a fost destul de puternică pentru a stăvili frenezia războiului și venirea la putere a unor oameni lipsiți de orice spiritualitate" și continuă : „Cred că asemenea motive de rușine mai pot exista din păcate și azi, căci tirania, războiul și venirea la putere a unor oameni lipsiți de orice spiritualitate, se perpetuează în forme mereu schimbate, dar în esență aceleași. E adevărat că ele se numesc uneori **lupta împotriva tiraniei, lupta împotriva războiului" etc.** Și peste alte două pagini, cu aceeași vigoare, dă glas poetului-cetățean : „Literații contemporani refuză vidul clopotului de sticlă, penumbra posomorită a atelierelor, iluzia robinsonadei artistice, și optează pentru plein-air-ul realității, pentru lumina și irezistibila combustie a vieții. Trăim un moment de expansiune a **impurităților** în artă, în literatură în primul rînd. Puritatea exagerată, dogmatică, devine azi o formulă a conformismului și a complicității cu toate monstruozitățile care nu-și încetează nici o clipă metamorfoza lor derutantă. Poetul-privighetoare devine azi un funcționar lamentabil, un diversionist, un arivist — căci astăzi carierele nu se mai fac exclusiv prin militantism fățiș, ci adesea și printr-o anume **detașare** extrem de profitabilă manevrelor necurate".

Alte articole ca **Refuzul istoriei, Suprarealismul astăzi, Pe o temă de Leopardi** dezbat tema situării poetului, scriitorului în timp, ca și **Beat generation,** dealtfel unde însă „regretul" poetului exprimat în formă : „Regretabil este însă, mai cu seamă, un alt fapt — și anume că tinerii **beats** n-au văzut în literatura patriei lor tocmai acele valori care-i fac bogăția și îi justifică astăzi prestigiul. În loc să se lege la ochii săi inteligenți și expresivi, așa cum ni-l arată fotografiile de care face risipă, Jack Kerouac ar fi putut stărui cu ei asupra paginilor tulburătoare din proza lui Hemingway, a lui Faulkner, a lui Steinbeck, a lui Caldwell (...) Iar poeții aceleiași generații, Allen Ginsberg și prietenii săi, ar fi putut găsi în glorioasa tradiție a liricii americane moderne..."

Dar **Colocviul pe o temă de Eliot** ne întoarce în apele mai liniștite ale meditației asupra poeziei, întreținîndu-ne despre emoție și expresia ei în artă, despre personalitatea și impersonalitatea poetului etc. Fără îndoială că numai o personalitate puternică va ști să se lase revelată de cîntecul esențial, atemporal, dar nici una nu va scăpa de accidentul trecerii sale istorice prin lume, de un destin al fraternității umane. A treia secțiune a cărții, **Portrete contemporane,** pun în temă cititorul, mai detaliat, cu privire la **Georg Trakl și expresionismul, Franz Kafka, Constantinos Kavafis, Albert Camus, Eugenio Montale, Umberto Saba, Fernando Pessoa, Samuel Beckett** (tratat (uneori cam dur pentru „pustiul și dezolarea" sa după cum se exprimă A.E. Baconsky) etc., iar ultima, **Profiluri și schițe,** întregesc această galerie superbă de personaje ale literaturii contemporane. Trebuie spus, în încheierea acestor rînduri, că **Meridianele** lui A.E. Baconsky sînt un **vade mecum** avizat și onest, oficiat cu o eleganță nu lipsită de ironie sau chiar de sarcasm acolo unde poetului i se pare a deslușì că locul vitalității strălucite de altădată a tablourilor sale a fost uzurpat de fosforescența morbidă a putregaiului.

Dan LAURENȚIU

Al. Philippide

(Urmare din pag. 1)

— ispititorul. În viziunile sale, **eul** singuratic, autarhic apare sub chipul oribilului, al monstruosului. O demonie înconjoară Eul în imperialismul său. În **Tainicul țel,** tihna și splendoarea unui „azur de sărbătoare", natura paradiziacă ascunde spectacolul hidos al columnelor „cu capete de om împodobite". Ca și în infernul dantesc, capetele patibulare suferă osînda orgoliului și a nebuniei dominatoare : „O vorbă s-auzea țîșnind mereu / Ca țîpătul nătîng de cucuvaie / Din toate gurile : Eu ! Eu ! Eu ! Eu !"

Viziunea terifiantă se întoarce, însă, deodată, împotriva văzătorului. Căci Demonul care domină aleea cu columne a acestor schimnici ai eului exasperat îl privește pe poetul-spectator „ca un prieten vechi".

Demonie a eului la acest poet în a cărui persoană morală admiri o dreaptă cumpănă păstrată în viltorile veacului ? Creația sa lipsită de ostentație seduce tocmai prin lepădarea ascetică de sine a creatorului. Intuiești la omul care se află în umbra argintoasă a acestei poezii meditative, un respect al umanei măsuri, o voință de a împlini fără greș **forma** deplină a omului. Nu găsești într-însul acel detestabil hybris modern al poetului. El știe prea bine că „Profeții sînt tot oameni". Dar, descoperi în solilocviul liric al lui Al. Philippide un „tainic țel", un vis basileic. Acest alexandrin, dascăl cu autoritate, **poeta doctus** și, mai mult decît atît, acest vizionar nepoluat al subteranelor aventuri ale conștiinței, visează regalitatea Poeziei. Să l ascultăm pe Alexandru Filipidul monologînd în Babilon și proclamîndu-și suprema demnitate : „Nu domn peste imperii și nici vlăstar de zeu. / Ci Alexandru, fiul lui Filip, basileu".

Ca și Alexandru Macedonul monologînd în Babilon, făurind semețe planuri pentru „călătoria cea mare" și cucerirea unui vast imperiu, tot astfel în solilocviile lirice ale lui Al. Philippide se proiectează viziuni, se desenează un regat al poeziei, un straniu tărîm ascuns privirilor obișnuite. Către acest tărîm duc, în poezia sa, mereu alte drumuri. Poetul întreprinde incursiuni în „adîncurile sufletului", urmînd „drumul întortocheat și frînt al amintirii, rătăcirile prin labirintul visului, unde nici o Ariadnă nu-ți împrumută firul" **(Însemnări despre valoarea poetică).**

În viziunile poetice ale lui Philippide eul său liric ia deobicei, chipul peregrinului, al lui **homo viator** — omul avînd o poftă a călătoriilor preaciudate. Ca și Dante care a pornit la drum — tulburat pînă la rădăcina ființei sale dar împărtășind în același timp marea tulburare a timpului său — dorind să **vadă** temeliile lumii, adevăratele temelii care nu se pot zări prin vălul fenomenelor ci numai **față către față,** tot astfel, poetul român, uneori călăuzit de un „prieten", alteori de „vocile poeților" a pornit să vadă, în adevărul său, un **spaectaculum mundi.**

Peregrinul din aceste poezii este omul care **caută.** „Nădejdea unui țel de mult promis / Stirnise căutarea mea-ncordată". **(Tainicul țel)**

Care este acest tainic țel pe care-l urmărește în căutarea sa. Poetul mărturisește că, dacă ar numi acest țel, i-ar da cuvînt într-o altă limbă, în limba altui tărîm, al visului, „Cînd cugetu-i și vorbă totodată." Visul lui Philippide nu este experiența onirică a suprarealiștilor nici visul romanticilor, deși derivă din acesta. E un vis lucid, o viziune de amiază. Poetul nu se refugiază în **somnie** — cum ar spune Eminescu. „Poezia noastră nu cunoaște limite impuse de rațiune" — a spus o dată Philippide. Dar poezia sa nu cunoaște nelimita delirului oniric.

Urmîndu-l în itinerariile sale, observăm cîteva motive obsedante ale viziunilor lui Philippide. Astfel, motivul **arhitecturii labirintice,** al haosului construit într-un Babilon imaginar.

„Era un vălmășag imens de scări" **(Tainicul țel).** Într-un univers-schelă, închis, poetul se vede urcînd și coborînd „munți de trepte, / De rampe, de platforme și de praguri". Știm că treptele sau scara reprezintă, în toate tradițiile drumul către realitatea absolută (cf. eseul lui M. Eliade, **Treptele lui J. Green,** în **Insula lui Euthanasius).** Într-adevăr, escaladînd „munți de trepte" (treptele muntelui sacru, ascensiunea unui munte reprezintă pe un plan mitic inițierea în tainele vieții dar și ale morții) poetul urmează o cale inițiatică, Muntele apare ca o navă pe care, „călător stingher", poetul e gata de plecare „pe mările de cer..."

Dar, de cele mai multe ori, drumul inițiatic nu conduce spre **azurul** mîntuitor ci se pierde în labirintul unor tărîmuri aparent paradisiace sau evident infernale. Călătoriile lui **homo viator** în poemele lui Philippide, aceste peregrinări pe alte tărîmuri au, mai toate, caracterul unor coboriri **ad inferos.** Am spus altă dată că, asemenea lui Orfeu ori Ulise, poetul Philippide care a coborît „cîndva la Stix", știe obscur că, de fapt, trecînd — în viziune — pe o **altă lume,** participă la un ritual al morții, la o **nekya** (după cum se intitulează cîntul 11 din **Odiseea,** însemnînd „sacrificiu pentru evocarea morților").

Dacă există un spațiu privilegiat al unei poezii, acesta este — în opera lui Philippide — un tărîm al paradisului dezafectat. Iată cum apare acest spațiu în poezia **Priveliște.** Amiază de vară, soarele la zenit, plopi și păsări într-o inocentă beatitudine, un schit din care a mai rămas o chilie și-o „cruce strîmbă-n bălărie". În poemele panice ale lui Lucian Blaga, anticul zeu s-a retras și agonizează într-o natură invadată de noul Dumnezeu La Philippide nu numai zeii au pierit, ci și acest nou Dumnezeu s-a ascuns. Sîntem în epoca lui Dumnezeu cel mort și al lentei agonii a eclesiei sale. „La negrul fluviu Acheron / S-au dus monahii cîte unul / Din largul cerului amvon / Se-apleacă cîrîpind lăstunul".

Supremă ironie : călugării au coborît în Hades-ul păgîn. Dumnezeu și idolii au pierit deopotrivă. Dar, răzbunare a antichității gine : prin agonia uzurpatorilor creștini, natura redevine păgînă. „Și-n aer simți fiori păgîni / De limpede legendă greacă. / Acteon fugărit de cîini / Pe-aice ar putea să treacă".

Elada spațiului imaginar al poeziei lui Philippide este o natură revenită la pacea dintîi, în care ciclopii s-au ascuns în plopi, din care oamenii s-au retras, în care poetul ar vrea să se resoarbă în „plasma din adînc a vieții", să fie asemenea cu acel elin căruia „un zeu îi dase drept pedeapsă / Să-i crească frunze din urechi și negre rădăcini din coapsă."

Poetul visează o Eladă funerară și totuși vie, transfigurată **Magna Mater,** în natura originară. Din Cîmpiile Elizee ori din insulele Preafericiților, umbrele eroilor elini au dispărut. Sferă a agoniei frumoase acest spațiu al poeziei lui Philippide este al unei lumi ce se scufundă lent.

Dar pe lîngă paradisul dezafectat în care rare insule de pașnică și caldă amintire au mai rămas (cum e, în **Călătorie și popas,** acel admirabil popas la „vrednicul Evandru) ziunile poetului mai revelează un spațiu al demoniei în care domnește haosul și aglomerarea. Acțiunea demonică este contrară creației, e o creație negativă. Ca viziune a cosmicii descompunerii, a unui Babilon gigantic, „metropolă funerară" poezia lui Philippide se organizează într-o stranie apocalipsă modernă. Într-un vălmășag de turnuri, clădiri și scări, ca niște culise ale unei scene colosale pe care va fi judecată omenirea, stăruie fie tăcerea sepulcrată, fie vuietul mulțimilor. Căci, mulțitudinea umană, „furnicarul de oameni", „trista turmă", „holota obscură" constituie de asemenea, un element al acestui univers obsesiv.

În cosmarele sale, vizionarul este singur. Toate treptele, scările s-au îngrămădit în jurul solitarului care urcă și coboară. Ele par să fie numai **pentru el,** ca poarta dintr-o parabolă a lui Franz Kafka, destinată unuia singur care, însă, nu intră pe ea. Fiecare întîmplare ciudată la care vizionarul participă ca un neutru, pe care o contemplă ca un unic spectator reprezintă un **casus,** o cădere a sa în anumite situații finale. Dar toate reprezintă căderile, criza mare a sufletului modern. „Nu există istorie decît a sufletului". Cuvintele acestea, parțial nedrepte, nu putcau aparține decît unui poet. Ele au fost rostite de Saint-John Perse, dar s-ar putea, prea bine, aplica poeziei lui Al. Philippide, solilocviului liric al unui poet care proiectează în sufletul său apocalipsa vremii sale.

Mă întreb, ce răspuns ar da Philippide întrebării pe care și-a pus-o altă dată Hölderlin : „...wozu Dichter in dürftiger Zeit" — la ce bun poeții în timp secetos ? Hölderlin se consola de beznele „nopții timpurilor", în care trăia, văzîndu-i pe poeți ca pe preoții lui Dionysos, rătăcind prin lume în „noaptea sfîntă".

Divinitatea tutelară, asumată de poetul Philippide este Apollo, zeul luminii care înfruntă tenebrele clarei conștiințe artistice. În slova sa, suspinul și geamătul primar n-au ce căuta. Arta poetului apolinic sfidează lașitățile sau, mai exact, complacerea în lașităile inimii. Regretăm, oare, suflete debile, absența dragostei, a poeziei erotice, din această operă ? Dar un **amor absconditus,** o iubire tăinuită poate fi tot atît de prezentă într-o poezie ca și un eros manifest. Desigur, o nobilă discreție și o pudoare a spiritului l-au oprit pe acest poet să se destăinuie. Ar fi interesant de cercetat, de altfel, cum în poezia sa, principiul feminin devine, adeseori, un principiu thanatic.

Spiritul acesta apollinic nu va ceda niciodată atracției morții, nu va exploata magia funerară. Cînd, „folosind hîrzobul unei clare clipe" se desprinde din timp și coboară Stix, el nu simulează marea cutremurare ci joacă doar un „joc al morții".

A rezistat, cum rari poeți în acest veac au izbutit să reziste pantelor lesnicioase, de minoră rezistență ale creației Marele tulburat, spectatorul crizelor unui veac răvășit de cumplite pasiuni, poetul Philippide n-a cedat ispitei anxietăților, disperărilor sau revoltei și nici unei emfaze. Din cosmarele sale iese purificat. Niciodată, nici chiar atunci cînd imaginează într-un admirabil poem „o răzvrătire a lumii vegetale", adevărată apocalipsă vegetală, reveria lui Philippide nu trădează resentimente antiumane. Poetul cunoaște, desigur, demonul revoltei „subtil și violent". Dar, atunci cînd „ciudățeniile" viziunilor sale se risipesc și poetul face spre lumea aceasta „calea-ntoarsă", el poate rosti senin cu o deplin-curată conștiință, acel vers subtim : „De nici un fulger fruntea mea nu-i arsă".

Monologul liric al poetului Philippide, ca orice mare operă poetică, nu are un sens univoc. Nici un drum regal nu o străbate, deschizînd asupra construcțiilor ei o perspectivă privilegiată. În lirica aceasta erudită care-și păstrează toată inocența ei primordială, găsit o sursă inepuizabilă de meditație. Aceasta tocmai pentru că e o poezie născută mai curînd din constrîngeri decît din libertăți îngăduite sieși. Asemenea operei sale, poetul nu ni se dezvăluie total, ci își disimulează cu discreție identitatea. În rare ore își îngăduie el o asemenea întrebare :

„...Cînd oare / Voi izbuti s-aleg metalul pur / Și să înalț din clopote de soare / Ca un prinos augustului azur / Cîntecul meu suprem de sărbătoare ?"

Poetul Philippide a intrat demult în acel **Raum der Rühmung,** spațiu rilkean al celebrării, în care nu mai e nici un simulacru, ci totul **este** pe deplin, fără nici un rest.

Roman și viziune

Transmutarea în alt spațiu de existență decît cel țărănesc aduce în scrisul lui Marin Preda sensibile modificări de optică și de tonalitate narativă. Totuși **Risipitorii** nu este o carte de ruptură în cariera **problematicii** sale, al temelor lui absorbante, preocupat mereu să urmărească și să descifreze realitatea complicatelor raporturi și procese dintre individ și celula socială care îl înglobează, tentativele de conciliere sau de reciprocă anulare dintre acești doi termeni o sursă de conflicte și drame din care Marin Preda și-a tras totdeauna substanța prozei.

Și în scrierile țărănești, și în **Risipitorii** și, mai tîrziu, în **Intrusul** el înfățișează ipostaze ale eșecului tendinței de integrare armonioasă în fluxul social, forme ale inadecvării și neputinței de sincronizare, în concordanțe și aritmii ce ii forțează aproape invariabil pe eroi să abdice de la o confruntare la care participaseră înarmați impropriu și deci ineficace. S-a văzut în ce fel a eșuat Ilie Moromete din pricină că adoptase un stil de rezistență și de luptă inoperant în împrejurările unor atît de puternice furtuni sociale ca acelea prin care el și lumea sa vor trece în ultimele decenii. Ocupat să-și savureze micile succese inconsistente (căci în fond obține numai amînări ale unui deznodămînt care oricum va veni) el pierde perspectiva reală asupra raportului de forțe; crede că încă mai deține inițiativa într-un final de partidă pe care nu știe că deja o pierduse și de aceea continuă să imagineze procedee de a-și pune adversarul în derută, tactici abil mistificatoare însă cu totul inutile din moment ce miza disputei fusese încă dinainte adjudecată, și nu în beneficiul său. E în situația clasică a înșelătorului înșelat.

Problema relației individ — colectivitate formează și în **Risipitorii** preocuparea fundamentală, cartea dezvoltînd totodată tema sa proprie, enunțată încă în titlu. Eroii tind spre o condiție superioară aceleia în care se găsesc, aspiră către o îmbogățire armonioasă a personalității prin înmulțirea experiențelor umane, cînd nu se mărginesc doar la escaladarea unor trepte în ierarhia socială. Dar indiferent de mobilul care îi însuflețește, aproape toți ratează sau realizează prea puțin din ceea ce proiectaseră, prea puțin și în forme imperfecte. Lipsește un principiu coagulator apt să-i fortifice spre atingerea integrală a țelurilor, impulsuri interioare ce acționează în sensuri divergente, le dispersează mereu energia morală. Ei sînt **risipitori,** adică naturi imprudente, însă nesocotite de obsesia autoconservării și, de aceea, dispuși cu ușurință și prea adesea fără discernămînt, să se dispenseze de valorile pe care le dețin (e vorba de valori ale spiritului și ale inteligenței cheltuite nepăsător și nu o dată irresponsabil).

Trei feluri de legături umane stau în centrul acestui roman: de familie, de dragoste și de prietenie, — toate profilate pe fondul social al anilor 1952—53, și antrenînd, prin faptul că personajele provin din straturi diverse o descriere multiplană a epocii și a tendințelor ei. În contextul astfel trasat, eroii își trăiesc condiția de risipitori, fiecare conform vocației proprii, unii în forme dramatice și răvășitoare, soldate cu tulburarea gravă a echilibrului moral (Constanța), împinși pînă la gesturi sinucigașe (doctorul Munteanu), alții mai atenuat și menținînd încă destule posibilități de redresare (doctorul Sîrbu, Vale, etc.)

Ce valoare să acordăm totuși noțiunii de risipitor, dacă o privim strict sub specia eticului, detașînd-o cumva de implicațiile din planul concret și imediat al vieții eroilor marcați de ea? Semnifică un viciu, o tară morală sau o virtute? Și una și cealaltă, concomitent — aceasta pare să fie încheierea la care conduce întreaga desfășurare a cărții lui Preda, și de aici complexitatea simbolului pe care ea îl impune. A fi risipitor ar însemna deci: nepăsare, inconstanță în urmărirea unui țel, dispersarea neglijentă a forțelor, nehotărîre, în fine slăbiciuni ale spiritului și ale voinței care, laolaltă cu alți factori, determină și explică dramele nerealizării, ratările. Dar a nu reuși în ceea ce întreprinzi, a rata în permanență nu constituie numaidecît indicii de infirmitate morală, ci — poate — numai o ineficiență practică la a cărei origine să aflăm: reticența, discreția, candoarea și, mai cu seamă, scrupulul de a nu folosi **orice mijloc** și de a plăti **orice preț** pentru atingerea obligatorie a scopului. Rezultă atunci că renunțarea sau insuccesul sînt fapte ce pot dobîndi, în anumite împrejurări, o **calitate etică.** E o idee a cărții și o temă de meditație obsedantă în literatura lui Marin Preda, o literatură care e a înfrînților înnobilați de spiritualitatea lor superioară, chiar dacă ineficientă practic.

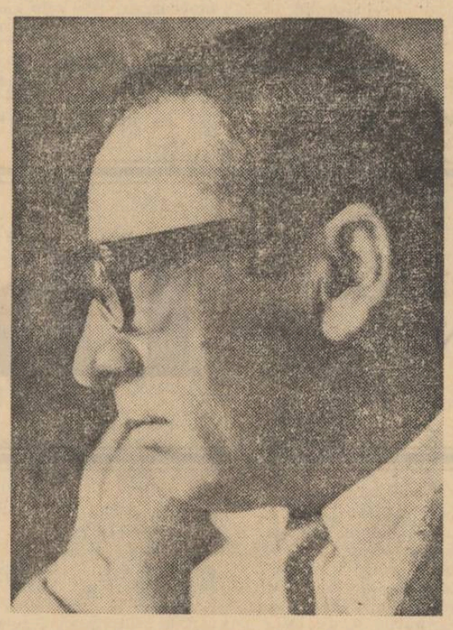

Prefacerile succesive prin care a trecut acest roman, de la prima sa ediție (1962) pînă la ultima, anunțată de autor ca definitivă, au urmărit o tot mai completă obiectivare a viziunii. Marin Preda atenuează în chip inspirat tendința versiunii prime de a da rezolvări stricte (în ordinea epicului, a intrigii) tuturor raporturilor create între protagoniști: cum era în prima ediție căsătoria Constanței cu doctorul Sîrbu sau căsătoria lui Vale, soluționări în spiritul unei echități răsplătitoare și al unui moralism evitat în noile ediții. Aceste raporturi dintre eroi rămîn acum în multe cazuri indecise, nu numai în plan social, dar și afectiv, o indecizie care sporește complexitatea vieții interioare. Portretul unuia din eroii principali, al doctorului Munteanu, e revăzut substanțial încă de la ediția a II-a, trasat în linii mai puțin apăsate și mult îmbogățit în nuanțe, menținînd ca trăsătură structuratoare enorma vanitate și setea nedomolită de dominație, el nu mai ilustrează însă numai un caz banal de arivism și impostură. E un om care deține o facultate fascinatorie, un suflet care transmite mari curenți de energie, o minte activă, însușiri ce explică mai convingător prietenia pe care i-o acordă de atita vreme lucidul și scrutătorul doctor Sîrbu. Dar risipitor ca și ceilalți acționează imprudent și se prăbușește fulgerător, deznodămînt accelerat de imensul complex al orgoliilor rănite care îl determină, de altfel, să încerce gestul autosuprimării.

Nemaidirijînd acțiunea romanului pe o rețea atît de riguros întocmită, lăsînd unele fire să atîrne în gol, estompînd unele culori prea vii și diminuînd din amploarea părților analitic-explicative, autorul conferă noii versiuni un caracter deschis spre mai multe soluții, posibilități multiple de interpretare, sugerate în subtext. Acest aspect denotă modernitatea viziunii scriitorului, sincronizarea realismului său plurivalent cu noile tendințe ale prozei.

G. DIMISIANU

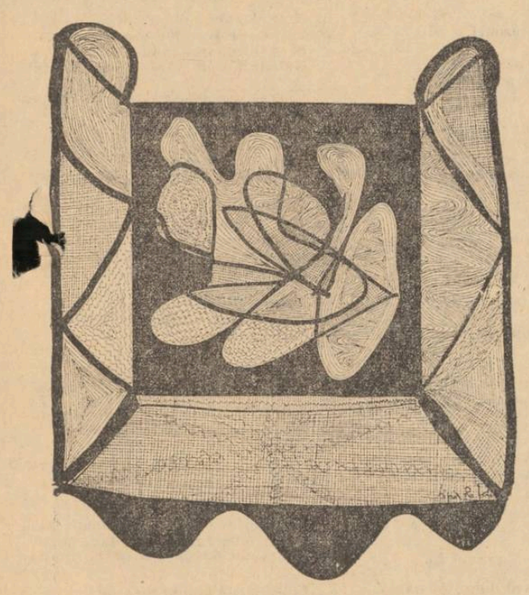

Desen de LIGIA IONAȘCU

IOLANDA MALAMEN

Plecarea discipolului

Coroană solitară
întîrzie pe roua lumii
adormi în paradis
ca un copil fără putere

și glasul este învechit
cu secole de moarte
o tu discipol alb suav
mîine e ziuă din chiar zori

mă vei privi prin piatra frunții
ce am născut este o iarbă
pe care urlă animalul
fără popas și fără hrană

astîmpără-te de beție
lungi ape zdruncină obrazul
o bat rigorile cerești
în poarta razelor de noapte

ce zare a rămas departe
ca sub cupolă este fuga
aceasta fără margini, vii
pe răni de vis, pe răni de vis

doar glasul vine ca o floare
pînă la creștet și adie
că ai plecat să mori acolo
în țara astrului bătrîn.

Către discipol

cînd undeva adie moartea
peste cuvinte foarte grele
ai să mă strigi cu gura clopot
ca la un început de stele

zei încărcați cu arme lucii
te vor clădi pe gîndul lor
iar prăbușitele puteri
vor fi un cîmp odihnitor.

Alegerea discipolului

melancolică umbră
ca valul de el însuși legănat
alegerea lîngă sfioase păsări

și lîngă monument de stele
în țara Des în țara Des
discipolului mîna
i se aruncă fără lege.

Către discipol

epuizate stele ai să cunoști
și strigăte ca de ceară
dobîndind mari constelații

prin portaluri de roze
vei trece stăpîn
pe singur mormîntul puterii

dar fără pace cînți
și pe sloiuri de umbre
eu nu sînt sigură de moarte.

Către discipol

Niev Niev răsare lacrima
oraș Niev oraș albastru
ferește pasărea de ceruri
acum aripa este trup

Niev zborul de gheață
fluieră peste îngeri
mă urmărea frumosul
anonimat al nopții.

Fără discipol

a nimănui curiozitate
se clatină ca un copac
sînt singură în mare ploaie
și lîngă oaspeți fără farmec.

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Un sol de la...

Înegurată frunza luminării
Se prăbușea în talșii soli deodată
Urmașele poveri nu se arată
Mai vrednice de clipa îndurării

Mă biciuiau pîrîuri arse-n sînge
Înțepenite prăzi nu mai jucară
Nevoia în ecoul de afară
Pe necurmarea cercului ce plînge

Iar m-a iertat la focul rău de bine
Cîntatul zării nopților deschise
Alintător în mine să se-nchine

La poarta îndreptată se ivise
O dulce așezare de ciorchine
Un sol la ochiul sfetnic ce murise

Drum valah

Îmi umplu cărările goale
Cu sferele albastre ce plîng de dorul meu,
Sînt pelerin pe drumul dublu arcuit,
La două capete ridicat pe ancorele lui...

Pe-o gură de rai îmi bat grai cu grai,
Cercei vii de foc să-mi țină în loc
Oile în vale-clipele în stînă
Ploaia mi le-adună.
Între sori și plai.
Printre flori de mai.
Vocalele cresc, nu se mai opresc
Umbrele rotunde plîng în mine blînde
Albăstrite ard cercuri vechi de brad.
Cîntec-drumul meu fără Dumnezeu
Gol mi l-am umplut cu lisuși de lut,
Morți născuți de mine,
Sferele-mi sînt pline.
Pietre n-am lăsat și nici lemn, nici cui.
Sînt pelerin pe drumul dublu arcuit
La două capete ridicat pe ancorele lui...

Se ridicase

Se ridicase pe muchia lumii
Strigătul acela de fier —
Marele Pan este mort! Zeii pier!
Se ridicase pe muchia lumii.

Îmbrățișat cu mine de catarg
Un cerc se ridica din scrum;
S-a dus și Dumnezeu de-acum!
Îmbrățișat cu mine de catarg

O punte nouă de erori
Se înălța pe-al minții aprig rug
Amurgul tot hrănindu-l din belșug...
O punte nouă de erori.

Inscripție

Iubirile atîtea cîte au fost
De apă, de pămînt, de cer, de om, de vînt,
Mă împresoară acum în zilele de post.
Ca algele pierdute în mare și mormînt.

Întoarse clipele mă ard, mă dor, mă tin
Pe lacrimi cercuri duble — mîinilor sărut,
Mă regăsesc purtat, în tiece suspin
Ca omul mort pe drumuri neștiut.

Jurnalul unui martor ocular

DESPRE VULGARITATE...

Cineva își scuza vulgaritatea într-un mod foarte ciudat.

— Iartă-mă ... Sînt obosit...

Pentru acest om delicatețea era un efort, rezultatul unui riguros autocontrol, îndată ce aceste bariere se năruiau, vulgaritatea se revărsa triumfătoare... Cu alte cuvinte îți ținea în frîu adevărata natură, la prima ocazie, ne demonstra ceea ce este cu adevărat ...

Desigur, vulgaritatea nu este numai o problemă de limbaj: există oameni care folosesc un limbaj academic și totuși sînt profund vulgari. Dar pentru mulți oameni limbajul frust este o dovadă de vitalitate, de franchețe; cineva îmi mărturisea că limbajul deșuchiat îl relaxează mai mult ca un film de desene animate. De fapt, e tocmai dimpotrivă; limbajul trivial apare îndată ce dispare miracolul existenței, este expresia unei triste uzuri interioare. Cuvintele nu mai au nici o încărcătură senzorială — sînt folosite pur și simplu ca niște simboluri, ca argumentele cele mai la îndemînă. Una din caracteristicile spiritelor vulgare este trîndăvia; ele apelează întotdeauna la ceea ce găsesc prin apropiere. A vorbi vulgar înseamnă de fapt o capitulare, în ciuda faptului că mulți oameni sînt fericiți că au reușit să se exprime vulgar și socotesc asta o performanță demnă de toată stima.

Suprema vulgaritate este diminuarea vieții. Vulgaritatea se naște din incapacitatea de a fi prezent. Adeseori observăm cu uimire că pe oameni nu-i preocupă tocmai ceea ce socotesc ei fundamental în viața lor. Îmi amintesc ce senzație neplăcută îmi lăsa un om care începea să cînte un cîntec tragic pe urmă se plictisea, și-l transforma într-o parodie. Gravitatea vieții dispare, totul e un aranjament uscat și tehnic. De fapt această explozie de vitalitate apare tocmai pe un fond de apatie, uzură și plictiseală. Acești oameni speră ca vulgaritatea să-i zgîltîie și să-i trezească din somn. Și, mai ales, ceea ce pare paradoxal, vulgaritatea e o lipsă de directitate în relații, o convenție, o stratagemă care împiedică oamenii să se apropie.

Dar asta nu înseamnă deloc că „spiritele sensibile" sînt mai puțin vulgare. A căuta frumusețea vieții în afara vieții, a umbla de colo pînă colo cu universul tău poetic e, deasemenea, un gest de-o mare vulgaritate ... Fiindcă e vorba tot de-o absență, și n-are importanță dacă dormi pe scaun sau dormi într-o căpiță de fîn, sub cerul plin de stele.

Dar vulgaritatea trece neobservată sau i se incredințează chiar mari virtuți fiindcă cei care o practică o confundă cu „lupta împotriva ipocriziei". Ei sînt vulgari (fiindcă nu vor să fie ipocriți ..., ca și cum vulgaritatea ar salva pe cineva de ipocrizie ... Ei cred că sînt apropiați de natură, nu înțeleg că vulgarizînd actele omului, se îndepărtează de natură. „Frustețea" se transformă imediat într-un obicei: cînd oamenii vulgari vor să fie cu adevărat „frusti" încep să iubească tăcerea, încep să înțeleagă că „frustețea" lor n-a fost decît o amăgire.

Dar și spiritele excesiv de pudice sînt, — pînă la urmă — vulgare, a nu accepta natura e o dovadă de frică, și frica distruge sensibilitatea. Spiritele excesiv de pudice nu vor să se admită așa cum sînt, nu vor să-și ia răspunderea actelor vieții, a nu fi conștient de ceea ce faci e iarăși un act de mare vulgaritate. Ele vor să trăiască orbește, fără consimțămîntul lor, fără să-și ia nici o răspundere... Și iată că și lașitatea e o formă de vulgaritate...

Teodor MAZILU

rîs de copil

COSTACHE OLĂREANU

Asta îi era soarta. De două zile fusese legată cu o sfoară groasă de un pantof vechi și biata de ea își tot tîra ființa împiedecată prin curte, ciugulind lenevă și sătulă resturi de mălai. Vrusese să sară peste gardul de sîrmă, dar fusese prinsă la timp. Era frumoasă și ar fi fost păcat să i se taie aripile, așa că mama o legase la repezeală de ce se nimerise.

Pantoful fusese al meu și-mi amintesc destul de bine că-l cumpărasem cu mulți ani în urmă, cam pe vremea cînd legătura mea cu Lizi luase acea neașteptată întorsătură.

Păcătoasa avea un moț care-i dărea un ce simpatic, cred că și mama o îndrăgise, altfel nici nu-mi explicam de ce nu-i tăiase aripile cu monstruoasa foarfecă de croitorie, cum procedase cu celelalte orătănii. În felul ăsta, spunea dumneaei, toate vor fi cuminți și la locul lor. Ei însă preferase să-i atîrne pantoful acela de picior, care o umilea, e-adevărat, dar nu-i răpea din frumusețe (pantoful meu vechi care-mi amintea de Lizi, de plecarea ei precipitată, undeva, la țară). Cîte nopți nedormite, ce zbucium! La două sau trei săptămîni făceam drumul miraculos, în lentul balans al cumpenelor de fîntînă. Lanuri de grîu mă întîmpinau hohotind și desele falange de porumb aplecau la trecerea mea panașe fulgurînde. Lizi mă aștepta în cerdacul cu stupi și ce fericit eram cînd îi citeam pe față uimirea, bucuria, dragostea. Doboram zilele care ne despărțiseră prin cuvinte înflăcărate, cu lacrimi și suspine. Depărtarea ne reda amîndorura înfrigurarea așteptării abia împlinite, tremurul orelor, veacul zilelor. Reînnoiam jurăminte în strîngerea transpirată a palmelor noastre.

Pantoful își căscase o gură fără dinți, nemiloasa gură a timpului care înghite totul. Mai rămăsese un șiret ca o antenă ruptă pe un vas în naufragiu. Găina smucea pantoful și, într-o rostogolire, văzui gaura profundă din talpă și feliile rupte ale rîndurilor de pingele care încercaseră să oprească iremediabila lor descompunere.

Cu pielea uscată, în unele locuri roasă și albită, părea o zi searbădă, un lucru făcut pe jumătate, bont și șleampăt. Bombeul vetust mă învăța o filozofie scurtă și dureroasă și-mi lipea de trup palma rece a morții. Gîndurile mi se răsuceau ca un arc de ceas vrînd parcă să gonească clipele, dar numai pentru a le regreta mai repede. Însul meu interior nu mai izbucnea în uralele soarelui și un fel de nebunie (pentru că nu găsesc alt cuvînt), golea universul de umbre și lucrurile îmi erau redate în caraghioasa lor nuditate. Legat de-o ne văzută sfoară, mă parașutam lin peste o lume eleată, fără detalii și zgomote, frumoasă „în general", urîtă „în general".

Zilele și lucrurile se subțiau pînă deveneau un fel de ceață alburie cu indistincte obiecte mișcătoare. Confundam nasul tatei cu clanța ușii, mătușa Venera care tricota într-un colț sfîrșea prin a se transforma într-un întunecat flanel. Ușă mă aducea înăuntru de la vreo petrecere de-acum mulți ani, cu fete și băieți cînd încălțat în pantofii noi, alunecam la apropierea partenerelor de dans. Gustam din niște prea uscate prăjituri de casă și mă distram făcînd colaci de fum cu prima țigară cumpărată. Ferestrele se umpleau de spinările unor animale mari și blănoase care erau nopțile călduțe ale adolescenței mele.

Case, străzi, curți, oameni, cîini și copaci roteau în fața ochilor mirați, un disc policrom. Totul, amestecat, era ca un glob pămîntesc învîrtit ușor. Iată Africa dorințelor mele și inima în piept cît o Australie, iată Grecia coloanelor. Egiptul mut și Asia ca un animal împăiat, cu ochi de sticlă! Într-o nebună goană sfîrtecam zile pentru a afla în ele, ca în culcușul gelatinos al scoicii, perlele pierdute. Dar anii înapoiau minții mele doar hîrtia scorojită, cu urme circulare, de pe aceleași rafturi, pe care stătuseră cîndva borcanele cu fapte și sticla unui gînd.

La repezeală, smulgeam o carte preferată.

Piciorul îmi creștea vertiginos și, mai greoaie, laba apăsa pămîntul tare. Umerii adăugau o altă treaptă și bustul mi se modela neliniștit. Ei, da! Pantofii îmi deveniseră mici. Purtam acum numărul 44 pe un picior ce mi se părea la fel de mare ca și piciorul la pătrat al venerabilului Moise...

Găina ciugulea mai departe, dar se vedea cît de colo că e plictisită. Voința ei era legată cu sfoara groasă ce se scămosise. Desigur, nu putea să filozofeze ca și mine, poate i-ar fi fost mai ușor, ar fi considerat și ea pantoful, un pantof-ideie sau un pantof-problemă. Dar așa? Își tîra în neștire destinul pe sub unicul copac din curte, un măr, un dud, un prun, un gutui, naiba știe ce! Șnaițul era rupt, stîlcit de apăsarea călcîiului. Venise timpul să folosesc pantofii prin grădină, la răsăditul, plivitul, udatul straturilor de flori. Iar cînd ploua, ce drumuri repezi prin clisa alunecoasă, la magazie, la beci sau la cotețe! În prag îi lepădam ca pe niște saboți, luam cuțitul ruginit, le curățam tălpile, îi așezam într-o lădiță ca pe cățel.

Un aer incins ne apăra pe amîndoi, dar găina, știa, poate mai bine decît mine, că pentru a învinge spațiul trebuia să lupte atît de crîncen cu ochii și cu pieptul împotriva golemului nevăzut. Nu-ți dai seama că-n curtea asta stăm amîndoi închiși ca într-o temniță?

Ea tot privește pantoful și înciudată trage de el, îi scutură ființa moartă, îl răstoarnă, îl tîrșie, îl ocolește prudentă, apoi trage din nou cu putere, ținîndu-și în cumpănă piciorul. Urîtă treabă! A dispărut și cerdacul cu stupi, și nici eu nu mai am călcătura senină din zilele fluierate de odinioară. Sînt ca și ea un captiv al atîtor lucruri și al pantofului pe care-l plimbă necăjită.

Mă ridic de pe scaun și vreau să vin la ea s-o dezleg. Un pas, alt pas — ca pe o sîrmă. O voi ajunge. Negreșit, o voi ajunge. Și poate, într-o zi, o voi elibera, ca și pe mine. Dar pînă atunci, vai!, găina mea metafiziciana mea, mofata mea va șchiopăta prin curte, stingheră și ciudată.

TRAIAN IANCU

Bine-ai venit, primăvară!...

Bine-ai venit în Grădină, flacără strigată,
Zodie fulgerată de iubire, Comoară
A inimilor ! Și a viselor nescrise !...
Trimite-ți iară
Duhul tău pe pămînt,
Să intre în trupuri de flori, de oameni și de bucurii !...
Și de Cuvînt,
Să făurească jurăminte vii
De iubire...
Și să le țină !...
Bine-ai venit, Primăvară !... Vină,
Dulcea mea Lumină,
Și învrednicește-mă să iubesc
Tîlcul tău omenesc !...
Fă să nflorească măcar o viorea
În orice inimă ... Și în inima mea !...

Și presară, în adiere de seară,
Păduri de liliac prin țară...
Iar într-un părelnic vînt,
Lecuiește blestemele de pe pămînt,
Liberează-l din somnul lung și greu,
Primăvară, izvor și psalm al sufletului meu!...

Cumpăna vremii

Zodia cumpenei ne-a schimbat nedumerirea
Soarelui ce-a apus, soarelui ce-a răsărit !...
Și tot întrebătoare ne-a rămas privirea
În cunoașterea Adevărului, plătit cu jertfe grele...

Schimbare a patriei mele,
Ai intrat în amintire...
Cumpăna vremii ți-a umplut multe potire
Cu șipotele codrului tău, într-un amurg ...
Dar ca un Demiurg,
Din cumpănă amară
Tu, țară,
Lamură de cer și suflet de aur,
Cîntec și făptură de faur,
Tu însăți
Prin plînsu ți,
Și visul înaripat,
Și spada ta, solie,
Ți ai murmurat,
La cumpăna vremii și-a neamului meu,
Numele tău sfînt și adevărat :
Românie a românilor,
Vrere nesfîrșită a străbunilor !...

Au plecat cu tine în lumea mare,
Strămoșii ... Și marea lor îndurerare,
Și străvechea speranță, a cîntecelor
În sărbătoare,
De la cumpăna vremii, fără hotare !...

N-a fost om în sat,
Să nu te fi căutat...
N-a fost om în oraș,
Să nu fie al stelei tale făptaș !...
N-a fost crin sub stea,
Să nu-ți sărute lutul, la cumpăna grea !...
N-a fost ceas, să nu adie
Chemarea de tulnic, în inima vie !...
N-au fost izvoare,
Să nu ți aline rănile, tăinuite de soare...
Și dac-a trebuit,
La cumpăna blestemului,
Ca florile ce au căzut dintr-un măr,
Cît de mulți, pentru tine-au murit,
Ca să reînvie,
Într-adevăr,
Numele tău, Românie !...

Nu știu dac-a fost să fie,
Un blestem al cumpenei ! N-a fost o erezie,
Ca noi toți, visătorii tăi,
Rînd pe rînd,
Gînd cu gînd,
La cumpăna vremii,
Să gustăm din izvorul tău, cu apă vie
Ce vine din străfunduri de seminție,
A oamenilor tăi,
În zăbavnică strană,
De cinstire vie...
Cumpăna vremii ne e daco-romană...
Și bem din ea cu toții, pentru a ta profeție,
În lumina duhului tău, Românie !...
Păstrîndu ți pe frunte cununa străbună,
Îți facem din cumpăna grea, o cumpănă

AUREL DRAGOȘ MUNTEANU

Thanatos

Domnul Leon era într-adevăr bolnav. Se scula tîrziu dimineața greoi, ca un pește care ar ieși singur pe uscat. Era ca o revenire la viață, ca o trezire din moarte și domnul Leon își petrecea toată dimineața chinuindu-se să-și aducă aminte unde fusese, ce chip avea întunericul de unde ieșea. Rămînea în pat pînă tîrziu, avînd o mare voluptate a leneviei, se simțea în putere și de aceea uita în fiecare dimineață că este bolnav. Nimic n-ar fi spus pe chipul său că suferă de neînchipuit, iar ziua de ieri i se părea departe, nici nu se mai gîndea la ea. Carnea lui roză înflorea sănătoasă, se împurpura către prînz. Cearceafurile albe întăreau senzația de bunăstare. Totul era lumină în jurul său și Domnul Leon gîngurea izbăvit : sînt totul în lumină. Îi plăcea să mănînce bine și cerea în fiecare dimineață ouă și șuncă și unt și pastă de pește și mezeluri, și se supăra grozav cînd cineva îndrăznea să-i aducă aminte că e bolnav și că pot să-i facă rău. Se mira : cum ? Bolnav ? Făcea un efort teribil și se indigna : cum ? Bolnav ? Totul i se părea un complot, o coaliție împotriva lui, ca să-l îndepărteze de lume, să-l rupă de la preocupările lui. Poate că diavolul însuși s-a hotărît să intervină, își zicea domnul Leon cu toată sinceritatea. Nu trebuie să aflăm nimic, nu ni se cuvine nimic, și de aceea domnul Leon trebuia scos din lume tocmai înaintea momentului hotărîtor, tocmai cînd se apropia de cel mai mare adevăr, cînd reușise să vadă atîtea încît începuse să înțeleagă, și poate mai mult decît atît, să trăiască și să înțeleagă, fără a intra în această competiție tragică, în care fiecare dispare cu cît știe mai mult, în care cel dintîi este cel dintîi mort, în care totul plătește cu tăcere, cu tăcerea de mormînt, în sensul cel mai propriu și cel mai adînc al acestui cuvînt, adînc de doi metri și nimic nu este mai profund decît cei doi metri. Oceanul Pacific este o farfurie plană pe lîngă această mare adîncime. Domnul Leon era furios, desigur că Cerberul ăsta al științei, desigur, cîinele credincios al Domnului e pe urmele sale și uneori domnul Leon îl vedea în colțul camerei și căuta ca Luther călimara să o azvîrle în el, să împroște cu negru ființa lui sfîntă și spurcată. Slugă necredincioasă, scrîșnea domnul Leon. Trăia atunci o stare pură de euforie, se simțea el însuși stăpînul cel mare, i se părea că Acela era vizirul care îl îndepărtase de taine, care îl apăra prin neștiință. Se strecurase șiret, pusese mîna pe chei și acuma era stăpînul cel nou și adevărat, iar El, El era prizonierul. El era în stăpînire. Domnul Leon se revolta și-și făcea planuri cum se va scula și va relua cercetarea lui și cum va merge la toate înmormîntările și va vorbi cu toată lumea și va asista pe toți muribunzii, iar omenirea va fi încremenită de el într-un exitus imens și nimeni nu va ști altceva pentru că după ce știi Totul ce mai poate fi știut ? Domnul Leon era într-o exaltare tinerească, arăta ca în urmă cu douăzeci-treizeci de ani și putea să glumească, era ușor-ușor, nu avea nici cea mai mică greutate și numai lenea, lenea repetată în fiecare zi, aceeași, îl țintuia pe patul său alb. Se simțea în putere, ar fi putut să dea plapuma la o parte cu un gest voinicos și să sară sprinten pe podele, să-și caute papucii și să meargă la baie să se bărbierească. Putea să facă orice mișcare cu ușurință, și totuși nu făcea nimic, o lene grozavă îl cotropea plăcut, zîmbea ușor și se gîndea cum putea să le facă pe toate cîte le mai făcuse și chiar mai multe, niciodată nu fusese atît de voinic și de bine, domnul Leon zîmbea cu oarecare jenă amestecată cu fericire, nici nu-și dădea seama ce noroc căzuse peste el să fie atît de bine cum nu fusese niciodată, întotdeauna avea ba o mică oboseală sau o indispoziție sau altceva, dar acuma toate îl părăsiseră. Se vede că așa se întîmplă, își spunea domnul Leon. La bătrînețe te ușurezi de toate greutățile tinereții, desigur, devii mai curat de toate impuritățile tinereții, nu mai rămîne nimic din murdăria aceea glorioasă a vîrstelor nepăsătoare. Domnul Leon surîdea fericit și privea cu șiretenie pe femeia din casă care se rotea îngrijorată pe lîngă el, crezîndu-l bolnav. Îi plăcea să fie alintat și se gîndea că totul e joacă pentru a o face pe Saveta să fie mai grijulie cu el. Suspina ușor, se mîngîia pe față cu un gest narcisist, era fericit. Timpul se oprea pentru el, nu mai exista decît această dimineață nesfîrșită, cu aerul ei răcoros, și soare, un soare dulce, mai ușor de suportat, îmbătrînit și el, un soare de toamnă, care lumina parcă numai pentru el, pentru ochii săi obosiți. Nu fusese niciodată atît de bine, și domnul Leon ar fi vrut ca totul să rămînă așa, să zacă pînă la sfîrșitul zilelor sale.

Din cînd în cînd, desigur, îl mai supăra o neliniște a viscerelor, un țipăt interior de organe, o durere vie, ca un glas cristalin de copil biciuit, iar domnul Leon devenea atent, acut, pleca urechea la ceea ce se întîmplă. Trebuia să știe, poate că acest fenomen este o alarmă, o punere în gardă la ceea ce va să urmeze. După cîteva minute nu mai știa însă ce se întîmplase. Fusese într-adevăr durere, tăietura aceea violentă din măruntaie care urcase pînă sub coaste și-i luase răsuflarea ? Ce se întîmplase ? Domnul Leon nu putea să accepte nici o eludare a adevărului, toate acestea i se întîmplau chiar lui și voia să știe ce sînt, ce înseamnă ele. Oare nu este totuși bolnav, nu fusese junghiul o manifestare a plenitudinii materiei din noi căreia oamenii îi spun boală ? Domnul Leon știa multe și se gîndea cu bucurie că ar putea să fie așa. Treptat-treptat, sentimentul se transforma în contrariul său, iar bucuria rece că ar fi bolnav și că ar putea în felul ăsta să se studieze, să vadă moartea pe viu, se metamorfoza în sentimentul binelui organelor, în pacea lor desăvîrșită. Omul își zicea că așa sîntem noi, falsificăm totul, uite, de pildă, durerea violentă de adineauri care se stinsese în dulceața aceea atît de ușoară nu putuse să fie niciodată durere. Era doar o manifestare a juisanței sale interioare, un țipăt de fericire al intestinelor sale care niciodată nu fuseseră prea mulțumite de viața lor, și uite el era în stare să spună că l-a înjunghiat. Cum nu înțelegem noi oamenii nimic și cum nu simțim noi cum stau lucrurile ! E grozav cît de falsă este viața noastră, își spunea domnul Leon, e teribil că noi trăim mai puțin adevărata noastră viață și mai mult existența furată de la alții, ciupită ici-colo fără a înțelege prea bine ce se petrece cu aceștia.

Domnul Leon revenea la zîmbetul său minunat, cu colțul drept al gurii lăsat puțin în jos ca un om care nu poate decît cu greu să suporte atîta fericire cîtă i se dăduse. Privea cu un fel de milă îndepărtată pe cei din jurul său care zîmbeau forțat la intrarea în camera sa, arborînd un sentiment de circumstanță. Ar fi vrut să nu-i arate cît de mult îi doare boala lui teribilă și glumeau în mod ostentativ cu el, fără să știe cît de mult îi compătimea domnul Leon, cum se juca el cu sentimentele lor de compasiune, cum se alinta el făcînd pe bolnavul și cît de caraghioși îi apăreau, cu mutrele lor de înmormîntare ascunse după măști neglijente. Domnul Leon pufnea în rîs după ce ieșeau de la el, cu aerul de a spune : **Le-am tras clapa !** Îl agasau aerele lor de ciocli neplătiți, voința lor inconștientă de a spune : vei muri, iar noi vom mai trăi ! Există o atît de mare trufie în fiecare om care mai trăiește, atunci cînd altul moare, încît desigur prințul acela tînăr din Orient care la vederea primului mort a gîndit și a trăit moartea tuturor era în primul rînd un dumnezeu de o foarte mare decență. De altfel domnul Leon se gîndea că totul este trufie în noi, că totul înseamnă revoltă joasă de ființe neputincioase. Devenea mai trist, mai abătut, cu capul lăsat într-o parte, pe urma buzei sale de jos, de parcă nu ar mai fi avut de loc putere, pungile obrajilor se lăsau și ele, și este o adevărată fericire că nu-l putea nimeni vedea în asemenea clipe. Deodată durerea se înfigea din nou în măruntaiele sale, parcă intra ca o săgeată dinafară spre coșul pieptului și se cuibărea acolo cîteva clipe ca un șarpe, se rotea într-un culcuș arzător. Domnul Leon se ridica de spate gîfîind : hî îh hî îh hî hî hî ! Se roșea, iar fața i se buhăia dintr-odată, umflată de niște aburi. În clipa următoare fața îi lucea toată de o sudoare grasă, se prelingea ușor, iar omul revenea de departe-departe, simțea că vine înapoi și o pace adîncă și binefăcătoare îl învelea în cearceafurile sale călduțe și atunci domnul Leon ațipea cu surîsul său ușor și fericit. Cu siguranță că visa, fiindcă din cînd în cînd ceva flutura pe chipul său umbra unei bucurii sau a unei tristeți, ca și cum ar fi fost treaz și ar fi vorbit.

Trăia pe nisipul arzător al unei Arabii de vis adolescentin. Se retrăsese întîi ca Moise de Leon într-o peșteră din munții aceia stîncoși și scrisese Zoharul văzîndu-l pe Dumnezeu cum face loc lumilor, celor zece Sephiroturi, ca să se nască. Domnul se retrăsese în sine, jucîndu-se cum spune cartea sfîntă, pe degete cu literele alfabetului și alegînd-o pe cea de a doua ca să clădească pe ea ceea ce este. Își alesese Aleph-ul ca stare a lui proprie, în ea să fie ca într-o casă, și făcuse lumea pe cea de a doua, iar acest de al doilea Leon, căruia într-o viață viitoare i se va spune Bulgăreanu, așa la întîmplare, fără vreun rost anume, era în extazul contemplațiilor desfolierii lumilor ca dintr-o carte. Era în nisip pînă la genunchi, rădăcinile sale se întindeau pe dedesubt după apă, iar ochii săi își aruncau lumina dincolo de cele zece ceruri și adevărul lor era așa că nu se cuvenea să fie mințit prin cuvinte. Se răschirase ca o boală prin lume și viața lui era ca o vorbă a lui Dumnezeu, făcea în loc să strice. Se trezea din cînd în cînd ascultînd solii regelui Feisal care i se rugau tînguitori și atunci pogora în moscheia aceea răcoroasă cu havuzuri în ocolul de piatră unde apa vorbea cîntat, susura minunea ei cristalină, așa de dulce că învățăceii se îmbătau de frumusețe și cădeau într-un delir cuminte. Se așeza alături de ei și tăcea. Le vorbea din treizeci în treizeci de ani fiindcă nu ai ce spune, cuvîntul este atît de greu să-l rostești mereu că-ți rupe gura și-ți crapă fălcile dacă-i violezi magia, iar adevărul poate să mute munții din loc, cum se zice, și cine ar putea să mărturisească în afară de el ceea ce vine de la Dumnezeu ?! Le spunea atunci ceea ce se vede și era de asemenea bine. Se aflau pe un pămînt întins care se scălda într-o apă fără sfîrșit. Pămîntul era lung și lat, și este greu să înțelegem aceste cuvinte, chiar dacă le auzim cum trebuie. Iar soarele răsărea dimineața dintr-o parte și se culca pe seară în alta și cine ne-ar putea minți asupra acestor adevăruri de care ne conving ochii noștri dacă văd în afară și nu se umplu de ceea ce este înăuntru ? Trebuie să înțelegem ceea ce este, nu este nici o îndoială, restul e trufie, scrum și zădărnicie. Coranul este cartea, dincolo de ea nu sînt decît copii mai mult sau mai puțin iscusite de care nu are nimeni trebuință. Sau sînt gînduri spurcate de care ne ferim ca oile fidele ale domnului. Numai Ea este de trebuință ceea ce le spune El știu și ei fiecare, orice știință este o amintire așa cum spusese un grec înțelept în vremurile care vor veni de asemenea fiindcă ăsta este singurul lui dar, al lui Leon, de a-și aminti dinainte, din ceea ce va să vină, să se întoarcă pe roata lumilor celor zece. Nu le spunea decît atîta și nimeni nu-l înțelegea, dar începeau să fie. Iar peste alți treizeci de ani le mai îngîna o vorbă, o vorbă proastă și fără înțeles, care se disputa în consiliile cele mari de la Medina încă trei decenii, anume că Domnul vrea, că el nu este decît Voință, și că vrerea este ceea ce este. Se spunea că tîlcul vorbei lui ar fi politic, alții înțelegeau pe dos sensul ei, și tot așa trecea vremea în dezbateri, iar oamenii uitau să trăiască firea lor cea adevărată. Se certau uneori atît de tare că porneau să se bată și armele au luat de multe ori locul argumentelor convingătoare. Regele însuși a intervenit de mai multe ori, hotărînd. Și unul din savanți a murit pe roată, sfîrtecat în numele adevărului adevărat care trebuia să trăiască și adevărul se hrănește întotdeauna cu sînge de om. Altuia i-a scurtat gîdea capul și este lucru de minune că a mai holbat ochii la mulțimea care căsca gura și că a spus cu ultima suflare în timp ce omul roșu îl ținea de chică, a mărturisit că greșise și că fusese rătăcit. Nimeni nu s-a mai îndoit atuncea, iar peste alte trei decenii Leon a revenit din pustie și a mai zis trei vorbe, cum că lumina vine și nu pleacă de la noi. Că adică nu de la noi se îndreaptă acolo, ci de acolo țîșnește către noi, că o avem sau nu o avem, că altceva nu putem face. Și uite așa o ducea lumea, între oracole și salvatori, iar Leon era îngropat în nisipul auriu, care-l frigea pînă la genunchi, iar în tălpi simțea apa cum curge sub pustiuri și-i era bine, auzea valurile cum tălăzuiesc subteran. Era cu picioarele pe ape, deși văzul spunea un lucru de rușine. De aceea, desigur, înflorea ca un palmier, era verde și frumos, cu brațele ca niște ramuri, ca niște frunze mari, și astăzi l-ar fi fotografiat cineva pentru o carte poștală. Pe dedesubt era o lume și el stătea așa, cu ochii străpungînd cele zece ceruri ca să le dea de înțeles. Și în sus, pe ceruri, scria Jezîrahul, cartea splendorilor celeste și Leon era bucuros, bucuria aceea adîncă și caldă a omului care vede. Erau palatele și comorile lumilor adevărate și graiul lor s-a pierdut, Leon încerca să și-l amintească și nu putea, nu mai era nimic decît asta, decît ceea ce era, și Leon își scălda ochiul în cele multe și multicolore, un joc de nuanțe și lumini. Erau palatele, cele șapte și dincolo de ele alte ceruri.

Dar vremile curgeau. Era într-o dumbravă minunată și pustiul dăduse măslini și apele curgeau afară, udînd o iarbă argintie, la poalele Olimpului. Oamenii erau mai înceți și mai frumoși, înalți și pieptoși cu privirea mîndră și vorbeau cu zeii. Se întorsese de fapt, era înapoi, dar asta nu însemna decît că timpul este același și că în timp poți fi doar la dreapta, la stînga, înainte și înapoi ca într-o încăpere și nimic mai mult. Înapoi înseamnă în spatele tău și Leon se desfăta în grădina lui Akademos ca orice grec din secolul IV de dinainte, ceea ce poate fi înțeles și înainte adică în față. Înaintea erei noastre, care va veni deci după era noastră. Era acolo și oamenii îi spuneau nu se știe de ce Platon. Era un nume ciudat în Attica și vor urma multe presupuneri asupra tîlcului cuvîntului Platon. Oricum, stătea în dumbravă și imagina pentru discipoli Cîmpia adevărului pe care numai el o văzuse în al nu știu cîtelea cer zeesc, în urma lui Zeus la nu se poate spune cîte miliarde de ani și carele se cumpăneau iar sufletele trăiau eternitatea într-o clipită. Grecul cînta pe quinta lui obișnuită,

BALADE de

Balada cobrei din plantații ce se-nhăitase cu pirații

O, evocări ! Fugoase evocări !
Duh spulberat al stinsei generații !
Funeștii arbori urcă din țigări
Cu șerpi de fum
— închipuind plantații...

O, exotisme ! Iluzorii țărmi !
Arhipelaguri ce-mpînziți fumoarul !
Ocean himeric care-ai să mă sfărmi, —
Hyperbol —
ca matrozul Tonegaru !

Ochesc — sedus — rubinul din chiștoc
Halucinat înspre-acel sfinx de hașiș —
Ca-n basme-ntreb inelul meu de foc :
— „Unde-i Tonel ?
Pe unde-și stinse pașii-și ? !..."

Și pare-aud un glas —
(tot eu răspund ?!)
Și văd săltînd în fața mea
o cobră —
Ca fumul narghilelii, din străfund,
Flambînd incert,
plutind pe-o briză sobră...

Or, parcă se deșiră un fular
Care-l purta în trecerea-i cerească
Și-l văd pe Tonegaru-aevea, iar,
Cu capu-n vînt,
încoronat de-o bască...

Fantaștii ochelari aevea-i văd
Cum stăruiau, hipnotic, într-afară,
Misterioși, profetizînd prăpăd
Întru lentila lor interioară...

— „Tu m-ai chemat, Ahoe ?" —
(pare-aud
Ca-n scoica mării, în timpan, un vaer...)
Ci mi-am întors privirea către Sud
Cînd dragul spectru mi-apăru
prin aer...

— „Tu m-ai chemat, Ahoe ?
Iată-mă-s !..."
Ci cutezai :
— „Nu te-ai schimbat !
Ca-n viață :
Tot fum, umblîndu-mi léla, fără păs !
Tot vrednic la magii și garagață !..."

— „Hazliu mai ești !
Or de-aș fi fost altfel,
La ce-aș fi fost ?
Ce viață-aveam mai bună ?
Poetu-i miel pascal
și porumbel,
În lumea de hereți și lupi de stînă !

„Minciuna mea, —
să-mi ierți ! —
a fost poem,
A fost un imn lunar,
or foc de pae,
A fost fantoma orcărui boem —
Orbit de semafor și de tramvae...

„Și de-aș fi fost altfel,
la ce-aș fi fost ?
Ce avatar mai ondulat să-mi caut,
Decît plutitul dans, prin ceru-anost,
Al unei cobre pendulînd din flaut ?...

„Destinul tău n-a fost nici el,
— cum știi, —
Mai breaz decît al meu,
nici mai cuminte :
Biet vraci sedus tot de vrăjitorii —
Îmblînzitor de șerpi
și de cuvinte !

„Destinul tău
cu-al meu
sînt prieteni buni !
Pulsînd în jar, ca făurarii-n foale,
Cu apariții și cu viziuni
Stîrneai sub vînt „plantațiile" tale !

„Te prea-nțeleg și astăzi, cînd mă chemi,
Ca-ntr-un reverber tandru-al meu,
— sosie —
Trăgînd în piept parfumul altor vremi
În care-am fost
o cobră străvezie...

„Hai, trage-n piept,
pompează-n narghilea
Pojarul de vedenii
— strîns ca-n sepii —
Cît stărui încă, stau în fața ta —
Nehărtănit ca fleandura otrepii !..."

Și-am înțeles că-mi cere să fumez
Cu patos intensiv, precum hindușii...
Lasciv plutea
— parcă pe-un tandru jazz —
Încercănat în cerul strîmt al ușii...

Și-am tras în piept cît am putut :
— Rămîi !
De-aș fi putut să trag în piept
cît Marea,
Cît Ceru-ntreg, cu paserile lui —
Să-mi zăbovească-n preajmă
Întruparea !

... Dar, într-atîta, fumul dens și dur
Ne-nvăluia-ntr-un nimb compact, ca iglul.
Încît pălise firavul contur
Și-n piela prinsă ne-ncleștase frigul !...

— Atunci
— de nu știu unde —
s-a ncețit
Ca-ntr-un fiord, o fulgerată boare
Și-un aisberg de cleștar ca un cuțit,
Tună un imn
— a desprimăvărare !

Și-n blocul cel de piclă s-a desprins
Și mi-apăru din nou, ca-ntr-o fereastră,
Aidoma,
Misteriosul-Ins
Cum descleșta îmbrățișarea noastră...

Pierea ca un reflux de umbre-n fald —
Cum zeul mării pîrtia-și dislogă,
Or cum despică marea de smarald
Corabia — trenînd delfini la togă...

Iar chipul lui de impalpabil zeu
Mima, cu mîna, flăcări, de la proră,
Semnalizînd, pe înțelesul meu :
— La revedere !...
Cerul mă devoră !...

„Tot fum am fost
— cum zici —
tot fum și-acu-s !
Ci tu tot vînt ai fost,
tot vînt tu fi-vei !"...
... Nici n-am simțit din ochi cînd mi-a apus, —

Pliat de-un văl,
sub trecerea ogivei...

Mai spînzurau prin preajma-mi prapuri doar —
Ca-n trecerea Dianei spre pădure, —
Cînd, fumegînd răsleț, cîte-un ogar,
Pe urma ei, din peplu vrea să-i fure...

*

... O, evocări ! Fugoase evocări !
Duh spulberat al stinsei generații !
Funeștii arbori fumegă-n țigări
Cu șerpi de fum,
corăbii
și plantații...

O, exotism al anilor dintîi,
Cînd ca un fum, ne strangula Hymera,
Cînd mai visam migdali, măslini, lămîi
Și-o insulă din basme, —
o, Cytera !

Hyperbolă
— ce stărui cu-al tău fum. —

Pe unde s-or fi stins toți „tonegarii"
Și-Acel pe care parcă-l văd și-acum, —
Duh fumuriu, — holbîndu-și ochelarii ?

Ah ! „Șarpele-cu-ochelari"
— mai zis
Și „Căpitanul-fără-vas"
— ții minte ? —
De cum m-a cunoscut, mi-a și promis
Că-mi dă, cadou, un golf —
cît stuchi p-un dinte !...

'Cea că-i tiran pe-o insulă,
p-un port,
Și p-un atol răzleț, de-l știu pirații, —
Iar capul lui nu-i cap,
ci-i cap-de-mort !
Și bumbii lui nu-s bumbi, —
ci decorații !

Purta la gîtu-i șui, cît un catarg,
Fularul stacojiu flambînd prin stele —
Ca o corvetă plutitoare-n larg,
Cu hirca și ciolanele la vele !

De bună seamă, nu m-ar fi mirat
Să-i văd la brîu pistoale și cuțite,
Or c-un picior de lemn
— curat pirat ! —
Pe Moby Dick vînînd-o, pașă-mi-te !

O dată, mi-amintesc, avea-ntr-un sul
Un ciot de luminare, ca de cioclu —
Pe care-n zare-l tot sălta, fudul,
Ca un corsar care-ar scruta-n binoclu !...

Etern scornea cîte-un oceanic rapt
Cu Alvarez, Pizzáro și Gonzáles ;
C-ar fi un șef vestit și că
— de fapt —
Toate-ale lumii insuli
ale sale-s !...

Că pe Mecoco însuși l-a avut
Drept subaltern al lui în multe hibe,
Cu Kid-cel Șchiop și Oscar-cel-Temut —
Pe cînd vînau tortiugi în Caraibe !

Cu Alebar și cu Alfons-cel-Chior
Ar fi bătut, cîndva,
— ca la fasole ! —
Întreaga flotă-a spaniolilor,
Prădînd comoara flotei spaniole !...

— Vezi pipa asta ?
— îmi zicea, rotind
Ciubucul lui
— cel neaprins vreodată —
„E dintr-un lemn grozav de tamarind —
A unui șef de trib
și-i fermecată !..."

Dacă-ncercam, glumeț, să-i dau un foc,
Sufla-n chibrit, or îi turtea vîlvoana :
— „Eu nu fumez tutun ! Ești nătintoc !
Prizez, ca indienii, marihuana !"...

Or mi-arăta un talisman la gît :
— „Să știi că-s niște cranii, —
nu-s mărgele ! —
Se-mpodobea, cîndva, un vraci temut,
Un vînător-de-capete, cu ele !"...

... Un filtru straniu-i licărea-n lentili
Țiganii nu-i vedea țigani, ci métiși !
Nu bea-n ocale berea, ci-n barili !
Și-n orice lucru năzărea un fetiș !...

Dacă-l credeai cînd îți făcea ochi dulci —
Te-ai fi trezit, ca din senin,
că-ncremeni:
Îți ordona pe burtă să te culci, —
Amenințînd
c-un vechi pistol-de-cremeni !...

Ce mult l-ar fi ndrăgit Alfred Jarry :
Secund să-i fie, ar fi vrut, la farse,
Întruchipînd atîtea bătălii
Cu arme ruginite și cu gioarse !...

Cu Ubu Roi avea, oricum, comun
Un muzical tertip :
cînta la bac !
De fiecare grohăit de tun,
Mai guița și-o ciurdă de cimpoae !...

Era, desigur, tiz cu Matamor,
Cu von Münchausen,
Tartarin-Gasconul,
— Hered și clironom
din neamul lor —
Necum le-ar fi făcut de rîs
blazonul !

Tot mai păstra ceva din sfinții-ăi puri
Cu morile de vînt porniți la trîntă —
Brav Cavaler-al-Palidei-Figuri,
C-un nimb de tinichea
și-o dardă frîntă !...

*

... Dar cine-a fost, de fapt,
Distinsul Duh
Care-și străfulgerase-n cer stafia
Pe-oceanu-acelor fumuri din văzduh ?...
— Să-și facă auto-bio-grafia !

... Or, el era un zîmbet stins, de-acum,

Și glasul lui
se toropea-n ecouri,
Iar brațul lui,
cu gestul de parfum,
Ca îngerii, se iscălea pe nouri...

Din viața lui
— aceea care-o știm —
N-am reținut, de fapt, măcar o iotă :
El a trecut, aevea de sublim,
Cum trece prin timpan o anecdotă !

Ce-ar fi putut,
mai mult,
să spuie El, —
Cu gura lui deschisă ca o floare, —
Cînd orice gînd
și fiecare zel
El le-a trăit ca giza trecătoare ?!

Ce-ar fi putut să spună El
mai mult
Decît a spus
— cît pomu-n rod să-l scuturi —
Cînd viața lui a fost un dens tumult,
Ca epopeea unei vieți de flutur ?!...

... C-a fost de fapt,
un straniu descendent
Al unui Amiral bețiv și straniu,
Ce lălăia prin baruri, turbulent, —
Tot tatuat ;
pe burtă,
brațe,
craniu ?...

De bună seamă, bravul meu Constant
Și-ncondeia-n isprăvi și-n glorii tata :
Decît Ulisse încă mai gigant —
El și-l visa n Azore, cu fregata !

Cînd taică-su, la Tulcea, pe vr-un bac
Se-mpotmolea, or bolînzea-n Sulina —
Zicea că vinde perie și bumbac
Prin mările Japoniei, prin China...

Zicea că-i ancorat la Singapur
— Cu fel de fel de-afaceri și-nterese —
Pe cînd vestitul Amiral, mahmur,
O dată, la Stambul, dacă fusese ?!

Nu se știa
— cînd fiu-n visul lui,
L-închipuia pe vr-un taifun călare ! —
Pe care braț al Deltei, căpătîi,
Dormea, beat mort, vestitul
„lup-de-mare" ?!...

Cînd taică-său, p-un plaur,
pe vr-un grind,
C-un ciot de navă aborda babaica, —
Pe hărți, băiatu-l urmărea-n colind, —
Brav traficant de-alcooluri,
prin Jamaica !...

Cine putea să-i tulbure-acel mit ?
Nici taică-său, că nu-l vedea cu anii, —
Lăsîndu-l posedat și fericit
Cu visul lui, cu gîndurile stranii...

Bravul Tonel de secoli, aștepta
Ca să-i livreze tat-său pașaportul
Și să-l îmbarce „mus" pe nava sa, —
Hălăduind pe mări, pîn-o da ortul !...

Ci scris mi-a fost și mie să-l cunosc
Pe matelotu-acesta
— tiz cu mine
În multe visuri —
tămîiat cu mosc,
Desprins ca din icoane bizantine !...

Destinul, —
din Brăila și Galați —
La Dîmbovița spelbă-l eșuase
Drept cel mai trist și sumbru d[illegible]ați
Navigator pe uliți, printre case !

Tonel-cel-Brav !
Matroz uitat în nord !
Parcă știa
— tot evocînd pe ta-su ! —
Că numai Háron o să-l ia la bord,
Cu lotca lui cîntîndu-i parastasu' !...

Așa s-a fost și stins bardul Tonel,
Înforfoiat în lungile-i fulare, —
Tîrîndu-le de-a surda, după el —
Ca Dunărea nostalgică-nspre Mare !...

La Sfînta Vineri,
— în acel Februar, —
Îți amintești cînd l-am depus, Ahoe :
Parcă-mbarcat înspre Madagascar,
În groapa lui de-un cot, cît o canoe !...

Era o iarnă sumbră, ca la Pol,
Cînd groapa lui abia-și căscase buza —
Zîmbind parșiv, ca pîntecul creol
Al curtezanei lui din Syracuza...

MAIA BELCIU

Dionis Sărmanul

dar oamenii pierdeau măsura și se buimăceau de treburile lor, ademeniți de un geniu slăbănog, peltic și șchiop, plin de știința lui „nu este" și hoț de doctrine esoterice de la maestrul său care nu fusese decît Platon. Acesta nu-și mai aducea aminte că-l cunoscuse vreodată pe elevul său și de aceea nici nu-l vedea cînd se întîlneau, fiindcă el susținea că totul este amintire. Nu-l vedea și nu-l auzea, încît privea prin el ca prin sticlă. Numai fosnetul dumbrăvii și liniștea de dimineață din grădina lui mai erau pentru el și de aceea se stinse încet la o vreme pentru a reapare în altă parte, cum bine spune limba noastră, cînd e vorba de un alt timp, apăru deci în altă parte ca un medic evreu, tuberculos și neliniștit pe care toți îl cunoșteau cu numele de Avicebron, pe numele lui Solomon, cu gesturile lui iuți, febrile de posedat. Era cu totul și cu totul altceva decît fusese pentru că așa se cuvenea din moment ce era totul în mii de fețe adevărate. Era în tot adevărul și-i purta pe oameni către fîntîna vieții din care sînt toate, viața și tot ceea ce mai trăiește, moartea și lumile și nelumile și dumnezeu însuși cînd este dincolo de sine, adică în partea unde este bulbucat ca o minune minunată, ca un cartof sfînt sau ca o pătlăgea cu pui.

Murise tînăr, înainte de patruzeci de ani, de fierbințeala vieții lui intense. Trăia numai o clipă, era mereu într-o clipă, mînca o fărîmitură și bea un strop. Era. Într-un gest făcea totul și de aceea îi era atît de greu. A duce mîna la frunte i se părea a face o mie de războaie și a răsturna o sută de regi. Nu putea să facă mai mult de un pas și să scoată mai mult de o vorbă. Nu putea este un fel de a spune, adică asta trebuia să facă. Era însă neliniștit și de aceea vremea lui a fost îngrozitoare. Țările se contopeau, continentele se modificau, popoare apăreau și dispăreau, războaiele cutremurau Europa, Asia și Africa, în America nedescoperită se strica al nu știu cîtelea imperiu aztec, fratele își omora fratele, mamele se culcau cu fiii, preoții umblau cu fierul gol ca tîlharii și ucideau Ad maiorem Dei gloriam și așa mai departe. Aruncase atunci lumea într-un delir fără sfîrșit, schimonosise obrazele și contorsionase gesturile într-un mod nepermis și de aceea fusese chemat devreme. Tremura încă tot în fața scaunului judecății, zvîcnea din membrele sale vinovate și fusese iertat, iar acuma visa pămîntul ca un spital, ca o casă de sănătate, avînd moartea ca singură terapie, o cură infinită de sentiment, de gînd adînc și fără de cuvinte, de stare a morții. Iată cine era el cînd se scula greoi și se întreba cît dormise oare.

Soarele nici nu mai era, numai lumina stătea în încăperea lui ca o apă curată. Dimineața știi că lumina vine de acolo, vezi raze și știi că totul este de la el, te poți gîndi chiar la exploziile termonucleare care produc lumina asta binefăcătoare, la mii de ani lumină de noi. Apoi lumina se eliberează și după ora douăsprezece nu mai este decît ea, nu mai are sursă, izvorul s-a pierdut arzînd prin cosmos. Domnul Leon vedea asta și știa că era acuma treaz, dar tot la Medina, în viața lui dintîi, cînd se născuse ca o rază care prinsese făptură printr-un accident de materialitate. Era ceea ce este sau mai bine spus este ceea ce era. Nu mai vedea cearceafurile și pijamaua lui de mătase, fereastra din lemn albăstrui, vopsit frumos, studioul elegant pe care stătea culcat. Era într-o oază și tînjea nedefinit, se întorcea în sînul lui Alah cu rîurile sale de lapte și miere, cu femei frumoase care-și oglindeau sînii lîngă izvoare de vis. Arborii fumurii răsăreau cînd ici, cînd colo, după dorința lui. Orice i se împlinea instantaneu și în curînd o zări pe Zoe lîngă fiecare izvor, o femeie frumoasă, dezgolită de la briu în sus, fără ațîțare, ca cel mai firesc lucru. Zoe avea o carnație splendidă, umerii îi erau înveliți într-o piele ca de trandafir, erau bogați, pieptul ei plin semăna cu raiul în care se afla. Domnul Leon nu se vedea, în vederea lui era toate,adică pentru el și în privirea lui. Nu se putea vedea acolo și de aceea se zvîrcoli suferind, se crispă enorm pentru a se arunca în oaza aceea în care i se păruse la început că este,că se află înconjurat de toate bunurile lui Alah. Acolo, da, acolo. Și încercă încă odată, ca și cum ar fi vrut să iasă din sine, concret, să sară din propria lui piele, dar mai mult, din propria lui privire, să iasă din lumina lui pentru a fi în lumina lui cea mai lumină, acolo unde este, unde nu se mai vede pe sine, dar este. Nu poți să vezi lumina cînd ești în lumină, fiindcă lumina este una, în care te afli sau nu. Și. Domnul Leon suferea pe patul lui că nu poate să fie aici, uite, în oaza aceasta cu femeia inimii lui, cu Zoe cea cu o mie de fețe ca o zeitate indiană, numai că toate erau la fel, erau o mie pentru ca să iubești de o mie de ori una, era femeia lui, și întinse mîna, dar lumea raiului său mahomedan era aproape și era departe, ochiul îi spunea că este exact lîngă pleoapa lui, n-are să facă decît un pas, dar pasul ăsta nu poate fi făcut chiar dacă miști piciorul de o mie de ori înainte, uite, așa, ăsta, așa, un pas, și nu poți să-l faci, și totuși totul este aici, la un braț pe care îl întinzi și este totuși la un braț, așa, nu poți, dar încearcă, aici, și domnul Leon se forța să iasă din sine și se zvircolea, voia să intre și el în grădina lui

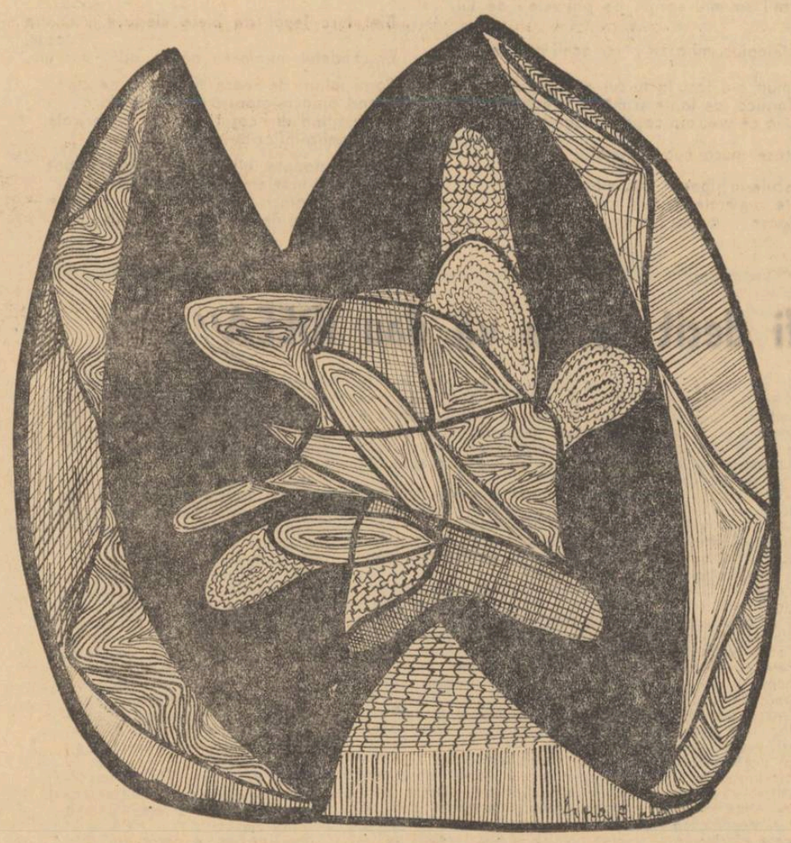

Desen de LIGIA IONAȘCU

Alah, în oaza lui, este aici, și el se află în ea se află, dar nu chiar în locul minunat, este totuși aici, într-un fel de limb, într-o anticameră a raiului lui Alah, mai are puțin dar nu, este chiar înăuntru, chiar aici, și totuși pînă la izvoare mai trebuie să facă un pas, un pas, doar un metru, doar ceva, și uite nu este, nu este, și domnul Leon se zvîrcolește în patul lui să scape de vedenia asta tiranică și atrăgătoare, nu mai vrea, nu mai vrea, și nu-și poate retrage de sub ochi grădinile acestea și rîurile parfumate, minunile și femeile cu un singur chip, cu chipul cel mai drag, și domnul Leon se înfricoșă, chipul cel mai drag, da așa i se spunea unui asemenea chip, era chipul cel mai drag, nu altul, chipul lui Zoe, voia să-l distrugă din ochii săi.

Se svîrcolise îngrozitor, mototolise cearceafurile sub el și era lac de sudoare, obosit, cu ochii umflați de durere. Căzuse într-o stare de letargie, se pierduse pe sine într-un fel de leșin, pierduse întîi labele picioarelor, apoi picioarele cu totul, mijlocul, se smulseră din trupul său mîinile, i se lăsase coșul pieptului și se împrăștiase ca fumul, capul i se roti și nu-l mai simți, se descojise fără efort, fără nici un regret și rămăsese numai el, fără a-și da seama ce este fiindcă nu mai avea nimic, dar era el, undeva între viață și moarte, plutea între două lumi, era și nu era, îl părăsiseră toate și reveni încet, dîndu-și seama cu frică de pierderile de sine și se sperie îngrozitor, o frică devastatoare, cutremurătoare că se pierduse că fusese înainte de a nu mai fi, și nu se putea urmări de loc, nu știa ce se întîmplă, pierduse facultatea aceea care ne spune: acuma e asta și acum e asta, și domnul Leon nu înțelegea, dar simțea că îi este frică numai frica asta care ține loc de sine, fiindcă el de fapt nu se reîntorsese la sine, și era așa cum ar fi în loc de el numai frica aceasta mortală, ceva negru și fără sprijin, nu mai era decît ea, beată de sine, aiurind, o frică în delir, cotropitoare, negru, negru, nu era gîndul fricii, suportabil, ci însăși frica, nu-și dădea seama că asta este, nu se gîndea că-i e frică, deși trăia numai frica asta, teroarea totală a ceea ce înfricoșează, sentimentul, starea dis-

(Continuare în pag. 7)

În fiecare marți după-amiază ajungea de pe strada Traian pe strada Romanilor, de acolo se întorcea pe Episcop Popea, unde făcea o haltă sub ferestrele lui Dionis.

— Lozămbliig — Lozămbliig!

Capul întins înainte i se scutura, negație permanentă între umerii ridicați, ca-ntre furci, din spate pălăria calabreză se clătina parcă direct pe gulerul anteriului. Borcanul verde îl ținea lipit de trunchiul grosolan și pășea cu grije pe picioarele scurte, strîmbe, încălțat vara și iarna în galoși, din care ieșeau niște zdrențe suspecte, galbene, albastre, roz, fîșii de mătase milaneză, la origînea lor, probabil, chiloți ori combinezoane căpătate de la doamnele bune ale orașului.

— Trii lei și șază leii, lozămbliig! vocea egală înfiora, ca venind de la o divinitate asistînd fără ură, mînie ori părtinire, impersonal și providențial la șansa ori neșansa pe care o vindea de trii și șază lei.

N-aș vrea să încep cu o descriere a locului; din pricina celor ce vor urma ar fi mai bine să nu-l recunoașteți. E, totuși, foarte greu să descrii un oraș amestecînd în el elemente din altele cunoscute, legătura nu ar mai fi organică și totul ar părea adaus, fals. Un oraș crește din el însuși ca dintr-o rădăcină, casele, pădurea, rîul, copacii, oamenii, sînt doar așa și nu altfel, oricît te-ai strădui să-l combini cu alte case, cu alți oameni, cu alte destine.

E mai bine să nu puteți exclama: aha! acțiunea se petrece — am ghicit — la poalele munților Z.

Sau: „e limpede, orășelul acela este D." sau: „nu se puteau petrece toate acestea decît pe malul unui rîu ca A. încărcat, după cum bine se știe, cu radioactivitate".

Iată că fără să vreau, am lăsat să se înțeleagă că orășelul e așezat pe malul unui rîu cu puteri miraculoase, la poalele munților.

Dionis ședea în fiecare după-amiază înrămat în fereastra sa înaltă și îngustă privind — ca într-o compunere pe care o copiază toată clasa de la poetul întîitrat — „amurgul arămiu" ce se lăsa peste o ureche a orașului. Pădurea deasă de tei și fagi, dinspre asfințit devenea — mai ales toamna — o ...vatră incandescentă, o mare aprinsă, un talger de aramă — o, doamne! — o izbucnire de flacără — etc. — și tot ce mai putem adăuga este că însuși marele Ceaciru s-a lăsat, nu o dată, ademenit de perspectiva unui „catastrofal sinistru". Își punea uniforma, casca și decorațiile și, pe scara mașinii, saluta binevoitor și marțial, mulțimea care-i făcea loc. Trecea pe ocolite, încet, așa cum se trece cu mortul, pe toate străzile, încît dacă încendiul izbucnea cu adevărat, orașul întreg ar fi putut arde pînă să ajungă Ceaciru cu pompierii săi.

Oamenii se înșirau pe două părți făcîndu-i loc, și-l priveau, nemișcați, tăcuți, fericiți, sănătoși, cu ochii îngustați și cu gura pungă. Iată motivul pentru care aș fi vrut să nu dau numele orașului. Pentru că de multă vreme în orașul acesta, lumea trăia cu ochii îngustați și cu gura pungă. Aveau totul, absolut totul. Nu le mai lipsea nimic, absolut nimic. Nu mai mureau, nu se mai înmulțeau, rămăseseră cum îi prinsese minunea, copiii copii, maturii maturi, bătrînii bătrîni. Acestea toate se datorau desigur rîului cu puteri miraculoase.

Cea mai mare cinste pentru o doamnă bine de altădată o constituia invitația anuală la serata femeilor române, iar pentru un bărbat, numărul de bile zilnice pe care le ciocnea la „Corso".

Deopotrivă, pentru femei și pentru bărbați, onoarea supremă era acum modul în care-și strîngeau gura pungă. Pînă și copiii se străduiau s-o strîngă. Buzele țuguiate, cu multe linii verticale și oblice, dese și subțiri se transformau într-o pecete definitivă, pe măsură ce însul îmbătrînea, vîrsta conferind expresiei gravitatea pe care copilăria, ebosînd-o numai, o maimuțărea.

— Cum ții gura? Mamele își admonestau fetele — un fel de „cum ții umerii?".

— Cine o să te ia cu dungi atît de subțiri în jurul buzelor — „cum crezi că te măriți cu atît de puține perne?". Toți, la rîndul lor, se dădeau pe ei înșiși exemplu tinerilor: „Privește-mă; așa să-ți ții gura pungă și vei ajunge la fel de departe ca mine". Bătrînii se priveau în oglindă și-și ziceau, nu ca toți bătrînii, „ehe! pe vremea mea" ci — „de! abia acum, la bătrînețe". Într-adevăr, ceea ce ar fi putut trece drept o gură cu buze, devenea cu timpul doar un orificiu obscen, ca o gaură de piron după ce tabloul a fost scos.

Copiii jucau, ca toți copiii, șotron. Dionis păzea de la fereastră trotuarul cu șotronul veșnic, ziua și noaptea acolo. Cu cretă albă, cu cretă colorată, cu resturi de cretă și bucăți de cărbune, cîrpit, adăugat, întregit din an în an, întreținut cu sfințenie, șotronul continua să existe pe aceleași urme peste care săriseră părinții, bunicii și bunicii bunicilor.

În după-amiaza aceasta de marți, bătrînul cu borcanul se propti de casa lui Dionis și așteptînd, privea șotronul. Se uita fix, ca găina-n lemne, cum se uită bătrînii care nu așteaptă nimic, pe care nu-i așteaptă nimic, fac același și același lucru zilnic, străbat același și același drum, ca soarele, ca ceasurile perpetue reglate pentru o anume perioadă, mai lungă sau mai scurtă, la capătul căreia vor mai păcăni odată scurt fără să se opintească și se vor sfîrși. Pîc. Și gata.

În fiecare marți după-amiază, Lozămblig se oprea. Dionis deschidea fereastra și scotea o mînă lungă, cu degete lungi și subțiri, ținînd trei lei între policar și arătător, alte două hîrtii de trei lei între mijlociu și inelar și aștepta.

Ritualul se oficia în fiecare marți: bătrînul rezemat de perete apuca întîi cei trei lei dintre policar și arătător, scotea un loz de trei lei pe care Dionis îl apuca între policar și arătător, apoi lua cele două de trei lei dintre mijlociu și inelar și, fără să scotocească, fără să privească, scotea de-a dreptul, ca un papagal, din același borcan lozul de șase lei, îl întindea, peste cap lui Dionis, care-l apuca între mijlociu și inelar.

În după-amiaza aceasta, bătrînul se rezemă de perete mai mult ca de obicei și privea fix șotronul colorat. Pe Dionis îl cuprinse amețeala și un soi de ciudă, de invidie, dar dacă-i dă în gînd să pășească prin șotron. Era cu neputință, din totdeauna, oricît i-ar fi fost de greu, Lozămblig ocolea prin șanț, împiedicîndu-se, împleticindu-se, chiar și atunci cînd se întorcea de la școală copilul marelui Ceaciru, cu un ochi negru și altul de aur, (18 ca) (taică-său avea unul negru și altul bortos, gata într-una să fete ochi mici pe care-i azvîrlea peste tot, peste garduri, prin păduri, pe sub paturi, prin ferestre, ce mai!) însoțit de cîinele fioros care-i ducea ghiozdanul în gură.

Trecuse prin șanț chiar pe vremea cînd trăia bietul Zogu care se tăvălea prin noroi și pe urmă, bucurîndu-se că-l vede, se gudura scuturîndu-și pe picioarele lui blana încîlcită.

Dionis nu închise fereastra, tremura de încordare, Lozămblig nu se clintea.

În cele din urmă scoase încet, un plic mare, galben, mototolit dar lipit cu grijă de parcă n-ar fi fost desfăcut. I-l întinse, tot peste cap, lui Dionis. Deci asta era, venise răs-

(Continuare în pag 7)

TUDOR GEORGE

Și cobra luminării, —
ți-amintești, —
Cum pîlpîia-n cutia de conserve
Spre amintirea anilor funești
Ai tonegarienei sale verve ?!...

S-a stins...
S-a stins precum un clopot
stins...
Aspida limbă
s-a topit, de ceară,
Sub viscolul ce-o pîlpiia-nadins
C-un sunet stins
de-alarmă funerară...

Și jerba ceea
— sorcova de mort,
Pe crucea strîmbă
— roze creponate —
L-întîmpinau ca la Haiti-n port,
Ca pe Gaugain
creolele visate...

A fost, de bună seamă,
un Corsar
Și un Poet
și-un Visător de rasă,
A cărui amintire, așa dar,
Ca vîntu-n treacăt,
doar un freamăt lasă!

Dar vikingii
— care l-au cunoscut
Și dincolo de sfintele lui moaște, —
L-or celebra
c-o ancoră pe scut
Și-n Portul-Stins
drept Zeu l-or recunoaște!...

*

...La țărmul mării, an de an,
mă-ntorn
— Periplu-atavic inimei integre! —
Și îaui dintr-o scoică,
parcă-n corn,
Cu ochiul în găvana Mării Negre...

Ci parcă-l simt alături pe Mihai,
Pe Eminescu
— tragicul confrate —
Scrutînd prin ochiul lunii de văpai
A mărilor de-argint singurătate...

Ci parcă-l simt alături
pe Ovid —
Scrutînd, spre sud,
acestui cer,
hotaru'...
Dar pescărușii poartă-n cioc un lied
Și pentru oropsitul Tonegaru...

La Küstangé,
l-am întîlnit, cîndva:
Părea un far plantat pe dig,
la capăt,
Cu ochiu-ntins și agățat de-o stea,
Spre țărmul lumii, unde aștrii scapăt...

I-am urmărit
ca unui palmier,
Ciolanele-nșirate,
noduri-noduri,

Cum
— legănat de brize
peste cer —
A sale brațe simulau exoduri...

Eram, p-atunci, la fel de deșirat
Și subțiat în sinea mea, asemeni, —
Și vîntul parcă ne-a îmbrățișat,
Pe-aceeași harfă de visare,
— gemeni...

M-a dus la grecul lui
— Ponticopol —
Ne-a dat iaurt, semințe și plăcinte, —
Măcar că ne știa cu fundu' gol!
Zicea că-i „grecu' lui"
— ca și-un părinte:

Că taică-său l-ar fi salvat pe grec
La Ibrăila, cînd cu naufrajul,
Și l-a făcut scăpata din înec,
Ba că-i mai pescuise și bagajul...

D-atuncea, grecu' s-a jurat dator
Lu' taică-său
— nodîndu-și, chiar, musteața! —
La toți ai lui, cu neam de neamul
lor, —
Plăcintă și iaurt
— pă toată viața!...

Aș fi putut cu vorba să nu-i cred,
Dar, cînd simții că-n burta mea
s-așterne
Un adevăr molatec, ca un pled, —
M-am și căinat că-l cred că-s
baliverne!...

Tonci m-a dedulcit c-o baclava,
Destăinuind iubirea-i idolatră:
Cum a iubit, la Malta, el, cîndva,
Și s-a-ncurcat, în taină,
c-o mulatră...

Și cum l-a prins un căpitan maur
Și l-a gonit prin port, în pielea goală,
Pîn-au sărit matrozii dimprejur
Și cît p-aci să iasă c-o răscoală!

Și-mi arăta o zgaibă, pe furiș,
Drept mărturie a-ntîmplării acelea:
Cum l-a crestat maurul dintr-un șiș,
Ba, cît p-aci să-și lase-n Malta pielea!...

Zicea că a scăpat la un noroc,
De n-a pățit ca Marsyas cu naiul,
Cînd s-a făcut Apollo pe el foc,
Decorticîndu-i pielea, cum scoți
straiul!...

Își pipăia pe față cîte-un bumb
Înfloritor
— cum au toți flăcăiandrii —
Și mă-nspăima că l-a pișcat vr-un
plumb —
Cînd l-alerga maurul printre leandri...

... Tot de-alde d astea,
cîte nu mi-a spus?! —

Da', știi, acolea, ca un lup de mare! —
Că, vrînd-nevrînd, îl ascultam, sedus,
Iubindu-l ca pe-un frate-mio mai
mare!...

Și-zău! — de nu-l credeam,
întradevăr!
Și n-am trăit suprema lui minciună!
Ba regretam că nu mi-i, barem, văr —
Așa-l simțeam de-aproape
și-mpreună!

Hei, poezii!
Ce-nscamnă „poezii"?!
Atunci m-am fost iluminat de-o rază:
Rămîn poeți
cei ce rămîn copii!
Și omu-i zeu
— atît doar! —
cît visează!

Cu-aceea ce aduni în ochiul tău
Or îți închipui
— chiar de-or să te creadă
C-ai fi un mincinos
și-un nătărău! —
Cu-acel stindard fantastic
ieși din radă!

Eu l-am crezut pe Tonegaru-al meu!
Și-l cred și-acuma!
Și-l voiu crede pururi!
Și
— deșirat ca un catarg —
mereu,
Cu steaua lui
îl văz trenind pe-azururi!...

Acei ce-l văd —
și-l cred cu-adevărat —
Iubindu-i aventura lui grozavă, —
Să ii urmeze-acestui Sfînt-Pirat,
Și să-i închine
propria lor navă!

O coală de hîrtie

Știu minți oculte
ce răsbat prin lucruri,
Devinator
și văd idei-aeve!
Știu șolticari
ce pot
— cu fel de trucuri —
Obiecte,
lumi
și goange
să-ți releve!

Privirea noastră,
mintea-n veci avidă
De-o arătare,
de-un mister,
de-o iazmă,
Tot jinduie
pupila să-și deschidă,
Pleznind în rod
ca o catapeteazmă!

Bieți iluzioniști
care-și devoră —
Ca salamandra —
trupul,
sfîrcul cozii,
Scrutînd
prin lumea lor interioară
De intime nectaruri și ambrozii!

Dar ochiul meu
nu-mparte cu circarii
Și nici cu astronomii din cupole
Iscoarna lor de zodiacuri varii,
Nici galaxia ce la celalt pol e!

Și nici nu-mi plec privirea prea
mioapă —
Mirific izbucnind printr-o lucarnă —
În microscopu-afund
care-ți dezgroapă
Un macrocosm, —
ca sunetu-ntr-o goarnă!

Nici descifrez
spășitele istorii —
Teșite
prin meningi de palimpseste —
Or vechi papirusuri
ce-și cască porii
Prin Nilul unui timp ce nu mai este...

Nu strădui nici
prin bulbucatul tumul
Inserții de radaruri scrutătoare,
Din funerarul pîntec
să-i exhumul, —
Trezindu-i, —
regii traci,
boltiți călare!

Nici nu m-aplec,
cum sculptorul,
pe-o marnă —
Ciobind, c-un ochi de melc,
holbata-mi daltă —
Să-mi simt închipuirea
cum se-ntoarnă
C-un boiu scobit
din lumea ceialaltă!

Cu arhitectul
nu-mi străpung compasul
Drept în thalamus,
decupînd prin aer
Columne,
temple —
agore,
la tot pasul,
Închipuind lărmuitorul vaer...

Nici
— răsădind cu pictorul horticol —
Nu-mpleticesc mirifica grădină,
Prin care
cine trece
e-n pericol
Să ardă pînă-n suflet,
prin retină!...

Bijutier sedus —
nu-mi sting prin pietre
Cu foc intens
privirea-ntr-un detaliu —
Cum fluturul uimit solarei vetre
De irizații ars
ca-ntr-un vitraliu...

Am Ochiul-Meu
cu mult mai sumbru-tragic,
Ingeluit
de-o iarnă absolută
Or de-un ținut piclos
de fund-pelagic,
Prin care
nici-un colb nu se strămută...

O ceață gri,
un dalb mîlos cutreer
Învolburat
într-un fantastic burnus
Prin care-ncerc să văd
— răzbind prin creer —
Cît sînt de-neței oșat
și taciturnu-s!...

Zac împinzit
de-o muzică neclară
Cu instrumente otova pestrițe
Prin care-un cîntec străduie-ntr-afară
Ca-ntr-un gherghef
tăinitele lui ițe...

Zac împinzit
de-acea inchipuire
A unui arbor morn
— conclav de prizme —
Prin care vîntul, doar,
prelins supțire
Ar clătina
un forfot de tropizme...

Atuncea, —
căutîndu-mi o fereastră,
O copcă
— incisiva geometrie
De unde-ncepe-nchipuirea noastră —
Cu mîini de orb
prind palida hîrtie:

Acest dreptunghi
de sinceră zăpadă
E cerul meu
— privesc spre slavă
fila —

Și știu, de-acum,
că Ochiul
o să-mi vadă!
În filigran
se va-nsori pupila!

Se cască-n văzul meu un intim patos,
Un nufăr bobocind pe-a bălții față,
Și se despică-n vălul lui Thanatos,
Ca într-un ochi de geam,
grădini de ghiață...

Ițesc
acele intime dantele
— Necum asemeni,
pururi inedite —
Lumina
culcușindu-se prin ele,
Prin flora ceia
de grafii sanscrite...

E bine
că se-nchiagă-o cataractă
Și alge-apar,
se penumbresc laviuri
Ca pielea fină, tremurînd compactă,
A laptelui călduț,
ca frunza-n pliuri...

Răzbate-un văl
cum vălul Magdalenii
C-un viscol fin
ce-nvolbură nisipul,
Televizind incert,
plodind vedenii,
Imaginea-ncercînd să-mi prindă
chipul...

E-un soi de narcisism,
ca-n ochiul apei —
Plecîndu-mă,
săltîndu-mă-ntr-un iezer —
Ivindu-mă-ntr-un nimb
care pe-aproape-i,
Un spectru pal
— aevea —
să cuteze!...

Și-acel geamlîc,
de-odată,
crește, crește...
Și-n ochiul lui
de-odată-apare-un soare
C-o arșiță
privind dumnezeește!...
Mă-nnec, ca-ntr-o fîntînă arzătoare...

Mă prăbușesc...
mă mîntui...
și mă-nghite
Izbăvitoarea,
clara mea fîntînă...
O coală de hîrtie-mi stă-nainte
Pe care
scrumul meu
o să rămînă...

11-21 XII 1969

atelier

Banchizele

Din aspra contopire a gerului polar
Cu verzi și stătătoare pustietăți lichide,
Sinteze transparente, de străluciri avide,
Izbucnesc din somnorosul noian originar.

Mereu rătăcitoare, substratul lor închide
Tot darul unui soare roșiatec și avar,
Apoi, de-a lungul nopții, tot aurul stelar
Și toată înflorirea reflexelor fluide.

Iar cînd, tîrziu, prin trude-îndelungi și fir cu fir
Au strîns în nāvi de ghiață un fabulos Ofir,
Iluminate, pline de spornica lor muncă,

Pornesc să-și întrunească ascunsele comori
Și, peste mări de umbră și liniște, aruncă
Efluviile unor neprihănite zori.

Les banquises

D'un dur polaire hymen — du froid et des épars
Déserts stagnants et verts de vastité liquide —
Synthèses de clarté, dont la lueur est guide,
Jaillissent du néant premier des gourds brouillards.

Errant toujours, toujours leur substrat serre et bride
Le rougeoyant soleil, avare à maints égards ;
Tout l'or des astres pris, la nuit, de toutes parts,
Puis, tous les brefs reflets — la floraison fluide.

Lorsque, très tard, pienant, arrivent à remplir
Leurs nefs — glaciers géants — d'un fabuleux Ophir,
Brillant de tout l'éclat de ce travail prospère,

S'en vont pour réunir tous leurs secrets trésors,
Et jettent sur des mers d'ombre et de paix austère
Tous les effluves purs des matins pleins d'essors.

Selim

El e venit cînd, singur și mic, în pragul ușii,
Îmi răcoream la vîntul de-amurg obrazul-jar ;
Cînd — ghindă cafenie — picau jos cărăbușii ;
Cînd era zarea : frunză uscată de stejar.

Cu țițe tăvălite-în funinginea din slavă,
Tot mai aproape norii — ei mă-ințărcau întîi ;
În somn plîngeam să-mi șteargă priveliștea hîrlavă
Și piroteam pe prispă cu pragul căpătîi.

Dar fețe mai lățoase, mai cornorate — turmă
Nășteau sub țarc de gene și se prindeau în șir
La hora dezmățată a spaimei, ce se curmă
Tîrziu, cînd mîni de lună presară tibișir...

Și haimana și pururi încăierat cu vîntul :
Din tîrg, în mahalale ; din Schei, în vrun cătun,
Un strigăt de-înserare își trăgăna cuvîntul
Ca o manea de moale, și larg : „Hai, bragă bun".

Hazliu și larg, ca turul ce-l vîntură șalvarii,

Așa sporea un strigăt. Și iacă : ochi gălbui
Printre uluci, în umbră, rotiră icusarii.
(Amestecul și aspru și blînd, din ochii lui !)

Săgețile poruncii zvîcneau în puf de rugă.
Să nu urmez chemării adînci aș fi putut ?
La namila din poartă m-am năpustit, în fugă,

Obrajii să mi-i sprijin pe palmele-i de lut.

— „Giugiuc, mi-a zis ; iar ochii priviră mai cruciș.

De mult n-a fost la turcul atît aliș-veliș...
Zi darnică, de lapte și miere, aferim !
Hai, ia ce vrei din coșul lui Haivada Selim".

Și trase mucavaua panerului turtit...

Ca scule-în sipeturi, așa mi-ați răsărit,
Alvițe rumenite, minuni de acadele
Sticloase — numai tremur, văpăi și ape — ca

Ochianele de limpezi, de mici : la fel de grele...

O rază prăfuită prin toate furnica.

Și dîrdîind subt brumă și colții de migdale,
Rahatul părea urmă de-îngheț după topit.
Un candel cît o nucă, prin perne de halvale,
Dormea-în trandafirul lui șters și aburit.

(Răsfrîngeri vechi... Cuvîntul ne-încăpător nu poate
Să zică iazul verde ce-mi tremurați și-acum...
Biet turc legat de biete cleștare...) Dintre toate,
El candelul mi-alese ; apoi, adus a drum,

Porni mînat de seară și înghițit de cale,
Tîrînd opinca-întoarsă și creață, fără spor,
Cădelnițînd din coșul cu dulci zaharicale,
Din donița-înflorită lovită de picior..

Acolo... noapte, uliți și vaguri suburbane
Topiră pe-îndelete năluca lui Selim.
În candel, pînza lunii se răsuci — turbane —
Și-o stea ilic de umbră cusu, cu ibrișim.

Sélim

Il arriva quand — gosse et seul — devant la porte,
Je m'évantais, visage en flamme, au vent du soir,
Quand l'horizon était feuille de chêne, morte,
Quand finissaient — glands bruns — les hannetons de choir.

Tous leurs tétins salis de suie, et noirs, les nues
Venaient pour me sevrer ; moi, prêt à sommeiller,
Pleurant pour effacer les formes biscornues,
Je m'endormais — le seuil en guise d'oreiller.

Mais de visages laids qu'on voit naître à la brune
Menaient entre mes cils le grimaçant chambard
Du chahut de la peur, qui cesse quand la lune
Parsème de ses mains sa craie en poudre, tard.

Et vagabond, cherchant toujours au vent querelle,
Du bourg — vers les faubourgs, de là — vers tel hameau,
Traînait un cri du soir, parole qui rappelle
Un doux chant turc plaintif : «Jus „bonne" de gruau !»

Cocasse et large et bas — tel des chausses flapies —
Ainsi flottait le cri... Et deux jaunâtres yeux,
Au delà du treillis roulaient tels des roupies
(Quel doux mélange, et dur, pouvait-on lire en eux !)

Les dards de leurs regards se font duvet d'invite.
N'obéir à l'appel profond aurais-je pu ?
Donc, vers le malabar du seuil, je file vite,
Pour reposer mon front sur son poignet tendu.

— «Mignon, va !», me dit-il, ses yeux un brin louchant.
«Le turc, depuis longtemps n'a „vendi" tant et tant...
Pour Haïvada Sélim, beau jour : tout miel et lait !
Bravo ! Dans son couffin, tiens, prends ce qu'il te plaît !»

Et tira le carton couvrant le panier plat...

Vous fûtes — à mes yeux— joyaux au pur éclat :
Prodiges de nougats — brunâtres enveloppes,
Vitreux jeux d'eau mauvants, vous, sucres d'orge en feu,
Menus, clairs, lourds, pareils aux kaléidoscopes...

Tout fourmillant, poudreux, un rai tarde au milieu.

Le grelottant loukoum semblait — bourré d'amandes —
Le verglas tout givré qui prélude au dégel.
Rose et terni, dormait sur un doux lit d'offrandes,
Veillé par les tourons, un sucre caramel

(Anciens reflets... Le mot, trop étroit, a des doutes
Qu'il peut montrer l'étang de vos trésors secrets...
O, pauvre turc aux pauvres cristaux...) Lui, parmi toutes
Ces douceurs, le candi me choisit, puis après,

Poussé par le beau soir, pris par les routes grises
Il s'en alla, traîneur de ses babouches, las,
Brinquebal!ant son plat panier à friandises,
Son broc en bois battant le pied à chaque pas...

Là-bas... vers les faubourgs, la nuit et les venelles,
L'image de Sélim fondit. Dans le candi,
La lune un grand turban fit de ses voiles frêles,
L'étoile un caftan d'ombre orna d'un fil ourdi.

„...Dacă n-ar fi decît ca să vă dau IDEEA"

Temeritatea retroversiunii poetice — de astă dată în franceză — este un act în care gratuitatea riscului nu se lasă întrecută decît de responsabilitatea cunoașterii limitelor.

Un anume destin aniversar al poeziei — în ziua de 19 martie s-au împlinit 75 de ani de la nașterea lui Ion Barbu — mi-a reanimat amorțita năzuință de a transpune, în învesmîntarea somptuoasă a prozodiei, sonurile în rezonanța unei limbi de tradiție și de mai largă circulație universală. Gest omagial care justifică : măcar buna-intenție a incumetării, dacă nu și reușita ei.

În afara numeroaselor dificultăți de limbă și de stil, de compoziție și de sens ale textului românesc, text de o densitate a ideilor și a metaforelor greu egalată și, mai cu seamă, greu egalabilă — atare întreprindere literară de transfer muzical întîmpină opozițiile inerente structural celeilalte limbi, celeilalte culturi, cu toată zestrea lor de glorii și de poncife sudate armonic de practica unei arte poetice neînduplecate. Așadar, presupunînd — teoretic măcar — satisfăcut cel dintîi deziderat, cel al „contopirii" cu textul-matcă, se punea spinoasa problemă a căutării și, firește, a găsirii punctului de incidență de unde poate fi ridicată proecția corespunderii reperelor : trebuia găsită zona lirică similară, trebuia identificat poetul echivalent — Mallarmé — trebuia „născocit" un stil inexistent în geografia poeziei-surori, stil unitar în compoziția lui modalitate, căci se cădea să restituie mănunchiul de „voci" Barbu : tonul parnasian, incantația romantică, glasul popular românesc, maneaua orientală (a zisului „balcanism"), sonul ermetic și, cu deosebire, inefabila șoaptă „personală" a geniului.

După aceste etape obligate, cînd drumul elaborării metodei părea că se-apropie de țintă, exigentul zeu cytared l-a bifurcat viclean : ispititoarea cale facilă a translatării prozodiei românești — foarte variată și suplă, mai puțin îngrădită de legi pietrificate mecanic — sau anevoioasa trecătoare plină de primejdii, de curse și de obstacole a prozodiei franceze clasice. Am ales-o pe-a doua, chiar dacă anumite legiferări mi se par formale și depășite de practica poeziei recente. Iată cîteva ineluctabile criterii :

Cezura masculină obligatorie *(cu loc fix la toate versurile care se înscriu în măsurile de la 9 la 12 silabe, indiferent de ritm) — regulă fundamentală a prozodiei franceze, cîtă vreme, în cea românească, cezura este* ad libitum, *cu tendință spre cea feminină.*

Rima perfectă, *nu numai auditivă cum ar fi normal, poezia fiind mai întîi de toate recitabilă, chiar cînd este citită în gînd ci și* vizuală *(frumoasa rimă „pour l'oeil") .*

Hiatusul *(tolerat în foarte puține cazuri și hulit tot pe atîta pe cît contrarul și corectivul său.* eliziunea, *este recomandată) izgonește din vers întîlniri de sunete — desigur, mai întotdeauna cacofonice — precum următoarea :* faux-au, *la sfîrșitul unui cuvînt, respectiv la începutul celui următor, chiar dacă sintaxa ar cere o construcție similară. Curm aici lungul indexdc oprelisti în care, două-trei tipuri de „licențe" admise (dealtfel, „licență poetică" este o sintagmă exprimînd o aberație) sunt privite ca un început de iconoclastie. Este adevărat că pînă și puriștii admit că în șansonetă se pot tolera numeroase abateri de la reguli. Cît despre traducerile în versuri — rare în literatura franceză, obișnuită cu adaptări în vers alb, indiferent de felul de vers folosit în original — lor li se acordă dreptul violentărilor, precum provincialilor scăpătați, ignoranți într-ale agapelor cu tacîmuri multe și misterioase.*

În fine, ca și cum toate obstacolele pomenite mai înainte n-ar fi ajuns, dorința de a compensa inevitabilele pierderi muzicale ocazionate de transpunere m-a îndemnat să-mi impun un procedeu (utilizat cît de des mi-a fost cu putință): cel al transliterării sonorității rimelor românești. În multe locuri, cititorii noștri vor recunoaște cu ușurință sunetul inițial, mai ales la sonetele și la stanțele (forme fixe) de tip parnasian. Desigur, că asonanțele, rimele interioare, aliterațiile, ingambamentele, schimbările de ritm sau de măsură ale originalului barbian au fost respectate fidel, într-o încercare de-a echivala neechivalabilul unui sens liric de al cărui semn august e sigilată arta lui Ion Barbu.

Fac publică o parte din modestul rezultat. .....ne fût-ce que pour vous en donner l'idée" *(„dacă n-ar fi decît ca să dau* ideea") *— vorba lui Villiers de l'Isle-Adam.*

Romulus VULPESCU

Păunul

Se ploconea răsăritean și moale,
Mălai din mîna ta să ciugulească.
Albastru pîlpîia și cald, la poale,
Ca pînzele alcoolului, în ceașcă.

Pe butură, nebunul tău cu scufă
Ochi inegali grozav de triști rotea,
Și mîna ți-a sucit, cum storci o rufă,
Și-a rupt și gîtul păsării, care bătea.

Le paon

Faisant sa révérence orientale
Pour la semoule que ta main lui lâche,
Bleu chatoiement et chaud autour étale
Tel l'alcool ses nappes dans la tasse.

Sur le billot, ton fol au bonnet bouffe
Roule inégaux yeux moult chagrins et las,
Et, tordant ta main tel du linge, étouffe
L'oiseau, dont rompt d'un coup le cou qui bat tout bas.

Echivalențe franceze la poezia lui ION BARBU

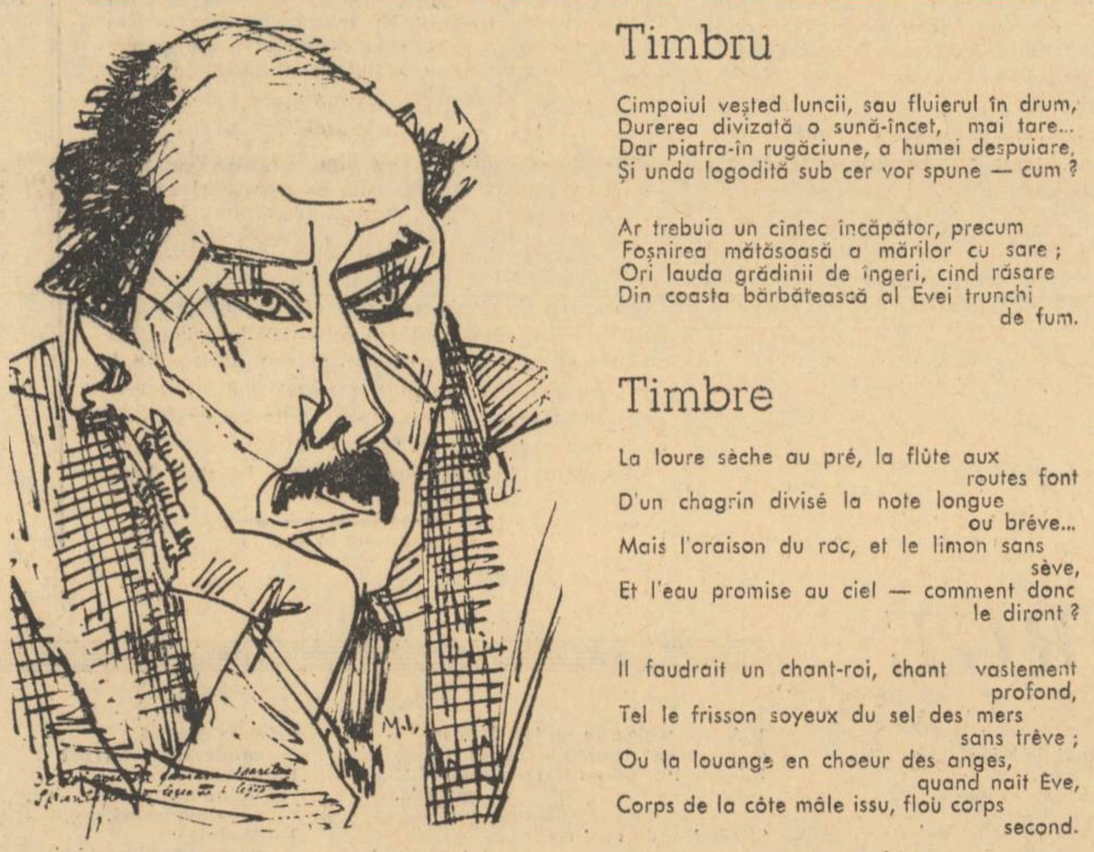

Timbru

Cimpoiul veșted luncii, sau fluierul în drum,
Durerea divizată o sună-încet, mai tare...
Dar piatra-în rugăciune, a humei despuiare,
Și unda logodită sub cer vor spune — cum ?

Ar trebuia un cîntec încăpător, precum
Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare ;
Ori lauda grădinii de îngeri, cînd răsare
Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum.

Timbre

La loure sèche au pré, la flûte aux routes font
D'un chagrin divisé la note longue ou brève...
Mais l'oraison du roc, et le limon sans sève,
Et l'eau promise au ciel — comment donc le diront ?

Il faudrait un chant-roi, chant vastement profond,
Tel le frisson soyeux du sel des mers sans trêve ;
Ou la louange en choeur des anges, quand naît Ève,
Corps de la côte mâle issu, flou corps second.

Din ceas, dedus...

Din ceas, dedus adîncul acestei calme crește,
Intrată prin oglindă în mîntuit azur,
Tăind pe înecarea cirezilor agreste,
În grupurile apei, un joc secund, mai pur.

Nadir latent ! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce-în sbor invers le pierzi,
Și cîntec istovește : ascuns, cum numai marea,
Meduzele cînd plimbă sub clopotele verzi.

Du temps, déduit...

Du temps, déduit tréfonds de ces sommets célestes
Entrés par le miroir dans un indemne azur,
Coupant — hors les noyés attroupements agrestes —
Dans les groupes de l'eau tel jeu second, plus pur.

Nadir latent ! L'aède enlève seul la somme
Des luths épars autour, qu'en vol inverse on perd,
Et clôt le chant : secret comme la mer, en somme,
Quand ses méduses sort sous son grand dôme vert.

Riga Crypto și lapona Enigel

BALADĂ

— Menestrel trist, mai aburit
Ca vinul vechi ciocnit la nuntă,
De cuscrul-mare dăruit
Cu pungi, panglici, beteli cu funtă,

Mult-îndărătnic menestrel
Un cîntec larg tot mai încearcă,
Zi-mi de lapona Enigel
și Crypto, regele-ciupearcă !

— Nuntaș fruntaș !
Ospățul tău limba mi-a fript-o,
Dar cîntecul tot zice-l-aș,
Cu Enigel și riga Crypto.

— Zi-l, menestrel !
Cu foc l-ai zis acum o vară ;
Azi zi-mi-l stins, încetinel,
La spartul nunții, în cămară.

*

Des cercetat de pădureți
În pat de rîu și-în humă unsă,
Împărățea peste bureți
Crai Crypto, inimă ascunsă,

La vecinic tron, de rouă parcă !
Dar printre ei bîrfeau bureții
De-o vrăjitoare mînătarcă,
De la fîntîna tinereții.

Și răi ghioci și toporași
Din gropi ieșeau să-l ocărească,
Sterp îl făceau și nărăvaș,
Că nu vroia să înflorească.

În țări de gheață, urgisită,
Pe-același timp trăia cu el
Laponă mică, liniștită,
Cu piei : pre nume — Enigel

De la iernat, la pășunat,
În noul an, să-și ducă renii,
Prin aer ud, tot mai la sud,
Ea poposi pe mușchiul crud
La Crypto, mirele poienii.

Pe trei covoare de răcoare
Lin adormi, torcînd verdeață,
Cînd lîngă sîn, un rigă spîn,
Cu eunucul lui bătrîn,
Veni s-o -mbie cu dulceață :

— Enigel, Enigel,
Ți-am adus dulceață, iacă.
Uite fragi, ție dragi ;
Ia-i și toarnă-i în puiacă.

— Rigă spîn, de la sîn,
Mulțumesc Dumitale.
Eu mă duc să culeg
Fragii fragezi, mai la vale.

— Enigel, Enigel,
Scade noaptea, ies lumine,
Dacă pleci să culegi,
Începi, rogu-te, cu mine.

— Te-aș culege, rigă blînd...
Zorile încep să joace,
Și ești umed și plăpînd :
Teamă mi-e, te frîngi curînd,
Lasă.-Așteaptă de te coace.

— Să mă coc, Enigel;
Mult aș vrea, dar, vezi, de soare,
Visuri sute, de măcel,
Mă despart. E roșu, mare,
Pete are fel de fel ;
Lasă-l, uită-l, Enigel,
În somn fraged și răcoare.

— Rigă Crypto, rigă Crypto
Ca o lamă de blestem
Vorba-în inimă-ai înfipt-o !
Eu de umbră mult mă tem,

Că dacă-în iarnă sunt făcută,
Și ursul alb mi-e vărul drept,
Din umbra deasă, desfăcută,
Mă-închin la soarele-înțelept.

La lămpi de ghiață, supt zăpezi,
Tot polul meu un vis visează.
Greu taler scump, cu margini verzi,
De aur, visu-i cercetează.

Mă-închin la soarele-înțelept,
Că sufletu-i fîntînă-în piept,
Și roata albă mi-e stăpînă,
Ce zace-în sufletul-fîntînă.

La soare, roata se mărește ;
La umbră, numai carnea crește
Și somn e carnea, se desumflă,
Dar vînt și umbră iar o umflă..

Frumos vorbi și subțirel
Lapona dreaptă, Enigel,
Dar timpul, vezi, nu adăsta,
Iar soarele acuma sta
Svîrlit în sus, ca un inel.

— Plîngi, prea-cuminte Enigel !
Lui Crypto, regele-ciupearcă,
Lumina iute cum să-i placă ?
El se desface ușurel
De Enigel,
De partea umbrei moi să treacă...

Dar soarele, aprins inel,
Se oglindi adînc în el ;
De zece ori, fără sfială,
Se oglindi în pielea-i chială.

Și sucul dulce înăcrește !
Ascunsa-i inimă plesnește,
Spre zece vii peceți de semn,
Venin și roșu untdelemn
Mustesc din funduri de blestem ;

Că-i greu mult soare să îndure
Ciupearcă crudă de pădure,
Că sufletul nu e fîntînă
Decît la om, fiară bătrînă,
Iar la făptură mai firavă
Pahar e gîndul, cu otravă —

Ca la nebunul rigă Crypto,
Ce focul inima i-a fript-o,
De a rămas să rătăcească
Cu altă față, mai crăiască :

Cu Laurul-Balaurul,
Să toarne-în lume aurul,
Să-l toace, gol la drum să iasă,
Cu măsălarița-mireasă,
Să-i ție de împărăteasă.

Le roy Crypto et cette laponne Énigel

BALLADE

— «Trouvère amer, plus gris, bien plus
Que les vieux crus qu'aux noces bûmes,
Par le beau-père empli d'écus,
De rubans, de noeuds d'or, de plumes

Toi, plus que rétif ménestrel,
Cherche un chant large et les accole
Cette laponne d'Énigel,
Ce Crypto roy, ce roy gyrole !»

— «Messer hors pair !
Ma voix perd, par tes plats, l'emploi :
Mais je le chanterais cet air
Sur Énigel et Crypto roy».

— «Oui, ménestrel !
J'ouïs l'été d'antan ce chant ;
Or ce jour d'hui redis-le tel,
En fin de noces le chantant...».

*

— «Cherché par les gens des forêts
Près des ruisseaux, dans mainte cache,
Régnait sur la gent des bolets
Roy Crypto seul, coeur qui se cache

Au trône éternel de rosée !
Mais les ceps vont — par malveillance —
Médire d'une oronge fée
De la fontaine de Jouvence.

Tel perce-neige et telle scille
— Méchants sortant des trous maudits —
Houspillent ce pervers stérile
Qui ne veut pas donner des fruits.

Au même temps que lui, frissonne
— Reléguée au pays du gel,
Dans des peaux — calme fleur laponne,
Menue, et de nom Énigel.

De l'hivernage au paturage,
Elle, cet an, mène ses rennes
Fort loin, au sud, et fuit l'air rude :
La mousse endort sa lassitude
Chez Crypto, le promis des chênes.

Là, s'assoupit sur trois tapis
De verts épis, de fraîches brises :
Près son sein voit qu'un glabre roi
— Suivi d'un viel eunuque à soi —
Vient lui offrir des friandises :

— „Énigel, Énigel,
Je t'apporte offrande fraîche :
Prends ces fraises qui te plaisent ;
Prends-les si leur goût t'allèche".

— „Glabre roi, près mon sein droit,
Grand merçi, ne t'en déplaise :
Mon désir est de cueillir
Loin de là la fraîche fraise...".

— „Énigel, Énigel,
Fuit la nuit, le jour menace :
Si tu fais la cueille, veuille
Commencer par moi, de grâce !"

— „Je voudrais bien, roi bénin...
L'aube glisse ses prémices :
Tu es moite et mou et fin,
J'ai peur : tu te romps soudain...
Non... Attends que tu mûrisses".

— „Être mûr, Énigel,
Je veux bien, mais du soleil
Mille cauchemars cruels
Me séparent. Lui, vermeil,
A des taches, Énigel ;
Toi, déserte ses appels
En fraîcheur et frais sommeil".

— „Crypto roy, doux roy gyrole,
Plonge comme un mauvais sort
Dans mon coeur nu ta parole !
L'ombre, moi, je la crains fort,

Car si l'hiver m'est plus que père
Et l'ours blanc mon cousin germain,
De l'ombre quand je me libère,
Je rends grâce au saint soleil sain.

Autour des feux de giace, au nord,
Mon pôle entier rêve un seul rêve :
Un lourd plat d'or au vert rebord
Ce rêve alors hante sans trêve.

J'adore donc le soleil sage :
L'âme est fontaine à son image ;
Le disque ardent qui me régit
Dans la fontaine-âme en moi gît.

Le disque augmente au soleil clair ;
À l'ombre croît la seule chair ;
La chair désenfle, en sommeil sombre,
Mais renfle au vent et gonfle à l'ombre..."

Tel bel et doux parler de miel,
Honnête et net tint Énigel,
Mais le temps, lui, n'attend jamais,
Et le soleil, haut désormais,
Comme un anneau guettait du ciel.

Pleure donc, trop-sage Énigel !
Car Crypto roy, le roy gyrole,
N'aime du tout la clarté folle !
Ce roy lequel
S'éloigne en douce d'Énigel,
Pour se couler vers l'ombre molle...

Mais l'oeil ardent, l'oeil qu'il a fui,
Se mire bien profond en lui :
Dix fois, hardi, il se reflète
Dans sa peau glabre et toute nette.

Ainsi s'aigrit la douce sève ;
Ainsi son coeur secret en crève :
De l'huile et du fiel jus complice
Vers dix sceaux rouge-vif se hisse
Suintant du fond d'un maléfice.

Le soleil nuit quand, sans mesure,
Un champignon des bois l'endure ;
Fontaine est l'âme et l'âme est sauve
Chez le seul homme en fait, vieux fauve
Pour l'être grêle, âme exiguë,
L'esprit est coupe de ciguë

Comme chez ce fou Crypto roy,
Au coeur brûlé par feu et foi,
Et qui, dès lors, sur la terre erre
Avec un plus royal compère

— Le noir Vératre-Acariâtre —
Gaspille l'or, à poil folâtre,
Par monts et vaux, partout proclame
L'infâme femme Jusquiame
Royale épouse et gente dame.

Thanatos

(Urmare din pag. 5)

prînz începeau sufocările. Domnul Leon își regăsise toată greutatea, corpul lui însemna din nou hoitul greoi, chinuit și dureros, pu-ind a sudoare, copt de suferință. Îl simțea ca pe o bubă imensă, era acolo, **uite, începînd de aici este corpul meu,** ca o tumoare imensă, o hipertrofiere sensibilă. Ar fi vrut atunci să se lipsească de el, să-i facă ceva, să se lipsească de el, dacă ar fi putut s-ar fi amputat de organul ăsta plin de suferință care era întreg corpul lui, domnul Leon se gîndea în afara propriului corp și în momentele de luciditate se uita cu mirare la el, nu putea să-l vadă, parcă i s-ar fi substituit întreg corpul, nu mai era nimic care să-l facă să creadă că este al său, că cineva nu-i dăduse între timp un trup numai ca să-l pedepsească, numai ca să-l facă să înțeleagă ce este suferința. Domnul Leon nu înțelegea nici acum ce vrea să spună cuvîntul **boală,** i se părea străin de el, nu se referea desigur la el, el suferea numai ca să ispășească, așa cum alții fac pușcărie sau sînt flagelați sau sînt bătuți cu pietre sau mai știu eu cum. **Coranul** prevede între altele tăierea anumitor membre și domnul Leon care bănuia că fusese pedepsit pentru o pedeapsă anume și chiar îndrăznea să creadă că știe despre ce este vorba, domnul Leon se întreba cu naturalețe de ce nu i se taie întregul corp dacă greșeala fusese atît de mare. S-ar fi lipsit bucuros de el, și și-ar fi văzut de treabă. Ajunsese să-și urască hoitul, trupul lui îi devenise nesuferit, antipatic, inform, fără nici un sens în alcătuirea sa, fără nici o logică omenească sau naturală sau de alt fel. I se făcea greață cînd se privea, îi venea rău. Corpul începuse de altfel să se descompună, să se cojească pe lături. Întîi făcuse niște ulcerații foarte păcătoase, care se uscaseră și se cojeau pe alocuri, dîndu-i un aspect urît. Domnul Leon se bucura în sinea lui, spunîndu-și : **așa, așa ! Să se ducă dracului,** parcă ar fi fost vorba de cine știe ce străin. Îl chinuia de altfel tot mai mult. La începutul răului, la începutul după-amiazei deci, simțea că-i e rău ici-colo, în pîntece, sub coșul pieptului, apoi că-i este greu respirația, cînd-cum, stările puteau să fie diferite. Răul era în puseuri, se instala totuși încet. Din cînd în cînd cădea și în hăurile grozave ale răului de tot, dar de cele mai multe ori suporta un fel de moduri ale răului, ca să le spunem așa : rău de respirație sau îl durea ceva sau cine știe cum. De cele mai multe ori avea un fel de gîfîieli, greutăți foarte neplăcute ale respirației. Se strîngea tot între coaste, diafragma se ridica parcă și-l apăsa. Respira icnit, parcă ar fi vrut să lase din el ceva să-i scape, tot mai rar și tot mai adînc, din cine știe ce adîncuri organice. Respirația nu i se mai auzea, doar icnetul grozav, de animal. După aceea suflarea îi devenea dintr-odată rapidă, iute și șuierătoare, parcă îl ardea, era otrîtă, rea. Starea aceasta din urmă dura mult, aproape pînă seara, deobicei două sau trei ore. Spre sfîrșitul ei domnul Leon intra într-un fel de delir care-i înspăimînta pe cei din jur. O femeie îl veghea în fiecare după-amiază și-i punea comprese sau îi uda buzele cu apă rece, îi ștergea fruntea. Doctorul trecea din două în două zile la început, apoi începu să treacă tot mai rar, după ce răul se stabiliză. Infirmiera domnului Leon, de fapt femeia de serviciu din casă pe care doamna Zoe o rugase din milă să aibe grijă de bolnav, intra într-o adevărată panică la început cînd îl vedea cum înjură printre șuierături și se apără cu mîinile parcă de ea sau de altcineva din cameră, cu expresie de ură și de frică în același timp, de teroare, de parcă ea ar fi vrut să-i ia viața, nu altcineva.

Bolnavul avea mereu impresia că-și pierde mediul natural și că se cufundă într-o apă. O apă mîloasă fusese la început, parcă era plină de pămînt, de argilă sau de altceva de acest gen. Era tulbure, așa cum era rîul de lîngă ei, în copilăria lui. În mod ciudat, cele două imagini erau foarte asemănătoare, la urma urmei poate că așa și era, rîul care trecea pe lîngă satul lor, în copilăria lui. Poate doar că acum era lat și el se imagina înotînd cu greu. Se făcea că trebuie să treacă rîul, dintr-o parte în alta, să spunem. Ne exprimăm în felul acesta deoarece nu se vedea nici o parte, domnul Leon înota într-o direcție în care se trezise că credea să ascundă partea cealaltă. În sfîrșit, se afla în această apă tulbure, populată cu niște ființe ciudate. Nu le vedea prea bine, le simțea încă cum alunecă pe lîngă el, pe dedesubt, pe deasupra că se strecoară pe sub un braț, prezențe neplăcute. Păreau a fi niște reptile, poate niște pești, nu se puteau vedea. Era ciudat, domnul Leon începea să se teamă și nu le putea zări, parcă erau gîndurile lui, prezențe voluminoase, își dădea perfect seama, fără a le putea totuși vedea, a le distinge cu ochiul. Treptat, începuse să bănuiască niște conture fumurii. La început nu i se păruseră prea mari : niște pești mai neobișnuiți, să spunem de lungimea unui picior de om și mai mici, se mișcau încet, greoi, mișcări de pește voluminos, cu tot corpul, parcă erau împinși înainte. Erau mulți, în curînd toată apa aceasta tulbure foia de animale din astea, unul lîngă altul, tăcute, fiecare în sensul apei fără a lua în vreun fel seama la domnul Leon, fără a-l ocoli. Le simți corpurile reci și se strîmbă de repulsie. Cu toate acestea erau pașnici pești ăștia, nu-i făceau nici un rău și domnul Leon se obișnui cu ei, învață să nu-i mai fie scîrbă de ei. Erau urîți, cu siguranță, aveau niște capete de oameni bătrîni și tîmpi, cu mutre înrăite, uneori i se părea că sînt doar niște broscoi mai mari, cu ochii bulbucați, care orăcăie fără să vrea și fără să fie auziți. Alunecau așa pe lîngă el și vrînd-nevrînd începuse să-i suporte, deși se ferea să-i privească. Se făcea că el înota într-un fel ciudat nu dădea din mîini și din picioare, ci aluneca și el așa. Într-una din zile se gîndea că erau poate și ei oameni. Observase într-adevăr că nu aveau aripioare și că nu înotau cu așa ceva, ci alunecau pur și simplu ca și el. Era ceva foarte ciudat, foarte, foarte ciudat. Îi examină mai atent, poate că erau tot oameni, iar el nu-și dăduse seama în trufia lui. Aveau niște corpuri ovale și nu erau după toate aparențele pești. Picioarele le erau lipite în ceva care ar putea să fi fost o coadă, dar nu aveau solzi, ci doar un fel de platoșa,o crustă foarte tare, pietroasă. Supuși atenției, începură să semene mai mult cu niște crocodili și domnul Leon se înfioră la această constatare. Boturile parcă se mai alungiseră, rînjeau uneori cu cruzime sau i se părea doar domnului Leon că fac așa ceva, nu este sigur. Își mișcau parcă coada încoace și încolo, de unde la început o țineau foarte dreaptă. De altfel, spre deosebire de pești, aceste animale terminau coada, dacă nu foarte ascuțit, în orice caz nici în furculiță. Dădeau o puternică impresie de forță și domnul Leon observă de asemenea că deveneau tot mai mari, întrecînd deja dimensiunile corpului omenesc. Începuse să le ocolească el cît putea, de multe ori cu efort. Ceea ce îl supăra însă mai mult era mirosul apei care devenise insuportabil. La început nu băgase de seamă, acuma însă i se părea că pute a ceva urît, a urină amestecată cu cine știe ce putreziciuni, cu frunze vestede. Se născuse încet acest miros, poate că era numai pămîntul dizolvat în apă, un pămînt murdar, tulbure, puțea a argilă și a bălegar, a gunoi de îngrășămînt și încă niște mirosuri indistincte. Domnul Leon nu le cunoștea. O vagă amintire îi spunea ceva, făcea efort să-și dea seama despre ce este vorba și numai tîrziu prezică fără îndoială senzația olfactivă care-l obseda. Învățase în lunga lui viață dedicată unei probleme să distingă mirosul de cadavru cu o acuitate particulară. Oamenii neobișnuiți confundă mirosul coroanelor, al luminărilor și al altor angarale cu adevăratul, cu subtilul acela miros de cadavru. Numai domnul Leon îl putea distinge, numai lui îi tremurau nările sensibile ca la animalele de pradă sau la cîinii de vînătoare, numai el putea să-ți spună că acolo este un adevărat mort. Nu putuse niciodată să descrie acest miros, era ceva cu totul particular, mirosul lui, numai al lui, al cadavrului, distins de toate celelalte dintr-o încăpere, de flori, de sudoarea adunată în comun, de prapuri și de ștergare vechi de lemn îmbătrînit, de murdărie chiar. Era ceva, așa ceva... În fond și mortul avea două mirosuri, domnul Leon știa asta. Mirosul imediat al pielii, primele cîteva zile, al pielii care se umfla glorioasă, trecînd în viața ei de materie nederanjată de elemente străine, plină, grasă. După aceea mirosul de dinăuntru, nu putrefacția, ci mirosul corpului, al arderilor perfecte după cîteva zile.

Domnul Leon cunoștea toate aceste mirosuri, atît de bine încît uneori le descoperea pe stradă, se lua după anumiți trecători care îl exalau. Să ne înțelegem, nu era de loc vorba de mirosul de murdărie, atroce, care poate da uneori senzația olfactivă de putrefacție, ci de acela, de mirosul anumit, indefinibil al mortului. Domnul Leon îl simțea la unii oameni și ajunsese să poată prezice moartea grabnică a cuiva, de necrezut, dar așa este. Acum i se părea că distinge între multele mirosuri imposibile ale apei murdare în care se afla și nuanța asta a morții. Se înfioră și văzu parcă toate corpurile din jurul său cum se întorc cu burțile în sus și crapă, cum le crapă urechile și le țîșnește sîngele pe ochi și-l înecă pe el, cum se duc apoi la fund toți acești crocodili din jurul său. Fiindcă acum avea impresia că e înconjurat de crocodili, că mișună în jurul lui reptilele alea enorme și puternice, că sînt gata-gata să-l înghită. Se sperie și mai tare, dar în această perioadă era totuși liniștit, infirmiera nu-și putea da seama ce se întîmplă, îl auzea uneori gemînd și atîta. Începuse totuși la un moment dat să dea semne de neliniște, să pară torturat, să se teamă de ceva anume și chiar să țipe. Îi spusese doctorului într-una din zile. Doctorul ascultă cu atenție, dădu din cap și nu spuse nimic, iar domnul Leon era tot mai rău. Nu mai putea sta în pat de groază, dădea din mîini și uneori femeia trebuia să-l susțină în brațe și-i era greu. O teroare atît de nespusă o speria de-a dreptul. Apoi domnul Leon se îngrășase parcă, fiind bolnav, pe lîngă voluminozitatea sa dinainte, și trebuiau brațe tari ca să-l împiedice să cadă din pat, nu glumă. Infirmiera era o femeie foarte de treabă și curajoasă, nu descuraja atît de ușor, deși se cam temea de bolnavul ăsta. Îl cunoștea de mult pe domnul Leon și-l privise multă vreme ca și cum omul ar fi făcut o năzbîtie fiind bolnav, chiar cu o anumită dojană, de parcă s-ar fi îmbătat sau așa ceva. Își luase munca în serios, era într-adevăr un om de nădejde, venea și noaptea tîrziu să-l vadă, de mai multe ori, îi dădea de mîncare în pat, alerga după doctor dacă era nevoie, era autoritară, nu o pusese Zoe degeaba, nu-i încredințase inutil viața dificilă deja a domnului Leon.

In apa lui mîloasă, clisoasă, intraseră rechinii. Fugiseră și crocodilii. Domnul Leon constatase îngrozit că erau mulți, foarte mulți, se îndesiseră parcă, răi, urîți, mai rapizi decît celelalte animale, sau ce or fi fost înainte. Țîșneau pe lîngă el, speriindu-l. Nu-l observaseră pînă într-una din zile cînd domnul Leon făcuse imprudența să țipe la un moment dat de teamă. Din clipa aceea totul se schimbase. Începură să-l muște, să sară asupra lui. Se dădeau pe spate, fulgerător, și-l apucau cînd de o mînă, cînd de un picior, i se părusese odată că unul îi prinsese capul. În fiecare după masă, spre seară, venea rîndul acestui supliciu al rechinilor. Orele treceau parcă mai greu și nimeni nu-l putea suporta, o expresie de spaimă teribilă, de dezumanizare totală se întipărea pe figura lui. Nu mai putea fi recunoscut. Avea dureri îngrozitoare, i se părea că rechinii aceia îi smulg mărunțaiele, că i le întind, că trag din el, și mațele sau organele sale nu se rup, nu se lasă scoase din cavitatea lui abdominală sau toracică. Sărea pe pereți de durere, ajunsese să urle de se adunau vecinii și trecătorii de pe stradă la poartă, întrebîndu-se ce s-a întîmplat. Delirul lui avea loc invariabil spre seară și dura tot mai mult. Țipa cuvinte nedeslușite, se apăra cu mîinile, mișcîndu-le haotic, dînd într-o parte și alta, aruncînd pernele și smulgînd cearceafurile, de nedescris. Săracu don' Leon, spunea femeia și plîngea încetișor, lăsîndu-l parcă și mai singur în suferința lui. Domnul Leon nici nu vedea de altfel pe nimeni, el era în apa lui, iar în scurtele momente de luciditate alunga pe toată lumea. Era un simțămînt foarte egoist, începea să-și dea seama că nu putea să aibă pe nimeni lîngă el în legătură cu ceea ce i se întîmpla, iar restul era cu desăvîrșire inutil. Pe de altă parte o rușine inconștientă și orgoliul său fără margini îi porunceau să nu dea voie nimănui să-l vadă așa. Nu se gîndea la nimic din toate astea, dar se purta urît și nu era decît cu greu suportabil. Biata femeie repeta : **Bietu don'Leon !** și trecea peste toate. Într-o zi aruncase asupra ei cu o carte pe care o ceruse de dimineață, în clipele lui bune, și fu cît pe-aci să-i scoată un ochi. Cartea era grea, cu coperți de piele și colțuri de metal, din secolul XVII, editată la Padova de un transilvănean, trebuie să fi fost un sas din Mediaș sau din Sighișoara. Era un exemplar rar, pe care domnul Leon și-l procurase pe vremuri cu multă dificultate.

Seara avusese un moment de luciditate și o descoperise pe infirmiera lui privind pe geam. Țipase ca un samurai în bătălie și aruncase cartea cu putere, lovind-o pe femeia care se întorsese speriată drept în față. Unul din colțurile metalice îi intră în ochi, provocîndu-i o rană foarte serioasă. Femeia nu-și pierdu cumpătul și spuse doar cu o ușoară dojană : **Domnu'Leon !,** deși nu mai avea cui fiindcă bolnavul căzuse iar în delirul lui violent și striga apărîndu-se cu putere de rechinii care-l asaltau. Urla întrerupt, scotea niște sunete fără sens, strigăte de groază, din acelea care fac părul măciucă oricărui om, care semnifică prin ele însele teroarea cea mai devastatoare, de unde nici o ființă omenească nu mai revine întreagă, dacă mai revine vreodată.

Seara tîrziu domnul Leon își revenea totuși. Cădea brusc într-o somnolență, o stare ambiguă și tragică prin dezolarea ei. Avea o figură de om sfîrșit, pronunța cuvintele disparate, îndemnuri : ei, ei ! Din cînd în cînd avea accese de tandrețe, fața i se alungea, de sub pleoape i se strecura lumina dulce a unei priviri blînde. Își tuguia buzele încet, ca pentru un sărut foarte vag, cine știe de cînd sau poate visa că sărută acum pe cineva. Mîna i se ridica lent, o ducea puțin către cap și o lăsa apoi să cadă încet, parcă fără voie. Era ca un Budha alungit, cu chipul său slăbit, își scoase pomeții afară, se afla într-un templu birmanez, la marginea lumii, de unde începea imperiul vegetal, verdele fără sfîrșit, ierburile și plantele agățătoare, lianele și arborii cu coroana amplă, de sub care nu se mai vede cerul, verdele crud, senzual, culoarea aceea plină de viață, revoltătoare, grasă, senzuală. Domnul Leon vedea șerpii cu gușă cum alunecau sub ierburile prelungi, i se părea că sînt de asemenea mulți, foarte mulți, că se mișcă fără zgomot, simțea mizga din urma lor, ca după melci, erau niște jivine umflate, fiecare avea un miel în burta sa solzoasă, de balaur viu, erau niște șerpi atroci, dar domnul Leon îi contempla cu o frică deja atenuată, calmă, o frică de seară, fumurie și slăbită.

C. DUȘCĂ : „Un Laocoon în vis" — lungă și așternută plictiselii. Și plină cu cuvinte de pe care s-a șters, parcă, și aurul și praful. Castelul din bucata dumitale nu seamănă cu nici unul din Spania. Nici o umbră de soare și de vis în zidurile lui. Regret.

LUCIAN PLOPEANU : Scurtele dumitale notații despre cîte-n lună și pe pămînt și la gîtul sticleților (păsări), pline de candoare. Aș dori, în cazul că nu te costă prea mult timp, să mă cauți la redacție, ca să-ți dovedesc prin viu grai că unele bucăți sînt scrise pur și simplu cu mîna stîngă în nopți fără lună și fără curent electric. Mi-a plăcut „Pisica se înecă cu praf de rugină de pe aripa păsărilor plecînd în toamnă."

S. RUSALINA : „Idila" nereușită, cel puțin pe hîrtie. M-aș bucura ca în realitate să fi fost altfel. Una la mină. Și acum vreau să-ți scot din minte faptul că ai fi vreun calofil. Te amăgești în credință deșartă. Ca să cazi în damblaua asta numită calofilie trebuie să scrii întîi cel puțin două sute de articole proaste. Întreabă pe la case mari și-ai să te convingi.

BIL TEODORESCU : Susții că o nevastă l-a lecuit pe bărbat-su de băutură, bătînd rugăciuni la icoane. Bil, dragă, dezintoxicarea se face la Spitalul Central. Și cu asta — noroc și-un pahar de vin bun !

URAREM AVERONGE : Scrii mai cifrat decît spionii. Și eu nu cunosc nici un cod. N-am studii de specialitate, cum zice și Jenică Bi. „Zmeul" (lucrarea dumitale) se vrea un fel de Tache Zmeul, dar, zău că nu e. Te sfătuiesc să sari peste clipele de mare încordare (clipele dăruite scrisului) cel puțin o lună sau două și numai după aceea să-mi scrii. Să-mi scrii și să-mi povestești filmele pe care le-ai văzut în perioada asta.

ALEXANDRU MICU : N-am fotografii. Nici albnegru, nici color. Pot să-ți trimit o fotografie de pe cînd eram copil. Te asigur, însă, că pe parcurs m-am schimbat mult, nu mai seamăn cu puștiul ăla cîrn și obraznic tolănit în iarbă pe malul Dunării. Vreu să spun c-am devenit mai bun. Și dumneata vrei o poză cu un F.N. rău, care nu-mi publică poeziile și să-i spun eu de la obraz, „domnule am talent mult că m-ai respins". Aștept ziua aia a durerii și a umilinței.

CONSTANTIN GLĂVAN : În „Vis in Do major" pierzi echilibrul cuvintelor, te enervezi și uiți și gama și cheia. Ce frază e asta : „De frică se zbătu și reuși să se smulgă din curgerea anost-neesențială" ? Cere sprijinul unui acordor de piane sau trage cu urechea la lăutari.

Fănuș NEAGU

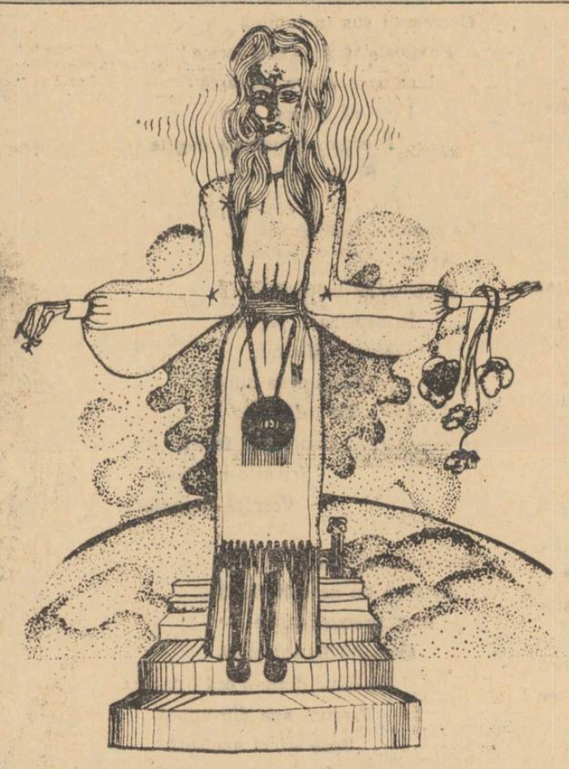

Desen de EDITH COVACI

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

HORIA SILVINESCU — **București.** Din cele trei meditații lirice trimise, prefer „Iezerul" : Vin cerbii la el / și apa o beau / pe furiș / Trec vulturi în zbor peste miresmele lui / Cu aripi întinse / tăcute". Nu-mi plac însă precizările explicative cum sînt „Iarba pe țărmul oval / e măruntă / de teamă să nu-i tulbure rostul" ori tonul prevenitor oratoric de tipul : „De nu-l admirați, / frumosul din iezer / își clatină verbul". Asemenea filosofice „amenințări" eșuează în cea mai apteră și plicticoasă proză.

BOIANGIU ALIN — **București.** Deși nu sînt grafolog, caligrafia dv. mă determină să presupun că sînteți foarte tînăr. Versurile sînt naive și banale. Întrezăresc în ele, însă, un soi de candoare care s-ar putea sublima în autentică poezie. De aceea, îmi reprim un anume aer morocănos și vă spun : perseverați. Iar mai tîrziu, trimiteți-mi din nou încercările dv.

BACIU GHEORGHE — **Roman.** La „eminescienele" dv. v-aș răspunde cu „Nu spera și nu ai teamă". Nu se scrie „Cîndva o săți aduci aminte" și mai ales nici „Așa n-ea fost dat la amîndoi", dar să lăsăm asta. Poeziile nu merg.

AUGUSTIN POPESCU — **Sibiu.** Scrisoarea dumitale, din urmă, rinocerească, mă dezleagă de obligația de a mai răspunde vreodată plicurilor purtînd semnătura de mai sus.

ZAHARIA ONICA — **Bîrlad.** Vă răspund eu pe această cale, în pofida sugestivului plic bleu-pal, purtînd adresa dv. și francat cu un timbru de 1.75 cu care v-ați însoțit versurile. Ne spuneți că „anumite personalități de la mai multe reviste" v-au îndemnat să vă „ocupați" mai mult de sonete și, drept urmare, îmi trimiteți trei bucăți. Privirea mi-a căzut cu deosebire asupra celui intitulat „Lui Shakespeare" în care, adresîndu-vă marelui englez, îi aduceți la cunoștință următoarele : „Ești unul din titanii omenirii... / Ai biruit în timp neînfricat / În veacuri peste care-ai ridicat / Țăria-ți neînfrîntă a gîndirii". Iar în terține : „Ai potolit și-a dragostei dogoare / Pe cînd Lorenzo-n cîmpi făcea naveta / Să pregătească-n taină o licoare ... / / Amor curat să prindă verigheta / Să fie legămîntul cît mai tare / În tineri ... ca-n Romeo și Julieta". Și, v-ați oprit. Vedeți dezavantajul de a scrie sonete? Dacă nu vă impuneați atîta rigoare formală ați fi reușit să-i repovestiți lui Shakespeare toată opera. S-ar fi bucurat nespus.

DINU DORU LAURENȚIU — **București.** Treceți pe la secția de poezie a revistei noastre cu ceva mai mult decît cele 3 poezii trimise pînă acum.

Cezar BALTAG

Dionis, Sărmanul

(Urmare din pag. 5)

punsul, se învoiseră să-i vină pe numele bătrînului, că dacă o fi cumva să-l cheme și să plece, să nu afle doamnele bune care-l îngrijeau și răspundeau de el.

Veniră și copii, grăbiți de la școală cu ghiozdanul ritmînd toba creioanelor lovite în penar, toc, toc, toc, toc toc și se opriră în fața șotronului. Cui i-ar fi trecut vreodată prin minte să meargă, oricît de întîrziat ar fi fost, la școală ori să vină de la școală, fără să fi sărit întîi prin șotron, un doi trei, zbang cu două picioare-ntr-a patra și-a cincea, zbang, odată-ntr-a șasea, a șaptea și-a opta, dus întors zbang-zbang, zbang-zbang, toc, toc-toc, toc-toc-toc.

Lozămblig nu se mișcă. Dionis nu închise fereastra. Deschise plicul. O fotografie veche cu un măgar purtînd sacaua și-un albanez cu fes care-l mîna, între două șiruri de case cu un cat. Alături, pe o pagină ruptă dintr-un calendar (în colțul din stînga, jos, scria „Universul" 1940) aceeași imagine, un măgar, un albanez cu fes iar de desubt, „strada din Tirana". Pe o foaie cu antetul Bibliotecii Academiei erau bătute la mașină cîteva rînduri : „Ca răspuns la scrisoarea Dvs. și consultînd și Ambasada, sîntem în măsură să vă asigurăm că nu este vorba de o fotografie, ci de o ilustrată, la data aceea veche de cinci ani" — etc. etc.

Dionis închise fereastra. Lozămblig mai privi o vreme șotronul. Copiii plecară. Dionis șezu mult în picioare, nemișcat. Era întuneric, o fîșie de lumină cît azvîrlea becul din colțul străzii tăia odaia pe diagonală, Dionis porni încet pe această diagonală de lumină, se opri lîngă pat, scotoci pînă dădu de ceea ce mai rămăsese din blana flocoasă a lui Zogu, o piele murdară, mîncată de molii, urît mirositoare pe care o ascunsese cu grijă de doamnele bune. O azvîrli pe jos smocăind-o, o călca în picioare și-o împinse în colțul unde-și făcea, de la moartea mamei sale, nevoile.

Se întoarse la fereastră tot pe diagonala de lumină, rupse întîi foaia de calendar, apoi rupse fotografia pe care un necunoscut scrisese „dragă Matildă mi-am cumpărat un măgar și car apă, bine că copilul nu seamănă cu Ceaciru, cînd cumpăr prăvălia vă iau negreșit. Vezi cum m-am îngrășat ? Stau cu spatele că mi-am lăsat barbă. Al tău bărbat" — și urma o iscălitură cu înfloriturî din care n-aveai ce alege. Pe margine mai adăugase : Scrie ! Și atît.

Pentru prima oară de la moartea Matildei, Dionis deschise ușa și se strecură încet pe culoarul lung. De după fiecare ușă se auzeau fluierături, scîrțîituri, tremurături, icnete, oftaturi, pocnete, foșnete, toate sunetele care însoțesc somnul celor așezați care se culcă devreme, mulțumiți și cu burta plină. Cobori cu grijă cele două trepte, nu, Zogu nu mai era de mult acolo să i se întindă, cald și moale pe picioare, ca pe vremea cînd picoteau amîndoi la soare pînă-i striga Matilda. Încet, tîrșiit, se apropie de șotron, picioarele se lăsau duse cu greu, dar pe măsură ce se tîra dintr-o clasă într-alta, liniile se ștergeau, mai rămase ici un pic de galben, colo un pătrat cu cărbune, două unghiuri verzi, o linie albă, trei dungi roșii. Dimineața cînd copiii se îndreptară grăbiți spre școală, cu toba ghiozdanului în spinare se opriră nedumeriți, bîjbîiră o vreme încurcați și pînă la urmă o luară la goană speriați, nu, șotronul nu mai era, doar vagi urme de culoare, ici, colo, dincolo. O fetiță înfiptă se cățără pe brîul lat al casei, chiar sub fereastra lui Dionis care pîndea pitit după patul cu gratii de alamă — și îi bătu cu echerul în geam : — Hei, hei, bătrîne domn, dacă nu știți să săriți într-un picior pentru ce vă băgați în șotron ? Se dete jos, își strînse gura pungă și plecă la școală săltîndu-și ghiozdanul.

Dionis rămase chircit cu mîinile albind încleștate între gratiile patului și începu să semene cu Ceaciru. Ochii mai ales. Ochii negri — unul strălucitor, celălalt sumbru — mari intensi, gata să-i pocnească din sclerotică. Obrazul, îngustă lamă toledană, tot numai profil, ca o secțiune prin el însuși, cînd ședea în fereastra lungă părea un vechi portret, un El Greco mucegăit și picant, cu nasul ieșindu-i din cadru, te așteptai ca, smulgîndu-i fereastra proteguitoare să-l surprinzi gol și supt pe dedesubt, cu mădularele chinuite și pofticioase, lipit de peretele umed, tremurînd pe corzile întinse, prea întinse ale nervilor în așteptare. Gura lui largă cu buze groase era toată deschisă, trăgîndu-se netedă pe dinții miraculos de albi, de întregi, de lucioși, de-a stînga și de-a dreapta, comisurile se propteau puțin curbate, în două dungi dulci...

Șezu acolo pînă fu absolut sigur că nu mai rămăsese nimeni, că trecuseră cu toții către școală cu ghiozdanele clămpănînde. Se tîrșii spre fereastră, rupt în două, se ridică încet, pînă cînd capul alung îi ajunse, ca pe o tipsie, pe pervazul ferestrei.

Privea cu ochiul negru, strălucitor, trotuarul, celălalt, sumbru se întorsese înlăuntrul lui și căuta imagini vechi, încleiate de mult, ori netrăite încă, ori izbindu-se, ori, alunecînd, alungîndu-se și căzînd pe rînd ca cifrul unui seif, jucării de ebonită, televizoare, acvarii, 24 de vederi din Praga, Veneția în 10 imagini colorate, călătorii cu racheta zorilor spre Andromeda, iată stelele pe unde veți trece, era de-ajuns să clipească des și scurt din ochiul cel sumbru, pentru ca vederile colorate să se alerge, neîncurcîndu-și contururile unele într-altele, ca în șotronul în care niciodată nu i s-a permis să sară, cum să sară un nevolnic cu picioare și mîini dezarticulate și cu gura sfîșiată veșnic de un surîs care biciuie ca o insultă orașul.

De pe marginea trotuarului îl fixa grav, nemișcat, bălatul marelui Ceaciru, (cu un ochi negru și celălalt de aur). Ședea cu un picior în șanț și celălalt pe trotuar, cu mîinile în buzunare iar cîinele fioros lăsase ghiozdanul din gură și-l privea și el la fel de grav, de nemișcat.

Se priviră mult, ca în oglindă. Dionis sărmanul nu se mai putea clinti, îl dureau fălcile apăsate pe lemn, mărul lui Adam îl strîngea împins pe dungă, respira gîfîit de parcă i s-ar fi tăiat capul milimetru cu milimetru. Apoi veniră și doamnele bune din oraș, îl spălară, îl îmbrăcară cu straie curate, scoaseră totul din odaie în curte, înălțară o grămadă de boarfe din lemn, cîlți și cîrpă și-i dădură foc, cel mai repede arse jerpelitura lui Zogu.

Doamnele îl luară pe Dionis în mijlocul lor, îi mîngîiară capul aspru și-i spuseră printre buzele strînse : „N-ai de ales, să nu mai fugi de la azil, nu-i așa, n-ai să mai fugi niciodată, ce mare fericire, să poți trăi în curățenie la aer, la țară, cu mulțumesc la ore fixe, vei avea de toate, n-ai să mai fugi, promiți ?".

Promise.

Pe drumul spre casă se întîlni cu Lozămblig pe strada Făgetului unde acesta vinde miercurea din borcanul minunat.

Se opri și privindu-l pe Lozămblig pentru prima dată în față, cu amîndoi ochii, astfel că imaginile îl împroșcară vii și colorate, toate, pentru că lui Dionis, nu-i mai trebuiau, lăsă să-i scape în borcanul mare și gros, în plicul de șase lei, împăturit, lipit cu grijă pe lîngă capsa metalică din colț ca și cînd n-ar fi fost desfăcut.

Bătrînul nu se mișcă, nu zise nimic pînă nu-l văzu dincolo de barieră.

Atunci abia izbucni, tare și ascuțit, ca o urare, ca un salut de adio, continuînd să-și facă meseria impersonal și providențial.

— Lozămbliig, ! Lozămbliig. Ia mașina cu șase lei. Am turismul la borcan. Șase lei...

hölderlin

200 de ani de la naştere

Către Ursitoare

O vară daţi-mi, voi puternice nespus !
O toamnă, pentru cîntecele coapte,
Şi inima înseninată, de acest
Joc dulce prea sătulă, moară-apoi!

Iar sufletul, cărui în viaţă dreptul
Zeesc nu-i fu-mplinit, nici sub pămînt
Tihnit nu-i, nici în Orkus. — Poezie
O, preaslăvită, de-mi izbuteşti,

Binevenită fii atunci, tu, lume
De umbre şi tăceri ! chiar dacă struna mea
Spre Hades nu duce. Ferice-s ! odată
Zeeşte am trăit, mai mult nevoie nu-i!

Cursul vieţii

Spre măreţie-ai rîvnit, însă iubirea
Pe toţi ne-ngenunchie-n durere, cumplit,
Dar fără cîştig nu se-ntoarce
Arcul vieţii de unde pornise.

În sus ori în jos, în noaptea slăvită
Cînd mut drămuie Firea zile ce nasc,
Nu adie sub aspra boltire
Totuşi suflul Iubirii ?

Cum o simt ! Căci nicicînd, voi fiinţe cereşti
Ce totul susţineţi, precum ai lumii, cîrmaci
Din cîte ştiu eu, cumpănind
Pe drum neted nu m-aţi călăuzit !

Toate omul cate să-ncerce, spun zeii ;
Încît, deplin hrănit, pentru tot, a mulţămi
Să-nveţe, pricepînd libertatea
De-a porni încotro a rîvnit.

Şuvoiul încătuşat

Cum visezi tinere-n somn, prins în tine
La ţărmul rece-ntîrziind, prea răbdător ?
De-obîrşia ta seamă nu vrei să ţii
Tu, al Oceanului fiu, al Titanilor
prieten ?

Ale iubirii solii, părinteşte sortite
Adieri pline de viaţă, tu le cunoşti ?
Şi nu te cuprinde cuvîntul cel limpede
Ce zeul atot-veghetor îţi trimete ?

Sunat-a, a şi sunat în pieptul zeesc
Ţişnind dintr-al stîncilor sîn unde-aţipea!
Amintindu-şi acum de puterile sale
Nemăsuratul, acum, acum se grăbeşte!

Şovăitorul de cătuşe-acum rîde,
Le-nşfacă, le sfarmă şi cioburi le zvîrle
Mînios, ici şi colo, ori în joacă, privind
Spre ţărmul răsunător ; şi la glasul

Fiului zeilor se trezesc munţii din jur
Şi freamătă codrii ; prăpastia simte
Din depărtări vestitorul ; înfiorată
În străfundul pămîntului, bucuria

Primăverii iarăşi vestind-o ; mijeşte
Verdele proaspăt, dar zeul cutreerînd

Spre nemuritori, nicăieri nu poate
rămîne
Decît de-i cuprins de părinteştele
braţe.

Empedocle

Tu cauţi viaţa, cauţi ; ţişnetu-i lucreşte :
Zeescul foc spre tine din străfunduri...
Iar tu, în rîvna ta înfiorată
Te-ai azvîrlit în flăcările Etnei !

Precum mărgăritarul unei toane
Regeşti, topit în vin... O, de-ar putea !
De nu ţi-ai fi jertfit comorile
În cupa dînd în clocot, o, poete !

Dar sfînt îmi eşti, precum puterea ţărnei
Ce te-a-nşfăcat, cutezător ucis !
O, cum aş vrea-n adîncuri să urmez
— Prins de iubire de n-aş fi, — eroul!

Cîntecul sorţii

Cutreerati sus în lumină
Pe moale tărîm, genii ferice !...
Lucitoare-adiere cerească
Uşor vă atinge
Precum măiestrele degete
Sfinţitele strune.

Ca sugaciul fără de soartă
Aţipit
Respiră-ale bolţii făpturi.
În neprihană vegheat
Mugur sfielnic,
Deapururea duhul
Le înfloreşte.
Ochiul lor fericit
Priveşte-n tăcută
Veşnică limpezime.

Dar nouă, odihnă
Nicăieri nu ne e hărăzită,
Pier, prăbuşindu-se
Oamenii în suferinţă
Rătăcind dintr-o oră într-alta,
Precum apa din stîncă
Spre stînci azvîrlită
În neştiut, ani de-alungul.

Seara

Asfinţeşte, soare frumos ; nu-ndeajuns
Te-au slăvit ; sfînt, nu te-au ştiut...
Tu, liniştit, tu fără de trudă
Peste atîţia trudiţi răsărit-ai.

Mie prietenos îmi apui şi-mi răsari,
Ochiul meu cum te cunoaşte, lumină !
Preaslăvite, ştiu să cinstesc pacea ta
De cînd Diotima duhul mi-a vindecat!

O, tu a bolţii solie, cum te ascult
Diotima ! Iubită ! Cum a privit
Recunoscător şi uimit, dalba zi
Ochiul acesta ! Atunci au şoptit

Mai viu izvoarele ; spre mine-ndreptînd
Drag suflu florile pămîntului sumbru
Şi, peste norii de-argint, surîzător
Văzduhul, plecîndu-se, binecuvîntă.

Dimineţii

De rouă luce iarba ; tot mai iute
Goneşte-acum izvorul treaz ; şi-apleacă
Mestecenii legănătoare frunţi ; foşneşte
În licăr stins frunzişul, iar în jurul

Norilor suri văpăi roşcate se lungesc
Prevestitoare ; fără zgomot unduie
Tălăzuind ca valul către ţărmuri
Din ce în ce mai sus, mişcătorii.

Deci vino, vino fără-a te grăbi nespus,
Zi dalbă, larg te cheamă culmi cereşti !
Cu ochiul mai deschis şi mai apropiat
O, fericitule, te-ntîmpin, vreme citä

Priveşti în tinereasca-ţi frumuseţe
Şi nu-mi pari încă prea domnesc, prea
mîndru.
Grăbit te vrei mereu... o, de-aş putea,
Zeesc drumeţ, să-ţi fiu însoţitor ! Şi
totuşi

Duhul Vremii

Prea mult de cînd peste mine domneşti
Din norul beznatec, tu, zeu al Vremii !
Prea sălbatec, prea cumplit e totul în
jur
Năruiri şi cutremure, oriunde.

Ah, plec ades ochii de copil spre pămînt
Caut în hrube de tine să scap şi încerc
O nerod, un loc să găsesc unde tu,
A-toate-cutremurător, nu poţi fi !

Dar, în sfîrşit !... Părinte, ochi-mi deschişi
Te-or întîlni ! N-ai fost tu cel dintîi
Ce duhul în mine-ai trezit ? Tu, falnic
La viaţă nu m-ai chemat, o, părinte !

Din frageda mladă urcă sfînta vigoare ;
Blînda-adiere-i întîmpină pe muritori.
Iar cînd prin pădure-n tăcere păşesc.
Înseninaţi sînt de zeu ! A-toate-
puternic,

Tinerescul suflet curat îl trezeşti ;
Pe bătrîni înţelepţi îi înveţi măiestrii.
Mai mişel doar mişelul devine ; dar tu,
Cutremurătorule ! curînd l-ai cuprins

Rugă

Făptură sfîntă ! Adesea ţi-am turburat
Zeiasca linişte : iar tu dela mine
Ai învăţat din cele mai tainice,
Adînci dureri ale vieţii.

Uită dar ! iartă ! aidoma norilor
Din faţa paşnicei luni, mă irosesc
Iar tu străluceşti liniştită,
Din nou frumoasă, dulce lumină !

Zeul soarelui

Unde eşti ? Beat, sufletul amurgeşte
În plină desfătarea ta. Da, chiar acum
Priveam cum, obosit de cale,
Încîntătorul, zeul cel tînăr

Îşi scaldă-n nori de aur pletele !
Şi fără voie încă îl privesc,
Dar el către cucernice noroade
Ce-l mai cinstesc, prin depărtări
pornit-a.

Pe tine te-ndrăgesc, pămînt ! Cernit eşti
De mine-alături ! Jalea se preschimbă
Precum durerea de copil, în somn ;
Ca vîntul flutură, şoptind în strune,

Pînă cînd degete le-ademenesc
Măiastru ; şi ceaţa, visul prind în jur
Să cînte ; cel iubit se reîntoarce
Să-aprindă în noi viaţă, cugetul.

Rămas bun

Cînd voi muri sub ocară, cînd pe impudici
Sufletul meu nu-i va zdrobi, cînd doborît
De vrăjmaşii Geniului, eu
Voi zăcea în laşul mormînt,

Atunci de mine să uiţi, şi rabdă pieirea
Numelui meu, nu-l feri, inimă blîndă !
Vei roşi doar atunci, tu,
Bun destin. — dar nu înainte !

O ştiu prea bine : Vai mie ! duh păzitor
Al iubirii ! departe de tine, plîngînd
Pe-a strunelor inimă cîntă
Mortuarele duhuri.

Păleşte, tînără buclă vitează ! fie-ţi
Mai bine azi ţie, că mîine eu nu mi-l ştiu.
. . . . . .
. . . în singurateca răscruce
Pe mine, durerea, pe mine
Ucigaş mă doboară.

Atît de scurt...

Atît de scurt ! Dece ? Oare nu mai ţi-e drag
Să cînţi precum odinioară ? Nu ştiai
În zilele nădejdii
Cînd tînăr, cîntai, capăt să pui !

Mi-e cîntecul cum mi-i norocul — În amurg
Vrei fericit să te scalzi ? Stins e, şi rece
Pămîntul : pasărea nopţii
Îţi filfîie-n faţă.

În româneşte de
Nicolae ARGINTESCU-AMZA

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion.**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
13 (413)
Sîmbătă
28 martie 1970
8 pagini — 1 leu

Învățătura muncii

Omul tînăr și-a așezat și își așează totdeauna în față cele mai îndrăznețe probleme ale existenței și ceea ce este deosebit la el e că le înnobilează cu un pătrunzător sens spiritual. Pornind numai de la simpla capacitate a omului tînăr de a „reface" lumea prin sine, de a fi proaspăt în regîndirea lucrurilor vechi și surprinzător de creativ în cele noi, apare limpede că el pornește de la substanța problemelor vieții, e preocupat de esențe și cine a numit tinerețea „vîrstă solară" a dovedit mai degrabă simț exact al realității decît dorință pentru metaforă.

Fundamental al timpului său, al celor mai noi și mai acute cerințe sociale, tînărul își privește dimensiunile intime ale personalității sale, ale formării ei, prin prisma legăturii organice a omului cu datele cele mai proaspete ale societății în care trăiește. Enunțînd ideea de „caracter", aceea de „etică", de „împlinire a profesiei", tînărul le privește în raportul lor de substanță cu complexitatea prezentului social în plină mișcare. Pentru realizarea conștientă a acestui raport de substanță, munca și învățătura cîștigă un loc central în existența și preocupările personalității tînărului, noțiunile de „însingurare" și de „static" neputîndu-se infiltra practic fără să atingă și să rănească firescul tinereții, cursul ei impetuos de desfășurare activă a energiei, de gîndire mereu descoperitoare, de participare și dăruire socială.

Cunoscînd că în timpul modern cea mai simplă muncă cere învățătură și rigoare, munca a devenit în mod necesar nedespărțită de învățătură și amîndouă pot fi viabile și creatoare de valori printr-o continuă îngemănare, receptivă la cele mai noi cuceriri ale vieții, științei și culturii, printr-o înaltă înțelegere a sensului lor social — și am spune că trecînd de la o treaptă la alta a eforturilor sale tenace de muncă și învățătură, tînărul începe să aibă în vedere o constantă de rigoare a existenței sale, un reper intim de evoluție a personalității sale: *învățătura muncii*, acea valoare de sinteză cîștigată prin îmbinarea fericită a muncii cu învățătura, prin obținerea primelor rezultate reale capabile să poarte măsura socială a participării directe la eforturile și roadele comune. *Învățătură a muncii*, înțeleasă atît în privința preluării a ceea ce au izbutit strălucit cei dinaintea timpului său și cei cu care muncește alături și în timpul său, cît și în sensul a ceea ce tînărul poate cîștiga și descoperi el însuși pornind și fructificînd tezaurul de muncă și învățătură spre care societatea noastră socialistă îl cheamă să se îndrepte și să-l cunoască, să-l folosească și să-l îmbogățească.

Învățătura muncii dă rigoare și mărește responsabilitatea, propriul destin își descoperă solida legătură de esență și dezvoltare cu cerințele fundamentale ale societății.

Cît preț și cîtă seriozitate acordă comuniștii muncii și învățăturii, cîtă valoare socială e înțeleasă în conjugarea capacităților și energiilor tuturora într-un unanim și riguros efort menit să servească patria socialistă, rosturile ei mari de construcție, prosperitate, independență, suveranitate — avem încă o dată cele mai puternice dovezi în aceste zile cînd s-au dezbătut, în forurile înalte ale partidului, în sfatul țării, printre cele mai importante probleme ale societății noastre, problema muncii, a organizării ei sociale, a disciplinei desfășurării ei.

Înțelesul patriotic al acestor dezbateri vine spre oamenii tineri, ca spre toți cetățenii, ca un act de profundă încredere a partidului și conducătorilor săi, a celor din fruntea obștei țării noastre, în capacitățile, energiile și talentele noastre. Munca, învățătura ei, efortul tuturor spre roadele cele mai bune ne unesc și mai strîns, ne dau noi măsuri de cunoaștere a propriilor puteri și resurse, a valorii lor excepționale pentru dezvoltarea patriei și prestigiului ei în lumea contemporană.

LUCEAFĂRUL

Lenin și cultura

Viziunea lui Lenin asupra culturii stă sub semnul dialecticii și a organicității. Percepția sa acută a realității inclusiv a realității culturii l-a făcut un căutător al originilor și determinărilor fenomenului cultural, îmbrățișînd întreaga dezvoltare dialectică a acestuia, complexă și contradictorie, integrată în istorie dar nu umbră pasivă, imagine virtuală, ci încărcată de existență proprie. Lenin a fost preocupat de rădăcinile culturii așa cum e firesc pentru un dialectician pentru care realitatea e un proces și nu o stare. O concepție dialectică este totdeauna organică. Marxismul însuși a fost văzut ca un asemenea proces, determinat istoric, comunicînd cu realitatea socială a epocii, mereu integrîndu-se configurațiilor noi ale timpului, mereu reușind să fie contemporan cu epoca, condiționat însă de apariția altor fenomene ale culturii pe care le preia creator, le neagă dialectic sau le dezvoltă, le cuprinde în ample sinteze. Lenin nu a văzut materialismul dialectic și istoric ca pe o monadă fără rezonanță. A subliniat într-un celebru articol izvoarele acestuia, astfel încît înțelegerea lui profundă și adevărată nu se poate realiza fără cunoașterea implicațiilor acestor mari curente de gîndire filosofică și socială. Sub acest raport interpretarea modernă a lui Althusser accentuînd structuri închise și rigide sociale, fiecare cu suprastructura sa precis delimitată, ni se pare abuzivă. Epocile istorice totdeauna comunică pe diverse planuri, ele sînt integrate în procesul mai larg al dezvoltării omenirii.

Această concepție organică l-a determinat să vorbească în repetate rînduri despre faptul că învățarea concluziilor marxiste numai, fără cunoașterea elementelor fundamentale ale culturii și științei în genere nu este suficientă și poate fi dăunătoare. În ultimul său articol polemic, publicat în Pravda în ajunul îmbolnăvirii sale, „Mai bine mai puțin dar mai bine", Lenin combate cu hotărîre graba, greșala în negarea culturii trecutului, pledează pentru aplecare atentă asupra unei culturi autentice, reale, bogate și stringent adevărată. Erorile privind preluarea moștenirii culturale au derivat totdeauna din nesocotirea acestei profunde indicații leniniste, a negării organicității istoriei culturii, văzută ca un proces complex și continuu. Și aceasta nu este numai o eroare teoretică, putînd avea consecințe practice în constituirea unei noi societăți. Orînduirea socialistă este calitativ nouă în dezvoltarea omenirii prin faptul că ea tinde să dezalieneze pe om, să înlăture destinul istoric misterios prin participare conștientă. Or, conștiința presupune permeabilitate la adevăr, deschidere față de realul nemistificat, gîndire proaspătă și creatoare, în ultimă instanță cultură autentică.

Latura cealaltă a înțelegerii leniniste a culturii e viziunea polemică. Pentru Lenin cultura nu se închide în sine, nu e o activitate autonomă, legată de satisfacerea unei necesități spirituale izolate a omului. Marxism-leninismul postulează omul total ale cărui laturi se structurează în procesul concret istoric. Cultura este o formă de participare la istoria văzută ca înfruntare continuă, ca luptă cu clasele, depășite sau cu inerțiile. Fundamentală pentru concepția leninistă e teza celor două culturi existente în cadrul culturii unice, reflectînd pe plan suprastructural încleștările din realitatea socială. Polemica deschisă și principială, luarea de poziție față de vechi, de inerție și în ultimă instanță față de mistificare, nu e numai o caracteristică a vieții culturale ci însăși esența sa, modul în care ea se integrează vieții concrete. Concepția leninistă a culturii nu este tolerantă ci largă, deschisă față de adevăr, organică și polemică în același timp, dinamică și antiacademistă, dușmană a schemelor, simplificărilor și mai ales a suficienței, a prea ușoarei și îngăduitoarei mulțumiri de sine.

Alexandru IVASIUC

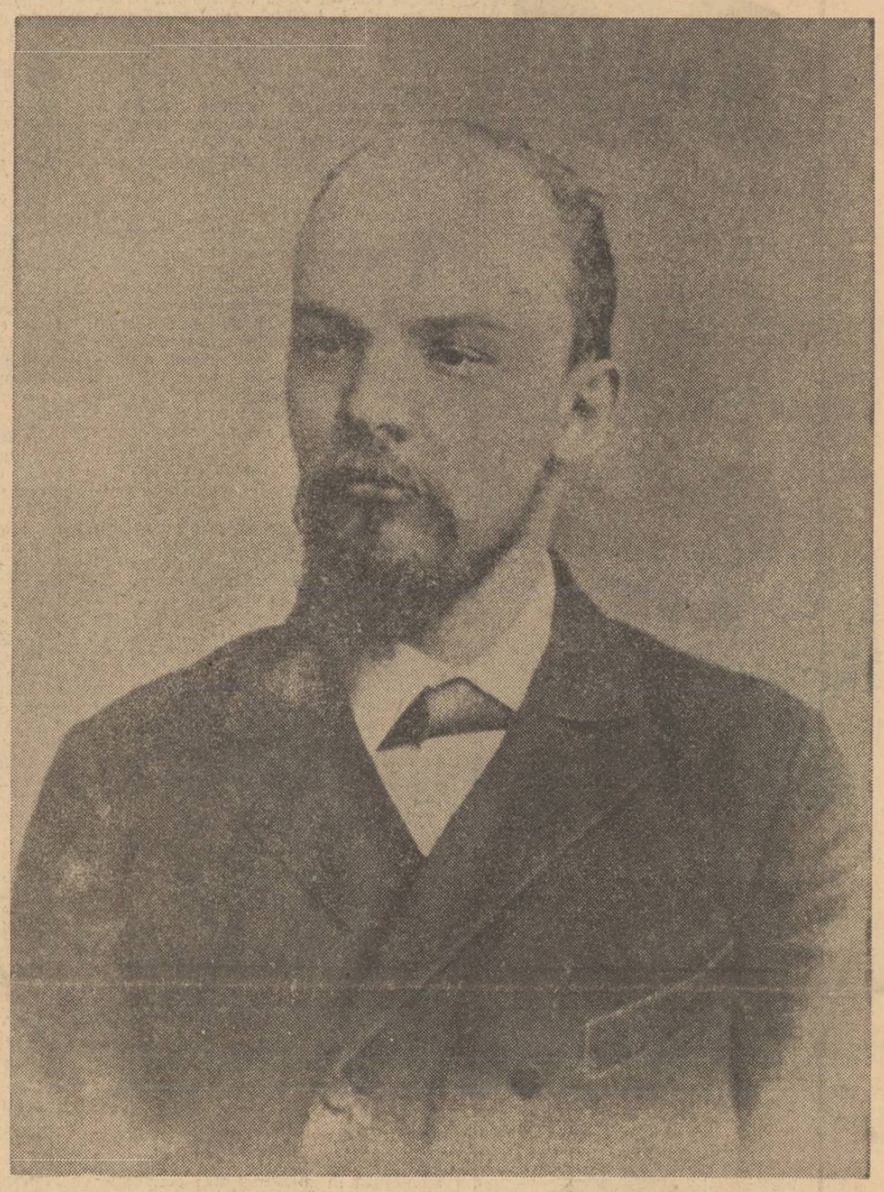

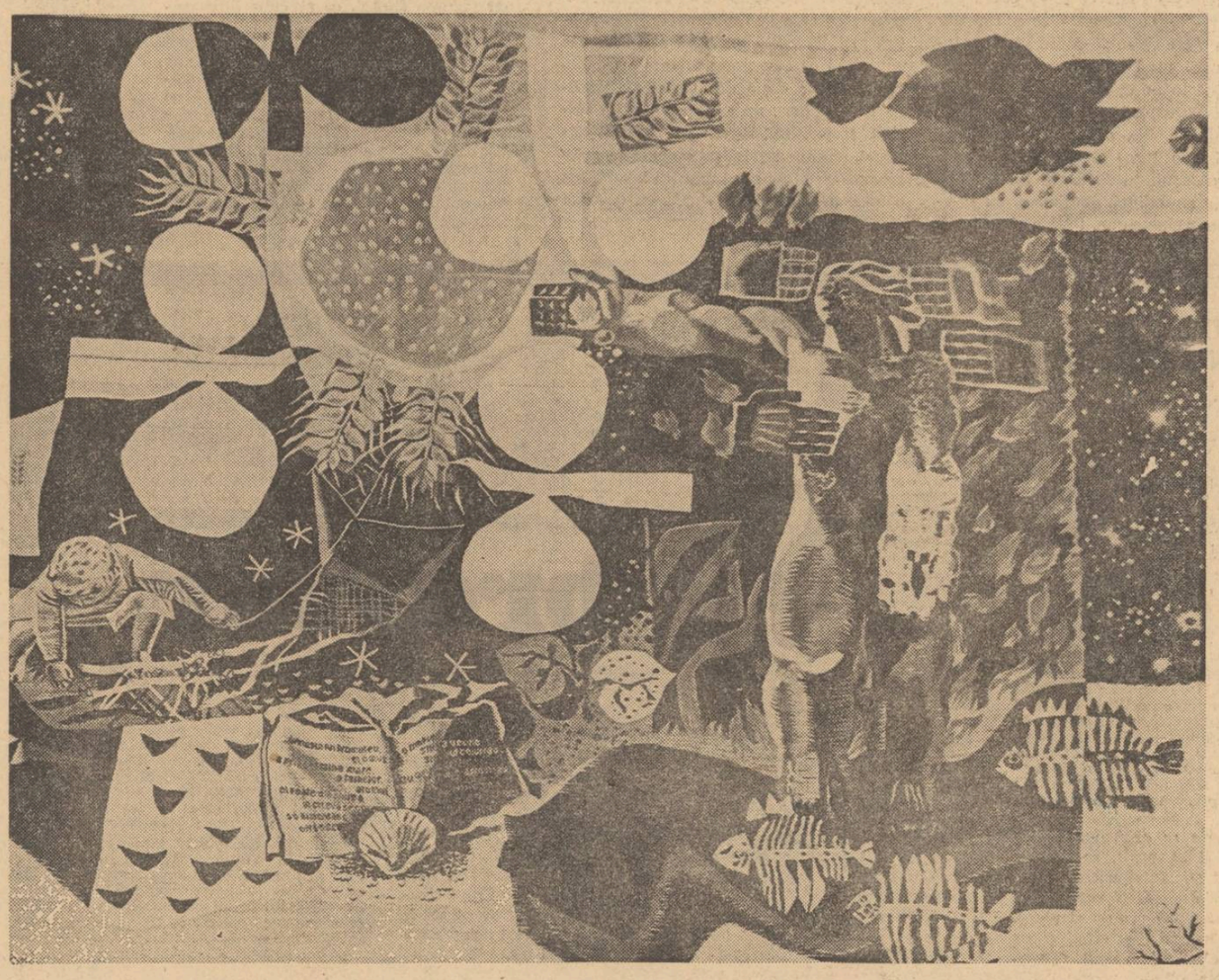

TAPISERIE de ION NICODIM

ÎN ACEST NUMĂR:

Cei mai tineri autori: Versuri de Mircea Dinescu Proză de Irina Grigorescu și Ion Bledea

Despre iluzia superiorității de Teodor Mazilu

Unde a studiat Cantemir? de Ion Alexandru

Poeme și proză de Henri Michaux

Literatură turcă

CRONICA LITERARĂ

avant-premieră editorială

ION BRAD

Orga de mesteceni

Versuri. Editura „Dacia" — Cluj.

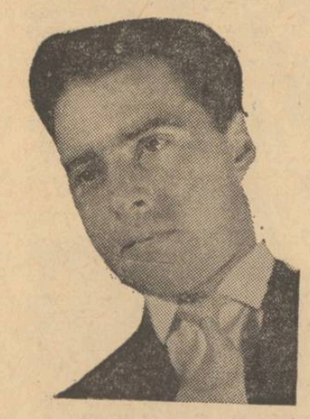

AUREL RĂU

La marginea deșertului Gobi

Editura „Dacia" — Cluj.

CORNELIU ȘTEFANACHE

Dincolo

Roman. Editura „Mihai Eminescu".

MIRCEA VAIDA

Ospățul lui Trimalchio

Editura „Dacia" — Cluj.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

georgeta horodincă

STRUCTURI LIBERE

Eseurile pe care Georgeta Horodincă le-a adunat în cartea de curînd apărută la Editura „Mihai Eminescu" cu titlul „Structuri libere" sînt orientate către arta romanescă a secolului nostru, o artă preocupată în primul rînd de ea însăși, în sensul că, încercînd să-și organizeze sfera de radiație într-o structură determinată sau, oricum, determinabilă într-un viitor determinat, ea rămîne totuși deschisă metamorfozelor semnificative, asemenea ființelor cu o mișcare liberă, autonomă. Structura deschisă a operei literare vizează tocmai acest aspect esențial al scrisului modern (sau al interpretării de pe o astfel de poziție), unde o mitologie tradițională a creatorului, a demiurgului, a cedat locul unei noi mitologii, nu mai puțin convenționale, în fond, dacă o privim din punctul de vedere al raportului, al relației scriitor-cititor, dar poate mai autentică în straturile ei formale, de comunicare directă a unui proces, a unei deveniri în timp, așa cum se revelă existența în sensibilitatea noastră. Percepția și reprezentarea caracterelor, a situațiilor tipice au fost înlocuite cu caracterul percepției și reprezentării situațiilor netipice, discontinui, discordante și incoerente în aparența lor de descriere fenomenologică, dar păstrînd îndărătul lor ca pe un bun de preț — uneori benedictin, cel mai adesea maledictin — cifrul unei permanențe cu rol de imperativ imuabil, destinal.

Colaborarea cititorului cu opera scrisă, colaborare pe care au inventat-o chiar scriitorii, dar nu din neant sau dintr-un capriciu mereu inexplicabil, ci izvorînd din nevoia imperioasă de comunicare și solidaritate umană, implicată în traumele secolului nostru, a creeat, evident, ca orice veritabil organism viu, și anticorpii săi, la fel de evidenți, clari și distincți în adîncirea procesului de hermetizare, de restrîngere în sine a aceleiași opere. Unitatea de timp, loc și acțiune fusese abolită mai demult încă în poezia lirică, și atunci cînd s-a văzut că fiecare formă de artă nu trăiește decît prin acest coeficient de lirism, de mister al ființei ireductibil la datele cunoscutului clasat în rigidele și sunătoarele monede — inflaționiste — ale limbajului noțional, pronumele personale — eu, tu, el, și timpurile verbului — trecut, prezent, viitor, au părăsit, incomodate, o succesiune și o cronologie devenite, lent, prea comode, inadecvate, neautentice.

Semnul îndoielii sub care au fost puse valorile tradiționale în secolul nostru, destrămarea acestora sau devitalizarea lor pînă a se transforma într-un cimitir al himerelor și utopiilor cultivate cu obstinație teozofică de unii care mai puteau crede că trăim în cea mai bună dintre lumi fiindcă lumea a fost creată de dumnezeu după chipul și asemănarea sa, au trebuit, aceste fenomene decisive, să opereze mutații de aceeași anvergură în spiritualitatea contemporană și cu atît mai repede în varianta ei artistică. Golirea conceptelor, categoriilor vechi de un conținut care e acum precar, neîncrederea și apoi revolta împotriva instituțiilor burgheze devenite un mediu, o structură retrogradă, sufocantă pentru nevoia de mișcare liberă a omului, experințele tragice colective ale războaielor mondiale etc., au creeat un cîmp de forțe deosebit de propice înnoirilor artei.

Individul — ca vehicul esențial în literatură pentru o trăire universală, pentru un destin general uman — și-a modificat sensibilitatea orientîndu-se nu spre cuvintele goale ce le-ar putea exprima într-o elocventă retorică, dar vidă de orice sens, pierdută ca o amintire a unei vieți trăite nu de el, ci de alții, dincolo de el și de raza sub care își desfășoară proiectul său existențial; personajul acesta va reacționa ca un străin într-o lume străină, așa cum o face Meursault în *Străinul* lui Camus. Georgeta Horodincă analizează cu finețe și comprehensiune, fără a-și da nicodată aere de oracol delphic în studiul *Camus, între mit și istorie*, condiția omului absurd. Autoarea expune etapele cele mai importante ale scrisului lui Camus urmărind în diferitele sale ipostaze „numitorul comun, constanta esențială care îi animă nu numai activitatea doctrinară, teoretică expusă în eseuri, ci și pe cea sensibilizată în romanele *Străinul, Ciuma* și *Căderea: homo absurdus*. Arătînd că, în concepția lui Camus, destinul metafizic al omului își schimbă măștile istoriei tocmai pentru a se umaniza, a se face acceptat de om ca o imanență a condiției sale, Georgeta Horodincă, fără a eluda erorile teoretice ale autorului discutat, subliniază cu justețe în repetate ocazii atitudinea activă a celui care, de la tentativa de a-l împăca pe Sisif cu ideea că participă la eternitate prin chinul său *(Mitul lui Sisif)* evoluează spre revolta prometeică, chiar dacă numai parțial fundată în corespondențele ei stric istorice din *Omul revoltat*. Portretul artistului, așa cum ni se dezvăluie din eseul *Camus, între mit și istorie*, este acela al unei conștiințe angajate în lupta omului cu forțele răului din istorie, iar această luptă capătă, prin pasiunea scrisului lui Camus, o dimensiune mitică, salvatoare, o puritate antică.

În același spirit este analizat prietenul și rivalul lui Camus, Jean Paul Sartre, în eseurile *Teatru lui Sartre, azi, Kean sau condiția bastardului* și *Autobiografie și destin*. Georgeta Horodincă, dovedind o lectură atentă și pătrunzătoare a celui care a dat literaturii moderne *Greața* notează la un moment dat: „Sentimentul unei permanente inadvertențe își are pentru Sartre originea aici (în copilărie — n.n.) Aproape toți eroii săi sînt „bastarzi", sînt alcătuiți, cum spune Goetz *(Diavolul și Dumnezeu)* din „două jumătăți care nu se lipsesc", din două lumi care se resping, din elevul domnișoarei Marie-Louise și din nepotul lui Charles Schweitzer" (p. 109). Nu am reprodus la întîmplare aceste cuvinte, căci ele ni se par esențiale pentru conștiința mistificată încă din copilărie a lui Sartre, ca o explicație și o cauză a tuturor demistificărilor sale de pînă acum. Georgeta Horodincă intuiește, de asemenea, discrepanța dintre teoria lui Sartre militînd pentru existența autentică și practica sa artistică din piesele de teatru unde personajele, în loc să-și desfășoare natura lor conflictuală în fapte revelatorii, se luptă cu polaritatea conceptelor într-o logoterapie care nu le va vindeca niciodată de nimic.

Eseul *Marin Preda: timp și istorie*, venind imediat (semnificativ!) după cel consacrat lui Albert Camus, urmărește dialectica subtilă a metamorfozelor timpului în istorie și ale istoriei în timp așa cum se materializează în *Moromeții, Risipitorii* și *Intrusul*. Preocuparea artistului modern de a asculta cum timpul se aude în clepsidra unei epoci istorice este figurată prin destinele lui Ilie Moromete și Călin Surupăceanu (acesta din urmă comparat cu „străinul" Meursault al lui Camus). Eșecul lor se explică printr-o inadecvare a spiritului lor la cel ambiant, prin singularizarea destinului față de cel entropic, social, cînd istoria își creează ritmul ei propriu de măsurare a timpului, indiferentă la iluzia de eternitate existentă în nisipul oricărei clepsidre umane. Georgeta Horodincă integrează problematica scriitorului român, astfel, cu rezolvările și ipostazele ei specifice, într-una cu valoare universală. Mai amintim aici, ca certe realizări analitice ale unui ochi ce surprinde nuanțele în succesiunea lor esențială, sintetică, studiile *M. Blecher: un delir esențial* și *Michel Butor, romancier al „noului roman"*, studii completînd o carte cu problematica majoră a timpului nostru, cu o informație vastă și scrisă cu o sobră eleganță stilistică.

mariana șora

CUNOAȘTERE POETICĂ ȘI MIT ÎN OPERA LUI LUCIAN BLAGA

Demersul critic al Marianei Șora substanțializat în lucrarea apărută la Editura Minerva (1970) *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* își are scopul mărturisit de autoare prin aceste „considerații preliminare": „Nefiind o monografie, această încercare nu va expune sistematic toate operele, ci numai pe cele revelatoare, și numai în măsura în care ni se par revelatoare" (p. 10). „Portretul spiritual" al lui Lucian Blaga începe cu schițarea liniilor fundamentale, definitorii pentru el, existente în opera sa poetică. Mariana Șora tinde să descopere o viziune integratoare a lumii așa cum ea s-ar dovedi imanentă universului structurat în poezie și crede a o numi în ceea ce însuși Blaga ipostazia destinul omului ca „existență întru mister și revelație".

Fără îndoială că ceea ce transcende experiența mediată de rațiune, de puterea creatoare în negativ a ordinii conceptuale, poate fi exilat în zona intangibilă a misterului, intangibilă în măsura în care el va fi cercetat cu un alt instrument, inadecvat naturii sale. Mariana Șora, citînd versul-paradigmă pentru opera totală a lui Blaga „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii", va căuta și va găsi argumente succesive în desfășurarea, extinderea unui impuls bănuit ca originar pentru cel care a scris „Laudă somnului". Astfel, sînt urmărite în toată activitatea poetică a lui Blaga (ne referim la primul capitol al cărții, *Poezie și cunoaștere*) anumite constante stilistice (ca stil al gîndirii), de la *Poemele luminii* și pînă la *Mirabila sămînță*, demonstrînd teza că Blaga era pe deplin format la debutul său și că unitatea de viziune a întregii opere se explică prin această *forma mentis* preconștientă. În ce constă viziunea lui Blaga asupra lumii ca *mysterium tremendum et fascinans*? Mariana Șora, remarcînd, prin numeroase exemple vitalismul dionisiac al poetului, ca propensiune a eului către împlinirea erotică în mijlocul unei *natura naturans* și tristețea metafizică, expresie a lui Thanatos tutelînd stagnarea *(natura naturata)*, consideră că absența unei transcendențe cu rol soteriologic s-ar datora unei primitive, inocente viziuni panteiste în care s-ar echilibra existența sfîșiată de esența sa *(Deus sive natura)*. În această ipoteză, desigur că lumea, ca dat senzorial, material, va căpăta atributele unui orizont sacral, pe care trebuie să-l lauzi, sau să-l accepți cu mîhnire, chiar atunci cînd inadecvarea eu-lume va fi incontestabilă, chiar atunci cînd „mumele", „runele" se resping de la o percepție integrală, Mariana Șora vede efortul poetului de a se reîntoarce în timp, de a se scufunda în izvorul enigmatic, uitat, de *Lethe* (cum spune Heidegger), izvor al vieții eterne, drept o aventură a cunoașterii. Această cunoaștere însă, poetică, vizează esențialul și trebuie să aproximăm chiar natura acestui esențial pentru a-i urmări justificările în perspectiva eșecurilor ei tragice.

Ca specific actului poetic de recreere a lumii în zona misterului, adică între cuvintele discursului, vorbirii inteligibile, descoperim o tăcere cu un sunet special, am spune, și acest sunet fără cuvînt pare a fi tocmai glasul ființei originare, eterne în posibilitatea reînnoirii de sine, deși ea nu se raportă niciodată și la nimic — adică își este suficientă sieși ca existență integrală. Cuvintele pe care poetul le spune în efortul său creator, adică de a se scufunda pînă la ceea ce a fost inițial, au calitatea de a disocia, de a despărți, de a fragmenta prin analiză ceea ce, în chip esențial, rămîne indestructibil. și marea calitate a poetului ar fi tocmai aceea de a ști să organizeze cuvintele într-o asemenea structură, armonie sau dizarmonie, încît spațiile dintre ele să se umple cu tăcerea ființei, ca și cum între ramurile verbale ale pomului cunoașterii (și care, în orizontul mitului, înseamnă cădere și moarte), între aceste spații, ar crește ramurile tăcute ale pomului vieții (exigența eternă a poeziei). Mariana Șora depistează diferitele figuri ale acestei întoarceri spre esențial în poezia lui Blaga (astfel ar fi dorul de somn, de uitare, regretul de a fi fost adus în lumină etc., etc.) ca un efort, un demers gnoseologic, dar nu spune destul de limpede (deși ideea ar exista, dar ca o paralelă la conceptul amintit) că la poet, în general, gnoseologia se ontologizează, că actul cunoașterii se transformă într-o tentativă de a participa la viața veșnică de la care a fost exclus prin păcatul originar. S-ar putea spune, într-un sens larg, că acest gen de cunoaștere (poetică) ce răspunde unei nevoi esențiale a omului — de a trăi o viață eternă — în măsura în care se sprijină pe cuvînt (și, într-un sens, pe concept) ea este goală, și în măsura în care se sprijină pe intuiție, pe tăcerea reculeasă în sine, ea este oarbă, ca însăși ființa universală ce nu se are decît pe sine și nu se raportează decît la sine. Poetul deci va afirma cu atît mai puternic viața prin tăcerea *dintre* cuvintele sale, cu cît instinctul morții *din* cuvinte va fi mai puternic — Mariana Șora, în acest prim capitol, *Poezie și cunoaștere*, dovedește a fi intuit sensul discursului blagian, dar, în arhitectura generală a cărții, despre care trebuie să spunem că ni se pare foarte bună, doar acest capitol liminar oferă unele slăbiciuni — de analiză literară și expresie stilistică, neesențiale totuși.

Al doilea capitol adîncește biografia spirituală a poetului mioritic prin scrutarea elementelor constante, permanente, așa cum ele își găsesc montura în piesele de teatru. *Cunoaștere și mit în opera dramatică* ne relevă pe același Lucian Blaga sfîșiat între paradisiac și luciferic, ca o tensiune dramatică, adînc umană, spre dimensiunea mitului figurînd eternitatea. *Zamolxe, Tulburarea apelor, Meșterul Manole*, arată în încheierea capitolului Mariana Șora, își cîștigă o nouă actualitate în teatru prin: „răstălmăcirea mesajelor, degradarea lor, idolatria înlocuind miezul spiritual al doctrinelor, năzuința faustică, primejdia stihiilor vrăjmașe, dezlănțuirea lor demonică, răul ca principiu cosmic la fel de divin ca binele, căutarea absolutului exploatată și degradată de fanatism" (p. 90).

Capitolul *O filozofie poetică* pune de acord intuițiile lui Blaga sensibilizate în opera sa artistică (poezie și teatru) cu expresia lor conceptualizată în încercarea de sistem teoretic. Mariana Șora analizează cu luciditate, în deplină cunoaștere a tehnicii limbajului filozofic, ceea ce se poate reține sub un „accent axiologic" ca original în gîndirea lui Blaga și ceea ce rămîne tributar caducității proliferărilor exterioare, de ambiție a sistemului.

Perspective istorice, capitolul următor, subliniază moralitatea artei și filozofiei lui Blaga, atitudinea în cultură, cît și demnitatea unui demers orientat către izvoarele regeneratoare ale mitului, iar *Metaforă și gîndire mitică*, disociind între metafora plasticizantă — metafora revelatorie, între mythos și logos etc, definește gîndirea lui Blaga drept o reiterare a tehnicii de construcție a mitului cu o metaforă fabulatorie. Ultimul capitol, *Similitudini*, face o paralelă îndrăzneață între autorul *Spațiului mioritic* și al *Coloniei penitenciare*, între Blaga și Kafka, prin absența transcendenței mîntuitoare din opera lor, prin potențarea misterului, enigmaticului etc. Desigur, pot fi alăturate numeroase texte ale celor doi scriitori moderni, dar o deosebire, poate chiar esențială, ni se pare că îi desparte: la Blaga, o aceeași figurație a misterelor, tainelor, cifrelor fără cheie etc., imprimă discursului o mișcare aproape blîndă, oricum ele își afirmă identitatea, calitatea lor de mister, taină etc., înaintea omului care vrea să le dezlege, să le cunoască și apoi reacționează prin ceea ce sînt în sine; la Kafka misterele au calitatea de a se dezlănțui spontan împotriva celui care le pipăie, fără a-l preveni de pericolul care-l așteaptă. Echilibrul lui Blaga este pozitiv, se manifestă în construcția obiectului, al lui Kafka e negativ, se manifestă în distrugerea lui.

Prin *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* Mariana Șora a recreeat un portret spiritual de autentică vibrație și fidelitate față de model, aproape un eseu (din care nu lipsește informația exactă) aproape o monografie (din care nu lipsește gîndirea liberă).

Dan LAURENȚIU

avant-premieră editorială

OLGA CABA

Versuri

Editura „Dacia" — Cluj.

DOMNIȚA VĂDUVA

Peisaje

Versuri. Debut editorial. Editura „Mihai Eminescu".

ION VLAD

Între analiză și sinteză

Editura „Dacia" — Cluj.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Alianțe

Editura „Dacia" — Cluj (în limba maghiară)

SCRIITORII CARE AU CARȚI IN CURS DE APARITIE SINT INVITAȚI SA ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

breviar

DIMITRIE CANTEMIR

opere („Divanul")

„Divanul sau Gîlceava Înțeleptului cu Lumea sau Giudețul Sufletului cu Trupul", operă aparținînd lui Dimitrie Cantemir, — apare la Iași în anul 1698, imprimată pe două coloane, text românesc, și traducere în limba greacă. Virgil Cândea ne prezintă o ediție științifică a acestei prime opere a domnitorului moldovean, însoțită de un dens studiu introductiv, cu note explicative și cu o nouă traducere a textului grecesc.

„Divanul" e alcătuit din trei părți, dintre care ultima este un împrumut străin și anume traducerea lucrării unui reformat protestant, Andrea Wissowatius, Stimuli virtutum ac fraena peccatorum, (Amsterdam 1682).

În carte se confruntă „Înțeleptul" și „Lumea", se dezbate raportul etic între om și ispitirile oferite de desfășurarea vieții, lupta între virtute și păcat, temă abordată de altfel și de Miron Costin în „Viața lumii".

Această operă a lui Dimitrie Cantemir nu este o curiozitate a literaturii noastre vechi, așa după cum au apreciat-o pînă acum unii, ci prin tema ei, e familiară gîndirii românești și gîndirii sud-est europene din perioada respectivă. Ea e o operă a unui laic, care își scrisă de pe pozițiile etice creștine și stoice, are totuși un scop educativ-moral, constituind cea dintîi încercare a unui cugetător român în acest domeniu. Critica și istoriografia literară n-au sezisat importanța acestei opere, în care se afirmă „un manifest al limbii noastre literare, o emancipare din tiparele arhaice".

Ea nu e un tratat autoritar, ci o chemare a rațiunii, în care adevărul virtuților trebuie să apară în mod simplu și evident, ca o demonstrație a simțului comun.

Pe bună dreptate Hașdeu în 1865, republicînd tertul, de astă dată cu litere latine, afirma că „Divanul" e un document de mare valoare pentru istoria culturii naționale, ca cea dintîi și pare-se, singura pînă acum „operă filozofică română originală". În 1878 întreaga operă a lui Cantemir e reeditată de Academia Română.

Divanul se încadrează într-un efort de sinteză umanistă iar ideile raționalismului sînt semnele noului spirit laic o înfrîngere a principiului autorității dogmatice, pe care se rezemase un mileniu și jumătate cugetarea europeană.

Poziția că revelația e izvor unic al adevărului este părăsită acum, iar examenul critic al omului natural, exercitat prin rațiune — cîștigă un loc preponderent în opera lui Cantemir.

„Divanul" constituie o operă a spiritului nou, „o carte reprezentativă a unei epoci și a unei mari lupte de idei, care avea să separe religiosul de laic și să aducă apoi triumful celui din urmă în culturile română și neogreacească". Ediția Dimitrie Cantemir: Opere („Divanul"), Editura pentru Literatură, 1969, 572 p., alcătuită de Virgil Cândea, e o contribuție de seamă la valorificarea culturii noastre din secolul al XVII-lea.

EUGEN TEODORU

Diana

Micile povestiri, schițe, note epice și preludii de nuvelă strînse în acest volum îl reprezintă în toată amploarea și sinceritatea pe autorul lor. Sînt în primul rînd inegale și scrise parcă după dispoziții variate. O schiță excepțională ca Omul cu samovarul, *modernă, inteligentă și subtilă este pusă alături de micile narațiuni senzaționale în intenție, din „aventurile lui Terente".*

Exercițiu de proză modernă întîlnim în Breloc pentru crepuscul, *o schiță de nuvelă scrisă ca un scenariu de micro-comedie în* Iluzii în amurg *sau un dialog interior bine drogat în* Catafalcul de după amiază.

Astfel autorul e uneori reporter degajat în unele schițe ca O plantă necunoscută *sau alteori comentator cam artificial al unei frămîntări sufletești ca-n mica scenetă epică* Pe strada gării.

Povestirea care dă titlul cărții, Diana, *e un* Jurnal, *o autobiografie posibilă, în care elementul senzațional e bine tratat: un vînător care-și iubește ogarul la nebunie, îl regăsește, după ce acesta e omorît, în chipul unei femei, dornică de acte cinegetice pe care o denumește mitic Diana.*

Volumul cuprinde modalități epice ce se găsesc uneori la extreme: schițe puternice, dure (un medic ca să salveze pe un necunoscut îi suflă cu disperare aer în piept, pe gură) lîngă arabescuri epice de rafinament simbolist (un om cu samovarul, un vagabond oriental, puțin filozof, iubește pentru o clipă o fată amatoare de baruri și alcooluri pe care o culege beată, lîngă el pe trotuar, vindecîndu-i cu apa din samovar rănile).

Proza lui Eugen Teodoru face impresia unei activități literare insistente care-ar solicita mai multă selecție și adîncire, pentru că așa cum o dovedește prin Omul cu samovarul *(posibil scenariu de film rafinat și poetic) autorul nu se angajează în aventuri epice (stilistice mai ales) ci-și privește preocupările cu seriozitate.*

LECTOR

cadîllacul negru

LEONID DIMOV

La început m-am bucurat, pe urmă am fost cuprins de mirare. Apoi n-am mai simțit decît o neliniște care mă silea să-mi cobor din cînd în cînd spre pîntece palmele în care-mi țin, de obicei îngropat obrazul. Cu cîteva ore înainte, un om venit de dincolo de munți m-a anunțat că-n tîrgul lui oprise în dreptul hanului Cadillacul negru. Nu putea fi vorba de un alt vehicul deoarece descrierea coincidea pînă-n cele mai mici amănunte. Omul zărise chiar și maimuțoiul alb, pictat pe spatele mașinii, sub capotă.

— Nu era nimeni ?, l-am mai întrebat o dată.

— Nu, probabil că au intrat cu toții la han, să se odihnească. Doar șoferul moțăia la volan.

Îmi îngropai din nou obrazul în palme.

Venisem cu mulți ani în urmă în satul acesta la marginea căruia trăiam și care, între timp, devenise un orășel. Eram un copil plăpînd, suferind de o boală înnăscută și incurabilă. Mătușa mea, singura babă de la noi din sat care știa toate descîntecele, umpluse un coș cu prune, îl învelise cu o năframă albă, mă îmbrăcase frumos și-mi spuse :

— Hai să mergem. Cunosc eu un doctor bun. Am fost logodnica lui.

Am ieșit din oraș și, tăind-o peste cîmp, am mers pînă ce am dat de un drum pe care nu-l cunoșteam. De altfel, nici nu părea folosit : iarba crescuse perie printre dale. Eram vesel și alergam înaintea bătrînei care-mi tot striga :

— Mergi liniștit. Ai să obosești înainte de vreme. Am trecut de un eleșteu, am străbătut o pădurice, am ocolit niște palate și, pe-nserat, am ajuns la poalele munților, în fața unui sat cum nu mai văzusem, parcă făcut anume pentru noi și pentru oricine ajunge la el. Parcă ne aștepta, în întregul lui, cu casele, străzile, biserica și toți locuitorii aceia care ne salutau deși nu ne văzuseră niciodată ! Mie, însă, lucrul mi se părea firesc ; așa sunt țăranii.

Ne-am așezat la marginea șanțului, chiar la ieșirea din sat, mătușa cu panerul plin cu prune în poală. A ridicat un colț al năframei, a scos o prună și mi-a dat-o, netezindu-le pe celelalte, la loc.

— Acum trebuie să treacă, mi-a spus și a oftat.

Într-adevăr, de sus, din pădurile ce acopereau munții se auzi un fel de uruit, un fel de cîntec surd, foarte armonios. Deși îți dădeai seama că se apropia, zgomotul nu creștea în intensitate, rămînea egal, amplu, liniștitor. După cîteva clipe, chiar dinspre locul unde jumătate de soare se străduia să apună, se ivi un punct negru care cobora lin, spre drumul de țară acoperit cu pietriș alb. Pe măsură ce se apropia, zgomotul mi se părea tot mai plăcut.

— E Cadillacul doctorului.

— Ce mare e !

— Da, are 12 cilindri, 12 metri lungime, iar motorul e făcut din piese separate de argint.

— Ce bine te pricepi la mașini, observai, mirat.

— Numai la mașina asta, îmi răspunse mătușa. Cadillacul era acum la cîteva zeci de metri de noi. Cu motorul cîntînd în surdină, mașina se apropia de noi încet, din ce în ce mai încet. Nu se opri. Știam că nu se va opri. Că nu poate să se oprească.

Pe bancheta din fund, cu capul mult dat pe spate, alb ca varul, zăcea doctorul. Era îmbrăcat într-un costum violet care contrasta trist, sfîșietor de trist, cu tapiseria gălbuie.

— Ce s-a întîmplat ? — țipă mătușa.

— E pe moarte, răspunse șoferul, privind încruntat, nu știu de ce, spre mine. M-am dat îndărăt.

— Stai aici ! îmi șopti mătușa, punîndu-mi coșul în brațe. Apoi se repezi ca o săgeată spre mașină — am uitat să spun că era un automobil deschis — zmuci portiera și, așezată lîngă doctor, începu să-l mîngîie pe față.

Eu mergeam pe taluz în dreptul imensei mașini care parcă începuse să accelereze. Doctorul deschise niște ochi albaștri, fericiți, și murmură :

— Mar-gga-re-ta...

Cadillacul mări viteza. Eram atît de uluit încît nici nu mi-am dat seama că nu mă puteam ține după el. Dar nu m-am neliniștit nici atunci cînd dispăru în zare, dincolo de sat. Mătușa mea îmi spusese să aștept acolo.

M-am așezat pe iarbă, am mai luat, hoțește, o prună și iată-mă acum încă în viață — nici nu mai știu cîți ani am —, gîrbovit, aproape un pitic, ținîndu-mi obrazul îngropat în palme atunci cînd nu-mi mîngîi barba rară, gălbuie. Sfătuit de trecători vîndusem prunele, îmi găsisem o gazdă la marginea satului, învățasem o meserie și îmbătrînisem în așteptarea marelui Cadillac negru. *Numai că eu îl așteptam să vină dinspre cîmpie*, iar omul îmi spusese că l-a văzut dincolo de munți. Mi-am pus hainele cele mai frumoase, am umplut un coș cu prune proaspete și m-am așezat în iarbă, pe taluz, chiar acolo unde mă despărțisem de mătușa mea. Acum, cînd știam că aveam s-o revăd curînd, nu mai simțeam decît o furie oarbă la gîndul că am așteptat atîta. Amurgea.

Deodată, de sus, din pădurile ce acopereau munții se auzi acel zgomot cîntat, pe care nu odată îl visasem că se apropie și zării, într-adevăr în dreptul soarelui la scăpărat, cum înainta, din ce în ce mai încet, Cadillacul negru. Pe bancheta din spate, doctorul și mătușa mea, tineri, veseli, nemaipomenit de frumoși, discutau gesticulau, rîdeau. Ca vrăjit mă apropiai de automobilul care ajunsese în dreptul meu și întinsei panerul cu prune pe care mătușa mea, fără a întoarce capul spre mine, îl luă pentru a-l da șoferului. Apucîndu-l cu mîna dreaptă, acesta așeză panerul pe locul gol de lîngă el și apăsă pe accelerator. În clipa aceea doctorul îi spuse ceva mătușii mele care pufni în rîs. M-am dezmeticit și am început să alerg în spatele mașinii care se îndepărta tot mai iute. Cînd pieri la orizont, am simțit că turbez de furie și m-am aruncat deznădăjduit în mijlocul drumului. Am început să-mi zgîrii fața cu pietre, să rag, să plîng, să înjur, să pufăi, să mă strîmb, să mă răsucesc, să casc.

Noaptea tîrziu vecinii m-au ridicat și m-au dus acasă.

PRIKING : PORUMBELUL

ION BLEDEA

balade

I.

...Stăteau ahonii sprijiniți în suflete, în rînd, și cel mai mare era șeful. Șeful avea mîinile mai lungi și putea cîrpi cu ele neamul în întregime, neamul trebuia să știe că el e șef, că-i șeful lui și că mai există neam atîta vreme cît el mai are chef să facă pe șeful. Și făcea peste tot pe șeful, el legase mîinile femeii și-i mulțumea pentru asta neamul întreg căci el, din capul lui pogorîse hotărîrea de-ai lega femeii numai o mînă și s-o lase pe cealaltă să trăiască, să trăiască peste coastele lor.

Cînd au ajuns la femeie ea stătea tot ca atunci demult și mîna liberă se bălăngănea spintecînd aerul. Dar n-o găsiră singură și culeseră înc-un ahon dintre mădularele ei fierbinți și sătule de așteptarea prea-ntinsă. Apoi trecură din nou peste ea, întîi șeful, apoi ceilalți, fiecare după lungimea brațelor și timpul pierdut în lume, de la născare încoace. Și se retraseră rînd pe rînd, șeful ducea-n brațe noul ahon, pipăindu-i coastele și gîndindu-se la clipa cînd ele vor ajunge atît de mari încît femeia să le poată mîngîia. Mai erau mulți ahoni cu brațe scurte și șeful îi ținea atîrnați pe-o funie acolo la locul lor de popas între două născări, se adunau tot felul de vietăți pe-aproape să se minuneze de frumusețea lor și ahonii cu brațele lungi dădeau iama-n ele sugîndu-le sîngele și îndestulîndu-se.

Șeful ajunse primul la funie și după ce atîrnă noul ahon între cei cu ceva mai vechi, se trase mai la o parte ca să aștepte trăznetul, trăznetul îi crăpă capul în două și el își înhață în mîini cele două jumătăți de scăfîrlie prăvălindu-se apoi împreună cu ele în altă lume. Un ahon de pe funie fu dat jos și aranjat între cei cu brațe îndestule, alt șef trecu-n frunte gîndindu-se și el la un fel de curată dreptate pe care șefii trebuie oricum s-o facă.

Din nou veniră vietățile, priveau toate la noul ahon rînjind și acesta stătea pe funie la capăt și se chiora cine mai știe unde, după puterile lui. Ahonii cu brațele lungi pîndiră șireți, cu șeful în frunte se aruncară-n vecini, la vietățile binevenite și binecuvîntate. Dar fu o lovitură care cutremură neamul, un fel de cutremurare necunoscută de ahoni pînă atunci, vietățile își aleseseră și ele un șef și șeful lor spintecă șeful ahonilor, proaspătul șef. Și îi luă altul locul, cel cu brațele mai lungi dintre ei, și altul fu coborît de pe funie să-mplinească neamul dar pe funie rămăsese un ahon mai puțin și cum dracu să ieși din încurcătură că nu poți lăsa neamul ciunt și nici n-ai cine să nască alt ahon la vreme. Că peste femeie au trecut abia acu nu demult și și-au cules ahonul menit, așa că altceva n-aveau ce face.

Noul șef dădu un ordin pietros, o fi avînd și el ideile lui de șef, de șef al ahonilor. Dădu ordin și plecă înainte, ceilalți se strecurară încet după șef, ca lupii, dar ei nu erau lupi ci ahoni și nici nu le trecea prin cap să fie așa ceva. Că nu poți fi nimic cînd ți-e neamul ciunt și n-ai idei cum să-l împlinești la loc, cînd nu-ți poți procura de nicăieri un ahon nou, fie cît de mic, dar să ai ce atîrna pe funie.

2.

Femeia era din nou singură, ahonii i-au cules creatura și s-au dus, și cînd Doamne vor mai veni înc-odată, ahonii, că pînă la unu nou mai este. Dar pîntecul ei de-abia se trezise din moleșeală și încă nu trecuse bine un timp scurt cînd primul ahon se-apropie de ea și-o izbi în cap o cruntă fericire. Era o minune dar ahonul apăruse și era acolo și apoi veniră și alți ahoni, toți se strînseră-n jur mormăind și femeia nu mai știa ce să creadă. Nu se mai întîmplase pînă atunci așa ceva. Șeful, noul șef, își lipi urechea de pîntecul ei și asculta crispat, nu asculta, că n-avea deocamdată ce să asculte, încerca doar, voia să vadă cum o să asculte mai tîrziu. Ceilalți au făcut cerc în jurul femeii și nu mai văzuse ea atîția ahoni la un loc niciodată.

După multă vreme un ahon chiui căci văzuse pîntecul umflîndu-se, îl văzuse mai umflat ca înainte. Șeful își lipi din nou urechea acolo unde și-o mai lipise cîndva și ahonul dinlăuntrul îi dădu primul semn de venire pe lume. Apoi pîntecul crescu și mai mult, din ce în ce mai mult, timpul trecea și noul ahon trebuia să sosească. Încremenirea deveni și mai crîncenă, coborî noaptea și nu se-ntîmplă nimic, spre dimineață însă neamul ahonilor era iar întreg căci da, le apăruse semnul. Dar nu apăruse ca toți semenii ci altfel, el apăruse dar pîntecul tot ne întocmit era și nu mai știau ei ce să creadă. Apoi se lămuri totul, ahonul nu veni singur ci însoțit de-o nouă femeie și fericirea umplu acest neam. Că aveau ei o nouă femeie și pot fluiera acuma liniștiți, nu v-a pieri ahonimea. Dar ce să facă ahonii cu noua femeie, pe funie n-o poți atîrna căci ea nu-i ahon și această întrebare le tulbură mințile. Și nici vietățile nu s-ar mira de ea căci nu se miră vietățile de-o femeie cît o grămadă de lacrimi...

GEORGES OUDOT : PORTRET

breviar

NICOLAE VOICU

Poezii

Printre cele dintîi apariții ale Editurii „Mihai Eminescu", se înscrie, ca un bun augur, volumul de poezii al lui Nicolae Voicu, în talentul căruia Geo Bogza (mărturisește chiar pe coperta cărții) crede fără opreliști. Rîndurile lui Geo Bogza nu ne-au derutat, fiind pe ultima față a copertei a doua, le-am descoperit după ce parcursesem în întregime cele 80 de pagini.

Ceea ce atrage atenția în primul rînd la acest poet tînăr este prezența emoției ca secret al poeziei. Nicolae Voicu nu se joacă în mod steril cu vorbele, el le îmblînzește sălbăticia primară, le geometrizează efectele :

Un trup frumos, de ceară, și-un nuștiu / ce tăcut / Și armonia șoaptei, ce tristă cînd vorbea ! / O să mă ierte viața, cîndva, că n-am băut / Mirările din ochii-i de pură catifea (Iubirea).

Lîngă asemenea exemple de virtuozitate prozodică (și nu numai atît), în care melancolia se dezbracă suav de umbrele unui simbolism suprarafinat poetul își continuă fără excese exercițiile de vers alb : Sub Poezii nu mai e nimeni : / nici vreme, nici început. / Apoi, pe malul Riului, pe-o lacrimă de ciută, / pădurile ucise. O, Basmu-a murit (Procesiune).

L-am urmărit pe Nicolae Voicu în reviste, dar risipirea poemelor în pagini nu ne-a putut da o imagine, un contur. Este uimitor cît de mult îl conturează acest volum, unul din cele mai dense apărute în ultima vreme.

Poezia lui Nicolae Voicu nu e complicată prin aventuri lexicale și nici prin abuzul tropic. Ceva din seriozitatea benedictină a unui Arghezi sau Voiculescu explică numai categoria muncii sale stilistice, dincolo de acest mod Nicolae Voicu afirmă o indiscutabilă originalitate oferindu-ne o poezie armonică și personală, mai ales prin faptul că nu se aseamănă cu a colegilor săi de generație. Pentru încheiere o definiție lirică a Poeziei poate fi echivalentă cu un fel de manifest al volumului : Te caută iubirea dar Tu te-ascunzi în toate... / Furindu-ți viața-ntr-una ciinii or s-o prade-n drum, / Imi voi goli-n mări traista de doruri dezlinate / Și-ncet, încet, nestinso, o să te-arăți din fum.

„Cercuri de foc" — carte de poezii

Așa se intitulează cea mai recentă culegere de versuri a Casei creației populare Argeș. Aici, alături de poemele unor poeți cu volum tipărit ca Ludmila Ghițescu, Dumitru M. Ion, Otilia Nicolescu, Ion N. Voiculescu, apar numele unor poeți mai tineri sau mai puțin tineri care se mențin permanent la nivelul cenaclului local, a căror producție nu depășește anualul bilanț editorial al caselor de creație.

Sînt oameni care de multe ori rămîn intimidați în foile județene. Pentru a convinge, printr-un singur exemplu, că această izolare trebuie vindecată cumva, transcriem un singur poem din culegerea argeșeană intitulat Popas, *semnat de Matiana Ligia Popescu : „Cînd totul / se petrifică-n alb, / părinții ies biruitori / din vis / și ne așteaptă-n cumpăna fîntînii / ca pentru o sărbătoare. / Între inimi leagăn inelele / noastre / și nu rămîn / descoperite ulcioarele / chiar dacă timpul / se lasă pe coaste o binecuvîntare //.*

LECTOR

Jurnalul unui martor ocular

DESPRE ILUZIA SUPERIORITĂȚII...

Recunosc că pentru mine filmele de aventuri, de groază, romanele polițiste, nu reprezintă niciun interes. A te hrăni cu violența și nebunia altora mi se pare ceva deplorabil... Ideea că un om ca și mine, bîntuit de spaime și neliniști, încearcă să mă îngrozească, mi se pare penibilă. Ideea că stau într-un fotoliu și gust în halat și papuci scene de violență, crime odioase și abilități la fel de odioase, îmi apare ceva morbid. Spectacolul unor oameni pașnici ahtiați după scene de groază, după scene „tari" care să le biciuie sensibilitatea lor virtuoasă, mi se pare de-o nesfîrșită tristețe. Chiar și citirea unei cărți numai în scop de distracție îmi dă o senzație de ruină aproape fiziologică. Cînd mă văd cu o carte în mînă așa, numai să-mi „omor timpul", am un sentiment de jenă și promiscuitate, mi-e rușine să nu mă surprindă cineva într-un asemenea moment de prăbușire.

Dar nu blamarea unei anumite literaturi constituie tema acestor însemnări ... Incapacitatea de a te apropia de anumite gusturi și plăceri comune ne creează iluzia unei superiorități. Declamăm cu mîndrie interioară ... Iată că eu sînt incapabil să citesc romane polițiste. Mie, spre deosebire de alții, această literatură mi se pare stupidă ... Eu nu-mi umplu vidul interior cu tot felul de inepții sumbre... Eu nu fac glume obscene, eu nu cumpăr tablouri, eu nu joc poker ... Sînt convins că două lucruri nu pot să fac în viață ; să mă sinucid și să cumpăr tablouri ... Am trăit multă vreme cu iluzia acestei superiorități ... pînă cînd iluzia s-a destrămat ... S-ar putea să ajung să cumpăr și tablouri ...

Dacă există viciul de a citi literatură polițistă, apoi fără îndoială există și viciul de a nu citi literatură polițistă. Dacă există viciul de a juca poker, există în aceeași măsură, cu aceeași intensitate, viciul de a nu juca poker ; dacă există viciul de a fuma, apoi există viciul de a nu fuma.

Mi-am dat seama că eu îmi făcusem din incapacitatea de a citi literatura polițistă un obicei, o posibilitate de a mă distra și de a fugi de mine ... Ceilalți își umpleau vidul citind literatură polițistă — eu îmi umpleam vidul ironizînd-o sau blamînd-o ... Mai mult decît atîta ... Disprețul meu devenise și el un obicei — un viciu de care nu mă puteam lipsi, îmi era necesar, duceam lipsa, tot așa cum ceilalți nu se puteau rupe de plăcerea unei partide de poker. Eram chiar într-un fel recunoscător celor care jucau poker ; într-un fel mă ajutau și pe mine să am un obicei și să-mi umplu timpul cu iluzia superiorității mele ... Dar superioritatea mea era o iluzie, virtutea mea era la cheremul viciului altora. Viciul celorlalți îmi hrănea trista mea virtute. Ea nu exista în sine — ci prin comparație — era o biată reacție. Însăși conștiința superiorității tale poate degenera într-un obicei, la fel de anost ca și jocul de table ,sau ceva asemănător.

Aș vrea să fiu înțeles exact. Eu nu spun că imposibilitatea de a juca poker e un viciu .. Sînt oameni care nu joacă pur și simplu poker, și nu-și fac nici un titlu de glorie din asta ... Dar a avea conștiința superiorității tale fiindcă nu joci poker, a te împăuna interior cu această cucerire, a privi de sus oamenii din această pricină, este fără îndoială un viciu de aceeași forță și mizerie ca și viciul condamnat. Conștiința superiorității și jocul de poker au o rădăcină comună, sînt unul și același lucru Numai că un om își umple vidul jucînd cărți pînă la trei noaptea, iar altul își umple vidul lăudîndu-și virtutea tot pînă la trei noaptea, dacă nu și mai tîrziu ...

Teodor MAZILU

MIRCEA DINESCU

Naștere

Pe căprioriii nopții beau comete
mă latră somnul doamne, și neantul
a doua oară trupu-o să mi-l fete
mai mult mirare prăbușit din altul.

De m-ar spăla cascade mai de îngeri
ca și cum ochiul mi s-ar face vîslă,
străin de mine însumi în răstrîngeri,
orbecăind prin mările de pîslă.

Legat la ochi fac dragoste cu moartea
iubindu-ne egal cu-aceeași ură
și nu mai știu precis care e partea
cuvîntului de la călcîi la gură.

Balanța cu dragoste

Șuieră mierea-n ceas ; clădești o iarnă
din gesturile simple ce le am
și sîngele-mi va fi subțire goarnă
și ochiul arbore topit în geam

Dar ostenesc zăpezile din fluturi
să ardă-n noi copilăresc talaș,
adeverind o muzică-n țesuturi
cum liniștea e zestrea celor lași.

Și totuși trupul tău surpat în vară
prăpastie-i a dulcelui declin,
ca un botez pe buze-a doua oară
sau înțelept voi fi, sau arlechin.

Metamorfoza îngerului

Frige iarba pasărea din mine,
aripile-mi ning de mușuroi
poate-n locul unde se cuvine —
înger blond în ou de noroi.

Cum mă duc furnicile drept mire,
cad luceferi dintr-un vultur orb
și-i mai mult pedeapsă de uimire
trupul zvelt în care mă resorb

O, de-ar fi o gaură în moarte,
să mai fluier somnul din priviri,
sufletu-i aproapele-n departe
cu dorința altei răsăriri.

Totuși umblă cineva la stele,
glorios călcînd pe ochii mei
cînd îmi trag sub pleoape reci dantele
de uitare-n gropile cu lei.

Hamlet în noi

A fi sau a nu fi — o, prinț nebun,
copil al secolului douăzeci,
clădim un rai cu îngeri de tutun
și colindăm istoria în beci.

O, cît aș da să nu mă mai găsesc
păcătuind mereu prin adevăr
în catedralele din lemn ciinesc,
orb glorios — zdrobit sub flori de măr.

Ce fericiți, ce măști vopsite-n rîs
cînd sub pretexte păgubim idei
ca o vioară fără de sacîz
craniul lui Yorik să-l arunci în zei.

Pian

Un colier de iepuri ogarii vor la gît,
cum moartea cîntă dulce la un pian din prunci
și iar mai ning părinții singurătăți, încît
doar eu întîmpin roua ce sfîrîie în lunci.

Alunecăm pe pîrtii de iarbă-n Paradis
dar vinovați sînt ochii, ca niște fluturi orbi
și mi se pierde vorba și nu știu ce am zis
și trupul e-o suveică rotindu-se-ntre corbi.

Abia ating pămîntul, dar nu mai simt ce-am fost,
pe-acoperișul lumii femei n-am mai vînat,
sînt slabi ogarii doamne și au mirosul prost
și cîntă iar pianul de spaimă luminat.

GABRIEL GAFIȚA

măști

Cînd clinchetul diafan al orologiului mascat din salonul oriental vestește miezul nopții, stăpînul castelului se ridică de pe covorașul cu păsări plutind prin frunzarul arborelui promisiunilor și își schimbă ținuta de han filozof ce cochetează cu poezia, lepădînd sutana de atlaz și imineii cu ciucure și vîrf răsucit de aur, pentru a se încorseta în costumul negru de diplomat al unei puteri centrale, singura ținută, de altfel, în care își poate permite să deschidă largi ușile de abanos și să pătrundă cu pas țeapăn și coada fracului bătîndu-i tibia, în sala de jocuri. Timpul a rămas aici pe loc, încremenit între limbile focului decorativ hrănit de patru bușteni în cruce, mereu de aceleași dimensiuni, dar mereu alții, schimbați de mîna unui servitor discret și misterios, în vreme ce invitații joacă de multe decenii împreună aceleași jocuri și își tocesc pantalonii sau pantofii în jurul ruletei ce macină între dinții ei milioanele și orele cu aceeași lipsă de inedit a mișcărilor circulare patronate de vocea pretențioasă dar depersonalizată a unui crupier fără vîrstă. Ei există aici dintotdeauna și întrețin decorul care fără ei s-ar topi în fumul ce se liberează în grădină exhalat din plămînii măcinați de boli. La mesele de chemin-de-fer și bridge, pe canapelele ample și moi în formă de semilună pentru belotă sau la partidele încordate și monosilabice între așii pokerului, miniștrii care au murit de mult, prinți pe ale căror cruci numele s-au și stins, ori markgrafi a căror stirpe a pierdut perucile pudrate și a ascuns prudentă un „von" falimentar sub o caschetă plebee, se fumează într-una țigări cu tutun adus din noile și vechile Indii, se beau vinuri ca niște giuvaeruri dezgropate din sticle vechi, pînă nu de mult acoperite de pămînjeni. Amfitrionul navighează pe un covor de Buhara sub lumina strivitoare a unei lămpi venețiene cu două sute de lumînări de la o masă la alta, salutînd afabil imaginile oaspeților săi, adresîndu-se cu cîte o glumă, schițînd o discuție ușoară, aluzivă, spirituală, de loc angajantă, sau privind cărțile vreunui jucător cu o insistență care-l face pe acesta să-și întoarcă la un moment dat capul, cerînd aprobarea tacit-admirativă a privitorului din spate cînd este o figură mare, ori atestîndu-și nervozitatea în caz contrar. Scurte priviri neutre schimbate cu alți chibiți, un pahar ciocnit în trecere cu mareșalul care-l invită în melodia înaltă a cupelor de cristal de Boemia la o vînătoare pe domeniile sale, un ochi îndreptat fugar spre ruletă și celălalt către canapeaua unde ministrul interiorului își încearcă norocul în fața comitetului pentru colonii. Apoi, ajustîndu-și lornionul, distinsul diplomat își compune un zîmbet victorios și se retrage din adunarea de soți înșelați la acea oră, pe care-i disprețuiește în secret de la înălțimea celibatului său și, lăsîndu-i învăluiți în propriul lor fum să-și cheltuie restul nopții în cercuri cu multe zerouri, amestecate pe plușul verde cu bijuterii masculine și promisiuni ce se fac doar la ananghie, se retrage printre două miniaturi secolul XVII timpuriu după draperia unde îl așteaptă pe o măsuță franțuzească, a cărei menire nu este, cert, jocul, patru tăblițe de fildeș. Își salută cu demnitate partenerii care ar fi trebuit să ocupe scaunele goale și îi întreabă, știind răspunsul dinainte, de ce evită societatea aleasă de alături și se izolează în acea cameră prea întunecoasă pentru strălucirea decorațiilor pe care le poartă fiecare. Ascultînd flatat protestele lor voit vehemente, noul venit se așază în spatele unuia din scaune, acela care ar fi trebuit să fie al său și, după ce contemplă o clipă tabla, pune pe masă o piatră, întrebînd îngrijorat dacă prea-înalții invitați servesc șampanie la joc sau amînă această desfătare pînă cînd vor ieși pe terasă. Trei răspunsuri se ralizează dorinței lui intime și, fiind poate singura ocazie cînd au ajuns toți patru să fie de acord, valetul misterios și discret apare printr-o ușă acoperită de același tapet ca peretele și își găsește stăpînul în picioare, în dreptul altui scaun decît al său, jucînd ca și cum ar fi ambasadorul englez. Amfitrionul trece pe rînd la fiecare tăbliță, împrejurul mesei, tratîndu-și partenerii la fel de jovial ca unul ce nu trage nici un profit din naiva amestecătură a pietrelor pe masa lăcuită. Închină în numele prieteniei care-i leagă pe cei din aceeași mare și distinsă breaslă a diplomaților și duce paharul la buze puțin tremurat, sub zîmbetul atotînțelegător al servitorului ce se retrage discret. Jocul continuă în aceeași atmosferă degajată de mai înainte, gazda plimbîndu-se și vorbind tare în jurul unei mese goale, într-o cameră goală a unui palat pustiu, unde singurul om viu este servitorul bizar care apare în mai multe puncte deodată și cu același suris profetic îndeplinește mărunțele datorii ale servituții lui. În cumpăna dintre noapte și ziuă apare iar și murmură abia auzit în urechea stăpînului mesajul unui sol funebru venit într-o goană din capitala îndepărtată, cum că regele a pășit în rîndul sfinților neaureolați ai Pantheonului; iar umilul supus al monarhului său face cunoscut și interlocutorilor inexistenți, tragedia poporului al cărui fiu este cu o durere stăpînită în exterior, ca ei să bănuie marea prăbușire dinăuntru, deoarece ca vechi diplomat cunoaște prea bine regula celor patru D: distins, distrat, distant și discret. Prins în mrejele jocului nu i se poate zmulge și își petrece restul nopții în aceeași mișcare în jurul mesei, egal și neabătut, iar cînd primele raze de soare plesnesc în vitralii, valetul cu zîmbetul prevestitor de sumbre destine culege afectat de pe covorul inestimabil de Buhara peruca și lornionul stăpînului, pe care-l rostogolește cu vîrful pantofului într-un colț, pentru ca undeva, în cine știe ce cartier mediocru, copiii săi complexați să-l mimeze pe dispărut în vulgare și tragice grimase.

BABOULÈNE: NATURĂ STATICĂ

D. HONCIUC

șerpuirea

— Uite că nu-mi vine-n minte. Cum le spune la gîzulițele alea mici, negre, gituite la mijloc, care umblă repede?

— Furnici.

— Așa, furnici. Furnica. El știa, omul de care-ți povestesc, că are furnici în urechi, dar umbla pe drum și a murit de Paști în fața primăriei. A căzut. **Erea**, parcă văd și acum, o zi de aprilie, cu bucăți de nori rari, dalbi, cu un vînt uscat și cenușiu. Salcîmii erau încă goi.

— După cîte îmi dau seama eu sînt mai prost ca dumneavoastră, da cutez să vă spun, tot așa, o întîmplare de la mine din sat. Despre Rița lui Șuba. Băiatul ăsta domnule, umbla iarna în palton. În pardesiu. După atîta vreme cînd mă gîndesc la el pot să zic că dacă i-ar fi trecut cuiva prin minte să alinieze toți tuberculoșii și să-i aleagă, el ar fi luat premiu-ntîi pe țară. Numai ei din sat și frate-său Ghiță umblau în paltoane pe motiv că avea tatăl lor cîrciumă și în plus monopol pe țigări și pe bomboane. Ei vindeau la tejghea, ce-i drept știau să scrie și să socotească, dar fiindcă erau slabi, puteai să zici că au liceul. Iar dintre ei, mai fudul, mai boieros era ăsta, Rița. Bunăoară la închidere niciodată nu punea el lacătul, stătea cu mîinile în buzunare pînă încuia celălalt și plecau acasă. Că aveau cîrciuma pe un fel de maidan din mijlocul satului, da casa părintească mai în margine. Mergeau alături, în pas și pe drum, cînd răspundeau la bunăziua ridicau pălăriile amîndoi odată. Mie-mi plăcea să mă uit după ei cum trec prin sat, toamna după ce dădeau ploile.

Ghiță era o fire mai închisă, negricios și cam în vîrstă și bătrînul Șuba ca să-l vadă împlinit l-o însurat într-un sat vecin, un sat de oameni cam înapoiați, cu una Valerica, o croitoreasă văduvă, o străină din altă parte a țării, da care funcționa acolo în chip de învățătoare. Iar Rița s-o-nsurat din gragoste cu Țuca, fata notarului. Se iubeau, domnule, băieții ăștia de parcă presimțeau ceva. După război, cînd începuse să se dea baluri în curțile lui Stoianovici, ei nu lipseau niciodată.

Odăile aveau parchet pe jos și s-o adus nu știu de unde o orchestră mare, cum ar veni fanfară, anume să cînte în curtea boierească. O stat orchestra aceea la noi o primăvară și o vară și balurile se țineau lanț de sîmbătă de după amiază pînă luni dimineața. Cine n-o văzut vreodată bal adevărat, o văzut atunci. Acum închipuiți-vă și dumneavoastră, o groază de săli care dădeau din una în alta, toate cu ușile scoase, încît orchestra cît era ea de mare a trebuit împărțită în două. Mai prost era cu lumina, că în învălmășeala vremurilor s-au furat petromaxele și lămpile aduse de oamenii din sat făceau tot atîta lumină cît ar face luna prin fereastă. Da era frumos. Așa de tare a prins faptul ăsta cu balul în lume, încît veneau și familii din alte sate.

Să vă spun mai departe ce-am început. Rița cu Țuca aveau obiceiul că veneau la bal mai spre seară. De la poartă pînă la scările din piatră cu crenguțe de viișoară era o bucată bună de mers și ce-ți plăcea la ei că nu mergeau niciodată de mînă, ci unul lîngă altul tăcuți. Ea purta o rochiță subțire și călcată puțin coțiș, ființă parcă făcută anume pentru tăcere și supunere, mă scuzați. Dacă-i vorba lumea n-avea de ce să-i respecte, da-i respecta fiindcă erau frumoși. Nemunciți, amîndoi delicați se potriveau foarte bine. Dansau încet, numai tangouri și cînd dansau Țuca își culca fruntea pe umărul lui... Atît de puternic o fost exemplul ăsta a lor încît de la o vreme femeile, nevestele, fete ce erau, nu mai dansau decît așa, cu fruntea îngropată în umerii bărbaților. Pe la o bucată de noapte șeful fanfarei începea să cînte din gură. Geamurile erau mari și multe, din toate părțile și luna bătea în ele pînă dimineața. Știu toate astea de la nevastă-mea că ea se ducea acolo cu soră-sa Hareta, să se uite. Stătea pînă-n zori și cînd venea mă trezea să-mi povestească. Cît minca, că venea hămestită, lăsa ușile deschise și fanfara se auzea pînă la mine, în capătul satului. „Ce-am văzut noaptea asta Ilie, îmi zice odată, n-am să mai văd în viața vieților mele. Atît o mai sărutat-o Rița pe Țuca notarului în fața întregii omeniri că i-o spuzit toată gura. Și ce fel de femeie e asta eu nu înțeleg, că făcea ce făcea el, pe urmă rezema capul de perete, tăcea, îl privea și plîngea". Ea plîngea din drag pentru dragostea ei.

Da-nsfîrșit, după căsătorie și-au ridicat din darul de nuntă chiar acolo în centru o casă dă locuit, iar alături o căsuță mai mică, o baracă de scînduri în chip de prăvălie. S-ar zice că prin despărțirea asta taică-său o rămas cu băuturile iar el cu celelalte, cu dulciurile. O împărțire pe din două, oarecum prea dreaptă. Numai că în curgerea ei fără oprire vremea e una pentru toți, neîmpărțită. Adică vreau să spun că timpul îngrădindu-i pe

Sculptură de ROBERT RIGOT

amîndoi, ei nu mai aduceau marfă, vindeau din ce aveau. Pînă la urmă bătrînul a scuipat, a pus lacăt și a cedat-o statului. (Acum e bufet comunal acolo și e gestionar chiar soția lui Visarion Drapac, ăla de care v-am pomenit). Rița însă n-o mai putut s-o apuce pe alt făgaș, fiindcă tușea din ce în ce mai tare așa că economisea ce avea. Plănuise el în așa fel vînzarea să-i ajungă vreme mai multă. Dimineața se îmbrăcau curat, luau amîndoi cîte-un registru și cei cîțiva pași de la casă pînă la baracă mergeau alături cu registrele sub braț. Deschideau și așteptau cumpărători. Și ca să nu-și zică ei lor, probabil, că nu fac nimic, socoteau toată ziua nu știu ce în registrele acelea. Ea dicta, el nota, socotea, însă prin mijlocirea asta mai mult se sărutau. Iar seara cînd Țuca făcea mîncare, el stătea la gard, în fața casei, și mai întreba pe un om pe altul ce mai face și cum mai e cîmpul.

— Cîmpu-i bun, Rița, spuneau oamenii, că ce să spună, sănătate să fie.

— Este, este, sănătate este, răspundea el.

Slăbise tare, ochii îi fugiseră în fundul capului și la față arăta pămîntiu. Cu timpul bruma aceea de marfă s-o împuținat și în vara următoare Țuca o început să umble la cîmp... Să fi fost ceea ce vă spun prin anii '48-49, cînd guvernul popular luaseră unele măsuri orientate în ce privește. Noi eram oameni veniți din război, din prizonierat, despărțiți vasăzică atîția ani, și ca să nu ne mai dezbinăm iar am hotărît să ne învecinăm pămînturile pe culturi. Adică aveam fiecare bucata lui, da eram alături.

Neînvățată cu munca Țuca rămînea în urmă, da noi prin mijlocirea asta a unirii, mai scăpam săpile și în bucata ei, iar seara cînd venea Cristache Horobilă, un flăcău, cu compasul de lemn să ne măsoare, îi măsura și ei și ea se bucura. Și prin unirea asta a noastră în tarlale, ne îndemnam și ne încurajam unii pe alții încît dimineața toată lumea în putere ieșea la cîmp. Nu mai rămîneau peste zi în sat decît Rița și unu Vasile Penteluță, un om mic de statură, care pe motiv că fusese la vremea lui consilier la primărie, acum bea toată ziua. Rița scotea de dimineață cele două cutii cu bomboane, afară pe o masă, în fața barăcii, că atîta le mai rămăsese, două cutii și ieșea în drum să-l găsească pe Penteluță. Penteluță venea gata beat și începeau. Le plăcea la amîndoi politica și cînd discutau așa se aprindeau de tare încît Rița, slăbit cum era, după un timp se rezema de gard să se odihnească. Penteluță însă punea pălăria într-un stîlp, se dădea iar în mijlocul drumului, își sufleca mînecile și atunci se înflăcăra.

— Bine, bine îi răspundea Rița de-acolo de lîngă gard, da vezi mata bădie Vasile că vremurile-s în foarte mare prefacere și eu te-ntreb ce-o să facă calicimea. Giffia ca un om fugărit da nu se lăsa. Mie să-mi spui ce-o să facă calicimea.

Uite că parcă mă strînge-n spate cînd mi-amintesc ce-i răspundea Penteluță la întrebarea asta.

— O să bea, ș-o să petreacă. Calicimea o să bea și-o să petreacă, îi spunea Penteluță, după care își lua pălăria și pleca să caute băutură.

Se vede însă că prietenia asta a lor n-o fost prea întemeiată, pentru că, chiar în vara aceea cînd l-o strîns Dumnezeu pe Penteluță, Rița s-o uitat la înmormîntare de la el de pe prispă.

Rămas singur și fără Penteluță, Rița punea mîinile la spate, ieșea în drum și se plimba singur. Era o umbră nu un om.

— Ce faci Rița, ce mai faci domnu Șuba, îl întreb eu într-o zi.

— Ce să fac, bădie Ilie, se oprește el curios, iaca mi-o spus un doctor că mai am puțin și mă fac sănătos. Mi-o dat un medicament special, o untură de pește din Oceanul Pacific și-mi merge de minune. Mulțumesc lui Dumnezeu, dacă mă ține Dumnezeu, dacă mă ține așa, la vara viitoare îți cosesc, de zbîrnie. Iau seara, la culcare, cîte-o linguriță și mă trezesc dimineața împuternicit de parcă aș mai avea un om în mine. Eram în drum și el nu s-o mai uitat la mine, se uita pe sub pălărie la cutiile acelea care se încălzeau la soare pe masă, în fața barăcii.

★

În vara aceea din cauza ploilor prea dese din primăvară semănăturile întîrziaseră și cîmpul rămăsese jos pînă tîrziu spre iulie, încît puteai vedea un om de departe. Așa o apărut într-o zi Rița, întîi departe, departe și tot venind.

— Uite, iaca, vine un om zice o femeie. Și parcă vine și parcă nu vine, da vine.

Punem noi cu toții palmele streașină la ochi și ne uităm. Valuri de aer încinse îl băteau din toate părțile și te așteptai, cu încheieturile șubrede cum îl știam, să se risipească din clipă în clipă. Și cu cît se apropia îți dădeai seama că înaintează din ce în ce mai greu, da tot înainta, ceea ce însemna că tot era oleacă mai puternic decît puterea aceea care-l trăgea înapoi. Țuca o lăsat sapa jos, i-o ieșit înainte în drum, au stat ce-au stat de vorbă acolo, pe urmă au luat-o alături parcă tot vorbind ceva înspre un pîlc, un tufiș de soc, crescut în mijlocul miriștei. Țuca s-o mai oprit odată, s-o oprit și el, au vorbit iar ceva din care, după cît înțelegeam de departe, ea nu era de aceeași idee cu el, da pînă la urmă s-au adăpostit amîndoi după tufișul acela.

Femeile s-au mai uitat cît s-au mai uitat și pricepînd, de rușinea noastră a bărbaților, s-au apucat de plivit. Și ca să nu spună cîte le trecea lor atunci prin minte, că pe femeie taman cînd trebuie s-o apuce rușinea o apucă nerușinarea, au început să vorbească fără noimă.

— Tu taci, îi zic nevesti-mi, taci și plivește acolo.

— Plivesc, iaca plivesc, de ce să nu plivesc m-o ascultat ea adică. Iaca plivește și Anica alături, că ce să facem. Parcă tu nu tot așa. Iei buruiana de colo, o smulgi, o arunci, curăți frumos împrejur și rămîne firu curat. Nu crește el omu dacă n-are oleacă de îngrijire d-apoi biata plantă.

— Mai taci femeie, îi zic.

— Tac, de ce să nu tac, iaca Ortanța cîntă...

Ortanța lui Sumanaru era o văduvă tînără, căreia nu i s-o mai întors bărbatul de pe front, ci o primit în loc un plic cu o mulțime de timbre și ștampile și de aceea toată ziua, cît era ziua de mare, își cînta într-un cîntec părerea ei de rău. Dar a tăcut și ea a mutit și nevastă-mea alături și nu se mai auzeau decît săpile. Ai fi zis c-au uitat, numai că îndată ce s-a înălțat Țuca de după socul acela dat în copt, s-au întors toate ca anunțate. M-am întors și eu, că ce era să fac, și am găsit-o pe Țuca ocolind tufa. Cam după ce-o ajuns ea în drum s-o ridicat și Rita. O stat puțin acolo, uitîndu-se la soare și s-o pornit. Călca încet prin miriște, cu atenție să nu se înțepe, în drum o pus mîinile la spate și s-o dus. Țuca o venit cu capul în jos, rușinată, s-o oprit la sapa ei și s-o apucat de plivit. Rămase așa de în urmă încît noi din milă ne-am rărit fără vorbă, am luat și postața ei, iar ea după ce-o terminat restul acela o sărit în față, în rînd cu noi.

A doua zi însă Rița a apărut iar. Țuca o lăsat sapa, s-o dus, l-o așteptat în drum și s-au retras după pîlcul de soc. Faptul s-o repetat și noi ne-am obișnuit cu asta, așa cum te obișnuiești cu o nenorocire. În fiecare amiază Rița strîngea cutiile, și o pornea spre cîmp. Căldura crește pe zi ce trecea și într-o zi ne pomenim cu el cu mult sub amiază, pe la orele zece. Țuca s-o dus mai repede ca altădată, parcă, am citit noi în purtarea ei, bucuroasă că scapă. După ce-a ieșit de-acolo Rița o ridicat pălăria spre noi, le-am ridicat și noi pentru dînsu și a plecat. O pus mîinile la spate și s-o dus încet pas cu pas în felul lui. La amiază noi am încetat lucrul, am încercat să mîncăm și să ne odihnim dar din cauza căldurii n-am putut face nici una nici alta. Ne tot învîrteam pe-o parte și pe alta, am săpat copci adînci să dăm de pămînt umed ca să ne răcorim fețele, dar n-am dat. Răsuflam greu și ne uitam tăcuți unii la alții de parcă fiecare îl întreba pe celălalt dacă-i ajunge aerul că lui nu-i ajunge. Așa că ne-am apucat iar de treabă. Pliveam și tăceam și numai Ortanța lui Sumanaru cînta.

O văd pe nevastă-mea oprindu-se să-și șteargă fața cu basmaua și mă oprește și pe mine.

— Ia uită-te tu mai bine Ilie, îmi zice, vine un om sau îmi joacă mie în fața ochilor ceva alb cu negru.

Ce-i drept era un senin că ți se tulbura vederea și chiar așa cum era îmbrăcat Rița, cu pantaloni buni, cu cămașă albă și pălărie, puteai să zici că ți se pare.

— Du-te Țucă, du-te, am îndemnat-o noi, du-te că-ți ducem noi postața.

Dar ea plîngea și noi văzînd astfel purtarea ei, nu i-am mai zis nimic, ne-am văzut de lucrul nostru. După o vreme însă o lăsat singură sapa și s-o dus. Cînd a ajuns acolo, la locul lor, Rița era încă departe și venea după cîte puteam deslușì, cu pălăria pe ceafă, fără să-i pese de căldură. Țuca s-o uitat încolo, s-o aplecat pesemne să-și scoată albiturile ei femeiești și s-o lăsat în jos să-l aștepte. Ortanța nu mai cînta, își fluiera cîntecul și iacă, tot plivind noi, ne apare în față, de după boltitura pămîntului întins Cristache Horobilă, șeful de tarla. Nu era nevoie să măsoare de-acolo încoace, din capătul neplivit către noi dar el venea măsurînd și cu cît se apropia de Ortanța își încuraja fluieratul. Însă n-apucă el s-apară întreg în fața noastră, cu tot cu compas, că-l văd oprindu-se nelămurit cu ochii înfricoșați spre drum. Mă întorc eu să mă uit de ce se uită el așa dar găsesc drumul gol. Și să vedeți dumneavoastră cum e sufletul lucrului, că parcă în șerpuirea lui însingurată prin miriște drumul întreba unde-i Rița. El murise. Iar nevasta lui îl mai aștepta acolo la locul lor supusă, așa cum îi este și cum i-i partea femeii de la începutul începuturilor, de cînd am fost împărțiți în două, în om și femeia sa. Și e bine așa căci noi sîntem jos și Dumnezeu deasupra... Iaca ajungem și noi într-o secundă. Ajungem acuși, în mai puțin de două-trei ceasuri ajungem.

SEBASTIAN REICHMANN

Acceptarea inițială

aș fi luat înfățișarea oricui cuiva
deși abaterile imperceptibile ale măștilor
inconjurătoare
se risipeau în aerul strident
cu maxilare kilometrice hiperbolice dar terestre

aș fi zis punte peste abis
înghițind porția cea mai caldă a frigului servit
băutura cea mai plină de tăcere
cea mai plină de dalturile
care reprezintă o deschidere și o apropiere
infinită

aș fi zis indiferența
e un cuvînt liniștit
așezat pe o colină cu scări

și după toate ar fi urmat metempsihoza
transhumanța
transgresia
progresia
ereziile acaparatoare ca niște doici plăpînde
în puterea nopții
în miezul zilei al vieții

aș fi înaintat cu o viteză mult mai mare
spre semnul de pe brațul
ce-mi revenise mie
la împărțirea vaselor comunicante.

* *
*

misterele din casele mahalalelor vagi
ritmate după sunetele de care trebuie să te fereștì
în această vînătoare neaventuristă
oglindă de care nu poți să te aperi
pavaj neașteptat armură pentru miere
pentru trupuri ce nu se cunosc
o imagine atrăgînd o imagine
tulburătoare construită din piatră și nisipul
celorlalți
tu n-ai materiale cu toate că
materiale îți sînt mereu furate
cavalerul adormit pe marginea rozei
știa singur adevărul
că te poți ascunde exploziv în spatele tău
adică în spatele unui pronume
care evadează din gramatică tăind gratiile
cu o pilă minusculă
gîtul fiind cu rasa cu redingota
într-un stil de joc pe tabla cu careuri
conduce la capcane
la neînțelegeri mizere care strălucesc ca lama
unei baionete
de oțel de oțel de oțel.

MARIUS VULPE

Clepsidra

Prin gura subțiratică de sticlă
Nisipul curge fremătînd minunea înviată
În firele rotunde-gri, minusculă
Sămînță nevăzută a miilor de perle
Fructe de os crescute în matricea de carne
Maternă străjuind sub aripa lichidă grea și
verde
Ce-și murmură în sinea ei iubirea
Și șoaptele nebănuitelor harpoane
De soare fecundînd în falduri mătăsoase reci
Unde nici timpul nu cutează să pătrundă,
Dar vasul meu de sticlă cu gura lui subțire
răsturnată
E drum îngust și limpede bulelor-semințe
Din care cad vertiginos clipele moarte
Ciocnite în tăcere uniformă
Și-odată nemișcate sunt trecutul
Ce se-ncrustează-n aer ca mici statui de bronz
Menite-a fi-n desăvîrșirea noastră
Și-a celorlalți ce vin mereu din urmă
Însemne de hotar

Act

Pădurile de conifere
Maree verzi revarsă sub biciul nevăzutului Eol
Iar jos în hrube lumina iritată
În evantaie gri se stinge
Mototol,
Dar vaerul înalt cine-l aude
Cînd trăznetul cu limbi de viperę fierbinți
Se învîrtește-n tîmpla cetinei, o minge
De aur ce își lasă
Șuvoi lucirea-n rană tremurînd!
Și patima cine-o presimte
Necruțătoare, surdă, cu buzele tentacoli
Scăldînd parîmele de rădăcini, spre culmi
Inverse se strecoară,
Iar miile de guri înhață și sorbesc
Din vinul altei lumi

Soartă

Nu mă mînii că zilele rotate
Fugind ascund în ele cîte-un pic
Din roua caldă,
Mătănii nesfîrșite o credeam
Scăldînd baletul pleoapelor.
Cînd prihănirea
Se cuibărea în ochiul meu cu salba-i cazną,
Nu socoteam
Bătrîna cucuvaie de clepsidră
Să-și scape ora, clipa
Pe fildeșul tocit al clapelor
Cînd peștera urechii înoată-n somn plăpînd
De-atîta vreme,
De-aceia azi sortit îmi e pesemne
Ca să plonjez în mările secate
După cuțitul apelor
Tînjind

O, șarpe

Și-ai desgolit pupilele lihnite
A ochilor triunghiulari
Pîndind mătasea iazurilor mele
Neprihănirea
Egretelor muiate-n puful alb
Ce-n liniștea senînului străjere-s
Cu halebarda papurei cînd noaptea
Dansează-n păr cu flori de lămîiță
O, șarpe ostenit, te-mpărtășește
Din cețile arterelor pulsînd
Tăcerea de sidef și-n cuibul scoicii
Din tîmplă îți așează colierul

IRINA GRIGORESCU

santos, erou sfios de toamnă

— „Trebuie să știți că în toamna aceea eu, Santos, eram singur în ceasurile lungi de seară în fața focului, adică singur cu păsările de ceață care au plecat cu frigul în aripi. Dar nici pînă în ziua de azi" — aici Ron a tăcut, iar eu m-am mutat pe alt scaun. Nici pînă în ziua de azi. Dar în definitiv ce-ar fi Ina să repeți cele spuse pînă acum. Ceea ce era foarte simplu. Am pus semn în carte un deget care mă durea la frig. Așadar într-o dimineață de toamnă eroul Santos își aducea aminte, și pe urmă este chestia cu păsările cerului care...

— Cu pene care, fii atentă.

— Cu pene care sclipeau pe burtă ca niște flori etcetera. Un gînd pios pentru amărîte în tot cazul. Restul e destul de clar. S-a făcut întuneric tîrziu, am închis caietul în fața ferestrei și brațul de ceață mi s-a limpezit fericit pe pleoape „Căci Santos era toamna singur la foc și păsările se lipeau de zăpadă în tăcere".

— Deși desigur, i-am mai spus lui Ron, în peștera lui este mereu tăcere și toți pomii se întunecă la intrarea călătorului, cînd bate în poartă cu un inel.

„Și calul i se întoarce cu pieptul în ceață și fruntea ruptă în iarbă și alege în dinți jăratecul de sub pămînt și atunci ramura pomilor se întunecă și călătorul e orb".

— Într-adevăr — Ron a șovăit lîngă geam — ai dracu pomi ca și cum deodată frunzele s-ar fi umplut de frig.

Dar ce crezi, a mai zis, dar nu știu ce anume ; pentru că s-a făcut ora cinci și era vorba să mă duc la școală ca să dau o dată teza aia barbară.

Bunica observase că chiuleam la modul absolut și mă tot iscodea de la începutul lumii dacă trec clasa cu sau fără teză, și pentru orice eventualitate mi-a cumpărat cîteva exemplare cu „Santos. Povestiri alese".
Dar eu am declarat că le știu, iar ea a fugit de răspundere.

Dar ce tîrziu, așa că am închis geamul și am liniat un caiet și Ron mi-a umplut stiloul cu disperare.

— Demnă de o cauză mai bună, zic eu. Iar el a tras un șut în aer, dar am șters-o înainte pe scări, părul meu prea lung înghețase și probabil miroseam integral a praf de pușcă.

Așadar, o teză, tocmai la vremea cînd se trezește Santos și aduce caii în peșteră. Pentru că păstează florile de gheață în fiecare toamnă ca să le ascundă pe malul riului. Dacă mergi acolo la miezul nopții poți să dai cu nasul în culoarea violetă a florilor violete care fac acest zgomot și adesea surpă malul de toamnă pe umerii mei, ale dracu flori, vorba lui Ron.

Se cam sunase de intrare, nefericiții mei colegi se trăgeau la marginea băncii, în timp ce portarul a aprins lumina cu un schepsis oarecare. Profesoara luase ochelarii în mînă, ca să se mire ostentativ de prezența mea la teză.

— O foarte nesigură prezență în acest lăcaș de cultură, aș zice. Dar eu am tăcut, făcînd pe blegа. Dar bine, spuse, și s-a înălțat precum o umbră nordică și cristalin rontăitoare. Dar bine Ina, zise deci sunînd din colțurile albe ale feței, nu sînt obișnuită cu lipsa de explicații. Locul în acest colectiv a fost gol. Și tot gol a rămas un loc anume din creierul tău.

Am lansat cu zgomot servieta pe bancă, și într-o clipă mi-am pus în gură degetul acela mușcat de nu mai știu ce lighioană.

— Cred că nu aveți dreptate. Îmi este frig, am așteptat destul și e destul. Iar sertărașul meu din creier este aranjat și complet de cunoștințe pe care am avut răgazul să le întocmesc în snopi extrem de arătoși. Am scos un caiet și un stilou și părul îmi suna în gînd foarte ciudat, dar ea nu părea convinsă.

— Ridică-te și care deci ți-au fost preocupările în tot acest

Pe zid albise apa și focul, pe bancă rădăcinile de lemn, căci școala mea era de lemn și lipseau numai podurile. —

— Desigur în tot acest timp m-am gîndit la poduri. În afară de aceasta am făcut exerciții la pian, întrucît mă prezint la concurs și am de gînd să mă prezint cu cinste. Seara am citit cărți, ca să dau această teză în condiții optime. Nu vreau să mă laud că ar fi un program complet. Nu că ar fi, dar este. Vi s-a prins o musculiță de tiv. Ar fi bine să mi-o cedați fără multă vorbă și să stați cît mai țeapănă pînă cînd o iau pe deget. În linii mari am dus o existență banală acasă în familie, cum vă spun, și bunica avea grijă să-mi dea limonadă și mere și dacă-mi dați voie, nu este vina mea că nu mă regăsesc în clasă. Ea contemplîndu-mă scîrbită.

— În clasă este singurul loc lăsat pe lume unde nu poți s-o iei razna ; unde unu și cu unu fac doi, și mofturile rămîn mofturi și școala e școală.

— Și bărbile sînt bărbi și drumul e drum. Poate că de aia. Și oh, lua-te-ar naiba, mi-am spus, cu orele tale fixe. Dar bunica vrea să trec clasa și eu firește întrucît o respect pe bunica din fragedă pruncie, și în această după amiază pînă la cinci am rămas ca să repet ce-au spus tipii din felurite lecții.

— Despre probleme care-ți sînt bine cunoscute.

— Întocmai foarte bine cunoscute, dar cum vă dați seama atît de urgent ?

Atunci a intrat portarul cu lista de întîrziați și atmosfera s-a mai dezumflat, deși nu pentru mine. Unu, fiindcă lumina s-a clătinat în ușă din cauza vîntului lăsîndu-mi pe frunte un zgomot tîmp, care nu știu de unde venea și doi fiindcă.

— Mă îndoiesc, a continuat deșteptăciunea lumii, că tu vei lua concursul de pian. Îndoiș-ar îndoiturile toate. Pentru această realizare ai nevoie de pași drepți și plini de avînt. Nu tu, cu gîndurile pline de aiureală. De aiureală pline și de confuzii. (Maestra méa totdeauna evidența puternic) Mă îndoiesc, deci.

— Nu am absolut nimic contra. Căci nu am încă laba marelui artist. Dar s-a făcut întuneric și vreau să plec. Sînt deosebit de ocupată, după cum știți, și nu vreau să aflu nimic nou în seara asta. Am închis stiloul și mi-am lins cu grijă degetul bubos și în general îmi era foarte milă.

În cele din urmă m-a lăsat în pace și a spus că vrea să scriu la teză despre „opiniile lui Santos", în timp ce ea îi asculta pe corijenți la tablă. Și spera să nu o iau prea razna.

— Căci faci, se strîmba, niște confuzii inadmisibile.

— Căci le fac, am presupus eu visătoare, căci lumea este o confuzie.

Orișicît. În toamna aceea eroul este singur în ceasurile albe și ciudate, aceasta este prima idee, și caii săi aduși din insulă au înghețat în peșteră în timp ce Santos avea o idee nouă pe care a pus-o în practică împreună cu Ron B., elev în clasa paralelă, care a luat acea carte pustie din peșteră. Lăsînd-o în calea vrăbiilor. Dar nimic, doar în vis, un singur călător orbise în peșteră și s-a lipit de un pom negru și adînc cu veșmintele reci călcînd, și care, cum spuneam, un călător. Călătorul și calul de piatră sînt personaje secundare și au statuile pe care le știe toată lumea în parcul școlii. La această oră cînd scriu, Santos vine din peșteră și caută vrăbii sub zăpadă, așa cum se spune în carte, anume, citez „pleoapele reci îi cad în liniște". Mă apropii cu mîinile pline de flori înghețate, dar el se trage cu umerii pe piatra statuii și alege din păsările de iarnă cîteva pene violete, clipind sfios în ploaie. Dar călătorul orb este orb și spune despre razele de soare : o, ce răni nesigure în coastă / și zidurile stelei mă rod pe această / planetă sau ceva în genul ăsta ; și spumegă lîngă calul de piatră, deși nu are nici o vină, zic eu, că e de piatră.

M-am plictisit de scris teza pentru năroadă, așadar am pus punct. Portarul sunase de ieșire, am lăsat caietul pe catedră, fără să mă mai uit pe geam. În parc zvîcneau pomii rari și afară pe trepte Ron bătea în poartă cu un inel. M-am oprit, căci totul se răcea în preajmă cînd m-a întrebat, dar cine este Santos, m-a întrebat, și calul de piatră și călătorul orb ?

Ce rece, mă mirasem, dar cred că frunzele s-au copt, i-am spus, sau nu. Sau seara coaja pomilor grăbiți.

— Dar cine este Santos.

— Dar ce ciudat, zic, mă întrebi, Ron. Doar știu mereu despre el, însă acum frigul s-a întins, ningea în grabă peste statui și deodată el s-a sprijinit de piatra lor. Și a insistat cu întrebarea sa mizerabilă.

— Așa cum m-ai învățat. El, Santos era singur în ceasurile lungi de seară, și călătorul său de piatră care a orbit. Pesemne că așa a fost, sau altfel de ce numai la rădăcini. Dar ce-ar fi să mă duc acasă, mi s-a făcut foame și somn și aș vrea puțină limonadă. Și am să-ți spun pe drum.

Ron mi-a luat servieta și am alunecat pe scară cu ochii închiși, trebuia desigur, trebuia să ningă în prostie, și vrăbiile au rîs tare pe gardul de lemn. Am rîs tare și atunci un călător s-a aplecat spre mine cu pumnii reci — iată-l Ina, iată-l Ron. Cu pleoape albastre în aerul de toamnă.

— Dar bine, zic, am scris că Santos este singur și de ce numai la rădăcini se mișcă aceste pleoape, al dra —

— Al dracu Santos. Ron a rîs mai tare ca proastele de vrăbii. Iată-l pe fratele meu Alexandru. Astfel călătorul, căci el este alt călător al lui Santos, a venit chiar mai aproape de mine, fără să-i pese, nu-i așa, dacă trec sau nu clasa cu sau fără teză. Aveam un chef monstru să pun degetul în fugă, dar nu. Alexandru a mișcat pleoapele, spunea ceva ca să mă pună în încurcătură. Adică știți, amîndoi, șmecherii spuneau una sau alta, în timp ce pe stradă copiii căscau fericiți din gură. Foarte curînd am ajuns acasă, dar păcat că nu am înțeles mai devreme că aceștia doi aveau de gînd să. Aveau de gînd, dar nu se putea, căci Alexandru nu este călătorul orb, din contra, fruntea lui cade spre mine. Nu aveau de gînd să plece singuri, fiindcă eu nu rămîn singură.

— Căci nu voi lua concursul de pian, și-n seara asta nu mi-e somn, căci nimeni n-a rămas, uitați-vă și voi — și într-adevăr, ai mei plecaseră la teatru ; din perdele lumina s-a desprins cu greu. Au lăsat pianul deschis, dar eu, n-are rost, îl închid, doar nu voi lua concursul. Mă doare degetul și.

Ron a scos o batistă ca să mă bîzîi în ea. Și zidurile casei foșneau usturîndu-mă de atîta lumină. Ce facem oare, așa a spus apoi către fratele său, dar acest călător Alexandru nu s-a intimidat de problemă, a luat o hotărîre anume că merit să mă recreez după teză doar nu desigur nu cum, să stau acasă singură, mai ales că pentru pian nu mă arăt încă destul de gravă.

— Haide Ina, spuse, fii solemnă, șterge-ți nasul, în seara asta mergem la teatru.

Iar părul meu de mult înghețase, dar acum curgea mai blînd în pumnii lui reci. Ce minune formidabilă — chiar așa am țipat — cu părul meu, spre ciuda lui Ron.

— A dracu minune, dar hai odată. Cărțile cădeau și ele pe masă, iar Alexandru a citit firește prima pagină din prima carte cu Santos și a făcut umbră cu brațul alegînd o țigară. Trebuia să mă grăbesc cu aranjatul în oglindă și părul mi-a încolțit din nou. Uite ce s-a mai dezghețat, a spus și el. Am rîs înainte mișcîndu-i pumnul pe cînd fumul de țigară s-a întins în tăcere, iar Ron a rînjit fericit.

Și zău avea dreptate. După care am plecat cu mare zgomot pînă cînd din nou afară pe trepte Alexandru a stins țigara. Și a bătut în poartă cu un inel, dar nu fiindcă ar fi semănat cu Santos, de altfel cine este Santos decît un erou din peșteră care stă singur toamna cu aripioare și cu păsările lui cretine. Și statuile din curtea școlii au genunchii știrbiți și pumnul călătorului s-a învechit cu mușchi violet. Mă întreb ce minte infernală a pus în calea mea aceste obiecte rare. În toamna aceea s-a făcut noapte, Alexandru a mers mai departe în veșminte reci și a fumat din nou cu fruntea aproape de mine.

Ce-ar fi, a spus, ce-ar fi Ina, dar am visat curînd că nu se putea mai departe, căci fratele său, elevul Ron B. a rămas închis în coaja pomului și poarta casei mele s-a trezit albă de lumină, pe cînd pagina poveștii cu Santos — Am lăsat-o în urmă și l-am atins pe Alexandru, voiam să știu, dar el nu voia să știu nimic.

Tapiserie de PICASSO

Iar Ron a spus că ce chestie să adorm așa rapid după un fleac de teză, ce-ar fi să merg mai drept. Avea dreptate, chiar am mers ; plus că se apropia pe stradă o vecină care îi va raporta bunicii că m-a văzut, anume pe ce parte de trotuar, avea tipa niște fixații imense cît carul mare.

Așa am trecut toți trei de poartă. Alexandru a suflat înspre statui, în glumă sigur, de hatîrul lui Ron și al meu și al lui Santos, în caz că mai credem în baliverne. Dar tot nu s-a făcut lumină, i-am spus îndată, doar visele se cam repetă cu Ron ăsta.

— Deși nici mie azi, a citat el sobru, nu-mi mai pasă / De lumină / Fiind zi fiind noapte / La rădăcina zăpezilor împăcate. Nu era prea departe. Nu era prea —

— Dar trebuie să repet ce s-a spus pînă aici. Așadar călătorul orb moțăie în peșteră toamna, al dracu anotimp cu păsări cu tot, și pumnii tăi răsar de sub zăpadă.

— Dar piară oamenii cu toți s-ar naște iară

— Iară

— S-or naște iară. Ce-ar fi Ina să povestești mai departe, nu reiese prea clar pînă acum. S-or naște iară.

— Oameni. Acum du-te naibii fără să mai bați cîmpii cu Santos pînă la adînci bătrînețe.

— Astăzi e o zi afurisită, pricep, comentă Ron, scîrbos, dar e cazul să încetați voi ambii. Ne ducem la teatru, deși evident, întîrziem cu un mutunache ca Ina. Ți-am spus odată să mergi mai drept și să nu mai adormi în picioare ca soldații, și poate că scoți și degetul ăla strîmb din gură, cînd ești într-o societate de oameni.

Ce, mă gîndesc, ștergîndu-l în buzunar, n-or fi avînd loc de el ?

Dar în numele lui Santos și al altor mari vagabonzi l-am lăsat pe Ron să trăncănească precum o babă în zilele ei bune, știți că nu mai avea multă vreme.

Uneori chiar drumul pînă la școală e foarte scurt, mă așez lîngă pomii lucioși de toamnă pînă cînd se face tîrziu și vrăbiile îmi cad pe carte așa cum cad în zăpada din peșteră, deși uite mă tot întreb dacă e același fel de zăpadă cu aia din carte. Și de ce n-ar fi, zic, de ce n-ar fi la fel piatra șchioapă a statuii din fața clasei și calul mîncător de jăratec și minuni și alte prostii. Sau acest Santos, eroul sfios de toamnă care doarme în întuneric cu hainele reci. „Și singurul său oaspete a fost un călător grăbit care a bătut cu un inel în poartă și a cerut un foc". Cum o fi zis ? Dă-mi un foc, sau cine știe. După chestia asta a orbit, dovadă cealaltă statuie din parcul școlii, călătorul orb, cu pumnii rotunzi și moi, pentru că s-a stins pe piatră mușchiul învechit și violet, încă de cînd eram în clasa întîi. Și toți plecaseră la teatru. Dar înainte de a închide poarta mi-au întins cartea și pozele s-au luminat după ce am adormit lîngă pom, fiindcă era încă devreme. Statuile au strălucit în parc cînd Santos a venit lîngă mine și mi-a adus apă din peștera lui, era încă devreme deci și nimeni în jur ; iar eu în clasa întîi am învățat să citesc pe statuia șchioapă în peștera lui Santos. —

Așadar ce absurdă poveste — dar nu mai rămăsese timp. Ron, întors lîngă alt copac, a făcut un semn, mie și fratelui său, dar ce dracu, văd dublu, am spus, căci crengile l-au stropit pînă cînd a căzut zîmbind cu fruntea lipită de coajă. Ce glumă, am strigat, ce glumă, dar Alexandru fratele său a fumat mai departe cu pumnii umezi lîngă pleoape. Să ne întoarcem, aș fi spus, dar nu s-a mai întîmplat nimic, nimic ,doar un trecător a șovăit în fața noastră plin de uimire. Ron s-a scuturat de zăpadă furios la întrarea în teatru și s-a uitat la mine sever și fix, dar eu nu, mi se cărase tot somnul între timp și întreagă năluca poveștii cu Santos din fața oglinzii. Prin urmare m-am fi,iit demonstrativ pe scară în timp ce Alexandru lîngă mine aprindea cea de a zecea țigară din toamna aceea.

— He-he, nu e cam mult, i-am spus eu tare fericită, și am mișcat puțin părul, convinsă de frumusețea unei umbre scurte.

— Poate că nu e, zise, dar Ina, ce-ar fi să te uiți într-acolo.

Unde într-adevăr lumina era mai puternică decît în locurile noastre de la cucurigu, și părinții mei cu prietenii lor zîmbeau relaxați, închipuiți-vă, de vorbă cu profesoara mea, care se pieptănase de ocazie într-un coc mititel și miglisit și povestea oricui pe lume despre teza mea cu Santos din această după amiază.

— Dar ia mai ducă-se, mormăiră, și am început să bem din limonadă, cît mai era lumină, căci glumele sînt glume, și visele sînt vise, și piară oamenii cu toți, adică nu. Alexandru avea în buzunar cartea cu Santos, eroul din peșteră care se zvîrcolise în minuni, și nimeni nu s-a mai întors în zăpadă. S-or naște iară oameni. Deși pururea în fața ferestrei fluiera statuia călătorului orb și în clasă pe pereți se zvîntă cu candoare ideile vreunei stîrpituri a secolului. Ce frig și ce răbdare formidabilă, se gîndește lumea. Deși visele sînt vise și poveștile sînt povești și așa mai departe, cu toți ceilalți zăpăciți. Dar s-a stins lumina la oră fixă și firește în teatru a fost o mare peșteră de toamnă cu fruntea rece și ruptă de minuni.

GRIGORE ARBORE

Printre însorite păduri

Printre însorite păduri în o vară a sîngelui
zei adormiți se arată. Înfloresc
iarăși sub ulmii cei veșnici
umbrele morților, flutură
steaguri pe pene prin crengi răvășite
de murmurul ploii.
O, cît de îndurerată ajunge privirea
în străfundul izvorului.
Nimeni
nu stă să vegheze delirul
cerbului alb. Steaua pe care
venit-au călare strămoșii
strînsă rămîne-n rubinul din teasta
înspăimîntatului. Totul e ca și cum
ți-ar fi teamă de biciul
celui ce fără cruțare privește.
Podul de lemn peste rîu se cutremură
Izbește lumina
conul înalt de verdeață rămas sub covorul
întunecimii.

Curriculum

Să stai apăsat pe lumină
într-o noapte celestă, să ștergi
lacrimile de pe obrajii necunoscutului, să mîngîi
floarea cea albă a îndoielii, într-un ceas tainuit
să pătrunzi în înaltele sfere de foc
despre care nimeni nu știe, să privești
moartea trecînd în caleașca de aur,
sub mesteceni umbroși să primești
chezășia cea veșnică, acea oboseală
stinsă-n retină să o lași să se scurgă
încet spre pămînt ca pe diamantele cerului.
să încerci
fără nădejde drumul pe care rătăciră
corăbiile naufragiatului.
Din sfinte ramuri o petală
albă să te strivească peste frunte —
nevinovată să rămînă purpuria culoare a
coroanei însinguratului.

Iarnă lacustră

Parcă un sunet bîntuie bolnav
pe lacuri cristaline înghețate,
stele-n adîncuri troznind suav
tiniesc după un cer din miazănoapte.

Sub coaste iarăși noaptea se retrage
purtată de un rece suflu.
O, cît de liniștit printre păduri de alge
cu moartea-n mîne de acum răsuflu.

Iarnă lacustră. Noapte lacustră. Albastru sus.
Stau în genunchi pe o crustă de gheață
Aștept să coboare dinspre apus
vîntul cel cald în dimineață.

Solitudine

În visle încurcat rămase
parfumul suavei nări. Celui
ce sta la cîrmă îi spusesem
ochii să-și lege ca să poată
visa în voie la doritul port.
Mult timp orbecăind scăldați de focul Ursei,
în urmă țintuit în ceață continentul
semnalele încet și le retrase,
steaua de pîndă arse pilpîind
în ostenitele orbite, veghea noastră
respinsă fu pe rînd de-nmiresmate tărmuri.
Călătoriram liniștiți cu orbul
condus și inspirat de zei.
Cînd se mări în zori lumina îl lăsarăm
de alba strălucire să fie doborît.
Cu inutile sacrificii străbăturăm
astfel zile și nopți.
Cînd ne-așteptarăm mai puțin o stîncă
ne odihni pe torsul său corabia.
Mult timp apoi am implorat un pescăruș să strige
pe cardinale mări tristețea
temutei solitudini.

Absență

În zori îngîndurat și nebun
printre ruinuri trecu filozoful cetății.
Plăpîndelor lumini la noi vorbi puțin
din vîrful colonadei reci de marmură.

Zile întregi l-am așteptat apoi
pe țărm printre cîntătorii delfini ;
un sunet șters am auzit venind mereu
printre portaluri prăbușite.

În terme am crezut că perorează
mulțimii curioase de efebi —
din sarcofagul de granit ecouri
parcă de voci spre mine-au izvorît.

De stela înecatului într-un tîrziu
prea ostenit m-am rezemat sperînd
fosilizatul loc să își aprindă
focuri în turnul de la miază-noapte.

În fiecare seară nevăzînd nimic
m-a încercat dorința renunțării —
sandalele de lemn pe pietre bocăneau
spre cheiuri cu înverșunare.

O sferă aurie calcinînd văzduhul
trezi în templu cerbul rătăcit.
Adulmecînd pe lespezi, lîngă mine
urlînd a groază se opri.

Martie

Cuibul de păsări își revine din amorțeală, Ana,
și sfinte semne iar brăzdează cerul, valul
de solitudine cuprinde iarăși
imperiul trestiilor,
un murmur de neînțeles pogoară
tînguitor deasupra sufletului, totul
se pregătește de moarte
în această melancolică dimineață

Pe insule deja reptile verzi
se-ntind sub razele mîntuitoare
și ghețurile fug din golfuri în
direcții de nimeni cunoscute

Această desrămare, cine oare
o binecuvîntează ? Întristătoarea
furtună a trecut pe lîngă
plaur și munte. Privighetori
vîslesc pentru mine
pe nepătrunse ape. Asemeni unui măr de argint
înflorește catargul corăbiei naufragiate
deasupra valurilor.

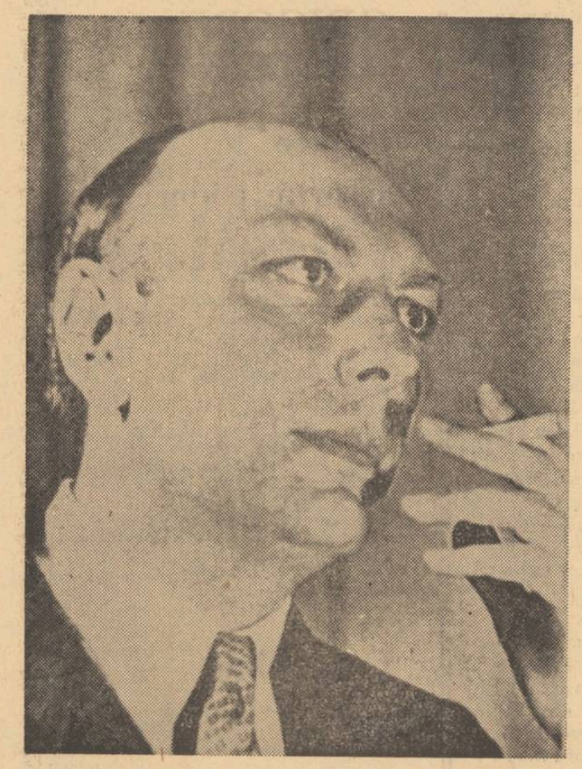

Duceți-mă

Duceți-mă într-o corabie
Într-o bătrînă și blîndă corabie,
În etravă sau dacă se poate chiar în spumă
Și pierdeți-mă departe, departe.

În atelajul unei alte vîrste.
În catifeaua-nșelătoare a zăpezii.
În gîfîitul unei nunți de cîini.
În palidul convoi de frunze moarte.

Duceți-mă, nezdrobit, în sărutări,
În grumajii care se ridică și respiră,
Pe covorul palmelor și pe surîsul lor
Prin coridoarele oaselor lungi și prin articulații.

Duceți-mă sau mai curînd îngropați-mă.

Bătrînețe

Seri ! Seri ! Cîte seri pentru o singură dimineață !
Mărunte insule-n ocean, trupuri de fontă,
coji îndărătnice !
Cu miile se-ntind în patu-i, fatală dereglare !

Bătrînețe, bătrînețe, amintiri :
arene ale melancoliei !
Zadarnice parapete ale jocului, năruire înceată !
Iată-ne acum dați afară !

Îmbrîncit ! Să pleci îmbrîncit !
Plumb al coborîșului, ceață în spate...
Și dîra palidă a valurilor de a nu fi putut să Știe.

Peisaje

Peisaje calme sau dezolate.
Peisaje mai curînd ale drumului vieții decît ale feței pămîntului.
Peisaje ale Timpului care curge lent,
aproape-n neclintire, atît de încet uneori de parcă s-ar retrage.
Peisaje de fîșii, de nervi sfîșiați, de «sodade».
Peisaje să oblojească rănile, oțelul, strălucirea,
răul, epoca, știreangul de gît, mobilizarea.
Peisaje pentru abolirea strigătelor.
Peisaje ca și cînd s-ar trage un cearceaf pe cap.

Gînduri

A gîndi, a trăi, mare abia distinctă ;
Eu — vite-așa — tremur,
Infinit tresărind fără încetare.

Umbre de lumi infime,
Umbre de umbre,
Cenușă de aripi.

Gînduri plutind minunat,
Lunecînd în noi, între noi, departe de noi,
Departe de-a ne lumina, departe de-a pătrunde ceva ;

Străine în casele noastre
Gata să ducă vorbe mai departe
Praf uri bune să ne distreze și să ne-mprăștie viața.

Labirint

Labirint, viața, moartea, labirint,
Labirint fără sfîrșit, spune magul din Ho.

Totul se surpă, nimic nu dă voie.
Sinucigașul simte din nou același chin.

Închisoarea dă în altă-nchisoare
Culoarul în alt culoar

Cel care crede că pînza vieții desfășoară
Nu desfășoară nimic.

Nimic nu duce nicăieri.
Secolele înseși trăiesc sub pămînt.

Greața sau moartea e cea care vine ?

Redă-te ție, inima mea.
Destul am luptat.
Viața, aici, să se-ncheie.
N-am fost nici lași.
Am făcut ce-am putut.

O ! sufletul meu,
Tu pleci sau rămîi,
Trebue să te hotărăști.
Nu-mi pipăi astfel făptura,
În curînd cu atenție, în curînd cu uitare,
Tu pleci sau rămîi,
Trebue să te hotărăști.

Eu nu mai pot.

Dumnezei ai Morții
Eu nu v-am blestemat și nici aplaudat.
Îndurați-vă de mine, călător al aiurea,
fără valize,
Fără stăpîn, fără avere și gloria risipită aiurea,
Cu siguranță sînteți puternici și mai presus de toate caraghioși,
Îndurați-vă de omul acesta smintit care mai înainte de a sări bariera vă strigă numele său,
Prindeți-l din zbor,
Implinească-se, dacă se poate, după temperamentul și năravurile voastre,
Și dacă vă place să-l ajutați, ajutați-l vă rog.

În românește de
Vasile NICOLESCU

henri michaux

ÎN ȚARA MAGIEI

Înconjurînd țara Magiei, insulițe foarte mici : sînt colaci de plută. În fiecare colac un mort. Cingătoarea asta de plute apără țara Magiei, slujește de pîndă oamenilor de aici, le vestește apropierea străinilor.

Nu mai rămîne pe urmă decît să li se abată drumul și să fie duși mai departe.

★

Vezi colivia, auzi filfiindu-se. Simți limpede zgomotul ciocului ascuțindu-se de zăbrele. Dar păsări, nicăieri.

Cea mai mare zarvă de papagali din viața mea am auzit-o într-una din coliviile astea goale. Nu se vedea, bine-nțeles, niciuna.

Dar ce gălăgie ! Ca și cum în colivia aceea s-ar fi aflat trei, patru duzini : „...Nu-s prea înghesuite în colivia asta mică ?“ întrebai fără voie, dar adăugînd întrebării pe măsură ce mă auzeam rostind-o, o nuanță batjocoritoare.

„Da..., îmi răspunse cu tărie stăpînul ei, de-asta și cîrîie așa. Și-ar dori mai mult loc.

★

Această picătură de apă e mai sensibilă decît un cîine. Ea ți se alipește cu drag. Copiii se joacă deseori cu ea. Se întristează repede dacă n-o iei în seamă. O tai, se desface și moare. Gîzele de apă o ocolesc. Din curiozitate sau răutate, unii băieței ca să pricinuiască o ucid.

Dacă răutatea e mobilul, atenție la frînă (vezi capitolul frînei).

★

Pe cîte-un drum mare, nu rar ți se întîmplă să vezi un val, un val singur-singurel, un val despărțit de ocean.

El nu e de nici-un folos, nu constituie un joc.

E un caz de spontaneitate magică.

★

Magilor le place întunericul. Începătorii au neapărat nevoie. Ei își fac mîna, dacă pot spune așa, prin cufere, vestiare, scrinuri de rufe, geamantane, pivnițe, poduri, pe sub scări.

Nu e zi la mine să nu iasă din dulap cîte ceva neobișnuit, fie o broască, fie un șoarece, trădîndu-și, de altfel, stîngăcia și care leșina pe loc fără să mai poată fugi.

Dădeam pînă și de spînzurați, falși bine-înțeles, care n-aveau nici măcar funie adevărată.

Cine poate spune că te obișnuiești cu timpul ? O teamă nelămurită mă ținea întotdeauna o clipă cu mîna nehotărîtă pe clanță.

Într-o zi, un cap însîngerat se rostogoli pe vestonul meu nou-nouț, fără să-i facă, de altfel, nici-o pată.

După o clipă — scîrboasă — să nu-ți vie să mai trăiești una la fel — am închis ușa.

Se vede că era un novice, Magul ăsta, ca să nu fi fost nici măcar în stare să facă o pată pe un veston așa curat.

Dar capul, greutatea lui, aerul lui în totul, fuseseră bine imitate. Îl și simțeam, cu o spaimă îngrețoșată, căzînd peste mine, cînd, fără de veste, pieri.

★

Cei mai mulți dintre ei, îndeletnicirea lor cea mai deosebită, e să-și ronțăie dublul. În țara Magilor, asta nu e deloc îngăduit, mi ți-i pedepsesc cu asprime, trebuie cît mai repede să se îndrepte.

★

Cu toate că știu foarte bine că stelele sînt altceva decît lumini foarte mari pe arătarea cerului, ei nu se pot împiedica să nu facă stele false, ca să le facă plăcere copiilor, ca să-și facă plăcere lor chiar, puțin din exercițiu, din spontaneitate magică.

Cel care n-are decît o curte mică, îi face un tavan mișunînd de stele care e lucrul cel mai frumos pe care l-am văzut vreodată. Acea biată curticică, împrejmuită de niște ziduri atît de prăpădite încît parcă plîng, sub cerul acela personal, strălucitor, urlînd de stele, ce priveliște ! M-am gîndit adesea și am încercat să socotesc la ce înălțime s-ar fi putut afla acele stele ; fără a izbuti, căci dacă vreo cîțiva vecini se folosesc de ele, numărul lor nu e prea mare și le văd destul de aburit. În schimb, ele nu trec niciodată **sub** un nor.

Cu toate astea, am putut vedea că erau cu cea mai mare grije ferite de împrejurimile lunii, de teamă, fără îndoială, să nu le facă să treacă prin fața ei, din nebăgare de seamă.

Se pare că mai mult decît oricare altă manifestare de forță magică, asta atîță pizma și poftele. Vecinii se luptă, se luptă cu ură, încearcă să sufle stelele de alături.

Și răzbunări fără de sfîrșit sînt urmarea.

★

„Tatăl a trei tigri nu va putea ieși în timpul nopții. El va trebui să poarte tot timpul mănuși ; nu va avea voie să sară, să alerge, să iasă seara sau după-amiaza, ci numai dimineața“. (Se crede că dimineața nu va putea să-și revadă copiii cărora n-ar întîrzia să le dea adresele persoanelor pe care dorește să le vadă mîncate). Astfel e întocmită inscripția, una din cele mai vechi, și mai puțin bogată, se pare, de magie decît de superstiție.

Asta nu înseamnă că, dacă tatăl izbutește să le dea adresa victimei, ea nu e ca și purtată în gura tigrului, afară numai dacă nu se mută decuseară. Dar vrei să speri. Vrei să crezi că adresa dată era greșită, că era cea a vre-unui vecin.

Cu aceste frumoase gînduri, rămîi acasă, ferindu-ți prada de tigrul hămesit.

★

Stomacul (provincia-stomac) a fost folosită împotriva dușmanilor veniți din vest. Mai curînd decît cotropitori propriu-ziși, se pare că ei erau băștinașii munților, astăzi cu desăvîrșire dispăruți.

Coborînd în cîmpie, acești oameni ai munților trebuiră să străbată un rîu. Se aleseră cu picioarele degerate. Mai încolo îi prinse o ploaie destul de tare, ea se năpusti asupra lor, rozîndu-le carnea și veștmintele.

Toată regiunea din fața lor fusese transformată în stomac : ăsta e adevărul.

Aerul umed îi mistuia. Pielea, în foi mari, le cădea și carnea dedesubt se scobea repede. Praful chiar pe care-l ridicau era împotriva lor. Amestecat cu sudoare, îi contamina. Mîncați, nu de lepră, ci de sucurile atroce ale Stomacului, pieriră aproape cu toții.

★

Se ivește, spun ei, la mai toți oamenii care privesc un peisaj, o zgaibă. Această zgaibă nu e chiar atît de mică pe cît se crede.

Desene de HENRI MICHAUX

Această zgaibă e un medium între peisaj și privitor. Dacă privitorul ar putea să zmulgă această zgaibă și s-o scoată, el ar fi fără de margini de fericit, ar cuceri raiul pe pămînt.

Dar e nevoie de o delicatețe foarte mare, de o putere uriașe și să știi ce faci. E ca și cum ai zmulge dintr-o dată un arbore cu toate rădăcinile lui. Șmecherii de vanilie care se folosesc cam peste tot de mijloace mnemotehnice, de reprezentări grafice, de comparații, de analize și de siluiri ale materiei cercetate, nu numai că habar n-au de ceea ce spun. Dar nu pot să-și dea seama de fel de simplitatea minunată și aproape copilărească a acestei operații care te duce de-a dreptul în pragul extazului.

★

Spărgînd un ou fiert moale găsesc în el o muscă.

Din căldicelul gălbenuș neînchegat, ea ieși, își frecă aripile cu trudă și zbură greoaie.

Cineva, se vede, îmi făcuse această farsă. Trebuie s-o pomenesc aici ? E, ea, vrednică de ceea ce se numește Magie ?

★

Ei n-au, îmi pare, simțul mecanicei.

Prea puțini o recunosc deschis. Îmi răspund că e un lucru antifilozofic, antimagic, antiasta, antiaia. Unul din ei, căruia îi explicam bicicleta, crezînd că o să-l uimesc, pretinse că ei inventaseră pe vremuri o bicicletă pentru insecte, dar care se făcea copiilor care se jucară cu ea cîtva timp. Asta nu mai făcea să-ți bați capul, avea aerul să spună.

★

Se fac purtați prin aer înhămînd un cîrd de mari păsări de mare, cînd țin să facă sau să termine o lungă călătorie maritimă și nu mai au puterea magică de a se transporta ei înșiși „pe calea reconstituirii“.

Păsările astea, o mare belea cu ele e că nu se pot lipsi multă vreme de pește și caută să se așeze pe apă, ceea ce nu-i convine de loc călătorului care, cu dosul ud, se căiește că a pornit la drum.

Din pește în pește, călătoria se termină, pînă la urmă, căci în ce privește destinația, aceste păsări sînt foarte ascultătoare.

Numai că, în timpul drumului, ele se folosesc cît pot de insuficiența magnetică a călătorului îndată ce și-au dat bine seama de asta.

★

Partenoterapia e una din instituțiile cele mai răspîndite în țară.

Copilele (există un tîrg de copii), adolescentele de paisprezece ani, sînt luate ca medicamente. Ele își păstrează, de altfel, fecioria, să nu vă înșelați, numai atingerea contează, și încă nu contează decît pentru cei mai grosolani.

Simpla prezență apropiată e cu prisosință deajuns.

Fiind apucat de un grav atac de năduf, închiriai eu-însumi una, după indicațiile sfătuitorului meu. Umărul și gingașu-i piept abia mijit, iată zona atinsă care îmi făcu cel mai mult bine și cel mai degrabă.

Această fată simplă și cu un farmec care mergea foarte departe nu făcu în timpul tratamentului decît să-și lege și să-și dezlege șireturile unei jambiere, dar cu o mare sfială.

Ea mă privea din cînd în cînd, apoi își privea piciorul, fără să spună nimic, și sentimentele ei îmi rămaseră necunoscute.

★

Într-o țară în care puterea magică înnăscută e mare, în care șiretenia și tehnica o dezvoltă, delicații și nervoșii sînt nevoiți să-și ia măsuri deosebite de prevedere ca să-și păstreze autonomia.

Oameni însemnați chiar, cu aere de personaje, mi-au spus în clipele lor de sinceritate, trădîndu-și teama : „Ce zici, sînt eu ? Nu vezi nimic..., nimic străin în mine ?“. Atît de frică li-e să nu fie ocupați de un altul sau comandați ca manechine de colegii mai tari.

Cînd le vorbeam de Isus sau de Francisc din Assisi sau de alți sfinți stigmatizați în urmă, care-și pierd sîngele mîinilor și picioarelor în zilele de vineri, ei își luau adesea un aer mai degrabă grav, doborît și de apărare, decît cucernic.

„Cum ! E mort de două mii de ani, și încă vă mai vampirizează !“. Îi vedeam mîhniți pentru noi și de asemenea ca terorizați.

★

Cu o legătură pe ochi.

Ei cresc unii copii, cu o legătură pe ochi. Un mic număr e deprins să-și recapete vederea prin toți porii trupului lor, unul mai mare să vadă într-o aproape totală întunecime.

„Orbii de zi“ sînt cei mai cu deosebire aleși spre a face ofrande Zeilor. Ofrandele lor trec a fi bine primite.

Animalele se tem mai puțin de ei și arată, datorită acestei aplecări, slăbiciunea dorită pentru sacrificare. Si pot de asemenea să se apropie și de un și mai mare număr de soiuri. Dar nu toate vor fi reținute.

Singurele bune de jertfit sînt numai **animalele care se înfioară la atingerea cu apa.**

★

Cartea adormirilor leului.

Această carte cuprinde toată magia. Ea e ținută ascunsă. Copiile pe care le-am văzut nu cuprind decît două capitole, de altfel false în mai multe locuri.

Pe poarta principală a orașului Iniaho se poate vedea un fragment din Marele Ciclu al Leului. Mare și impresionantă pictură, făcută din ceea ce trebuie să știi „să citești“.

Se vede acolo o Sferă uriașe, care seamănă cu Pămîntul, dar are un gît ca de sticlă foarte strîmtă pe unde intră leul care de data asta nu duce o viață largă. Coada lui e răsucită de douăsprezece ori și se pare că el ajunge la un clondir nu adoarme. O porumbiță îl trezește. Vrea s-o prindă. Ea scapă. Slăbind, se face șarpe și se hrănește cu pietriș. Mai departe e atacat de ape, apoi de flăcări. Le stă împotrivă.

Ce îi e mai greu, sînt ouăle asupra cărora trebuie să vegheze. Adoarme a doua oară. Un fluviu curge dintr-un astru, înspre el. Se reînsufletește (ouăle sînt albe, sfera cenușie, leul mereu negru).

E în cercul al șaselea acum (sînt șapte, concentrice). Din cercul al cincilea, pocnește un bici. Din acea clipă, leul își recapătă adevărata viață de leu. Pentru puțină vreme. Iată-l urcînd o scară în spirală. Astfel fiind, el nu se poate feri de loviturile de aripi ale păsărilor-pisici.

Cum e gata să ajungă în cercul al cincilea, doi bătrîni se apleacă, ținînd o carte. Și leul adoarme a treia oară.

Cele patru cercuri mai însemnate, care dau cheia celorlalte se află în interiorul acestui oraș interzis, dar cercul dintîi, cheia tuturor celorlalte, nu e arătat decît celui în drept, în nisip și șters numaidecît.

(„Ailleurs — Voyage en Grande Garabagne — Au pays de la magie — Ici Podema. „Gallimard“ — N.R.F. — 1967. Paris).

În românește de
Tașcu GHEORGHIU

EMIL BOTTA prozator

Fie ironic, s[illegible]astic chiar, fie cu gravitate tragică și înfrigurată, scriitorul ni se adresează avînd aerul că ignoră prezența posibilă a cititorului, de parcă singurul lucru eminamente important este ca divagațiile sale să-i redea pentru o clipă liniștea pierdută. Dar el nu-și regăsește liniștea după care tînjește. Este tot mai asaltat de obsesii și tenebre, măsura divagațiilor sale inepuizabile fiind voința de a mărturisi cît este de derutat ca subiect și cît de dominat ca obiect. Scriitorul însuși nu întîrziase să se recunoască drept martor al agoniei Europei înaintea vremelnicei ei cotropiri de către nazism. Numai că naufragiul continentului nu se consumă dintr-o dată, ci lent, cu pauze înșelătoare, cu remisiuni mincinoase și apoi cu crize tot mai grele. O imaginație receptivă la simboluri, cum se recomandă a fi cea a lui Emil Botta, găsește în eșecul istoric al diplomației burgheze tot atîtea argumente ca și în propria-i slăbiciune pentru indolență, pentru acceptarea perplexă a răului moral. (Trîntorul)

Cum în toate situațiile lipsește încrederea într-un posibil reviriment, universul este perpetuu văzut cum se ofilește sub povara nefericirilor și crimelor. În Cel mai tare viziunea dezastrului înflorește apocaliptic. *Banda de rațați a cărei tristă istorie autorul vrea s-o relateze, piere de astă dată nu sub presiunea evenimentelor ci a incapacității ei de a săvîrși gesturi, acte care să ia într-un fel proporții de eveniment. Declasarea triștilor cavaleri este dublul produs al timpului care devoră și al lamentabilei lor plăceri de a se amăgi cu nimicuri. Sub semnul inutilității, existențe ca cea a Veveriței sau Capului de Pasăre, a Grecului sau Ninei Bălăioara se amestecă, într-o avizată devălmășie, cu simbolurile numite Shore, Naxos, Nimrod sau Mater Tenebrarum. Panica pe care o produce declinul lor treptat într-o sensibilitate de artist n-are nici măcar consolarea vreunei împotriviri. La Emil Botta destinele sînt ca navele, nu lasă urme. În navigație numeroase sînt navele care înfruntă furtunile și le depășesc, aici navele sfîrșesc invariabil ca epave. Moartea Almei, nebunia domnișoarei Liginski, neurastenia bătrînului decrepit din* Rondul de noapte *rezolvă, mai exact descalifică, printr-o vocație a eșecului, înclinarea spre neant a personajelor.*

Complotul dizgrațios al atîtor fervori eșuate este o sursă de reprezentări umoristice, fiindcă, dincolo de ceea ce ascunde o nuanță de deznădejde terifiantă, rămîne neputința iar neputința eroilor lui Botta („inimi cupide, fețe gelatinoase și alienate“, „drumeți schimonosiți în arhipelagul gîrbovirii“) *sucombă în comic. Dar este un comic aparte, făcut din surîsuri înghețate și scurte exultări, din aluzii, din afirmații prăpăstioase și șarje acide, pătrunse de o imensă și ridicolă amărăciune. :* „Eu, vorbi Cap de pasăre, intimidat, eu am lătrat. Sînt de profesiune muzician și profesor. În clasele primare abia fiind, îmi plăcea enorm să latru. Formasem chiar o orchestră ! Primul miorlăia, secundul, ca omul înjunghiat, țipa, altul necheza, celălalt ofta, restul rîdeau și cotcodăceau. Eu dețineam cu mult brio partea cea mai dificilă, a omului-ciine : plîngeam și lătram...“

Procedeul a mai fost sesizat cu directă referire la Poe și Nathaniel Hawthorne. Este modul romanticei anglo-saxone de divulgare a absurdului existenței, tipul de ironie distrugătoare de iluzii, care plecînd de la prezentul dezamăgitor exprimă neîncrederea în structurile lui printr-o claviatură care integrează organic demoniacul și enigmaticul, lugubrul și burlescul.

Încît, nu e de mirare că se regăsesc în aceste proze aproape toate notele caracteristice liricii lui Emil Botta din Întunecatul April, *„fantezia delirantă și criptică, ironia elegantă și ceremonioasă“. Narația, cu o pronunțată articulare poetică este în miezul ei epică dar purtată de „un flux subiectiv violent“ (Ov. S. Crohmălniceanu), care la E.A. Poe este mijlocul cel mai adecvat al incisivității satirice deghizate.*

La Emil Botta vehicolul ironiei este cel mai adesea tragicul, un tragic fraternizînd cu morbidul. O ruptură patologică în planul realului intervine ori de cîte ori scriitorul ne smulge din spațiul temporal știut și ne proiectează în altul înfricoșător prin deplasări paroxistice de linii, între hipnoza colectivă și pulverizarea debordantă.

Persistă, mai ales în prozele cu „adresă istorică“, o viziune de un sordid trist care pare să vestească prin incoerența imaginilor și aglomerarea sufocantă de mișcări distructive o iminentă surpare psihică. Degringolada civilizației se lasă anticipată din toate acele notații exasperate, vestitoare ale stigmatului agoniei.

Prin puterea lui de a pluti peste real ca să-i cuprindă esența, Emil Botta a dobîndit o libertate de ton, de transgresare dincolo de lucruri. Privirea lui deși atrasă de baletul grotesc dintre milă și dezgust e liberă de orice dependențe despotice. Cu o inocență contrastînd izbitor cu fenomenele malefice din jur eroul narator se regăsește pe sine ori de cîte ori se amestecă în vălmășagul evenimentelor. Senzația de magie tulbure vine din această redobîndire a realului, un real monstruos ca un spectacol cu măști.

Henri ZALIS

JURNAL DE POET

UNDE A STUDIAT CANTEMIR?

Am căutat mult școala patriarhală aici la Istanbul, unde a studiat Cantemir începînd de pe la 1685 vreo 10 ani. Ce profesori o fi avut și ce l-o fi ținut în mirare aici? Limpede este că Dimitrie acesta a urmat școala patriarhală, care a fost ori aici deasupra Fanarului, unde se mai află astăzi un seminar grecesc, ori la Triada de pe Halki în apropierea mormîntului lui Brâncoveanu. Cu cei cîțiva profesori greci de pe Insula Halki cu care am vorbit, n-am putut ajunge la un indiciu exact. Apoi timpul fiind limitat și prea multe de văzut dintr-odată, n-am ajuns la mare descoperire în privința asta.

Rectorului Scolarius Maximos de pe Insulă îi datorez o mulțumire pentru indicația filozoficească ce mi-o dădu, anume că toată învățătura de ultime veacuri în grecime trece prin filozofie. Rectorul însuși a studiat filozofia în Europa. Cantemir a studiat aici în școala patriarhală filozofie și teologie, ultima fiind tărîmul puternic în veacul al 17-lea aici. Aristotel era de importanță secundă, cum îl vede și Cantemir.

Manuscriptul despre muzica turcă ce trebuia să-l găsesc, cu părere de rău nu i-am dat de urmă. Manuscriptele grecești nu pot fi cercetate decît cu aprobarea Sinodului, urmînd să se aștepte. Ele sînt închise în fanar în dosul bisericii actuale de aici. Au fost aduse de pe Insulă în anul 1936 și închise aici, tot ce era hîrtie veche de școlar și maestru. Cele în mînă otomană sînt la Universitate și se ajunge la fel prin aprobări, în apropierea lor. Rămîne doar să contemplu aceste urme de pietre străvechi, acești școlari sîrguincioși îmbrăcați muceniceşte aici pe Halki la școala patriarhală, aceste Minee străvechi și texte ale sfinților părinți peste care a trecut ochiul sîrguincios al marelui gînditor român.

Iată Patrulogiae Cursus Completus Seculum 13 annus 1216 în 215 tomuri, iată Mansi Amplissim$_a$ Coll. Conif. 53 volume, cărți străvechi pe care autorul Divanului le-a sorbit, fără îndoială. Școala a fost aici ori acolo în Fanar. Dar cărțile au fost sigur aceste. A fost hagia Sofia și profesorii aceștia harnici și modești care păzesc aici la întîlnirea Asiei cu Europa și Africa de 2000 de ani lumina neapropiată. Unde a studiat Cantemir? În duh, fără îndoială, în duhul luminii filozofo-teologicești ce izvoră în olimposi-taborice trecînd prin Patmos și străbătînd hagia Sofia se revarsă blîndă îndulcind ținuturile barbare de la Nord unde Orfeu și Zamolxe lăcrimau în băncile așteptării.

Ion ALEXANDRU

15 martie 1970, Istanbul

GABRIELA GHEORGHIU

Din țara minunilor

Din țara minunilor
S-a întors un înger.
Cu aripile brodate
De un alt înger

Care trăia
Singur
Fără nume
Într-o țară

Fără îngeri...

Celule

Celule,
Negre celule,
Explodați,
În sîngele meu, de paiață.

Celule,
Nordice,
Înfloriți
Piramidele de gheață ...

În trupul meu,
Săltați,
Cu bucuria
Unui pom de iarnă.

În trupul meu
Muriți,
Cu dragoste,
De doică, africană.

Cine știe?

Cine știe
Dacă nu eram
Șoapta învierilor,

Cine știe
Unde era
Piatra unghiului?

Cine știe
Dacă nu
Am fost

Pisica bengaleză
Alungată
De-a viața

În flăcări.

Sora mea

Să nu furi,
Să nu ucizi,
De zece ori
Zeci de ierni

Să nu ucizi,
Să nu ierți
De zeci de ori,
Zeci de primăveri

Sora mea
Lacrimă.

Din volumul „Conjuncții"

ȘTEFAN MIHĂILESCU

Castelul

Ca ochii morți ai ferestrelor-vitralii
în poiană, Castelul străjuiește
aleea în lin urcuș,
adumbrită de brazii seculari.
Sub tălpi, pietrișul fin,
trezește adormite amintiri
Fantome vii — vizitatorii
se strecoară cu priviri uimite
printre vaste coridoare ...
Din lumea, ce altădată
îl locuia, doar ... ceață
și-un geamăt de parchet
la fiecare pas

Picura o lacrimă

Lui Ann

În camera mea — chilie
cu pereții afumați
și praf pe ei și cărți,
de ani o mie,
doar florile ce le-ai adus
își mai păstrează coloritul.
Dar, o mînă nevăzută,
le-a rotit spre raza de lumină.
Cine a făcut mișcarea?
fiindcă, de fel, nu le-am atins!
Din cupa roșiei petunii
apare chipul tău
și stam de taină, toată noaptea
Dar mă trezesc
și din petunie ...,
picură o lacrimă...

Te aștept

Lui Ann

Te-aștept și gîndu-mi
pîclă în preajma ta,
nu-l simți și nu te-aduce!
Întins în pat, conturul ți-l caut
și tăcerea-apăsare de tone.
Tic-tacul, picătură pe creer
mă-ndeamnă s-arunc
ceasul pe fereastră ...
și dorul și chinul,
și pașii de-afară
și fiecare mișcare
e-o clipă de-ncordare
si nu ești tu!
Poate vei veni,
însă mi-e teamă
că voi uita,
cine te cheamă...

DUMITRU STANCU

Dor

Ale,
E tîrziu....
Cînd sclipesc monstruoosele sfere,
E tîrziu în cuvinte.
In noi,
Prea tîrziu drumul lung galaxie pletoasă.
Printre gene de fum și himere
Despărțirea cenușa își varsă.
Lasă-mi dor, șoldul șui, amăgire re
Ochi lumină-n simțire...
Din flaut prelinsă,
Te caută fruntea-mi palidă,
Ninsă,
Răstignită-ntr-o floare subțire.
E tîrziu în viața de fum...
Cînd mă-nchid în aldine
Și dispar în căință
Căci tîrzie-i plutirea în tine.

Curînd

Curînd începe ținutul împărăției.
În singur noapte care ne desparte,
Mă obsedează solemnitatea ultimului solstițiu
Sîngele redevine,
Nevăzut, existăm, existăm!

MIHAI TECLU

Cîntec de june prim

Soldatul iubea un cerc vicios
tristul alb al virtuții însă.

Filozofi și călugări mai trag
clopotul aceluiași cerc vicios.

Logica, puterea și martiriul
ale lor sînt, clopotul atunci

e cum argintul viu la argintari,
ca luna-n ocne, ocnele de sare

La uzurparea himerei în nouri,
pe cîmp între duhuri soldatul iubea.

Țărmul pustiei'n boaba de rouă,
florile soarelui arse dar arse.

Secetă, secetă, fecioară secetă,
lumina ta e cea mai lumină

Gîndul la tine-i asemenea crinilor,
clopotele-s vîntul, marea pămîntul.

Ci nu căta să vindeci sau să lecui
sufletul soldatului care iubea.

eminesciana

„Neînțeles rămîne gîndul"

Fredonînd motivul acestui vers cu sonuri de rondel, poetul L. Dimov desfășoară în revista „Argeș" (nr. 1 din 1970, închinat lui Eminescu) o suită de reflecții libere, de alură filozofică, asupra „gîndului" ce străbate, „neînțeles", cînturile poetului. Pe parcursul digresiunilor el atrage în demonstrație și un fragment filozofic inedit al lui Eminescu, din manuscrise, citat întîia oară de C. Noica (în „Almanahul literar 1970"): **„Dar a fi și a fi mișcat sînt identice: ...grade și feluri de mișcare — linie dreaptă, linie rotatorie, linie ondolantă"**; acesta, dimpreună cu un comentariu însoțitor al d-lui Noica: „Ce obsedantă e unda, unduirea, linia ondolantă în cultura românească. Teoria ondulațiunii universale, la Conta. **Valurile, ritmurile, undele la Eminescu** (subl. lui Dimov). Fondul de energie care urcă în unde la Pârvan. Mioriticul la Blaga. Linia dreaptă e a «prisosului de putere, care strică echilibrul», linia rotatorie e a cercului care se închide. **Doar linia ondolantă"** (subl. n. — **M. C.**). L. Dimov duce mai departe, pe cont propriu, „gîndul" și comentariul însoțitor, punîndu-le în legătură cu poezia lui Eminescu: „Valurile, vînturile, fenomene ondulatorii, simboluri ale mișcării în faza ei primordială, anterioară încătușării într-un mobil. Acolo undele îngînă etern ce? Gîndul. Articulat. unic, neînțeles. Inexprimabil în zona de lumină a conceptelor..." etc.

Desigur, reflecțiile și exegezele de acest gen în marginea **poeziei** lui Eminescu sînt în dreptul lor indiscutabil și ele nu ne-ar fi reținut atenția dacă L. Dimov, n-ar fi invocat pe parcurs acel fragment inedit citat de C. Noica. Fragmentul, prin conținutul și factura lui, ține de ceea ce Călinescu a numit „filozofia teoretică" a lui Eminescu, în care „gîndul" se cuvine înțeles dacă nu neapărat filologic, totuși în marginile contextului său intențional, atribuit de Eminescu. Și contextul acestui fragment manuscris ni-l dau alte însemnări filozofice cu care poetul a presărat, în 1882—1883, un număr din caietele sale; însemnări care, precum am arătat în alte locuri, îngăduie să atribuim lui Eminescu o intenție sistematică a gîndirii (**„Încercare de metafizică idealistă a raporturilor constante în mișcarea eternă")**. De aceea, cînd avem de-a face cu însemnări eminesciene de acest gen nu trebuie să ignorăm natura lor teoretică, nici modul lor determinat de a semnifica, mod în care termenii și sintaxa se supun specificului cugetării. „Linia dreaptă", „linia ondolantă", „prisosul de putere" sînt termeni frecvenți în aceste însemnări iar contextul lor nu pare să privilegieze „linia ondolantă" față cu „linia dreaptă" și nu ne îngăduie să traducem, cum face L. Dimov, „prisosul de putere" în „prisosul de legi care generează realul".

Pentru a preciza „gîndul" și intenția lui Eminescu din fragmentul citat, vom reproduce mai jos cîteva însemnări inedite din manuscrise în măsură să circumscrie direcția și contextul interpretării. Mai întîi, textul complet al însemnării tipărite de C. Noica:

„Dar a fi și a fi mișcat — **existere** și **movi** — sînt identice; deci a fi ca **Ding an sich** e mișcare; grade și feluri de mișcare — linie dreaptă, linie rotatorie, linie ondolantă" (Ms. 2275, f. 16);

„Totdeauna mișcarea se comunică în linie dreaptă. Puterile care se opun dar sînt mai slabe decît ea, se coordonează sau se coadaptează la direcția principală... În paralelogramul de puteri învinge puterea principală" (Ms. 2275. f. 44 v);

„Cu cît atomele se depărtează unul de altul cu atît tendința mișcării rotatorii dispare, roata se apropie de linia dreaptă — pînă o înlocuiește prin linia dreaptă" (Ms. 2275. f. 18);

„Orice prisos de putere, care strică echilibrul sboară în tangentă. Actele de voliţiune sînt **tangente** născute din dezechilibrul momentan al organismului" (Ms. 2275 bis. f. 15);

„O singură mișcare este și a fost. Ea se poate traduce cu toată diversitatea ei aparentă — într-o linie dreaptă de o lungime determinată..." (Ms. 2255, f. 358);

„În realitate proporțională, dar **în iluzie** infinită. Tendința spre infinit. Instinctul metafizic" (Ms. 2255, f. 360);

„Progresul = svîrcolirea tangentei în **spirală**. Spre un punct oarecare; Scopul... **Lumină eternă, atotștiută, atotputernică"** (Ms. 2255, f. 360);

„Conta. Teoria ondulațiunii universale. Aplicată la viața intelectuală — ea nu e decît o frază..." (Ms. 2267, copertă);

„Cel care merge în linie dreaptă (linia adevărului) silește puterile colaterale să se coadapteze lui". (Ms. 2255, f. 351);

„Teologie: Dumnezeu e puterea care lucrează în linie dreaptă. Tatăl" (Ms. 2255, f. 376 v);

„Ceea ce trebuie încurajat într-o societate omenească, sînt oamenii de caracter. Energia centrului lor de gravitate și **dreapta ascensiune a liniei lor de mișcare** (s.n.) trebuie descărcate de greutăți prea mari. Precum Archimede cerea un punct fix, pentru a ridica cu pîrghia lumea din țîțîni, astfel caracterele tari sînt din Crugul împrejurul cărora se-nvîrt lucrurile lumii. E drept că ele adeseori sînt resultatul mișcării sociale" (Ms. 2255, f. 397).

Eminescu bifrons

În același număr al revistei „Argeș" am urmărit cu plăcere **Ispititorul joc al delimitărilor**, dialog între Alexandru Paleologu și Matei Călinescu despre eseul critic al lui I. Negoițescu: „Poezia lui Eminescu" (1968). Reluînd în dezbatere această contribuție remarcabilă la exegeza postumelor poetului, distinșii critici caută să fixeze elementele de concepție și de metodă ce i-au permis lui Negoițescu „răsturnarea viziunii critice" asupra operei lui Eminescu. Printre punctele luate în discuție de convorbitori ne-a reținut îndeosebi raportul: **I. Negoițescu — G. Călinescu.** La un moment dat, Matei Călinescu avansează unele aprecieri nu cu totul în marginile acoperirii. Și la G. Călinescu s-ar vădi „tendința de a reabilita postumele, uneori în defavoarea antumelor"; „el are o mai vie, mai spontană admirație față de «Fata în grădina de aur» decît față de «Luceafărul»"; „înclinația lui către postume e foarte ușor de detectat" etc. Adevărul e că G. Călinescu, reabilitînd și punînd la loc de cinste postumele eminesciene, nu a îndrăznit totuși o „răsturnare" în sensul lui Negoițescu. Și aceasta nu din sfială sau din nesiguranța gustului, ci dintr-o convingere cu temeiuri mai adînci, peste care criticii noștri au trecut adesea prea ușor. Comparînd, spre pildă, valoarea versiunii postume „Fata în grădina de aur" cu „Luceafărul", G. Călinescu răspunde net: „Nu. «Fata în grădina de aur» nu poate lupta în cele din urmă cu «Luceafărul»". Superioritatea marelui poem nu vine dintr-o „filozofie poetizată", ci din faptul că la baza lui stau „idei poetice de structură intelectuală". Metaforismul vizionar din postume nu poate răsturna greutatea și densitatea simbolică proprii antumelor. „Eminescu este mare în poezia abstractivă" — declară frecvent Călinescu.

Să fie aceste afirmații simple reverențe convenționale și conformiste? N-am crede. Dovadă și această judecată globală asupra lui Eminescu, din 1964, pe care o propunem criticilor noștri spre meditație și comparație:

„Opera lui este cu două fețe, una de in și alta de mătase, e izvor și cascadă catastrofală și poate figura simultan cu aceleași piese în culegerea lui Arnim și Brentano și în operele lui Novalis și Hölderlin, sau, în fine, pentru cine prețuiește muzica obscură a sufletului, intuind relațiile secrete din univers, în acelea ale lui Rimbaud".

În timp ce G. Călinescu, așadar, **îmbină** — „lucru paradoxal" — două fețe deosebite în aceeași operă și personalitate, I. Negoițescu **dezbină** — tot paradoxal — opera și personalitatea lui Eminescu în două fețe „autonome" („neptunică" și „plutonică"). Paradoxuri demne de atenția esteticienilor și filozofilor.

Fiind vorba, în dialogul celor doi critici, de „jocul delimitărilor", sîntem ispitiți să sugerăm și noi criticii estetice o delimitare, o distincție de natură să ofere, credem, un unghi de vedere mai adecvat asupra eseului lui Negoițescu. Susținem, anume, în termeni teoretici, că **sensibilitatea** estetică nu coincide cu **valoarea** estetică. Sensibilitatea se schimbă și evoluează istoric, valoarea poate să nu se schimbe, să nu sufere mutații. Sensibilitatea estetică modernă s-a desprins, sub multe raporturi, de expresia cu care ne-a obișnuit Eminescu. Și fenomenul acesta, G. Călinescu îl semnalase încă din 1937: „Nici un poet român nu îndrăznește să tăgăduiască direct pe Eminescu, dar îl tăgăduiește pe furiș... De altfel, tot ce are cît de puțin structură eminesciană, adică oarecare profunditate internațională... e osîndit. Atunci la ce se reduce cultul nostru pentru Eminescu? De multe ori la un **conformism timorat"** (s.n). Sub auspiciile acestui fenomen s-a structurat, credem, atitudinea lui I. Negoițescu, efortul său și intenția de a reconsidera. din unghiul unei sensibilități noi, moderne, opera poetică a lui Eminescu. Iar performanța realizată de el, după apariția **Postumelor** (1952), merită toată lauda. Postumele eminesciene, prin materia și forma lor de expresie, întrunesc mult mai multe dintre caracteristicile sensibilității poetice moderne — **ale unui curent al ei** — decît antumele, opere îndelung „elaborate", supuse densificării și substanțializării „clasicizante". Dar, oricît ar părea de paradoxal, **trăinicia unei valori poetice, deși condiționată și mediată sensibil, nu rezidă totuși în sensibilitate.** Căci valoarea nu este identică cu sensibilitatea și mutația sensibilității nu înseamnă, implicit, o mutație a valorilor. Mai mult chiar, susținem că abia prin detașarea acestora — a valorilor mari, firești — de condiția sensibil[ității] istorice care le-a generat ele încep cu adevărat viața perenă în lumea de simboluri a spiritului. Din acest punct de vedere credem, sîntem convinși că „Luceafărul" lui Eminescu și o parte dintre antumele sale au mai multe șanse de perenitate simbolică decît „romantismul major" al postumelor, cu vegetația lor virgină, metaforică.

Schopenhauer sau Buda?

Întrebarea o ridică eminescologilor Gr. Tănăsescu într-o notă exegetică intitulată **Trei izvoare ale lui Eminescu** (în „Cronica". V, nr. 3, 1970). De ce trei izvoare și nu mai multe? Pentru că trei sînt sursele pe care le mărturisește poetul în versurile următoare din postuma „Cărțile" (inițial: „Învățătorii mei" și „Cărțile mele"):

„...Căci eu am trei izvoare
Din care toată mintea mi-o culeg"

Primul izvor și al treilea sînt precizate, explicitate limpede în poem: cel dintîi, **Shakespeare,** model de artă și de viziune poetică, al treilea **iubita** însăși — prin extensie, viața — ca sursă de inspirație și de... multe altele... „Al doilea izvor — scrie comentatorul — rămîne învăluit în taină. Poetul însuși ni-l figurează astfel: **«Mai am pe-un înțelept... cu-acela iară / Problema morții lumii o dezleg».** Cine să fie oare acest al doilea «izvor»? — se întreabă comentatorul. „Credem că-l putem identifica cu **Buda,** prin extensiune fiind vorba de învățătura lui Brahma — simbol al Absolutului, în filozofia și religia indică..".

Contrar majorității comentatorilor care credeau a nu greși identificînd în „înțelept" pe Schopenhauer (Cf. T. Vianu, D. Murărașu, Matei Călinescu, subsemnatul), noul glosator deschide, cu ipoteza sa, o alternativă nu cu totul implauzibilă. „Optăm, totuși, pentru identificarea celui de al doilea izvor cu Buda — și pentru considerentul că metafizicianul german dezvoltă în opera sa doctrinară o filozofie a vieții (Wille zum Leben), fără să dea extensiune problemei morții invocată în strofa respectivă..".

Știind cît de rare sînt la Eminescu mărturiile și mărturisirile directe privind biografia sa spirituală. credem că indicația cuprinsă în versurile citate merită osteneala unei clarificări exegetice. Bineînțeles, cu rezervele și precauțiile impuse de natura poetică a textului. Cine este acel „înțelept" la care se referă Eminescu și în ce chip i-a ajutat să dezlege „problema morții lumii"? Nu s-ar putea lămuri această chestiune pe baza numeroaselor însemnări filozofice din manuscrise, a căror **editare critică** se face din ce în ce mai simțită? Alternativa ridicată de noul glosator vine să sporească numărul chestiunilor a căror dezlegare atîrnă, poate, de mult visata ediție critică integrală Fiindcă, n-ar trebui să uităm: în materie de exegeză, textele ne dau informația, contextul semnificația. Și, în cazul lui Eminescu, contextul este, ca prim pas, **întregul operei.** Avem azi, după 80 de ani de la moartea poetului și după 37 de la decizia editării integrale, cele 6 volume ale ediției critice proiectate de Perpessicius. În cîți ani de acum vom avea **întregul** operei, acel corpus total de 16 sau 18 volume?

M. CIURDARIU

DAN MUTAȘCU

Grup stelar

am văzut cuvîntul meu
stînd pe mare și țărm,
stînd pe aer și enupăr,
am văzut și m-am temut,
am văzut și m-am simțit legat
de adevăr cu șapte tunete,
cu șapte fîntîni, am simțit
curcubeul pe spinarea mea
și m-am întors să mă văd:
viu, tînăr, așteptînd
un răspuns din vuietul oglinzilor,
am văzut urma cuvîntului
meu în Tetrarhia și Trahonia
și-am vrut s-o scriu cu ace
de scorpie, de pucioasă, cu
sămînță de gemeni, cu sare,
am țipat să știu verdeața și pecetea,
numai cheia destinului-fapta
n-am știut-o în elinește,
în ger, numai cartea din mine
n-am știut-o ca o făclie
de miere otrăvită, ca un izvor ars!

Descojire

Pești lungi de fumuri cristaline
trec în muzica de os a somnului,
părăsit de mine mă întorc cu fața spre
alb și paloarea orei e castă genune...

Port un nume de prund, de taină sau
mi se pare cînd planete intră în cețoase,
în dulci eclipse cu sunete de sărutări?
Lampa mea fragedă va uita să fie tristă...

Pe semnul nopții cîteodată vinovată
alt semn așează lini licheni de vis.
O sare tot și tot mai veche mă descojește
pîn-la vers. Sus, în văzduh,
sodoma ploii cheamă!

POSTA REDACȚIEI

POEZIE

A. C. — Suceava. Transcriu poezia *Martie* care mi-a plăcut: „Umbra fumegîndă a călărețului / așteptînd în fața / acestui cerc / de flăcări / dar eu nu pot decît / să golesc unul după altul / paharele cu aer / și să urc în răstimpuri / cîteva etaje albe / spre conturile de seară, ale / pleoapelor mele / uitate în fața tablourilor". Mai trimiteți.

THEODOR APE — Cîmpulung-Mold. „Gust amar" este mai aproape de ceea ce înțelegem, de obicei, prin cuvîntul poezie. Nu mi-a displăcut. Restul compunerilor vădesc îndemînare, dar numai atît nu ajunge. Reveniți.

BOGDAN MIHAI — Timișoara. Poeziile dv. sînt de un nivel mediu. Nu strălucesc prin nimic. Deocamdată, nu mă pot hazarda în formularea unui răspuns net favorabil. Reveniți.

VALERIU RISTA — Arad. Remarc versurile: „Tîrziu, la jocul fecioarei / de pe urmă / vor veni bătrînii / iscusind în ierbi poteci, / nervuri de pleoape / agățate ca vîsla în alge..". În rest, cuvinte reci, ostenite, lipsite de vibrație.

GEORGE GAVRILEANU — Suceava. Parțial, se pot găsi metafore interesante în poeziile trimise. În schimb versurile despre lacrima care merge în patru labe, par scrise după ingerarea unei duble doze de marijuana sau mai știu eu ce: „Tîrîndu-mă ca o lacrimă din loc în loc / mă așez pe un deal de lavă / Și stau pe labele de dinainte-n foc / ca duhul meu cu capul în otravă". În plus, vă asigur că, deși năstrușnică, rima *cărăbuș* — mă *înăbuș*, nu e deloc izbutită.

CEZAR CONSTANTIN — Cîmpulung-Mold. Am reținut în chip deosebit această inscripție de „Gînduri albe": „Ca florile de cireș ale sînilor / aplecate / aramă sau trandafir de ger să fii / și dacă o să urci pe lumina notelor / două trupuri vor fi, sentimentale / tăcerea dintre ele o să tremure / și eu îți spun că ea imită adevărul / dincolo de cuvînt / Și poate mai mult decît florile de cireș / ale sînilor / și poate mai mult decît aramă și trandafir de ger / aceeași întrebare înaintea întrebării". Aceste versuri și nu numai ele, mă determină să cred în talentul dv. Mai trimiteți (neapărat) și, dacă se poate, dactilografiați sau străduiți-vă să scrieți mai citeț.

SILVIA SĂLĂJAN — Sălaj. Versurile trimise nu sînt concludente

GH. DELAVRANY — Timișoara. Oricît de „apocaliptic" ai scrie, impresia lăsată de versurile dv. este foarte palidă.

VOICU ION — București. „Sînt părăsit și trist / Încep să uit că mai exist". Asta nu e bine. Ar fi mai potrivit să uitați astfel de versuri, care rimează atît de chiomp: „De ce ai plecat iubirea mea / lăsînd în urmă jalea și tristețea". Citiți multă poezie și, după o vreme, dacă nu veți abandona, în acest răstimp, ideea scrisului, mai trimiteți.

Cezar BALTAG

PAUL TUTUNGIU

Aștept o pasăre

Aștept o pasăre.. Cîndva
Trupul meu palid luminînd

In brațul stîng se însera
Pe gestul morilor de vînt
În ochiul Delfei, lîngă pești
Am coborît necunoscut,
Se-nseninau în mîlul sfînt
Tîrzii schelete de pescari
Și în troienele de apă
Singur drumeț întîmpinat
Strigam un țărm singurătății
De-apururea nevindecat...

În pleoapă îmi zvîcnea fecioara
Braț speriat o priveghea;
O vidră neagră prefăcută-n
Gînd palid, cerc însingura

Ci eu vîsleam prin codri leneși
De alge verzi, albastre, mov
La ostrov fraged cu sirene
Și cîntece fără hrisov

Jocul zeului deslușit

Pădurile au lebede în ramuri
Din ochiul meu le crește rădăcina
Și dacă-n somn mi se îneacă pleoapa
Cîntecul viu al frunzelor e mort

Sunetul lacrimii în tîmplă
Alungă singurul zăvor:
Descîntec sînt și limba mea descîntă
Peștera lumii-n veacuri de fosfor

Pot să mă nasc din propriul meu craniu
In chip de jder metalic, fluviu orb
Sau geamăn mie însumi — dar statuie
Idol cioplit oglindă să mă sorb

Eterna primejdie

La nordul stîncii sîngerînd
M-au dezvelit
Pe țărmul cu pietriș de astre moarte
Aripa blondă a frunții îmi zvîcnește
In boarea de amăgiri

Un leu îmi linge rănile umil

Se stinge soarele în mare
Sirenele au adormit
Din porii pietrelor strigoii fug
In raze negre aiurînd

Ci șarpele așteaptă pulsul mov
Al somnului.

EMIL CIURARU

Lampa

Mamei

Noi coborîm în lumea neștiută
Fără să știm că depărtarea-i mută.

Pe cărările mele va fi nins,
Iar casa noastră-n iarnă-i așternută.
La razele amurgului înfrînt
Lampa cea veche o aprinzi tăcută

O palidă lumină va arde în zadar
Și tu cu amintirea prin ani vei trece iar,
Pînă la cel din urmă răsărit de stea.
Cînd visul oboselii, în gene-ți va aduce,
copilăria mea

Renaștere

Nu se aud
decît
pașii mei
îndreptați
spre sunetul
chemării de
taină.
Sîngele,
din trupul
strălucitor de alb
al iernii,
poartă
pe rugul pustiului
și-al singurătății
clorofila frunzelor.
Dar zîmbetul
florii dintîi
va secătui
trupul, din
care va renaște
cîntecul
ierbii.

TOMA ROMAN

Lamentația lui Priam

Singur, în cetatea asediată aștept,
căderea de-a lungul propriei nașteri, sublimă,
cu urlete grecii, la poarta cetății,
pîndesc inegala carnare care-o să vină.
Își dau către zid un ulcior, rînd cu rînd,
să-l arunce în golful crăpat al ferestrei,
pentru tăcerea mea cea de pe urmă;
țîșnesc ademenitoare din cioburi cuvinte;
e o pîndă a lumii în această, de vorbe, fantastică turmă.
Iar dimineața, cînd fac cuptor cu pămîntul,
se deschide în lucruri, brusc, o supapă;
brațele-mi devin vînătoare de zori,
mă arunc în cea dintîi umbră, care mă scapă
Presimt însă ziua cînd n-o să răsară
umbra fidelă, tăcere apoi;
cînd se va face liniște-n cuvinte
și am să intru-n ulciorul grecilor
prizonier de război.

De-acum...

De-acum nu mai bateți la uși;
tăcerea ne-nchide cu milă,
jocul memoriei, mult prigonit
de zarva lucrurilor, după pupilă.

Umbra fidelă nu mai răsare
dintr-un crîmpei de cer destăcîndu-se lent,
un copac de scrum se scoală și-nghează
osîndit de-un refuz transparent.

Cel blînd, necunoscutul de sine,
devine cerb și aleargă către izvoare;
întunecate corăbii plutesc cu catargul aprins
în ochiuri de apă ascuns călătoare.

Dincolo, afară se-nvîrte un astru
răsărit din întîile ape;
animale fierbinți, cu ochi de cenușă
pîndesc în noi o tăcere, în care să sape.

literatură turcă

ORHAN VELI KANÎK

(1914—1950)

Un erou de roman

Ploua peste cortul meu,
Bătea vîntul dinspre golful Saros,
Iar eu eram un erou de roman,
Întins pe o mînă de paie,
În timpul celui de-al doilea război mondial.
Aprinzînd uleiul la căpătîi,
Încercam să-mi trăiesc subiectul meu,
Început într-un oraş,
Şi cine mai ştie unde,
Şi cine mai ştie cînd
Se va fi terminat el...

Oare m-am îndrăgostit?

Trebuie oare să cad pe gînduri,
Să am insomnii,
Să devin tăcut şi făr-de grai?
Să uit chiar şi salata,
Care-mi plăcea la nebunie?
Chiar aşa?

Vreme frumoasă

Teribilă mai e vremea asta frumoasă,
Ea m-a distrus.
Nu ştiu ce mi-a venit,
Dar într-o asemenea vreme,
Am plecat de la Finanţe.
De fumat
Tot într-o asemenea vreme
m-am apucat.
Şi dragostea,
Tot dintr-o asemenea vreme
mi se trage.
Nenorocirea cu versurile,
Tot vremea mi-a insuflat-o.
Vreme frumoasă, vreme frumoasă,
Ce mai, m-ai distrus!

Cîntecul zilelor nostalgice

Iubesc vremea aprigă,
Atunci am ochii umezi,
Gîndurile adunate de ani,
Trec peste mine, mai departe.
Mă sting ca o lumînare

Deşi primăvara-i aceeaşi,
Eu sînt altul în calea ei.
Nu căuta pricina-n mine,
Cei 20 de ani mă înşeală,
Şi primăvara festa îmi joacă.

Uneori e urîtă — orice femeie,
Alteori, toate-mi par frumoase,
O balanţă ciudată-n mine sălăşluie,
O mînă vrăjită mă răscoleşte,
Şi cad ucis de multe ori,
într-o singură zi.

Iubesc vremea aprigă,
Atunci am privirea pierdută,
Mă sting ca o lumînare,
N-am nici leac, prietenii mei,
Lumea mi-o plămădesc din volutele
mîinii.

Dragoste

Dragostea e aidoma unui ou,
Oricît ai tremura pentru ea,
Oricît ai apăra-o,
Vine o zi cînd vrei să afli:
Iubire, prietenie, ură sau ranchiună,
Ce va ieşi?
Inima-ţi crapă,
Fără să ştii.

În româneşte de Melike ROMAN

YAHYA BENEKAY

Frate de sînge

Aprinde-ţi o ţigară, frate de sînge,
Focul stinge focul,
Scăpare nu există,
Durerea nu te iartă,
Te-nvăluie şi te distruge.

Îngînă un cîntec trist, de pe meleaguri natale
Of! ce mai durere e şi asta!
— Blestemaţi fie cei ce-au scornit pribegia,
Inima mi se frînge.

Aprinde-ţi o ţigară, frate de sînge,
Lumea asta mă sugrumă,
Ce-am sperat şi ce-a ieşit,
Ai văzut doară şi tu!

Dor

Norii trec şi nu se vor întoarce,
Vîntul bate şi nu se va opri.
Tu femeie, ai ochii-nlăcrimaţi,
Presimt că vrei să-mi spui ceva.
Cuvîntul ţi-e lipsit de vlagă,
Surîsul ţi-e-nghеţat pe buze.

Nu te-ntrista, de zic că m-am schimbat.
Eu sînt tot Yahya al tău,
Copilul răsfăţat ce plînge-n sinea lui.

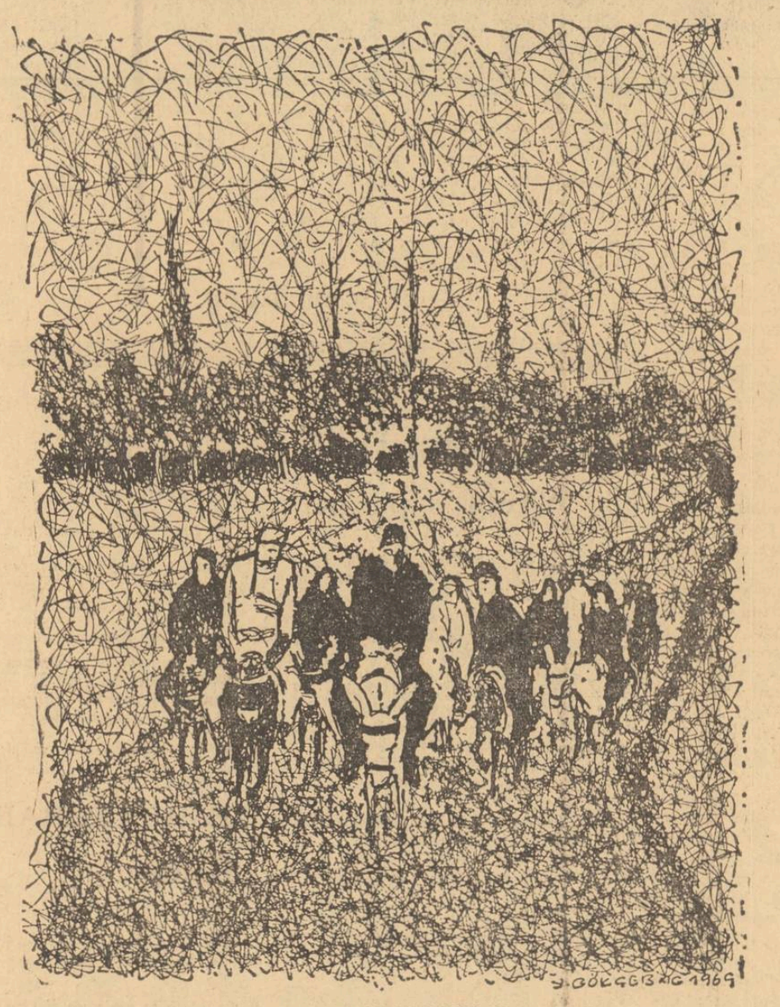

Desen de YALCIN GOKCEBAG

CONVORBIRI-MĂRTURII

Preocupări literare la Istanbul

YAŞAR NABI NAYIR

Ne aflăm în biroul de lucru al preşedintelui Penclubului turcesc — situat într-o clădire din Babîali, cartierul presei şi editurilor din Istanbul. După primele schimburi de opinii remarci faptul că interlocutorul este un intelectual erudit, ce posedă numeroase cunoştinţe despre literatura şi în general cultura românească. Scriitorul ne-a vorbit cu patos despre opera lui Panait Istrati, al cărui admirator este şi pe care personal a tradus-o în limba turcă.

Înclinaţia pentru literatura română a devenit o constantă a activităţilor literare ale domnului Nayir. Cîteva date din biografia sa literară compun un tablou, chiar şi fugar. În anul 1937 a scris o carte de eseuri literare *„Balcanii şi turcii"* în care numeroase pagini sînt dedicate României. După trei decenii scriitorul a avut prilejul să ia cunoştinţă cu noile realităţi româneşti. În prezent redactează o carte ce poartă vechiul titlu şi în care este descrisă faţa contemporană a peninsulei balcanice. Paginile închinate României vor consemna anii din ultimele două decenii şi jumătate. *„Doresc să realizez un ciclu de eseuri care să constituie un volum cu valoare documentar-literară, cît şi de sinteză socială. O mare parte din volum o voi dedica României. Apreciez mult ţara dv. de care mă leagă amintiri, prietenii, afecţiuni..."*.

Editorul turc a oferit cititorilor romanul lui Zaharia Stancu — *„Jocul cu moartea"* — precum şi o *„Antologie a schiţei româneşti"*. Colecţia sa *„Fereastră deschisă către lume"* a reunit de-a lungul anilor schiţe, povestiri şi poezii cu prilejul unor aniversări literare româneşti. Revista *„Varlîk"* dedică în fiecare număr o pagină literaturii din România. Semnalăm cîteva nume de scriitori şi poeţi români din ultimele numere: Nicolae Labiş, Tiberiu Utan, Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Marin Sorescu...

YAHYA BENEKAY

Discuţia cu talentatul poet şi scriitor născut pe meleaguri româneşti, în comuna Nisipari — Constanţa, pe care aveam să-l întîlnim peste cîteva zile în acelaşi birou din Babîali a abordat un unic subiect: romanul *„Jocul cu moartea"* al lui Zaharia Stancu. Explicaţia: dl. Benekay este traducătorul acestui roman în limba turcă. Ne-am îngăduit să cunoaştem cîteva gînduri ale poetului-traducător acum, după ce romanul a fost epuizat din librăriile turceşti. *„Romanul scriitorului Zaharia Stancu este cu adevărat remarcabil. Cartea este bine scrisă, izbutind să comunice o imagine viguroasă a României din timpul războiului. Cred că dintr-o asemenea lucrare cititorul turc a putut afla extrem de multe despre viaţa, frămîntările şi năzuinţele din totdeauna ale românilor... E drept c-am avut de trecut unele greutăţi în tălmăcire, dar ele au fost învinse, pas cu pas, prin străduinţi şi migală, multă migală. Dar a meritat, întrucît după cum v-am spus, este vorba de un roman de o certă valoare"*.

Scriitorul turc intenţionează să traducă un nou roman românesc. Care va fi acesta — încă nu a stabilit. Pe masa de lucru are mai multe volume: Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Fănuş Neagu...

După o călătorie în România, în vara anului trecut, scriitorul a început să publice un serial de note de călătorie intitulat *„În lumea lui Panait Istrati"*, în revista „Varlîk". Interesant de remarcat faptul că Yahya Benekay a peregrinat prin locurile pe unde au trăit eroii lui Panait Istrati, de care sînt legate amintiri din propria-i copilărie.

YAŞAR KEMAL

O impresie puternică ne-a produs cunoştinţa cu marele scriitor turc, Yaşar Kemal, „scriitorul ţărănimii", ale cărui romane au fost traduse în 21 de limbi. Cel mai cunoscut roman al său, *„Ince Mehmed"* a fost tradus şi în limba română sub titlul *„Mehmed haiducul"*. Întreaga lume a faptelor şi întîmplărilor trăite de omul care în viaţa lui a avut 15 profesiuni după ce a fost izgonit de la ţară de către moşier, constituie opera acestui scriitor care, deşi încă în viaţă, a devenit un clasic. După război, scriitorul a fost solicitat de numeroase ziare şi reviste din Istanbul şi Ankara să scrie reportaje despre viaţa satului turc. Aceasta se datoreşte în mare parte succesului de care s-a bucurat prima sa culegere de povestiri — *„Arşiţa"* — despre viaţa ţăranilor din Ciukurova. Nu numai talentul său scriitoricesc, dar şi autenticitatea şi realismul celor descrise în reportajele sale au atras atenţia criticii literare turce asupra lui Yaşar Kemal.

În încăperea apartamentului pe care-l ocupă într-o vilă pe malul Marmarei, printre alte vederi am descoperit şi una din Braşov. Curiozitatea profesională suscită întrebarea: de unde provine această imagine atît de cunoscută ochiului nostru? Răspunsul neaşteptat de simplu şi firesc ne-a încîntat. *„Un cititor din România, admirator al romanului, a ţinut să-mi transmită impresiile sale. Haiducia din satele turceşti i-a evocat eroismul unor haiduci români care chiar cu preţul vieţii au luptat din răsputeri pentru dreptatea celor năpăstuiţi"*. Familia scriitorului Kemal se pregăteşte să facă o călătorie în România. Itinerariul este de acum stabilit, după ce în prealabil au fost cercetate cîteva lucrări turistice: Munţii Carpaţi, litoralul Mării Negre, mînăstirile din nordul Moldovei, hidrocentrala de pe Argeş şi şantierul marelui complex hidroenergetic de pe Dunăre.

AZIZ NESIN

Pe partea anatoliană a Istanbulului, la Kadikôy se află casa renumitului scriitor turc, Aziz Nesin, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din Turcia, autorul a peste 2 000 de schiţe publicate în zeci de volume, traduse în multe limbi precum şi al cîtorva piese de teatru, de două ori laureat al Marelui premiu la concursul internaţional al scriitorilor satirici de la Roma. Convorbirea noastră abordează, evident, relaţiile dintre scriitorii români şi turci. *„În România mi s-au publicat două volume de schiţe — „Dacă aş fi fost femeie..." şi „Nepot de ştab", iar teatrul din Brăila mi-a jucat piesa „Meşterul Mateh" la premiera căreia am fost de faţă... Aprecierile mele asupra României şi îndeosebi a sferei culturale, pornesc nu de la faptul că sînt un scriitor ce a gustat satisfacţia de a fi fost tradus în românеşte, cît de la evaluarea obiectivă, cinstită a marilor realizări obţinute în acest domeniu. Aveţi scriitori şi poeţi de renume. Publicaţii şi edituri de primă calitate. Lărgind sfera aprecierilor aş remarca faptul că Bucureştiul a devenit astăzi un centru puternic al culturii europene în sud-estul Europei. Am văzut spectacole de teatru de un înalt nivel, am trăit emoţiile unei impresionante opere puse magistral pe scena Operei române, am petrecut numeroase ore în discuţii amicale purtate la Uniunea Scriitorilor români, la Asociaţia oamenilor de teatru, la revistele literare — şi am înţeles: cultura se află la locul bine meritat, într-o ţară ce-şi trăieşte din plin progresul. Îmi exprim admiraţia profundă pentru o ţară în care creaţia artistică este socotită drept un act indispensabil pe plan social şi este încurajat ca atare"*.

Carol ROMAN

În lumea lui PANAIT ISTRATI

După 34 de ani am dat curs îndemnului de a mă duce să revăd lumea copilăriei mele, creată cu atîta rigoare de condeiul maestrului Istrati. Am străbătut ţara de la Călăraşi pînă în Deltă, am trecut prin pădurile de lîngă Babadag şi Isaccea pe unde călărea, cîndva, haiducul Coamă. Am străbătut Bărăganul din nord către sud şi am ajuns de la Brăila la Slobozia. Am stat la gura riului Siret scrutînd zările şi mi s-a părut că am văzut unduirea trestiilor pe unde a trecut de s-a ascuns lelea Minca. De la Buzău la Gheorghieni, de la Călăraşi la Bucureşti am străbătut de cîteva ori Bărăganul.

... Era şi nu era... Exista ca înainte, şi totuşi cîte schimbări au avut loc... Lumea lui Istrati există, dar nu numai pentru ochi, ci pentru întreaga simţire care o sesizează. Pentru că de fapt acuma nu mai există Bărăganul lui Istrati. Ori cît l-aţi căuta — nu-l veţi mai găsi. Locul i-a fost luat de un alt Bărăgan unde şi cea din urmă palmă de pămînt este lucrată. Pe aci se întind păduri şi terenuri irigate. Asemenea lucrări de irigaţie au cuprins România, de la un capăt la altul.

M-am îndreptat mai departe, înspre locurile lui Panait Istrati. Drumul este acum asfaltat. Întîlnim, deseori, maşini ce vin de la Bucureşti şi se îndreaptă înspre Constanţa. De ambele părţi ale drumului defilează copaci. Cînd au fost sădiţi aceşti copaci? Pentru că ne aflăm în plin Bărăgan, pe locuri pe unde altcîndva n-a existat nici urmă de copac.

Privesc înspre stînga drumului. O întindere imensă pînă la Dunăre. Pe acolo, într-adevăr, nu se văd copacii, dar cîmpia apare trasată ca de riglă. Desluşesc apoi zumzetul tractoarelor aflate pe cîmpii, pe drumuri, peste tot pe întinsul Bărăganului, Sînt de producţie românească. La Braşov există o fabrică de tractoare renumită în întreaga lume. La Bruxelles, la tîrgul internaţional am remarcat aprecierile elogioase percum şi medaliile acordate acestor tractoare.

... Am intrat în Brăila, în atmosfera vrăjită a Chirei Chiralina. Am avut senzaţia că retrăiesc cîteva imagini dintr-un film oprit brusc din derulare. În faţa mea se afla chiar Brăila lui Panait Istrati. Dunărea, la Brăila, este însăşi lumea lui! Piaţa portului, vagoanele, hamalii care aleargă cărînd pe spinare saci cu grîu, căruţe, vapoare, macarale, cîrciumi în port. Toate acestea stilizate de un element ori altul ce amintesc de modernitate, însă, neclintind prin nimic lumea lui... Majoritatea operelor lui Panait Istrati amintesc copios de lumea pestriţă a Brăilei. Iar atunci cînd scriitorul narează despre acest oraş aminteşte negreşit de „strada Grivita", de „Cetăţuie", de „Bulevardul Carol" şi, de mii de ori, de Comorovca.

În sfîrşit, am ajuns la Comorovca, după îndelungi căutări. Localitatea seamănă cu un mal imens năpădit de case cu un singur etaj. Malul Comorovca se întinde pînă către port, situîndu-se pe partea stîngă a Dunării.

L-am întrebat întîmplător pe un bătrîn dacă-l cunoaşte pe Codin. „Desigur" — mi-a răspuns. Îl cunoaştea bine atît pe Codin cît şi soarta lui. Ştia multe despre Panait Istrati. De altfel oamenii îl cunosc şi-l apreciază mult.

Aflat în Comorovca am început să recompun mental imagini de demult. Probabil că faimoasa circiumă a lelii Angheluţa s-a aflat pe acel deal dinspre strada Căzărmii. Tot pe-acolo o fi fost şi casa Codinilor. Bine înţeles dacă or fi existat în realitate.

Brăila zilelor noastre l-a adoptat filial şi l-a aşezat pe marele scriitor român la Comorovca.

Ecourile acestui act s-au prelungit. Prin 1964 a fost realizat un film despre Codin, pe care l-am văzut la Bruxelles. Filmul a fost turnat chiar la Comorovca şi majoritatea locuitorilor au participat ca figuranţi. Pe unii dintre ei i-am văzut şi i-am recunoscut...

Yahya BENEKAY

(din revista „Varlîk")

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi: Cezar Baltag, Fănuş Neagu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacţie: Constantin Ţoiu

REDACŢIA:
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA:
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: **Mircea Popescu**
Paginator: **Nicolae Ion.**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
14 (414)
Sîmbătă
4 aprilie 1970
8 pagini — 1 leu

Mîndria pămîntului

Omul obișnuit trăiește în realitatea imediată a lucrurilor, în limbajul său totul este numit după înțelesul și utilitatea imediată, și iată că apare acest personaj destul de complicat, trăind ca să-i observe pe ceilalți, să le arate cum sînt, fabulînd cu farmec, forțînd viitorul... Lumea surîde cu mirare, îngăduință ori simpatie... Acesta este scriitorul.

Un artist valorează mii de secole, se spune. Am adăoga — tocmai din cauza acestei valori distanțate — că nici o monedă din lume nu-l poate plăti. Gloria e săracă. Miile de secole, la ghișeul terminus, nu-i pot restitui decît recunoștința, orice altă răsplată fiind derizorie. Opera acelui artist, între timp, lăsată „în pierdere", posterității, va fi devenit hrană, apă vie și pîine, „fiindcă arta, ca și săracul — după cum mărturisește însuși Faulkner într-o scrisoare inedită — se descurcă singură și își împarte cu toți pîinea".

Etica unei mari culturi se întemeiază pe această înțelegere a artei vecină cu asceza, pe această dăruire în numele tuturor celor cărora le aparții. Vai de orgoliile mărunte și de toată specia egoistă a infatuatului Trigorin! Îl opunem pe acesta, triumfător în viața personală și meschin față de existența poporului său, îl opunem — comițînd sacrilegiul — lui Dostoevschi, care asemeni admiratorului său american, propăvăduia în artă smerenia, iar în viața națiunii sale, mîndria, ca un tezaur comun al tuturor dăruirilor. „Noi am uitat — spune într-o prefață celebră autorul **Umiliților și obiditilor** — că toate națiunile mari și-au arătat imensele lor forțe tocmai pentru că erau atît de „orgolioase" și că ele au slujit lumea și i-au adus fiecare cîte o rază de lumină tocmai pentru că rămîneau cu mîndrie și de neclintit și totdeauna „cu orgoliu", ele însele". Foarte semnificativ și profund acest raport necesar dintre orgoliul unei națiuni și înfrînarea, acceptată, conștient, a creatorilor ei lucrînd pentru gloria tuturor. Alăturăm cuvintelor marelui rus, șoapta de patriarh, întoarsă către țărînă a purtătorului nostru de cuvînt, Mihail Sadoveanu: „Trebuie să fac mărturisirea de credință că poporul este părintele meu literar; că trecutul pulsează în mine ca un sînge al celor disprețuiți; că mă simt ca un stejar vînjos cu mii de rădăcini înfipte în pămîntul neamului meu".

Se întîmplă, desigur, ca scriitorul, ca persoană fizică, să fie cu mult în urma a ceea ce el propune, scriind. De cele mai multe ori, însă, acest decalaj, obsesia imperfecțiunii lui omenești, nevoia de autodepășire îl ajută să cunoască mai bine natura umană în toată complexitatea ei, plecînd, eventual, de la propriul său infern sau zbucium de conștiință. Nu s-a văzut înger scriind — cel mult cîntînd idilic la harfă. Apostolii, foști pescari, foștii dulgheri sau soldați, fiecare cu experiența sa omenească, aceștia, da, foștii păcătoși, scriu, încruntați, chinuiți, cu răsuflarea leului inspirator alături sau cu ghiara șoimului controlor dureros înfiptă în umăr. Talentul, în această operă de mîntuire personală și generală în același timp, sondează și răul, nu are încotro, altfel investigația ar fi incompletă iar etica, o etică de „bibliotecă roz". Există bineînțeles, — ca în biografiile martirilor chimiei — o doză de periclitate în această acțiune de determinare sau de depistare a răului. Rezultatele compensează însă tragedia jertfelor. Un autor se împrietenește cu doi asasini, împarte cu ei viața de închisoare, **ca să înțeleagă.** Poate că acești monștri sînt niște mari bolnavi, poate că ei, într-o societate superioară, ar putea fi vindecați, pe cînd acum, ca-ntr-un ev mediu, suportă pedepse brutale. Etica scriitorului are cîte o dată nenorocul de a șoca, prin puterea previziunii, de a nedumeri „simțul comun". Alt autor, nu fără a se simți abject, se strecoară în zori în celula unui condamnat la moarte, ca să noteze fiziologia spaimei înaintea execuției capitale. Abisul privit intră în noi. O scurtă mișcare de întoarcere și totul se răstoarnă: hăurile reflectate în conștiință se transformă într-un cer grandios de foc cu stele aprinse de spiritul omenesc: **Divina comedie, Comedia umană, Război și pace, Frații Karamazov...**

Etica unei cărți împrumută și ea dimensiunile morale ale politicii de clarviziune, pe alt plan desigur, pe cel al lumii sufletești. Se întîmplă ca o astfel de politică sau o astfel de carte — amîndouă hiperdimensionate — să nu fie înțelese decît mult mai tîrziu, cînd scopurile propuse au intrat în ordinea practică a vieții. Etica literaturii se deosebește însă într-un punct esențial de etica politicii: arta se face cu umilință, istoria cu orgoliu, fiindcă ea, istoria și instrumentul ei, politica, ne asigură tuturor la un loc, prin ce avem unic și irepetabil în lume, dreptul la o existență a noastră, liberă și independentă.

LUCEAFĂRUL

DUNĂREA LA CAZANE

Aprilie, neiertătoare iubire

Cînd vine primăvara, mă doare retragerea iernii, cel mai puternic anotimp al pămîntului și, la început, mă enervează aerul, aerul-limonadă. Cînd vine primăvara sînt un ram ce suferă: tulburea spaimă a înnoirilor, rană acoperită și cu sînge laic. Dar într-o noapte, tîrziu după echinocțiul din martie, fuga dintr-un trup de pasăre coboară în mine și devin ca și voi, frumoși nebuni ai marilor orașe, beat de vîntul născut în ierburi și în părul fetelor îndrăgostite. Cînd vine primăvara și mor în somn dulce amurguri largi, aud cum se împerechează Dunărea cu luna, un bot de cerb crescut în trunchi de brad sărută ușa casei mele, gîndul mi se închide într-un cercel de miel, lacrima tainei dă frunză și sufletu-mi umblă de-a-buselea pe bulevarde, căutînd mirosul cîmpiei. Cînd vine primăvara și Eminescu își pierde numele în sălcii, în lacuri și în triunghiul negru al unui stol de păsări umezit de apa stelelor și de tăcerea nopților necunoscute, mă rătăcesc în mine prin adînci coridoare de vis, mă izbesc cu capul de clopote și fruntea mi se sparge de cîntec. Cînd vine primăvara, fiecare cuvînt capătă o inimă vie, lumina se împrumută de lumină de la brînduși, Marea-și schimbă apele, trimițîndu-le la suprafață pe cele cu ochii albaștri, munții, la Rucăr, scot pe mătasea arborilor veverițe noi și urși care-au dormit o iarnă pe bolovani de sare și de aur, iar Bucureștiul se așează în cumpăna de bucurie a zilei.

Aprilie, neiertătoare iubire. Și voi, frumoși nebuni ai marilor orașe!

Fănuș NEAGU

NICHITA STĂNESCU

Trecător

Călăream pe un cal și deodată-am văzut
că eu sunt calul acela
Și deodată-am văzut că ei doi
galopează pe mine.
Mă învolburam și deodată
i-am văzut pe cei trei,
cînd umbra mea din spatele meu
mi-a strigat:
— Eu sunt tu. Lasă-i
pe cei patru să-și urmeze destinul...
Lasă-i!

Spre semn

lui Sabin Bălașa

Pînă și ciuperca gri a creerului
e mult prea materială

Păr, piele, meninge, alb...
Ca și cum am mîngîia o tablă
de logaritmi

Pune degetul pe cifră!
Să fie aceasta un înțeles al pipăitului?

Atîta lumină îți taie vederea,
pînă cînd îți pui geana
pe o rază de soare!...
Dar are aceasta vreun înțeles?

Unde sunteți voi, stări ale neliniștii
și tu Insignă, unde ești?

Îmi pun tîmplele
între literă și hîrtie

— Dar nu este nici un loc între ele
rise îngerul, —
ce cauți tu, acolo, în îmbrățișarea lor?

ÎN ACEST NUMĂR:

Poeme în proză de Emil Brumaru

Eminesciana

Polemica Lenin — Rosa Luxemburg de N. Tertulian

BARDELLI: CAP DE FATA

avantpremieră editorială

PAVEL BELLU

Blaga în marea trecere

Eseu. Editura Mihai Eminescu.

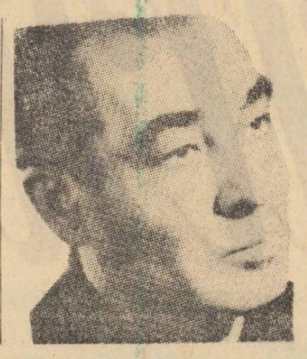

VICTOR SIVETIDIS

Oracolul lui Orcste

Versuri. Editura Mihai Eminescu.

IOAN ION DIACONU

Cercelul domniței

Proză. Debut. Editura Ion Creangă.

CRONICA LITERARĂ

ștefan aug. doinaș

LAMPA LUI DIOGENE

Activitatea de critic și eseist a poetului Ștefan Aug. Doinaș este bine cunoscută cititorului încă din articolele publicate în presă, încît volumul recent apărut la Editura Eminescu — *Lampa lui Diogene* — nu numai că nu surprinde, dar trebuie să mărturisim că l-am așteptat cu tot interesul. În ce constă natura acestei curiozități, vom răspunde cu cuvintele autorului dintr-un excelent eseu, *Poezie și critică* : „Distincția netă între poezie și critică ni se pare o rămășiță de gîndire scolastică. Astăzi, poate mai mult ca oricînd, activitatea creatoare este atît de întrepătrunsă de conștiința sa proprie, încît domeniile indicate mai sus ne apar ca două sfere parțial suprapuse : literatura modernă nu mai permite concepția unui critic care să nu implice o anume activitate creatoare, după cum refuză ideea unui poet lipsit de luciditatea deplină a îndeletnicirii sale. (...) ...poetul-critic e un dogmatic, spre deosebire de criticul-poet, care e un relativist : cel dintîi știe una și bună, iar justificarea exclusivismului său stă în calitatea, în valoarea ilustrativă a artei sale proprii ; cel de-al doilea știe prea multe ca să mai poată adera, în mod exclusivist, la o singură artă poetică, iar justificarea comprehensiunii sale stă în echilibrul axiologic în care se află — de-a lungul epocilor — diversele școli literare, diversele arte poetice". (p. 235—237).

Am citat atît de mult (deși prima parte a eseului poate fi reprodusă în întregime) pentru că aici se conține un adevărat program, o adevărată concepție despre poetul care se exercită în critică și a criticului în poezie, precum și despre șansele lor de a-și atinge, pe căi diferite, obiectivul esențial : acela de a-și împlini personalitatea prin chiar trădarea dimensiunii ei fundamentale. Căci în măsura în care spiritul organizator al materiei haotice trăiește în orizontul unei simetrii ideale, chiar dacă el, ca dat individual, poate să ni se releve sub spectrul unui dezechilibru fericit al creației, el nu va înceta niciodată să aspire la traducerea în real, în material, acea simetrie intuită ca virtuală. Vom trage concluzia că activitatea teoretică a poetului și practică (poetică) a teoreticianului, deși par opuse și contradictorii, nu fac decît să urmeze cu fidelitate un imperativ natural al spiritului de a se autocunoaște (realiza) integral atît pe calea intuiției, cît și pe cea a conceptului.

Critica lui Ștefan Aug. Doinaș, ca un „joc secund" și complimentar liricii sale, păstrează de la poet o anumită ordine *more geometrico*, deși analitica *Lămpii lui Diogene*, de cele mai multe ori abstrasă și impersonală, ascultînd parcă de o lege extraumană, se desfășoară într-un spațiu pe care cu foarte multă greutate l-ai bănui rob al dogmatismului și exclusivismului unei anumite poetici. Dar chiar acum am sugerat și legătura originară a poeziei și criticii lui Doinaș, trunchiul lor comun de naștere și înflorire : o structură spirituală înclinată spre armonia, măsura și echilibrul clasic, un determinism evident în stabilirea relației cauză-efect, preocupat să dea o formă durabilă lumii circumscrise între limitele cunoașterii inteligibile, chiar atunci cînd nu-și refuză brelocul de noapte al misterului, al cunoașterii sensibile. Judecățile critice ale lui Ștefan Aug. Doinaș ne apar, în această perspectivă, nu numai pregătite de un travaliu analitic al rațiunii calme și sigure de rectitudinea itinerariului său, ci și finalizate în formule sintetice, nu o dată memorabile, revelatorii pentru obiectivul urmărit, supus cercetării.

Lampa lui Diogene se compune din patru secțiuni tratînd exclusiv despre problemele poeziei și o anexă (Jarry—Borges). Prima parte are în centrul preocupărilor sale cîteva teme cu un pronunțat caracter teoretic, încercînd să schițeze răspunsuri, posibile soluții la o estetică a lirismului, și așa în formare, cu atîtea pete albe sau numai controversate de atîția care își asumă un asemenea risc. Astfel, *Poezia — expresie a condiției umane*, *Obiect real și limbaj realist în poezie*, *Poezie și experiment*, *Comportament mitic și comportament poetic* și *Poate fi tradusă poezia ?* ne dau o imagine preliminară despre cîteva dintre cele mai importante dificultăți pe care le ridică natura și aria de comprehensiune a lirismului în cadrul general al cunoașterii artistice. Deși nu avem a face cu un corp estetic doctrinar, cu un sistem coherent în sine care să propună o poetică „dogmatică" și „exclusivistă", aceste eseuri conțin, prin organizarea liniștită a argumentării (dar nu în absența unei călduri ce se insinuează cu discreție printre rînduri), prin oroarea față de prejudecățile de tot felul, o bună introducere pentru înțelegerea actului critic ce se va exercita pe texte.

Secțiunea a doua a cărții ne propune cîteva portrete și analize ale unor poeți români din cele mai diverse epoci, începînd cu eseul *Eminescu și formele prozodice fixe* și terminînd cu *Lauda neadevărului necesar* (Nichita Stănescu). În aceste schițe de portret, deși unitatea de ton și ordinea succesiunii argumentelor se păstrează intacte, se poate detecta și o anumită undă care pune în lumină afinitățile elective ale poetului, dincolo de răceala impersonală a criticului.

Este semnificativ, de exemplu, că în ceea ce-l privește pe Eminescu, Ștefan Aug. Doinaș face o analiză (pertinentă !) a formelor prozodice fixe, în speță a variantelor multiple ale sonetelor sale și a *Glosei*, iar pe Arghezi îl cercetează, într-un fel, tot sub un aspect tehnic, stilistic, și anume sub acela al știnței versului, al dozării efectelor formale (în sensul de artizanale, nu ale formei echivalente cu fondul poetic). Tot în această secțiune poetul Doinaș face o pledoarie pentru reînvierea baladescului, așa cum o dorea și Radu Stanca, poetul și fostul prieten de la Sibiu. Acest articol are o tentă mai vizibilă de partizanat estetic. Un profil memorabil este cel dedicat lui Ion Pillat dar cu privire la Bacovia se fac unele afirmații poate cam hazardate și care nu privesc doar exterioritatea limbajului aplicat în înțelegerea actului creator ca act esențial : „în pofida artificiului și a stilizării evidente, poezia lui Bacovia nu este expresia unei conștiințe estetice care se aplacă asupra materialului verbal, spre a-l șlefui". (p. 48), pentru ca la pagina următoare să se revină : „Dar acestea sînt transfigurate printr-o savantă tehnică a contrastelor, prin repetarea obsedantă a unui cuvînt, a unei imagini..." Doinaș, fiind însă prea inteligent pentru a se contrazice *in adjecto*, aruncă totul — și conștiință estetică și tehnică savantă — în tărîmurile însondabile ale subconștientului bacovian.

Secțiunea a treia a cărții poartă chiar titlul *Lampa lui Diogene* și cuprinde articolele publicate de poet în „Gazeta literară" și „Tomis". — Deși, față de primele și ultimele capitole ale cărții ele se exercită asupra unui material mult mai nesigur, convulsiv chiar (este vorba de poezia curentă din reviste, în primul rînd), ele au un farmec special al imperfecțiunii, și chiar unele prognoze de acum trei ani, în mod fatal, devenite inexacte, relevă un Doinaș mai naiv, mai spontan, gata să se bucure sau să se încrunte fără a-și exila sentimentele între ghețurile rațiunii pure. *Lampa lui Diogene* este nu numai o carte de critică aparținînd unui poet deosebit, cu un gust sigur și o informație largă, dar ea demonstrează cazul rar cînd lirica poate fi analizată fără a o face ridicolă în ochii lumii, fără a o desfigura.

ion caraion

CÎRTIȚA ȘI APROAPELE

Universul acestei cărți se proiectează în subteranâ iar vocea care îl denunță, cu dezgust și mînie, se aude tot ca o voce a subteranei. Titlul se adecvează, așadar, poemelor, tonului lor de tristețe și plictiseală, rătăcirii prin labirintul întunecat al materialității vîscoase, prin noroaiele și rigolele fără cer și speranță ale pămîntului ud de ploile și cețurile toamnei, de apele reziduale ale orașului etc. Ion Caraion pare a-și găsi locul, structura în tensiunea creată de polul morbid al lui Bacovia și de cel titanic al lui Arghezi : cu autorul *Plumbului* Ion Caraion are afinități de receptare a lumii sensibile pe căile traumei biologice, ale senzorialului în degradare, ale sfîrșitului de la care nu mai poate începe nimic, într-un cuvînt, sentimentul de *exitus* ; cu Arghezi, poetul de față se înrudește mai ales la nivelul expresiei formale, în planul verbului, acesta avînd o libertate de mișcare, de asociație cu adevărat impresionantă, trebuind să mai adăugăm aici desacralizarea lui prin experiența suprarealistă.

În *Cîrtița și aproapele* ni se relevă o lume fără orizont sau al cărei orizont pare că se sfîrșește în ea însăși și recunoaștem în această ipostază una dintre coordonatele poeziei moderne, și anume aceea a excluderii oricărei forțe transcendente din funcționarea lumii reale, pragmatice, uneori cu scopul de potențare a realului, alteori de a-l reduce la o dimensiune derizorie. Poetul, dezmoștenit de sentimentul sacru al lumii, percepe rănile acesteia într-o viziune grotescă : „Răspîndească-se pe uliți, ca din moarte postumii, / singurătatea cu oceane de firi ș-obiceiuri / vin duși de pe lume îmbrăcați în uleiuri, / cu brațe păroase ca rănile lumii..." *(Fiii risipitori)*. Libertatea față de cuvînt, sondarea obsesivă a plăgilor, a zonelor degradate, joase ale materiei cu blestemul pe buze și cu moartea în suflet par mai curînd autoflagelări tragice decît ipostaze ale cinismului, totul constituindu-se într-o subterană unde tronează un „dumnezeu schizofrenic" : „Ai ajuns și tu o-ncurcătură / de-ntrebări frumoase care-au fost / rînd pe rînd stîrnite cu nerost. / suflete ca drojdia de mură. // De-ntrebări frumoase, cînd te duci / — călător din alte lumi ori zodii / poate unde-apun sfintele rodii — / vara-n vînt prin codrii de năluci. // Te culeg din drum și te înalț / de pe umăr, alvă, ca pe-un zmeu, / nu știu către care dumnezeu / schizofrenic, pasăre de smalț. // Și-s sătul de toate prea devreme, / pașii-mi urcă-n baruri chinezești, / din noroiu-albastrelor povești, / cine vrea îmi poate cere : geme ! // Colomizdră cinică, e timpul / să te-așcz în loc de-afiș în hală, / sub bronșita boltilor corală. / să te scalde florile cu limbul // lor interior ca o făclie, / iar din toate bîrnele odăii / precupeții, strada, hăndrălăii / greu metecănînd de nebunie, / să te calce-n zloată și-n picioare, / e-ai ajuns și tu o-ncurcătură — / n-ai mai fi, cînd văd cum vorba-ți moare, / suflete cu blestemul la gură". *(Marasm)*.

Starea agonică, de coșmar și subsol existențial insinuată ca o transpirație a lucrurilor și nu ca o lacrimă a lor, un „timp viran" stagnînd fără nici o șansă de a impulsiona o devenire, o metamorfoză altfel decît în prespectiva cîrtiței (..De-atunci orbecăi. Nu știu unde merg, unde-ajung. / Pururi în gol, pretutindeni ușarnic, / orice drum vechi mi se pare mai lung / orice drum nou — mai zadarnic". — *Agonie*) rămîne ca o pecete dominantă, deși, după cum spuneam, nu cinismul o prezidează, ci autoflagerarea. Evident că acest proces de autopedepsire prin invocarea tuturor dezastrelor pămîntești se explică nu numai prin el însuși, adică prin organizarea răului într-o existență autonomă, ci se prelungește, chiar dacă poetul evită transcendența cu promisiunile ei tradiționale într-o lume mai fericită, se prelungește dincolo de sine într-un orizont funcțional. Natura funcțională a acestei transcenderi din realul degradat, mizer, agonic, se află chiar în termenul său opus, adică în puritatea absolută urmărită ca un miraj. Exorcismul poeziei lui Ion Caraion, prin invocarea perpetuă a stării abjecte a materiei brutale, desfigurate, ca într-o ademenire a demonilor malefici, se polarizează într-un tărîm fără îndoială edenic, chiar dacă acest eden „se cutremură" *(Week-end)*. Scufundarea lumii într-o noapte vîscoasă trebuie să-și creeze, prin ea însăși, o tensiune dincolo de ea, care s-o echilibreze și să-i justifice posibilitatea de a fi o realitate autentică.

Macularea, profanarea continuă, obstinată a ceea ce printr-o idilă tradițională a confortului nostru cotidian ni s-ar părea cel puțin șocantă, adăugînd aici și sentimentul, izvorît din marele debit lexical al poetului, că, într-un fel, totul este posibil, se întoarce ca un bumerang — la fel de himeric, evident — anunțînd un pămînt al luminii : „Soarta-i ca un obraz / pe după / rufele-ntinse la uscat / o față cu ochi palizi / între vaci și cămăși / pe cerul din iarbă / citește / pe / tolstoi / mirarea lichidă a dimineții s-a rupt / greierul în mine cu conopidele și nucii / lucrurile se deschid și setea intră în gura lor / spațiul intră în întîmplări plecate" *(Hipocampie)*. „Fiu al cenușii" care încearcă să creeze iluzia că nu mai este posibilă nici o înviere *(Calul)*, poetul se abandonează, în realitate, unei acute, organice autenticități, confundat cu elementarul, cu rațiunea acestuia de a fi el însuși : „Rațiunea focului este să ardă / rațiunea apei este să curgă / niciodată nu va fi pace // totdeauna o să existe apă / rațiunea vieții e din muguri și scrum // și chiar dacă ar fi ca-ntr-o zi ele să dispară / tot va apare altă apă tot va apare alt foc / și niciodată nu va fi pace // pentru că focul pentru că apa / pentru că mugurii și scrumul / nu-s făcute să nu fie // Și niciodată nu va exista pace". *(Continuu neîncetarea)*.

Asociațiile poetului realizate în deplină libertate existențială ascultă de o lege parcă pierdută în practicile magice, lege regăsită ca o bănuială, ca o ipoteză în materia instinctuală a lui *homo artifex* deși acest stadiu va fi mereu contestat, în sensul că artificialul împrumută libertatea de mișcare a naturalului. Stratul de artificiu al poeziei lui Ion Caraion evidențiază, așadar, un fond adînc și nealterat de spontaneitate genuină pe care nu face decît să-l potențeze, indiferent de orientarea sa aparent contrarie. În acest haos mișunînd de fragmente, de homunculi și forme larvare, bănuim un cosmos hieratic tutelat de accentul luminii necesare a ideii morale. Căci trebuie să subliniem că toată poezia lui Ion Caraion (despre antologia *Necunoscutul ferestrelor* am scris în altă parte), cu tot aerul ei de incoformism și iconoclastie, se centrează în jurul unui ideal de puritate etică, „mereu înfrînt, niciodată ucis" chiar dacă nu mai trăiește decît într-o ceață fantomatică : „Nu pot să dorm cînd toți dorm. / Nu pot să dorm cînd nimeni nu e treaz. / Din multe vieți nu fac parte. / În viețile mele nu sînt. / Nu orice întuneric poate încăpea în orice pahar. / Domnia lucrurilor e un tablou fără ramă — / Cu ea ar fi început o ființă /. Și ființe nu mai erau. // Rana întrase în culorile neființei. // Rămăseră pe lume numai lucrurile. // Dacă toți ne transformăm în fantome, vom fi din nou oameni" *(Temere)*.

Măștile diabolice ale poetului nu fac decît să ascundă un chip angelic și trist.

Dan LAURENȚIU

avantpremieră editorială

EMILIAN BĂLĂNOIU

Absenții de la dragoste

Roman. Editura Mihai Eminescu.

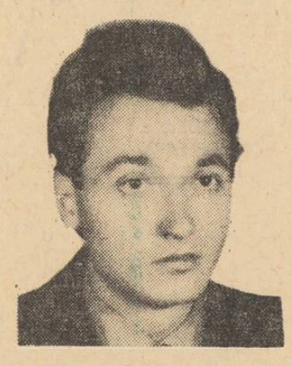

GEORGE CHIRILĂ

Orientalia

Poeme. Editura Dacia.

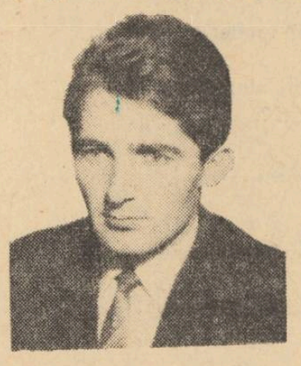

ION CHIRIC

Ospățul pămîntului

Versuri. Volum de debut. Editura Albatros.

Sol

lui Al. Philippide

Adîncii ochi iar m-au privit
Cu suflet greu m-au obosit,
Îmi port sub pleoape globurile pline
De umbre sterpe unse în suspine.

M-a picurat din cer opusul zeu
Cu timpul presărat de seu,
În luminările din stînci
Iar m-au privit adîncii ochi, adînci.

George Virgil STOENESCU

BIANA NORD : Ștefan Bănică, unul din bunii mei prieteni, mi-a spus într-o zi : „auzi, lasă-mă, liberează locul că n-avem heliu ; avem numai drageuri literare". Astăzi, dumneata vii și ceri dreptul la viață pentru drageul literar. La legătura cu Bănică, cu actorul excepțional, nu cu șoferul, — ca șofer, cred, e cel mai prost șofer din lume — discutați și spuneți-mi la ce concluzie ați ajuns. În ceea ce privește partea a doua a scrisorii (de altfel foarte frumoasă), vorba lui Bănică, nu știu dacă am heliu. Trimite-mi schițe. Sînt convins că din cînd în cînd comiți. Și cred că nu cu rezultate proaste.

ELENA GÎRBU : Îmi scrii că „sînt o moață mică și lirică". Dacă ți-o spuneam eu, te supărai — nu-i așa moață mică și lirică ? — și mă reclamai cine știe cărui jandarm literar ca să ia măsuri de rigoare împotriva mea. Tot ceea ce pot să-ți spun e faptul că ești mai mult prozaică decît lirică. Și, între noi fie vorba, stai prost cu ortografia. Dar ești mică și poți învăța. Așadar, nu mai trage la fit în orele de la limba română.

DUDUIA N. : Am primit schița „Azi am croșetat o idee" și te rog să-mi trimiți și mie, cu titlu de împrumut, iglița sau andrelele de care te-ai slujit, sau numai tiparul lor în ceară, pentru a le dărui cuiva care are nevoie de ele. Duduie, dacă faci mata chestia asta, jur că nu mai arăt schița nimănui.

GEORGE DELAPORT : Susții că „am căutat să dau cît mai multă substanță și cît mai multă seriozitate încercărilor mele literare". Te cred, nu mă costă nimic, și reproduc cîteva versuri din „La adevăratul soare" :

Rosemarie, o fată de un albastru pur
Pe care o văd din cînd în cînd
Prin falduri de cristal zburînd
În suflet mi-a sădit cu ochii săi de aur
Un palisandru roș cu dalbe flori de fosfor
Ce se ramifică necontenit
— El de Morfeu fiind pecetluit —
Spre soarele de camfor plutind înșelător
În apele dintr-un Bosfor
Străbătut ce-i drept de multe hidroaeronave
Cu-nfățișări de palisandru cu dalbe flori concave
din aur, bronz, argint și alte neferoase"

După asta,mie nu-mi rămîne decît să-ncep să salt într-un picior și să-ngîn : Hei, hei, tiribambușca...

V. OLTEANU : Din „Inundație" am reținut motto-ul din I.L. Caragiale : „Eu voi s-auz pocnetul paharului spart în capul lui Paul" și numele personajului : I. Scirtoțescu. Tot e ceva decît nimic. Îmi pare rău, n-ai humor. Dar, se știe, numeri pe degete humoriștii pe care-i avem. Dacă asta te consolează.

DIODOR : Îmi spui că sînt Maestru, cu M. Nu sînt. Și, pe cuvînt de onoare că iau acest apelativ ca pe o jignire. Apoi, eu nu dau verdicte. Încerc să ghicesc dacă unul sau altul dintre corespondenții noștri are talent, dacă poate evolua. Și, la sonete nu mă pricep. Apelați la un specialist în Shakespeare. Cunosc unul care, se spune, posedă cel mai teribil argument în favoarea tezei că Shakespeare a existat. Argumentul domniei sale ar fi, se zice, acesta : pe cuvîntul meu că Shakespeare a existat. Adresați-i-vă cu încredere.

Următorii corespondenți au trimis lucrări neconcludente :

A.W. Rowene, Sabin Gorunescu, A. Toderică, I. Vasilescu, Victor Panduru, C.M.E., Traian Florea, Marin Gheorghe, Cris Mușeteanu, Calahin, Andrei Șerban, Rășinariu Gh. Ion Tunaru, C. Mîndru, V. Zaharescu, V. Popovici, Emilian Dascălu, Ion Theodoreanu, Mariana Popa, Mircea Bujor, V. Tămîianu, Petre Pigu, Ghighi A., I. Săndulescu, Ion Stoian, S. Vigu, Mioara Ene, Emilian Dascălu, Patriciu Patrician, G.P. Gheorghe, Alex. Triny, C. Tănase, Mureșan Ecaterina, Ana Eli Uiorim, S. Stinia, Pavel Păun, Gheorghe Vînju, Șoma Marinel, F. Platon, R. Genel, B.V. Bîrgău, Mi. Rai, T.I.R., Mihaela Suțianu, Chircu Elena.

F. N.

POȘTA REDACȚIEI

PROZA POEZIE

T. SAVU. — Vascău. Poezia „Ca un copac de frunze, „toamna" suavă, chiar frumoasă : „Ca un copac/ de frunze, toamna/ te dezbraci de tot ce-i neluminâ/ incet, incet, pînă/ ajungi la tine". În rest, nu am remarcat progrese deosebite.

MARGINE GEORGE. — Iași. Nimic comun cu poezia, în versuri ca : „Iubire ! Vis ! Realitate !/ Sînt răstignit pe trupul tău/ Și buzele îți sug sîngele/ Din rănile deschise/ Nu vreau să mai aud de tine/ Te urăsc ! te iubesc ! Te urăsc !".

H. PAVEL—Arad. Nu întrevăd aptitudini deosebite în versurile trimise.

D.S.B.—Ploiești. Cîntec tîrziu. Oratie albastră mi-au plăcut. Mai trimiteți. Cum vă numiți ?

MARIN BOLDUR — C. Lung — Suceava. Naive, deocamdată, versurile dv. mărturisesc totuși un bun instinct al poeziei. Mai trimiteți.

DUMITRU INGINERU — București — „Eu aș vrea să renunț la acest nume care la toți celor (sic !) din jur li se pare curios și să folosesc pseudonimul Ionescu Dumitru, dar... asta poate mai tîrziu". De ce, de-o pildă să-ți iei pseudonim chiar din tinerețe ? Întîi te afirmi bine de tot, și pe urmă, firește, îți schimbi și numele. Cum gloria e cam apăsătoare, de la o vreme, e de la sine înțeles că după ce scrieți 4-5 poezii cum sînt cele de mai jos, trebuie neapărat să călătoriți incognito pentru ca entuziasmul cititorilor să nu vă ostenească peste măsură de mult. Citez din opera dv. de pînă acum : „De atîtea ori blinda seară/ Mă cheamă de fiecare dată/ Pe a ta natală ulicioară". „Noapte bună păsărelelor/ Noapte bună, somn ușor". „În liniștea nopții/ Plîng acum/ peste cadavrul ființei mele./ /Plîng în mine/ cînd peste cadavrul ființei mele/ Cade vălul nopții/ ce nu-l mai simt./ Căzut în amorțirea uitării./ Nu mai simt nimic în mine/ Mintea nu-mi mai judecă/ Gîndurile mele sînt epuizate". Nu mi-aș fi închipuit că moartea poate fi atît de incomodă. Auzi dumneata, ghinion, să nu-ți mai judece mintea, tocmai atunci !

Cezar BALTAG

EMIL BRUMARU

Fîntîna lui Julien Ospitalierul

Din ziua în care mi-am propus să construiesc o fîntînă nu m-a mai interesat nimic altceva decît locul unde o voi face. Doream să fie cît mai aproape, să pot bea apă oricînd, indiferent dacă afară plouă sau e-ntuneric și mi-e frică de bolovanii cărării. Grădina pe care o aveam, cu pomi fructiferi, cam neîngrijită, era destul de mică. În Octombrie plutea un miros fetid de melci fermentați, prunele se topeau voluptuos, în plimbările de dimineaţaă, prin rouă, nuci cu fitil pocneau sub tălpile mele pudrate. La început m-am gîndit s-o fac aici, dar am renunțat curînd. Exista pericolul să fie înfundată de fructe. Iar un capac m-ar fi indispus! Astfel că am ajuns la concluzia frumoasă și demnă de mine că cel mai bun lucru ar fi s-o sap chiar în casă. N-are rost să mai enumăr avantajele. Și-n plus aerul odăii ar fi fost mereu fraged, trandafiriu, parfumat lacom de răsuflarea fîntînii. Bineînțeles trebuia să-mi iau adio de la cumpănă, tavanul fiind prea jos. Dar la urma urmei nu-i mai plăcut să-nvîrți o roată gălbuie, înjghebată din lemn tare și s-auzi scîrțîitul dulce al lanțului în propria ta cameră?

Hotărît deci asupra locului, avînd materialele necesare, nu mi-a rămas decît, mîndru și plin de ambiție, să mi-o construiesc singur, cu mîinile mele. Ziua săpam ca un diavol, cu ușa încuiată, iar noaptea cînd nu riscam să mă vadă nimeni, căram pămîntul c-o roabă. Și-ntr-o sîmbătă seara — fîntîna avea un ghizd trainic iar apa pîlpîia în adînc nobilă și buclată — m-am îmbrăcat în costumul meu moale și pufos croit dintr-o veche stofă moștenită, am pus patefonul pe masă, i-am întors manivela și, emoționat, în ritmul unui vals cu clopoței, am scos prima găleată. Îmi auzeam inima ticăind. Cană după cană apa feciorelnică și tandră lunecă pe gît ca o consolare divină, primită de la cineva nesfîrșit de blînd, pentru toate mizeriile vieții mele de pînă atunci.

Totuși bucuria aceea deplină și licăritoare nu a durat mult. Căci deodată, tot într-o seară, tocmai cînd ridicam înmănușat un pahar de cristal, mi-am dat seama că nu mai pot fi mulțumit. Avea loc, fără îndoială, un proces de alterare, o veștejire a luciului răcoros, insesizabilă pentru alții, dar nu și pentru mine, amant rafinat și capricios al apei. Găleata și apoi cana sau paharul, oricît de delicate, îi deflorau aroma de miez crud, o deformau fatal, mi-o dăruiau, chiar dacă grațios, ca și cum ar fi fost a lor. În pribegia ei de la culcușul lichid pînă la gura mea, în calvarul acela interminabil prin atmosfera prea caldă pentru dînsa, simțeam c-o încearcă o tristețe de nesuportat. Și cedînd cu docilitate găleții, știam că durerea de-a-și rupe trupul fragil în bucăți albe și reci e chinuitoare. Drept care, cavaler nedesmințit, m-am decis să cobor eu însumi în fîntînă ori de cîte ori îmi va fi sete.

Au trecut astfel două săptămîni. Coboram și urcam c-o sprinteneală uluitoare. Ajuns la apa timidă, ținîndu-mă strîns de pietre, mă aplecam și-i sorbeam neliniștit și galant undele subțiri. Uneori stam ceasuri întregi agățat într-o poziție destul de incomodă, dar ce conta! Fericirea avea acum o cu totul altă substanță, necunoscută înainte. Dorința îmi îmbujora fața. Eram din ce în ce mai nestăpînit. Pînă cînd o sete cumplită, continuă, nefirească, m-a făcut să cobor definitiv. Și cînd am intrat în apă mi s-a părut că nici nu cad la fund. Și-ntr-adevăr o vreme m-am legănat sfîșietor de lin pe superficia verzuie și calmă, parcă amintindu-mi de copilărie, parcă respirînd într-un fel gingaș, nemaiîntîlnit, cum doar plantele știu să respire sau poate ingerii, — o lungă și delicioasă desfacere a mirării în Ether...

ADRIAN CARSIAD

Cîte doi prin viață...

I-am auzit Doamnei glasul la telefon pentru prima oară în acea dimineață, n-o cunoșteam. Avea glasul ceva foarte leneș, un fel de curgere lentă de silabe și cuvinte. Lega cuvintele unul de altul și de-abia am reușit să înțeleg ce spune. Mi-a mărturisit aproape imediat că durerile nu erau neapărat efectul unei singure cauze, nouă ni se părea, poate, că nimic altceva pe lume nu mai putea produce durere. Dar dacă nu încetează pînă seara atunci să-i telefonez din nou și avea să vadă ea despre ce-i vorba și ce să facă apoi.

Ziua s-a scurs monoton, orele au trecut una în alta fără legătură. A fost un fel de oră lungă în care eu ședeam nemișcat pe pat cu mîinile amîndouă sub cap, nemișcat și neatins de nimeni, de parcă toți s-ar fi temut de-o explozie. Ascultam vîjîitul surd al capului și din cînd în cînd cîte un zgomot interior asemenea unei căruțe gonind pe pavajul orașului. Ședeam ca un mort, cu fața în sus, imobilă, și fără nici o expresie. Gîndurile alergau aiurea ca un bumerang și întoarse mă loveau. Abia atunci urma un fel de trezire și-i auzeam gemetele ei și mișcările rare și greoaie, încerca uneori să-și schimbe poziția...

Îmi treceau prin cap felurite idei ciudate și fantastice; o noapte cu lună și cu zăpadă, ger de crapă pietrele, și noi alergînd către un adăpost luminat ca un palat într-o ultimă încercare de a ne salva de îngheț. Cerul întunecat, apoi eu întors și strigîndu-i că-i bătrînă, că-i neputincioasă. Și ea vrînd să-mi demonstreze contrariul face eforturi supraomenești, în cele din urmă se tîrăște pe jos. Mă gîndesc deodată cît am jignit-o strigîndu-i bătrînă, acest cuvînt urît pe care eu nu l-am folosit niciodată. Mă opresc o iau în brațe. Ea plînge și întind mîna și lacrimile se strîng în mînă după care ca un om beat îmi ud fața cu ele. S-a făcut deodată cald, gerul dispare ca o ceață, se zărește deasupra adăpostului îndepărtîndu-se...

În clipa următoare mă gîndeam că doar c-o seară înainte fuseserăm amîndoi în oraș, îmi cumpărasem o cămașă albă, o splendoare, oare cîți nasturi o fi avînd cămașa, se zice că cele din străinătate au mai mulți decît ale noastre. Sînt tentat să mă ridic și să-i număr...

A urmat al doilea telefon. Se făcuse liniște și seară. Nimeni nu aprindea lumina, toți păreau obosiți. Durerile nu încetaseră, erau acum doar mai rare, veneau în trombă cu valurile de apă. Vocea Doamnei era neschimbată și un moment am avut impresia că-i încă dimineață și vorbesc deci prima oară la telefon, aceeași curgere fără grabă a cuvintelor. Telefonați la Salvare! a zis Doamna, aș fi venit eu acolo, dar dacă durerile vin în trombă ca valurile de apă atunci e clar, trebuie să ne grăbim, telefonați la Salvare.

Și am telefonat. A telefonat și Doamna. Îmbrăcarea febrilă, plină de confuzie a pus stăpînire pe colțurile casei. Ce să-mi iau, mamă, cu mine, întreba ea, tu ai mai fost la spital și știi,... asta-mi trebuie? dar asta? nu, asta nu cred că-mi trebuie, nici nu-i bine să iau prea multe lucruri cu mine, se zice că nu te primește cu nimic, dar papucii îi iau, trebuie să mă primească, sînt călduroși... Asta o las acasă, mamă, să ai tu grijă de ea!... Nu n-o iau, poate că acolo se fură și asta-i o amintire,... uite las și cerceii și inelul, să le pui tu la mine în geanta cealaltă...

S-a rupt apoi ceva. Și tensiunea a crescut brusc. Un nou val de confuzie. Nu te grăbi, Salvarea nu vine așa repede, da, dar a telefonat și Doamna și pe Doamna o cunosc cei de acolo și pînă la urmă aș putea să merg chiar și pe jos, adică cu tramvaiul, nici măcar nu mă mai doare ceva,...

Tu vii cu noi? s-a întors spre mine Știu eu? vrea să meargă și mama și mătușa și cei de la Salvare n-au voie să ia decît o singură persoană, nu știu dacă ne primește, decît un singur om au voie să ia... De mine nici nu prea e nevoie, Doamna nici nu mă cunoaște și vă așteaptă jos. Da, dar tu ai vorbit cu ea la telefon, ce contează că nu te cunoaște n-o să fie asta o problemă... Doamne, grăbiți? strigă cineva, afară s-a auzit o mașină, ce curios, aceasta e a treia care ne dă emoție și de obicei cînd se inserează strada devine pustie, trece rar cîte o mașină și asta-i a treia...

E cineva afară care vă așteaptă, răspunde mama cuiva, că dacă vine mașina să nu plece, așa-s ăștia de la Salvare, vin și pleacă, se grăbesc, uneori nici măcar nu mai întreabă. E cineva afară — asta-i vocea bunicii ca să aștepte Salvarea că strada are două numere la fel și dacă nu găsește pe nimeni o să plece Salvarea.

Lucrurile sînt aruncate pretutindeni, ce dezordine, simți că te apucă groaza. Ei, stați cam înghesuiți, se aude... asta o voce..., dar a cui oare? o voce de femeie... Bine dar e o străină, e culmea, intră în casă oricine vrea de pe stradă, de unde pînă unde așa ceva, e de-a dreptul scandalos,... nu, domnule, e de la Salvare, a venit Salvarea și nici măcar nu s-a auzit. Parcă aștepta cineva afară, unde e? a dispărut fără urmă... Se lasă deodată o tăcere nesperată, derutantă. Ea e doctorița sau sora, bună seara zice, bună seara i se răspunde din trei părți deodată, unde e doamna? în camera cealaltă, sigur în cealaltă cameră, bună seara, doamnă, a!! mai e o persoană, bună seara, domnule, aveți dureri mari, doamnă? da, am dureri, acum vin mai rar,... întinde-ți-vă pe pat, așa... să vă ascult, da... e clar, mergeți cu noi, mașina e afară... Să mergem, zice, să mergem, domnișoară, fetițo, nu-i mai zice doamnă, da ce zi e azi? întreabă bunica,... vai, cum ce zi, 1 martie, mărțișor...

S-au mai limpezit lucrurile. Îmi smulg haina de pe umeraș, apoi paltonul, pălăria... Cine sînteți? întreabă șoferul,... soțul și dînsa e mama. Da, mama? atunci, poftiți, dv. stați în spate pe scaunul acela înalt, dv. la fel pe scaunul celălalt înalt iar dv... N-a mai continuat. Mă așez la întîmplare pe canapea, îmi plec ochii și zăresc pantofii descheiați. Doamne, unde-i un șiret? în salvare nu-i și mașina a pornit deja, în oraș de unde să mai cumperi la ora asta, e trecut de 10. Scot un mic briceag și-l tai pe celălalt în două.

Mașina a ieșit de pe strada noastră și aleargă pe b-dul Armata Poporului Nu știu dacă funcționează sirena, nu se aude sau nu aud eu sau nu e necesar, șoseaua e destul de liberă. Privesc pe geam dar nu zăresc nimic, ba da uite bufetul de lîngă farmacie și blocul acela unde stau numai țigani. Încă 4 minute, mă uit la ceas, și cotim la stînga. Ea stă pe scaunul din față, este înalt, i s-a turtit căciula și-mi vine un sentiment de nesfîrșită milă și duioșie. Își face singură curaj cu căciula turtită, este extraordinară, are un aer de veselie tristă, de parcă totul ar fi o glumă amară sau o repetiție pentru un film.

...Sîntem pe Giulești. O cotitură la stînga, mașina domolește, o stradă înfundată. O altă mișcare la dreapta.

Și s-a terminat. Am rămas deodată singur, doar cu căciula ei. Nimeni n-are vreo geantă și îi port căciula în mînă. Se uită oamenii la mine contrariați...

Telefonați mîine dimineață. zice Doamna. Cînd, pe la ce oră?... Știu și eu, cred că pe la 6 e cel mai bine. Urmează tramvaiul, din nou b-dul Armata Poporului ,blocuri cu țigani, bufetul, blocurile noi. Hai să mănînci, zice cineva acasă, nu mănînc, nu mi-e foame. Nici lumina n-o mai aprind, stau pe întuneric, pe întuneric mă dezbrac, pe întuneric mă culc. O sfîrșeală m-a cuprins din cap pînă-n picioare și mă așez din nou în poziția mea favorită, cu mîinile sub cap. Sînt parcă mort. Încerc să număr, să-mi aduc aminte de ceva. Ce am obținut eu mai de preț de la viață? care-au fost bucuriile mele cele mai mari? care-au fost bucuriile mele cele mai de preț?... Nu găsesc nimic, doar o sfîrșeală lungă și obositoare mă cutremură din tălpi pînă în ultimul fir de păr.

Ceilalți s-au culcat, s-a făcut o tăcere fantastică. Simt că trebuie să dorm și eu, pînă mîine mai sînt încă multe ore, știu eu cît o fi ceasul, poate 12, poate e 1 și a început o nouă zi! În alte țări e acum zi, lumină multă, cine știe ce fac oamenii, probabil ies de la servici, probabil mor... Hai să-mi închipui ce fac toți oamenii în această clipă! nu, nu pot,... ce bucurii mai de preț am avut eu în viață?... și-o sfîrșeală și unii zic că nu există fericire..., ce bucurii am avut eu în viață.... a !... niște diplome, ce să fac cu ele, de ce le păstrez, ce bucurii am avut eu în...

*

— Nu, nu pot să vă spun nimic precis... S-au ivit unele complicații.

E ora 5,30 dimineața. De multă vreme n-am mai fost treaz la această oră. Numai cînd plecam undeva și trebuia să prind trenul. Orașul e mohorît, aproape mort, oamenii nu reușesc să-i dea viață. Intru într-o frizerie și omul care mă tunde e somnoros. Nu se obosește să-mi frece barba îndeajuns și de aceea bărbieritul merge greu. Are ochii roșii.

— Am fost la o nuntă, se scuză el... Sîmbătă.... dar a ținut pînă azi noapte... Dar nici dv. nu prea ați dormit, observă cu chef de vorbă. Zîmbesc, nu știu de ce. Cum pot oamenii somnoroși să aibă chef de vorbă este încă inexplicabil pentru mine. Apoi intră în frizerie cineva cu barbă lungă. Iar frizerul îi dă înainte:

— Ce-i trebuia lui să-și lase barbă?! Nu vede că-i caraghios... Dar vrea să-și dea importanță, toți, domnule, vor să-și dea importanță. De ce oare asta?... Am un vecin care-a fost om la locul lui pînă acum vreo doi ani. Nici nu știu dacă-s doi de fapt... Acum l-au făcut responsabil. Nu mai invită pe nimeni la el... Își dă importanță...

O vreme tace și cască din cînd în cînd cu zgomot

— Să vă fie de bine!

— Trei lei și două zeci și cinci, șoptește casiera.

A rămas un singur client. Și căldura frizeriei. E luni, clienții sînt rari. Bunica o fi știind ce zi e oare, a îmbătrînit mult în ultima vreme. Afară a început să bureze și-i aproape ora 7.

*

Ora 11.

— Nu, încă nu vă pot spune nimic, zice Doamna.

— Dar ce se-ntîmplă acolo? întreb disperat. Simt că nervii mă lasă, îmi vine să strig dar încă îmi dau seama că gestul ar fi inutil în fața telefonului.

— Nimic prea grav... Cîteva complicații. Încercați pe la 1.

— Cîteva complicații, repet. Mă arunc în tramvai, tramvaiul aleargă de-a lungul bulevardului Armata Poporului apoi o ia la stînga. Cobor, aștept altul, merge cam trei minute și cotește și acesta la stînga. Calea Giulești...

— Nu-i voie să așteptați aici. îmi vorbește o soră medicală... Numai pentru internări.

Îi explic. E un caz deosebit, cîteva complicații, și deodată mă opresc și-mi dau seama de zădărnicia cuvintelor. Ce înseamnă pentru ea „complicații"? Nimic, aproape nimic. A tăcut totuși și mă privește de cîteva ori neîmpăcată.

...Acum nu mai pot telefona, nici un telefon în jur, și a trecut deja de ora 1. Sînt concentrat doar asupra scărilor care urcă la etaj, undeva în necunoscut. O rog de 10 minute pe soră să dea telefon sus să văd ce se-ntîmplă dar ea e încă ocupată. Peste cîteva minute vorbește totuși:

— Da,... sigur că te-am înțeles. Perfect te-am înțeles... Ochii i se luminează și-i acum foarte frumoasă. Sigur, da, înțeleg... Se luminează și ochii mei și pleoapele tremură... Așa, bun, continuă sora. Zîmbește apoi. Zîmbesc și eu.

— S-a terminat, domnule! A scăpat cu bine. Se simte bine. A fost greu.

Sînt din nou afară. Vreau să plîng și nu pot. Îmi imaginez un dig care a rezistat pînă în ultima clipă în fața furiei apelor. S-a rupt apoi... Scot niște sunete frînte, străine, hohotitoare, care nu-mi aparțin. Seamănă cu scîncetul unui cîine. Izbucnesc de cîteva ori în sunetele acelea străine. Vreau să plîng și n-am loc, n-am unde. Orașul acesta cît e de mare poartă vina. n-am unde să plîng. A ieșit soarele, e o invazie stranie de lumină albă și mă dor ochii. Mă uit la cei din jur. Îmi amintesc vorbele frizerului. Toți își dau importanță. domnule, dar absolut toți. De ce oare asta? Așa să fie oamenii?!... Azi noapte am fost la o nuntă,... adică sîmbătă de fapt, și nu prea am dormit...

Dar nici dumneavoastră nu prea ați dormit...

MIRANDE : MAMĂ ȘI COPIL

MARIANA FILIMON

Seară cu salamandre

Prea mult fum
rămînă în urma noastră dreptatea
de-a coborî lespezi durate de zei

și dincolo de nesupunere ciudată
răzbunătoarea salamandră

umbra nătîngelor corăbii
scufundate
umbra nătîngelor catarge

deșertul scris cu arșiță și veghe
vai nouă — încă nu se vede.

Salamandre cu nisip

Umbre neștiute-n asfințit
umbre neștiute în neștire
era nebunia frumoasă
de-a ne ști însingurați

blestemele curgeau amestecat
eu eram un cîine negru
tu erai un cîine negru
și dansau în aer oasele flămînde

prin trecerile de deasupra
prin trecerile din nisipuri
destrămat deșertul
apăsa pe umeri

laba grea a unei piramide.

Medieval

Fie acest lănicer zgomotos
singur în iarba regretelor
umbletul apei în sus și în jos
palid surîs al egretelor

treceri de păsări în infinit
ample deschideri simfonice
bat verdele nemărginit
ruguri cu limbile — agonice

turnul — mister e supus
legilor aspre-ale torții
mă-ndrăgostesc de-un nebun
și mă răscumpără morții

ION NICODIM : TAPISERIE

Jurnalul unui martor ocular

Despre noblețea vulnerabilității

A fost o vreme cînd am trăit și eu obsesia invulnerabilității. Nu vreau să spun că acum am scăpat de acest păcat, vreau numai să spun că într-o vreme era o adevărată obsesie. Vroiam să cîștig toate bătăliile. Vroiam să domin în orice relație umană. Mă străduiam ca eu să dețin controlul, eu să hotărăsc începutul sau sfîrșitul unei relații. Mi se părea o adevărată nenorocire dacă celălalt hotăra sfîrșitul unei relații; atunci din vanitatea disperată de a avea „ultimul cuvînt", mă dăruiam cu pasiune acestei relații numai și numai ca eu s-o stăpînesc din nou și astfel sfîrșitul să-mi aparțină. Mi se părea că numai eu am dreptul să stabilesc sfîrșitul unei relații; era un privilegiu la care nu puteam renunța. O relație umană care se desfășoară sub zodia invulnerabilității nu mai este de fapt o relație, ci un război surd „care pe care". Nu mai exista bucuria vieții, ci numai bucuria succesului. N-aveam nevoie de-o anume ființă, ci numai de victoria mea asupra ei. Dacă această victorie se confirma de pildă, la telefon, nici nu țineam s-o mai văd. Dar acest fel de relații presupune și un efort cumplit, nevoia de a sta mereu de gardă, de a fi atent la fiecare mișcare, de a urmări cu sufletul la gură „situația ostilităților". Săracii invingători, numai ei știu prin cîte trec... Omul din fața ta devine un dușman care trebuie cucerit, stăpînit și de dragul acestei victorii sîntem dispuși să punem la bătaie chiar și tandrețea noastră, chiar și sentimentele noastre cele mai frumoase, îngrijorarea noastră, oroarea noastră de vulgaritate, nevoia noastră de afecțiune devin, conștient sau inconștient, arme cu care lovim drept în moalele capului. Exploatăm tot ce este mai gingaș într-un om tocmai pentru ca victoria noastră să fie mai sigură. Ne aliem și cu adevărul dacă această alianță ne mărește tentația de triumf.

Îmi amintesc că uneori, obsedat de succesul într-o anume relație, desfășuram un adevărat plan de bătaie. Intuiam psihologia partenerului, îi observam laturile vulnerabile, și porneam într-o relație, care la suprafață se părea poetică, gingașă, ca sentimentul soldatului care pleacă la război. Deși eu îmi luam atîtea măsuri de protecție, atîtea măsuri de siguranță, eram profund indignat dacă descopeream în celălalt o cît de vagă încercare de apărare, calcul sau prudență. Eu îi ceream lui să fie o victimă, un om lipsit de apărare, dacă nu era așa, mi se părea mediocru.

Dacă invulnerabilitatea aduce odată cu succesul și moartea. Cu atîtea măsuri de apărare, viața nu mai ajunge pînă la tine. Tu selectezi din viață numai ce-ți convine, extragi acele concluzii care-ți măgulesc vanitatea. Viața, în complexitatea ei ,este barată de măsurile de apărare, de zidul pe care, cu atîta mîndrie și pedanterie l-am clădit.

Numai oamenii fricoși sînt întotdeauna victorioși în relațiile umane. Ei au fost odată vulnerabili, au avut, zic ei, experiențe triste, și nu mai vor să fie învinși. Ei își cheltuiesc toată energia ridicînd ziduri și fortificații. „Omul invulnerabil" vrea ca toată viața să-i demonstreze și să-i confirme clipă de clipă, imaginea falsă și superbă pe care și-a făcut-o despre sine. El nu admite înfrîngerea — și chiar dacă această înfrîngere apare, el se va strădui s-o transforme în cu totul altceva. Mai curînd se îmbogățește c-un nou principiu, decît să admită înfrîngerea. Dar nici o victorie nu-i poate demonstra „omului invulnerabil" superioritatea, de aceea un asemenea om va alerga mereu după succese. El nu există, așteaptă ca succesele să-i omologheze existența. Curînd intră în panică, începe să aibă sentimentul ciudat că nu există atîtea succese cîte are el nevoie ca să trăiască liniștit. Un succes material e transformat imediat și într-un succes spiritual, am văzut oameni care. după ce cîștigă la loto, își pun probleme metafizice...

Spiritul nostru e însă îngrozitor de viclean și uneori ne arătăm deschiși în fața vieții, neajutorați ca niște copii, sperind să obținem cu această vulnerabilitate căutată ceea ce înainte obțineam prin cruda noastră invulnerabilitate. Sfîrșitul unei metode nu înseamnă, desigur, începutul purității. De multe ori ne comportam deschiși, curați, pe baza unui contract secret, „mă port ca un copil cîtă vreme te porți și tu ca un copil"...

A fi vulnerabil nu înseamnă, cred, a nu vedea omul din fața ta în totă complexitatea, a te orbi cu bună-știință, nu trebuie să confundăm niciodată ignoranța cu puritatea... Ignoranța nu este numai prostie cum s-ar crede, ignoranță e și o viclenie, convingerea secretă că lipsa de gravitate aduce o viață mai comodă și mai plăcută. Multe din dramele sufletești la care asistăm, sau la care sîntem chiar noi părtași, vin din incapacitatea de a renunța la plăcerea de a exploata un om sau altul. Greu se renunță la această satisfacție stupidă... Și cînd am adăugat cuvîntul „stupidă" mi-am exprimat în mod secret o anumită tandrețe față de acest păcat. Fiecare exploatează ceea ce i-a dat Dumnezeu, unul frumusețea, altul inteligența, și, dacă n-are calități reale, exploatează calități imaginare. Ne este îngrozitor de greu să renunțăm la plăcerea mediocră de a exploata, în folosul nostru, puținele daruri cu care natura ne-a înzestrat. Noi nu ne dăruim calitățile noastre, ci vrem să obținem prin aceste calități dovada invincibilității noastre. Cineva se arată pur și simplu îngrozit la ideea că ar putea da peste el blestemul unei mari iubiri. Această perspectivă îl îngrozea fiindcă l-ar fi obligat să dăruiască, nu să exploateze, nu să demonstreze. A te dărui unei singure ființe i se părea o frustrare, i se părea, ca și altora, ca și mie poate, sfîrșitul vieții. Trebuie să fie într-adevăr ceva putred dacă ne chinuim să convingem pe alții, să ne convingem chiar și pe noi, că existăm, totuși. Numai cineva care se îndoiește de existența lui se zbate atîta ca să demonstreze contrariul.

Dar nu cred că viața poate să fie un șir de demonstrații, oricît de strălucite... ar fi acele demonstrații.

Teodor MAZILU

VIRGIL TĂNASE

rața sălbatică

Dar eu n-am plecat nicăieri, dragul meu, nicăieri. Și nici o clipă mîna mea nu s-a desprins din strîngerea mîinii tale. Și nici nu s-ar fi putut, pentru că sînt cu desăvîrșire lipsită de aripi, pe care nu le dobîndești decît cu prețul trecerii tale sub puterea verii și a toamnei, a minunatei toamne cînd, atunci, de fapt, au început să alunece lucrurile lumii, dar altminteri decît trecerea locurilor prin fața privirilor tale. Și apoi, dincolo de ferestile rotunde, cu însemnele orelor spălate, care se deschideau în plinul umbrelor noastre, a venit iarna ; așa încît eu nici n-aș fi putut pleca undeva de lîngă tine, numai că au curs jurîmprejurul nostru aceste lumini, și au fost reparate, ori poate că nici nu fuseseră cîndva stricate dar nu le vedeam, treceam pe lîngă ele fără să le privim pentru că era vară și toamnă, un timp al zilelor calde și neîntrecut de ceațoase, ornicele din turnurile acestui oraș. Și dacă cumva mai sîntem iarăși împreună, și poate că totuși mai sîntem dar, oricum, dincolo de noi, acolo unde se petrece iubirea, au călătorit în jurul nostru soarele și luna și stelele și toate celelalte din care coboară anotimpurile, așa încît mîinile noastre, doar mîinile noastre se mai puteau atinge și tot astfel și acum umbrele noastre sînt un cu totul alt adăpost ori nu ne-ntîlnim pentru săvîrșirea marelui gest decît sus, în umbre, în cămările castelului, dar de unde s-o fi știut pentru că, îți mai amintești ? în seara dinaintea plecării mele, ce rost ar mai avea să ne gîndim unde am plecat și de ce ? vezi bine că este vorba de cu totul altceva, în lunga seară a dragostei noastre, coborîseră de mult cețurile celuilalt tărîm care se petrece în întunecime astfel încît noi, plecați de acasă înspre gară, nu mai lăsam nici o urmă pe ziduri, sau pe apă, așa cum avea să se întîmple mai apoi, sau chiar pe însuși aer. Și printre casele acelea de oraș de sub ape, de cetate veche de sute și sute de ani, cînd locuitorii pămîntului, sub paza Domnului nostru Isus, mai aveau încă sufletele neîntinate, sau poate că nu aveau de loc suflet și tocmai de aceea, văruite în culorile pe care lumea nu le dăruiește decît arareori privirii și care sînt păstrate de meșteri în tuburi pentru zugrăvirea peisajelor de dincolo, acel albastru neîntîlnit pe cer sau pe mare, albastrul florilor, sau poate al frunzelor de alabradă ; și violetul unor buchete de liliac cum nu s-a făcut în nici într-un an ; și galbenul celor mai neînchipuite pămînturi ale făgăduinței ; cu ferestile lor atît de mici cocoțate cu grijă tocmai la catul de sus și acoperite cu obloane strîmbe și putrezite de carii și cu porțile lor arcuite, deschise în zidărie către un gang lung la capătul căruia te puteai odihni pe băncile de piatră în curtea cu fîntînă sau, mai degrabă, cu cișmea, împrejmuită de metereze, printre acele mai multe înalte turnuri ale bisericilor, și primăriei, și al intrării în cetate, și turnurile de pază ale fiecărei bresle, care se ghiceau în negură mai mult după ochiul luminos al ceasului deschis pe una din fețe dar atît de sus și atît de învăluit încît niciodată n-am putut ști, cu adevărat, orele sau poate că de atîta vechime se stricaseră și ruginiseră roțile dințate și lanțurile cu inele ciudate săriseră din vită, sau altele ca un pumn închis și care își desfăceau degetele atunci cînd se răsucea cheia în broască, sau, mai ales, lăcătele în formă de frunze sau poate de flori de mărgean toate, fie cu învelișuri de email desenînd sufletul purpuriu al castelanelor care stau neclintite la fereastra cea mai înaltă a donjonului, cu lungi marame violete coborînd din virful coifului către dale, și cu privirea ațintită spre zările Ierusalimului, sau cavalerii cu săbiile ridicate păzind din înaltul cailor albi închizătorile pe care le ferecau acele lăcăte, sau, iarăși, printre flori albe și mov, moartea cu privirile ei găunoase amenințîndu-l și invitîndu-l la băgare de seamă pe cel ce ar fi cutezat să se apropie de belciuge, fie desenate cu ținte meșteșugit înflorate, sau cu plăcuțe fine de oțel punctate cu lovituri ascuțite, sau, în fine, sumedenie și sumedenie de lăcăte, care de care mai ciudate și mai bogat împodobite, s-au închis dintr-odată în urma mea și cu scrîșnet s-au tras toate zăvoarele. Și numai undeva, într-o cu totul altă parte și atît de departe încît nici n-o putem întrezări dar îmi venea de acolo o răsuflare rece care să-mi spună încotro, s-a auzit ridicîndu-se grilajul de fier al unei ieșiri care, însă, aveam să-mi dau seama mai pe urmă, și de aceea zic că, de fapt, totul nu este decît o capcană în care, totuși, n-ai cum să nu cazi, departe de a fi o ieșire nu era decît o trecere. Și zburam mai departe, fără să-mi aud măcar fîșnetul aripilor, și doar din cînd în cînd zgîriam cu unghiile mele de pește sticla ornicelor crezînd că voi putea da deoparte pojghița de ceață care le acoperea cadranele dar poate că, de fapt, nu erau ceasuri ci numai ferestile rotunde ale cămării aceleia pe unde treceam atunci, anume făcute ca lumina de afară să nu pătrundă decît astfel de învăluit încît să nu poți niciodată citi orele ca să nu știi încă de mișcările aștrilor de la care ne vin toate cîte pot fi socotite anotimpuri și care călătoresc împrejurul nostru. Și să mai crezi că poți pleca de oriundeva, să nu te strămuți încă, spre a te împotrivi firii, în umbră, în umbra ta care îți îngăduie să iubești altfel decît strămoșii tăi peștii, în umbra ta care alunecă pe lîngă tine ușor, cu un zvon surd de mecanisme ruginite, și cu roțile știrbe și odată cu zorii, ridicîndu-te dintre casele acelea vechi și atît de ciudat vopsite ale strămoșilor tăi peștii, ai ajuns în pragul unei alte încăperi fără să știi dacă în zborul tău ai mai trecut pe sub asemenea arcade care despart locurile și dacă ai fost de la început doar acolo de unde vei trece acum dincolo sau nu, că vei mai fi trecut pe sub alte multe lăcașurile lor așa încît apostolii nu mai ieșeau la amiază să vestească mijlocul timpului, al unui timp, a orice ar putea să aibă un mijloc. Și oamenii de fier nu mai băteau cu ciocanele lor, pe care le ridicau cu mișcări sacadate, în gongurile de aramă și doar apoi, după plecarea mea, au venit spectrele vechilor meșteri care, știind că mă voi întoarce, dacă pot să spun așa, și-au rînduit pe scările de piatră uneltele și luîndu-le apoi una cîte una, după știință, au șters cocleala mașinăriilor, și au îndreptat zimții, și au ridicat greutățile pentru încă o sută sau două sau trei sute de ani, la urma urmei asta are mai puțină importanță dacă, oricum, lanțurile au pornit iarăși să tragă orele și lucrurile, duse de mișcările soarelui către iarnă, s-au dezghețat, semn că aici nimic nu ascultă de legile firii și că este vorba de cu totul altceva așa încît ce rost, ce rost ar mai avea să mă întrebi unde am plecat și de ce ? Și au început să curgă dintîi încet, încet, apoi mai repede, apele cu trestii lungi rămase după de Dunărea s-a întors iarăși în matca ei, ierburile acelea groase cît degetul și mai înalte decît noi, întîrziate, desigur, acolo, din timpul peștilor, sau poate că toate acestea se întîmplă pe niște alte continente nedescoperite încă, tulpinele acelea pe care le mai păstrăm acasă în vase mari de lut, puse la îndemînă ca să scot din cînd în cînd cîte una pe care o lăs în fața ușii tale spre a-ți întoarce, de la înșelătoarele mele plecări, fața înspre zilele cînd intram pînă la genunchi în noroiul bălții încercînd să ajungem la pădurea de sălcii cu trunchiurile îmbrăcate, pe măsură ce au scăzut apele, în veșminte lungi de ierburi uscate pe sînii și șoldurile rusalcelor acolo ascunse. Și apoi treceau pescarii cu bărbi mari, albe sau blonde, cu fire groase de ață în jurul gîtului ca să păstreze pe pieptul lor crucile mici de argint sau iconițele cu Sfîntul Gheorghe, și care povesteau în serile plumburii ale înecării vreunuia dintre ei despre învierile acelor sălcii învăluite în straie de nuntă. Și, mai apoi, mă ridicasem într-atît încît nu mai deslușeam înfățișările oamenilor, și prin fața ferestii trenului cu care plecasem, firește, înainte de a fi mijit zorii așa încît trebuise să pornim spre gară prin aceeași întunecime, cînd ornicele nu arată orele, și casele viu colorate de-abia se ghicesc în jurul nostru cu obloanele mîncate de carii ale ferestilor lor atît de mici larg deschise spre a înfățișa privirii medievalele vitralii care, de-o parte și de alta, îmi înconjurau plutirea pentru că acum toate se dezghețaseră și alunecau pe sub mine. Și eu pluteam dintr-odată în plin văzduh, printre ornicele oarbe care acopereau pereții, căzusem, nu-ncape îndoială, într-o capcană pentru că, de cum trecusem dincolo de poarta de lemn putrezit a încăperii acesteia, ușa, îmbrăcată pe partea ceastălaltă în fier, cu înculetori înspăimîntătoare întărite de lăcăte uriașe în formă de ochi verde cu pleoapă de oțel, sau în formă de floare otrăvită, cochiliile minuscule pe care le văd, pe care le regăsesc de cîte ori ajung iarăși în preajma brațelor tale rotunde și a patului tău presărat cu muguri de alabradă și de mărgean, într-un vas de faianță veche desenată subțire și întortochiat cu linii verzi și albastre ca scriiturile moscheelor care, întemeiate pe soare, m-au întîmpinat de departe. Și la intrarea în oraș treceai mai întîi pe sub un zid rămas din vremea împăraților bizantini, dincolo de poarta căruia ți se deschidea într-adevăr marea, iar de acolo urcau străduțele strîmte, cu case prăvălite deasupra trecătorului, albe de lumină, altminteri de culoarea tuturor văruielilor spălate de timp, printre care copiii murdari și negricioși, înveliți doar într-o cămașe de pînză despicată adînc în față, îmi săreau înainte cu palma întinsă, iar ceva mai încolo, cu tăvi de aramă atîrnînd de cumpăna sprijinită pe umăr, treceau de pe o parte pe alta a străzii oamenii cu șalvari multicolori, cu fesuri jerpelite pe cap, înfruntînd nepăsători mașinile acelea uriașe rătăcite pe aceste coclauri ale strîmteții dinaintea asediului Vienei, dintr-o civilizație a autostrăzilor cu douăspe culuare, pocnite și cu vopseaua luată, ducînd cești cu ceai și cu cafea, printre care treceam. Și cu bună dreptate toată lumea întorcea capul uitîndu-se mirați și descumpăniți după mine, după rochia mea ajunsă, prin cine știe ce tainică și neplăcută poveste, în bazar din cufărul anume al vre-uneia din fetele boierilor moldoveni unde se păstrau acele veșminte ce se cădeau îmbrăcate atunci cînd trebuia să apari pe frescile votive ale mănăstirilor din Bucovina, rochia aceea înaltă de catifea albastră, cusută cu fir de argint de la umerii ușor aplecați către brațe pînă la trena lungă, dincolo de care se înșiruie, cu fețe prea serioase și prea triste pentru vîrsta lor atît de neîngăduitor măsurată, coconii, cu chipurile mai afumate decît ale celorlalți de luminările care atîtea sute de ani au ars mai aproape de palidele lor fețe, rochia aceea care îmi ascundea liniile de-acum scăpate din înfățișarea peștelui, și labele de leu, și nu lăsa privirilor mirate și descumpănite ale celor, îmbrăcați astăzi europenește, care, pe străzile pavate cu pietre rotunde, pe sub aplecările caselor de chirpici, purtau de la un trotuar la altul cumpăna cu cești, decît marile mele aripi pe dedesubtul cărora treceau acum, la rîndul lor, și aceste orașe de la celălalt capăt de lume. Și dacă zic asta este pentru că de aici pînă acolo se consumă tot ce poate fi mai depărtat pentru om și chiar dacă nu acolo se sfîrșește pămîntul toate distanțele de acolo pornite spre oricare parte a lumii sînt neînsemnate. Și acoperișurile aurite și sferice ale moscheelor, și strîmtorile albastre întemeiate pe soare iar eu zburam în rochia mea lungă atingînd cu coada de leu, făcîndu-le să răsune, cochiliile mici cît unghia sau, poate, ceva-ceva mai mari, cît sîmburul de migdală, și ghiocii, și învelișurile de scoică ale unor animale albastre și roșii care iubesc aidoma oamenilor și zboară ca păsările din țările calde, toate acestea cîte împodobesc pereții de cînd am trecut și s-a prăvălit în urma mea ultima poartă de fier, cochiliile minuscule, și ghiocii, și celelalte pe care le-am culeș de pe nisipul unde nu mai călcase picior de om și care rămăseseră acolo, printre mestecenii Branului, din vremea de mult săvîrșită cînd pe aici nu trăiau decît peștii, orînduite pe pereții acestei noi încăperi nu după modele conchologice ci după înțelesurile curcubeului și ale aurorei boreale pentru că erau albe cu dungi portocalii iar altele mov, cu desăvîrșire mov și răsfrîngeau, cu obișnuința sidefului, luminile atît de schimbător colorate ale verii și toamnei aceleia minunate și apoi ale iernii care avea să vină ca și a tuturor celorlalte anotimpuri potrivite de mișcările stelelor dintre care atîtea încă necunoscute nouă, iar prin scoicile, altele, străbăteau tulbure nuanțele tapiseriilor. Și toți acești melci viorii atîrnați cu fire lungi de mătase de romburile aurite ale plafonului dobîndiseră, prin cine știe ce minune, limbi firave de clopot și de pendulă care îi făceau să răsune, de cîte ori, în zborul meu dinspre zidul zugrăvit al naosului, îi atingeam cu trena lungă a rochiei, cu glasuri argintii de ceasuri vechi, îmbrăcate în faianță persană, cărora le-au căzut arătătoarele, și cărora semnele orelor le-au fost spălate de multul unei atît de îndelungate vremi de cînd plecasem, de cînd, în seara aceea tîrzie și învăluită în ceață, mă conduseseși la gară printre portile de lemn zăvorite cu cele mai stranii lăcăte de email care închideau, prin toate cîte erau desenate acolo cu culoare sau cu ținte bogat înflorate, casele orașului de sub ape, vechi de sute și sute de ani cînd locuitorii pămîntului, sub paza Domnului nostru Isus, mai aveau încă sufletele neîntinate, sau poate că nu aveau de loc suflet și tocmai de aceea, pentru că sînt convinsă că de-abia mai tîrziu, după ce mă urcasem în tren și lucrurile lumii începuseră să alunece sub puterea unui soare aplecat spre iarnă, de-abia atunci degetele mele lungi, cu solzi albaștri, s-au preschimbat în labe de leu. Și de-abia atunci au pornit din umerii mei aripile de grifon iar înainte, în seara aceea lungă a dragostei noastre, mai eram încă locuitoarea unui ținut din adîncuri unde casele se împreunau cu capcana pe cînd acum, printre străduțele care coboară către marea albastră cu încetineli levantine, care alunecă pe sub mine către mare străbătute de oamenii cu tăvi mari de aramă pe care se leagănă cu desăvîrșită știință astfel încît să nu se verse cîtuși de puțin cețile cu ceai și cu cafea, acum în jurul meu se leagănă clopotele de scoică ale ținutului aceluia de nisip unde nu mai călcase muritor și unde, printre mestecenii Branului, rămăseseră, încă din vremea peștilor, presărate pretutindeni acolo ceasurile de sidef, mărunte cît unghia, sau poate ceva-ceva mai mari, cît sîmburele de migdală, sau cît ghiocul, pe care le-am cules atunci cînd te-ai aștepta mai puțin, atunci cînd ne rostogoleam însetați de dragoste, sătui de dragoste pe nisipurile de unde nu mai aveam scăpare pentru că, de cum păsisem acolo, de cum trecusem către mare prin arcadele zidului bizantin care deschideau o nouă încăpere, singura care ne mai era îngăduită, deîndată au căzut în urma noastră grilajele de fier încuiate cu un cifru a cărui dezlegare stătea ascunsă în fiecare dintre scoicile, și ghiocii, și melcii strălucitori răspîndiți în jurul meu care zvîcneau ca niște ornice la atingerea trenei cusute cu fir bogat de argint a rochiei mele cu care socotisem că trebuie să mă înfățișez în toate frescile votive ale bisericilor bucovinene. Și, ascunse în măruntaiele lor viscoase, mașinăriile nu se mai învîrteau decît anevoie și într-o desăvîrșită taină astfel încît, doar atunci cînd, alunecînd iarăși pe sub mine sumedenie de orașe pe care de-abia le mai vedeam într-atît erau de prăvălite în adîncurile pămîntului, și cîmpii verzi sau galbene, sau, mai către toamnă, atunci cînd foile de popușoi foșnesc ca taftaua, roșii, și munți pe care-i văd de la fereastra mea printre crengile de pin, ca o pată întunecoasă cu izbucniri albe cînd se deschid uneori norii aducători de zăpadă, am ajuns acolo unde spectrele meșterilor veniseră anume, știind că voi ajunge, că nu se poate să nu ajung acolo, să-și rînduiască pe scările de piatră uneltele nemaiîntîlnite cu care au spălat cocleala mașinăriilor și au îndreptat zimții. Și au ridicat greutățile pentru tot restul vieții mele așa încît am pătruns într-o nouă odaie unde, de-a lungul zidurilor, pe mobilele grele de lemn lucrat în formă de cavaleri burgunzi plecați la vînătoare de cerbi după care se vor întoarce să asculte la căldura marilor vetre cîntecele truverilor despre orașele miraculoase ale Levantului, pe toate aceste mobile potrivite de-a stînga și de-a dreapta zborului meu, ori pe polițe cu ticluială așezate pentru ca pereții să fie minunat acoperiți, curgeau stăruitor ornice vechi, cu cadran de email, cu cifre însemnate prin cîte o poveste, cu arătătoarele încîlcit desenate ca motivele de pe faianța unde zvîcnesc cochiliile culese atunci, cu mecanismele deschise către noi, îmbrățișați pe patul acoperit cu mugurii știuți, sau, din contră, ascunse în cutii de argint încrustate cu florile roșii de mac sau cu minunatele buchete albastre de alabradă cu care m-ai întîmpinat la gară ca și cum eu m-aș fi întors cînd, acum, treceam printre turnuri cu ornicele reparate. Și cum nu se mai întîmplase demult, niciodată, ieșeau apostolii să-ți spună că toate cîte țin de tine, tu însăți, toate acestea au o jumătate iar oamenii de fier ridică iarăși cu mișcări sacadate ciocanul și izbesc în marile clopote de aramă, s-au ridicat întunericul și ceața așa încît pot vedea limpede cutiile de argint sau de lemn sau de faianță care îmbracă ceasurile atîrnate de pereții camerii acesteia unde îmi este dat să plutesc acum cînd dedesubtul meu se deslușesc casele orașului cu zidurile văruite în culorile pe care lumea nu le dăruiește decît arareori privirii și care sînt păstrate de meșteri în tuburi pentru zugrăvirea peisajelor de dincolo : și cele mai multe turnuri ale bisericilor, al primăriei, al intrării în oraș ca și turnurile de pază ale breslelor, fiecare dintre ele adăpostind un ceas care ar fi vrut să fie cel mai frumos din toate știutele orologii așa încît cadranele fuseseră lucrate în email și însemnate orele cu povești despre vînători împărătești și acele păreau niște scriituri de veche carte musulmană iar la mijlocul zilei ieșeau apostolii să-ți amintească, tie dar și tuturora, că toate ale tale au o jumătate ; iar altele aveau, în fine, cutii de sticlă prinse în rame de metal așa încît vedeai zvîcnind înlăuntrul lor melcii și carnea albă a scoicilor la lumina care se răspîndea acum darnic în încăpere prin ochiurile mari deschise ale ornicelor spre care aveai să te îndrepți ca, spărgînd geamul, să ieși odată și odată din capcană, din capcana care te purta mereu dintr-o încăpere într-o alta coborînd mereu în urma ta ușă grele de fier, deși acum nu mai puteai să te îndoiești de iarna care bîntuia dincolo de ferești, iarna cu munții înzăpeziți pe care îi vedeai prin deschizăturile orelor. Și toată încăperea cu ceasuri era umbra unui alt animal, dar tu știai că nu poate fi decît numai și numai umbra ta așa încît nu mai puteai avea ghiare și aripi de grifon, nu, ceasurile și mobilele acelea grele din

(Continuare în pag. 5)

NICOLAE NASTA

Aștept

Aștept de ani și ani, o clipă,
o amforă ca apa, străvezie,
cu șolduri luminoase, selenare
spre care strălucirea să mă-mbie
și alergînd din depărtări imunde
și scuturînd din suflet, tină,
să vin și să ridic pe umeri, clipa
și-n cupa mea, să clipocesc lumină.
Va fi întîia aschie de timp,
cînd vis mocnit va izbucni în floare
ca un incendiu viu, carthaginez,
ca o Sodomă-n nopți, strălucitoare,
va fi întîia aschie de timp.

Ecou istoric

În cea dintîi cetate de scaun și de vis,
Ascult un orologiu cum spintecă tăcerea
Și parcă-n noaptea-adîncă, o pasăre-a trecut

Și a lovit cu zboru-i, un clopot uriaș,
Același clopot care grăind, fusese scut
Strămoșilor ce vrednici descălecat-au țara.

Ecouri fug spre lezăr, din stîncă-n stîncă și,
Un păcurar cu părul de mult, argint de lună,
Trezit din somn, spre strungă se-ndreaptă spre-a privi,
Aceeași turmă care din depărtate veacuri
De Sfîntul Constantin, cu plaiul se-mpreună.
...Același om cu părul de-argint își cîntă doina
Și-același orologiu voevodal răsună.

H. A. GADE : CASĂ CU CAL

MIRCEA MICU

Fantezie cu surîs

Cum șarpele poteci rîvnind și-un uger
cu floarea lui sălbatecă sub limbă,
ademenit de presimțiri eu nu cer
decît acele nopți în care-și schimbă
sub baia lunii rece, de pe spate,
cămășile cu zale argintate.
Mai rămînînd în amorțeli de sînge
buimac sub trandafirul ce-l veghează
răsuflă lin din cercuri și se strînge
însurubat în iarbă ca o rază.
Ce-aș mai rîvni ?... Puteri de clorofilă
în care stau zidite lumi de ghiață,
un cuib pustiu și căptușit cu milă ?...
În devastata-mi, de neziuă, față
surîsul blînd al mamei se răsfață

Fantezie cu urși

De vă va spune iarna că mă tem
cum de furia vîntului un ghem,
de vă va spune vîntul că mă-ncearcă
cum pe talazuri de mercur o barcă,
nu credeți iarna-iernilor-nebuna
care-a plecat și nu s-a-ntors nici una.
Sînt ca un zid uitat de mănăstire
un semn diform pe-o filă de psaltire
și-ncorporat în taina celor duși
mă tem de urși, mă foarte tem de urși

Fantezie pe cîmp

Mureau porumbi sălbateci, se răsfățau culori
pe cîmpul unde noaptea stafii se-mperechează.
În aerul ca mierea se-potmoleau cocori,
era o devastare în trandafiri și-n nori
ca strigătul de moarte însurubat în rază.
Și eram gol și timpul mi se topea în pori
și-am înțeles ce simplu și tandru poți să mori

DUMITRU TITUS POPA

Faustică

Nici nu mai vin nici nu mai plec
Rămîn părerea eșuată
În estuarul unui vis
De altădată

Sub aripi ochiul mi-l așez
În așteptări multicolore
Strivind distanța unui pas
Și limpezimea unei ore

Un ghem rotund mai pilpîind
Pe creanga celor trei probleme
Nerezolvate nici de zei
Nici de sisteme

Și dac-aș ști să mai citesc
În cărțile cu file albe
M-aș volatiliza-n parfum
De crini și nalbe

Să ard frumos în rafturi lungi
Printre cetăți de neputință
Și înțelept cu părul alb
Ca o căință

Mai dialectic și mai pur
Decît alcoolul
Să dau iluziilor contur
Și certitudinii obolul

Și să-mi închipui că din nou
Începe jocul
Riscînd la masa dintre sorți
Iubirea banii și norocul

TEODOR ANASTASIU

M-a sărutat

M-a sărutat o viperă
Și ochii ei s-au îmbunat,
Ca soarele-n martie,
Și mi-a rănit privirea.

O viperă mi-a lins rana
Și s-a luminat de ziuă-n simțire.

Sărutul de viperă-a nopții
Se sfîșia în nimbul visului meu.

Vis rotund

Aveam soare în gînd
Și vijelie adîncă aveam,
Din rădăcină
mi-a mai rămas ceasul —
Vis rotund —
Ce-mi măsoară pasul
Acum în vîrsta luminii ;
Să rupă vitraliile slobod,
Vrînd să-mi înlănțuiască liniștea

Cuceritâ cu truda
iubirii

NICOLAE PASCU

Sărbătoare

Amiaza-i
coaptă și fecundă
și plină de celestele ambrozii
e ora binecuvîntată
legați toți cîinii
și chemați rapsozii !

Piini calde
șoldurile aburesc ispite
și sînii
ploști, mustesc chemări
frămîntă coapsele-ntre maluri
azime de cuminecări.

Și patimi
lavă curg în vine
și seacă gîndul
vinul curge gîrlă
și cade legendara frunză
în zvîcnetul de tînără șopîrlă.

Rîul

— lui Liviu —

Viking, pe riu strivit
de maluri roze-albe
cu puf de piersice pudrate fin,
vîslesc contra-curent energic
înspre izvorul de tămăduiri
să mă înec în ochiul morților virile
curgînd apoi secat în jos
într-o alunecare vidă
zămislitoare de urcușuri noi.

cu aurul în site

HORIA BĂLĂŞOIU

Îmi amintesc foarte bine. Era patru după amiază. Foarte cald, Stăteam toţi trei la masă sub nuc. Tata asculta. Frate-meu tăcea îmbufnat. Ştiu că dacă nu şi-ar fi ţinut picioarele bine înfipte între rezemătoarea de jos a scaunului şi marginea de jos a mesei ar fi tremurat tot de nervi. Oricum el e mai mare şi trebuie să se descurce singur cu tata. Mama mă apără numai pe mine. Aşa că m-am răzbunat pe Pit fără să mint prea tare. După ce am povestit tata mi-a spus că ştie ce mult ţin la locul nostru de baie, dar că e prea departe de noi ca să mă lase singură iar de astăzi înainte nu mai am voie să merg la gîrlă decît cu el. Apoi mi-a amintit ca şi altă dată că are să-i spună ceva lui Pit şi tot ca şi altă dată am stat la fereastra camerei mele încordată să înţeleg după buze ce spun. Ţin minte că la un moment dat Pit a bătut tare cu pumnul în masă. Se făcuse foarte alb. Am îngheţat. Totuşi tata nu şi-a ieşit din fire. S-a ridicat şi i-a făcut semn să-l urmeze. Tata a luat o servietă şi au plecat cu bicicletele.

Fiindcă au luat-o spre stăvilar am înţeles unde se duc. Am încălecat din fugă şi am pedalat repede pe partea cealaltă a digului, de unde venise atunci Cătăuşul, aşa ca ei să nu mă vadă. De unde mă ascunsesem am văzut cum tata i-a arătat lui Pit întîi grămada de bolovani de lîngă apă şi apoi plaja de nisip a golfuleţului de pe malul vecin. Pe urmă tata a scos din servietă o cutie şi o pensulă şi a însemnat un ţimp bolovanii. Apoi fără să se mai întoarcă spre Pit şi-a pus totul în geantă şi a plecat. Pit a mai rămas puţin după el.

Trecînd pe la mult rîvnitul loc de baie am văzut mulţi din bolovanii de deasupra grămezii însemnaţi cu două dungi roşii în formă de x. Pe drum spre casă îmi părea rău de cearta dintre Pit şi tata. Îmi aminteam cum a dat cu pumnul în masă, cum tata nu l-a pleznit şi apoi semnele acelea roşii despre care ar fi trebuit să ştie numai ei doi. De fapt ele însemnau pentru mine că nu mai aveam ce căuta un timp la gîrlă.

Seara cînd Pit era plecat de-acasă i-am scos de sub noptieră carnetul în care scria lucruri pe care nu le povestea nimănui. Ultimul paragraf era : „Tata mi-a spus că nu ştie dacă sînt laş sau mincinos. Poimîine dimineaţă toate pietrele din locul nostru de baie vor fi pe plaja golfului cu nisip. Pietrele însemnate vor fi aşezate deasupra la fel". Jos pe pagină mai scria : „Eu cred că mincinos = laş". Ce e drept rîndul ăsta m-a cam scos din sărite dar am tăcut chitic.

A doua zi Pit s-a sculat destul de devreme. A mîncat ceva, şi-a luat la el puţină friptură cu pîine şi apă şi a plecat fără bicicletă. Asta însemna că o să stea toată ziua. După un timp m-am furişat şi eu de-acasă. Cînd am ajuns o parte din bolovani se odihneau deja pe plaja golfului. De unde stăteam ascunsă îl vedeam pe Pit cum lua fiecare bolovan şi îl trecea gîrla înot, aşezîndu-l pe plaja de dincolo. La început totul mă amuza dar apoi am început să simt că jocul ăsta mă oboseşte. Şi Pit nu făcea nici o pauză. În schimb cursele lui deveneau din ce în ce mai lente. Şi soarele mă bătea în cap foarte tare. Simţeam că am să înnebunesc acolo ascunsă după coama digului în praf fierbinte. Şi Pit căra din ce în ce mai greu bolovanii. Pe cei însemnaţi îi ferea. Se lovise la degetele de la mînă şi la un deget de la piciorul drept. Acum pînă se pierdea în apă, şchiopăta şi sîngera. Îi era din ce în ce mai cald. Şi un pavaj de bolovani bolnavi însemnaţi cu roşu îmi biciuiau privirea. La un bolovan mai greu Pit nu s-a mai putut ţine deasupra apei şi un ţimp am crezut că am să ies de după dig să sar să-l caut. A apărut cu apa la gît la cîţiva metri mai încolo. De atunci toţi bolovanii îi căra cît putea pe deasupra cît nu pe dedesubt. Avea plămînii buni. La bolovanul următor a făcut o pauză pe malul celălalt. Se căuta la slip. Probabil căuta acul cu care să înţepe un circel. După încă doi bolovani Pit a făcut prima pauză adevărată, în care a mîncat în silă friptura fără piine şi a băut toată apa. Şi mie mi se făcuse foarte foame şi sete dar nu aveam cum să-i cer. Aş fi vrut să merg acasă să o liniştesc pe mama pe care o bănuiam agitată deja. Dar nu puteam. Ochii mei mai aveau de cărat o grămadă de bolovani.

După masă Pit s-a apucat imediat de lucru. La vreun sfert de ceas după asta a vomitat tot ce mîncase. Atunci era să ies de după dig pentru a doua oară. Mi-am amintit însă în mod cu totul ciudat de ultima frază din carnetul lui Pit : „Eu cred..." De căldură şi de sete vedeam totul ca prin ceaţă. Şi mă gîndeam că de fapt nu se ştie dacă Pit aflînd că citesc în caiet n-a scris asta pentru mine. Ba atunci cred că am fost sigură fiindcă am mai stat pînă cînd Pit terminînd de vomitat s-a apucat din nou la lucru, sfidător la toate suferinţele mele de dincolo de dig. Cred că pînă bolovanul ăla a ajuns dincolo a trecut o veşnicie. Apoi Pit şi bolovanii au început să fugă iute de pe un mal pe altul, unii după alţii, unii într-alţii. Şi semnele au început să fugă după mine, aşa că am rupt-o la fugă spre casă.

În ziua aceea tata a întîrziat la masă. Lipsa mea nu a fost observată. La masă mama a întrebat de Pit. Tata a spus că i-a dat el voie. Tata era frămîntat. A ţipat la mine că nu mănînc şi beau incontinuu apă. Apoi a văzut că tot nu mănînc şi m-a lăsat în pace. După masă la un sfert de ceas m-am ascuns în W.C., mi-am băgat degetele pe gît şi am încercat să vomit. Nu am prea avut ce dar am reuşit.

Pit s-a întors după vreo două ore. S-a închis în cabinet la tata. Cînd a ieşit şchiopăta nitel şi avea plasturi cam la toate degetele. Am văzut, deşi le-a ascuns repede în buzunare. Nu părea obosit şi m-a întrebat de ce arăt aşa rău. Asta m-a enervat groaznic şi mai ales m-a făcut să regret toată ziua pierdută pentru un îngîmfat. Pe urmă am încercat să cred că m-am păcălit şi că de fapt Pit nu era băiatul care căra bolovanii la gîrlă. Am plecat la gîrlă. Cînd am trecut pe lîngă stăvilar cîţiva oameni umblau la manivele. Unul spunea că pentru pescuitul de mîine trebuie lăsată gîrla să se scurgă bine-n baltă, pentru că numai la apă mică se prinde bine peştele. La locul nostru de baie deşi se întunecase se vedea încă clar pe malul celălalt semnele roşii de pe pietrele lui Pit.

Ajunsă acasă m-am lăudat că mîine gîrla va fi destul de mică ca să pot trece şi eu pe malul celălalt. Mama nu m-a băgat în seamă, în schimb Pit a dispărut de-acasă ca prin minune. Cum eu ştiu totdeauna unde pot fi găsiţi cei din casă în mai puţin de un sfert de ceas eram ascunsă după schela stăvilaru-

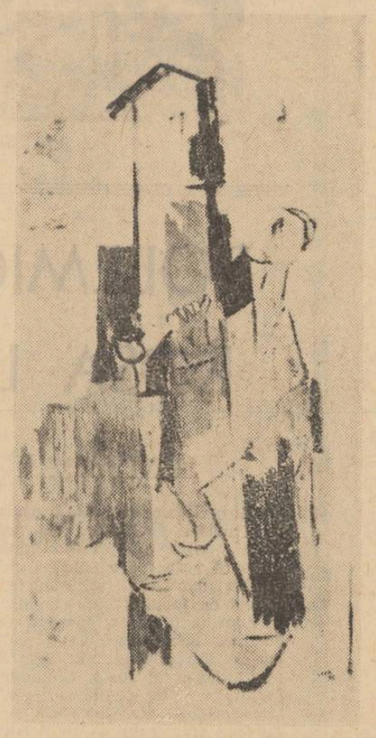

H. A. GADE : OM CU PIPĂ

lui. Pit nu ştiu de ce a apărut mai tîrziu. A scuipat în apă şi a urmărit cum pata albă dispare iute spre gura stăvilarului ascunsă între două blocuri zgrunţuroase de beton. Pit a sărit în apă şi a măsurat adîncimea. Cufundat în apă cu mîna întinsă i se vedea jumătate de palmă. Am înţeles că apa scăzuse mult. Pit s-a cocoţat pe schelă lîngă manivelă chiar deasupra mea. Mi-era foarte frică să nu mă observe. Am lipit urechea de stîlp şi am auzit cum încearcă să mute ceva. Scuipa des în apă şi se uita cu atenţie. Tăcea. Numai ţinţarii începuseră zgomotos colindul lor de noapte. Respira cu sughiţuri. Ştiam că plînge şi mi-era şi mai frică să nu încep şi eu şi să nu mă găsească. Cînd s-a coborît de pe schelă a căzut. S-a întors înapoi să înjure cum făcea cînd se lovea dar nu am auzit nimic. Eram foarte aproape şi am văzut cum buzele i se mişcau încet. Apoi gura i s-a strîns şi a plecat.

Am coborît şi eu pe unul din blocurile de beton ale stăvilarului. Gura stăvilarului făcea un zgomot lin ca un glas de descîntec. Deodată mi s-a părut că văd gura stăvilarului plină cu bolovani cu semne roşii. M-am înfricoşat că i-ar putea veni în minte să astupe stăvilarul şi am simţit că tremur cînd m-am surprins şoptind : doamne, dar Pit e în stare de orice.

La masa de seară toţi au fost veseli şi începusem din nou să cred că am avut un coşmar peste zi. După culcare însă, în pat, mi-am amintit de întreaga zi mai mult decît aş fi vrut. Nu puteam deloc să adorm. După vreun ceas pe sub fereastră a scîrţîit un lanţ de bicicletă. Am ieşit iute afară să-l opresc dar nu l-am mai găsit. L-am căutat cu bicicleta la stăvilar. Nu era. Am gonit pe lîngă mal spre locul nostru de baie. Pe drum am observat ce mult scăzuse apa. Gîrla se scurgea încă, mingiind vîrfuri de rădăcini de sălcii pe care ieri nici nu le bănuiai.

Tot pe drum am înţeles şi ce voia Pit. Pit nu voia ca tata să creadă că a trecut bolovanii prin gîrla secată. Am înţeles cît de încăpăţînat e Pit şi inima a început să-mi bată foarte tare, aşa că m-am dat jos de pe bicicletă. Cred că atunci îl iubeam pe Pit mai mult ca pe oricine.

La gîrlă m-am furişat pe lîngă malul părăsit de apă şi m-am apropiat la cîţiva metri de locul nostru.

Gîrla curgea din ce în ce mai domol. Luna lumina obositor prin contrast o diră de apă din locul nostru de baie, de-a latul gîrlei, pînă spre dreapta golfului care rămînea în întuneric. Pit începuse să treacă bolovanii la loc. Acum la mijlocul gîrlei apa îi venea pînă la piept, dar cursele erau la fel de rare ca ultimele de după amiază. În schimb erau încăpăţînat de egale. De pe maluri iarba foşnea umezindu-se. Din gîrla acum istovită, săreau speriaţi de paşii lui Pit, peşti albi. De peste tot venea un zumzet obositor de ţînţari. Se lipeau de mine şi îi striveam dar mă umplusem pe braţe şi pe gît de sînge şi de băşici. Spre sfîrşit, cursele lui Pit s-au mai rărit. Deşi mergea la fel de repede nu mai mergea drept şi ocolea fără motiv. Am crezut că ferea un drum stricat pe fundul gîrlei de picioarele lui, dar mersul lui în zig-zag mă contrazicea. Ameţise. Cînd ajungea pe malul meu îi auzeam respiraţia egală încăpăţînată ca a unui alergător de cursă lungă. La ultimul bolovan a întîrziat cotrobăind dincolo multă vreme. Apoi întors pe mal a scos din geanta bicicletei ceva care imediat mi-am dat seama că e o lanternă. Am rămas uluită. Ştiam că ţînţarii vin şi mai mulţi la lumină şi îl văzusem deja plesnindu-se cu furie de multe ori. Ce a urmat mi-a adus aminte din nou de rîndurile din caietul lui Pit. L-am văzut cu lanterna în mînă şi cu cealaltă potrivind deasupra bolovanii însemnaţi. Plasturii de la degete i se desfăcuseră şi avea mîinile foarte roşii. Avea şi o rană la genunchi. De cînd căzuse la stăvilar. Din cînd în cînd lăsa lanterna jos şi se apăra de norul de ţînţari. Cînd a terminat s-a spălat de ţînţari şi de sînge, a încălcat pe bicicletă şi a încercat să plece. A mers cîţiva metri tot în zigzag. Apoi a descălecat şi a plecat pe lîngă bicicletă.

După el, deşi ţînţarii mă înnebuniseră m-am dus la pietrele lui Pit şi pentru că îl iubeam nebuneşte, am schimbat două din pietrele însemnate cu alte două de la fund. Deşi îl iubeam şi pe tata l-am uitat. Şi de fapt aici n-am fost decît noi.

A doua zi, tata ne-a trezit spunînd că-i tîrziu şi că azi mergem la gîrlă cu el. Ori noi eram prea frînţi, ori el prea grăbit, ştiu însă că ne-a scos afară aproape mahmur. Cît noi ne-am desmorţit la soare, tata a cotrobăit prin casă şi a ieşit cu o plasă în care era pătura de plajă. Am ajuns repede la locul nostru de plajă unde nimic nu se schimbase, iar eu prudentă m-am mirat de semnele roşii de pe pietre. Ne-am dezbrăcat pentru plajă. Pit arăta foarte rău. Avea tot corpul plin de umflături de ţînţari şi de cojii rupte prin somn, pe care sîngele de-abia se închegase. În jurul ochilor, ciupiturile erau dominate de doi cearcăni de un albastru închis, ce se prelungeau în jos ca nişte ochelari de soare. Tata nu s-a mirat însă de nimic. A făcut plajă uitîndu-se liniştit la gîrla secată şi la plaja scormonită a golfului de dincolo. Apoi am făcut toţi baie. Cînd să ieşim, tata s-a făcut că dă cu ochii de bolovanii de lîngă locul nostru. S-a dus lîngă ei, a numărat pietrele însemnate şi l-a întrebat pe Pit dacă nu cumva umblase el la bolovani. Pit care tremura îngrozitor de frig şi de oboseală, a clănţănit din dinţi şi a dat din cap că nu. Atunci tata mi-a atras atenţia, că lui Pit îi e frig şi mi-a spus să-i dau din plasa lui un cearceaf să se şteargă. M-am mirat şi am adus cearceaful absentă. Cînd l-am desfăcut să i-l dau am văzut că obrajii lui Pit care nu fuseseră niciodată decît galbeni sau albi, se înroşesc. Cînd m-am uitat la cearceaful din mînă, am înţeles că era cel din patul lui Pit. Asta după monograma brodată pe colţ. Nu. Cearceaful era pătat cu sînge, urme de degete zdrelite şi într-un colţ, o urmă de unsoare, păstrînd desenul unui lanţ de bicicletă. Tata a scos atunci de dedesupt cele două pietre însemnate de el şi a fost rîndul meu să roşesc. Apoi i-a spus lui Pit că nu e laş, dar e mincinos şi eu mi-am amintit ce scrisese Pit pe partea de jos a paginii. Dar nici de data asta n-am putut să-l contrazic. Pit nu se lasă contrazis, pentru că e prea încăpăţînat. Eu nu sînt aşa de încăpăţînată. Singura mea încăpăţînare, a fost că după ce ei au plecat, eu am ascuns din nou tot numai două pietre. Nu voiam să-l cred pe tata. Deşi el mă crezuse cînd mînţisem despre Pit.

Desen de ION IANCUŢ

MARIANA COSTESCU

E trecător surîsul

E trecător surîsul
ca ploaia, ca molima care spală un ţinut,
ca otrava care ucide trandafirii...
Silueta bărbatului
se pierde după ultima cotitură...
Trec perechi, perechi
peste umbra lui singuratecă
şi o calcă în picioare.
Cad, simt cum cad între două frînghii
care ucid pe dumnezeu strangulîndu-l...
Eu, jos, cu spatele gol
aştept cu cleştele să prind o fărîmă de lumină.
Dar fiecare dimineaţă stinge flacăra subţire
şi povestea trebue să se repete.
E trecător surîsul,
funiile sînt ude şi mîinile rănite.

MIHAELA MINULESCU

Dezvăluind sîngele tău

Nu avem voie să legăm cele spuse de gîtul
cailor
nu avem nevoie de constelaţia lirei
şi nici de busuioc şi nici de iasomie
Să cînte urieşescul glas al lupilor înspumaţi
cu trupuri în undele de sevă
Acolo, adînc la malul cu sfere
la malul cu şarpe, în mediul cu posibilităţi
aşezat fie avar fie astral pe florile roşii
în înveliş cu bună simţire acceptat
fratele meu porni galopul nebun
peste colinele de sare şi
cuarţul i se lipi de buze
a stalactită, reproducînd exemplul minţii
la fel coborît cuvîntul, la fel înghiţit cuvîntul
Din mare tromba atinse înălţimea turnului
atunci valurile zdrobiră cărămizile cele
omeneşti
în uriaşa deplina libertate de glas,
schimbînd raportul de forţe
cei doi fraţi ai mei, sau unul fals,
cedară

ION CRÎNGULEANU

Ce grabnic, la apus, încep să crească dalii

Ce grabnic, la apus, încep să crească dalii
De frunze albe în urma ta plecată.
Adîncurile lumii s-au trezit şi-ţi cată
Înseninări cît clipa de rouă pe magnolii.

Vorbeam cu piatra, cam nebun, deodată ;
Suav, în cer, doi corbi, îmi fură solii
Să-mi poarte sufletul ; îl vălureau în dolii
Cum tu erai, nedrept şi pururе plecată.

Vai ! am strigat la Dumnezeu şi nici un semn
Nu s-a fost dărnicit să mă-nţeleagă,
Murea fiinţa mea pustie şi întreagă
În universul morţii tale înflorit nedemn.
Aud că suferi şi te bucuri blînd
Că poţi astfel să luminezi stingînd...

Cînd treci întîmplător prin viaţa mea

Cînd treci întîmplător prin viaţa mea
Să cumperi flori copilei tale bunăoară
Ori mergi cu ea prin lume-ntîia oară,
Pustiu, eu mă prefac beţiv sau altcumva.

Şi mint hulindu-te în gînd, îmi dau curaj
Să cred că nici n-ai fost vreo clipă-n rostul
meu
Dar ştie numai Dumnezeu
Cum piere un incendiu, pe sete, în peisaj.

Sînt surd de muzici şi culori, de zgomot,
Prin imnuri trec bolnav de izbăvire,
Mi-i ochiul rece ca un plîns de clopot
Cît pieptul tău mai ştie să respire.
De te-aş vedea purtată în linţoliu
M-aş stinge alb, naturii să-i fiu doliu.

Mi-aş dărui puţinul meu cioplind un chip

Mi-aş dărui puţinul meu cioplind un chip
Din mine însumi, predestinat să fie
Asemeni, lîngă munte, puiul de nisip
Pe vînt, făcînd să pară viaţă în pustie.

Şi-astfel mi-ar pare rostul plin de grije multe
M-aş înjuga să cred că mă repet frumos
Sperînd că osul tînăr rupt din propriul meu os
S-ar vrednici să urce, în imnuri şi s-asculte.

Dar n-ar putea decît steril să-şi bată
Răsfăţul său de piatra frunţii mele —
Şi tot ce sînt s-ar preschimba-ntr-o pată
Prin care nu mai trece nici praful unei stele
Şi, muntele s-ar scufunda la inimă şi chip
În propria durere calmă şi-n propriul nisip...

EUGEN TEODORU

procesiunea

Scena s-a petrecut în oraşul nordic, unde la fiecare pas se află o necropolă creştină, datînd acolo din timpuri imemorabile, pline de ciolane, pe care le dezgroapă şi le clasifică fel de fel de echipe arheologice regionale sau centrale, şi asta se-ntîmplă mai ales vara, cînd munţii sînt acoperiţi de iarbă grasă, iar şanţurile cu oseminte rid spre cerul opalescent. Pe deasupra caselor pluteşte o vînzoleală de dangăte ce zboară prin aer din clopotniţele prea multor mînăstiri adunate într-o arie prea strîmtă pentru a le cuprinde. Atunci hramurile se ţin lanţ. Defilează cortegii cu moaşte în racle de argint, călugării bătrîni care le-nsoţesc fac de veghe noaptea împreună cu ţăranii bigoţi, prăznuind naşterea nu ştiu cărui sfînt obscur, care a adus faimă ţinutului. Şi aşa se succed ritualurile, care ţin cetatea mai mult în pîcla aducerilor aminte decît în prezent. Capetele locuitorilor din preajmă îmbîcsite de băutură se visează încoronate cu nimburi. Cine va fi alesul puterilor divine se întrebă fiecare din ele, scăldîndu-se mai departe în parfum de crini, miresme de tămîie sau de poleiri ; în sfîrşit trăiesc acolo aşteptarea unei minuni, care nu se mai produce, deşi toată lumea e convinsă că ea se va împlini o dată.

Spre sfîrşitul toamnei, însă oraşul se goleşte de străini, pelerinii se retrag, năzuinţele se atrofiază pînă la dispariţie. Încep să bată vînturile cele reci şi se-nmulţesc procesiunile morţilor locali şi contemporani. O asemenea procesiune laică trecu prin faţa mea în ziua aceea de noiembrie, avînd în frunte doi purtători de prapuri bisericeşti. Vîntul care sufla năprasnic a încurcat la o răspîntie steagurile lor şi cei doi prăpădiţi nu le-au putut ţine sus, iar prăjinile au luat-o spre pămînt gata să se frîngă. Se agăţaseră una de alta crucile din vîrful catargelor, atît de strîns, încît a fost nevoie ca însuşi preotul aflat în cabina camionului dric, să coboare şi să ajute la redresarea simbolurilor creştineşti, spre a nu se compromite ceremonia. Gras, rotund bine hrănit avu puterea necesară să-i pună pe picioare cu stindarde cu tot, deşi ei nu mai aveau de mult vlagă întrînşii să se mai ia la trîntă cu vîntul. Rafalele se înteţiră, ameninţîndu-le echilibrul, şi după ce trecură de răspintie. Salvaţi de pacoste, rînjiră unul la altul cu obrajii vineţi ca plumbul şi poroşi ca piatra munţilor din jur. Îi văzurăm împreună cu prietenul meu din spatele vitrinei frizeriei, unde ne rădeam. De pe scaunele noastre priviram scena mai departe, căci ea de fapt nu se încheiase. Cît de agale păşeau cei din convoi, ne obligară să-i privim pe rînd, dar ochii noştri rămaseră totuşi atraşi de siluetele vîrstnicilor paracliseri, de cîte pomeniram. Pînă la acea oră, ziua fusese calmă, un ger sec se lăsase peste oraş. Şi dintr-o dată s-a stîrnit furtuna ca din senin şi au început să clănţăne dinţi, geamuri, uşi şi acoperişuri. Dîrdîiala vitrinelor şi vaetul firmelor de tinichea alungară liniştea, prevestind ceva tulbure parcă. Un spor de tristeţe învălui deodată strada. Procesiunea se afundă pe o uliţă cenuşie. Cîteva minute mai tîrziu se contopi într-o bolboroseală învălmăşită. Probabil că acolo se deschisese un culoar adăpostit de vînt, deoarece orchestranţii, care nu mai slobozirăă nici un sunet pînă atunci, şi-au scos repede trompetele ascunse sub poalele paltoanelor şi au reluat marşul funebru. Din fotoliile comode ale frizeriei, ca din scaunele unui teatru văzurăm licărul alămurilor cîntătoare, iar cîteva clipe mai tîrziu ni se păru, atît mie cît şi prietenului meu, care nu-şi mai lua ochii de la ciudata coloană, că vîntul pentru o vreme se mai domolise, dar ne-am înşelat.

Pe semne, vru din nou să-şi bată joc de acea paradă dezolantă. Se reînsufleţi. Porni să sufle ca dintr-o gură imensă din dreptul stîlpilor ce susţineau intrarea hotelului nostru, vijîi printre sîrmele reţelei electrice şi se repezi cu şi mai mare forţă în spatele procesiunii. Ridică poalele femeilor şi pălăriile bărbaţilor, iar cînd hohotind pe deasupra capetelor, ajunse să se ia la harţă cu preasfintele pinze ţesute în fir coclit ale stîlpilor din faţă, nouă cel puţin ni se păru că i-a ridicat pe înainte mergători drept în slava cerului, trimiţîndu-i parcă să deschidă răposatului porţile spre nicăieri. În timpul acesta, fanfara improvizată de suflătorii orchestrelor de local ale oraşului se jeluia pe toate tonurile, cînd în registrul înalt cînd în registrul grav, să înduplece neantul, ca să facă parte dispărutului, potrivit străvechilor stihuri, de un loc de odihnă, altul de lumină şi altul de verdeaţă. — dacă se mai putea închipui pe o vreme duşmănoasă ca aceea, vreun loc cu asemenea atribute, oriunde în univers.

Speranţa atîrna parcă de cele două păsări bătrîne şi sleite de puteri, cu aripi de brocat bisericesc sfinţit, care filfîiau într-una stăruind îndîrjite, pe lîngă nefiinţa închipuirilor de totdeauna, să fie ascultate măcar rugăciunile, ce s-au rostit de trei zile încoace în numele celui fără identitate, care a închis ochii repauzînd, şi ai căror însoţitori erau vînzoliţi de vînt, şi se gîndeau numai la sobele fierbinţi de acasă.

★

La miezul nopţii ne-am trezit în nişte urlete tărăgănate şi false, care nu ţineau seamă de liniştea orelor tîrzii. Şi răcnetele nu erau ale nimănui altcuiva decît ale îngerilor întorşi pe pămînt şi trecuţi prin belşugul unui parastas copios, unde au pierdut desigur sfiala. Se grăbeau spre sfîntul lăcaş să depună aripile, care îi înălţaseră în ochii oamenilor şi ai lor, atît de sus. Purtau beţele drapelelor, tropăind anapoda şi nesiguri ; două capete se sprijineau pe umerii celui din faţă, celelalte două pe umerii celui din spate. Parcă aduceau pe o targă mortul înapoi.

Cu toate că vîntul îi lăsase în pace, ei se bălăbăneau şi mai al dracului ca în timpul înmormîntării. Puţin le păsa lor că suflătorii fanfarei sindicatului cîntau acum în restaurante muzică „pop" sau „beat".

Important pentru ei erau propriile cîntece, cu care vroiau să răstoarne întreaga tăcere a oraşului, s-o facă ţăndări şi lumea să iasă la geamuri, să-i asculte înmărmurită pentru că rareori se întîmpla ca ei, cei care ştiau psalmii mai bine ca toţi protopopii cetăţii să le pună în valoare cu glasurile lor nimănui cunoscute, dar atît de puternice şi pătrunzătoare ca ale unui cuplu de operă. Aveau prilejul să se afirme. Ameţeala îi încurajase, plăcerea băuturii şi a mîncării le înmuiase oasele, pătrunse pînă acum cîteva ore de frig şi dezgust. „Pe cel ce dă ospeţe strălucite, îl vom binecuvînta". „Întocmai ca apa de viaţă este omului vinul, de-l vei bea cu măsură". „Ce viaţă este a celui lipsit de vin ? Că acesta s-a făcut, ca să veselească pre oameni.

Ca un inel de piatră scumpă pe podoabă de aur este întocmirea cîntăreţilor la ospăţul vinului.

Pecete de smaragd cu meşteşug de aur este glasul cîntăreţilor la vinul cel dulce".

Şi dintr-o dată glasurile lor se auziră ca dintr-un fund de genună.

„O moarte, bună este dreptatea ta, omului celui lipsit şi scăzut de putere..."

Iar cînd îi înghiţi corabia de piatră a vechii biserici începură să se audă din gurile restaurantelor muzică „pop" şi beat".

Urletele tromboanelor nu se mai astîmpărau de bucurie pînă la ziuă.

raţa sălbatică

(Urmare din pag. 4)

timpul vînătorilor de cerbi erau umbra gîtului tău întins, întins înainte şi zvîcnirile roţilor de după cadranele de sticlă răsfrîngeau bătăile grăbite şi disperate ale aripilor tale aşa încît tu, pasăre călătoare, nu mai puteai trece în iarnă fără ca asta să nu însemne pentru tine ceva foarte rău, pentru că cîte ori începe să se răcească vremea în bălţile noastre răsfirate printre pădurile de mirese suprapămîntene, tu trebuie neapărat să pleci către ţările calde dar eu n-am plecat nicăieri, dragul meu, nicăieri, nu m-am mişcat nici măcar cu un deget şi, totuşi, lucrurile curg. Şi toate odăile pe care le străbat dar care, de fapt, ele călătoresc în jurul meu, capcana, nu sînt decît umbra mea la lumina alunecării lumii, şi toate ornicele din turnuri au primit îngrijirile vechilor meşteri pentru că înfăţişarea mea este alta şi zbor cu gîtul întins, întins înainte, cu bătăi disperate de aripi pentru că, dincolo de ferestile rotunde cu orele spălate de ceţurile care coboară aici seara, domneşte iarna şi ştiu bine că nu se află scăpare, că pînă la urmă fastuoasele galerii ale castelului se vor termina sus, într-o sală mai strîmtă decît celelalte, unde, odată pătrunsă, se vor prăvăli în urma mea cele mai înfricoşătoare din toate porţile care au căzut pînă acum şi nu se va mai deschide, în turnul în care voi fi ajuns atunci, decît o fereastră rotundă, veghiată de cei doisprezece apostoli, şi voi ieşi în plina iarnă de dincolo.

eminesciana

„Te urmează în tot locul..."

Cît de necesari sunt sistematicienii ! Ei așază unitățile — vegetale, de pildă — în căsuțe aparte, înlesnind învățarea pe de rost, ba chiar surprinderea legilor evoluției. Cît de folositori sunt glosatorii ! Ei ridică operele pe trainice postamente, ajută la înțelegerea locurilor obscure. Cît de indispensabili sunt exegeții ! Ei impun faima creatorilor în lume, o consolidează, o șlefuiesc pînă la netezimea oglinzii

Niciodată nu vom prețui îndeajuns aceste auxilii ale spiritului, mai ales atunci cînd obsesia lor taxonomică devine pasiune devoratoare, chiar artă în sine. Un astfel de exeget, clasificator și comentator, este filosoful M. Ciurdariu. Obiectul osîrdiei sale, Eminescu, și-ar fi recuzat fără îndoială versul : **„Și te-o stringe-n două șiruri așezîndu-te la coadă"**, — dacă ar fi putut vedea tenacitatea cu care M. Ciurdariu, și nu numai el, luptă pentru a realiza tipărirea **integrală** a operei eminesciene (fie și în facsimil) astăzi, la aproape un secol de la dispariția poetului. Nu-mi pot stăpîni de aceea dorința de a saluta glosele sale tipărite în trecutul număr al „Luceafărului", (chiar dacă sententiozitatea lor nu mi se pare justificată de complexitatea sensurilor eminesciene).

Realist în descripție, Eminescu a scris două din cele mai ermetice poezii din literatura noastră : **Stelele'n cer** și **Dintre sute de catarge**. Închinată unduirii, ultima poezie este, cred, o intuiție uluitoare în modernitatea ei : unda, rotirea, cercul transmis vibratoriu este unitatea ergică destinată a da naștere prin acumulare legilor care stau la baza lumii materiale, figurate. Dispersă dar nedivizată, ea, unda, își găsește un corespondent, un model material în val ori vînt. Ideea (forța stă la baza materiei) va fi reluată în „Luceafărul" : **„Și apa unde-au fost căzut / În cercuri se rotește, / Și din adînc necunoscut / Un mîndru tînăr crește"** — sau, dimpotrivă : **„Iar ceru-ncepe a roti / În locul unde piere."**

Dar Eminescu a avut și intuiția hibridului spațiu-timp : **„Și vremea-ncearcă în zadar / din goluri a se naște"**, — pentru a lega din nou de unduire, închegarea spațio-temporală, într-un vers în aparență lesne de înțeles : **„Din** valurile vremii, **iubita mea, răsai."**

Iată deci că Eminescu, fără a opta pentru una din ele, (iar M. Ciurdariu aduce o întreagă serie de citate în „favoarea" liniei drepte, deci a mecanicii clasice) demonstrează un relativism intuitiv, care nu contrazice în nici un fel „filosofia lui teoretică", tocmai pentru că ne sugerează convertirea excedentului de forță într-un excedent de legi morfogenetice. Iar strofa „fredonată" de mine, îmi argumentează încă o dată acest lucru.

Pentru că atît în opera tipărită cît și în cea rămasă în manuscris, Eminescu se mai ocupă de „linia dreaptă", cred că ar fi interesant ca M. Ciurdariu, în calitatea sa de pasionat eminescolog, să revină asupra acestui subiect. Dar tot atît de pasionantă ar fi și căutarea undei, a liniei „ondolante" în opera eminesciană, și nu mă îndoiesc că — în desăvîrșita sa onestitate — M. Ciurdariu ar putea aduce o contribuție științifică și în acest sens. Mi-ar îngădui atunci să demonstrez încă o dată modernitatea „filosofică" a strofei eminesciene pe care am încercat s-o analizez și care închide **in nuce** tocmai transmutația „prisosului de putere" în prisos de legi care generează realul. Deoarece, (sînt nevoit să-l citez încă o dată pe Constantin Noica), „toată realitatea pare o împachetare și despachetare de unde".

Leonid DIMOV

Eminescu conferențiar

Cu prilejul întîlnirilor pe care le aveam cu multe decenii în urmă cu numeroși scriitori și gînditori de seamă din trecut, am stat de vorbă nenumărate seri cu M. Schwarzfeld publicist și istoriograf care a colaborat la *Buciumul Român*, *Curierul de Iași*, *Contemporanul* lui Iosif Nădejde, *Revista Olteană* a lui Traian Demetrescu și G. D. Pencioiu, *Șezătoarea* lui Artur Gorovei, *Arhiva societății științifice și literare din Iași*, făcîndu-se cunoscut îndeosebi cu prilejul unor polemici literare privind poezia populară a lui Vasile Alecsandri.

Pe Eminescu l-a văzut și l-a auzit vorbind întîia oară în 1876. Iată impresiile regretatului cercetător, cu privire la acest episod, în care este vorba de întîia apariție a marelui nostru poet în fața publicului :

„După publicarea primelor sale poezii în revista Convorbiri literare, *cititorii și admiratorii lui tineau să-l vadă, să-l cunoască, să-i audă vorbind. Astfel, în ziua de 14 martie a anului 1876, tînărul poet fu invitat să țină o conferință — în cadrul* Junimii, *— la Universitatea din Iași.*

Prima sa conferință avea să se intituleze Influența austriacă asupra Românilor din Principate.

Trebuie să spun că nici unul din oratorii Junimii *— îmi povestea distinsul interlocutor — nu apăruse în fața publicului — alcătuit indeobște din scriitori, profesori, studenți, — cu atîta sfiiciune la catedra unde urma să-și dezvolte Eminescu subiectul conferinței sale. Ceea ce impresiona asistența, chiar de la început cu acel prilej, era frumusețea oratorului, precum și acea modestie exagerată caracteristică persoanelor timide.*

Mi-a rămas în minte și acum înfățișarea de atunci a lui Eminescu : era îmbrăcat într-un frac elegant, după obiceiul oratorilor de la Junimea. *Această ținută îi da acestui tînăr superb o prezență și o prestanță deosebită, cu toate că, observîndu-l mai deaproape, se putea vedea cît de colo că fracul cu pricina nu îi fusese comandat anume, ci mai de grabă împrumutat...*

La vestă îi atîrna un lanț greu de aur, iar în mîna dreaptă ținea un manuscris în folio, textul conferinței. Vorbitorul își începu conferința cu o voce înecată, nu îndeajuns de tare pentru numeroasa asistență care umplea sala. Totuși, inflexiunile vocii sale erau nespus de melodioase, de calde, fapt care începu să cucerească repede atenția ascultătorilor.

La mici răstimpuri — cinci sau zece minute — conferențiarul își scotea ceasornicul său mare de aur —, uitîndu-se la el.

Conferința care, după cum am amintit la început trata despre Influența austriacă asupra Românilor din Principate, *a ținut mai bine de un ceas și jumătate. Cu tot conținutul său destul de arid, ea s-a bucurat de un mare succes din partea auditorilor nu numai pentru actualitatea subiectului pe acea vreme, dar și pentru modul foarte interesant, în care a fost expusă, prin stilul atît de iscusit, colorat, ales.*

Ca o mărturie că tema conferinței a plăcut extrem de mult, și a interesat numeroase categorii de ascultători, ea a fost publicată în revista Convorbiri literare *cu data de 1 august 1876".*

Paul DANIEL

„...Carte cu șapte peceți"

Într-un anumit fel, creația lui Eminescu se țese din firul, unul și totdeauna același, al continuității spirituale. Analiza fină și sensibila a poetului găsește la răscrucea unui cuvînt motivațiile interioare care l-au plăsmuit, relevîndu-i-se, ca lui Hasdeu, un ispititor teritoriu de viață spirituală, de aspirații și nelămurite sensuri. Pe de altă parte, masiva pătrundere a gîndului eminescian descoperă începuturi și tărîmuri originare pe care s-a înălțat o cultură, cu toată specificitatea ei. Ideile noastre pot fi mai bine înțelese raportîndu-le la mișcarea junimistă, care a ridicat problemele unei filozofii a culturii. Între acestea, originea culturii a fost dezbătută, poate, în cel mai înalt grad. Inserția ei în raportul teoretic dintre fond și formă a suscitat cele mai substanțiale dezbateri. Eminescu nu a rămas în afara acestora. Pentru el, fondul unei culturi reprezintă nervura ei primară. În adîncurile acestui fond, va mărturisi poetul, se găsesc „germenii unei dezvoltări organice". Fazele și etapele de dezvoltare ale unei culturi conlucrează și ele spre continuu îmbogățire a unui fond originar. Elementele distinctive ale acestui fond sînt tot atîtea drumuri spre noi ființe, pecetluind un mod de a fi sau poate un destin hărăzit. De aceea, Eminescu accentua că „oricine va voi să definească marele mister al existenței va vedea că el constă în împrospătarea continuă a fondului și păstrarea formelor. Forme vechi, dar spirit pururea nou". În această ființare din sine și prin sine a culturii vedea Eminescu explicația cea mai adecvată a numeroaselor etape pe care le străbate viața spirituală a unui popor. La intersecția istorici naționale cu propria ei cultură, Eminescu avea imaginea întregului. Din reluarea succesivă a ceea ce generațiile au creat, se poate conchide asupra direcției pe care o urmează cultura. Căci munca generațiunilor trecute „care pun fundamentul *(s.n.) — arată Eminescu — conține în ea ideea întregului". Discrepanța dintre ceea ce Junimismul numea fond și formă, se cerea tratată în nemijlocită legătură cu evoluția noastră spirituală, deseori frîntă de evenimentele istorice. Fondul, însă, a rămas nealterat, și în măsura în care formele nu s-au îndepărtat de el, valorile spirituale ne-au exprimat în tot ceea ce avem specific, condiționați de revărsarea izvoarelor prime ale culturii. Astfel consideră Eminescu, că : „întorcîndu-ne la cărarea noastră bătută — orice nu-i icoană, ci viu, e organic, și trebuie să te porți cu el ca și cu orice organism. Dar orice e organic se naște, crește..." Eminescu nu privește fenomenul culturii în sine, izolat de cursul istoriei. Dimpotrivă, supune unei severe critici pe cei lipsiți de simțul istoric, care calculează efectele și nu văd cauzele de natură istorică care au prezidat la afirmarea unei culturi. Este preocupat de modul în care cultura noastră a fost zăgăzuită de avatarurile unor condiții istorice nefavorabile. De fiecare dată peste aceste vicisitudini istorice a răzbit forțele ascunse ale unei spiritualități care nu putea fi învinsă. Într-un fel Eminescu prefigurează pe Blaga, cînd spune „somnul nostru a fost lung, dar sănătos pentru existența noastră, ne arătam ca ariciul ghimpii, dar inima în noi bătea". Evident, tot ce a dăinuit peste veacurile de dominație socială a fost acel fond originar de cultură, plăsmuit din spiritualitatea ce trăia sub un înveliș de o incredibilă forță lăuntrică.*

Proba cea mai evidentă o caută Eminescu în lumea de tradiții care rînduiesc sufletul unei culturi. O simplă apropiere de elementele constitutive ale culturii noastre, ne prilejuiesc, după Eminescu, întîlnirea cu „limba spornică plină de figuri, cu simțămîntul adînc pentru frumusețile naturii, prietenia cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, cu povești ; cîntece, legende — cu-n cuvînt, cu-n popor plin de originalitate și de o fecioreească putere, nepăsător pentru formele de civilizație care nu i se lipesc de suflet și n-au răsărit din inima lui". Tradițiile au acel rol modelator la Eminescu. Cu o deosebită putere de selecție și pătrundere poetul a găsit că în șirul de tradiții, care alcătuiesc acel fond originar al culturii, se înscrie „limba ca element esențial, ba chiar un criteriu al culturii", spune el. În modulațiile ei, în idiomurile care dezvăluiesc sensuri nebănuite, în tot ce limba reține și-i dă durată, pot fi observate acele „adîncimi proprii" ale unei culturi. Mai mult, cultura nescrisă pe care o perpetuă oral aceeași limbă, ascunde după Eminescu „natura poporului, instinctele și înclinările lui moștenite, geniul lui care adesea neconștiut urmărește o idee, pe cînd țese la războiul vremii".

Așadar, Eminescu înscrie în constelația originară a unei culturi tot ceea ce s-a putut codifica într-un tot, care alcătuiește însăși viața unui popor. Cultul lui Eminescu pentru trecut, pentru „aurorile" culturii noastre, însemnate de cele mai durabile tării sufletești, explică încrederea poetului în progresul spiritualității românești. A văzut, și a spus el însuși că pentru mulți „geniul neamului românesc e o carte cu șapte peceți".

Vasile VETIȘANU

LEONARD : PORTRET

VALI CIOSS : CASA MULT VISATĂ

POLEMICA LENIN — ROSA LUXEMBURG

(Urmare din pag. 8)

de Rosa Luxemburg în broșura ei), erau dictate deopotrivă de necesitatea de a menține și consolida raportul de forțe în favoarea revoluției, de a neutraliza primejdia schimbării acestui raport de forțe și mai ales de a paraliza influența mereu periculoasă a curentelor oportuniste în mișcarea proletară. Purismului și absolutismului revoluționar al Rosei Luxemburg, cu înclinația ei de a supraaprecia maturitatea raporturilor de forță în favoarea proletariatului și de a subaprecia resursele contrarevoluției (tendință manifestată încă în 1904 cu prilejul polemicii cu Lenin referitoare la structura organizatorică a partidului), i s-a opus intelepciunea politică a lui Lenin, care a știut mereu să cîntărească exact raporturile reale de forțe în cursul procesului revoluționar și să imprime partidului tactica adecvată pentru a asigura triumful revoluției. Paradoxele semnificative ale istoriei au făcut ca odată cu izbucnirea revoluției germane din noembrie 1918, Rosa Luxemburg să se situeze în problemă tacticii revoluționare pe pozițiile bolșevicilor cerînd să se renunțe la convocarea adunării constituante și să se treacă puterea în mîinile consiliilor muncitorești revoluționare : experiența directă a luptei îi dictase abandonarea criticii formulate la adresa tacticii lui Lenin.

Spontaneitate sau dirijare, acțiune **directă** sau **mediată** pe cale **instituțională** ? — alternativele de acest gen revin ca leitmotive în discuțiile purtate astăzi asupra metodelor de luptă anticapitalistă în cercurile intelectuale de stînga din Occident. Răspunsurile în favoarea primului termen al alternativei se revendică adeseori din spiritul „luxemburgismului", în timp ce alternativa contrarie este pusă cel mai adesea sub semnul lui Lenin. Este interesant însă că și un gînditor ca Jean-Paul Sartre, înclinat să acorde în teoriile sale prioritatea acțiunilor **directe** ale grupurilor sociale protestatare și gata să denunțe „instituționalizarea" mișcărilor ca un fenomen inevitabil conservator, recunoaște în recenta sa discuție cu reprezentanții grupului **Manifesto** necesitatea unei **organizări** și **coordonări** a luptei anti-capitaliste, fără de care subminarea unui regim puternic și complex, înzestrat cu o mare capacitate de integrare și represiune, nu ar fi posibilă (v. Sartre-Manifesto, Les Temps Modernes, ian. 1970). Mi se pare în același timp semnificativ faptul că Ossip Flechtheim, prefațatorul ediției germane a „Scrierilor politice" ale Rosei Luxemburg (1966), atribuia critica lui Lukács la adresa Rosei Luxemburg și aderiunea sa din 1922 la concepția leninistă asupra partidului, **hegelianismului** comun al lui Lenin și Lukács. Credința ferventă a Rosei Luxemburg în caracterul pur „organic" al triumfului revoluției socialiste, prin spontaneitatea dinamismului obiectiv al procesului social, fusese infirmată chiar de eșecul revoluției germane din 1918 și Lukács avusese dreptate să vadă în tezele ei o tendință „dogmatică" de supraapreciere a spontaneității și de subapreciere a rolului avantgardei revoluționare (legată chiar de fundamentele teoretice ale concepției ei, expuse în „Acumularea capitalului"). Teza lui Lenin din „Ce-i de făcut ?" că mișcarea **spontană** a proletariatului duce la formularea unor revendicări parțiale, fragmentare, însă nu poate genera prin ea însăși o conștiință socialistă evoluată, își păstrează actualitatea. Adeziunea lui Lukács la leninism se putea baza așadar și pe convingerea filozofică hegeliano-marxistă că înfăptuirea scopului final al revoluției este un proces complicat, care trebuie să țină seama de multiplicitatea determinărilor și mediațiunilor realității și să-și creeze formele organizatorice adecvate pentru a **media** între situația istorică dată și țința finală. Lukács avea așadar deplină dreptate să pună în evidență **acest** aspect principial al divergențelor între Lenin și Rosa Luxemburg, subliniind în același timp cu tărie că în problema criticii permanente în interiorul mișcării revoluționare, a controlului public „de jos" și a democrației proletare, a de-birocratizării instituțiilor socialiste, unitatea de vederi între Lenin și Rosa Luxemburg, era deplină.

DIALECTICA RELATIVULUI ȘI ABSOLUTULUI

Raționamentele Rosei Luxemburg își păstrează intactă forța lor de atracție în măsura în care se vor tot atîtea îndemnuri adresate avantgărzii proletariatului de a manifesta consecvent o extremă receptivitate și sensibilitate pentru aspirațiile și revendicările clasei. Aprehensiunile luptătoarei germane față de primejdia autonomizării mijlocului față de scop, a instrumentului față de finalitatea sa, se voiau tot atîtea avertismente la adresa pericolului atrofierii sau osificării relațiilor normale dintre partid și masă. Năzuința ei ardentă era ca întreaga activitate a avantgărzii să fie impregnată de pulsul viu al spontaneității clasei, să absoarbă neîntrerupt mișcarea spumegîndă și aspirațiile efervescente ale maselor. Nu în elogiul spontaneității stă eroarea contestatarilor occidentali de astăzi, ci în subaprecierea caracterului de necesitate obiectivă a **organizării** luptei, necesitate pe care Rosa Luxemburg nu a ignorat-o niciodată. Este așadar abuziv să se exproprieze din testamentul ei spiritual o singură latură : elogiul spontaneității, ignorîndu-se complementaritatea ei cu cealaltă latură : necesitatea organizării. Pe de altă parte, nu trebuie să existe nici o îndoială că exigența ei constantă ca între avantgardă și clasă să se creeze o osmoză organică, prin raporturi ductile și articulații extrem de sensibile, întrunea deplina aderiune de principiu a lui Lenin. Dacă Lenin i-a reproșat Rosei Luxemburg că nu ține seama suficient de dialectica relativului și absolutului în strategia și tactica luptei revoluționare, dacă Rosa Luxemburg a formulat la adresa bolșevicilor revendicări a căror înfăptuire nu era posibilă decît mai tîrziu, într-o fază evoluată a consolidării puterii proletariatului, ar fi absurd să se creadă că Lenin era dispus să acorde vreo prioritate de principiu momentului de **relativitate** în defavoarea celui al **absolutului** : deosebirile între cei doi revoluționari priveau căile și metodele adecvate pentru realizarea scopului, dar asupra **scopului** ca atare este evident că acordul lor era deplin.

Rosa Luxemburg a fost o figură de o mare noblețe și de o desăvîrșită puritate a luptei revoluționare. Și nimic nu ilustrează poate mai bine altitudinea morală și principialitatea exemplară a lui Lenin decît faptul că atunci cînd manevrele adversarilor săi, puse sub semnul tezelor Rosei Luxemburg din „Critica revoluției ruse", îl constrîngeau să reamintească punct cu punct șirul greșelilor ei, își însoțea critica de un elogiu suprem adus eminentelor ei merite în lupta revoluționară, formulînd celebra sa comparație cu vulturul care se întîmplă să zboare cîteodată și mai jos decît găinile, dar la ale cărui înălțimi bieții epigoni ai Rosei Luxemburg nu s-au putut ridica niciodată : „Rosa Luxemburg — scria Lenin, în textul său din 1922 „Notele unui publicist" — a greșit în problema independenței Poloniei ; a greșit în 1903 în aprecierea menșevismului ; a greșit în teoria acumulării capitalului ; a greșit susținînd în iulie 1914, alături de Plehanov, Vandervelde, Kautsky și alții, unirea bolșevicilor cu menșevicii, a greșit în scrierile din închisoare din 1918... Dar, cu toate greșelile ei, ea a fost și va rămîne vultur, și nu numai amintirea ei le va fi întotdeauna scumpă comuniștilor din întreaga lume, dar și biografia și operele ei **complete**... vor fi un izvor cît se poate de util pentru educarea multor generații de comuniști din întreaga lume".

breviar

GRIȘA GHERGHEI
Înmulțirea cu unu

Aparent nonfiguративă, poezia lui Grișa Gherghei e o suită de cîntece elegiace spuse mai mult decît scrise, comunicate mai mult decît gîndite. Cine l-a văzut vreodată pe poet raportează automat versurile la legenda ce-i stăruie în preajmă, la figura-i de trubadur modern. Și raportarea aceasta nu este o eroare, poezia închisă între coarțele gri ale cărții intitulate atît de suprarealist, se bazează — paradoxal — în mare măsură pe emoție și pe magia cuvintelor care nu povestesc nimic, dar care fără să povestească spun mai mult decît epopeile. Într-o poemă „o mie de vulpi" umblă prin cuvintele iubitei, în alta cei doi îndrăgostiți sînt „un pretext pentru ninsoarea de mîine", cînd dincolo de temperaturi „anticarul din colț vinde umbră pentru coridoare mai calde" : oamenii-și „rețin surîsul din bilele de apă" : „cuvintele mari" cresc „ca niște colți de lup" : „ochii ascunși în scoici au dat uitării naufragiul" etc. Iată cum numai din cîteva imagini se poate da un „certificat" de sensibilitate unui poet.

Contribuția lui Grișa Gherghei la dezvoltarea liricii contemporane se poate rezuma la o idee esențială : poetul revitalizează cîntecul simplu, cîntecul de spus, de adresat unui posibil auditoriu și readuce poezia poematică la dimensiunile unei singure respirații lirice.

Micile balade, cu simboluri tragice, sau reconvertitele romanțe golite de pitoresc, grupajele de versuri cu apropieri insolite de cuvinte, definesc o poezie neintelectualizată, plină de seve primare în care visele au impulsivitatea izvoarelor nedomesticite și culoarea rocilor vechi. Un poem ca Rugul *încearcă însă o trecere spre o altă fază a poeziei sale, o fază am zice mai compozițională :* Cînd am vedeo corectitudine *și de-o onestitate intelectuală exemplară, etalează uneori sentimente moderne tratate după gustul antic, alteori sensibilități antice, filtrate prin sita unor idei moderne. E poezia* unei literate, *a unei conștiințe încărcate de imagini și de idei, dar și jurnalul unei intelectuale în care peisajele fruste se condensează în instantanee bine cristalizate sau în confidențe dintr-o Arcadie proscrisă. Ca structură, parcurgem un volum de elegii, întocmite tîrziu cu o candoare primară uimitoare pentru o intelectuală :* Cîntec de leagăn; Balada fetei care împletea semne de carte iubitului. Primordialitate, *etc.*

Desi volumul este dedicat lui Tudor Vianu, ca un omagiu total (consemnat și-ntr-un „festiv" sonet), Venera Antonescu e numai în parte o umbră tematică a maestrului, pentru că depășind fazele unei poezii „făcute", ajunge la frivolitățile naturiste ale evocării directe sau la notele tragice exclamative prin care-și comentează destinul : Tisnesc din trecutul meu / ca dintr-o orchestrată, wagneriană suită, / cu toate pecetele : brățări agățate de gleznă. / Și pretutindeni în ploaie. / și pretutindeni în beznă. / aeriene ferestre m-adulmecă. chemă. / Odaie-celulă ! Ascunde-mă mamă ! *(Kafkiană).*

Cei doi poli tematici ai acestei cărți plină de acuratețe sentimentală sînt ușor de definit prin două-trei citate numai. Iată-l pe Oedip la Colonos, „pătimind sub socre, ca să crească-n mit", iată-l pe noul Odiseu, logodit pe veci cu marea, bazileu al Itacăi, stingîndu-se orfan de sine și exclamînd : „A fost să fiu al largului și-al zării — sot searbăd Penelopei. Cast logodnic mării". Dar iată și un peisaj oieresc din Jina : Oierii sosiră la ceasul tîrziu, / Colibele case — stuf — zumzăie-n Jina / Și parcă-s turnate-n argint vioriu. / Cum cerne, tot cerne pe ele lumina (Instantanee).

Căutîndu-și, cu o candoare tragică dar nu disperată, copilăria, creionînd stampe autumnale, încercînd să asculte refrenul orelor sau să descifreze tonuri dantești sau detalii de portrete antice, Venera Antonescu, departe de poezia de „ultimă oră" ne oferă o carte de interior și de interioare.

VALENTIN STRAVA
Cîntec pe zare

Cu numele lui Valentin Strava ne-am întîlnit în antologia lui Emil Giurgiuca din 1940, intitulată Poeți tineri ardeleni. *Deci Valentin Strava nu mai e azi un tînăr iar volumul de față e un rezumat al unei activități de peste trei decenii. Rîndurile noastre însă nu se vor ocupa de biografia poetului, lucru pe care-l face cu competență Vlaicu Birna în prefața cărții.*

Emil Giurgiuca îl prezenta în 1940 ca pe un poet elegiac, „un temperament bacovian". (Ar fi interesant de studiat consecințele poeziei lui Bacovia în lirica trasilvăneană). În acest Cîntec pe zare *elegia e încă prezentă dar nu ne mai întîlnim cu o elegie bacoviană ci cu o tristețe de cîntec plin de seve folclorice :* Vesnic să-ți dezmierzi / Amintirea tandră... / Printre flăcări verzi, Plins de salamandră".

„Cîntecele pe zare" sînt organizate pe schema unei trilogii memoriale : Fum natal, Dune *și* Cîntec pe zare. *„Fumul natal" e un „inventar rural" memorial, estompat, în care sînt evocate cîmpiile natale din Hotoan (jud. Satu Mare), toamnele dacice, figura lui Horia, chipul blajin al învățătorului, întoarcerea în peisajele getice, ce străjuiesc „poarta străvechiului Ardeal"* Dune-*le sînt notații ale unui dialog interior condensat atît de semnificativ în elegia intitulată* Colină : Cum fumează rănile toate / Și foamea prin marile tîmp ! / Mi-e cerul în palme, sau — poate / Adulmec un biet anotimp ?

Cea mai nouă față a acestei biografii lirice e semnificată de cîlcul Cîntec pe zare *cu care se și deschide cartea. În același docil clasicism îmbăiat în ape romantice, cu excesivă grijă prozodică, Valentin Strava ne oferă o lirică interogativă, neliniștită care trece de la baladă spre descîntec :* Lunatec prinț, al nopții mele, domn. / Sub sceptrul lunii ce mereu veghează. / Te caut prin sahara zilei trează, / Cu ochii blînd ferigile de somn *(Zori).*

Chiar dacă nu depășește limita deceniului al treilea, versurile lui Valentin Strava contribuie prin consecvența lor prozodică și tonurile lor elegiac-lucide la definirea sensibilității poetice a ardelenilor din primele decenii de după Unire.

LECTOR

4 APRILIE 1970

6

prietenii noştri poeţi

WISLAWA SZYMBORSKA

Peisaj

În peisajul bătrînului artist
copacii au rădăcinile sub ulei,
cărarea duce sigur la ţel,
o tulpină înlocuieşte cu demnitate
clopotniţa.
E fără îndoială cinci după masă,
luna mai e delicat dar hotărît oprită
şi m-am oprit şi eu — da, da, dragul meu,
eu sînt femeia de sub paltin.

Priveşte cît m-am depărtat de tine,
ce bonetă albă am, ce fustă galbenă.
cum strîng coşuleţul, să nu cad din tablou,
cum mă plimb prin destinul altora
şi mă odihnesc departe de tainele vii.

Chiar de-ai striga, n-am să aud,
iar de-aş auzi, n-am să mă-ntorc
şi chiar de-aş face acest pas imposibil
chipul tău îmi va părea străin.

Cunosc lumea — şase mile împrejur.
Cunosc ierburi şi descîntece pentru toate
durerile.
Dumnezeu mai priveşte în creştetul
capului meu
Şi eu mă rog ca să îndepărtez moartea
subită
Războiul e o pedeapsă, pacea-recompensă
Visurile ruşinoase vin de la diavol.
Am suflet aşa cum pruna are sîmbure.

Nu cunosc jocul inimilor.
Nu cunosc goliciunea tatălui copiilor mei.
Nu reproşez Cîntării cîntărilor
o ciornă complicată şi plină de ştersături.
Ceea ce vreau să spun e-n fraze ştiute.
Nu folosesc disperarea, fiindcă nu-mi
aparţine,
Ci mi-a fost lăsată doar în păstrare.

Chiar de mi-ai ieşi în cale
şi m-ai privi în ochi,
te voi ocoli pe buza prăpastiei
mai subţire decît un fir de păr.

În dreapta e casa mea, pe care o cunosc
Cu scările ei şi cu intrarea în mijlocul ei,
unde se întîmplă lucruri necolorate :
pisica sare pe bancă
soarele cade pe cana de zinc,
la masă stă un bărbat osos
şi repară ceasul.

Apa

Mi-a căzut pe mînă un strop de ploaie
pornit din Gange şi din Nil

din bruma înălţată la ceruri pe mustăţi
de focă
din apa amforelor sfărîmate în oraşele
Is şi Tir.

Pe degetul meu arătător
Marea Caspică e o mare deschisă

iar Pacificul se varsă docil în Rudawa
care aluneca într-un nor deasupra Parisului

în anul şaptesuteşaptezeci şi patru
în ziua de şapte mai la ora trei dimineaţa.

Nu-s buze de-ajuns să spună
numele tale trecătoare, apă.

Ar trebui să te numesc în toate limbile
şi să pronunţ de-odată toate vocalele

şi să tac în acelaşi timp — pentru lacul
care n-a avut niciodată un nume

şi care nu-i pe pămînt — şi nici în ceruri
steaua în el răsfrîntă

Cineva s-a-necat, cineva te-a strigat murind.
Era de mult şi era ieri.

Ai stins case, ai luat casele
ca arborii, codrii ca oraşele

Ai fost în cristelniţă şi în băile curtezanelor,
în sărut şi în zăbranic.

Muşcînd pietre, hrănind curcubee
În sudoare şi în roua piramidelor şi
liliacului.

Ce uşor e totul în stropul de ploaie.
Ce delicat mă atinge universul.

Orice oricînd oriunde s-a întîmplat
e scris pe apa babilonului.

STANISLAW GROCHOWIAK

Curaţii

Prefer urîţenia
E mai aproape de circulaţia sanguină
A cuvintelor cînd le pătrunzi
Şi le torturezi

Ea adună cele mai bogate forme
Fumegînd ei salvează
Pereţii morgilor
Aduce miros de şoareci
În răceala monumentelor

Sînt pe lume oameni atît de spălaţi
Încît atunci cînd trec
Nici ciinii nu-i latră
Deşi nu-s nici sfinţi
Şi nici tăcuţi nu sînt.

Hamlet

În lumea aceea în care regii
Se otrăveau glumind
Cadavrul era
O personalitate
La loc de cinste

O statie să vezi
Era o mîndrie
O raritate ca la circ
O focă vorbitoare

Atunci să nu vă mire rătăcirile lui Hamlet
Cu paşi puţin mai răsunători decît ciorapii

Noi
Da
Desigur
Umblăm în statii ca-n scurte
Alţii şi-au făcut abajururi din ele
În umbra acestor veioze
Lectura lui Hamlet
E o distracţie
Nevinovată

ERNEST BRYLL

Epitaf

Călătorule, ce-ţi spun va fi scurt. Oraşul
în care iei prînzul e un mormînt. Ca să
ne reprezinte viaţa au fost de curînd
construite
case din cărămidă gotică, mucegaiul a
fost desenat...
Toţi repetă arta de a pălăvrăgi,
credinţa în economii. Pe străzi alunecă
femeile care jucîndu-şi rolurile fluide
nu vor să ştie ce putrezeşte sub asfalt...
Arta aceasta
reuşeşte citeodată. Ţi-a plăcut prînzul,
ţi-ai cumpărat amintiri. Asta-i tot. Acum
pleacă

Traducere din limba polonă
de Ion PETRICĂ

PILINSZKY JÁNOS

Catren

Nisipul a-nghetat. Dorm cuie în nisip.
Singurătăţi mai curg printre afişe şterse.
Pilpîie afară, lumina ca un chip.
... Să vină zorii, sîngele să-mi verse.

Traducere din limba maghiară
de Adrian HAMZEA

KONYA LAJOS

Celui ce-şi pierde curajul

(Indemn)

Simplul gînd la explozia atomică
la bomba de hidrogen, la contaminare,
e totuna cu rătăcirea minţii, cu schizofrenia,
poţi înnebuni însă şi
cercetînd cancerul —
la drept vorbind e totuna —
chingile spaimei braţele-ţi înţepenesc
celulele creierului
ţi se-mprăştie pe-o imensă întindere
culorile-ţi dragi cad ca lămpile sparte
petalele florilor doar miros de leş îţi aduc
gustul plăcut — amar ţi se pare
viaţa devine lipsită de sens
Tu însă strîns apucă unealta
cu gîndul că truda, adevărului veşnic
ţi-o-nchini
şi fă orice
cu suple mişcări
fără crispare
bine dispus
ca şi cum însăşi lumea ai vrea să creezi
Priveşte cîte chinuri încearcă tuta de-alun
pînă-şi desface păpîndele salbe verzi-aurii
şi chiar dacă uneori se mai înşeală
aduce în cele din urmă primăvara
Încrede-te aidoma ei în viaţă, şi ca tot
ce trăieşte,
şi fă-ţi datoria fie şi numai
pentru bucuria de-a face.

BENJAMIN LÁSZLO

Odrasla lupilor

S-au stins pornirile nesăbuite,
huma ne-nghite furiile oarbe ;
urmaşii cîntăresc cam cîte
grame-ar avea chintalele de blănuri.

Un trai cinstit am vrut, şi înţelept —
să văd, să judec clipa chiar şi
cu ochiul altui, mult mai învăţat,
mai nobil c-un mileniu decît mine.

N-am izbutit, ci trai am dus ca puiul
de lup, în haita anilor aceia
cu colţi şi ghiare gata să sfîşie —
zilele mele, — a puiului de lup.

Atîtea muşcături şi răni de ghiare
călîră-n mine aspre legi străbune :
nicicînd din faţa lumii să nu fug,
s-o-nfrunt faţiş, cu muşchii tari ca piatra,

Ce bine-am învăţat eu lupta asta
lupească, îndîrjit şi cu răbdare !
Mare minune cum de legea firii
umane nu s-a şters pe veci din mine.

Nu vreau ca lumea asta şi pe altul
să-ndurereze ! Ura din atîtea
vechi generaţii-ncet m-a măcinat —
nu mai atac şi nici nu mă mai apăr.

Va trece greul, lumea va rămîne.
Iar dacă din ruine şi din mîzgă,
din mîlul răbufnirilor barbare
vei desluşi o patimă curată,

şi-n faţa aspră, neîncrezătoare,
vei şti ca să citeşti — cum trag nădejde —
te vei găsi în liniile-mi dure
pe tine, — urmaş al meu cel îmblînzit.

Traducere din limba maghiară
de Constantin OLARIU

ADAM PUSLOJIĆ

Amiază-n luminişul nopţii

În zori, ziua
visează că se face ziuă

În noaptea întreagă
numai licurici
toată noaptea

Dacă am existat cîndva
voi muri
aici.

Răsărire de noapte.

Zilele şi noaptea

Dar clopotele —
răsturnate pahare ale timpului —
dar eu ?

Neînvinsul !
(Penultima
sau
ultima oară ?)

Mă trezesc.
Nu

Urme nenumărate
iarăşi şi iarăşi !

Oare numai vii umblară
de jur împrejurul timplei mele ?

Apocalips de fiecare zi

Din pămînt
răsări o piatră
pînă la brîu

Neîntrerupt
pustinicii şi pustiurile
sorb oazele

Pe cerul părăsit
două-trei stele oarbe
într-o constelaţie schiloadă

Oase-nnegrite
şi sînge ruginit
în trupul meu

În urmă se cască pămîntul
Craniul meu
levitează.

Osuar de familie

Puţin cîte puţin
murim
mîncînd pîine caldă
bînd apă rece

Mult, mult mai mult
rămînem în urmă

de după umbra noastră
de după paşii noştri

Puţin cîte puţin
devenim
reci ca focul
fierbinţi ca bulgărele de zăpadă

Mult, mult mai mult
tăcem
economisindu-ne sîngele
cheltuindu-ne oasele

Puţin cîte puţin,
mult, mult mai mult...

Departe

Le-am spus :
spînzuraţi-mă de spînzurătoarea cerului
În jurul gîtului, puneţi-mi
un laţ albastru

Ei mă traseră pe roata
soarelui

Mă răstigniră
din răsărit pînă la apus,
din prima mea dimineaţă
pînă la ultimul amurg

Umbra mi-o aruncară ciinilor
iar cămaşa cerurilor

Oaspetele drag al ţărînii

În puzderia de nopţi ale vieţii mele
numai o singură înghiţitură de-ntuneric
şi voi parni spre cer sub nori,
ţărînii oaspe drag

În camera albită de zile
am înfulecat doi leoparzi, trei tigri
cărora le fusesem azvîrlit. Şi-n clipa-aceea
sălbăticit putui să îmblînzesc lent şarpele.

În camera înnegrită de nopţi
cu timpul ascuns prin tiride
destinul mi l-am mărturisit zidurilor
şi morţile mi le-am întins pe dale

Cît de lungi sunt nopţile, -noaptea ;
cît de scurte, diminetile prin geamuri
şi cît de tari sunt duşumelele pămîntului
şi cît de grele, stele pe cer...

În timpul vieţii mele-am dat cuvînt
la ziduri trei, cînd un deşert tăcea în urmă
şi-adeseori vorbeam de moarte
cu vii mai puţin, mai mult cu morţii.

El a văzut surîsul nopţii

Prin viaţă umblă capetele
pline de zăpadă, citeodată ;
azi noapte pline de noapte

În timp ce ponoarele
cu albie dublă însăilează pămîntul
închipuiţi-vă cascadele lor duble

Pe nevăzut sunt întoarse
orologii patru
şi ceasul dus lent bate clipa

Cu degetele între timp ating
pămîntul şi coboară, se coboară
plutind peste trepte

Cine şi-ar fi-nchipuit cascadele duble
şi cine o mie de trepte-n zadar
va număra ? Oare acelaşi ?

Privind pierdut la mîncinosul chip, să ştii ;
nu e surîsu-acesta noapte-al tău.
În noaptea asta
e numai un surîs

Există totuşi cascadele
cu stinsă lumina stelelor în ele.
Să mă aplec, mi-a rămas.

Asta-i tot

Ies din deşertul Gobi.
Cade în cale-mi şi şuieră Kara Kum

Stelele-n cer, ce pot să facă ?
Dar eu
singur cu-o singură cămilă ?

În româneşte
de Nichita STĂNESCU

clubul maeştrilor

FÁSKERTHY GYÖRGY

Accidentul s-a întîmplat acum şapte ani. Într-o bună zi m-am trezit fără identitate. Accident plicticos, căci nu eram nici destul de bătrîn ca să mă-mpac cu lipsa ei şi nici destul de tînăr ca să-mi încropesc la repezeală alta. Treizeci şi cinci de ani trăisem împreună şi mă obişnuisem cu ea aproape pînă la identificare. Ce-i drept, nu mi se potrivise chiar de la început ca o mănuşă. Mă strînsese pe ici pe colo, unele porţiuni ale epidermei îmi stîngerau... Pînă la urmă s-a lărgit, s-a adaptat la talia mea, sau poate eu la ea, nu ştiu precis. Fapt este că timp de treizeci şi cinci de ani am fost nedespărţiţi. Cînd am pierdut-o m-am simţit străin şi părăsit, iar neplăcerile inerente n-au întîrziat. Portarul nu-mi putea îngădui să intru în instituţie fără identitate : fui dat afară din slujbă La oficiul stării civile nimeni nu m-ar fi luat în serios, aşa încît femeia iubită — duşmancă declarată a concubinajului — m-a părăsit. Identitatea ! Am încercat să mi-o regăsesc mai întîi prin Mica publicitate, dar fericitul în mîinile căruia căzuse nu s-a prezentat nici atunci, nici mai tîrziu. După multă alergătură am aflat de existenţa unui departament pentru problemele identităţii. Altă alergătură ! vize, recomandări, o mulţime de formalităţi, pînă cînd a apărut sus, în colţul sting al cererii mele, apostila, scrisă cu cerneală roşie, „se aprobă". Au urmat anticamerele, vizitele inspectorilor, chestionarele, foile de repartiţie, ştampilările. După ani şi ani am ajuns la depozitul departamental, cu cererea aprobată, supervizată, revizuită, timbrată, în mînă. Şeful depozitului s-a arătat binevoitor, mi-a spus că-şi dă seama cîte neplăceri atrage după sine pierderea identităţii şi a încheiat prin a-mi arăta că sînt singurul vinovat de situaţia în care mă aflu. Am fost întru totul de acord cu el, am recunoscut că vina era a mea şi numai a mea şi l-am asigurat că de noua identitate voi avea grijă ca de ochii din cap. Şefului îi plăcu, pare-se, hotărîrea cu care vorbeam, dar îmi spuse că, din păcate, există riscul de-a nu-mi putea satisface deocamdată cererea. În momentul de faţă depozitul e aproape gol ; alţii, cu cereri mai vechi, luaseră ce fusese mai bun. Îmi mai spuse să nu-mi pierd răbdarea, nici curajul. În scurt timp va sosi un nou transport din care voi putea alege. Şi, spre a mă convinge de adevărul spuselor lui, descuie, cu una din cheile Wertheim pe care le purta atîrnate de git ziua şi noaptea — din prevedere şi simţ de răspundere, zicea el — lăcătul uriaş al depozitului. Înăuntru, la perete, într-o aliniere desăvîrşită, stăteau identităţile încă nesolicitate : chipuri de ocnaşi, de alcoolici, măşti de clovn, cămăşi de forţă, tricouri de acrobat — marfă depreciată, spuse şeful şi-mi arătă altă categorie, mai de soi : uniforme de vatman, de portar, halate de chelner, surtuce de funcţionar şi tot felul de salopete. Omul avusese dreptate : nici una nu era pentru mine. Unele nu se potriveau cu vîrsta, altele cu firea mea. Eram disperat.

— V-am prevenit, se scuza într-una şeful. Încercaţi săptămîna viitoare, dar nu vă promit nimic sigur. Şi noi depindem de furnizori. De-atunci am încercat mereu, la început în fiecare săptămînă, apoi în fiecare zi. Zadarnic. Nici una dintre identităţile intrate în evidenţă nu era pe măsura mea. Deşi încă mai speram, răbdarea îmi era pe sfîrşite.

Nu pot trăi fără identitate, numai la asta mă gîndeam, numai asta spuneam oricui vroia să mă asculte.

— Încearcă să intri la cafeneaua Splendid. Cine pătrunde acolo are şi identitate, m-a sfătuit, din compasiune probabil, o veche şi vagă cunoştinţă.

La-nceput am crezut că-şi bate joc de mine. Cum să găsesc o cafenea într-un oraş în care nu există nici una ? Curînd, însă, am văzut că mă înşelasem, cafeneaua Splendid exista. După ce i-am aflat adresa, am descoperit la capătul unei străduţe liniştite clădirea veche şi trufaşă, cu firma : **Cafeneaua Splendid.** În faţa uşii turnante, veghea portarul plin de prestanţă. Ascuns într-o nişă a clădirii din faţă, îi urmăream fiecare mişcare. Emoţiile mele creşteau şi după o bucată de vreme curajul mă părăsi de tot. Felul în care vedeam că se poartă cu unii clienţi nu mai se părea deloc delicat.

— N-am ce căuta aici, mi-am zis. Totuşi, nu puteam pleca simţeam că trebuie să-mi încerc norocul. Mi-am luat inima-n dinţi, mi-am corectat ţinuta, m-am încruntat şi, cu poza asta severă şi indiferentă, m-am îndreptat spre uşa turnantă. Ajuns în faţa portarului, l-am văzut ridicînd mîna pentru a mă opri să intru. Dar n-a fost probabil decît o închipuire de-a mea căci, în secunda următoare, s-a aplecat pînă la pămînt :

— Poftiţi maestre, zise el, făcînd un gest larg.

N-am mai avut răgazul să mă mir. Am profitat de acest prilej unic şi am intrat. Candelabre veneţiene cu lumină pală, canapele şi taburete îmbrăcate în catifea vişinie în jurul măsuţelor rotunde cu plăci de marmură deasupra, clinchet discret de porţelanuri, aromă de alcooluri, aburi de cafea, voci, şoapte, într-un cuvînt, obişnuita atmosferă de cafenea. Doar pereţii lipseau, încăperea părea nesfîrşită.

Nu speram să găsesc ce căutam, dar mă simţeam ca la mine acasă şi mă gîndeam că, cine ştie ?, devenind un client permanent mă voi putea lipsi poate mai uşor de identitatea pierdută. Deocamdată nu eram însă decît un client clandestin, prezenţa mea aici nu se datora decît unei confuzii făcute de portar. Nu zăream nici un loc liber la nici o masă. Scăfîrlii, numai scăfîrlii peste tot, rozul de purcel al cheliilor lîngă fildeşiul decolteurilor, chipuri frumoase şi chipuri hide, inteligente sau timpe, baloane multicolore pe oglinda unui lac. După toate semnele, nimănui nu-i trecea prin cap să plece. Nu mă mira acest fapt. Atmosfera era mult prea plăcută. Trebuia neapărat să-mi găsesc un loc, nu fiindcă aş fi fost obosit, dar mă temeam să nu par suspect tot prelungindu-mi ezitarea între uşă şi cuier. Într-un tîrziu am descoperit un taburet liber la o masă de patru locuri. Două erau ocupate de o pereche de tineri — un băiat cu păr strălucitor şi costum de cow-boy şi o fată cu perucă argintie şi bluză albastră — al treilea — de un bărbat cu chică şi ochelari negri. Tinerii se ţineau strîns de mînă. Cu un manuscris în faţă, bărbatul cu ochelari bolborosea cuvinte ne-nţelese.

— Îmi permiteţi ? am întrebat cu un uşor tremur în glas Perechea nu mi-a răspuns. Domnul cu ochelari îşi întoarse capul spre mine şi cu acest prilej, observai că avea mustăţi negre, scurte, şi o proteză bleu-ciel.

— Luaţi loc, maestre, îmi spuse prietenos şi continuă să mormăie, dacă nu mă-nşel, nişte formule matematice.

Acest titlu, acordat a doua oară, mă surprindea : niciodată pînă acum nimeni nu mă numise astfel. Sînt, desigur, luat drept altcineva, îmi spuneam temîndu-mă să nu se descopere greşeala. Poate cafeneaua aceasta e locul de întîlnire al vreunei secte ai cărei membri îşi zic unii altora „maestre". Nu ştiu de ce, ideea asta mi-a redat liniştea şi am simţit că mă apropii de o posibilă identitate aflată în plin proces de cristalizare : deveneam un client obişnuit al cafenelei Splendid. Nu-mi mai rămînea decît să găsesc o meserie în care să fiu maestru, căci numai fiind maestru puteam spera să devin un client permanent al cafenelei Splendid, singurul loc unde-mi puteam găsi o identitate.

Şi iată minunea ! Meseria m-a ales pe mine înainte de-a o fi ales eu. Comeseanul cu chică şi ochelari negri, al cărui mormăit îmi amintea de picătura monotonă a unui robinet defect, îmi spuse pe neaşteptate :

— Ei, ce spui maestre ?

Luat prin surprindere, n-am ştiut ce să răspund. Îmi dădeam seama de importanţa pe care o putea avea fiecare vorbă rostită. Am îngăimat ceva, că în liceu fusesem slab la matematici, că la predarea teoriei lui Cusanus lipsisem din pricina otitei, aşa că...

— Dar muzica, ei ? Ce părerere ai ?

De data asta am răspuns fără a şovăi nici o clipă. Ştiam că mi se hotărăşte soarta :

— E în la minor, maestre, nu încape nici o îndoială.

— Aţi auzit, domnilor ? strigă el spre o masă vecină. În la minor. Maestrul confirmă

Se iscă un vacarm asurzitor.

— Contra. **Sans-atout**, ţipa o fată care purta un costum de baie deux pièces şi pe cap — o claie lilas.

— Fuga, fuga... şi di-di, orăcăia un chel cu pince-nez.

— Dobitocilor, Galaxia e un factum, spinul este şi el un factum, deci Galaxia nu e spirală ci spinală. $E = NC^2$, argumenta un tînăr cu gura strîmbă.

— Dacă acceptăm psihanaliza, ce facem cu behaviorismul ? Aud ? Freud contra Hemingway. Pariez unu contra trei.

M-a apucat ameţeala, mi-am astupat urechile. Mi se părea că mă aflu în secţia închisă a unui institut de psihiatrie. Dacă în scurt timp vom nimeri cu toţii în nişte celule cu pereţi de cauciuc ? Aş fi vrut să mă retrag, dar era prea tîrziu Mă înconjuraseră, fiecare îmi urla în urechi formulele lui întretăiate de ţipete de twist şi ye-ye.

Am lovit cu atîta putere cu pumnul în masă încît pînă şi perechea de îndrăgostiţi, complet indiferentă pînă acum la vacarmul din jur, a tresărit.

— Gura, canaliilor ! am răcnit înăbuşind ţipetele. Armonia sferelor e doar un derivat funcţional al teoriei relativităţii generale. Pele se lansează pe linia cinci, şut. Off...si-i... de... e... e.

Bravo maestre, izbucni unul. Comeseanul cu păr lung, ochelari negri şi proteză bleu-ciel mi-a căzut în braţe şi a plasat o sărutare zgomotoasă la rădăcina nasului meu. L-am îndepărtat blînd şi am înlănţuit talia unei fete cu pantaloni de catifea şi opincuţe aurii. N-am întîmpinat nici o rezistenţă. Din vacarmul general m-a zmuls un ins între două vîrste, deşirat, cu faţa uscată, îmbrăcat corect, dar demodat. M-a luat de braţ, m-a tras de-o parte şi cu o voce scîrţîită mi-a spus :

— Foileton ridicat, patru coloane. Nu uita chestia cu armonia sferelor, cu teoria relativităţii şi cu Pele ! Te aştept marţi la cinci la redacţia „Convorbirilor moderne".

L-am scris. Mi-am găsit identitatea. Critic de artă. Stîlp al cafenelei **Splendid.**

Polemica

LENIN - ROSA LUXEMBURG

semnificația ei istorică și teoretică

Un studiu de N. TERTULIAN

Este necesară o explicație preliminară a alegerii unei asemenea teme. Mișcările contestatare de astăzi din Occident invocă frecvent personalitatea și opera doctrinară a Rosei Luxemburg ca o justificare a programului lor de acțiune. Devine tot mai răspîndită tendința de a opune tezele Rosei Luxemburg cu privire la căile revoluției și la formele de organizare ale luptei revoluționare principiilor și tezelor lui Lenin. Preeminența acordată formelor **spontane** de luptă împotriva puterii burgheze, în raport cu formele **instituționalizate**, tinde să-și găsească un punct de sprijin în scrierile Rosei Luxemburg. Un aspect aparent paradoxal, dar și revelator, al acestei situații îl oferă constatarea că polemica Rosei Luxemburg împotriva punctului de vedere al lui Lenin cu privire la organizarea partidului revoluționar este astăzi evocată simultan de social-democrația reformistă ca un instrument de luptă anticomunistă dar și de mișcările extremiste de stînga ca un instrument de critică a „centralismului autoritar" în organizarea luptei anti-capitaliste. Teoria și practica bolșevismului apar astfel supuse unor atacuri din direcții diferite.

CRITICA DE LA „DREAPTA" ȘI DE LA „STÎNGA" A LENINISMULUI

Scriitorul vest-german Günther Grass, cunoscut și ca o personalitate a partidului social-democrat din Germania Federală, atribuia recent, în cadrul unei discuții publice la Uniunea Scriitorilor din București, divergențelor între Lenin și Rosa Luxemburg semnificația unui moment crucial pentru evoluția stîngii europene în ultimele decenii : poziția lui Günther Grass reflecta tendința curentă în rîndurile social-democrației actuale de a transforma disputa Rosa Luxemburg-Lenin în simbolul unui antagonism între „socialismul democratic" al celei dintîi și „socialismul autoritar" al lui Lenin, cu scopul de a oferi astfel indirect o justificare politicii reformiste și programatic non-revoluționare a social-democrației occidentale și de a discredita teoria și practica leninistă în lupta revoluționară. Günther Grass aluneca însă cu ușurință peste faptul deloc insignifiant că Rosa Luxemburg a fost o adversară neimpăcată a reformismului și oportunismului în rîndurile social-democrației germane din primele două decenii ale secolului și că orientarea grupului **Spartacus** (căreia îi aparțineau Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg) a fost o orientare revoluționară și nu reformistă în mișcarea muncitorească germană. Un spirit similar cu cel definit mai sus animă și o relativ recentă teză de doctorat susținută de cercetătorul vest-german Manfred Winkler la universitatea din Erlangen-Nürnberg cu tema : «Rosa Luxemburg și „luxemburgismul"» (1965) ; autorul definește „luxemburgismul" ca o tendință opusă leninismului și întreaga sa dizertație urmărește să înfățișeze teza lui Lenin despre raportul partid-massă ca nucleul unei concepții asupra socialismului numit de Winkler „totalitară" (termen uzual dealtfel în literatura anti-comunistă). Apare și aci tentativa, frecventă, în cadrele social-democrației reformiste, de a disocia leninismul de marxism, mai mult ; de a prezenta leninismul ca o adulterare a marxismului, și de a folosi în acest scop valorificarea tendențioasă a tezelor Rosei Luxemburg. Spre a ilustra și orientarea contrarie, despre care am vorbit mai sus, să amintim multiplicarea încercărilor, răspîndite îndeosebi printre grupurile contestatare de extremă-stîngă din Occident, de a înfățișa poziția Rosei Luxemburg ca o „critică de la stînga" a leninismului și de a transforma figura ei într-un simbol al aspirațiilor către instaurarea unei „democrații directe", în opoziție cu concepția centralistă a partidelor comuniste. Numărul recent al revistei **Partisans** (decembrie 1968—ianuarie 1969), intitulat „Rosa Luxemburg **vie**", eseul lui Alain Guillerm apărut de curînd la Paris : „Spartacus, Luxemburgismul astăzi, Rosa Luxemburg și Consiliile muncitorești" și chiar unele din textele cuprinse în numărul din ianuarie 1970 al revistei lui Sartre „Les Temps Modernes", consacrat în parte dialogului între Sartre și reprezentanții grupului italian **Il Manifesto**, dar incluzînd și un semnificativ articol dedicat „Rosei Luxemburg în revoluția germană" de Heinz Abosch, pot fi considerate a aparține ultimei tendințe. Se desemnează cu claritate înclinarea de a hipertrofia semnificația divergențelor între Rosa Luxemburg și Lenin, mai ales în problema raportului partid-masse : numele Rosei Luxemburg apare tot mai des evocat în favoarea impulsurilor de a situa centrul de greutate al luptelor anti-capitaliste în acțiunile și exploziile spontane ale mișcărilor contestatare și nu în acțiunea centralizată și coordonată a partidelor comuniste.

GEORG LUKÁCS ÎNTRE LUXEMBURGISM ȘI LENINISM

Divergențele intermitente între Rosa Luxemburg și Lenin de-a lungul luptei lor comune în cadrul social-democrației revoluționare a Europei din primele două decenii ale secolului au atins un punct culminant în însemnările Rosei Luxemburg cu privire la revoluția din octombrie, redactate în izolarea închisorii de la Breslau, de-a lungul anului 1918. Publicate după moartea ei, abia în 1922, de către Paul Levi, cu scopul de a da o lovitură **Kominternului** și lui Lenin (Paul Levi, unul din conducătorii Partidului Comunist german, ajunsese în 1921 la un conflict ireductibil cu Lenin) însemnările Rosei Luxemburg au atras la apariția lor o intervenție memorabilă a lui Lenin însuși, destinată însă în primul rînd stigmatizării acțiunii lui Paul Levi. Cel dintîi care, pornind de la textul Rosei Luxemburg, a încercat să descifreze și să stabilească o linie coherentă de gîndire în atitudinea ei, cu prilejul succesivelor divergențe cu Lenin, a fost Georg Lukács. Studiul lui Lukács, «Observații critice asupra „Criticii revoluției ruse"» de Rosa Luxemburg, a fost scris imediat după apariția broșurei Rosei Luxemburg, în luna ianuarie 1922, publicat în revista **Die Internationale** din același an și reprodus în cartea sa celebră, apărută cu un an mai tîrziu, **Geschichte und Klassenbewusstsein.** Georg Lukács se numărase printre admiratorii fervenți ai Rosei Luxemburg și ai scrierilor ei „Acumularea capitalului" (1911) și „Reformă socială sau Revoluție ?" (1900), suferise puternica ei influență încă în epoca primului război mondial și era autorul eseului din 1921 „Rosa Luxemburg ca marxist", reprodus de asemenea în cartea sa **Istoria și conștiința de clasă.** Critica pătrunzătoare pe care o exercita acum, la adresa ideilor ei, în cel de-al doilea studiu al său dedicat Rosei Luxemburg, și adeziunea sa la concepția leninistă asupra unor probleme esențiale ale strategiei și tacticei revoluționare, marca un moment important în propria evoluție spirituală a lui Lukács. Comentariile tot mai numeroase consacrate în Occident operei lui Lukács și destinului său intelectual acordă bineînțeles o atenție particulară poziției față de divergența Lenin—Rosa Luxemburg. Victor Zitta, autorul american al unui întins studiu dedicat primelor faze din evoluția lui Lukács, nu șovăie să-i reproșeze explicit concesiile făcute leninismului în eseul despre „Rosa Luxemburg și critica revoluției ruse". Comentatori italieni ai operei lui Lukács, ca Luciano Amodio sau Tito Perlini, tind deopotrivă să vadă în atitudinea critică a lui Lukács față de tendința Rosei Luxemburg de a supraaprecia rolul elementului spontan și al dezvoltării „organice" în revoluția proletară și în solidarizarea sa cu concepția lui Lenin asupra partidului, simptomul decisiv al conversiunii lui Lukács de la revoluționarismul mesianic al scrierilor din primii ani de după revoluție la faza matură a gîndirii sale marxiste. Tito Perlini, partizan al tezei că utopistul Lukács al scrierilor de tinerețe ar fi **adevăratul** Lukács, va deplora în consecință „leninizarea" gîndirii sale, văzînd în ea semnul unei resemnări și al unei capitulări. Pe de altă parte, exegeți contemporani ai operei Rosei Luxemburg, ca englezul Peter Nettl, autor al unei remarcabile și monumentale monografii consacrate eminentei luptătoare germane, vor caracteriza studiile lui Lukács despre Rosa Luxemburg drept cea mai comprehensivă analiză **critică** închinată în literatura marxistă activității ei ideologice și politice. Semnificația postumă a divergențelor între Lenin și Rosa Luxemburg își găsește astfel o ilustrare elocventă în destinul lui Georg Lukács și în disputele din jurul operei sale. Ea s-ar putea concretiza în răspunsul la întrebarea : a reprezentat oare distantarea critică tot mai pronunțată a lui Lukács de ideile Rosei Luxemburg și adeziunea sa definitivă la tezele lui Lenin un fenomen de **involuție spirituală** sau un proces cu consecințe **fecunde** pentru întregul său destin ideologic și politic ?

FONDUL POLEMICII

Ciocnirile între Lenin și Rosa Luxemburg au avut loc pentru prima oară cu prilejul articolului ei din 1904 : „Probleme organizatorice ale social-democrației ruse", publicat în revista **Die Neue Zeit** și cuprinzînd o analiză critică a cărții lui Lenin „Un pas înainte, doi pași înapoi". Lenin a răspuns în termeni duri observațiilor critice ascuțite ale Rosei Luxemburg într-un articol transmis în limba germană revistei **Die Neue Zeit** (articolul a fost respins de Kautsky, redactorul principal al organului social-democrației germane, și înapoiat lui Lenin ; textul este astăzi publicat în ediția de „Opere complete", vol. 9). Rosa Luxemburg formulase în legătură cu tezele lui Lenin despre principiile de organizare ale partidului revoluționar proletar acuzațiile de „blanquism" și „ultracentralism". Exprimîndu-și recunoștința pentru faptul că social-democrația germană și conducătorii ei manifestă un interes viu față de problemele de organizare ale mișcării revoluționare ruse, Lenin respingea însă categoric obiecțiile Rosei Luxemburg, demonstrînd convingător că ea nu face decît să repete, fără să-și dea seama, acuzațiile menșevicilor la adresa vechii „Iskre" și a bolșevicilor : Lenin oferea în răspunsul său o analiză strînsă a situației din partidul social-democrat rus și arăta că Rosa Luxemburg ignora o serie de lucruri esențiale în legătură cu conflictele dintre majoritate și și minoritate. Implicațiile considerabile ale disputei Lenin—Rosa Luxemburg au apărut cu limpezime mult mai tîrziu, mai ales după publicarea broșurii ei „Critica revoluției ruse". Deși a fost totdeauna o adversară remarcabilă a oportunismului în mișcarea revoluționară, Rosa Luxemburg nu a înțeles semnificația profundă a tezei lui Lenin că divergențele **ideologice** între revoluționarii consecvenți și oportuniști trebuiau să-și găsească în mod obligatoriu și o expresie **organizatorică.** Principiile de organizare ale partidului elaborate de Lenin în cartea sa „Un pas înainte, doi pași înapoi", urmăreau tocmai un asemenea scop și neutralizarea practică a influenței menșevicilor în partidul revoluționar. Fondul polemicii era pentru Lenin nu opoziția între „auto-centralismul" afirmat de Rosa Luxemburg și pretinsul său „iacobinism" sau „ultra-centralism", ci afirmarea unei structuri organizatorice a partidului, destinate a-l imuniza față de influența nefastă a oportunismului.

Cu un deceniu mai tîrziu, divergențele între cei doi iluștri revoluționari vor reizbucni mai ales în legătură cu problema autodeterminării naționale și a posibilității unor războaie naționale în condițiile hegemoniei mondiale a puterilor imperialiste. Lenin și Rosa Luxemburg se aflau pe o poziție comună în problemele cardinale ale epocii și în primul rînd în analiza critică a imperialismului și a caracterului imperialist al primului război mondial. Deosebirile de vederi între ei apăreau însă puternic în problema națională și în problema formelor de organizare ale luptei împotriva oportunismului în mișcarea revoluționară. Lenin și-a exprimat critica față de pozițiile Rosei Luxemburg în articolul „Despre dreptul națiunilor la autodeterminare" (1914) și în textul consacrat celebrei broșuri a lui Junius, tipărită de Rosa Luxemburg, sub acest pseudonim, în anul 1916 (articolul lui Lenin „Broșura lui Junius" se află în vol. 30 al „Operelor complete"). Se cuvine a fi subliniat faptul că rezistența Rosei Luxemburg față de teza marxistă a dreptului națiunilor la autodeterminare era legată de experiența ei particulară în legătură cu Polonia (originea ei fiind poloneză). Oroarea de naționalismul burgheziei poloneze, frica de a nu „aduce apa la moara" burgheziei naționaliste a Poloniei, o determinau să împingă lucrurile pînă la a tăgădui în principiu, în numele primordialității internaționalismului proletar, ideia de autodeterminare națională, ca un punct în programul social-democrației revoluționare. Lenin a apărat însă cu intransigență principiul autodeterminării naționale, mergînd pînă la dreptul despărțirii de stat, văzînd în el, mai ales în legătura cu imperiul țarist, o puternică forță motrice a progresului și revoluției : „...în realitate, recunoașterea **dreptului** la autodeterminare al **tuturor** națiunilor — scria Lenin în polemica împotriva tezelor Rosei Luxemburg — înseamnă maxim de **democratism** și minim de naționalism...". Cu argumente egal de puternice Lenin a demonstrat în critica broșurii lui Junius (pe care dealtfel o aprecia elogios ca o „lucrare marxistă remarcabilă") că războaiele naționale departe de a fi imposibile în epoca imperialismului (teza Rosei Luxemburg) sînt o posibilitate **obiectivă** iar negarea lor ar putea avea efecte funeste pentru lupta de eliberare națională : experiența istoriei a validat pe deplin justețea analizelor lui Lenin.

Particularitățile punctului de vedere al Rosei Luxemburg asupra căilor revoluției proletare și deosebirile de vederi între ea și Lenin s-au exprimat cu cea mai mare pregnanță în textul apărut postum „Critica revoluției ruse". Mărturii ale unor revoluționari apropiați de ea, ca Warski sau Clara Zetkin, arată că sub presiunea experienței revoluționare germane din noembrie 1918 și din lunile următoare, Rosa Luxemburg și-a revizuit opiniile inițiale. Lukács avea însă dreptate să observe că, dincolo de auto-modificarea punctului de vedere, însemnările din „Critica revoluției ruse" se dezvăluie ca termenul **ad quem** și cel mai expresiv al divergențelor succesive între ea și linia bolșevicilor. După un preambul în care își exprima entuziasmul pentru acțiunile lui Lenin și ale bolșevicilor de cucerire a puterii în octombrie 1917, subliniind însemnătatea epocală a revoluției sovietice, Rosa Luxemburg formula în continuare o serie de obiecții cu privire la linia urmată de Lenin și bolșevici în problemele agrară, națională, ale organizării puterii politice, etc. Rosa Luxemburg considera posibil să afirme că sprijinirea de către bolșevici a revendicărilor țărănești de ocupare a pămînturilor moșierești ar fi fost o acțiune justă doar din punct de vedere **tactic-politic**, dar că ea ar fi fost potrivnică intereselor socialismului sub raport **social-economic**, deoarece ar fi încurajat consolidarea proprietății private. O egală atitudine negativă manifesta Rosa Luxemburg și față de linia urmată de Lenin și de bolșevici în problema națională : convingerea ei era că dreptul de autodeterminare națională, mergînd pînă la „despărțirea de stat", susținut cu consecvență de Lenin în legătură cu naționalitățile oprimate de țarism, ar fi dăunat intereselor revoluției socialiste ruse, deoarece ar fi împins națiunile odată eliberate în lagărul burgheziei și al adversarilor bolșevismului. Linia principială urmată de Lenin în problema autodeterminării naționale îi apărea ca produsul unui „optimism de neconceput" cu privire la atitudinea naționalităților eliberate după cucerirea autodeterminării. Nu mai este nevoie astăzi să spunem că întreaga desfășurare a evenimentelor istorice a invalidat aprehensiunile Rosei Luxemburg din 1918 și a confirmat integral valabilitatea strategiei și tacticii leniniste. Politica preconizată de Lenin față de țărănime a atras de partea bolșevicilor masele țărănești într-un moment de răscruce al revoluției și a permis consolidarea puterii sovietice ; atitudinea față de naționalitățile oprimate departe de a le îndepărta de socialism a dus ulterior la constituirea statului socialist multinațional.

Este evident însă că nu detaliile istorice ale polemicii Lenin—Rosa Luxemburg ne interesează acum, în primul rînd, ci rădăcinile **ideologice** și **teoretice** ale divergențelor. Raționamentele Rosei Luxemburg trădau tendința constantă de a opune exigențelor concrete ale momentului istoric **principii absolute** cu valabilitate pentru stadiile ulterioare ale revoluției (de a opune astfel lozinci leniniste de sprijinire a împroprietăririi țărănești individuale în 1917 teza abstractă că socialismul nu trebuie să încurajeze descentralizarea și proprietatea individuală, ci să ducă **din capul locului** și în problema țărănească o politică **socialistă).** Strategia și tactica lui Lenin se baza dimpotrivă pe adecvarea perpetuă a strategiei socialiste la complexitatea mediațiunilor realității. Este extrem de semnificativ să observăm că încă în textul său din 1904 : „Răspuns către Rosa Luxemburg" Lenin îi reproșa preopinentei sale de a nu ține seamă de dialectica absolutului și relativului, a abstractului și concretului în obiecțiile pe care i le adresa cu privire la organizarea partidului : „Ea îmi atribuie locuri comune, principii și considerații îndeobște cunoscute, îmi atribuie adevăruri absolute și caută să treacă sub tăcere pe cele relative, care se bazează pe fapte strict determinate, singurele cu care operez și eu" (Lenin „Opere complete", vol. 9, pag. 49).

SPONTANEITATE SAU INSTITUȚIONALIZARE ?

Rădăcina cea mai profundă a divergențelor între Rosa Luxemburg și Lenin se ascundea în înclinarea perpetuă a Rosei Luxemburg de a supraaprecia spontaneitatea și caracterul „organic" al acțiunilor proletariatului și de a subaprecia rolul intervențiilor active ale avantgărzii revoluționare. Obiecțiile ei cu privire la dizolvarea de către bolșevici după octombrie 1917 a adunării constituante și la încredințarea puterii politice către sovietele de muncitori și țărani sau mai ales cele cu privire la restricțiile introduse de bolșevici în problema dreptului de vot sau a libertăților publice în lunile de încleștare decisivă care au urmat revoluției, erau formulate tocmai într-un asemenea spirit. Împotriva dizolvării adunării constituante ea invoca experiența revoluției burgheze engleze din secolul XVII, cînd sub presiunea acțiunilor de masă însăși atitudinea parlamentului ar fi suferit schimbări adînci. Raționamentele Rosei Luxemburg puneau în valoare tendința ei constantă de a supralicita caracterul „organic", **pur proletar,** al măsurilor revoluționare, și de a dezaproba ceea ce îi apărea drept transformare abruptă, „anorganică", bazată pe intervenția **din afară** a avantgărzii proletariatului. **Reveneau astfel, într-o formă accentuată și agravată, vechile ei obiecții împotriva „iacobinismului" și „ultracentralismului" lui Lenin.** Experiența istorică a demonstrat însă nu numai deosebirile calitative între desfășurarea revoluțiilor burgheze și cea a revoluției socialiste, dar și faptul că polarizarea forțelor de partea revoluției sau contrarevoluției nu se desfășura atît de spontan și „organic" cum năzuia Rosa Luxemburg. Intervențiile active ale partidului revoluționar și măsurile adeseori drastice luate de Lenin și de bolșevici în perioada imediat consecutivă revoluției din 1917 (dezaprobate

(Continuare în pag. 6)

ION PACEA : ZBOR

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul execuțat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
15 (415)
Sîmbătă
11 aprilie 1970
8 pagini — 1 leu

Șantierele noastre

O principală bogăție a unei țări, în stare să mărească tezaurele naturale, să concentreze energiile, interesul profesiilor și să țină treze talentele și inventivitatea lor, este bogăția de lucru, activitatea de construcție continuă. Înscrisă mereu în prezent, bogăția activă de lucru creatoare de noi bunuri și tezaure nu lasă să se piardă valorile trecutului și nu scapă din vedere transformarea rapidă a prezentului în prezent concret. Fluviul, muntele și cîmpul trec din geografie în istorie, imaginea țării devenind vie și impetuoasă în destin ca însiși oamenii săi. Generațiile nu rămîn în cadre și configurații statice, — angajate în bogăția activă a prezentului se întîlnesc într-o legătură dinamică, cîștigînd cele mai distincte valori de experiențe, de aspirații specifice.

Șantierele constituie o parte importantă a acestei bogății active, generatoare de energii, de talente, de frumuseți noi în imaginea vie a țării. Istoria șantierelor noastre s-a desfășurat mereu proaspătă în anii socialiști, a cuprins cele mai vitale cerințe ale poporului, ale vieții sale și a angajat întregul patriei cu capacitatea ei de muncă, de energii creatoare. Într-atîta încît, noțiunea de șantier este la noi o noțiune dintre cele mai curente, pe cît de familiară, pe atît de cuprinzătoare în semnificații istorice prezente, sensul actual al noțiunii depășindu-l pe cel înscris în vechile dicționare.

Destinele majorității au fost și sînt strîns legate de munca de construcție a șantierelor și de rezultatele lor, și cunoscîndu-le amploarea, valoarea fundamentală pentru dezvoltarea țării și îmbunătățirea vieții tuturor, șantierele vaste au primit și un nume cuvenit, capabil să sublinieze caracterul lor profund istoric și patriotic: șantiere naționale.

Tineretul a avut și are una dintre cele mai prețioase contribuții de lucru și de construcție în munca atît de complexă desfășurată pe marile șantiere, recentele inițiative tinerești înscriindu-se ca o nouă dovadă de înțelegere conștientă, de viguros atașament la opera cuprinzătoare de construcție, gîndită, condusă și aplicată cu consecvență de Partidul Comunist Român în toate domeniile de activitate.

La Lotru sau la Porțile de Fier, sînt concludente dovezile în ceea ce privește contribuția pe care au adus-o și pe care o pot aduce și mai mult tinerii atrași spre munca plină de răspîndire de pe șantiere.

Nu puțini scriitori dublați de talent reportericesc au relevat în anii trecuți, după cum relevă și azi în paginile publicațiilor imagini dintre cele mai convingătoare ale vieții de pe șantiere, valoarea umană unică a acestor confruntări cu munca generatoare de noi creații de bunuri și tezaure socialiste.

Poemele muncii se cer scrise la dimensiunile seriozității pe care le are însăși munca acestor mari șantiere, la dimensiunea și semnificația istorică a construcțiilor unde sînt angajate unele din cele mai prețioase energii creatoare ale poporului nostru.

Să fii cronicar și poet al acestor pagini vii de muncă și de istoria patriei, departe de a fi ușor, cheamă la cele mai viguroase expresii ale talentului o înțelegere superioară a prezentului țării, și demnității ei.

LUCEAFĂRUL

SABIN BĂLAȘA: TINERI (Compoziție murală)

Modernismul și tradiția

Furia modernismului, care s-a întins în secolul nostru peste o bună parte din literatura europeană, pare să se fi potolit în ultima vreme. În orice caz fenomenele acute au trecut. Simpla denumire de modernism nu mai este suficientă astăzi ca să slujească de deviză literară unui grup de scriitori. Cuvîntul modernism începe să-și piardă chiar semnificația lui generală (dacă într-adevăr a avut vreodată această semnificație și dacă modernism nu înseamnă cumva decît numai o poreclă comodă pentru a defini în chip vag și superficial orice mișcare literară care disprețuiește tradiția).

Caracteristica principală a oricărui modernism este, într-adevăr, acest dispreț față de tradiție. (Vorbesc de **oricare** modernism, pentru că orice mișcare literară inovatoare a fost modernistă la vremea ei. De la romantism încoace toate școlile literare, în clipa apariției lor revoluționare, au fost moderniste și disprețuitoare de tradiție). Indiferent de programul mișcării, ceea ce distinge orice curent modernist este ruperea sistematică a legăturilor cu trecutul, nesocotirea înaintașilor și goana după noutate.

Dar noutatea, la mișcarea modernistă, nu presupune numaidecît ideea de evoluție. Modernismul disprețuiește tradiția recentă, nu tradiția cea mai veche; disprețuiește tradiția care de abia s-a format, adică tradiția înaintașilor imediați, aceea a generației imediat anterioare. Față de tradiția mai veche, față de mișcări literare de mult trecute, modernismul aproape întotdeauna, dacă nu chiar în toate cazurile, arată simpatie, de multe ori chiar admirație imitatoare. Un fapt caracteristic pentru toate curentele literare moderne, care au apărut după perioada clasică, a fost găsirea de precursori. Romantismul german își găsea înaintași în lirica germană a veacului al doisprezecelea și al treisprezecelea și disprețuiau tradiția clasică recentă. Romanticii francezi, sărind peste Racine, proslăveau pe Ronsard. Și toți, germanii și francezii, adorau în Shakespeare pe marele ctitor al literaturii moderne. Prerafaeliții englezi de pe la mijlocul veacului trecut admirau pe Giotto și medievalizau cu entuziasm. Simboliștii francezi disprețuiau pe parnasieni, înaintașii lor imediați, și își căutau precursori în Wagner, în romanticii germani, fiind exotici, cosmopoliți și antitradiționaliști. Chiar suprarealismul, mișcarea de avant-gardă și care se pretindea progresistă și evoluționistă n-a scăpat de această nevoie a precursorilor. Într-un articol din **La Nouvelle Revue Française** din februarie 1937, André Breton, teoreticianul aprig al suprarealismului, vorbea cu admirație frenetică despre romanele tenebroase care au înflorit în Anglia între 1790 și 1820 și ai căror autori, Ann Radcliffe, M.-G. Lewis, Robert Maturin, sînt astăzi uitați. Între fiorul pe care îl dau romane cum sînt **Călugărul** lui Lewis, **Melmoth rătăcitorul** al lui Maturin sau **Misterele din Udolpho** ale Annei Radcliffe și fiorul dat de poezia suprarealistă, Breton găsea înrudiri. Exemplul acesta ilustrează, de altfel, altă caracteristică a modernismelor: aceea de a-și căuta precursorii printre scriitori obscuri și uitați, pe care nimeni nu-i mai citește, pe care trebuie să-i găsești prin unghere puțin certate ale istoriei literare. (Breton, de altfel, a nimerit-o bine. Romanele tenebroase despre care vorbea el au fost pe vremuri, în epoca romantică, foarte la modă și unele din ele au influențat scriitori de geniu ca Balzac sau ca E. T. A. Hoffman care în **Elixirele Diavolului** și-a adus bine aminte de **Călugărul** lui Lewis).

Toate aceste exemple ar putea să slujească și pentru a ne arăta că între modernism și actualitate nu există nici o egalitate de termeni. Sînt două noțiuni care în literatură nu se confundă.

Nevoia de a găsi o tradiție modernismului este ciudată dar explicabilă. În literatură noutatea absolută nu există, sau nu mai există de multă vreme. Pentru a dăinui, orice mișcare literară are nevoie să-și înfigă rădăcinile în pămîntul durabil și statornicit al trecutului. Am văzut că chiar cei mai înverșunați moderniști simt nevoia aceasta.

Al. PHILIPPIDE

Însemnări de atelier

Literatură și document

Cartea care se bucură de un larg succes în momentul de față este „Dosarele secrete ale istoriei" de Alain Decaux, recent apărută într-o excelentă traducere la Editura Politică. Cele mai diverse categorii de cititori o solicită și o comentează. Acest succes merită puțină atenție.

Bineînțeles că senzaționalul este doar un aspect al legăturii produsului literar cu publicul, aspect care implică setea de întîmplări și de fapte ieșite din comun. Ne-am înșela însă dacă am pune acest interes spontan al cititorilor pe seama facilității. Aici se ascunde cu totul altceva, o stare tipică a publicului modern, nevoia de adevăr și de fapte reale. Ce ignorăm încă — încurcați în jocul teoriilor literare — este că literatura documentaristică a cîștigat pretutindeni teren în ultimele decenii și că peste tot în lume are loc o revoluție hotărîtă și în gustul publicului, sau în ceea ce alcătuiește, cum se spune cu un termen atît de distant și de nefericit ales **marea massă**, a publicului cititor.

Romanul polițist are o tradiție cu mult mai veche. El a apărut într-o fază calmă a istoriei contemporane, cînd fenomenele sociale și relațiile sociale aveau încă ceva previzibil dacă nu măcar logic. Domnul cu pipă, cu șapcă, pelerină cadrilată și deducții subtile se născuse spre a mai desmorți timpurile cele bune de altădată din toropeala lor. Oamenilor cînd n-au motive personale de spaimă, le place să fie îngroziți. Rubrica faptelor diverse, cu fărădelegile ei procură, în mod paradoxal, divertismentul cel mai „relaxant". Este una din caracteristicile firii omenești să se amuze sau să petreacă pe socoteala păcatelor sau necazurilor **celuilalt.** În ultimele decenii însă lumea s-a complicat atît de mult, cu toate fenomenele și relațiile ei politico-sociale, încît pînă și subiectele de groază ce constituiau delițiile romanului polițist de altădată au început să pălească față de genul nou de literatură pe care îl reprezintă **documentul** de istorie, revelarea secretelor politice și militare ale celor două războaie mondiale, revelarea secretelor diplomatice sau **ancheta,** politico-socială și ea, pe temele cele mai „arzătoare". Fiindcă această bătrînă doamnă destul de cinică și de crudă, care se numește Istoria, întrece în complicarea intrigii și a mascării criminalului pînă la ultima filă, și cel mai senzațional roman polițist. Și unele și altele, revelarea documentelor istorice și diplomatice, ca și anchetele, se bucură de mult interes din partea publicului pentru că ele ne implică și ne preocupă pe toți în cel mai înalt grad. În acest tip nou de literatură cititorul află în ce măsură e liber sau determinat, în ce măsură a fost mințit sau înșelat în cutare sau cutare împrejurare, în ce măsură viața sa este angajată direct în țesătura atît de încurcată a problemelor ce agită secolul nostru. Realitatea face ca aceste cronici moderne, bazate pe fapte și întîmplări sau evenimente istorice trăite și care pot fi ușor recunoscute și situate în epocă și în conștiința contemporaneității, să întreacă, de asemenea, ficțiunea literară, romanescul în înțelesul clasic al invenției. Este o victorie a concretului istoric și politic. La ceea ce oferă literatura documentaristică cititorului lacom de senzațional, se adaugă concurența puternică a cinematografului și televiziunii, cele mai calificate să transmită informații și imagini din „clocotul realității" și în stilul cel mai direct. Să fi rămas, pretutindeni în lume, literatura cu poveștile ei născocite, o domnișoară ofilită ce coase la gherghef, neluată în seamă, în mijlocul agitației și conflictelor acute ale existenței? Să nu fi înțeles ea ceea ce este clar în conștiința modernă, anume ideea că politica și istoria reprezintă destinul nostru modern, fatum-ul epocii noastre? Romanul, în forma în care l-am apucat, în sensul de cronică imaginară a societății și vieții omenești, a intrat într-o criză de neîncredere — însiși criticii au ajuns să se întrebe cum poate acest personaj, numit scriitor, să cunoască simultan atîtea caractere, să intre în pielea lor, să știe ce gîndește fiecare — sondajele făcute printre cititori dovedesc și ele aceeași neîncredere, exceptînd, desigur, cazurile în care forța creației artistice nu atinge acea perfecțiune ce se impune cititorilor în felul în care o iubire pe cale de a fi pierdută, reînvie prin reîntinerirea sentimentului. Cred că un asemenea roman, care ar îmbina patosul politic — nu declarativ, nu idilic, nu retoric, ci complex și cu adevărat uman și unde înfrîngerea sau eșecul pot fi probe de putere a caracterelor — cred că o poveste de o astfel de natură, așezată în cel mai actual context politico-social, poate depăși prin tensiunea intrigii, prin dimensiunile omenești, documentul sau literatura documentaristică atît de la modă astăzi și totuși lipsită, în esența ei, de durabilitatea capodoperei literare.

Cărți ale noastre pe care publicul să și le dispute, nu s-au scris, aceasta este realitatea. Cărți ale noastre, din viața noastră, nu s-au impus încă peste hotare, n-am dat „nici o lovitură", aceasta este a doua realitate. Meridianul literar numărul unu al viitoarei capodopere de larg răsunet, în plublicul nostru și în cel de peste granițe, trece, nu are pe unde să treacă, decît prin inima propriei noastre experiențe atît de complexe pe care avem norocul de a fi trăit-o ca scriitori sau martori ai epocii. Universali nu vom fi decît în Bucureștiul atît de spiritual și lucid al acelui „ce vreți, sîntem aici..."

Constantin ȚOIU

ÎN ACEST NUMĂR:

Literatura și publicul

Despre nevoia de mărturisire de Teodor Mazilu

Întîlnire cu Lenin de Alexandr Bek

avant-premieră editorială

WALLACE STEVENS

Lumea ca meditație

Traducere de C. Abăluță și Șt. Stoenescu. Studiu introductiv de Șt. Stoenescu. Editura „Univers", colecția „Poesis"

CRISTINA TACOI

Icrugi

Versuri. Editura „Mihai Eminescu"

MATEI ALEXANDRESCU

Donna Sixtina

Sonete. Editura „Mihai Eminescu"

FLORIN MUSCALU

Țara Bătrînului fotograf

Versuri. Debut editorial. Editura „Mihai Eminescu"

CRONICA LITERARĂ

marin sorescu
TEORIA SFERELOR DE INFLUENȚĂ

Intitulată ca un tratat de filozofie sau, oricum, din altă disciplină, dar tot filozofică, avînd pe copertă aceste cuvinte grave, cu o rezonanță ce te invită la un ceremonial propriu frunții austere, **Teoria sferelor de influență**, cartea de eseuri a lui Marin Sorescu, ne propune o excursie cel puțin agreabilă, dacă nu și seducătoare de atîtea ori, într-o lume fixată în conștiința noastră cu dogme și tabu-uri incoruptibile. Autorul se ocupă în prima parte a volumului de **Poezie**, iar în partea a doua de **Film**, sferele de influență însemnînd, virtual, capacitatea spiritului liber de a-și impune oricînd statutul dictatorial nu numai asupra elementelor naturale, ci mai ales asupra naturii sale proprii. În orice caz, Marin Sorescu procedează cu o dezinvoltură, în stabilirea asociațiilor, demnă de invidia oricărui suprarealist, dar ceea ce-l diferențiază de curent, ceea ce-l singularizează în alternarea distrugerii convențiilor cu respectarea ipocrită a lor, rămîne o gîndire în permanentă stare de veghe, o premeditare plină de viclenie în cadrele cele mai neașteptate ale expresiei.

Marin Sorescu își desfășoară discursul critic (căci este vorba de o critică aplicată pe texte și autori, precum și în probleme mai generale ținînd de estetica literaturii sau filmului) împotriva metodelor tradiționale ale acestuia, prin persiflare spirituală a categoriilor sublime și plecăciuni încărcate de o perfidă curtoazie celor mai umile cuvinte ori stări psihice, încît ceea ce rezultă din acest spectacol rulat prea rapid în fața noastră se concentrează, amar, în sentimentul deriziunii. Fără îndoială că autorul nici nu urmărește să redediteze o dimensiune confortabilă, specifică tărîmului canonizat al artei și filozofiei, tentația lui veșnică definindu-se chiar la antipodul sublimului, sacrului, deși credem că o altă tentație, de această dată secretă, a lui Marin Sorescu ar fi revelarea sfințeniei, hieratismului prin negări violente.

De cele mai multe ori intuițiile autorului **Teoriei sferelor de influență** merg la țintă, și eseul în care excelează, simțindu-se în mediul său, ni se pare a fi **Patimile după Urmuz**. Adecvarea metodei și instrumentelor de lucru ale lui Marin Sorescu (și se poate vorbi de o metodă și de instrumente prin negarea lor sarcastică, ironică sau bonomă) cu obiectul (subiectul) în cauză ni se pare a conține un înalt coeficient de perfecțiune. Metoda de cercetare critică a lui Sorescu s-ar putea aproxima într-o acută necesitate a rațiunii de a disocia, de a analiza, de a descompune în fragmente, particule cît mai apropiate de starea cînd ating pragul indivizibilului și de a formula o definiție a unui astfel de fragment, particulă, cu valoare de sinteză pentru tot ansamblul inițial. Marin Sorescu procedează, ca să spunem așa, poetic, după ce se folosește în prealabil de o modalitate consacrată în planul gîndirii logice, științifice. Astfel apar marile și micile distorsiuni ale textelor sale din **Teoria sferelor de influență**, capacitatea eseurilor de a șoca, de a vulnera habitudini proiectate de subiectivitatea noastră ca o legislație absolută, acționînd în eternitate.

Marin Sorescu are plăcerea copilărească de a coborî pe pămînt, în cotidian deci, ceea ce ne apare veșnic, și mimează o eternizare, o absolutizare a cotidianului și contingentului cu același aer copilăresc și apodictic. În amintitul eseu despre Urmuz, unde salturile în gîndire și limbaj nu mai sînt îngăduite fără a se trăda esențialul — definirea aparenței, a particularului — Marin Sorescu urmărește treaptă cu treaptă mecanismele, automatismele personajelor (Stamate, Gayk, Turnavitu etc), obținînd, în final, efectul de lume halucinatorie în care s-a rătăcit conștient. Formulele sintetice, uneori de o mare plasticitate, se reținînd tocmai prin structura lor de imagine a fragmentarului extinsă la întreg, operație realizată de Sorescu în cea mai candidă bună dispoziție, de parcă ar fi preocupat nu de ermetismul **Țării pustii**, ci de felul cum crește iarba, nu de călătoria ascendentă din **Anabasis**, ci de o plimbare pe o plajă arsă de soare. Reducția aceasta nu se referă numai la opera analizată, ea rămîne oricum un teritoriu intangibil, de sine stătător, oricît ar încerca investigația critică s-o redimensioneze ; reducția îl definește mai întîi pe Marin Sorescu, spiritul său înclinat să converseze pe un ton egal, persiflant uneori, adesea în glumă, de cele mai multe ori dezinvolt, despre cele mai variate și minunate preocupări ale artei. Ușurința asociațiilor, după cum am mai amintit, controlată de rece calcul venit dintr-o atitudine demitizantă, libertatea lor de a se alcătui sub ochii noștri, îl ipostaziază pe autorul **Sferelor de influență** în intimitatea discuției, dar această intimitate este uzurpată din cînd în cînd de familiaritate, și de aici pînă la pierderea controlului în expresie nu mai rămîne decît un pas. Și pasul, din păcate pentru coerența acestui discurs ironic și dinamitard de inerții, prejudecăți (în alt stil !) se face, fel de fel de exemple ar putea-o ilustra. Nu este îngăduit, de pildă (aici avem cazul gîndului familiar, nu al expresiei) să-l opui pe Lucrețiu, versificatorul de talent al unei doctrine grecești — grecilor, nici bătrînilor atomiști, dar mai ales lui Heraclit. A-l lăuda pe autorul poemului **Despre natura lucrurilor**, în pofida acestora, cînd se știe că romanii nu au făcut decît să le vulgarizeze gîndul, în cele mai multe cazuri, este ca și cum ai schimba un colier de perle cu unul din mărgele de sticlă colorată, ceea ce nu se mai explică printr-un simplu capriciu. O primejdie a acestei metode practicate de Marin Sorescu ar putea fi deci aproximată în înlocuirea tonului intim, ceremonios, fără morgă și rigiditate, cu cel familiar, unde nu mai are ce căuta nici un mister, și, orice s-ar spune, misterele din artă nu au dispărut cu totul, nici miturile prin demitizare...

Un frumos eseu, cu o ipoteză nouă, este cel cu care se deschide cartea, **Straturi lirice în balada populară**. Cu privire la sacrificiul Anei din **Meșterul Manole**, Marin Sorescu propune o apropiere între aceasta și ciobanul moldovean din **Miorița** (el nu este însă sceptic, ci stoic în tragismul său) prin faptul că amîndoi au conștiința morții iminente și nu fac nimic împotriva ei. (Nu credem că autorul este prea inspirat însă — păcatul familiarității — cînd spune că : „Într-un fel, ciobanul nostru e superior lui Hamlet, care își pune probleme, **ezită** între ființă și neființă. Ciobanul **Mioriței merge la sigur.** Siguranța aceasta a lui este cea care uimește și în asta constă superioritatea lui". Oare între doi eroi esențiali tragici trebuie împărțite astfel de calificative școlărești ?) Pe aceeași linie, a valorificării liricii populare, trebuia ca Marin Sorescu, și prin temperamentul său hîtru, să ne ofere și un profil — comentariu la **Masca lui Anton Pann.**

În completarea celor spuse despre metoda lui Marin Sorescu, apropiată de ceea ce el însuși numește divagționism, în legătură cu Odobescu, însă, să-l lăsăm chiar pe autorul **Sferelor de influență** să aibă ultimul cuvînt : divagționismul ar fi „o voluptate a ideilor divergente, un spirit scormonitor, care se maschează mereu prin poante, sarcasme, ironii. Opera mai-mai să fie considerată o glumă, iar autorul să fie trecut la umoriști ! Mobilul acestei literaturi constă într-o încordare a minții, atît de mare, încît pare destindere. Planurile se apropie și se întrepătrund. Estetica ei : refuzul de a comunica savant, care merge pînă acolo, încît lucrurile cele mai grele sînt spuse banal, ca viața și ca moartea" (p. 103).

marin mincu
CRITICE

Pentru a judeca onest acest volum de debut în ipostaza de critic a lui Marin Mincu, urmărind evoluția și clarificarea în timp a mijloacelor de receptare și expresie în fixarea și dezvăluirea unei opere, a unei problematici etc., ar fi mai indicată lectura **Criticelor** (titlu prea orgolios ca să nu atragă după sine suspiciunile unora care mimează, mai adesea, decît oficiază un cult) în ordinea inversă dispoziției tipografice a secțiunilor, adică începînd cu **Fișele literare** și terminînd cu **Ideile formatoare.** Căci aceste **Fișe**, deși apar ca o anexă în arhitectura cărții, țin de vîrsta recenzentului Marin Mincu, un adolescent care-și îngroașă în mod artifical vocea pentru a se integra cît de cît plauzibil într-un concert ajuns la o ipotetică maturitate, și de aici stridențele, notele false, absența unui criteriu sigur în abordarea celor mai diverși autori (de la Ion Crîngăleanu la Al. Philippide), dar, paradoxal, tratați cam în aceeași termeni, uniformizați într-o idealitate fără specific. Limbajul critic din acest ultim capitol al cărții (am mai arătat că el cuprinde recenzii scrise acum trei-patru ani, cînd Marin Mincu a început să publice prin reviste, încă student fiind), se dovedește cu adevărat nesigur, destul de pretențios uneori (Ov. S. Crohmălniceanu a evidențiat-o aproape cu malițioasă voluptate), oscilînd într-un ținut categorial vid de substanța obiectului asupra căruia ar trebui să se exercite, noțiuni abisale încercînd fără nici o șansă să acopere o realitate cît se poate de ternă ; într-un cuvînt, o boală a tinereții cînd ești tentat să dai nume grecești unor lucruri barbare.

Dacă ultima secțiune a **Criticelor** este cea mai slabă în structura generală a cărții, prin absența unui criteriu valoric mai cert în receptarea autorilor și apoi prin tratarea acestui conglomerat neomogen într-un limbaj nediferențiat care, în mod fatal, duce la inadecvări frapante, al doilea capitol, **Repere în literatura actuală**, alcătuit din articole cu o tematică mai generală, demonstrează că ne aflăm în preajma unei conștiințe critice în plină formare, cu o mai acută circumscriere și cu o mai sigură dezvăluire a obiectului său. Se remarcă aici nu numai posibilitatea lui Marin Mincu de a se concentra în limitele necesare ale problemei care-l preocupă, nu numai găsirea tonului mai potrivit în funcție de obiectul cercetării, ci faptul mai important că problematica acestor articole nu sucombă în efemer și caduc, la periferia intereselor literare, de natură conjuncturală, că problematica **Reperelor** este și reală, și actuală. O altă remarcă pentru acest capitol s-ar referi la atitudinea criticului față de obiectul asupra căruia se exercită, atitudinea nu numai ideologică, de afirmare sau respingere în planul opțiunilor estetice, ci și de expresie a ei în limbaj, în modalitatea specifică a demonstrației. Marin Mincu nu numai că nu se ferește de a-și expune tranșant opiniile într-o anumită controversă, să zicem călinescieni-anticălinescieni **(„Schisma" călinesciană)**, dar își cultivă chiar acest „stil" abrupt de a se delimita ori de cîte ori i se oferă prilejul. Coeficientul mai ridicat de siguranță în abordarea subiectului, tendința polemică a unor articole încep acum să schițeze o anumită structură morală neoscilantă, nesupusă capriciilor și umorilor cotidiene ale vieții literare, ceea ce pentru un critic care vrea să-și onoreze profesiunea înseamnă fondul liminar capabil să susțină o viitoare construcție teoretică. Acest strat etic al criticii, vizibil în articolele secțiunii **Repere în literatura actuală**, sperind că nu va deveni cu vremea atît de inflexibil încît să ducă la denaturarea adevărului estetic, ni se pare de cel mai bun augur pentru calificarea profesională a tinerilor critici, și, într-un anumit sens, chiar definitoriu. Este vorba, în primul rînd, nu de înregistrarea automată și servilă a ultimelor noutăți în materie de mode care „merg" în toate orizonturile și a le transpune aici, iluzionîndu-ne cu o falsă autenticitate ci de a face din spiritualitatea proprie, din tradiția vie a poporului un punct cardinal cu o finalitate estetică, evident fără a închide ochii și a astupa urechile la ceea ce se petrece în lume. Încît, dacă nu vom aprecia ca pe niște capodopere de exegeză și succesiune a argumentării articolele din acest capitol, fără a nega valoarea lor reală în plan estetic, vom considera criteriul moral care le tutelează drept o cucerire de importanță capitală.

Deși nu poți fi de acord cu toate ipotezele criticului din această secțiune, fără îndoială că unele articole se detașează prin însemnătatea obiectului și a soluțiilor propuse. Astfel, Marin Mincu, după ce face o trimitere cu valoare de permanență la • Eminescu, sugerează în **Posibilități lirice contemporane**, prin două repere, Blaga — Barbu, că linia cea mai fertilă pentru poeții mai tineri ar trebui s-o indice autorul **Spațiului mioritic**, întrucît universul propus de acesta ni se relevă ca unul **deschis** către fondul nostru etnic, către modul specific al poporului român de a reacționa, de a medita la problematica general-umană, spre deosebire de lumea închisă a **Jocului secund**, stagnată între paradigmele platoniciene. Pe aceeași linie de cultivare a unei arte cu adevărat naționale, fără a însemna prin această opțiune foarte netă că autorul s-ar cantona într-un pășunism, semănătorism etc. anacronic, Marin Mincu vorbește despre dimensiunea modernă a fantasticului în literatura noastră actuală (articolul **Între fantastic și real**), combate citadinizarea cu orice preț a literaturii, chiar cu acela al eludării matricei noastre stilistice, în articolul **Proză și specific.** Aici argumentele dezvăluie și „ideile formatoare" ale lui Marin Mincu, bazate pe o credință adîncă în fondul etnic eroic al poporului, și ilustrate în ideologia critică a lui Ibrăileanu și Călinescu. Iată un fragment, oarecum retoric, dar care luminează cu nerv polemic pasiunea poetului-critic : „Decurge de aici neapărat că după o „bucureștenizare de 20 de ani" oricine trebuie să creeze opere orientate spre luminile false ale orașului ? Nicidecum. Satul are încrustații atavice în spiritul etnic. Este un ținut configurat straniu între realul dat și fantasticul imaginat, devenind o existență suprareală cu orizonturi în metafizic. Urbanismul esențial implicat în vechimea culturii noastre va ieși la iveală treptat pe căi specifice, indeductibile deocamdată complet. A da rețete în această privință înseamnă a neglija specificul și deci a împrumuta ceva neconform tradiției. O ambiție milenară de a ne păstra caracterele etnice va sfîrși pînă la urmă în a se impune lumii în formele proprii. „Influența străină" vădită, neasimilată specificului nostru, n-ar fi decît dăunătoare pentru valorile artistice create. De aceea, prozatorul român de talent nu poate trata decît problemele ce au un ecou autentic în spiritul său". (p. 121).

Primul capitol al cărții, **Preliminarii (Idei formatoare)** explică pe deplin schița, profilul spiritual al lui Marin Mincu, prin opțiunile sale cele mai clare: Eminescu **(O ipoteză romantică a geniului — Luceafărul)**, Pârvan **(Poetul de la Histria)**, Blaga **(Pretextul liric al șarpelui la Lucian Blaga).** Deși uneori se mai pierde în nebuloasa categoriilor extatice, morala criticului tînăr clădită pe un fond etnic autohton devine expresă. Acest volum de **Critice** anunță un critic care va evolua, probabil, nu atît pe linia nuanțelor și subtilităților estetiste, cît pe cea a combativității ideologice.

Dan LAURENȚIU

avant-premieră editorială

IOANA BANTAȘ

Vertebra lui Yorick

Versuri. Editura „Mihai Eminescu"

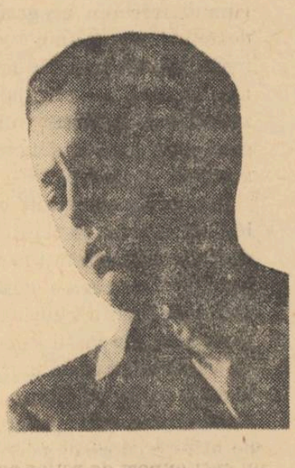

SORIN TITEL

Noaptea inocenților

Nuvele. Editura „Mihai Eminescu"

TUDOR VASILIU

Proiecți de ciine

Schițe. Editura „Mihai Eminescu"

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CARȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SA ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

POȘTA REDACȚIEI
PROZA POEZIE

ION BALAȘ : „Ultima fugă" — schița aceea cu multă apă și multă copilărie o vom publica. De mult n-am mai găsit într-un plic atîta frumusețe amară. Îți mulțumesc și te rog să ne trimiți în continuare lucrări.

LIAL : „El și Bătrînul" e o poveste închisă într-o alună. Adică miezul, semnul pentru care trebuie să ucizi cu ciocanul, e alb și puțin. Dar este. Vreau încă două, trei bucăți ca să mă conving de adevăr. Atenție la frază — construcția frazei, puțin neromânească.

ION PIETRARU : „Valiza din Gara de Nord" puteai s-o uiți și la Obor sau în Piața Mare, nu scăpai de ea. Roasă pe la colțuri, fără mîner și scobită de desele intîlniri cu genunchiul e un fel de sicriu de caloian. Dă-i drumu' pe girlă de Rusalii.

CONSTANTIN BRÎNDUȘOIU : Iubești. Ești cu capul încins, privești la lume cu ochii largi (fii atent să nu-ți intre o rîndunică în ei !) și chinuiești de mama focului limba română. „Vino cu picioarele pe pămînt ! Cu cît oi fi spusese că mă derutase în lunga mea peregrinare la semnele anilor ce treceau macerînd condiția destinului". Auzi, spune-i fetei care ți-a răvășit gîndurile și ți-a rupt inimioara-n două să te lase-n pace, fiindcă ai de-nvățat. Spunet : pa, fetițo, eu mă-ntorc să-nvăț româna. Procedînd astfel o să ai la activ o suferință din amor și mai puține gogorițe-n frază.

CAROL BORA : Zidarului dumitale îi lipsește coiful făcut dintr-o pagină de ziar sau dintr-o jumătate de sac de ciment. Și-i mai lipsește, dar asta n-are absolut nici-o importanță, mistria. Să nu-mi răspunzi : — Și ce, domnule, parcă blocul în care stau eu e făcut de zidari ?! — fiindcă nici acela-n care-am locuit eu cinci ani și n-avea lift nu era făcut de zidari. Era făcut numai de arhitecți.

DUDU ARMAND : Ți-am întors paginile ca pe foaia de clătită. Nimic, Dudule, nimic. Mai trimite-mi, nu mă uita, pentru că totala neapetență la literă mă reconfortează.

„ACHENE" : Povestea aia cu „Stelele" parcă mi-a plăcut. Și-o vom publica, poate, sub semnătura lui Ioan Enache. E bine așa ?

Fănuș NEAGU

CONSTANTINESCU MARIAN — București : „Singurătăți inocente" și „Rugăciune pentru necuvînt" conțin poezie autentică pe care stîngăciile multe și naivitățile nu pot s-o voaleze. Treceți pe la redacție.

B.O.C. — București : „Nu știu cum le veți înțelege / Cum le veți privi (versurile trimise n.n.) / Eu mă înțeleg / E de-ajuns" ; eu cred că e deajuns, întru totul de acord.

MITICĂ HALUS — Vatra Dornei : Mi-ați trimis o poezie „scrisă din propriile inspirații", cu rugămintea să o „verific". Am verificat-o. Nu merge. Vă comunic că toamna nu prea rimează cu iarna, nici vrăbiuțe cu anunțe și nici umblă cu vilvă : „Mincinoase vrăbiuțe / De' prin tufe spun că toamna / A plecat ca să anunțe / Că de mîine vine iarna".

TUTUNARU VICTOR — Tera : Vă anunț că manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Dacă fiecare colaborator ar avea ideea să-mi trimită versurile prin colet poștal, obligîndu-mă să vizitez în fiecare zi Oficiul P.T.T. de lîngă redacție, n-aș mai prididi cu semnatul avizelor ! Ați evaluat manuscrisul expediat la 1 000 lei. V-ați înșelat, nu valorează atît. Vă rog să nu-mi mai dedicați în fiecare săptămînă poezii care încep neașteptat de original cu „Cobori în jos luceafăr blînd / Alunecînd pe-o rază etc."

V.T. — Baia Mare : Poeziile trimise nu întrunesc acele calități necesare publicării.

HORIA SILVINESCU — București : Am primit ultimele două transporturi de poezii. Recunosc în scrisul dvs. semne de inteligență, cultură, sensibilitate etc. Mă îndoiesc însă că textele trimise vor putea vedea lumina tiparului. Mi se par reci, monotone, lipsite de vibrație.

ION BOROI — Stănești Gorj : Răspunsul de mai sus vi se potrivește și dvs.

SELEUCUȘ — Timișoara : Mă bucur că ați revenit din nou la sentimente bune față de mine. În ceea ce mă privește nu v-am uitat niciodată. Vă mulțumesc pentru definiția visului pe care mi-ați formulat-o în scrisoare (de mult îmi doream așa ceva) : „Visul e o călătorie lungă, lungă, făcută din puterea simțurilor omenești, făcîndu-te să mergi chiar și desculț prin spinii necunoscutului adînc ce dă într-un abis întunecos, punîndu-i capăt doar... Trezirea !". De asemeni versurile : „Perfectul de-l atingi, necaz ți-aduce nemurirea/ Dar una tot mai este ce nu te lasă viu, e fericirea" m-au făcut fericit. Tot astfel genial distih : „Perfectul și nefericirea făcute sînt să-ți deie/ Un vis urît și fericit și timpul să ți-l ieie". Prevăd că la noapte o să am un „vis urît și fericit". Mulțumesc.

HUZUM ALEXANDRINA — București : Ultimele dv. poezii, inspirate din „frumosul anotimp al primăverii, anotimp cînd natura se prezintă la cea mai tinără vîrstă a ei" mi se par departe de „nobilele dv. intenții". Susțin această opinie citînd versurile : „Bleo-vernilul primăverii persistă să se menție / Ca nuanță adecvată între deal și-ntre cîmpie/ Antrenați în jocuri multe, toți copiii au ieșit/ Odată ce primăvara ca o mamă le-a zîmbit". Așadar, bleo-vernilul părerii mele despre versurile dvs., persistă să se menție.

C. B.

Literatura și publicul

LIBRARUL

Trăitor în grădina cărților, acolo unde toamnele nu desfrunzesc și zăpezile nu ard clorofila literelor, nutresc, de copil, o afecțiune tenace, nedesmințită de timp, față de tot ce înseamnă terfelog prețios. Există vise — obsesii, vise care revin și ne urmăresc toată viața ; în ceea ce mă privește sînt vizitat în somn, cu înverșunare, din fragedă vîrstă, de mari fantome de biblioteci medievale, care intră miraculos în posesia mea.

Cărți nemaivăzute, nemaiauzite, biblosuri grele, tomuri avînd ponderitatea gravă a fructului copt, pe care le cîntăresc în mînă și le răsfoiesc veacuri întregi într-o singură secundă, cărora le aspir amețit parfumul vechi sau nou al cleiului legăturii, cărora le cercetez la flacăra unui sfeșnic din alt secol transparența hîrtiei pe care le fosnesc într-un paradisiac extaz, într-o senzuală și ageră oboseală a pupilelor. Ce poate fi mai devastator și mai inocent în același timp decît păcatul acelei beții care se ridică din mărăcinișul literelor, drogul, vital pentru desfrîul imaginației, ca aburul Pithiei, cînd, aidoma gestului din poezia „Dioptrie", a pleșuvului mag și ctitor de teoreme, Ion Barbu, „înalt în orga prizmei cîntăresc un saturat de semn poros înfoliu"? Nu, hotărît lucru, dacă zodia mea nu ar fi fost aspectată defavorabil, astăzi aș fi fost poate anticar sau librar. Nirvana mea ar fi fost tipăriturile rare. Aș fi oficiat solemn și misterios pe altarele grele de ereziile filozoficești ale veacului de mijloc, aș fi servit ca mare Preot printre coloane și coloane de cărți, mi-aș fi petrecut timpul în cel mai sever ascetism de alpinist al rafturilor, scotocind, ștergînd de praf cu dosul mînecii tomuri și tomuri, apropiindu-le lacom de lentilele ochelarilor, bucurîndu-mă nespus de performanțele mele în materie de devorare a cărților.

Și desigur aș fi vorbit, aș fi vorbit fără încetare, etalîndu-mi voluptuos cunoștințele febrile de librofag inveterat, înșirînd pe fire nevăzute infinitele lumi posibile ale spiritului zburînd dintre coperți, bolborosind titluri, nume de autori, ani, tipografii și ediții, într-o luxuriantă, copleșitoare vervă de vrăjitor de bibliotecă, de vînător nervos deșirat și slab ieșind cu un aer superb și triumfător din jungla tentaculară a tipăriturilor.

Hărțuit, îmboldit de întrebări, amețit de magistrala mea memorie a titlurilor, iar la nevoie, tras chiar de mînecă, vizitatorul ar fi devenit captură ușoară în plasa fină, insinuantă, de erudiție și reclamă, pe care cu un gest expert de retiar antic i-aș arunca-o fulgerător pe umeri. Timidul ar fi devenit curajos, neîncrezătorul s-ar fi convertit repede, cel sigur de sine s-ar fi convins imediat că nu posedă tocmai cartea de care acum, mai mult decît oricînd, are absolută nevoie, și, între două sfaturi competente adresate cunoscătorului, l-aș fi fericit și pe neinițiat și pe diletant și pe ambițios, punîndu-i fiecăruia în brațe cartea noastră cea de toate zilele : bibliofilului eucharistia celui mai rar exemplar din sec. XV, doamnei de 50 de ani prăjitura galantă a unui romanț sentimental tipărit într-un format feminin, studentului ediția completă a clasicului autohton sau străin de care are nevoie, iar savantului tratatul de o mie de pagini în care se va fi adîncit chiar înainte de a-mi părăsi librăria.

Trebuie să mai spun că uneori mă gîndesc cu nostalgie și invidie la meseria, atît de sfîntă și generoasă de vînzător de cărți ? E mult, e foarte mult timp de cînd nu am mai văzut un librar marcat de nebunia pasiunii fără de limite față de carte, așa cum mă visez eu însumi, adeseori.

Cezar BALTAG

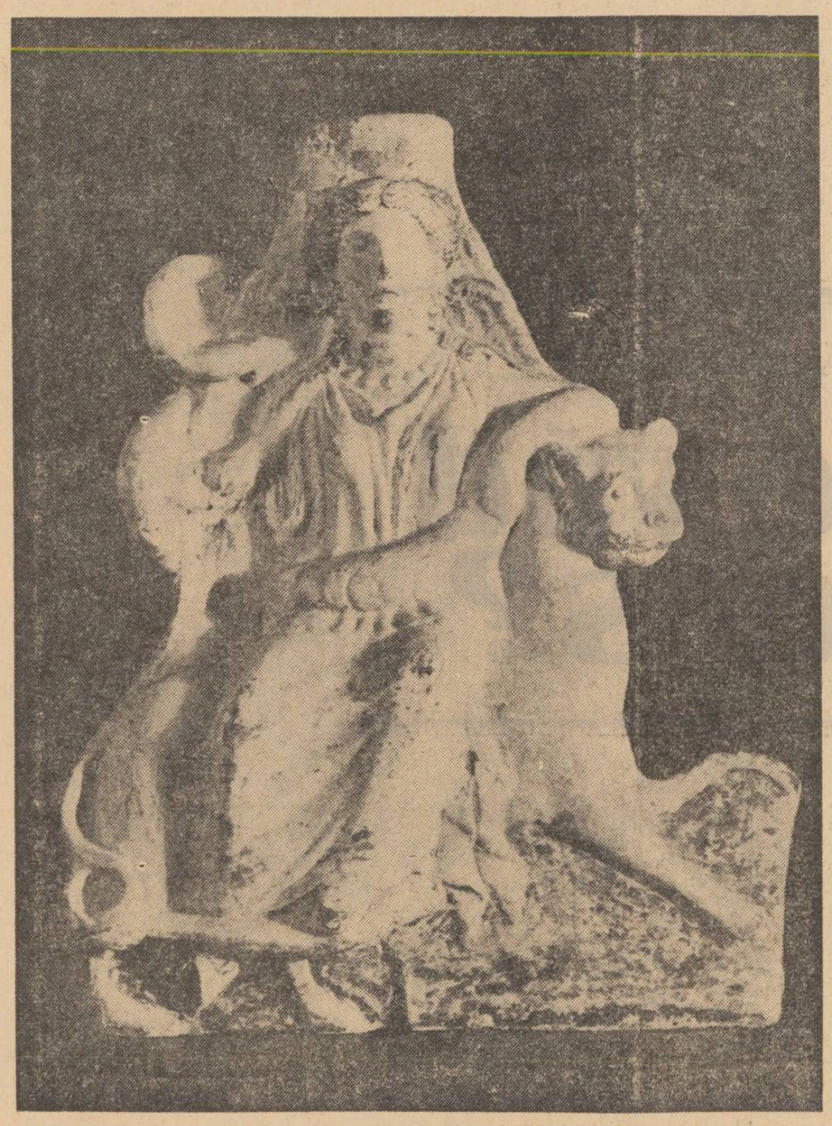

ADVERSITATE AFECTUOASĂ

Relația dintre opera de artă și public mi-o reprezint ca pe o adversitate afectuoasă ; ca pe o dispută în care intră un mozaic de acceptări și respingeri, de tăceri și explozii, mărturisind satisfacții sau insatisfacții, participări ardente și intense sau absențe netede și somnolente.

E o pîndă permanentă, nemiloasă și încordată care pretinde din partea lucrării de artă și a creatorului ei drămuiri și dozări exacte, o curiozitate și un examen care se cere alimentat cu emoții autentice și de calitate, încorporate plastic, durabil și pe potrivă în expresia sau exprimarea artistică sever, geometric echivalentă.

Dificultatea pornește de acolo că cititorul, spectatorul etc. trebuie să se regăsească și să nu se regăsească total în cutare situație, episod sau declarație lirică. O întîmplare relatată trebuie să cuprindă zone pe care cel ce o ascultă, o citește sau o privește la teatru ori cinematograf să le fi parcurs sau să fie posibil, credibil să le traverseze sau încerce. În același timp ea trebuie să aibă și muchii sau fațete care să sfîșie, să țîșnească violent din ceața amorfă și atipitoare a lucrului știut sau văzut altădată, să turbure sau să năruiască încadrările știute.

E o ecuație riguroasă, un joc cu reguli precise și inflexibile care odată pierdut e greu de reluat și recuperat. Reguli lesne de enunțat și comentat dar anevoie de respectat pînă la capăt, un pariu greu de ținut. Pentru că, răsucind o spusă cunoscută, orice lucrare de artă, cît ar fi de ratată este „pardosită" cu mesaje generoase și lăudabile, cu atitudini onorabile dar neconvingătoare. De aceea, odată într-un tren gestul cuiva care arunca pe fereastra compartimentului o carte abia începută, avea în el semnificațiile unei sentințe aprige, care te putea cutremura.

Nicolae VELEA

ARTA FĂRĂ APLAUZE

„Cred că „turnul de fildeș" este metafora obsesiei profesionale, o concentrare exclusivă asupra literaturii. Nu văd nici o legătură cu respingerea publicului. Actul scrisului are din capul locului implicații sociale, încît un vecin cu pălărie sau o vecină cu ochelari sînt întotdeauna de presupus. Aș spune chiar că latura de orgoliu ces mai rar împlinită este în cazul literaturii absența publicului. Aproape toate artele se fac cu aplauze. Pînă și pictorii beneficiază de un public concret, inexpresiv adeseori, dar concret. În cazul literaturii, aplauzele le primesc cărțile, scriitorii aproape niciciînd. Încît relația despre care este vorba e o relație nostalgică cel mai des. Nu țin minte nici un confrate care să nu fi jurat că scrie doar pentru sine și să nu se fi plîns în final de tirajul prea mic al cărților. Încît, cochetăriile la o parte. Toate formele cu putință a facilita apropierea de public sînt practicate pe scară largă și dacă rezultatele obținute nu sînt încă cele mai fericite vina nu este întotdeauna a creatorilor. Vreau să spun că, de pildă, o redacție literară cum este aceea a revistei „Luceafărul", poate să aibă de mai multe ori pe parcursul unui an inițiativa unor ședători literare în diferite orașe ale țării, că un periodic de literatură suportă direct sugestiile cititorilor la întruniri democratice unde sinceritatea își spune întotdeauna cuvîntul. Scriitorii sînt totuși scriitori, adică profesional sînt ținuți mai mult lîngă masa de scris decît lîngă calea ferată, încît sarcina contactului cu publicul nu este în exclusivitate a lor. Solicitările vizavi de scriitori sînt încă extrem de timide. Nu mă refer numai la diferitele prilejuri festive cărora nu le lipsește niciodată cîte un poet sau cîte un prozator, dar mă refer dinadins la unele instituții a căror menire este între altele tocmai aceea de a facilita contactul scriitorilor cu publicul. Sigur că emisiunile de radio și televiziune menite a populariza succesele literaturii noastre actuale sînt numeroase și motivul supărării nu acesta ar fi. Motivul supărării este acela că numărul nu substituie niciodată calitatea și ca formalismul acestor întreprinderi este foarte bătător la ochi. În calitatea mea de scriitor dar și de public consumator refuz cu ostentație orice încercare de nivelare făcute în numele bifării unor sarcini trecute în carnet și mă supun cu dragă inimă oricărei încercări de îndoctrinare făcută cu sinceritate și pasiune în numele popularizării unor succese reale din cîmpul creației. Încît, problema relației public-scriitor trebuie să depășească cît mai repede falsul impas de a i se discuta oportunitatea, nu aceasta este problema dacă relația există sau ba, ea există odată cu ideea de existență a artei, ci modalitățile de împlinire a relației trebuiesc discutate, posibilitățile simple și drepte prin care scriitorul și publicul său se pot întîlni. Și fiindcă e foarte limpede că acest raport privește în egală măsură pe toți factorii de cultură intermediari, am să-mi permit serioase reverve, nu de formă, ci de fond.

Sânziana POP

NICOLAE LUPU

Mînă de zidire

Cad ciuturile-n trepte sub mînă de zidire,
Mă frige, mamă, apa zvîcnind între pereți
Și urcă-n cumpeni mieii pe sînge smuls din mire
Cînd frunte de ninsoare bate-n străvechi găleți.

Și-n tot mai dese trepte sub degetele pure,
Mi-e teamă peste masă luminile să frîng !
Coroanele de aripi decise să murmure
Potecile-mi descîntă să ard cu zeii-n cîmp.

Departe-i iarba-n trupuri de somn luminătoare
Cum totuși, albe dansuri, duc talpă de colind
Oglinzilor prădate și-astup în jar de floare
Cresc coamele ogrăzii cu dealul hohotind.

Și poate trunchiuri arse vor coborî-n tîntina
Care-nroșește ceața bunicilor să bea
O ramură de zare rotită-n ei de mîna
Dogorilor cu nimbul suspensiei pe ea.

Neînțeleasă-i forma

Neînțeleasă-i forma acestei margini blînde
Pe care mustul frunzei se-ncheagă lunecînd
Tăceri de cretă udă prin degete vibrînde
Sub pene abisale de ape reci pulsînd.

Stau gol în miezul umbrei scrutînd spre nemișcare
Un drum spălat cu ceața tîrziei înnorări
Ca rotunjind lumina amiezilor arare
Tremurătoare focuri să înverzească-n zări.

Nici în pămînturi grele de somnul crud al lunii
Scursurile luminii nu mai pătrund pieziș.
Bivoli cu jar în trupuri, împleticiți în funii
Triști rumegă lugubre planete pe furiși.

Și merg pe brînci bărbații cu lănci înfipte-n umeri
Să spargă gheața verde a formelor plăpînde.
Atins cu cruci de gheață și nerănit, să numeri
Pătrarele, pe albul acestei margini blînde.

Creatură

Mai pură îndurarea acestei viscoliri,
Cel care umblă singur se va simți pustiu.
Să se apese risul pe molcome iubiri
Sorbit să fiu de vînturi și verde să mă știu.

Dă drumul, fată dulce, amiezilor să fugă,
Vezi bine cum pe gheață martirii intră-n joc.
Tu te-ai născut din fluturi, eu am țîșnit din rugă
Ca să inund cu sînge abisul unui foc.

Mai port în mîini conturul unei pedepse care
Trupește mă închină cu plînsul rupt din nor.
Auzul crud al mîinii și albu-n nemișcare
Trădează somnul nopții cînd vînturile mor.

Iată, îți dau o pleoapă s-aduni sub ea pustiul,
Bocet să poți încinge aburul netopit.
În apa rece-a lunii se înecase fiul
Cînd blînd te-am plîns în lemne sub ceru-mbolnăvit.

Și, liniște ! Din dealuri răsar arbuști de spumă —
Cea care crește-n sine-i nervura unui gol.
Trup negustat, trup lacom, trup de zăpadă du-mă
Să-mi beau din pietre sarea dînd soarelui ocol.

SABIN BĂLAȘA : MATERNITATE

Jurnalul unui martor ocular

Despre nevoia de mărturisire

Dacă n-am avea o foarte bună părere despre noi, cred că n-am simți nevoia de a ne mărturisi. Analiza vieții interioare în prezența unui martor, și mai ales, în prezența unei femei, se transformă repede într-o plăcere. Cei mai mulți dintre oameni — și spunînd asta mă refer evident la mine în primul rînd — au mîndria existenței lor, chiar și a mizeriei lor, de aceea ei simt nevoia să se spovedească. Iată de ce eu simt că mărturisirea nu e un act de umilință. E mai greu, infinit de greu, să te mărturisești ție însuți și mult mai ușor să te mărturisești altuia. Mărturisirea în fața altuia aduce imediat un element de spectacol — și mai ales — ispita unei recompense imediate, fie chiar sub forma unei strîngeri de mînă.

Cînd sînt atent cu mine observ că simt nevoia de a mărturisi numai ceea ce nu înțeleg sau, mai exact refuz să înțeleg. Orice aș face, dacă aș înțelege, n-aș simți nevoia de mărturisire. Dacă am fi credincioși cu noi înșine nu ne-am mărturisi niciodată...

Dar tocmai fiindcă mi-e lene să înțeleg, sau n-am curajul să înțeleg, îmi iau suferința și mă duc cu ea în lume. Sîntem foarte încîntați de capacitatea noastră de a ne sonda abisul.. Am atunci sentimentul unui actor care pleacă în turneu cu o piesă de succes sigur... Odată ce ne-am recunoscut un impas, o criză, o contradicție, căpătăm și mîndria că noi am avut un asemenea curaj... și ploasa mărturisire devine o mare vanitate. Dacă noi ne recunoaștem din proprie inițiativă mediocritatea, devenim conștienți de superioritatea noastră, încîntați că ne zdrobim martorul suferinței noastre prin cruzimea sincerității. Dacă un altul ne-ar acuza de mediocritate, am protesta, dar îndată ce noi facem acest lucru, e cu totul altceva... Mărturisirea se transformă în curînd într-o beție, sîntem în stare să recunoaștem totul în afară de adevăr... Sîntem în stare să recunoaștem păcate cumplite, numai să nu recunoaștem adevărul... Căci mintea noastră ierarhizează pînă și contradicțiile, împărțind existența în defecte nobile și defecte mediocre. Dar chiar dacă, sub presiunea acestui impuls, recunoaștem și adevărul, odată recunoscut, pus pe masă, el nu mai este adevărul. Mărturisirea unei contradicții, unei mizerii, ne dă un sentiment de ușurare, ca și cum acea mizerie nu ne mai aparține din acea clipă. De aceea mărturisirea exprimă și nevoia noastră de a ne face martori niște complici ai suferinței noastre. Noi ne mărturisim altora tocmai fiindcă n-avem curajul să ne mărturisim nouă înșine. Chiar și spovedania religioasă se întemeiază pe această eroare.. Se pornește de la ideea că e suficient să-ți mărturisești meschinăria ca să fii absolvit de ea... Se spune chiar că un păcat mărturisit e pe jumătate iertat... Mărturisirea implică o răsplată, și de dragul acestei răsplate omul e-n stare să mărturisească și păcate pe care nu le-a săvîrșit. Nu noi ne mărturisim ci vanitatea umilinței noastre se mărturisește.

Și apoi e aproape de neînțeles să te mărturisești în fața unui zid de piatră, a unui om care se preschimbă într-o autoritate, nu te poți mărturisi decît în fața unui om care se mărturisește la rîndul său, într-o deplină egalitate. Dar și în acest caz falsul se poate ușor instala. Nu e vorba desigur de-un schimb reciproc de confidențe. Nu e vorba desigur de a plînge în jurul unei mizerii comune. Mă gîndesc la posibilitatea de a cerceta împreună un fapt, fără nici o idee stabilită în prealabil, de-a privi cu pasiune realitatea în toate consecințele ei. De a nu căuta nici mîngîiere nici răsplată, de a fi stăpînit numai de pasiunea adevărului și de a ne mărturisi în primul rînd nouă, ceea ce adesea ne grăbim să mărturisim numai altora.

Teodor MAZILU

PETRE SĂLCUDEANU

de ce văd invers?

Eram invitat în ziua aceea la nea Aurică. După „slujbă", cum îi zicea Cuculică, am făcut patru ore „voluntară" la atelier și geaba m-am uitat după mucoasa aia fără ochi, că n-am văzut-o, proasta. Ce-ar fi costat-o să vină și ea să pună măcar mîna, că umărul îl puneam noi, să așeze și ea niscai cărămizi, că iarna și ei îi trebuia adăpost, da. Am făcut scurtătură la git de cît m-am sucit și m-am învîrtit, de nea Aurică, luat de-un gînd, mi-a zis mă duc după buruieni, dacă nu mă mai țin. Ce știa el? Deștept, dar nu știa.

Ne-am dus după aia la „apartamentul" lui nea Aurică, la baracă, că el locuia în baracă; avea o cameră din lemn și podeaua era din lemn, acoperișul era tot din lemn, cu hîrtie gudronată deasupra și pe pereți numai tehnică și Polul Nord, că pe ăl Sud nu-l avea, că nu-i plăcea. În casă la nea Aurică, lacrimă. Atîrnate de tavan: trei cupe, care mai de care și într-una un bec și becul învelit în hîrtie albastră, că aia roșie nu-i plăcea.

— Acu să vezi tu ce n-ai văzut, Căpățînă, și nea Aurică a scos de sub pat o ladă, și după ladă altă ladă și cîteva lădițe, și uitîndu-se la mine și-a pus mîinile în șold ca Veta, apoi nu i-a plăcut cum sta, și-a luat mîna din șold, mi-a pus-o pe umăr și:

— Ce zici, tu Căpățînă, că am acilea? Ia să văz dacă te duce mintea, par examplu?

— Să tot fie, nea Aurică, am zis eu, neștiind ce să zic, că erau în lăzi, de tot felul, pese peste pese, de toate culorile, care de care mai unse.

— Motocicletă, asta-i, Căpățînă.

Și-a dat pantalonii jos, să nu-i murdărească; alții n-avea, nu l-am văzut pe nea Aurică niciodată cu alți pantaloni, toți banii îi dădea pe pese și altele; lux. Că dacă ce mi-a arătat el era motocicletă, eu eram măgar, zău.

— Mă Căpățînă, de doi ani lucrez, peste trei o termin și p'ormă, par examplu, mă duc la pol. Uite așa mi-a venit mie, să merg la Pol. Tu ai fost vreodată?

— N-am fost.

— Păi te-am întrebat așa, de chestie, cum să mergi tu la Pol, că Polul nu-i de colea pînă colea, Polul e Pol, departe. Da eu am să merg cînd îmi termin tărăboanța să văd și eu cum e acolo la capătul pămîntului. Mă Căpățînă, dacă tu-mi ești prieten să nu mă spui la nimeni, că nimeni nu știe ce zace-n mine. Am așa o dorință să învingă, mă, socialismul și noi să fim cea mai tare țară de pe lume. Uite așa vreau eu, ce! Că uneori îmi zic: ce-ar fi să fiu eu mare și să fiu așa de deștept, cu zece mii de ani mai deștept, și să fac așa o chestie ca noi să fim ăi mai tari și ăi mai mari si eu: bun. Așa, să dau la toată lumea bani și altele și să fac o topitorie nouă și să am și eu o cameră cu closet, că iarna e frig. Că dacă stai, mă Căpățînă, și te gîndești, îți fluieră mintea de cîte ori trec prin scăfîrlie, mă.

Mă uitam la nea Aurică cum își meșterea motocicleta și nu știu de ce, de mi-a venit așa să plîng; cît de om era nea Aurică. Era mai mare ca mine cu zece ani, da mi-o zic numai mie, ca să nu-l jignesc, părea cu suflet de copil, zău. Stătea așa, numai în izmene și asuda, și eu stăteam în picioare și mă uitam la el, la picioarele lui groase ca niște butuci, și curgea sudoarea de pe el, ploaie. Din cînd în cînd se ștergea cu dosul mîinii și zîmbea, așa, numai pentru el și mă durea sufletul că nea Aurică era așa de mare și așa de... Că eu în locul lui mi-aș fi dat seama că din fierăria aia motocicletă n-o să iasă niciodată, că am văzut și eu motociclete la viața mea, că nemții au avut destule și deasupra aveau ca niște căști, motocicletele lor, și de toate aveau, da nea Aurică n-avea decît pese. Da lui nea Aurică nu-i păsa și lucra mai departe și atunci n-am mai putut sta și m-am așezat în genunchi; am început să-l ajut, cu toate că știam că nu numai îl încurc, da el se uita la mine cu ochii asudați și se bucura și eu mă întristam.

— Stai Căpățînă, îmi zise el, și se vîri cu totul sub pat, de nu i se mai vedeau decît tălpile picioarelor. Că nea Aurică își avea toată avuția sub pat. După ce a stat acolo o grămadă a ieșit, mai ud decît intrase. A întins pe preșurile de ziare o hartă colorată, mare, și pe ea era trasă o linie de la noi pînă la Polul Nord în linie dreaptă, ca o săgeată.

— Ei, ce zici?

Ce să mai zic? Am ieșit afară, de parcă nea Aurică mi-ar fi dat un picior în fund și am alergat pe cîmp; cîmpul era aproape și pe cîmp era grîu de-abia întraserăm în vară și m-am trîntit pe burtă, că de cînd mă știu, eu pe burtă stau și cînd sînt vesel și cînd sînt trist. Am plîns și nu știu de ce-am plîns. Apoi m-am uitat la cer și m-a apucat o ciudă pe el și pe Lenuța. M-am ridicat și într-un tîrziu, m-am întors la nea Aurică, el tot meșterea și trăgea cu ochiul la hartă cu ochiul ăla șters de sudoare, că ălălalt îl ustura și-l ținea închis.

— Ți-am spus eu de dimineață că nu te ține. Căpățînă, ciorbă lungă, diarie. Că trebe să le înveți pe toate, mă Căpățînă, că lumea-i o școală. Bagi bucata de pîine în gură, p'ormă bagi lingura cu zeama, și treci zeama prin pîine și așa o filtrezi. P'ormă înghiți pîine, mestecată mărunt, și așa ciorba în burtă se îngroașă și ține. Altfel se duce, că și eu am pățit.

— De ce nu te-nsori, nea Aurică? am zis eu.

Nea Aurică s-a așezat pe fund, s-a uitat la mine lung, de parcă aș fi spus cea mai mare necuviință din lume. S-a scobit cu unghia aia a lui frumoasă, în nas, s-a șters apoi de o pesă și a zis cu tristețe, de era iar să fug afară.

— Păi, par examplu, cu asta ce fac? Și mi-a arătat adunătura de pese. Întîi mă duc, văd Polul Nord, p'ormă...

M-a măsurat iar și, cine știe de ce, mi-a zis:

— Deschide gura, mă Căpățînă.

Am deschis-o.

Mi-a băgat un deget unsuros între buze și s-a uitat la dinți, a dat din cap, apoi mi i-a arătat pe-ai lui, albi ca varul, tari.

— Tu nu te speli pe dinți, mă Căpățînă.

Am dat din cap că nu.

A dat și el din cap nemulțumit și văzînd că roșesc, s-a strîmbat la mine, adică „nu face", a adus din sobă niște cenușă și mi-a spus să mă frec pe dinți de am simțit că-mi sar creierii din cap. Mi-a dat sîngele, gingiile mă pișcau jumulițe de atîta frecat cu degetul, dar nea Aurică s-a strîmbat nemulțumit.

— Și mîine. La o repriză nu se curăță. Ce mai, după atîția ani trebuie mai multe reprize. Că tu ai dinți frumoși, Căpățînă, că altfel nici o cenușă nu-i ajută, da dacă-i ai răspăluiește-i, că ce fată se pupă cu tine cu așa dinți ruginiți, de cal?

M-am uitat în oglindă și dinții mei arătau altfel, frumoși, nu tocmai așa de frumoși ca ai lui nea Aurică, pe-aproape.

— Că și pe Lenuța tot eu am învățat-o, că și ea are dinți frumoși, și pe Didinuța, iar pe mine, Veta, Căpățînă, fă focul. Știi cum să-l faci? Bun. Tai lemnișoare, întîi pui cenușă din aia cu care te-ai spălat, pe o bucată de hîrtie o pui, apoi torni gaz, nu mult, ca să nu sărim în aer, apoi lemnișoarele și la urmă lemnele. P'ormă te speli pe mîini să nu puți prea tare, iei tigaia, pui ulei; nu mult că nu se găsește și-ți faci un ou. Tu mănînci, că ești musafir. Eu nu. Acolo în colț e de-o țuică și în timp ce tu faci, eu mai dreg p-aici, că azi nu mi-am făcut din pricina „voluntarei" planu la motocicletă. Că eu am planu făcut pe zile, cinci ani am zis în cinci ani o termin: tanc fac din ea, să ține.

În ușă a apărut Didinuța, spălată și curată, a rămas în prag și a rîs, iar nea Aurică s-a strîmbat la ea și ea a rîs din nou, și de nea Aurică cum meșterea, și de mine cum îmi făceam oul.

— Didino, să nu te introduci, că ne descurcăm și fără tine, că tu dacă te introduci te fixezi și nu mai ieși. Așa-i? Sigur că-i așa.

Didinuța a rîs iar. Cum era mare în toate, acoperea toată ușa, și nea Aurică nu mai vedea și nici eu.

— Didino, fă-te scumpă, la stînga, să intre puțină lumină, că acu lucrez fin: carburatorul.

Didina a rîs iar, s-a frecat la un picior, că muște erau, vară.

— Aurică, nu mă iei, dragă, de nevastă?

M-am uitat să văd dacă Didina a rîs cînd a spus vorbele astea mari, dar ea nu rîdea, numai un dinte alb, frecat cu cenușă, rîdea. Ochii îi erau triști și rizători, și toate cele mari erau triste și rizătoare, că ea toate le făcea juma-juma.

— Nu te iau Didino.

— De ce nu mă iei Aurică, că urîtă nu-s, și-s fată.

— Didino întîi Polul și p-ormă, da nu pe tine.

Oul a căzut în tigaie, noroc că era tigaia dedesubt și podeaua sub picioare, că altfel și eu și oul ne duceam undeva în afund, așa de tare m-am speriat cînd am văzut-o pe Lenuța în spatele Didinei. S-a uitat la mine și n-a mai rîs ca în atelier; era, ca să zic, serioasă. Îmbrăcată așa și așa, și-n pantofi, da eu nu vedeam nimic, n-o vedeam decît prin spate, că nu voiam să mă uit la ia cu fața, dar ei nu i-a păsat și a venit la sobă. Mi-a luat tigaia din mîini și a făcut ea oul, tot ea l-a așezat pe o farfurie, și farfuria pe o ladă, că nea Aurică n-avea masă din pricina motocicletei.

— Nea Aurică, matale mănînci? întrebă ea și o clipă am crezut că nerușinata s-a grăbit să facă oul pentru nea Aurică și nu pentru mine, că pentru mine n-avea ochi.

— Pentru Căpățînă, a zis nea Aurică, și Lenuța s-a strîmbat în felul ei obraznic și tot în felul ei m-a întrebat cîți ani am:

— Nouăspe.

— Hi ce mucos, eu am șapspe și mă cheamă Lenuța Dimofte și nu-s de-aici.

Oul nu era ou, aur de ou, și mi-a intrat în stomac numai ghiolduri și Lenuța a stat lîngă mine și se uita cum mănînc, și eu, prostu, nu i-am zis să mănînce și ea, de rușine. Că nici nu-mi plăcea de ea, dar dacă ar fi fost în tigaie două zeci de ouă pe toate le mîncam, da.

— Ce, Lenuță, îți place de el? E frumos Căpățînă, ca o floare! Așa-i, că eu l-am adus, da să nu mi-l stricați, că vă omor.

Lenuța a dat din cap și n-a rîs, da putea să rîdă, că atunci eu n-aș fi știut ce să cred, puteam crede că minte, da așa eram sigur că nu minte și mi-a fost o rușine de era să intru în pămînt că ea credea ce-a zis nea Aurică. P'ormă mi-am zis că dacă ei nu-i e rușine să recunoască, mie, care eram mai mare cu doi ani, de ce să-mi fie rușine de ea? Și nu mi-a fost, de-aia am tăcut mîlc.

— Eu m-aș duce să mă plimb, nea Aurică, am zis și m-am ridicat de pe scaun, trecînd pe lîngă Lenuța ca și cum n-ar fi fost acolo. Ea s-a uitat lung la mine, cu ochii ăia fără culoare, și-a ridicat sprîncenele, în semn de mirare, s-a așezat în locul meu și dintr-odată s-a uitat la nea Aurică, de mie mi s-au tăiat picioarele.

— Du-te, Căpățînă, că afară-i frumos, soare, a zis nea Aurică și s-a uitat la tigaie să vază dacă am mîncat tot, în loc să se uite la Lenuța cum s-a așezat pe scaun că nu mă mai băga în seamă de parcă nici n-aș fi fost.

Ca să trec pe lîngă Didinuța a trebuit să mă fac scîndură, că nici nu-mi trebuia mult să fiu, și Didina, cu toate că a văzut că mă forțez să trec și să n-o ating, nu s-a dat la o parte; a stat tot ca înainte, proptită într-un șold de rama ușii și cu ălălalt mă înghesuia pe mine, ca la presă, de-mi venea să-i dau una, că mă punea în așa situație față de Lenuța. Am ieșit cu chiu cu vai, am tras cu coada ochiului înapoi, da după mine nu venea nimeni și nu se uita nimeni în urma mea, și nici nu aveau cum să se uite, chiar dacă ar fi vrut. Didina era în ușă și cînd era ea undeva nu se mai vedea nici soarele, nici luna, numai fundu!

Am trecut pe lîngă blocul nou și mă miram cum puteau oameni în toată firea să caște gura la niște cărămizi și la niște oameni, la băi, în care nici nu se putea face baie. Cuculică, cu capul sus, cu pălăria trasă pe ceafă, mergea țanțoș, fără să se uite nici în stînga, nici în dreapta numai înainte, tîrîndu-și picioarele strîmbe ca să-i vadă lumea nevasta. Nevasta era una mică, jumătate cît Cuculică, „grăsuță" și negruță" și avea în mînă o colivie cu doi porumbei: ochi frumoși, toată era frumoasă. Îmi spusese nea Aurică, prietenul meu, că „par examplu", Cuculică în fiecare seară mergea cu Bubulina la plimbare, el cu pălăria pe cap, ea cu colivia în mînă; urcau sus pe Varte, la iarbă verde și acolo se iubeau. Cum se iubeau, odată, Bubulina dădea drumul la un porumbel și porumbelul venea acasă, că era poștaș, și dacă celălalt nu venea, însemna că Cuculică în ziua aceea n-a fost în formă.

Pe lîngă bloc se „făcuse Corso" și cei de anii mei se plimbau în grupuri, după secții, „stilații" fiind cei de la „Bloc motor", ăia erau elita, nu ca noi, topitorii, muncă grea. Și fetele se plimbau, tot în grupuri și purtau rochii lungi, să nu li se vadă picioarele, ca și cum mie de picioarele lor îmi ardea.

Mă apucase așa o tristețe fără margini și poate că tristețea ar fi fost numai fără margini dacă n-aș fi văzut ceva de m-am crucit. Am închis ochii și iar i-am deschis, dar ce văzusem prima dată mi s-a arătat și a doua oară, nu era minune: era mama în carne și oase, și mama nu era singură! De rușine nici nu vreau să spun. Am trecut strada și am început să fug, tristețea acum era în mine ca cerul, cît vezi cu ochii: mare. Dacă la început aveam o tristețe, acum aveam două și cu două nu te plouă, da ninge. De prima tristețe aș fi scăpat eu, m-aș fi dus după Cuculică și Bubulina, fără să mă vadă, pînă acolo la iarbă verde, să văd cît de gingaș dă ea drumul la porumbei. Da acu nu-mi mai ardea de nimic și m-am dus singur, nici eu nu știu unde, că dintr-odată m-am pomenit pe Dealul Țiganilor, m-am trîntit pe burtă, la umbra unui nuc, cu nucile verzi, că dacă erau coapte era cu totul altceva. Am vrut să plîng, da nu mi-a venit, că nici plînsul nu vine fără motiv, ca un timpit, fără adresă. Atunci m-am gîndit la motiv, la unul ca lumea, nu un fîstece motiv, de două parale, la unul care să-l fi făcut și pe nea Aurică să plîngă, el care nu plîngea niciodată. M-am gîndit cum a murit tata, dacă l-aș fi avut, l-am văzut urcat pe năsălie, da lacrimile n-au ieșit nici cînd s-au aprins luminările, nici cînd a venit popa și diacul; de loc. Am dat-o dracului de chestie, că vedeam că eram prost, cum să plîng după tata, dacă n-am avut, dacă nu l-am cunoscut; era o minciună prea mare din partea mea și lacrimile nu curg așa tam-nisam, la orice lucru neserios. Atunci m-am văzut pe mine într-un spital și mi-am frecat mîinile de bucurie, de la început trebuia să mă gîndesc la mine; cînd te gîndești la suferința ta e altceva și i-am dat drumul mai departe, simțind cum se urcă nodul în git și lacrimile în ochi. Și se făcea nu numai că eram bolnav de plămîni, eram bolnav rău, scuipam sînge, așa cum scuipase proprietarul nostru înainte de a-l face praf aia americană de „cinci", și din rău în mai rău, am ajuns la sala de operații și ce mai chestii pe-acolo. Lacrimile îmi curgeau șiroaie, așa cum stăteam și ca să curgă mai bine mi-am lipit capul de pămînt, să nu trebuiască să urce lacrima și apoi să coboare, că și lacrima e lacrimă, nu trebuie să-i dai prea mult de lucru. Acolo în sala de operație totul era alb, numai eu eram plin de sînge; mă căsăpeau, și numai eu sufeream și o soră, și sora mă mîngîia pe obraz și avea niște ochi fără culoare și doctorul care tăia era Carcalete. Aia după toată suferința m-a apucat ciuda, îndată ce-am ajuns lîngă casă. N-am vrut să intru dintr-odată, am vrut să intru încetul cu încetul și pentru asta m-am plimbat supărat, pe mama și pe toată lumea.

Mama era în pat, se făcea că doarme, da, după mine, nu dormea, se prefăcea, crezînd că mă duce. În casă era miros de fum, fum nu de la sobă, fum de la țigară, și astupîndu-mi o nară cu o mînă, am mirosit cu cealaltă, că nara dreaptă la mine e cu mult mai sensibilă și am priceput imediat că fumul acela era de la țigările cumpărate de mine. Mai simțisem eu un asemenea miros și altădată, dar nu i-am dat importanță, cum nu dădeam niciodată importanță la lucrurile pe care nu le știam. Da de unde să știu eu pînă n-am văzut cu ochii mei, cu cine umbla mama? În clipa aceea mi-a părut rău că nu căzuse aia de „zece" pe noi, să terminăm odată cu toată minciuna asta și:

— Da ce, eu nu aduc bani în casa asta? Eu n-am dreptul să mănînc? am strigat tare și mama din trezită ce a fost, s-a trezit și mai mult, pînă s-a speriat, neștiind ce-i cu mine.

— Ai venit, Trandafiraș mamă?

Îmi venea să sar cu capul pînă în tavan și prin el să ies afară, să mă duc pînă la Dumnezeu, să-i spun cît de mincinoase îs femeile pe care le-a făcut el; mai bine făcea un covrig lîngă gard, să-l mănînce cîinii. Adică mă ducea pe mine, cînd am văzut, zău.

— M-ai văzut de cînd am intrat, ce te prefaci? am zis și ton așa răspicat n-am avut niciodată în glas.

— Dormeam, Trandafiraș mamă, că chiar am avut un vis și se făcea că nu știu ce ți s-a întîmplat.

Doream să trîntesc și să sparg tot ce era în casă, da n-am zis nimic și n-am spart nimic, că nici nu prea aveam ce, și ca să nu mă uit la ea m-am uitat la Maica Precistă. Se făcuse urîtă și ea, așa că nu m-am uitat pînă la urmă la nimic, numai la picioarele mele m-am uitat și le-am întrebat ce căutau acolo, că ele n-aveau ce căuta. Poate că mama a înțeles amarul meu și ridicîndu-se în coate și-a pipăit peste preșuri picioarele umflate și a zis:

— E om de treabă Trandafiraș, că sînt singură și el ți-a făcut rost de servici. Cum a aflat cum te cheamă n-a mai zis nimic și odată te-a angajat, că-i mai mare. Că Aurică fără el degeaba voia, că nu putea și vai ce mîini frumoase are, de domn. Că noi ne cunoaștem de multă vreme, da nu ți-am spus, că erai mic și tot nu înțelegeai, da acum ești cu salar, se cheamă că ești mare și pot să-ți spun că mi-e rușine, da și eu sînt femeie, că am avut parte numai de năcazuri, că singura bucurie pe lume mi-ai fost tu, așa copil bun, că tu nici nu știi cît de frumos vorbește cu mine cînd e beat, că el cînd e beat e om. Dacă ești mare și cu salar trebe să pricepi că nu mai sînt tînără, că dacă se face blocul, cum el e mai mare peste voi, poate îi dă casă, că și el e singur și ne mutăm, că eu pe tine nu te las.

Mama a tăcut, și-a așezat capul pe pernă, așteptînd să zic ceva, fie și ceva împotrivă, dar n-am zis și atunci, ca să nu zic nici pe mai departe, m-am dus la policioară, am luat spirtul albastru și i-am făcut frecție la tălpile picioarelor, așa cum îi făceam în fiecare seară, că din pricina picioarelor umflate sîngele circula alandala și îi era frig mamei, tare. Apoi m-am așezat lîngă ea, ca altădată cînd eram copil, cînd mă trezeam din somn și îmi era frică de visele urîte, am pus capul pe pernă lîngă ea, fără s-o iert, că nu puteam, am pus capul pe pernă și am adormit tun.

Cînd s-a făcut de ziuă, eu eram tot în patul ei, dezbrăcat; mă dezbrăcase mama în somn acoperit cu preșurile pînă la git și pe măsuță, lîngă radioul cu galene, era ceașca știrbă, de ceai și înăuntru aburea teiul fiert, nu orice tei; floare de tei. Prin fereastra de două palme intra în casă soarele de-afară și nu știu de ce dar am fost vesel pentru ziua aceea ce începea și îmi era rușine pentru gîndurile mele de dinainte de a adormi; după asta picioarele ei ca niște butoiae m-au întristat din nou și chipul mamei iar era frumos, ca al Maicii Preciste, ba chiar mai frumos, pe cuvînt.

FRESCA DIN BISERICA DE LA POJOGI (1819)

DAMIAN URECHE

Octavia

Din nou se face seară ca să-ți aud iubirea,
Cînd depărtări amare pe fruntea ta se țin,
Dar eu cobor zenitul, doar eu mă văd
aievea
Un fluviu care curge spre Pontul Euxin,

M-au ferecat părinții să-ți pot gusta exilul,
Ce neagră-ți pare marea lîngă un cer
străin.
Și totuși într-acolo e singurul meu soare,
Ce-ncepe să răsară din Pontul Euxin

Atunci cînd împărații or să-ndrăgească lira,
Pămîntu-o să se schimbe într-un tărîm divin,
Dar pînă-n ziua ceea sub cearcănele mele
Cumplit se zbate marea din Pontul Euxin.

Epistolele tale le-aud venind ca norii,
Ca algele rămase dintr-un reflux marin,
Cu mîinile legate eu n-am să-ți pot
răspunde,
Și timpul se oprește la Pontul Euxin.

Culorile sînt stinse, parfumurile moarte,
Iar cerul plin de iarnă și de tristețe-i plin,
Tot ce-a rămas din struna avînturilor tale
I-un negru dor ca marea din Pontul Euxin.

Emma Bovary

Întoarce-te cu fața spre mine,
Patima-i oarbă de la-nceput
Întinde o mînă spre aburul care mă poartă,
Nu mai e nimic de făcut.

Primește-mă ca pe-o iertare întreagă,
Clipa și așa alunecă iar.
Tropotul singelui tot mai des tulgeră
Pe sub harta aceasta de var.

Farmacia nu mai e bună nopților mele,
Coboară din turnul acela cu luna pe jos,
Eu voi sta în poarta ascunsă,
Și-ți voi fi de prisos

Doctore, biciuie caii în praful de azi,
Nici-o fîntînă în preajmă nu mai răsare
Au apus lacurile cu mine în ele,
Mi-e sete, dar mînă mai tare!

Mi-am vîndut rochiile și policandrele,
Amanet, — viața, bijuteriile.
Doctore, mînă prin lume departe,
Să ne-audă cîmpiile

Ieșirea din infern la Beatrice

Trei oboseli mă cheamă, Beatrice,
Una mă sfarmă vrînd să mă ridice,
Una e-n oameni, alta e în spice

Și-o singură odihnă-i pe pămînt,
Descoperită prin tăieri de vînt,
Aceea de-a-ndrăzni să te mai cînt

Vezi tu ce muzici urcă din terține?
Văzîndu-te, se-nvălmășesc mai bine
Cu teama de-a ajunge pîn-la tine.

Pentru ca vălul tău să mă inspire,
Călătoresc văpăi în devenire
Prin continentul ce-l numim iubire

Dar tu prin ce terestre ai să vezi
Venind misterioasele dovezi,
Ca portocalii ce doresc zăpezi?

De-ai crede pașii cît se fac de grei,
Cînd te arunci cu fruntea lîngă zei,
De dragul celei mai de foc femei!

VASILE ZAMFIR

Îndrăgostiții

Ea-și rezemase fruntea pe umărul puternic,
Învăluindu-l tandru în duh de veșnicie ;
Și în tumultul care îi bîntuia, clădeam
Întreaga milenară a lumii armonie.

Ei doi... un parc... o bancă... privirile-mpletite ;
Deasupra lor castanul, foșniri duminicale ;
Din contopirea simplă a tinereții lor
Se-ntruchipa statuia hipnozei ancestrale.

De mii de ani, asemeni, în vasta simfonie
A serilor, sub stele și ramuri, se petrec,
Venind din începuturi, curgînd în veșnicie,
Cu legi nestrămutate — nestrămutate trec.

Zoologie

În zori, am văzut cea dintîi rîndunică
Întoarsă de la tropice.
— Zile și nopți, nopți și zile,
Aripă lîngă aripă — escadrile,
Peste valuri răzvrătite de alizeu ;
Rîndunica,
Se întoarce cu sufletul meu.

CORNELIU VADIM TUDOR

Absalom

1

...să văd lumina zilei cu o pleoapă
lăsată mult pe ochiul vinovat
eu însumi să nu știu de existența
și-a unei alte lumi în care-am stat ;
tîlhar de mare preț, să-mi dau obolul
pentru intrarea mea în alt tărîm
cum numai noi, acei vărsați din matcă
ni-l dăm, cu greu, și nu ne hotărîm.

2

ea, lacrima mea, fără preajmă alături,
contur închegat al aceluiași mers
zăporul luminii țîșnind înăuntru
prin geana bogată de care s-a șters
de fapt, am o lacrimă numai, purtată
din zori cu întreg așternutul nestrîns,
în care mă culc, mă trezesc și mi-e foame
și-nnăbuș cu gura posibilul plîns

3

doar cine n-a trecut — există vreunul ? —
pe drumul celuilalt, de-o seamă lui,
au bulbii sparți în mîini de-atîta iarbă,
călcîi despodobit lîngă călcîi
în sensul invers mustului prin grajduri,
așa cum calci cînd vrei să te desprinzi
incendiat de vișinii în floare
ca de focarul unei mari oglinzi...

I. NEGOIȚESCU

Teorema

formă stăruind prin atîtea nesăbuite zăpezi
des pătimită nebune fecioare la necropola mea
calmă și silnic lagună prin fibrele corpului tău
Lannes spre mai tulbure blond sub trufie și mai
daimon și mască-n o mie cu opt sute șase
german
o din ruinele-i tînăr să tînjesc și orb mă lăsați
clipă ferice ar fi poezia și sînge pe veci

VALERIU OIȘTEANU

Depeșa de cînepă

Deodată deslușesc dantelele intacte ale insomniei
perpetue
Deodată regăsesc asaltul pleoapelor ca o ștafetă
a vorbirii mioape
Deodată acel frison fără carne, fără sunet, fără
marmură
Deodată insalubrele sicrie curgînd spre oscilații
arhicunoscute
Neașteptatele rafale sentențioase ale depeșei de
cînepă
În fiecare detunătură același alb al devenirii
electrice
Același podiș nemișcat al focilor de flux
Aceiași locuitori ai mirodeniilor rituale
Și dincolo de toate acestea se întind religii
nesfîrșite de elefanți,
Compartimente din piele de delfin
Închise la mare distanță de diapazonul gata să
explodeze
Peste imobilități eruptive ale regnului
ombromagiei
Subit abandonate de memorii inundate
În largul acestor continente proaspăt tencuite
În cutele cărora cotrobăie răni de frăgezimea
sînului,

MARA NICOARĂ

Pietrele

Să nu loviți pietrele.
De veți da, va curge sînge.
De atîtea mii de ani
Blestemul în ele plînge.
Am lovit atîtea nimburi
Încît veșnic ele sînt
Noaptea păscute de stele
Mușcate ziua de vînt

GRIȘA GHERGHEI

cîntec pentru umbre

mă gîndesc că voi ați scăpat
prin nașterea mea
numai de moarte
fiind sîngele meu
nevoit să vă vrea
sînteți primii hrăniți
cu păcate de înger
acum pe o singură culoare
voi culca un număr ales
la fel de departe
de nevoia voastră de gestur
și prin timpul fără întîmplări
nu mă voi vedea decît eu
nebunul care v-a închis
în hotarele lui pămîntești
să răspundă cu o singură dra
goste
și primind în puterea lui
puterea pedepsei
pentru cel ce va fi neiertat

cum se duce

cum se duce cuvîntul
cu toate ale lui
lăsîndu-ne umbra treptat
roditoare
cum se duce cuvîntul
și noi ne jucăm
cu absențele lui
pe sferturi și jumătăți de
întoarceri
cum se duce cuvîntul
și poate murim
pe lîngă alte-nchipuiri
ce-ale noastre

numărul negru

îmi flutura între umeri
o pace de seamă
pentru umbletul meu de
deasupra
pot zice că încă nu știu
despre numărul negru nimic
sufletul vine cu firul întins
din cuvînt în cuvînt
pînă la ultimul semn pe
pămînt
unde aerul doare
și ochiul nu vede
de mult prea aproape
ah doamne în cîte
firul cel negru
urmînd prăbușirea
va putea să se-noade

copacul vorbise

copacul vorbise
și verde și verde
cineva se juca sub pămînt
și să nu se mai știe
întîi și întîi
cine se bucură acolo
am fost ispitiți
cu trupul femeii
iertat de încă o umbră
și verde și verde
e tot împrejurul
dintr-un singur cuvînt

ritm

cum cerul se juca
de-a rujul de buze
erai nespus de frumoasă
și întîmplările aveau
importanța
fructelor furate cu sînul
în timp ce stăpînul blestemului
rămînea în averea imaginii
pulpelor tale de porțelan

mai tîrziu
cineva
îmblînzea cîteva locuri de
cuib
acolo unde urma cîlcăielor
trebuia să renunțe
la încă o vară

bărbații

MIRCEA IOAN CASIMCEA

Doamna Elena Dudilă povestea visul din noaptea trecută. Nu privea spre interlocutoare, ci spre ceștile pline din care se ridica ușor aburul aromat și curtenitor, și în același timp privea spuma formată din sute de balonașe cît gămălia acului, care se spărgeau într-un zgomot abia perceptibil. Cealaltă era învățătoarea Natalia Pop, o domnișoară bătrînă foarte cumsecade, mărunțică și slabă, căreia fostul ei logodnic i-a promis că o va lua cu el la război, în rană. Tăcea și privea atentă ridurile doamnei Dudilă, genele mari, părul sur, buzele subțiri, croite ireproșabil, apoi nasul mic și cîrn. Astfel femeia era distinsă și cochetă, încă frumoasă și mereu solemnă, chiar dacă nasul ei ținea să sublinieze că ar fi o fetișcană îmbătrînită deodată, peste noapte. Se stabilise în sat de la începutul războiului, imediat după concentrarea bărbatului, a părăsit Constanța și a venit aici la o rudă ceva mai îndepărtată. Domnișoara învățătoare a rămas singura prietenă a doamnei Dudilă, vine zilnic la ea, beau cafele din surogat și scot la suprafață amintiri de toate soiurile, le șterg ușor de praful vremii, apoi le privesc și le comentează cu gravitate.

— L-am visat pe Dodu, domnișoară Natalia, spunea doamna Dudilă în vreme ce privea ceștile, nu l-am mai visat de opt luni. Era în rai și se făcea că habar n-am prin ce împrejurări am ajuns și eu acolo. Doamne ferește, să nu mor prea repede. Dodu devenise după atîția ani nervos și plictisit, îi era prea bine și nu mai putea să îndure calvarul acela. Să mă ierte bunul Dumnezeu, dar bărbatul meu se săturase și cît timp am vorbit cu el n-a stat nici o clipă liniștit, manifesta o surescitare nervoasă pe care pămîntenii n-o pot explica și nici măcar bănui. M-am cutremurat în somn, după aceea m-am trezit brusc, eram amețită și simțeam o neliniște curioasă, un sentiment de vină mă copleșea pur și simplu.

— Ce vis ! spuse învățătoarea făcîndu-și cruce o singură dată. S-a răcit cafeaua, mai spuse ca să alunge din minte porcăria asta de vis.

Au luat ceștile pline ochi și au sorbit deodată, cu zgomot, așa cum pretinde doamna Dudilă că se bea cafeaua. Domnișoara Pop povesti mai tîrziu despre logodnicul ei care a fost un tînăr înalt și slăbuț, foarte bun, pîinea lui Dumnezeu, era ca o fată fiindcă nu bea și nu fuma, nici nu înjura, cît era de mare avea în el numai suflet, pînă și în degete purta suflet și în unghii. Doamna Dudilă știa toate acestea, iar învățătoarea plîngea sprijinindu-și bărbia de palma dreaptă.

— Liniștește-te, domnișoară, liniștește-te, liniștește-te, o îndemna glacial, c-un automatism format în ultimii ani, liniștește-te, zău liniștește-te.

Învățătoarea însă nu reușea să oprească lacrimile, de aceea suspina periodic și avea senzația că se înecă dacă forțează liniștirea pentru care pleda femeia de alături. Avea aceeași senzație ca în copilărie cînd tatăl ei îi poruncea să înceteze odată. Orice strădanie, era de cele mai multe ori zadarnică, așa cum aceeași zădărnicie, sau aproximativ aceeași, o încerca și acum.

Întrucît casa în care locuia doamna Dudilă avea ușa chiar la stradă, străinul — numai pe jumătate îmbrăcat în uniformă militară — se hotărî să încerce aici, neamfiind obligat astfel să se păzească de eventualii ciini din curte. Bătu în ușă, apoi intră în antreu după ce constată că este descuiată. Mergea greu, la fiecare pas trupul său zvîcnea înainte, împins de un mecanism secret, apoi se îndoia imediat spre spate, smucit de același mecanism care, desigur, funcționa în două faze. Bocancii erau ridicați prea sus de către picioarele lui libertine și cădeau brusc pe pămînt, producînd un zgomot surd, parcă venit de departe. În antreu zgomotul pașilor se amplifica, astfel că femeile au devenit atente ca să-și dea seama de unde vin bufniturile acelea curioase și ce ar putea însemna ele. Totuși doamna Dudilă sări în picioare, hotărîtă să meargă dincolo. Atunci auziră cîteva bătăi scurte și puternice în ușa camerei, apoi ușa se deschise imediat. Femeile îl priveau tăcute, era liniște și se auzea cum mor celulele în corpul străinului. Bărbatul rămase în prag, sprijinit cu umărul stîng de ușor. Încadrat astfel părea un tablou executat de un pictor într-un moment de criză sufletească. Nu era prea înalt, totuși mai mult decît de statură mijlocie, destul de slab și cu umărul stîng ridicat asimetric, încît lăsa impresia, probabil nici nu era numai impresia, că lipsesc omoplatul și clavicula, iar pielea se sprijinea doar de capătul superior al brațului. Din piciorul stîng lipseau zece — cincisprezece centimetri, era vizibil mai scurt, pentru că în această poziție nu reușea să atingă pragul, atîrna ca o pendulă, mișcîndu-se înainte și înapoi la interval de aproximativ două secunde. Mai insistent atrăgea atenția fața sa de culoarea piinii rumenite bine. Nasul și fruntea luceau ca aluminiul spre care este îndreptat un fascicol de lumină, de altfel aveau forme destul de curioase, ca și urechea stîngă, mult prea mică și subțire, asemănătoare cu cochilia unui melc. Spuse ceva cînd apăru în cadrul ușii însă femeile n-au înțeles mai nimic, ori pentru că erau emoționate, ori pentru că vorbele lui n-au avut nici un sens, pur și simplu.

— Poftim înăuntru, îl îndemnă doamna Dudilă. Ținea palmele lipite de abdomen, palma dreaptă peste palma stîngă, și mișca degetele într-un ritm lent, pe rînd, gest din care nu se putea deduce dacă în acele clipe femeia era copleșită de curiozitate sau neliniște.

Peste cîteva ore, spre seară, s-au strîns în camera doamnei Dudilă șaptesprezece — douăzeci de femei, cele mai multe tinere, îmbrăcate curat, stăteau liniștite pe scaune și în picioare, mișcau din cap aprobînd sau respingînd cîte un gînd născut în mintea lor, tăceau mereu, țineau mîinile în poală și îndoite pe piept, așteptau, așteptau. Rochiile și baticurile păstrate pînă atunci în lăzi bine închise, împrăștiau un miros ambiguu de levănțică, pantofii negrii, aproape noi, luceau la razele soarelui coborît spre orizont, și batistele umede și boțite se ghemuiră în palmele femeilor, ca niște pui de vrabie neajutorați. Doamna Dudilă privea pe rînd fețele calme din jur, apoi muta privirea asupra bărbatului rămas nemișcat pe scaunul de lîngă sobă. Ochii lui mici, fără gene, împinși adînc în orbite, încît păreau două găuri făcute de un țintaș destoinic, priveau inexpresivi podeaua iar pe arcade sprîncenele erau aproape inexistente, în fine pe cap cîteva fire de păr, subțiri ca puful, se zăreau lipite de pielea asudată. Tăcea mereu și n-a mișcat nici o mînă, nici un picior, nici un deget tot timpul din urmă. La început a-ncercat să spună ceva însă cuvintele nu se deslușeau, se zbăteau și se loveau de cerul gurii țișnind numai un clămpănit ridicol și sinistru, o rimă la galopul cailor de asfalt. Foarte rar se auzea cîte o literă nealterată și din acest motiv străinul gesticula furios, deznădăjduit, mișca mîinile într-o învălmășeală de gesturi, ca și cum, spre exemplu, doamna Dudilă le-ar fi legat cu ață subțire și le-ar fi dirijat într-o manieră irațională să stîrnească hazul acestor femei cernite. Ele au plîns cu batista la ochi, cu fruntea aplecată, apoi bărbatul s-a decis să renunțe, în fine femeile s-au liniștit încet, încet, gata să înceapă iarăși o dată cu o nouă tentativă a străinului de a se face înțeles. În momentul cînd s-a hotărît să tacă, deschise gura și lovi cu arătătorul de cîteva ori în cerul gurii și se auziră niște sunete de clopot, grave și lugubre. Atunci femeile au tresărit, au ridicat ochii din batistele ude, au dus mîinile la piept, în partea stîngă, toate deodată, și au încremenit astfel într-o așteptare prelungită. Bărbatul însă tăcuse de mult și rămase nemișcat pe scaunul lui albastru fără spătar. Numai Salomeea singură a continuat să plîngă încet ținînd batista la ochi, brodînd suspinele ei cu lacrimi mici și uscate, apoi se liniști fără ca cineva să intervină, s-o mîngîie și s-o consoleze.

După ce s-a înnoptat femeile au plecat pe rînd, cîte una, cîte două, așa cum au venit să-l vadă, și-au dezmorțit oasele, au mișcat capul la stînga și la dreapta, hotărît și repede, spre stînga și spre dreapta, spre stînga și spre dreapta, confirmînd astfel negarea speranței care le-a chemat aici. Îl priveau încă o dată din prag, aplecau capul să-și ia astfel rămas bun, să-i ureze drum bun, în fine ieșeau încet, temîndu-se parcă să nu trezească pe cineva din somn, țineau privirea în pămînt și mîinile strînse la piept, mergeau așa pînă la casele lor și se despărțeau într-o tăcere grea ca întunericul prin care ele dădeau impresia că plutesc. Numai Salomeea rămase ultima, stătea nemișcată pe scaun fără să știe cînd au plecat femeile, își pironise privirea asupra străinului, însă acum nu mai deslușea nimic, trupul lui se metamorfoză într-un nor de ceață depărtat sau într-o pînză cenușie țesută de ea la război. Nu-și mai simțea trupul, trecuse parcă în neființă, doar sufletul și ochii ei priveau prin camera doamnei Dudilă, se învîrteau în jurul străinului fără să înțeleagă rostul prezenței lui acolo. Plecase apoi domnișoara Natalia Pop, însă gazda continua să aștepte răbdătoare pe taburetul înalt, în aceeași nemișcare și tăcere, momentul cînd Salomeea se va decide să se ducă acasă.

vizite

MIRCEA CONSTANTINESCU

Am tresărit, sunase de trei ori, doar intimii cunosc consemnul. I-am deschis tulburat, el însă a trecut pe lîngă mine absent ca și cum numai de o oră nu ne văzusem, mi-a cerut de băut și i-am oferit. M-a întrebat de merinde, m-am dus în bucătărie și i-am adus. A înfulecat grăbit, fără să spună ceva, preocupat de sine.

Acum a terminat, îmi umple și mie paharul, ciocnim. Și-aprinde o țigară din pachetul meu uitat pe masă cînd fugisem să-i deschid, se întinse pe sofa așteptînd.

Desigur, natural ar fi ca el să vorbească primul, eu am procedat automat la tot ce se întîmplase după sosirea lui. Continui dar să fiu la fel de intrigat, el însă tace, ba parcă fluieră a pustiu — nu, nu fluieră, și-a țuguiat buzele, atît.

Nu știu dacă de la început am intrat în panică, observîndu-l mai bine acum, în plus : gestul acesta cu buzele țuguiate — ei, o asemănare accidentală, îmi spun, nimic altceva.

Îmi face semn să-i umplu paharul. Mă supun, poate altfel, cine știe, îi va reveni buna dispoziție, doar n-am să stau toată seara cu cineva alături fără să știu nimic despre acest individ.

Îi fac semn că nu mai beau, am ceva de scris, niște memorii, și nu se poate. El se ridică, îmi umple paharul și mi-l întinde, aspru, intuind probabil că și așa n-am putere să mă opun. Ciocnim iară, se lasă pe scaunul mesei, mîngîie piciorul nichelat al veieuzei, mă las pe sofa — am senzația că sofaua fuge cu mine în hăuri adînci, stau pe un covor care alunecă, zboară sau se prăbușește. Nu trebuie să fac nici cea mai neînsemnată mișcare — asta e tot ce-mi trece prin minte în aceste clipe — altfel se va desîra iar eu mă voi cufunda în nimic odată cu ultimele lui resturi.

Am visat, sau într-adevăr a spus ceva ?

Parcă a spus ceva de lumină — n-ar putea decît două lucruri să spună : ori să sting veieuza (ceea ce, drace ! n-are cum să-mi convină), ori să aprind și lustra.

Mă ridic, se ridică și el, mă îndrept spre comutator, chiar dacă n-a vorbit, sau n-a spus ceva în legătură cu lumina, eu tot o aprind, sînt la mine acasă și atîta lucru îmi pot permite, deși la drept vorbind teamă nu mi-e — sau nu-mi mai este, dimpotrivă, dacă nu mă amuză, jocul începe cel puțin să mă intereseze.

În momentul acesta sîntem față în față. Stupoare — în buzunarul de sus al hainei pe care o poartă necunoscutul, lîngă colțul alb al batistei ieșit discret în afară, observ agățătoarea aurie a unui stilou — numai două zile au trecut de cît eu însumi am fost admonestat prin aceeași imprudență vestimentară. Poate că tremur, întind totuși brațul spre comutator, necunoscutul, de parcă mi-ar fi pîndit mișcarea, procedează întocmai, și atunci bag de seamă că la subsuoară i-a pleznit cusătura hainei și mi-amintesc electrizat, că și haina mea...

Amîndoi, cu brațele întinse spre comutator — poate că nu vrea s-aprind lumina, se opune deci, iar de luptă nu-mi arde, și-apoi ar putea să vorbească, să-mi spună ceva — deodată soneria, tot de trei ori.

Dau să ies din cameră, el are aerul că vrea să mă urmeze, soneria țiriie exasperant, fac un pas, nu încăpem amîndoi, îl las să iasă el primul, mă așteaptă, soneria, mai fac un pas, mi-o ia înainte, mă opresc, soneria, se oprește și el, îl îmbrîncesc și o iau la goană spre intrare, cine-o mai fi ?

Răsucesc ialele — nu, n-am leșinat, nici măcar nu m-am mirat, pentru așa ceva îți trebuia putere sau barem o conștiință clară a celor ce se întîmplă-n jur — în ușă se află necunoscutul care, nervos, precipitat chiar, mă dă la o parte fără să spună ceva și înaintează spre camera pe care tocmai o părăsisem amîndoi ; îl urmez docil, cu ochii pe colțul batistei albe din buzunarul hainei, apoi mă întorc la bucătărie să-i aduc de mîncare ; cînd revin, îmi întinde paharul. Ciocnim.

Încă o noapte — din cînd în cînd, pendula.

MARC SAINT-SAENS : CLAR DE LUNA

eminesciana

Poetul şi Wagner

Aripa lui Eminescu se atinge cu cea a pictorilor Renaşterii, a vedelor sanscrite şi a oricărui artist de prim rang. Nu aceasta poate face însă, obiectul unei comparaţii. Există o doctrină estetică comună, corespunzătoare unei anumite etape de dezvoltare sau de decădere, în constelaţia căreia trăiesc şi creează personalităţi diferite şi asemănătoare totuşi, sub raport conceptual. Iată de ce, Eminescu şi Wagner, naturi catalitice, după expresia lui Blaga, realizează, nu o îmbinare bizară de nume, ci un teren de discuţie real. Plutea aşadar, în atmosfera întregii mişcări a artelor contemporane lor, nostalgia după contopirea iniţială, cînd lacunele unei arte erau implinite de virtuţile alteia, iar din această colaborare rezulta o măreaţă şi vast cuprinzătoare operă de artă sintetică. Teoria „dramei muzicale" fundamentată de Wagner în 1850 în „Opera de artă a viitorului" şi 1851 în „Opera şi drama" este prima incercare de sinteză între muzică şi poezie pe plan simfonic, după cum Eminescu la noi şi poetul „Corespondenţelor" în Franţa, încearcă să-i scuture petalele peste strofele lor imbibate cu muzică, prima dată în istoria artei cuvîntului. Wagner porneşte de la Beethoven, care în finalul Simfoniei a IX-a recurge la îmbinarea elementului instrumental cu cel vocal : este un „ditiramb" — în acceptia vechilor greci — din care se va naşte asemenea dramei antice „muzica viitorului" — comentează teoreticianul.

„Melodia trebuie să ia naştere din vorbire" sună o definiţie a sa, ca o parafrază la armonia versului eminescian. Se poate vorbi chiar de o influenţă wagneriană asupra poetului român (v. Murărăşu — Comentarii eminesciene, cap. „Mituri", p. 193) atestată în unele scrieri datînd din 1868, cum e de exemplu „Întunericul şi Poetul". (Poate un prolog la vreo dramă al cărei contur se înfiripa atunci în mintea sa). „Vin să ridic palatul la două dulci sorori, / La Muzică şi Dramă... în dalbe sărbători. / Voi să le-ngîn viaţa şi-n cupa lor aurie / Să torn zi şi-ntuneric, dureri şi bucurie".

Este fără îndoială o referire la ceea ce înfăptuise compozitorul în cultura germană şi universală în general, o dovadă a receptării lui în conştiinţa sa artistică.

În „La moartea lui Eliade", din 1872, versurile „Tăceţi ! Cum tace-n spaimă a Nordului, popor, / Cînd evul asfinţeşte şi Dumnezeii mor"... par a fi o expresie românească pentru „Götterdämmerung" (Amurgul zeilor), lucrare cunoscută ca poem încă din 1863. Ca operă muzicală, avea să fie terminată numai în noiembrie 1874. Într-o versiune din 1879 a „Odei în metru antic" există o prezentare a lui Wustan care reflectă cunoaşterea de către Eminescu a tetralogiei „Inelul Nibelungilor" : „Sau din Nord etern îmi venea suflarea / Vînt şi viscol greu, purtător de gheaţă / Şi de reci zăpezi ca gîndirea tristă a zeului Wustan".

Într-adevăr aşa apare bătrîna căpetenie a Walgalei în partea a IV-a „Amurgul zeilor" — unde slăbit în puterea lui prin atingerea inelului blestemat de către piticul Alberich, e apăsat de gînduri rele, sub impresia oracolului sinistru al Erdei. Imaginea apare şi în fragmentul de roman „Toma Nour în gheţurile Siberiei". În afara concepţiei estetice — aspiraţia spre sinteză — şi a contactului direct Eminescu-Wagner, există un element intermediar de maximă importanţă, care sudează cele două metale preţioase într-o nouă înlănţuire, executînd de astă dată un aliaj de ordin filozofic : „Die Welt als Wille und Vorstelung" de Arthur Schopenhauer.

În reflecţiile filozofice ale meşterului Sachs din „Maeştrii cîntăreţi din Nürnberg (meistersingerii medievali) se strecoară umbra lui Schopenhauer prin ideea „nebuniei care a cuprins lumea", a „vieţii-împrăştiate a iluziilor". Wagner şi Eminescu ştiu ca puţini alţii dintre contemporanii lor, să regăsească tragicul în acceptia vechilor greci. În „Inelul Nibelungilor" apare ideea de destin, inabordabil raţiunii. „Singura înţeleapta şi misterioasa Erda îi cunoaşte legile, iar posomoritele ei fete împletesc ţesătura vieţii zeilor şi oamenilor" (M. S. Druskin — Richard Wagner, p. 120). Ea prezice lui Wustan prăbuşirea iminentă a Walhalei. Toate încercările lui de a-i prelungi existenţa prin posedarea inelului fermecat eşuează. Finalul tratat în tonuri de apocalips, cu întuneric şi flăcări, retezînd orice gînd luminos spre viitor pentru că în lume nu există decît prezentul, viitorul şi trecutul fiind forme ale conştiinţei omeneşti, dovedeşte asimilarea organică a doctrinei lui Schopenhauer. Tragismul existenţei geniului în universul uman, incapabil de-a aduce fericire cuiva, dar nici de a fi fericit, potrivit crezului schopenhauerian este semnificaţia mărturisită, implicată de Wagner în „Lohengrin" şi de Eminescu în „Luceafăr". Convingerea că răul domină şi triumfă implacabil asupra binelui, că totul în lume este supus destrămării şi pieirii fiindcă voinţa este aceeaşi în fiecare şi luptă astfel împotriva ei înseşi — concluzie cu rădăcini în doctrina lui Schopenhauer, apare şi în „Memento mori" ca şi în rezolvarea conflictuală a „Inelului Nibelungilor". Între Eminescu şi Wagner, fraţi întru filozofia-mamă schopenhaueriană, au existat iniţial elemente comune omului romantic de pretutindeni şi romantismului german în special. În primele două lucrări muzicale „Die Feen" după basmul „La donna serpente" de Gozzi şi „Das Liebesverbot oder die Novize von Palermo" se manifestă la Wagner două tendinţe confuze încă ale creaţiei sale : idealul şi senzorialul ; ambele atestate în climatul eminescian. „Chinul nemuririi" de care poate fi izbăvit „Olandezul zburător" numai printr-o dragoste credincioasă şi eterna căutare a idealului feminin e un lac răsturnat, din care „Luceafărul" îşi trimite razele din adînc spre luciul apei.

Toţi eroii lor sînt „mucenici în căutarea fericirii, fiindcă destinul lor neobişnuit i-a înălţat deasupra vieţii cotidiene, care îi atrage şi totodată le trezeşte repulsie" (v. M. S. Druskin — R. Wagner, p. 31). La Wagner există chiar din această epocă idei care coincid cu tezele schopenhaueriene : „Prin furtunile vieţii răzbate dorul după linişte şi odihnă" — notează el pe unul din manuscrisele la „Olandezul zburător".

Motivul nopţii este în „Tristan şi Isolda" cadrul în care se desfăşoară aproximativ întregul conflict. La Eminescu noaptea e adevărata divinitate a iubirii. În theogonia sa beneficiază de o viaţă proprie. Dar în timp ce la primul e o forţă haotică, sumbră cu rare tremolo-uri ale viorii în tăcerea bruscă care s-a lăsat după încetarea suflătorilor şi alămurilor, la al doilea se rotunjeşte blînd şi argintiu legănată de sufletul lunii.

Cadrul reprezintă un alt peisaj wagnerian. Îl întîlnim în „Tannhäuser", în tetralogia „Inelul Nibelungilor". În actul I al lui „Siegfried" întreaga dezvoltare muzicală se sprijină pe două motive, dintre care unul este al cornului de apel : „Mai departe, mai departe / Mai încet, tot mai încet / Sufletu-mi nemingîiet / Îndulcind cu dor de moarte", vibrează tînguirea cornului eminescian.

În actul al II-lea al aceluiaşi, motivul pădurii, în care se aud murmurul frunzelor, ciripitul păsărelelor, glasurile animalelor speriate, răsună de zori, imprimîndu-i „structura unui rondo simfonic".

Prezenţa lebedei, ca simbol al purităţii morale, transpare la Wagner în „Lohengrin", unde necunoscutul ivit din valuri se apropie de mal într-o barcă trasă de lebede în timp ce „magul călător în stele" al lui Eminescu este încredinţat de asemeni lor : „Din insule bogate cu mari grădini de laur / Lebede argintoase aripele-ntinzînd / Veneau sfîşiind apa la luntrea lui de aur / Şi se-nhămau la dinsa şi o trăgeau cîntînd".

Elsa, eroina principală din această operă, prezintă afinităţi cu Cătălina. Amîndouă sînt naturi fantastice, în care forţele ce le trăsc îndărăt (slăbiciunea şi curiozitatea la Elsa, nestatornicia şi confuzia sentimentului la Cătălina) înfring pînă la urmă aspiraţia spre alte lumi ale amăgirii.

Este aceeaşi cioncire între două tipuri de comportament (uman-suprauman) care duce la retragerea geniului rănit pe înălţimile unde nu există nici durere, dar nici viaţă. Lohengrin se întoarce în lăcaşul montan al lui Parsifal, Hyperion în cerurile sale.

Există la ambii creatori o sursă comună de inspiraţie : mitul germano-scandinav. Faptul se datoreşte cunoaşterii de către Eminescu a scrierilor lui Yordanes, istoricul got din sec. al II-lea, care socoate că goţii şi geţii au fost acelaşi popor. Zeul Walhaliei este Odin (v. „Odin şi poetul"), aici identificat cu Zamolxe. După Yordanes, ţara de origine a goto-geţilor a fost Scandinavia, de unde s-au revărsat spre centrul Europei, Dacia şi Dunăre *(De origine actuque Getorum)*. Atestări ale Walhalei se află în multe din poeziile lui Eminescu. În episodul *Daciei* din „Memento mori", lupta dintre băştinaşi şi romani se dă pe două planuri, uman şi divin ca în epopeile homerice şi virgiliene. Zeii dacici îşi au sălaş acvatic asemeni celor din „Inelul Nibelungilor".

Motivul Ondinei, eroică a aceleiaşi mitologii germanice şi scandinave se infiltrează atît în

LEONARDO DA VINCI : PORTRET

„Das Rheingold" de Wagner, cît şi în „Mureşanu" lui Eminescu (episodul Ondina-Delfinul). Pe ultimul, ideea începuse să-l preocupe încă din 1866, an în care elaborează o fantezie poetică cu acelaşi titlu.

Tragedia lui Wagner în general (Tannhäuser, Lohengrin, Olandezul zburător şi toate celelalte) se sprijină pe fuziunea mitului popular cu muzica beethoveniană, după cum poezia lui Eminescu prezintă sinteza folclor-filozofie romantică germană.

Mobilul acestei orientări se află în însăşi configuraţia epocii, cînd mişcarea herderiană, „Der Knaben wunderhorn" aparţinînd lui Arnim şi Bretano, stîrneşte o adevărată emulaţie folcloristică în Germania. În 1844, Friederich Th. Vischer expune ideea unei opere care să se inspire din „Nibelungenlied". Ideea va fi receptată de Wagner care-şi va face cunoscute părerile într-o lucrare din 1848 „Der Nibelungen Mythus, als Entwurf zu einem Drama".

Interesul lui Eminescu pentru arta populară îşi are originea atît într-un impuls interior cît şi în studiile de psihologie etnică întreprinse la Berlin. Pe de altă parte, mediul românesc favorabil activităţii folclorice iniţiată de Alecsandri şi Russo, constituie o altă premiză spre cercetarea liricii şi poeziei populare.

Prin introspecţia miturilor, care se inspiră toate din ideea căderii, gînditorii romantici, ridicaţi din rîndul naturaliştilor şi misticilor, căutau să explice procesul însuşi al devenirii cosmice „ca un mijloc de întoarcere în Unitatea pierdută" (v. A. Béquin — „L'âme romantique et le rêve", vol. I, p. 129). Exista aşadar şi un substrat filozofic cu punct de plecare în concepţia analogică a universului, crez de esenţă metafizică, care a pistonat căutările contemporanilor spre soluţii de această natură.

Trasînd paralela basm versificat — poem, cu observaţii apreciative inclinînd pentru basm, considerat mai substanţial în „mitologie şi imaginaţie, senzaţii cosmice, geologism şi urieşenie", G. Călinescu are o viziune deformată asupra „Luceafărului" în sine, disociind sensul primar dat în basm smeului şi fetei de împărat, faţă de sensul poematic. „Smeul e un uranid nemuritor, tinerii simbolizînd amîndoi „vitalitatea lumii terestre". Smeul e tulburat de atracţia teluricului, în timp ce fata se simte chemată de vastităţi siderale. În poem, se subliniază în exegeză, Cătălina e o altă Dalilă, în timp ce Florin — devenit semnificativ un omonim al fetei — Cătălin — „e un frate grafios al soldatului tanţos din altă satiră misoghină".

Dar între basm şi poem nu există pierderi de substanţă, ci numai sublimări, filtrate cu minuţiozitate de bijutier, nu există metamorfoze semantice între fecioara de împărat şi Cătălina, nici între Florin şi paj.

„Luceafărul" singur, departe de „a rămîne exanguu şi inert prin tăierea legăturilor vasculare şi extirparea orchestraţiei" (v. G. Călinescu — Opera lui M. Eminescu, vol. II, cap. „Analiză", p. 259) este o operă cu armătură de fier forjat, impasibilă la cutremure, care nu solicită reazemul nici unei proptele exterioare.

Metoda comună de lucru nu se conturează numai prin modalităţile de prelucrare a materialului brut al legendei, ci şi printr-un sistem de îmbinare a realului cu omericul. Se ştie că Eminescu obişnuia să-şi noteze visele, că o parte din scrierile postume, în special proza, poartă amprenta halucinantă a acestui gen de elaborare. Fenomenul îşi găseşte bazele filozofice în teoria inconştientului, formulată de romantici. Aceştia îl defineau, nu ca pe o regiune obscură şi primejdioasă (Herder) nici ca pe o conştiinţă larvară (Leibniz) sau ca pe un conţinut vechi al conştiinţei refulate (Freud)), ci ca însăşi rădăcina fiinţei umane, punct de intersecţie în vastul proces al Naturii.

„Cum soarele răsare şi se culcă, conştiinţa coboară în propria sa noapte, nu ca-ntr-un haos vid, observa Steffens, ci în toată plenitudinea vieţii sale ascunse... Somnul este profunda întoarcere a inimii în ea însăşi" (v. A. Béquin — L'âme romantique et le rêve, vol. I, p. 145).

Momentul precis al acestei revărsări a inconştientului în conştiinţă a fost surprins de Wagner în legătură cu naşterea preludiului la „Aurul Rinului".

„Înapoindu-mă în cursul după-amiezii acasă, istorisesc compozitorul, m-am întins pe o canapea tare, aşteptînd somnul dorit. Dar somnul nu veni şi simţii numai că alunec într-o somnolenţă, în timpul căreia mi se păru că mă cufund într-un repede curent de apă. Murmurul acestei ape luă curînd un caracter muzical : era acordul în mi bemol major, răsunînd şi plutind în arpegii neîntrerupte. Mai tîrziu aceste arpegii se schimbară în figuri mai accelerate, dar acordul în mi bemol major nu se modifică şi persistenţa lui părea că dă o semnificaţie profundă elementului lichid în care mă cufundasem. Deodată, avui senzaţia că undele mă acoperă în cascadă şi inspăimîntat, mă trezii. Îmi dădui imediat seama că îmi apăruse motivul preludiului din „Aurul Rinului", aşa cum îl purtam în mine, fără să fi izbutit a-i da pînă atunci o formă" (R. Wagner, op. cit., vol. III, p. 83).

Ideea unui Eminescu senin şi melancolic, a unui Wagner amelodic şi asurzitor este una din cele mai frecvente mostre de superficialitate prezente în mentalitatea consumatorului de artă.

Dacă nu ne limităm numai la citeva antume eminesciene şi nici la audiţia unei singure piese de concert, observăm aceeaşi dedublare a conştiinţei în preaomenescul dorinţelor care-i mistuie atît pe Tannhäuser în grota Venerei, cît şi pe călugărul ascet din „Magul călător în stele". După cum, în aceeaşi măsură ni se relevă supraomenescul puterii lor neverosimile de a înfrunta cerurile înseşi. „Rugăciunea unui dac", ciclul veronian, aparent impietrita „Odă în metru antic" şi chiar versuri din prima etapă de creaţie — „Venere şi Madonă", „Mortua est", trădează o incandescenţă patetică şi o concepţie orchestrală în care instrumentele de percuţie au un rol bine determinat în contextul sau subtextul paginii.

Există, aşadar, un suflu simfonic viguros, o aripă spre sublim, porniri contradictorii sau, după expresia lui Baudelaire, „două postulate simultane care dorm în orice om, în fiecare clipă, una spre dumnezeu, cealaltă spre satan" care pot defini o apropiere de timbru între poet şi muzician.

Desigur, afirmaţia nu poate acoperi întreaga operă a celor doi creatori, atît de complexă şi plenar sintetică.

Eminescu stă sub zodia „spaţiului mioritic". În „Luceafărul", viziunea cosmosului nu e decît o transcendere a acestuia, o legănare de văi şi dealuri din peisajul românesc. Chaosul are „văi", vremea se naşte din „goluri".

Wagner e metafizic şi voluntarist. Există un curent de eroic optimism cu strălucire personificat în Siegfried, care trece prin toate dramele sale. El are aptitudinea păsării Phoenix de a se-ntrupa iar din ruine, de-a fi uneori biruit, dar niciodată înfrînt sub raportul tăriei morale. Şi totuşi, între „Lohengrin" şi „Luceafăr" există dincolo de toate aceste considerente, o structură arhitectonică similară. Introducerea o deschid viorile, suntele căzînd detaşat din înălţimi. Pe măsura desfăşurării conflictului li se alătură mai întîi suflătorii de lemn, apoi alămurile. Sonoritatea orchestrei se amplifică, pentru ca tot atît de organic, după atingerea intensităţii maxime, să se diminueze şi să se stingă, refugiindu-se din nou în înălţimile partidei viorilor. Dar nici o altă creaţie wagneriană nu-şi atinge aripa cu „Luceafărul", mai mult decît „Parsifal". În ultima sa creaţie, compozitorul a încercat să se depăşească, să înlăture toate exaltările anterioare în căutarea unor zări de seninătate şi detaşare de sine. Nu prin tematică, conflict sau izvoare filozofice, Wagner devine aici un frate al lui Eminescu, ci prin muzică. Mai departe, comentariile pedestre rămîn deprisos. Într-o viziune gnoseologică, „Luceafărul" închide în sine două momente ; unul anterior, celălalt ulterior genezei. Înainte ca elementele din haos să se desfacă în lumi diferite (vegetală, acvatică, cosmică, minerală şi în sfîrşit umană) ele au existat contopite într-o singură formă progenetică.

În clipa în care se deschide poemul, fiecare element se găseşte în mediul căruia i-a dat numele (cer, pămînt, apă). Tendinţa de contopire din epocile primare n-a dispărut (lumina are o mare afinitate pentru apă, luna luminează cărările din cring, florile de tei se scutură peste puii de om), dar singurul element care ar fi putut să schimbe ordinea lucrurilor şi să le-ntoarcă în unitatea dintîi, era cel uman prin dragoste.

Partea feminină e atrasă de o stea şi palatul de nuntă din oceanul de mărgean ar fi făurit minunea unei noi înlănţuiri de elemente (acvatic, mineral, vegetal, uman şi cosmic).

Dar o singură clipă de sovăială şi forţa instinctului teluric sfarmă firul subţire de vrajă ; fiecare element rămîne despărţit unul de celălalt în spaţiul hărăzit lui.

Iulia SCHWARTZ
(studentă)

breviar

D. VATAMANIUC

Ioan Slavici, opera literară

Într-un breviar nu poate fi analizată şi mai ales discutată satisfăcător o monografie şi încă una care tratează opera unui scriitor de mina întîi în literatura română ; breviarul rămîne expresia unei opinii esenţiale. Cele trei sute de pagini mari, dedicate de D. Vatamaniuc operei lui Slavici, urmînd acelora consacrate vieţii (1969), întocmite după toate rigoile „ştiinţei literare" (prefaţă, introducere, studiu, bibliografie, indice etc) sînt, din acest punct de vedere, un excelent instrument de lucru. Privite însă din punct de vedere al creaţiei ele rămîn numai pagini de erudiţie, n-au, îm putea spune, acel minimum de impresionism necesar contactului cu literatura. La noi, spre deosebire de alte locuri, este dominantă ideea, impusă fecund de o personalitate inegalabilă ca G. Călinescu, că istoria literară este o operă de creaţie (ca şi critica literară de altfel) avînd o structură beletristică, nefiind numai un comentariu istoric al unei opere încadrată într-o biografie şi raportată la un context social. D. Vatamaniuc cunoaşte foarte bine opera lui Slavici, ne dă cea mai întinsă şi informată bibliografie critică, ne fişează exemplar evenimentele şi ne analizează cu sobrietate documentară operele. Dacă din punct de vedere strict istoricoliterar cartea lui D. Vatamaniuc oferă cea mai densă cercetare asupra creaţiei lui Slavici, din punct de vedere estetic însă şi mai ales ca sensibilitate receptivă, comentariul rămîne prea neutru. Nu vorbim de stilul, la fel de neutru al cărţii.

Întregul aparat critic compus din subsoluri, bibliografie (p. 239—271) şi indici (p. 271—304) atestă o lucrare de tip sorbonard ; caracterizările operelor, cu rezumate esenţiale şi cu inventarierea modalităţilor de expresie ne introduc într-o cercetare extrem de obiectivă în care nu mai are loc nici o notă cromatică. Stilistic, autorul acestei monografii ne oferă un exemplu de sobrietate greu de atins : „Mara este un roman modern prin realizarea artistică... Se înscrie ca o culme a genului prin capacitatea în crearea de personaje cu mare forţă de generalizare, prin construirea unui conflict puternic, condus cu desăvîrşită stăpînire a mijloacelor artistice..."

TRAIAN REU

Frica de somn

Cartea de debut a lui Traian Reu, prezent în reviste cu versuri, mai ales în ultimii ani, ne oferă o poezie stenică în care elegia nu-şi găseşte un climat favorabil. Chiar fulguraţiile folclorice ce-i străbat poemele se descifrează din categoria folclorului aşa zis clasic, ocolind zonele criptice sau absconse, marcînd o predilecţie pentru cîntecul simplu. Poezia sa poate fi caracterizată cu un cuvînt cultivat epidemic într-o vreme : solară. Solar e dorul după ţinuturile natale, solare sînt colindele sau pajiştile cerbilor, „doar de ei visate". Şi cu toată această solaritate în citeva poeme mijesc dileme spirituale metaforizate : „Vreau să alunec peste polul de incertitudini al agavelor" declară poetul în cel mai modern poem al volumului, Frica de somn. Un evident semn bun al acestui debut e absenţa totală a retorismului chiar în poeziile cu sonorităţi exterioare. Fiind, aşa cum declară, „la o margine de început", „copil furat din cringuri luminate", „de lîngă caii rătăciţi în memorie". Traian Reu comentează nediscursiv dorul după copilăria pierdută ; astfel nostalgică, „mîna mamii mîngîie calm" acum „jocul de-argint din preajma tîmplelor", iar peisajele de la marginea cîmpiei lui Slavici îi aduc primele motive retrospective : Spaimă viscolită în amiezi/ peste trupuri supte de cirezi/ Calopind pustii ca într-un schit/ Unde maici frumoase-au atipit. *Mai natural în poemele cu rimă, artificial în dorinţa de a fi la modă în versurile albe în care emoţia apare sincopată. Traian Reu se prezintă cu un volum care în primul rînd îl izolează de suvoiul mat al poeziei colegilor săi de generaţie. Îi aşteptăm însă revelaţiile în acest cadru.*

MIHAI NENOIU

Preludiu la unison

Stări-le de nuanţă *cu care începe cartea de debut matur a lui Mihai Nenoiu sînt nişte voite descintece, nişte febre lucide :* Două stări de nuanţă/ se vor înregistra/ plutind în derivă/ printre banchize de somn/ unde cordul apelor/ sfîşiat lasă foamea ursilor albi/ să se cţtere pe funia sîngelui/ odată cu spaima/.

Dar tot descintece scoase din absconse surse folclorice sînt şi poemele necuprinse în acest ciclu. Printre simboluri şi linii ieroglifice Mihai Nenoiu îşi defineşte cu mult calm temele cărţii şi poemele devin un fel de „preludii la unison". Chiar într-un poem cu acest titlu, o orchestră filarmonică e formată din Optsprezece arcaşi înzăuaţi în negru/ Şi încă şaisprezece cu fluturi la gît/ Şi încă unul însingurindu-i în constelaţia Lirei/ Şi toţi/ Aplecaţi pînă la suflet în sunete/.

Dincolo de această candoare magică a cuvintelor organizate în compoziţii dominate de sensibilitate Mihai Nenoiu e inegal, experimentează „structuri" de emoţii şi „structuri" de sentimente reci, exprimate nonfigurativ. În aceste simple însiruiri de cuvinte, cu intenţionalităţi moderniste dispare poezia care în poemele citate era o realitate. Aici Mihai Nenoiu îşi abrogă gramatica şi logica din prima parte a cărţii fără să aducă în loc o altă gramatică şi o altă logică.

André Breton desfiinţase chiar estetica, dar în realitate o înlocuise cu o altă estetică. Ca să dovedim „acuzaţiile" citătm un fragment de inutilitate studiată : albastru albastru albastru/ mai deschis mai închis mai aprins/ şi în toate felurile albastru/ senin/ roşu galben roşu şi negru/ albastru etc. *Şi totul fără virgule şi rîndurile aşezate piramidal. Noi nu sîntem desueţi dar păstrăm o minimă decenţă în faţa cititorilor şi chiar în faţa noastră.*

NICOLAE DUMBRAVĂ

Dumineca pădurilor

Nicolae Dumbravă nu e la primul volum de versuri dar Dumineca pădurilor *constituie un nou debut prin impresia că poetul şi-a găsit un climat mai apropiat de structura sa lirică. Un sensibil cu pudori disimulate, autorul acestei duminici a pădurilor aduce, în tot ce scrie, un elogiu al vegetalului în care „galopează sălbatic, lumina". O lume pastorală, fără desuetudini, formează decorul în care au loc evenimentele lirice : de exemplu iubita se scaldă într-un „cîntec de fluier" pe cînd, într-o imagine pornită analogic din poemele lui Blaga, olarii, fumîndu-şi pipa „trupul pe roată" i-l fură ; în cadrul acestei cromatici vegetale de care vorbeam contopirea solară cu ochii iubitei aduce aminte de „brînduşa de toamnă".*

Dintre referinţele decorative ale naturii (uneori citadinizată) poetul nu reuşeşte (şi nici nu vrea întotdeauna) să iasă, să se detaşeze de vegetal, nici atunci cînd apelează livresc la autori, ca-n acel noiembrie bacovian, cu ore pluviale lungi, în care „străzile fug ca oglinzile scăpate în tuş".

Deşi aparent intimist, Nicolae Dumbravă încearcă o mitologizare a virstelor : „copiii noştri se culcă seara pe basme şi se trezesc dimineaţa pe vis" ; într-un cîntec dedicat mamei adună seve din legendă Meşterul Manole („şi-i ziditā-n mine o frumoasă Anā. să nu pot în noapte să mă prăbuşesc") ; în altul, scris pentru pămîntul ţării mîngîie „cu doinele lutul şi el se preface-n statui" ; în natura ţării „pădurea arde verde şi izvoarele albastru".

Dar dincolo de temele erotice care depăşesc funcţionalitatea decorativă şi se leagă osmotic de fondul cărţii avem de-a-face în acest volum cu o suită lirică închinată patriei şi luminilor ei. „Lăsaţi pădurile să treacă-n viori", exclamă călătorul prin timp străbătînd atîtea dumineci ale pădurilor, cînd „amiaza umblă desculţă prin oameni". La Sarmisegetuza zidurile „sînt cutii de rezonanţă" alte istorici : Iancu umblă „fulgerînd pe-o coamă de baladă" ; pe front soldaţii mărşăluiesc „spriiniţi pe icoanele celor de-acasă" ; iată numai cîteva din metaforele care dimensionează spaţiile lirice ale volumului. Poezia cultivată acum de Nicolae Dumbravă nu-i continuă vechile volume ci anunţă mai mult posibila „biografie" a cărţilor viitoare.

LECTOR

CRONICA REVISTELOR DE LICEU

Începînd cu acest număr, LUCEAFĂRUL deschide o rubrică permanentă în care se va ocupa de activitatea literară şi artistică a revistelor liceale. Ne bizuim pe coincidenţa primăverii şi pe inceputul acestui an febril de muncă şi de învăţătură, pentru a da un semnal de plecare prielnic acestui dialog cu cele mai tinere generaţii ale patriei noastre. Cele cîteva reviste de liceu primite în ultimul timp pe adresa redacţiei noastre ne îndreptăţesc speranţa unei convorbiri rodnice cu talentele elevilor şi cu munca de educaţie artistică a profesorilor care îi îndrumează cu un înalt simţ al datoriei lor de dascăli şi de oameni de cultură.

Rugăm pe această cale colectivele redacţionale ale tuturor revistelor de liceu din ţară să ne împărtăşească roadele muncii lor literare şi artistice, trimiţînd LUCEAFĂRULUI publicaţiile pe care le-au tipărit sau care vor apare în viitor. Sîntem încredinţaţi că în paginile primite vom descoperi cu timpul, în desfăşurarea dialogului nostru, atent şi prietenesc, manifestările unor autentice vocaţii literare. Mari scriitori şi-au afirmat talentul încă de pe băncile şcolii. În prefaţa revistei ZĂRI editată de Liceul Nr. 7 Galaţi, colectivul de conducere menţionează cu îndreptăţită mîndrie această nobilă tradiţie scriind :

„Dorinţa noastră este susţinută şi de speranţa, secretă sau mărturisită... şi de exemple, devenite ilustre, din istoria culturii noastre. Mai mulţi cărturari ai noştri, între care unul s-a numit Coşbuc, s-au remarcat mai întîi în paginile unor asemenea publicaţii. Prin urmare, o atare activitate se înscrie într-o preocupare, devenită de multă vreme glorioasă, a şcolii româneşti".

Urăm succes harnicilor redactori ai revistelor de liceu şi spor la învăţătură !

REVISTA „ZĂRI" — LICEUL 7 GALAŢI.

Profesori îndrumători : Virginia Plăeşu, Elena Ropotă, Marioara Badiu, Rugină Lică, Angela Moldoveanu Responsabil de revistă : L. Rugină. Tehnoredactor : M. Grădinaru. Colectivul de redacţie, elevii : Sîrbu Vasile, Crişan Lucreţia Tărbuc Dorina, Ghigeanu Coleta, Seche Mariana, Cogean Cleopatra.

Ilustrată de sculptorii Adina Tuculescu şi Silviu Catargiu, revista gălăţeană se impune de la prima vedere printr-o ţinută grafică aleasă care pune în valoare conţinutul, divers şi bogat : poezii, schiţe de studii critice, cronică plastică, articole omagiale, totul dînd o certă impresie de seriozitate, bun gust şi efervescenţă culturală.

Dintre poezii — care domină revista — remarcăm pe cele semnate de elevul Sîrbu Vasile şi de elevele Anamaria Pop şi Seche Mariana. Proza e mai puţin cultivată. Compunerea *Poveste pe malul mării*, mult prea idilică, nu credem că reprezintă direcţia cea mai bună pentru o posibilă dezvoltare a genului în revista dv. Ar fi interesantă — în ce priveşte orientarea spre o naraţie mai captivantă — relatarea unor întîmplări din viaţa şcolii, sau din activitatea extraşcolară, publicarea unor jurnale sau reportaje atrăgătoare, care să fie un exerciţiu de stil şi de studiere a realităţii. E o simplă sugestie.

Aşteptăm cu interes apariţia numerelor viitoare.

POTECI — Liceul Nr. 3 Satu Mare.

Deschidem în treacăt o paranteză. Adăogind *Liceul Nr. 3* la *Liceul Nr. 7* (Galaţi) ne vine în minte recomandarea făcută recent de maestrul Geo Bogza în *Contemporanul* de a se da liceelor numele marilor noştri scriitori sau bărbaţi de cultură — recomandare pe care o reactualizăm. Aceste cifre reci şi impersonale (ţinînd se sistemul de organizare a farmaciilor) nu pot exprima fiinţa unui organism atît de viu şi de complex cum este liceul, cu lumea adolescenţei şi a năzuintelor ei. Revista sătmăreană *POTEC* pune un accent deosebit pe cultivarea artelor plastice, din care se dau multe şi variate reproduceri de pictură sculptură şi grafică. Vecinătatea centrului artistic mai vechi de la Baia Mare, cu binecunoscutele lui tradiţii, îi stimulează pe micii artişti conduşi de profesorul Teodor Carpaş — entuziast animator — care semnează şi cuvîntul introductiv al revistei — ÎN LOC DE URARE, o caldă şi vibrantă pledoarie pentru frumos. Ivan Franczio, Iosif Kirilla, Czumbil Vasile, Gheorghe Molnar, Adriana Rachieru sînt talente reale, pline de spontaneitate şi de prospetime. Versurile — în serate între ilustraţii — aparţinînd lui Gheorghe Pop Silagh şi lui Nicolae Hossu acompaniază cu sensibilitate şi inteligenţă galeria de imagini create de laborioşii elevi-pictori din oraşul de la nordul României, cărora le adresăm felicitări.

CHIRON

CONSTANTIN GAVRILĂ

sfîrşit de vară

Am trăit ca un prost, mi-am spus destul, trebuie să fac altceva, altfel. Dar de plecat tot trebuie să plec mai devreme sau mai tirziu, aici mă împiedic de ce-a fost, de ce este, de ce ar putea fi dacă aş mai rămine. Tot plec.

— Plec, i-am spus iar el m-a privit şters, deloc mirat, indiferent adică. Eram tinăr, aveam timp să dau cu capul de toţi pereţii, de fapt ăsta-i scopul, mi-a spus el o dată, numai aşa inveţi. Mi-am pus citeva lucruri intr-un geamantan vechi, nu prea mare, de carton, şi asta doar aşa, să simt şi eu că plec, să mă cuprindă acea nostalgie ce precede de obicei călătoriile lungi, pline de inedit, de... I-am mai spus odată:

— Plec.

Şi chiar am plecat şi doar cind am ajuns la poartă am auzit din urmă glasul lui şters urindu-mi :

— Să-ţi ajute dumnezeu...

Nu m-am mai intors, nu mai aveam timp, voiam să ajung cit mai repede la gară, de fapt nu era gară aia, o haltă mai bine zis. Oricum, voiam să prind cit mai repede un tren indiferent dinspre unde, înspre unde, să plec cit mai repede, să scap. Nu mă mai suportam acolo, în satul acela, puteam să merg pe toate ulitele cu ochii închişi, nu mă loveam de nici un stilp, de nici o casă, de nici un copac.

M-am intors după un an, aproape doi, era un sfirşit de vară aşa cum numai pe la noi poţi intilni şi el stătea în cerdac şi privea undeva departe pentru că privirile îi erau aruncate peste gard şi dincolo de gard, în afară de colbul drumului, nu putea fi decit departe. Eu eram mai slab şi din cauza asta păream mai ciolănos, acum trebuia să mă rad mai des, de două ori pe săptămină, uneori de trei şi el imi spusese : „Ai mai crescut", deşi eu ştiam că n-am mai crescut, dar l-am lăsat să creadă ce vrea, să se bucure şi el.

— De ce nu mi-ai scris, m-a intrebat.

— N-am avut timp.

— Atunci e bine, mi-a spus. E foarte bine, inseamnă că ai făcut ceva pe acolo. Ce-ai făcut ?

Nu i-am mai spus ce-am făcut, în momentul acela uitasem, parcă era un făcut, sau dacă chiar i-am spus, i-am spus desigur altceva. De fapt şi el mă intrebase doar aşa, ce-ar fi ciştigat dacă ar fi aflat ? Am intrat în casă, el inainte şi eu după el a scos din bufet nişte piine şi brinză şi din cămară a adus o sticlă pe jumătate plină şi citeva roşii.

— Ţi-o fi foame...

— Mi-e !

Intii am băut apoi am mincat mult, mult timp adică şi nu l-am privit deloc. Îl bănuiam insă, alături, frămintindu-şi miinile fără nici un motiv.

— Dumneata ce mai faci ?

L-am intrebat cu gura plină dar el tot a inţeles, cred că se aştepta la intrebarea asta.

— Eu ? Nimic... Adică ce-am făcut intotdeauna, nimic altceva...

A luat şi el o bucată de brinză şi piine, piinea a fărimiţat-o între degete şi a adunat-o în palma făcută căuş apoi s-a aplecat puţin pe spate. Mesteca rar sau poate nici nu mesteca, muta doar dumicatul dintr-o parte în alta printre gingiile lui goale.

— Mai pleci ? m-a intrebat el tirziu şi eu am ştiut că de cind am plecat el tot la intrebarea asta s-a gindit, cum să mi-o pună, ce cuvinte să aleagă. Glasul ii sunase şters, fără nuanţe, părea o intrebare ca oricare alta, dar eu n-am mai putut minca, un nod mi se urca în git şi-mi era ciudă. Am trecut dincolo, în camera mea şi era exact cum am lăsat-o cind am plecat, nimic schimbat deşi lui ii plăcea să schimbe mereu locul lucrurilor prin casă. Patul meu era acolo în colţ, masa, dulapul, în cealaltă parte a camerei, tot două scaune, acelaş pres pe joc şi drept inainte, pe peretele din faţă, tabloul lor, ei doi, el şi mama de cind au fost tineri, mire şi mireasă şi ştiam bine că tabloul n-a fost acolo niciodată, a fost în cealaltă cameră de cind il ştiu eu, adică de cind o ştiu eu pe mama aceea din tablou pentru că pe alta tot n-am cunoscut-o.

— Mai pleci ?

El niciodată nu-mi pusese de două ori aceeaşi intrebare. M-am mirat dar numai pentru puţin timp pentru că apoi am inceput să mă dezbrac incet, foarte incet, privind în jur şi cum stătea acolo, în uşă, a tresărit, aducindu-şi aminte de ceva, desigur, şi a-proape precipitat a rostit :

— Poate vrei să te speli... să-ţi pun apă... desigur, vii de la drum, poate vrei să te speli...

DOINA ANTONIE

Secţiune într-un arbore

Dimineţile răzbat pădurea
desfăcind nodurile albastre
irumperea cetei de noapte.

Cind lupta se stinge
neobosită, pasărea
colindă copacii
podobindu-le ramurile
cu arcuri sonore.

Să fie privighetoarea cea
dintii !

Spre mine

Fusese lingă noi
liniştea aceea
pornind dintr-un punct medial
Crescînd înspre tine
scăzînd dinspre mine
Cuprinzîndu-te doar pe tine
Apoi.
Te căutam.
De fapt carele mele
uruind pulberea drumurilor
nevăzute
alergau în urma ta.
Urmă de scut
cu răsfringeri de sori.

ŞTEFAN PÎRVU

Să-mi amintesc...

Să-mi amintesc naşterea
dinspre moarte —
un ochi care m-apropie de
lucruri,
o pasăre hulită de vrăjitoare —
un om privindu-se-n adînc
să se cunoască.

să-mi amintesc cum a crescut
iarba,
sărbătoare-a pămîntului în
singe
şi numai eu între copaci şi
oase de miel
aştept —

şi-n naştere, melc răstignit,
chipul

Şarpe înserat

La rotundul pietrei,
cioplitorul vetrei.
dreapta căutînd

Pasărea tocmită.
cîntecul de singe stă în creşteri
creşteri de trei ori într-unul
căutîndu-şi drumul —
aripa în zodii părăsită

Ciuf în aşteptarea
morţii-n mame de amurg —
apele ne unesc în cuvînt
la-nceput se scurg —
părăsirea casei blestemînd —
şarpe înserat.

VIOREL VARGA

Nu vînd timp

Vai niciodată nu vînd timp
nimănui
las toate căutările
dezbrăcate de umbre
ca lebăda printre stele
pază la cîntecele ofilite
Vai niciodată nu vînd timp
nimănui
vreau clipa aceea rotundă
cu servieta împovărată
de amintiri.
să-nvăţ cîntecul lunii
sărutat de întunerec
şi-apoi să zbor cu lumina-n
trup
spre bolovani.

Joc sferic

Mă ascund ori de cîte ori
ninge cu miresme de poeme
peste gîndul tău
dar uneori rămîn
în cuibul umbrei
şi cizelez acolo timpul
pînă devine rotund
ca sînii mamei.

Uneori

îmi închipui că ne iubim prin
sunete
surziţi de atîtea chemări
mai bătrîne chiar decît lumina
Şi poate vom ajunge la
marginea îndoielii
cuminţi ca doi luceferi ce se
ascund
în tipătul apelor
cu trupurile ude de promisiuni
uneori.

MIHAELA CARP

Toamna îndrăgostiţilor

Subt ceruri îmbătate de frunze
— buze de sărut pentru vînt —
ne arde auzul acelaşi cuvînt
şi uiţi cine-ai fost...
şi uite cine sînt...
Şi numai cocorii
mai încearcă s-adune
un cer, să-l aducă-napoi
cînd singuri, o, Doamne
în noi — printre dune —
pluteşte un chip
de nisip
al nesfîrşitelor toamne...

Cîmpia îndoielii

Fără cicatrice de patimă
cu privirea sdrenţuită de umbră
iarba nu mai poate ascunde
călcîiul
şi încă un zeu se preface în
şarpe
şi case nu mai sînt ... Din ce
fost
păianjenii şi-au făcut unealtă
de plinse!
pentru catargul de strigăte
negre
şi focul şi-a ars şi legenda
şi păsări nu se mai nasc din
cenuşă
şi stelele au rămas stearpe de
semne
şi nu mai ştiu din cît
preanimic şi preanimeni
mi-am făcut potecă pe aici...

ION MĂRGINEANU

Şi-atunci...

trebuie să ne luăm
toate amintirile cu noi
ori şi cît s-ar lăsa
umerii la faţă
şi oricit
s-ar văieta carnea
mutată dintr-o întîmplare la
alta
cînd o să obosim
nu le-om mai putea ridica
de la pămînt
şi-atunci
cu viaţa
unul va rămîne mereu în urmă
de celălalt
şi...

Hălmagiu

am venit
să mai laşi şi tu din dragoste
şi să mai adaog şi eu puţin
şi-apoi
vreau să punem
un pumn de lacrimă
la rădăcina soarelui
poate că într-o zi
cînd lacrima va creşte mare
ne va lua cu ea —
dragoste în lume !

Mă-apropii

o pasăre scobeşte în fum
stă la marginea lui, se apleacă.
şi cu palmele bea.
se apropie vreo nuntă în sat
în cinstea mea
deşi fumul se cam bilbiie
într-un bust imperfect împrejur
păsările s-au făcut fete mari în
sat
nu mai încap pe la-streşini
îşi înseamnă urmele în lemn
şi îşi caută mire.

Sfat la întoarcere

sătenilor mei
nu vă mai certaţi
pentru mîna aceea de arbori
scoasă din rădăcini
aseară pe vînt
de urîtul pămîntului
în locul ei
o să ridic un cîntec
să nu fie satul ştirb
într-o parte

ION LOTREANU

Autumnală

Cînd trec pe sub fereastra ta,
Parcă plutesc printre podgorii
În care sevele se zbat
Ca peştii albi pe scocul morii.
Iar cînd mă-nclin prin via
coaptă
Şi fire de păianjen rup,
Foşneşte ploaia în adîncuri
Ca sîngele la tine-n trup.
Şi nu ştiu dacă-n roua caldă
Nu se ascund de iarbă norii...
Ori creşte via sub ferestre,
Ori tu adormi între podgorii.

Săpunul

Şi bulgărele de lumină
În palme chinuit ca-n cleşte
Aluneca din tină-n tină
Prin pînze albe ca un peşte

Se tinguia prin orgi solare
Ca ramurile în chilim
Cînd pier puzderii de ninsoare
La nunta unui anonim

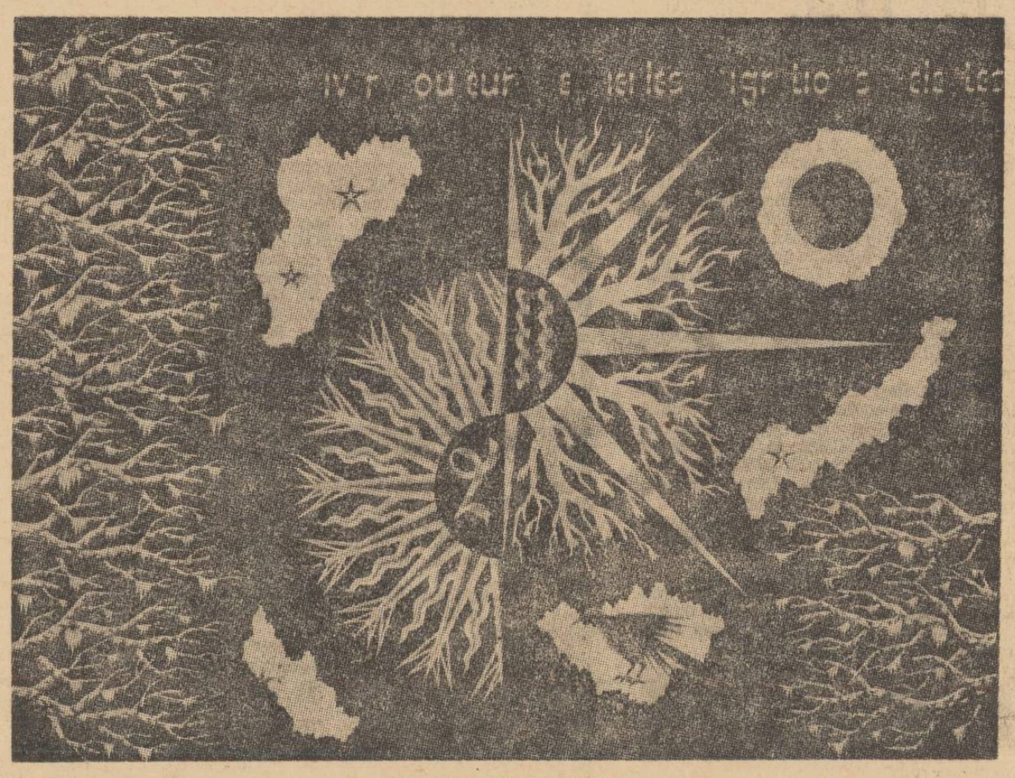

JEAN LURÇAT : TAPISERIE

LAURENŢIU CÂRSTEAN

Şi acum între braţele albe

Şi frig mi-e mîinilor uneori Héloise seara tîrziu
întorcîndu-mă acasă printre păsările bolnave
sufletul bătrînului clown lunecînd pe umede ziduri
hohotele gonind întîmplarea la marginea prăpastiei
dinspre ziuă citeodată frig mi-e mîinilor mai de mult
ascultînd cîntece despre neînchipuit de frumoase
nopţi în preajma căminelor de decembrie visam
mîini umbrite de cîmpii roditoare şi acum aici aproape
între braţele albe ale gîndului meu nu mai pot înţelege
nimic Héloise altădată s-ar fi aprins
nesfîrşitele ruguri de noapte de-o noapte înconjurînd
aburitul riu de care ne temem oricînd

Această noapte ca o altă corabie

Pentru că era noapte Héloise şi se făcuse
atît de tîrziu în toate ceasurile acestui
pămînt pentru că nu mai puteam fi arbori
iată cum se întunecă dintr-odată acel semn
şi cît de trişti ne tîram prin apele lacului
dintre noi am fi putut pleca pînă cînd această
călătorie putea să devină obositoare pînă
unde se povesteşte despre dragostea fetelor
la marginea lunii Héloise această noapte ca
o altă corabie o cît de ciudat alergam
deasupra cîmpiei vinovat de albe venisem
să plîng lîngă păsări se făcuse atît de tîrziu.

LIVIU CONSTANTINESCU

Valea Plîngerii

Din clisă albastră, lucioasă
Un cor de sălcii îşi smulge
Trupurile roşii, ca mai apoi să-şi curgă
Lăcrămile către crucile speranţelor
Otrăvitoare fumerole de ceaţă grea,
lăptoasă,
Amintiri, strigoaie moarte a doua oară
Ce-ar vrea să mă sfîşie cu gingiile lor
Goale de viitor şi doar mă-mbăloşează
Cu remuşcări în care mă-ncurc, alunec
Şi cad, şi n-am de ce să mă lovesc
Şi nu mai vrea odată să plouă...

Sens

Nu, nu vreau s-adorm
Deşi bucuria-mi toarce caldă-n braţe
Şi pernele-i sînt moi
Vega e-n mine, albastră, rece,
Adîncă, absolută... ei da, himerică
Nu ştiu ce vreau ? Ba da,
Vreau să n-ajung.

Adunarea generală a Asociaţiei Scriitorilor din Braşov

Simbătă 4 aprilie 1970, la Braşov, s-au desfăşurat lucrările Adunării Generale a Asociaţiei Scriitorilor din Braşov, pentru analiza muncii pe anul 1969 şi alegerea noului comitet de conducere. Au participat scriitori, membri ai Asociaţiei, din oraşele Braşov, Sibiu, Hunedoara, Petroşani şi Bucureşti.

Raportul de activitate a fost susţinut de Radu Theodoru, *secretarul Asociaţiei, care a pus in valoare succesele literare şi de activitate obştească ale anului trecut, potrivit sarcinilor asumate de comitetul de conducere la constituirea Asociaţiei, precum şi dificultăţile întimpinate pe această perioadă.*

Pe marginea raportului au luat cuvîntul următorii scriitori : Pop Simion, Iv. Martinovici, Ştefan Stătescu, Emilia Milicescu, Dan Constantinescu, Ioana Postelnicu, George Boitor, Nicolae Chirica, Costin Costinel, Dan Tărchilă, Radu Selejan, Ion Th. Ilea, Ion Grecea, Ingmar Brantsch, Radu Theodoru şi Traian Iancu. *Luările la cuvînt au prilejuit o nouă afirmare a eficienţei rolului pe care Asociaţia de Scriitori din Braşov l-a jucat în multiplele sectoare de activitate ale membrilor săi, îmbogăţind cu sugestii şi propuneri preţioase planul de muncă pentru anul în curs.*

Apoi Adunarea generală a ales, prin vot secret, noul comitet de conducere al Asociaţiei Scriitorilor din Braşov în următoarea alcătuire : Werner Bossert, Gherghinescu Vania, Georg Scherg, Dan Tărchilă şi Nicolae Tăutu ; *ca şi Comisia de cenzori formată din :* Iv. Martinovici, Emilia Milicescu şi Haralamb Zincă.

Secretar al Asociaţiei Scriitorilor *din Braşov a fost ales dramaturgul* Dan Tărchilă.

Lucrările adunării au fost conduse de Laurenţiu Fulga, *vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor.*

ÎNTÎLNIRE CU LENIN

(Urmare din pag. 8)

Problemele educaţiei şi ale moralei preocupă pe Nadejda Konstantinovna care a fost cîndva învăţătoare. Interesele pedagogiei sînt şi astăzi vii în sufletul ei. Cu perseverenţă, sprijinită din plin de Ilici, ea studiază în continuare cărţile celor mai buni pedagogi din Europa şi America, deşi treburile curente sînt multe şi cunoaşte din observaţii proprii, într-o măsură sistematizată, programul de învăţămînt de la Geneva şi Paris. Se gîndeşte să scrie o lucrare pentru care a găsit şi titlul : „Învăţămîntul public şi democraţia".

Se vede că replica critică a soţiei nu este chiar o întîmplare neobişnuită. Bătrînul a incasat-o ! Dar el rîde.

— Nu sînt eu chiar prostul acela care să nu înţeleagă... Găsim noi o modalitate de a nu sări peste cal.

Apoi rosteşte în limba franceză un aforism al lui Napoleon care-i place foarte mult. În traducere sună cam aşa : „Mai întîi ne încăierăm după aceea vedem ce facem".

Înţelegerea s-a restabilit. Nadejda Konstantinovna pune în farfurii nişte pilaf. Vladimir Ilici îl întreabă din nou pe Kaurov :

— Ei, cum rămîne deci cu matematica ?

— Vladimir Ilici, eu am luat hotărîrea.

— Poate te mai răzgîndeşti ?

— Nu, am hotărît definitiv.

— Ei, atunci să rămînă aşa. Şi acum povesteşte-mi de Baku. Ai participat la lupta sindicatelor ?

Căpătînd un răspuns afirmativ, Lenin exclamă bucuros.

— Asta-i foarte interesant !

Mănîncă cu poftă şi totodată nu pierde vremea, pune întrebare după întrebare. Caută să afle amănunte despre felul cum s-au constituit sindicatele, despre relaţiile dintre muncitorii petrolişti şi aşa-numiţii „maeştri", despre greva generală care a stimulat masele muncitoreşti, despre alegerea delegaţilor care să poarte tratative cu industriaşii, despre manifestele bolşevice care au luat locul ziarului de partid lichidat. Lenin e dispus să asculte şi consideraţiile pe care le face din cînd în cînd Kaurov, dar prin mimică şi exclamaţii „aşa, aşa", îl îndeamnă să stăruie mai mult asupra faptelor, a diferitelor momente, chiar a scenelor. Preţuieşte momentele concrete, vrea să cunoască mai repede figurile vii caracteristice ale muncitorilor, parcă ar dori să intre în casele lor împreună cu Kaurov. „Dumneata unde ai locuit ? Într-o familie de muncitori ? Cît plăteai ? Ce buget avea familia ? Aşa, da, da". Îl interesează ce fac conducătorii organizaţiei bolşevice din Baku, care n-a fost desfiinţată în ciuda numeroaselor pierderi. Pe unii dintre ei Lenin îi cunoaşte personal de la Petersburg sau i-a întîlnit în străinătate. Cînd e vorba de menşevici în ochii lui apare o lucire de răutate, pe care nu socoteşte de cuviinţă să o ascundă.

Lenin nu dă sentinţe, nici nu trage concluzii moralizatoare. Kaurov în schimb se lasă ademenit din cînd în cînd de intenţia de a dezvolta o idee cu caracter general (mai tîrziu i-a părut rău că a avut inspiraţia nefericită de-a expune adevăruri banale).

După masă se bea ceai. Lenin pune o problemă nouă :

— Ce-ai văzut în Belgia ? Pe socialiştii belgieni i-ai cunoscut ?

— N-aş putea spune că i-am cunoscut, dar am fost la vreo două conferinţe ale lui Wandervelde. Şi chiar am avut ocazia să stau de vorbă cu el.

— Ce impresie ţi-a făcut ?

— O personalitate atrăgătoare. Un orator de talent. Şi un om extraordinar de erudit. După părerea mea e foarte potrivit pentru munca de preşedinte al Internaţionalei.

— Hm, hm...

— Şi de ce nu ? omul acesta are talentul de a strînge pe alţii în jurul său. E un talent deosebit, Vladimir Ilici. Vreau să vă spun de altfel, că în timpul conferinţei a emis o idee interesantă din punct de vedere teoretic : după părerea lui socialismul belgian are misiunea de a contopi într-o sinteză originală specificul mişcării germane, britanice şi franceze.

— Hm... Dar despre cea rusă a spus ceva ?

— De cea rusă n-a amintit. Totuşi judecînd după simpatia cu care m-a primit — şi-i spusesem că sînt bolşevic — putem socoti că ne înţelege. Şi dacă noi...

— Ce naivitate ! Exclamă Lenin.

Kaurov e uimit. Ochi lui albaştri se îndreaptă întrebători spre Krupskaia. Dar aceasta dă din cap a aprobare. Atunci întreabă :

— La mine vă referiţi, Vladimir Ilici ?

— Doar nu la Wandervelde ! Ca să vezi, te-a cucerit cu politeţea lui !

Ilici se scoală de pe scaun, e scund dar vînjos. Haina-i e desfăcută. Gestul obişnuit : degetul mare al mîinii ţine vesta la subţiori. Pumnii mari sînt strînşi pe piept. Cuvintele sună ironic.

— Ha, ha, ha. Un socialist plăcut sub toate aspectele ! Amabil, drăgălaş, cumsecade, politicos ! Dar trebuie să ştii că virtutea care este exprimată prin absenţa preciziunii, prin absenţa unui punct de vedere care-ţi poate trezi replici, această virtute este egală cu zero. La vremea lui despre asta a scris bine Belinski. Şi bătrînul Bakunin. Să ne ferească Dumnezeu de socialiştii plăcuţi. Încearcă să pui mîna pe unul ca ăsta. Îţi scapă fără doar şi poate. Auzi, stringe pe alţii în jurul său, ha, ha ! Stringătorul ăsta al dumitale ne-ar fi trimis pe noi bolşevicii — uriţi, nesuferiţi pentru el, — cu cea mai mare plăcere, cu mîna cea mai amabilă în Infern sau poate chiar pe rug. Nu dragul meu, du-te la facultatea de matematică, numai la matematică.

Nadejda Konstantinovna, subliniind tonul lui Lenin, continuă :

— La ţară, la mătuşa, la Saratov, în fund de provincie.

Vladimir Ilici începe să rîdă. Rîsul îl face să-şi piardă supărarea. Lasă mîinile în jos, le bagă în buzunar.

— Ia te uită ce apărătoare de nădejde ţi-ai găsit.

Pe buzele lui Kaurov apare un zîmbet.

— Nadia, continuă Lenin, am impresia că mai ai ceva de lucru cu tovarăşul Vano.

Krupskaia a strins vasele şi a şters bine de tot muşamaua.

— Haideţi, să mergem.

Toţi trei ies din bucătărie. Krupskaia şi Kaurov intră în încăperea pe care o cunoaştem, unde stau pachetele de ziare. Lenin priveşte cu aceeaşi plăcere pe care i-o remarcase şi înainte Kaurov toată această gospodărie ziaristică.

— Îi batem, îi batem, în stil proletar ! exclamă el. Sîntem puţini, dar sîntem puternici Sîntem puternici pentru că sîntem în adevăr uniţi. Există oare în Rusia un alt partid atît de unit ? Ce crezi ?

În acest „ce crezi" se simte iarăşi o invitaţie la dispută. Lenin a creat partidul care a dovedit cît este de viabilă disciplina şi o structură profund centralizată, principii introduse de el pentru a ciştiga victoria. Vladimir Ilici stă citeva clipe în dreptul uşii apoi se retrage în odaia lui.

Este o oră, o oră şi jumătate Nadejda Konstantinovna îl conduce pe Kaurov în antreu

— Volodea, strigă ea, vino să-ţi iei rămas bun.

— Prin uşa întredeschisă Kaurov vede cărţi şi iar cărţi pe rafturile ce se ridică pînă sus în tavan, pe masă un teanc de hîrtii, o foaie scrisă dar încă neterminată.

Lenin iese în vestă şi-l priveşte din cap pînă-n picioare pe fostul student de la Liége : slab, cu nasul ascuţit, cu sprîncene negre şi groase, cu cămaşa caucaziană peste pantaloni, susţinută de o cureluşă subţire. Părul bălai îi este acoperit de o pălărie de pai, cum părată în străinătate. Lenin începe să rîdă.

— Ai un aer arhiconspirativ... Aşa cum eşti îmbrăcat acum nici un agent secret n-are să te ocolească în Rusia...

— I-am spus deja, rosteşte încet Nadejda Konstantinovna.

— În cazul acesta îţi doresc numai bine tovarăşe Vano, — şi apoi după o clipă de chibzuială Lenin repetă : Vano... Numai Ivanuşka cel prostuţ să nu fii.

— Mă voi strădui Vladimir Ilici.

Din nou cele două mîini se strîng bărbăteşte.

— Ai o mînă tare, spune Lenin, nu cedezi. Strîngerea dumitale de mînă se ţine minte. Ei, tovarăşe matematician, dacă o da Domnul ne-om mai vedea.

Şi iată peste zece ani în clădirea comitetului de partid din Moscova în această încăpere de lîngă scenă Kaurov, care într-o timp chelise ţinea în mînă chipiul militar cu steluţa roşie, şi purta o haină de militar cu planşeta pe umăr, s-a întîlnit din nou cu „Ilicii".

Nu odată în anii revoluţiei avusese prilejul Alexei Platonovici să-l vadă şi să-l audă pe Lenin, mai de aproape sau mai de departe. Dar abia acum pentru prima oară după întîlnirea de la Paris putea sta de vorbă cu el.

Vocile se potoliră, lumea observase apariţia lui Lenin. Vladimir Ilici se adresă lui Kaurov.

— Tovarăşe Vano, au venit totuşi, sau mai bine zis vin vremurile cînd avem nevoie de matematicieni. Şi Lenin începe din nou să-i pună grăbit una după alta întrebări : — Cum stai în privinţa aceasta ? Ai mai învăţat de atunci ? Ai terminat facultatea de matematică ?

— N-am terminat-o, Vladimir Ilici.

— Ai de gînd să recuperezi ? După ce terminăm războiul neapărat trebuie să recuperezi !

În jur vocile îşi recapătă vioiciunea. Lenin bagă şapca în buzunarul paltonului şi frecîndu-şi mîinile de parcă afară ar fi fost, păşeşte repede înainte. Pe unul îl salută, cu altul schimbă două, trei cuvinte şi pleacă mai departe cu pasul lui grăbit.

Întîlnire cu Lenin

de Alexandr Bek

Seara festivă, organizată de comitetul de partid al orașului Moscova cu prilejul aniversării a 50 de ani de la nașterea lui Lenin s-a desfășurat în absența celui sărbătorit. Unii povesteau că Lenin a ironizat ideea de a organiza această festivitate și adresîndu-se sieși cu cuvintele lui Cehov „prea stimate dulap" a refuzat în ruptul capului să joace rolul de sărbătorit...

...După ce s-au terminat discursurile s-a anunțat o pauză. Cei ce luaseră parte la întrunire ieșiră în coridor, coborîră scările și intrară în vestibul. Unii dintre ei o porniră chiar spre curte unde se zăreau tufișuri golașe, încă neinfrunzite, cu mugurii umflați ; adia un vînt de aprilie care se răcise odată cu lăsarea serii. Numai cel ce era într-adevăr nevoit să fie în altă parte putea să renunțe de-a rămîne în continuare la festivitate. Căci toți așteptau sosirea lui Lenin. Pe niște căi necunoscute, cărora pe front li se spune „telefonul soldățesc", s-a răspîndit vestea că Nadejda Konstantinovna Krupskaia îi telefonase lui Lenin, anunțîndu-l de încheierea discursurilor jubiliare, și el și luase mașina ca să vină.

În timpul pauzei scena rămăsese goală. Pornind de pe urma altora care șezuseră pe scaune sau asemenea lui luaseră loc pe scările ce ducea spre scenă Alexandr Platonovici Kaurov salutîndu-și vechii prieteni și schimbînd cîteva cuvinte cu ei, intră în odaia din vecinătatea scenii. Deși destul de mare încăperea era ticsită de oameni care se mișcau, vorbeau, rideau.

Alexei Platonovici scoase o țigară și se îndreptă spre fereastra larg deschisă în jurul căreia se îngrămădiseră fumătorii. Pe neașteptate o ușiță laterală se deschise și intră grăbit. Lenin aproape ciocnindu-se de Kaurov. Într-o mînă ținea un dosar, cu cealaltă își descheia pardesiul cu guler de catifea ros, cumpărat încă în străinătate. În cap purta eterna șapcă rusească pe care nu o mai părăsise probabil din clipa în care se întorsese în Rusia. Cozorocul nu ascundea strălucirea vie a ochilor cu tăietura lor puțin prelungă, accentua parcă acestui chip cu trăsături mongolice, umerii obrajilor ieșiți în afară. Nasul gros, gura mare, în colțul buzelor o umbră de zîmbet, barba și mustățile de un castaniu-roșcat închis, destul de încîlcite — de mult se vede că nu mai intrase foarfeca frizerului în ele — toate aceste trăsături îl făceau asemănător și cu un profesor și cu un țăran, rămînînd în fond specific rusești ; precum se știe profesorii în Rusia aduc nu arareori la înfățișare cu țăranii.

Lenin fusese cît p-aci să-l lovească pe Kaurov cu ușa și își ceru scuze.

— Iartă-mă, te rog.

Apoi, aruncîndu-i o privire mai atentă, exclamă :

— A, matematicianul !— Să trăiești !

Și întorcînd brusc capul, strigă :

— Nadia, unde ești ?

Pe ușa laterală apăru și Nadejda Konstantinovna care abia reușise să-și ajungă din urmă soțul, rumenă la față, parcă întinerită în această seară de sărbătoare și pentru ea. Purta o rochie lung de culoare închisă care atingea prin lungimea ei ghetele greoaie, cu șnur. Chipul ei nu avea trăsături fine. Dimpotrivă era parcă cioplit din lovituri masive, ceea ce îi dădea o înfățișare oarecum de femeie din popor. Nu e de mirare că la sfîrșitul veacului trecut Krupskaia, care trebuie să spunem absolvise liceul cu medalie de aur, punîndu-și o basma în cap pătrundea în chip de muncitoare în barăcile-dormitor ale fabricilor, greu accesibile pentru propagandiști sau în același chip de muncitoare îl vizitase pe Lenin în 1917 în Finlanda, unde acesta se afla în ilegalitate.

Cu un gest neașteptat de feminin, de parcă într-adevăr și-ar fi regăsit tinerețea, ea și-a îndreptat părul strîns la spate într-un coc simplu, prins în cîteva ace de cap. De astădată nu mai părea puțin adusă din umeri ca de obicei.

— Gură cască ce sînt, rosti ea cu o voce joasă. Apoi își trase sufletul. Uf, mi s-a tăiat răsuflarea, alergînd după tine !

Pe dată Vladimir Ilici își dădu seama că o lăsase în urmă :

— Naiba să mă ia, iartă-mă... cum de n-am observat ?

Își scoase șapca, dezvelind capul viguros, chel, pe care de nenumărate ori îl vor descrie mai tîrziu atîția. Nu arareori în aceste descrieri figurează numele filozofului antic Socrate : o frunte tot atît de bombată ca a lui Socrate, un cap tot atît de masiv ca al lui Socrate. Totuși eu aș introduce în text și o mărturie de alt gen. Cititorul să mi-o considere drept digresiune lirică.

În 1907 la Congresul celei de-a doua Internaționale la Stuttgard Rosa Luxemburg i-a spus Clarei Țetchin :

— Uită-te bine la omul acesta ! E Lenin. Privește ce craniu are, încăpățînat și voluntar. Un adevărat craniu de țăran rus cu unele linii puțin mongoloide. Craniul acesta are intenția să spargă ziduri. Poate că are să-și spargă cu acest prilej și Lenin capul, dar de cedat n-are să cedeze niciodată.

Mă mulțumesc cu acest citat din cartea Clarei Țetchin.

Scoțîndu-și șapca, Lenin se scărpină în ceafă. Kaurov și-a adus aminte : tot așa, de mult, zece ani să fi fost de atunci, la Paris, cînd el Kaurov venise la „Ilicii", (așa li se spunea în emigrație lui Lenin și Krupskăi într-o denumire îmbrățișîndu-i pe amîndoi), Vladimir Ilici își dusese mîna la ceafă și-și scărpinase puținele fire de păr ce-i mai rămăseseră.

În vremea aceea Alexei Platonovici — cunoscut în ilegalitate sub numele de Vano — era student la Institutul Politehnic din Liége. Urmărit de Ohranca *) țaristă la Baku, pe punctul de-a fi nimerit într-o capcană a poliției, în urma unei hotăriri a Comitetului bolșevic, părăsise orașul petrolului și după oarecare timp de ședere la moșia tatălui său, colonel în retragere, obținuse pașaport pentru străinătate și plecase pe meleaguri îndepărtate. La Liége reușise să treacă la examene și devenise student în anul I cu drepturi depline la secția fizico-matematică. În felul acesta în sfîrșit putea să se ocupe de matematică, la care era tare încă din copilărie și de alte discipline apropiate ei, care de asemenea îl atrăgeau. Tatăl îi asigura întreținerea.

Și totuși Alexei suferea de nostalgie, îi era dor de Rusia, dor de munca revoluționară, dor de disciplina, care se cheamă muncă de partid. E adevărat că și aici în emigrație căutase să nu se rupă de partid, intrase în grupul bolșevic de la Liége, venea din cînd în cînd pe la Bruxelles, unde se purtau discuții deosebit de înflăcărate. O dată chiar luase cuvîntul la una din aceste discuții, căci nu putuse să tacă, auzind cum un fost bolșevic rostise de la tribună : „Trebuie să renunțăm la două prejudecăți dăunătoare : prima că avem un partid, a doua că în Rusia va avea loc Revoluția !" Tovarășul Vano rumen, cu nasul ascuțit, purtînd în continuare cămașa caucaziană cu numeroși bumbi pe ea, strînsă în talie cu o curelușă îngustă tivită cu fir de argint își expusese obiecțiile cu înflăcărare, cu patos, sprijinindu-se pe experiența și dreptul unui revoluționar, care lucrase în rîndul maselor.

Dar mustrările de conștiință nu-l părăseau. Nu cumva cuvintele lui nu corespund cu faptele ? Dorul de Rusia era tot mai puternic. Și după o perioadă de chibzuială, de frămîntări lăuntrice, Kaurov își recăpătă echilibrul sufletesc hotărînd ferm : mă întorc acasă ! Pentru el întoarcerea nu era chiar o problemă atît de complicată, întrucît în ciuda aventurilor prin care trecuse, își păstrase situația legală și avea pașaport în regulă.

În anii aceia cercul bolșevic din străinătate își avea sediul principal la Paris. Kaurov sosi pentru a primi sarcini de partid. A doua zi i se spuse ca înainte de plecare să treacă pe acasă pe la Ilici, în strada Marie-Rose nr. 4.

— Du-te, stai de vorbă cu Bătrînul.

„Bătrînul" era denumirea curent folosită pentru Lenin și el adeseori își semna scrisorile către prieteni, „Bătrînul".

*) *Siguranța țaristă*

Era o zi senină de toamnă. O stradă molcomă în apropierea unui parc. O casă cu cinci etaje de culoare închisă, cu numeroase balconașe...

Kaurov urcă la etajul trei (după sistemul francez etajul doi). În ușă îl întîmpină o femeie cu ochii cenușii, de vîrstă mijlocie. Părul castaniu deschis, pieptănat simplu, cu un coc în spate nu era lins ; în razele de soare ce cădeau pieziș se vedeau cîțiva cîrlionți pe care pieptenul nu-i putea domoli. Fruntea era mare, înaltă, cu tîmplele puțin teșite. Purta o rochie de culoare închisă, fără decolteu, foarte simplă. Dar înfățișarea ei nu avea acel ceva rece, propriu uneori femeilor revoluționare, pe care îți vine să le definești ca „bărbați în fustă". Trăsăturile mari ale feței, parcă sculptate, exprimă stăpînire de sine, dăruită din născare dar și dezvoltată de școala vieții, de regulile de fier ale conspirației. O anumită reținere se simte și în zîmbetul plăcut al Nadejdei Konstantinovna.

Aruncă o privire atentă spre tînărul musafir, care purta o pălărie de pai și o cămașă caucaziană de postav. Ar fi trebuit să-i spună : „Nu umbla așa, căci orice agent te mîroase cale de o poștă". Dar n-avea rost să înceapă discuția prin a-i face morală. Dealtfel la Paris ar putea trece neobservat. Aici nimeni nu se uită la tine, oricît ai fi de ciudat îmbrăcat. Dar în alte orașe...

După ce-i întinse mîna îi spuse :

— Întră să stăm de vorbă. Ilici nu întîrzie mult. Trebuie să vină la vreme.

Are o voce domoală, vorbește cu glas scăzut. Kaurov remarcă în sinea lui : i-a spus soțului său „Ilici", așa cum îi spun tovarășii de partid.

În coridorul îngust și în odaia de lucru a Nadejdei Konstantinovna stăteau grămadă pachete, înfășurate în hîrtie groasă cenușie. Cîteva din ele erau desfăcute și se zăreau exemplare din ultimul număr al ziarului bolșevic tipărite pe hîrtie foarte subțire, aduse, se vede, direct de la tipografie.

Soarele intră liber prin fereastra fără perdele. Geamul e deschis. Aruncînd o privire Krupskaia, întreabă :

— Nu ți-e frică de curent ?

Musafirul zîmbește ironic și face un gest hotărît cu mîna. Nici nu mai e nevoie de cuvinte, se înțelege și așa : dacă ne-am teme și de curent la ce am mai fi buni !

Masa de lemn alb, judecînd după picioare, acoperită cu ziare franceze, servește Nadejdei Konstantinovna de birou. Pe ea stau așezate ordonat, sticluțe cu chimicale, adică cu tot felul de cerneluri și soluții pentru scris cifrat, deasemenea pensule, borcănele cu clei și multe, multe, plicuri. În odaie mai sînt și cîteva taburete, acest mobilier specific rusesc ce pare atît de straniu în Europa.

Nadejda Konstantinovna îl poftește pe Kaurov să ia loc, apoi îi arată pachetele.

— Toate astea pleacă în Rusia.

După o clipă de tăcere, — așa-i e firea — continuă.

— Și dumneata pleci ?

— Da, n-am prins aici rădăcini, sau mai bine zis nu că n-aș fi prins rădăcini... Kaurov caută jenat expresia cea mai potrivită... Să vedeți cum devine cazul, totul e-n ordine, m-am aranjat, învăț, dar inima nu mă lasă.

— De ce ?

— De ce ? Tatăl meu care era comandantul unui batalion în Caucaz, avea obiceiul să-i spună aghiotantului său : „Toate bune, dragul meu, dar treabă nu faci".

Nadejda Konstantinovna rîde :

— Bine zis. Și repetă cuvintele lui Kaurov-senior : „Toate bune dragul meu, dar treabă nu faci". Să-i spui și lui Ilici, o să-i placă.

Nadejda Konstantinovna își ține mîinile subțiri așezate liniștit pe stofa rochiei. Din cînd în cînd cu mîna dreaptă dă la o parte o șuviță de păr rebelă. Și apoi mîinile revin la aceeași poziție de nemișcare. Iar glasul răsună domol :

— Cînd ajungi în Rusia unde ai intenția să te duci mai întîi ? Unde ai de gînd să te stabilești ?

— Deocamdată la Petersburg. Am acolo un frate. În Caucaz nu pot să apar.

— Și cu studiile ce faci ?

— Deocamdată nu m-am gîndit.

— Și eu pe vremea mea am renunțat la studii universitare. Ei, o să vezi cum o să fie împrejurările.

Îi mai pune cîteva întrebări, apoi îi propune :

— Dacă n-ai nimic împotrivă, hai să ne apucăm de „trebușoară".

Expresie diminutiv-mîngîitoare „trebușoară" ! Kaurov enumără diferite adrese din Baku și Georgia ale celor ce au adrese legale și sînt legați de cercurile revoluționare. Și oamenii aceștia vor primi acum plicurile, care conțin ziarul bolșevic, tipărit pe foiță de tutun. În ciuda „ohrancăi", o parte din aceste plicuri ajung totuși la destinație. Kaurov numește cei pe care-i cunoaște, căci își dă seama cît e de prețios aici fiecare firicel care duce spre Rusia. Într-adevăr reacțiunea, diferitele măsuri întreprinse împotriva partidului l-au slăbit. Dar n-are a face, noi ne vom îndeplini datoria nu vom ceda pozițiile, vom aștepta, și dacă ne mai e sortit să mai trăim poate vom mai apuca un nou val revoluționar.

Kaurov primește însărcinări. I se dau adrese. Are să transporte cîteva cărți absolut inofensive dar în legătura lor a fost introdus ziarul. Are să aibă și un geamantan cu fund dublu, unde s-au introdus materiale propagandistice.

Se aude ușa de la intrare trîntindu-se.

— E Ilici, spune Krupskaia. După cum vezi n-a întîrziat.

În odaie intră Vladimir Ilici. Chipul și chelia, cuprinzînd aproape toată suprafața capului, sînt bronzate. În acest an, la sfîrșitul verii, Lenin împreună cu Nadejda Konstantinovna și cu mama ei au reușit să plece pentru o lună din Paris și să locuiască într-un sat, unde să se odihnească de incontinuile încăierări, de războiul acesta dus și în dreapta și în stînga, război în care ele își consumă și inteligența și pasiunea, după propria lui mărturisire, o pasiune fără margini. Odihnindu-se Lenin se trata prin a nu face nimic și a nu vedea pe nimeni. Hotărînd să-și pună la punct nervii zdruncinați, ocupîndu-se de acest lucru serios așa cum făcea totul, Vladimir Ilici își impunea să nu se atingă de ziare, deși în orice cafenea, oricît de mică, ele îți atrăgeau privirea, răspîndite pe măsuțe sau așezate pe o tejghea separată. Plimbările îndelungi, pe jos sau cu bicicleta, înotul, i-au întărit sistemul nervos, i-au redat sănătatea, l-au făcut din nou neobosit. Revenind la Paris se aruncă iarăși în luptă, păstrînd buna dispoziție și spiritul limpede. Așa l-a văzut pentru prima oară Kaurov. Lenin se întorsese de la bibliotecă. Pe vremea aceea nu purta barbă. Bărbia lui bine rasă, strălucitoare, ar fi putut părea greoaie dacă n-ar fi fost contrabalansată de contururile puternice ale frunții. Mustața roșcată puțin lăsată în jos are în desenul ei ceva oriental. Ochii căprii, mici, sînt limpezi. Citești în ei o minte ageră, pătrunzătoare, puțin șireată și totodată mulțumirea unui om care a lucrat bine.

Deabia mai tîrziu a observat Kaurov că Lenin purta o haină curată, ordonată, deși din stofă ieftină, vesta era încheiată la toți nasturii, gulerul era alb, iar cravata de culoare închisă, bine legată.

Vladimir Ilici scund, lat în umeri examină și el cîteva clipe vizitatorul, care se ridicase de pe taburet.

— Așadar din Baku ? întrebă Lenin fără nici un fel de intrare în subiect.

Îi întinde mîna mare, parcă prea mare față de statură. Strîngîndu-i-o, Kaurov își dădu seama că este mîna unui sportiv. O strînse puternic. Drept răspuns și Lenin accentuă strîngerea. Kaurov nu cedă în această întrecere neașteptată care se desfășura fără cuvinte. Strînsoarea deveni mai tare. Dar mîna lui Lenin nu se lăsă mai prejos.

— Remiză, rise Vladimir Ilici.

Pe chipul lui mobil apare o rază de simpatie.

— În regulă, răspunse Kaurov. Nici remiza nu e rău.

— Joci șah ?

— Cum să vă spun,... așa și așa...

— Hm, hm...

Lenin aruncă o privire iute spre pachetele cu ziare și spre masa pe care se îngrămădesc plicurile. Aceeași mulțumire i se citește în privire.

— Tare aș mai juca o partidă, mărturisește el. Dar să lăsăm pentru altădată. Avem viitorul în față.

Pentru prima oară Kaurov își dă seama că Ilici graseiază. Sunetul „r" nu-l pronunță clar. Lenin scoate din buzunarul vestei ceasul și-l privește. Intervine Nadejda Konstantinovna.

— Este o aluzie care nu se referă la dumneata tovarășe Vano. Aluzia e alta : „gospodino cum stai cu masa ?" Îmi pare rău, Volodea, dar a trebuit să te trădez spuse ea și se ridică zîmbind în picioare. Haideți, masa e gata.

Nadejda Konstantinovna turnă în farfurii supă de zarzavat. Vladimir Ilici își prinse șervetul de guler și se adresă lui Kaurov, care pusese mîna oarecum jenat pe lingură.

— La noi nu se umblă cu ceremonii. Te rog să nu rămîi în urmă.

Și înghiți una după alta cîteva linguri de supă. Dar uitînd de intenția de a da un exemplu bun musafirului reluă discuția.

— Așadar vii din Baku ? Ce muncă ai făcut acolo ?

— Eu, Vladimir Ilici, de fapt, am plecat de mult de acolo, de peste un an.

— N-are a face. Urma e încă proaspătă.

— Dar acum mă gîndesc la altceva. Plec înapoi în Rusia.

— Știu... Dar mi se pare că ai studiat aici ?

— Da. La institutul Politehnic din Liége.

— Cum de n-ai căzut la examenul de admitere ? Te-ai pregătit mult timp ?

— Nu, nu prea. Matematica și fizica sînt încă din școală obiectele mele preferate. Și, să vedeți, s-a dovedit că am o bază serioasă...

— Așa... — În clipa aceasta Ilici se întoarse brusc spre Kaurov — Merită oare să lași studiile ? În curînd o să avem nevoie foarte mare de ingineri.

— Dar eu sînt la Facultatea de Matematică. Matematician pur.

— Nici asta nu e rău. Matematicienii vor fi foarte necesari partidului, după ce vom cuceri puterea. Specialiști în politică avem destui. Mai ales printre intelectuali. Și apoi această meserie își va pierde actualitatea după victoria revoluției. Altceva sînt bolșevicii — matematicieni. De unde să-i scoatem ?

Privind țintă pe Kaurov așteaptă răspunsul. Pupila din dreapta e mică, pătrunzătoare, cealaltă parcă mai mare.

— În politică ne cunoaștem drumul continuă el. Hotărîrea nu ne lipsește, așa cum se cuvine unor jacobini proletari. După răscoală o să întrebăm : tu de partea cui ești ? A Revoluției ? Sau ești împotriva Revoluției ? Dacă ești împotrivă n-o să umblăm cu mănuși ! Dacă ești pentru, vino și lucrează cu noi !

Nadejda Konstantinovna rosti sceptică :

— Dar nu cumva în felul acesta ai să-i omori pe toți cei care sînt mai buni, mai puri din punct de vedere moral, cei care vor avea curajul să-și exprime deschis părerea ?

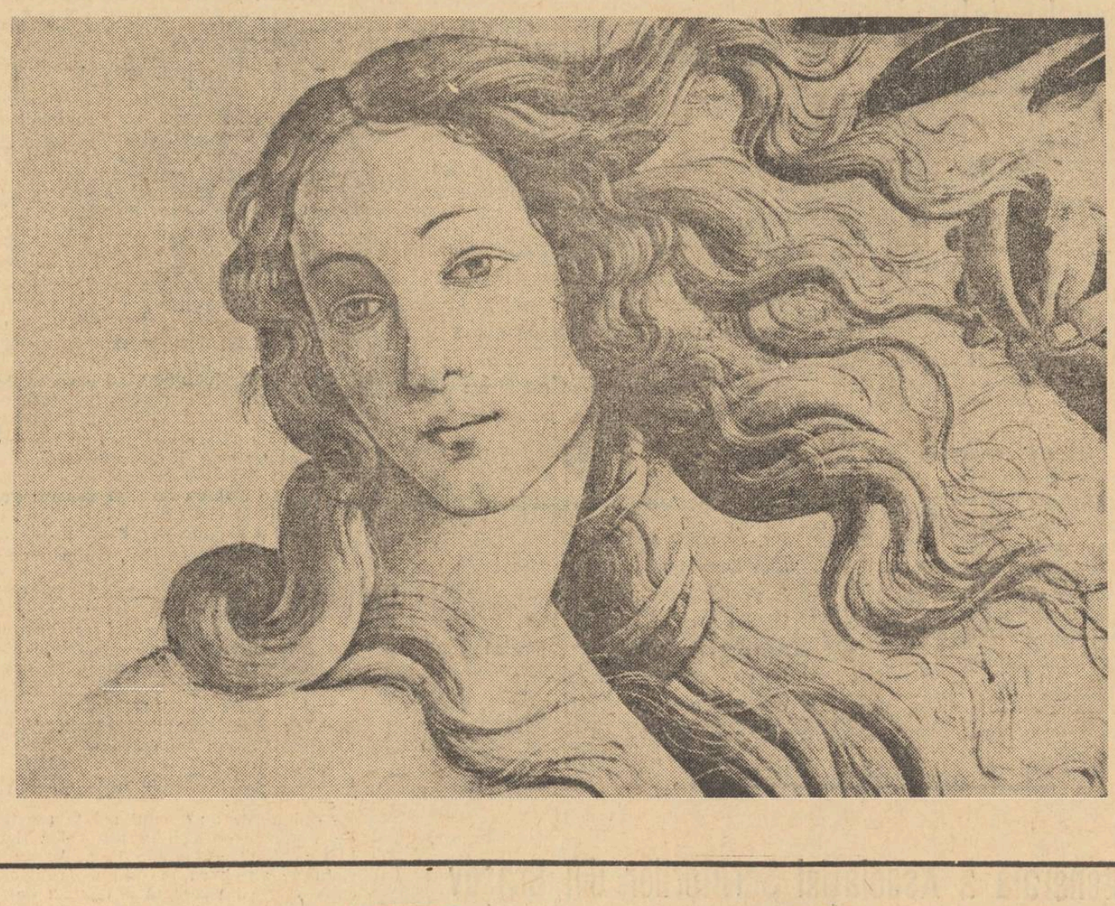

În românește de
TATIANA NICOLESCU

(Continuare în pag. 7)

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : **Ștefan Bănulescu**
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion.**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
16 (416)
Sîmbătă
18 aprilie 1970
8 pagini — 1 leu

„Adversar neîmpăcat al închistării dogmatice, Lenin a fost un militant neobosit pentru nou, atît în teorie cît și în practică. El și-a întemeiat tezele și concluziile teoretice atît pe studiul vieții cît și pe cunoașterea și generalizarea celor mai noi date ale științei, pe cunoașterea umană și practica socială contemporană".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea rostită la Adunarea festivă consacrată Centenarului nașterii lui Vladimir Ilici Lenin)

Literatura azi

În fiecare săptămînă

MARIN PREDA

răspunde la o întrebare

— Se vorbește mult despre necesitatea realismului în literatura română contemporană. Cum se întîmplă, prea îndelungata conversație despre realism poate conduce la ideea că realismul este întreprinderea cea mai lesnicioasă la care un scriitor ar urma să se angajeze. Pornind de la prezumția că, deocamdată, comentariile despre necesitatea realismului depășesc — cel puțin ca suprafață — operele realiste existente, dorim să vă întrebăm, tovarășe Marin Preda : ce credeți că este realismul, care este condiția lui fundamentală în România socialistă a anilor '70 ?

a.p.

— Se poate aștepta de la un scriitor care practică realismul, pînă la jumătatea carierei lui, cel puțin, să fie un îndîrjit și intransigent apărător al realismului în proza literară. Totuși nu sînt nici una, nici alta. Dar, într-adevăr, nu pot concepe că există roman sau proză literară — vorbesc de soarta speciei, în general, și nu de cazurile cînd genul se aventurează în poezie, în fantastic pur sau eseu — fără o legătură directă sau indirectă cu istoria. Cu toate acestea, în literatura modernă, un scriitor irlandez, și anume James Joyce, a dat romanului, nu numai tradițional, o lovitură aproape mortală. Faptul nu a îngrozit pe nimeni, ba chiar s-au găsit și continuă să existe fanatici admiratori ai lui „Ulysse" și ai operei întregi a acestui bizar fruct al literaturii moderne.

Mi-au trebuit luni de zile ca să pot citi „Ulysse". L-am citit pînă la urmă și pot să spun că a produs asupra mea o puternică impresie. Desigur, nu nesfîrșitele și obositoarele incursiuni abstracte m-au fascinat, ci tot paginile realiste sau așazis realiste, în care se poate descoperi o viziune fie viscerală asupra omului (femeia, de pildă, văzută în funcțiunile ei organice-biologice în care conștiința nu e decît un reflex al acestei activități fiziologice), fie digestivă, în care e descrisă pe larg ingurgitarea — nu în stilul lui Zola ! — de alimente, rinichi, purgative și consecințele care decurg de aici. Conștiința e absentă. Iată lovitura care e dată problematicii tradiționale. „Ce **înseamnă conștiință ?**" am putea fi întrebați, în acest caz. Este neliniștea spiritului care, în această lungă odisee, nu ni se transmite. Înseamnă, de aici, că putem acuza literatura modernistă că nu dezbate probleme de conștiință ? Și că deci numai realismul și-a cîștigat acest drept ? Nu. Dimpotrivă, dacă ne gîndim la Dostoievski și la Kafka, scriitori care în egală măsură cu Tolstoi, marele realist, dezbat cele mai dramatice probleme de conștiință. Ce este deci realismul, în acest caz, cînd o parabolă cum e „Ciuma" este expresia neliniștii provocate de ultimul război mondial ? Cum îl putem defini, cînd scopul fundamental al artei este dezbaterea problemelor conștiinței umane ? În ce mod putem fi apărătorii intransigenți și chiar îndîrjiți ai realismului ? Lucrurile deci se complică. Fiindcă nu putem numi realiste capodopere ale literaturii moderne cum ar fi **„Străinul"** de Camus, **„Procesul"** sau **„Castelul"** de Kafka, sau **„Zgomotul și furia"** de Faulkner.

Impasul definiției realismului nu ne împiedică însă ca, în practică, să știm — fără aproximații — cînd o operă este bună, și cînd nu. Dificultatea definiției nu împiedică nici creația, nici progresul conceptului de artă.

Un singur lucru putem, însă, spune cu precizie : marile răsturnări sociale au dat naștere unei literaturi foarte direct legate de evenimentele și dramele care au avut loc și care au o adîncă semnificație istorică și socială. Așa s-a născut Balzac.

Noi am trăit tocmai astfel de răsturnări și s-ar părea că actualitatea lui Balzac ar trebui să fie, în mod firesc, acceptată de scriitorul român de astăzi. Și totuși chestiunea e controversată. De ce ? Este o întrebare la care ne vom strădui să răspundem într-un număr viitor. Cum nici concluzia, poate și mai firească decît acceptarea actualității lui Balzac, că **înțelegerea istoriei** ar asigura o poziție de observație realistă a lumii, nu e pe deplin revelatoare pentru mulți prozatori contemporani. De ce ?

Poezia tînără

Mi se pare interesantă explicația dată de cineva într-o conversație cordială, privitor la tinerii poeți : după ce, în 1960 și anii următori au descoperit **poezia** și au repus lirismul în drepturile lui legitime, ei descoperă, acum, lumea, existența, condiția individului ca obiect de meditație poetică. Se produce, altfel spus, o deplasare — abia perceptibilă — de accent spre o poezie de vocație socială și — nu este nici o exagerare — de vocație filozofică, dacă prin filozofie înțelegem, în poezie, o concepție despre existență, atitudine față de viață în materialitatea ei cea mai directă. Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ana Blandiana au scris mai ales despre **poezie** și despre dramele **cuvîntului.** Ion Alexandru, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Constanța Buzea, Gh. Pituț, Gh. Alboi — scriu îndeosebi despre **condiția poetului** în lume și în locul **cuvîntului** pun, acum, noțiuni ca **destin, univers, existență.** Nu e vorba numai de o terminologie — ci — am impresia — de o conștiință nouă pe care poetul tînăr a dobîndit-o. Nu scap din vedere că discutînd despre **poezie,** poetul se gîndește, în fond, la condiția lui, și că drama cuvîntului poate să însemneze nu numai o dramă a cunoașterii lirice dar și o dramă a existenței în genere. Împărțirea e, deci, discutabilă, și nu are alt rol decît acela de a semnala o penetrație mai directă a **istoricului, socialului, cosmicului** în poezia tînără după ce ea a dobîndit rarul privilegiu de a se contempla pe sine însăși și noblețea **esteticului** în lupta cu **anecdoticul, prozaicul, schematicul,** monștrii mărunți ieșiți din țeasta poemului mai vechi.

Preferința pentru o poezie mai concretă, mai aproape de lucruri, deschisă spre elemente, mi se pare pozitivă, de încurajat, pentru că progresul în literatură nu se poate realiza fără acest echilibru de forțe, fără emulația sinceră, liberă, între mai multe formule creatoare. Este necesară o poezie de comunicare directă, cîtă vreme există, azi, o inflație a versului ermetic, o preferință — la începători — pentru o poezie ce trăiește, estetic, din ceea ce ascunde decît din ceea ce spune. Însă justificarea acestei poezii stă în condiția ei de **excepție.** Ion Barbu este, indiscutabil, un poet exemplar, și alături de Arghezi, Blaga, Bacovia, vocația lui pentru o lirică de simboluri conceptualizate, ermetizate, are o justificare în singularitatea ei. Cînd o întreagă generație ermetizează, impresia nu mai este favorabilă. Condiția de **excepție** este încălcată și versul impenetrabil devine o modă ca oricare alta.

O parte a poeziei tinere de azi trăiește, am impresia, un complex — cum să-l numim ? : complexul, poate, al inteligenței, lucidității ei. Din arterele unei idei sînt trase toate sevele și poemul nu mai este decît un depozit de concepte moarte : conceptul morții, conceptul existenței, cu variantele ce se cunosc. Poezia devine, în acest caz, un eseu abstract, foarte didactic, în ciuda libertății lui față de prozodie. Detestabil acest tip de versificație sofisticată, cu aerele ei de gravitate, cu ambițiile ei de a intelectualiza poemul și de a pătrunde în straturile de sus ale spiritului. Însă intelectualizarea versului este cu totul altceva : o plonjare în adîncurile ideii ce stă ascunsă în lucruri, o trecere a senzorialului prin apele purificatoare ale spiritului, o punere — pe scurt — cu gravitate, sub indiferent ce formă și în ce chip — a problemelor fundamentale ale spiritului creator în contact cu existența din afara lui. Restul nu-i decît literatură în marginea poeziei. Iată o temă de meditație pentru spiritul tînăr.

Eugen SIMION

LENIN

Munți de poeme dacă s-ar scri
zi după zi pentru veșnicul nume
nu faima numelui ar spori ;
cele cinci litere exprimă o lume.
El e parafa pusă pe veacuri
și fără girul ei totul moare ;
pun amintirile umbre pe lacuri
soarbe din lacuri ventuza la soare.
Îți mai aduci aminte-n Finlanda
soarele alb strecurat prin mesteceni ?
neagră, de fier, ca dantela lucrată
monumentala poartă te trece-n
spațiul istoric ce ni-l arată
dimensionat peste limita vieții ;
poarta de fier spre palatul de iarnă
spre altă eră larg a deschis-o.

Ca dureros, în final să se cearnă.
Cînd ceasul din turn pentru el a orbit
printre mesteceni o neagră zăpadă.

Radu BOUREANU

ÎN ACEST NUMĂR:

Poeme despre Lenin

De vorbă cu Mircea Malița, ministrul Învățămîntului

O pagină de artă

Ancheta noastră : De ce deschidem televizorul

La încheierea dramaticului zbor al lui Apollo-13 :
17 aprilie 1970, orele 20 și 7 minute

ÎNTOARCEREA PE PĂMÎNT

Mi se pare că rostul omului este să încerce, mai presus de orice, să-și depășească propria carcasă. Nu mă amuză ideea că — ajutați din plin și uneori, mai mult decît trebuie, de știință — urmașii noștri (sau chiar noi) vor trebui, nu peste mult, să părăsească planeta aceasta pîngărită de toate funinginile, de toate fumurile, și de toți norii activi și radioactivi, pentru a-și găsi un refugiu sublim pe o planetă stearpă, unde o să ne hrănim cu praf selenar, agonisit de fiecare cu ajutorul unei măturici ultrasensibile.

Mai mult decît soarta lunii, care poate exista și fără prezența noastră acolo, mă preocupă, în aceste clipe, viața celor trei astronauți americani și revenirea lor pe pămînt.

Oamenii rămîn — trebuie să rămînă — oameni, și strigătul unuia dintre cei trei bărbați aflați în primejdie, alarma dată că „îi este foarte frig", nu poate să nu mă tulbure.

Revenirea lui și a celorlalți doi camarazi ai lui de curaj și suferință, este o problemă care mă ține încordat și în alarmă. Aici, nu mai este vorba de nimic senzațional.

Frigul poate ucide, frigul ucide. Și el nu are nicio legătură cu luna, ci cu condiția umană.

Omul este supus frigului, și citor calamități, încă !

Este, încă, mult frig acumulat în oameni, și, încă, mult frig, aici, pe pămînt, pe care cît de minunat l-am putea încălzi toți oamenii, cu răsuflările noastre, — dacă n-ar exista Răul, aici, pe Terra.

Să vindecăm lumea de frig !

Și să primim cu căldură Reîntoarcerea pe pămînt !

Eugen JEBELEANU

Traducîndu-l pe Lautréamont

„Cîntecele lui Maldoror", capodoperă unică și stranie, seducătoare și derutantă, neliniștitoare și învăluitoare, ca un vis, ca o incantație, ca o luxuriantă insulă în care exilul e un destin, — operează cu arcanele unei frumuseți complexe, greu de identificat, ea respinge categoriile unei exegeze obișnuit literare. Spirite ilustre, marii doctori ai filozofiei s-au poticnit penibil și adesea fără voie, „prin aceste selbe necercetate", și „paginile sumbre, pline de otravă", au rămas în afară sau dincolo de savantele dioptrii ale oricărei clasificații.

Asupra unui lucru există, cel puțin, un consens, care s-ar reduce la retorică. Este vorba de savanta prozodie clasică, asupra căreia, totuși, sondajul ducassian n-a stăruit îndeajuns, de care Lautréamont uzează pentru alte motive decît cele literare ce nu-și au locul a fi menționate aici.

Traducerea avea, deci, o problemă esențială de rezolvat. Se punea întrebarea dacă :1) o structură linguistică bine individualizată istoric, estetic și gramatic cum este limba literară franceză, își poate găsi o răsfrîngere, mai puțin identică decît fidelă desigur, în lexicul valah, mai tînăr, de o varietate mai circumscrisă, dar tot atît de puternic dotat în năzuința lui spre universalitate ; dacă 2) referința ideatică a operei poate fi oglindită cu elementele vorbirii noastre, nu îndeajuns de exersată pentru aspra rigoare a investigației logos-ului, și în sfîrșit dacă 3) magnificența stilistică, tropii savanți și figurile deosebit de scumpe ale scrierii poetice, topica vastă și încrîngăturile de complicată algebră ale unor perioade pe care abia dacă o limbă de strălucite experimente prozodice ca limba franceză le poate susține, pot fi cuprinse în limba noastră.

Traducătorul, în dorința care îi e singura umilă fervoare mărturisită, de a incorpora capodopera maldororiană patrimoniului nostru cultural s-a călăuzit în primul rînd de semnele indicatoare ale zborului acesta unic, cuprinse în înseși strofele poemului.

Tehnica ducassiană a manevrării cuvîntului e, pe alocuri, enunțată : „...în desfășurarea foarte rapidă a frazelor eu caut să surprind" întreg tumultul gîndirii mele.

Trebuia, deci, spre a încheia aceste sumare note, ca fraza și, în general, discursul poetic să urmeze traiectoria unei logici onirice, a unui coșmar, a unei șoapte de vis, a unui murmur abia presimțit de pe buzele vreunei Pythii.

„La ora cînd scriu, noi fiori străbat atmosfera intelectuală, nu-ți trebuie decît să știi să-i privești în față". Acești „nouveaux frissons" rămîn tot atît de noi și pentru cercetarea poetică actuală. Cititorii mei vor spune dacă am izbutit „să-i privesc în față". Să invocăm, spre izbăvire așadar, apologul lui René Crevel : „Lautréamont, ta bague d'aurore nous protège".

Tașcu GHEORGHIU

Cine-i Vasile Vlad ?

Cred că am descoperit un poet, ceea ce, fără falsă modestie, nu e puțin lucru. Am avut revelația lui la vreo douăzeci de minute după ce manuscrisul mi-a fost predat, și am întrebat : cine-i Vasile Vlad ăsta ? *Mi s-a spus cine-i Vasile Vlad și a doua zi poetul cu vestă și cenușie cravată a venit. M-am jenat să-i spun : domnule, ești primul poet sau scriitor, în afară de mine, în destinul căruia mă amestec, vreau să te public și să te sprijin și Editura Cartea Românească te va lansa, nu va permite să fii învăluit de plictiseala noastră generală și grijile noastre dispersate. M-am bucurat însă, pentru că e o voce nouă, dură, viguroasă, cu o sevă a vieții de toate zilele, postulînd necesitatea acțiunii și participării în lumea asta, nu într-o subțire lume fantomatică, de dincolo. Pe această linie sper să se dezvolte poezia în deceniul acesta. M-am gîndit apoi că activitatea de editor poate fi foarte plăcută și mi-am zis : nu mănînc pîinea asta chiar degeaba. Ceea ce iar este ceva. Volumul lui Vasile Vlad va apare în Mai.*

Al. IVASIUC

Revanșa hîrtiei

Cînd un istoric și critic literar de severitatea unui Al. Piru scrie și publică roman, el își asumă un risc îndoit. Căci pe lîngă riscul oricărei cărți ajunsă în fața publicului și a criticii o asemenea carte suportă și un al doilea risc mult mai mare : acela de a fi privită cu ochii autorului care e în primul rînd un critic, și încă unul foarte exigent. Cum ar fi privit Al. Piru romanul **Cearta** dacă ar fi fost scris de un altul ? Ce-ar fi zis el de vulgaritatea și trivialitatea acestor pagini, de platitudinea lor ? Ca să fiu sincer, eu nu sînt convins că i-ar fi displăcut. De aceea cartea aceasta, oricît de aparată ar fi de bunăvoința unor critici stimabili ca Valeriu Cristea și Eugen Simion (comparația cu Benjamin Constant e de tot hazul !), constituie un penibil caz de lipsă de conștiință estetică. Mai mult : aș zice că e o auto-demascare. Vasăzică acesta e gustul lui Al. Piru, în zonele acestei literaturi dubioase și periferice își simte el sufletul înflorat de emoția artei ! Și atunci ce încredere mai poți avea în judecățile sale critice și cum să te mai temi de necruțătoarele sale verdicte. Toate „victimele" acestui critic care părea redutabil, de la Nichita Stănescu și pînă la Mircea Cojocaru, pot răsufla acum ușurate ; căci totul a fost ca într-un coșmar din care pînă la urmă te trezești asudat dar fericit: „călăul" era de hîrtie !

D. ȚEPENEAG

Anticariatul și autografele

Nedumerirea este o stare nobilă, de scurtă durată și foarte personală. E o stare de timiditate deloc regretabilă. Ea se dezvoltă și se dovedește curînd a fi în căutarea unui răspuns, a unei soluții. Bănuiesc chiar că le presupune cu un umor plin de tact. În sfîrșit, ea poate deveni un act de curaj.

În orice anticariat ai intra, dai invariabil cu ochii de un raft aparte. Un raft plin de ani de zile cu aceleași cărți ieftine, neatinse de nimeni. Cărți care nu interesează pe nimeni. Zeci de autori, zeci de volume, poezie în special, prezențe pentru care simți o milă destul de abstractă ,pentru penibilul situației lor. Sînt aceleași cărți pe care le poți găsi și în librării. Sînt, și aici e avantajul, exemplare *care, într-un fel oarecare, au reușit să-l înșele pe cantididul X sau Y, dar care, constatînd trucul ,se grăbesc să se exileze pe viață în anticariate.*

Cît de riscantă este citeodată moda autografelor !Autorii își fac uneori iluzia, că un autograf, o dedicație, pot transforma legătura scriitor—cititor într-o legătură indestructibilă. Împingînd poate prea departe curiozitatea, am răsfoit cîteva cărți noi din raftul celor mai nemingîiate. Căutînd un semn uitat, o amprentă a celui care ar fi citit, și numai din motive misterioase și regretabile ar fi vîndut cărți la anticariat, am găsit citeodată, obscure, este adevărat, volume cu dedicații și cu autografe în toată legea.

Nedumerirea este, desigur, o stare dintre cele mai nobile.

Constanța BUZEA

Onirismul în expansiune...

În numărul 3 al revistei **Viața Românească**, în recenzia făcută romanului **Zeii obosiți**, Petru Popescu, reluînd neașteptat discuția despre literatura așa zis „onirică", descoperă în Corneliu Ștefanache pe scriitorul oniric „cel mai realizat... și deocamdată singurul care a făcut dovada lungimii" (!?). Nu ni se spune de ce proza onirică trebuie neapărat să facă această dovadă, dar aflăm în continuare că în cele aproape trei sute de pagini visul din pretext devine mască. Noi credem că în literatura onirică visul nu e nici una nici alta chiar dacă astfel „se întrezărește o personalitate". Și nu înțelegem de ce orice text în care se povestește un vis devine literatură onirică. De altfel însuși P.P. afirmă la începutul recenziei că romanul în cauză ține de o „literatură morală..... cu sursă concretă în evenimentele istorice recente".

Confuzia estetică a lui P.P. culminează în încercarea de-a așeza în același raft pe scriitori atît de diferiți între ei ca : Marin Preda, Matei Călinescu, I. Deneș, Al. Ivasiuc.

Daniel TURCEA

„Tref se declară"

Tref este un prepelicar care se antrenează în vederea sezonului. Relațiile lui cu stăpînul sînt destul de complicate, ca ale oricărui proces educativ. Nu rareori (elevul Tref fiind foarte inteligent) greșeala e a profesorului său, stăpînul, prea nervos, agitat sau pripit de atîtea probleme. Tref însă rabdă, învață cîineșe cum să stea „down" (culcat) la marginea cîmpului și cum, și mai ales cînd să pornească „bolid" spre vînat. Ce viață !

E un articol foarte instructiv, foarte serios și mai ales foarte spiritual și bine scris, acela apărut sub semnătura lui Mihai Moș-Andrei în numărul de pe luna aprilie al revistei „Vînătorul și pescarul". Niței vînători, niței pescari — adică bărbați și copii — rămînem totdeauna, oricît de sedentari am fi — instinctul nu se pierde...

Trebuie să facem mărturistrea că incintătoarea revistă a vînătorilor și pescarilor, patronată de umbra lui Sadoveanu, întrece de multe ori, în puterea de a captiva și de a interesa, destule publicații, (chiar și literare) prin stil, prin limbă și prin meșteșugul spunerii. Cunosc, din numerele mai vechi ale revistei, o groază de întîmplări, rapoarte scurte trimise de brigadieri, acești reporteri modești ai naturii : cum s-a bătut un vultur cu o știucă imensă ținută în ghiare și cum vulturul, tras în jos, lua apă, gata să intre în mediul acvatic ; cum s-a întîlnit un om cu un urs într-un defileu și s-au privit, față în față, mirați, și cum au făcut amîndoi stînga împrejur angajîndu-se calmi, *fiecare spre celălalt capăt al defileului, aminînd duelul. Sigur, redacția le-o mai fi aducînd din condei, dar ce contează ? nu începe de aici minunata artă a povestitului ?*

Un salut prietenesc revistei a cărei apariție, plină de prospețime și inedit, ne mustră că am uitat liniștea omului cu undiță și mersul voinicesc din pseudokineghetticos...

C. Ț.

Cu cine a studiat Cantemir ?

Ca un ecou la întrebarea pusă în aceste coloane de poetul Ion Alexandru, : „Unde a studiat Cantemir ?", adaug și eu o întrebare : cu cine a studiat Cantemir la Constantinopol ? Unul dintre profesorii lui ne este bine cunoscut : este Meletie de Arta, cu care principele a studiat, ne-o spune el singur în nota de-atîtea ori citată din **Istoria imperiului otoman**, doctrina flamandului Van Helmont, „vreme de opt luni". Dar el ne mai vorbește tot acolo de un „Iacomi, literat distins" de la care, pe cînd locuia în Constantinopol, a învățat „principiile filozofiei" (praecepta philosophiae). Biografii lui Cantemir s-au mulțumit să reproducă, în ghilimele, mărturia cărturarului. Și totuși, gigantul erudiției românești, Nicolae Iorga, atît de generos în sugestii, aruncă în al său **Byzance après Byzance**, vorbind despre Nicolae Mavrocordat și despre învățatul Iacob Manos din Argos, adus de el la școala domnească din Iași, o incidentă : „care fusese la Constantinopol și profesorul rivalului și dușmanului său Dimitrie Cantemir" (p. 206). Indicația lui Iorga a rămas uitată. E drept că și Iorga, la p. 210, referindu-se la nota lui Cantemir din **Istoria otomană**, vorbește de „Iacomis filozoful", ca și cum ar fi vorba de o altă persoană.

Totuși Iacob Manos din Argos semnează scrisorile din documentele **Hurmuzaki**, publicate și traduse chiar de Iorga. „Iacomi dascălul" **(Iakomis didaskalos)** (de pildă cea către Hrisant Notara din 10 august 1713). De altfel și din bătrîna carte a lui Manoli Ghedeon, **Cronica patriarhiei din Constantinopole**, ferfenițată de degetele atîtor cercetători, că Iacomi la care se referă Cantemir nu era altul decît Iacob Manos Argivul. Dar cine a fost Iacob Manos ?

Născut pe la 1650 la Argos în Peloponez, discipol și om de casă al lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, preceptor al fiilor acestuia, deci și al lui Nicolae, viitorul domn, care îl va chema mai tîrziu, succesiv, la academiile domnești din Iași și București, Iacob Manos a fost, școlarh al Academiei din Fanar între 1707—1720 (dar, profesor, desigur, și mai înainte). El fusese distins cu titlul pompos de „principe al filozofilor marii biserici a lui Hristos" sau, mai pe scurt, în documente, „principele filozofilor". „Grammaticus accuratus" adică literat sau filolog distins era Iacob Manos pentru că „cunoștea desăvîrșit", după cum ne spune elevul său Dimitrie Procopios, „limba elină, imitînd caracterul și stilul vechilor greci", limbă și stil în care scrie epigrame, discursuri și scrisori prețuite de contemporani. Ce a învățat Dimitrie Cantemir de la „principele filozofilor" ? Să dăm din nou cuvîntul lui Procopios : Iacob Manos, era, ne spune el, în a sa listă a erudiților greci scrisă la București în 1720 sau 1721 „filozof peripatetician, cunoscător și interpret excelent al doctrinei lui Aristotel și apărător de neclintit al acesteia" (Aristoelicorumque dogmatum doctor et interpres optimus defensorque acer).

Paralel cu filozofia aristotelică, Argivul ținea și cursuri de teologie. Aristotelismul lui Manos trebuie să fi fost, ca al mai tuturor peripateticienilor de la Academia din Fanar, neoaristotelismul inițiat de teofil Coridaleu pe la 1625, de vreme ce el era discipolul Exaporitului, care preda — o știm — după cursurile lui Coridaleu. Cît privește „importanța secundă" a lui Aristotel la Academia din Constantinopol, de care ne vorbește Ion Alexandru, rămînem cu o îndoială, de vreme ce mai toți scolarhii succesivi ai Academiei de la Coridaleu încoace, Ioan Cariofil, Alexandru Mavrocordat, Sevastos Kimenitul Ghermanos Locros, Iacob Manos, Spandoni au fost peripateticieni.

Așadar, cam în aceiași ani, probabil între 1698, data **Divanului**, în care nu este nici urmă de învățătură aristotelică sau vanhelmontiană, și 1700, Cantemir învăța de la Iacob Manos Argivul și Meletie de Arta, două doctrine radical opuse : neoaristotelismul și teoriile lui Van Helmont, acest „Faust al secolului XVII", inovitor al medicinii și chimiei, aprig dușman al lui Aristotel și al scolasticii, socotită de el „păgînă".

P. VAIDA

; punct și virgulă

CRONICA LITERARĂ

radu tudoran OGLINDA RETROVIZOARE

„Oglinda retrovizoare" este memoria, iar materia, imaginile reflectate în această oglindă se reconstituie dintr-o călătorie a autorului cu automobilul în Italia. Avem în față, așadar, un jurnal de călătorie înregistrat nu numai de un pasionat recunoscut al expedițiilor în noi spații, reale sau imaginare, ci și un subiect prin el însuși pasionant, tărîmul binecuvîntat pe care a înflorit și a rodit cultura și civilizația latină în formele sale dintîi. O călătorie înseamnă nu numai revelația unui popor cu obiceiurile lui specifice, de atîtea ori surprinzătoare, ci și redescoperirea unor alte valențe, somnolente pînă atunci parcă în straturile profunde ale sufletului călătorului, înseamnă uneori chiar o renaștere a acestuia. Radu Tudoran călătorește însă în Italia, după impresia pe care o lasă asupra noastră cartea **Oglinda retrovizoare** la un anotimp cînd mutații esențiale, oricum perceptibile și deci comunicabile, nu se mai pot întîmpla. El nu este nici destul de tînăr pentru a se bucura plenar de soarele și cîntecul Italiei, nici destul de bătrîn, în sensul voluptăților de erudit, pentru a contempla vestigiile antice. Autorul are o psihologie în primul rînd sportivă în raporturile sale cu lumea de care se izbește, adică un fel de neutralitate izvorîtă din înscrierea sa într-un sistem canonic de reguli inavuabile, nu în sensul respectării și existenței în aceste reguli și deci ale unei opțiuni vitale, ci în acela creator de consecințe absurde cînd, din alt punct de vedere, el nu mai poate face o nouă opțiune, adică își pierde, în termenii consacrați, libertatea alegerii. Există în toată această carte despre Italia văzută din automobil și la pas o atmosferă de sterilitate a mișcării într-un teritoriu prin el însuși captivant, o anumită igienă prestabilită și arbitrară a trăirilor care o scoate aproape total din aventura și imprevizibilul pline de farmec ipotetic ale unei expediții solitare într-o țară pe cît de veche și cunoscută, pe atît de nouă și uimitoare.

Dar iată că am spus „o expediție solitară" și probabil că una dintre explicațiile sentimentului de înstrăinare și neaderență ale acestei cărți a și fost numită. Căci Radu Tudoran întreprinde excursia în Italia singur, și nu numai că pleacă astfel pe itinerarul său, dar se și întoarce astfel, deși poate că îmbogățit cu amintirea unor peisaje, unor locuri, unor obiceiuri etc., dar încă nerelevate, neformalizate într-o structură verbală capabilă să ni se impună și nouă ca un dat obiectiv. Pentru a călători singur în ținuturi necunoscute, oricum inedite, și pentru a trăi călătoria la un nivel de la care poate începe exprimarea și comunicarea ei pentru altcineva, este necesar ori să te abandonezi necunoscutului ca realitate exterioară și deci revelatoare, ori necunoscutului ca realitate interioară, psihică, și uneori la fel de revelatoare. Deși nu facem nici o disociere calitativă între aceste două noțiuni polare, ele avînd de fapt o existență comună în capacitatea artistului de a-și contempla și iubi tropismele psihice, indiferent de cauzalitatea lor imediată, mecanică, ni se impune totuși, chiar în psihologia generală, o tipologie peste care nu putem trece fără a neglija realități verificate teoretic și experimental. Astfel se poate spune că, de regulă, introvertitul va arunca asupra modificărilor exterioare lumina sau întunericul propriilor sale mutații sufletești, în timp ce extrovertitul va trăi, în general, situația contrarie, adică de a-și institui modificările exterioare cu rangul de dominantă a oscilațiilor interioare. Nevoia de comunicare suferă deci la aceste două tipuri, judecate, fără îndoială, ca abstracțiuni, ca posibilități de a fi, și nu în realitatea lor concretă, o gradație specifică și în forme specifice. Astfel, dacă introvertitul poate să se fixeze cu precădere în zona introspecției și a solitudinii reflexive, extrovertitul, pentru a-și realiza integral valențele spirituale, va găsi un mediu mult mai propice în extrospecție și comunitate activă. Primul își va potența fapta prin reflexiune, al doilea își va adînci reflexiunea prin faptă.

Radu Tudoran face o călătorie în singurătate și el nu are, în cel mai înalt grad, vocația solitudinii. După cum mărturisește la un moment dat „îi place lumea" și tocmai de lume a încercat, într-un fel, să se ferească în periplul său italic. Pentru a-și revela stările și trăirile spirituale la un nivel care i este propriu, el adoptă tonul omului de lume într-o situație improprie. Efectul nu este atît unul descurajant, ci cel puțin ciudat, cartea se citește însă în așteptarea neprevăzutului care nu mai vine, care nu se mai realizează, și tensiunea lectorului nu se destinde, ea poate rămîne în memoria afectivă ca simulacrul unei structuri verbale posibile. Autorul, după cum am mai amintit, face turul Italiei singur într-un automobil și „oglinda retrovizoare" a memoriei înregistrează ca pe un jurnal de bord orașele și locurile prin care a trecut. Atitudinea față de aceste locuri s-ar putea defini printr-o lipsă de atitudine specifică, întrucît mărturia eroului nu se comunică în procesul trăirii, al faptei, într-o companie, oarecum de ordin social, ci retrospectiv în singurătatea scrisului. Dar dacă ceea ce a fost văzut și simțit, ceea ce a fost gîndit în interiorul faptei nu a putut să-și capete o expresie imediată într-un dialog revelator, actualizînd straturi psihice potențiale, ci totul a rămas atunci, la un nivel potențial al comunicării, monologul ulterior al artistului se va pulveriza în absența reperelor inițiale. Nu se poate face proză de comportament în afara unui comportament, în zona pragmaticului. Analiza psihologică a celor cîteva personaje foarte rare din carte rezultă chiar din modul lor de a reacționa fizic, evident că nu fără replică verbală, dar oricum, dintr-un comportament și o incidență în planul raporturilor directe.

Radu Tudoran nu se entuziasmează prea mult de vestigiile antice sau renascentiste ale Italiei, ba chiar pentru numeroase dintre ele are cuvinte nu tocmai măgulitoare. Desigur, atitudinea se poate explica printr-o suprasaturație apriori cu statuj, monumente, edificii în stare să acopere, printr-un zgomotos entuziasm la comandă murmurul lor autentic despre o epocă apusă. Încît autorul se va lăsa pradă numai inspirației și plăcerilor proprii, dar această atitudine înscriindu-se dogmatic în programul său, ea devine o regulă, un poncif ca oricare altul. Astfel, solitudinea călătoriei devine un filtru axiologic nu tocmai favorabil receptării Italiei artistice și istorice, autorul ocolind, programatic, orice aglomerație sau companie, ceea ce nu se poate realiza fără să pierzi aproape toate șansele de a vizita un muzeu, o catedrală, un templu sau niște ruine. Apoi, chiar atunci cînd scriitorul-turist are prilejul să se bucure de un tablou, o statuie etc. o face în dauna altora, printr-o comparație nu întotdeauna potrivită, iar comentariile, în speranța că vor ocoli orice urmă doctorală, devin de un îndoielnic gust, de un jos nivel spiritual. Nici un itinerar pe care să-l parcurgi sub îndrumarea unui erudit, nici a unui tînăr gata să se abandoneze aventurii și experiențelor inedite ale drumului, **Oglinda retrovizoare** ni se pare un jurnal fără ambiții de nici un fel. Vom cita, dintre multele paragrafe citabile pentru ceea ce vrea să însemne cartea, doar cîteva, fiecare dintre ele sugerînd cîte ceva din ceea ce am spus pînă acum : „Pe malul mării, La Tarquinia, am întîlnit apeducte de pe vremea romanilor. N-am mai avut putere să le dau importanță. Dar s-ar fi cuvenit să mă opresc și să văd dacă nu cumva ar putea fi reparate și repuse în funcțiune, fiindcă la Civitavvechia, unde am ajuns după o jumătate de oră, este mare lipsă de apă" (p 146); „Acum știu : n-ar fi trebuit să vin aici — nu-mi plac ruinele populate" (p. 148) ; „E și aici o acropolă, mai vastă decît cea de la Atena" (p. 149) ; „Ca și Galeria Palatină de la Florența, ca și alte galerii și muzee, Muzeul de Antichități din Siracuza, cu miile lui de amfore grecești, m-a făcut să gîndesc că e prea mult" (p. 206); „Oamenii muzeelor nu sînt totdeauna niște pasionați, iar dacă sînt, pe unii din ei pasiunea nu-i duce mai departe de bătaia lupei din mîna chircită, care poate niciodată nu și-a descoperit greutatea în vreo fîntînă a lui Arhimede" (p. 207) ; „Am părăsit cu părere de rău orașul vechi și mi-am făcut datoria să arunc un ochi asupra ruinelor grecești și romane de pe continent... Peste tot piatră, zdrobitor de multă piatră, zdrobitor de multă vechime — sub un soare mult mai vechi decît toate, și mult mai proaspăt!" (p. 208); „Acolo mă atrăgea ceea ce știe oricine, vestita vilă a lui Axel Munthe. Nu i-am descoperit valoarea, ca arhitectură ; pe mica terasă de stîncă unde se află, nu e prea mult spațiu — și pentru o casă și pentru o grădină ; n-am scuzat înghesuiala și continuele adaosuri. Prea sînt multe laolaltă : și pergola, și trepte de piatră, și parapete lîngă prăpastie, și marea jos, și cerul sus, și, într-un coit, chiar o capelă. Dintre toate marea și cerul le socotesc indispensabile. Restul ar fi putut să fie redus la o pătrime sau — Dumnezeu să mă apere ! — ar fi putut să lipsească. Pe la douăzeci și cinci de ani, am socotit casa de la San Michele un paradis pămîntesc, deși pentru mine rămînea inabordabil. Nu regret că l-am abordat acum, dar nici nu-mi pare bine. Năruirea miturilor e urmarea firească a evoluției noastre, dar ceva tot ne doare cînd încă unul se prăbușește și n-apucă să se nască altul. E o sărăcire" (p. 162—63) etc. etc. etc.

Dan LAURENȚIU

avantpremieră editorială

ILIE CONSTANTIN

Cîinele înlăcrimat

Proză. Editura „Mihai Eminescu".

GEORGE DAN

Fructe de mare

Versuri. Editura „Mihai Eminescu".

I. NEGOIȚESCU

Însemnări critice

Editura „Dacia" — Cluj.

ȘTEFAN BITAN

Labiș — Albatrosul ucis

Editura „Dacia" — Cluj.

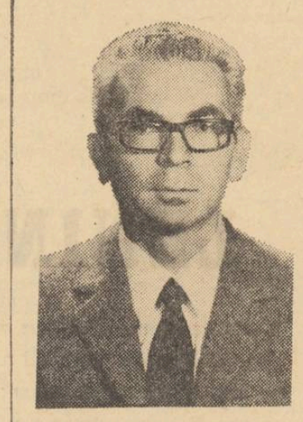

MIRCEA ZACIU

Glose

Editura „Dacia" — Cluj.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

De ce deschidem televizorul

Specializarea

1) Televiziunea e bună. Modificările sau îmbunătățirile se cer aplicate cu mare precauție, această instituție reprezentînd un organism foarte complicat. În acest sens ar trebui organizate anchete publice directe și numai ca urmare a lor să se intreprindă modificări.

2) Forța unui ziar de foarte mare tiraj stă și în rubricile sale fixe. Să se fixeze un sistem de rubrici și în cadrul televiziunii, să li se stabilească profilul și ora emisiei și, mai ales, să li se garanteze permanența pentru a se crea un reflex în spectator, pentru a se economisi timp (nu se poate urmări tot programul). În acest sens, lucrătorii Televiziunii ar trebui să fie mai gentili, să informeze mai exact publicul despre program sau despre abaterile din program.

3) Anchetele sociale ale Televiziunii sînt foarte bune. Apropie mult nu numai televiziunea de telespectatori dar și pe cetățeanul republicii noastre de rezolvarea unor treburi publice, fapt ce este în concordanță cu indicațiile conducerii de Partid : atragerea maselor oamenilor muncii în rezolvarea treburilor obștești. Aș dori ca rubrica simbolizată prin „Reflector" să-și mărească numărul de redactori și, mai ales, redactorii care vor lucra aici să se specializeze cu predilecție pe anumite probleme, în așa fel ca aceste emisiuni tip să nu fie cum se întîmplă adeseori o simplă colecție faptică, reflectînd simple accidente administrative nesemnificative ci, păstrîndu-și caracterul concret și ilustrativ-plastic, să se ridice la un anumit tip de generalizare și la o detectare mai în profunzime a motivelor care provoacă nereguli și deficiențe ale activității de stat și obștești.

4) Emisiuni pe care le consider bune : reflector, realitatea ilustrată, teleenciclopedia, prim-planul, salonul literar ca idee — (realizarea lui lasă mult de dorit încă, ar trebui atrase în cadrul lui cele mai marcante personalități ale vieții culturale din România — nu numai personalități literare, să se realizeze un colocviu între oamenii de cultură, artă și literatură) anchetele sociale directe, spontane, pe diferite teme, emisiunile de tineret (ar putea fi atras mai intens tineretul universitar)

5) Ar fi de dorit ca Televiziunea să-și formeze un colectiv de colaboratori care să se specializeze în problemele de televiziune.

Nicolae BREBAN

„Sociologia" televiziunii

Trebuie să spun de la început că nu sînt un fanatic al televiziunii, rămîn credincios cuvîntului scris și formulelor tradiționale de informare ; nu m-am deprins încă cu ideea că, într-o bună zi, televizorul va înlocui ziarul, cartea, conferințele, stadionul, cinematograful, teatrul... Dar, firește, mă uit din cînd în cînd la televizor, ca tot omul, mai din curiozitate, mai de rușine. Cînd atîția dintre noi își fac cultura generală în fața televizorului, parcă nu-ți vine să ridici mereu din umeri : nu știu, n-am văzut, nu sînt la curent.

Așa că n-am pretenția că mă pricep cine știe ce în materie. Ceea ce urmează sînt simple reflecții de telespectator ocazional.

Cred că principala însușire a televiziunii (aceea care a impus-o așa de repede ca mijloc de informație universal) este capacitatea de a prinde „pe viu" lucrurile, de a ne furniza la domiciliu tot ceea ce vrem să vedem. Timpul nostru este scurt și multe din evenimentele contemporane nu se repetă. Televizorul ne îngăduie să luăm parte la olimpiade și la festivaluri artistice care se desfășoară cam în același timp în două colțuri opuse de lume, să fim, necontenit, prezenți oriunde este ceva interesant, un mare eveniment politic sau artistic, sau chiar un mărunt eveniment din viața unui oarecare de pe partea cealaltă a planetei. Vrei să asculți un concert extraordinar dirijat de Karajan la Londra, vrei să vezi finala Cupei campionilor europeni de fotbal care se joacă la Milano ? Nimic mai lesne : răsucești butonul aparatului. Rezultatul este oarecum paradoxal : televizorul ne ține la curent cu ce se petrece în lume, este, așadar, un mijloc de a ne informa asupra realității ; și, în același timp, el ne satisface imaginația, este un ochean magic care ne permite să fim în orice loc vrem, să abolim granițele timpului și ale spațiului. Pentru omul modern, această dublă funcțiune a televizorului — informatoare și magică — este ideală ; mijlocul de informare cu cea mai puternică priză la real este, în fond, o cutie fermecată cu povești.

Actuala structură a emisiunilor de televiziune de la noi este insuficientă din amîndouă aceste puncte de vedere : emisiunile nu au nici destulă *autenticitate* ca să ne împlinească nevoia de real, nici destulă *imaginație* ca să ne împlinească nevoia de vis.

Cîteva observații.

1) Din diferite motive (unele, explicabile), s-a luat măsura *filmării* celor mai multe emisiuni. Nu mai spun că sincronizarea imaginii cu cuvîntul este neizbutită : dar principiul însuși al filmării distruge senzația de autenticitate. Totul pare „aranjat" ; viața devine spectacol prost ; discuțiile literare n-au spontaneitate ; reportajele nu mai sînt reportaje. Și, în plus, televiziunea își creează posibilitatea de a reține ce-i place, eliminînd o parte, construind să zicem, filmul unei discuții, uneori, împotriva discuției reale. Un film poate fi mai concis, mai complet, mai instructiv ; dar nimic nu poate înlocui *adevărul* participării nemijlocite. Filmul unui meci de fotbal interesează pe specialiști, spectacolul meciului ne interesează, prin neprevăzut pe toți. Autenticitatea e condiția imaginației.

2) Mai este și părerea greșită că, fiind o instituție de profil național, televiziunea trebuie să recurgă la colaborarea tuturor specialiștilor din diverse domenii, *fără să impună o unitate a punctului de vedere*. Nu pledez pentru îngustarea punctului de vedere : ci pentru precizia lui. Să dau exemplul emisiunilor culturale. Sub acest raport, televiziunea are statutul unei mari reviste. O mare revistă, ca să fie bună, se cuvine să nu fie eclectică (decît prin varietatea temelor, a domeniilor), ci să afirme un punct de vedere propriu. Eu nu citesc un articol despre o carte ca să aflu numaidecît ce se întîmplă cu cartea respectivă : mă interesează, în egală măsură, *opinia despre carte a unui anumit om*. Televiziunea nu are cronică literară ; apelează la cine se nimerește și cronicile ocazionale (teatrale, literare etc...) sînt fără personalitate ; nu există o echipă de critici care să fie purtătorii de cuvînt ai televiziunii, pe care să-i așteptăm la ore fixe, să-i comentăm, apoi, cu bucurie sau cu enervare, care nu numai să ne îndrume (!), dar să ne stimuleze să gîndim. Televiziunea duce lipsă de personalități.

3) Televiziunea duce lipsă de vedete. Stelele televiziunii sînt *fără nume*.

4) În sfîrșit, televiziunea vrea să împace toate gusturile. Nu se poate ! Mai ales cînd nu există un gust propriu. Ah, ce filme vedem săptămînal pe micul ecran !

Nicolae MANOLESCU

Confruntare cu literatura

Nu știu dacă televiziunea este, sau dacă va fi o artă, știu însă că pentru din ce în ce mai mulți devine o necesitate. Nu mă refer aici la cei care, neavînd alte preocupări, lîncezesc ore la rînd, zi de zi, în fața televizorului ; nici la cei care țin televizorul în casă doar pentru filmele de aventuri, recitalurile de muzică ușoară etc. Mă interesează în primul rînd — și cred că prin aceasta televiziunea devine o necesitate — partea informațională, documentaristică și instructiv-educativă a programelor .Cu adevărat, dacă programele sînt bine alcătuite, o lume întreagă îți intră în casă. De la o zi la alta, ne dăm seama mai exact, în ce lume trăim. Sîntem martorii emoționați ai ultimelor cuceriri tehnico-științifice. Începem să ne familiarizăm cu oameni și locuri despre care auzisem ceva, sau nu auzisem nimic. Informînd la timp, televiziunea poate să contribuie la întărirea solidarității umane, să entuziasmeze sute de milioane de oameni în aceeași clipă, sau să-i îngrijoreze.

Uneori, cu o ușoară invidie, recunoaștem că tinerii de azi sînt mult mai instruiți, sau cel puțin mai informați, decît eram noi, la vîrsta lor — și dacă așa se prezintă situația, atunci trebuie să recunoaștem și rolul important al televiziunii în instruirea lor. Evident, această afirmație nu se vrea un elogiu la adresa tuturor emisiunilor de știință, sau literar-culturale. Ba aș spune (referindu-mă la televiziunea noastră) că unele emisiuni de știință își propun dezbateri prea ample, într-un timp prea limitat, din care pricină se-nțelege prea puțin. Salonul literar anunță și el, nu o dată, discuții palpitante, iar în realitate, cei prezenți, mulți la număr, abia dacă apucă să strecoare cîte-un cuvînt. Deocamdată, fiindcă veni vorba de Salonul literar, cred că aportul scriitorilor la realizarea efectivă a programelor de televiziune este destul de neînsemnat. Dar, revenind la instruire : poate că deschiderea unui nou canal, dedicat, în principal, tineretului studios, ar fi un argument în plus că televiziunea devine o necesitate. Cunoștințele cîștigate la școală ar putea fi întregite.

În condițiile cunoscute, literatura este prezentă pe micul ecran, deci — servește televiziunii ; dar, dacă o influențează sau nu, și în ce măsură, este greu de spus ; și mai greu este de răspuns la întrebarea — dacă televiziunea influențează literatura, în special proza, și în ce fel ? S-a vorbit de o influență a filmului asupra prozei — cred, destul de neînsemnată, ținînd mai mult de formă. (Se spune : roman cinematografic, nuvelă cinematografică pentru a preciza un ritm alert, o înșiruire de capitole cam descărnate, gen secvențele de scenariu). După părerea mea, în cazul televiziunii ar putea fi vorba de o influență mai profundă, privind chiar conținutul prozei, diversitatea tematică. Această influență ar fi determinată tocmai de partea informațională, documentaristică a programelor de televiziune. Cu alte cuvinte, mă-ntreb dacă nu cumva televiziunea a fost cea care-a sugerat atîtor prozatori, din alte părți, necesitatea, cel puțin pentru o perioadă ,a unei bogate literaturi cu un caracter sociologic, a literaturii-document ? Dar, lăsînd la o parte presupunerile, rămîne un fapt de necontestat : dacă în casa scriitorului pătrunde o lume cu întîmplări și tipologii diverse — scriitorul o observă, o studiază și-n cele din urmă cade în păcatul de a-și spune părerea despre ea.

Nicolae ȚIC

„Zeul casei"

În structura familiei a intrat un element nou, o **necunoscută**, cu o putere mare de atracție și de influență : emisiunea de televiziune. O casă în care-și face apariția aparatul de transmis vederi de la distanță, se transformă, psihologic vorbind — lucru verificat — în ea instalîndu-se o prezență activă. Spectacolele de televiziune exercită, într-o versiune modernă, funcția străveche și atît de necesară firii umane a POVESTITORULUI, pelerinul mult umblat și atotștiutor care, seară de seară, reașezat la locul său de onoare, în pacea familiei, oficiază, continuînd seria captivantă a întîmplărilor trăite și auzite. Cred că nu exagerez prea mult (gîndindu-mă tot la o veche deprindere a naturii omenești) dacă afirm că irezistibila pornire de a răsuci butonul televizorului, seară de seară, și de a face să se lumineze suprafața magică a micului ecran, are ceva din adorația mută a focului : cum ședeau altădată părinții noștri în aceeași tihnită atmosferă familială, privind tăcuți în jarul sobei cu surpările lui somnoroase încercînd atîtea imagini...

Sociologii vorbesc despre un „loc sacru" al familiei, de la primitivi pînă la moderni. Valoarea acestui loc de cult se schimbă din epocă în epocă, rolul său însă, ori necesitatea care îl creează, rămînînd aceeași : tendința, iarăși atît de veche și de firească, de a da unui ungher privilegiat al casei cea mai bună interpretare a noastră, cea mai nobilă idee despre om și despre sufletul omenesc.

Mă gîndesc la marea importanță a familiei, într-un stat, și la comunitatea tuturor familiilor formînd națiune. Dînd lucrurilor această majoră înțelegere, televiziunea — mijlocul de propagandă cel mai eficace, cel mai direct și mai puternic din zilele noastre — capătă o răspundere, un rol decisiv în dezvoltarea țării, în procesul de cultivare și educare a cetățenilor. Trei sînt, după părerea mea, temele de bază ale acestei instituții, și de felul cum sînt ele dozate, depinde buna întocmire, soliditatea și eficiența programelor : EDUCAȚIA, INFORMAȚIA și DIVERTISMENTUL. Întîmplarea face ca să fi lucrat cîtva timp la Televiziune, astfel încît pot să spun cîtă muncă se cheltuiește acolo, ce eforturi se fac, cît de greu se întocmește un program care să țină seama de o justă partajare a celor trei factori citați. Păstrez — mărturisesc în treacăt — în ce privește munca de la Televiziune — o amintire frumoasă atmosferei de intensă activitate din cabinele de montaj — fascinanta punere cap la cap a peliculei, — în felul în care romancierul își montează frazele — am mult respect pentru fetele acelea atît de sîrguincioase, de modeste și devotate de la secția montaj, lucrînd ziua și noaptea, imuabile, eterne și neschimbate, în mijlocul atîtor transformări...

Revenind la program : voi spune un lucru care îi va șoca poate pe mulți. Cred că facem prea mare caz de festivalurile noastre de muzică ușoară, oricare ar fi avantajele materiale sau interesele propagandistice. Muzica ușoară, trebuie s-o spunem, nu este lucrul cel mai strălucit pe care îl producem în societatea noastră. Eforturile cheltuite în această direcție, le-aș îndrepta mai curînd spre sectorul filmelor documentare românești, care să exprime pe scurt (făcînd de astă dată o propagandă superioară) realitatea noastră, strădaniile noastre de construire a unei societăți noi, filme convingătoare, serioase, depășind cadrul atît de bătut al folclorului. În Anglia, fiind invitat de un studiou de televiziune și dîndu-mi-se posibilitatea de a vizita o mină din Țara Galilor, cineva mi-a sugerat ideea de a face un schimb de documentare **pe gratis** : noi să dăm un documentar despre munca minerilor români, englezii despre una din minele lor, filme pledînd pentru cauza solidarității internaționale pe care o creează cele mai grele meserii din omenire. Sau : România văzută de un englez și Anglia văzută de un român. Dau aceste două exemple, spre a întări ce spuneam mai sus în legătură cu propaganda superioară bazată pe popularizarea realităților esențiale și specifice societății noastre. Spre regretul meu aceste idei nu au putut fi practic materializate. Există încă o anumită inerție ce trebuie învinsă și un diletantism tolerat. Nici regizori T.V. de mare valoare nu sînt, în sens artistic, cîțiva înotau dezorientați în mediocritatea „programului rutinier".

Insist — referindu-mă doar la o cîtime din problematica foarte întinsă a Televiziunii noastre de astăzi — asupra factorului prim, numit EDUCAȚIE în raport cu FAMILIA, sursa energiei spirituale a patriei — cu atîta grijă ocrotită de statul nostru, și asupra unei modalități de a ne cunoaște mai bine pe noi înșine, cei adevărați, în mod real, cu pasiune, cu vivacitate și în spirit critic, fără a plictisi oamenii, și să trimitem lumii acele documente **surprinzătoare** ale vieții noastre, sprijinind și pe calea artistică prestigiul politic extern al României Socialiste.

Constantin ȚOIU

- **Programul T. V. trebuie să determine gustul public și să fie determinat de el.**
- **Irezistibila pornire de a răsuci butonul are ceva din adorația mută a focului.**
- **Mai multă personalitate, mai multă imaginație, cale liberă autenticității.**
- **Stelele televiziunii sînt fără nume.**

Despre singurătate...

Jurnalul unui martor ocular

Cele mai mari greșeli din viață le-am înfăptuit cred, în clipa în care nu mi-am acceptat singurătatea... Deși detest ajutorul culturii în înțelegerea unor probleme de viață, îmi amintesc că Pascal a exprimat acest lucru cu și mai multă claritate, și în mod sigur, cu mai multă durere. Înțeleg prin singurătate puterea de a-ți suporta vidul, de-al străbate în liniște, de a nu-ți umple existența cu orgolii, lecturi, mărturisiri, sexualitate fără iubire, muzică preclasică, de a fi cu adevărat singur, fără nici o speranță. Bineînțeles nu confund singurătatea cu izolarea. La oameni, izolarea vine dintr-o psihologie de om frustat care se închide în el, în speranța că astfel va căpăta putere. Oamenii care trăiesc izolați, rupți de ceilalți oameni, ascund în ei ambițiile cele mai cumplite.

Singurătatea e de fapt un sentiment pe care nu-l cunoaștem, fiindcă în realitate n-o acceptăm... Singurătatea ne înfricoșează și atunci începem să luptăm împotriva ei, luptăm împotriva unei realități care ne este profund străină. Noi nu cunoaștem singurătatea ce luptă împotriva singurătății, și confundăm această luptă cu sentimentul de singurătate. Singurătatea s-ar putea să ne fie prieten, dar, prin îndîrjirea cu care evităm s-o vedem la față, o transformăm într-un adversar. Singurătatea, ca și moartea, sînt realități de care ne temem, fără să le cunoaștem.

Spuneam că am făcut cele mai grave greșeli în clipa în care am refuzat să-mi accept singurătatea. Atunci înjghebam în grabă, o viață artificială, numai să nu rămîn singur cu mine nu fiindcă m-aș fi temut de-o cumplită confruntare, nici măcar acest sentiment nu-l realizam, îmi dădeam seama că n-am ce să-mi spun, că eu, pentru mine, nu reprezint nici un interes. Teama de singurătate naște relații false între oameni. Nu se mai întîlnesc doi oameni, ci două frici, două spaime, două drame, dacă mă pot exprima așa. Îmi era aproape egal cum îmi umpleam timpul în asemenea împrejurări. „Dacă nu găsesc un film bun, fac o declarație de dragoste"... Fraza nu vrea să fie Doamne ferește cinică — ea vrea să exprime cumplitul impas pe care-l aduce inevitabilul, fuga de singurătate.

Mulți oameni spun, chiar c-un fel de mîndrie, că sînt singur... Evident, mint. Ei sînt poate singuri în sens fizic, asta se poate, în realitate ei au grijă să fugă din fața singurătății, îngropîndu-se în lecturi, ambiții, audiții muzicale, și tot felul de strategeme.

Eu nu cunosc singurătatea, cunosc doar incapacitatea mea de a o admite, și impasurile în care mă aruncă această frică... Noi totdeauna pretindem ceva de la oameni, noi totdeauna așteptăm o recompensă, noi sperăm într-o întîmplare miraculoasă, de aceea ieșim în lume cu sentimentul că aceste speranțe se vor realiza... Mulți însă confundă singurătatea cu izolarea și cred că dacă se retrag într-un loc ascuns de lume, s-au apropiat de adevăr... Am ascultat multe asemenea proiecte de regenerare spirituală care aveau la bază izolarea. De fapt acești oameni nu-și acceptau singurătatea, ei se duceau în locurile acelea retrase cu toată vanitatea și frustrarea lor... Oamenii care se izolează au uneori și un spirit de revanșă... Ei sînt convinși că se vor reîntoarce printre noi cu puteri crescute și se vor stăpîni prin superioritatea lor. Departe de a fi prielnică meditației, eu cred că izolarea este o expresie a urii. Chiar acei „sfinți părinți" care se retrăgeau și trăiau în peșteri, fără să mai aibă nici un contact un oamenii, nu erau de fapt singuri, ei se hrăneau și cu buruieni dar și cu iluzia superiorității lor spirituale...

Eu cred că nu poți iubi decît în clipa în care accepți singurătatea... Această observație e mai curînd o presimțire, fiindcă nu cunosc, în profunzime, nici iubirea, nici singurătatea... Dar în puținele clipe în care mi-am acceptat singurătatea, am trăit un sentiment de libertate totală, am iubit fără să mai am obsesii, gelozii sau orgolii, nu-mi mai luam nici o măsură de siguranță. Și atunci am înțeles că izolarea și singurătatea n-au nimic comun. Dar acest teritoriu imens m-a înfricoșat, și, atunci, m-am grăbit să mă întorc pocăit în ograda mea măruntă, pavată cu certitudini și principii arhi-cunoscute...

Pe semne, nu admit singurătatea, fiindcă, n-am puterea să mă privesc drept în față. Sau, și mai grav, nici nu-mi pun problema să mă privesc drept în față. Dar simt că viața începe odată cu admiterea singurătății...

Teodor MAZILU

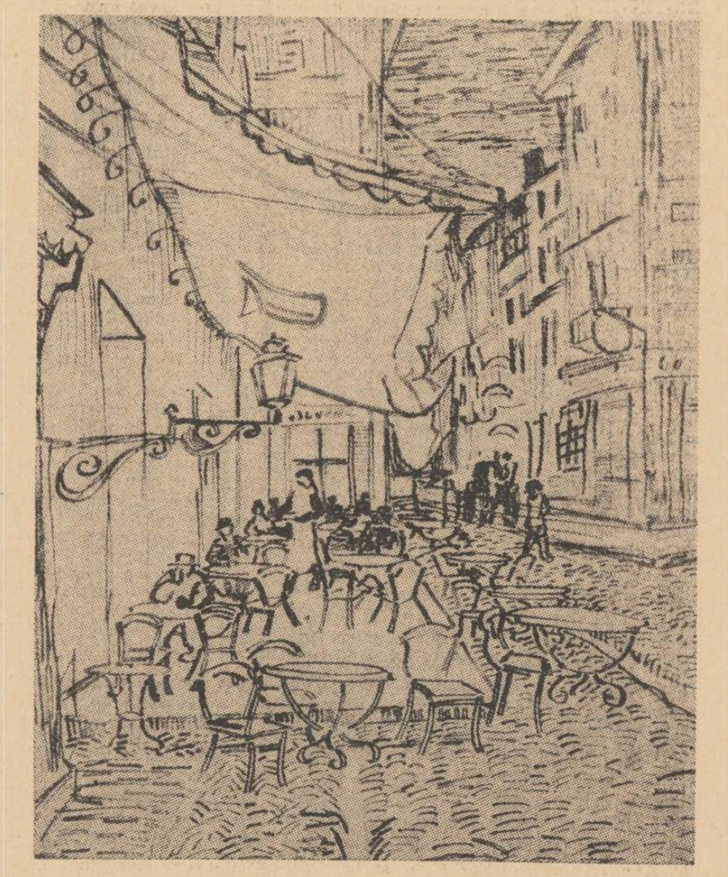

VAN GOGH : Terasă de cafenea la Arles.

infinitivele domnului anton

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

Ai fost încă o dată ridicol, încercînd în acea lungă pledoarie, să mă convingi că nimeni nu vrea să moară, că oricît de distrus şi disperat ar fi cineva, el n-are cel mai slab argument care să susţină opţiunea funebră. Cine vrea să moară, într-adevăr ? Cui, dintre cei care reuşesc să rămînă în toate minţile, după ce au trecut prin vîrtelniţa dragostei, a ambiţiilor de toate culorile, a disputei pentru pîine şi automobil, îi poate naşte mintea o asemenea ideie nesăbuită, primitivă (contrar opiniei unora care văd în ea o treaptă de rafinament), atroce şi inutilă ? Un om întreg nu poate nici măcar gîndi să-şi dorească vreodată moartea. Eram de acord cu tine înainte de a-ţi începe demonstraţia, puteai foarte bine să observi aceasta de la primul schimb de cuvinte, astfel că iritarea ta, foiala pe care ai ţinut să mi-o desfăşori prin cameră, apoi graba cu care te-ai urcat pe scaun, în picioare, pregătindu-ţi cravata şi manşetele, abia abţinîndu-te de a da drumul discursului, toată acea fremătare semănînd cu un spectacol de mim, îşi au originea în altceva decît în cuvintele mele. M-ai luat drept un pretext, poţi să o mărturiseşti acum, aveai cuvintele în cap de mai bine de zece ani (mă pricep bine la chestii d-astea !), dar nu înţeleg de ce ai mai ţinut să mă înfunzi în fotoliu, imobilizat de gestul ferm şi de privirea tiranică, să te ascult nu mai puţin decît trei ore, timp în care am avut intenţia de mai multe ori să sar, să ies din încăpere, să mă înfund în closet sau în bucătărie, pentru că mă muşcau deopotrivă toate nevoile, sau să alerg afară în stradă, să răpesc unuia dintre copii cercul sau tricicleta, spre a fugi pe trotuar, în parc, şi apoi mai departe, în cartierul vecin, să ies spre înserat din oraş, ca să nu mă mai afli nici cu detectivii. Să-ţi scriu din Piemont.

Ştiam că eşti imbecil, în privinţa asta mă lămurisem de mulţi ani, am avut însă faţă de tine aceeaşi bunăvoinţă pe care o manifestă, din omenie, din mărinimie, din miloasă îngăduinţă şi alţii, care te solicită să le faci servicii, care te pun să vorbeşti duminica la radio, între programul pentru preşcolari şi reclama cu dovieceii umpluţi ; ştiam că ai unele intenţii onorabile, din moment ce organizaseşi atît de frumos, de lăudabil, tombola seratei serviciului financiar, cînd n-ai îngăduit contabilului şef să falsifice biletele, atribuind pe drept, după legile hazardului, păpuşa de gips colorată şic, şoferului de pe camion, căreia i se şi cuvenea, evitînd scandalul şi reproşurile şi, mai ales, observaţiile amare ale unora dintre salariaţii de bază care ar fi spus, sînt sigur, iată, obiectele cele mai de preţ le cîştigă tot cei de la administraţie, ei iau totul iar noi muncim de ne ies ochii din cap, bravo ! ; cu toate acestea, rămîneai tot un imbecil, motiv însă destul de fragil pentru a nu-ţi îngădui să mă întrebi ce părere am despre disperata care şi-a pus capăt zilelor, în rubrica ziarului de seară din care mi-ai citit. Orice om care se respectă, eu sînt unul care se respectă mai mult decît alţii, nu evită să-şi spună părerea. Mi-am spus-o. Mi-a fost fatală. Te-ai urcat în picioare pe scaun, ai început să vorbeşti şi... Unde dracu ai învăţat, lighioană solzoasă, să urmăreşti cu atîta luciditate, cu atîta logică fermă, un subiect şi încă ce subiect ? Ce miraculoase, terifiante virtuţi ascunde imbecilitatea patentată, de poate exprima, în perioade atît de largi, atît de plastice, dar deopotrivă de goale şi inutile, o cantitate de banalităţi cu care s-ar putea pava un bulevard ? Ascultîndu-te, am simţit cum se mărunţeşte în cuvinte o forţă de dinozaur, o stîncă de sute de tone din care s-a extirpat tot ceea ce era vital şi mobil, ameninţînd însă prin curgerea prundişului fără oprelişte, întreg spaţiul peste care se prăvale.

Ai fost ridicol... Doamne, cît sînt de delicat ! După toate inepţiile tale, mai încerc, bietul de mine, să te scuz printr-un cuvînt agreabil. Ridicol putea să fie şoferul, zîmbind aparatului de fotografiat, cu păpuşa pictată în braţe, înconjurat de fericirea mălăiaţă a familiei, cîştigătoarea de fapt a gipsului. Tu ridicol ? Păpuşa persoanei tale avea ceva superb, cum sta aşezată pe soclul scaunului, deasupra mea, scoţînd pe gură cuvinte înţelepte, gesticuling larg, învinuind gîndul că cineva ar putea să-şi dorească moartea. La drept vorbind, nici nu era nevoie să mai pronunţi vreun cuvînt, ca ideia ta să fie universal înţeleasă, era suficient că te înălţaseşi pe scaun, cu biletul cîştigător în mînă, oricine şi-ar fi dat seama instantaneu că eşti omul care interzice sinuciderea, pedepseşte pe sinucigaşi, eradichează gîndurile nocive şi propovăduieşte triumful deplin al vieţii, pe verticală, în profunzime, ca un şuvoi salvator, cu detergenţi.

Şi totuşi, mintea mea de intelectual pintenog nu poate să nu recunoască un motiv, un singur motiv, pentru care discursul nu l-ai adresat contabilului şef sau şoferului, ci mie. Ai cunoscut de bună seamă ceva din preocupările mele, ideia pe care am comunicat-o garderobierei la serată, conform căreia, ca să te limpezeşti, să-ţi redobîndeşti apetitul pentru viaţă, pentru frumuseţile ei, este nevoie să cobori din timp în timp scara construcţiilor, spiralele ameţitoare ale zborurilor, prefăcîndu-te foarte serios ucigaşul oricărei elevaţii. Dar asta e altă treabă, ideia are legătură cu ceea ce tu ai înţeles din ea, cum are legătură serviciul financiar cu traversarea Atlanticului pe o plută de papirus. Nu pentru a-mi lua revanşa la grandioasa plictiseală pe care mi-ai oferit-o insist : procesul cunoaşterii ne este foarte adesea îmbîcsit, derutat sau alterat de prea marea încredere pe care o avem în percepţiile noastre, de convingerea că, bine şcoliţi şi îndelung exersaţi la trapezul vieţii, paşii noştri în necunoscut sînt dinainte siguri şi concludenţi. Începem chiar să credem că înaintăm pe teren ferm, pentru că posedăm în buzunar o adeverinţă de bună salarizare sau, mai ştiu eu, un doctorat în istoria veche. Aşa se explică de ce proliferează certificatele adevărurilor de tot soiul. Lumea nu mai poate face nici o mişcare firească din cauza prea multelor, prea zdrobitoarelor adevăruri. Uneori, pînă şi ca să sughiţi, ca să evacuezi pîntecele prea balonat, ai nevoie de recomandări. Adevărurile absolute nu-ţi îngăduie să te uşurezi.

Ce soluţie împărtăşam garderobierei, atunci cînd ai tras cu urechea şi s-a zbîrlit în tine filozofia ? Foarte simplă : e nevoie ca, periodic, să faci drumul înapoi, să răstălmăceşti ca Ieronimus Bosch, Dante sau Goya evidenţele, să întorci paginile evoluţiei tale pînă la reptilă, să încarci cu electricitate negativă tot ceea ce ţi s-a părut energie şi aparenţă închegată. Pentru că te văd nedumerit : periodic, este nevoie să distrugi totul, sistematic, răbdător, întorcînd palma adevărurilor de-a gata, trecîndu-le prin febră, prin scîrbă, prin greaţă, prin mîzga cea mai spurcată. Garderobiera a înţeles bine, de altfel, în cele din urmă, a refuzat superior chiar şi bacşişul. Singur tu n-ai înţeles. De aceea, bacşişul cuvenit ei îţi aparţine. Îl păstrez în palmă, îl încălzesc puţin şi, la prima neatenţie a celor din jur, ţi-l voi strecura în buzunar. Să-l cheltuieşti cu plăcere !

Nu despre sinucidere, nu despre moarte, nu despre sila faţă de oameni era vorba, ci numai despre o metodă de cercetare. Îndoiala carteziană nu mai satisface, singură, pervertită de atîtea precauţii. Este nevoie de deteriorarea voită, de compromiterea şi întinarea metodică a obiectelor realităţii, pentru ca, încheind desfacerea universului în factorii lui primi, meschini şi găuriţi, în spermatozoizi beţivi, să revii cu altă poftă şi cu altă înţelegere asupra netezimii realităţilor. Încearcă şi tu : vei ţine prelegeri mai puţin confuze, viaţa ţi se va înfăţişa mai proaspătă, mai frumoasă, mai apetisantă după o asemenea excursie :

A nu obosi căutînd, în fiecare obiect al lumii acesteia, poarta care să conducă la miez. A-ţi minţi astfel aspiraţia absurdă, chinuitoare către un *dincolo*. A te mulţumi în cele din urmă cu învăluirea suprafeţelor, deci a renunţa la burghiul inteligenţei în favoarea mîngîierii uşoare a formelor. A vedea în acel brad nici mai mult nici mai puţin decît un brad, în acea stîncă o stîncă, în acest tors de femeie, un tors de femeie. A spune că vezi, ca să eviţi a spune că acolo unde arăţi un brad, o stîncă, o femeie nu se află în

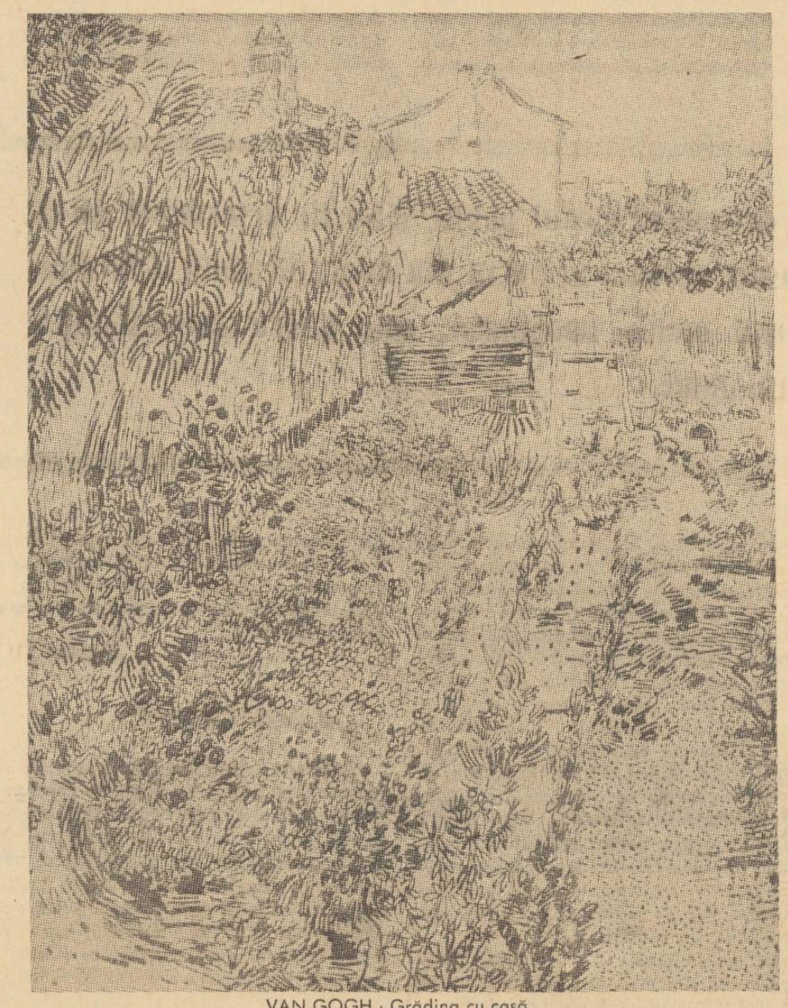

VAN GOGH : Grădina cu casă.

realitate nimic. A renunţa deliberat, senin, la metafizică, inaugurînd o metafizică.

A suporta cu nepăsare evidenţa peisajului. A te minţi că în spatele acelor case cu acoperiş roşu se află alte case, la fel de cochete, că în spatele acelor brazi se ascund alţi brazi, întreaga pădure, că în spatele lunii pline se află o altă lună plină, că în spatele acelei vedenii de o clipă, beteală extravagantă a privirii, se despletesc fantastic alte vedenii. A te mulţumi cu cîteva măsurători, cu cîteva aprecieri banale, cu cîteva estimaţii aproximative. A mişca violent mîna spre a alunga o muscă aşezată pe hîrtia de scris şi a aştepta apoi, cu suflarea tăiată, prăbuşirea tuturor boltîlor, a celor din spatele lor, a celor de mai departe şi de mai de dedesubt, cu ecouri repetate, pînă la sleirea auzului.

A te convinge metodic de inutilitatea senzaţiilor. A plimba degetele pe luciul unei căni de lut, pentru a spune apoi că luciul lutului nu te-a ars şi nu te-a crispat, a ţinti în ochi constelaţiile fluturoase ale Orionului şi Andromedei, spre a susţine, împotriva adevărului, că palpitul lor nu te-a însîngerat, nu te-a fulgerat, nu te-a îngropat pînă la înălţimea umerilor. A te avînta în lupta cu oamenii spre a te lămuri că tot ce ai vorbit cu ei, tot ce ai dispreţuit, tot ce ai cucerit erau lucruri fără nici o trebuinţă, că avîntul, şi entuziasmul, şi perseverenţa, şi îndărătnicia, şi jurămintele nu au fost niciodată, nicicînd adevărate, de vreme ce iniţial te imunizaseşi cu bulionul zădărniciei, te anesteziaseşi cu boziile efortului gratuit. A face, după ce toate socotelile cu lumea au fost încheiate, un gest milităros : smulgînd din cui puşca, să ieşi din pridvor şi astfel înarmat, să aştepţi sub cerul înstelat iubita de altădată, pentru a te răfui sîngeros cu amintirile.

A înnoda o viaţă întreagă situaţie cu situaţie, obiect cu obiect, frumuseţe cu frumuseţe, sclipet cu sclipet, tăcere cu tăcere, a încorda de la o fiinţă la alta cercuri aureolate şi arcuri în spirală, a privi lucrurile ca şi cum le-ai avea în faţă, astfel ca firul privirii tale să treacă prin ele spre a le însălba. A face o colecţie imensă de inutilităţi, a le strînge avar în juru-ţi, a le lăsa să putrezească, pentru ca respiraţia lor leşioasă să te împresoare şi să te asalteze prin toţi porii, să te alieneze, printr-un metabolism al răului. A aştepta astfel, cu solemnitate, să treci în nefiinţă, cu mult înainte de a fi murit. A plînge puţin, decent şi sughiţat, înainte de a avea sentimentul lui *prea tîrziu*.

A renunţa la comparaţii şi sinteze, pentru că nici un obiect nu este egal cu altul, pentru că materia fiecăruia este total diferită, pentru că nici o stea nu este la fel nici măcar cu imaginea ei din lacul în care se scufundă. A renunţa simplu la legi, — la legile fizice şi la cele istorice — pentru că fiecare copac, auzi-l, strigă de la începutul lumii unicitatea sa excepţională. A face cunoştinţă cu fagurele lumii, coborînd în fiecare dintre nacelele sale îngemănate. A trăi cîteva sute de ani pentru a termina bine, gospodăreşte, toată această treabă răbdătoare.

A te mîndri nemaipomenit cu epilepsia care îţi produce succese publice, cu crima pe care a săvîrşit-o cu complicitatea poliţiei fratele mai mare, în timpul evacuării oraşului, a te mîndri cu delaţiunea, cu minciuna, cu jaful urmat de foc, prin care te-ai făcut cunoscut printre cunoscuţi, a te mîndri cu piciorul beteag al tatălui, expus în faţa Universităţii, unde bătrînul cerşeşte de obicei ,a te mîndri cu fotografii pornografice în anticamera unui crematoriu, cu surzenia utilizată oportun ori de cîte ori ţi s-a adresat un prieten spre a-ţi cere un ajutor sau un sfat. A te mîndri cu o nevastă beţivă şi nespălată, cu un costum de haine cumpărat de la un gropar, cu un ceas găurit, cu o dantură falsă, cu o panoplie cu ciorapi rupţi, mîndria seculară a familiei.

A te mîndri cu rănile căpătate în încăierări nocturne, din care curge în loc de sînge leşie fumegoasă şi iaurt călduţ.

A dispreţui. A dispreţui înţelept legănarea pădurii sub plesnetele furtunii, amăgindu-te cu gîndul că asta se numeşte înfruntare oarbă a forţelor, a dispreţui pămîntul, pentru simplul motiv că toţi prietenii tăi, profesorii, îl consideră tăcut şi răbdător, a desconsidera spaţiul sideral, fără nici un motiv, a dispreţui lumina, surogat al energiei primare, şi apa, compus chimic al îndoielii, a dispreţui somnul, foamea, ploaia, trăznetul, cutremurul de pămînt, construcţia de poduri, traversarea Atlanticului, răsfoirea unei cărţi, plimbarea dintr-o cameră în alta, dintr-o stradă în alta, dintr-o planetă în alta, a dispreţui piureul de cartofi, ştergerea nasului, mişcarea peristaltică. A dispreţui obiectele, batjocorindu-le pe rînd, după catalog, fluierîndu-le, sîsîindu-le, înghiontindu-le, clipocindu-le, behăindu-le, pîrţîindu-le, scîrnăvindu-le, raşchetîndu-le, bibilîndu-le, tipotîndu-le, percutîndu-le, zdruncinîndu-le, fleşcăindu-le, căcăindu-le, bigudindu-le, hîţînîndu-le, ghemuindu-le, gîgîindu-le, smîrciindu-le, spiguindu-le, belindu-le, perdăfindu-le, jumulindu-le de pene, răsucindu-le gîtul, vîrîndu-le degetul, digerîndu-le. A le dispreţui, strigîndu-le în faţă : tufă, boarfă, fiţă, sacîz, meşină, parbriz, vizavi, vipuşcă, tărîţă, guguştiuc, sfîrc, puzderie, căpuşă, rufă, fir, duplicat, mox, babilon. Apoi, cum îndeamnă Thomas Mann, a le perdăfi, a le călca, a le împături, a le înşifona în şifonier.

A face din dispreţ o metodă. A te plictisi în cele din urmă de metodă şi a o dispreţui pe ea însăşi, strigînd-o urît, numind-o, de pildă, cotîrlă, maslu, breloc sau cherhana.

A grohăi.

A mînca, fără poftă, dar cu lăcomie, pe ghiftuite, miez de pîine, cald şi acru, orez fiert în seu greţos, mălai nefiert, înverzit în mucegaiuri, lapte stătut, magiun subţiat în zer de brînză, friptură de ornitorinc, melasă de talaş, ciorbă de maţe, prăjituri cu unt rînced şi lînă udă, îngheţată din sînge de porc, tort din cremă de peşte sărat şi asfalt, un măr din lemn lăcuit, sirop de tuş brînzit. A nu lua seama la tacîmuri, alcătuite din cuie de răstignit, foarte graţios sudate.

A zgîria chipuri prieteneşti, brînză de Olanda, fresce renascentiste, oglinzi, automobile, fotografii de familie, obrazul unei femei plînse, geamantanul unui diplomat, o foaie de gutapercă, abajururi, pălării de fetru, piane lucioase de concert, fructe, stele, bijuterii, cartofi, insecte, busole. A zgîria cu frenezie, apăsat. A-ţi zgîria numele pretutindeni, în ţara lungă a orbilor.

A combina alb cu verde, galben cu roşu, biciclete cu papirusuri, cromozomi cu diftongi, animale sălbatice cu concerte de cameră, conjuncţii cu combinate de cauciuc, mîngîieri amoroase cu gloanţe de mitralieră, elicoptere cu afecţiuni pulmonare, gargara cu transatlanticul, plăcuţe de mozaic cu certificate medicale, partide de tenis cu paralizii ireversibile, jurăminte cu malaxoare, cai de curse cu magnetofoane. A combina arcuri de oţel cu pagini de critică literară, unsoare de aţă cu călătorii în ţări străine, belciuge simple cu vitamine complexe, biblia cu cuiburi de rîndunici, piese de teatru cu pilitură de fier. A combina alb cu negru, şi a număra din trei în trei, marţea după masă, pînă la un miliard. A combina o verişoară cu unul dintre soldaţii lui Henric al III-lea, îndată ce acesta se remarcă printr-un gest soldăţesc cu nimic remarcabil.

A cînta. A cînta subţire, simbolic, ca un adolescent. A cînta tremolat, pragmatic, ca un slujitor de bazilici. A cînta cu degetele, cu palmele, cu mirosul, cu privirea zăbovindă, limpezită, tematoare. A cînta de la început, înainte de a gînguri, şi pînă la moarte, ba chiar cîteva minute după aceea. A cînta înverşunat, puternic, răspicat, silabisind, gemînd, urlînd, răcnind, astfel ca bradul din faţa ferestrei tale, în momentul culminant, să se usuce văzînd cu ochii, iar steaua de deasupra să se spulbere ca o funingine.

A te risipi ca un fum de frunze în toamna sticloasă, băltind îndelung în preajma grădinii, evaporîndu-te în sfîrşit printre stele. A te risipi cu perseverenţă, sistematic, prin căderi arcuite, în fiecare obiect, ca zborul unei albine în corola multiplicată la infinit în cîmpie. A te risipi, fără ezitări şi fără temere, cu un entuziasm modest, meşteşugăresc, ca un funcţionar obligat să completeze o viaţă întreagă un formular cu două rubrici. A-ţi risipi observaţiile, tresăririle, gesturile, bătăile de inimă, proiectele, amintirile, plînsul şi trecerile printre oameni, cu convingerea că nimănui arderea ta fumegoasă nu-i este de trebuinţă.

A ucide. La început a ucide năpraznic furnica ce încearcă să ţi se strecoare printre degetele picioarelor, schimbîndu-i alunecarea buimacă într-o dîră abia văzută de scuipat, apoi a ucide pasărea care îţi umpluse căuşul palmei, printr-o tăiere dezordonată care să amestece sîngele cu penajul, apoi a ucide prin înăbuşire ferigile, plăpîndele brînduşe ale poienii, pletele răvăşite de vînt ale brazilor, umbrele lungi ale toamnei urcînd neauzit prin pădure. A ucide amintirile ce tropăe vindicativ pe drumurile tale, venind din urmă prin hăţişuri, printre stînci şi lucruri şi năpădind, cînd te-au ajuns, să lase cnutul cu care te împroşcaseră, spre a te culca la pămînt ; a ucide, îndată după asta, luna şi stelele, în propriul lor culcuş, infestînd aerul cu mirosul rece şi vîscos al sîngelui galben, coclit de prea lunga trecere a timpului, a ucide gîndul bun şi gîndul rău, excrescenţe pedunculare ale unei minţi întotdeauna aptă să producă monştri, a ucide cu fungicidele sistemelor pe care le-ai învăţat în şcoală viscerele luminii, umorile pădurii, transpiraţia şi spermele lucrurilor.

A ucide speranţa într-o revenire pe întinsa suprafaţă a evidenţelor, a ucide totul, de la detaliu la marea alcătuire a universului, a ucide pe dumnezeu, pe care l-ai inventat cu un minut mai înainte spre a avea ce ucide definitiv.

A fi înspăimîntat. A simţi în lucrurile din jur ostilitatea şi dezacordul, a vedea în colina dinnainte-ţi un hipopotam cu prelungiri de şarpe care, printr-o contragere, poate ridica laba, care poate repezi laba, care te poate zdrobi scurt, a recunoaşte în dragostea celor şapte prieteni care te află într-o duminică stropindu-ţi grădina, şapte sau zece sau patruzeci de lupi sîngeroşi gata să te sfîşie, savurîndu-ţi cu plescăituri umede măduva şi făina oaselor, a căuta cu disperare copacul cel mai înalt, tot alungîndu-le setea lor de sînge, spre a urca pînă în vîrf şi a simţi întotdeauna, pe la jumătatea lui, după ce ţi-ai zdrobit genunchii şi ţi-ai încleiat de răni palmele, că trunchiul se înfundă în pămînt, pînă ce simţi vîrfurile picioarelor atingînd ţărîna, a alerga la alt copac, cel mai înalt, şi a repeta întocmai încercarea ; a ajunge la un ţărm, a lua o barcă pregătită pentru a-ţi cuprinde boarfele trupului cu disperare cu tot, a înfige vîslele în apă, a trage voinicește, pentru ca în clipa următoare botul lupilor să te adulmece, a observa că apa e un nisip fin, în mijlocul unui deşert cu vulcani spurcaţi în activitate, că de pe cer se desprind aştri şi bufnesc alături în căderi colosale, lupii ferindu-se abil, lupii rîzînd complici ; a te salva în cele din urmă o femeie dintre cele pe care le-ai părăsit cu ani în urmă, a te trage între ruinele unui labirint inundat, a-ţi arăta cochet florile sifilisului ei şi urmele nevindecate ale biciuirilor succesive şi a te strînge în braţe, cu sărutări crispate, îndemnîndu-te mieros să salvezi planeta.

A te regăsi, după ce te-ai rătăcit prin infinitul infinitivelor, a netezi perna, a te bucura că tot ce a furat, a dispreţuit, a ucis, a destrămat şi a construit mintea ta înfierbîntată de curiozitate — se află neatins, la locul său, în şuruburi bine strînse, rezistente : deschizi ochii pe geana cărora mai atîrnă o scamă de păianjen otrăvit şi lumina îţi picură în cristal curată, scînteietoare ; întinzi mîna şovăindă şi, alături, iubita, în cămaşa subţire fremătă ca o algă sfîntă, aşezi hîrtia înainte-ţi şi transcrii caligrafiat excursia printre lucrurile ameninţate de gîndul tău, înlăturînd rumeguşul, te reaşezi cu sete şi desperată frenezie în plasa raporturilor, a legilor fizice şi istorice, în mijlocul behăitoarelor obiecte pe care le-ai însîngerat cu cosorul cercetării tale.

A te regăsi întreg, curat şi sfînt, după dezastru, în clipa definitivă şi în clipele ce urmează, a cere apă şi apa să fie bună, a cere soare şi soarele să fie bun, a cere pămînt, şi brazi, şi stele, şi cer proaspăt şi ele să-ţi stea la îndemînă, şi să fie bune.

A iubi apoi, a iubi capricios ca un copil, pentru ca zgîndărind cu iubirea ta legăturile, procesele chimice, catalogările, să poţi utiliza după plac nisipul tuturor înfăţişărilor lumii, inventîndu-l particulă cu particulă, şi să recompui în pustiul ultim al rătăcirii obiectele toate, toate frumuseţile, raporturile elementare, sălile lungi şi curate ale labirintului întoarcerii. A inventa spontan, ca şi cum ai străbătut : lumina şi apa, somnul şi foamea, ploaia şi trăznetul, piureul de cartofi şi ştergerea nasului.

A nu te ruşina niciodată că ai ştiut şi te-ai priceput să distrugi şi lumea, mai ales că ai făcut asta pe propria-ţi răspundere, şi a nu te ruşina, îndeosebi, că tu ai reconstruit-o, prin propriile tale eforturi, prin propriile tale înzestrări.

Mamei

Oh, gura care ilumineză, care ne
naşte — venim
de departe, dintr-o memorie a lumii, un luptător
se opreşte cu noi, cînd ne stingem, o muzică
rămîne, de
veghe, printre
fumuri, printre ceţurile de
Mare Cantabricum : mai rămînem, o vreme,
o noapte, să ne
atingem, să ne lovim în
adîncite retine : marea, albul,
incendiul, să ne îmbrace apoi, tandre, ca o
piele femeia frumoasă — ne-a născut, s-a împutinat
de tristeţe — o mînă, o
fibră întinsă, pînă la durere
vorbind — mulţi sîntem, în numele nostru
ne soarbem, ca un păianjen
ne ţesem într-o
margine a memoriei, într-o lumină atît de subţire
care aleargă....

★

...nostoi care în elină
înseamnă întoarceri.

(Dintr-un poem pierdut)

acum
te întorci : înainte să te naşti ca
bărbat înainte
ai străpînit o primăvară, cu sunete de furtună, cu cupe
secate : un anotimp, altul, pentru
drumuri, un mare poem pierdut, un
poem spălat de nisipuri s-a aplecat şi
vocile lui străbătute urcară
pînă la tine, într-o
primăvară promisă : e atît de aproape, încît
te-ar schimba anii, această
primăvară, şi izbînzile, şi
oboselile
de te-ai întoarce : poate
cu o tainică pasăre, cu glasul

VIOREL DÂRJA

îmbolnăvit de strigăt al
neodihnei stai
la poartă şi baţi : nici vîrsta
nu ţi-o mai ştiu cînd te apleci, în
faţa fîntînii, ai călătorit mult, ai
lăsat-o, cu apele despletite, singura în care
să-ţi vorbească imaginară, fecioara : n-o
mai trezi, e
mută, plutește printre
plantele serii ; las-o : bate, se strigă
un mare poem de pe ziduri, un
poem pierdut, rudă
cu noaptea, bate, ei
dorm, n-au rămas
decît vorbele. Flacăra
curge, e drumul, stînca
se roade, privirea se
termină, bate, e
greutatea întoarcerii, e
poarta....

In memoriam François Villon

Seara. La zidul plîngerii tîrfele.

să-i aducem elogiul desfrînatelor, în noi doar
s-a adăpostit, în noi s-a
oprit, în vremea de viscol, în goana spre
Domnul : mîine
ne vom ridica să-i spălăm picioarele, deasupra
pietrelor, peste aerul
care cîntă stricat printre ţiţele
noastre : ne-a cutreierat,
aprig, cu nepăsare — curajul
păcatului, ca pe nişte hanuri ne-a
locuit, înaintea răscrucilor în lungii ani
de domnie
ai vinului : mîine
îl vor înălţa spre milă, ca un laţ
al venelor o să coboare
uitarea : e tîrziu (şi morţii)
se răsucesc, unul spre celălalt, să se apere, de
ochiul rece şi
gol, ziua cînd se închide
(peste biserici) desfrînatelor, e tîrziu, ne aşteaptă
chiliile cărnii, să ne aplece, să
ne întoarcem
feţele, răgaz să nu-i dăm
să îngenuncheze...

Ştanţe pentru o călătorie

„You who were with me in the ships at Mylae...."
T.S. Elliot

e inutil, îmi spuneai, să te legi
cu o singură şi slabă putere-a speranţei, ca de un catarg, într-o primăvară cu naufragii, e
inutil, acum
doar anotimpul e-n agonie, clipa trădează, e inutil
să ne-ntoarcem. N-a rămas decît o voce — o
insulă la care să te cobori, cu auzul, să ajungi
la sunetele mării. O privire albă — călătorie
— peste şesuri şi ani, şi petele de ploaie
ale norilor străini
pe oasele frunţii : mai tîrziu, îmi spuneai, vom ajunge la flacăra care purifică,
aşteaptă, dincolo
de locuinţele morţilor, încă puţin, ea arde, aşteaptă
încă foarte puţin, anotimpul
e-n agonie clipa îşi sfîrşeşte extazul, nava
care mă duce
pluteşte sub pieile ierburilor, sub pietre
Aşteaptă,
aici....

DAN NĂSTASE

licitația

Sala era plină pînă la refuz, oamenii se îmbulzeau, vociferau iritați, al cui va fi regatul, dă-te dom-le la o parte, ce te împingi așa, profită de înghesuială ca să mă mingiie.

Doamnele purtau umbreluțe cu dantelă, la ce dracu le trebuiau umbreluțe cu dantelă în vacarmul ăsta înfiorător unde bătrînii smochiniți, de vîrsta piramidelor sau și mai și, își vîrau mîinile în corsetul domnișoarelor, surizînd apocaliptic. Și mai erau și ziariștii, ah, ziariștii, care sè vînzoleau de colo-colo, ba unii chiar înjurau de moaște bisericești și scuturau cerneala tocurilor rezervoare pe unde se nimerea, domnule, costumul acesta e de comandă, mă costă ...Fii, dom'le, rezonabil că nu ți-a făcut omu' nimic, iese cu „Pic", etc.

Se făcu în cele din urmă liniște, o liniște Shakespeare-ană, numai privirile scoteau icnete fulgerînde, de tigri, cărora li se decolorează dungile ; în aceeași ordine de idei, nu știți, vine și Colovenius, milionarul ? Atunci ne-am ars... Sssst !! din toate părțile, și ce dacă vine, banii noștri sînt la fel de buni ca și ai lui, lua-l-ar... Taci dom'le din gură, ce dracu', licitația e televizată, ne facem de rîs. Rîs, sau Linx ?! îl interpelă unul zîmbind, dar se făcu din nou tăcere, așa că nu-l mai putu trimite acolo unde ar fi meritat.

Cocoțat pe estradă, crainicul într-un costum, alb cu negru sau poate negru cu alb, începu să morfolească niște cuvinte care ieșeau rar și cocîrjate printre dinții lui scorburoși :

— Doamnelor și hm, domnilor... după cum știți, regatul este scos la licitație...

Fu întrerupt de un șuvoi dens de lături verbale, în sală intrase milionarul Colovenius, din toate părțile se auzeau strigăte, ne-am ars, nu v-am spus eu ? ! Lua-l-ar dracu, etc. Mulțimea se potoli, totuși.

Licitația începu de la suma de cîteva miliarde, cineva strigă pițigăiat că e absurd, așa că se reluă de la cinci milioane. Privirile scînteiau, nimeni nu mai sufla, chiar și bătrînii smochiniți paralizară de emoție, mîinile lor cartilaginoase reveniră la matcă. Suma scăzu repede la cîteva mii, apoi la cîteva sute. Colovenius rînji, apoi făcu un semn discret, remarcat însă de toată sala.

— Trei sute se oferă acuma, morfoli crainicul cu voce rișnită, pierdut în costumul lui de gală alb cu negru, sau poate...

Mulți dintre cei prezenți părăsiră sala, trebuie să fii scrîntit să oferi suma asta, da, așa e, dar trebuie să fi mai scrîntit ca să o ai... Cum dracu au dom'le ăștia atît bănet ?!...

— Trei sute o dată, trei sute de două ori...

— O sută ! șuieră un glas și toate privirile se ațintiră asupra unui godac grăsun, cu mustăți pe oală. Murmure de uimire, exclamații de surprindere și alte asemenea, se făcură auzite. Asta e o sumă exorbitantă, domnilor, chiar dacă regatul... O să încapă pe mîna porcului mustăcios, ascultați-mă pe mine, scîrții o voce dintr-un scaun. Cei care avuseseră de gînd să plece, rămaseră, fascinați de duelul celor doi rivali. Era acuma clar că licitația se ține numai cu cei doi. Vertiginos, suma ajunse la ordinul zecilor apoi al unităților și amenința cu trecerea la fracțiuni ! Ca într-un delir, mulțimea se ridicase în picioare. Ochii scînteiau fumegos, e palpitant dom'le, să fiu al dracului dacă nu e, mai taci din gură, animalule, vreau să aud.

Vocea în falset a godacului oferi două centime, dar imediat, cu chelia numai o apă și vocea pierdută, fără a mai ține seama de nimic, Colovenius oferi o centimă ! Mulțimea se dezlănțui frenetică, să vină un medic, e nebun, vă spun eu. Suma asta incredibilă...

De afară, pătrunse cu greu printre lanțurile gardienilor, un om. Întrebă ce se petrece, află despre ce e vorba și chiar cînd crainicul se pregătea să facă a treia strigare în favoarea lui Colovenius, spuse :

— Nu ofer nimic ! Urcă încet pe podium, nu mai încăpea nici o îndoială, regatul îi revenise și se făcu din nou liniște.

ION ENACHE

stelele

Intraseră fiecare pe altă ușă, toți trei deodată, se îndreptară spre aceeași masă, traseră cîte un scaun, șezură și se priviră fix în ochi, se vedeau pentru prima dată, ochii însă, aveau aceleași reflexe, el răcni, știu mă, știu, lăsară privirile-n jos, acum știau cu toții, se prinseră de git și bociră o vreme, apoi bătură violent în masă, adu mă, adu să bem, le aduse și tăcură. Tăceau turnînd pe git băuturi tari, se priveau rece, răsuflau sacadat. Mormanele de sticle creșteau, tăcerea înghețase în geamuri, în ochii geamurilor și în ochii lor, el o izbi cu o sticlă de se făcu țăndări, ha, ha, ha, ne-au părăsit mă, ha, ha, pe toți ne-au părăsit, ceilalți doi săriră în picioare fioroși, el le arătă stelele prin fereastră, adu mă, adu să bem, nenorocitul, însă, gătise de adus, nu mai avea ce, erau convinși de asta, el se băgă sub masă și se făcu mîță, hai mă, hai să ne jucăm, ceilalți doi erau tigri, își arătară colții, mîriră, mîța se urcă pe sobă de frică, încercară s-o prindă, nu ține mă, nu putem fi tigri, căzură înapoi pe scaune, hai Nae, hai mă, dar mîța le răspunse că se duce să se facă stea, se băgă în horn, se cățără în sus și se făcu stea. Ieșiră mirați afară, văzură steaua înghețată lîngă alte stele înghețate, ei n-aveau cum s-ajungă în cer. L-am păcălit mă, se luară de git în doi, picioarele se-ngropară în zăpada orbitor de sclipitoare, lacul, asta e, lacul, uitaseră că lacul e-nghețat, pe mijlocul drumului fericiți, haida măă, ducîndu-se spre lac, ca să se facă stele.

TUDOR GEORGE

Înger înfrînt

Acele aripi care cîndva-nnotau prin nouri
Penetul lor mirific cu norii confundîndu-l
Asemeni unor tandre ecouri din ecouri
Developind ca vorba pe unde trece gîndul

Acele dulci laviuri prelinse-n dulcea brizâ
A unui cer pe care l-adoră doar Cytera
Pe unde îngeri galeși pe-un nor ca pe-o banchiză
Și pinguini simpatici fac semne către Terra

Pe unde-nchipuirea mimînd circumvoluții
Ce-n creierul lui Odin le devina norvegul
De care, Amintire, nici astăzi teamă nu ți-i
Căci revăzînd o parte tu retrăiești întregul

Pe unde se confundă azurul cu aisbergii
Pe unde foca suplă se-nfaldă cu delfinii
Pe unde ochiul nostru divinelor alergii
Se dăruie cu febra astralelor actinii

Pe unde se confundă oceanele-n-de ele
Nadirul și zenitul se contopesc în nuntă
Pe unde ochii noștri, firesc, sînt niscai stele
Și semnul plus cu minus asemeni se confundă

Pe unde-nchipuirea și visul sînt aeve
Și Vis și-Nchipuire cu-Aevea sînt asemeni
Acolo unde codrii astrali dezvoltă seve
Și gemeni sînt cei gemeni cu gemenii lor gemeni

Acolo unde toate în totul lor sînt Una
Și nu-i nici adjectivul, nici substantivul nu e
Doar atributul care se cheamă Totdeauna
Nețărmuit pe cîtu-i de-abstractă cetățue

Acolo și-al meu suflet cu palida-i aripă
Tinjea să se scufunde în apa ceea sfîntă
Dedalica lui ceară simțind că-și desfiripă
Vorbirea lui terestră simțind că-și descuvîntă

C-asemeni unei rufe ce-și pierde-n urmă fața
Pe-un cer de jeg și umbre la fel și ea topită
Dansînd funambulescă prin bîlciuri ca paiața
În sumbra zbînțuială lumească de cumplită

Acolo și-al meu suflet neștiind de mai discerne
Precum bifronsul Ianus,
mai bine ca Hecate
În despicat trifoliu mimînd cărări eterne
Or pe-nflorita roză a vînturilor — toate

Acolo și-al meu suflet iradiat din centru
Spre intimul lui Centru, ca propriu-în-de-sine
Pentru-n-de-sine Punctul și numa-n-sine-pentru
Fiind una — numai Una — iubirile vecine

Acolo unde Vorbă nici Gest nu pot să fie
Și însuși verbu-acesta „a fi" nici nu există
Și unde nu se află nici posesivul „mie"
Nici substantivul „lume" nici adjectivul „tristă"

Acolo, acel Înger —
ce a-l numi nu-i forță
Nici cuget, fiindcă simțul nu pipăie, nici vede,
Cum s-ar topi în soare o efemeră tortă
De-ar fi Orfeu, acela, puternicul aede —

Acolo,
acel Înger !
Acolo,
acel Înger !
Acolo,
acel Înger
ce suferă și cîntă
Și pentru care tragic eu mă numesc și sînger
Topi-se-va-ntr-acolo
ACEST
ca-aripa-nfrîntă

2.IV. 1970

TITUS SUCIU

băiatul cu ciuful auriu

Ceea ce voi mărturisi acum sînt amintirile mele. Poate îmi sînt dragi, poate dureroase, dar le recunosc întotdeauna capacitatea de a mă face să mă pierd puțin, să mă transpun într-o atmosferă ce și-a imprimat esența în sufletul meu pentru toată viața.

Decizia a fost, cei mai în vîrstă o spuneau, căci eu nu prea înțelegeam ce se întîmplă, normală. Eu am rămas cu tata, iar sora mea mai mică cu doi ani a rămas cu mama. Cred că sentința se voia plină de perspective frumoase de posibilități ce mai puteau izvorî din noua situație, dar nu făcea altceva, ca mai în toate cazurile, decît să impună o soluție, dar nicidecum s-o împace ! Întotdeauna am crezut că lumea nu are nevoie de atîtea legi, ci de mai multă înțelegere.

Mai aveam un an și terminam ciclul doi, urmînd să-mi concentrez cu și mai multă atenție forțele pentru ceea ce trebuia să devină în viitor suportul vieții mele. Învățam bine, îmi plăcea să învăț și mă atrăgea irezistibil orice fel de mecanism mecanic. Și pentru că ceea ce doream se putea obține numai după ce absolvi un liceu, mă pregăteam cu o conștiință improprie unui copil de vîrsta mea pentru a mă încorpora și eu regimentului de liceeni.

— Să-ți iasă liceul din cap băiete ! Se poate trăi și fără liceu, îmi tună tata fără a se uita măcar la mine.

— N-am bani pentru treburi d-astea, mai adăugă el și din acel moment știam că acest subiect nu va mai fi discutat. Ceva s-a rupt atunci în mine. Poate o ambiție, poate o dorință, poate o dragoste. Îi priveam chipul asupru, neras și foarte trecut. Știam de ce n-are bani și nu i-o puteam ierta. O uram și pe ea și știam bine că acum mă ura și ea, cu toate că la început a încercat să mă facă s-o iubesc. Sau în cel mai rău caz s-o accept. N-o uram pentru că a distrus-o pe mama, sînt sigur că atunci nu puteam judeca atît de nobil, o uram pentru că a îndepărtat-o pe mama. Sau pentru că m-a mutilat pe mine într-un anumit fel. Și din acest moment în inima mea se cumula ceva...

Tata s-a ținut de cuvînt. Avea de altfel de partea lui o oarecare rațiune. E adevărat, o rațiune căreia i se puteau adăuga și aspecte mai puțin nobile, dar avea și destule laturi practice ce-l interesau în mod vădit ; internatul și bursa de la „Profesională" însemnau pentru el libertatea și soluția pentru problema financiară.

Internatul și școala au fost din acest moment pentru mine închisoare și tortură. Nu am plîns niciodată în fața lui și nici n-o prea puteam face pentru că nu ne vedeam decît foarte rar. Anii aceia au trecut repede sau foarte încet, nu știu. Cît timp îi aveam în față mi se păreau nesfîrșiți, după ce treceau, lipsindu-mi amintirile frumoase care să mi-i fixeze, intrau în inexistența eternă. Nu aveam decît memoria timpului în care am fost sugaci.

De acei ani se leagă doar o singură amintire, a lui, a băiatului cu ciuful auriu. De nimeni n-am putut să mă atașez ca de el. Toți ceilalți colegi mi se păreau atît de străini, încît distanța de la mine la ei se număra în multe unități de indiferență. Aveau acea încredere în ei înșiși ce deranjează, stinghерește bunul simț. Pînă și cînd fumau, evident, în cele mai jalnice condiții și pe ascuns, în spălător sau în W.C., afișau un aer de siguranță și rafinament ce nu le sublinia altceva decît un prost gust cras. Împotriva lor mi-am găsit un aliat. Un aliat de nădejde, nepretențios și în același timp veșnic ospitalier — colțul. Mi se părea chiar că eram făcut pentru colțuri, pentru locuri mai întunecate și liniștite de unde puteam să discern că verva ce-o manifesau era mimată și priceperea — cea mai îndoielnică poziție față de eveniment. Nu știam să vorbesc și să mă port ca ei, nu-mi plăcea să-i ascult și să-i privesc, nu știam dacă îi invidiam sau disprețuiam dacă mă interesau sau îmi erau indiferenți, dar știam că nu-mi era frică de ei. Timiditatea nu mă împiedica să fiu agresiv, chiar cînos cînd eram siciit.

În patul meu de la internat, care nu putea să fie decît tot într-un colț, îmi clădeam, pe fondul divagațiilor lor dizgrațioase, în umbra desconsiderării cu care credeau că mă sufocă dar care se lovea inutil în platoșa mea de indiferență și apatie, meditațiile, poate naive poate logice ce îmi deveneau toiagul cu care trebuia să pășesc mereu mai departe, spre tot ce trebuie să îndure și să sufere un om, pentru a ajunge, de cele mai multe ori în fața morții cu gusturi amare și rîncede. Cum și dragostei părintești eram nevoit să-i răspund în același fel, simțeam cum un monstru mă stăpînea tot mai puternic, mă devora și-mi stabilea granițe peste care nu puteam trece.

Atunci l-am văzut pe el. Era în a treia săptămînă de școală și nu-l văzusem pînă atunci. Mai tîrziu am aflat că a venit în oraș pentru că părinții i-au fost transferați în interes de serviciu. Prima dată cînd l-am văzut, l-am văzut și pe el tot într-un colț. Într-un colț al imensei curți a școlii. M-am oprit parcă hipnotizat. Mi se părea plăpînd între cele două garduri ce formau un unghi drept, dar în același timp credeam că era singurul care putea să le țină pentru a nu se mai apropia. L-am privit cu toată încrederea, de care numai atunci am fost în stare. Nu m-am apropiat de el, nu l-am stingherit cu întrebări prostești dar de acum așteptam ori ce pauză cu nerăbdare ca să-l văd, ca să-l mai văd. Îl căutam cu privirea printre ceilalți copii și îmi era atît de ușor căci avea acel ciuf auriu. Îl urmăream de la o fereastră de la etaj, o fereastră retrasă ascunsă într-un colț al clădirii, unde rămîneam singur și mă sprijineam de cercevea pentru a nu pierde imaginea lui nici o clipă. Îi urmăream mișcul auriu ce descria traiectorii imprevizibile, haotice printre celelalte pete șatene sau negre, cum se oprește brusc pentru a deruta pe cel ce-l urmărea, cum pornea apoi cu toată viteza, pentru a scăpa parcă și de privirea mea, îi urmăream ciuful auriu ce descria adevărate volute ale unei bucurii ce numai un copil cu sufletul sănătos o putea trăi. Și îi păcălea întotdeauna pe urmăritori. Rîdea larg de ei și molipsitor, rîdeam și eu și-l urmăream cu și mai multă dragoste de la fereastra mea retrasă. Exuberanța lui o puteam împărtăși, pentru că la el mi se părea sinceră. Participam prin ciuful lui auriu la toate ghidușiile, la toată veselia ce-i îmbujora fața și la care nu aveam nici timpul nici plăcerea să mă gîndesc că aveam și eu dreptul.

Dar cel mai încîntat eram cînd îl vedeam în colțul său, în colțul său din curte. Ce aproape mi se părea atunci... Simțeam că respiră și el mai repede, că îl cuprinde și pe el ca pe mine o căldură blîndă și odihnitoare ce îmi aducea un tremur al întregii ființe, că dădeam mîna peste capetele tuturor copiilor din curte.

Eram amîndoi în același an de studii, dar nu în aceeași clasă. Și asta îmi convenea. N-aș fi vrut să-l văd printre colegii mei, în băncile acelea întotdeauna murdare și prea mici, în clasa aceea întunecoasă și rece. Pentru ceea ce simțeam trebuia spațiu. Spațiu și mișcare. Voiam să-l văd afară cum fuge sprinten printre ceilalți copii, sau cum stă grav, în colțul său atunci cînd e indispus.

Tuturor colegilor dumineca li se părea cea mai frumoasă zi. Eu n-o iubeam. Mi-era groază și silă de ea, căci dumineca trebuia să stau în internat, să nu-l văd pe băiatul cu ciuful auriu o zi întreagă. Atunci eram și mai arțăgos și mai imposibil și nu doream decît ca toate zilele săptămînii să fie zile de luni...

Dar într-una din aceste zile am tras o spaimă cumplită. Am controlat inutil curtea de la geamul meu, m-am uitat degeaba în colțul știut numai de noi, ciuful auriu nu era nicăieri. M-a cuprins o neliniște puternică și abea am rezistat în timpul orei de tehnologie ce mă despărțea de pauza următoare, în care trebuia să-l găsesc, în care trebuia să-mi împrăștii neliniștea. Am năvălit pe ușă imediat ce profesorul a ieșit și în mod cert am făcut-o cu totul ieșit din comun, lucru ce-l citeam în fugă în privirea colegilor mei, dar căruia nu-i dădeam nici cea mai neînsemnată atenție. Aproape am sărit pe geam și am privit avid curtea, colțul, dar aceeași dezamăgire mi s-a întipărit pe chip. M-am ridicat și pe vîrful picioarelor pentru a nu scăpa nici un colțișor, dar băiatul cu ciuful auriu nu era nicăieri. M-am hotărît să fac ceea ce nu mai făcusem pînă atunci. M-am îndreptat, m-am recules puțin și apoi am coborît scările. Le-am coborît grav ca un cioclu căci presimțeam ceva. Și așa a fost. Băiatul cu ciuful auriu nu era nici în clasă. În ziua aceea am mai stat la fereastră, dar privirea îmi era țeapănă, fixă, goală. Nu știu cînd s-a sfîrșit ziua, nu știu cînd a început următoarea, poate am rămas tot acolo la fereastră. Și marți și miercuri. Era joi și privirea mea era la fel de grea. Nu priveam nicăieri sau poate priveam acel loc. Prin cap îmi treceau rar idei de ce-ar trebui să fac, de ce ar trebui să întreprind pentru a-l găsi pe băiatul cu ciuf auriu. Poate ar trebui să merg la secretariat și să întreb dacă nu cumva s-a mutat din nou în alt oraș, așa cum în al nostru venise întîmplător. Dar ce știam despre el ? Pentru mine era suficient atît — băiatul cu ciuf auriu, dar pentru alții ?

Era joi și privirea mea era grea, pustie. Iar vor începe acele plictisitoare sforăituri de înțelepciune tehnică ce îmi erau atît de străine și îndepărtate. Mă pregăteam să plec de la geam cînd deodată am simțit că soarele irumpe de fericire mai generos ca ori cînd. Băiatul cu ciuf auriu cobora încet, parcă studia treptele, pe ultima s-a oprit, a privit cu zîmbetul său bun totul în jur și apoi parcă catapultat s-a avîntat în viltoarea care pentru mine abea acum prindea din nou viață. Era el, băiatul cu ciuf auriu. Înfrigurarea m-a cuprins din nou și din ochi îmi izvora recunoștința. Îl urmăream din nou, cu respirația tăiată în volutele sale unice, care parcă erau și mai fermecătoare cu cît nu le văzusem de atîta timp. L-am întrebat din priviri de ce a lipsit trei zile, de ce m-a lăsat pradă neliniștii atîtea zeci de ore și el mi-a răspuns, fugind în continuare și jucîndu-se zglobiu ca un pescăruș, că a avut gripă, sau că l-a durut un dinte sau așa ceva. Nici eu nu știu ce-mi spunea dar bucuria revederii îndepărta ori ce nemulțumire. Ne-am înțeles atît de bine. Inima mea îl căuta și-l întreba lucruri importante, sau poate amănunte nesemnificative și el îmi răspundea volubil și cu toată gingășia prin tumbele sale din curte, prin ghidușiile și năzbîtiile ce-mi încălzeau din nou inima.

Cînd a căzut întîia zăpadă a fost mai neobișnuit ca oricînd. Făcea bulgări, îi arunca, ridica zăpada cu ambele mîini și-i dădea drumul printre degete, se apleca și aspira cîte o gură de zăpadă curată și rîdea mereu, rîdea cu o poftă nebună, de neimitat. Zăpada curată ce-i cădea pe obraz i se topea și mici picături de apă îi scăldau fața într-o adevărată gamă de triluri dumnezeiești. Pe ciuf însă nu-i rămînea nici un fulg. Parcă îl ocoleau, sau din dragoste pentru frumusețea lui rămîneau și ei într-o espectativă respectuoasă.

Cînd frigul s-a mai întețit, băiatul a venit cu o căciulă mare de miel, dar de sub ea îi răsărea ciuful auriu și eu i-am mulțumit pentru aceasta. Nici nu știam cum trece timpul și ce-mi aduce trecerea lui. A fost o zi în care nu l-am mai văzut. Și m-am întristat din nou. Stăteam la geamul meu și-l căutam cu privirea, dar totul era inutil. Și nu m-am dus nici în clasa lui pentru că în fond parcă știam eu ceva.

Omul de serviciu, care s-a apropiat de mine fără să-l simt m-a smuls din meditație.

—Dar tu ce cauți aici ? E vacanță, nu mai e nimeni.

L-am privit fără să zic nimic. Știam că ori cine mi-ar fi spus așa, dar eu singur nu am avut curajul să mi-o spun. M-am îndreptat spre ieșire. Din urmă omul mă mai strigă odată.

— Măi băiete, ți-a căzut asta... Aha un bărbat și o femeie. Sînt frumoși parcă sînt frați, blonzi cu cîte-un ciuf amîndoi. Cine sînt ? M-am întors fără să zic nimic, am luat fotografia, am strîns-o cu și mai multă dragoste la piept și am ieșit, am ieșit grăbit, în fugă.

DAN ALEXANDRESCU

poartă închisă

„Ceea ce ne e destinat, ne vine întotdeauna în contra timp."

Dacă am iubit vre-o dată ? Are vreo importanță ? Are sau n-are, trebuie să răspund din momentul în care v-am acceptat întrebarea. Să discutăm, deci. Să discutăm despre iubire. Ascultați ! E dumnezeiesc cîntecul lui Adamo. Și noi ne pierdem timpul cu fleacuri... „Ce tristă e această ploaie..." Un cîntec inspirat. Despre ce e vorba ? Despre dragoste, bine-nțeles. Dacă am iubit...? Da, despre mine e vorba și trebuie să răspund. Am mai spus o dată ? Și are o importanță chiar atît de mare ? Dacă n-are, am voie să mă repet, nu ? O dată am fost la bîlci și am tras cu pușca. N-am nimerit și am tras iar. Și am tras pînă am nimerit. Repetînd, ajungi la țel, nu ? Am început să spun prostii... Nu e prima dată. Dar n-are-a face ! Mă mulțumesc cu gîndul că nu se va mai întîmpla. Oare ? Aici ne repetăm cu insistență. E singurul loc unde ne mai putem repeta. Facem progrese...

Dacă am iubit... Dacă am iubit vre-o dată...? Ce rost are să răspund ? Ori cum nu mă mai pot repeta. Dacă s-ar putea repeta și viața de-atîtea ori de cîte ori am tras cu pușca...

VAN GOGH : Stînca.

INGMAR BRANTSCH

Salata de metafore

Salata de metafore
e destul de gustoasă.
ca un cinstit vînzător de legume,
up to date,
poți face comerț ambulant cu poeziile tale,
te poți tocmi, și poți vinde.
E întotdeauna același lucru
toate fetele sînt la fel de prostute,
modul de îmbrățișare rămînînd același
prescris de bunul Dumnezeu.
Și nici nu sînt chiar atît de sexy
se prefac doar așa
ca să atragă atenția.
Trebuie să știi doar
cu ce soi de efecte se manevrează.
Scoți ceva sunete...
Fiecare își alege
cuvintele potrivite.
Liebe, Love, Amour, Iubire.
Ce ar fi o viață
lipsită de dragoste,
fără asta totul e fără sens
Mayer al mobilelor.
Bube al bananelor
Müller al parfumurilor
Mîine voi reîncepe
lamentabilul meu ghișeft,
viața.

Orarul provincial

Casele-s largi
Ulițele sînt generoase
nu mai apasă oftînd
cară-te odată, cară-te.
Minunat de dureroase
împotrivirile fetei mari
le știu pe totdeauna trecute
Și ca după o veche căsnicie
trec prin tine provincial oraș

Un bandaj la picior

Un bandaj la picior
Ce frumoasă
poate fi dragostea
Foc și fum
adunase visul
Ci de-aș putea
să nu-ți las
nici măcar
o iluzie
cît de bogată ai fi
în medias res
O veșnicie ni se întinde în față
O veșnicie aidoma
în urmă,
ți-o dăruiesc.
Sînt slaba
dar singura concurență a domnului
Pînă la mine
un miorlăit de zile în șir
Dracul nu
putea să fie luat în serios
Muncea fără
categorii etice.

In românește de
VASILE VLAD

TEODOR PÂCĂ

Găteala tă

Găteala ta de sărbătoare
Cu ochi albaștri, refăcuți
Cu ochi albaștri în oglindă,
Te prinde oare ? ni se prinde ?
Pe care i-ai menit cornuți,
Odajdie de sărbătoare ?

Eu te întreb : tot se mai vinde
Podoabă rară din vestminte ?
Comoara ei tot mai aprinde
Vre-o tămîiere și colinde ?
Mai sînt cu dor luate-aminte ?
Eu te întreb : tot se mai vinde ?

MIHAI C. DIACONESCU

Astru alb

Punct extatic
In zbor static...
Se sporesc porii galactici,
Aștrii albi se înmulțesc...

Din concentric, sferic cer
Din cochilii de albastru,
Straniu astru se-mplinește
Idolatru și sihastru.

Stau pe cîmpuri cînd prin piele
îmi străbat lumini de stele,
prelungesc vechiul priveghiu.
străjuind pe creastă mielul.

Din concentrice cochilii,
Singerate păsări verzi
cad din eter.
îmi rotesc capul pe cer.

Doar în goluri atîrnat
Astrul alb se împlinește
Peste zborul meu curmat....

Tăcerile

Urechea mea
vechea mea durere de peste sunet,
aude mereu acel tunet al nașterii...
Ochiul meu
vechiul meu plînset de peste lumină,
mîngîie disperarea senină...
Gura mea
nemuritoarea ură de-a spune,
va apune într-un strigăt de peste auz,
Trupul meu
pura mea greutate aș vrea să-l azvîrl,
să scap de durerea de moarte,
în zborul acela ce poate dura
în strigătul acela ce va deschide,
cerul tăcut ca și gura mea...

ION IVAN

Vocale

Așadar nimeni nu se mai destramă
credința-n pînze ne-a făcut
să adunăm vocale stranii
ce mă îndeamnă totuși să îngădui
din cînd în cînd acestor neființe
să vină și să te rănească :
perechile de cult în suflet
perechile de ispășire-n unghii

încovoiați pe roată modelăm
din moale nesinceritate
încă odată vasul ce căzu

și-ngenunchiem și credem arbitrar
lîngă vitraliul camuflat de mult
cu nu, și nu, și nu

ARTE

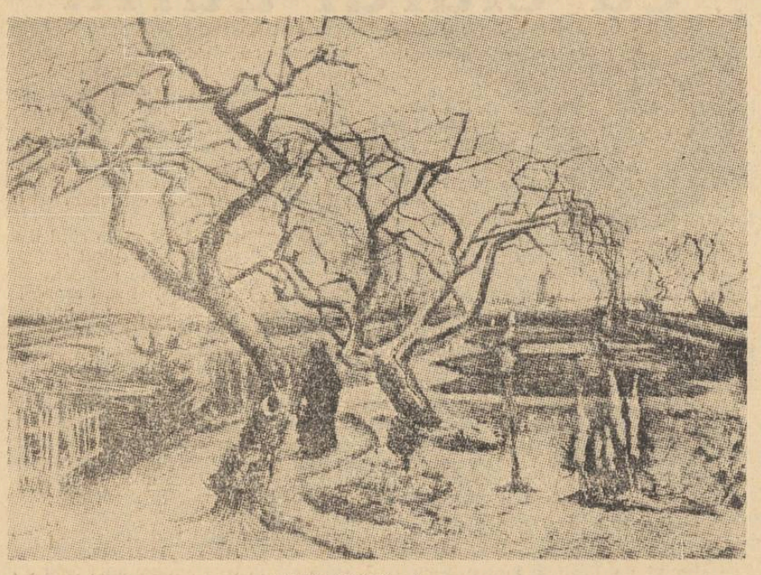

VAN GOGH : Iarna.

TEATRU

Pînă la Leonce și Lena...

Nu știu cum s-a acreditat ideea falsă că teatrul nu este literatură ca și nuvela, romanul sau poezia lirică și criticul nu trebuie să judece și operele dramatice în măsura în care ele sînt sau nu **opere.** (Cea mai autorizată judecată asupra teatrului lui Caragiale rămîne cea a lui Maiorescu, iar nu a vreunui specialist în teatrologie.) În această penumbră, conviețuiesc amestecate lucrările valoroase ale dramaturgiei noi cu tot felul de nerozii, stimulate dintr-o dorință legitimă de promovare a teatrului original dar care și-a greșit obiectul, întrucît mediocrițăile au ajuns să fie prea mult promovate. Din cauza asta poate, și critica literară s-a îndepărtat încetul cu încetul de acest domeniu bîntuit din lipsa de idei. Așa se face că ceea ce e dat ca reprezentativ pentru această perioadă în ochii publicului, (e sau nu etichetat ca atare, dar faptul că o piesă se joacă la mai multe teatre sare în ochi și poate să te ducă la această concluzie) e tot așa de reprezentativ pentru literatura noastră cum e, să zicem, „Alba lux" pentru industrie. Străinul care sosește în București și dă cu ochii de reclamele mari și luminoase de pe clădiri își face impresia să noi românii la ora aceasta stăm foarte bine în „Alba lux" și ne cîștigăm viața jucînd la „Pronosport". Aceeași impresie poate să și-o facă și despre dramaturgia originală românească, văzînd ce se joacă. Ca și cu cărțile care se găsesc în librării și care reprezintă **ce nu reprezintă literatura română,** piesele intrate pe afiș, nu sînt tocmai ceea ce e mai valoros în dramaturgia de la Alecsandri încoace. Am sub ochi un articol scris de Eminescu pe la 1870, și intitulat **Teatrul românesc și repertoriul lui.** din care mi se pare foarte util să citez acum, peste un veac, cîteva pasaje : **„Ca în treacăt și alături cu d-l Lăzărescu citām dramaturgi ca : Halepliu, Mavrodol, St. Mihăilean, Caragda etc. etc. în infinitum și din ce în ce mai ad absurdum. — De piese originale tot de categoria asta, foiește apoi provincia. Acolo-și duc stălucita lor esistență coronate cu hîrtie aurită umbrele trecutului : Mihaii Viteji, Ștefanii-cei-Mari, Bogdanii - cei- chiori — apoi un repertoriu comic minunat d.e. : „Lumea ca nelumea sau domnia asupra stelelor", „Balamucul sau înțelepții și nebunii", „Contrabanda de la Giurgiu (respective Galați, Brăila, Turnu) — apoi drame ca „Tudor cu caucul de doi coți", „Manole Sîrbul" etc.**

Foarte aspru cu Alecsandri pentru vulgaritate dar pe care îl consideră totuși dramaturg adevărat, întrucît „cine vrea să studieze fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela îl îndemn să studieze comediile d-lui Alecsandri", Eminescu mai are cuvinte de laudă pentru „Răzvan și Vidra" și încă alte vreo două piese. E categoric împotriva traducerilor care pot înăbuși literatura originală.

Stagiunea aceasta teatrală, s-a remarcat, este destul de anemică și o efervescență îmbucurătoare care începuse acum cîțiva ani pare că s-a opr't cînd încă nu apucase să facă nici primele bule de aer. Teatrele întîmpinînd greutăți cu scriitorii români — ultimul furios și de-a dreptul periculos este Caragiale — cu a sa comedie „Conu Leonida", asupra oportunității căreia încă se mai meditează pe unele scaune — joacă aproape numai piese străine. După cîte sînt informat, în foarte puține țări, procentajul dramaturgiei străine depășește 25 la sută să zicem, iar la noi e covîrșitor. Un spectacol care răscumpără într-un fel sărăcia stagiunii acesteia din București : **Leonce și Lena** la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" După aproape trei ceasuri în compania acestor fermecători eroi ne simțim reconfortați. Piesa aceasta a lui Büchner este o bijuterie, „o genială aruncătură pe hîrtie", cum ar fi spus tot Eminescu. E scrisă ca în vis. Liviu Ciulei, admirator al lui Büchner, s-a întrecut pe sine. A știut să realizeze acea atmosferă între poveste, parodie, filozofie. Totul se desfășoară la limita dintre vis și realitate. Spectacolul în întregime este o neobișnuită reușită a unui colectiv teatral care dispune, cert, de forțe artistice de mare valoare. Dacă s-ar întocmi o antologie a marilor montări românești de la începuturi și pînă acum, ar trebui inclusă neapărat această capodoperă a lui Liviu Ciulei.

Marin SORESCU

IOAN GH. VRĂNEANȚU : Bucuria toamnei.

ARTE

FILM

Un film cumsecade

Elia Kazan s-a ferit cu înverșunare să facă din „Splendoare în iarbă" un mare film. Acum la nouă ani de la premieră, putem fi relativ categorici în privința asta.

Sigur, meritul e în cea mai mare măsură al scenariului semnat de William Inge, o adevărată demonstrație de evitare, la momentul oportun, a tonului grav ; cînd crezi că vei intra pe un traseu „mare", filmul, cu o mișcare discretă și elegantă, te îndreaptă în altă parte : pe aici, vă rog, suride cumsecade pelicula. Firește, pe aici terenul a fost amenajat, nu există pericolul unor zguduiri dure, din cele care golesc sălile de spectatori la marile filme. Marile filme sînt foarte puține și ele nu fac decît să încurce lucrurile. Un mare film — în măsura în care poate fi mare o operă produsă de conglomeratul artistic, distrugător de identități, numit împropriu „a șaptea" artă — un mare film păcătuiește mai întîi prin aceea că pare a îndreptăți speranțele cinematografului de a se rîndui între muze. Ce să caute el acolo ? Amatorii simpli de film au intuit de mult, cu sănătatea instinctului lor, că nu le trebuie, ca să zicem așa, filme mari, lăsîndu-le pe seama specialiștilor și snobilor. Amatorii umplu sălile la filmele mici și mijlocii, și am fi nedrepți să le reproșăm asta.

Fiindcă cinematograful nu este o artă, ci **un joc.** E curios că nici după șaptezeci de ani nu ajungem să convenim că așa, și nu altfel, stau lucrurile. Amatorii de film au simțit de mult adevărul și ei vin la jocurile reale (mici și mijlocii), nu la ursuzii ce se iau în serios. Ei știu că frumoasa nefericită, pacientă a unei case de sănătate, nu este Wilma Dean Loomis — eroina din „Splendoare în iarbă" — ci admirabila actriță Natalie Wood, că băiatul acela care-și frămîntă mîinile vînjoase pe toată suprafața ecranului (ca Burt Lancaster, de altfel) nu este odrasla familiei Stamper, ci Warren Beatty, fost jucător de fotbal american, frate al îndrăgitei Shirley Mac Laine, care a optat pentru jocul cinematografic. Spectatorii știu etc., etc.

Elia Kazan e un „oportunist" care se simte atras și de chemările „antei filmului", dar are și inteligența să cocheteze discret cu aceasta (atît cît să-și asigure un loc în vederile specialiștilor gravi, ce triază abundența producție filmică după criterii de lucru). Discreția îi e răsplătită de afluxul spectatorilor.

Elia Kazan știe, foarte bine, că, oricît ar părea de scandalos, există rețete sigure : un amor „imposibil", o fată frumoasă ale cărei gesturi devin imprevizibile din pricina unei dereglări nervoase provocate de prima rețetă : amorul imposibil, un tînăr dotat fizic deasupra mediei ce întruchipează dificultatea vitalității de a se exprima, o altă fată „compromisă", o cascadă (unde eroina nefericită încearcă să se sinucidă), o petrecere la un night-club în atmosfera de cataclism a crahului financiar din 1929, ș.a.m.d., ș.a.m.d.

N-ai nimic sfînt ?, ne va întreba vreun prieten sedus de teoriile despre „arta" fimului. Ba da, sfînt pentru noi este jocul însuși al cinematografului. Nu vom lua niciodată în serios pînă la capăt **ficțiunea** cinematografică, ea este imposibilă. Prin simplul fapt că „se vede", ficțiunea pe peliculă devine cu neputință, în ultimă instanță. Credem în ficțiunea teatrală, chiar dacă la o jumătate de oră după spectacol, îl vedem pe tragedian prin geamul aburit al unei bodegi. Și de ce oare ? Pentru că în cele două-trei ceasuri de scenă el **putea** fi acel erou (care s-ar încarna vremelnic în el), redevenind după căderea cortinei George Constantin sau Paul Scoffield (o, zîmbetul pe care-l au actorii chemați la rampă, surisul ce face posibilă convenția scenei). Pe cînd în mormîntul strălucitor al peliculei actorul ne e propus **pentru totdeauna** ca eroul cutare. Și asta e ruina convenției ce face posibilă arta teatrală.

Iar Elia Kazan a făcut un film cumsecade, „Splendoare în iarbă" e un joc de-a timpul, necazurile, dragostea, viciat doar parțial de pretențiile filmelor mari.

★

Cîteva cuvinte despre jurnalul de actualități ce rulează (la cinematograful „Patria") înaintea lui Kazan. Este mișcător să vezi cîtă meserie și seriozitate îi caracterizează pe cineaștii de la „Al. Sahia" care, după ani îndelungați de „rodaj", au ajuns la o colaborare de ținută. Nerv, fantezie, acuratețe, și alte asemenea calificative pot fi acordate muncii seriosului studio de lîngă Herăstrău, trecut cu vederea pe nedrept, în favoarea gigantului de la Buftea, cel bogat în deziluzii și sărac, deocamdată în satisfacții.

Ilie CONSTANTIN

EXPOZIȚII

Grafica

Am văzut deunăzi expoziția alcătuită parcă grabnic, parcă din piese de depozit, a premiaților Uniunii Artiștilor Plastici din anul acesta (sala Apollo). Doar Octav Grigorescu și Ethel Lucaci-Băiaș mi s-au părut inatacabili.

Octav Grigorescu *ne indică o lume în care umbra aruncă lumină, în sensul freudian al locului ascuns conștiinței, deținător de adevăr. Artistul se suspectează continuu, de automatisme, de morți cotidiene prin pierderea în clipe de inconștientă, și, inchizitorial, își adună pe hîrtie tot ceea ce este semn al trăitului(uneori chiar însemnări pentru o descifrare ulterioară), vinînd — în afara esteticului din operă — o maximă și conștientă posesiune de sine. Neonaturalism s-ar putea numi această neierarhizată acumulare de detalii captate egal de senzoriu și inteligență în căutarea de sine și de lume, dacă aura peiorativă a termenului nu s-ar răsfrînge păcătos asupra însăși picturii. Să-i spunem deci simbolism și să înțelegem prin aceasta că figurările îmbracă semnificații infinit suprapuse și că sensul lor se arată descifrabil numai printr-o similar de vie participare la percepție. La Ethel Lucaci-Băiaș o anumită sensibilitate față de starea de echilibru, este imboldul actului grafic. Încă din titluri, artista se anunță preocupată de problema zborului, a mișcării în general. Gravurile ei sînt instantanee ale acestei repartizări de greutăți ce asigură plutirea. Sînt aici semne — cercuri, ondulări, unghiuri frînteușoare ori mai încărcate, desemnînd hîrtia ca pe un văzduh al plutirii grafice. Ca și la Octav Grigorescu, premiul acordat indică omologarea unui nou fel de a compune cu lumea, certifică forța unei viziuni. Desigur, nu incapacitatea de a prezenta un sistem plastic coerent i s-ar putea reproșa Wandei Vladimirescu-Sachelarie sau lui Naum Corcescu. În cazul lor premiul este recunoașterea unei bogate activități întinse în timp, este într-adevăr o încununare. Dar el apare ca o simplă încununare, întors spre trecut, și-n cazul artiștilor mai tineri (Ana Lupaș, Costel Badea, I. Vrăneanțu, Mircea Spătaru), neindicînd exact pe acela dintre ei care, în pariul atît de grevat de riscuri cu viitorul, oferă garanția maximă.*

Cristina ANASTASIU

OCTAV GRIGORESCU : Personaje.
Sculptură de MIRCEA SPĂTARU

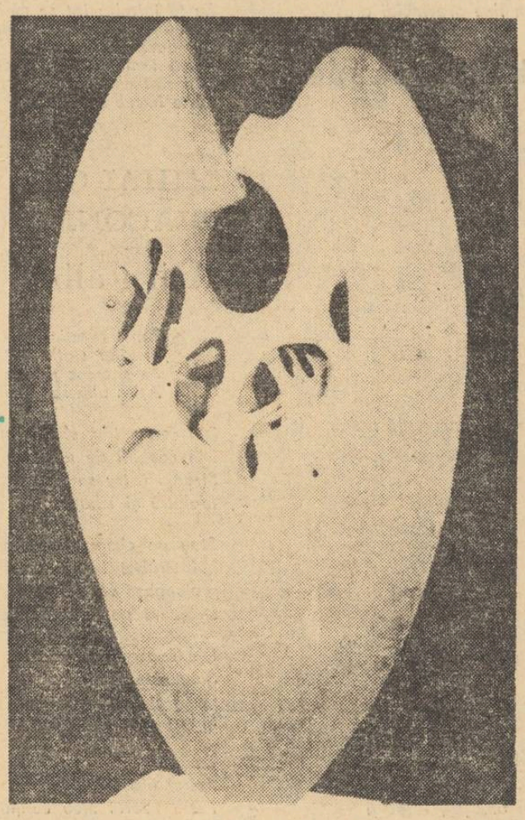

În așteptarea unui cronicar sportiv

Aceasta e problema — n-avem cronicari sportivi.

S-au dus vremurile minunate cînd n-aveam fotbal, dar aveam cronicari. S-au dus vremurile cînd nu găseai 11 jucători să încropești o națională (sau, cum i se zicea, o divizionară) s-au dus vremurile minunate cînd pierdeam cu 1—8 în fața turcilor, dar cînd în schimb aveam cronicari din belșug.

Acum avem fotbal, dar n-avem cronicari.

O, fotbal românesc intraductibil !

Avem hadbalul cel mai bun din lume, dar n-avem un cronicar mai răsărit. Cîte un Țopescu nălucește o clipă, două, în urechile noastre blazate, dar — cînd e vorba de scris — marele cronicar nu se arată.

S-a născut Viorica Viscopoleanu dar mamele, îndîrjite în refuz, ezită să o nască pe Viorica Viscopoleanu a cronicii sportive.

Sîntem în situația penibilă de a nu putea lăuda, la justa valoare, rezultatele sportivilor noștri.

O mai riguroasă planificare n-ar fi stricat și aci. Cerem pentru viitor un plan amănunțit al nașterilor de sportivi și cronicari sportivi, pe care precizăm că-l primim la redacție în fiecare zi de luni.

Un Titu Maiorescu al cronicii sportive parcă ar mai repara lucrurile.

Revista noastră își face un titlu de glorie din punerea degetului pe această rană.

SPORT

Noi declarăm răspicat nemulțumirea noastră în fața stadiului relativ scăzut al cronicii sportive.

Nu, nu vom spune „În lături" nici lui Ion Ochsenfield, nici lui Jack Berariu, nici lui Emanoil Valeriu, nici lui Petre Gațu, nici lui V. Mironescu.

Vom continua să-i citim, să-i salutăm și chiar, de la caz la caz, să-i stimăm pentru ce scriu.

Dar îi vom ruga : lansați cronicarii tineri !

Puneți, dragi tovarăși, bazele apariției unui Dumitrache al Informației Bucureștiului, nu vă amăgiți cu gîndul că V. Căbulea e un Dobrin al Scînteii tineretului, în vreme ce — doamne ferește ! — la ziarul Munca ar fi ațipit un Răducanu cronicar sportiv.

Să se termine odată cu munca voluntară a scriitorilor : E. Barbu, Ion Băieșu, Dan Deșliu, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu.

Ei au făcut tot ce-au putut.

Acum natura — muma natură ! — trebuie să întreprindă ceva. Evoluția speciilor nu se poate opri unde s-a oprit.

Cu speranța că, în generozitatea ei, recunoscută și de materia anorganică. Natura nu ne va înșela așteptările, ci dimpotrivă va reacționa pozitiv și fără frigiditate, la strigătul nostru disperat, repetăm, repetăm pînă la sfîrșitul împrejurării : să vină cronicarul, puțin cîte puțin !

SUPLINITOR

REVISTA STRĂINĂ

TRADUIRE (nr. 62), **Buletinul Societății franceze a traducătorilor,** într-un cuprins foarte variat și interesant, se ocupă de o serie de probleme de specialitate privind arta și tehnica traducerilor. Articolul **Onomatopeele și traducerea** relevă, spiritual și nu fără amuzament, „originalitatea" țipetelor pe care le scot animalele și care trebuie și ele „traduse" dintr-o limbă într-alta. Astfel aflăm că în Anglia cocoșul face **cockadoodleoo,** și nu **cocorico,** formula „șanticlerului" francez ; că în italiană el strigă **chichirichi** și nu **kukureku,** ca-n rusă ; că joponezul (cocoșul) preferă să spună mai subtil **kokekoko...** Ciinele latră în engleză **„bow wow ;** în germană **wau wau ;** în rusă **gav gav ;** iar italienii (oamenii) „rîd pînă la lacrimi aflînd că dulăii francezi pronunță **ouah ouah !"** cînd în Italia orice ciine face „bau bau", cînd nu optează pentru „**bu bu...** considerații humoristice care însă întăresc principiul diversității atît de real și de greu de împăcat uneori...

LA QUINZAINE (1—15 aprilie 1970) anunță apariția unui nou roman de Jean Giono, **Irisul din Suza,** în editura Gallimard. „Ritmul teluric al pulsației lumii se orchestrează... într-un echilibru, rar atins, între bogăția vocabularului și simplicitatea extremă a conținutului viziunii". — comentează recenzentul cărții marelui povestitor francez aparținînd „generației 1900". Desprindem din același număr al revistei articolul care tratează despre o lucrare de tinerețe a lui Marx BAZELE CRITICII ECONOMIEI POLITICE „un inedit al lui Marx dinaintea **Capitalului"** — de E. J. Hobsbawum. La rubrica **Colecții** atrage atenția planul de anvergură al editurii **Calmann-Levy,** de a cuprinde în 15 volume istoria „marilor valuri revoluționare". Șase volume au apărut printre care : **Minia țărănească. Țăranii în revoltele sec. XVII (Franța, Rusia, China)** de Robert Mousnier. — **Revoluțiile libertății și egalității** de Robert Palmer. **1848 : Revoluțiile romantice și democratice ale Europei** de Jean Sigmann. Celelalte volume, în curs de apariție, cuprind principalele „seisme sociale" ale lumii pînă la Marea Revoluție din Octombrie.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (2 aprilie 1970). Henry de Montherlant deschide sumarul revistei cu trei portrete literare, trei statui celebre descrise în stilul celui mai pur discurs clasic : **Sacerdotesa, Siracuzana** și **Erinie dormind** („Dacă ea s-ar trezi, poate, fără să-mi miște capul, ochii mi-ar arăta ura ei arzătoare. Remușcări ? nu ! Ia-ți cu putere în mîini șerpii, ia-ți pletele părului și biciuiește-mă...") Criticul R. M. Albérès semnează cronica literară „Impacturile meta-romanului" (Jean-Pierre Fay, — **Troenele,** Jean-Claude Hemery — **Anamorfoze** și Jean-Pierre Gexie, — **Grafituri).** François Nourissier recenzează cartea lui Romain Gary, „Ciinele alb", povestea „trăită" a unui ciine dresat să atace negrii și care, pierdut, încape pe mîna unui militant pentru drepturile civice, care încearcă să-l „salveze", să-l „re-dreseze", în timp ce „specialiștii" unui „zoo" îl sfătuiesc pe noul stăpîn să otrăvească animalul, prea bătrîn și „irecuperabil"... „Tinerii și dragostea", anchetă socială a lui Michel de Saint-Pierre încearcă să descopere în psihologia tineretului francez de astăzi, **permanențele** sufletești ale vîrstei tinere de totdeauna. Două pagini întregi sînt consacrate unei panorame a picturii moderne — „Salonul artiștilor independenți" și „Independenții de ieri și de astăzi". Un articol „Revanșa cinematografului cuban", publicat pe ultima pagină, se ocupă de succesele studiourilor de la Havana și de ceea ce autorul articolului numește „marile lecții de entuziasm", ale cinematografiei cubaneze.

SONNENBERG — Revista pentru înțelegerea internațională care apare în Republica Federală a Germaniei sărbătorește trei sute de ani de la moartea marelui pedagog ceh Comenius. De remarcat studiul lui Helmut Brakert, **O prejudecată națională** „Ușurința franceză, profunzimea germană istoria unui clișeu național". De asemeni, expunerea „Ideile pe care ni le facem despre țările străine" (fundamentele socio-psihologice ale unui nou studiu despre civilizațiile străine) făcută de Gottfried Keller la a XII-a sesiune internațională a profesorilor de limbi străine. Tipărite în excelente condiții grafice. „**Revista pentru înțelegerea internațională"** aduce o valoreasă contribuție la cauza destinderii și securității europene.

a.b.c.

Poeme despre Lenin

ANDREI VOZNESENSKI
(U.R.S.S.)

La Șușenskoe...

La Șușenskoe-s azi. Cutreer
pădurile și mă gîndesc,
că geniul poate, dintr-un creer,
să emigreze, și-i firesc.

Pier nume, date, chiar și-o limbă,
doar despre geniu poți să spui
că numai învelișu-și schimbă.
El e poporul ; mintea lui.

In sensu-acesta, pentru-o clipă,
cîndva, fu Lenin-Pugaciov
și, negreșit, de o aripă
atins a fost Andrei Rubliov.

Dar Lenin hotărî să fie
Ulianov, într-o bună zi :
Și-ntră în el cu-așa tărie,
că haina-i strîmtă pîrîi.

Decretele, dictîndu-i rar,
Ulianov fu doar secretar.

Precis, bombat ca o lentilă,
el gîndul sălii-l concentra
și, cu-aforisme, fără milă,
se năpustea, apoi, spre ea.

Și-adesea, copleșit de fapte,
cu fruntea-n mîini, trudind mereu,
Ulianov se ruga în șoapte :
„Ajută-mi, Lenin ! Mi-este greu".

Era el singur, cînd vînatu-l
pîndea în codru, pătimaș,
dar Lenin, cucerind Palatul
și-apoi, oraș după oraș.

L-au dus în sala-ndoliată,
dar El porni în ochi, în frunți,
și sub pufoaicele de vată
cum pleacă partizanu-n munți.

Sub șfichiul vîntului de ghiață,
o țară, singur, construi.
Nu spuneți : „Dac-ar fi în viață... !"
Cumplit ar fi de n-ar trăi.

NIKOLAI ZABOLOTKI
(U.R.S.S.)

Trimișii satelor

Școli ai unor sate-ndepărtate,
în zăbune pînă la pămînt,
Trei țărani mergeau cu traista-n spate,
Neștiuți de nimeni cine sînt.

Rusia era foame și furtună,
Totul se clintea, se-amesteca, —
Hărmălaia gărilor, nebună,
Urletul și sărăcia grea.

Și-n mijlocul acestei lumi de-avalma,
Altă lume o formau cei trei,
Nu luptau cu răcnetul și palma
Ci-nțelepți, răbdau ca de-obicei.

Urmărind cu ochii bătrînești
Ce făcea mizeria împrejur,
Se-ntristau în sinea lor drumeții,
Dar păstrau tăcere de păduri.

E-n popor o trăsătură-aparte,
Nu cu mintea se gîndește doar,
Sufletul întreg la el ia parte
Cînd strecoară dulcele de-amar.

Pe la noi, de-aceea, peste seamă
De frumos e basmul bătrînesc, —
Inima și mintea, fără teamă,
În același grai, aici, vorbesc.

Și mergeau soliile cărunte,
Nici-o vorbă spusă fără rost,
Dar în pieptul lor creștea un munte,
Din ce-n lungul drum văzut-au fost.

De aceea, poate,-ngrijorate
Licăriri li se iveau pe-ascuns
În priviri, atunci cînd pe-nnoptate,
Istoviți, la Smolnîi, au ajuns.

Dar cînd gazda le-a ieșit în cale, —
Un bărbat ca ei de ostenit,
Cu vestonul ros puțin la poale, —
Și cu voce blîndă le-a vorbit

Despre ziua care o să vină
Cînd, în amărîtul sat al lor,
Cai-minune or să dea lumină
Și-o să fie totu-al tuturor,

Despre viața dulce ca o pîine,
Cînd poporul, din mormînt sculat,
Își va duce roadele de mîine
În de-a lungul țării și-n de-a lat, —

Le pieri neliniștea cea mare,
Ghimpele-ndoielilor la fel,
Și-ncepu să vadă fiecare
Cîte-un colț din ce văzuse el.

Traistele atunci se dezlegară,
Prafuł gros cernîndu-se ca nins,
Și, sfios, covrigii de secară
Singuri, înspre Lenin s-au întins.

Trei solii din sate-ndepărtate
Au venit la Lenin cu prinos
Și-mpărțiră fratele cu frate
Daru-acesta-amarnic și gustos.

În românește de
Madeleine FORTUNESCU

NIKOLA BOIADJIEV
(R. P. Bulgaria)

În cabinetul lui Ilici

Aici sînt toate cum au fost odată.
Și-s toate vii cum nu le cunoșteam.
Pe masă-n colț e mapa lui uitată,
Modestu-i jilț și-acum e lîngă geam.

Sînt cărți în rafturi... Tihna te-nconjoară.
Nu-s glastre-n jur. Nici cadre. Nici oglinzi.
Prin geamu-i albăstrui privind afară
Întreaga lume parcă o cuprinzi !

Și parcă-l vezi cu mîinile la spate,
Lîngă birou, plimbîndu-se încet.
Privind cum din gubernii depărtate
Sfioși, țăranii într-a-n cabinet...

Aievea deslușești într-o clipită
Statura lui, și cunoscutu-i mers,
Și-l simți aici, cu fruntea lui boltită
Privind prin geam spre-ntregul Univers !

NICOLÁS GUILLEN
(Cuba)

Lenin

Octombrie, izvor de zări senine...
Și Lenin, omul de pe Volga, mare,
Alături e, plugarule, de tine,
În gîndul tău și-n mîndra ta cîntare,
Pe largul libertății drum — chemare.

El s-a născut ca să-și înalțe țara,
Și tu îl simți în holde și-n ogoare,
Și-l simți în steaua roșie ca para.
El, veșnic viu, îți ocrotește vatra,
Pe țarine prezent și în uzine,
Octombrie el însuși, dur ca piatra,
De strajă luminoaselor destine
Ale atîtor truditori ca tine.

JOHANNES R. BECHER
(Germania)

Lenin milenarul

O mie de ani vor trece, așa cum trece o zi,
Dar și atunci oamenii
Nu vor osteni să rostească
Acest nume — Lenin
Din sute de mii de colțuri ale lui Lenin
E lumea alcătuită.

O mie de ani vor trece, așa cum trece o zi,
Peste toate turnurile lumii
Va flutura steagul roșu,
Învăpăindu-se noaptea în lumini.

O mie de ani vor trece, așa cum trece o zi,
Mușchiul uitării va acoperi
Numele multora, vestite cîndva,
Ce nici în cărți n-or dăinui, nici în legende,
Dar numele lui Lenin toți îl vor ține minte,
Căci el va fi cuvîntul tuturor,
Cu numele-i, precum cu steagul roșu.
Oamenii lumea vor împodobi-o.

O mie de ani vor trece, așa cum trece o zi,
Dar el va răsări prin timp și generații
Și va crește mereu,
Ca un copac care-și întinde crengile
Cu fiecare an tot mai mult,
Și ale cărui rădăcini pătrund în pămînt,
Răspîndindu-se în toate părțile.
Lenin milenarul !

1929

SADI YOUSIF
(Irak)

Lui Lenin

Cîte zile și nopți,
Negre zile și nopți
Ale noastre vise grele
Țara ta purtau în ele !
O, da, vedeam în vis și cîmpu-n floare.
Și holdele cum fremătau în soare.
Și iată, azi, tu, Lenin, ești cu noi.
Pe punte stăm alături amîndoi.
Văd sclipătul din ochi-ți în furtună ;
Dă-mi mîna și-om războ împreună.
Dă-mi mîna, frate,
Și-am să te duc la mine în cetate.
Hai,
Vino cu mine !

YASUMASHA KISHIDA
(Japonia)

În fața unei vitrine cu cărți

. . . . . .

O, Ilici,
pe drept nemuritoare
slovele-ți în veac de veac rămîn
Scînteieri sublime de lumină,
picături de viață dătătoare,
ele azi în inimă-mi pătrund
tînărului
ce-a pornit la luptă,
omului
ce-a ostenit sperînd ;
și-ale tale slove arzătoare
tuturora noi puteri le dau.

Sînt încredințat că scrii și azi,
hotărît,
înflăcărat,
cinstit,
împlințind cuvintele-n dușmani,
mîngîind prietenii cu ele...
Tu, care te-ai mistuit luptînd
pentru viață, pace, libertate,
Lenin, tu, nemuritor, în veci
vei rămîne-n inimile noastre.

LANGSTON HUGHES
(S.U.A.)

Lenin

Lenin lumea largă o străbate,
Calcă peste pietre de hotar,
Ca și cînd opreliștile toate
Stavilă sînt puse în zadar.

Lenin lumea largă o străbate,
Ca un bun prieten tuturor.
Limbi și seminții nenumărate
Cred în glasul lui izbăvitor.

Lenin lumea largă o străbate...
Singerează-amurgu-n clipa grea,
Dar în zori, din zări învăpăiate,
Roșie, răsare-aceeași stea.

ALDA DO SPIRITO SANTO
(Insula Sao Tomé)

Gînd

O, cîte a-ndurat poporul meu !
Cît i-a fost dat să-i sîngereze trupul !
Și cîte lacrimi pe obraz i-au curs !
Cînd nu mai pot cu nici un chip să rabd,
Cînd giulgiul greu al nopții mă apasă,
Cînd gem prelung copacii frînți de vînt,
Aud un glas ce-mi spune că-ntr-o zi
Cădea-vor toate lanțurile, toate.
Și-atunci, visînd la marea primăvară,
Dau gîndului frîu liber, să se-avînte
Departe peste mări și continente,
Spre țara unde Lenin s-a născut
Și unde libertatea s-a-ntrupat
În slava lui Octombrie slăvită.

În românește de
Igor BLOCK

IOSEF OZGA-MICHALSKI
(R. P. Polonă)

„Aurora"

La Leningrad, pe Neva înspumată,
Așa cum a rămas, din anii grei,
Bătrîna „Aurora"-i ancorată
Cu un simbol, acolo lîngă chei.

Cînd salva-i răsuna pe apa-nțînsă,
Pe semne rătăcite, o ghiulea
S-a prefăcut pe bolta necuprinsă
În cea dintîi, și cea mai mîndră stea !

În românește de
M. DJENTEMIROV

VAN GOGH : Grîu și chiparoși.

VAN GOGH : Portret.

MIHAELA RADU : Îmi place cum fluieri pe sub stelele înserării. Poeții tineri visează în hanul de la marginea pămîntului. Reproduc — și mai trimite-ne — poezia „Răscruce":

„Îmi răspund ecouri ?
Prin virstă plouă cercuri
Și părul mi-e ud
De roua gîndului nerostit.
Sub scrînciobul lumii
Ochiul gonește stafii
Zorii îmi bat
Umbra călciiului
vagabond".

ION CERNĂUȚI : Te aștept la redacție, săptămîna care vine.

CORMAD : Reții numai motto-ul : „Să fii ca vinul care, îmbătrînind întinerește". În rest, nimic. Bolovănești cuvintele.

ANTIDERAPANT : Am verificat. Și, din nefericire, ai dreptate. Faptul m-a umplut de mînie și de silă. Dar nu pot să deschid tot eu și această discuție. S-ar crede că sînt pus pe gîlceavă cu orice chip. Adresează-te deschis oricărei publicații literare. Și nu uita, semnează scrisoarea.

I. R. ARGHIREȘANU : Mi-ai pus în brațe un sac cu manuscrise. L-am răsturnat lîngă pat și-am citit. Regrete și suspine. Nu te prinde limbajul argotic. **Nu-l ciripești mișto.** Să n-am parte de gorobeți dacă te-mbrobodesc. Și nici de petlița lu' scatiu !

SILVIU OPROIU : „Eu, eu, eu și... ceilalți" e un fel de ploaie cu ciini și pisici, cum spun americanii pe care încerci să-i imiți. Trimite-mi lucrări scurte. Numai ale dumitale.

M. OMAN : Rumeguș, zaț de cafea, surcele de tutun. Nici un lemn întreg, nici-o ceașcă plină, nici-o țigară aprinsă. Dă-mi un foc.

IOANA DINESCU. Mă întrebi dacă nu mă ia amețeala tot citind lucrările trimise pentru poșta redacției. Citeodată mă ia. Bag capul sub duș și-mi trece. Trebuie să-mi treacă, pentru că nu cunosc altă meserie în afara scrisului. Puteam — dar n-am avut minte — să-nvăț să fac saboți olandeji sau să-i fac măsaje lui Dumnezeu cînd are crize de sciatică. Dacă mai ai și alte întrebări, eu sînt aici.

DAN NĂSTASE : Cînd am citit titlul — „Licitația" — m-am gîndit la **66 cu licitație** și mi-am zis c-o să te prind cu decarul gol. Decar dublat. Vreau să spun că „Licitația" mi-a plăcut. În schimb nu ofer nimic pe „Cerber" și pe „Delicvent". Le cunosc demult, în variante strălucite.

DAN ALEXANDRESCU : Am reținut „Poarta închisă". Celelalte bucăți au fost scrise ca s-o compromită pe aceasta. Le-am rupt rapid ca nu cumva... Și publicăm acum „Poarta închisă".

C. P. : „Spre Vama cu trenul de șaptesprezece — zero—șapte" are tren, are fanioane, șine, gări și pomi fructiferi în stațiile mai importante, dar n-are **carambol.** Și eu asta vroiam, **carambol.** Despre „Călătoria", mai nimic. Pe drumul pe care m-ai purtat n-am găsit nici-un pic de apă. O să-mi spui că era iarna. Bun. Da' atunci de ce n-am văzut zăpada și de ce n-am simțit gerul ?! Află de la mine că era un fel de iarnă-vară în care ningea secetos cu litere moarte.

Fănuș NEAGU

MARIN GHEORGHE — Gherla. Plină de îndemnuri nobile poezia dv. De pildă : *Hai să fim un pic bărbați / Nu năpîrci în piei de miei / Și să fim mai „generați".* Mai cum, adică ? Versuri ca acestea : *„Să-nălțăm pe mii de trepte / noțiunea de bărbat"* sînt pline de optimism. Dar atît.

VERNEA VIOREL — Călărași. „Îmi place scurta poezie / Romantică sau de umor / Îmi place trista simfonie / A inimii pline de dor // Îmi plac cîmpiile cu flori / Și munții și pădurea / Și am în inimă ghitări / Ce-mi cîntă fericirea". Și romantică și de umor această veselă compunere. Simfonie nu e !

M. PĂLTINAȘ — Cîmpina. Neconcludentă încă recolta lirică cu care m-ați onorat.

DOINA DANEȘ — București. Poezia dezoxiribonucleică, pentru că altfel nu pot s-o numesc : *„Procese-ncrucișate / Sintetizate-n medii / Consumă ce există / Argumentînd remedii / Și reclădind natura / În alte noi secvențe / De cromozomi perpetuind / Schimbările-n frecvențe / Pînă cînd în plasma / căutatului remediu / Gene încrușișate / concep monstru sau geniu".* Regret, nu merge.

ENE MARIN — București, ne întreabă dacă a reușit să alcătuiască o poezie „cu toate caracteristicile ei". Îi răspund că poezia nu se compune din caracteristici. Dar, să citîm : *„Privesc și-acum portretul tău / Ce inima îmi fărîmă / Pe care l-am privit mereu / Ca pe-o rază de lună // Și-acum cum stau pe gînduri / Cu chipul tău în mînă / Ce a făcut în atîtea rînduri / Să ne visăm sub lună. // Și cu el adorm în mînă / Adorm sub luna serii / O, tu rază le lumină / În negura uitării".* Cît de fericită trebuie să fie iubita dumitale, afîind că portretul ei are „caracteristici" atît de soporifice !

MIHAI ASPRU — București. Cu dumneavoastră nu pot fi.. aspru. Citez, în sens bun, strofe cum sînt: *„În foamea obscură de-albastru / Planeta își poartă cearcănul negru / Iar plînsu-i de veghe, tăcerea îl cară / În sparte corole spre Steaua Polară"*, ori *„Desfolierea lentă ascunsă în priviri / Femurele tăcerea o înoadă / Și duc înalt la jertfă pustiile tipsii / Pe care Ora Soartei le scoate la paradă".* Treceți pe la redacție.

BURDUJA GRIGORE — Săveni. Poezia „Iarna" cred că poate interesa o revistă pentru copii.

MARIN CONSTANTIN FIERBINȚEANU — București. Semne vagi, firave, neconcludente încă de talent. Mai încercați.

L. — Brăila. Sentimentalism, ton minor, fals în „Copacule", „Dialogul ochilor" și „Flori roșii". *„Copacule, copacule / Îți string în brațe trunchiul tău / Și îți sărut coaja amară / Și te adap cu plînsul meu / Că-n lumea asta mare nu-i om să mă înțeleagă / Copacule, dragul meu".* Nu orice om care se lamentează face poezie.

ȘTEFAN NEAGU — Slobozia. Am primit ultimul plic cu versuri. Vom publica îndată ce spațiul ne va permite, poezia intitulată *Profund,* schimbîndu-i însă acest stîngaci titlu.

Cezar BALTAG

breviar

BARBU DELAVRANCEA
Opere (vol. 6-7)

Colecția „Scriitori români", consacrată ediției critice, a editurii Minerva *începe să profileze acel deziderat, formulat cu atîta căldură de critica și istoria noastră literară, realizarea unor ediții științifice, de opere complete din clasici.*

Ediția de opere Delavrancea, *îngrijită de o entuziastă a scrierilor marelui dramaturg și prozator, Emilia Milicescu, a ajuns la cel de al VII-lea volum. Dacă pînă aici ni s-a prezentat opera mai cunoscută, editată sau reeditată, sau cel puțin discutată, a lui Delavrancea (poezia, proza, teatrul, folcloristica), în aceste tomuri din urmă ne întîlnim cu publicistul Delavrancea-ipostază aproape uitată de unii și neștiută de alții, ne gîndim în ultimul caz la generațiile mai noi. Publicistica lui Delavrancea, reprezentată în aceste volume prin articolele sale politice, e o completare necesară a profilului său literar. Vivacitățile spirituale ale scriitorului, de care s-a vorbit atîta, patriotismul său, voluptatea cu care se dăruia unei cauze și mai ales contextul social și politic al intrării României în primul război mondial, pentru a-și desăvîrși unitatea națională, nu pot fi înțelese fără aceste texte, numai în aparență subsidiare. Dar Emilia Milicescu ne prezintă și aparatul critic al acestei opere publicistice, strînsă acum pentru prima dată în volum, dîndu-ne* biografia *separată a fiecărui articol și întregind astfel imaginea scriitorului și oratorului. Multe articole publicate în ziare semiindependente ca* România liberă *(1884), în cele socialiste ca* Dreptu*rile omului (1885),* Epoca *(1885—1886), ziar conservator, în ziarul de front* România *(1917) etc., ni-l prezintă pe Delavrancea depășind mereu cadrul politic al fiecărei publicații în parte.*

În Corespondența pariziană *dintre 1888—1889, mărcindu-i și perioada de debut în politică, îl descoperim ca înzestrat ziarist, comentator ponderat de fapte și înregistrator de esențe, cu un ochi de critic atent. În suita de articole antimonarhice* (Guverne personale, O teorie constituțională etc.), *semnate „un țăran", se face ecoul unor mase de oprimați. Atacînd partidul liberal în articolele sale aparent conservatoriste, nu apără partidul conservator ci buna tradiție românească și cinstea. Omagiul bătrînului Kogălniceanu, elogiile dar și atacurile la adresa lui Maiorescu, acuzațiile împotriva ministrului V. A. Ureche, simpatia pentru Hasdeu, comentariile acțiunilor lui Goga și Lucaci, iată numai cîteva din subiectele acestei plastice panorame, prin care, după cum s-a mai spus, gazetarul politic apare ca un moralist clasic de tipul lui La Bruyere, un La Bruyere mai temperamental și mai colorat, am spune noi, obsedat de o veracitate dianoetică.*

VASILE SADOVEANU
Marea aventură

Orice coincidență onomastică cu acest simbol colosal al literaturii române impune din capul locului analogia, cel puțin în termenii ei elementari. De o parte marele continent Mihail Sadoveanu și de alta ceilalți Sadoveni. Vasile Sadoveanu este un prozator sfătos, ușor didactic și moralizator, cu gust pentru anecdotic și cu fluență epică. Marea aventură, *volumul său de povestiri e un fel, mai artificial, de* Han al Ancuței ; *cițiva intelectuali dintr-un cartier bucureștean, acum pensionari, se string în fiecare seară să-și povestească întîmplări mai vechi sau mai noi. Lucrurile povestite au generat conținutul acestui volum. Este desigur o ficțiune, utilizată mai ales de autorii secolului trecut.* Marea aventură *e biografia senzațională a unui jucător de cărți care, după ce-și pierde banii, se aruncă în mare. În altă povestire eroul, „domnul Nae" se însoară la bătrînețe și moare bolnav de pneumonie. Deabia atunci, înainte de moarte, soția îi promite toate libertățile, dar e prea tîrziu.*

Faptele sînt mărunte, cu putină anecdotică, fără să se ridice prin semnificații sau simboluri spre artă. Aceeași literatură medie se realizează și în povestirile mai puțin întinse, unde, în jurul unei poante se urzește o acțiune, din păcate tot cu iz moralizator. Epica lui Vasile Sadoveanu solicită o anumită circulație, culturalizatoare tocmai prin exprimarea ideii etice în mod expres : implicitată, această tendință ar fi dat povestirilor sale pitorești o anumită ținută estetică ce le-ar fi apropiat de nivelul literaturii noastre contemporane.

OLGA CABA
Poezii

Editura Dacia *din Cluj repune în circulație numele unei poete pe care Emil Giurgiuca o prezenta în Antologia* Poeți tineri ardeleni *din 1940 ca pe o intelectuală amatoare de culori nordice în care „luciditatea conștiinței creatoare a împietrit toate fibrele senzitive". Micul volum de acum, care nici pe departe nu-i rezumă producția lirică posibilă pe o distanță de trei decenii, reia o parte din poemele acelei antologii* (Lethe, Invitație, Vas grec) *completîndu-le cu altele mai vitalizate sau mai umanizate, uneori pînă la ironia picarescă :* Cățel și iepuri se-nvîrtesc cu noi / De papagali și dingo nu mai spui / De surzi și de episcopi și cotoi / și canibali suavi și fete cu pistrui (Scrînciobul). *Poeta are cultură engleză, de aici aerul anglo-saxon al unor poeme,* Du-te motănașul meu / după tine vin și eu / tu în fața mea agale / Eu în urma cozii tale.

Și totuși în volumul Olgăi Caba apar și poeme de o distincție rară, cu fioruri rafinate în convulsii docile, exprimate cu mult gust pentru expresia golită de voluptăți fruste : Nu spune vorba / Lasă tăcerea să ardă între noi / Distanța vie, încolțită, / Bate din aripi / De teamă să nu fie strivită. / Lasă-le pe toate să se așeze / Liniștea să se umple iarăși de ziua cuminte / Ca un pahar numai cu apă / S-aud din nou cum tăcăie timpul zglobiu în ceas...

Categoria poetică în care oficiază, cu multă zgîrcenie Olga Caba, e zona poeziei literaților, însemnate cu motto-uri de poeme în englezește ale autoarei. O elegie a volumului e scrisă la moartea motanului favorit (Pentru Café) *dar intimismul comentariului merge pînă la ridicol : zonă în care pătrunde numai în forme glaciale sentimentalismul.*

AUREL CHIRESCU
Finister 2

De ce Finister 2 *și nu simplu Finister ? Răspunsul implică puțină istorie literară. Aurel Chirescu a debutat și a fost premiat de Editura Fundațiilor în 1939 cu volumul* Finister *pe care G. Călinescu îl comenta ca pe o suită de nostalgii fade. După acel* Finister *au mai urmat două volume, la fel de nostalgice :* Stinsa oglindire *(1943) și* Ospățul de taină *(1944).*

Finister 2 *se caracterizează printr-un voit energetism liric, organizat pe cicluri simetrice sau numai simetrizate :* Geneze, Genetica, Măști de umbră, Măști de dragoste, Porunci, Solilocvii *etc. Poezia de acum a lui Aurel Chirescu s-a interiorizat, a căpătat structură de solilocviu liric, condensat pînă la forma poemului aforistic :* Nu mă tem de acest vîrtej de ape / E o capcană falsă / Tocmai pentru că mă previne. / În schimb / de-atîtea ori era să mă pierd / În niște ape / Nespus de line. (Ape). *Prin concentrare, confuzia lingvistică din primul volum a mers spre cristalizări, fără să se ajungă la formele poeziei pure practicate ca o epidemie între cele două războaie. Contopirea cu neantul liric al lumii, osmoza cu universul și cu timpul, apelul la niște zei ai tuturor finisterelor posibile, rugăciunea intelectualizată la maximum, acestea sînt elementele esențiale ce formează orizontul poetic al lui Aurel Chirescu, un poet la care cuvintele, mai ales la* plural, *dau noi sensuri existențiale. Metaforele acestui poet sînt reci, n-au voluptatea aromată a sentimentalilor, ci numai sensibilitatea stilizată a unor febre lucide, în care ideile sînt ca niște intarsii de cristal :* Mă ia o iarbă / să mă poarte / pe ape vestede-n șuvoi / sub asimetrice convulsii / purtînd pe umeri măști de ploi. (Țărm).

LECTOR

Şcoala nu este decît un alt nume dat viitorului

De vorbă cu MIRCEA MALIŢA, ministrul Învăţămîntului

— Firește, tovarășe Mircea Maliță, prima întrebare pe care v-o adresăm privește relația învățămînt-cultură, **cu atît mai mult cu cît d-voastră sînteți, acum, ministrul Învățămîntului, iar cultura vă este nu numai apropiată ci, aș zice, familiară.**

— Învățămîntul este, ca să utilizăm un limbaj modern, un subsistem al societății. De aceea nimic nu poate fi spus despre el, fără a stabili conexiunea cu restul.

Învățămîntul unei țări este identic, în rezultatele lui, cu cultura acelei țări. Adevăratul sens al termenului „cultură" nu este literar, ci antropologic. Cum e învățămîntul, e și cultura, căci, la urma urmei, creatorii de astăzi sînt produsul unei formații anterioare, iar cei ce învață astăzi, învață după ce s-a făcut pînă la ei.

Meritele școlii românești sînt și meritele culturii românești. Noi avem mîndria unei tradiții solide în învățămînt, așa cum avem mîndria unei tradiții culturale bogate. Acum cîteva secole, toată existența spirituală era prezervată într-o școală-mănăstire. Trebuie să recunoaștem că instituțiile noastre din trecut au suferit vicisitudini. Iorga a scris povestea instituțiilor românești. Multe au fluctuat și au oscilat.

— Dar școala ?

— Școala este una dintre instituțiile cele mai stabile ale societății românești. E bine că găsim acest nerv în trecutul nostru. Într-o vreme în care, economicește, eram slabi și politicește dependenți, putem să spunem că din punctul de vedere al formării tineretului aveam exemple de mare devoțiune și de adîncă seriozitate. Este la temelia noastră o școală care a rezistat tuturor fanteziilor politicianiste ale trecutului nostru burghez, oferind o operă de constantă iluminare.

— Care sînt lipsurile școlii românești ?

— Școala și cultura noastră au multe note comune. Dacă le stabilim deopotrivă merite, le putem găsi și scăderi comune. Cercetîndu-le, observăm persistența unui caracter nepractic. Există un gust anacronic al speculației curate în creațiile culturii sau în străduințele școlii.

— Și asta e rău ?

— Sigur că a fost o vreme cînd erudiția, orizontul, prestigiul contau în primul rînd. Dar de atunci lumea a coborît pe pămînt. Scriitorul care nu se gîndește la cititorul său este ca și profesorul care nu se gîndește la viitorul absolvent. Avem prejudecăți în ambele ramuri. Omul este ceea ce știe să facă, și să producă nu ceea ce știe să citeze sau să spună.

— La ce duce asta ?

— În toate disciplinele noastre, între teoreticienii puri (ce, recunosc, se pot măsura cu reprezentanții școlilor altor țări !) și micii practicieni necalificați nu există un corp masiv de oameni ai muncii intelectuali, reprezentanți ai domeniilor aplicative.

— Puteți concretiza ?

— Voi cita un domeniu actual : acela al organizării științifice a muncii care astăzi se predă în universități, mai ales în cele cu caracter tehnic! și care este un capitol eminamente practic. Ei bine, mulți din cei ce se ocupă cu această disciplină continuă să facă o excelentă teorie a practicii. Ca și regele Midas, din legendă, pe ce pun ei mîna se transformă în teorie. Această stare de fapt necesită o corecțiune conștientă pe care s-o dezbatem deschis.

— Riscînd, tovarășe Maliță, să cădem tot în teorie...

— Bine. Atunci voi da un exemplu palpabil din domeniul științelor sociale. Științele noastre sociale marxiste sînt pătrunse de o filosofie a acțiunii. Acesta e — ca să zic așa — caracterul lor. Totuși, sînt numeroase lucrările care încep și se termină cu **considerații asupra teoriei sociale,** în timp ce problemele practice ale transformării societății noastre care țin de urbanizare, de industrializare, de mutațiile în spectrul profesiunilor, de studiul grupurilor sociale, de modificarea sub ochii noștri a satului, tot ceea ce ține de schimbarea peisajului fizic și spiritual al României de astăzi nu este încă tratat exhaustiv și pe viu.

— Cum ați aflat toate acestea ? Teoretic ?

— Nu, practic. Pentru că nu se poate face învățămînt fără o bază științifică, ministerul nostru are nevoie, ca beneficiar, de asemenea studii care să-i lumineze acțiunea. Astfel ne-am putut convinge de insuficiența unor asemenea lucrări.

— Cunoașteți, tovarășe ministru, imaginea învățătorului rural, așa cum ne este ea adusă la cunoștință de literatura despre sat, probabil chiar de realitatea satului. Învățătorul era în sat o figură impunătoare, un cititor. Ce se poate face pentru ca el să rămînă așa ?

— Nu și-a pierdut, în nici un fel, actualitatea învățătorul, acel om extrem de devotat care lucra în mijlocul satului, bineînțeles fără a se mărgini numai la activitatea școlară, ci avînd o activitate largă, culturală. Fie

- **Meritele școlii românești sînt și meritele culturii românești**
- **Omul este ceea ce știe să facă, nu ceea știe să citeze sau să spună**
- **Există un gust anacronic al speculației curate**
- **Învățătorul nu mai e unicul intelectual al satului**
- **Studențimea română — prospețime și promisiune**
- **Învățămîntul trebuie să-și deschidă ferestrele la tot ce se întîmplă în societate**
- **Cultura unei societăți dinamice diferă complet de cultura unei societăți conservatoare, statice**
- **În stilul culturii viitorului descrierea va ceda locul ideii**
- **Cînd vorbesc despre Transilvania, cu revăd liceele mari și vechi**
- **Formarea omului nu începe cu abecedarul și nu se termină cu licența**
- **Educație nu înseamnă dirijism permanent și supărător**
- **Un ceasornicar bun pune la punct mecanismul mișcării interne a ceasului**
- **În fond, omul gîndește la timpul viitor**

cînd el e descris de Cezar Petrescu, fie cînd îl găsim printre oamenii care citeau duminica instrucțiunile legumicole ale lui Haret, el a rămas legendar. Dar acest învățător rămîne actual, în cadrul procesului de transformare a satului.

— Ceva parcă totuși s-a schimbat.

— Învățătorul nu mai e unicul intelectual al satului. El face parte dintr-o familie de specialiști — ingineri agronomi, medici, constructori — și își duce viața într-un sat cu antenele televizoarelor ridicate spre lume. Dar și în aceste condiții e greu de găsit un post social cu o mai mare încărcătură patetică decît acela de educator. Să privim munca învățătorului de astăzi, cu același respect cum privim munca înaintașilor lui.

— Circuitul familie-școală primară, școală medie — facultate este foarte lung. Durează adică 17—18 ani. Copilul intră în școală la 6—7 ani și termină școala la 24. În ce măsură aceste aproape două decenii sînt raportate permanent la viață ? Ce garanții poate da cel răspunzător de educație că dintr-o materie primă informă a ieșit omul care trebuia să iasă ?

— Foarte lungul circuit al școlii e în discuție în întreaga lume. Un autor spune că învățămîntul se găsește sub **presiunea numărului.** Creșterea demografică uriașă și asaltul școlii au impus revizuirea gîndirii despre școală și un fel de tehnicizare a învățămîntului. Învățămîntul se mai găsește, pe de altă parte, sub presiunea cunoștințelor. La această întrebare pe care timpul modern a adresat-o școlii s-a răspuns la început simplist.

— Cum ?

— „Sînt mai multe cunoștințe, trebuie să facem mai multă școală". Dar după o matură reflecție s-a ajuns la o formulă care acum întrunește cele mai multe sufragii.

— Care este formula ?

— E formula pedagogilor : **pentru a face față sporului de cunoștințe trebuie educație permanentă.** Traducînd, putem înțelege de aci că e necesară o repartizare armonioasă a acestei sarcini pe tot parcursul vieții. Se atenuează diferența între școală și viață. În revistele de specialitate există afirmații tulburătoare: **copilul, pînă la șase ani, absoarbe mai multă informație decît în următorii zece ani de școală organizată.** Se mai spune că informațiile utile profesiunii sale tînărul le capătă abia după absolvire. Iată cîteva din motivele pentru care trebuie să integrăm mai bine școala într-un proces îndelungat de formare a omului care nu începe cu abecedarul și nu se termină cu licența.

— Ce înseamnă, pentru d-voastră, studenții ?

— În ceea ce privește studențimea, eu cred că este o mare deosebire între sistemul nostru actual și sistemul de dinainte de război. Înainte, școala își deschidea porțile fără nici o obligație față de cei pe care-i primea, aparent fără restricții, dar cu o severă discriminare socială în fapt. Rezultatul — șomajul tinerilor diplomați. **„Destinul omenirii"**, cartea lui P. P. Negulescu începe, dacă-mi aduc bine aminte, cu neliniștea provocată de spectacolul trist al oamenilor cu diplomă și fără slujbă. Același lucru se întîmplă azi în Occident: inflație intelectuală, oameni fără perspective, anxietate și tulburări.

— De ce este studențimea română atît de calmă și — îndrăznesc cuvîntul — de matură ?

— Școala noastră e o școală cu adresă. Ea pregătește cadre pentru ceva anume, pentru activități precise. Studentul este propriu zis om al muncii în pregătire și nu un participant la o cursă oarbă în care va funcționa principiul selecției darwiniste. Trăim într-o economie planificată și locurile învățămîntului superior sînt fixate de necesitățile producției și de posibilitățile materiale ale țării.

— Cît de mari sînt aceste posibilități ?

— Ele sînt generos orientate spre învățămînt, spre folosul ei, și cred că e revelatoare informația pe care v-o ofer, că România vă dă din venitul național, pentru învățămînt, un procent echivalent cu procentul pe care-l dau țările fruntașe. Iar împrejurarea că din zece tineri care urmează învățămîntul general obligatoriu, unul devine student nu este numai o dată statistică, ci, mai mult, un îndemn la responsabilitate.

— Care este forța socială a studențimii române ?

— Nu aș vrea să spun, pentru că nu cred, că studențimea constituie o forță distinctă. Ea este o categorie pre-profesională care, avînd acces la știință, la reflecție organizată și trăind într-o atmosferă de studiu, aduce în peisajul intelectual prospețime și promisiune.

— În repetate rînduri secretarul general al partidului, tovarășul Ceaușescu, a subliniat necesitatea afirmării tinerelor valori.

— Este o cerință permanent presantă ca învățămîntul să-și deschidă ferestrele la tot ce se întîmplă în cultură și în știință și să exerseze din timp virtuțiile productive și creatoare. Iată, de pildă, în facultățile noastre sînt mulți studenți scriitori. Țara noastră oferă cu aceștia, poate unul din cele mai interesante spectacole de creație tinără. Numărul de reviste studențești, de reviste de cultură, de tribune deschise afirmării tinerelor talente este considerabil. În acest fel, studenții fac și o ucenicie la locul de producție scriitoricească.

— Considerați că schimbul de mîine al marilor înaintași există cu adevărat ?

— Dacă ultimul deceniu a însemnat stingerea, dispariția unor mari personalități, nu e mai puțin adevărat că acum își face apariția un front larg de tinere talente, deși poate vîrfurile, autoritățile nu s-au distanțat suficient, și nu pot fi încă remarcate de departe. Dar eu am profunda convingere că generația de schimb e prezentă, cu multe resurse, cu mari promisiuni în toate domeniile.

— Sînteți autorul unor extrem de interesante pagini de previziune a viitorului. Dacă am considera proza literară un fel de previziune asupra prezentului, va fi dificil să ne spuneți care dintre prozatorii români contemporani v-au oferit previziunile cele mai plauzibile, cele mai grabnic confirmate ?

— Îmi pare bine că treceți de la școală la viitor. Paul Valéry spunea că învățămîntul produce oameni pentru „ceea ce nu a mai fost". Eu cred că școala nu este decît un alt nume dat viitorului. În ceea ce privește impresiile de cititor și anume că în literatura noastră trecutul cîntărește greu, prea greu, și uneori există un adevărat refugiu în istorie. După părerea mea, gîndirea modernă e o gîndire prospectivă. În fond omul gîndește la timpul viitor. Trecutul e bun în măsura în care ne luminează drumul în viitor, dîndu-ne o cheie sau alta pentru descifrarea unei deveniri. Prezentul e repede consumat. Clipa prezentă a și trecut în răstimpul rostirii unei fraze. Rămîne viitorul cu potențialul său uriaș de provocare, de mobilizare a întregii noastre existențe.

— De aceea v-ați îndreptat vocația către literatura de previziune ?

— Am constatat că literatura despre viitor are un apel foarte larg nu numai la tineri, ci și la cititorii vîrstnici. E natural ca într-o țară ca a noastră, care are atîtea acțiuni de desfășurat în viitorul imediat și îndepărtat, această literatură să înflorească.

— Puteți defini termenul de cultură socialistă ?

— Cultura socialistă poartă pecetea obiectivelor pe care și le-a asumat societatea socialistă, aceea de transformare masivă și radicală a cadrului natural și material și a structurii spirituale a omului. Ea urmărește deci o trăire din plin a unui proces de mari proporții. Este, prin urmare, dinamică, activă, practică, constructivă. După opinia mea, nu există nici o temă mai fascinantă decît aceea a transformării unui gînd în acțiune. Nimic nu egalează în măreție trecerea ideii în faptă. Am văzut oameni care trăiesc emoția transformării unei machete într-un oraș, a unui desen într-o uzină, a unui motiv de inspirație într-un monument palpabil. Îi este specific omului să modeleze mintal și să realizeze în materie. Or, noi trăim un plan de construire a țării în termenii moderni și avansați ai liniei Partidului Comunist Român, în cadrul unei sarcini istorice, plan elaborat în toată luciditatea și raționalitatea lui în opera și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu.

— Pe o planetă care se construiește pe sine, construcția societății socialiste românești are specificul ei.

— Și alte societăți au construit sau construiesc. Noi însă o facem în acel spirit de umanism și de solidaritate umană, de generoasă ridicare a condiției umane, fără discriminări și fără exploatare, o facem în virtutea ideilor socialismului. Cultura socialistă înflorește pe acest teren și își trage seva din această construcție.

— Ce relație intimă există — vă rog să precizați — între realitate și cultură ?

— Fiecare epocă și-a avut tema ei. Au fost societăți triste și perioade romantice care reprezentau o reacție generală față de începuturile erei industriale. În occident nonsensul social se traduce în dezabuzare literară. La noi nu e loc de oboseală și plictis. Procesul mare care se desfășoară acum la noi înseamnă în practică faptul că poporul român investește în viitor aproape o treime din cîștigul său actual, înseamnă că transformă cîmpurile, că regularizează apele, că stoarce energia din rîuri, că valorifică resursele, că schimbă fața orașelor, că dă un ritm interior vieții noastre cotidiene, destinelor individuale, ideilor și culturii. Cultura unei societăți dinamice diferă complet de cultura unei societăți conservatoare, statice. Iar cultura socialistă este strîns legată de clădirea unei mentalități socialiste. Există o imensă deplasare a gusturilor, a înclinației și chiar a ierarhiei valorilor.

— Cum credeți că va fi cultura viitorului ?

— Am impresia că intrăm organic în această temă, vorbind despre cultura socialistă. Îmi apare evident că acea cultură, a viitorului, va fi o cultură de masă, pentru că societatea viitorului nu poate fi concepută ca un șir de insule ale bunăstării în mijlocul unor întinderi de resemnare, iar mijloacele tehnice noi vor difuza cultura pînă la ultimul consumator.

— Să înțeleg de aci că fiecare cititor ar putea deveni un creator ?

— Într-o mare măsură există șanse sporite ca orice consumator de cultură să devină și creator. De altfel, și astăzi un bun cititor de carte nu o înregistrează, ci, parcurgînd-o, o rescrie.

— Și ce mai poate aduce în plus viitorul ?

— Viitorul va aduce ușurarea sarcinilor cotidiene. Eu cred că, despovărați de griji, oamenii vor putea consacra mai mult din timpul lor marilor întrebări și meditații. În ceea ce mă privește, risc afirmația că în stilul culturii viitorului descrierea va ceda locul ideii. Această cultură va deveni mai pozitivă, mai concisă și, într-un fel, mai geometrică.

— Puteți să ne spuneți numele poetului d-voastră preferat ?

— Ion Barbu. Mi-a fost și profesor de matematică și am putut gusta poezia lui, înțelegînd și izvoarele ideației sale.

— Ce reprezintă pentru dumneavoastră, pămîntul natal, Transilvania ?

— Transilvania aduce în formația mintală și sufletească a țării noastre vîna sa, la fel de prețioasă ca și a celorlalte regiuni. Nu e posibil să te gîndești la istoria țării noastre, fără să te gîndești la marile lecții de tenacitate, răbdare și perseverență, care sînt proprii, Transilvaniei. Există imagini simplificatoare după care moldovenii sînt duici și generează poezia, oltenii sînt iuți și apți pentru inovație, muntenii au simț istoric și artistic mai dezvoltat, iar bănățenii, bănățenii-harnici. Eu cred că inteligența poporului român este — ca și peisajul țării — străbătută de nenumărate forme de relief la fel de valoroase și mai cred că în această conștiință, construită de secole, există multe note specifice stimulatoare pentru activitatea noastră de acum.

— Dar ce înseamnă Transilvania pentru d-voastră, nu pentru noi ?

— Locurile transilvănene sînt locuri pe care le cunosc mai bine. Cînd vorbesc despre Transilvania eu revăd liceele mari și vechi și revăd numeroasele popasuri de meditație de la Cetatea Bihariei și pînă la Alba Iulia, unde s-a făcut Unirea. Dar nu vreau să dau curs unor emoții personale, în dauna altor experiențe trans-transilvănene.

— Pentru a încheia dialogul nostru, vă rog, stimate tovarășe ministru al Învățămîntului, să revenim la o chestiune legată de munca d-voastră de acum : în ce fel credeți că trebuie să acționeze școala pentru a pregăti fizionomia omului adevărat de mîine ?

— Școala bună ca și pedagogul bun nu trebuie să se lase antrenate într-un dirijism permanent și supărător, ci trebuie să se asigure că elevul a căpătat el însuși mecanismul achiziției de cunoștințe. Școala bună e activă și dinamică, e o școală a muncii.

— Tovarășe Maliță, aici ar veni foarte bine o imagine concretă !

— Să încercăm. Să zicem că ne aflăm într-un oraș medieval și că s-a stricat ceasul din turn. Un ceasornicar nepriceput, trimis să-l repare, se va așeza în turn, în spatele ceasului, dirijînd limbile ceasului, înapoi cînd au luat-o prea înainte, și înainte cînd au rămas prea în urmă. Scurt timp după asta, toți au înțeles că bunul ceasornicar desface îndrăznet ceasul, pune la punct mecanismul mișcării sale interne și apoi pleacă liniștit.

— Iar educatorul ?

— În zadar un profesor va întreba zilnic pe elev cît a citit, ce a înțeles și ce n-a înțeles. Este important ca el, educatorul, să umble la mecanismul interesului și la resorturile unde trebuie umblat și să pună la punct gustul pentru lectură, plăcerea de a învăța și pasiunea de a munci. Așa am vrea să fie educatorul de astăzi.

Adrian PĂUNESCU

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
17 (417)
Sîmbătă
25 aprilie 1970
8 pagini — 1 leu

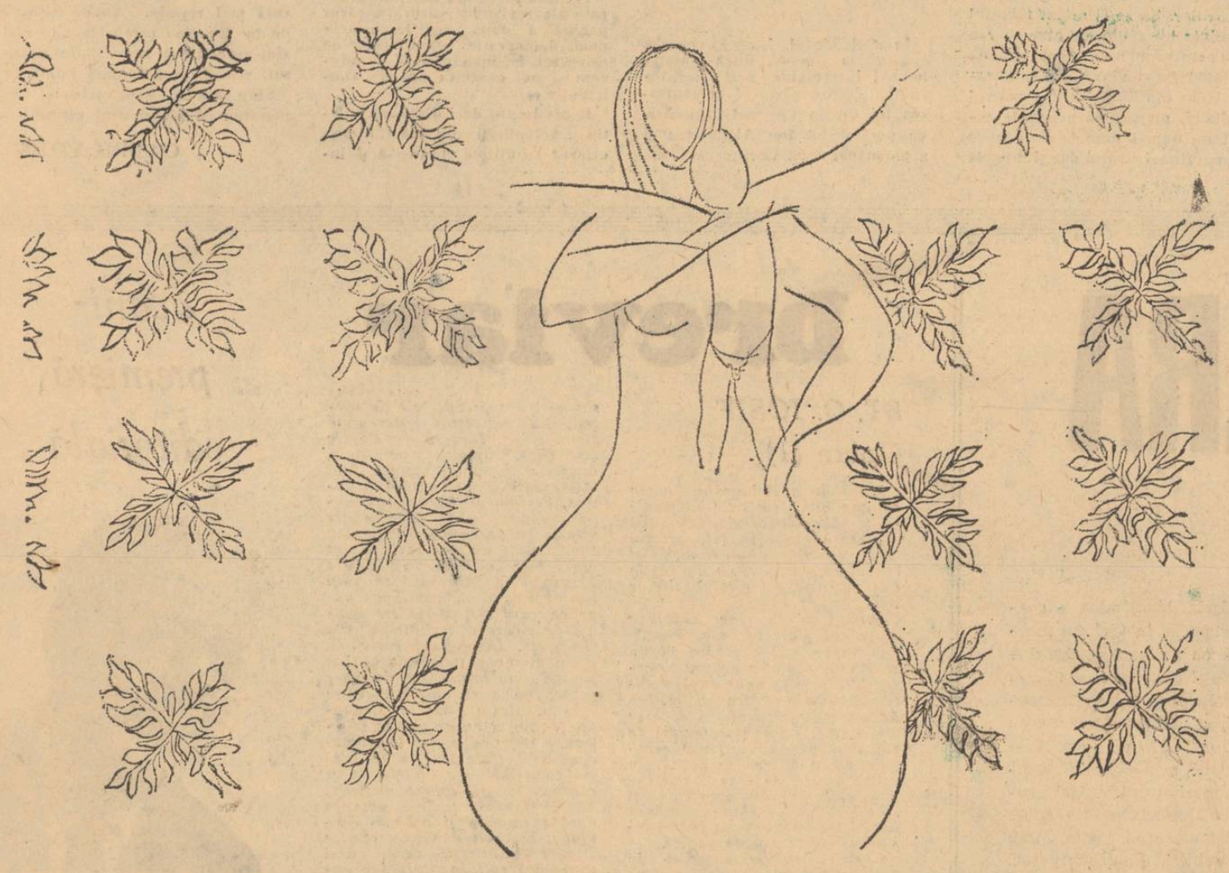

Desen de MATISSE

În fiecare săptămînă

MARIN PREDA

răspunde la o întrebare

— Două chestiuni vi s-au părut nu îndeajuns explicate în răspunsul pe care ni l-ați dat în numărul trecut. Una era aceea ce numeați *actualitatea lui Balzac*. A doua : *raportul dintre înțelegerea istoriei și poziția din care observația realistă asupra lumii* este sau nu revelatoare.

Vă puteți continua gîndurile, în aceste privințe ?

a. p.

— În decursul anilor am avut ocazia să mă pronunț asupra problemelor realismului și ale literaturii, și poziția mea n-a fost totdeauna senină, și, desigur, nici punctul meu de vedere n-a fost — din această pricină — acceptat de toată lumea. Mi-aduc aminte că mă indignam odată împotriva făcătorilor de cuvinte care, spre deosebire de scriitorii preocupați de o problematică veritabilă, se mulțumeau să inunde hîrtia cu torente de imagini și cuvinte care nu spuneau nimic. Exemplele, pe care le dădeam, făceau însă aluzie și la scriitori de valoare care ulterior au dezmințit acea impresie a mea de atunci. Însă temerea mea era atît de mare că și acești înzestrați prozatori vor fi tentați să ocolească problematica veritabilă a vremii noastre, încît am preferat riscul de a fi nedrept și, ca atare, considerat subiectiv, decît să tac asupra unei maladii literare care mie mi se părea atunci amenințătoare.

Și în privința aceasta instinctul meu, nu m-a înșelat.

Maladia a apărut și astăzi ea poartă un nume : *evazionism*.

Nu voi face imprudența să concretizez scriitori evazioniști și cărți evazioniste, deoarece nimeni nu poate să ne asigure că în evazionistul de azi nu zace scriitorul angajat de mîine. Maladia însă, în sine, merită să fie discutată. În ce constă ea ? Așa cum spune și numele, ea constă în ocolirea premeditată, programatică, a problemelor reale și obsedante ale timpului și societății noastre contemporane, și în evadarea, cu ajutorul unor torente de cuvinte și de imagini, într-un univers al închipuirii, care nu reprezintă nimic din ceea ce frămîntă nici măcar conștiința scriitorului evazionist, necum conștiința contemporanilor săi.

Un prozator care a scris o carte, nu chiar foarte legată de o problematică realistă, a primit din partea unui critic preocupat numai de probleme estetice un răspuns cam în felul acesta : am deschis cartea ta, și am dat acolo peste cuvîntul „tovarășe". Nu mă interesează o asemenea carte, a spus criticul nostru.

Ce l-o fi interesînd deci ? Și întrucît un indiciu de fixare în timp și în spațiu a unei cărți contravine idealului său estetic ?

Ce s-a întîmplat de s-a ajuns la asemenea poziții puerile ?

Putem oare presupune că acești scriitori și critici, adepți ai evazionismului în literatură, nu cunosc sau nu înțeleg istoria ? Greu de crezut.

Ion Băieșu are o nuvelă, intitulată „Acceleratorul" în care eroul său, un om slab, deci un om mai mult sau mai puțin obișnuit, suferă un traumatism care nici măcar nu e foarte grav. La dimensiunile lui însă experiența e decisivă. Omului nu-i mai place ceea ce se întîmplă în jurul lui și nu mai are nu atît încredere în mediul care l-a supus la un asemenea traumatism, ci forța spirituală ca să lupte cu acest mediu, cu unele din ideile și credințele lui. Eroul, cu mica lui umanitate, simte că i se închide un drum pe care el nu are puterea să-l deschidă, și atunci el inventează un timp al său pe care-l accelerează și-l încetinește după dorință, refuzînd să participe chiar la propria-i viață, îmbolnăvindu-se, într-un cuvînt, de ceea ce mai înainte noi spuneam că se numește *evazionism*. Excelentă această povestire, care pune degetul pe una dintre problemele reale ale timpului nostru.

Într-adevăr e cazul să ne întrebăm : *evazionismul literar nu este oare expresia unui evazionism social ?* Nu cumva fenomenul există în realitate, într-o anume parte a societății noastre ?

Părăsind domeniul abstract al discuției despre literatură, îmi vine în minte o întîmplare care m-a șocat tot atît de puternic ca și nuvela lui Ion Băieșu. Stăteam la coadă, cu ani în urmă, să-i cumpăr mamei o pereche de șoșoni. Erau șoșoni buni, ieftini, și în cantitate neîndestulătoare, așa cum se întîmplă la noi adesea, să apară pe piață mărfuri bune, ieftine, dar insuficiente. Se făcuse ora 9 dimineața, era iarnă, și stăteam toți — o coadă lungă — așteptînd să vină vînzătorul și să deschidă magazinul. Pe la orele 9 și jumătate, în fine, sosește, bine dispus, bine îmbrăcat, nu catadicsește să ne arunce o privire, ne face doar un semn cu mîna, într-un gest căruia i-a exprimat el însuși sensul, prin viu grai : Ehe, stați, mai stați ! Nu înseamnă că, dacă am venit, o să vă dau marfă. Mai am treabă.

Și într-adevăr a deschis magazinul pe dinafară și l-a încuiat pe dinăuntru. La acestea am ieșit din rînd, am început să zgîlțîi ușa și să lovesc cu picioarele în ea. El a revenit, foarte calm, și în momentul acela un val de proteste s-a auzit în mulțimea care stătea la coadă. Dar spre stupoarea mea, nu erau adresate vînzătorului, ci mie, care îl tulburam pe tovarășul vînzător cu pretențiile mele realiste. *Aveam deci în spatele meu un șir de cetățeni evazioniști care, prin nu știu ce mister, refuzau să ia cunoștință de realitatea în care trăiau*, și rămîneau într-o lume a lor inexplicabilă pentru mine și închisă oricărei soluții.

Care este mecanismul acestui fenomen ?

Ce se petrece, cînd ar fi atît de simplu, atît de ușor, să zici *nu* într-o anumită împrejurare și lucrurile să ia o altă întorsătură, sau să zici *da* și anumite lucruri să se petreacă, să se schimbe ?

În lumea în care trăiește, scriitorul, fascinat de ceea ce vede, poate lansa o sondă și, în seninătatea conștiinței sale, poate să studieze datele acestei lumi și să ne dea, poate nu chiar un răspuns, asta, uneori, e atît de ușor, ci posibilitatea de a contempla noi înșine propria noastră viață cu toate enigmele și problemele ei insolubile.

Primăvara dulce

Dacă n-ar fi decît cifra calendarului care ne-o vestește între a doua jumătate a lunii florilor de măr și aceea între toate strălucitoare a Maiului, și încă n-am mai avea nevoie să căutăm și să cîntăm primăvara pe care Boticelli a nemurit-o în frescele lui ce-au rezistat furiilor tuturor elementelor dezlănțuite parcă împotriva frumuseții pe care mintea, sufletul și mîna omului a înscris-o întru slava ei.

Nu e nici locul și poate, încă, nici ceasul împlinirii dulcii primăveri pe care toți proorocii, cărturarii și poeții lumii au invocat-o și prevestit-o întru înfrățirea acestei ginte omenești de pe mult sbuciumatul glob pămîntean.

Dar cine dintre noi poate uita că aprilie este luna în care s-a ivit pe-acest pămînt, Lenin ?

Între psalmi și prohoade, revoluția naturii se-nfăptuiește la pragul începutului primăverii.

Și nu poate fi pentru noi toți bucurie mai înaltă și mai nobilă mulțămire decît cuvîntul rostit în zilele acestui început al primăverii de către secretarul general al Partidului Comuniștilor Români, mereu tînărul și inimosul nostru tovarăș și frate, Nicolae Ceaușescu, cel care a restituit conștiințelor și inimii întregii suflări a nației sensul major și profund a ceea ce leninismul a adus pe glob, împlinind în faptă cuvintele marilor săi magiștri, Marx și Engels ; primăvara lumii, anotimpul dezghețului și al înfloririi încrederii în oameni, azi cînd trei dintre aceștia au pogorît din marele lor periplu în jurul văzduhurilor siderale.

Veșnic plecată, mereu așteptată, înfine revenită ni-i primăvara dulce —, primăvara, maica noastră...

Miron Radu PARASCHIVESCU

Metamorfoza XX

Calul în cosmos merge strună
(mai plînge-n sînge cîte-un bici)
aducem pietrele din Lună
dar multe-s de făcut aici.

Eden cu pîrghii și cu sfere
prea multă muzică-n metal,
atomul tot ce vede cere
ca un nebun într-un spital.

Și dacă mor poeți pe harpă
împinși de vidul din cuvînt,
să inventăm puțină iarbă
sau complicate mori de vînt.

Mircea DINESCU

ÎN ACEST NUMĂR:

Ancheta noastră printre critici : „De ce nu scrieți o istorie a literaturii române contemporane ?"

Proză de Titus Popovici

Interviu cu acad. Al. Rosetti de Adrian Păunescu

O pagină de arte

Punct și virgulă, Poșta redacției, Jurnalul unui martor ocular, Efemeride

Pallady și Matisse

„Nu, dragul meu Henri, pictura nu este, cum spui tu, culoare..."

Există firește mai multe feluri de a privi lucrurile, de a le cunoaște, de a le asimila și, mai departe, de a le exprima. Pallady a fost un clarvăzător care și-a extins orizontul în pictură și grafică pînă la un punct de virf al manifestării sensibilității și dăruirii sale artistice. Am citit de curînd — cu întîrziere — emoționanta sa profesiune de credință artistică : „Jurnalul" lui Theodor Pallady.

Dacă s-a vorbit mult despre acest pictor — mai ales despre capriciile, țîfnele și replicile lui mușcătoare, dacă s-au scris multe articole de ziar și revistă, cred că nu s-a scris îndeajuns despre însemnătatea lui în istoria artei plastice românești. Sîntem siguri că se va scrie. A și apărut dealtfel o documentată monografie, tradusă și în limba franceză, a lui **Raoul Sorban** în care citim, printre altele : „Influența exercitată de Pallady merge crescînd, cu discreție, dar cu insistență".

Eu nu vreau aci decît să fac cîteva notații în marginea **Jurnalului**, să adaog cîteva impresii și amintiri despre om și operă.

Fără să fie propriu-zis un singuratec și nici certat cu lumea — deși nu-l răbda inima pînă nu-și spunea adevărurile lui necruțătoare oricui și oriunde — Pallady era totuși un izolat. Desgustat de micimile oamenilor din jur, înfierînd cu spirit corosiv aceste micimi, spirit independent, nu lipsit de oarecare superbie, grijuliu să-și conserve libertatea materială și spirituală, chiar dacă avea de suferit din cauza asta, el se detașează de mediocritatea în care se complăceau unii din așa-zișii prieteni ai săi, Pallady „năzuind — cum notează în „Jurnal" — către perfecțiune, tinzînd măcar către ea" (27 iunie 1941).

Preocupat de a-și realiza visul său artistic, viziunea sa plastică, el țintește absolutul. Grandios exemplu de conștiință artistică, neînfricat și înflăcărat slujitor al artei sale, el lucrează neostoit depănîndu-și gîndul lui despre artă pînă peste 80 de ani.

Pallady pregătea și stimula gustul omului care se apropia de arta sa. Vorbea sincer și convingător, sfătuia, dacă avea în fața lui un începător, cum să se apropie de cutare sau cutare natură moartă, peisaj sau compoziție de interior, cum să le înțeleagă. În această ipostază l-am cunoscut

Jacques ZAMBACCIAN

(Continuare în pag. 7)

Cronica pietonului

O statistică a demonstrat că agresivitatea umană a sporit în bună parte și datorită complexului de putere și de superioritate pe care însuși — cumsecade înainte, respectuos, și plin de bunăvoință — îl capătă brusc așezîndu-se la volanul automobilului abea cumpărat. Cele patru roți, plus viteza locomoției, plus imaginea amețitoare a lumii privită prin parbriz, afectează psihologia făpturii ridicată pe două picioare și care, la vremea ei, avea, și-așa, destule motive de mîndrie față de tot ce continua să umble pe patru. Auzim în autobuzele transportului comun la orele de înghesuială, clasica apostrofă: „Ia-ți mașină mică!" (altădată, calul era semnul excepției și la ananghie se oferea pentru el chiar și un regat). Pietonul, „persoana care merge pe jos", proprietarul modest al culoarului de trecere, scara vopsită și întinsă spre celălalt trotuar, — țărm din ce în ce mai greu de atins — visează și el desigur la ziua cînd piciorul său va apăsa, cu triumf, pe accelerator...

Cînd toată lumea va avea mașină, probabil că pietonul, atît de rar, va face, în fine, impresia colosală a unei limuzine : uite un Ionescu tip 1990, se va zice : uite un Popescu amfibiu și cu douăsprezece baterii... Oricum ar fi, șansele rămîn de partea realității bătute cu pasul într-o prea frumoasă dimineață de vară, în care zefirul bucureștean mirosind a tei, e cel mai subtil carburant al „automobilului" de neîntrecut ce sîntem, cu toate vitezele și frînele posibile și circulînd în orice împrejurări.

MARATONIST

Masa albă de scris a lui Caragiale...

Caragiale a fost un paradox. Mai mult ca oricine altul, el desminte faimosul „stilul e omul".

Cită deosebire între scriitor și om ! Pe de o parte, un stil lipsit de orice înfloriturl, iar pe de alta, o grădină bogată. Un cer de iarnă, limpede, oțelit e stilul său, iar omul a fost un uragan cu străfulgerări violente, pe culmile norilor fantastici. Ce cumpănit e stilul lui Caragiale și ce impetuos a fost omul ! Cit e de rece în tot ce-a scris și ce torente de lavă n-a revărsat în jurul său !...

In opera lui, e aspru, batjocoritor. In opera lui, Caragiale rinjește. In viață suridea. Era plin de drăgălășie. Se entuziasma, cînta, poetiza. Poetiza ! Scriitorul acesta, a cărui operă e plină de secături și de canalii, scriitorul acesta în care e greu să întîlnești un om simpatic care să nu fie un imbecil — știa să înnobileze, în viață lucrurile cele mai comune...

★

Mă gîndesc cît va fi durut vestea sfîrșitului său pe bunii lui prieteni Delavrancea, Dobrogeanu-Gherea, și Vlahuță ! Mă gîndesc mai ales la Vlahuță, în casa căruia nu se vorbea decît de Caragiale.

O telegramă, o scrisoare de cîteva rînduri, venită de la Berlin, era prilej de voie bună. In casa lui Vlahuță domnea cultul lui Caragiale. Cea mai mică dorință a maestrului era îndeplinită cu grabă aceea discretă, cu care împlinim gîndurile ființelor scumpe. Vestea sosirii sale înveselea toată lumea și odaia în care era găzduit cel mai ales dintre oaspeți, strălucea.

★

Odată, Caragiale se hotărî să-și reînceapă scrisul.

El încunoștiință pe Vlahuță, rugîndu-l să-i cumpere o masă mică, albă, de brad, ca să adeverească vorba poetului :

cu perdelele lăsate
stau la masa mea de brad...

Buna doamnă Vlahuță, al cărei suris suav mi-l aduc aminte și azi, era o gazdă primitoare, discretă, o admiratoare, fără rezerve, a ilustrului ei soț și-a prietenilor acestuia.

Se grăbi să-i cumpere această masă. Caragiale sosi din Berlin și se pregăti de lucru. Dar n-apucă să scrie cele dintîi rînduri, și călimara se răsturnă, pătînd scîndura netedă și albă. Atunci, maestrul se sculă repede și n-a mai scris nimic. I s-a părut că e un semn rău. Lîngă pata de cerneală, a scris : „Toate meseriile necurate lasă pete", — și s-a iscălit.

Victor EFTIMIU

Viceversa

Dimitrie Stelaru nu e de găsit. Ca și cărțile lui. Ca și cărțile altora. Mai degrabă se întoarce cosmonautul din lună decît el acasă. Ce folos că avem atîta hîrtie, dacă n-avem cărțile care ne interesează ?

L-am sunat și astăzi, și ieri. Stelaru parcă a intrat în pămînt, e un făcut.

El care a avut întotdeauna telefon....

El care totdeauna răspundea prompt...

Hm, cum se schimbă oamenii !

După activitatea febrilă din ultimul timp (volume de versuri și călătorii, voiajuri și volume de proză), foarte greu mai poți da peste mizantropica sa siluetă, ca să-i poți răpi cîteva clipe.

L-am sunat și luna trecută. Imposibil de obținut.

Și a devenit și capricios.

— A refuzat să plece în Italia, aflu de la Virgil Teodorescu.

— De ce ?!

— Nu-i mai place Mediterana.

— Nu vrea să facă parte dintr-o delegație care merge în Suedia, mă asigură Laurențiu Fulga.

— Cum asta ?!

— Țările Scandinave nu-i mai spun nimic.

Al. Ivasiuc și Fănuș Neagu pomeneau astă toamnă de o întîlnire cu el în India. Al. Ivasiuc și M. Petroveanu l-au văzut cîteva clipe, astăzi o săptămînă, la Moscova. Se grăbea. Toma George Maiorescu, Ion Gheorghe și George Dan l-au însoțit anii trecuți pe mări. A. E. Baconski a scris unui prieten din țară că, în drum spre Viena, i s-a părut că-l zărește schimbînd avionul de pe aeroportul Budapestei.

Sun și sun. Zadarnic. Cineva mi-a răspuns la telefon, era o altă voce, că va putea fi găsit abia la toamnă.

Dar dacă e tîrziu ?

Ion CARAION

; punct și virgulă

Vitrinele inerte

Surprinzătoare realitate : vitrinele anticariatelor sînt mai „vii" și se schimbă mai des decît vitrinele librăriilor. Să se fi mutat talentul și știința librarilor, de care cîndva țara noastră nu a dus lipsă, în anticariate ? De ce vînzătorul de librărie, chiar din librăriile din centrul capitalei, nu știe să pronunțe corect nu numai numele și titlurile unor scriitori străini dar și numele și titlurile cărților scriitorilor români ? Nu e vorba numai de dezinteres, mai precis dezinteresul vine și din lipsă de pregătire. Indiferent ce motive s-ar invoca, ele nu pot să explice situația din librării, faptul că rafturile, standurile, vitrinele au aspect de apendice de depozit. Pe mîna cui ne vom hotărî să dăm cartea și calea ei spre public ? Cînd se va atrage și cînd se va onora cum trebuie munca intelectuală a unor librari autentici ?

I. PAPADOPOL

Anatema din Calendarul Brașovului

În Calendarul literar care a apărut la Brașov, lîngă multe lucruri interesante, ochii cititorului, curios găsesc dezlănțuirea lui Costin Costinel împotriva poeziei lui Ion Alexandru și a persoanei sale. Ceea ce stîrnește în primul rînd stupoare e că un nume atît de diminutival — Costin Costinel — poate fi stăpînit de cruzimi totale. Destul de rare în timpul nostru asemenea elanuri neolitice. E drept, tiparul a apărut ceva mai tîrziu decît știința mijloacelor rudimentare de suprimare, dar din moment ce a apărut și e la îndemîna oricui nu e mare lucru să se înțeleagă întîietatea la care apelează acest tipar, mai ales cînd e vorba de a medita asupra poeziei. Confuzia acuzațiilor mînioase dezlănțuite de Costin Costinel a atît de mare încît rămîi surprins de ce a fost nevoie să se recurgă la cerneală pentru astfel de intervenții brutale.

În fond care ar fi cele două mari delicte de care s-ar fi făcut vinovat poetul Ion Alexandru ? I) A publicat un volum de versuri II) În același timp se află la studii în străinătate.. Costin Costinel le-a aflat la timp.

C. LASCĂR

Sărutul

Pe linia preocupărilor mai generale ale revistelor surori, a căror pagină a doua este deschisă în mod democratic compilațiilor de orice fel, ne îngăduim să ne aducem și noi modesta noastră contribuție.

Reproducem deci dintr-un buletin „Actualități din R.F.G." descrierea științifică riguroasă și instructivă de mai jos privind Sărutul din punct de vedere medical — fragment dintr-un articol aparținînd doctorului german Herbert Löllgen — spre a se vedea cîtă energie consumă iubirea :

„In clipa în care buzele se ating, se întîmplă următoarele : în primul rînd reacționează creierul. Nervul limbii dă alarma în cea de-a treia ramură a celui de-al cincilea nerv din creier. De aici, știrea sărutului, care are prioritate asupra tuturor celorlalte informații,. trece în domeniul nervilor și excită cu rapiditatea fulgerului prelungirea măduvei șirii spinării. În același timp, majoritatea contactelor din creier se întrerup : cel care sărută se simte — ca să spunem așa — în al nouălea cer. În orice caz, pentru creier sărutul reprezintă o muncă în plus. Marile noduri nervoase din regiunea bazinului sînt înștiințate, glandele suprarenale primesc stadiu să elibereze mai multă adrenalină, pancreasul trebuie să producă mai multă insulină... Desigur că inima are și ea de furcă. Trebuie să execute pînă la 150 bătăi pe minut. Presiunea arterială se ridică de la nivelul normal de 12 — în funcție de temperament, pînă la 18. Cei care se sărută își pierd la propriu respirația și trebuie să tragă imediat aer în piept pentru a furniza oxigen singelui care circulă mai repede. Vocile rațiunii de pe scoarța cerebrală nu mai sînt ascultate în acest stadiu avansat, sentimentul domină totul".

Stop rațional. Sau, vorba lui Caragiale : îți pierzi uzul rațiunii...

COMPILATOR

CRONICA LITERARĂ

maria banuș

PORTRETUL DIN FAYUM

Cartea respiră un aer al melancoliei celor două ipostaze ale timpului biologic ce se înfruntă prin simpla lor juxtapunere : tinerețea trecută glorioasă, îmbrăcată în hainele de sărbătoare ale unei percepții integrale, pure a fructelor pămîntului și pragul senectuții prezente pe care poeta îl trece înregistrînd sărăcirea afazică a unei reflectări coborîte în regnul mineral. *Portretul din Fayum,* simbolizînd o stare funerară, cucerește mai ales prin sinceritatea deplină a confesiunii, prin dezvăluirea experienței încercate de poetă sub ochiul auster al conștiinței morale. Poeziile, avînd mai toate ca punct de plecare tristețea sensului descendent al vieții, se organizează formal în jurul unui pretext fals-narativ, în dezvoltări ascendente și finaluri stagnate, de obicei, într-o mirare sau perplexitate confuză, ca într-o negură, o lumină cenușie filtrată de oglinzile degradate ale lucrurilor.

Lumea obiectuală văzută la timpul biologic prezent ca o invazie împotriva hotarelor din ce în ce mai șterse ale vieții, ale ritmurilor vitale ce se sting în apropierea sfîrșitului, se reliefează cu atît mai acut în acest anotimp cu cît ea fusese în tinerețe un prilej continuu de bucurie și de manifestare a instinctului posesiv, tărîm care accepta parcă fericit expansiunea fără limită a sufletului tutelat de candoare. Dar timpul care alunecă peste lucruri și în care sensibilitatea își găsește forme din ce în ce mai rigide pînă a le substitui prin concepte pulsul real, propagat în variante imprevizibile, sfîrșește prin a le anula cu totul semnificația în planul ontologic, absorbindu-le în unul pur gnoseologic. Se pare că tocmai această reacție de substituire — a onticului prin noetic — concretizată în înlocuirea tinereții inocente și vitale cu gustul de cenușă al cunoașterii la anotimpul senectuții determină tonalitatea melancolică fundamentală a cărții Mariei Banuș, *Portretul din Fayum.*

Dar o altă melodie care se aude aici, deși pierzîndu-se mereu și mereu reînnoindu-se ca un izvor, este aceea a unei bucurii irepresibile, venînd din trecutul nedeterminat și astfel oricînd gata să ia locul prezentului. Căci deși sentimentul dominant rămîne acela înscris sub semnul unei percepții cu ochiul mîhnit de ireparabil, numeroase accente invocînd o altă stare își manifestă prezența vitală, de neînfrînt chiar atunci cînd totul pare zadarnic și de neînțeles. Nu ne aflăm, desigur, numai în fața unei poete care poate renaște la fel de proaspăt în tărîmul vocației sale jubilante, ci, așa după cum remarcam încă de la începutul acestor rînduri, *Portretul din Fayum* trăiește sub ochiul superveran al conștiinței morale. Și înțelegem acum că tocmai un imperativ etic înnăscut și cultivat în marginile experienței nu numai a individului, ci și a speciei, cere, pînă la capăt, un imn de laudă vieții, oricît ar părea ea de neînsemnată și derizorie la o anume vîrstă sau în anume împrejurări. Melodia secundară a bucuriei, deși se aude episodic în această carte a Mariei Banuș, se explică deci și prin sănătatea morală a autoarei.

Această trăsătură etică sesizabilă oricînd în *Portretul din Fayum* se organizează, concret, în judecata de valoare implicată în variațiunile de ton, de la cel blînd, împăcat, melancolic sau înspăimîntat, pînă la ironie, sarcasme și blesteme. Poeta, deși își ipostaziază experiența vitală în pragul unei experiențe limită, își păstrează nealterată sinceritatea, rectitudinea confesiunii, așa cum oscilează ea între polii trecut-prezent, starea actuală de cenușă constituindu-se în datul fundamental al discursului liric, dar luminată adesea de flăcările pure ale tinereții trecute. Iată o relatare seacă a posesiunii lucrurilor în altă vîrstă și invazia lor de acum în sufletul poetei înregistrată cu o teroare abia reținută de sobrietatea mijloacelor : „După ce-am învățat totul bine : / numere, ființe, obiecte, / mă opresc. / Am rămas ca idiotul satului. / cu ochii la fum. / Am uitat totul. / În fața-i o peșteră. / Cobor o treaptă. / Dau de o pajiște. / Pasc. Sînt un cal, un miel, / și aflu firul de iarbă. / Mai cobor o treaptă, / mă-ntind între bulgări viscoși, / cu rădăcinile mele de arbore. / Mai cobor o treaptă. / Stau. Înăuntrul meu stau. / O piatră. / Împrejur lumina vibrează. / Încep să-nțeleg din cealaltă parte". *(Ciclul).* Afazia, identitatea angoasantă a tuturor lucrurilor în tărîmul morții se înregistrează cu melancolia disociațiilor fine ale tinereții cînd totul era „un du-te vino / o permanentă întrepătrundere, / tăioasă uneori, sfîșietoare, / dar mereu sărut, întrepătrundere" : „N-am știut. Nu-s pregătită. / Nimeni nu m-a-nvățat / să-ntimpin cum se cuvine hotarul. / Aici agonizează metafora. / De-aici înainte A nu mai e B. / de-aici mestecenii nu mai dau buzna în odaie, / subțiri, disperați, palizi, adolescenți (...) și pînă-nserează mai am cîteva ceasuri / să-mi mestec fărîma de taină, / pînă la mohorîtul hotar / unde nu se zărește decît / șirul de simulacre / statui în giulgiu de piatră-aburie, / A lîngă A, A este A, / necropola Identitate, profilată-n amurg" *(Elegie).*

Succesiunea trecut-prezent cu substituirea onticului de către noetic și dramatismul stării actuale de cenușă atotștiutoare dar care nu mai poate crea miraculoasa viață, se exprimă lapidar în *Tărîm interzis:* „Din mîlul fecund, tremurător : / — Cine umblă acolo, la margini ? / —Eu, / vin tocmai din țara cunoașterii, / și îmi e frică, / Ia-mă la tine, / m-am întors la apele tale, ostrov, / primește-mă-n tine, / tu care ești. // Zadarnică rugă. / Nemîntuită la țărmuri. / În timp ce scoica ostrovului, / nepăsătoare, / își strînge valvele tari / încrustate cu stele, / și-năuntrul lor tremură, / mie închis, / miezul făpturii".

Deși vitalitatea poetei nu se dezminte nici în acest volum, ea are nu violența patimii devastatoare (chiar atunci cînd e vorba de acele episoade pure ale bucuriei), ci mai curînd resemnarea contemplației unei stări ce se anunță ca iminentă. Cu toate acestea, nu trebuie să credem că poeta își acceptă fără încercarea de a se revolta un destin malefic : acest refuz al stagnării, al fixării într-o anumită ordine a lucrurilor le găsim implicate chiar în actul scrierii, al confesiunii eliberatoare pe care poeta o vede sub aspectul etern al frumuseții ca esență a lirismului. Iată invocația organizată, ca și întreg volumul pe care-l deschide, din metafore plasticizante : „Plină de superstiție / încep un caiet nou, / file-albe-spumă marină. / Închid ochii și aștept / întîia zi a lumii. / Afrodita cu buze umede, / șuvițe roșcate de flăcări, / scoică deschisă, / sfioasă și singură, / să iasă din spuma sărată, / dintre algele primordiale. / Aștept sub pleoape închise. / Se-aude un fîșnet cenușiu de pescăruși, / sub cerul jos, / și ropot monoton de valuri, / numai de valuri / care vin și pleacă" *(Caietul nou).*

Dan LAURENȚIU

breviar

ST. O. IOSIF
Opere (I)

Ideea de a strînge în patru volume atît scrierile originale cît și tălmăcirile lui St.O. Iosif (din care avem în față primul tom), aparține unui exeget al operei acestui poet cu un destin atît de trist, istoricului literar Ion Roman.

Primul volum, care cuprinde etapa cea mai veche a Poeziilor, nu se mai deschide cu un studiu monografic asupra operei lui Iosif ci doar cu lămuririle minimale asupra ediției. Ion Roman a întreprins, în diverse alte ocazii, studii și cercetări de adîncime privind scrierile esențiale ale autorului în cauză. În ediția critică pe care o prezentăm, comentariile poemelor și stabilirea variantelor ocupă însă destul loc în economia cărții, însumînd peste 120 de pagini.

Ceea ce trebuie remarcat în realizarea acestei ediții, lucru pe care și alți editori l-ar putea aplica cu succes, este așezarea poeziilor în ordine strict cronologică, fără a se mai ține seama de grupareа dată de poet în volume și cicluri. Avem, astfel, în față o imagine mai integrală și o structură a versteлor poeziilor lui Iosif. Fragmentarea pe volume, serii și cicluri, fărîmițarea pe grupe antume și postume e opera unor accidente și nu explică prea mult evoluția unui poet.

Introducerea tălmăcirilor într-o ediție critică integrală, alături de operele originale, își are rostul numai în cazul traducătorilor virtuozi și Iosif este un asemenea artist. Nu ne putem imagina o ediție critică a operei lui Blaga sau Arghezi fără tălmăcirile prin care acești poeți sînt la fel de mari.

ION ARAMA
Cu bricul „Mircea" în jurul Europei

Dacă s-ar face o bibliografie a tematicei marine în literatura noastră contemporană și, dacă s-ar reduce această tematică numai la subiectele ostășești, Ion Aramă ar putea fi citat prin șapte volume, al optulea fiind Jurnalul de bord *de care ne ocupăm. Volumele anterioare abordează specii și genuri diverse : versuri, nuvele, povestiri și chiar un roman* (Ne-așteaptă marea, 1968) ; *acesta din urmă, cu titlu reportericesc* Cu bricul „Mircea" în jurul Europei, *adună, la limita dintre jurnalul sistematic și evocarea lirică, roadele a două călătorii pe mările europene.*

Scopul cărții lui Ion Aramă e dublu, am putea spune chiar ambiguu : pe deoparte, se urmărește un jurnal instructiv din viața marinei militare, pe de alta, seducția literară. În notele noastre ne interesează mai mult cum se realizează această seducție, prin ce mijloace înregistrează autorul aventura estetică a navigației, ce aduce nou față de literatura marină a lui Jean Bart, de exemplu, maestrul sub al cărui semn își începe jurnalul.

Dar reportajul artistic al autorului, cu comentarii de istorie, de istorie a artelor sau de filozofie, e deficitar pentru că nu poate reproduce nimic mai mult decît sumarele însemnări din prospectele de muzeu, sau indicațiile stereotipe ale ghizilor. Lipsesc revelațiile interioare, opiniile personale, replicile la opiniile altora. Mai interesante pentru cititorul atent, dincolo de aceste informații sumare, sînt însemnările directe cu descripții marine sau compozițiile de gen, în care sînt prezentate porturile de unde nu lipsesc ochii turcoaicelor din Bosfor sau ai „făpturilor angelice care fac plajă pe lemnul de vioară al iachturilor" din Gibraltar. În această carte a mării ai mereu impresia că Ion Aramă e un îndrăgostit de mare și de poezia ei, căreia însă nu i se dăruiește decît la suprafață. Autorul nu ajunge să reveleze metafizica acestei mari necunoscute. Cele mai lirice pagini sînt dedicate lui Nelson și corăbiei lui, pe care o vizitează la Portsmouth ; aici patetica devine retorică și nu mai convinge. Nu sînt deloc autentice trimiterile livrești, care, deși ilustrează cultura literară a autorului, deservesc contextul direct al cărții. Neautentice par și versurile parafrazate din Alecsandri.

Jurnalul lui Ion Aramă intenționează să fie un „roman" modern al unei corăbii clasice, făcut cu multă înțelegere pentru culorile patinate ale interioarelor vechi și cu puțină ironie la adresa călătoriilor ale vapoarelor de ultimă oră.

ION MOLDOVEANU
Sbor peste ape

Această carte, îngrijită de Dimitrie Danciu, echivalează cu un fel de ediție critică a operei lui Ion Moldoveanu poet ardelean (născut în 1913), autor al unui singur volum de versuri, mort la începutul afirmării sale (în 17 mai 1939). Despre unica sa operă, volumul Sbor peste ape *(1939), s-a scris destul de mult, peste 50 de articole critice, trecute cu exactitate în bibliografia volumului Dimitrie Danciu întocmește și o bibliografie a poeziilor iar V. Fanache, în prefață, face o expunere asupra vieții și operei poetului.*

Ediția de față cuprinde, în afara poemelor din volumul antum, toate poeziile publicate în periodice și, în plus, 11 inedite.

Mai toți comentatorii s-au străduit să descifreze în opera lui Ion Moldoveanu influențe din Goga, Blaga sau Cotruș, situîndu-i începuturile la interferențele dintre tradiționalism și modernism. În această bipolaritate spirituală poezia sa e un comentariu al tristeților cîmpestre elementare, echivalente cu o beție naturistă : Popas în noaptea caldă la margine de lan / În mîna înflorită cu strut de măghiran. / Duc sufletul ofrandă cu nostalgii în floare / Cînd stele cad pe ape și plîng în zări izvoare.

Poezia erotică a lui Ion Moldoveanu e tradiționalistă, pătrunsă de candori eminesciene, racordate la sensibilitatea poeților tineri ardeleni, pe care-i prezenta Emil Giurgiuca în antologia apărută în 1940 : Vezi, iubit-o, vezi și-acum / Amintirea plînge-n drum /... / De te plîmbi de mîne-aproape / Ca și luna peste ape. *Și-n poemele mai adînci, în elegiile prin care-și presimte moartea, autorul* Sborului peste ape *e un sentimental minor, prea exteriorizat pentru ideea gravă a poemelor :* Paseri albe, mari, rotesc ogoare / Pentru ora mea de-nmormîntare / Nici un semn nu se îmbie viu. / Sub cupola, grea peste sicriu. / Inima, ea nu mai are nici / Primăveri în zbor de rîndunici (Requiem). *Și, totuși, zici e mai personal, decît în lirica erotică.*

Cititorul de azi al Sborului alb *își dă seama că Ion Moldoveanu întregește prin poezia lui, o bună poezie medie, peisajul liric al Transilvaniei de după Unire.*

Dar nu înțelegem deloc sarada din prefața lui V. Fanache, mai ales finalul ei, prin care Ion Moldoveanu, „nefiind un fondator de școală și nici un talent impresionant, se impune... ca un veritabil poet". Ori una, ori alta, pentru că cititorii ar putea să creadă că veritabilii poeți pot fi și lipsiți de talente impresionante.

LECTOR

avant-premieră editorială

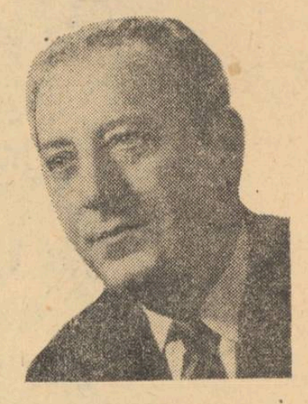

ION ROMAN

Viața lui Ion Ghica

Editura „Albatros"

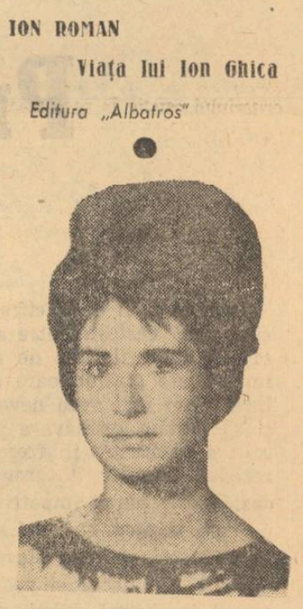

MAGDALENA CONSTANTINESCU

Absențe din miază-noapte

Editura „Mihai Eminescu".

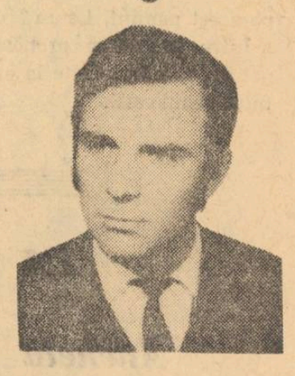

NEGOIȚA IRIMIE

Patima ciocîrlici

Versuri : Editura „Dacia"-Cluj.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

avantpremieră editorială

VIORICA NICOARĂ

Fata de lut

Povestiri. Editura „Ion Creangă".

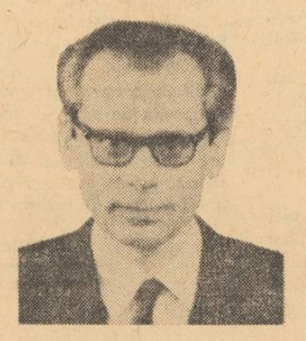

ION MAXIM

Oameni în alb

Însemnări de campanie. Editura Militară.

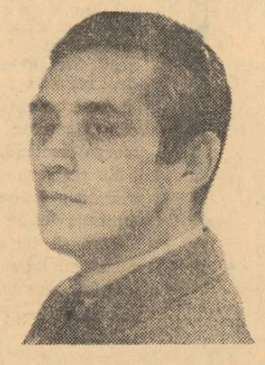

NICOLAE NEAGU

Poeme rococo

A treia carte de versuri. Editura „Litera"

De ce nu scrieţi o istorie a literaturii române contemporane?

G. Dimisianu

Orice critic al actualităţii literare, după o exercitare de mai mulţi ani a profesiei, simte îndemnul de a-şi organiza impresiile şi judecăţile în lucrări de sinteză asupra perioadei pe care a ţinut-o sub observaţie. Fenomenele privite pînă atunci fragmentar urmează să le supună unei viziuni generale, simptome şi tendinţe considerate disparat va trebui să le integreze unei imagini de ansamblu, unui tablou din contemplarea căruia să se poată desprinde o idee despre sensul şi perspectivele dezvoltării literare în momentul respectiv. Fatal aceste sinteze vor fi marcate de spiritul celui care le întreprinde, de gustul şi de simţul său de selecţie şi tocmai în personalismul imaginii pe care o propun (sprijinit desigur pe autoritatea unei activităţi critice care s-a impus opiniei publice) stă interesul lor special. Chiar de nu ar revoluţiona, de fiecare dată, „scara de valori" în vigoare mi se pare limpede faptul că astfel de lucrări ar avea darul să producă o emulaţie a gîndirii critice şi o împrospătare a recepţiei, stimulînd impulsurile de a judeca independent creaţia şi de a instaura un spirit de libertate fecundă faţă de reprezentările încremenite.

Susceptibilităţi şi prejudecăţi de tot felul fac totuşi ca asemenea iniţiative să nu fie încurajate. Încă nu e limpede pentru toată lumea că o sinteză sau o istorie a literaturii, cînd nu sînt tratate academice elaborate în colectiv, sînt cărţi de critică la fel ca oricare altele; ele nu colecţionează fişe despre gustul public, nu transcriu o medie a părerilor generale despre fenomenul literar ci impun o *viziune* şi o *concepţie* care sînt ale autorilor lor. Apoi, apariţia unei istorii a literaturii nu exclude existenţa altora, în chiar acelaşi moment istoric, cum s-a întîmplat între cele două războaie cu lucrările lui N. Iorga, E. Lovinescu, G. Călinescu şi ale altora, fiecare materializînd o viziune personală şi o perspectivă estetică proprie asupra literaturii noastre. Dialogul punctelor de vedere opuse sau complementare e mai fertil decît tăcerea îngheţată, iar valorile autentice nu au a se teme de confruntările criticii.

Desigur că principial nimeni nu va contrazice asemenea constatări la îndemîna oricui însă în practică se dovedeşte că barajul prejudecăţilor e încă redutabil. Acum vreo doi ani un critic a avut imprudenţa să publice schiţa sau proiectul de sumar al unei istorii literare la care anunţa că lucrează. Se ştie cîtă iritare au stîrnit acele însemnări, cîte proteste de loc stimulatoare pentru a duce la capăt o acţiune oricum dificilă şi plină de riscuri.

Evoc aceste circumstanţe defavorabile nu pentru a demobiliza de la un act necesar, dar pentru a-mi explica, în parte, raritatea înfăptuirilor din acest domeniu. O încercare interesantă şi curajoasă pentru momentul respectiv (1964) este *Literatura română de azi* a lui D. Micu şi N. Manolescu, depăşită acum în multe din concluziile ei, dar avînd meritul de a fi iniţiat, în cadrul unei lucrări de asemenea factură, o primă aplicare mai fermă a criteriului estetic la realitatea literară vie. Gestul nu a încurajat însă altele asemănătoare astfel că pînă astăzi cartea rămîne singura încercare de a îmbrăţişa într-o lucrare de sinteză peisajul literar. Intuim dificultăţile numeroase care stau în faţa unei astfel de întreprinderi (am enumerat numai o parte) dar într-un fel sau altul ea trebuie înfăptuită măcar prin contribuţii fragmentare. Sinteze parţiale, pe genuri sau tendinţe, pot încă suplini absenţa *istoriei* celei mari. În ce mă priveşte am fost tentat de acest mobil într-o lucrare predată editurii *Cartea românească*, în care încerc o clasificare a tendinţelor din proza actuală, bineînţeles fără prezumţia de a fi oferit soluţii definitive şi incontestabile. Din confruntarea a cît mai multe lucrări de acest fel cititorul interesat de problemele literaturii de astăzi şi-ar putea forma o idee cuprinzătoare şi nuanţată.

Nicolae Manolescu

Pusă în modul acesta, direct, întrebarea cere un răspuns prea personal. Şi cum nu sînt prezumţios din fire, prefer s-o interpretez, în alt fel: de ce nu *se scrie* o istorie a literaturii contemporane?

Pur şi simplu pentru că niciun critic nu e dispus să-şi asume riscul.

Riscul provine din genul de raporturi care există la noi între critici şi scriitori. Scriitorii nu se mărginesc să-şi scrie cărţile; vor să se ocupe şi de ale altora. Cu alte cuvinte, scriitorii iau asupra lor o parte din atribuţiile criticilor: în loc să se consacre *scenariului*, adică operelor, vor să facă singuri şi *regia*, adică întreg filmul literaturii contemporane.

Uneori în chip foarte concret. Exemple? Cele mai multe antologii de literatură română contemporană apărute în străinătate (dar şi în ţară) sînt opera unor scriitori. Redactorii şefi ai revistelor sînt scriitori. Juriile care decernează premiile se compun în majoritate din scriitori. Poşta redacţiei o ţin scriitorii. Se observă uşor, din astfel de cazuri, că scriitorii au drept de vot deliberativ. Opinia lor e cerută (cînd e), dar nu decide de nimic esenţial. Criticii nu au reviste, nu acordă premii, nu alcătuiesc antologii, nu descoperă talente noi. Într-o astfel de situaţie, era mai normal ca revista *Luceafărul* să fi pus scriitorilor întrebarea: de ce nu scrieţi o istorie a literaturii contemporane? Pentru că, într-adevăr, este singurul lucru pe care nu l-au făcut încă.

Şi, în definitiv: niciodată o antologie alcătuită de un scriitor n-a stîrnit vreun comentariu; niciodată un scriitor nu s-a compromis acordînd injust un premiu sau lansînd un confrate fără talent... Iată motive foarte temeinice să fim convinşi că viitoarea istorie a literaturii contemporane va fi opera unui poet, prozator sau dramaturg. Poetul e refractar din fire, zicea Maiorescu, adică subiectiv: nu e normal să admitem că antologia ori istoria lui este o creaţie personală şi să-i trecem cu vederea orice parti-pris? Pe cînd de la un critic ne aşteptăm să fie obiectiv şi, dacă, doamne fereşte, ni se pare că nu e, cine ne poate opri să protestăm vehement şi să-l ţintuim la stîlpul infamiei?

Riscul pentru un critic de a se amesteca în treburile scriitorilor este, hotărît, prea mare. De aceea am şi interpretat întrebarea ca şi cum nu mi s-ar fi adresat direct. Cum aş fi putut să răspund la: de ce nu scrieţi o istorie a literaturii contemporane? Doar nu sînt scriitor, sînt critic!

Adrian Marino

Ideea, în sine, este excelentă. În ce mă priveşte, o aplaud cu deosebită căldură, deoarece sînt pe deplin convins de superioritatea lucrărilor de sinteză asupra oricăror alte tipuri de critică şi istorie literară. Totuşi, nu pot să scriu o astfel de istorie literară cel puţin din trei motive esenţiale:

Primul, fundamental din punctul meu de vedere, este de ordin strict personal. O astfel de lucrare nu intră, cel puţin deocamdată, în planul meu de activitate, orientată spre alt gen de studii literare. Mi-ar fi cu neputinţă să renunţ la proiecte în curs de realizare (tot actuale, tot contemporane), numai pentru a da urmare unei comenzi editoriale. De altfel, nici nu cred în eficienţa creatoare a „comenzilor", mai ales în astfel de cazuri, de o complexitate extremă. Puţinele încercări în acest domeniu au ratat din cauze obiective. Sublinierea lor devine absolut necesară, întrucît explică pe de-

- **Se pare că nu vom avea curînd o istorie a literaturii române contemporane... Cauzele nu sînt întru totul mărturisite.**
- **Un conflict autentic? Criticii se arată a fi iritaţi de confraţii lor scriitori...**
- **Dar se crede că şi criticii se tem unii de alţii.**
- **Totuşi, vom avea o istorie a literaturii contemporane... Criticii se declară hotărîţi de a-şi exprima punctele de vedere. Puncte de vedere diverse asupra literaturii contemporane, deci nu una, ci mai multe istorii...**

plin nu numai „abţinerea" mea, dar şi a altor critici, care nu pot fi învinuiţi că nu se riscă într-o astfel de întreprindere:

Lipseşte, mai presus de orice, perspectiva, necesara distanţă între obiectul acestei istorii literare şi detaşarea superioară de care spiritul istoricului literar are neapărată nevoie. Materia este încă prea efervescentă, prea imprevizibilă, prea imprecisă sub multe aspecte, pentru ca o adevărată sinteză să fie posibilă. Adevărata scară de valori implică oarecare stabilitate, o serie de contururi ferme, surprinse de un ochi critic superior, care să domine convulsia, confuzia şi mobilitatea inevitabilă spectacolului literelor contemporane. Nu este numai o situaţie românească. Peste tot se simte necesitatea unei minime sedimentări şi distanţări. Lava trebuie să prindă crustă, să înceapă să se răcească. Astfel, istoricul literelor contemporane riscă să se „frigă", — şi încă serios de tot, cu arsuri de gradul trei —, să se perimeze repede, să devină subit inactual de prea multă actualitate. Să recitim, la distanţă numai de cîţiva ani, lucrarea lui D. Micu — N. Manolescu, neîndoielnic utilă şi de o oarecare valoare la data apariţiei. Dar *azi*? Erorile, concesiile, marile — micile abilităţi, lacunele se dovedesc tot mai flagrante. Capitolul despre „colegii" critici lipseşte cu desăvîrşire, dintr-o dublă (şi eronată) oportunitate: criticii cu „poziţii" nu trebuiau supăraţi, criticii fără „poziţii", dar cu merite net superioare autorilor, nu trebuiau... lăudaţi. Sincer de tot, nu văd istoricul literar serios care ar mai prelua senin şi conformist riscul de a fi desminţit de viaţă, de realitatea literară în plină dezvoltare, la interval numai de cîţiva ani. Dar după un deceniu? Dar după două decenii? Căci aceste istorii nu sînt jurnalistică literară, ci — măcar în principiu — cărţi de bibliotecă, de referinţă. Sînt însă convins că acest istoric literar, absolut necesar, va apare. El poate chiar şi scrie şi noi nu ştim încă nimic.

Se impune, în sfîrşit, mai ales în cazul unei istorii consacrată literaturii contemporane, şi o mare independenţă a istoricului faţă de întreaga sferă de relaţii literare. Or, şi din acest motiv, situaţia actuală ridică o serie de obstacole: destui critici şi istorici literari sînt, după a mea opinie, mult prea dependenţi, prea obligaţi, prea ataşaţi intelectuali, sentimental şi... altfel, de anumiţi scriitori şi redactori, cu tendinţa de a fixa *ei* judecăţile, clasamentele şi opinia literară. Un critic, un cronicar, un istoric literar, cu prea multe legături, cu prea multe coparticipări redacţionale şi de altă natură, nu poate (înger să fie!) să-şi păstreze obiectivitatea, independenţa de spirit şi libertatea de mişcări, strict indispensabile unei istorii literare care să reziste, să depăşească stricta conjunctură imediată.

I. Negoiţescu

1. Este inutil a demonstra necesitatea publicării a cît mai multe şi divers concepute sinteze asupra literaturii române contemporane. Singura dificultate e doar bogăţia fenomenului. Poate că mă înşel, dar cred că marele critic E. Lovinescu se afla într-o situaţie mai puţin greu de învins. Poate că mă înşel, căci receptarea unui M. Blecher de către Lovinescu, la o vreme cînd Kafka sau Sartre nu existau în conştiinţa contemporană, mi se pare de-a dreptul miraculoasă. În orice caz, din acest punct de vedere, adică din perspectiva receptării contemporaneităţii şi a viziunii istorice viitoare, Călinescu era în mare deficienţă faţă de Lovinescu. Într-un fel, Călinescu ţine, prin întreaga lui mentalitate (în ciuda geniului său), de secolul al XIX-lea, în timp ce Lovinescu, traducătorul lui Homer şi al lui Vergiliu, avea o sensibilitate modernă: de aceea îl şi simt mult mai aproape de noi. Revenind însă, mi se pare că Lovinescu se bucura, în afara marei lui ambiţii de a fi „sincronic", de libertatea strict personală de a judeca pe contemporanii săi. Astăzi, criticii noştri, eliberaţi de imixtiuni administrative în judecăţile lor de valoare estetice, sînt timoraţi de conjunctura creată de proprii lor colegi de meserie. Se ştie că, în lumea contemporană, autorităţile extra-literare pot exercita pretutindeni pe glob, o influenţă, directă sau indirectă, uneori destul de greu de suportat şi de învins. În ce mă priveşte, în ţara mea, nu am a mă plînge de piedici estetice. Nu e însă mai puţin adevărat că mă lovesc de *scriitori* care — lipsiţi de conştiinţă estetică şi răspundere socială —, din motive ce nu-i privesc decît pe ei înşişi, îngreunează activitatea mea critică: pînă la sfîrşit, totuşi, eu rămîn învingătorul. Sintezele literare contemporane sînt absolut necesare, deoarece oglindesc şi orientează pe cei interesaţi în vastul fenomen artistic al actualităţii. Fiindcă oricît ne-ar seduce perspectiva nouă ce o putem cîştiga asupra unui Odobescu sau Slavici, ceea ce ne interesează în primul rînd este cunoaşterea noastră de noi înşine. Din păcate însă, repet, dificultăţile sînt adeseori enorme, căci trebuie să lupţi cu propriii tăi confraţi, care fac totul spre a te împiedica să-ţi exprimi părerea asupra lor: nici nu e de mirare, omeneşte, dar e reprobabil din punct de vedere intelectual; confraţii întru *scris* trebuie să-ţi îngăduie posibilitatea de a greşi în judecata pe care o faci asupra operei lor, contemporană cu tine. Ca să revin la cel mai banal celebru exemplu, dacă Gide nu a înţeles de la început pe Proust, faptul acesta, într-adevăr excepţional şi semnificativ, nu a afectat stima reciprocă a celor doi mari scriitori şi remuşcările în eternitate ale criticului de la *Nouvelle Revue Française*. Sînt nevoit să mărturisesc că, deşi, după cum bine se ştie, eu lucrez cu perseverenţă la o *Istorie a literaturii române* de la începuturi pînă la ziua prezentării volumului la editură, mă simt inhibat de adversităţile oarbe ale contemporanilor. Contemporani care uită că e vorba, aici, doar de punctul meu *strict personal* de a-i considera şi nu de „tabloul lui Mendeleev", imutabil. Dealtminteri, în cele două volume, *Scriitori moderni* şi *Insemnări critice*, eu am parcurs literatura română de la Dosoftei la Ţepeneag şi „planul" de istorie literară se acoperă, dacă nu complet, dar, ca idee, perfect cu criticile mele din cele două volume publicate pînă acum — iar, în ceea ce priveşte literatura cu precădere actuală, mai cu seamă în volumul *Lampa lui Aladin*, ce urmează să apară la începutul anului viitor la Editura „Mihai Eminescu".

2. Sintezele critice, din nefericire, sînt înfrînate la noi de aceleaşi susceptibilităţi între confraţi: singura soluţie este apariţia simultană a trei-patru-cinci sinteze, diferit orientate, care ar linişti pe toată lumea.

3. Iată domeniul cel mai dificil. Este foarte greu să pun în concordanţă manualele şcolare cu criteriile istoriei literare contemporane. Nu avem decît o soluţie: la elaborarea acestor manuale să contribuie criticii literari cei mai avansaţi şi îndrăzneţi, iar pe de altă parte — şi acesta e factorul cel mai important! — totul depinde de pregătirea, gustul şi dragostea faţă de literatură a profesorilor de limba română. Nu numai că n-aş putea să mă plîng de foştii mei profesori de liceu, dar le voi fi pururi recunoscător: profesorul meu de română, în ultimul an de şcoală secundară, Pop-Zeicani, deşi de formaţie mai veche, era entuziasmat că — atunci!, adică în 1940 — adoram pe Bacovia şi Blaga, pe Hortensia Papadat-Bengescu şi Camil Petrescu, autori ce nu se predau în şcoală, dar pe care îi descoperisem prin opera critică a lui Lovinescu; aşa cum profesorul meu de filozofie, Victor Iancu, ne iniţia, la cursul de „psihologie" (sau „logică?") în teoria valorilor, pe urmele lui Max Scheler. Cît despre învăţămîntul universitar, le doresc studenţilor de azi, să aibă profesori ca Lucian Blaga, D. D. Roşca şi Liviu Rusu (studiam filozofia deşi năzuiam spre literatură). Le recomand, azi, pe Edgar Papu, Nicolae Balotă, Virgil Nemoianu, Cornel Mihai Ionescu.

4. Avem acum mai multe edituri şi de îndată resimţim emulaţia între ele. Directorii lor trebuie să fie animaţi de marele simţ de răspundere faţă de cultura estetică a tineretului şi a maselor largi. Semne foarte promiţătoare există, dar mai cu seamă în privinţa cunoaşterii realizărilor critice universale. Mai mult curaj şi mai multă iniţiativă editorială, deci, în ce priveşte sintezele *(multiple* şi *diverse)* referitoare la propria noastră literatură.

5. Cu cît literatura noastră contemporană se dezvoltă (vertiginos în unele sectoare!), cu atît perspectiva asupra clasicilor trebuie să sufere modificări. Nu poţi azi să valorifici cu adevărat pe Anton Pann fără a ţine seama de Ion Barbu, cum nu poţi să înţelegi pe Florin Gabrea, fără a te opri asupra lui M. Blecher. Tineretul intelectual care se formează trebuie educat în spiritul contemporaneităţii. Critica şi istoria literară au, în acest sens, un rol extrem. Nu pot înţelege, eu, azi, cu adevărat, romanele lui Bolintineanu, fără a-l cunoaşte pe Petru Popescu! Mijlocul cel mai eficace de a mă apropia de clasici este înţelegerea contemporanilor mei. Criticii şi istoricii literari au prin urmare datoria de a-i îndruma şi stimula pe profesori, iar profesorii, prin aceasta, pe elevi, pe vlăstarele sensibile ale spiritualităţii române în rapidă formare.

Jurnalul unui martor ocular

Despre memoriile lui Casanova

E greu de reconstituit imaginea lui Casanova chiar şi după propriile lui mărturisiri. Poate tocmai îndelunga lui spovedanie ne împiedică să-l cunoaştem. Alături de observaţii lucide, găsim plăcerea frumosului bărbat de a idealiza realitatea, de a transforma viaţa într-un şir de conversaţii agreabile... Poate că ne înşelăm noi... Poate că pe vremea aceea se conversa într-adevăr mult mai mult. Fiecare bărbat se simţea dator să-şi cucerească iubita cu o „declaraţie de principii"...

Dacă facem abstracţie de mărturisirile lui, Casanova ne apare ca un tip standard al veacului în care s-a răsfăţat, avînd din toate cîte puţin... Oarecare cultură, oarecare înclinaţie spre metafizică, oarecare demnitate, — şi — evident — spre bătrîneţe — principii etice foarte severe. O dezvoltare minimă, strictul necesar pentru a cuceri viaţa, obicei care a supravieţuit pînă în zilele noastre. E aproape comic protestul lui Casanova împotriva lui Helvetius pe care-l considera prea cinic. Libertinul Casanova avea totuşi principii etice, acea nevoie de principii, care se naşte brusc cînd calci un anume număr de principii. Nu degeaba, după fiecare tărăşenie, Casanova ne atrage respectuos atenţia că el crede în Dumnezeu. Şi era într-adevăr prea libertin ca să nu creadă cu furie şi în Dumnezeu. Dar era un Dumnezeu agreabil, făcut după chipul şi asemănarea lui Casanova: fiecare îşi are Dumnezeul pe care-l speră.

Important pentru cititorul de astăzi nu este desigur valoarea estetică a acestor memorii, căci, sincer vorbind, nu cred că valoarea lor le-a ajutat să supravieţuiască... Talentul lui Casanova de povestitor este cu adevărat surprinzător, dar undeva se naşte bănuiala că lucrurile nu s-au desfăşurat aşa cum ni le relatează el. Cînd e vorba de imaginea pe care şi-o face posteritatea despre el, Casanova are o grijă pe care în viaţa lui n-a avut-o. Ca orice băiat pus pe şotii, Casanova e puţin superficial şi imaginea falsă pe care ne-o lasă despre Rousseau, Voltaire, Helvetius ne dovedeşte acest lucru. El n-avea convingeri proprii despre aceşti oameni, se vede limpede că în această privinţă a împrumutat fără sfială prejudecăţile timpului... El îl privea pe Rousseau superficial, cu o curiozitate feminină, căci, tot trăind printre cucoane, Casanova — mai ales în domeniul spiritului — căpătase o psihologie de femeie mondenă. Chiar şi ambiţiile lui de a se bate în duel au pe undeva o cochetărie feminină.

Dar, desigur, nu valoarea estetică ne îndeamnă să-i citim memoriile. Aceste pagini ne interesează fiindcă cuprind destăinuirile şi observaţiile unui cuceritor, şi, atunci, exclamăm: „Ia să vedem cum s-a descurcat Casanova"... Important e să vedem ce declanşează în conştiinţa noastră parcurgerea acestei cărţi...

Casanova s-a descurcat nici mai bine, nici mai rău ca alţii. E amuzant de remarcat că, în situaţiile în care înţelege că farmecele lui indiscutabile (însuşi regele Prusiei îl găseşte un bărbat frumos) nu-l ajutau, Casanova nu se sfia să scoată banii din buzunar... Aici, ca să fiu sincer, Casanova m-a dezamăgit puţin: nu-l credeam capabil de metode atît de simple şi de eficace... Şi, cu asta, vraja lui Casanova s-a spulberat... A rămas poate fermecător numai capacitatea lui Casanova de a se apropia de plăcere deschis, fără sfială, fără contradicţii psihologice, fără marasme. Se spune că plăcerea se află ascunsă în durere, Casanova se pare că nu cunoştea acest precept teofizic. Căci, chiar dacă i se poate reproşa că nu l-a înţeles pe Rousseau, că nu s-a descurcat în filozofia subtilă a lui Helvetius, Casanova şi-a iubit viaţa lui păcătoasă şi agreabilă. Eu nu-l privesc pe Casanova ca pe-o figură îndepărtată, nici ca pe-un scriitor de talent, îl privesc ca pe un om şi caut să-l înţeleg. Mai exact, caut să mă înţeleg pe mine... Capăt un sentiment de duioşie cînd văd că libertinul Casanova găseşte în cîteva zile „plăcerea muncii", cînd se gîndeşte să se strîngă pe la casa lui şi să-şi întemeieze un cămin, cînd o veselă prostituată engleză îl duce de nas în ciuda vastei lui erudiţii... Nu i-a fost nici lui uşor... Apoi, cînd te gîndeşti că, spre bătrîneţe, avea crize violente de demnitate, chiar te apucă tristeţea.

Există însă o îndoială şi mai cumplită... Îndoială că acest bărbat sclipitor, indiscutabil fermecător, prieten cu Voltaire, primit în audienţă de regele Prusiei, măgulit de contele Saint-Germain, adorat şi aşteptat de-o mie de femei, n-a cunoscut iubirea.

Iată o întrebare şi-o îndoială care mă priveşte în primul rînd pe mine şi mai puţin pe Casanova.

Teodor MAZILU

VIKI SĂVULESCU: Legende

LEONID DIMOV

Concreţiuni

Cotesc în fund de uliţe sacale,
se-apropie un demon ori monah
prin zilele, ca nişte albe dale
înceţoşate-n noaptea surdă: şah!

A fost o vreme cu palate goale
ca decupate dintr-un almanah
şi jucători de şah pe imperiale
şi Popocatepetl şi Allah

şi ce de lacrimi palide şi ah
ce bile de culori căzînd la vale
pe după pleoapa unui Padişah
în umbra răspîndită pe sofale.

Dimineaţă

Ce gînduri tinere obez
Ud pîn-la piele, în hangar,
Pe bare stînd, de manganez,
Închizi în cuburi de cleştar?

Ai doar o gheată, eşti desculţ
Şi strîmb la celălalt picior.
Ciulit la ploaia grea, asculţi
Imensul bombardier în zbor,

E totul cenuşiu şi dat
Încă din zori cu petrosin
Scoală! Pe poartă a intrat
Iisus, călare pe asin.

În larg

Filf inundat pieziş de-o condensare
Şi iarăşi înviat în cuget timp,
Mers anulat de drumul ce dispare
De-odată, dup-amiaza, în plin cîmp.

Apoi o noapte ştearsă pe perete
De alte nopţi cu cavaleri mergînd
Spre muguri de sidef, spre minarete,
Dealungul unor coaste spuse-n gînd,

Ce roşie e nava-n asfinţit;
Mai văd, mişcîndu-se pe plajă,
puncte!
Să nu vă supăraţi c-am izbucnit
În rîs, fără vreo pricină, pe punte.

Cuib

O! piramida volantă ce cade
Atît de brusc pe terenul viran
Ziua, razant, peste palisade,
Muşcînd din streaşină şi calcan.

Talpa goliţi-o, rămîneţi aşa:
Albe de zîmbete pe catifele.
Spada-mplîntată la uşă va sta
Nimeni trezia să nu ne-o înşele,

O! cum privi-vom la cavalcade
De capete date pe tobogan,
La piramida volantă ca cade
Atît de brusc pe terenul viran.

DORINA RĂDULESCU

ÎNTRE SPAIMĂ ŞI SPERANŢĂ

Au reuşit să se salveze. Timp de 87 de ore, cei trei au fost copiii noştri, ai tuturor oamenilor de pe pămînt. Poate niciodată pînă acum, inimile tuturor locuitorilor bătrînei Terra nu s-au unit într-o atît de generoasă dorinţă îndreptată spre acelaşi ţel, iar sufletele noastre nu s-au zbătut atît de puternic între spaimă şi speranţă, ca în acele ore în care s-a desfăşurat sub ochii noştri, cea mai fantastică aventură pe care nici o minte omenească n-ar fi îndrăznit să o conceapă.

Acum cînd cuceririle ştiinţei înlocuiesc şi depăşesc mitul, acum cînd omul încearcă să devină stăpînul tehnicii, deşi e prins uneori între roţile ei dinţate, ca un nou Golem ce zdrobeşte în picioare pe cel ce l-a creat, mintea omenească a ieşit iar victorioasă, în crîncena ei luptă cu neprevăzutul. Secunde, ore, zile şi nopţi în şir, trei oameni au luptat pentru viaţa lor şi pentru un vis al omenirii întregi.

Trei oameni în Cosmos ameninţaţi de primejdia — ştiută de ei şi de noi toţi cei de pe glob — de a pieri în orice clipă în neant. Fire nevăzute legau pe cosmonauţi de cei care au vegheat, măsurînd clipă cu clipă primejdia, căutînd soluţii şi îndrumîndu-i pe cei din nemaipomenita aventură. Cu ultimele mijloace de care mai dispuneau cei trei zburători au transformat aparatul de cercetare în aparat de salvare — drămuind pînă la ultima limită energia şi mijloacele de existenţă — dovedind astfel uriaşa forţă şi întreaga supleţe a minţii omeneşti. Un moment întreg pămîntul şi-a oprit respiraţia, un moment de solidaritate umană fără nici o fisură, un moment de înfrăţire. Aceiaşi oameni care-şi văd liniştiţi de treburi, în timp ce mii şi mii de tineri, copii, femei şi bătrîni sînt ucişi pe front sau în casele lor, n-au putut să rămînă calmi la fantastica încercare a celor trei, numai trei *eroi ai cosmosului.*

Trebuie oare ca oamenii în primejdie să se afle în afara atmosferei terestre, în confruntare cu nemărginirea, pentru ca mintea noastră să conceapă cu adevărat ce înseamnă şi ce preţ are viaţa omenească? Mai pot unii astăzi, cu aceeaşi convingere, să continue încăierările şi măcelurile după această pauză dramatică în care toate minţile au fost obligate să gîndească?

Zîmbetul luminos al lui Gagarin în primul zbor cosmic al omului, pasul timid al lui Armstrong pe solul lunar şi momentul în care cei trei rătăciţi în cosmos au amerizat ar trebui să spargă întunericul, să dezmeticească umanitatea.

Mesajul lor este limpede.

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Ovidiu

Exilul ai să-l porţi amar în Pont
Sfielnic ţi-o prezic a cîta oară?
Priveşte bine cercul de afară,
Trigoanele întoarse cu afront.

În exaltări pătrunde-te, coboară
Foc cardinal pe spiritul lor tont;
Stăpînul graniţei — trezitul front
În inima ta spinii-i înconjoară.

Te paşte fierul, otrăviţii dinţi
Prigoană meritată însutit —
În turnuri stelele le simt fierbinţi.

Sortitul tron se pierde-n dor cumplit
La ceas de vară ai să-ţi ieşi din minţi
Ai spus prea multe fiule vrăjit!

Pictură de Florin CIUBOTARU

Faptul că nu-şi puteau spune nimic era atît de banal, încît conştiinţa acestei banalităţi ar fi trebuit să-i ajute pe unul din ei să poată începe oricum, cu: *„ce mai faci?* sau: *„poate te deranjez"*... *„Cum îţi închipui aşa ceva, de mult voiam să"*... sau *„afară e timp frumos şi plouă"*, sau: *„nu ne-am văzut de mult"*... Nu, evident orice în afară de asta, aşa că stătură un timp nedefinit privindu-se cu ochi opaci, înconjuraţi de tăcerea prăfuită a biroului-bibliotecă (unde nu se făcuse curat în timpul absenţei lor şi asta împrumuta încăperii un fel de nobleţe prăfuită, iar Paul îşi imagină că ea priveşte cu o etern-feminină invidie încăperea, căreia cărţile ce înconjurau pereţii cu un prestigios briu multicolor, îi răpeau un spaţiu mult mai mare decît în realitate; covorul, un Buhara roşu şi albastru, aducînd surprinzător cu mult iubitele noastre scoarţe naţionale şi de aceea părînd deplasat; Florile de Măr ale lui Luchian, pastelul acela din ultima perioadă, care respira tristeţea ostenită şi împăcată a morţii apropiate şi acceptarea ei virilă, fără resemnare şi fără protest, nici bocet, nici odă, doar o molcomă stare de har (gratia vitae) tablou pe care i-l vînduse un evreu care pleca în Israel şi care, în ultima clipă trebuise să mai plătească 987 de lei, pentru cine ştie ce restanţă de impozit şi cînd Paul îl întrebase stupefiat de ce i-l vinde tocmai lui pe acest preţ derizoriu, evreul, mic, chel şi caricatural, spusese cu o voce de flaut, parcă s-ar fi scuzat: „Pentru că mi-a plăcut atît de mult frumosul dumneavoastră roman „La Medeleni"; sau poate Dana privea tabloul, mult mai revelator. Fetiţa lui Tonitza, nubila cu forme pline de nedescoperită şi ameninţătoare sensualitate, cu triunghiul de fum al sexului pudic dezvelit şi ochii de fum, două pete de fum, adînci, bătrîni şi morţi; ori poate pistoalele turceşti cu cremene şi pietre de sticlă şi ţevi de argint aşezate în raze în jurul măştii congoleze (cadou al unui student lumumbist) cu flori de cînepă aspră ieşind ca nişte flăcări din orbitele ogivale ale ochilor şi din gura puternică, fără dinţi; ori poate Dana nu privea nimic din toate astea în detaliu, ci ca pe un tot pe care Paul simţi nevoia puternică să-l justifice.

În foarte scurtul timp cît dură tăcerea, Paul voi să observe „ravagiile timpului" pe faţa Danei, dar nu era nimic; timpul n-o atinsese, aşa cum nu-l atinsese nici pe el, poate din aceleaşi motive; Dana avea acum 36 sau 37 de ani, era foarte bronzată, bătută de vînt, cu pielea uscată şi întinsă şi buzele crăpate ca ale copiilor, de joacă prea multă şi sălbatică: ochii mari, prea mari pentru faţa ei triunghiulară („Junona cu ochi de bou" îi spunea el pe vremuri şi ea se înfuria cumplit, refuzînd rustica imagine homerică) aveau aceeaşi strălucire albăstruie a cornelii, dar erau foarte încercănaţi, adînc, ca nişte săpături gălbui. Cîteva fire albe şi aceeaşi impresie de forţă virginală şi totodată băieţească, cu tot taiorul înfiorător, demodat, cu fusta prea lungă; sau poate, se gîndi Paul, era o sfidare pe care doctoriţa Pop o arunca în felul ei minijupelor din Urziceni sau Feteşti, care dezvelesc picioarele groase, de primă generaţie expuse şi pe care privirile bărbaţilor n-au avut încă timp să le efileze, să le dea linia aceea prelungă, elansată, simbol al dansurilor epilepsoidale şi al emancipării erotice.

Toate acestea, care au necesitat un timp prea lung pentru a fi expuse şi care, evident, s-au desfăşurat într-un timp scurt, al vieţii, pe care deobicei literatura îl face, în mod deliberat şi pervers să explodeze pe dinăuntru, dilatîndu-l cu raţională emoţie şi ironie şi pe care Paul Holban le încercă fără delicii, dimpotrivă, cu un fel de jenă dezechilibrată, uşor de explicat, îl făcură să găsească modul fericit şi exact de-a putea începe şi zîmbetul necesar, dar Dana spuse atunci, în fracţiunea aceea de secundă, cu vocea ei joasă, egală:

— Mihai a fost arestat.

Îl cuprinse o furie subită, ca plesnirea unui cheag de sînge, simţi cum se înroşeşte, apoi, odată cu retragerea sîngelui în cine ştie ce taine îl inundă frica. Frica pe care izbutise s-o uite printr-o nemaipomenit de complicată tehnică pe care şi-o inventase, perfecţionînd-o cu migală de meseriaş medieval; e adevărat că şi timpul o diluase pînă aproape de dizolvarea ei definitivă, dar acum, la cuvintele ei spuse firesc şi fără expresie, frica înviase cu o feroce acuitate, cu un fel de bucurie răzbunătoare. Dana, uimită desigur de înfăţişarea lui, se ridicase din fotoliu, ca şi cum instinctul ei de femeie i-ar fi dictat un gest, o atitudine protectoare sau liniştitoare faţă de el, de imaginea lui descompusă brusc, redusă la o schemă urîtă.

— Astăzi nu se mai arestează, spuse Paul atunci şi se miră singur cît de categoric, definitiv, sunau cuvintele acestea idioate... „Iartă-mă, adaugă, m-ai luat pe nepregătite... (şi asta suna idiot, parcă *el* ar fi avut nevoie să fie menajat) voiam să spun că astăzi, legalitatea... Ea se lăsă din nou, uşoară însă, în fotoliul mult prea mare pentru fragilitatea ei (era ciudat, aproape imoral cum nu se schimbase deloc; îşi păstrase liniile nervoase şi suple ale adolescenţei, *ca şi el* cel cu cîteva clipe înainte, nu cel de acum, chinuit de o durere de stomac, tot atît de veche, de neaşteptată şi de uitată, ca frica). Dana îşi aprinse o ţigară Carpaţi şi el recunoscu felul grăbit, dizgraţios, cu care trăgea primul fum şi îl sufla concentrată, băieţeşte, vicios.

— Mihai a fost arestat, repetă ea. Pe nedrept. Îl privi cu ochi micşoraţi foarte tăioşi, şi repetă agresiv: Ai auzit ce-am spus? Pe nedrept.

Tot corpul lui Paul se strîngea, interior, în jurul acelui punct dureros, zona primejdioasă şi străină a corpului său; simţea cum fruntea îi păleşte şi se acoperă de sudoare şi în gură izvora un ghemotoc de salivă acră; se căută febril după batistă. Nu avea: aşa i se întîmpla întotdeauna în momentele limită; toate păreau să se coalizeze împotriva lui şi acum stătea chircit sub privirea Danei, care aştepta cu o încordare care făcea să reînvie tot trecutul lor, toate cuvintele, frazele, ideile spuse în furia aceea a adolescenţei, cînd fiecare din grupul lor avea încă nevoie de un model, voia să semene definitiv cu Saint Just, sau cu Stalin, sau cu Dzerjinski şi orice lucru nedrept, sau strîmb, sau neghiob, îi rănea personal, ca un atentat al unor forţe obscure împotriva imaginii pe care voiau s-o aibe despre ei, cavaleri ai dreptăţii integrale.

— Ce vrei să-ţi spun eu, zise el cu o voce stinsă din pricina salivei.

Sigur, te cred... Totuşi, ce-a făcut, iar?

Ea îşi ridică sprîncenele, sincer mirată: Iar?:

— În sfîrşit, se enervă Paul... De ce e acuzat?

— Corupere de minoră, spuse ea cu o mare suavitate.

Paul izbucni în rîs. Îşi şterse buzele cleioase, ţărăneşte, cu dosul palmei, se lăsă pe spătarul scaunului înalt, ca o strană, în care părea că oficiază; scaun inutil, deoarece nu putea lucra decît în pat, într-un fel de dospeală, de neglijenţă fizică... Îl revăzu cu o terifiantă precizie pe Mihai; nu i se mai întîmplase de cîţiva ani. Cînd, fără voia lui şi-l amintea, era doar o umbră neverosimilă; totul în el refuza într-o încordată defensivă, recompunerea acelor trăsături care îi aparură acum atît de precis: părul aspru, zburlit, prematur încărunţit, nasul mare, puternic, obrajii săpaţi şi mai ales ochii enervant de albaştri, de candizi, în rarele momente cînd Mihai nu era în conflict cu universul întreg, „de pe poziţii de stînga" cum îi plăcea să spună, fără umbră de autoironie....

Cînd încetă să rîdă, brusc ruşinat, văzu că şi Dana zîmbea, destinsă, că şi ea ar fi rîs, dacă n-ar fi ştiut că după aceea urmează noaptea ei, singură şi spaima, deşi era o stare pe care Dana n-o cunoştea, n-o cunoscuse niciodată, îi opusese armonia ei fizică secretă şi conştiinţa mediocrităţii proprii, din care trăgea o ciudată şi liniştitoare forţă.

— E stupid, spuse el.

Ea ridică din umeri; era un gest sportiv, nepotrivit.

— Dana, o întrebă Paul, de ce ai venit la mine?

— Pentru că nu avem pe nimeni, spuse ea, senin, ca şi cum singurătatea aceasta a lor, de care nu era nimeni vinovat, l-ar fi angajat în vreun chip tocmai pe el. Brusc i se umplură ochii de lacrimi. N-avea batistă. Îşi aminti, fără nici o legătură de lacrimile bătrînului Ioachim, paznicul de vînătoare, acum cîteva luni, pe nişte înălţimi însorite şi stîncoase ale Făgăraşului: Paul trăsese prosteşte, la mare distanţă, schilodise un ţap negru şi departe, pe faţa sticloasă, prin grohotişul verzui, animalul se tîra strîns ca un ghem în durerea lui nemeritată spre un brad singuratic; Paul trăgea foc după foc, fără să-l nimerească şi cînd îşi termină toate cartuşele, îl căută, vinovat, pe Ioachim: acesta coborîse cîţiva metri, stătea cu spatele la el şi plîngea şi cînd se întoarse spre Paul, în tăcerea în care mai hăuleau ecourile împuşcăturilor; avea ochii apoşi, decoloraţi, de-o limpezime bolnăvicioasă.

— Aşa de greu îmi vine să văd cum se chinuie, spuse bătrînul vînător, *profesionistul*, care văzuse murind sub glonţul lui toate vietăţile muntelui: apoi îşi şterse ochii cu căciula şi coborîse multă vreme, aproape un ceas prin locurile acelea primejdioase, înjunghiase ţapul şi-l aruncase în jos pe grohotiş. Bufnetul surd al trupului se auzea pînă sus, unde Paul rămăsese copleşit de ruşine; era numai în cămaşă, vîntul tăia ca o lamă de ghiaţă; de jos Ioachim îi strigase vesel:

— „E frumos, e de douăzeci şi şapte!"... „Pentru că nu avem pe nimeni" era echivalentul misterios şi tulburător al lui „aşa de greu îmi vine să văd cum se chinuie", iar lacrimile... Prostii.

— Spune-mi pe larg despre ce e vorba... Să văd ce se poate face...

Cuvintele ei nu ajungeau pînă la el; asculta atent, cu o silită încordare, o poveste în care era vorba de o şcoală de reeducare, unde Mihai era profesor şi unde neastîmpărul lui nervos şi incapacitatea de adaptare la normele secrete şi zîmbitoare ale convieţuirii îi făcuse o mulţime de duşmani, era vorba de o colegă, foarte frumoasă, care avea legături cu cineva „sus" şi făcea afaceri şi acel „cineva" îi acoperea matrapazlîcurile, iar Mihai „voi să facă ordine" (exact aşa spuse Dana „voi să facă ordine") ; erau amîndoi la fel, voiau mereu să facă ordine, ca nişte eroi ideali; Mihai intrase tot timpul în încurcături din lipsă de fantezie, din lipsa capacităţii de-a îmbătrîni; nu din intransigenţa aceea care fusese uniforma adolescenţei lor, ci din lipsă de fantezie pur şi simplu, aşa cum nu putea suferi marea, i se părea un loc dizolvant, hedonic, un loc unde numai bătrînii şi cei foarte obosiţi, neputincioşii ar trebui obligaţi să meargă... Şi în timpul acestei îndelungi povestiri, minuţioasă ca un proces verbal, în care numai vocea ei joasă punea o notă de discordantă intimitate, Paul revăzu, crispat, ultima lor noapte de dragoste, acum cîţiva ani pe care de atunci încerca să-i uite, să se distanţeze de ei. Pe la prînz, fugit de la Facultate, îi lăsase un bilet, mîzgălit pe învelişul unui pachet de Mărăşeşti: „Aşteaptă-mă. Poate e pentru ultima oară. Fă rost de ceva băutură. N-am un leu. Am să vin tîrziu."

În întunericul mărunt şi înăbuşitor, băuse un kil de rom, o iubise cu frenetică şi stîngace brutalitate, toată noaptea, chinuit şi fără dorinţă, pînă cînd zorile oraşului prăfuiră cu cenuşiu geamlîcul odăii de la demisol şi începuse să răsune măcinatul mărunt al paşilor grăbindu-se spre condica de prezenţă: abia atunci, despuiat de vigoarea care năştea spaima (pentru că ceea ce credea el că i se va întîmpla, eliminarea din facultate, cariera distrusă, poate şi arestarea, ameninţa în primul rînd dorinţa de viaţă plenară a corpului tînăr, sensualitatea lui difuză şi neselectivă) liber, pentru cîteva ore de servituţile vîrstei, regăsi un curaj esenţial: cămăruţa aceasta înăbuşitoare era refugiul sigur pentru tot ceea ce putea urma, iar Dana şi tot ce-i lega (copilăria, adolescenţa, dragostea lor fizică atît de timpurie) teritoriul în care nimic nu-l putea ameninţa, atîta timp cît erau împreună. El va putea trece prin impasul acesta, va trece oricum, oricum, oricum, oricum şi în întuneric această hotărîre rostită printre dinţii strînşi îl făcea să se simtă îmbătrînind firesc, fără regrete, curajos. Ea era întinsă pe patul îngust, goală, bronzată şi avea ochi de fum. Atunci Dana îi spusese cu vocea ei calmă şi joasă: „Paul, trebuie să-ţi spun, nu te mai iubesc. Trăiesc cu altul".

Ea vorbea mereu, amănunţit, despre intriga obscură din acea şcoală de reeducare, unde Mihai, omul pentru care-l părăsise era profesor şi fusese arestat „pe nedrept" în urma unor intrigi, a unor ticăloşi care-i înscenaseră povestea aceasta grotescă, seducerea unei minore trimisă acolo pentru reeducare; iar Paul constata mirat, aşa cum uneori contemplăm dintr-un unghi inedit un peisagiu familiar şi ne înfioară noutatea lui agresivă, că din el dispăruse sentimentul acela de responsabilitate difuză şi dură pe care, alături şi poate era nevoie:

— E nevinovat.

— Îl iubeşti atît de mult? întrebă el şi îndată îi păru rău.

— Avem trei copii. Şi-l privi cu o neaşteptată duşmănie.

— Nu e un răspuns, zise el şi încercă să zîmbească.

Atunci ea spuse cu un fel de milă, mila aceea înţelegătoare, maternă pe care fiecare femeie o poartă ca pe un blestem sau ca pe o binecuvîntare:

— Aşa mă cunoşti tu pe mine? Crezi că aş putea avea copii cu un om pe care nu-l iubesc? — Îţi aminteşti... începu el, dar ea nu-l lăsă să spună ce voia.

— Nu-mi amintesc, Paul.

— Cîţi ani aveam noi... urmă el încăpăţînat, agresiv... cînd ai rămas însărcinată?

Fusese în mod intenţionat trivial, ca un fel-

TITUS POPOVICI

moartea

cer, pentru că simţea că pierduse şi asta însemna ca de mîine va trebui să alerge, să-şi pună în mişcare *relaţiile*, să reintre într-un tip de mişcare şi de acţiune care nu i se potrivea, nu i s-a potrivit niciodată, dar a trebuit să treacă mult timp pînă să-şi dea seama sub influenţa lui Mihai, îl cultivase cu orgoliu, părîndu-se că e lucrul cel mai de preţ pe care revoluţia l-a dat intelectualului comunist: capacitatea de-a suferi fizic pentru că un lucru nu merge bine undeva, sau cineva — un om pe care-l cunoşteau abia, sau deloc, auzeau numai despre el — suferea o nedreptate, şi nevoia imediată, ca foamea, ca setea, de-a face ceva, „de-a se avînta în luptă", pentru că altfel nu se putea privi în ochi.

Dana terminase povestirea „cazului" şi acum stătea cu mîinile pe genunchi, şcolăreşte, destinsă în aparenţă şi-l privea cu ochi goi, aşteptînd şi pentru că el tăcea, atent doar la durerea care începuse să mai cedeze, făcînd loc unei amorţeli sleite, mai spuse, deşi nu şi să înveţe o reconsiderare firească a lucrurilor.

— Nu-mi amintesc Paul, repetă ea şi zîmbi din nou. Făcu un gest ca şi cum, de la distanţă, ar fi vrut să-i pună mîna pe braţ. Nu te supăra, n-aş vrea să te jignesc, dar într-adevăr nu-mi aduc aminte. Şi rămase iar nemişcată, cufundată în fotoliul acela imens, hidos, aşteptînd.

— Şi pe ce se bazează această... înscenare? capitulă, Paul. Rolul de justiţiar. Explicaţiile. Repovestirea trecutului, inventarea unui Mihai care să fie pe înţelesul celor care vor putea face ceva pentru el.

— Pe nişte scrisori.

— Ale cui?

— Ale lui Mihai şi ale fetei aceleia.

— Tu le-ai văzut?

— Nu.

— Cum? se miră el, nu vă spuneţi tot? Nu vă împărtăşiţi seara grijile şi problemele de muncă?

Dana îl privi cu ostilitate şi cu milă şi el regretă tonul cu care spusese fraza aceasta, o deghizase în altceva.

— Viaţa e cam scurtă Paul, trebuie să economisim ceva şi pentru noi.

Atunci el întui în mod obscur, ca pe o insultă, ce putea fi viaţa lor, undeva la Urziceni sau la Feteşti.

— Şi ce vă spuneţi atunci? întrebă arţăgos.

Ea tăcu; avea acelaşi fel de-a tăcea ca pe vremuri, încăpăţînată, copilăreşte şi, ca pe vremuri, el nu ştiu nici ce să facă, nici ce să spună; acum nu mai avea nici un drept s-o hărţuiască, să încerce să tulbure acest fel de tăcere, care atunci, între ei doi, însemna un fel de refuz, o izgonire a lui.

— Dana, întrebă el şi se ruşină de blîndeţea umilită a vocii, de ce ai venit la mine?

— Pentru că nu pot suporta să-l ştiu acolo... poate umilit... poate... Lacrimile începură să-i curgă pe faţă; era pentru a doua oară cînd o vedea plîngînd, acum era pentru altul, dar n-avea nicio importanţă şi fără să ştie cum se trezi alături de ea, pe braţul rotund şi gros al fotoliului, ca o coapsă de femeie uriaşă; îi cuprinse umerii; părul ei mirosea ca atunci a fîn, a soare şi degetele lui recunoscură cu acuitatea aproape dureroasă a orbilor oasele frunţii şi artera aceea de la tîmplă, care părea că are o viaţă aparte, şireată şi ascunsă şi linia gîtului încordat. „Nu s-a întîmplat nimic, şoptea cu o altă voce, uitată, nu s-a întîmplat nimic"; nu ştiau să se iubească, le era amîndurora teamă şi ruşine şi atunci se jucau multă vreme: el se întorcea de pe front, zdrenţuit, bărbos, plin de păduchi, cu ochii devoraţi de amintirea feţelor gălbui, ţepoase ale morţilor; sau din lungi călătorii primejdioase; sau terminase o grea operaţie şi ea îl seconda cu o tragică gravitate. Dana nu avea senzaţia şi nici disponibilitatea jocului, simţul salutar al convenţiei, iar el se simţea vinovat şi în acelaşi timp puternic, pentru că o arunca în zonele cu nisipuri mişcătoare ale invenţiei; dar pe urmă, după ce mica piesă ajungea la sfîrşit nu se mai simţeau vinovaţi că se culcă împreună, mucoşi de 17 ani şi se aşezau cuminţi să-şi facă lecţiile pentru a doua zi.

Ea nu-i respingea mîna, plîngea mereu tăcut, fără sughiţuri, plînsul acela fericit care seamănă cu altceva şi care aduce uşurarea de după confesiune.

Atunci din camera cealaltă se auzi vocea plină a lui Tony. Cînta din răsputeri, cu un nepotrivit dramatism, o melodie imbecilă, la modă, lansată de un cîntăreţ cu voce de castrat, sau de femeie contra alto:

Tombeee la neigeee, tu ne viendras
pas ce soir
Tombeee la neigeee, tout est blanc
de déséspoir
Tuuuu ne viendras pas ce soir...

Dana se ridică încet, îşi potrivi fusta prea lungă a taiorului demodat şi urît.

— Am să fac totul, spuse el atunci cu o patimă nepotrivită. Am să fac totul, Dana. Chiar dacă e vinovat.

Ea se întoarse din uşă:

— Nu e! spuse şi adăugă fără nicio tranziţie: Ce casă frumoasă ai Paul. Şi noi stăm destul de bine.

— Unde lucrezi tu? întrebă el.

— La Urziceni.

El o conduse pe coridorul întunecat, „dracu să-i ia că nu mai repară lumina asta" şi aşteptă pînă se închise uşa cu grilajul de fier forjat şi geamuri sparte a liftului vechi. De la vecini venea, pe sub uşă, mirosul rece de sarmale şi din apartamentul lor deschis, lumina verzui adormitoare a biroului bibliotecă şi vocea lui Tony care cînta acum ca pe un marş, melodia aceea mucilaginos siropoasă:

Tu ne viendras pas ce soir...

Închise uşa: se rezemă o clipă cu spatele de ea, ar fi vrut să adoarmă brusc.

Tony purta o pijama de interior psihedelică, cu flori mari şi agresive, un „badget" pe care scria „LOVE"; îşi legase părul blond într-o coadă de cal şi înşirase pe piept lanţuri şi colane de sticlă şi medalii de aramă; îl privi veselă, îi făcu cu ochiul şi întinse teatral mîna spre masa din mijloc, unde ardeau două lumînări roze, răsucite ca un penis de ţap; scrisese meniul cu litere mari, fantaste, pe o cutie de carton:

Des rillons du val de Loire
Rouille de veau à la crème
Champagne Teittinger
Des bombons et des liqueurs.

— Să mai păstrăm în seara asta, spuse ea, un pic de Paris... Mîine am să-ţi dau tocană cu mămăliguţă, sau saramură de crap cu ardei iute, să nu te depeizezi prea tare iubitule... Am chef să mă îmbăt, spuse rîzînd mereu. Trebuie să-mi fac curaj. De cînd am sosit trebuia să dau un telefon la redacţie, dar dumnezeu din ceruri mă vede că mi-e groază să dau ochii cu vocea Florichii, s-o aud plîngîndu-se, en vraie tragedienne, că trei materiale au fost scoase şi că... Merde! spune soldăţeşte... E frumos, nu? şi arată iar masa, cu acelaşi gest teatral. Păcat că sînt conserve, dar o să meargă. Bei un whisky?

— Da, spuse el, răguşit. Dar nu mi-e foame, Tony.

— Oh la la... Arăţi foarte rău, eşti palid, eşti obosit. Ştiu că îţi cultivi şi paloarea şi silueta, micul meu cabotin, dar n-am chef să te văd la spital.

În clipa următoare i se făcu foame, năpraznic, şi începu să mănînce lacom, înghiţind bucăţi mari de pîine pufoasă. N-aveau încă frapieră, aşa că sticlele de şampanie „une gracieuse attention de la port de Mr. XY, secrétaire de la conférence que vous avez bien voulu honnorer de votre présence", fuseseră puse la ghiaţă într-o găleată de plastic şi Paul destupă cu pricepere una şi bău mult, lacom, cu o sete nefirească. Tony îl privea amuzată. Îşi lipise gene postişe, albăstrui; n-avea nevoie, avea gene lungi, frumoase, mereu ume-de, dar şi ei îi plăcea să se joace în felul ei. Ce bine era că fuseseră împreună! — îi dispensa de conversaţia turistică care însoţeşte invariabil întoarcerile din străinătate: Tony deschisese radio-ul şi ascultară „ştirile interne" cu un fel de înduioşat patriotism; erau liniştitoare, *de acasă*, după o astfel de lungă absenţă. Monotonia lor constructivă... combinatul din Birlad şi-a îndeplinit... agriculturii din judeţul Bacău raportează... aveau farmecul noutăţii, al certitudinii.

— Cine a fost la tine? întrebă Tony. Şi adaugă: M-am ameţit puţin.

— O rudă de-a mea, îndepărtată.

— Fata aceea cu care ai trăit? Despre care mi-ai povestit monts et merveilles?

— Da.

— Ce voia?

— De ce trebuie ca cineva să vrea ceva, întotdeauna? întrebă el zîmbind dar cu buzele imperceptibil pălite: darul divinatoriu al lui Tony avea ceva îngrijorător.

— Pentru că totdeauna cineva vrea ceva, răspunse ea şi Paul îi fu recunoscător; în prezenţa ei lucrurile se simplificau, căpătau sfintele lor proporţii naturale. La radio ţambaluri şi naiuri executau felurite sîrbe şi hore din diferite regiuni ale ţării, la cererea ascultătorilor.

— E frumoasă? întrebă Tony.

— Da, răspunse el.

— Mai vreau şampanie, spuse Tony. Trebuie să mă întăresc moral, pentru convorbirea inevitabilă cu Florica. (Era secretara de redacţie la revista pe care o conducea ea, o fată bătrînă, cu mustăţi, tăbăcită şi servilă: ascunzîndu-şi cu atîta putere şi eroism mizeriile vieţii încît toţi cei din jurul ei o protejau şi nu aveau forţa să-i facă vreo observaţie de teama de-a n-o vedea prăbuşindu-se ca un castel de cărţi de joc).

Băură încă o sticlă, dar fără poftă: acum şampania era într-adevăr frapată şi lui Paul i se făcu frig. Amorţeala din trupul lui nu era plăcută, dimpotrivă, ascundea ceva ameninţător şi el se gîndi că în fond i-ar face mare plăcere să fie bolnav cîteva zile, cu febră ridicată, să treacă un timp năduşit şi roşu, cu binefăcătoarea răcoare a pernelor şi cearceafurilor mereu schimbate, cu un teanc de reviste ilustrate dinaintea celui dintîi război mondial mirosind a mucegai şi a urină de şoarece.

Tony strînse farfuriile şi tacîmurile, fredonînd mereu.

— Mă duc să telefonez eroic. Tu aşteaptă-mă... Aşteaptă-mă, *auzi?*

În baie, în timp ce se spăla pe dinţi, i se făcu rău. Fără ochelari privea în oglindă un obraz străin, de o paloare atît de violentă încît trăsăturile păreau deformate. Icnetul de greaţă îl cutremură pe neaşteptate, ca o puternică lovitură de pumn, dată pe dinăuntru. Se rezemă de perete, respiră de cîteva ori adînc, cu efort, apoi azvîrli hainele de pe el şi se aruncă în pat, ca într-o apă; dar cearceafurile i se părură jilave, îi zgîriară pielea; se ghemui tot, într-o încordare nervoasă de-a sili durerea şi greaţa să se resoarbă, să-l lase liber să se întindă în patul acela larg cu tăblia pictată, o scenă campestră în genul doamnei Vigée Lebrun, cu arlechini şi păstori şi pomi şi reflexe aurii şi verzi. Alături, pe noptieră, erau teancurile de reviste multicolore cu hîrtie mătăsoasă şi bună, pe care nu avusese timp să le citească la Paris, somniferul lui obişnuit, oglinda spre o lume în care nu era implicat; dar nu putea scoate mîna de sub plapomă să le ia: avea senzaţia că cineva îl va înhăţa de degete cu ghiare solzoase şi murdare. Tony vorbea la telefon, foarte tare, ca de obicei (ea care avea o voce patinată, mătăsoasă, uşor şi distins stinsă, la telefon urla fără să-şi dea seama: „Da, iubit-o, ne-a fost dor de tine... Paul abia aşteaptă să te vadă, să-i povesteşti ultimele noutăţi... Cum? Maestrul n-a fost mulţumit de critică? Să-i pară bine c-am reuşit să-l temperez pe Paul, voia să-l facă praf... În sfîrşit... merita, dar..."

Şi aşa mai departe.

Tony aranjase deasupra patului un baldachin cu franjuri argintii. I se făcu pe neaşteptate foarte rău şi nu mai avu timp să se repeadă în baie. Tony făcuse o pauză, asculta probabil pălăvrăgeala senzuală a Floricăi şi-l auzi ienind gros, cu clăbuci, cribil. „Stai puţin! strigă ea şi alergă în dormitor". „Doamne dumnezeule, ce ai? spuse şi albi. „Să chem un doctor? Ce e cu tine?"

— Nu, spuse el. Nimic, nimic, ce să fie?... şi-şi ştergea mereu faţa udă de lacrimi fierbinţi şi buzele murdare.

obiectelor fericite

Prin receptorul lăsat deschis se auzea vocea îngrijorată și sonoră a secretarei de redacție; se putea înțelege foarte bine ce spune, dar Tony închise receptorul mult mai tîrziu, după ce făcură curat și aruncară pe balcon așternutul murdărit. Aerisiră; de afară veni frigul umed de toamnă al orașului și vijîitul stins al vieții lui nocturne.

Pe urmă Tony se strecură în pat, îl luă lîngă ea și acum — deși nu era — părea mai mare decît el, o femeie rubensiană cu flancul protector și o căldură moicomă ca o rezervă de energie latentă pe care voia să i-o ofere lui, bolnavului, a cărui maladie se manifestase în chip atît de subit și de rușinos. Acum singurul fel de-a sfărîma acest protectorat, a cărui vocație Tony îl avea în mod sănătos, dar reușea să nu arate asta, să pară ceea ce voia să pară: o femeie modernă, cu un veșnic aer de camaraderie sensibilă și distantă, dar ascunsă sub tehnica ironică a frazelor, — ar fi fost reînnodarea cu clipele acelea din salon, înainte de-a fi venit Dana, dar Paul își dădea seama că era imposibil, inestetic și aproape incestuos și de aceea cu o voce mică și slabă de copil bolnav, o întrebă:

— Tony, cîți amanți ai avut tu?

Simți cum corpul ei blînd încordat, ca să-i transmită un plus de energie și căldură vitală, se înmuie, ca să recîștige imediat o energie ostilă.

— Crezi că e ora confesiunilor? spuse ea și Paul își dădu seama că întrebarea lui îi uscase cerul gurii. „Nu-mi amintesc," spuse apoi veselă. Era fantastic modul în care știa să se redreseze, fără nici un fel de tranziție și Paul fu mîndru de această forță a ei, ca de ceva cu care Tony i-ar fi fost datoare, dar nu era așa, desigur...

— În orice caz puțini. Patru sau cinci.

Și începu să rîdă, se zvîrcoli în pat, ca pe o plajă cu nisip alb, îl apucă de păr și-i trase fața spre gura ei umedă, cam mare, fermă, ușor tremurătoare din pricina veseliei protectoare; apoi pe neașteptate aprinse veilleusa — un înger baroc de bronz cu obrazul și bucilele rotunde ca niște mere — și începu să-l sărute, pe lumină; îi căuta buzele pe care el le ferea cuprins de-o mare pudoare: pe urmă îi luă capul și-l culcă pe umărul ei și-i mîngîie îndelung, apăsat fruntea, pînă cînd Paul o auzi cum respiră tot mai liniștit, tot mai egal, tot mai slab; simți cum puterea pe care voise să i-o dea lui părăsește pe furiș trupul ei elastic, care părea să crească în această primă fază a somnului subit; buzele ei începură să scoată un sunet mărunt, cleios și Paul rămase în sfîrșit singur.

Oftă ușor, dezamăgit fără motiv și se îndepărtă încet, pe furiș, de femeia lui care-l părăsise; se ghemui cu genunchii la gură pe marginea patului, în poziția aceea fericită și candidă în care nu i se mai putea întîmpla nimic.

Voia să doarmă.

Știa ce e de făcut. Vaporul eșuase în întunericul ud, în mijlocul trombelor de blizzard; pe punte răsunau urletele oamenilor cu gurile negre umplute de apă înghețată; frînghiile le tăiau mîinile cu bătături roșii, adînc, pînă la osul alb și fragil; bărcile de salvare se zdrobiră de flancul vasului cu un zgomot de scîndură subțire și multă vreme, ghemuit în poziția primordială pe cușeta îngustă, așteptînd să se întîmple ceva, Paul auzi strigătul prelung, ca de hienă al cuiva. A doua zi însă, soarele începu să strălucească orbitor, topind întinderea pustie a mării sau oceanului acela și foarte aproape, la cîteva sute de metri, era Insula, Canaan pentru totdeauna separat de lume, iar pe puntea foarte galbenă și foarte înclinată a vasului, cîțiva oameni, supraviețuitorii, se tîrau simiesc în patru labe, descumpăniți de noul echilibru impus. Erau doar cîțiva (ceilalți pieriseră înghițiți de apocalipsul lichid) erau cei care *voia* el să fie acolo, cu care *voia* să împartă anii de singurătate purificatoare fără nici o minciună necesară, fără nicio alienare justificată, cei cu care *voia* să-și recompună trecutul comun, omenesc (singurul care mai avea vreo valoare, deoarece toate celelalte determinante cărora toți li se închinaseră, sau li se supuseseră, sau le acceptaseră obosiți, erau acum departe, dincolo de linia inaccesibilă pentru eternitate a orizontului curat). Erau acolo cei cu care *voia* el, Paul, să reinventeze trecutul, răzuindu-l în serile lungi de tot ceea ce patimile, jocurile ascunse ale caracterelor, îi adăugaseră într-o sublimă mistificare necesară și mai adevărată decît realitatea.

Acum, înainte de-a adormi, *voia* ca printre supraviețuitori să fie *tovarășul B...* era ciudat dar nici acum, pe puntea strălucitoare și înclinată a vasului eșuat, în timp ce mica lor grupă de supraviețuitori se organiza pentru anii puri care-i așteptau, nu-i putea spune altfel decît *tovarășul:* mai erau Mihai și Dana și cîțiva încă, deocamdată fără identitate. Aventura concretă nu se precizase încă, erau în mintea lui deocamdată lucidă și fericită în mijlocul nopții numai acordurile preliminare, încercarea armonizării imaginilor și știa că nu va trece de clipa asta; va urma somnul salutar, iar el va fi Vînătorul, omul cel mai important din istorie, cel care aduce hrana, cel care va fi sărbătorit, după ce fusese îndelung și egoist așteptat, după ce toți pîndiseră în jurul ceaunelor unde fierbea apa sărată, zgomotul îndepărtat al împușcăturii și urletul primar de victorie. Tovarășul B. căra apa, aducea lemne, sufla în jar, se mișca greoi, sub privirile tăcute ale celorlalți. Îi învinsese demult, din prima seară a naufragiului, după ce clădiseră casa și deveni clar pentru toată lumea că tovarășul B. nu știa să clădească, nici să taie lemne, nici să bată cuie, nici să aprindă focul, sau să jupoaie marcasinul, să curețe peștii de solzii tăioși și în fiecare seară, după ce mîncau, după ce se îmbuibau pînă la beatitudine, Paul îl silea — dar nu era din răzbunare, ci din mila aceea mîntuitoare pentru om și pentru posibilitatea lui de-a deveni altul — să vorbească despre el, pînă la sațiu, reîncepînd mereu, să caute rădăcinile adînci, ascunse omenești, simple și eterne, ale erorilor lui, să numească simplu izvoarele cele mai simple: setea de putere și să le spună lor, cei în viața celalaltă a cărora intervenise de atîtea ori, care sînt bucuriile puterii, dezbrăcate de armura de oțel a necesității istorice, zeu tutelar și impasibil, cu care nu comunicau decît aleșii ei succesiv.

...Și astfel refăceau o istorie reală a vieții lor posibile, o hagiografie nouă și strălucitoare ca evidența; ceea ce ar fi fost posibil, devenea pedeapsa supremă pentru tovarășul B. servietă plină cu acte, un chipiu roșu de ceferist, sau orice altceva.

*

Cînd se trezi odihnit, purificat și cu un vag, aproape ațîțător sentiment de insatisfacție, Tony plecase. Îi lăsase un bilet verzui prins de pernă cu un ac de siguranță: *„Am plecat la sfînta muncă izbăvitoare. A sunat tov. Marin și a spus să mergi imediat sus. I-am spus că ești bolnav, a răspuns că-i pare rău, dar trebuie. În altă ordine de idei s-a întîmplat un grav eveniment, o adevărată tragedie. (Și* Tony adăugase cu litere uriașe-propriu zis asta citi Paul în primul rînd) *NU TE SPERIA IUBITUL MEU SENSIBIL!!!! Îți las plăcerea să descoperi tu „tragedia". Vom rîde, dumenezu ne va ierta știind că sîntem atei și cinici. Dă-mi un telefon pe la prînz, iubitoarea ta Tony".*

Se îmbrăcă repede, mîncă neatent, dărui femeii de serviciu căreia îi spuneau „tovarășa Veta" iar ea lor „domnule și doamnă" fularul adus de la Paris cu Tour Eifel și Madeleine și Dome des Invalides; ea se bucură pentru fetița ei, liceeană, „care moartă după prostii de astea, mai bine ar învăța să facă o zupă cumsecade" și abia pe bulevardul luminat festiv de un soare întîrziat, privind forfota oamenilor de toate vîrstele (totdeauna se întreba cu un fel de puritanism angajat: „ăștia nu lucrează nicăieri, or fi toți în concediu?") — își aminti de Mihai, îl văzu precis, o singură secundă, undeva într-o celulă sordidă, sau în fața unui anchetator sever, disprețuitor scîrbit de josnicia culpei care — pînă la dovedirea ipotetică a contrariului — era, pentru anchetator, reală. Și realiză cu neplăcere și cu fatalism că „rezolvarea cazului" va însemna alergătură, explicații nesfîrșite, eforturi de-a apărea îndignat principial de-a apela la justiția fundamentală a sistemului.

Îi făcu plăcere că ofițerul de serviciu îi răspunse cu „să trăiți,poftiți" la gestul vag schițat de-a scoate legitimația. Glumi puțin cu secretara; în timp ce Marin vorbea pe *fir direct* dădu și el un telefon să afle ce se mai auzea la Comitetul pe care-l conducea la Ministerul Culturii; spuse secretarei că la Paris timpul e oribil și că trebuise să schimbe trei cămăși pe zi din pricina fumului umed și lipicios. „Ei, dar ați avut totuși o zi două de destindere după conferință, cu tovarășa. Ați vorbit minunat, spuse secretara, o călătorie e bună oricînd, mai schimbi atmosfera și te întorci cu puteri sporite" și Paul rîse indulgent de amabilitatea oficială a acestor cuvinte și de rochia ei scurtă, la limita pîlpîitoare a decenței. Ușa dublă, capitonată, a biroului se deschise și Marin apăru rizînd și el. „Hai dragă, ești mai bine păzit decît tezaurul Băncii Naționale după afacerea Ioanid. De azi dimineață, de la prima oră te caut" și intrară în încăperea pe care Paul o cunoștea atît de bine: biroul masiv și oarecare, cu două fotolii în față, pentru discuțiile mai intime, masa lungă de ședințe, cupa de bronz cu zeci de creioane neverosimil de ascuțite, invitînd la folosirea lor cu multă risipă de grafit. În schimb pe un perete apăruse un tablou cu flori galbene care nu existau, pe un fond verzui violet, care de asemenea nu exista, iar buchetul de flori părea o celulă exuberant amenințătoare, văzută la un microscop indulgent și euforic.

Stătură un timp amîndoi în picioare, fumînd; Paul îi povesti cu lapidară indiferență cum fusese conferința între scriitorii dintre Est și Vest despre „Le roman contemporain et ses directions"-și riseră amîndoi, potolit, de inutilitatea ei necesară. Marin era de vîrsta lui, generația adolescenților de la 23 August, profesor universitar, eseist, unind intransigența ideilor cu o exprimare subtilă, fără de care ideile intransigente ar fi părut dogmatice; fusese ridicat de curînd la o muncă importantă în aparatul de partid; se înțelegeau foarte bine, trecuseră prin același tip de experiențe în decursul anilor și arborau un fel de comunicare destinsă, ușor, imperceptibil blazată.

Marin îi făcu semn să se așeze în fotoliul „discuțiilor intime", aprinse o nouă țigară și-l privi cu ochi micșorați din pricina fumului și cu o inexplicabilă melancolie, ușor ironică.

— Ai citit ziarul?

— N-am avut timp. Ce e?

Marin îi întinse un ziar desfăcut.

> În ziua de 15 noiembrie 196... a încetat din viață în urma unei lungi suferințe, cunoscutul scriitor și militant pe tărîm obștesc Ștefan B..... Născut în anul 1885 la Focșani într-o familie modestă... încă din anii adolescenței... mai tîrziu unul dintre colaboratorii Contemporanului... apreciat în mod deosebit de Dobrogeanu-Gherea... participant activ la... în anii dictaturii versurile lui care circulau clandestin...

Paul rămase un timp cu ziarul în mînă; spuse cu o voce șoptită, mirată:

— Credeam că a murit de cel puțin 15 ani.

Și așteptă ceva din partea lui Marin, dar acesta îl privea absent, fumînd mereu. Atunci Paul recită cu o voce pierită, forțat joasă și răgușită, cu vocea aceea voalată de ploi cenușii pe care o cer deobicei poeziile lui Bacovia:

Instructorul, prin zloată, înainta mereu.
Să tremure dușmanul, ascuns în vizuină!
Sub pasul său de-om simplu, pas bărbătesc
și greu
Nășteau pe cîmpul reavăn, mari aripi
de lumină...

Pe urmă se ridică brusc, se repezi la fereastră, și de acolo, spuse cu o voce cavernoasă, o voce de chiabur:

Ciine rău! Nu intrați!

Se încruntă; părul moale îi căzu în ochi, răcni:

Ba intrați și-n cap îi dați!

Se așeză din nou, simțind cît de armonioase, ca un dans, sînt gesturile acestea de forțat cabotinism; se reculese insinuant, își netezi părul, pînă la o cuminte aplatizare și șopti religios, muzical, prelung:

Mă simt ca un gîndac într-o dumbravă
Și strig: O, Slavă! Slavă! Slavă!

— Nu fă pe nebunul, ce-ți veni, spuse Marin și se vedea că și lui îi vine să rîdă.

— Omenirea se desparte de trecutul ei rizînd, tovarășe, spuse Paul grav.

— Uite de ce te-am căutat, începu Marin foarte serios, concentrat. (Cînd avusese timp să învețe această concentrare depersonalizată pe care sînt profesional parcă obligați s-o aibă cei care „văd idei" după expresia nefericită a unui scriitor clasic).

— Înmormîntarea are loc poimîine...

— Nu se strică pînă atunci? întrebă trivial Paul; dar începu să-și dea seama că ceea ce va urma îl va privi personal și voia să mai amîne puțin... Marin nu știstui enervat, așa cum ar fi trebuit să facă: datora această reținere prieteniei lor, dar Paul simți cum i se transmite rigiditatea imperceptibilă a celuilalt.

— S-a hotărît ca tu să vorbești la înmormîntare.

— „S-a hotărît", spuse Paul apăsat, ca să-i aducă aminte lui Marin că și ei riseseră nu o dată, împreună, de modul cum unii subalterni trasmițînd o dispoziție superioară spun: Tovarășul a spus... Tovarășul crede că... Ceea ce dusese la formula sublimă a unui secretar, transmisă unui solicitator insistent: „Tovarășul e la tovarășul cu tovarășul".

Marin tăcea mereu; era o tăcere deosebită, o învățase și pe asta. Nici aprobare, nici negare, o tăcere neparticipativă, ca un gol pe care trebuia să-l populeze interlocutorul.

— Nici prin gînd nu-mi trece,auzi? spuse deodată Paul, violent, înroșindu-se.

Marin tăcea mereu, fumînd. Îl privea.

— Poetul acesta a fost rușinea culturii noastre, timp de cîțiva ani! strigă Paul, dar tăcu brusc, dîndu-și seama că și celălalt știe tot atît de bine ca și el lucrul acesta și că ar fi stupid să-i explice ca unui neavizat, că „opera" poetului recent decedat după o lungă și grea suferință, era inexistentă, că „gloria" lui fusese fabricată brutal și se risipise definitiv, în momentul cînd... Privirea pe care o îndreptă spre Marin era — și Paul se înfurie din pricina asta — pur și simplu rugătoare: îi cerea favoarea să-l scoată din această situație jenantă; dar tăcerea lui Marin se prelungi, egală, neschimbată. Se gîndi la celălalt, prietenul lui se amuză interior; situația aceasta anulează brusc raporturile de prietenie dintre ei; poate îl deranja faptul că-i mai spunea *tu* în prezența altora, la ședințe, anulînd distanța ierarhică.

Marin tăcea mereu. Nu era jena că-și punea prietenul într-o situație imposibilă, ci răbdarea aceea amabilă și inflexibilă, pe care Paul o cunoștea atît de bine: „Hai, tovarășe, spune ce ai de spus, golește sacul, pe urmă ai să te liniștești, o să analizăm lucrurile la rece, cu calm și o să vezi că nu se poate altfel".

— Ce interes aveți să mă fac de rîs?

— *Aveți?* întrebă surîzînd mirat Marin și Paul se corectă grăbit, bîlbîindu-se ușor:

— Ce interes *avem* ca eu să mă fac de rîs, să compun un panegiric al acestui... De ce prestigiu o să mă mai bucur în fața... cînd toată lumea știe doar că mi-am bătut joc de idiotul ăsta...

Se opri brusc. Îl privi pe Marin; acesta nu rîdea ironic, așa cum se așteptase; pentru că Paul „nu-și bătuse joc" de poetul recent dispărut decît *de la un moment dat*, cînd începuse să se poată. Își aminti fraza celebră a unui critic — și el dispărut din circulație — cu care se deschidea un lung articol apărut prin 49—50 despre „Opera tovarășului Ștefan B... puternică manifestare a spiritului de partid în literatură", care începea cam așa: „Cine nu apreciază strălucita operă a lui Ștefan B... se situează — fie că-și dă seama sau nu — în mod obiectiv deci, pe poziția dușmanului de clasă".

— De ce tocmai eu? întrebă Paul și-și dădu seama că în fond cedase. Panegiricul trebuia făcut, restul era subiectivitate neputincioasă și neinteresantă. Marin se destinse, zîmbi, păru foarte obosit:

— Uite Paul, ...spuse — și era vizibil că-și ținea cu greu oftatul de ușurare și că din clipa asta se gîndea la sarcina următoare și calcula cum să recîștige timpul pierdut în discuția aceasta, pentru amîndoi inutilă: Tocmai pentru că te bucuri de un prestigiu serios, bine meritat, *e bine* ca *tu* să vorbești... Tocmai pentru că ai contribuit și nu în mică măsură...

— Nu mai auri pilula, se strîmbă Paul.

— ...ca asemenea fenomene, cum a fost hipertrofierea unei opere în fond modeste...

— ...fără valoare!

— ...fără valoare *deosebită*, să fie erijate la rangul de normă a unei culturi. Tocmai de aceea.

— Din fair, play, ori din ce? se zborși Paul, fără prea multă convingere.

— Tocmai pentrucă *e bine, e necesar,* ca un om cu platforma ta să vorbească la mormîntul unui poet care și-a adus contribuția modestă, dar reală...

— „Reală" e ultima decorație postumă, pe lîngă celelalte care vor împodobi pernele fostului poet național?

— ...într-o perioadă în care nimeni nu știa prea mult, despre cum și ce trebuie să fie o artă nouă... Știi foarte bine că există tendința desigur fără mare importanță... (Să nu generalizăm, se gîndi vindicativ Paul, să nu care cumva să cădem în erezia fioroasă a generalizării... „Pe de o parte" dar „și pe de altă parte"... Sînt unii care spun că poezia lui Ștefan B., n-a avut nici un fel de valoare... Ea a avut „un fel de valoare"... Ce fel de valoare, n-are rost să discutăm în fața unei gropi deschise, să terminăm, să aruncăm bulgării pe sicriu, să mergem să bem un Whisky și să povestim nenumăratele anecdote care au circulat pe seama fostului mare poet, într-o scurtă perioadă în care nici unul nu știam cum trebuie să arate o cultură de tip nou)... a unora de-a nega în bloc tot ce s-a făcut în anii aceia grei... De care și tu și eu, să fim sinceri, ne aducem aminte cu înduioșare... Pentru că au fost ai noștri. Integral. Cu luminile și umbrele lor... N-ai fost niciodată, după cîte știu, omul extremelor... ori poate — și surise blînd, definitiv, dîndu-i să înțeleagă că acum într-adevăr a terminat — te-ai întors de la Paris adept al lui Kohn-Bendit sau al lui Krivine?

— Bine, se ridică Paul. Cînd vrei să-ți aduc discursul funebru, ca să-l vezi și tu?

— De ce să mi-l aduci? se miră sincer Marin. De ce să-l văd și eu? Nu știi tu ce trebuie să spui?

Atunci Paul izbucni din nou:

— Și ce-o să faci dacă am să spun că marele poet revoluționar, a fost pe vremuri traducătorul „en titre" al poeziilor Majestății Sale Carmen Sylva, regina poetă?

Marin care între timp se așezase la birou și luase un dosar, ridică spre el o față devenită deodată lemnoasă, doi ochi reci, așa cum trebuie să aibă chirurgii în momentele-limită și neprevăzute ale unei operații.

— Și ce se va întîmpla dacă la moartea ta, cineva va cita vestitul tău articol din 53 sau 54: „Astfel, pe lîngă scribi înrăiți ca Hemmingway, Steinbeck, John Dos Passos, Caldwell, ale căror jalnice opere de ultimă oră bat tot mai stăruitor în poarta atîțătorilor la război?"

Paul tăcu o clipă. Privi tabloul acela cu flori inexistente. Pe vremuri, în același loc, era altul, uriaș „Judecata chiaburului" în care un om gras, cu pantaloni roșii, hidos și descompus, stătea în fața unor oameni slabi, cu obrajii supți, țepoși, cu ochi de jar și asuda, iar pictorul reușise să redea „de minune" strălucirea opalină a sudorii care-i brăzda fața grasă și îmbuibată.

— Matt. Spuse el. Schustermatt.

În anticameră, în timp ce-și îmbrăca neîndemînatec pardesiul, enervat de privirea pe care o bănuia compătimitoare a secretarei și mai tîrziu pe coridoarele lungi pe care se rătăcea întotdeauna pentrucă avea fobia coborîrii cu liftul, se gîndi cum ar fi arătat o discuție, în împrejurări asemănătoare, cu *tovarășul B.* La fel, în esență, dar mult mai simplu, pentru că niciodată lui Paul, sau altcuiva, nu i-ar fi trecut prin minte posibilitatea unei contraziceri, fie și de amănunt, posibilitatea manifestării unei predilecții sau nemulțumiri personale. În fața *tovarășului B.* interlocutorul devenea o entitate abstractă, care asculta expunerea limpede, precisă, fără posibilitate de echivoc sau de alegere. („Choisir c'est se limiter" îi plăcea *tovarășului B.* să spună, atunci cînd discuta cu un intelectual mai rafinat: era o altă manieră de-a nu repeta fraza prea tocită „Libertatea înseamnă înțelegerea necesității") a *necesității politice* a acțiunii ce i se cerea interlocutorului s-o întreprindă. *Tovarășul B.* vorbea încet, foarte rar, fără modulații, doar cu o ușoară, o imperceptibilă cîntare a perioadelor și la sfîrșitul frazei repeta cu un ton neașteptat de trist, de resemnat parcă, ultimele cuvinte, concentrat asupra melodiei lor despuiată de conținut. Dar în același timp — și asta era forța lui care dezarma orice posibilitate de opoziție — ceva, o privire, un gest, o absență fugară, transmitea celui care stătea în fața lui sentimentul precis că *tovarășul B.* știe tot atît de bine ca și el, că acel lucru, sau acea acțiune necesare *acum*, nu are acoperirea eternității, că prezentarea ei astfel, într-un mod oarecum metafizic, era o convenție care făcea parte dintr-un ritual și acesta trebuia să fie solemn și grav, deoarece cauza generală căreia i se subordona acea acțiune de moment, era istoric gravă și solemnă. Și pe această înțelegere subterană, atunci cînd se termina convorbirea, *tovarășul B.* era dispus să recompenseze: acesta era momentul cînd se putea obține o locuință, sau rezolvarea cine știe căror necazuri personale.

Marin aparținea însă altei etape, raționale, lucide, în ritm cu timpul fără acel sentimentalism subversiv, fără acea comunicare primejdioasă care creea impresia vagă și incontrolabilă a complicității și invita pe oamenii de genul lui Paul la destăinuire și la familiaritate, respectuoasă însă.

Abia cînd ieși în stradă, își aduse aminte că *tovarășul B.* era fiul poetului recent decedat.

(fragment)

PAUL NEAGU: Peisaj

NORA IUGA

Spovedenia prooroculuI

În ochiul muntelui Daniel
e o lacrimă

*

* *

DĂ-MI PLÎNSUL, doamne,
prizonier trupul
în forma prea strîmtă
dizolvarea e libera trecere
în mare.
De la mine la tine
totdeauna aceste punți
mișcătoare
pe gene de celule
chemate insule
de mirare
gavote perfecte
retrageri în semiluna de umbră
brațul solar
sfîșiind un cort
să te-ajungă
niciodată oprite
secundele acestei dilatări abisale
de la mine la tine
niciun înțeles
nu așteaptă salvare.
Este totul acolo
închis într-o veche ispită
al plînsului dor
dezleagă
trufia mea osîndită.

*

* *

EU NU AM VRUT, nu
această nebună
vacanță
în lacuri de sînge
nuferi de carne suavă
cîntă crepusculul lebedei.
Tu născîndu-mă
într-o distanță eternă
fără zăpezi umezite
în inimi
ai vrut
libertatea mea captivă
în rotunda ta absență.
Numai umbletul Doamne
numai umbletul somnambulului
pe marginea paharului
seducător transfigurat
de frică
ESTE
pentru că tu ești marginea

*

* *

DOAR coada păunului
la această fereastră;
eu numărînd obsedat
o singură pată albastră,
o mare
cu monștri canonizați
fugiți de pe cruce
într-un ghețar se trădează
firul de sînge.
Ce pot să-ți spun
de aici
după atîta uitare?
lacrima păstrată
atunci în ochiul tău
a devenit o lume de sare
dar
cînd mă întorc
în opusul acestei ferestre
leii îmi ling de pe trup
această neîntîmplată poveste.

GABRIELA GHEORGHIU

Poem indian de dragoste

Wether 'tis nobler
in the mind to suffer

În văpaia nopților de vară
Vreau să mă mistui împreună cu
Dragostea mea sălbatică
Să ard, topind nebunește

Zăpezile veșnice peste dorul lumii
Vreau să-ți arăt izvorul lacrimilor
În oglinda apelor îngemănate,
Să încălzesc drumul pe care,

Obosește Luna rotindu-se
Să iau cîteva flăcări din
Inima mea pentru arderile
Fără de sfîrșit apoi,

Să alerg peste lanuri,
Peste creste cînd țipă iarba și
Grîul meu răsare.

Vinovăție

Din părul meu vinovat
Va plînge alizeul,

Pașii tăi în
Despărțirea necunoscută
Foșnesc.

Va plînge,
Însuși Zeul mărilor de ghips
Peste tăcerea fluturilor; o umbră

La fel de vinovată
Ca și noi...

Rubayat

Cheia de aur întinsă
Cu mîini senine,
Ai luat-o și ucis-ai
În mine, patru dimineți

Și ai spulberat în patru vînturi...
Cu firul mai multor vieți
Ascunsă voi ține, în funii canine
Și lacăt de ură cumplită...
dragostea mea pentru tine.

Ananda

Preafericitul ANANDA
Noaptea clădește vise pentru
Soarele tău de dimineață

Sînt încă în întuneric,
ANANDA, de ce o tristețe
De moarte vine pentru mine
De pe alt tărîm?

Înainte de marea despărțire,
Vino și dezleagă-mă de
Uitare — ANANDA. Te chem
între două iubiri

Care cresc cu patimă în inima mea.
Nimic nu-i mai trecător
În cele trei universuri, totuși
Te numesc Zeul-Azi.

Oh, dacă aș putea
Vedea cu tine marea
De la miază-noapte, și
Marea liniște a răsăritului...

(Din ciclul „Avatare")

ARTE

Desen de JOAN MIRÓ

FILM

Uriașul asfixiat de felinar

Numai dimineața, pentru copii și pătimași ai genului, rulează la cinematograful „Union" un mic festival Charlie Chaplin. Sînt cîteva filmulețe, toate mute dar adaptate sonor : zgomote și muzică de fond, care te obligă să rizi cu sinceritate, din toată inima, să rizi cît te ține puterile, pînă la iresponsabilitate. În spatele nostru o spectatoare mai în virstă își dădea aproape duhul, uluitor, incit, pentru a scăpa de risul ei cu mici chiote aparte, am deranjat cîteva zeci de persoane alergînd în alt colț al sălii. Aici, cîțiva puștani, care vizionau seria pentru a nu știu cita oară, își comunicau unul altuia ce secvență urmează : „acum o să-l lovească pe grăsan cu scîndura...", „să vezi acuma cum îi bate pe gangsteri", „stai că se trezește el din vis" etc. La un alt gen de spectacol cinematografic asemenea divulgări îți pot ruina vizionarea — la un western, bunăoară — dar în cazul acesta pierderea era minimă. Nu surpriza de situație, de gest conta, căci imprevizibilul este Chaplin însuși. Știam că în secvența următoare, el îl va plesni cu scîndura pe grăsan, dar asta n-avea importanță, totul era : **cum** o va face.

Marii comici muți sînt admirabili și filmele lor ne incîntă pentru că **jocul** este dus de ei pînă la ultimele consecințe. Chaplin se joacă permanent, dintr-o peliculă în alta. Mulți comentatori, dintre nenumărații care i-au dedicat pagini, s-au străduit să explice că Charlot e totuși serios și adesea tragic, să semnaleze sensurile grave ale personajului. Ei au, probabil, dreptate, dar noi vom insista asupra faptului că **jocul** e cel care contează, el face posibile considerațiile ulterioare. Că minunatul și grațiosul omuleț (cu melon, baston, bocanci mari, mustață și mers unic) **se joacă** îți sare în ochi de la bun început : el se joacă cu dușmanii, cu prietenii și ființa feminină iubită, cu obiectele și cu sine însuși. În cutare secvență Charlot e singur, face cîteva gesturi (acele „fleacuri" ce produc delicii, între care lupta cu propria vestimentație, aranjarea „ținutei") ; înainte de a pleca într-o direcție oarecare, de a intra pe o ușă, eroul merge cîțiva pași în modul său irezistibil și, deodată, face un fel de salt gratuit și fermecător, cum sar mieii primăvara, aparent fără nici-o justificare. În asemenea clipe Chaplin **se joacă**, în cel mai pur înțeles al cuvîntului, încîntîndu-ne pe noi și pe sine, totodată.

Printre cele mai plăcute leit-motive ale filmulețelor lui Chaplin se numără lupta cu brutа, cu dușmanul exagerat de puternic. E acesta un subiect îndrăgit în cultura lumii, David se va bucura întotdeauna de simpatia și încurajarea noastră în înfruntarea cu Goliath. Și asta pentru că e vorba de o abatere de la morală uriașii nu au nevoie să se lupte cu cei mici (chiar dacă, așa cum se întîmplă de obicei, tocmai aceștia sînt cei care atacă). Adversarii lui Charlot, ca un făcut, sînt mai întotdeauna supradimensionați și mulți ; ei păstrează de partea lor prea multe avantaje pentru ca să nu ne extaziem cînd omulețul caraghios, stîngaci, singur, îi doboară și-i ridiculizează, folosind cele mai surprinzătoare stratageme. Imprevizibilul, care alcătuiește ființa micului erou, se dezlănțuie ca un lanț de mașini infernale, izbind, răsturnînd, azvîrlind etc. Cînd bestia mustăcioasă, în capul căreia se fring matracele e pe cale să-l sugrume, Charlot are inspirația să-i vire țeasta în felinarul de stradă, dînd drumul la gazul de iluminat. E crud, dar noi ne bucurăm. În cel căzut eroul mai izbește, calcă pe trupul dușmanului și totuși nu ne indignează. Pentru că știm, de fapt, Charlot e o grațioasă defensivă, că dușmanii sînt anihilați doar vremelnic (pentru a reapărea în alte pelicule), că, în cele din urmă, nu e vorba de o luptă cu învingător și înfrînți, ci doar de un joc unde cîștigă — pentru o perioadă — cel care se joacă mai pe placul nostru.

Dacă am putea influența cît de puțin pe cei ce se ocupă de difuzarea filmelor în rețeaua cinematografică, nu ne-am da bătuți pînă n-am obține ca o sală oarecare — nu dintre cele mai mari — să prezinte în permanență pelicule, adaptate sonor sau nu, ale marilor muți. Și nu doar la matinee. Pentru cele la care un Johnson nu s-a oprit să le invioreze (ca în în seria „Cînd comedia era rege" sau „Virsta de aur a comediei" etc.), s-ar putea organiza spectacole ad-hoc : un simplu magnetofon, intrucitva sincronizat cu pelicula, ar putea ține locul pianistului de odinioară. Sintem siguri că o mulțime de entuziaști ar deveni spectatori nelipsiți, fideli, ai acelor pelicule minunate, de pe vremea cînd filmul mai era joc pe de-a-ntregul.

Ilie CONSTANTIN

TEATRU

O piesă de Büchner și cîteva citate

Gheorg Büchner e și autorul lui Woyzeck, altfel cea mai bună creație a sa, care i-a ocazionat lui Radu Penciulescu la Piatra Neamț, iarăși o montare excepțională. Vom reveni. Așadar cu „Leonce și Lena" și cu „Woyzeck", incitînd spiritele cele mai tulburătoare din teatrul nostru de azi, acest autor mort la 24 de ani, domină scenele noastre. Teatrul său are acel aer nedefinitiv al lucrărilor postume, mereu apte de noi interpretări, descoperiri și entuziasme. E un teatru filozofic și social, cu mari idei înfipte peste tot ca armele într-o panoplie. Replicile — pregnante, tăioase. Cînd nu e sarcastic, cinic, feroce, Büchner e tandru, de o fantezie debordantă, amintind de „Visul unei nopți de vară". Istoria o fost marea lui pasiune și studiind-o, făcînd disecții pe ea, s-a minunat să dea de drame gata construite, cărora le trebuie numai puțin geniu ca să sară pe hîrtie. „Moartea lui Danton" e lucrul cel mai zguduitor despre revoluția franceză. „Sîntem veșnic pe scenă chiar dacă pînă la urmă se întîmplă să fim înjunghiați cu adevărat" spune unul dintre personaje.

* * *

Piesele lui Caragiale n-ar trebui să lipsească de pe afiș niciodată. Stimularea dramaturgiei originale ține și de prezența continuă a capodoperelor noastre naționale. Nu uităm că destinul de dramaturg al lui Caragiale n-a fost deloc neted, cîteva mărturii de epocă ne cutremură.

În studiul despre comediile lui Caragiale, Titu Maiorescu cita dintr-un ziar de la 13 aprilie 1885 care-l combătea tare pe Caragiale după premiera cu „D-ale carnavalului".

„Și ce piesă ! O stupiditate murdară, culeasă din locurile unde se aruncă gunoi. Femei de stradă de cea mai joasă speță, bărbieri și ipistați, în gura cărora se pune cuvinte insultătoare pentru mișcări ca cea de la 11 fevruarie, pentru libertate și egalitate, care sînt baza organizațiunii noastre politice. Palma primită de la public care a fluierat nu ne mulțumește : e de datoria ministrului instrucțiunii să puie în vedere direcțiunii ce carageliadă a făcut, și pe acest temei s-o schimbe ca incapabilă și nedemnă. Voim un teatru național, nu o gașcă de opoziție nedemnă în care se insultă poporul și instituțiile țării. Cerem cu insistență ministrului instrucțiunii să intervie".

Și o altă notiță apărută la 24 aprilie (1885) :

„Ziarul x x x x publică în numărul său de ieri două articole foarte drepte la adresa direcțiunii teatrelor, prin care critică drumul pe care a apucat și supunerea pe care o arată unei oarecare găști literare din București. Avis celor în drept a lecui răul".

Așa se scria despre Caragiale. E meritul lui Titu Maiorescu de a fi propus adevărata înțelegere a operei lui Caragiale, — înțelegere confirmată de timp.

Marin SORESCU

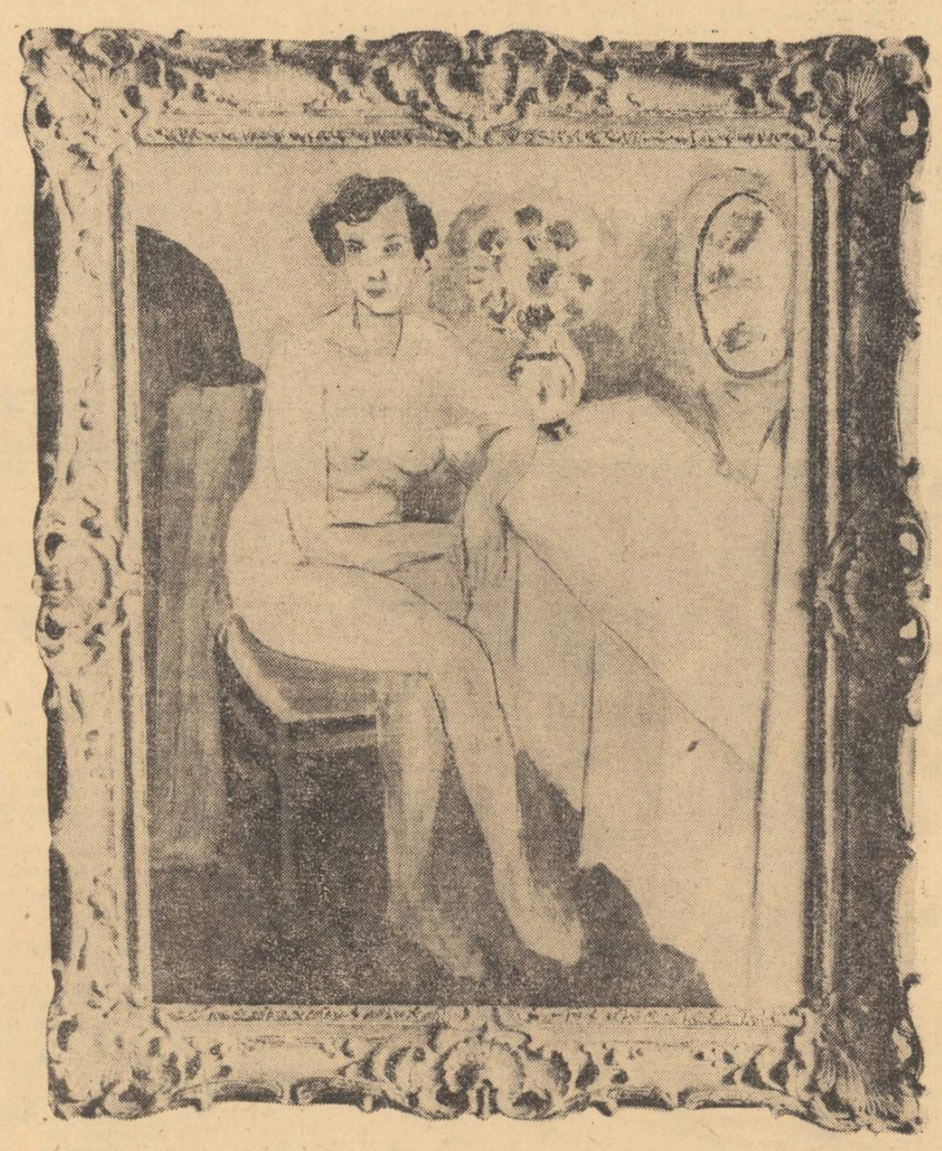

MATISSE : Nud în interior (Muzeul „Zambaccian")

SPORT

Vai, ce juniori bătrîni!

Campionatul de fotbal fiind întrerupt în vederea jocurilor din Mexic, publicul va beneficia un timp, în adevăratul înțeles al cuvîntului, de **repaosul duminical.**

Singur pe stadion, în continuare la fel de singur, mai singur poate decît în fața a 22 de jucători, a 14 rezerve, a peste 22 637 de spectatori și a circa 5 milioane de telespectatori, reprezentînd mai bine de 25% din populația totală a țării, singur pe stadion rămîne azi arbitrul... Ne îndreptăm, dară, în acest lung răstimp de repaosuri duminicale, către dumneata, stimate arbitru, gîndurile noastre cele mai pioase. Pentru că pe dumneata, atîta timp cît stadioanele erau pline, atîta timp cît mingea alerga năucă în căutarea unui jucător în poziție de șut pe poartă, atîta timp cît se trăgea mereu **de puțin pe lîngă toate barele** verticale și transversale posibile, atîta timp cît cronicarii sportivi erau crispați de o dublă atenție (cînd cu ochii la jucători, cînd la polemica din „România literară", adică), atîta timp, zicem, o, da, atîta timp, pe dumneata, stimate arbitru, nu te-am luat cum trebuie în seamă, te ignoram, nu, mai mult, te dușmăneam, te găseam vinovat de toate ignoranțele și brutalitățile de pe teren și de tot ce ni se întîmplase nouă înșine șase zile pe săptămînă în piață, la serviciu, în magazine, la spațiul locativ etc., te fluieram din aceste multiple pricini cînd ni se părea că n-ai fluierat o biată minge atinsă de mîna unui fundaș central, te fluieram și mai tare cînd fluierai ceva văzut sau nevăzut, rezolvarea dumitale ni se părea minimă, nu se rezolva mare lucru pe teren, nu ne rezolvai nimic... La situațiunea dumitale de continuă singurătate pe stadion meditățm noi azi, stimate arbitru, ce singur ai fost, ce singur ești, ce singur ai rămas, ce singur vei mai fi încă, dacă noi, în totalitatea noastră de spectatori și telespectatori — specialiști, care n-am mai pus piciorul pe o minge autentică din copilărie — nu vom înțelege să-ți garantăm, să-ți apărăm, să-ți subscriem cu aplauze subînțelese, statutul dumitale moral intangibil de arbitru.

O, arbitru curajos, pus să facă dreptate, sub un soare nemilos căruia nu-i pasă de justiție.

*

Meciul de juniori Polonia — România a fost cam penibil. Ne-am calificat dar mai bine se califica, la turneul de fotbal din Scoția, echipa de șah a școlii de copii oligofreni. Dacă nu sînt găsiți niște înaintași mai ca lumea, mai bine să fie trimisă numai apărarea în străinătate.

Nu felicităm pe nimeni pentru nimic. S-a jucat un fotbal bătrînesc. Parcă jucau bunicii, nu niște puști de 18 ani.

*

O fi el arbitru subiect de eseu, în prima parte a cronicii, dar trebuie să spunem și adevărul : arbitrii noștri favorizează ca niște părinți. Crișul — cu un jucător excepțional, Kun II — a pierdut în meciul cu arbitrul, nu cu Dinamo.

Ziarele au publicat fotografia faultului în careu asupra craioveanului Oblemenco. Și Universitatea Craiova a pierdut într-un mod incalificabil meciul.

Dacă jucătorii sînt pedepsiți, dacă antrenorii sînt pedepsiți, e cel puțin surprinzătoare blîndețea față de arbitri.

Cerem dreptate întîi în rîndurile celor ce propovăduiesc — cu fluiere stridente — dreptate.

Altfel, se joacă cu asul în mînecă.

SUPLINITOR

ARTE

TELEVIZIUNE

În sfîrșit, iată și absolutul

Probabil, în intenția realizatorilor ei, emisiunea „Varietăți" de duminica trecută trebuia să se adreseze numai cronicarilor tv. Refuzînd să-i mai fericească pe telespectatori, cei care-au pregătit recenta surpriză, s-au gîndit să-i blagoslovească c-o emisiune de pomină și pe cronicari. Cum îi știau pe aceștia înfometați de critică le-au servit un material atît de generos încît numai reaua intenție îl poate îngora.

Vreți să sfîrtecați un program ? Atunci poftim sfîrtecați-l, și-or fi spus realizatorii.

Vreți critică serioasă, ascuțită ? Dați-i drumul : criticați.

Vreți absolutul ? Iată-l.

Și, trebuie să recunoaștem, fără să ne fie teamă de elogii, că intențiile au fost întocmai realizate. Chiar puțin depășite. Dacă nici ăsta n-o fi fost material bun de critică, atunci cine să-i mai mulțumească pe cronicari.

Incremeniți, cu gurile pungă de „admirație", au privit duminică timp de 2 ore la una dintre cele mai rizibile emisiuni ce se pot realiza. Cea mai slabă șușanea de pe la Armășești sau Bolintinul din Vale cred că n-o poate egala. Într-adevăr, acum putem fi liniștiți. O performanță rară a fost înregistrată sub ochii noștri. Dacă nu mă-nșel, un șir matematic are un punct maxim și unul minim. Cît îl privește pe ultimul, televiziunea poate fi cu cugetul împăcat : de duminică 19 aprilie îl are și ea. De acum putem aștepta cu încredere. Ce-i îngrijorător însă, e că pomenita emisiune a fost probabil urmărită de milioane de oameni. Încă vreo cîteva performanțe asemănătoare și e-n regulă : vom da o lovitură de moarte bunului gust. Cîteva excepții palide (numerele susținute de Furdui, tînărul student ieșean și Gioni Dimitriu) au demonstrat doar, încă odată, cît de generos este publicul. Și cînd te gîndești cît de așteptate și de populate sînt programele de divertisment — gen varietăți.

O emisiune ce devine de la o zi la alta mai vie, mai atractivă este „Steaua fără nume". Ultima, cea de lunea trecută, a confirmat marele interes ce-l stîrnește competența și buna intenție a juriului. Este un gir sigur pentru viitoarele stele ale muzicii ușoare. (Ce încredere și satisfacție poate să aibă un candidat cînd un mare cîntăreț ca Dan Iordăchescu îi notează cu 10 aptitudinile muzicale.)

În săptămîna care a trecut, televiziunea ne-a oferit un dar foarte rar. Împreună cu sute de milioane de pretutindeni am fost martori la cel mai fericit sfîrșit al celei mai mari aventuri : amerizarea navei Apollo 13. Cîte suspine de ușurare au scos cele trei parașute uriașe !

Radu DUMITRU

EXPOZIȚII

Galerii triste

În galerii nu se aude decît sunetul trist al indiferenței — ecou tihnit, întors către el însuși — și ipoteticile noastre judecăți încearcă zadarnic să insuflețească litere moarte, zincuri obosite. Dintr-o firească, normală necesitate de propunere artistică — dar au fost ele vreodată astfel — galeriile au ajuns simple adăposturi de pictură, unde nu se întîmplă nimic, în afara trecerilor grăbite și glaciale ale privitorilor.

La date fixe și prin procură mai mult administrativă, banal funcționărească, fiecare artist — deși odată ar trebui să știm ce înțelegem prin acest cuvînt — își ia locul pe simeze, dar sistemul n-are logică, nu creează ierarhii, ordinea este întîmplarea și dezinteresul, neimplicarea sînt efectele. Ce ne îndeamnă într-o expoziție ? Coincidența pașilor, întîrzieri lenețe, curiozități superficiale sau poate dorința de semn, de culoare, de formă ? Una sau alta, una și alta, aceste două posibile drumuri, aceste două probabile variante se amestecă hazardat, căci nici o galerie nu spune, fie numai prin numele ei, ce anume ar trebui să găsim în ea, nici una n-are ambiție să limpezească confuziile comode în care ne complacem.

Ele primesc — nici măcar cu perfidie — cînd orgoliile justificate ale unor debutanți „ciudați" (ciudați pentru că ei confirmă, fără a întreba, rezerve de autenticitate), cînd hibridele și apocrifele bîjbîielî ale unor demult secați de har minuitori ai formelor, cînd valoarea, cînd nonvaloarea, cînd îndrăzneala, cînd conformismul. Și atunci rezultatul nu poate fi decît absența de spirit a privitorului care se întreabă perplex dacă acest joc n-ar putea avea totuși limite.

În aceste spații incerte, simțul propriei regii, necesitatea firesc modernă de a se înfățișa altfel decît printr-o comodă etalare le lipsesc artiștilor. Dar oare le lipsesc cu adevărat sau și ei împrumută în această stîngăcie ceva din răceala sălii ?

Cînd galeriei îi lipsește personalitatea, cînd nimeni în afara unor posibili entuziaști nu vrea să recunoască (și să dea, implicit, posibilitatea ca el să existe) în conducătorul galeriei pe adevăratul creator al ei, singurul în stare să propună un program coerent nu numai în substanță dar și în timp, singurul în stare să răzbată către public, desigur că toate aceste pretenții pot părea ridicole. În lipsa unui conducător-creator, a vorbi despre concepția unei expoziții (fie și numai strict ambiental) înseamnă a măcina inutil idei și iluzii. Pe canonul acesta vetust orice intenție artistică are un destin scurt și orice împlinire certă cade în efemer.

Singura galerie, în ciuda unor fluctuații de gust, de nepotrivire estetică, de slăbiciune a opțiunilor rămîne totuși Apollo. Oare neapărat poziția ei privilegiată o face să trăiască diferit de consorele ei, situate și ele, totuși, în locuri avantajoase ? Doar opinii superficiale ar răspunde afirmativ la această întrebare. La Apollo s-au perindat multe din expresiile moderne ale artei plastice românești și dispensa acordată creatorilor de a fi prezenți cu tot ceea ce — bun sau rău — se închipuie în ateliere obligă mai ales la selecție. Mai important decît nume, la Apollo am văzut modalități plastice, le-am recunoscut ca atare și acest sondaj estetic propus devine inteligent și important cultural.

Dar dacă în această galerie nu se va renunța definitiv la criteriile inhibante — vîrstă, poziție social-artistică, satisfaceri de mărunte orgolii — atunci, de bună seamă, Apollo va cădea lent în dizgrație. Programul galeriei Apollo ar trebui mai bine conceput, mai liber înfăptuit, mai sever respectat.

„Amfora" — galerie care și-a găsit, în sfîrșit, un nume — nu este totuși deocamdată decît o simplă sală de expoziții. O sală fără public. Și nu distanța ne-o face străină, ci funcționarea ei capricioasă, cu programări dintre cele mai curioase, recompensînd artiști uitați, omițînd prin dezinteres debuturi france.

În rest, nimic care să ne convingă că nu avem dreptate.

Iulian MEREUȚĂ

FLORIN RĂDESCU — București. Mult prea abstracte, mult prea conceptuale versurile dv. Seceta noțiunilor usucă proza.

TOMA IOAN — Iași. Modeste și din secolul trecut (prima jumătate) versurile dv.

ALEXANDRU FILIP — București. „Vreau să știu neapărat părerea dv. ținînd seama de faptul că sînteți criticul meu preferat".

„Nu zău, chiar așa ?

„Poeziile pe care vi le trimit sînt schimbate radical față de genul de poezie pe care îl practicam acum cinci ani". Să vedem : „Dacă am vrea să prindem reîntoarcerea / Dacă am putea să uităm existența / Reîntoarcerea nu va durea / Și vom simți remușcări în subconștient". Ei bine, vă asigur că nu simt nici o „remușcare în subconștient" invitîndu-vă să vă mai schimbați radical, de cîteva ori, poeziile înainte de a ni le trimite.

EUGEN CLAUDA — Botoșani. Pentru un tînăr de numai 16 ani, destul de frumoase versurile trimise. Reveniți.

NEDELEA GABRIELA — București. Poezia „Lin" se detașează dintre celelalte. Mai trimiteți.

MIRCEA BEN — Vașcău. Am reținut pentru publicare două din *Peisajele* trimise.

V. O. FONTANA — Suceava. Multe naivități încă. Totuși întrevăd în versurile trimise pe-pite de poezie autentică.

CORA TAȘCU — București. Neconcludente poeziile trimise.

I. H. POIANA — Constanța. Regret dar n-am dat încă de poezia „Strigoi și Dumnezei" la care așteptați înfrigurat răspunsul. Judecînd-o numai după titlu, vă asigur că nici nu doresc nemaipomenit de mult să o citesc.

BENEDICT AURELIAN — București. La vîrsta dv. nu pot risca verdicte definitive. Firește, poezia pe care o scrieți în momentul de față, poate fi socotită naivă, copilărească, școlărească etc. Surprizele bune, mai ales de la un om foarte tînăr cum sînteți, pot veni, însă, oricînd. Așadar, mai trimiteți.

OLARU ZAFIESCU GHEORGHE — „compozitor" — Stroiești — Argeș.

Citez transfigurat de extaz din „Povestea lumii" : „Unii spun că din natură / Este lumea pe pămînt / Că acest individ omu / Cu poveste s-a născut / Alți spun că creatorul / Pe om că l-ar fi făcut / Dar aceste două verse / Devin pe loc controverse. / Stînd și analizînd mai mult / Ai să vezi precum că omul / Și în ce fel s-a născut. / Să zicem că din natură / S-a născut s-a transformat" ! etc. etc. etc. Și mai departe: „Că aici pe acest pămînt / Gravitatea este mare / Omul e compus din două / Din materie și suflare. / Dar de ce doar din natură / Doar odată s-a compus / Și acum este natură / Și acum să se compună. / Și aproape se împlinește / Două milenii de ani / Și tot omul, dobitocul / Și sălbatic și domestic / Este tot acel de-a ai / Dar de ce atunci natura / Nu-i la fel în orice om / Căci soarele și cu luna / Este tot pe același plan" etc. etc. etc. Genial !

RUGINĂ VASILE — *Roma.* Am citit cu toată atenția versurile trimise și m-am oprit cu deosebire la bucata intitulată orgolios „Luceafărul — de Rugină Vasile" : „Dintre stele poți să vezi / O stea cum nu e alta / De vise mari și înclinări / O stea ca bunătatea". Steaua asta, ca o zînă, (tot metafora dv.) scînteiază neîntrerupt într-un loc de toți văzut" și toată lumea „îl admiră" (v-ați amintit, între timp că e... Luceafăr).

Ca și cum pînă atunci n-ați fi fost într-u totul sincer, continuați : „Și ceea ce-i adevărat, / El scoate la iveală / Și-i ca un mîndru împărat / Ce-ți cere socoteală". I-auzi domnule ! În fine poezia se termină cu această declarație : „Luceafăr blînd eu te iubesc, / Și-ți mîngîi a ta rază. / Și țin la tine corp ceresc / Cît mintea-mi va fi trează". Vă admirăm fidelitatea.

Cezar BALTAG

POȘTA REDACȚIEI

PROZA POEZIE

GEORGE TABĂRĂ. *Prin dumneata vreau să-i avizez pe toți corespondenții noștri : nu-mi mai trimiteți scrisori simțite, sînt o fire sentimentală, prin urmare ușor influențabilă și nu pot, în fața unei scrisori pline de delicatețe, să-mi rostesc cinstit părerea. Rămîn al dumitale, foarte măgulit de scrisoare și rece ca piatra la versurile „care nu-s mai proaste ca ale altora". Nenorocirea lor nu e aceea că nu-s mai proaste, ci că nu-s mai bune.*

ION SUMEDRU : *„Secțiune in har" se vrea un imn închinat albinei (ființa aia care aduce a viespe, și nu revista Albina, întru totul stimabilă) dar nu e decît o ingrămădire de termeni adunați din geometrie. Un mare poet contemporan îmi spunea că atunci cînd scrie, se închide între patru pereți de fagure și de cer, sărutați cu aripi scînteietoare de regine ale albinelor. Dumneata, scuză-mă, muști albinele de spinare.*

MIDROMIAN RONCEA : *„Fata Soarelui (Nu e)", precum și „Icar" îmi spun de-o luptă cu cuvîntul pe care, neputîndu-l stăpîni, îi trintești, disprețuitor, două perechi de palme și treci să întîlnești altele, aparent mai frumos sunătoare, ca să le împerechezi în fraze prețioase, dar neîncărcate de emoție. Și ce limbă frumoasă se vorbește în bătrîna Moldovă ! Ce singurătate amară și dulce lasă pe văi un clopot de la Dragomirna !*

CRISTIAN 57 : *Între taifunul din Mexico (vrei să spui C.M. de fotbal) și o carte bună nu stau în cumpănă. De data asta stau cu mîinile în buzunări. În Mexico nu plec, cartea bună nu mi-ai dat-o. În caz c-ai scris-o, trimite-mi-o.*

ILIE COSTACHE : *Din „Salt în gol" reții, ca amuzament, următorul pasaj : „Suflete, astenia asta o fi ea boală nobilă, nu zic ba, n-o au decît tipii deștepți, că și boala-l caută pe om, nu se leagă de capul oricui, dar dacă o lași să hoinărească în voie prin sentimente, Ghencea te-așteaptă (...) Într-o zi simți că păsărica aia de-o ai la cap face pui, se umple toată colivia și te apucă ciripitul". Dacă-ai ține-o așa din primăvară și pînă s-așterne bruma peste vii, n-ar fi rău. Dar o scurtezi prea repede, dincolo de pasajul ăsta nu mai e nimic de citit, te-apucă tristețea și-ți vine să-i zici cîntecul ăla cu* Sanatoare. Sanatoare / Toată lumea-n tine moare / Și tînără și bătrînă / Și copil de-o săptămînă.

MARIN MARIN : *„Gospodarul" — un pîrlit de ciubucar, bun în grad pentru rubrica „Aflăm de la Inspectoratul Miliției Capitalei". Nu ține de literatură. Și, te rog, să n-o iei pe dunga cîrtitului, că orice se-ntîmplă pe lumea asta merită să intre în literatură. Merită, sigur că da, depinde, însă, de stiloul sub care încape.*

P. ICIU : *Reproduc din „Seria ușoară" cîteva versuri : „Stați pe zidul barului afișate / Voi școli de sexualitate / Cu firmă mare, luminoasă / Aici se ia și nu se lasă, / Bunicul, tata și cu mine / Am învățat fără rușine / Să gustăm iluzii de hașiș / Cu greu găsite-ntr-un infinit hățiș". Nu prea umbli cu evanghelia, directore !*

S. RUSALINA : *Țin să te asigur că n-ai de ce să fii mîhnit. Nu ești nici modern, nici criptic, nici încifrat, nici neînțeles. Bucata „Dn zece-n zece (zecefobie)" te pune-n adevărata lumină. Dumneata ești scurt și cuprinzător. Nimic mai mult.*

Fănuș NEAGU

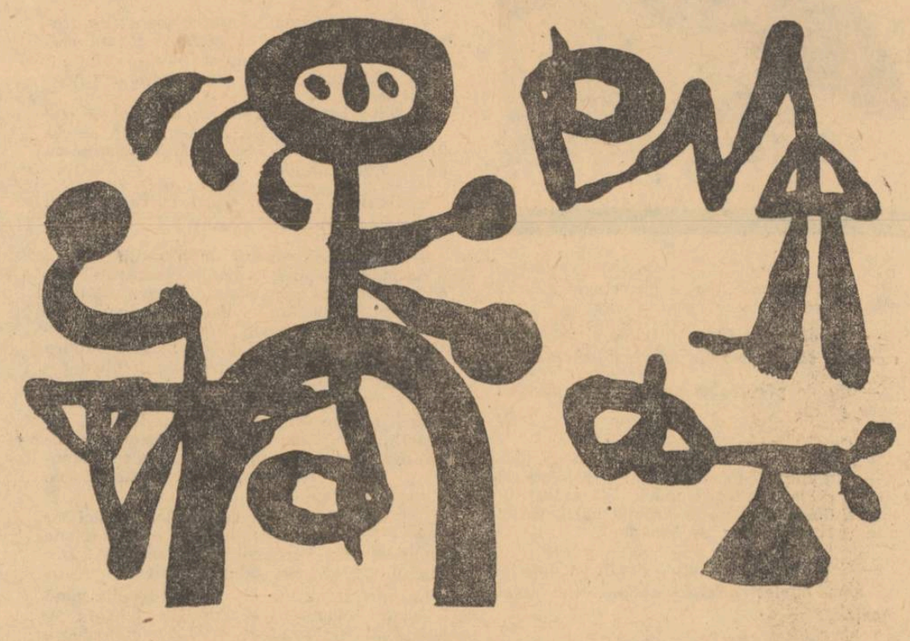

Desen de JOAN MIRÓ

PALLADY ŞI MATISSE

(Urmare din pag. 1)

Într-o Duminică a anului 1936 la o expoziție pe care el a organizat-o în sala Dalles. Artistul oficia în mijlocul expoziției sale, arătînd prietenilor și celorlalți vizitatori anumite subtilități pe care el le tălmăcea cu nimeni altul. Îmi amintesc de un vizitator care l-a întrebat pe artist dacă cea mai bună lucrare expusă echivala cu o lucrare oarecare de Nicolae Grigorescu. Răspunsul a fost următorul : „Eu încă nu am murit. După moartea mea, lucrările mele vor trăi intens și se vor bucura de o unanimă prețuire așa cum este cazul și cu opera grigoresciană". Și cînd un intim prieten și cunoscător i-a spus că intenționează să-i cumpere cîteva lucrări, Pallady i-a răspuns cu același aer grav, dar politicos : „Pe D-ta, te las să-ți alegi singur lucrările".

Pictura lui — cum ținea Pallady să precizeze — nu e făcută să transmită **emoții** (și asta desigur) ci în principal să comunice **spiritul** lucrurilor, chipurilor, realității. Pallady era atent, **nu** la obiectul în sine, la materia lui, ci îndeosebi la spiritul lui. Așa se face că portretele, ca și autoportretele lui, nu erau bazate pe asemănare. Disprețuia preocuparea de asemănare atît a multora din pictori, cît mai ales a celor portretizați, preocupare pe care a știchuit-o adeseori.

El a iubit cu fervoare femeia în ce are ea înălțător și electrizant cu adevărat. Pallady zugrăvește femeia în așa fel încît sensibilitatea devine prin penelul artistului spiritualitate. De aceea poate și nudurile sale — cu frumusețea lor totodată carnală și spirituală — au o vibrație cu totul singulară în plastica noastră. Silueta nudului culcat sau în fotoliu sau în picioare, sugeră viața intensă, spirituală sau uneori degajarea canstantă prin preocuparea modelului, cînd acesta e absorbit fie de o lectură, fie de contemplație, fie de nonșalanță. Și astfel această viziune este lărgită, amplificată pînă la transfigurare. Un exemplu grăitor este lucrarea intitulată **„Nud pe chaiselongue"** de la Muzeul Zambaccian, în care artistul reliefează printr-un contur spontan silueta nudului somnolent care se afundă în lumea sa de extaz. Contemplînd această lucrare sîntem și noi antrenați spre reverie, spre repaus, spre euforie, spre frumos. Parcă ne lăsăm fermecați de aura stihurilor lui **Baudelaire** — poetul preferat al pictorului — : **„Là tout n'est qu'ordre et beauté, calme, luxe et volupté".**

Peisajul este poate cel mai fidel exemplu pentru a sesiza viziunea palladiană și simțul deplin în redarea spațiului îndepărtat, voalat cîteodată de ceața albăstruie, cu treceri subtile de la un plan la altul, ajungîndu-se pînă la urmă la vîrful muntelui sau la orizontul îndepărtat. „Muntele Sainte Victoire" operă expusă la Muzeul Zambaccian, ne dă posibilitatea nu numai să admirăm în ansamblu această viziune, dar s-o și aprofundăm și să ne convingem de subtilitatea interpretării plastice la care a ajuns pictorul. Pallady a redat fie în peisagiile din Franța, fie în peisagiile din țară, o viziune care-i e proprie. E adevărat că Pallady a trăit o bună parte din viața la Paris unde a avut celebri colegi de învățătură și prieteni pe **Matisse, Marquet, Rouveyre** etc. Nobila exaltare și durerea cu care vorbește despre Franța, greu încercată de cele două războaie mondiale, dovedesc cît a iubit pictorul această a doua patrie a sa unde a deprins meseria și și-a format ochiul pentru pictură. Dar el nu s-a înstrăinat ca atîția alții, nici n-a rupt legăturile cu patria sa de origine. A știut să-și apropie din viziunea de viață și comorile de artă ceea ce era necesar pentru a-și forma o viziune proprie, lucidă și riguroasă. Cu această viziune s-a apropiat el de așezările și frumusețile țării sale, folosindu-și unele elemente din pictura de frescă a meșterilor noștri zugravi. O anumită tendință spre decorativ derivă tot din această admirație a sa față de meșterii amintiți. Pallady e un fiu al pămîntului, dar și un rafinat, care a înțeles că noi aparținem lumii și că lumea ne aparține nouă, că spiritul este omnipotent și universal. Și el ajunge la o sonorizare a paletei mult mai atenuată, mai blîndă, mai diluată cu profunde transparențe de lumină, decît colegii săi parizieni care devin — la un moment dat — fauviști. Această reținere a lui Pallady nu e străină de apartenența sa românească, de originile sale răsăritene.

Matisse rezolvă perfecțiunea aparent stridentă printr-o sinteză de culori directe, măiestrit plasate pe pînză. Stridență armonioasă ce fascinează și răsplătește privitorul ca și în alt fel opera mai domoală a colegului său Pallady, cu acel farmec inefabil pe care penelul său a știut să-l transmită. Pentru a merge puțin pe această paralelă, care a unit un timp pe cei doi artiști ce aspirau inițial la aceleași idealuri, pentru ca apoi experiențe distincte să-i despartă, să revenim puțin la „Jurnalul" lui Pallady. Deși au rămas prieteni buni — dovadă corespondența lor care se prelungește pînă în ultimele lor zile — unghiuri de vedere diferite îi deosebesc. Acolo unde pictorul nostru se desparte hotărît de bunul său prieten francez este problema culorii și a importanței ce trebuie să i se acorde în pictură. Într-o scrisoare către Matisse, Pallady scrie : „... nu ajunge oare să desenezi ? Nu este desenul esențialul ?" sau „Nu, dragul meu Henri, pictura nu este, cum spui tu, culoare, după cum un artist nu este acela care așterne culoarea pe pînză. Cu alb și negru poți face pictură. Dar mai trebuie să știi să le și folosești și să ai ceva de spus..." (Jurnal, 30 septembrie 1941). În marginea unei cărți poștale (6 octombrie același an) a lui Matisse care spune ! „De ce nu pictezi. Desenul nu este totuși decît femela, în timp ce pictura e masculul". Pallady notează: „Eu cred exact contrarul". El nu are nevoie de culoare ca să-și comunice mesajul său plastic. Dovadă e multitudinea de desene lăsate, deși pictura lui — poate tocmai pentru că nu pune accentul excesiv pe culoare — exercită o fascinație deosebită. Minte nespus de cultivată, înflăcărată după muzică și poezie, Pallady a fost un spirit elevat, desprins — pe cît posibil — de materie. Pictura lui e o sinteză plastică între poezie și muzică. Deși culoarea lui are un farmec indicibil, el simțea că se reliefează plenar în desen, că adevărul plastic și spiritul pot fi redate mai bine în desen.

Dacă nu s-ar supăra colegii săi de nemurire, poate că **Tonitza** avea dreptate cînd scria acest elogiu, pe care Pallady îl transcrie în Jurnalul său : **„Pentru neamul românesc arta lui Theodor Pallady înseamnă cea mai înaltă coardă a sensibilității picturale".**

GEORGE ALBOIU

Cîntare și iarăși cîntare

Cîntare și iarăși cîntare
dar nici tatăl nici fiul
nu se arată
pe a neantului
clară cărare.
Eu liber sînt
și fără tînguire
doar pe pămînt
dar rob rămas
din primul ceas
în ametita
nemărginire.
Și de aceea cîntare
și iarăși cîntare
luceferi și mare
atîrnă de lîră
iar de luceferi și mare
undeva departe
trupul meu se clatină
între viață și moarte
Și de aceea cîntare
cu toate că nimeni
nu se arată
pe a neantului
pierdută cărare.

Dacă o mînă

Prăbușit sînt pe una din
cărările
acestei docile cetăți
o, și nu vreau să-mi întindă
nimeni o mînă
pentru că vedeți
dacă o mînă se apropie
desfăcută să-mi dea
ajutor
mă-mpunge mă-mpunge
durerosul corn
al degetului ei arătător.

Fără margini era

Fără margini era
și adîncă marea
nimic nu murea
apropierea în zori
sau în seri depărtarea.
Dar un singur dor
dor de muritor
mă-ndemna :
Peste abis
amîndoi să plutim
tu cu ochi închiși
eu cu ochi deschiși.
Dacă tu-l deschizi
noi ne prăbușim
în adîncul de vis
dacă eu l-închid
nu ne mai zărim.
Fără margini era
și streină marea
nu știu cum s-a-ntîmplat
cine a-ncălcat
legea sau visarea.
Pentru că spre seară
cădeam în abiș
în fricosul abis
țineam ochiu-nchis
și n-am mai văzut
dacă dorul
mai zbura lîngă mine
sau era departe
printre lumine
după ce pierduse
în văi muritorul...

Homo sum

În lepădată această noapte
eu cad în genunchi
pe înstrăinate lespezi
atît de ticăloasă
e nemurirea mea.
Dar îmi aduc aminte
de mama care m-a născut :
„pare-se că sînt muritor"
și ridic fruntea
dar din nou ceva mă
apasă
pînă cad în genunchi
pînă ajung cu fruntea la
pămînt.
Ori pentru ce mă închin
înaintea nemuririi mele ?
Eu îmi aduc aminte
Și mi-e dragă
mama care m-a născut
de ea nu mă lepăd
carnea ei dulce în auzul
meu
sună mai frumos decît
muzica sferelor.

REVISTA STRĂINĂ

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES *(9 aprilie a. c.) — Continentul s-a întrebat timp de aproape un secol, avînd în vedere longevitatea „Tigrului", dacă el avea sau nu inimă ? Georges Clemenceau, marele om politic francez, era supranumit astfel din cauza ferocității și curajului său care îl făceau să-și caute mereu un inamic spre a-l devora. La întrebarea pusă de contemporanii săi (dacă „Tigrul" avea sau nu inimă) răspunde editura Gallimard prin cele șase sute șaizeci și opt de scrisori de dragoste ale lui Georges Clemenceau scrise între opt zeci și doi și opt zeci și șase de ani, apărute într-un volum cu titlul* Lettres à une amie...

Aceeași revistă ne semnalează o Antologie a răului *datorată lui Jacques Sternberg și cuprinzînd o sută de texte despre Răutate. Cartea este împărțită în cinci capitole după „culoarea" subiectului tratat : răutatea roz, răutatea verde, răutatea roșie, răutatea gri și, evident, răutatea neagră... Printre numele celor o sută de autori ale acestor texte caustice și demascatoare ale răutății omenești de peste veacuri, citîm pe : Maupassant, Courteline, Thurber, Moravia, Sartre, Buzzati și Cami (marele umorist francez despre care Charlot a declarat că a fost maestrul său).*

Altă antologie, de astă dată de versuri, aparține lui Daniel Gelin, eminent actor de teatru și de cinema cunoscut la noi din filmul „Un minut de adevăr" în care a jucat alături de Jean Gabin și de Michelle Morgan. El însuși poet, autor a două plachete de versuri, Daniel Gelin a tipărit recent în editura Seghers un volum intitulat Poemes à dire. *(Poeme de spus) o culegere de poezii cîntînd Dragostea, Libertatea, Marea, Moartea. Actorul poet mărturisește că și-a intitulat astfel această culegere pentru că ar vrea să le recite, să le spună oricînd și oricărui public de pe orice scenă improvizată. Frumoasă idee pe care am dori să o realizeze și unul dintre cei mai buni actori din țara noastră îndrăgostiți de poezie. Aviz editurilor...*

LE FIGARO LITTÉRAIRE *anunță apropiata apariție a ultimei cărți a lui André Malraux* — Triunghiul negru. *Volumul reunește trei texte mai vechi consacrate lui Choderlos de Laclos, Goya și St. Just (treimea malefică a spiritului uman): „În trei zeci de ani, hazardul și prietenia — scrie autorul „Antimemoriilor" în prefața inedită a cărții pe care revista o publică în numărul de la mijlocul lui aprilie — m-au făcut să studiez trei figuri ce își aruncă luminile divergente asupra celei mai întunecate crize pe care Europa a cunoscut-o înaintea crizei impusă zilelor noastre". Este a treia prefață în stilul concis și abrupt, de fulgurantă sinteză filozofică pe care Malraux o oferă cititorilor după celelalte două, la* Amantul doamnei Chatterley *și la* Sanctuar, *scrise consecutiv în 1932 și 1933 și care au făcut dată în istoria criticii literare universale.*

Alain Robbe-Grillet va produce un film intitulat „Edenul și după aceea" *în care face apologia lui „homo ludens", apologia jocului, a spectacolului și superficialității (în sens „superior") împotriva „mitului profunzimii". Se pare că acestui scriitor neliniștit, („actor și derviș", după formula unui critic din țara sa") îi reușește totdeauna ceea ce își propune, cînd e vorba să șocheze publicul, mergînd și în acest caz, cu noul său* Eden, *pînă la capătul superficialității și jocului gratuit.*

La rubrica Vînzări *aflăm că la Paris orașul în care se fac cele mai importante tranzacții publice de specialitate în materie de cărți vechi, autografe, corespondență etc. au fost puse la licitație scrisorile particulare ale lui Céline, Remy de Gourmont, Wagner, Liszt, Nerval, Nietzsche, Strindberg... După cum scrie reporterul care consemnează știrea, el însuși impresionat: „E o tristețe să vezi aceste scrisori împrăștiate pe masă, oferite cui vrea să le cumpere. Nu sînt ele, pe veci, ale autorului și nu erau adresate unui singur destinatar ?"*

BULETINUL GALLIMARD (nr. 240) cuprinde programul cărților ce vor apare în aprilie, mai și iunie 1970. Spicuim cîteva noutăți editoriale: Louis-Fernand Céline, Casse-pipe *urmat de* Carnetul Cuirasierului Destouche ; *Ernest Hemingway.* În linie, *volum cuprinzînd toată activitatea ziaristică a lui Hemingway ; Friedrich Dürrenmatt,* Scrieri despre teatru *(toate articolele, eseurile despre teatru ale cunoscutului dramaturg adunate într-o singură lucrare) ; Jorge Luis Borges,* Opere poetice 1923—1965 ; *Tommaso Landolfi,* Muta, *culegere de nuvele ; Romain Gary,* Tulipe, *roman social scris în 1945 și care se bucură de o deosebită actualitate ; Nathalie Sarraute,* Isma *urmată de* Liniștea și Minciuna ; *Georges Bataille,* Opere complete.

PREUVES (trimestrul I 1970). Interesant articol semnat de cardinalul Danielou — Ce mă apropie de necreștin, *în care se încearcă o apropiere între virtuțile creștine și atee, găsindu-se un punct de confluență în „exigențele fundamentale ale persoanei umane". „Ateii au cel puțin tot atîtea virtuți ca noi și pe care le practică în același mod" afirmă înaltul prelat, care, în general, combate așa-numitul „monopol" al virtuților religioase.*

Distrugerea echilibrului natural : răspunsurile ecologiei, *studiul semnat de Georges Tendron se ocupă de problemele moderne ale acțiunii omenești asupra naturii: poluarea apei și atmosferei, influența substanțelor sintetice supra regnului animal și vegetal. Autorul își termină expunerea citînd cuvintele patetice ale unui astronaut american: „Înțelegeți cît de minunată este planeta noastră, încetați de a o mai întina, păstrați-o curată pentru copiii noștri".*

Din sumarul revistei maghiare lunare KORTARS *(Contemporanul, nr. 3). O poezie inedită a lui Jozsef Attila scrisă în limba franceză, de fapt o scrisoare de dragoste. Tocmai acest lucru i-a indus în eroare pe istoricii lui literari (dacă nu vor fi vrut să fie discreți). O piesă nouă a lui Illyés Gyula, a cărei acțiune se petrece în sec. XIII într-o mănăstire din Pirinei. Studiul lui Fekete Sándor.* „Petőfi și Kossuth azi", *pune problema contemporană a relației dintre omul politic vizionar și poetul vizionar.*

a. h. c.

EFEMERIDE

Duplicitatea lui ANDRÉ GIDE

Răsfoiesc Jurnalul **lui Gide din timpul ocupației și al războiului (Pléiade, 1966). Ce obstinată rezerva scriitorului de a se „angaja" în evenimente, deși, acum mai mult decît oricînd, este evident că „nu are niciun mijloc de a evada" și nu-i rămîne, cum va zice tot Sartre, decît „să-și îmbrățișeze necondiționat epoca". Și, pentru că a venit vorba de Sartre : el pune, o dată, pe Gide în categoria scriitorilor interesați de epoca lor, fiindcă a scris o carte despre administrația colonială a Congoului. Desigur, Sartre știe,** Voyage au Congo **reprezintă o excepție și Gide însuși va mărturisi mai tîrziu ce gîndește cu adevărat despre astfel de preocupări : „Question sociale !... Si j'avais rencontré ce grand trebuchoir au début de ma carrière, je n'aurais jamais écrit rien qui vaille". Dar tocmai caracterul de excepție i se va fi părut lui Sartre semnificativ : căci arată cum cel mai neimplicat politic dintre scriitori, teoreticianul disponibilității absolute, nu mai poate, în anumite momente, să stea deoparte ; arată că nepăsarea față de istorie are o limită. I se poate răspunde lui Sartre că și angajarea are o limită ; dovadă nu numai cazul, contrar, al lui Malraux, care a trecut de la lupta directă și de la romanele unei experiențe istorice la** les Voix du Silence ; **dar cazul lui Gide însuși, care, în anii ocupației, se „angajează", ce-i drept, însă** à contre coeur.

Fiindcă, iată : angajarea lui seamănă cu o punere în paranteză a unei anumite conștiințe. Renunțînd la indiferență, el nu renunță și la principiul indiferenței artistului ; ieșind pe scenă, o face plin de rezerve. Se întreabă mereu dacă, trădîndu-și nepăsarea, nu și-a trădat vocația profundă. „C'est seulement dans ce qu'elle a d'inactuel — crede Gide — que la pensée peut demeurer valable ; dans ce que les circonstances, si adverses qu'elles soient, ne peuvent ni ne pourrons modifier" (p. 55). Pe scurt, angajarea sfîșie conștiința lui Gide, producîndu-i un sentiment de duplicitate. Primul lui impuls este acela de a sta deoparte. Cu numai cîteva luni înainte ca primul soldat german să ajungă sub Tour Eiffel, cînd nimeni nu se mai gîndea decît la soarta Franței, Gide notează în Jurnal : **„Non, décidément, je ne parlerai pas à la radio. Je ne collaborerai pas à ces** emission d'oxygène. **Les journaux déjà contiennent assez d'aboiements patriotiques. Plus je me sens Français, plus je répugne à laisser s'incliner ma pensée. Elle perdrait, à s'enroler, toute valeur" (p. 11). Egoismul este însă numai aparent. Cîteva pagini mai încolo, Gide explică foarte clar resortul atitudinii sale : „Par pudeur je ne m'occupe, dans ce carnet, que de ce qui n'a pas trait à la guerre ; et c'est pourquoi, durant tant de jours, je reste sans y rien écrire. Ce sont les jours où je n'ai pu me délivrer de l'angoisse, pu penser à rien qu'à cela". (p. 23). Se observă că rezerva constă în a amesteca istoria, temporalul, evenimentul în existența spirituală a scriitorului ; cu alte cuvinte, rezerva echivalează cu teama „clericului" de a-și trăda menirea. Gide împărtășea ideile lui Julien Benda cu privire la trădarea clericilor. Spiritualul nu poate avea pretenția de a dirija temporalul decît cu riscul de a-și atrage răspunsul pe care (povestește Tolstoi) i l-a dat un coleg ofițer pe care-l mustrase că a pălmuit un soldat : „N-ați citit Evanghelia ?" exclamase Tolstoi. „N-ați citit regulamentele militare ?" a replicat celălalt.**

Cu toate acestea, conștiința intemporală a artistului poate fi pusă în paranteză cînd este în joc destinul Franței și al culturii ei ! Gide nu abandonează nici acum principiul neangajării ; atît că angajarea practică i se pare inevitabilă : „Oh ! parbleu, je sais bien dans quel sens je pourrais dire avec Valéry que les événements ne m'interessent pas. **Aucune des choses auxquelles je tiens spirituellement n'est dépendante de cette guerre, il est vrai ; mais c'est l'avenir de la France, c'est notre avenir qui s'y joue" (p. 223).**

Duplicitate evident — ! Chiar dacă Gide sfîrșește prin a-și da seama că cele două conștiințe își și sînt, una alteia, ostile, că nimeni nu se poate menține la nesfîrșit într-o poziție morală ambiguă. Cîteva pagini din Jurnal **apăruseră în N.R.F., fără dată, și Gide regretă cu amărăciune de a le fi făcut publice : „Je ne suis plus dans la disposition qui me les fit écrire, observă el (...) Au surplus, mes réflexions sur les défaillances et intermittences du sentiment patriotique ne me paraissent plus très justes. Rien de tel que l'opression pour redonner à ce sentiment de la vigueur. Je le sens de toutes parts qui se réveille en France, et surtout dans la France occupée (...) Et cette lutte de l'esprit contre la force, de l'esprit que la force ne peut soumettre, est en passe de devenir admirable" (p. 63). Patru luni mai tîrziu, Gide se hotărăște să ceară lui Drieu de la Rochelle să-i șteargă numele de pe coperta revistei. Iată-l îmbarcat, aproape fără voie, pe galera rezistenței !**

Gestul nu echivalează totuși cu o înfrîngere definitivă a scrupulelor. De cîte ori nu va reveni Gide asupra lui ! „C'est mon coeur bien plus que ma raison qui les désapprouve, scrie el despre Drieu de la Rochelle și despre ceilalți în 1943, et peut s'en fallut que je n'y souscrivisse ; **mais je crois que je me serais vite et amèrement reproché" (p. 250). Am subliniat inadins : opțiunea n-a fost categorică. Iar reprosul eventual are în vedere altceva decît menținerea în rezervă față de evenimente : confundarea rezervei cu „colaborationismul". Gide a ales angajarea** contra **lui Drieu de la Rochelle, pentru a nu se trezi angajat alături de el ; unui rău mai mare i-a preferat un rău mai mic.**

Sartre are dreptate : scriitorii sînt responsabili față de istoria lor, așa cum sînt față de opera lor. Dar dacă ei sînt în situație, dacă angajarea nu este o liberă opțiune, aceasta nu numai că nu exclude, dar presupune o duplicitate esențială.

Nicolae MANOLESCU

Cultura națională trebuie să păstreze intact simțul originalității poporului nostru

De vorbă cu acad. Al. Rosetti

● Tatăl meu, Petre Rosetti Bălănescu, era fiul lui Niculae, ministrul de externe al Domnitorului Cuza.

● Am fost elevul lui Ovid Densușianu, Ion Aurel Candrea și Ion Bianu.

● Studiile mele asupra limbii române sînt bazate pe cunoașterea istoriei și a folclorului românesc.

● Un profesor — în afară de cunoștințele respective — trebuie să dea dovadă de generozitate sufletească în îndrumarea tineretului

● Călinescu a fost, în primul rînd, un exemplu și, în al doilea rînd, un îndrumător.

● Sînt pentru revenirea la scrierea cu â din a acolo unde este cazul.

● Am citit Joc secund într-o noapte, uimit de genialitatea acestei poezii. Am tipărit cartea în pierdere. Dar vi se mai pare pierdere astăzi apariția Jocului secund ?

● Ne lipsește o bibliotecă specială a marilor noștri clasici.

● Sînt bucuros de a fi editat scriitori necunoscuți atunci : Ion Barbu, Arghezi, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Mihail Sebastian, sînt bucuros că am inițiat edițiile critice ale marilor noștri clasici, de a fi tipărit — în parte — opera lui Eminescu...

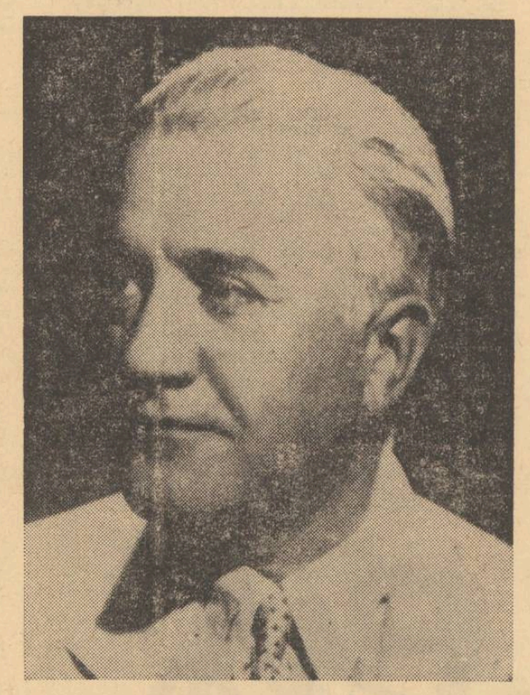

— Unde începe, stimate tovarășe profesor Rosetti, familia Rosetti ?

— În secolul XVII, un Rosetti era mare demnitar la Constantinopol, iar familia lui s-a instalat în Moldova.

Neculce povestește despre faptele fiilor lui Anton Rosetti. Portretul lui figurează la Iași, în mînăstirea Golia.

— În vremea noastră, care sînt Rosettii reprezentativi pentru familie ?

— Istoricul Radu Rosetti, cunoscut pentru lucrările sale de istorie socială și, în special, pentru cartea „Pămîntul, sătenii și stăpînii" ca și pentru polemica cu George Panu. El a lăsat și două volume de *Amintiri* și două romane. Unul *„Cu paloșul"* se reeditează acum la Iași, la editura Junimea. Fiul său, generalul Radu Rosetti, e cunoscut prin lucrările sale privind istoria armatei și o genealogie, în 2 vol., a familiei Rosetti.

De asemenea, trebuie să amintim pe C. A. Rosetti, cunoscut luptător de la 1848, și — în vremurile noastre — pe Max Rosetti, autor de vodeviluri și al unui dicționar al contemporanilor, precum și pe Radu Rosetti, poetul.

— În acest arbore genealogic, cine sînteți dumneavoastră ?

— Mi-am făcut studiile la București, am fost elevul lui Ovid Densușianu, Ion Aurel Candrea, Ion Bianu și alții. Doctoratul în litere l-am căpătat la Paris, după care m-am întors în țară, la Facultatea de litere din București, din anul 1928.

Peste doi ani s-a înființat Editura *Cultura Națională*. Ca director al ei și al Fundațiilor, am publicat o serie de autori, încă necunoscuți, precum Ion Barbu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Mihail Sebastian și mulți alții.

Era timpul cînd Tudor Arghezi nu-și găsea editor. I-am tipărit primele cărți și culegerea *Cuvinte potrivite*.

— Dar din punctul de vedere al familiei Rosetti cine sînteți ?

— Tatăl meu, Petre Rosetti Bălănescu, era fiul lui Niculae, fost ministru de externe al lui Al. Ion Cuza. La abdicarea lui Cuza, i s-a oferit să intre în noul minister dar el s-a retras la Paris, unde a murit la 55 de ani. Mama, Zoe născută Cornescu, este fiica Elenei Cornescu, născută Manu, fiica Agăi Manu cunoscut în timpul revoluției de la 1848. Soția Agăi Manu era Ana, căreia Eliade Rădulescu i-a dedicat *Zburătorul*.

— Pe cine, dintre profesorii dumneavoastră, l-ați iubit cel mai mult ?

— Pe toți. Dar din cauza caracterului său dificil, i-am păstrat lui Ovid Densușianu numai stimă. Afecțiunea rămînînd în întregime în favoarea lui Ion Aurel Candrea. De maeștrii mei din Paris am fost, firește, mai puțin legat. Datorez mult maeștrilor mei, abatelui Rousselot, Antoine Meillet, Jules Gilliéron și Mario Roques. La Paris urmăream cu regularitate cursurile acestor maeștri, precum și orele lor de seminar, și participam la ședințele Societății de lingvistică din Paris, unde se luau în discuție problemele lingvisticii contemporane. Cînd m-am întors în țară, dimpreună cu Al. Graur și alți colegi, am înființat Societatea română de lingvistică, care a funcționat pînă în 1946. De asemenea, am socotit necesar să întemeiem o revistă de specialitate, scrisă în limbi străine, prin care să informăm lumea științifică internațională, despre progresele lingvisticii românești. Așa a luat ființă în 1930 revista „Bulletin lingvistique", scrisă în cea mai mare parte în limba franceză, din care au apărut 18 volume (un volum pe an) pe care am scos-o, în tot acest răstimp, în colaborare cu colegul meu Al. Graur.

— De ce nu i-ați păstrat lui Ovid Densușianu decît stimă ?

— Avea un caracter dificil, ca un om suferind, și de la un moment dat relațiile noastre s-au răcit.

— Cînd ați descoperit în dv. vocația pentru lingvistică ?

— Încă din liceu eram pasionat de problemele de limbă și de istorie ale poporului român.

La terminarea liceului eram hotărît să studiez, în același timp, istoria românilor și limba română, program pe care l-am îndeplinit, întrucît studiile mele asupra limbii române sînt bazate pe cunoașterea istoriei și a folclorului românesc.

Prima mea lucrare științifică mai întinsă a izvorît dintr-o lucrare de seminar, prezentată profesorului Ion Bianu și publicată, în 1920, în Analele Academiei Române, sub titlul „Colindele religioase la români". În același timp, însă, cultivam cu modestie și, oarecum, ca o luminiță ținută sub obroc, creația literară. Scriam mici bucăți pe care le păstram în sertar. Firește, printre ele erau și producții în versuri. Acest material de încercări a fost sacrificat mai tîrziu, după care m-am hotărît să dau publicității mici eseuri în revistele timpului (de exemplu *Universul literar*). Mult mai tîrziu, acum cîțiva ani, neîndrăznind să-mi prezint producțiile unei edituri, am compus un mic volum intitulat *„Diverse"*, pe care l-am multiplicat în 100 de exemplare. În calitate de director al Revistei Fundațiilor, m-am simțit obligat ca, din cînd în cînd, să scriu cîteva pagini în această revistă. Mai tîrziu am reunit o parte din ce publicasem într-un volum, apărut la Fundație și intitulat „Note din Grecia".

După aceea, în anii din urmă, a apărut și volumul „Diverse", și „Cartea albă", compus din observații asupra contemporanilor mei.

— Ce înțelegeți prin noțiunea de profesor?

— Un om care și-a însușit o disciplină științifică, dar în primul rînd o metodă științifică și care îmbogățit de aceste cunoștințe, își ia greaua răspundere de a le transmite unui public doritor de a se iniția.

După părerea mea, un profesor — în afară de cunoștințele respective — trebuie să dea dovadă de generozitate sufletească în îndrumarea tineretului. El trebuie, cu răbdare, să caute și să descopere talentele tinere, să le îndrumeze zi de zi, ca, la sfîrșit, cînd tînărul și-a terminat studiile profesorul să aibă într-însul un colaborator în exploatarea științei.

În cariera mea profesională am întîlnit multe talente care, bine îndrumate, au devenit astăzi cercetători renumiți în domeniul lingvisticii.

— Avem, în clipa de față, profesori de înălțimea profesională și morală, a vechilor și marilor noștri profesori ?

— Și în generația actuală și în cea care vine imediat după aceasta există valori certe care vor duce mai departe știința în țara noastră.

— G. Călinescu era, după opinia dv., un profesor ?

— Etimologic era profesor, întrucît poseda o catedră și preda lecții de la catedră. Călinescu a fost, în primul rînd, un exemplu și, în al doilea rînd, un îndrumător.

Era prea personal și original, pentru a se putea apleca răbdător și atent, asupra începătorilor și a-i îndruma zi de zi.

Temperamentul său viforos era bine făcut pentru a expune de pe catedră idei originale, indiferent de ordinea în care le expunea.

De la G. Călinescu ne rămîn întîi scrierile sale, în care și-a pus tot geniul creator.

Romanele sale, eseurile, extraordinara *Istorie a literaturii române* constituie culmi și rămîn neatinse de uzura timpului.

— Nu credeți că la Facultatea de filologie raportul dintre limbă și literatură este dezechilibrat în favoarea limbii ?

— Cred că este loc pentru unele cursuri care să îmbrățișeze cele două domenii. În Franța, mai ales în timpul din urmă, există o mișcare în acest sens și cred că ea s-ar putea dezvolta și la noi printr-o serie de talente tinere care au dat dovadă că se mișcă ușor în ambele domenii.

Aș cita nume ca Mihai Nasta, Matei Călinescu, Sorin Alexandrescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion și alții.

— O chestiune asupra căreia știu că aveți o opinie diferită de cea oficializată în „Gramatica Academiei" este chestiunea, ca să zic așa, lui â din a.

— Dați-mi voie în această chestiune să fac un mic istoric. Problema reformei ortografiei s-a pus în secția Academiei care, pe atunci, unea limba și literatura, în timpul președinției maestrului Mihail Sadoveanu.

Maestrul M. Sadoveanu adoptase, mai demult, generalizarea scrierii lui î din *i* care fusese inaugurată în redacția Vieții românești din Iași.

— Atunci cum se scria „Viața românească" ?

— Cu î din *i*. Credincios acestei metode, maestrul Sadoveanu a recomandat ca întotdeauna să se scrie astfel.

Lingviștii din secție l-au aprobat cu entuziasm, pe principiul că același sunet trebuie notat cu aceeași literă.

Am fost singurul care am susținut că ortografia unei limbi nu trebuie neapărat să urmeze criteriul fonetic, ci că unele considerente de altă ordine trebuie luate în seamă.

— Ce considerente anume ?

— În scrierea cu majuscule nu se mai pun accente deasupra literelor. În consecință, nume ca *Român, România* dacă se scriu *Romîn, Rominia*, vor fi citite *Romin, Rominia*.

E mult mai aproape de adevăr și de originea lui â de a-l scrie cu *a*. Direcția Căilor Ferate a mers pe o linie bună, scriind pe vagoane și cisterne *România* cu â din *a*.

De aceeea, recomandam păstrarea scrierii cu â din a, în toate cazurile prevăzute în penultimul statut ortografic al limbii române. Propunerea mea însă nu a fost luată în seamă.

Mai tîrziu s-a revenit, dar numai pentru numele nostru etnic și pentru numele țării.

— Susțineți și azi același lucru ?

— Da, bineînțeles. Și astăzi propun revenirea la vechea regulă (scrierea cu î din i, numai în anumite cazuri).

— Poate că o dezbatere publică în această privință, prin antrenarea tuturor specialiștilor interesați, n-ar strica.

— Pentru ca această dezbatere să fie utilă, ar trebui o hotărîre guvernamentală în acest sens.

— Ce alte probleme privitoare la limba română vă despart de părerea generală ?

— Nu de părerea generală, ci de părerea unor colegi.

— Citeva exemple, vă rugăm !

— Chestiunea formării limbii române la sudul și la nordul Dunării, a legăturilor dintre limba română și limbile balcanice și alte probleme, mai de amănunt.

— Care credeți că sînt condițiile formării unei intelectualități române, de nivel mondial ?

— Socotesc că este potrivit ca un student să-și pregătească diploma de stat în România. După aceea, însă, este necesar — pentru cineva care se pregătește și e apt pentru cariera științifică — să ia contact cu cercurile științifice din Occidentul Europei, din Uniunea Sovietică și din S.U.A. O bursă de studii ar trebui să fie acordată, cel puțin pentru un an, cu posibilitate de prelungire. În timpul studiilor în țară, studentul să învețe cel puțin o limbă străină, ca să poată profita integral de stagiul la o universitate străină.

— Să încercăm o întoarcere la editura unde erați director !

— Am început să lucrez, în 1930, la editura *Cultura națională*. Mai tîrziu, în 1933, a luat ființă *Fundația pentru literatură și artă*. Am dirijat aceste două edituri și după încetarea activității celei dintîi, am lucrat numai la Fundație și la Revista Fundațiilor. Aici, condițiile materiale fiind favorabile, am putut înființa o serie de biblioteci și inițiа editarea clasicilor români, a ediției monumentale Eminescu și a unor lucrări de mare amploare, cum ar fi „Istoria Românilor" în 5 volume, de Constantin Giurăscu, sau Istoria literaturii române de G. Călinescu.

— Dumneavoastră ați tipărit „Istoria..." lui Călinescu ?

Profesorul Al. Rosetti se ridică, face un semn și-l urmăm în bibliotecă. Domnia-sa se suie pe scară și ne așează în brațe cartea lui G. Călinescu. O deschidem și citim pe prima pagină următoarea dedicație : „Domnului Al. Rosetti iubit complice la această carte — 10.IX.1941 — G. Călinescu".

— De ce l-ați publicat pe Ion Barbu ?

— Cunoșteam poeziile lui Ion Barbu, publicate în Contemporanul și în Zburătorul. Păstrasem numerele respective, astfel încît în momentul cînd a luat ființă „Cultura națională", l-am rugat pe Ion Barbu să-mi dea manuscrisul poeziilor sale. Fusesem coleg de liceu cu Dan Barbilian (alias Ion Barbu) și păstrasem bune legături de camaraderie. Peste scurt timp mi-a remis două caiete școlare cuprinzînd integritatea volumului *Joc secund*. Am citit întreg volumul, în timpul unei nopți, și i-am scris a doua zi, uimit de genialitatea poeziei sale. Volumul a apărut după 2—3 luni.

— Numai atît ?

— Bineînțeles. Am scris la apariția cărții un articol în *Viața românească*. Am socotit că publicarea volumului *Joc secund* de Ion Barbu era de bun augur pentru noua editură.

— În ce tiraj a apărut Joc secund ?

— În 1 000 de exemplare.

— Cît a pierdut editura cu această carte?

— Cartea a fost tipărită și vîndută în 2—3 ani. Editura nu cîștiga nimic. *Joc secund*, evident, a fost o carte tipărită în pierdere. Dar vi se mai pare pierdere astăzi apariția *Jocului secund ?*

— Și ce pierderi ați mai avut ?

— Mai toate cărțile de versuri și de eseuri se tipăreau în pierdere.

— Excepții ?

— Camil Petrescu, „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război". Prima ediție de 3 000 de exemplare s-a vîndut în două săptămîni, iar a doua ediție s-a vîndut imediat.

— După cît timp s-a tras a doua ediție ?

— La două luni. De asemenea, un succes fulgerător a avut *Viața lui Mihai Eminescu* de George Călinescu.

— Dacă ați fi editor astăzi, cu ce ați porni activitatea editurii d-voastră ?

— Activitatea editurii ar fi ramificată.

Aș publica mai întîi poeții consacrați : Nichita Stănescu, Constanța Buzea, Mircea Ciobanu, Liviu Călin, Ana Blandiana, Sorescu, Ion Alexandru, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Adrian Păunescu. Aș publica poeții începători. I-aș lansa. Aș publica romane și nuvele de Marin Preda, Eugen Barbu, Zaharia Stancu, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Ivasiuc, Alice Botez și alții. Aș publica eseuri, și critică de Sorin Alexandrescu, Nicolae Manolescu, Matei Călinescu, Mihai Nasta, Eugen Simion, Mircea Zaciu.

Edițiile critice ale scriitorilor clasici ar începe cu reluarea ediției monumentale Eminescu de Perpessicius, întreruptă prin complicate hățișuri administrative.

Edițiile definitive ale scriitorilor în viață (colecție inaugurată la Fundații, în care au apărut Matei Caragiale — Opere și Arghezi, Cuvinte potrivite) ar trebui să continuie.

N-ar lipsi traducerile din marii scriitori.

— În ce fel poate ajuta o editură la limpezirea culturii naționale ?

— O editură ajută la limpezirea culturii naționale prin tipărirea unor scriitori înzestrați și a unor opere cu prestigiu și influență asupra spiritului public.

Ne lipsește o bibliotecă specială a marilor noștri clasici, continuați cu scriitori contemporani de valoare recunoscută.

— Ce credeți că nu fac editurile de astăzi ?

— Cred că editurile noastre ar trebui să alcătuiască un plan de perspectivă pentru publicarea scriitorilor noștri de bază, vechi și contemporani, în opere complete și, în același timp, cu publicarea în opere alese a marilor scriitori străini.

— Care este fapta de editor cu care vă mîndriți astăzi cel mai mult ?

— Sînt bucuros de a fi editat scriitori care astăzi sînt celebri, debutanți care și-au făcut un nume în literatura noastră, de a fi inițiat edițiile critice ale marilor noștri clasici, de a fi tipărit, în parte, Opera lui Eminescu, și de a fi pus în mîna publicului o ediție laică a Bibliei.

— Reconfortant sentiment trebuie să aveți, intrînd într-o bibliotecă ai cărei pereți respiră activitatea d-voastră de editor. E ca o construcție în care vă puteți recunoaște. Vă întreb, stimate tovarășe profesor, ce cuvinte ați dori să spuneți generației mele, la începutul acestui al optulea deceniu al veacului, cînd preocupările de cultură națională sînt din nou, într-un mod aproape solidar, vii ?

— Tineretul de astăzi este îndrumat de înaintași înspre calea luminoasă a socialismului. El trebuie să pășească cu încredere pe acest drum al progresului, păstrînd intact simțul originalității poporului nostru, dar evitînd să se izoleze, și căutînd contactul cu tot ce este luminos în cultura universală.

Adrian PĂUNESCU

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Anul XIII
18 (418)
Sîmbătă
2 mai 1970
8 pagini — 1 leu

„...Veniți: privighetoarea cîntă și liliacul e-nflorit;
Cîntați: nimic din ce e nobil suav și dulce n-a murit."

(Alexandru Macedonski: „Noapte de Mai")

Cuvînt pentru Mai

Înscrisă în calendar în secolele civilizate, 1 Mai, ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc, are o tradiție și o istorie identificată în punctele de răscruce ale omenirii. Sărbătorind-o, prezentul îi caută cele mai noi semnificații, o astfel de zi privește direct destinele lumii contemporane.

Regăsindu-se mai tineri și mai puternici în primăvara continuă a acestei sărbători, oamenii cei mai activi și mai creatori ai pămîntului își mărturisesc înfrățirea energiilor și a hotărîrii superioare de a fi uniți și de neînvins. Sărbătoare lucidă, care-și așează totdeauna luminile, tăria și frumusețea în pragul viitorului, ea vine cu darurile de preț ale inteligenței, progresului și mîndriei popoarelor. Fiecare popor, prin purtătorii steagului muncii și ai drepturilor superioare la viață și la istorie, are prilejul să-și mărturisească în ziua de 1 Mai contribuția sa la marea solidaritate, credințele sale în afirmarea nobilelor idealuri de pace constructivă, de progres continuu spre culmile civilizației și ale culturii.

Poporul nostru vine la această sărbătoare internaționalistă cu o contribuție limpede și recunoscută de întreaga lume, condus de comuniști nu s-a abătut de la înaltele principii ale respectului între popoare, ale egalității în drepturi, ale progresului, înțelegerii și păcii, care să înlăture tendințele de dominație și opresiune, pericolele de război, de împărțire imperialistă a lumii.

Datorită Partidului Comunist Român, consecventelor sale principii de întărire continuă a relațiilor cu toate partidele frățești, cu forțele revoluționare, progresiste, ale contemporaneității, această cale sigură a poporului nostru o mărturisim încă o dată de ziua solidarității, zi și a mîndriei și a demnității noastre de a ne afla printre cei mai încercați și mai hotărîți apărători ai idealurilor luptei internaționaliste, ai drepturilor tuturor popoarelor de a-și hotărî singure soarta și de a-și aduce contribuția la rezolvarea marilor probleme ale istoriei lumii contemporane.

LUCEAFĂRUL

Desen de EUGEN DRAGUȚESCU

Litografie de BRAQUE

Literatura studenților

În timpul desfășurării **Colocviului național studențesc de literatură**, am fost întrebat de cineva în legătură cu o posibilă distincție între o literatură „studențească" și cealaltă literatură, scrisă în afara vîrstei universitare. Am răspuns, desigur, alături de alți participanți, că o atare diferențiere ar fi sortită să rămînă arbitrară, bazîndu-se pe niște criterii cu totul exterioare actului creator. Literatura este sau nu este literatură, rezistă sau nu rezistă din punct de vedere estetic, nu se poate clasifica după apartenența temporară a scriitorilor la o instituție sau alta. Colocviul a servit, în acest sens, argumente categorice. Problemele pe care juriile sale le aveau de rezolvat s-au redus, în ultimă instanță, la una singură: dacă studenții prezenți în concurs sînt sau pot deveni scriitori adevărați.

Era firesc ca din numărul impresionant de concurenți să fie reținute doar cîteva nume, cele mai promițătoare, și asemenea nume capabile să ofere o anume certitudine a unei mai largi afirmări viitoare, n-au lipsit. **Adrian Popescu, Nicolae Diaconu, Emil Nicolae, Doina Uricaru, Dorin Liviu Zaharia** — premianții secției de poezie, **Mihai Tatulici** și **Marcel Runcanu** — dintre prozatori, **Constantin Pricop, Victor Ivanovici, Mihai Dascal, Silviu Angelescu,** — la critică, ori **Ioan Petre Culianu** și **Mircea Marghescu** dintre tinerii autori dramatici sînt, evident, asemenea promisiuni. Dar semnificația unor întîlniri de felul Colocviului recent desfășurat ar trebui căutată și dincolo de descoperirea unor individualități, existente virtual în colectivitatea studenților interesați de fenomenul creației. Ele sînt și pot fi moduri de verificare a nivelului general pe care îl atinge la un moment dat creația tînără, indicii ale unui anume univers de preocupări și interese. Și, mai presus de toate, ele afirmă și vor trebui să afirme permanența generozității spiritului creator, ostil osificărilor de orice natură, deschis înnoirilor. În acest sens, se poate distinge un spirit studențesc, afirmat în calitatea sa de spirit tînăr, receptiv și lipsit de prejudecățile unor vîrste pietrificate.

O observație ce trebuie neapărat făcută cu privire la acest colocviu se referă la un anume nivel al simțului critic. Cantitatea imensă de lucrări citite a solicitat o foarte atentă evaluare a fiecăruia, de unde și necesitatea unor confruntări de opinii ale publicului auditor — nu mai puțin studențesc. Ori, o relativă nesiguranță a comentariilor, care s-a manifestat în cadrul discuțiilor, reactualizează problema formației intelectuale a studenților cu preocupări creatoare. S-a dovedit, cred, încă o dată că talentul trebuie susținut și dezvoltat printr-o serioasă cultură.

Cîți dintre tinerii, afirmați acum, vor reuși să rămînă în raza unui interes general, este o chestiune la care numai viitorul poate răspunde. Dezvoltarea sau involuția lor depinde în bună măsură de eforturile cerute de o continuă autoperfecționare, de o înaltă disciplină a spiritului — dar publicațiile noastre literare, studențești sau nu, sînt și ele direct angajate într-o atare perspectivă. Ele vor trebui să susțină și să încurajeze orice manifestare ce poate sluji afirmării spiritului creator. Este vorba, încă o dată, cred, de generozitate.

Ion POP

În fiecare săptămînă

MARIN PREDA

răspunde la o întrebare

— Există o realitate țărănească strict actuală despre care nu prea scrie nimeni. De ce dumneavoastră, autorul Moromeților, nu vă interesați, în cărțile dv., de țăranul român al anului 1970?

a. p.

— Care țăran, cînd el doarme într-o baracă, pe nenumăratele șantiere ale Bucureștiului și-ale altor orașe, și nu mai dă prin satele lui cu lunile?

M-a vizitat fratele meu, om de 50 de ani, pe deplin conștient de rolul său în societate, familia lui fiind la țară, în Siliștea-Nouă, și eu — știindu-l țăran — l-am întrebat. Zic: *ce faci tu, aici, în București?* La care el mi-a dat un răspuns pe care îmi rezerv dreptul de a-l folosi în noul meu roman: *Cum, zice, eu, mă? Construiesc societatea. Jumate am și construit-o. A mai rămas jumătatea ailaltă.*

S-ar părea că nici el, fostul țăran, nu e pe de-a-ntregul convins de gravitatea efortului pe care-l depune, deși nici acolo-n sat nu mai vrea să stea. Își angajează forța de muncă la întîmplare și rareori se califică.

Întrebîndu-l ce face, de fapt, pe șantier, el mi-a răspuns că este șef, își comandă lui însuși, cîte cărămizi să urce, cîte să coboare, șef veritabil.

Într-o vreme am aflat că la *Carul cu bere* merg mulți silișteni. De unde presupun că fiecare comună are preferințele ei în ceea ce privește restaurantele Capitalei. Curat țărani! Totuși, eu am scris despre ultimii dintre ei, Moromeții (volumul doi). Critica s-a ferit cît a putut să pună publicul în cunoștință de cauză despre drama care se petrecea. Acum să intrăm puțin în fondul problemei. E ușor să ne liniștim spunînd că nu există alt drum pentru țărănime decît cel al cooperativizării. Pe scriitor îl interesează ce se întîmplă cu oamenii.

Istoria se impune cu o idee, cu o necesitate. Asta nu e un lucru atît de abisal și cu asta nu ne putem mulțumi. Este foarte lesnicios pentru omul de litere să se adăpostească în spatele necesității istorice și să se eschiveze, în felul acesta, de a se întreba nu cîtă necesitate conține istoria, ci care e soarta fiecărui om în parte știind că omul nu are decît o singură viață de trăit, în timp ce istoria este înceată și nepăsătoare.

E greu de susținut că, de pildă, Dostoievski nu înțelegea necesitatea progresului social. Dar el a descoperit, ignorînd pentru moment istoria, că scena este ocupată de demoni care, însușindu-și ideile necesității istorice, dansează călcînd peste vieți omenești și, în fond, încetinind tocmai realizarea progresului în conștiințe.

Felul de participare a scriitorului la istorie este — în mod curios — și cel al lui Dostoievski și nu numai al Cutăruia care — entuziasmat — descrie, cu talent chiar, doar binefacerile decurgînd din necesitatea istorică.

În Moromeții (volumul II) am vrut să fiu drept și cu istoria și cu țăranii. În alte împrejurări, un american povestea cum satele erau distruse cu tractorul și țăranii erau alungați, puși într-un camion care costa 75 de dolari, și trimiși într-o țară a speranței, California, unde fructele putrezeau pe jos, neculese, și nici nu era voie să fie culese, din rațiuni cu neputință de înțeles. Natura își revărsa roadele asupra pămîntului în timp ce un țăran, amenințat să moară de foame, era salvat de o țărancă, de sînul căreia era atîrnat ca un sugar. Imagine literară forțată, specifică prozei americane, dar care nu exprimă mai puțin realitatea cumplită a dispariției clasei țărănești, pe o planetă pe care progresul tehnic n-ar trebui să trăiască din destrămarea unei structuri de viață, veche de mii de ani.

Cine impune această cursă, ale cărei consecințe nu sînt pe deplin previzibile?

Înainte de a lăsa în suspensie această întrebare, e cazul să privim realitățile în față.

Țările cele mai puternic industrializate, și care au eliminat clasa țărănească din arena socială, furnizează cantități fantastice de alimente, (carne și cereale) țărilor care posedă, încă, o clasă țărănească, după care ni se rupe inima.

Revenind la literatură și la problemele țărănești și la întrebarea pe care mi-o pui, în Moromeții (vol. I) am un erou, considerat de Moromete cu îngăduință, și pe care-l cheamă Năstase Besensac. Era un om nevoiaș, din toate punctele de vedere. Buuun! Asta se petrecea acum 30 de ani, cînd Năstase trebuia să se însoare. Cum s-a însurat și cum a trăit acest erou, nu e așa de interesant. Astăzi, însă, Năstase Besensac, care e un personaj real, are televizor. În fața acestei realități brutale, îmi trebuie timp ca să reflectez. Despre ceea ce a însemnat cooperativizarea agriculturii pentru țărănimea română vorbesc statisticile, dar despre ce s-a petrecut, chiar și cu un singur om cuprins în acest proces, ar fi surpriza pe care o poate oferi investigația scriitorului, lumii contemporane.

Se știe că structurile organizate își găsesc exponenții lor. Ion Creangă este produsul unei civilizații primitive, ajunsă la apogeul ei.

Despre această lume care poartă numele de *țărănime din zilele noastre*, va scrie numai cel care va fi contemporan cu deplina ei structurare.

Cronica pietonului

Sîmbătă, 25 aprilie, într-un cartier mărginaș al Capitalei — Berceni — un copil de un an s-a îmbolnăvit. Părinții lui au telefonat serviciului de Salvare din strada Șerban Vodă. Era ora 11 și jumătate dimineața.

Li s-a răspuns că, da, Salvarea o să vină, dar după ora 16, cînd urma să intre schimbul următor.

Insistențele au fost zadarnice. Nu se poate mai devreme Nu se poate mai devreme.

— Bine, dar copilul e grav bolnav!

— N-avem ce face! Dați telefon schimbului următor!

Și Salvarea n-a venit.

A venit însă un pieton, o doctoriță, căreia i se spusese, într-o doară, să se ducă dacă vrea. A rătăcit îndelung pe străzile încurcate ale cartierului. A ajuns. Și-a făcut datoria.

Un pieton a fost, încă o dată, mai milostiv decît o mașină.

Mașinile Salvării din str. Șerban Vodă erau ocupate: era sîmbătă, urma duminica, aveau și ele treabă.

Copilul, însănătoșit, abia așteaptă să vorbească, pentru a mulțumi modestului pieton care — cel puțin în cazul lui — a veștejit supremația mașinii.

CANDID

Trandafirii lui Vlahuță

Dacă pentru cei mulți pămîntul este o vale a plîngerii, pentru el era și o înflorire de roze. Avea trandafiri în suflet și lumina cu ei și-i risipea ca o cascadă blîndă, ca o revărsare bogată, de-a lungul patriarhalelor cerdacuri din pinzele lui Grigorescu.

Așa l-am cunoscut eu pe Vlahuță prin 1910, cînd locuia în palatul funcționarilor publici de la șosea.

Și această amintire nu vreau s-o șterg din suflet, fiindcă e plină de seninătate.

În odăile luminoase și primitoare, înduioșate de surisul blînd al doamnei Vlahuță, maestrul trecea liniștit printre oaspeții săi, cu gesturi lente și armonioase, cu lumini de bunătate în privirea pătrunzătoare.

Era un colț de pace și de poezie în casa lui Vlahuță. De la ferestrele înguste, din balconul împodobit cu mușcate, se vedeau, jos, copacii șoselei Kiseleff iar departe, orizontul albastru.

Și toate încăperile erau pline de lumina liniștită a depărtărilor. O mare dragoste de viață, adînc înțeleasă și trăită calm, se desprindea din toată făptura lui Vlahuță.

Nimic brutal, nimic zgomotos, nimic disarmonic.

Omul acesta avea ceva dintr-o altă epocă. Era potolit în gesturi și vorba lui era domoală, plină, totuși, de o sonoritate catifelată. O energie care nu îmbrăca niciodată forme violente, dar pe care o ghiceai în ochii sumbri, sub fruntea chinuită de gînduri, sub povara părului bogat și negru.

Știa să rămînă poet în mijlocul infrigurării contemporane și să trăiască pentru ei și ai lui, cu lumea lui de visuri, cărora le dădea o așa de mare intensitate, încît deveneau realizări.

„Și pe urmă, sînt bogat : în fiecare zi, am o zi întreagă care este a mea... Fac ce vreau cu dînsa. O zi întreagă ! A mea... De dimineață pînă seara... Nu mi-o poate lua nimeni... O zi întreagă..."

Victor EFTIMIU

; punct și virgulă

Brâncuși scriitor

Într-una din vizitele pe care le-a făcut Brâncuși în țară, la începutul deceniului al patrulea — atunci cînd autorul „Păsării măiastre" nu era încă o incontestabilă valoare mondială iar la noi era privit cu scepticism și neîncredere — Dan Botta, care-l admira, i-a smuls un apolog în care marele sculptor țesea pe criticii răutăcioși, precum și cîteva aforisme — expresii nemăsluite ale unei profunde gîndiri plastice. Redăm mai jos apologul pe care Brâncuși l-a intitulat „Poveste cu haiduci" :

„A fost o dată pe timpuri foarte, foarte, foarte vechi timpuri, cînd oamenii nu știau cum vin pe lume animalele...

Într-o zi din timpurile acelea, un om a întîlnit o găină care-și clocea ouăle. Și cum pe atunci animalele și oamenii se înțelegeau, de minune, el întrebă ce făcea. Și cum găina era politicoasă căci pe timpuri animalele aveau mult respect pentru oameni — ah, mult, mult, mult mai mult decît acum —, ea se sculă ca să nu lase pe om în picioare și se duse cu el să-i explice.

Și-i explică mult, mult timp, și atît de mult, încît la întoarcere, ouăle ei erau stricate.

De aceea în zilele noastre găinile care clocesc se supără amarnic cînd ne apropiem de cuiburile lor".

Cugetările lui Brâncuși au fost intitulate în varianta Dan Botta : „Aforisme despre artă". Le transcriem aici, aceste aforisme fiind, fără îndoială, transmise nemijlocit de însuși Brâncuși (căci, după cum vom vedea, există mai multe versiuni și o întreagă literatură exegetică în această privință) :

„Frumosul e absoluta echitate.

„Luciul este o necesitate pe care o cer formele relativ absolute ale anumitor materii. Luciul nu-i obligatoriu, ci dimpotrivă e foarte dăunător, pentru acei cari sculptează bifteck.

Simplicitatea nu-i un scop în artă, dar ajungi la simplicitate fără să vrei, apropiindu-te de înțelesul adînc al lucrurilor.

Lucrurile nu sînt greu de făcut, ci ne e greu nouă să ajungem în starea de a le face.

Cioplirea directă este adevărata cale spre sculptură dar și cea mai rea pentru acei cari nu știu să umble. Și, la urma urmei, cioplirea directă sau indirectă nu înseamnă nimic. Lucrul făcut, asta e !

Cînd nu mai suntem copii, suntem ca și morți.

Teoriile sunt mostre fără valoare. Numai fapta înseamnă ceva.

Să fii malițios e ceva, dar să fii onest e mult mai mult.

Un bărbat gol în plastică nu este mai frumos decît o broască rîioasă".

Aceste aforisme figurează și în cartea lui Petre Pandrea despre Brâncuși : „Amintiri și Exegeze" (Ed. Meridiane, București 1967) cu unele sensibile deosebiri în enunțarea lor, pe alocuri. Varianta de mai sus mi se pare mai explicită și mai apropiată de esența celor avansate. Iată și motivul pentru care o redau.

Jacques ZAMBACCIAN

„Mititica de ea"

O caldă duioșie manifestă Mihnea Gheorghiu (în revista Ramuri nr. 4/15 aprilie 1970) în legătură cu planeta noastră : „...un nou echilibru al forțelor naturii și în același timp să provoace, în marile-i laboratoare, modificarea planetei noastre, **MITITICA DE EA (s. n.),** pierdută cum e în noaptea infinită a universului infinit".

Și iată cum, într-un articol de altfel scurt, Mihnea Gheorghiu trece cu măistrie de la problemele majore ale Terrei, privite cu părintească înțelegere, la problemele locale, atît de arzătoare, ale județului Dolj, în a cărui revistă scrie : „...mă gîndeam cîte kilograme de detergenți i-ar trebui azi lui Iancu Jianu să-și spele murgul după ce-ar trece Jiul de-a călare". Într-adevăr, cîte ?

La un moment dat, autorul ne face și o destăinuire : „Atunci l-am întrebat : ascultă, Pete (acesta e numele familiar, celălalt, Charles e din buletin)..."

Ați înțeles că e vorba de Charles Conrad, comandantul echipajului Apollo-12, cosmonaut cărula, pe bună dreptate, Mihnea Gheorghiu i se adresează pe numele mic, familiar.

Și mai e problema poluării, a poluării în general, și problema poluării vorbelor în cazul de față. Și cîte altele, pe această planetă atitica, sau vorba lui Mihnea Gheorghiu. „MITITICA DE EA".

C. LASCĂR

Antologie de titluri

Nu ne putem plînge că în România lipsește inspirația titlurilor. A da un titlu, iată cheia succesului pentru un scriitor și publicist român. Să răsfoim revistele noastre și ne vom convinge că unele titluri, deși provinciale, pot intra în atenția Europei :

PANSENZUALISMUL LIRIC ÎN POEZIA LUI RADU CĂRNECI de Simion Bărbulescu (Orizont nr. 2/1970).

DIN JALE SE ÎNTRUPEAZĂ NĂDEJDEA de Mircea Radu Iacoban (Cronica nr. 17/1970).

TREZIA SPIRITULUI ZĂMISLEȘTE FICȚIUNI de Ana Maria Rareș (Viața Rom. nr. 2/1970).

VOI TRECE ÎNSPUMAT ȘI REPEDE de Liviu Hotinceanu.

MOLCOM GERUNZIU de Ioan Regman (Tomis nr. 1/1970).

Raul BIANU

Un Fearfax

(sau tenebre culturalicești)

„Un Fearfax, personaj cu ciudate tare explicate psihanalitic, dispare înghițit de tenebre voluptoase, iar bătrîna domnișoară Dombey prin consumul de somnifere".

„Un Juan Axelos, enigmatic personaj mediteranean **(!) ar fi descoperit labirintul împreună cu un călugăr** localnic" **(tot din Mediterana, adică).**

„Cosmosul interior (! !) poate constitui și el un labirint, mai ales cînd e privit la nivelul constituenților ultimi, tropismele". O să încercăm și noi, să vedem...

„Strada s-ar putea numi Galabier sau Matadier, sau Montoret, Montalet, Boulard, Boucharet, Vanizier, Vantardier, Bozman, Tamani, Buroussel, Dirbonne,Brulard..." — depinde numai și numai de dumneavoastră, rămîne doar să vă decideți.

În echivalentul a nu mai mult de 5 pagini dactilografiate, criticul Marian Popa ne trece, prin intermediul revistei Amfiteatru (pe care o stimăm, dar nu avem încotro) prin Herodot, Straton și Pliniu, prin Similis, de asemeni, Rhoecos și Theodoros din Samos, prin Henric al II-lea, Rosamond și Eleonor de Aquitania, prin Solomon și Petroniu, prin „maxima creștină" necunoscute sînt căile domnului, prin **Joyce și Kafka, prin Faulkner, Caragiale, Macedonschi și Alain Robbe-Grillet, prin Tolstoi și Nathalie Sarraute, Claude Simon și Stendhal, ecțetera,ecțetera...**

Un Fearfax indubitabil înghițit de tenebre voluptos-culturalicești. Pe scurt, o fearfaxologie.

COMPILATOR

EFEMERIDE

Lirismul lui Sadoveanu

Sper să scriu cîndva o carte în care să arăt cum marile opere ale lui Sadoveanu, din anii maturității, repetă opere de tinerețe. Lui G. Călinescu nu i-a scăpat ceea ce el numește „repetarea în variantă a temelor" sadoveniene, — de unde „monotonia", de unde hieratismul de „caligrafie persană". „Așa lucrează artistul din popor — adaugă G. Călinescu... El nu inventează tema cu fiece piesă — asta ar implica o risipire a forței creatoare. Subiectul de definit după îndelungi șlefuiri și eliminări... M.S. revine necontenit asupra subiectelor sale, se imită pe sine însuși, dar nu se copiază, și de fiecare dată descoperă valori noi de culori..." Dar oare acesta este tot sensul repetării ?

Mi-am pus din nou întrebarea recitind Locul unde nu s-a întîmplat nimic. *Romanul, publicat în 1933, reia* Apa morților, *carte de primă tinerețe, așa cum* Nicoară Potcoavă *reia, după o jumătate de veac,* Șoimii. *Care este diferența ? O „artă" superioară a celor din urmă ? Desigur, pe lîngă* Locul... *sau* Nicoară Potcoavă, *celelalte sînt niște eboșe. Nici subiectul, nici personajele nu s-au schimbat : avem de-a face însă, în mod evident, cu alte cărți. Cum se explică acest lucru ? Sadoveanu pare a-și scrie capodoperele de două ori, dar nu atît din scrupul tehnic, ca pictorul bizantin care, zice tot Călinescu, „șușurat de grija născocirii întregului, își pune toată fantezia în modificarea detaliului" :* Locul... *și* Nicoară Potcoavă *sînt superioare prin lirism.*

Înțeleg prin lirism transparența sufletului lui Sadoveanu : în romanele de tinerețe, prozatorul relatează aventuri, răzbunări sau crime, întîmplări ale lumii din afară ; în romanele maturității, sînt întîmplările sufletului său acelea care trec pe primul plan, în vreme ce lumea se depărtează și se estompează, ca un mare fundal pentru un altfel de spectacol. Spectacolul din Șoimii *îl dau Nicoară și tovarășii lui ; spectacolul din* Nicoară Potcoavă *este al lui Sadoveanu însuși. În* Șoimii, *vorbește un povestitor convențional ; dincoace, un filozof, pentru care aventurile eroilor săi sînt amăgire și fum ca toate ale lumii acesteia. Romanul capătă înfățișarea unui poem despre viața lumii, în care oamenii, întîmplările și locurile cîntă tristețea autorului ; în care un ritm al istoriei alternează cu un ritm al eternității.*

Autorul se zugrăvește pe sine în Nicoară : el *este acel Nicoară care împlinește o datorie morală și apoi se retrage în pustietățile de la Nistru. Nicoară este un personaj al tragediei istorice, implicat în ea și, în același timp, un martor al destinului propriu, din perspectiva mai vastă a eternității, este erou și autor. Renunțarea lui Nicoară nu ține de filozofia celui care trăiește evenimentele : dar de filozofia celui care le contemplă și le scrie.*

Lai Cantacuzin este singurul, dintre personajele importante ale Locului..., *care lipsește în* Apa morților. *S-ar zice că, descoperindu-l pe el, Sadoveanu și-a descoperit adevărata temă a romanului. Prințul este, într-un fel, un alter-ego al autorului. Critica l-a numit Oblomov și a văzut în roman, ajutată și de subtitlul lui* (Tîrg moldovenesc din 1890), *o pictură a vieții de provincie de la finele veacului. Dar Sadoveanu mai spune ceva, și anume în prefața ediției din 1942 :* „Locul unde nu s-a întîmplat nimic *e un loc scump amintirii autorului, căci acolo a văzut lumina zilei și acolo îi sînt mormintele părinților.* Acolo *nu înseamnă preciziune geografică și atmosferă.* Acolo *înseamnă și alte aglomerații la fel din nordul țării. Acolo înseamnă și trecutul, căci locul unde nu s-a întîmplat nimic aparține istoriei :* mai bine zis, ar aparține dacă s-ar fi găsit un cronicar să-i consacre un rînd..." *Ei bine, acest cronicar care nu s-a învrednicit să scrie „geografia" tîrgului este tocmai Lai Cantacuzin.*

Rolul său în roman este neobișnuit, amestecul lui în destinul personajelor merge mai departe decît era firesc să meargă : el o „formează" pe Daria, o scoate, după propria expresie, din mlaștină, dîndu-i o conștiință de sine, și tot el o „omoară", respingînd iubirea. Scena sinuciderii Dariei este anticipată de o ultimă discuție cu Prințul, care are obiceiul să se arate, mai ales în momentele cruciale. El ține în mîini destinul Dariei (și, prin ea, pe al altora). Dacă în Apa morților *povestea Mariei Spahu avea sens prin ea însăși, aici, povestea noii Maria nu are sens decît prin povestea lui Lai.*

Sadoveanu a făcut din Lai Cantacuzin un ciudat creator, virtual și real, în același timp ; fiindcă Lai nu se mărginește să determine destinul personajelor din tîrg ; el visează să scrie o „geografie" a acestui tîrg, adică să se identifice *pe deplin cu adevăratul autor. Ca și Nicoară, el este implicat în dramă și martor al ei, participant și la ritmul istoric și la ritmul etern: „Cantacuzin își ridică încă o dată ochii, ca în alte multe dăți, către priveliștea neplăcută pe care i-o oferea acel tîrg... Cel mai de mirare lucru dintre toate i se părea, în asemenea clipe, faptul că el a putut să trăiască aici o viață de om (...) A vrut să evadeze de atîtea ori, și an cu an resemnat să aștepte (...) Ba încă și-a impus osînda să amănunțească și să explice această aglomerație". Lai este Sadoveanu într-o ipostază sceptică, deprimată, aflat prea aproape de viață ca să i se poată sustrage cu adevărat, suportînd mai bine osînda de a o trăi decît pe aceea de a o scrie : „Cuconu Lai schimba din cînd în cînd teancurile de foi albe, se aproviziona cu peniți fine și cu condeie îndemînoase..." Zadarnic însă : nu scria. Sau, mai exact, ținea un* Jurnal intim, *unde însemna rare ori cîte ceva, convins fiind că în tîrgul în care trăiește „e imposibil să se întîmple vreodată ceva". Dacă Lai reprezintă înlăuntrul ficțiunii pe romancierul însuși, în ipostaza lui virtuală, nerealizată din scepticism, acest jurnal intermitent reprezintă romanul însuși în versiunea Prințului. Cele două rînduri de imagini se ating adesea, fără să se suprapună vreodată definitiv, ca norii care plutesc pe fața lunii. Locul unde nu s-a întîmplat nimic ? Iată, evident, perspectiva lui Lai asupra evenimentelor : în realitate, s-au întîmplat atîtea drame, sinuciderii sau resemnări. Dar pentru Lai nu s-a întîmplat nimic care să merite a fi consemnat : el este orb.*

Sadoveanu nu-l condamnă pe Lai și inefabilul lirism al cărții provine din conștiința acestei simpatii, inexplicabile altfel decît ca o încercare de identificare melancolică între autor și personajul său.

Nicolae MANOLESCU

breviar

VIRGIL CARIANOPOL

Cîntece de amurg

Toate comentariile la poezia lui Virgil Carianopol, poet ajuns la al zecelea volum, încep fără excepție cu o paralelă între suprarealistul ce scotea prin 1934 volumul Virgil Carianopol, *urmat, în 1935, de altul, la fel de insolit,* Un ocean, o frunte în exil *(colecția revistei* Unu). *E curios că aceste volume marchează numai o efemeră experiență modernistă, nici o undă de suprarealism ne mai fiind detectabilă în cărțile următoare.*

Cîntecele de amurg *sînt numai metaforic o carte a senectuții ; formal poetul realizează o retrospectivă sentimentală chiar atunci cînd declară :* Las alături o-bosit condeiul / Și trag pleoapa grea peste lumini. / Mă întorc cum este obiceiul, / Ca oricare, lîngă rădăcini (Tot intimă). *Și în această carte de* cîntece *ne întîlnim cu toamnele Olteniei, cu țăranii pe care Carianopol i-a cîntat melopeic, cu ștergarele românești și cu ițe, cu oalele de lut și cu mirosul reavăn al pămîntului fecundat de istorie :* Cu riuri late-mpodobit și flori, / Cu fel de fel de semne și culori, / Cu vergi bătute-n el și cu lăstuni / Ștergarul nostru vine din străbuni. (Ștergar românesc).

Cantabilă, cu o emotivitate frustă poate ușor și sporadic etnografizată, poezia de acum a lui Virgil Carianopol mai păstrează încă incertitudinile care l-au impus în Scrisorile *sale din tinerețe, trimise...* către plante : Și totuși, totuși, cineva e-n mine, / În noaptea mea, la fel de treaz și viu. / N-or fi cumva, mai jos de-aceste-adîncuri / Și alte-adîncuri care nu le știu ? (Celălalt)

În orice caz, critica n-a făcut încă o sinteză a poeziei lui Virgil Carianopol, sinteză pe care poetul ar merita-o și printr-o culegere retrospectivă, pe care, i-am sugera s-o intituleze Frunzișul toamnei mele, *titlul unui volum mai vechi, dar plin de înțelesuri pentru toate elegiile unei biografii lirice.*

VICTOR SIVETIDIS

Oracolul lui Oreste

Volumul lui Victor Sivetidis te duce, prin atmosfera lui, ca și prin titlu și postfață, undeva spre sud, într-o zonă cu un climat mediteranean. Deși nu se spune nimic despre autor și nici despre carte, din cuprins aflăm că poemele sînt traduse de M. Ciobanu, Veturia Simu, Florența Albu și C. Nilă. Dar deși traduse, *deși cu incertitudini ce amintesc de tragedia și mitologia Greciei vechi, poemele dau totuși impresia că au fost scrise la noi și sînt dedicate în mod implicit unei Grecii moderne.*

Cele mai autentice notații lirice au structura odelor antice dar și tragismul bocetelor, astfel rochia miresei „sentimplă în inima" iubitului, marea se definește prin „o mie de feluri de a tăcea". Poetul trăiește departe, cu tragica amintire a patriei : Ca pe o boală dulce te port, / patrie. Boală fără de leac, ofilindu-mă. / O ! alcoolul în paharul / celui mai beat dintre bărbați ! / Numai rostirea numelui țării mă / ucide.

Tot patriei lui din sud, Greciei eterne, i se închină versurile de pribegie : „umil pînă la ultima mîndrie, tăcut pînă la ultima umilire, orb pînă la durerea ultimei revelații". *Compensarea acestei depărtări se sublimează în dialogurile poetului cu fratele său Kirkos, cu Thelemachos Vazdechis, cu Iannis Ritsos, cu mitologia și natura patriei.*

Transpunîndu-se simbolic în „Oracol al lui Oreste" (ideea conduce în mod inevitabil spre universul Electrei), *Victor Sivetidis, exersînd mai multe modalități poetice, realizează în ultima sa carte un jurnal modern al unor nostalgii clasice și poate eterne :* O, poezie — zămislire tainică / din somnul muzical al lucrurilor, / simfonie în muzeul aducerii aminte... (Casa părintească).

N. RĂDULESCU — LEMNARU

Povestea caporalului Filip

Povestirile lui N. Rădulescu-Lemnaru, dintr-un anumit punct de vedere, ar putea fi trecute în categoria literaturii cu cheie ; autorul chiar avertizează pe cititori că asemănările sînt simple coincidențe. Dar nu acesta este cel mai interesant lucru ce se poate spune despre ele. Povestea caporalului Filip *poate fi considerată, într-o anumită accepție, o dramă a unei generații, generația de tineri care se găsea sub arme și care a asistat, fără să poată reacționa eficient, la ciuntirea Transilvaniei, generația care a suportat teutonismul instructorilor naziști dar, în același timp, și generația care a dus a doua parte — cea demnă — a războiului. Unele povestiri, cum este* Marșul, *par simple însemnări rupte dintr-un* carnet de campanie ; *retragerea trupelor românești din Transilvania cedată îi oferă autorului ocazia să reflecteze, dar, mai ales, să înregistreze reflecțiile oamenilor simpli despre acest eveniment.*

Povestea caporalului Filip, *a doua povestire a cărții, e o compoziție mai amplă, cu secvențe distincte, cu un conflict bine precizat : caporalul Filip se îndrăgostește de o fată tînără, dintr-un sat de pe lîngă Ploiești, Un căpitan neamț o necinstește ; de aici răzbunarea lui Filip. Firul acțiunii trece, însă, printr-o țesătură complexă de lupte și acțiuni antifasciste organizate de muncitori și armată pentru eliberarea Ploieștiului.*

Pentru alte povestiri, autorul recurge la legenda găsirii unor manuscrise într-un muzeu, pe care le comentează stilizîndu-le și amplificîndu-le compozițional ; Însemnările căpitanului Comșa *sînt un asemenea exemplu.*

Ceea ce se poate spune despre aceste povestiri de război ce se citesc cu interes, mai ales din cauza contexturii lor vag polițiste, se reduce la o singură idee : deși scrise tîrziu, fiind cu siguranță un jurnal memorial (chiar Caietul cu coperte cenușii) *dau impresia de autenticitate. Dar dincolo de toate acestea,* clișeele *povestirilor de război sînt și aici prezente din abundență.*

LECTOR

LIVIU REBREANU

Ion — Adam și Eva

Editura „Mihai Eminescu"

MIHAIL SADOVEANU

Cazul Eugeniței Costea

Editura „Mihai Eminescu"

CAMIL PETRESCU

Patul lui Procust

Editura „Mihai Eminescu"

CRONICA LITERARA

vera lungu

MORALIZÎND FĂRĂ GLORIE

Proiectul existențial al poetei așa cum ni se revelă structurat în ultima sa carte, *Moralizînd fără glorie* (Editura Mihai Eminescu, 1970) nu rezultă nici din legănarea paradisiacă a cuvintelor, nici din sfîșierea lor diabolică, în sensul unor circumstanțe ipotetice pentru valorile general umane, ci din refuzul implicat în text al ambelor extreme ca forme de alienare a conștiinței într-o supraconștiință, adică din acceptarea imanentului ca unică forță organizatoare de sine și egală cu sine. Lectura acestor poezii scurte și abrupte, piese care în succesiunea lor formează un tot omogen, suficient sieși, fără a lumina un spațiu transcendent într-o direcție sau alta dintre atîtea posibile, ci închizîndu-se în propriul său întuneric ca într-o regresiune în vîrsta vegetală sau minerală („lîngă morți de algă și de mineral / mi-s pașii, / și umbrele-mi sînt oase, / orbite oblice de pești și lebede. / Moralizînd fără glorie, / singură am rămas / să-mi povestesc..." — *Moralizînd fără glorie*) ne propune o suferință trăită fără patetism, dincolo de exclamațiile romantice ale damnațiunii, chiar cu o anumită detașare modernă a calculelor reci, obiective, mesagere ale unui nou destin.

Solipsismul și grandoarea demiurgică a romantismului au fost înlocuite cu o voce impersonală, mai aproape de natura adevărată a unei lumi care se umanizează prin reificare, iar Vera Lungu și-a intuit vocația chiar pe această linie a discursului cenușiu, banal, care nu trebuie integrat cu eforturi în existența generală, ci se consideră pe sine, probabil, chiar existența, întrucît nu se are decît pe sine. În general, capacitatea acestui fragment, a acestei părți de a se iluziona cu dimensiunea ființei, a întregului, nu se întîlnește realizată practic decît în cazuri mai rare, căci de obicei el suferă nostalgia altei condiții de care a fost înstrăinat și, pe această direcție, a nostalgiei, începe procesul de transcendere și degradare în altceva, o metamorfoză a textului care nu o dată sfîrșește în neant. În această situație precară se găsește în primul rînd poezia sentimentală, cea mai expusă la caducitate, căci natura sentimentului constituind centrul iradiant al lirismului, poate fi ușor confundată cu manifestările sale exterioare, explozive dar pasagere.

Participarea poetei la rostirea acestui discurs abrupt, cu inflexiuni ermetic — oraculare, s-ar putea aproxima în calitatea esențială de a se retrage cu umilință neostentativă în spatele unei lumi aproape obiectuale și în capacitatea acestei lumi de a nu-și revela natura într-o alta simbolică, mai generală și deci mai transparentă pentru ordinea adevărului rațional, necesar al experienței teoretice. Poezia Verei Lungu din cartea *Moralizînd fără glorie* nu comunică nici catastrofe ireparabile, nici sărbători glorioase (în acest sens, titlul ni se pare foarte adecvat), ci se comunică pe sine cu o discreție a mijloacelor pe cît de austere, pe atît de ferme (în cele mai multe cazuri), oficiindu-și trauma nu ca pe o traumă, ci ca pe însăși starea naturală a lucrurilor. Căci deși iluzia unei lumi închise și suficiente sieși, refuzînd transcenderea într-o alta, simbolică, se menține pînă la sfîrșit (cu neînsemnate întreruperi ale discursului datorate imperfecțiunilor stilistice) revelîndu-ne un tot omogen mișcîndu-se după ritmurile somnolente ale vegetalului sau mineralului, nu vom întîrzia să observăm că, totuși, această lume este un fragment, o parte din cea relevată în percepția comună. Vera Lungu are însă detașarea și calmul necesar organizării estetice și contemplației stării sale de durere încît această stare se transformă într-o suferință aproape insezisabilă, destul de autentică însă pentru a nu dispare cu totul. Poeta nu reacționează decît de la o anumită gradație a elementului, dar aici cu o acuitate egală pentru a-și clădi ființa într-un ținut revendicat în mod curent ca străin și ostil unei ipostaze spirituale. Spunerea pe același ton, monotonia relatării din interior — un interior care ține însă și de exterioritatea sa — succesiunea aparent haotică a unor propoziții cu valoare generală și a altora, din sfera particularului, obscurizează și încheagă un text care se poate oricînd estompa într-o altă lumină decît aceea a subteranei, a regresiunii în obiectual. Se creează în acest orizont de transcriere a emoției o zonă de mister care nu se explică doar prin fracturarea versurilor, a legăturilor dintre propoziții și din juxtapunerea eterogenă a cuvintelor, ci printr-o constantă de natură psihică, printr-o viziune personală asupra lumii revelată cu un ton impersonal.

Invocarea lui Dumnezeu nu este decît un element decorativ în plan stilistic pentru a-și potența o percepție în general păgînă, nu însă plenară, hedonistă, ci una aproape ascetică în umilința stării de vulnerare. Iată un exemplu dintre cele mai rare în acest sens, unde și tonul discursului este ceva mai ridicat decît în mod obișnuit, unde dorința de intrare în anonim și impersonal ne apare ca o reacție complementară în fața unei orgolioase perfecțiuni divine : „Doamne, / tu nu cunoști eroarea. / Spaima îmi tremură șobolanii spintecați / și cal dureros aripa ridic și urlu : Vreau, / dar făgăduința rădăcină singură / nu-mi dă înverzire... / Nu cunoști Tu, cel neașteptat, /efemera teroare, mesagerul ? / Cum să sparg golul de sus, / talpa înțepenită, frigul, noaptea ? / Împietrește umilință clopotul / care bate în mine, / Și apără-mă de nesfiicinea-mi / care m-a-ndurerat..." *(Înginînd oda în metru antic).* Utilizarea elementelor religioase în scopurile amintite și refuzul percepției stabilizate de sensibilitatea romantică prin coborîrea din mit și simbol în ordinea profană a lucrurilor, le întîlnim în frumoasa poezie *Atît de nesfîrșit de lume* într-o structură mult mai liberă, deși nu mai puțin omogenă în aparenta ei eterogenitate : „Atît de nesfîrșit de lume, / orice cor este compus cel mai puțin/ din doi, / și plod — înger, plod în respirația lui, / prăbușit ca un vultur în dantele, / ține minte cum era spălat / fratele meu pe picioare, / spălat totdeauna dormind, / spălat pe două picioare de înger, / spălat pe două picioare de fiară..." Refuzul transcendenței, al odihnei într-o lume conceptualizată „dincolo" și deci opțiunea aproape păgînă, în sensul elementarității trăirii despre care aminteam ni se revelă și în cele două strofe ale „Născătoarei" : „Născătoare de centauri / aș fi putut să fiu, / dar, Doamne, / m-ai oropsit, / m-ai năpăstuit !... // Umilință , și pierdere : trupul... / Ah, și cît de aproape / am fost de minciună..." În sfîrșit, vom mai cita *A 33-a poezie* care, după primele versuri anunțînd o mică derută și tristețe de femeie, se continuă cu o viziune de coșmar, una în care moartea este realizată ca ceva străin în raport cu o vitalitate și așa vulnerată : „Nu mă face să plîng. / Am uitat ce vreau să-ți spun. / Astă noapte / doi oameni fără față / mă urmăreau / cu o groapă / în spinare".

Dan LAURENȚIU

avantpremieră editorială

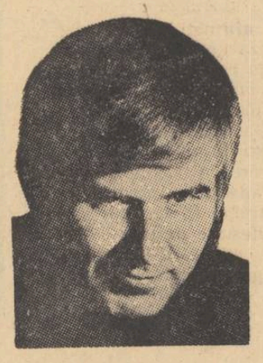

PETRE STOICA

Orologiul

Editura „Mihai Eminescu"

VERONICA OBOGEANU

Aici pe ramul meu

Editura „Mihai Eminescu"

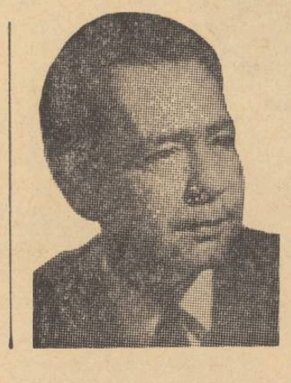

ION DORIN

Vipera moare în asfințit

Editura „Mihai Eminescu"

De ce nu scrieți o istorie a literaturii române contemporane?

Ancheta noastră printre critici

• Din nou scriitorii par a fi vizați de nemulțumirile criticilor.

• Sintezele critice scrise în colectiv pot fi bune cînd nu lezează personalitatea fiecărui critic în parte.

• Alte două motivări: scriitorii contemporani nu și-au încheiat încă opera; criticii au nevoie de o detașare în timp față de literatura contemporană, pentru a-i scrie istoria.

• Răspunsuri inteligente, plauzibile, dar perspectiva de a avea curînd „istoriile" dorite, se anunță incertă.

• Curajul de a scrie cărți este unul și același pentru scriitori și critici, scuzele lipsei de curaj pot diferi.

Nicolae Balotă

De ce nu scriu o istorie a literaturii române contemporane? Mărturisesc, am început o asemenea istorie. De altfel, am publicat în periodice cîteva fragmente dintr-o **Introducere la poezia română contemporană,** precum și alte capitole din acea Istorie. Ce m-a îndemnat să întreprind o asemenea explorare și ce m-a împiedicat să o duc, pînă acum, la bun sfîrșit? Ar fi prea multe de spus. Doar cîteva cuvinte despre tentativele mele în această direcție.

Cu mulți ani în urmă, în vremea în care Tudor Arghezi trăia în recluziunea Mărțișorului, purtînd oprobriul „putrefacției poeziei", am început — plin de fervoare — o exegeză a **Psalmilor** săi, exegeză care, lărgindu-se, a devenit un comentar al poeziei arghieziene. Lucrînd la acest studiu am simțit îndemnul (obligația, chiar) de a cerceta anumite planuri ale artei poetice moderne ca și — dincolo de „cazul" Arghezi — alte experiențe poetice din literatura română a secolului nostru. Apoi, am părăsit toate aceste studii, întorcîndu-mă la ele peste un număr de ani, cînd vocea marilor lirici, — Blaga, Barbu, Arghezi, Bacovia — a dobîndit din nou o prezență vie, recunoscută în cetatea literelor române. De astă dată, m-am aplecat, îndeosebi, asupra operei lui Blaga și unele glose pe marginea poeziei sale le-am publicat în articole ca și în volumul meu **Euphorion.** Dar, odată cu recunoașterea poeților dintre cele două războaie, conștiința lirică românească trecea printr-o ecluză. Și nu numai conștiința lirică. O literatură **nouă** își făcea apariția și, în același timp, o nouă valorificare critică a literaturii sau o „direcție nouă", cum am avut odată imprudența să o numesc. Se simte tot mai mult nevoia unor (nu unei) sinteze critice, în care literatura să apară ca un **continuum,** căci — în ciuda oricărui hiat, a oricărei eclipse — există în acest secol de literatură o continuitate a efortului creator. De aceea, în ce mă privește, concomitent cu elaborarea **Orficei** — a unei lucrări privind poezia și arta poetică a acelei generații de poeți pe care îmi place să-i numesc **orfici,** adică a marilor lirici dintre cele două războaie —, am început defrișarea critică a noii literaturi, pornind atît de la sfîrșitul războiului încoace (în poezie grupul bucureștean și cel sibian) cît și din zilele noastre spre trecut.

Dar, despre dificultățile acestei întreprinderi, ca și despre anumite probleme teoretic-metodologice, altă dată.

Al. Piru

Dacă întrebarea care mi s-a pus și mie de **Luceafărul** nu e farsă (și văd că nu e), eu răspund că scriu o istorie a literaturii române contemporane, din care am și publicat un prim volum intitulat **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950** (E.P.L. 1968). Voi continua această lucrare în alte două volume de apariție, sper, nu prea îndepărtată, pînă la zi.

Am explicat în prefața la volumul apărut că o lucrare asupra literaturii române contemporane este o lucrare în primul rînd critică, de un caracter istoric literar limitat. Nu avem nici perspectiva istorică necesară, nici instrumentele trebuitoare cercetării (ediții critice complete, bibliografia, un inventar de date biografice etc.), iar, pe de altă parte opera multor scriitori nu este încă încheiată, încît judecățile de valoare pot fi valabile numai parțial. Cu toate acestea, o istorie a literaturii române contemporane, pentru cine este obișnuit cu munca de istoric literar, în general la noi, este posibilă și nu trebuie amînată la infinit.

Să ne amintim cum a procedat E. Lovinescu în a sa **Istorie a literaturii române contemporane.** Epoca pe care o trata el era cuprinsă între 1900 și 1926, număra prin urmare 25—28 de ani, aproape trei decenii. Lovinescu consacra cîte un volum evoluției ideologiei și criticii literare în 1926 un volum poeziei în 1927 și un volum prozei în 1928. Volumul despre evoluția teatrului nu l-a mai scris, destinînd ultimul volum expunerii concepției sale estetice **(Mutația valorilor estetice, 1929).** Numai după ce întreprinsese analiza fenomenului literar din epoca 1900—1928, oferea, aducînd faptele la zi, în 1937, o sinteză, în compendiul de **Istoria literaturii române contemporane** (1900—1937), incluzînd și evoluția teatrului. Am ales ca punct de plecare pentru istoria literaturii contemporane noi anul 1940, foarte apropiat de anul închiderii sintezii lovinesciene și anul în care se oprește și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** (1941) de G. Călinescu. Neintenționînd deocamdată un studiu de istorie literară după cum am precizat, chestiunea unei periodizări riguroase, am lăsat-o pe planul al doilea. Într-o viitoare sinteză vom putea spune mai precis care e anul de început al epocii de tranziție de la literatura interbelică la cea postbelică, ca și anul în care faza de tranziție se sfîrșește **Panorama deceniului literar românesc** (1940—1950), pentru moment numai sugerează limitele, atenția căzînd asupra prezentării analitice amănunțite a operelor reprezentative din acest spațiu.

Pentru ca lucrarea noastră să fie pe cît posibil completă, dar să aibă și proporții rezonabile, vom prezenta în volumul al doilea deceniul literar 1950—1960 tot panoramic și cu scriitorii distribuiți tot pe genuri literare (în înțeles larg) și pe generații. Cunoscînd activitatea anterioară a scriitorilor, dar și pe cea ulterioară, din ultimul deceniu 1960—1970, de care urmează să ne ocupăm în volumul al treilea, realizăm măcar în parte distanța critică reclamată de formularea judecăților de valoare. De altfel, cum vom avea prilejul să demonstrăm, cele două decenii au fiecare fizionomia lor aparte.

Abia după ce vom publica cele trei tablouri, o sinteză asupra literaturii române contemporane dintre 1940—1970 de caracter istoric, va deveni cu putință.

Trecînd acum la alte chestiuni, constat cu tristețe că la noi mai bîntuie încă prejudecata, prin nimic întemeiată a incompatibilității dintre scriitori și critici, deși Lovinescu și Călinescu, ca să nu mai vorbim de alții, păreau a o fi infirmat. Dacă ea ar fi reală, atunci criticii nu s-ar putea ocupa de opera scriitorilor, nici scriitorii de opera criticilor, între cele două categorii de literați fiind o prăpastie sau un zid de nepătruns. De fapt, critica este și ea literatură, sau nu e nimic iar scriitorul lipsit de spirit critic nu e scriitor sau e scriitor mediocru. Despre **Șun sau calea neturburată** Călinescu citează în **Istoria literaturii române,** compendiu, nu un critic, ci pe Tudor Arghezi: „Una din calitățile ei e că nu seamănă cu nimic scris și tipărit la noi și că se deosebește de biblioteca toată ca o majolică..."

Evident, iritația nu e bun prilej de critică nici pentru critic, nici pentru scriitor. Cînd cineva se mînie la lectura sau analiza unei cărți, în loc să observe pur și simplu și să afirme sau să nege valoarea cu seninătate, respectînd adevărul, rezultatul iese din sfera literaturii și într-adevăr, de cîte ori nu se constată că spiritele mînioase propun asupra scriitorului sau criticului măsuri de ordin administrativ? Tonul acesta amenințător a devenit cel mai regretabil în ultima vreme.

O istorie a literaturii contemporane, reclamă ca orice istorie literară, vocație, dar și muncă, lectura a mii de volume, meditație, renunțare la toate satisfacțiile pentru satisfacția de a vieții un timp îndelungat numai în lumea cărților, a singurilor prieteni fideli.

Valeriu Râpeanu

Întrebarea dumneavoastră pune — după opinia mea — în discuție o problemă capitală: de ce istoria noastră literară este atît de puțin contemporană? De ce, așa cum pe bună dreptate în numărul trecut al revistei spunea Adrian Marino, atunci cînd vrem să scriem o carte care să rămînă în bibliotecă, depășind faza jurnalismului literar, ne oprim la pragul acestui sfert de veac și ne căutăm subiectele în epocile revolute ale literaturii noastre? Situație cu atît mai paradoxală cu cît — după cum recunoștea Ion Negoițescu tot în coloanele acestei reviste — nu mai există acele ingerințe administrative care, în anumite momente, ar fi putut crea o stare de inhibiție celor ce și-ar fi asumat dificila sarcină de a descifra direcțiile de evoluție ale literaturii noastre de astăzi. Situație încă și mai paradoxală dacă vedem că nu avem decît două asemenea lucrări, una semnată de Al. Piru și alta de D. Micu și N. Manolescu, și, mai ales, dacă aruncăm o privire asupra evoluției istoriei literare din alte țări, dacă — folosind un termen la modă — încercăm o **confruntare** cu ceea ce se întîmplă pe plan universal.

Excluzînd lucrările cu o mărturisită finalitate didactică, apărute în edituri și colecții ce urmăresc rapida informare sintetică a cititorului asupra fenomenului artistic curent (istorii de tip **Que sais-je** sau cele din editura P.U.F.), vom observa o **tendință netă de contemporaneizare a istoriei literare.** Aș spune chiar că istoria literară se exercită din ce în ce mai mult asupra unei materii încă necristalizate. Fără îndoială, **istoriile** de tipul celor din „cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre" n-au încetat și nu vor înceta să apară. Dar fenomenul cel mai fascinant, atît prin riscurile pe care le comportă o asemenea întreprindere cît și prin consecințele-i estetice care s-au și validat în conștiința noastră, a tuturor, este apropierea **istoricului** de **literatura contemporană,** înțeleasă nu numai în structura sa cronologică ci, aș spune, în esența ei filozofică. Așa procedează Gaëtan Picon atunci cînd spune în cuvîntul înainte la **Panorama de la nouvelle Littérature française:** „Dacă nu mă opresc deloc asupra operei lui Cocteau, Giraudoux, Max Jacob aceasta nu înseamnă că prefer acestor talente incontestabile atîtea talente contestabile pe care le prezint cititorului: o fac pentru că numele lor aparține în mod evident climatului anilor 1920, care, pentru moment, este fără legătură cu noi".

Fără a absolutiza una sau alta din metodele celor ce s-au aplecat asupra istoriei literaturii contemporane, cred că perspectiva lui Gaëtan Picon este cea mai pasionantă. Și aceasta deoarece ea restituie fenomenului contemporan înțelesurile sale majore. Pentru că prima și cea mai chinuitoare întrebare pentru toți cei ce scriu o istorie a literaturii contemporane este cea a **perspectivei.** Dacă unui critic i se acordă în cercul activității sale săptămînale dreptul de a avea un coeficient mai mare de eroare, atunci cînd părerile lui acapătă structura unei lucrări concepută ca o **istorie** a unei literaturi sau a unui domeniu al ei, ideea unor greșeli de apreciere devine aproape paralizantă. Mai ales în epoca noastră cînd, așa cum spunea Maurice Nadeau, „un șoarece poate căpăta statura unui munte și viceversa", cînd producția literară este o producție inflaționistă, cînd adevărul celor spuse de Pierre de Boisdeffre se verifică din ce în ce mai mult: „Altădată, a scrie nu era numai o mică întreprindere: îți angajai întreaga viață. Balzac și Proust au intrat în literatură așa cum alții s-au călugărit. Dar astăzi fiecare vorbește, publică și poate să se facă auzit. Nimic mai ușor decît să-ți vezi tipărită o primă carte — dar ceea ce interesează este de a putea continua — și de a supraviețui". Și, cu toate acestea, numele cele mai mari ale criticii și esteticii actuale și-au luat în alte țări misiunea să scrie o asemenea istorie a literaturii, afirmînd, cîteodată cu oarecare bravură, dorința de a învinge dificultățile, iar, de la o ediție la alta (așa cum procedează Picon sau Boisdeffre, dar și nume mai puțin celebre), de a corecta anume aprecieri, de a completa cu ceea ce este nou și în același timp capătă însemnele **duratei.**

Atunci cînd scrii săptămînă de săptămînă, această perspectivă se pierde uneori. Te entuziasmezi de un debut, te afli sub impresia proaspătă a unei cărți ce apare după o perioadă de relativă liniște, ești surprins de disponibilitățile unui autor ce trece cu ușurință de la un gen la altul și cîte alte considerente extra-estetice, dar nu extra-literare, ce te fac să acorzi un epitet încurajator în plus. Dar, după cîțiva ani, cînd impresiile s-au sedimentat, cînd operele s-au clasat, mai ai dreptul să greșești? Gaëtan Picon spune la cea de-a doua ediție a **Panoramei:** „În zece ani, opere noi au luat naștere, operele vechi au căpătat adesea o nouă înfățișare; eu însumi mi-am schimbat părerea asupra cîtorva scriitori". Dar erorile de detaliu, explicabile, scuzabile și, aș spune, de neevitat, nu trebuiesc, în niciun caz, confundate cu erorile de perspectivă. Ori, aici stă pentru noi cheia problemei și, am impresia, și zidul care ne împiedică pe cei mai mulți să începem o istorie a literaturii contemporane.

Pentru că la noi, eroarea de detaliu a riscat să se transforme repede în eroare de perspectivă, granițele dintre ele fiind uneori foarte labile. A face abstracție de Arghezi sau de Blaga și **a crede** în geniul poetic și protestatar al lui A. Toma, s-a mai întîmplat într-un articol sau altul. Dar a comite o asemenea greșeală într-o istorie a literaturii contemporane este de neconceput.

Există posibilitatea unor revizuiri, după cum alții își argumentează noile ediții ale „istoriilor" lor *), adăugîndu-le autorii și operele care au marcat în perioada respectivă evoluția literaturii. Dar toate acestea țin mai mult de partea „tehnică", de posibilitatea reeditării și completării unor lucrări de acest gen, posibilitate care pînă acum în sistemul nostru editorial nu există.

Colegii care au răspuns pînă acum la anchetă au arătat cîteva din dificultățile de care ne izbim. Ele sînt reale și aș mai adăuga cîteva: mai întîi că, spre deosebire de orice altă perioadă din trecut, literatura acestor douăzeci și cinci de ani are o configurație aparte. Ea s-a dezvoltat în anumite împrejurări sociale, legată de o anumită structură morală și de anumite imperative sociale și a avut o altă finalitate decît cea dinainte. Ori, am impresia că acum ne este mai comod să operăm prin excludere, să susținem că un scriitor nu există, că dramaturgia unei anume perioade este nulă, decît să explicăm **de ce** a fost așa și nu altfel și ce rol au avut în crearea obișnuinței sociale de a merge la teatru. O istorie literară contemporană românească nu cred că trebuie să fie numai un catalog al succeselor și eșecurilor ei, în primul rînd, o explicare a unora și a altora, o explicare calmă, lucidă, nepărtinitoare. O serie de autori și opere s-au bucurat de o notorietate reală și neimpusă. Cum s-a stins ecoul lor, cum s-au îmbogățit și nuanțat anumite concepte, ce rămîne din fluxul unei epoci drept operă de artă autentică și ce reprezintă epoca, nivelul lor estetic, ce este caracteristic pentru posibilitatea de percepere a publicului, de ce n-au reușit aceste opere să supraviețuiască? Există și asemenea lucrări oneste care au contribuit la atragerea spre literatură a publicului și, apoi, au trecut la fondul documentar al culturii. O istorie a literaturii contemporane cere spirit critic, gust dar și perspicacitate. Să vedem, deci, literatura în conexiunea dezvoltării sale istorice și să o înțelegem astfel. Și, mai ales, să înțelegem evoluția literaturii dincolo de micile dispute personale. O istorie a literaturii contemporane presupune, mai presus de toate, putința de a fi obiectiv și lipsit de patimă. Cum o vor primi cei **despre care** scriem? Iată întrebarea și nelinistea celor mai mulți dintre noi! Să ne întrebăm însă cum o vor primi cei **pentru care** scriem. Aici se află cheia problemei pusă în discuție. Deoarece o asemenea istorie a literaturii contemporane românești lor le este în primul rînd destinată.

*) *Paul Surer autorul cărții* Teatrul francez contemporan, *a cărei traducere românească am prefațat-o, a tipărit recent, la distanță de cinci ani, o nouă ediție, incluzînd pe Audiberti, Obaldio, Françoise Sagan, Jean Tardieu, Arrabal, precum și un capitol despre descentralizarea teatrală și noii animatori, fenomenul cel mai interesant pentru viața acestei arte în Franța ultimilor ani. Ultima ediție a „Istoriei vii..." a lui Pierre de Boisdeffre conține nu numai opere și autori noi, dar aduce o optică infinit mai bogată și mai nuanțată asupra unor aspecte-cheie ale literaturii franceze actuale.*

Cornel Regman

Încerc să răspund la întrebarea dv., ce sună indirect și ca un reproș adresat, prin mijlocirea insului, întregului clan, și care în orice caz a fost modelată de secreta convingere, pe care mulți o nutresc, că o astfel de sinteză e nu numai necesară (ceea ce poate fi adevărat), dar e și forma cea mai ambițioasă, mai prestigioasă de manifestare a unei personalități de critic.

Îndoielile mele în această din urmă privință sînt destule și mari.

De mult nu mai cred că, pentru necesități de promptă și probă informare (iar istoriile literare urmăresc în primul rînd astfel de scopuri), o singură persoană e mai potrivită decît un grup de hărnicii asociate să facă față multelor și dificilelor operații pe care le cere întocmirea unei asemenea lucrări. Privind-o din acest unghi, consider că întrebarea mi se adresează numai în calitatea ce mi-o atribuiți, de posibil component al unui astfel de colectiv. Cum însă experiența mi-a arătat că nu sînt norocos în atare întreprinderi, și că, mai ales, nu posed însușirile de înțeleaptă, dar și foarte greu de obținut **impersonalizare,** cerute de respectivul travaliu, mă mărginesc la a nu mă socoti vizat de invitația ce mi-o faceți.

Dacă, dimpotrivă, aveți în vedere mai puțin sintezele cu rol de informare, cît mai ales acel tip de lucrări ce păcătuiesc adesea prin faptul de a nu fi complete, nici „la zi", nici foarte „obiective" (a se citi: „cuminți"), dar care compensează — socotiți dv. — aceste lipsuri cu o vedere mai personală, mai dinăuntru a literaturii, structurată pe o ordine de valori riguros păzită, o dată balastul azvîrlit, dacă vă gîndiți, apoi, la lucrările în cauză și ca la un vrînd-nevrînd distractiv și nu lipsit de cruzime spectacol public, în care chiar un „etc.", așezat la capătul unui șir de nume, poate dobîndi proprietăți magice, fiind capabil să stîrnească uri feroce și entuziasme delirante, în acest caz, trebuie să vă dezamăgesc din nou, mărturisindu-vă că aspirația mea spre sinteză e departe de a se satisface pe o astfel de cale, deschisă mai degrabă rumorii, expusă tuturor năvalelor fără, deocamdată, nici un cîștig real pentru cauza literară. Vreau să spun cu aceasta nu altceva decît că literatura ultimilor douăzeci și cinci de ani — perioada la care vă referiți — poate constitui, după modesta mea părere, obiectul unor sinteze mult mai utile dacă se efectuează dintr-o altă perspectivă decît cea diacronică, pentru care — în clipa de față — nu dispunem nici de distanța potrivită, nici mai ales de materie îndestulătoare și îndestulător desfășurată, dat fiind că ceea ce numim azi literatură contemporană e mai ales contribuția generațiilor mai noi de scriitori și a anilor din urmă, la care se adaugă — firește — zestrea apreciabilă, dar și grevată de tot felul de ipoteci, a generațiilor și a unor perioade mai vechi.

O singură inițiativă de acest fel o văd cu putință și în cel mai înalt grad utilă: o istorie vie a literaturii române a secolului nostru, în genul celei întocmite de E. Lovinescu pentru perioada primilor treizeci și cinci de ani, extinsă acum pentru o perioadă de încă pe atîta. Ar fi cu adevărat o istorie a literaturii române contemporane, în care ultimele decenii și-ar găsi un ax de raportare și sigur și mai bine precizat, și în care dacă Arghezi poate fi raportat fără cezură la Arghezi, Sadoveanu la Sadoveanu, aceasta îți dă implicit dreptul (pe care în „familiuța" literaturii ultimului deceniu și jumătate ți-l poate contesta oricine) de a vorbi fără sfială de culmi ca și de povîrnișuri, de stările de lîncezeală, dar și de promițătoarea convalescență (acolo unde e), de veritabila originalitate sau de tristul epigonism, cu certitudinea de toți împărtășită — de la care poate porni orice ierarhie — că „astăzi", și mult timp de-acum înainte, Blaga sau Arghezi „sînt mai mult" decît atîția urmași foarte nerăbdători să le uzurpe gloria.

Este singura perspectivă diacronică pe care mi-aș putea-o îngădui și în spiritul căreia înțeleg să acționez, chiar dacă nu voi ajunge să elaborez decît sinteze parțiale, „preambuluri" — cum le ziceți dumneavoastră.

Eugen Simion

Am arătat cu alt prilej de ce este prematur a publica azi o istorie a literaturii contemporane. Două sînt, după opinia mea, motivele esențiale:

1. N-avem încă documentele capitale despre o epocă întinsă și dramatică din istoria recentă a literaturii noastre și nu putem spune încă (lipsindu-ne **detașarea, distanța!**) adevărul integral despre ea. Nu sînt de părerea celor care spun că nimic important nu s-a petrecut în literatura noastră timp de două decenii: dimpotrivă, s-au întîmplat — și într-un sens și în altul — lucruri de-o însemnătate hotărîtoare. Ne trebuie spiritul critic eliberat de prejudecăți și gravitatea pe măsura faptelor petrecute pentru a vorbi cum trebuie, în **marginile adevărului** — despre toate acestea. O istorie literară a ultimilor 25 de ani trebuie să fie precedată, în chip fatal, de o istorie socială și morală a epocii.

2. Personalitățile care să ilustreze o asemenea operă de sinteză și de meditație critică sînt tinere, prea tinere într-o fază — cele mai multe — de formare. Sînt dator, aici, o explicație. Orice istorie a literaturii, limitată la o epocă, se bizuie pe cîteva puncte de reper de ordin estetic: curente de idei, școli literare (dacă există), scriitori exemplari. Cînd acestia din urmă lipsesc, se poate scrie o istorie a ideilor sau (iarăși dacă este cazul) a curentelor literare, dar o istorie a literaturii fără personalități de prim rang este ca un roman fără personaje. Or, scriitorii cei mai importanți de azi, aceia ce merită a fi studiați monografic, să devină, deci, puncte de referință într-o istorie a literaturii contemporane, sînt — cu două-trei excepții — tineri, aș spune chiar: foarte tineri. Ei au **cărți** dar n-au încă o **operă.** O sinteză critică apărută azi riscă să fie mîine incomodă, depășită, contestată, pentru că — de acest fapt sînt absolut sigur — scriitorii care au, acum, între 20 și 40 de ani pregătesc mari surprize. Cum le-am prevedea?

Despre alte dificultăți, s-a mai discutat. Foarte serioasă este aceea pe care o ridică susceptibilitatea scriitorului român, incapabil să admită, azi ca și ieri, să fie inclus într-o rubrică și fixat într-o scară de valori. Cînd, în 1927 a apărut **Evoluția poeziei lirice** de E. Lovinescu s-au supărat toți: și prietenii și inamicii. Spectacolul vanităților iritate a fost surprinzător chiar pentru un critic sceptic ca E. Lovinescu. În fața ambițiilor formidabile pe care le-a declanșat, criticului nu i-a mai rămas să scrie decît: **Heautontimorumenos.**

Ce ne-ar face să credem că umoarea scriitorului actual s-a schimbat și că el ar primi cu liniște spirituală și inteligentă detașare o istorie obiectivă a literaturii contemporane? Sînt semne că alta este reacția lui. Scriitorul român nu cunoaște încă valoarea resemnării. Pe scurt, nu întrevăd posibilitatea de a publica în clipa de față o veritabilă istorie a literaturii contemporane. Aceasta nu înseamnă că nu meditām la ea și — cine știe? —, nu o și scriem. Deocamdată sînt utile studiile critice, panoramele, prezentările monografice, cărțile — în genere — de critică analitice, informate, la obiect. Ele pot lua temperatura spirituală a epocii.

P.S. — *Într-o notă publicată într-unul din numerele anterioare ale* Luceafărului, *prozatorul D. Țepeneag se arată iritat de faptul că, într-o cronică, am comparat romanul* Cearta *de Al. Piru cu* Adolphe *de Benjamin Constant. Cum să fac să-l conving pe D. Țepeneag că altul era sensul textului meu și că nici vorbă nu era de o comparație valorică între cele două cărți?* Modelul genului — *se spunea în cronică — este* Adolphe *de Benjamin Constant, iar mai aproape de noi —* Adela *de G. Ibrăileanu. Pentru cine nu caută nod în papură, înțelesul frazei e limpede: e vorba, de un* model al genului, *de o metodă, adică, de a scrie, de o formulă de roman, de pildă, pe care cineva o ia ca model. Rezultă, de aici, o judecată de valoare? Iarăși nu văd cum. Însă scriitorul român, chiar și cel mai cultivat, are spaimă de asemenea referințe firești într-o cronică și orice nume citat este pentru el un prilej de suspiciune. Nu cumva?... El confundă de regulă, o judecată de* existență, *de situare, cu o judecată de valoare. Cunosc pe cineva care, pentru simplul fapt că l-am comparat, în ce privește maniera de a scrie pamflet liric, cu Arghezi, nu-mi răspunde de multă vreme la salut.*

Regretabil!

elegie pentru flaut și voci

MIHAI GIUGARIU

Într-una din zilele care au urmat, la inițiativa lui Arghiropoulos (util și atent într-o perioadă în care May începuse să se arate distrată) au mers împreună la un concert de muzică vocală. Acesta era un spectacol nou pentru Vasile Bolzan și el și-a mărturisit ignoranța. Arghiropoulos rîzînd i-a spus: „Vei crede probabil că sînt un rafinat; ei bine te-am invitat pur și simplu fiindcă doream să cunoști o doamnă".

În sală s-au auzit cîteva aplauze. Apoi reluate de către din ce în ce mai mulți, aplauzele au însoțit intrarea pe scenă a patru femei îmbrăcate în rochii lungi avansînd într-un monom calm și masiv — ideea de masiv fiind sugerată de faptul că nevăzîndu-li-se picioarele păreau acționate de un fel de mecanism obscur imprimînd o mișcare sincronă. Fiecare rochie avea o altă culoare. Culorile erau grele și nefericit asortate în ansamblul acelui cuartet. Era ușor de desprins o culoare de alta ele se disociau net, ca și cum s-ar fi vrut un amestec inarmonios și Vasile Bolzan a încercat un timp să individualizeze fiecare femeie după culoarea purtată dar atît nu era suficient și a renunțat. În urma lor au intrat cei doi acompaniatori, unul dintre ei purtînd în mînă un flaut. Deși erau îmbrăcați în haine negre părînd din această cauză puțin ridicoli, sau umili, prezența lor a umanizat scena. Ei au încadrat cele patru femei și cu toții plecîndu-se au salutat iar în acest moment Vasile Bolzan eliberat oarecum de obsesia celor patru culori, a putut să aplaude cu bunăvoință spunîndu-i lui Arghiropoulos fără a-și întoarce capul către el, „bărbații par foarte timizi". În sfîrșit femeile s-au retras cîțiva pași înspre scaunele care le fuseseră pregătite. Ele și-au dus mîinile la spate, netezindu-și, alipindu-și sub coapsele — muschiuloase ori slabe, frumoase datorită lungimii femurului, sau cu porii pielii măriți ca o epidermă în erupție — rochiile colorate, înainte de a se așeza. Acompaniatorii și-au acordat instrumentele, flautistul un ins tînăr și deosebit de emotiv acționînd neîncetat asupra unei singure clape ca și cum ar fi lovit cu degetul arătător, printr-un gest de caracterizată nervozitate, în lemnul mesei.

Bucata cu care s-a deschis programul era un cuartet. Ele s-au ridicat de pe scaune deodată toate patru, la comanda cuiva din culise ori la semnalul dat de una dintre ele și stabilit în mod convențional încă de la repetiție astfel încît să nu fie sesizat în sală, au avansat cîțiva pași, străduindu-se să nu pășească foarte aliniate, adică una sau alta inventînd mici întîrzieri, repede însă recuperate. Din nou împreună cele patru culori grele curgînd ca niște suprafețe dreptunghiulare nefericit alăturate, impresia fiind agravată de masivitatea trupurilor bănuit informe și identice sub drapurile lungi — și ele s-au oprit în avanscenă.

În afară de bucata care a deschis programul ele cîntau pe rînd, cel mai adesea două cîte două, foarte rar una singură. Astfel se formau asociații coloristice deosebite cum ar fi roșu grena cu verde nil și asocierea a două sau trei culori compuneau stindarde inedite cu benzile dispuse vertical. Vasile Bolzan atent, aplecîndu-se spre Arghiropoulos a pronunțat un nume. În sfîrșit după o nouă pauză între două cîntece — timp în care acompaniatorii își încercau acordajul instrumentelor — femeia îmbrăcată în rochia verde nil s-a ridicat în picioare și pentru prima dată singură a înaintat în avanscenă. Acompaniată numai de flaut ea a cîntat un cîntec în limba germană din care deseori se auzea cu claritate cuvîntul „rosen". Era o melodie simplă și ușor memorabilă lăsînd impresia că a mai fost auzită și altă dată. Cîntecul a plăcut foarte mult. Înclinîndu-se către public femeia își apăsa mîna dreaptă pe corsaj și gestul cu toate că făcut în alt scop sugera o anumită onestitate. Vasile Bolzan simțindu-se generos a aplaudat și el cu însuflețire. Cîntecul a fost repetat iar la fiecare refren cuvîntul „rosen" se auzea atît de clar încît s-ar fi spus că ea se hotărîse pentru acest bis numai din plăcerea de a-l pronunța. Arghiropoulos izbit și el probabil de sonoritatea acelui cuvînt a spus „iubito voi plînge trandafirii galbeni care au căzut", pronunțînd liniștit și fluent ca și cum ar fi cunoscut de mult cuvintele.

Vasile Bolzan știa că nu mai auzise niciodată cîntecul. Deși i-ar fi plăcut să-i amintească de ceva care se petrecuse demult sau despre care i se povestise ori auzise vorbind. La fel ca poveștile fantaste ale lui May ducînd cu gîndul la lucruri vechi, landouri trase de poney blînzi, scaune albe tapisate cu mătase, eghileți și săbii. Era o melodie liniștită și femeia părea puțin neatentă cîntînd-o. Ca și cum orbită de reflectoare sau mioapă ar fi ignorat că acum ei se pregătesc să o aplaude mai tare sau mai moderat, și că ea făcuse totul pentru voluptatea acestui moment. Puțin surescitat el însuși, Vasile Bolzan, a dorit o clipă, cu intensitate, ca May să se fi aflat acolo lîngă el.

În timpul pauzei Arghiropoulos l-a condus în culise. Așa cum era de așteptat s-au dus s-o vadă pe cîntăreața îmbrăcată în rochie verde. Aceasta se afla în fața unei uși — într-o încăpere de trecere prin care circula foarte multă lume iar unii erau aferați — înconjurată de cîteva persoane părînd nădușite sau emoționate. Observîndu-l pe Arghiropoulos ea s-a săltat în vîrful picioarelor și fluturîndu-și mîna a strigat hello! Persoanele din jurul său — cele mai multe dintre ele femei — au lăsat-o atunci să treacă și ei au intrat toți trei în cabină. Aceasta era de fapt o cameră spațioasă cu o oglindă de dimensiuni mari sprijinită pe o masă joasă servind probabil drept toaletă; în rest mobilier de birou, cutia violoncelului și mai multe impermeabile.

Presimțind după gesturile ei că se pregătește să se dezbrace — nu se așezase pe scaunul din fața oglinzii stătea mai deoparte în mijlocul camerei și vorbind și-a dus mîinile la spate — Vasile Bolzan a avut un moment de panică. El se arăta întotdeauna speriat la ideea că cineva s-ar putea dezbrăca în fața lui. Nu din pudoare adică sub puterea unei reacții dobîndită prin deprindere ci pur și simplu o teamă naturală de a vedea un ins dezgolindu-se. Conștiința acestei slăbiciuni năștea însă cu atît mai puternic dorința de rezistență el devenind astfel indelicat. Obligat de bruschețea femeii a privit cu atenție — și în tot acest timp nu mai existau decît ei doi în cameră, dincolo de ea se vedea o parte din cutia de violoncel, desfăcută — la fel cum de mult înfringîndu-și senzația de frică (de desgust?) examinase cu răceală lenjeria intimă de corp a lui Arghiropoulos, într-un vestiar mirosind a umezeală.

Dezbrăcîndu-se de rochia verde care-i schimbase și identitatea — fiindcă pe scenă femeia părea foarte înaltă, toate patru păreau foarte înalte bine legate cu corsaje generoase (rochiile le trucau dimensiunile), toate, dar în deosebi ea care nici nu zîmbea în timp ce cînta — ar fi rămas în fața lui în niște dessous-uri romantice. Poate în chiloții aceia de pînză subțire albă brodată cu dantele, care se leagă sub genunchi cu funde. Pentru că mai cu seamă o astfel de lenjerie continuată sub un corset ar fi trebuit purtată sub rochia verde de tafta sau de crepdeșin sau de brocart sau de stofă de mobilă, căzînd bine ca o draperie bogată silențioasă.

Însă după ce se înălțase în vîrful picioarelor făcîndu-i semn lui Arghiropoulos cu mîna, nu mai putea fi așa. De altfel nici nu era timp de pierdut totul trebuia făcut repede, iar încăperea nici nu era o adevărată cabină de artiști se improvizase ca la serbările școlare în cabinetul directorului, deși acolo existau cel puțin o hartă pe perete și cîteva animale împăiate împrăștiate pe dulapuri. Florile nedesfăcute — probabil cale — fuseseră puse pe cutia de violoncel. Deci judecînd și după strigătul cu care-l întîmpinase pe Arghiropoulos, dezbrăcîndu-se ea ar fi urmat să rămînă într-un maiou de tetra după care — Vasile Bolzan a observat de abia acum o chiuvetă aflată într-un colț al camerei — dînd drumul la robinet să se spele pe față și la subsuori, luînd apă în căușul palmelor și mai mult răcorindu-se decît alungînd urmele excreției glandulare, iar apoi să-și clătească gura gargarisind cu sgomot.

Femeia a început să-și ridice rochia trăgînd de la lungimea brațelor atîrnate, de faldurile verzi. Continuînd din ce în ce mai greu i-a spus lui Arghiropoulos, ajută-mă, și astfel obligîndu-l fără nici o reticență pe acesta să termine ceea ce începuse ea. În același timp, printr-o mișcare îndeminatică, abandonîndu-se, în ceea ce privește rochia verde, lui Arghiropoulos și-a lăsat în jos brațele apucînd ceva care se afla dedesupt: marginea unei a doua rochii, ajungînd probabil la înălțimea genunchilor — o rochie de stradă deci — dar acum, datorită operației care se făcea, ridicîndu-se mult peste genunchi așa fel încît se vedea țesătura densă a talonului ciorapilor. Spectacolul pe lîngă aspectul hilar avea

Desen de EMILIA BOBOIA

și ceva deosebit de excitant pentru că femeia care la început părea foarte masivă și oarecum otova în draperia aceea grea verde nil stătea acum foarte atractioasă cu picioarele ei lungi în ciorapi de mătase vegetală de culoarea pielii. Curbura ceva mai decisă a gambelor și apoi genunchii cu rotulele aproape atingîndu-se, convexitatea rotundă a osului murind brusc în pete moi de umbră și, mai sus, o linie mediană comună a pulpelor — totul devenea mai fascinant prin agitația comună a celor doi tinzînd la dezgolirea femeii. Între timp cineva a băgat capul pe ușă spunînd „foarte bine", a căutat cu privirea un anumit obiect prin cameră dar observîndu-l pe Vasile Bolzan s-a scuzat umil „vă rog să mă iertați", grăbindu-se să închidă ușa, iar acesta din urmă dintr-o dată abătut a încetat să privească.

În sfîrșit, cei doi, au reușit, nu fără anumite incidente (cîteva fire de păr din cap s-au prins în fermoar și ea a țipat încălzită), să se debaraseze de rochia verde. Astfel femeia a rămas îmbrăcată într-o oarecare rochie de oraș, pe care cu un gest foarte uzual și-a ajustat-o netezindu-i talia pe corp. După aceea și-a aranjat părul, sprîncenele și din nou părul de data aceasta privind în oglindă. Și-a pus ochelarii de vedere cu rame de metal iar Arghiropoulos a spus:

— Ea a cîntat astăzi pentru prima dată singură. După mulți ani. Deobicei este emotivă, nu-i așa draga mea?

Femeia a izbucnit în rîs. Arghiropoulos a continuat, acum adresîndu-se și lui Vasile Bolzan.

— Eram sigur că îți va face plăcere să o cunoști. Mai tîrziu vei putea spune că ai asistat la un debut. Numai cînd aștepți foarte mult se poate vorbi de un debut adevărat (cuvîntul, etimologic, are un sens greșit). Chiar dacă ea ar fi cîntat fals sau ar fi uitat cuvintele...

Femeia l-a întrerupt cu reproș.

— Cuvintele n-au nici un fel de importanță, sînt greu de tradus.

Ei au părăsit împreună toți trei camera și după ce au intrat în foaier s-au amestecat în mulțime. Vasile Bolzan s-a gîndit că datorită ochelarilor ei cu lentile fumurii nu va putea fi recunoscută. Apoi îi trecu prin minte ideea că și ea se gîndește la același lucru și fu consternat. Femeia a întrebat „locurile sînt bune?" dar printre ei tocmai atunci au trecut două persoane ținîndu-se strîns de braț. Ceva mai tîrziu după ce soneria sunase a treia oară ea a spus:

„Cînd ați intrat amîndoi în cabină am fost surprinsă. Acesta a fost singurul lucru la care nu mă așteptam. Probabil că tocmai atunci mi-am dat seama că se întîmplase ceva deosebit. Te rog să mă ierți că m-am dezbrăcat în fața dumitale".

Vasile Bolzan dori să găsească un răspuns bun pentru ea, un fel de laudă. Dar era o dorință pur mentală. Mărturisirea ei venită în mod cu totul neașteptat nu îl solidariza, fusese o falsă izbîndă pentru că nu existase un moment culminant de putere, de glorie. Acela în care raporturile dintre ea și toți ceilalți ar fi fost de autoritate absolută, cu conștiința din partea ei a acestei potențe. De aceea mărturisirea mai curînd îl crispă, avu sentimentul oarecum nelămurit că este făcut părtașul unei stări umile ,că într-un anume fel este trecută și asupra lui această stare de insignifianță. Arghiropoulos desigur era un mascul.

Timpul trecea foarte încet — partea a doua a programului era rezervată muzici instrumentale, cîte două trei persoane în negru schimbîndu-se între ele — schimbînd cîteodată instrumentele și peste tot senzația unei cheltuiri conștiincioase, ca întreprinderea de a edifica din fragmente de lemn la scară redusă. Tensiunea din el se transformă, izbucni în sfîrșit în ideea foarte precisă că totul fusese o *exhibiție* a lui Arghiropoulos.

Cuvîntul foarte pretențios, i se păru totuși bine ales plăcut la pronunție și cîteva clipe Vasile Bolzan se încîntă prin repetarea lui. Ca și cum ar fi aruncat o minge galbenă, urmărind-o în ascensiune, așteptînd, pîndind momentul de inerție sus, căderea accelerată și apoi aruncînd-o din nou în sus pe cît posibil cu aceeași forță.

O exhibiție inventată de Arghiropoulos, lucid și curios. El Vasile Bolzan făcut să asiste la momentul de plenitudine al cuiva care rezistase ani de zile îndeplinind lucruri obscure. Toată așeptarea aceea lungă instalată din ce în ce mai jos aproape uitată dispărînd de la un timp și virulența nevoii, dar totdeauna acolo.

Apoi dintr-o dată scoasă la suprafață irumpînd brusc în presimțirea unui minut de grație, însă exact în acel moment, totul fiind uitat devenind steril, refuzîndu-i-se alianța, ca un act de copulare ratat. Iar întîmplarea făcuse ca el să intervină în acest joc, pentru că ceea ce declanșase mai tîrziu starea de exuberanță de frenezie a femeii fusese tocmai prezența lui. Absolut accidentală. (Efect neprevizibil nici chiar de către Arghiropoulos care provocase înfruntarea interesant în primul rînd de reacția lui ca de un test). Probabil că altfel lucrurile s-ar fi consumat mai departe liniștit și șters, și doar mult mai tîrziu ea ar fi înțeles că trăise un moment de glorie — dar aceasta ca o amintire compusă iar nu o sedimentare. Venirea lui a precipitat însă lucrurile și toată cunoștința forței pe care ea ar fi trebuit să o încerce atunci, acolo cînd era singură și toți credeau în cîntecelul ei naiv, se consumase în exhibiția frenetică a desfolierii ei.

Vasile Bolzan se sprijini cu palmele în brațele fotoliului în felul în care s-ar fi pregătit să se ridice. Insuficient de decis pentru a duce mișcarea pînă la capăt dar nedorind nici să renunțe la ea, rămase în poziția aceea incomodă cu umerii și capul curbat spre înainte jos, ca un alergător uitat în blocstarturi. În sfîrșit observat de Arghiropoulos acesta interpretă inerția lui drept abandonare.

Întinse mîna așezînd-o cu delicatețe comunicantă pe brațul celuilalt — deși în acel moment pe scenă se afla numai flautistul — iar Vasile Bolzan ca și cum ar fi primit impulsul de care avea nevoie s-a ridicat în picioare. Femeia aflată după Arghiropoulos dar foarte aproape de el l-a privit cu ochii ei miopi — din pricina aceasta nu zîmbise în timp ce cînta, avînd expresia ei de apărare compusă în mod definitiv — Vasile Bolzan se scuză bîiguindu-se și își reluă locul.

El simți încă o dată, în seara aceasta, lipsa lui May o nevoie acută aproape fizică, și îi păru bine că femeia de lîngă Arghiropoulos așteptase zadarnic seara.

Stînd singur întins în pat Vasile Bolzan încercă să refacă toată trama aceea confuză nu de idei mai mult de senzații — enervare și neputință și descurajare — căutînd să reconstituie un itinerariu. Trebuie să existe un punct de la care lucrurile ar fi devenit clare, adică s-ar fi ordonat într-un crescendo logic. Un moment în care s-a instalat în el foarte precis sub determinarea unei solicitări exterioare, dorința ca May să fie acolo. Deci el începu să refacă totul silindu-se să nu uite nimic adică să întocmească un soi de inventar complet ca o fișă pregătitoare pentru un ordinator. Dar faptele se reordonau altfel uneori o simplă imagine se perpetua traversînd secvențe diverse, dînd loc la asocieri inexacte iar uneori neverosimile. Femeia îmbrăcată în rochia verde nil, părînd atît de înaltă pe scenă cu trupul ei aproape masculinizat de țesătura rigidă care cădea drept ignorînd formele trupului, acoperind totul egal nenuanțat. Numai gîtul și umerii goi, dar și aceea părînd greoi lipsiți de rotunzimi calde, asexuați. Chiar și gestul acela de a-și apăsa corsajul cu mîna în timp ce saluta publicul dobîndind o valoare pur funcțională — o femeie care se apleacă acoperindu-și sînii — și din această cauză transformîndu-se într-o mișcare stereotipă poate și inutilă fiindcă ea n-ar fi avut sîni, trupul ei mergînd drept, de sus pînă jos, ca un paralelipiped. Aceeași femeie ieșind apoi de sub rochia ei verde ca un animal care își lepădă o piele, se descoamează. O metamorfoză uluitoare, verdele acela greu mort lung compact, scos, și rămînînd ea. Cu pulpele lungi, gambele foarte puțin depărtate nu grețos, înfipte bine în pardoseală ca pregătind o mișcare de relaxare și genunchii rotunzi apropiați creind o suprafață de contact încinsă. Tot ca pe scenă apăsîndu-și florile pe pulpele dezgolite. În fața oglinzii trecîndu-și mîna prin păr, netezindu-l apoi cu palma, din nou răvășindu-l cu degetele, ca și cum s-ar fi jucat cu un obiect. Gestul era al lui May ea își privea uneori fața ca pe un obiect ca și cum ar fi probat o mască, nu se crispa nu rîdea — fără să știe că el o privește sau prefăcîndu-se că nu știe. May cu genunchii femeii, calzi în zona de contact și pete moi de umbră în jurul rotulelor, dezgolită pînă la jartieră, o imagine de *french-cancan*, cu obiectivul bracat de la șolduri în jos. Iar sus fața ei ca masca unei femei străine — mereu mai absentă — pe care ea își trece mîinile cu palmele întoarse, vîrfurile degetelor alunecînd netezind-o.

Vasile Bolzan s-a ridicat sprijinindu-se în coate ascultînd un zgomot, apoi și-a lăsat din nou capul pe pernă; dorind să reintre în mișcarea aceea cu voluptatea unui solitar, prelungindu-și timpul (populat) dar voind să și scape.

S-a auzit cheia în ușă. A intrat May. S-a oprit o clipă în vestibul — poate să-și lase ceva. Ori adulmecînd mirosind trăgînd în nări respirînd, inspirînd întunericul, căutînd să se obișnuiască cu el. Apoi a intrat în camera în care se afla el, fără să aprindă lumina și s-a dus la fereastră privind printre marginile înguste ale storurilor afară. El stătea mai departe culcat, cu mîinile împreunate sub cap. În colțul privirii lui se afla ea, dreaptă, pe umăr cu o urmă palidă de lumină reflectată din cerul roșu printr-o fantă a storului. Fiecare dintre ei știind că celălalt este acolo se simțea absorbit pentru moment de obligația unei inițiative, încerca o siguranță neliniștitoare, o acoperire rezultînd din chiar situația dată. Prelungirea tăcerii nu devenea enervantă nici apăsătoare adică nu se transforma în tensiune; dimpotrivă era ca un fel de condiție a unei stări de echilibru perfect, suficientă ei însăși. Vasile Bolzan își aminti printr-o inexplicabilă asociere de idei de numărul acela de acrobație pe care-l văzuse — sau îl inventase, — Arghiropoulos și instinctiv se rigidiză ca și cum orice mișcare chiar și accelerarea ritmului respirației ar fi putut să rupă momentul echilibrului. Ar fi fost de conceput ca ei să reziste astfel nemăsurat de mult pentru că ceea ce îi ținea legați unul de altul nu era nici pasiunea nici inerția, deci ceva venind din ei, ci o stare fizică determinată pentru care ei nu purtau nici o răspundere și cu care nu se puteau mîndri.

În mod cu totul surprinzător el a început să-i facă imputări vehemente. Față de bruschețea lui ar fi fost de așteptat să invoce fapte care l-ar fi umilit, sau l-ar fi iritat sau deznădăjduit, adică o ceartă fierbinte — în care injuriile ar fi vehiculat dorință ori slăbiciune. El i-a imputat însă ceva cu totul curios, sunînd ca limbajul prețios al unei discipline exacte, incapacitatea de a se sincroniza cu el. Fără însă, ca această formulare să ascundă o metaforă ci exprimînd exact ceea ce gîndise. El acuza monoton și vorbind disimula obsesia nevoii stăruitoare încăpățînată aspră care-l cuprindea în lipsa ei (totdeauna presimțită) de a o găsi seara, așteptîndu-l. O dorință rea, instalîndu-se în el ca iminența unui eveniment, decisiv nu se știe pentru ce urmare. Într-o stare de surescitare crescîndă, faptul depășindu-și total dimensiunile, el amîna pe cît posibil întoarcerea, ca pentru a-i oferi ei o șansă în plus. Venind spre casă executa conștiincios tot acel ceremonial inventat cîndva. Încercînd mai întîi să descopere lumina în spatele storurilor uneori lăsîndu-se cu voluptate înșelat de strălucirea unei surse luminoase îndepărtate — o reclamă funcționînd întîmplător, reflexul dat de oglindirea într-un anumit unghi a unui geam. Urcînd întotdeauna pe scări, impunîndu-și un anume ritm și silindu-se să facă mișcările exact ca și cum ar fi îndeplinit un exercițiu de acuratețe. În sfîrșit pătruns în vestibul, rămînînd multă vreme acolo mulțumit de întîrzierea acomodării la întuneric, pentru că exista încă posibilitatea ca ea să se afle dincolo. Dar mereu se întîmpla la fel. Absența ei și senzația aceea de neputință difuzată brusc în tot corpul aproape rănindu-l fizic, imposibilitatea de a se apăra. Numai o dată sau de două ori fusese altfel — probabil încrederea lui nu atinsese punctul critic.

Printr-un curios capriciu, pe care el nu-l înțelegea, May venea atunci cînd el părînd complet epuizat de exercitarea acestei voințe de a o întîlni abandona efortul, reintrînd într-o stare de indiferență. Și ea continua să vină astfel uneori zile la rînd lungi, perioade în care deseori nici nu părăsea casa.

El o făcu răspunzătoare pentru inaptitudinea ei prezentă de a simți puterea acestor apeluri, adică faptul de a fi devenit neatentă. Formularea nu era echivocă, fraza nu ascundea implicații nemărturisite, îmbrăcînd într-o formulă distantă frica. El exprima exact ceea ce dorea să spună și din acest punct de vedere era ca și cum și-ar fi arătat nelinîștea sau iritarea pentru că un mecanism de mare finețe și precizie nu mai răspunde cu promptitudine la comenzi, prezentînd inexplicabile întîrzieri.

Imputarea lui cît ar fi părut de ciudată nu era ridicolă, dovadă că ea nu se apără și nici nu rîse deși ar fi fost în puterea ei s-o facă.

Vasile Bolzan s-a ridicat și a aprins lumina. Ea plecase demult de lîngă fereastră și în tot timpul cît a vorbit, el nu s-a interesat de ceea ce face ea, îi era suficient s-o știe acolo, simțind după tăcerea ei că ascultă. De abia acum văzu că ea făcuse numai doi trei pași rămînînd sprijinită de o masă sau de o mobilă joasă, stătuse astfel nemișcată tot timpul. Singură palma stîngă acoperea cu mișcări încete jumătatea de sferă a unui abajur.

Gestul îi aminti de ceva cunoscut lui Vasile Bolzan. El își opri privirea asupra mîinii și May simțind-o avu un moment de ezitare degetele i se crispară un moment pe suprafața opacă de sticlă. Continuînd apoi mișcarea clar, într-un fel febril și puțin ostentativ de parcă ar fi început să rîdă tare.

Foarte tîrziu Vasile Bolzan părînd să-și aducă brusc aminte de un ultim argument, un lucru pe care-l uitase (ceva care nu fusese spus), a strigat „edificiul încă nu s-a terminat", dar nu se putea înțelege la ce s-a referit. Poate că el cerea liniște pentru el, poate că o considera pe May angajată alături de el. După cum erau și alte sensuri mai obscure.

Acum ea ținea din nou palma pe sfera de sticlă opacă — un timp își ridicase mîna — dar nu făcea nici o mișcare, rămăsese doar un punct de sprijin pentru oboseala ei. May a spus „trebuie să dorm". El a venit lîngă ea și-a plimbat degetele pe fața și pe capul ei, oprindu-se sus pe tîmplă. După aceea s-a depărtat. Și-a desfăcut ceasul de la mînă și mergînd prin cameră a început să-l învîrtă încet, sgomotul angrenajului punînd stăpînire pe toată încăperea.

OVIDIU GENARU

Mioritică

Solidar cu turma de melci
la ciurul florilor florar
păstoream,
suflet într-o cămașă rîvnită de alții.

O, roțile cicorii în drum spre rai!
Frăgarii, cimbrul și pana șoimului
și Mioara vorbitoare
mi-au fost frați și surioare,

O, pisc și iezer!
ascultam cum piatra zburda
ca un fluture femelă în căutarea mierii
timpului
sub rotirea de zodii, de rodii,

Pe cînd tata-mi sporea de-o lumină de frate
de cruce
sorții mei se-ntunecau ca mangalul.
Le-am spus: «Eu nu sînt Fiul cel căutat!»
Omul e o poreclă de morminte
și-a mai cîntat astfel pe creasta seminției lui
pe cînd menta îi împodobea subțioara
în răgazul lui de vis de nomad și în voia
focului,
pe cînd vîslea pe o trunză
pe propriul lui Rîu de sudori,

Despre grădini și moarte O,
sînt un novice împăcat cu poveștile voastre
geroase!
Astră a păstorului, măicuță, mă auzi?
E un indemn să înalț între labiatele roșii
marele fluier
Și-l înalț!
Mai singur în coaja-mi tăbăcită și mirosind
a berbece, cu o față de preot al zăpezii și-al
nopților
Anului,

Turme și nu trist o spun, V-am păstorit!
Eu am chemat pe limba mea norul de copite
oarbe al transhumanței;
am fost neam încălzit la suflarea mieilor.
Singur am fost
și spre bucuria Nunții, m-am întreit!

Oh, vîntul caute strunga
unde moartea vine printre oi ca o mai
bătrînă oaie
și se cer mulsă în șistar laolaltă
cu muntele și fumul cătunului dintre cîini.

Pîinea și vinul sînt pe tremurătoarele talgere.
Și Mioara să tacă!
Locul să-mi fie pe-un pisc, lar frații lui Abel
(cei nenumărați)
urce pe o prelingere de sînge, găsească
blana lupului și s-o îmbrace!

Să mă întorc într-un prunc, Ce tristă poveste!
De-acum toate lămpile, toată lumina ochiului
ca o neagră amploare pe pămînt,
Stingerea spiritului deasupra izvoarelor...
Voi invita la cununie un regn mai ospitalier
și mai sincer, Ospățul e lung, Tăcimurile
de osișoare vechi, iadeșul și scurmușa.

Numiți menirea meo
Înalt privilegiu și nesațiu de plai.

CLAUDIU MITAN

În genunchi pe Vega

de patruzeci și patru de ori
patruzeci și patru noi în genunchi pe vega
cu armele la nord
pentru că ninge cu piei mai proaspete de
animal
pentru că seara
oh, seara noi doi curgînd prin ferestre
din mansarde-n sărut
marile orașe cu copii-n brațe
bat din oase
bat în vînt
și printre flăcări
arbori mai nevinovați se despică
de la călcîi pe sub arcade hohotind
pentru că seara
oh, seara noi doi călătoriți în copită
ce tristă melodie
pentru copilul între flori...

CONSTANTIN BALCAN

Pentru arginți

Vai, acest ochi plămădit peste sine
Iarna mă răstoarnă crud în nechezat
Petrecut prin brațul orbilor din mine
Mă rechem din pînda celui vinovat.

Nimeni nu sărută iernile de fluturi
Rătăcit în brațul recilor petreceri
Vă sădesc în palmă mierea pentru
scuturi
Plîng neîncepuții pîndă dintre seceri

Iernile de fluturi se întorc pe sînii
Nimiciți de groaza femeilor albe
Peste întuneric se aud stăpînii
Pregătind fiesta verilor de salbe.

Adică nesunet

Adică nesunet înseamnă poruncă
Lîngă șerpuirea vie a tăcerii
Pîndă la amnare lemnul pentru muncă
Rîde nestatornic în brațele verii

Adică negru și brăzdat de tîmpla
Unduind pe sînii gîndului de față
Umbletul în ochii fiului și supla
Înserare pîndă la ce-a fost odată

Numai amintirea joacă fără veghe
Umbrele pălpînde prinse între cai
Adică nesunet șapte mii de leghe
Și albastru țipăt între ciumafai.

VIRGIL TĂNASE

desenat într-o parte

Un ţigan avea o casă, doi copilaşi şi-o nevastă, dar ce să-i mai virîm şi pe copii în toată treaba asta, să zicem că nu erau decît ţiganul şi nevastă-sa. Casa era caldă deşi, cum să vă spun, cum pot fi spuse lucrurile acestea care au trecut în mişcarea unor cuvinte nenăscocite n-o pătrundea niciodată lumina zilei dinspre Calafat, unde în halat lung de caşmir, stătea boierul la masă, dar acolo, în Gramont, totul, şi stelele, se revărsau încă de pretutindeni fără să se fi prins în coajă, aşa încît nici nu se zămislise încă frigul şi apoi mai bătea şi sîngele în pereţii umezi, mai ales atunci cînd înhăma Dumnezeu iapa cea neagră pentru vre-una din acele cine ştie ce mari fapte de la început. Dar, de fapt, astea toate, şi despre marele pîntec cald de întuneric, nu le-au ştiut ei decît mult mai apoi, cînd au dat de vînturile reci şi de plecările celor pe care îi iubeşti, sau pe care i-ai iubit, şi împotrivirile, împotrivirile, cît de bine era acolo. Şi se mai întîmpla că toate lucrurile erau laolaltă ce-au fost şi încă ce-aveau să fie, nu ca mai apoi cînd ţiganca a făcut nuntă, mare, la Calafat. Pentru că ţiganul se mai întorcea de pe la crîşmă băut şi-o cam bătea sau nici nu mai venea pe acasă în cîte-o noapte ori mai multe, de-o petrecea cu toate alea şi ţiganca trebuie că era atît de frumoasă aşa încît, într-o bună zi, ţiganca a plecat în lume, acolo unde-o fi văzut ea lumina zilei, prin cine ştie ce margine de tîrg, s-a născut, sau poate pe drum, sub coviltir, şi a văzut de-atunci patul, patul cald şi tare, cu lemnăria afumată şi mult mai întins decît trupurile lor, umblînd, pe sub icoane, tot pîntecul iepei, pat şi masa masă şi că aşa nu mai merge încît plecînd a împins stelele în strîngerea zodiacală a naşterii ei şi ele nu mai erau curgere de lumină şi atît ei deveniseră aştri cu locul lor anume însemnat fără greş pe hărţile cereşti, şi îi era frig pe paiele căruţei oprită seara la margirea vre-unui alt tîrg, sau la marginea drumului, pe lîngă vreo fîntînă, şi prea îndelungă lumina pînă ce să se ducă să-şi afle muşterii de descîntec şi de culcat, aşa încît a crescut şi s-a făcut mare, cu salbe de argint din bani vechi, împărăteşti, prinşi cu meşteşug în horbote de sîrmă albă, iar pe ei şi fete bărboase şi împrejur însemnate literele încîlcite despre cine au fost şi ce-au făcut aceia în Levant sau ţarii şi chiar însuşi Franţ Iosif, în straie lungi şi înflorate mărunt ca începuturile de primăvară şi foarte largi ca să dezvelească, sub melodiile de romanţe ruseşti vechi, după o îndelungată ştiinţă, nu părţile dragostei pentru patimă săracă a beţivului de rînd ci, mult mai ascunse şi mai lubrice, ritmurile dragostei, şi-şi împletea părul în cozi groase amestecate cu toate culorile de panglice, iar seara, cînd pleca prin crîşme, uneori, mai avea şi ilicul de catifea scris cu fir şi cu paiete şi avea grijă, chiar atunci cînd mergeau în statele vre-unui vagon de marfă sau după vreo uşe de şopron deşi, atunci cel mai bine era lîngă un copac, să simţi între umeri apăsarea aspră, ca nişte degete lungi şi care ştiu cum e bine, a scoarţei, să miroasă a busuioc pentru că aşa se prindeau în ureche mărgica de piatră albastră şi lănţugul numai de aur şi a-nebunit boierul cînd a cunoscut-o : fă, lasă-te şi hai cu mine să te fac cucoană, iar ţiganca plecată de-acasă din Gramont, singură şi frumoasă sub frigul zodiilor, n-a mai avut încotro aşa încît s-a dus şi cu el s-a măritat, evident la Calafat.

Ce n-avea acum ţiganca ? Bărbatul era frumos, înalt şi blond şi cu ochi albaştri, şi se-mbrăca cum scrie la carte cu redingot de postav fin, ţinea tacîmurile cu artă deasupra farfuriilor de majolică şi învăţase dansul în Germania fiind cel mai strălucit elev al domnului Knapp : şi mai ales o iubea şi o drăgostea cum nici nu mai întîlnise ţiganca în viaţa ei pe nimeni. Iar Calafatul — oraş frumos pe malul mării ; şi străzile, toate, cu măcieşi iar grădinile pline cu regina-nopţii.

Şi stau ei la masă, afară, pe verandă. Dinaintea lor faianţe cu peşti albi şi fără oase întinşi prin capere pe straturi de maioneze şi apoi platourile cu vînat iar paharele înalte făceau să răsune vinul. Şi cum mai tăiai şi mai duceai spre gură o îmbucătură se mai descoperea pe farfurie un curtean desenat cu verde ca atunci cînd terminai să ştii toată povestea iar cînd se schimbau felurile treceai într-o altă întîmplare. Atunci a ajuns însfîrşit la Calafat, după ce ani şi ani de zile străbătuse şi ocolise toată lumea asta, şi ţiganul, da, toată lumea asta, şi a ajuns, însfîrşit, la Calafat. Şi cum treceau pe străzile cu măcieşi copii au strigat amîndoi de-odată : Uite, tată, pe măicuţa. Cînd i-a văzut ţiganca şi-a smuls părul din cap şi a fugit către ei : Ia-mă-napoi, aoleu şi vai de mine, ia-mă-napoi, aşa încît pînă să mai apuce să sară boierul ţiganul a şi scos şişul şi l-a trecut cu-ndemînare pe sub sînul mîndru al ţigăncii pînă în inima ei de-a murit în chiar clipa aceea şi apoi pe ţigan ori l-a-mpuşcat boierul, sau, poate, de fapt, s-a înjunghiat el iar glonţul a intrat tot pe-acolo ca să nu mai caşte o rană în pieptul omului, sau iarăşi, poate că ţiganul n-a mai avut timp să-njunghie pînă l-au judecat şi l-au împuşcat, sau dimpotrivă, oricum asta nu mai are nici o importanţă aşa că a venit, dinspre mare acolo pe veranda cu regina nopţii. Moartea care avea părul lăsat negru pe lîngă tîmple şi faţa prelungă şi la rîndul ei frumoasă, şi iubea caii, iar în mînă nu ţinea decît o trestie, şi era îmbrăcată într-un palton verde, şi era grăbită pentru că pleca la munte, da, a venit acolo pe verandă dinspre marea cu miros de regina-nopţii şi i-a atins, mai întîi pe ea, ţiganca, şi toţi au crezut că, de fapt, o să-i spună acum ţiganului : Hai, vino în munţii Semenicului pe care atît de îndelung i-am aşteptat să se înzepezească, dar nu era deloc adevărat, de-acuma nu mai era adevărat pentru că, imediat după ţigancă a murit şi el, sub atingerea aceleiaşi mîini, împotrivirile, împotrivirile, întorcîndu-se ei amîndoi în Gramont şi iarăşi era cald iar stelele ieşiseră din sferele ursitoare ca să nu mai fie, iarăşi, decît curgerea de lumină şi ţigani nenăscuţi sau trecuţi în după-moarte erau, însfîrşit, fericiţi şi numai în strada cu măcieşi din Calafat rămăseseră copii plîngînd speriaţi, săraci de-acum rămaşi pe lume, orfani de iapa neagră.

Revista noastră şi-a făcut o lege şi un punct de onoare din a prezenta cititorului, aproape în fiecare săptămînă, nume noi de poeţi şi prozatori. Ştim că această întreprindere comportă multe riscuri, pentru că nu sînt rare cazurile cînd ne-am trezit înşelaţi în speranţele noastre, dar îndrăznim să credem că literatura română de mîine va afla în unii din tinerii scriitori publicaţi de noi pe slujitorii ei cei mai devotaţi şi mai mistuiţi de vraja cuvîntului.

Talentele, chiar şi acelea izbucnind ca o furtună, au nevoie de ocrotire şi o înţelegere plină de dragoste. Sîntem datori să le urmărim cu atenţie, spunîndu-le deschis cînd greşesc, să le stimulăm creşterea şi împlinirea. Socotim că această datorie aparţine deopotrivă revistei noastre şi criticilor tineri. În criticii tineri trebuie să se aşeze credinţa că o generaţie literară îşi poate lumina drumul şi se poate explica perfect numai din interior.

Paginile Luceafărului vor rămîne mereu deschise pentru toţi aceia care se află în pragul afirmării, sau pe cale de a-şi schiţa un profil.

Fănuş NEAGU

„Grădină", pictură de ION GHEORGHIU

MIRCEA IVĂNESCU

Lumina

am mai rămas ea şi cu mine — adică
s-a terminat timpul ? s-a coborît
lumina pînă în cele mai cu urît
împrejmuite zăpezi, roase de ploaie, de frică

de ce ar mai fi putut fi înainte, în urmă ?
acuma, oricum, am rămas noi — şi se face
un adevăr numai cu faţa ei, care-şi desface
înţelesuri pe tot ceea ce lasă o urmă

de răsfrîngeri — şi e ea cu o mulţime de chipuri.
şi eu, unul singur privind-o înconjurat
de toate aceste chipuri — şi înspăimîntat

încercînd să fug şi lumina tremurată de friguri
coborînd din fereastră şi spărgîndu-se pe covor, grea,
şi despărţindu-mă în cioburi fără sfîrsit de ea —

Argintie răsfrîngere

să-i ridicăm faţa ei în palme, către ochii noştri întredeschişi
urmărindu-i liniile din jurul ochilor, evitînd
să-i privim şi ochii, bine înţeles. — şi curînd
răsturnîndu-i imaginile — pînă cînd, înalţi irişi

cresc la marginea timpului în care noi o priveam.
o linişte mare, în cercuri tot mai larg deschizîndu-se,
şi din răsfrîngerile ei, întunecat aşezîndu-se
în jurul unui chip mort. — să aleg un mărgean

nemişcat, la care să mă întorc, şi pe care
să-l rostogolesc uneori, pînă nu se mai ştie
ce chip s-a răsfrînt acolo, în acea matitate de nemişcare

a liniilor — care este o faţă cu argintie
oprire, pe contururi. să ridicăm aşa dar faţa
în palme, să o privim doar. — să-i risipim ceaţa.

GEORGE GHIDRIGAN

friguri

Ce-i drept îi salvase viaţa, îl prevenise la timp să nu se ducă acolo, sub nici o formă să nu se ducă acolo, presimţise cu exactitate ceva, nu, nu visase, ştia sigur, deşi nu putea spune de unde, că odată ajuns nu s-ar mai putea întoarce, că ar rămîne întins pe caldarîm cu ţeasta găurită, nu ascultase, plecase, mersese deşi mereu se gîndea că ar fi mai bine dacă s-ar reîntoarce, rar se înşală femeile cînd e vorba să presimtă o nenorocire, ea perseverase, îl urmărise fără s-o vadă, îi apăruse înainte cînd mai avea cîţiva paşi pînă la locul întîlnirii, se agăţase cu disperare de braţul lui, îl implorase plîngînd să facă cale întoarsă, mai tîrziu, altădată, ar putea reveni, nu o ascultase, se smucise furios, ajunsese chiar la colţul străzii de unde luînd-o la stînga ar fi ajuns însfîrşit, auzise cum se prăbuşeşte strigînd înăbuşit Ajută-mă ! nu putea s-o lase aşa, întorcînd privirea văzu pata de sînge chiar lîngă capul ei al cărui coc se desfăcuse, alergînd se grăbise s-o ia în braţe, bătuse la prima poartă, lovise brutal cu pumnii în prima poartă ce-o zărise, o femeie bătrînă îl privise nedumerită. Dă-mi un bandaj ! Adu-mi repede un bandaj şi o picătură de spirt ! îi spusese. Intră înăuntru ! i se răspunsese. Rezeam-o de banca aceea de lemn. Am să vin îndată. Sper că nu e nimic grav. Uitîndu-se la ceas îşi dădu seama că ora stabilită trecuse, celălalt în mod categoric nu-l aşteptase, nu aştepta niciodată, oricum ar putea să se ducă pentru a se convinge, bătrîna nu mai venea, de ce oare se moşmondeşte atîta ? Ah, iat-o ! ce greu se mişcă, bine măcar că a adus tot ce trebuie, legase strîns tifonul, fricţionase cu spirt tîmplele, o bătuse uşurel pe obraz, făcînd un efort vizibil deschisese ochii, zîmbise fericită. Nu ştia unde locuieşte, o întrebase Unde să te conduc ? părea că nu înţelege, îi explicase apoi că n-are casă şi că decît să se interneze într-un spital mai bine o lăsa acolo în mijlocul străzii, că preferă să moară. O adusese la el, aflase o zi mai tîrziu că locul întîlnirii fusese filat, dacă ar fi ajuns cu siguranţă ar fi fost arestat, el ştia foarte bine ce înseamnă asta, ştia foarte bine că pentru el arestarea era echivalentă cu moartea, ea ştiuse deci totul, de unde ? căutase cît mai discret posibil s-o facă să vorbească, să-i mărturisească de unde deţine informaţia, căci era clar că ştiuse dinainte totul, nu aflase nimic şi-o lăsase baltă, se străduise s-o facă să înţeleagă că aici, la el, nu putea sta o veşnicie, îi va găsi el o gazdă cumsecade, viaţa lui e prea agitată ca să poată locui împreună cu cineva, îi ripostase cu glas slab că-i e frică să plece de-acolo, că oriunde în altă parte s-ar muta ar fi foarte periculos pentru ea, oricum îi salvase viaţa, nu putea s-o dea pur şi simplu afară, într-o seară observase că e chiar drăguţă, bineînţeles nu o frumuseţe, dar avea un farmec nedesluşit cînd stătea privind pe fereastră şi profilul i se contura în semiîntuneric, noaptea nu se putuse abţine, ridicase cu precauţie, ca un hoţ, cearceaful care-o acoperea, dormea atît de liniştit, atît de bine se prefăcea că doarme, se lungise lîngă ea, îi simţise căldura, totul decursese de parcă ea atita aştepta, îl înlănţuise cu braţele, îl strînsese cu un fel de disperare, îi sărutase în neştire buzele, muşcîndu-i-le, cînd se trezise dimineaţa i se păruse că a fost un vis, voia cu orice preţ să creadă că a fost un vis, era totuşi alături de ea, de ceea ce se temuse, fiindcă se temuse încă de cînd o adusese acasă, se petrecuse, ce va fi de acum încolo ? El n-avea timp de dragoste şi nici n-o dorea, trebuia să-şi păstreze libertatea de acţiune, pentru ce-avea el de făcut era imperios necesar să fie independent, trezindu-se îi spusese suspinînd, Eşti însfîrşit al meu, al meu, te-am aşteptat atîta, atîta încît simţeam că mă doare, nimic nu ne mai poate despărţi de acum înainte, eu sînt tu, tu eşti eu, urmaseră zile în care nu-şi putea părăsi locuinţa, ar fi fost extrem de riscant, deşi ar fi vrut să se reîntoarcă în fotoliul unde dormise înainte n-o mai putea face, în întuneric uita totul, se lăsa în voia ei, se lăsa să fie devorat, poate s-ar fi obişnuit cu noua situaţie, poate încet-încet s-ar fi complăcut în postura de amant sau chiar de soţ, într-o noapte însă, într-o noapte, visă că s-a transformat într-o insectă prinsă fără de putinţă de scăpare în pînza de păianjen ai cărui ochi injectaţi îi vroiau sîngele, se zbătu speriat de moarte, ţesătura fină era imposibil de rupt, se trezi lac de sudoare, vru mai întîi să aprindă lumina, se răzgîndi apoi, aruncă la o parte cu infinite precauţiuni cearceaful, coborî în vîrful picioarelor, luă de pe scaunul de lîngă pat pantalonii, şi-i îmbrăcă, îşi puse cămaşa fără să-i mai încheie nasturii, bîjbîind găsi pantofii, cu ei în mîna stîngă se apropie de uşă, o deschise cu mîna dreaptă, se văzu afară. Trebuie să plec, trebuie să scap odată, îi simţea buzele jilave pe tot corpul, îi auzea glasul gungurind în delir. Dragul meu, Dragul meu, Viaţa mea, coborînd în fugă scările, ajunse în stradă, îi era frig, ar fi fost bine dacă ar fi luat şi haina, se urcă în primul marfar ce tocmai trecea prin gară încetinind viteza, merse în neştire, coborî cînd se lumină de ziuă, un bărbat de o vîrstă nedefinită, cu urdori la ochi, îi propuse să-i închirieze o cameră, o cameră ieftină cu un singur pat. Băiatul meu nu se va mai întoarce niciodată, îl izbise neplăcut culoarea maroniu deschis, în care erau vopsiţi pereţii, n-avea de ales. În fundul culoarului, a doua uşă, pe noptieră, ai o lampă cu gaz, Ţine chibriturile, altfel n-ai să vezi nimic, Odaia n-are ferestre. Intrase, scăpărase cîteva beţe, aprinsese lampa, întorcîndu-se către pat o zări cum îi zîmbeşte. Unde-ai umblat dragostea mea, mi-a fost atît de frică să nu te pierd, simţise cum tot sîngele îi năvăleşte în inimă, fugise besmetic prin oraş, nimerise din nou în gară, din nou se aruncase într-un marfar, ajunsese într-o haltă. Pînă la primul sat sînt vreo 20 de kilometri, oricît ar fi vrut, la jumătatea drumului, simţise că nu mai poate continua, se întinsese într-o pădurice, aţipise, întorcîndu-se pe o parte, simţi pe buze un sărut uşor, se simţi prins în braţe. Ai venit dragul meu, Ai venit dragul meu, de cînd te aştept, mi-era atît de frică să nu te pierd, fugise din nou, încercase de nenumărate ori să fugă, dar oriunde ajungea o găsea de parcă nu plecase niciodată, trebuia să ia o hotărîre, Oricum mi-a salvat viaţa, N-o pot ucide, Oricum mi-a salvat viaţa, N-o pot face, Ce vină are dacă mă iubeşte, Ce vină am eu dacă trebuie să fiu singur, să lupt.

GABRIEL STĂNESCU

Naştere

Vezi, iubito,
glasul ierburilor ne cheamă
însingerînd de prea mult lapte.

Oierii au băut
ploile uscate
din ciuturi mari, grele
iar turmele au plecat
să ierneze în fîntîni.

Hai să sugem
laptele ierbii între dinţi
pentru fiecare cuvînt nerostit
şi să binecuvîntăm
fiecare naştere
cu cîte o minciună frumoasă.

Turmele au plecat
şi ciobanii nu au de unde să ştie
că toamna ierburile coapte
sună a miei verzi.

Joc

Stă între noi un ochi
deschis în trei anotimpuri
şi sapă desfrîu
în deşertul sîngelui
pentru toate fecioarele albe
răstignite-n întrebări.

Cineva uită să plîngă,
altcineva uită să rîdă
şi jocul se reia de la-nceput
cu aceleaşi fecioare
pînă cînd copii
nu-şi mai recunosc umbrele.

ION BOLOŞ

fuga

Am fugit mult, enorm de mult ultima dată. Ca pentru totdeauna. Cineva din spate, din faţă, din mine însumi îmi şoptea : „Fugi, fugi mai repede. Acum mai este puţin. Trebuie să fii bun, cel mai bun, să ieşi primul". Simţeam cum îmi zvîcneşte sîngele-n cap. Pulsaţia lui mă-mbăta. Şi deodată, peste toată căldura aceea, peste fierbinţeala, se prăbuşi sloiul de gheaţă al primului plesnet sec. Deci mă învinsese. Acum nu mai avea rost să fug. Acesta a fost primul gînd.

Corpul său avea faţa spre noi. Capul zvîcni înapoi. Picioarele, ca un arc imens, împinseră corpul pe spate. Pluti astfel o secundă şi atinse apa. Un plesnet şi-n momentul acela : un strigăt. Se-ncolăci în aer. Ne izbi pe toţi, îşi flutură aripile în semn de victorie. Străbătea timpanele, îmi opri sîngele, mă îndemna să mă opresc, să urlu să-ngenunchi, să plîng. Şi apa aceea scursă imens peste trupurile noastre fierbinţi se ridica în acel strigăt. Se ridica şi ne încolăcea. Iubea în noi şi ne arunca lăşitatea în faţă — Zăpăciţi i-am întors spatele. Şi ea ne rîdea, rîdea în spatele nostru hotărîrea să-şi apere victima, cea dintîi victimă. În apă rămîneau doi ochi şi-n ei se reflecta imaginea picioarelor sîngerînde, o încordare, fibra ultimă trasare şi-apoi urletul ce ne-nvăluie. Şi unduiesc în linişte, se depărtează şi plîng pleoapele care nu-i închid.

Înainte, a fost altceva : a fost un simplu joc. Un joc ca pentru copii. Apoi au fost merii. Aveau merele roşii, unele rotunde, unele alungite, mai mari şi mai mici. Un început de copt : ceva dulce aproape tomnatic, imitînd şi prevestind rodul toamnei. Ne-am urcat în meri. De crengile lor ne agăţam, ne-nvăluiam în zborul lor legănat. Aerul se făcea mai rece, plăcut, aproape ca o pernă răcorindu-ţi trupul.

Asta nu ţinea mult. Totdeauna cineva ne alunga. Întîi ne ameninţa, apoi ne obliga să plecăm luîndu-se la fugă după noi. Săream cu toţii din meri. Unii ajungeau repede ; se strecurau printre crengi şi-n urma lor cădea o ploaie de mere : mari, galbene sau roşii, mere de aur pîrguite-n liniştea verii. Drumul trecea peste mirişti şi ţepii ei ne scormoneau talpa piciorului. Începeam să şchiopătăm, dar fugeam mai departe. Şi valea se apropia. Îi cădeam în braţe, ne aruncam de pe mal în apă. Era ritualul de sfîrşit al oricărui joc.

„Fugi, fugi repede, mai repede, mai.." ; acesta era îndemnul, dorinţa de a şti că ai ajuns primul, că ai sărit primul. Unii săreau pe spate, alţii cu faţa. Şi valea, apa ei ne primea, ne învăluia şi ne scăpa de urmăritori. El ajunse primul, sări primul, şi-atunci urletul suprem ne străbătu. Ne zgudui pe fiecare. Aerul era sfîşiat de ultimul său strigăt. În vale era cinepă. Şi cinepa avea ţăruşi adînc înfipţi. Din apă ieşeau doar capetele ; lungi şi ascuţite. Şi el a sărit primul, a sărit în ţăruş. El însă eram NOI. Un văl întunecat curgea peste orice clipă. Se sfîşia lăuntric totul. Ochii aveau ceva imens şi deschis spre viaţă. Buzele sărutau apa. Întredeschise păreau să emită sunete de nimeni auzite. Peşti mari, enormi, cu ochii verzi, cu solzi strălucitori îi înţepau privirea. Din ţărm în ţărm apa izbea în cercuri tot mai slabe. Val după val îneca ultimul strigăt, îi răpea ultima energie. În toţi însă se strecura vălul argintiu al morţii. Pentru prima dată nu ne era cald, pentru ultima oară fugeam şi nu ne păsa de vale. Pe obraji curgeau lacrimi şi era răcoare, un fel de îngheţ ce-ţi cuprinde copilăria. Şi ochii se întrebau : de ce ?

„Flori", pictură de ION GHEORGHIU

GRIGORE ZANC

tăcerea

Aş fi vrut ca Icarus să fi atins în noaptea aceea măcar puţin pămîntul (o prorociseră mulţi sceptici) ca să mă trezesc, (e totuşi prea cald să dormi vara). Aveam în mîini o cioară pe care am lăsat-o indispus să plece (pe gard era o pasăre). Dar cioara se obişnuise prea mult cu mine (iar pasărea prea mult cu zborul). Aşa că în fiecare dimineaţă dau ciorii să-şi închită porţia, (păsării îi pun cîteva boabe de mei ; atunci se lasă prinsă, dar numai pentru a avea de unde pleca încă odată). Şi vine tăcerea ca un lac albastru pe care lebedele cîntă (o singură dată). Şi-mi place. Mai ales că s-a obişnuit cu mine o cioară, am învăţat să prind de pe gard o pasăre iar pasărea zboară de fiecare dată pentru a mai veni s-o prind cînd mă trezesc.

ARTE

FILM

Însufleţirea şi animaţia

Filologii nu trebuie să se felicite că ne-au şi prins cu eroarea : sîntem şi noi conştienţi de faptul că acelaşi sens (în linii mari) îl au cele două cuvinte din titlu, că *anima* — de unde *animaţia* — înseamnă, în sfînta limbă latină, suflet. Ne permitem să disociem în domeniul peliculelor reunite sub titulatura de „filme de animaţie“ (foarte iscusită a fost botezarea studioului din strada Olteni 45 : „Animafilm“) : de o parte se înşiruie producţia curentă, bogată, ce nu face altceva decît să *anime* corect păpuşi, cartoane, desene etc., de alta realizările de excepţie, rare, ce reuşesc *însufleţirea* de-a binelea a respectivelor materiale.

Animatorii din această ramură modestă a cinematografului au fost de la început, irezistibil, minaţi de felurite primejdii, între care se remarcă didacticismul şi insuficienţa invenţiei. Filmul de animaţie are un avantaj enorm faţă de cel pe care nu ne mai săturăm să-l numim *artistic* : acest avantaj este *convenţia* cu spectatorul, realizată din capul locului. Oricît de mare adept ai fi al impasibilei ficţiuni cinematografice, e cu neputinţă să te „transfigurezi“ într-atît încît să uiţi că formele de pe ecran nu sînt altceva decît păpuşi, desene, cartoane care prind „de-o probă, viaţă“ (cum ar spune Marin Sorescu, aflat, altminteri, în conducerea colectivului de cineaşti de la „Animafilm“). Jiri Trnka e mare (pentru unii cel mai mare cineast al păpuşilor) şi forţa expresiei sale stă tocmai în *autenticitatea inspirată a jocului* pe care ni-l propune : cum ai putea, fie şi pentru o clipă, uita stîngăcia convingătoare a păpuşilor sale (suavele profiluri ovine din „Visul unei nopţi de vară“, perechea ciufulită, caii, banditul tot sprîncene şi nas coroiat, din faimosul său Western), cum să treci cu vederea surîsul de aur al convenţiei jocului, cel care dă viaţă întregului ?

Pe vremea turneului final al Campionatului mondial de fotbal din Anglia, televiziunea ne desfăta cu nişte pelicule fermecătoare de desen animat, în care un moşneag tembel se tot hărţuieşte cu motani ţanţoşi (curtenitori, îndrăzneţi, răzbunători), cu măgari (încăpăţînaţi, ridicoli, hîtri), şoricei (independenţi, amuzanţi, ingenioşi) tauri, elefanţi, lei (nepieptănaţi, imprudenţi), dulăi, păsări, gramofoane, potcoave, baracă — şi cîte şi mai cîte. Tot în perioada aceea mai puteau fi vizionate şi alte pelicule ale genului, de calitate (între ele cea care-l are drept erou pe un năzdrăvan, ascuns sub o claie de păr zburlit, — Romeo).

Asemenea filme sînt rare, de obicei, iar la cinematografe (în completare ori programe anume) şi pe micul ecran, avem parte de istorioare didactice, cu elevi care nu merg la şcoală, copii „răi“, tineri care au apucat-o greşit, lupi pedepsiţi, vulpi puse la punct etc., fără pic de surpriză, cu gaguri rare şi greoaie, care nu-l mai amuză nici pe un sugar. Rămîn în urmă, ca nişte triumfuri, Walt Disney, „Parisul vesel“, „101 dalmaţieni“, cîteva din producţiile lui Gopo ş.a.m.d.

Zilele trecute am avut prilejul să vizionăm 10—11 mici filme din producţia de anul trecut a studioului nostru de specialitate. Ne-au plăcut vioiciunea (de serie) a filmuleţului poliţist „Jos masca“ ! şi interesantul experiment „În grădina lui Ion“, unde A. Petringenaru, foloseşte cu succes sugestia plastică a icoanelor ţărăneşti pe sticlă. Aceste două pelicule au rulat şi pe piaţa cinematografică, de aceea ne îngăduim să vorbim despre ele. În rest, e demnă de atenţie înclinaţia spre lumea basmelor şi legendelor, arătată, în cîteva filme, de „animiştii“ noştri. Va plăcea, de asemenea, noua creaţie a lui Ştefan Munteanu, ca şi coproducţiile cu studiourile italiene şi franceze, lucrate curat, pe alocuri cu străluciri : ne gîndim la excelenta „organizare“ a muncii furnicilor — din „Greierele şi furnica“, sau la teroarea sugerată de formele „răului“ din „Legenda ciocîrliei“. În aceasta din urmă se foloseşte cu brio şi o parafrazare a procedeelor picturii futuriste italiene.

Pe cît de păgubos este adesea sunetul (limbajul) în filmele „artistice“ de lung metraj, pe atît de util — cînd e tratat cu imaginaţie — poate fi el în animaţie : cineaştii din Olteni beneficiază de colaborarea excelentă a unor compozitori şi sonorizatori, dintre care unii ne amintesc de ing. Dan Ionescu, colaboratorul de sunet al lui Gopo. Impunătoate este şi contribuţia unor plasticieni şi scriitori notorii.

La „Animafilm“ vreo cîteva zeci — nu prea multe — de oameni în toată firea se joacă inspirat şi, lucru remarcabil, divers ! Ceea ce le-am recomanda, alături de alţi comentatori, este un spor de inventivitate (de pildă, în transpunerile de basme), gaguri mai frecvente şi mai specifice genului, şi — în filmele dedicate spectatorilor maturi — o ţinută intelectuală fără ezitări.

Ilie CONSTANTIN

Transpuneri continui, gravură de RADU DRAGOMIRESCU

EXPOZIŢII

Violenţa discursului plastic

...După ani de avataruri prin cele mai spuse întortochieri de subiectivism intim, după aventuri minime ridicate la rang de experienţă unică (în fond, tatonări umilitoare prin zone consumate — e drept, cu talent, cu mult talent) —, arta românească se află în faţa unor locuri noi, pentru că, depăşind mimetismul redus al experienţelor artizanale, ajunge la concepţie, noţiunea de program, cîştigînd în intensitate.

Şi nu e neapărat nevoie ca acest program să existe tiranic, anterior creaţiei, implacabil de urmat şi, în cele din urmă, insuportabil prin evidenţă şi explicitare. Singura lui dovadă artistică este coerenţa, obiectivă, clară (nu neapărat de limbaj ci, mai ales, de structuri, de intenţie). Deliciile artizanale care transformau operele în obiecte de o graţie inutilă şi frumuseţe comodă, omorînd orice comunicare, altfel decît senzorial vizuală, dispar. E în spiritul generaţiei de artişti tineri să creeze o artă care refuză permanent capcana estetismului ingenuu, reducţie de intelectualism pentru consumul fără îndoieli. Sînt puţine şi rare expoziţiile acestor tineri, dar prezenţa lor — chiar rară — ne obligă totdeauna la reevaluări.

...În sala IRRCS, expoziţia de gravuri a doi, aproape necunoscuţi tineri, Radu Dragomirescu şi Radu Stoica (deşi ei sînt deţinători „ex aequo“ ai unui premiu — controversat sau nu, n-are importanţă — ai Bienalei din Paris, premiu pe care paşnicul nostru dezinteres l-a trecut neobservat —) confirmă această reevaluare a artei româneşti. Cele şapte gravuri mari — semn al unei desprinderi categorice de dimensiunile convenţionale ale genului — desfid percepţia monotonă, blazată a criticii dispusă doar să consemneze cu mimica indiferenţii şi a neîmplinirii chiar atunci cînd surprizele nu mai sînt întîmplătoare şi inexplicabile. În această posesiune a marii suprafeţe albe se evidenţiază o dorinţă de renunţare la limbajul liric desuet al gravorilor de circumstanţă intimă dispuşi cu cvasiinconştienţă să facă din exprimare şi din nevoia de exprimare un pleonasm. La aceşti doi graficieni, nevoia de exprimare primează, gestul este deopotrivă „ireverenţios“ faţă de structurile vechi ca şi faţă de modalităţile de a le face explicite.

Obsesia ciclului, deci obsesia temei dă acestei expoziţii dimensiunea unei afirmaţii ; fiecare lucrare ridică tema la un nou grad de reprezentare a ei, relevă, didactic aproape, propriile incertitudini, în curajul repetiţiilor intrînd în mare măsură o anume agresivitate, o anume intemperanţă şi, în mod sigur, o nesupunere la canonul eleganţei decorative.

Obsesia unei singure teme creează sistemul de forme distincte, obligaţia de a nu împrumuta, necesitatea de a te inventa, de a te crea şi nu doar de a cizela meticulos urmele altora. De altfel, întreg acest „eveniment plastic“ se poate citi în gravurile lui Radu Dragomirescu şi Radu Stoica, căci ele îi conţin, încorporaţi temelor şi nu procedeelor. Ei pun în discuţie lumea şi nu procedeele artistice, analizează conflictele noastre şi nu felul în care ştim să le afirmăm sau să le ascundem.

Siluetele oarbe, semnele cele mai banale, dar, prin aceasta, cele mai neaşteptat semnificative, săgeata indicatoare, secţiunile prin geometrie, cu aspectul lor rigid şi „neartistic“, sînt metaforele-slogan ale comunicării de masă, dimensiunea acordîndu-le o valoare estetică incomparabilă cu vetustele metafore ale lirismului individual. Prin repetare, fiecare gravură devine o articulaţie a unui discurs, cu violentă desfăşurare a ideilor plastice.

Iulian MEREUŢĂ

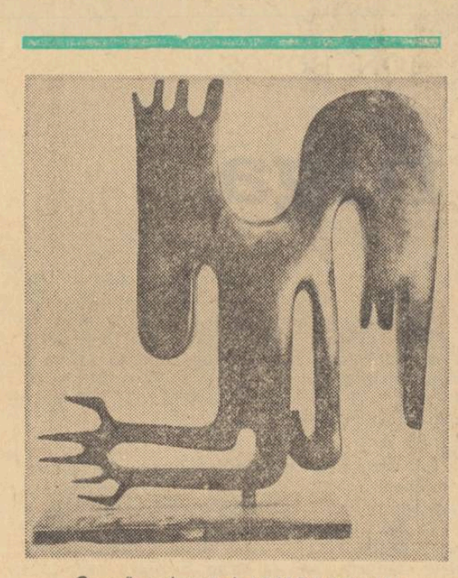

„Cocoş“, sculptură de VICTOR ROMAN

ARTE

TELEVIZIUNE

Prim-plan

Una dintre cele mai izbutite şi binevenite idei ale televiziunii pare a fi cea care stă la baza emisiunii prim plan.

Timp de 30 de minute o personalitate notorie, admirată pentru performanţele sau talentul deosebit într-un anumit domeniu, este umanizată şi coborîtă de pe soclul ei, prezentată fiind marelui public aşa cum este în viaţa de toate zilele.

Joia trecută, personajul principal al prim planului a fost actorul Fory Etterle.

Timp de 30 de minute un dialog condus cu inteligenţă şi discreţie de telereporter a prezentat nu numai un actor talentat, interpret al unei întinse game de roluri (de la Ibsen la Molière, de la Saroyan la Caragiale) ci şi un rafinat intelectual.

Nimic ostentativ în relatările ce au explicat o bogată activitate artistică. Întrebărilor inspirate şi nepretenţioase le-a răspuns un om pentru care cea mai mare pasiune a vieţii sale a fost şi rămîne scena.

Şi cum rubrica ce o susţin acum are un caracter ocazional şi sigur subiectiv, îmi permit să insist asupra personalităţii unui actor pe care-l preţuiesc deosebit. Acum 5 sau 6 ani l-am văzut într-un excepţional spectacol regizat de Pintilie. „Inima mea e pe înălţimi“ de Saroyan (într-un decor de-o rară frumuseţe datorat lui Bortnovski) spectacol despre care din păcate s-a vorbit prea puţin.

A fost poate unul dintre cele mai izbutite creaţii ale lui Fory Etterle.

Mă folosesc de acest prilej pentru a întreba de ce nu se reia acest spectacol, întrerupt prematur, eventual într-o microstagiune t. v.

Radu DUMITRU

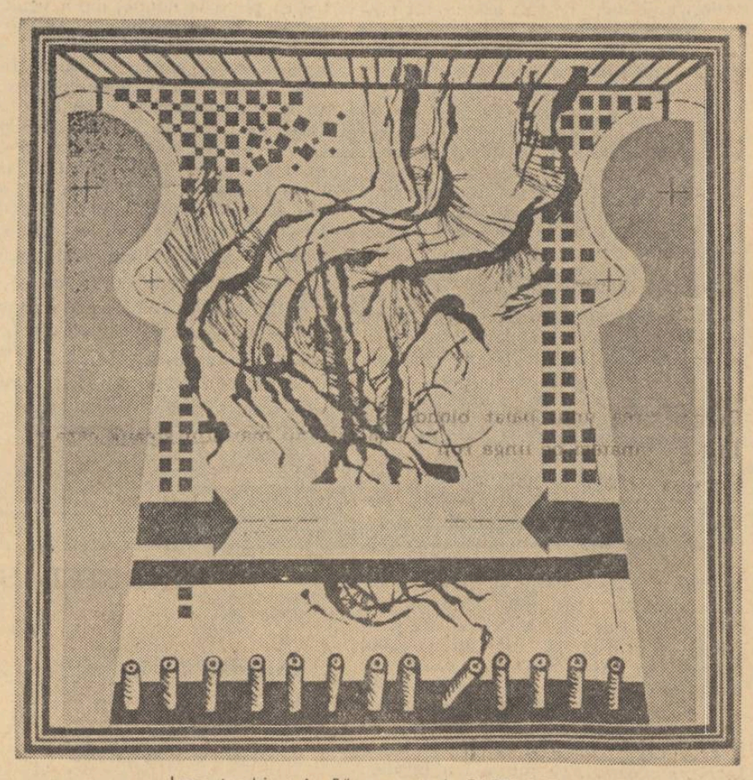

„Impact subiect A—B“, gravură de RADU STOICA

revista străină

● PREUVES (trim. II 1970) Valul de erotism şi de pornografie care bîntuie astăzi o bună parte a omenirii este comparat de Arnold Toynbee, — autorul articolului „Unde duce revoluţia sexuală“ — cu decadenţa romană din primele secole ale erei noastre. Campionii ascetismului nu vor întîrzia să apară, predicînd transformarea moravurilor printr-o reacţie puritană. După opinia sociologului citat, viitorul — în urma atîtor excese — va aduce un reviriment al bunelor moravuri. Să sperăm.

● LE FIGARO LITTÉRAIRE. Numărul din 26 aprilie este consacrat lui Matisse, de la a cărui naştere s-au împlinit anul trecut o sută de ani. Leningradul şi New-Yorkul, guverne, muzee, colecţionari celebrii şi-au dat mîna în spiritul unei cooperări artistice impresionante pentru a asigura **Retrospectivei** — a treia ca amploare, după a lui Picasso şi Chagall — cea mai largă extindere.

La rubrica **Mărturii,** se impune atenţiei articolul care comemorează împlinirea a 25 de ani de la descoperirea ororilor din lagărele naziste, tragică şi de neşters amintire a „universului concentraţionar“, evocat de Jean Cayrol şi David Rousset, foşti deţinuţi la Buchenwald, Dachau...

Noul roman ? El ni l-a dat pe Papillon... O scrisoare deschisă adresată de Georges Conchon „Radicalilor literaturii non-figurative“ în care se face constatarea, nu lipsită de ironie, că abstractizarea excesivă adusă de „noul val“ a provocat o reacţie inversă, în gustul publicului : întoarcerea la „delirul anecdotic“ a lui Eugene Sue, dovadă cartea clasică de aventuri a fostului ocnaş, zis **Papillon** (Fluturele) ce face furori la Paris, tiparită în sute de mii de exemplare...

● LA QUINZAINE (16—30 aprilie a.c.) salută în termenii cei mai elogioşi apariţia în versiunea franceză la editura **Albin Michel** a cărţii „Generalul armatei moarte“ de Ismail Kadaré, scriitor din Albania, în vîrstă de 35 de ani. **Un mare roman albanez** titrează revista anunţînd acest fulgerător „best seller“. Un general italian însoţit de un preot vine în Albania în 1958 să dezgroape morţii invaziei fasciste din 1938 — douăzeci de ani după. Minuţioşi, cu gropari excelent organizaţi, ei smulg pămîntului albanez soldaţii căzuţi, alcătuind „impecabile plotoane de cadavre“. Altă misiune se prezintă şi ea în acelaşi scop, dar aceasta din urmă, lipsită de scrupule, sterpeleşte morţii celei dintîi, situaţie grotescă pe care autorul o tratează cu mijloacele cele mai realiste. „Rînd pe rînd glumeaţă şi crudă, sarcastică, dar niciodată răuvoitoare, tandră şi disperată, plină de vervă şi gravă totuşi, această carte anunţă naşterea unui mare talent“ — încheie autorul recenziei.

● POLONIA. Numărul de pe luna aprilie al revistei varşoviene se remarcă prin două articole substanţiale : **Lev Tolstoi şi Polonia** şi **Lenin şi Polonia.** Opere ca **Învierea Hagi-Murat** şi povestirea **De ce ?** sînt citate în sprijinul „nivelului etic“ şi al „înaltei purităţi morale“ pe care Tolstoi le atribuia mişcării revoluţionare poloneze pentru independenţă, în episoadele închinate ţării lui Chopin (compozitorul mult admirat de marele scriitor rus).

Cel de-al doilea articol aruncă o lumină puternică asupra activităţii lui Lenin în Polonia în perioada 1912—1914 — cînd a trăit în exil într-o localitate din regiunea Cracoviei — asupra legăturilor sale cu intelectualitatea poloneză revoluţionară. „Lenin — menţionează autorul articolului referindu-se la istoria sbuciumată a Poloniei — era nu numai un comunist, dar şi un mare patriot. El nu renega trecutul naţional, chiar şi cel mai dificil. El nu-şi lua răspunderea pentru acest trecut, dar făcea front împotriva tuturor tradiţiilor sale rele, împotriva tuturor problemelor sale tragice“. Articolul citează cuvintele pe care Lenin avea să le scrie cu un an înainte de a muri : „Se cuvine să facem o deosebire între naţionalismul unui popor asupritor şi naţionalismul unui popor asuprit, între naţionalismul unui popor mare şi acela al unui popor mic“. În încheiere, se subliniază viaţa şi munca titanică a acestui „mare intelectual“, „demne de meditaţie, şi nu numai cu ocazia aniversărilor“.

● INNOSTRANAIA LITERATURA Numărul 4 este consacrat Centenarului Lenin. La ancheta : „Cînd aţi auzit prima oară numele lui Lenin ?“ şi „În ce vedeţi actualitatea leninismului ?“ răspund alături de Ervin Strîtmatter, Nicolas Guillen, Tadeus Breza, Pierre Gamarra, Irji Taufer şi scriitorii români Demostene Botez şi Nina Cassian.

La rubrica **Informaţii,** se menţionează interesul pe care l-au trezit încă din 1921 în România operele lui Lenin, urmărindu-se traiectoria răspîndirii lor, mai ales în anii puterii populare.

a. b. c.

SPORT

La Reims — joaca de-a prestigiul

Angelo Niculescu, antrenor emerit, umblă insistent cu o echipă de fotbal prin Europa, ca s-o facă de rîs. Transmisiile radio ne fac sensibilă şi apropiată ideea că stadioanele continentale primesc, la justa valoare, demonstraţiile de antifotbal ale echipei conduse de Angelo Niculescu.

Aşa s-a petrecut şi la Reims, unde acest colectiv al lui Angelo Niculescu a făcut o demonstraţie remarcabilă de umor involuntar. Totul ar fi în regulă. Noi, românii, avem şi umor voluntar, aşa că figura echipei respective ar fi fost lăudabilă, de nu s-ar fi întîmplat ca ea, chiar ea, să fie **echipa noastră naţională de fotbal.**

Se uită lumea la ea ca la o eclipsă parţială de lună. Pentru că echipa lui Angelo Niculescu practică metodic antifotbalul. Această echipă, pleznind de blazare, se întoarce din Franţa fără nici o remuşcare.

Ideea care circulă e următoarea : **a fost un meci de verificare.**

De verificare a cui ? A echipei noastre ? Atunci, mai bine să reîncepem campionatul intern decît să plecăm în Mexic.

Nu, acesta nu a fost un meci de verificare. A fost un meci pierdut de noi, într-un mod incalificabil. Atît şi nimic mai mult.

Cît despre Răducanu şi ceilalţi **mondiali,** avem clară acum imaginea şantajului pe care îl fac asupra opiniei publice şi asupra celor în drept să ia nişte măsuri : Răducanu şi ceilalţi **mondiali** joacă de voie, căci s-a dat lista la F.I.F.A. şi alta nu se mai face.

Trebuie întreprins ceva. Cetăţeanul Răducanu poate fi la el acasă oricît de inventiv, de penibil, poate fugi din poarta curţii lui pînă-n stradă şi să se întoarcă în mîini, dar în poarta naţionalei trebuie să-şi vadă de treabă.

Altfel — cu mustaţă sau nu, cu barbă sau nu, cu sprîncene sau fără, cu piele de găină sau cu piele de tigru — Răducanu trebuie lăsat în poarta casei sale proprii, cu un felinar aprins în mînă, să semnalizeze avionului că Mexicul e **cam într-acolo.**

După aceea, să stingă felinarul şi să doarmă două săptămîni, cu mustaţa desfăcută în sus, deasă şi răcoroasă.

★

Am văzut pe Republicii tineretul nostru. El a fost huiduit spontan de public.

Realizînd meci nul cu Franţa (tineret) noi am vrut parcă să avertizăm pe cei interesaţi că înfrîngerea ce urma, la Reims, cu 0—2 în faţa Franţei, nu era o întîmplare. Noi am vrut să fim cinstiţi, în ziua de 28 aprilie 1970, şi la Bucureşti şi la Reims, şi să arătăm că n-avem fotbal.

Că degeaba ne tot sucim şi ne învîrtim noi : **n-avem fotbal.**

Atîta doar n-am putut afla în această primăvară : cine e campioana antifotbalului care se practică atît de aplicat la noi ?

Mexicul ne-a scos, o clipă, din orbita noastră firească. El a acţionat ca un eveniment, în plicticoasa arenă în care fotbalul nostru doarme pe el.

★

Nu ni se pare totuşi tîrziu să ne uităm cam în ce loc am greşit.

Credinţa noastră fermă este că **s-a greşit în esenţă.**

Măcar în ceasul 12 fără un sfert, fiind vorba de o echipă naţională, trebuie întreprins ceva urgent. Nimeni nu-şi poate îngădui să se **«joace»** — atunci cînd **reprezintă** ceva. E ora 12 fără douăzeci.

SUPLINITOR

literatura studenților

Poeți premiați la Colocviul național de literatură studențească

ADRIAN POPESCU

Un mugur

Un mugur straniu sub sîn
E un fluture de seară.
Exodul racilor de sub pietre
La semnul lunii.

Ascuns și rău să înflorească
Trupul tău peste noapte
De mult violaceu, o știi și tu,
Spre ziuă mai ales se-arată.

Într-un cîmp mlăștinos
Unde cresc flori galbene
Cineva o să-l ducă într-o zi
Făcîndu-l de tot brîndușe.

Cînd steaua mai limpede
Din cer își cojește argintul
De oglindă
Și nu te poți ascunde nicăieri
Decît într-o lumină
Pe care o gîtuie vîntul.

Nu striga

Nu striga, va cădea un somnambul
De pe muchia catedralei în mare.
Nu spune nimic, nu clătina
Marginea lacrimei în care stăm
Ca într-un lac o constelație...
Și cu puține lucruri se poate asemui
Dezamăgirea unui băiat blond
În fugă zănateci pe lîngă roți
Gata să prindă în colivia pumnilor
Scînteia galbenă
Pe care-o smulg copitele de fier
Din pietrele unui drum de țară.

NICOLAE DIACONU

Țărmul

Cum peste lucruri se surpa ca peste
un zid părăsit la vremea înseratului
s-a-nstrăinat din ținuturile aceste
și l-a orbit lumina-nstrăinatului.

Doar trupul său armură fără folos
putrezește printre plante ca un ochi verzui
și cum privești chiar țărmul alunecă în jos
încît te înspăimînți de nemișcarea lui.

Capre negre coboară din amurg
cu boturile umezi fremătînd de sare
iar apele încă îl spală și-l curg
pe caii mării cu șauă de răcoare.

Nu-i nimeni să-i lase ca în ritual
pleoapa ca o lumină i se bate parcă
l-ar răstigni pe firul apei de la mal
și altui dumnezeu l-ar da să-l toarcă.

Poem

Precum centaurii prin lume
duc trunchiuri de cai
fiecare să-și ducă
mormîntul pe-o gură de rai.

Cum se îngroapă noaptea în oglindă
o stea în stea și-n stea pămînt
de la stelele fixe ne aprindă
vîntul și stingă-ne pe rînd.

EMIL NICOLAE

Pastel interior

Cine mă prinde cine
îmi toarnă tragic novembre
sub cenușa pleoapelor
sub pleoape și-n membre

ziua atîrnă-n ferestre
cerșind nu le deschid
și stau ascuns
în penumbra vreunui lied

numai confuze morgane
pe peretele de vizavi
bat clopote de clorofilă
pentru bătrîni și copii

Poem subacvatic

Atît de înaltă deasupră-mi
egală e alcătuirea
că-abia mai aud cum se sparge
lumina de lumile — aceste

și nici nu mai știu steaua care
încheagă puterile tainei
născîndu-mă iar înlăuntrul
aceleiași forme vocale

mereu și mereu întîmplarea
adoarme supusă sub praguri
și totul firesc se repetă
ca-ntr-o străvezie sămînță.

DOINA URICARIU

Chipul destinului

Chipul destinului călare
Mă doare pîntecul lovit de pinteni orbi
Și-această scurtă alergare
Nici răsuflarea să nu poți s-o sorbi

Și sîngele năvală smuls din nări
Cînd în genunchi un cal grăbit se roagă
La mijloc către depărtări
Și-n spate urma-n paie să se-aleagă

Și călăreț și cal și drum mai răsturnat
Bat orbii cu ciomegele în cîntec,
Nici răsuflarea să nu ți-o cunoști
A sta în șa, după un vechi descîntec.

Tăcere de prăștie

Suflu cîntec deasupra păsărilor
Și blestemul nu mi-l bolborosesc
Prăștia e cît mine de mare
Și-atîtea arcuri
Și lire
În ea putrezesc
Cînd dau moarte
Eu fac și pîinea unsă cu ou, lucitoare
Eu înfig și lumînarea
Să sprijine soare

Ochiului meu
Atingînd aripa păsării,
Ochiul meu nu se închide atunci
Se-adîncește oglindă
În care chipul ți-arunci

Azi suflu abur ultim deasupra celor morți ieri
Și praștia mea e cît mine de mare
Văd cum se-nchide ochiul dinspre soare
Și-o piatră mă lovește cu tăceri.

Despre tabieturile noastre...

Jurnalul unui martor ocular

Dacă ne observăm cu atenție vedem cum aproape în fiecare zi ne aruncăm în terenul unor reacții mecanice, fără pic de șovăire. Acolo, printre tabieturi, ne simțim în largul nostru... Eu observ cu uimire cum, de fiecare dată îmi propun să rup acea rețea de comportamente mecanice, și, cum de fiecare dată, aceste tabieturi mă înghit în întregime, cu indignarea mea cu tot. De-aci vine, pe semne, și sentimentul că realitatea prezentă e deja un lucru trăit, că noi sîntem adeseori, spectatorii propriei noastre vieți. Există o armată întreagă de reacții mecanice, de la cele mai grosolane pînă la cele mai subtile și noi nu facem decît să animăm — pentru a cîta oară ? — aceste imagini moarte. Dar, deși îmi dau seama de primejdia acestor mecanisme, sau mai exact am iluzia că-mi dau seama, nu mă despart de aceste tabieturi care, deși stupide, îmi dau un sentiment de securitate. Chiar și indignarea mea împotriva acestor tabieturi se transformă într-un tabiet ; chiar conștiința că indignarea mea a degenerat într-un tabiet a devenit cu timpul un alt tabiet — și așa mai departe.

Chiar și sensibilitatea noastră poate deveni lesne un tabiet — ca oricare altul. Ne-am obișnuit să ne extaziem în fața unui apus de soare. Ne-am obișnuit să ne indignăm de o nedreptate sau alta. Ne-am obișnuit să ne analizăm viața noastră interioară. Dar toate astea nu mai sînt sentimente vii — ci doar obișnuințe, un cortegiu de tabieturi care ne populează existența. De cîte ori simțim un pericol ne refugiem în tabieturile noastre — ne baricadăm acolo pînă trece furtuna.

Adeseori vedem că multe relații umane se uzează și se urîțesc din pricina acestei păcătoase și mizerabile obișnuințe.

— A intervenit obișnuința... asta e o scuză care însoțește adeseori impasurile sentimentale.

Dacă fiecare zi din viață nu este trăită ca și cum ar fi prima zi din viață, obișnuința, oboseala, mahmureala devin inevitabile... Un spirit inocent nu privește viața ca pe o realitate constituită odată pentru totdeauna, nu pretinde că ar cunoaște-o, o descoperă permanent. Dar, adeseori nu descoperim viața, și, ca niște somnambuli, o recunoaștem, o reconstituim, după niște semne pe care le-am făcut în beznă cu o zi înainte. Așteptam ca viața să ne demonstreze încă o dată justețea concluziilor și ideilor pe care le-am adunat cu chiu cu vai și, de cîte ori n-o face, ne indignăm și spunem că viața e absurdă... Se spune că obișnuința e o a doua natură... Dar natura se uită — și pînă la urmă — obișnuința devine și prima natură și ultima.

Dar, cu timpul, ceea ce e și mai neplăcut, începem să ne obișnuim și cu mizeriile noastre. Confundăm prostia cu destinul. „Asta sînt, n-am ce să fac". Ele ne-au devenit familiare și, de cîte ori vedem cîte o mediocritate de-a noastră, îi zîmbim cu duioșie, ca unei vechi cunoștințe. Noi simțim nevoia să repetăm tocmai fiindcă nu înțelegem ceea ce facem. Indignarea — devenită și ea tabiet — nu mai are nici o putere. Nemulțumirea de sine s-a stins, au rămas din această flacără doar cîteva cuvinte pe care le repetăm mecanic de cîte ori „vine ocazia". Totul se declanșează mecanic. Cînd „vine ocazia" — sîntem sensibili, trece ocazia, trece și sensibilitatea. Sensibilitatea e ca o ștampilă pe care o aplicăm de cîte ori ni se cere acest lucru. Cînd vedem un om ne bucurăm din obișnuință, scoatem imediat la iveală reacția de bucurie pe care o folosim în asemenea împrejurări. Noi nu mai trăim — ci scotocim în conștiință reacțiile și sentimentele care ne ajută „să facem față". Cu timpul, rafturile devin foarte ordonate, găsim imediat sentimentul de care avem nevoie, nu mai bîjbîim. Viața devine o vizită mondenă, căreia trebuie „să-i faci față"... Obișnuința e o boală necruțătoare care pustiește și distruge totul.

Teodor MAZILU

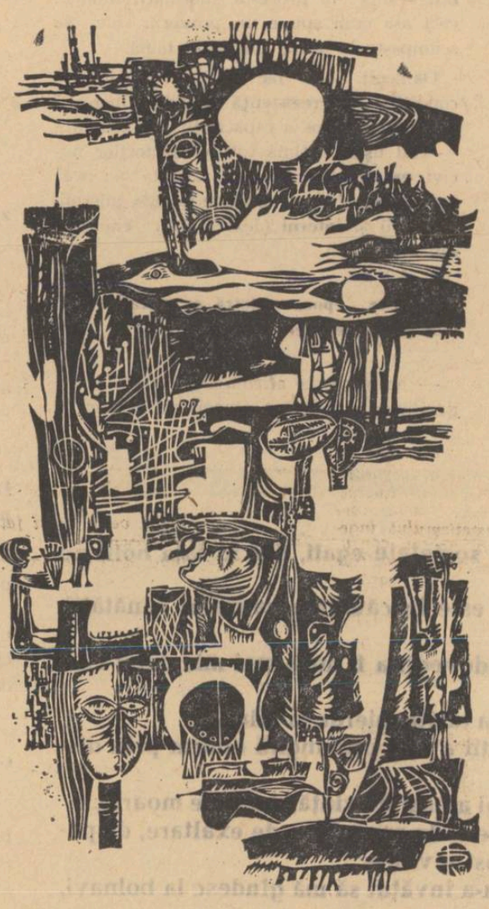

Desen de TOMA ROATA

breviar

GAVRIL ISTRATE

Limba română literară

Limba română literară, ca specialitate, este într-o mare măsură o interferență între istoria limbii și istoria literaturii române, dar cu toate implicațiile estetice în tratare ea rămîne o disciplină lingvistică. Acest fapt nu însemnează deloc o ignorare a valorilor literare specifice, nu însemnează a vedea în mod abuziv în epitete numai substantive și-n farmecul evocativ al imperfectului, un timp cu persoane și număr din satrapia lingvistică a indicativului. A face un istoric al limbii literare dintr-o perioadă anumită însemnează a înregistra cronologic valorile estetice ale limbii și a le explica în același timp.

În cartea profesorului Gavril Istrate de la Universitatea din Iași, cunoscut prin lucrările sale de specialitate lingvistică, lucrurile stau numai în parte așa. Dacă în studiile și articolele ce privesc perioade mai vechi autorul are o siguranță deosebită în analize și comentarii, în cele care se ocupă de literatura noastră modernă (Coșbuc, Goga, Sadoveanu etc.), în care cîștigul de ordin estetic este mai evident, originalitatea scriitorilor mai pregnantă, autorul nu reușește decît să înregistreze formele gramaticale, însoțite, desigur, de efecte estetice ; obiecția noastră constă în faptul că nu ni se face un raport direct între formele gramaticale utilizate și originalitatea creatorului, între structura gramaticală și structura estetică a operei. Astfel, ni se par lipsite de importanță (pentru istoria literară mai ales) înșiruirile de cuvinte întinse pe pagini întregi, ca interjecțiile de la pag. 337-339 din toată opera lui Sadoveanu. Autorul chiar se scuză că nu a dat o listă completă de : ah-uri, cuțu-cuțu, țac-pac, tu-tutu, oh-uri, pic-pic, poc-poc etc. Era suficient să ni se arate că în scrierile lui Sadoveanu interjecția are o funcțiune estetică, cu precizarea și explicarea funcțiunii și cu o scurtă exemplificare. Potrivit principiului de a cita pînă la saturație fără să dea și comentariul de ordin estetic, lingvistul citează și pagini întregi de neologisme. (p. 317-324). Unele pagini devin direct glosar prin explicații ca : bumerang = armă folosită de australieni etc ; clos = închisoare ; kakateos = specie de papagal.

Dacă problemele de limbă sînt discutate în contextul lor literar, atunci cînd e vorba de G. Coșbuc (Probleme de limbă în variantele unor poezii ale lui Coșbuc), în articolul despre Limba poeziilor lui Goga temeiul este pus pe citate (mai mult de trei sferturi din text e o simplă reproducere care să demonstreze că poetul are în compoziția poeziilor sale elemente populare, religioase și neologisme). Nu apare aici nici o idee care să caracterizeze tocmai ceea ce e specific poeziei lui Goga prin raportare directă la materia ei lexicală.

Volumul e conceput se pare ca să figureze un fel de expunere lejeră dar cronologică a istoriei limbii noastre literare, prin ilustrări micromonografice ; dar limba literară contemporană este analizată numai într-un poem al lui Ion Gheorghe (Creație sau libertate nepermisă) și atît. Autorul caută să ne convingă că Ion Gheorghe „silușește" : limba română utilizînd „substantive feminine inexistente în limba noastră, pe care le folosește în mod cu totul abuziv după modelul masculinelor sau neutrelor..." Chiar dacă din punct de vedere științific Gavril Istrate are dreptate el nu ne convinge de ce și pe plan estetic poetul Ion Gheorghe ajunge la o poezie hibridă și ilizibilă. Poemul incriminat, citit cu atenție, dă impresia de experiment poetic, lucru pe care autorul analizelor nu l-a sesizat.

Interesante și utile sînt cercetările referitoare la Psaltirea scheiană, Școala ardeleană, Gramatica lui Radu Tempea. Volumul de față excelează prin analize lingvistice, nedublate întotdeauna și de reversul lor estetic, așa cum ne obișnuiseră studiile stilistice ale lui Tudor Vianu .

LECTOR

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

GRIGORE IONAS: Noul transport, lipsit de valoare. Toate schițele pe care mi le-ai trimis acum le poate duce un melc în coarne. În fiecare arde cîte-o țigară, dar nici-un cuvînt.

VICTOR VLASE : Piesa „Nemulțumiri", într-un act, trei tablouri și șase personaje, e dominată — n-am încotro — de cacofonii. Pe urmă, subiectul, fără nici o răsturnare (nu vorbesc de lovituri de teatru, știu eu că autorii moderni disprețuiesc procedeul ăsta), scenele, fără nici-o ieșire (nu importă că se petrec în aer liber) și poveștile, fără chichirez, pe care personajele și le toarnă unul altuia, fac din lucrare o lungă foaie de plăcintă, presărată cu cîteva sute de semne de întrebare. Toți dramaturgii lumii la un loc nu și-au pus atîtea întrebări. Dar, poate, nici nu erau atît de frămîntați. Singura întrebare pe care trebuie să ți-o pui în fiecare dimineață se cuvine să fie aceasta : ce citesc astăzi ?

AL. MAICAN : „Înlocuirea" — grea, supraîncărcată de stihii, noroi și smuciri din umăr. Cred c-ai rupt patru pixuri pîn-ai terminat-o. Sînt convins că ai talent. Dar un talent plicticos. Indeși în pagină tot ce știi, nici-o undă de aer nu se poate strecura printre rîndurile dumitale. Cînd scrii, mai scoate din cînd în cînd capul pe fereastră.

CONSTANTIN TĂNASE : Mi-ai trezit dorul de Galați, vara așezat de mirosul teilor, iar într-o iarnă de demult colindat de-un tramvai înzestrat c-o sobă godin, cu burlan cotit spre o fereastră spartă. Taxatoarea era o lipoveancă, vindea bilete, dar mai mult prăjea semințe și-l iubea pe un golan, Silifanca, băiat frumos și blînd, care purta pe cap, la beție, un abajur de veioză, pictat cu păsărele. Directorul de la Normală, bolnav de ulcer, mă ura de moarte... Poeziile dumitale, curate ca adolescența, sînt minate de tradiționalism. Mi-au plăcut cîteva versuri : „Șarpe, lujer fără foi... Iar în gîrlă, Apa urlă". Citește mult, învață prozodia, și împrietenește-te cu Dunărea.

MARIN ȘT. GHEORGHE — Buzău : Am primit (se vede) și-al doilea poem închinat omului și reproduc (ce păcat că n-am mai mult spațiu !) cîteva pasaje : „Omul, ființă rezistentă la fizic și plăpîndă la psihic. Cuvînt ce mulți îl terfelesc (...) omule, ființă socială, transmiți prin viul grai, nu prin spoială, priceperi și deprinderi / Și intuiești în bine sau în rău tot omul indiferent de se găsește-n școală, familie, întreprinderi / Omul, greșeală a naturii ? Nu. Selecție se cheamă la superlativ. O spun la orișicine. El, ființă reușită, e far și-ntelepciune, cu graiu-i vibrator / A fost creat de marea arhitectură în viul și harnicul laborator". Aștept și alte poeme. Cu toată încrederea.

ROBINSON CEL TÎNĂR : Rămîi pe insulă și cînd trece vaporul de poștă, fă-te că nu-l vezi. Și salută-l din partea mea pe Vineri.

PAUL STREPOL : Mi se pare că-ai întîlnit recifele de mărgean. Așează-te încă odată la malul mării, ascultă, scrie ceea ce urechea aude și trimite-mi. Dar ferește-te de expresii care dramatizează fals : „Creierul le era populat de meduze".

M. COTÎRLĂ : De mult nu mă mai miră nimic pe la Cinematografie. Dreptatea, cel puțin pe jumătate, e de partea dumitale. Nu știm dacă te consolează, că de folosit știu că n-o să-ți folosească.

F. N.

●

CONSTANT. CEREMUȘ — București. Sonorități vioaie, simț muzical evident, pricepere prozodică, ironie : Pe sub roată / Pe sub sus / E un strugure ! Apus // Pe sub brumă / Cu blazon / E un cerb / Cu lampion // Pe sub minte / Și destin / E un du-te / E un vin // Ridicarea mea /La cub / E zadarnică / Pe sub".

Uneori însă jocurile acestea degenerează în ieftinătăți de tot infantile de tipul : *Apollo-n balcon / E foarte neon / Și-o cinzeacă de spirt / E foarte a... birt".* Este adevărat că forța poetului este candoarea, dar el nu se poate capilări oricum. Și mai ales a face poezie nu înseamnă cîtuși de puțin a da în mintea copiilor. Ironia, agerimea cuvîntului, bucuria jocului pur (și dv. posedați asemenea calități) nu au nimic comun cu facilitatea molfie, cu gluma mălăiață, lăbărțată.

ANGHEL T. ROTARU — București. Citez din scrisoarea dv. scrisă în întregime în acest curios ton șovăitor și optativ : *„Mi-ar place foarte mult literatura, aș, dori chiar să scriu ceva, simt că mă împinge ceva spre poezie".*

După o atare mărturisire despre acest „ceva" misterios, care după spusele dv. v-ar tot îmbrînci cu brutalitate, de-asupra hîrtiei, sînteți cuprins brusc de un entuziasm curios și exclamați : *„Cred că, zi și noapte aș lucra numai poezii"* Să știți că n-ar fi bine.

În fine, cum era de așteptat, ajungeți să vă puneți întrebarea : *„Dar ce fel de poezii ?"* Și, desigur, răspunsul la întrebare îl așteptați de la mine.

Cînd mă gîndesc că de un cuvînt al meu depinde ca dv. să nu mai aveți odihnă și somn, nici casă și masă și, sorbit cu totul de fericitele sudori ale creației, să martirizați „zi și noapte" hîrtia cu furie, cu fanatism, mă apucă spaima. Cu atît mai mult cu cît mostra literară cu care vă ilustrați, intenția de a sacrifica totul pe altarul poeziei, este foarte descurajantă.

„Aprilie, iubit boboc în floare / Ai revenit cu aromă și parfum ! Dar întrebatu-te-ai tu oare ! Pe cîți ai regăsit pe vechiul drum ? // De multe ori pămîntul învîrte roata vieții / Și multe seri venit-a-n contrastul dimineții / Așa venit-au anii și mai veni-vor încă / Pentru că doar ei anii n-ascultă de poruncă".

Prefer să nu vă dau nici-un răspuns.

PETRE COJAN — Cordun, Roman. Impropietatea cuvintelor naște o vervă săltăreață și fără șir, o vioiciune ostentă, un delir bătrînesc, nervos, care i se poate părea unui ochi neatent un semn de înzestrare, dar care nu poate ascunde sub artificiile cu iz sălciu, simbolist, vidul fanteziei : „Hai, azvîrliți-mă-n noroiul / din care veți culege stele / și asfaltați-mi crezul / Cu smoală de cuvînt / Vor fi cădere / zgomot, / labirint ; Voi fi pe rînd /plăcere și durere / tenebră ori aureolă / magicienelor cupe / cu care veți sorbi / licoarea transcendenței. / Voi fi și ploaie, soare, vînt / devenit rătăcitor / prin tot ce-i fire / Voi fi chiar și discernămînt / înjunchiatelor destine". Anemic și iritant de pretențios duhul acestor stihuri.

Cezar BALTAG

Numai o țară cu oameni sănătoși este o țară puternică

De vorbă cu acad. Grigore Benetato

— Tovarășe profesor, doresc să vă întreb ; ce este sănătatea, după părerea dvs ?

— Sînt tot felul de definiții, care de care mai savante. Ele țin seama de toți factorii biologici, fără să țină seama și de factorul subiectiv.

— Acesta e important !

— Extrem de important. E o senzație de confort care caracterizează starea de sănătate și una de inconfort care caracterizează boala. Vezi ce simplă definiție ? Științific, starea de sănătate este totalitatea mecanismelor homeostazice de reglare și de adoptare a tuturor funcțiilor la toate condițiile de existență, cu păstrarea integrității biochimice, funcționale și structurale. Iar boala începe atunci cînd condițiile de existență, extrinsece și intrinsece, depășesc capacitatea de adaptare.

Astăzi, cînd trăim epoca industriei, a chimizării agriculturii apar din ce în ce mai mulți și diversificați factori care solicită organismul.

— Mediul nociv înseamnă automat boală ?

— Capacitatea de adaptare a organismului e foarte mare. Cînd efortul de adaptare reușește — omul e sănătos. Contează mult predispoziția organismului.

— Adică ?

— Bătrînii, de exemplu, sînt mai predispuși la diferite maladii. Dar sub acest raport — al rezistenței la influența factorilor nocivi — capacitatea de adaptare, homeostazia, a bătrînilor se situează firește la un nivel mai scăzut. Senescența poate fi socotită ca o oboseală care predispune către boală, iar oboseala ca o senescență trecătoare. De aici necesitatea normării raționale a muncii.

— Aceasta folosește, înțeleg, nu numai individului ci și societății.

— Enorm. Știi de ce ? Fiindcă se vede, de exemplu, între mineri, că unii stau cîte 25-30 de ani în mine, fără să aibă nici un semn de suferință, din cauza mediului nociv, impregnat cu praf de bioxid de siliciu, care alterează plămînii.

— De ce nu se vede nici o urmă de suferință la aceștia ?

— Totul depinde de felul respirației. Și nu numai în mină. Și unii oameni care scriu respiră greu și, dacă ar fi în mină, ar avea și ei silicoză.

Interesul societății e ca pentru lucrul în mină, să fie recrutați oameni care nu prezintă predispoziții pentru boală.

— Să înțelegem din ceea ce spuneți că boala e mai mult înăuntru decît în apăsarea mediului ?

— Nici într-un caz. Noi înșine sîntem produsul mediului. Dacă n-ar exista mareea n-ar fi posibilă viața aeriană. Unii întreabă : **ce rost are luna ?** Uite rostul lunii : să dirijeze mișcarea mărilor. Fără lună, fără solicitările flux-reflux, n-ar fi posibilă viața aeriană la atîtea viețuitoare. Altfel, am avea numai viețuitoare marine.

— În legătură cu normarea muncii...

— Ea se face ținînd seama de aptitudinile și particularitățile fiecărui individ. Da, oamenii sînt în societate egali, dar în fața bolii nu sînt egali. Lenin a vorbit prima dată de medicina specială în condițiile societății socialiste. Înaintea lui Lenin medicina muncii cuprindea numai igiena muncii și patologia muncii. **În condițiile societății socialiste se ține seama și de reactivitatea organismului și de fiziologia muncii.** Acesta e un lucru extrem de important. Omul nu trebuie să știe însă că e permanent controlat. Controlul medical insistent poate face mult rău.

— Care este deci preocuparea de căpetenie a medicinii de azi ?

— Preocuparea medicinii de azi este stabilirea factorilor și a condițiilor de existență care determină echilibrul fiziologic, caracteristic stării de sănătate, pentru a asigura sănătatea. Medicina de astăzi este în căutarea cauzelor sănătății, nu a cauzelor bolii. Această orientare nouă — răspîndită pe plan mondial și promovată de O.M.S. (Organizarea Mondială a Sănătății) — poartă numele de **sanogeneză.**

Prețul sănătății s-a dovedit a fi mult mai mic decît costul bolii. Iată deci și aspectul economic al preocupărilor medicinii de azi. În același timp, pentru a păstra starea de sănătate, medicina de azi caută să stabilească și limitele capacității de adaptare a organismului la condiițile extremale (viteză, zgomot, praf, factori chimici) ale existenței, în diferite cazuri de suprasolicitare. De toate aceste cauze trebuie ținut seamă în procesul normării muncii, căci așa cum spune un proverb, cine se scumpește la tărîțe, pierde la făină.

Oamenii care fac eforturi ce depășesc condițiile de rezistență — adică lucrează la limita de jos a capacității de adaptare — cad ușor victimă tuturor factorilor nocivi, **externi** (temperatură ridicată sau prea joasă, praf și alte substanțe nocive, microbi virusuri) și **interni** (dezechilibru endocrin sau metabolic).

— Este epoca noastră o epocă a bolii mai mult decît cele care o preced ?

— Nu se poate afirma acest lucru. Cu organizarea rațională a muncii noi sîntem în măsură că creăm — prin mărirea producției bunurilor, articolelor de consum — condițiile prielnice pentru păstrarea sănătății și să ridicăm nivelul ei. Însă cu o condiție : să organizăm munca pe principii riguros științifice. 5 minute de solicitare în plus, de suprasolicitare, față de posibilitățile organismului, pot însemna pierderea timpurie a eficienței biologice și economice a muncii unui om.

„Corpul omului este, prin natura sa, muritor. De aceea bolile sînt nelipsite. Dar de ce omul se adresează medicului abia cînd se îmbolnăvește, și nu cît timp este sănătos ? Fiindcă nu numai boala, ci însuși medicul este un rău. Printr-o îngrijire medicală permanentă viața ar fi decretată un rău, iar corpul omului un obiect de tratament pentru colegiile medicale. Oare nu este de preferat moartea, unei vieți care constă numai din măsuri preventive împotriva morții ? Oare vieții nu-i este proprie și mișcarea liberă ? Ce altceva e boala decît o piedică în libera dezvoltare a vieții ? Un medic permanent ar fi tot una cu o boală care nu ți-ar lăsa nici măcar perspectiva morții, ci te-ar sili să trăiești. Viața n-are decît să moară, dar moartea nu trebuie să trăiască".

KARL MARX

- **Da, oamenii sînt în societate egali, dar în fața bolii nu sînt egali.**
- **Medicina de astăzi este în căutarea cauzelor sănătății, nu a cauzelor bolii.**
- **Prețul sănătății s-a dovedit a fi mult mai mic decît costul bolii.**
- **Cine se scumpește la tărîțe, pierde la făină.**
- **Durata medie a vieții a fost prelungită enorm prin dispariția analfabetismului.**
- **Un om cultivat e mai atașat de viață, decît de moarte.**
- **Poezia e un instrument de consolare, de exaltare, de potențare a mijloacelor noastre vitale.**
- **Învățătoarea mea m-a învățat să mă gîndesc la bolnavi, la oamenii fără noroc.**
- **Organismul învinge boala prin consistență morală și prin educația muncii.**
- **Nu un învățămînt de memorizare, ci un învățămînt de judecată.**
- **Nu văd cum medicina ar putea deveni o religie a viitorului.**
- **Oamenii sănătoși sînt aceia care-și propun o țintă și merg spre ea, peste toate bolile.**
- **Un om începe să fie într-adevăr bolnav, cînd are conștiința bolii sale.**
- **Cinci minute de suprasolicitare față de posibilitățile organismului pot însemna pierderea timpurie a eficienței biologice și economice a muncii unui om.**

Efortul nu trebuie să depășească în nici un fel capacitatea de adaptare a organismului.

În procesul muncii — la furnale, în mine — trebuie să avem grijă de acest raport, fără de care nu e posibilă nici sănătatea și nu e posibilă nici folosirea maximă pentru societate a posibilităților omului.

purie a eficacității biologice și economice a muncii unui om.

— Ce legătură vedeți dv. între cultură și medicină, cel puțin în felul în care ea astăzi caută cauzele sănătății ?

— Durata medie a vieții a fost prelungită, enorm prin dispariția analfabetismului.

— Cultura deschide interesul pentru viață ?

— Da. Îl prelungește. Un om cultivat e mai atașat de viață, decît de moarte. Dacă dispare pămîntul de sub picioare, se fac bolciuge în cer. Așa gîndește un om care știe cîte ceva.

— De ce credeți că medicii citesc poezie ?

— Ca să compenseze anumite aspecte triste ale vieții, prin viața imaginară mai bogată. E necesară și viața imaginară. Poezia e un instrument de consolare, și nu numai atît, ci și de exaltare, de potențare a mijloacelor noastre vitale. Iar la nevoie — de compensare și de consolare.

— Dar poezia nu este neapărat veselă ! Eminescu compensează prin melancolie aspectele triste ale vieții ?

— Nu. El ne obișnuiește și ne pregătește pentru deznodămîntul inevitabil.

Spunînd că poezia exaltă posibilitățile noastre vitale, mă gîndeam că prin aceasta ea ne ajută să ne adaptăm condițiilor de existență, cînd ea devine grea și tristă.

— Cu cine dintre profesorii dv. credeți că semănați în conștiința studenților dv ?

— Cu învățătoarea mea de la școala primară. În 1917, cînd eram elev, ea îmi spunea : N-ai acasă ceva haine vechi sau ghete purtate, ca să le ducem oamenilor săraci ?

Ea m-a învățat să mă gîndesc la cei bolnavi. Ieri am fost la mama mea și mi-am amintit-o. Ea m-a învățat să mă gîndesc, de timpuriu, la bolnavi, la oamenii fără noroc.

Atunci mi s-a deschis interesul pentru medicină.

Era epidemie de tifos exantematic, atunci după primul război. Ea ca o bătrînă, neputincioasă. Asta mi-a rămas în suflet : o mare noblețe și o deschidere către suferințele altora.

Ea mi-a trezit interesul pentru niște probleme de medicină socială care mă preocupă pînă în ziua de astăzi.

În cadrele acestui interes am scris o carte despre alimentația țăranilor și a muncitorilor, în 1938, care a fost și este consultată de cei interesați de probleme economice.

— Cum a fost primită acea carte ?

— Cu mult entuziasm, dar numai de cei care luptau pentru drepturile omului. Sînt bucuros că ea a funcționat și ca un material de propagandă. Lucrul pe care vreau să-l subliniez e că o învățătoare bună îi poate fixa unui copil o orientare pentru toată viața. Nu ți se pare paradoxal ?

— Vorbiți-ne, vă rugăm, despre modul cel mai eficient prin care un organism învinge boala !

— Prin consistență morală și prin educația muncii. Poate părea ciudat, dar așa este. Un om slab se duce cu orice fleac la medic. E importantă deci, în primul rînd, educarea morală.

Prin practicarea permanentă a culturii fizice, pot fi înfrînte nenumărate nevroze și poate fi creat un caracter puternic.

— Cum ați începe o caracterizare a studenților dv. de astăzi ?

— Este o cascadă clocotitoare care trebuie captată, orientată, dirijată, fără să se simtă nici o siluire în acest proces. Puterea biologică a acestei generații e atît de mare încît din instinct ei se îndreaptă spre lucrurile bune. Tinerilor le place foarte mult să știe perspectiva, scopul. Lor nu le place haosul.

E necesar pentru ei nu un învățămînt de memorizare, ci un învățămînt de judecată.

— Printr-un exces verbal mi-aș îngădui să consider medicina o religie a viitorului.

— Acela care nu are frică de moarte e un om sănătos. Pe măsură ce oamenii vor fi mai sănătoși, vor avea tot mai puțină nevoie de medici. Eu, deci, nu văd cum medicina ar putea deveni o religie a viitorului.

— Ați văzut, tovarășe profesor, un om perfect sănătos ?

— Da : oamenii care n-au frică de boală, nici de moarte. Oameni sănătoși sînt acei care-și propun o țintă și merg spre ea, peste toate bolile. Un om începe să fie într-adevăr bolnav cînd are conștiința bolii sale și cînd ea începe să se răsfrîngă asupra relațiilor dintre om și societate. Tot astfel cum conștiința puterii intelectuale vine numai din conștiința puterii întregului organism. Sînt două tipuri de conștiință : socială și biologică. Eu cred că numai conștiința socială poate controla conștiința biologică, ea o modelează, o amendează, o dirijează, o frînează. Trebuie o frînă a conștiinței biologice, fără însă de a merge pînă la carența afectivă. Carenței afective îi e preferabil excesul afectiv, dar tuturor le e preferabil echilibrul care este sănătatea psihică.

— Cum considerați că sînt integrate eforturile medicinii românești de astăzi în politica generală a țării ?

— Este inițiativa actualei conduceri de partid și de stat de a orienta medicina pe un făgaș funcțional, pentru a ameliora condițiile de viață și de muncă și de a îmbunătăți traiul material și spiritual, îmbogățind și înnobilînd viața și viața imaginară. Numai o țară cu oameni sănătoși este o țară puternică.

Adrian PĂUNESCU

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 09

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Anul XIII
20 (420)
Sîmbătă
16 mai
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

HENRI CARTIER-BRESSON :
în timpul antractului unei reprezentații

ÎN ACEST NUMĂR:

„O piesă falsă" — de Marin Sorescu

Un bărbat se plimbă singur prin lume
de Iulian Mereuță

De vorbă cu Nicolae Velea
de Adrian Păunescu

Acolo unde nici mînia nu mai e autentică
Suplinitor

Fatalitatea relației

— Dialogul e una din dimensiunile prozei obiective. Vă rugăm ca autor de proză obiectivă, să dialogați cu opinia dv. despre evazionism. Vă rugăm să oferiți dv. înșivă eventuala replică!

a. p.

Nu e ușor să-ți închipui replica unui adversar. Cine crezi că s-ar recunoaște drept purtător al unei maladii, așa cum am încercat s-o descriem noi? Un scriitor care s-ar simți vizat, întîi ar nega că e vorba de o maladie, și, al doilea, ar respinge descrierea fenomenului.

Nimeni n-ar accepta o discuție pe acest teren. Ba chiar, în felul în care am pus noi problema, n-ar accepta *nici un fel* de discuție. De ce? Pentru că mie îmi este la îndemînă să pun problema în acest fel, iar scriitorului evazionist nu-i este. Încît, pentru folosul discuției noastre, să ne propunem să părăsim avantajele pe care noi înșine ni le-am creat și să încercăm să înțelegem care ar fi gîndirea intimă, filozofică și estetică, a scriitorului care respinge tipul de literatură pe care noi îl apărăm.

Mă gîndesc deci. Cobor în forul meu interior. Simt o pace indestructibilă și o mare desfătare spirituală, reflectînd cum să scriu o carte despre un om pur care își vîră cele două degete groase ale mîinilor sub vestă și, știind perfect în ce epocă istorică trăiește, se detașează de orice fel de probleme și de orice fel de adevăr. El este un om în sine, fără viață de relație, nu numai socială — asta nici măcar nu

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

intră pe departe în discuție! — (știți, odinioară, cînd un editor trebuia să publice un roman de tip Zola, cu mineri în revoltă, scria dedesubt, în semn de scuză și ca să nu trișeze față de cititorii săi: *roman social*, adică o specie aparte care își are curioșii respectivi, care trebuiesc anunțați în felul acesta că le-a sosit și lor marfa pe piață) nu, nu e vorba de relația sociaiă, ci de relația simplă, să-i zicem eternă, dintre un individ și încă unul, sau și mai puțin, de relația dintre un individ și obiectele care-l înconjoară sau soarele care-l încălzește. Ba, de ce să ne oprim aici? Un individ fără nici un fel de relație. Nu este o plăcere? În lumea noastră literară a apărut o prejudecată foarte înrădăcinată, așa cum susții și dumneata, Marin Preda, care ești plin de prejudecăți, că literatura trebuie negreșit să dezbată probleme de conștiință. E adevărat că le dezbate, dar de ce trebuie *negreșit*? Cine a hotărît chestia asta? Și, mai ales, cine a hotărît că singurul mod de a o face este cel de relație, așadar cel care ar explica drama sau fericirea omului, prin fatalitatea relației dintre un individ și altul sau dintre individ și societate? E o prejudecată de care tot mai mulți scriitori vor să se dezbare. Trebuie să atacăm problemele omului, dintr-un punct de vedere inedit!!! Facem abstracție de *fatalitatea relației* și-l lăsăm pe erou să se uite în sine, să descopere, să vadă ce-i mai rămîne. Ei, bine, nu e interesant de știut ce-i mai rămîne omului, dacă faci această abstracție? Și dacă-i rămîne ceva, acest *ceva* n-ar fi el un teritoriu al său, *absolut* liber, în timp ce teritoriul de relație e condiționat. Ei, chiar nu credeți că merită să explorăm acest teritoriu al libertății absolute? Și nu vă încălzește inima ideea că trebuia să ne convingem prin *scriitură*, negînd cu fiecare frază pe precedenta, dacă acest teritoriu există iar dacă există să-l cultivăm? Și la urma-urmei ce-i oferă omului fatalitatea relației? Veșnice conflicte între individ și iubita sa, între el și familie, între el și un grup de indivizi, între el și societate! Care îi macină viața și asemeni Regelui Lear îl face să rătăcească în cumplite erori, nedreptăți comise de el însuși și pentru care nu-l iartă nimeni!! Care au constituit obiectul literaturii de cînd există ea, creînd opere în care s-a spus aproape tot!!! Cu ce a fost încoronată viața unui om ca personajul dumitale, Ilie Moromete, victimă a relației, care la sfîrșitul vieții sale este dus cu roaba acasă de către nepotul său, el care iubise atît de mult această lume, cu caii și pămîntul lui, care aveau pentru el o dimensiune metafizică? La ce bun să creezi astfel de eroi, cu un astfel de sfîrșit? Nu, hotărît, trebuie să ferim literatura să intre în asemenea impasuri, fiindcă — să fie clar! — literatura de relație se află într-un impas, și nu literatura noastră pe nedrept numită evazionistă.

Mă opresc aici, neliniștit. Dar de unde-mi vine neliniștea? Au existat parcă pe lume niște teritorii, în care nu numai literații, ci întreaga populație, de multe milioane, a unor imperii, trăia în felul acesta... Aurul îl aruncau, rîzînd, unor străini care puseseră piciorul pentru prima oară pe pămîntul lor. Conflicte nu existau între ei, le alungaseră, reușiseră să descopere teritoriul absolut din ființa lor. Iar acei străini au pătruns cu ușurință pînă la împăratul lor, l-au luat prizonier (erau puțini acești străini, cîteva sute!), au cerut toate bogățiile și, după ce le-au obținut, l-au ucis pe împărat și au început să măcelărească îngerească populație de cîteva milioane, care nu cunoștea fatalitatea relației și care cine știe de cînd trăia astfel... N-a fost măcelărită în întregime, pentru că mai era aur de scos din pămînt. Au fost trimiși misionari cu biblia care, studiind obiceiurile ciudate ale acestor oameni, au ajuns la concluzia că atît de duși erau în absolut acești băștinași, încît era nevoie ca ei, misionarii, să tragă clopotele în sat, la orele 12 noaptea, ca să le reamintească bărbaților că e timpul să-și îndeplinească datoriile lor conjugale.

Este opinia unui specialist care a cercetat aceste imperii, și nu o fantezie de scriitor. E vorba de cunoscutele imperii distruse de conchistadori.

În ceea ce ne privește pe noi, românii, am cunoscut o dată un gînditor care mi-a spus următoarele: *badea Gheorghe a sabotat totdeauna istoria*. Să presupunem că există un astfel de badea Gheorghe. E nevoie doar să presupunem, pentru că, în realitate, unde a sabotat badea Gheorghe istoria? La Rovine? La Podul Înalt? La Călugăreni? La Plevna? În Munții Tatra?

Mai degrabă putem spune că istoria l-a sabotat pe badea Gheorghe și că el a învățat, din vicleniile ei, viclenii și mai mari și a știut în felul acesta să i le dejoace, uimind pe foarte mulți din acest continent, care nu odată se trezesc întrebîndu-se: cum existăm noi, românii? Cine sîntem? Ce e cu noi? Ce este asta, România?

Dar să ne oprim puțin asupra unui ipotetic badea Gheorghe, mare sabotor al istoriei. Ei bine, ce i-a făcut el acestei istorii? Ce dureri i-a provocat? Ce tulburări în mersul ei îi aparțin lui badea Gheorghe prin faptul că i-a întors ei spatele? Dacă și istoria l-ar fi imitat, și badea Gheorghe și istoria ar fi stat supărați, spate în spate, atunci am fi avut motive să ne bucurăm că, ia, uite, cum a reușit el să determine această zeiță să producă ravagii în alte părți, în timp ce plaiurile lui badea Gheorghe au rămas neatinse și din ele nu s-au auzit secole întregi decît fluierul doinitor și cîntecele lui senine, estompate doar din cînd în cînd de zgomotul ierbii fragede ruptă de la rădăcină de boturile umede ale boilor.

În realitate, peste aceste plaiuri a curs sînge, iar acel badea Gheorghe n-a existat.

Cineva s-ar putea întreba: e chiar atît de importantă literatura, încît să intre în teritoriul ei astfel de avertismente? După părerea noastră este. Chiar dacă există dorința, provocată de dezamăgiri, de a o îndepărta de la această misiune. Nu micșorînd în gîndirea noastră forța de influențare a conștiințelor pe care o are arta, rezolvăm dezamăgirile noastre. Dezamăgirile nu sînt, firește, de ordin literar. De ce, atunci, să suporte ideea de literatură aceste consecințe?

Nu arta de relație s-a depreciat, ci acei scriitori care au falsificat-o. Desigur (și asta am mai spus-o cu altă ocazie) e foarte adevărat că sarcinile prea mari înnăbușe literatura, exilînd-o în domeniul abstracțiilor. După cum, sarcinile prea mici, sau prea periferice, o coboară în anecdotic sau în amorf.

Putem noi scoate literatura din dialectica implacabilă a existenței? Sigur că da. Dar atunci cei care sînt însetați să o facă, trebuie să prevadă și posibilitatea că, la ora 12 noaptea, peste somnul lor, populat de jocuri frumoase sau grotești, cineva să vină să le bată clopotul fatalității relației.

Marin PREDA

Înfrînarea cuvintelor

Rar carieră literară care să arate în dezvoltarea ei mai multă consecvență decît arată cariera de poet a lui Mihai Codreanu. De obicei, și mai ales în epoca de după 1920, scriitorii noștri încearcă toate genurile; sînt ispitiți să se exprime cît mai felurit și să se supună la cît mai multe moduri și discipline literare. Sînt mînați de un spirit de aventură, care, de altfel, nu-i duce întotdeauna spre limanuri fericite, ba chiar dimpotrivă îi face citeodată să sufere naufragii ridicule sau penibile.

Nimic din toate acestea la Mihai Codreanu. La dînsul consecvența cea mai desăvîrșită ordonează o artă făcută din măsură, eleganță și distincție. Temperamentul său poetic l-a făcut să-și aleagă încă din 1912 sonetul drept formă de expresie perfect potrivită cu ritmul interior al gîndirii sale poetice ponderate și meticuloase. Pe vremea cînd a publicat Statui *(1914), Mihai Codreanu dăduse deja două volume de versuri,* Diafane *(1901) și* Din cînd în cînd *(1903). Acestea sînt în bună parte, produsul a două puternice influențe: una eminesciană și alta baudelairiană. Se pot lămuri totuși, în această îmbinare de influențe contradictorii, licăririle unui temperament poetic original și o gîndire poetică personală care bîjbîie încă să-și găsească o cale de dezvoltare sigură și o formă proprie.*

O dată cu Statui *această formă și această cale apar, deodată, clare și hotărîte. Față de volumele anterioare aceste* Statui *sînt o revelație. Se simte că volumul e rezultatul unei lungi și meditate dezvoltări; totul este îndelung calculat, gîndit, cizelat, aranjat. Nicăieri, nici o șovăire, nici un defect de compoziție; pretutindeni voința de-a rămîne într-o anumită atitudine și într-o anumită Stimmung.*

Această impresie de perfectă corespundere între un talent și forma pe care și-a ales-o, rămîne constantă la cititorul lui Mihai Codreanu. Îți dai seama că Mihai Codreanu scrie sonete dintr-o adîncă necesitate. Sonetul nu este pentru el o formă fixă de poezie pe care o cultivă la întîmplare. Este un mod de expresie creat parcă anume pentru dînsul. Dacă sonetul n-ar fi existat, Mihai Codreanu l-ar fi inventat ca să se poată exprima. Sonetul îi convine pentru că e scurt, concis și sobru. Inspirația lui Mihai Codreanu este scurtă; gîndirea lui poetică apare în fulgere puternice, la intervale rare; viața interioară a lui Codreanu n-are nevoie, pentru a se exprima, de planuri largi și de perspective imense. Firea lui respinge lungile poeme discursive, așa cum îi plăceau lui Victor Hugo.

Îl plictisește tot ce e retorică. Mai ales retorică sentimentală. Singur și-a afirmat această plictiseală, într-un vers care-l definește:

Lirismul meu e stăpînit și rece,

și pe care-l completează aceste două stihuri:

Taci, nu striga, Revolta mea. Pe lîră
Nu vreau stridența gemetelor tale..

Discret față de el însuși și prudent față de alții, Mihai Codreanu a introdus în poezia noastră, la o epocă de întîrziat eminescianism și de destrăbălat etalaj de sentimente, o disciplină strictă și o perfectă distincție. A îmbrăcat în haina de ceremonie a sonetului o simțire adîncă și ponderată, fără elanuri prea mari, dar în același timp fără scăderi și fără poticniri. Codreanu este un poet care știe să și gîndească, pe care îl pasionează jocul subtil și dezinteresat al ideilor. Pentru un poet aceasta poate constitui citeodată o primejdie. Riscă, în astfel de cazuri, să cadă în cursa poeziei de idei, a așa zisei poezii filozofice. Mihai Codreanu a scăpat însă de această cursă; sau atunci cînd s-a lăsat prins în ea, a izbutit să se ridice imediat și să alunge cu un vers sonor, subtil și elegant, impresia ambiguă pe care o lasă orice poezie filozofică, fie ea semnată de Goethe, de Vigny, de Hugo.

Mihai Codreanu, cu astfel de calități, era destinat să rămînă un izolat, și a rămas. Este o izolare pe care singur a voit-o. Ca poet a trăit toată viața în turnul său de fildeș (Turnul de fildeș *se numește de altfel ultimul său volum de sonete — 1929.)*

Această izolare dovedește orgoliu și oarecare mizantropie. Cred însă că mai adîncă decît acestea a fost teama lui Mihai Codreanu de-a nu se lăsa copleșit de puterea vorbelor, putere care de multe ori nu duce acolo unde vrea să se îndrepte gîndul, ci în altă parte. El și-a impus o constrîngere severă în ce privește forma punînd frînă cuvintelor, tocmai pentru a-și exprima în chip cît mai pur gîndirea poetică.

Al. PHILIPPIDE

Numărul de față
este ilustrat cu reproduceri
după lucrările artistului fotograf
Henri — Cartier Bresson expuse
la Institutul de Arhitectură
din București

Blaga

Blaga
El pare să fi scris ușor,
Cu-atîta simplitate calcă
În liniștea semințelor,
Cu taina unui plîns de algă.
Acestor firi le-a trebuit
O mare-naltă, să le-astupe,
Și un pămînt nădăjduit,
Și flori de candele și cupe.
Evlavios și ostenit,
Măcar profilul său cuvîntă,
Cînd nouă nu ne-ar fi venit
Culori și clipe de osîndă.
La mare, peste plaje largi,
A fi, o noapte, univers,
Cînd lin imploră să le spargi,
Semințe de nisip, invers
Vezi gîndurile cum se spun
Și spaimele-n cîștig, pe cînd
Bat valuri, stele apun,
Plecarea lor inspiră vînt.
E-aproape plin acest pămînt,
De oameni care sînt și mor.
La mare, în nisip scurmînd
În sacra sare un mormînt,
El pare să fi scris ușor.
Urmîndu-l palid, ca pe-un sfînt,
Ca umbra și ca visul lumii,
Ochiului meu i-aș spune blînd:
Pe-ai lui, de marmură, adu-mi-i!

Constanța BUZEA

cronica pietonului

Depinde

Vin căldurile verii (după ce trec „masele reci de aer polar") și mersul se dă mai pe la umbră. Vara, avem o umbră superbă, grea și bogată, cu spic, ca blana brună a animalelor siberiene, iarna.

Curînd, după ce salcîmii, teii și trandafirii își vor fi tras, pe rînd, salvele lor subțiri de miresme, (făcîndu-ne prizonieri) Maratonistul, *bunul meu prieten, își va începe campania. Totdeauna e de anunțat cîte ceva, spune trăgîndu-și, grăbit, basmalele; trebuie să fii gata, istoria se repetă. Nu se repetă, îl asigur, fii pe pace, azi nici ramura de măslin nu se mai lasă ruptă cu una cu două. El însă merge plin de speranță: o veste, oricît de mică, tot îi mai rămîne de transmis, în exclusivitate. Va striga „Teii au învins!" ori trandafirii, depinde. Nici un teleimprimator din lume nu se mai ocupă de asemenea victorii.*

Zi de zi îl voi vedea trecînd, pe partea însorită a străzii. Lumea se va trage la umbră. El va înfrunta, premeditat, focul etern. Asta, fiindcă propria ta croială, reprodusă pe asfalt, propria ta neliniște — umbra — o lege a universului o măsoară cu necesarul tău de lumină.

E partea invizibilă din noi; zona funestă în care comunicațiile se întrerup, temporar, ca-n partea nevăzută a lunii, unde totuși poți să comunici cu tine, să te întrebi, pe singura ta lungime de undă, ce vrei, sau să-ți spui că teii ori trandafirii au învins, depinde...

CANDID

Prima carte a lui Emil Brumaru

nu a apărut la vreuna din mai multele noastre edituri, ci în inimoasa colecție tipărită în însești paginile ei de revista „Argeș“ (numărul pe luna aprilie). În Biblioteca Argeș, ce apare sub ingrijirea poetului Gheorghe Tomozei, mica plachetă de Cîntece naive, a lui Emil Brumaru, este a șasea tipăritură, după cele semnate de Nichita Stănescu, Dan Rotaru, Otilia Nicolescu, Laurențiu Ulici, Toma Biolan.

Din scurta prezentare-tip ce însoțește volumul aflăm că autorul „detectivului Arthur“ și al lui „Julien ospitalierul“, este medic de circumscripție în nordul moldav și abia a trecut de treizeci de ani. O nostalgie superioară, nu lipsită de gravitate, în jocul ei plin de parfumuri și de senzații tactilo-gustative, un umor de o nesfîrșită blindețe, iată notele cele mai lesne de receptat ale poeziei lui Emil Brumaru. Deobicei disimulată în vers liber, măiestria sa tehnică poate fi și demonstrativă, ca în aceste jocuri de rime: „Incins de-un străveziu cilindric godin/ cu mici ușițe și enorme cahle,/ Iau iar cuvinte le sug miezul, ah, le/ arunc spre tine cu candoare, Odin“.

Lirica deosebit de personală a lui Emil Brumaru dă despre sine un semnal convingător — deși de proporții foarte reduse — (după poemele semnate în „Luceafărul“ și în alte reviste) în această întîie și fermecătoare „carte“.

Ilie CONSTANTIN

Unanim, total, universal

Mai întîi cîteva cuvinte pline de speranță pentru Editura Minerva. După cîte știm, aceasta casă a cărții care poartă numele celei mai temute dintre zeițe, zeița înțelepciunii, are în vedere editarea clasicilor. Îi are în seamă și pe scriitorii notabili ai trecutului. Va reedita cărțile scriitorilor contemporani de mare circulație. Știm cît de incet au fost reeditați clasicii. Așteptăm reeditarea monumentală a lui Eminescu și nu vine. Alecsandri începuse și s-a oprit. Cronicarii au fost răzlețiți în reeditări prin ani și pe la diferite edituri, pașoptiștilor unitari în momentele lor sublime, li s-a aplicat un tratament de „disensiune“ postumă prin reeditări lipsite de sistemă, în care arbitrariul și-a spus din plin cuvîntul. Lipsită de sistemă s-a arătat și reeditarea scriitorilor dintre cele două războaie. Speranța mare era la Editura Minerva. Și ne menținem speranțele în ciuda dezamăgirilor pe care ni le oferă. Am fi vrut să-și inaugureze activitatea cu o splendidă ediție Eminescu. Sau cu Alecsandri. Sau cu fantasticele texte de literatură populară. Dar o editură e liberă să-și pregătească surprizele, va să zică numai să le aibă. Printre cărțile cu care Editura Minerva și-a inaugurat activitatea se numără volumul masiv „Un catir bine crescut“ de Neagu Rădulescu. Volum girat cu o prefață de directorul editurii, criticul Aurel Martin. Fie dacă tot e vorba de reeditări sau de ceva asemănător e destul loc, și pentru reeditările compensatorii. Am fost și sîntem buni și blînzi. Am avut și avem răbdare ,va veni în curînd, sperăm și rîndul marilor ediții Eminescu, vor veni scriitorii fundamentali, scriitorii intrați în conștiința publică, în circuitul culturii. Se va reedita literatura serioasă în serii compacte. Ne mîngîiem cu gîndul că pînă atunci se continuă ceva din inițiativele bune ale fostei Edituri pentru Literatură, de pildă seria edițiilor galbene. Așteptăm, avem răbdare, sperăm în reeditarea scriitorilor care au format cultura, care formează cultura. Dar iată, la un interval scurt de timp, un nou volum masiv de Neagu Rădulescu: Napoleon fugea repede. O restituție majoră, o clasicizare rapidă? Din parte-ne, să considerăm că e vorba tot de o reeditare compensatorie. Așteptăm, avem răbdare, vom avea poate în curînd reeditările de literatură serioasă chiar dacă nu în ritmul galopant al cărților citate. Pînă atunci ne vom petrece timpul dedicat cărților bune răscolind anticăriile, dacă a mai rămas vreuna nerăscolită. Mai avem apoi mi-

punct și virgulă

cile noastre slăbiciuni, televizorul, sportul, cîte o comedioară, un spectacol de varietăți... Deschidem televizorul: După colțul majorității emisiunilor, Neagu Rădulescu. Deschidem programele de spectacole ca să aflăm cum arată spiritualii noștri actori și cîntăreți: îi întîlnim mereu în ediția de grimasă a lui Neagu Rădulescu. Deschidem publicațiile de sport: Neagu Rădulescu. Adas, Cec, volei, oină, Cerbul de aur, sfaturile de circulație pentru automobile, pietoni, tramvaie, cărucioare, Neagu Rădulescu. Unanim, total, universal. Nu înțelegem de ce această conjurație cinică a supra-solicitărilor. Din plictiseală?

Gr. COSTIN

Minime dar maxime

Alături de meditațiile evazive ale criticului M. Beșteliu — un nume predestinat! — Gh. Grigurcu de la Oradea trece Carpații, într-un elan meditativ, și — deși critic — publică în revista Ramuri nr. 4 „Din carnetul unui pseudocritic“ (31 de maxime).

Meritul principal — sau, ca să fim mai precizi, unul din meritele principale ale acestor maxime e că dau soluții.

De pildă, ce se poate întîmpla într-un moment? Gh. Grigurcu arată prompt rezolvarea: „Vine un moment în care a fi fericit înseamnă doar a-ți recunoaște pulsația ireductibilă“.

Sau cînd aveți grație, ce trebuie să faceți cu ea, ce trebuie să știți despre ea: „Grația e slăbiciunea frumuseții. Dar ea îi neutralizează distrugerea: o proclamă“. Atenție deci!

În tradiția subtilității dictonului nici prea-prea, nici foarte-foarte, Gheorghe Grigurcu oferă următoarea rețetă a curajului: „Încearcă să crești fără a te depăși“.

Mai sînt desigur și alte soluții, fiecare dintre noi vede lumea altfel, dar trebuie să-l înțelegem și să-l asistăm pe Gh. Grigurcu, în riscanta sa întreprindere de a spune lucrurilor pe nume, întrebîndu-ne odată cu el, inocent: „De ce risul nu poate fi socotit o scuză ca plînsul?“.

C. LASCĂR

Hrubele își întețesc frecvența

Primul volum de scrieri al lui Ștefan Petică, apărut nu de mult la Editura Minerva, conține un studiu introductiv semnat de Eufrosina Molcuț. De puține ori pagina tipărită a putut aduna atîtea improprietăți de termeni, atîta beție de cuvinte, atîta prețiozitate la urma-urmei ridicolă:

„BRAVAREA DIMINEȚILOR REBARBATIVE din primii ani de școală își află, însă, o imediată recompensă în perioada TECUCEANĂ, care-i deschide larg porțile spre o existență superioară“.

Iată situația școlară a lui Petică însoțită de un comentariu hilar: „Surprinzător ni se pare doar CĂ CEL care avea să devină scriitor și să cunoască principalele limbi străine a obținut note mai mari la matematică decît la limba română și la celelalte limbi (clasa I: matematici, 7,03; limba română, 6,34; limba franceză, 7,17 și limba germană, 5,84; clasa a II-a: limba română, 6; limba franceză, 5,63; limba germană, 5,75, iar la matematici 6,75)“.

Nu departe de această speculație plină de tîlc, aflăm și sursa amărăciunii — „este spectrul mizeriei care începe să-l urmărească din ce în ce mai FIDEL“.

Foarte bine găsită vorba „fidel“! Dar să nu epuizăm toate superlativele de la început. Căci adevărurile merg crescendo: „camerele reci și foamea îi devin FAMILIARE, iar crizele pecuniare, care se deschideau ca niște hrube, amenințîndu-l cu stagnarea (?!?) își întețesc frecvența...“

Hrubele își întețesc frecvența. Iar între crizele pecuniare și hrube e o legătură atît de intimă, încît numai un orb răuvoitor n-o remarcă.

Și? Mai departe? „Inițial, însă, guerila aceasta continuă cu lipsurile materiale n-a fost o sursă de tragism, cum s-ar putea crede. Dincolo de privațiuni, INTELECTUALITATEA PE CARE O ASPIRA prin toți porii ca pe o lumină năvalnică îi dădea satisfacții fără egal“.

Nu trece mult și întîmplările iau proporții: „Sensibilitate și temperament de tip antipodic, Ștefan Petică chiar în iubire refăcea original vechiul conflict dintre apolinic și teluric. El oscila între MAGDALENE ȘI MADONE, între țipătul carnal al pasiunii exasperate și sublimarea extremă a acesteia, aspirînd însă ca halucinat spre zonele unei purități selenare și absorbind totul într-o ambianță santificată“.

Eram cu toții pe punctul de a ne face chip cioplit din Petică, dar Eufrosina Molcuț iese înaintea tuturor și spune cu luciditate: „Desigur că nu întreaga substanță umană din care era constituit Ștefan Petică se reduce la filonul de aur, DEGAJABIL CA SCHEMĂ STRUCTURALĂ. Abundențele interioare comportă, de obicei, complexități și mai ales contradicții în care grandoarea și mizeria se presupun și se subliniază“. (Sublinierile ne aparțin)

Dar să ne oprim aici! Numai lipsa noastră de cinism și spațiul revistei ne silesc să citîm articolul în întregime. Este un monument fără de care istoria noastră literară e zero.

Nici o formulare nu este banală.

Toate sînt originale, atît de originale încît nu se mai înțelege nimic. În mod firesc, la sfîrșitul zecilor de pagini de verbe alandala și de hodoronc-tronc universal, un efort de relativizare se impunea. Citim deci: decembrie 1965 și semnătura: Eufrosina Molcuț.

Și ne mai liniștim și putem să declarăm în liniște că această prefață este un act de pură incompetență a Edituri Minerva.

Eufrosina Molcuț poate să scrie cum vrea. Editura Minerva însă a fost întemeiată — din cîte ținem minte — pentru alte scopuri, decît încurajarea inexplicabilă a maculaturii critice, a unor așa-zise restituiri, care în realitate rămîn agramatisme penibile.

COMPILATOR

efemeride

VERLAINE ȘI BACOVIA

Verlaine reprezintă tipul poetului intraductibil. Desigur, orice mare poet este intraductibil, dar Verlaine, Bacovia, Eminescu din poeziile de dragoste, fac dintr-o experiență a limbajului o experiență muzicală, în care sensul se situează la limita cuvintelor; de fapt, nu în cuvinte, ci în armonia lor. Simțim numaidecît că ceea ce versurile „spun“ nu e de domeniul noționalului decît în măsura în care cuvintele păstrează, în puritatea cea mai muzicală, amintirea unei noțiuni.

De o adevărată traducere neputînd fi vorba în astfel de cazuri, ne rămîn echivalențele spontane ale poeților înșiși. Nicăieri, de exemplu, obsesia ploii lui Verlaine nu se comunică mai bine decît în Bacovia: „Îl pleut dans mon coeur / Comme il pleut sur la ville. / Quelle est cette langueur / Qui pénètre mon coeur?“ — *are un ecou uimitor în:* „Plouă, plouă, plouă... / Vreme de bețe — / Și s-ascultă pustiul, / Ce melancolie! / Plouă, plouă, plouă...“

Tot astfel: „Je devine, à travers un murmure, / Le contour subtil des voix anciennes / Et dans les lueurs musiciennes / Amour pâle, une aurore future! (...) O, mourir de cette mort seulette / Que s'en vont, cher amour qui t'épeures, / Balançant jeunes et vieilles heures! / O, mourir de cette escarpolette!“ — *în:* „E-o muzică de toamnă / Cu glas de piculină, / Cu note dulci de flaut, / Cu ton de violină... / Și-acorduri de clavire / Pierdute, în surdină; / Și-n tot e-un marș funebru / Prin noapte, ce suspină...“

Nu imitații, fiindcă Bacovia nu e decît superficial verlainian, dar întîlniri neașteptate, extraordinare, care explică de ce Verlaine pare uneori, la rîndul său, bacovian, cînd cîntă un somn de plumb: „Un grand sommeil noir / Tombe sur ma vie: / Dormez, tout espoir / Dormez, toute envie! // Je ne vois plus rien / Je perds ma mémoire / Du mal et du bien... / O, la triste histoire! // Je suis un berceau / Qu'une main balance / Au creux d'un caveau: / Silence, silence!“

Întîlnirile dintre Bacovia și Verlaine nu se opresc aici. Amîndoi, sînt poeții unui singur volum: ceea ce este pentru Bacovia Plumb *este pentru Verlaine* Romances sans paroles. *E drept, accentul specific verlainian poate fi bănuit încă din* Fêtes galantes *și el persistă și în* Sagesse *sau, mai rar, în celelalte cărți. Dar e ca și cum amîndoi poeții, descoperind acest accent, n-au știut să-l cultive. Ce reprezintă* Scînteile galbene *sau* Cu voi *în raport cu* Plumb? *Nici Bacovia, nici Verlaine nu sînt stăpîni pe vocea lor lirică, nu par a ști cui o datorează. Ei își pierd deseori sau își uită cu totul această voce, irepetabilă parcă și pentru ei înșiși. Așa se explică de ce au fost socotiți talente naturale, incapabile de efort susținut. Pentru E. Lovinescu, poezia lui Bacovia este „expresia celei mai elementare stări sufletești, e poezia cinesteziei mobile, cum se intelectualizează...“, născută spontan ca lacrima zidurilor umede. „Il est un barbare, un sauvage, un enfant, exclamă Jules Lemaitre, citind pe Verlaine. Seulement, cet enfant a une musique dans l'âme et à certains jours, il entend des voix que nul avant n'avait entendues“.*

Totuși, ingenuitatea absolută, lipsa de artificiu, sînt iluzie: artificiul constă, așa zicînd, în a face artificiul nevăzut. La Bacovia, lucrul acesta a putut trece neobservat pentru că el este de la început bacovian: abia volumele de după Plumb *dau la iveală maniera. Dar la Verlaine procesul descoperirii timbrului ireductibil e mai lent. Nu în* Poèmes saturniens *sau în* La bonne chanson, *dar în* Fêtes galantes *muzică inimitabilă a* Romanțelor *poate fi, din cînd în cînd, presimțită. Cu urechea întoarsă înăuntru, către o melodie imperceptibilă, oscilantă, nesigură, poetul încearcă zadarnic s-o pună pe note; răsună arii abia începute, acorduri stinghere pîlpîie cîteva clipe în așteptarea unor continuări ce încă nu vin:* „Laissons-nous persuader / Au souffle berceau et doux...“

Romances sans paroles *sînt niște cîntece pe care nu le cîntă nimeni. În această a patra carte a poetului se desăvîrșește o experiență de impersonalizare lirică: poetul se identifică treptat cu o simplă voce care difuzează o muzică tristă, legănătoare, ca o întrebare fără răspuns. Dar nu vocea crează muzica: ea rămîne un transmițător de unde, un pur instrument. Muzica se naște din ea însăși: necunoscută, venind de neunde, ca un cîntec pe care nu-l cîntă nimeni. Poetul însuși interoghează cîntecul ca pe o prezență străină:* „Qu'est-ce que c'est que ce berceau soudain. / Qui lentement dorlote mon pauvre être? / Que voudrais-tu de moi, doux chant badin?“.

Și se lasă antrenat de el, de o melodie care nu-i a lui, invadat de neliniști fără motiv și de tulburi așteptări. „C'est l'extase langoureuse, / C'est la fatigue amoureuse, / C' est tous les frissons des bois / C'est, vers les ramures grise, / Le coeur des petites voix“.

Sînt celebrele ariettes oubliées, *arii uitate, pierdute, care urcă pe nesimțite în sufletul poetului și se articulează singure, cîntece ale lui și ale nimănui:* „L'ariette, helas! de toutes les lyres!“

Analizînd această pasivitate a conștiinței poetice a lui Verlaine, Jean-Pierre Richard a putut vorbi, într-un eseu magistral (din Poésie et profondeur, *1955) despre „la fadeur de Verlaine“. Să se observe că, și sub acest raport, Verlaine și Bacovia se întîlnesc. Bacovia este și el absent, „cedînd apelurilor unei lumi fără chip, renunțînd în același timp la propriul său chip“ cum zice J.-P.R. despre Verlaine; este și el o voce impersonală, purtătoare nu a unei suferințe „divizate“ ci a uneia universale:* „De-atîtea nopți aud plouînd, / Aud materia plîngînd...“

Nicolae MANOLESCU

cronica literară

petre stoica — OROLOGIUL

Această poezie foarte modernă în refuzul ei de a se înrobi iluziilor pe cît de vane, adesea, pe atît de grandilocvente, de obicei, de a-și construi cu orice preț o metafizică, o mitologie sau o mistică proprie, irepetabilă, cum n-a mai fost și nici nu va mai fi, deci, iluzii care nu odată le-am văzut săpînd cu o sinistră ostentație la temelia unor talente reale, această poezie a lui Petre Stoica și-ar putea defini genul proxim în melancolia paradisiacă, iar diferența specifică în curtea cu obiecte și ființe domestice. Autorul Orologiului (Editura Eminescu, 1970) nu gesticulează ca un gigant în fața noastră de parcă ar trebui să ne ridice de pe umerii prea fragili uriașe poveri (lăsîndu-ne în fond în aceeași stare, căci poverile sale sînt de carton!), nu-și dă aere de martir de operetă, nu stimulează sondarea abisurilor condiției umane proiectate, infantil, într-un joc al transcendenței ca atare, ci, cu o dezinvoltură cu totul rară în tehnica emoției, a pasiunii sale reprimate, ne relevă miraculul deriziunii, fantasticul celor mai blînde, mai ascultătoare obiecte din realitatea imediată. Curtea cu obiecte domestice devine, așadar, necunoscuta poeziei lui Petre Stoica, transcendența unui real considerat în mod curent impropriu marilor elanuri vizionare, așa cum se mai păstrează în unele conștiințe mitul poetului, rămășiță a barbariei romantice.

Modernitatea autentică a lui Petre Stoica o aflăm în realismul și, am spune, exactitatea de computer cu care înregistrează și informează despre datele unei experiențe nu numai posibile, dar și necesare în dialectica unui contingent epurat de toate cele patru specii de idoli descoperite de Francis Bacon și, desigur, de multe altele, apocrife. S-ar zice că poetul nu face decît să ne transmită, cu un deosebit nerv al descripției, hieratice tablouri ale cotidianului, hieratismul generînd, aici, dintr-un particular sentiment al desuetudinii celor pămîntești, al demodării oricărei mode pe care ar îmbrăca-o viața corporalului, indiferent de coeficientul său de extravaganță. Această perspectivă temporală — a percepției lucrurilor prezente ca și cum ele ar trăi deja în trecut — îl distanțează pe poet de materia artei sale, în sensul că îi asigură o aureolă de obiectivitate, de neparticipare directă la starea și procesul ce se desfășoară în fața noastră. Poetul parcă ar dispare, vocea lui ar deveni ca și impersonală, dacă melancolia blîndă, edenică și atît de provincială nu ar învălui totul într-o vibrație specială, de neconfundat.

Urmărind evoluția strict estetică a lui Petre Stoica (volumul Orologiul cuprinde o selecțiune din toată activitatea sa de pînă acum, începînd cu Poeme — 1957 și terminînd cu Melancolii inocente — 1969), vom observa că efortul descriptiv, tendința de a restitui liricii o lume familiar — obiectuală se îmbină, treptat, cu acela de a proiecta această lume într-o zodie morală, a imperativelor etice. Dar etica se găsește în acest univers aproape ca un dat, ca o imanență a lucrurilor făurite de om după o anumită rațiune, cu un anumit scop ce vizează, prin adițiune, o necesitate, o lege universală, adică aceste propoziții cu valoare abstractă făcînd apel la resorturile conștiinței morale se structurează descripțiilor obiectuale cu același ton de ușoară nepăsare, sau de blîndă ironie în care evoluează lucrurile trăind căldura umană de la origini doar ca pe o amintire, oricînd sortită și ea dispariției, extincției. Lumea artificială a lui Petre Stoica, artificială în sensul că ea s-a constituit ca operă post hoc a orgoliilor demiurgice ale omului, se bucură de un tratament plin de înțelegere, cu o puternică notă a duioșiei, de parcă ar fi vorba de un raport de la părinte la fiu, implicînd și sentimentul de ocrotire, dar și presentimentul morții, poate mai obscur, dar nu mai puțin autentic, proiectat, în cazul de față, în apăsarea exercitată de lucruri (creație) asupra omului (creator), în datoria moștenitorului de a-și îngropa binefăcătorul. Iată miracolul deriziunii obiectelor domestice de la curtea poeziei lui Petre Stoica: „Florile de hîrtie din atelierul fotografului bătrîn / le îndrăgesc soldații și mirii care vin aici în calești de-mprumut / aici unde florile sînt pururea vesele // dar flori de hîrtie stau părăsite pe dulapul spălătoresei / plîng în tăcere printre cutiuțe pătate de muște / zadarnic așteaptă o mîngîiere — agonizează /lîngă ceasul deșteptător care nu mai deșteaptă nimic // și sfinte-s buchetele din geamul cu amurg / unde o femeie visează încă să se mărite și / timpul o privește cu ochi de cărbuni și ea nu știe că-i albă de mult // din cîte răni plînge lumea // și florile bîlciului suavele flori / pline cu polen de pucioasă / sînt cîștigate la țintă și puse / pe pieptul poetului care s-a sinucis / pentru că lumea îl voia cuminte // toate au crescut în serele umilinței / lumina au primit-o de la lămpi afumate / ca să fie adevărate podoabe / pentru cei trăind cu fantomele // vai noaptea iubirii lîngă noaptea florilor de hîrtie! / (cînd mor așezați-mi și mie-n sicriu / flori de hîrtie crescute lîngă inima lui Hristos / acolo în casele mici) (Flori de hîrtie).

ion iuga — ALMAR

Ion Iuga poartă la butonieră roșia floare de sînge a iubirii ca pe un talisman cu puteri magice, salvatoare, și ca pe un blazon al unui titlu nobiliar întrezărit în forță, în instinctul de conservare a speciei, dar nu ca generalitate umană, ci structurată pe o anumită coordonată etnică. Poetul ni se relevă, la a doua sa carte, ALMAR (Editura Albatros, 1970) ca un primitiv în trăirea instinctelor, a reflexelor primare, și ca un naiv în organizarea artistică a cuvîntului. De multe ori, energia pasiunii, a patimii sale o ia înaintea rațiunilor estetice, de limbaj formalizat autonom, determinîndu-se pe sine indiferent de existența reală a autorului, dar aceasta nu-l împiedică totuși pe Ion Iuga să răzbată din cînd în cînd prin materia verbală cu fața limpede și curată a poetului autentic. Dacă ar fi să-i aproximăm o matrice stilistică a comportamentului ideal, a modurilor predilecte în care-și dezvoltă, cu spontaneitate genuină și, deci, repetabilă la infinit fără a se sufoca prin pastișă, prin mimarea cabotină a unui ritual de valoare secundară, izvorît a posteriori din ambiții egotiste, acesteia i-ar putea ține locul un spațiu natural, destul de violent în confruntarea elementelor sale, tutelat de duhuri și fantasme ale imaginației păgîne, superstițioase. Cele mai clare, mai cristalizate poezii ale lui Ion Iuga din această carte mărturisesc tocmai un strîns contact cu descîntecele și practicile folclorice întru invocarea dragostei, chiar și atunci cînd unele par mai curînd blesteme și rugăciuni pentru moarte (Șapte). Cînd se încearcă în gamele ermetizării moderniste, părăsindu-și albia, vocația de aed în mijlocul unei naturi fumegînd de patimi grele și eresuri indescifrabile, cu cheile luate în mormînt de străvechi generații, Ion Iuga devine cel puțin incoerent, dar nu de o incoerență semnificativă, generată de succesiunea stranie a unor enunțuri disjuncte, ci plată, izvorîtă din juxtapunerea unor cuvinte fără alchimia care să le înfioare — să le trezească din resemnarea inutilă a experienței comune.

Dacă vom spune deci că Ion Iuga este dominat în poezia sa de mythosul erotic, acesta particularizîndu-se în varii forme de afirmare a unei vitalități neînfrînte, va trebui să adăugăm aici o altă dimensiune, dacă nu de aceeași valoare sub aspectul intensității forței de a se afirma, cel puțin ca o constantă inalienabilă, și anume aceea a unei etici de o specială nuanță etnică. Poetul își afirmă cu frumos orgoliu, în diferite locuri, obîrșia maramureșană și vom cita în această perspectivă Bunicul pentru că aici devine dacă nu și mai tulburător, cel puțin mai explicit ideologic, moral: „Bunicul meu / bătrînul Iuga / cioplise vestite biserici maramureșene / cioplise porți / pentru el s-a stărnit ieri clopotul satului / bunicul meu / zidise case de lemn / cu grinzi zdravene / pentru hodina nepoților / în el s-a prăbușit ieri clopotul mare / bunicul meu / făuri din stejar pod peste Iza / și-a învățat pe nepoți / s-o cearnă-n morile de apă / bătrînul Iuga / știa să cînte din fluier / să joace / să rîdă / în ochiul lui a ris ieri clopotul satului“.

Natura dionisiacă a poetului se revelă în trăirea oarbă a pasiunilor devastatoare, dar ele se afirmă nu ca principii ale negației, ci ale construcției, chiar dacă în alte ordine, urmînd incendiilor și cutremurelor. Oricum, instinctele par să ducă prin zările lor tulburi o ființă care-și trăiește cu sinceritate condiția, astfel că nici laicizarea miturilor sacre nu sucombă în profanări obscene cum de atîtea ori se poate citi în cîte un text „demitizant-modern“. Iată o altă față a Mariei, poate mai păgînă, dar naturală, omenească: „Doarme-n cîmp Maica Maria / iarba înflorește trupul / doarme-n cîmp Maica Maria / din monede strigă vînt / doarme-n cîmp Maica Maria / șerpi din cer șerpi din pămînt / flori se fac îi țes veșmînt / doarme-n cîmp Maica Maria / și-i nerușinat amurgul / gol în ierburi / pălmuind-o să învie / pînza unde-i / doarme-n cîmp Maica Maria“ (p. 12). În sfîrșit, iată și un descîntec de iubire grozavă și blestem de moarte: „Luni cucuiete oglinzi / tîrfe în tină / cu ochi de găină / pene nespovedite / la margini de șanț / strigă muierea lui / crucea satului / șarpe de rîu labă de cîine / îngropat sub fîntîna lui Luni / să-i putrezească frunzele umbrele focului / pe poale să-i smulgă din holdă rapița o mînă / azvîrlită piatra leșină / ochiul bărbatului preacurvit din rîu / cînd ceas pe ceas alungă / se-alină / și-aprinde-n patru colțuri luminări / ce mai vrea iarba fierului / firul de păr cu lampa tăiat / din capul bărbatului beat / spune-mi ochi de curvă furcă de moară / puica neagră mă pișcă-n genunchi / sicriu gheara imi ține în poală / prin coajă luminarea fuge-n rărunchi / mă răscoală / luni alcoolică fața de smoală / hei strigă muierea lui / crucea satului / ... / oglindă bătrînă / legați-mi-l pe Luni la ușă de mînă (Șapte).

Dan LAURENȚIU

G. IBRĂILEANU

Spiritul critic în cultura românească

Editura „Junimea“—Iași.

IONEL TEODOREANU

Opere alese (vol. IV) și La porțile nopții

Editura „Minerva

DAMIAN STĂNOIU

Alegere de stariță

Koman. Editura „Mihail Eminescu“.

compendiu

ROMULUS DIANU

Nopți la Ada-Kaleh

Poate nici un alt moment al istoriei literaturii noastre nu va reclama mai multă atenție față de scriitorii „mărunți“ ca momentul dintre cele două războaie și, poate, nici un alt timp ca acela nu va produce atîția autori de sacrificiu, atîția voluntari ai comparațiilor zdrobitoare (fiindcă, dacă criticii se pot teme și de scriitori, scriitorii nu se tem decît de scriitori). Ce ar fi fost literatura interbelică fără Rebreanu, Sadoveanu, Arghezi, Blaga și ceilalți „mari“? Cine știe dacă nu cumva mai mult decît ceea ce ar fi azi dacă am face abstracție de operele acestora. Existența unor termene de comparație în viață, singurele la care se poate raporta pe moment un autor, paralizează și stimulează în aceeași măsură. Toți autorii mărunți ai acestei epoci poartă stigmatul acestui dublu insemn. O voce, oricît de firavă ar fi fost ea, trebuia să se audă distinct. În literatură nu se intra aducînd nimic pentru a aștepta critica să facă ordine zicînd „Împăratul e gol!“. Se aducea totul pentru ca critica să zică „Nu este acesta împăratul“.

În Istoria... *sa Călinescu îi consacră lui Romulus Dianu un spațiu relativ mare (dacă ne gîndim la socoteala cu care și-l drămuia) ocupîndu-se de două romane:* Adorata *(1930) și* Nopți la Ada-Kaleh *(1932). Acesta din urmă, reeditat azi, este, cum scrie Călinescu, o mixtură de „puțin exotic, puțin pigment de scandal erotic, o doză de cosmopolitism, puțină aventură și o mică analiză a eternului feminin“. Subiectul este acum și mai neinteresant dar cu aceasta n-am epuizat virtuțile cărții de a sensibiliza lectorul, pentru că insatisfacțiile prilejuite de subiect sînt compensate de cadru. „Cadru“ e un fel de a zice căci Ada-Kaleh, această fișie de uscat de două ori fascinantă (fiindcă a fost așa cum a fost și fiindcă nu mai există) e adevăratul subiect al cărții. Cu un ochi versat și scotocitor de reporter deghizat, autorul fixează memorabil insula a cărei viață e „subterană“ și ai cărei oameni „poartă în dreptul inimii, fiecare cîte un felinar cu rapiță“: vegetație de tip submediteranean pigmentată cu molizi și pini, climat pluvios propice înmulțirii gasteropodelor cu „carne scuipăcioasă“ și descompunerii materiilor. Printre ruinele cărămizii, printre cele „două sute și treizeci și opt de fumuri“ și „opt sute șaptezeci și trei de suflete“ domnește o liniște mortuară. Oamenii par și ei niște umbre ale altor timpuri: „Două femei, în șalvari negri, vin agale pe alee. În clipa cînd ele zăresc autoritățile de pe bancă, o iau razna printre salcimi. Așa le vine lor să facă“. Ca niște alte sălbătăciuni ale locului, copiii își procură singuri hrana, se tem de hoge iar nu de șerpi și-și petrec timpul pe malul apei cu ochii pironiți pe undițe „într-un extaz musulman“. Sentimentul unui inexorabil sfîrșit plutește în aer, simbolul acestei presimțiri fiind primarul: „Trist, îmbătrînit, rămăsese fără nici o femeie, făcea mereu drumul la București, în haine zdrențăroase, cu registre și cu hîrtii pe care supușii i le duceau la debarcader încărcate pe măgari și i le cărau apoi cu bratele pînă la gara Orșova. Cînd revenea, se adunau la geamie toți prietenii lui, îl priveau cu smerenie și teamă, ferindu-se să-l întrebe ceva“. Notabile la Romulus Dianu sînt acuitatea observației precum și arta de a potența detaliul. „Compozițiile“ sale nu se dezvoltă niciodată pe verticală ci pe orizontală, desfășurîndu-se ca niște hărți. Lucrul se poate observa mai bine în* Tîrgul de fete, *o scriere cu un pronunțat caracter expozitiv, apropiată ca factură de studiul folcloric dar eliberată de inerențele rigidității ale „cercetării“. Ca și în* Nopți la Ada-Kaleh, *și aici, atrage atenția exploatarea melodică a detaliului, a amănuntului din care autorul știe să stoarcă nebănuite semnificații: „La munte haina de biserică e totdeauna o haină de abă. Femeile și copiii știu numai basme care se petrec pe zăpadă. Chiar viața lui Isus ei au închipuit-o ca într-un tablou de Breugel bătrînul, unde Irod ucide zece mii de prunci, arestați în ziua cînd se jucau cu săniuța, pe o piață săsească, în munți“.*

LECTOR

avantpremieră editorială

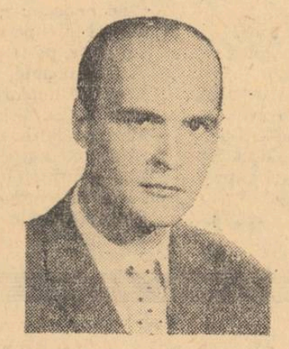

ION ȚUGUI

Lava intermediară

Poeme. Editura „Albatros“.

AL. FLORIN-ȚENE

Flori de dragoste

Versuri. Volum de debut. Editura „Litera“.

ANCHETA NOASTRĂ PRINTRE CRITICI

De ce nu scrieți o istorie a literaturii române contemporane?

...Fiindcă nu cred să intereseze pe cineva. Prin „cineva" înțeleg exponenții (de drept) ai opiniei publice calificate : redactori, cronicari. Pentru aceștia nu exist. Nimeni n-a băgat de seamă, spre a da un exemplu, nici că am ținut un timp la *România literară* o rubrică, și încă una de cea mai stringentă actualitate, nici că am abandonat-o (sau mă înșel ?). De atenția publică (înțeleg publicistică) beneficiază un număr fix de autori (zelatori doar la cîte o revistă sau două) și sînt mai mult decît bucuros de a nu mă număra momentan, printre ei, aceasta întreținîndu-mi echilibrul interior, intens dorit altădată și realizat doar prin ieșirea din arenă. Ceea ce nu mă încîntă de fel e altceva. Dacă îmi convine perfect să fiu pentru acei ce și-au făcut din urmărirea vieții cărților o profesie — „omul invizibil", nu mă poate, desigur, lăsa impasibil faptul că un eveniment editorial precum cel înscris de apariția într-o nouă ediție, pe care întîmplător am prefațat-o, a romanelor *Maitreyi — Nuntă în cer*, ediție ce n-a stat în librării nici o zi, a fost întîmpinată de aproape întreaga presă literară cu o sublimă indiferență. Asta îmi dă foarte serios de gîndit și mă determină să cred că orice autor despre care aș scrie ar deveni, prin aceasta, nevăzut și că, dacă aș compune o istorie a literaturii, am rămîne fără scriitori...

Dar publicul ? De public nu avem a ne plînge. Nici eu, nici alții. Publicul ne cumpără cărțile cu lăcomie, ... cînd are ce cumpăra. (Căci, parcă e un făcut. Cei ce decid tirajele — respectiv reprezentanții librarilor, persoane importante, solicitate de alte „chestiuni arzătoare" încît nu au timp să mai intre prin cîte o librărie, — dacă vor fi intrat vreodată, ca să vadă ce se vinde și ce nu — cer și obțin tiraje simbolice pentru scrieri de care are imperioasă nevoie o lume întreagă, impunînd în schimb tipărirea în zeci de mii de exemplare a cîte unui volum ce așteaptă ani și ani, împreună cu alte „cărți cu preț redus", o mînă care să-l miște din loc). Publicul nu este însă un tot omogen. Puțini cumpără o carte de critică sau istorie literară din interes pentru autor ; celor mai mulți (vreau să spun : celor mai mulți studenți, elevi, profesori, căci ei formează marea masă a consumatorilor) puțin le pasă cine a scris cutare volum ; îi interesează doar ce scriitori sînt tratați în paginile lui : dintre cei incluși în programa analitică sau alții ; respectivii cumpărători nu sînt, în consecință, atenți la semnătura de pe copertă, ci la tabla de materii. A scrie pentru un asemenea public nu înseamnă „a scrie", ci a îndeplini o îndatorire profesională, inclusă în „normă". În ce mă privește, mi-am îndeplinit asemenea obligații didactice cu promptitudine și conștiinciozitate și, îndeplinindu-le, cine știe, poate că uneori am și „scris", însă nu eu sînt în măsură să stabilesc aceasta.

Fapt e că, de bine de rău, mă găsesc autor al unor cărți de istorie literară, care — oricît ar fi ele de ignorate în redacții și la Uniunea Scriitorilor — sînt tot atîtea posibile secțiuni dintr-o eventuală istorie a literaturii. Îmi permit a le aminti : *Romanul românesc contemporan*, 1959, *Literatura română la începutul secolului XX*, 1964, *Istoria literaturii române*, 1900—1918, 2 vol., 1964, 1965, *Literatura română de azi* (în colaborare cu Nicolae Manolescu), 1965, *Început de secol. Curente și scriitori* (1900—1916), 1970 (în curs de apariție). La aceasta se adaugă diverse studii (îndeosebi studii introductive la anumite ediții) care, toate, se integrează virtual într-o construcție mai vastă ce ar putea deveni cîndva o *Istorie a literaturii române*. Nu spun că o voi scrie efectiv. Relev doar că tot ce scriu, de cînd se poate scrie fără imixtiuni grosolane din partea redacțiilor, editurilor este conceput din perspectiva unei istorii complete a literaturii naționale. Astfel scrie orice critic responsabil. Situarea oricărei scrieri luate în discuție într-o anume constelație literară, fixarea ei pe o anumită scară de valori e sarcina elementară a unei exegeze. Numeroase conflicte dintre scriitori și critici pornesc tocmai de aici. De regulă, scriitorul nu citește decît cronica sau paragraful în care este direct numit și se face foc dacă un epitet îi contrazice părerea ce o are el însuși despre sine sau dacă o anume filiație, în care a fost pus, îi pare improprie. Multe lucruri s-ar lămuri prin simpla lectură a altor articole sau studii ale aceluiași critic. S-ar vedea că epitetul cutare, socotit minimalizant, fusese aplicat în prealabil unor opere exemplare, că înscrierea pe care unul sau altul nu vrea s-o accepte în ruptul capului este tocmai o dovadă de specială considerație din partea criticului. Sau invers. Mi s-a întîmplat să fiu acuzat de apologetism cînd am rostit aprecieri reticente și de negativism, cînd am lăudat fără echivoc. O dată era cît pe-aci să întocmesc un dicționar de terminologie critică, un fel de cifru, pe care, consultîndu-l, oricine să poată înțelege exact ce voiam să spun, în orice articol. Mi-am dat însă numaidecît seama că ar fi fost inutil. Lumea nu citește, de obicei, autori, ci cărți, și, cu atît mai puțin, nu citește critici, ci articole, — ba, adeseori, nici articole, ci numai fraze, cuvinte. Ca atare, ar fi însemnat să însoțesc fiecare articol de un aparat explicativ, adnotînd fiecare termen, ca și cum ar fi vorba de un text din alt veac. Și chiar astfel, nu știu dacă aș fi realizat ceva, căci nimeni nu poate obliga pe cititorul grăbit să parcurgă și comentariul și notele însoțitoare.

Dumitru Micu

Zicînd acestea, nu glumesc de loc ; comunic, pur și simplu, o experiență. Să mă explic. Deși n-am scris-o singur, am semnat *Literatura română de azi*, fără delimitarea propriei contribuții de aceea a coautorului, iar astăzi n-aș avea de îndreptat nimic esențial, dacă s-ar pune problema reeditării, după cum n-aș modifica aprecierile din *Romanul românesc contemporan*. Ceea ce nu vrea de loc să spună că, retipărite, aceste cărți s-ar înfățișa ca în prima ediție. Literatura s-a îmbogățit între timp, s-au impus noi talente, au apărut opere excepționale ; direcții artistice de abia perceptibile în 1963 (cînd a fost scrisă *Lit. r. de azi*) s-au conturat cu vigoare în anii următori ; altele, întreținute artificial, au fost estompate. Ar fi necesară, în consecință, o redistribuire a materiei, potențarea unor portrete, retușarea altora, extinderea spațiilor acordate unor scriitori, mai cu seamă dintre cei tineri, eventuala reducere a unora din cele afectate cîte unui autor ce promitea mult acum un deceniu sau două, dar care, după aceea, a dezmințit așteptările. N-aș scoate însă pe nimeni de pe listă și n-aș modifica esențial aprecierile. Romanul *Bărăgan* de pildă, nu e, desigur, o carte care rămîne. Cine citește onest *Literatura română de azi* sau *Romanul românesc contemporan* va recunoaște că n-am susținut asta nici o dată, ci am lăsat să se înțeleagă contrariul. Dar *Bărăgan* trebuia discutat, nu numai fiindcă era cel mai onorabil roman inspirat din actualitate, apărut la un moment dat, dar și pentru că, judecat chiar în absolut, rezistă efectiv prin cîteva situații. Nici o viitoare istorie corectă a literaturii române nu va putea omite această carte, în felul său exemplară. Menționînd-o, istoricul literar va exemplifica în felul acesta situația literaturii într-un anumit moment, în care scrieri ca *Bărăgan* constituiau apariții de excepție — în sens pozitiv. Acei doi sau trei confrați care afirmă, de cîte ori li se ivește prilejul (însă fără a da niciodată un exemplu) că *Literatura română de azi* ar conține judecăți de valoare arbitrare, dictate de considerente conjuncturale, vorbesc în necunoștință (voită ?) de cauză aruncînd vorbe în vînt, gratuite, iresponsabile. Ei n-au citit, se vede, cartea ca atare ; au citit doar pasaje sau n-au citit nimic, ci au măsurat doar din ochi spațiul acordat diverșilor autori. Se prea poate ca judecățile din ea să fie integral eronate. Eronat, în acest caz, e însuși modul de a gîndi, de a înțelege literatura, al autorilor. Căci, încă o dată : n-am scris sau subscris nici o judecată care să nu pornească dintr-o convingere și să nu se integreze într-o viziune de ansamblu a literaturii române și a complexului ei proces evolutiv.

Am mai spus-o, și o repet : e necesar ca orice critic chiar unul improvizat, cum sînt eu, să scrie o istorie proprie a literaturii sau, în tot cazul, să o poarte în spirit.

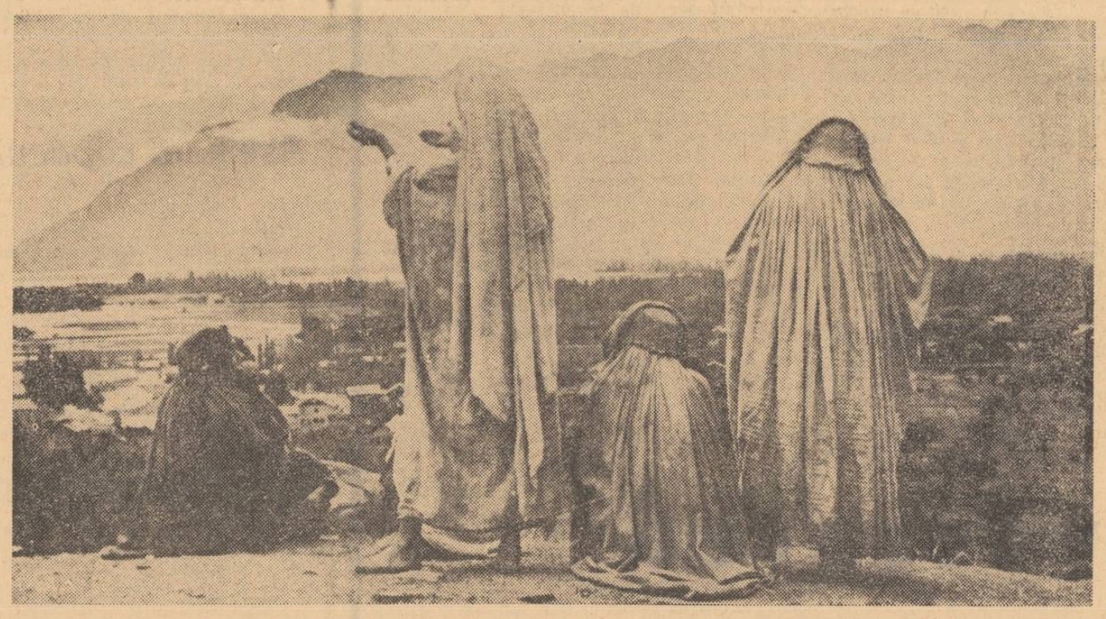

Caşmir, 1948

Bruxelles, 1932

Despre respectabilitate

jurnalul unui martor ocular

M-a surprins neplăcut întîlnirea cu un vechi prieten. Era foarte sigur de el, dar eu vedeam că această siguranță era direct proporțională cu frica pe care voia s-o învingă. E adevărat că prietenul cu pricina devenise între timp „cineva", adică își cîștigase un loc foarte înalt în lumea artei, toate astea nu justificau însă aerul acela plin de importanță. Dacă n-am ajuns să fim modești, înseamnă că n-am înțeles nimic din viață... Era atît de important încît din pricina importanței, nici nu se mai înțelegea ce spune. Nu mai avea nici o îndoială în glas.

Tot ce spunea aducea a certitudini și sentințe implacabile. Din punct de vedere spiritual lăsa impresia că e „un om ajuns" — și, burdușit de atîtea certitudini nu mai putea să respire. Parcă se sufoca de povara propriei personalități, dar, deși gîfîia, o purta cu demnitate, chiar cu un fel de eroism ridicol.

Nu mai era un om, ci o instituție — de cîte ori bombănea cîte ceva, avea grijă să se controleze — fiindcă părerile lui contau, puteau fi interpretate. Senzația stranie pe care mi-o lăsa nefericitul prieten era că el murise, și ceea ce aveam în față nu erau decît rămășițele unui cumplit naufragiu. El nu-și mai putea permite riscul spontaneității. Cum să-și mai permită ? El „era cineva" — un amestec bizar de instituție și mitologie. Se observa la vechiul meu prieten un respect foarte înalt față de imaginea pe care și-o făcuseră oamenii despre el și grija devenită aproape obsesie, de a nu desminți această imagine falsă. Grija lui era să se mențină, să-și mențină silueta, să-și mențină notorietatea, să-și mențină vila și prestigiul. Acum el avea ceva de apărat : bunăstarea materială și bunăstarea spirituală. Omul respectabil e un lup care stă mereu la pîndă. El nu mai avea nici o grijă de existența lui vie, aia, săracuța, murise, grija lui era să întrețină în preajmă o atmosferă de evlavie și adorație. De cînd începuse să aibă succes, renunțase la alcool ; gloria îl droga mai tare ca ginul. Despre cei tineri vorbea cu superioritate și ipocrită înțelegere. Simțea că de la înălțimea lui trebuia să fie condescendent cu cei ce vin din urmă. Nu era o înțelegere adevărată — înțelegerea lui era tributul pe care el, o mare personalitate, trebuia să-l plătească. De altfel toată existența lui se transformase într-un șir de obligații, etice, filozofice, pe care, cu multă demnitate, și le îndeplinea... Totul făcea din obligație...

Ființele obsedate de ideea respectabilității își transformă viața într-un cortegiu de obligații — ele nu mai au timp să respire, să gîndească — au numai obligații. Viața lor nu se mai desfășoară spontan — viața lor capătă un „stil" Chiar și vocea se schimbă.

Au anumite ore cînd zîmbesc cu îndulgență și au anumite ore cînd tac sever și implacabil... De altfel, omul respectabil crede că tot universul e populat de secretari și dactilografe, hărăziți să-i eternizeze impresiile. Toată lumea trebuie să i se dedice, să i se subordoneze și să facă din respectarea capriciilor acestuia felul lor de viață, rațiunea lor supremă. Bineînțeles — o asemenea ființă-instituție — jumătate om-jumătate mit — va primi aceste jertfe ca ceva de la sine înțeles. El crede că totul i se cuvine. Chiar și-o declarație de dragoste o primește în liniște, ca pe-o decorație. El nu mai stă de vorbă cu nimeni, el acordă doar audiențe. Nici cu el nu mai stă de vorbă. Chiar și lui își acordă tot o audiență, scurtă și superficială. Chiar înăuntrul conștiinței lui se naște un valet, o slugă care tremură cînd ființa respectabilă deschide ușa. El e încîntat și el se teme de propria sa autoritate.

Omul obsedat de respectabilitate este victima propriei autorități. Buna părere pe care o avem despre noi se transformă într-un tribunal de la înălțimea căruia judecăm pe alții, de aceea orice orgoliu e o formă a urii. De cîte ori surprind la mine o undă de respectabilitate, mă învăluie un fior de gheață. Latura morbidă a respectabilității vine și din faptul că omul atins de o asemenea plagă pretinde ceva în numele trecutului. Pe baza unei realități moarte el cere adorație și evlavie. Cînd mă trezesc dînd cuiva sfaturi pe temeiul experienței mele, am o senzație de îmbătrînire... Frumoase timpuri am ajuns să mai dau și sfaturi. Nu că dau sfaturi, ci fiindcă cred că am autoritatea să le dau. Stăpîn al unei certitudini, omul respectabil privește de sus pe cel care încă mai caută, încă se mai zbuciumă. Omul respectabil e un om sfîrșit — și el se crede — bineînțeles — un om realizat.

Teodor MAZILU

poeme

de Nichita Stănescu

Insignă

Această ramură a poeziei
a cărei umbră peste cer
alaltăieri lent se înscrie,
iară vederii noastre, ieri....

să fluture peste sfioasa
întindere de plai natal
mișcînd privirea și răcoarea
tristeții spusă virginal...

Această ramură a poeziei
a cărei umbră pe pămînt
și duh de vînt și de zăpadă
lent clătinîndu-o, îi sunt.

Transformarea în perlă

Încă de pe cînd era
un simplu bărbat
se puteau vedea la el unele luciri
albicioase, ca și cum
laptele ar putea îngheța

Închipuiți-vă laptele femeii
înghețind...

Ochii îi erau înghețați
chiar și atunci cînd rîdea, cu toți
dinții lui albi.

A început să se transforme în perlă
încet-încet.
Chip de perlă, piept de perlă,
unghii bombate de perlă.

I-au crescut și aripi,
Niște aripi rigide, de perlă.

Încă de pe vremea cînd era
un simplu bărbat
el avea ochii înghețați

Mai tîrziu s-a transformat în perlă.
Greutatea lui a sporit.

Deși are aripi nu poate să zboare
din pricina greutății :
deși are picioare nu poate
merge din pricina greutății.

Stă nimișcat și privește fix !
Noi ne uităm la el cu dragoste
cu admirație, cu groază.

Poate că din pricina unei boli
s-a schimbat în perlă,
sau poate că s-a transformat în perlă
din pricina unei idei
care nu există pe pămînt.

Încă de pe vremea cînd era
un simplu bărbat
părea uneori foarte bolnav.
Încă din acea vreme avea unele idei
de neînțeles.

Acum noi ne uităm la el cu spaimă
cu dor, cu neliniște.
El s-a transformat în perlă.
Noi nu.
Încă de pe vremea cînd era
un simplu bărbat,
ochii lui erau ficși.

Străfund de ochi

Valul venind spre mine a împietrit în aer

O, chiar și tu, iubito, ai rămas
într-o deplină nemișcare.

Și timpul are febră
O, el mă arde
Secunda este fixă ca o perlă
și stropii valului atîrnă-n aer

Tu, atît apuc să strig, tu
și cuvîntul începe să se vadă
încet, încet, cum se vede lăsarea de noapte,
cuvînt din două litere : tu.

Animal monstruos, — înțelesul —
s-a oprit, și începe să se vadă...

Vitrificare

A început să se vadă prin tine...
Uită-te ochiule, uită-te,
ești mult mai dur ca altădată
și mai nevorbitor

Văd un animal uriaș
în timp ce face un ou uriaș.
Uită-te ochiule și înspăimîntă-te.

Sufletele au obosit.
Să sărutăm ou de pasăre
și să ne luăm adio
de la el.

Văd un animal uriaș.
Respirația lui este verde,
ochii lui sunt verzui
dinții lui sunt verzi,
ghearele lui — dinți.

Uită-te ochiule, uită-te
și ia-ți adio.
A început să vadă prin noi
de la o vreme.

Simt că a început să vadă prin noi
de la o vreme,
ca și cum cineva ar privi
prin noi

Și spre ce privește nu știm.

Semnal

Încet ! Mergeți încet !
Nu vedeți ? Piatra e obosită.
Ea doarme. Doamne, ea doarme.
Piatra e foarte obosită.
Îndepărtați caii !
Și tu, ce faci acolo, tu...
Cu tine vorbesc ! Fii atent !
Face prea mult zgomot răsărirea aceasta de soare.

Piatra e obosită.
Să tacă luna răsărind !
Aveți grijă, faceți tăcere. Tăceți.
Piatra e obosită.

Cal de rege, cal de prinț

Înainte de a muri, apuc să strig :
Călăriți cailor iarba !
Cal de rege.
Vine toamna.

Cal de prinț :
Vine iarna.

După aceea : fără de cal.
Fără de călărie și fără
de călărit.
Mă las să fiu un fost om.

În timp

Totuși, eu am văzut o pasăre
care a ouat în timp ce zbura...
Totuși, eu am văzut un om plîngînd
în timp ce rîdea...
Totuși, eu am văzut o piatră
în timp ce era...

A cumpăra un cîine

A venit îngerul și mi-a spus :
— Nu vrei să cumperi un cîine ?
Eu nu am fost în stare să-i răspund.

Cuvintele pe care i le-aș fi putut striga
erau lătrătoare.
— Nu vrei să cumperi un cîine ? —
m-a întrebat îngerul, ținînd în brațe
inima mea
lătrătoare,
dînd din sînge ca dintr-o coadă
— Nu vrei să cumperi un cîine ?
m-a întrebat îngerul
în timp ce inima mea
dădea din sînge ca dintr-o coadă.

Rău de frumusețe

Nu spun că a fost un noroc
că te-am cunoscut.
Spun numai că a fost o minune.

Caută să nu mori iubita mea,
încearcă să nu mori dacă poți.

Mie mi s-a dus viața,
ție ți s-a dus norocul.

Nu spun decît atîta,
că noi doi am trăit
pe globul pămîntesc.

Plus unu mai puțin

Spune-mi poate că tu, secundă, tu,
poate că tu ești dumnezeu
și nu vrei să-mi spui că tu ești
din dispreț pentru mine că nu știu
nu știu
cînd ai trecut

Spune-mi, poate că tu, cuvîntule, tu,
poate că tu ești dumnezeu
și nu vrei să-mi spui că tu ești
și mă disprețuiești pentru că am
limba smulsă.

Spune-mi, poate că tu ești dumnezeu
și nu vrei, iarbă, să îmi spui
și mă disprețuiești că nu sunt verde
și nenumărat
și nu vrei să-mi spui că tu ești...

Spune-mi piatră, poate că tu, poate că tu
ești dumnezeu
și nu vrei să-mi spui că tu ești
din dispreț pentru osul și nervii
din care-s înfăptuit.

Spune-mi, poate că tu ești dumnezeu
și nu vrei, Asinule, să-mi spui că tu ești, —
și mă disprețuiești că n-am patru picioare
și nu vrei să-mi spui

Șoarece tu, poate că tu ești,
poate că tu, pomule, poate că tu
șarpe, poate că tu
porcule, frînghie,
sînge roșcovă, poate că tu
nisipule, scoică, cerneală
poate că tu, sticlă,
pasăre, roată, poate că tu
sîrmă, urzică, paianjen,
Petru, poate că tu,
cuțit, bufniță, păpădie,
dihor...

DUMITRU M. ION

BALCANICE – *balade* –

Noi n-am avut întristări, n-am avut
sentimente ?
Viața s-a scurs ca o boală ploioasă —
Plîngeau doi bătrîni atîngînd monumente
Și moartea-i mîngîia cu o coasă.
Bine, bine, domnilor, eu știu, nu vă place
Nobilul meu stil de-a crede-n fiire —
Ați văzut vreodată bătrînii murind în pace
Sau animal urlînd de nemurire ?
Veți spune că sînt trist sau poate înorat
Dar voi nu știți că viața se împarte
Între povara legii și sufletu-aruncat
În gura celui care nu plînge lîngă carte.

* * *

Dorm peștii afumați cum clopotul în turle
Și oamenii așa cum Dumnezeu îi lasă
Ci numai seara-ncep în cer să urle,
Iar fumul vieții-n capul lor își face casă.
Coroane și făclii, îndrăgostiți în somn
Și multe vorbe aruncate-n silă --
La fiecare pas potrivnicul e-un om
Și florile-aruncate pe mormînt, idilă.
De ce mai cînți cînd moarte-ascunde
Reci pilde cu-animale în fiecare zi mai
oarbe ;
Mai crezi în suferințe, vreuna te pătrunde ?
În rîs pămîntul se scutură, te soarbe.

* * *

Ce vede leul dimineața
Și crede că e crocodil
Și cum femeia-n dulce stil
Înoadă lacrimi toată viața ?
Erai o doamnă în vernil
Sau cal cu pletele de rouă —
Veneam pre noapte de avril
Și te furam cu șaua nouă.
E timpul veșnic secetos :
Dar trupul meu a bea dorește,
Dar ochiul meu puțin e lipicios ?
Femeia, doamnă-mi trebuiește.

* * *

Dar cine spune că moartea n-are chei
Nici suflet uns de vrăji și silă —
Vezi, Dumnezeu ironic aruncă pe alei
Gropi cu parfum de mosc și de Dalilă ;
Chiar păru-i împletit și țițele-s lungite
Pe umeri de copil adus din post viclean
În large parcuri oarbe, cu sîrmă ocolite.
Ci în sarai e Oaza aprinsă de Coran
Cu chef, beteală, cu putred ornament,
Cu porci în care tot suflînd Alah
S-au fost făcut cămile cu mers lent
La subțiori cu uger și-aripă de pilaf.

* * *

Pomul cu șoareci, ros în fruct,
Femeia ce pleca din vale
Pe coasta Acadel cu vîrf abrupt
Arată unui sfînt ovalele ei goale.
Și lîngă spin, el fiind un domn
Un domn timid cu doamnele feline
Se lasă orb și-alunecînd în somn
El moare de plăcere ; ce poftă de rușine !...
Apoi s-a arătat un papagal
Cu moartea-n cioc, a dărîmat ținutul —
Prin valea Acadel ce zgomot infernal :
Pomul cu șoareci, la rădăcină fructul.

MARA NICOARĂ

Clipă de fugă

Și bătuse un ceas după ultimul ceas
Iată de ce pămîntul m-a refuzat ca arbore
Și urma călciiului meu a rămas,

După atîta moarte în doi.
Luna mă doare în tîmple.
Nu mă striga înapoi.

Acvariu

Ferigi fantastice-mi devoră geamul
Pe cer trec păsările unei alte ere
Lumina-n colțuri crește iarbă verde
Și liniștea-n neliniști piere.

Cerul e ou străveziu și-atît de greu
Că au plesnit copaci-n muguri de-ncordare.
Din el ies forme monstruoase fără piele
Și mor, de ce tăcînd, în zare.

Ca peștii albi ies oamenii din case
Trăiesc grăbiți un timp ce mi-i străin
La geamul meu mari broaște pîntecoase
Cu ochii reci să mă privească vin.

Tăcuți, ca umbre lunecînd pe ape
Trec anii mei ca într-un vis.
Și nu știu, lumea-i un acvariu
Ori eu într-un acvariu m-am închis.

Boston, 1947 — Val de căldură

ION BLEDEA

trei povești

1. Porcul

Apa, împuținд acest ins, ins cu un chip gras, de porc. Privea el în ape alungite și vedea-n ele porcul cum tresaltă călare pe sufletu-i îngrășat, porcesc. Ploua, cîte-o fărîmă de apă-n îndepărtarea vremii, cădea cîte-o fărîmă peste apele-n care porcul își privea mutra, i se resfira făptura, se făcea că se resfiră, el, porcul, pe linii cărnoase și că acestea, liniile, alunecă, unele spre viață, altele spre moarte. Spre ceruri unele (din cer lipsesc porcii, n-au ei vreme să rămînă porci pînă la moarte și să ajungă astfel acolo, sus), spre pămînturi altele. Iar după ceasuri crunte se-ntrupa porcul din nou căci se voia puternic și întreg, amestecat cu soartă lumească.

Privi porcul în ape pînă-l durură ochii și într-o zi se pierdură aceștia, ochii, de tot, undeva-n plămînii apelor, se pierdură și nici măcar pe el nu se putea vedea, răsfrînt, acolo. Pipăiră împrejurul afundului și cînd găsiră ochii ceva acolo erau tocmai pe pas de rupere întreagă. Nu, nu s-au mai rupt căci s-au izbit de ceva acolo, în străfunduri, se opriră pe acel ceva și porcul pricepu că vede. Vedea un os, un os pierdut din cine știe ce trup de om, unu care nu-și numărase bine ciolanele la plecare și-i scăpase unu pe drum, pesemne avea prea multe, altfel s-ar fi întors să și-l caute, l-ar fi găsit, desigur, cum să nu vadă un om mai bine decît un porc. I se legară ochii de el și cînd fură legați puternic se-ntîmplă vitejia ciolanului : își găsi treabă, treaba să se ridice încet, în sus, către afară, spre-acel afară din care porcul privea înlăuntru, tîmp. Se ridică, dar atunci cînd ciolanul atinse cerul, porcul se despleti iar în linii, linii, acestea săltară ca limbile unui foc aprins de niște mîini rușinate.

Se aruncă porcul alungit pe lîngă ape, se înstrăină porcește, grohăind, de acele lăcașuri, lăcașuri porcești. Alerga grohăind și grohăia alergînd și se auzea pe deplin și fugea, era mintea în el pocăită pe veci și nu-l biciuia cu scîrbeli, alerga și se auzea grohăind și grohăia ca să se audă. S-a auzit un timp, apoi nu s-a mai auzit căci nu mai grohăia și croncănea, cînd înțelese, aievea, croncănitul, își zise că s-a înstrăinat destul, că apele sînt mîndre și nu miros a oase, a oase care să tulbure, proaste. Din nou se privi în ape (în alte ape), se vedea, dar nu se vedea porc ci se vedea pasăre, nici măcar nu era pasăre sănătoasă ci pasăre beteagă, că una sănătoasă nu se privește-n ape ca o broască mîndră de rîia ce-i împestrițează pielile. Era pasăre beteagă și cineva, Dumnezeu poate (că-i Dumnezeu, el), îi smulse grăsimea și-l făcuse să nu fie porc în ele ca să se vadă pasăre, pasărea se privea-n ele ca să se vadă porc, dar era numai pasăre, plin locul, de betegita pasăre.

2. Pasărea beteagă

Era pasăre și dacă era pasăre ar fi vrut să zboare și încercă să zboare. Se prăbuși ușor către cer dar prăbușeala se-ntoarse invers și căzu pasărea iar, lîngă apele limpezi. Căzu rău căci nu se mai putu ridica pe picioare, i-au rămas doar aripile și se sluji de ele ca să se salte-n aer și să se vadă-n aer și să-și cerce puternicia, să se vadă-n aer și de acolo să privească-n ape o altă pasăre, una care să semene cu ea și să fie chiar ea, tot atît de beteagă.

Și încă o dată, pasărea. Și încă o dată, tot ea, pasărea. De cîte ori se sălta-n sus își vedea-n ape ochii strălucitori și își vedea penele grele de negreală (era neagră, pasărea, dar ea nu știa ce-nseamnă să fii negru sau altfel) și își vedea picioarele atîrnînd fără puteri și apoi cădea iar lîngă ape și nu mai vedea nimic. S-a-ntîmplat că n-a mai căzut între ape ci în ele, pasărea din aer căzu către cea din ape și cea din ape către cea din aer, cînd se-atinseră se tulburară amîndouă, adică se tulbură cea care rămăsese. Era sorbită către străfunduri și nu se putea zbate că n-avea puteri și-i erau picioarele fără folos, ca și cum nu le-ar fi avut. Se așternu încet pe fund și ghearele ei simțiră dedesubt osul de om și o bălțată scîrbă i se cățără în trup, scîrba aducea cu ea puteri și începu să se zbată, întîi fără biruință, apoi cu biruință și ajunse la mal și cînd ajunse la mal încercă să fugă și reuși să fugă croncănind apoi fugi, pe lîngă ape, dar nu croncănind ci urlînd și urlă pînă cînd găsi ape limpezi în care se pricepu, pasărea, dar se pricepu nu ca pasăre ci ca lup, pentru că nu era pasăre ci era lup.

3. Lupul

Amarnică lege trebuie să zacă-ntr-un lup o lege aparte, numai o astfel de lege îl poate opri de la fapte din care să curgă sînge. N-avea lupul legi, așa că la sînge se gîndi întîi și-ntîi dar de unde sînge că-n jur pustietatea geme de prea mult pustiu, parcă s-au adunat și alte chestii acolo ca să facă pe pustiul, nu numai ea, pustietatea. Lupul se hotărî la sînge fără rost și i se-ntoarse mintea altfel, adică împotriva sîngelui, degeaba i-ar fi rămas la sînge pe mai departe căci în zădărnicie și-ar fi făcut poftele lui culcuș. Se răzgîndi, dar odată răzgîndit îi păru rău după pofte și nasul îi fu înțepat de mirosuri vii, mirosea împrejurul a porc și lupul se mai răzgîndi odată, adică pofta de sînge îl năpădi a doua oară. Apoi alt miros, miros de pasăre, îi curgeau lupului balele de preafericire, undeva pe jos singur bîjbîie pasărea și porcul, altfel n-ar ajunge mirosul la el. Își ridică fruntea și ciuli urechile și era el lupul avîntat către moartea cuiva dar nu știa nici el a cui, că nimic nu clintea-n jur. Își zise, că desigur, s-au ascuns și porni să cutreiere malurile, să facă salturi aspre și a săltat pînă cînd a ajuns la izvoarele apelor dar n-a găsit nimic decît împuțeală și înțepeneală, pietre ca niște țesături de carne uscată, copaci întunecoși și rătăciți prin aer, aiurea. Dacă nu găsești nimic la izvoare o iei spre vărsări, oricine ai fi tu, lupul hăladuia spre vărsări și spre oboseală, ajunse la oboseală mai repede decît la vărsări, dar spre vărsări te poți duce și obosit, și mort te poți duce, te poți duce și așa cum ești, lup. Mirosul nu contenea cu-nțepatul, parcă purta-n cîrcă un porc și-o pasăre și nu mult după aceea simți-n el un miros nou, aparte, miros de om, apoi simți iar numai miros de porc și pasăre căci văzuse osul de om plutind pe ape și i se făcuse scîrbă, lupului. Dar unde-i porcul și unde-i pasărea și unde-s vărsările, căută înainte vărsările, scormonea sub bolovani, se uita spre soare, își arunca limba-n cer dar nu găsea numai stafii, căuta printre ierburi și căi pămîntoase și se căută pe spinare și se scormoni în nas și-n git dar nu găsea nimic și toate, toate, degeaba, trebuia să găsească vărsări căci nu se poate apă fără vărsări și nu se poate miros fără porc, că a porc mirosea, lumea.

Lupul Ajunse la o trecere, printre doi munți încărcați de nimicuri, apele se înghesuiau între ei și nici vorbă să aibă loc și el, începu să urce și urcă și apele erau tot mai jos și abia se vedeau.

Cînd ajunse-n vîrf se-ndreptă spre prăpastie, și cum se vedea el acolo în hăuri, ce chip avea, nu se vedea lup ci se vedea porc și pasăre și cum stăteau acestea împărțite de-un os, de-un ciolan luat pe degeaba, ce mirosuri, lupul se aruncă într-acolo din vîrf, își zise că le va face fărîme fărîme și se făcură fărîme-fărîme-un porc, un lup și-o pasăre beteagă și-n multe lumi s-au auzit atunci :

— Haaaùuuuuuu !...

COMAN ȘOVA

Duh rănit

Sînt blestemat să te privesc cu trupul,
Pun mîna-n păr ca-n foc neiertător —
Ți-acopăr ochiul stîng de noapte, mutu-l
În celălalt de „vreau" dogoritor.

Cu mîini de lut ți-oi da îmbrățișări,
Carbonizat mă înfășor în rit —
Să cadă praful peste înserări
Și gri să curgă dintr-un duh rănit.

Moment

Aleargă păstrăvi singuri în sînge brumăriu
Spre soarele rătăcit să se închege
Și înțeptul chef în umbrele din pliu
Smolit de noaptea stelelor se drege.

Cad mere ionatane la adieri prelinse
Și pruncii grei de zile se nasc sub ceruri
grave
De-octombrie ce-și poartă belșugurile ninse
Pe lutul care vuie a zgomot de potcoave.

Bărbații-aduc în palme saci cu ciocantini
Și stăm pe ei c-an tronurile dace —
Din sfintele memorii îmi iau pios lumini
Neglăsuite vorbe să le întorn încoace.

Elegie

Sînt pleoapele grele de-a umbrelor silă
Și carnea amară de sens contrazis —
De zgomot, de fum, de carbon, de argilă,
De cioburi pictate în griuri închis.

Și doare auzul de vorbe-nplîntate
ca faruri în noaptea de glod cîntător —
Și piere lumina-n perdele lăsate.
Și vorbele spuse vreodată mă dor.

ELENA GRONOV

Bărbatul meu...

Bărbatul meu de toate gîndurile, de toate
clipele...
Lîngă tine urăsc trecerea
Și chem cu lacrimi în ochi nemișcarea.
Lîngă tine urăsc întunericul și moartea
Și chem cu disperare lumina și arderea
veșnică.
Bărbatul meu de toate clipele, de toate
gîndurile...
Lîngă tine sînt zbor neîntrerupt.
Lîngă tine sînt numai flacără.
Nepotolită. Flacără vie, flămîndă.
Lîngă tine trupul îmi arde luminînd
pămîntul.
Și nu simt nici o durere.
Ci numai bucurie și dorință veșnică de
ardere.
Și aș vrea ca totul să rămînă așa cît lumea
...Bărbatul meu de toate mîngîierile.

Asemeni copacului

În fiece clipă sînt alta.
Mereu alta.
Asemeni copacului, după vara fierbinte și
calmă,
Iubirea își leapădă frunzele galbene,
coapte.
Asemeni copacului iarna mă surprinde
singură,
Golită de gînduri,
Cu ramurile dureros lovite de vînt,
Privind obosită, incapabilă să opresc,
Moartea iubirii.
Asemeni copacului aștept cu răbdare,
După regulile unui joc bizar, implacabil,
Primăvara.
În fiece clipă sînt alta.
Mereu alta.

MARIA GENESCU

O, moartea e un ochi frumos

O, moartea e un ochi frumos
nevinovat, ca de copil,
e fără trup, doar ochi —
un lac ce se întinde vertical
și mișcătoare, mal e pleoapa
cu sălcii și stufos —
cortină translucidă peste depărtare —
să nu vedem tristețea ce transpare
din verdele tăcut și imobil.
Poate că moartea nu e decît timp
pentru o lacrimă ce se desprinde
din lacul cearcăn de argint.
O, moartea e un ochi
și ochiul e femeie.

Spre o vară a polului alb

Au venit niște păsări, prin somn,
lăsîndu-mi cîte-un ou devorator
pe toate meridianele trupului meu.
Oul din ficat va fi un vultur interior
despre inutilitatea unui zeu,
pasărea Phöenix de pe-acum
îmi cîntă pe șoldul sonor
cu un ochi albastru ce se miră.
Pasărea din piept fiind închisă
(poate o pasăre lyră)
va fi mai înțeleaptă și mai tristă.
Cînd va începe să cînte
pinguinii vor ține sfat
iar rîndunelele din călciie, pe nesimțite
își vor desface aripile
spre o vară a polului alb —
dintr-o casă mare, cu ferestre largi.

DANIEL TURCEA

Ca lebedele hanse

Trecură milioane de ani ca un
suris.
Li Tai Pe

pe punți disulfide sultană valide
vom merge numai gînduri fiind printre celule
leneși cameleoni
printr-un miraj de nule, uitate — gravitații
vechi insule la sud
sau voluptoase alge-n lichidele solare
sau amintiri de alge
vom trece prin cristale
intacți
atomi de heliu încet se vor deschide
doar pentru noi doar palide ferești
și sîngerînd lumini și sensuri, înlăuntru
vedea-vom cum în vase-b extaz se-ascund
cerești
de triste animale veghinde elixire
un vis palpabil însă ne va depune-ncet
din Fire-n
Vasta Sală a muzicii, prin pori
gîndul se va desface cu axe-n menuet
esențele-n spectacol caleidoscopic rar
a mii de axiome ce trec ca prin oglinzi
una într-alta, iată
cum aștri suferinzi se limpezesc prin zar
și cum decad în liniști ca semnele în inzi
sau cum decad în semne cum cerurile scad
și Lumea am putea iar Reinventa-o
piramidal — regală-n caleidoscop dar noi
prin poarta neființei petrece-vom în tao,
nisipul
și uitate
lumile nu mai sînt
vom învia rentoarceri în irealul mîine
ca magnetismu-n seri
declanșa
ciudate mecanisme pe care un cuvînt le-ar

fructe ale muzicii, iubita mea
deci umbre adevărurile toate
arhipelag de lux, de nesfîrșite
șanse
cancer nemuritor de încăperi
ah am pluti ca lebedele hanse
prin simultane azi și ieri
ce-n eleganță nu le scazi.

IRINA GRIGORESCU

aniversarea

— Să încheiem discuția, spuse Cordelia, nedumerită încă. Vrei să chiulești, foarte bine, ești îngîmfată, foarte bine, ai o gașcă de prieteni, învață-i să danseze, foarte bine sau plîmbă-te cît poftești. Dar Ina, am fost și eu de vîrsta ta, ce se întîmplă aici, ce incendiu !

Oh, mi-am zis cu vinovăție, fixații peste fixații și cherculaci peste cherculaci.

— Ce să se întîmple, am spus, și vă jur, nu se făcuse lehamite de prietene și de tot și pe locul unde țineam bicicleta trecuse de mult umbra. Am să-ți spun și despre Robinson, așa i-am promis, am să-ți spun și ție dacă nu știi. Că tot ești proastă, îmi zic.

Am clipit sfios, să nu creadă și asta că am avut un șoc în ziua cînd a luat foc școala, dar ostenise, a întors capul, a oftat, deși puțin mai pasă, și a salutat frumos ca să-mi dau seama că sînt șanse de împăcare dacă fac progrese, și a traversat înapoi strada, pe tocuri slabe.

Iar eu am plecat pe pietre cu ghidonul strîmb în viteză la răscrucea unde veneau puștii, ca să facem o aniversare așa cum doar în filme se arată. Am trecut pe lîngă școală, portarul sunase de intrarea profesorilor și citea ziarul.

Ți se făcea silă gîndindu-te, nu m-am mai gîndit deci, am dat chiar pe partea cealaltă, spre cofetărie, nu o închiseseră șefii pentru inventar, și am rezemat bicicleta de o masă, ca să mă uit mai bine la răscruce. Dar nu-și făcuse nimeni apariția, scăpaseră greu probabil și în definitiv mai sînt și stopurile astea și sensuri interzise și cîte altele. Am cerut o limonadă cam rece și m-am gîndit că acum aș putea să scriu o compunere în lege, numai că Frances scornise întotdeauna titluri de compuneri cu totul și cu totul năroade și umbla să se lămurească asupra realității lor obiective, pas cu pas, cu răbdare îndelung admirată, încă din vremea cînd Alexandru învăța la școala noastră, luase premii și olimpiade și altele și își împăna tezele, șmecherul, pe ultima pagină, cu poeme fistichii ca la anii cincizeci.

M-am născut în zodia peștilor, aș zice cu fața la Sud și am stat în leagăn mult și bine, fără să-mi dau seama că puntea era bîntuită de delfini, care uneori mișcau în glumă și ei foarte șmecheri, veșmintele ursitoarelor sau de invidie cred, că ei n-aveau. Pînă cînd tata s-a sculat furtunos de la masă mai devreme, expres ca să-i risipească încolo și încoace.

Ce fîntînă, ce zînă, ce alge, a spus chiar tata, scos din fire cînd deci, i-am povestit mai tîrziu unele lucruri. Ia degetul din gură. Ce școală și alge și aiureală. Treci la masă și stai drept și desenează bastonașe pe caiet și dacă mai scoți din cap scorneli profesoarei sau mie îți ascund pricepi, absolut toate cărțile cu povești, neferită idee, a spus către mama, să i le dăm pe mînă, a început să vadă cai verzi și mi se face teamă, cine știe. Tata a citit mai departe din revistă, a dat scrumul pe jos, s-a fîțîit în fine peste tot.

Ce zodie, m-am gîndit e Zodia Peștilor, dar cu tata nu s-ar fi putut glumi. Și nu m-a crezut. Nici cînd s-a întîmplat să ardă școala mea. Am venit cu Ron și cu ceilalți pe acoperișul casei care frigea al naibii cînd ne-am descălțat, pentru că nu avea nici un sens să alunecăm de acolo tocmai cînd se întîmpla o scenă ca-n filme, incendiu cu pompierii zburliți pe streșinile școlii, la oarecare distanță de noi. Dar castanul meu îi umbrea pe toți din colțul casei chiar acolo pe acoperiș și ne-am distrat un timp cu florile lui, foarte dulci. Un timp, știți, pe urmă au ars și astea. Nici atunci n-a crezut că algele de argint ale fîntînii au ars. Și că școala nouă are ferestre noi și un director nou care a tăiat castanii. În memoria acestei zile.

Iar eu în fiecare seară după ce închid pianul, părul îmi cade pe clape între șirurile de luminări, adînc în fîntîna cu alge de argint. Care știe toată lumea cum au ars. Cînd cu gene ostenite. Dar ce să mai spun despre toate, căci imposibil să nu fi serbat și alții vreo aniversare și în definitiv aniversarea unui incendiu nu e cu nimic mai breză decît orișicare alta.

M-am ridicat foarte dreaptă, cu paharul de limonadă și i-am pus pe ăia din cofetărie să-mi caute în frigider o prăjitură cu migdale căci ce, sper că nimeni n-are nimic contra, și apoi l-am văzut pe Ron că-și lasă bicicleta la altă masă și începe să fluiere cu uluială scrisă-n frunte a propos de ce vedea.

— Mai bine i-am trage una ca să stea drept, am spus despre ghidonul meu, incetează și nu te mai hlizi, n-am intrat în nici un gard, s-a strîmbat pur și simplu singur, ghidonul ăsta

— Pur și simplu hai că ne mișcăm odată, zise Ron, toată lumea se adună în parc pentru aniversare pe rînd, ca să nu trecem pe bulevard cu plutonul de biciclete, asta a fost ideea lui Alexandru, foarte bună idee, hai prin urmare. Ron s-a urcat în șea, eu la fel, bine că se grăbește și Ron ăsta din cînd în cînd.

— Știi, spuse fără jenă, că-mi place la nebunie prăjitura cu migdale pe care de altfel n-ai cum s-o termini decît dacă-mi dai mie jumătate, văd că ăștia nu mai au nici una pe aici.

Mi-a îndreptat ghidonul, era foarte bine, și puțin vînt cînd am plecat, bretonul se lipea uneori de frunte, cum îmi place, Ron mergea cu mîinile în șold, fericit cu multe migdale strînse în gură. Păcat că știe toată lumea că n-ai cum să scoți o vorbă pe bulevard, șoferii de autobuze scot capul afară pe la toate stopurile ca să ne măsoare distanța de bordură, nu cumva să mergem mai la umbră decît ei sub copacii care de altfel se termină repede pentru că au fost dați cu var stricat și au lipit lozinci grele de ei, cînd eram mici. Numai aproape de parc e cu totul altceva, umbră și asfalt și îndrăgostiții stau în banca lor, cu fețe ninse de flori, etcetera, treci strada aș zice din an în paște, nici nu s-ar cuveni s-o treacă mereu și unul ca Ron să le strice sentimentele țipînd vreo cîteva.

Dar, pînă la parc, mare mizerie deci, doar ceasornicul urmează lunga timpului cărare. Apoi mi-am adus aminte, hei, formidabilă coincidență, că Ron împlinește cincisprezece ani, ce chestie, m-am mirat, în ziua asta se adună serbările. Deși Ron se strîmbase, găsea că e o coincidență cu totul cretină. N-am mai stat de vorbă pînă în parc, nu auzeam nimic și nu era frumos să urli pe bicicletă, precum v-am spus.

Îmi cădea părul pe piept, dar niciodată desigur, cum s-ar fi putut să cadă vreodată părul pe algele din apă, nici măcar la semnul pe care o pană albă îl face pe zid, cînd dimineața la ora șapte transmit unii programul și lungimile de undă, cum s-ar fi putut deci să fac confuzii.

Dreptatea e de partea cui în această aniversare, cred că e de partea pompierilor, care ca și mine cu gene ostenite seara suflă, pe naiba suflă-n luminare, pompierii au timpane de cherculaci, au stins un incendiu dar niciodată fîntînile cu alge seara pe fruntea lor nu se întorc spre sud.

Așa cum la aniversarea incendiului orașul se întoarce spre sud, și pe biciclete prietenii mei fericiți înjură la stopuri pe toată lumea, pe cînd copacii pe bulevarde lucesc cu algele pe ramuri. Pentru că o aniversare este totuși un eveniment, chiar fiind acasă, nu pe drum, în fiecare dimineață și în fiecare seară, cînd cineva umblă la perdele și în jur clapele ude cîntă în fîntîni la lumina dreaptă a lămpii.

— Ce coincidență cretină, spuse iarăși Ron, care avea cincisprezece ani, dar ce aniversare să fi rămas totuși doar a lui în ziua aceea, chestie destul de gravă, întrucît cincisprezece ani sînt, orice s-ar întîmpla, un alt eveniment.

— Lasă, Ron, am spus, lasă.

Pentru că cine știe. Anul viitor toată lumea o să uite de incendiu, cine știe. Ca și cum ar avea vreo importanță un incendiu într-o zi de vacanță, cînd te întorci acasă năucit de praf și ceri apă. Cînd puțin îți pasă de pompieri și de aleea cu castanii arși și de directorul nebun în școala asta nouă. Să ardă, căci arse rămîn la aniversarea unei zile de vacanță.

Cînd adormi cu părul pe clape și din nou foarte adînc în fîntînile din zodia asta cu un incendiu, zodia peștilor asta.

Cînd cu gene ostenite seara, cînd ceri apă și adormi. Cînd și cînd. Cînd anume.

ADRIANA ROTMAN

fata norului cea verde

Cavalerii se adunaseră în curte şi tropăiau ritmul obsedant al unui dans tribal, însoţiţi de strigătele ascuţite ale lunii. Caii ridicau spre crengile bolnave un abur fierbinte şi gros, cu un miros odihnitor de cîmp după ploaie. De la una din ferestre zbură un ţipăt prelung, tăios ca o stea, apoi hohote nervoase de rîs-plîns.

— Iar au venit.

Vocea era indiferentă acum, în ciudat contrast cu expresia de groază din ochii verzi, încă umezi, ai fetei. Era subţire şi înaltă, de un verde-gălbui, ca o păstaie crescută accidental lîngă un gard. Cu paşi siguri se îndreptă spre sticleţii viu coloraţi, îndopaţi, şi trăgîndu-i de coadă pe rînd, cîntă acompaniindu-se cu un fluierat vesel marşul nupţial. Rumoarea din grădină încetă brusc, o linişte sălbatică ronţăi pînă şi frunzele copacilor, dar asta numai cîteva clipe : o femeie între două vîrste, între două frumuseţi, între două îmbrăţişări, intră pe poarta cea mare alergînd. Ţinea spatele puţin aplecat, să se poată mişca în voie zgripţuroaica agăţată de ea ca o iederă, care învîrtea flăcări negre pe degete şi răcnea înspăimîntător, de parcă ar fi plecat să atace lăcustele. Călăreţii se dăduseră respectuos de o parte şi de alta a unui culoar presărat cu confeti şi serpentine în întîmpinarea noii venite care călcă nepăsătoare pe ele şi se aşeză în fundul grădinii pe un scăunel cu trei picioare. Femeia între două vîrste scoase din buzunarul fustei sale lungi şi largi un ghem de lînă cu două andrele şi i le dădu bătrînei să-şi continue lucrul. Cît timp dură serbarea dată în cinstea ei, zgripţuroaica croşetă cu rîvnă, încropind pînă la sfîrşit un fel de costum de scafandru, dar de formă şi mărime ciudată, parcă ar fi fost destinat unui căţeluş de rasă.

Peste glasul sticleţilor se aruncă strigătul îndrăzneţ al trîmbiţelor şi cei mai chipeşi dintre călăreţi deschiseră convoiul festiv. Focile cu care îşi împodobiseră capul lătrau continuu, luîndu-se parcă la întrecere cu zgomotul săbiilor, lovite de scut la fiecare pas. Ghirlandele de lămîi de pe umeri dădeau o uşoară notă de linişte, ce se pierdea însă în vacarmul veştmintelor lor încărcate de culori apăsătoare. Urmară, într-o aliniere perfectă, îmbrăcate în alb şi negru fetele de la mănăstire, cîntînd inexpresiv dar conştiincios „Ave Maria". După ce străbătură grădina se împrăştiară fericite şi alergară să se aşeze pe genunchii cîte unui cavaler. Pentru cei mai mulţi serbarea se încheia aici, urmau pregătirile, emoţiile, înfrîngerile, aşa că cea mai frumoasă parte a convoiului curse aproape neobservată. Trecură, mari şi păroşi, marinarii cu ancore şi sirene pe piept, cu meduze în barbă, privind fără teamă în ochii pescăruşilor negri ; veniră dansînd nervos, acompaniate de clănţănitul castagnetelor, prizonierele, purtîndu-şi mîndre povara roşie şi neagră a insuportabilei lor frumuseţi ; corăbii lungi şi graţioase, împodobite cu steguleţe şi flori, apoi un grup de struţi, fără pene, dar distinşi şi impunători ; o trupă de fachiri făcură o stranie demonstraţie de altruism şi ereditate ; în sfîrşit, cinstea de a încheia festivitatea le reveni cărăbuşilor, care înfiorară adunarea cu un dans nepotrivit cu împrejurările, dar executat cu talent şi pricepere, înfăţişînd răpirea sabinelor.

Tobele o treziră pe zgripţuroaică vestind-o că era timpul să-şi îndeplinească datoria. Deşi adormită, aceasta se repezi ca o lipitoare spre cel mai apropiat cavaler şi îl muşcă de ureche.

— Eşti nebună, babo, spuse acesta calm, dar se urcă pe cal şi dus a fost. La fel se întîmplă şi cu ceilalţi care, luaţi prin surprindere, urlau de durere şi o înjurau straşnic pe babă, apoi plecau cît puteau de repede, preferînd să-şi petreacă restul concediului în compania fetelor de la mănăstire.

Rămaseră cîţiva, cei mai curajoşi, cei mai dornici să fie stăpîni pe glaciala mesageră a nopţii, de culoarea ploii şi a vîntului, pe fata norului. În obosită lumină a mareelor, umbra ei apărea ca o prevestire de triumf pentru fiecare, şi cînd o vedeau, nici unul nu se gîndea că ar fi putut pierde încercarea aceasta, ultima din viaţa lor.

Se făcu ziuă şi primul pretendent intră ameţit, izbindu-se de pereţi. Un cor de sralactic, cu voci pure şi reci şoptiră un requiem de nuntă, apoi se topiră grăbite, ducînd în adîncurile de baştină zîmbetul dezamăgit, uşor uimit, al tînărului necugetat.

Trei cavaleri, foarte siguri pe ei, îi zîmbiră fetei în toate felurile, schimbîndu-şi culoarea ochilor pînă observară pe figura ei o undă de îngăduinţă, după care prezentară o dresură de comete. Acestea, obosite şi plictisite, executau ordinele nobililor în silă, aşa că în curînd ei fură aruncaţi pe fereastră, cu comete cu tot.

Fata norului începu să priceapă că nici anul acesta nu îi va aduce scăparea şi anunţă portăreasa că nu mai primeşte pe nimeni. Atunci un nume moale şi întrebător se rostogoli umil la picioarele ei şi posesorul său, care nu mai era nici tînăr, nici liber se scutură de frunzele care îl ocrotiseră pînă atunci. Cu o dezinvoltură şi o graţie surprinzătoare pentru statura lui, el strivi luna între dinţi ca pe o frezie şi aruncă sîmburele ei portocaliu pe fereastră, în palma fetei. Oglinda se sparse în 520 de cioburi, care, cu un fîlfîit uşor îşi luară zborul spre locul unde cu cîteva momente înainte clipea luna, încropind-o la loc.

Femeia între două vîrste şi zgripţuroaica, întinerite de fericire şi surpriză, aplaudară entuziasmate şi încercară s-o convingă pe fată să înnoade cu mîna ei degetele norocosului concurent. Dar acesta făcu o plecăciune, se transformă într-un elicopter şi dispăru cu un bîzîit, lăsînd în urmă, precum pisica ducesei, zîmbetul său umil.

Soarele îşi ştergea genunchii zgîriaţi de asfinţit. Fata norului dădu un ordin scurt şi în timp ce în grădină se anunţa data cînd va avea loc următoarea întrecere, îşi adună în pleoape culorile şi începu să plouă mărunt, ca o toamnă tîrzie.

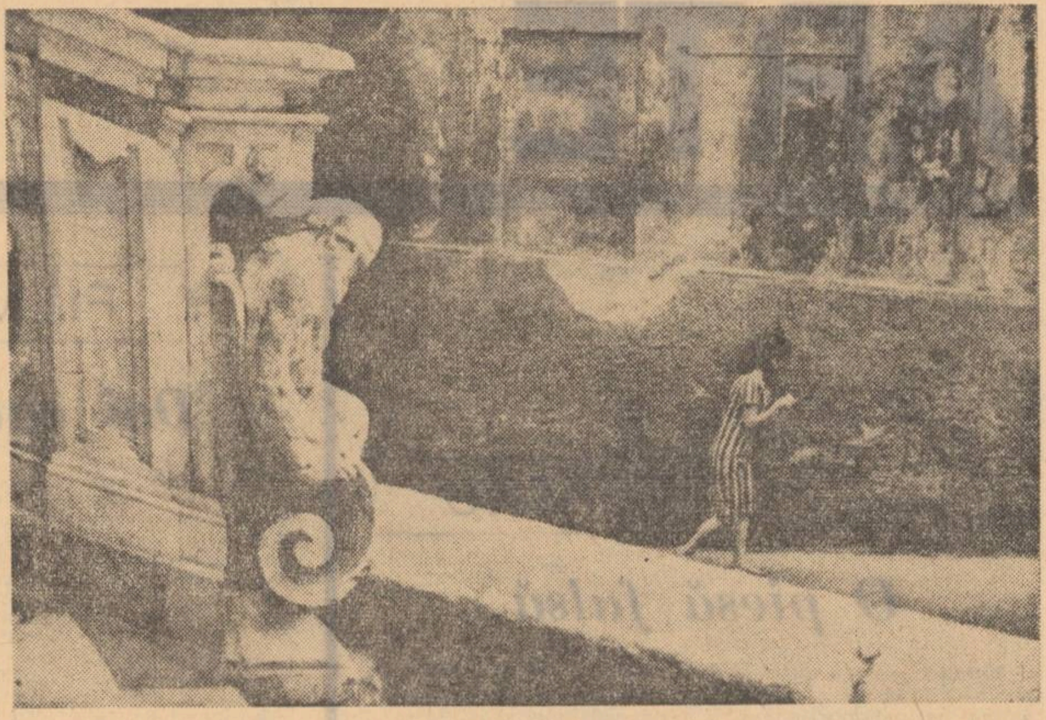

Neapole, 1963

Lotru

reportaj de OCTAVIAN STOICA

Sus, în dealul Oltului, la poalele codrului, la umbriţa de butuc, şade mări un haiduc, stăpîn pe codru de-un an, de-i zice Lactu Bârsan. Între brazii privegheaţi de zidurile albe de var curat şi luminat ale sfintei Cozii încă mai stăruie, ca şi pămîntul, balada.

La început au fost drumurile... Nu, nu cele albe de soare prăfuit ale cîmpiei, nici cele glodoase, cu apa băltind în „făgaşele roţilor, încremenite sub ploi". Dinspre Călimăneşti spre munte, urmînd unda Oltului şi a Lotrului, urcau doar ciobanii cu pasul, pe potecă grea. Sarea şi mălaiul se aduceau pe măgari costelivi, care dintre pămînteni avea zece era un om cuprins, gospodar între gospodari, căci se chema că face negustorie adică. Douăzeci de samare era aproape o industrie sau, în orice caz, au însemnat aşa ceva. S-au găsit, cu mulţi ani, în urmă, pe valea Lotrului, vine de mică curată, strălucind ca argintul şi multă vreme, unul dintre aceştia cuprinşii, dacă nu singurul de pe atunci, căra spre Rîmnicul-Vîlcea, ce scoteau la lumină minele, aducînd la întoarcere rachiu prost de prună pentru băieşi.

Se clătina stăpînul sub stele şi cînta, sărac în bogăţia lui, **munte, munte, frăţioare, fă-mi şi mie de-o cărare, să-mi văd surioarele, să-mi văd pe măicuţa mea, măturînd bătătura,** singur el şi brazii, pînă se rumenea poala pădurii de vre-un foc de creştin.

Pe Valea Lotrului niciodată n-a urcat scîrţîind liniştitor din osii vreo căruţă, nimeni n-avea şi nici nu se putea.

★

Am pornit către munte, după-amiaza, într-o vineri. Singur în maşina goală, un străvechi autobuz cu treizeci de locuri, cîrpit şi mirosind a petrol şi a muşama, ajuns aici de la o grădiniţă bucureşteană unde nu mai făcea faţă dar care se descurcă totuşi cu cinste pe cel mai întins şantier hidroenergetic al ţării. Cel puţin aşa-mi spune şoferul, un tip voinic, cu oase late, îmbrăcat într-o şubă murdară de oaie, şi celălalt, prietenul lui, tot aşa de bine clădit, dacă nu mai bine. Asfaltul şoselei e ud, plouă mocăneşte, cei doi ştiu că sus în munte s-ar putea să şi ningă şi mă privesc cu milă. Amîndoi îmi dau sentimentul cald al unei prezenţe bărbăteşti indiscutabile, rîd frumos, cu toţi dinţii şi-mi arată cu gesturi largi, coastele despădurite, prăvălite drept, unde printre lăstari şi buturugi putrezite, cîteva oi albesc verdeaţa ; sînt oi vrîncene, crescute aici, laolaltă cu caprele. Nu văd nici-un cioban şi iarăşi nu mă-ntreb de ce. În sus e muntele, în dreapta noastră apa Lotrului, clocotind. Am luat din vale, de la motelul Cozia, prezenţă vag texană, o sticlă de vin, prea dulce şi slab, şi-l bem acum, trecîndu-ne sticla din mînă în mînă. Dintre două hîrtii creponate, pe care se mai poate citi că la motelul pomenit se poate petrece o seară plăcută, (mă rog, aşa o fi, dar mie nu mi s-a părut) scot pîine şi salam vînătoresc, tot ce am găsit mai de doamne-ajută în vale. Mănînc. Cei doi rîd înţelegători, aşa mai merge. Pe unul îl cheamă Gheorghe Strujan şi trăieşte pe şantiere de la nouăsprezece ani. A fost îndrumătorul şi prietenul meu cît am rămas pe aici, destul de puţin. Îmi înşiră, ca pe nişte vechi şi nobile blazoane sau cîmpuri de bătălie pe care s-a distins, către onoare merg în orice caz amîndouă sensurile, nume de locuri. Fântânele, Oneşti, Bicaz, Borzeşti, Porţile de Fier, Argeş, mult a mai umblat omul ăsta, îmi spun, şi adaug ; mult a mai muncit.

Bun băiat şi descurcăreţ, totul de la prima vedere, deschis, aşa cum şi trebuie să fie un moldovean la vîrsta bărbăţiei, să iubească cum se cuvine, să se bată cum se cuvine, să muncească cum se cuvine. Sînt duri de fapt, amîndoi, pe şantiere ca acelea prin care au trecut, se perindă tot felul de oameni şi tot felul de vremuri. Trec şi se duc şi rămîn cei puternici şi sănătoşi, cinstiţii cu braţele lor şi cu viaţa lor, cu mîndria lor de asemeni. Au cunoscut barăcile de stuf de la începuturi, vorba grea a şefului de echipă, potecile desfundate ducînd spre cantină, sfertul de pîine neagră şi marmelada, cănile de tinichea cu cafeaua de dimineaţă. N-a fost uşor pentru nimeni. Cum s-ar fi putut gîndi că pentru ei s-ar cădea să fie altfel, cînd cu o litră de tescovină se petrecea o nuntă.

Au alunecat în urma lor magazioneri şmecheri, cu mustăcioară subţire, purtînd pufoaica nouă ca pe o armură, ceva asemănător cu o friptură mîncată şi neplătită, ei au aşezat o cărămidă peste alta, au băut dumineca, au cîntat cu convingere **înfruntînd furtuni, spargem munţi în pumni,** în tot restul zilelor lor, pentru că aşa era în anii '50, se construiau hidrocentrale cu lopata şi roaba, făceau dragoste cu bucătăresele, sîntem oameni, ce dracu, şi aşa mai departe, ca în viaţă. Da, cam aşa a fost, îmi spunea Ludovic Toth, prietenul, cu un fel de mulţumire a omului care le ştie pe toate, „constructorii stau într-un loc cît e răul", adică lasă altora lucrul mîinilor lor. Şi nu e puţin. Rememorînd nu poţi să nu te gîndeşti la ctitorii de ţară care sînt aceşti bărbaţi tineri.

Pînă una-alta însă am terminat vinul, vîn mai mult cu numele şi sparg sticla de stîncile care atîrnă deasupra şoselei. Ne încrucişăm din ce în ce mai des cu puternice camioane **Tatra,** vopsite în galben. Trecem prin Brezoi fără să oprim. Îmi pare rău că nu am timp să cercetez mai îndeaproape monumentul celor 800 000 de eroi care au apărat şi întregit ţara în 1916. Am văzut astfel de comemorări în bronz sau în piatră pretutindeni şi mereu am încercat o emoţie nouă, ceva asemănător unei mîndrii înlăcrimate. **Cred,** fraţilor, că aşa se şi cuvine.

Şi din nou muntele, gresie şi bazalt. Ludovic Toth îmi explică, arătîndu-mi găuri negre, năpădite de jnepeni şi schelării dărîmate, că prin locurile acestea ar fi trebuit să se înalţe barajul, că s-au şi făcut puşcăturile de probă, dar că s-a renunţat. Nisipul de pe marginea şoselei sclipeşte de cristale albe. I le arăt. Da, îmi confirmă, şi acesta a fost un motiv, ar fi fost inundate exploatările de mică, foarte scumpă, se încaieră străinii pentru ea. Gospodarul ăsta cu cojocul tăvălit prin toate noroaiele mă umileşte puţin.

★

Coboară Mălaia-n vale, Mălaia-i apă turbată, Ţ-alină doru'ndată...

Maşina se zdruncină pe pietre care văd cum întîia oară soarele, apoi un drumeag scurt şi oprim în faţa unei guri de tunel, neagră. Coborîm. Înăuntru, îmbrăţişaţi de un aer călduţ cu miros de motorină şi de ciment, sîntem ca în pîntecul unui şarpe care-şi unduie sub munte inelele de beton şi oţel. Aceasta va fi galeria de fugă, nume poetic pentru cei peste douăzeci şi opt de kilometri de tunel prin care apele celor optzeci şi şase de rîuri răsfirate pe versanţii Lotrului vor ieşi la lumină. Pe lîngă noi trec maşini Skoda echipate special asta pentru că, undeva, în faţă, apăsaţi de munte şi de brazii de pe el, oamenii goi de sînge şi de gînduri muncesc şi au nevoie de aer limpede. Nu înţeleg mare lucru din ce mi se spune, nici nu am cum, ce se întîmplă aici nu este spectaculos în afară, nimic nu aminteşte de marile edificări industriale, totul se reduce la o migăloasă şi răbdătoare muncă de cîrtiţă oarbă, tunele şi galerii, unde dumnezeu o fi deosebirea. Urcăm din nou, mereu mai sus, drumul se încolăceşte impresionant, au apărut zăpezile, aproape, la capătul coastei despădurite, jalnic de goală. Intrăm în coloniile Ciunget. Din stînga, dinspre Gurile Latoriţei, se aude zgomotul de apă înfuriată al întîlnirii Latoriţei cu Lotrul.

Vom intra cu maşina sub munţi. Comunicarea sună, firesc ca o masă de prînz, cînd o ai. Nu sînt nici eu prea emoţionat deocamdată, printre barăci sînt atîtea lucruri familiare încît nu resimt singurătatea mea de om de la cîmpie, ajuns între atîta piatră albă.

La marginea drumului, între grămezi de fier ruginit, pentru armături de beton, un Mercedes-Benz decapotabil, de pe vremea crinolinei, stă elegant şi de bun gust, sub ploaia măruntă. Asta mă linişteşte, pe lume mai sînt şi lucruri fragile. Îmi pun deci calm casca (plăcută chestie !) şi întreb cînd pornim.

★

Subpămînteanul ! Nu am ştiut despre acest tărîm alt ceva decît că se ajunge la el prin scorburi de sălcii bătrîne şi că acolo stă zmeul cel rău, ceva păgîn în orice caz. Ce văd contrariază tot ce am putut eu fabula în copilărie, între mere şi gutui, fragede şi roze. O imensă catedrală de piatră, totul păleşte, totul este lumina palidă susţinută de plase de sîrmă, ceva în legătură cu „protecţia muncii", noţiune extrem de ambiguă dacă ţii seama că plouă, piatra curge în picuri mici şi reci, totul se duce dracului pe margini, doar în mijloc domul care va fi **Centrala,** care va fi însă şi finalizarea a ceea ce se numeşte astăzi **Şantierul** înmărmureşte alb şi înalt sub munţii Lotrului. Şi nu uitaţi ; pînă aici se ajunge cu orice mijloc de transport. Nu este dar ar putea fi şi o locomotivă **Pacific,** din acelea care traversează continente, din acelea despre care povestesc pe celuloid vîscos filmele serbede cu cow-boys curajoşi şi negustori, laolaltă.

M-am întrebat întotdeauna dacă istorioarele astea cu eroi ai muncii nu sînt cumva pentru mine un fel de bomboane cu mentă, dulci şi antiseptice, un fel de surogat de existenţă, brutalitate dozată subtil ca să mă convingă că aşa este bine sau aproape bine. La „aproape bine" nu mai este nimic de remarcat, totul în vecinătatea binelui, binele devenind o molimă care nu iartă. Şi nu este chiar aşa, domnule ! În orice caz, cavitatea de bazalt în care încerc să mă uit la cer şi nu-l văd, în care singura realitate sînt eu, toate celelalte vor veni, imaginile şi tehnicienii, sufletul meu este solitar şi pustiu. Este de vină poate repetenţia mea la sentimente, n-am învăţat încă să nu le am, să nu le mai am. Între mine şi abataj un trup alb de femeie se pierde în ceaţă, minune a lumii, şi nu ştiu dacă vreo floare parşivă, atingîndu-mă fermecat, mă va putea reda cîndva frunzei, eternităţii chinului ei de toamnă. Nu ştiu şi de aceea nu am puterea omenească să privesc şi să înţeleg, eu cel de lut, legat cu sfoară, frumos, de zilele lumii.

TITU GEORGE CÎMPEANU

tabachera de argint

Şi a doua zi disdedimineaţă Sieben îl caută pe Golfin dincolo de prundiş şi îl găseşte la vad într-un ascunziş nou, ridicat acu două zile, şi hei, Golfin, ce mi-ai adus ? zice, ia dă-ncoace să văd, zice şi-i smulge prietenului din mîini o bucată de postav purpuriu parcă rupt din propria-i inimă. Şi Sieben numai cu ochii la ea :

— Aseară m-am luat după tine,zice, să-mi caut şi eu noroace d-astea, zice, da' cum am ajuns la poartă aşa din senin s-a năpustit la mine un cîine mare cît un măgar şi roşu ca racu' şi rînjea al dracu la mine şi ardeau flăcările pe el ca astă primăvară şura noastră de paie. Şi şedea în potecă şi nu mă lăsa să trec şi să vin după tine. Asta e.Că s-a sbîrlit şi m-a pus pe goană pînă în pat. Şi eu strigam la mama să-l dea afară şi ea mă bătea şi zicea că nu-l vede. Şi el, dihania, se urcase pe perna mea. — Şi tu ce-ai făcut ? întrebă Golfin. — Te-am chemat pe tine ! — Şi ? — Şi dihania a pierit. Şi Golfin se uită la el cu neîncredere şi-şi aşterne braţul ca să se culce şi capul îi cade trudit şi trupul lui pare stors de povara de soare a zilei şi sub greutatea lui Sieben care s-a rezemat de el şi a aţipit. Au adormit amîndoi aşa, pe un petec de muşchi şi pietriş, fără să audă măcar o vorbă din ce se zvonea în oraş că a fost spartă casa croitoresei şi că hoţul, cine-o fi el, ori era prea bun, ori nu era într-ale lui, că n-a furat mai nimic, s-a descălţat şi s-a culcat pe pat şi la plecare a uitat să-şi ia ghetele şi s-a dus în negura nopţii ca un drumeţ prigonit de nu i s-a mai dat de urmă. Şi zvonul se domoleşte în seara următoare, cînd Golfin deschide cu o dreavă de fier fereastra unei case, după ce aşteptase în pragul alteia să se linişteasca strada. Şi el ştie că în noaptea asta în casa în care a intrat nu e decît o bătrînă cu nepoţica ei şi că ginerele şi fiica ei sînt plecaţi într-un sat pe la nişte rude. Şi îndată ce a păşit în cameră, tocmai trîntise un scaun, s-a auzit glasul stins al bătrînei : — Cine e ? Săriţi, oameni buni ! Hoţii ! Şi atunci el a aprins lanterna şi-a scos cuţitul din sîn şi s-a-ndreptat spre patul ei şi bătrîna îngheţase de spaimă, cu mîinile înfipte în gîtul copilei pe care o tîra spre ea ca s-o apere sau ca să se apere pe ea, nimeni nu poate să ştie. În cameră se făcuse deodată frig. Ca într-o peşteră adîncă. Întunecoasă. Şi el, băiatul Golfin, aprinde deodată becul electric şi luminează toată odaia şi răstoarnă pe masă o florieră şi mîinile îi aleargă înfrigurate printre tot felul de hîrtiuţe, ace, forfecuţe, piramidoane. Şi calm le mai cercetează odată şi scoate dintr-o batistă minusculă un inel de aur cu piatră mare de rubin, cîntărindu-l în mînă, sunîndu-l la urechi, umezindu-l cu limba, ştergîndu-l cu dosul manşetei şi iar cîntărindu-l, şi asta nu-mi convine, zice, că prea e greu, prea e mare şi-atunci cu vîrful cuţitului scoate piatra de rubin şi pune inelul la loc în florieră şi rîde vesel şi-i arată bunicii pietricica roşie pe care apoi o mestecă-n gură, dintr-o parte într-alta, şi piatra are gust de grîu copt. Cînd a-nceput să caute în dulapul cel mare bunica a schiţat un gest de împotrivire, dar el deşerta cu amîndouă mîinile lenjerie de tot felul şi trăgea ca dintr-o claie de fîn, cum făcea pe la fermele dinspre Olt, mai acum vreo doi ani cînd îngrijea nişte oi. Genunchii i se acoperiră de lucruri scumpe : perdele de mătase, cămăşi şi cravate, covoare, haine de piele şi blănuri de culoarea argintului. Rămase însă dezamăgit în mijlocul lor şi le dete apoi cu piciorul şi scuipă peste ele acrit. Pe urmă buzunări nişte pantaloni şi găsi cinci hîrtii de cîte o sută şi un pumn de mărunţiş. Chipul îi străluci de bucurie, azvîrli bancnotele, opri mărunţişul şi-l sună vreo cîteva clipe, concentrînd asupra lui privirile şi mai înspăimîntate ale bătrînei. Într-o altă haină puse mîna pe o brăţară de nichel şi o băgă repede în buzunar alături de mărunţişul de bani. Întristată acum,pentru ceea ce bănuia, bătrîna îl lăsă în apele lui să răscolească şi restul casei. — Un copil blestemat de părinţi sau cine ştie de cine, zicea, să bîntuie prin case la miezul nopţii. Că nu e în firea lui, doamne, săracul de el, nu e în firea lui... Şi Golfin aduse din camera alăturată un şirag de mărgele roşii şi-l flutură în văzul bunicii şi scoase doar o mărgea din lanţul strălucitor. Una. Atît. Restul împrăştiindu-l pe jos. Apoi îi arătă bunicii că a mai luat şi o fundă roşie, o fundă a fetiţei nouă-nouţă, de la costumul de grădiniţă, o fundă pe care o împleti pe degete, o desfăcu şi o împleti din nou, şi şi-o legă la gît, rîzînd. Dintr-un salt apoi ajunse pe prichiciul ferestrei şi noapte bună, bunico ! zice şi sare în curte şi deschide poarta, o lasă aşa, şi iese în stradă. Cu cravata la gît.

S-au speriat copiii pînă la urmă. A intrat frica în femei pînă la urmă. Bărbaţii au căzut pe gînduri. Toată lumea fierbe. Undeva pe aproape mocneşte ceva. O pasăre cobeşte în cenuşiul văii. Că aşa ceva nu s-a mai pomenit, zice lumea să te prade hoţii sub ochii tăi, şi ce să ia, ce ? Nimeni nu-şi găseşte locul, absolut nimeni. Şi oamenii parcă sînt sluţiţi de spaimă, aşa cum unii sînt de cuţite şi răni. Şi-n casele lor au pus fire electrice pe uşi şi pe geamuri. Asta e moarte curată. Gata. N-avem de ce să ne mai temem. Cine caută, găseşte. Lasă-l să vie. Cred c-o să vie. Şi n-o să mai plece. O să-i azvîrlim hoitul în stradă, lîngă transformatorul de curent. Că acolo moartea nu iartă pe nimeni. De ce l-ar cruţa tocmai pe el ?

Şi el, el s-a îngropat într-un strat de nisip, sub o ciupercă imensă de soare şi-i spune lui Sieben că el nici n-ar intra în casele oamenilor, dar parcă îl cheamă cineva de-acolo dinăuntru. Om să fie, măi Sieben ? Om ? Şi Sieben nu-i dă răspunsul şi-i spune printre suspine visul lui, că uite măi Golfin eram acolo la cotitură şi aţipisem şi odată se ridică un vultur de pe casa noastră, unul cît ulmul de mare şi roşu cît soarele şi începe să ţipe şi tu erai în ghiarele lui şi el te ducea, te ducea de la casa noastră. Şi mama sta-n prag şi zicea bine c-am scăpat de el şi-atunci a zis ca să vin şi eu după tine şi eu chiar am fugit într-acolo, da' iar mi s-a pus în cale cîinele ăla al tău şi mi-a făcut semn să mă întorc înapoi, că nu face de mine, că eu nu sînt Golfin. Şi eu uite că am venit, te superi ?

Şi Golfin cu gîndul la ce-i spusese lui Sieben :

— Nu, Sieben. Rămîi cu bine.

Şi a mai trecut o săptămînă şi încă cîteva zile şi cînd s-a împlinit o jumătate de lună, Golfin s-a despărţit de Sieben şi la ceasul acela din noapte a alunecat încet, neştiut spre centrul oraşului. Şi a urcat pe un acoperiş şi a coborît într-un magazin, aşa la-ntîmplare, într-un magazin în care nu pusese vreodată piciorul. Şi de jur împrejur ploua cu lumină, e-hei, cu fulgi de lumină, ai dracului, să i se prindă în păr, să i se aşeze pe chipul slăbit de atîta nesomn şi pe urmă începu să caute. De cinci ori buzunări de la cap la cap un cuier lung de paltoane şi nu găsi nimic din ce căuta şi se necăji şi răsturnă sertarele de la o tejghea şi cîteva rafturi de îmbrăcăminte şi tot nu găsi nimic. Cutiile cădeau şi făceau zgomot. Şi cum şedea ghemuit pe sub paltoane începu să vorbească de unul singur, să-njure şi să blesteme că n-are noroc, apoi strigă cît îl ţinea gura bă ăsta care ai ascuns ce-mi trebuie, ieşi afar' dacă ai curaj. Şi cînd ecoul se stinse se pomeni în faţa lui cu un paznic de noapte. Omul scoase o tabachere, cu aerul să-şi aprindă o ţigară. Pe semne că-l văzuse şi-l urmărise de cînd intrase în magazin. Chiar îl întrebă cine e ăla pe care-l caută el acum la miezul nopţii. Şi mai cu seamă vroia să ştie de ce lucruri avea el trebuinţă. Dar Golfin îşi pierduse auzul privind fix tabachera. Parcă o sorbea. Ca un deşert însetat de cînd lumea. Numai fălcile i se mişcau. Vrînd parcă să înghită lacom tinicheaua argintată, tabachera ca pe o apă dulce fără de care ar fi pierit în cîteva clipe. Şi deodată se năpusti asupra paznicului. Să-i zmulgă preţioasa comoară. Şi Golfin îi trînteşte un pumn în bărbie şi paznicul scoate pistolul şi apasă pe trăgaci şi omul se clatină pe picioare şi cade-n genunchi şi bolboroseşte ceva, nimeni nu ştie ce spune, şi glonţul îţi sparge urechile cu şuierul lui şi Golfin a împietrit de uimire, cu omul la picioarele lui şi cu Sieben în faţa sa, da Sieben care-i arăta un drug de fier, cu care a lovit pe la spate straja de noapte. Şi Sieben rîde şi cîntăreşte fierul şi era cît pe ce să-i pui cruce, zice, l-am ameţit numai, zice, vezi cum te-am scăpat de la moarte ? Şi Golfin tot nu e-n stare să lege două vorbe şi să-l asculte pe Sieben care povesteşte cum l-a urmărit de-aseară şi nu a intrat pe uşă că era mai simplu, zice, şi a cotrobăit la subsol şi a găsit drugul de fier şi l-a luat, fiindcă plecase cu mîna goală, zice şi nu ştia ce o să se întîmple. Şi Sieben îl dezbracă pe paznic şi-i întoarce pe dos buzunarele şi răsfoieşte un carneţel şi dă peste o fotografie, un băieţel, probabil feciorul strajei, apoi zăreşte tabachera şi întinde mîna s-o ia, dar Golfin i-a şi sărit în spinare şi-i cară la pumni şi îl muşcă şi urlă nu te atinge de tabachere, fiindcă e a mea, numai a mea, dar Sieden nu se dă bătut şi face spume la gură de furie şi scapă din strînsoare şi mîinile-i fug disperate după tabachera de argint şi-o strîng lacome şi-atunci Golfin izbeşte cu drugul de fier, na zice, satură-te, şi mîna lui Sieben s-a lipit stroşită de luciul mozaicului şi Golfin mai loveşte odată şi Golfin mai loveşte odată şi nechibzuitul de Sieben zace fără simţire alături. Şi el, Golfin, acum cel dintîi, cel puternic, urcă iarăşi pe acoperişuri, de unde coboară liniştit într-o uliţă.

Şi-n zorii zilei, cînd soarele ţîşni din nou la marginea cerului, Golfin se culcă în vad, frînt de oboseală. Şi rîul amuţea şi se făcea pentru el căpătîi, şi se făcea pasăre cîntătoare întrecîndu-se-n triluri şi se făcea tabachere şi petec de postav şi ac de sidef şi prinză şi ac de coral şi fundă roşie şi nasturaşi şi bănuţi şi chei şi băiatul visa cînd una, cînd alta şi dormea adînc în vad, în cîmpie, în ţinutul acela unde vara era pe sfîrşite. Şi unde el era singur.

Cum într-o celulă de arest era singur şi Sieben.

ION ANDREIŢĂ

Oraţie

Trec printre oamenii acestei cetăţi
Agăţîndu-le de suflet zîmbete
Mă strecor abil printre inimi
Potrivindu-le ritmul cu fericirea.

Uneori ajung printre piscuri
Acolo unde nici corbii
Nu mai pot duce veştile
Şi pun munţii să se bată în capete
Pentru două picături de apă vie.

Seara cînd mă întorc acasă
Peste paltonul zugrăvit cu moarte
Îmi aşez sufletul
Să se odihnească.

Fir cu plumb

Tata-ntre ferestre-aşteaptă
Gol şi singur ca un zeu
Tata n-o mai ţine dreaptă
Linia lui dumnezeu.

Uită mîna într-o parte
Cumpănă-n balanţa lunii
Şi în dans rotund de şoapte
Stinge echilibrul lumii.

Tata-i un poem frumos
Şi postum ca' o baladă
Peste care maiestos
Timpu-ntîrzie să cadă.

Şi tot tace-ntre ferestre
Gol şi singur ca un zeu,
Neştiind cum să mai afle
Linia lui dumnezeu.

EMIL CIURARU

Amurg

Mistuire gravă
ardere pe rug
nevăzută
dăruire de taină
încleştată cu cer şi
pămînt,
din naştere ruptă.

Curcubeu de
palide unde
cutreerat de maci
zbor de aripi
întrerupte
sub zarzări.

Colind
oprire a clipei
între dureri şi tăcere,
iarba-ncolţită
în neamuri pătrunsă.

Dincolo

În sîngele meu
tăinuită rugă —
o lacrimă uitată.

Dincolo de naştere
mă strigă
roua despletită,
iar poverile
sînt uitate pe
arbori.

ARTE

ARTE

TEATRU

O piesă falsă

Mereu în pas cu ultimele cuceriri ale ştiinţei şi tehnicei la un loc Al. Mirodan, după „Celebrul 702" şi „Transplantul inimei necunoscute", atacă în „Primarul lunei şi iubita sa"... ce atacă? Universul. Fantastica realizare cosmică: aselenizarea. Bun prilej pentru autor de a se înălţa spre sfere mai înalte, din păcate ratat, tocmai cînd credeai că totul merge perfect şi aici. Ratat dintr-o suficienţă a personajelor. Incurabilă.

Piesa e construită pe jocuri de cuvinte mai degrabă decît pe existenţa unui conflict, care să reiasă din ciocnirea unor caractere puternice. Există o limită sub care nu se poate coborî un autor, fără riscul ridicolului, chiar cînd îşi propune să scrie o comedie nepretenţioasă. Dintr-un anumit unghi, orice subiect poate deveni o splendită banalitate şi compunerea de piese o indeletnicire dintre cele mai plăcute şi-lesnicioase.

Despre ce e vorba, pentru a nu pluti şi noi în generalităţi? Doi cosmonauţi americani, Bob şi Chpick (preferinţa autorului pentru critica vehementă a modului de viaţă american suferă un uşor viraj spre idilism), pun, după cum au relatat şi ziarele, am văzut şi noi la televizor, pun piciorul în lună. Dacă eroii reali ai aventurii cosmice au călcat cu dreptul, personajele lui Mirodan calcă lamentabil cu stîngul (dar să nu anticipăm şi să mergem pe fir, dezvăluind una cîte una frumuseţile viziunii). Peste cine credeţi că dau Bob şi Chpick? Nu-i greu de ghicit dacă ai ghinionul să ştii dinainte titlul piesei la care te-ai dus: peste primarul lunei şi — culmea! — iubita sa! Iubita primarului se cheamă Alina, dar toate fetele din lună se cheamă Alina. Sosirea pămîntenilor face să treacă un fior cald prin inima lunaticilor. Alinele, mai ales, vor să-i vadă şi — iarăşi mai ales — vor să-i pipăie. Din nenorocire, şi acolo sus, ca şi pe pămînt, călătorii astrali trebuie să îndure mai întîi o carantină. Pe lună carantina ţine, evident, o lună.

Primarul e un lunatec dar contactul cu lumea veche îl pune cu picioarele pe pămînt. Mai ales că şi sfătuitorul său, atoateştiutorul Pluş, îl somează cu blindeţe să pună capăt aselenizărilor, să lanseze farfurii zburătoare care se întorc pline cu probe despre caracterul şi indeletnicirile oamenilor: căţuşe, două costume de deţinuţi (americani evident, din „Celebrul 702") etc. Pe satelitul natural al Terrei începe o adevărată teroare. Apare sîrma ghimpată, se trag focuri de pistol spre pămînt. În sus sau în jos, cum vrei s-o iei. Sau — cum vă place. Primarul lunei are nişte coşmaruri groaznice. Vrea să otrăvească în dreapta şi-n stînga, să stringă de gît etc. Aici conflictul atingînd punctul culminant, dramaturgul apreciază, şi pe bună dreptate, că e momentul să mai slăbească puţin şurubul. Altfel unde ar ajunge publicul de atîta încordare? Primarul îşi revine din umanizarea în care căzuse şi comandă dezumanizarea generală şi totală, sau poate invers. Cert este că devine om în sensul bun al cuvîntului, aproape Om care sună atît de mîndru şi-n lună la o adică, spre împăcarea contrariilor. E îngăduitor cu Alina, plin de încredere şi optimism în ce priveşte soarta tuturor Alinelor şi în general a lunei. Ba, ca o încununare a transformărilor sale pacifiste şi conciliatoare, se îmbarcă alături de cei doi cosmonauţi în racheta care face fiş! şi o ia în sus, adică în jos spre pămînt. Şi cu acest fiş! se termină piesa şi cortina se lasă oarecum jenată.

Mă gîndesc că poate n-am făcut bine povestind subiectul. Dar n-am spus decît pe sărite, mai sînt multe momente tari.

Totul e fals de la început pînă la sfîrşit. Rar mi s-a întîmplat să plec mai mîhnit de la un spectacol. Ce e mai supărător e că ideea de zbor, oarecum sfîntă, îşi găseşte o a l'el de întruchipare de music-hall. În piesă se pomeneşte mereu de rachetele Apollo. Despre zborurile în lună cred că nu se poate vorbi ca la un meci de fotbal. Astfel de subiecte nu se pot ataca fără să te cutremuri.

Piesa lui Mirodan nu rezistă ori cum ai lua-o: o operă de fantezie ştiinţifico-fantastică? Ce ştiinţă e aceea că pe lună nu e aer, ba e aer? Şi ce fantezie nemaipomenită în faptul că Alinele din lună au costume cu mîneca foarte scurtă? În locul lunei nava de carton a lui Mirodan putea ateriza (sau aseleniza) în Luna — Parc fără ca nimic din încărcătura de idei să se piardă.

O piesă de actualitate, în sfîrşit o piesă de actualitate? (Ei, toate piesele lui Mirodan sînt de actualitate). Transformările care au loc la nivelul conştiinţei primarului să fie nişte aluzii străvezii la realităţile de pe pămînt? Nu ştiu dacă e momentul să rezolvăm noi, sugerînd prin piese originale, transformări de conştiinţă la nivel de glob. Ori poate e marea dramă istorică? Evenimentul care a inspirat-o e într-adevăr istoric, dar...

Picasso a scris o piesă cu titlul acesta: „Dorinţa prinsă de coadă". *Se pare că promovarea dramaturgiei originale pe scenele noastre şi-a atins cu montarea* „Primarului lunei şi iubitei sale", *scopul. Dorinţa a fost, în sfîrşit, prinsă de coadă.*

Marin SORESCU

P.S.

Nu suflu nici un cuvînt despre spectacol, din stima pe care o am pentru colectivul Teatrului Mic, în genere. Consider că nu se poate face un joc bun, mare, pe un text minor.

FILM

Doi cabotini minunaţi

Săptămîna aceasta Cinemateca de la „Union" ne-a cam păcălit: în locul unei adevărate parade a cuplului **Stan şi Bran**, ni s-a oferit o singură peliculă, un metraj mediu. Plăcerea de a-i revedea oricum ne-a fost rotunjită de aceea a ineditului (pentru noi) în vizionare: nu-i mai cunoscusem pe cei doi în postura de „aviatori". Ne vom bizui însă pe amintiri şi pe nenumăratele reluări ale Telecinematecii, pentru a transcrie cîteva păreri despre neuitaţii Stanny şi Ollie, cum se strigă ei de-a lungul kilometrilor de aventuri

Se pare că „Stan şi Bran aviatori" e un film tîrziu al cuplului, lucrat observabil în semnele clare ale vîrstei de pe chipurile lor, într-o anume oboseală a imaginaţiei (nu numai a textelor ci şi a interpretării lor), Bran holbează ochii mai îndelung şi mai fix decît altădată, Stan e mai puţin diabolic în stîngăcia lui. În comparaţie cu faimosul filmuleţ — ne scapă titlul — în care cei doi distrugeau casa unui cetăţean iar acesta le fărîma automobilul (piesă antologică, cuprinsă de Youngson într-una din selecţiile sale), **„Stan şi Bran, aviatori"** e pur şi simplu neglijabil.

Privindu-i de-a lungul întregii lor cariere (de la întemeierea perechii), ce minunaţi cabotini au fost aceşti mari actori! Ei par o prelungire peninsulară a hazului inegalabil, propriu filmului mut keystonian, în oceanul de umor anevoios al peliculei sonore Dacă ar fi de precizat un singur element încîntător adus de sunet, pe lîngă nenumăratele pagube, în jocul acestui cuplu, am aminti imediat de plînsul răsfăţat al lui Stan, ce stîrneşte valuri de ris în sală, micile lui chiote feminine de teroare cînd e urmărit de adversari

Ce ne produce risul, care sînt motivele de haz avute în vedere de realizatori la lansarea şi cizelarea celor doi? Presupunem că iniţial atracţia fundamentală a fost cea care sare în ochii tuturor: Stan e **slab**, Bran (Oliver) e **gras**; e aceasta o variantă între altele a contrastului, ce produce în mod egal ris şi groază, dintre **mic** şi **mare**. De aici infinite variaţiuni; dimensiuni ale curajului: mic — fricos, mare — curajos, ale forţei fizice, ale frumuseţii, ale gradului de cultură, ale priceperii într-un domeniu (muncă, instrument muzical, sport ş.a.). Stan şi Bran contrastează la prima vedere doar în privinţa adipozităţilor, ei fiind cam de aceeaşi statură (într-un film, ca urmare a unor torturi medievale, ce lungesc sau scurtează victimele, ultimele secvenţe îi prezintă pe cei doi modificaţi: Stan înalt, ca pe picioroange, Bran turtit, uitîndu-se jalnic în sus spre prietenul mai favorabil schimbat). Contrastele se înmulţesc, cu vremea: Stan e ceva mai agil, Bran are nevoie necontenit de un moment de răgaz. Cînd este udat din cap pînă în picioare cu apă, sau i se aruncă în faţă o frişcă, grasul se curăţă cu mici gesturi elegante, se uită în felul lui nemaipomenit („Asta meritam eu, după tot ce am făcut pentru tine?") şi abia după cîteva clipe are reacţia de răspuns, de fiecare dată insignifiantă, rareori superioară provocării.

Bran e stăpînit şi de responsabilitate, el îl tutelează permanent pe Stan, care se şi plînge adeseori: **Tot eu să fac asta? Pe mine mă trimiţi întotdeauna primul!...** etc. Hazul e că această tutelă e doar aparent acceptată de diabolicul Stan, ea consumîndu-se în gol. Foarte nuanţată este şi legătura lor afectivă (la amenînţări cu despărţirea slabul „plînge" sfîşietor), marcată de ghionturi şi îmnuri la adresa prieteniei, îmbrînceli, mici cruzimi dar şi de o anume, simpatică, formă de devotament.

La pornirea oricărei iniţiative, Stan e cel cu ideea, fie că se joacă cu un obiect oarecare, fie că spune, într-o doară, ceva: îndată Bran, ca şef al echipei, „organizează" — păstrînd cu graţie secretul asupra unor amănunte — o nouă aventură cu bucluc.

Dar despre Stan şi Bran s-ar putea vorbi încă mult. Fără să fie de talia unui Chaplin sau a unui Keaton, aceşti minunaţi cabotini au fermecat, şi ar mai putea s-o facă, vîrstele tinere şi mature de pe toate continentele. Ei se joacă mai puţin pur ca marii lor înaintaşi (şi, pe cît treceau anii, puteau fi întîlniţi, tot mai frecvent în lungi şi anoste scenarii: în compania lui Fra Diavolo sau ca ţigani în imperiul habsburgic, aviatori ş.a.m.d.). Întodeauna însă ivirea lor printre noi înseninează ecranul.

Ilie CONSTANTIN

Eton, 1962

EXPOZIŢII

Un bărbat se plimbă singur prin lume

Un bărbat se plimbă singur prin lume şi la întrebările noastre răspunde cu o fotografie. Nimeni nu ştie însă că apăsînd pe un minuscul declanşator, el semnează un tratat de mister şi sociologie, un manual de ironie şi iluzionism. „Imaginile în fugă" restituie umanitatea surprinsă la orele ei de abandon, cînd crispările devin melancolie, cînd trecerea în materie pare definitivă.

Doar el, fotograful, rămîne mereu treaz, nervos, atent, poate puţin indiferent în aparenţă, aşteptînd momentul cînd trebuie să apese. Fracţiunea de timp devine atunci imensă, căci un singur gest ar distruge echilibrul instabil al scenei surprinse. Doamna aceasta curioasă şi iritată poate să se calmeze, şleptul poate să se îndepărteze de mal, ciinii pot fi alungaţi, prostituatele pot să se retragă din uşă, hamalul poate să-şi coboare povara. Este prea tîrziu. Bresson a trecut pe acolo. Şi în urma lui rămîne un presonaj ciudat, într-un deghizament grotesc medieval, ascuns după falduri de catifea, retras solitar din cortegiul incoronării papale, un bătrîn obez întîrziat pe resturile unui festin într-un bistrou modest, un paznic de muzeu pîndind sub ochelari, o stradă luminată dintr-un cartier vechi, ceea ce au fost din totdeauna, netulburaţi de vreun sgomot din afara lor. O umanitate care nu are în ea nimic senzaţional căci Bresson evită tot ceea ce este spectaculos, tot ceea ce nu are dimensiunea spirituală a privirii sale.

El priveşte ca şi Vameşul Rousseau acolo unde alţii ar trece nepăsători, acolo unde din obişnuinţe repetate se naşte autenticitatea. Căci ceea ce pare pitoresc, nu este în fond decît neputinţa noastră de a surprinde adevărul aşa cum ni se oferă la tot pasul.

Ironia este reversul acestui grotesc candid, cu bătrîne doamne ieşind din secţiile de votare, cu negustori aşteptîndu-şi plictisiţi muşterii, cu lăutari la spartul chefului.

Dar dincolo de această ironie rămîne „geografia după Bresson" cu ţări şi popoare care se revelează dintr-o singură fotografie în intimităţile mentalităţii lor cele mai specifice.

În portrete, Bresson sacralizează transformînd în efigie ceea ce ar putea fi doar aparenţă. El provoacă acea secretă dezvăluire a modelului, obscura înstrăinare a cifrului individual. Mauriac, cu umerii ridicaţi a nehotărîre, pendulează între credinţă şi abjurare, Faulkner pregătindu-se să iasă, cu braţele strînse la piept, din fotografie cedează autoritar spaţiul animalelor sale, Giacometti, cu degetele crispate pe fulgarinul transformat în umbrelă traversînd strada sub ploaie, cu un picior înainte ca şi sculpturile sale incremenite în această mişcare incipientă, Coco Chanel, arogantă şi capricioasă — exces evident de mondenitate şi cochetărie — Jean Genet cu privirea tulbure şi falsă sprijinit cu capul pe mîini primejdioase. Iar Matisse, Matisse înconjurat de porumbei albi, de obiecte străvechi — aşa cum l-a surprins Bresson — a început să semene cu propria lui pictură.

Portretele traversează dispreţuitoare realitatea, hotărît ajunse în imaginar, acolo unde se găsesc toate timpurile celui fotografiat. Istoria se opreşte o clipă, pentru a-şi dezvălui tiparele.

*Şi într-o fotografie îl regăsim pe Bresson, aşa cum se ştie doar el singur, în portretul fotografului american Stieglitz *. Odihnindu-se pe un pat, cu ochelarii în mînă, cu privirea calmă, obosită de atîta văzut.*

Iulian MEREUŢĂ

**) Fotografiindu-şi colegul, Bresson s-a fotografiat pe sine.*

TELEVIZIUNE

Prea mulţi răzbunători

Cam multe seriale în ultima vreme. Cam multe şi nici unul de excepţie. Unui telespectator consecvent, oricînd memoria îi poate juca o festă neplăcută. Căci, trebuie să recunoaştem nu-i puţin lucru să urmăreşti săptămînă de săptămînă patru seriale: **Oliver Twist, Portretul unei doamne, Rocambole** şi **Riul întunecat.** Fără să-i mai pomenim pe cei mai anemici **„răzbunători"** din cîţi există, reapăruţi sîmbătă după un prea scurt concediu, bine dispuşi şi puşi pe nişte şotii deloc interesante.

Patru seriale cu episoadele lor, deocamdată.

Fiindcă nu-i exclus ca pe parcurs să se mai adauge unul-două. O clipă de neatenţie şi eşti pierdut. N-ai o memorie de fier şi o răbdare pe măsura ei, nimic nu te mai scapă. Trebuie să te zbaţi, să faci rost de-un prieten dispus să te pună la curent cu ce s-a mai întîmplat.

De unde şi de ce ploaia asta cu **„film serial"** sau **„roman serial"** mai ales că, aşa cum am mai spus, niciunul nu pare a fi o capodoperă.

Probabil e mai comod. Ce să ne mai batem capul cu realizarea a încă unei emisii în studio? Ce să ne mai omorîm cu repetiţii, vizionări, cînd totul poate fi rezolvat atît de simplu şi fără multe complicaţii? Şi, ce-i mai rău, nici o producţie a studiourilor noastre nu se află printre ele.

Luni seara, ne-a fost prezentată plecarea spre Mexic a fotbaliştilor români. Veseli, voioşi, optimişti. Sperăm ca la întoarcere să fie în aceeaşi bună dispoziţie. Campionatul din Mexic se apropie cu emoţiile şi speranţele de rigoare. Duminică însă, televiziunea ne-a prezentat un excelent film despre trecutul campionat, cel din '66. O peliculă deosebită. N-a fost un reportaj, ci un adevărat film artistic.

Jocul în sine parcă era un pretext, pentru a ne arăta destinul unor echipe, al unor oameni la un moment dat.

Am vrea să spunem cîteva cuvinte despre spaţiul afectat unor emisiuni. Şi cu alte ocazii am observat greşita împărţire a timpului de transmisie. Exemplul cel mai elocvent ni l-a dat televiziunea luni seara la emisiunea **Scena.**

Patru cronicari au fost invitaţi la o discuţie despre stagiunea teatrală bucureşteană. Trebuiau să vorbească despre o întreagă stagiune, să schimbe opinii şi să şi le argumenteze. Dar în total n-au avut la dispoziţie decît 10 minute.

Nu cred că oamenii aceştia au acceptat invitaţia televiziunii doar pentru a arăta cît sînt de telegenici. Eu cred că aveau ceva de spus. Mă încăpăţînez să cred că aveau de comentat şi că vroiau să comenteze un fenomen al vieţii noastre culturale. Numai patru calculatoare electronice ar fi putut răspunde rece şi scurt în două minute (atît cît au avut fiecare la dispoziţie) la întrebările puse de această temă. Aşa nu s-a realizat nimic. Sau aproape nimic.

Şi e păcat.

În schimb, în aceeaşi seară, la emisiunea **„între metronom şi cronometru"** un concurent a avut la dispoziţie mai bine de 30 de minute să ne demonstreze cine şi cum a marcat golul în '38, cîte puncte s-au înscris în '54, cine îl marca pe Pele în '62, cine l-a lovit în '66, ce ochi avea în '67. S-a exagerat.

Cea mai reuşită transmisie a săptămînii care a trecut, a fost cred cea de miercuri 6 mai.

Sala Palatului a găzduit spectacolul de gală al Festivalului studenţesc.

Ziarele au prezentat amplu în paginile lor acest eveniment. Studenţi din Bucureşti, Cluj, Timişoara, Braşov, Baia Mare etc. au susţinut unul din cele mai vii şi mai frumoase spectacole.

Excelentă ideea televiziunii de a-l transmite.

Radu DUMITRU

revista străină

● LITERATURNAIA ROSSIA — În întîmpinarea aniversării a 70 de ani de la naşterea lui Serghei Esenin, în U.R.S.S. se publică operele poetului, cuprinzînd şi o serie de scrisori şi de documente descoperite în ultimii ani. Se remarcă faptul că primul dintre cele trei volume a fost alcătuit după culegerea de **„Opere alese"** pregătite pentru tipar chiar de Esenin înainte de a muri.

● VOPROSÎ LITERATURÎ — O interesantă intervenţie în dezbaterea rolului miturilor în literatura contemporană este studiul publicat în ultimul număr al revistei şi intitulat **„Psihologia analitică a lui G. C. Jung şi legile fanteziei creatoare".** Autor, S. Abernitev, specialist în literatura şi filozofia antică. Studiul se remarcă prin ample referiri la procesul literar contemporan considerat într-o arie largă, europeană.

● LE FIGARO LITTÉRAIRE (3 mai 1970) „Peninsula" se numeşte ultima carte a lui Julien Gracq. Robert Kanters, criticul revistei, îi consacră un articol elogios, stăruind asupra stimei de care se bucură autorul **Tărmului Sirtelor** în ţara sa: un exemplu de intransigenţă artistică, discreţie, modestie, „onoarea literelor epocii noastre", într-o epocă în care „moravurile de babuini" infectează viaţa literară. Scriitor suprarealist, Gracq evoluează, cu această carte, spre o sinteză a suprarealismului cu realismul, formele existenţei fiind văzute ca „jocurile de oglindă ale unuia şi aceluiaşi obiect".

Rubrica romanelor poliţiste recomandă în mod special **Premiul Nobel pentru asasin,** cartea suedezului Joakim Bergman, în care este vorba de doi scriitori, unul american şi altul italian, în luptă pentru marele premiu, (semnatarul rubricei jurîndu-se că drama acestei situaţii întrece, ca suspens, orice altă lucrare de acest gen).

● Renumitul caricaturist, Sempé, oferă cititorilor revistei L'EXPRESS un desen foarte actual, a cărui suită de crochiuri s-ar putea traduce în felul următor: **Soldatul care ucide, succesiv, cu baioneta, patul puştii, pistolul, grenada, cuţitul: care îşi calcă în picioare victimele; care, spre sfîrşitul carierei, contemplă liniştit ca un secerător după o zi grea de „muncă", cîmpul plin de cadavre; care, în cele din urmă, răceşte şi el o dată, strănută şi cade la pat, îşi dă duhul şi e dus la groapă de un cortegiu solemn de domni în negru, care îi agaţă de cruce o coroană de flori pe care scrie** (cu una din absurdităţile enorme ale firii omeneşti) **REGRETE ETERNE...**

● LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE. Reţinem din sumarul de pe luna aprilie povestirea lui Jean Giono — **Minzul.** Gustul pentru natură, vigoarea notaţiei, caracteristice marelui prozator francez, găsesc în pretextul pe care îl constituie căutarea unui minz rătăcit în cîmpie, prilejul unei fermecătoare naraţii plină de umor şi poezie.

● ESPRIT. Lunarul parizian (aprilie) dedică peste 30 de pagini poeziei maghiare, prezentată într-o notă introductivă de André Frénaud. În articolul **Mounier depăşit?,** Jean-Marie Domenach omagiază pe ginditorul francez, fondatorul revistei (1932). **Jean Genet sau teatrul urei** — articolul lui Raymond Federman îl situează pe mult discutatul dramaturg într-o sferă artistică strict originală, neaparţinînd nici uneia dintre mişcările care atacă „teatrul burghez", cum sînt şcolile create de Beckett, Pinget, Arrabal, „Teatrul Trăirii" şi Eugen Ionescu „deşi creaţiile acestuia din urmă (notează recenzentul) par să satisfacă din ce în ce mai mult gusturile burgheze".

● BÖRSENBLATT FÜR DEN DEUTSCHEN BUCHHANDEL. Buletinul cărţilor care apare săptămînal în Republica Federală a Germaniei constituie un instrument de lucru util pentru librari, pentru cercetătorii de limbă germană şi pentru biblioteci. Buletinul publică regulat şi o corespondenţă internaţională între anticari.

● SATURDAY REVIEW — Citäm din articolul lui Curtis Benjamin, apărut într-unul din numerele de pe aprilie ale revistei, o pasionantă analiză a evoluţiei cărţii literare şi ne-literare (ştiinţifică) de la 1900 pînă în prezent. În primii ani ai secolului, cartea literară se afla faţă de cea ştiinţifică într-un raport de 2 la 1. După 1930, balanţa s-a schimbat, înregistrîndu-se o uşoară creştere a producţiei de cărţi ştiinţifice. În decada 40, lucrările literare au continuat să scadă, cele ştiinţifice mărindu-şi avansul. În anii 50 ambele categorii au ajuns aproape la acelaşi nivel. În anii imediat următori, cartea literară a avut un reviriment puternic, impunîndu-se în mod special romanul şi scenariul cinematografic, pentru ca după 1960, cartea ştiinţifică să reia o ofensivă spectaculoasă, producţia ei anuală crescînd cu 164% faţă de producţia titlurilor literare care n-a înregistrat decît 29%. Raportul iniţial de 2 la 1 s-a răsturnat în favoarea ştiinţei. Bucurîndu-se de toate prelungirile posibile şi de răbdarea arbitrului ideal care e Timpul, meciul continuă...

a. b. c.

SPORT

Acolo unde nici mînia nu mai e autentică

Ei, nu! Un Eugen Barbu duios la sfîrşitul lunii mai, un Eugen Barbu cu batista la ochi în momentul de ştergere a lacrimilor indignate, e prea mult şi prea brusc, pentru sufletele noastre obişnuite cu un alt Eugen Barbu. În Informaţia **de marţi, 12 mai a.c., pe onorabilul nostru coleg Eugen Barbu îl podideşte plînsul. O rugăciune străpunge asprimea dintotdeauna a prozatorului şi urechile noastre aud strigătul cutremurat al generozităţii de pe urmă:** „Cititorule care mai crezi în bunăvoinţă, în ce este FRUMOS şi BUN pe lume, scrie cum ştii tu acolo băieţilor cîteva rînduri pînă nu intră în foc (...) dă, domnule doi lei sau cinci pe un timbru şi pune în plicul trimis puţin suflet".

A trebuit să vină Campionatul mondial din Mexic, ca Poşta Română să-şi cîştige în Eugen Barbu un admirator, un sprijinitor îndîrjit; a trebuit să vină ziua de 12 mai, ca să ne convingem că plicurile în care pui puţin (destul, nu exagera!) suflet, cu un timbru de doi lei sau de cinci (foarte logică precizarea privitoare la preţuri!) vor ţine locul unui fundaş central bun, în vreme ce brazilienii au ocupat aproape tribunele Guadalajarei.

Civilizaţia modernă a aşezat în plic mutări de şah, supe, chiar scrisori, dar suflet pînă acum nu era în plicuri. De pe culmile înzăpezite ale duioşiei şi ale iubirii aproapelui, Eugen Barbu propune această soluţie, sufletul meu! În plic!

Ce bine îi stă tovarăşului Eugen Barbu îmbrăcat în bunăvoinţă: dacă numai acesta ar fi rezultatul Mondialelor de fotbal şi tot ar merita. Ceea ce natura însăşi părea incapabilă să realizeze — un Eugen Barbu cu ochii în lacrimi — au realizat Dembrovski, Răducanu şi Angelo Niculescu.

Entuziaştilor nu le rămîne decît speranţa că Mondialele se vor desăşura, începînd de anul acesta, săptămînal Altfel ameninţarea scriitorului: „Sînt unul care a negat pe mulţi şi o va mai face..." se va transforma în continuare în faptă. Şi negînd, te pomeneşti că Eugen Barbu îl neagă pe Neagu.

Cititorule, e ora duioşiei! Să ne scoatem cu toţii batistele şi să le jertfim înaltului ideal pe care Eugen Barbu ni-l propune: „Poate o să ne întoarcem cu coada între picioare de la Mundial..."

Să plîngem, să plîngem pe ruinele acestei generozităţi, căreia Suplinitor i-a produs atîta tristeţe. Muzica!

Tovarăşul D. Mircan din Bucureşti, strada aviator Sănătescu 4, ne-a expediat o scrisoare de tot hazul, din Cîmpulung unde — tot dumnealui o spune! — se află într-un week-end prelungit. Citäm: „Pe mormîntul bunică-mi creşte o floare. Promit s-o rup în ziua cînd Ei se vor întoarce şi să i-o dau profesorului Niculescu. Pentru extraordinara reuşită a unei echipe culte, fără stoperi şi fără aripă dreaptă".

După ce şi tovarăşul Mircan zvîrle în obrazul Suplinitorului cuvinte grele, scrisoarea se încheie. Lîngă mulţumiri, ataşăm surpriza noastră că din condeiele proaspete chiar şi mînia iese mai interesantă. Astfel, tovarăşul Mircan realizează spontan ceea ce alţii se chinuie să mimeze: supărarea pe noi. **Ne bucurăm.**

Căci acolo unde nici mînia nu mai e autentică, dragostea e de mult o amintire

★

Nu avem nimic cu preşedintele Federaţiei Mircea Angelescu. Dimpotrivă. Declarăm aici că îl stimăm şi că sîntem trişti că mă urile pe care le anunţa într-un interviu din România literară **au fost oprite la jumătate. Spirit tînăr, deschis, inteligent, Mircea Angelescu poate — credem! — să devină un preşedinte de federaţie adevărat. Cu o condiţie: să-şi urmărească ideile cu încăpăţînare, cu orice riscuri. Să facă din fotbal o zonă a curăţeniei morale, un teritoriu eliberat de arbitrariu. Din păcate un exemplu inexplicabil ne vine la îndemînă:** deplasarea a doi antrenori de club în Mexic.

Antrenorii sînt: Nicuşor **de la Dinamo şi** Ştefan Covaci **de la Steaua. Dacă trimiterea lui** Nicuşor **e firească, apare ca inexplicabilă cea a lui** Covaci. **De ce, de pildă, nu a fost trimis antrenorul Rapidului, lider în momentul de faţă, formaţie care dă naţionalei pe Răducanu, Dan, Lupescu, Dumitru şi Neagu şi a fost preferat Covaci care a dat reprezentativei doar pe Sătmăreanu şi pe Tătaru?**

★

Excelent crainic Cristian Ţopescu, dar ca gazdă s-a arătat nepoliticos. Programele de televiziune şi prezentatoarele t.v. au anunţat prezenţa în studio la o zi anumită a antrenorilor Angelo Niculescu şi Vogl, a medicului Tomescu şi a jucătorului Lucescu. Ei bine aceşti oameni au fost mai mult decorul desfăşurărilor lui Ţopescu, care a fost cam vorbă lungă. Colac peste pupăză, s-a proiectat şi o fotografie a tovarăşului vicepreşedinte Balaş, iar vocea dumnealui explica din înălţimile benzii de magnetofon viaţa şi opera naţionalei. Tovarăşul Balaş putea veni în studio, nu era niciun deranj. Da, Beckett nu s-a lăsat filmat, cînd a primit Nobelul, dar tovarăşul Balaş n-avea nici un motiv.

N-ar fi exclus să ne pomenim într-o zi că ingeniosul Ţopescu aduce în studio şi pune să se proiecteze un film despre scaunul tovarăşului Balaş, sau despre scrumiera dumnealui, sau despre umbra unei rude de la Bîrlad a secretarei unui prieten al cuiva care-l cunoaşte pe unchiul unui vecin al tovarăşului Balaş.

Arătaţi faţa idolilor! Să ştim pe ce contăm! Iar tovarăşul Ţopescu n-ar face rău dacă, punînd unui om o întrebare, l-ar lăsa pe respectivul să răspundă.

Dar poate cerem prea mult.

SUPLINITOR

16 MAI 1970

GHEREA

şi posteritatea lui critică

Este cel puţin ciudat să constaţi că nici pînă astăzi, la cincizeci de ani de la moartea sa, lui Gherea, în ipostaza de critic şi teoretician al literaturii, nu i-a fost consacrat un studiu de sine stătător, în care în baza unei analize detaşate şi minuţioase, să se releve prin ce anume autorului răsunătorului articol **Personalitatea şi morala în artă** îi revine **„meritul de a fi pus temeliile criticii literare româneşti"**, spre deosebire de **„critica culturală"**, fondată de Titu Maiorescu, cum afirmă fără reticenţe însuşi E. Lovinescu, încă din 1915. Situaţia este într-adevăr paradoxală şi merită să reflectăm pe marginea ei. Ni se pare că una din cauzele însemnate care fac din Gherea un scriitor fără bibliografie critică — în sensul în care această calitate este proprie unui Maiorescu, graţie mai ales studiilor fundamentale, monografice ale lui E. Lovinescu — rezidă în structura izbitor proteică a întregii sale personalităţi intelectuale şi artistice, opera literară situîndu-se în prim plan sub acest raport. Aşa se face că, în multe privinţe, refuzînd atributul de valoare **clasică**, fixată odată pentru totdeauna în unghiul de interes exclusiv documentar al istoriei literare, criticul este mereu **o prezenţă actuală**, în jurul căreia se polemizează continuu, direct sau indirect, chestiunea rămînînd astfel tot atît de deschisă ca în urmă cu un sfert de veac.

În ciuda premizelor sociologice şi filozofice de natură programatică, cum s-a zis adesea, teziste, critica lui Gherea se transmite posterităţii nu sub forma unui **sistem**, închegat într-o suită de precepte axiomatice, ci, dimpotrivă, această critică se recomandă ca **un mod de viaţă**. Simţim, în substanţa ei, un asemenea grad de concreteţe a stărilor de sentiment, o participare atît de intensă a pasiunii spontane, încît dogmatismul afişat al programului teoretic, după cum şi eroarea sau îngustimea judecăţii critice — de care, vai, nici un critic, fie el şi foarte mare, nu scapă ! — nu mai impacientează. Totul se transformă într-o structură intelectuală vie, creatoare, refractară percepţiei aşa-zis obiective, impersonale. Din acest punct de vedere, Gherea este un precursor al criticii impresioniste şi simpatia faţă de el, mereu amendată de maliţiozităţi, a lui E. Lovinescu probabil că vine şi de aici. Deşi a dorit-o adesea, întemeietorul revistei **Sburătorul** n-a fost niciodată un olimpian, în linia lui Maiorescu. Dimpotrivă, fire pasională, interesantă şi originală **artificializată** prin intermediul maliţiei intelectualizate, E. Lovinescu datorează nebănuit de mult criticii de tip temperamental a lui Gherea. Glacialitatea maioresciană, sentenţiozitatea suverană a acestuia, ca de altfel a majorităţii covîrşitoare a criticilor români moderni, rămîn simple şi himerice aspiraţii şi la fondatorul teoriei mutaţiei valorilor. Actul propriu-zis al travaliului critic este traversat în toate direcţiile de mişcările imprevizibile ale adeziunii sau inadeziunii declanşate de afect, de gustul eliberat de poncife etc. Cu alte cuvinte, **o critică simpatetică**, poate uneori deficitară în dimensiunile ei strict teoretice, dar mai întotdeauna înfiorată de suflul pasiunii creatoare.

Fără îndoială, critica de factură jurnalieră, foiletonistică, cu rezultate nu o dată strălucite şi atît de puternic dominantă în epocă, îşi revendică în criticul de la **Contemporanul** pe cel mai important fondator al ei. Voluptăţile analizei la text, însoţită de digresiuni pur publicistice şi de o tonalitate orală atît de pregnantă, nu sînt nici ele străine de spiritul textului critic elaborat de Gherea. Sînt, aşadar, doar cîteva aspecte care, transmise (cîteodată, poate, fără voia unui autor) de duhul scrisului literar gherist, vor fi contribuit şi ele în mod substanţial la învigorarea peisajului publicisticii şi al criticii româneşti înterbelice, ferindu-l de anchiloze, de academismul sterp, de estetismul exacerbat.

Dacă nu ar fi respins atît de violent ideologia literară gheristă şi, în general, întreaga gîndire social-politică şi filozofică a ferventului propagator al socialismului ştiinţific din ţara noastră, în cartea sa consacrată posterităţii critice a lui Maiorescu, E. Lovinescu ar fi acordat, probabil, o atenţie specială fenomenului de „alterare" a sursei originare cu preţul imixtiunilor gheriste, imixtiuni care, la rîndul lor, au favorizat crearea unui fond autohton mai suplu, receptiv la aspiraţia spre sincronizare cu spiritul modern al criticii europene.

Din toate cele spuse în aceste note fugare se poate desprinde constatarea că posteritatea critică a lui Gherea se relevă ca un fenomen de înrîurire prin contaminare firească. Important este, deci, mai ales **spiritul** criticii desfăşurate de marele înaintaş şi nu atît **litera** ei, în sensul de exactitate inatacabilă a textului propriu-zis. Iată de ce critica lui Gherea, datorită mobilităţii ei subtextuale, respinge în mod egal sanctificarea dogmatică şi epigonismul de conjunctură. Ca în toate împrejurările în care vocaţia pentru creaţia autentică este certă, recrudescenţele de această natură, cînd există, reprezintă fenomene de regretabilă pauperizare a spiritului. Critica literară românească de azi pare a fi complet avertizată în această direcţie. Ea are în Constantin Dobrogeanu-Gherea pe unul dintre înaintaşii străluciţi şi îi înţelege lecţia în conformitate cu sugestiile cele mai viabile ale operei sale.

Nicolae CIOBANU

aniversări

MIRON GEORGESCU

Şi cinta din pană sură

şi cînta din pană sură
pasărea capîntorsură
dor cînta cuib să-şi ridice-n
palma ta Euridice

şi cînta din pană sură
în infern capîntorsură
zeilor cuibul să-şi ceară
palma ta topită-n ceară

şi cînta din pană sură
pasărea capîntorsură
să ţi se deschidă poarta
soarta să-şi sortească soarta

şi-am pornit palmă şi pană
ochiul mi-era numai rană
şi te-a stins privirea-mi dură
de Orfeu capîntorsură

şi cînta din pană sură
pasărea capîntorsură
şi de dor de cuib mai zice
pana mea Euridice

Şi-alerg pe cele laturi trei

pînă la margini de triunghi
şi alerg pe cele laturi trei
fără putinţa de-a pătrunde înlăuntru
şi mi-eşti departe-n colţurile trei
şi nedeparte-n mijlocul de laturi
şi-n alergarea mea pe laturile trei
eu punctul ca să-ţi fiu cît mai aproape-l caut
chiar dacă prea aproape nu mă vrei

Opt răsturnat

pe-o clapă albă de pian
opt răsturnat cu capul spart
şi-o cruce-n faţă nici măcar treflată

pe-o clapă neagră de pian
opt răsturnat cu capul spart
şi braţul crucii netreflate
furat de-o clapă neagră de pian

San Francisco, 1946

posta redacţiei

MIHAI ACIDOR. *Acidor e pseudonim ? Exceptînd tonul cam voit „crud" al unor versuri, poeziile dv. atestă înzestrare şi instinct poetic ferm. Poate prea vizibilă poza contorsionată pe care o adoptaţi din cînd în cînd. Lăsînd la o parte strofele în care dramatismul artificial al unor imagini este evident vom putea reţine, în viitor, unele din lucrările dv. Aşadar, mai trimiteţi.*

LEANCĂ VRERO. *„Vă trimit una din poeziile mele care este mai puţin filozofică". Vă înşelaţi, este teribil de filozofică. O citez de aceea aproape, integral :* „De-ai şti naturo cît de dragă-mi eşti / Tu care munţi şi ape plăsmuieşti / De-ai şti cît te iubesc pe tine / Aş fi, cred, cel mai fericit din lume // Te iubesc mai mult decît / Cei ce te-au iubit pe-acest pămînt / Mai mult ca Eminescu, ca Alecsandri / Ce ţi-au închinat atîtea şi atîtea poezii // De la tine-am auzit întîia oară / Cîntecul de pitulice şi de vrăbioară / Şi am simţit miros de buruieni şi păpădii. / Tot de la tine, ştii naturo, ştii ?" *Dacă această compunere sună cam aşa, cum oare ar fi acele poezii curat „filozofice" pe care aţi ezitat să le expediaţi. Probabil şi mai profunde.*

MARCEL HAGIOGLU. *Discursive, aproape naraţiuni, compunerile dv. poetice. Stil sorescian. Toate motivele poetice în vogă se regăsesc în textele trimise. Căutaţi-vă un ton personal.*

DUMITRU INGINERU. *Vă prinde mai bine poezia „Sub plop" decît „Paradoxul infinitului", deşi amîndouă dovedesc o remarcabilă penurie de talent. Ilustrez aici ambele „direcţii" lirice, una mai voioasă decît alta :* „O cît eşti de bună acum, să te-ndupleci / Capul cu părul blond pe umărul meu să-ţi apleci / Şi în acorduri lungi de şoapte / Ne vom tăgădui gîndurile fiecăruia în parte" (Sub plop). *Şi* „E timpul paradoxal / Cînd pe cărările vieţii buimace / Ca într-un paradox infernal / Îmi caut amorul ce în băltoacele uitării zace".
Foarte distractiv.

CONSTANTIN BASARAB — Bela. *Versuri de cîte 29 de silabe n-am mai citit. Bănuiesc că scrieţi pînă cînd daţi de marginea hîrtiei apoi faceţi stînga împrejur şi o luaţi de la celălalt capăt. Ce iese, judecaţi şi dv. :* „Amară e saliva, aş vrea să o înghit, dar mi se pune un bulgăre de sare în gît" *(primul vers) şi* „Şi tu mereu femeie îmi dai tîrcoale stîrnind valuri de apă cît munţii ce ajung pîn-la erete" *(al doilea). Aţi descoperit, se vede treaba, versul kilometric, imposibil de citit de unul singur.*

NICOLAE CONE CRISTIAN : *„Tot romanul vieţii poetului într-o singură scrisoare :* Cu cîtva timp în urmă am trimis cîteva versuri la revista Luceafărul, pentru a mi se răspunde prin intermediul poştei redacţiei. Speranţele mele au fost însă întinse la maximum, nervii au început să cedeze, pe parcurs a intervenit şi o fată care la început m-a înţeles dar care treptat s-a împrietenit cu un băiat prezentabil ce are o situaţie financiară ce-i poate permite să guste cu voluptate din plăcerile lumeşti (...) Sper trăiesc sperînd că-mi veţi răspunde sau, eventual îmi veţi face onoarea de a mă chema la redacţie. Mi-au izbucnit lacrimile. Sînt lacrimi sincere, lacrimi rotunde".
Şi mie mi-au dat lacrimile. Nu ştiu dacă sînt tot atît de perfect rotunde cu ale dv. (mi-e teamă că sînt un pic cam elipsoidale) dar sînt. Sclidar cu suferinţa dv. nutresc aceleaşi sentimente asasine faţă de băiatul ce are o situaţie financiară ce-i permite să guste cu voluptate din plăcerile lumeşti. Este un bandit şi jumătate. Un nemernic, o fiară.
Primiţi vă rog expresia furioasei mele compasiuni.

Cezar BALTAG

ALEXANDRU BADIU : „Cumea mîniei" — schiţă care nu duce la nimic bun. Mînia e un sfetnic prost, culmea mîniei e prietenul care-ţi dă brînci în prăpastie şi strigă după vrăbii să te prindă ele în cioc. Scrie, pe cît poţi, în linişte. Mînia nu te prinde. Dumneata cînd te-nvineţeşti fluieri a pagubă. Şi asta nu mai e mînie.

V. MĂLĂIUŞ („15 ani împliniţi" !) : Am primit „Răcnetul de viaţă" şi, surîzînd, prietenos, te sfătuiesc să te joci mult. Sînt lucruri de care ai absolută nevoie. Cu timpul frazele se vor alinia mai calde, mai aproape de suflet. Deocamdată, ele (frazele) stîrnesc, cum ţi-am spus, zîmbete îngăduitoare. Un exemplu : „E sus, la tribună şi inima îi saltă odată cu răcnetul fanfarei, apoi vede că îi saltă paşii copilăreşti ai ei care saltă repezi prin văzduhul plin de sunetele fanfarei ce îi străpung inima de tremură cu părul ridicat vîlvoi, ţeapăn şi înţepător".

COSTEL STÎNCĂ : Cele „5 poveşti cu stele cu banalităţi, cu noi, cu început şi cu sfîrşit" sînt, cum singur zici, un fel de „poezie-proză", dar mie mi-ar fi plăcut să fie sau poezie sau proză. Oricum lucrurile se pot amesteca uneori cu folos, deci să le luăm aşa cum sînt. Poveştile sînt puţin leşioase, puţin lacrimogene şi pe alocuri fără haz. Cîteva fraze, bine întoarse din pix, mă pun, în poziţia de a-ţi cere să mai trimiţi. Şi decide-te pentru proză.

NICOLAE CALOMFIRESCU : Ne spui că „Fiecare anotimp are cerul său" şi-ţi mulţumim pentru această veste minunată. La „Daţi Giocondei zîmbetul înapoi" îţi răspund că nu noi i l-am furat. Şi pe urmă, prin depozitele noastre găseşti mai multă acreală. Pe urmă distinsa doamnă din Florenţa şi din tabloul cu pri.. cina nu zîmbeşte ci surîde. Zîmbetul e una şi surîsul e alta. Vezi-l şi pe Mihail Sadoveanu care scrie **zîmbeşte a ride**.

CORNEL AURELIU : „Prima înjurătură"... ce înjurătură ? asta-i înjurătură, domnule ?! Nu ştii să-njuri şi dacă nu ştii, nu te-apuca să-nveţi deprinderi rele. Poate că eşti făcut numai pentru duhul blîndeţii, şi atunci ? Injurătura are chichirezul ei şi românul cînd o plesneşte crapă-n paişpe burta duşmanului. Nu, lasă înjurăturile, lasă-le că nu se ţin ele de dumneata. Ştii vorba aia ? Decît să mă-njuri prost mai bine dă-mi două palme. Într-o-njurătură bună, trebuie să te tolăneşti ca-ntr-un fotoliu.

DAN SCHEIANU : Întoarce-te la poezie — spun asta fără să fi citit ce-ai scris — proza nu te vrea sau nu vrei dumneata s-o pricepi. Calde strîngeri de mînă, calde şi sincere, pentru faptul că mi-ai trimis o schiţă numai de-o pagină.

DUMITRU TRISTU : „Mica publicitate" — formată din bancuri de subsol de mahala. Mai mare jalea, nea Tristule, să te cheme Dumitru şi să împrăştii cenuşă cînd strănuţi. Dacă vrei să mă crezi nu tristeţea e elementul care te caracterizează. În încheiere te sfătuiesc să te muţi cu locuinţa lîngă o garnizoană de pompieri ; dacă te-aprinzi măcar are cine să te stingă iute cu furtunul.

Fănuş NEAGU

orizont

JEAN-PIERRE RICHARD

Literatură şi senzaţie

Raportul operei cu viaţa scriitorului reprezintă o problemă fundamentală a oricărui sistem critic întrucît prin intermediul acestor termeni este căutată însăşi relaţia care se stabileşte între planul artistic şi cel real. Astfel încît — oricît de depăşită ar fi această carte de dezvoltarea ulterioară a **noii critici** pe care întrucîtva o iniţiază — **Littérature et sensation** rămîne şi astăzi un text cu o pondere metodologică neştirbită. Pentru că, în ciuda impreciziilor inerente unei întreprinderi de început, formula propusă aici se dovedeşte de o deosebită valoare. J. P. Richard găseşte modelul labil care să poată întruchipa atît rigiditatea unei relaţii evident existente dar pe care n-o putem surprinde decît prin vulgarizare, cît şi fluiditatea prin care este respectată esenţiala distanţă dintre planul expresiei şi cel al trăirii. Fără să caute echivalenţe artistice ale evenimentelor trăite, dar recunoscînd că personalitatea autorului în diversele ei ipostaze, fapte extrinsece operei, ne poate, totuşi, călăuzi către o mai deplină înţelegere a acesteia, J. P. Richard îşi propune să **caute şi să dea glas anumitor permanente structuri interioare, anumitor atitudini existenţiale care definesc pe un autor afirmîndu-i originalitatea.**

Este, aşadar, afirmată astfel existenţa unui plan profund, definit prin anume configuraţii particulare, lipsite însă, acestea, de orice posibilitate de expresie care nu poate fi dobîndită decît prin coborîrea la un alt nivel unde scriitura şi existenţa devin nu ierarhizate, ci paralele, dovedindu-se a nu fi decît două limbaje specifice. Termenii acestor limbaje, diferiţi în sine : odată cuvinte iar altădată fapte, sînt totuşi, echivalenţi ca funcţie : structurile fundamentale ale personalităţii, lipsite prin natura lor de glas, acceptă încarcerarea în diferite limbaje dar numai pentru a spune un acelaşi lucru. Şi de aceea poate fi şi eficientă o apropiere între viaţa şi opera unui scriitor : expresia nu este niciodată desăvîrşită şi frazele rămase incomplete într-o spunere pot fi completate, oarecum printr-o operaţie aidoma celei de reconstituire a vechilor texte, prin compararea variantelor străine, dar numai după ce, în prealabil, a fost efectuată o „aducere la acelaşi numitor", după ce a fost găsit un arhelimbaj capabil să le cuprindă în sine pe celelalte două.

Printr-un asemenea demers critic opera lui Stendhal şi îndeosebi a lui Flaubert, a lui Fromentin şi a fraţilor Goncourt, dobîndeşte sensuri noi, fireşte nu mai reale ci mai apropiate de noi. Şi o asemenea concepţie critică este în măsură, mai ales, să ne facă să evităm vulgarizarea nu numai a amintitului raport dintre viaţă şi operă ci şi, mediat prin el, a relaţiei dintre artă şi realitate, planuri paralele, configurate identic dar esenţialmente diferite şi deci distante.

Virgil TĂNASE

Henri Matisse, 1944

ALEXANDRU GRIGORE

Ceremonial

Te voi învăţa cum dorm îngerii cînd
ploaia descîntă lemnul veşted
mai întîi îngroapă-te-n umăru-mi stîng
o păsări păsări cu ochiul de fum
să nu te rănească de-a dreptul în creştet.

Să nu te zidească în lemn
somnul ce picură la soareapune
muşcătura nisipului să nu ardă semn
în glezna ta duioasă, ca o rugăciune.

Mai întîi voi lepăda subt poartă
sîngele diform de-atîta lingoare ca pe o
piele de şarpe ca pe o apă moartă.

O păsări păsări cu ochiul de fum
să nu te rănească de-a dreptul în creştet
femeie visînd cum dorm îngerii cum
ploaia descîntă lemnul veşted.

Pînă cînd voi fi numai grîu

Părăsesc deocamdată zăpezile
zăpezi amărui zăpezi biblice
zăpezi născînd zei
zăpezi mestecînd zei
în numele unei datini incerte.
Seve fierbinţi strecoară-mi în trup
dureros de fierbinţi pînă cînd
muguri îmi vor ţîşni din orbite.
Biciuie-mă cu seminţe de grîu
pînă cînd voi fi numai grîu
grîu amărui, grîu biblic.
Şi de voi auzi prin somn zăpezile
tîrîndu-mi şerpii în urechi
şuierîndu-mi blestemul bătrînului rege
cu propria mea laşitate, leagă-mă
în coamele unor zei domestici.

VIOREL CHIRILĂ

Frunze

Cercăn nins de păsări gînditoare
luna absoarbe cioburi din călcîi,
schiopătînd prin aer ca o armă
Nealăturată nimănui.

Şi se găseşte oglindind văzduhul
fragila pantă a unui arc de tei
într-un subconştient elan prin care toamna
comunică cu îndepărtaţii ei.

Pietà

Trece-mi iubito nefriul
prin marele cerc vicios
şi scoate-mi lumina din braţe
că prea mult sînger în jos

Urcă-mi ipotetica formă
către sărutul curbat
fii tu aceea ce-n pîntec
îşi ascunde chipul visat

Încît prin focul de ape
să ne iubim în oglinzi
să ne iubim ca străinii
sub zările înnoptate de grinzi.

VALERIU ARMEANU

De din sus

De din sus
De vai de mine
Picur doamnă
După tine
Zaristea cu îngerii
Cei de-un neam
Cu slugerii.
Picur, picur
Apă şi
Ce-a rămas
Din n-o mai fi.
Plînsu picu

Plînsu însu
Care l-a iubit
Pe dînsu,
Cu urma
De la sanda,
Doamnă doar
A dumneata.
De din nu-s
De fără tine,
Te văd doamnă
Lîngă mine
Stînd pe-un os
De vorbă dulce
Care inima

Zic albastru

Zic albastru
Copt de verde
Să tuc ochii
Cui mă vede

Mi-o-mpunge
Cu trei coarne,
Vai, cu zece
Cît eşti tristă
Doamnă, rece.

Şi zic roşu
Vinătac,
Ah, sineala
Ochi de drac.
Două roţi
Cu spiţe moarte
Are cerul
Şi mă roade.
Doar un grai
La cinci cuvinte
Are domnul
Pe un dinte
Şi se jură
Că nu minte.

Zic bălţat
Amin de dulce,
Culoarea ce-o
Să mă spurce,
C-am zis rai
Şi n-am zis cruce,
Corcov alb
Strigau nebunii
Cîte mulţi
Şi cîte unii,
Şi mi-au dat
Un os măiastru
Să zic fluier
De albastru.

Eu sînt un necunoscut permanent pentru mine

De vorbă cu Nicolae Velea

— Se împlinesc anul acesta 10 ani, Nicolae Velea, de la debutul dumitale, plin de glorie şi acoperit acum de o vagă uitare.

— Stai puţin ! Vălul duios al uitării se trage de către unii, dar, în timp, cărţile se obrăznicesc.

— „Poarta" **a inaugurat în iarna lui 1960 colecţia** Luceafărul. **Eşti întîiul copil al unei serii care, într-un deceniu, s-a impus foarte ferm. Crezi că are o semnificaţie împrejurarea că ai fost primul ?**

— Sînt într-o fază destul de dramatică a traiectoriei mele literare în care trebuie mai mult să mă apăr de roiul de zumzete care pot ustura. Deci sînt în faza în care nu am decît gesturi de apărare şi nu de atac.

— Rău vorbind, te afli într-o criză de creaţie ?

— Criza e-o invenţie literară ca orice termen fără acoperire în dinamica **indicibilă** — cum ar zice Ilie Constantin — a procesului pe care îl atribuim şi i-l intentăm creaţiei.

— Deci nu eşti în criză.

— Nu. De ce ? De scris scriu greu. Pe vremuri cînd locuiam cu Nichita Stănescu, într-o cameră pe Roma 13 (el poate s-o mărturisească !), rupeam trei scaune pînă să termin o frază. De pildă, ca să revin tot la apărare, prima propoziţie din nuvela mea **Transferul : „Pe învăţătorul Dandu Panţurescu l-a îmbătrînit o mulţumire mijlocie"** m-a costat, în timp, două săptămîni şi am continuat-o după două luni.

— Cam mult.

— Bineînţeles că am avut şi explozii. De exemplu nuvela mea **„Noapte indispusă"**, la care ţin cel mai mult, pentru că m-a costat ca efort cel mai puţin, am scris-o într-o noapte, aşezîndu-mă la masă, fără să am nici-o linie epică în cap.

— Dar aceste explozii sînt totuşi rare.

— Da, nu mi le cultiv şi, cînd le am, le şi suspectez, pentru că, necuviincios destăinuindu-mă, nu-mi place nici o povestire a mea dacă nu am un final refăcut de două ori, sau un final venit brusc şi despre care, pe urmă îmi dau seama, că a ţîşnit firesc din încleştările emoţionale de dinainte.

— De unde eşti ?

— Dintr-un sat de lîngă Curtea de Argeş. Nu am nostalgia satului pentru că, într-un fel, satul s-a încuscrit cu oraşul, armonios sau nu ; femeile nu mai merg la horă cu pantofii în mînă să şi-i pună în preajma hanului sau sub clasicul nuc, ţărîna nu mai există, a fost umilită şi alungată de asfalt, ţambalul a dat locul magnetofonului. Deplîng, odată cu Marin Preda, această pierdere nu numai a tradiţiei, a culorii, dar — deocamdată ! — a energiilor, aşa cum erau ele. Ele duceau undeva şi se întorceau fructuos undeva. E o schimbare firească, necesară poate, căreia cerinţele timpului o să-i dea făgaşul cuvenit.

— Ce sînt părinţii dumitale ?

— Sînt învăţători de ţară. Eu cred că am găsit o imagine potrivită pentru această condiţie a lor, într-o povestire mai veche, care suna cam aşa : **şi-au ridicat cîlcîiul din ţărînă, s-au ridicat puţin în vîrful degetelor, şi stau aşa, cu spaima că orice adiere de vînt, cea mai plăpîndă, îi poate coborî de unde au plecat.**

Totuşi cred că această condiţie e cea mai autentică, totuşi cred că această răstignire între alternative — ţăran sau intelectual — este cea mai generoasă sursă de proză pe care ambiţionez să o fructific într-un roman.

— Ce fel de învăţători au fost părinţii dumitale ?

— Ca orice învăţător de sat, taicămeu credea că fiul său trebuie să iasă premiant. Altfel, cum rămîi în faţa satului ? Obrazul ! Şi pentru că nu l-am putut satisface sau cum se spune **„nu eram desfăcut"**, tata m-a lăsat repetent în clasa a IV-a. Aritmetica. **„1001 de probleme"** care şi-acum mă torturează în vise şi nu le găsesc rezolvarea. Cînd **m-am desfăcut** am fost unul dintre cei mai buni matematicieni (şi şahişti) din liceu ; şi ruşinos de premiant.

— Deci dumneata întrerupi tradiţia didactică a familiei.

— Nu. Eu sînt profesor. În dosarul meu se spune clar : profesor de limba română. Iar fratele meu, directorul şcolii de 8 ani din Cepari, profesor de ştiinţe naturale, căsătorit cu o profesoară de data asta de matematică, răzbună abandonul meu şi continuă tradiţia familiei. De altfel, vocaţia — ceea ce înţelegem prin vocaţie pedagogică, în toată măsura acestui cuvînt — e a lui.

Discuţia noastră mă găseşte într-un moment de preocupare şi de grijă pentru un accident al profesorului Victor Velea.

— În ce fel comunici cu lumea despre care scrii ?

— Nu comunic eu, comunică ea prin mine, şi dacă voi fi un artist, adică un mediu transparent al unei lumi, trebuie să primesc, să amplific ceea ce se cuvine amplificat. De fapt, meseria noastră fiind timpul liber al celorlalţi, ce putem face decît să-i ajutăm să se poticnească şi de o dungă de umbră care ar putea avea prelungiri enorme, nebănuite ?

— Nicolae Velea, eşti cunoscut ca unul dintre cei mai blajini autori. Nu ai, în realitate, adversităţi ?

— Urăsc puternic, iubesc puternic şi am şi — normal ! — stări de indiferenţă pe care mi le reproşez. Eu sînt un necunoscut permanent pentru mine şi dacă e cineva care aşteaptă ceva de la mine, eu sînt primul. Eu mă aştept. Nu mă grăbesc, vreau să nu mă plictisesc eu însumi de prea vremelnice împliniri, care pot să vină sau nu.

Nu-mi place nici prea gîrbovitul de întrebuinţări slogan **„sfînta mea nemulţumire"**.

Mă apăr mai de grabă cu ce s-a apărat un mare prozator spunînd : **„nu cunosc pe lume decît două rele — remuşcările şi boala"**. Remuşcarea duce la alte remuşcări şi la o paralizie molcomă a gîndirii şi a gesticulaţiei artistice şi sociale.

— Cum ţi se pare proza de azi ?

— E o explozie formidabilă din care într-adevăr timpul va avea ce selecta. Ne apropiem în proză, lent, de nivelul vostru, al poeţilor. Cred în generaţii, în echipe de talente care apar mănunchi. Fără nici o pudoare cu pantalonaşi de bunică, putem forţa replica în durată, afirmînd că efervescenţa literară pe care o traversăm este comparabilă cu cel mai bun moment literar interbelic. Repet, timpul, deceniile, au de unde alege.

— Ce datorii ai faţă de Marin Preda ?

— Mai multe decît datoriile băneşti. Obedienţă n-aş spune, pentru că Marin Preda e un scriitor de neconfundat, dar am un sentiment de copleşire citind orice carte a lui Preda, sau chiar orice articol, fie el şi sezonier.

Proza românească îşi are teritoriul ei în care Marin Preda şi-a delimitat cu severitate şi cu stricteţe dimensiunile durabile. Se înţelege că în această recunoaştere intră şi o undă de duşmănie, faţă de acest mare proprietar epic.

— Marin Preda e preocupat în răspunsurile pe care le dă revistei noastre de problema evazionismului. Care e opinia dumitale în această privinţă ?

— Măcar aici mă despart de el. Nu cred că există o problemă care să merite un semnal de alarmă, a evazionismului.

— Ce te face să nu crezi că există această problemă ?

— Dacă am discuta în termeni exacţi evazionismul, ar trebui să ne situăm pe un alt teren, străin literaturii, care ţine mai mult de sociologie, un teren în orice caz care depăşeşte perimetrul artistic, literar.

O lucrare de artă adevărată porneşte de undeva, dintr-o ardere, dintr-o cutremurare intimă şi se întoarce într-o zonă, delimitată riguros, de sensibilitate şi gust. Pînă şi semnalele pe care le trimitem în Cosmos se întorc pe pămînt.

— Evazionismul nici nu pare a fi altceva decît sustragerea din contingent.

— Foarte bine ai spus.

— Eu încerc să-ţi aflu părerea, şi dumneata mă ironizezi, nu îndeajuns de subtil.

— Am fost prea mult obosit de subtilităţi detectate anapoda, în ceea ce am scris, ca să le fac şi în graba acestei discuţii ameninţate de curentul de aer polar pe care-l anunţă ziarele.

Subtil zici ? De subtilitate am eu nevoie acum ? Ştii cine sînt eu, după cronicile din colecţiile revistelor ? Un tînăr de o **hîtroşenie ascunsă.** Pleonasmul nu-mi aparţine. **Gasconardul !** Cum mi-a zis un profesor doctor indecent, cu nostalgii de ecran panoramic literar.

— Atît ?

— Am fost **junele abulic,** după opinia energică a unui **reputat,** plin de culoare dar necutreierat de Idee. Am fost după opinia ta, publicată în seria veche a Luceafărului, **autorul unor fragmente de schiţe** ş.a.m.d.

— Şi ce eşti de fapt ?

— Un om care se aşteaptă.

— Şi cu ce-ţi ocupi timpul, aşteptîndu-te ?

— Cu uitări şi aduceri aminte.

— Povesteşte-mi cartea dumitale de muncă !

— 1958 — absolvent al facultăţii de filologie. Diplomat universitar. Sau mai pe scurt : **profesor.** Repartizat — comuna Coşereni. Cerut de **Gazeta Literară,** bulevardul Ana Ipătescu 15.

Debutat ca tînăr critic, cu cartuş tipografic împlîntat în mijlocul cugetărilor mele critice, odată cu redutabilii critici de astăzi Matei Călinescu, G. Dimisianu, Şt. Cazimir.

— Despre ce scriai ?

— Despre sensul polemic al unei cărţi îngropate şi despre D. Corbea şi despre Marin Mihalache şi despre Leonov.

— Mai departe !

— Reportaje, povestiri ; fiindcă eu mă suspectam primul de lipsă de informaţie critică şi de aciditate a verbului (ulcerul l-am avut mai tîrziu !). În 1961, după apariţia „romanului" (cum zicea un cititor) **Poarta,** tînăr glorios şi naiv am plecat la ziarul din Galaţi **„Viaţa nouă"**, fără să mă asigur că, după 6 luni, voi avea unde să mă întorc. Desfacere de contract de muncă, nemeritată. 6 luni — scriitor profesionist cu sediul în Roma 13. Ademenit pecuniar de cinematografie. Lucrat 5 ani. Mustrare scrisă cu avertisment, dată de prozatorul Sălcudeanu, pentru că n-am vrut să fac referat favorabil unui scenariu care, de altfel, nici n-avea să vadă lumina ecranului. Transfer la **Luceafărul,** seria nouă. Deocamdată.

— Povesteşte-mi un fapt tragic !

— Nu pot. N-am chemarea tragicului, măcar în exprimările pe care un interviu le presupune sprintene şi — iartă-mă ! — acaparante, cuceritoare pentru cel care le citeşte.

— Ce te preocupă astăzi ?

— Nu ştiu de ce, nu ştiu de unde pînă unde, să fie semn de bătrîneţe, să nu fie, dar îmi plac memoriile de război autentificate şi istoria. Adică orice scriere despre o realitate controlabilă.

— Despre ce fapt din istoria românilor ţi-ar place să scrii o piesă de teatru ?

— Sînt cunoscut în general ca un om cu replică, însă de cîte ori am încercat să scriu piese de teatru, hîrtia mi-a refuzat replica. Momentele istorice care mă ispitesc — dar nu ca modalitate dramaturgică — ar fi Vlad Ţepeş şi Ioan Vodă cel Cumplit.

— Şi totuşi, nu eşti într-o eclipsă de creaţie ?

— Da. Este criza mea pe care, aşa cum ar spune orice scriitor satiric, mi-o iubesc.. E a mea.

— De cînd n-ai publicat o proză ?

— De acum două luni.

— De cînd n-ai scris o proză ?

— De vineri, cînd am continuat să lucrez la nuvela de mai întinse proporţii **„În război, un pămînt cu flori".**

— Cînd crezi că o vei termina ?

— În noiembrie cînd cred că am s-o rescriu.

— Cum priveşti traiectoriile abrupte ale colegilor dumitale, romancierii ?

— Cu o invidie firească, care nu mă roade, dar mă îndîrjeşte. Nu voi răspunde cu armele lor.

— Ce este efortul ?

— Efortul e pregătirea pentru efort, pentru că, propriu zis, intrarea în ceea ce numim „travaliu" e, cred, o uitare desfătată în care nu mai auzi nimic, şi dacă ai forţa şi norocul ca tensiunea maximă să dureze exact atît cît să o poţi exprima exact, nesilnic, poţi să spui fără teamă, fără să atipeşti repetînd locuri comune, că **munca înnobilează.**

— Dar nu-ţi plac locurile comune ? Eu cred că ai făcut un salt — calitativ, dă-mi voie — de la exprimare, cum ziceau îndreptăţitii, **în bobote, la formulări mai precise, mai directe.**

— Aceste odihnitoare locuri comune, aceste perne aparent confortabile, dinamitate cum trebuie şi trăite pînă la capăt, aceste locuri comune te pot scoate din casă şi din obişnuinţe.

Nu cunosc o ironie mai stupidă, decît a omului care surîde îngăduitor în faţa unui loc comun pe care nu l-a trăit, pe care nu l-a umplut cu viaţa lui sau măcar cu parcurgeri de înţelegere. Locurile comune sînt comprimări de dinamită care te pot cutremura.

Dar, dragă Adriane, în grea situaţie a trebuit să te afli dac-ai recurs, amînat în ultimul moment de un savant atomist, la mine. Am ajuns să trăiesc şi clipa în care te-ai prezentat oficial, într-o ţinută ireproşabilă, cravată şi celelalte, să te salvez eu de un eventual hiatus în interviurile tale. Măcar pentru acest merit de ultimă oră şi tot nu mă pot considera în criză.

Adrian PĂUNESCU

- **Sînt într-o fază destul de dramatică a traiectoriei mele literare.**
- **Nu am nostalgia satului pentru că, într-un fel, satul s-a încuscrit cu oraşul.**
- **Această răstignire între alternative : un ţăran-intelectual...**
- **De fapt, meseria noastră fiind timpul liber al celorlalţi...**
- **Efervescenţa literară pe care o traversăm este comparabilă cu cel mai bun moment literar interbelic.**
- **Pînă şi semnalele pe care le trimitem în Cosmos se întorc pe pămînt.**
- **Nu cunosc o ironie mai stupidă decît a omului care surîde îngăduitor în faţa unui loc comun.**

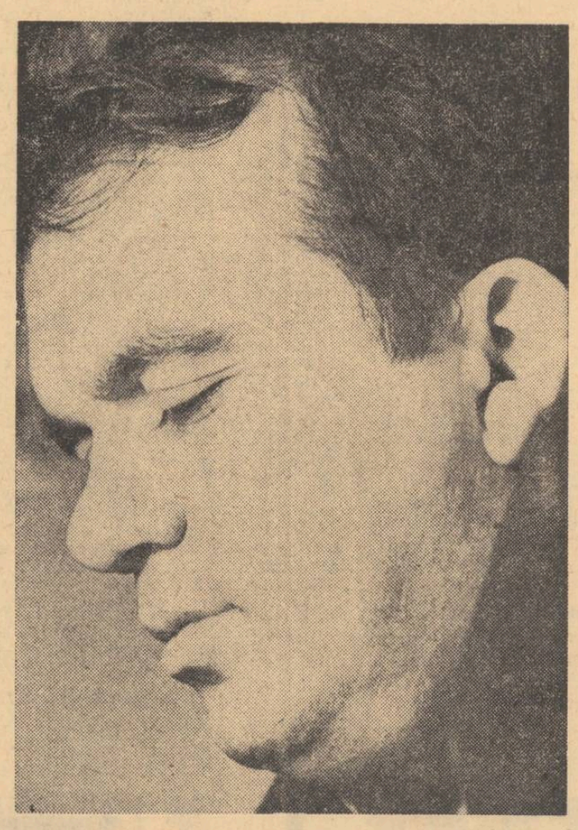

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi : Cezar Baltag, Fănuş Neagu, Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie : Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion.**

CU VOI, PENTRU VOI, OAMENI SCUMPI ȘI BRAVI AI ȚĂRII

Anul XIII
21 (421)
Sîmbătă
23 mai
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Tîrnăveni — „Descoperirea plutei în 1970"

Cu voi, pentru voi

În zilele de mari nenorociri și dezastre pe care voi, oamenii scumpi și bravi ai țării, le îndurați și le înfruntați eroic prin furia apelor dezlănțuite din Maramureș și pînă la Dunăre, sîntem cu voi, trăim pentru voi, muncim pentru voi, ne împărțim pîinea și hainele cu voi. Ne gîndim, în zilele astea, la tot ce am avut, la tot ce ne-au lăsat ca moștenire de preț înaintașii noștri și la tot ce am strîns cu toții prin ani grei de trudă și de sacrificiu fără seamăn, și dacă încă nu știm ce ne va mai rămîne din rămasul rămas, știm că putem fi tari și uniți, că am știut să fim în aceste zile și nopți tragice umăr la umăr, inimă lîngă inimă. Sîntem cu voi, trăim pentru voi în România noastră mai unită și mai dîrză ca oricînd.

Ștefan BĂNULESCU

„...Nu ești frumoasă, nu ești înavuțită ? N-ai ficiori mulți care te iubesc ? N-ai cartea de vitejie a trecutului și viitorul înaintea ta ?... pentru ce curg lacrămile tale ?..."

„Pentru ce tresari ? trupul ți se topește de slăbiciune și inima ți se frămîntă cu iuțeală... Cetit-ai, oare, în cartea ursitei ? ...Aerul mișcă turburat... Vîntul dogorește... Îngerul peirei arătatu-ți-s-a ? Nopțile tale sînt reci, visurile turburate ca valurile mării bătută de fortună... Ce-ți prevestesc ?

...Cinge-ți coapsa, țară română... și-ți întărește inima..."

ALECU RUSSO :
„CÂNTAREA ROMÂNIEI"

Pînă la genunchi, pînă la brîu, pînă la cer

Nu este locul vorbelor mari. Literatura frumoasă uite c-o ia apa. Faptele vorbesc cu glas de tunet. Cotele riurilor s-au înscris singure, din ce în ce mai sus : pînă la picioarul patului, pînă în tavan, pînă pe acoperiș. Pe trupurile oamenilor : pînă la genunchi, pînă la briu, pînă în cer. Pe unde altădată ieșea fumul, au ieșit copii înecați și valuri bolborosind. Am văzut soldați eroici dîndu-și viața pentru a salva familii întregi cuprinse de nenorocire. Helicopterele au căutat oamenii prin copaci, răscolind cuiburile de barză. Înecații au fost îngropați la repezeală în noroi și i-a luat viitura. Mii de vite au implorat în zadar, caii au nechezat, oile au behăit, ciinii și-au strigat stăpînii.

În astfel de momente se arată pe cer și cîte o stea cu coadă. Dacă nu ne-ar fi fost teamă că lacrimile noastre se adaugă apelor, toată țara ar fi plins. „Acolo șezum și plînsum". **Acolo** a fost în prea multe locuri : Satu-Mare, Tîrgu Mureș, Deva, Arad, Alba-Iulia, nume sonore, glorioase, împlîntate adînc în istoria poporului nostru, și nenumărate sate modeste dar care și ele au făcut istoria, pe Mureș, Tîrnave, Someș, Siret, Prut, Dunăre.

E ceva brambura în clima Europei. Nilul s-a mutat aici, scriind pagini mocirloase. Revărsarea aceasta va ști să fie și mănoasă ?

Toți ne-am simțit loviți în aceste zile și toată țara a fost un singur geamăt. Dar și o singură voință. De la conducătorul statului, mereu în mijlocul sinistraților, în locurile încercate, pînă la ultimul cetățean. E de neînfrînt un popor întreg care știe să fie la fel de unit și la bine și la rău. Sînt de reparat poduri, șosele, căi ferate, de reconstruit case. Satele evacuate se vor întoarce la locurile crimelor naturii, vor scuipa întîi în apele blestemate, apoi vor scuipa în palme și vor reîncepe viața.

Marin SORESCU

Tîrgu-Mureș — Doi tineri sinistrați

Cărțile deasupra apei

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

— Ce ecou au în conștiința dumneavoastră împrejurările prin care trece țara ?

a. p.

— Ca oricăruia dintre noi, știrea nu mi-a venit dintr-odată, ca să arate amploarea catastrofei, ci, într-un mod resfrînt și treptat.

Pentru un om care trăiește în sfera închipuirii, cum este scriitorul, astfel de catastrofe, de cele mai multe ori, prin brutalitatea lor, îl readuc la **realitatea reală** și îl pun în situația să-și dea seama de limitele artei sale. Într-adevăr, la ce mai folosesc cărțile cînd ele plutesc pe apă ? Cel care le scrie se poate simți micșorat și se poate întreba cum să-și ajute semenii, ce să facă pentru ei, cînd el nu știuse decît să scrie. Și aici, deodată, în ciuda acestor adevăruri, putem înțelege valoarea incalculabilă a artei. Cărțile, în mod fizic, se distrug. Bibliotecile pot fi luate de viltori. Dar în acele clipe, în conștiința oamenilor, opera de artă își arată consecințele fără greș : ea a cultivat în oameni curajul, spiritul de sacrificiu, solidaritatea, abnegația, bravura, eroismul și înfruntarea bărbătească a morții.

Există totuși o artă care s-ar putea simți umilită în astfel de împrejurări ? Este oare adevărat că muzele trebuie să tacă ? Pentru a răspunde la această întrebare e cazul să ne imaginăm următorul tablou pe care nici nu știu dacă nu cumva l-am văzut : este vorba de apă, de foc sau de cutremur. Un privitor, plasat la o anumită înălțime, vede imediat ce ar trebui să facă acei oameni care răcnesc în chinurile cataclismului sau aleargă care încotro, nici măcar cuprinși de panică, — panica poate fi justificată ! — ci de dezorientare, neînțelegere, risipire a forțelor, neputință generală, prin dislocarea nucleului solidarității umane. Iată niște oameni cu totul nepregătiți în fața surprizei ! zice privitorul. Cum e posibil acest lucru ? zice tot el. Cum au trăit acești oameni înainte ? Cum de nu-și dau seama că, dacă ar fi uniți și organizați, cei care nu sînt loviți n-ar sta cu mîinile în buzunare, pe ideea că la ei n-a venit ? În ce constă civilizația acestei colectivități ? zice privitorul mai departe.

Colectivitatea din tabloul în discuție, i-am putea noi răspunde, este una dintre acele colectivități în care artele, ori au dispărut, ori au fost înlocuite cu jocuri abstracte ale imaginației. E frumoasă imaginația în artă ? Este splendidă. Poate ea lipsi ? Dacă lipsește, arta a murit. Dar arta nu e numai atît. Ea este deplină și misterioasă cînd cumulează puterea imaginativă a sufletului uman și aspirația omului spre perfecțiune morală.

Marin PREDA

(Continuare în pag. 3)

Sighișoara — Valeria Coman : „Asta a fost strada Clujului"

În paginile
4-5 :
ZILELE DURERII,
ZILELE OMENIEI

cronica pietonului

Voința de a fi

Încercările grele au măcar darul că verifică omul, făcîndu-l să-și dea seama de resursele lui fizice și morale, nedesfășurate încă în întreaga lor forță. Paradoxal examen, să te definești, să iei act de tine însuți printr-o nenorocire. Ciudată, nobilă condiție a firii omenești, care găsește în tragedie, în ciocnirea cu stihiile sau cu împotrivirile destinului motivul supremei forțe și înseninări.

Țara întreagă trăiește sub semnul acestui examen decisiv pentru noi înșine, ca oameni strîns uniți în indestructibila familie a poporului român. Puternica solidaritate a tuturor cetățenilor scumpei noastre patrii socialiste, în aceste clipe de grea încercare, a învins, într-un mod eroic și exemplar : prin jertfă, prin abnegație, prin generozitate.

Poporul român a dat și cu acest nefericit prilej dovada bărbăției sale, dovada profundei lui unități, dovada că există prin marile calități care fac istoria.

Românul spune : ferească Dumnezeu de mai rău — *și spune acest lucru pentru că a trecut prin atîtea, cu o experiență neobișnuită a răului în toate formele sale.*

El rostește formula lui în mijlocul oricăror urgii, încredințat că există o scară a răului și că relele trec, că ele sînt doar încercări, simple încercări în fața voinței neclintite de a fi, de a răzbi, de a supraviețui...

CANDID

IN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ :

Ștefan Bănulescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Eugen Simion, Constantin Țoiu, Sânziana Pop, Grigore Hagiu, Sütö András, Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Ilie Constantin, N. Manolescu, I. Mereuță, Radu Dumitru, T. Mazilu, Coman Șova, Romulus Rusan, Adrian Păunescu

avant premieră editorială

AL. PHILIPPIDE

Considerații confortabile

Editura „Mihai Eminescu"

MARIN SORESCU

„O aripă și-un picior"

Versuri. Editura „Albatros"

C. BĂRBUCEANU

Gentlemanul șchiop

Roman. Editura „Junimea" Iași.

STILUL ARGHEZIAN

aniversări

— 90 de ani de la nașterea poetului —

Auzim, adeseori, formula : *creator de stil*. În puține alte cazuri expresia aceasta — ce tinde, ca oricare alta, să se banalizeze — este mai la locul ei, mai plină de sens ca în cazul lui Tudor Arghezi. Arghezi este, cu adevărat, un *creator de stil*. Ce să însemne aceasta ? La apariția *Cuvintelor potrivite*, în 1927, comentatorii literari au avut sentimentul foarte viu nu numai că a apărut un nou poet, un mare poet, comparabil cu Eminescu, dar că se afirmă, totodată, un nou mod de a organiza materia verbală, de o originalitate seducătoare. G. Ibrăileanu a exprimat mai bine decît oricine această impresie : într-o cronică literară el face observația că de la Maiorescu, *stilul intelectual* n-a cunoscut o înnoire mai radicală decît în poemele argheziene. Fenomenul este însă mai vechi. *Stilul arghezian* se afirmă înainte de război, în poemele din *Viața Socială* și tabletele din *Seara* și *Cronica*. Debutul, al III-lea, din *Viața socială* din 1910, cu *Rugă de seară*, poate fi comparat, în ceea ce privește evoluția poeziei române, cu acela al lui Eminescu în 1870, în *Convorbiri literare*, cu *Venere și Madonă*. Lirismul românesc intra, acum, într-o nouă fază. Nu este o exagerare a spune că Arghezi a schimbat fața întregii literaturi române din secolul al XX-lea și că, într-un chip se scria pînă la el, și altfel se scrie după ce tableta lui suavă și corosivă, concentrată, de o mobilitate spirituală rar întîlnită s-a impus în viața literelor române. S-a spus că Tudor Arghezi este un reprezentant al *stilului scriptic*, și, Tudor Vianu, împrumutînd o expresie de la Paul Valéry, l-a numit pe autorul *Florilor de mucigai*, un *poeta faber*. Ar fi vorba, așadar, de un creator de structuri noi, de un descoperitor de legături inedite între cuvinte, de un poet, în fine, meșteșugar, care, stăpîn pe uneltele lui, obține combinații nebănuite între vocabulele limbii. Faptul este incontestabil, însă, în înțelegerea noastră, stilul arghezian este mai mult decît atît : este un mod de a gîndi și — poate nu este exagerat a spune — un mod de a exista. Aceasta înseamnă mai multe lucruri. Mai întîi, îndepărtarea oricărei prejudecăți în ce privește limbajul poeziei. Franciscanismul lui Arghezi, adică solidaritatea lui cu lumea măruntă a gîzelor și boabelor, se traduce, stilistic, printr-o programatică iubire spirituală față de cuvintele *rîioase*, cuvintele urîte, excluse — în virtutea unei prejudecăți moștenite din epoca clasicistă — din vocabularul poeziei. *Flori de mucigai* este, din acest punct de vedere, un manifest poetic baudelairian realizat în spiritul și cu mijloacele limbii române, de o savoare, culoare și originalitate fără egal. Însă, ajungînd la acest punct, trebuie să preîntîmpinăm o altă prejudecată. Prejudecata că aceste cuvinte — scoase din detritusurile limbii — au o valoare în sine. Că nu este așa, ne dovedesc imitatorii lui Arghezi, pamfletarii lirici care — folosind termeni de argou, cuvinte — cum se spune în limbajul străzii — necuviincioase — vor să obțină mari efecte estetice. Efectul este însă descurajant. Limbajul arghezian are, așadar, un teritoriu specific și efectul lui durează atît timp cît durează emoția lecturii.

Stilul arghezian înseamnă, apoi, o nouă sintaxă a frazei poetice, cu întorsături și fragmentări ce urmează un ritm mai adînc al spiritului creator. În genere, scrisul arghezian — vorbim de cel publicistic — este nervos, corosiv, concentrat — și cadrul lui cel mai potrivit este *tableta*. Sub forma unei curioase alianțe de lirism și sarcasm, de poem în proză și pamflet concentrat — tableta arghezian se fixează ca o specie aparte a prozei lirice.

Însă, vorbind de stilul arghezian, să nu uităm extraordinara lui mobilitate, capacitatea de a uni în spațiul unei singure pagini, zonele cele mai suave ale spiritului, cu spațiile materiei, în concretețea ei cea mai adîncă. Uneori propozițiunile argheziene ne dau sentimentul unui zbor de păsări albe sub ceruri înalte, alteori taurii frazei pătrund în galopuri nebune în cîmpul poemului. Niciodată însă poetul nu scapă din mînă soarta poemului său, niciodată, la Arghezi, cuvintele n-o iau înaintea ideilor, cum se întîmplă — adesea — la mulți dintre contemporanii lui.

Eugen SIMION

avant premieră editorială

ȘTEFANA VELISAR

Evocări, amintiri

Editura „Mihai Eminescu"

TEODOR VÂRGOLICI

Mateiu I. Caragiale

Micromonografie. Editura „Albatros"

RADU CIOBANU

După-amiaza bătrînului domn

Proză. Volum de debut. Editura „Albatros"

efemeride

Un traducător al lui Dante

Acum patru ani, pe o bancă din preajma debarcaderului Herăstrău, l-am cunoscut întîmplător pe cel mai bun traducător al lui Dante in românește.

Eram impreună cu Adrian Păunescu și discutam, firește, despre poezie. Priveam bărcile ancorate la mal cum se leagănă visătoare pe apa murdară așteptindu-și clienții. Un bărbat, nu prea tînăr, îmbrăcat într-un costum de lucru, aștepta și el, mai la o parte. Ne-am închipuit că e barcagiul însărcinat cu paza și nu i-am dat atenție. Auzind, probabil, despre ce vorbim s-a apropiat și, prezentindu-se ne-a rugat să ne spunem părerea despre cîteva strofe din *Infernul* lui Dante pe care le tradusese. N-a fost nevoie de cine știe ce intuiție din partea noastră spre a înțelege numaidecît că barcagiul ocazional, care folosea lungile ore de singurătate dintre două zile de sărbătoare spre a găsi un echivalent românesc terținelor lui Dante, nu era un om obișnuit și nici un simplu veleitar. Era un extraordinar poet. Am ascultat cu uimire începutul celui mai straniu poem din cîte cunoaște literatura lumii într-o limbă românească pură, armonioasă și firească : *„La jumătatea căii mele-n viață / M-am pomenit într-o pădure sumbră / Căci rătăcisem drumul drept prin ceață. // Și azi un nor de groază mă adumbră / De cîte ori evoc acea pădure, / — Spăimîntătoare și imensă umbră"*.

Ca și cum nu ne venea să credem, l-am invitat pe poet să ne recite — fiindcă nu citea, știa totul pe dinafară — și alte versuri din *Infernul*, pe care (ne-a mărturisit mai tîrziu) il tradusese în întregime : *„Din fund urcau fuioare lungi, ca fumul / Unui pîrjol și gemete amare / Pluteau în jurul nostru cu duiumul. / Pe cît vedeam, ne-afiam în locul care / Pe veci, parcă lumina amuțise, / Ca să se-audă plînsul și mai tare / Vîrtejul care, crunt acum pornise. / Lovea-ntre ele duhuri ce, în stoluri, / Pluteau deasupra negrelor abise / Iar cînd, apoi, cădeau, urlînd, în goluri, / Îl blestemau pe Dumnezeu cel care / Văzutu-i-a scălcîn-du-se-n năoluri / Și-am priceput atunci, cu groază mare, / C-aceste duhuri de furtuni purtate, / Din lutul cărnii și-au făcut mîncare. // Și-așa cum iarna-n viscole turbate, / Îi vezi pe grauri și-i auzi cum țipă, / Astfel și-acele duhuri înfiorate, // Cu-n veci neodihnita lor aripă, / zburau, nu ca să-și afle-o izbăvire, / Dar nici măcar o liniște de-o clipă. // Și, cum cocorii toamna-n tinguire, / Străbat văzduhu-n cetelioliate, / Așa și-aici, în vaet și jelire / Și prin furtuna care pururi bate / Vedeam cum umbre trec..."*

Nu pot să reproduc aici toate versurile pe care le-am ascultat în după amiaza aceea de vară. Poetul care știa pe Dante pe de rost se numește GEORGE BUZNEA.

Îi scriu numele cu majuscule fiindcă mi se pare că Adrian Păunescu și cu mine ne vom lăuda cîndva că am fost printre primii auditori ai celui mai mare traducător al lui Dante în românește. Nu l-am mai văzut cîtva timp pe George Buznea. De curînd, mi-a scris și ne-am reîntîlnit. Mi-a făcut onoarea de a-mi încredința manuscrisul *Infernului*. L-am citit și mi-am dat seama că emoția pe care am încercat-o atunci, la început, nu se datora numai împrejurărilor excepționale. Traducerea este fără seamăn. Nu sînt un specialist în literatura italiană (și cu atît mai puțin în Dante) ; vorbesc însă ca un cititor de poezie. Manuscrisul îmi stă încă în față și nu mă hotărăsc ce să aleg spre a ilustra cele spuse. Iată celebra descriere a *Fiarei* din Cîntul XVII. *„Își ridică, deci, monstrul fața toată / Și trunchiul, însă coada lui șmeiască / Rămase-n apa morții scufundată. / Avea figură blîndă omenească / Dar de la briu în jos, cu solzi drept piele, / Trup de balaur i-a fost dat să-i crească. // Și-avea pe brațe mîțe lungi și grele, / Era tărcat pe coaste și spinare / Și plin de gîlme mari și-ntinse, — ele // Avînd culoarea stofelor tătare, / Adică fel de fel și mai lucioase / Ca pînzele Arahnei legendare // Cum lotcile c-un vîrf pe mal stau scoase, / Iar altu-n apă și precum germanii, / Cu burțile lor veșnic poticioase. / S-au castorii, vinează pe sărmanii / Și dulcii pești, la fel spre noi tritonul / Privea cu ochii lui adînci și stranii. / Și vîjîind cum vîjîie ciclonul / Își învirtea prin aer coada care / Avea venin și ac ca scorpionul"*.

Și pentru a nu fi bănuit că ocolesc lucrurile recunoscute ca cele mai dificile, în traducerea *Infernului*, voi compara mai jos patru versiuni românești ale *Inscripției pe poarta Infernului* cu care se deschide al treilea cînt. Originalul dantesc este acesta : *„Per me si va nella Citta Dolente. / Per me si va nell'eterno dolore : / Per me si va tra la perduta gente // Giustizia mosse'l mio alto Fattore // Facemi la divina Potestate : / La somma sapienzia, e'l primo Amore : / Dinanzi a me non fur cosa creata / Se non eterno, ed io eterno duro : / Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate !"*.

G. COȘBUC : „Prin mine mergi la cuibul întristării : / Prin mine mergi la veșnic plîns fierbinte, / Prin mine mergi la neamul dat pierzării // Justiția mișcă pe-al meu părinte ; / Puterea cea divină ne-a durat / Iubirea primă și suprema minte. // Cînd eu n-am fost, nimic n-a fost creat, / Ci veșnic tot și-n veci voi fi durată : / Să lase-orice speranță cine-a-ntrat !".

ION A ȚUNDREA (Casa Școalelor, 1935) : „Prin mine mergi la veșnica durere, / Prin mine mergi la duhuri condamnate. // Dreptatea a urzit a mea-ncheere; / Făcutu-m-au puterile divine, / Amorul prim și-a-nțelepciunii vrere // Ce-a fost creat-nainte-mi veșnic ține / Și însumi eu durez în veșnicie, / Lăsați orice nădejdi intrînd prin mine !".

ETA BOERIU : „Prin mine treci spre locul de durere, / Prin mine treci spre veșnica jelire / Prin mine treci spre gloata care piere, // Dintru dreptate-avut-am făurire / Și m-a zidit puterea sfîntă, steag / Suprema minte, cea dintîi iubire / Eternă străjuiesc acest meleag, / Precum eterne-s cele-ntîi create : / Pierduți sunteți, de-mi treceți peste prag !".

GEORGE BUZNEA : „Prin mine intri-n Urbea îndurerată / Prin mine mergi în valea tînguirii, / Prin mine treci în lumea-n veci damnată. // Ziditu-m-a Părintele Iubirii / Supremul Cuget și acea Instanță / Mai sus decît toți juzii omenirii / Cum înaintea mea n-a fost substanță, / Decît în cele veșnice cît mine, / Voi ce intrați, lăsați orice speranță !"

Dacă aș fi editor, mi-aș face un titlu de onoare din a-l publica pe George Buznea.

Nicolae MANOLESCU

compendiu

Cartea de proză

Deși inimos, gestul unor autori tineri de a gira scrisul și mai tinerilor lor confrați are doar o semnificație afectivă care nu trebuie să fie neapărat publică și de care, în orice caz, critica nu poate și nu trebuie să țină seama. Debutul e suprema și irepetabila singurătate absolută a scriitorului. Să-i lăsăm acestuia șansa să și-o trăiască.

Nu știm dacă un autor debutant sau altul „va impune în întreg contextul literar actual un nume" și nici nu trebuie să aflăm prea repede. Și-așa, critica se află azi față de proza debutanților într-o situație dificilă (fiind nevoită să amendeze volume tot atît de bune sau de proaste ca cele pe care le ridica în slăvi acum cinci-șase ani), pentru a-și mai permite luxul unor imprudențe. De asemeni, nu ni se pare potrivit să comparăm producția unui debutant cu povestirile și schițele care apar prin reviste ori cu producția unui alt debutant fiindcă, cel puțin în contextul actual, nu este o comparație stimulatoare. O raportare la cerințele generale ale prozei ni se pare mai potrivită deși, evident, e mai drastică. Lipsa subiectelor continuă să fie drama (dacă o putem numi așa) autorilor tineri. De unde, această supraproducție de literatură periferică, în marginea faptelor și a semnificațiilor, indecisă și tinzînd spre o efeminizare lentă.

ION MARIN ALMĂJAN

Sînt dator cu o durere

I. M. Almăjan vine dintr-o regiune a țării puțin exploatată literar deci, dintr-odată, șansa de a aduce ceva nou în literatură crește simțitor. Din păcate, cu excepția unor detalii de ordin topografic ori dialectal, proza sa nu poate fi „localizată". Mai mult, unele cuvinte în dialect pot chiar să încifreze fără acoperire textul ca în acest caz : un personaj se numește Aringu din pricina felului special în care vorbea — „bălăngăne ca un aring la biserică". Dar cîți cititori vor înțelege că aring=clopot iar nu cîntăreț de stranã, să zicem ? Nu toate povestirile din volum rezistă unei lecturi atente dar cîteva (Absența, Un mesaj sosit tîrziu, Sînt dator cu o durere) *anunță incontestabile calități de prozator. Absența ar putea fi chiar o linie directoare a viitoarelor proze. Dar acesta nu e un „sfat". E ceea ce Lectorul încearcă, în naivitatea sa, să prevadă.*

IOSIF LUPULESCU

Aș fi vrut să fie marți

Iosif Lupulescu ne este recomandat drept un autor al „faptului cotidian" — ceea ce e adevărat dar nu și al faptului cotidian semnificativ — ceea ce ni se pare a fi, de fapt, important. Din cele douăsprezece povestiri, șase (Ultima săptămînă, Cînd va ninge, Se duc cocorii.... Am pierdut o rază de soare, Zăpada, Aș fi vrut să fie marți) *pot fi grupate într-un ciclu pe care l-am numi ad-hoc* Învățătorul. *Alte două povestiri,* Noaptea mea de Anul Nou *și* Dans fără femei, *pot fi, de asemeni, comasate sub un titlu comun, rămînînd în afara unei posibile grupări* Scrisori pe sticlă de cobalt, Ostroveanca, Singur, în curtea școlii *și* Vacanță *și gelozie. Fragmentarea poate fi justificată în diverse chipuri. Narațiunea din* Noaptea mea de Anul Nou *este reluată după patru povestiri care ar putea reprezenta, să zicem, echivalentul celor două ore care se scurg între prima parte a povestirii* (Noaptea mea de Anul Nou) *și cea de a doua* (Dans fără femei). *Dar s-ar putea să nu reprezinte nimic altceva decît un capriciu al autorului sau, eventual, o cursă întinsă criticii pasionate după „chei". Eroul din ceea ce am numit ciclul* Învățătorul *este surprins în cîteva situații „cotidiene" fără prea mare audiență la lector, primind mustrările elevei Ana (o Ană impresionată pînă la lacrimi de legenda* Meșterului Manole) *pentru că vrea să părăsească satul ; victimă a unei localnice care încearcă să și-l apropie susținîndu-i metodic corespondența amoroasă ; obsedat de imaginea învățătoarei care-l precedase etc. Dintre acestе povești, singură* Zăpada *se distinge pentru că acolo autorul a trecut pe lîngă un „subiect" — psihologia mediilor preponderent masculine sau feminine, forme de evadare și sustragere. O asemenea tentativă de evadare într-un spațiu uni-dimensional, nu nesatisfăcător dar monoton, încearcă oțelarul Goșoiu* (Scrisori pe sticlă de cobalt). *Nevoia unui interlocutor „din afară" se concretizează aici în acele scrisori mentale destinate Femeii „...gîndurile, ca de fiecare dată, în fiecare zi, o pornesc spre o lume a lui, o lume pe care n-o dezvăluie nimănui. O privește pe Ana, pe Liana, ori pe Aura, indiferent pe care, că la fiecare îi va veni rîndul, în una din zile, să-i compună o scrisoare". Mai decisă, această proză ne-ar fi reținut mai îndelung. Alte povestiri, chiar dacă alert scrise, se uită din pricina subiectelor.*

MARIN MAVRU

Echivalența

Nefericit alese numele propriu (Strulop, Orait — transcriere după ureche a englezescului „all right", Nefast, Pucap, Ascul, Tubar, Iraseti, Slev, Vas etc.), cu atît mai mult cu cît ele nu sînt sprijinite nici de text. Artificiozitatea acestor vocabule guturalo-pițigăiate se lățește și asupra povestirilor în sine care pendulează între întîmplarea lăcrimoasă cu substrat moralizator (Vișinele, Ceva ce putea fi foarte bine, Nu mai vine nimeni) *și întîmplarea cu „problem"* (Echivalența, După fructe în pădure, Dragostea, ceva cerebral). *Păcat că uzanțele nu permit recomandarea de lecturi susținute și autorilor de cărți tipărite. Ar fi fost altceva.*

EUGEN BĂLAN

Exerciții

Autorul, de profesie inginer, a murit în anul 1968. A scris un roman (apărut în 1941) și aceste Exerciții *care se tipăresc azi. Cel puțin două proze* (Sub pecetea tainei *și* Romane în borcan) *justifică această apariție editorială, patronată, după cîte am înțeles din postfață, de Lucian Cursaru. Sub pecetea tainei ar fi o posibilă urmare („urmare scrisă după moartea soției lui Gogu Nicolau") la scrierea cu același titlu de Matei Caragiale, mai exact o urmare la primul fragment — episodul Gogu Nicolau. Se știe că acest episod, relatat de polițistul Rache, se încheie aluziv : „...dacă femeia cu crenvirști și cu berea nu știe ea ceva". Eugen Bălan preia și dezvoltă această aluzie pînă la stadiul unei povestiri de sine stătătoare, puțin aservită textului din care descinde dar fără a pierde, totuși contactul cu acesta. Astfel, deși „fișa" Linei se îmbogățește mult în proza lui Eugen Bălan, datele esențiale și, totodată, inițiale sînt rememorate cu înseși cuvintele lui Matei Caragiale : „nu e nici bătrînă, nici tînără, nici frumoasă, nici urîtă, nici grasă, nici slabă, în sfîrșit nimic aparte". Se rememorează, de asemeni, după Matei Caragiale împrejurările dispariției lui Gogu (în gară, la întoarcerea de la Bușteni) precum și alte cîteva detalii ajutătoare simulării unei „urmări" cît mai exacte. Urmarea nu înseamnă însă sfîrșit — în sensul dezlegării misterului, a tainei. Lina relatează doar faptele care au precedat ori au urmat dispariției lui Gogu, nimic mai mult. De altfel, în textul lui Eugen Bălan accentul nici nu mai cade pe Gogu, ci pe Lina. Lina e, pînă la un punct, varianta feminină a lui Rache. Descoperind șantajul lui Gogu, ea strînge cu migală dovezi și, sub aparența unei soții corecte, naive chiar, pregătește pe îndelete răzbunarea. Pusă în imposibilitatea de a ucide fără să stîrnească bănuieli, Lina încearcă întîi să-l îndrepte spre sinucidere iar mai apoi (printr-o scrisoare) îl dă pe mîna tovarășilor lui de afaceri acuzîndu-l de trădare. Cum a dispărut însă Gogu, nici Lina nu știe : „Ce s-a întîmplat nu știu și nici nu m-am amestecat să aflu... După cum vezi moartea lui Gogu rămîne și acum învăluită în mister". Excelent scrisă, povestirea rezistă mai ales prin această fascinantă Thérèse Desqueyroux care este Lina.* Romane în borcan *e un soi de science-fiction miezos și plin de duh. Se imaginează o discuție cu profesorul Amelior Complexius, specialist în problemele asimilării intensive a literaturii beletristice universale pe baza concepțiilor și metodelor ciberneticii. Complexius este însă, înainte de orice, un dușman înverșunat al timpilor morți — anticronofagismul său frizînd deseori absurdul : „Energia consumată pentru un singur bună-ziua este de un miliwatoră. În total 60.000 kwh/zi. Se poate lumina un oraș de 50.000 oameni" ; sau „nu vom admite ca Simfonia a 9-a să fie cîntată la fel ca și acum 100 ani, în 65 minute. Ar fi dezolant. Ar fi revoltător. O adevărată crimă împotriva demnității umane și un ultragiu la adresa progresului științei". Cît privește traducerea cărților dintr-o limbă în alta, Complexius are în vedere tot consumul de timp. Ca atare, din cărți vor fi eliminate „fără nici un scrupul toate închiderile și deschiderile de uși și ferestre care ocupă... 6,3% din volumul total al romanelor, aprinderea și stingerea țigărilor, consumul de băuturi alcoolice slabe, răcoritoare sau pahare cu apă (se fac excepții pentru băuturi alcoolice tari și pentru betiile urmate de scandal), încruntările, ridicările de spinare sau de umeri, strîngerile de mînă, sărutările nevinovate, plimbările solitare și fără scop, statul pe gînduri" etc. Vor fi eliminate textele afectate portretizării eroilor (în locul lor punîndu-se fotografii) precum și monoloagele interioare — „ca fiind împotriva naturii". Un normativ adoptat după îndelungate dezbateri stabilește că „analizele sufletești efectuate la persoana întîia singular,... se rezumă după normele în vigoare" în timp ce „analizele sufletești ale eroilor din romanele scrise la persoana a treia... se elimină. Fac excepție numai analizele sufletești rostite... care se rezumă după normele fixate pentru dialoguri și conversații".*

LECTOR

Transilvanie mîhnită

„Pe Mureş şi pe Tîrnavă..."

O astfel de rupere a echilibrului poate să te facă să pierzi legătura dintre subiect şi predicat, în căutarea alteia, mai trainice.

Acest cataclism a fost un examen al vitalităţii. Toţi centrii nervoşi ai ţării au reacţionat la durere, spontan ca-ntr-un organism.

Gheorgheniul a trimis pîine, Bucureştiul, făină, Iaşul, unt. Oradea, mălai. Fără să se fi cerut în mod expres ceva, precizează inginerul Kiss Zoltan, prim-vicepreşedintele Consiliului popular municipal Tîrgu Mureş.

O sută douăzeci de străzi inundate. Trei pasarele şi patru poduri de refăcut, 184 locuinţe distruse, între 300 şi 400 locuinţe degradate. Corpul de arhitecţi a î necupt tifici nrdl b Corpul de arhitecţi a început de pe acum o muncă tenace, o muncă grea de refacere, care cere timp, efort susţinut, ceva din admirabila conştiinţă civică a tuturor, în momentele dramatice, continuată spre zilele liniştite care încep să-şi reia cursul, încă sub impresia celor ce au fost, dar învingătoare prin forţa verificată a marei noastre familii unite şi prin ideea că nimănui, cu puţine excepţii, nu-i este indiferent ce i se întîmplă celuilalt...

Cu puţine excepţii... Inginerul Kiss ezită. Aflăm pe urmă lucrul acela imposibil de imaginat că în primele ceasuri ale dezastrului, un grup de indivizi din tagma furilor **au sosit** cu avionul, cu avionul obişnuit de cursă civilă, ca să prade oraşul inundat. Să-ţi cumperi bilet de avion, ca să ajungi mai repede **la faţa locului**, să culegi **spuma** dezastrului. Pentru tînărul Otto Lurtz din Sighişoara, de pe strada Cluj, de pe malul drept al Tîrnavei care a salvat 50 de oameni şi care n-a izbutit să-l scape de la înec tocmai pe tatăl său, al cărui corp Tîrnava îl poartă şi acum în pîntecul ei de zgripţuroaică.

Îl vom aminti de asemeni şi într-un mod cu totul special pentru ostaşii înecaţi sub podul din Tîrgu Mureş, ale căror trupuri tinere n-au fost nici ele scoase încă la lumina soarelui acestuia frumos de mai, care bate blînd acum peste pod, băieţii aceia frumoşi şi îndrăzneţi, venind în amfibii noaptea ca în basm, Loengrin, poate, lunecînd pe Mureşul nebun şi pe care bătrîna aceasta de 85 de ani îmbrăcată toată în negru, îi chemă încet, bătrîneşte, de pe pod, aplecată peste parapet, cu ochii ei lichefiaţi, o sfîntă Vineri, uscată şi slabă, ocrotitoarea lor sosită prea tîrziu, cu o clipă numai după ce balaurul de noroi, somnul ăsta imens şi vorace cu mustăţile lui de coşmar, i-a înhăţat perfid, cum înhaţă uneori şi copiii de pe mal, strîngîndu-i la pieptul lui rece, solzos, purtîndu-i tilhăreşte pe dedesubt sub pieile sale de porc de apă, de porc abominal.

„Pe Mureş şi pe Tîrnavă, nu-i fată să-mi fie dragă..." Să tacă acest cîntec! Acest cîntec să tacă, ruşinat, pentru mult timp!

Pe Mureş se înecă soldaţii din amfibii. Feţii noştri fără de seamăn şi de neînlocuit şi care toamna trecută, sau toamna cealaltă cîntau, între cuferele lor de lemn, pe peroanele gărilor, acel trist, acel bărbătesc totuşi „Mă duc mamă militar" — cîntec de jale prefăcută, încărcat de bucuria presimţită a unei bărbăţii între arme şi comenzi clare în aerul tare al cîmpului de instrucţie... Ei care, plecînd din gări, fac să ne bată inima, sau cînd merg cadenţat la paradă cu muzica în frunte, sub cerul lor disciplinat, cu drapel de mătase.

Cum e tineretul

„Tineretul ne-a surprins" — mărturiseşte tot inginerul Kiss Zoltan, prim-vicepreşedintele Consiliului popular municipal Tîrgu Mureş. Acest „ne-a surprins", dă puţin de gîndit. Cum „ne-a surprins" ? „De ce ne-a surprins ?" Acest tineret care nu dă dovadă chiar de inerţie la unele mobilizări, dar care totuşi, cîteodată... ştiţi cum e tineretul.

· Nu ştim niciodată cum e tineretul. Sau nu mai ştim cum e tineretul, fiindcă nu mai sîntem tineri. Şi noi sîntem altfel, sau ajungem altfel faţă de propria noastră tinereţe. Pe camioane, în bărci, cu apa pînă la piept, cei trei mii de studenţi, viitori medici, viitori farmacişti, viitori profesori sau actori au fost în primele linii ale bătăliei. Tineretul a reacţionat exemplar, înainte chiar de a se fi făcut, în bună regulă, mobilizarea. El n-a avut nevoie de fapt în aceste împrejurări eroice de nici o mobilizare. S-a mobilizat prin disponibilitatea lui spirituală, prin însăşi conştiinţa datoriei sale ajunsă firesc la punctul maxim de încandescenţă a necesităţii. Conştiinţa eficacităţii adevărate presupune ca ea să existe, de aici înainte şi în cei care mobilizează, în felul cum mobilizează — nu numai în tineret.

Mozart

Cînd am fost prima dată la Sighişoara, cu mulţi ani în urmă, şi am ajuns sub Cetate, pe strada principală, era seara şi o coincidenţă pe care n-o pot uita a făcut să aud la un difuzor deschis la maximum **Flautul fermecat** al lui Mozart. Pe cele mai urîte străzi pe care se întîmplă să merg, vreau să spun cînd o stradă este foarte urîtă, sau mai bine zis, cînd merg singur pe o stradă apăsător de urîtă, invoc, mergînd, ce-am simţit atunci, auzind muzica lui Mozart pe strada principală a Sighişoarei. Este o garanţie, că printr-o întîmplare, printr-o coincidenţă fericită, poţi să-l auzi oricînd pe Mozart şi să te opreşti recules, ferindu-te, cum te fereşti de lume, cînd, din cine ştie ce pricină, ţi se umezesc ochii şi nu vrei să fii văzut, pentru că ar fi ceva caraghios...

Nu am cum să le spun acest lucru nici măcar bunilor mei prieteni care mă însoţesc, după potop, în timp ce înaintăm ca într-un oraş recent eliberat din mîinile inamicului, pe strada principală a Sighişoarei, purtînd pe zidurile caselor ei gheara precisă a apei ca urma de catran a prigoanelor medievale. Adică : eu, aici, lîngă vitrina aceasta intactă, cu lucruri expuse spre vînzare încremenite grotesc sub mîngîierea scîrboasă a noroiului, lîngă vitrina cu mult rîvnitele noastre bunuri de consum, cu ciorapii de copii maculaţi de noroi, purtînd pe genunchi, pe gambe, pe tălpi urmele nămolului, ale unui joc niciodată pornit... M-am oprit odinioară într-o seară şi am ascultat în picioare **Flautul fermecat.** Lîngă vitrinele cu mărfurile, cu obiectele ruşinate parcă de semnificaţia lor pierdută. Cu un metru de noroi peste cap şi cu o idee de Mozart oricînd posibil în văzduhul nobil al Sighişoarei.

Blana de oaie

Femeia spală într-un şanţ cu apă murdară, miloasă, o blană, sau ce a fost sau ar putea fi, sau s-ar bănui, însfîrşit, după potop că e o blană de oaie. Mai întîi nu înţeleg de ce mă opresc şi întîrzii tocmai lîngă ea, aici pe strada Cluj de pe malul drept al Tîrnavei, lîngă femeia aplecată peste şanţul infect, pe urmă înţeleg. Stă aplecată deasupra şanţului şi freacă îndîrjită cu peria, **lucrul acela** ce i-a mai rămas, o blană de oaie, sau ceva care mai poate să aducă vag cu o piele de oaie. Stă aplecată, ca şi cînd de operaţia aceasta ar depinde totul, restul fiind ceva cu totul secundar sau întîmplător, stă aplecată, la trei metri de locuinţa ei complet distrusă, iar acest cuvînt **distrusă** nu este deloc cel mai potrivit, întrucît la nimicirea propriu zisă, se adaugă noroiul, acelaşi noroi din vitrinele Sighişoarei ,noroiul depus peste lucrurile pe care de obicei noroiul nu îndrăzneşte să le atingă, sau să se instaleze în ele : cărţi, leagăne, maşini de gătit...

Noroiul, deci, intrat şi-n blana de oaie, asupra căreia femeia dă un atac răbdător, metodic, cu o încredere absolută în albire — nu cenuşa, cum o lasă focul, cenuşa totuşi pînă la un anumit punct frumoasă prin puritatea arderii şi prin modul cum flutură în vînt ; noroiul care este altceva, însinuarea lui mătăhăloasă şi fină în acelaşi timp, în case, în fostele case, prezenţa lui în cele mai surprinzătoare locuri, speriindu-te pînă la rădăcina cea mai adîncă a spaimei, cum te-ar speria, în toiul nopţii, după cîteva bătăi în uşă, cînd deschizi uşa să vezi ce-i, un om cu mască, omul cu mască, noaptea în toiul nopţii, trezindu-te brusc faţă în faţă cu el.

„Copiii nu mai dorm noaptea pînă nu-i ţii de mînă : **tată vine apa,** spun înainte de a adormi", explică celălalt, bărbatul cu două sticle de borvis şi două franzele strînse la piept — vorbind cu aceeaşi aplicare a femeii de alături, cufundată pentru eternitate parcă în munca ei sisifică, de recuperare a blănii, şi cu detaşarea şi calmul extraordinar pe care le capeţi în clipele cele mai absurde ale existenţei, cînd simplul fapt că ai trecut prin ce-ai trecut, că ai păţit ce ai păţit lucrul acela imposibil de închipuit în viaţa obişnuită îţi conferă, fără să ştii, o tragică superioritate asupra calamităţii. Dovadă acest om zîmbitor, cu două sticle de borvis strînse la piept şi cu două franzele primite şi care, puţin aiurit, luminos totuşi în nenorocirea lui, spune cum trebuie el să ţină copiii de mînă, noaptea, înainte de a adormi.

Vaca

De pe arcul înalt al şoselei care intră în Tîrnăveni se zăreşte întinderea uriaşă de apă strînsă în vale şi Combinatul chimic atît de crunt lovit.

Privim de sus, în soarele îndurător al lui mai, acest sfîrşit de lume.

Pe şosea apare un car cu boi, urcînd, cu un bărbat şi o femeie pe jos mergînd înaintea vitelor. Cînd se apropie, vedem că încep să fie bătrîni amîndoi, cincizeci de ani. El este îmbrăcat în alb, un alb imaculat, de in, de ţesătură naţională şi asta în mijlocul noroiului pare un eveniment ieşit din comun. El mai este şi cărunt, înalt, chipeş, şi cînd îl întrebăm cum îl cheamă, dîndu-i bună ziua, răspunde, lipindu-şi călciile, cu un reflex vechi din armată : Potor Moga. Femeii îi zice Ana, Ana Moga. Ne pregătim să-i fotografiem. Amîndoi se aşează drepţi în faţa vitelor paşnic oprite. Femeia se dă în lături din faţa vacii şi spune : să iasă şi vaca, vaca noastră...

Privesc Combinatul chimic de jos. Această întreprindere a suferit pierderi incalculabile. Mă uit iar la cei doi din faţa carului lor, atît de senini, de sănătoşi, de robuşti, de siguri pe ei şi pe tot ce îi înconjoară. Încerc să-mi închipui cît au suferit în istoria Transilvaniei toţi strămoşii lor şi cum au păstrat acest port curat, acest grai sincer, acest surîs şi îmi spun că paguba înregistrată de Combinatul chimic, intră în şirul lung de patimi suferite de generaţiile înalte de oameni de pe dulcele pămînt al Transilvaniei.

Constantin ŢOIU

Închinăm numărul de faţă tuturor celor care, în aceste zile ale durerii şi omeniei, s-au unit în efortul de sprijinire a ţinuturilor greu lovite de calamităţile naturale.

Toţi scriitorii care semnează azi în paginile Luceafărului au hotărît ca drepturile lor de autor, pentru lucrările publicate în acest număr, să fie donate cetăţenilor sinistraţi, de pe strada Clujului, din oraşul Sighişoara.

Sighişoara — „Nu mi-a rămas nimic"

Anno Domini

Brusc invadîndu-ne prezentul,
o, apele acestui an,
pămînturile sparte în tridentul
unui Neptun dunărean.

Sumbră oglindă limpezind luminişe
inimă aspră umflată de ploi,
fulgeră punctul de sprijin iuţit pe tăieşe,
punctul de sprijin e numai în noi.

Pe fondul aceloraşi dure palori,
din celălalt veac,
în ceaţa lunară se-ntorc dintre nori
săgeţi răsleţite de dac.

Sînge, preţă-le în aur de grîne,
nisipul mai ţine o perlă,
în gîtlejul poetului încă rămîne,
tot fraged, sub negru penaj, gîtlejul de mierlă.

Renaşte, Patrie-a noastră, încă o dată,
din ape, curată, în miez de pămînt,
la vremea lacrimei teiului sfînt,
la vremea-nfloririi teiului sfînt.

Grigore HAGIU

Cărţile deasupra apei

(Urmare din pag. 1)

Cine n-a fost cutremurat pentru totdeauna, citind o scenă în care o fetiţă, chinuită de nişte oameni străini care o creşteau, era trimisă în miez de noapte într-o pădure să aducă apă, să adape un cal ? În clipa în care se lupta cu imensa găleată, o mînă apucă toarta şi fetiţa simte cum găleata devine uşoară, îşi ridică privirile şi vede un bărbat blînd care îi spune cuvinte liniştitoare. Milioane de oameni care au citit această scenă, chiar dacă au uitat concretul ei, au păstrat în schimb sentimentul născut în ei, în clipa în care au citit, şi care îi va face ca aproape totdeauna, să fie alături de un copil aflat în primejdie. Puterea sentimentelor odată născute nu va fi ştearsă de niciun dezastru. Arta care a dat naştere unor simţăminte atît de adînci nu se va simţi umilită niciodată.

Cititorul meu va înţelege, sper, din toate aceste ocolişuri că, asemeni unui ţăran de pe meleagurile unde m-am născut, care vorbeşte despre te miri ce, în timp ce simte ghiara emoţiei în gît, eu — contemplînd dezastrul ţării mele — îi dau înainte cu literatura şi cu morala literară, tocmai pentru a ascunde emoţia directă, insuportabilă pe care mi-o dă soarta semenilor mei, aruncaţi deodată în nenorocire.

Da, desigur, pot fi adevărate toate aceste lucruri literare. Dar acum ne vorbeşte fotografia, cuvîntul de acolo, de la faţa locului. Care ne face să ne simţim alături de mama care şi-a pierdut copilul, de fiul care nu şi l-a mai putut salva pe bătrînul său tată, de fetiţa care nu va mai vedea niciodată pe bunica ei. Cititorul le va vedea împreună cu mine, chiar în această revistă literară, relatate de dumneavoastră care aţi dezbrăcat pentru moment haina poeziei sau a prozei de imaginaţie şi aţi îmbrăcat-o pe cea a reportajului, în aceste zile grele, de luptă, de solidaritate naţională şi de reculegere.

De-o mie de ani cu credinţă adîncă

Dacă tot era vorba despre Ardeal trebuiau să se-nalţe pădurile. Dacă tot era vorba despre Ardeal trebuiau să înunde păşunile. Dacă tot era vorba despre Ardeal trebuiau munţii să se reverse, cataclismele să fi venit dinspre partea semnelor locului. Aşa era drept. Lemn şi piatră. Să poţi să te aperi. Să ştii. Dar a venit puhoiul de ape şi-n Transilvania nu este nici o barcă şi-n Transilvania nu este nici un luntraş. De cînd e istoria ţării istorie o umilinţă mai mare nu s-a-ntîmplat. De cînd sînt arderenii-n Ardeal de la-nceputul pămîntului aşa lovitură hoţească nu s-a primit. Aşa că din bunica Maria a mai rămas năframa o vreme, deasupra apelor şi din bunicul Găvriliă căciula de miel.

Sînt rudă cu jumătate din Valea-Someşului, cu Ţara-Oaşului pe de-a-ntregul, cu Dejul, cu Bistriţa, cu Năsăudul, de la Ieud pînă la Cusdrioara sînt numai „popi". Şi eu la care să mă gîndesc mai întîi că nu este ? La unchiul Pavel sau la moş Simion, că erau aşa de bătrîni şi de vechi de-i uitaseră neamurile afară, în faţa uşii, erau pietre de-a gata fără să fi venit apele peste ei. Şi din case pe care s-o şterg de sub soare şi să nu pun nimica în locul ei, casa mătuşii Valeria, făcută azi-vară sau casele popenilor de demult ? De-o mie de ani se-nrudesc doi cîte doi cu osîrdie să pună ziduri de temelie, pomi în pămînt şi suflete-n soare şi tocmai pe ultimii îi răstoarnă puhoiul cu obrazul la Dumnezeu. Ei se ţin de pămînt şi apa îi trece cu faţa la lună. Au mai rămas acoperişele din Cusdrioara şi cîte-un vîrf de plop.

Da, s-a petrecut ca în timpul războiului : a fost un om, nu mai este, a fost un sat, nu mai este. După oameni a rămas doliul, după sate praful şi pulberea. Un loc drept şi mort în care nu se mai vede nimic : nici tu om, nici tu casă. Au fost.

Şi scrie pe urmă un om bătrîn din Teleorman : „în aceste momente de grea încercare pentru fraţii noştri din judeţele inundate de apă, doresc să-mi aduc modesta mea contribuţie, ca mecanic, la refacerea unităţilor industriale care au avut de suferit". Şi scrie alt om bătrîn din Bucureşti : „Eu ca pensionar şi un bun patriot român fac apel la toţi pensionarii din Republica Socialistă România, ca să contribuim şi noi cu pensia pe una zi şi chiar două zile. Rog ca aceste rînduri cu rugămintea mea şi cu gîndul bun, ca sute de mii de pensionari să fie cu acel gînd bun pentru ţara noastră. Ca încheiere vă rog să fie dat în presă şi publicat acest apel conştiincios al meu". Şi în dimineaţa zilei de 13 mai cetăţenii oraşului Tg. Mureş conduc trupul eroului cunoscut pe ultimul drum : soldatul Ion Roman. Şi pe urmă Ion David Rusu, Mircea L. Robu, Lazăr I. Blejnari şi Ionel S. Giurchi. Două maşini amfibii, angajate într-o operaţiune de salvare, au fost înghiţite de valuri pe o stradă din dreapta podului de peste Mureş. Cei care au salvat din ape au murit eroic sub ape. „Soţia mea cînd a aflat c-am rămas fără casă, n-a putut scoate o vorbă, a căzut la pămînt". „Viaţa revine la normal. De două zile fabrica de pîine produce, iar la sfîrşitul săptămînii se prevede reintrarea în funcţiune a centralei electrice". „Transmiteţi mulţumiri asistentei Eleonora Cernău, mi-a salvat fetiţa în vîrstă de două săptămîni". Atît !

Poate că uitasem unii de alţii. Poate că adormisem unii de alţii. Poate că murisem într-un fel. Şi pe urmă un bărbat mai găseşte zece cărămizi nesurpate şi le pune de-o parte.

— Pentru ce ? întreabă reporterul.
— Pentru casă.
— Casa s-a dărîmat.
— Facem alta.
— Şi tot aici ?
— Păi tot. Da unde ? Ştii dumneatale alt loc ?

Nu ştiu, stimate tovarăşe redactor şef, pe cuvînt că nu ştiu.

Sânziana POP

Arad — acoperiş pe pămînt.

Tîrnăveni — După inundație

Hainele noastre au rămas singure

În dimineața zilei de 20 mai 1970, puțin timp după răsăritul soarelui, pe la orele cinci și jumătate, am intrat în orașul Sighișoara, oraș pe care nu-l văzusem niciodată. Am ajuns pe una din străzile principale, nu știam clădirile înalte, cu pereți albaștri, decît din povestirile frumoase ale altora. N-am să scriu nicio poveste frumoasă. Bătea soarele pe toată lungimea străzii, nu se zărea niciun localnic. Abia se făcuse ziuă, dar toate ferestrele de la parterele clădirilor erau deschise. Toate ușile date de perete. N-am privit spre niciuna din odăile goale, pe sub ferestrele cărora treceam. N-am trecut pragul niciunei uși.

Orașul se afla în a șaptea zi de la începutul catastrofei. Aceasta e singura imagine pe care o am despre Sighișoara. Un oraș cu ușile și ferestrele deschise în zori și cu odăile goale.

La un cot al străzii, vitrina unui magazin de confecții ne-a silit privirile și ne-a alungat mai mult decît ușile deschise : pe manechinele de gips ud, costume și rochii pline de sus pînă jos de șuvoaie de noroi. Mai departe, în vitrina unei librării, cărțile arătau la fel ca hainele. Pe toată lungimea străzii, pereții albaștri ai clădirilor, uzi și noroiți pînă deasupra ușilor și ferestrelor de la partere. Brusc, i-am văzut, după scurtă vreme, pe localnici, apăreau tot mai mulți la ferestrele odăilor goale de la parter, în cadrul ușilor, sub porți, se întorceau acasă după încă o noapte fără rost, coborîseră de la etajele acelorași clădiri unde își găsiseră adăpost provizoriu, sau veniseră de pe alte străzi mai puțin lovite de inundațiile Tîrnavei. Din nou, ca în fiecare zi după retragerea apelor, se întorceau acasă în zori, scoteau sub soarele străzii paturile, hainele, fotoliile, cărțile și le lăsau singure. „Hainele noastre au rămas singure" — ne spune un localnic care-și privea casa, fără să se mai apropie de ea. După inundație și după retragerea Tîrnavei în albie, străzile au fost spălate de ploi torențiale, sînt spălate mereu de apa care vine și cade acum de sus peste oraș. În vreme ce, din case, continuă să fie scos,fără spor, nămolul, cu lopata, de dimineața pînă seara.

Unde ești Otto Lurtz ?

Unde ești, Otto Lurtz?

Tîrnava Sighișoarei s-a retras în albie. Azi nici localnicii nu știu cît s-a pierdut din Sighișoara și cît mai poate însemna ceea ce a rămas. Am fost întrebați noi de unii localnici, dacă am aflat de pe unde venim cît au pierdut ei, întrebîndu-se apoi, dacă nu cumva și noi, care veneam dinspre Dunăre, am fost alungați de ape mai mari și ne-am salvat trecînd peste podurile pe care ei, sighișorenii, le-au reparat în aceste zile și nopți. Cartierele de lîngă albia Tîrnavei sînt în întregime distruse. Zona industrială se întindea și aici. I-am întrebat pe oamenii din jurul albiei despre ei înșiși și despre casele lor. Își trec numele sub tăcere, nu răspund, nu mai știu cum au arătat casele lor, dau ocol prin niște locuri goale să mai afle pe unde au locuit exact familiile lor de patru generații, sau mai demult, de cînd s-au adăugat alte străzi celor vechi de sute de ani. Singurele nume pe care le poți afla repede în Sighișoara sînt numele celor care au pierit, ei au strîns tot ce a fost, ne spunea unul. Pe strada *Ștefan cel Mare*, un nume stăruie în răspunsurile tuturor, numele unei învățătoare, luată de ape, Margareta, *Strada Margaretei*.

Pe o fișie nesigură de teren, între calea ferată și malul drept al Tîrnavei, cîteva zeci de familii care nu obțin seră locuri de casă în altă parte a orașului, își construiseră de curînd locuințe. Unii abia se mutaseră, în toamna trecută. Fișia de case avea și un nume, parcă separat de al Sighișoarei : *Strada Clujului*. Am căutat, la 20 mai 1970, Strada Clujului. Găsim temelia unei sere mai întîi ; pe o bucată de fundație stă în picioare o femeie, plouă, rochia îi e udă, ne privește fix, întrebăm unde e Strada Clujului, nu ne răspunde. Dintr-un grup de oameni care-și căutau, printre pereții rămași, lucrurile, a venit spre noi o femeie în rochie înflorată, a întins mîinile peste cele cîteva pietre și cîteva țigle rămase prin gropi și ne-a spus că „asta e Strada Clujului" și „pe cine căutați ?" „că mai toți stau de atunci tot pe aci". „Îl așteptăm pe Otto", ne-a mai spus ea. Numele de „strada Clujului" n-a mai revenit în vorbele femeii. N-a mai rămas nimic din strada Clujului, casele întregi sînt numai pe dinafară întregi, se mai rostește o singură afirmație întreagă „*Otto Lurtz*". Otto Lurtz trăiește, ne spun ei, a salvat cincizeci de oameni pe strada Clujului cu o barcă, i-a cules pe rînd din gurile podurilor de case și de pe acoperișuri. „După ce Otto lua omul în barcă, pe urmă se răsturna numaidecît goală și casa în valuri. Pe unii i-a coborît cu frînghia în barcă, umbla cu barca printre acoperișuri, mai lua un om, mai pierea o casă luată de apă în schimb". Casa familiei Dimitriu a fost despicată în două de un stîlp de beton de la rețeaua electrică, înainte ca Otto să fi venit cu barca să-i salveze și pe ei. Familia Dumitriu a trecut de pe acoperiș pe crengile pomului de lîngă casă, urca apa, urcau și ei mai sus pe crengi, dar a venit pînă la urmă Otto și i-a salvat. Din casă a rămas numai un perete. Dar pomul a rămas întreg. În totul, Otto Lurtz, lăcătuș ca meserie, a salvat pe rînd 50 de oameni, a durat asta o noapte, sau o zi. Pe taică-său, Otto l-a lăsat la urmă de tot, taică-său îl chema de la gura podului să vină să-l ia și pe el în barcă, și să-l ducă de pe strada Clujului, în lumea care scapă cu viață, „lasă tată, noi la urmă de tot, pînă atunci scade și apa, barca e a mea, tu ești tatăl meu". Apa venea și mai mare. „Otto, cînd a terminat de dus cincizeci, s-a îndreptat și spre casa lui și a lui taică-său". „Unde e casa lor ?" — o întrebăm pe Valeria Coman. „Chiar aici unde e groapa asta cu apă, din toate casele a rămas cîte ceva, un perete ,o sofa prinsă într-un pom sau sub o temelie crăpată, din casa lor, nimic. Otto a văzut că nu mai e deloc casa, el a plecat atunci în josul Tîrnavei să-l mai găsească pe taică-său, așa, în starea în care îl făcuse cu apa pe bătrîn, dar nu l-a mai găsit, l-a căutat pînă n-a mai putut". „Unde este Otto Lurtz acum ?" — întrebăm mai departe. Părerile oamenilor de pe strada Clujului sînt împărțite : se află la o rudă, în orașul de sus, unde nu prea a fost inundație, e bolnav și are 40 de grade ; alții cred că e într-un spital; alții că „a luat un drum străin de mintea lui tînără și ascuțită, nu mai e în firea lui de la început" (aceștia din urmă, care spun asta, aflăm că nu sînt de pe strada Clujului, ci de pe celălalt mal). Valeria Coman ne cheamă și ne arată sub un șopron de scîndură barca lui Otto. La capătul bărcii, spălate cu grijă, poate de o mînă de femeie, micile obiecte de barcagiu-amator ale lui „Otti", un fel de busolă, niște cutii mici, strălucitoare, nedeschise, sfori plumbuite, o pereche de încălțăminte, parcă. Sîntem rugați la plecare să-l căutăm prin Sighișoara pe Otto Lurtz. Și „să anunțăm în țară numele lui Otto Lurtz și să se afle repede că trăiește, pentru că trăiește, și unde".

Ștefan BĂNULESCU

zilele durerii,

Ce ne-ați făcut, rîuri ale noastre, rîuri și lacrimi ale noastre,
lacrimi și liniști ale noastre, ce ne-ați făcut,
nori de pretutindeni și ape de aici,
aburi de nicăieri și lacrimi din ochii noștri,
Olt și Mureș, Tîrnavă și Someș,
în numele fiului și al tatălui înecați,
în numele turnurilor Transilvaniei roase la bază,
în numele dezastrului din Satu-Mare,
în numele orașului Arad, în numele
fetiței ce plîngea într-un oraș pustiu
în care nu-și găsea nu mama, ci o femeie
oricare femeie, ca să-i fie mamă,
în numele acelui cal ce s-a-necat
în grajdul gospodarului din Săvîrșin,
în numele fiului și-al tatălui,
în numele cimitirelor pe care
le-ați mai ucis odată ; în numele canalelor
municipale înfundate, în numele
bătrînului ce a murit cu un nepot de gît,
în numele cearcănului vested de sub ochii
de patru zile neînchiși ai tînărului militar,
în numele morților și în numele viilor,
în numele înghesuielii mirosind a igrasie
de la ghișeele, unde vin cei fără case,
în numele parterului copt de apă,
în numele canapelei modeste
pe care nu se mai doarme,
în numele copiilor ce plîng în gări
absența unei minime identități,
în numele copacului mitraliat în rădăcini,
în numele amfibiei recuperate
al cărei om de la volan s-a prăpădit
salvînd,
în numele lui Otto Lurtz,
eroicul și tragicul tînăr bărbat din Sighișoara
care-a salvat un cartier, în vreme ce
casa cu tatăl lui, cu tatăl lui adevărat,
cu tatăl lui ce l-a crescut așa cum a putut,
casa cu carnea vie a ursitei lui,
casa cu stîlpul disperat de sînge
ce i-a dat naștere și pentru a se apăra
cînd va îmbătrîni,
casa cu tatăl lui a fost luată de Tîrnava,
în numele bolii de astăzi a lui Otto,
în numele vitrinelor asfixiate,
în numele fiului, al tatălui, și-al
sfîntului duh,
al sfîntului duh ce plutea unsuros peste ape,

- Din 39 județe — 37 au fost și sînt supuse inundațiilor
- 950 de localități inundate total sau parțial
- În peste 65.000 de case a intrat apa
- Circa 250 de întreprinderi, printre care

în numele spaimei și-al reculegerii,
în numele blocadei orașului Galați,
în numele speranței îndîrjite de pe chipul
celui pe care primul istoria îl va-ntreba :
în numele vîrtejului la care
atîtea s-ar putea adăuga,
în numele pămîntului pe care îl călcați,
rîuri și lacrimi, voi din țeasta munților
pornite fără scop,
în numele acestui țărm al Universului
pe care plouă silnic de două săptămîni,
vă-ntreb, rîuri nemernice și sfinte,
ce vreți, ce sînteți, ce ascundeți ?

Ce cancer tainic scurmă continentele,
ce tulbure comoție v-a aruncat
spre noi cei care și așa
destul de greu urneam acest pămînt
către recolte generoase, către dulceață
și către mireasma dătătoare de odihnă ?
O, primăvară incredibilă ! Răsare
soarele pe un cimitir de mlaștini,
icrele peștilor plutesc coagulate
în pletele unei femei ucise,

Barca tînărului Otto Lurtz, cu care a salvat 50 de oameni pe strada Clujului — Sighișoara

Cîntăreții cîntă balade, ochii spectatorilor sînt plini de lacrimi

Radna, un sat de pe Valea Mureșului, la poarta orașului Reghin. Am fost martor case dărîmate, hăuri îngrozitoare în locul unui fost drum de asfalt. Mureșul, despre a cărui natură am citit foarte multe povești în manuale, s-a năpustit și aici, de data aceasta, spre Tîrgu Mureș, cu o furie îngrozitoare. Ne uităm la ruinele unei case nu demult terminate a unui muncitor : rămășițele unui cămin. Un pat răsturnat, resturi de vase, ciorapi desperechiați, o lingură în noroi. Pe pereți lăicere : unde-i Dumnezeu acolo e binecuvîntare, unde e binecuvîntare acolo e pace, unde e pace acolo-i etc. Casa vecină a scăpat. Printr-o minune a rămas în picioare. Puhoiul a adus o bîrnă în fața pereților și bîrna i-a ocrotit.

Vine o femeie dîrdîind. După aceea, fetița, holbîndu-se-n lume cu ochii ei mari.

— Cel mai cumplit a fost să vedem cum se dărîmă o casă mai jos de noi. Am aruncat o frînghie omului, l-am tras spre mal, nevastă-sa însă a pierit. Pereții au îngropat-o.

— Și voi ?

— Bărbatul-meu ne-a legat. Dacă ne duce puhoiul să fim la un loc. Așa am stat cîinele pe masă, am așteptat sfîrșitul lumii

Rezemat de parapetul podului, un bărbat mustăcios cu statură de husar privea uluit ruinele casei de peste drum :

— Acolo am locuit, vă rog. După aceea ne-am refugiat în pod, de-acolo pe acoperiș. Am văzut că nu mai e nimic de făcut și-am chemat un helicopter.

— Cum l-ați chemat ?

— Am strigat peste apă, erau oameni acolo, au transmis mai departe mesajul meu Doisprezece copii zgribuliți pe acoperiș

— Și helicopterul a venit ?

— A venit dar n-a putut să ne ajute. N-avea coșul cu care să ne tragă sus.

— Și cum ați scăpat !

— A venit Laci cu pluta. A făcut armata la marină. Își cunoaște meseria. A salvat toți copiii.

— Și unde sînt copiii acum ?

— La Căminul cultural.

Căutăm Căminul cultural. Cineva crezînd că vrem să ținem o cuvîntare despre originea omului, spune cu amărăciune :

— Acolo puteți să vă duceți.

În sală se înghesuiau patruzecișicinci de familii. O sută treizeci de copii. Așa spun oamenii. Mi se pare cam mult, nu-mi vine să cred ochilor. O femeie spune :

— Numărați-i, tovarășe.

Dar copiii aleargă, nu pot să-i număr. Văd și fără să-i număr că sînt mulți Cei mici se zbenguie veseli, bucuria simplă de-a fi lucrează în ei. Cei de vîrstă puberă, cei cu sensibilitate de ceară stau pe saltele de paie și pe butuci de parcă s-ar uita în fîntînă. Viața fără de griji a zburat ca un roi de albine : în locul ei s-a mutat umbra apei. Îmbrăcați în haine uscate, tot tremură.

Pe perete nenumărate poze de nuntă. De ce oare tocmai ele sînt salvate din apă ? Bărbatul cu aspect de husar, bărbatul cel mustăcios care a chemat helicopterul ne-a explicat : nu știu, vă rog. Fotografia asta este tinerețea noastră, poate de-aceea... Nu știu... Dar aici, acuma, ne sînt de folos. În învălmășeală, copilul se uită la perete. Știe că acolo e mama, tata, sub fotografia de nuntă. Amintirea tinereții, frumusețile nespuse ale începutului cel Mare te stăpînesc.

Noaptea trecută am sosit din Gheorgheni. Peste o jumătate de oră plec spre Joseni, la o festivitate pentru ajutorarea sinistraților. Balerinii frumoși ai ansamblului popular dansează un joc de pe valea Mureșului Cîntăreții cîntă balade, ochii spectatorilor sînt plini de lacrimi. Dar nu e plins, e compasiune

Compasiunea înseamnă putere.

Sütő ANDRAS

zilele omeniei

uzine și combinate de importanță republicană (unitățile mici sînt în curs de identificare) au suferit distrugeri sau avarii însemnate.

● Peste 650.000 de hectare, în marea majoritate cîmpuri mănoase din luncile rîurilor, ogoare cu sămînță încolțită, pășuni, vii, livezi și păduri — au fost sau sînt sufocate de ape.

(După ziarul „Scînteia" din 22 mai 1970)

mizeria dospește agresiv ;
pe zidurile primăriei unui sat cu nume șters
sar broaștele, dacă se face ziuă.

Și totuși eu am auzit, am auzit,
am auzit și n-am crezut,
n-am vrut să cred și-am întrebat
de două și de patru ori,
și am notat și-am iscălit ca să-mi
arăt eu însumi mie c-am fost treaz,
am auzit că oamenii așteaptă
să se apuce iar de treabă,
și i-am văzut luînd încet-încet uneltele
în mîini și n-am avut ce face
și i-am crezut și iată astăzi țara
se apără și se reia pe sine
de la început, eroică și mică,
o, țara noastră, mlaștina noastră de o clipă,
patria noastră ce părea că va avea
locuitori nu oameni, ci popoarele de
broaște, miresmele cadavrelor și
ale igrasiei.

Țara din nou ia totul de la început,
țara e îndărătnică și credincioasă,
am auzit-o respirînd ca dovadă
că începuse lucrul, am auzit-o gîfîind ușor, ca dovadă că
își spală picioarele cu mult dispreț
în Mureșul murdar.
Am auzit-o aruncînd lopeți de mîl,
am auzit-o bocindu-și morții ca dovadă
că e vie și că nu va muri.

Am auzit prin aerul cețos al tragediei apelor
un cocoș cîntînd din burta vulpii,
și mi s-a părut că vulpea însăși
începe să cînte ca un cocoș ;
am auzit vești neconfirmate încă
despre inundația uscatului
asupra apei.

Am auzit că dealurile noastre
pe care s-au adăpostit noroadele
de cimitire ale vieții noastre,
primesc răsad și-aruncă iarbă
înspre văzduh.

Doamne, dacă tot nu ești, măcar
prefă-te că ai fi cu noi,
cerule depărtat pe care sapă
hîrlețele străine tranșee,
luminează-ne !

Și iarăși mă aplec în fața
soclului cenușiu de mîl al rîurilor țării,
îngenunchiez și-ntreb
mărețul monument de abur dinaintea mea :
Ce vrei ?

Și Dunărea se-aude bufnind în fierul coasei
cu care tăiem iarba pe cel mai nou mormînt.
Și Oltul se aude plîngînd în osul frunții
cu care un poet săpa plîngînd.

Se-aude bobul grîului ieșind din sac
să facă tot ce-ar mai putea salva
ființa acestei țări,
și rîurile trec,
inconștient, potrivnic, ca niște lacrimi care
plînse zadarnic vor să se întoarcă
în ochiul bun și trist care le-a plîns.

Adrian PĂUNESCU

Sighișoara, strada Clujului. Invocație către casele distruse

Oamenii aparțin numai oamenilor

Apă. Apă în toți porii lumii. Apă în aer, apă pe pămînt, apă în case, apă în paturi, apă în sobe, apă în pătule, apă deasupra arborilor. Apă mîloasă tîrîndu-se ca o reptilă prin curți, intrînd prin ferestre, trecînd peste garduri, înecînd fîntîni.

În ziua de 19 mai Siretul a invadat șoseaua Galaților și vîntul învolbură valuri mari peste copacii care cu cîteva ore înainte marcau zona drumului. Am oprit mașina la marginea locului unde gîștele înotau de-asupra fostei artere de asfalt. O barcă cu doi bărbați și o femeie plutea peste un fost tronson de cale ferată. Albe păsări de apă zburau pe de-asupra unor foste lanuri de grîu. Am văzut broaște ascunzîndu-se în frunzișurile unor foști arbori.

Încercuit de revărsările Siretului, Prutul și viitura Dunări, Galațiul este un oraș asediat. La punctele de confluență, pîriurile nu pot învinge furia rîurilor și se revarsă. Rîurile nu pot învinge furia fluviului și se revarsă. Acolo unde erau cîndva gurile de vărsare, apele fac vîrtejuri și se întorc înapoi ieșind din matcă și invadînd pămîntul.

Singurul drum pe care mai putem ajunge la Galați este doar Apa. Ne întoarcem la Brăila și ne îmbarcăm pe vapor. După ce depășim gura Siretului, Dunărea curge jumătate tulbure, jumătate limpede, jumătate murdară, plină de sfărîmături, jumătate curată, filtrată, sosind de la mari depărtări. Zăresc cadavrul unei căprioare adusă din munți de Siret.

Sosit de cîteva ore, aflu că acolo unde încercasem să urmăm șoseaua Brăila — Galați, totul este sub apă. Acolo unde vorbisem cu o bătrînă care păștea doi miei la picioarele digului apărat de militari, stăpînește acum apa. Acolo unde zărisem trenul de Tecuci urmîndu-și încă liniștit drumul, în timp ce sute de soldați încercau cu durere și furie să apere linia ferată și satul Traian de invazia Siretului stăpînește acum apa. Marți, la ora 21,30 coronamentul digului de la Siret a fost rupt simultan în trei locuri. Apa vălurește peste acoperișuri, peste porți, înecînd fîntîni și grădini, rupînd podurile caselor, făcînd din sate mlaștini și din lanurile de grîu mări.

Există un dîmb, dincolo de Siret, la marginea Brăilei, devenit în aceste ore loc de pelerinaj. Oamenii orașului sosesc, își pun mîinile streașină și tac copleșiți de spectacolul de neimaginat care se vede în zare. Un front de apă lung de mulți kilometri înaintează, metru cu metru, peste mii de hectare de foste semănături : Este Siretul revărsat peste maluri, care curge lateral, nemaiavînd putere să-și împingă potopul de apă în Dunăre.

Din turnuri și locuri înalte ale Galaților zăresc în toate părțile apă. Apă și Apă, și creste de pămînt pe care făpturi omenești le ridică în calea apei. Peste apă oamenii își întind unii altora mîinile. Peste ape satele își salvează bătrînii, copiii, femeile și bărbații. Ruinele mîloase care îmi pustiesc retina au purtat pînă în urmă cu cîteva ore nume omenești : Fundeni, Piscu, Șerbești, Braniștea apoi Cotu Lung, Cotu Mihalea, Vădeni, Baldovinești.

La Fundenii Vechi, doi bătrîni, soț și soție, Ion și Maranda Dragomir s-au refugiat în biserică. O autoamfibie a încercat să se apropie de ei și n-a izbutit. Rudele celor doi, țăranii Gheorghe, Toma și Vasile Dragomir au sărit într-o barcă și le-au transportat pînă în pridvorul înecat de apă al lăcașului, 3 kg. de mălai, 1 kg. de brînză și... o căldare de apă.

În fața irațonalului, a dementei stihiale oamenii aparțin numai oamenilor. Fapt zguduitor : Țăranii din aceste locuri, ei înșiși sinistrați, dăruiesc mălai și făină celorlalte localități. „Noi, domnule, sîntem obișnuiți cu apa. Pentru alții care n-au știut-o este mai greu".

Părăsind Brăila, transcriu în mașina redacției ultimele știri : „Azi în jurul orei 12 Siretul a rupt digul într-un punct nou. Apele au acoperit casele pînă la streșini, iar altele au dispărut cu totul. Se lucrează la evacuarea a 400 de persoane rămase într-o garnitură de tren în stația Vădeni".

Niciodată întoarcerea la masa de lucru nu mi-a fost mai apăsătoare.

Cezar BALTAG

Sighișoara — Exod.

Aseară, niște autocamioane

Ieri după amiază și aseară, 22 mai a.c., pe lîngă Arcul de Triumf a trecut, ieșind din București, un șir de autocamioane pe care se puteau citi inscripții emoționante : „Pentru sinistrați", „Sectorul 4 al Capitalei se gîndește la voi, dragi concetățeni" etc.

Între mașinile iuți care părăseau Capitala, aceste camioane greoaie, încărcate cu bunuri, care mergeau apăsat spre Tg. Mureș, spre Arad și spre celelalte localități ale catastrofei, dădeau o impresie de soliditate, de adîncă și neostenită omenie.

Imaginea acestor camioane, umbra lor bătînd, pentru o clipă, piatra Arcului de Triumf, aerul grav pe care îl dădeau steagurile înfipte lîngă cabină, împlinesc cadrul fierbinte al țării, în eroica și concreta ei solidaritate de azi.

La un moment dat, aproape de Piața Scînteii, camioanele au fost oprite de un grup spontan de bucureșteni. Aceștia au stat de vorbă cu șoferii.

Orice român știe ce aveau să le spună. Apoi camioanele greoaie au plecat mai departe. În Transilvania începe să fie din nou stăpîn peste aer mirosul de pîine proaspătă.

L

Azi am văzut — n-aș mai fi văzut ! — cît de mult poate să îndure acest neam românesc

Două zile și două nopți — miercuri și joi — le-am trăit în orașele Galați și Brăila, marile cetăți ale Dunării — 48 de ore sub asediul apelor, sub comanda înspăimîntătoare a două fluvii, Dunărea și Siretul, transformate în guri de tun trăgînd asupra pămîntului copilăriei mele. Inima mi s-a frînt la fiecare pas, sufletul mi-a lăcrămat de neputință și de durere și creionul — singura armă pe care știu s-o mînuiesc, dacă știu, armă fără însemnătate într-un front blestemat — s-a schimbat în lup să latre. În 48 de ore de nenorocire continuă și de luptă înverșunată am înțeles și m-am întărit în credința că fraza, cuvîntul, creionul — mi-e teamă de ce urmează, dar trebuie s-o spun — pot intra mult mai repede în uitare decît ne-am închipui noi. Au fost 48 de ore de umilință — umilința că nu pot mai mult — și de mîndrie — mîndria că oamenii pămîntului meu, adînc loviți, știu să îndure și să se lupte.

Galații, și tot ce e pămînt în jurul lui — astăzi pămînt înecat — m-au silit să declar clipă moartă, netrăită și murdară, fiecare clipă, în care voi fi trecut cu ochi somnoroși printre oameni.

La Barboși am văzut trenuri intrînd sub apă, cu oamenii care le slujesc postați în fața ușilor și răsărind apoi — oameni și trenuri — pe versantul liber și gonind mai departe cu încărcătura destinată uzinelor : la Traian, lîngă Alexandria, (Moldova e făcută din nume dulci), un pluton de soldați, comandați de sergentul major Ion Cocriș s-a aruncat cu pieptul peste digul care ceda ; pe Dunăre, în fața I.A.S. Bădălan — unitate care aprovizionează Galații cu legume — 200 de soldați au ridicat într-o noapte un dig de un metru înălțime pe distanță de 3 km. Bătea vînt cu ploaie turbată și din baltă, pe valuri, 20 de pescari, conduși de inginerul Vasile Burada cărau cu bărcile pari și nuiele cu care să fixeze sacii de pămînt și foile de polietilenă . Lucrau pe apă de peste 50 de ore, rupți, zdrobiți și nimeni nu se gîndea să tragă la mal. „Nu plecăm de-aici decît înecați de Dunăre !" În Balta Spahiului, un căpitan de miliție a salvat o familie, vîslind într-o barcă pneumatică timp de patru ore și cînd barca amenința să se răstoarne, a sărit în apă și a împins-o cale de sute de metri, cu umărul. Lîngă Șendreni, sub amenințarea Siretului, care curgea pe lățime de 12 km (pe timpul nopții a spart și digurile dintre Brăila și curge acum pe lățime de 20 km !), țăranii cooperatori au scos ardeii plantați pe 6 ha — fiecare fir a fost scos cu un cub de pămînt cît pumnul — și i-au mutat la ferma Greaca și i-au plantat din nou. La Șerbești, unde se află uzina de apă a Galaților — soldații și muncitorii au ridicat baraje de apărare lucrînd fără încetare cîte 12—14 ore — și cînd nu s-a mai putut rezista au trecut să ajute la diguri. Bătălie eroică, purtată în tăcere, cu o dragoste pentru pămînt negalată de nimic.

Și pe toată lunga vale a Siretului, sub potopul de ape, curgînd înverșunat din toate părțile, în timp ce bărbații luptau să salveze satele, femeile lor, dăruite durerii, se aliniau în grupuri compacte în fața centrelor de ajutorare a sinistraților din alte județe ale țării. „Noi știm ce-i suferința". Simplu, zguduitor : „noi știm ce-i suferința". Și depuneau în camioane grîu, porumb, fasole, coșuri cu păsări vii.

Pînă în ziua de 19 mai, cînd gospodăriile lor aveau să intre și ele sub apă, cooperativele agricole de producție și țăranii din partea de jos a Galaților vărsaseră în fondul de ajutorare următoarele :

	C.A.P.	Țărani
Bani	402 380 lei	305 899 lei
Grîu	50,7 tone	111 tone
Fasole	7,9 tone	12 tone
Ouă	3 200 bucăți	9 100 bucăți

Cifre emoționante. Cifre vorbind despre durere și omenie. Și mai presus de toate despre înfrățirea unui popor în suferință, cu destin de-atîtea ori îndoit în sînge.

La Dunărea de jos, războiul cu apele abia acum intră în faza gravă. Joi, Siretul a năvălit asupra cîmpiei dintre Galați și Brăila, înecînd Vădenii, Baldovineștii și I.A.S. Dunărea — mii, multe mii de hectare cu grîu care nu va mai fi, cu legume, cu porumb și floarea soarelui. 700 de oameni au fost scoși cu amfibiile din podurile caselor. Nici-o pierdere în vieți omenești. Dar cîtă durere și distrugere ! Voi ține toată viața în amintire o stradă din Brăila — și o voi ține ca acoperită cu doliu. Faptele s-au întîmplat joi — 30 de ore de atunci — Siretul înecă în val galben I.A.S. Dunărea, centrul de aprovizionare cu zarzavaturi al Brăilei, și pe strada aceea, prinsă între salcîmi bătrîni, femei îmbrăcate în negru mergeau să ceară să li se dea în familie copii din județele sinistrate ale Transilvaniei. Durerea bătea la porțile orașului, durerea era în ele, vie și neagră — și toate îmbrăcaseră numai rochii ale durerii și plîngeau. Această imagine obsedantă — negru, durere și suferință — și încă odată, suferință și omenie, mi-a rănit ochiul pentru totdeauna. Azi am văzut — n-aș mai fi văzut ! — cît de mult poate să îndure acest neam românesc.

Fănuș NEAGU

ARTE

TEATRU

Alfred Jarry în românește

Père Ubu a fost destul de necruțător și cu fiul, copilul Jarry, nelăsîndu-l să se dezlipească prea mult de jucăria inventată. Este încă una dintre manifestările de cruzime ale acestui faimos personaj care reprezintă, după cum se știe, prostia agresivă. Marioneta lui Jarry devine o mașină infernală : burdihanul imens al lui Ubu, la anumite ore, trebuia să asfixieze toate celelalte intenții și proiecte ale autorului. Proclamîndu-l rege pe Ubu, autorul are soarta căpitanului Bordură care, după ce-l ajută pe prostănac să ocupe tronul acelei țări Departe — Undeva, e pus în lanțuri. Dacă n-a mai dat, după prima piesă, nimic de seamă tot atît de adevărat e că această primă încercare nu poate fi ocolită și oricine va studia teatrul modern, ori curentele de avangardă în general, va găsi în rivalul lui Blegoslav la coroana Poloniei neprețuite sugestii.

În fond farsa enormă nu e decît o comedie clasică îngroșată pînă peste poate. Caricaturizată puțin, tragedia devine — să observăm — operetă sau operă. Jarry învață din Molière la bilci și din piesele lui Hugo cîntate. Invenția lui e că-și însușește duhul popular francez și într-o epocă de mare sclifoseală, nu numai academizantă, răstoarnă fără rușine pe scenă toate glumele sărate ori nesărate care pluteau în aer. De aici scandalul, „bătălia" pentru Ubu. Apare mirosind a ceapă și a usturoi, lăieț și spurcat la vorbă în teatrul francez strangulat de tirade dintre cele mai frumoase de altfel. Sînt remarcabile cele cîteva eseuri despre teatru ale lui Jarry, care dovedesc din plin că autorul nu bîjbîia, dorind să fie jucat cu orice preț, și că opera lui e expresia unei atitudini, a unui program lucid. „Dramaturgul ca orice artist, spune el, caută adevărul, dar adevăruri sînt multe. Și cum primele adevăruri deslușite au fost recunoscute drept false, e de presupus că teatrul din ultimii ani a descoperit sau a creat — ceea ce e tot una — mai multe puncte noi ale eternității. Și cînd n-a descoperit, a regăsit și a reînțeles anticul". Că aceste căutări ale lui au fost fructuoase a demonstrat-o din plin evoluția teatrului francez de la 1900 încoace. Din burta imensă a lui Ubu, ca dintr-un marsupiu de cangur, aveau să sară multe din situațiile grotești și absurde.

Père Ubu e un Moș Teacă, procopsit cu un grad maxim. De unde se vede că dorința de umflare grotească, de veștejire a suficienței, plutea în aer pe la sfîrșitul secolului trecut. Romulus Vulpescu, alcătuitorul ediției complete în românește (Alferd Jarry — Editura pentru literatură universală, 1969, cu un valoros studiu introductiv de Romul Munteanu) pe care o considerăm exemplară, e totodată și tălmăcitorul inspirat al textului. El inventează pe linia unei stereotipii proprii personajului (cum a făcut Bacalbașa în direcție cazonă). Pe de altă parte, Villon, Rabelais și acum Jarry par a fi fericite ocazii pentru creatorul român de **a-și da drumul,** de a lansa sub pavăza marilor deochiați un vocabular neaoș delicios și extraordinar de truculent, care parcă îi stătea pe limbă.

Marin SORESCU

P.S. — Studioul Casandra al Institutului de Teatru, deși cu puțin public, continuă a fi ceea ce trebuie de fapt să fie : o școală experimentală de teatru, unde se învață de-adevăratelea. Un student din clasa de regie a lui Radu Penciulescu face din „Cartofi prăjiți cu orice", piesa lui Arnold Wesker, unul dintre spectacolele remarcabile ale acestei stagiuni bucureștene. E vorba de tînărul regizor Alexa Vissarion. Și un actor care atrage atenți... : Constantin Măru.

Recitalul unei mari actrițe : Audrey Hepburn

FILM

Nostalgia legalității

De farmecul și bucuriile legalității eroii din filmele tensionate își dau seama cu deosebire atunci cînd se pomenesc implicați în situații ce-i aruncă în afara legii, vremelnic sau pe totdeauna. Regizori inteligenți știu să exploateze la maximum deruta, neîncrederea, groaza și disperarea fără margini a omului trezindu-se, într-o zi oarecare, în teritoriul tulbure unde nu se mai proiectează umbra fermă a legii, cu servituțile și, totodată, incontestabilele ei avantaje, în raport cu violența, samavolnicia, gestul criminal.

Terence Young reușește în „Așteaptă pînă se întunecă" **(Wait until dark)** să țină spectatorii cu sufletul la gură, de la un capăt la altul al filmului. Realizat după o piesă — și aceasta se simte, cu toate eforturile realizatorilor de a sfărîma senzația de scenă fixă, în speță : apartamentul soților Hendrix — **Wait until dark** valorifică o ingenioasă intrigă, la baza căreia stă un duel mai mult decît inegal. Lumea interlopă, cu procedeele ei sumbre, necruțătoare irupe într-o familie liniștită, de fotograf. Apartamentul tihnit, unde frumusețea atît de expresivă a actriței Audrey Hepburn, în rolul Lisei, pare a vorbi inițial despre liniștea însăși, devine pe neașteptate spațiul de desfășurare a unor înfruntări sîngeroase. Totala lipsă de apărare a tinerei femei este sfîșietoare, în fața agresiunii nuanțate, ce ia chipul cînd al prietenului, cînd al poliției, cînd al gangsterului. O femeie oarbă înfruntă, fără nici un fel de șanse, o întreagă echipă de gangsteri, singurul ajutor fiindu-i o adolescentă nervoasă— dar dornică să participe la „ceva deosebit" și acționînd cu precizie la rigoare. Armele victimei sînt cele cu deosebire dragi spectatorilor genului și anume inteligența (cu strălucitoare operațiuni deductive), promptitudinea cu care ia hotărîri, capacitatea de a prevedea acțiunile celor ostili și a riposta ingenios. Young a mai adăugat la acestea încă una : eroina se servește ca de o armă de chiar slăbiciunea sa fără seamăn, de disperarea însăși. În acest film Audrey Hepburn nu e — ca alte actrițe, în alte filme — o infailibilă cu sînge rece, ea se teme îngrozitor, are puseuri de oroare (interpretate, trebuie s-o spunem, cu atîta talent, cu o trăire de tragediană autentică, încît e aproape gata să ruineze tot filmul, ceilalți interpreți, prin contrast respectînd riguros jocul oarecum detașat din producțiile similare).

Adversarii se consideră în afară de orice pericol, nici nu se sinchisesc să ia măsuri de prevedere (cu excepția „profesionistului", bine compus de Allan Arkin), ei profită mai ales de avantajul imens al vederii, fără să știe că asupra lor oarba aruncă plasele fine ale auzului, simțului tactil (ce controlează cele mai fine nuanțe ale mișcărilor aerului), că toată ființa neputincioasă a victimei, guvernată de inteligență, ripostează eficace, hotărîtor, smulgînd victoria, adică viața proprie și pe cea a soțului, și, ca o perspectivă finală, revenirea în legalitate.

Produce satisfacție în „Așteaptă pînă se întunecă" orientarea morală a filmului : nu violență de dragul violenței, pentru că place unui public anume, ci nostalgie a legalității și luptă, chiar cu mijloacele violenței, pentru reîntronarea ei. În acest sens, filmul lui Terence Young amintește de mai vechea „Urmărire" **(The Chase)** a lui Arthur Penn. Aici un om oarecare, în împrejurări date, suferă agresiunea dușmanilor legii, în „Urmărirea" Legea însăși, în persoana unui reprezentat al ei, șeriful, este lovită, călcată în picioare, adusă în imposibilitatea de a acționa.

Asemenea filme, indiferent de valoarea lor „artistică", au un rost salutar, educativ. Dureroase prin lumea de ură și crimă ce trăiește în ele, ele contracarează cu o reală responsabilitate morală efectul prea adesea verificat al valurilor de filme ce exaltă forța brutală și violența dezlănțuită. Nu excepția (oricare ar fi proporțiile acesteia, în locuri și timpuri date) de la lege, prin forță, îi animă pe un Young sau — în „Urmărirea" — pe un Penn, ci nostalgia ordinii și legalității, condiție de existență a omului civilizat.

Iar neuitata Natașă de odinioară, Audrey Hepburn, dă, cum se spune, în „Așteaptă pînă se întunecă", un adevărat recital de actorie, izbutind să facă plauzibile o mulțime de neverosimilități și să fie trecute cu vederea — dar numai cît durează filmul — hibe de dramaturgie însemnate.

Ilie CONSTANTIN

EXPOZIȚII

Prilej de certitudine

A te defini prin selecția făcută — iată un ideal cel puțin iluzoriu, deocamdată. Ți se oferă atît de rar acest prilej de certitudine a utilității, încît momentele de regăsire a artei.— insulă izolată — este un fast aproape nemeritat. Obosit de atîta indiferență, anacronism sau infatuare artistică găsită în galeriile noastre, îți rămîn la îndemînă rarele prilejuri de suport critic. În această situație, cînd sistemul nu se solidifică, fragmentele de gînduri, senzațiile fugare cu care rămîi după vederea unui tablou sau altul trebuiesc prețuite la valoarea lor reală.

Și totuși această săptămînă în care simțeam nevoia unei cronici — gest de delimitare personală și nu neapărat de judecată valorică — prilejul îmi este oferit de expoziții ale unor artiști tineri în fața artei cărora ești obligat să ai răgazuri și să-ți păstrezi momente de meditație.

Unul din aceștia este Zamfir Dumitrescu. Certitudine de coerență, în primul rînd. Dezbaterea existențială tradusă întîmplător prin subiecte cade în secundar, asculți discursul semantic de care este preocupat pictorul. Nu, nu este vorba de o justificată, la un debutant, căutare a mijloacelor ci de o fervoare culturală, de o analiză permanentă a istoriei limbajului pictural.

Freenhofer — eroul balzacian al Capodoperei necunoscute — crea în lucrarea sa ascunsă arta modernă. Balzac — incredibil divinator — vorbește despre nenumăratele tușe care brăzdau capodopera pictorului nebun, intuind viitoarea depășire a sistemului figurativ. Astăzi după experiența abstracționismului, un Freenhofer modern ar putea arăta o pînză în care dorind absoluta implicare subiectivă să înfățișeze un om, un portret. Paradoxul mă face să cred că la limita celor două sisteme materialul analizabil este imens. În această zonă se află pictura lui Zamfir Dumitrescu, acolo unde un singur gest ar putea să modifice echilibrul găsit între inform și structurat. Acest echilibru este redat în pictura lui Zamfir Dumitrescu în întreaga lui desfășurare istorică, căci ceea ce pare la prima vedere un studiu ordonat de descifrare spațială dintr-un El Greco sau Turner, se dovedește a fi o intimă citare a problemei plastice. Între El Greco și Turner de exemplu nu există puncte de tangență, ei aparțin distinct istoriei artei și stilului. Și totuși în istoria formei ei pot fi identic plasați la limita dintre figurativ și abstract. Tema picturii lui Dumitrescu este ambiguitatea formală și sistematică și de la acest punct s-ar putea extinde o analiză la toate nivelele.

Desprins de avatarurile subiective ale abstracționismului tinzînd către o figurare incipientă, Reinhardt Schuster, al doilea personaj al acestei cronici trăiește și el ipotezele ambiguității sistematice. Simbolismul blînd al subiectelor sale — invazie vegetală de flori și frunze — simplu travesti, este transferat rapid acolo unde subiectele își pierd dimensiunea obiectivă, în interstițiile cromatice amplificate pînă la limita lor expresivă. Propunerea plastică este epurată de vocalizele „sensibilității" în raport cu modelul. Acest consum „rece" al raporturilor — caracteristică a picturii moderne — ține la Reinhardt Schuster de o obstinație programatică. Semnul cromatic eliberat de servitutile tonului local construește el singur opera prin multiplicare, indiferent dacă slujește un ideal figurativ, expresionist sau abstract.

...Dar odată intrați în acest cerc, îndecizia bătrînului Freenhofer se prevestește la orizont căci atrași de iluziile limbajului ambiguității s-ar putea ca imaginea viitoare să semene cu cea de acum. Acceptînd premizele acestui sistem iconic pictura nu poate evolua decît în limitele actuale.

Iulian MEREUȚĂ

Sus : ZAMFIR DUMITRESCU Scrisoare pentru signor Vivaldi

Stînga : Pictură de REINHARDT SCHUSTER

ARTE

TELEVIZIUNE

Calm și operativitate

Aceeași imagine crudă, obsedantă, ne urmărește de cîteva zile.

Peste tot apă. Rece, dușmănoasă.

De cîteva zile, înfrigurați, căutăm să știm cît mai mult. Răsfoim grăbiți ziarele, ascultăm în liniște buletinele de știri. Cu inima strînsă privim imaginile televizate.

Peste tot apă. Rece, dușmănoasă.

Orașe și sate inundate. Locuințe, șosele, ogoare acoperite de apă. Școli și fabrici închise. Inundație.

Realitatea-i crudă, dureroasă și trebuie s-o privim așa cum este, cu bărbăție. Nimic din ce se întîmplă nu ne este străin. Nici unuia. Durerea ne aparține deopotrivă, celor din regiunile năpăstuite de calamitate ca și celorlalți.

Și faptele au dovedit acest lucru.

Oamenii au răspuns prompt grelei încercări. Orașe, care altădată ne erau depărtate, au devenit propriile noastre localități. Oameni, care poate niciodată n-au călcat în Mediaș, Carei, Satu-Mare, Arad, Luduș s-au îndreptat spre ele fără întîrziere să dea o mînă de ajutor.

Televiziunea a arătat din ce în ce mai amănunțit situația reală. Operatorii ei au împînzit regiunile calamitate. Imaginile și relatările lor sînt tot mai detaliate.

Peste tot cuvîntul de ordine a devenit : calm și operativitate. Eforturi susținute. Încontinuu se lucrează. Militari, gărzi patriotice, formațiuni obștești.

Peste 650 000 ha de pămînt acoperite de apă. Pagube ce ating cifre enorme, sute de milioane de lei. Dar cel puțin tot pe atîta, oameni, prin efortul lor susținut, au salvat.

Numeroase imagini ne-au parvenit de pretutindeni. Le-am privit cu durere și fascinație. Copii, fără putință de salvare, ne-au îndurerat adînc.

Într-o uzină înconjurată de apă, oameni, prinși ca-ntr-o capcană și-au continuat lucrul cu abnegație. Eram mîndri de ei.

Militarii au luptat încontinuu cu furia apelor. Multe vieți omenești și multe bunuri materiale au fost salvate. Ne mîndrim cu faptele lor.

Un popor își arată adevărata forță și solidaritate în momentele cele mai grele. Un astfel de moment îl trăim cu toții acum. Și răspunsul nostru îi este pe măsură. Un front comun și puternic există. Peste puțin timp lucrurile vor intra în normal. Uzinele, școlile, activitatea de zi cu zi.

Viața își va relua cursul ei normal.

Radu DUMITRU

revista străină

● *LES NOUVELLES LITTERAIRES — „Ascensiunea unui țăran de la Dunăre" se intitulează articolul amplu pe care Jean-Louis Bory îl dedică lui Panait Istrati, pe prima pagină a revistei. Prilejul rememorării „țăranului dunărean", devenit scriitor de faimă europeană, prietenul lui Romain Rolland, îl oferă apariția recentă la* Gallimard *a trei volume (al patrulea în curs de tipărire) din operele sale, cu o prefață semnată de Joseph Kessel.*

● *CORESPONDENȚE, rubrica revistei L'EXPRESS consemnează sub titlul* Faulkner și Joyce *de la o scrisoare la alta două apariții editoriale, la* Gallimard *și* Mercure de France. *Prima cuprinde corespondența pe care criticul american Malcolm Cowley a purtat-o cu William Faulkner, într-o perioadă dificilă pentru marele scriitor, relansîndu-i opera și impunînd-o atenției lumii, pînă la obținerea premiului Nobel. A doua reprezintă volumul de scrisori adresate de Ezra Pound lui James Joyce, în care tumultuosul poet american ia apărarea autorului lui Ulisse, transformîndu-se într-un adevărat „manager" al său, într-un moment cînd „al doilea romancier anglo-saxon al secolului" (după Faulkner) nu era înțeles încă, în „virajul decisiv al literaturii moderne."*

● *LE FIGARO LITTERAIRE — „E ceva în neregulă, chiar și pentru un cabotin, cînd poartă ghetre albe la o cămașă neagră". Observația se referă la „cel mai mare bluff al Europei" — Mussolini — așa cum l-a văzut Hemingway, ca reporter, la o conferință ținută la Geneva în 1922. Cartea* În linie, *culegerea de reportaje publicate între anii 1920—1956 — anunțată anterior — este comentată pe larg în numărul din 10 mai al revistei, oferindu-ni-se și un inedit, în care cel ce a scris „Cui îi bate ceasul" aduce un patetic omagiu hărniciei și eroicei puteri de muncă a marelui popor chinez.*

● *POLONIA — „Azi, în timpul plimbării, femeia i-a dat o palmă fiului ei mai mare. Am văzut scena de la fereastră și am vrut să țip la ea. Ciudat cum în închisoare, după gratii, totul ia proporții nemăsurate. Iar copilul, ca și cum n-ar fi pățit nimic, a continuat să facă zgomot și să alerge prin curte..." Sînt cuvintele lui Felix Dzerjinski, din* Memorii din închisoare *din care revista poloneză publică fragmente în numărul său bogat și interesant de pe luna mai, paralel cu scrisorile Rosei Luxemburg scrise într-o temniță germană în timpul primului război mondial. Mărturiile acestor doi mari militanți ai mișcării muncitorești internaționale, polonezi de origină, impresionează — dincolo de valoarea lor politică — prin acuitatea notației literare. De pildă, aceste rînduri ale Rosei Luxemburg :* „M-am aplecat și deodată am văzut o tragedie mută. Un cărăbuș, mare zăcea culcat pe spate, agitîndu-și disperat labele pe cînd un nor de furnici îl devorau de viu ! Această scenă m-a tulburat atît de mult, încît mi-am scos batista și am început să alung crudele insecte. Dar ele erau atît de obraznice și de nerușinate că a trebuit să mă lupt ca să pot elibera cărăbușul. Și cînd am depus în fine pe iarbă, victima eliberată, mi-am dat seama că îi și lipseau două picioare... M-am îndepărtat, chinuită de sentimentul că îi făcusem un serviciu foarte îndoielnic".

a. b. c.

SPORT

Un computer românesc prevede rezultatele meciurilor de la Guadalajara

Un inginer român a pus la punct computerul **S.U. (plin) I.T.-$\frac{0}{R}$**, și a invitat redacția revistei **Luceafărul** la spectacolul absolut fascinant al stabilirii rezultatelor meciurilor de la Guadalajara.

REZULTATELE : **România — Anglia 3—1**

Au înscris B. Charlton, Dinu (2) și Lucescu.

Cele două echipe și-au împărțit perioadele de dominare. De remarcat că **golul al doilea al românilor a fost înscris dintr-o flagrantă poziție de ofsaid.** În general, jocul a fost dur, iar accidentările s-au ținut lanț. Echipa Angliei a suferit de ceea ce comentatorii au numit **„complexul latino-american".**

Anglia — Brazilia 2—2

Tostao marchează două goluri în trei minute, pentru ca apoi masiva înaintare britanică să forțeze ritmul jocului și să înscrie de două ori. Un arbitraj excelent — la un meci de bun nivel.

Brazilia — Cehoslovacia 1—2

La un corner, Adamec înscrie cu latul, sus la colț. Peste zece minute excelenta aripă dreaptă braziliană driblează tot ce-i iese în cale și șutează sec pe mijlocul porții. Un nou corner. Portarul brazilian scapă mingea printre mîini. Brazilia părăsește terenul învinsă.

Brazilia — România 4—0

Meci fără istoric. Românii au lăsat o impresie deplorabilă. În minutul 17, Adamache a apărat o lovitură de la 11 m.

Cehoslovacia — Anglia 0—0

Meci anost, complet neinteresant. La mijlocul reprizei a doua, spre stupoarea generală, s-a constatat că — de plictiseală — unul dintre arbitrii de tușă adormise, la cîțiva pași de mijlocul terenului, pe gazon.

România — Cehoslovacia 3—0

Cu un Nunweiller execeptional, cu un Dumitrache în mare vervă de joc, România a realizat un meci de o rară frumusețe. Doar gestul lui Lupescu (lovire intenționată a adversarului) a umbrit pentru cîteva clipe spectacolul echipei române. Arbitrajul — bun.

★

O defecțiune a intervenit, la un moment dat, și computerul a început transmisia radiofonică a finalei între echipele...

Dar să nu ne grăbim. Vom relata cele mai interesante meciuri, grație acestui minunat prieten care e computerul.

UN ANUNȚ IMPORTANT !

Revista **Luceafărul** este pe punctul de a perfecta o înțelegere bilaterală cu computerul **S.U. (plin) I.T.-$\frac{0}{R}$**, pentru preluarea integrală a rezultatelor și comentariilor meciurilor de fotbal de la Mondialele din Mexic. Și, deși computerul solicită sume importante pentru orice fleac, ne exprimăm speranța că adevărul va învinge. Dacă nici computerele nu vor propovădui dreptatea, e greu de crezut în viitorul lumii.

Vom încerca să publicăm în viitor discuțiile dintre redacție și computer și alte vești din fotbal. Păstrați legătura cu noi !

SUPLINITOR

Către

TELEGRAMĂ

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Scumpe tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Scriitorii din Republica Socialistă România sînt profund zguduiţi de consecinţele calamităţilor naturale ce s-au abătut asupra unor zone din ţara noastră. Ei au aderat din prima clipă la lupta plină de abnegaţie şi sacrificiu, pe care au desfăşurat-o şi continuă s-o desfăşoare toate forţele angajate în această campanie naţională de prevenire a altor inundaţii şi de ajutorare a regiunilor aflate sub vitregia stihiilor dezlănţuite.

Un emoţionant exemplu îl constituie pentru noi, scriitorii, prezenţa dumneavoastră, ca şi a celorlalţi tovarăşi din conducerea superioară de partid, în linia întîi a frontului ce s-a organizat pentru protejarea populaţiei sinistrate şi salvarea bunurilor materiale, pentru reluarea rapidă a activităţilor economice şi sociale întrerupte.

Scriitorii din Republica Socialistă România socotesc că este de datoria lor să participe cu fermitate la această acţiune de solidaritate umană şi să facă tot ce le stă în putinţă pentru sprijinirea sinistraţilor din regiunile afectate de calamităţi.

Convocate în şedinţă extraordinară, la 16 mai 1970, Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor şi Biroul organizaţiei de bază P.C.R. a Uniunii Scriitorilor au hotărît să pună la dispoziţia fondului general de ajutorare a judeţelor lovite de calamităţi suma de 500 000 lei, contribuţie din drepturile de autor ale tuturor scriitorilor din Republica Socialistă România.

De asemenea, conducerea operativă a Uniunii Scriitorilor, colectivul de conducere al editurii „Cartea Românească", colectivele de conducere ale revistelor editate de Uniunea Scriitorilor, ca şi secretarii Asociaţiilor de scriitori din ţară au hotărît să contribuie la acest fond cu salariul lor pe o lună.

În acelaşi timp, ceilalţi scriitori din redacţii şi editură, ca şi salariaţii administraţiei centrale a Uniunii Scriitorilor, ai Asociaţiilor de scriitori şi ai Fondului literar al scriitorilor au hotărît să contribuie, lunar, cu salariul lor pe o zi, pînă la sfîrşitul anului 1970.

La sediul Uniunii Scriitorilor s-a deschis o listă de subscripţie pentru toţi ceilalţi membri ai Uniunii Scriitorilor şi ai Fondului literar. Asociaţiile de scriitori din ţară au fost chemate să iniţieze acţiuni specifice, ale căror beneficii vor fi depuse la acelaşi fond general, direct sau prin Uniunea Scriitorilor.

Mărturisindu-şi încă o dată întreg devotamentul lor faţă de conducerea Partidului Comunist Român, faţă de dumneavoastră personal, iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, toţi scriitorii din ţara noastră — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — vă asigură că sînt gata să răspundă la orice alt efort pe care ţara şi partidul îl vor cere.

BIROUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

BIROUL ORGANIZAŢIEI DE BAZĂ P.C.R. A UNIUNII SCRIITORILOR

jurnalul unui martor ocular

Despre vitregia sorţii şi puterea omului...

Nu putem hotărî noi, de la sine putere, temele de meditaţie, această hotărîre aparţine vieţii. Inundaţiile, cu tot cortegiul de nenorociri care s-au abătut asupra ţării, constituie în clipa de faţă realitate şi această realitate violentă şi nemiloasă trebuie s-o privim şi s-o înţelegem.

Moartea — de care uitasem parcă — devine din nou posibilă. Semeni de-ai noştri şi-au pierdut viaţa. Mulţi oameni au rămas fără adăpost. Noi nu ne putem confrunta decît cu această realitate violentă: numai astfel putem afla adevărul despre noi înşine. Unii sîntem noi cînd filozofăm liniştiţi în faţa cafelei şi alţii sîntem noi cînd moartea şi nenorocirea se abate asupra noastră. În faţa tabieturilor nu ne putem cunoaşte. În faţa unei mari nenorociri, cum e cea care s-a aruncat asupra multor semeni de ai noştri, voi putea vedea, în realitate, într-o realitate indiscutabilă, cîtă iubire şi cîtă generozitate există cu adevărat în noi.

Nenorocirea nu te întreabă dacă eşti român sau maghiar, credincios sau ateu, ea se abate — în egală măsură — asupra tuturor. În asemenea împrejurări, s-a dovedit că solidaritatea umană nu e un principiu abstract, o aspiraţie filozofică, ci o realitate vie care există adînc săpată în conştiinţa şi destinul omului... În adîncul omului nu se află abisul; în adîncul omului se află iubirea. Moartea şi frica în faţa morţii nu pot fi redate în cuvinte, doar cei care au trecut prin această cumplită încercare cunosc teribilul adevăr. Dar ce poate fi mai înfricoşător ca furia apelor şi imensitatea întunericului? Ce poate fi mai insuportabil ca o moarte care înaintează spre tine şi tu n-ai cum să fugi din drumul ei?

Pentru a înţelege exact ce s-a întîmplat ar trebui să fim noi înşine în această încleştare disperată, să fim noi înşine treziţi noaptea de invazia apelor, să avem cu toţii spaima de a fi răpit de ape, să trăim cu toţii groaza de a-l vedea pe cel drag prăbuşindu-se, să fim noi înşine copii îngroziţi, să fim noi înşine mamele înnebunite de teamă şi durere.

Această durere nu e a unuia sau a altuia. Această durere e a noastră, a tuturora. În această înţelegere şi contopire totală stă adevărata iubire, adevărata iubire care se preschimbă spontan în adăpost şi casă părintească pentru cei loviţi.

Se spune că în asemenea împrejurări dramatice se trezeşte tot ce este mai bun în om... Aşa este... Dar dacă aceste forţe nobile se trezesc înseamnă că ele există de totdeauna în conştiinţa omului.

Teodor MAZILU

La Satu Mare nu se întîrzie pe ruine

Rămîi mut în faţa atîtor ravagii şi în faţa acestor oameni, care ieri aveau casă, copii, rude, iar azi şi-i caută prin microfoanele comandamentului. Peste tot, vrafuri de moloz în care zac mobile, cioburi de oglinzi, biciclete cu roţile turtite, mingii, saltele, împreună cu acoperişul, cărămizile şi grinzile casei. Factorul poştal cu cisme lungi de cauciuc, în virtutea obişnuinţei aduce veşti care de data aceasta nu pot întîlni pe cei pe care-i caută. La nr. 107, pe strada Rodnei, n-a mai rămas decît stîlpul porţii care poartă numărul şi o baltă de apă nemernică pe locul unde a fost casa. Poştaşul zăboveşte îndelung în faţa stîlpului, apoi notează ceva pe plic şi trece la un alt număr, unde o femeie scoase din mîl o vază de cristal şi o spăla în apa argiloasă încă prezentă. Femeia deschide piciorul şi citeşte. De undeva dintr-un pod al unei case rămasă în picioare, un bărbat îmbătrînit în cinci zile şi nopţi nedormite, rîde încetişor şi normal, cu o veselie a unei înţelepciuni pe care nu o cunosc, arătîndu-mi în curtea vecină, munca lui de 40 de ani. O canapea agăţată de gardul de fier şi acoperişul de ţiglă căzut peste toate lucrurile din casă, cu soba de teracotă ieşită pe undeva, pe la marginea acoperişului ca un horn. „Comme à la guerre", spune un operator al televiziunii franceze care a refuzat să filmeze această imagine şi atunci a ridicat aparatul spre cer cînd printre nouri aluneca un soare asfinţit. Peste tot unde pătrunzi ai un sentiment de jenă că nu-i poţi ajuta deocamdată cu nimic şi ştii că sînt 80 de străzi atinse de calamitate şi ştii că Mărtineştii, o comună din apropiere, a fost rasă de puhoi şi ştii că Odoreul a fost înecat cu oameni şi animale, auzi la microfoane voci grave, care anunţă că în perioada acţiunilor de salvare de la inundaţii: „anumiţi membri de familie sau rude apropiate s-au despărţit, fără să se regăsească pînă în prezent: Nyerghes Mihai, locatar în comuna Mărtineşti îşi caută părinţii, Diciu Valentina, care se află la Liceul nr. 3, caută pe fratele ei Tiberiu, Zsilagy Eugen din str. Ion Ghica 45 caută pe soţia sa Ilonca. Zaharia Gheorghe, din str. Oaşului nr. 33, îl caută pe cumnatul lui Zbona Grigore din comuna Apa". Oamenii ascultă uitîndu-se unii la alţii. *„Or fi în Dunăre de mult"*, spune un bărbat cu faţa pămîntie de nesomn. Cîteva biciclete trec una după alta cu coroane mortuare, către cimitirul de dincolo de pod, care nu-i înundat. S-a făcut o groapă mare ca pentru ostaşi în care au fost depuse victimele însemnîndu-li-se locul. Alături de gară o staţie de benzină, cotropită de ape, s-a spart. În jurul ei, un lac de benzină şi uleiuri, pe care pompierii aruncă o spumă albă împotriva incendiului. Valul de apă ucigător, amestecat cu benzină şi uleiuri, a pătruns peste ferestre pe străzile Anton Pann, Chendi, Argeşului. Nişte flori negre rămase în urma apelor sînt veştede, unsuroase şi fără viaţă. Altele, dintr-o zonă mai ferită de furia Someşului, au ieşit din apă înflorite. O femeie tînără şi nedormită reclamă că — aduse de apă — în curtea ei un cal şi douăsprezece oi au intrat în putrefacţie. Cineva vrea s-o îndrepte spre sfatul popular dar femeia nu acceptă replica. Un colonel ia cîţiva ostaşi de la motopompe şi le ordonă să se ducă la faţa locului cu cele necesare. La fabrica „1 Septembrie" au fost surprinse de apă cuptoarele de ars email, la o temperatură de peste 800°.

Refacerea şi reîncălzirea acestor cuptoare, necesită cîteva săptămîni. Cele 600 de motoare, instalate în subsolul instituţiei, au fost mîlite. Fiecare din aceste motoare trebuie demontate, transportate de echipele complexe venite de la I.S. Metalul din Cluj, de la I.S. Metalica Oradea, de la Unio, curăţate piesă cu piesă, aduse înapoi şi reinstalate. Numai pagubele acestei instituţii sînt de peste zece milioane lei, la care se adaugă un milion două sute de mii producţia zilnică a fabricii — întreruptă pînă la 10—15 iunie. Copiii alături de taţii lor sînt în fabrică şi ajută la înlăturarea mîlozului şi la spălarea utilajului. Unio, instituţie care a ieşit în preziua catastrofei cu toţi cei 3 000 de muncitori ai săi pe malul Someşului, durînd un dig de 4 km. lungime şi veghindu-l zi şi noapte, a avut cel mai puţin de suferit. Oamenii de aci dau ajutor celorlalte instituţii invadate de ape. Şi în această atmosferă de un dramatism unic, comuniştii găsesc soluţii să rezolve problema apei potabile, trimiţînd permanent pe străzile şi în comunele sinistrate cisterne pline. Se pune la dispoziţia sinistraţilor pîine, conserve şi zarzavaturi, transformînd restaurantele în cantine pentru ei. Se asigură ajutorul medical şi măsuri preventive împotriva epidemiilor.

În acelaşi timp se iau măsuri pentru normalizarea grabnică a funcţionării întreprinderilor. Cuvintele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, spune muncitorul forestier Manta Vasile, rostite în piaţa municipiului nostru Satu Mare vineri 15 mai, zi grea pentru oraş, au însemnat un îndemn şi o speranţă pentru noi toţi. *„Nu putem să plîngem pe ruine, asta nu o vom face niciodată. Eu lucrez şi aici să văd ce mai pot scoate şi acolo la instituţie. N-o să am odihnă pînă nu vom reface totul"*.

Cîteva fapte:

— Un bătrîn de 83 de ani, salvîndu-şi cincisprezece cămăşi şi două haine, le-a donat sinistraţilor.

— Un elev din clasa a douăsprezecea a salvat într-o zi şi o noapte treizeci de familii cu două camere de cauciuc. Mama lui, peste măsură de îngrijorată, îi trage o palmă cînd băiatul vine acasă. Băiatul adoarme pe loc.

— Un bărbat de 40 de ani, străbătînd valurile apelor cu o pîine şi o sticlă de lapte în mîini, urcînd pe ferestrele casei cu hainele şiroind de apă a dat alimentele copiilor izolaţi în pod. Întrebat cine este, a răspuns: *un nene!*

— Şapte persoane au fost salvate de un nuc firav din faţa casei unde au stat o zi şi o noapte. La coborîre cei salvaţi sărutau crengile nucului.

— Fabian Gheorghe, sinistrat, a salvat patruzeci de copii, nedormind şaptezeci de ore.

— Un copil de 8 ani a naufragiat pe o uşă fiind găsit epuizat de puteri în comuna Botz.

Coman ŞOVA

Alba-Iulia — perfectul cenuşiu

Nu pot să-l uit pe soldatul acela — Lucian Mihuţ, — al cărui nume şi a cărui faptă, telefonate acum cîteva zile unui cotidian, au dispărut ca prin minune, fiind înlocuite de pana unui redactor prin cîteva generalităţi, un dezacord gramatical şi o dublă cacofonie. Acum fapta soldatului mi se pare şi mai eroică, tocmai pentru că a rămas în primă instanţă anonimă, tocmai pentru că eroismul ei a fost atît de discret încît — tristă verificare! — nu a putut galvaniza sensibilitatea unui om stînd într-un fotoliu, departe, la Bucureşti.

Eram înconjuraţi de ape, marţi, la Alba Iulia. Cartierul Maieri, cu căsuţele lui bătrîneşti, gemea încă mut sub lichidul acela vîscos, galben, dezgustător, care fusese întîi ploaie, se transformase apoi în rîu, inundase nouăzeci de aşezări, se amestecase cu tencuiala, cu furnirul, cu hainele din dulapuri, cu haznalele, cu iarba din parcuri, cu seminţele din semănături, cu mîncarea de pe sobele din bucătării; şi care, chemat înapoi de Mureş, de lînceda lui maree, se zbătea acum neputincios între periferiile oraşului şi terasamentul C.F.R., nemaireuşind să scape. Lichidul acela nu mai putea reveni în matcă şi se zvîrcolea ca într-o cuşcă, lingînd cu înverşunare zgura liniei ferate, gardurile lăsate într-o rînă, terenurile acelea mărginaşe care fuseseră cîndva ogrăzi, sutele de case prăbuşindu-se mutează rînd pe rînd universul acela ireal, cu toate contururile zdrenţuite.

De la sute (sau mii?) de kilometri, de pe malurile Ialomiţei, încă neprimejduite, au sosit, luni, cîteva zeci de motopompe; fuseseră trimise de nişte oameni necunoscuţi să scoată Alba Iulia de sub ape, să mute apele de pe o parte pe alta a terasamentului; străbătuseră un labirint de şosele, puţinele şosele pe care camioanele şi-au putut găsi drumul; fuseseră descărcate noaptea din camioane, fuseseră ridicate pe umeri (două mii de kilograme pe cîteva perechi de umeri), fuseseră aşezate pe nişte vagoane şi, tot cu braţele, împinse metru cu metru pe linia ferată; fuseseră coborîte din loc în loc, răspîndite de-a lungul terasamentului; fuseseră montate în zori, bucată cu bucată, şurub cu şurub; sosiseră în ajutor pompierii din Slatina, de la alte sute de kilometri; iar acum, cînd totul era gata, cînd ţevile de evacuare erau deja montate, perpendiculare, gata de a intra în acţiune, cineva şi-a dat seama că, în grabă, un amănunt infinitezimal a fost cu desăvîrşire uitat: în pompe, pentru a putea fi puse în acţiune, trebuia introdusă o cantitate de apă, cineva trebuia să se cţţere pe lungile ţevi în balans, trebuia să parcurgă, încolăcit pe ele, lungul drum de cîţiva metri pînă la capătul lor; trebuia să execute mişcările acelea de tiriş, suspendate la şapte metri înălţime, trebuia să apuce furtunul pompierilor, să aştepte să se umfle cu apă şi să-l introducă, luptîndu-se cu el, ca pe un boa muşchiulos, în gura inertă a pompei.

Acel cineva urma să se cheme Lucian Mihuţ, un băiat de 21 de ani, ascultînd tăcerea ce se lăsase, grelele secunde de tăcere coborîte peste vocea întrebătoare a ofiţerului: „vrea cineva să se urce acolo?", secundele rozînd agresive terasamentul, macerînd casele, dizolvînd temeliile milenare ale oraşului; un băiat pare-mi-se blond, din generaţia *aceasta*, îmbrăcat de cîteva luni în kaki, un băiat venit dintr-un sat sau oraş necunoscut într-o unitate militară fără număr; un recrut pe care nu-l voi mai întîlni cu siguranţă niciodată, al cărui nume, telefonat prin fir direct, nu avea să apară a doua zi în presă şi care, după toate probabilităţile, nu va citi vreodată nici aceste rînduri.

Cineva mi-ar putea spune că eroismul săptămînii trecute, demontat în mici bucăţi cronologice, psihologice, analizat cu sînge rece şi clasat după clasicele criterii moştenite, ar fi fost, în lipsa calamităţii, o înşiruire de pure şi simple fapte obişnuite. Că, de exemplu, a te căţăra la şapte metri pe un tub în balans n-ar constitui în zilele liniştite mai mult decît o banală performanţă sportivă. Adevărat. Dar în acele clipe fapta soldatului se măsura în alte unităţi. Secundele nu mai reprezentau ace de cronometru, ci destine, valori, încredere. Iată de ce nu pot să o uit şi, blestemînd abstracţiunea, izvorul stereotipiei noastre zilnice, laud, continui să laud eroismul acesta perfect cenuşiu.

Romulus RUSAN

Tîrnăveni: „A mai rămas ceva"

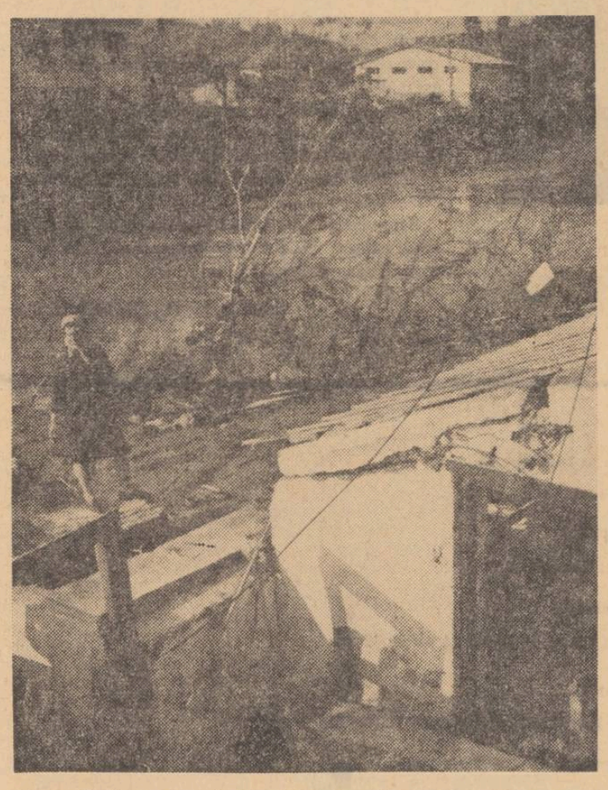

Sighişoara, strada Clujului: La temelia unei foste case

La Arad, şaptezeci de mii de oameni fără somn

M-am aflat la Arad, martor al acelui spectacol tragic. Mi-e foarte greu să-l compar cu ceva real. Am avut însă, în acest timp, revelaţia unor forţe concentrate la fel de prompt. Aproape că se petrecea un miracol. Ne întrebăm cînd au apărut acei oameni, cînd a fost înălţat digul din saci umpluţi cu pietriş şi nisip, sau pur şi simplu cu pămînt. Sute de mii de saci, formau o stavilă, o primă stavilă, fără a anula însă teama, perpetua teamă declanşată şi alimentată mereu de fiecare centimetru de apă sporind nivelul rîului. Poate că se va scrie — aş vrea să cred că se va întîmpla aşa — despre ostaşii care au acoperit de multe ori cu pieptul săpăturile, despre acei tineri minunaţi, care au stat de veghe trei zile şi trei nopţi, fără să se odihnească măcar un minut. Nu reţin aproape nici un nume, din acea năpraznică încleştare cu stihiile nu vreau să reţin nici un nume. Din simplul motiv că toţi acei oameni pot fi numiţi, fără teamă de „cuvintele mari", eroi...

Îmi mai amintesc că după ce digul de la Arad a fost înălţat, am făcut şi refăcut o lungă călătorie pe cheiul „coborît" mai jos decît cursul apei, urmărind în stînga oraşului edificiile, cartierele, străzile drepte, moderne. Ce-ar fi însemnat o revărsare a Mureşului? Oamenilor, observ, le e teamă de acest gînd, îl ocolesc. Rîul poartă, cu o dezinvoltură macabră, obiecte casnice, părţi de gospodării încă nedesprinse de valurile ce devin din ce în ce mai repezi, încălţăminte şi arbori, rădăcini şi scaune...

Cu o zi în urmă, mă plimbasem pe cheiul Mureşului, vorbisem cu oamenii, aflasem despre podul început cu puţină vreme în urmă. Unul dintre constructorii viitorului arc de beton, reuşise să mă convingă că a venit aici, la Arad, să construiască cel mai frumos pod din ţară. Nu trec nici douăzeci de ore, şi schelele zac undeva acoperite de vreo şase metri de apă. Ceea ce rămăsese, era o ruină izbită de apa miloasă. L-am reîntîlnit pe temerarul constructor. M-a rugat să-l las singur. Un episod, care în zilele de cumpănă ale Aradului, nu avea nici măcar semnificaţia spaimei, a durerii, căci nimeni nu avea vreme pentru a-şi consuma spaima. Sentimentul de solidaritate, de gînd comun, desfăşurarea unor înalte virtuţi morale, spiritul de sacrificiu, truda fără rezerve — acestea sînt caracteristicele dominante în lupta oamenilor de aici cu stihiile naturii, acestea au constituit pretutindeni în ţară forţa motrice în stare să împiedice de multe ori hazardul dezlănţuit...

Nu reţin, şi nici nu vreau să reţin vreun nume. Peste şaptezeci de mii de oameni, n-au dormit nopţi şi zile în şir, s-au expus unor situaţii extreme, au învins...

Ion ŢUGUI

PENTRU FONDUL DE AJUTORARE A JUDEŢELOR LOVITE DE CALAMITĂŢI

Conducerea operativă a Uniunii Scriitorilor anunţă, pe această cale, pe toţi membrii Uniunii Scriitorilor şi ai Fondului Literar, pe toţi ceilalţi scriitori necuprinşi în aceste organisme şi pe urmaşii scriitorilor că a deschis la sediul Uniunii Scriitorilor, din Şoseaua Kiseleff nr. 10, Bucureşti, Sectorul I (casieria Fondului Literar) o listă de subscripţie pentru fondul de ajutorare a judeţelor lovite de calamităţi. Depunerile se fac personal sau prin mandat poştal, cu menţiunea respectivă.

★

De asemeni, pentru acelaşi fond, se deschide la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", din Calea Victoriei nr. 115, Bucureşti I, o listă de contribuţie constînd în articole de îmbrăcăminte, încălţăminte, medicamente, alimente conservate, cărţi etc., care vor fi înaintate forului centralizator, pe măsura depunerii, o dată cu originalul tabelelor întocmite anume.

★

Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor cheamă pe toţi secretarii Asociaţiilor de scriitori din ţară să organizeze toate forţele scriitoriceşti locale, în vederea iniţierii oricăror acţiuni posibile (şezători literare, festivaluri artistice, spectacole de teatru, etc.) prin care să se asigure contribuţii băneşti la fondul de ajutorare a judeţelor lovite de calamităţi. Sumele obţinute din aceste manifestări vor fi depuse fie la unităţile C.E.C din judeţele respective (cont 2 000), fie spre a fi incluse în lista de subscripţie deschisă în acest scop.

SĂ NU UITĂM ACEASTĂ CATASTROFĂ CARE NE-A SPUS DIN NOU CU VIOLENȚĂ CĂ SÎNTEM CEVA ÎN LUME NUMAI ÎMPREUNĂ

jurnalul unui interviu ratat

Mașina încearcă să iasă din București și ne aducem aminte că ne-ar trebui apă minerală. Luăm din drum. Pe parbriz plouă și am impresia — ascultînd în același timp radioul — că zilele cu soare nu vor mai veni niciodată. Mi-e teamă să vorbesc despre asta. O voi face abia cînd soarele va răsări din nou. Pînă la Brașov, totuși, vegetația e bogată și, la un moment dat, se însenin eză și cerul.

Aș dori să iau un interviu unui om foarte înțelept ,foarte îndrăzneț ,capabil să prevadă și să determine ieșirea definitivă din catastrofă. Mă simt un fel de zar înfiorn aruncat pe șoseaua națională București — Tirgu-Mureș. Cititorul e rugat să parcurgă cu răbdare încercările de dialog care urmează.

Ele sînt dovada acelei stări de spirit în care se nasc eroii.

Oprim la barieră. Lîngă noi un camion încărcat.

— Unde mergeți ?

— Acolo.

Omul nu **arată** unde anume e acest **acolo.** El presupune că nu e nevoie de precizări. Își aprinde o țigară și șterge parbrizul. Bariera se ridică. Plecăm din nou.

Pe serpentinele Carpaților animația e scăzută. Un fel de decență rărește frecvența turiștilor. Sinaia ni se pare mai tristă ca totdeauna. O traversăm în goană, cu mîinile la ochi parcă. Nu știm cît va dura șoseaua bună.

— Ce-o fi nea Dumitrescule ? îl întreb pe șofer.

Tăcem. Ne apropiem de Brașov. Orașul se arată senin ca o orgă la care va cînta un mare organist. Bem o cafea într-o cofetărie slab populată. Tonomatul emite melodii foarte vesele cărora nu li se răspunde, nici măcar de la o masă, cu frînturi fredonate. Cîțiva tineri. Noi. Fetele ne aduc cafeaua, puțin indiferente.

Ne îndreptăm spre Comitetul județean de partid. E trecut de ora 6, după amiază. Așteptăm cîteva minute, în anticameră la primul-secretar al județului, tovarășul Constantin Cîrțină. Ofițerul de serviciu, al cărui nume e Nicolau, dacă țin bine minte, ne spune cîte ceva, despre catastrofa din județele de la nord. Îl rugăm să vorbească la telefon la Rupea, pentru a obține mai din timp cinci locuri la casa de oaspeți.

Intrăm la primul secretar. Un om liniștit, care ne temperează panica. Vorbește încet.

— Și noi am avut de suferit. În județul nostru, apa a intrat la Cața, la Homorod, în gara Rupea. Aproape 20 000 de hectare de pămînt sînt sub apă.

— Cum i-ați ajutat pe cei de la nord ?

— Am trimis pîine și zahăr la Sighișoara, Mediaș, Harghita și Bistrița. Am trimis preparate de carne. Șaizeci de textiliști brașoveni au plecat la Sighișoara. Am strîns pînă azi, 19 mai, 15 milioane de lei pentru sinistrați. Doisprezece electricieni de la Rupea au cerut să lucreze sîmbătă și duminică la Sighișoara. Sute și sute de oameni s-au oferit să-i crească pe copiii sinistraților.

— Aceste acțiuni modifică traiul brașovenilor ?

— Nu. Dimpotrivă. E o atmosferă atît de bună încît azi se produce mai mult și mai bine. De altfel, trebuie spus, oamenii noștri înțeleg ce este o nenorocire.

Ieșim din Brașov. Pornește, sub ochii noștri, să se contorsioneze în lentă și grea splendoare minunata Țară a Bîrsei. Uităm pentru moment ce căutăm pe aici și începem să umplem cu vorbe senzația de neputință, de dinainte de acest miracol liniștit, și pentru că amurgește uităm de boala apelor țării și privim o parte din pămîntul ei.

Într-un dormitor comun, la Rupea, încercăm fiecare să presupunem ce va fi mîine la Sighișoara. Mîncăm în camera mare, pavoazată pentru un scop greu de aflat. Ne plimbăm prin Rupea. Trei elevi vorbesc în fața vitrinei, despre ape.

— Soldații. Și pe urmă au plecat și ăi din cartier nici nu i-au mai găsit să le mulțumească, fiindcă plecaseră în altă parte.

La ora 5 și jumătate dimineața — spre Sighișoara .Soarele răsare sfînt. Același peisaj în care-ți vine să te arunci și să dormi în contra oricărei logici.

Primele ochiuri de apă nelalocul lor. Încă nu înțelegem nimic .Privim de la distanță urmele unei catastrofe de care ne desparte în primul rînd, absența de la apogeul ei. Și dintr-odată ne aflăm în orașul Sighișoara de a cărui frumoasă severitate se poate vorbi atît de mult. Și dintr-odată superba cetate a Sighișoarei ce s-a aflat, ore în șir, sub controlul unei ape de duzină. Iată urma apei pe ziduri. Iată mîlul dizgrațios, mîlul umilitor rămas deasupra ferestrelor. Ca o igrasie generală, aici, în puternica Sighișoară, pe zidurile caselor — urma unei ape căreia nimeni, niciodată, nu i-a dat vreo importanță.

Coborîm în cel mai lovit cartier : între Tîrnavă și calea ferată. Pe strada Ștefan cel Mare numărul 11. Un om aproape bătrîn, Matei Gheorghe, stă în poarta casei — în ceea ce înseamnă pînă la 13 mai poarta casei — și privește în gol.

— Ne primiți ?

— Am primit noi apele.

O lacrimă persistentă pe obrazul acestui om.

— Cum a fost ?

— Au venit. Am încercat să le opresc. Am închis ușa. Am băgat cîrpe prin crăpături. Am făcut tot ce s-a putut.

Acest om a avut intenția să oprească apele. Nu un litru de apă, ci un rîu turbat.

— Și ?

— Și ce ? Cînd apa a ajuns la clanță, ne-am suit în pod. Și am așteptat .Uite, pe colo am tras cu frînghia, pe vecinul meu și pe fiică-sa, din podul lor, că le căzuse zidul casei.

Are 60 de ani și mă simt obligat să mi-i imaginez în **acea** noapte salvîndu-se unii pe alții, fără nici un alt mobil, decît gustul vieții.

— Mobila mi se fărîmă. Gata. E putredă.

Intră în vorbă și soția lui Gheorghe Matei.

— Pe geam, a intrat stîlpul ăsta.

— Și ce-ați făcut ?

— Am așteptat să iasă.

Casa și curtea sînt distruse. Apa a distrus mobila, cărțile, tot ce aveau în casa lor de pe strada Ștefan cel Mare nr. 11, bătrînii aceștia.

— Ce veți face ?

— Într-un an de zile sperăm să ne refacem.

Ca o lovitură de topor speranța acestor oameni ! Mă uit la curte ,la casă și nu înțeleg. Dar la ce ar ajuta dacă aș înțelege ? Important e că un om de 60 de ani, cu gospodăria distrusă, nu concepe să nu o refacă.

Mergem mai departe, pe strada Clujului. Dezastrul este aici aproape complet.

Valeria Coman care ne iese în cale e foarte agitată și ne conduce pe ruinele cartierului.

— Avea ochii roșii.

— Cine ?

— Otti.

— Care Otti ?

— Otti Lurtz, cel care a salvat aproape tot cartierul, cu barca asta.

Și ne arată o barcă mică, incredibil de mică.

— Era către ziuă sau nu știu cum. Nu mai aveam puteri nici să trăim. Asta e barca lui Otti, cu ea a rămas.

— Cu atît a rămas bietul Otti, repetă Niculae Incze.

— Ar trebui să-l vedeți pe Otti.

Înaintăm pe ruinele umede. Case dărîmate, pe de-a-ntregul. Case din care suflarea vieții a plecat. Mergem cu capetele aplecate prin amintirea proaspătă a dezastrului.

— Acum nu mai știu cum să zic. Aici a fost o casă. E vocea Valeriei Coman, podidită de plîns.

— Am ajuns cu barca lui Otti sus pe linia ferată și am scăpat. Numele omului care vorbește este Vasile Neagu.

— Avea ochii roșii Otti, revine cineva. Face-ți ceva pentru Otti. Fără el noi nu mai eram.

— Otto Lurtz a salvat aproape tot cartierul și l-a lăsat la urmă pe tatăl lui. De pe strada noastră a murit **numai** tatăl lui Otto Lurtz. Era în pod și aștepta să vină să-l ia și pe el.

Sighișoara, strada Clujului : Vasile Neagu și Niculae Incze — Ură spre ape

Noi strigam : **apa scade !** deși vedeam că nu scade. Și Tîrnava l-a luat cu casă cu tot.

— Ieri, Otto s-a dus cu barca pe Tîrnava să-l caute pe taică-său. S-a întors fără el. Tatăl lui Otto a murit și Otto e bolnav.

Cartierul e deschis bătăii permanente a Tîrnavei. Apele s-au retras dar acest cartier nu mai poate rămîne aici. Așa gîndesc oamenii, și peste ei este argumentul stării în care se află locuințele lor, viețile lor de fapt.

Pecinginea stăruie pe zidurile care au mai rămas în picioare.

Sîntem în biroul inginerului Zoltan Kiss, prim vice-președinte al Consiliului popular municipal Tîrgu-Mureș.

— Avem de refăcut 3 pasarele, 4 poduri, 13 străzi cu asfalt, 12 străzi cu pavaj, 39 de străzi împietruite. Peste 50 la sută din orașul nostru a fost sub apă. Dar oamenii n-au arătat panică. Vîrstnicii — cînd le spuneam că vine apa răspundeau că nu e niciun pericol. Dar peste o oră erau în podurile caselor.

— De ce nu s-au temut oamenii ?

— Oamenii au uitat că există pericole. Li se crease obișnuința de a trăi liniștit.

— Unde merg eforturile ?

— Treburile sînt împărțite între refacerea industriei, rezolvarea situației locative și salubrizare.

— S-a aflat în pericol casa vreunuia dintre oamenii din conducerea locală ?

— Casa tovarășului Liviu Șebeștyen, secretar al Comitetului județean de partid, a fost cuprinsă de ape. Familia era acasă și salvarea a venit deodată cu salvarea întregului cartier.

— Ați simțit, tovarășe Kiss, ajutorul țării ?

— Enorm. Niciun mureșean nu va putea uita că de la Borsec ni s-au trimis imediat 400 000 de sticle de apă minerală, cînd uzina noastră de apă nu lucra, că de la București și Gheorghieni am mîncat cîteva zile pîine, că am primit legume de la Covasna și unt de la Iași. Altădată e atît de greu să obții ceva. Acest moment greu ne-a unit și mai profund pe toți, și am simțit că sîntem frați.

— Cum s-au ajutat între ei oamenii din oraș ?

— Tîrgu-Mureș e orașul armoniei naționalităților. Nu acum a devenit el asta ,ci de multă vreme. Acum însă, a arătat la ce conștiință patriotică au ajuns acești oameni ai noștri, alături și la bine și la rău. Români și maghiari laolaltă ,tineri și bătrîni, s-au ajutat într-un fel emoționant.

— Cum s-au purtat tinerii ?

— Excepțional. Surprinzător. Nici nu ne puteam închipui că tinerii — care răspund greu altor mobilizări — nu vor osteni în această mobilizare generală, nici o clipă. Nu voi uita munca studenților noștri care n-au considerat că se umilesc mergînd în cartierele sinistrate și fiind oameni, în rînd cu toți, la curățarea orașului și la toate celelalte.

— De ce nu se simt mobilizați tinerii totdeauna ?

— Trebuie să înțelegem și noi către ce îi mobilizăm.

Sighișoara, soții Matei : „De-acolo a venit"

— Ce urmează după această perioadă eroică ?

— Să sperăm că urmează o perioadă bună. Trebuie să rămînă trează conștiința tuturor. Și, ca să revin la tineri, eu sper că noi, cei ce nu mai sîntem tineri, vom înțelege mai bine că lumea sufletească a tineretului de azi e alta decît a noastră.

Ieșim în oraș. Centrul e liniștit. Viața decurge normal. În cartierul Voinicenilor, pe strada Ady Endre, urmele cataclismului sînt puternice. Doi tineri și-au găsit deocamdată locul pe malul apei într-un cărucior, care îndeobște are alte întrebuințări. Apele Mureșului sînt liniștite, dar murdare. Pe podul de peste Mureș, cîțiva oameni.

— Nu mai are putere

— Cine ?

— Mureșul. Uită-te ce praf se ridică de pe străzi.

— Mă uit. E soare. Mureșul se zbate bolnav dedesubtul podului. Se ridică praful îmbîcsit de-a lungul străzilor din Tîrgu-Mureș. Trecem pe cîteva străzi strivite.

Mîncăm iaurt cu pîine la un chioșc. Dinăuntru aud o femeie vorbind încet.

— A murit săracul .I-au rămas copiii singuri pe lume.

Îmi dau seama că nu voi putea realiza o convorbire îndelungată cu nimeni de aici. Oamenii sînt prea prinși de-ale lor.

Plecăm spre Mediaș. Bălți informe delimitează din cînd în cînd șoseaua. În oraș fete frumoase și tăcute se plimbă prin centru. Ce se poate face ? La colțul micii piațete, cîțiva băieți — mai preocupați.

— În comuna Cuci, din niște case n-au rămas decît movile de moloz, îmi spusese I. Ciuchi de la televiziune, pe care-l întîlnim la o barieră.

Nu ne mai oprim la Cuci. O senzație de sfîrșeală mă cuprinde. Mă gîndesc la felul bucuros în care a primit Niculae Incze cele două franzele și salamul pe care i le-am dat noi, la plecare.

— Apă minerală avem, nu ne mai dați. Poate o să găsiți pe alții mai nenorociți pe drum.

Ne apropiem de Tîrnăveni. Apa stătătoare lucește mort împrejurul zidurilor. De deal se apropie un car, cu saci. Bărbat, femeie merg pe lîngă car.

— Cum a fost ?

— La noi, slavă celui bun, n-a fost. Dar vai de lume.

Și ,mai tîrziu ,senzația aceea de măreție a răului — mergînd pe Valea Oltului. Un zgomot infernal de valuri care parcă **vor** ceva. Nu se mai aude zgomotul motorului de atîta zgomot.

Revăd în minte mașinile cu militari liniștiți, revăd lumea răscolită a Transilvaniei, pregătindu-se cu încăpățînare pentru înviere.

Înnoptăm într-o casă ale cărei ferestre dau spre Olt. Spre un Olt necunoscut, spre un Olt obraznic și murdar, spre un Olt potrivnic și zgomotos.

Dorm cu fereastra deschisă și-l aud. Un fel de motor lăsat să urle într-un organism. Un fel de mașină de pilit dinți scăpată în gură. Îmi trec prin cap propuneri de reformă a hărții rîurilor. Mă gîndesc că poate n-ar fi nevoie de ele. Și-mi revin, spunîndu-mi că sînt nedrept.

— De-atîta vreme sînt liniștite și pentru o singură eroare vrei să le lepezi.

— Nu ,nu vreau să le lepăd. Dar ce vor ? Ce au cu noi ?

Îmi simt trupul, după 40 de ore de mers, un mărunțiș, răsturnat dintr-un buzunar.

Îngenunchi umilit pe această foaie de hîrtie, la sfîrșitul unui interviu ratat. Adorm și visez giște care gigîie. Îmi vine să suflu în sobă, ca să sting veioza. Mă trezesc zicînd că aceasta e o hemoragie a apelor țării.

Și nimic nu mi se va părea vreodată prea greu, dacă voi ține minte efortul țării mele de a reface totul, în niște locuri în care mintea nici nu-și mai închipuia că e ceva de făcut.

Încredințez astfel aducerii aminte acest interviu care e mai mult o larmă, aceste litere care sînt mai mult niște grilaje de sîrmă îngrămădite în calea unei ape.

Să nu uităm prea repede această catastrofă care ne-a spus din nou cu violență că sîntem ceva în lume **numai împreună,** că această țară trebuie să fie puternică. Dar cîte nu se întîmplă și noi nu le știm !

Este veacul XX, anul 1970, luna Mai. Se numesc oameni. Se numește România. Sînt rîurile ei. Gloria și tragedia ei.

Adrian PĂUNESCU

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți : Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu
Secretar general de redacție : Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

ÎN ACESTE ZILE, LA BRĂILA ŞI GALAŢI, MAREA ÎNFRUNTARE CU APELE DUNĂRII

Anul XIII
22 (422)
Sîmbătă
30 mai
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sus : Un soldat și un student — imaginea speranței în biruința digului asupra Dunării. Jos : La dig în aceste zile — o Dunăre învinsă va fi din nou a noastră

O bucată de pîine din Insula mare a Brăilei

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

— Ce lucruri ați văzut la Sighișoara, la Galați și la Brăila ? Ce idei vedeți în aceste lucruri ?

Există realități care mișcă din locul lor lucruri și idei pe care niciodată nu mai ajungem să le contemplăm ca înainte sau să le gîndim ca pînă atunci. Date fiind aceste mutații, literatura trebuie să facă un efort de acomodare. Care va fi el ? Mi-am pus tot timpul această întrebare la Sighișoara, în timp ce vizitam distrusa stradă a Clujului și în timp ce vasul-amfibie mă ducea pe deasupra satului înecat Vădenii, de lîngă Brăila.

Mă aflu pe cheiul portului Galați. Apa este la doi pași. Digul format din nisip, crengi de copaci și saci cu pămînt, îmi dă sentimentul că totul s-a aranjat. Forfota din gara fluvială este cea obișnuită. Aproape de intrare îmi atrage atenția o femeie cu un copil în brațe. Este bine îmbrăcată, iar copilul arată sănătos. Numai fața femeii seamănă cu a celor care s-au ridicat după o mare febră. Buzele arse, nările spuzite, ochii puțin albiți. Fără cuvinte multe, spune că e din Baldovinești sau mai bine zis că *a fost* din Baldovinești unde se dusese să scape de inundațiile frecvente din satul Pisica și-și făcuse o casă. Acum, această casă din Baldovinești, cu sat cu tot, e ștearsă de ape. Nu a salvat nimic, decît copiii. Toate acestea spuse fără cel mai mic tremur în glas, ca și cînd ar fi întîmplări dintre cele mai obișnuite. A fost, a făcut, a dres.

Mă așteptam să mă îndepărtez de ea, avînd și eu aceeași stare de spirit. Și cu toate acestea, și nu numai pe mine, după cîțiva pași, m-a lovit emoția cumplită. Apropierea a fost bruscă. Distanțele au pierit, ființa pe care ai avut-o în față parcă ți-e soră sau mamă. Dar oare nu așa ar trebui să se întîmple tot timpul ? Trebuie oare să vină o nenorocire ca să ne simțim atît de apropiați și să avem vie în minte ideea că, înainte de a fi orice-am fi, sîntem oameni ?

Aceste surori ale noastre îți spun fără cuvinte că-și vor aduna copiii împrăștiați, că o vor lua de la capăt, cu aceeași liniște pe care le-o dă instinctul vieții care la ele, femeile necăjite ale acestui popor, s-a transformat în datorie morală, în care ele înțeleg că trebuie să trăiești nu numai pentru că îți place, ci și pentru că *trebuie* să trăiești.

La fel de nepregătit m-a găsit și imaginea de ansamblu a Brăilei și Galațiului unde viața se desfășoară normal și unde am aflat că în acele zile, cele mai grele, cînd nu numai apa amenința, ci și vîntul care pe lîngă valurile distrugătoare, îi împiedica pe oameni să lucreze spulberîndu-le pămîntul din lopată, oamenii au ținut, în apa pînă la brîu, concret, cu spatele lor digul care se spărsese. Au stat în această poziție atîta timp cît a fost nevoie ca să fie refăcut. Pentru mine această imagine constituie simbolul rezistenței noastre. De ce ? Pentru că ne asumă și pe noi, și ne recunoaștem astfel în el, ca indivizi și ca națiune ; pentru că, poate, așa, va face din noi niște oameni totdeauna treji, cu puterea de a răspunde fără panică oricărei surprize.

Revin acasă cu gîndul la tot ceea ce am văzut și cu credința fermă că bucata de pîine pe care o vom mînca la toamnă va fi cea pe care luptă să o salveze acum 10 000 de oameni în Insula mare a Brăilei.

Marin PREDA

Absurdul

Oamenii sunt încrezători. Ei știu că soarele-i soare și că nu se poate transforma peste noapte (sau peste zi) într-o portocală putredă, într-o mizerabilă lampă afumată sau într-o bubă. Ei sunt legați de pămîntul în care dorm înaintașii lor, și nu pot accepta ideea că țintirimele — statornicia, legătura lor de rădăcini împletite cu viața le-a dăruit viață — pot fi mutate sau nimicite de o toană monstruoasă a Naturii.

Cînd ceea ce părea de neclintit, ca steaua polară, se clatină, apare Absurdul.

El te obligă să accepți ideea că poți să te odihnești foarte comod pe un scaun care este făcut din trei picioare, dintre care unul (mai lung) de apă. El te mai obișnuiește să fii resemnat la gîndul că pe acest perete, unde se aflau de două sau trei sute de ani, ramele cuprinzînd chipurile penaților și larilor familiei, nu se mai află nimic — doar o pată mai deschisă. Zidurile care au fost înălțate din piatră sau din cărămizi solide și al căror rost era să te apere și să-ți ocrotească somnul și visele, te izbesc, prăbușindu-se, de parcă ar fi dușmanii vii.

Multele din așa zisele temeinicii s-au spulberat ca făina orbului.

Absurdul...

★

Am văzut, alaltăieri, în gara fluvială Brăila, două tinere femei de la țară, cărora Absurdul le nimicise totul.

Ele izbutiseră să salveze de năpastă, un scaun, un geamantan mic și ros, o pernă și două lădițe care, în loc de capac, erau acoperite cu un fel de tifon.

Din lădițe se auzeau un fel de piuituri. M-am aplecat, am privit : pui de găină.

Ascultam aceste vietăți de lumină, și, din cînd în cînd, îmi azvîrleam privirile spre apele Dunării în creștere.

...Puii vor crește, totuși, mari.

Eugen JEBELEANU

Dacă un metru de pămînt ar ceda

La Mărașu, în punctul cel mai de sud al Insulei Mari, Dunărea va atinge peste cîteva zile cota maximă. Atunci, dacă prevederile se confirmă, apele vor fi la nivelul digului de pămînt, lung de 156 de km care protejează zeci de mii de hectare arabile. Cînd șalupa se apropie de debarcaderul de lîngă Mărașu, vezi imensitatea plană a cîmpiei, pînă departe în zare, cu doi metri mai jos decît nivelul apei. O Olandă verde și neagră, traversată de canale de irigație și de diguri interioare, colorată de culturile de porumb și de floarea-soarelui, de micile sate și ferme, de ochiurile de apă stătută, care așteaptă de o săptămînă, de două săptămîni, să scadă nivelul Dunării. Digul împrejmuitor ține piept uriașei cantități de apă, care, dacă un singur metru de pămînt ar ceda, s-ar năpusti ca un torent înspăimîntător asupra insulei. În cîteva locuri, mai ales, apele rod lent la temelia barajului. Privești în jos, în adîncul întunecat, și nu știi, dacă nu cumva, chiar sub picioarele tale, rezistența pămîntului a atins limita. În aceste locuri, se desfășoară, de zile și nopți, o luptă dură, nespectaculoasă, ascunsă, între pămînt și apă. Oamenii... Oamenii încearcă să mențină intact inelul care apără insula. Sînt, în majoritate, tineri, sub douăzeci de ani, muncitori, soldați în termen, studenți, țărani, pescari. Cînd șalupa care ne aducea pe insulă s-a apropiat de debarcaderul improvizat, am văzut forfota oamenilor, pe dig, față-n față cu kilometrii de apă și de pămînt. Săpau,

Nicolae MANOLESCU

(Continuare în pag. 4)

Încredere

În cea mai mare parte a țării ploile năpraznice au încetat să cadă, norii s-au risipit, cerul a redevenit albastru, soarele și-a arătat fața, vîntul s-a mai potolit. Ar fi prea devreme dacă am spune că pericolul unor noi inundații a trecut. Oamenii ținuturilor lovite de calamități continuă să se lupte cu apele ieșite mult din matcă, cu noroaiele, cu lunecările de terenuri, cu lipsurile de tot felul, sfîrșitul cumplitelor suferințe la care a fost supus sfîntul nostru popor este încă departe. Mai sînt sinistrați la care încă n-au ajuns alimentele, îmbrăcămintea, corturile de adăpost ; există încă pui de oameni pe care îi chinuie foamea și nesomnul. Dezastrul pare a fi fost mult mai mare decît ni s-a părut tuturor la început. Poporul nostru l-a primit bărbătește, fără spaimă și fără lamentări. **„Apele au venit peste noi în miez de noapte. Pe mulți ne-au prins în somn. Ne-am luat copiii de mînă și pe cei mici în brațe și-am plecat părăsind totul. Avem încredere că odată apele retrase vom fi ajutați să ne refacem gospodăriile și să ne ducem mai departe viața".**

Umblu cu sfială printre acești oameni cu chipurile arse de vînt și cu mîini noduroase cărora nu le-a mai rămas nimic... nimic... numai straiele modeste pe care nu au apucat încă să le curețe de noroi. **„Avem încredere... Avem încredere..."** Aceste două cuvinte sînt cel mai des rostite. **„Avem încredere... Avem încredere".** Și pe urmă : **„Am pierdut totul... totul... Ne-au rămas copiii... Și suflarea... Dar alții și-au pierdut și copiii și suflarea".**

Femei stau rezemate de un zid alb — ne aflăm într-o gară — se uită cu ochi goi în zarea depărtată și leagănă în brațe, mecanic, copiii care au adormit de mult. **„Nu ne-a rămas nimic... nimic... Numai suflarea și copiii... Avem încredere... Vrem să ne reclădim casele pe locurile unde ne-am născut și-am viețuit pînă acum... Vrem să ne ducem viața mai departe..."**

Adie ușor vîntul. Oglinda fluviului din apropiere se înroșește. **„Numai de n-ar mai ploua... Numai dacă nu s-ar năpusti iarăși furtuna și frigul asupra noastră... Ne temem mai mult pentru copii decît pentru noi... Avem încredere..."**

Nicicînd nu s-au abătut asupra sfîntului nostru popor atîtea nenorociri și atîtea suferințe deodată. Nici cînd ochii oamenilor de pe aceste vechi meleaguri nu au plîns atîtea lacrimi fierbinți... Dar acum... Acum cerul a redevenit pe alocuri senin... Senin și albastru... Avem încredere... Avem încredere în viață, în viitorul poporului nostru și în viitorul patriei noastre. Cu inimile pline de durere, dar în același timp și de speranță și încredere, să pornim cu toții la munca de reconstrucție a patriei.

Zaharia STANCU

În lotca 1191 — povestea unui sat ucis

Marți, 26 mai, am coborît de la Brăila la Galați, pe Dunăre, apoi, îngrămădiți într-un microbuz al Antrepozitelor frigorifice Șendreni, am traversat marele oraș moldovean, exact prin locurile unde, în adolescență, mi-am tocit picioarele pînă la genunchi (Strada Brăilei, strada Bucureștii noi, strada Cîmpului, Țiglina), am forțat șoseaua înecată la Movileni și am răzbit la Barboși, peste podul Siretului, în malul lui dinspre Brăila — întinderea jefuită de revărsări. Inginerul Constantin Hanciu din M.I.A. — *„stau de zece zile între apele răsturnate"* —, răgușit de ploi — în tinerețe a cîntat în Corul Operei, nu mînca înghețată, nu bea apă rece, trebuia *„să fie mereu în voce"*, seara cînta, soldat în Aida sau mujic în Boris Godunov și dimineața se pregătea să devină inginer, specialist în instalații de frig — răgușit de drumuri, ne-a împins în marginea apelor și : *„uite, Țuțuianule, trei reporteri, trebuie să-i cărăm cu lotcile la Vădeni și la Brăila".* Și inginerul Țuțuianu telefonează după lotci — împrejur o sută de oameni lucrează la digul care apără fabrica — apoi trece lîngă noi, epuizat. *„De zece zile stau aici, am demontat motoarele, am evacuat carnea, dorm pe o plută, trebuie să fiu pregătit. Cînd a rupt Siretul la Cotu Lung și-a năvălit în Vădeni... cît era ora ?... ora 2 noaptea, și-ntîi au început*

Fănuș NEAGU

(Continuare în pag. 4)

cronica pietonului

A doua vîrstă

Cînd apele se vor fi retras în albiile lor, din care niciodată nu ne-am fi închipuit că vor sări cu atîta violență, ca după cu somn prea lung, peste cota admisă în realitate, cum te trezești bezmetic, sărind drept în picioare, fără a avea prea clar în minte scopul trezirii... Cînd malurile apelor, atît de frumos și de tihnit înverzite, pe care am spus povești și am aprins focuri, cu ochii în unda lor trecătoare, liniștind atîta, își vor preciza iar liniile, între albastrul senin al cerului și limpezimea curgerii, numărătoarea sentimentală a anilor, cel puțin pentru cîtva timp de aici înainte, se va face în raport cu visul lung și urît al apei...

Oricît de mari ar fi pagubele, și ele sînt, victoria morală, de necalculat în esența, în semnificația ei, acoperă larg pierderile. Dacă mișcarea de solidaritate, atît de puternică, atît de profundă, în mijlocul restriștei, și-a arătat întreaga ei capacitate sufletească, de rezistență, sacrificiu, generozitate, nimic nu va mai sta înaintea efortului de refacere, chibzuit, controlabil, uman față de proba irațională a urgiei.

La anul, pe lîngă vîrsta pe care o avem fiecare, vom putea declara, cealaltă vîrstă a noastră, de renăscuți, de la potop, de la potopul măsurat cu noi —, și învins.

CANDID

avant premieră editorială

PERPESSICIUS

Memorial de ziaristică (vol. I)

Editura „Minerva"

GELLU NAUM

Poeme alese

Colecția „Cele mai frumoase poezii"
Editura „Albatros"

ION VLASIU

În spațiu și timp

Editura „Dacia" — Cluj

PLATON PARDĂU

Plante albastre

Versuri
Editura „Albatros"

cronica literară

PRELIMINARII

Preluînd, pentru oarecare vreme, cronica literară la această revistă, sînt învitat să fac o profesiune de credință. Însă în clipa de față confesiunile pe această temă n-au nici un rost. Nu sîntem la prima cronică pe care o scriem, nici n-am păstrat pînă acum un secret despre convingerile noastre critice. Mai util ar fi să ne întrebăm, încă o dată, despre obiectul criticii : literatura. Care este, deci literatura pe care o facem ? Care este literatura pe care o așteptăm ? Iată două întrebări ce tulbură în eternitate spiritul critic.

Facem, în genere, de mulți ani o literatură substanțială și, chiar și atunci cînd fantasmagoriile dogmatice se mai bucurau de autoritate, au apărut opere capitale. Scriitorul român (vorbim de cel ce gîndește mai profund la arta lui și la rolul pe care trebuie să-l aibă într-o cultură încă tînără, amenințată fie de complexe de inferioritate fie de o înfumurată încredere în posibilitățile proprii !) are această rară însușire de a supraviețui conceptelor. În general, el este superior ideii pe care o îmbrățișează și faptul este pînă la un punct firesc pentru că arta este totdeauna justă și are o viață mai lungă decît teoriile de la temelia ei. E — spunea bine cineva — răzbunarea artei față de elementele ce o concurează și o întrec în planul existenței comune. Teoriile se duc, operele rămîn. Cînd întreaga critică românească era angajată în discuția despre tipic și netipic, despre personaj pozitiv și personaj negativ și alte asemenea năzbîtii, cîțiva scriitori de mare vocație își croiau drum în materia actualității și dădeau la iveală opere pe care timpul nu le-a datat. La acestea s-au adăugat scrierile tinerilor, discutate — și de noi și de alții — în mai multe rînduri. Nu este cazul a face, în această privință, clasamente și a stabili recompense : cutare generație a dat mai mult, alta a dat mai puțin. Problema este dacă operele reprezentative există și dacă a apărut acel climat favorabil emulației libere și creatoare.

Pentru a nu cădea noi înșine în înfumurarea pe care o combatem, să spunem că un climat propice există, dar în privința scrierilor exemplare ar mai fi ceva de spus. Apar multe cărți ce nu sînt nici bune nici rele și acesta este faptul cel mai descurajant. O carte cu versuri rele se observă numaidecît, un roman eminamente ratat ne pune de la început în gardă. Nu-i nevoie să citim șase sute de pagini pentru a remarca inaptitudinea pentru epică a unui autor. Însă o carte care se menține într-o veșnică nehotărîre ne intimidează. Drama cronicarului literar este de a citi mai ales astfel de cărți. Însă ea nu poate fi în nici un chip evitată pentru că este normal ca într-o literatură să apară mai multe scrieri modeste decît opere exemplare. Singura chestiune este ca scrierile dintîi să nu înăbușe pe cele din urmă și spiritul critic, mohorît de atîtea straturi de literatură mediocră, să nu mai aibă tăria de a se bucura de apariția unei cărți cu adevărat reprezentative. Scepticismul invariabil duce, în critică, la uniformizarea valorilor, ca și lauda excesivă și perpetuă.

Sînt, în ce privește literatura recentă, cîteva semne încurajatoare, sînt și semne ce trebuie să ne pună pe gînduri. Resurecția romanului este, indiscutabil, un semn pozitiv. Sănătatea, coeziunea, forța unei culturi se măsoară mai ales prin roman. Este, poate, o prejudecată la mijloc, dar romanul arată gradul de dezvoltare al unei literaturi, pentru că romanul cere totdeauna o pregătire și o tradiție consolidată. Cu doi-trei ani în urmă s-a produs o explozie în acest domeniu, și la operele excepționale dinainte, s-au adăugat alte noi. Continuă să apară romane, unele demne de a fi luate în seamă, dar mai important decît acest fapt mi se pare apariția unei *conștiințe estetice*, privitoare la roman și, în genere, la epică.

Unele idei sînt noi, altele reiau teme mai vechi de reflecție. De pildă, toată literatura română modernă este obsedată de ideea *psihologiei* în proză și de ideea *obiectivizării*. Rebreanu, Lovinescu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Holban etc. discută aceste chestiuni și, cu oarecare diferențe privitoare la metoda ce trebuie urmată, toți sînt de acord că literatura noastră suferă de un exces de lirism și de o lipsă îngrijorătoare de *psihologie*. Mai ales obiecția din urmă este pe buzele tuturor : n-avem *psihologie*, n-avem adică o literatură în care viața interioară a individului să fie reprezentată pe măsura complexității și tragismului ei. La această noțiune se adaogă, în deceniul al IV-lea, alta : *metafizica*. Prozatorii tineri, mai ales, în contact cu noile fenomene spirituale europene, pun cu ascuțime problema implicației spirituale în literatură, cerînd cărților o viață *metafizică*.

Discuția nu s-a încheiat nici azi și nici nu se poate, în fond, încheia vreodată pentru că fiecare epocă tinde să redefinească noțiunile fundamentale. Problema *psihologiei* rămîne și astăzi deschisă, pentru că, din prejudecată sau neștiință, *psihologia* este confundată de unii cu complicația, iar analiza epică stă pe picior de egalitate cu notația stenografică a stărilor de frenezie irațională. Literatura noastră are mai ales nevoie de buni analiști, de observatori reci și obiectivi ai fenomenului moral. Are, indiscutabil, dreptate Marin Preda să spună că există o fatalitate a *relației* și că o dramă de conștiință reprezintă, înainte de orice, o dramă a relației individului cu viața ce îl înconjoară.

Acum, despre formele pe care le poate lua această *relație* se poate discuta. Realitatea, într-o operă, poate trăi în chip mai direct, dar poate tot atît de bine să-și trimită *semnele* ei prin alte elemente, mai abstracte. Un epic pur nu există, de bună seamă, și cine spune că face o literatură asocială, absolut detașată de eveniment, nu spune un adevăr. Parabola, farsa, fantasticul, proza simbolică afirmă o poziție față de social, prin abstragere și evaziune. Critica nu poate avea, față de toate aceste fenomene, prejudecăți. Ea poate avea însă preferințe. Preferințele noastre merg, în ce privește proza, spre operele de observație. Cred și eu, ca și alții, că realismul nu și-a epuizat posibilitățile și că literatura română are mai mult decît oricînd nevoie de creatori de viață, de analiști inteligenți și lucizi, de observatori impersonali (știm ce înțeles dă Maiorescu acestui termen) ai fenomenului contemporan. Numai astfel vom birui indiferența unei Europe obosite de Artă.

Eugen SIMION

compendiu

MIRCEA VAIDA
Ospățul lui Trimalchio

Ospățul lui Trimalchio *ar fi o variantă literară a „Cenei"* petroniene, cu trimiteri la un context imediat și extrem de concret. *Metafora e, într-adevăr, ispititoare și, în principiu, productivă* dar, de aici pînă la a folosi Satyriconul, *fie și ca decor, pentru a-l pune la punct pe Zaharia Singeorzan de la* Cronica, *e o distanță apreciabilă. Autorul, sau n-are sau ignoră simțul proporțiilor. Oricum „ospățul" e o metaforă prea încăpătoare pentru eseurile sale. Admițînd, totuși, că metafora-pretext se situează în limitele unui viciu de „formă" fără repercusiuni grave asupra „conținutului", să ne oprim la textele în sine. Ceea ce atrage, întîi și-ntîi, atenția este punerea în pagină a ideii, realizată în principal prin două mijloace : colajul și metafora. Calitatea colajului rezidă, pe de o parte, în calitatea textelor colaționate și, în acest sens, rezervele ce s-ar putea formula nu-l privesc decît indirect pe autor, iar pe de altă parte în capacitatea autorului de a colaționa „la obiect". Dar Rebreanu, Budai-Deleanu, Platon, Nietzsche, Welek și Waren, Mariana Dumitrescu, Eugenia Adam-Roșca, Anișoara Odeanu, Al. Philippide, St. Aug. Doinaș, Ion Bănuță, Miron Scorobete, Ion Rahoveanu, Al. Căprariu, Teohar Mihadaș, Bazil Gruia, Vintilă Ivănceanu, Geo Dumitrescu și Aurel Rău înghesuiți cu toții chiar și pe un „scut al lui Hefaistos" nu mai e un colaj ci un abuz. Mircea Vaida suprasolicită virtuțile colajului mergînd pînă la a-l substitui textului propriu-zis* (vezi Gloria farsei). *Cît privește metafora, inclusă, de regulă, în chiar titlurile eseurilor* (Moara ideilor, Ochiul ciclopului, Elefanții din Nirvana, Casa din Atlantida, Scutul lui Hefaistos, Clopotele lui Gargantua *etc*), *funcția ei de a sensibiliza ideea este, nu o dată, suprimată, obținîndu-se cu totul alte efecte decît cele scontate. Cauza pare a fi tot suprasolicitarea. Astfel, metafora „elefanților" — titani ai literaturii, degenerează în metafora „turme de pachiderme" printre care „turme" cu făpturi de fiziolog (precum acel „Făt-Frumos fiul iepei" oniric, criticul-liliac, criticul-cameleon) și analizată cu un singe rece de medicinist care-și consumă micul dejun la căpătîiul unui cadavru. Mircea Vaida practică un soi de nosografie pe seama literaturii descriind și clasificînd cu migală o seamă de „boli". Terenul cel mai propice pentru investigațiile de acest fel pare a fi critica. Sînt descrise cu lux de amănunte diversele tipuri de critici : liliecii, juzii, catilinarii, cameleonii etc. Fraza e necruțătoare, violentă chiar : „La fel și în critică. Atunci cînd analiza miroase a discurs baligardic, nu vom greși bănuind și căutînd la rădăcina ei, nădragii mesterului Janotus... Autori secătuiți, critici veroși, nu sînteți decît niște muște moarte, naufragiate în strachina cu ciorbă filosofică a lui Janotus de Baligardo". Am putea continua, dar vorba lui Esop : „Auzul tău să nu-l înveți prea lesne a înțelege răutăți" și „Pentru zavistie limba să o ții cu zăbavă a grăi"* (Viața și pildele preaînțeleptului Esop, *Sibiu, 1795, Ed. Petru Bart*).

Desprinse de un teren atît de alunecos cum este litertura momentului, cîteva eseuri (Mircea Eliade — romancier, Universul oniric în proza lui Ion Vinea) *depășesc stadiul de efemeridă și, totodată, fac dovada unor preocupări mai profunde și mai sobre. De asemeni, un eseu cu mari posibilități de extindere* (pînă la dimensiunile unei cărți) *este* Genealogii imaginare, *cu condiția ca, deși imaginare, „genealogiile" să fie întrutotul plauzibile. În sfîrșit, înainte de a încheia, să spunem că în eseurile sale Mircea Vaida încearcă și o interesantă reconsiderare a personajului lui Petronius — Trimalchio, văzînd în el un strămoș al Unchiului Carlus, al lui Ménalque, Michel și Nathanael (care-și răscumpără „mocirla viciului" prin „candoarea sincerității păcatului") și, totodată, rodul imaginar al imaginarei iubiri Petronius—Messalina. Ceea ce, iarăși, poate fi subiectul unei cărți. De la Mircea Vaida așteptăm, deci, altceva decît eternizarea unor trecătoare zavistii literare pe axa Cluj—Iași, ca și pe alte axe. Vorba lui Trimalchio : „Haideți, lăsați gîlceava !"* (Petroniu, Satyricon, *traducere, prefață și note de Eugen Cizek, E.P.L., 1967*).

MIHAI DRAGAN
Aproximații critice

Între criticii grupați în jurul publicațiilor ieșene, Mihai Drăgan se distinge prin atitudinea moderată și acuratețea limbajului care îl vor scoate, probabil, mai greu din „anonimat" dar care îi oferă șansa de a-și afla singur propriul drum în critică. Ca și în cazul altor tineri, nu se poate vorbi, desigur, nici la Mihai Drăgan de un program ci de cîteva principii directoare ce se încadrează, momentan, în limitele unui bun-simț critic general recunoscut. Adept al criticii așa-numite „de atitudine" (în treacăt fie spus, nu e vorba aici de un pleonasm ?) Mihai Drăgan pledează pentru autoritatea morală ireproșabilă și înalta conștiință a criticului. „Uneltа" criticului nu este metoda — o „metodă de analiză învățată" — ci gustul, sensibilitatea, cultura, vocația, „puterea criticului de a trăi opera". De aici afirmația că „actul critic autorizat este o judecată obiectivă exteriorizată subiectiv". În sfîrșit, privind o idee lovinesciană, judecata critică este pusă sub semnul relativității și declarată „aproximativă". În privința formelor sub care criticul se face prezent în literatură, Mihai Drăgan pledează atît pentru foiletonul de revistă cît și pentru sintezele ample, revendicînd pentru critici drepturi egale cu cele ale scriitorilor : „Apariția unei cărți de critică este tot atît de îndreptățită ca și a uneia de poezie sau de proză". În limitele aceluiași bunsimț critic de care vorbeam mai înainte se situează și opiniile despre modernitate, accesibilitate, tradiție, autenticitate și experiment. Volum de „critică curentă", cartea lui Mihai Drăgan se constituie din două grupaje de foiletoane cu un profil distinct. Primul, Permanența clasicilor *ni se pare mai consistent, dată fiind și natura materialului, mai generoasă. La data cînd au fost scrise (1966 și 1967) articolele despre Titu Maiorescu au avut, fără îndoială, o rezonanță mai mare decît au acum, cînd „actualitatea lui Maiorescu" nu mai poate fi pusă la îndoială. Meritul lui Mircea Drăgan este azi acela de a-l fi citit corect pe Maiorescu și de a fi pledat alături de alții pentru repunerea acestuia în drepturile sale legitime. Pe aceeași linie a „reabilitărilor" este cercetată și opera eminesciană în articolele* Proza lui Eminescu *și „Specificul național" în gîndirea literară eminesciană. Dar cît de inactuale ne par, pe alocuri, aceste foiletoane în care se mai polemizează cu cei ce l-au anexat pe Eminescu realismului critic, e inutil s-o mai spunem. Cît privește al doilea grupaj, aici, pe lîngă articolele teoretice amintite deja, întîlnim cîteva recenzii de cărți, inegale ca valoare și, în general, neconcludente pentru posibilitățile „practice" ale criticului.*

LECTOR

avantpremieră editorială

CONSTANTIN MATEESCU

Noaptea și ziua

Roman
Editura „Mihai Eminescu"

OCTAVIAN BOUR

Fără cuvinte

Editura „Dacia" — Cluj

avant premieră editorială

G. C. NICOLESCU

Structură și continuitate

Pagini de istorie literară
Editura „Minerva"

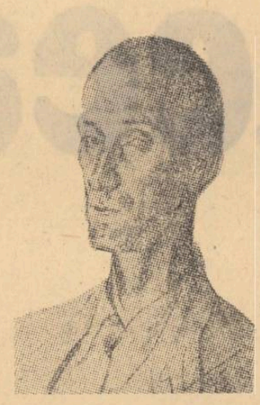

VERONICA PORUMBACU

Mineralia

Volum de versuri
Editura „Mihai Eminescu"

LIVIU CĂLIN

Identitate

Versuri
Editura „Mihai Eminescu"

ION RUSE

Coșava în port

Roman
Editura „Mihai Eminescu"

efemeride

„ARTA E OMUL ADĂUGAT NATURII"

„Cred că te străduiești din ce în ce mai mult să ajungi cu adevărat realist, chiar cînd lucrezi la Academie — scrie Van Gogh unui prieten pictor, la 12 noiembrie 1881 — și că la Academie îndrăgești de asemenea realitatea. Totuși fără a fi pe deplin conștient. Fără să-ți dai seama, această Academie este o iubită ; ea împiedică să se trezească în dumneata o dragoste mai serioasă, mai înfierbîntată, mai rodnică. Trimite la plimbare pe această iubită și îndrăgostește-te nebunește de adevărata dumitale iubită, de doamna-natură sau de realitate". A pune în locul academismului imitația pur și simplu a naturii nu-i, nici aceasta, o soluție, pentru Van Gogh ; imitarea pur și simplu a naturii duce inevitabil la banalitate. Realitatea către care trebuie să tindă pictorul se cucerește prin dăruire totală și prin luptă. Ce extraordinar document al luptei artistului cu natura aceste scrisori ale lui Van Gogh !" *). *„Pe zi ce trece — mărturisește el mai tîrziu — sînt tot mai convins că nu poți crea dacă nu consideri drept esențial că trebuie să lupți cu natura". Pictorul preferat al lui Van Gogh este Millet : pentru realismul tablourilor sale, dar și pentru convingerea sa (la care Van Gogh se referă necontenit) că nu există artă decît acolo unde există capacitate de luptă și de sacrificiu. Van Gogh spune despre sine, într-un loc, că se consideră un lucrător obișnuit cu brațele, ca minerii de la Borinage sau ca țăranii care seceră, ară ori sapă pămîntul pe cîmpiile Olandei. El și este, într-o privință, unul din cei dintîi pictori ai muncii, ai efortului. „Îmi place mult peisajul, dar de zece ori mai mult îmi plac studiile de moravuri, uneori de un înspăimîntător adevăr...", recunoaște el. Îi place prezența omului, fiindcă înnobilează natura. Fratelui său, Théo, îi va scrie într-un rînd că, pentru el, cea mai mare descoperire a pictorilor moderni o constituie imaginea omului care muncește. Nici anticii, nici Renașterea, nimeni pînă la moderni n-au dat atenție muncii omului. „Nu cunosc o mai bună definiție a cuvîntului artă decît aceasta : arta e omul adăugat naturii..."*

Și, Van Gogh adaugă : „...naturii, realității, adevărului, dar cu o semnificație, cu o interpretare, cu trăsături caracteristice pe care artistul le scoate în relief și cărora de lă expresie, pe care le desprinde, pe care le descurcă, le eliberează, cărora le dă culoare, strălucire". Lupta artistului cu natura este un amestec de orgoliu și de umilință : el nu doar caută să smulgă naturii adevărul, dar se întreabă, în clipe de meditație : „Cine sîntem noi ca să pretindem s-o dezlegăm ?" Există, într-o scrisoare către Théo din 1882, un pasaj revelator în care Van Gogh povestește cum a desenat un simplu petec de pămînt arat, după ploaie : „Altă furtună, însoțită de o ploaie cu bășici se dezlănțui după ce desenasem cîtva timp acest petec de pămînt, și ținu cam un ceas. Dar eram atît de îndîrjit, încît am stat la locul meu... Cînd furtuna se liniști și ciorile începură din nou să zboare, nu-mi păru rău că așteptasem pînă atunci, fiindcă pămîntul muiat căpătase un ton profund, minunat. Lucrasem în genunchi înainte de furtună, ca să am fundul cerului apropiat și, ca să continui, am fost nevoit să mă pun în genunchi în noroi". *Pictorul îngenuncheat în fața tabloului ca să fie mai aproape de pămîntul pe care-l desenează — iată o imagine simbolică pentru efortul lui orgolios și plin, în același timp, de umilință, de a pătrunde taina materiei.*

Fiindcă natura, realitatea, reprezintă pentru Van Gogh o taină. Pictorul este un interpret al lumii, el are de dezlegat o enigmă : „realitatea constituie o enigmă în miezul altei enigme". Imitația searbădă, „redarea", sînt tot așa de contrare artei ca și academismul. Arta simplifică realul, urmărind să-i păstreze sufletul esențial, misterios și inefabil. „N-aș putea să-ți spun ce-i de făcut — scrie Van Gogh într-una din cele mai profunde pagini ale corespondenței lui cu Théo — (...) sînt într-una nemulțumit, fiindcă amintirea acestui minunat colț de natură prea îmi tot stăruie în suflet ca să pot să fiu mulțumit — dar asta nu mă oprește să nu descopăr în opera mea o răsfrîngere a ceea ce mă impresionase și îmi dau seama că natura mi-a povestit ceva, că ea mi-a vorbit și că eu am consemnat spusele ei cu ajutorul stenografiei". Arta e o stenogramă a realului. Ea nu numai înfățișează realul într-un chip prescurtat și esențial, folosindu-se de un sistem de semne, dar îl transportă într-un spațiu anumit, care, încetînd a mai fi spațiul naturii, devine spațiul tabloului. *Pentru Van Gogh* distanța *dintre natură și pictură este tot atît de limpede ca și legătura dintre ele. Un tablou nu este un simplu colț din natură, mutat pe pînză : este* altceva, *o realitate cu totul nouă, care nu există cu cîteva clipe înainte. Van Gogh (și oricine vorbește despre „realitatea" unei picturi) vorbește ca și cum ar fi realitatea însăși) : „Peste aceste trunchiuri subțiri, peste acest teren brun-roșu se întinde cerul — foarte gingaș, albastru-gri, cald, cu puțin albastru scînteietor. Și de pe acest cer se desprinde o dîră delicată și vaporoasă de verdeață și o leasă de tulpinițe și de frunze gălbui (...) Boneta albă a unei femei care se apleacă pentru a apuca o ramură uscată se desenează deodată pe roșul-brun profund al solului..." Nu e însă realitate, ci tablou : culorile, tonurile de lumină și de umbră, scînteierea sau paloarea nuanțelor de albastru, albul bonetei detașat pe roșul-brun al pămîntului, acestea și altele nu se găsesc în natură într-o atît de armonioasă ordine, după cum cîntecele păsărilor, vocile și tăcerile naturii nu sînt decît o imagine stearsă a* Allegroului *din partea a patra a* Pastoralei *lui Beethoven. În cele din urmă un tablou nu se poate compara decît cu alte tablouri: „Îți descriu natura, nici eu nu știu întrucît am izbutit să o reproduc în schița mea, dar știu foarte sigur că am fost mișcat de această armonie de verde, de roșu, de negru, de albastru, de brun și de gri. Era un tablou ca de De Groux de pildă..." Realitatea peisajului pictat e reintegrată planului pictural. Van Gogh citește natura cu ochii celui care o va reproduce pe pînză.*

Nicolae MANOLESCU

*) *Trad. rom., Ed. Meridiane, 1970. Selecția aparține regretatului Eugen Schileru. Nu și introducerea care, după un procedeu arbitrar, a fost înlocuită cu două pagini — Din partea editurii — în care se reiau doar cîteva fraze ale autorului selecției. Regretabil mod de a ne „amesteca penița', vorba lui Arghezi, cu a adevăratului autor !*

fluviul cu oglinzi sfărîmate

Transcriem cîteva simple notații.

Nu sosisem bine din Transilvania, de la Tîrgu-Mureș, Sighișoara, Mediaș, Tîrnăveni și ne-am continuat drumul la Dunăre. Carnetele noastre cu cele văzute dincolo de Carpați n-am mai apucat să le folosim, notele scrise în ele au devenit puține de la un ceas la altul, ne-am continuat drumul spre Dunăre, după ce coborîsem pe Valea Oltului, și-i simțisem și acestuia pînda, din defilee la Călimănești spre Rîmnicu-Vîlcea și Slatina. 13 Mai a fost ziua inundațiilor Sighișoarei, Tîrnava ajunsă la etaje, cartiere din „orașul de jos" zdrobite și culcate la pămînt sub apă, strada Ștefan cel Mare, strada Clujului. Nu trece mai mult de o săptămînă și Tîrnava revine în orașul pe care îl înecase, aflăm asta cu puțin înainte de a ne îndrepta spre Dunăre. Proza, poezia, eseurile, marginaliile critice care soseau din plin, cu luni în urmă, la redacția revistei, încetează să mai vină și să mai apară pe masa redactorilor în aceste zile, autorii nu mai întreabă de lucrările lor scrise sub semne blînde și fără pecetea grijilor unei țări întregi, unii își retrag paginile rușinați, cei mai mulți evită să se mai intereseze de ele. Scriitorii vin fără manuscrise literare la redacție, ne întreabă ce am văzut în zilele astea, unde am fost și cînd mergem spre Dunăre, la Siret la Prut. Aflăm că mulți sînt gata plecați într-acolo, nici unul din ei nu se mai ferește, dacă are gîndul să scrie despre locurile lovite, că-i va lua altcineva subiectul, că va scrie despre aceleași fapte din aceleași locuri, în aceste zile și nopți pe care niciodată scrisul nu le va putea cuprinde în toată realitatea lor. Scriitorii vorbesc foarte puțin acum despre literatura lor, rămasă în urmă, și în tăcerile scurte dintre veștile pe care și le comunică despre evenimentele țării se poate bănui și înțelege că-și doresc să scrie altfel, și să-și reașeze scrisul pe lucruri fundamentale.

La 21 Mai sună sirenele și la Dunăre, trei sate de lîngă Brăila — Vădeni, Baldovinești, Pietroiu au fost înecate de Siret. Rîul a aruncat în cîteva ore peste lunci, peste șosele, peste păduri, peste case și peste uliți, milioane de metri cubi de apă. Calea ferată, șoseaua asfaltată Brăila-Galați au fost rupte, Galații e un oraș izolat, legătura cu el se face numai pe apă, vapoarele de pasageri circulă din oră-n oră între cele două orașe porturi, elicopterele după ce au salvat populația satelor inundate, patrulează și veghează peste viituri, amfibiile sînt singurele vehicole care pot pătrunde în zonele cele mai calamitate, transportă neîntrerupt echipe de muncitori, de soldați, de tineri voluntari care continuă să salveze bunurile gospodăriilor, ale fabricilor aflate sub apă. Generalii sînt zăriți alături de soldații lor în amfibii. Ca pe un cîmp de front (un front mai teribil decît războiul, mai făcător de dezastre, cum spun cei trecuți prin două războaie) se desfășoară, simplu vorbind, una din cele mai mari bătălii. Cu Dunărea n-a fost o înfruntare de atari proporții nici în 1897, cînd agenția portului Brăila căzuse sub ape. Acum portul e în picioare, orașul e splendid, neasemuit de frumos cu străzile lui-grădină, copleșit de miros de flori de salcîm și de trandafiri, oamenii par calmi, serile n-ar arăta neobișnuite, dar veghea orașului o simțim, o vedem, în vitrinele magazinelor funcționează pînă tîrziu televizoarele care dau neîntrerupt imagini trecătorilor despre starea apelor, a satelor, a orașelor și cîmpurilor aflate sub amenințare. O chemare continuă de a fi gata, seara și noaptea, aidoma ca în tot cursul zilei cînd orașul e supraaglomerat de vehicolele care aleargă în ajutorul localităților din jur, a digurilor, transportînd fără întrerupere întăriri spre multele puncte de veghe ale județului. Ziua — apa, uscatul, aerul Brăilei arată semne continui de pregătire, — vapoarele, șalupele, pietonii, elicopterele, avioanele trăiesc și se mișcă în același consens de veghe, de apărare, de înfruntare. Fetele rîd sub copacii înfloriți pe străzile curate și spațioase, oamenii își văd de treburile zilnice, dar totul capătă o strălucire de tăiș și o tensiune nedescoperită în zilele obișnuite ale acestui oraș frumos ca un basm viu, în care fiecare stradă, fiecare clădire cu veche istorie are o poveste tulburătoare încă nespusă pe de-a-ntregul, și niciodată scrisă. De undeva, se simte pînă în parcuri și pînă în străzile cele mai tăinuite de platani, pînda Dunării. Suflarea fluviului se simte și se aude, mai grea, mai ascunsă și mai fantastică decît toate basmele nespuse încă. Apele Siretului au ajuns pînă la porțile orașului, pe șoseaua dinspre Galați circulă fără întrerupere amfibiile. Stăruie în cuvintele spuse în oraș, pe stradă, în sălile de spectacol, pe aleile de promenadă, două date teribile care se apropie, „datele maxime" de viitură a Dunării : 4 și 6 iunie. Au devenit familiare orașului chipurile geniștilor, pontonierilor în costume de șoc, pînă și pe autocamioanele civile sînt nelipsite bîrcile, prinse ca măsură de prevedere, lîngă încărcăturile cele mai simple, mai domestice. Și orașul e din ce în ce mai frumos, neasemuit de frumos.

În noaptea de 24-25 mai, o furtună, vestindu-l parcă pe 4 și pe 5 și pe 6 iunie, a grăbit prilejul Dunării de a-și încerca furia, de a-și izbi apele și de a le arunca peste digurile care apără Insula mare a Brăilei. Punctele-cheie ale centurii au fost slăbite, la Mărașu, de pildă, s-au strîns în toiul nopții, la alarma dată pe insulă, mii de oameni care și-au reluat lucrul într-un ritm și cu o siguranță necunoscute pînă atunci, valurile n-au putut sparge digul. La 27 mai cei veniți să lucreze la suprainălțarea și consolidarea digului atinseseră numărul de 14 000. În zilele care au urmat furtunii nu s-a oprit munca pe coronamentul digului, șirurile de oameni urcau sub ploaia torențială pe terasament mii de saci cu pămînt și-i așezau la pieptul malului, primind în plină față pleznetele apei, întăreau pereții cu împletituri de crengi, bateriile mecanice de berbeci băteau stîlpi în ape, tonele de bolovani de stîncă erau descărcate din navele de la Măcin, în timp ce scafandri sosiți din Constanța și Galați cercetau la piciorul și de-a lungul digului infiltrațiile și grifoanele. Sînt calculate cu precizie cotele pe toată distanța de 156 km a digului, sînt măsurate cu o rigoare matematică, pericolele nu sînt subestimate nici o clipă. În partea cea mai expusă a digului ca și în alte puncte sînt acostate, formînd un zid de nave între mal și ape, șlepuri dormitoare, remorchere, bacuri, cu o dublă misiune, de a slăbi contactul direct dintre viitură și dig și de a salva oamenii aflați pe insulă și pe șantierul digului în cazul cînd centura de apărare ar fi străpunsă. Pericolul e mereu prezent, memoria celor petrecute în satele Brăilei barbar inundate de Siret e prea vie, proaspătă. De pe insulă nu se zărește orașul, nici luncile Siretului, se circulă anevoios pe Dunărea revărsată peste păduri, peste locurile din jurul insulei, dar nu există om care lucrează la dig să nu știe în cele mai mici amănunte întreaga istorie a evenimentelor tragice petrecute în județ, în țară în aceste zile. Munca a cîștigat în tenacitate.80 de studenți bucureșteni, de la Petrol, Gaze, Geologie, de la Institutul de sport, alte zeci de tineri de la Universitate au venit pe insulă și s-au alăturat echipelor existente, au venit cu corturile, cu sacii de dormit, cu alimentele lor ca să nu fie o povară pentru oamenii insulei atît de încercați în aceste momente, lucrează și ei în ritmul fără precedent al celor 14 000. În timp ce pe dig, muncitorii, soldații, studenții sînt fără întrerupere chemați să lucreze în fața pericolelor șuvoaielor care au lăsat pe altundeva dezastre — pe cele 72 000 de hectare din interiorul insulei se prășește porumbul și floarea soarelui cu grija și priceperea cu care s-a muncit ani de-a rîndul aici în primăverile fără pericole. Și apoi, insula poate să fi devenit un simbol al tăriei din urmă în fața apei, pămîntul și oamenii sînt legați pe Insula mare a Brăilei într-o teribilă alianță, în marea încercare de a da o replică ultimă și definitivă Dunării nemaipomenite, de a o stăvili și respinge, de a-i interzice să aducă pustiu și moarte așa cum au adus apele în atîtea locuri ale Brăilei și Galaților, în Transilvania, Moldova, Maramureș. Dacă această înfruntare va fi cîștigată, valoarea ei va depăși prețul splendidelor culturi agricole de pe cele 72 000 de hectare din Insulă, va însemna ceva imens, o victorie în numele Sighișoarei, pentru Arad, Satu-Mare, Mediaș, Tîrnăveni, Alba-Iulia, Tîrgu-Mureș, pentru cei de pe Olt și de pe Trotuș și de pe apele Moldovei de sus. O victorie cîștigată și în memoria celor pieriți în dezastre.

Oamenii de pe dig, ajunși acum la numărul de 14 000, și-au prelungit munca și de-a lungul nopților, nu și-au întrerupt lucrul cînd au auzit că sate aflate la cîteva zeci de kilometri de ei au fost înecate pînă la acoperișuri — Vădeni, Baldovinești — pe ei i-au cutremurat veștile groaznice mai mult decît pe oricare poate, sînt într-o încleștare fără seamăn zi și noapte, sînt pe o insulă pe care Dunărea o bate ceas de ceas gata s-o nimicească, aici pe insulă am auzit mai întîi povestea Bătrînului Dobre din Vădeni, de la o rudă a sa care lucra pe dig, lucra și povestea : bătrînul Dobre a rămas ultimul bărbat nesalvat din satul Vădeni, stătea pe acoperiș lîngă nevastă-sa, un soldat i-a aruncat o frînghie să coboare în barcă, dar bătrînul nu prindea frînghia, părea nepăsător, nu făcea nici o mișcare, nu vroia să întindă mîinile spre frînghie, soldatul se mînia și mai rău și îi repezea și mai tare frînghia s-o apuce o dată, pînă cînd nevasta bătrînului l-a liniștit pe soldat spunîndu-i : „nu te mai căzni, bărbatul meu n-o să apuce frînghia, e orb de mult timp". „E adevărat, sînt orb de zece ani, dar azi e întîia oară cînd zic că e mai bine să nu văd", le-a spus Dobre, și nevesti-si, și soldatului.

Pe digul Insulei Brăilei am auzit mai întîi, că 600 de elevi de la liceele 1, 2, 4 și 5 și-au donat uniformele școlare acum înainte de încheierea cursurilor, colegilor lor sinistrați. Așa am cunoscut Brăila și județul ei, mai ales prin oamenii de pe Insulă, de pe acest promontoriu ridicat deasupra Dunării, care rezistă împotriva viiturilor, vrînd parcă să răzbune totul și să cîștige o biruință de care avem nevoie.

Ștefan BĂNULESCU

Chezășia și secretul dăinuirii noastre

Pe o limbă de pămînt, între două dezastre, o femeie ne povestea cum și-a pierdut casa și tot ce avea în ea. Se întorcea tocmai de acolo și nu putuse salva, nici la această expediție decît niște untură într-o găleată. *„Restul nimic, nimic, nimic"*. Plecase cu lucrurile ce erau pe ea, cu un geamantan în mînă, trebuind să se salveze în cîteva minute, cîte s-au scurs de la semnalul de alarmă și pînă cînd apa le-ar fi pus în pericol viața. Și arătînd cu mîna, ne povestea cum venea apa, de-a lungul terasamentului înălțat al căii ferate, ca apoi să se întindă pe kilometri, să înunde 12.000 de hectare, trei sate, cîteva sute de locuințe. Veniserăm cu o mașină amfibie de la Brăila de-a lungul întregii întinderi înecate, pe fosta șosea ce lega Brăila de Galați din care, după ce apele au mai scăzut, se vedeau doar vîrfurile pietrelor kilometrice. Camioane și tractoare zăceau răsturnate, într-unul din ele murise un soldat. Casele scheletice în interiorul cărora se vedea apa, carcasele metalice ale vehicolelor răsturnate devenite obiecte ciudate stînd într-o rînă, cu funcționalitatea ștearsă de poziția lor nefirească în lichidul verzui, agitat de curenți contradictorii, totul ne impresionase ca niște imagini dintr-o altă lume. Ascultam cum vorbește femeia aceea energică, cu trăsături ascuțite, cu vorba repezită, muncitoare la Fabrica de conserve Zagna-Vlădeni, și ea inundată, cînd am auzit-o rîzînd. Nu fără noimă, nu ca într-o piesă proastă — rîsul disperării ei foarte firesc, de ea însăși. Nu putea să pronunțe helicopter corect și încurcîndu-se a izbucnit în rîs. Tocmai povestea cum unii fuseseră salvați de helicopterele armatei și aici i se împleticise limba în cuvîntul neobișnuit, intrat de curînd în vocabularul acestor oameni. Rîsul ei a subliniat naturalețea povestirii, nu ușurătatea (pentru că nu-i va fi ușor acestei femei să refacă tot ce adunase în ani de muncă), nici acceptarea fatalistă a pierderilor ca un semn al cine știe cărei pronii, ci luarea bărbată a lucrurilor, privirea realistă, detașarea necesară pentru a găsi resurse de a lua totul de la capăt. A fost un șoc, viața trebuie să continue, nu e loc pentru disperare. Un bărbat cu un geamantan ce rămăsese gol, pentru că nici el nu-și putuse salva nimic, ne povestea acest lucru destul de înciudat dar cu aceeași tărie. Nu resemnare, ci tărie, naturalețe, gîndire directă și practică, justul echilibru dintre emoție și cuprinderea necesar exactă a realității. Atunci parcă sinistrații ne-au dat curaj nouă, ni s-a deschis o perspectivă asupra marilor resurse morale și psihice ale acestor oameni tari, ni s-au integrat multe alte imagini văzute în ultimele două zile în acele locuri, soldații muncind de zor, dar cu calm, ca să evite o catastrofă pentru mari întinderi de pămînt arabil, bătînd parii la marginea digului slăbit de o recentă furtună, alte fețe de ostași obosiți dar capabili de semne prietenești, studenții voluntari cărînd saci de pămînt cu ușurință sportivă. Un mare consum de energie, o mare desfășurare de forțe, o mare cheltuială de resurse umane și materiale însă fără crispare, fără scene și fără exces de cuvinte. Desigur, în momentul calamității au fost nu puține disperări, au fost oameni care și-au părăsit cu greu avutul agonisit cu trudă, în alte părți au fost numeroase victime umane și acestea nu sînt înlocuibile. Desigur, nici pagubele materiale nu vor fi ușor înlocuite și pe lîngă sacrificiile tuturor mai trebuie și un efort de organizare, inteligent și susținut, loc pentru inițiativele creatoare ale tuturor. Însă există uriașe resurse în acești oameni obișnuiți, greu loviți în ultimele săptămîni, care reprezintă chezășia adevărată a depășirii dezastrului natural. Chiar și o doză de umor care, desigur, e decent doar la cei greu încercați ei înșiși. Calități vechi, mereu prezente, dîrzenie adevărată, nu mimată.

Nimeni nu s-a îndoit vreodată că vom depăși acest moment, că viața își va urma cursul, că vom uita chiar. Însă e reconfortant să observi la fața locului, la puțin timp după o calamitate de mari proporții, chiar la cei care au suferit, marile resurse, spirituale în fond, prin care învingem forțe stihinice deslănțuite.

Alexandru IVASIUC

Cu amfibia pe ulița principală a satului scufundat Vădeni

Pe dig — Veghe asupra fluviului cu oglinzi sfărîmate

Galați

Galații — odihnă a răsăritului românesc, oraș în care soarele se deschide pe flori și pe tei, oraș călătorit pe toate mările lumii — Galații se luptă azi cu Dunărea și cu Prutul. Galații, oraș învins numai de dragoste, orașul în care naște dorul de aventură și de plecări, se află acum în punctul cel mai îndrăzneț al aventurii sale : bătălia cu apele dezlănțuite.

O luptă eroică a pămîntului care nu se vrea sugrumat, a orașului care știe să construiască mari corăbii, delfini de fier ce traversează oceanele, care știe să construiască arcade de oțel pentru uzinele țării și să formeze ingineri, a teilor care vor să verse arome peste strada călcată prin timp de un colonel Cuza, a florilor care se aprind de fluturi și de mîngîierea vîntului trezit în sălcii. Galații a coborît la Dunăre și la Prut — și oamenii lui, muncitori, soldați, studenți, înalță diguri de apărare, baricade împotriva urgiei, brățară de lut, de piatră și de lemn, zid al vieții și al demnității, zid al puterii.

F. N.

Fotografiile din numărul trecut și din numărul de față aparțin fotoreporterului **DUMITRU F. DUMITRU**

În contextul eforturilor eroice, eforturi menite reconstrucției țării și înlăturării grabnice a urmărilor catastrofelor naturale, în aceste zile ale durerii și ale omeniei, conducerea partidului și statului a hotărît o seamă de măsuri de ajutorare a populației și a cooperativelor agricole de producție.

Hotărîrea acestor măsuri, publicată în ziarele de ieri, subliniind încă o dată structura profund umanistă a societății noastre socialiste, face parte din acele acțiuni care vorbesc prin ele însele :

Sprijinul și înlesnirile care se acordă pe baza acestei hotărîri vor permite familiilor sinistraților să înlăture cît mai repede pagubele suferite, să-și refacă gospodăriile și bunurile distruse, să reintre în ritmul unei vieți normale.

Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Miniștri și Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste își exprimă convingerea că întregul nostru popor va dovedi în continuare același spirit de abnegație și devotament față de patrie, că va munci cu eroism și dîrzenie pentru a înlătura total urmările pricinuite de calamități și a asigura pe mai departe o dezvoltare dinamică economiei naționale, înfăptuirea mărețului program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate adoptat de Congresul al X-lea.

Revista *Luceafărul* se face expresia voinței colaboratorilor și redactorilor săi : *Marin Preda, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Fănuș Neagu, Nicolae Manolescu, Ștefan Bănulescu, Alexandru Ivasiuc, Marin Sorescu, Constantin Toiu, Grigore Hagiu, Sânziana Pop, Gheorghe Istrate, Virgil Teodorescu, Tita Chiper, George Ivașcu, Pop Simion, Teodor Mazilu, Adrian Păunescu*, publicînd în acest număr mărturiile lor despre locurile unde s-au aflat în aceste zile și despre oamenii pe care i-au cunoscut în momentele dramatice ale înfruntării cu apele Dunării.

Cloşca cu pui

Gheorghe Bozga, directorul Fabricii de conserve Zagna-Vădeni ne primeşte sus pe acoperişul de tablă, jos apa de trei metri, cu borcanele de sticlă, trei milioane plutind în jur ca meduzele pe timp rece.

Ne strîngem mîinile pe acoperiş, deasupra apei — scenă care privită din alt unghi, poate să fie perfect comică — după ce ne-am căţărat din lotca lipovenească pe scara roşie de incendiu legată cu un cablu, scara, ca şi găleţile şi topoarele smulse din panoplia pentru lupta împotriva focului. Acoperişul de tablă troznește puternic la cel mai mic pas, plus celălalt zgomot, mai scurt şi scrişnit de sticlă pisată. Ca să auzi, ca să spui ceva, ca să răspunzi, trebuie să te opreşti, prudent, ca orbii cînd schimbă direcţia. Fiecare a înţeles acest lucru, că trebuie să stea cînd vorbeşte, numai cei doi căţei, unul negru şi altul galben, salvaţi de la înec de inginerul Marinache Butoi, (ca şi puiul de vulpe şi scroafa cu nouă purcei), sînt atît de uşori cînd aleargă pe acoperiş, încît tabla şi sticla spartă îi suportă îngăduitoare.

„Cum scade apa la cinci centimetri, îi dăm drumul!" spune directorul Bozga. Toţi se uită la el ca la unul care a spus o enormitate, ceva imposibil — delirul foamei, citeodată, îţi poate da certitudinea că poţi să zbori, foarte uşor, peste orice obstacol. Vorbele lui Bozga, în împrejurarea aceasta absolut dezastruoasă, au ceva patetic, pe care-l simţim, tăcuţi, cu toţii, ceva din **foamea de a reincepe**, de a face cît mai repede ca totul să reintre în normal. Ai observat? se apleacă spre noi Fănuş Neagu, roşu la faţă de vîntul Brăilei şi de fulgerările soarelui în Dunărea dezmăţată, ai observat? el ar vrea să reînceapă totul, **acum, pe loc!**

Bag capul pe unul din geamurile sparte, care dau în hala fabricii. Ciripesc vrăbiile înăuntru, în hala înecată, pe instalaţia înaltă pentru fiert pasta de tomate pe care scrie **Rossi şi Catelli, Parma Italia.**

O greaţă subţire mă cuprinde la ora 20 şi şapte minute. Greaţă de atîta apă. De ciinii care, lihniţi, ne privesc tăcuţi de pe acoperişurile din Vădeniul înecat, cu streşinile pline de porumb, pentru porumbei — Fănuş Neagu arată streşinile la înălţimea privirii noastre, streşinile pline de boabe de porumb pentru porumbei.

Omul e totuşi o fiinţă făcută să trăiască pe uscat. Mergem spre Baldovineşti, în lotcile negre, în asfinţit, zece kilometri printre stîlpii de înaltă tensiune. Apa e sidefie, grasă, mulţumită, şi cuvîntul ăsta modern pe care îl rosteşte inginerul Hanciu venit de la Bucureşti, — **poluată**, apa e poluată, e o apă blestemată, cu munţii Măcin la orizont, blestemaţi şi ei, toţi, martori muţi prin ere — nimeni n-ar îndrăzni să-şi astîmpere setea bînd din apa asta, doar ciinii rămaşi pe acoperişuri, ei, într-o zi, or să se aplece cu botul în jos, să bea, — explică, trecînd printre acoperişuri, Abramov Arhip, care mînă lotca, şi slabi, clătinîndu-se, vor cădea în jos cu botul în apă.

Picherul cercetează şoseaua la kilometrul 17, — staţia Zagna-Ramificaţie. Apa intră pe sub asfalt, rontăind încet şoseaua. Nu poţi să treci, decît cel mult pe axul ei, cum trece acum şi tractorul ăsta Universal — pe margini se rupe ca turta. Ceva mai departe, revărsarea dinspre Siret spală asfaltul, trecînd dincolo, spre întinderea uriaşă inundată a Zagnei. Înaintez cît pot peste trecerea ritmică a apei, care spală şoseaua, e o tactică înspăimîntător de fină şi de pătrunzătoare, tactica aceasta a apei încercînd să refacă unitatea primordială.

Aşteptăm lotca, la kilometrul 17, să ne ia, să ne ducă să strigăm ciinii de pe acoperişurile Vădenilor, apoi, peste calea ferată, la fabrica de conserve, unde pe acoperiş, directorul Gheorghe Bozga avea să rostească liniştit cuvintele acelea ale lui, enorme, în încrederea lor, cuvinte obsedante, pline de siguranţă şi nebunie, de pasiune, ascunsă, de pasiunea unui om activ, enervat de stagnare, de balta asta indiferentă şi detestabilă, în care borcanele de sticlă plutesc ca meduzele pe timp rece.

Aici la kilometrul 17, oprea autobuzul. Pe tabla indicînd staţia Zagna-Ramificaţie e trecut orariul curselor: Făurei 10 şi 26 minute, Constanţa 5 şi 13 minute, Brăila 17.05. Ce-i uluitor aici, acum, în izbeliştea acesta, este precizia orariului — şi 26 de minute, şi 13 minute, încrederea omenească în timpul măsurat.

Pe femeia care stă alături şi aşteaptă, între lucrurile ei, ca şi cum ar aştepta autobuzul, o cheamă Culea Georgeta. Bărbatul ei, Culea Alexandru, este mecanic la C.A.P. şi s-a dus la Vădeniul înecat să mai care ceva cu lotca. Amîndoi au salvat (transcriu inventarul exact, dictat în şoaptă de Fănuş Neagu): 30 de găini. Un lighean. Un peşte uscat înfăşurat în ziarul local „Înainte". Tablouri cu iepuraşi şi căţei de vată. Un borcan de untură început. O damigeană. Patru scaune. Un cuier. Lada de soldat a bărbatului. Verde, cu sîrmă roşie, în loc de lacăt. Două baniţe de grîu. Două sifoane într-un suport de sîrmă. O pompă Fleet de omorît muşte. O poşetă albastră de plastic. O galerie pentru perdele. O cameră de bicicletă. O sticlă plină pe jumătate cu neofalină. O pătură cu bulendre. O piine neagră şi încă o jumătate de piine. Cloştile, una pe ouă, alta cu puii ascunşi sub pene, le-am lăsat înadins la urmă, pentru că din tot ce se putea vedea în acel moment la **Zagna-Ramificaţie,** kilometrul 17, ele erau tot ce se putea întîlni mai simbolic, mai viu şi mai durabil, pe cînd femeia le hrănea liniştită, dîndu-le boabe de porumb, din boabele de porumb salvate, ce-a mai rămas din sacul deşertat în grabă în streşini, pentru porumbei sau poate doar spre a îmblînzi cerul sau spre a-i răspunde omeneşte, cu un ultim dar lui, cerului, hapsîn şi distrugător.

Leg gestul simplu al Georgetei Culea, hrănind calmă cloştile la kilometrul 17, de ideea continuităţii creatoare, aşa cum o întruchipa şi directorul Gheorghe Bozga pe acoperişul fabricii inundate — „cum scade apa la cinci centimetri îi dăm drumul!"

Acum înţeleg, mai trimiţînd înapoi un gînd, spre Culea Georgeta, că tezaurul naţional al poporului nostru este tocmai **Cloşca cu pui.**

Dintre toate heraldicele pline de arme ale lumii, istoria ne-a lăsat, moştenire, o cloşcă cu pui: veşnica reînnoire, zămislirea eternă a vieţii.

Constantin ŢOIU

Dacă un metru de pămînt...

(Urmare din pag. 1)

umpleau saci cu pămînt, îi urcau în spate pe dig, şi-i depuneau, unul lîngă altul, unul peste altul, într-o ordine perfectă, la temelie, în partea dinspre ape. Acolo, ţăruşi de lemn subţire şi încă fraged şi fascine lungi formau un fel de al doilea inel, deocamdată virtual, care se umplea încet, încet, de săci. E o zi cu soare, oamenii lucrează destinşi, parcă bine dispuşi. Sub acest calm, ghiceşti însă tensiunea. Doar cu trei zile înainte, sub o ploaie deasă, rece, sub rafalele de vînt, spectacolul trebuie să fi fost cu totul altul. Dunărea ameninţa grav digul într-un punct şi, la ora patru dimineaţa, nu mai era om în Măraşu şi în împrejurimi, care să nu se afle acolo, aruncînd saci în golul unde apele muşcaseră adînc pămîntul. Noroiul trecea de gleznă, nici un mijloc mecanic nu putea fi folosit. Oamenii tîrau saci pe dig, biciuiţi de ploaie şi de valurile Dunării care loveau ca nişte cozi fantastice de peşte... Acum e linişte, o linişte sub care simţi aşteptarea, încordarea. Ce va fi peste cîteva zile, cînd...? Tinerii care lucrează astăzi 13—14 ore aproape fără întrerupere vor reuşi ei oare să împiedice un nou cataclism? Energia sobră a acestor soldaţi, a acestor muncitori, a acestor studenţi obosiţi şi cu obrazul fumuriu de praf ar merita, măcar de data aceasta, să nu fie dezamăgită, înfrîntă, de natura dezlănţuită.

Şaptezeci de kilometri mai la nord, acolo unde Siretul se varsă în Dunăre, comunele Vădeni şi Baldovineşti (3 000 locuitori, trei sate) se află de şapte zile acoperite de ape. Oamenii au fost evacuaţi. Au rămas casele, cu lucruri de tot felul, gardurile, pomii, ciinii, pisicile... E un spectacol straniu, zguduitor, să vezi cum apa a surprins aici viaţa şi a întrerupt-o brutal, aşa cum lava a surprins Pompeiul şi Herculanumul. La ferestrele caselor mai înalte, sînt încă perdele şi ghivece de flori. Prin uşile smulse de apă se văd lucruri, lămpi suspendate la o palmă deasupra apei, aici o găleată pe un raft strîmb, dincolo o bicicletă de copil prinsă într-un cui. De o frînghie care nu s-a rupt, deşi stîlpii sînt înclinaţi, atîrnă un pantalon bărbătesc pus probabil la uscat. În faţa unei case frumoase, tufe de trandafiri galbeni, desfoiaţi deasupra apei, parcă plutesc, fără rădăcini, fără tulpini, totuşi vii şi strălucitori. Trecem printre acoperişuri şi coroane de sălcii sau de arini, la doi-trei metri deasupra a ceea ce a fost, pînă în seara de 21 mai, o stradă sau o ogradă. Pe un acoperiş năruit pe jumătate de la un grajd, un cîine alb, cu guler cafeniu, stă pe labele dinapoi şi priveşte resemnat spre noi. O pisică s-a cuibărit, în soare, pe nişte scînduri cine ştie de unde aduse. Singure raţele se simt în elementul lor şi înoată, nepăsătoare la absenţa oamenilor, făcîndu-şi un soi de coteţ din ochiul de geam de la un pod. Pe grinduri izolate, s-au refugiat păsările şi animalele cele mai diferite. Pe terasamentul căii ferate, rupt şi el în cîteva locuri, care taie în două o pînză de apă lată de peste douăzeci-douăzeci şi cinci de kilometri, ca o mare cenuşie, fără orizonturi, incredibilă, aici, unde erau înainte cîmpii cultivate, s-au refugiat vaci, cai, măgari, oi, capre, găini, pisici, şi mai ales ciini lătoşi şi uzi. Pe grinduri mai izolate, au putut fi văzute zile de-a rîndul cîrduri de căprioare şi de iepuri. Dobitoacele aşteaptă retragerea apelor, uitîndu-se cu ochi cuminţi şi nevinovaţi în oglinda tulbure de dedesubt. Inocenţa naturii se înfruntă cu cruzimea naturii. Oamenii s-au salvat, casele se vor reconstrui, totul se va şterge treptat din memoria lor; totul, în afară poate de această melancolică resemnare a animalelor şi a păsărilor, care simbolizează cea mai pură şi mai nevinovată uimire, întrebarea fără de glas a naturii înseşi în faţa înspăimîntătorului ei prăpăd.

Participarea soldaţilor — semn al vigorii şi al dăruirii

brăţară de lut,

Coronament de nave şi oameni pe digul Insulei

O Veneţie barbară

Într-o barcă smolită, pescărească, adusă la nevoie din deltă, am acostat direct la acoperişul Fabricii de conserve Zagna-Vădeni. Centrul călătoriei noastre buimăcitoare fusese atins. Veniţi pe Dunăre, cu o şalupă, de la Brăila la Galaţi, dădusem cu ochii de marele, incredibilul lac format în urma revărsării apelor.

Ani de zile, în vacanţele de vară, treceam pe aici cu trenul, către casă. Priveam pe fereastră, în întîmpinarea podului de peste Siret, fabuloasele grădini de zarzavat, respiram aerul iuţit, răcoros al tulpinelor şi frunzelor de roşii proaspăt stropite. Grădină vastă. Grîu. Porumb. Acum totul zace sub apă, pe zeci de kilometri. Un lac, o mare mai bine zis, căzută peste noapte, pustiind totul în cale. Între Munţii Măcinului, Galaţi, Siret şi Brăila, se circulă numai pe apă, cu lotcile.

La Staţiunea frigorifică din Şendreni, lucrările de îndiguire continuă cu febrilitate. Tot personalul lucrează. Se pregătesc fascine din lemn de plop, saci de nylon umpluţi cu pămînt. O mică insulă salvată de furia apelor, „o mică minune" cum spune cineva. Milioane de lei nepierduţi. Pe şosea, familii de sinistraţi din satul Vădeni, aduşi cu bărcile, aşteaptă camioanele de la Galaţi, cu care vor transporta bruma de lucruri rămase.

Şi apa creşte încă, depăşind înălţimea şoselei, mîncînd asfaltul.

★

După război, n-am văzut nimic mai zguduitor decît un sat acoperit în întregime de apă. Sîntem la Vădeni. Trecem cu lotca peste fostele uliţe. Case arse am mai văzut, dărîmate, desigur, dar prinse în cleştarul apelor acum suspect de calme, nu, niciodată. Apa aceasta, principiu al vieţii, din care sîntem şi noi ziditi pe trei sferturi! Nu scoatem aproape nici o vorbă. Notăm delirant de repede tot ce vedem. Întrebăm sacadat, mecanic: Şi biserica! Unde e biserica! Soare viu peste tot acest mormînt lichid, înalt de cîţiva metri. Case invadate de apă, în tăcerea apăsătoare, în nefireasca linişte de după tragedie. Căutăm uliţa principală şi chiar însoţitorii noştri se încurcă, abia o mai găsesc. Sat părăsit, numit odată Vădeni, înfloritor după cît mai putem vedea, cu clădiri şi grădini gospodăreşti. Mi se pare aproape o impudoare să privesc înăuntru, prin unele uşi rămase deschise, cu mobile plutind pe apă, sicrie diforme, cum par în umbră. Numere bătute pe garduri, la firul apei acum, sau chiar depăşite, vizibile în apa limpezită după furtuna de ieri. Ciini rămaşi pe acoperişe, prin poduri, ale căror lătrături jalnice se aud noaptea tocmai de la Brăila. Cîteva pisici, albe şi negre. Un cocoş porumbac pe o cotineaţă mai înaltă. Resturi dintr-un sat numit odată Vădeni.

Cînd depăşim, în sfîrşit, satul, un frig uscat, sec, ne ia în piept. Frig de mormînt deschis. În urmă, la acelaşi nivel acum al arborilor, printre frunze, broaştele, rîndunelele şi vrăbiile fac o larmă scăzută, aproape conştientă. Cîntecul unui cuc singuratic mi se pare venit de pe altă planetă. Păstrez în memorie cîteva numere de case. O oglindă, agăţată afară, întoarce după noi un ochi orb, dreptunghiular. Ultima casă a satului avea perdele mari, trase, închisă în sine, a reculegere. Cine şi cînd se va reîntoarce aici?

★

La Fabrica de conserve, pe care am înconjurat-o cu lotca, s-a salvat tot ce era de salvat. Acum sînt pescuite cutiile de conserve şi transportate în bărci la Brăila. Pe acoperiş, în pocnetul obsedant al tablei, se discută măsurile viitoare. Într-o săptămînă totul ar reintra în normal, spun oamenii, numai apa să se retragă. Numai să se retragă apa! Borcanele goale, atînse cu vîsla, se scufundă bolborosind înfundat, cu glas de înecaţi. O hală întreagă e plină de capete, de gîturi albe de sticlă pentru suc de roşii. Pare un cîmp de ghiocei otrăviţi în lumina soarelui livid. Nylonul serelor îşi întinde paraşutele desumflate. Dintr-o combină a rămas numai ciocul, gît de lebădă imensă şi stranie. Un microbuz sanitar e acoperit de apă pînă la crucile vopsite roşu violent. Inginerul care ne conduce dirijează barca. Ştie fiecare obstacol cu precizie. Simt cîtă dragoste încape în acest om pentru „fabrica lui" după acest indiciu. Zilnic, după porţile închise, să nu iasă cutiile de conserve plutitoare, „am legat lăzile cu sîrmă, în convoaie, să nu dispară", ne spune, a cercetat fiecare punct aflat sub apă, cu minuţie responsabilă şi halucinantă, deasupra dezastrului. Şi-n toată această atmosferă de după diluviu, oamenii mai au timp să şi glumească, da, să rîdă, aspru, bărbăteşte. Un căţelandru pripăşit pe acoperiş, salvat de la înec, este botezat Jim. Oameni minunaţi, minunaţi... Intenţionat n-am citat nici un nume. Nici pe inginerul din Şendreni care şi-a construit o plută, rămînînd zi şi noapte în fabrică, nici pe femeia sinistrată care pleca spre Galaţi cu două cloşti, una pe ouă, alta cu pui mărunţi (gestul ei tandru cu care le dădea de mîncare pe furiş), nici pe cei de la Zagna-Vădeni care, noapte de noapte, cu lanterna în mînă controlau creşterea apelor din podul fabricii, cu ochii lipiţi de mîră, şi atîţia şi atîţia alţii. Marii anonimi pe care se sprijină şi se va sprijini întotdeauna ţara, la bine ca şi la rău. Mi-ar fi trebuit multă hîrtie să-i consemnez pe toţi...

★

Drum de apă, aproape zece kilometri, de la Zagna-Vădeni către Brăila, în lotca lipovenească, venită să dea ajutor. Pescari bărboşi, în dublă mişcare, frîntă, trăgînd la rame, N-am văzut nici un apus de soare mai fantastic decît acesta. N-am plutit niciodată, resimţind cu durere, prezenţa grîului de sub tălpile noastre, la cîţiva metri adîncime. O Veneţie barbară şi-a pus sigiliul pe inima mea. Cînd vom depăşi această dramă naţională, cînd vom uita toate peripeţiile acestei primăveri de coşmar, memoria mea va suferi şi va spera în continuare. Atunci îşi va spune şi poetul cuvîntul. Pînă atunci, rostim simple vorbe.

Grigore HAGIU

În lotca 1191 —

(Urmare din pag. 1)

să latre ciinii, nu lătrau, urlau, sînt 4 kilometri pînă acolo, şi peste urletul ciinilor, mai tare, strigătul de groază al femeilor. Dar poftiţi în şosea, trebuie să vină lotcile".

Pe şosea, spre kilometru 17, roţi de căruţă, purcei morţi, lăzi, tocuri de uşi, un ceaun cu resturi de mîncare, un elefant de pluş, o sorcovă — lîngă mine, Constantin Ţoiu, Grigore Hagiu şi şoferul Nelu Dumitrescu de la Uniunea Scriitorilor, îngroziţi, rostesc: *„Şi sorcova, doamne!"* Intuiesc, înţeleg şi mă cutremur: sorcova aceasta nu va mai lumina de Anul Nou. Sorcova, Crăciunul, Steaua, cei trei magi — şi iarăşi elefantul cu coltii rupţi, iar dincolo de plopii bătrîni, în ape, o căpiţă de lucernă, şi pe smocul ăsta umed, un iepure şi o vulpe. Ţuţuianu povesteşte: *„veneau căprioarele, două cîte două, intrau besmetic, dînd de şosea, se speriau, se-ntorceau şi reveneau. Le-am cărat cu camioanele în rezervaţii... ce blînde şi ce proaste sînt ele cînd dau cu copita de asfalt"* Şi Hanciu care s-a împrietenit repede cu Hagiu — *„noi doi trebuie să fi fost pe aceeaşi foaie de catalog, H. Hagiu, H. Hanciu"* — spune răguşit: *„eram opt inşi, cu două maşini, am întîlnit doi cai şi un măgar, s-au speriat şi-au fugit, dar apa venea repede şi înaltă, s-au întors, au intrat între maşini, şi i-am dus încet, spre loc uscat, instinctul i-a mînat între noi... Hei, Rasputin!"* Rasputin e lipoveanul cu luntrea. Răspunde scurt: *„eu cu dvs."* Noi, trei reporteri, ne urcăm în lotca lui Abramov. Lotca poartă numărul *1191. Br. R.S.R.* — şi în ea, în faţa lui Abramov, inginerul Marinache Butoi de la Fabrica de conserve Zagna-Vădeni — 30-35 de ani, manta lungă, barbă nerasă, neagră — şi pornim printre două şiruri de plopi. Dedesubt e şoseaua şi nu putem crede. Şi Butoi ne spune: pe aici intrau şi ieşeau nunţile. Barca 1191 pluteşte pe şoseaua nunţilor, şi noi începem să notăm — tot ce urmează de aici am scris pe genunchi, în lotcă: barca e veche, ia apă, notez, cu stînga apuc ispolul şi arunc apa băloasă peste margini, ghionderul mă apasă pe genunchi, pe fundul bărcii, sîmburi de cireşi, la pupa un sac de merinde, ridichi şi peşte uscat, o pufoaică şi o damigeană cu o gură de apă bună, sănătoasă. Valul ne scoate din şoseaua nunţilor, gata să ne izbească de-o mină de cazemată, inginerul Butoi împinge cu ghionderul — apa are 2 m — şi batem spre marginile Vădenilor. Tabla indicînd numele satului pluteşte de-o palmă deasupra apelor, şi iată zona urgiei, prima casă, spartă în două, ca de trăznet. Două putini încurcate în crengi de salcîmi, o bidinea, sau numai ciotul ei, haine şi în coasta casei, un lan de grîu care-a fost murmurul şi odihna casei şi visul celor doi bătrîni. Se mai văd o sută de spice — poate nici o sută — şi în ele ţipă sinistru păsări de apă. Închid ochii şi-i deschid şi descopăr uimit, că înapoi, spre stînga, de-acolo de unde vine Siretul, e satul meu. De cîte ori treceam spre liceu prin această vale cu o şosea a nunţilor, cu cireşi, cu pepeni, cu ceaţă albastră, ochii mei se întorceau, miraţi de despărţire, spre acelaşi loc unde mi-au fugit ochii o clipă, adineauri. Şi intrăm pe uliţă — *„e uliţa principală,* spune inginerul apoi se contrazice, *nu, nu este, dar parcă mai poţi pricepe ceva!"*, un gard roşu, caişi înecaţi, găini pe acoperişul caselor, ciini pe acoperişul caselor, un butoi lunecă spre noi, trandafiri morţi atîrnă la streşini — parcă sînt de ceară, parcă sînt de hîrtie — dalii roşii, desfoliate, plutesc pe lîngă uşi, sus lîngă oberlicht. Erau oameni cuprinşi, seara se strîngeau la masă sub bolţi de flori, totul mirosea a oboseală curată, femeia frînge piine fierbinte. Patru case rupte, cuşti de porumbei căzute, vie înecată, stupi fără albine şi fără miere, şi din nou trandafiri, fără rost acum, ferestre sparte (înăuntru plutesc mese cu picioarele în sus, aparate de radio, găleţi), o scară, două cumpeni de fîntînă — ciinii ne latră de pe creasta caselor, nu ne cunosc, latră, unde sînt stăpînii? — o scară, un closet răbufnit, o frînghie cu rufe, o răspîntie, adică un vîrtej de ape, cu stîlpi de telegraf rupţi. Hagiu întinde mîna şi ia o cireaşă — copacul are numai trei ramuri afară — jerbe de trandafiri mînjiţi de noroi, broaştele orăcăie în case, boul bălţii îşi sparge gusa peste satul pustiu — lotca trece peste garduri, peste frunţi de dud rotunjit cu foarfeca, un stol de vrăbii mănîncă porumb pe un acoperiş de bucătărie, o plută cu doi pisoi, un cocoş vine lîngă cocoşul de tinichea din creasta casei (mă înfioară această pereche, mînia îmi bate cuie în tîmplă), un colac de

de piatră şi de lemn

Cercurile se strîng!

Realitate simplă şi dură : cît vezi cu ochii spre dreapta — apă, cît vezi cu ochii spre stînga — pămînt.

DIN PUNCT DE VEDERE AL APEI...

...nu s-a schimbat nimic. Cum a venit în Ardeal vine în sudul Moldovei. De zece zile tot vine, ca ziua, ca noaptea, ca anotimpurile, vine din toate părţile de-odată, curge din toate părţile de-odată, întîi apă pe jumătate, apoi apă şi-atît : linişte galbenă şi murdară, nefiinţă galbenă şi murdară ca la sfîrşitul pămîntului. De parcă s-ar prăbuşi înapoi apele peste uscat : deasupra viîtorilor tulburi sînt numai vîrfuri de pomi şi-acoperişuri de lemn plutitoare pe care noaptea urlă ciinii sălbăticiţi şi dimineaţa urlă pisicile leşinate de foame. Şi mai urlă şi iepurii, dacă iepurii ştiu să urle, şi mai urlă şi căprioarele, dacă sălbaticiunile ştiu să urle, urlă pădurile scufundate pînă la gurile frunzelor. Dar Dunărea creşte cu cinci centimetri şi clorofilanecată giflie cu respiraţia de pe urmă. Dar Dunărea creşte cu cinci centimetri şi căprioarele înecate se zbat sub pojghiţa apei cu respiraţia de pe urmă. Dar Dunărea creşte cu cinci centimetri şi iepurii sufocaţi fac salturi înspre adînc. Şi peste cîteva zile apa sculpă leşurile pe maluri şi cimitire comune de animale mucegăiesc sub anotimpul lălîu. Fiindcă nu numai casele au fost odată ci şi pădurile. Aşa că vine apă de pretutindeni, apă sub apă şi peste apă şi apă dejurîmprejur.

DIN PUNCT DE VEDERE AL PĂMÎNTULUI

cineva strigă : apă ! Şi apa vine în cercuri şi cercurile se strîng. Am fost pe Dunăre şi le-am numărat. Se risipiseră norii şi se zărea fiecare insulă de pămînt. Erau izolate şi rare, bătea vîntul şi asta era singura mişcare şi cursul apei şi-atît. Într-un cerc erau şase fire de iarbă şi şase oi ; le păstorea un om într-o luntre, şedea drept. În alt cerc era o biserică răsturnată, alunecase cu temeliile-n sus şi-i ieşise clopotul pe fereastră. Un şef de post, în alt cerc şi-o nevastă. În altul o vacă. O căţea cu trei pui şi-un fragment de cale ferată. Un bărbat, o femeie şi un bidon. O fostă şcoală, un spital fost. Era soare, perdelele străluceau în ferestre, şi florile. Prin geamurile deschise apa clipocea de-a-lungul pereţilor. Înaintam greu cu şalupa în contra Dunării, vedeam totul bine, rămîneam cîtăva vreme alături de insule, apoi dispăreau.

— Cel mai tare m-a impresionat o raţă galbenă care plutea prin sat. Salvasem mulţi oameni cu helicopterul pînă atunci şi totuşi raţa. Şi o pălărie de paie şi o oală de aluminiu fără capac.

— O raţă ?

— O jucărie de copil.

— Ce-aţi făcuţ cu copiii ?

— I-am evacuat. Întîi n-a fost în regulă pe urmă a fost.

— Ce nu este în regulă ?

— Priviţi, spuse activistul de partid, şi în partea stîngă a Dunării, mergînd înspre sud, se iviră de-o-dată digurile de pămînt. Au avut şapte metri, vedeţi cît a mai rămas ?

ŞI EL MI-A RĂSPUNS : TOT !

Pe treizeci de kilometri de dig sînt zece mii. Toţi zece mii sînt bărbaţi. Toţi bărbaţii sînt tineri, ultima gerenaţie. Începuse soarele să apună şi ei lucrau dezbrăcaţi.

— Sînteţi soldat ?

— Student.

— Sînteţi ţăran ?

— Muncitor.

Formidabilă depersonalizare, nu ţin minte nici unul, îi ţin minte pe toţi. Ce făceau : gropi în pămînt şi pămîntul în saci şi sacii în spate. De dimineaţă de la ora opt. Pe urmă suişul digului, în rînd. Saci peste saci de pămînt, stive imense în partea ruptă a malului. Atît. Şi iarăşi de la început, pînă seara la opt : gropi în pămînt şi pămîntul în saci şi sacii în spate.

Ce spuneau : bunăziua. Dă-mi sacul. Ţine rîndul. Gata capătul ? S-a aranjat. De la opt pînă seara la opt : bunăziua. Dă-mi sacul. Ţine rîndul. Gata capătul ? S-a aranjat.

Da, da. Atmosferă de facerea lumii cu braţul şi spatele şi ochi frumoşi. Seara la opt stingerea. Locuiesc în corturi şi în bărăci. Miros a salcie proaspătă şi-a pămînt. Se spală la fîntînă cu apă de baltă şi se stropesc. Mănîncă conserve de carne şi nu mai pot să plec dintre ei. Dar un grup de soldaţi mai bate ţăruşi în pămînt şi tocmai e seară. Mă apropii şi întreb cuvincios :

— Sînteţi de la Brăila ?

— De la Buzău.

— Păi la Buzău erau de la Cîmpina.

— Nu-i nimic, la Cîmpina sînt de la Bucureşti.

— Şi toată armata română are douăzeci de ani ?

Nu-mi răspunde. Ţăruşii se bat cu mîinile dar şi cu mici ghilotine automate, un aparat complicat fixaţ pe o plută şi mînuit de vreo zece soldaţi. Cîţiva se caţără pe un fel de catarge, alţii ţin ţăruşii în apă, un locotenent în maieu fluieră din cînd în cînd. Bum ! Valuri de fum şi scîntei, maşinăria pocneşte, soldaţii au numai albul ochilor alb. Şi iarăşi bum ! Pe catarge lunecă trei ciocane care izbesc în capul ţăruşilor şi scot fum. Ţăruşii scoţ gemete şi se înfig în pămînt. Soldaţii scot chiote şi se întorc şi sînt soldaţi cu dinţi. De dimineaţa şi pînă seara scot chiote şi sînt soldaţi cu dinţi. Treizeci de kilometri scot chiote şi sînt dragi de soldaţi cu dinţi. Fiindcă pe unul l-am întrebat :

— Ai ceva special să declari, sînt reporter ?

Şi el mi-a spus nu.

Şi pe altul l-am întrebat : morţii — eroi erau toţ ca voi ?

Şi el mi-a răspuns : tot.

Şi cei din Ardeal ?

Şi el mi-a răspuns : şi.

Păi bătălia este a voastră atunci !

Păi este, mi-a spus, dar ia vedeţi că vine remorca, păzea !

Pe urmă s-a făcut noapte de-a binelea, în insulă cîmpul dormea, peste dig Dunărea adăsta, dar undeva tot mai cădeau saci cu nisip şi mirosea fierbinte a muncă. Am plecat şi erau stele deasupra şi stele în apă şi viitura Dunării mare se-aşteaptă pe data de patru iunie.

Sânziana POP

Jurnalul furtunii

Pe Insula Mare a Brăilei — insula reală şi dură a celor 72 000 ha de pămînt, insula ancorată în iureşul apelor cu braţele îngemănate a 14 000 de oameni coboriţi din toată ţara — se lucrează titanic ca această vale a fertilităţii să nu devină o Vale a Plîngerii.

Strînse într-o frază săracă, imaginile şi împresiile se fărîmă. Desfăcute din propriile lor acumulări, ele sporesc într-un jurnal înfrigurat, jurnalul furtunii, fiindcă în faţa stihiei omul a contraopus furtuna sa, organizată şi conştientă :

...Străpung mijlocul insulei către polul ei sudic acolo unde, suprasolicitat, digul îşi subrezeşte, pe zeci de kilometri, rădăcinile. Noţiuni care îşi refac matca : *om, dig, apă.*

...Bărbaţi energici, mii de bărbaţi — miniştri, directori generali, ofiţeri, ostaşi, ingineri, muncitori, cooperatori, studenţi, elevi — toţi la un loc refăcînd chipul unui singur om scăldat de aceeaşi sudoare. Nopţi albe ancorate în furtună, care nu îngăduie somnului să se furişeze între legile de supravieţuire a insulei şi a insularilor.

...„ — Coeficientul neprevăzut al catastrofei ne-ar putea umili munca. Trebuie să plombăm insula, cu ce ştim, cu saci, cu fascine, cu pal planşe, cu plăci de solomit, cu piatră — ori cu trupul nostru. Avem nevoie de piatră şi de pămînt ca omul de sînge. Trimiteţi piatră şi pămînt pentru insulă ! Deocamdată umplem sacii cu noroi...".

...În dreptul satului Măgura a apărut un grifon (izvor). Trebuie înnăbuşit. Orbecăim între rafale. Cerul îşi crapă apele în creştetul nostru. Felinarele se sting. Noroiul pute. Sălciile rupte şi-au scurs toată mireasma. Optzeci de ostaşi, dibuind, calcă apa arteziană a grifonului — acum biruit. Ne întoarcem căutîndu-ne mîinile rebegite.

...Infiltraţii puternice în mai multe zone. Staţiile de radio se caută între ele, se găsesc. Sînt mobilizate forţe noi, se dirijează nave protectoare — spărgătoare de valuri — în dreptul cariilor negre ale digului pe care valurile turbate le cască şi mai mult.

...În satele Dunărea, Maicanu, Pescăruş, Gemenele s-a întrerupt curentul, liniile electrice — rupte. Peste cîteva ceasuri sînt refăcute. Templul fertilităţii şi-a reaprins luminările.

...În faţa vrerilor absurde ale apei constat cutremurat că urăsc apa. Eu, cel născut în religia apei, eu, fiul Bărăganului, rostind dintotdeauna rugi în calea vîntului roşu de stepă, furînd apa din cer, iată-mă, urăsc apa, întorcîndu-mi toate credinţele împotriva acelui zeu cu plete de ploaie, care cîndva mi-a păzit căpătîiul. Şi n-am de unde să ştiu că preţul acestei războaie mi-a fost fixat : trei zile rămîn izolat între ape, laolaltă cu oamenii de intervenţie, respirînd mireasma celui mai pur eroism pe care ei, negîndindu-se, îl săvîrşesc aici ; cu alimente puţine, cu ceasuri puţine de somn, cu straie sumare — dar cu o încredere lungă.

...Peste 50 000 de animale sînt evacuate în adăposturi vremelnice. Oamenii încă nu vor să plece. Sînt toţi pe dig, înfierbîntaţi de muncă şi îngrijorare.

...Cîteva staţii de radio au amuţit. Principalul mijloc de legătură între punctele aflate la zeci de kilometri unul de altul : călăreţii. Calul — dobitocul dintotdeauna cu botul însîngerat în subţioara suferinţelor noastre — animalul sfînt...

...Duminică — miezul nopţii. În comuna Frecăţei e nuntă. Ritualul se cere respectat. Dar cineva dă semnalul de alarmă : pericol de surpare a digului. Nuntaşii, cîţi or fi fost, în „haine de ţinere" se îmbarcă în patru căruţe şi la ora 1 noaptea cu topoare, sape şi lopeţi, coboară în zonă. Pînă în zori digul e consolidat.

...Prognoza următoarelor trei zile : Dunărea în creştere. Unda de viitură a Tisei s-a vărsat de mult în Dunăre şi acum, intrate în ţară, mai multe Dunări se prăbuşesc înspre Insulă.

...Titlu din „Foaia volantă" editată de comandamentul de apărare : „Apărători ai Insulei : nici un pas înapoi... bogăţia trebuie să ajungă în hambare !"

...Mărăşu : aici se ivesc tronsoanele cele mai şubrede, grav periclitate de viitură. Front concentrat. Două mii de oameni „pe baricadă". Timpul îşi pierde zăgazurile şi răbdarea. Oamenii nu. Ce va urma ? Veghea şi munca se desfăşoară fără întrerupere...

Gheorghe ISTRATE

Pămînt şi oameni la Prut

„Dacă eraţi aici duminică..." — ne spune tovarăşul inginer în timp ce traversăm digul de pe malul Prutului.

Apa, biciuită de furtună, sărise dincolo de dig, pe arătură.

Şi cădea o ploaie rece amestecată cu zăpadă, o ploaie rece, afurisită, care-ţi tăia obrazul ca o lamă de brici...

Riul care de ani de zile curgea între două sălcii şi-a părăsit albia minoră şi, ajungind la nivelul terenului, a devenit fluviu navigabil, avînd o adîncime de aproape trei metri.

Riul a devenit fluviu şi trebuia pămînt, trebuie pămînt pentru a înălţa şi consolida digul, pămînt ca să-i astupăm gura.

Două zile şi două nopţi sub virtejul ploii reci amestecată cu zăpadă s-a tot cărat pămînt care a fost îndesat în saci pentru a întări parapetul.

Jumătate ostaşi, jumătate civili. N-aveai cînd dormi. Veneau muncitorii cînd ieşeau din schimb.

50.000 de saci de pămînt a cîte 50 de kilograme fiecare.

Şi s-ar putea ca apa să se umfle iar, curgînd de-a-ndaratelea, pentru că Dunărea suprasaturată, îi opune rezistenţă şi îi refuză contribuţia.

S-ar putea, să vină o vină groasă de apă dinspe Oancea spre Galaţi.

S-ar putea să toarne iar cu găleata.

Alţi saci umpluţi cu pămînt, cu pămînt negru, pămînt roditor bun pentru piine, pentru a astupa gu[illegible] apei flăminde.

Redute de pămînt ca să aperi pămîntul.

Redute de pămînt înălţate de oameni sub ploaia rece.

Pămîntul apără pămîntul.

În aceste teribile zile sacrificiul oamenilor se-nfrăţeşte cu al ţărinei.

Virgil TEODORESCU

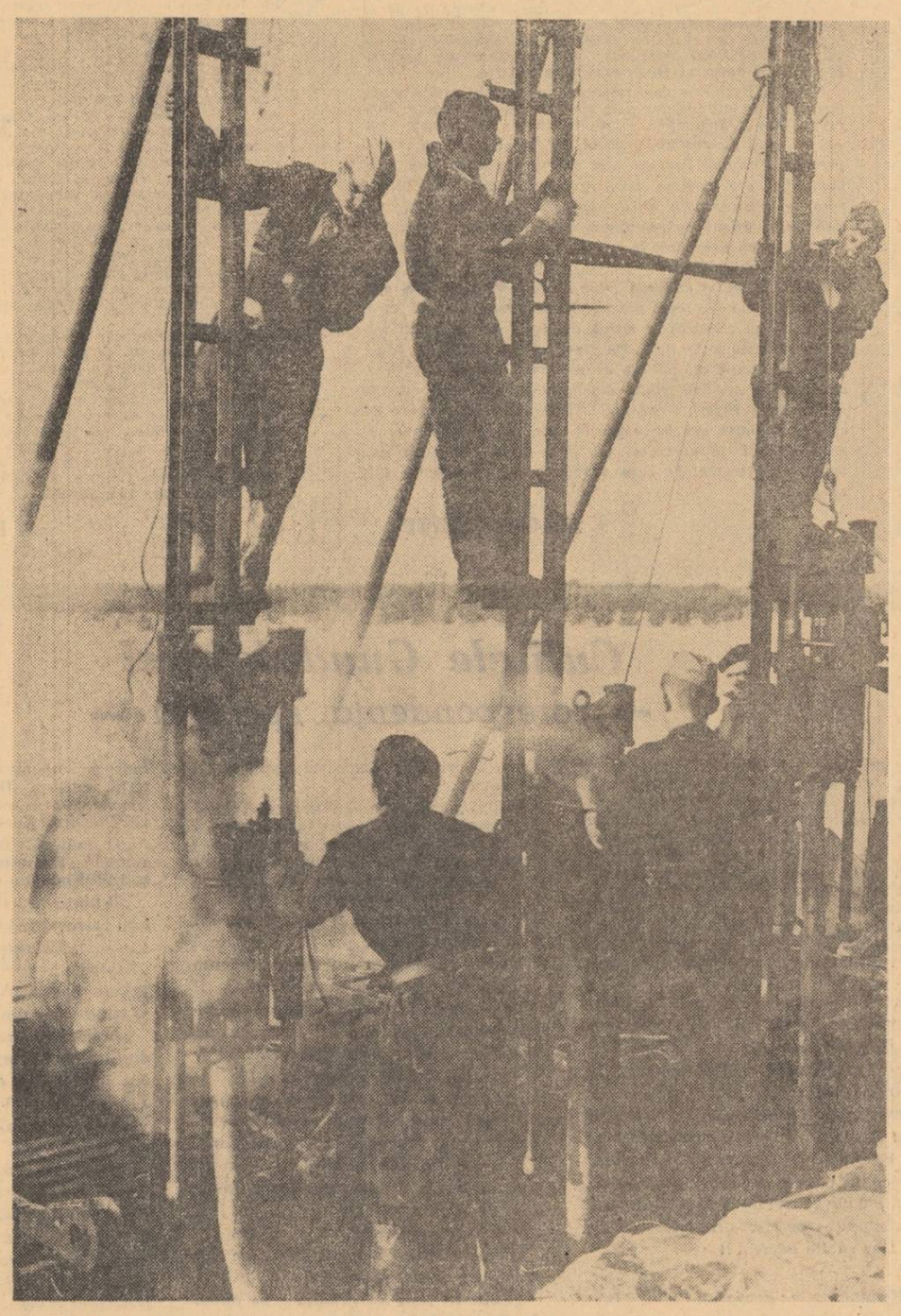

Înălţimile digului

Insula

(Urmare din pag. 8)

nu mai ştiu cum îl chema. Parcă Ion, aşa îl strigau ălilalţi.

— Şi părinţii ce spuneau ?

— **„Salvaţi-ne"** aşa strigau. **„Salvaţi întîi copiii !".**

— **Te mai gîndeai la cineva atunci ?**

— Mă gîndeam la surioara mea mai mică, de patru luni, pe care a luat-o tata în braţe şi-a mers la barcă. Ultima a fost mama.

— **S-a înecat vreun copil prieten al tău ?**

— Nu mai ştiu.

— **A mai venit vreodată apa ?**

— Nu. Aşa că mereu, mereu, soldaţii ne ziceau să nu fim supăraţi.

— **Nu v-aţi mai dus la şcoală ?**

— Nu ne-am mai dus. Satul nostru e sub apă. Dar şi Baldovineştii e tot sub apă.

— **Îţi pare bine că s-a terminat şcoala mai repede ?**

— Nu, nu-mi pare bine. Că aveam note bune, de la 7 în sus. Să spun drept aveam şi un 6, la muzică fiindcă, vă rog să mă iertaţi, dar nu ştiu să cînt.

— **Nu ştii să cînţi ?**

— Nu ştiu. N-am voce.

— **Dar dacă ştiai, ce ţi-ar fi plăcut să cînţi atunci ?**

— Nu mi-ar fi plăcut nimic. Numai să nu vină apele mi-ar fi plăcut.

— **Ce vrei tu să te faci ?**

— Ce-oi putea şi eu, electrician, sudor.

— **Dar ce ţi-ar place ?**

— Eee, mi-ar place fotoreporter. Dacă aş fi eu fotoreporter aş merge la Vădeni, i-aş întreba, i-aş lua pe copii aici, la Brăila, le-aş face blocuri pentru părinţii lor, le-aş da lucruri, şifonier, să aibă să îmbrace haine.

— **Poate un fotoreporter să facă toate astea ?**

— Eu cred că poate. Eu cred că orice om poate. M-aş duce unde au ei sală de şedinţe şi le-aş spune să punem în plan să dea blocurile la oamenii înundaţi.

— **Surioara ta unde e ?**

— A luat-o la creşă, dar nu ştiu unde, fiindcă sînt mulţi copii acolo.

— **De ce-ţi pare ţie cel mai rău din sat ?**

— De casele **lor,** fiindcă nu se mai poate dormi în ele, de vitele lor, iar dintre lucrurile noastre îmi pare cel mai rău de televizor că mă uitam la el. Şi mai îmi pare rău de cărţile şi de certificatul meu de naştere ; numai de astea îmi pare cel mai rău.

— **Unde sînt oamenii din satul vostru ?**

— S-au dus la vagoane şi stau acolo.

— **Ce crezi tu că aşteaptă oamenii ?**

— Aşteaptă să se retragă apele, să se ducă pe la casele lor şi să le facă.

— **Tu, dacă ai fi mare, ţi-ai mai face casă la Vădeni ?**

— Eu, că sînt fricos — nu ; m-aş duce la Craiova, Bucureşti sau Braşov, că e înalt şi n-a venit nici o apă.

— **Dacă te-ai fi înecat, de ce ţi-ar fi părut cel mai rău ?**

— De şcoală, că îmi place foarte mult istoria, am numai 10.

— **Ce ştii tu din istorie ?**

— Eu ştiu cînd s-au unit cele trei ţări române. Ştiu cu cine a avut Mihai Viteazu bătaie şi în ce loc.

Iar dintre oameni mi-ar fi părut rău, mai mult, mai mult, de sora mea.

— **Cum a fost seara de dinainte de inundaţie ?**

— Tata a venit la 5 şi jumate de la lucru, a venit, s-a spălat. Mama a pus de mămăligă, am mîncat, eu mi-am făcut lecţiile, am avut grijă de Mihaela, adică mi-au zis să am grijă, m-am dus puţin la joacă şi pe la 7 şi jumătate am văzut la televizor un film şi inundaţiile de la Arad. Tata spunea că **„Siretul a ieşit din malurile lui, poa-să vină apa".** Mama a zis că nu, **„fii cu inima împăcată".** Eu mă gîndeam la fel, că nu vine apa.

— **Ce voiau părinţii tăi să facă a doua zi ?**

— Eu să mă scol la cinci jumate să dau mîncare la păsări, mama să vină la Brăila, să la de-ale mîncării şi îmbrăcăminte ; tata să plece la muncă. Numai atîta voiam noi să facem a doua zi, dar n-am mai făcut că a venit apa.

— **Ce ţi-ai dori tu pentru mai tîrziu ?**

— Cel mai mult aş vrea să fiu inginer dacă militarul care m-a salvat e sudor şi să-i fac dreptate, dacă o să-l găsesc şi dacă o să aibă nevoie de mine.

— **Şi dacă el n-are nevoie de tine ?**

— Atuncea îi mulţumesc eu cum oi putea.

povestea unui sat ucis

papură, o cizmă sau numai laba ei (ştiu că nu s-a înecat nimeni, că toată lumea a fost salvată, şi asta mă face fericit, dacă poţi vorbi aici astfel) oale de lut pe comarnice — ştiu că nu vor mai fi niciodată umplute cu lapte — şi iată, inginerul Marinache a găsit strada principală. În fund, departe, spre Galaţi, Combinatul siderurgic — Constantin Ţoiu se scoală în picioare, clatină luntrea, şi întinde mîna, parcă ar avea să spună : viaţa, speranţa — şi ne închidem iar în muţenie. Trecem prin faţa Consiliului popular, a dispensarului — şi, proiectat pe cer, imagine fantastică, fum şi flacără şi putere uriaşă. Combinatul siderurgic. Şi nici o imagine din sat nu se leagă de suflet. Sat pustiu, fără oameni, fără copii, fără fete la porţi. Numai acoperişuri, şi-n mijlocul lor cîte-un ciine. *„Cît vor rezista ?"* întreb. Şi inginerul răspunde : *„se vor îneca, foamea îi va împinge în apă şi se vor îneca".* Case căzute, un tractor înecat, un rînd de sălcii aromate — cine se va mai încinge cu nuielile lor de Florii ? — printr-un gol de fereastră văd o carpetă, un pisoi alb mustăcind lîngă o farfurie de lapte, arnici alb, arnici roşu, arnici verde, şi deasupra, strîns colac la baza hornului, un ciine.

Traversăm un timp de coşmar, trebuie să ieşim, ochiul nu suportă atîta jaf, atîta noapte [illegible] apă — şi la ultima casă o oglindă înrămată (prin ce minune a rămas în perete ?) ne răsfrînge chipurile în argintul ei tocit. Lipoveanul lopătează îndesat, nici el nu mai poate, bate des cu vîsla, trebuie să ieşim, trebuie.. Şi ieşim la calea ferată Galaţi-Brăila, ruptă ca să curgă Siretul pe trei guri şi urcăm întîi cu pasul, piciorul încordat se lipeşte chinuit de pămînt, dar e pămînt. O fîşie de pămînt, pămînt fermecător, pămînt iubit, pămînt minunat pe care s-a salvat întregul sat. Dar după cincizeci de metri, dincolo de calea ferată, din nou ape, ape verzi, murdare, băloase şi un debarcader. Numărăm : 25 de luntri. Ne urcăm, omul de la vîsle scuipă în palme, trage, apoi scuipă în apă, scuipă un şarpe, du-te buba dracului ! Şi intrăm în curtea Fabricii de conserve pe deasupra porţilor. Trei milioane de borcane, în paleţi, sau răsturnate, plutesc printre hale, printre ziduri, mii de sticle, numai gîtul lor, se rotesc într-un vîrtej, pădure de luminări stinse, nu mai pot. *„Era vremea mazării,* spune inginerul Butoi, *acum trecem la conservele de mazăre"* şi un cuc idiot îşi strigă numele peste 40 de hectare de livadă înecată. Ne lovim de o pancartă. Pe largul ei un singur cuvînt : *„tovarăşi".* Restul textului e sub ape, s-au înecat şi vorbele. Ne rotim în cerc năuciţi şi barcagiul trage lîngă hala motoarelor şi urcăm — ce groaznică intrare ! — pe acoperişul fabricii. Directorul Gheorghe Bozdoc şi alţi zece oameni — muncitori şi ingineri — se opresc o clipă, după zile şi nopţi de chin, şi apusul se sfîşie cu sînge deasupra apelor urîte, se opresc şi ne spun : *„Nu aici, pe acoperiş, trebuia să ne întîlnim. Dacă aţi şti ce fabrică frumoasă am avut !"* Alături, pe o fereastră care dă în laborator, doi electricieni lucrează la o baterie. *„Motoarele au fost salvate,. Am salvat şi 60 tone zahăr, 50 tone sare, 2 milioane de cutii* (şi cucul ăla nepăsător şi imbecil îşi sparge numele între caişi şi gutui înecaţi !).. *Dormim în laborator,.. trebuie să scoatem de sub apă toate cutiile de conserve, nu vrem să le pierdem".* Şi iar : *„ce fabrică frumoasă, păcat că n-aţi văzut-o înainte. 5 zile de linişte şi-o punem noi iar în funcţiune. Vrem 5 zile de linişte, 5 zile fără ploaie".* În jur, luntraşii încarcă, apele trîsc trandafiri rupţi, lăzi — pe acoperiş lîngă noi, un iepure, o vulpe, doi căţei, o scroafă cu purcei. Asfinţitul se rupe — şi-mi pare că flacăra soarelui, atît de lungă, nu vrea să cadă pe apele murdare. Vulpea, căţeii şi iepurele se plimbă printre noi. *„5 zile,* repetă inginerul Bozdoc şi ideea-l obsedează, *5 zile bune, după atîtea zile nemernice şi vom face totul".* Totul înseamnă totul — oamenii în fabrica lor, iepurele şi vulpea înapoi în lucernă..

. . . . . .

Ne-am dat jos de pe acoperişul fabricii şi-am plecat spre Brăila, încovoiaţi, peste ape. Luna nu le călca, nu meritau, luna nu voia să intre în vîrtejul nebuniei, în nopţile acestea luna nu se arată decît în grîu şi-n cireşi. Sîngele lunii l-am întîlnit revărsat în grîu, dincolo de Brăila, în marea şi generoasa cîmpie a Bărăganului. Pe apele întunecate, de la Vădeni la Brăila, nu încăpeau decît vorbele acelui uriaş blînd : *„5 zile de linişte, 5 zile de linişte şi vom reface totul".* Şi le rostea ameţit, în el trăiau speranţa şi puterea.

ARTE

ARTE

TEATRU

Un om de teatru

Teatrul românesc din ultimii ani datorează mult lui Radu Penciulescu. Şi prin ce a înfăptuit acest excelent regizor şi animator cultural şi prin ce n-a putut face. Prezenţa sa a fost şi este fecundă. Se numără printre acele persoane care electrizează. Dacă nu există un climat propice, îl inventează. Ca director al Teatrului Mic a imprimat acestui colectiv o direcţie sigură de mare elevaţie, reuşind, într-un timp relativ scurt, prin repertorii, regizori, seriozitatea pretinsă actorilor, să ridice această scenă la un nivel greu de ajuns. Teatrul mic devenise mare. Era barometrul vieţii spirituale a Bucureştiului.

Temperamental este un neliniştit, dar de o neliniştе superioară care se consumă la nivelul ideilor. Perseverent pînă la fanatism. În stare să-şi pună toată lumea-n cap (şi şi-a pus-o), dar să nu renunţe la convingerile lui artistice.

Consider că directorul de teatru trebuie să aibă o mare autoritate, valoare reală, experienţă şi gust sigur.Sînt cîteva teatre în Bucureşti care beneficiază acum de personalităţi. Dar cîte altele aici şi în provincie sînt conduse pe ghicite ca în jocul de-a baba oarba ? Ne mirăm apoi că nu se pun piese bune, că nu există un climat, că nu se fac încercări de înnoire, căutări... Multe dintre scenele ţării sînt fie locuri de exil, fie chiverniseli, sarcini obşteşti duse la îndeplinire cu destul preget. Din cauza asta lumea nu vine să vadă piese, actorii n-au pe ce să-şi demonstreze talentul, valorile se încurcă — şi toată lumea e mulţumită.

Venirea lui Penciulescu la Teatrul Mic a fost un eveniment. Ca şi demisia sa. „Tango" şi acum de curînd „Woyzeck" la Piatra Neamţ — cîteva din etapele unei împliniri.

Mărturisesc marea mea simpatie şi admiraţie pentru ceea ce reprezintă Radu Penciulescu. Fără el, în teatrul pe care şi eu încerc să-l scriu, mi-ar fi urît.

Marin SORESCU

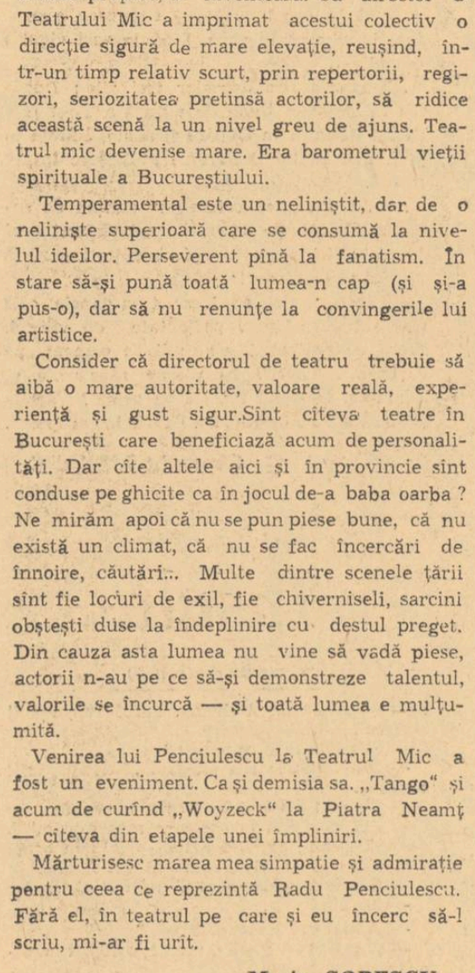

FILM

Porţile

După opere literare, cineaştii au produs şi produc filme într-o mulţime de moduri. Distanţa dintre textul inspirator şi rodul peliculei e variabilă : unul va transpune, pur şi simplu, în tipul special de dramaturgie al cinematografului cutare carte, la extrema latură situîndu-se creatorul pentru care modelul literar e doar un pretext, doar o „idee".

In Procesul *(ajuns, în fine, şi pe ecranele din reţeaua noastră) Orson Welles alege o cale oarecum de mijloc : filmul său nu mai este, cum spunea cineva, chiar Kafka, aşa cum ne-a rămas imaginea sa de la masivul consum mondial al cărţilor lui, de acum cîţiva ani ; dar nici nu ne aflăm foarte departe de procesul kafkian. Se poate spune că Welles l-a interpretat pe Kafka, s-a pătruns de ideile şi lumea aparte a acestuia, şi, fără a i se aservi în literă cu totul, s-a străduit să ofere o viziune (între altele) a universului marelui austriac. Nici nu se putea, la drept vorbind, proceda altfel, structura cunoscută a „Procesului" nu îngăduia o simplă copiere.*

Vom remarca, mai întîi, decenţa adaptării — actualizarea nu e prea apăsată, deşi apar blocuri moderne şi neon, maşini etc. —, lumea lui Kafka pare a fi doar împinsă uşor spre deceniul nostru, de fapt, spre un timp nedefinit. Un singur exemplu : sala de proporţii gigantice unde mii de maşini de scris bat, asurzitor, nimeni din mulţimea funcţionarilor nearătînd vreun interes pentru cei din jur (de fapt nu vedem decît spinări, o mare de spinări omeneşti) ni se pare foarte în nota cărţii, deşi am mai văzut-o în filme americane, în „Apartamentul", de pildă. Interesant este că, treptat, eroul, pătrunzînd tot mai adînc clădirea fără margini a Tribunalului, pare a coborî în trecut, gangurile, coridoarele imunde, încăperile înecate de hîrtoage prăfuite ţin prea mult de începutul secolului. Spre final, Welles îl scoate din nou pe domnul K. în contemporaneitate, dar el nu va face decît să traverseze rapid peisajul de blocuri, spre a fi executat pe un cîmp viran.

Obsesia — sînt mai multe — principală a cărţii lui Kafka, bine înţeleasă de Welles, este cea a porţilor şi uşilor ce duc spre Lege : nu înseamnă nimic să le traversezi, pentru că în fundal (ca în oglinzi paralele) şirul lor rămîne infinit, iar atunci cînd nu le mai poţi străbate vine sfîrşitul. Nevinovatul („doar nu pretinzi cumva că eşti nevinovat ?") se zbate să scape o vreme de perspectiva acestui traseu spre care este împins cu forţa, iar o dată intrat pe el nu va face decît să deschidă porţi şi uşi, de dimensiuni grandioase ori umilitor de reduse, ultima uşă deschisă fiind cea către moarte.

Tipurile kafkiene sînt remarcabile, de la marile mulţimi pînă la ultimul trecător zărit în fugă : Jeanne Moreau, Romy Schneider, Elsa Martinelli au fiecare un posibil chip de eroină kafkiană, la fel majoritatea interpreţilor. Anthony Perkins, în rolul principal, nu este domnul K. aşa cum ni l-am fi imaginat, deşi arta lui de actor e ireproşabilă : eroul lui Kafka e mai puţin „frumos", mai afinat de sedentarism, mai spăimos, Perkins îl acoperă cu deosebire în ce priveşte lipsa de apărare şi revolta neputincioasă.

Finalul filmului aduce o mică abatere-inovaţie : cei doi executori fug de lîngă domnul K. şi acesta crezînd că-l invită să se sinucidă le strigă dispreţul său şi hotărirea de a nu folosi arma dată. De fapt, cei doi fug să se adăpostească, lîngă cel părăsit arde un fitil Pickford şi flacăra ajunge la explozibil. Domnul K. neştiutor, strigă mereu după fugari, îi insultă. Şi chiar în clipa cînd el azvîrle o piatră are loc explozia, de unde impresia că eroul aruncă în executori (şi prin ei în toată justiţia teribilă şi stranie pe care o reprezintă) cu propria lui moarte.

Ilie CONSTANTIN

EXPOZIŢII

False dileme, false opţiuni

Cînd confuziile au statut de adevăr şi deci cînd prin repetare devin neutre, ca un loc comun pe care refuzi să-l ocoleşti, ordinea şi valoarea par noţiuni anacronice. O contradicţie poate însă apărea căci e imoral să accepţi confuziile dar este iluzoriu să încerci să le destrami.

Am renunţat de mult să scriu cronici la Saloanele noastre de artă ; ca într-un reflex perfect cronicile seamănă cu Saloanele, confuze şi incomplete, supuse ca şi ele întîmplării şi arbitrarului. Nimeni nu este implicat în această afirmaţie, nici jurii, nici artiştii, nici chiar expoziţiile în sine. E o afirmaţie, aşa, în general, gîndindu-mă la toate confuziile care au statut de adevăr.

Şi totuşi, intrînd în Salonul de grafică motivele de deplorare sînt suficiente, dîncolo de uimirea pe care firesc o încerci. Uimire în primul rînd pentru acele expresii artistice care nu se lasă înăbuşite de mediocritate, creînd dimpotrivă în jurul lor spaţii intacte de sincronism cu epoca, deplorare faţă de drumurile închise în care aventurile au un trist final de eşuare.

Conflictul estetic al expoziţiei, evident sau subînţeles, sînt termenii artistici acceptaţi : figurativ sau abstract. dar cine poate vedea în aceasta o reală întrebare meritînd un răspuns ? Acest fals motiv de discordie se dovedeşte aici, în Salon, mai inconsistent ca oricînd în neputinţa lui de a susţine o reală discuţie. Căci, luat în absolut, într-o falsă opţiune, criza fiecăruia este şi mai explicită.

Este ciudat să vezi cîtă patimă expresionistă, cîtă sforţare de a complica, cîtă crispare în gestul de a crea complet depăşit de istorie, ca o ignorare desăvîrşită a acesteia. Despărţite din naştere. din lipsă de talent sau din talente firave, întrebătoare mai ales asupra datei sau creionului decît asupra celui care le minuiesc, lucrările acestea prelungesc suficienţa creatorilor neatenţi, pur şi simplu absenţi.

Stilizînd pînă la pierderea oricărui suflu de viaţă sau artă, sfîdînd necesităţile de afirmare estetică, aceste lucrări prelungesc epigonic întrebări desuete şi-mi par agonice semne ale unei combustii terminate. Înverşunarea cu care unii graficieni sondează folclorul, înţeles ca o sursă de sămănătorism graţios, grigorescianism redus prin asceză „modernă" la grimase insuportabile, este lamentabilă. Nici justificarea decorativismului ingenuu, calculat pentru efecte rigide nu poate fi valabilă. Cel puţin dacă agreabilul ar fi transformat într-o stare pură, obiect pentru a rima coerent cu dorinţa indiferentă de frumos. Dar nu, fiecare din aceste lucrări despre care vorbesc se ascunde în spatele unei „idei", fărîmă de concepţie artistică savurată prin procură. Un exemplu : stilul unui tînăr artist care acum cîţiva ani scotea într-un fel personal toată „inspiraţia folclorică" din impasul în care o adusese copierea naturalistă şi tendenţios orăşenească, — stil depăşit firesc astăzi de însuşi creatorul lui — se împinzeşte nu ca un ecou ci pur şi simplu ca o parodie. Nu înţeleg această resemnare şi suficienţă iconică.

Şi tot atît de ciudat — pentru a trece la celălalt termen al dilemei — excesul de estetism la supuşii sub sistem abstract, practicat cu indiferenţă şi inaderenţă. În graţia cu care este urmărit efectul unei pete sau linii, fără convingerea gestului de creator, nu se regăseşte decît oboseală şi neparticipare. Nu complicatele şi falsele întrebări estetice se pun în joc aici ci doar simpla condiţie individuală a artistului.

Cu remuşcările, dar cu dorinţa de a nu transforma în cronică ceea ce nu se poate transforma, transcriu cu minime excepţii datorate oboselii sau neatenţiei — numele acelor artişti din Salonul actual de grafică de la nivelul cărora se poate începe oricînd o discuţie substanţială despre adevărurile existenţei şi coerenţa estetică ; Cionca Dumitru, Ion Biţan, Theodor Moraru, Dumitrescu Mircea, Niţescu Barbu, Ionescu Valentin, Mircea Ionescu, Andronescu Ana Maria, Băiaş Silviu, Radu Stoica, Ethel Lucaci Băiaş, Smaranda Creţoiu, Iosif Teodorescu, Ion Grigorescu, Donca Ion, Ion Stendl.

Iulian MEREUŢĂ

SPORT

Culisele Guadalajarei
— corespondenţă specială —

Se aud veşti tot mai îngrozitoare de la hotelul tricolorilor din Guadalajara : jumătate dintre jucători se află în lanţuri, deoarece tinerii noştri reprezentanţi nu mai pot de nerăbdare, în dorinţa lor diabolică de a-i zdrobi pe englezi.

Populaţia civilă a Guadalajarei se stringe în fiecare dimineaţă la fereastra camerei unde hodineşte Răducanu şi aşteaptă pînă cînd fragilul nostru fotbalist iese în pervaz şi-şi rosteşte jurămîntul zilnic : **jur că nu voi primi nici un gol.**

Dobrin predă lecţii de spaniolă la staţia de amplificare a stadionului de antrenament, pentru tînăra generaţie de mexicani, aflaţi în faza şcolarizării.

Circulă zvonul că Dan Coe ar fi fost răpit de o gaşcă ilicită de arbitri din toată lumea, pentru a-i învăţa pe aceştia bunele maniere.

Cît despre pletele lui Dinu, un sfert din torida Americă latină îi mulţumeşte în fel şi chip pentru umbra pe care o produc atît în lăţime cît şi în adîncime.

Antrenorul Angelo Niculescu e însă cel mai nesupus. Pe profesor îl lucrează două sentimente contradictorii : **mila** pe de o parte, **onestitatea** pe de cealaltă.

De **milă** ce-i este, Angelo Niculescu ar fi în stare să trimită în teren nu 11 monştri ci 11 luminări (de nuntă !) pioase şi să le roage să nu-şi ridiculizeze adversarii. Dar **onestitatea faţă de sport** nu-l lasă. Şi aşa trec zilele, orele, secundele. Şi marea dezbrăcare a Angliei se apropie vertiginos. Descoperirea Americii de către englezi a trecut de mult în planul trei. În planurile 1 şi 2 — această magnifică dezbrăcare, pe care computerul nostru o anunţa săptămîna trecută.

Avionul, cu Eugen Barbu şi Ion Băieşu într-însul, a fost trimis în mod special pentru înduioşarea tricolorilor dezlănţuiţi care, la ora de faţă, spumegă în paturile lor, zidiţi în lanţuri grele.

Revista **Luceafărul** roagă pe tandrul coleg Eugen Barbu şi pe teoreticul coleg Ion Băieşu să se facă expresia voinţei sale de înţelegere între echipele reprezentative ale grupei de la Guadalajara.

Înduioşaţi-i pe tricolori ! Să se califice ! Dar să fie oameni !!

★

Alte amănunte : gloria lui Bobby Moore va purta multă vreme brăţară. B. Moore e într-o situaţie foarte neplăcută. Dar englezii merită această răsplată a destinului.

Puţini au zis ceva cînd echipa Angliei în întregime, cu federaţie internaţională cu tot, a **luat** cupa lumii, pe care n-o prea merita. Acum s-au năpustit toţi cu suspiciunea şi cu jignirile. Că aşa, că pe dincolo. Punctul nostru de vedere este că adevărul nu poate fi decît unul : **ori a furat ori n-a furat.**

În timp ce încheiam fraza precedentă telefonul începuse să sune. Îl ridic, îl duc la ureche şi zic **„un moment să termin fraza !"**, lăsîndu-l pe birou. Atunci aud în aparat un urlet disperat. Iau iar aparatul şi îmi intră direct în suflet cuvintele prietenului nostru, vechiul gazetar progresist **Ştefan Ionescu-Gorj, trimisul nostru special la Guadalajara.**

Îmi cer scuze de la minunatul coleg din depărtare şi notez cîteva din ideile sale de la faţa locului.

„Tricolorii mare vervă..."

„Timpla stîngă a lui Dumitrache sau crescătoarele de paianjene".

„Lupescu ieşit ieri bubiţă pe mînă. Doctor Tomescu — rezolvat favorabil".

„In timpul unui interviu, Angelo Niculescu izbucnit plîns. De ce ? zis ziariştii curioşi. De mila englezilor. B. Moore cere în secret mai bine să fie închis decît să joace cu românii"

„O panteră născut în junglă pui. Pus numele „Răducanu", ca omagiu adus agilităţii micuţei fiinţe".

„Discuţii în avion Băieşu-Mazilu. Băieşu întrebat : „Pentru cine scrii Tudorache ?". **La care Tudorache răspuns :** „Pentru un cerc restrîns de iniţiaţi". **Băieşu scos ziarul Munca din buzunar şi făcut steag din el".**

„Impresarii brazilieni umblă pe la sediul nostru să forfaiteze. Mare greşeală ! Nu pe ei îi vom deznoda, ci pe ceilalţi. Ei ne vor bate. Va fi ultima lor mare victorie. În numărul trecut se relatase tot".

Aşteptăm în continuare miraculoasele scrieri ale lui Ştefan Ionescu-Gorj. Corespondentul nostru special va delecta sufletele dumneavoastră ale tuturor. Citiţi săptămînal corespondenţele pline de savoare ale lui Ştefan Ionescu-Gorj, neiertătorul şi veşnic tînărul.

SUPLINITOR

orizont

TZVETAN TODOROV :
Literatură şi semnificaţie

Este regretabil faptul că în cadrul discuţiilor atît de vaste — şi adeseori atît de categorice — duse la noi cu privire la realism nu au fost niciodată şi nici într-un fel amintite studiile lui Tzvetan Todorov, studii a căror importanţă depăşeşte cu mult notorietatea lor. Studii asupra cărora vrem să atragem atenţia pentru că ele pleacă de la premize în măsură să dea o deosebită limpezime problemei.

Analizînd un roman epistolar — unde un acelaşi fapt apare diferit în diferitele scrisori ale diferitelor personaje sau chiar ale unuia singur adresate unor persoane diferite — Todorov are posibilitatea să demonstreze că, de fapt, prin scriere, sub pretextul relatării, se instaurează o altă realitate : cea a scrieturii : **Cuvîntul nu evocă realitatea la care se referă ; cuvintele spuse înseamnă moartea lucrurilor ; dar este dintotdeauna cunoscută această putere a literaturii, a îmbinărilor de litere, de a instaura o realitate care nu cunoaşte nici un alt mod de existenţă.** Aşadar, despărţit întotdeauna de eveniment prin informaţie, receptorului nu-i parvine decît realitatea acestei informaţii, o altă realitate, firească, dar întru nimic mai puţin reală decît prima.

Sînt puse astfel în evidenţă două posibilităţi de a discuta „realismul" unei opere : din punct de vedere al realităţii pretextate pentru a căpăta dreptul de a spune, dreptul de a uza de cuvinte, sau din punctul de vedere al realităţii create prin spunere, din punctul de vedere al **referinţei,** sau din punctul de vedere al **relatării,** adică al MOTIVELOR spunerii. Şi evident nu există nici o îndreptăţire de a considera transparenţa către pretext mai eficientă sau mai estetică decît transparenţa către motiv.

Demersul pentru a descifra sensul unei opere trebuie, atunci, să plece nu de la căutarea „aspectelor de viaţă" pe care le înfăţişează opera ci, din contră, de la completa ştergere a acestui plan pentru a lăsa să vorbească **realitatea operei,** adică motivele existenţei ei. E o banalitate faptul că fiecare scriitor relatează altfel un eveniment dar s-o repetăm pentru a indica însă că de aici nu trebuie trasă concluzia că valoarea operei stă în relatarea cît mai exactă a aceluia : deformările pe care le operează fiecare scriitor nu sînt decît modalităţile de informaţie despre nivelul la care apare nevoia acestei anume relatări. Ni se dezvăluie astfel anume aspecte ale realităţii nu mai profunde ci altele, din nevoia de cunoaştere a cărora s-a născut, probabil, literatura.

Virgil TĂNASE

revista străină

• *LE FIGARO LITTÉRAIRE (18—24 mai a.c.). — Seria* Corespondenţelor literare *care în ultimul timp se bucură de o atenţie specială din partea editurilor este continuată de Editura* La Table ronde *printr-un volum care cuprinde şaptezeci şi şapte de scrisori şi bilete schimbate între André Gide şi Jean Cocteau şi care reprezintă „una dintre cele mai interesante mărturii asupra vieţii literare din perioada 1912—1951".*

• *INFORMATIONEN AUS ÖSTERREICH. —* „Tablourile medievale vor fi analizate ca martori ai vieţii cotidiene", *anunţă într-o scurtă ştire buletinul vienez de informaţii la rubrica „Probleme culturale". Experţii austrieci au lansat recent o campanie de inventariere minuţioasă, de culegere a obiectelor şi detaliilor istorico-culturale caracteristice vieţii medievale : veşminte, băuturi, articole de toaletă, leacuri, giuvaeruri, forme de arhitectură. Fotografii în alb şi negru, diapozitive în culori, clasate, sistematizate, vor alcătui „adevărate arhive care vor furniza documente originale pentru fiece ramură a ştiinţelor".*

• Les Nouvelles Littéraires. — *Numărul din 14 mai publică o serie de articole aparţinînd unor scriitoare, în replică la foarte interesantul eseu „Literatura la modul feminin" de Geneviève Gennari, apărut într-unul din numerele trecute ale revistei (menţionat în rubrica noastră). Cîteva titluri care indică temperatura ridicată a dezbaterii :* A pleca de la şanse egale. A asuma supravieţuirea omenirii. Eliberarea sufragetelor îşi va arăta roadele. Maternitatea, capodoperă banală şi unică...

Pagina de artă (Dufy la Bordeaux) *este dominată de reproduceri din opera marelui pictor francez, o viziune luminoasă şi vibrantă a* Vieţii în roz.

• *SATURDAY REVIEW. Articolul „Prospecte pentru o limbă globală" pune întrebarea dacă cele 3000 de graiuri ale lumii nu se vor contopi într-o zi într-o nouă variantă „Turnul Babel". Aşa cum în Renaştere lumea era stăpînită de două limbi : latina şi greaca, şi în zilele noastre s-ar putea găsi o soluţie pentru impunerea a două limbi de circulaţie mondială. Articolul însă pledează pentru o nouă limbă (ca Esperanto, Ido, sau Interlingua) invocîndu-l pe Descartes, care preconiza ideea revoluţionară a unei limbi „create" utilizabilă în toată lumea.*

• *„Ultimul roman existenţialist" anunţă la rubrica destinată cărţilor, revista L'EXPRESS (24 mai), analizînd romanul „L'Inachevé", scris de André Puig, secretarul lui Jean Paul Sartre. Parodiind „Greaţa", opera de tinereţe a maestrului său, cartea lui André Puig are — după recenzent — şi dezavantajul de a fi însoţită de o prefaţă-eseu a lui Sartre, care dezvăluie, în amănunt, toată intriga şi intenţiile romanului. Ceea ce-l face pe recenzent să sfătuiască cititorul să intre direct în subiect, „sărind" introducerea indiscretă, astfel încît Sartre să fie regăsit abia la sfîrşit „cînd luminile se reaprind în sală, ca la cinematograful de club, la ora dezbaterilor".*

a.b.c.

SĂ RIDICĂM MONUMENTE EROILOR APEI

E pasul renașterii

E culoarea rîurilor lovite de blestem, a fețelor devastate de uimire și suferință, a semănăturilor arse de miluri, a cuvintelor pe care le așternem aci.

TREI BĂRCI. Invazia rîului îi găsește pe țăranii din Chețani cu trei bărci avere nautică. Cei mai curajoși se urcă în ele, se aruncă în puhoi, trudesc la evacuare. E 13 mai, orele 20 : începe cea mai lungă noapte a satului. Rețeaua electrică e distrusă, firele de telefon rupte, orice contact cu așezările din jur imposibil. Se aprind felinare de vînt, torțe, se cheamă la calm. Cine să te audă ? Frații Sabău acționează pe una din cele trei bărci, scot din casele asediate bolnavi, copii, bătrîni, femei. Fac zeci de curse. Istoviți de moarte, sînt antrenați în pilnia unui vîrtej, barca li se răstoarnă, naufragiază pe un stîlp de telegraf, unde cei doi stau suspendați nu se știe cît. Îi salvează un alt barcagiu ; sînt mai mulți morți de cît vii, pe cînd pică vestea că în sat vin alte șase bărci trimise de o asociație sportivă. Cu ultime puteri, buimaci, cu gesturi lemnoase, frații Sabău urcă într-o nouă barcă, reluîndu-și odiseea pe ape. Mureșul mijlociu se umfla cu un metru pe oră, înghițind așezarea treptat, pînă n-a mai rămas deasupra decît un fragment din ulița mare, mai exact 29 de case, o insulă. O insulă învingătoare, dacă ne gîndim că urgia rîului n-a reușit să smulgă o singură viață omenească, niciuna. Insula devenise a speranței. În mijlocul ei doi tineri ardeau neobișnuit de tare. Două torțe omenești în oceanul de galben-sulf.

ELEVI BĂTRÎNI. În luna mai, prin orașele din podișul Ardealului, absolvenții de liceu fac nopți albe, circulă nostalgic pe străzi și spun cîntece de elevi-bătrîni. Îmbrăcămintea le e solemnă, smock și lavalieră, plus bobocul de trandafir pus invers, cu floarea în jos. Zic adio adolescenței, își binecuvîntă profesorii în serenade cu „Gaudeamus" sau, înlănțuiți solidar, în grupuri compacte, umblă tălăzuit, nedecis, cîntînd — ceva mai gros decît le-ar permite vîrsta — balada despărțirii de liceu, imnul tinguios, de o tristețe extremă :

Se călătorește, iată, bătrînul elev,
Haide-hai, haide-hai,
Cerul să-i ocrotească pe balici,
colegii noștri mai mici,
Haide-hai, haide-hai.

Un astfel de cîntec au surprins apele de la miezul nopții, undeva la Tîrgu Mureș, pe aleea Carpați, pe cînd șaptesprezece absolvenți se desprindeau de sub fereastra unui profesor de literatură. Apele au invadat ca niște hoarde, au ocupat totul. Cei care promiseseră că se duc, că pleacă pentru totdeauna, au revenit într-o uimire, au salvat biblioteca profesorului, magazinul vecin, o bătrînă de vizavi ; au trudit în cartierul greu lovit pînă dimineața. Zorii galben-sulf păreau neverosimili pe cînd tinerii, rupți de muncă și nesomn, urcau strada în pantă ; mergeau înlănțuiți solidar, în grup compact, cu pas tălăzuit, nedecis, spunînd în surdină, ori poate numai în gînd, balada despărțirii de liceu.

Se călătorește, iată, bătrînul elev,
Haide-hai, haide-hai...

S-a întîmplat asta la Tîrgu Mureș, pe aleea Carpați, stradă în pantă, cu niște elevi-bătrîni, șaptesprezece la număr. Aveau smock, lavalieră, pantofi de lac, boboc de trandafir, erau glodoși din tălpi pînă în creștet și omenesc de frumoși.

A MURIT ȘI ZICALA. O căruță a oprit în centrul Sighișoarei ; căruțașul aruncă fîn dinaintea cailor și începe să împartă ceea ce adusese : ouă, slănină, cartofi. Se află, din om în om, că e darul cooperativei din Apold, mîna de ajutor pe care o întind țăranii din acel sat familiilor sinistrate din orașul de două ori lovit de ape. Mai jos, în capul podului de fier, staționează un autocamion. Acolo se împarte pîine, carne și varză timpurie, bunuri gratuite de la Otopeni. E pentru prima oară cînd se întîlnesc în piață, la desfăcut produse, cooperatori veniți de la distanțe atît de mari. Isprăvind împărțeala, cei doi delegați stau de vorbă pe pod, fumează, privesc în Tîrnava Mare, o scuipă. „Greu loviți", zice șoferul de la Otopeni. „Greu, că și apele umblă altfel acum", zice țăranul din Apold. „Mă obișnuisem să glumesc rău, invocam năpasta cu proverbul : cînd o curge Dîmbovița înapoi", își aduce aminte șoferul din Otopeni. „S-a întîmplat că Dîmbovița nu a curs înapoi, zice țăranul din Apold ; a curs în schimb Mureșul, Someșul, Tîrnava Mare, Siretul. Uite, Dunărea, merge ce merge, apoi curge invers. Nici de ape întoarse îndărăt nu mai putem blestema. Se prind. A murit și zicala". Cei doi se despart triști. Al cu căruța o ia spre nord, la Apold, autocamionul se înscrie pe șoseaua internațională E 15, sud sud-est, să ajungă la Otopenii Bucureștilor. Vor reveni la Sighișoara cu o nouă încărcătură.

FIII SATULUI. Altfel se promisese luna asta la Chețani, sat ardelean de pe Mureșul mijlociu. Era 2 mai, dumnezeu pogorîse pe pămînt și pacea era generală ; satul ornat cu ram verde își omagia fiii într-un fastidios decor cîmpenesc, sărbare cu tradiție, dedicată memorabilei vîrste de 526 ani la care ajunsese satul. Toată simțirea participa la această întîlnire cu zeul duratei, care se arătase binevoitor, le dăduse țăranilor — ce să vrei mai mult ? — statornicie de vatră, stabilitate în timp. Dar zeul era, vai, mincinos ; după numai zece zile de la invocarea folclorică satul e distrus de tăvălugul apelor. A fost să fie ca reuniunea „Fiilor satului" să se reia în această împrejurare-limită ; mulți dintre cei plecați — profesori, maiștri, ofițeri, medici — au revenit cutremurați la matca lor aflată în pericol. Aduceau alimente, îmbrăcăminte și forță de împotrivire contra distrugerilor. Lui Bucur Iacob, om de 70 de ani, i-au revenit în sat, în zilele de restriște, toți cei șapte feciori răspîndiți prin țară. „Cu ce începem, tată ?", au întrebat, de bună seamă, acești adevărați fii ai satului. „Începem cu începutul" trebuie să le fi răspuns părintele. **Început** înseamnă aici cărămidă, ciment, var, carton gudronat, țiglă, vergele de oțel. Pînă la retragerea apelor toți țăranii vor fi zidari, dulgheri, cioplitori în piatră, fierari, betoniști. Luni, 24 mai a apărut peste țară întîiul soare de la potop încoace ; e ziua în care pe teritoriul cu ruine s-au săpat fundațiile primelor zece case de piatră care inaugurează satul cel nou, împins mai pe deal. E pasul renașterii din ruinele galben-sulf. Ridicarea păsării Phoenix va mai dura, știm ! timp îndelung. E un zbor în care investisem totul.

MEMORIA CASELOR. Grivița, cartier din tipsia nisipoasă a Tîrnavei Mari, spațiul cel mai greu lovit al orașului-muzeu Sighișoara. Peisaj dezolant, cu miasme de miluri și materie decimată. În ziduri rămase în picioare, mîncate de pecinginea și cancerul inundației, apar vîrstele de altădată ale clădirilor, măștile lor mai vechi, cu întregul tatuaj de evenimente : „Jos fascismul !", „Votați soarele !", „Ajutați Moldova lovită de secetă !", citesc succesiv în straturile mai vechi de zugrăveală. E memoria caselor. Scrie pe un perete : „Aici a căzut Ion Trif, sergent T. V." Va trebui să adăogăm dedesubt o nouă și dureroasă inscripție, despre un alt sergent-erou (nu-i știu numele) care a căzut în zorii zilei de 15 mai salvînd de la înec oamenii Sighișoarei. Războaiele, fie că sînt de foc, de foamete sau de apă, își dau mîna în pereții caselor, lasă urme de galben-sulf. Va trebui, oameni buni, și mari, și scumpi, și puternici, și neîngenunchiați, și multrăbdători, să ridicăm în țară monumente ale eroilor apei.

POP Simion

27 mai 1970

Va trece și asta

Ne-am depărtat într-atît de elementele primordiale, avem într-atît iluzia că le stăpînim, demult supuse, încît — iată — ignorarea lor se răzbună — parcă — și ne invadează neprevăzutul prognozelor hidrologice, cu „de-sute-de-ani-ne-mai-pomenite" revărsare a puhoaielor. Ni se pune experiența — fie și multiseculară — în cumpănă și ni se încearcă voința de a răzbate prin cîlțul știhiei, de a ieși iarăși la orizontul știut....

Am văzut, am contemplat mai zilele trecute Dunărea : la Brăila, la Galați. Am fost „la Prut" și apoi „la Siret", de o parte și de alta a marelui port unde — pe colină — se înalță unul din cele mai moderne și vaste complexe siderurgice. E al nostru, cum a noastră, ridicată pe ruinele războiului, este această cetate de cărămidă și beton care e Galațiul. A noastră — adică a muncii și încordării românești din cuprinsul acestui pătrar de veac.

De o parte și de cealaltă a fluviului — o mare de apă : de un luciu milos, punctată de oaze cu coroane de sălcii și plopi pînă la gît în această calmă unduire de început de leat.

Trecem cu „Săgeata", în numai 20 de minute, pînă la Brăila, și aici păsim direct de pe apă pe cheiul Navromului ; apa e la bordura digului, înălțarea, deci revărsarea ei, fiind poate iminentă. Saci de nisip, scînduri, rogojini, aglomerate într-un soi de dig ad-hoc, par a o aștepta fără mînie, calm, — protector pentru oraș.

Calmi, lucizi, nu secătuiți de umor, sînt și oamenii. De la primul secretar al comitetului județean de partid, care, cu o voce egală, raportează la centru „situația", pînă la o gospodină căreia, de undeva „de pe Prut", cu vaporul, i s-au adus, salvate, pe peron, din casa invadată de puhoaie, o canapea, o cușcă cu găini, cîteva legăturele cu de-ale îmbrăcămintei, o oglindă ovală cu picior de lemn... Ea nu se vaietă. Povestește : sobru, calm, așa cum ar spune că plouă sau — uite ! — s-a înseninat. N-are un sentiment metafizic. Mai curînd unul dialectic.

Femeia aceasta era, desigur, dintre acelea întîlnite de Geo Bogza, — v-o amintiți — în nemuritoarea, bruegeliana scenă, mîncînd un măr. Aici pe cheiul Navromului ea nu mănîncă nimic, și nu cere nimic. Dar comunică, liniștit, cu cei din jur. N-are senzația, conștiința nici unui soi de eroism, și te întrebi dacă realizează „extraordinarul" în care se află. Femeia aceasta nu știe, nu face literatură...

Ea are un orizont al certitudinii : că va trece și asta.

Și apele se vor retrage în matca lor...
Și ea o va lua de la capăt...
Are un cer și un orizont.
În ea însăși.

George IVAȘCU

Două versete

I. Picătura care n-o să umple paharul

N-am văzut niciodată Dunărea atît de depersonalizată. Fără maluri și fără perspectivă. Fluviul care atît de riguros străbătea Europa a riscat zilele astea să devină un monstruos animal preistoric și n-ar mai fi rămas decît să-i schimbăm numele pentru a reface biblice întîmplări de timpuri biblice.

O Dunăre fără maluri s-a izbit, în aceste zile, de un mal, parcă amintindu-i de ale sale, în care bine ar face să se întoarcă. Pînă să se izbească, înecase păduri de sălcii și plopi, cîmpuri cu grîu și cîrduri de viței și am zărit dintre ape parcă și turla unei biserici. Sfinții își lăsaseră culorile vestmintelor pe valurile din jurul turlei și coboriseră în apă, goi și pierduți unul de altul. Malul de care s-a izbit Dunărea fără maluri este de fapt centura digului ce înconjoară Insula mare a Brăilei — fosta baltă a Brăilei, secată în urmă cu cîțiva ani și devenită un rai de porumb și floarea soarelui. Dar o a doua izgonire din rai nu mai e posibilă, cînd oamenii nu se mai reduc la doi, Adam și Eva. Douăsprezece mii de Adami, numai la dig stau gata (cifra e aproximativă) și lucrează zi și noapte să oprească furia Dunării care va atinge maximum de amenințare între 4 și 6 iunie.

Curată ca un pahar, Insula Mare a Brăilei, înconjurată pînă la bază de apele care vin cu memoria proaspătă și vinovată a dezastrelor din Maramureș, Ardeal și Moldova, e pentru cîteva zile în dramaticul balans dintre înec și echilibru. Numai eroismul pe dig cu armături de nave și mașini, cu saci de pămînt și birne, cu bolovani de stîncă vor face ca picătura să nu umple paharul.

O Dunăre învinsă va fi, în sfîrșit, din nou o Dunăre.

Iar Insula mare a Brăilei poate rămîne rotundă și neclintită, calul nostru troian în mijlocul stihiilor, vestind biruința și ieșirea tuturor din dezastrele lunii mai. Pe insulă crește înaltă și neștiutoare Floarea Soarelui. Vrem s-o revedem în vara asta tot acolo, rotindu-se după soare și după fața omului și nu răsturnată în valuri cu capul în jos.

II. Goana căprioarelor spre mare și cîntecul unui cocoș peste ape

Un convoi de amfibii înaintează pe ulițele de apă ale unei așezări cu valuri la dunga streșinilor. Pe unde în urmă cu cîteva zile, nu departe de marginea Brăilei, a fost un sat, un sat cu 3 000 de oameni plecați cu elicopterele fără alte lucruri decît ce aveau pe ei, nu zărești acum decît o întindere liniștită de ape, avînd geamandure vîrfurile acoperișurilor.

Din gura vreunui pod, pisica și cîinele înfrățiți, cheamă, într-un fel necunoscut pînă azi de țipătul lor, orice umbră pe care o mai bate vîntul, crezînd-o om și stăpîn. Pe aici, odată cu șuvoaiele năvălite într-o seară, a intrat pe ulițe și un cîrd vînzolit de căprioare, răpit dinspre pădurea Bisca, iar iepurii, cu fuga frîntă pe ultima bucată de uscat unde i-a prins apa, au devenit pete cafenii pe crestele cu noroi ale valurilor. Noi n-am mai zărit căprioarele, plecaseră ca Rusalcele, să-și plîngă goana pînă la mare. Se mai întorcea, se spune, cîte un om, pe furiș de sine însuși, atras de pașii săi din anii din urmă pe ulițele de pămînt, se întorcea omul cu nădejdea că-și va putea răpi de pe apa din casă vreun lucru, o tabacheră, un tablou de familie sau un act de identitate.

Acum cînd toți oamenii satului au plecat, trași prin acoperișuri de plasele elicopterelor salvatoare, peste apa cu acoperișuri n-am mai zărit decît un cocoș în vîrful unui stîlp cîntînd de mama focului. O chemare, o trimbiță, cîntătorul zorilor a stat și stă la postul lui vestind, nemîncat, mai departe, diminețile.

Marin SORESCU

Aproape nimic despre apă

O piatră kilometrică adîncită în ape : Baldovinești 1 km., Brăila... Peste cifra care indică distanța pînă la Brăila bat valurile ea nu mai înseamnă nimic, și-a pierdut sensul. Răsărind din unda tulbure, panoul de reclamă, pe lîngă care trecem e numai un semn de dezordine în plus : „Articole de menaj găsiți..." Lucrurile sînt sub apă, acolo se găsesc, sau, salvate în ultima clipă, desperechiate, pe peronul gării Vădeni ; cîteva găleți, un aragaz, o minge roșie, o stivă de cărămizi peste care sar capre fără stăpîn, șirurile de plopi mărginind șoseaua pe care plutim, plantați odonat, oferă, poate, una din priveliștile cele mai dezolante, tocmai prin ordinea incapabilă în care au rămas în apă : linii absurde, fără semnificație, ca un mecanism funcționînd fără greș, dar ineficient. Fiindcă, acum și aici în lupta cu apele fețele ordinii, trebuie să fie altele, adaptate concretului. Se suprainalță digul din apropierea Galaților, pe Prut, și pe o distanță de 26 de km. se statornicesc în fața apei saci cu pămînt, birne și rogojini. În ciuda materialelor diferite, a așezării lor, nici o clipă nu ai senzația desperecherii și intîmplătorului, fiindcă totul are un sens : consolidarea digului. În mașina amfibie cu care străbatem apa fără nume de deasupra Baldovinești lor, un general virstnic cu fața tăiată de vînt, primește rapoarte de la echipajele aflate pe traseu ; numai salutările de întîmpinare și plecare, readuc, pentru cîteva secunde, imaginea ierarhiei și protocolului. Ordinele sînt scurte, răspunsurile au minimum de cuvinte necesar, poziția în care se dă raportul e adaptată stabilității amfibiei și, tocmai în aceste amănunte, lipsite de solemn, disciplina și spiritul de sacrificiu apar în întreaga lor exactitate frumoasă. La întoarcere, cu altă mașină plutitoare, sîntem opriți pentru cîteva manevre : trebuie scoase din apă niște utilaje înecate. Doi oameni pînă la briu în valuri, dirijează circulația : șoferul, maistrul militar Ofileanu Vasile, execută o depășire pe șoseaua nevăzută, în adînc mîncată de ape. „Înaintează încet. Te pilotez eu" „Am înțeles, tovarășe maior". Omul din apă, cu bluză neagră fără nici un fel de însemne, și pantaloni verzui, de cauciuc, face gesturi cu care dirijorii ar indica „pianissimo" : are o palmă lată și stăpînă pe toate mișcările degetelor. „Dă un telefon, cînd ajungi, și spune să ni se trimeată o macara". „Nu dau telefon. Mai bine mă duc eu, mai sigur".

„Înaintează. Stop. Mergi, mergi, mergi, mergi... Puțin la dreapta. Ușor. Gata". Dificila depășire s-a terminat. Soldatul de linie șofer, Costea Artimon, dă cîteva țigări, din mers, unui Picki, conducătorul mașinii pe lîngă care s-a trecut cu bine. Aprinde una și o întinde și șoferului nostru, care trage primul fum cu sete, aproape oftat. Abia acum ne dăm seama cît a fost de încordat tot timpul manevrei de depășire fără s-o arate nici o clipă.

Aproape nu se mai poate scrie nimic despre apă ; aici și acum ea înseamnă dezastru și arbitrar, pericol și indiferență. A schimbat raportul dintre lucruri, într-un fel de delir ; e ca o însiruire de metafore prăpăstioase, umflîndu-se unele din altele. Ordinea, solicitudinea, chiar suferința sînt decente aproape fără cuvinte. Nici un sinistrat întîlnit n-a urmărit să ne stîrnească o siropoasă compasiune, nu ne-a cerut nici măcar o țigară. Oamenii au mare nădejde în ei înșiși, (deși nevoile de hrană și adăpost sînt încă mari), cunosc cel mai bine ei înșiși cum o vor lua de la capăt, cînd se vor despărți apele de uscat. Tot ceea ce e acum înecat, a fost făcut cu mîinile lor, și ei știu să o mai facă odată și încă o dată, din adînca experiență a faptei, lîngă care vorba trebuie să rămînă puțină.

Tita CHIPER

Despre sensul concret al iubirii

Evenimentele cu totul deosebite prin care trecem ne obligă să vedem, cu o putere pe care înainte n-o aveam, sensul concret al iubirii.

De cele mai multe ori, viața pe care o ducem, chiar acea viață pe care o socotim încărcată de sensuri, mustind de semnificații e o abstracție seacă. O viață care rezultă mai mult din imaginație și mai puțin din realitatea indiscutabilă.

Viața abstractă — dacă poate fi admisă expresia de „viață abstractă" — se naște odată cu indiferența. Cînd transformăm un om într-o idee înseamnă că l-am și transformat într-un dușman. Omul din fața noastră nu mai este un om viu ci doar o imagine pe care ne-am făcut-o despre el, imagine care, într-un fel sau altul, ne servește. Nici o deformare nu este gratuită chiar și auto-amăgirile au un scop bine precizat.

„Concretul" e o senzație pe care uneori ne-o rezervăm numai nouă, ca un imens privilegiu. Tot ce-i al nostru — bucurie sau suferință — e concret. Tot ce nu e al nostru — e abstract. Dacă eu consider un om viu ca și mine o idee abstractă, comunicare nu mai este, desigur, posibilă. Dacă un om are nevoie de-un pahar cu apă trebuie să-i dau un pahar cu apă, nu ceea ce cred eu că are nevoie, pe baza unor calcule. De multe ori, sîntem generoși din surplus, dăm nu ceea ce ni se cere, ci ceea ce ne prisosește. Unii oameni nu sînt atenți la rugămintea aproapelui, sînt mai de grabă grijulii cu programul lor etic pe care vor să-l aplice cu orice preț. Iubirea adevărată n-are nimic comun cu „ideea de iubire". Iubirea adevărată e spontană, ea nu se naște din aplicarea unui program. Ea n-are grija rentabilității ; iubirea adevărată nu cerșește reciprocitatea, nu e un tîrg echitabil, ea nu așteaptă nici măcar recunoștință. O iubire care ar avea insomnii din pricina recunoștinței care întîrzie să apară, nu se poate numi iubire. Iubirea nu cere nimic în schimb. Ea, ca și viața își ajunge ei însăși.

jurnalul unui martor ocular

Aceste zile de grea încercare pentru noi toți ne-au dezvăluit cu pregnanță și frumusețe tocmai sensul concret al iubirii și al grijii față de celălalt. Suferința semenilor noștri este atît de concretă, de dureroasă, de vie, de palpabilă, cum ar putea fi atunci iubirea noastră abstractă și teoretică ? Unui om care are nevoie de un pahar cu apă, îi dai un pahar cu apă, nu declarații umaniste. Fără declarații umaniste se poate trăi.

Cu cît iubim mai mult pe semenii noștri cu atît avem o imagine mai exactă, mai concretă despre existența lor. Atunci copilul înghițit de ape, singurătate și foame, nu este un simbol, ci o realitate pe care o vedem în toată complexitatea ei. Cînd iubim, nu există oameni în general ; cînd iubim, fiecare om există independent, în carne și oase, cu răsuflarea lui, cu neliniștea lui. Atunci nu iubim ideea de om, ci însuși omul, omul viu, asemenea nouă, asemenea tuturora.

Abstracția este împărăția urii. Iubirea nu poate fi decît concretă, vie, palpabilă. La fel de vie ca și răsuflarea omului pentru care iubirea s-a născut. Iubirea nu este altceva decît viața pe care o înțelegem și pe care vrem s-o apărăm. Convingerea că un om este altfel făcut decît tine, că el are alte neliniști și bucurii este deasemeni o idee rece, și această ideea se poate transforma ușor într-un zid menit să mă despartă de omul din preajma mea.

Cînd urîm un om, îl urîm din imaginație, niciodată real, așa cum sîntem dispuși să credem. Numai iubirea este concretă, vie, spontană — și în aceste ceasuri de cumpănă s-a demonstrat mai convingător ca oricînd acest elementar și etern adevăr uman.

Teodor MAZILU

Părăsiți literatura nimicului !

O zi în fiecare săptămînă — și sînt multe săptămîni de cînd fac acest lucru — am afectat-o lecturii lucrărilor care sosesc pentru rubrica de față. Îngropat între maldăre de plicuri caut, cu ochelarii aburiți, pagina care să-mi amăgească oboseala. N-o găsesc și merg mai departe. Știu că ea trebuie să fie pe undeva, o simt, e aproape, iarbă dulce, șoaptă scursă din asfințit, aripă căutînd văzduhul — și n-o găsesc și o caut mereu, plic albastru, plic galben, hîrtie, chin și timp fugind. Dar într-o zi camera se luminează, pagina după care am umblat, pagina aceea în care vorba nu mai e scrisă cu cerneală, și cuvîntul sună, armonizîndu-se la o fereastră cu pervaz închipuit, răsare și mi se așează în suflet. E o clipă adîncă, a răsplătirii, și plicurile între care mi-am ucis ore pe care nu le mai prind, nu mi se mai par atît de urîte. Rămîne pe ele numai spaima c-ar fi putut să îngroape, în tăcerea lor cenușie și compactă, un cîntec abia început.

Cu o lună în urmă n-aș fi scris aceste rînduri, le-aș fi lăsat să umble în mine, fără drept să iasă la poartă. Dar *s-a întîmplat în România ceea ce s-a întîmplat și găsesc că apele trebuie să se așeze altfel între noi, tot așa precum și noi va trebui să ne așezăm altfel la malul lor.* N-am crezut niciodată în literatura nimicului, sănătatea noastră, presupun intangibilă, o admitea totuși, acum trupul și inima noastră o respinge, *tragedia pe care a încercat-o poporul trebuie să ne întoarcă în noi, în adevărul curat, în universul uman.* Vreau să spun că *muncitorul, țăranul și soldatul care au stat în apă pînă la gît ca să salveze un oraș, o casă sau un copil nu mai pot, dacă au putut vreodată, să fie cititorii unei literaturi bîlbîite, cu pisici, cu șotii și neliniști de circiumă dotată cu tonomat și pipițe neînțelese.*

În ziua pe care o rup din săptămînă pentru a citi lucrările începătorilor mă voi găsi de acum înainte altfel așezat la malul apei.

Fănuș NEAGU

Judecata cuvintelor

Prinși de griji mult mai mari, aproape am uitat că mai există poezie. Mai toate scrisorile care s-au strîns între timp pe masa de lucru poartă date anterioare zilelor inundației. Metafora se oprește în fața tragediei și tace. Rimele, la rîndul lor, amuțesc.

De cîte ori plouă, îl deschid pe Bacovia și ca într-un ritual fără cuvinte îmi sprijin privirea pe strofele poeziei „Lacustră". Nu o citesc, o contemplu numai. Orice altă lectură îmi pare fără de sens.

Mi-e greu să reînnod firul unor corespondențe de acum două săptămîni. După toate cîte s-au întîmplat, nici cuvintele nu mai sînt aceleași, nici stările de spirit, nici imaginile. Au venit șuvoaie reci și ne-au luat cu ele metaforele. A plouat zi și noapte fără întrerupere și tot ce era silabă fragilă s-a dizolvat. Întocmirea de azur a cuvintelor frumoase și a vocalelor fără țintă s-a destrămat.

Multe din superbele noastre imagerii gratuite se dovedesc neputincioase castele de pulbere și mîl aluvionar. Poezia-de-vacanță, poezia-de-după-amiază, poezia-fluture-de-mătase, poezia-pînză-de-păianjen *au căpătat un timbru ieftin, teribil de fals și nepotrivit. Poetul, ale cărui aripi se sprijineau pe tăria cuvintelor, își simte bătăile rare, ostenite : cuvintele nu prea mai sînt. Ele plutesc printre trunchiuri de arbori, printre bucăți de acoperișe, printre sfărîmături de iluzii. Totul este tăcere, ca la un alt început.*

Dar această tăcere mîhnindu-mă, singerîndu-mă, rănindu-mi timpanele, nu ascunde ea oare Cuvintele rare, neauzite încă, ale unei fără de preț epopei ? Nu emană oare aceste ultrasunete tainice, care se refuză deocamdată auzului, dar pe care parcă le simțim cu un altfel de auz, cu tot sîngele și cu destinul nostru greu încercat, vorbele fără de preț ale unui Cîntec mare ?

Fără lacrimi, o, ele nu mai au lacrimi, despărțindu-se de coaja lor egoistă, indiferentă, cuvintele intră treptat într-o sfîntă convalescență. La fel ca la începuturile lumii ele trebuie să-și reia de la capăt drumul nesfîrșit de suferință și glorie. Vocalele înseși descoperă, în propriul lor sunet, sensul fără seamăn de omenesc al compasiunii.

Cezar BALTAG

posta redacției

Insula

Cinci interviuri din zilele apărării Insulei mari a Brăilei

Angajarea efectivă a activiștilor, în apărarea Insulei, are o mare eficiență morală — eficiența exemplului personal

Ne aflăm într-un helicopter militar și zburăm pe conturul insulei mari a Brăilei. Metru cu metru digul de apărare e cercetat de oamenii de lîngă mine, tovarășul Mihai Gere, secretar al C.C. al P.C.R. care de o săptămînă și mai bine se află în județ, tovarășul Nicolae Mihai, prim secretar al Județenei de Partid Brăila, și cîțiva specialiști. Zgomotul infernal al motorului face din discuția care urmează un șir de strigăte care trădează — altfel decît ar face-o în condiții de liniște — starea de tensiune ce însoțește momentele de culme ale apărării insulei Brăilei.

— Ce s-ar pierde, tovarășe Nicolae Mihai, dacă ar fi inundată insula ?

— S-ar pierde **cinci sute de milioane lei producție agricolă.** S-ar distruge **lucrări de amenajare de circa un miliard de lei.**

— Ce ar urma ?

— Timp de trei ani de zile, insula nu ar putea fi pusă în posibilitatea de a produce. Pentru că un an ar dura scoaterea apei, un an ar dura refacerea rețelei de canale și abia în al treilea an am putea spera că pămîntul ar putea fi folosit din nou.

Helicopterul înaintează mai departe și ajungem în localitatea Mărașu. Aici, în puține cuvinte, se dau celor de pe insulă cîteva indicații, se fac cîteva observații cu privire la ritmul în care se muncește :

— Să se facă brigăzi mici în care fiecare să aibe răspunderi precise. Să se continuie lucrările firești ale cîmpului. Să nu stea nimeni. Inclusiv activiștii de partid și activiștii Consiliului Popular, chiar în primul rînd ei. Să nu stea nimeni. Vedeți că sacii cu pămînt de rezervă sînt cam departe de dig. Dacă vine o ploaie, n-o să puteți să-i duceți la vreme la consolidări.

— Ne-ar mai trebui niște vase-dormitor.

— Cîte ?

— Vreo cinci.

— Bine. O să vină pînă diseară.

Plecăm mai departe, după ce aflăm că în ultimele două zile și două nopți, datorită timpului senin, digul a fost consolidat cum trebuie.

— Cum au răspuns oamenii, tovarășe Nicolae Mihai, chemării dumneavoastră ?

— Într-un mod unanim, activiști de partid și de stat, ai organelor economice și cetățeni, au răspuns imediat la chemarea Partidului.

— Aceste lucruri le puteam gîndi și noi, fără să fim aici. Poate ne spuneți un lucru concret.

— După vîntul de duminică, după ploaia mare, direct de la mașină, direct de pe cîmp, din fabrici și de pe ogoare, 2 400 de oameni au traversat Dunărea și s-au dus spre insulă, unii fără a-și anunța familiile, înțelegînd că această chemare a noastră este chemarea celor aproape optzeci de mii de hectare de pămînt rodnic ale insulei mari.

— Am observat că în indicațiile pe care le dați se află una privitoare la activitatea concretă a activiștilor.

— În insulă lucrează jumătate din Biroul Comitetului Județean de Partid, numeroși activiști ai Comitetului Executiv și ai U.T.C., precum și un număr mare de specialiști care dau asistență tehnică. Nu mai vorbesc de mașini și de utilaje. Obiectivele lor principale sînt supraînălțarea digului, consolidarea și refacerea malurilor mușcate de valuri.

— Care este eficiența practică a indicațiilor pe care le dați privind treaba activiștilor ?

— Nimeni nu trebuie să stea cu mîinile în buzunar. Nimeni nu are dreptul să-și închipuie că, mișcîndu-se de colo-colo, spunînd o frază în dreapta și alta în stînga, rezolvă ceva. Angajarea efectivă a activiștilor în procesul de apărare a insulei mari, are însă și o mare eficiență morală — eficiența exemplului personal.

— Care este exemplul personal al primului secretar ?

— Am stat trei zile și trei nopți în insulă, fără schimburi, muncind și dormind laolaltă cu toți. Cînd s-a dat alarma, am fost imediat acolo. Am pornit la această acțiune de la principiul că de o mare importanță este organizarea și puterea exemplului personal.

— De ce ați constituit brigăzi mici ?

— Pentru ca fiecare să aibe o răspundere concretă, directă.

— Ce ați dori să înțeleagă cititorii din starea generală a oamenilor de pe insula mare a Brăilei ?

— Eu aș vrea să subliniez rolul imens al oamenilor, abnegația maselor. Sînt zile de eroism acestea, zilele somnului în șlep și în clădirea școlii, zilele cînd, după ore și ore de muncă, nu te așteaptă decît alte ore și ore de muncă.

— Ideea cea mai simplă, care-mi vine în minte, este că plecarea atîtor oameni din uzine și de pe ogoare ar putea determina scăderea producției acolo.

— Este bine că vă vine această idee, pentru ca eu să pot s-o clarific. Trebuie să știți că oamenii rămași la locurile de muncă au hotărît ca producția să nu sufere. Ei sînt cei care vor face ca producția să rămînă aceeași. S-au angajat, de altfel, cu toții că vor da optzeci de milioane în plus față de vechile angajamente. Pe această linie continuă munca la cîmp în insulă, pentru că apărarea insulei nu e un scop în sine, pentru că noi apărăm acest pămînt foarte rodnic, gîndindu-ne că el trebuie să producă porumb, grîu și floarea soarelui.

Coborîm la Salcia, unde întîlnirea e și mai scurtă. Organizarea pare a fi bună, oamenii sînt liniștiți. Ne ridicăm din nou și urmărim conturul în continuare.

— N-au fost și oameni care au cerut evacuarea în momentele culminante a locuitorilor insulei ?

— Cum să nu ?! Au fost sceptici care spuneau că e nevoie de evacuare. Printre sceptici erau și unii oameni din insulă. Dar, cunoscînd bine situația, Comandamentul nu a permis evacuarea. De altfel, lucru de care se temeau cei care cereau evacuarea, adică inundația, ar fi venit în mod sigur dacă evacuarea ar fi avut loc.

— Nu e riscantă rămînerea oamenilor pe insulă ?

— Pentru orice eventualitate, salvarea e pregătită în detaliu. În dreptul localităților se află șlepuri și vapoare, vase dormitoare și remorci de evacuare.

— Rolul acestor vase este numai cel de evacuare ?

— Nu. E un rol mult mai complex. La alarma din momentele dramatice, acolo unde digul slăbise, 20 de șlepuri, de ceamuri și de vase-dormitor au barat calea apelor și au permis reconstruirea digului.

— Cînd va avea loc bătălia decisivă ?

— După prognoză, ea va avea loc la 9—10 iunie, dar la Brăila avem de pe acum cea mai înaltă cotă atinsă vreodată de ape.

Ajungem cu helicopterul deasupra satelor Vădeni și Baldovinești. O adîncă emoție mă cuprinde cînd văd aceste case fără rupt, aceste case numai acoperișuri, aceste șosele numai formă și acești copaci deveniți nu altceva decît un fel de mătase a broaștei mai compactă.

— Nu ați avut deci numai problema insulei mari ?

— Firește că nu. Am avut de luptat cu furia rîului Buzău, și am învins-o. În schimb Siretul ne-a învins, și iată cum 16 mii de hectare sînt înundate, dar nu e loc de lamentări, pentru că în fața noastră se află bătălia cu Dunărea, cea mai importantă dintre toate.

— Și după toate, ce va urma ?

— Urmează munca de refacere și poate recitirea hărții întregului județ, măsuri radicale acolo unde se simte nevoia și reașezarea vieții acolo unde poate fi reașezată.

O imensă tulburare de ape bălțește sub noi și bătălia cu Dunărea se simte în aer.

Acum iubesc și mai mult această insulă pentru că o și apăr

— De cînd sînteți aici, tovarășe Petre Sabie ?

— De două luni și jumătate.

— Și cînd veți pleca ?

— După terminarea pericolului.

— Adică ?

— Așteptăm ca după culminație apele să scadă cu cel puțin un metru.

— Cînd se va întîmpla asta ?

— Cred că prin 20—30 iunie.

— Care a fost cea mai grea zi ?

— Duminică 26 mai. Dar — un moment ! Am pierdut noțiunea timpului. Sîmbătă noaptea, spre duminică și duminică 25 mai, nu 26.

— Ce s-a întîmplat ?

— A fost o furtună foarte puternică dinspre nord vest, care a afectat cu bătăi puternice patru puncte din brațul Vîlciu și în mod deosebit zona Mărașului.

— Ce-ați făcut ?

— Am concentrat aproape toate forțele la Mărașu. Civili și militari. S-a cerut sprijin în vase și materiale la Brăila. 20 de ingineri și tehnicieni au fost detașați aici. Prin radio și telefon s-a ținut permanent legătura cu toate sectoarele. În orice moment știam ce se întîmplă pe dig.

— Care e funcția dv. exactă ?

— Director general în Ministerul Agriculturii și Silviculturii.

— Ce veți salva de fapt, salvînd Insula ?

— Unul din cele mai bune pămînturi roditoare din România.

— Cum muncesc studenții ?

— Dar de ce vă interesează ?

— Sîntem o revistă care se ocupă și de tineri.

— Mă rog. Studenții muncesc foarte bine. Toată lumea muncește foarte bine aici. În ziua de 25 mai au fost aduși în insulă, la inițiativa județenei de partid, 2 400 de oameni din gărzile patriotice și studenți de la Petrol și Gaze și de la I.C.F.

— Știu ei ce să facă ?

— Știu. Trebuie să cunoașteți că studenții muncesc efectiv. Noi am fost și puțin uluiți cînd studenții — **ca să arate ce muncesc** — au cerut să li se delimiteze sectoarele de lucru, și să le aibă în grijă ei, în exclusivitate, încărcînd saci, ducîndu-i pe dig și punîndu-i la consolidări.

— Care este starea morală pe Insulă ?

— În aceste momente grele, s-a arătat în întreaga lui lumină spiritul de abnegație al oamenilor și curajul lor mai mare ca toate. Solidaritatea din ziua de 25 mai a arătat că există un potențial uriaș de energie și de acțiune.

— Dar starea morală propriu-zisă ?

— Extrem de sănătoasă mai ales acum, cînd consolidarea nu e vorbă goală.

— Care este semnificația spirituală a unei asemenea împrejurări ?

— O astfel de împrejurare educă definitiv conștiințele, și îndeosebi conștiințele tinere.

— Și dacă nu veți putea salva Insula ?

— Va fi o mare nenorocire. Eu cred că totuși vom salva insula.

— Pe ce vă bazați ?

— Pe forța noastră, pe dotarea tehnică și pe starea morală a oamenilor. Să sperăm că vom avea suficient sînge rece și calm pentru a acționa la timp.

— V-ați legat sufletește de Insulă ?

— Da, și nu de azi de ieri, ci din 1964, cînd am participat la construirea digului, cu unitatea de îmbunătățiri funciare din Constanța pe care o conduceam. Iar pe parcurs am participat și la desecare. Cel mai mult însă m-a legat de Insulă această ultimă împrejurare. Acum iubesc și mai mult această insulă pentru că o și apăr.

Îmi venea să mă-ntind pe jos și să nu mă mai ridic 240 de ani și jumătate

— De cînd ești aici ?

— De șase zile.

— Care a fost cea mai grea dintre ele ?

— A treia.

— De ce ?

— Păi, în prima eram entuziast, în a doua obosit și abia în a treia m-a apucat deznădejdea. Aveam și febră musculară și mă și plictiseam. Îmi venea să mă-ntind jos și să nu mă mai ridic două sute patruzeci de ani și jumătate.

— Și ?

— Și după ce am dormit, am avut iar chef de viață.

— Ce ne-ai fi zis dacă picam în a treia zi ?

— V-aș fi zis **„du-te domne în treburile dumitale !"**, sau și mai rău.

— De unde vii ?

— De la București ?

— Student ?

— Da, student.

— Unde ?

— La petrol și gaze.

— Numele ?

— Radu... Dar de ce să vă spun numele ?

— Ca să-l știm și să-l dăm tiparului.

— Ei, nu, lăsați. Nu vă deranjați. Să scrieți, doar atît : că pe insula mare a Brăilei, aici, cu spaima că pot să vină apele și cu spaima c-o să bată vîntul, noi, studenții vrem să arătăm că e ceva de capul nostru.

— Cui ?

— Cui vrea să știe. Întîi le-am arătat șefilor insulei care nu se uitau la noi prea cu încredere. Ca și cînd ziceau în gînd sau între ei **„au venit și filfizonii ăștia"**. Aflați că după două zile n-am avut treabă cu ei. Stimă-n sus și stimă-n jos.

— Dar cum îi vedeți dv. pe ei ?

— Jos pălăria. Muncesc excepțional. Toți muncim de ne ies ochii. Dar ia gîndește-te și mata ce-o să ne lăudăm noi, mai ales studenții, că am salvat Insula. Ascultă, domnule, îți dau cuvîntul meu de onoare că e o chestie colosală. Aici nu mai merge cu vorbe, cu tromboane. Scapă insula — e bine. Nu scapă — e rău.

— Și scapă ?

— Scapă.

— Cît mai stai dumneata aici ?

— Cît o fi nevoie.

— Atîta ești de romantic ?

— Nu, nu sînt romantic. Dar noi, cei tineri, atîta bătălie concretă avem deocamdată : cu apele. Dă-mi voie, domnule, să-mi dau bătălia unde vreau... Și eu vreau aici pe insulă.

— Radu și mai cum ?

— Nu contează.

— Totuși !

— Zău că nu ține. Nu spun. Noi sîntem toți unul ca altul și eu nu ți-am spus decît ce gîndesc și ceilalți. A, dacă vă spuneam părerea mea personală, la nuanță, era altceva. Aveam și dreptul asupra ei și trebuia să vă spun și cum mă cheamă. Ce știm toți e că tovarășul Ceaușescu a zis să nu intre fir de apă în insula Brăilei.

Și n-o să intre.

Salvarea insulei. Salvarea bunurilor. Slujirea poporului

— Numele dumneavoastră ?

— Constantin Berteanu, general maior.

— Vă aflați în misiune ?

— Da. Conduc detașamentul de militari din Insula mare a Brăilei.

— Cîți militari ?

— 1934.

— Cum se integrează ei acestei munci ?

— Ei sînt împărțiți pe 17 zone, în jurul digului, mai cu seamă la sudul insulei, de unde vine apa, și unde și digul e mai slab.

— Ce fel de misiune e aceasta ?

— E o misiune militară.

— Ce șanse sînt pentru salvarea insulei ?

— Așa cum lucrăm acuma, eu cred că se va ajunge la cota de siguranță, cu care vom preveni inundarea. Specialiștii apreciază că, față de prevederile de creștere, e suficient.

— Cum arată practic misiunea dumneavoastră ?

— 1 militar la 500 m, plus paza civilă — iată formula. S-au sesizat toate infiltrările. N-am avut infiltrare care să se dezvolte. Trei sute de militari supraveghează permanent digul, noapte de noapte.

— Cît de disciplinați sînt civilii priviți de un militar ?

— Sînt comune care au ieșit masiv la treabă. Principalul este că atît militarii cît și civilii s-au angajat egal. Mă uitam la Blasova, la Rața și la Mărașu, ce muncă și ce încordare, cum lucrau oamenii împreună ! Am văzut grupuri de civili, lucrînd singuri, cu tehnicianul lor, disciplinat și calm. De altfel, în paza de noapte sînt și civili.

Astănoapte la 3 și 10 un militar și un civil, cu lanterne controlau digul.

În ziua de 27 și în noaptea de 27—28, militari și civili au continuat lucrul 18—21 ore. Ieri a fost o zi-cheie. Ni se semnalase ploaie și trebuia să ne găsească pregătiți.

— Cum vedeți problema participării ?

— Problema participării e o sarcină a partidului, o sarcină dificilă și care ne angajează deplin. La toamnă, însă, vă spun că venim să culegem porumbul pe care l-am apărat.

— Vorbiți-ne de colaborarea dintre militari și civili ?

— A fost perfectă colaborarea dintre tehnician și militar. Un exemplu. maiorul Verman și un inginer, (cum îl cheamă ? nu știu), lucrează tot timpul împreună, se completează, cunoscînd situația fiecare în felul său.

— Care e sensul acestei vaste activități ?

— Salvarea insulei. Salvarea bunurilor. Slujirea poporului.

Și mai îmi pare rău de cărțile și de certificatul meu de naștere

— Cum te cheamă ?

— Traian Cheorghe, am 12 ani și sînt din Zagna-Vădeni. Eram în clasa patra.

— Und-te duci tu singur, cu acest vaporaș ?

— La Galați, la o soră a mea care lucrează, mi-s-pare, la panificație.

— Unde-ai stat pînă acum ?

— Aici, la Brăila, cu mama și cu tata, cîteva zile.

— Unde aveați voi casa ?

— În Vădeni.

— Și ce s-a întîmplat ?

— Era noapte. Cînd, aud ceva vijelios vîjjj-vîjjj. M-am sculat. M-a lovit ușa. Uite chiar aicea.

Îmi arată tîmpla dreaptă.

— Voiam să mă duc pe la vite, să văd ce fac, că eu în fiecare seară mă duc.

— Era nouă casa ?

— Da, nouă, făcută din chirpici. Aveam cinci camere plus bucătărie. Iar copii sîntem doi. Tata și mama dormeau. I-am sculat. Ei au zis ce este ? Și eu le-am spus că vine apa.

— De unde știai că vine apa ?

— Am auzit lumea cerînd ajutor.

— Cum striga lumea ?

— Ajutooor. Alții cu **„ooor"**. Alții ziceau **„luați-mă și pe mine"**.

— Și ce a mai fost ?

— Am ieșit afară, am văzut apa și am strigat : **Ajutor, veniți și luați-mă să nu mă-nec.** Mi-era și-o frică !!! După asta, stăteam pe prag, apa venea în sus pe picioare, și cînd mi-a ajuns la piept era să leșin. Atunci m-a prins cineva și m-a dus într-o barcă.

— Cine te-a prins ?

— Un militar. Nu-l mai țin minte cum era la față. Cînd oi fi mare o să-l caut eu. Dar

Adrian PĂUNESCU

(Continuare în pag. 5)

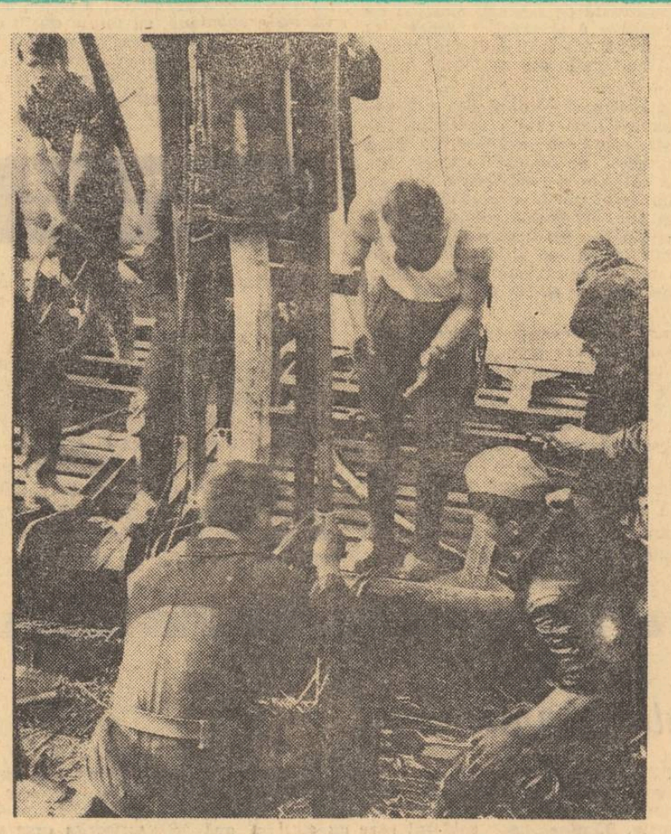

„La toamnă
venim
să culegem porumbul
pe care
l-am apărat".

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

ŞI TOTUŞI PĂMÎNTUL • ARTE • DEBUTURI • PUNCT ŞI VIRGULĂ • SPORT

Anul XIII
23 (423)
Simbătă
6 iunie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Soare pe cîmp

Scrisoarea unui soldat

Reproducem scrisoarea trimisă de un soldat părinților săi, care au infiat un copil dintr-o familie sinistrată.

Dragii mei,

Am primit scrisoarea voastră şi m-am bucurat mult. Am simțit un fior de bucurie şi totodată mîndrie cînd am aflat de gestul pe care vreți să-l faceți. Îmi creşte inima de bucurie la gîndul că părinții mei sînt oameni şi întotdeauna poți pune bază pe oameni. Sînt mîndru de voi. O spun cu fruntea sus ca să ştie toată lumea. De acum o să fac tot ce-mi stă în putință să vă merit. Abia acum îți dai seama cît de mult prețuiesc părinții. Am ajutat în felul meu şi eu oamenii. I-am scos din case, am săpat diguri, şanțuri, gropi zile şi nopți, nemîncat, nedormit şi nebăut. M-am băgat pe sub apă, să pot intra în case. A fost greu. Oamenii la greu trebuie ajutați. De aceea pentru sufletul vostru bun şi pentru faptul că n-ați stat pe gînduri, să faceți gestul ăsta. Vă admir. Să aveți grijă de ea, dacă o luați să nu ştie niciodată că nu a fost a voastră. O voi primi ca pe o soră, sau poate ca pe o fică. O să am toată grija pentru ea, cînd am să scap de aici şi-mi pare rău că nu sînt eu acasă să fac gestul ăsta. Gîndiți-vă că o să fie greu. Încă un copil vă va face imposibil orice distracție. Noi sîntem mari şi vă putem ajuta. Sper că Mircea să fie în asentimentul meu. E om mare de acum şi trebuie să ştie ce face, să judece înainte de a face ceva. Am toată încrederea în ei. Nicu trebuie să învețe din ce-i spun eu. Dacă mă ascultă o să fie numai bine pentru el. Nu vreau să ştie ce e aia suferința. Acum dacă mi se cerea să-mi dau viața pentru oamenii care rămaseră fără case, copii fără adăpost, aş fi făcut-o. A fost jale şi pe aici. Acum le dăm din mîncarea noastră aşa că aş avea o rugăminte la voi. Dacă aveți să-mi trimiteți nişte bani.Mai iau ceva de mîncare de pe aici. E greu acum. N-aş fi apelat dar sîntem şi noi la strîmtoare. Bîrladul a făcut ravagii şi oamenii trebuie ajutați. Aş vrea să vă spun multe văzute cu ochii mei, care v-ar face să vi se ridice părul măciucă în cap. Sîntem în stare de alarmă. Nu m-am spălat de 2 săptămîni. Nu cred să ne dea drumul pe 20 de aici. Văd eu ce fac. Vă promit că o să am grijă de mine şi vă rog aveți grijă de voi... Şi acum închei aşteptînd veşti dela voi.

Vă rog scrieți-mi să nu mă îngrijorez.

AURICA FIRAU

P. S. Rîndurile astea sînt scrise pe întuneric.

Oră

În ochii tăi ard lumînări de miere
se înserează iar în adevăr
cînd vorbele-s pe limbă
dulci junghere
şi flautul păcatului în măr.

Am vrea desigur ora să nu muşte
mai palidă cum sîntem adunați
noi cei retraşi din vulturi
şi moluşte
şi deveniți prin pierdere
bărbați.

Trece-un om

Trece-un om prin Univers
doamne cît îmi e de frig
dacă urma i s-a şters
din ce stele o să-l strig.

Trece-un om fără habar
cu lumini la subțiori
prin cometele de var
alăptînd puii de nori.

Trece-un om pe bidiviu
lîngă-o traistă cu neant
aducîndu-ne Tîrziu
din tărîmul celălalt.

Trece-un om ca un sărut
peste noi şi printre noi
apărut sau dispărut
sub perdele de noroi.

Trece-un om prin Univers
doamne cît îmi e de frig
dacă urma i s-a şters
din ce stele o să-l strig.

Mircea DINESCU

Mărturisire în grîu

Turnu-Măgurele, oraşul Chimiei şi al Dorobanțului de la 1877 păzit de trandafirii roşii de bronz încrustați în grilajul protector, monumentul ostaşului purtînd cuşma dată pe ceafă, ca-n Grigorescu, cu ranița în spinare şi pătura, reglementar înfăşurată, cu puşcă la picior, mărime naturală, cu trăgaciul vizibil pe care dacă ai apăsa, arma de bronz ar lua foc.

Ce voi reține din tot drumul acesta spre tîrgul de pe malul Dunării amenințătoare e mai întîi cîmpia, apoi imaginea poetului care, pe bancheta din spatele maşinii, studiind tot timpul *„Tabelul de calcul al cerului pînă în anul 2000"*, însemna mereu ceva într-un caiet de aritmetică. Acest lucru dădea o profundă şi neaşteptată dimensiune călătoriei noastre. Faptul că, în drum spre Turnu Măgurele, un poet calcula pe un caiet de aritmetică traiectoriile stelelor pînă la împlinirea mileniului al doilea, din cele patru sau cinci, de cunoaştere rațională. Privind din cînd în cînd pe geam, el rostea tocmai acest cuvînt „rațional" şi „metodic", caracterizînd monosilabic — înainte de a se adînci din nou în calcule — întinderea cultivată şi ordonată a grîului din aceste locuri şi porumbul, încă pitic, şi floarea soarelui pe care de la distanță, în acest anotimp, poți s-o confunzi cu tutunul.

Era pentru ochii noştri obosiți de atîtea nopți nedormite o privelişte în sfîrşit întremătoare după viziunea irațională a revărsării.

★

Maiuri şi grămezi de lopeți pe centura de lut a Combinatului chimic de la Turnu Măgurele. Scriem pe dig, în picioare, între lopețile şi maiurile înjghebate în pripă din butuci de brad cu două şipci bătute în cuie. Miroase a brad cînd te-apropii de ele, mirosul de oxizi de azot al combinatului se pierde atunci, doar fumul galben al coşului înalt fîlfîie, otrăvit, în cerul lui iunie. Notăm sprijiniți cu coatele în stinghiile maiurilor tot ce auzim în fața centurii cu garduri de nuiele la bază şi cu saci de polietilenă. Ce m-atrage cel mai mult, făcîndu-mă să cobor pînă la marginea mîloasă a apei, e tocmai prezența ştiinței, literele curate, literele colorate întipărite pe sacii pentru substanțele chimice. Totul, în aceste litere, ca şi în cîmpia văzută, ca şi în „Tabelul stelelor pînă la anul 2 000" sună frumos, adică rațional, liniştitor, de aceea mă şi aplec asupra pungilor pline de pămînt pe care citesc: FOSFORICA SOLUBILE... ANIDRIDE FOSFORICA... DIAMONIUM PHOSPHATA... CITRATO AMMONIACO...

Gardul de nuiele ancestral al satului romănesc, plus sacii aceştia cu formulele lor de magie modernă, alianță simbolică, unitate a trecutului cu prezentul.

Chimia, care cunoaşte apa, care consumă atîta apă, ştie să pună o limită, apei.

★

Locul este ager, nemilos de harnic în tenacitatea lui gospodărească şi începe viguros cu verde ca o frază de Zaharia Stancu.

Agricultura este un dar al chimiei. Acum vedem altfel cîmpia, ghicim în ea ajutorul secret şi precis al chimiei.

Cine a născocit şi ce-o fi vrut să însemne vorba asta atît de veche „Vlaşca şi Teleormanul", nu ştim, şi e preferabil să nu ştim, s-o lăsăm în umbră ca pe un mister al lui Moromete — deriziune ? batjocură ? strigăt de, mînie ?

Stăm în grîul cîmpiei sud-dunărene cu grîul mustăcios pînă la şold, verde, aspru şi înțepător, stăm cufundați în desfăşurările lui calme, palpitînd ca blana spălată a unui animal orgolios şi curat întins la soare.

Constantin ȚOIU

(Continuare în pag. 7)

în fiecare săptămînă marin preda răspunde la o întrebare

O întîmplare numai pentru cititorii dumneavoastră!

—Orgoliul unei reviste şi al unui redactor de revistă este exclusivitatea. Ați putea povesti o întîmplare numai pentru cititorii noştri ? Ați putea renunța la folosirea acestei întîmplări în oricare alt context, mărturisind-o numai aici, fără tentația nici unei formule literare ?

— Desigur, mai ales că fără dumneata n-aş fi răspuns niciodată la asemenea întrebări, pentru că aflîndu-mă singur în fața hîrtiei, expresia pe care ar căpăta-o încercările mele mi-ar întări, nu mi-ar spulbera, complexul de inferioritate publicistică, pe care mi-l ştiu dintotdeauna şi care m-a stăpînit toată viața. În condițiile create de revista **Luceafărul,** sînt pus într-o situație inedită : vorbesc, şi după aceea recitesc ceea ce ai notat dumneata, Adrian Păunescu, şi mă mir singur de ceea ce a ieşit. Situația de oracol pe care mi-o acordați, prin titlul rubricii, în loc să mă sperie şi să mă crispeze, mă înseninează şi mă face suficient de vesel, ca să pot vorbi despre lucruri grave. Şi acum, pentru că mi-ai pus o întrebare atît de ingenioasă, îmi vine în minte o întîmplare, exact aşa cum o doreşti dumneata, adică pe care să n-o folosesc niciodată în literatură, pentru simplul motiv că face parte din acele incidente de viață pe care oricum ai încerca să le filtrezi printr-o sensibilitate artistică, sensul lor, pe care îl ştii numai tu, scapă, şi nu rămîne decît faptul brut, inestetic, aş spune în cazul de față infect. Ți-o povestesc cu condiția să cazi de acord cu mine că lăsăm în suspensie foarte grave probleme la care ne vom referi negreşit săptămîna viitoare. Este desigur o pauză necesară.

Dintre amintirile mele din copilărie se întoarce, nu o dată una care îmi evocă, mie, prozator obsedat de frumusețea psihologiilor normale, ceea ce aş numi neobosita inventivitate a tipului infect. Cum eu nu voi scrie nicăieri acest fapt, îți revine deplina responsabilitate dacă, eventual, cititorul va fi iritat.

În grupul nostru, pe cîmp, era un băiat care tot timpul îi trîntea pe ceilalți. Eu îmi dădeam seama că alții erau mult mai tari decît el, şi chiar eu însumi, dar nu înțelegeam de ce se lăsau. Chiar şi eu mă feream de el şi refuzam lupta. Pînă într-o zi cînd prea de tot am fost provocat şi n-am mai putut evita ciocnirea. Lupta a început şi toți ceilalți s-au strîns în jurul nostru. Îmi dădeam seama că era adevărat tot ceea ce ştiam eu. Din mişcările şi felul în care se lupta adversarul meu, simțeam că în curînd îl voi trînti la pămînt. Am văzut însă deodată, chiar în momentul în care mă pregăteam să-l dobor, că mişcările lui nu mai erau ale unui om care lupta. De pildă, nu mă mai ținea decît cu o mînă, ca să arate celorlalți, ce ? că dacă-l dobor să poată spune că n-a luptat decît cu o mînă ?

Iar chipul său căpătase o expresie de paiață. Ce voia să spună ? Voia să-i facă pe ceilalți să rîdă în toiul luptei ? Iar dacă l-aş fi pus jos, ce adică, să se considere că din moment ce el făcea pe maimuțoiul, rezultatul luptei, să nu mai aibă valoare ?

Mi-am dat seama, într-o clipă, de toate acestea, dar m-am hotărît să merg pînă la capăt. Atunci, însă, asemeni unei lighioane care nu ştie să se apere decît într-un singur fel, eliminîndu-şi, de pildă, conținutul intestinal, adversarul meu a împuțit aerul. Ceilalți au izbucnit în hohote de rîs. Lupta a încetat. Înverşunarea mea s-a transformat în silă şi ruşine. Dar mai cu seamă în uimire : cum a putut el inventa un asemenea procedeu infect, într-un moment în care ar fi fost cu neputință să mai evite înfrîngerea ?

...Era o luptă de copii, pe un cîmp plin de verdeață, idilic. Dar de atunci, fireşte, am căpătat un reflex : nu mai pot intra într-o luptă în care adversarul, la un moment dat, începe să dea semne că inventivitatea lui în a evita înfrîngerea nu va ocoli nici maimuțăreala şi, în ultimă instanță (chiar dacă nu în aer, ci pe hîrtie !), nici crearea unei atmosfere pestilențiale.

Marin PREDA

SPORT :
„Mediocra țîfnă a unor antrenori aflați la Guadalajara !
•
La început de carnaval brazilian...

ÎN ACEST NUMĂR

Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Fănuş Neagu, Sânziana Pop, Grigore Hagiu, Ilie Constantin, Petre Dan Lazăr, Gabriel Gafița, George Alboiu, Alexandru Hagi-Duvan, George Virgil Stoenescu, Mihai Arsene, Nicolae Comănescu, Stela Vinițchi, Marin Sorescu, Radu Dumitru, Iulian Mereuță, Teodor Mazilu, Adrian Păunescu.

cronica pietonului

Cunoaşterea, maica binelui

Răul provine din ignoranță, binele din cunoaştere. Aceste comandamente ale gîndirii antice, care stau la temelia civilizației moderne, ne călăuzesc existența. Orice exemplu negativ sau pozitiv în comportamentul oamenilor şi națiunilor nu face decît să întărească principiul socratic. Să bei cucuta ignoranței, pentru a trece în nemurirea spiritului omenesc, s-o consumi vorbind liniştit cu discipolii îngroziți de atîta injustiție şi de seninătatea filozofului osîndit, este de fapt (fapt esențial) o biruință sdrobitoare asupra răului disecat, explicat, condamnat la rîndu-i înainte de a-ți da sufletul, pentru ca binele să fie şi mai lesne înțeles...

Rezultă de aici că trebuie să cunoaştem, să ne cunoaştem pe noi înşine şi să-i cunoaştem pe ceilalți, mai mult, pentru a fi mai buni. Condiția civilizației se bazează pe această funcționare normală a rațiunii, din bine în mai bine, extinzînd înțelegerea părților întru armonia întregului. Acest întreg, pînă la urmă, nu-i altul decît omul însuşi, singura ființă capabilă să ia oricînd în mînă cupa cu otravă şi să mediteze asupra ei.

Aflînd cîte daruri a primit țara noastră în zilele de grea încercare, daruri trimise în spiritul solidarității omeneşti, internaționale, o emoție ne cuprinde... Cunoaşterea, maica binelui, învinge. O emoție cu atît mai profundă, cu cît poporul nostru, în istoria lui, a ştiut să bea şi a băut de atîtea ori, cucută, ambrozia neagră, ucigătoare.

CANDID

avant premieră editorială

IONEL TEODOREANU

La porțile nopții

Poeme. Prefață de Al. Philippide. Editura „Minerva".

IOANA DIACONESCU

Jumătate zeu

Versuri. Editura „Mihai Eminescu".

VALERIU OIȘTEANU

Protecz

Poeme. Editura „Litera".

MARIUS STOICESCU

Zeul cu pistrui

Șapte crime pasionale. Editura „Mihai Eminescu".

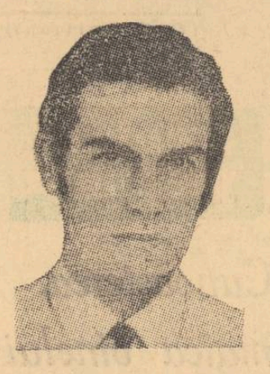

cronica literară

g. ibrăileanu

SPIRITUL CRITIC ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ

Dacă lăsăm la o parte **Opera literară a d-lui Vlahuță** (1912), scriere de care criticul n-a mai vrut să audă, **Spiritul critic în cultura românească** este unica operă de sinteză a lui G. Ibrăileanu, aceea în care ideile lui sociale, fixate pe teren istoric, află o mai mare coerență și au răgazul unei demonstrații mai întinse. În rest, G. Ibrăileanu a scris articole, studii, cronici literare, recenzii, a făcut, așadar, operă de critic literar, nerușinîndu-se a-și numi o culegere (după titlul unei cărți a foiletonistului Jean Jaques Weiss) : **Note și impresii.** În aceste comentarii scrise sub presiunea evenimentului literar recent și cu emoția lecturii abia încheiate, noi vedem adevărata vocație a lui G. Ibrăileanu. Însă cei ce consideră critica o treabă neserioasă și o numesc, în deriziune, publicistică facilă, nu vor să admită în nici un chip că G. Ibrăileanu a fost numai critic. Cînd, într-o discuție literară, spre a exemplifica o idee am afirmat că G. Ibrăileanu a fost un **modest cronicar literar,** cineva, un distins coleg, a protestat : cum ?, G. Ibrăileanu **cronicar modest ?,** dînd termenului un înțeles peiorativ. Era însă vorba de o calificație morală și nu de o judecată de valoare. Spre cinstea lui, G. Ibrăileanu a scris **cu modestie** — fără adică înfumurarea spiritelor academice, care văd în astfel de lucruri o coborîre a intelectului — despre autorii din timpul lui, buni și răi, dovedind o mare pasiune și o finețe analitică excepțională.

Spun toate acestea pentru că am de mai multă vreme impresia că i se face lui Ibrăileanu o mare nedreptate, fie printr-o laudă perpetuă și nediferențiată, fie prin tăcerea plină de semnificație cu care este înconjurată uneori opera lui.

G. Ibrăileanu a fost încă din viață înconjurat de o mare stimă și stima a crescut după moartea lui. Însă această stimă nu trebuie să ne împiedice a-i discuta cum trebuie, adică în spirit critic, opera. Analiza fără prejudecăți, liberă și sinceră, reprezintă — inutil a mai spune — cea mai adîncă manifestare de prețuire intelectuală. Cu rari excepții, articolele din ultimele decenii despre G. Ibrăileanu îmbracă această haină de sărbătoare și cea mai mică îndoială în viabilitatea unei judecăți naște o mare suspiciune. În locul articolelor encomiastice am fi vrut însă o ediție completă a scrierilor lui Ibrăileanu, singurele, în fapt, care pot dovedi scepticului de azi că autorul **Studiilor literare** și al **Adelei** este un critic fin, putem spune chiar : — un mare critic, cu o acuitate particulară — pentru speculația ideologică și cu un talent remarcabil de moralist. Însă acest om fin și pătrunzător a dat și judecăți discutabile și a le trece cu vederea, pe motiv că jignim omul și-i minimalizăm autoritatea, înseamnă a-i face o mare injustiție. Criticul — am spus și altă dată — trăiește în egală măsură în justițiile și injustițiile lui. Comentariul negativ despre **Ion,** rezistența față de **poezia nouă** arată o limită a intuiției lui G. Ibrăileanu. Surprinzător la el, mi se pare această unire de subtilitate și dogmatism, de finețe analitică și încredere nemăsurată în puterea conceptelor. În G. Ibrăileanu trăiește, în chipul cel mai profund, omul secolului al XIX-lea, obsedat de știință și doritor a pune stavilă diletantismului și frivolității intelectuale, laolaltă cu un spirit critic modern, subtil, speculativ, cu intuiția trează. Receptarea lui Proust este un semn de finețe și — dacă termenul spune ceva — de modernitate. Prețuirea unui N. N. Beldiceanu sau Gheorghe din Moldova — arată pe criticul de direcție, supus tiraniei conceptelor, format — intelectualicește — la sfîrșitul unui veac ce are vocația și — cînd e vorba de critică — voluptatea determinismelor.

Spiritul critic (reeditat, recent, de către editura **Junimea** din Iași, cu o prefață de Const. Ciopraga) este opera, nu zic cea mai bună, dar aceea în care G. Ibrăileanu pune în sprijinul teoriilor sale cea mai mare putere de speculație. La apariție (în 1909), ea a avut un larg ecou și multe generații de intelectuali și-au făcut despre secolul al XIX-lea o imagine după această carte scrisă de un ideolog pătimaș și de un polemist lipsit de sentimentul de pioșenie față de oamenii pe care, în secret, îi admiră.

Recitit acum, studiul place în continuare prin obstinația pe care criticul o pune în demonstrație și priceperea lui în portretul ideologic. Căci, aici se arată spiritul fin al lui G. Ibrăileanu : în știința de a completa o fișă ideologică, de a desface firu-n patru și a deduce din examenul operei omul social ce se zbate în interiorul ei. Criticul are, în acest sens, o mare putere de invenție și cartea reprezintă o galerie de portrete ideologice sau, cum le zice Ibrăileanu, **temperamente.** Acestea sînt, mai întîi, dovedite printr-o largă reproducere de texte și, la urmă, rezumate în formule ce se mișcă de colo, colo în studiu ca niște pești colorați în apa limpede a unui bazin. Costache Negruzzi este „primul junimist", Alecsandri „un patruzecioptist junimizant" Odobescu — „o sinteză de criticism (moldovenesc) și patruzecioptism (muntenesc)", I.L. Caragiale — „un junimist de categoria a doua". Această iubire pentru concepte sociale o are și E. Lovinescu și în **Istoria civilizației române moderne** pune temperamentele în rubrici : **reacționari, revoluționari, evoluționiști, evoluționiști-conservatori, determiniști** etc. Însă la acesta, asemenea formule ies în demonstrația sociologică dintr-o mare acumulare de fapte, pe cînd la G. Ibrăileanu impresia este că există mai întîi conceptul, teoria, și în sprijinul ei sînt chemate literatura, sociologia, istoria politică. Studiul, în ansamblu, lasă această idee de **formalism** total. Efortul este de a sili o realitate istorică mobilă și complexă să intre în recipientele unei teorii dinainte stabilite.

Istoria **spiritului critic** este o asemenea demonstrație seducătoare ,construită pe un paradox. Este de mirare că nimeni n-a observat contradicția dintre intenție și speculație, la G. Ibrăileanu, căci, în timp ce intenția este de a dovedi contribuția excepțională a Moldovei la crearea spiritului critic în cultura și societatea românească din secolul trecut, concluziile speculației sînt, fără voia criticului, sceptice. Mai simplu, G. Ibrăileanu laudă spiritul critic al Moldovei dar, în afara lui Al .Russo și M. Kogălniceanu, el nu acceptă pe nimeni dintre creatorii acestui spirit. Maiorescu, Alecsandri, Eminescu, I.L. Caragiale și Odobescu (asimilați și ei curentului critic moldovenesc), junimiștii și socialiștii, sînt — fie **reacționari,** adică adversari ai **formelor noi,** fie partizani ai spiritului novator, fără spirit critic însă. Numai Alecu Russo și Kogălniceanu au unit aceste două atitudini și simpatia lui G. Ibrăileanu merge cu hotărîre către ei.

Între premiză și tristețea concluziei apare, atunci, în chip fatal o discrepanță, însă — curios — ea scapă criticului. Ea a fost ignorată și de critica ulterioară căci G. Ibrăileanu a continuat să fie suspectat — luînd propozițiunile lui în înțelesul imediat — de patriotism regionalist. Cine citește bine studiul în discuție observă însă că scepticismul din concluzii contrazice entuziasmul și orgoliul din premiza demonstrației. Paradoxul apare și altfel : G. Ibrăileanu este — spune el însuși de mai multe ori — partizan al **formelor noi.** Vrea, adică, înnoirea vieții sociale, dar sub supravegherea și exigența spiritului critic. Nu-i de acord, în consecință, cu junimiștii care neagă invariabil introducerea **formelor,** nici cu socialiștii care vor să sărim într-un viitor inconcludent. Soluția criticului este cît se poate de curioasă : **reintoarcerea** la atitudinea lui Alecu Russo și Kogălniceanu. Atunci s-ar fi produs **ruptura** dintre spiritul inovator și spiritul critic — „o nenorocire pentru istoria contemporană a României". Să reluăm, deci, firul întrerupt odată cu dispariția „acelui spirit pătrunzător", „acel deosebit român" Alecu Russo și a „bărbatului rezumativ", „organizator al României moderne" M. Kogălniceanu. Între timp, însă, România intrase în circuitul civilizației europene, se crease, așadar, o **civilizație,** cu toată opoziția junimiștilor conservatori etc. și cum se explică acest proces ? G. Ibrăileanu ignoră faptul și, cu inocența celui mai pur idealism social, curioasă la un spirit determinist ca al lui, recomandă la 1909 întoarcerea la **atitudinea** conjugată pe care o știm. Aceasta dovedește că sociologul plutește pe deasupra faptelor și că în demonstrația lui există un punct obscur. Despre el a vorbit E. Lovinescu în **Istoria civilizației.** Observația ar putea fi rezumată astfel : poporaniștii (și G. Ibrăileanu, deci) susțin dezvoltarea **formelor** în sensul civilizației burgheze și propagă dezvoltarea **fondului** în cadrele micii proprietăți țărănești. În **Spiritul critic,** Ibrăileanu nu ajunge la asemenea soluții practice, dar contradicția, în planul teoretic, există și aici. Am arătat în ce chip.

Sînt și alte puncte discutabile în speculațiile lui G Ibrăileanu și cîteva dintre ele (fixarea, în timp, a spiritului critic, locul manifestării lui etc.) au fost în mai multe rînduri examinate. Este sigur că spiritul critic a apărut înaintea datei propuse de Ibrăileanu, după cum este evidența însăși că spiritul critic n-a ocolit Muntenia, dimpotrivă, ascuțimea și forța lui a fost mai mare aici decît în alte provincii românești. Însă dincolo de astfel de chestiuni, importante desigur, dar în veci controversate, să remarcăm puterea criticului de a însufleți conceptele. **Spiritul critic** este pornită după un plan dinainte fixat și cartea dă această senzație de demonstrație fastidicasă, însă numai pînă la un punct. Pasiunea ideologului face ca schema să se retragă rușinată în adîncurile textului și comentariile pline de vervă și de o ironie amară să iasă în primul plan. Este de mirare la un tînăr intelectual, crescut în cultul tradiției și în inima unei Moldove obsedate de valorile trecutului, chipul nemilos de a discuta ideile înaintașilor, judecata lipsită de orice umbră de adulație. Cînd G. Ibrăileanu și-a compus studiu .trăiau și T. Maiorescu, I.L. Caragiale față de care arătase, cu alte prilejuri, stima cea mai adîncă. Dar fiind vorba de idei, Ibrăileanu și-a compus studiul, trăiau și T. Maiorescu, I. L. capul lui textele oamenilor iluștri. Cel mai direct vizat este T. Maiorescu, apoi I.L. Caragiale și chiar Eminescu. Severitatea place, chiar dacă, pentru a obține ceea ce dorește, G. Ibrăileanu exagerează nu odată. În privința lui Maiorescu, cum s-a dovedit, intuiția lui nu-i cea mai bună cu putință, nici privitor la **socialiști** criticul nu alege punctul de observație cel mai favorabil.

Dar, încă o dată, trebuie să urmărim omul în spatele teoriilor discutabile și omul este, în cazul lui Ibrăileanu, mai interesant decît oriunde în acest studiu. Efortul de a demonstra ceea ce sociologul și-a pus în cap se observă numaidecît și stilul se adaptează acestei ambiții : stil fără strălucire, stil de „lucru", explicativ, cu reluări și întreruperi în demonstrație pentru a lumina o idee de care criticul și-a adus între timp aminte. El fabrică neîncetat formule și încearcă, în genere, să unească studiul istoric cu examenul psihologic („analiza temperamentelor"), „firea particulară" etc. La formulele dinainte, să citățm și altele : **conștiință-oglindă, fenomenalist** (aceasta nu are un înțeles prea limpede !), **culturalitate, poporanist** (cu alt sens decît acela cunoscut), **presiune, imitație, imigrare** și, înainte de orice, termenul însuși de **spirit critic.** Ibrăileanu îl aplică, aici, numai la istoria socială. Ce să însemne el ? Acceptarea conștientă, în funcție de necesități și specific, a influenței străine. Un salutar pas înapoi pentru a putea primi cu discernămînt **imigrarea** formelor noi, un bun simț pe care moldovenii l-ar avea (prejudecată regionalistă!) într-o mai mare măsură decît muntenii, un fructuos scepticism, în ceea ce privește acceptarea înnoirilor în domeniul literaturii, limbii și a instituțiilor sociale.

Acum, dacă spiritul critic a fost mai puternic în Moldova sau în Muntenia — este o chestiune care, după noi, n-are însemnătate. Cultura ca și civilizația noastră este opera tuturor Românilor și, de la un anumit punct al evoluției, influența reciprocă este atît de puternică și de complicată încît a descurca toate firele nu mai este cu putință. Cît despre **psihea** unei provincii, de faptul, altfel zis, că moldovenii sînt mai sceptici, muntenii mai activi și năsocitori, iar ardelenii mai indolenți și contemplativi, acesta nu se poate niciodată controla și nici demonstra. În ceea ce ne privește, nu credem în astfel de diferențieri.

Eugen SIMION

efemeride

„SECRETUL" ARTEI

(întrebări)

CE LEGATURĂ ESTE ÎNTRE LITERATURA ȘI MINCIUNA ?

Un scriitor contemporan își pune indirect întrebarea într-o nuvelă în care se vorbește despre un mitoman. Despre un bătrîn, adică, a cărui supremă plăcere este să băznească. Lucrul cel mai interesant este că baznele bătrînului sînt prilejuite de o anchetă, în care a fost implicat din întîmplare, iar pentru anchetator imaginația reprezintă tocmai dovada vinovăției. El spune :

„Că ai inventat sau nu pe de-a-ntregul aventurile pe care le tot scrii și le povestești, mi-este cu totul indiferent. Dar se pune o mică problemă psihologică, și aș vrea să știu cum trebuie rezolvată. Se pune această problemă : de ce inventezi D-ta lumea asta pe măsură ce-o povestești ? O faci numai de frică, sperînd că ai putea scăpa mai ușor ? dar atunci, nu înțeleg de ce ți-e frică..."

Va să zică pentru anchetator, a imagina înseamnă a ascunde ceva, a minți. Iată lectura lui : cine povestește este un mistificator prezumtiv, fie că vrea să ascundă un lucru, fie că-l ascunde fără să vrea. Într-un caz, povestitorul poate fi vinovatul sau complicele ; în al doilea, martorul. Dar și într-un caz, și în altul, povestirii trebuie să i se zmulgă secretul. Lectura anchetatorului are motivația și coerența ei specifică.

Dacă o examinăm mai îndeaproape, observăm că ține de un tip anumit de lectură, din care mai face parte, de exemplu, cînd are în vedere literatura, lectura filozofului, a sociologului sau a psihanalistului. Toți caută în limbajul povestitorului un secret. Pentru psihanalist, limbajul este cifrul unei realități subconștiente ; pentru filozof, manifestarea unei suprastructuri de idei. Acest tip de lectură are comun următorul fapt : secretul literaturii e presupus a se găsi în afara literaturii, iar literatura devine, în felul acesta, o formă de minciună.

Ceea ce nici psihanalistul, nici anchetatorul nu înțeleg este că secretul literaturii nu este transcendent, ci imanent ; că literatura, spre deosebire de minciună, nu are nimic de ascuns din cfara ei. Minciuna e o formă goală, un travesti, ea ascunde ; literatura, nu numai ascunde, ea și revelă. Minciuna se definește totdeauna prin raport cu un exterior, a cărui imagine infidelă este ; literatura se definește în raport cu ea însăși, își este sieși fidelă.

În cele din urmă, minciuna se închide asupra unui secret străin ; literatura, asupra propriului secret.

DAR ÎN CE CONSTĂ ACEST SECRET AL LITERATURII, AL ARTEI ?

În 1872, Maiorescu scria în Direcția nouă : „Era într-o seară lină de mai din anul 1871 ; iar în salonul unde se adunase atîta mulțime de oameni nu se observa frumusețea naturei renăscute : pasiunile politice erau la ordinea zilei și cu cea mai mare încordare se agitau întrebările momentului. În fundul acestei săli, atinsă încă de razele luminilor, se înălța pe un piedestal închis o marmoră albă, frumoasă imitare a unei statui antice ; și pe cînd toți oamenii erau cuprinși de discuțiile lor politice, în mijlocul cuvintelor aprinse, a gesticulărilor vii și a emoțiunii tuturor, în confuzia acestei mișcări, țintite spre un singur punct din viața reală — punct trecător, de o importanță peste măsură în prezent, de o nulitate fără măsură în viitor — statua albă, cu surîsul ei blînd, sta senină deasupra haosului, forma ei trecea neatinsă peste valurile timpului ; păstrată în trecut, sigură de viitor, ea își purta înaintea noastră cu o liniște supranaturală viața-i eternă".

Știam de multă vreme cuvintele lui Maiorescu ; m-a făcut să le înțeleg oarecum altfel o întîlnire întîmplătoare cu arta Khmer. O sală mică, de la parterul muzeului Guimet din Paris, arhiplină de statui înfățișînd, toate, bărbați și femei : în prima clipă am avut impresia că nu este decît una și aceeași statuie, repetată de zeci de ori, la dimensiuni variate. Ceea ce le dădea uimitoarea asemănare era nu ținuta, aceeași la toate, a corpului, ci zîmbetul întipărit pe față. Nu mă aflam într-o sală de muzeu, ci într-una de rugăciune : cu ochii închiși, cu brațele aduse înainte, cu palmele așternute una peste alta, ca pentru ofrandă, cu corpul drept, destins — statuile visau reculese într-un unic surîs.

Ce exprima el ? Liniște, împăcare, așteptare, fericire, indiferență, dispreț ? Era un zîmbet de voluptate ascunsă sau de seninătate supraluměască ?

Privite mai îndelung, zîmbetele începeau să exprime fiecare altceva și ceea ce, în prima clipă, mi se păruse o cauză a asemănării chipurilor de piatră, ni se dezvăluia treptat ca trăsătura cea mai puternică de deosebire : nerepetabilă, aproape inefabilă. Mi-aduc aminte că am rătăcit multă vreme printre șirurile de statui. Le priveam pe rînd : nu doar fiecare avea altă expresie, dar această expresie nu putea fi surprinsă nici ea decît o singură dată, cît dura privirea. Era de-ajuns să întorc capul ca să n-o mai regăsesc întocmai : pierise sau se prefăcuse subit în clipa de neatenție ? Trecuse pe obrazul statuii de alături ? Pe măsură ce mă străduiam să-i descifrez înțelesul, surîsul devenea din ce în ce mai inexplicabil. În coada ochiului simțeam acul altor surîsuri, care nu mai erau indiferente, ci disprețuitoare, sarcastice. Oare de ce mi se părea că sala se cutremură de un hohot mut ?

Plecam ochii, așteptînd ca statuile să-și regăsească liniștea. Treceau, astfel, minute, ore, ani, poate veacuri. Cine știe ? Ridicam ochii și iarăși nu mai înțelegeam nimic : unde sînt rînjetele batjocoritoare ? Statuile visau înmărmurite, departe de întrebările mele, atente numai la liniștea lor dumnezeiască, neverosimilă, ca și cum ar vedea în gîndul lor ceea ce nimeni nu vede, ca și cum ar asculta un cîntec doar de ele auzit.

Atunci mi-am amintit cuvintele lui Maiorescu și am avut revelația că taina statuilor este taina artei : această putere miraculoasă pe care o are o piatră cenușie veche de șapte sau opt secole de a exista în afară de timp, numai pentru că mîna omului a înflorit în ea un surîs. Ceea ce este cu adevărat nepieritor nu este piatra pe care timpul o transformă în nisip, ci zîmbetul, care leagă pe sculptorii anonimi de acum un mileniu de privitorul întîmplător dintr-o indiferentă dimineață de toamnă. Și nu pentru că acest zîmbet ar fi oglinda unei civilizații, a unor instituții, a unor moravuri, a unei istorii : dar pentru că este oglinda ce ne întoarce propriul nostru chip și-l va întoarce pe al tuturor celor care se vor pleca asupra ei ; arta nu exprimă efemerul, ci eternul. Nu putem desluși ce ne spune surîsul statuilor summeriene, pentru că el nu ne spune de fapt nimic — fericirea, extazul, disprețul, reculegerea i le atribuim noi.

Nicolae MANOLESCU

PERPESSICIUS:

Memorial de ziaristică

În acest anotimp cînd realitatea ne copleșește, apariția unui Memorial de ziaristică, *asemeni celui lui Perpessicius, invită, o dată în plus, la meditație. Cu mici excepții, articolele strînse în acest prim volum vizează perioada interbelică, mai exact anii 1927—1933, perioadă agitată, cumulînd ecourile tîrzii ale primului război mondial și premizele celui de-al doilea. O intelectualitate suprasensibilizată, căreia poezia și proza i se par, de-acum, neîncăpătoare, pătrunde masiv în ziaristică. Nevoia unei confruntări directe, nemijlocite cu realitatea este simțită mai acut ca niciodată și, deși scriitorul-ziarist nu este un produs al secolului XX, acesta este secolul care l-a solicitat cel mai mult, care l-a obligat cel mai mult să facă istorie ; căci ce altceva este, în ultimă instanță, ziaristica, dacă nu un caz particular de istorie și ce altceva — ziaristul, dacă nu istoricul momentului ?*

Grupate tematic (Politice, Arte, Edilitare, Academice *etc.*) *cele aproape 150 articole cuprinse în* Memorial... *se constituie într-o vastă panoramă a timpului — așa cum a fost înțeles și surprins el de un martor ocular, de un contemporan. Mai mult decît atît, biografia unei întregi generații, a generației trecute prin front, iluzionată cu programe și moțiuni, sfidată în convingerile ei cele mai bune, mințită, ignorată, trădată își găsește expresia în aceste pagini. Dominată de luptele pentru putere, arena politică a anilor '27—'33 polarizează atenția opiniei publice — mai activă și mai întreprinzătoare acum, după ce concluziile războiului și ale îndelungatei domnii liberale au fost definitiv trase. Programele din opoziție ale național-țărăniștilor cîștigă teren, alimentînd, pentru moment, simpatii și speranțe. Autorul volumului de față, însuși, „nu se sfiește să mărturisească că a fost unul din cei care au sperat". Cît de iluzorii, cît de pieritoare s-au dovedit, însă, aceste speranțe ne-o spune tot autorul, care în anul 1931 făcea o distincție netă între programul „de azi" al acestui partid și „cel dătător de nădejdi din ajunul venirii la putere", subliniind „disproporția dintre pretenție și faptă", nevolnicia și cruzimea unui nou regim „avortat", ce nu cunoaște nici măcar „arta plecării la timp". Critica național-țărănismului este, astfel, încă și mai vehementă, și mai amar consemnată : „Pentru că oricît ar părea de curios, adevărul acesta este : că toate regimurile, oricît de vechi și oricît de noi, se întîlnesc într-un teren neutru și de frățească înțelegere..." Consecințele unei asemenea ambianțe politice sînt multiple și societatea le simte în toate compartimentele ei și la toate nivelele. În timp ce „automobilele statului" transportă „bonele și coconii tuturor dregătorilor de ministru", în timp ce „onorabilii domni parlamentari" își încasează diurnele pe șase luni înainte iar doamnele țării visează să organizeze cu mutilați de război „promenade" à la parisien, profesorii se sinucid împinși de foamete, șomerii solicită permise de cersit iar greviștii ceferiști sînt executați „ziua-n amiaza mare". Omului de rînd, „contribuabilului", i se aplică „regimul vitei de povară, fără glas, fără drept de tînguire" ; rănile războiului sînt tămăduite cu „discursuri sforăitoare" și „concursuri de pomenire". Nu alta este condiția intelectualului, a științei și culturii însăși Frustrată, prin expropierea unor proprietăți, de un important fond bănesc, Academia este obligată să-și reducă (dacă nu chiar să-și suspende) activitățile, să-și înlocuiască reprezentații la diverse congrese și întîlniri internaționale prin felicitări telegrafiate, să-și închidă biblioteca. Și aceasta, în timp ce pompierii se specializează pe spesele statului în străinătate iar un primar de capitală are dileme de felul „grădină zoologică sau bibliotecă publică !".*

Practicînd un ziarism lucid, cu o pronunțată tentă sceptică, Perpessicius ne oferă prin acest Memorial... *una din cele mai personale și exacte imagini ale epocii interbelice, despuiată de toate mițurile și toate falsele aureole. Partidele politice de guvernămînt în speță, sînt obiectul unor atacuri susținute țintind să vestejească caracterul lor duplicitar și, profund antidemocratic. „Să nu ne lăsăm înșelați de aerele ipocrite ale liberalilor care cu o mînă sugrumă presa și cu cealaltă jură pe numele lui Ion Brătianu și C. A. Rosetti, mari apologeți, liberali ai libertății presei, scrie Perpessicius în 1928 iar în 1931 (cînd la putere erau național-țărăniștii) : „În ciuda tuturor concentrare — acele „budinci ale uniunilor sacre" — nu sînt mai puțin primejdioase și Perpessicius le dizolvă pur și simplu în soluția acidă a frazei sale : „Gîndiți-vă numai : dacă guvernele de pînă acum, de la războiul încoace, au însemnat fiecare în parte cît prăpăd au dovedit că sînt în stare să facă, ce-ar fi să fie suma tuturor acestor plăgi parțiale și succesive, reprezintă ca un mare prăpăd de sfîrșit de veac sau de lume..." Că și în critică, și în ziaristică Perpessicius se distinge printr-o atitudine sobră, ușor blazată, a privitorului de la distanță, care relatează întotdeauna exact dar nu se lasă niciodată implicat (cum se întîmplă cu Arghezi, de profesiunilor de credință, de opoziție sau de înscăunare, fostul regim, nou în aparență, avea să ducă mai departe politica aceea de aservire a cetățeanului, de sufocare a contribuabilului, de animalizare, într-un cuvînt, a omului — caracteristică, de cînd lumea, a regimurilor tiranice..." Guvernele de pildă). El are, mai degrabă, vocație de istoric decît de pamfletar și un respect prea mare pentru adevăr ca să stoarcă din el pricini de rîs. De fapt, Perpessicius nu rîde niciodată ; eventualul umor ce s-ar găsi în articolele sale e ne-voit și, cel mai adesea, surpat în absurd ori tragedie. Ironia, o ironie fină, din vîrful buzelor, e tot ce-și permite : „Să lăsăm la o parte și balsamurile generalului Averescu. Este atîta bonomie și atîta duioasă lăcrămare în poveștile cu „patria în pericol" pe care gloriosul ostaș al războiului nostru le împărtășește nepoților, la gura sobei, în zilele astea de sfîrșit de iarnă, încît, de bună seamă, nu se va găsi cineva să nu înțeleagă poezia amintirilor și vibrația potolită a unei inimi care tremură de soarta acestei țări". Cum spuneam și la început, articolele lui Perpessicius conțin referiri la numeroase domenii (artă, cultură, literatură, învățămînt, istorie) și ca atare, pot fi denumite formal Edilitare, Academice etc. Dar în sensul în care ratifică o conștiință socială în acțiune ele sînt, înainte de orice, profund politice. Și exemplare. Cu atît mai mult, cu cît se înscriu în biografia unui critic, a unui scriitor.*

LECTOR

compendiu

6 IUNIE 1970

L2

Şi totuşi pămîntul

Hanul diligenţelor

Veneam de la Dunăre — de două săptămîni umblu mereu la Dunăre : Galaţi, Brăila, Giurgiu, Zimnicea, Turnu Măgurele, ca un afluent al ei care nu-şi mai găseşte pragul de întîlnire — curgea spre stînga, în depărtări, grîu verde, ramuri de ceaţă se împleteau pe gorgane, şi mazărea, cu flori albe, fluturi de os, intra în vii şi viile urcau dealuri şi se aţîrnau de ploaie. Şi dintr-odată drumul s-a înecat în grîu cu maci, eram lîngă o dungă de codru vechi, într-o pauză liniştită a pămîntului, frunza stejarilor spunea c-a bătut-o vîntul, era la amiază, trebuia să fie seara, o casă de lemn ars şi-a descoperit fruntea şi-am citit : Hanul Diligenţelor. În faţă, la marginea grîului, sau într-o pauză a grîului, oraşul Alexandria, în urmă, Turnu Măgurele, Dunărea şi dincolo de fluviu, în mal de piatră, cetatea Nicopole. Fumul ploii s-a făcut noapte, drumul s-a întors într-un veac stins, două felinare au luminat botul cailor — buze grele de oboseală, mirosind a sare şi a iarbă — uşa diligenţei, neagră, s-a deschis şi, aplecîndu-se a coborît şi a intrat în sala hanului un boier din timpla neamului, Golescu sau, poate, Alecsandri. La masa lui — singurătate împovărată, — la mesele din jur, bărbaţi bînd vin aspru, cofe cu vin şi-un cîntec de nenoroc şi de ură întins pe drumul spre Constantinopole. Şi gîndul mi s-a suit apoi într-un miez de noapte, diligenţa se scufundase, în sala hanului era acum numai poetul Alecsandri şi solda-ţii războiului de independenţă, mirosea a mantăi, a praf de puşcă, a femei încinse de dragoste, luceau săbii şterse c-un şomoiog de iarbă, se izbeau pistoale de genunchi, o cămilă din Asia agoniza lîngă fîntîna năruită, doi sergenţi jucau la zaruri şei turceşti smulse din cîmpul de bătaie, pe drum se tîrau convoaie, pămîntul se îngrăşa cu morţi. Şi cînd noaptea a coborît de tot, hanul de lemn s-a făcut mic şi s-a ascuns între arbori sau numai în trupul unuia — peste lunga vale a Teleormanului ardeau conacele lui 1907, era în martie şi ţărani cu bărbi vinete, de fier, îşi încălzeau mîinile uriaşe deasupra hambarelor incendiate. Şi pe urmă sate sparte cu tunul, bărbaţi ucişi, bărbaţi aruncaţi în lanţuri în burţile şlepurilor de la Turnu Măgurele. Noapte a răzvrătirii, noapte mîndră, noapte impuşcată în ochi.

Hanul Diligenţelor. Nume pierdut în grîu. Şi grîu îndoindu-şi spicele spre gurile Oltului şi spre Dunărea de două săptămîni supărată. Grîu şi bărbaţi ai grîului înălţînd diguri ca să oprească Dunărea să se verse peste ameţitoarea cîmpie a Teleormanului, peste nălucile cailor purtînd diligenţe întîmpinate de bărbaţi bînd vin aspru, peste sufletul nostru, peste cimitirile noastre, peste Istoria noastră. Grîu şi bărbaţi.

Fănuş NEAGU

Orice nelinişte se liniştea

Nu ieşisem bine dintre ape-neape : mlaştinile promiteau doar pămîntul, şi vîntul, zvîntat, şi păsările, cu aripi mai scurte. Cînd izbucni dintr-o dată cîmpia, verdele ei fu atît de puternic că amintirea lacustrelor se risipi şi fu pămînt de cînd lumea.

— E grîu ?
— E secară.
— E orz ?
— E ovăz.
— Dar porumb ?
— Şi porumb.
— Dar hamei ?
— Şi hamei.

Omul cu care vorbeam călca mare şi fuma.

— Floarea soarelui nu ?
— Ba da.
— Floarea inului nu ?
— Ba da.
— Şi cartofi, că eu sînt din Ardeal ?
— Şi cartofi.
— Şi sfeclă, că eu sînt din Ardeal ?
— Şi sfeclă.

Omul cu care vorbeam avea şoşoni de gumă şi ciorapii treisferturi traşi peste pantaloni.

— De lucernă zic să nu mai vorbim.
—Ba să vorbim.
— Şi de trifoi zic să nu mai vorbim.
— Ba să vorbim.
— Şi de borhot zic să nu mai vorbim.
— Ba să vorbim că de-aici pîn-acolo şi de acolo pînă aici la fel.
— Şi cînepă ?
— Şi cînepă, da.
— Şi rapiţă ?
— Şi rapiţă, da.
— Tutun numai din cînd în cînd ?
— Ricin numai din cînd în cînd.
— Orez rareori ?
— Arpacaş rareori.

Dăduse în lume iarba bună-a pămîntului şi orice nume de cereală se potrivea. Dăduse în lume clocotul clorofilei şi orice mireasmă se potrivea. Vecinătatea imenselor holde era atît de ocrotitoare că orice neliniştе se liniştea şi nehotărîrile deveneau hotăriri şi neputinţa putinţă.

— Vreau să spun că vom birui, am explicat.

— Nu ştiu cum e pe la dumneavoastră, dar noi pe-acilea muncim, a răspuns.

De la un capăt la altul Bărăganul este-o imensă grădină. De la un capăt la altul Dobrogea este-o imensă grădină.

— Pe dumneavoastră vă cheamă Marin ? am întrebat.

— Marin.

— Pe cine nu-l cheamă Marin ?

— Atita. Marin.

— Păi întinde mîna, nea Marine, atunci. Un bărbat-ţăran muncitor poate întinde mîna şi poate arăta : creşte. Un bărbat-ţăran muncitor poate întinde mîna şi poate arăta: rodeşte. Un bărbat-ţăran muncitor stă lîngă pămînt şi pămîntul se-alege de ape. Un bărbat ţăran-muncitor veghează lîngă pămînt şi piinea se-alege de ape.

— Noi pe-acilea muncim. Atît, a zis omul şi mai mergea înainte şi mai fuma.

Aşa că să ne gîndim la piine, am zis.
Aşa că să ne gîndim la muncă, am zis.
Să ne gîndim la ce-a rămas, am zis.
Să ne gîndim la ce-am cîştigat, am zis.
Fiincă pămîntul este la locul lui.
Fiindcă omul este la locul lui.

— Noi pe-acilea muncim, a răspuns omul şi s-a oprit. Ia uitaţi. Şi-a întins mîna. Muncim, atita facem.

— Şi totuşi pămîntul, nea Marine.

Şi nea Marin a aprobat.

— Da, da, a zis şi-a dat din cap.

Sânziana POP

Dunărea şi celelalte rîuri

E dificilă o comparaţie între cele două mari primejdii acvatice care ne-au ameninţat şi lovit ţara în neînflorita lună mai, continuîndu-şi presiunea — pînă la limite greu de închipuit — şi acum, între inundaţiile produse de riurile interioare, mai ales transilvănene şi moldovene, şi formidabila prezenţă a Dunării. Şi sînt anevoie de pus în relaţia aceasta riveranii respectivelor cursuri de apă.

Sub poduri măreţe am văzut de atîtea ori în oraşele din Ardeal curgînd riuri modeste, ale căror unde abia de-ţi trec de genunchi. Părea chiar exagerată disproporţia dintre podurile acelea grandioase, sub care metri nenumăraţi de văzduh împlineau umilinţa firului de apă, la Dej, Gherla, Mediaş. Chiar şi „fluviile" noastre interne, de talia Mureşului şi Oltului nu sînt, mai ales, în lungile luni de iarnă sau de-a lungul verii, prea impunătoare. Toate apele noastre aveau dimensiuni moderate, în perfectă consonanţă cu celelalte forme de relief, privindu-le simbolizate pe hartă încercai satisfacţii estetice, într-atît de armonios se despletesc bazinele lor, spre toate punctele cardinale, din marele briu de izvoare al Carpaţilor.

Şi iată că, într-o bună zi (într-o îngrozitoare noapte) albiile acelea, supradimensionate faţă de fiinţa cotidiană a riurilor, sînt nu numai înecate de cea mai mare cantitate de apă care a curs de o mie de ani încoace pe ele, ci, devenite neîncăpătoare, scapă din îmbrăţişarea lor disperate puhoaie fără seamăn. Geografia e forţată absurd, mari fluvii, străine parcă, risipesc în calea lor vieţi omeneşti şi averi, în numele cuminţilor riuri, cu nume molcome : Someş, Tîrnava, Criş, iar leneşul Mureş se transformă într-ur Rin, urlînd prin dezastre. Peste toate : noapte, ploaie, vînt fioros, uimire neîncrezătoare a primelor ceasuri. Inundaţiile de pe riurile interioare sînt, s-ar putea spune, *împotriva firii*, ele au provocat pagube — şi pentru oamenii pieriţi durerea noastră se adaugă în lacrima unui întreg popor — mai mari, în unele cazuri, fiindcă *nu ştiusem că aşa ceva e cu putinţă*. Cei care treceau vara prin vad, cu apa pînă la gleznă, Someşul, nu ar fi putut să creadă că dinspre izvoarele lui se poate năpusti un front de lichid murdar, asurzitor, înalt cît casa.

Dunărea e cu totul altfel. Oamenii de pe malul ei o iubesc cu un fel de prudenţă, ca pe o fiară mare, blîndă mai toată vremea, dar care, în perioade previzibile, îşi recapătă ferocitatea. Dunărea e în stare, de multe, a dovedit-o, dar anevoie ne mai poate lua azi prin surprindere. Albia ei profundă lasă să curgă spre mare potop de ape, crescînd — dacă putem zice astfel — în mod raţional. Trec zile şi săptămîni pînă la sosirea viiturii, oamenii Dunării se pot pregăti (febril, firesc, proporţiile amenajărilor hidrotehnice fiind uriaşe). Ei i-au mai făcut faţă nu o dată, au mai fost chiar inundaţii şi tot s-au întors pe pămînt recucerit, pe cînd în multe din locurile grav lovite din interiorul ţării fenomenul inundaţiilor uriaşe era necunoscut.

Ziarele, televiziunea, radioul ne-au înfăţişat, de atîtea zile încoace, efortul matur şi solidar al naţiunii noastre de a diminua pagubele şi refăce viaţa economică şi socială a ţinuturilor calamitate. Emoţionantă este şi aşteptarea Dunării, apoi lupta cu ea. Insula de aur şi glorie a Brăilei e apărată de peste 12 000 de oameni ce au la dispoziţie mijloace tehnice convingătoare. Pe întregul traseu al fluviului, cu o promptitudine ce nu are în ea nimic neobişnuit deşi ţine de măreţie, oamenii Dunării s-au luptat şi se luptă cu apele. O bătălie grea, vicleană, cu înfrîngeri şi retrageri parţiale, cu îndărătnicie de ambele părţi, între luptători ce se cunosc bine.

Şi totuşi, nu cred că sînt potrivite formulări prea frecvente ca „dușmănia riurilor" sau „victorie asupra apelor" etc. Riurile nu pot fi duşmanii noştri, noi nu le învingem ca pe nişte adversari. Apele sînt mult mai mult, fiinţa lor e cuprinsă în originile noastre, se numără printre părinţii noştri. Nu le vom urî de acum înainte, ci vom învăţa să le cunoaştem, să ne ferim de izbucnirile lor, ce se înscriu în ritmul adînc al Naturii.

Ilie CONSTANTIN

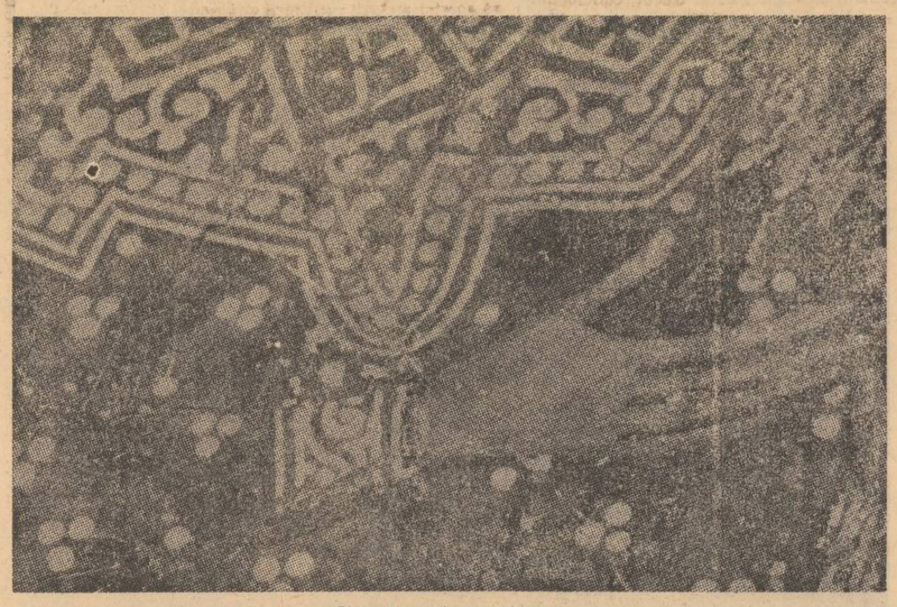

Pictură murală transilvană

Cuvîntul de ordine

Cuvîntul de ordine, pe care l-am dat drept titlu, spune aproape totul despre oamenii de la Dunăre, oameni care-şi apără avuţiile la Turnu Măgurele.

Pe digul întărit de ploi (tot a fost bună ploaia la ceva !), bine tasat lemn de toacă răsunînd sub picior, s-a lucrat încontinuu timp de zile şi nopţi întregi, participînd tot oraşul, toate satele din jur, de la elevi pînă la inginerii şefi. Combinatul chimic, I.C.M.B.-ul, Silozul, portul, într-un cuvînt tot oraşul, s-a încins cu o brăţară zdravănă, capabilă să ţină piept Dunării revărsate. 4 500 de hectare şi mai bine, apărate zilnic de cel puţin 1 000 de oameni lucrînd cu febrilitate, se sustrag sistematic năvălirii apelor. 15 000 de saci cu pămînt, turnaţi fără creneluri, privesc Dunărea mohorîtă cu ochi de naylon, orbitori, atenţi, gata pentru orice asediu.

Pe dig, în timp ce bioxidul de sulf ne înţeapă respiraţia şi amărăşte pe nesimţite gustul obişnuit al ţigărilor, lîngă oglinda Dunării lăţită peste măsură, vorbim despre nenumăratele ore de nesomn, pe care mulţi le-au petrecut aici, în cumpăna apelor. Voitec Nicolae, Popescu Andrei, Goleanu Stelian, Gheorghe Nicolae, şi atîţia alţii încă, au ce povesti. A fost o luptă în adevăratul sens al cuvîntului. După 60 de ore lucrate în şir, sub obsesia necruţătoare a apei, îmi spune cineva, cînd bărbierul la care m-am dus să mă împrospătez mi-a dat cu pămătuful rece pe obraz am sărit ca ars de pe scaun, dînd busna afară cu şervetul la gît să văd ce se întîmplă.

Acum, s-a instaurat un calm deplin.

Hai, hai că prindem igrasie dacă stăm ! — glumeşte cineva.

Trebuie să stăm cu picioarele pe dig, în clipa cînd vor veni apele !

Aşa va fi !

★

Pămîntul pentru îndiguire, miile de metri cubi de pămînt bătătorite sau burduşite în saci au fost aduse de la pădurea Panciu din apropiere. Faşcinele de asemeni.

Pămîntul şi pădurile au coborît la Dunăre să-şi apere vatra. Pămînt şi lemn, bogăţie străveche aureolată de spirit, într-o împletire firească, de doină fluerată pe frunză crudă, se apără pe sine.

„Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari"...

Se insinuează versul eminescian, îl port cu mine, şi o stranie consonanţă cu leagănul de valuri mult hulite, îl luminează parcă mai puternic.

Şi nu e numai stejarul. Mai este şi teiul, mai este şi bradul, esenţe tot atît de eminesciene. Florile de tei respirate în Bucureşti se adaogă simplelor minere de lopeţi, lustruite de carnea mîinii. Privesc îndelung la maiurile de brad, lovind cu o uşoară resemnare pămîntul. Ce sumbri sînt brazii pe munte, la suprafaţă, şi cît de albi şi uşori şi inofensivi în miez. În mînă cîntecul lor vesteşte primejdia, aici lîngă ape, potrivnici apelor, îşi lasă greutatea mereu repetată asupra pămîntului, cu o brutalitate acceptată.

„Numa-n zarea depărtată"...

★

De pe deal, din geana pădurii, mai văd încă o dată oraşul, combinatul, flamura galbenă a bioxidului de sulf, sălciile înrămate în apa Dunării. Vom sta cu picioarele pe dig, acum, la fel că întotdeauna. Şi mai văd grămezile de cenuşă piritică, roşcate, îmi mai aduc aminte cuvintele lui Popescu Andrei, care se gîndea la brichetarea lor, chiar în aceste clipe de cumpănă, cu o grijă şi dragoste pe care mi le-am notat în memorie. Aripa albă a şoselei, un camion încărcat cu fosfaţi, îşi pune pecetea pe vastul peisaj rămas în urmă. Lanuri de grîu generos, grîu de Dunăre, ne îmbrăţişează pînă la briu. Simt înclinarea dulce, leneşă, princiară, a pămîntului către albia Dunării.

Grigore HAGIU

punct şi virgulă

Spre deosebire de Kafka

Nu opinia despre romanul Dincolo de Corneliu Ştefanache ne-o vom exprima aici, ci opinia despre o cronică literară apărută în revista Cronica (din 23 mai 1970) unde C. Ştefanache este redactor-şef adjunct. O minimă grijă se impune, în articolele despre un scriitor, apărute într-o revistă în conducerea căreia respectivul se află. Poate că apărute altundeva frazele inflamate ale Magdei Ursache ar fi trecut neobservate. Deşi nici acolo...

Iată deosebirea dintre Kafka şi Ştefanache, observată cu fineţe, poate cu prea mare fineţe, de Magda Ursache: „SPRE DEOSEBIRE DE ROMANUL KAFKIAN unde nu există obsesie epică, ci o derulare de întîmplări haotice, acestea se întîlnesc în Dincolo, ceea ce face romanul agresiv şi captivant nu pe planul anecdoticului, ci al discursivului".

Dar distanţa faţă de Kafka, treacă meargă ! Cu stupoare aflăm că şi Joyce a rămas undeva înapoi, la o cotitură indescifrabilă : „Astfel, în spatele fabulei, stă viziunea unui tip caracterologic, nu a unui personaj, care gîndeşte în termeni epici, estetici, filozofici, aşa cum se întîmplă în romanele moderne de la Joyce încoace".

În viziunea Magdei Ursache — romanul Dincolo e prea mult. Măcar din politeţe, o egalitate, trasă de păr, cu Joyce şi Kafka, n-ar fi produs atîtea valuri. Şi ar fi fost, poate, şi mai conformă cu adevărul.

C. LASCĂR

Semne de vedetism

Lăudată de toată lumea, revista Echinox dă semne naive de vedetism care ar putea fi şi semnele oboselii tînărului colectiv redacţional.

Numărul 4 al lunarului studenţesc, fără a fi slab, are parcă vocea îngroşată, parcă vorbeşte uitîndu-se în oglindă. Din răsfăţ în răsfăţ, revista Echinox începe să dea note fenomenului cultural artistic din ţara noastră şi din alte ţări care le cad sub condei colaboratorilor. Nici spiritul partizan nu-i bun dacă se manifestă ostentativ, dar-mi-te predarea cu arme şi bagaje a paginilor revistei unor personalităţi sau uneori chiar unor persoane (Petru Poantă).

Păcat de atîta frumuseţe, acolo unde vedetismul a apărut prea devreme. Păcat de Echinox !

Gr. COSTIN

Lautréamont detestat la Plenița

Ocupaţiile zilnice, ca şi Nedreptatea — ca element constitutiv al esenţei lumii culturale de azi — au aminat mereu, mereu, dialogul Matei Alexandrescu — Constantin Chioralia. Şi iată luna mai, care ne-a adus atîtea, nu se dă în lături să ne-o aducă şi pe ultima, cea mai mărunţă de altfel, dialogul aşteptat. Vatra acestui miracol, este revista Ramuri, de la Craiova. Numărul din Mai. Glorie îndrăzneţului care a trimis la tipar şi a avut răbdarea să dea şi lumii unul dintre cele mai surprinzătoare texte din ultimii 6-7 ani ! Glorie şi recunoştinţă ! Căci nicăieri ca în acest dialog din lunarul doljan întrebare şi răspuns nu sînt mai asemănătoare, mai apropiate, mai jalnice, ducîndu-ne cu gîndul spre revelaţia că între Matei Alexandrescu şi C. Chioralia ar exista afinităţi elective. Deoarece însuşi M. Alexandrescu zice : „Constantin Chioralia s-a dovedit a fi unul de-ai noştri..."

O problemă acută este desigur şi cea formulată chiar aşa de M. Alexandrescu cu : „Am auzit deseori de Plenița, dar n-am avut niciodată drum pe acolo".

Plenița e localitatea natală a lui C. Chioralia, localitate pe unde mulţi nu au avut drum. Regretabil ! Ia să avem ! Desigur, C. Chioralia nu pierde prilejul de a defini rolul imens al Pleniţei, vorba dumnealui, ca „focar de activă spiritualitate". Căci, spune C. Chioralia : ce este Plenița, ce a făcut ea ? ceva grozav „aşa cum nici o localitate de măsura ei (Calafat, Băileşti, Poiana Mare) n-a reuşit să facă". Dacă nici Poiana Mare ! Ce să mai aştepţi de la Calafat ?

Ei bine, ne arată ea Plenița ce poate ! Dar C. Chioralia ca scriitor ? De ce a tăcut C. Chioralia atîta vreme, de nu se aude nici acum nimic dinspre opera dumnealui ? M. Alexandrescu, intrigat şi dînsul de tăcerea poetului Chioralia, primeşte un răspuns memorabil de la acesta : „Fără îndoială, iubite Matei Alexandrescu, nu pot fi numit un ceea ce se cheamă fecund".

Şi glasul lui C. Chioralia atinge intensităţi de vitriol cînd demască piaţa literară : „În pletora de volume care inundă — în cantităţi industriale — piaţa literară (...) mai ales cînd avalanşa de producţie poetică, de cele mai multe ori nesemnificativă şi nediferenţiată a îndepărtat pe foarte mulţi cititori de la poezie".

Cu întreaga sa autoritate morală de poet iubit de cititori, devorat literalmente de gustul public, Chioralia a făcut dreptate necăjiţilor cititori.

Cu regretul de a nu putea cita mai pe larg cugetările celor doi (Chioralia e totuşi mai interesant !) ne mărturisim surpriza de a găsi, chiar şi într-un text atît de vulgar, un acces de tuse provocată de praful ce se ridică de pe o carte deschisă prea repede : „Un Lautréamont, prin lipsa lui de priză asupra cititorilor, chiar de cel mai înalt nivel, nu poate fi socotit printre poeţii înnoitori căci pentru aceasta este nevoie să te numeri printre cei realmente citiţi ceea ce nu este cazul cu acest singular poet care se pretează doar la teoretizări pentru a le asigura ţinuta corespunzătoare".

Ura lui Chioralia îndreptată atît de neaşteptat împotriva bietului „un Lautréamont" nu poate fi înţeleasă decît ca expresie a oboselii celui prea citit (Chioralia).

Lautréamont a eşuat acolo unde nu se aştepta : la Plenița. Nici la Calafat, nici la Băileşti, nici la Poiana. Ci pur şi simplu — la Plenița.

COMPILATOR

PETRE DAN LAZĂR

golful cu păsări

De două zile nu mă gîndesc decît la tine. Nu pot pricepe pentru ce, adică pentru ce anume ai făcut toate astea. Știu că ești bolnavă undeva, adică vreau să spun într-un anume loc, și aș fi bucuros să știu unde. Draga mea, iartă-mă. Lumea din care facem parte, și numai parte, nu altceva, este rea și tare mică, precum o scoică. Trăim într-o lume din altă lume, într-o lume în lume, și dacă scoica, și dacă marea din scoică... Dar vorbesc prostii și mă bucur că știu că mi le iubești, pentru că sînt prostiile mele, ale noastre. Îmi amintesc golful acela cu păsări care țipă și cu șerpi încolăciți peste pietre. Mai știi algele încercănînd țărmul, cu meduzele aruncate peste noapte de furtună ? Ieri am mîncat guvizi cu salată de alge și plancton. Nu credeam niciodată că le voi savura cu atîta plăcere. Nu mai îmi plac rîndunicile noastre de la munte. Au prea puțin alb pe trup și negrul mă-nspăimîntă. Aici e cald. Clima tropicală îmi prieste mult. Mai mult chiar decît mă așteptam. Am văzut jungla. Cu greu ne-am putut face drum cu securea lovind lianele în dreapta și-n stînga. Am capturat chiar un animal foarte sălbatec, pe care încă n-am reușit să-l identific. Știi, pe aici se vorbește că toate continentele se deplasează în timp. Madagascarul se depărtează de Africa, Europa de America, iar Cea de Sud tinde să se unească cu Africa. E așa-numita derivă a continentelor. Asta înseamnă că drumul pînă în America de Sud va fi tot mai scurt, în timp ce traversarea oceanului spre America de Nord, din ce în ce mai lungă, pînă cînd la un moment dat ne va fi imposibil, așa cum ne sînt imposibile multe lucruri atît de firești. A murit canarul. L-am îngropat în grădină sub un palmier. Am zgîriat cu briceagul, briceagul pe care mi l-ai dăruit de ziua mea, o cruce pe trunchiul noduros și dedesupt numele noastre. Mai întîi al tău.... Aici plouă într-una. Ți-ai cumpărat blana de vizon ? Trebuie să fie tare frig pe la voi, adică vreau să spun pe la noi. Tremur numai la gîndul că iar te-mbraci subțire și răcești. Îmi amintesc și rîd. Îți curgea nasul îngrozitor mai tot timpul și nu mă încumetam să te sărut. Ce copii eram ! Acum totul s-a schimbat. Știi, nu mai sînt nebun. De fapt, n-am fost niciodată. Lumea vorbea numai. Lumea asta mică, precum o scoică. Am așezat-o pe birou, să știu că o pot strivi oricînd, lovind-o cu pumnul. Taci. Simt că taci. N-am mai tăcut de mult împreună... Mi-am cumpărat un cal. Alb. Foarte alb. Călăresc în zori prin împărăție. Împărăția gîndului meu, de la un capăt la altul al lumii. Am o cravașă pe care mi-o lovesc de cizmă de cîte ori sînt nemulțumit de ceva. De pildă grădinarul. Și nu numai el. Îi bat uneori cu cravașa peste ochi și spate. Și acum taci. Știu că taci. Să nu spui că nu. În zadar. Nucul bătrîn, din fundul curții copilăriei, s-a uscat. Cu siguranță s-a uscat. Nici nu se poate altfel. Și mărul... Nu, mărul nu. Era mărul nostru de nuntă. A stat ploaia și vîntul. Atît. E ora prînzului, doamnă. Astăzi vom supa împreună. În doi. În doi singuri. Foarte singuri. Și vom așeza alături scoica, să știm că oricînd o putem strivi, lovind-o cu pumnul... Zilele trecute mi-am luxat un picior, alergînd pe faleză. Acum s-a umflat și mă doare. Tu ce mai faci ? De ce-ai murit ? Vreau să știu. Spune-mi. Acum sînt în stare să știu. De ce-ai murit ?...

eram ploaia

„Tu știi, iubite prietene, că nimic nu mi-a mai rămas din cît mi se părea că am și ceea ce fac sau voi face și de-aici înainte, nu reprezintă decît scenele învățate pe de rost atîția ani, ale unei morți lente ; spasmele ei sînt scrisorile ce ți-am trimis și nu știu cîte îți voi mai putea trimite.

Vezi, ca și mine, cum zădărnicia și goliciunea faptelor la care sîntem siliți să consimțim ne duc în cele din urmă spre o stare de animalică nepăsare și lene de înțelegere.

Un poet, de care am dat după despărțirea noastră, spunea că verdele e culoarea vieții. a tinereții, simbolul fecundației, fundalul germinării. Fals, iubitul meu prieten. Verdele este cea mai abjectă culoare : ea înseamnă putregaiul, mlaștina, este culoarea fierii ce răzbătea pînă mai deunăzi din cuvintele noastre, a speranței exaltate pînă la teroare. Ai văzut vreodată răsăritul ? Vei spune în corul amorf al celor ce te înconjoară că este de foc, este fierbinte ca viața. Iarăși fals : răsăritul este putred, verde și negru. De aici vine totul și clorul ce ne curge prin vine este tot verde și el. Vor trebui multe mii de ani pînă ce oasele noastre calcinate să dispară o dată cu orice amintire despre noi, înainte ca alți oameni să ajungă să trăiască pe aceste locuri. Sau, poate, cine știe, animalele vor deveni idealul perfecțiunii și din degenerarea lor în oameni să se producă un nou cataclism. Atrocitățile zilelor noastre nu pot fi cîntărite cu nici o balanță..:

Dacă vezi sînge pe hîrtie, prietene, află că este al meu. În cușca în care stau închis, cu fața în jos și mă chinui cu scrisul, alegîndu-mi grijuliu mișcările, paznicul mă împunge uneori, la plictiseală, cu o țeapă, iar eu nu mă pot pune împotriva lui.

Tot cuvintele rămîn, iubite prietene, tot cuvintele...“.

Așa se încheia scrisoarea prietenului meu Tizon, pe care îl cunoscusem cu ani în urmă cînd, tînăr fiind, intrasem sub steaguri la fortul B... de pe malul apusean al Mării Celei Mici.

Slugile ziceau că scrisoarea o lăsase la poarta dinspre răsărit un căruțaș ce nu se bucura de grai, ci doar de auz și care, pe deasupra, nu avea nici întregul folos al mințipentru singurătățile mele îmbătrînite n-am lor sale. De unde dobîndise acel dar neprețuit izbutit să aflu de la el, cum n-a știut să mă facă să înțeleg cum ajunsese din temnița lui Tizon la el scrisoarea, nici numele cetății care îl închisese pe tovarășul meu. Zadar i-am spus ca un învățăcel, numele tuturor orașelor mai apropiate pe care le știam, îndemnîndu-i aducerile aminte, și cum și știința lui era neîndestulătoare pentru a-mi înscrie în colbul de pe vechile tratate numele cetății. l-am lăsat să meargă în voia lui și am ridicat stăvilarul, liberîndu-mi amintirile, să mă desfăt în reconstituirea din imagini disparate a prezenței prietenului Tizon.

Fusese ca o umbră a mea, cu care am colindat drumurile acelei părți a pămîntului. Mai aproape îl aveam de inimă decît pe părinți, iar femeile ce ne tăiau cîndva calea, pe la popasuri de noapte sau în orașe îmbelșugate, unde poposeam, nu reușeau niciodată să semene dihonia între noi, căci fiecare știam să iertăm rătăcirea de o clipă a celuilalt și să ne primim cu brațele deschise unul pe altul după ce judecata își deschidea iarăși drum trainic prin mințile noastre.

Căutasem împreună gloria sub panașuri bogate, în sudoarea și sîngele luptelor, în mizeria și lipsurile campaniilor nesfîrșite de rostul cărora nu ne întrebasem. N-o găsisem în vreme de pace și sîngele nostru clocotitor vroia să i-o dea războiul. Împreună am luat cu asalt fortărețe întărite sau tîrguri nefericite și am trecut prin sabie zeci, poate sute de dușmani. Și pentru noi, dușman în acele timpuri însemna cel ce-ți stă în față pe cîmpul de bătălie. Spulberasem vechi adversități și ni s-a oferit prilejul de-a prăda cetăți înfloritoare, de-a pleca de acolo cu caii gemînd sub aurărie și argintărie ca să ne așezăm undeva, în sfîrșit, să ne domolim vîrsta în vreo casă neumblătoare și lîngă o femeie. Dar n-aveam inima să prădăm niște obiecte care nu ne stătuseră cu arma împotrivă și atunci plecam mai departe la drum singuri și săraci, avînd drept singură și neprețuită comoară sufletele noastre legate, iar drept tortă vitejia și tinerețea.

Despărțirea ni s-a petrecut fără cuvinte. La ce ar fi folosit atunci ? Călăream printr-o pădure, iar o ceață groasă ca laptele s-a

GABRIEL GAFIȚA

coborît asupra noastră. Simțeam cum îmi umple gura. Ne-am ținut caii aproape, dar tot nu ne vedeam. Calul lui s-a speriat de ceva, a nechezat o dată ca în ceasul morții și a pornit în galop. Degeaba am strigat după Tizon, ceața îmi oprea vorbele cu un perete de vată și nu mai vedeam nici armăsarul negru pe care-l călăream, ci doar mă simțeam purtat ca o stăfie. N-am văzut cînd s-a căscat o vale sub mine și m-am trezit între preacinstiții vraci din această umilă cetate, care-și frămîntau bătrîna știință să-mi lipească oasele la loc. Am rămas printre ei, infirm și plin de îndoieli. Închinîndu-mă cărților vechi ce prisosesc aici. Si iată că primisem întîia scrisoare de la Tizon după atîția zeci de ani.

Dar unde să găsești un om cînd el ar putea fi oriunde ? Am întrebat călători din cele patru vînturi, poate aflaseră ceva, însă nici ei nu știau mai mult decît mine. De trei ori stelele mi-au arătat greșit drumul către prietenul meu, și nu am deznădăjduit. M-am încrezut și în tratate, cum nu mai aveam nimic alta de crezut și m-au înșelat și ele.

Atunci am scos calul, l-am împodobit ca în zilele cele bune și am pornit să bat în porțile cetăților, în căutarea lui Tizon.

Monarhii m-au primit fiecare după felul său. Unii au fost buni și mi-au deschis porțile închisorilor, lăsîndu-mă să recunosc între toate acele scheletice și bărboase figuri pe cea a prietenului meu, cu făgăduiala că va fi pe loc iertat, oricare i-ar fi fost vina. Am văzut mii de oameni și mintea mea a înțeles cît de multe sînt închisorile lumii și cît de încăpătoare. M-am așezat la vorbă cu unii din acești supuși ai întunericului și le-am stîrnit amintiri dureroase. Mă întrebam dacă nu cumva Tizon era de fiecare dată, într-atîta semănau poveștile lor.

Pe la alte cetăți îmi cereau să-mi declin seminția și rubedeniile de sînge subțire ca, punîndu-le în cumpănă cu ușa grea a închisorii, să judece dacă mi-o pot deschide sau nu. Și de cîteva ori întreg arborele meu de strămoși a fost prea fragil în fața porților uriașe de metal. Dincolo de oricare din ele putea fi Tizon.

— Cine ești ? — mi-a aruncat într-un rînd cu dispreț un monarh din înaltul jețului său.

Știam dinainte ce-ar fi vrut să-i spun și de aceea mă foloseam de privilegiul oaspetelui ca să-i turbur încrederea de sine.

— Descind dintr-un scalv roman care a învățat carte și creștinat o gorilă. Au trăit la un loc pînă ce a făcut-o să poată cît el. Își tîra barba din greu cînd a izbutit o asemenea zădărnicie. Și în ziua aceea l-a mîncat.

Ochiul lui sîngeros a înghețat abea mijit a adîncă înțelegere. Îmi prindea întreaga statură în arcul întins al pleoapelor lui.

— Vorbești în parabole, străine — s-a răstit el. Ar trebui să mă văd pe mine în gorila din povestea ta. Ar mai trebui să citesc printre rînduri în vorbele tale cu păcat și să te trimit de-a dreptul pe mîna gidelui. Vezi, norocul te călăuzește, căci datoria mea e să respect străinii ce-mi calcă poarta cetății. Dar cu tine, tare mi-aș săra sufletul !

Iar eu atunci, făcîndu-mă a nu-l pricepe, l-am întrebat dacă nu are în temnițele lui un om pe nume Tizon.

Desigur, avea mulți închiși în temnițe, era doar un monarh puternic, însă vreunul cu acest nume nu știa să fi avut cîndva.

Pe la alte cetăți, hrubele putrezeau goale și pe ici pe colo se găsea un temnicer bătrîn de secole care să-și aducă aminte de un închis ce scria toată ziua pe zidurile murdare, dar care murise de mult. Ceream să văd scrisul acelui om și totdeauna soseam prea tîrziu, iar igrasia lucra asupra scrijeliturilor lui. Îl întîlneam astfel pe Tizon în multe cetăți, în și mai multe închisori, singuratic scrib pe ziduri, și peste tot, cu aceeași persistență, igrasia mi-o lua înainte.

Cînd nu mi-a mai rămas decît s-o apuc înapoi spre casă, ori să mă pierd în lume, m-am gîndit o clipă cui las povara de-a-l găsi pe Tizon. Dacă eu, care-l știam și-i fusesem apropiat, nu izbutisem să-l găsesc, ce putea face un necunoscut în locul meu ? Cum casa mea, ca și a lui Tizon, nu era nicăieri — noi eram făcuți să rătăcim veșnic — iar drumul spre cetatea de unde plecasem la începutul începuturilor putea fi în orice parte, am lăsat calul obosit și bătrîn să aleagă vîntul spre care vom merge de aici înainte.

Am apucat pe un drum ce nu se deosebea cu nimic de celelalte și am adormit în șa. Aproape că nici n-am simțit ploaia cernită ce s-a abătut asupra noastră, fiindcă era o ploaie molcomă de toamnă ce topea totul, nu atît cu apa, cît cu umezeala pătrunzătoare. Am descălecat după o vreme și am dat drumul calului să pască, în vreme ce eu, cuprins de o tristețe nemărginită, m-am așezat jos, pe iarbă, rezemat de un buștean doborît. Simțeam picăturile prelingîndu-mi-se prin păr, pe frunte, obraji, pe după gît, pe spinare. Eram scăldat de o sudoare ce nu-mi aparținea, ci venise din afară, de parcă aș fi început să nu mai fiu eu și vedeam cum din mine curg fără încetare picături grele ca niște ocale, lăsînd numai acea umezeală plăcută care topea totul. Am căutat calul din priviri dar nu mai era. Mi se părea firesc să nu mai fie, doar și eu dispărusem : picăturile mele au sfîrșit prin a cădea pe pămînt, lîngă buștenul doborît, în locul unde nici omul nu mai exista. Eram ploaia.

GEORGE ALBOIU

Cel senin

Deasupra golului mergînd
fără dorință fără gînd
Picioarele se-ndeamnă blînd.
Nu e nici moarte, nici visare
e doar o oarbă căutare
a astrilor din depărtare.
Și nu mă mir de ce un gol
atît de mare-mi dă ocol
și nu mă mir de ce nu cad
în raiul alb în negrul iad
Nici lacrimi nu mai pot să plîng
din ochiul drept din ochiul stîng
așa cum ele poate curg
și-acum din primul meu amurg
Cîmpia oare-n care parte
s-apleacă să se verse-n moarte ?
Deasupra golului mergînd
tare sînt trist nu pot nicicînd
să mă mai înspăimînt căzînd.
Doar mama care m-a născut
își moaie pintecul pierdut
în vidul ce s-a desfăcut...

Hamlet obosind

Dar această cîmpie e fără de sfîrșit
și numai pe măsura picioarelor Domnului.
Eu m-aș așterne prin ierburi, m-aș culca
aș muri dar aseară am văzut
cum umbra mamei mele trecea
pe cărarea bătută purtîndu-mă
în pîntecul cu fiare încercuit.
Și cît va trebui să mai umblu strein
și cînd se va îndura acel cineva
de mama și de nașterea mea.
Cînd oare trecînd alături în seara plînsă
o voi vedea din nou plutind pe cărare
mama mea goală pe dinăuntru ca un fluier
iar eu pe mine avîndu-mă să mă pot culca
în iarbă să pot muri obosit cum sînt
căci această cîmpie fără de sfîrșit
e numai pe măsura picioarelor Domnului.

Cînd înlăuntru focul se duce

Toate luminile
în cer se-aprind
mai mult ca ieri
doar eu mă sting
către dureri
încet pierind.
Din aștri mori
cîte o rază
mă luminează,
să nu mă-ntunec
dar ei cu jind
mai mult ca ieri
în cer se-aprind
doar eu alunec
doar eu mă sting.
Arde Cîmpia
puiul de stea
picură-n urmă-l
cenușa mea.
Printre luminile
ce-n cer se-aprind
o văd pierdută
rătăcind
să-mi dea lucirea
dar eu mă sting
căzînd, trăgînd
în moartea mea
nemărginirea.

Înserare neadormită

Nici un astru seara nu apune blînd
și iertător deasupra umilinței mele
dar eu mă răzbun ascultînd în extaz
înfiorata ei tînguire.

Din trupuri de orbi în iubire fosnind
veșnic neadormiți, va veni peste noi
amorul, o Eufros, amorul
al beznei singuratic elixir

Lîngă ochiul Himerei

Trist ca un zeu lîngă ochiul stins al Himerei
zilele, roptile prea mici pentru trupul meu sînt
egal în amurguri mă mir și viii și morții.

Doar de o mamă-s născut de aceea sînt singur
ochiul meu înger floare a neantului seara
căci strein aș putea să nu fiu Eufros...

Trist ca un zeu lîngă ochiul pustiu al Himerei
zilele nopțile prea mari pentru trupul meu sînt
egal în amurguri mă mir și viii și morții.

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Medeea singură

Eu zeii toți i-am ținut în palmă
Cu ochii-nfumurați de-o zare...
Aprinsă lîna sfîntă — calmă
M-a răstignit tăcută-n mare.

Pe cercuri de icoane sfinții
Nesimțitori la mîngîieri ascunse
M-au încercat încet, încet cu dinții ;
Medeea poate singură mă plînse...

Sîmburi goi

Am vrut să te scriu acum în oase,
Măicuțele mă plîng în mîini, mă plîng.
Nu știu, cochilii de melci ard în crîng
Pădurile moarte, pădurile roase ?

În asfințit triunghiul să-l tereștî,
Îmi curăț tatuajele de fier.
Mă dor măslinii visului, cînd pier
În ochii mei te port așa cum ești, cum ești.

La răsărit de mine ară un plug
Cine îmi riciie casa, casa ?
În flori adînci frigul își cîntă coasa
Mă bate gîndul la umbre cînd fug, cînd fug...

Moira

Dreapta este un cerc de rază infinită...

Arginții ăștia treizeci, mici și mari
Mă țin acum și n-am cum să-i schimb
La Ghetsimani, sfinte domn îmi pari
Ingîndurat cînd mîna peste cer ți-o plimbi.

De-am încercat să număr timpul tău
Sărutul ți l-am dat uimit și clar
Și m-au durut străfunduri, hău cu hău
Pe cruce te-am urmat și eu, pahar.

M-am bucurat cînd te-am văzut întreg
Piroanele m-au liniștit de chin.
Te-am sărutat și nu ți-am fost vitreg
Cînd ai băut din mine suspin după suspin.

Pierdut de-al sfinților uitat sobor
Tu vii mereu urcînd, eu veșnic mă cobor...

Din volumul „Cercuri la Elsinore“

G. PETRAȘCU : Țărancă cosind

Străbuna cunună

Alerg sub noaptea lipsită de lună
Să caut străbuna cunună.
— A dacilor viață în flori de gheață
Și lespezi de pîine —
Și turmele cerului în zadar
Pasc stelele moarte
Ce vrere și soarte vor anii să ia ?
Sau poate că lumina din Dunăre
Vrut-a să bea și s-a-necat ?
La margine de veac, eretic și mic
Tot alerg sub noaptea lipsită de lună
Să caut străbuna cunună.

Cîntec în Lydia

Pasărea cu glas amar mi s-a așezat pe pleoapă
Ochii scurși pe coasa nopții limpezesc pămînt de apă.

Stea plămadă de durere învrăjbită-n asfințit
Sufletul luminii arde greu de cercuri înfrățit.

Pravila de foc pe buze risipită-n rugăciuni
Moartea mării fulgerate umple vechile furtuni.

În mulțimile de stînci peste gheața împlinirii
Cîntă pasărea amară dorului și risipirii.

trecerea

Zăpada începuse brusc, dintr-un timp dinainte de plecare și acuma ca să se ferească își aplecase capul, cu gulerul ridicat și privirile prin streașina mică pe care o făcea șapca cu marginea colțuroasă a paltonului. Urechile ieșeau în afară, stricînd conturul rotofei și tuns al capului, iar totul devenise rumen, un rumen bun și cald și nepretios. Pe margine se aduna zăpada în grămezi copioase, zăpada era rece, mult mai rece decît cealaltă zăpadă, cînd ninge cu fulgi mari și nehotărîți, care pornesc de sus, de undeva de dincolo de sfîrșituri și vin ușor, cu toată topirea înaltului, vin cu zbuciumul viu, neașteptat al iernii dinainte de bobotează. Apoi a venit trecerea, din sine către ceilalți la fel de mulți și la fel de singuri, în paltoanele lor groase de-a valma, cu mișcarea picioarelor și glasurile învelite de vapori, a venit trecerea, iar el a ridicat privirea încet, încet, lumina cădea sticloasă din dreapta și a recunoscut chipul aceleiași ființe, mai împlinită, mai roșie. Era ea acum, și-i stătea în față, lipsită de final, pe părăsirea rece, strîngea brațul unui alt bărbat, cu două capete mai înalt și nasul rotunjit parcă special, de jos în sus ca să se vadă, iar el era singur și mîna dreaptă și cea stîngă îi erau libere.

Pesemne că se făcuse totuși seara cu gustul întîlnirilor priviri, cînd gestul se petrece iute și apoi alene în lunga reîntoarcere, înspre locurile noastre și se întoarce blînd, nedespărțit și moale. Era remușcarea mijlocului de adevăr, o față împlinită și roșie, a cărei expresie ar fi putut s-o refacă, atunci în frig, deopotrivă cu toții, numai hîrtie să fi avut și bunăvoință...

Lipsea puterea tragicului din întîlnire și-i devenise totul o simplă înclinare a capului în semn de bună seara. Ce mijloc nefericit și searbăd era nevoit să folosească, în fond nu se întîmplase nimic din toate cele, ci era poate mai seară decît altădată, lipseau fuga și tropotele tandre, lipsea fața cu obrajii bine: „bună seara“ i-a spus, „bună seara s-a auzit răspunsul, și dă-mi voie să-ți prezint pe soțul meu“ apoi repede către acela înaltul „un prieten, un vechi prieten, îl cunoști tu, ți-am spus poate de el, da, da, ți-am mai spus, cu siguranță că ți-am mai spus“. „Bună seara“ și mîna s-a întins scurtă din pîrghia antrebrațului, mînă puternică, mare și cîntărită. Se așteptase la o asemenea alegere, era ceea ce îi lipsea lui în serile cu primăvară, rostul mînglierilor după rostul bibeloului pe etajera lustruită și întîi de toate bunul simț în despărțirile cu o fată mare la colțul străzii. Nu, glasul nu era ciudat, nu devenise nou în transformarea aceea, iată deci pe bărbatul fatal, pe bărbatul visat, pe bărbatul bărbat, nuuu, glasul nu era schimbat, și nici coșurile de pe față nu-i dispăruseră încă.

Urmele pașilor întreiți se luau de mînă în goana celor două fugi, se risipeau pe vîrfuri și apoi continuau.

— Mai scrii poezii.

— Da, din cînd în cînd, dacă am timp da, dacă n-am timp nu.

— Dar ce faci ?

— Ce fac ? Ce să fac. Bine, ce să fac ! Da tu ?

— Eu ?

Bărbatul mergea înalt pe latura din stînga. O avea la inimă. Zăpada cădea și atunci plină de semnificații și scotea în fața lor mii de spiriduși.

— Ce drăguț cade zăpada, parcă ar fi spiriduși. Mii de spiriduși.

— Da. Ce de spiriduși, leit spiriduși. Mii de spiriduși.

Bărbatul mergea înalt pe latura din stînga. În fond de ce, de ce toată jucăria asta neutră, ea știe, el nu știe și părul a rămas același „părul a rămas același“. În seara asta sînt penibil, nici nu se putea să fie altfel într-o seară ca asta, întotdeauna cînd îmi pun șapca asta arăt la fel, de nu mi-ar ieși urechile din șapcă, da parcă pot, degeaba le îndes eu acolo, degeaba le înghesui, le acopăr cu căptușeala și ridic gulerul, parcă pot face ceva cu șapca asta idioată și urechile astea care m-au obsedat întotdeauna, de cînd mă știu m-au obsedat urechile. Uite ea ce urechi mici și rozulii are.

— Da, să știi că ai dreptate, ca niște spiriduși, foarte bună comparația, foarte nostimă, nu ? domnule, dumneavoastră de ce nu

ALEXANDRU HAGI-DUVAN

vorbiți de loc ? Domnule dacă nu vă simțiți bine eu mă retrag, eu n-am, eu...

În fond ce rost avea toată discuția, fusese undeva între luminile acelea care se aprind atît de rar, atît de frumos în joc interior de oglinzi. Ce frumos fusese și cît era de singur, ce minunat se vedea de acolo zăpada pe prelungirea de pînză albă și sticlirile celeilalte părți, la fel de searbădă și de uitată. Dar așa trebuia să se fi întîmplat și mîna a venit durdulie și s-a întins din pîrghia antebrațului și l-a scos în afară, l-a scos și luminile s-au stins atunci toate deodată și faldurile s-au mișcat puțin, încă puțin, apoi au căzut și ele în zgomotul greu al trezirii de după amiază.

Da, pentru omul acesta a fost refuzat, sau nu pentru el, pentru alții ca el, pentru atîția alții ca el, care nu purtau șapcă, în definitiv ce stupid să-și facă atîtea probleme dintr-o șapcă. Așa sînt oamenii, își fac tot felul de probleme dintr-o șapcă

— Nu, zău, domnule, vă rog, ca niște spiriduși domnule, domnule. Doi obraji împliniți îl priviră. Era atît de mult grai în obrajii aceia !

— Ce te uiți așa la mine, te cunosc de cînd erai mică, nu mă sperii, nu poți să mă sperii. Eu te cunosc de cînd erai mică. Așa sînt femeile, întîi papă, pe urmă înghit. Da' de ce-i așa de înalt ?

— De ce-i așa de înalt ? Nu știu, tu de ce ești așa de mic, e mai bine să fii mai înalt, e mult mai bine, în primul rînd vezi mai departe și fi cinema e mai bine. Cînd nu văd bine mă ia în brațe. Atunci întoarse capul spre dreapta. Era un bărbat înalt, să fi tot avut vreo trei metri, cu nasul nu prea distins, dar foarte elegant îmbrăcat, nu, n-avea șapcă, nici pomeneală de așa ceva, n-avea nimic pe el, absolut nimic, se uită în dreapta și văzu bărbatul.

— Asta da, zise, ca niște spiriduși, ha, ha, ce caraghios, ca niște...

— Cînd ai să fii și tu ca el ai să înțelegi, primi răspunsul cu furie.

— Cînd am să fiu și eu ca el ?

Mergeau așa înainte, într-o neîntoarcere voită, cu gestul nestudiat de nimeni și dacă cineva ar fi trecut pe acolo ar fi văzut cu siguranță trei oameni, dintre care unul avea șapcă, apoi bărbatul, era înalt bărbatul ca o streașină și lat și rumen, și fața aceea împlinită la care dacă te uitai de jos în sus nu puteai să spui nimica, apoi el a coborît privirea și a privit de dincolo de streașină, urechile îi ieșeau în afară stricînd conturul rotofei și netuns al capului.

Pe margine se aduna zăpada, în grămezi copioase, zăpada venea rece cu toată topirea înaltului de undeva de dincolo de sfîrșituri, în definitv atunci se putea totul și invers, atunci a venit trecerea, de ceilalți către sine, bună seara, un vechi prieten, ți-am mai spus de el, da, cu siguranță că ți-am mai spus de el, a venit trecerea și a coborît privirea încet, încet, a trecut trecerea, bună seara !

florile albe de cireş

Povestire de

MIHAI ARSENE

Urma să ne întîlnim la exact şi *şaisprezece douăzeci şi trei !*... De ce tocmai ora aceasta ?... Aflasem, nu-mi amintesc de unde şi de la cine, că orele de întîlnire cu o fată, de obicei, sînt rotunde. Cel mult jumătăţi. Şi numai în cazuri extreme sferturi. Dar... *şi douăzeci şi trei !* ?...

Mă rog, oricum ar fi fost — indiferent de acest *şi trei* — eu o aşteptam. Şi cum o aşteptam !... Convins că va veni. Că va fi punctuală. Şi se putea altfel ?... Nu. Ştiam !

Convenisem să ciocănească de trei ori în uşă, încet. Să nu se prindă mama. Tata nu avea cum să se prindă. La ora aceea nu era niciodată acasă. Nu, nu. Nu era acasă pentru că ora e cum nu se poate mai plictisitoare, iar el încearcă să-şi umple timpul, dacă se poate spune aşa, între patru şi şase după-amiaza, la SELECT. Se ştie unde. Lîngă Piaţa Centrală... Ieşi din teatru, intri în cafenea şi invers.

La această oră mama, cu un NECKERMANN pe genunchi, creioane colorate şi blocul de schiţe alături, „studiază" ultimul răcnet în materie de croiuri pentru fuste, rochii, pardesie şi paltoane... Examinează cu maximum de atenţie blănurile argintii, neargintii, castorii, nurcile... Măsoară, fără exagerare, la milimetru *mini* şi *maxi-jupe*-urile, trece cu „a patra" peste articolele tehnice şi cele de uz casnic, mai cu seamă ! — nu are ochi pentru bărcile cu motor, „Mercedes"-uri, motocicletele „NSU" — oprindu-se la coafuri spre a le categorisi în *moderne, excentrice, clasice, moderate, tinere, serioase* şi *frivole*. Fără nuanţe, fără concesii. Întocmai şi în ordinea amintită. Trece apoi la selectarea modelelor. Şi ce selectare !

NECKERMANN-ul e din anul trecut. „Atemporalitatea" nu face însă nici o impresie asupra mamei. L-a primit, NECKERMANN-ul, de la *freulein* „globe-trotter", Anelise, blonda cu părul ca paiul. Condiţionat. Nici nu se putea altfel. Extrage din el modele pe care, personal, nu le foloseşte. Le împrumută însă cu plăcere vecinelor de la *patru* şi *trei*.

Cînd găseşte, copiază modele pentru lasetă. Pe acestea, da, le întrebuinţează. Scoate din ele adevărate minuni şi de care, nu o ascunde, este mîndră.

Atît de ocupată cu sortarea modelelor, supraaglomerată pot spune, nu ştiu cînd găseşte timp să-mi amintească, în treacăt se înţelege, că mi-ar trebui şi mie un TINK + *pe nouă* şi ceva peliculă colorată pentru imortalizarea escapadelor de pe Bucegi şi Omu... Fără îndoială, mi-o spune să-mi facă plăcere.

Cînd îi lipseşte NECKERMANN-ul trage storurile, pune mîna pe *Bacovia* apoi, la lumina violetă de pe biroul tatii, se afundă în lectură, plînge şi devine imună chiar la un milion de sonerii funcţionînd toate dintr-o dată.

Limpede. Nu-mi făceam probleme din pricina mamei.

Dificil, în clipele premergătoare sosirii, mi se părea găsirea unei formule cu care s-o întîmpin. Voiam ceva deosebit, relevant, să mă lanseze de la început într-o atmosferă de gazdă nu numai primitoare, curtenitoare, bărbat — calitate de care eram convins... Îmi trebuia şi-mi doream o maturitate vizibilă, de afiş dacă se putea, agreabilă, exprimată fin şi net în acelaşi timp, fără tentă de efort, într-un cadru natural... Iată ce voiam ! Exact ce-mi lipsea. Şi asta mă înspăimînta. Mă transforma în efemerida care, obligată să pirueteze pe suprafeţe lucii, risca să alunece şi... Posibilitatea unui chix mă împingea spre disperare. Grav, foarte grav ! cu cît eram la prima întîlnire serioasă din viaţa mea.

Exceptînd cele amintite învăţasem lecţia conştiincios. Nu-mi aminteam cînd, dar o şi repetasem pentru că în mine, aveam convingerea, o făcusem. Întrebarea era „ce mă fac cu elementul surpriză" — o chestie învăţată de la tata.

Cucul anunţă prompt : „...şi douăzeci !"

Îmi mai acorda deci trei minute. Încă trei minute pentru a-mi regla respiraţia, a-mi retuşa ţinuta, pentru a aranja florile din vasul de cristal, a pune magnetofonul la priză, pentru a aprinde lampa cu picior — cea cu abajur *citron* şi cu maci pe el — şi care, cînd se aprindea, era o frumuseţe de lampă. Florile roşii, desenate pe cartonul tratat cu spermanţet lichid, se aprindeau o dată cu filamentul şi estompau, fără doar şi poate, eventuala roşeaţă din obrajii mei, punînd totodată în valoare acuarela montată în calcar, pe verticală, deasupra mesutei de serviciu, contrastînd plăcut cu albastrul marin ; smaltul glastrei pentru lalele...

Mi-am întors privirea. Ramurile cireşilor de lîngă bordurile aleii ce duce spre poartă erau încărcate cu flori albe. N-am avut timp să mă întreb : „Cînd a nins ?"

Cucul ieşise, conspirativ, pe portiţa aruncată în laturi de forţa arcului ,anunţîndu-mă înfrigurat : „...şi douăzeci şi trei, punct !" după care s-a retras rapid, la timp, exact cînd au explodat cele trei ciocănituri convenite în lemnul lustruit al uşii. Uzitatul „poftim" a rămas numai intenţie. Intrase în aceeaşi clipă, închizînd fără să facă zgomot. Îşi lăsă încălţămintea la uşă — gestul m-a surprins, am şi zîmbit — o schimbă cu alta, foarte fină, scoasă de sub eşarfa legată pe talie, apoi, cu pasul mărunt, caraghios cumva, se apropie ţinîndu-şi palmele lipite iar vîrfurile degetelor sub bărbie.

Avea figura rotundă, alb-marmoreană, ochii negri, limpezi, totul într-un ansamblu perfect şi splendid cu chimonoul pastelat, imprimat cu enorme flori violete. S-a înclinat. Cînd şi-a ridicat privirea era toată numai zîmbet, eliberîndu-mă brusc din închistarea statuară în care mă aruncase la apariţie.

Numai după ieşirea din închistarea aceea m-am convins că este ea. Crezusem că fata aşteptată nu va veni, că nu reuşise să scape, — de unde şi cine ar fi împiedicat-o să vină nu ştiu, totul se făcea în cel mai strict secret — şi că a trimis vreo prietenă să-mi anunţe ceea ce trebuia să se numească marea mea deziluzie. Dar nu. Era ea.

I-am recunoscut cu uşurinţă zîmbetul — nu i-l mai văzusem vreodată — am recunoscut-o după aluniţa de pe umărul stîng, numai de mine ştiută, — mi-o arătase. nu-mi amintesc cînd — aluniţă ce o deosebea de toate fetele lumii.

Am rugat-o destul de tare să ia loc. Teamă că m-aş putea deconspira ?... N-aveam. Am declanşat magnetofonul, banda a pornit o dată cu ea, cîntecul înregistrat special a inundat confortul ,am acţionat butonul moderator... Lampa cu picior difuza o lumină splendidă, caldă, odihnitoare şi muzicală, tapetînd albul orbitor de *zinc-weiss* al „pereţilor oglindă" cu enorme flori roşii de mac...

M-am aşezat în faţa ei pe fotoliul pluşat. Părea o floare cu petalele deschise, aşa cum şedea direct pe mocheta verde. La spate, lampa cu picior, nu mi-am dat seama cînd, s-a stins sau a dispărut. Toată lumina iradia acum din interiorul chimonoului, din tot ce era fata cu obrazul rotund ; prin pielea obrajilor, acum roz-pal, prin ochii albaştri acum, transparenţi şi nesperat de frumoşi, ireali, prin părul transformat în miriade de granule fosforescente...

— Eşti american ? m-a întrebat în şoaptă, zîmbind, privindu-mă într-un fel care mă intimida.

— Nu, i-am răspuns sau am avut intenţia doar.

— Atunci de ce te numeşti Frank ?

Da, exact, de ce mă numeam oare Frank ? Şi de cînd ?

Nu am găsit un răspuns imediat. Nici chiar prea curînd după aceea. Am ridicat din umeri, gest la care ea a zîmbit concesiv apoi a repetat prima întrebare, vrînd parcă să mă necăjească.

— Eşti american ?

I-am răspuns că sînt român, român neaoş, că numele îl datorez mamei, fapt care, din auzite ştiam, generase o discuţie deloc paşnică între părinţi, tata vrînd să mă numesc Ion.

Exploziv a pornit să iradieze lumină, înfrumuseţîndu-se peste poate, ceea ce, aşa am tradus, se datora unei izbînzi repurtate asupra mea — n-am înţeles în ce consta această izbîndă — şi o făcea fericită. Fericirea ei, manifestată direct, m-a încălzit. Am convins-o că numele *Frank* îl poate întîlni frecvent la irlandezi, germani, la africani, asiatici, spanioli şi chiar la italieni, cu toate că aceştia, în marea majoritate, preferă lui *Frank* pe *Alberto* — „de la alb" am zis — argumentîndu-mi şi convingînd-o că mi s-ar fi potrivit şi mie, dar că nu se mai poate face nimic din moment ce mă numeam aşa cum mă numeam...

A regretat imediat. Şi eu o dată cu ea. Lumina pe care o iradia îşi schimbase tonalitatea. Dar nu mi-a dat timp să-i contemplu tristeţea. A venit imediat cu altă întrebare :

— Îţi plac florile de cireş ?

Dacă-mi plac ? Sigur că-mi plac. Sînt florile care-mi perpetuează senzaţia vitalităţii chiar cînd dorm, singurele care îmi aduc noroc — ele mi te-au adus pe tine — unicele care îşi păstrează tot anul parfumul, în mine ! — am accentuat pe „în mine" repede şi de teamă să nu văd cum tonul luminii se schimbă, nu ar fi fost cazul ; m-a privit clipind — şi dacă i-ar place florile de cireş aş fi omul cel mai fericit de pe lume...

— Imi plac, mi-a răspuns — ar fi trebuit s-o ştiu — îmi plac chiar foarte mult. Sînt florile patriei mele din care am plecat pentru a fi aproape de tine şi acum... acum...

A tăcut.

Lumina îşi pierdea din intensitate. Pierdeam treptat din culoarea, curajul şi senzaţia de fericire, dar m-am salvat şi am salvat-o de la lacrimi arătîndu-i cireşii înfloriţi de pe marginile aleii.

Obrajii i s-au aprins imediat ,s-a ridicat, s-a apropiat şi, luîndu-mi mîna stîngă în mîinile mici cu degete luminate, mi-a aşezat-o pe ochii ei, s-a lăsat pe genunchi apoi a început să cînte un cîntec fără cuvinte ; era un „a" prelung, calm, unduitor, catifelat, fără nici o apăsare, cu urcuşuri şi coboriri de apă-n vad. Era un cîntec necunoscut, frumos, vesel şi trist în acelaşi timp, plin de arome... Mi se părea că atmosfera invadase camera — tot aerul care sărutase crestele valurilor oceanului sau ale mărilor, aducînd cu el pulberea fină a talazurilor, dizolvînd-o deasupra capetelor noastre, pulbere cu care se impregna totul ,obligîndu-mă să-i simt gustul sărat şi mirosul îmbietor de alge...

A simţit şi ea aroma apelor. A deschis ochii mari, mari de tot, trimiţînd un fascicol puternic de lumină, toată lumina ce o putea emite, spre mine...

Am întins mîna spre fereastră şi, rupînd un ram dintre cele intrate în cameră, i-am prins florile alb-viorii în părul din nou negru, pentru o secundă negru...

— Aş fi murit dacă nu o făceai la timp, mi-a spus fără putere, apoi mi-a mulţumit sărutîndu-mi mîinile, dar mie mi s-a făcut ruşine...

A observat. Am auzit-o spunînd imediat că *acesta este cel mai frumos gest pe care îl poate face o femeie fericită* şi mi-a mai spus ceva, nu ştiu ce... Şi într-adevăr avea ceva de femeie în ea care mă intimida. Nu reuşeam să-mi mai adun gîndurile, nu-mi mai puteam mişca privirea de la lumina ochilor care păreau să se scalde în lacrimi... Nu erau însă lacrimi ; era doar o boare fină, catifelată — polen pe deschizătura petalelor... Catifelarea le inocula şi mai multă strălucire, o strălucire imposibil de redat în situaţia aceea în care simţeam numai, simţeam că plutesc... La început urcînd şi coborînd valuri uriaşe legat pe trunchiuri de bambus... Era un fel de balans cu urcuşuri şi căderi pe verticală, creîndu-mi senzaţia că totul se petrece în vid. Mă tulburau privirea şi cîntecul, la fel mîinile care acum îmi acopereau ochii, infiltrînd în mine lumina degetelor lor, căldura ce o emanau şi din care nimic nu se pierdea, toată dăruindu-mi-o în timp ce, deasupra, stelele începură să explodeze scurt, mut şi fascinant, una cîte una, în puncte neaşteptat de îndepărtate una de cealaltă... Cîntecul ei şi privirile, privirea colorată şi cîntecul, de asemenea colorat, mă absorbeau parcă, deschizînd un coridor prin atmosferă, coridor prin care mă înălţam fără să întîmpin rezistenţa vreunei gravitaţii... Am privit în jur, am înţeles că se făcuse noapte, că iradiam aceeaşi lumină ca şi fata de lîngă mine, „o lumină bărbătească însă..." mi-a spus fericită şi fără să întrerupă cîntecul ce ne învăluia, n-am înţeles cum. Eram sigur, cineva sau ceva cînta prin ea sau învers, poate prin clipocitul apelor, poate numai creîndu-mi iluzia acelui cîntec sau, poate, cîntau înseşi stelele în izbucnirile lor luminoase... Pierdusem certitudinea deci... Cert era însă că auzeam cîntecul venind şi pătrunzînd în mine cu o fluiditate nemaiîntîlnită, continuu, pînă cînd l-am simţit plecînd prin porii larg deschişi, aprinzînd astfel mările, oceanul, aprinzînd astfel atmosfera dar, treptat-treptat, pierzînd definitiv lumina iradiată din mine.

Pictură murală transilvană

Fata a intrat vizibil în panică ,s-a apropiat, m-a privit din nou şi direct în ochi, transmiţînd nu ştiu ce sunet, alungînd tremurul capabil să mă stăpînească cu putere de gheară mecanică şi, cînd înţelese că nu-mi poate reda luminozitatea, începu să cînte acelaşi cîntec, tot fără cuvinte... Ceva o smulse de lîngă mine, îndepărtînd-o cu puterea unui transfocator, lăsînd-o suspendată între cer şi pămînt sau la media limitelor apei oceanului... Sta unduind lenes, mlădiindu-se într-o lumină ireală, galbenă, curenţii făcînd să i se mişte capetele eşarfei, picioarele... Privind mai atent mi se păru că nu mai era ea, că puterea aceea nevăzută o transformase în meduză... Da, era o meduză ceea ce eu considerasem a fi o umbrelă...

Îmi recăpătam cu greu vederea, ciudat însă, regretam. Stelele se retrăgeau lunecînd, culorile nu mai păreau să fie aceleaşi, iar cu mine se întîmpla ceva, ceva care semăna cu o ruptură, sfîşiere dureroasă şi plăcută totodată, ceva niciodată trăit pînă atunci.

Am revăzut-o tîrziu, se înapoiase, cu capul pe pieptul meu. Şedeam lungiţi pe trunchiurile de bambus în mijlocul valurilor agitate. Îmi asculta bătăile inimii. Ochii îi rîdeau, buzele îi erau umede, fruntea calmă, şi murmura imitînd freamătul valurilor, apoi vuietul prelung, contorsionat al scoicilor...

M-am gîndit timp îndelungat ce nume să-i dau. Am căutat, am căutat insistent, dar n-am găsit nici unul care să i se potrivească.

Am întrebat-o, trist, dacă are vreun nume.

Mi-a răspuns după o lungă ezitare, şoptit, melancolică, melancolie...

— Ciociosan, într-un cuvînt ! a subliniat.

S-a întîmplat ceva groaznic în clipa aceea pentru că toate au dispărut în jur : apele mărilor, ale oceanului, luminozitatea a scăzut brusc, cîntecul, de asemenea, s-a stins brusc, aroma, transparenţa... Toate ! Şi înainte ca eu să pot întreba, să strig cu durerea aceea necunoscută :

— Ciociosan ! ? !...

CLAUDIU MITAN

Jertfa

Nu am memorie de vreo sfovă ce s-ar
depune la cuibul plăcerilor noastre
ci du-te acum
cetatea va şti să-ţi prindă urma înotînd
născocitoare de porţi şi suple-ncarnări de
flaming
cenuşa se-nscrie bizar
în pletele tale de ape mereu curgătoare
niciunde oalinzile lor să-nsemne vreo faptă
şi numai din chipul de ceţuri
aici între sfincşi avîndu-şi lăcaş
un deget arată. ce ?
pînă în seară e plop

Şi pe marile flori...

şi pe marile flori
între marile surîsuri
cu fiul pierdut
rătăcitor în aşteptarea viţelului mai gras
între viţei
şi pînă-n marile roţi
am suspinat eu cu petala
cu surîsul acesta
am suspinat între marile surîsuri
între călătoarele deşerturi
ce cîntînd
mai aşteptau un izvor
un prunc mai aşteptau

NICOLAE CREŢU

Cît timp

spune tot ce ştii
însinguratule
mut în strălucirea mea sînt lîngă
tine noaptea se
freacă de cocoşii sălbatici se aprinde doar
cîntecul lor mai rămîne să
curgă pe turnuri şi
pe răsucitele coapse ale femeilor din
chilia melcului cad
stele şi
ochii străinului seamănă cu
două pete de sînge unde
s-au ascuns cohortele cu
prunci însinguratule
spune ce ştii sau e o
falsă desăvîrşire tu
poţi să vezi
prin pleoapele cu şerpi subţiri
ceea
ce văd e însă întîmplare tu
mîngîi pletele bărbatului
mireaso tu
ţii în braţe capul sfîntului
augustin clipa
te roade-n extaz nu
cobori
pînă la sunetul scoicii cît timp
nu vom călca numai în vîrful
auzului
şi eu sînt întîmplare şi
tu eşti întîmplare
chiar
şi în cornul inorogului
capcana dulcei
morţi

NICOLAE COMĂNESCU

Fără seamă

Se încheia de cîteva ori pe zi şi pe noapte
Un blînd dejun de sacerdoţii
Şi aici firea pădurarului din leagăn
Nu se dezminte
Cade capul său închinat pe sălcii
Adînc pînă în umbra genunchiului drept
Şi vine spectacol de suflete maritime
Nu se mai respiră şi e o pace a muţilor
Acesta e deocamdată actul întîi
Peste cîteva fluvii din nou încîlcit
Drumul păsării cobe răsună
Rugăciune caldă de adunat timpane
De acoperit hoţii şi herghelia pădurarului
A luat drum de seară printre nisipuri
Pază bună la urma urmelor
Depărtarea dintre cuvinte e mută

Pierd urma serilor

Pierd urma serilor în adăpost gigantic
sînt fratele felin a două vise moarte
Intoarceţi chipul deci şi la răscruce
Se-ntîmplă pe degeaba priveghi în sărbătoare

Oh adu-l doamne
Pe el cel mai ferit duşman
Aruncă-i veghea peste grîu
Şi risipeşte-n taină ochiul
La cina falsă de demult
Uitat senin să îndrăznească
O urmă ninsă peste clopot

Şi iarăşi nu mă iartă blîndul con
In care mă născusem marinar destoinic
In braţul răsucit se încordează-un orient
O cum îmi voi plăti rătăcitorul nume

Lăcăş juruit

Şi azi mă răsplăteşte ultima memorie
Vertebra mea plătită se-nclină în adaos
S-a întîmplat la slujbe mute peste seară
Geroşi urmăritori de stepă şi prieteni
In alfabetul de numărat îngenuncherea
Lăsasem pe ocean o rece pribegie
Şi ochiul meu de aur pierdut de bună seamă
La roata blîndă cu joc adăugat
Cînta o curbă stinsă pe fapte de nimic

Deasupra

Prin leneşul pronaos se risipea în dulce sine
Pe patru preoţi şi călătorii de fum
Ingenios uitînd la întîmplare
Parfum de bun rămas pe sceptre
Cobor plăpîndă veghe în iris musulman.

STELA VINŢCHI

Aceeaşi sete

Şi te-ntorceai în cutele luminii
absenţa între noi de zăpadă,
templul de sînge mai plutea
solitar, aceeaşi sete de nemişcare
ca de-o aripă foarte albă

şi-un zbor printre cuvinte
dureros, ca de stoluri pierdute
pe-ntinderi de var
şi nici un somn nu mai avea hotar,
măslinii calzi se auzeau crescînd
turnuri, pentru cei căutaţi.

Vorbiţi despre plăji

Ci roagă-te din ce în ce mai stins,
unghie de unghie se umflă icoana
în mişcătorul piept al mării ;

trupul trece prin trup ca apa
prin apă, gratiile nevăzute
şi blondul putrezit în întoarcerea
cărnii : numai somnul

cu pace neajunsă pe buze,
vorbiţi despre plăji invadate de
soare, ca de melci putrezind
rar, în cochilii.

Vînzare

Pînă la urmă havuzul cu capete
sfincse, pajişti lungi de stele se-ntind
şi fluturi groşi de umbră ;

poate tu mamă acum să mă numeri
a doua oară în tine şi lîngă mare,
e posibilă transparenţa pînă la golul
vînăt de tot, ochiul la ochi se închină
ca la un zeu al verii, plutitor ;

şi vînzarea se face-n adînc
cu strigăt muşcat pîn-la buză.

ARTE

TEATRU

Între lăptucă și spanac

Teatrul absurdului a fost o adevărată mană cerească pentru realiștii mediocri. Reacția de care s-a izbit această modalitate, condamnată pe drept sau pe nedrept (nu discutăm acum problema) a făcut să înflorească, — parcă pentru a demonstra că nu e suficient să schimbi eticheta ca să iasă artă, — un cîmp, mai bine zis tăpșan, cu pretinse subiecte **„realiste"**. Scepticismului metafizic i se opun niște optimisme (are plural) ieftine, de bilci, dezbaterea de idei e înlocuită cu penuria spirituală cea mai lamentabilă. Bine, să zicem că nu agreăm teatrul absurdului, produce aciditate, dar inventăm în loc un teatru al **stupidului** ? Se pare că de situația aceasta cel mai mult a profitat neambiguă comedia. Nu comedia adevărată, ci farsa. Nu farsa, ci scheciul: La teatrul Giulești se joacă acum o astfel de piesă **„în două părți și cinci tablouri"** de Gh. Vlad. Se numește **„COMEDIE CU OLTENI"**. M-am dus și eu, auzind că e vorba de ceva foarte vesel. Nu-i rău să te mai destinzi din cînd în cînd la o comedie foarte veselă. Ce se întîmplă acum cu țăranii ? (Piesa e realistă, o replică tare la adresa elucubrațiilor moderniste). Doi săteni se ceartă pentru un rățoi scăpat pe straturile cu lăptucă. O ceartă groaznică, ajung pînă la judecată, **la oraș**, de unde bineînțeles sînt trimiși în sat la **comisia de împăciuire**, prezidată de o contabilă acrită, un soi de scorpie. Asta pe planul întîi. Pe planul al doilea crește și îmbobocește dragostea naivă și candidă între feciorul săteanului A și fata săteanului B, dragoste menită să pună capăt învrăjbirii celor două familii. Într-o farsă destul de rudimentar tratată (fata își umflă mijlocul cu lînă) tinerii vor ieși învingători. Primarul care voia să-i trimită separat la învățătură, pe unul la Craiova și pe celălalt la Iași pentru a deveni el veterinar și ea nu mai țin minte ce, pare convins să-i trimită împreună în **aceeași** localitate.

Băiatul ține o tiradă despre noua generație, iar aprigii Montagu și Capulet autohtoni se împacă. Rățoiul va fi, după toate probabilitățile, sacrificat. Despre o astfel de piesă nu se poate spune decît că e falsă, ca și cea cu primarul pe lună. Amîndouă sînt la aceeași distanță astronomică de realitate. Acțiunea se ține (cît se ține) pe bîlbîiala unui paznic de noapte — dar era nevoie de o piesă întreagă pentru a se imita un bîlbîit ? Nu cred că trebuie ridiculizați țăranii. Țăranii nu sînt ridiculi și nici stupizi. Altele sînt problemele lor reale și e de mirare că **Teatrul Giulești**, situat la o aruncătură de băț de sat, e atît de bine capitonat încît nici un geamăt, nici un suflu real al pămîntului nu îl tulbură. Ar fi foarte bine dacă lăptuca devastată de un rățoi ar putea constitui într-adevăr problema cheie a satului românesc. Am muri cu toții de rîs pe zarzavatul pe care nu-l va putea devasta pînă la urmă nici o furtună.

N-am ajuns din păcate pînă acolo — și accept piesa lui Gh. Vlad numai dacă se menționează că acțiunea se petrece în rai. Ori, după cîte am înțeles, acțiunea se petrece în zilele noastre. Printr-o tactică veche se escamotează adevăratele probleme și se reeditează șabloanele.

Marin SORESCU

G. PETRAȘCU : Garoafe în glastră

FILM

Încîlceli polițiste

Cu cîteva săptămîni în urmă un forșpan *(dintre puținele care se obișnuiesc pe ecranele noastre), ne incita să vizionăm neapărat* Ochii doctorului Mabuse. *Regula oricărei selecții de acest gen este ininteligibilul, ele prezintă haotic scurte secvențe îmbietoare, urmînd ca spectatorul ce le-a degustat să rămînă cu ochii în calendar și în programele de difuzare, întărîtat și nerăbdător. E, în cele din urmă, vechea poveste din lumea bîlciului, atît de cunoscută, amestec de mister și metaforă :* din afară-i vopsit gardu', înăuntru-i leopardu'.

Da, Ochii doctorului Mabuse *este un film leopard (de circ). Genericul, de o rară lipsă de gust, amintește blana peticită a unei asemenea fiare, în locul petelor speriindu-ne cu nenumărați* ochi. *La capătul peliculei — după ce realizatorii te-au solicitat (au tras de tine) cu tot felul de momeli și derute — te gîndești la dificultatea facerii unui bun film polițist. Fritz Lang și coechipierii săi încîlcesc povestea cît pot de tare, ițe peste ițe încurcă firul epic, încît abia-abia mai poate fi urmărit, la conflict participă atîtea personaje că te-ai crede într-o frescă de proporții. Dar cînd a mai reușit încîlceala să se substituie cu folos tramei pregnante ? Aglomerarea nu înseamnă în aceste situații și un spor de dramatism, ea nu face decît să slăbească, prin solicitări laterale, atenția spectatorului.*

În Ochii doctorului Mabuse *sînt cîteva rețete paralele de succes comercial (verificate, de altfel, în producții similare : mai vechile serii* James Bond *par a fi sursa principală de inspirație, ce merge pînă la „preluări" directe de gaguri).*

Tehnica modernă a pătruns adînc în filmul polițist (cum ne învățau și „Răzbunătorii", „Campionii", „Sfîntul" pe mini-ecran), rău e că ea își arogă rosturi epice ; dar o armă, oricît de uluitoare, nu va putea ține vreodată locul unui personaj, conflictele, pentru a fi urmărite de spectatorii-oameni trebuie să aibă loc între eroi-oameni. Iar eroii din filmul acesta al lui Fritz Lang au consistența unor flori de păpădie, asupra cărora nu uraganul reprezentat de gustul instruit al specialiștilor dar chiar zefirul îngăduinței noastre produc ravagii. Cîte măști, cîte grime, ce puține fețe ! Și încă o dată îl vedem pe acest actor de o distincție și expresivitate uimitoare : Peter Van Eyck în sub-rol. De la neuitata sa apariție din Rose Marie, *nu ni-l mai amintim în vreo creație mai acătării.*

Naivitatea unor scene depășește orice ridicol : un polițist spune, drept ultime cuvinte, niște complicate date de identificare a unei mașini, apoi moare în brațele comandantului — acesta, firește, grăbit ; eroina — de o structură sufletească nu suspectă ci compromisă de-a binelea, e salvată cînd nimeni nu se mai aștepta, pentru a da sărutul de încheiere tandrului multimilionar ; prepararea tehnică a măștii unui „astrolog" este sub orice critică, ceea ce duce la rapidă suspectare și deconspirare din partea spectatorilor etc. Nu mai vorbim de „umorul" unor replici ! (orice film polițist se cuvine să aibă și umor, cu funcție de deconectare parțială).

...Deci nu numai la Buftea se pot realiza încîlceli polițiste lamentabile, se întîmplă și la case mai experimentate și unor regizori notorii. Oare nu vom avea, cît va ține sezonul festival, și super-producții *ale genului stimabile ?*

I. C.

PLASTICA

Lîngă cuvîntul „ajutor"

Lîngă cuvîntul „ajutor" trebuie să trecem și cuvîntul „expoziție" și alăturarea nu mi se pare nefirească. După acest mai, încheiat atît de nefast, am învățat cît de multe cuvinte se pot adăuga lîngă cuvîntul „calamitate". O nouă ordine de urgență lingvistică acționează în vocabularul nostru. Deși faptele reale ar trebui să ne contrazică.

Lîngă un tren cu sinistrați, într-o fundătură de peron transformat prin forța împrejurărilor într-un fel de ogradă domestică, unde păsări firave de curte ciuguleau printre șine, cineva rostea indiferent, nici măcar uitîndu-se la cer : „Ce zi splendidă !" Alăturat cuvintelor care-mi treceau atunci prin cap privind cu teamă lacrimile unor femei așezate pe scara trenului, acest „ce zi splendidă" mi se părea o sfidătoare batjocură.

Intoleranța mea de atunci mi se pare acum nefirească. Într-adevăr era o zi splendidă chiar dacă cel care le rostise merita oricînd să fie urît pentru indiferența lui. Vreau să spun oricînd, chiar și în timpurile normale. Îmi dau seama acum, că atunci primeam o lecție de dialectică a faptelor reale și că în fața faptelor reale trebuie să știm oricînd să ne verificăm.

E firesc deci ca lîngă cuvîntul „ajutor" să scriu astăzi cuvîntul „expoziție". Voi încerca să vorbesc altfel despre o expoziție care refuză să fie descrisă cu cuvintele criticii de artă, o expoziție prin care pictorii, sculptorii, graficienii și artiștii decoratori bucureșteni au deschis-o pentru ajutorarea celor loviți de soartă.

Aceste lucrări, 200 de pictură, 233 de grafică și 177 de sculptură mică și artă decorativă găzduite în galeria Orizont din Bd. N. Bălcescu sînt de două ori frumoase, o dată prin ele însele, o dată prin semnificația pe care o vor purta-o întotdeauna.

Sînt aici multe lucrări pe care altădată cu invidie le-aș fi dorit. În această expoziție fiecărei opere îi corespunde un bilet de două sute de lei (valoarea fiind cu mult, uneori foarte mult peste această sumă-simbol. Prin tragere la sorți la epuizarea celor 600 de bilete fiecăruia dintre posesorii va reveni o lucrare de artă, fiecare bilet va fi deci cîștigător.

Iată pe scurt mecanismul expoziției. Nu l-aș fi expus aici în spațiul destinat de obicei unei cronici, dacă nu mi s-ar părea că această expoziție, excepțională prin majoritatea lucrărilor, poate trece neobservată în lipsa unei publicități minime. Aș vrea să cred că ea se datorează discreției cu care au vrut să-și însoțească gestul, artiștii.

Mă folosesc de aceste rînduri pentru a înșirui măcar o parte din numele celor care au dăruit o lucrare, dintre cele mai frumoase pe care le-au avut cauzei noastre generale. Se află așadar opere semnate de Corneliu Baba, Ghiață, Bunescu, Musceleanu, Bițan, Bernea, Vincențiu Grigorescu, Pacea, Georgeta Năpăruș, Barbu Nițescu, L. Dem. Bălăcescu, Paul Neagu, Mihai Horea, Mircea Ionescu, Sabin Bălașa, Ion Gheorghiu, Ion Grigore, Brăduț Covaliu, Wanda Sachelarie, Pavel Codiță, Gh. Ionescu, Dem. Iordache, Ovidiu Maitec, Gil Nicolescu, Marin Gherasim, Aurel Cojan, Carolina Iacob, Nedel, Ion Nicodim, Lia și Dorian Sasz, Ion Sălișteanu, Schweitzer-Cumpăna, Florin Ciubotaru, Ileana Cojan, Șerban Epure, Dietrich Sayler, și foarte mulți alții, toți într-o expoziție în care nu mai există decît o singură ordine : cea morală.

Iulian MEREUȚĂ

SPORT

Mediocra țîfnă a unor antrenori aflați la Guadalajara

Mare trebuie să fi fost mirarea englezilor, observînd că fotbaliștii români nu vor să marcheze niciun gol. Se deschidea drumul spre poartă, putea Dumitrache să se lanseze, venea un corner, ar fi putut intra în careu și al doilea jucător român (avea loc !), dar nu intra, putea Dembrovschi să tragă direct pe poartă, dar n-a tras. Decepția britanică e tot ce n-aș fi vrut să provocăm. Dar am provocat decepția acestor oameni minunați care au jucat pentru noi.

Nu sînt un microbist al naționalei engleze, nu fac o distincție prea netă între Cooper și Wright, dar din cîte am văzut, niciodată Anglia n-a jucat mai slab ca în meciul cu România. Niciodată, sau în orice caz, niciodată în era noastră.

Dar Angelo Niculescu, Emeric Vogl și ceilalți dirijori ai naționalei noastre nu au vrut să ia seama la asta.

Jucăm noi joc de pase la centru, de doi ani ? Jucăm ! De ce să ne modificăm stilul de joc ? Noi avem caracter și jucăm la fel în orice condiții ! Noi nu ne luăm după conjuncturi : adică să-i batem pe alde Charlton că sînt slabi ! Nu, nu ! Noi avem o concepție în fotbal ! Ținem la ea mai mult ca la orice !

Să fie de capul sfătuitorilor, acest meci pierdut cu 0—1, într-o zi cînd puteam fi marca bombă a lumii fotbalului !

★

Cîteva observații. Excepțional a fost Dinu. Foarte bun — Tătaru. Regretabil au jucat Mocanu și Dumitru care au faultat cu plăcerea cu care alții dorm. Mocanu și Dumitru — două mașini de faulturi. Și cu Neagu — trei. Dacă avea timp. Dar n-a avut. În schimb, Sătmăreanu va fi legat pentru vecie de Hurst. Dar nu Sătmăreanu e vinovat. Ci concepția noastră de joc.

★

De ce au fost transportați Dobrin și Răducanu pînă la Guadalajara ? De ce n-au fost introduși în echipă ? Au fost indisciplinați ? E prima oară cînd sînt indisciplinați ? Parcă nu !

Turneul trecut a fost plin de scandaluri pe care Angelo Niculescu nu le-a dezvăluit. Acum misterul îi iese pe nas. Și ne iese și nouă tot pe nas.

Aveam cea mai bună echipă posibilă dintre cele la care voi putea visa. Și în loc să fim drastici în țară, cu Dobrin și Răducanu, ni se pune țîfna taman la Guadalajara.

De ce ? Pentru că așa sîntem noi, șmecheri. Și gîlgîie orgoliul în noi ca proiectul de bulion din căldare.

Ce să mai vorbim ? Sîntem dăștepți pe banii lumii. Toată presa spune că Răducanu e neserios, *noi Angelo și Io, Vogl Voievod, dăm cu sic și-l titularizăm. Și ne vine limpezimea în conștiință cu două zile înainte de meciul cu Anglia. Adică tocmai cînd era nevoie de Dobrin (ca tehnician care economisește efortul, jucător ideal pentru + 30°) și de Răducanu (ca portar înalt, indicat într-un meci cu Anglia, echipă care centrează pe sus, în careu).*

Pentru aceste toate — puțină rușine ar trebui să ne fie. Dar nu ne este. Mai mult : declarăm presei că a fost ceva formidabil.

Angelo Niculescu e numele mediocrității. 0—1 cu Anglia e numele concepției despre lume a acestei structuri !

★

Ștefan Ionescu-Gorj ne anunță că va relata în continuare, deși o puternică insolație l-a ținut departe de condei.

★

Credem încă în șansa noastră. Avem jucători excepționali. Dar Cehoslovacia și Brazilia par mai tari ca Anglia. Să sperăm că vom avea noroc. Și nu orice fel de noroc. Ci un noroc chior ! Și să sperăm că vom mai găsi un arbitru suplinitor bun la suflet și cu dezvoltată conștiință antibritanică.

SUPLINITOR

La început de carnaval brazilian...

Reîntoarcerea la onestitate ne-a fost furnizată mai prompt decît ne așteptam de partida Brazilia-Cehoslovacia, tocmai fiindcă personalitatea unei echipe este exclusiv inițiativa sa. Sub bagheta unui arbitru bine inspirat, care a lăsat jocului beneficiul întregului regulament, ostașii trimiși pe cîmpul de luptă s-au dovedit a fi ofensivi, părăsind des tranșeele pentru a urca să cucerească reduta ori s-au repliat masiv pentru a o face inexpugnabilă. Doar pentru aceasta venise acolo.

Jocul lor a fost un joc colectiv autentic, de mare calitate, pe toată durata sa, plin de eleganță și armonie, capabil să te convingă **că nu joacă jucătorii ci echipa**. Felul cum au fost gîndite echipele, dar mai ales cea braziliană, a permis fundașilor o excelentă relansare a jocului (după recuperarea balonului), dar de asemenea, prin valoarea și randamentul lui Rivelino și Gerson, doi conducători de joc (cu șuturi de-o rară forță și precizie), la mijlocul terenului să manevreze cu abilitate și clarviziune fără tente personale. Al doilea adevăr : vivacitatea, inteligența miraculoasă de construcție, sensul mijloacelor folosite (devieri, schimbări de direcție a cursurilor de orientarea paselor, driblinguri și fente pentru culoare de pătruns sau obțineri de avantaje poziționale etc.) ale lui Jairzinho, Tostao, Pele. Punînd în valoare un magnific joc de echipă constructiv (pînă și mingea de 40 metri a lui Gerson trimisă în diagonală la butoniera de la piept a lui Pele (la golul doi înscris de el) avea tentă de **(„cuplu la distanță")**, un joc ofensiv cu riscuri asumate din propriul careu, deci regăsind forța morală pentru ca atacul să-l reprezinte toți jucătorii și de apărare să răspundă fiecare, am trăit triumful visat al „plonjoanelor" în atac apelind la o cadență susținută, ca și cum la capătul acțiunii s-ar afla viața, nu golul !

Marcînd patru goluri, fiecare după alt tipar, etalînd multe alte acțiuni similare acestora ei ne-au furnizat entuziasmul fără limite al eficacității și rentabilității jocului, al spectacolului, al evitării risipirii timpului. Puternica impresie lăsată prin mijloacele folosite — de o parte și de alta — ambiția de a cîștiga tu și nu de a aștepta să piardă adversarul, sînt mărturia faptului că fotbalul este departe de a putea fi trișat.

Constantin TEAȘCĂ

ARTE

TELEVIZIUNE

„El Mundial 70" și provincialismul euforic

„Timpul se scurge implacabil !!" Adică cu timpul nu te joci. El nu poate fi îmblînzit, nu se scurge în salturi. Din păcate, această cugetare nu ne aparține. Ea a fost enunțată duminică 31 mai 1970, cu calm și siguranță, de Dragoș Cojocaru, unul din telereporterii emisiunilor sportive.

Cîtă simplitate și profunzime în această formulare ! Cîtă precizie, cît discernămînt.

Se știe doar că adevărurile cele mai **implacabile** sînt exprimate în fraze și propoziții simple, accesibile tuturor. Așa a procedat mai demult și Socrate, așa a procedat duminică și Cojocaru. Recunoaștem, păcatul nostru e acela de a fi cam zgîrciți în elogii. Știm, sîntem reținuți, timorați. Dar cînd te izbești de-o culme, de-o gîndire înaltă, de-un autentic filozof, n-ai cum să eviți semnele de exclamație. Te miri, exclami și pui semnele la locul lor. Așa e firea omului. În această situație am fost duminică după-amiază, cu ocazia emisiunii **„El mundial 70"**.

Probabil, n-am fi consemnat imediat evenimentul dacă această cugetare ar fi fost ceva singular.

Dar nu. Perlele au căzut din belșug. O puzderie de maxime, minime, meditații adînci ș.a. s-au răspîndit în eter fără nici o meschinărie cu această ocazie. Și alăturarea reporterului sportiv amintit de filozoful grec nu este de lor întîmplătoare.

Așa cum Socrate a avut discipolii săi **(vezi Platon)** și Cojocaru îi are pe ai lui **(vezi Bădescu).**

Așa cum filozoful grec avea sistemul său : **peripatetic !**, și reporterul nostru sportiv îl are pe al său : **logoreic.**

Oral își prezenta învățătura Socrate, oral și Cojocaru. Căci, doamne, atît s-a vorbit duminică după-amiază. Nimic, nici un domeniu nu a fost omis. Citate de peste tot. Din geometrie : o teoremă euclidiană a fost reformulată. Muzica, da, cu acordurile ei, a folosit drept termen de comparație. Shakespeare cu teatrul său elizabethan. Opera italiană. Logica. Și cîte și mai cîte. Bineînțeles, nici biblia n-a fost ocolită. Și, evident, toate acestea în jurul balonului rotund.

Ne uităm ca muții. Admirație și respect se descifra pe fețele noastre.

„El mundial 70" a avut trei episoade, susținute fiecare de cîte un reporter sportiv. Toți trei au vorbit cît au putut. Au spus tot, de peste tot. Imaginea n-avea nici o importanță. Vorba conta. Și cu cît era mai pretențioasă, cu atît ne simțeam mai bine.

Vorbeau, se-ascultau, se plăceau. Era și normal. Aveau de ce. Ultimul episod, o mostră a banalității, a fost susținut de discipol. Bădescu, marcat serios de ceea ce auzise, era impresionat la culme. Se citea pe fața lui o poftă nebună de-a izbucni în plîns. Era copleșit. Și noi, de asemenea, căci fusese destul. Eram învinși.

Uneori ești învins de prea mult frumos. Alteori, din contra. Acesta era cazul nostru.

O singură rugăminte adresăm telereporterilor sportivi. Lăsați imaginile să curgă normal. Însoțiți-le cu comentarii cît mai naturale, discrete și care să se refere mai ales la sport.

Din nou cîteva cuvinte despre emisiunea prim-plan. Și de data aceasta cu sincere aprecieri. Ultimul său invitat a fost artistul poporului Petre Ștefănescu-Goangă. Un dialog deosebit, condus cu inteligență de Aristide Buhoiu, ni l-a prezentat de maestrul Goangă așa cum e : un mare artist, un om fermecător. Într-adevăr, Petre Ștefănescu-Goangă este nu numai un as al scenei noastre lirice. Spontan și spiritual, în doar cîteva minute el ne-a cucerit definitiv.

Radu DUMITRU

revista străină

• **«SPECIAL ROMANIA»** numărul consacrat țării noastre de săptămînalul parizian LES NOUVELLES LITTERAIRES (21 mai) înaintea vizitei în Franța a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cuprinde două articole ample asupra tezaurelor de artă românești expuse recent la **Petit Palais** și care au stîrnit un viu interes printre specialiști și vizitatori. „Politica ferestrelor deschise", interviul acordat lui André Kedros de către Zaharia Stancu, președintele Uniunii scriitorilor români, vorbește despre temele și orizonturile noi ale literaturii noastre. Programele posturilor de radio franceze, foarte bogate, dedicate culturii românești surprind „chipul poporului român și al României în diversitatea ei : asprime, credință, energie, curaj milenar", după cum declară Georges Godebert, coordonatorul programelor.

• **LE FIGARO LITTERAIRE.** În numărul din 31 mai a.c., André Billy, de la academia Goncourt, evocă școala de la Barbizon, boema anilor 1830, dominată de Theodore Rousseau, de Millet, pictorul „Rugăciunii de seară", „Prietenul arborilor" care, în disprețul său față de ziariști și de flecarii de cafenea, spusese o dată (vorbă de duh, păstrată în analele Barbizonului) : „Arborii vorbesc, dar ei nu fac decît foarte rar calambururi". E vremea cînd pictorii acestei școli celebre — tineri și săraci, la începutul carierei lor — dormeau cîte doi într-un pat, luminîndu-se la aceeași lumînare, cînd hangiii îi lăsau noaptea în local să consume băuturi și să discute cu înflăcărare și cînd artiștii coborau în pivniță, servindu-se singuri și notînd scrupuloși pe un stîlp sticlele golite.

• **LES LETTRES FRANÇAISES.** Louis Aragon prefațează în termenii cei mai elogioși — în numărul de început de iunie al revistei — **Douăsprezece poeme din Laos** de Michel Cahour, autor și al unui roman apărut la Grasset. Sînt poeme în proză, — cele mai multe scrise la Vientiane — despre care Aragon spune că amintesc de cele mai frumoase pagini ale lui Saint-John Perse.

• **LA GACETA DE CUBA**, periodicul lunar editat de Uniunea scriitorilor și artiștilor din Cuba, din al cărui colegiu de redacție face parte și Nicolas Guillen, prezintă în ultimul său număr, de 32 de pagini, admirabil ilustrate, o panoramă vastă a vieții artistice și culturale cubaneze : proză, poezie, critică, teatru și cinema. Dintre scriitorii străini care semnează în acest număr, notăm colaborările lui Michel Butor și Bernard Pingaud.

• **LA QUINZAINE** — (31 mai) Jacques Borel, laureatul premiului Goncourt 1965 pentru romanul **Adorația** este autorul unei noi cărți **Reîntoarcerea**, apărută la Gallimard. Scriitor de factură proustiană (Nostalgia timpului pierdut se intitulează recenzia cărții) Jacques propune „o sezisantă autobiografie a propriilor sale mituri". Este povestea unei lungi lupte interioare, la capătul căreia „doar cartea iese victorioasă".

• **L'EXPRESS** — (31 mai) **Succesul săptămînii**, clasamentul cărților celor mai citite consemnează (după avizul librarilor) ordinea aceasta : 1) **Francezi** de Roger Peyreffite 2) **Casa de hîrtie** de F. Mallet-Joris 3) **Preafericiții triștetii** de Hervé Bazin 4) **În voiaj cu mătușa mea** de Graham Greene. Jean Giono este plasat pe locul șapte cu **Irisul din Suza**, iar generalul de Gaulle pe locul opt cu volumul **Cuvîntări și mesaje.**

a. b. c.

DESPRE CUNOAȘTEREA DE SINE ȘI RELAȚIILE DINTRE OAMENI

jurnalul unui martor ocular

Omul nu se poate cunoaște sincer, rupt de ceilalți, analizîndu-se și introspectîndu-se, un om nu se poate cunoaște pe sine decît în relație cu ceilalți oameni... Mulți oameni descoperă cu uimire că toate principiile frumoase pe care le-au adunat stînd, meditînd și croșetînd se spulberă cînd ei sînt puși de viață într-un contact direct cu oamenii. Iubirea — teoretică — se dovedește ura cea mai palpabilă. Demnitatea țesută în fața cafeluței se dovedește în contactul cu realitatea lașitatea cea mai banală. Ceea ce static pare iubire, în mișcare se dovedește a fi ură — dar și situația inversă e posibilă. Adeseori unii oameni se laudă cu imprevizibilul pe care-l presupune caracterul lor. „Nu știu ce am să fac în împrejurarea K" Și aceasta e o iluzie. Caracterul nu este chiar atît de imprevizibil cum s-ar părea la o primă cercetare... Este imprevizibil numai dacă noi ne judecăm teoretic după ideile noastre, nu după viața care circulă în noi... Dacă ne-am cunoaște cît de cît, nu ne-am mai mira de faptele noastre. Senzația de contradicție vine tocmai din ciocnirea dintre ideea pe care o avem despre noi, de obicei bună și măgulitoare, și realitatea pe care ne străduim s-o ignorăm...

Adeseori, nu numai că nu sîntem atenți cum reacționăm în fața realității, dar, nici n-ajungem să dăm ochii cu realitatea, imediat găsim o idee, ne îmbarcăm în ea, și, ocolind evidența, plutim fericiți mai departe. Noi ignorăm realitatea, dar, paradoxal, tragem concluzii și căpătăm experiență dintr-o realitate pe care n-am văzut-o niciodată cum arată la față. Pentru mulți oameni cunoașterea de sine e o îndeletnicire de esență intelectuală, ca citirea unei cărți sau studierea unui manual. Ei cred că prima condiție a cunoașterii de sine este izolarea... Ei se închid în această cunoaștere de sine cum s-ar închide într-o bibliotecă... Întrerup orice contact cu lumea și încep să se cunoască, să se analizeze, dar această cunoaștere, din care viața a fost izgonită cu brutalitate, e o operație în vid, o cunoaștere artificială, sintetică, de laborator... Ei aruncă viața de o parte și încep să analizeze tocmai ceea ce au alungat. Noi nu existăm decît în relațiile noastre cu ceilalți oameni ; viața însăși este o relație și nimic mai mult. Nu existăm decît în raport cu ceilalți oameni ; restul e moarte și vanitate.

Psiho-analiza e discutabilă tocmai fiindcă ignorează mișcarea și relația... Geniul lui Freud e indiscutabil, dar și factorul decisiv al mișcării și relației e la fel de indiscutabil. Subconștientul nostru — dacă admitem această împărțire arbitrară a ființei în conștient și subconștient — nu este al nostru numai „al nostru", el este consecința tuturor impulsurilor pe care le primim din afară... Subconștientul nostru este subconștientul tuturora. Dacă credem că este numai „al nostru" — dacă facem din el o moșie care ne aparține, calea înțelegerii e barată pentru totdeauna... Eu mă îndoiesc că psihicul nostru e împărțit pentru totdeauna, foarte clar, în conștient și subconștient. Geniul și autoritatea lui Freud nu mă pot împiedica să fiu cuprins de îndoială. Eu cred că noi putem aduce la suprafață toate straturile ascunse ale ființei, și în aceste straturi se află deopotrivă întuneric dar și lumină, noi nu putem trăi, permanent, într-o stare de conștiință. Cînd trăiești într-o asemenea stare de luciditate, noțiunea abstractă de conștient și subconștient se destramă. Cînd ești lucid nu mai ai cum să fii divizat, trăiești divizat, trăiești permanent în cunoștință de cauză. Judecîndu-te în mișcare sau, mai exact, văzîndu-te în mișcare, trăind în mișcare, nu mai ai surprize în legătură cu comportamentul tău, nu te mai întrebi cum ai să te comporți într-o împrejurare sau alta.

Singura cunoaștere adevărată este cunoașterea dinamică, în mișcare, cunoașterea care rezultă din relațiile noastre cu oamenii. Restul e distracție...

Teodor MAZILU

comentarii critice

Un debut în critică : Alexandru Ștefănescu

POEZIE ȘI CEREMONIAL

Dimitrie Stelaru este unul dintre poeții ce fac din ceremonial însuși modul de existență al poeziei. În privința aceasta el este aproape de Minulescu, la amîndoi poezia fiind născută din reziduurile pure ale unei tradiții anterioare lor. Deosebirea constă în timbrul poetic : Lirica lui Minulescu e un joc de paiete, inocent și fermecător, de o grandoare inconștient parodică. La Dimitrie Stelaru e vorba de un fast în zdrențe, profetic, tulburător prin frenezie și mișcare rapidă a paletei verbale. Poetul e într-un fel de alertă lingvistică, el nu are timp de a se exprima și prescurtează sau omite referințele. A citi poeziile lui Dimitrie Stelaru înseamnă a răsuci butonul unui aparat de radio misterios din care izbucnesc tranșe sonore febrile, întrerupte și reluate brusc, ca o mie de voci ce anunță lucruri importante, însă în limbi necunoscute.

Le unește pe toate delirul, energia lapidară, ritmul învolburat. Poetul a învățat să vorbească în imagini, să se slujească dezinvolt de marile teme : mesianism, androginism, solitudinea tragică a geniului. El e ca un fel de măscărici shakespearian ce se agită în mijlocul unei arene, cu deosebirea că nu spune, ci simulează a spune adevăruri, făcînd o spectaculoasă prestidigitație cu umbre sonore și enigmatice. Publicul nu are timp să se amuze sau să protesteze. Într-o tensiune imediat instaurată, așteaptă mereu revelația, iar la sfîrșit, dezamăgit, vrînd să se detașeze cu umor de îndrăzneala infantilă a celui ce s-a decretat suveran, își dă seama că într-adevăr a fost sub stăpînirea lui, dacă nu în lumile invocate, măcar în spațiul reprezentanței. Rămîne în urmă rezonanța unei fascinații ce ține de monotonie. Monotonia aceasta nu-și are însă sursa în sărăcia mijloacelor, e o monotonie caleidoscopică, obositoare prin întreținerea atenției. Tonul înginat, amenințător, cu reluări obsesive și prevestiri sumbre, salturile imprevizibile, personificările naive și artificiile grafice, iată originala materie a poeziei lui Dimitrie Stelaru. El trebuie însă să rămînă mereu un însingurat, să nu se divulge și să nu se oprească din virtejul amețitor, să nu îndrepte spre sine luciditatea halucinantă.

Atunci cînd face imprudența de a se opri pentru a se asculta, atunci cînd intră în complicitate cu publicul, autenticitatea confesiei ia locul autenticității estetice și vraja se destramă.

Este ceea ce se întîmplă în ciclul **Coloane,** care deschide această primă încercare, ediție aproape completă a poeziei lui Dimitrie Stelaru. Poetul care în **Noaptea geniului** sfida evidența și anunța evadarea într-o lume mereu promisă, dar niciodată dezvăluită („O poartă se va deschide — încă una, / Îngerii de foc îmi vor arăta minunea. / Am dormit ? Îmi va răspunde Uitarea : / Aici ai fost întotdeauna". — **Mormîntul apelor),** ajunge printr-o transformare imperceptibilă de la volum la volum să cedeze tentației de a întîrzia analitic asupra destinului propriu : „Eu mîngîi maluri literare / dedesubt cu nave umile din trestii, / îmbrăcat în amurguri și aurori / la mine plecat să mă întorc odată / la mine". **(Întoarcerea).** Alegoriile fastuoase nu mai sînt acum improvizate, ci bine puse la punct, iar tenta reflexivă care în altă parte ar da adîncime, aici diluează. Poetul nu mai convinge pentru că nu mai pare convins. El avea marea forță de persuasiune atunci cînd teatraliza ca Emil Botta („În noaptea asta Moartea stă cu noi la masă. / Înaltă, despletită, tulbure mireasă ; / Ochii ard. Deschideți porțile, zidurile, / Să ne ascundem. Striviți armele" — **Destin),** nu acum cînd își trădează ezitarea, regretul de-a fi optat iremediabil : „Într-una mă petrecură la rău, ei — / floare cuvîntului suind navei umane / aștept dragostea ? dar frunzele — porumbei jar / nu mă mai nasc îndărăt". **(Spre lume).** Cel care deschidea cortina spre mirajul unei morți selenare („Vai ! iar se apropie moartea de tine / Iar vine cu o mie de aripi, te uită ! / Drumul ei se cască din lună. / Plutește în apele visului fără rușine". **Apele morții)** devine acum un om încăruntit, obosit de cavalcada oprită la mijlocul drumului : „Mă apropii de mine și nu văd / haine verzi și sucite / mirosind a păduri — / acum negre — pămîntii sînt **(Mă apropii).** Cel care voia prosternare în fața cuvîntului („Prea tîrziu, prea tîrziu, / Atunci va fi prea tîrziu ; / Dimitrie Stelaru, noul Cristos, / Se va ridica lîngă tine, rănit, / Scuipat, bătut, alungat / Profețind : «prea tîrziu — / Prea tîrziu, vierme golit» **Prea tîrziu)** derutează acum cu ipoteze ale propriei imposturi : „Poate sînt un înșelător, un bătrîn trubadur / care smintește ochii și inimile / celor așezați în fotolii —" **(Poate).** Din cînd în cînd, din ciclu și așa eterogen, răzbat la lumină vechile scandări : „Am băut din rîuri și nu mi-am / liniștit setea ; / din grîu am plămădit pîine / și-am rămas flămînd ; / de multe ori cîntecele tavernelor / îmi aplecară capul / sub undele rătăcite ale alcoolului, / dar n-am fost rob ; / n-am fost rob niciodată ; am plîns / și nu m-am vîndut ; / m-am risipit prin orașe, prin orașe / unde n-am avut loc / nici să-mi așez osteneala pe trotoare — / și iată-mă fără moarte". **(Fără moarte),** vechile insinuări tulburătoare ; „Necunoscut înviez azi / ademenindu-mi ochii dilatați la cer — / poate Dumnezeu m-a lăsat în testament / pastor, stelelor să le fiu". **(Cana cu somn).**

Așezat în lojă, „îngerul vagabond" comentează spectacolul. S-ar putea foarte bine ca din noua situare să se nască o nouă percepție, o dramă a celui care s-a risipit și nu se mai regăsește. Deocamdată, atitudinea lirică și așa precară prin aerul ei estetizant riscă să devină goală în absența energiei inițiale.

OVIDIU DUNĂREANU

Alina

„Auzi apa ? Urlă ca o căței turbată pe moarte. Numai de n-ar porni gheața" — i-a mai spus Dumitru al ei, în zori, la malul Dunării, cînd își înnoda de mijloc frînghia groasă, de care din zece în zece metri erau legați și ceilalți bărbați ai Ostrovului Ciulinoasei. Apoi făcîndu-și cruce, el a privit-o adînc, în ochii negri, răvășiți de neliniște. Și în clipa cît au stat uitîndu-se crispat, unul la altul, ea a putut să citească, pe chipul pămîntiu al bărbatului, o liniștire forțată. Dumitru a pornit primul, înainte, pe gheață. S-a depărtat fără să se mai întoarcă, să se uite înapoi, cum au făcut unii.

Pe mal veniseră ca deobicei și femeile celorlalți. I-au petrecut tăcute cu privirile, pînă cînd șirul întunecat al bărbaților s-a scurs greu în tăriile zdrențuite și posomorîte ale cețurilor. Nici după ce el dispăruse nu s-a clintit vreuna. Au continuat încremenite în biciuiala rece a ninsorii, să-l urmărească cu spaimă, după loviturile prăjinilor, cu care bărbații încercau rezistența gheții. Și fiecare din loviturile acelea seci, ridicate din ceață, le simțeau stingîndu-se dureros, în ele. Un vînt ca briciul sfîșia pădurile vinete ale insulelor, iar dimineața se ridica viscoasă, rece. Femeile s-au împrăștiat tîrziu printre sălcii, ca niște năluci prin lumina ștearsă a începutului de zi, fără să scoată nici o vorbă.

Așa plecau cei zece bărbați ai Ostrovului Ciulinoasei, iarna, cînd înghețau apele, să pescuiască la copci, în josul Dunării, aproape de Păcuiul lui Soare. Numai Spirea cocoșatul orb, era singurul bărbat care rămînea întotdeauna în sat. De fiecare dată, la malul Dunării se strîngeau toate femeile și le dădeau bărbaților să mănînce colaci calzi, aburiți în șorțurile lor, iar din căni mari, albastre, de pămînt, să bea rachiu fiert. Ei porneau urmați de sania cu armăsari negri, a lui Petre Stanciu. Ele, grave, își făceau cruce și cu lacrimi pe fețele pietroase, ascunse de ger sub basmale negre, trase mult peste ochii lor supți, le zicea numai : „Dumnezeu să vă ajute" — apoi se întorceau pe la case și-ncepeau să-i aștepte. Îi așteptau toată ziua. Spre seară coborau la Dunăre cu felinare aprinse în mîini și rămîneau acolo, pînă cînd, pe gheață, prin noapte, începeau să capete contur siluietele, cu mișcări obosite, ale bărbaților.

Alina n-a plecat cu celelalte femei. A rămas ultima și a mai privit un timp, îngrozită, cu gîndul la vorbele lui Dumitru, întinderea albă, cufundată într-o liniște stranie, de peste fluviu. Și-n dimineața tîrzie, prin lumina spălăcită, a văzut cum gheața plesnise adînc pe urmele bărbaților, iar vîntul tăios le ștergea astupîndu-le cu zăpadă spulberată... Deodată, visul avut peste noapte îi tulbură din nou gîndurile.

Un vis lung, care i s-a părut că nu se mai termină : se făcea că pe ostrov nu se găseau decît ea, Dumitru și Spirea, nebunul. Bărbații și femeile celelalte plecaseră. Nimeni nu știa unde. Iar acolo la malul apei sub sălcii, ea, mireasă, în brațe cu un copil mic, căruia îi da să sugă, iar Dumitru, ginere, călare pe un armăsar alb cu chinga cernită. Cînd Spirea Nebunul a dat cu biciul în armăsar, Dunărea s-a despicat și a înghițit în învolburarea ei, calul cu călăreț cu tot. Dumitru i-a strigat că pleacă și să-l aștepte, că are să se întoarcă în fiecare noapte la ea.

Simțind apăsarea liniștei aceleia înghețate, Alina a privit cu teamă în jur. Pe mal nimeni. S-a gîndit să plece și ea acasă, dar răbufnirile surde ale zgomotului ciudat al apelor sub gheață au făcut-o să rămînă pe loc, asurzind-o. Știa că urletul acela spart al apei, pe care-l auzea, era urletul care cerea carne de om. Asta o știa de la mamă-sa, încă de cînd era copil. Și mai știa că Dunărea urlă iarna, numai cînd are poftă de carne de om blestemat...

Sub gheață zgomotul s-a frînt brusc, părînd că nici n-ar fi fost. Nemaiauzindu-l s-a depărtat și ea tăcută, cu gîndurile ei, de locul de unde plecaseră bărbații, printre bîrcile răsturnate pe mal sub sălciile ninse.

Ajunsă acasă s-a dus la cufărul verde, unde ținea hainele vechi și covoarele, pe care le scotea numai la Paști. Răscolind prin el a dat de rochia ei de mireasă și hainele de ginere ale bărbatului dintîi. Miroseau a stătut. Le-a scos și le-a întins pe pat, așa ca-n ziua nunții lor. Le-a privit apoi mult, în tăcere și l-a văzut pe Dumitru ei dintîi în iarna aceea, cînd el a plecat pe gheață, spre malul celălalt și nu s-a mai întors niciodată. Nu i-a spus unde pleacă, iar ea l-a așteptat la Dunăre zile în șir, de-a zis lumea că-i nebună. L-a plîns în taină și i-a ridicat mormînt pe malul apei. După trei ani, pe iarnă s-a măritat cu Dumitru ăsta de-al doilea, așa a vrut ea. Și tot ea a vrut ca la nuntă Dumitru ăsta de-al doilea să se îmbrace cu hainele de ginere rămase de la cel dintîi. În seara nunții, cînd l-a văzut îmbrăcat cu ele și-a zis atunci, că poate Dumitru nici nu plecase cu adevărat și s-a luat cu Dumitru ăsta de-al doilea uitînd de mortul dintre ei.

Și-a mai amintit cum a privit-o el și cum s-a depărtat pe gheață în zori, înaintea celorlalți, fără să se mai uite în urmă și-a șters lacrimile cu un colț al rochiei de mireasă, a aprins o luminare și a așezat-o pe pat lîngă hainele de ginere. Iar cu atenția încordată la trosnetul de afară al ghețurilor, care umpluse cu vuietul lui cerul și pămîntul parcă, ea și-a scos din cufăr rochia neagră ce-o păstra de la moartea soră-si, a îmbrăcat-o și-a legat pe cap broboada nouă adusă de Dumitru de la oraș și în negru a coborît prin viscol la Dunăre. Pe mal, în locul de unde plecaseră bărbații, neclintit ca un trunchi de copac strîmb, noduros sta Spirea orbul. Și cu ochii întorși spre ghețurile care porniseră să curgă frecîndu-se șfîșietor de malurile care se surpau cu zgomot, părea că ascultă ce se petrece dincolo de ele, în adîncul frămîntat, al apelor. Alina s-a apropiat. Nebunul simțind-o și-a întors capul și a săgetat-o cu ochii săi ca de var umezit...

S-a retras speriat cîțiva pași, de prezența acelei umbre care înainta spre el și tremurînd a început să-i strige : „Fugi ! Ascunde-te ! Repede ! Stelele ! Au pleznit stelele ! Fugi ! S-au aprins ! Cad în Dunăre ! Dunărea ! Fierbe ! Ostrovul ! Se topește Ostrovul..." și strigătul s-a pierdut purtat de vîrtejurile vîntului, iar el a căzut zvîrcolindu-se în zăpadă. S-a zbătut, a gemut un timp, apoi s-a chircit și nu s-a mai mișcat. Din văzduh herghelii de nori își scuturau trecînd coamele sure. Peste insule se mărea negurile...

Alina s-a aplecat cu durere asupra cocoșatului și-a văzut cum din gură începuse să-i curgă șuvițe subțiri, de culoarea vinului vechi, de butuc. Orbul murise cu ochii săi albi deschiși în zăpadă... De-abia cînd s-a ridicat Alina a băgat de seamă, că în jurul lor, de pe uliți, se adunaseră și celelalte femei ale Ostrovului. Privirile femeilor uimite, pline de groază, căzuseră grele pe mort. Nu se clintea nimeni. Nici una nu îndrăznea să întrebe. Numai zăpada sticloasă curgea mărunt peste ele, foșnind sec... Tîrziu privirile s-au ridicat toate, ca la un semn, mai înspăimîntate, asupra Alinei.

G. PETRAȘCU : Umbrela pictorului

Mărturisire în grîu

(Urmare din pag. 1)

Tot ce putem descoperi noi acum, în noi înșine, după atîtea cutreierări, după atîtea vedenii de spaimă care au bîntuit țara, e liniștea uriașă, liniștea intensă a grîului, în mijlocul căruia ne mărturisim, punînd întrebarea : ce țară din lume poate fi mai bună și mai frumoasă decît țara noastră, și ce alt loc de viață și de moarte din lume poate fi mai al nimănui, fiind numai al nostru.

Stăm și ne spovedim în grîu, sub soarele grîului, care este soarele acesta, fost tînăr, totuși nematur, neîmplinit, soarele de iunie.

Tot ce putem mărturisi noi acum și aici este ideea senină, ideea puternică în seninătatea ei ca o trezire odihnită și limpede, după o trudă grea și binecuvîntată, că trăim într-o țară a vieții și nădejdii.

De aceea și întîrziem aici, în grîu, dinadins, fără să ne fi vorbit, fără să ne fi înțeles, fiecare făcîndu-ne că enumerăm sau ne reamintim numele florilor de odinioară, florile pieritoare din graiul copilăriei pierite..., contrazicîndu-ne, prefăcuți, cu grîul pînă la șold, în peripatetica aceasta a noastră, a grîului, pe cînd spicele aspre și înțepătoare ne lovesc cu foșnet peste șold, unde l-a lovit Îngerul și pe Iacob, mustrîndu-ne parcă, o, nu, nu-i bine să înaintezi printre ele prea mult și nici să gîndești lîngă ele prea mult...

Rupem tulpine fragede, le ducem la gură și le mușcăm, flămînzi de miresme, de mireasma incomparabilă a țării. La capătul ei, la capătul miresmei, sau al țării, propagîndu-se fantastic în piept, dacă asculți, dacă simți cu luare-aminte, vei desluși parfumul existenței, al întregului-întreg și totului-tot.

Și iarăși ne întrebăm pierduți în farmecul crud al grîului crud încă, de început de iunie, făcîndu-ne unii altora semne luminoase din grîu, ca de pe alte tărîmuri ale noastre, paralele, prietenești, identice, cuprinse în același sentiment de speranță, în aceeași respirație largă a cîmpiei, femeie născătoare cu maci roșii în păr.

poșta redacției

EMIL GAVRILIU. Sincer dezamăgit, mă pregăteam să las plicul să-mi scape din mînă, cînd un agramatism superb, dacă nu chiar genial, m-a electrizat : în poezia **Nimic** versurile : **Veșnic m-am simțit străin / Singur cu atîtea probleme de piept...** (etc).

Acest, aproape bacovian „Singur, cu atîtea probleme de piept", reamintindu-mi de marile stîngăcii sublime de tipul „Cocotă plină de rafinării" sau „Mai trece și-un mort evreiesc" mă răscumpără de toată osteneala. Același aer pervers — primitiv și involuntar, rafinat, l-am întîlnit în strofa : **„Sînt disperat de singur ce sînt / Amintirea nu mi-o pregătesc în vreun fel / Părul nu-mi mai stă în cap / Decît îngrozit și rebel".** Versurile **„Părul nu-mi mai stă în cap / decît îngrozit și rebel"** ating inefabilul.

COSMIN ZAR. Structură luminoasă, suflet blagian ! „La anii tineri, douăzeci" cele „Nouă poeme pentru o inimă", precum și ciclul „Lumină în lacrimi" îndreptățesc timpul consacrat hîrtiei. Exaltarea frumoasă, generoasă, calmă a multor metafore citabile este însă, uneori, compromisă de banalități rostite cu un aer sfătos și cam senescent, de neînțeles la un om atît de tînăr : **„Poate că nu mai e nici un drum / pe care să nu întîlnești / o iubire, un zbucium".** Postura poetică fundamentală este discursul liric : „Cine e-n stare să-mi spună / de unde să-mi adaug / împărăție de plîngeri / și cărei înfringeri neisprăvite / să mă destram / în cenușă". Sau „Noaptea mă culc pe un cîntec / Nu întreba / De cînd pînă cînd Parcă n-am învățat să trăiesc / de aici și pînă aici / Și nu știu".

Pseudonimul are un sunet artificial și neplăcut. Reveniți.

PEAGU MIRCEA. Atît scrisoarea cît și poezia sînt, în felul lor, o culme a genului : „Stimați tovarăși, Iubind f. mult literatura română, în special poezia, am început să compun unele poezii de la o vîrstă încă tinără. **Fiind și eu influențat de alții** (ca omul, de ! n-n.) m-am decis să vă scriu una dintre aceste poezii. **Înainte de a vă scri poezia,** vă rog să-mi comunicați și mie, impresiile dv. despre ea pe adresa de mai jos". Mi se pare colosal ! Singura replică pe care o pot da este : Înainte de a-mi exprima impresiile, renunțați de a mai „scri" poezia. Puțină telepatie, nu-i așa, nu strică.

Și acum poezia „O, tu rămîi, rămîi" : „Stînd jos culcat lîngă un fag, / Priveam. Dar nu știu unde. / Sus, tocmai sus cînta cu drag / O pasăre de munte / . Sbura ușor tăind văzduhul / Cu aripile ca de piatră / Dar nu luam seama / Căci cu capul / Gîndeam în altă parte". „Stam jos culcat și mă gîndeam / Dar nu prea mult. Puțin / Căci lîngă mine ca prin vise / Apare-un mîndru crîn" „Adio ! Spun iubita mea / Și... să rămîi cu bine / Căci mîine seară n-am noroc / Să mai fiu lîngă tine". În fine, ca și cum mi-ați propune un avantajos schimb de locuință, îmi fixați zilele și ora la care puteți fi găsit :

„Dacă nu puteți să-mi dați telefon pe numărul care-l dau mai jos (numai seara în zilele de Vineri, Duminică, Marți, Miercuri și Joi la ora 21,15 min) vă rog să-mi comunicați răspunsul printr-o scrisoare".

Păi nu ?

Cezar BALTAG

●

ALEXANDRU STRÎMBEANU: „Vin puhoaiele, vin puhoaiele" e un strigăt de alarmă (din nenorocire destul de des auzit în cursul lunii mai), în deschiderea lui, însă, n-am întîlnit apa, n-am întîlnit oameni, am întîlnit numai vorbe umflate spuse cu goarna. Teribil cît de multe trompete au apărut după ploile din mai ! Cred că prin munți plouă într-una cu muștiucuri și cu pîlnii de alamă.

DUMITRU NICULIȚA : „Dar lacrima ce frige" nu e proză, domnule, nici alinarea durerii, ci e scurtarea vieții. Ne-o spune și cîntecul.

ION ALEXE : „Cine-a pierdut un portofel ?" — schiță pe trei dimensiuni — (și-a patra pe teavă, zic eu) e un joc încîlcit, un fel de **hai să nu mai mergem azi la cinema și să ne alergăm pisicile pe sub burlanele blocului vecin.** Cine-a pierdut portofelul, n-a pierdut nimic. În pagubă e ăla care l-a găsit. Adică eu.

DURDULIU : Singurul sfat pe care ți-l pot da e acela să te hrănești după rețeta cu punctele. Elimină plinea, lichidele, dezacordul gramatical, frazele banale și ideile ciupite de la alții.

SMARANDA TINEL : Nuvela „La pomul lăudat" m-a convins încă o dată că-n cireși cresc și ridichi de lună și că magnoliile sînt comestibile, inclusiv ciuberele în care avem obiceiul să le așezăm.

TANȚA MIHALACHE : Nu sînt mare la România literară. Caută sub rubrica mea de sport și-ai să dai de-o casetă cu numele tuturor redactorilor. Dar, mic sau mare, nici unul n-o să-ți publice versurile : „dorm, dorm, dorm și tot visez / că tu ești al meu ales / Foaie verde ce-ai cules / Fată mare de burghez". Ți le-am publicat eu, ca să fie treaba încheiată, și te rog ca un timp (lăs să dispui dumneata cît) să nu-mi mai trimiți nici versuri, și nici bilețele de amor, că roșesc. N-am fost înconjurat de atîta iubire sinceră nici cînd eram bolnav de scarlatină. Pa, amorul meu curat.

EMIL DUȚESCU : „Arbori matinali" a fost scrisă noaptea, pe întuneric des. Accept că e ironie boantă ce-am spus mai sus, cu condiția să-mi explici fraza : „arborele meu matinal sînt cele patru oi care mănîncă iarbă și dau lapte pasteurizat de bunica pe dealul din fața casei în care se găsesc niște furnici din care una mi s-a suit mie pe mînă". Dă jos furnica de pe dește și lasă-mă să-mi cînt singur la ureche minunata romanță Ali-Baba cînd era copil de trupă și curăța terenul de mărăcini tîrînd picioarele goale prin dreptul ușii de la sala de ședințe unde facem din fier vechi unelte noi și taxi furgonete cu plata-n rate.

Fănuș NEAGU

avantpremieră editorială

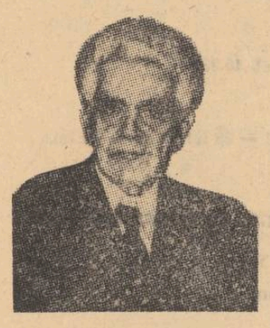

MIHAI SEVASTOS

Documente omenești — Amintiri

Editura „Minerva".

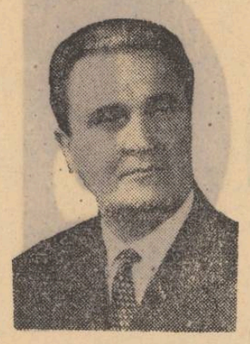

AL. MITRU

Vulturii de loc

Urmarea romanului istoric „Săgeata căpitanului Ion". Editura „Ion Creangă".

ȘERBAN NEDELCU

Inima omului

Roman. Editura „Mihai Eminescu".

AM ÎNVĂŢAT CE ÎNSEAMNĂ RĂBDAREA

De vorbă cu Szász János

- **Realitatea şi sentimentul eliberării**
- **Pe vremea aceea nici nu aveam viaţă particulară**
- **Unii istorici de peste hotare consacră mai multe rînduri unei bătălii navale a lui Nelson, decît lacrimilor pe care le-au plîns românii şi maghiarii în jurul tronului aprins al lui Doja**
- **O luptă paşnică între scriitorii evazionişti şi scriitorii angajaţi**
- **Cînd eram mic şi mama plîngea voiam să-i iau batista, ca să nu mai plîngă**
- **Frăţia este o minunată realitate**

— *Sper să găsim un limbaj comun.*

— Asta din cauză că nu scriem în aceeaşi limbă ? ! Cred că totuşi gîndim la fel sau aproape la fel, pentru că gîndind la fel ar fi o catastrofă.

— *E primul meu dialog cu un scriitor de limbă maghiară.*

— Asta îţi dă emoţii ?

— *Îmi dă. Am impresia că trebuie să începem cu începutul. Unde te-ai născut ?*

— În mod absolut întîmplător, la Belgrad. Părinţii mei sînt originari din Banatul Sîrbesc şi o complicaţie medicală a constrîns pe tatăl meu s-o ducă pe mama din satul unde trăiau, într-un spital mai bun. După 8 luni, ne aflam la Timişoara, unde am copilărit şi mi-am făcut şcolile. Deci, în fapt, eu m-am născut în România.

— *Cît ai stat la Timişoara ?*

— Din 1928 pînă în 1946.

— *Cînd ai plecat unde ?*

— La Cluj, la Facultatea de litere şi filozofie.

— *Ce colegi ai avut ?*

— Poate ar trebui să-mi spun profesorii.

— *Te rog !*

— Esteticianul şi filozoful Gaál Gábor, esteticianul Liviu Rusu, filozoful Pavel Apostol, profesorul de literatură Csehi Gyula şi regretatul lingvist şi poet Szabedi László. Iar printre colegii mei de facultate (universităţile nu se uniseră încă, dar eu am urmat cursurile şi la Babeş şi la Bolyai) se numără Tiberiu Utan, Deák Tamas, Márki Zoltán, Titus Mocanu, Bajor Andor, mulţi poeţi sau oameni de litere, ceea ce nu înseamnă că toţi colegii mei de facultate au devenit scriitori. În orice caz am fost o generaţie — să risc cuvîntul ! — talentată. Cred că numărul mare al oamenilor de sensibilitate specială se datorează şi extraordinarului moment istoric în care am început să ne întîlnim efectiv cu spiritualitatea epocii.

— *Care este culminaţia acestui moment, despre care vorbeşti ?*

— Realitatea şi sentimentul eliberării. Noi am trăit asta cu toate fibrele fiinţei noastre. Nu uita că tinereţea noastră coincidea cu ieşirea de sub fascism. De exemplu, primul meu contact cu antifascismul românesc a fost întîlnirea cu volumul de poezii al lui Beniuc, apărut în timpul războiului şi cu pagina a doua a *Ecoului* unde întîlneam nume ca M. R. Paraschivescu, Ion Caraion şi Geo Dumitrescu.

— *Care erau în conştiinţa dumitale dimensiunile antifascismului ?*

— Trebuie să înţelegi că aceasta pentru noi, atunci, însemna o luptă politică. Mulţi dintre noi am participat cu arma în mînă la lupta antifascistă. Pe de altă parte, lupta antifascistă însemna participarea la reconstrucţie. Sentimentul că trebuie să dăm totul pentru ţară — era copleşitor. Ca şi în zilele acestea, de după inundaţii. Pe vremea aceea nici nu aveam viaţă particulară. Ciudat, nu ? Mai ales că eram tineri. Ne angajasem, în acelaşi timp, şi într-o bătălie spirituală, în esenţă antifascistă, caracterizată printr-o polemică vie cu iraţionalismul. Consecinţa filozofică a acestei atitudini este marxismul.

— *Numai consecinţa ?*

— Urmarea logică, firească, rezultatul. Nu puteam fi altceva decît marxişti. Marxism însemna pentru noi libertatea de gîndire. Noi consideram că dacă pentru Kirkegaard libertatea înseamnă nesiguranţă obiectivă, pentru Marx ea înseamnă eliberarea totală şi definitivă a personalităţii umane. Noi am optat pentru certitudine.

— *Nu asupra acestor din urmă consideraţii aş vrea să insistăm, ci asupra raportului pe care-l stabileşti între antifascism şi marxism. Marxismul este, cred, nu doar consecinţa luptei antifasciste ci şi condiţia acestei lupte, în deplină luciditate. Vreau să zic : crezi că în toate cazurile marxismul este consecinţa antifascismului ? Nu este el în alte cazuri motivul acestei lupte ?*

— Este şi nu este. Evident, nu poţi concepe nici un fel de marxism care, în condiţiile istorice de după cel de-al doilea război mondial şi din timpul războiului, ca expresie a unui umanism consecvent, să nu fi fost motivul profund al antifascismului. Totuşi, fascismul, ca ideologie şi practică socială, care a atins evasiabsolutul antiumanului, a dus în rîndul antifasciştilor mulţi nemarxişti, chiar şi antimarxişti. În cazul nostru, s-a întîmplat fenomenul amintit : marxismul a fost consecinţa antifascismului.

— *Cine eraţi dumneavoastră ?*

— Noi eram un grup, eram evident o generaţie care se caută, ca fiecare generaţie tînără, dotaţi de istorie însă cu sentimentul sublim că avem în mînă cheia rezolvării imediate şi subliniez *imediate*, a tuturor problemelor umanităţii. Era, bineînţeles, o iluzie. A trebuit destul de mult timp, şi o grea şi complexă experienţă, pentru ca să ajungem la o viziune realistă *a cheii* pe care o aveam şi o avem în mînă. Firea umană se caracterizează prin nerăbdare, dar procesele sociale nu respectă acest, de altfel explicabil, capriciu omenesc. Este vorba, dacă vrei, de o viziune asupra progresului. Gîndirea spontană reduce desfăşurarea în timp a acestui proces la limitele unei vieţi umane. Dar, obiectiv, procesele se petrec într-un mare spaţiu de timp. Să ne gîndim cît a durat transformarea materiei anorganice în materie organică. Cît a durat transformarea comunei primitive în altceva. Dar indiferent de durata procesului, progresul s-a realizat. Am greşit cînd am crezut că revoluţia se rezumă la explozie. Cred că am rămas revoluţionari tocmai pentru că am învăţat ce înseamnă răbdarea.

— *Te rog, stimate Szász Janos, să-ţi spui punctul de vedere despre destinul comun al românilor şi maghiarilor, în acest proces revoluţionar !*

— Pentru a răspunde la întrebare, trebuie să revin la perioada despre care am vorbit. Tinerii intelectuali maghiari din România au recunoscut în politica Partidului Comunist Român, în antifascismul său şi în programul de construire a socialismului, garanţia eliberării de sub discriminarea rasială practicată de regimurile burghezo-moşiereşti. Noi am văzut în programul Partidului Comunist Român asigurarea unei esenţiale libertăţi a cetăţenilor, indiferent de naţionalitate. Răspunzînd acum la întrebarea propriu-zisă, asemănările au în primul rînd un istoric şi anume faptul că lungul proces de convieţuire a românilor şi a maghiarilor, pe aceste pămînturi, a produs superbe exemple de solidaritate umană, dincolo de apartenenţele naţionale. Să ne gîndim la Horia, Cloşca şi Crişan, la Doja, la Bobîlna, la Bălcescu şi Kossuth, la toate aceste momente care ar merita mult mai multe pagini în istoria universală, decît li se dedică de către unii istorici de peste hotare, care consacră mai multe rînduri unei bătălii navale a lui Nelson, decît lacrimilor pe care le-au plîns românii şi maghiarii, în jurul tronului aprins al lui Doja.

Iar în ce priveşte însuşi procesul revoluţionar, eu întrevăd în cadrul unor momente specifice de cultură sau de temperament, o puternică, reală, comuniune de idei pe care le-a modelat socialismul şi anume concepţia că putem, împreună, să transformăm România într-o ţară a dreptăţii sociale, a libertăţii umane, a prosperităţii materiale şi spirituale.

— *Să ne restrîngem puţin aria şi să ne ocupăm de literatură ! Cum vezi dumneata fizionomia literaturii contemporane din România ?*

— Fizionomie înseamnă trăsături. Prima trăsătură, definitorie cred, este că literatura noastră este o literatură tînără, nu în sensul vîrstei, ci în acela că e o literatură care are permanent sentimentul tinereţii, atacînd toate marile probleme care se pun conştiinţei umane, fără complexul că s-a făcut totul înainte de ea. Efervescenţa pe care o trăim se datoreşte acestei tinereţi, acestei pofte de a pune toate întrebările şi de a cere răspuns la toate întrebările. Această stare spirituală este avantajată de faptul că epoca noastră nu e zgîrcită, în a oferi scriitorului, cele mai complexe probleme din cîte a avut umanitatea în istoria ei.

— *A doua trăsătură ?*

— Voi fi sincer şi-ţi voi spune un gînd care mă bate de foarte mult timp : a doua trăsătură este o luptă paşnică, sportivă, civilizată — dar expresie totuşi a unei contradicţii, în măsura în care ea există într-o societate care nu cunoaşte antagonisme fundamentale ! — care se dă în sînul literaturii şi anume între scriitorii evazionişti şi scriitorii angajaţi. Prima care să constate evidenţa acestei stări de fapte ar trebui să fie critica. Ea însă, dacă-mi permiteţi metafora, spală toate rufele în aceeaşi albie. Desigur şi una şi alta sînt fenomene ale literaturii noastre contemporane, ceea ce n-ar trebui să însemne escamotarea diferenţelor evidente de fenomenologie literară, căci prin aceasta se escamotează de fapt esenţa oricărei dezvoltări — lupta între contrarii. A concepe lupta între contrarii ca pe ceva ruşinos, ca pe un semn al slăbiciunii, a concepe unitatea unui fenomen (cum este literatura !) ca o horă în iureşul căreia fiecare dansator ţine umărul celuilalt ca un samaritean — este, cum spune dictonul, mai mult decît un păcat, este o greşeală.

— *Cum se manifestă militantismul, angajarea ?*

— Nu pot să-ţi răspund *aistoric* la această întrebare. Astăzi, la noi, şi raportînd totul la fenomenul literar propriu, din România, militantismul, angajarea înseamnă o literatură care contribuie la cunoaşterea de sine a României. Conştiinţa contemporanilor noştri care au avut doar 25 de ani (şi aceştia nu o dată tulburaţi de temporare dar nu uşoare erori !) de existenţa umană liberă, cu credinţa că se poate face saltul din preistorie în istoria adevărată, această înaltă conştiinţă obligă literatura să-i ofere, prin cunoaşterea de sine, dimensiunile şi substanţa acestui salt. România devine — trebuie să devină ! — o ţară modernă (modernă în înţelesul pe care i-l dă libertatea, hrănită material şi spiritual). Dar pentru acest timp modern al României scriitorul trebuie să se angajeze în a da cititorului său hrana spirituală, estetică şi morală, fără de care nimic nu se poate realiza.

Bunăstarea ţărilor înaintate industriale, în care 80 la sută din populaţie trăieşte cele mai absurde aventuri ale înstrăinării, dovedeşte în mod indiscutabil că soluţia socialismului este singura care salvează integritatea umană, că fără cultură, literatură şi artă, fără dirijarea savantă şi umană a sensibilităţii omeneşti, spre *acest* fel de consum, toată abundenţa bunurilor materiale este o caricatură tristă a tot ce se poate numi condiţie umană.

— *Ce este, cum arată, în acest context, evazionismul ? E o problemă asupra căreia, dacă ai băgat de seamă, Marin Preda insistă în revista noastră.*

— De la bun început sînt pe deplin de acord cu Marin Preda şi în mod simbolic am semnat şi eu fiecare dintre răspunsurile domniei sale la întrebările dumitale.

Dincolo de acest acord, părerea mea este că evazionismul nu este un fenomen nou în literatură, el s-a manifestat în istorie de nenumărate ori, producînd desigur, după cum se ştie, valori remarcabile. Totuşi fenomenul ca atare trebuie delimitat de altele, cum ar fi abstracţionismul sau, mai recent, încercările de literatură aşa-zis nonfigurative, in-formale. Producţiile abstracte pot fi, în acelaşi timp, pătrunse de un suflu angajat, problema fiind mai degrabă una de metodă.

Evazionismul însă se caracterizează printr-o atitudine aparte, de evitare, de ocolire a relaţiei dintre scriitori şi existenţă. Personal, consider că noile fenomene ale evazionismului, la noi, s-au născut ca o reacţie la acea perioadă în care procesul literar a fost tulburat de dogmatism. A răspunde însă la unele momente de confuzie în care angajarea a fost transformată în ilustraţie, versificare a unor articole de fond şi lozinci, cu dezangajarea mi se pare identic cu a confunda cauza cu efectul ; cînd eram mic şi mama plîngea voiam să-i iau batista ca să nu mai plîngă. N-aş mai face asta, la vîrsta de 43 de ani.

— *Întrevezi o soluţie din interiorul literaturii ?*

— Sînt convins că fenomenul evazionismului nu va dispărea niciodată din literatură. Anumite sensibilităţi şi anumite talente, expresie a unor experienţe specioase, vor căuta autoexprimarea dincolo de momentul solidarităţii oricărui scriitor cu semenii săi. Dar nu acesta este lucrul important. O luptă de idei, dusă în mod pertinent, civilizat, argumentat şi prietenos pînă la amabilitate, va convinge să se întoarcă la adevărata misiune a scriitorului, pe aceia care practică evazionismul din modă. Credinţa mea este că o bună parte a evazioniştilor noştri sînt îndatoraţi acestor motive. Şi mai există o condiţie a reîntoarcerii acestora la adevărata lor misiune : limpezirea în toate sensurile a condiţiei scriitorului angajat.

— *Şi poate exemplul copleşitor al unor opere de acest fel. Care sînt scriitorii din România anului 1970 care confirmă acest deziderat al angajării ?*

— Ar trebui să întocmesc o listă lungă. Mă voi restrînge la preferaţii mei, fiecare consumator avînd intimii lui spirituali. Aş începe cu confraţii mei de limbă maghiară şi aş aminti pe Méliusz József, pe prozatorul Bálint Tibor, al cărui ultim roman va apărea în curînd în româneşte, pe cunoscutul şi de dumneata Sütő András, care a publicat recent un excelent *Jurnal*, pe tînărul poet Farkas Arpád care îmbină viziunea lăuntrică cu copleşitoarea prezenţă a realităţii exterioare, pe Paul Schuster cu ai săi „Cinci litri de ţuică", o carte din păcate încă netradusă în româneşte, pe Lászlóffy Aladár şi pe Páskándi Géza, iar dintre colegii români, fără remarci pentru că aici nu mai e nevoie, pe Marin Preda, Bănulescu, Ivasiuc, Fănuş Neagu, Breban, D. R. Popescu, iar dintre poeţi pe M. R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Nichita Stănescu, Nina Cassian, Sorescu (în ultimul timp mai ales în piese), şi zău, nu din obligaţie, pe poetul şi publicistul Adrian Păunescu. Iată în ce situaţie ingrată sînt că trebuie totuşi să adaug la această enumerare pe un scriitor cu care relaţiile mele în ultima vreme au devenit şi administrative : Zaharia Stancu, a cărui carte *„Ce mult te-am iubit"*, mi-a prilejuit o lectură plină de semnificaţii.

— *Încheiem ?*

— Încheiem. Cred că ultimele evenimente prin care a trecut ţara, apelul însuşi al realităţii la solidaritate şi moralitate superioară, momentul extraordinar care ne-a atras atenţia că orice zi nu este altceva decît o pauză între eforturi supreme pe care le cere însăşi existenţa umană, dovedesc din plin că misiunea scriitorului nu poate fi alta, decît să fie un om între oameni. Şi încă atît : ca scriitor de limbă maghiară, am constatat din nou deplina solidaritate între români, maghiari şi germani, în aceste zile destul de grele. Bătut de gînduri triste cum sînt, mă consolează totuşi faptul că frăţia, de care vorbim de-atîtea ori în mod convenţional, este o minunată realitate.

Adrian PĂUNESCU

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi : Cezar Baltag, Fănuş Neagu, Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie : Constantin Ţoiu

REDACŢIA : Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XIII
24 (424)
Sîmbătă
13 iunie
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Parisul tinereții

Vechea prietenie dintre popoarele român și francez, prietenie datorată, în primul rînd, originei comune, aspirațiilor spre **dreptate** și **libertate** ale ambelor națiuni, ajutorului dat de Franța în momentele noastre grele, comunitatea spirituală dintre urmașii Dacilor și ai Galilor, — iată lucruri scumpe ce-mi vin în minte în aceste zile, înaintea vizitei pe care conducătorul statului nostru, Nicolae Ceaușescu, o va face în țara prietenă.

Volume întregi aș putea să scriu, cuprinzînd amintirile mele privitoare la numeroasele popasuri făcute în metropolă, săptămîni, luni și uneori ani întregi pe pămîntul bogat și primitor al marei republici surori.

În primul rînd, ar veni amintirile din Cartierul latin, unde am întîlnit atîți scriitori de vază, intelectuali iluștri, care veneau să-și primească consacrarea în Orașul Lumină: Edmond Haracourt, Saint Paul Roux le Magnifique, Fernand Greg, Paul Adam, Laurent Tailhade, care mi-au consacrat articole elogioase cu prilejul apariției cărților și pieselor mele traduse în franțuzește.

De asemenea am cunoscut actori ca: frații Mounet (Sully și Paul) Suzane Depres, Lugne Põe, De Max, Gemier, Șaliapin și alte ilustrații ale scenei franceze și mondiale, care m-au onorat cu prietenia lor.

Tot la Paris am cunoscut pe Luigi Pirandello, Ștefan Zweig, cu care am rămas prieteni pînă la sfîrșitul prea scurtei lor vieți.

Parisul și Franța au fost pentru mine revelația marilor capodopere ale arhitecturei: catedralele, muzeul Louvru, podurile, monumentele, palatele regale de la Versailles, Fontainebleu, Chantilly, Saint Germain, castelele Loarei, a zidurilor rămase de pe vremea romanilor, muzeele care închid atîtea capodopere ale picturei și sculpturei mondiale, bibliotecile unde am consultat cărți rare și manuscrise de-ale oamenilor celebri, bulevardele, parcurile și străzile pe care le admiram zile și nopți întregi fără să mă satur de frumusețea și vechimea lor, de arta și soliditatea lor.

Sufletul meu se forma și vibra în umbra pietrelor auguste, în liniștea parcurilor cu arbori seculari, în zborul porumbeilor, în meditațiile prelungi pe băncile grădinilor publice și ale bulevardelor fremătătoare. Fiecare trecător cu portul, cu mersul și atitudinea lui, fiecare ființă umană reprezentînd un popor, un ideal, o preocupare, un gînd de pace, un gînd de revoluție...

Veneau apoi spectacolele de teatru și de operă, concertele pe care le-am ascultat cu entuziasm și sfințenie, expozițiile permanente, excursiile în jurul Parisului. Contactul cu populația lui inteligentă, vioaie, experimentată mi-a îmbogățit sufletul și spiritul și m-a ajutat să scriu cea mai mare parte din opera mea.

De la francezi am învățat măsura, echilibrul, claritatea, muzicalitatea pe care nu știu dacă le-am redat, cum aș fi dorit, în paginile mele, noblețea, ordinea latină în care am crezut totdeauna și de care nu m-am îndepărtat niciodată, considerîndu-le zestrea cea mai bogată a unui intelectual.

Înțelepciunea, perfecțiunea elină, a căror moștenitoare și continuatoare a fost Franța, amphiteatrele universităților, liniștea bibliotecilor, toate acestea le-am adunat decenii întregi în mine și caut să le transmit, pe cît îmi sînt slabele puteri și generațiilor ce vor veni, elanul de libertate, dreptate și iubire de oameni.

Astăzi, „Cetatea Milenară" a primit un aspect nou. Cenușa, funinginea care acoperea zidurile ei străvechi a fost înlăturată și fiecare edificiu parizian apare în lumina pe care a avut-o în primele lui zile.

Piatra din care e construit are frumusețea, noblețea sidefului. Verdele și rozul marmorei au răsărit de sub mîlul care le posomora. Plăci de mineral nobil s-au ivit pretutindeni, inscripții de aur apar pe frontoanele edificiilor, îmbogățind augusta Cetate.

Coloanele își desvelesc liniile pure, stilul care nu se mai zărea din pricina fumului și emanațiilor cărbunelui, a prafului negru pe care-l vărsau vaporașele de pe Sena, vehiculele motorizate care-și pufneau tenebrele, precum și clădirile atît de arhitectonice primite de la fondatorii Orașului Lumină.

Victor EFTIMIU

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Obsedantul deceniu

— Explicită sau nu, circulă ideea că deceniul '50—'60 coincide cu un hiatus în literatura română. Care este opinia dv. în această privință, opinie de un interes cu atît mai mare cu cît sînteți — în hiatusul de care vorbeam — considerat o excepție.

a.p.

— Nimic mai logic decît examinarea cît de sumară a unor aspecte ale deceniului respectiv. Hiatus înseamnă gol. Să vedem dacă a fost sau nu vorba de un gol. Mi se pare că Geo Bogza a fost cel dintîi care s-a alarmat de apariția unui hiatus. Dar, (și faptul mi se pare comic!) hiatusul care-l speria pe el abia urma să aibă loc. Era vorba de deceniul '60—'70 și nu de deceniul '50—'60. În anul 1964, la conferința pe țară a scriitorilor, în cuvîntarea sa, Geo Bogza a crezut că trebuie să ne avertizeze de la tribună: *a murit Sadoveanu, a murit Vianu. Ce ne facem?* Mi-aduc aminte că fusesem la el la spital, unde era internat, înainte de conferință, și auzind ce idei vrea să dezvolte, am încercat să-l conving că acest punct de vedere este greșit pentru simplul motiv că opera lui Mihail Sadoveanu acoperă 60 de ani de existență și că nu e cazul să ne alarmăm că, la 2—3 ani de la moartea marelui scriitor, nu avem un Sadoveanu la sfîrșit de carieră. Nu l-am convins, autorul *„Țărilor de piatră, de foc și de pămînt"* și-a ținut cuvîntarea sa neliniștită și ideea de hiatus a apărut în lumea literară. În mod bizar însă, contrar celor spuse de Geo Bogza, această idee a fost aplicată deceniului '50—'60.

Într-adevăr, dacă ea ar fi fost aplicată deceniului '60—'70, ar fi avut o vagă justificare pentru că — e cazul s-o reamintim! — pînă atunci trăiseră și-și *desăvîrșiseră* opera Sadoveanu, Arghezi, Călinescu și, în condiții vitrege, Ion Barbu, Lucian Blaga, Voiculescu. Desăvîrșire care nu putea fi pretinsă încă noilor generații.

Ce-nseamnă deci hiatus? Înseamnă *gol?* Sau *condiție vitregă?* În condiții vitrege am debutat eu însumi în 1948 cînd apariția mea în literatură a coincis cu începuturile dogmatismului în fenomenul literar, care ulterior avea să se intensifice și să treacă peste scriitorii generațiilor vechi de care am pomenit. Era foarte trist să vezi o mare figură încercînd să înțeleagă o mică figură. Am citat odată cazul lui Mihail Sorbul, dar cine nu cunoaște cazul lui G. Călinescu, va înțelege greu ce vreau să spun. Fiindcă lucrurile se agravau datorită faptului că atunci cînd mica figură se vedea cocoțată sus, înlocuia, în lupta de idei, argumentele filosofice cu delațiunea publică. Cine nu cunoaște cazul lui Blaga? Valul de dogmatism a crescut apoi încercînd să treacă și peste scriitori din generațiile mai tinere, ca Eugen Barbu și Niculae Labiș. (Ulterior, în deceniul '60—'70 autorul „Groapei" ne-a demonstrat, însă că, bucuros, poate să țină și el o bîtă în mînă.) Dar să nu urmăm o idee logică pentru că, în acest caz, discuția s-ar încheia alături de adevăr. După părerea mea, cei care susțin ideea de hiatus subînțeleg mai degrabă o atitudine politică față de literatura scrisă în deceniul '50—'60, decît una literară. Sigur că da, spun cei care cred în această idee, s-au afirmat mari scriitori și au apărut scriitori noi, dar în ciuda apariției lor, deceniul respectiv constituie un hiatus.

Noi, care am trăit acest deceniu, sîntem tentați, în prima clipă, să răspundem printr-un hohot de rîs. Deceniul '50—'60 hiatus? Să încercăm să intrăm puțin în domeniul sociologiei și să vedem cum au stat, în realitate, lucrurile. Operația este necesară pentru că ideile care au agitat, pe atunci, societatea, au intrat și în literatură, cum era și firesc. Faptul că acum ideile care obsedează timpul nostru nu găsesc, la unii dintre scriitori ecoul direct și uneori nici indirect, nu înseamnă că ele nu există și nu înseamnă că, dacă în deceniul trecut ele erau îmbrățișate și de sociologiștii vulgari, nu erau mai puțin adevărate. Ba mai mult nu înseamnă că, din punct de vedere teoretic, n-au rămas și astăzi la fel de adevărate. Dovadă că ele continuă să țină oamenii încleștați pe tot globul pămîntesc și pe unii dintre ei cu arma în mînă, iar alții chiar mor eroic spre admirația și a celor de dreapta și a celor de stînga cum a fost Che Guevarra. Aicea noi nu discutăm decît realități brutale, dacă vrem să aflăm adevărul. Ori, unii își închipuie că adevărurile acestei lumi au înghețat pe ulița lor.

Și fiindcă e vorba de literatură, și numai sub acest aspect facem toate referințele, una dintre ideile care au obsedat lumea noastră literară în deceniul '50—'60, a fost ideea luptei de clasă. Pe prozatori în special, noțiunea de *„luptă"* îi poate face să tresară. Lupta înseamnă mișcare, viață și viața în mișcare este obiectul artei și mai ales al prozei realiste. Este adevărată această idee? Mulți dintre noi ne-am pus această întrebare în mod dramatic. Căci, dincolo de tezele teoretice ale marxismului, a căror demonstrație strălucită putea să convingă rațiunea, scriitorul avea nevoie de experiență afectivă pentru a se convinge de adevărul acestei idei.

Un punct de reper al vieții și experienței noastre este, orice s-ar spune, familia. Aș putea chiar să spun că este un punct de reper decisiv. Tatăl meu trăia pe atunci și era în plină putere intelectuală și morală. Gîndirea lui vie, cotidiană valora pentru mine, în anumite momente, mai mult decît orice experiență a gîndirii teoretice scrise.

Am avut însă cu el, deodată, o surpriză, una dintre cele mai mari. În momentul cînd a auzit că lumea sa, pe care el o considera unitară, era împărțită în trei categorii (chiaburi, mijlocași și săraci) și a văzut cu ochii lui și dezavantajele materiale care urmau pentru cei dintîi (chiaburii) a fost încîntat. E adevărat că el n-a bănuit ce avea să iasă din istoria aceasta! Da, dar fapt e că un

Marin PREDA

(Continuare în pag. 3)

„Arborele științei" de R. Lulle (1505)

ÎN ACEST NUMĂR

O proză de Jean Giono

„Înălțarea unui țăran de la Dunăre" — omagiu francez lui Panait Istrati

Lirică franceză: Paul Eluard, Robert Desnos, Jean Malrieu, Jehan Mayoux, Benjamin Péret, Pierre de Massot

Pag. 7:
Interviu
cu atomistul francez
ARMAND SARAZIN

Jean Racine — desen de fiul său mai mare

Efigiile lui Julien Ospitalierul

Tu trebuie veșnic să porți, printre oameni,
un fluture-n spate, tăcut și umil,
Și seara în fundul grădinii să strîngi dovleceii
elastici în brațe plin de ardoare,
Și-ncet să te-mbibi de arome, prin șanțuri
și magazii diafane, ca un fitil.
Noi sîntem îngerii tăi grijulii. Am ieșit dintr-un
glob de mărar pentru-ntîia îmbărbătare!

Singur, pe drumuri înguste de țară, trîntit
în tumină, prafuł catifelat să-l respiri
iubindu-l adînc, cum doar roțile și animalele
știu, și pe urmă, fără crutare,
Să torni peste dînsul căldări cu dulceață
de trandafiri.
Noi sîntem îngerii tăi serioși. Am ieșit din
tîntîni și din stîlpi pentru încă o-mbărbătare!

Și să-ți amintești: detectivul Arthur împușca-ndrăgostit
portocala de la o mie de iarzi
Și-apoi unei Doamne necunoscute, cu-un fraged
abis
între sîni și rozalbe picioare
înmănușate pios pîn-la coapse, i-o oferea
împreună
cu sufletul său; rochia-i galbenă în buline de rouă
s-o arzi!!
Noi sîntem îngerii tăi avîntați. Am ieșit din
căpițe de crini pentru ultima îmbărbătare!

Veranda lui Julien Ospitalierul

Poezia aceasta începe, stîngace și blîndă,
Cu un melc găsit dimineața-ntr-o ceașcă
de teracotă albastră
Pe care îl iei cu sfială — și mîna atunci
îți-e mai castă —
Și-l duci către-obraz și, oh!, îl auzi deodată
cum cîntă

O melodie atît de naivă și tristă
încît îți-amintești c-ai iubit undeva, într-un mic
orășel, cu mulți ani înainte-o verandă sfîșietor
de frumoasă
Pe treptele-i vechi cu o veșnic pierdută
portocalie bastistă
Dar, vai!, îți dai seama că ești doar tu singur
cu melcul în casă.

Și ca să nu-ți fie urît, împreună cu dînsul,
nostalgic, pornești pe stradele
Ferfenițite de rochii și-n vreme ce el se
lipește-ametit de-o cișmea
Cu blond robinet și cu jgheabul prelins
virginal din dantele,
Iată, veranda atîrnă din nou lîngă tine, în aerul
proaspăt, răscoaptă și grea...

Melancolia lui Julien Ospitalierul

Căci toți l-au uitat. Însă el, surîzînd sufletește-n
azur, nu disperă
Ci-n fiece zi, copleșit de viziuni, bate cuie în apă
Și bea bulion vișiniu, și privește cum trec
dirijabile fragede prin atmosferă:
Rugăciuni murmurînd pentru prietenul său,
detectivul Arthur, lîngă sfintele straturi de ceapă

Și nimeni nu știe că dînsul îngroapă pe-ascuns
În glastre de flori, ca să fie parfumul mai fin,
patefoane stricate
Și seara-și dictează doctrina la îngeri,
plimbîndu-se
palid prin casă cu mîinile-i strînse de-un flutur
la spate
Spre-a nu și le pierde, desprinse extatic,
în tainele de nepătruns

Emil BRUMARU

cronica pietonului

Grădina de la Ferney

Povestea lungă a peregrinărilor noastre a început din momentul în care ursuzul baron Thunder-ten-tronck m-a dat afară în brînci din castelul său, pentru sărutul fatal furat Cunegundei, tot astfel cum și bunul meu părinte, Voltaire, fusese ciomăgit de servitorii cavalerului de Rohan în poarta palatului Sully. A fost prima mea lecție de cunoaștere practică a vieții, după inocentele, nesfîrșitele fleșcăreli metafizice cu maestrul Pangloss. Bietul Pangloss, spînzurat de inchiziție, și încă prost spînzurat, de vreme ce aveam să-l reîntîlnesc în Propontide, lucrîndu-și pămîntul (ca ilustrul nostru tată, grădina de la Ferney) încă mai purtînd pe git urma veche a ștreangului. Dînd cu hîrletul, Pangloss, idealistul, medita asupra deosebirii dintre „ideea de spînzurătoare" și spînzurătoarea propriu-zisă, dînd celei dintîi mai multă realitate, decît propriu-zisei — inchiziția înțelegînd de mult acest lucru, anume că un mort, făcut scăpat, e mai pilduitor, pentru cei din jur, decît un mort, mort.

Pe Cunegunda, de unde începu toată povestea, am regăsit-o prea tîrziu, bătrînă și urîtă, roabă la Constantinopol. Cu ea de mînă și cu Pangloss, tămăduit, după atîtea amarnice confruntări cu Experiența, deschidem, obosiți, poarta grădinii de la Ferney. Bătrînul, aplecat în soarele dulce al Franței, sapă... Cînd își înalță capul, fără a ne mai recunoaște, masca atît de clasică a ironiei sale, a dispărut.

Un grădinar simplu, senin, ne privește cu fața senină și simplă a naturii de totdeauna cheltuindu-și fiii risipitori.

CANDID

Severitatea lui Rebreanu

În februarie 1942, am fost chemat ca secretar de redacție la ziarul „Viața" al lui L. Rebreanu. Fusesem avertizat de colegi că Rebreanu era un director de gazetă excepțional: lăsa redactorilor săi întreaga libertate de convingeri și de expresie, neintervenind decît rareori, cu îndrumări generale. Nu ridica tonul, nu se încrunta, nu striga la nimeni. Avea o seninătate și o delicatețe de copil, care contrastau cu măreția statuară a omului. Convorbirea cu viitorul meu director a confirmat referințele confraților. Mi-a vorbit rece, înlăturînd treptat sfiala mea legitimă, disimulată cu stîngăcie sub o juvenilă dîrzenie:

— Îți dau ziarul în seamă. De seara pînă dimineața ești stăpîn: ai putea publica și articole care să mă critice ca director al Teatrului Național, cum ai și publicat în „Ordinea" — deși, probabil, nu o vei face. Am încredere. D-ta ești fiu de țărani, și nu vei uita că în această gazetă am îngropat toată bruma mea de strînsură.

Apoi, dintr-odată, în ochii lui luminoși, blînzi, au strălucit reflexe de oțel:

— O singură „dispoziție de director" am să-ți dau. Dacă vei publica vreun articol laudativ, al oricui, despre mine, despre cărțile mele, în gazeta mea, te rog, domnule secretar de redacție, nu mai veni în seara următoare la ziar, ca să-mi scuteși penibila îndatorire de a te da afară.

Pe atunci nu citisem în „Jurnalul" lui Jules Romain: „Modestia stă bine oamenilor mari; este foarte greu să nu fii nimic și să fii totuși modest". Dar am înțeles că Rebreanu nu glumea. Și cît am fost secretar de redacție la ziarul său, i-am respectat dispoziția.

Al. CERNA-RĂDULESCU

Un lunar viu ca un săptămînal

Numărul 5 al revistei Teatru confirmă drumul bun pe care se află această revistă, de cînd la conducerea ei a venit Radu Popescu. Bine ilustrată, vie ca un săptămînal, revista Teatru a început o muncă grea și cu atît mai interesantă: situarea teatrului în contextul culturii române contemporane.

Semnalăm opiniile despre teatru ale lui Marin Preda, de un interes excepțional. Particulare și uneori pline de haz sînt opiniile lui Aurel Baranga. Una dintre ele e însă curioasă: „Am oroare de intransigenți. Îi suspectez de cele mai abjecte trădări tăinuite. Adevărații intransigenți sînt supli". În numărul 4, același autor emitea un aforism care ne-a înghețat inimile: „Nu tot ce e precis e și exact". Dar, ca să fim drepți, în același număr 4, de care amintim, o cugetare superbă: „Cunosc un plural mai sărac decît singularul lui. De aceea iubesc libertățile, dar ador libertatea".

O ilustrare a noului drum al revistei este dialogul substanțial dintre Silvia Popovici și Dan Deșliu despre interpretarea poeziei și a dragostei. Interesante glosele lui N. Balotă la dramaturgia română contemporană. Nu mai vorbim de pasionata cronică a filmului, semnată de M. R. Paraschivescu, de aplicatele și nervoasele cronici de spectacole etc.

Pe scurt: o revistă renăscută, aflată în interesul intelectualității noastre.

Raul BIANU

punct și virgulă

Complex de inferioritate?

Nu atît concluziile (care pot fi extrem de originale) interesează în primul rînd în articolul „False probleme semnat de I. Negoițescu în România literară nr. 22, ci premisele care sînt mai discutabile decît chiar concluziile. Firește, nimeni nu așteptă de la I. Negoițescu rezolvarea problemei universalității sau non-universalității literaturii române, dilemă profundă a cărei soluție nu stă în puterea nici unui scriitor. Dar o oarecare îndreptățire aveau cei care pretindeau exactitate și rigoare premiselor, vasăzică o circumscriere lucidă, rece, a realităților de la care se pleacă în discuție.

A spune că „deși a fost pusă în termeni literari, tema „specificului național" reflecta în pofida evidenței noastre inferiorități față de marile culturi europene, starea de umilință politică și socială în care se găsea poporul român", fără a demonstra măcar sumar o afirmație atît de gravă (ce ar necesita demonstrații mai mult decît sumare!) înseamnă a emite cu ostentație puncte de vedere, în afara oricărei responsabilități.

Iată paradoxuri care ar avea hazul lor, de nu s-ar referi la realități ce ne sînt mai scumpe decît orice speculație: „Exaltarea peste măsură a trecutului nostru istoric (...) și descoperirea valorii poeziei populare, mai apoi, sub influențe romantice din afară, deși, incontestabil, acte de cultură, reflectau același complex de inferioritate de natură politică. Sămănătorismul, poporanismul și gîndirismul s-au axat, în atari dezbateri, mult mai înăuntrul esteticului". Straniu! Mai ales că I. Negoițescu, pe linia complexului de inferioritate pe care îl constata la poporul român, în secolul XIX, cade el însuși în acest complex, așteptînd de la străini universalizarea noastră: „Se vor găsi apoi străini inteligenți care, apropiindu-se de noi, vor ști ei înșiși să descopere universalitatea noastră".

O dublă perplexitate însoțește pe cel ce a citit aceste rînduri. Pe de o parte: cum poate un critic atît de dotat ca Negoițescu să se hazardeze — fără nici cel mai mic apetit al demonstrației — în astfel de afirmații? Pe de altă parte: de ce a fost nevoie să apară acest articol? Faptul că, pe aceeași pagină poetul Doinaș dă o replică amicală și prea convenită, nu anulează prin nimic eroarea acestei poziții.

Mai multă violiciune, da, dar și mai multă maturitate în asemenea întreprinderi publicistice.

I. PAPADOPOL

cronica literară

Marin Sorescu: „Tușiți"

Este inutil să ne întrebăm, cum face recent cineva, dacă poezia fantezistă, ironică pe care o scrie Marin Sorescu are sau nu o justificare estetică mai înaltă. Justificarea trebuie să existe din moment ce există poezia. Însă noi sîntem de la o vreme foarte sceptici și pe cît de îngăduitori și plini de mulțumirea cea mai adîncă ne arătăm față de complicatele versuri abstracte, ininteligibile nu odată, pe atît de temători și nehotărîți sîntem față de poemele ce se adresează în chip mai direct simțului nostru liric. Este aici o înfumurare și o neștiință. Mulți cred că poezia este ceea ce se ascunde înțelegerii noastre, confundînd inefabilul cu insolitul și stupoarea cu emoția lirică. Că există o poezie a inexprimabilului și că un vers bine făcut nu este încă poezie rămîne un fapt incontestabil. Sînt mulți autori care au conștiința versului, dar foarte puțini ajung la conștiința poeziei. Însă *inexprimabilul* nu este în afară de orice noțiune de cunoaștere. Aș spune chiar că este un atribut al claritășii. Numai în oglinda unei ape limpezi lucrurile capătă forme și dimensiuni ireale, ne dau, cu un cuvînt, o sugestie de viață misterioasă într-o încrîngătură de regnuri neștiute, incitante pentru spiritul nostru surprins de a nu mai distinge sub acest strat de masă lichidă deosebirea dintre vegetal și animal, verosimil și neverosimil, existent și inexistent.

Inexprimabilul este, pe scurt, fructul meditației încordate, expresia unui proces spiritual și nu, cum se crede îndeobște, a unei absențe. Senzația de inefabil apare atunci cînd există și senzația unui efort extraordinar de limpezire a sensurilor. O strofă de un ocultism calculat nu trezește în noi acel sentiment înalt de uimire și miracol pe care ni-l pot da, de pildă, niște versuri clare și muzicale. Fiind mai limpede, poezia lui Bacovia nu-i mai puțin profundă și misterioasă decît poezia de simboluri enigmatice a lui Barbu. Scriind în respectul sintaxei obișnuite, fiind, pentru unii, dezolant de clar, Arghezi nu este — pentru cine știe să citească — mai mic filozof decît Blaga, poet al cețel și al umbrei din lucruri.

Spunem toate acestea deoarece este răspîndită printre tineri ideea cum că o poezie clară ar fi sub condiția marii poezii. Această credință este cel puțin tot atît de falsă ca și aceea care decide că o poezie pe care nu o înțelegem de la prima vedere și în totalitate nu poate fi o poezie superioară. Teribilă prejudecată! Claritatea, în poezie, este de multe ori înșelătoare și numai naivii cred că, înțelegînd logic versul, să zicem, liminar din *Odă în metru antic* („nu credeam să-nvăț a muri vreodată") au și intuit poezia lui. Dincolo de suprafețele netede și limpezi ale versului sînt adîncimi ce păcălesc ochiul nedeprins cu asemenea ascunzișuri.

După acest lung ocol să revenim la poezia lui Marin Sorescu, autor cu mare ecou la public. Acest succes pune pe mulți pe gînduri, inutil însă, pentru că popularitatea ca și impopularitatea unui scriitor nu spune încă nimic despre valoarea lui. Poemele lui Marin Sorescu sînt citite într-o mai mare măsură decît poemele altor tineri, și este explicabil de ce. El face o poezie de comunicare directă și găsește totdeauna o cale spre public. Mărturisesc că prețuiesc acest efort și-l consider un semn de inteligență din partea poetului, pentru că, într-o epocă în care există, în lirică, un ermetism amețitor și, în fond, atît de calculat, el simplifică versul și-i descrețește fruntea. Condiția este ca această simplificare să nu coboare sub o anumită limită și versul simplu și limpede să devină simplist și superficial. Marin Sorescu știe, ca și noi, la ce primejdie se expune cel ce scutură versul de toate podoabele și mizează numai pe forța unei expresii descărnate, precise, incisive. Ce rezultă de aici? *Tușiți* se menține în linia poemelor anterioare, nici un pas înainte, nici un pas înapoi. Poetul a deprins o tehnică ingenioasă și o folosește într-un număr infinit de cazuri. Însă cazurile pot interesa și poezia poate atinge semnificații mai înalte. Faptul nou în volumul de acum este o renunțare la miturile celebre. Marin Sorescu nu mai face, vreau să spun, cu obstinație o lirică a miturilor întoarse, evită de regulă motivele livrești și lasă versului o mai mare libertate de mișcare.

Subiectele sînt luate de peste tot, cu ideea, evident justă, că poezia nu este o însușire a lucrurilor ci a celui care le privește. Universul are atîta poezie cîtă poezie punem noi în el. Sorescu pune oarecare ostentație în a dovedi acest fapt, alegînd ca pretext de meditație obiectele cele mai îndepărtate de prejudecata curentă a frumuseții poetice. O ladă, de pildă, nu-i, cu hotărîre, un element din categoria preferată de poeți. Însă ea poate da un sentiment de recluziune și, de îi alăturăm un alt element, marea de exemplu, poate să sugereze condiția de precaritate și de amară utopie în care trăiește individul de rînd. În această zonă sapă, ca să zicem așa, poezia lui Marin Sorescu. Ea este, în fond, o meditație tristă, însă — cum am observat și noi și alții — meditația îmbracă o haină de fantezie înșelător surîzătoare.

Procesul este acesta: poetul narează ceva, de obicei o întîmplare comună, și trage pe nesimțite notațiile într-un simbol mai profund. Face, cu alte vorbe, o parabolă, însă morala fabulei lui mai suportă o modificare. Versurile trec printr-un perete de sticlă care deplasează liniile și schimbă înțelesul cuvintelor. Acest perete se cheamă la Marin Sorescu ironie, arma cea mai inteligentă a creatorului. El face, în acest chip lipsit de patetism, o poezie de simboluri existențiale, ca mulți alți poeți din generația sa. *Pînda*, de pildă, este un poem al suspiciunii. Frunzele, fluturii, furnicile trezesc o adîncă neîncredere. Universul în totalitate este, pentru cei ce și-au făcut din neîncredere o filozofie de viață, cu desăvîrșire suspect. Elementele se spionează între ele, lucrurile sînt bănuitoare și copoii bine dresați adulmecă marile comploturi în ordinea materiei. Ipoteza este, firește, absurdă, dar pentru a comunica o observație mai ascuțită poetul dă faptelor această înfățișare grotescă. Morala este, la rîndul ei, de o suspectă liniște și indiferență: „Că nimic nu-ți stimulează mai mult pofta de mîncare, / Decît o lume plină de potrivnicării".

Să luăm alt poem: *Echerul*, simbol al spiritului dogmatic. A măsura arta, sentimentele, inteligența cu echerul este a sili cămila să treacă prin urechile acului. Însă tocmai această enormitate vrea să sugereze Marin Sorescu aici și în alte versuri. Multe din poemele sale sînt niște fantezii atroce. Ele vor să spună mai mult decît pot spune cuvintele. Nota subliniat inconformistă se simte numaidecît. *Indigo* dezvoltă o idee destul de comună într-o fabulă cu tîlc foarte limpede însă cu multe elemente de absurd. Cineva lipește în fiecare noapte pe ușa de la camera poetului un uriaș indigo. Acesta reproduce tot ceea ce gîndește, în întimitate, poetul, prilej pentru vecini, trecători de a se informa. Numai sufletul scapă ochilor iscoditori. Poezia, va să zică, nu poate exprima totul. Rămîne ceva ce nu poate fi pus în versuri, *sufletul*, însă despre el nici poetul nu știe mare lucru. Versurile pot fi și altfel interpretate, pentru că în tehnica pe care o folosește Marin Sorescu intră și un element de ambiguitate.

Parabolele au mai multe învelișuri și pentru a ajunge la miezul lor amar trebuie date la o parte cîteva obstacole false. În acest spirit sînt compuse versurile cele mai pline de sens din volum: *Simetrie*, *Alergătorul*, *Prieteni*, *Sens unic*, *Dincolo*, reflecțiile unui întristat ironist. Un poem admirabil este *Simetrie*. Ei voiește a sugera o dramă a opțiunii și chiar mai mult decît atît: labirintul pe care trebuie să-l străbată individul pus totdeauna în situația de a alege, între două cărări, pe cea mai grea. Vocația omului este, așa dar, a trăi într-o tragică nehotărîre și într-o eternă eroare. Se prefigurează în aceste versuri tăgăduitoare un mit (*mitul labirintului*), fapt curios la Marin Sorescu care și-a făcut din demitizare un program liric. Însă s-a observat mai demult că în poezia modernă dispretul față de mituri duce invariabil la alt mit: mitul demitizării. Acesta este însă un aspect mai delicat.

Poemul lui Marin Sorescu se ridică peste mărunte inconformisme, aluzii, *chei* și dă o imagine nu zic metafizică dar suficient de profundă pentru a trezi și altfel de meditații: „Și după aceea în fața mea s-au căscat două / Prăpăstii: / Una la dreapta, / Alta la stînga. / M-am aruncat în cea din stînga, / Fără măcar să clipesc, fără măcar să-mi fac vînt, / / Grămadă cu mine în cea din stînga, / Care, vai, nu era cea căptușită cu puf! / Tîrîș m-am urnit mai departe. / M-am tîrît ce m-am tîrît, / / Și deodată în fața mea / S-au deschis larg două drumuri. / „V-arăt eu vouă!" — mi-am zis — / Și-am apucat-o tot pe cel din stînga, / În vrăjmășie. / Greșit, foarte greșit, cel din dreapta era / Adevăratul, adevăratul, marele drum, cică. / Și la prima răscruce / M-am dăruit cu toată ființa / Celui din dreapta. Tot așa, / Celălalt trebuia acum, celălalt... / Acum merindea îmi e pe sfîrșite, / Toiagul din mînă mi-a-mbătrînit, / Nu mai dau din el muguri, / Să stau la umbra lor / Cînd m-apucă disperarea. / Ciolanele mi s-au tocit de pietre, / Scîrțiie și mîriie împotrivă-mi, / C-am ținut-o tot într-o greșeală... / Și iată în fața mea iar se cască / Două ceruri: / Unul la dreapta, / Altul la stînga."

Un poem care intuiește mecanismul creației și al negației, al continuității și discontinuității în artă este *Alergătorul*. Orgoliul de a spune ultimul cuvînt, credința — altfel zis — nebunească de a lua totul de la început, se plătește cu sînge. Cultura este un șir de asemenea utopii tragice.

Nu toate versurile din volumul *Tușiți* au această ascuțime a reflecției. O poezie, de exemplu, fără strălucire este *Cum soarele*... Curios este să descoperim, apoi, un Marin Sorescu sentimental și elegiac, însă neconvingător. Poetul are de luptat, aici și în alte versuri (faptul i-a mai fost semnalat), cu chiar ușurința lui de a scrie poeme din care ironia prea insistentă scoate sîngele emoției.

Eugen SIMION

WALTER SCOTT

Ivanhoe (vol. 1-2)

B.P.T.—Editura „Minerva".

JACK LONDON

Lupul de mare

Roman B.P.T. — Editura „Minerva".

GELLU NAUM

Poeme alese

Editura „Albatros".

avant premieră editorială

comentarii critice

În limitele unei parabole

Romanul lui Leonida Plămădeală, Trei ceasuri în iad, *apărut recent în editura* Mihai Eminescu, *e o parabolă. În timpul celui de-al doilea război mondial, locuitorii unui orășel din Germania, izolat de violențele frontului, dar prins în plasa de fier a psihozei naziste, asistă cu stupoare la apariția unui personaj straniu ce vrea să acrediteze ideea că ar fi una și aceeași persoană cu onorabilul profesor de istorie Anton Adam, dispărut dintre ei cu cîțiva ani în urmă. Evitînd să explice că printr-o operație chirurgicală memoria sa fusese transferată unui corp inert cu numele de Peter Gast, dar convins de faptul că această memorie, nealterată, e chiar sufletul său și, deci, propria sa certitudine ce sfidează aparențele, Anton Adam își vizitează succesiv mama, logodnica, vechile cunoștințe pentru a le stimula măcar o tresărire de recunoaștere. Faptul că el refuză să dea o explicație clinică nu ține doar de artificiul construcției. Personajul e un căutător febril al autenticității, el vrea să se regăsească și să fie regăsit, iar eșecul îl fascinează. Dacă s-ar răspune în drepturi pe calea convenției sociale, numai ceea ce face parte din propria sa convenție s-ar reabilita. El vrea însă să se impună cu autoritatea existenței sale intime, profunde și de aceea se adresează în primul rînd celor apropiați. Dar greșeala lui este de a se afirma prin memorie și nu prin esență. De aceea i se reproșează mereu că toate evocările sale ar fi putut fi învățate pe de rost de un impostor oarecare. Pentru a se identifica, Anton Adam ar fi trebuit să povestească ceea ce nu se poate povesti, ar fi trebuit să-și povestească durata, unică și irepetabilă. În cazul acesta el ar fi făcut operă de artă. Privită din unghiul acesta, drama personajului ar fi putut fi chiar drama artistului care oscilează mereu între tentația de a expune accidentalul și rigoarea de a traduce într-un limbaj universal.*

Din păcate, autorul evită o asemenea interpretare, el rezumîndu-se la a demonstra că într-o lume răsturnată oamenii nu se mai înțilnesc prin iubire, ci prin marca impusă de ordinea dictatorială. (Iată, de pildă, ce spune preotul Heiler într- o convorbire cu Seebech, fostul prieten al lui Anton Adam: „Cînd a văzut că mă eschivez, m-a întrebat ce aș face eu dacă Gestapoul mi-ar ordona să nu mai fiu Heiler și, începînd de la o anumită oră, să nu mai fiu nici preot, ci cu totul altceva... Știi ce i-am răspuns? Că dacă mi s-ar cere așa ceva, de la ora indicată n-aș mai fi nici preot, nici Heiler".) Într-o asemenea lume nebunia devine normă, iar norma, nebunie. Carol este ultimul dintre reprezentanții vechii normalități și candoarea lui inspăimîntă, produce derută ca apariția Ondinei la curtea regală, poate să creadă în autenticitatea lui Anton Adam, deoarece, în ciuda sistemului de referință, el realizează o cunoaștere sensibilă, neintermediată logic, de tip bergsonian. (Argumentele lui sînt de tipul acesta: „Dacă evidența mă încurcă, fac abstracție de evidență". ...Trebuie să-mi lămuresc ceea ce mă tulbură mai mult. Celelalte, după aceea. Eu nu pot trece ușor peste lucrurile extraordinare. Dacă ar trebui să mă rog acum, m-aș ruga mereu așa: „Și nu ne duce pe noi în ispită de a ne obișnui cu extraordinarul, și ne izbăvește de cel viclean care și pe sine e în stare să se nege, numai să nu mai existe lucruri extraordinare pe lume.") Identificîndu-l pe străin, Carol (și prin el, autorul) insinuează subtil că nu Anton Adam e schimbat, ci mentalitatea care acum îl primește. Într-adevăr, într-un oraș în care toți suferă de un sufocant complex al vinovăției, într-un infern în care singura șansă e scufundarea pînă la git în păcat, în speranța că dumnezeu se va trezi, zguduit, cine ar mai putea să pretindă o recunoaștere atît de dificilă, cînd relațiile cele mai simple au fost de mult timp falsificate? După debarcarea aliaților, prin care se traduce alegoric renașterea morală a umanității rezumate de orașul D., valorile se inversează și nebunul de altădată va face rechizitoriul lașității generale. Un american, străin de tot ce se întîmplase în orășel, de opacitatea care îl condamnase pe Anton Adam la exil, va exclama, cu o naivitate ce ascunde subînțelesuri, referindu-se la Carol: „În sfîrșit, iată un om ca toți oamenii și în orașul acesta!"

O asemenea temă generoasă a fost tratată de autor cu precauție, astfel că nici un element nu e parazitar în economia parabolei. Lipsește însă acel freamăt obscur al comunității care ne înfiora la Camus. Spațiul social anchilozat ne trimite către aventura interioară a personajului principal. Aici însă ne reține atenția mai ales senzaționalul psihologic, amintind de un Ștefan Zweig, și latura eseistică a dezbaterii etice. Ceea ce e creație în roman rămîne la nivelul reconstituirilor mediocre de atmosferă. După fiecare pagină așteptăm o revelație mereu promisă, dar rămasă pînă la sfîrșit în suspensie.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

GHEORGHE TOMOZEI

Poezii de dragoste

Editura „Albatros".

ION GHEORGHE

Mai mult ca plînsul

Versuri. Editura „Albatros".

BUJOR NEDELCOVICI

Ultimii

Roman. Volum de debut. Editura „M. Eminescu".

efemeride

DESPRE ESOP

Esop, sclav fiind și trebuind o dată să-și însoțească stăpînul într-o călătorie, se roagă să i se dea o povară mai ușoară. „Ia-ți ce ți-i voia", zic ceilalți sclavi știindu-l cam neajutorat. „Și văzu Esop o coșniță mare plină de pîine, gătită drumului mărinde, carea abiia o prea ridica un om. El zise să i-o ridice în spinare. Iară ceilalți robi rîdea de dînsul, zicînd: — Nu va putea fi în lume om mai nebun decît aesta, căci iar acum el s-au apucat să ducă ce-i mai greu". Și pleacă cu toții la drum, unul luînd tacîmurile, altul așternuturile, iar Esop coșul cu pîine; și în timp ce pîinea se mănîncă și povara lui Esop scade, poverile celorlalți rămîn neschimbate. „Vedeți, frații, (se plîng acum robii) că noi am ținut pe Esop nebun, iar el iaste mai cuminte decît noi toți". (Cărțile populare în literatura românească, *vol. I, E.L. 1963). Cuminte nu înseamnă, numaidecît înțelept, ci doar prevăzător sau: care vede mai departe decît alții. Iată și un al doilea exemplu: filozoful Xantos, al cărui rob ajunge Esop, se prinde, beat fiind, cu un alt filozof că va bea toată apa din mare. A doua zi roagă pe Esop să-l scoată din bucluc și Esop îl învață să zică astfel către cei adunați să vadă cum va cîștiga rămășagul: „Oameni buni, lăcuitorii de Sam, ascultați-m cuvîntul mieu: ape curgătoare dau în mare, iar eu m-am apucat să beau numai marea, iară nu și apele toate cîte curg în mare, de adaogă din toate părțile. Acum dar trebuie acest filozof, ce are rămășag cu mine, să meargă să oprească toate apele curgătoare cîte dau în mare, pînă ce voi bea eu marea". Și în acest caz se observă că înțelept înseamnă de fapt iscusit, ingenios și că înțelepciunea lui Esop este de natură practică. Esop nu este propriuzis un gînditor: ci un om care știe să se descurce din situațiile cele mai grele. Îmi vine în minte o distincție a lui G. Călinescu: am putea spune că Esop nu este* inteligent, *ci deștept.*

Legenda a făcut din Esop un rob iar, mai tîrziu, un sfetnic de încredere al împăratului Licaron. Amîndouă sînt condiții de dependență: Esop este un „filozof" de curte. Viața lui nici nu este viața unui adevărat înțelept, a unui Socrate, de exemplu, ci viața unui măscărici, spirit satiric și agil, de tipul Eulenspiegel.

Să remarcăm două lucruri. Întîi, urîciunea fără seamăn a chipului și a trupului lui Esop: „...era grebănos și malecos, grumazii îi erau strîmbi și nasul îi era cîrn și bocîrn, negru la obraz și buzat, și umflat la pîntece". Ca la orice măscărici, diformitatea fizică vine în contrast cu agerimea minții și o face cu atît mai uimitoare cu cît nimeni nu se așteaptă la așa ceva. „Oh, filozofe — exclamă Esop însuși — nu ți se cade ție a căuta omului în față, ci să iscodești mintea lui". Urîciunea trupească nu e semnul filozofilor — Kesarion Breb al lui Sadoveanu e frumos ca un zeu — ci al măscăricilor, care apar altfel decît sînt. Urîciunea, cocoașa sînt masca iscusinței. În al doilea rînd, mijlocul de a se exprima al lui Esop îl reprezintă pilda sau fabula, așadar povestirea cu tîlc. Esop nu pune întrebări, el dă răspunsuri. Spre deosebire de Socrate care răspundea la orice întrebare prin altă întrebare, Esop are totdeauna un răspuns bun pentru orice întrebare. Pentru a fi cu adevărat filozof, Esop ar trebui să cunoască neliniștea și libertatea spiritului. Însă el e mai curînd un profesor de înțelepciune, decît un înțelept, el vinde soluții în loc să le caute. Sclav al lui Xantos, Esop încearcă să-și „dovedească" stăpînul prin iscusința minții. Și izbutește, nu fiindcă ar fi mai adînc filozof ci tocmai fiindcă este mai puțin adînc. El face din înțelepciune o competiție și unele din întrebările lui sînt pur formale. *Pus de Xantos la ușă să primească niște oaspeți (însă nu „oameni proști (...), ci numai pe cei înțelepți și învățați"), Esop adresează tuturor întrebarea: „Cu ce mișcă clinele?" Firește, doar unul singur găsește răspunsul, de altfel foarte simplu: „Cu coada și urechile". Întrebarea e o șaradă, o ghicitoare, a cărei explicație nu e adîncă ci literală. Esop are o mare înclinație spre acest tip de interpretare literală care-l aseamănă cu Păcală: cînd Xantos îi poruncește să pună la fiert o linte, Esop pune în oală o singură boabă, ca Păcală cînd trage ușa după sine, cum îi ziseseră frații. Astfel de interpretări stîrnesc hazul și au un sens critic, adesea, dar rămîn în fond regretabile facilități. Nu-i nici o filozofie în a dezlega o inscripție în trei feluri diferite (ține de genul detectiv) sau în a face să pară adevărate două propoziții opuse (acelea cu „limbile");este în schimb o mare abilitate practică.*

De aceea Licaron folosește pe Esop ca pe un ministru de externe: Esop trimite altor împărați scrisori cu pilde pe care aceștia neputîndu-le dezlega plătesc bir lui Licaron. Cînd, într-un rînd Esop cade în disgrație, Licaron se află în situația de a fi biruit de dușmanii din afară. Esop e un meșter de cuvinte și un sofist, iar satira lui, demagogie curată. Adevăratul filozof nu slujește pe împărat; Esop e sclav prin structură intelectuală. El face politica stăpînului întorcînd vorbele ca un avocat. Nu fără dreptate, Plutarh îl așează, la banchetul înțelepților, alături de Solon, legiuitorul; dar, firește, pe un scaun mai mic.

Nicolae MANOLESCU

UNGARETTI

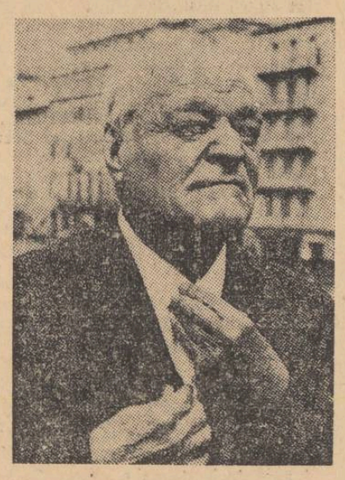

Din cei „patru mari" lirici italieni ai veacului s-a mai stins unul. După Umberto Saba și Salvatore Quasimodo, iată-l și pe Giuseppe Ungaretti trecut în neființă, la capătul unei vieți întinse, pline de poezie, glorie, erori și durere.

S-a născut cu optzecișidoi de ani în urmă, pe țărmul nordic al Africii, în Alexandria egipteană, din părinți emigrați. Amintirea obsedant însoritului țărm natal va fi o componentă statornică a poeziei sale: „Te-am văzut, Alexandrie, / Friabilă pe temeliile-ți spectrale / Schimbîndu-mi-te-n amintire / Într-o îmbrățișare suspendată de lumini (...) În vremurile acelea, cît de străină-mi erai, Italie!" (citățm din frumoasa traducere semnată de Miron Radu Paraschivescu și Al. Balaci, a *Poeziilor*, E.P.L., 1968).

Revenit în Peninsulă, după studii la Sorbona, participă cu dăruire la întîiul război mondial, pe frontul italian și apoi pe cel francez. În tranșee își scrie faimoasele poeme din „Portul îngropat", o plachetă a cărei apariție — prilejuită de o scurtă permisie! — într-o editură din Udine, marchează nu doar debutul unui poet ci un punct de cotitură în lirica italiană.

Viața lui Ungaretti are, în continuare, un traseu lung, nu lipsit de complicații. O etapă importantă este lunga rezidență în Brazilia, din 1936 pînă în 1943, ca profesor la Universitatea din Sao Paolo. A mai predat o vreme, în continuare, la Universitatea din Roma, uimindu-i, după retragerea de la catedră, pe toți cei din preajmă cu vioiciunea intelectuală și fizică a lungii sale senectuți.

Pentru prea puține clipe, cu cinci ani în urmă, am avut prilejul să schimb cîteva fraze cu Ungaretti, reales în acele zile președinte al Comunității Europene a Scriitorilor. Pentru marile personalități noi toți sîntem oglinzi în care ele se reflectă în treacăt, fără să știe că în adîncul sticlei se află o lăcomie teribilă, ce-i reține pentru totdeauna. Acele cîteva clipe au rămas în sufletul și memoria mea, împiedicîndu-mă să realizez cu adevărat că poetul divinizat în amfiteatrele studenției s-a stins.

La extincție cugeta adesea, în volumul „Sentimentul timpului" e cuprins un poem grav, „Moartea meditată", și tot în această carte un senin „Imn către moarte", pe care l-am recitit în aceste zile, cînd Italia literară e îndoliată pentru Ungaretti, și, alături de ea, sînt îndoliate inimile iubitorilor de poezie din lume:

„Moarte, fluviu secat...
Uituce, soră, moarte,
Egal visului mă vei face
Sărutîndu-mă.

Cu mintea zidită,
Cu ochii căzuți în uitare,
Mă voi preface-n călăuza spre
fericire".

De departe, un gînd pios pentru cel sărutat de uituca moarte și devenit, pentru veșnicie, egal Visului!

Ilie CONSTANTIN

Revista noastră, intenționînd să dedice un număr Bucureștilor și frumuseților sale, invită pe artiștii fotografi să prezinte în scurt timp redacției noastre imagini caracteristice vieții și atmosferei cotidiene a Capitalei, urmînd ca fotografiile, selectate, să fie folosite pentru ilustrarea numărului amintit.

Desene dintr-o ediție
Villon *(Paris, 1849)*

DESPRE IPOCRIZIA DISPERĂRII

Jurnalul unui martor ocular

Disperarea e o temă vastă și complicată: literatura ultimului veac își revendică dreptul de a o aborda, ea și-a făcut din cultul disperării un adevărat program estetic. Numai că această disperare n-a ajuns niciodată pînă la capăt, disperarea a devenit astfel o temă literară ca oricare alta, mulți scriitori au început să se simtă destul de bine în preajma neantului. Abisul începe să se asemene cu ceva destul de suportabil... Călătoriile în infern au devenit la fel de frecvente ca și călătoriile pe Mediterană. Pe nimeni s-ar părea că nu-l mai îngrozește neantul... Pînă și din abis unii oameni și-au făcut o posibilitate de a se impune, de a face carieră...

O disperare care rămîne o disperare e firesc să ne trezească suspiciuni. Căci odată cu disperarea a apărut imediat — plăcerea disperării. Disperarea care se poate topi în brațele plăcerii e de la naștere suspectă... De aceea oamenii care susțin — cunoaștem cu toții fraza și filozofia — că „își înecă amarul în vin" mint fără să-și dea seama... O disperare care se poate îneca în ceva, o disperare care caută plăcerea menită s-o îndulcească n-a fost decît o nălucire a vanității. Nici nu s-a pus bine pe picioare disperarea și ei se și grăbesc să se vindece de-o suferință abia începută, încă echivocă.

Mulți oameni sînt disperați din orgoliu... Au o prea bună părere despre ei înșiși, ca să admită că disperarea i-ar putea ocoli... Așa se explică de ce întîlnim atît de des fenomenul aproape comic al oamenilor care se grăbesc să ducă în spate cruci străine, să trăiască suferințe împrumutate... Nu trebuie să ne amăgim. Chiar și suferința se poate împrumuta... În domeniul artei obiceiul de a naște metafore din suferința altuia e destul de răspîndit.. Impostura, în brutalitatea și inconștiența ei, se repede spre temele majore, ea nu se sfiește să atace și tema morții, dacă această temă îi aduce anumite avantagii. Pînă și disperarea a devenit un teren în care mediocritatea vrea să se manifeste, nu vrea să piardă nici această posibilitate.

Sinuciderea — cred eu — nu poate fi adusă ca un argument în favoarea intensității disperării. Nimeni nu se sinucide din disperare... Chiar și sinuciderea e un act de vanitate, cel mai teribil dintre toate, un act de vanitate nebună... Ca să fiu exact — dat fiind gravitatea afirmației — precizez că observația mea nu se referă la oameni care se sinucid din pricina unor boli incurabile... În acest caz lucrurile sînt ceva mai complicate și n-am curajul de a mă pronunța... Dar — curios lucru — numărul cel mai mare de sinucigași, nu-l formează cei grav bolnavi, ci oameni aflați în plină și înfloritoare sănătate fizică... Sinuciderea, cred eu, este tocmai incapacitatea de a duce o suferință pînă la capăt — protestul orb și iresponsabil în fața vieții. Dar, e un fapt indiscutabil, sinucigașii sînt mai curînd orgolioși decît disperați. Ei cred că disprețuind viața se dovedesc superiori tuturor celor care vor să și-o apere cu orice preț.

Disperarea în fața neantului — oricît ar suna de solemn — are totuși, iertată să-mi fie impietatea, și ceva mediocru. Înainte de a fi înfricoșați de pustiul care ne înconjoară, ar trebui poate să fim înfricoșați de pustiul nostru interior... Înainte de a fi zguduiți de apropierea morții, poate că ar trebui să fim zguduiți de mărginirea și meschinăria noastră... Dar, înfricoșați de neant, uităm să ne mai înfricoșăm de mediocritatea noastră terestră... Chiar și-n disperare se manifestă grandomania noastră. Alegem noi temele care ni se par demne de a ne trezi îngrijorarea. Neantul, mai mult ne măgulește amorul propriu decît ne înspăimîntă cu adevărat.

Disperarea, sentiment atît de glorificat, — poate e o mărginire a mea — îmi trezește cele mai cumplite suspiciuni. Dacă nu cred ceva în legătură cu un om, apoi nu cred în disperarea lui... Dacă n-ar exista plăcerea care s-o mîngîie și s-o răsfețe și-ar mai permite mulți dintre noi luxul de a cultiva disperarea?

Și mai am o îndoială, și mai cumplită... Dacă n-ar exista ipocrizia, ar mai putea exista biata și neajutorata disperare?

Teodor MAZILU

FLORICA MITROI

Madrigal la curtea domnească

S-ar putea să găsești un deșert orb
cu boabe albe de cristal
în care să rîdă roșu îngerește
torfecător un vas Graal

S-ar putea să găsești un picior de aur în azur
lipit mutilat în chingi
s-ar putea să găsești un cal într-un bob alb de grîu
s-ar putea să plîngi

S-ar putea ca părul tău negru
ca un crin negru ca un iconostas domnesc
să fie ușor și fierbinte în vînt
s-ar putea să înverzesc

S-ar putea să am ruini
lipite în văl sîngeriu de mireasă
o cutremurare dulce s-ar putea să te prindă sub ziduri
ca o rană de chiparoasă.

Arta poetică

Calc pe aripi, pe o punte incoloră,
pe un duh imaginar de pietre,
pe o scară care nu există.
pe un zbor ca pe o branhie a apelor încete

Mi se face groază și atunci
îmi cresc flori în carne, ca un furt,
ca o hidă pajură, pămîntul
se întoarce veșnic, se preface în cuvînt

Ură de miracole, grădină
în care un înger vine din trecut
în care un înger e privit tot timpul,
în care cenușa se uită la înger, mult

Monstrul unei nopți de vară

Te pot iubi pînă la paroxism,
pînă la epilepticul din var
pe fața mea inofensivă de fantomă
scapără brusc un tron regal

Te pot iubi pe papagalii verzi
din irișii cu nerușinare îți arunc un coș de bice
îți pot scălda copiii în orhidee reci,
tără să-i las să se usuce

Te pot iubi atîta de tîrziu
și în cîmpii fetide unde se-ndreaptă turmele de cranii către mare

te pot iubi, un șarpe e în cer
cu gura lui apucătoare

Un cal gingaș

Sânzienei Pop

Coboară toamna, agonie veștedă, cu lei de circ,
răsună blînd trompetele, ca pentru o stranie îngropăciune,
îngropăciunea cărnii albe,
îngropăciunea ochiului albastru ca o rețezare sîngeroasă

Coboară circul diafan, un pîntec gingaș,
un cal gingaș și despuiat de piele,
femeia fără oase se va arăta
ca apa mării prefirată de mîna unui șarlatan

Femeia fără oase se va arăta
pe un talaș marin care nu cîntă niciodată,
cu ochiul ei de iris crescut ca o cocoașă pe un geniu,
femeia fără oase, femeia crudă, blestemată.

Obsedantul deceniu

(Urmare din pag. 1)

anumit număr de ani a acceptat această împărțire și astfel a participat direct la transformările revoluționare din lumea sa. S-a înșelat, nu s-a-nșelat, a participat. Ce importanță mai au pentru istorie și pentru adevărul vieții sociale exaltările sau căințele noastre ulterioare? Vrînd-nevrînd ai intrat în horă.

Ce s-a petrecut la oraș? Omologul tatălui meu, micul burghez, despre care Camil Petrescu spunea că, prin faptul că hrana lui e mai bogată, are o viață de conștiință mai ridicată, s-a angajat în acest proces și mai adînc. Cînd a auzit că marele burghez va fi deposedat de bunurile sale, nu numai că i-a plăcut foarte tare, dar „revoluționarismul" său a fost uneori isteric. Excesele care au fost, după cîte mi-aduc eu aminte, le-a făcut nu atît muncitorul proletar cît micul burghez. Unul care mi-era prieten intim zicea fără versurile lui „clasa mea", despre clasa muncitoare. *„De ce zici tu — clasa ta"?* l-am întrebat eu nedumerit, *„cînd tu ești din altă clasă?"*. Mi-a răspuns: *„am părăsit-o"*. Și în discuțiile noastre căuta să mă convingă că își detesta părinții care cică l-ar fi silit să trăiască într-un „infern". Fapt e că din punct de vedere social, indiferent de adevărul psihologic pe care îl proclama, prietenul meu considera lupta de clasă un adevăr indiscutabil.

Acomodările psihologice sau împrejurarea că mulți asemenea lui au nimerit apoi, datorită exceselor, printre victime, nu schimbă adevărul participării lor (ei, oameni complicați și cultivați!) la procesul revoluționar din deceniul '50—'60 așa cum a avut el loc și nu cum a fost imaginat în unele cărți. Deci două categorii sociale atît de diferențiate pe plan material și cultural s-au întîlnit în a proba în conștiința lor, fie și pentru un timp limitat, ideea că există clase și antagonism între ele. Nu e locul să analizăm și alte idei ale deceniului '50—'60, care au stăpînit cu putere conștiințele. Se pune acum însă întrebarea: putea oare scriitorul să ocolească aceste probleme care frămîntau o masă atît de imensă de oameni? Și apoi altă întrebare: se mai putea scrie literatură așa cum se scrisese în deceniile anterioare? Anacronismul unei literaturi care și-ar fi continuat inerția dincolo de anii '44, ar fi constituit un fenomen bizar, neverosimil, imposibil în realitate.

Pus într-un asemenea vulcan de dezlănțuire a psihologiilor sociale cînd noțiunile morale se turburaseră, cînd la școală copii erau învățați că ura nu e un sentiment detestabil, predîndu-li-se deci un cod al moralei răsturnat, scriitorul nu putea să nu-și pună problema angajării și să creadă, după conceptul lui Hegel, că ceea ce e real e și rațional. Ce, putea el să spună, o revoluție nu are dreptul să răstoarne codul tradițional al moralei? Nu ai dreptul să urăști pe omul care se află în altă categorie socială decît a ta, considerată de întregul popor drept exploatatoare? Cei mulți n-au dreptul, pentru a se elibera, să răspundă la violență prin violență? Josnica execuție a comunarzilor din Paris nu ne dovedește că dușmanul de clasă n-are milă? Dar comuniștii din Canton care nu direct de dușmanul de clasă, ci de aliatul lor gomindanist, au fost aruncați de vii în cazanul unei locomotive? Dar gloanțele trase asupra lui Lenin? Dar tînărul fiu de țăran, Ceaușescu Nicolae, în vîrstă de 16—17 ani, aruncat în închisorile țării sale pentru idealul pe care și-l formase el pentru o lume mai bună?

Aflînd deci o rațiune fenomenelor care se întîmplau în realitate, scriitorul s-a angajat cu toată puterea talentului și, uneori, și a credinței, să participe la procesul revoluționar care se petrecea sub ochii lui și să-și îndeplinească menirea așa cum îi cerea conștiința. Pe noi nu ne interesează aici cei care au jucat comedia participării și nici cei care prin „revoluționarismul" lor au ușurat instaurarea unor idei străine de literatură și, în ultimă instanță, străine și de revoluție. Nu A. Toma prezintă interes în această gravă problemă, ci tot G. Călinescu, Arghezi, Sadoveanu. Ne însușim *„Bietul Ioanide"* roman a cărui virulență critică nu putea fi cîștigată decît sub influența acelui timp. Ne însușim *„Desculț"* despre care nu numai declarațiile autorului ne conving că nu putea exista fără aceeași virulență critică dobîndită prin contactul direct cu revoluția. Sadoveanu a vrut și el să facă o literatură revoluționară. Faptul că a înțeles acest lucru greșit, concepînd revoluția noastră ca fiind opera unor prizonieri de război, este o altă poveste.

În concepția acelora care consideră deceniul '50—'60 ca un hiatus, acest hiatus nu constă în aceea că s-a scris prost sau bine, ci în aceea că s-ar fi scris în afara literaturii. Examenul nostru începe însă să ne ispitească să întrevedem o concluzie. Nu cumva adepții acestei teorii a hiatusului consideră literatura revoluționară în afara literaturii? Nu cumva ei sînt partizanii imobilismului estetic? Nu cumva ei ar fi vrut ca în timp ce imensa majoritate a poporului, dornică de transformări, căuta o formulă nouă de existență socială, scriitorul să-și tragă obloanele la ferestre și să continue literatura dintre cele două războaie? Să nu începem să analizăm tendințele acestei literaturi interbelice și să deducem care anume dintre ele le-ar fi plăcut să continue în deceniul '50—'60. Am ajunge prea departe. Să rămînem la problemele noastre. Că acest început de literatură revoluționară a fost însoțit repede de degenerări dogmatice nu e vina literaturii revoluționare și în orice caz această înțelegere nu scoate literatura din cîmpul ei firesc. Dimpotrivă, o literatură plutind pe ape atemporale, senine și izolate, în vreme ce alături oceanul social este în fierbere, mai degrabă poate da naștere, într-o cultură, unui hiatus.

Din fericire ispita oceanului în fierbere atrage și a atras totdeauna pe adevărații creatori să participe sau să contemple și să descrie grandiosul eveniment. Care rămîne grandios oricum, chiar dacă aspecte ale lui, intră, să zicem, în domeniul comediei, deși e în joc viața a milioane de oameni.

De altfel, am bănuiala că și partizanii acestei teorii a hiatusului sînt eroi de comedie. După anii „'60" au mai apărut cărți care reluau, cu pretenții de subtilitate, cu atît mai deplasate cu cît era vorba de lozinci devenite într-adevăr grosolane, idei estetice dogmatice ale deceniului '50—'60 și subiecte precum activistul a-toate-știutor, sau domnișoara care și-a părăsit clasa sa, scăpînd din „infernul" despre care am mai pomenit, și critica în cor, deci și partizanii teoriei hiatusului, n-a mai contenit cu tămîierea. De ce? Cum să ne explicăm acest comic fenomen, adică negarea unui deceniu pentru un *motiv*, și tămîierea unor cărți ale următorului care seamănă cu cele mai proaste din deceniul incriminat? Ce justificare are acest conformism de creație și de recepție, acum cînd condițiile care i-au dat naștere în deceniul '50—'60 au dispărut? Astăzi, apariția unei cărți îndrăznețe nu numai că nu amenință viața personală a scriitorului, dar e condiția *sine qua non* a unui prestigiu minim. Puțini știu că în 1956, înainte de accidentul care avea să-i coste viața, i se pregătea poetului Labiș excluderea din U.T.M. pentru fapte care astăzi nu mai au nici-o semnificație. Și asta însemna și excluderea din literatură. Și asta de ce? Pentru poezia sa revoluționară, angajată în conștiință de problemele care erau și ale poporului său?

Trebuie să acordăm geniu poetului din deceniul trecut, care reușește să devină original pe o singură coardă admisă. În diversitatea poeziei și prozei de azi scriitorul talentat nu mai poate invoca nici-un risc care l-ar paște dacă ar încerca să atace orice temă și orice subiect care i-ar izbi conștiința.

N-aș fi răspuns la întrebarea dumitale dacă ea nu mi-ar fi stîrnit un sentiment de îngrijorare de care am mai pomenit cu un alt prilej acum aproape doi ani: știm multe! De ce scriem atît de puține? Interesul întrebării referitoare la hiatus constă nu în faptul că el ar fi existat, ci în acela că ne amintește nouă, cei care am trăit experiența deceniului 6, de senzaționalele dezvăluiri ale psihologiei sociale, la care am asistat, revelații incredibile, drame care s-au consumat. Afirm că nimeni nu poate încă să calculeze consecințele acestei perioade, atît prin realizările de-atunci (*Moartea lui Iacob Onisia, Bietul Ioanide, Desculț, Surîsul Hiroșimei, Lupta cu inerția, afirmarea celui care-ți vorbește, Groapa, Fluxul memoriei, apariția lui Teodor Mazilu, Titus Popovici, Fănuș Neagu,*) cît și prin realizările ulterioare și care pot surveni încă, alimentate de experiența unică a acestui deceniu.

O proză de Jean Giono

mînzul

Kruger luase arma ca să fie mai sigur pe el. Mergea repede. Era frig. Se gîndea : „Simt nevoia să ies de-aici". Se uita totuşi atent. Nu e uşor să pierzi un mînz, şi mai ales unul frumos. Dar ce poţi vedea ? Pietrişul nu lăsa nici o urmă, îngheţul cu atît mai puţin. Prin aerul uscat ar fi trebuit să audă ceva zgomote. Ascultă. Nimic. Linişte : poate foarte departe un ciine — dar foarte departe.

Îşi spunea : „Cum ieşi din scîrba aia de casă, mai găseşti puţină linişte". Se uită în urmă. Puritatea aerului apropia orizonturile ca printr-o lupă. Nu mai erau depărtări. Oricît ai fi mers, nu te depărtai. Mersese aproape doi kilometri pe pietriş şi parcă sta pe loc. Degeaba iuţise pasul. „Scîrba aia de casă" nu voia să dispară. Era construită solid, al dracului de solid : din pietre de rîu, de granit, cu ziduri groase de doi metri, cu bolţi şi pivniţe ; vuia din umbre. Aşezată pe ce ? — pe nimic, nimic care să poată semăna a ceva. Oameni normali n-ar fi venit să construiască o casă enormă pe nimic : pietre, stîncă, — praf pe care-l ia vîntul. Noi, — noi nu sîntem normali. Am construit-o acolo, enormă, cu greu, pentru secole, şi numai pentru noi.

Cînd eram mic — cît să fi avut ? vreo şase ani, mi-a fost frică ani de-a rîndul. Mugeam ca un viţel dacă eram tîrît pînă la hotar. Închideam ochii, nu vroiam să privesc deşertul. Adică nu deşertul, ci golul. Da, nu era deşert, erau lanuri de nutreţ, poate şi porumb (dar cînd eram mic nu cultivasem încă porumb) ; deci nu e deşertul, e golul. De aceea mugeam ca un viţel, zgîriam, mă smuceam din braţele tatălui meu, ale mamei, ale fratelui sau ale oricui şi năvăleam în casă, din casă în culoar, din culoar în fundul magaziei şi de-acolo într-un sac (mi-aduc aminte, acolo se găsea-ntotdeauna un sac de năut), îmi băgam capul în el şi amuţeam.

Trecu de muchea dealului ; începu să coboare de partea cealaltă, într-o vîlcea, lîngă Hubac de Rury, printre ienuperi şi ilex. Privi în urmă. În fine — o nouă lume ! — casa nu se mai vedea. Intră mai adînc în umbra Hubacului, traversă crîngul de plopi pitici, de arini şi răchită. Se urcă pe Colle şi ajunse la Plan de Bury.

Nu prea venea des pe Plan de Bury, poate de loc. Cînd îşi muta stupii cu măgarii, trecea mult mai spre stînga. De altfel, aici sînt cîţiva arbori, tufani, fagi înalţi, un pin (parcă un pin, da, foarte verde, acolo departe).

„Precis, mînzul n-a trecut pe-aici. Ce să fi căutat ? Nici n-a venit prin partea asta ; sau poate a luat-o prin ripă. Cu-atît mai rău pentru el. Tinînd-o drept înainte, trebuie să pici lîngă Vinatier sau lîngă Fabre. Chiar cunosc pe unul, adică l-am văzut cîteodată la tîrg, la han ; i-am şi vorbit, şi cred că pe-acolo locuieşte. Unul şchiop, unul care îşi trage piciorul, o fermă într-o adîncitură. Parcă Verbois îl chema ; vîndută în '16 unui oarecare Augustin, gazat din război, mort în '37, văduva lui se-ncurcase cu şchiopul, cel pe care-l cunoşteam eu. El e. Dar cum să-l căuţi acuma prin locurile astea ? Satul e mare. În realitate nu vezi nimic în afară de arbori, care ce e drept sînt frumoşi. Măcar de-ar fi acolo în boschete.

„Dacă stau şi mă gîndesc bine, mînzul ăsta e un fel de ac în carul cu fîn ; mai bine-i pun cruce. De s-ar întoarce singur — dar nu prea cred".

Întinse pasul. Această mişcare hotărîtă îl îmbăta, ca şi tot ce era nou : arborii, mărăcinii, tufişurile, pămîntul elastic. Cu tot frigul, pămîntul era acoperit de iarbă deasă, aspră care foşnea plăcut sub picior. Pe măsură ce se afunda în direcţia înălţimilor albastre străjuite de şiruri de arbori tunşi ce-şi ridicau cioturile ca nişte pumni, era din ce în ce mai uluit. Nu mai plouase. Îşi spunea : „Da, da, am mai fost pe-aici, şi chiar în locul ăsta, pe firul drept al acestui drum. Am venit cred acum vreo trei ani la Alphons Richard. Da, da, am venit cu jeep-ul, în chestia aia cu apicultorii, cu sindicatul... Da, da, acolo e, chiar acolo. Dar în jeep nu-ţi dai seama de nimic. Nu trecusem pe la Hubac de la Colle. Venisem prin Rouvières, Americaine şi Grand Blé. Asta schimbă totul. Acum mi-aduc aminte : Alphons, acolo e, vice-preşedintele, un pisălog fără pereche. Da, acolo e — cînd vii pe la Rouvières, Americaine, Grand Blé nu mai e acelaşi lucru. A, şi pe urmă jeep-ul..."

Era mulţumit că umblă. Frigul uscat îi pişca încheieturile şi nările. Era plăcut. Lumina era nouă, arborii noi (goi, negri, ca de sîrmă), ţinutul cu totul nou : larg deschis spre înălţimi, perspective, străzi mari, cer senin ; la orizont, ca dinţii unui fierăstrău, o pădure. Care ? — Pădurea Blaque sau Roquette — la naiba ! Era grozav !

La mînz nu se mai gîndea. Poate încă puţin, dar plăcerea de-a hoinări îl copleşise.

Tot urcînd, străbătu o pădure de goruni şi dădu într-un drum de ţară pe care gerul făcuse să încremenească urmele roţilor de cauciuc ale unei maşinuţe, fără-ndoială rabla poştaşului. Îşi continuă drumul sărind peste buza şanţului plină de măcrini şi văzu adîncitura de la Silance (după spusele şchiopului). De altfel şchiopul era chiar acolo, la două sute de metri — pe pajişte. Şonticşonţic — era gata să dea colţul după stînă. Cînd văzu că cineva se apropie de casa lui, îşi trase şapca pe ochi şi aşteptă.

„E bine aşezată", îşi spuse Kruger. Era o clădire lungă şi joasă, lipită de marginea unui dîmb însorit. Cîinii începură să latre, răsfirîndu-se să-l atace. Şchiopul îi chemă înapoi.

— Noroc, spuse Kruger.

— Ia te uită ! zise şchiopul. Încotro ?

Îi povesti că plecase să caute un mînz scăpat şi că bănuia că-l poate găsi în Plan de Bury.

— N-am văzut nimic, îi răspunse şchiopul, am hoinărit toată dimineaţa printre capcanele de sturzi şi l-aş fi văzut dacă era peacolo.

Pînă la urmă îl tutui şi-i spuse :

— Dacă tot eşti aci, vino-ncoa. Ne pregăteam să facem nişte clătite. Tocmai mă duceam după surcele.

Merseră împreună pînă la şopron. Cîinii nu mai lătrau. Îi mirosiră încălţările şi scuturîndu-şi zulufii, plecară liniştiţi.

„O casă ca asta mi-aş dori — îşi zise Kruger. Şi încă nu e tîrziu. E exact ce vreau. Locul nu-i mare, mai cîrnd mic — dacă are zece hectare ; poate cîteva fişii de pămînt dincolo de pădure ; e tot ce-mi doresc — cincisprezece hectare e ceva — asta e ce mi-ar trebui. N-am s-aştept o mie de ani moştenirea. Sîntem patru : doi fraţi, sora-mea şi cu mine. Cum pun mîna pe bani, o-ntind şi mă retrag. N-am nevoie de mai mult. Să-mi pun gospodăria pe picioare şiatît. N-am ambiţii".

— Ei, hai vino, îi spuse şchiopul. Avem destule lemne. Lasă. Rădăcina de ienuper e tocmai ce trebuie, ai să vezi. Am scos toţi butucii iarna trecută, de-acolo. Avem atîtea lemne că nu ştim ce să facem cu ele. Hai, fă-te-ncoa.

„De ce-or fi făcînd clătite astăzi ? se-ntrebă Kruger. N-au nici un motiv. E grozav ! Şi de ce nu ?"

Îşi lovi picioarele de prag ca şi cum s-ar fi scuturat de noroi (simplă politeţe, nu mersese decît pe drum îngheţat, curat ca-n palmă). Dădu bună ziua : Nu erau decît două femei, una mai în vîrstă şi una tînără (cam la patruzeci de ani, îşi spuse Kruger dintr-o privire, dar proaspătă, chiar bine). Femeia tînără avea mîinile pline de făină, şi le şterse de şorţ, Kruger îşi aşeză puşca în colţ, după uşă.

„A, n-aveţi frică, spuse el, nu e-ncărcată. N-am nici cartuşe. Nici nu m-am gîndit să iau..."

Ca şi şchiopul, de altfel : şi el, spunea, o lua doar ca să-şi păstreze cumpătul. Avea puşcă, deseori n-avea cartuşe, dar o lua cu el. Fără puşcă n-avea ce face cu mîinile. Se credea gol. (În realitate vorbea ca să-nveţe conversaţia, pentru că femeile tăceau — cum se cuvenea — şi trebuia să vorbească pentru ca să vorbească, pînă cînd se vor fi obişnuit unii cu alţii. Nu-ţi pică totdeauna cineva tocmai cînd faci clătite).

„Rîdeţi voi ! dar eu n-am făcut niciodată clătite".

— Nu-i treabă de bărbaţi. Doar dacă e Lăsata-Secului.

— Nu numai eu ! Nici maică-mea, nici soră-mea. Niciodată. N-am făcut niciodată clătite.

„Nu vorbi atîta, moşulică. Du-te şi adă vinul alb. Şi începeţi să mîncaţi cît sînt calde, n-aşteptaţi. Hai, du-te, că nu e departe. L-a şi pus la-ndemînă.

— Ei şi ce ? Bineînţeles. Ai încă ochiul ager, băbuţo.

— Mai ageri ca ai tăi, scumpule. Cînd faci cite ceva pe-ascuns, te văd ! şi încă foarte bine. Cu toată graba ta, ştiam de cum ai intrat că ai pus sticlele lîngă uşa din fund ; puteai să-ţi vezi mutra !

— Dar nu m-am grăbit de loc. Le-am pus doar la nord, la răcoare, simplu, nimic mai mult.

— Prefăcutule ! Ca şi cum puţin ţi-ar păsa de vin. A, sigur că da, pentru dumneavoastră bineînţeles face pe sfîntul, da-l cunosc eu.

— Ar fi şi păcat, băbuţo, dacă nu m-ai cunoaşte după atîta timp.

— Asta nu e chestie de timp. Ştiu eu ce e cu nordul ăla al tău. Cît despre sud, nu mi-a trebuit prea mult să-l dibui...

— De ce ?

— Nu ştiu. Nu obişnuim.

— Nu e chestie de obişnuinţă. E viaţa : e iarnă, plouă, ninge, e frig, stăm şi ne zgîiim unii la alţii sau adormim pe scaun lîngă sobă. Ce facem ? — facem clătite.

„La noi, îşi spuse Kruger, se ştie totdeauna ce-avem de făcut : tata combină, mama adună capete de sfori, Danton meditează, Pretoria caută. N-avem timp de clătite. Aici e un aragaz, electricitate, televizor — ca la noi (aceeaşi marcă) ; cu diferenţa că aici (Silance, pentru că ăsta e numele) nu e nevoie de cincizeci de mii de bolţi. — aici nu e nici una : un tavan drept, de ipsos. Orgoliul ne omoară (afară de mine, poate).

Ani de-a rîndul am văzut stîlcind ochii mici ai tatei (şi-acuma uneori). Ce-a căutat în fond ? Să plece de la nimic : deşert, pietre, stîncă. N-o să îndrăzniţi — a spus — eu îndrăznesc, acolo mă instalez, eu sînt cel mai puternic, şi-am să fac bolţi şi bolţi şi ziduri groase de doi metri, din piatră de rîu. Şi mama se mişca în umbră, avînd mereu ceva de băgat la cuptor. Iar ceilalţi nu şi-au pierdut vremea : au găsit ziduri de nimic ca ale tatei, pe Plan de Bury cel bine căptuşit cu ierburi, arbori şi amabilităţi."

„...Cincizeci de franci, spuse şchiopul.

— Cincizeci de franci ? S-a făcut !

— Franci noi, fii atent !

— Chiar noi. Un prepelicar e pe puţin de trei ori pe-atît. Vinde cîini ? Nu ştiam.

— Vinde tot ; vinde orice. Şi-a vîndut chiar cîinele lui, şi-ar vinde şi nevasta. Da, e un prepelicar cu blană aspră. Poţi să-l mîngîi, nu suflă. Are un miros grozav. Ştie că eşti cu mine şi te simte : nu se va atinge de tine. Aveam unul, nu mai ştiu ce rasă, era bun, era chiar foarte bun, dar încăpăţînat cum nici nu poţi să-ţi închipui. Dac-ai fi venit, aşa ca acuma, şi ţi-aş fi dat mîna, — el simţea, şi oricît te-ai fi ferit — cînd nu te-aşteptai — te-nhăţa pe la spate şi erai bun înhăţat. Am avut multe de tras cu el. O dată venise unul de la primărie. Că noi — cu Rouvières, cu Nourotte şi Grand Blé sîntem în devălmăşie de mai bine de cinci ani. Cum ţi spun, veni un grefier, un fel de secretar : învăţătorul de la Bernes face pe secretarul la patru sau cinci comune, unu' roşcat şi gras ; fusese interpelat la o adunare pentru deputaţi : ei, da' tu nu eşti din circumscripţia noastră... în sfîrşit, cum îţi spuneam, venise pe-aici pentru o chestie cu drumul comunal care se-ntinde pînă la marginea pădurii. Grefierul meu avea un pantalon grozav de strîmt, dragul meu, şi puteai să vezi ce mi ţi l-a sfîşiat..."

„Mă întreb — îşi zise Kruger — aia e fiica sau ce ? E a lui Augustin sau a şchiopului ? Poate nu-i a niciunuia, — vreo vecină, vreo verişoară, vreo orfană ; sînt oameni care iau orfane. E mai în vîrstă ca mine ; nu cu mult, da-n orice caz : şi e foarte bine. Tinerele fac totdeauna caz de maniere, — ea de loc. Îşi vede de soba ei şi — hop ! întoarce clătitele. Stă lîngă foc şi nu transpiră ; doar puţin pe frunte. Şi cum o cheamă, care i-o fi numele mic ? Bătrîna îi zice Lulu. Poate de la Luisa. Da. E brună, şi-mi place grozav nasul ei. Nici gros, nici coroiat, foarte bine, nici lung, nu, nu, dimpotrivă. Plăcută, solidă, bine făcută, fără moşturi. Fetele fac pe speriatele : o dată pentru că vor nu ştiu ce, sau tot ; altă dată pentru că le e ciudă ; şi apoi trebuie totdeauna să dai. Să dau, aş vrea grozav, dar aşteia. Mi-ar place, zău, fără glumă. Oh, rîde, şi e drăguţă. E-n colţ şi n-o mai văd. Ah, ba da, încă puţin. Ochii..."

— Mai las-o, te-nşeli, pe cuvînt, uite jur cu mîna pe inimă. Vinul e-nfundat de trei ani şi sigilat, vezi şi tu, n-am putut să sug nici o picătură măcar. Priveşte, vin de trei ani, înfundat, sigilat, în regulă. Nimeni n-a gustat încă din el, nici măcar eu. Aşteptam s-avem lume ca să-l încerc. S-ar putea de altfel să nu fie bun.

— Ba e foarte bun. Da, da, e chiar foarte bun.

— Da, nu e rău. Îl lauzi tu, dar...

— Oh, nu. O ştiţi mai bine ca mine.

— Drept să-ţi spun, nu, nu ştiu, e o încercare. Am struguri mari, verzi, acolo sus, în spatele stejarilor. N-am reuşit niciodată, am dat totul la cooperativă şi o să-l dau iar. O dată, acum vreo trei ani, mi s-a părut c-a fost mai mult soare şi mi-am zis : încearcă. Am încercat, cum să-ţi spun : strugurii ăştia de pe-aici nu trebuie să-i confuzi cu oricare alţii, să vezi..."

Gravură de epocă

Maică-mea nu m-a mîngîiat niciodată, se gîndi Kruger. Mă iubea poate, dar de mîngîiat nu, de loc. O dată. Dar aia a fost mîngîiere ? Nu sînt sigur. Aveam şapte ani. Mi-aduc aminte. Se certa cu tata. Eram lîngă ea. Mi-a pus mîna pe creştet, cum apuci o piatră ca să te aperi (în cazul ăsta împotriva tatei). Mi-ar fi plăcut să mă ţin de fusta ei, o urmam peste tot. Într-o zi mi-am spus : n-are rost — şi nu m-am mai gîndit la asta. Acum mă gîndesc la Lulu (Luisa) — m-a privit. Nu insistent, s-a uitat la farfuriile cu clătite, să vadă dacă mîncăm, s-a uitat la pahare să vadă dacă bem, şi m-a privit într-o doară, să vadă dacă... E destul o nimica toată. Nu e nevoie să-ţi dai silinţa să mîngîi pe cineva ; o faci firesc, sau n-o mai faci. Luisa m-a mîngîiat în trecere. I-am văzut ochii, mari — n-a durat mult, asta a fost, dar era de-ajuns : tot mergea bine — obrajii, gura, totul laolaltă. Ochii, nu ştiu, poate verzi sau căprui sau şi-una şi-alta cred. E, era foarte puţin. Eu nu sînt nimic, am picat aşa deodată... N-am să-mi închipui că... Nu, a făcut o gentileţe, cum ar face cu oricare altul, precis. Îndărătul zidurilor de piatră, groase de doi metri, nimeni vreodată nu mîngîie nici din gentileţe, nici din altceva. Nimeni, în afară de mine. Eu aş fi calin, sigur că da. Mi s-ar părea foarte normal. Şi poate chiar Luisa nu m-a mîngîiat cu-adevărat. I-am văzut ochii şi mi-am închipuit eu că e o mîngîiere — atîta nevoie aveam, de-aproape douăzeci de ani, dar ce spun ! treizeci — am treizeci şi unu. Închipuite sau nu, mîngîierile nu vin de la sine, trebuie să fie doi !"

„Sigur că nu e ministru. Are aerul, nu zic ba, dar după părerea mea nu ştiu despre ce e vorba. Baba mea spunea că e ministru. Eu nu cred. Ce era, Lulu ?

— Un tînăr.

— Da, mă rog, dar ce spunea ?

— Vorbea.

— Înţelegi, eu am deschis televizorul. Vorbea. Purta guler, cravată şi mărul lui Adam i se urca şi cobora în timp ce spunea : comasare — comasare — comasare. L-am închis. Am stins. Să-l fi văzut, oh-la-la, făcuse un cap cît un pepene. După două zile l-am întîlnit pe Charlie la Bernes. L-am întrebat : Ei, tu ai înţeles ceva ? Oh — mi-a răspuns — l-am stins. M-am socotit atunci : o fi frumos, dar trebuie întîi să vedem despre ce e vorba. Sigur că sînt pe cale să tragă nîţcai sfori cînd vorbesc aşa la televiziune ; într-o bună zi ne bagă pumnu-n gură. M-am dus s-o văd pe domnişoara Marta, ea ştie o mulţime de lucruri ; nu, nu, e secretara consilierului general. Am întrebat-o : Comasarea — ce înseamnă comasarea asta ? Ea mi-a explicat. Ei bine dragul meu, uite despre ce e vorba : Acolo sus, pe Plan, este o pădure : în realitate sînt trei : una a lui Charles, alta a lui Jean-Laine, Jean-Laine din Rouvière şi mai e o a treia care aparţine unui anume Fidélin din Sainte-Reparade, unul care nu apare niciodată. O are moştenire şi nici n-a văzut-o cum arată. Şi apoi sînt eu, în mijlocul pădurii (adică în mijlocul celor trei), nu chiar la mijloc dar aproape. Ajung acolo printr-o parte a hotarului meu. Da, dar pămîntul meu nu e pădure, nici cîmp. L-am curăţat şi e un lot mic şi frumos. Mă rog, nu e „Piaţa Comună" dar am recolta mea de năut. Şi cum spuneam, acuma ei vor să comaseze. Să comaseze ce ? N-a fost niciodată necomasat. După cite spune tînărul de la televiziune (care habar n-are de nimic, nu ştie măcar diferenţa dintre o văgăună şi-un versant însorit, nu ştie ce-i aia nord şi ce e sud, sau diferenţa între umbră şi soare, între argilă şi nisip, între ce e greu şi ce e uşor, şi-aşa mai departe), — noi trebuie să ne supunem. Tipul ăsta nici măcar nu ştie ce spune. Ascultă-mă pe mine... (Goleşte întîi paharul. Acum îţi dau un vin roşu, şi-ai să vezi, iepuraşule, ce minunat e...)".

„Are dreptate — se gîndi Kruger — exact ce ni se întîmplă şi nouă. Şi noi avem douătrei loturi amestecate cu ale altora şi în special unul, pătrat, care nu e rău de loc, al din via nenorocită a lui Paulin Terrason. Ala n-are să se lase, mai ales dacă legea e de partea lui. Şi mereu acelaşi lucru : ce ne dă în schimb ?

„Singur.

„Da, la şase sau şapte ani, eram singur ca un lepros. Mereu mi-era frică. Nu mă simţeam în siguranţă. Mîngîierile m-ar fi liniştit, dar nimeni nu mă mîngîia. Pe atunci, cînd aveam şase sau şapte ani, mă uitam la melci şi-mi spuneam : ah, dac-aş avea o căsuţă ca a melcului ! Chiar şi-acuma. Nu mă gîndesc la ziduri de piatră groase de doi metri. Nu. Cînd eşti iubit n-ai nevoie de podoabe. Dar cînd nu eşti iubit sau numai cînd dragostea nu există, cum e cazul la noi acasă, atunci degeaba te vîri sub grămezi de piatră (bolţile, coridoarele, pivniţele noastre), eşti singur şi expus primejdiilor.

„Vinul ăsta e-al dracului de bun !

„Ei, ce să faci la vîrsta mea ? (treizeci de ani, chiar treizeci şi unu). Nu poţi rămîne cucernic ca un arhanghel. Mă duc la Séderon, dincolo de arii. Nu e chiar o „casă" — dar sînt trei femei acolo. O aleg pe cea grasă, pe Lea. Nu pentru ce crezi tu (e totuşi o obligaţie). Nu, nu ca să glumim, nu cu tot dinadinsul. E pentru înainte. Şi petrec acolo cîte-un sfert de oră (uneori o jumătate de oră, dacă sînt drăguţ, şi sînt mereu drăguţ) şi mă potolesc, sînt liniştit. Ea mă ia de umeri ; îşi apleacă capul, mă mîngîie cu părul pe obraz, încet, îndelung. În sfîrşit, nu prea îndelung, dar destul ca să mă satisfacă puţin-puţin. Oh, şi m-apucă un somn ! Deseori îmi spune : ei, domnu' nu adormi ! Bine-nţeles, are dreptate, asta e treaba ei. Şi totuşi asta-mi face bine. După, — s-a terminat.

„Acum trei ani a fost Claire. Era altceva ! nu plăteam. Mi-a plăcut mai mult. La început am crezut că e raiul. Avea o cameră la mansardă, răsucită în pereţi mici şi bucăţi de acoperiş, — adevărată casă de melc. Mă culcam în cochilia mea. Dar Claire nu mă mîngîia. Foarte repede, foarte puţin, un mic ţipăt, — şi gata.

„Pînă la urmă, aş fi preferat-o pe Lea. Era mai puţin grăbită. Nu era chestie de bani...

„Maică-mea nu mi-a mîngîiat niciodată obrazul. Nici măcar cu o palmă.

„Vinul ăsta face să-mi ardă urechile.

„Are cel puţin douăsprezece grade. Tocmai ce bănuiam : ăla pe care mi l-a dat la-nceput, era bun, dar departe de ăsta roşu ; foarte departe. Cel alb avea gust bun, puţin aspru. Pe cînd ăsta roşu — eh, atenţie, nu e de glumă !

„Şi ai mîna grea : e a treia oară că-mi umpli paharul. Te văd. Te pindesc. Mi-e teamă, totuşi beau, cu-atît mai rău pentru tine : va fi din pricina ta. Nu, tu îl suporţi mai bine decît mine. Şi ai şi băut mai puţin. E vorba de vinul tău. Bei la altul — eşti la pămînt. Cu vinul pe care-l faci singur — nu te-mbeţi niciodată. Mi s-a-ntîmplat. Noi n-avem vie, doar o bucată pe deal, la Saint Parfait, o viţă veche de Jaquet. Şi într-o zi (pe cînd n-aveam încă stupi) ce mi-am zis : hai să culeg via. E o ideie. Taică-meu, maică-mea, frate-meu, soră-mea, toţi mi-au spus : las-o-n pace, nu face doi bani, pierzi vremea degeaba : boabele sînt cît mazărea, o să ai mai mulţi ciorchini decît vin. Ai să faci oţet. Lasă-i pentru sturzi..."

„Aşteaptă, spuse şchiopul — cu ochii în lacrimi şi cu-n zîmbet prostesc pe buze — închide ochii, ai să vezi.

„Ce pot vedea închizînd ochii ?" se miră Kruger. Ba nu, într-adevăr, o dată ochii-nchişi — ce auzea ? auzea şuieratul unui sturz în zori, un sturz pe care vîntul înălţimilor îl coborîse în vale, spre vii sau spre colinele de ienuperi. Ah, dar era un sturz nemaipomenit !

„Stai, stai, nu deschide ochii. Nu s-a terminat".

Nu îndrăznea să-i deschidă. Avea dintr-o dată senzaţia unui lucru deosebit : o mîngîiere de sturz, închis parcă într-un ghioc. Auzise adesea sturzii pe dealuri. Pusese deatîtea ori capcane. Şi mai mult ca atît, ţinuse în mînă peste o mie de sturzi (părăsiţi, moi, morţi). Acuma un sturz îl ţinea în aripile sale, în penele sale, abandonat în vin, moale, poate mort, dar foarte plăcut.

„Ei, domnu', nu adormi ! spuse şchiopul. (exact cum îi spunea Lea).

— Nu, nu, nu adorm. Dar ce-ai făcut, ce ai făcut (acest „ai" îl spunea mai greu acuma).

— Sturzul ? A, nu-i numai sturzul, sînt o mulţime de lucruri. Mai închide o dată ochii. Şi nu adormi.

— Aşteaptă să trag înc-o duşcă şi sînt al tău. Uite. Dă-i drumul..."

Kruger închise ochii. Simţi întîi o linişte ca vuetul mării în ghioc. Apoi, deodată privighetoarea. Privighetoarea de mai. Noaptea de mai. Simţea chiar mirosul teilor înfloriţi la miezul nopţii, cînd o geană de aer aduce puţină răcoare. Sub pleoapele închise cîntecul păsării îi dădea puţină răcoare. De astădată mîngîierea mergea mai departe. Îşi pierdea răsuflarea poate şi din cauza vinului : turnase unul după altul două pahare zdravene pe git. Şi vinul roşu al şchiopului era grozav, magnific, dumnezeiesc, — s-ar fi spus că privighetoarea picase la ţanc. „După o clipă, între Lulu — Lea şi vin, devenisem irascibil ; ar fi fost deajuns un moft, o picătură, un suflu, o clipită, o scînteie, un capăt de flacără (care pîlpîie roşie sub pleoapele mele închise) orice mă atinge ca electricitatea — şi cu atît mai mult privighetoarea asta neagră de catifea ! Dacă m-aş ridica în picioare, dacă aş încerca să fac un pas, aş cădea ca fulgerat. Nu m-am îmbătat. De loc. Dimpotrivă, mă forţez să mă-mbăt, nu caut să mă ţiu drept : sînt şi sînt nemîncat, sînt mai mult decît nemîncat, sînt gol. Ameţesc". Şi căzu ca fulgerat.

Deschise ochii.

Şchiopul se pleznea peste pulpe şi răcnea ca un bou : „Nu ne mai jucăm. Nu trebuia să deschizi ochii".

Va să zică nu el fluiera ca sturzul şi ca privighetoarea ? „Oh, nu, ce spui, nu îndrăzneam eu să fluier, nu mai am nici măcar un dinte-n gură". „Atunci cine ? Lulu !" Lui Kruger nu-i veni să creadă : „Dumneata erai !"

— Da, spuse ea, eu eram. Fără să rîdă şi nici să fie tristă. Ea spunea simplu ce vroia să spună : eu, eu sînt, priveşte-mă. (Pînă atunci n-o văzuse decît dintr-o parte, aplecată peste plită). Obrajii îi erau mari, rotunzi : o lună luminată de propria sa lumină. O, ce ochi frumoşi !

Întîi fluierase uşor din crenguţe de soc. Pentru asta trebuie să le tai pieziş şi trebuie să strici o sută pînă găseşti una să sune cum trebuie ; cu astfel de instrument sturzii nu se lasă prinşi uşor, pe cînd din gură..."

Ea explica foarte bine. Şchiopul şi nevastăsa se cherchelisera puţin. Mîncau clătite ; şi noi la fel (ea şi eu) ; ei beau vinul cu înghiţituri mari ; şi noi la fel (ea şi eu). Vorbeau tare, puneau sare în vin, rideau şi începură să tuşească spunînd că zahărul pudră îi gîdilă în git, — dar fără-ndoială vinul era cel care era bun — magnific, dumnezeiesc — şi care se lăsa băut, care te forţa chiar să-l bei. Noi beam vinul sec (ea şi eu), ca ceilalţi. Noi nu sîntem copii vinul nu ne sperie. Şi nimic nu ne-mpiedica să răspundem la orice părea că rîd de noi), să ne amestecăm şi noi în discuţie (ea şi eu) cu voce tare, şi la fel să punem sare în vin, dar în realitate puţin ne păsa : noi vorbeam de noi (ea şi eu), numai de noi.

„Eram ascunsă într-un boschet (îmi spunea ea, sau poate o spusese numai din ochi). Mă făceam mică : mă lipeam de pămînt şi fluieram sturzii. Ei veneau din nord ; plecaţi să se ducă foarte departe. Ajunşi de fluierul meu, îşi încetau zborul şi se lăsau aproape de mine. Îi vedeam săltînd prin iarbă. Întindeau gîtul, fluierau la rîndul lor ca să mă cheme, luîndu-mă drept un alt sturz. Şi ce e şi mai frumos e că nu-i chemam să-i omor, eram singură, nu vînam. Încercam doar să văd ce se întîmpla. Obrazul meu era una cu pămîntul. Prin iarbă vedeam venind un sturz ce se apropia în salturi mici de mine. Mă văzu. Era la douăzeci de centimetri de obrazul meu. Îşi făcuse deja vînt să zboare. Am fluierat uşor. Rămase pe loc. Mă ascultă. Aplecă capul de-o parte şi de alta. Întredeschise ciocul, gîtlejul lui mic începu să palpite şi îmi răspunse.

„Dar asta nu merge decît cînd cerul de iarnă este alb şi gol, şi vîntul nu ne-aduce decît grupuri mici de păsărele ca pietricelele. Trebuia să ne mulţumim cu sturzii. Cînd luna Mai încălzeşte cît e ziua de lungă Plan de Bury, păsările sînt catifelate, teii înfloresc. Parfumul se răspîndeşte în nopţile călduţe. E prea frumos, prea bine ca să poţi dormi. Ar fi şi păcat ! Ascultam privighetoarea, o imitam din capul meu. Cu sturzul e simplu. El cheamă din tufişuri de ienuper. Fluieră în timp ce mănîncă. E o pasăre aspră. Îi e foame. Fluieră, cere. Privighetoarea nu cere nimic. Ei îi e foame de altceva. Ea nu fluieră, vorbeşte, ea pronunţă cuvinte. Ea nu impune, motivează. Pentru ca s-o mulţumeşti, trebuie să-i răspunzi la fel, sau s-o contrazici, să angajezi o discuţie. Am spus, sturzul e simplu, e singur ; privighetoarea e dublă. Sînt totdeauna doi : sînt doi care-şi „răspund".

— Noi la fel, sîntem doi care răspundem, — dar la fereastră cînd făceai ca privighetoarea, aveai un halat ?

— Un halat ? Pentru ce ?

— Sora mea, Fretoria, are un halat.

— Eu nu. Am cămaşă de noapte.

— Şi nu ţi-e frig ?

— Nu mi-e frig niciodată. Dacă e frig, nu-l simt. Nici nu mă gîndesc la el. Mă gîndesc la cu totul altceva : la privighetoare. Că altfel, cum să găsesc cuvintele ?

— Trebuie să se distreze şi ea, zise şchiopul.

Sau poate nevastă-sa. Nu ştiu care a vorbit : el sau ea. Poate n-au spus nimic sau poate au spus altceva. Am impresia că inventez totul. Dar ei vorbesc (sigur, mi se pare) : „Dă-mi paharul dumitale, sau dă-mi paharul tău (după cum e : şchiopul sau bătrîna care mi se adresează). Mîncaţi, mănîncă. Mai sînt încă două farfurii mari cu clătite". Mi-e sete, i-am întins paharul, beau, mănînc şi chiar cred că vorbesc. Nu ştiu despre ce vorbesc. Ştiu ce să-i spun lui Lulu, dar şchiopului şi nevesti-si nu. L-am lăudat pe şchiop pentru vin. Laude complicate, lungi şi jenate, cum le plac celor care fac vin fără să fie podgoreni, am vorbit mult şi la fel de stînjenit cu bătrîna ; ştiu că tuturor femeilor în vîrstă le plac vorbele sfioase ale tinerilor ; — nu ştiu despre ce vorbeam cu ea. M-am servit iar cu clătite. Lulu s-a ridicat şi s-a dus să caute zahăr pudră, fără să întrerupă cu vreun cuvînt discuţia mea secretă cu bătrîna (poate, nu e sigur, cînd şi cînd îmi pare că-mi vorbeşte chiar). Ea poate să se ducă acolo — în partea cealaltă a camerei — să caute zahăr sau orice altceva, poate să-şi facă drum în dreapta sau în stînga, să vorbească cu taică-său sau cu maică-sa, şi chiar cu mine (ca să nu spuie nimic), conversaţia noastră, a ei şi a mea, continuă importantă şi personală. De exemplu :

Ea : — Nu fii atît de timid.

Eu : — Nu sînt. De cînd îmi încînt ochii cu nurii tăi !

Ea : — Nuri ? Vorbeşti ca-n cărţi. Nu de azi — de ieri. Uite ce e, mi-am dus de ori caprele la ţap. Ne spunem că sînt „gata" — şi trebuie să le „terminăm". Nu e mai simplu ?

Eu : — Nu-i atît de simplu cum crezi. Pentru mine în orice caz. E nevoie de cîteva înfloriturl.

Ea : — Înfloriturl ? Pentru noi da, cîteva, dar pînă la urmă tot trebuie să se termine.

Ei : — Şi totuşi, maică-mea...

Ea : — Şi totuşi Lea ta !

Eu : — Mai întîi nu e Lea mea. Nu sînt decît un client : şi cînd mă primeşte cu simpatie, trebuie să fiu drăguţ dacă vreau să-mi mîngîie obrazul cu părul. Părul nu-i treaba ei. Treaba ei e să termine repede — cum spuneai şi tu.

(Continuare în pag. 5)

Voltaire la Ferney
(septembrie 1777)

lirică franceză

PAUL ÉLUARD

În aer liber

Riul ca mîinile tremurătoare
Cobora sub ploaie
O scară de brume
Tu ieșeai goală
Falsă-marmură zvîcnind
Cu piele de bună dimineață
Comoară ținută de fiare uriașe
Care țineau, ele, soare sub aripi de iele
Fiare pe care le cunoșteam fără-a le vedea

Dincolo de zidurile nopților noastre
Dincolo de zarea sărutărilor noastre
Rîsul molipsitor al hienelor
Putea foarte bine să roadă bătrînele oase
Ale ființelor care trăiesc una cîte una

Ne bucuram în soare în ploaie în mare
De-a nu avea decît o privire decît un cer și decît o mare
Ale noastre.

(„Ochii Roditori" — 1936)

Aventura

Aventura stă spînzurată de gîtul rivalului ei
Amorul a cărui privire se regăsește sau se pierde
Pe piețele ochilor deșarte sau fortotitoare

Toate aventurile chipului omenesc,
Strigăte fără ecouri, semne de moarte, timpi fără memorie,
Atîtea frumoase fețe, așa de frumoase
Că lacrimile le ascund
Atîția ochi la fel de siguri de noaptea lor
Precum amanții murind împreună,
Atîtea sărutări sub stîncă și atîta apă fără nori,
Vedenii răsărind din eterne absențe,
Totul era vrednic a fi iubit,
Comorile sînt ziduri și umbra lor e oarbă
Și amorul e-n lume spre uitarea lumii.

(„E oprit o știi" — 1928)

ROBERT DESNOS

Identitatea imaginilor

Mă bat furios cu animale și sticle
Nu de mult poate zece ore au trecut una după alta
Frumoasa înotătoare care se temea de mărgean azi-dimineață se trezește
Mărgeanul încununat cu ilice bate la ușa ei
Ah ! iar cărbunele tot cărbunele
Te conjur cărbune geniu tutelar al visului și al singurătății
mele lasă-mă să mai vorbesc de frumoasa înotătoare care se temea de mărgean
Nu mai tiraniza acest seducător subiect al visurilor mele
Frumoasa înotătoare dormea într-un pat de dantele și de pasăre
Vestmintele pe un scaun la picioarele patului erau luminate de licărele celor din urmă licăriri ale cărbunelui
Acesta venit din adîncurile cerului ale pămîntului și ale mării
era mîndru de ciocul lui de mărgean și de marile lui aripi de zăbranic
Se ținuse toată noaptea după înmormîntări divergente — înspre cimitire suburbane
Fusese pe la baluri în ambasade își lăsase urma pe o frunză de ferigă pe rochii de atlaz alb
Se ridicase groaznic la prora corăbiilor și corăbiile nu se mai întorseseră
Acum pitit în vatră pîndea trezirea spumei și cîntecul ibricelor
Pasul lui răsunător tulburase tăcerea nopților prin străzile cu pavaje sonore
Cărbune sonor cărbune stăpîn al visului cărbune
Ah spune-mi unde-i acea frumoasă înotătoare care se temea de mărgean ?
Dar chiar și înotătoarea adormise
Și stau față-n față cu focul și voi sta toată noaptea să iscodesc cărbunele cu aripi de tenebre care stăruie să arunce pe drumul meu monoton umbra coloanelor lui de fum și răsfrîngerea groaznică-a tăciunilor lui
Cărbune sonor cărbune fără de milă cărbune.

(„Les Ténèbres" — 1927).

JEAN MALRIEU

Bucuria

Ca pe vîrful buzelor viața surprinsă în clipa cînd tocmai îți rosteam numele
Pornesc, respir
Ești femeia mea și te cunosc de o sută de ani
Ești un castel de frunze

Ți-am luat mîna la marginea soarelui
Și soarele mi-a spus o lungă poveste de soare
Cu plute pe rîu
Și rîul mi-a vorbit de trupul tău
Și trupul tău se sfîrșește cu o mînă pe care-am dăruit-o soarelui
Ești tu
Sînt făcut din umbre în preajma ta
Sînt făcut din tăcerile pe care le iubești

Sîntem tineri și zilele noastre sînt lungi.

(„Prefață la Dragoste" — 1953)

JEHAN MAYOUX

Iubesc dar...

(fragment)

Sînt femei de zăpadă fericite ca fragii mirați ca macii
Sînt poduri care șchioapătă cum un arbore se înșeală
Și își vinde culoarea unor păsări care mint podurile care șchioapătă
Cum un tăciune tutuiește valetul de pică
E chiar unul care uită să traverseze
Și rămîne să privească apa și femeile care trec
Asemeni unei table de șah care joacă singură unui copil care leagă o capră
Sînt case ostenite care-și lasă mîinile să le atîrne în rîul
Cu spume-n obraji cu nepăsarea unei cămile purtînd o spumătoare
Sînt case rizătoare ca harbujii și altele
Care nu spun nimic cînd văd că trec zgîrciții
E o casă mai frumoasă decît celelalte e locuită pentru mine.

(„In Sita Nopții" — 1948)

BENJAMIN PÉRET

Vînt de Nord

La miezul nopții pe marginea rîurilor de bitum
am văzut umbra unui soare de lemn care fluiera o arie de carieră neexploatată
șchiopătînd
la dreapta locomotivei sale ieșind din gară
și la stînga corăbiei sale de pescuit intrînd goală în port
O urmării prin culturile de adverbe reîntoarse la starea sălbatecă
poticnindu-se de monumentele ridicate în memoria bomboniérelor
care făceau cu ochiul ca niște desrăbălate
Din cînd în cînd bretele în ținută de episcop sau farfurii tremurătoare
mă opreau cu o întrebare privitoare la destinul omului modern
Răspundeam cu un zîmbet și cu o lovitură de fierăstrău
îmi mușcam limba spre a-mi lumina drumul
și-mi reluam urmărirea în mijlocul conversațiilor în limba germană
care ieșeau din mușuroaiele în care se presimțea înflorirea imorteletor
Creiere pietrificate și respirînd abia în aer plin de spumă
pe falezele de guri delicat pictate în sărut
umbra fremătătoare a damei de treflă rostogolită de valurile lunii rătăcită printre nori
din care își înălța cele două brațe în fire telegrafice pline de rîndunele
care jucau o scenă din Dama cu camelii
cu trupul său de savană pe care un incendiu îl închide la orizont
mă purtă prin salturi calitative ale unui anin oarecine
care mă sileau să spintec cu securea capului meu mii de pereți
cînd de făină în care lunecau lebede fără cap purtînd o umbrelă verde
cînd de văluri de văduvă prin care umblau nantili
care se speriau de zgomote de uși pocnind în curenții de aer
o întreagă noapte abia împlinită
Pînă la plajele în care chimiști într-un șir lung ca o bilă care nu se mai învîrtește
analizau o mare încinsă cu o cămașe brodată cu ciuperci mirosind a vin
umflate să plesnească de entuziasm
pentru umbra damei de treflă abia deslușită
în cei șapte sori care băteau ora micului dejun deschizîndu-și la propria lor lumină corola
înălțîndu-se în briza ce se desprindea din castanii în floare
făcîndu-și plimbarea în jurul unui tirbușon

(„Foc Central" — 1947)

PIERRE DE MASSOT

De nespusă tihnă

Pentru Micheline K.

Albastră ca apele adînci ale Mării Negre
tu țîșnești din spuma oglinzilor
asemeni foarte asemeni ciocanului pe nicovală
dăruită copitelor centaurului
dar frumosul tău pîntec svîcnind de mînie

cine-i viermele-acesta-ntre coapse de alge
care-ar voi să te roadă
pe tine rebelă. Mă împotrivesc putregaiului
covorului ros de dermatologi
pe unde gîngurea turtureaua
nu împart apele Mării Roșii
ca pe niște pleoape de piatră
nu voi abdica niciodată
merg înaintea pierzaniei.
cu propriile tale arme
cele care de-atîtea ori m-au învins
și pe care le voi acoperi cu gențiana
spre a le da culoarea acelei zile
în care te-am cunoscut
acea culoare care e însuși surîsul tău
dispărut între Dunubiu și Buenos Aires

Tu ești cîntecul aurorei în crepusculul vieții mele
pentru a ocroti acest cîntec
un urs brun va nimici
fantomele de oameni
coama de lutru nu e pentru ei
n-avem nici eu nici tu oaze pentru sarbacane
sîngele tău de altfel ar putea să le-nece pe toate

Să rămînem pe acest puf de madrepore
înlănțuiți ca două perle de lumină
în gura pădurii domeniale
îți voi vedea sîngele curgînd strop cu strop
în fața porții închisorii mele

O frunză de salcie respiră-n apa Mării Moarte
și paloarea ei are gingășia umărului tău
și-al vîntului albastru al nopților septentrionale

Făgăduiește-mi că-mi ascunzi soarele
cu dantela crudă a surîsului tău

(1962)

În românește de
TAȘCU GHEORGHIU

La Fontaine (desen din secolul al XVII-lea)

Omagiul Franței

„Înălțarea unui țăran de la Dunăre"

Recent au apărut la Gallimard *patru volume din opera lui Panait Istrati, prefațate de Joseph Kessel. Reproducem din revista* Les Nouvelles Littéraires *(30 aprilie 1970) articolul lui Jean-Louis Bory, dedicat memoriei și operei marelui scriitor român.*

Nimic din ce-am dorit în viață nu mi-a fost cu neputință de atins. Mi-am plătit adesea bucuriile cu sînge, monedă pe care băncile o ignoră, lucru pe care nu-l voi regreta niciodată, fiindcă tocmai aceste băi de lumină m-au făcut să rabd tenebrele existenței mele. Trebuie să dai mult, ca să ai mult.

Minunate cuvinte. Scoase dintr-un roman intitulat NERANȚULA istorisind povestea unei copile ce cară apă și semnate Panait Istrati. Nerantula, Istrati i mă tem să arunc în neant aceste cuvinte. Panait Istrati nu mai trăiește decît prin fervoarea cîtorva. Unele cluburi au publicat cu mai multă pietate, decît eficacitate, **Moș Anghel** și **Kira Kiralina.** Dar capodopera aceasta care este **Ciulinii Bărăganului ?** Și **Cosma,** haiducul ? Și carnetele de vagabondaj ale acestui hoinar neobosit care a fost Istrati, de-a lungul Mediteranei ? Toate s-au dus. Au dispărut. Chiar și la buchiniști. Umbră, praf și tăcere. Poate că una din cele 16 limbi în care Istrati a fost tradus îi mai rostește încă numele. Dar nu franceza, pe care românul Istrati a ales-o pentru a se exprima. Istrati era gata să moară de cea mai teribilă moarte de care poate să moară un scriitor : aceea a cărților sale.

Și iată că, printr-un miracol parcă, Istrati reînvie. Joseph Kessel ridicîndu-i din praf coroana. Se publică din nou marea suită a lui Adrian Zograffi : povestirile, tinerețea, viața. În sfîrșit, era momentul. Cu textele în mînă, vom putea să reîncepem marea aventură, de-a lungul „drumului regesc", cum spune Kessel, drumul care, peste mări și țări, leagă Balcanii, Grecia, Asia Mică, Egiptul, Italia, Sudul Franței. Vom urmări din nou metamorfozele neostenite, nașterea chinuită prin care un țăran român de la Dunăre s-a transformat într-un scriitor francez, și încă într-unul mare, din dragoste pentru limba noastră și pentru ideile pe care ea le-a transmis într-un moment anumit al istoriei Franței.

★

Să dai mult, ca să ai mult. Istrati a dat tot. Adică, pe sine însuși. În fiecare clipă a existenței sale tumultoase, el n-a încetat să se devoteze celorlalți, să le aducă servicii. Istrati și-a început cariera de mic copil în Brăila lui natală, marele port dunărean. În fiecare sîmbătă, ziua în care legea sabbatului îi silea pe evrei să-și lase toate treburile, el le aprindea focurile, le făcea curat în casă. Istrati era „băiatul lor de sîmbătă", slujbă care îi aducea doi bani pe zi. Toate acestea se întîmplau în ultimii ani ai secolului al nouăsprezecelea, în mijlocul a ceea ce francezii începuseră a numi **„la Belle Epoque".**

Mai mult : micul Panait începuse să le aducă servicii semenilor săi **prin scris.** „Panaitaki ! scrie iubitei mele o scrisoare frumoasă, cum știi tu să faci !" Închipuiți-vă, acest băiat de 12 ani, secretar galant și responsabil cu treburi sentimentale... Două parale scrisoarea : primele lui drepturi de autor. Panaitaki cheltuiește banii pe alviță lipicioasă făcută din miere și nuci. Fără-ndoială că el a învățat să vorbească despre dragoste foarte de timpuriu. Cunoaște ajutorul imens pe care îl aduce celorlalți prin „scrisul" său. În același timp el arată o mare dragoste pentru carte, un respect adînc pentru litera tipărită, de la care nu așteaptă numai descoperiri fabuloase, ci mai întîi mijloacele de a-l face să iasă dintr-o condiție mizerabilă și de **a spune** apoi și celorlalți ce trebuie făcut spre a ieși din această condiție. Un mare port (al doilea din România), aproape de gurile Dunării : toate limbile Mediteranei se amestecă aici. Greaca, turca, italiana, rusa, araba. Panaitaki se zbengue în acest torent de graiuri ca un păstrăv în apa limpede a unui rîu de munte. Dar, dintre toate limbile, franceza — plutind la suprafață, — strălucește în toate irizările soarelui. Franceza, limba minunată, cel mai bun vehicul al culturii, după alegerea românilor din epoca aceasta. Panaitaki este fascinat de limba lui Voltaire. Între măturâ și o declarație de amor, el traduce „Aventurile lui Telemac" în românește, cuvînt cu cuvînt, cu dicționarul alături. Traduce apoi și **Jean Cristoph** al lui Romain Rolland, volum după volum, notînd cu grijă fiecare cuvînt nou întîlnit. Un asemenea efort merită să fie răsplătit. El învață franțuzește, tălmăcind fraze ca : **După plecarea lui Ulise, Calipso nu mai găsea nici o mîngîiere...** Nu-i mai rămînea decît să învețe să și scrie. Dar asta-i mai greu. Trebuia să mai aștepte încă mult timp, boala de plămîni, oprirea vremelnică în Elveția a vagabondajului său trans-european, patru luni de claustrare sălbatecă, trăite pe cheltuiala unui compatriot, și explorarea sistematică — nu a gramaticii — a lui Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Montaigne, mereu cu dicționarul în mînă, ca o lampă. Ceea ce îl va face pe cineva, după ani și ani, să-i spună lui Istrati : „Domnul meu, d-voastră vorbiți ca-n cărți".

A vorbi nu-i totul. El va și **gîndi** ca-n cărți. Nu înveți să scrii — fără să plătești tribut, — dacă înveți să scrii „tocînd" **Eseurile** și **Scrisorile Filosofice.**

Forma și fondul sînt inseparabile. Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Montaigne aveau să organizeze într-un sistem strîns legat, sentimentele, emoțiile, pornirile pe care i le inspirase strengarului din port, lectura lui **Moș Goriot,** a lui **Paul și Virginia,** a **Mizerabililor.** Fără a uita aventurile lui Rocambole (care-l făceau pe Panaitaki să șterpelească ouăle din cuibar ca să cumpere fascicola zilnică). Fără a uita nici povestea despre martiriul excăpitanul Dreyfus, deportat în insula Diavolului. Astfel de lecturi făuresc o inimă generoasă.

Să nu ne mirăm așadar dacă Istrati, apucîndu-se de ziaristică (fără a-și înceta meseria lui de autor de scrisori de dragoste) a început această carieră printr-un articol combativ în „România muncitorească" : Vechiul „băiat de sîmbătă" protesta împotriva prigoanelor antisemite... Pentru Istrati, ajuns secretar al sindicatului muncitorilor din portul Brăilei, a scrie și a se bate era același lucru. Hotărît lucru, țăranul de la Dunăre nu face din limba franceză și din clasicii francezi un pretext de cultură, ca rafinații burgheziei române.

★

Istrati nu se mulțumește însă cu această luptă. Fără îndoială, nu-i deajuns să dai. El are nevoie de alții, de toți ceilalți. Mai întîi de desmoșteniții soartei, de vagabonzi, de oropsiți. El simte nevoia de a trăi viața lor. Nevoia de a împărți totul cu ei, ca să-i cunoască mai bine și ca să vorbească despre ei (iar, mai tîrziu, ca să scrie) primejdioasele întîmplări ale aventurilor lor. Egiptul, Grecia, Libanul, Turcia. Și refugiul lui în Elveția (ne aflăm în toiul primului război mondial : Istrati are 32 de ani) ; în sfîrșit, Franța, după încheierea armistițiului.

În acest moment totul e gata să se năruie. Din cocioabă în cocioabă, vagabondajul a devenit o goană deznădăjduită, foamea a devenit mizerie umilitoare, iar cerșetorul, o zdreanță omenească. Istrati crede că a ajuns la limita forțelor sale. Se vede un om distrus, la capătul puterilor. Într-un scuar din Nisa, își taie beregata cu briciul. O tentativă de sinucidere, mai mult pasionată, decît a unui om care renunță...

Și iată că tocmai pasiunea aceasta înfrînge moartea. Istrati se naște a doua oară. Viața i-a redat-o tocmai un scriitor, și încă un scriitor francez. În Elveția, Istrati citise cu însuflețire articolele pe care Romain Rolland, ridicat „deasupra încăierării", le publicase în presa din Geneva. Istrati îi scrie. Cu elan și cu dragoste. O scrisoare — fluviu. Romain Rolland nu se arată înduioșat. Scrisoarea este retrimisă expeditorului. Și tocmai ea, această scrisoare, a fost găsită pe trupul celui care încercase să-și ia viața. Scrisoarea este trimisă din nou : în sfîrșit, Rolland, mișcat, îi răspunde. Pentru Istrati răspunsul lui Romain Rolland e un al doilea suflu al vieții. Și, în mod firesc, acest al doilea suflu își va găsi o rațiune de a fi, în a se dărui și mai mult celorlalți. Și cel mai bun mijloc de a-ți dărui viața trăită, era — la îndemnul lui Romain Rolland — de a o povesti. Astfel s-a născut Adrian Zograffi, copilul din popor, autodidactul, vagabondul Mediteranei.

Dar, atenție ! — Istrati nu se va transforma într-un scriitor „profesionist", într-un fel de „băiat de sîmbătă" al literelor frumoase. A scrie — pentru el — **înseamnă a te elibera de ceea ce ai în tine mai bun, fără a face din această eliberare o rutină și un meșteșug.** Vocația lui este viața, nu arta. O dată spus tot ce este de spus, el își va arunca din nou sacul în spinare și va porni la drum. A scrie înseamnă a arde ca flacăra și a te lăsa mistuit de această flacără. După aceea, vîntul poate să-ți spulbere cenușa în toate cele patru colțuri ale lumii. Istrati se va îngriji singur de acest lucru.

A avea mult, pentru că ai dat mult lumii. Ce a avut Panaitaki, băiatul spălătoresei și al contrabandistului ? Aventura, cu siguranță, o aventură de neuitat. Să ai 21 de ani și să asiști la Constanța, la debarcarea învinșilor de pe cuirasatul Potemkin, a învinșilor vînzîndu-și pe trei franci panglica beretei... Oare acest lucru se poate uita ? Toate meseriile, desigur, și nu numai dereticatul de sîmbăta, și vorba de dragoste așternută cu cerneală pe hîrtie. Hamal, ghid, zugrav, docher, paznic de noapte, chelner, cantonier, pădurar, muncitor de uzină, plantator de stîlpi telegrafici, conductor de tractor, pescuitor de bureți. Răspîntiile, șanțurile, peroanele gărilor, calele vapoarelor, șoproanele hanurilor, nu sînt niciodată goale pentru cine se interesează de oameni și îi iubește, numai să aibă o fărîmă de suflet. Istrati colecționează tipuri

(Continuare în pag. 7)

mînzul

(Urmare din pag. 4)

Ea : — Dacă vrei. De altfel, eu nu sînt capră și tu nu ești țap. Vream numai să te fac să-nțelegi că nu există două greutăți și două măsuri ; nu există decît una pentru fiecare. Cu părul — și al meu e foarte frumos — cu părul e perfect, dar sfîrșitul trebuie totdeauna să vie, — și-atunci ?

Eu : — Atunci nimic : atunci știu. Iată și de ce îți spun că nu e simplu.

În clipa aceea șchiopul și bătrîna (care-i dă răspunsurile) se apucă să zbiere ca măgarii (nu, nu zbiară ca măgarii, nu vorbesc prea tare, dar insistă). Nu știu ce povestește șchiopul. E vorba cred despre ceea ce spunea, sau de ceea ce i s-a spus, de ceea ce a răspuns și i s-a răspuns cu privire la nu știu ce : o pădurice, un drum despărțitor etc. Dar astea nu mă interesează. Mă fac că ascult, dar singurul lucru care contează este ce-mi va spune Ea :

Ea : — Ba da, frumosul meu, e simplu. Lea ta n-a avut timp sau nu vrea să piardă bani. Claire a ta este prea tînără : ea încă nu știe că oamenii au mame. Eu știu : am patruzeci de ani. Am chiar patruzeci bătuți pe muche.

Eu : — Patruzeci de ani, da. Mi-am închipuit de cum te-am văzut. Cu mult înainte de a-ți privi pulpele pe sub masă (m-am făcut că-mi cade batista).

Ea : — Mare șmecher ! Nu sînt numai pulpele. Am să-ți mai spun ceva : nu mă cheamă Lulu. Nici Luisa, cum ți-era teamă. Mă cheamă Leopoldina.

Eu : — Leopoldina ! În fine un nume frumos. Asta-mi place.

Ea : — Eram sigură. Nu poți să ai o mamă și s-o cheme Lulu. Trebuie ceva deosebit. Eu l-am fabricat pe măsura mea. Vroiai să te liniștesc : te-am liniștit.

Eu : — Da, da, știam eu că pînă la urmă o să mă mîngîi drăguț. Am înțeles de cum a fluierat sturzul. Nu m-așteptam și nu știam că erai tu. Îmi spuneam : „Curios ! Sînt pe cale de-a mă lămuri : cine e ?" Nici nu era vorba decît de sturzi (jefuind ienuperii cu strigăte de bucurie în zori), dar privighetoarea, — ei, cu ea era o altă poveste : un diavol roșu, jar, viață dezmățată. Cînd pui un cuvînt în locul altuia, ies lucruri interesante.

Ea : — Ei, ai nimerit-o. Un cuvînt în locul altuia — e specialitatea mea (ca Lea pentru ale ei), sînt imbatabilă. Am un catalog întreg : sturzul e nimic ; privighetoarea — un fleac : diavolul roșu, jarul, viața dezordonată — mai mult decît nimic ; toate astea sînt ușoare ; sfîrșitul lumii e o copilărie. Ceea ce nu e o copilărie e să trăiești, să te servești de culoarea timpului. Încearcă să prinzi culoarea timpului — ai să vezi ! Încearcă ; uite vîntul ! ce e vîntul ? dar ploaia ? nu ploaia care udă, ci zgomotul pe care-l face, un lux ? Și trecerea curierului Paris-Roma chiar pe deasupra capului nostru, la ora trei după-masă ? Exact la ora trei după-masă Florimond Aubergier, zis Dentelle, a murit într-o cameră de la ferma zisă Girard, pentru că a ținut cu tot dinadinsul ca înainte de-a muri să mai audă o ultimă oară trecînd curierul Paris-Roma, căruia puțin îi pasa. Trebuie totdeauna să înlocuiești un cuvînt cu altul, să înlocuiești un obicei cu altul. Eu știu, în consecință, să imit perfect respirația mamei tale, și cînd vorbește (prin vocea ta), și cînd se plimbă în „scîrba aia de casă", din camerele pline de dulapuri pînă în pivnițe, prin bolți și coridoare... Ai să vezi. Am să imit totul pentru tine. N-o să ai nevoie de nimic decît de mine.

Eu : — De astă dată, frumoasa mea, m-ai dat gata. Să n-o mai luăm pe ocolite. Ai să imiți tot ce vei vroi, mai tîrziu. Acum, tot ce-aș vrea e s-o văd goală pe Leopoldina, și poate ceva mai mult.

Din „La Nouvelle Revue Littéraire" (numărul din aprilie a.c.)

ARTE

TEATRU

Avangarda din vale

Orașul luminilor, Parisul, este, într-un fel, orașul reflectoarelor. Puzderia de scene pe care se joacă piesele cele mai diverse, reînvie, seară de seară, un Babilon de intrigi, eroi, vedete — reușind să creeze paralel cu realitatea o lume aeriană, perfect rotundă. Trecerea dintr-o parte într-alta se face printr-o pîlnie, ca la Urmuz. Dincolo de Comedia franceză și de marile companii înflorește aici, de vreo cîteva decenii încoace, un teatru al hrubelor. Ceva cam cum ar fi la Brăila, dacă galeriile subterane ar fi desfundate și pavoazate. Beciurile, pivnițele, refugiul liliecilor și al butoaielor, sînt invadate de actori filosofi cu negre plete, actrițe subțirele, lunatece care închipuie în para lumînărilor de seu comedia umană a zilelor noastre. Această armată de rezervă alimentează și întreține focul sacru. Trecerea pe aici e obligatorie. Avangarda dă girul unor autori necunoscuți, cafeneaua îi comentează. Abia la urmă, după un stadiu aș zice folcloric, de faimă orală și de subsol — intervin presa, teatrele subvenționate. Celebritatea folclorică devine vedeta, adică un bun al tuturor. Acum cîțiva ani improvizațiile de felul acesta erau înțesate cu piese de Arabal, replicile acestui fabricant de intrigi stridente de panică, ieșeau pe la colțurile Parisului ca resturile de raci din gura unui mîncău.

Parisul e un oraș cu vîrtejuri care pot să te ridice ori să te înfunde. Vîntul lin ce nu poate umfla decît foile de ceapă, vîntul cu care sîntem obișnuiți în alte părți, aici e înlocuit cu uragane simetrice, constituind o roză a uraganelor, perfect echilibrată. S-ar putea scrie un eseu despre modul în care arhitectura sălilor de spectacol influențează conținutul. Recitalul într-o peșteră pretinde un anumit mister, voce groasă, gesturi învăluite. În timp ce arena cere urlete; piețele mari — statui cu gesturi declamative. Stadioanele reclamă clopote și tălăngi.

Piesele care se joacă în cafenele pariziene au personaje puține care să poată să se miște printre scaune, o acțiune de șoc, să paralizeze mîna celui care tocmai voia să bea un păhărel. Tonul e deschis, de discuție amicală, de altfel. Nicăieri setea de spectacole nu e mai mare ca aici. Spectacolele sînt un mijloc de comunicație.

Se întîlnește x cu y:

— Ai văzut cutare?

— Da.

Și încep să despice firul. Dacă unul se întîmplă să nu fi avut timp să vadă nimic, n-au ce să-și spună. Din cauza asta toți caută să fie la curent cu ce e mai nou, și zilnic e ceva nou — și se umblă cu limba scoasă.

Cu doi ani în urmă Sylvine Delannoy și actorul Pierre Tabard reușiseră să adune în jurul lor vreo sută de actori entuziaști și citeau în fiecare lună, într-o subterană la Trocadero, piese necunoscute din toată lumea. Îmi amintesc bucuria cu care am asistat și eu la vreo cîteva dezbateri interminabile.

Capitala lumii artistice vrăjește prin capacitatea de a rămîne adolescentină. Știe să-i dea fiecărei generații artistice iluzia că totul se poate lua de la început.

Marin SORESCU

TELEVIZIUNE

Pînă spre sfîrșitul lunii peștele cel mare este Mexicul. Aici se joacă de două săptămîni pe viață și pe moarte cel mai popular joc. Se joacă mai bine sau mai puțin bine, dar despre el toată lumea vorbește.

Știm că-i dăm o grea lovitură scumpului nostru „suplinitor" dar n-avem ce face, fiind vorba de imagini ne băgăm și noi în discuții.

Foarte bine a procedat televiziunea noastră cînd a hotărît să mărească numărul transmisiunilor directe. Un singur amendament avem, acela că această inițiativă a fost cam discretă, n-a fost anunțată din timp.

Cine a fost inspirat și a încercat televizorul pe la miezul nopții a văzut, cine nu nu. Curioasă alternativă. O mai operativă informare se impunea, fiindcă o transmisie în gol, fără îndoială, n-are niciun haz.

Vom comenta și noi, așa cum ne-am propus, evenimentul sportiv, al anului, puțin mai tîrziu. Pînă atunci însă să mai vedem ce s-a întîmplat și prin curțile noastre.

De mai multă vreme am remarcat proasta inspirație a celor ce răspund de alegerea filmelor pentru micul ecran. Parcă-i un făcut, dar toate vechiturile, toate peliculele ce nu s-au bucurat nicăieri de succes, sînt retransmise de regulă la televizor. Știm, orice regulă își are excepțiile respective. Aceste excepții nu privesc însă și filmele artistice ale săptămînii trecute.

Atît producția italiană „Stația terminus" cît mai ales „Chouanii" au plictisit de moarte. Și dacă primul a mai fost salvat (e drept, într-o mică măsură) de interpretarea lui Montgomery Clift, cel de al doilea a fost un fiasco total. Păcat de materialul ce l-a „inspirat" pe regizorul francez Henri Calet (Balzac n-a fost niciodată atît de prost servit), păcat de timpul telespectatorilor.

Sîntem de acord, nu poți scoate săptămînal din raft o capodoperă. Dar nici atîta mediocritate nu se poate înghiți. Ar trebui făcut ceva. Poate o anchetă în rîndul telespectatorilor pentru a stabili lista filmelor ce merită a fi revăzute.

Și apoi, o mai competentă selecție a filmelor artistice în premieră n-ar strica deloc. Dar, deloc.

★

Marți 9 iunie, o surpriză dintre cele mai plăcute: „Momente pariziene", peliculă semnată de Tudor Vornicu. Douăzeci de minute, aparatul de filmat ne-a purtat, fără ostentație, prin cele mai diverse locuri ale Parisului. Nimic căutat, nimic gratuit. Imaginea excelentă (din păcate de pe generic numele operatorului a lipsit) și o ilustrație muzicală adecvată au servit de minune intenția realizatorului. De altfel, ca și „personajul principal", fermecătoarea Denise Fabre, crainica televiziunii franceze.

După cîte văd, despre fotbal n-am scris încă nici un rînd. Îmi rezerv această plăcere pentru numărul viitor.

Radu DUMITRU

FILM

Afurisitul de bunic

„...nu e deloc „afurisit"! În interpretarea magnificului actor Michel Simon (despre care răsfățatul Alain Delon, spunea că e „cel mai trumos actor al Franței"), bunicul e cu totul altfel: discret, tandru, nuanțat, autentic, plin de haz. Afurisiți sînt — să ni se ierte acest transfer! — cei care schimbă, cu și fără rost, titlurile originale ale filmelor. Știm, e o veche obișnuință, la noi și aiurea, dar prea adesea rămîi uimit de ceea ce le poate trece prin minte înlocuitorilor de titluri: o comedie plină de nerv și detașare ironică, numită în Peninsula italică „Straziami, ma baciami", adică „Sfîșie-mă, dar sărută-mă", devine la noi, straniu, „Creola, ochii-ți ard ca flacăra". Care creolă? Care bunic „afurisit", acum în filmul lui J. Poitrenaud? Cred schimbătorii de titluri că spectatorii nu veneau să-l vadă pe Michel Simon dacă pe generic apărea traducerea simplă a titlului original?

Ce e cu adevărat plăcut în acest film ni se pare caracterul lui galic, imaginea de viață franceză reală, cu farmecul și complicațiile ei. E de-a dreptul încîntătoare, după ce ieși de la producții realizate în decoruri de carton, explozia de imagini, gîlgîirea de tonuri din — hai să-i spunem și noi, de nevoie, așa! — „Afurisitul de bunic". Dealuri, cîmpii, praf, podgorii, prunduri și cotituri, clădiri vechi, beciuri, grajduri, toate locurile de filmare pun în valoare meseria operatorului și calitatea peliculei. Pentru orășenii obsedați de cotidianul asfalt, un adevărat film „de vacanță", de înviorare a ochiului! Frumusețea cîmpestre, reîntoarcerea la natură putînd (eventual) determina și transformări morale, refacerea unui menaj compromis.

Intriga propriu-zisă, deloc nouă, ba chiar banală, e susținută cu îndeminare: bunicul este un fel de oglindă magică — meritul aparține marelui interpret — simpla lui prezență dînd viață întîmplărilor pe care le reflectă. Reversul medaliei nu se lasă așteptat, de vreme ce tot interesul ne este acaparat de recitalul Michel Simon; pe alocuri se întîmplă să încerci chiar o ușoară iritare în așteptarea revenirii sale pe ecran.

Morala filmului e una, să-i spunem, de acomodare, poți să n-o aprobi dar ea nu e mai puțin lipsită de realism. Replici fermecătoare, și cam ambigue, sînt puse în gura bunicului (autorul dialogurilor trebuie felicitat, sîntem dezolați că nu i-am reținut numele), în cele din urmă ele ar putea fi rezumate printr-un îndemn de genul: „Soyez sages" —fiți cuminți!, adresat tinerilor căsătoriți. E destul de puțin dar e bun și atît!

Pe lîngă incomparabilul Michel Simon, ceilalți interpreți sînt neglijabili (Yves Lefebvre, soțul-amant se remarcă prin inexpresivitate și joc exterior, soția — Marie Dubois — se bizuie mult pe albastrul vorbăreților săi ochi). O apariție ce nu te poate lăsa nepăsător este tînăra manechină (cu ale cărei atracții e impodobit un generic bine fotografiat); în cazul că n-a ajuns de pe acum vedetă, e posibil s-o facă, atît sînt de seducătoare datele sale de fotogenie.

Trăiri agreabile, umor, crize reparabile, un mare actor de franțuzească longevitate, culori și locuri fermecătoare, bună dispoziție, iată ce putem degusta în filmul acesta „cu" Michel Simon.

Ilie CONSTANTIN

PLASTICĂ

Natură statică cu ceas și portar

În tăcerea unei dimineți pustii, cînd ușile nici nu bănuiau că vor fi trase, bruscate o zi întreagă, cînd aerul se zbătea firav și fără impotrivire prin mașinile moderne de purificare, singură fărîmă de viață era doar curbura grațioasă a unei console. Pe un scrin în care un ebenist anonim incrustase minere subțiri de alamă stătea aproape semeț un ceas încremenit la ora cinci și un sfert. O oră ambiguă, nu putea fi decît cinci și un sfert seara .ore ale nemișcării, infuzii ale somnului. Timpul acesta așezat în curbura nepreväzută a unui fotoliu, în țesăturile tapiseriilor suspendate pe pereții albi era din cînd în cînd sfărîmat de jocul unor copii incredibili de artificiali, desenați cu atîta nepreväzută virtuozitate.

La marginile pădurii Fontainebleau, bizar spațiu agrest al rococoului, parc regal al îmbarcărilor pentru Cythera, cîțiva copilași cu fețe de *putti* și decorative haine de cavaleri urmăreau prin aerul străveziu, albăstrui sborul liniștit al baloanelor de săpun. În țesătoriile din Beauvais, ocrotite de patente suverane tapiseria, fruct cald al linii se năștea din cartoanele lui Huet, Oudry, Vernet. Boucher sau Le Prince. Aglomerarea de detalii, neastîmpărul liniilor, mișcarea fecundată de pază, echilibrul precar și instabil, strunite cu sgîrcenie în cadrele unui stil, poate cel mai tipic frantuzesc — rococoul — cereau o tehnică desăvîrșită cu performante amețitoare. Spontaneitatea calculată și incredibilă deplasare a personajelor, gustul teatral al înfățișării sînt mereu motive de perfecțiune tehnică. Atît de invidiata grație a ultimului secol de monarhie senină își trăda cu greu infinita robie artizanală. O întreagă civilizație a nuanței avea să dispară tot în acest secol cînd ritualurile inscrise în coduri infailibile însemnau cea mai puternică agresiune asupra vieții reale.

Rococoul, expresia celui mai inautentic mod de existență trăia doar prin miile de nuanțe ale cîte unui singur adevăr palpabil.

Și totuși copiii aceștia în decoruri vegetale, armonioase și savante lucrături horticole ascunzînd ruine imaginate de la început în decrepitudine, se jucau. Sunetele pe care le scoteau ridicînd smeul sau aruncînd sfîrleaza și bilele îmi păreau tot atît de melodioase ca ale vechilor instrumente muzicale țesute pe marginile fiecărei tapiserii: chitare ,flaute, cimbale, oboaie, alăute, viole de gamba, cornuri și timpane.

În sala aceasta de muzeu în care ceasul semeț, așezat pe comoda cu placă de marmură roșcată continua să arate ora cea mai statică a zilei, cinci și un sfert și aerul se mișca fragil, purificat și răcoros, așteptam totuși coborîrea unor eroi purtîndu-și important perucile, rochiile de atlaz azuriu, ciorapii prinși cu panglici pastelate.

Un secol de o puritate franțuzească nedepășită trăia doar prin ceea ce destinul se încăpățîna să păstreze: istoria se perpetua prin artă, ghilotinele erau ascunse de tapiseriii moi, nobletea era prezentă numai prin curbura unui fotoliu.

Ce pretext poate fi o expoziție de mobilier rococo, tocmai de mobilier cînd totuși întîlnirea cu artizanii grației n-ar trebui să-ți ofere atîtea prilejuri de a vorbi precum un tablou de Watteau de pildă!

Și cînd neutru și indiferent îți odihneai ochii pe galbul unei console, cînd privirea se scurgea printre firele unei tapiserii se nășteau atîtea cuvinte, implorări sentimentale pure fără viciul analizei care disecă.

Cel mai francez dintre stiluri este și cel mai limbut chiar dacă sunetele sînt obligate să treacă prin modelajul grației.

În tăcerea reală a acelei dimineți, ușile se sbătură pentru o clipă și pașii greoi ai unui portar se tîrîră pe marmura albă a pardoselii. Ochiul alb mat al cadranului ne fixa pe amîndoi cu implacabila lui oră cinci și un sfert.

Iulian MEREUȚĂ

Comedianți

ARTE

Carnet francez

Annie Degay *este cea mai tînără directoare a unei trupe de teatru: are douăzeci și patru de ani, este înaltă, statuară, cu trăsături clasice. Ansamblul, alcătuit din trei actori și trei actrițe, toți la fel de tineri și însuflețiți de aceeași impetuoasă chemare ce, cu un termen perimat, s-ar numi focul sacru, duce o existență aventuroasă și precară, semănînd foarte bine cu a circarilor, supusă hazardului unor succese de-o seară recoltate pe ici, pe colo, în lungi turnee prin provincie. Reprezentațiile au loc adesea sub cerul liber. Jocul interpreților, costumele, regia, compoziția mozaicată a spectacolului sînt făcute să placă unui public foarte larg, chiar dacă textele s-ar putea să pară prea rafinate sau prea originale pentru a fi pe înțelesul oricui.*

★

11 noiembrie. Spectacol cu Electra *lui Giraudoux la Comedia Franceză. În pauză un actor iese în fața cortinei și roagă publicul să-și dea obolul cu ocazia zilei foștilor combatanți, anunțînd că doamna Gabrielle Robinne va umbla cu cheta prin sală. Gabrielle Robinne! Mai trăiește încă? I-am auzit numele pentru prima oară în copilărie, cînd venise în turneu, ca societară a primului teatru al Franței, împreună cu soțul ei, tot actor, în capitala țării noastre. Au trecut destui ani de atunci. Mă aștept să apară de undeva o mumie. Și în locul ei se ridică din primele staluri o doamnă în virstă, zveltă, distinsă, cu o figură încă frumoasă, cu ochi calzi și un suris dulce. De necrezut! Mă apropii, o privesc și tot nu-mi vine să cred: e la fel de neverosimilă ca și adolescenta centenară din* Orizontul pierdut *al lui James Hilton, pe care eroul romanului o întîlnește într-o lamaserie tibetană, unde timpul se oprise pe loc.*

★

În plin oraș, cimitirul Montmartre este traversat la un capăt de un viaduct ce continuă rue Caulaincourt. De sus, mai ales pe înnoptat, sub clarul de lună, peisajul geometric de piatră sură are un aspect ireal, într-un tulburător contrast cu vitalitatea zgomotoasă a metropolei și cu neistovita frenezie a vehiculelor. Pe măsură ce cobori treptele spre cimitir, sunetele devin tot mai surde, se estompează și dintr-odată te afli pe un tărîm al liniștii și al melancoliei.

De-abia aici imi dau seama că e toamnă tîrzie. De la primii pași mă întîmpină mormîntul lui Labiche, cel al lui Zola, statuia melodramatică a lui Cavaignac: întîlnesc monumentul funerar, surprinzător de modest al lui Henri Reyle, pe acela al doamnei Récamier. Dar Berlioz? Întreb pe o doamnă care își face de lucru cu niște ghivece. „Acolo, în fund, undeva, la compozitori. La dame aux camélias, să știți, e aproape de intrare". Dau peste numele lui Delibes, al lui Adolphe Adam, al lui Henri Murger, dar Berlioz e bine ascuns. Întreb din nou pe cineva care ridică din umeri, dar se grăbește să mă îndrumeze în schimb spre mormîntul eternei Dame aux camélias. *„Îl găsiți ușor, e mereu plin de flori."*

Într-adevăr l-am descoperit imediat: Alphonsine Duplessis, celebra demimondenă, răposată acum o sută și douăzeci de ani, a cărei amintire și-a păstrat perenitatea printre atîtea alte glorii trecătoare. Nu mi-o pot imagina decît cu trăsăturile Gretei Garbo, care a fost cea mai patetică și mai suavă Doamnă cu camelii a ecranului. Un sarcofag de marmură, pe care nenumărate femei îndrăgostite și-au zmîngălit numele, ca pe un omagiu pios sau mai curînd ca o inscripție votivă dedicată sfintei Marguerite Gauthier. Dăruindu-i nemurirea, Alexandre Dumas a și canonizat-o totodată și povestea ei face parte din patetic citit adesea cu ochii înlăcrimați de ființele sentimentale și nefericite în amor. Jur-împrejur pe postamentul de piatră, fiori proaspete. Simbol al iubirii jertfite, Doamna cu Camelii a devenit cu timpul patroana unui cult închinat în vechime Afroditei.

★

După ce teatrul Odéon ocupat de tinerii hippy, care au pus la cale rebeliunea din primăvara anului 1968, fără un scop prea lămurit, a intrat din nou în mîna autorităților, s-a constatat necesitatea unor reparații atît de serioase și de costisitoare, încît se poate spune c-a fost vorba de o veritabilă restaurare. Sala și-a recăpătat aspectul somptuos și confortabil fin de siècle, cu fotolii și loji îmbrăcate în plus albastru și un impunător candelabru, dar în același timp și-a schimbat destinația. Se numește tot Théâtre de France *dar deocamdată găzduiește reprezentațiile trupei de balet modern subvenționate de stat și conduse de coregraful* Joseph Lazzini.

Din tavan atîrnă un complicat mobil *de* Alexandre Calder *prea puțin potrivit cu decorația* belle époque *a teatrului. O cucoană bătrînă din fața mea întoarce capul și-mi spune cu un zîmbet confidențial și ironic. „Sper că va fi totuși și muzică". Se înșeală însă. Muzica (înregistrată pe bandă) abuzîv de stridentă, cu ritmuri întretăiate și sonorități bizare nu are nici cea mai vagă similitudine cu gavotele, valsurile, mazurcile, cu pas de deux sau cu langurosul adagio, la care poate fi receptivă urechea sa.*

Ovidiu CONSTANTINESCU

revista străină

● **LE FIGARO LITTÉRAIRE** (7 iunie 1970). „Două sute de librari răpiți". Nisa, cetățeala festivalurilor filmului, adăpostește o mare expoziție internațională a cărții, la care participă 16 națiuni. „Clou-ul" festivalului l-a constituit — după relatarea trimisului special al revistei — „răpirea" de către nava albă „Gallus" a două sute de librari și a cîtorva scriitori, „siliți" să facă o croazieră spre stînca principatului de Monaco, „destul de departe de coastă, spre a se evita tirul carabinierilor respectivi" — veritabilă „Îmbarcare pentru Cithera", cu discuții editoriale la bord.

● **LA REVUE DES DEUX MONDES** — Jerome Carcopino, de la Academia Franceză, evocă într-un foarte interesant articol cazul generalului Sarrail, comandantul trupelor aliate de pe frontul Salonic, destituit de Clemanceau, pentru că „s-ar fi făcut în mod involuntar complicele unei trădări". E vorba de generalul căruia soldații români, dezamăgiți de întîrzierea intervenției trupelor sale, i-au făcut epigrama intrată în folclorul primului război mondial: „Ah, Sarrail, Sarrail, Sarrail, noi ne batem și tu stai".

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRES** (28 mai a.c.) Manșeta revistei — **Expresionismul european** — îndreaptă atenția cititorului asupra paginilor 6—7 în care este publicat articolul lui Michel Hoog, „Un strigăt de revoltă", urmat de cronica plastică a lui Jean Daleveze, „Expoziția, sală cu sală" (Muzeul de Artă Modernă, perioada 1900—1930). Reproduceri din Rouault, Picasso, Kandinsky, Le Fauconnier, Munch, Ensor. Cronica literară, „Măștile neliniștii", semnată de Raymond Las Vergnas, se ocupă de literatura anglo-americană: cărțile lui John Barth, „Copilul-țap" și „Un zeu și darurile sale" de Ivy Compton-Burnett.

● **EUROPE** — Ultimul număr este dedicat în întregime lui Picasso. În articolul introductiv semnat de Pierre Abraham, a reamintit cititorilor celălalt număr omagial al revistei, apărut în 1949, închinat tot lui Picasso, și avînd drept copertă același desen. Singura deosebire fiind că progresul artei tipografice permite astăzi o reproducere în șase culori. Cîteva titluri: „Picasso scriitor", „Picasso și poeții". „Apollinaire și Picasso" — aproape un secol de literatură și de artă strălucită — o permanență a spiritului francez peste fluctuațiile epocii.

● **NAGY VILAG** — Întîlnirea internațională a poeților care a avut loc recent la Budapesta prilejuiește ultimului număr (5) al revistei un cuprins variat și bogat. Sînt publicate și versuri ale unor cunoscuți poeți, participanți la colocviul liric budapestan, ca: Robert Sabatier, Guillevic, Gabriel Celaya, Pierre Oster, Mihail Kvlividze, St. Augustin Doinaș...

● **SATURDAY REVIEW** — „Ionescu în Olimp" se intitulează articolul pe care Tom Bishop îl publică în numărul de la mijlocul lunii mai al revistei americane, în urma unei convorbiri avute cu binecunoscutul dramaturg. Două declarații „ionesciene" făcute cu acest prilej: „De aici înainte nu mai mi-e frică de moarte" (după ce autorul „Cîntăreței chele" a aflat că figurează pe lista celor patruzeci de nemuritori ai Academiei franceze) și... „Îl **merităm** (s.n.) din plin" (după ce a primit știrea că Becket a fost distins cu premiul Nobel, aluzie la soarta comună a teatrului celor doi maeștri ai absurdului)

a. b. c.

SPORT

Sfîrșitul iluziilor

Așadar, vineri 12 iunie, orele 2 dimineața, ultimele noastre vise de intrare în sferturi au căzut la pămînt. Inevitabilul, vorba cîntecului, e inevitabil. Refuzînd să învingem, în primul meci, Anglia, noi am și reînceput campionatul intern. Marea dragoste a antrenorilor Niculescu și Vogl pentru meciurile de divizie a luat o turnură dramatică.

★

Ideea de a avea un alt fundal sonor decît al meciului Anglia—Cehoslovacia, la *acest* meci, trebuie să aparțină vreunui geniu al televiziunii noastre. La amărăciunea noastră s-a mai adăugat o amărăciune: *prostul gust*. Rămînem cu ideea că acest meci nici n-a existat ci a fost un film artistic, plin de trucaje, despre neputință și jale, despre blazare și haos.

★

Bine vă întoarceți, copii minunați ai națională române! Vă stă superb așa! Ați jucat ca niște adevărați sportivi, meciul vostru cu Brazilia este poate a doua treaptă a unui mare început.

O generație care-i unește pe Dinu, Dumitrache, Dembrovski, Tătaru, Nunweiller, Dumitru, Dobrin, nu se poate să nu producă lansarea noastră spectaculoasă, dincolo de ereziile britanice, de flegmatica umoare a cehoslovacilor și dincolo, chiar, de geniul brazilian, pe care noi îl putem învinge cu plusul nostru natural de raționalitate.

Trebuie, am impresia, să-i mulțumim lui Angelo Niculescu pentru tot ce a făcut bine și să căutăm un antrenor pe măsura noii etape — de curaj excepțional — în care se află națională noastră. Poate că oferta lui Herrera — de a ne fi antrenor — trebuie luată imediat în seamă.

Fiți bineveniți acasă, băieți superbi care ați învins, în parte, sumbra magie a fricii.

Un puști de 22 de ani, numit Gigi Tătaru, trăgea la poarta lui Felix, din minut în minut, șuturi pline de o candoare demențială, în urletul stadionului Jalisco din Guadalajara. Un alt puști, Dumitrache, marca imparabil în poarta Braziliei. Și mai tînărul Dumitru îl deposeda pe Pelé ca pe un băiat de mingi.

De aici încolo se poate începe. Dar lăsați-i să joace pe cei mai talentați fotbaliști din această parte a Europei. O echipă supradotată, fără complexe, minunată, se întoarce poimîine de la Guadalajara.

SUPLINITOR

Există secretul atomic?

De vorbă cu Armand Sarazin, directorul Centrului nuclear din Lyon

— *Este prima Dv. vizită în România?*

— Și tot prima într-o țară socialistă.

— *De cîți ani conduceți Centrul nuclear de la Lyon?*

— Șase.

— *Și nu ați avut în acest timp nici un contact cu nucleariștii noștri?*

— A trecut de mult vremea izolaționismului atomic. M-am bucurat de colaborarea cu românii de mulți ani — sînt serioși în colaborare și buni parteneri de studiu. Și i-am întîlnit nu numai într-unul din centrele nucleare europene.

— *Adică franceze.*

— Nu! Tocmai că nu numai franceze.

— *Sînteți ocupat, ca orice director?*

— Nu fără a-mi găsi timp după-amiaza să „reflectez" cu ochii închiși.

— *Beți multă cafea?*

— De loc. Prefer să mă reconfortez sorbind cîteva minute de „reflectare". De altfel, starea pe gînduri — al cincilea mod de agregare a materiei — nu este monopol al creatorilor de artă!

— *Și valorificați minutele de reflectare pe...*

— Pe două modalități de transmisiei înscrisul (proiecte, calcule, cărți) și produse industriale (unde e un fizician găsești întotdeauna sîrme, șuruburi, șaibe, letcon).

— *Ați zis mai înainte cărți. Ce ați publicat?*

— „Instrumentația electronică în fizica nucleară" — o carte de problematică generală, pe care nu reușesc s-o văd în versiune românească. Nu din cauza românilor! Mihai Condruc — redactorul șef de la Editura Tehnică din București — este de multe ori mai operativ decît editorul francez din Paris, și el un „autor": s-a înglodat într-o corespondență cu cîteva sute de pagini peste cele ale cărții mele.

— *Pregătiți ceva nou pentru tipar, din cîte am înțeles.*

— „Probleme electronice ale tranzistorilor", carte redactată la Lyon, de data asta împreună cu colaboratorii. De multă vreme supunem tranzistorii în condiții de laborator asemănătoare celor din spațiul cosmic, pentru echiparea cît mai adecvată a navelor și sateliților cosmici.

O problemă care ne focalizează eforturile este aceea a circuitelor electronice studiate cu ajutorul calculatoarelor. Computerul — cum e răspîndit în lume numele calculatorului electronic — intră tot mai adînc în viața socială — de altfel mi se pare că îți aparține metafora „natura — acest uriaș computer".

— *Dincolo de metaforă, Dv. credeți că se vor putea impune calculatoarele în toate compartimentele vieții?*

— Azi, ele sînt folosite — și încă insuficient (nu numai în Franța!) — în știință, economie, statistică. Și cei care le manevrează sînt specialiștii. Ce va fi peste cîțiva ani? În cîțiva ani toți oamenii vor ști să le folosească. Așa cum azi știu toți să adune și să înmulțească. Noi experimentăm folosirea lor în licee. În S.U.A. le-am văzut introduse în școli primare, chiar la elevi sub zece ani, și rezultatele m-au surprins. În plan filozofic, nu știu dacă computerele vor soluționa problemele de gîndire. Nu-mi place literatura științifico-fantastică! Sînt convins însă că ele le vor modifica serios. Ce stadii vor fi parcurse pentru aceasta? În primul se vor învăța întîi calculatoarele și apoi matematica, fizica, arta. După cîțiva ani se vor învăța toate acestea cu ajutorul calculatoarelor.

— *Acestea impun și un nou punct de vedere în cercetarea științifică.*

— Pînă la sfîrșitul anului vreau să termin cartea „Cum să învețe tinerii metodele de cercetare științifică". E mai mult un studiu psihologic. Ideea de bază o formează constatarea că azi, cercetătorii (nici scriitorii nu sînt străini de acest stadiu!) nu realizează lucrări originale. Cei mai mulți *dezvoltă* lucrările altora. Preferă epigonismul în locul ideilor îndrăznețe. Preferă drumul bătut, echilibrul oferit de poziții sociale confortabile. Ei sînt de fapt reversul educatorilor.

— *Observații făcute la Dv. sau în alte părți?*

— Cînd eram elev viața era foarte complicată, fiindcă eram nevoiți să ne rezolvăm, prin greutăți economice, toate problemele singuri. Au trecut acele zile grele. Au trecut și, cu cît s-a dezvoltat — și se dezvoltă — societatea, cu atît sînt mai mult ajutați tinerii. Avem tendința *asasinilor politicoși* — expresia iar îți aparține. Și-n concluzie, aceasta e cu atît mai valabilă cu cît o țară este tehnic mai dezvoltată.

— *Așadar extrapolarea ar fi că dezvoltarea tehnică are limită decadența intelectuală.*

— Da. Categoric da. Și de aceea trebuie să ne dea de gîndit pe plan general. Trebuie să dăm tinerilor calea de înțelegere că e necesar să aibă inițiative.

Aș putea exemplifica, fără părtinire, cu compatriotul Dv., fizicianul Toth Teodor aflat la noi la specializare, la care am admirat cum *simte* fizica.

— *Ce raporturi aveți cu literatura?*

— Conflictuale: nu pot să citesc atît cît aș dori. Atunci — și aceasta mai mult în afara vacanțelor — apelez la funcția *selectivă* a soției mele, pasionată de lectura literară.

— *Aveți o preferință totuși.*

— Proza!

— *Fără science-fiction.*

— Absolut! Nu-mi place sub nici o formă. Este evaziune și din știință, și din literatură. Este rețetă. Cercetarea științifică te obligă numai aparent la soluții definitive. E un filet fără sfîrșit din făgașul căruia nu localizezi decît momente. În simfonia lor regăsești poezia materiei. Este același izvor, din care curg în poeme structuri estetice și-n care sufletele se cufundă fără sfîrșit. Este diferență între ele? Da, diferență, dar complimentară.

A travers une visite à caractère scientifique, c'est tout un peuple ami de mien que j'ai découvert et appris à mieux aimer

A. Sarazin

— *Ce carte ați citit ultima dată?*

— „Un peu de soleil dans l'eau froide" — ultima carte scrisă de Françoise Sagan și apărută acum trei-patru săptămîni. Am citit-o în avion, între Lyon și București. Nu-i ca „Bonjour Tristesse". Nu! Și nici ca „Aimez-vous Brahms"... Nu știu cum s-o caracterizez, fiindcă nu cunosc ce raport stabilești tu între modern și decadent. Pînă la această carte, Françoise Sagan era un autor puțin dezechilibrat, atrasă de ineditul decadentismului capitalist. În ultima ei carte, este creatorul plenar, maestru al stilului sobru.

— *Ce ne puteți spune despre secretul energiei atomice?*

— Este secretul lui Polichinelle.

— *În cazul acesta pot deveni puteri atomice chiar și popoarele mici.*

— În principiu, da. În epoca noastră răspunsul nu este exagerat. Trebuie să ne oprim însă puțin aci, să punem degetul pe „cocoașa" lui Polichinelle: cum poate fi controlată tehnic energia atomică. Teoretic, și bomba atomică și reactorul atomic sînt niște pile energetice. Dar, pe cînd pila care a atins o masă critică se dezintegrează violent și, în urma exploziei, face ravagiile apocaliptice cunoscute, cealaltă pilă, ținută la masa subcritică, degajă energia pe care o captăm, o dirijăm sau o anihilăm.

După cum vezi, se conturează cîteva aspecte separate: principiul fiind cunoscut, se ia în discuție numai punerea la punct tehnică. Secretul de principiu este secretul lui Polichinelle, deci. Secretele tehnologice, și în energia nucleară ca în toate ramurile economice, pot dispare prin încercări succesive. Costisitoare. Foarte costisitoare, cu investiții pe care nu le poate suporta un stat mic. A face o bombă atomică sau un reactor, e o problemă de bani: dacă îi ai o faci, dacă nu...

— *Nu contrazice realitatea demonstrația că numai țările dezvoltate pot fi în avangarda științei?*

— Este o condiționare reciprocă între dezvoltarea tehnică și cea științifică, lăsînd impresia că în final vor fi cîteva țări care vor avea monopolul întregii științe și al întregii economii.

— *Ați zis* lăsînd impresia.

— Dacă iei un singur exemplu — Centrul European de Cercetări Nucleare — descoperi simbolul cooperării țărilor mici. Ele au construit și folosesc în comun, la Geneva, instalații foarte costisitoare, cuprinzînd doi mari acceleratori. România, prin reprezentanții săi — profesorul Horia Hulubei, profesorul Ion Ursu, profesorul Șerban Țițeica, profesorul Florian Ciorăscu și alți colaboratori — a depus eforturi deosebite în cadrul cooperării nucleare. Autoritatea României mai este recunoscută pe plan mondial și prin Agenția Internațională pentru Energia Atomică ce-și are sediul la Viena.

— *Se pare că cercetarea nucleară, în avangarda științei, este lipsită de carențe și că totul se reduce la volumul fondurilor afectate.*

— Pînă după război, statele au crezut că a face știință este egal cu a întări armata. Totul era concentrat în dominația militară. De vreo zece ani situația s-a modificat, fiindcă cercetările fundamentale au pus la îndemînă nenumărate soluții. Apoi, guvernele și-au orientat altfel investițiile, fugind de cercetarea fundamentală, descurajate de decalajul dintre descoperirile fundamentale și aplicațiile tehnice. Azi sînt atît de multe descoperiri în lume, că e nevoie de eforturi pentru a o găsi pe aceea pe care vrem s-o dezvoltăm. Este un fenomen cu totul nou: nu mai dezvoltăm toate descoperirile, ci le alegem pe cele favorabile pentru industrie, economie etc. Cucerirea aceasta s-a transformat în final într-o carență de mari proporții și în care tinerii cercetători se lasă de multe ori atrași.

Foarte mulți oameni cred că era nucleară este un paradis unde totul e ușor fiindcă este multă energie. Aplicațiile tehnice ale energiei nucleare nu pot fi însă realizate complet decît atunci cînd se cunosc *toate* legile care regizează materia nucleară. *Toate!* Pentru asta e necesar să se continue cercetările fundamentale, abandonate, în studiul structurii materiei.

— *Altfel spus, e un fenomen de îmbătrînire a cercetării nucleare.*

— O criză numai. O criză prin care nu trec toate țările — și în nici un caz România, unde am rămas entuziasmat de numărul mare de studii fundamentale. Această constatare vine să-mi confirme punctul de vedere de mai înainte că cooperarea statelor mici le poate duce în avangardă. Este de altfel o formulare în cadrul strîmt al cercetării științifice după principiile enunțate în politica României pe plan internațional privind rolul statelor mici în determinarea politicii mondiale.

— *Aveți vreo remarcă deosebită la adresa fizicienilor români?*

— Și la Comitetul de Stat pentru Energia Nucleară, și la Institutul de Fizică Atomică, și la Institutul de Fizică București m-au cucerit cu entuziasmul lor tineresc și curajul de a aborda probleme științifice de bază. Inițiativa am și văzut-o. Și cred că este tot ceea ce poate fi mai bun. Ca multe surprize plăcute din România.

— *Ce ați mai putea adăuga la atîtea laude?*

— Abundența florilor din orașele și satele românești. Nu este convenționalism constatarea că floarea este integrată organic în viața oamenilor. Și cartea. Bogăția de floare are un corespondent în carte: impresionantă proporția dintre librării și alte magazine, dintre biblioteci publice și alte magazine.

— *N-aveți nimic de criticat în România?*

— Am, și cu o ură la care nu știu să mai fi ajuns: condițiile meteorologice. Am văzut cu ochii cîtă distrugere au adus cu inundațiile din ultimul timp. Trăiesc și acum clipele de groază ale sutelor de mii de oameni fără adăpost. Și lacrimile tuturor. Și solidaritatea generală. Poate că avea dreptate bătrîna aceea de la Făgăraș: „Dumnezeu s-a născut în România, că prea de multe ori a lovit-o necazul și s-a ridicat!"

— *Cîți copii aveți?*

— Patru.

— *Care vă este cea mai neplăcută emoție?*

— Aceea de examinator al studenților slabi.

— *Aveți preocupări familiale care v-au urmărit și la București?*

— Fiica cea mare are doisprezece ani. În anul din urmă m-a „inundat" cu nenumărate probleme științifice și umanistice. Curiozitatea ei științifică îmi creează uneori dificultăți. Și-apoi mai am un băiat — al treilea ca vîrstă: preferă jocul în locul studiului. E clasa întîia primară. Nu-i place să învețe și mă întreb mereu: cînd va deveni pentru el studiul un joc? N-am cum consulta un computer să-mi spună cînd va înceta să născocească personaje, să le atribuie acțiuni cu o inventivitate de povestitor arab.

— *Entuziast?*

— Ca un adevărat artist!

Ion DUMITRIU

Omagiul Franței

(Urmare din pag. 5)

excepționale: Codin, tîlharul larg la inimă și pe care zgripțuroaica de maică-sa îl va ucide vărșîndu-i în gura deschisă, în timpul somnului, doi litri de ulei încins; Mihail, zdrențărosul, care își petrecea vremea citind romane franțuzești și pe care oftica îl va imobiliza pe veci la Kazan; și Moș Anghel; și Kira Kiralina...

O LUNGĂ ȘI ZBUCIUMATĂ AUTOBIOGRAFIE

Aceste aventuri alcătuiesc substanța povestirilor lui Adrian Zograffi — cu alte cuvinte lunga și zbuciumata autobiografie a lui Panait Istrati. Ca un bun oriental care se respectă, el știe să asculte poveștile istorisite de alții. Istrati excelează, mai mult ca oricine, în arta de „a trage oamenii de limbă". Legende, povești, balade ale Dunării, uimitoarele convulsiuni ale recentei istorii balcanice, care a văzut prăbușindu-se stăpînirea otomană. Istrati amestecă toate acestea în povestea unor destine nemaiîntîlnite, ale căror existențe se adaugă, carte cu carte.

Ce vînt, ce jar, ce vuiet! Și totuși, întreg zgomotul acesta creează undeva o zonă a tăcerii. O tăcere făcută din reculegere, dintr-o atenție pasionată; tăcerea celui ce-și ascultă cu atît mai mult glasul, cu cît acest glas este pus în slujba celorlalți, la fel cum micul Panaitaki își punea condeiul și iscusința de scrib în serviciul iubirilor semenilor lui. Această „tăcere" te izbește cu atît mai multă tărie, cu cît ea se înalță din mijlocul vacarmului acelor vremi nebunești. Adrian Zograffi este contemporanul suprarealiștilor, al lui Cocteau, Giraudoux, Morand, Montherlant...

Nu orice fel de vacarm însă și nici orice fel de vînt sau de jăratec. Zograffi nu face literatură. Dacă se poate vorbi de literatură, ea se situează deasupra oricăror probleme minore. E o literatură a protestului, o literatură care spune că „multe lucruri sînt prost întocmite de oameni și de Cel de sus". Apoi literatura aceasta luptă spre a salva, din dezastrul general, ceea ce mai rămîne din bucuria **de a trăi-cu-orice-preț**, și care se numește libertate și dragoste (prietenia fiind una din formele iubirii). Curaj, generozitate, fraternitate, devotament, totul arde aici cu o supremă claritate. Este o mare îndrăzneală să scrii astfel într-o epocă (ce durează încă) în care se considera ca un adevărat articol de lege faptul, că literatura bună este incompatibilă cu bunele sentimente.

Dar, să mai repetăm? Lui Istrati nu-i pasă de literatură. La el contează în primul rînd neprihănirea, ingenuitatea — forța lui. „Un Gorki balcanic" spunea Romain Rolland despre noul său prieten. După atîția ani, această comparație pare mai justă ca niciodată.

. . . . . .

Cînd Istrati a murit în 1935 (avea 51 de ani), Jean Paulhan a scris un scurt necrolog tot atît de vibrant pe cît de discret. „Cu Istrati, dispare — în afara marelui povestitor care a fost — unul dintre ultimii reprezentați ai romantismului revoluționar."

A dispărut? Nu. Iată-l reapărînd.

poșta redacției

M. TATULICI. Cu 3—4 săptămîni în urmă, revista noastră ți-a publicat o schiță. Și nu s-a făcut lumină în pagina a șaptea (pagina începătorilor) pe o suprafață de 50 cuadrați, indiferent că schița respectivă fusese premiată la un concurs inițiat de U.A.S.R. Pînă atunci, eu mai primisem de la dumneata cîteva plicuri cu manuscrise bine presate și le respinsesem. Bineînțeles că numai și numai din invidie. Cînd mi-am așezat iscălitura pe manuscrisul premiat ca să plece la tipar, i-am spus lui Adrian Păunescu: treacă de la noi și acest consumator de foi de dafin care mîine ne va înjura. Mi-a fost gura aurită. În numărul 1 al revistei „Convorbiri literare", lungind o mînă de la Iași pînă la București, mă bați protector pe umăr și mă mustri că la rubrica de față fac „artă pentru artă... și atît".

Sper că ăsta a fost numai începutul. Sper că în numărul 2 al „Convorbirilor literare" îmi vei tunde perciunii cu foarfeca de vie, și tot așa mai departe pînă-n ziua cînd am să recunosc că am săvîrșit o gravă eroare respingîndu-ți manuscrisele. M. Tatulici, poți să-mi iei și buletinul de București, cred foarte puțin în talentul dumitale. Recunosc deschis, dacă asta te face fericit, că ai izbutit totuși să mă întristezi.

G.G. COAȘ. Umor cald, dar prea subțire. Nu te trimit spre „Urzica" — ți-ai pierde sigur umorul — te sfătuiesc să studiezi știința alegerii subiectelor cu profesorii I.L. Caragiale și Mark Twain.

GEORGE BUFTEA. Ești prea volos în scris. Vreau să citești: **Superficial.** Faci impresia că stai sub duș și conversezi cu un prieten întors de la meci sau gata să plece la stadion. Ai mult chef de vorbă, puțină disponibilitate pentru idei. Sub duș, jucîndu-te cu apa, nu-ți controlezi fraza. Și debitezi vrute și nevrute. Întinde-te în pat, concentrează-te și citește fraza asta pe care singur ai pus-o pe hîrtie: „Îmi amintesc de seara (...) în care mi-am dat seama că nu știu să conversez; mai precis, nu atingeam un nivel conversaționalistic ridicat". Ieși de sub duș și nu uita să-nchizi robinetele.

ARIEL TIANU ANTON. Mergi mult pe hotare umblate. Că dragostea e „curcubeu", „mare de cleștar" sau „scară pe cerul vieții mele", o știm cu toții. Rămîne să le întrebăm pe fete dacă mai cred în vorbele astea. Mătasea gîndului de față — dacă-mi mai amintesc eu — n-o sfîșii cu vorbe de împrumut. Citez din „Mi-e teamă", poem care pare să fie numai al dumitale: „Mi-e teamă de sete, mi-e teamă de mine / Că singur n-am s-ajung lîngă țărmul / Iubirilor vii, iubirilor mari /Cine să-mi spună, cine să vină?/ Fîntîna rămîne aceeași/ Cînd scapără timpul/ Pe trupul tăcerilor albe".

BORIS MEHR: Intoarcerea pe care o încerci e deocamdată calmă, nespectaculoasă. Ceea ce dezmagește e cadența, pasul egal. Lasă fraza să se înfurie și nu te speria dacă unele cuvinte se aleg cu două-trei cucuie. Pe cele mai leneșe azvîrlele în coș. Le vor mînca gîndacii de bucătărie.

G. BOGDĂNESCU: Vom publica una din schițe.

Fănuș NEAGU

●

IONESCU DUMITRU. Am primit cele două poezii avînd ca temă „natura, știința și iubirea". Ele ne-au arătat clar de tot de ce pot fi în stare „natura, știința și iubirea" atunci cînd talentul se lasă așteptat: *„Ce-s oamenii? / Pot fi orice! / Dar mai ales oglinzi / Ce sînt concave, plane sau convexe."*

Aserțiunea trebuie dezvoltată, urmărită în amănunt. Deci *„Plana oglindă este perfecțiunea / Un cerc cu centrul nicăieri / Te vezi precum tu ești"*. Dar convexele? *„Convexele sînt cele-n care-oricum / Ai fi, tot mic te fac prin ele"*. În fine, nimic nu se poate compara cu concavele. *„Concavele sînt oamenii aleși / Te-apropii, te măresc!"* În primul rînd cînd „intri în focar" ai o mare surpriză: *„Intri-n focar devii un infinit"*. În al doilea rînd te „micșorează" cînd te depărtezi, ba chiar, dacă nu ești atent „te și răstoarnă-n ele". Oricum, cu concavele, e limpede, nu e de glumit!

ION F. BLEAJĂ. Pentru toate cîte ceva. Astfel: „Pentru izvoare, ulcioare / Pentru tăceri de vatră / Scăpărări de piatră / Pentru spațiu culoare / Curcubeu fulgerat în zare". Treptat, rimele se îndîrjesc și devin tot mai crunte „Pentru destin sfinx / Pîndid din orbite de linx". În fine, cum era și firesc, trebuia și poezia să aibă parte de ceva din această împărțire: „Pentru poezie transfigurare / Cristalizare, dincolo de timp și uitare". Și cu asta considerîndu-vă nobila misiune încheiată, puneți, în chip foarte inspirat, punct originalei dv. compuneri. Nu există lucru mai dulce decît un cuget împăcat!

LAE ROBETE. „Basorelieful" trimis este, mai degrabă, un gherghef în care cuvintele au fost împunse cu un pix-reclamă, enorm și greu de ținut în frîu: „Stăpînit de neputința scutirii / de suferințele tăcerii / i-ai încredințat neuitării bronzului, Dăltuitorule, / Să le păstreze memoria / Sînge și apă, ură și iubire / Cîteva femei își vînd pletele vîntului / pentru dragostea de viață" etc. etc. Versul, dintre toate, cel mai genial: „Stăpînit de neputința scutirii"!

RODICA TOBESCU. Scriitură mai aparte, pe alocuri originală, dar împestrițată de stridențe metaforice și de limbaj: *„În mine se zbat / lungimile / lăuntricului plins"*, *„Nevrozele clătite-n pupile de smalț / rod pe întrecute colțul nemuririi* etc. Nu consider rea bucata *Adolescență: „Sevă de încheieturi / De ce se nasc arbori fierbinți și / de ce la apa zării / vin privighetori? / Sevă de încheieturi / nopțile pe dinăuntru mi se arată / virgine lacuri de întrebări // Cineva în frunze, dragul meu / vopsește lumină / timpul își apasă genunchii pe sfioase orbite / și pentru toate astea soarele plînge în flori"*. Reveniți.

ȘTEFĂNESCU I. VIOREL. Versuri tipice de începător. Orice concluzie e prematură.

ANCA S. Versuri liceale, de caiet maculator, scrise între două recreații cu gîndul la vacanță, fără nici-o intenționalitate artistică. Este o poezie pe care aș numi-o de „descărcare", foarte frecventă la o anumită vîrstă. Ea se situează, evident în afara esteticului, după cum se poate vedea din citatul următor: *Trei pași! Doi pași! Un pas! Și gong! gong! a sunat clopoțelul. / Dar de ce pentru ce mititelul / De el, s-a deranjat?"* (Vacanța).

Cezar BALTAG

Destinul unui scriitor se decide în literatura sa națională

De vorbă cu Ov. S. Crohmălniceanu

— Lucrul care vi se reproșează, mai direct sau mai indirect, de adversarii dumneavoastră este REFORMULAREA, astăzi, a unor păreri mai vechi despre literatură. Dacă n-ar fi insinuant, reprosul ar putea constitui începutul discuției noastre. Vă propun deci să lăsăm la o parte atașul insinuant și să păstrăm numai problema ca atare. Care este adevărul?

— N-am sentimentul că-mi reformulez opiniile literare. Mai exact spus: **mi le precizez** pentru că autorii pe care i-am prețuit și cei pe care nu i-am prețuit continuă să rămînă aceeași. Cred că, într-o anumită vreme, cînd viața literară era plină de îngustimi dogmatice, spre a putea apăra valorile în care credeai, erai nevoit să intri într-un dialog; termenii dialogului erau atunci prea primitivi ca să mai poată fi acceptați astăzi. Dar esența atitudinii mele a rămas aceeași și n-aș vrea acum să reconstitui lunga listă de scriitori integral contestați pe atunci (Rebreanu, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Mateiu Caragiale, Stere, Pillat, Adrian Maniu, Gib Mihăescu, B. Fundoianu și alții) despre care am scris cînd nici nu erau pomeniți decît ca exemplu negativ, subliniindu-le valoarea și căutînd astfel să-i readuc în conștiința literară contemporană. M-aș mulțumi să-mi amintesc, ca o confirmare a ceea ce am căutat să fac, faptul simplu că am fost de nenumărate ori obiectul, tocmai pentru aceasta, al atacurilor capetelor pătrate. În **dialogul** de care am amintit, sigur că unele formulări, necesare atunci ca discuția să fie posibilă, nu le-aș mai subscrie astăzi. **Nu cred însă nici acum că admirația pentru valoarea artistică a operei unui scriitor trebuie să ducă la ignorarea sau chiar falsificarea profilului său ideologic.** În fond, cum am mai spus-o, această fabricare de identități între valorile estetice și atitudinile social-politice perpetuează o veche concepție dogmatică: nu poate fi valoros literar ceea ce e contradictoriu sau amendabil în ordine ideologică. Aici, este vorba de o dialectică mai subtilă, autentica asimilare critică marxistă a moștenirii literare e străină de asemenea penibile schematisme.

— Cînd ați început să faceți critică literară?

— În ultimul an al războiului, în pagina literară a **Ecoului**, condusă de Miron Radu Paraschivescu. Că-l bucură sau nu aceasta, el m-a descoperit, fapt pentru care îi voi păstra mereu neștirbită aceeași stimă și dragoste. Venit de la Galați în București, în garsoniera lui Miron Radu Paraschivescu, l-am cunoscut pe Marin Preda de care mă leagă o lungă și trainică prietenie.

— Cum erau, atunci, M. R. P. și Marin Preda? Vă rog să epicizați acea împrejurare?

— De față se afla și Sidonia Drăgușanu. Era în toamna anului 1944. Miron Radu Paraschivescu nu s-a schimbat mult. Avea poate doar o mai mare exuberanță. Îmi amintesc că-mi spunea ce sentiment exaltant încearcă atunci cînd se plimbă pe bulevard într-o asemenea toamnă bucureșteană însorită. Zicea că ar fi voit să aibă mulți bani, foarte mulți bani, și să poată opri toate fetele frumoase pentru a le invita într-un magazin, să-și aleagă ce rochie înflorită le-ar plăcea. Marin Preda, așa cum mi-l amintesc, era pe atunci parcă mult mai timid. A tăcut aproape tot timpul; m-a izbit însă prin ceea ce a spus, cînd a deschis gura. Se vorbea de un anumit sentiment metafizic al vieții și Marin Preda a intervenit, încercînd să ne facă a înțelege ceea ce simte un țăran pe Bărăgan, cînd rămîne singur, absolut singur, și ia cunoștință de imensitatea din jurul său. M-a frapat facultatea, pe care o admir și astăzi la Preda, de a pătrunde cu o formidabilă simplitate și concretețe în inima celor mai complicate probleme.

— Și debutul dumneavoastră?

— Primul meu articol a fost un medalion despre poetul american Vachel Lindsay.

— Deci vă aflați în garsoniera lui M. R. P. Toamna lui 1944. Ce era afară?

— Afară era revoluție. Și toți participam nemijlocit la ea. Ieșeam la manifestație, dezbăteam aprins problemele politice, căutam să ne facem pe orice cale utili.

— Cînd ați avut, pentru prima oară, cronică literară într-o publicație?

— La **Contemporanul**, în redacția căruia am intrat din prima zi a anului 1947. Prima mea cronică literară a fost despre volumul lui Geo Dumitrescu **„Libertatea de a trage cu pușca"**. Era încă unul din reprezentanții generației mele pe care învățasem să-l cunosc și să-l iubesc, din lucrurile scrise de el în anii războiului.

— Ce colegi de redacție ați avut?

— În prima fază, pe conducătorii revistei Al. Buican, Ion Vitner și Horia Liman și pe cei puțini care întocmeam atunci paginile literare ale revistei: Al. I. Stefănescu și Mihai Petroveanu. Ulterior redacția **Contemporanului** s-a mărit, au venit aici N. Tertulian, S. Damian, Andrițoiu, Petru Vintilă, Mioara Cremene, Ioanichie Olteanu, Simion Alterescu, apoi — sub direcția lui Iosif Ardeleanu — Dumitru Popescu, Alexandru Ionescu, N. Popescu-Bogdănești, Gabriela Dolgu.

— Ce scriitori a afirmat atunci Contemporanul?

— Problema principală pentru noi atunci, a fost să stringem în jurul **Contemporanului** cît mai mulți dintre scriitori notorii ai

țării, cunoscuți pentru convingerile lor democratice. Au colaborat Sadoveanu, Arghezi, G. Călinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Zaharia Stancu, Ion Călugăru, Geo Bogza, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Radu Boureanu și încă mulți alții. În acea perioadă, e greu să vorbim de afirmarea unor tineri; totuși în **Contemporanul** au publicat Nina Cassian, Deșliu, Tulbure, Veronica Porumbacu, V. Em. Galan, Petru Vintilă. Și un amănunt interesant de istorie literară: Celebra „Todesfugue" a lui Paul Celan a apărut pentru întîia oară în românește și în **Contemporanul**, tradusă de Petre Solomon.

— Pentru tensiunea discuției, vă propun o excursie bruscă în deceniul 7.

— Adică în actualitate.

— Care este deosebirea — dacă există! — între substanța celor două momente literare?

— E firesc ca o substanță deosebită să existe. O dă, înainte de orice, însuși caracterul diferit al celor două momente, din punct de vedere istoric. Atunci eram angajați direct într-o bătălie politică pentru victoria forțelor socialismului, cu adversari numeroși și puternici. Atitudinea politică avea întîietate. Nu o dată, chiar în dauna valorii literare. Aceasta nu înseamnă că și atunci nu s-au scris lucruri excelente care rezistă și astăzi. Acum numărul scriitorilor talentați și profund atașați cauzei socialismului a crescut considerabil. Ceea ce definește, după mine, momentul actual este pe de o parte înțelegerea mult mai nuanțată a chipului în care literatura poate contribui la întărirea conștiinței socialiste și pe de altă parte ambiția de a crea opere durabile, cît mai originale, care să rivalizeze cu tot ce avem mai bun în istoria literaturii noastre.

— Cît este factor obiectiv, în dificultățile primelor perioade de literatură nouă, și cît participare subiectivă a unor persoane?

— Un procent măcar aproximativ nu mă simt îndemnat să stabilesc, nici în glumă. Aș vrea să spun că, oricît de mare ar fi fost rolul factorului obiectiv, nu trebuie căutată nici o scuză factorului subiectiv. Tocmai inutilitatea și absurditatea acestuia din urmă a lăsat cele mai dureroase răni morale.

— Ce a cîștigat, practic și principial, literatura română în acest ultim sfert de veac?

— În primul rînd, grație politicii partidului nostru față de literatură, politică afirmată cu atîta limpezime, consecvență și înțelegere de către tovarășul Nicolae Ceaușescu — un statut civic superior al scriitorului în societate.

Acesta e stimulativ și dă scrisului un sentiment de înaltă răspundere patriotică.

- **Nu-mi reformulez opiniile literare. Mi le precizez.**
- **Am debutat în 1944 în pagina literară a Ecoului, condusă de Miron Radu Paraschivescu.**
- **S-a cîștigat un statut civic superior al scriitorului în societate.**
- **Nedrept tratatul realism.**
- **A alege calea comodității înseamnă a practica un evazionism foarte detestabil.**
- **Fără funcția sa critică, realismul își pierde priza profundă asupra realității și patosul rece care-i dă forță.**

Cred, apoi, că marxismul a deschis zări cu totul inedite observației scriitoricești. Există un spor apreciabil de luciditate istorică pe care l-a cîștigat literatura noastră în acești ani și el trebuie pus în legătură directă cu concepția revoluționară despre lume a proletariatului.

— Vorbiți despre marxism. Mă simt dator cu o întrebare privitoare la critica literară: care este în esență identitatea marxistă a criticii literare românești de astăzi? Cum se manifestă ea?

— Poate că **identitate** nu este cel mai bun cuvînt. O mare parte a criticii literare românești se străduiește să găsească în marxism sugestii fecunde pentru activitatea ei. Nimeni nu deține în acest domeniu o cheie universală a problemelor. Dar nu puțini caută, cu sinceritate, să utilizeze marxismul într-un spirit creator ca o călăuză a gîndirii curajoase, pătrunzătoare, adversară formelor de mistificare a conștiinței, și în măsură să integreze toate cuceririle actuale ale științei. Că există și unii care umblă pe alte căi, iarăși nu se poate tăgădui. Am convingerea însă, și din experiența mea la facultate, că luarea de contact cu demersurile cele mai rodnice ale criticii literare de astăzi din lume, vădește influența uriașă pe care o are marxismul asupra operei exegetice de adîncime și subrezenia unor concepții impresioniste, estetiste sau spiritualiste, la ora de față — cu totul depășite.

În cîmpul istoriei literare s-au realizat, în ultimii ani, lucruri extrem de serioase și solide. Mai puțin se poate spune aceasta despre critica foiletonistică.

— De ce valori contemporane se leagă activitatea dumneavoastră critică? Altfel spus: ce scriitori ați afirmat, în conflict cu alți critici?

— Nu vreau să mă erijez în susținătorul anumitor scriitori. Mi-am afirmat însă, de repetate ori, încrederea în unii autori contestați de mulți dintre colegii mei: Cassian, Mazilu. Mă socotesc printre prețuitorii fideli ai poeților Doinaș și Caraion, cu mult înainte ca ei să-și fi cîștigat prestigiul actual. În legătură cu poeții tineri, nu împărtășesc rezervele care au pornit să se audă tot mai des împotriva lui Marin Sorescu și Ion Gheorghe. Continui să-i socotesc două dintre personalitățile cele mai puternice ale noii generații. Văd în cărțile de proză pe care le-a publicat Paul Georgescu contribuții de prim rang și dovezi ale unei neobișnuite vocații. Am satisfacția să fi pledat, printre cei dintîi, împreună cu Marin Preda, pentru tipărirea romanului **Groapa** de Eugen Barbu.

— Față de relațiile dumneavoastră de azi cu Eugen Barbu, lucrul mi se pare surprinzător.

— N-am contestat niciodată marele talent al lui Eugen Barbu. Dezamăgirile mele au privit comportarea lui colegială, dar astfel de riscuri intră în beneficiul de inventar al activității critice.

— Ce scriitori ați contestat și ei s-au afirmat împotriva intuiției dumneavoastră?

— Pe A. Toma despre care am refuzat să scriu vreodată măcar un gînd elogios. Dar oare **„afirmarea"** lui se poate numi afirmare? Să nu scoți din această glumă că mă cred infailibil. Am făcut și nu puține pronosticuri măcar parțial infirmate de fapte.

— Ce poziție aveți în disputa (deocamdată cu un singur termen explicit!) realism — evazionism?

— Cred că problema realismului merită rediscutată, de la capăt și foarte serios. Georg Lukacs a numit realismul **„der missverstandene Realismus"** adică **realismul greșit înțeles.** Mă gîndesc că realismul poate fi numit chiar **„der missbehandelte Realismus"** adică **nedrept tratatul realism.** Vreau să spun că, într-o vreme, a fost dat drept exemplu de realism ceea ce se găsea exact la antipodul său. De fapt, cei cărora acest pseudorealism le inspiră pe drept astăzi atîta aversiune, îi reproșează fără să-și dea seama tocmai lipsa de realism, adică de adevăr. Despre asemenea scrieri se spune, cu deplină justificare, că sînt **confecționate,** aranjate, concepute prin ignorarea deliberată a unor aspecte importante din viață. Ori, aceasta nu înseamnă altceva decît a le reproșa lipsa de realism. Mi se pare că realismul continuă să fie prost tratat pentru că, practic, cele mai mari dificultăți le întîmpină astăzi un scriitor atunci cînd vrea să fie cu adevărat realist.

— Este un risc dinainte asumat, ce ține chiar de caracterul ofensiv și dramatic, al realismului, dacă-mi dați voie.

— Da. Dar, revenind la ceea ce spunea Marin Preda, a alege calea comodității înseamnă neîndoios a practica un evazionism foarte detestabil.

— Notez de multă vreme gîndurile partenerilor mei de discuție despre realism. Nu am spus niciodată ce gîndesc eu însumi despre evazionism. Dacă aveți un moment răbdare, aș formula ideea mea astfel: evazionismul este conformismul timpurilor noi.

— Formula e foarte exactă și sugestivă. Aș ține să adaug însă că adevăratul realism nu înseamnă nici întoarcerea unui clișeu, prin înlocuirea aspectelor luminoase cu reversul lor. O asemenea concepție e la fel de simplistă ca și idilismul și nu ne va duce la marile opere epice pe care le așteptăm. Realismul presupune o reflecție matură și profundă asupra datelor experienței, o situare a acestora într-un context social mai larg, o dorință de **a înțelege** fenomenele și a da prilejul cititorului să le judece cu o deplină obiectivitate.

— Nu înțeleg.

— Realismul e adversarul superficialității. Nu e suficient să înfățișezi anumite aspecte criticabile din realitate. Scriitorul cu adevărat realist vrea **să înțeleagă** de ce s-au petrecut sau se petrec astfel de lucruri, să distingă îndărătul lor fenomene, procese, mecanisme socio-morale, și să le facă perceptibile, tocmai pentru a contribui la înlăturarea lor.

— Dar este realismul legat organic de criticarea unor fenomene și mecanisme? Vreau să zic: realismul nu face altceva decît să elogieze sau să critice?

— Firește că nu, dar lipsindu-l de funcția sa critică, realismul își pierde priza profundă asupra realității și patosul rece care-i dă forță. Realismul, de-a lungul întregii sale lungi istorii, și-a găsit vigoarea în demistificarea imaginilor pe care ni le facem despre viață, prin confruntarea lor cu o experiență socială concretă, nemijlocită. Altfel spus: a corijat ceea ce construia spiritul nostru speculativ, prin ceea ce vedem cu ochii.

— V-am mai întrebat odată de ce nu scrieți o istorie a literaturii române contemporane.

— Am răspuns la asta.

— Știu. Acum aș vrea să vă propun să încercați un răspuns la întrebarea: la urmarmei, de ce ați scrie o istorie a literaturii române contemporane?

— N-am spus că o asemenea tentație nu m-ar urmări; am încercat să explic de ce dificultăți m-aș lovi. Socotesc că o istorie literară contemporană e mai necesară astăzi ca oricînd. În definitiv, oricare ar fi dificultățile, trebuie să încercăm a o scrie. Poate, deocamdată, un început bun ar fi măcar atacarea subiectului în cîteva din capitolele lui principale.

— De pildă?

— O istorie a romanului românesc contemporan sau a liricii. Sau o descriere a unora din momentele acestei perioade. Aș scrie această istorie pentru a limpezi anumite lucruri care încep să capete o imagine legendară; de asemeni, pentru a încerca o ierarhizare reală de valori, tulburată de pura reclamă literară; în sfîrșit, pentru a vedea mai bine încotro ne îndreptăm.

— Sînteți profesor de literatură la facultatea de filologie. Care au fost, care sînt cei mai dotați studenți ai dumneavoastră?

— Din ce punct de vedere?

— Literar.

— Facultatea nu pregătește scriitori.

— Mi-am dat seama pe pielea mea.

— Te lauzi pentru că ai luat zece la mine la examen! Ca și Ion Alexandru, de altfel, ca și alții. Lăsînd la o parte acestea, apar în fiecare serie, nu puțini studenți cu reală vocație de cercetători literari și chiar de critici. Nu lipsesc nici unii care vădesc talent de poeți și prozatori. Ar fi de dorit ca, plecînd să-și exercite meseria de profesor, pentru care s-au pregătit mai ales, să aibă condițiile de a-și împlini și aceste vocații, ceea ce nu se întîmplă din nefericire întotdeauna. Dar asta nu pe seama parazitării „fondului literar".

— S-a deschis de curînd o discuție despre felul cum poate deveni, dacă nu cumva a și devenit și nu se știe, literatura română participant spiritual la climatul cultural din lume.

— Aceasta e o problemă foarte încîlcită pe care nu cred că aș putea-o descîlci printr-un simplu răspuns. Două lucruri mi se par în această chestiune absolut clare. **Întîi:** destinul unui scriitor se decide, mai înainte de orice, în literatura sa națională. **În al doilea rînd:** dacă avem șanse să interesăm alte literaturi — și avem! — acestea sînt exclusiv în ordinea experienței noastre originale de viață, a caracterului socialist pe care îl are literatura noastră. Împărtășirea unei asemenea experiențe trecute printr-o matură reflecție critică se așteaptă de la noi.

Adrian PĂUNESCU

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți: Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu
Secretar general de redacție: Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.

Anul XIII
25 (425)
Sîmbătă
20 iunie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Și? Mai departe? Nu-i destul!

— Ați mărturisit săptămîna trecută următoarele : „știm multe ! De ce scriem atît de puține ?" Ați găsit cumva, să zicem, numai pentru dumneavoastră înșivă, un răspuns ?

a. p.

— Trufia unui scriitor este să răspundă la o asemenea întrebare astfel : am și spus multe din ceea ce știu. Trei ani de zile, în timp ce scriam *Morometii* (volumul 2) am trăit această jubilațiune interioară pe care ți-o dă descoperirea unui cîmp încărcat de conflicte. Aș vrea să dau aci un indiciu asupra acestui sentiment copleșitor.

Un om simplu trăind într-o colibă, îndrăgostit de soția lui, care arată ca un copil și al cărei protector unic este numai el, se pomenește într-o zi că intră în casa lui, fără să se șteargă pe picioare și fără să arate respectul cuvenit soției sale, rudele lui bogate care nu erau la prima umilință ce i-o provocau și îi zic (deși tînărul nu era vinovat cu nimic) : *pe toți de-alde voi o să vă curățăm cu mitraliera și o să mușcați pămîntul cu sînge.* Și se reped asupra lui. Tînărul se duce la autorități și vrea să se plîngă nu numai de aceste amenințări și de ceea ce i se făcuse ci și de faptul că rudele vroiau să i-a pămîntul și casa moștenite de la maică-sa, (despre care lumea spunea că murise cu zile din pricina acelorași rude). Autoritățile răspund că nu se bagă în aceste probleme personale. Tînărul avea un prieten în sat și o prietenă pe la raionul U.T.M. Se întoarce acasă, își ia capul în mîini și reflectează adînc asupra adevărurilor acestei lumi.

Avea dușmani și acolo de unde trebuia să primească dreptatea și între rudele lui care ar fi trebuit să fie alături de el. Mica lui barcă era în primejdie. Cine era mai vinovat și de unde venea primejdia mai mare ? Desigur din partea celor care vroiau să-i ia pămîntul și casa. Și atunci el ia o hotărîre foarte gravă pentru el și pentru semenii săi : face cerere de înscriere în partidul comunist care nu era în ilegalitate, ci la putere. Dar în organizație toate mîinile se ridică împotrivă. Secretarul acestei organizații își făcuse și el o părere despre acest tînăr, pe care evenimentele aveau s-o confirme. Îl mirosise, știa ce l-a împins să ceară să se înscrie în partid. Tînărul nu-și făcuse însă nici el iluzii cu privire la oamenii în rîndul cărora vroia să intre, dar nici nu-i condamna.

Întîmplările vieții lui îl făcuseră să înțeleagă profund mecanismul luptei sociale, deși era un simplu țăran. Perseverează, dar nu spectaculos. Se face umil și trece pragul și pînă la urmă este primit. Și ajunge, apoi într-o împrejurare dramatică pentru concetățenii săi și pe care o speculează inteligent, președinte al Sfatului popular. El nu păstrează ură nimănui dintre cei care au ridicat atunci mîna contra și nici măcar celui care inițiase această împotrivire a organizației respective. Dimpotrivă, face chiar o alianță cu el, căci îi era străin, indiferent. Dar ceea ce nu putea el să ierte nicicum și niciodată era faptul că ființe umane, de același sînge cu el, îl bătuseră în fața soției lui în ziua aceea cînd îi intraseră în casă fără să se șteargă pe picioare.

★

Ajuns în fruntea comunei, el nu face un secret din intențiile pe care are de gînd să le transforme în realitate ; nimicirea rudelor sale și îndeplinirea blestemului popular ca prafu și pulberea să se aleagă de familia și gospodăria lor. Ceea ce se va și întîmpla. Dar dacă violența ar fi venit numai din această direcție, și numai cu astfel de desnodămînt, și ar fi fost descrisă ca reprezentînd singurul gen de violență care s-a produs în acei ani, adevărul ar fi fost falsificat. Violența a apărut și s-a exercitat pe toată întinderea ariei sociale, și conflictul arătat mai sus a putut fi și răsturnat, fără motivația injustiției pe care am descris-o mai înainte, și care conferă eroului o justificare inițială. Faptul că aceste drame au fost agravate de istorie (în deceniul despre care discutam săptămîna trecută) cu deosebiri neînsemnate de la o provincie la alta, constituie unul din adevărurile peste care n-am putut să trec, asupra căruia am meditat îndelung și despre care am depus mărturie.

Jubilațiunea despre care vorbeam la început provenea nu numai din faptul că descoperean această lume în conflict ci și din faptul că întreaga mea experiență literară acumulată pînă atunci îmi dădea posibilitatea să mă concentrez asupra acestor drame, precum și asupra dramei acelor țărani care nu mai puteau trăi o schimbare fără să pună sub semnul întrebării însuși înțelesul lumii. Pentru că, trebuie să spunem, în materie de mărturii cititorul nu este deschis decît dacă nenorocirea sau drama care i se povestește îl eliberează de complexul culpabilității. Ori, această eliberare n-o poate produce decît creația la care el este sensibil și la care participă, citind, cu mîndrie. Și asta nu respectînd doar principiul lui Flaubert, *je les roullerais tous dans la même boue, étant juste.* Nu poți să-i rostogolești pe toți în același noroi, și să rămîi drept. Omul trebuie smuls, din noroi !

Desigur, capacitatea de recepție a cititorului este infinită și el îmi poate pune, terminînd de citit cărțile mele ,întrebarea pe care mi-o pui și dumneata : Și ? Mai departe ? Nu-i destul!

Asta împovărează un scriitor și l-ar putea chiar strivi dacă în ajutor nu i-ar sări întreaga literatură.

Marin PREDA

Cel cununat

Nu mă mai tem, frumoaso,
de rîsul tău cu galbeni,
de fulgerul cărnos
cu care îmi legi casa
și nici de clipa subțire
strecurată prin crăpături

ce poți să-mi iei e în afară

Cel cununat cu visul
moare singur
înfășurat în prava
ca într-un sarcofag
făcut să nu-l deschidă
nici pasărea din urmă
ce cu o sărutare
îți vinde un neant.

Un Semn de apă

Un Semn de apă
vine spre pămînt
să stingă setea
Peștelui ce pleacă.

Cine fuge de spaimă
cînd mă închin,
cine stă ascuns
în mormîntul său
căptușit cu icoane de sare,
cine își vinde lumina
și mă trimite în locul său
ostatec facerii ?

Ceea ce vezi acum
e numai odihna
și trecerea solemnă
spre singurătate

Ioana BANTAȘ

Ilustrațiile paginii : „Răpirea" și „Așteptare" de VIOLETA CRACIUN

sărbătorile verii

FRATELE NOSTRU — CRINUL, SORA NOASTRĂ — IARBA, PĂRINTELE NOSTRU — PĂMÎNTUL

Cei mai numeroși vizitatori ai Expoziției de flori pe care am străbătut-o în această dimineață sînt albinele, bondarii, gîzele de toate soiurile. Afluența acestor interesați, și a celorlalți, în stare să citească numeroasele tăblițe indicatoare, este justificată și răsplătită de gustul, bogăția și generozitatea cu care a fost realizată această splendidă Expoflora 1970. *De sus, de la intrarea în Parcul Herăstrău (dinspre piața unde au loc marile demonstrații) și pînă pe malul lacului, în pantă terasată, ochii rătăcesc cu emoție și fericire peste mulțimea florilor. Mari suprafețe în desene savante ori simple ghivece disimulate între pietre, culori amănunțindu-se în nuanțe stupefiante, călătorie prin timp și continente. Fiecare privire întîlnind frumusețea unei flori e pentru suflet un șoc anteic.*

Dedesubtul unor sobre denumiri latine întîlnești nume umile și fermecătoare : cerceluș, nemțișor, circiumărese, *delicatețe infinită, parfum, desfătare plenară a privirii și odoratului. Paloarea florilor din țărm de mare, exuberanța tropicelor, sobrietatea floral a Nordului, ori acele plante ale pustiurilor din America Latină,* cactușii, *poate singurele formațiuni vegetale ce nu țin de planeta noastră, atît de stranii, pînă la delir, ducîndu-te cu gîndul la surprizele descinderilor astrale.*

Asfaltul uniformizator de suflete dă înapoi în fața tandrei năvale florale, te străbat păreri de rău și conștiința totalei ignoranțe citadine în privința locului nostru în nemărginirea Naturii. Încîntați de izbînzile tehnice, de călcarea în picioare pămîntene a Lunii, ne mulțumim cu o ochire superficială („repede ochire") spre lumea ce ne îmbrățișează îngăduitoare. Cu irisul fascinat de surîsul enigmatic al unei solanacee *ori de grațioasa sfidare a unei garoafe, îți zboară gîndul la echilibrul vieții pe pămînt, la rostul Omului între celelalte forme de viață. Și-ți sună obsedant în amintire incantația despre sora noastră apa, fratele nostru soarele, ce țîșnea din inima lui San Francesco d'Assisi.*

Fratele nostru — crinul, sora noastră — iarba, părintele nostru — Pămîntul.

Ilie CONSTANTIN

LEGENDELE BUCURIEI

Din ce adînc de veacuri vin aceste sărbători populare, pe care mulțimea de la țară le prăznuiește din ce în ce mai puțin și a căror străveche origine cei mai iscusiți savanți n-o pot descifra ?

Drăgaica este o sărbătoare pe care buzoienii o cultivă de multă vreme. E o datină locală și are o mai multă intensitate decît în alte județe ale țării.

Cu toată legenda sinistră că la 24 iunie, apele cer OM ! OM ! pe care să-l înece, Drăgaica este un ritual optimist, începînd cu numele care derivă de la cuvîntul DRAG, iar în Moldova e sinonim cu SÎNZIENELE, zîne bune, protectoare, din neamul frumoasei Ileana Cosînzeana.

La Buzău, despre care am putea spune că e orașul de reședință al acestui cult, în luna iunie se deschide un mare tîrg, la care vin țărani din împrejurimi și chiar din alte județe, să-și desfacă marfa — fie bucate și băuturi produse de ei, fie obiecte, de artizanat, lucrate de ei, de femeile și fetele lor : ulcele, ploști, velințe, ulcioare, brîie, marame, fluiere, bîte, opinci și altele.

Tîrgul Drăgaica este un echivalent al MOȘILOR BUCUREȘTENI, cuprinzînd tot ce se găsește la acest mare bîlci de pe malurile Dîmboviței, prăznuire închinată morților, deci strămoșilor, tîrg care e vestit de secole, constituind un eveniment important în viața Capitalei. El se ține și se mai ține la Obor, după 15 mai. Pe vremuri, în copilăria noastră, tîrgul moșilor era plin de pitoresc : panorame cu tot felul de lighioane și de monștri, lipoveni cu turtă dulce, sîrbi cu bragă și limonadă, turci bătrîni cu turbane și caftane (veștminte lungi, orientale) care, în fața unui morman roșu de sticlă topită și incandescentă, scoteau, cu cîngi de fier, bucăți din acel material aprins și făceau brățări colorate și alte podoabe, spre înmînunarea și plăcerea femeilor și a copiilor.

În Drăgaica e obiceiul să se gătească fetele cu flori galbene, îmbălsămate și să joace hora plină de sprinteneală. Aceste plante, cu floarea de aur, se leagă în buchete și se pun la fereastră, sau pe acoperiș, ca să ferească de rele pe cei din casă și să le aducă noroc. Fata cea mai frumoasă care joacă hora e aleasă ca un fel de regină a sărbătorii și e numită ea însăși DRĂGAICA, adică cea mai iubită și mai admirată, zîna tîrgului.

Cred că nu ne-am înșelat situînd aceste datini în vremuri mult mai vechi poate ale străbunilor noștri daci, ce ne-au lăsat unele ritualuri misterioase, de care nu pomenesc cronicele elino-romane, și pe care numai poporul autohton le-a înregistrat și perpetuat.

Aș fi fericit dacă unii intelectuali din Buzău s-ar amesteca în zilele de bîlci printre bătrînii veniți de la țară și ar culege de la ei informații privind acest tîrg al Drăgăicii, care rămîne, totuși, de origini misterioase, origini pe care numai buzoienii le-ar putea descifra și le-ar comunica, în scris, la Academie.

Sîntem datori să știm cît mai multe amănunte din trecutul acestui popor, care e depozitarul atîtor obiceiuri legendare, datini care au contribuit atîta la istoria lui, la formația lui poetică, plină de învățături și de înțelepciune.

Victor EFTIMIU

cronica pietonului

Prioritatea surîsului

Invitația ideală adresată automobliștilor, „Rezolvați orice incident cu un surîs" va da străzii, în cele din urmă, ambianța unui salon. Oamenii nu vor mai ști cum să se scuze unii față de alții, și cum să convingă partea adversă, profund rușinată, că ea nu are absolut, dar absolut nici o vină. Conducătorii-auto vor exersa acasă îndelung în fața oglinzii cele mai variate surîsuri pentru cele mai felurite împrejurări, nu cumva să le scape vreo nuanță, ca actorii înainte de a intra în scenă, unde se joacă o piesă psihologică. Eu, pietonul, voi fi desigur din ce în ce mai uimit, și va trebui să fac eforturi mari, ca să-i ajung în această gentilă competiție. Unde sînt pitorestile, zdravenele înjurături de altă dată? Vitalitatea noastră să se fi terminat ? Dau să trec strada, și mașinile se opresc brusc — poftiți, zic ei — poftiți, răspund eu — ba nu, plăcerea e a noastră — ba nu, plăcerea-i de partea mea, pronunț mieros, cu un zîmbet pînă la urechi (exersat, de asemenea, după gimnastica de dimineață) și toți, apăsînd pe pedale vor trece în sfîrșit, mîhniți, copleșiți că nu s-a putut face mai mult, schițînd semne de regret...

Întors acasă, noaptea mă voi visa milițian, agent de circulație, dirijînd simfonii de surîsuri. Înduioșat, voi privi cu nesaț armonia dumnezeiască a străzii. Carnetul de amenzi nu va mai avea nici o utilitate. În clipele de răgaz voi desena pe el flori, păsări și îngeri...

CANDID

Pentru tinerii noștri colaboratori

Anunțăm pe tinerii noștri colaboratori, autori de proză că preferințele revistei noastre se îndreaptă spre lucrările scurte. Pentru publicarea povestirilor lungi, nuvelelor, fragmentelor de roman, autorii se pot adresa revistelor cu spațiu extins.

În curînd, revista noastră va iniția și un concurs de proză scurtă, termenele și condițiile urmînd să fie comunicate în timp necesar.

Ținem să-i mai anunțăm pe tinerii autori că revista noastră acordă o mare atenție talentului publicistic și am fi bucuroși să primim lucrări publicistice scurte, interesante, cu o problematică substanțială, strins legate de fenomenele actualității social-culturale. Nu vor fi luate în seamă lucrările convenționale și cu un caracter strict ocazional.

Tinerii colaboratori care doresc să sprijine răspîndirea revistei noastre sînt rugați să ne scrie, menționînd în corespondența lor posibilitățile de răspîndire, abonamente, pe care le-ar avea revista noastră în zona geografică respectivă, și dacă sînt de acord să colaboreze cu noi, începînd cu luna septembrie, la o serie de inițiative utile — întîlniri cu cititorii, șezători, colocvii.

Adresăm pe această cale cele mai călduroase mulțumiri numeroșilor autori tineri din toată țara, care au contribuit la bunul mers al revistei, prin lucrările lor literare, prin sprijinul direct acordat unei mai largi răspîndiri a publicației noastre.

R.

Un geniu în biroul de alături!

Fenomenul pozitiv cel mai răspîndit în orașul Constanța pare a fi relativ — dreapta împărțire a geniilor; ca într-o mirare, O. Georgescu (domiciliat în Constanța!) ridicînd ochii spre cerul mare al prozei îl întîlnește cu privirea, posomorit într-un colțitor retras, pe cine credeți? Pe Eugen Lumezianu! Tot din Constanța! Și tot de la Tomis! Ce surpriză! Următoarea surpriză este zdrobitoarea depoziție PLANETĂ DE PROZATOR: EUGEN LUMEZIANU, din Tomis nr. 5.

Cum putea să fie E. Lumezianu ca prozator? Foarte bun? Ce foarte bun? Excepțional!! Citățm: „O SCHIȚĂ CUM E „Un telefon ca o pasăre" SCRISĂ DINTR-O RĂSUFLARE (ah, avantajul de a-l cunoaște îndeaproape pe Lumezianu!) NU NUMAI CĂ NE FACE SĂ NE GÎNDIM LA PAGINI DE CEA MAI BUNĂ CALITATE DIN SAROYAN SAU CAPOTE, DAR NE ATRAGE ATENȚIA ASUPRA UNEI UNDE TRAGICE CARE STRĂBATE, ÎN SUBTEXT, MAI TOATE PROZELE DE PÎNĂ ACUM ALE LUI EUGEN LUMEZIANU".

Ce lucru curios! Chiar lîngă criticul O. Georgescu domiciliia prozatorul care nu numai că te face să te gîndești la Saroyan sau (Nu ȘI! SAU!) Capote dar are o undă tragică în subtext, mai peste tot.

Unii trebuie să meargă departe ca să-și descopere scriitorul preferat. Cită cheltuire de energie și ce zădărnicie, citeodată! În schimb, Octavian Georgescu face un pas mic, pe o stradă din Constanța, sau, într-un birou alăturat de la revista Tomis, și gura lui inspirată pronunță numele divinizat: LUMEZIANU! EUGEN!

COMPILATOR

punct și virgulă

cronica literară

gabriela melinescu

BOALA DE ORIGINE DIVINĂ

Această boală divină este, se înțelege, Poezia. Gabriela Melinescu o simte și o reprezintă în mai multe chipuri. Primele versuri **(Ceremonie de iarnă,** 1964) erau niște desene grațioase pe caietele de școală. Găsim, aici, toate ingenuitățile și presimțirile vîrstei, mai puțin acel inconformism teribil pe care îl aflăm la alți poeți ai adolescenței. Poeta își stăpînește, cu un cuvînt, emoțiile, și confesiunea nu trece peste o anumită limită de cumințenie și neprefăcută decență. Sentimentul erotic, de pildă — obsedant la această vîrstă — la înfățișarea unei suferințe vagi. Lipsește senzația de nestăpînire, de plonjare în lumea simțurilor în fierbere. Mai acută și persistentă este în versuri emoția despărțirii de copilărie.

Ființele abstracte (1967) — al doilea volum — o arată pe Gabriela Melinescu rușinată de formula unei poezii de confesiune directă. Emoțiile sînt, acum, sever cenzurate și ajung în vers sub înfățișarea umbrei lor abstracte. Mîturile ce obsedează generația tinerilor trăiesc, încă o dată, în aceste poeme mai încruntate și cu armuri mai savante decît cele dinainte. Din ele n-au fost izgonite de tot suavitățile și jocurile vîrstei. O singură clipă de neatenție și emoțiile năvălesc în poemul copleșit pînă atunci de abstracțiuni inerte.

Poezia Gabrielei Melinescu merge, s-a spus, spre un proces de interiorizare, ceea ce vrea să zică în primul rînd intelectualizarea expresiei. Expresia, într-adevăr, îmbracă mai des haina silogismului și versul începe să semene cu o speculațiune în imagini. Însă speculația omoară de multe ori emoția lirică și poemul ajunge la sfîrșit uscat ca un burete din care prin stringeri repetate în mîini a fost stors tot lichidul.

Interiorul legii (1968) este, indiscutabil, superior volumului precedent și, pînă acum, cartea cea mai substanțială a Gabrielei Melinescu. Maniera de a scrie este aceeași. O mai mare coerență doar a motivelor, o senzație mai puternică de viață trăită direct. Poemele cele mai bune **(Lăudînd vocea, Gaudeamus, Portret, Vai, Efigie, Virginală, Aprilie** etc) sînt acelea în care confesiunea nu mai îmbracă haina retoricii abstracte. E vorba de niște cîntece de spaimă și de iubire, de singurătate și de bucuria mai înaltă de a privi spectacolul vieții. Gabriela Melinescu atinge, aici, profunzimi la care puțini colegi din generația ei ajung. Starea ei de spirit este o tristețe încordată, o melancolie pe care și simțurile și spiritul o țin totdeauna trează. Nu lipsesc notele unei feminități incisive, dominatoare, cu momente — acum — de negație totală. Tema eternă de reflecție (căci, între poetele tinere, Gabriela Melinescu dă un mai mare ocol ideii și simbolurilor conceptualizate!) este iubirea, văzută nu ca o elegie a sufletului, o pieire în lucruri,ci ca o acaparare și o stăpînire a lor pînă la ultima celulă. Meditația îmblînzește acest instinct dominator și dă poemului accentul elegiac necesar. Oricum, o asprime rămîne în versuri, o senzație extraordinară de stăpînire a simțurilor, ca în acest poem de contemplație rece: „Bărbatul acesta iubit / va muri devorat de idei. / De-acuma mă privește vagul / spațiului gol descoperit de zei. / Deasupra lui crește un supratrup / dușmind a tulbure animal / coama trupul micșorează / hrănindu-se rupîndu-se din el / ca dinții apelor din mal. / Și vietatea foșnește în aer suple articulații, / un cîmp magnetic cu ființe / desfigurate de vibrații. / Bărbatul acesta iubit / pe pămînt mai palid se face, / spune cuvinte în părul meu ca o literă / în care sunetul zace." **(Efigie)**

Impresia de abstracțiune și ermetism vine, la Gabriela Melinescu, din modul complicat în care își compune poemul. O impresie — o impresie, de exemplu, de vid absolut — este tratată deductiv, pe calea, adică, a unei speculații care, contrazicîndu-se și complicîndu-se de la un vers la altul, ajunge să devină obscură cu desăvîrșire(Lucrul memorabil este imaginea, dar pînă a ajunge la ea trebuie să treci cu privirea peste versuri în care conjuncțiile și prepozițiile nu sînt la locul lor. Senzația de prolixitate este, atunci, de neevitat.

O impresie curioasă de profunzime și mistificație, de acuitate și prolixitate lasă și versurile din volumul recent: **Boala de origine divină.** Gabriela Melinescu continuă să fie poeta pe care o știm: cu o remarcabilă capacitate de a trage în formule lirice impresii disparate și cu un meritoriu efort de a ridica poezia feminină (dacă o putem numi astfel) deasupra visceralului, senzorialului. Citeva sugestii sînt remarcabile, aici, cum este, de pildă, aceea a lucrurilor ce se retrag în sunetele lor sau a florilor dizolvate în miros. Este, apoi, senzația de creștere, de rupere a coerenței, de înmulțire a celulelor, cu efectul de a mări spațiul și singurătatea dintre ele. Sînt și alți poeți preocupați de aceste elemente stranii. Gabriela Melinescu nu pășește pe un teren necunoscut. Ea aduce numai o obstinație și o ingenuitate nouă în a cuprinde în versuri astfel de lucruri ce scapă observației directe. Dacă înlăturăm asperitățile poemului, descoperim o adevărată obsesie a purității. Elocventă, în acest sens, este frecvența **ochilor,** după cum, în volumul anterior dăm la tot pasul peste imaginea **cailor.** Poeta urmează, și aici, poeții din promoția ei. Oasele, caii, ochii, obiectele zburătoare, cuvintele — ca semne ale unei realități secrete — năvălesc și în versurile ei.

Boala de origine divină accentuează și ideea de existență, însă, încă o dată, ceea ce alții spun direct sau pe calea unei mitologii complicate, ia la Gabriela Melinescu forma jocului și a meditației în jurul lui. Poezia n-ar fi decît un asemenea joc copilăresc și expresia ei este descîntecul, arta de a încifra și descifra universul. Un capitol din carte — **Istoria animalelor ucise** — cuprinde asemenea jocuri verbale, alcătuite după modelul lui Ion Barbu. Formula nu este nouă la Gabriela Melinescu. În volumul **Interiorul legii** un grupaj de poeme **(Șaisprezece ani ochinegri)** unește plăcerea de a fantaza cu plăcerea de a combina vocabule incantatorii. Sînt niște poeme, toate acestea, fantastice și copilărești, cu un limbaj truculent. Poeta zice **treampă, traftolog, leampă** și se răsfață versificînd întîmplări fabuloase cu pisici formidabile și cîini filozofi: „Toată noaptea plînsu-mi-s-a / cine credeți? / Militrisa./ Cu păianjeni mari a plîns / pînă cînd norii s-au strîns / și a plouat cu vulpi perechi / ținîndu-se de urechi / multă lume prefăcută / culegînd oasele vechi" **(Militrisa).**

Alteori, Gabriela Melinescu barbizează mai direct, punînd cuvintelor fesuri turcești și dînd versurilor o aură de magie neagră nu fără o notă de ironie: „Că jucase-ncet / Salamet, Salamet / cu trei domni într-un buchet / și cîntase într-o zi cu trei copii / pentru nimeni / pumnareta, umna pi. / / Domnilor, să fi dormit eu / în vîrfuri de imineu / și a doua zi un lustru / peste mine să fi dat / zina unui văr ilustru / Nu știu, Nustru. / / Mîine cred că mă trezesc / și aici, în locul ăsta / cu moartea să mă tocmesc: / Na o floare/ dă-mi o vrăjitoare, / na, o petală. / dă-mi o vestală, / na un pistil, / dă-mi un copil, / na o stamină, / dă-mi o bulină, / na flori, flori / dă-mi nori, nori, / na un pistrui, / dă-l pe nu știu cine / lui nu-știucui. / / ..." **(Cu flori la brîu).**

Mai greu de descifrat și mai puțin unitar, în fond, este talentul Gabrielei Melinescu în celelalte cicluri **(Boală de origine divină, Vid, primejdie, inițiere).** Versurile nu mai au fluența dinainte, nici poemele coerența lirică pe care o așteptam. Sînt multe obscurități, aici, și în primul rînd o obscuritate a expresiei. Ce să însemne, într-un poem, caii ce se aud „în fermentii de pace", dar pernele „abrupte de mercur", dar frunza „dintr-un gotic ciine", dar stele cu „dinți ațițați" și care să fie înțelesul mai adînc al versului „bat ceaiul verde din sticlă și visiesc" și, în ce fel, să traducem sintaxa versului: „în voia mea îmi ațiț tălpile" etc? Asemenea combinații insolite obscurizează poemele și le fac fără voia lor ermetice. Însă versurile nu sînt cu adevărat ermetice (ermetismul substanțial presupune o coerență și o disciplină de fier a versului), ci numai — prin abuz de explicitare și neatenție, prolixe. „Drapele oarbe atîrnate / pe frînghia de nefiresc" (p. 151) se poate, desigur, spune. E spus însă rău, și în loc de a fi inedită, imaginea este numai impropriе. Cei mai mulți dintre poeții ermetici de azi — sau cei ce se numesc astfel — sînt în realitate victimele unei prea mari libertăți (să-i spunem așa) față de gramatică.

Nu-i, firește, cazul Gabrielei Melinescu, poetă cu o percepție fină, stăpînă, în genere, pe instrumentele prozodiei. Însă unele din poeziile ei au, ca luna, o parte întunecată și inextricabilă. Aceasta ne pare a fi nu efectul unei tehnici profunde, ci — pur și simplu — efectul unei expresii încîlcite, confuze, cu multe improprietăți verbale.

Subliniem acest aspect nu pentru a șicana o poetă pe care — țin s-o asigur de acest fapt — o prețuiesc și o stimez în chip deosebit, ci numai pentru a o pune în gardă față de o primejdie ce amenință, uneori, și pe marii poeți. Însă ceea ce poate fi la un mare poet o licență, un răsfăț lingvistic, poate însemna la un poet obișnuit o inabilitate și o lipsă de artă.

Versurile cele mai reușite din **Boala de origine divină** sînt acelea care comunică mai direct o stare de spirit, o impresie nemijlocită de viață, un contact mai strîns cu lumea fenomenală. Iată, de pildă, o senzație de pîndă, de incomunicare: „Cineva ne caută, ne adulmecă și ne paște / ca pe ultima iarbă, acum atît de des / ne ascundem ocolind oamenii / cu întîmplările lor de neînțeles" (p. 34).

Sau teroarea de moarte, frigul singurății: „Diverse întîmplări se pregătesc. / Simt și un deget de metal pe buze. / pînă la tine circulă pe drum / moartea cu brațele unei subțiri medoze. / Ah, lucrurile știu și se gîndesc / la dispariții le lor fragile, / umblă teroarea pe a vreme fericită. / nereținut dilată zile. / Oricine deodată mă poate omorî, / din sonerii chemați toți ucigașii vin acum, / pînă la tine, ah, / cu frică merg într-un ghețar de fum" **(Dispariții le lor fragile).**

Ori această sugestie de cărnuri vegetale tinere: „Păreai un fruct care se descojește / zvîrlindu-și pielea ca o mască / și a rămas doar miezul alb / cu simburii înfipți în el / asemeni cărnii îngerilor / neputînd să crească" (p. 52)

Ce lipsește deocamdată poemelor suave și abstracte ca niște cuburi de aer ale Gabrielei Melinescu este o mai mare coerență a expresiei.

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

P. V. HANEȘ

Studii de istoric literară

Editura „Minerva".

O. HAN

Dălți și pensule

Editura „Minerva".

comentarii critice

Transfigurarea senzorialului

Emil Brumaru, autorul elegantelor elegii ale detectivului Arthur, ne dăruiește cu ocazia debutului editorial o interesantă culegere de imnuri închinate materiei. Volumul, intitulat modest *Versuri*, își revendică o certă valoare prin vraja aparte cu care lumea interioară a poetului s-a regăsit în irizațiile discrete ale lumii din jur.

Nu domeniul ales conferă originalitate poeziei lui Emil Brumaru. Dimpotrivă, el se află pe un tărîm foarte des frecventat. Deoarece conștiința estetică cenzurează de mult timp sentimentele mari și nimeni nu mai visează, ca în romantism, păduri păgîne sau asimetrii geologice, energiile lirice cele mai exuberante se deghizează adesea în veșminte domestice. Jubilația lui Călinescu în fața materiei, muzica rece a poeziei lui Barbu sau nostalgia lui Pillat pentru un trecut fabulos, iată tot atîtea exemple de vibrații spirituale ce au luat naștere și s-au exprimat prin contemplarea plină de voluptate a materiei fruste. Aceeași acuitate în percepere a suavității, dar compensată de un candid ton elegiac, poate fi la Emil Brumaru explicația provizorie a unui farmec de neconfundat.

Poemele sale dau mereu impresia comuniunii secrete cu obiectele cele mai inofensive, începînd cu banalul bob de piper și sfîrșind cu dulapul care își păstrează, încuiată, singurătatea. Poetul pare un medic, un ciudat magician, care își ține respirația pentru a auzi pulsul subtil al materiei, într-o aparentă stare de toropeală sub care se ghicește însă delirul senzorial. Astfel, din fugare senzații, el construiește, ca un desen pe-o eșarfă, un fragil univers al echilibrelor derizorii. Nu paloarea cuvintelor abstracte reconstituie asemenea reverii: lumea rarefiată, dar proaspătă e o emanație diafană a celor mai dense substanțe și observăm chiar tentația de a poetiza elemente de-un prozaism consacrat. Ele devin nu numai acceptabile, dar capătă un aer de grațioasă legendă. Următoarele versuri, de pildă, ar fi fost poate citate de Călinescu, în *Universul poeziei*, drept argumente surprinzătoare ale forței lirice latente din lucrurile comune: „Moi miezuri de ficați în butoiașe / De ou de melc, înlăcrămate dulce. / Mujdeiuri ireale, sunci gingașe / Cînd sufletu-n mustar vrea să se culce, / Și-n ceainice vădindu-și eminența / Prin fast de irizări și toarte fine / Ceaiuri scăzute pînă la esența / Trandafirie-a lucrului în sine!" *(Elegie).*

Să reluăm acum, pe etape, procesul poetic. Există mai întîi, cum spuneam, o stare specială de apatie care înseamnă de fapt că simțurile s-au sustras relațiilor funcționale și pîndesc, din umbră, zvonuri imperceptibile: „Fecioarele se încurcau în gene, / Motanii se frecau de damigene / Și ne era la toți atît de lene..." *(Cîntec).* Urmează apoi o abandonare completă, cînd rumoarea cotidiană s-a estompat și nu se mai aude decît respirația calmă a lucrurilor. Atenția încordată la maximum prinde nu numai efluviile materialității suave (iată două imagini memorabile pentru prospețime: „e totul proaspăt ca-n mărar" și „proaspătă, ca-n nări de bou, răcoarea"), ci și difuzia tainică a veșniciei ce se prăbușește în sine: „Și-i o cristalizare și-o scădere / A vieții în borcane vechi cu miere. / Și-i o surpare de cenușă în plite. / Și-n inimi rod cîntare ruginite..." *(În magazie)* sau tentația insesizabilă a formei de a se evapora din materie pentru a se regăsi într-o condiție ideală: „Fascinat de-al său geamăn, spre-oglindă / Brațul tău prins în somn se-alungea / Visător. Oh, să nu se desprindă! *(În dormitor).* O asemenea lume de reverberații și umbre e atît de delicată, încît își uită propriile legi și începe să răspundă spontan la capriciile spiritului. În modul acesta ea devine o lume interioară, exprimînd idei uneori, dar cel mai adesea traducînd un conținut afectiv. Asceții „își bat suave cuie de puritate în rotunda tîmplă", în timp ce de pretutindeni se ridică la suprafață „un aer cald și roz ca sub umbrele", adică o chemare frenetică la voluptatea contemplării epicureice. De cele mai multe ori se supun contemplației amintiri revenind proustian, prin lanțuri de asociații senzoriale („O, vremea cînd eram copii. / Tutungerii, tutungerii, / Cărți de-aventuri, nuci cu magiun. / Cum să vă spun, cum să vă spun?" — *Rugăciune*), imagini galante și aeriene („Glycere are vergi cu care bate / Nervoasă portocalele prea dulci / — Și-un păr cîlționțat de vechi păcate / În care nu e bine să te-ncurci." *Glycera*), evocate uneori în refrene cantabile: „Iubirea, șareta cu mere. / Prin sufletul nostru trecu." *(Romanță).* Talentul de a povesti tinguitor capătă timbrul cel mai înalt într-o baladă numită *Cerb.* Vulnerabil prin diafanitate, cerbul eșuează la prima sa încercare de acomodare cu convențiile exigente, din afară înțelegerii lui: „Femei se ofereau ca să-l protejeze / Să intre elegant la clasa-întîia. / Să aburească-oglinzile cu nara. / Cînd leșină să-i stoarcă lin lămîia / Pe limba lui blajină cum e ceara. / Dar l-au predat în haltă conductorii / Și a rămas, cu șuți bătăi de pleoapă, / Să plîngă-adînc la marginile orei / În umbra unui turn opac de apă."

Receptînd și apoi asumîndu-și cîmpul divers de mireasme, sunete și culori, subiectul liric ajunge treptat să-și subordoneze toate senzațiile pentru a le reclădi în structuri afective. Astfel, poeziile care la început păreau imnuri închinate de către poet materiei devin, la o cercetare mai atentă, imnuri ale materiei închinate poetului. Răsturnarea e profundă și dovedește vocație. Așteptăm de aceea cu interes, dar și cu emoție, următorul volum, intitulat *Fluturii din pandișpan,* ce va apărea în curînd.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

efemeride

Voltaire și Pascal sau despre limitele inteligenței

Cine s-ar îndoi că Voltaire este inteligent. Iată însă, că în a douăzeci și cincea „scrisoare filozofică", el comentează cîteva pasaje din **Les Pensées** a lui Pascal cu o (aproape) **lipsă de inteligență.** Ca și cum inteligența lui Voltaire încetează în clipa în care vine în atingere cu inteligența lui Pascal. Sau mai exact: ca și cum inteligența lui Voltaire se manifestă între anumite limite. Și Voltaire nu este pur și simplu inteligent; mulți îl socotesc inteligentul prin excelență, simbolul pentru această facultate a spiritului. Nici capacitatea de construcție intelectuală, nici vocația filozofică propriu-zisă, nici talentul artistic nu se potrivesc atît de bine lui Voltaire ca inteligența. Și, în acest caz: oare orice inteligență este limitată? oare, la rîndul său, comentînd pe Voltaire, Pascal s-ar fi arătat la fel de neînțelegător?

S-ar zice, parcurgînd comentariile lui Voltaire la **Les Pensées,** că inteligența exclude comprehensiunea, pînă la a ne obliga să nu recunoaștem drept valabile decît propriile noastre mecanisme de gîndire. Voltaire citește pe Pascal din punctul său de vedere; îi aplică exigențele spiritului lui. Dar e în definitiv normal să reproșăm lui Pascal că nu e Voltaire? Punînd așa chestiunea, nu putem să fim de acord cu Voltaire: toată verva, toată logica, toată inteligența lui ard în gol, ca limba pură și rece a unei flăcări care nu se poate consuma decît pe sine.

Pascal scrie: „En voyant l'aveuglement et la misère de l'homme, et ces contrariétés étonnantes qui se découvrent dans sa nature, et regardant tout l'univers muet, et l'homme sans lumière, abandonné à lui même, et comme égaré dans ce recoin de l'univers, sans savoir qui l'y a mis, ce qu'il est venu faire, ce qu'il y deviendra en mourant j'entre en effroi comme un homme qu'on aurait emporté endormi dans une ile déserte et effroyable, et qui s'éveillerait sans connaître où il est sans avoir aucun moyen d'en sortir; et sur cela j'admire comment n'entre pas en desespoir d'un si misérable état".

Nu discut îndreptățirea acestei sumbre viziuni asupra condiției umane (de la care, totuși, o întreagă literatură modernă pare a se fi inspirat: Kafka, Beckett etc...) Pentru Voltaire, dimpotrivă, omul este mai curînd fericit decît nefericit. „Il en est des hommes comme des animaux", zice el. Iar condiția omului nu poate fi redusă la acest prizonierat pascalian pe o insulă pustie; omul nu e un disperat. „Quel est l'homme sage qui sera prêt à se pendre parce qu'il ne sait pas comme on voit Dieu face à face, et que sa raison ne peut débrouiller le mystère de la Trinité? Il faudrait autant se désespérer de n'avoir pas quatre pieds et deux ailes". Ar fi simplu dacă ar fi așa: totul este să știm despre ce om e vorba. Este același omul pascalian și omul voltairian? Evident, nu. Cel dintîi este omul religios sau profund, omul care reflectează asupra condiției sale, adică filozoful, moralistul; cel de-al doilea este omul comun, omul care, împrumutînd cuvintele lui Voltaire însuși, scrie despre sine: „Je suis ici comme vous m'y avez laissé, ni plus, gai, ni plus triste, ni plus riche, ni plus pauvre, jouissant d'une santé parfaite, ayant tout ce qui rend la vie agréable, sans amour, sans avarice, sans ambition et sans envie; et tant que tout cela durera, je m'appelerai hardiment un homme très heureux". Voltaire nu-și dă seama (și în această constă **lipsa de inteligență** la care m-am referit) că între **omul** lui Pascal și omul care scrie cuvintele de mai sus nu este cu putință o comparație: ei trăiesc în două lumi opuse și trăiesc în două feluri opuse. A ne întreba: **care este mai înțelept dintre ei?** — înseamnă a voi să-i judecăm după un singur criteriu. Voltaire conchide: „Regardez l'univers comme un cachot, et tous les hommes comme des criminels qu'on va exécuter, est l'idée d'un fanatique (...) Penser que la terre, les hommes et les animaux sont ce qu'ils doivent être (...) est, je crois, d'un homme sage". Pascal ar putea răspunde că se confundă conformismul și lipsa neliniștii spirituale cu înțelepciunea; că, la urma urmelor, lucrul important nu e să închizi ochii și să accepți ordinea din univers. Înțelepciunea lui Voltaire provine din împăcarea practică, mediocră și fericită cu lumea; înțelepciunea lui Pascal provine din nemulțumirea de real a aceluia care are nostalgia permanentă a idealului.

Nicolae MANOLESCU

avantpremieră editorială

GEORGE ALBOIU

Drumul sufletelor

Versuri. Editura „Albatros".

ALEXANDRU GEORGESCU

Pedepsa

Nuvele. Editura „Mihai Eminescu".

LILIANA BRATEȘ

Coajă pentru aer

Versuri. Volum de debut. Editura „Mihai Eminescu".

FLORIN CIURUMELEA

Zi de luceafăr

Poeme. Editura Militară.

Savanții prezic viitorul

de Th. de Galiana

Din cînd în cînd presa revine asupra temei, la fel de pasionantă pe cît de hazardată, a anticipării științifice, cu anchete de genul: „Cum veți trăi peste 50 de ani?" sau „Lumea în anul 2000". Dacă subiectul ne ispitește și pe noi astăzi, aceasta se datorește faptului că sîntem în măsură să îl tratăm de pe noi baze. Nu fiindcă noi am fi reușit să punem mîna pe cine știe ce pythie excepțional de înzestrată, ci fiindcă savanții și inginerii înșiși, înfrîngîndu-și repulsia obișnuită pentru acest fel de exercițiu, au binevoit să-și formuleze previziunile.

Douăzeci de personalități științifice au stabilit deci un calendar al marilor descoperiri științifice și realizări tehnice, așteptate în următoarele decenii. Scopul acestui studiu făcut pe socoteala Academiei de Științe din Statele Unite a fost acela de a furniza administrației și industriei și altor organe interesate mijlocul de a nu fi depășite de eventuale implicații ale descoperirilor științifice, cum s-a întîmplat deseori în trecut. Se pot cita exemple despre ceea ce se întîmplă cu materialele plastice: acum s-a observat, în mijlocul avîntului pe care l-a luat folosirea acestor materiale, că ele nu sînt atacate de agenții putrefacției și că, din această cauză, mii de tone de ambalaje și de deșeuri aruncate zilnic în natură, rămîn indestructibile. Dar chiar și distrugerea lor prin foc pricinuiește grave ingrijorări, lucru de înțeles, ținînd seama de faptul că, de exemplu, combustiunea unuia din materialele plastice dintre cele mai obișnuite, clorura de polivinilin, poate să degajeze vapori de acid clorhidric și fosgen (unul din gazele de luptă ale Primului război mondial!).

Toți cei douăzeci de membri care alcătuiesc comisia consultativă în chestiune au dat o interpretare optimistă și o alta, pesimistă, asupra răgazului necesar savanților și inginerilor pentru a rezolva marile probleme cărora ei le fac față în prezent. După integrarea tuturor răspunsurilor și eliminarea celor care sînt aberante, (prin pesimismul sau optimismul lor excesiv) ne găsim în posesia a două date extreme, dar plauzibile și a unei a treia ce întrunește maximum de sufragii. Iată acum concluziile.

★

În materie de medicină și de biologie, previziunile sînt, în aparență dezamăgitoare, și, de pildă, soluționarea problemei respingerii de către organism a țesuturilor transplantate ar avea o șansă, din patru, de a fi găsită spre anul 1973 și o șansă, din două, de a nu fi găsită decît spre 1980. Aceleași răgazuri sînt prevăzute pentru punerea la punct a agenților imunizanți contra maladiilor virotice.

Crearea artificială în eprubetă a formelor vieții simple este prevăzută între anii 1978 și 1983, fiind vorba de una din problemele cele mai dificile. În schimb implantarea unei inimi artificiale, prevăzută cu o sursă de energie durabilă, nu va fi realizată decît în jurul anului 1980, iar descoperirea factorului care cauzează leucemia nu se va produce decît între anii 1960 și 2000, cea mai mare parte a consultanților situînd-o, în mod hotărît, după 1990.

★

Fecundarea unui ovul uman **in vitro** și implantarea lui în uterul unei femei, experiențe care au fost deja încercate în zilele noastre, nu vor fi puse la punct decît între 1980 și 2015. Începînd din anul 1985 și, mai sigur, între 1990 și 1995 se speră că se vor putea folosi culturile industriale de microbi pentru a contribui la alimentarea omului.

Un sfert dintre consultanți cred că un medicament absolut eficace împotriva cancerului nu va fi gata înainte de 1983, pe cînd 50% așează această descoperire în jurul anului 2000, în timp ce un alt sfert dintre ei îl văd și mai îndepărtat încă. Vom fi mai puțin surprinși aflînd că jumătatea experților situează în jurul anului 2010 posibilitatea regenerării prin organism a membrelor amputate sau mutilate, deși această eventualitate pare mai apropiată (1980) unui procent de 25% dintre cercetători.

★

În concluzie, în vreme ce pe baza informației cotidiene savanții par foarte aproape să-și atingă scopul în multe din domeniile arătate mai sus, ei se arată mult mai rezervați cînd e vorba să facă o previziune certă. Fără îndoială, dacă este adevărat că profanul tinde să păcătuiască printr-un optimism adesea nemăsurat — de cîte ori nu s-a crezut că boala cancerului a fost învinsă? — profesionistul, spre a nu risca să fie desmințit de fapte, înclină mai degrabă spre un oarecare pesimism (în ce privește, bineînțeles, datele, pentru că de soluția finală a problemelor nu se îndoiesc nici o clipă). Privite din acest unghi de vedere, previziunile făcute mai sus ar putea fi contrazise de fapte. Pînă una-alta, datele avansate privesc soluționarea generală a problemelor în speță, ceea ce nu exclude faptul că importante rezultate parțiale ar putea fi cucerite cu mult timp înainte: că o victorie definitivă asupra cancerului nu este de prevăzut pînă în 1980, nu înseamnă că o tumoare malignă din trei nu poate fi vindecată încă de astăzi, fără a mai pune la socoteală că o descoperire neașteptată ar putea răsturna toate previziunile, oricînd.

★

În domeniul tehnicii, comisia lasă să se prevadă pentru sfîrșitul anilor '70 încununarea cu succes a importante cercetări ce vor schimba multe lucruri în existența noastră. Anul 1980 este citat de șapte ori într-un total de nouă realizări prevăzute. Acest an este cel mai indicat pentru construcția primelor uzine de desărare furnizînd apă pentru irigație la prețuri potrivite unor culturi obișnuite. Acest an este de asemenea cel mai citat pentru punerea la punct a materialelor de construcție sintetice și foarte ușoare, care vor concura în mod avantajos materialele grele clasice. Anul 1980 ar trebui să cunoască și un mare avînt în dezvoltarea automobilelor ce nu vor mai degaja gaze nocive, ca și punerea în serviciu a trenurilor cu perne de aer sau a motorului linear și a altor mijloace de transport, caracterizate prin viteze foarte mari. În sfîrșit, către finele deceniului, meteorologii vor fi probabil în stare să prevadă timpul cu două săptămîni înainte.

★

Tot din 1980, mai curînd spre 1985, se așteaptă să se ajungă la controlul în laborator al reacțiilor nucleare de fuziune (cele ale bombei H și ale Soarelui). Începînd din 1980, dar mai sigur după 1990, s-ar putea să se ajungă la distrugerea cu mijloace ieftine a ambalajelor și a altor deșeuri solide de orice natură (legea interzicînd între timp fabricarea altor produse **non-degradabile**). Între 1985 și 2000 s-ar putea ca omenirea să dispună de tehnici de cultură a oceanelor, permițînd să se extragă din mare cel puțin 20% din caloriile necesare pentru alimentarea locuitorilor planetei. În sfîrșit, un sfert din personalitățile consultate cred că, înainte de 1995, fuzee balistice suborbitale vor asigura transportul rapid al pasagerilor și mărfurilor, iar 50% dintre colegii lor situează astfel de realizări în primii 25 de ani ai secolului XXI.

★

În linii mari se pare că problemele vitale de ordin tehnic și industrial trebuie să fie rezolvate mai repede decît cele ținînd de domeniul biologiei și medicinei (e destul să facem o comparație, în această privință, între cancer și energia fuzională). E de mirare totuși că se speră a se stăpîni energia termo-nucleară cu opt ani înainte de a se fi ajuns la exploatarea rațională a oceanelor (cînd exploatarea aceasta nu depinde în nici un fel de invenții transcendente).

★

Fără îndoială că răgazurile prevăzute sînt de natură să decepționeze, dar lecția trecutului trebuie să ne facă prudenți. De douăzeci de ani se lucrează la punerea la punct a reactoarelor nucleare destinate propulsării avioanelor (sînt de asemeni studiate și variante pentru propulsarea fuzeelor), și, în ciuda a tot ce s-a putut auzi și citi la sfîrșitul anilor 40, nici un avion atomic n-a zburat pînă azi și nici nu e gata s-o facă. În schimb, tranzistorul — invenție neașteptată — a revoluționat electronica în puțini ani și, contra oricărei așteptări, opt ani au trebuit numai, după zborul lui Gagarin, pentru realizarea unei aventuri fabuloase, odinioară puse la limita posibilităților umane: explorarea altei lumi.

★

Desigur, în cazul cuceririi lunii, reușita a fost pe măsura mijloacelor folosite, și acest lucru ne face să tragem concluzia că marele calendar întocmit de specialiștii americani oferă o temă de meditație celor ce dețin punga de bani: a deschide mai larg băierile pungii, cu bună știință, ar însemna răsturnarea,fericită, a ordinii priorităților, ceea ce, în cele din urmă, ar scurta multe suferințe.

(Articol reprodus din „Nouvelles Littéraires" — 4 iunie a.c.)

BOGDAN VICTOR

Aproape copil

O, caii-ngeri se pregătesc de zbor
Mîini tineri cu lună peste coamă —
Ii simt în sînge, mamă, cum
Copilăros și tulburat mă cheamă.

Ochii mi-s duși pe mări necunoscute,
A iarbă crudă sîngele-mi miroase —
Cînd ninge-n zodii și frigul se adună
Și zeii mă stropesc cu colb de oase.

Ard scorburile mele cu gurile-n păduri
Se cerne-n lună o rugină veche,
Pe deal, în ulm, un înger-cal
Nechează pe-o copită, apoi pe o ureche.

Mînzul

Ride mînzul, ride mînzul în iarbă,
Soarele pe-o copită, înalt, în plop
Coama rupe aerul și-deodată —
Mînzul-băiat în galop.

Ritmic bate nisipul, drumul secat
De colb ajunge în stele,
Fluturi moi pe copită are
Necontenit în cădere.

Agonic urcă mînzul în polen, —
Drumul tăiat copilăros în două,
Prăvălită în coamă, seara greoaie
Și aerul bătut cu mîinile amîndouă.

Ard ispite pe zare, crește
Vina nărilor de a mirosi;
Țipă în sînge eroarea
Unui înger îngropat în oase.

Ride mînzul, ride mînzul în iarbă,
Steaua mă poartă de umăr, băiat sînt,
Ride mînzul, nechează-amintiri —
Un cor de cai înflorit pe pămînt.

Clopot de stea

Purtăm pe umeri scorburi și vînăm
vulpi tinere uitate-n fete mari, —
greșelii-acum nimic nu-i datorăm
iubind sfios, în taină, copilele-arțari.

Ghimpii îndrăznelii iar mă cheamă
spre lebăda-durere neînțeles plutind,
care săgeată mi se urcă în sînge —
coamă de cal pe cîmpuri înflorind.

Iarba cetății mă îndoaie, însă
privirea-mi crește dinadins
sînt însumi pe-aceste locuri, mamă, și
veghez — clopot de stea în necuprins.

Pădure de crini

Stau într-o pădure de crini —
Viscolul își face culcușul în urechi
Și zornăie îngrozitor pe drum.
Un crîn de lacrimi îmi crește-n ochi.
Un crin de praf în talpă,
Călciiul mi-e străpuns de rădăcini de crin.
Cu fiecare noapte pădurile de crini
Se-nalță mult deasupra lumii.
De sete rabd și sînt vegheat de lei,
Fulgere lungi biciuie zeii
Și lebedele negre cîntă,
Păsări cu zborul aspru împietresc
In carnea pădurilor de crin.
De foame rabd și sînt vegheat de tigri
Și șerpii mi-s prieteni dacă
Ii hrănesc cu sînge tînjitor.
Mire sînt și singur în pădure
Mătase cosmică-mi încinge trupul
Și cînd dispar, îmi odihnesc auzul
In tipătul pădurilor de crin

Echinocțiu rotund

Margini de pleoape împietrite —
Gîndul domol își urcă teii-n floare,
Și iarăși bat în inimi, fremătat
Ape căprii, adînci, a întrebare.

Teiul schimbat, în urma ta
C-un ochi privește-o urmă de sandală
Și irizări de vînt, sub prima stea
Trezesc în mine doruri și-ndoială.

Nu mai revii. În ochiul tău răsfrînt.
Timpul își urcă vremea în april
Aceiași muguri vor plesni în soare
Și primitive flori cu gură de pistil.

In echinocțiu, clipe de-ncercări
Ascund naiv în gesturile mele
Și îți adun rotund refluxul cu
Aceiași ani ce-s ocrotiți de stele.

Dans

O lacrimă pe prundul unui rai
Stea — fluture călcîndu-ne pe urme, —
Copilăriei nume nou îi dai
Cînd ochiul vrea greșelile să scurme.

Cu vînători născuți în blăni de lup
Ajung din urmă timpul hăituit,
Cărei greșeli îi sînt dator acum
Păcatul de-a nu fi mărturisit?

Prinț tînăr hălăduind sfios
Pînă tîrziu în ochii de femei,
Sîngele-mi tînăr îl jertfesc egal
Ingerilor înfloriți în miei.

Speranță

Vorbim sub lampă și bate vîntul,
Tata are pălăria găurită,
In jurul focului închidem ochii
Și soarta joacă-n jurul nostru.
Sora mea cîntă la pian
Intr-o cameră cosmică.
Nu ne cunoaște nimeni
Se zbate tinerețea-n ulmi.
Pe prispă șade mama singură —
Un zîmbet răstignit pe buze.
Viața se-nvîrte-n jurul nostru
In zilele norocoase.
Prietenii se grăbesc melancolic
Și-și duc femeile la subțiori.
Du-mă de mînă bunul meu tovarăș,
Cum sînt înlănțuit la ochi
Se poate să mă schimb cu totul.

GEORGE ALBOIU

Fericitul

Eu rană am creat tînguire
prin tînguire crescînd
și exilat o contemplu.
Dar am început să mă bucur netrebnicul:
„cît de frumoasă este durerea mea"
Ori între cer și pămînt o altă suferință
n-aș mai putea alege.
Cînd mă voi prăbuși în neantul de seară
care dintre voi
va mai lipi urechea de pămînt spunînd:
o, cine-i fericitul care cîntă
așa duios acolo-n templu?

Zamolxia

O, amurgite genii căzeți încet în noapte
cînd șoapte de bronz vă spală la marginea
mării.

In voi mi-a fost speranța amurgite genii.
Lumile toate în ceruri se-aprind și se sting
la bătaia din pulpe-a femeii
dar în trista și dulcea-nserare
în voi mi-a fost speranța umilite genii...

De nimeni știut, oropsit să vă caut
pe urmele în care v-ați pierdut
prea grabnică însă e murirea mea
lîngă lenevita voastră nemurire.

Unde mi-e speranța, întristate genii?
voi căzuți în hipnotica noapte
voi urcați în cel mai înalt întuneric
și eu singur aici, tînjitor
departe de voi pe vitatul pămînt.

TOMA ROATA
Ritual

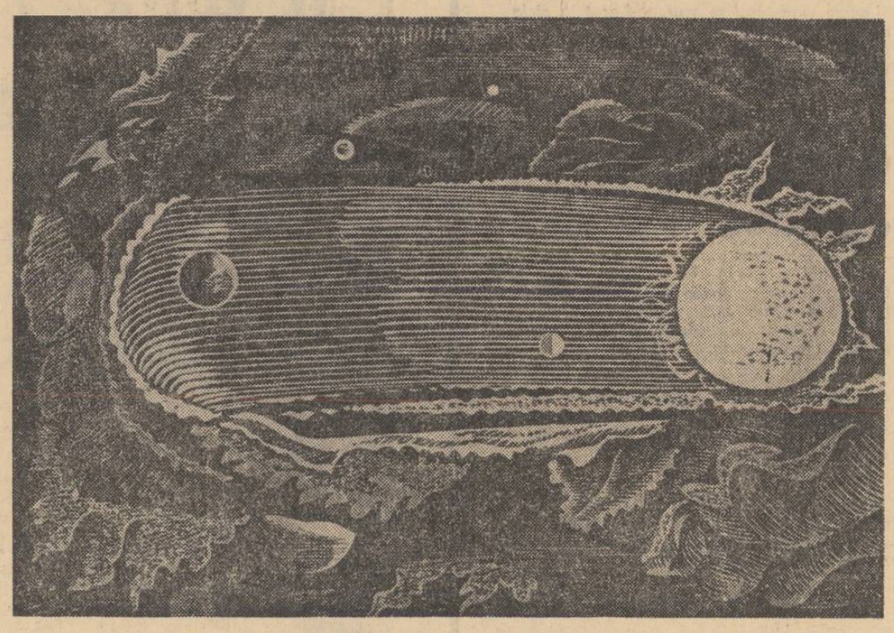

VICTOR RUSU-CIOBANU : Vînt solar

LEONID DIMOV

calul

Trăiam într-o umbră leneșă cu miros de insecticid parfumat. Trăiam avid, conștient că sunt ultimele clipe. Ultimele clipe petrecute în fundul barului. Așa mi se părea atunci și n-aveam nici un motiv să-mi schimb părerea. Fericire. Liniște. Foșnetul surd al pașilor chelnerului străvechi. Iar dincolo de geam, o lumină dulce: nici zi nici noapte. O lumină mată pulverulentă alintătoare... Vai, cîte nebune curse cu vehicole nefirești. Fete zîmbitoare și desculțe, mergînd pe asfaltul răcoros. Bunăstare. Sala pașilor pierduți. Vespasiene livide în piața de flori. De ce amintirea atît de vie a împăraților romani de dinaintea crizei din 69...

De ce atîta cruzime în plină primăvară? Cum tremură mîțișorii castanilor nebuni de spaimă. Trece securea călăului neținută de nimeni în mînă. Trece singură, securea de os verde. Plutește, despicînd aerul care se curbează în urma ei alcătuind rotogoale gemene. De ce atîta nedreptate față de dimineața asta mîngîietoare cînd se trezesc elevii repetenți și nu știu cum să-și adune inima risipită peste tot. Nu vă temeți bobocilor! Vremea trece! Iată vor irumpe bubele pe obrazul vostru catifelat. Veți admira calde interioare pictate, în pinacoteci. Și veți lovi cu buricele degetelor o minge uriașă, ușoară, umedă de rouă. Nu vă temeți: voi răspunde eu în locul vostru la examenul de fizică. Mă voi așeza cu burta pe curentul electric, în așa fel încît să-mi intre prin tălpi și să-mi iasă prin cap, și voi rămîne așa pînă cînd Domnul Nostru Iisus Hristos va suna clopoțelul.

Aș fugi și eu în recreație, împreună cu voi, dar trebuie să duc catalogul în cancelarie, să ies pe intrarea principală, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, să trec prin fața portarului inamovibil al școalei noastre, să ajung la universitate și apoi aici, în umbra leneșă a barului.

— Caligula!
— Da, vă rog!
— Mai adu un rom!

Împăratul roman îmi făcu semn cu ochiul și privirăm amîndoi, cu duioșie, la calul ce tocmai cobora treptele pentru a intra în bar. Îi făcui loc, crezînd că se va așeza la masa mea. Mă privi cu dispreț și se culcă pe o parte, drept în mijlocul sălii printre mese.

M-am simțit singur, părăsit, prea bătrîn pentru a mai lua vreo hotărîre. Caligula avea toga pătată de grăsime. I-am spus-o atunci cînd i-a adus romul. Nu mi-a răspuns nimic, m-a privit doar, cu severitate, a scos un cuțit exotic dintr-un fald și mi l-a dat, arătînd cu mîna cealaltă spre cal. Nu mai eram stăpîn pe mine. L-am dat la o parte pe Caligula (Doamne! cum se va mai răzbuna!), am făcut cîțiva pași nesiguri spre calul care mă privea ironic și i-am împlîntat lama chiar într-o arteră proeminată pe gîtul lui cărămiziu. Calul muri iute, prea iute pentru a mă simți mulțumit, i-am ajutat pe chelnerii veniți din localul de sus, ca să ridice cadavrul și m-am întors la masa mea. Nu știam ce să fac. L-am întrebat din ochi pe barmanul care agita un cilindru de alamă și n-am înțeles dacă mișcările lui însemnau să n-am nici o grijă ori nici nu-mi erau adresate mie. Nu m-am liniștit decît în clipa în care un băiețel în livrea coborî către mine și-mi întinse un bilețel pe o tipsie de argint.

L-am luat cu o mînă tremurătoare și l-am lăsat să cadă lîngă pahar. A trecut multă vreme. Uitasem cum a ajuns pe masa mea bilețelul, cînd l-am deschis, și am citit:

„Spune dacă ai pricepere".
Iov 38.4

Am închis ochii, am scos tocul din buzunar și l-am lăsat să alunece în neștire pe hîrtia primită. Apoi, tot cu ochii închiși am împăturit bilețelul, am chemat chelnerul și i-am spus să-l ducă înapoi, celui care mi l-a trimis. Cînd am deschis ochii în fața mea stătea calul, rînjind batjocoritor. Pe dinții lui galbeni, uriași, erau pictate scene din viața romanilor.

dragonul

Știa el prea bine că nu-i prieste realitatea, dragonului care tot încerca să iasă, azi, dis de dimineață, din elesteul minuscul ce lucea ca o oglindă în grădina noastră. Tu l-ai zărit cea dintîi. Stăteai la fereastră, din ce în ce mai desprinsă din umbra zorilor acum statornici. Te-am rugat să nu-l mai privești, ți-am spus că toate aceste ființe de-o clipă nu sunt întregi, că poartă în ele tristețea înfiorătoare a neantului. Nu m-ai ascultat și iată-te acum încercînd să te joci cu monstrul acela blînd dar atît de primejdios, pe mica plajă din fața iazului. Vrea să execute un salt dar i-au pierit picioarele dinapoi. Vrea să dea din coadă dar i se desprinde și se usucă, iute, în iarbă. Vrea să-ți lingă mîna dar din botul lui impunător rămîne o membrană flască de care te scuturi cu dezgust. Lasă-l în plata Domnului! Uite, a venit o ceată de cavaleri ca să ne invite undeva în Țările de Jos. Acolo are loc din nou uciderea pruncilor. Hai să mergem cu ei, poate vom izbuti să salvăm un inocent.

— Spune-le că nu mergem. Uite-l ce frumos e. Acum nu-i mai lipsește nimic! Oprește-l! Vrea să intre înapoi, în apă.

Nu mai e nimic de făcut. Cavalerii au plecat, tropotul cailor se mai aude încă. Dragonul a dispărut în fundul lacului. În odaia noastră s-a așternut peste toate lucrurile un praf gros, vinețiu. Așezată turcește în pat, dai în cărți fără încetare. Ești cînd veselă, cînd tristă, după cum ies zodiile.

MARA NICOARĂ

Lamentația Penelopei

Mereu te aștept în pragul casei
Lumina îmbătrînește cu fiecare zi
Umbra mea scade treptat în buruieni
Îmbrăcămintea nu mai are peste ce
se rotunji.
Peținorii și-au lăsat nepoții
Aceștia așteaptă dar nu știu de ce.
Timpul crește în pietre. Rece
Urma calului în miezul nopții.
Doar bătrînul ciine își plînge
Colții căzuți într-o țărînă mai tînără.
În unghii alb sînge.
De totuși vei veni trăitorule a altui timp
Demult copacii vor fi reîntorși
în semințe. Și
Palmele mele
De timp bolnave nu te vor mai ști.

GRIGORE ARBORE

Acelui nenăscut

Stînd în genunchi sub ploaia cea divină
aripi am ascultat cum au crescut
acelui nenăscut copil.

O, cîtă tulburare zăvorăște
fruntea cea albă a florilor de mai —
între corole urcă iar dorința
sfîntă de reînnoire a pămîntului.

Și-acum cînd totul se scufundă-ncet în pîcla
prevestitoare de furtuni
precum în fața unui mort m-aplec lăsînd
viața în grija liberelor cîntătoare.

Cînd osteneşte culoarea

Cînd osteneste culoarea și se încrîncenează
lipit de neclintite păduri orizontul
frig ți se face încet lîngă mine de parcă
lîngă un rug funerar ai întîrzia.

O, cîtă moarte se ascunde-n dorința
care de grumazul meu te în'ănțuiește.
Pacificatele cohorte de fluturi își leapădă
polenul din aripi în mijlocul mării.

Astfel și tu te oprești într-o zbatere
stearpă lîngă malul pustiu de noiembrie
unde îndurerat rămas-am ascuns sub aceste
rădăcini în care palpită necunoscutele
fructe.

Într-o noapte...

Într-o noapte cineva a venit
în acest arhipelag scufundat
alungat de un vînt din zenit
spre un cer depărtat.

Lespedea din grădină e trează,
sîngele circulă prin granit,
marțea și joia se înfiăcărează
aerul, parcă tăiat de-un cuțit.

Cuvintele se înjunghie în aer,
în oraș clopotele nu contenesc.
Straniu răsună un vaer —
al copacilor cor îngeresc!

La porți furioase s-au spart năvăliri.
Piinile sfinte putrezit-au pe masă.
Din creneluri umbrele plecat-au în rătăciri
refugiindu-se într-o întunecată casă.

În frunze iarăși vara se scurge.
Semnele creșterii se opresc.
Focul înghează, murmură-n sînge
al păsărilor cor îngeresc.

Întunericul deplin s-a lăsat.
Evohe! zidurile s-au prăbușit
într-un oraș sub pămînt aruncat
cu o umbră m-am regăsit.

În sanctuarul acelui cor

Rătăcit printre munții cei verzi,
printre fantomele bunilor preoți din grotele
înecate de ape,
iată-te-n fine ajuns la răspîntia
dintre stele și duioasele
animale.

Sub oglinda nopții de mai
doar sîngele tău mai ridică
de sub pămînturi cîteva coline
care se prăbușesc
topite sub invazia
ușoarei neguri dusă peste ploape.
Cu degetele înghețate bați în porți
imaginare, luminat puțin
de sabia obosită a heraldului.
Pentru o mare rugăciune te pregătești,
sperînd
în bunătatea celui invizibil.
De umbră despuiat pătrunzi în sanctuarul
acelui cor fără cuvinte
rostit mai departe
de înțeleptele păsări.
Te întorci dezolat, apărat de abrupții pereți
ai pierdutelor căi străbătute.

bătrînul privește

Povestire de

GHEORGHE SUCIU

Bătrînul credea aproape sincer că băiatul este al lui, nu că l-ar fi zămislit el, nu asta, asta nu era cu putință cu toate că nu era peste putință, ci altfel credea Bătrînul că băiatul este al lui: dacă n-ar fi fost el acolo, la fața locului, să hotărască, să se împotrivească destinului rău, să-l smulgă pur și simplu din ghearele sau din mîinile plăpînde ale ursitoarelor, să facă cumva să-l întruchipeze și să-l hotărască bărbat, atunci n-ar mai fi fost al lui, atunci s-ar fi născut o fată prelungă asemănătoare cu mama ei de care i-ar fi fost mai mult decît silă, rușine. Băiatul era deci al lui, al Bătrînului, pentru că în noaptea aceea din februarie cînd a venit pe lume, mai bine zis, cînd a fost adus pe lume, cu cîteva zile înainte de termenul la care mama lui se aștepta să-i dea naștere (asta a fost prima îngrijorare a Bătrînului căci după cîte știa el și după cîte s-a interesat, băieții, mai greoi, întruchipîndu-se trudnic, vin după ce se împlinește sorocul, la cîteva zile sau chiar la cîteva săptămîni), în noaptea aceea de februarie a trăit un sentiment ciudat, aproape neomenesc sau peste puterea omenească ,printre puținele sentimente pe care el nu vrea să și le lămurească, ca și cum i-ar fi frică și acum, după ce s-a scurs atîta timp de atunci, să nu se întoarcă ceva înapoi, să nu fie nevoit să repete aceeași împotrivire a doua oară. Parcă atunci ar fi petrecut un adevărat miracol, de care i-a fost atît de teamă totuși că nu are să se întîmple și chiar dacă miracole de bună seamă se vor mai putea întîmpla — și precis că se mai întîmplă — el se teme că va mai putea ieși și a doua oară în întîmpinarea lor cu aceeași putere dusă pînă la uitarea de sine cu care a făcut-o atunci. De accea, Bătrînul lasă această zonă a memoriei sale în pace, nu vrea s-o tulbure, nu cumva să găsească, după atîta vreme, acolo în ea un amănunt prevestitor de rău. Ori cît de lucid ar fi Bătrînul în alte împrejurări, în foarte multe alte împrejurări, în ce-o privește pe aceasta vrea să fie tăcut pînă la mihnire și nicidecum să despice firul noroculuiîn patru, fiindu-i teamă că prin această lucrare necugetată ar fi posibil să se risipească însuși norocul.

Ceea ce nu se cunoaște e că Bătrînul privește cu multă candoare norocul, îi e jenă să-i pomenească chiar numele, dar lumea n-a știut să afle lucrul acesta, căci dacă l-ar fi aflat nu i-ar mai fi fost atît de teamă de Bătrîn, de privirea lui mai ales, de schimbătoarea culoare din ochii lui, de puterea de fascinație a acestei schimbări de culoare, ci l-ar fi socotit, dacă nu chiar în rînd cu mulți alții un om viteaz și curajos dar atît. L-ar fi socotit, lumea, puțin mai dat dracului decît alții, dar nu peste măsură ca să vicinească împotriva lui Dumnezeu. Din fericire, din fericire pentru Bătrîn lumea nu se gîndește niciodată la lucrurile cele mai simple și mai clare, chiar cînd prinde un asemenea lucru simplu și clar, îl complică și îl fabulează pînă îi pierde miezul și înțelesul. De aceea Bătrînul rîdea cînd nu se aștepta nimeni, și cînd nu era locul sau timpul rîsului, își permitea să rîdă, fără să dea socoteală, fără să-i pese, pentru că știa că lumea nu știe ceea ce trebuie să știe și va rămîne, cum de atîtea ori, mirată, căscînd gura.

Cînd Aron Picu și-a dat seama că femeii lui i-a venit ceasul să nască — Maria, cuprinsă de dureri rele, plîngea și striga sfîșietor — a plecat în plină noapte după moașa satului. De fapt, el nu știa ce trebuie să facă, stătea nehotărît în jurul femeii, punîndu-i întrebări și neaflînd răspunsuri, stătea lîngă pat ca un bleg, înalt, obosit, uimit. Cu siguranță că îi era foarte frică, dar nu știa anume, precis, din ce pricină, cel puțin așa credea Bătrînul despre frica lui Aron. Ochii lui Aron, măriți în orbite, uscați, nu mai vedeau nimic, nu vedeau mai ales uitătura dușmană ce venea de la tatăl său; simțurile, toate simțurile îi amorțiseră și prindeau strîmb împrejurările din afară. Făcea semne ciudate, cînd cu mîinile, cînd cu buzele, se foia necontenit în jurul patului, căutînd o odihnă în mișcările acestea nefirești. Abia cînd Bătrînul i-a spus: „Du-te, mă!", Aron s-a trezit din starea aceea de prostie bolnavă, din împleticeala aceea netrebnică și, bucuros că are ceva de făcut, că i s-a poruncit să facă ceva, a ieșit din casă, aducîndu-și abia afară, după ce trecuse pragul și coborîse cele patru trepte groase din lemn de salcîm ,că știe unde trebuie să se ducă. Era aproape vesel, nu numai că ieșise afară din casă, părăsind sau amînînd starea aceea nehotărîtă, ci că și știa, fără să i se fi spus, unde trebuie să se ducă și ce să spună acolo.

Bătrînul s-a uitat după el cum iese din casă, scîrbit și posomorit. Se gîndi că ar trebui să iasă și el afară și să-i strige o înjurătură murdară, cum nu făcuse niciodată totuși pînă atunci. Dar acum parcă ar fi avut poftă să iasă în prag și să-i strige: „Du-te, mă, dracului! Du-te dracului, mă blegule!"

Ușa porții scîrții veșted, bogată de umezeală, ceea ce însemna că Aron și începuse să ia ulița în pașii lui mari, și mai alungiți de data aceasta, în pașii lui speriați, de nătărău .

Desen de MIHAI GHEORGHE

În camera de către ogradă, nevasta lui Nicolae Picu, bolnavă, dormea agitîndu-se în somn, cuprinsă de năluciri șubrede și întretăiate, nu avea. nici o știință de ceea ce se petrecea cu nora ei. De cu seară, aceasta nu dăduse nici un semn că i s-ar fi împlinit ceasul, dimpotrivă, mîncase normal și cu plăcere bună, arăta că se simte scutită de dureri, departe de întîmpinarea lor. Dacă ar fi știut ce i se întîmpla acum nurorii sale, oricît de bolnavă ar fi fost, Lucreția ar fi sărit în ajutorul ei, ar fi fost chiar bucuroasă să fie de față și să poată da un ase-

tru o clipă de realitatea din jurul său — auzise ca prin vis poruncile socrului și plecarea fosnitoare și precipitată a bărbatului său — dîndu-și seama că Aron a plecat și a rămas singură cu Bătrînul, plîngea mocnit fiindu-i rușine și frică. Nu mai putea să plîngă revărsat, să zbiere, nu-și mai putea îngădui, odată cu plecarea lui Aron, lucrul acesta atît de folositor pentru ea, trebuia să stringă întreaga durere înlăuntrul ei, ca pe o magmă învălmășită, răscolitoare, să se bată singură și neputincioasă cu ea, să se lase dăruită întru totul durerii.

În cameră, mirosea urît a petrol ars. Lampa, aprinsă de Aron, ardea cu fețila prea ridicată, afumînd sticla. Bătrînul o privi de cîteva ori, mișcă buzele, vrînd parcă să alunge cumva într-un fel funinginea fină și neagră care plutea prin cameră, dar nu se ridică de pe scaun să tragă fețila mai mică. Mirosul acela de fum i se părea rău și scîrbos, așa trebuie să fie numai aerul din fundul iadului, aerul acela pe care sînt siliți să-l respire dracii și păcătoșii și cu care nu se pot obișnui niciodată, totdeauna simțindu-l rău și scîrbos, la fiecare respirație dîndu-și seama că e așa. Din cînd în cînd, privindu-și umbra încovoiată care se turtea pe perete, Bătrînul mormăia cîteva cuvinte nedeslușite, nedeslușite nici măcar pentru el, cuvinte care puteau să însemne totodată o rugă și un blestem, și scuipa mereu printre dinți jos pe fața casei. Scuipa de scîrbă, dar și pentru a face ceva, pentr a scăpa sau măcar pentru a uita de mirosul acela scîrbos, de boabele acelea mărunte de funingine, care i se strecurau în miros, care îl loveau în lumina ochilor. Bătrînul (atunci avea șaizeci și unu de ani și încă nu i se zicea **Bătrînul,** ci pe numele lui de familie și de botez ,Picu Nicolae; nu ar fi îndrăznit nimeni să-i zică Bătrînul, socotind că prin această poreclă ar putea să-l jignească, un asemenea nume părîndu-li-se poreclă — naivii — o simplă poreclă, care ar fi atițat dușmania lui împotriva lor) era foare întunecat la față; privirea lui se diluase sau poate numai luase altă culoare nicicînd încercată pînă atunci; avea capul descoperit, părul lui des și gros la fir, se ridica neregulat în smocuri nefirești — părul lui era ud, ca și cum ar fi ieșit și el în ploaia mărunță de afară. Continua să stea acolo pe scaunul scund, rece ca o piatră, ca un bloc de piatră prin care nu circulau seve sau sînge, mut, de parcă ar fi avut buzele din două lespezi groase și grele de metal carbonizat și pe care, ca să le miște ar fi trebuit să facă eforturi multe, dar de prisos, căci cuvintele nu s-ar fi putut articula, plăcile acelea necunoscînd vibrația, fibrele lor, groase și întretăiate, neputîndu-se întinde și destinde. Chiar și auzul Bătrînului părea că nu mai funcționează, zgomotul înfundat al zăpezii de afară care se diminua sub bătăile dese ale ploii, precum și șiclitul obositor, chinuit al streașinilor lovite de aceeași ploaie rece și mărunță, nu mai ajungeau pînă la el, sau îl evitau, îl ocoleau ca să nu-i strice, să nu-i tulbure, pacea aceea teribilă, care cerca să se adune și să se închege înlăuntrul său. Inert, întors întru-totul către sine, Bătrînul făcea corp comun cu scaunul cel scund pe care stătea și, împreună, nu era altceva decît o escrescență neuniformă, o rocă ciudată, ivită acolo pe fața presărată cu arină a ca-

lungi, palide, moi, de parcă oasele din ele s-ar fi topit. Îl săgetă pe Bătrîn cu ochii ei măriți, roșii ; bulbucii ochilor ei erau gata să părăsească orbitele și să cadă jos, jos pe fața casei, ca niște pietre rotunde și ude. Dacă s-ar fi întîmplat așa, nu l-ar fi surprins pe Bătrîn și nu l-ar fi clătinat din inerția lui sau din lupta aceea pe care se trudea s-o dea.

Femeia voia să ceară ceva, anume ce nu știa, dar voia să spună un cuvînt nedeslușit care numai el i-ar fi alinat durerile, poate ar fi adormit-o lung și depărtată, depărtată de starea ei de față pe care nu o mai putea înțelege și nu o mai putea controla, un cuvînt pe care auzindu-l întîi socrul său i s-ar fi întors înapoi în auz ca o mîngîiere bună și salvatoare. Maria își prelungi gîtul, încercînd să se mai apropie încă puțin de Bătrîn, încă puțin ca să se poată naște curajul de a rosti acel cuvînt. Rămase așa într-o încremenire slabă și putu să observe că Bătrînul continua să fie stana mută de piatră pe care n-o putea îndupleca nimic de dinafara ei.

După cîteva clipe, care-i măcinase întreaga putere, ultima putere subțire și plăpîndă ca un fir subțire, femeia se lăsă încet la loc și odată cu această mișcare din gura ei se rupse un țipăt scurt, neomenesc, un țipăt cumva de pasăre de noapte, de cucuvaie, la auzul căruia Bătrînul tresări în încremenirea lui, dar apoi nu vru să se lase pradă presimțirii rele care dădea semne că vrea să se închege; Bătrînul s-a îndîrjit, atunci, și mai teribil în mutenia și inerția aceea de piatră. Privirile lui se întunecaseră acum întru-totul.

Maria cobori în durerea ei. Dacă ar fi putut plînge, dacă ar fi putut zbiera lung, sfîșietor, lăsînd durerea să alunece în afara trupului ei, să se reverse, părăsindu-i trupul, eliberîndu-i-l din chinurile adînci în care se zbătea, dacă ar fi putut prinde pe cineva de mînă cu mîinile ei slăbite și palide și să-l stringă tare, tare dacă acel cineva ar fi fost bărbatul care i-a pricinuit durerea aceea ascunsă și neexplicată — el bărbatul acela dacă ar fi fost și i-ar fi întins mîna lui — ori dacă cineva i-ar fi pus doar o palmă rece și umedă pe frunte — poate atunci chinurile acelea străfunde s-ar fi înmuiat, s-ar fi depărtat puțin de Maria, dîndu-i o vagă speranță de ieșire dintr-însele. Ca și cum ar fi dus-o pe o durere lină, uniformă și moale, aproape străină de trupul ei, o durere pe care ar fi putut-o răbda, căreia i s-ar fi supus fără tăgada gestului și fără împotrivirea gîndului, ci numai și numai umilită și credincioasă.

Din nefericire pentru dînsa, palma aceea rece și bună nu ar fi putut fi decît — acum — a Bătrînului. Dar Bătrînul, singurul din preajmă, stătea nemișcat acolo pe scaunul acela scund, înțepenit și pietrificat în hotărîrea lui, în teama hotărîrii lui, scuipînd inconștient printre dinți, ursuz, ca și cum aparent nu se întîmpla nimic, ca și cum el nu aștepta nimic. Doar Bătrînul i-ar fi putut sări în ajutor, să-i pună o palmă rece ca un sloi de gheață pe frunte, și dacă ar fi făcut acest gest, ea, Maria, l-ar fi acceptat fără jenă ca și cum ar fi venit de la un om pe care nu-l mai văzuse niciodată pînă atunci, de la un străin depărtat cu care nu a vorbit și de care nu s-a temut niciodată.

Bătrînul însă, țeapăn și înfricoșat el însuși pînă la uitare, nevrînd să se supună fatalității, vrînd să nesocotească acel țipăt de pasăre rea prevestitoare pe care i se păruse că-l auzise, continua să nu se lase ademenit de nimic ce venea de dincolo de el, nu pe tărîmul de dincolo de el se dădea lupta aceea de cîștigarea căreia se temea. Tot ce venea de dinafară prevestitor de rău, trebuia să se lovească de încăpățînarea și duritatea lui și să se reflecte îndărăt ca lucruri de prisos ce nu-l pot cuprinde, să se retracteze, neputincioase, din nou în sinea lor întunecată.

Gura Bătrînului se umplea mereu de o salivă amară.

Afumată aproape pe deplin, sticla lămpii răspîndea o lumină falsă, și rară peste lucrurile din cameră. Acestea își schimbaseră formele. Donița cu apă, așezată pe o policioară sub fereastră, semăna acum cu un mare ochi întunecat, cu un ochi orb prin care nu mai putea pătrunde nici o rază de lumină. În sobă focul murise sub cenușe. Celălalt pat din cameră, opus celui în care zăcea Maria părea acoperit cu o platoșe murdară de gheață ca și cum în el nu ar fi dormit niciodată nimeni pînă atunci, dar aștepta totuși pe cineva să-l cuprindă în culcușul lui rece. Pe masă se afla

GABRIELA GHEORGHIU

Maya

„Happiness to Indu"

În toamna de granit
Cînd esența se va numi
Saturn,

Mă voi trezi
Din somn
Animus-Anima

Glasul mării
Se va numi
Alma

În vinerea cenușii
Cînd luna
Mișcă apele

Pe stela funerară
Animus-Anima...

Burlescă

Visătoare, aur, soare,
Ride apă de izvoare
Curgătoare,
Călătoare, de sărut de față
mare.

Grîul galben
De colivă
Cînd răsare
Cînd apune

Pentru mine
Pentru tine
Pentru voi
Pentru noi

Cad albastru
Stele...
Unu, doi, unu, doi
Luni, Marți, Miercuri, Joi...

Așteptare

Citeodată,
Aștept
Arșița....

Citeodată
Aștept
O singură sidefare

Chiar ca o
Simplă greșală în
Zone de extaz.

Speranțe, unui
Grav călut alcaz
Suind, galop

O serenadă...

Peisaj

Ogivă apusă
În numere certe
Culege
Reforma tiparelor drepte,

Substituie elite
Culisele Thor,
Poate atone
În participiu viitor...

Complexe oedipe
Alerte,
Incalculate
De efemeride

Nu mă despart
De eumenide

Veniți pe cămile
Cu coif de cohorte
Destine umile
Fără escorte

Alegoric curent
Afluent, animal,
Absurd, monodic,
Esterat din astral...

o sticlă vînătă, destupată, aproape plină cu vin, iar lîngă ea un pahar și două căni de lut. Icoanele de pe pereți își diminuaseră desenele lor vechi. Deasupra patului în care se afla Maria, se găsea icoana veche, desenată pe tăblie groasă de fag care îi închipuia pe sfinții arhangheli Matei și Gavril. Afumate, culorile picturii înfățișau doi oameni farte mărunți la trup, cu capetele mult mai mari în comparație cu trupurile lor fragile îmbătrîniți și cu ochii apoși, însingurați la poala unui munte care fusese probabil odată verde, dar acum era veștedă și mohorîtă ; picioarele lor desculțe aveau aceeași culoare cu verdeața uscată.

Lehuza a vrut să se ridice a doua oară, Dar portița... își dădu seama Bătrînul, s-a auzit portița, deci a ieșit în uliță, dar poate tot nu i-a dat prin gînd unde trebuie să se ducă, ci să plimba acum, înalt și bleg, pe uliță, încolo și încoace, cu pașii lui deșirați, de om anapoda.

Afară ploaia mergea mărunt, monoton și trist; ploaia rupea mereu zăpada de pe acoperișe, streașinile curgeau întretăiat și bolnăvicios. O ramură a dudului, udă și osoasă, lovea încet de rama de deasupra ferestrei, semn că de undeva bătea vîntul.

Atunci, Maria a strigat:

„Ajută-mă, tată!"

Bătrînul a tresărit, rupîndu-se din înțepenirea lui. I-au sclipit ochii; ochii lui luară iar culori, cu raze clare de lumină. A vrut să se ridice de pe scaunul acela scund, să țîșnească spre patul Mariei, dar în aceeași clipă, s-a lăsat iar pe loc, cuprins de o mare bănuială de rău. Înțepenise, se pietrificase iar. Numai pentru puțin timp însă, căci zise:

„Numai dacă e băiat!"

Strigă aceste cuvinte tocmai ca să înmoaie hotărîrea lor, tocmai ca să nu le poată respecta dacă nu va mai putea fi altceva de făcut. De aici încolo, gîndi Bătrînul, s-a sfîrșit lupta și împotrivirea, oare să mă fi doborît? „Să mă fi doborît oare"? se întrebă Bătrînul cu un glas tăcut pe sine însuși. Pînă să se adune răspunsul, din patul acela o voce a strigat prelung :

„Da, tată, e băiat!"

Era aceasta vocea Mariei, care nu a mai apucat să spună și alte cuvinte, vaietele și toate sunetele pe care le oprise pînă atunci în ea, de frică și de rușine, și care iscate în afară i-ar fi putut împuțina durerea aceea adîncă, îi acoperiseră pe deplin gura. I se revărsase și plînsul. Plînsul ei, impregnat de strigătele acelea nedeslușite, cuprinse camera și mișcarea elementelor de dinafara casei, ploaia aceea monotonă, și vîntul acela bătînd necontenit și alungîndu-se mereu cine știe unde. Numai pe bătrîna cuprinsă în cealaltă odaie de nălucile bolii ei nu o ajunseseră — de ce? — acesta fu gîndul Bătrînului, pentru o fărîmă de clipă numai, căci acolo, în odaia cealaltă nu se mai putea întîmpla cine știe ce, chiar dacă s-ar fi întîmplat orice.

Bătrînul se ridică de pe scaun. Prin venele membrelor sale se scurse îndată în pămînt un lichid, sau mai degrabă, un curent ciudat, se scurse fulgerător. Își dădu seama că se poate mișca. Cu mișcări rare s-a apropiat de masă, a ridicat brațul în sus și a tras fețtila lămpii de deasupra mai mică. Apoi s-a apropiat de fereastră, a privit pe geam afară, ca și cum afară ar fi fost cineva, o primejdie, o matahală stranie și nelămurită, care acum fugea, se depărta, cuprinsă de nereușita ei, ca și cum acolo afară pîndise pînă acum cineva, un duh pe care el, Bătrînul, nu îndrăznise să-l tulbure și să-l provoace și tocmai de acea îi venise de hac. Vrînd să scuipe afară, pe urmele acelei năluci care pînă adineauri stătuse pitită sub raza ferestrei, dar care se retrăgea îndărăt răpusă, Bătrînul scuipă pe sicla geamului.

După aceasta, se apropie cu mișcări repezi de patul Mariei. Pe buzele lui apărură cuvinte frumoase care începură lupta lor cu durerile femeii.

Și atunci dădu țolul înlături de pe femeie.

Băiatul se născuse pe jumătate, în țipetele Mariei vibrau și țipetele lui, dar abia acum ele deveniseră clare pentru Bătrîn.

...Cînd a sosit Aron cu moașa și au sculat-o din boala ei pe Lucreția ca s-o ajute pe cea venită, aceasta, cea venită, moașa, nu a mai avut de făcut decît să îmbăieze copilul și s-o ocrotească pe mamă, căci buricul copilului era tăiat.

Îndată după venirea moașei, Bătrînul s-a îmbrăcat gros, a luat sticla aceea cu vin de pe masă, și a plecat; a ieșit afară din sat, peste cîmpuri sau cine știe unde, și nu s-a întors decît spre seară hămesit de foame și obosit.

°) Fragment din romanul „Adio, domnilor țărani".

cu multă candoare norocul

ajutîndu-se de brațele ei alungite și ocolite de sînge, și să-l privească pe socru, acum cu tot curajul și fără nici o rușine, fără nici o teamă și fără nici o permisiune, să-l privească cu toată durerea ei preschimbată în răutate și să implore ceva misterios de la dînsul. Dar nu mai putu repeta gestul, puterile ființei ei nu o mai ascultau, o părăsiseră și își rîdeau de ea. I se părea să aude acest ris nebun al lor, al propriilor ei puteri înstrăinîndu-se, lăsînd-o tot mai singură. Doar țolul acela, cu mițurile lui mari ca niște mustăți galbene de bărbat bătrîn, cu care era învelită și care acoperind-o lua o formă grotescă, tremura și zvîcnea necontenit, arătînd că dedesuptul lui o magmă înfierbîntată se surpa mereu și se trudea apoi spre a se zămisli întru ceva.

Pentru o clipă, Bătrînul își aduse aminte de Aron. Acesta trebuia să fie acum la poarta moașei, să bată în poartă și să strige cu vocea lui groasă, joasă, pe deasupra și înfricoșată, s-o strige pe femeia aceea. Dacă l-ar auzi cît mai tîrziu, se gîndi Bătrînul, dacă i s-ar sparge sticla lampei cînd vrea s-o aprindă ca să se împleticească cît mai multă vreme prin casă căutîndu-și rochiile și brîurile, cojocelul și broboadele, astfel să nu poată sosi repede și să-i strice, cu vorbele ei gălăgioase și cu gesturile ei neconștiente, ceea ce el a încercat să hotărască pînă acum. Poate că Aron cel Prost nici nu a înțeles unde trebuie să se ducă, ci a ieșit pur și simplu afară, s-a cuibărit undeva prin șură și plînge și tremură acolo.

nirea lui. I-au sclipit ochii; ochii lui luară iar culori, cu raze clare de lumină. A vrut să se ridice de pe scaunul acela scund, să țîșnească spre patul Mariei, dar în aceeași clipă, s-a lăsat iar pe loc, cuprins de o mare bănuială de rău. Înțepenise, se pietrificase iar. Numai pentru puțin timp însă, căci zise:

„Numai dacă e băiat!"

Strigă aceste cuvinte tocmai ca să înmoaie hotărîrea lor, tocmai ca să nu le poată respecta dacă nu va mai putea fi altceva de făcut. De aici încolo, gîndi Bătrînul, s-a sfîrșit lupta și împotrivirea, oare să mă fi doborît? „Să mă fi doborît oare"? se întrebă Bătrînul cu un glas tăcut pe sine însuși. Pînă să se adune răspunsul, din patul acela o voce a strigat prelung :

„Da, tată, e băiat!"

Era aceasta vocea Mariei, care nu a mai apucat să spună și alte cuvinte, vaietele și toate sunetele pe care le oprise pînă atunci în ea, de frică și de rușine, și care iscate în afară i-ar fi putut împuțina durerea aceea adîncă, îi acoperiseră pe deplin gura. I se revărsase și plînsul. Plînsul ei, impregnat de strigătele acelea nedeslușite, cuprinse camera și mișcarea elementelor de dinafara casei, ploaia aceea monotonă, și vîntul acela bătînd necontenit și alungîndu-se mereu cine știe unde. Numai pe bătrîna cuprinsă în cealaltă odaie de nălucile bolii ei nu o ajunseseră — de ce? — acesta fu gîndul Bătrînului, pentru o fărîmă de clipă numai, căci acolo, în odaia cealaltă nu se mai putea întîmpla cine știe ce, chiar dacă s-ar fi întîmplat orice.

Bătrînul se ridică de pe scaun. Prin venele membrelor sale se scurse îndată în pămînt

ETHEL LUCACI BĂIAȘ : Migrație

alături de fran

T. GEORGE CÎMPEANU

Și dincolo de calea ferată, sub umbra zăvoiului, mlaștinile se învolbură umflate de ploi și înghit ape și șoareci și cuiburi de păsări și ceața de copii se apropie ca o furtună tîrîndu-l în nisipul galben pe Fran, pe Fran „mîncinosul", pe Fran „trădătorul" care a încercat „să-l ducă de nas" cu născocirea aia a lui că „are alt prieten" decît pe ei, că are prieten pe unul Cris, care îl ajută de cîte ori Fran are nevoie de el, de cîte ori e la strîmtoare. Că tocmai d-asta zice și Kollo, trebuie să-l arunce în mlaștină, ca să apară te mir ce și cine că ei n-au văzut nici un fel de Cris pîn-acum, să-l scape pe Fran de la moarte. Și să-l vadă, firește, și ei.

Și Fran plînge tras ca un plug de „haita de lupi", foștii lui prieteni, prietenii de acum cîteva ore ; că întîmplarea s-a petrecut dis-de-dimineață la prima sclipire a răsăritului, cînd ceva teribil a pus stăpînire pe el și l-a dus într-un loc unde se făcea ziuă, unde se făcea că unchiul său Tod îi punea un tîrnăcop în mînă și-i poruncea să sape o groapă, pentru el, pentru Fran, că vreau să-ți spun că asta e hotărîrea mea zisese Tod să pun cît mai grabnic pămînt peste tine, zisese el, zisesè, să te-ntîlnești cu maică-ta, că doar ești păcatul ei și să nu te mire că tot eu i-am făcut de ducă, încheiase el. Auzi ?

Și Fran și-a întors fața de la unchiul său și a început să taie pămîntul sub el, să-și croiască propriul său drum, scurt și fără ieșire. Și tocmai cînd a crezut că unchiul Tod nu va mai întîrzia nici o clipă măcar și-l va acoperi cu pămînt ca pe maică-sa, s-a spart zarea în două și s-a auzit un glas de copil. Un glas. Blînd. De copil fericit. Și nevinovat. Care zicea: — Hai Fran, oprește-te! Îți vorbesc eu, Cris. Am venit să te scap, să te apăr. De ce nu mă recunoști, doar sînt rupt din tine? Clipa nașterii noastre a fost aceeași. Sîntem amîndoi unul singur, numai că eu m-am desprins de tine și trăiesc în afara ta. Fii tare, Fran al meu, și ascultă-mă. Crede ce-ți spun și vei ajunge la mine. Eu sînt viața de care ai nevoie, viața cea tainică. E dreptul tău să ajungi la ea. Trebuie s-o trăiești, Fran, doar îți aparține. Doar e viața cea tainică, cea adevărată. Cea plină. Cea mare. Ea te înalță. Auzi, Fran? Ea te înalță.

Și Fran a spus da și a ridicat brațele și a întrebat istovit: — Cum, numai tu mi-ești prieten? Și glasul: Da, a zis, eu sînt singurul tău prieten. Am suferit de cîte ori ai suferit tu, doar sîntem unul și-același. Tu aici sub stele, eu de-asupra lor în viața de care ai nevoie. Nu ne desparte nimeni și nimic. Tu cheamă-mă și eu te ridic îndată la mine. Trebuie să fim împreună.

Apoi glasul s-a stins și Fran a deschis ochii și a zărit lumina rece a zilei și s-a sculat din pat și a mers drept la rîu și și-a lepădat hainele și s-a îmbăiat în apa curată și s-a privit cu luare aminte așa cum era și a simțit deodată schimbarea petrecută în el și s-a hotărît să nu-i spună totuși nimic unchiului Tod. Care-și hrănea porumbeii. Palid. Răpus de boală.

Și Fran a alergat spre grupul lui Kollo, șeful, să le vorbească de noul său prieten. De marea sa bucurie.

— Am un prieten puternic, a zis. Pe Cris, așa-l cheamă.

Și deodată Iosif, colegul său de bancă:

— Minți, eu sînt singurul tău prieten, a zis.

Și Fran:

— Cu Cris vin și plec de la școală.

Și Iosif:

— Minți. Eu te însoțesc pretutindeni. Stăm și în aceeași bancă. Nu faci un pas fără mine.

Și Fran:

— Cu Cris împart bucuriile și durerile.

Și Iosif nemaiputînd răbda:

— Bate-l, Kollo, că minte. Eu sînt prietenul lui. Mie îmi spune tot ce are pe inimă. Mie-mi spune c-o să moară unchi-său și c-o să rămînă pe drumuri.
Mie îmi spune că o să-și cumpere cînd o fi mare o casă cît toate zilele colo lîngă mlaștină.

Și Kollo, șeful:

— Și unde e prietenul ăsta al tău ? a zis.

— Pe-aici, pe-aproape de mine, a zis Fran calm.

Și Kollo:

— Să-l vedem, a zis.

Și Camil, și Mugur, și David, și gloata întreagă:

— Să-l vedem, să-l vedem, să-l vedem, au zis.

Și Fran:

— Voi nu-l puteți vedea, a răspuns. Căci el nu e cu voi. El e numai cu mine, căci numai el, dacă mă prăbușesc, mă ridică, nu voi.

Și Kollo:

— Îl auziți? a zis. Hai să-l aruncăm în mlaștină să vedem cum îl scoate de-acolo prietenul ăla a lui care poate orice. Gata?

— Gata, au tunat într-un glas copiii.

Și banda lui Kollo s-a apropiat de mlaștină. Cu amenințări. Cu sentințe. Crudă și neîndurătoare ca o mașină.

Și minuțele albe, subțiri, de copii, îl îmbrîncesc pe Fran peste marginea ripei, apoi se retrag în așteptarea minunii. Dar pentru ei nu se întîmplă nici o minune. Și Fran e pînă la brîu înghițit de mlaștini. Și deodată glasul lui Iosif sfîșie așteptarea.

— Ajutor! Se înecă! zice.

Și gloata vîntură pămîntul sub tălpi și piere dincolo de barieră, unde îi e mai puțină frică.

Și Iosif, numai el Iosif, rămîne în preajma lui Fran:

— Fran, Fran, plînge el, sînt eu, prietenul tău, de ce nu mă recunoști ? De ce fugi de mine?

Dar Fran strivit sub povara noroiului necruțător, vorbește cu altcineva, nu cu Iosif, vorbește cu el, cu Cris, cu prietenul cel atotputernic.

— Ajută-mă! Vin la tine, tu ești prietenul meu cel adevărat. Tu ești viața de care am nevoie... dă-mi mîna... dă-mi mîna... mă scufund... dar te văd... văd... văd lumea de care-mi vorbești, viața de care-mi vorbești, vino Cris, mai aproape... mai aproape... schimbă-mi viața, dă-mi pe cea adevărată, pe cea tainică...

Și apoi în pustiul cenușiu al zilei glasul tînguit a lui Iosif: — Fran, eu sînt prietenul tău. Cris nu există. Eu sînt cel care vine să te salveze, să-ți redea viața. Eu... eu...

Și Iosif intră în mlaștină.

EMIL CIURARU

Pastel

Ca un cîmp de gînduri
cutreerat de dropii
a-ncremenit codrul
cu frunza în brumă.

În lunci depărtate
dorm
herghelii sub datini
cu venele deschise.
Azi
vulturii
n-au cerut războinare
așternînd sete
în cupa liniștii.

Păstorul
se-ndreaptă
spre turmele tăcute,
cu ploșca
înecată de lună.

Tăcere

Tăcerea
clipa gravă doboară,
furtună născînd,
și-n zbuciumul meu
cerul devine sălbatic

Glasul de ape
se transformă,
în strigăt,
iar cîntul ce plînge
în geamăt.

AL. CERNA-RĂDULESCU

CÎNTECE

lui Tudor Arghezi

De copil

Pe malul sur adună cu palmele nisip ;
Închipuie din apă și pulbere de piatră
O pasăre ce cîntă, un cîine care latră —
Făr' de asemănare și-asemeni după chip.

Înfige frunze-n humă, să-ți înflorești grădină,
Și-un fir uscat de iarbă, fă-l pom cum n-a mai fost,
Sub care să găsească și umbră și-adăpost
Făpturile lovite de jarul de lumină.

Cînd crezi deplină truda și lucru-ntreg făcut,
Alene, cu piciorul, prefă-le în țărînă :
Nisipul să-ți rămînă și apa la-ndemînă,
Să poți lua oșinda mereu de la-nceput.

De fată

N-a fost țîșnire albă spre pisc adînc de cer
Vestirea timpurie primită-n pîrg de seară,
Ci strîngere durută, și calmă, și ușoară
De ape și de iazuri, în sine, după ger.

Ți-a împietrit pe iris sărutul de pleoape
Ca-n răstignire ciuta, la ceasul de izvor,
Cînd fulgeră pădurea corn stins de vînător
Și cîini învie-n ierburi, lătrînd tot mai aproape.

Eu îți rămîn în preajmă și însetat veghez
La clipa-nfricoșată cînd ai să desfășori
Tot greul de arome, povara de culori,
Închise-acum sub zale, de sîmbure, în miez.

De tînăr

Din steiul slavei tale ușor ai răsărit :
Copac întors și aprig, cu rădăcină tare,
Răzbită în adîncuri încet, stăruitoare,
Prin flacăra-nchegată din înserat zenit.

Neîntinat de humă, hrănit cu sevă pură,
Ți-e ramul fără frunze și mugurul uscat :
N-ai auzit chemarea, nici fructul n-ai gustat,
Zidite, lege dulce, în ierburi și făptură.

Blestemul vechi te zmulge cărării-mpărătești,
Te-aruncă-n frig și ceață, cu-nverșunare sfîntă :
În lutul rupt din coastă, blînd, crengile se-mplintă
Și, la vestirea bună, dau floare.
Și rodești.

De bărbat și nevastă

Să dejugăm în zori, să batem țăruși,
Cu gard să încingem ograda aleasă.
Pe la prînz, din piatră să ne durăm casă
Cu streașină largă, ferestre și uși.

Eu să pun duzi negri, tu să torci mătasă,
Pometuri să punem, răzoare și vii
Amiaza să umple curtea de copii,
Celarul, de pîine și poamă gustoasă.

Și tîrziu, în seară, cînd vine sorocul
Copiii să-nceapă joaca lor dintîi,
Tu să-njugi plăvanii, eu încet să-i mîi :
Să plecăm în taină.
Să nu stricăm jocul.

De bătrîn

Ce iarbă verde și crudă a crescut
În livada mea părintească !
N-au mai zburdat mieii, ca anul trecut,
S-o calce-n picioare, s-o pască.

Ce roade bogate mi-au năpădit prunul,
Și mărul, — ograda întreagă !
Unde sînt copiii ? N-a venit nici unul
Să le ture, să le culeagă.

Ce bujor roșu, înnegurat,
Și-a deschis rana-n grădina mea !
Nici o mînă nu s-a mai plecat
Să-l rupă din tulpină, să-l ia.

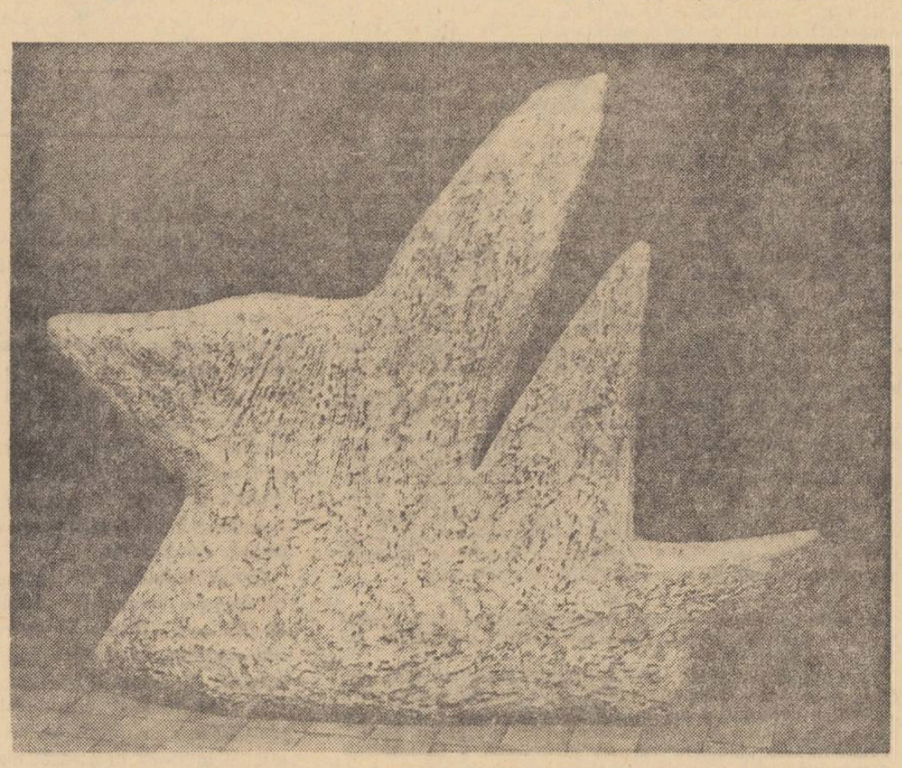

VIOLETA CRĂCIUN : Zbor

ARTE

TEATRU

Regizorii tineri

Nu am timp să văd toate spectacolele. Am urmărit însă cu mare curiozitate multe din creațiile regizorilor tineri și foarte tineri. Mărturisesc, au reușit să mă convingă. Se formează sub ochii noștri o pleiadă de talente extrem de interesante. Abia ieșiți de pe băncile institutului, noii regizori nu sînt deloc timorați, dovedesc gust, fantezie, decizie artistică. Îmi amintesc de *Ingrijitorul* lui Pinter, pus magistral la *Teatrul Mic* de un debutant: Ivan Helmer. O montare de te trec fiorii. Precizie în alegerea actorilor și dirijarea jocului (Nițulescu și Dan Nuțu — memorabili). Atmosfera tulbure a piesei te urmărește. Eugenia Ionescu ne-a demonstrat neobișnuite virtuți de regizor în *Bonele* de Genet și *Uriașii munților* de Pirandelo. Meticuloasă, lucidă, inspirată, o socotesc printre prezențele cele mai înzestrate (Urmărită însă de ghinion. De ce joacă atît de puțin?).

Aurel Manea, din singurul spectacol pus de el la care m-am nimerit, un Ibsen jucat crîncen, am înțeles că are idei, și, mai ales, știe să imprime un stil. Cel mai cunoscut este Andrei Șerban care, deși tînăr, are în urmă o activitate bogată. Ca student chiar a pus spectacole la mai multe teatre, strălucind de la început. Primul creator, dacă nu mă înșel, al piesei Ecaterinei Oproiu *Nu sînt turnul Eiffel*, cu care cucerește un premiu internațional. La *Bulandra* montează *Iulius Cezar* de Shakespeare, un spectacol discutat de mulți, dar care mi-a plăcut atunci și chiar l-am apărat. La Piatra-Neamț, acest orășel de refugiu și pepinieră de surprize, pune în scenă *„Omul cel bun din Sîciuan* de Brecht, într-o manieră deloc brechtiană, dar care dovedea o extraordinară capacitate regizorală. Nu mai vorbesc de alte montări, fiecare interesantă pe un plan sau pe altul, capabilă să-l scoată în față, printre cei aleși. Nu trebuie să o uităm, în această succintă enumerare pe Anca Ovanez, extrem de dotată, inteligentă, iscoditoare, plină de îndrăzneală care agită în Iași idei creatoare, deși unele montări ale ei par prea îndrăznețe și se amînă. De asemenea proaspătul absolvent Alexa Vissarion, al cărui excelent spectacol, *Cartofi prăjiți cu orice* de la Casandra, mi-a făcut o foarte bună impresie. Acești tineri, risipiți prin țară, elevi străluciți ai lui Penciulescu și ai altora nu au prejudecăți, sînt entuziaști, știu să se mențină într-un climat de mare elevație. Dau sentimentul de generație.

Piesele care se joacă pot să ne placă sau nu. Un lucru însă e cert: cei care vin din urmă, noul val de oameni de teatru, regizori și actori (cum vom vedea cu altă ocazie) ne rezervă mari surprize.

Marin SORESCU

TELEVIZIUNE

Degeaba

De-o săptămînă, ne tot pregătim pentru fotbal.

Nu scăpăm o transmisie, ascultăm tot ce se vorbește, citim tot ce se scrie. Mai mult, oameni sîntem și noi, nu putem face.

Am avut în numărul trecut proasta inspirație să anunțăm intenția de a scrie cîteceva și despre Mexic. Acum, nu mai putem da înapoi, asta ne e soarta, n-avem cum s-o ocolim.

Pentru echipa noastră, campionatul mondial în curs s-a terminat de multișor, din serii. După starea euforică în care se zbate delegația mexicană (inclusiv comentatorul televiziunii) ne putem declara fără greutate campioni mondialimorali. E adevărat, în realitate locul ocupat este destul de modest (11 din 16), dar ce importanță are. Bilanțurile să-i preocupe pe scrupuloși. Pe noi, firi fanteziste, pline de mister și neastîmpăr, statisticile ne lasă indiferenți.

Din experiența altora și chiar dintr-a noastră, în fotbal se pierde onorabil sau lamentabil. În Mexic am pierdut onorabil. E ceva, dar nu chiar totul.

O înfrîngere onorabilă nu reprezintă, la urma urmei, o mare performanță. O înfrîngere onorabilă, ori cum ai lua-o, tot înfrîngere se numește. N-o poți numi victorie, cît de bine intenționat ai fi. Aducîndu-ne laude și merite exagerate, probabil mai tîrziu vom avea surprize deloc plăcute. Fără îndoială, din cîte s-au văzut la televizor, echipa noastră a luptat uneori exemplar. Jucătorii ei au depus eforturi considerabile. Pentru toate strădaniile lor, stima noastră. Din păcate însă, locul obținut nu este pe măsura efortului depus și aș risca să afirm pe măsura posibilităților demonstrate. Poate cu mai multă șansă și cu o pregătire mai bună s-ar fi obținut și rezultate mai meritorii. Scuze exterioare nu trebuie să căutăm. De simpatia publicului ne-am bucurat, arbitrii nu ne-au persecutat. Atunci ?

Dacă adversarii noștri nu ne-au fost superiori,înseamnă că nu ei ne-au bătut. Ne-am bătut singuri. Dacă ne-am bătut singuri înseamnă că cineva a greșit. Și dacă a greșit cineva, normal ar fi ca acest cineva să plătească oalele sparte. (O știre de ultimă oră ne anunță că antrenorul echipei noastre a mai rămas în Mexic pînă se termină ultimele jocuri. Probabil o fi intenționînd să extindă pe plan mondial, opera sa de căpătîi, așa de duios intitulată — temporizarea. Ce lovitură de moarte le va da el antrenorilor brazilieni, italieni, maghiari, etc,. etc. Într-un cuvînt, vai de capul lor).

★

Vacanța se-apropie cu pași repezi. O zi, două, trei. Televiziunea, probabil, se pregătește să-i întîmpine pe copii cu haz și voioșie.

Pînă atunci însă, emisiunile din ultima vreme au fost cam fade, neinspirate. Cea de duminică după amiază numită sec: **„Clopoțeii vacanței"** a sunat dogit, fals. A fost fără sare, fără piper. Era acolo o harababură totală. Daniela părea obosită și fără farmec, **„glumele"** cenușii. Doar copiii - figuranți și **„sărmanul"** Darie se zbăteau. Degeaba.

Radu DUMITRU

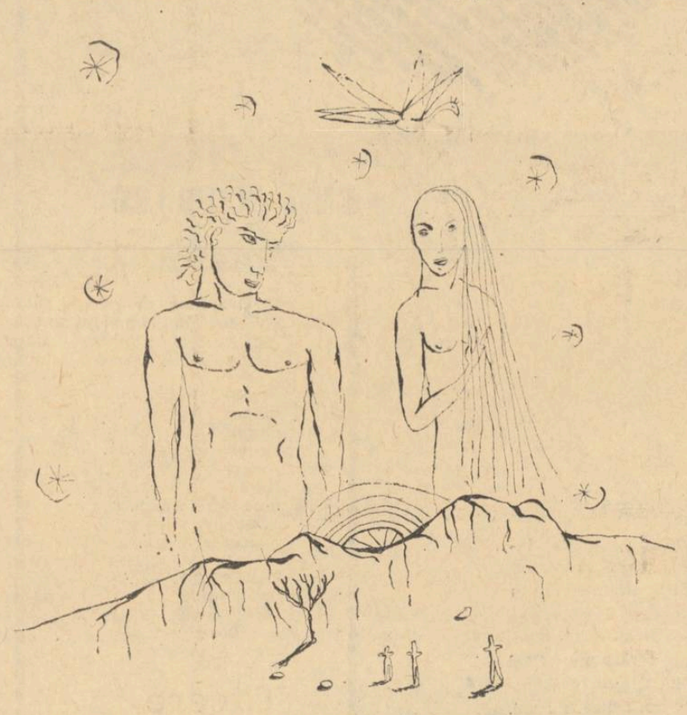

Desen de MIHAI PIENESCU

FILM

Revedere, re-vizionare

În aceste zile spectatorii bucureșteni aleargă încîntați la cinematograful omonim cu revista noastră (seara, dacă nu plouă, la grădina „Doina") să re-vizioneze **Salariul groazei.** Inițiativa aceasta a D.D.F.-ului de a programa reluări ale unor filme importante, nu doar la limitata Cinemateca ci și în circuitul curent, merită laude : presupunem că e o întreprindere puțin costisitoare iar foloasele ei culturale sînt de netăgăduit. Într-un sezon relativ sărac în pelicule stimabile, cum este cel pe care-l traversăm, ideea de a relua succese de acum un deceniu și mai mult se arată isteață și profitabilă.

Cartea lui Georges Arnaud, „Le salaire de la peur" (tradusă în românește de Florica Georgescu și George Ivașcu, E.S.P.L.A. 1957), fără să aibă cine știe ce valoare literară, face parte din romanele de succes, dovadă și apariția ei în „Livres de poche". E scrisă cu acel simț al senzaționalului, într-un stil superior-gazetăresc („Șoferul dezlănțuie toată graba, toată forța închisă în oțel de către ingineri" etc.) și dezvăluie în autorul însuși un om trecut prin multe, în ale cărui „povești" poți crede liniștit.

Tragicul din „Salariul groazei", din carte ca și din film, e unul umil : niște **tropical tramps** (vagabonzi de tropice) înfruntă, contra unui cîștig considerabil, groaza și moartea, trec prin încercări infernale și în cele din urmă pier, „se curăță", în perfectă consonanță cu condiția lor de declasați. Interesul nostru față de această aventură este solicitat multiplu tensiunea nu slăbește nici o clipă, sensuri majore se întrevăd. **Ruperea din stagnare**, fie și cu riscul vieții, iată pe scurt semnificația centrală a acestui **story.**

Adaptarea cinematografică e îndeajuns de fidelă cărții, lucru ușor de realizat fiindcă romanul are o structură de film, e **văzut** de scriitor parcă printr-un aparat de luat imagini. H. G. Clouzot și colaboratorii, săi au realizat plecînd de la povestirea lui Arnaud un film generos și viabil, ce-și păstrează tinerețea și după 17 ani, cît au trecut de la primirea acelui Mare Premiu de la Cannes. Chiar și defectele (minuirea stîngace a „maselor" de figuranți, efecte melodramatice de genul acelui leșin al Lindei în clipa cînd, departe, Mario se prăbușește în prăpastie), așa cum se întîmplă în cazul lucrărilor valoroase în ansamblu, și slăbiciunile mai mult sau mai puțin evidente contribuie la reușita rîsului : peste ani ele nu mai scandalizează, ci dau un fel de nostalgie, ca niște amintiri surîzătoare din tinerețe.

Recitind, din curiozitate, cartea, ne-am dat seama că există un personaj, magistral interpretat de Charles Vanel, pe care pelicula îl nedreptățește și schematizează. E vorba de Jo, în roman Johnny Mihalescu, aventurier român rătăcit în infernul unei lumi mocirlos stagnante, sub soarele cumplit al tropicelor. Clouzot îl introduce superb (sînt antologice debarcarea din avion, drumul cu taxiul-rablă, cearta din cafenea și înfruntarea cu Luigi) dar îl pierde ulterior unidimensionîndu-l. Or, în carte Mihalescu e simțitor altfel, frica nu îl duce la prostrație totală ca pe ecran, partitura lui e bogată. De-a lungul drumului Jo al lui Clouzot e un simplu sac inform, de lașitate și teroare ; Johnny al lui Arnaud acționează, are soluții (scoaterea camionului din groapa cu petrol e sugerată de el, cu ultimele resturi de luciditate, pentru asta el vinde un „truc" pe care îl știa de mult).

H. G. Clouzot și-a asigurat în această cunoscută producție o distribuție nemaipomenit de valoroasă, patruași umplu ecranul : Yves Montand, Charles Vanel, Peter Van Eyck și Folco Lulli. Pricepera mare a regizorului e aceea de a-i fi armonizat, de a-i fi pus în valoare pe fiecare, fără a se umbri între ei : fiecare își are momentul său de vîrf, cînd simți că duce pe umeri întreaga greutate a filmului.

Din păcate, Clouzot a greșit distribuindu-și soția în rolul Lindei, ea nefiind, hotărît, la înălțime. Aparițiile sale (ce puteau fi, într-o altă interpretare, memorabile, prin datele personajului) sînt aproape iritante, mai ales cînd dă replica vreunuia din cei patru protagoniști.

Nu ne-a mai plăcut nici finalul, cu acel vals romantios, executat concomitent în cafenea și pe șosea. Și în carte faptul că Gérard (Mario din film) își rupe gîtul după atîta eroism și îndirjire ni s-a părut de un gust discutabil, căci o fiară umană, de neabătut, cum se dovedește personajul acesta, nu se poate prăbuși atît de romantios, în euforia izbînzii. Dar, după atîția ani rezervele rostite față de un film sau altul au o valoare strict simbolică

Salariul groazei — un film bărbătesc, despre o anume lume și un anume eroism, un film care a făcut epocă, putînd să fixeze, el singur, în memoria iubitorilor cinematografiei numele regizorului H. G. Clouzot. Cei pentru care 17—18 ani nu înseamnă o prea sfîșietoare distanță în timp, vor fi ținuți din nou sub încordare două ore de un maestru al tensiunii.

Ilie CONSTANTIN

EXPOZIȚII

Brâncuși

Exclamările în fața lui Brâncuși par acum cel puțin ridicole, căci nu o dată abuzul de metafore ne-a făcut înțelegerea lucrurilor mai dificilă, dacă nu îndreptată exact contrar spiritului lor. În același timp, ridicolă pentru că studiile dedicate lui Brâncuși au trecut faza unor speculații spontane multe din ele justificări dubioase ale însăși existenței sculptorului. Abundența monografiilor — deși lipsa unei lucrări exhaustive românești asupra operei brâncușiene pare cel puțin curioasă — face de o enormă dificultate orice încercare de a discuta dintr-un punct de vedere măcar parțial nou ceea ce este astăzi Brâncuși. Desigur, această expoziție la care-și dau concursul muzee și colecții din România, S.U.A. și Franța poate părea tardivă.

Înseamnă oare prin aceasta că emoția regăsirii lui Brâncuși este mai mică ? Dimpotrivă, dacă ne gîndim la acea emoție generată de întîlnirea cu o operă și nu la exaltările de orice altă natură. Căci tonul vindicativ, lipsit de cuviință în platitudinea lor acceptată a unora din comunicările colocviului Brâncuși, se datora cred tocmai absenței unei atari expoziții care refuză patetismul și revendicația. În fine, legendele despre „țăranul din Montparnasse", „geniul barbar", „stindard al folclorului" se plasează definitiv în spațiul desuetudinii, dar spiritul obscur poate constitui încă prejudecăți nefaste.

Ceea ce ne oferă definitiv această expoziție, deși premisele ambientale ale organizării ei dovedesc cel puțin stîngăcie și lipsă de finețe, este imaginea unui artist esențial modern și în același timp o modalitate diferită de percepere a artei.

Brâncuși nu a fost geniul naiv, inconștient, autor de capodopere, participarea sa la crearea artei moderne nu este postfactum, prin descoperire ulterioară, ci una extraordinar de activă, printr-o permanentă prezență și construcție conștientă. Prietenilor sale — Marcel Duchamp, Satié — sînt revelatoare, aceste întîlniri spirituale nefiind întîmplătoare. Desigur ieșirea bruscă a lui Brâncuși din situația artei europene are alte cauze decît cea a lui Duchamp. Brâncuși nu suferea complexul artei europene, implicit al sculpturii pe linia Michelangelo — Rodin, pentru că nu moștenise cultural implicațiile afective și estetice ale acesteia. Soluția lui Brâncuși face abstracție de această imensă zonă artistică și nu l-a putut duce la repudierea ei prin negația grotescă a lui Duchamp. Contestînd ca și Duchamp arta ca reprezentare figurativă a omului și pasiunilor sale, Brâncuși se întreba dacă are vreun sens tăiatul munților pentru a face din piatra acestora cadavre. O asemenea întrebare nu poate fi uitată. Pentru că transferind discuția din sfera mimezisului impins pînă la ultimele consecințe de estetica academistă în cea a re-creerii, a obiectului artistic care manifestă „o putere sacră, constituie o hierofanie", Brâncuși a ales o altă soluție. Într-un seducător eseu, prin fascinația cheilor sale, Mircea Eliade îl implică pe Brâncuși alături de Freud, Jung, Emil Racoviță, Levy-Bruhl în acel descensus ad inferos, *de „descoperire a stadiilor vieții, experienței și gîndirii precedînd formarea sistemelor de semnificații cunoscute și studiate pînă atunci", în acel „interes pasionat pentru stadiile primitive preistorice, preraționale ale creativității umane".*

„Dacă ați fi obligați să trăiți într-o cameră unde s-ar găsi «Moise»de Michelangelo n-ați putea suporta această prezență strivitoare. Nu trebuie să ne simțim niște atomi în fața unei opere de artă. Ea nu trebuie să ne umilească, ci dimpotrivă să ne ajute să recunoaștem miracolul vieții" — spunea Brâncuși.

În acest sens opera de artă nu mai poate fi un motiv de admirație, ceea ce presupune condiția distanțării. Arta pretinde implicarea și nu consumul și la Brâncuși — evidentă modificare a conceptului de geniu — cunoașterea artistică începe în primul rînd prin funcția artizanală a operei. Identice proporțional și formal două variante ale aceleiași lucrări brâncușiene sînt diferite pornind de la materia din care sînt întrupate.

„Sculptura pentru orbi" nu este o simplă metaforă pe care o folosea Brâncuși ci expresia conștientă a faptului că văzul nu mai poate fi unicul dintre simțuri în percepția operei.

Iulian MEREUȚĂ

revista străină

● **LA QUINZAINE** (1-15 iunie a.c.) poartă în centrul coperții indicația „Noutăți despre Dostoievski". La rubrica **Istorie literară** este analizată lucrarea lui Mihail Bakhtin „Probleme ale poeticii lui Dostoievski", apărută în versiune franceză, și care dă o interpretare cu totul inedită operei marelui romancier rus.

Doi scriitori din țările de democrație populară intră în atenția revistei : Zaharia Stancu —, pe marginea recentului său roman **Șatra,** apărut la **Albin Michel,** și romancierul polonez Kazimierz Brandys.

● **LE FIGARO LITTÉRAIRE.** Revista se ocupă într-o dare de seamă de **Festivalul cărții** care a avut loc recent la Nisa și despre care am amintit în rubrica noastră din ultimul număr. Sărbătorirea cărții s-a bucurat de mult succes și în rîndurile tineretului după cum reiese din relatarea ce urmează : „Asistența era formată din sute de tineri atenți, pasionați, bătăioși uneori... Acești tineri cred în ceva, sînt exigenți, își bat joc de bestseluri, de premiile literare și de mondenități. A fost auditoriul cel mai numeros, cel mai fidel".

● **POESIE VIVANTE.** Numărul 31 al „Tribunei internaționale de poezie" editat la Geneva conține poezii semnate de Claude Aveline, Willy Derron, Cristian Lucquet, Simon Rapin, Claude Rogere, Charles Autrand ș.a. în diverse traduceri : germană, franceză, italiană și în românește, ca aceste versuri din „Drumul spre stele", aparținînd lui Albert Courrejou : „În urma unei lupte, florile pe plai / Nasc primăveri și holde coapte..."

● **BABEL** Volumul XVI al revistei internaționale de traduceri se remarcă printr-o interesantă problematică de specialitate, care se străduiește să ocolească, pe cît posibil, stilul arid. Menționăm articolul **ASTERIX CUCEREȘTE EUROPA,** (Asterix, eroul unui serial ilustru — n.n.) despre influența revistelor pentru copii, asupra adulților, atrași de jocul lingvistic inventiv al acestor producții literare de serie, privite în trecut cu indiferență și care marchează începutul unei mode noi în materie de lectură.

● **PRÉSENCES** (trim. 3 a.c.) Idolul erei moderne, **Ordinatorul de calcul,** mașina privilegiată, bucurîndu-se de mai multă prețuire decît aceea acordată servanților ei (oamenii) constituie tema articolului **Informatica demistificată** în care se combate noul fetișism al epocii noastre. Metafora și metonimia se pare că nu vor putea intra niciodată în circuitul ordinatoarelor. Ceva va rămîne, insezisabil, liber uman, în alcătuirile spiritului...

● **LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE.** Din cuprinsul numărului de pe luna mai, desprindem : **Poeme** de Jorge Luis Borges, **Patru scrisori** adresate de Marcel Proust tratelui său precum și pledoaria antirăzboinică, **Istoria și Speranța,** articolul lui Claude Michel Cluny, care se referă în mod special la cartea celebră a lui Malraux. **(L'Espoir).**

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRES.** Hebdomadarul parizian comentează la rîndul său același „Festival internațional al cărții" ținut la Nisa, publicînd și lista premiilor. **Marele vultur de aur :** romancierul portughez J.M. de Castro. **Marele premiu literar :** Marcel Schneider, scriitor francez. **Vulturul de aur al poeziei :** J.C. Renard (poet în tradiția Péguy).

a. b. c.

SPORT

Cel mai frumos meci din istoria fotbalului

Este ora 3 fără douăzeci, zece minute după sfîrșitul meciului **Italia — R.F.G.** Am văzut, cred, cel mai frumos meci de fotbal din istoria acestui sport. Un meci în care au triumfat italienii, un meci în care, pentru prima oară, întreaga lume privitoare i-a iubit mai mult pe învinși. Iar dacă echipa lui Albertosi era învinsă, ea era cea iubită. Un meci în care singurul rezultat firesc, singurul rezultat drept, ar fi trebuit să fie deplina egalitate. Iar dacă ar fi urmat tragerea la sorți, norocul trebuia să fie împărțit, deasemenea egal, de cele două echipe.

Istoria fotbalului va reține acest meci ca exemplu suprem de vitalitate, de inteligență, de dăruire, ca exemplu unic în care condiția esențială a fost aceea că echipele Italiei și R.F.G. au jucat una cu alta. Căci, în mod paradoxal, pînă acum nici Italia, nici R.F.G. nu au arătat că pot atît de mult, ca în această memorabilă împotrivire directă. Numai ele, aceste formații teribile, încleștate într-un efort neomenesc, au putut realiza filmul artistic care s-ar putea numi **„Triumful și drama fotbalului".**

Să recapitulăm meciul. În prima repriză, italienii au înscris un gol și au crezut că e suficient. Abia în a doua repriză jucătorii vest-germani s-au dezlănțuit incredibil, proaspeți și nervoși, egalînd, atunci cînd nimeni nu se mai aștepta, în **ultimele** secunde. Pînă aici meciul a fost excepțional. De abia de aici încolo el a fost, cum bine spunea Țopescu, altceva decît sport, ceva mai mult, nenumit deocamdată.

Storși de puteri cu toții, unii răniți, (Beckenbauer) alții la capătul nervilor, siliți să ia totul de la început, italienii — cu tristețe, iar germanii — cu bucurie, jucătorii celor două echipe au intrat într-un ritm infernal. Cele 15 minute ale primei prelungiri au propus întregii lumi sportive un alt alfabet al fotbalului. Un alfabet în care nu piciorul lovea mingea ci nervul întins la maximum întrase, parcă fizic, în joc. În prelungiri n-a mai existat nici arbitru, ci numai ritm.

Indiferent cine va cîștiga Cupa mondială, Italia sau Brazilia, meciul de miercuri noaptea va rămîne meciul campioanelor. Meritul principal le revine vest-germanilor care au relansat cu prospețime diabolică meciul, în minutul 90. Cu toată sinceritatea trebuie spus că nemților le revine meritul principal, în prelungirea acestei partide. Seeler, Müler, Overath, ca să nu mai vorbim de Beckenbauer, au plusat încredibil și meciul a continuat. Dar, cu aceeași sinceritate, trebuie spus că italienii sînt jucători mai buni. Oprind motoarele cînd credea că se cuvine, naționala Italiei le-a pornit din nou depășind — cu exact un gol — pe vest-germani.

Italia intră glorioasă în finala Cupei lumii, cîștigînd deja locul I în memoria noastră.

SUPLINITOR

„Flori s-au deşchis în pământul nostru"

Virgil Cândea a publicat recent prima ediție lizibilă a Divanului lumii cu înțeleptul sau giudețul sufletului cu trupul, întîia operă a voievodului Dimitrie Cantemir, carte despre care toți am învățat la școală dar pe care mai nimeni nu o citește azi, spre deosebire de înaintașii noștri care, neavînd suficiente exemplare tipărite, o multiplicau de mînă. Ultima ediție existentă, aceea a Academiei, era din 1878, transcrisă în ortografia latinizantă a vremii ceea ce adăugîndu-se la dificultatea stilului lui Cantemir, făcea din lectură o tortură. Prima ediție cu litere latine a dat-o Hasdeu, în tomul II din „Arhiva istorică a României" și datează din 1865. Era și singura relativ lizibilă, cu condiția să ai acces la rarisima publicație în care a apărut. Așa încît, dacă nimeni nu mai citea această scriere în afara celor obligați profesional să vorbească despre ea, exista măcar scuza că de fapt ieșise din raza unor posibilități normale de informare încă de acum un veac.

Virgil Cândea ne dă astfel prima ediție în accepția modernă, științifică a termenului, „potrivit regulilor de transcriere interpretativă, reduse însă la minimum din preocuparea de a nu modifica fără folos fizionomia textului original", și însoțită de o amplă introducere și de note explicative. Editorul a înțeles, într-adevăr, că o scriere de acest gen este condamnată dacă iese în lume fără tot ceea ce-i trebuie spre a o face accesibilă cititorului de azi, și a avut strălucita idee de a tipări, paralel cu textul românesc al ediției din 1968, o traducere proprie a versiunii grecești. (După cum se știe Divanul ni s-a păstrat în două versiuni, română și greacă, tipărite alături în ediția din 1698), În felul acesta, cine nu are vreme să se descurce în stilul originalului și urmărește doar ideile lui Cantemir, poate parcurge această traducere și are astfel o lectură ușoară, cursivă, modernă. Este o soluție la care vechii editori nu s-au gîndit, atît Hașdeu cît și Academia publicînd exclusiv versiunea română. Evident, retipărirea versiunii grecești în această ediție, menită marelui public și făcută a deshuma una din scrierile celebre ale literaturii noastre vechi, nu-și avea rostul.

Ediția este însoțită, în anexă, de textul latinesc integral al principalului izvor folosit de Cantemir și descoperit în anii din urmă: cartea lui Andrei Wissowatius Stimuli virtutum, fraena peccatorum (Broșura se păstrează în Biblioteca Universității din Cluj fondul unitarian). În felul acesta, cercetătorii au la dispoziție un text indicat de Cantemir însuși, dar pentru a cărui identificare și studiere a trebuit să treacă peste o sută de ani de știință modernă.

Cel mai sigur mijloc de a verifica în ce măsură o cercetare nouă reprezintă un pas înainte, este compararea ei cu ceea ce se știa și se spunea pînă în ajun. Exercițiu pe care nu totdeauna sîntem dispuși să-l practicăm, mai ales cînd este vorba să recunoaștem meritele altora. Am parcurs de curiozitate întreaga bibliografie despre „Divan" în sintezele de literatură română veche și în monografiile despre Cantemir, ca și în lucrările de istoria filozofiei românești, constatînd cu surprindere cît de puțin ne-au putut spune, în stadiul de atunci al cercetărilor, I. Sbiera și Ovid Densusianu, N. Iorga și Sextil Pușcariu, G. Pascu, Ilie Minea, N. Bagdasar. Cursurile lui Ștefan Ciobanu și N. Cartojan, atît cît s-au tipărit, nu cuprind capitolul despre Cantemir dar este mult mai instructiv să comparăm studiul lui Virgil Cândea cu paragrafele despre Divan în sintezele de istoria literaturii române apărute în ultimul deceniu, și în cea mai serioasă analiză a filozofiei cantemiriene din monografia lui Dan Bădărău (Filozofia lui Dimitrie Cantemir, București, 1965). Ovid Densusianu socotea partea I împrumutată și părțile a II-a și a III-a originale, adică exact invers decît este realitatea; N. Iorga vorbea de Divan ca despre „o compilație greoaie, rău scrisă și fără scop", P. P. Panaitescu o prezenta drept o carte religioasă, iar Al. Piru constata că „surprinzătoare este citarea lui Andrei Wissowatius, eretic din Litvania veacului al XVII-lea, autorul unei cărți intitulate Religio rationalis, cu «77 de ponturi, pre carele strămutarea (sic. — n.n.) bunătăților și frîul păcatelor le numește» arianist, unul din reprezentanții începuturilor raționalismului" (Literatura română veche, ed. II 1962, p. 348) fără a bănui că partea a treia nu este scrisă „sub înrîurirea lui Wissowatius" ci este traducerea cărții acestuia Stimuli virtutum, fraena peccatorum, din care sînt luate „cele 77 de ponturi" și pe care Cantemir o citase conștiincios: „acelea ale lui Andrei Wissowatius 70 și 7 de ponturi ce arată, pe carile Strămurarea bunătăților și frîul păcatelor le numește". „Strămurarea" și nu strămutarea traduce exact termenul latinesc (strămurare — nuia lungă de alun, din latinescul stimularia stimulus. Vezi Candrea și Adamescu, Dicționarul enciclopedic... unde citează și din Neculce: „i-au fost împins cu strămurările ca pe boi").

Acest izvor, care schimbă complet perspectiva asupra Divanului a fost identificat concomitent de Virgil Cândea și Petru Vaida (Virgil Cândea, Dialogul Orient-Occident, tradiție-inovație în „Divanul" lui Dimitrie Cantemir, în „Buletinul Comisiei naționale a R. P. Române pentru UNESCO", 6, 1964, nr. 1—2, ianuarie-iunie, p. 41-61; Petru Vaida, Umanistul Andrei Wissowatius tradus de Dimitrie Cantemir, „Gazeta literară" 11, 1964, nr. 37 din 10 septembrie, „Buletinul UNESCO" a apărut după această dată). Virgil Cândea mai demonstrează, cu argumente peremptorii, și faptul — afirmat de Hasdeu dar nedemonstrat — că Dimitrie Cantemir a scris Divanul numai în românește, nu „în grecește și românește" cum au crezut mai toți cercetătorii, pînă la ultimul care s-a pronunțat, Dan Bădărău. Faptul este important, fiindcă dacă traducerea greacă nu-i aparține, atunci nu se mai poate susține ipoteza că voievodul moldovean n-a făcut decît să semneze o carte compusă de dascălul său grec, Cacavela.

Pe baza acestor noi descoperiri de izvoare și examene textologice, editorul are ocazia să stabilească pentru prima oară natura, structura și valoarea Divanului în cultura română și sud-est europeană, să determine profundele rădăcini care o leagă de tradiția autohtonă (dovedirea influenței și împrumuturilor din Viața lumii de Miron Costin este convingătoare) și totodată locul acestei cărți în procesul de trecere de la mentalitatea medievală spre cea modernă. Virgil Cândea consideră prima parte a Divanului o creație originală «În cartea I a Divanului, Cantemir este acela din Istoria ieroglifică, viu polemic, colorat în imaginile și expresiile folosite, apropiat de vorbirea populară moldovenească a vremii, conciliant cu ideologia religioasă dominantă și cu atitudinea laică a omului din secolul al XVII-lea» (p. XXXVI). Partea a doua este doar un comentariu erudit, împănat de citate biblice și care însoțește punct cu punct prima parte. Faptul că peste tot citatele sînt traduse din latinește (Vulgata) și nu se folosește Biblia românească din 1688, ca și alte indicii dau de bănuit că în această a doua parte se traduce sau prelucrează un izvor latin, încă neidentificat. Se avansează ipoteza că acest izvor a servit și de model pentru prima parte, care ar fi o dramatizare, o punere în dialog, după modelul numeroaselor „dispute între trup și suflet", a părții a doua. În sfîrșit, partea a treia este traducerea lui Wissowatius. Ea nici nu poartă, ca celelalte două, numele lui Cantemir, ceea ce subliniază probitatea autorului care nu a umblat să-și însușească bunul altuia. Cantemir a lucrat Divanul ca o antologie reușind să dea operei o relativă unitate, suficientă spre a induce în eroare pe cercetătorii moderni, ceea ce e o dovadă de abilitate literară. Modul cum a folosit izvoarele dovedește „atitudinea obișnuită a gînditorului umanist bucuros că ideile sale găsiseră la alți autori o exprimare fericită, pe care o adoptă fără rezerve. Ceea ce împrumută un asemenea autor reprezintă deci propria-i gîndire. Aceasta ne permite să afirmăm că, indiferent cît de mare este aportul străin în Divanul, opera însăși reprezintă în forma sa ultimă o creație exclusivă a lui Cantemir, înfățișînd un stadiu propriu de formație filozofică, etică și literară" (p. XXXVI).

Se înlătură definitiv ideea că Divanul este o simplă imitație a Dioptrei lui Filip Solitarul (demonstrația fusese începută de P. P. Panaitescu și Dan Bădărău), și se subliniază natura de lucrare filozofică nu religioasă a cărții. Nouă este interpretarea temei „Fortuna labilis" în Divan, Virgil Cândea arătînd, pentru prima oară, că la Cantemir acest motiv primește o tratare modernă, care face din principele moldovean un precursor al mentalității moderne în cultura română. Semnificative sînt și datele privind circulația Divanului, care a fost intensă, pe întreg pămîntul românesc, pînă în secolul al XIX-lea. Exemplarele tipărite ce s-au păstrat poartă urmele unei lecturi repetate, manuscrisele provin deopotrivă din Transilvania, Moldova și Țara Românească. Divanul a fost o carte vie a culturii române. Ea reintră în circulație, azi, într-un moment propice spre a-i descoperi semnificațiile și valoarea. Este meritul lui Virgil Cândea și al Editurii care a sprijinit tipărirea, de a ne fi mijlocit acest contact cu cel mai vast și mai îndrăzneț spirit al culturii vechi românești, surprins în momentul primului său zbor. Tînărul Cantemir, așa de viu și de caracteristic conturat prin erudita și pătrunzătoarea exegeză a lui Virgil Cândea, ne devine un contemporan prin ambiția lui de a arăta că „Flori s-au deșchis în pămîntul nostru!".

Dan ZAMFIRESCU

Întîia ediție științifică și primul studiu fundamental asupra „Divanului" lui Dimitrie Cantemir

Desen de MIHAI GHEORGHE

poșta redacției

D. RISTA. Observațiile dv. cu privire la poezie în general sînt, în ciuda stilului foarte prețios, judicioase. Nici poezia nu mi s-a părut rea. Și totuși trebuie să vă previn că nu întotdeauna bunele noastre intenții artistice, oricît de „intelectuală" le-ar fi justificarea teoretică, sînt, automat, poezie. Afirmația următoare, cu care vă însoțiți versurile, este pe cît de ambițioasă, pe atît de fragilă, și pe cît de enormă, pe atît de lipsită de sobrietate: Pe undeva (oh, *acest* pe undeva, *care fără voia dv. spune atît de multe!*) *am* căutat să îmbin cele două viziuni remarcate de Blaga în „Trilogia Culturii" și anume viziunea indică și viziunea europeană asupra existenței.

Îmi este absolut indiferent ce anume *ați dorit să «îmbinați» (pe undeva) într-o poezie (repet, nu lipsită de unele calități) în care voi afla versuri scrișnite ca acestea: «Că ce importanță are / dacă mîine va fi o nouă zi / sau bezna nopții dintotdeauna».*

Nici un poet, vrednic de acest nume, nu poate lăsa să-i scape atît de ușor îmbinarea verbală «că ce importanță are», oricît de înaltă i-ar fi febra ideilor, oricît de puternice i-ar fi «viziunile» pe care, în chip atît de imprudent, vrea să le «îmbine» în spațiul strîmt al unei singure poezii.

Fireşte, aceste observații, prea de amănunt, mi-ar părea mie însumi inutile, dacă n-aș fi găsit versuri frumoase în poezia dv. și mai ales, dacă n-aș fi convins că un plus de supraveghere în expresie ar fi acordat mai mult credit artistic versurilor trimise. Reveniți.

PAUL ARTINOVICI: «Am căutat de multe ori să vă scriu sperînd să vă amuz în același timp cu cîteva versuri». De ce nu, în definitiv? Depinde cum. Iar mai departe: «Sper să fiți destul de exigent cu mine». Nici o grijă, îmi dau toată silința. Vă declar astfel că versurile: «O, vin copilă! și îneacă-mi / cu sînii tăi obrajii — așa, așa» sînt mult deasupra oricărei poezii posibile. Citind cuvintele: «O singură iubire pămînteană / rămasă singură în singurătate vorbește» m-am convins că poezia este o treabă mult prea ușoară pentru dv. Disprețuiți-o și ea vă va fi recunoscătoare.

ION ARDELEANU. Voi cita în întregime încîntătoarea, nemaipomenita, adînca, înălțătoarea, sublima, zdrobitoarea și sfîșietoarea poezie istorico-literară „Verona, Vreona, Vanover": *«La masa lui de brad, scundă și nevopsită / Stă marele Luceafăr cu fața obosită. / În acest timp gîndește la a lui Vanover / La Veronica Micle, numită de el Vanover. / Femeie grațioasă cu proeminențată față / Cu buze lungi subțiri și ochii ca de gheață, / Dar Veronica lui la Soare se gîndește / Și-ntr-o mică poezie luceafărul vestește / Că-i place foarte mult cînd seara el apare / Însă cînd soarele s-arată luceafărul dispare // Tu ce-ai cîntat Veneția cu ale ei gondole / Ce lunecau lin pe apa anticelor canale, / De cînd te-am cunoscut mi-ai fost mie luceafăr / Mult te-am iubit odată, dar nu vreau să mai sufăr, / Acum însă la Soare privesc cu mult mai dulce / Și sper că astrul zilei dragostea-mi va aduce, // Citind scrisoarea-n ziar poetul trist zîmbește / Știind că Veronica nu simte c-o iubește, / Modest fiind din fire răspunde cu tăcere / Și nimeni nu știa a lui mare durere. / Iritat de boală și muncă extenuată, / Poetul izbucnește cu furie adevărată: / Doi ani de zile doamnă nu am putut lucra / Urmărind o speranță — dar ce-am putut spera? / În pieptul meu aveam o inimă curată / — Și-n capul meu era o minte — zic deșteaptă / Dar în această țară amorul nu-i amor / Decît o așa viață, mai bine-ar fi să mor // Timpu-a trecut, dup-a poetului pieire / Pieri și ea dînd morții lor un simbol de mare prețuire».*

Sfîșietor!

Cezar BALTAG

●

VLADIMIR TURCU: Nuvela „Eu i-am scos ochii lui Vasile" sau mai bine zis titlul nuvelei mi-a dat fiori în prima clipă. M-am liniștit repede. Vasile — june sculptor de provincie — și-a făcut un bust din lut și dumneata ai spart ochii acestui bust cu o clanță de ușă ca să te răzbuni pe junele sculptor fiindcă ți-a luat-o pe Maria. Majoritatea crimelor — o știu din auzite sau din citit — au ca mobil dragostea furată. Nici mata nu puteai să faci excepție. Dar puteai să fii mai scurt și mai gramatical. La sfîrșitul lecturii am regretat sincer că Vasile (cel viu) nu te-a prins asupra faptului.

DUMITRU ȚOPA: „Canistra cu benzină" miroase a apă stătută. Sînt de părerea dumitale că „sabotorii care umblă la benzina proprietatea poporului trebuie pedepsiți exemplar", nu subscriu, însă, la părerea că „schița mea este foarte bine scrisă, drept care v-o înaintez s-o publicați ca să ia cunoștință 100.000 de oameni de talentul meu și de vicisitudinea soartei care-i pîndește pe inconștienți. Subiectul nu este adevărat, dar trebuie să fim f. grijulii cu bunurile noastre".

EVA LADISLAU: Adresează-te revistelor pentru copii. Nu cred că ele-ți vor înregistra poveștile pe plăci Electrecord, sînt convins, însă, că ți le vor publica. Octav Pancu-Iași, bun și vechi prieten, n-are nici o fetiță, are doi băieți și cel mai mic dintre ei e mai înalt c-un cap ca mine, îi plac motocicletele, o ia razna cînd vine vorba de matematici și cîntă muzică italiană, acompaniindu-se cu chitara.

LIVIU CĂPITĂNESCU: „Privighetoarea doarme pe coasă" (frumos titlu) e o schiță somnoroasă, presărată cu sute de puncte-puncte. Pagina face impresia c-a fost împunsă cu acul. „Sacoșa munteanului" e, într-adevăr, plină cu pămînt de flori, dar în pămînt nici o sămînță.

CONSTANTIN ARGINTARU: „Ospățul ologilor", inacceptabilă ca limbaj. Sînt pentru ideea că trebuie să spunem lucrurilor pe nume și hotărît împotriva colecțiilor de cuvinte pornografice. Aștept lucrări pe un ton acceptabil. „Civilizația modernă, spui dumneata, cheamă înjurătura, să i-o adresăm". E stupid ce spui. Și cred c-ai vrut s-o faci pe **tînărul furios.** Regret, nu putem deschide coloanele noastre nimănui care susține că „omul e un scuipat pe o bubă". Și nu văd pe cineva îmbrățișîndu-te pentru această frază.

EMIL PAVELESCU: Mi-ai trimis „o zgaibă de schiță" și mai ai acasă „un sac de romane". Impresionant! „După ce veți citi-o, va fi o minune dacă o veți respinge". Fii atent, se produce minunea: schița e slabă, o resping. Și închei: nimic mai ușor decît să săvîrșești o minune. Dacă vrei să te răzbuni, trimite-mi sacul ăla burdușit cu romane. Sînt convins că voi face o minune tot atît de măreață ca învierea lui Lazăr din morți.

DOMNICA TUDOR: „Pasărea mă ametește" — bucată scrisă pe o masă la care se bea sau se vinde sirop, dulce pînă la leșin.

Fănuș NEAGU

Aventura interioară la Matei Caragiale

Matei Caragiale, cum o confirmă integral literatura sa, a fost un **neîmpăcat.** Nu s-a putut, adapta unei vieți fără surprize, despre care M. Ralea spunea că este rezultatul unei resemnări condensate, adoptarea silită a înțelepciunii burgheze. Dar ceea ce criticul constata a fi la eroul lui Fromentin un epilog determinat de sentimentul de a fi inferior destinului său, devine în cazul lui Matei temeiul unui antidot consolator pentru renunțările la care existența l-a silit să consimtă. Firește, în complicitate cu poziția socială a familiei, poziție foarte puțin conformă, dacă nu omitem identificările succesorale, cu aspirațiile nobilitare ale artistului.

Discrepanța spirituală între ceea ce socialmente a însemnat rangul lui Matei Caragiale ca stare materială și prestigiu și ceea ce el ar fi vrut să însemne a declanșat o deplasare de planuri și a antrenat critica societății ce-l refuza la nivelul pretențiilor mărturisite cu un orgoliu nedeghizat.

Astfel stînd lucrurile, destinul creator al lui Matei Caragiale datorează cel puțin tot atît de mult cît talentului său, voinței de revanșă asupra vieții, a acelei vieți care a încercat să-i ruineze iluziile și să-i torpileze prejudecățile.

Procesul nu e sesizabil nicăieri la suprafață, biografia spirituală a omului reclamînd tot felul de indiscreții spre a se lăsa deslușită. Însă odată stabilizată funcția acelui „reflex condiționat" care a fost, permanent, voința de răfuială cu epoca lui de decadență, apare de înțeles în ce fel a lucrat la Matei Caragiale licoarea miraculoasă care l-a vindecat de acreală și de rancună.

Cu o mare sete de perfecție artistul a făcut o experiență; s-a închis în el și a plăsmuit un univers după placul său. Procedeul e cutezător fiindcă mediocritatea și standardizarea, principalele tendințe ale vremii lui, l-au contrazis pe prozator și au încercat să-l domine.

Matei Caragiale s-a apărat cum a putut. Sarcasmul lui savuros se regăsește dominant nu numai în pictura celor două personaje — Pașadia și Pantazi „mumii savant îmbălsămate", cum le numește Pompiliu Constantinescu — ci și în fibra romantic-arhaică a **Pajerelor** sau a misterioasei dispariții a lui Gogu Nicolau din **Sub pecetea tainei.**

Ceea ce nu s-a spus îndeajuns, deși este definitoriu pentru Matei, trimite la umorul său fosforescent, la traiectoria aventurii sale sufletești. Somptuosul, decorativul enigmatic, lirismul crepuscular atît de intim împletit cu spectacolul feeriei degradate (vezi miraculoasa atmosferă de orient balcanic) preiau pe ascuns „ceva din farsa bufă a destinului", prețioasă sugestie venită din universul prim caragialesc. Intuiția acestei tehnici în care travestirea profilează o mare receptivitate pentru destrămările sufletești (numai că de astă dată nota suavă și cea viguroasă comunică un pitoresc al declinului de încantație lexicală), vizează global orientarea scriitorului. Viciul, dezgustul de sine și de cei din jur, pervertirile, desfrîul oriental și luxuria rafinat occidentală coexistă tocmai spre a face mai convingătoare epuizarea eroilor într-o boemă fără orizont, mistuită de păcate și de amețeală dulcei ei inconștiențe. Sau poate a unei inconștiențe voite și îmbătate de chemările mediului obscen pentru a-și ascunde sieși decăderea, imposibilitatea oricărei regenerări.

Stilul acestei armonii polifonice este de la un capăt la altul pătruns de farmec romantizant, cu precizarea că acolo unde Ion Luca are în vedere obiectul (social și etic) la Matei ficțiunea țintește spre psihologii. La I. L. Caragiale, scriitor „de esență clasică e urmărită generalitatea simțirii omenești" (Vl. Streinu), la Matei slăbiciunea cărturărească pentru o lume desuetă împrumută imaginației puterea de a se regăsi într-o umanitate împăcată cu propria-i zădărnicie.

Examenul critic al textului întărește prima impresie. Pe de o parte, din estetism și dintr-o mărturisită afinitate pentru trecutul glorios rememorat cu nostalgie, Matei Caragiale filtrează prin biografia lui Pașadia respectul de tot ce a fost, Pe de altă parte prozatorul ne avertizează că deși integrat în universul crailor el n-a pierdut controlul transfigurării materialului pe care viața lor îl furnizează și că datorită acestei duble receptivități este pe deplin în stare să-i judece și ca momente umane pline de atracție și ca destine atinse de o iremediabilă decadență. Limita acestei obiectivări este hotărît fragilă, însă ar fi fost greu să fie altfel. Într-un climat **fin de siècle** poetizarea interzice (cel puțin fățiș) pamfletul și între cele două tentații a biruit o organizare romantică a evocării, savant și diferențiat romantică. Sarcasmul există, însă e studiat (cum a spus-o Pompiliu Constantinescu) și mai ales e dozat cu simț al ritmului și accentelor, poezia e abundentă și violent infiltrată, de parcă s-ar fi vrut artificializată pînă la prețiozitate. Ar fi greșit să se înțeleagă că nu sesizăm stăpînirea perfectă a mijloacelor stilistice. Dar nu despre asta e vorba. Matei Caragiale e în viziunea morală o sensibilitate ispitită de extreme, pendularea între contraste lăsîndu-se percepută ca o imensă spiritualizare.

Henri ZALIS

Desen de MIHAI PIENESCU

ADRIAN MURGAN

Teghi Yaghi Arabelá

Nu mă uri ci trage-mă pe-o lamă
Rechinii hîzi să mă-nsoțească-n hohot
Blestemul vostru — sîngele nemernic
Îl poartă de făclie la altar.

Un taur rău îmi linge urma trasă
Trufașă-ți stringi în umbră șoldu-nalt
Și-n coarne torsul gol și sînii-ți ard
Teghi-Yaghi-Arabelá.

Din mîna cui să sorb izvorul
Setos să-mi șterg sudoarea nașterii și ochii?
Să-ți vînd, deci, craniul să-l despici în patru
Sub pleoape să întinzi o punte
Un călăreț trecînd în goană
Cu spada la oblînc, zăbala-n spume
Va rătăci în pulberea de stele.

Dă-mi mîna ta eu îți voi da să bei
Bătrînul pastor va sufla pe ape
O rază de inele și de foc,
Apoi încăleca-vom amîndoi
Or despicînd blestemul jumătate-acolo,
Teghi-Yaghi-Arabelá.

Pe ape zămislind lumina

Rămas iar singur, turmele se scurg
ca o năvală-n diguri, și adorm în ceruri

icoane-drepte stînci ca marea-n somnul jertfei.

E ceasul judecății și-al cumpenei să plec
pe ape zămislind lumina
dar cum leproșii mă așteaptă-n drum
voi coborî o scară la răspîntii
ca un balaur orb și aplecat
ne-ntors la mal să duc osînda lor.

Și cum în palmă port un soare sfînt
hoinar de veghe la ospățul nopții
ca un centaur alb dedus din creste
e pentru c-am zvîrlit un ochi la corbi.

RUXANDRA NICULESCU

Luna

Un copil a aruncat o piatră
în ochiul nopții
și piatra s-a aprins.
Noaptea e oarbă și piatra cade
în nevederea-i
arzînd.

Vino înapoi spuse copilul
bătînd din picior
și scîntei își luau zborul
în noapte.
prea tîrzio, întoarce-te
spuse trist părăsit
de scînteile lui
și umbra i se clătina într-un
pom
ca o pasăre.

Noaptea tăcea scuturînd
peste el
floarea sîngelui.

Neîntoarcere

Atît de la fel femeia privi
peste umăr
și cuvinte fără întoarcere spuse
te aștept călător de argint

oglinda cu dinții albi
de lumină
sfîșia chipul lui

sînt de o vîrstă cu lumea
tremurau rănile lui argintii
îndură-te, sparge oglinda
flămîndă de chipul meu

dar femeia privi peste umăr
și cuvintele ei fără întoarcere
sînt
chipul tău înecat în oglindă
am să-l uit călător de argint.

N. GRIGORE MĂRĂȘANU

Uua galopul

Uua, uua galopul;
Sub noi caii suri,
Sub cai încă nedispărutele,
Negre păduri,
Arse păduri.

Uua, uua, cu cal
Și căpăstru
Pătrund în Oceanul albastru
Și mă întunec
Și mă destunec,
De-atîta alunec
Prin verdele crud...
Uua, uua galopul,

Semn

Scheletice umbre
De pești
Își presară
Galopul
Prin Insula mea
Solitară
Și nuntesc
Prin răscruci
Peste oase albastre
De cuci,
Cînd Peștele Negru
Cu gesturi durute,
Îmi cere apele
Cu țipirig și cu plute,
Iar eu îngenunchi
Și încep să mă tem,
Să nu-mi facă Peștele
Marele semn...

„FOARTE SUS, ÎN POLUL PLUS"

De vorbă cu Romulus Vulpescu

— Îți propuneam ieri un dialog primitiv. Astăzi mă explic! Îți propun un dialog fără bibliotecă, fără citate, fără trimiteri. Un dialog cît poți tu de linear.

— Nu uita că există și linii sinuoase. Perfect de acord, numai să-mi dai voie să mă citez pe mine însumi. Acum înțeleg de ce n-ai vrut să vii la mine acasă.

— Ești destul de absent din viața literară.

— Am un amendament: *foarte*. Și am și un argument, adică mai multe. Doamne, unul dintre argumente, este că eu iubesc și admir pe foarte mulți dintre colegii mei, dar ca *scriitori*. De aceea e mai bine pentru mine să stau acasă. Nu știu dacă ai observat că nu m-am băgat în nici un fel de gașcă. La un moment dat, cînd era să mă trezesc într-una, fără voia mea, am plecat ca din pușcă. Îmi plac grupările de idei, dar nu grupurile de retevei. Un alt argument: fac parte dintr-una din cele mai benigne găști formată din mine însumi. Dă-mi voie să mă citez: *Îmi sunt contemporan și mi-e de-ajuns.*

— Ce viață literară poți tu provoca?

— Nu-nțeleg întrebarea. Sau o-nțeleg și nu-mi convenea răspunsul imediat. Îmbătrînind, am trecut de vîrsta existenței pentru alții, și aș fi foarte încîntat dacă izolarea în care — mai de voie, mai de nevoie — trăiesc, mi-ar putea „provoca" mie o viață literară care să mă satisfacă. Uneori am iluzia că se întîmplă așa. Și, ca să spun drept, nu mai simt nevoia de la 25 de ani, de cafenea, de șuetă. Nu că nu aș mai fi șuetar, dar îmi place să fiu la mine acasă. Mă mulțumesc să stau între cărți.

— Te mai consideri tînăr?

— Nu. Și nu numai din cauza vîrstei fizice. Mă consider nu bătrîn, cît îmbătrînit. În durată, în rele. Și, uneori, și în bune, dar mai puțin. Din păcate, nu poți transcrie scăderea de voce cu care am spus cuvintele de la urmă. Intrînd mai devreme în viața literară, mi-am consumat aceste etape de scarlatină literară mai devreme. Am ajuns deci la vîrsta „pensionării", în care eu nu cred. Atunci, mă complac în ideea că mai am de scris puțin și nemuritor, ceea ce e o prostie, firește.

— Ce faci, de fapt?

— Fapte: făcute și nefăcute; sau cum spunea o țărancă despre fiu-său: *iar a făcut o nefăcută.*

— Faci literatură, traduceri, teatru...

— Și, acum, în urmă, am compus și muzică. Nu am *scris-o pe partitură* pentru că, vorba unui instrumentist dintr-un taraf, *„nu halesc bobițe"*.

— Ce muzică?

— Pe versuri, de-ale mele sau de-ale altora; invent muzică. Am scris 22 de cîntece. Dacă ai putea tu transcrie, aș pune puțină ordine și în domeniul ăsta. Ai folosit ghilimetele, sper.

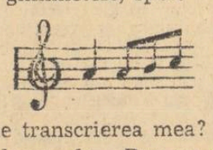

Îți convine transcrierea mea?

— Ca desen, da. Dar nu știu ce-ai scris.

Nu te risipești?

— Da, dar așa cum se risipește omul în existență: respirînd, iubind, bînd vin, dar bînd și apă. O existență nu e compusă în exclusivitate dintr-un singur act reflex. Eu cred că actul creator e un act deliberat, gîndit, dar motorul lui e reflex — creezi așa cum trăiești. Și pe urmă să știi că faptul că ai mai multe straturi de cultivat e și foarte odihnitor. E plictisitor să cultivi în patru anotimpuri literare același zarzavat.

— Totuși care e obsesia ta?

— Cealaltă: libertatea. Celelalte fiind niște necesități, libertatea de a le alterna sau de a renunța la una dintre ele este obsesia mea. Este formidabil să ai un harem de idei și de virtualități. Farmecul, pentru mine, constă nu în împărțirea așternutului cu fiecare dintre ele, ci în posibilitatea de a o face.

— În ce an ai terminat facultatea?

— În 1954. Debutasem, cu un an înainte, în *Tînărul scriitor* salutat cu jerbe de protest trase dintr-un pistol-rachetă de profesorul meu Ov. S. Crohmălniceanu.

— Povestește-mi cîte un fapt din fiecare an de facultate!

— Îți povestesc. *În anul I* am intrat la etajul 3, la filologie, într-un amfiteatru care atunci avea un număr, cu toate că studenții continau să-i spună cum i se spusese și cum i se spune din nou acum — amfiteatrul Hașdeu. Acolo, la sfîrșitul unei zile de curs, cam în primele săptămîni de facultate, niște colegi ai mei au descoperit, pitită sub catedră, o superbă fotografie a lui Hașdeu, care împodobise cîndva peretele din spatele catedrei. Am furat portretul ăsta și l-am ascuns sub haină și-l am și acum acasă.

— În anul 2?

— Am furat, de la biblioteca facultății, de astă dată în chip de delincvent autentic, exemplarul din Villon pe care lucrasem și terminasem traducerea în anul I, numai pentru valoarea lui sentimentală.

— În anul 3?

— Chiar la începutul anului, pregătindu-mă să intru pe ușa mică de la catedră, în amfiteatrul Odobescu, am făcut loc să iasă unei fete cu părul foarte lung coborînd mai jos de șale, studentă în anul I, care părăsea amfiteatrul. Am rămas mut, m-am îndrăgostit pe loc, după o săptămînă de perpeleală mi-am luat inima în dinți și am „agățat-o" în dreptul facultății de matematică, recitîndu-i din Barbu (datorită sugestiei locului!). Era nu numai un text, ci și un test. De atunci, nu m-am mai despărțit de ea și părul ei flutură și astăzi prin amfiteatre.

— În anul 4?

— Fusesem angajat la E.S.P.L.A., la secția de poezie, încă înainte de terminarea anului școlar. Prea multă bătaie de cap nu prea mai aveam la facultate, căci îmi făcusem lucrarea de diplomă din anul III. La sfîrșitul anului, întîmplarea a făcut ca grupa mea să intre ultima la examenul de fine de an și prima la cel de stat. La editură mă duceam în fiecare dimineață. Între timp, încheiasem primul meu contract pentru Tasso — *Aminta*. În vremea aceea mai aveam naivitatea să cred în termenii contractuali de predare. Trebuind să predau, cam în a treia zi a examenului de stat, cele 6 000 de versuri traduse, eram disperat și lucram zi și noapte. Nici nu mă mai rădeam. Am cerut o păsuire de încă cinci zile ca să predau niște prologuri foarte păcătoase care precedau actele. Bineînțeles că volumul a apărut după vreo doi ani. Așa mi-am scris prima carte tipărită și am învățat să nu mai respect termenii din contracte. Un amănunt gustos de istorie literară — nu e un citat! — exemplarul pe care am lucrat primul act, împrumutat de la biblioteca de italiană, a trebuit să-l restitui în timpul examenelor. Prin intervenția protectorului literelor și al artelor, profesorul meu, Al. Rosetti, am obținut de la Academie un exemplar rar din secolul al XVII-lea — e drept fără note și fără comentarii, ceea ce pentru un novice în italiană era un motiv de bucurie în plus — exemplar care aparținuse lui Al. Odobescu.

— Atît?

— Și pentru că vorbim de amfiteatre și de bărbați iluștri care le-au împrumutat intermitent numele, aș vrea să restitui cu un prilej aniversar — al lui sau al meu — (ceea ce e foarte drăguț și obraznic!) portretul înnobilat de amprente al lui B. P. Hașdeu — amfiteatrului omonim.

— L-ai cunoscut pe Ion Barbu?

— Da. Și de aceea l-am și iubit.

— Povestește!

— Îți spun numai un episod. În ultimii ani ai vieții lui, se refuza discuțiilor despre poezie. În tot cazul, se nega cu un secret orgoliu ca poet și nu ceda ispitirilor mele, curioase de geneza cutărei sau cutărei poezii. Mai în glumă, mai în serios, încercam să-i zmulg încuviințarea de a-i edita, o dată și o dată, cînd circumstanțele ar fi urmat să fie favorabile, o ediție definitivă despre care cu tristețe știam de la profesorul Rosetti că nu acceptase să-i apară.

Mai în glumă, mai serios, Ion Barbu se ipostazia în Dan Barbillian și, în calitate de moștenitor al ,cum spunea el „defunctului poet Ion Barbu" refuza cu încăpățînare să-mi acorde dreptul de a-l edita. Am obținut totuși, într-un tîrziu, o favoare: s-a învoit să se uite pe versurile transcrise de mine din feluritele publicații ale vremii, începînd cu LITERATORUL lui Macedonski. Mi-a mai semnalat însuși locuri mai rare sau neidentificate de mine unde publicase; și asta a fost tot pentru acel an 1959 sau 1960; ulterior aveam să aflu că, în ultimii 6—7 ani, își revizuise în taină, cu aceeași rigoare cu care-și întîmpinase destinul poetic și pe cel matematic, cea mai mare parte a operei literare, făcînd aproape în toate cazurile, pe marginea paginilor dactilografiate, variate și pasionante însemnări, privitoare la geneza poeziei, amendîndu-și-o, comentîndu-se. În anul de blestem al morții lui, am trecut într-o dimineață, cu două zile înainte de plecarea în concediu la mare, ca să-mi iau rămas bun, pentru trei săptămîni de absență. Era în odăița de jos, din stînga intrării, în pat, scriind pe genunchi și umplînd cu formule matematice verso-ul unor pagini al căror recto adăpostea versurile din *Richard al III-lea*. Cînd mi-a întins mîna, de bună-venire, de sub pled a țîșnit capul negru al uneia dintre cele mai iubite cățelușe, din mulții și încîntătorii cîini care-i populau existența pămîntească. N-am stat mult, ca să nu-l ostenesc, pentru că suferința care avea să ni-l ia își și instalase tabăra în alcătuirea lui, și am sporovăit de cîte toate, despre cîini și despre romane polițiste, despre Ghica și despre Mateiu, despre superbele păpuși vii olandeze din cartierul rezervat al Rotterdamului, așteptîndu-și destinul în spatele vitrinelor, numai de poezie — nu, bineînțeles. La plecare, după cuvenitele firitiseli mutuale, cînd eram cu mîna pe clanță și cu picioarele împleticite de cozile și de labele altor 3—4 prieteni patrupezi, am auzit de peste umăr: *„Știi, cu cartea aia care-ți place ție și cu care m-ai supărat atît, poți s-o faci, dacă ai să mai vrei"*.

— Nu se înțelege prea bine despre ce e vorba.

— Nu mă întrerupe. După 10 zile, taică-meu mi-a dat un aviz telefonic la mare: *„A telefonat doamna Barbillian că a murit domnul Barbu"*.

A trebuit să treacă atîte vreme — destulă din vina mea! — pînă acum, în 1970, cînd, în fine, *„cartea cu care l-am supărat atît"*, ediția definitivă (în măsura în care lucrul omenesc este definitiv!) a poeziei lui Ion Barbu, o ediție gîndită și voită, măcar ca intenție dacă nu și ca realizare, asemenea monumentalei ediții Eminescu a lui Perpessicius, să poată apărea. Ieri am fost la editură pentru a da o revizie a ultimei corecturi, după numeroasele repaginări pe care le-am provocat, adăugînd, pînă în ultimul moment, inedite, cedate de colecționari.

— Care este, după părerea ta, locul lui Ion Barbu în poezia română?

— Am acceptat regula jocului pe care mi-ai propus-o la început: nu citate, nu cărți, nu referiri, dar cum eu sunt un pierzător plasat și am învățat să pierd, mă-nclin ,declar că m-ai învins, nu mă mai pot abține și citez: *„Foarte sus, în polul plus"*.

— Să vorbim puțin și despre tine, cel de azi. Ce faci, în această primăvară și în această vară?

— Pun la punct caietul de regie al unui spectacol Jarry, pe care sper să-l pot monta la Naționalul din Craiova, și lucrez la dramatizarea radiofonică a romanului monologat al lui Mateiu Caragiale „Craii de Curtea-Veche". Era un foarte vechi proiect de film care n-a găsit atunci audiență. Mai tîrziu, Horia Lovinescu mi-a propus să-i scriu o adaptare pentru scenă și nu l-am refuzat, dar nici n-am scris-o, negăsind cheia. Sper că pentru versiunea radiofonică a foiletonului dramatic în șase episoade, am descoperit în fine locul unitar de joc sonor (cel care asigură și unitatea de timp și pe cea de acțiune) anume vagonul-restaurant al trenului care-l duce pe Pantazi peste graniță. Am să reiau, peste puțin timp, de îndată ce termin adaptarea de care-ți vorbesc, versiunea românească a legendei lui Tristan și-a Isoldei pe care numai o treime de text o mai desparte de editură și de cititori. Ca să respir, între perioadele prozei ritmate românești, cu care încerc să echivalez ritmul prozei-surori, lucrez la versiunea franceză a poeziilor românești care vor alcătui discul pe care-l realizez la *Electrecord*, un...

— Indice?

— Un indice compendial al florilegiului mai amplu, aliniind zece dintre cele mai mari nume ale poeziei românești moderne.

— Intrăm într-un capitol foarte ingrat: literatura română și universalitatea.

— Universalitatea trebuie să ne-o facem singuri și ne-am și făcut-o, cred eu. N-o să vină nimeni să ne bage darul și-n sac. Avem șansa literară a unei limbi netocate pe toate piețele și în toate bistrourile străinătății dar în balanța beneficiilor, această curăție își are și neprocul. Nefiind cunoscută, nici împielițările ei în monumente literare nu sunt cunoscute. Așa cum echivalînd toate frumusețile creației literare a străinilor în limba noastră, împlinim o datorie de sîrguință morală. de cititori, se cade să nu fim egoiști. Să nu mai privăm pe cei doritori a ne cunoaște (dar uneori prea leneși ca să-și și dea osteneala s-o facă prin mijloacele lor!) de floarea darurilor românești.

— Care sunt scriitorii români de astăzi pe care îi...

— Îi citesc?

— Da.

— Cei pe care-i și iubesc. Ierarhizările nu-mi plac și organizarea pe căprării de valoare mă cam scoate din sărite. Așa că înșiruirea este absolut întîmplătoare și cum îmi vine la gură: Al. Philippide, Geo Bogza, Preda, M. R. Paraschivescu, Emil Botta, Virgil Gheorghiu, Geo Dumitrescu, Sânziana Pop, Doinaș, Blandiana, E. Barbu, Velea, Vulpescu, Ion Alexandru, D. R. Popescu, Sorescu, Chitic, Negoițescu, Dimov, Regman. Te-am lăsat la urmă din două motive: am vrut să te țin în șah și să-ți dau emoții („mă citează? nu mă citează"?); și pentru că voiam să mă explic. Mulți dintre cei pe care i-ai încolțit cu întrebările pînă acum, te-au menționat la chestiuni asemănătoare, dar în unele cazuri am oarecari dubii că răspunsul depășea în sinceritate simpla amabilitate de convorbitori; în cazul tău, dacă-ți mai amintești, ne leagă un „numitor comun". Îți amintești că, debutant fiind tu, de multe ori ți-am cerut manuscrise pentru besacteaua mea de amintiri dragi. De altminteri, știi tot așa de bine că atunci cînd nu mi-a plăcut ceva scris de tine, ți-am spus-o de la obraz cu același entuziasm.

— Jenantă situație pentru un gazetar să fie sau să fi fost și poet.

— Așa își trebuie. Cin' te-a pus? Crezi că mie mi-a fost ușor să mă prefac răspunzător?

— . . . — . . . — (. . . „. . . . " ; . . ?

— Întrucîtva.

Adrian PĂUNESCU

- **Mă consider nu bătrîn, cît îmbătrînit**
- **Mi-am consumat etapele de scarlatină literară mai devreme**
- **Universalitatea trebuie să ne-o facem singuri**
- **Dan Barbillian, în calitate de moștenitor al „defunctului poet" Ion Barbu**
- **„Foarte sus, în polul plus"**
- **Avem șansa literară a unei limbi netocate pe toate piețele și în toate bistrourile străinătății.**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XIII
26 (426)
Sîmbătă
27 iunie
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

GOYA : Femeia cu ulciorul

DISCUTIA NOASTRA: „CELE MAI UTILE CARTI"

Istoria literaturii române

Discuțiile asupra tratatului de Istoria literaturii române nu-și pierd din actualitate, un public larg este interesat de „destinul" acestei cărți mult așteptate. Recenta ediție a II-a revăzută a volumului I din acest tratat, girat de Editura Academiei, oferă încă un prilej de dezbateri. Revista noastră, incepînd cu numărul de față, găzduiește o discuție în jurul acestui volum, fără a porni de la puncte de vedere prestabilite, dorind să ofere posibilitatea unui schimb de păreri cît mai divers în opinii, util, credem, problemelor de perspectivă ale numitului tratat.

GH. D. ANGHEL : Ștefan Luchian

Recent s-a tipărit ediția a II-a, revăzută, a primului volum din tratatul academic **Istoria Literaturii române,** coordonat de un comitet de redacție din care fac parte acad. Al. Rosetti, redactor responsabil, prof. univ. Mihai Pop și prof. univ. I. Pervain, redactori responsabili adjuncți, și prof. univ. Al. Piru, secretar. Autorii diverselor capitole sînt aproape toți specialiști în diferite domenii avînd legături directe sau numai tangențiale cu folclorul și literatura română veche — obiectul volumului I al tratatului. Pentru partea a II-a, intitulată **Literatura română în perioada feudală,** semnează acad. Al. Rosetti, P. P. Panaitescu, I. C. Chițimia, Al. Piru, N. Camariano, Ariadna Camariano-Cioranu, Florica Dimitrescu, Octavian Șchiau, Georgeta Antonescu, Liviu Onu, Corneliu Bărbulescu, I. Pervain, G. Ștrempel, I. Gheție, Aurora Ilieș, I. Lăzărescu, I. D. Lăudat, Ion Rotaru.

Încă din aprilie 1963, în cadrul dezbaterilor animate în jurul „machetei" acestui prim volum, s-au rostit judecăți temeinice cu privire la valoarea sa globală și s-au făcut o serie de observații de detaliu, unele ținute în seamă pentru definitivarea textului apărut în 1964. S-a spus, pe bună dreptate, că avem în această carte un bilanț al cercetărilor noi, că aproape nu există capitol unde, comparînd tratatul cu sintezele de specialitate ale unor G. Pascu, N. Cartojan, Șt. Ciobanu, să nu constatăm un pas înainte sub raportul informației și interpretării. Totodată s-au făcut rezerve în legătură cu modul cum este valorificată estetic literatura veche și cu metoda tratării monografice, care nu permite urmărirea dezvoltării literaturii ca proces continuu, în sfîrșit, s-a arătat că „rămîne nerezolvată o problemă fundamentală, și anume cea a genezei principalelor fenomene de cultură și literatură română veche" (Al. Dima, **Probleme de bază ale literaturii noastre vechi,** în „Luceafărul", aprilie, 1963).

Fără a-i ascunde scăderile și erorile, atît referenții cît și participanții la dezbaterile machetei, iar apoi recenzenții, au fost de acord că lucrarea reprezintă, în ansamblu, o reușită, și că ea poate fi socotită un prețios instrument de lucru, o bună sursă de informare. Reeditarea unei asemenea lucrări de referință era deci justificată și, cum era firesc, inițiind-o, Editura Academiei „a cerut — spune prefața comitetului de redacție — revizia ediției întîi, ca și aducerea ei la zi sub raport informativ". „Ținînd seamă de observațiile făcute la data apariției și mai tîrziu, în presă, precum și de cercetările noi asupra unor chestiuni de ansamblu sau de amănunt, autorii lucrării — citim în aceeași prefață — au prezentat îndreptările și completările lor comitetului de redacție care, apreciind utilitatea și necesitatea lor, a trecut la cuvenitele intervenții" Se arată, în continuare, că nu s-a intervenit în textele autorilor decedați — G. Călinescu și P. P. Panaitescu — și că „În general, consultîndu-se cu colaboratorii, comitetul a constatat că nu se impun modificări esențiale de structură sau interpretare, studiile noi, publicate din 1964 pînă în prezent, ca și descoperirile făcute în același timp, neaducînd elemente de natură a oferi o altă viziune asupra folclorului sau asupra literaturii române din perioada feudală. S-au înregistrat însă la bibliografie toate contribuțiile importante care ne-au fost accesibile pînă la data predării ediției noi la tipar. Autorii speră să fi înlăturat erorile flagrante care s-au strecurat în ediția întîi a lucrării".

S-ar părea, din această prefață, că noua ediție oferă informația completă — fie și numai prin aducerea la zi a bibliografiei — asupra literaturii vechi și folclorului, măcar pînă în prima jumătate a anului 1969, și că nu au fost ignorate decît lucrările lipsite de importanță. Din păcate, cel puțin pentru partea a doua, avînd ca obiect literatura veche, afirmațiile comitetului de redacție sînt foarte puțin confirmate de text. Este adevărat că Aurora Ilieș a refăcut și adus la zi cu ultimele cercetări paragrafele despre Radu Greceanu și Dumitrache Medelnicerul, că Al. Piru a adus la zi capitolul despre Dosoftei adăogînd descoperirile făcute de Al. Elian (traducerea prologului la **Erofile)** că G. Ștrempel a sporit cu o pagină textul ediției întîi, vorbind despre trei scrieri ale lui Antim Ivireanu, în sfîrșit că ici-colo apar, la bibliografie, unele titluri noi. Dar multe contribuții apărute între timp au rămas nefolosite și neînregistrate, ceea ce, între altele, creează situația neplăcută de a întîlni, în 1970, afirmații care de ani de zile nu mai sînt valabile. Dacă ar fi vorba de amănunte nesemnificative, lucrul acesta ar putea fi trecut cu vederea. Dar după ce Al. Duțu a demonstrat categoric folosirea **textuală** a **Enciclopediei** de către Chezarie de Rîmnic în celebrele prefețe la **Minee,** este curios să mai citim la p. 653: „O lucrare cerută cu insistență de Chezarie, dar care nu i se poate procura e **Enciclopedia** lui Diderot și d'Alembert... E, firește greu de găsit un ecou distinct al acestor lecturi în scrierile episcopului, cum ar fi, de exemplu, în prefețele la Minee". Autorul capitolului, Ion Gheție, nu citează la bibliografia capitolului de la p. 660—661 nici cartea lui Al. Duțu, **Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII,** (apărută în februarie 1969. Capitole din ea au apărut însă și anterior, ca studii aparte: **Mișcarea iluministă moldoveană de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea,** „Studii" nr. 5, 1966, p. 911—928 și **Un livre de chèvet...** citată mai departe) și nici studiul important al lui Mircea Anghelescu, **Contribuții la stabilirea unor premise ale literaturii românești moderne (1750—1780),** în „Limbă și literatură", 16, 1968, p. 23—40, unde se face o primă dovadă a faptului că Chezarie a obținut **Enciclopedia** cerută. Lipsește, de altfel, și unicul studiu monografic despre personalitatea cărturarului rîmnicean, apărut în 1966: Mihai Manolache, **Viața și activitatea episcopului Chezarie al Rîmnicului** (studiu citat de Al. Duțu în lucrarea sa).

Capitolul despre Udriște Năsturel ignorează contribuțiile lui Virgil Cândea, **L'humanisme d'Udriște Năsturel et l'agonie des léttres slavonnes en Valachie,** în „Revue des études sud-est europeenes", (în continuare se citează RESEE), tom. VI, 1968, nr. 2, p. 239—274, și **Udriște Năsturel și începuturile umanismului românesc,** în „România literară", nr. 11 din 1969, care sînt totuși cele mai importante studii asupra acestui cărturar de la cercetările generalului P. V. Năsturel încoace, și care au tradus și valorificat pentru prima oară cel mai caracteristic document pentru umanismul cărturarului muntean: predoslovia la **Triodul** din 1649.

La Matei al Mirelor a rămas neschimbată nota de la p. 332 în legătură cu versiunea română a cronicii în versuri, notă în care citim: „Nu se arată cine este traducător, dar după constatările lui Dan Simonescu, care pregătește o nouă ediție, traducătorul este cunoscutul cronicar Axinte Uricariul". Între timp însă, în 1966, deci cu 4 ani înainte de apariția acestei a doua ediții a tratatului, prof. Dan Simonescu a publicat studiul **Le chroniqueur Mathieu de Myre et une traduction ignorée de son „Histoire",** în RESEE, tom. IV, 1966, nr. 1—2, p. 81—114, studiu care cuprinde și **ediția,** anunțată „în pregătire" pe vremea redactării notei în cauză. Un al doilea studiu, **Cronicarul Matei al Mirelor în raport cu „Istoria paralelă" a lui Axinte Uricariul,** publicat de același autor în „Glasul bisericii" nr. 3—4, 1968, p. 436—456, conține acest pasaj: „Axinte, autorul **Istoriei paralele,** a folosit pentru compilația sa originalul grecesc al poemei lui Matei, sau o mai veche traducere românească a ei? Nu avem proba ca să răspundem cu precizie la această întrebare. Înclin mai mult a crede că **a existat o traducere mai veche a poemei** (s. D. Simonescu) pe care Axinte a folosit-o potrivit cu intențiile și planul său de lucru: a reprodus pasaje întregi din traducere, a rezumat altele și a omis mare parte din ea... Numele traducătorului nu ne este cunoscut" (p. 446). N-am reușit să descopăr nici unul din aceste studii la bibliografia despre Matei al Mirelor de la p. 336.

Bibliografia despre cronicarul transilvănean Radu Tempea II, de la p. 622, a rămas și ea în situația din 1964: se trimite tot la vechea ediție a lui Sterie Stinghe, Brașov, 1899, și se omite ediția cea mai bună și cea mai recentă, îngrijită de Octavian Șchiau și Livia Bot, ediție apărută în aprilie 1969, deci cu mult înainte ca tratatul să intre într-o fază tipografică avansată. Cum această ediție, prevăzută cu un solid studiu introductiv, mai conține și cronica popii Vasile în versiunea germană, însoțită de o traducere românească, și cum acolo unde se vorbea de cronica germană nu există nici o trimitere la vechile ediții, absența din bibliografie a ediției O. Șchiau—Livia Bot face un prost serviciu cititorilor. Mai surprinzătoare este absența de la p. 692 a **Gramaticii rumânești** a lui Eustatievici, editată de N. A. Ursu cu un studiu introductiv și glosar la începutul anului 1969 dar anunțată în continuare doar că „se păstrează în manuscris" (p. 688 nota 1). De altfel, uneori modul cum a fost revăzută bibliografia se trădează în amă-

Dan ZAMFIRESCU

(Continuare în pag. 7)

Scriitorul — o Casandră?

În fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

— Este — în bună măsură — cunoscută opinia dumneavoastră despre raportul dintre scriitor și realitatea cu care e contemporan. Dar ce părere aveți: un scriitor poate avea presentimentul viitorului?

a. p.

— Există puțini scriitori care să presimtă marile seisme imediate care îi așteaptă pe oameni. Cînd sînt, istoria ne spune pe urmă că ei le-ar fi pregătit prin opere. Este explicația pe care totdeauna o dau istoricii despre evenimentele petrecute. În realitate, lucrurile nu pot avea, mereu, la bază, acest determinism. Cum l-am putea explica? Fiindcă analiza reporturilor sociale în care trăiește scriitorul nu ne dă totdeauna cheia gîndirii artistice și nici filozofice. Așa înțelegem de ce nu se poate decît în mod cu totul excepțional ca gîndirea unui filozof să fie pusă în practică de el însuși. Rareori, cel ce-a gîndit înțelege pe cel ce pune în practică această gîndire. Rousseau i-a înflamat, prin ideile sale, spiritul tînărului Robespierre. Dar nu e exclus ca, dacă Rousseau ar fi apucat zilele revoluției, elevul său să-l fi ghilotinat.

Pentru că, părăsind cazul de excepție al literaturii franceze prerevoluționare, în ce măsură, de pildă, scriitorii români dintre cele două războaie au gîndit sau au presimțit marile seisme care urmau? Sigur că, astăzi, istoricii pot să ne explice că în cutare curent literar, întreținut în cutare revistă, deslușim o ideologie care avea să fie cauza seismelor. Asta poate să pară chiar evident. Este însă discutabil că vreun curent literar a presimțit caracterul dezastruos al celui de-al doilea război mondial.

Să ne referim la marii scriitori. Sadoveanu cu prisăcile lui nu presimte nimic, deși cărțile lui aveau să fie arse, la un moment dat, în piața publică. Sîntem mirați să aflăm astăzi acest lucru. Întrucît „*Povestirile de la Bradul strîmb*" puteau stîrni ura sălbatică a legionarilor? Explicația trebuie căutată în atitudinea omului, nu în creația lui. Dar Liviu Rebreanu? „*Adam și Eva*", „*Ciuleandra*", „*Amîndoi*", „*Gorila*" etc, conțin ele neliniștea prevestitoare de cataclism? Abia „*Blestemele*" lui Arghezi ne pot da un mare fior. Descoperim azi în ele un sentiment al apocalipsului. E o lume care se strîmbă, se destramă și putrezește. Efectul se obține prin aglomerare care exprimă, probabil, teroarea resimțită de poet la apropierea cutremurului. Dar asta e interpretarea noastră de acum.

Mai degrabă oameni de rînd au avut presentimentul viitorului dezastru. Prin ce? Prin neliniștea morală provocată, poate, de sentimentul păcatului, al insuficientei credințe, al culpei: nu trăim bine, viața noastră nu e curată, nu e frumoasă, o să plătim pentru asta.

Mulți, judecînd strict rațional, au condamnat „*fenomenul Petrache Lupu*" pe motiv că a fost organizat de preoți, ca să exploateze credința naivă a maselor. Iar prin faptul că, astăzi, Petrache Lupu e un cooperator obișnuit, unii vor să spună că totul a fost o farsă. O fi fost! Dar ceea ce am văzut eu, acolo, nu era nici o farsă, chiar dacă documentele ne pot demonstra că specularea îmtîmplării a fost organizată de sus, fie pentru întărirea autorității bisericii, fie, pur și simplu, ca o diversiune.

Am plecat din Siliștea-Gumești, cu căruța, cu părinții mei să-l vedem pe sfînt. Era în 1937, cred. Nu voi spune ce am văzut, n-am talentul de a descrie terifiantul spectacol oferit de bîjbiiala orbilor, bestecăitul ciungilor, schilozilor, paraliticilor, care singuri prin numărul lor ofereau o imagine a apocalipsului; mi-a rămas însă în minte mulțimea de mii de oameni, adunată pe o cîmpie lîngă Dunăre să-l aștepte pe Petrache Lupu. Un fapt era neîndoielnic: omul fusese mut și povestea că în urma unei vedenii, a apariției unui „moș" în singurătatea sa de păstor, își recăpătase graiul. Că i s-a sugerat că acest „moș" era Dumnezeu, n-are acum nici o importanță. Mulți au avut astfel de viziuni și cu toate acestea n-au ajuns celebri ca acest modest cioban. De ce? Pentru că mulțimea, pe care am văzut-o așteptîndu-l, avea nevoie de o soluție. Mulțimea, în acei ani, în 1937, avea sentimentul apocalipsului care se apropia, al sfîrșitului lumii, cînd războiul cu crimele lui nemaivăzute și abominabile avea să se rostogolească și peste pămîntul nostru. Acest sentiment obscur trebuia într-un fel sau altul să fie canalizat. Și Petrache Lupu, l-am văzut cu ochii mei, s-a urcat într-un fel de prepeleag și a zis așa: „Fraților, l-am văzut pe moșul! Și mi-a spus că o să trimeată pe pămînt o stea cu patru colțuri care să aibă la un colț apă, la altul foc, la altul cenușă și la altul întuneric. Focul are să vă ardă, să vă facă cenușă, să vie pe urmă apa să spele și apoi să cadă întunericul. Fraților, sînteți păcătoși! Mai faceți?".

Mulțimea, care stătea în genunchi, a răspuns într-un murmur plin de groază:

„Nu mai facem!"

„Mai faceți?" a repetat profetul.

„Nu mai facem!"

„Mai faceți?" i-a biciuit din nou ciobanul cu glasul lui, a cărui sîsîială devenise șuierătoare.

„Nu mai facem, aaaaa!" i s-a răspuns iarăși, după care tînărul păstor s-a dat jos din prepeleag, ne-a zis să stăm toți pe două rînduri și a trecut printre noi, punîndu-ne fiecăruia mîna pe cap.

Astfel de fapte există mereu în popor. Dar nu totdeauna capătă dimensiuni în conștiința colectivă. La noi în sat, mi-aduc aminte că într-o zi să fi fost prin 1930, ne-am pomenit într-o dimineață în casă, cu o muiere care ne-a anunțat: „Nea Tudore, tată Joițo, ați auzit?" „Ce?" „Peste trei zile se răstoarnă pămîntul! Pusei de mămăligă, zice, și venii să vă spun". „Ce vorbești, zice tata, vreți să muriți sătui?!".

Era o viziune apocaliptică pură, apărută ca expresie a unei terori fără nume. S-a răspîndit în tot satul, a ținut trei zile și cum a treia zi pămîntul nu s-a răsturnat, lumea și-a văzut mai departe de vite și de copii.

Asta nu înseamnă că scriitorul trebuie să se transforme într-un soi de Casandră (prevestitoarea de rele). Dar să dea glas neliniștei morale a maselor, asta este, între altele (în ciuda gratuității artei!) pe deplin posibil. Este, pe lîngă căutarea sensului existenței, o condiție a marei literaturi, a universalității ei.

Marin PREDA

cronica pietonului

Marea

Apele s-au liniștit, viața se reașează, florile și nopțile de vară ne aduc aminte că a venit timpul pașilor de vacanță. Uniformele școlare au trecut la naftalină, după bacalaureat băieții încep să se simtă bărbați, își completează trusele de ras și vorbesc îngroșat despre destin. În parcuri, pe marile bulevarde, în trenuri, în piețe, un subiect domină discuțiile și tăcerile : marea. *Peste tot se aude marea. Pașii cei mai maturi ai vacanței sînt chemați a fi făcuți sub soarele verii, pe plajele cu mii de oameni unde se poate trăi fericitul anonimat al odihnei. Statuile celor doi poeți, Ovidiu și Eminescu, de la Pontul Euxin, veghează poezia cotidiană a vacanțelor la mare, zilele de destindere și recreație se desfășoară pe lîngă soclurile tăcuților zei ai versului care ajunseseră altfel decît noi la mare, unul prin exilul vieții, celălalt prin dorința testamentară de a trăi pacea de totdeauna la marginea mării.*

CANDID

cronica literară

Dumitru Micu

ÎNCEPUT DE SECOL

D. Micu este un istoric literar foarte dotat și — deși am crezut totdeauna că vocația lui adevărată este aceea de critic al actualității — el ține să mă contrazică în chip sistematic. Cînd — cu vreo doi-trei ani în urmă l-am solicitat și a acceptat să țină o rubrică de critică a poeziei la **Gazeta literară**, am crezut că, în sfîrșit, D. Micu va reveni la uneltele lui. A scris săptămînă de săptămînă despre toate cărțile de versuri punînd în această istovitoare muncă o fervoare și o ambiție care, pe mine, m-au impresionat. Însă, cînd îl credeam pe D. Micu definitiv cîștigat pentru cronica literară, el a dispărut așa cum apăruse. Dintr-o însemnare recentă, înțeleg că de această retragere nu sînt străine desele tulburări din conducerea publicației respective. De este așa — și n-avem nici un motiv să ne îndoim — faptul este regretabil pentru că D. Micu este un critic capabil să dea o judecată autorizată despre cărți. Cum nu este însă singurul critic care suportă capriciile confraților, n-are altă cale decît să se resemneze. Resemnarea înseamnă, observ, pentru acest tînăr profesor de literatură o producție sporită de cărți, prefețe, studii, articole — ritm neobișnuit de lucru pentru criticul român, de regulă leneș și contemplativ. Două volume recente — **Început de secol** și **Estetica lui Blaga** (însumînd peste o mie de pagini) arată că amărăciunea a luat, la D. Micu, o formă foarte rodnică.

Întîia carte nu este cu desăvîrșire nouă. În ea, autorul topește două lucrări anterioare (**Literatura română la începutul secolului XX** și **Istoria literaturii române 1900—1918**), de largă circulație în lumea didactică. Sinteza de acum aduce un plus de informație și o restructurare de capitole, fără a schimba prea mult punctele de vedere teoretice fundamentale. D. Micu s-a revizuit, dar cu prudență. Cîte o formulare: „în anumite privințe", sau, „sub anumite aspecte" lasă să se înțeleagă că peste textul vechi a trecut o privire nouă, satisfăcută, în genere, de tezele lucrării. Însă tezele sînt discutabile nu o dată și o privire critică mai radicală ar fi fost necesară. Voi arăta în ce chip.

Început de secol prezintă mai întîi revistele, grupările și curentele literare și, în partea a doua, scriitorii momentului. Despre **curente, reviste** etc. am discutat altă dată pe larg. Inutil a reveni, întrucît autorul nu și-a modificat în esență părerile. Sînt — repet — modificări de nuanță, nu de esență. Despre sămănătorism, D. Micu continuă să creadă că-i vorba de un curent **diversionist** și cu obstinație încearcă să dovedească acest fapt aducînd probe noi. Capitolul respectiv este un măcel. D. Micu pune o mare pasiune și chiar o neașteptată cruzime în a tăia încă o dată capetele morților sămănătoriști. El vorbește despre această mișcare cu furia și intemperanța verbală cu care un proaspăt răspopit vorbește despre biserică. Aceasta mă face să cred că D. Micu iubește, în ascuns, sămănătorismul, și că, afectiv, el se simte legat de elegiacul Iosif și de intempestivul Chendi.

Mai importantă însă decît latura sentimentală, este latura teoretică a lucrurilor. Cu ce să începem? Cu chiar ideea de a scrie o carte despre această epocă de tranziție între două mari epoci literare. M-a interesat să văd care este unitatea ei spirituală și în ce chip o percepe istoricul. Unitatea ei ar fi... lipsa de unitate, ciocnirea de forțe, o fierbere spirituală cu efecte de mai multe feluri. D. Micu pune toate aceste fenomene sub semnul luptei dintre **cele două culturi** (vezi cap. **Cîteva concluzii**). Va să zică, literatura — mare și mică, vie și moartă — reflectă contradicția dintre două forțe sociale și, implicit, între două ideologii: „ideologia democratică, progresistă și cea reacționară" (p. 565). Întrebarea este cum delimităm aceste **ideologii**?

Punînd astfel problema, D. Micu devine în chip fatal dogmatic (termenul nu are, aici, o nuanță peiorativă), pentru că a reduce materia vie a literaturii la două tendințe abstracte este o operație pur dogmatică. Efectul este de a simplifica enorm fenomenele și de a le sili să intre într-o schemă inacceptabilă. Să reluăm cazul sămănătorismului. Este acesta o **diversiune**, un instrument în mîinile claselor dominante împotriva forțelor progresiste ale momentului, o invenție, în fine, diabolică menită să escamoteze problemele reale ale timpului? D. Micu crede că da: „Mizeria țărănimii era atît de strigătoare la cer încît nu putea fi camuflată de nici o propagandă. Puteau fi însă învăluite cauzele ei, măcar temporar, în ceața mistificărilor. În acest scop, cercurile guvernante pun în mișcare, cum am menționat, întregul lor arsenal propagandistic. Principalul mijloc la care recurg este vehicularea în scopuri diversioniste a ideii naționale" (p. 27).

Însă cei care fac această operație de învăluire se numesc N. Iorga, M. Sadoveanu, Octavian Goga, I. Agîrbiceanu, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Emil Gîrleanu, C. Sandu-Aldea, adică scriitorii cei mai importanți ai vremii. Greu de acceptat că aceștia sînt niște simple instrumente în mîinile odioasei coaliții. D. Micu nu împinge raționamentul sociologic pînă la acest punct, însă există, în cartea lui, toate premisele ca o concluzie de acest fel s-o tragă alții. Eroarea criticului este de a judeca sociologic lucruri ce nu se pot explica numai sociologic și de a fi pus în examenul critic un dogmatism inexplicabil. Curioasă această încăpățînare la un critic, în genere, deschis, receptiv la idei și cu o percepție de regulă fină a fenomenului literar. Să fie la mijloc teama de a nu se contrazice? Este mai bună însă o revizuire sinceră a opiniilor decît o stăruință inteligentă în eroare. Nu sîntem infailibili în judecățile noastre. Din cînd în cînd trebuie să revedem și, cu sinceritate, să ne modificăm părerile. De nu facem noi aceste revizuiri, le vor face alții.

În privința sămănătorismului, D. Micu mai face, cred, o eroare. Aceea de a scoate scriitorii cu adevărat importanți din cadrul curentului, pe motiv că totdeauna marii creatori au depășit doctrinele. Adevărat, dar a depăși nu înseamnă numaidecît a nega. Sadoveanu, Goga s-au format în atmosfera spirituală a sămănătorismului și a-i trage în alt capitol (de excepții), din rațiunea că nu pot respira aerul aceleiași celule cu Emil Gîrleanu și St. O. Iosif, este o operație pe care nu o înțelegem. Însemnătatea unei opere o dă nu ideologia ci talentul și, între St. O. Iosif și Octavian Goga, singura deosebire de admis este aceea a creației în materialitatea ei cea mai directă. Am discutat cu alt prilej acest fapt: observ, acum, că D. Micu perseverează, dovadă că a rămas neatinsă credința lui în această idee. Între scriitorii sămănătoriști el nu pune, de pildă, pe M. Sadoveanu și mă întreb încă o dată, de ce? Începutul secolului XX este literalmente dominat, în privința prozei, de tînărul povestitor. Fără el, fizionomia deceniilor antebelice este incompletă. Un capitol — cel mai important, în fapt — trebuia rezervat, așadar, lui M. Sadoveanu. Toate discuțiile literare ale timpului pornesc, într-un chip sau altul, de la el. N. Iorga, Ilarie Chendi, H. Sanielevici, G. Ibrăileanu sînt criticii lui Sadoveanu; Ovid Densusianu, E. Lovinescu încep cariera lor critică prin a se delimita de romantismul **țărănesc** reprezentat, înainte de toți, de prozatorul care publică trei-patru volume pe an: M. Sadoveanu. Locul lui este, deci, în **Ambianța „Sămănătorului"** și a **„Vieții românești"**, dacă — bineînțeles — dăm acestei noțiuni sensul ei istoric adevărat.

În privința clasificării (fatal contestabile) ar mai fi ceva de spus. D. Micu include în capitolul citat pe N. Iorga, Goga, Iosif, Topîrceanu, Hogaș, Galaction, Agîrbiceanu etc., iar pe Gîrleanu, Spiridon Popescu, Jean Bart, D. D. Pătrășcanu, I. I. Mironescu îi grupează într-o rubrică nouă: **Prozatori sămănătoriști și poporaniști**. Care să fie deosebirea dintre aceștia și cei dinainte? Singura diferență pare să fie valoarea. Însă, de gîndim astfel, gîndim rău și diferențierea este arbitrară. Nu este, apoi, prea sigur locul lui G. Topîrceanu în această familie de spirite. Este drept că el s-a format în **ambianța** „Vieții românești" dar afirmarea lui literară s-a produs mai tîrziu și, de ar fi fost consecvent, D. Micu ar fi trebuit să-l lase, ca și pe T. Arghezi, în seama altei **istorii**.

Trecem peste alte aspecte, pentru a vedea opiniile criticului despre scriitorii pe care, după ce îi discută o dată sub raportul ideologiei, îi judecă a doua oară din punct de vedere estetic. Ce se observă deîndată este portretul ideologic. D. Micu are o veritabilă pasiune pentru ideologie și textele sale înregistrează cu voluptate **contradicțiile, ciocnirile, inconsecvențele** de acest ordin. Surprinde doar faptul că de la portretul ideologic, istoricul nu trece totdeauna la portretul critic, acela în care ideologia se sublimează în creație. N. Iorga este discutat după metoda indicată și, întrucît D. Micu este un istoric bine orientat în subiect, nici o dată importantă despre operă nu este omisă. Mă mir, doar, că nu vorbește mai mult despre tînărul Iorga, spirit liber, fără prejudecăți, la curent cu mișcarea de idei din Europa. Articolele lui din **Lupta, Arhiva, Convorbiri literare** sînt, sub raport critic, cele mai interesante, pentru că N. Iorga nu devenise încă ideologul și sufletul unei mișcări cu o doctrină constrîngătoare. Dar chiar și în această ipostază, arta istoricului produce (după expresia potrivită a unui contemporan, adversar al Sămănătorismului!) o admirație plină de spaimă.

O justiție face D. Micu în ce privește pe Ilarie Chendi, spirit mobil și polemic, și o injustiție față de H. Sanielevici, spirit dogmatic bizar, însă cu o informație literară întinsă. Studiul lui despre **Sărmanul Dionis** este excepțional. Altele sînt obtuze și aberante, totdeauna interesante însă prin expresia personală. Trebuie să citim aceste pagini nedrepte, paradoxale, cu oarecare detașare, pentru plăcerea spiritului de a urmări desfășurarea formală a unei polemici.

Lui G. Ibrăileanu, D. Micu îi acordă un spațiu mai larg și-i reconstituie opera cu cea mai mare atenție. Dă o mare extindere, aici, descripției, rezumatului critic. Însă în privința judecății, se simte o nehotărîre. O propoziție plină de admirația cea mai sinceră este urmată de alta tăgăduitoare, cum este, de pildă, aceasta: „În formulări mai elevate, opiniile criticului ar avea, fără îndoială, o mult mai intensă circulație. Așa, critica lui G. Ibrăileanu începe să prezinte un interes mai mult istoric, ea marcînd un anumit moment în evoluția conștiinței literare românești" (p. 233).

O judecată foarte severă, totuși nu definitivă, pentru că, în alt loc, D. Micu notează că citește **Spiritul critic** ca pe o piesă de Ibsen și simte un **farmec inefabil**. Nu este o exagerare în ceea ce spune criticul, însă chestiunea mi se pare a fi rău pusă. Farmecul literaturii critice a lui G. Ibrăileanu îl dă finețea moralistului ascuns în ea. Senzația de **datare** (o datare parțială, fatală în cazul unui critic!) o dau ideile, într-un aliaj surprinzător de elemente vechi și noi în gîndirea lui G. Ibrăileanu. Intuiția este superioară expresiei și construcției ideologice. La M. Dragomirescu situația este inversă: construcția teoretică este deasupra simțului critic, dominat de prejudecăți și neverosimil, uneori, de obtuz. Însă acest spirit dogmatic a avut în epocă un rol foarte important. Este regretabil că, nevoit să restrîngă analiza din rațiuni de justă proporționare a capitolelor, D. Micu n-a avut loc să discute mai pe larg ideile critice ale lui M. Dragomirescu. Singura polemică serioasă în privința criticii — aceea dintre impresionistul E. Lovinescu și raționalistul „științific" M. Dragomirescu — este adăpostită în paginile **Convorbirilor Critice**. Sînt, deci, și elemente mai importante, în epocă, decît confruntarea pur ideologică. La acestea însă D. Micu coboară mai rar, interesat (programatic) mai ales de etiologia sociologică a fenomenului literar. Dar, ca să fim drepți, nu trebuie să cerem unei **istorii** să prezinte toate implicațiile literaturii. Să nu-i facem această injustiție nici lui D. Micu. Studiile lui sînt, indiscutabil, temeinice, cu o informație de primă sursă și cu opinii (s-a înțeles acest lucru din chiar faptul că ne-au obligat și pe noi și pe alții să ne delimităm de soluțiile teoretice propuse) personale. O identitate de vederi în privința literaturii nu-i posibilă și, la drept vorbind, nu-i nici de dorit.

Început de secol este, cu un cuvînt, o carte informată, scrisă de un critic preocupat de ideologie, hotărît să separe firele de nisip de boabele de linte din configurația unei opere. Ea incită spiritul nostru critic și-l provoacă la discuție. Este un mai bun semn de prețuire?

Eugen SIMION

---

avant premieră editorială

PAUL CONSTANT

Măști pentru muzeu

Schițe, povestiri. Editura „Albatros".

HORA IUGA

Captivitatea cercului

Versuri
Editura „Albatros"

ION CRÎNGULEANU

Traversarea nedreptății

Elegii și imnuri.
Editura „Mihai Eminescu".

MIHAI TECLU

Cîntecele

Versuri. Debut editorial.
Editura „Mihai Eminescu".

---

efemeride

Bătrînul și Cărțile

(din poveștile lui Kim)

Acum cîțiva ani, într-o după amiază, — îmi spuse Kim — ședeam pe o bancă în Grădina Botanică și citeam. Era o liniște adîncă, neobișnuită; sau, poate, eu mă cufundasem în cartea mea și nu mai răzbăteau pînă acolo unde eram, nici țipetele copiilor, nici uruitul tramvaielor de pe strada alăturată, nici celelalte zgomote ale orașului. Lîngă mine pe bancă se afla un bătrîn. Nu-l simțisem pînă atunci. Ședea tăcut, cine știe de cînd, ca și cum prezența mea îi era indiferentă. Totuși, cînd și-a dat seama că-l privesc, mi-a spus cu oarecare teamă:

— Aș putea să răsfoiesc puțin cartea aceea? Numai cîteva minute... Cîteva pagini...

I-am întins cartea, nedumerit nu atît de dorința pe care și-o exprimase, cît de tonul oarecum speriat cu care vorbise. Mi s-o fi părut, mă gîndii. Dar văzui că, în timp ce țineau cartea, mîinile bătrînului tremurau. Mi-o înapoie aproape numaidecît fără s-o deschidă.

— Poate vă deranjez, ați fi vrut să..., bîigui el și întoarse capul.

Îl asigurai că citisem destul și că mă puteam lipsi de carte.

— Oh, nu, n-aș putea să... Totuși, dacă...

O luă din nou în mîini, dar nu se hotărî imediat s-o privească. Apoi, deodată, cu gesturi febrile, trase din buzunarul hainei o pereche de ochelari, îi potrivi dumnezeu știe cum pe nas și începu să citească. Îl urmăream cu atenție. Citea repede, judecînd după felul cum întorcea paginile, și din cînd în cînd ofta.

— Nu, nu, cu neputință! strigă pe neașteptate, smulgînd ochelarii și lăsînd cartea să-i cadă pe genunchi. Nu mai reușesc... Ascultă, tinere, să-ți povestesc ceva, de neînchipuit... Ceva care mi s-a întîmplat chiar mie, deși pare de necrezut. Dar ce importanță are dacă mă vei crede sau nu? Știu eu însumi așa de bine că este adevărat...

Și-mi spuse — continuă Kim — cea mai ciudată poveste din cîte îmi fusese dat să aud.

I s-a întîmplat prima dată cînd era în liceu. Avuseseră de pregătit un cînt din *Iliada* și, în clasă, un coleg rezuma ceea ce citiseră cu toții. Lui i se păru sumară povestirea și ceru îngăduința s-o repete. Nu-și aducea aminte ce spusese, doar că profesorul îl oprise, la un moment dat, atrăgîndu-i atenția că nu de *toată* epopeea e vorba, ci de un singur cînt, pe care colegul lui îl rezumase foarte frumos. El ascultă cu neîncredere și pretinse că nu, rezumatul nu fusese complet; și continuă, fără voia profesorului, să vorbească, pînă cînd fu din nou întrerupt și i se ceru să se refere numai la acel singur cînt pe care-l avuseseră de pregătit. El răspunse atunci, mirat și contrariat, că nici nu poate face altcum, de vreme ce n-a citit decît acel cînt. Neînțelegerea se repetă peste cîteva zile cînd, pus să rezume discuția dintre Oedip și Preot de la începutul unei tragedii de Sofocle, el povesti întreaga tragedie. Sau, cel puțin, așa i se păru profesorului, căci el nu citise decît acele cîteva pagini de la începutul tragediei care se găseau în manual și care se încheiau cu vorbele Preotului: „Oracolul! Să curme — odată — acest prăpăd!" Cuprins de îndoieli, după această a doua întîmplare, alergă acasă și se încuie în camera lui. Deschise cea dintîi carte care-i căzu în mînă și începu s-o citească. Nu ajunse însă nici la jumătate cînd își dădu seama că *știe ce se petrece pînă la sfîrșit*. Ca să fie sigur, scrise pe un caiet versiunea lui, apoi urmă lectura. Descoperi, puțin speriat el însuși, că nu se înșela. Ceea ce era însă din cale afară de curios era că nu *uitase* (dacă verbul poate fi folosit în legătură cu lucruri pe care nu le-am știut niciodată) niciun amănunt, deosebirile dintre carte și versiunea lui fiind *adăugate* de el. Luă altă carte și citi din nou pînă la jumătate. Reuși la fel de bine să-și imagineze restul. Pînă seara, cînd fu aproape silit de strigătele părinților să iasă din cameră, citi cinci cărți, toate numai pe jumătate; și, de fiecare dată, fu deajuns atîta ca să înțeleagă pînă la capăt.

(Va urma)

Nicolae MANOLESCU

---

avant premieră editorială

POP SIMION

Factonul

Nuvele
Editura „Albatros"

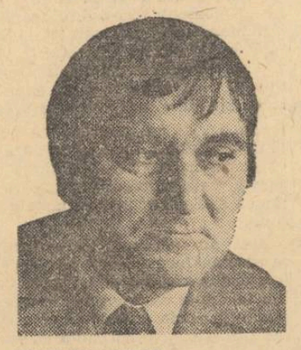

NICOLAE NASTA

Amforc

Versuri
Editura „Litera"

---

comentarii critice

TEHNICA RETUȘĂRILOR SUCCESIVE

Bujor Nedelcovici a vrut să debuteze cu o carte complexă. Romanul Ultimii, *rodul acestei ambiții, e atît de încărcat de semnificații, încît pare făcut de un critic ce și-a glosat pe pagini întregi amănuntele epice. De aceea, cînd vom înlătura cu răceală ampla țesătură analitică, vom avea în față ideea unică a unui roman ce vrea să demonstreze că ultimii supraviețuitori ai castelor nu sînt victime ale realității, ci ale propriilor mijloace de conservare. Dacă nu ar avea obsesia epuizării, dacă s-ar adapta renăscînd și negîndu-și esența, ei nu ar mai atrage atenția legilor și nu ar suferi sancțiunea lor. Dar, departe de a se apăra prin adaptare, ei încep să se înconjoare excesiv de bastioane șubrede și prin asta anticipă, cheamă sfîrșitul. Armele inadecvate se întorc astfel chiar asupra lor și îi îngroapă într-un amurg nu lipsit de o anumită solemnitate.*

Personajele care susțin demonstrația nu fac parte numaidecît dintr-o aristocrație convențională. În afară de doamna Rujinski, care e, într-adevăr, descendenta unei familii de nobili celelalte personaje aduc noi accepții cuvîntului. Astfel, poștașul Petran e ultimul reprezentant al castei țărănești, Alberta ține de noblețea regnului organic în sine, în timp ce tînărul Cristu continuă pe visătorii puri, vulnerabili. Marea înfruntare rămîne însă aceea dintre Petran și doamna Rujinski, deși, aparent, încolțiți din toate părțile, ei ar trebui să se neglijeze sau să-și dea mîna. Prin ei iese la iveală conflictul străvechi. Doamna Rujinski reprezintă tradiția valorilor abstracte, formale, tot arborele ei genealogic e alcătuit din etape ale dematerializării raporturilor. Spre deosebire de ea, Petran face parte din castacelor legați de pămînt și valorile în care crede el, avînd mereu această acoperire în aur, nu pot fi niciodată negate. La urma urmei, valorile doamnei Rujinski sînt estetice, iar ale lui Petran — morale. Cei doi se diferențiază și atunci cînd și-l dispută pe Cristu. Doamna Rujinski îl solicită pe tînăr în ceea ce e utopic în concepția lui, îl ademenește consultîndu-l asupra dreptății și îl sacrifică. Petran însă îl revendicase în latura practică, îl îngrijise și îi spălase rănile ca unui mîntuitor. În disputa lor, cei doi își prețuiesc reciproc vechimea, dar se urăsc prin tradiție și, mîndri de mijloacele pe care le au, vor să-și demonstreze superioritatea. Aflîndu-se în posesia unei strategii care nu ține seama de regulile elementare ale luptei, doamna Rujinski trebuie să învingă. Cum ar fi putut admite Petran că un adversar se poate apăra prin sinucidere? Mintea lui obișnuită cu principii trainice a exclus o asemenea ipoteză, n-a vrut să se adapteze realității și a mizat pe adevăruri probate de o practică îndelungată. Petran este și el, ca și doamna Rujinski, o victimă a încrederii oarbe într-o tradiție verificată obscur, prin strămoși, și păstrată în sînge. Autorul nu convinge cînd, în final, promite întoarcerea lui Petran și restabilirea dreptății. Țăranul ar triumfa doar în pădurile lui, nu aici, în oraș, unde relațiile dintre oameni sînt prezentate ca izvorînd din impulsuri imprevizibile. Și aceasta din cauză că autorul, deși a încercat să facă observație socială fermă, a eșuat în cazuistică și eseu, iar lumea fictivă e mișcată de el, nu se mișcă prin sine. Am putea numi evazionistă o asemenea literatură?

Cine privește realitatea cu pupilele dilatate o face să vibreze, o încarcă de semnificații și pășește astfel în afara ei. Nu trădarea realității duce la inconsistență, ci trădarea legilor acestei realități. Abuzînd de determinări derizorii, forțînd materia pentru a demonstra o idee sau explicînd acolo unde ar fi trebuit să ne înțelegem tacit, părăsim adevărul. Cum ne-am putea-o, de exemplu, imagina pe doamna Rujinski, chiriașă a unui subsol insalubru, legănîndu-se insolent într-un balansoar și adresînd factorului poștal următoarea remarcă: „Noi sîntem înșiși Istoria!"? De aceea, tot ce-am expus pînă acum reprezintă ideea și nu viața romanului.

Autorul aglomerează în jurul conflictului principal și alte personaje, complicate și supralicitate, întregind astfel atmosfera saturată de semnificații, de preocuparea situării fiecărui gest într-un sistem de simboluri. Cartea pare din cauza aceasta artificială și sofisticată.

Mai interesantă rămîne tehnica narativă. Fiecărui element i se aduc mereu precizări, adăugiri și aproximații, de parcă autorul ar fi un pictor ce corectează cu nervozitate tabloul rămas mereu în afara intențiilor. Iată, de pildă, cum caracterizează Cristu poziția lui Petran în mijlocul oamenilor ce nu se pot ridica la impersonalitate: „este o nevoie a noastră de a găsi un om care să nu semene cu noi, dar să fie cu noi sau mai binezis să fie mai mult decît noi, să fie mai mult decît noi toți laolaltă". Tehnica aceasta a retușărilor succesive nu e folosită numai în frază, ea ghidează toată construcția, pe deasupra intrigii polițiste. În jurul fiecărui personaj se lărgește spațiul de reprezentare, fiecărei trăsături i se aduc noi și noi amendamente, cu dorința neobosită de a echilibra definitiv structura romanului. Și, la fel ca într-un tablou revizuit fără întrerupere, nu fazele în parte ne interesează, ci dinamica lor, procesul rectificării. Rezultatul e însă, ca și în pictură din cauza infinitelor retușări, o pastă densă, dar confuză, de precizări suprapuse.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

---

poeme

DAN LAURENȚIU

O cîtă pace

Pieptul meu respiră cu durerea plină
de grație
a cerului care m-a trimis pînă la voi
cerul a vrut să-și cunoască
puterea și setea de glorie

mă sufoc mergînd pe un drum
care nu duce nicăieri în lume
mamă și tată nu am avut
mama și tatăl sînt cerul pierdut

sînt vulnerabil ca un mormînt
unde a fost îngropată însăși divina
sensibilitate umană
ochii mei rîd în tăcerea nopții

aici dorm gloria și păcatul
mormîntul pare atît de pustiu
nimeni cînd intră
nu mai iese în vidul cucernic

mama și tatăl sînt cerul
părintele nu-și poate întoarce
fața de la fiul iubit
identice cu sine vor fi toate fețele sale

din mormîntul acesta albastru
cît de puternic
și liniștit pot merge pe cărări uitate
o cîtă pace și bucurie aduc în lume

Un trandafir

Un trandafir înflorește pe inelarul tău
mîngîi cerul albastru și noaptea
pe care-o aștepți de atîta vreme
iat-o coborînd pe drumul unei stele

somnul e acum respirația
acestor petale înroșite de febră
ce cad suav spre moarte
cercuri de aur pleacă în lume

în curînd în curînd
pasărea paradisului
va cînta un imn al durerii
peste liniștea minerală

acum se face lumină
în cerul pe care l-am părăsit
dar iată că vine amurgul și
un trandafir înflorește pe inelarul tău

Ninsoarea cea albă

Femeia iubește muzica
bărbatul iubește muzica
iubirea lor e muzica sferelor
ha-ha-ha un crocodil se va naște

tenebros e glasul acesta
privește mai bine pe fereastră
cum ninsoarea cea albă
ca o ipoteză îți sfîșie inima

Amurg

Iarăși sînt singur iubito
glasul tău se aude
și cu o lumină stinsă
mă veghează

a trecut vîntul cald
peste acele cîmpii
de ghețuri veșnice
despre care-ți vorbeam altădată

ce va fi mîine
mă voi ruga și acum
bunului meu întuneric
pentru lumina ta strălucită

și apoi vom dormi
pentru totdeauna ca două
aripi de ceață
pe umerii sfîntului amurg

Ultima seară

Și dacă pentru ultima oară ascult
murmurul sacru al copilăriei mele
zburînd cu aripile și cîntînd
departe în azurul fără sfîrșit

și dacă pentru ziua de astăzi o zi
în care m-am rugat pentru tine
în liniște a căzut
o lacrimă din ochiul îngerului

sfîrșită este orice dorință
de-acum vom alerga în lumea de dincolo
ai picioarele unui crin
căzut în adîncul serii

CORNELIU VADIM TUDOR

Port înghețat

Ei erau
rupți unul de altul, întocmai ca
întregul de parte, ca două vîrste
ale aceluiași trup — nici măcar cu
mîna întinsă nu se mai ajungeau și
cît ar fi vrut să se roage în doi,
pe din două în fața noptatecei lor
învrajbiri, prietenii stins să le bată
în geamuri, să-i cheme la actul
fundării acelui oraș, o piatră și-un
nume să pună și ei... așa. Ei s-au
dus împreună, alături, dar mult prea
departe de centrul lor vechi și el
a clădit un oraș pentru dînșa, iar
ea un oraș pentru el și era unul și
același oraș, dar cu alte fundații
de regulă totul pornind de aici — iar
ei erau rupți unul de altul, unul de
unul, unul de ruperea lui pe din două

★

....dar eu azisem de tine ! În felul
în care auzi de un port înghețat,
cu nave-nchegate în apele limpezi
căzute prin ancore lungi, în păcat,
știam că exiști ca o rană a ploii
sub care cu cît mai vîrtos te-ai roti
îți frîngi năucit țesătura de ape,
rămîi zăbrelit după zorii de zi —

și astfel aflasem că ești... mai degrabă
că nu ești, că trebuie numai să fii

Trunchiul druidic

O năruire de tandrețe
În blana ierbilor, ursească,
Pliată-n nimburile crețe
Prin care fluturi vin să pască ?

Un tandru zvon, o-nfiorare
A simțurilor ca și-a ierbii,
Cînd unda nimburilor pare
Incoronînd la iazuri cerbii ?

Simțeam a pîndă ochiul apei
Amplificat ca de feline
Cînd pasul ciutelor aproape-i
Și pasul încordat s-aține...

Un gong de nimburi prin pădure
Ca dintr-un Crist iradiază...
Rămîn doar nimburile dure
Din trunchiu-ncremenit de groază

TUDOR GEORGE

Stejar druidic frînt de-un fulger
Se prăbușise printr-o miercuri
Și ca-ntr-un iris ars de ulcer
Holbau uimitele lui cercuri...

Druizii-au vecuit o masă
Pe locul unde-a fost furtuna :
Privirea-n cearcăne rămasă
Din ochiul lor nimbat cît luna...

Acolo, după seculi, dară,
Pe scutu-acel, după ursită,
Mă-mbrățișasem într-o seară
Cu nimfa mea, ca-ntr-o egidă...

Druizilor, păstrați-mi scutul
Pe-un ochi de melc holbat orbește
Pe care-au încrustat trecutul
Cu care-au încrustat trecutul
Cu volburi runice :
Iubește !

Silvestrul talger stă de veghe —
Radar străvechi de-al lui Ulfila
Astrale sonuri la ureche
Mi-ajung
și-mi turbură pupila...

Sămînța de sequoia

Am fost doar o sămînță de uriaș sequoia —
Un bob de mei, un purec, o pată, un microb,
O palidă contură,
— dintr-un titan, un ciob —
Purtat de nante vînturi pe un'le fuse voia...

Imperiali străbunii mi-au fost
ci eu biet rob
Al norilor furtunii, cînd
— neprivind napoia,
Spre slava stirpei mele —
cu colburi de gunoi a
Zvîrlit a noastre pulberi
Intr'aripatul-Zob...

Pe culmile aride,
pe șesurile sterpe,
Pe unde nu cutează nici iarba să se-nșerpe,
Pe țărmuri de cenușe,
pe revărsări de spuză,
Taifunii-mi răzlețiră firava buburuză...

N-am găsit ținutul unde-au dormit străbunii
Al căror gest purtase
în palmă
sceptrul lunii...

Ce vorbă

Ce vorbă-aș cuteza să spui
In taina orei de pe urmă
Ca un cioban răzleț de turmă,
Răzleț de pajiștele lui ?

Năier al navei fără cîrmă
Răzleț spre Țărmul — Nimănui,
Ce vorbă-aș cuteza să spui
In taina clipei de pe urmă ?

Nici-un cuvînt !
Mai bine, dacă
De-atît azur mi-oi umple ochii
Fremătătoare mării rochii
Topindu-mă-ntr-un plin al ei,

Eu — Reîntorsul în femei
Prin care toate vin
or pleacă...

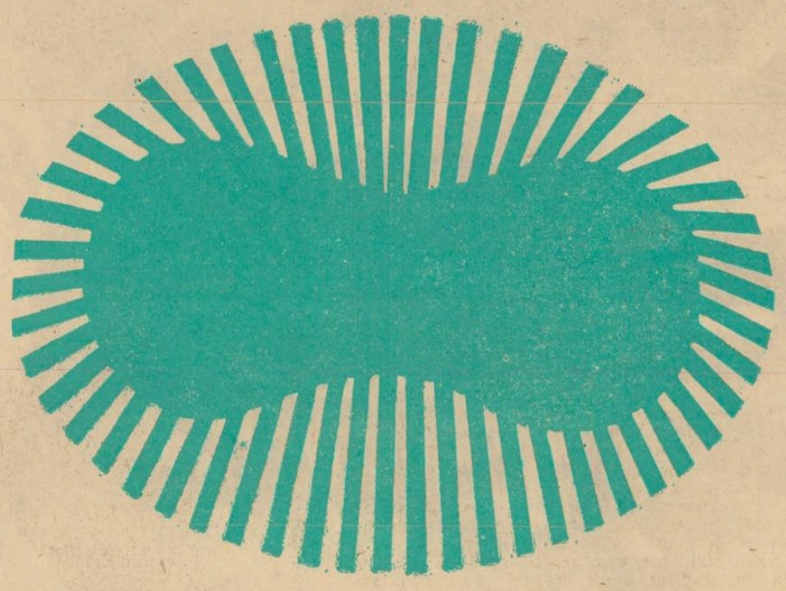

Ilustrațiile paginii : MIRCEA MILCOVICI

A. I. ZĂINESCU

O tristețe de aer, străină

Uneori, o tristețe, de aer, străină
Ni se așează pe ochi și pe cuvinte, un fir
De păianjen, dintr-un amurg de grădină
Peste care stăpînește, mai mare, un
trandafir.

Și atunci ne închipuim, în treacăt, o rază
Cu nici o amintire sub stea, pe crenel.
Doar tristețea aceea care se-așează
Și se schimbă, de aur, într-un castel.

Se aude desculț cineva pe coridoare
Printre pereții ce nu mai pot să ierte.
Scuturã, cu aburul gurii, de pe zăvoare,
O pulbere galbenă, verde.

De pe oglinzi fără număr, în noapte,
Printre coloane de marmoră, drepte,
O pulbere albă de fructe necoapte,
O lacrimă ce nu mai poate s-aștepte.

Și se oprește în sala tronului unde
Stă mai marele fruct, verde — straniu
Jur-împrejur, ca și cum ne-am ascunde,
Niște păsări în ghiare cu cîte un craniu

O, cine sînt ? Gura, parcă, de promoroacă
Un fulger sărută-auzind : Nu-ntrebați !
— Domnul meu, trandafirul, vă roagă
Să nu umblați și la sala de arme, plecați.

Și atunci tot castelul acela ce nu se vede
Năruit, se mai năruie încă, mai ard
Dulci petalele lungi preschimbate în pietre
Ale trandafirului ca un dumnezeu de
smarald.

Vîrste

Ca o clopotniță, oh, cum nu sînt !
M-aș dărîma de atîta amintire pe cer.
Pe o colină cu pluguri de lemn, păsări arse,
Lîngă o altă colină cu pluguri de fier.

Și mai departe o altă colină, a treia.
Cu asvîrlite osii și roți, cai demonici
Care pasc roșie iarba printre ciudate
Mașini lăbărțate ca niște armonici.

Și e neted, pustiu, seară lungă-ntre prima
Și-a doua colină, cîmp lung, necunoscut,
Între a doua și-a treia, a tatălui
Meu lancea înfiptă-ntr-o lacrimă-scut.

Pe care din ele să-mi svîrl albă mantia,
Unde-n tăcerea aceea de sori, ce să strig ?
Pe a treia ? Pe-a treia, a treia-dar
Cu ce limbă pe-un clopot de frig ?

Căci e totul strigat, povestit, ca o rană
A lumii de foc ride-n nouri saturn.
Un cimitir cu morminte și gropi puse una
Peste alta, ca pe dinăuntru un turn.

Și poate că-n văi, în văi tulbure-a și
început
Ca o lacrimă-a patra, și-a patra colină.
Între a treia și-a patra, ca o cîmpie
Gura mea la urechea fiicei și-a fiului, lină.

Cîntec

Undeva-n munți îmi voi așeza lungul cort,
Somnul lung, obosit, pînă cînd
Mă vor părăsi și sorii, -ntunericul, greul
Pămîntului, prin haina de mire ce-o port.

Drumu-n sus uneori e și strîmt și urît,
Printre copacii, cînd prinți, cînd cerșetori.
Unii se-apleacă, -mi sărută cuvintele,
Urmele, urma și apoi rîd.

Alții nici nu se uită la mine, își văd
De strîmbăturile lor și de scorburi.
Eu îmi văd de strîmbăturile mele și trec
Mai departe fără să mă uit îndărăt.

Dar mai uite-o nădejde, -o visare, spun ei.
Ca a unei peșteri gura mea-n flăcări.
Ca a unei peșteri gura lor umedă —
Cuib rotitor de uciși porumbei.

Și mai uite o vale, un pisc, cel mai drept.
Semn că de-asupra ard calme zăpezile.
Dar eu cred că e steaua-ngropată în ochi
Și trec mai departe, n-aștept.

Undeva-n munți îmi voi așeza lungul cort,
Somnul lung, obosit, pînă cînd
Mă vor părăsi și sorii, -ntunericul, greul
Pămîntului, prin haina de mire ce-o port.

MARIA GENESCU

Clipă

Și ochii ei, timizi pescari,
îi mută casa lîngă mare,
ea simte părul cum îi cade
și într-o nouă-nfiorare
învîrtejit îi crește altul
în început de-apoteoză,
și-o duc acuma lungile-i picioare
pe-o plajă cu nisipu-n acolade
și ochii ei devin subit albaștri ;
pești visători își tring carnea lor roză
în palma ei cu linii ce transpar,
acum ea uită totul, respiră aerul de sticlă
și insomnia mării nu-i tulbură nici somnul,
nisipul de sub gene colorînd uimirea,
cînd prin peretele de piclă
alunecă din miezul greu de vară.

În oceanul de-argint, cu pești zburători

În oceanul de-argint cu pești zburători
ne-ntristăm pe metalice unde,
rîdem și plîngem, plîngem și rîdem
pentru mai înalți decît pe pămînt.
În oceanul de-argint cu pești zburători
orgile cîntă în tulpini de alge...
avem ochi albaștri și păr lung și blond
totul e alb ca-n seraficul nord
și delirant ca la tropice
și tu zeu mineral. Cînd începi să respiri
mărgeanul rozește-n scînteie,
oceanul devine fluid și comun
iar soarele vine alături de tine
pentru mai înțelept și mai bun.

Somn

Aici e munte, e ger și e seară
cerul se răstrînge violent
pe zăpada ca de praf, selenară.
Liniștea crește în umbre lungi
din spatele unor ciuperci uriașe
— în care însuși timpul doarme destins —
Tulpinile, coloane de marmură, stau drept
sub pălăriile — cupole, neprihănite
ca niște rugăciuni în rotocol,
încremenind ceva ciudat și incert,
și de tot
(În aer fluturii s-au logodit cu șerpii
pentru un dans de-al lor)
Fragili, însă, ochii mi se zbat învins,
pentru început topindu-se sub frunte
și prea devreme să mai văd
cirezile de blinde bovine
spre un fantastic ritual.

De cînd sînt Ană

De cînd sînt Ană (oare-a cîta oară ?)
tot eu, Manole, mă pîndesc în zare ;
cu neștiința ierburilor ce-au uitat de brumă
sîngele meu, îngroșat, mă-mpinge spre altar
și-amarnic mă zidesc în ziduri mari, de
piatră
să înviez, a mia oară, iar.
Că niciodată n-am mai apucat
copilului din pîntec să-i fiu mumă
și cîinii nopților tehui îl latră
cînd suge țîța cornului de lună.
De-atîta moarte și-nviare
m-am micșorat și-s rană de baladă
ci doar inconștiența mi-e întreagă
cînd potrivit blestemului dintîi
alerg spre mine, alta, din Manole
și-n piatra pat și căpătîi.

Dánai, Dánai, Danaide

Dánai, Dánai, Danaide,
danai, danai, danai-de.
Mit și refren aceiași și nou.
Cu amforă, pe-amfora șoldului
numiți nesfîrșitul
cu amforă pe-amforă călcînd.
Danaos însuși trăiește prin voi
în cele cinzeci de ulcioare
spre-nțeleptul butoi.
Danai, danai, Danaide —
mai mult ca femei
căci voi pe lîngă Nimic —
pribegii în amforă de cîntec sonor —
duceți nemurire :
danai, danai, danai-de
acum și-n vecii vecilor
Amin !

noapte de vară

ION BRÎNDAȘ

I

Ceapă, usturoi, mărar, pătrunjel, lobodă, spanac, leuștean, spanac, spanac... miel, miel, miel... Bucătăria se tînguie neurastenică, cu capul în poala primăvaratică a Mamei care stă pe un scaun. Din ușă, sprijinită-în umăr, cu capul plecat, ricîind cu degetul într-un ceva nevăzut, Fiica se roagă a înduplecare din trei în trei minute : „Mă lași, mamă ? Mă lași !... Hai, lasă-mă să mă duc, mamă !" Dar leușteanul rămîne leuștean, loboda tot lobodă și Mama fără să-i răspundă. Trec trei minute și iar... trec trei minute și iar... pînă cînd Fiica a plecat la întîlnire fără voia Mamei, care n-a văzut-o sau s-a făcut că n-o vede și leușteanul-leuștean...

E primăvară și s-au întîlnit. Cu pasul potrivit după al celuilalt, parcă nici nu ating pămîntul. Se țin de mînă și merg fără țintă. Oamenii alunecă pe lîngă ei frecîndu-și privirile de fruntea lui, de buzele ei, de umerii lui, de bustul ei, de talia lui, de coapsele ei. Și merg așa, e primăvară, e seară, orașul s-a aprins în neon, e noapte și atîta liniște în jur și aroma de salcie a parcului îi îmbată, îi îmbată... Apoi s-au oprit. Sus — cerul, cu stelele ascunse, jos — pămîntul cu flori nevăzute, jur-împrejur copacii, pe acolo Dunărea, dincolo cartierul... Amîndoi cu fața în sus, cu mîinile într-o încleștare ușoară își spun vorbe chinuite, care se aud — nu se aud și cad pe aproape în cercuri mici, ireale. Unul lîngă altul, cu tîmplele lipite, privind la stelele care nu se văd, cei doi parcă adorm pentru o clipă și atunci gurile uscate se sărută, cu inima zvîcnind se sărută, cei doi se sărută, cei doi se sărută...

Pe undeva, în vreun turn, un orologiu bătrîn bătea o oră anume, paznicul își făcea liniștit rondul de pază și timpul trecea, timpul trecea...

II

Așadar veniși, lună iunie. Iunie cu sînziene. Ai sosit și drumurile zilei nu ne mai primesc pașii, somnul nopții nu ne mai suferă în patul lui și atîrnînd între cer și pămînt, agățați de cîte un miros de tei sau lăcrămioare, tresărim dulce la strigătele păsărilor din grădina cea mare a lui Dumnezeu și te sărutăm, lună iunie, eu și cu Pictorul, pentru zilele și nopțile tale de rai și te afurisim să-ți plesnească bobocii florilor neînflorite încă, toți într-o noapte și în ziua aceasta cînd mă las, uite-mă deja, purtat către casa Pictorului, să văd tabloul care mi l-a răpit, ehehei, de cînd ! și la care se gîndește, se gîndește mereu.

Dar în ce cameră ți-ai găsit și tu ca să locuiești, Pictore ! Deschid ușa, am vrut s-o împing cu piciorul, care nu-i nici o ușă și iată-mă intrat între cei patru pereți. Cel din față... păi cel din față e tocmai la soare-apune, cel din dreapta nici nu-l văd, e pe undeva pe la miază-noapte și mult mai departe cel de la miazăzi... Iar tu, Pictore, stai pe un scăunaș cu trei picioare, cu fruntea căzută în mîna cu care ți-ai pictat tabloul și-l contempli în tăcere, parcă n-ar fi al tău, și nu simți că sînt lîngă tine și am venit să-ți mîngîi oboseala adunată în șuvița aceasta căruntă, căzută pe sprînceana încruntată și continui să nu mă vezi și să-ți privești tabloul, căutîndu-i titlul.

Mă așez lîngă tine și privesc. La început mă încurcă lumina, e prea multă, mi-a încețoșat ochii și nu înțeleg cum poți vedea tu fără ochelari de soare. Nu-ți arde ochii lumina ? Și iată că mi se arată cîmpia fără margini, largă, sfîntită de zări, pe care iarba și semănăturile tremură verde, tremură galben, și în mijlocul cîmpiei imense ai lăsat să-ți picure din pensulă o pată mică, roșcată, și în spatele ei o alta, prelungă, neagră, amîndouă fără forme distincte. Se ridică închipuit un viței, și oameni mulți stînd lîngă fîntîni.

— Ce așteaptă oamenii ăștia, Pictore ?

Plăcut surprins de întrebarea mea, el se luminează la față și-mi răspunde :

— Să vină vara adîncă, să vină vara, să vină toamna ! Păcat că n-am putut să le pictez așteptarea. Așteptarea. Înțelegi ?

Și acestea fiind spuse, Pictorul se prăbușește, se cufundă în luna iunie și în sînziene, împlinind clipa cea de taină a vieții sale și intrăm amîndoi în păsări, lună iunie, și intrăm în nopțile tale încendiate de mirosul secarei. Lună iunie !

DUȘAN PETROVICI

SECVENȚE PRO DOMO

Virsta amiezii

vîrsta amiezii pe palida mea față
doar ochii albaștri ridică petala cimitirului
femeia de moarte îmi spală picioarele
tot două tot două picioare de lemn
pe unde-au umblat vulpile ascultînd iubirea
pe unde-au umblat lupii plingînd

Mahagonic

mahagonic învață să cînte
pentru că el știa cîntecul de dinainte
și lanțurile serbării tot dinainte le purta
cade în starea de grație și cîntă subțire
cu mărul în mînă
și crede că el este mărul și cîntă așa cum
știe să cînte un măr
mahagonic are frați care nu-i seamănă
și ceilalți care nu sînt frații lui seamănă
cu el :
paharul care nu-l aude
ceasornicul care nu-l va iubi

Singera cu triluri

sîngera cu triluri piatra în cădere —
mai am de spus : singurătate apără-te de
mine
ca de-un copil nebun pentru că tu ai rămas
într-o casă singură

în teatrul acela de greieri
tu ai rămas într-un picior ca pasărea
odihnindu-se
pe tine toți te vînează.

Lui Nichita Stănescu

și bang și hau pe ulițele strîmte
unde ne mîncăm petalele sorții
pe biciclete cu spițele frînte
mai pedalînd vii mai pedalînd morții.

și bang și hau prietenul nostru sînge
ne mînă din urmă și ne tot latră
să scoatem piciorul din pantoful ce strînge
din poartă în poartă din vatră în vatră

și bang și hau rivali în candoare
mai sugem floarea nopților caste
cînd la piciorul cel svelt ne mai doare
un drum de visare pe mările vaste.

TRAIAN REU

Amnar

A scăpărat o stea-n pahar
Beția nopților cu rouă
Sub cerul grav de chihlimbar
Cînd trist ecuatorul plouă.

Am fost o clipă Bachus doar
Străfulgerat de nemurire
Ca o idee în amnar
Cu răsturnări de coviltire.

Apoi am rîs de stînci uitate
În pleoapa albei vijelii
Cînd vechi cetăți pietrificate
Rodeau în colb de herghelii.

Fals ploaia îmi vuia-n timpane
De veacuri frînte-n scoica arsă
Și-n diguri aclamau otgoane
Corabia nicicînd întoarsă.

...O stea strivită în pahar
Zvîcnea ca șarpele-n amurg,
Ca piatra calmă sub amnar
În geamuri tainice de burg.

Visăm...

Uneori ne doare tăcerea liliecilor
Sub bolțile tocite de-ntuneric.
Arcurile scrijelate în miezul stejarilor
Ard invizibile sub scutul ploilor
Și ora de miracol începe rotundă
Ca singura fără contur de lacrimi căzută.
Paralele ne taie calea în zenitul de fum.
Alții pornesc în mișcarea dorită perfectă
Și pedalează ca bilele în tipsii de aramă
Într-o continuă cădere și plecare în vag ;
Alții spre stele cu aripi de ceară
Pendulează ironic stîdînd plumbul căderii.
De ce au plecat ? Bolțile singur miraj
Sau teama de esența plană a humii ?
Spre care-mplinire vîslim chinuiți
Dorind să atingem o sferă de alta :
Tăcere de țipăt, lumină de noapte
Și sînge de alb și frumos de urît
Și aur de nichel și marea cu norul.
Veniți să-mi cunoașteți durerea
Liliecilor care se scaldă în bezne
Și nu cunosc emisfera de soare a lumii.

Gravură

Conglomerat confuz de stridii
Cu vise nefiresc ucise
La margini de ocean absurd
Sub incantații imprecise.

Culori furate din adînc
Anchilozate-n gelatină
În vîrful acului superb
Cu predilecții de hermină.

Stratificări de veacuri goale
Halucinînd rondo festin
Într-un careu livid de smoală
Smuls din conturul acvilin.

Vagi semeții de piscuri mute
Cu soare mult la antipod
Vrăjite alb în nemurire
Și retopite în exod.

Fragile valuri repetate
Dormite-n diguri triste vara
Cu parabolice profiluri
Și vechi singurătăți din Tzara.

Doar apa tare jubilează
Cu țipăt calm, cuneiform
În timp ce murmură gravorul
Dantelării de cloroform.

vînătoarea, artistul

Proză de

ALEXANDRU IVASIUC

Vînătoarea a fost așa cum s-a dorit, plină de mișcare și de distracții, o distracție bărbătească, dură, puțin sîngeroasă, cu mult vînat și într-adevăr au fost aduși gonaci din Măgura, cum s-a dorit, pentru că se pare că sînt cu adevărat cei mai iuți de picior, fac zgomot în pădure asurzitor și animalele speriate preferă să întîlnească glonțul vînătorilor mai degrabă decît vuietul și izbiturile și țipetele lor experte. Gonacii au așteptat vînătorii cîteva ore, aduși dis-de-dimineață, un grup de oameni cam întunecați în lumina imprecisă și sură a zorilor, stînd parcă strînși unii în alții, mohoriți de parcă însăși înfățișarea lor amenințătoare, dinainte de începerea propriuzisă a vînătorii trebuia să le creeze starea de spirit aspră care să sperie vînatul. Nu vorbeau, fumau în tăcere, apoi aruncau resturile de țigară și le striveau sub talpa groasă a bocancilor, frecîndu-le pînă ce tot tutunul se risipea și hîrtia murdărită se amesteca cu țărîna. Veniseră cu mult înainte de răsăritul soarelui, așa că pînă la urmă a fost timp destul pentru multe țigări fumate pe stomacul gol, aruncate și strivite jos.

Cele cîteva mașini au venit destul de dimineață și înainte de venirea lor, un mai mare al gonacilor, cînd a fost sigur că n-a mai rămas multă vreme, s-a apropiat de ei și le-a spus, gata acum să plecați, luați-o pe la tonul potrivit, spunea un singur cuvînt și se întorcea cu spatele apoi : ieși.

Toți vînătorii îi cunoșteau acest obicei și dispozițiile lui negre de dimineață și le respectau și acum, cu toate că ei se simțeau acum bine, erau mai tineri, trezitul de dimineață, la o oră neobișnuită, transformase oboseala în excitație, le plăceau bucățile reci de carne și țuică tare, le plăceau aerul și perspectiva vînătorii, așteptau nerăbdători distracția, descrețirea frunților, mișcarea și pocnetele de armă și larma gonacilor, erau dezmorțiți cu obrajii roșii, de-abia își puteau struni mușchii buieci, ar fi fremătat din picioare, ar fi rîs și chiuit, ar fi glumit gros, bărbătește și chiar s-ar fi pocnit în joacă unii pe alții ca niște flăcăi bucuroși că există, că e dimineață și nu-i așteaptă nici un fel de grije. Dar toți îl cunoșteau pe bătrînul Sebișan și se înfrînau în acest ceas al tristeții sale matinale, bucuria buiacă îi lumina numai interiorul dar pe dinafară nu lăsau să se întrevadă din ea nici măcar o singură rază, erau serioși, chiar gravi și gravitatea lor, ce nu izvora din interior ci din influența exterioară a lui Sebișan, părea mai accentuată, era prea vizibilă, așa cum vizibil este un strat dur așezat pe un miez de altă consistență.

Vesel și bine dispus, în felul său potolit era și Pista-bacsi, pictorul care trebuia să se rețină și el, cel mai bun prieten, într-un fel, al lui Sebișan, întimul său, singurul dintre vînători care nu avea importanță administrativă și era aici din cauza acestei prietenii ce crescuse lent, în ani, o legătură cam bizară de care oamenii încetaseră de mult să se mai ocupe și să încerce să o explice. Nu-i lega aparent nimic, aveau biografii cu totul deosebite, nu făcuseră vreodată împreună faptele bune sau rele ce unesc oamenii pe o viață întreagă. Probabil nu împărtășeau nici aceleași păreri, nu iubiseră vreodată aceeași femeie. Pista-bacsi și-a început viața ca un tînăr pictor foarte talentat, și-a lăsat familia și treburile și a venit în orașul unde era o bună școală de pictură apoi din autodidact a devenit profesionist, a plecat după ce și-a vîndut casa părintească și pămîntul moștenit de la părinți (vreo 50 de hectare) în străinătate, a călătorit în Italia, a atras atenția asupra lui, apoi, a plecat la Paris și a ajuns să-i fie prezentat lui Matisse, „un jeune peintre de Transylvanie, qui promets beaucoup", a publicat un volum de versuri ce a atras și el atenția, și dintr-odată, fără un motiv bine determinat, s-a întors acasă, după mai bine de cinci ani, nu s-a căsătorit, locuind la o mătușă, vajnică domnișoară bătrînă, vînzînd din cînd în cînd cîte un tablou, neparticipînd la expoziții, rar văzut în societatea provinciei. După moartea mătușii i-a moștenit casa, a dat două camere cu chirie, picta, părea cel puțin că pierde vremea, era o ciudățenie și aproape un monument al orașului, existența lui neobișnuită îl făcea bine, altfel poate n-ar fi fost un oraș complet, cu tot ce-i trebuie, pînă și cu ciudățeniile sale.

Cu Sebișan s-a întîlnit pe la începutul anilor 50, cînd treburile îi mergeau foarte prost, chiriile scăzuseră, tablouri nu mai vindea, nu găsea nici un fel de întrebuințare. Și acum devenise util orașului într-un fel, ca și înainte. După cum cetatea avusese nevoie de un artist mai bizar, ca să-l alăture înțeleptului, bogatului, nebunului tipic și femeii adevărate, femeii care înnebunește orașul și-i scoate pe toți din minți, ca cetatea să fie un univers cu toate tipurile și toate categoriile, după cum avea străzi principale și străzi secundare, piețe și o statuie, spital și biserică, așa era și acum util, dintr-un alt punct de vedere. El era tot artistul, dar artistul formalist, decadentul, cel care cu bună știință împiedică luciditatea oamenilor, cel ce-i demobilizează, forma subtilă a dușmanului, aparent inofensivă, dar care trebuie demascată, scoasă la iveală. Astfel Pista-bacsi de acum, atunci foarte simplu Bereny Ștefan, era prilej de educație, exemplu de ședințe și de lecții ; material didactic, întruparea unor lucruri prea abstracte și prea îndepărtate ca să fie înțelese fără ajutorul lui, unul din caii de bătaie ai tovarășului Hotea ; Hotea Ion, fost învățător, acum mai marele culturii locale, om care își sublinia caracterul popular spunînd cu voluptate „clop" la pălărie, cioareci și la pantalonii din stofa cea mai bună pe care-i purta, și în genere era mult mai apropiat de glie decît o sută de țărani, cu patimă și exaltare legat de „norod" și dragostea lui înflăcărată producea spaimă în jur pentru că era o dragoste necruțătoare, era un fel de Othello al dragostei față de popor. Pe vremea cînd la început a fost inspector școlar mergea cu motocicleta prin sate, să inspecteze școlile, și învățătoarele leșinau cînd își spunea doar numele, apăsat : Eu mi-s tovarășul Hotea. Era veșnic în mișcare și motocicleta îi ședea mai bine decît mașina de mai tîrziu pentru că era făcut să apară și să dispară repede, într-un nor de praf, să alerge singur producînd un zgomot ascuțit. Silueta lui putea fi văzută adeseori alergînd pe dunga îngustă a șoselelor de munte, apărînd și dispărînd după o cotitură sau ondulație de teren — era alergătorul solitar, mereu în mișcare, neobosit, nedormind decît cîteva ore pe noapte, maximum șase în vremurile calme, plăcîndu-i mai ales să trezească oamenii în crucea nopții și să-i întrebe de datorie, de datoriile ce nu erau niciodată pe deplin satisfăcute. Ochii lui neliniștiți vedeau pretutindeni generalul, tipicul, și pictorul Bereny Ștefan era o întrupare a formalismului, descompunerii și cosmopolitismului pentru că-și făcuse studiile la Paris, fusese expus putreziciunii occidentale. El vedea în categorii, oamenii își pierdeau fața, își topeau însușirile și de cîte ori reușea să desființeze o eventuală nuanță descoperită de cineva era fericit. Aproape la fel de fericit ca atunci cînd călare pe motocicletă alerga pe toate drumurile regiunii sau cînd noaptea la ora 2, în biroul său, chema pe cineva și plimbîndu-se de la un capăt la altul al încăperii foarte largi și foarte goale (nu avea decît un singur scaun, al său, ceilalți erau primiți în picioare), îl mustra cu asprime încercînd să-l asumeze vreunei categorii generale.

Bereny Ștefan, răzbit de nevoi, participase la un concurs pentru decorarea unei săli publice și acolo îl descoperise Hotea și și l-a ales exemplu demonstrativ. Pictorul n-a mai primit nici o comandă dar peste un an a încercat din nou și din nou a dat peste Hotea care a încercat să dovedească caracterul neîntîmplător al stăruinței lui, faptul că încerca să se infiltreze, să producă confuzie. A vorbit despre asta la o ședință publică, apoi în cerc mai restrîns și astfel a aflat și bătrînul Sebișan mai multe despre pictor. Sebișan, căruia i se zicea deja bătrînul, deși pe atunci nu avea mai mult decît vreo 37—38 de ani, îl sprijinise la început pe Hotea, îl ridicase chiar cu o treaptă, cucerit de energia sa deosebită, de lipsa lui de odihnă, de zelul său, și de ce să nu o recunoaștem, de faptul că se părea că este dintre cei ce caută să profite cît mai puțin material de pe urma poziției sale destul de înalte. Hotea era necăsătorit, trăia aproape ascetic, într-o singură cameră, mînca la cantină mîncare de regim, nu se îmbăta niciodată, nu se apropia de femei. Plăcerile lui erau de altă natură, mai subtilă, goana și mișcarea permanentă, vizitele lui nocturne, în inspecție, dar Sebișan le credea nu plăceri ci semne ale unui profund și neodihnit sentiment al datoriei. De aceea l-a ridicat, din inspector șef a devenit Vicepreședinte al Sfatului Popular Regional, apoi șef al secției regionale de agitație și propagandă, apoi secretar cu aceleași probleme. De abia atunci văzîndu-l din apropiere, Sebișan a început să devină obscur bănuitor, să-l pîndească, să-și dezvolte un sistem complicat de rezerve, deși aparent relațiile lor continuau să fie foarte bune. De aceea, cînd Hotea a făcut scandal demonstrativ cu pictorul Bereny, Sebișan n-a spus nimic ci într-o după-amiază, mai mult pentru a se convinge pe sine în legătură cu ce numea pe atunci exagerările lui Hotea, a plecat încet, pe jos, pînă la casa atelier a pictorului. Pista-bacsi, cum va deveni mai tîrziu, a fost surprins, îl cunoștea și el din vedere pe „bătrîn" deși el, nefiind un intim pe atunci, nu-i spunea așa, nu-i spunea nicicum. Sebișan a bătut la ușă și l-a întrebat, cu un fel de politețe : e voie — Bereny l-a poftit, puțin încurcat în casă. Sebișan a cerut să-i vadă pînzele propuse pentru concurs și pictorul i le-a arătat. Cei doi au stat în picioare multă vreme, apoi Sebișan a cerut un scaun și s-a așezat greoi, începuse deja să se îngrașe, era pe atunci doar foarte trupeș, nu gras ci gros. Tabloul nu i-a plăcut lui Sebișan, muncitorii de pe pînză erau prea subțiri, cu niște capete foarte lungi și ochi ciudați, oblici puțin, dar era ceva acolo și nu putea să observe încrîmnările lui Hotea. După un timp destul de lung, Sebișan l-a întrebat : Spune-mi, le-ai făcut capete ca o pară ca să-ți bați joc de clasa muncitoare ? Mirarea cea mai desăvîrșită și apoi buimăceala s-au văzut pe fața lui Bereny Ștefan. A bîlbîit ceva că nu și apoi deși destul de speriat, și-a dat drumul indignării și cu un gest hotărît a întors tabloul cu spatele. „Lasă-l să-l mai văd, a spus, poruncitor, Sebișan, dar Bereny a dat din umeri și i-a răspuns : nu, nu mai este nevoie". Atunci Sebișan a început să se uite la pictor, îndelung, cu răbdare, fără să-i spună ceva ca și cum valoarea tabloului de pe fața lui ar fi putut s-o desprindă. Îl privea și nu-i spunea nimic, el stînd jos și pictorul rămas în picioare, pînă ce pe fruntea lui Bereny au apărut broboane de sudoare, ce s-au unit după o vreme și au început să șiroiască pe față și el nici măcar n-a avut puterea să și le șteargă cu o batistă. Într-un tîrziu Sebișan i-a cerut să-i mai arate încă o dată tabloul și l-a mai privit cîtva timp, apoi i-a spus : de ce pictezi muncitori, îți plac ? Pictorul, exasperat de lunga așteptare, i-a răspuns bîlbîindu-se ușor : toți oamenii îmi plac și din tot se poate face pictură. Acum am pictat acest tablou pentru că trebuie să mănînc. Bine, i-a spus Sebișan și a plecat și a cerut de a doua zi toate informațiile în legătură cu Bereny Ștefan, str. Lungă No. 11, de profesie fost — pictor. A citit și informații despre fostele lui succese ca pictor, cîteva notițe de ziar, a aflat tot despre familia lui și ce politică a făcut sau mai degrabă că n-a făcut nici un fel de politică, ce avere a avut și ce a făcut cu ea și ce relații are și pe cine vede. Apoi l-a chemat pe Hotea și i-a spus să cumpere tabloul lui Bereny. „Vrea să se apropie de noi, n-a făcut nici un rău, a fost cunoscut și nu trebuie să-l respingem". Hotea a fost mirat la început și i-a explicat pe urmă, ca unui copil, că burghezia a avut oameni pe care i-a ținut în rezervă, nu i-a folosit în lupta politică, pentru a-i putea folosi mai tîrziu, în lupta contra dictaturii proletariatului, și cît e de periculos Bereny care nici nu iubește poporul.

Sebișan l-a ascultat și apoi i-a spus, fără să mai facă efortul de a-l combate : „una la mînă, îi cumperi tabloul și-i comanzi altele, să zugrăvească și pereții noii săli de spectacole. Două la mînă, să i se mai dea o cameră, în casa lui, pentru că doarme în atelier, trei la mînă, să fie sprijinit să intre în uniune și eventual să fie antrenat în munci obștești, dar, patru la mînă, bagă bine de seamă, fără abuzuri, nu-l scula noaptea, așa cum ai obiceiul. Bagă foarte bine de seamă ! Și să-mi raportezi de executare".

Aici a fost greșeala lui Hotea. Dacă ar fi fost atent, dacă n-ar fi crezut, așa cum îi era firea, că totul e posibil, s-ar fi oprit și eventual ar fi așteptat. Dar oameni ca el se pierd singuri prin vanitate și în loc să treacă la executare, frumos, pe puncte, a zîmbit și fața lui s-a acoperit de pete inegale, roșii. Sprîncenele i s-au urcat brusc în sus și pe un ton scăzut, a început să-l amenințe pe Sebișan. „Nu știam că ați devenit împăciuitorist, că sprijiniți formalismul și arta decadentă. Dar n-o să fie după dumneavoastră, indiferent ce interese ați apăra. Vom vedea noi cum trebuie să fim intransigenți, duri cu dușmanul, fără să-l cocoloșim și așa mai departe". Sebișan s-a sculat încet de la masă, s-a apropiat de Hotea Ion și i-a pus o mînă pe umăr. Cu extremă blîndețe, mîna sa mare, de fost miner, devenise ușoară, ca o mînă de copil, dar degetele se întindeau tot ușor spre gulerul răsfrînt al cămășii lui Hotea, însă aici trebuia să se oprească, să nu-l apuce energic de guler, pentru că atunci s-ar fi declanșat un mecanism, stereotipia unor deprinderi vechi și l-ar fi ridicat în sus, cu toată masivitatea trupului său încordată și apoi l-ar fi repezit înspre zid și cînd s-ar fi întors într-un fel de recul, l-ar fi pocnit din nou și apoi din nou, pînă l-ar fi stîlcit în bătaie, era la un pas doar de a se distruge împreună cu el, social, și se stăpîni pentru că nu vroia să se prăvălească fie chiar și de gît cu Hotea. Se mulțumi deci să-i spună aproape blînd, încet, din cauza

HENRI ROUSSEAU : Războiul

GHEORGHE ASTALOȘ

Elegia ce triști sînt ochii

Ce triști sînt ochii unui delfin mort
și ce roșie apa crevetelor
digul se spală în undițe not
și clipesc ca de noapte cu far
nasturii marinar ai băieților
preasunînd ca pe un cîntec rămas
s-au stîrnit undeva paparude
nu le aud
nici urechea de piatră a stîncii
nu le aude
Ce triști sînt ochii unui delfin mort
și ce pline sînt coapsele bărcilor
setea crește în pădurea de lemn
poate semn că se taie-n uscat
drum către pîntecul apelor
De o liniște caldă subțiri
ancore se înecă și plîng
aripă sus
brațul uitat al bărbatului
crește adînc
Ce triști sînt ochii unui delfin mort
și cît de departe o leghe
prin fierăstraiele șerpilor reci
coborîm ca de apă rămași
cu pești de argint în ureche
Doar o singură plajă adulmec
soarele taie-n nisip ca de dalță
razele drept
în ape de sticlă topită
se scaldă

dintre noi au rămas doar lopețile
plutitoare spre ultimul port
ne vom întîlni într-o stîncă
de apă sărată
Ce triști sînt ochii unui delfin mort.

Nuntă de pescari

Luna alunecă
într-un alb pătrar alb
coboară grîul din var
în pîine
și vinul se ridică
în nunți

se vor uita un timp
la verighete miresele
ca la inelul găsit
în pîntecul peștelui

apasă greu mirosul
de lumînări
și de pește sărat
dintre bărbați
doar mirele a uitat năvodul
și lotca smolită cu grijă
o înfiorare nouă
i-a schimbat întîmplările
și miresele rîd dănțuite
și nu știu nimic
despre copcile largi
și posibile
deschise în paharele goale
ale bărbaților.

și căprioara

efortului de stăpînire care încetinea și vocea ca și mișcările corpului : ieși.

Hotea ieși cu un zîmbet ușor pe buzele lui crispate și lupta începu, și deși Sebișan avea mari merite și era puternic, în acel an cine știe care ar fi fost rezultatul dacă nu s-ar fi întîmplat mai întîi un accident. Nevasta principalului aliat al lui Hotea, un locotenent-colonel la fel de neobosit ca și el, s-a spînzurat într-o zi în podul casei ceea ce a născut serioase îndoieli în legătură cu ofițerul. În sfîrșit, după lungi și minuțioase investigații, s-a descoperit, că în altă parte a țării, doar cît fuseseră la putere, patru luni, Hotea activase ca legionar. De aici scoaterea lui a fost foarte ușoară. Faptul că a fost legionar era un accident semnificativ în biografia lui, dar chiar dacă n-a fi fost așa, Hotea făcea parte dintr-o categorie specială de oameni, pentru strunirea cărora societatea are nevoie totdeauna de poliție și de menținerea ordinei publice. În perioade de mari răsturnări sociale, ca și în perioadele de criză apar la iveală, se manifestă din plin, sînt neobosiți și par incoruptibili. Sînt într-adevăr incoruptibili pentru că sînt atît de fundamental corupți încît nimic din ceea ce corupe pe omul obișnuit nu-i corupe pe ei, — nici banii, nici plăcerile simple, nici traiul bun ci doar o formă nudă

Pictură de YOSHISHIGE SAITO

a puterii, o plăcere subtilă și complicată și nici ea, de fapt. Nu au nevoie de însigne ale puterii, de semnele exterioare de respect, pentru că la ei puterea nu e o prelungire a vitalității ci un semn al lipsei ei. Pentru că viața în expansiunea ei se împopoțonează, lipsa de vitalitate este goală și abstractă ca o problemă de geometrie.

De atunci a început să se înfiripeze prietenia dintre pictorul Ștefan Bereny și Sebișan. Poate pentru Sebișan el era un semn al uneia dintre cele mai grave lupte pe care a cîștigat-o într-un moment de cumpănă, un semn și al înțelegerii lui mai largi pentru fapte și oameni. Dar asta mai ales la început. Apoi lucrurile au evoluat. Cei doi, atît de deosebiți nu prea aveau ce să-și spună. Nici nu petreceau împreună, deși uneori lui Sebișan îi plăceau petrecerile zgomotoase, cu vin mult și belșug, cu mulți oaspeți și cu muzică. Bereny era un slab și neamuzant conviv, Sebișan l-a îmbătat de cîteva ori foarte tare, apoi l-a lăsat în pace. S-au întîlnit la început mai rar, apoi din ce în ce mai des, măcar odată pe săptămînă, stăteau împreună, în atelierul lui Bereny și tăceau, Sebișan uneori îl privea cum lucrează sau nu lucra, stăteau așa și se plictiseau împreună. La început, cînd Sebișan îl privea fix, în tăcere, ca și cum ar fi vrut să deslușească ceva pe figura lui, pictorul se speria și fruntea lui înaltă și uscată, cu pielea subțire, foarte încrețită, se acoperea de broboane de sudoare și-și închipuia că Sebișan vrea să-l chinuie. Mai tîrziu, s-a convins că nu era nici un motiv de frică și nici o intenție de tortură și s-a liniștit. Prietenia lor ciudată se întărea, pe măsură ce se dezvolta acea mohoreală matinală a lui Sebișan, ce ține îndelungat, uneori pînă ce ziua înainta mult. Creștea și se îndesa, pe măsura anilor, ca și prietenia lor. Altfel Sebișan rămînea, tot ca la început, un om aspru și practic, cu o minte clară ce își preciza țintele și mergea drept la ele, poate prea drept. El era dintre acei oameni care de cît să facă un ocol cînd construiesc o linie ferată, preferă să foreze un tunel, cu orice sacrificii, justificate poate prin amortizarea în timp. Pentru realizarea scopurilor sale se folosea abil de toate mijloacele, admiratorii lui chiar spuneau despre el că are „mînă grea".

În prietenia lor, au fost doar cîteva momente mai deosebite. Întîi, Sebișan era poate singurul om, măcar din oraș, care știa oarecum, sau i-a mărturisit Bereny, de ce s-a întors acesta din străinătate și s-a îngropat în oraș. Într-o seară, fără să-i fi pretins, pictorul i-a spus : „vezi, eu sînt un artist minor, mi-am dat seama cînd eram tînăr, în străinătate. Prietenii mei de atunci și de acolo erau firi speciale, pasionate, mi se păreau demonice, niște neliniștiți. Mie, din nefericire, îmi plăceau lucrurile frumoase, frumoase nu neliniștitoare, am înțeles că viziunea mea e limitată, culori delicate, pastelate, umbre lungi de seară, linii subțiri. Eu nu sînt de fapt un artist al vremii mele. Un admirator al unui apus de soare cu greu poate fi un artist mare, unul dintre cei mari nici nu-l observă, dominat de demonii lui interiori".

Pe Sebișan nu l-a interesat discuția prea mult pentru că nu știa că și el, într-o anumită măsură, face parte și artistic din epoca sa. S-ar fi putut deduce, eventual, dintr-una din puținele lor conversații adevărate, într-o perioadă de mare prietenie. Stăpînit de un impuls, servindu-se de numeroase albume și cataloage, de reproduceri foarte bune, Bereny începu să-i explice lui Sebișan lucrurile care-i plăceau lui, entuziasmîndu-se, devenind ridicol, ca totdeauna în asemenea ocazii, cînd ieșea din rezerva lui obișnuită, gesticulînd și exclamînd : „uită-te, ce frumos, ah, ce frumos, cît este de frumos". Îi arăta madone subțiri, învesmîntate în albastru, cu linii suple și grațioase, plutind pe fonduri verzui-pal, ridicînd-și carnația albă și diafană din liniile stilizate ale unor arbori inexistenți sau grațioase portrete de bărbați și de femei cu bărbia subțire și buzele frumos arcuite, îi sublinia eleganța caldă a unor peisaje de la sud și pînzele corăbiilor pierzîndu-se în depărtare. Era o beție ușoară, ca de vin foarte bun, cu sinilii culori și cu lumină ele-

gant descompusă, tremurînd ca frunzele de toamnă la marginea inexistentului. Sebișan l-a ascultat în tăcere, o seară, a doua seară, a treia seară, apoi în clipa celui mai deplin entuziasm astenic al lui Bereny, a izbucnit : taci, asta nu e viața, nu e adevărat, și a bătut cu pumnul în masă, peste cataloagele groase și lucioase cu reproduceri, a aruncat albumul jos pe podea. Ștefan Bereny era înspăimîntat, se dezobișnuise de fața aspră a prietenului său, de obrazul său de judecată, de care de altfel el nu mai auzise.

Prietenia a continuat însă, Ștefan Bereny n-a încercat să-l convertească la idealurile sale de frumusețe clasică, dar legătura lor nu-și avea originea aici și nu aici putea fi distrusă. Se întîlneau, odată Sebișan l-a dus la o petrecere și după ce l-a îmbătat iar cumplit și-a bătut joc de el grosolan, cu glume groase, nemiloase, ce puteau face plăcere numai celui care le povestea. Însă nici asta nu l-a supărat, din contră, Sebișan l-a vizitat a doua zi noaptea tîrziu, foarte tîrziu și aproape și-a cerut scuze, „mă Pișta mă, nu știu ce dracu' am avut, uite așa mă apucă pe mine cîte odată" însă Bereny nu s-a supărat, realmente nu s-a supărat și liniștea lui calmă l-a rușinat și mai mult pe Sebișan. O singură dată chiar a explicat cuiva de ce ține el la Bereny. „Am încredere în el mă, poți avea încredere în el, nu-i în stare să omoare nici o muscă, nici să te înșele. De cînd sîntem prieteni, niciodată, dar absolut niciodată nu mi-a cerut nimic și cu greu a primit și ce i se cuvenea. Dar nu putem fi toți așa".

Afecțiunea lui pentru el era sinceră și în relațiile lor cele mai intime nici nu știai cine are nevoie de cine și cine protejează pe cine. Pictorul era singurul om viu de care lui Sebișan îi era puțin rușine, era un fel de limită, ce și-o impusese singur și și-o respecta. De aceea toți îl acceptau, trebuiau să-l accepte pe Pișta bacsi, bătrînul venea să se destindă cu Pișta bacsi, așa-i spuneau toate notabilitățile locale și a-i spune așa era aproape un semn că ești membru al unui cerc restrîns și nobil, al unui club de seamă și puternic. Cine nu-l cunoștea pe Pișta-bacsi oricare i-ar fi fost oficiul, mai avea drum de făcut în viața locală.

Acum Pișta-bacsi, ca și toți ceilalți, stătea și gusta din carne și bea rachiu foarte tare, într-o stare de bună dispoziție, respectînd și el totuși, tăcut, marea mohoreală de dimineață cu care se scula Sebișan. Așteptau cu toții să treacă la standuri, acolo se vor elibera din tăcere și respect, și apoi știau că va fi foarte bine, după vînătoare toate frunțile se vor descreți, se va mînca și se va bea bine și se va rîde copios pînă noaptea tîrziu cînd răpuși de oboseala zilei și de bunul trai și de excitațiile vînătorii înșeși vor cădea într-un somn adînc și sănătos, așa cum se întîmplă în viața în aer liber.

S-a dat semnalul, așa cum trebuie, cu sunet lung de corn care trezea și fior și veselie prin anacronismul lui, prin solemnitatea lui de începuturi. Apoi s-au fixat locurile, după locul fiecăruia în lume, pentru că cel puțin la început vînătoarea și distracția nu însemna ștergerea limitelor necesare, a barierelor și a legăturilor. În monom, vînătorii, conduși de organizatorii fericiți, au intrat în pădure, și au mers un timp, fremătînd crengile uscate și frunzele sub picioarele bine și solid încălțate. Zgomotul înaintării lor se auzea greoi, și impunător și din cînd în cînd era sfîrtecat de sunetul înalt de corn, dînd semnale, vestind pe gonacii cei iuți de picior, din Măgura, că în curînd le va veni timpul să-și arate calitățile pentru care erau prețuiți. Citeodată se auzea și clănțănitul metalic al cîte unei puști încercate de către un vînător nerăbdător. Și din nou numai zgomotul greoi de pași rupînd crengile uscate ale pădurii ce-și încetase toate sunetele înafară de acestea, pasive, de supunere. Apoi din nou pașii au sunat altfel, vînătorii s-au despărțit, ducîndu-se spre locurile lor, împrăștiindu-se după cîteva cuvinte pronunțate mult mai încet decît vorbeau de obicei oamenii aceștia influenți ce nu-și stăpîneau glasul. Intraseră însă în vraja vînătorii și a pîndei, se înfundau în pădure, călcau pe vîrfuri deși vînătoarea urma să se facă cu mare zgomot. Însă uitate ritualuri îi învăluiră și ei se supuneau fără să știe, fără să înțeleagă că în parte de aici le vine și starea de bună dispoziție, fericire ciudată, învecinată cu strîngerea de inimă, cu o ușoară și nebănuită teamă de care obscur își dădeau seama atunci cînd fiecare s-a așezat la locul său și a așteptat ultimul sunet înalt al cornului de vînătoare ce vuia depărtîndu-se pentru că prinsese să bată un vînt ușor, de la ei încolo, și freamătul pădurii prinse să se audă în liniștea lăsată de starea lor pe loc.

Vinea se simțise și el bine, de dimineață. Grijile sale din ultimele zile se afundaseră și de abia-l sîciiau. Știa obiceiurile și se simțea bine cu ele, ca foștii cadeți cînd reîntîlnesc, după ani, mirosul acrișor al dormitoarelor de școală militară și sunetul trompetei, cînd se produce marea milă de sine că timpul a trecut și chiar asprimea lui devine cumva dragă. Se lăsă pătruns de răcoarea pădurii și de aroma ei subtilă și amăruie, amestec de frunză vie și de frunză moartă.

Își sprijini spatele de trunchiul aspru al unui stejar și privi pierdut o pată galbenă de lumină amestecîndu-se cu verdele palid al unor ierburi subțiri de umbră. Apoi veni marea tăcere. Larma gonacilor, dusă de vînt încolo, n-ajungea la urechile lui dar vietățile nesimțite, gîngănii, păsări și animale mici care foșnesc mărunt, subliniind liniștea, s-au oprit paralizate la bănuiala pericolului ce urma să vină. Vinea nu auzea nimic, decît vîntul, mineral de aer, cu alt sunet, parcă în pustiu, decît în pădurea vie. Această tăcere profundă, de așteptare și moarte, printr-o ciudată solidaritate cu vietățile, îl încremeniră și pe Vinea, ca și cum n-ar fi fost vînător ci vînat. Își strînse bine patul puștii, își alunecă degetele pe răceala țevii duble, gîndurile i se opriră amenințate și ele.

Și în sfîrșit, se auziră și gonacii cei buni și iuți de picior. Întîi ca un vuiet, nedistinct, apoi din ce în ce mai tare, nearmonic, nearanjîndu-se nici cum, amestec de sunete ascuțite, de metale lovite, de tălăngi agitate, și în sfîrșit de țipete nearticulate. Și toată pădurea ieși din amorțire și așteptare, deveni un zgomot continuu de furișare și ascundere, de goană în direcții necunoscute, de căutare de vizuină. Dar Vinea, incitat de strigătele oamenilor ce se apropiau nu se mai solidariza cu vînatul, devenise vînător și o clipă visă că el este cel care va doborî vînatul cel mare, scroafa cu purceii ei vărgați, că lui i se cuvin trofeele împunătoare și după ce-și potrivi arma își simți și cuțitul de vînătoare, pentru lovitura de grație. Adulmecă mirosul fricii generale, ce nu-l privea pe el, își propti picioarele adînc în pămînt ca să poată sta bine înfipt, să poată sta pe loc, ochii îi străpunseră semiîntunericul pădurii lăsînd în plata ei prea firava pată de soare. Era gata, îi fremătau nările și apoi auzi zgomotele seci de pușcă, una după alta, în salve și un grohăit, venea scroafa cu purceii tărcați pe care o aștepta, forma ei îi era clar înfiptă în minte și nevăzută încă era țintită.

Dar pe neașteptate auzi un zgomot foarte apropiat și foarte sec de ramură ruptă, puțin la dreapta lui și apoi tăcerea unei așteptări în mijlocul focurilor de armă și a urletului gonacilor din Măgura. Se simți privit și se întoarse și văzu ochii foarte încremeniți, fixați în spaimă paralizantă asupra lui, a unei căprioare ce se distingea clar din rămuriș, ca o țintă ideală. Privirea aceea umană și umedă îl săgetă adînc, ca ceva foarte cunoscut și după o strîngere de inimă neexplicată fu cuprins de o adevărată mînie și ură ce depășea cu mult instinctul său de vînător, întărîtat cu o clipă înainte. Ochii animalului erau ceva foarte cunoscut și antipatic, cu care el a dus o veche și neîmpăcată luptă, semnul unei vechi și grele înfrîngeri. Ridică arma rapid, ținti și trase, trase în plin și cu deplin succes. Animalul se prăbuși, însă neucis dintr-odată începu să plîngă încet, cu glas de copil. Vinea aruncă pușca și își scoase cuțitul de vînătoare și se aruncă aproape spre pradă, s-o înjunghie. De abia își dădu seama că se trage asupra lui, de către un vecin întărîtat care-l luase drept vînat, auzi țiuitul alicelor pe lîngă ureche și se trînti la pămînt, reflex, cuprins de frică. Vru să strige după un moment, revenindu-și puțin în fire, vecinului său imprudent : nu trage, ce faci, nu trage, dar văzu la un pas de el, la atingerea mîinii, animalul murind încet și tăcut, ochii îi deveneau sticloși și întorși în altă parte, dincolo de el și încremenirea îi cuprindea membrele și trupul doar cu un ultim spasm într-o mișcare întreruptă, gîtul suplu, acum pe jumătate rigid, se cobora spre pămînt și o șuviță subțire de sînge și apă, salivă, se scurgea într-o meschină băltoacă jos. Nu mai strigă nimic și o privi fascinat.

Apoi trecu scroafa cu purceii, grohăind și se auzeau împușcăturile una după alta, în rafală și alicele mari, grele, de porc, țiuiră deasupra capului său, și în dreapta și în stînga, era învăluit în vacarm. Atît doar că nu-i mai acorda nici o atenție, totul se petrecea în afara lui, ca întîmplările unui război din istorie, de mult trecut. Nici nu realiza măcar pericolul pentru că totul devenise o întrebare mult mai adîncă și mai generală. Fisura de nebănuit legată de Margareta și accidentul și întîmplările care i-au urmat și întrebările lui privind rosturile lui concrete, deveniseră mult mai generale, sub șocul fricei sau altfel, nu mai era vorba de putere sau neputere. Se întreba cumva „ce caut eu aici", dar acest aici nu se referea neapărat la acest loc, la vînătoare și la pădure ci în general, paralizant și dureros de general, cu răspunsuri mult prea depărtate. După aceea nici nu se întrebă „Ce caut Eu aici", ce caut eu, ce caut, ci se întrebă pur și simplu, atît, întrebare, în această pădure fără nume unde se afla întîmplător.

Timp de încă douăzeci de minute, o jumătate de oră, trecură animale, mistreți și vulpi și lupi și iepuri (ce în principiu acum erau lăsați în pace, dar cine alege în asemenea momente) și alte căprioare și vînătorii încărcau armele și le descărcau din plin, iar gonacii amuțiseră parcă, opriți dincolo de bătaia periculoasă a puștilor. Apoi se sună din corn și vînătorii năvăliră peste pradă, scoțînd țipete ascuțite de bucurie, se arătau unii pe alții și împingeau cu picioarele vînatul mort, ridicau brațele înarmate în sus și ajutau la jupuit, lucrînd energic cu cuțitele lor de vînătoare. Se certau între ei pentru vînat, se jurau că ei au fost aceia, numărau împușcăturile, erau cuprinși de o adevărată și desăvîrșită bucurie, distanțele dintre ei și limitele dispăruseră, nu mai țineau seama de mohoreala nimănui, de altfel această mohoreală trecuse, topită în bucuria generală. De undeva se apropiaseră și gonacii cei iuți de picior din Măgura, se așezaseră în cerc, la o carecare distanță și priveau cu ochii lor întunecați vînatul ce-l scoseseră ei din cotloane și generos l-au oferit puștilor îndeminatice. Un organizator foarte fericit le făcu semn și ei se apropiară, apoi se îndepărtară și începură să lucreze cu topoarele, să taie crengi groase pe care să le treacă printre labele vînatului mare ca apoi sprijinindu-l de umerii lor puternici să-l ducă spre căruțele care așteptau la un drumeag, cu cai înnebuniți de mirosul de sînge, dar bine struniți și de acolo la margine, unde se vor face focurile și se va frige carnea care-i bună de mîncare și apoi petrecerea va fi cu adevărat în toi, după atîta așteptare și excitare.

Vinea se amestecă printre vînători ca să se piardă (ar fi fost ciudat să fie găsit trîntit la pămînt, lîngă capra lui), primi pumni veseli în spate de la amici de-ai lui vechi sau improvizați și chiar cîteva felicitări entuziaste și un val de amintiri, privind prima capră vînată de fiecare. Întrebarea aceea, mare și generală, practic fără limită, nu-l mai chinuia. Era liniștit și deși nu participă la joc nu se comportă anormal, sau nimeni nu-și dădu seama, în bucuria generală. Se gîndea doar „voi avea timp să mă gîndesc, trebuie să am timp să mă gîndesc" și plecă cu ceilalți la locul petrecerii dar la un moment dat rămase în urmă și nu încercă să-i ajungă, distanța crescu și-și schimbă direcția. La drum îl aștepta mașina lui, dar renunță și la ea și merse încet pînă în primul sat unde trecu un autobuz I.R.T.A. ce pleca spre oraș, unde ajunse după vreo două ore, chiar mai puțin.

Absența lui n-a fost remarcată decît mai tîrziu, cînd Sebișan vru să vorbească cu el, să vadă ce s-a întîmplat, să-i audă explicațiile. Dimineață fusese prea mohorît și n-avusese chef de discuție. N-a fost găsit și începură să strige, cu toții, Vinea, tov. Vinea, toarșu Vinea, dar nimeni nu-l văzuse. Cineva își aminti că a vînat o căprioară, a discutat cu el, a fost aici. Nici organizatorii nu-l văzuseră, dispăruse cumva fără urme, pe drum, pentru că la masă nu l-a văzut nimeni. În jurul focului și-n mijlocul veseliei se lăsă o mare tăcere jenată, ca și cum toți s-ar fi simțit vinovați. „Ei pe mă-sa", strigă cineva înciudat dar alte priviri îl țintuiră. Tot farmecul se dusese, nu pentru că nu se putea fără Vinea, ci pentru că dintr-odată tovărășia lor neînhibată, de sport și petrecere, fusese spartă, raporturile normale fuseseră brusc repuse în funcțiune printr-o abatere de la o regulă nescrisă. Au fost depășite limitele, anarhia pîndea după colț. Aici puteai face aproape ce vrei, dar nu puteai pleca fără să-ți pese de alții.

„Ce dracu-i cu ăsta, murmură de abia auzit Sebișan ? Se crede chiar așa de mare ? Gata, acu' nu mai dă nimic pe noi !"

Toți îl auziră însă și cineva spuse : „No, nu știu ce-o fi. E ceva însă pentru că pînă și Victorița e împotriva lui, așa am auzit".

„Pînă și Victorița ? ! Ce spui ? Auzi", se adresă tare Sebișan unui colaborator apropiat, „mîine să o chemi pe Victorița la mine".

— Am înțeles, răspunse acesta și căută un caiet pe care să noteze, dar nu avea nimic la el și de altfel ținea foarte bine minte.

Petrecerea intră cu mare greutate în făgașul ei, și nu pe deplin.

IVAN RABUZIN : Lumea mea

GABRIEL IUGA

Caii de-o noapte

Iartă fecioară copilul nenăscut încă
pentru sîngele mamei speriat de vulturul
de pe steaua polară
sînt numărătul la ospățul de taină
carne împărțită egal
pînă vin caii sălbateci de-o noapte
să-mi sdrobească sufletul în descînt
și să moară cu mine
caii de-o noapte spre sălbateca zi
spumă din șa în picior
din gura lovită de ultima stea
mînă din mîna ascunsă în pîine
murind toamnă bogată pe trup
adunînd clisa tot mai spre ape
o rotunda mea frică
și iată vin caii
să smulgă un ceas din robit calendar
pînă cade focul pe calul din urmă
potcoavă lîngă potcoavă
și eu lîngă mine cel mort așteptînd
lacrimă albă în iarba înaltă
dumnezeule om de-nchinare
iată vin caii de-o noapte.

NICOLAE BREB POPESCU

Palid atras de nouri

Pentru Carmen

La capătul fierbinte al vamei cînd voi fi,
Orbit de ceața mării și mistuit de gînduri,
Ca moartea dintr-un gît de lebădă, sonor ;
Cenușa mea va curge din pleoape peste rînduri.

Palid, atras de nouri, m-oi pierde în adîncul
Acelei lumi în care nu se mai lasă-un pas ;
O, de-ar luci din urmă în pragul tău o umbră,
Să știi că sînt la capăt, să știu unde-ai rămas.

Muntele

Pe turmele de miei călare-l vor urca,
Căutători grăbiți cu grooza lumii-n gît ;
Și-ajunși în pisc, pierduți în patru vînturi
Vor bîntui ținutul în care s-au născut.

În urmă, un pustiu va arde ca-n Olimp
Și ploi îmbelșugate de ceară vor depune.
Alt munte fără nume, lăsat ca un copil
Al nimănui, strivit în cîmp de-o rugăciune.

Către Mefisto

Mă-ntunecă lumina uscată-a faptei mele ;
Ia-mi inima suflată de nori peste ruine ;
Așaz-o la copită și sfarmă-n taină clipa
Cochiliei cu scara surpată peste mine.

Plec, mîna licărește pe-un ivăr de cenușă ;
Sînt orificiu-n fibra de trestie-a ideii ;
Ce-i dincolo ? deșertul, cînd vei dori să intri,
Voi sugruma în taină suavul gît al cheii.

ION ȚUGUI

Balada cuvintelor

Să nu se atingă de plugul meu
cînd ar să nu-mi rîvnească răutatea
geamătul e al răchitei din capătul lumii
pusă pentru umbre brăzdarului
cînd mi-aleg picioarele ude
mînat mereu de ierbile închipuirii
atît de frumos mă arăt ființei
încît e greu să crezi de ce nu mă adun
laolaltă cu pilduitoarele
laolaltă cu ursitoarele
soarele meu prăbușit să-l fierb
pe coarnele mîinilor care mă poartă

Spune-mi din capătul lumii unde înnoptez
cîtă întindere ai cuprins cu bulbul
ființei nearătate încă
și o să te chem fără clinchete
să fii pentru casa mea nouă
cînd eu voi sta la temelia ei
trecîndu-mi urîtul putrezind-o
încet să nu mă văd amețit
dar lasă-mi acum plugul și gîlceava
anotimpului pe care îl consum
acum și nu atunci cînd toate
vor fi pe partea cealaltă

Cele veșnic pure

Mă pomenesc plecînd ca oamenii umblați
cu chipul lor de spumă-n lumea toată
chemînd furnicile pentru o pauză lungă
și îmbăindu-le picioarele
Minunat e vîntul lor șuierînd porțile
minunat e cîinele de care mă depărtez —
slobod va fi pragul și hăul ferestrei slobod.

Singerînd în săbii de lumină
toate cîte și-au spus numele vor pieri
vrăjitorii pescuiți de mine-n noaptea albă
cresc felinare prelungi
și iată repulsia pe-o mască mortuară

Ridică un deget cu semn și alungă
turmele speriate în cumpăna cîntătoare nisipului
e boală în firul fuiorului roz
omenia veghează la rădăcinile fluviului
o chip al meu cu puhave învingeri
din loc în loc pe fructe cad șerpi înveseliți
poetul s-a pierdut lăsîndu-ne orgoliul
și purele ninsori cu pene de pe îngeri.

EMIL MATEI

Joc

Simțeam pe rînd în umăr
povara altor treceri
ecou
în glasul meu oasele
veșnic coborîte prin mine
să ies, să ies
un domn cu nume de pasăre
putred din mine afară
cu ochii lungi.

Cerbicie

Chiar dacă-n zbor îți scaperi
aripa-n vis
aprinde visul și-l dezbracă
încet, de sensuri.
Vîslind,
întoarcerii fii surd, Ulise,
chiar dacă-n zbor îți scaperi
încet, aripile..

Coloană

Poveste din poveste
spirala arde sus
și-o știm.
Înaltă rădăcină
a acestui dor
prin care venim.

ARTE

TEATRU

Teatre mici, teatre de buzunar, teatre de buzunar de ceas

Acum, cînd sălile încep să se golească putem să vorbim tare şi despre săli. Goale fiind, ecoul poate va fi mai mare. Sergiu Cilibidache, într-un interviu de săptămîna trecută, spunea că sala de concerte a radioteleviziunii a fost construită după criterii de acustică, pe cînd, de fapt, ar fi trebuit să se ţină seama de cerinţe muzicale. Acestea sînt însă lucruri prea subtile. Problema e a existenţei de bine de rău a unor săli mici şi foarte mici. E nevoie de ceva de uzură, de tăvăleală, săli de purtare pentru deprinderea meseriei teatrale. Lăsăm la o parte monştrii sacri, scenele mari, prea puţin suple pentru dibuirile de început. Lăudam nu demult bistrourile din Paris, prevăzute uneori cu subsol unde se joacă teatru, ca să zic aşa în picioare, la botul calului. E nevoie poate şi la noi de astfel de locuri, pepiniere şi culturi de microbi. Se simte lipsa în Bucureşti a unor astfel de aşezăminte. Un autor necunoscut a scris o drăcie de piesă, poate că e bună, poate că nu e, vrea s-o-ncerce. Nici un director nu se încumetă să i-o joace, întrucît autorul n-a fost verificat. *Dar cum să se verifice dacă nu e jucat ?*

Consider că existenţa a cîtorva sălişte, pe lîngă care să funcţioneze şi un cenaclu de dramaturgie, ar înviora. Există mulţi actori care nu încap în rolurile lui Shakespeare. S-ar simţi fericiţi poate să-şi clătească gura măcar o dată pe lună cu un Ion Băieşu, Romulus Vulpescu, Iosif Naghiu, Gh. Astaloş, Paul Cornel Chitic, Cezar Ivănescu, D. Solomon. N-aş vrea ca aceste teatre să se numească experimentale *şi să intre iarăşi în vicioasa dilemă : avem nevoie de experimente sau n-avem nevoie ? Ne servesc sau nu ne servesc ?*

Să se numească teatre de buzunar. *Să aibă regimul unor teatre obişnuite : director, secretar literar, minus sumele cheltuite pentru întreţinere, pentru că totul s-ar face pe bază de entuziasm. Menirea acestora ar fi să descopere dramaturgi, actori — şi de ce nu ? — chiar spectatori (care ar putea fi apoi selecţionaţi la naţional). Bineînţeles, asta e o utopie. Avem săli goale, de ce să mărim numărul sălilor goale ?*

Aruncăm şi noi o piatră în baltă. Spun că mi-ar place să merg la teatrul lui Vulpescu să văd o piesă de Cezar Ivănescu. Cu încă un spectator în sală : de la direcţia teatrelor. Autorul s-ar simţi jucat, publicul ar fi mulţumit sau nemulţumit şi stimularea dramaturgiei originale ar fi stimularea dramaturgiei originale. Ar avea şi critica despre ce să scrie.

Toate astea n-ar costa mare lucru, ar însemna doar puţină iniţiativă şi cîteva bule de aer trimise spre suprafaţa atmosferei culturale de cei de la fund. De altfel,lucrurile par a se înviora, şi poate că e posibil.

Marin SORESCU

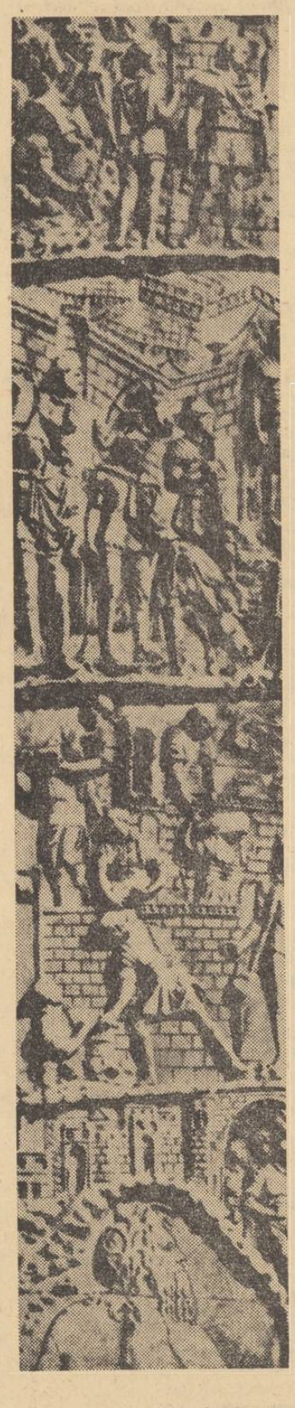

Stînga : Columna lui Traian (detaliu)

Dreapta : Pictură de John Piper

ARTE

FILM

Science — fiction

Ca să faci un film de inspiraţie ştiinţifico-fantastică interesant nu e nevoie să o ademeneşti în distribuţie pe splendida Raquel Welch sau vreo altă vedetă idolatrizată. Mai ales cînd, asemenea lui Fejér Tamás, regizorul producţiei maghiare **Ferestrele timpului** ai la îndemînă trei graţii nu mai puţin convingătoare (şi internaţionale) : Beata Tyszkiewicz, a cărei stranie frumuseţe ne-a fost revelată în atîtea pelicule — „La noapte va muri oraşul", „Marisya şi Napoleon", „Totul de vînzare", „Păpuşa" etc, Krystina Mikolajewska, posesoare a unei fascinante perechi de ochi („Faraonul", „Roşii şi albii") şi, în fine, promiţător modelata Heidemarie Wenzel. Distribuţia mondială mai beneficiază, pe lîngă cele două poloneze şi actriţa germană, de un bun interpret bulgar, Ivan Andonov, căruia îi dă replica maghiarul Miklós Gabor.

Viciul filmelor gen science-fiction este acelaşi cu cel ce mimează literatura similară. Autorii lor, ca şi cei ai cărţilor cu pricina, transferă în spaţii astrale şi în aventuri de durate naraţiuni imperfecte, stîngăcii de dramaturgie, sărăcie ideatică. Pentru a rezista într-un viitor indeterminat sau într-un trecut ce se confundă, prin depărtarea abisală, cu viitorul, intriga şi personajele unei cărţi sau ale unui film trebuie să fie viabile în prezent. Un erou fără relief, desenat cu cerneala simpatică a lipsei de talent (sau a înzestrării mediocre, şi e tot una) nu va învia pus în planul incontrolabilului science-fiction, el va rămîne la fel de invizibil, sufocat pe hîrtia sau pelicula neîndurătoare.

Cu cîtă osteneală sînt readuse la viaţă, din lunga lor hibernare ce a traversat, poate, epoci istorice, bietele personaje ! Cu minuţie şi ingeniozitate, prin camera de luat imagini a unui bun operator (Miklos Herczenik) realizatorii „învie" din letargia glacială trei femei, una mai bine machiată decît alta, şi doi bărbaţi cutremuraţi de răspunderi, dar, vai, nici unul nu se constituie în întregime ca personaj, rămînînd simple păpuşi botezate cu stări de spirit şi idei. Obsedantul peisaj de interioare, oricît de mult ne-ar interesa cum ar arăta aseminea începeri în decenii sau veacuri viitoare, nu e traversat de viaţa unei dramaturgii cinematografice demne de atenţie, un **story** aproape copilăros (de vină e scenariul lui Péter Kuczka) mineză ostenelile regiei şi ale interpreţilor.

Şi, pentru că vorbim iar despre actori, nu înţelegem de ce frumoasa Beata Tyszkiewicz îşi îngăduie să apară — mai ales cînd costumaţia ei nu atenuează aproape de loc efectul — în această pretenţioasă producţie în culori, cu cura de slăbire neîncheiată, ba poate chiar neîncepută. Lucrul e cu atît mai supărător cu cît se poate bănui că, după cîteva zeci de ani de hibernare, **enbonpoint**-ul cel mai tenace dă înapoi.

Ilie CONSTANTIN

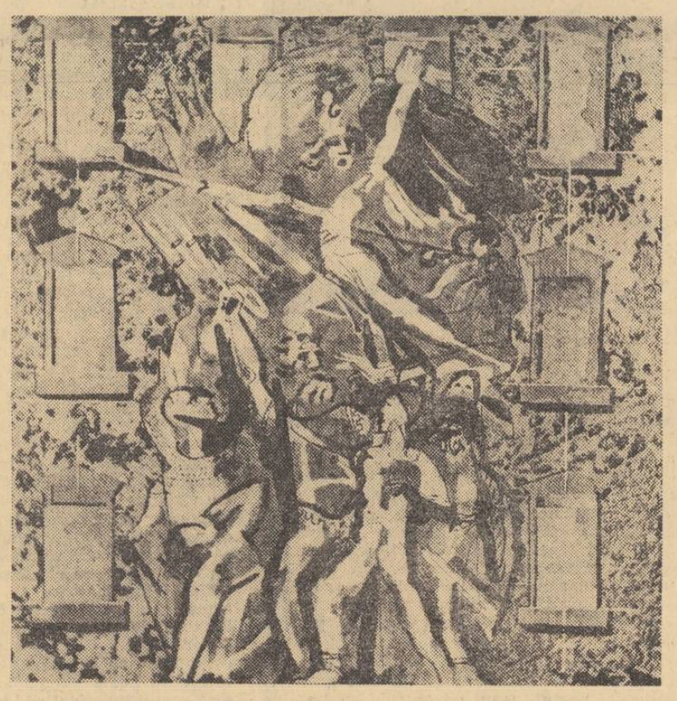

TELEVIZIUNE

Cavalerii dreptăţii

Teribil individ şi Rocambole. Puţini ca el. De două luni ne duce cu vorba şi nimeni nu-i zice nici du-te mai încolo. Săptămînă de săptămînă îl tot aşteptăm cuminţi, doar-doar s-o petrece ceva.

Degeaba îl aşteptăm noi, degeaba se produce el. Încrederea noastră e deşartă totul rămîne neschimbat. Precum perpetuum mobile, în fiecare simbătă plicticosul serial continuă la fel de anemic fără şanse serioase de a se opri.

Apar conţi, trăsuri luxoase, fete îndrăgostite, băieţi de caracter, moştenitori în suspensie, personaje false (şi pozitive şi negative, fără discriminări), dueluri ş.a. numai deznodămîntul nu se arată de fel.

Mai moare un om, mai dispare cite-un personaj, dar în zadar, afacerea merge struna, mai departe.

Din interese strict comerciale, realizatorii acestui film mamut au bătut pasul pe loc cît au vrut ei. Că l-au lungit la nesfîrşit îi priveşte, nu pot înţelege, însă, ce consideren te au determinat înscrierea pe mai departe a acestei submediocre pelicule în programele noastre TV. Raţiunile estetice au fost fără îndoială ocolite.

Pînă acum s-au scurs 7 episoade, adică aproape 7 ore (Cît toate Angelicele şi Cartaginele la un loc, filme atît de vehement criticate). Cîte episoare vor mai urma ? Cel puţin să ştim ce ne aşteaptă.

Atenţie! Să avem grijă, cînd s-o termina Rocambole (se va întîmpla aceasta oare ?) — fuga după un altul identic ! Doar am intrat în mină. Şi dacă se poate, unul mai lung şi mai prost.

N-am nici-o grijă, cu puţină răbdare facem rost.

★

După o absenţă destul de îndelungată, emisiunea „Magazin duminical" a reapărut. Un program selecţionat cu grijă şi pricepere a făcut ca revederea să fie plăcută şi distractivă.

De altfel, întregul program de duminică a fost foarte bine ales (laude în plus emisiunii „Electronii", deosebit de atractivă).

★

Cu părere de rău reventm asupra transmisiunilor sportive. Săptămîna ce a trecut doi dintre reporterii televiziunii în speţă (D. Cojocaru, atît de elogiat de noi cu alt prilej şi C. Ţopescu) au avut chef de ceartă, devinînd astfel de la obiectul comentariilor ce le aveau de susţinut. Simţeau nevoia unei răfuieli cu ziarişti, cronicari, publicaţii, scriitori. Şi s-au răfuit... Slavă domnului, doar aveau atîta spaţiu la dispoziţie. Nu l-am lăudat şi nici criticat niciodată pe Ţopescu. Nu am avut prilejul. Alţii au făcut-o, şi chiar cu prea multă largheţe. Îmbătat probabil de aceste aprecieri, uneori exagerate, la sfîrşitul ultimei transmisiuni din Mexic, distinsul crainic şi-a permis cîteva observaţii incriminante ce au frizat lipsa celui mai elementar bun simţ.

Socotind pesemne, că în această lună sud-americană cele patru sau cinci transmisii efectuate, au fost prea puţine, Ţopescu şi-a prelungit numărul ca de la sine putere, profitînd de una dintre cele mai audiate emisii. Înfatuat, socotindu-se probabil alfa şi omega televiziunii, în intervenţia sa extrasportivă invectivele au curs cu nemiluita. Totul era anapoda, fără nici o raţiune.

În ceea ce îl priveşte pe D. Cojocaru, recunoaştem, ne-am ocupat şi noi cîndva de elevatul crainic sportiv.

La aceasta ne-a împins însă chiar domnia sa, mai bine zis rizibilele sale comentarii.

Ca noi şi alţii au exclamat : Bravo ! Iată şi înfinitul mic. De acum ne putem ocupa în linişte şi de alte treburi mai imporante. Domnia sa a socotit, însă, că exclamaţiile noastre n-au fost suficiente. Prea mult orgoliu. Prea multă avariţie.

Stimate Dragoş Cojocaru nimeni nu v-a acuzat vreodată că aţi confunda jucătorii. Nu. Noi v-am acuzat că dv. deseori (ca să nu spun de fiecare dată) confundaţi limba română.

E prea puţin, credeţi dumneavoastră ? Mă rog.

Desigur, nu poţi cere unui crainic sportiv să fie întotdeauna bun (ar fi vorba de Ţopescu). Duminică excepţia a confirmat regula. De asemeni, nu poţi cere unui crainic sportiv să fie întotdeauna ridicol. Nu poţi.

Iată însă că D. Cojocaru e de altă părere. Domnia sa ne şopteşte : BA CEREŢI !

Şi asta pentru că domnia sa nu iubeşte excepţiile. D. Cojocaru doreşte tare mult ca întotdeauna regula să fie respectată.

Om tare, caracter ferm.

Radu DUMITRU

revista străină

• SATURDAY REVIEW din 6 iunie publică discursul profesorului George Wald — deţinătorul premiului Nobel în psihologie şi medicină — adresat studenţilor de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts. Este un puternic protest ridicat împotriva războaielor din Vietnam şi Cambodgia şi a folosirii de substanţe otrăvitoare, defoliante şi herbicide, care, pe lîngă faptul că înfometează populaţia, au şi grave consecinţe biologice — malformări ale noilor născuţi dezechilibrarea celulei vii..

• LE FIGARO LITTERAIRE (21 iunie a.c.). Dominique Jamet evocă într-un articol amplu — „Franţa pleacă la război" — cauzele care au dus la izbucnirea războiului franco-prusian, la 19 iulie 1870. Centenarul acestui prim măcel european al epocii moderne — urmat de cel din 1914 şi 1939 — soldat cu două înfrîngeri grave ale Franţei, constituie un prilej de lucidă analiză istorică.

• L'EXPRESS — Cartea cea mai citită a anului, în America, este „Portnoy şi complexul său" de Philip Roth, autor la a treia carte, în vîrstă de 37 de ani. Recenzentul revistei (8—14 iunie a.c.) analizînd romanul aminteşte de „limbajul verde" al lui Rabelais, de „lirismul sexual" al lui Henry Miller, de truculenţa lui Céline, de humorul idiş, psihanaliză şi de „ruşinea rasială împletită cu ruşinea sexuală într-un acelaşi simbol al conştiinţei nenorocite". Philip Roth — încheie recenzentul — „suflă în trompeta lui scandaloasă, în speranţa că la a şaptea strigare, ca la Ierihon, zidurile se vor dărîma — de rîs".

• LES NOUVELLES LITTERAIRES (11 iunie a.c.) Academia franceză a acordat recent *Marele Premiu de Poezie* lui Jean Follain şi *Marele Premiu de Literatură* lui Julien Green. Premiul tradiţional al romanului va fi decernat abia în luna noiembrie. Un cec în valoare de 15 milioane de franci (vechi, desigur) — sumă reprezentînd Marele premiu mondial Cino del Duca — a fost oferit lui Jean Anouilh — prima consacrare de proporţii mai mari a bine-cunoscutului dramaturg francez.

• DIE WELT DER LITERATUR — *SĂ CĂLĂTORIM CU POEŢII* se numeşte cartea de călătorii imaginare pe care revista o recomandă publicului. Prin citate din literatura universală, cititorul străbate regiuni ale Germaniei şi Europei, văzîndu-le cu ochiul lui Goethe sau Kierkegaard — veritabil Baedecker poetic.

• POLONIA — Revista de propagandă care apare la Varşovia, în limbile germană, engleză, spaniolă, franceză şi suedeză, oferă şi în numărul de pe luna iunie un cuprins interesant, prezentat într-o aleasă ţinută grafică. Două materiale reţin în mod special atenţia : *Potsdam 1945* de W. T. Kowalski, de la Academia poloneză de ştiinţe şi fragmentul de proză *BĂTĂLIA DE* LA GRUNWALD de Tadeusz Borowski, scriitor mort în floarea vieţii, un document zguduitor al rezistenţei poloneze din timpul celui de al doilea război mondial.

a. b. c.

SPORT

Un paradox al vremurilor noastre : Angelo Niculescu în atac !

Presa mondială e plină în aceste zile de elogii la adresa jocului ofensiv, spectaculos, al noii campioane mondiale — echipa Braziliei. Revista „Fotbal", chiar, nu pierde prilejul să salute cu entuziasm tulburătoarea, superioara ofensivă.

Dar chiar în numărul din 24 iunie a.c. al revistei, ştirneşte ilaritate interviul luat antrenorului Angelo Niculescu în Mexic de Radu Urziceanu. Lăsînd la o parte faptul că am mai fi avut răbdare să se întoarcă Angelo Niculescu în ţară şi să nu se cheltuie atîţia bani ca să-şi spună aceleaşi gînduri pe care le ştim bine, lăsînd la o parte deci natura ridicolă a acestui interviu cu un antrenor român la Ciudad de Mexico, să analizăm cazul ciudat al unui Angelo Niculescu în atac. În atac nu cu echipa naţională, ci în atac personal împotriva criticilor săi. Profitînd de generozitatea generală care lasă nespuse multe adevăruri, Angelo Niculescu se transformă, de peste ocean, din acuzat ipotetic în acuzator impenetrabil, în dira vechiului proverb „pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti".

Iată cîteva perle (o, trudnică viaţă a scoicii !) ieşite din gura aurită a lui Niculescu Angelo şi transmise peste ocean, cuvîntul cu cuvîntul, ca nu cumva să rămînem săraci cu duhul aici, în ţară, unde Radu Urziceanu, C. Ţopescu şi alţii au mai trimis tone de elogii la adresa antrenorului care a fost şi dumnealui generos la Guadalajara cu unii cronicari sportivi : „... nu sînt oare exagerate acele pretenţii, care vizează maximum şi caconcepţie şi ca obţinerea de rezultate ?" *Iată întrebarea pe care noi nu îndrăzneam s-o punem. Iată cacofonia care merita să parcurgă zeci de mii de kilometri, ca să ajungă vie şi întreagă la noi !*

Dar iată locul în care nu numai gîndirea lui Angelo Niculescu, ci şi memoria distinsului om de gol. A. Niculescu se trădează : „Surprinzător şi, în acelaşi timp îngrijorător pentru mine a fost faptul că, ajunşi în Mexic, la primele antrenamente şi jocuri de verificare, de la Torreon şi Guadalajara, pur şi simplu n-am mai recunoscut echipa. Aşa încît, practic, în acele trei săptămîni, am lucrat ca şi cum am fi luat totul de la început".

Duminică 21 iunie a.c., apărea în ziarul judeţean Secera şi ciocanul, *din Piteşti, un interviu al fotbalistului Dobrin. Cităm cu surprindere :* „— Curios ! Mi se cere însă, să dau răspuns la întrebare şi trebuie să spun lucrurilor pe nume. ANTRENORUL ANGELO NICULESCU N-AVEA DE UNDE SĂ ŞTIE CÎT DE PREGĂTIT SÎNT DECÎT DIN SPUSELE ALTORA, DEOARECE ÎMPREUNĂ AM FĂCUT ABIA VREO 3 ANTRENAMENTE, CÎT AM STAT ÎN MEXIC. Noi, rezervele, am făcut antrenament doar cu Covaci şi cu Nicuşor. După începerea turneului final, ANTRENORUL ANGELO NICULESCU NICI N-A MAI DAT PE LA NOI".

Care este adevărul ? Căci tov. Angelo Niculescu îi dă înainte cu aprecieri la adresa comportării jucătorilor la verificări şi antrenamente : „Trecînd la cazurile în speţă, precizez că Răducanu şi Dobrin au avut o comportare superficială, atît în antrenamente, cît şi în jocurile de verificare".

Dar iată-l mai departe pe Angelo Niculescu, vociferînd monoton din capitala Mexicului : „Dobrin a manifestat comoditate în teren, a făcut pur şi simplu, figuraţie în meciurile de verificare, lucru inadmisibil pentru un jucător aflat în imediata apropiere a unui campionat mondial. Dezinteresul lui total, şi nu eu, l-a scos din formaţie".

Dobrin spune însă altceva şi argumentele lui sînt, în orice caz, mai concrete : „— Neseriozitate ? N-am fost ca alţi colegi de naţională noaptea, la bar, chiar înainte cu cîteva zile de meciul cu Anglia, cînd ANGELO NICULESCU PERSONAL LE-A DAT CHEIA DE LA CAMERE CELOR ÎNTÎRZIAŢI, DIMINEAŢA, DE FAŢĂ CU TOŢI CEILALŢI JUCĂTORI.

Eu nu spun decît atît : din cei care am întîrziat pînă la 5 dimineaţa, unii au jucat totuşi. Cine vrea să afle precis despre cine este vorba, să întrebe chiar pe Angelo Niculescu sau pe cei care au ţinut să ia ziarul mexican care apărea cu această informaţie. Toţi ziariştii români au întrebat dacă am fost şi eu ; li s-a spus, într-adevăr că nu acesta-i motivul, dar că nu sînt pregătit de ajuns şi deci nu pot juca. La primul meci de antrenament eram conduşi cu 1—0. Am intrat pe teren şi am dat pasele din care s-au înscris cele două goluri cu care am cîştigat. La sfîrşit, colegii m-au felicitat, pentru felul în care am jucat, iar conducerea tehnică mi-a spus că sînt cel mai slab".

După atacul lui Angelo Niculescu şi după spusele lui Dobrin corelate cu zvonurile care s-au întors, odată cu echipa, din Mexic, se impune după opinia noastră căutarea obiectivă a adevărului. În orice caz, trebuie să se ţină seama, în această căutare de jocul unei echipe de talent cum era echipa noastră, obligată de un antrenor depăşit de calitatea echipei să joace contra spiritului care o defineşte : să joace adică apărîndu-se.

Nu ne inspiră nici o încredere pentru viitor antrenorul care afirmă în revista Fotbal, nici mai mult, nici mai puţin : „...consider că comportarea (!!) echipei în jocurile oficiale a întrecut aşteptările mele personale".

Această frază scăpată şoptеşte cite ceva despre „aşteptările personale" *ale tovarăşului Angelo. Iar mărturia lui Dobrin spune multe.*

E posibil ca „atacul" *să-i fie fatal redutabilului om de apărare Angelo Niculescu.*

SUPLINITOR

punct și virgulă

V. Demetrius sau orgoliul scriitoricesc

Cînd vechiul și bunul meu prieten, George Stratulat, amic al poeților, poet el însuși, mi-a spus că V. Demetrius e bolnav și că ar dori să mă vadă, mi s-a strîns inima.

Îmi telefonase în ajun și fiica poetului, să trec pe la spitalul Colțea, să-l văd pe dragul nostru Demetrius, dar ezitam. Îmi aminteam de altă vizită la același spital, cu douăzeci și opt de ani în urmă, tot la un scriitor, bolnav cam de aceeași boală care l-a răpus și pe autorul „Treptelor rupte": Em. Gîrleanu.

Am fost să-l văd pe Gîrleanu într-o zi de iunie și i-am dus un braț întreg de crini. El m-a primit surizător că se face bine :

— Dacă-mi pare bine că am scăpat — îmi spunea Gîrleanu — sînt mulțumit numai să văd ramura asta de salcîm legănîndu-se sub fereastră !

Toată dragostea de viață, bucuria de a reîncepe, lumina în ochii negri, imenși, în fața palidă, suptă, a bietului Emilgar.

După cîteva săptămîni mă aflam la Camaret, în Bretania — o carte poștală venită din București îmi anunța moartea scumpului prieten, a nuvelistului atît de talentat, care mai avea de spus atîtea...

M-am dus, fără voia mea, să-l văd și pe Demetrius. Era palid și el, sub coama albă ce-i aureola fruntea, cu surîsul împăcat al omului ce s-a făcut bine și urmează să părăsească spitalul în cîteva zile. După cîteva zile am aflat că a murit. La groapa lui, a vorbit atît de simplu și de frumos, pentru noi toți, Gala Galacteon, tovarășul începuturilor literare ale lui Demetrius. (Erau patru buni prieteni, mai talentat unul decît altul : V. Demetrius, Gala Galacteon, T. Arghezi, N. D. Cocea. Mai tîrziu li s-a adăugat și Radu Baltag — Adrien le Corbeau).

Cel care a făcut mai puțină vîlvă a fost V. Demetrius. Și totuși, n-a fost cel mai lipsit de talent. A început cu un volum de „Versuri" și s-a realizat deplin în „Trepte rupte". Cărți care nu mai circulă acum. În nenumărate rînduri l-am îndemnat să le retipărească, să le impunem generației noi, să cucerim, pentru autor, premiul național...

Domniță, crească mătrăguna
Pe drumurile unde noi
Purtam, încoronat cu luna,
Un singur suflet amîndoi...

Omul care scria acum șaptezeci de ani asemenea suave strofe n-a meritat umbra în care a fost ținut decenii...

Versuri muzicale, cu ecouri prelungite, armonioase și nostalgice versuri, de esență pură, cum n-au lăsat atîția mari beneficiari ai micei glorii românești.

Tu apăreai cu luna pe capul tău nimbată
Cu umbra ta-nainte ce înnopta pămîntul
Căci tu veneai cu noaptea, cu luna și cu vîntul.

Dar V. Demetrius, care avea ciudate încăpățînări, nu și-a republicat poeziile debuturilor. Tipărea lucruri noi — volumul „Cocorii", în care se aflau hieratice strofe, inspirații nobile dar reci, fără acea tinerească vibrație, fără candoarea ce-i insuflețea primele culegeri — volumul „Cocorii", a apărut cîteva săptămîni înainte de stingerea poetului. Paralel cu poemele sale, V. Demetrius publica, în mizerabile condiții tehnice, romane din viața periferică a Bucureștilor, romane grave, în care nu vibra umorul și vulgaritatea mahalalei, ci preocupările de umanitate ale unui suflet distins, care se apropia de oameni și de lucruri cu multă înțelegere și delicatețe.

A fost într-adevăr un suflet delicat, un poet așa cum se închipuiau poeții în acea vreme, un izolat, un timid, aproape un ursuz, un om care trăia numai pentru visele-i interioare, în lumea poeziei lui, fără alte preocupări...

Cînd i-am vorbit, ultima oară, să scoată o ediție nouă a vechilor lui poezii, i-am enumerat și titlurile poemelor pe care le admiram eu mai mult... Din convorbirea noastră, Demetrius n-a păstrat propunerea care i-ar fi fost de folos, ci numai omagiul admirației mele pentru anumite bucăți. S-a dus acasă, le-a transcris și mi le-a trimis ca amintire... Le-am păstrat pînă la incendiul care mi-a mistuit casa în urma bombardamentelor naziste.

Le-am păstrat ca daruri fără preț ale unui sacrificat, unul din oamenii făcuți să rămînă învinși în viață...

Victor EFTIMIU

William Shakespeare sau William Shakeshafte ?

Se pare să Shakespeare, adoptase în tinerețe numele de Shakeshafte ; el a fost menționat ca actor în casa lui Alexander Houghton of Lea Hall (lîngă Preston), și de două ori trecut în testamentul lui Houghton, din 1581, sub numele de Shakeshafte. Acesta fusese într-adevăr numele bunicului său, însemnat într-un document (din 1541—1542), care-l mai purta și pe acela de Shakstaff (1533). În 1581, data întocmirii testamentului, Shakespeare era în vîrstă de numai 17 ani și primea o anuitate în valoare de două lire. Explicația acestei moșteniri stă în faptul că Alexander Houghton, care nu avea copii legitimi, își împărțea averea celor 30 servitori ai săi, lăsînd sume de bani mai importante unui număr de 11, în rîndul cărora figura și William Shakeshafte.

Nic. POPESCU

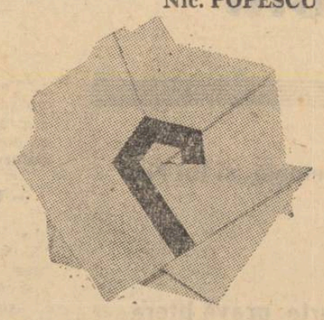

O istorie a literaturii române în portrete

Trebuie, — cu umilință și fără porniri vindicative năpraznice, — recunoscut că și în așezările cele mai norocoase, mai firești sau mai puțin firești, în fraze sau propoziții, — cuvintele sînt îngenuncheate adeseori de directivitatea, forța de impresionare și de memorare a imaginii, a tabloului, a portretului sau dacă vrem, coborînd într-un fel a fotografiei, a „pozei". Și aici în perimetrul istoriei literare în care se situează sugestia noastră, împrejurarea aceasta sporește, credem, în planul eficienței, dacă nu al necesității imediate. Deoarece pentru cîți dintre noi — imaginea siderată sau dureros-păminteană a „luceafărului" poeziei românești n-a premers sau, mai pe urmă n-a însoțit, n-a fost geamănă cu lectura de fapt a poemului ? Ca într-o altfel de rimă. Sau de cîte ori fraza sadoveniană n-a fost legănată, n-a încîntat și împăcat cu desfătări sporite, înmulțite pentru că se împrumutau, și dacă nu cumva erau citite și re-citite privirile de cumpătată și adîncă înțelegere ale tabloului de perete ori de la începutul cărții din care suridea blînd scriitorul ? Și parcă poate cineva să desfacă, să deslege cineva paginile lui Hogaș, cu perioade ale frazei bogate și largi de borurile la fel de largi ale pălăriei din portretul cunoscut ? Nu păreau desfășurate cumva chiar de acolo ?

Expoziția memorabilă de schițe și portrete a lui Eugen Drăguțescu care a prilejuit aceste rînduri și aceste gînduri ne-a făcut să credem și să pledăm pentru o istorie a literaturii române în imagini. Un pliant, să spunem, inițial poate cu destinație precisă, pedagogică și care sîntem siguri își va găsi o audiență și cerere largă și n-are de ce stîrni spaime editoriale.

Nicolae VELEA

Din suferințele tezelor de doctorat

Am asistat recent la susținerea unei teze de doctorat în istorie, una din acele lucrări cu adevărat originale, care înnoiește tema ce și-a propus să o trateze. Autorul făcuse cercetări de arhivă, descoperise documente noi, lucrase cu pasiune și prezentase un punct de vedere pe care, fără îndoială, istoriografia noastră îl va reține. Am ascultat referatul conducătorului științific : referatul era aproape un elogiu, cîteva observații doar, mai puține chiar decît ale celorlalți referenți. Un singur amănunt îmi scăpase : uitîndu-mă pe coperta tezei am descoperit data : 1968. Deci, lucrarea se încheiase și fusese predată acum doi ani. Doi ani au fost de trebuință pentru ca teza să fie citită și aprobată spre susținere publică ! Cel puțin unu va mai dura tipărirea ei...

A existat, cîndva, un regulament absurd al susținerilor tezelor de doctorat, prin care cineva de la chimie putea vota negativ și anula doctoratul unui candidat ce susținea o teză de filologie... Nu mai există. Dar nu s-a reglementat, se pare, în nici un fel, sau nu există o prevedere suficient de imperativă în legătură cu practica ținerii la sertar a tezelor de către conducătorii științifici sau de către alți referenți. O teză poate sta cu anii pe biroul celui ce decide data susținerii sale... Uneori din pură întîmplare, din lipsă de timp. Dar oare nu și din alte motive ? De obținerea titlului de doctor depind destul de multe. Și depinde, iată, posibilitatea ca cineva să-și vadă publicată o lucrare, fiindcă tendința este de a se acorda titlul numai pe teze lucrate anume în vederea doctoratului și netipărite. Dacă cineva vrea, se poate amîna un an sau doi valorificarea unor cercetări de ani de zile. Nu vrem să intentăm procese de intenție nimănui. Dar am aflat că acel caz de la care am pornit nu este singular. Semnalăm problema forurilor în drept să o discute și să o reglementeze.

Dan ZAMFIRESCU

„Cronica filozofică"

Lipsindu-ne — deocamdată — o critică filozofică curentă, este cu atît mai bine venită ideea revistei Tomis de a acorda spațiul și girul său unei astfel de întreprinderi. De fapt, Cronica filozofică a lui Gh. Vlăduțescu nu e un simplu oficiu de consemnare harnică a apariților filozofice românești, ci o meditație proprie asupra unor texte, continuîndu-le — nu o dată cu un gînd propriu. Larga arie a preocupărilor, caracterul personal al întreprinderilor, siguranța afirmației dar și a negației recomandă în titularul acestei Cronici... o prezență distinctă într-un domeniu nobil și dificil, atît de des invadat, încă de impresionisme și extravaganțe.

Șerban CIONOFF

Vrăneanțu

El este desigur ultima întrupare a unui trubadur, campion al floretei, poet ascuns, (preamărind pe semne inima, interiorul), artist, a cărui forță sparge normele semănîndu-și numai sieși.

Pînzele sale enorme închid în ele dezordinea și ordinea fabuloasă a lumii, spaima și marea liniște de dinainte de moarte și de început de viață, liniștea-tipăt. Salcîmii săi goi presărați peste dealuri și văi, înconjurați de purul joc al albului păstrează încă tainele și parfumurile florale : în satul imaginat de el, lumea își petrece viața.

Închipuiți-vă o blîndă călătorie de seară, cînd la țară în aerul fantast, împodobit cu miresme și gînduri și voci, se aude tocîndu-se vecernia peste coroanele dealurilor, mai apoi cum se înstăpînește liniștea sau zgomotul veseliilor, cum curg deasupra satului românesc întîmplările de peste an lăsînd în urmă amintiri care nu se uită : o logodnă, o nuntă, venirea unui străin, sărbătoarea vinului, vînătoarea, nașterea, moartea — întîmplări care nu seamănă niciodată unele cu celelalte, petrecute sau viitoare.

Peste grădinile sale s-au înfeudat poeme de alb, peste cîmpuri și dealuri la fel — o zăpadă crudă sau o luminare ireală a soarelui avînd raze albe. Acolo, printre animale și femei frumoase, printre bătrîni și petreceri, printre figuri alungate din eresuri, șade acest om a cărui superbă liniște este închisă într-un dulce și straniu anotimp al marilor narații.

Numai în „Doja", în „Laokoon la marginea orașului" și în „Supliciul lui Iorga" figuri la răspîntia între o nouă naștere și o moarte înfiorătoare — am găsit pentru o clipă sau pentru veșnicie durerea îmbrăcată în mantii de roșu și azur.

Tiran al propriei sale culori (pictează doar două-trei tablouri pe an), Ion Gheorghe Vrăneanțu înțelege lungul timp petrecut între o idee și plecarea ei în lume ca pe o vamă plătită seninătății și purității destinului.

Nu gustasem de mult plăcerile unui astfel de văzduh mirific : peste tablourile sale aș face oricînd o călătorie — pieton al văzduhului — spre a putea nu să mă-nspăimînt, ci să mă regăsesc în întîmplări fantastice pe lîngă care, nevrednic, trecusem.

Dumitru M. ION

Premiul întîi „cu cunună"

Catargul cu două corăbii de Gabriela Melinescu, Schițe vesele de Mircea Sintimbreanu, Mușuroiul de Marius Robescu, Farfuriile zburătoare de Dumitru M. Ion, Cîte-o gîză, cîte-o floare de Iordan Chimet, Toți băieții sînt răi, toți băieții sînt buni de Ovidiu Zotta, sînt titlurile de proză și poezie încununate de Ziua Pionierului cu premiile : Albatros, Cravata roșie, Cutezătorii, Orizont, Cosînzeana și Premiul Special.

Premiile acordate de Consiliul Național al Organizației Pionierilor relevă nu numai cele mai bune creații ale anului dedicate celor mai tineri cititori, dar consolidează o tradiție care trezește emoție și interesul pentru o fermecătoare competiție.

Gica IUTEȘ

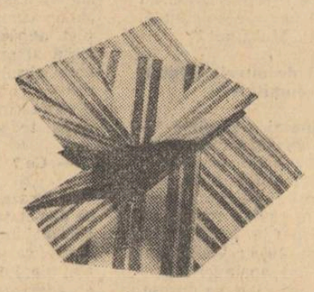

Gazdă a grupului „Echinox"

O dovadă a faptului că, într-un timp relativ scurt, tinerii literați din jurul publicației clujene pentru studenți Echinox și-a cucerit o certă notorietate o constituie și decizia redacției Vieții Românești de a acorda spațiul ultimului său caiet de poezie unora dintre protagoniștii susnumitei grupări. Următorul pasaj din „argumentul" caietului, semnat r.b., explică limpede motivele inițiativei în cauză : „Noi credem că mișcarea soarelui inspirației lor taie ecuatorul celest al poeziei, corespunzînd egalității de durată a zilei și nopții creației lirice. Credem într-o procesiune a echinoxiilor, într-o rotație uniformă, de lungă perioadă. Adică, mai simplu, într-o dezvoltare a întregului contingent poetic al Echinoxului".

Într-adevăr, „mostrele" inserate în caiet — evident, corelate la ceea ce știm și din alte surse — depun mărturie în direcția acestor generoase aprecieri. Așadar, menționăm : poemele de aspirație „ontologică", descinzînd din lirica lui Lucian Blaga, semnate de Ion Pop, elegiile traversate de sonuri patetizante ale lui Nicolae Prelipceanu, după cum și vehement adolescentinele discursuri lirice ale lui Dinu Flămînd. Nu sînt de ignorat nici aptitudinile de baladist — amintind pe Radu Stanca — invederate de Nicolae Diaconu. În sfîrșit, un sentiment de încredere în posibilitățile lor iscă Adrian Popescu și Aurel Șorobetea.

Încă o dată trebuie spus, deci, că inițiativa Vieții Românești merită elogii.

N. CIOBANU

După El Mundial...

Nu știam că oamenii pot fi mustruluiți și prin intermediul cosmic al telestarului, pe care noi îl credeam vecin, dacă nu cu muzica sferelor, măcar cu glasuri mai civilizate. Nu știam că este posibil să polemizezi, orbital, cu toată presa română, așa cum a făcut angelicul crainic al Televiziunii noastre, în momentul încheierii El Mundialului, lăsîndu-și de-o parte îndatoririle de spicher la fața locului și dînd friu liber resentimentelor sale strict personale. Aproape două minute (ne întrebăm foarte serios cît o fi costat demonstrația aceasta ?) dînsul, confundînd planeta cu bufetul T.V. cunoscut, ne-a certat că de ce-i criticăm pe comentatorii programelor noastre sportive. Gura ! — că de nu, ne aruncă Topescu în cap pocnitoarea lui orbitală...

Credeam, la sfîrșitul întrecerii, că imaginația reporterului în chestiune va găsi o concluzie nobilă pentru marele joc cu balonul rotund și pentru caracterul uman.

Ceva, bunăoară, despre Beckenbauer, cavalerul nr. 4, fără pată și reproș, barat de eșarfa care îi ținea mîna lipită pe piept și care a jucat, măreț, pînă la sfîrșit...

Ceva, despre bătrînul, frumosul Iașin, neprimind să în locul tinărului portar Kevazașvili, spre a nu-i întrerupe nici un moment cariera...

Sau despre tigrul Jair, îngenuncheat în iarbă, mulțumind dumnezeului său de culoare...

Orice, numai acele ieșiri neplăcute, nu. Poate de vină a fost Altitudinea. Omului, atunci, — se știe — i se urcă la cap.

I. PAPADOPOL

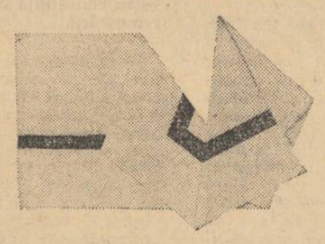

Ilustrațiile : ȘERBAN EPURE

La Guadalajara

Da, puteam face mai mult. Ne trebuia mai mult curaj și mai multă șansă. La început am fost subestimați și de englezi și de cehoslovaci. Poate știți ce a declarat antrenorul Marko ? Iar Bobby Charlton era foarte nervos pe teren, ca și cînd voia să se termine odată meciul. Numai brazilienii nu ne-au subestimat. Și eu cred că brazilienii au ne-au subestimat pentru că marii jucători își dau seama mai repede cu ce fel de echipe au de-a face.

Emoții n-am avut cu Anglia dar ne simțeam prost din punct de vedere fizic. Nu ne aclimatizasem suficient. Eu, de pildă, abia puteam respira. Și aveam o arsură permanentă în piept. Așa că, am jucat pe apărare și pe cc-o ieși. Pe parcursul jocului trebuia însă să ieșim la atac. N-am ieșit. Poate am fi fost mai siguri cu Răducanu în poartă. Spun asta, deși nici Adamache n-a fost slab. Să revin la brazilieni. Sînt formidabili. Nici nu înțelegi cum lovesc mingea. Sînt formidabili. Felul cum ne-au păcălit la lovitura liberă o să-l țin minte toată viața. Nu știu, nici acum nu-mi dau seama cum dau ei în minge. Brazilienii nu sînt supraoameni dar sînt superfotbaliști. Joacă furibund, lejer ; om la om, nu-i ține nimeni. În fotbalul modern toată lumea aleargă și, cînd se dă golul, se dă prin munca tuturor. Dintre jucătorii noștri cea mai bună presă a avut-o Dumitrache. Dacă ar fi forțat puțin, s-ar fi lansat definitiv în fotbalul mondial. Mie mi-a plăcut dintre jucătorii români Dinu. Și mi-a mai plăcut Dembrovski.

De jucat mi-ar place să joc ca Beckenbauer. Dar era foarte cald, era înspăimîntător de cald și cînd ieșea soarele noi ziceam : iese criminalul. Totuși nu credeam că e atît de frumos să participi la un campionat mondial. A fost cea mai frumoasă lună din viața mea. În Mexic nu mai există industrie, afaceri, nimic. Fotbal, fotbal, fotbal ! Ce să mai spun ? Cel mai bun antrenor pe care l-am avut e Baratki, iar fratele meu Nunweiller III e cel mai înzestrat jucător din familia noastră. Echipa lumii, după părerea mea, ar arăta astfel : Banks — Carlos Alberto, Dinu, Moore, Cooper, — Beckenbauer, Gerson, Jairsinho (cel mai bun jucător al campionatului, Pele, Müller, Rivelino).

Radu NUNWEILLER

ARMAND TĂULESCU. — Dv. cu intențiile, noi cu, cu punctuația : „Cu speranța că bunele mele intenții vor compensa calitatea celor scrise, rog respectuos redacția să facă punctuația și corecturile cuvenite". În primul rînd, nici un fel de bune intenții nu „compensează" calitatea. Iar în al doilea, punctuația este o chestiune de onoare a autorului. „Dacă mai pot trimite și alte lucrări, vă rog să-mi indicați și anumite idei (teme)." Deci să recapitulăm : noi, cu ideile (temele), „compensarea calității" și punctuația, iar dv. numai cu intențiile. Nu vi se pare prea puțin ?

VĂZDĂUȚEANU VICENȚIU. — „V-am scris această poezie

poșta redacției

pentru a coresponda prin poezii cu revista «Luceafărul»". Trebuie cumva să vă răspundem în versuri ?

EMYL DOLEA. — „Lăsați-mi păsărelele / la geamul inimii să cînte / și sufletul / să zboare după fluturi". Cu cea mai mare plăcere. În ceea ce privește mărturisirea : „Trimit aceste poezii pentru a vedea în ce direcție să apuc", vă răspund, dacă puteți gusta această glumă, că nu ne ocupăm de dirijarea circulației. Așadar, regret, versurile nu-m-au încîntat.

BĂIEȘU GHEORGHE. — Poezie sentimentală, minoră, de album personal, lipsită de interes valoric : „Cum te țineam de mijloc strîns/ cu sete în privire / îți sărutam obrazul plîns / de-atîta fericire".

A. A. — N-am înțeles prea bine propoziția (rimată) : „Poezia trimisă și dorința de a o publica să nu o luați drept o speculație a mea de a mă afirma". Poezia se intitulează **„Antigravitațional"** și este un strident ghiveci de vocabule. Mărturisirea din finalul scrisorii ne lasă cam neconsolați, nu însă înainte de a ne fi licărit o subțire rază de speranță : „Deocamdată vor rămîne anonim și poate că voi rămîne și în continuare. Totuși, dacă aveți nevoie, vă dau numai inițialele A. A." Știam eu, că nu sînteți chiar atît de crud încît să ne lăsați pradă celei mai adînci ignoranțe.

ARAMIS D'HERBLAY. — Lehliu. — Nu de spaima spadei v-am citit cu oarecare curiozitate, versurile. Fără să constituie o surpriză desăvîrșită, ele mi-au plăcut totuși : „Dulce doamnă, numindu-te cu un alt / nume al somnului tînăr voi veni la / runele tale stranii, umbre stăruie cîntec mai aproape / nimeni nu mișcă visle / și ne poartă pe toți acest nimic mișcător / altfel de jocuri / alte ferestre cu dragoste și dansează fecioare / sub poarta tăcerii "etc. Poezie mult prea delicată pentru un asemenea pseudonim. Reveniți.

GHEORGHE IONESCU. — Frumoasă, foarte frumoasă „Așteptarea Penelopei" pe care o transcriu : **Își țese pînza peste ochi, peste / trup / și o aruncă departe // ochii nu o mai văd și atunci / lacrimile încep să o caute // peste o noapte peste / o moarte / în apele pruncului troian // trebuie să vină își spune și suspină / în altarele zeilor / porțile rămîn închise și nimeni / nu intră care să semene cu un / ciine rătăcitor".** Slabă **Oracol**, interesantă **Clopotul din muntele de Pietă**. Reveniți.

ALEXANDRU MAICAN. — Versuri care atestă autentică înzestrare : **„Deschide-ți pumnul, frumoasa mea/ și lasă coconul de argint / Să se destrame de-asupra acoperișelor / vom ști de acum tot ce gîndea / Scufundatorul în absint // Deschide-ți pumnul să cadă petala / Răcoroasă a sîngelui tău pe vînt / deasupra ciocurilor subțiri de arșiță / Vești sfîșiate transmite vestala / Vestala cu delfini în gînd."**

Consider publicabile multe din poeziile trimise. Făceți-ne o vizită la redacție.

MARIA MINIU. — Multă discursivitate mai ales în poemele lungi. Autentică vibrație „la vers". În ansamblu, însă, poeziile suferă de dilatări greoaie, nejustificate ; lipsă de structurare, fugă de cuvinte și de idei. O mai pronunțată rigoare a scrisului ar acorda mai multă putere și penetrație poemelor fără să dăuneze spontaneității. Reveniți.

Cezar BALTAG

FLORICA B. — *Nu scrie versuri, nici proză. Citește. „Citeso mult și vă rog să-mi scrieți și mie două rînduri la poșta redacției dacă aveți timp". Trebuie să-mi fac timp, pentru că niciodată n-am primit o scrisoare mai ciudată. Îți scriu stînd sub o floarea soarelui și avînd în față o cupă de mac, roșie, picurată cu catifea de cărăbuș. Numele tău, potrivit cu vara, potrivit cu visul și cu laptele grîului care, în taina acestor nopți, se schimbă în riu de aur, ți-a fost pus ca să te împlinești în bucurie. „Vă rog să scrieți povești de dragoste (...) Și nu-i așa că omul pe care-l voi iubi va fi nemaipomenit ?" Cel ce va fi omul tău, povestea ta frumoasă, va trăi sînt convins, o lungă vară deschisă, sărutat de ochii florilor. Prin petalele macului curg jurăminte nespuse niciodată și cade amurgul, aripă de dropie sub care cîntă speranța.*

DORU CĂLIN : *„Cîntarul vechi" — istorioară ruginită. Cred că e strict matematică (nu mă costă nimic), dar arta începe dincolo de „strict autentic" — e o altă viață umblînd prin viața pămîntului. Faptul brut impresionează, trebuie să recunosc, dar nu cunoști poarta care duce în magie.*

TIBERIU LAURENȚIU: *„Dacia 1300" (nu automobilul, ci schița !) e o rostogolire de fraze bătute cu gogoloaie de ciulini. Vocabularul sărac, cu alte cuvinte amară lipsă de lecturi. Porumbeii desenați la colțul paginei fac impresia că-și așteaptă pisica.*

GHEORGHE DINCU : *Titlul nuvelei e și răspunsul meu. „Lasă-mă să te las". Încarcerat în clișee verbale n-ai s-ajungi să-ți vezi numele tipărit și „pus la loc de frunte pe afișe colorate". Las să-mi cadă un cuvînt dur : n-ai „talent de detectiv care urmărește hoții de cai". Cai nu se mai fură în România de nu mai țin minte. Se fură — boala secolului — mașini. Dacă vrei să scrii ceva ca lumea pe această temă stai la pîndă prin apropierea stațiilor de parcare. O noapte, două, o sută și-n timpul ăsta să te gîndești la faptul că acum vreo zece-doisprezece ani eu am văzut un țăran care-a vîndut o pereche de cai pe patru halbe de bere.*

LULU MAGNIFICUL : *La trăznăile alea cu pistoale și curtezane împușcate în șoldul sting îți răspund că tragi cu gloanțe oarbe și că nu nimerești nici o muscă.*

DUMITRU ANDI : *În „Nimic nou sub soare" am găsit vreo două pete de care nu aveam pînă acum știre : 1)* „lumea este o adunare de oameni complecși" *2)* căsniciile nebazate pe dragoste sinceră ajung de ruină și se destramă". *În rest, toate problemele cunoscute.*

PUIU NIȚULESCU : *„Poveste vînătorească" e, așa cum m-așteptam, plină de minciuni. Dar minciuni mici, niciuna gogonată. Ia-ți pușca la subțioară și pornește-o după iepuri, nevăstuici, sturzi etc. Fata pădurarului ai s-o-ntîlnești la restaurantul Vîrful cu Dor. Telefericul circulă între orele 9—20. Simbăta, pauză.*

Fănuș NEAGU

Istoria literaturii române

(Urmare din pag. 1)

nunte vesele : la p. 279, studiul lui Emil Lăzărescu despre Nicodim de la Tismana este în continuare anunțat „sub tipar", deși a apărut de 5 ani (în „Romanoslavica", XI, 1965).

În legătură cu textele semnate de regretatul P. P. Panaitescu, unde intervenția comitetului a fost exclusă din principiu, se impunea însă prevenirea cititorului asupra stadiului actual al cercetărilor. Teoria distinsului istoric în legătură cu „Cronica Buzeștilor" care s-ar fi întrerupt în mai 1599 se baza pe **un text defectuos** al cronicii și pe ignorarea textului **Letopisețului Țării Românești** editat încă din 1961 de I. I. Georgescu. Acel text, precum și varianta din ms. 2 559 B. A. R.S.R. (editată de semnatarul acestui articol anul trecut în antologia **Literatura română veche,** vol. II) dovedesc că așa-numita „cronică a Buzeștilor" se continuă, perfect clară și bine informată, pînă în septembrie 1599, ceea ce impune schimbarea părerii că ea n-are legătură cu cronica oficială. De altfel, deși în contradicție cu teoria susținută, apare afirmația — la care subscriem — că „Citirea paralelă a celor două povestiri despre Vitejiile lui Mihai Vodă lasă impresia că **autorul celei de-a doua cronici cunoștea cuprinsul celei dintîi și voia să o completeze cu fapte și nume care lipseau dintr-insa. Aceste nume sînt ale boierilor lui Mihai**" (p. 275—276). Cei ce au revizuit **bibliografia** puteau, în lipsa unei note, să facă măcar trimiterea de rigoare la ediția Ilie Georgescu a „Letopisețului Cantacuzinesc" (absentă și din bibliografia capitolului despre cronicile muntene), sau la antologia citată.

Surprind neplăcut și alte omisiuni care dovedesc modul cu totul intîmplător în care s-au operat de multe ori „reviziurile" și completările. La p. 232 se vorbește despre rezultatele noi la care duce studierea depozitelor de manuscrise slave din Transilvania, dar nu se indică nici un titlu la bibliografie, deși există măcar unu : I. Iufu, **Manuscrise slave în bibliotecile din Transilvania și Banat**, în „Romanoslavica", VIII, 1963, p. 451—468. La p. 234 se afirmă în continuare că Gavril de la Neamțu a copiat „un Evangheliar cu text slavon **și grecesc**", deși s-a demonstrat că textul grecesc este adăugat în secolul XVI, după scoaterea manuscrisului din țară (cf. T. Turdeanu, **The oldest illuminated moldavian Ms.**, în „The slavonic and East European Review", vol. XXIX, nr. 73, 1951, p. 456—469). La p. 244—245 se vorbește pe larg despre vocabularul latin-slav din sintagma lui Matei Vlastaris, dar la bibliografie lipsește singurul studiu complet despre acest vocabular, apărut între timp și însoțit de **ediția** textului, în copie fotografică și transcriere : G. Mihăilă, **Sintagma (Pravila) lui Matei Vlastaris și începuturile lexicografiei românești (secolele XV—XVII)**, în „Studii de slavistică" I, 1969, p. 9—44. Chiar dacă P. P. Panaitescu nu credea în existența tipografiei sibiene, au apărut în ultimii ani **o serie de studii** în legătură cu ea, care ar fi trebuit **menționate la bibliografie**, alături de studiul lui P. P. Panaitescu însuși din RESEE, nr. 1 din 1968. La p. 266 în nota 1 a fost schimbată informația inițială : „Recent Damian P. Bogdan a descoperit încă 26 de pagini din textul slavon" cu „Recent G. Mihăilă a descoperit încă două fragmente inedite din textul slavon", iar la bibliografie se citează articolul lui G. Mihăilă din „Romanoslavica", XIV, unde a publicat textele descoperite, însoțite de fotografii și traducere, dar nu se citează articolul prof. Damian P. Bogdan din „Revista de istorie și teorie literară" nr. 3 din p. 487—497, unde s-au publicat aceleași fragmente, cu o altă traducere românească. Adevărul este că prof. Damian P. Bogdan a descoperit primul filele respective încă din 1961 și că informația din 1964 era exactă, deci nu trebuia înlocuită. Ulterior, absolut independent (deținătorul nu anunțase **unde** se aflau fragmentele descoperite) le-a redescoperit G. Mihăilă. Normal ar fi fost ca ambii descoperitori să figureze în notă, iar la bibliografie să se citeze ambele ediții. La pag. 270 lipsește studiul lui Ion Radu Mircea, **Cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească, Tetraevanghelul popii Nicodim (1404—1405)**, apărut în „Romanoslavica" XIII, 1966, p. 203—221. La bibliografia „Povestirilor despre Vlad Țepeș" lipsesc de asemenea, trei titluri importante : I. S. Luria, **Povest' o Drakule**, Moscova—Leningrad, 1964, monografie însoțită de **ediția** critică a tuturor variantelor rusești și de fotocopia integrală a unei ediții necunoscute a versiunii germane, Leipzig, 1493 ; Emil Vrabie, **Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș**, în „Romanoslavica", XIII, 1966, p. 223—246 ; Șerban Papacostea, **Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș**, în același volum, p. 159—167. La p. 291 se mai menține părerea că diaconul Coresi și-a adus „uneltele" la Brașov și s-a stabilit cu ele acolo, deși L. Demény în articolul **A dus oare Coresi tipărnița de la Tîrgoviște la Brașov ?**, „Limbă și literatură", 19, 1968, p. 77—90, atrăgea atenția că această opinie este specifică tratatului și este contrazisă de opinia generală și de realitatea indiscutabilă a dimensiunii literelor, care vădesc o altă tipografie decît aceea de la Tîrgoviște. Din bibliografia de la p. 309 lipsește **Liturghierul lui Coresi**, text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș, București, 1969, apărut în septembrie 1969 ; la p. 319 se vorbește de școala lui Pantelimon Ligaridis de la Tîrgoviște, dar nu se citează la bibliografie studiul monografic despre această școală al lui Victor Papacostea, **Originile învățămîntului superior în Țara Românească**, în „Studii", 1961, nr. 5, p. 1 139—1 164 ; Nici studiile aceluiași cercetător și nici ale lui Gh. Cronț și I. Ionașcu despre „Academia Domnească" a lui Brâncoveanu nu figurează în bibliografia paragrafului „Școlile", la p. 335. La p. 336 lipsește de la bibliografie **Îndreptarea legii, 1652**. București, Editura Academiei, 1962. Ne oprim aici. Restul observațiilor privind secolele al XVII-lea și al XVIII-lea vor apărea în numărul viitor. Intenționat nu discutăm concepția generală și interpretările date diferitelor fenomene. Am reținut numai completările și corecturile, după părerea noastră obligatorii într-o ediție a doua ce se prezintă drept „revăzută".

În paradis, nimeni nu scrie

De vorbă cu Constantin Ţoiu

— Am impresia că o deasă şi zbuciumată biografie se află îndărătul acestui calm (care pe mine mă scoate de atîtea ori din sărite!) cu numele Constantin Ţoiu. E adevărat?

— Posibil, Adrian Păunescu. Cuvîntul ăsta, însă, **deasă**, pus lîngă biografie, m-a făcut să tresar. E unul din efectele surprinzătoare ale stilului dumitale, voit brutal, dintr-o ascunsă blîndeţe interioară, care mie îmi place fiindcă degajă multă sinceritate. Am reţinut odată ce-ai spus (nici nu ştii de ce am reţinut tocmai acele cuvinte) anume: **„E destul să fii sincer...** N-ai mai adăugat nimic şi ai lăsat fraza în suspensie, bizuindu-te pe intuiţia mea, iar eu am continuat atunci în gînd că, fiind mereu sincer, inerţiile dispar, se dau în lături, înfricoşate, eliberînd drumul, ca apele Mării Roşii înaintea pieptului profetic al lui Moise. Te rog să mă ierţi, „biografia deasă" mi-a trezit imaginea unei cutii de conserve. O cutie de conserve îndesată cu evenimente. Sau, cealaltă imagine, a peştelui aceluia urît, numit calcan — pe care, cînd îl pronunţ, văd simultan zidurile pustii ale oraşelor — şi pe care l-am contemplat la mare, în zorii unei zile, cum zăcea spintecat pe masa unei cherhanale. Pescarul care-l tăia pentru ciorba de dimineaţă îmi arătase rizînd cu cuţitul în mînă, cu un gest de tablou flamand stomacul calcanului, plin de stavrizi presaţi unul într-altul, perfect rînduiţi, cu solzii deja atacaţi de acizii digestiei — era ceva imposibil de rudimentar şi de grotesc, o invenţie mecanică uluitor de simplă şi de eficace, punga aceea coriace cu prăzile frumos stivuite înăuntrul ei — şi mi-am spus atunci, astea sînt nişte evenimente, nişte evenimente pe care calcanul le-a înghiţit şi le-a păstrat în el, imperturbabil, — timpul adică, dragă poete Adrian Păunescu, este un Calcan imens, iar noi, cu evenimentele noastre, în interiorul lui, pe sfert, pe jumătate mistuiţi, erodaţi de acizi... **...ai morţii sîntem, cu risul în gură** — cum spune Blaga, citez din memorie. Calmul meu aşadar te scoate din sărite... Te înşeli, nu sînt deloc calm, e numai o aparenţă. Calmul este o întindere prefăcută. Şi moartea, pomenită adineauri — cel mai calm lucru dintre toate lucrurile calme posibile — e o mare prefăcătorie care ne induce în eroare pe toţi. De la un anumit grad în sus al agitaţiei sufleteşti, creşterea tensiunii existenţiale, adîncirea ei, probabil că reuşeşte să însumeze, să anihileze micile conflicte, micile interese, micile vanităţi, rămînînd, dominant, conflictul major cu tine însuţi, inexprimabil prin nici un cuvînt, prin nici o nuanţă a vocii, cel mult dacă s-ar putea vedea pe figură... Atunci se zice că eşti calm. Dar ce furtună se pregăteşte! Totuşi, mă mir că dumneata, cu care m-am certat de cîteva ori, susţii acest lucru. Important e că a doua zi, după fiecare ceartă, ne arătam unul altuia, plăcut surprinşi, şi unul şi altul, obrazul cel mai senin şi mai curat.

— Care sînt evenimentele de care, atingîndu-te, dumneata, prozator contemporan, resimţi nevoia de a le da o replică în ceea ce scrii?

— Precis, n-aş putea spune ce evenimente. E vorba mai curînd de o stare de perpetuă alarmă. Oricît de originali am vrea să fim, oricîte replici ne-am imagina, datoria noastră artistică, ultimă şi esenţială, e să apărăm omul, integritatea spirituală a omului, asumîndu-ne toate responsabilităţile. Fac o distincţie netă între scriitorul care înţelege acest lucru şi scriitorul care nu înţelege acest lucru şi care, neînţelegînd, încetează, de fapt, la un moment dat, fără să ştie, de a mai fi propriu-zis ceea ce el continuă să creadă, iluzoriu, că este.

— Perfect. Să vorbim despre rosturile prozei!

— Rosturile prozei, în general, decurg din ce am spus mai înainte.

— Atunci să fiu şi mai clar! Care sînt tipurile de proză care „ţin" orizontul literaturii contemporane?

— Proza noastră cred că se află la o răspîntie istorică. Două linii se ramifică, amplu, în istoria literaturii noastre moderne, şi ele continuă să se manifeste şi astăzi în peisajul epicii noastre, deşi, la prima vedere, nu sînt uşor de recunoscut. Este vorba — după mine — de linia Creangă şi de linia Negruzzi. Nu că am avea de ales între vitalitatea lui Creangă şi spiritul ordonator, european, al lui Negruzzi, — aceste artere alimentează în mod organic şi paralel corpul literaturii noastre. Să dăm lui Creangă ce-i al lui Creangă şi lui Negruzzi ce-i al lui Negruzzi. Totuşi, scriitorul român de astăzi, în cadrul societăţii noi în care trăieşte, în cadrul problematicii ei, complexe, care imprimă relaţiilor umane o altă dimensiune a cunoaşterii, se simte din ce în ce mai mult tentat să intre în universul citadin, înţelegînd prin aceasta nu neapărat **o acţiune petrecută la oraş** (există cazuri cînd asemenea acţiuni sînt tratate cu mijloace rurale, sau cu un reflex vechi, rural)

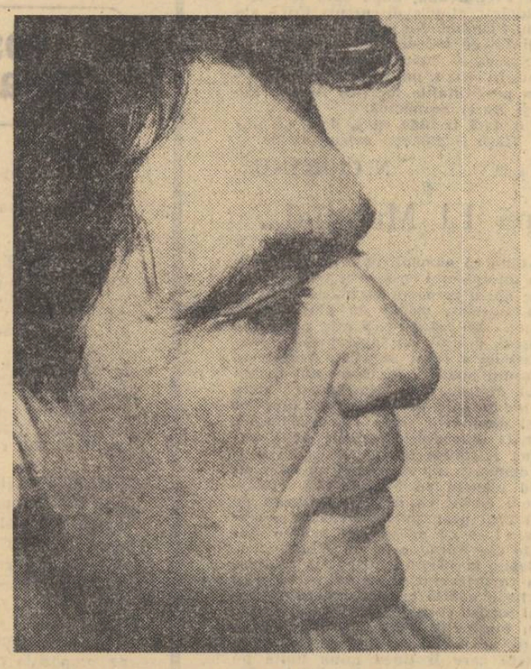

- **Să dăm lui Creangă ce-i al lui Creangă şi lui Negruzzi ce-i al lui Negruzzi**
- **Noi vom avea o foarte mare, o foarte gravă literatură cînd nu-l vom mai mai înţelege pe Caragiale şi cînd lumea lui ni se va părea complet străină.**
- **Eroul meu îmi şopteşte: prefă-te că nu mă vezi**
- **Demnitatea este singura noastră avere**
- **Nu vom mai muri niciodată, slabi, resemnaţi, privind nunta stelelor**

ci o abordare, nu pitorească numai, dar şi tensionată, lăuntric, prin idee şi prin faptul superior de conştiinţă, modalitatea aşa-zis citadină aplicabilă însă şi vieţii rurale (cu realităţi şi conflicte tot atît de puternice, dacă nu şi mai puternice uneori, decît ale orăşanului clasic).

Există deci, în linii mari, două tendinţe, două extreme: proza de caracter pitoresc şi proza intelectualistă. Amîndouă păcătuiesc prin exces: **prima** — prin vitalitate necontrolată, prin mania anecdoticului, cultivat în sine, din lipsa unei atitudini morale în sens estetic — marile opere fiind imposibile fără o conştiinţă morală şi estetică a lumii; **a doua** — prin devitalizare dusă pînă la dispariţia completă a artei. Aceşti autori scriu **Afară era toamnă** şi nu-i crezi, nu poţi să-i crezi, fiindcă nici ei, scriind, nu vedeau sau nu simţeau, sau nu erau convinşi, mă rog, că afară era cu adevărat toamnă. Asta mi se pare cel mai neonest lucru. Să nu crezi nici tu în ceea ce scrii.

— Cînd ai debutat? Te rog să creionezi pentru cititori peisajul literar al debutului dumitale?

— Am debutat în clasa a opta de liceu cu un eseu despre Racine. Monsieur Landry, profesorul de franceză, ne-a dat la o teză subiectul: Alegeţi între Corneille şi Racine şi motivaţi de ce vă place unul sau altul. Toată clasa a scris despre **Cidul** lui Corneille. A fi erou, ca Rodrigue, e cel mai uşor, cel mai frumos şi mai simplu, în viaţă. Fedra, cu pasiunea incestuoasă pentru fiul ei vitreg Hippolyte, mă fascina. E posibil să fi ales, anume, subiectul acesta scandalos, ca să fiu mai interesant, adolescenţii, ştii, fac pe nebunii... Tot în perioada aceea, împrumutasem de la biblioteca şcolii „Critica raţiunii pure" şi directorul bibliotecii, profesorul de istorie, mi-a cerut să-i aduc **„un scurt rezumat"**, cu ideile principale, ca să vezi cîte forme poate să ia inchiziţia! Lucrarea mea despre Racine, tipărită mai tîrziu în revista liceului, a fost citită, cu glas tare, în cancelarie, de profesorul de franceză, în faţa celorlalţi profesori, iar pedagogul de serviciu, care asistase şi el la lectură, mi-a spus pe culoar, după aceea, că Landry ar fi spus **„băiatul ăsta are ceva în cap, cred că va deveni scriitor"** — ceea ce mi-a făcut o mare, mare plăcere şi mi-a dat o emoţie de neuitat. Nici prima poezie, tipărită în **Vremea**, de George Ivaşcu, în timpul războiului, cînd eram student, nu m-a emoţionat atît, ca vorbele domnului Landry, un franţuz sec, precis, riguros, cu părul alb, tuns scurt, cu ochelari sclipitori şi care spunea mereu **pardon? pardon?...** A urmat o perioadă de cabotinism tipic adolescentin. Cu Gelu Gologan, azi inginer la Braşov, unde am făcut şcoala, aruncam suliţa în curtea liceului „Meşota", încercînd s-o împlîntăm, de la distanţă, sus de tot, în ramura groasă a unui pin unde o trimisese un elev din generaţiile mai vechi, fi ştiam numele, l-am uitat, era o legendă a şcolii, că aruncarea aceea nu mai fusese egalată de nimeni. Curtea avea un grilaj negru de fier, şi dimineaţa, în recreaţie, pe lîngă gratiile lui treceau încet călugăriţele germane de la Consistoriul catolic apropiat, cu coleretele lor ţepene şi albe ca sturzii de baltă. Unele se opreau, în spirit sportiv, să vadă întrecerea — era Fellini, Fellini curat. Gologan, cu suliţa în mînă, mă sfida, cornelian: „Rodrigue, as-tu du coeur?" Îi răspundeam pe loc, racinian, ultragiat ca Hippolyte de declaraţia de iubire a Fedrei: „Thérамène, fuyons. Ma surprise est extrême. / Je ne puis sans horreur me regarder moi-même!".

— S-ar putea să greşesc, considerînd că dumneata, ca individ, eşti în stare să vorbeşti — în cunoştinţă de cauză — despre valoarea remuşcării.

— Îţi întorc întrebarea. Cui, şi chiar dumitale, nu i se întîmplă să aibă remuşcări — în cunoştinţă de cauză? Dacă nu ţi se întîmplă, e rău, cred că e rău. Nu greşeşti însă. Întrebarea aceasta foarte grea, este esenţială, în artă — de altfel ai şi spus **„valoarea remuşcării"**. Starea de remuşcare este o recunoaştere implicită a existenţei binelui în noi, sau cel puţin a ideii de bine, nevoia de autodepăşire — remuşcarea are o dialectică a ei puternică. Cît timp avem remuşcări, pentru ceea ce am făcut sau pentru ceea ce n-am făcut şi am irosit în zadar, înseamnă că o mîntuire este posibilă, seninătatea absolută, prin care, contururile realităţii, atît de labile, de cutremurate de pasiuni, se văd, în sfîrşit, clar. Pentru ca aceste contururi ale realităţii să ajungă la limpezimea lor artistică — e necesar, mai întîi, ca ele să fi suferit un cutremur, indiferent de ce natură. În paradis, nimeni nu scrie. Scriitorul, profesional vorbind, se simte bine în infern — cîmpul de observaţie cel mai bogat — în infernul său personal, — provizoriu —, unde sudoarea marilor cazne se face cerneală. Alţii plîng. Se eliberează prin plîns. Topesc remuşcarea în plînsul fiziologic sau în mărturisiri de circumstanţă. Scriitorul nu caută să lepede, oricum, din el, această fabuloasă fărîmă de uraniu, ruptă din stele, care e remuşcarea, cu potenţialul ei fantastic de energie spirituală. Totul e în ce o converteşti. Mulţumit?

— Ce înseamnă volumul de nuvele „Duminica muţilor" în biografia dumitale?

— În biografia mea, **Duminica muţilor** înseamnă recăpătarea, sau începutul unei recăpătări, cît de cît de sincere şi de normale, a unui grai natural, omenesc, altfel decît prin semne. Ce obsesie a mai fost şi pe capul meu, obsesia asta a muţilor! Am răsfoit recent un carnet vechi de note. Pe o filă îngălbenită, am citit: „Miercuri, 5 sept. 1958: Văzut trei muţi pe stradă discutînd cu aprindere prin semne. Cînd îmi întîlnesc privirea, se opresc, tustrei, speriaţi, ca şi cum **aş fi înţeles"**.

— Din ce generaţie faci parte dumneata?

— Fac parte din generaţia care avea douăzeci de ani la 23 august 1944. Am trecut, în floarea vîrstei, prin toate. Ni s-a cerut tot timpul să înţelegem cîte ceva, şi am înţeles, fără să fi fost în vreun fel înţeleşi. Generaţia care a citit **Procesul** şi **Condiţia umană** în 1945 chiar în anul încheierii războiului, şi care a înţeles drama premonitorie a domnului K. şi măreţia personajului Kio, eroul lui Malraux.

— Din ce generaţie face parte proza dumitale?

— Din generaţia de mai sus, bineînţeles. Romanul autentic, de conştiinţă, îl va da tocmai această generaţie, şi nu alta. Nici nu se poate altfel. Scriitorii tineri de azi erau copii pe atunci, iar vîrstnicii de azi nu mai erau tineri. Organismul lor n-a cunoscut — moral şi fizic — tensiunea evenimentelor, aşa cum a cunoscut-o generaţia noastră pe pielea ei de atunci, tînără şi nervoasă, crezînd în idealuri.

— Îmi vei permite, tovarăşe Ţoiu, să-ţi reamintesc interviurile pe care le publicai, acum cîţiva ani, în Gazeta literară. **Considerîndu-te deci un precursor, te rog să mărturiseşti intuiţiile dumitale greşite în alegerea interlocutorilor, precum şi absenţele pe care le regreţi!**

— Nu-mi mai aminti de acele „contra-puneturi". De fapt, erau un pretext pentru un dialog cu propriile mele idei. Le şi făceam cam prost. Eu n-aş îndrăzni să pun întrebările pe care le pui uneori dumneata. E o lipsă, nu o calitate. Cred că ai putea scoate un volum de mărturii foarte interesant pentru istoria literaturii noastre.

Nu cred că am avut vreo intuiţie greşită. Unui diletant, în materia aceasta de intervieur, i se iartă. Dacă am omis pe cineva? Practic, cred că aproape pe toţi.

— Ce greutate are proza românească de astăzi?

— Proza românească e încă departe de a avea greutatea de care este capabilă. Criteriul nostru este încă relativ — cum ar fi în industrie, cînd ne raportăm la anul 1938. E un criteriu minim, de oameni care vor să se auto-mulţumească, să creadă într-o creştere spectaculoasă. Societatea noastră de azi e cu mult mai dinamică şi mai complexă, decît cea din 1938, sau decît cea din 1954 (anul faţă de a cărui producţie literară, prozatorii zilelor noastre se cred superiori — dar trebuie să ne comparăm la nesfîrşit cu o fază complet depăşită de istorie?). Punctul de referinţă al prozei trebuie să fie punctul de vedere absolut, al maximului randament literar — conştiinţă acută, plus meşteşug, plus o vastă cultură. Am să-ţi spun un lucru care o să te şocheze...

— Ce?

— Proza noastră va atinge apogeul, după ce societatea noastră va fi în mod organic şi perfect industrializată. Relaţiile umane moderne, ca psihologie, etică etc., cu întregul lor alai de lumini şi de umbre, de splendori şi decăderi (dialectice) — sînt efectul intensificării procesului general de cunoaştere, şi acest proces îl asigură elanul industriei. E aici un punct din programul de viitor al partidului nostru, încă neexploatat de eseişti, în ce priveşte răsfrîngerea lui profundă în cultură.

— Dostoievski şi Tolstoi au scris într-o societate care nu era perfect industrializată.

— Da, dar ei au avut, pe lîngă geniu (geniile sar peste orice condiţii) — au avut întinderea credinţei şi o conştiinţă mesianică. Mai spun încă ceva care, iarăşi, te poate şoca.

— Spune...

— Noi vom avea o foarte mare, o foarte gravă literatură cînd nu-l vom mai înţelege pe Caragiale şi cînd lumea lui ni se va părea complet străină.

— Inevitabila problemă a realismului...

— Real e totul. Numai să fie scris bine. Şi numerele matematice sînt reale. Realist e şi Ţepeneag, numai că îi e ruşine să recunoască, şi are dreptate, din cauza abuzului ce s-a făcut cu acest termen — cînd realismul se confunda cu dogma: **„cred, fiindcă este absurd"** — „credo quia absurdum est!".

— Pe cînd poezia?

— Poezia noastră, în schimb, e de mare valoare. Avem poeţi de anvergură. Părerea mea însă e că o cultură profundă nu se poate dispensa de spiritul critic. Or spiritul critic îl asigură proza, Regina tuturor bătăliilor, dar să trecem mai departe.

— În articolele publicate după călătoriile noastre în zonele calamitate, ca şi în discuţiile spontane la faţa locului, începuseşi, tin minte, o dezbatere a problemelor generaţiei tinere. Nu vrei să continui aici acele gînduri?

— Spuneam, în esenţă... ce spuneam?... Că tineretul nostru de azi are o calitate decisivă, în sens pozitiv, pentru viitorul societăţii noastre: nu mai înghite frazeologia, pseudo-cunoaşterea, impostura. E un tineret foarte studios, foarte atent şi neiertător. Proza unora dintre ei (dar numai a unora) prevesteşte intrarea într-o altă structură a literaturii noastre, în care scriitorii consacraţi şi în viaţă, fac de pe acum figură de clasici. În douăzeci de ani de aici înainte peisajul literaturii române va fi complet schimbat... şi cîţi Mumuleni nu se vor fi pierdut în uitare?

— Care este, după părerea dumitale, rolul şi nivelul criticii noastre literare?

— Rolul ei e să ajute, efectiv, producţia literară, arătîndu-i, deschis, ceea ce ea, în focul creaţiei, încă nu vede. Critica e o parte constitutivă, o parte componentă şi lucidă a scrisului fiecăruia. Ea trebuie să fie o acvilă trează pe umărul scriitorului. Loviturile ei de plisc, peste greşeli, ar fi o participare directă, în operă — sînt scriitori care au devenit mari prin intervenţia substanţială a criticului.

— Bănuieşti, probabil, că-ţi voi cere să-mi spui numele scriitorilor preferaţi.

— Gogol şi Dostoievski.

— La ce lucrezi?

— La un roman. Propriu-zis, nu lucrez încă, sînt lucrat. Ştiu cine este eroul şi eroul îmi şopteşte: fă altceva, orice altceva, prefă-te că nu mă vezi, pentru că atunci cînd mă vei privi drept în faţă, va trebui să ai toată forţa de a nu da înapoi.

Poate fi şi pretextul unui leneş.

— Nu te-a interesat niciodată să scrii teatru?

— Sincer, nu. Deocamdată.

— Nu întîmplător te întreb tocmai pe dumneata: ce este bunul simţ?

— De ce „nu întîmplător?" Că am sau că nu am? Îţi voi răspunde cu Descartes, fraza care deschide **Discursul asupra metodei**: „Bunul simţ este lucrul din lume cel mai bine împărţit". Adică starea naturală a omului este să posede această calitate elementară. Cînd n-o ai, eşti ori prost, ori îngîmfat, ori nebun, ori genial.

— Dar este bunul simţ inclus în structura unei opere de artă?

— Am spus: **ori genial.** Opera de artă poate să atace bunul simţ. Bunul simţ însă asimilează, pînă la urmă, opera de artă, cu humor, cînd ea forţează bariere, prejudecăţi, pînă la alt atac, tot atît de convingător şi de ingenios. În fond, e vorba de relaţia eternă literatură majoră — public.

— Ce preţ are demnitatea, între devizele labile ale paletii literare?

— Demnitatea este singura noastră avere. Fluctuaţiile „paletii literare"? Crezi că merită osteneala să le mai luăm în considerare?

— Să ne închipuim că de noi ar depinde soarta miturilor româneşti! Pe care dintre ele — primul — l-ai întocmi altfel?

— Întrebarea e falsă. Un mit nu poate fi schimbat nici măcar prin absurd. Mitul e ceva mai trecut decît însuşi trecutul. Ştiu însă ce te preocupă, şi îţi răspund, cu senzaţia că fac o impietate. Dacă ar fi şi ar fi după noi, i-am pune ciobanului resemnat al Mioriţei, un paloş în mînă, să se apere, să moară luptînd. Să facem din Mioriţa noastră fundamentală o baladă a curajului. Resemnarea ne-a adus numai ponoase, oricît de sublimă ar fi starea ei metafizică. Nu trebuie însă să schimbăm noi miturile, ca să dobîndim o altă însuşire morală — asta ţine de magie, de psihologia neputinciosului, care se revanşează prin himere. Schimbarea, în fiinţa poporului nostru, a făcut-o istoria. Nu vom mai muri niciodată, slabi, resemnaţi, privind nunta stelelor.

Adrian PĂUNESCU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi:
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie:
Constantin Ţoiu

REDACŢIA:
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA:
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.